ပြည်ထောင်စု ဆိုရှယ်လစ်သမ္မတ မြန်မာနိုင်ငံတော်
သာသနာရေးဦးစီးဌာန

တိပိဋကတ်

ပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန်

တဝဂ်

အတွဲ-၁၁

(ဓနိကွာမေသုံ)

(အဘိဓာန် ပုဒ်ပေါင်း ၅၄၄၇ ပါဝင်သည်)

ပခုက္ကူ။မြို့၊ မဟာဝိသုတာရုမတိုက်၊ သာသနဇောတိပါလကျောင်း
ဆရာတော် ဓမ္မာစရိယ, ဂဏဝါစက B.A.Hons. (သီရိလင်္ကာ)
အရှင်ကေလာသ အမှူးပြုသည့် ကျမ်းပြုအဖွဲ့က ရေးသားပြုစုသည်။

ပြည်ထောင်စုဆိုရှယ်လစ်သမ္မတ မြန်မာနိုင်ငံတော်
သာသနာရေးဦးစီးဌာနပုံနှိပ်တိုက်၌ ရိုက်နှိပ်သည်။

သာသနာ ၂၅၃၀ ကောဇာ ၁၃၄၈ စက်တင်ဘာလ ၁၉၈၆

၂၀၁၂၆

ပြည်ထောင်စု ဆိုရှယ်လစ်သမ္မတ မြန်မာနိုင်ငံတော်
သာသနာရေးဦးစီးဌာန

တိပိဋကတ်

ပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန်

တဝဂ်

အတွဲ-၁၁

(ခ-နိက္ခာမေသုံ)

(အဘိဓာန် ပုဒ်ပေါင်း ၅၄၄၇ ပါဝင်သည်)

ပခုက္ကူမြို့၊ မဟာဝိသုတာရုမတိုက်၊ သာသနဇောတိပါလကျောင်း
ဆရာတော် ဓမ္မာစရိယ, ဂဏဝါစက B.A.Hons. (သီရိလင်္ကာ)
အရှင်ကေလာသ အမှူးပြုသည့် ကျမ်းပြုအဖွဲ့က ရေးသားပြုစုသည်။

ပြည်ထောင်စုဆိုရှယ်လစ်သမ္မတ မြန်မာနိုင်ငံတော်
သာသနာရေးဦးစီးဌာနပုံနှိပ်တိုက်၌ ရိုက်နှိပ်သည်။

သာသနာ ၂၅၃၀ ကေဠာ ၁၃၄၄ စက်တင်ဘာလ ၁၉၈၆

ရန်ကုန်မြို့၊ ကမ္ဘာအေး သာသနာရေးဦးစီးဌာန ပုံနှိပ်တိုက်တွင်
ဒုတိယ ညွှန်ကြားရေးမှူး ဦးမြင့်မောင်
(မှတ်ပုံတင်အမှတ် ၀၂၄၀၅/၀၂၅၂၇) က ပုံနှိပ်သည်။

တိပိဋကပါဠိ-မြန်မာ အဘိဓာန်

တဝဂ်-အဘွဲ့ ၁၁-နိဒါန်း[1]

အဘိဓာန်သည် ပါဠိအခေါ်အားဖြင့် နိဃဏ္ဍု-ဖြစ်၏။ သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂဋ္ဌကာ[2]နှင့် သာရတ္ထဒီပနီ ဋီကာ[3]တို့၌ ပ.င်း နိဃဏ္ဍုပုဒ်ကို "ဝစနီယဝါစကဘာဝေန အတ္ထံ သဒ္ဒဠ္ဆ နိခဏတိ ဘိန္ဒတိ ဝိဘဇ ဒဿေတီတိ နိဃဏ္ဍု၊ သာ ဧဝ ခကာရဿ ဃကာရံ ကတ္တာ နိဃဏ္ဍုတိ ဝုတ္တောဟု ဖွင့်ဆိုသည်။ ဟောအပ်, ဟောတတ်သည်၏အဖြစ်ဖြင့် အနက်, သဒ္ဒါ ခွဲခြမ်း စိတ်ဖြာ ဝေဖန်၍ ပြတတ်သောကြောင့် **နိဃဏ္ဍု=အဘိဓာန်ကျမ်း** မည်၏ဟူလို။

ဤတိပိဋကပါဠိ-မြန်မာ အဘိဓာန်ကျမ်းကြီးနှင့် ကိုက်ညီသော ဝိုင်္ဂြိုဟ်

ဖော်ပြပါ သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂဋ္ဌကာနှင့် သာရတ္ထဒီပနီဋီကာ ကျမ်းကြီးများလာ ဝိုင်္ဂြိုဟ်သည် ထိုစဉ်က ထိုခေတ်က ပေါ်ထွန်းခဲ့သော အဘိဓာန်ကျမ်းများကို ရည်ရွယ် ဖွင့်ဆိုပြုလုပ်သည့် ဝိုင်္ဂြိုဟ်ဖြစ်သည်။ **ယခု** သာသနာရေးဦးစီးဌာနထုတ် တိပိဋကပါဠိမြန်မာ အဘိဓာန်ကျမ်းကြီးများနှင့် ဆီလျော်ကိုက်ညီသည့် ဝိုင်္ဂြိုဟ်ကိုမူ "ပရိပုဏ္ဏဘာဝေန ယထာလဒ္ဓတ္ထံ သဒ္ဒံ ဝတ္ထုံ ဂုတိဟာသာဒိဠ္ဆ နိခဏတိ ဘိန္ဒတိ ဝိဘဇ ဒဿေတီတိ နိဃဏ္ဍု၊ သာ ဧဝ ကောရဿ ဃကာရံ ကတ္တာ နိဃဏ္ဍု" ဟု ပြုသင့်သည်။ **မှန်၏**၊ ဤ**သာ**သနာရေးဦးစီးမှ ထုတ်ဝေသည့် တိပိဋကပါဠိမြန်မာ **အ**ဘိဓာန်ကျမ်းကြီးများ၌ ပုဒ်၏ ရနိုင်သမျှ ဟောနိုင်သမျှ အနက်, သဒ္ဒါ, ဝတ္ထုကြောင်း, သမိုင်းကြောင်း စသည်တို့ကို ပြည့်ပြည့်စုံစုံ **လိုလေ**သည်မရှိအောင် ပြဆိုထားပေသည်။

ကမ္ဘာတွင် အစဆုံးပေါ်ထွန်းသည့် ပါဠိအဖွင့် အဘိဓာန်ကြီး

ဤတိပိဋကပါဠိမြန်မာ အဘိဓာန်ကျမ်းကြီးများသည် ကမ္ဘာတွင် အစဆုံး ပေါ်ထွန်းလာသည့် ပါဠိပုဒ် ဂိုဏ်းကို ဘက်စုံဖွင့်ပြကိုက်ဆိုင် ကိုးကား၍ ပြသော မဟာပါဠိအဘိဓာန်ကျမ်းကြီးများ ဖြစ်လေသည်။ ကမ္ဘာပေါ်တွင် ဤ**မျှ**လောက် ကြီးမားပြည့်စုံသည့် တိပိဋကပါဠိ**အ**ဖွင့် **အ**ဘိဓာန်ကျမ်း**ကို** မည်သည့်နိုင်ငံတွင်မျှ မပြုစုသေးချေ။ ဆိုဗီယက်ယူနီယံတွင် စွယ်စုံကျမ်းကြီးပေါင်း အတွဲ ၅၀၀-ကို ပညာရှင်ပေါင်း ၅၀၀-ကျော်ခန့်ဖြင့် ပြုစုကြောင်းကိုလည်းကောင်း၊ တရုတ်ပြည်သူ့သမ္မတနိုင်ငံတော်၌ **တ**ရုတ်**စွ**ယ်စုံကျမ်းပေါင်း အတွဲ ၆၀-ပြုစုကြောင်း**ကို**လည်းကောင်း သတင်းစာများ**အ**ဆိုအရ သိရှိ**ရ**လေသည်။

၁။ **တ**ိပိ**ဋ**ကပါ**ဠ**ိ**မ**ြန်**မ**ာ**အ**ဘိ**ဓ**ာန်**က**ျမ်း**ကြ**ီး**မ**ျာ**း**ကို **အ**တွဲ ၁-**က**စ**၍** **ယ**ခု**အ**တွဲ ၈-ဝဂ်**အ**ထိ**အ**တွဲ**ပ**ေါင်း ၁၁**ဖ**ြစ်**၍** **က**ျမ်း**စ**ာ**အ**ုပ်**ပ**ေါင်း ၁၂-**အ**ုပ်**ဖ**ြစ် **သ**ည်။ **သ**ရ-**အ**တွဲ(၄)၌ **က**,**ခ**-**ဟ** ၂ **မ**ျိုး**ခ**ွဲ**ထ**ား**ခ**ြင်း**က**ြောင့်**ဖ**ြစ်**သ**ည်။

၂။ ဒီ၊ဌီ၊၁။ ၂၉၁။ ၃။ **သ**ာ**ရ**တ္ထ၊ ၁။၁၂၁။

ခေတ်အဆက်ဆက် အဘိဓာန်ရှိခဲ့

သက်ဆိုင်ရာ တိုးတက်ခေတ်မှီသော လူချီးမျှားစာတို့၏ အဘိဓာန်ကျမ်းများမှ အလွန်ရှေးကျသော ကာလတလျှောက်ကစ၍ ခေတ်အဆက်ဆက် ပေါ်ထွန်းတည်ရှိခဲ့ကြောင်း-

ဃက္ခဏေ ဣတိဟာသေ စ၊ သနိဃဏ္ဍုသကေ ဌိတေ။
ပဒကာ ဝေယျာကရဏာ၊ သဝမ္မေ ပါရမိ ဂတာ။[1]

စသော ဂါထာဖြင့် သိသာလေသည်။

ဗာဝရီပုဏ္ဏားဆရာကြီး တပည့်များ အဘိဓာန်
သင်ပြချပ်ပေး

ဘုရားရှင်လက်ထက်တော်က အသက် ၁၂၀-ရှိ ဗာဝရီပုဏ္ဏားကြီးသည် လက်ရှေးစဉ်တပည့် ပုဏ္ဏားငါးရာဘို့အား အဘိဓာန်ကျမ်းကို သင်ပြချပ်ပေးခဲ့လေသည်။ အဘိဓာန်ကား အလွန်ရှေးကျလှသော ခေတ်အဆက်ဆက်မှစ၍ ခေတ်မီပညာတတ်တိုင်း သင်ပြချပ်နှိုးတတ်ရဆောင် ကြည့်ရှုလေ့လာသည့် ကျမ်းစာကောင်း ဖြစ်ကြောင်း သိသာလေသည်။

လက္ခဏေ ဣတိဟာသေ စ၊ သ နိဃဏ္ဍုသကေ ဌိတေ။
ပဒ္ဓသတာနိ ဝါစေသိ၊ သဝမ္မေ ပါရမိ ဂတော။[2]

အဘိဓာန်မတတ် နားပင်းသူနှင့်တူ

ကဝိဒပ္ပဏနီတို့၌ ရှေးပညာရှိတို့၏ အဆိုအမိန့်ယူ၍ သဒ္ဒါဗျာကရဏကျမ်းဂန် မတတ်မြောက်သူသည် အကန်းနှင့်တူကြောင်း၊ အဘိဓာန်ကျမ်း မတတ်လျှင် နားပင်းသူနှင့်တူကြောင်း၊ အလင်္ကာကျမ်းမတတ်ပါမူ သူဆွံ့နှင့်တူကြောင်း တဂ်ကျမ်းမတတ်က လူအနှင့်တူကြောင်း-

အဝေယျာကရဏော တွန္ဓော၊ ဗဓိရော ကောသဝဇ္ဇိတော။
သဟိစ္စရဟိတော ပဂ္ဂုဠ၊ မူဂေါ တက္ကဝိဝဇ္ဇိတော။

ဟူသော ဂါထာဖြင့် ဖော်ပြနှိုးဆော်လေသည်။[3]

(ဆောင်) သဒ္ဒါမဲ့ဆန်း သူကန်းခေါ်တွင်၊
တဂ်ကျမ်းမရ သူဇာ,ဖြစ်အင်။
အလင်္ကာချို့ သူ ကျိုးအသွင်၊
ဘိဓာန်ကင်း နားပင်းဖြစ်ဖို့ပင်။[4]

၁။ အပ၊၁။၁၃။(သာရိပုတ္တထေရာ,ဒါန်)။
၂။ သုတ္တနိ။၄၃၃။ ဒီ၊ဂ၊။၈၂။ မ၊ဂ၊။၃၃၄။ အံ၊၁။၁၆၄။ ဓမ္မနိ။၅၆။ မိလိန္ဒ။၁၁-စသည်တို့လည်းကြည့်။
၃။ ကဝိဒပ္ပဏနီတိ။ ၃၀-ဂါထာ။
၄။ ကဝိဒပ္ပဏနီတိ။ ၂၃-နှာ။

အဘိဓာန်မသင် ပရိယာယ်မကျမ်းကျင်
ပရိယာယ်ကျမ်းကျင်လိုလျှင် အဘိဓာန်သင်

စာပေကျမ်းဂန် ပို့ချရာ၌လည်းကောင်း၊ စာပေကျမ်းဂန် ရေးသားရာ၌လည်းကောင်း ဝေဝုစ်စကားလှယ် စကားအပြောင်းအလဲပရိယာယ် ကျမ်းကျင်နိုင်နင်းရန် အလွန် လိုအပ်ပါသည်။ ယင်းသို့နိုင်နင်းရန်မှာ အဘိဓာန်ကို ပဓာနသော့ချက်အနေဖြင့် သင်ကြားလေ့လာမှ ဖြစ်နိုင်သည်။ အဘိဓာန်ကို မသင်လျှင်၊ မလေ့လာလျှင်ကား ဘယ်နည်းနှင့်မှ ပရိယာယ် မကျမ်းကျင် မနိုင်နင်းနိုင်ပါ။ သို့ဖြစ်၍ အဘိဓာန်မသင် ပရိယာယ်မကျမ်းကျင်၊ ပရိယာယ်ကျမ်းကျင်လိုလျှင် အဘိဓာန်သင်ပါ'ဟူ၍ ရဲရဲဝံ့ဝံ့ ဆိုပါ၏။

အနက်မသန် အဘိဓာန် ကျက်အံ့ဆောင် မှတ်ထား

အင်္ဂလိပ်မြန်မာ အဘိဓာန်ကောင်းကောင်းတစ်ကျမ်းကို ကြောင်ပုဇွန်စား ကြပ်ကြပ်ဝါး နှုတ်ရဆောင် လေ့လာထားသူသည် အင်္ဂလိပ်စာအုပ်များကို ဖတ်ရှုသော်လည်းကောင်း၊ အင်္ဂလိပ်သတင်းစာ ဖတ်သော်လည်းကောင်း၊ မြန်မာလို အနက်အဓိပ္ပာယ် နားလည်သိရှိသဘောပေါက်ရန် ကေန်လွယ်ကူတော့သည်။ ပါဠိမြန်မာအဘိဓာန် ကောင်းကောင်းတစ်ကျမ်းကျမ်းကိုသော်လည်းကောင်း၊ သို့မဟုတ် အဘိဓာန်ပါဠိနိဿယ တစ်ကျမ်းကျမ်းကိုသော်လည်းကောင်း[1] ကရားရေလွှတ် တတ္တတ်တူတ်ရနေသူသည် ပါဠိကျမ်းဂန် လေ့လာကြည့်ရှုရာ၌ အနက်ထင်မည်မှာ သေချာသည်။ အနက်မထင်သော အရာမနည်းယ်သာ ရှိမည်ဖြစ်သည်။ သို့ဖြစ်၍ အနက်မသန် အဘိဓာန် ကျက်အံ့ဆောင် မှတ်ထားဟူသောစကားကို နှလုံးအသဲစွဲအောင် နှိတ်ပြု၍ အနက်သန်လေအောင် အဘိဓာန်ကို ဆောင်ရာ၏, လေ့လာရာ၏, ကြည့်ရှုရာ၏။

လေးကျမ်းတတ်မြောက် တံခွန်ဆောက် ပါမောက်ကျမ်းပြုသာ

သဒ္ဒါကျမ်း, အဘိဓာန်ကျမ်း ဆန်းကျမ်း, အလင်္ကာကျမ်း–ဟူသော ကျမ်းလေးကျမ်းကို ပါရဂူပေါက်တတ်မြောက်လျှင် ကဝိခေါ်တွင် ပညာရှင်ဂိုဏ်း(ပညာရှင်အပေါင်း)တွင် ပါဝင်ဖြစ်ကြောင်း–

ယော သဒ္ဒသတ္ထကုသလော ကုသလော နိဃဏ္ဍု၊
ဆန္ဒောအလင်္ကာတိဆု နိစ္စကတာဘိယောဂေါ။
သော ယံ ကဝိတ္တဝိကလောပိ ကဝိသု သခ်္ခ၊
မောဂ္ဂယ္ဟ ဝိန္ဒတိတိ ကိတ္တိမန္ဒရုပ်။

ဟူ၍ သီဟိုဠ်ကျန်း (သီရိလင်္ကာ)၌ သာသနာ့ရာစု ၁၈-ရာစု ရှေ့ပိုင်းတွင် ပေါ်ထွန်းခဲ့သည့် အရှင်သံဃရက္ခိတပညာရှင် မိန့်ဆိုတော်မူခဲ့လေသည်။

ယင်းကိုပင်ရည်ရွယ်၍–

သဒ္ဒါအဘိဓာန် ဆန်းကျမ်းမှန် မှတ်ရန်အလင်္ကာ။
လေးကျမ်းတတ်မြောက် တံခွန်ဆောက် ပါမောက် ကျမ်းပြုသာ–

ဟု ပညာရှိကဝိမိုးကုတ္ထီ မိန့်ဆိုတော်မူကြသည်။

၁။ အဘိဓာန်နိဿယများသည် ကျော်အောင်စံထားမှ အဘိဓာန်နိဿယ၊ အဘယာရာမမှ အဘိဓာန်နိဿယ, မော်လမြိုင်တောင်ပေါက်မှ အဘိဓာန်နိဿယ, ပခုက္ကူမှ အဘိဓာန်နိဿယအားဖြင့် စာအုပ်ဖြစ်ပြီး လေးမျိုးရှိသည်။

သို့ဖြစ်၍ ပါမောက္ခ, ကျမ်းပြုဝိညူလက္ခဏာ စစ်မှန်စွာသည့် လက္ခဏာတစ်ပါးဖြစ်သည့် အဘိဓာန်ကျမ်းများကို "မိုးဝကောင်းကင် သိန္ဓောနှင်သည့်အဟန်" ရွတ်လိုက်တိုင်း မြန်မြန်ရအောင် ကြည့်လိုက်တိုင်း သဘောပေါက်အောင် လုံ့လဝီရိယဦးဆောင်၍ ကျွက်မှတ်ဖတ်ရှုရာ၏။

စာချ ကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်ထုအပေါင်း၏ လက်နက်ကောင်း

စာချ, ကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်ထုအပေါင်း၏ လက်နက်ကောင်းတစ်ခုကို ပြောစမ်းပါဆိုလျှင် တုံ့နှေး စဉ်းစား ရှုံ့တည်းရှုံ့တွန့်လုပ်မနေပဲ၊ စာချကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်ထုအပေါင်း၏ လက်နက်ကောင်းတခုကား အဘိဓာန်ကျမ်းပင်ဖြစ်ပေသည်ဟု လျှင်မြန်တောက်တပို ဖြေဆိုရာ၏။

အဘိဓာနဂန္ထော နာမ၊ ဂန္ထာနံ ဝါစကသေပိ။
သုဂန္ထကာရကသောပိ၊ တိဗ္ဗံ သုအာဝုဓံ ဟိ ခေါ။

အဘိဓာန်ကျမ်းများပြုခဲ့ကြ

ယင်းသို့စသည်ဖြင့် အဘိဓာန်ကျမ်း၏ တန်ဖိုးကိုသိကြသော ပညာရှင်တို့သည် အဘိဓာန်ကျမ်း အမျိုးမျိုးတို့ကို ဉာဏ်အား, ဝီရိယအား အစွမ်းကုန် ထုတ်၍ ပြုစုရေးသား စီရင်ခဲ့ကြသည်၊ ယင်း အဘိဓာန်ကျမ်းပြု ပုဂ္ဂိုလ်တို့ကား ဆိုင်ရာ ဘာသာစကားပေါ်၏ ဖခင်, ဆိုင်ရာစကားပေါ်သမိုင်းပြောင်သည့် ခေါင်းဆောင်တို့ ဖြစ်ကြကုန်၏။

သက္ကတအဘိဓာန်များနှင့် ကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်ကြီးများ

ဘာသာပေါင်းများစွာတို့၏ အဘိဓာန်သမိုင်းကို လေ့လာကြည့်ရှုလျှင် အိန္ဒိယနိုင်ငံပညာရှင် (ဘာရတီယပဏ္ဍိတ်)တို့ ပြုစုခဲ့ကြသော သက္ကတအဘိဓာန်တို့ကို အနည်းဆုံး ကျမ်းဂန်ဦးရေ ၂၀০-(နှစ်ရာ)ကျော်ကို တွေ့ရှိနိုင်ပေသည်။ သက္ကတပညာရှင်တို့သည် ဂုဏ်တုဂုဏ်ပြိုင် သက္ကတအဘိဓာန် ကျမ်းများကို ပြုစုခဲ့ကြကြောင်း အောက်ပါအတိုင်း သမိုင်းကပြောနေသည်။

သက္ကတအဘိဓာန်ကျမ်းပေါင်း ၂၀০(နှစ်ရာ)ကျော်

(၁) အမရသိံဟပြုစုသော နာမလိင်္ဂါနုသာသန (အမရကောသအဘိဓာန်)။ (၂) ကေသဝ ပြုစုသော ကပ္ပဒုမအဘိဓာန်။ (၃) ဒုဂ္ဂါဒါသပြုစုသော သဒ္ဒတ္ထဝေဒအဘိဓာန်။ (၄) ဓနဉ္ဇယပြုစုသော ပမာဏနာမမာလာအဘိဓာန်။ (၅) ပုရိသုတ္တမဒေဝပြုစုသော တိပဋ္ဌသေသအဘိဓာန်။ (၆) ပုရိ-သုတ္တမဒေဝပင်ပြုစုသော ဟာရာဝလိအဘိဓာန်။ (၇) ပုရိသုတ္တမဒေဝပင်ပြုစုသော ကေကဋကောသ အဘိဓာန်။ (၈) ပုရိသုတ္တမဒေဝပင်ပြုစုသော ဒ္ဒိရူပကောသအဘိဓာန်။ (၉) ဘာရတသေနမလ္လပြုစု သော ဒ္ဒိရူပကောသအဘိဓာန်။ (၁၀) မဟီဓါသပြုစုသော မာတိကာ နိဃဏ္ဍုအဘိဓာန်။

(၁၁)မဟာကွဏ္ဍပြုစုသော အနေကတ္ထဓနိမဉ္ဇရီအဘိဓာန်။ (၁၂) မဟာဒေဝပြုစုသော အဗျယ ကောသအဘိဓာန်။ (၁၃) မဟောသဓပြုစုသော ဝိဿဝကောသအဘိဓာန်။ (၁၄)မဟောသဓပင် ပြုစုသော သဒ္ဒဘေဒပကာသ အဘိဓာန်။(၁၅) မေဒိနီကရပြုစုသော နာနတ္ထမဉ္ဇရီအဘိဓာန်။ (၁၆)ယာဒဝ ပြုစုသော ဝေဇယန္တီအဘိဓာန်။ (၁၇)ဝရရုစိပြုစုသော လိင်္ဂဝိသေသဝိဓိအဘိဓာန်။ (၁၀)ပေဏိဒတ္တပြုစု သော ပညာသဘာဝ ပကာသ(ပဒ္ဒဘာတ္ထပြကာရ)အဘိဓာန်။ (၁၉)သန္ဓပြုစုသော နာနတ္ထသမုစ္စယ အဘိဓာန်။(၂၀)သိဝရုမပြုစုသော ဂဏိတနာမ မာလာအဘိဓာန်။

(၂၁)ဟရီဒတ္တပြုစုသော ကထိနာမမာလာအဘိဓာန်။ (၂၂) ဟလာယုပြုစုသော အဘိဓာန
ရတနမာလာ။(၂၃)ဟသကိတ္တိပြုစုသော သာရဒိနာမမာလာ အဘိဓာန်။(၂၄)ဟေမစန္ဒ ပြုစုသောအနေ
ကတ္ထ သင်္ဂဟအဘိဓာန်။ (၂၅)ဟေမစန္ဒပင်ပြုစုသော အဘိဓာနစိန္တာမဏိ(၂၆)ဟေမစန္ဒပင်ပြုစုသော
အဘိဓာနစိန္တာမဏိနာမမာလာပရိသိဋ္ဌ။(၂၇)ဟေမစန္ဒပင်ပြုစုသော လိင်္ဂါနုသာသနအဘိဓာန်။ (၂၈)
ဇိနဒေဝမုနိဆရပြုစုသော အဘိဓာနစိန္တာမဏိသိလောဋ္ဌ။ (၂၉)မဒနပါလပြုစုသော မဒနဝိပါလနိဃဏ္ဍု
အဘိဓာန်။ (၃၀)သိရီဓရပြုစုသောမုတ္တာဝလိ အဘိဓာန်။

(၃၁) ဒဏ္ဍာမိနာထောပနာမဏ္ဍရုဂပ္ပ ပြုစုသော ရတနမာလာ အဘိဓာန်။ (၃၂) အဂ္ဂပတိ
ပြုစုသော သဒ္ဒသင်္ဂဟနိဃဏ္ဍု အဘိဓာန်။ (၃၃) အဇယပါလ ပြုစုသော နာနတ္ထသင်္ဂဟအဘိဓာန်။
(၃၄) အပ္ပယာဒီဝိတ္ထ ပြုစုသော နာမသင်္ဂဟမာလာ အဘိဓာန်။ (၃၅) အရေသိ ဟ ပြုစုသော
ဧကက္ခရနာမမာလာ အဘိဓာန်။ (၃၆) ကားလီဒါသ ပြုစုသော ပယုတ္တပဒမဉ္ဇရီအဘိဓာန်။ (၃၇)
ကာသိနာထပြုစုသော သဒ္ဒဏ္ဍ အဘိဓာန်။ (၃၈) ကေသဝပြုစုသော လဃုနိဃဏ္ဍုသာရအဘိဓာန်။
(၃၉) ခေမေန္ဒြာပြုစုသော လောကပကာသအဘိဓာန်။ (၄၀) ဂဒသိ ဟ ပြုစုသော အနေကတ္ထဓနိ
မဉ္ဇရီအဘိဓာန်။

(၄၁) ဂေါပီနာထ ပြုစုသော သဒ္ဒမာလာအဘိဓာန်။ (၄၂) ဂေါဝဒ္ဓနပြုစုသော နာမာဝလိ
အဘိဓာန်၊ (၄၃) ဂေါဝိန္ဒသမ္ဘပြုစုသော သဒ္ဒသာဂရ အဘိဓာန်။ (၄၄) ဂ္ဂပါဏိဒတ္ထ ပြုစုသော
သဒ္ဒစန္ဒရိကာ အဘိဓာန်။ (၄၅) ဇဋ္ဌာခရုစရိယ ပြုစုသော အဘိဓာနတန္တရ အဘိဓာန်။ (၄၆)
ဇေမိနိပြုစုသော နိဃဏ္ဍုအဘိဓာန်။ (၄၇) နိတ္ထာသ္ဝာမိပြုစုသော ကောမလသင်္ဂဟအဘိဓာန်။ (၄၈)
တိဝိက္ကမာစရိယ ပြုစုသော ဂိဝါဏာဘူသနအဘိဓာန်။ (၄၉) ဒဏ္ဍနီ (မာသကရ) ပြုစုသော
နာနတ္ထရတနမာလာအဘိဓာန်။ (၅၀) ဒုဂ္ဂပြုစုသော နာမမာလာ အဘိဓာန်။

(၅၁) ဒေဝကီနန္ဒပြုစုသောဝေဿဝဏ္ဏအဘိဓာန်။(၅၂) ဓနိဿရပြုစုသောနာနတ္ထသမုစ္စယ အဘိ-
ဓာန်။ (၅၃) ဓမ္မနန္ဒပြုစုသော ကဂိဇိဝနအဘိဓာန်။ (၅၄) ဒုက္ကိရကဝိပြုစုသော ဗာလပဗောဓိကာ
အဘိဓာန်။ (၅၅) နန္ဒနဘဋ္ဌာစရိယပြုစုသော ဝဏ္ဏာဘိဓာနအဘိဓာန်။ (၅၆) နရသိ ဟပဏ္ဍိတပြုစု
သော ရူပနိဃဏ္ဍုအဘိဓာန်။ (၅၇) နာရုယဏဒါသပြုစုသော ဧကဝဏ္ဏဘာအဘိဓာန်။ (၅၈)နရသိ
ဟမုနိပြုစုသော ရဝ နကောသအဘိဓာန်။ (၅၉) ပဒ္ဓနာဘ (ပဒုမနာဘ) ပြုစုသော ဘူရိပယောဂအဘိ
ဓာန်။ (၆၀)ပုဏ္ဏရိကကဝိဒုလပြုစုသော သိဿဗောဓိနိနာမမာလာ အဘိဓာန်။

(၆၁) ပုရိသုတ္တမဒေဝ ပြုစုသော ဝဏ္ဏဒေသနာ အဘိဓာန်။ (၆၂) ပထဝီဓောစရိပ ပြုစုသော
ရတနကောသ အဘိဓာန်။ (၆၃) ဝဏ္ဏဘဋ္ဌကဝိ ပြုစုသော သဒ္ဒစန္ဒိကာ အဘိဓာန်။ (၆၄)ဝါဏိကေယ-
မိဿပြုစုသော နိဃဏ္ဍုကောကာဗျာယအဘိဓာန်။ (၆၅) ဗိဇောပြုစုသော တိရိယကောသ အဘိဓာန်။
(၆၆) ဘဂဝါစရိယပြုစုသော နာမသင်္ဂဟ ဃဏ္ဍု အဘိဓာန်။ (၆၇) ကောဇရာဇပြုစုသော နာမမာ-
လာအဘိဓာန်။ (၆၈) မခ်ပြုစုသော မခ်နိကောသ အဘိဓာန်။(၆၉) မဟုရေသပြုစုသော သဒ္ဒရတ နာ-
ဝလိအဘိဓာန်။ (၇၀) မယူရဘဋ္ဌပြုစုသော ပဒစန္ဒိကာအဘိဓာန်။

(၇၁) မဟီပပြုစုသော အနေကတ္ထတိလကအဘိဓာန်။ (၇၂) မဟီပသည်ပင်ပြုစုသော သဒ္ဒ-
ရတနာကရအဘိဓာန်။ (၇၃) မာဓဝပြုစုလော ကေကၠဝနိဃဏ္ဍု၊ (၇၄) မုရာရိပြုစုသော သုပသိဒ္ဓပဒ-
မဉ္ဇရီအဘိဓာန်။ (၇၅) ရတနမာလာကရပြုစုသော အယုဗ္ဗေဒပရိယာယရတနမာလာ အဘိဓာန်။ (၇၆)
ရက္ခသပြုစုသော သဒ္ဒတ္ထနိဏ္ဍယအဘိဓာန်။ (၇၇) ရာမပြုစုသော ကဝိဒပ္ပဏနိဃဏ္ဍုအဘိဓာန်။

(ပညာရှိမှန်အဘိဓာန်)။ (၂၇) ဌာမသမ္ဘ (ဌာမဂမ်) ပြုစုသော သဒ္ဒမာလာအဘိဓာန်။ (၂၉) ဌာမိဿရ ပြုစုသော သဒ္ဒမာလာအဘိဓာန်။ (၃၀) ရူပစန္ဒြပြုစုသော ရူပမဉ္ဇရီနာမမာလာအဘိဓာန်။

(၃၁) ဝရဒဌာဏပြုစုသော နာမမာတိကာနိဃဏ္ဍုအဘိဓာန်။ (၃၂) ဝရုစ်ပြုစုသော ရေန္ဒနိ-ဃဏ္ဍုအဘိဓာန်။(၃၃)ဝလ္လဘပြုစုသော ကဝိမဉ္ဇရီနိတိအဘိဓာန်။ (၃၄) ဝါမနဘဋ္ဌပြုစုသော သဒ္ဓရတနာ-ကရအဘိဓာန်။ (၃၅) ဝိက္ကမာဒိစ္စ (ဝိက္ကမာဒိတ္ယ)ပြုစုသော ကဝိဒီပိကာနိဃဏ္ဍုအဘိဓာန်။ (၃၆) ဝိဇ္ဇ-လာစရိယပြုစုသော သဒ္ဒတ္ထစိန္တာမဏိအဘိဓာန်။ (၃၇) ဝိဿနာထ (ဝိဂ္ဂနာထ)ပြုစုသော ကောသကပ္ပ-တရုအဘိဓာန်။ (၃၈) ဝေဏ်ဌပြုစုသော သဒ္ဒတ္ထကပ္ပတရုအဘိဓာန်။ (၃၉) ဝေဏ်ဌသည်ပင် ပြုစုသော သဒ္ဒိကဝိဂ္ဂါဟကဝိပမောဒကအဘိဓာန်။ (၄၀) ဝေဒန္တာစရိယပြုစုသော ဒသဒီပနိဃဏ္ဍုအဘိဓာန်။

(၄၁) သက်ရပြုစုသောသံယမိနာမမာလာအဘိဓာန်။ (၄၂) သိဝဒတ္တပြုစုသော သိဝကောသ အဘိဓာန်။ (၄၃) သိရိဟဿပြုစုသော ဒ္ဝိရူပကောသအဘိဓာန်။ (၄၄) သင်ရဟဿသည်ပင်ပြုစုသော သိလိဋ္ဌတ္ထပဒသင်ဟအဘိဓာန်။ (၄၅) သဒ္ဒါစာရပြုစုသော ကေကွရနိဃဏ္ဍုအဘိဓာန်။ (၄၆) သာရိ-ဿရပြုစုသော လိင်ဟကာသအဘိဓာန်။ (၄၇) သမ္ဘဘုမ္မမိဿပြုစုသော ဘုဝနပဒီပိကာအဘိဓာန်။ (၄၈) သုနန္ဒရဂဏိပြုစုသော သဒ္ဒရတနာကရအဘိဓာန်။ (၄၉) ဧသောမမဝပြုစုသော အနေကတ္ထတိလက အဘိဓာန်။ (၁၀၀) သောမရိပြုစုသော ကေတ္ထနာမမာလာအဘိဓာန်။

(၁၀၁) သောမရိပင်ပြုစုသော ဒ္ဝယကွရနာမမာလာအဘိဓာန်။ (၁၀၂)ဘရမဒတ္တပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၀၃) ကိစ္စ (ကြိုတ)ပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၀၄) ဂဂ်ဝရပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၀၅) စန္ဒဂေါမိန်ပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၀၆) တာရပါလ ပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၀၇) ဒါမောဒရပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၀၈) ဓမ္မဒါသ ပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၀၉) ဝေါပါလိတပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၁၀)ဘာသုရိပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။

(၁၁၁) ဘောဂိန္ဒြပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၁၂) မင်္ဂလ(မင်္ဂလ) ပြုစုသော သက္ကတ အဘိဓာန်။ (၁၁၃) မာတ္တဏ္ဍပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၁၄) သန္ဓိဒေဝ ပြုစုသော သက္ကတအဘိ ဓာန်။ (၁၁၅) ရဘသပါလပြုစုသော သက္ကသအဘိဓာန်။ (၁၁၆) ဌာဏသေခရပြုစုသော သက္ကတ အဘိဓာန်။ (၁၁၇) ရာဇမုကုဋပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၁၈) ရုဒ္ဒပြုစုသော သက္ကတအဘိ ဓာန်။ (၁၁၉) ဓရဏီဓရပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၂၀) ဝါစာဘဋ္ဌပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။

(၁၂၁) သဗ္ဗဓရပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၂၂) ဝါဓပွတ်ပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၂၃) ဌာဏဒေဝပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၂၄) ဝါမနပြုစုသော ဆက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၂၅) မုကုဋပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၂၆) ဝိက္ကမာဒိစ္စ(ဝိက္ကြမာဒိတ္ယ) ပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၂၇) ဝိဿရူပပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၂၈) ဘဋ္ဌမလ္လပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။(၁၂၉) ဗျာဍိ(ဗျာဍိ) ပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၃၀) ဝိဿဝိလောစန ပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။

(၁၃၁) သုဘာဂ်ပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၃၂) သောမနန္ဒီ ပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၃၃) သင်္ဃနပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၃၄) သာဟသာဂ်ပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၃၅) ဟဋ္ဌစန္ဒြပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၃၆)ဟရပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၃၇)ကစ္စာ ယန (ကာတျာတန) ပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။[1] (၁၃၈) အမရမာလာ သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၃၉) အသာလယိလက အဘိဓာန်။ (၁၄၀) အာနန္ဒကောသ အဘိဓာန်။

၁။ ၁၀၂-မှစ၍ ၁၃၇ တိုင်အောင် အဘိဓာန်များမှာ ကျမ်းပြုသူ ထင်ရှား ကျမ်းနာမည်မထင်ရှား၊

(၁၄၁) ကေဝဏ္ဏသင်္ဂဟအဘိဓာန်။ (၁၄၂) ကေကဋ္ဌရကောသ အဘိဓာန်။ (၁၄၃) ဥပ္ပလိနီ-အဘိဓာန်။ (၁၄၄) ဥသ္ဓပိဝေဏ အဘိဓာန်။ (၁၄၅) အဇယ အဘိဓာန်။ (၁၄၆) အရုဏအဘိဓာန်။ (၁၄၇) ဇုန္ဒုကောသ အဘိဓာန်။ (၁၄၈) ကပ္ပတရုကောသ အဘိဓာန်။ (၁၄၉) ဂဟာဘိဓာန အဘိဓာန်။ (၁၅၀) ဇကာရဘေဒအဘိဓာန်။

(၁၅၁) ဒဏ္ဍီကောသ အဘိဓာန်။ (၁၅၂) သုဘူတိကောသ အဘိဓာန်။ (၁၅၃) ဓနဉ္ဇဏီနိ-ဃဏ္ဍုကောသ အဘိဓာန်။ (၁၅၄) နက္ခတ္တာဘိဓာန အဘိဓာန်။ (၁၅၅) ဒေသိကောသ အဘိဓာန်။ (၁၅၆) နာနတ္ထမဉ္ဇရီ အဘိဓာန်။ (၁၅၇) နာမနိဒါန အဘိဓာန်။ (၁၅၈) ပဒ္ဓ(ပဒုမ)ကောသ အဘိဓာန်။ (၁၅၉) ဘုဂ္ဂကောသ အဘိဓာန်။ (၁၆၀) စကာရဘေဒ အဘိဓာန်။

(၁၆၁) ဗီဇကောသ အဘိဓာန်။ (၁၆၂) ဗိဟဒမရကောသ အဘိဓာန်။ (၁၆၃) မဟာခဏ္ဍ-နကောသ အဘိဓာန်။ (၁၆၄) ပဒရတနာဝလီ အဘိဓာန်။ (၁၆၅) ရာဇကောသနိဃဏ္ဍု အဘိဓာန်။ (၁၆၆) ပုဂ္ဂလကောသ အဘိဓာန်။ (၁၆၇) လိင်္ဂပကာသ အဘိဓာန်။ (၁၆၈) မုနိကောသ အဘိ-ဓာန်။ (၁၆၉) ဝဏ္ဏပကာသကောသ အဘိဓာန်။ (၁၇၀) ပါလကောသ အဘိဓာန်။

(၁၇၁) ဝစ္ဆာယနကောသ အဘိဓာန်။ (၁၇၂) ကောသသာရ အဘိဓာန်။ (၁၇၃) သဒ္ဒတ-ရင်္ဂနီ အဘိဓာန်။ (၁၇၄) ဂင်္ဂါဝရ အဘိဓာန်။ (၁၇၅) သဒ္ဒဗိပိကာ အဘိဓာန်။ (၁၇၆) ဂေါဝဒ္ဓန-ကောသ အဘိဓာန်။ (၁၇၇) သဒ္ဒရတနာသမုစ္စယအဘိဓာန်။ (၁၇၈) သဒ္ဒသာရနိဃဏ္ဍု အဘိဓာန်။ (၁၇၉) စန္ဒကောသ အဘိဓာန်။ (၁၈၀) သံသာရဝတ္ထု အဘိဓာန်။

(၁၈၁) စရဏကောသ အဘိဓာန်)။ (၁၈၂) သကလဂန္ထဗိပိကာ အဘိဓာန်။ (၁၈၃)သကာ-ရဘေဒ အဘိဓာန်။ (၁၈၄) သဒ္ဓဝနီ အဘိဓာန်။ (၁၈၅) သမ္ပုဒေဝတ္ထိနိဃဏ္ဍုအဘိဓာန်။ (၁၈၆) သရသဒ္ဒသရဏီအဘိဓာန်။ (၁၈၇) သူရသတ(သရသုတ)နိဃဏ္ဍုအဘိဓာန်။ (၁၈၈) သဒ္ဒကော-သအဘိဓာန်။ (၁၈၉) ရကနကောသအဘိဓာန်။ (၁၉၀) သူရသတအဘိဓာန်။ (သရသုတာအဘိဓာ-နာမ်)။

(၁၉၁) ဟနုမာန်နိဃဏ္ဍု အဘိဓာန်။ (၁၉၂) သိဒ္ဓေါသဝနိဃဏ္ဍု အဘိဓာန်။ (၁၉၃)ပြဟ္မာ-ဝဓုတသီရိသုခါနန္ဒနာထပြုစုသော သဒ္ဒတ္ထစိန္တာမဏိ အဘိဓာန်။ (၁၉၄) စတုဝေဒီဒ္ဓါရကာပသာဒသမ္-ပြုစုသော သက္ကတသဒ္ဒတ္ထကောဝတ္ထုဘာ အဘိဓာန်။ (သံသ္ကၖတဇ္ဗာထိ်ကော်သ္ကျ)ဘ) (၁၉၅) သီရိတာ-ရနာထတက္ကဝါစပ္ပတိဘဋ္ဌာစရိယ ပြုစုသော သဒ္ဒတ္ထောမ မဟာနိဓိ အဘိဓာန်။ (၁၉၆) ကပ္ပဒုမအဘိဓာန်။ (၁၉၇) ဓာတုသူစီ (အကာရာဒိဓာတုသူစီ) အဘိဓာန်။ (၁၉၈) ကဝိကပ္ပဒုမ အဘိဓာန်။ (၁၉၉) ကျောင်းသားကိုင် သက္ကတ အဘိဓာန်။ (၂၀၀) သက္ကတအိပ်ဆောင်အဘိဓာန်။

(၂၀၁) ကျောင်းသားကိုင် သက္ကတအဘိဓာန်။ (၂၀၂) တာရနာထတက္ကဝါစပ္ပတိ' ပြုစုသော ဝါစပ္ပတိ အဘိဓာန်။ (၂၀၃) ဆာမိုနိယာ မိုနိယာဝိလ္ပ၏ သက္ကတ အင်္ဂလိပ်အဘိဓာန်များ စသည်ဖြင့် သက္ကတအဘိဓာန်များ အုံ့ဩလောက်အောင် ပေါ်ထွန်းခဲ့ကုန်၏။[1] သို့ရာတွင် ဤစာရင်းဌ်မပါသော သက္ကတအဘိဓာန်တို့လည်း များစွာရှိကုန်သေး၏။

၁။ ပခုက္ကူ။ အဘိဓာန်နိဿယသစ်နိဒါန်း၊ ခ-ဇ-ကြည့်။

အဘိဓာန်၏တန်ဖိုးကိုသိကြ

ဖော်ပြပါ သင်္ကေတအဘိဓာန်များကို ပြုခဲ့ကြသည့် သင်္ကေတပညာရှင်တို့သည် သင်္ကေတစာပေ ချဉ်းနင်း၍ အဘိဓာန်၏တန်ဖိုးကို သိကြသဖြင့် ဤမျှ ကြိုးကြိုးပမ်းပမ်း ပြုစုခဲ့ကြခြင်းဖြစ်လေသည်။

ထာဝစဉ်ပေါင်းသင်းရမည့် ပါဠိအဘိဓာန် မိတ်ဆွေကောင်း

ပါဠိကျမ်းဂန်အရပ်ရပ်ကို လေ့လာသူ, ချပ်ရိုးသူ, ပြုစုသူသည် ပါဠိအဘိဓာန်တည်းဟူသော မိတ်ဆွေကောင်းကို ထာဝစဉ် ပေါင်းသင်းရသည်။ သို့ဖြစ်၍ ပါဠိအဘိဓာန်ကျမ်းများကိုလည်း သာသနာရာစု ၁၆-ရာစုနှစ် ပတ်ဝန်းကျင်လောက်က ပင် စတင်ပေါ်ထွန်းခဲ့ကြောင်း မှန်းဆသိရှိနိုင်သည်။

ပါဠိအဘိဓာနကောသ (ပါဠိအဘိဓာန်)

ပါဠိစာပေနှင့်ပတ်သက်၍ သီဟိုဠ်ကျွန်း ရဟန်းတော်များသည် စောစီးစွာ နိုးကြားတော်မူခဲ့ကြသည်။ သာသနာ ၄-ရာစုနှစ်လောက်ကစ၍ ရာစုနှစ်ပေါင်းများစွာ သီဟိုဠ်ကျွန်းသည် ပါဠိစာပေ အတိုးအတက် အထွန်းကားဆုံး တိုင်းပြည်ဖြစ်ခဲ့သည်။ သို့ဖြစ်၍ သီဟိုဠ်ကျွန်း ရဟန်းတော်တို့သည် ပါဠိစာပေကို လုန်လွန်မင်းမင်း နိုင်နင်းတော်မူ၍ အဋ္ဌကထာ, ဋီကာကျမ်းကြီးများကို ရေးသားပြုစီရင်ခဲ့ကြကုန်၏။ သီဟိုဠ်ရဟန်းတော်သည် အဘိဓာနကောသ-ကျမ်းခေါ် ပါဠိအဘိဓာန်ကျမ်းကြီးကိုလည်း သာသနာ့ရာစု ၁၆ ခုနှစ်ခန့်က၊ သို့မဟုတ် ထိုထက်စောစီးစွာက ရေးသားခဲ့ကြောင်း ပန္ဒုဏ္ဍဒေသ-သဠာဝ ဝတ္ထု ပန္ဒုဏ္ဍ"ပန္ဒုဏ္ဍကောသေယျ ဝိသေသော"တီဟိ အဘိဓာနကောသေ ဝုတ္တံ"ဟူသော သာရတ္ထဒီပနီဋီကာ စကားရပ်ဖြင့် သိသာသည်။

အဘိဓာနပွဒီပိကာပါဋ

ပါဠိအဘိဓာန်အားလုံးတို့၏ ရှေ့ဆုံးလမ်းညွှန်သဖွယ်ဖြစ်သည့် အဘိဓာန်တစ်ကျမ်းကို ပြောစမ်းပါဟု ဆိုလျှင် အဘိဓာနပွဒီပိကာကျမ်းကို ရွတ်တရက် ချက်တဖြုတ် ဖြေဆိုရမ်။

အဘိဓာနပွဒီပိကာကျမ်းသည် ကျစ်လစ်သည့်, သိပ်သည်းသည့်, ကောင်းမွန်လှသည့်, ပြေပြစ်လှသည့်, ချောညက်လှသည့်, ရေးသားပုံလည်း စံနစ်ကျသည်။ ဖော်ပြပါ အဘိဓာနပွဒီပိကာကျမ်းကို အနက်ပါ ကျေကျေညက်ညက် အာဂုံနှုတ်တက်နေသူသည် ပါဠိစာပေတဝက် တတ်မြောက်ပြီဟု ပြောဆိုချင်ပါသည်။ အမရသီဟဆရာ၏ ပိဋကတော်စကားများ ရှာဖွေစုစည်းကာ, ပါဠိနှင့်ကိုက်ညီဆီလျော်သည့် သင်္ကေတစကားလုံးတို့ကိုယူကာ အမရကောသသင်္ကေတအဘိဓာန်ကို အတုယူ၍ ပြုစီရင်ခဲ့ရာ ပါဠိစာပေကိုချဉ်းနင်း လေ့လာရာ၌ မျှားစွာ အကျိုးပြုပြီး သင်္ကေတစာပေချဉ်းနင်းလေ့လာရာ၌လည်း အထိုက်အလျောက် ကျေးဇူးပြုသည်။

သမိုင်းအကျဉ်း။ ။သာသနာသက္ကရာဇ် ၁၇၀၀-ကျော်ခန့်တွင် သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ ထင်မှားသည့်သရောဂါမ နိကာယခေါင်းဆောင် ဆရာတော်တပါးဖြစ်တော်မူသော အရှင်မောဂ္ဂလ္လာန်မထေရ်သည် ပိဋကတ-သုယ်, နိကာယ် ၅-ရပ်ကို မေ့နှောက် ချောက်ချား၍ အမရကောသ အစရှိသော သင်္ကေတကျမ်းတို့ကို မှီငြမ်းပြု၍ ဤအဘိဓာနပွဒီပိကာကျမ်းကို စီရင်တော်မူခဲ့လေသည်။

၁။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄ဂ၅။

ကျမ်းပြုပုံအချင်းအရာ။ ။ရှေးဦးစွာ ဗုဒ္ဓပွဏ္ဍာမ, ဓမ္မပွဏ္ဍာမ, သံဃပွဏ္ဍာမ, ပဋ္ဌာန်, ပရိဘာသာ တို့ဖြင့် ဂန္ထာရမ္ภပြုတော်မူပြီး–

၁။ သဂ္ဂကဏ္ဍ၊
၂။ ဘူကဏ္ဍ၊
၃။ သာမညကဏ္ဍ–

အားဖြင့် ၃–ကဏ္ဍဖွင့်၍ ရေးသားစီရင်တော်မူခဲ့သည်။

ယင်း ၃–ကဏ္ဍအနက် သဂ္ဂကဏ္ဍတွင် ဂါထာပေါင်း ၁၂၉-ဂါထာပါရှိ၏။ ယင်းသဂ္ဂကဏ္ဍ၏ အဆုံး၌ ဤအဘိဓာနပဒီပိကာကျမ်းကို စွဲမက်ခင်မင်စွာ နှုတ်ဝယ်တွတ်တွတ် ရွတ်လိုက်တိုင်းရရှိအောင် ကျက်အံ့ဆောင်မှတ်ထားသော စာသင် စာချ, စာပြု, စာဆိုကဝိမိုရ်သည် ကျမ်းဂန်ထူးထေ့ လာလေ သမျှ သိမ်ဖမ့်သေးဖွဲ့ နက်နဲကြီးကျယ် အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို လွယ်ကူမပမ်း ချမ်းသာစွာသိမြင်နိုင်မည် ဖြစ်ကြောင်း——

ဓာရေန္တော ဇန္တု သသ္ဒေဟ-မဘိဓာနပဒီပိကံ။
ခုဒ္ဒကာ:ရ်ုတ္ထဇာတာနိ၊ သမ္ပသ္ဓတိ ယထာသုခံ။

ဟူသောဂါထာဖြင့် ရဲရဲတောက် ဝန်ခံတော်မူခဲ့လေသည်။

ဘူကဏ္ဍ၌–

၁။ ဘူမိဝဂ်၊
၂။ ပုရဝဂ်၊
၃။ နရဝဂ်၊
၄။ စတုပ္ပဒဏ္ဍဝဂ်၊
၅။ အရညဝဂ်၊
၆။ အရညာဒိဝဂ်၊
၇။ ပါတာလဝဂ်–

အားဖြင့်ဝဂ်ပေါင်း ၇-ဝဂ်ပါရှိသည်။

ယင်း ၇-ဝဂ်တွင် လောက, သာသနာ့ဝေါဟာရစကားလုံးများ မြေ ရေ တော တောင် သမုဒ္ဒရာ မြစ်ချောင်းအင်းအိုင် သားမဂဘင် ငါးကောင်မှစ၍ ဓာဝါဟာရစကားလုံးများ စုံလင်လှသည်။

တဖန်သာမညကဏ္ဍ၌–

၁။ ဝိသေသျှာဓိနဝဂ်၊
၂။ သံကိဏ္ဏဝဂ်၊
၃။ အနေကတ္ထဝဂ်၊
၄။ ဧကျယဝဂ်–

အားဖြင့် ဝဂ်ပေါင်း ၄-ဝဂ်ပါရှိသည်။

ယင်း ၄-ဝဂ်၌လည်း ဝိသေသျှပုဒ်၌ စပ်ဆိုက်ရသည့် ဝိသေသနပုဒ်များ, ပစ္စည်းနှင့်လိင်ကို သိရဲသည့်ပုဒ်များ, အနက်များသောပုဒ်များ,နိပါတ်ပုဒ်, ဥပသာရပုဒ်များကို စုရုံး၍ ပြထား၏။

အာမခံချက်ပေးပြန်ခြင်း။ ဤအဘိဓာနပုဒ်ပိကာကျမ်းခွဲ ဂန္ဓာရမ္ဘ ၉-ဂါထာနှင့် ကျမ်းရင်းဂါထာပေါင်း ၁၂၀၃-ဂါထာပါရှိသည်။ နိဂုံးခွဲ ဂါထာပေါင်း ၉-ဂါထာ ပါရှိသည်။ ယင်းနှုတ်ကုံး ၉-ဂါထာ အနက် ၂-ခုမြောက်ဂါထာဖြင့် ဤအဘိဓာနပုဒ်ပိကာကျမ်းသည် နတ်ပြည်, ဗြဟ္မာပြည်, လူ့ပြည်, နဂါးပြည်တို့၌ သုံးစွဲတည်ရှိသည့်အနက် ဒြပ်အားလုံး၏အမည်ပညတ်ကို ပြဆိုထားသည့်ကျမ်းဖြစ်ရာ ဤ အဘိ ဓာနပုဒ်ပိကာကျမ်းကို လိမ္မာကျွမ်းကျင်သူသည် ဘုရားဇီနော် ပိဋကတော်လေးကားခွဲ အဝါးဝစ္စာ ကျနပေါက်ရောက်ဝတ်မြောက် လိမ္မာသူဖြစ်ကြောင်း—

တိဒိဝေ မဟိယံ ဘုဇဂါဝသဝေ၊
သကလတ္ထသမဋ္ဌယ ဒီပနီ'ယံ။
ဣဟ ယော ကုသလော မတိမာ သနရော၊
ပဋု ဟောတိ မဟာမုနိနော ဝစနေ။

ဟူသော ဂါထာဖြင့် အာမခံချက် ပေးတော်မူခဲ့လေသည်။

မြန်မာပြည်ရောက်ရှိခြင်း။ ။သက္ကရာဇ် ၅၄၃-ခုနှစ်တွင် သီဟိုဠ်ကွန်းမှ အရှင်ဆဝေ့ထေရ်, အရှင်သီဝလိထေရ်, အရှင်တာမလိန္ဒထေရ်, အရှင်ဇာနန္ဒာထေရ်, အရှင်ရေဟုလာထေရ် ၅-ပါးတို့ ပုဂံပြည်သို့ ကြွရောက်ဟော်မူစဉ်ကပင် ဤအဘိဓာနပုဒ်ပိကာကျမ်း စာတော်ပေကို ဆောင်ယူတော်မူလာ၍ မြန်မာနိုင်ငံသို့ ရောက်ရှိလာခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ယင်းသို့ရောက်ရှိသည်ကစ၍ ပုဂံ, ပင်းယ, စဉ်ကိုင်း, ဒေါင်းဝ, ဗဟမဲပူ, ရတနာပုံ, ယခုတော်တိုင် တော်ဆက်ဆက် ထူးချွန်သည့် ဂရိယတို့ ပန်ဆောင်ရပ နှုန်းဆောင်ကော်တို့ နှုတ်ရဆောင်ရ၍ ဂရိယတို့သာသနာကို ထမ်းဆောင်တော်မူခဲ့ကြကုန်၏။ ပဌမ ဂေဖြင့်တည်ရှိခဲ့၍ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ပုံနှိပ်တိုက်မှုးပေါ်စအခါလောက်ကပင် ပုံနှိပ်စာအုပ်ဖြစ်သို့ ရောက်ရှိခဲ့လေ ထည်။

အထောက်အကူများစွာပြုခဲ့။ ဤ အဘိဓာနပုဒ်ပိကာကျမ်းသည် တိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန် ကျမ်းကြီးများကို ပြုရာ၌လည်း, အနက်အတွက် များစွာထောက်အကူပြုသည့် ကျမ်းကောင်းဖြစ်လေသည်။

သီဟိုဠ်ဘာသာအဘိဓာန်နိဿယ

အဘိဓာနပုဒ်ပိကာပါဠိပေါ်ထွန်း၍ နှစ်အလွန်မကြာမီ "အဘိဓာနပြဒီပိကာသန္နယ" သီဟိုဠ် အဘိဓာန် နိဿယဟောင်းကျမ်းတစ်ဆူလည်းပေါ်ထွန်းခဲ့သည်။ယင်းကျမ်းကို ဝယ်လိတောင်ရှေ့အမွှာဟင်ရှိယ ကျောင်းတိုက်နေ တောရဂမ၀ အရှင်ပညာမောဠိတိဿထေရ် သုတ်သင်ပြင်ဆင်၍ ခရစ်၏ ၁၈၉၅-ခုနှစ်, ဇူလိုင်လ ၂၀-ရက်နေ့ နေ့စွဲဖြင့် နိဒါန်းကမ္ဘာစာရေးပြီး ယင်းသည့် ၁၈၉၅-ခုနှစ်၌ပင် သီဟိုဠ်ကျွန်း သစ္စသမဒယပုံနှိပ်တိုက်မှ ထုတ်ဝေခဲ့သည်။ အရှင်ပညာမောဠိကိဿထေရ်သည် ယင်းအဘိဓ နိဿယကို မြန်မာနိုင်ငံမှ စတုဇင်ဗလဒေသမတ်၏ အဘိဓာန်ဋီကာကို ကြည့်ရှုပြင်ဆင်၍ ဋီကာအဋ္ဌကထာ နိုဝေ့ကားများ မရှိမပ ချေ။ လွန်စွာကျွမ်းလစ်သိုသိပ်သည့် နိဿယဖြစ်သည်။ ရှုံ့ဆိုက်နှင့် စာမျက်နှာ ၁၆၁-ရှိသည်[1]။

---

[1] ပခုက္ကူ။ အဘိဓာန်နိဿယသစ် နိဒါန်း။ ၁-ကြည့်။

အဘိဓာနပ္ပဒီပိကာဋီကာ

အဘိဓာနပ္ပဒီပိကာပါဠိ(အဘိဓာန်စာကိုယ်)၏ အဖွင့်အဘိဓာန်ဋီကာလည်း ပေါ်ထွက်ခဲ့သည်၊ ယင်း အဘိဓာန်ဋီကာကား သီဟိုဠ်, ယိုးဒယား အစရှိသော တိုင်းတပါးရှိ ပါဠိပညာရှင်အချို့တို့ပင် အသုံးပြုသည့် ကျမ်းဖြစ်သည်။ သီဟိုဠ်ပညာရှင်တို့ကမူ နိဿဏ္ဍုဋီကာဟု ခေါ်ကြသည်။ မြန်မာတို့အဖို့ ဂုဏ်ယူဖွယ်ရာ ကျမ်းကြီးဖြစ်သည်။ ယင်း အဘိဓာန်ဋီကာကျမ်းကြီးကို ပင်းယခေတ်တစ်ဦးရှင် သီဟသူမင်းလက်ထက်တွင် ပါဠိ,သက္ကတဘာသာနှစ်ရပ်ဖူ စတုရင်ဗလအမတ်သည် ပါဠိ,တိပိဋကပါဠိကျမ်းဂန်များနှင့် အမရကောသ တိကဏ္ဍသေသ, နာနတ္ထသင်္ဂဟ, ဗျာဝျာသုခဋီကာ, စိန္တာမဏိဋီကာ အစရှိသော သက္ကတကျမ်းဂန်, အရပ်ရပ်ဘိုးကို ချင်းနင်းသက်ဝင် မှေ့နှောက် ချောက်ချားရ ရေးသားစီရင်ခဲ့လေသည်။

စတုရင်ဗလအမတ်သည်–

ယသ ဉာဏ် သဒါ ဉာဏ်၊ နာညေယျာ ဉာဏကံ ဝိနာ။
နိသေသဂုဏယုတ္တသ၊ တသ နတ္ထာ မဟေသိနော။
သတ္တန္တရာ သမာဒါယ၊ သာရံ သမ္ဘရော တထာ။
ကရိယျတေ' ဘိဓာနပ္ပ-ဒီပကသတ္ထ ဝဏ္ဏနာ။

ဟူသော ၂-ဂါထာဖြင့် ပဏာမ, ကျမ်းစာရေးသားစီရင်ပုံ အချင်းအရာပဋိညာဉ်ကိုပြခဲ့သည်။

ကျမ်း၏အဆုံးဌာနလည်း–

ယဒျတြဒေါသောဏုပမာဏသမ္ဘဝေါ၊
ဂုဏီသု ဝိဓိမ္ပိ တထာ ဝိဂါဟတေ။
ယထာ ဇလံ ဘောဇနမ္ပိ ဇန္တု ဝါ၊
စတုပ္ပဒေါ ဝါပျစရော ကဏ္ဏကျမိ–

အစရှိသော ၆-ဂါထာဖြင့် နိဂုံးအုပ်ခဲ့လေသည်။

ယင်းအဘိဓာနပ္ပဒီပိကာဋီကာကျမ်းကြီးသည် "ဘိပိဋက ပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်ကျမ်းကြီးများကို ရေးသားပြုစုဆဲ့ မျှားစွာအားကိုးရသည့် ကျမ်းစာကြီးဖြစ်လေသည်။ ယင်းကျမ်းကြီးကား ကမ္ဘာအေး ဗုဒ္ဓသာသနာ့အဖွဲ့က ၁၃၂၆-ခုနှစ်က ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့ရာ ရွှေပုံဆိုက် စာမျက်နှာ ၆၂၁-ရှိသည်။

အဘိဓာန်ဋီကာ နိဿယ

သက္ကရာဇ် ၁၁၇၇-ခုနှစ်တွင် ဖွားမြင်တော်မူ၍ ၁၂၃၀-နှစ်တွင် ပျံလွန်ခဲ့တော်မူသော "ပညာသာမိ သီရိကဝံဇ မဟာဓမ္မရာဇာဓိရာဇဂုရု"ဘွဲ့တံဆိပ်တော်ရ နိယတကထာဒီပကကျမ်း, ရူပသေဝကဒီပနီကျမ်း, ဝိဝါဒ ဝိနိစ္ဆယကျမ်း, သဒ္ဒနီတိဋီကာ, ဇာတိဋီကာသစ်–စသည့်ကျမ်း ပေါင်း ၂၀—ခန့်ကို ပြုစီရင်တော်မူခဲ့သော တတိယမောင်းခေါင်ဆရာတော် အရှင်ပညာသာမိသည် အဘိဓာန်ဋီကာနိဿယကျမ်းကြီးပြုစီရင်တော်မူရာ သက္ကရာဇ် ၁၂၁၁-ခုနှစ်၊ ဝါဆိုလဆုတ် ၁၃ ရက်နေ့ နေဝင်လုဆဲတွင်ပြီးဆုံးခဲ့ခလသည်။ ယင်းအဘိဓာန်ဋီကာ နိဿယ ကျမ်းကြီး ပဌမအုပ်ကို သက္ကရာဇ် ၁၂၇၂-ခုနှစ်၊နတ်တော်လက ရန်ကုန်မြို့ ကဝိမျက်မှန်စာပုံနှိပ်တိုက်တွင် ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့ရာ ပျိုင်ဆိုက်စာမျက်နှာ ၅၆၂-ရှိသည်။

ဒုတိယတွဲကိုဆက်လက်၍ပုံနှိပ်ရာ ၁၂၇၃-ခုနှစ်၊တန်ခူးလအတွင်းတွင် ပြီးစီးသည်၊ရှိုင်ဆိုက်စာမျက်နှာ ၅၉၈-မျက်နှာ ရှိသည်။

အဘိဓာနပွဲဒီပိကာသူစိ

အဘိဓာနပွဲဒီပိကာသူစိကျမ်းကြီးသည်လည်း ပါဠိပညာရှင်, ပါဠိစာပေလေ့လာလိုက်စားသူတို့၏လက်ရိုင်ကျမ်းစာကြီးဖြစ်သည်။ ပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်ကျမ်းပြု ကောသကာရကပုဂ္ဂိုလ် အဆက်ဆက်,ဂဏဝါစကစာချပုဂ္ဂိုလ်အဆက်ဆက်တို့ လက်မလွှတ်နိုင်သည့် ပါဠိအဘိဓာန်ကျမ်းစာကြီးဖြစ်လေသည်။ အဘိဓာနပွဲဒီပိကာလာပုဒ်များ, အဘိဓာနပွဲဒီပိကာဋီကာ (အဘိဓာနဋီကာ)လာပုဒ်များနှင့် အခြား ဖြည့်စွက်သည့်ပုဒ်တို့ဖြင့် အကွာရာ၈၇၍ ပါဠိဘာသာဖြင့် ဖွင့်ဆိုဖော်ပြသော အကွာရာ၀လိ-ကောသကျမ်းကြီးဖြစ်သည်။ ဤကျမ်းကြီး၌ အ-အစ ဟောမဒဗ္ဗီ-အဆုံးရှိသော ပါဠိပုဒ်များ ပါ၀င်သည်။ ကျမ်းဆရာသည် ဒ-ကို အ-အကာရော ဝုစိယံ, တဗ္ဗာ၀ေ, သဒ်သေ, နိသေ၀ေ, အညေ,အပ္ပ၀ေ အစရှိသဖြင့် အ-သဒ္ဒါဟောအနက် ၁၁-နက်ကို အကျဉ်းဖော်ပြ၍ တဖန်ဆက်လက်၍ ဓာတ္တုဒ္ဒါရ-ပြင့် အကျယ်ပြဆိုတော်မူသည်။ နောက်ဆုံး ဟောမဒဗ္ဗီ-ပုဒ်ကို"ဟောမဒဗ္ဗီ ဟောမကမ္မနိ၊ ဟဗျန္နာဒိမုဒ္ဓရ၀ဏ္ဏ ကတာ ဒဗ္ဗီကဋ္ဌစ္ဆ ဟောမဒဗ္ဗီ"ဟု ဖွင့်ဆိုရေးသားတော်မူသည်။ ဖော်ပြပါ အဘိဓာနပွဲဒီပိကာသူစ်ကျမ်းကြီးကို သီဟိုဠ်ကျွန်း ဝယ်ကဒုဝရွာ၌ ခရစ်သက္ကရာဇ် ၁၇၅၉-ခုနှစ်တွင် ဖွားမြင်၍ ၁၉၁၇-ခုနှစ် ဧပြီလ ၁၉ ရက်နေ့တွင် ပျံလွန်တော်မူသော ပါဠိပညာရှင် အရှင်သုဘူတိမထေရ် စီရင်တော်မူသည်။ ယင်း ကျမ်းကြီးကို သီဟိုဠ်ကျွန်း၌လည်း ကြိမ်ကြိမ် ရိုက်နှိပ်၍ မြန်မာပြည်၌လည်း သီဟိုဠ်အကွာရာမှ မြန်မာအကွာရာပြန်ဆို ရိုက်နှိပ် ထုတ်ဝေခဲ့ရာ ၁၃၁၉-ခုနှစ် ရန်ကုန်မြို့ ဇမ္ဗု,မိတ်ဆွေပိဋကတ်ပုံနှိပ်တိုက် ရိုက် မဂ္ဂင်းဆိုက် လေးထောင့်ဆိုက်ကြီးဖြင့် စာမျက်နှာ ၆၀၂-ရှိသည်။

သီဟိုဠ်ပါဠိ, အင်္ဂလိပ်ဘာသာ (အဘိဓာနပွဲဒီပိကာ)

ဖော်ပြပါ အဘိဓာနပွဲဒီပိကာသူစိကျမ်းကြီးကို ပြုစုစီရင်တော်မူခဲ့ထော သီဟိုဠ်ပညာရှင် အရှင်သုဘူတိသည်ပင်လျှင် အဘိဓာနပွဲဒီပိကာပါဠိကို သီဟိုဠ်ဘာသာ, အင်္ဂလိပ်ဘာသာတို့ဖြင့် ဖွင့်ဆို၍ ၃-ဘာသာ အဘိဓာန် အသွင်ဖြင့် စီရင်တော်မူခဲ့ရာ သီဟိုဠ်, အင်္ဂလိပ်ဘာသာ လေ့လာသူတို့အပြိုပါ ကျေးဇူးပြုသည့် အဘိဓာန်ကောင်း ဖြစ်လေသည်။ ယင်း ကျမ်းကို သာသနာတော်သက္ကရာဇ် ၂၄၆၅-ခုနှစ်တွင် သီဟိုဠ်ကျွန်း ကိုလံဘိုမြို့ မဟာဗောဓိပုံနှိပ်တိုက်တွင် ရိုက်နှိပ်ခဲ့သည်။

ပါဠိ,မြန်မာ, အင်္ဂလိပ်ဘာသာ (အဘိဓာနပွဲဒီပိကာ)

ခရစ်သက္ကရာဇ် ၁၈၈၇-ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လ ၂၃-ရက်မနေ့ ဖွားရှိ၍ ၁၉၆၂-ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလ ၉-ရက်နေ့ ပျံလွန် အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ, သာဟိတျစက္ကဝတ္တိသီဟိုဠ်ပညာမှင် ဗုဒ္ဓဒတ္တသည် မြန်မာပြည် သီတင်းသုံးစဉ်က အဘိဓာနပွဲဒီပိကာပါဠိကို မြန်မာ,အင်္ဂလိပ်ဖြင့် ဖွင့်ဆိုစီရင်တော်မူခဲ့လေသည်။ စာတိုင် ၃-ခုရှိသည့်အနက် ပဌမစာတိုင်ဝ်ခ် မြန်မာဘာသာ, ဒုတိယစာတိုင်ဝ်ခ် အဘိဓာနပွဲဒီပိကာ၀ါထာ, တတိယစာတိုင်ဝ်ခ် အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် ဖော်ပြဖွင့်ဆိုထားသည်။ ယင်းကျမ်းကို ခရစ်သက္ကရာဇ် ၁၉၀၈-ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန်မြို့ ပြည်ကြီးမိတ်ဆွေပုံနှိပ်တိုက်မှ ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့လေသည်။

အဘိဓာန်နိဿယဟောင်း ၃-စောင်ခန့်

သက္ကရာဇ် ၈၀၄-ခုနှစ်တွင် ရေးထိုးခဲ့သည့် ပုဂံ၀က်ကြီးအင်း တက်နွယ်ကျောင်းကျောက်စာ၌ ကျောင်းနှင့် တပါးတည်းလျှုဒါန်းသည့် ပိဋကကျမ်းစာများစာရင်းတွင် အဘိဓာန်နိဿရည်းဟု

ပါရှိလေရာ အဘိဓာန်ဋီကာပေါ်ပြီး နှစ်မျှားမကြာမီ အဘိဓာန်နိဿယ (အဘိဓာနပဒီပိကာနိဿယ) ကျမ်း ပေါ်ထွန်းကြောင်း သိသာသည်။ ယင်းအဘိဓာန်နိဿယမျှားမှာ ကျော်အောင်စံထားမူ အဘိဓာန်နိဿယ မပါခင် ၃-စောင်အောက် မနည်း (၃-စောင်ခန့်) ပေါ်ထွန်းကြောင်း သိနိုင်လေသည်။[1]

ကျော်အောင်စံထားမူ အဘိဓာန်နိဿယ

ပါဠိစာပေ လေ့လာချင်းနင်းရာ၌ အဘိဓာနပဒီပိကာပါဠိ (အဘိဓာန်ပါဠိ)၏ ကျေးဇူးမျှားကို သိတော်မူသော သက္ကရာဇ် ၁၀ဖိ-ခုနှစ်ဖွား ၁၁၅-ခုနှစ်ပျံ့လွန် "ဇိနစက္ကာဘိရာမရာဇာမိရာဇဂုရု" ဘွဲ့တံဆိပ်တော်ရ ပဌမကျော်အောင်စံထားဆရာတော်ဘုရားကြီး အရှင်ဉာဏဝရသည် အဘိဓာန်ဋီကာ အစရှိသောကျမ်းဂန် အရေပ်ရပ်ဘို့ကိုအမှီပြု၍ အဘိဓာန်နိဿယကျမ်းကြီးကို ပြုစီရင်တော်မူသည်။ ယင်း အဘိဓာန်နိဿယသည် "ကျော်အောင်စံထားမူ အဘိဓာန်နိဿယ"ဟု ပရိယတ္တိသာသနာတော်တွင် လွန်စွာထင်ရှားလေသည်။ ဆရာတော်သည်ကျမ်းဦးဌ်–

ရာဇရာဇ် မဟာပုညံ၊ ဓမ္မဓမ္မီ မဟာဓုနံ။
သံဃသံဃံ နမေစာရံ၊ နမိတ္တာ စာဒရံ တယံ။

အစရှိသော ဂ-ဂါထာဖြင့် ဘန္တေဝရမ္ဘပြု၍ နိဿယကျမ်းဂန်ကို စီရင်တော်မူသည်။ နိဂုံးဌ်လည်း–

ဇမ္ဗုဒီပတာလ ရဋ္ဌံ၊ သဗ္ဗရဋ္ဌာန ကေတုဇ်။
တမ္ဗဒီပံ မြမ္ဗဋ္ဌာနံ၊ မဟာရဋ္ဌေဟိ ဝါရိတံ။

အစရှိသော ၉-ဂါထာဖြင့် နိဂုံးအုပ်ဆောင်မူသည်။ ယင်းအဘိဓာန်နိဿယသည်လည်း တိပိဋကပါဠိ မြန်မာ အဘိဓာန်ကျမ်းကြီးများကို ပြုစုရာ၌ အမှီသဟဲပြုရသည့် အဘိဓာန်နိဿယကျမ်းကြီး ဖြစ်လေသည်။ စောစီးစွာ ခရစ်သက္ကရာဇ် ၁၉၂၃-ခုနှစ်က မန္တလေးမြို့ ရတနာသိဒ္ဓိပိဋကတ်ပုံနှိပ်တိုက်ရိုက် စာမူမှာ ရှိုင်ဆိုက် ၄ဖဒ-ရှိသည်။ ၎င်းနောက်တွင်လည်း ယင်းနိဿယကြီးကို ရန်ကုန်မြို့ ပြည်ကြီးမဏ္ဍိုင်ပိဋကတ်ပုံနှိပ်တိုက်၊ မန္တလေးမြို့ ရတနာဒီပံပိဋကတ်ပုံနှိပ်တိုက် စသည်တို့၌လည်း ပုံနှိပ်ခဲ့သည်။

ဝိသုဒ္ဓါရုံ အဘိဓာန်နိဿယ

သက္ကရာဇ် ၁၂၄၀-မြည်ဖွားမြင်၍ ၁၃၀၅-ခုနှစ် ပျံ့လွန်တော်မူသော မောဂ္ဂလ္လာန်နိဿယသစ်အစရှိသော ကျမ်းဂန်များစွာတို့ကို ပြုစီရင်တော်မူခဲ့သော အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ ဘွဲ့တံဆိပ်တော်ရ မန္တလေးမြို့ အနောက်ပြင် အဘယာရာမတိုက် မဟာနာယကဆရာတော်ဘုရားကြီး အရှင်အဂ္ဂခမ္မာဘိဝံသသည် မန္တလေးမြို့ အနောက်ပြင်ဝိသုဒ္ဓါရုံတိုက်၌ စာပေပို့ချသိတင်းသုံးစဉ် ပိဋကပါဠိ, အဋ္ဌကထာ, ဋီကာကျမ်းများနှင့် သီဟိုဠ်အဘိဓာန်နိဿယ, အမရကောသ, ဝိဝေကစိန္တာ, ဗျာချာသုခေါဋီကာ, ပသုပက္ခိဝိဇာ အစရှိသော ကျမ်းဂန်တို့ကိုမှီငြမ်းပြု၍ အဘိဓာန်နိဿယသစ်တစ်စောင်ကို ၁၂၇၅-ခုနှစ်တွင် အပြီးသတ် ရေးသားစီရင်တော်မူခဲ့သည်။

ကျမ်းပြုဆရာတော် ဝိသုဒ္ဓါရုံတိုက်၌ သိတင်းသုံးစဉ် ရေးသားစီရင်သည့် နိဿယဖြစ်၍ ဝိသုဒ္ဓါရုံမူ အဘိဓာန် နိဿယသစ်ဟု ထင်ရှားသည်။ အဘယာရာမမူအဘိဓာန်နိဿယသစ်ဟူ၍လည်း တချို

---

[1] ပခုက္ကူ။ အဘိဓာန် နိဿယသစ်ကျမ်းဦးမှတ်ဖွယ် ထ ၅-ကြည့်။

ခေါ်ဝေါ်ကြသည်။ စာပေကျမ်းဂန်ချပို့ ပါဠိစာပေ လေ့လာလိုက်စားသူတို့အား ကျေးဇူးများလှသည့် နိဿယကျမ်းကြီးဖြစ်၏။ ကျမ်းဦးဌ-

သဗ္ဗသတ္ထမဟာရည-သဠာဝရီ ဗုဒ္ဓကေသရီ။
ဘဝတံ သဒ္ဒိဘဂ္ဂါဟီ၊ မယ္ဟံ မနောဂုဟာသယီ။

အစရှိသော ၅-ဂါထာပါဌ်နိဿယဖြင့် ဂန္ဓာရမ္ဘပြု၍-

အဂ္ဂမမ္မာဘိဝံသေန၊ ဝိသုဒ္ဓါဏုမဝါသိနာ။
သတ္ထည္ဆောစိတပညေန၊ အနေကသတ္ထကာရိနာ။

အစရှိသော ၃-ဂါထာပါဌ်နိဿယဖြင့်လည်းကောင်း-

"ပုညေနနေန စိတရေဟိ စ သီဃသီဃံ"

အစရှိသော ပါဠိဂါထာ ပါဠိစုဏ္ဏိယစကားဖြင့်လည်းကောင်း နိဂုံးအုပ်တော်မူသည်၊ ယင်းနိဿယကြီးကို ရန်ကုန်မြို့ ပြည်ကြီးမဏ္ဍိုင်ပိဋကတ်ပုံနှိပ်တိုက်တွင် ပထမအကြိမ် ရိုက်နှိပ်ခဲ့ရာ ရှေ့ဆိုက် စာမျက်နှာ ၄၀၀-ရှိ၏။

တောင်ပေါက်မူ အဘိဓာန် နိဿယသစ်

သက္ကရာဇ် ၁၂၃ဒ-ခုနှစ်တွင် ဖွားမြင်၍ ၁၃၁၅-ခုနှစ်တွင် ပျံလွန်တော်မူသော ဆရာတော်ဘုရား ချန်ဂ်နိဿယ, ပဒ္ဓမခုနိဿယ, ဗဟုလာဒဘာရဂဏ္ဌိပဒတ္ထ ဝိနိစ္ဆယသာရ-အစရှိသော ကျမ်းပေါင်း ၅၀-ကျော်ကို ပြုစီရင်တော်မူခဲ့သော ပိဋကတ္တယကောဝိဒ, ဘာသန္တရဝိဒူ မော်လမြိုင်မြို့ တောင်ပေါက် ကျောင်းတိုက် ဆရာတော်ဘုရားကြီး အရှင်စက္ကပါလသည် ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ, ဋီကာ, မာဂဓ, သက္ကတ, ပါကတ, ဒေသီ, သီဟိုဠ်, ယိုးဒယား-အစရှိသော လိပျန္ဓမဘာသန္တရကျမ်းများ, နိဿယဟောင်းများ နှင့် နီးနှောတိုက်ဆိုင်၍ အဘိဓာန်နိဿယသစ်ကျမ်းကြီးကို ပြုစီရင်တော်မူခဲ့လေသည်။ ယင်းအဘိ-ဓာန်နိဿယသည် တောင်ပေါက်မူ အဘိဓာန်နိဿယ-ဟု ပရိယတ္ထိသာသနာတော်တွင် ထင်ရှားလေ သည်။ ဖော်ပြပါ တောင်ပေါက်မူ အဘိဓာန် နိဿယသစ်ကျမ်းကြီးသည် ပါဠိစာပေ လေ့လာ လိုက်စားသူများအားသာမက မြန်မာစာပေ လေ့လာလိုက်စားသူ ဘို့အားလည်း များစွာအထောက် အကူပြုသည့် အဘိဓာန်နိဿယကျမ်းစာခကောင်းကြီး ဖြစ်လေသည်။ ကျမ်းဦးဌ "ဘုသံ ဒီပ္ပတု သဒ္ဒ-မ္မော၊ စိရံ ဌာတံ-ဟ နိမ္မလော" ဟူသော အာသီသပဋ္ဌနာမှတပါး ဂန္ဓာရမ္ဘစကားများ မပါမရှိ ရုံသာမက နိဂုံးလည်း မပါမရှိချေ။ ၁၃၁၇-ခုနှစ်တွင် မြန်မာနိုင်ငံတော် ကမ္ဘည်းကျောက်စာ ရှေးဟောင်းပညာ သုတေသန ညွှန်ကြားရေးဝန် သီရိပျံချီ ဦးလူဖေဝင်း (မဟာဝိဇ္ဇာရွှေတံဆိပ်ရ) က တည်းဖြတ်သုတ်သင်၍ မြန်မာ့တာရာစာပုံနှိပ်တိုက်၌ ရိုက်နှိပ် ထုတ်ဝေခဲ့လေသည်။ ရှေ့ဆိုက် စာမျက်နှာ ၆၄၅-ရှိသည်။

ပခုက္ကူ အဘိဓာန် နိဿယသစ်

သက္ကရာဇ် ၁၂၉၂-ခုနှစ်ဖွား ပခုက္ကူမြို့ မဟာဝိသုဘာရာမဘိုက်၌ သီတင်းသုံး၍ နိကာယ်ငါး ရပ်ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ, ဋီကာဘို့ကို ချပို့ သာသနာပြုသော ပခုက္ကူသာသနာဝင်, မန္တလေးသာသနာဝင်, စစ်ကိုင်းသာသနာဝင်, ကလျာဏီသာသနာဝင်, မဟာဝိသုတာရာမ နိကာယသာသနာဝင်, ပခုက္ကူစာချ

နည်း, သာသနာဝင် ဘွဲ့တံဆိပ်တော်များ သမိုင်း စသည့်ကျမ်းပေါင်း ၁၀၀-ကျော်ကို ပြုစီရင်ပြီး သော ဓမ္မာစရိယ, ဂဏဝါစက, ဘီ-အေ (ဂုဏ်ထူး) အရှင်ကေလာသသည်လည်း အဘိဓာန်ဋီကာ, နိကာယ် ၅-ရပ်ပါဠိ, အင်္ဂကထာ, ဋီကာ, အမရကောသ, ရူပနိဿယ္ကျ, ဗျာဂျာသုခဋီကာ, ထောမနီဓိ, စိန္တာမဏိ-အစရှိသော သက္ကတကျမ်းများ, ဘေသဇ္ဇမဉ္ဇူသာ, အဠုနနိဒါန်း အစရှိသည့်ဆေးကျမ်း, ဒီပဝံသ, မဟာဝံသ-အစရှိသော သမိုင်းကျမ်းတို့ကို မှီငြမ်းပြု၍ ဂါထာတိုင်း အမှာအထား အဆုံး အဖြတ်တို့ဖြင့် တန်ဆာဆင်ကာ ပခုက္ကူမှ အဘိဓာန် နိဿယသစ်ကျမ်းကိုလည်း ကြိုးပမ်းစီရင်ခဲ့ရာ စာချ, စာသင်, စာပုံဝင်, ကျမ်းပြု, သုတေသီတို့အား များစွာကျေးဇူးပြုသည့် ကျမ်းကောင်းကြီးဖြစ်လေသည်။ ကျမ်းဦးဌ–

သဗ္ဗညေယျသု သမ္မုဒ္ဓံ၊ ဓမ္မဥ္စ တေန သေဝိတံ။
သံဃဥ္စာပိဘိဝန္ဒိတ္ဝါ၊ သုနိဝါတေန ဧစတသာ။

ပုဗ္ဗာစရိယသီဟေစ၊ ဝိသုတာရာမဝါသိနော။
နိကာယပြဟာရညမ္ပိ၊ ဝိသာရဒေ ဗဟုဿုတေ။

နိဿယံ အာရဘိဿာမိ၊ ဝိနိစ္ဆယေဟိ မဏ္ဍိတံ။
အဘိဓာနသုပါဋဿ၊ ဂန္ထံ သဗ္ဗင်္ဂသောဘနံ။

ဟူသော ၃-ဂါထာပါဌ် နိဿယဖြင့် ဂန္ထာရမ္ဘပြု၍-ကျမ်း၏အဆုံးဌ–

ပခုက္ကူပုရသေဋ္ဌဿ၊ ပစ္ဆိမေ အာသိ ဝိဿုတော။
စတုဂါဝုတဒေသမ္ပိ၊ ဂန်ရပ်ဂါဓမာ သုသောဘနော။

အစရှိသော ဂ-ဂါထာ ပါဌ်နိဿယဖြင့် နိဂုံးအုပ်ခဲ့လေသည်။ ယင်းကျမ်းကြီးကို ပြည်ထောင်စု ဆိုရှယ်လစ်သမ္မတ မြန်မာနိုင်ငံတော် သာသနာရေးဦးစီးဌာနပုံနှိပ်တိုက်၌ ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့ရာ ရှုံ့ဆိုက်စာမျက်နှာ ၇၃၆-အကွာရာဝလိ အပါအဝင် စာမျက်နှာ ဂ၄၄-ရှိလေသည်။

လက်စွဲအဘိဓာန်

သက္ကရာဇ် ၁၂၆၆-ခုနှစ်တွင် ဖွားမြင်၍ ၁၃၃၁-ခုနှစ်တွင် ပျံလွန်တော်မူသော ပဌမကျော် ပရိယတ္တိ သာသနဟိတ ဓမ္မာစရိယ, အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ, ဆဋ္ဌသင်္ဂါယနာ အကျိုးတော်ဆောင် မန္တလေးမြို့အနောက်ပြင် ဝိဇ္ဇာလင်္ကာရကျောင်းတိုက် နာယကဆရာတော် အရှင်ဝိသုဒ္ဓါဘိဝံသသည် အဘိဓာနပဒီပိကာ (အဘိဓာန်) ကျမ်းကို ပါဠိဂါထာနှင့် မြန်မာပရိယာယ် ပြန်ဆိုတဲ့ယှဉ်လျက် ခက်ခဲသည်ထင်သည့်အနက် အဓိပ္ပာယ်ကို အောက်ခြေမှတ်ချက် အဖြစ်ဖြင့် ဖော်ပြ၍ လက်စွဲအဘိဓာန်အမည်ဖြင့် ၁၂၉၉-ခုနှစ်က ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့လေသည်။ ယင်းလက်စွဲအဘိဓာန်၌ မြန်မာအနက် အကွာရာစဉ်ကို ပါဠိဂါထာနံပါတ်ညွှန်း၍ ဖော်ပြထားရာ မြန်မာစကားအတွက် ပါဠိရှာရန် လွယ်ကူ၏။ ၁၃၁၄-ခုနှစ် မန္တလေး ဓာတ်နှုန်းရပ်လှခင် အင်ဆန်းပုံနှိပ်တိုက်ရိုက်ကရောင်း ၁၆-ချိုးဆိုက်ဖြင့် အကွာရာဝလိနှင့်တကွ စာမျက်နှာ ၄၁၆-ရှိ၏။ နိဒါန်းဌ–

ဥ္ဇုံ ဌာတံ သာသနံ ယဿ၊ သတ္ထေဒံ သောတုကာမတံ။
ဥ္ဇုံ သောတူနံ ပဟာသေတု၊ ဒုရတ္ထဗျဥ္ဇနာရိတံ။

ဟူသောဂါထာဖြင့် ကျမ်းရေးပုံ အစီအစဉ်ကို ပြဆိုထား၏။

သီဟဠအဘိဓာနက္ခရာဝဋ္ဋကျမ်း (အဘိဓာန်အက္ခရာစဉ်)

ရန်ကုန်မြို့ ဗဟန်းအောင်မြေဘုံစံဆရာတော် အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ ဆရာတော် အရှင်စန္ဒိမာ၏တပည့် ဂဏဝါစက အရှင်သာသနဓဇသည် အဘိဓာနပ္ပဒီပိကာ (အဘိဓာန်)ကျမ်း၏ ပါဠိ, သင်္ဂီဠိအက္ခရာဝလိကျမ်းကို ပါဠိမြန်မာအက္ခရာဝလိကျမ်းအဖြစ်ပြန်ဆိုရေးသားတော်မူ၍သီဟဠအဘိဓာနက္ခရာဝလိကျမ်းဟူ ဆိုသော အမည်ဖြင့် သက္ကရာဇ် ၁၂၃၄-ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန်မြို့ ပုဇွန်တောင် ဇေယျာပုံနှိပ်တိုက်၌ မိုက်နှိုင်ထုတ် ဝေခဲ့လေသည်။ ယင်းသီဟဠ အဘိဓာနက္ခရာဝလိကျမ်း၌ ပါဠိ, အနက်, လိင်, ဝဏ်တို့ကို ဖော်ပြညွှန်းဆိုထား၏။ ၎င်းပြင် အနေကတ္ထဝဏ် အဗျယဝဏ်လာပုဒ်ဘို့ကိုလည်း ပုဒ်တည်၍ ဟောနိုင်သမျှအနက်တို့ကို အဘိဓာန် ကျမ်းရင်းအတိုင်း ထုတ်ပြ၍ စီစဉ်ထား၏။ အဘိဓာန်ကို အရေမဆောင်နိုင်သော ပုဂ္ဂိုလ်မျာ လွယ်လွယ်ကူကူကြည့်ရှု လေ့လာနိုင်ရန် စီစဉ်ထားခြင်းဖြစ်ရာ ကျမ်းစာကောင်း တစ်ကျမ်းပင် ဖြစ်လေသည်။ ရှိုင်ဆိုက်ဖြင့် စာမျက်နှာ ၄၅၃-ရှိသည်။

ပညတ္တတ္ထာဝလိ=ပညတ်နက်အဘိဓာန်

သက္ကရာဇ် ၁၂၀၅-ခုနှစ်တွင် ဖွားမြင်၍ ၁၂၄၈-ခုနှစ်တွင် ပုံလွန်တော်မူသော "ပဏ္ဍိတ်ဓမ္မာဘိဓဇ ဓီပတိပဝရမဟာဓမ္မရာဇာဓိရာဇဂုရု" ဘွဲ့တံဆိပ်တော်ရ ဓာတုမဉ္ဇူသာ, ဓာတုတ္ထဒီပနီဋီကာ, ဆန်းဋီကာ, ပဋ္ဌစတ္တာလီသပုစ္ဆာ, သတပဒီကပုစ္ဆာဝိသဇ္ဇနာကျမ်းတို့ကို ပြုစီရင်တော်မူခဲ့သော မင်းကွန်းတောရ ဥဒုမ္ဗရချောင်ဆရာတော် အရှင်ပဏ္ဍိတ်သသည့် လင်, အက္ခရာ, အနက်တို့ဖြင့် တန်ဆာဆင်အပ်သော ပိဋကတ ၃-ပုံလာ ပညတ်ဟူသော အနက်အစဉ်ကိုပြရာ ပညတ္တတ္ထာဝလိခေါ်သော ပညတ်နက်အဘိဓာန် ကျမ်းကို ပြုစီရင်တော် မူခဲ့သည်။ ကျမ်းဦး၌-

အသခ္ခေယ္ယပညတ္တိဟိ၊ ဝန္ဒိတ္မာ ဝဏ္ဏိတံ ဇိနံ။
သ သဒ္ဓမ္မံ ဂဏှံ ကသ္သံ၊ ပညတ္တတ္ထာဝလိ သုဘံ။

ဟူသော ပါဠိနိဿယဖြင့် ဂန္ထာရမ္ภပြုတော်မူခဲ့လေသည်။ ယင်းပညတ်နက်အဘိဓာန်ကျမ်း၌ အက်ံ အစ ဟောမ-အဆုံးရှိသော ပါဠိပုဒ်များ ပါဝင်လေသည်။ ခရစ်သက္ကရာဇ် ၁၉၂၇-ခုနှစ် မန္တလေးမြို့ ဟံသာဝတီပိဋကတ်ပုံနှိပ်တိုက်ရိုက် ရှိုင်ဆိုက် စာမျက်နှာ ၃၉၄ ရှိသည်။

ဓာတုတ္ထဒီပက=ဓာတ်နက်ပြအဘိဓာန်

သက္ကရာဇ် ၁၁၇၇-ခုနှစ်တွင် ဖွားမြင်၍ ၁၂၄၈-ခုနှစ်တွင် ပုံလွန်တော်မူသော အဂ္ဂမဟာလင်္ကာရ ဂုဏဝိဓေဇမဟာဓမ္မရာဇာဓိရာဇဂုရု "ဘွဲ့တံဆိပ်တော်ရ ဓမ္မပဒ ပါဠိတော်နိဿယ, စတုရေမဂ္ဂကျမ်း ဗာစရှိသောကျမ်းဂန်ပေါင်း ၁၀-ကျော်ခန့်တို့ကို ပြုစုစီရင်တော်မူခဲ့သော သင်္ဃာဆရာတော်ဘုရားကြီး အရှင်အဂ္ဂမဟာလင်္ကာရသည် ပါဠိစာပေချစ်ပို့ ရေးသားလေ့လာသူတို့ အမက်အခဲ ကင်းကွာ လိမ္မာကျမ်းကျင် တတ်မြောက်စေရန် ရည်သန်တော်မူ၍ ဓာတုတ္ထဒီပကတော်အဘိဓာန်ကျမ်းကို ပါဠိဂါထာများဖြင့်ရေးသားစီရင်တော်မူသည်။ နိဿယကိုလည်းဆရာတော်ကိုယ်တိုင်ပင် စီရင်တော်မူခဲ့ရာ ပို့ချပြည့်စုံကောင်းမွန်သော ဓာတ်အဘိဓာန်ကျမ်းအဖြစ် ထင်ရှားရှိလေသည်။ ကျမ်းဦး၌-

ပါဠိယတ္ထေသု ဆေကတ္ထံ၊ သပ္ပယောဂဝိနိစ္ဆယံ။
သာဓုံ ဝက္ခာမိ ဓာတုတ္ထံ၊ ဝန္ဒိတ္မာ ရတနတ္တယံ။

ဟူသောဂါထာဖြင့် ဂန္ထာရမ္ภပြုတော်မူခဲ့သည်။ ယင်းဓာတုတ္ထဒီပကတော် အဘိဓာန်ကျမ်း၌ (၁) ဓာတ်တို့ကို ဝေဖန်ဆုံးဖြတ်ရာ ပထမပိုင်း။ (၂)ဝဏ်အက္ခရာအဆုံးရှိသော ဘူဝါဒိဂိုဏ်းကို ပြဆိုရာ

ဒုတိယပိုင်း။ (၃) အဝဂ်အဆုံးဘူဝါဒီဂိုဏ်းကိုပြဆိုရာ တတိယပိုင်း။ (၄) ဂိုဏ်း ၆-ပါးအပေါင်းကိုပြဆိုရာ စတုတ္ထပိုင်း။ ၅) စုရာဒီဂိုဏ်းဂ်ိုပြဆိုရာ ပဉ္စမပိုင်းအားဖြင့် အပိုင်း(၅)ပိုင်းပါရှိလေသည်။

ဆရာတော်သည် ကျမ်း၏ အဆုံးဌ–

ဓာတုတ္ထကောဝိဒါအတ္ထော၊ ပဒါနံ ပါဠိအာဒိကော။
နာယာသေန ဝိဇာနန္တိ၊ ပဝရုနံ သုဘာသိတေ။
ကာတုံ ပါကတိကဋ္ဌာလံ၊ ဝိရဇ္ဇိတကွ္ခရံ တတော။
ဇဝံ ဗဟုပကာရေသု၊ တေသု ယောဂံ ကရေ ဗုဓော။

ဟူသောနှစ်ဂါထာဖြင့် ဓာတ်နက်ဌ် လိမ္မာတတ်မြောက်လျှင် လွယ်ကူမပမ်းချမ်းသာစွာ အနုက်အဝိပ္ပာယ်ကို သိနိုင်ကြောင်း ချွတ်ယွင်းနေသော ပုဒ်ပါဌ်များကို လွယ်ကူစွာမြင်ကြောင်း သို့ဖြစ်၍ ဓာတ်ကျမ်းနိုင်နင်းအောင် ကြိုးစားရန် တိုက်တွန်းတော်မူခဲ့သည်။ ယင်းကျမ်းကို ၁၂၆၁-ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန်မြို့ကဝိမျက်မှန် စားပုံနှိပ်တိုက်ဌ် ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့ဆ ပါဌ်နိဿယပါ စာမျက်နှာ ဒီမိုင်းဆိုက်ဖြင့် ၂၂၆-ရှိလေသည်။

ဓာတုမဉ္ဇူသာဓာတ်အဘိဓာန်

ပရိယတ္တိသာသနာတော်ဌ် ဓာတုမဉ္ဇူသာ အမည်ဖြင့် ထင်ရှားသော ဓာတ်အဘိဓာန်ကျမ်းလည်း ပေါ်ထွန်းခဲ့သည်။ ယင်းဓာတ်အဘိဓာန်ကျမ်းသည် စာသင်ပျိုနှုအခြေပြုတို့၏ လက်ကိုင်ကျမ်းစာသဖွယ်ဖြစ်၏။ ကျမ်းစာပမာဏအားဖြင့် ဂါထာပေါင်း ၁၄၇- ဂါထာမျှသာရှိလေဆ နှုတ်ရဆောင်ရန် တာဝန်မလေးလှချေ။ ဖော်ပြပါ ဓာတုမဉ္ဇူသာ=ဓာတ်အဘိဓာန်ကျမ်းကို သီဟိုဠ်ကျွန်းဌ် သာသနာသက္ကရာဇ် ၁၇၀၀-ပတ်ဝန်းကျင်တွင် ထင်ရှားသည့် သာသနာ့ဝန်ဆောင် ဆရာတော်တစ်ပါးဖြစ်တော်မူသော အရှင်သီလ မဟာထေရ် ပြုစီရင်တော်မူခဲ့ရာ မြန်မာပါဠိပညာရှင် ရဟန်းတော်တို့ သီဟိုဠ်အကွေ့ရောမှ မြန်မာအကွေ့ရာ ပြန်ဆို၍ မြန်မာနိုင်ငံဌ် ပျံ့နှံ့ထင်ရှားခဲ့လေသည်။ ကျမ်းဦးဌ်—

နိရုတ္တိ နိကရုပါရ–ပါရ ဝါရာန္တကံ မုနိ။
ဝန္ဒိတ္ဝာ ဓာတုမဉ္ဇူသံ၊ ဗြူမိ ပါဝနဋ္ဌသံ။
သောဂတာဂမမာဂမ္မ၊ တံ တံ ဗျာကရဏာနိ စ။
ပါဠ္ဌေစာပဋ္ဌတာပေတ္ဝ၊ ဓာတုတ္ထာဝ ပဝုစ္စရေ။
ဆန္ဒဟာနိတ္ထံ မောကာရံ၊ ဓာတုန္တာနံ သိယာ ကွစိ။
ယူနံ ဒီဃော စ ဓာတုမှာ၊ ပုဗ္ဗမတ္ထပဒံ ဒေပိ။

ဟူသော ၃-ဂါထာဖြင့် အမှာအထားနှင့် တကွ ဂန္ထာရမ္ဘ ပြုတော်မူခဲ့သည်။ ဓာတ်များကိုလည်း–

ဘူ သတ္တာယံ ပစ ပါကေ၊ ဂမုသပ္ပဂတိမှိ စ။
သိလောက ဓာတုသယံ်ဘ္ရော၊ သကိသက်ာယ ဝတ္ထတေ။

စသည်ဖြင့် အဘိဓာန်ဏနေကတ္ထဝဂ် ရေးဟန်ဖြင့် စီရင်တော်မူခဲ့လေသည်။ မြန်မာနိုင်ငံဌ် ကျမ်းကို ဇမ္ဗုမိတ်ဆွေ အစရှိသော ပုံနှိပ်တိုက်တို့ဌ် အကြိမ်ကြိမ်ရိုက်နှိပ် ထုတ်ဝေခဲ့လေသည်။

ဓာတ်စဉ် အဘိဓာန်

ဌင်းပြင် ဖော်ပြပါ ဓာတုမဉ္ဇူသာကျမ်းလာဓာတ်တို့ကို အကြိ၊ လက္ခဏေ(ဘူ) အမှတ်တံဆိပ်ခတ်ခြင်းဌ်ဖြစ်၏။ အကြိ၊ လက္ခဏော=(စု)အမှတ်တံဆိပ်ခတ်ခြင်းဌ်ဖြစ်၏။ ဒေဝ၊ သုက္ကာယနာဒီသု=(ဘူ)

ရှစ်ဖတ်ခြင်း စသည်တို့ဌာ်ခြင်းဖြစ်၏ စသည်ဖြင့် ပညာရှင်တို့စဉ်ရှုပြထားသည့် ဓာတ်စဉ် ကျမ်းယေလည်း ပေါ်ထွန်းခဲ့လေသည်။ယင်းဓာတ်စဉ်အဘိဓာန်မှာ ကရောင်း ၁၆-ချိုးဆိုက်နှင့် ၅၃-မျက်နှာသာရှိသည်။

သဒ္ဒနီတိဓာတုမာလာ=ဓာတ်အစဉ်အဘိဓာန်

မြန်မာ့ပါဠိပညာရှင်တို့ ဂုဏ်ယူဖွယ်ရာ ဓာတ်အဘိဓာန်ကျမ်းကြီးတစ်ကျမ်း; ပြောပါဆိုလျှင်သဒ္ဒနီတိဓာတုမာလာဓာတ်စဉ်ကျမ်းကြီးကို ပြောဆိုရာ၏။အရှင်မဟာအဂ္ဂပဏ္ဍိတထေရ်၏ဥပဇ္ဈာယ်ယူတပည့်လည်းဖြစ်, အရှင်အဂ္ဂပဏ္ဍိတ၏ တူလည်းဖြစ်သော သဒ္ဒနီတိပဒမာလာကျမ်းကြီး သဒ္ဒနီတိသုတ္တမာလာကျမ်းကြီးတို့ကိုလည်း ပြုစီရင်တော်မူခဲ့သော အရိမဒ္ဒနမည် ပုဂ်ိပြည်၌ ထင်ရှားသော အရှင်အဂ္ဂဝံသထေရ်သည် ပိဋကတ ၃-သွယ်,နိကာယ် ၅-ရပ်ကိုမှေ့နှောက်ရှိစာချ,စာသင်စာပြင်ပဂ္ဂုလ်တို့အကျိုးငှါသဒ္ဒနီတိဓာတုမာလာဓာတ်အဘိဓာန်ကျမ်းကြီးကို ပြောင်မြောက်လှသော ပါဠိဘာသာစကားတို့ဖြင့် စီရင်ရေးသားတော်မူခဲ့လေသည်။ ကျမ်းဦးဌ–

ဣတော ပရံတု သရတော၊ ကကာရန္တာဒိဓာဒတော။
ဓာတုယော ဓာတုနိပ္ဖန္နာ–ဋ္ဌပါနိ ဝိဝိဓာနိစ။

သာဒ္ဌကထေ ပိဋကမ္ပိ၊ ဇိနပါဒ္ဒေ ယထာမလံ။
နယံ ဥပပရိက္ခိတ္တာ၊ သမာသေန ကထေသုဟံ။

ဟူသော၂-ဂါထာဖြင့် ဂန္ထာရမ္ဘပြုတော်မူခဲ့လေသည်။

အရှင်အဂ္ဂဝံသထေရ်သည်"ဣ ဂတိယံ။ယေသံ ဓာတူနံ ဂတိ အတ္ထောဒိ,ဗုဒ္ဓိပိ တေသံ အတ္ထောဒိ။ ပဝတ္တိ ပါပုဏာနိပိ။တတြ ဂမနံ ဒုဝိဓံ ကာယ ဂမနဉ္စ ဉာဏဂမနဉ္စ" စသည်ဖြင့် ပြည့်စုံကျယ်ဝန်းစွာ စီရင်တော်မူခဲ့လေသည်။ ယင်းဓာတုမာလာ= ဓာတ်အဘိဓာန်ကျမ်းကြီးသည် ဗုဒ္ဓသာသနာ (သာသနာရေးဦးစီးဌာန)ပုံနှိပ်တိုက်ရိုက် ရှုံ့ဆိုက်ဖြင့် စာမျက်နှာ ၃၆-ရှိသည်။

ဓာတုပစ္စယဒီပနီ=ဓာတ်ပစ္စည်းအဘိဓာန်

ရတနာသမိုက် ဗန်ကျိတိုက်အဝင်အပါ ရှာသာရှာလျှင်ဖွားရာဇာတိရှိသောသီလဝန်,ဂုဏဝန်,ပညာဝန် ကျမ်းဂန်တတ်ဖြစ်တော်မူသော အရှင်ဝရသမ္ဘောဓိထေရ်သည် ပါဠိပုဒ်များကိုတည် ပုဒ်လုပ်၍ ဝိဂြိုဟ်ဝစနတ္ထပြု ဓာတ်ပစ္စည်းခဲ့ပြု စီရင်တော်မူခဲ့လေသည်။ ဤဓာတုပစ္စယဒီပနီ=ဓာတ်ပစ္စည်းအဘိဓာန်ကျမ်း၌ အစဆုံးပုဒ်ကား အကလ္လဖြစ်သည်။ ယင်းအကလ္ပ ပုဒ်ကို "နကလတိ ယေန တံ အကလ္လံ,နကလ-ပုဗ္ဗ ကလ ဂတိသခ်္ခါနေသုလော"ဟု ဝိဂြိုဟ်ဝစနတ္ထပြု ဓာတ်ပစ္စည်း ခဲ့ပြုတော်မူသည်။ နောက်ဆုံးပုဒ်မှာ "ဟံသ" ပုဒ်ဖြစ်သည်။ ယင်းဟံသ-ပုဒ်ကို"အညမညံ ဟသတီတိ ဟံသော။ ဟသ ဟသနေ, အ,နိဂ္ဂဟီတာဂမော, ဟညတေတိ ဟံသော, ဟန-ဟိ သာယံ, သော, နဿ နိဂ္ဂဟီတံ, အဒ္ဓါနံ ဟန္ဒ္ဓိတိ ဟံသော, ဟန ဟိ-သာဂတိသုသော" ဟူ၍ ဝိဂြိုဟ် ဝစနတ္ထပြု ဓာတ်ပစ္စည်းခဲ့ ပုဒ်ပြီး၍ပြသည်။ အရှင်ဝရသမ္ဘောဓိထေရ်သည်—

မဟာကာရုဏိကံ ဇိနံ၊ ဥ္ဇေ ယျ အဏ္ဏဝပါရဂုံ။
နမေ နိပုဏဂမ္ဘီရံ၊ ဝိစိတြ နယဒေကံ။

ဝိဇ္ဇာစရဏသမ္ပန္နာ၊ ယေန နိယ္ယန္တိ ဝဋ္ဋတော။
နမေ တမုတ္တမံ သံဃံ၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓသေဝိတံ။

သီလာဒိဂုဏသမ္ပန္နော၊ ဌိတော မဂ္ဂဖလေသု ယော။
နမေ အရိယသံဃံ တံ၊ ပုညက္ခေတ္တမနုတ္တရံ။
ဝက္ခာမဂ္ဂရက္ခမေန၊ ဓာတုပစ္စယဒီပနိံ။
ဓာတ္ဝာဓိကဘိက္ခူနဉ္စ၊ ပရံ ဥဏ္ဏဝိဝဇ္ဇနံ။
ပေါရာဏေဟိ အနေကာပိ၊ သုဓာဒယော ကတာ တထာ။
အတ္ထဒ္ဒါရမိဿကတ္တာ၊ ဓာတုပစ္စယဒီဟိတံ။
အပ္ပကမ္ပိ အတ္ထာဝဟံ၊ အတ္ထဒ္ဒါရံ ဝိဝဏ္ဏယ။
ဓာတုပစ္စယမေဝ စ၊ ဂဏိဿာမိ အနပ္ပကံ။

ဟူသော ၆-ဂါထာဖြင့် ရတနတ္တယပွဏ္ဏာမ, ကရဏပွဏ္ဏာရ, ပဂ္ဂဏေ့ဏပယောဇဉ်, ပဋိညာဉ်ကိုဖော်ပြတော်မူခဲ့သည်။ ကျမ်း၏အဆုံးဌ-

မုတ္တာပဒေသ ဌာနတ္တာ၊ ဗန္ဓကျည်တိုက်နေ ပုလဲနဂရံ။
တဿ ဒက္ခိဏပဒေသေ၊ ဘူမိဘာဂေ သမာဂမော။
သုပါကဒ္ဒော ရာသာဂါမော၊ မာတာပိတူဟိ သုဘဒ္ဒော။
တ်ကဉ္ဇာဏေဟ် သမ္ပန္နော၊ ဘိက္ခာကာမော ဟိတေသကော။
ဂုရုဟိပိ ဒိန္နနာမော၊ ယောပိ ထေရော သုဝိဿုတော။
တေန ရစ်တော' ယံ ဂန္ထော၊ သုနိဋ္ဌိတော သုခါဝဟော။

ဟူသော ၃-ဂါထာဖြင့် နိဂုံးအုပ်တော်မူခဲ့လေသည်။ ယင်းဓာတုပစ္စယဒီပနီ=ဓာတ်ပစ္စည်း အဘိဓာန်ကျမ်းကို ၁၃၁၉-ခုနှစ်က ရန်ကုန်မြို့ ဣစ္ဆာသယပုံနှိပ်တိုက်မှ ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေရာ ရွှေ့ပြောင်းဆိုက်စာမျက်နှာ ၃၅၂-ရှိသည်။

ဓာတ္ဝတ္ထသင်္ဂဟ = ဓာတ်အဘိဓာန်

ဂင်းပြင် ဝိသုဒ္ဓါစာရကဝိဇဇမဟာဓမ္မရာဇဂုရု, ဝိသုဒ္ဓါစာရကဝိဇဇဝိပတိသိရိပဝရမဟာဓမ္မရာဇာ၏ ဆုဇဂုရု, အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ "ဘွဲ့တံဆိပ်တော်အားဖြင့် ဘွဲ့တံဆိပ်တော် ၃-ထပ်ရ ရှေ့ကျင်နိကာယဓမ္မသေနာပတိ မဟာဝိသုဒ္ဓါရာမ ဆရာတော်ဘုရားကြီးသည် ပိဋကတ်တော်၏ ဓာတ်အားလုံးနှင့် သက္ကတဓာတ်ကျမ်း, အဘိဓာန်ကျမ်းများလာ ဓာတ်အားလုံးကို သိမ်းယူထည့်သွင်း၍ ဓာတ္ဝတ္ထသင်္ဂဟဓာတ်အဘိဓာန်ကျမ်းကိုလည်း ၁၂၅၀-ပြည့်နှစ်က ပြုစီရင်တော်မူခဲ့သည်။

ဆရာတော်ဘုရားကြီးသည် ဓာတ္ဝတ္ထသင်္ဂဟ=ဓာတ်အဘိဓာန်ကျမ်းကို (၁) ပဏာမ, သရာဒိကဓာတ္ဝတ္ထကဏ္ဍ။ (၂) ကကာရာဒိကဓာတ္ဝတ္ထကဏ္ဍ။ (၃) ခါဒိတျက္ခရာဒိကဓာတ္ဝတ္ထကဏ္ဍ။ (၄) စဝဂ္ဂ ဌဝဂ္ဂအက္ခရာဒိကဓာတ္ဝတ္ထကဏ္ဍ။ (၅) တဝဂ္ဂါဒိကဓာတ္ဝတ္ထကဏ္ဍ။ (၆) ပဝဂ္ဂါဒိကဓာတ္ဝတ္ထကဏ္ဍ။ (၇) အဝဂ္ဂါဒိကဓာတ္ဝတ္ထကဏ္ဍ။ (၈) နိဂမနကဏ္ဍ-အားဖြင့် အပိုင်းကဏ္ဍ ပရိစ္ဆေဒပေါင်း ၈-ခုတို့ဖြင့် တန်ဆာဆင်ရေးသား စီရင်တော်မူခဲ့လေသည်။

ကျမ်းဦးဌ-

ဝန္ဒိတ္ဝာ သဗ္ဗဓာတည်ုံ၊ ဇိနံ ဓာတုသရီရကံ။
ပုဗ္ဗက္ခရာနံ ကမေန၊ ဝက္ခံ ဓာတ္ဝတ္ထသင်္ဂဟံ။

ဟူသော၈ဂါထာဖြင့် ဂန္ထာရမ္ဘပြု၍-

အကော ဘူ ကုဋ္ဌိလဂတေ၊ ဘူစုကီ ဂတိလက္ခဏေ။
အက္ကော စ ထုတိ တာပေသု၊ ဘူသ္ဝာ-ကွော ဗျပသံဟတေ။

အစရှိသည်ဖြင့် မာဂဓ,သ ကွတဘောတ်တို့ကို တပေါင်းတည်း စုဆောင်းရေးစီရင်တော်မူသည်။ဤဓာတ္တတ္ထ-သင်္ဂဟဓာတ်အဘိဓာန်ကျမ်း၌ ဓာတ် ၁၆၇-ဓာတ် ပါရှိ၍ ဂါထာပေါင်း ၄၃၃-ဂါထာ နိဂုံးဂါထာ ၁၂-ဂါထာနှင့်ခပေါင်းမူ-၄၄၅-ဂါထာပါရှိလေသည်။ ကျမ်း၏အဆုံး၌လည်း-

ဇော်ဘာဝတာ စ နိဗ္ဗာနံ၊ ပတ္တော ဓာတ္တတ္ထသင်္ဂဟော။
သတ္တတ္တိဆေကဓာတူဟိ၊ ပရိစ္ဆေဒေဟိ သတ္တဟိ။
ဆသင်္ခ္ယာ ဓိကစောသေတ-တိပါဒတျကွရေဟိ စ။

အစရှိခသားဂါထာ ၁၂-ဂါထာတို့ဖြင့် နိဂုံးအုပ်တော်မူခဲ့လေသည်။ မိုရုအတ္ထနိဿယကိုလည်း ဆရာတော်, ဘုရားကြီးကိုယ်တိုင် စီရင်တော်မူခဲ့လေသည်။ နိဿယနှင့်တကွ ရှိုင်ဆိုက်စာမျက်နှာ ၃၀၀-ကျော်ခန့်ရှိသည်။

ကေကွရ (ကောသ) အဘိဓာန်

သက္ကရာဇ် ၉၀၀-ပတ်ဝန်းကျင်လောက်က စစ်ကိုင်းမြို့၌ ထင်ရှားသော မဟာဓမ္မသေနာပတိ နာဂ ဘွဲ့တံဆိပ်တော်ရ အရှင်သဒ္ဓမ္မဝရကိတ္တိထေရ်သည် သက္ကတဘာသာဖြင့် တည်ရှိသော ကေကွရကောသ အဘိဓာန်ကို မာဂဓဘာသာပြန်ဆို၍ မာဂဓဘာသာ လေ့လာသင်ယူ ပို့ချကြသော ပုဂ္ဂိုလ်များနှင့် လျော်ညီအောင် ပြင်ဆင်သုတ်သင်၍ ကေကွရကောသအဘိဓာန်ကို ရေးသားစီရင်တော်မူခဲ့သည်။

ဤကေကွရကောသအဘိဓာန်၌ အကွရာတလုံးတည်းက ရနိုင်သမျှသော ဟောနက်တို့ကိုဖော်ပြ၍ ကောသ(အဘိဓာန်)ကျမ်းကို ပြုစီရင်တော်မူခဲ့လေသည်။ ပုံစံအားဖြင့် ဖ-သဒ္ဒါ၏ ကြီးပွားခြင်းအနက်, ဝှာဇော်အနက်, အတူဟူသောအနက်, တားမြစ်ခြင်းဟူသောအနက်, တပါးဟူသောအနက်, ဆန်ကြယ်ဟူသောအနက်, ဗိဿနိုးဟူသောအနက်, ကဲ့ရဲ့ခြင်းဟူသောအနက်, ဆန့်ကျင်ဖက်ဟူသောအနက်, ကင်းခြင်းယူသောအနက်, ဆိတ်ခြင်းဟူသောအနက် ပုဒ်ပြည့်ရုံမျှ ပဒပူရဏအနက်အားဖြင့် ၁၂-နက် ဟောနိုင်ပုံကို-

ဝုစ္စတေ ဘ္ဘာဝသဒ္ဒေ-နိသေဓည ပဝကေ ရဇေ။
နိန္နာဝိရုဒ္ဓဝိရဟ-သုညေ အ ပဒပူရဏေ။

ဟူသောဂါထာဖြင့် ပွဲဆိုစီရင်တော်မူသည်။ နောက်ဆုံးဌ-ကြီး၏ ဌ-ဗျည်းဟူသောအနက်, ဌ-ဓာတ်ဟူသော အနက်, ယူခြင်းဟူသောအနက်အားဖြင့် ၃-နက်၌ ဖြစ်ပုံကိုလည်းကောင်း, အံ-အက္ခရာ၏ ဗိဿနိုးနတ် ဟူသောအနက်,ဗိန္ဓုဟူသောအနက်,နာမ်ဝိဘတ်ဟူသောအနက်,နိဂ္ဂဟိတ်၏ကားရိယဟူသော အနက်အား ဖြင့် ၄-နက်၌ဖြစ်ပုံကိုလည်းကောင်း-

ဌကာရော ဗျဥ္ဇနေ ဓာတု-အာဒါနေ အံတု မာဓဝေ။
ဗိန္ဓုနာမ ဝိဘတ္တိသု၊ နိဂ္ဂဟိတဿ ကာရိယေ။

ဟူသောဂါထာဖြင့် ဖော်ပြတော်မူသည်။

ကေကွရ(ကောသ)အဘိဓာန်ဦးကာ

ပါဠိပညာရှင် မထေရ်တပါးပြုစုသည့် ကေကွရ(ကောသ)အဘိဓာန် ဦးကာပါဌ်လည်း ပေါ်ထွန်းခဲ့လေသည်။ ယင်းဦးကာကျမ်းဌ်ဟောနက်များကို ဆိုင်ရာသာဓကတို့ဖြင့် ဖွင့်ပြထားရာ လေ့လာကြည့်ရှုထိုက်သည့် ဦးကာဖြစ်လေသည်။

ကေကွရကောသ(အဘိဓာန်)နိဿယဟောင်း

ကေကွရ(ကောသ) အဘိဓာန်ဦးကာကို မိုင်ငြမ်းပြုရှိ ရေးသားစီရင်အပ်သော ကေကွရကောသ နိဿယ (ကေကွရအဘိဓာန်နိဿယ)ဟောင်းတစ်စောင်လည်း ရှိခဲ့သည်။

ကေကွ ၃ကောသ(အဘိဓာန်)နိဿယသစ်

ရင်းပြင် သုနာပရန္တတိုင်းအတွင်းဌ် အလွန်လျှင်ကျော်စောထင်ရှားသော ကုန်းဘောင်အမည်ရှိသော ရွှေဘိုမြို့ ဂေယန်ဘုံကျော်ဟု ထင်ရှားသော ကျောင်းတိုက်ကြီး၏ နာယက ဂဏဝါစက ဆရာတော်သည် ဖော်ပြပါ ကေကွရကောသအဘိဓာန်ကျမ်း၏ မိုရာအတ္ထနိဿယသစ်ကို ပြုစီရင်တော်မူခဲ့သည်။ ယင်းနိဿယသည် နိဿယမည်ကာမတ္တမဟုတ်ပဲ ပရိပုဏ္ဏဒီပကဟုဆိုအပ်သော ကျမ်းကြီးတစ်ခုပမာ ကြီးကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်ရှိ၏။ ယင်းနိဿယ ကျမ်းကို ပုဂ္ဂိုလ်ကိုယ်တိုင် ပြုစီရင်ခဲ့ကြ၏။ ယင်းကျမ်းကို ပုဂ္ဂိုလ်ကိုယ်တိုင် ပြုစီရင်ခဲ့ကြ၏ ဟု ဆိုရခြင်းမှာ ကျမ်းတစ်ခုလုံးကို ပုဂ္ဂိုလ်ကိုယ်တိုင် ရေးသားခဲ့ကြ၏ ဟု ဆိုရခြင်းမဟုတ်ပဲ ကျမ်းတစ်ခုလုံးကို ပုဂ္ဂိုလ်ကိုယ်တိုင် ပြုစီရင်ခဲ့ကြ၏ ဟု ဆိုရခြင်းသာ ဖြစ်ပေတော့သည်။

ဝိဘတ်အဘိဓာန်ပါဌ်(ဝိဘတ္တိမာလာပါဌ်)

ဝိဘတ္တိမာလာပါဌ်ခေါ် ဝိဘတ်အဘိဓာန်ကျမ်းလည်း ပရိယတ္တိသာသနာတော်ဌ် တည်ရှိသည်။ ယင်းဝိဘတ်အဘိဓာန်ကျမ်းကို သီဟိုဠ်ကျွန်း (သီရိလင်္ကာ) ယောဂိရွာဇာတိရှိသော အဘိဓမ္မတ္ထဝိဘာဝနီဒီပနီကျမ်း စသည်ဟု ကိုလည်း ပြုစီရင်တော်မူသော အရှင်သီရိနန္ဒာရာမတိဿထေရ် ပြုစီရင်တော်မူသည်။ ဆရာတော် အရှင်သီရိနန္ဒာရာမတိဿထေရ်သည်–

သမ္ဗုဒ္ဓေနံ နမဿိတ္ဝာ၊ ဥဏ္ဏောဒယာန ဂေါဒိတံ။
ဝိဘတ္တိမာလံ ဘာသိဿံ၊ ဗာလာနံ သုခဗုဒ္ဓိယာ။

ဟူသော ဂါထာဖြင့် ပဏာမ, ပဋိညာဉ်,ပကရဏပဋိယောဇဉ် ပြုတော်မူသည်။

အရှင်သီရိနန္ဒာရာမတိဿသည်–

၁။ ဗုဒ္ဓေါ ဗောဓေတိ ဝေနေယျေ၊ ဗုဒ္ဓါ ဗောဓေန္တိ ပဏ္ဍိတေ။
ဗုဒ္ဓမောက္ခပဒံ ဒေဟိ၊ ဗုဒ္ဓါ ဓမ္မံ သုဘာသတေ။

၂။ ဗုဒ္ဓံ ဂုဏာ ကုဏ္ဍလံ ဝဏ္ဏေ၊ ဗုဒ္ဓေ ဘာဝဏ္ဏဝေ နမေ။
ဗုဒ္ဓေန ဗုဇ္ဈိတောဝ ဓမ္မော၊ ဗုဒ္ဓေဟိ သော ပကာသိတောဝ။

၃။ ဗုဒ္ဓေန လောကေ သုခိတောဝ၊ ဗုဒ္ဓေဟိ သုခိဟာ ဇနာ။
ဗုဒ္ဓဿာဟံ ဒဒေ ဒါနံ၊ ဗုဒ္ဓါနံ ဒေမနော မနံ။

၄။ ဗုဒ္ဓါ ပဘာ နိစ္ဆရန္တိ၊ ဗုဒ္ဓေဟိ ဝိဂတာသဝါ။
ဗု ဿ သာဝကာ ဘေတေ၊ ဗုဒ္ဓါန မနုသာသနံ။

၅။ ဗုဒ္ဓေ မနံ ပသာဒေမိ၊ ဗုဒ္ဓေသု ဝိပုလသိဒ္ဓိယာ။
ဗုဒ္ဓသဒ္ဒ ဝိဘတ္တန္တိ၊ ပဒါနံ ဝါကျယောဇနာ။

စသည်ဖြင့် ပုဒ်တစ်ပုဒ်၌ ဝိဘတ်၇-သွယ်သက်ကာ ဝိဘတ်စဉ်**၌** ဝါကျပြုလုပ် ဂါထာစီကုံး ဖော်ပြတော်မူသည်။ အခြားအကာရန္တပုဒ်များဖြစ်သော အတ္တ၊ **ရူ**ဇ-သဒ္ဒါ, န္တုပစ္စယန္တဖြင့်သော ဂုဏဝန္တုသဒ္ဒါ, **ဆ**ဋ္ဌပစ္စယန္တဖြစ်သော ဂစ္ဆန္တသဒ္ဒါ, ဣကာရန္တပုလ္လိင်ဖြစ်သော အဂ္ဂိသဒ္ဒါ, **ဣ**ကာ-ရန္တပုလ္လိင်ဖြစ်သော ဒဏ္ဍီသဒ္ဒါ, ဥကာရန္တပုလ္လိင်ဖြစ်**သော** ဘိက္ခုသဒ္ဒါ, ဇန္တုသဒ္ဒါ, သတ္ထုသဒ္ဒါ, နတ္ထုသဒ္ဒါ, ပိတုသဒ္ဒါ, ဘာတုသဒ္ဒါ, ဉကာရန္တပုလ္လိင်ဖြစ်သော အဘိဘူသဒ္ဒါ, သမ္ဘည္ဝသဒ္ဒါ, ဩကာရန္တပုလ္လိင်ဖြစ်သော ဂေါသဒ္ဒါတို့ကိုလည်းကောင်း, အာကာရန္တဣတ္ထိလိင် ကညာသဒ္ဒါ, ဣကာရန္တဣတ္ထိလိင် ရတ္တိ-သဒ္ဒါ, ဤကာရန္တဣတ္ထိလိင် နဒီသဒ္ဒါ, ဥကာရန္တဣတ္ထိလိင် ယာဂုသဒ္ဒါ, မာတုသဒ္ဒါ, ဦကာရန္တဣတ္ထိလိင် **စ**မ္ဘူသဒ္ဒါ, ဒ. ကာရန္တနပုလ္လိင် စိတ္တသဒ္ဒါ, မနသဒ္ဒါ, ဂုဏဝန္တုသဒ္ဒါ, ဂစ္ဆန္တသဒ္ဒါ, ဣကာရန္တနပုလ္လိင် **ဆ**ဋ္ဌိ-သဒ္ဒါ, ဤကာရန္တနပုလ္လိင် ဒဏ္ဍီသဒ္ဒါ, ဥကာရန္တနပုလ္လိင် **အ**ာယုသဒ္ဒါတို့ကိုလည်းကောင်း, သမ္ဘနာမ်ပုဒ်တို့ကိုလည်းကောင်း, သခ်္ခ၊သဒ္ဒါတို့ကိုလည်းကောင်း ဝိဘတ်၇-သွယ်စဉ်**၌** ဂါထာဖြင့် ဖော်ပြထားသည်။ **လေ**့လာကြည့်ရှုကျက်မှတ်နိုင်လျှင် အလွန်ကျေးဇူးများမည့် ဝိဘတ်အဘိဓာန်ကျမ်းဖြစ်လေသည်။ **ယင်း**ဝိဘတ်**အ**ဘိဓာန် (ဝိဘတ္တိမာလာ)ကျမ်းမှာ ကျမ်းရင်းသက်သာက် ဂါထာပေါင်း ၃၂၉-ဂါထာပါရှိသည်။ **ဂန္ထ**ာရမ္ဘ ၁-ဂါထာ, နိဂုံး ၃-ဂါထာနှင့် မူ ၃၃၃-ဂါထာရှိသည်။

လိင်အဘိဓာန်ပါဠိ(လိင်္ဂမာလာပါဠိ)

၁၁၈၃-ခုဗွား ၁၂၅၇-ခုနှစ် ပျံ့လွန် အာလောကာဘိဝရသာသနရက္ခမဟာဓမ္မရာဇဂုရု-**အာ**လောကာဘိဝရသာသနရက္ခမဟာ ဓမ္မရာဇာ ဧရာဇဂုရုတံဆိပ်တော်, အာလောကာဘိဝရအတုလာ, ဓိပတိသီရိပဝရမဟာဓမ္မရာဇာမိဆုဇဂုရုဘွဲ့တံဆိပ်တော် ၃-ထပ် မန္တလေးမြို့ အနောက်ပြင် ပဌမမြေတောင်ဆရာတော်ဘုရားကြီး အရှင်အာလောကသည် လိင်အဘိဓာန်(လိင်္ဂမာလာပါဠိ)ကို ပြုစီရင်**တော**်မူခဲ့သည်။ ယင်းလိင်အဘိဓာန်ပါဠိ (လိင်္ဂမာလာပါဠိ) ကား ဂါထာဖြင့်ပြီးသော ကျမ်းဖြစ်သည်။ **ဂါ**ထာပေါင်း ၅၉-ဂါထာပါရှိသည်။ ရှေးဦးစွာ-

ရုက္ခောတိ ဝစန် လိင်္ဂ၊ လိင်္ဂတ္ထော တေန ဒီပိတော၊
ဧဝံ လိင်္ဂဉ္စ လိင်္ဂတ္ထံ၊ ဥဘော ယောဇေယျ ပဏ္ဍိတော။

ဟူသော ဂါထာဖြင့် လိင်္ဂ, လိင်္ဂတ္ထသရုပ်ပြတော်မူသည်။

ထင်းနောက်-

ဣတ္ထိလိင်္ဂဉ္စ ပုလ္လိင်္ဂ၊ နပုံသက တထာပရံ။
ဒ္ဝိလိင်္ဂဉ္စ တိလိင်္ဂဉ္စ၊ အလိင်္ဂဉ္စိဆဝေ မတံ။

ဟူသော ဂါထာဖြင့် လိင် ၆-ပါးကိုပြသည်။

တဖန်-

ကညာ ရတ္တိ နဒီ ဣတ္ထိ၊ မာတုလာနီ **စ** ဘိက္ခုနီ။
ဒဏ္ဍိနီ ယာဂုမာတာ **စ**၊ **စ**မ္ဘူဂေါတိတ္ထိသာဓိဟော။

ဟူသောဂါထာဖြင့် ဣတ္ထိလိင် သဒ္ဒါစုကိုလည်းကောင်း။

ပုရိသော ဂုဏဝါ **ဆ**ဋ္ဌော၊ သာဂ္ဂိ ဒဏ္ဍီ **စ** ဘိက္ခု **စ**။
သတ္ထာဘိဘူ **စ** သမ္ဘည္ဝ၊ ဂေါတိ ပုလ္လိင်္ဂသာဓိဟော။

ဟူသောဂါထာဖြင့် ပုလ္လိင်သဒ္ဒါစုကိုလည်းကောင်း။

စိတ္တသမ္ဘူ အသဒ္ဒ- မထဒ္ဒိ သုခကာရီ စ။
အာယုဂေါတြဘူ ဓမ္မညူ၊ စိတ္တဂူတိ နပုံသကေ။

ဟူသောဂါထာဖြင့် နပုလ္လိင်သဒ္ဒါစုကိုလည်းကောင်း အကျဉ်းချုပ် ဖော်ပြတော်မူသည်။ ၎င်းနောက်-

သာမဏေရော သာမဏေရီ၊ ကိန္နရော ကိန္နရီပိ စ။
ဣသာဒဣသော သြဇာသြဇော၊ ဒ္ဒိလိင်္ဂန္တိ ဂကာသိတော။
ဒါမာ ဒါမံ မာလာ မာလံ၊ သဒ္ဒါ သဒ္ဒန္တိ အာဒယော။
ဣတ္ထိယံ နပုံသကေ စ၊ ဟောတိတိ ပရိဒီပယေ။
ပဋ္ဌိသော ပဋ္ဌိသံ ဓမ္မော၊ ဓမ္မံ ဝဏ္ဏော ဝဏ္ဏာဒယော။
ပုမေ နပုံသကေ စေဝ၊ ဟောန္တိတိ ပရိဒီပယေ။

ဟူသော ၃-ဂါထာဖြင့် နှစ်လိင်ဆံပုဒ်များကို အကျဉ်းချုပ်၍ပြတော်မူသည်။ ဆက်လက်၍-

ပဌော ပဌော ပဌံ သ်ဂ်ါ သ်ဂေ်ါ သ်ဂ်ံ၊
သာတာ သာတော သာတံ။
သတ္ထာ သတ္ထော သတ္ထန္တိအာဒယော၊
သဘာဝတော တိလိင်္ဂါတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ ဝရဗုဒ္ဓိနာ။

ဟူသောဂါထာဖြင့် ၃-လိင်ဆံသဒ္ဒါတို့ကိုလည်းကောင်း-

နီလာဒိဂုဏနာမဏ္ဍ၊ ဗဟုဗ္ဗိဟိစ တဒ္ဓိတံ။
သာမညဝုတ္တိ ကိတန္တော၊ ဝါစ္စလိင်္ဂါ စတုဗ္ဗိဓော။

ဝါစ္စလိင်သို့လိုက်သောသဒ္ဒါ ၄-မျိုးကိုလည်းကောင်း-

ဥပသဂ္ဂနိပါတာ စ၊ တုမ္ဗမ္ဗဒ္ဓယမေဝ စ၊
အလိင်္ဂမိတိ ဝုစ္စန္တိ၊ လိင်္ဂဘေဒဝိစက္ခဏာ။

ဖြင့် အလိင်ပုဒ်တို့ကိုလည်းကောင်း ပြတော်မူသည်။ ၎င်းနောက် ဣတ္ထိလိင်ဟော သဒ္ဒါ, ပုလ္လိင်ဟောသဒ္ဒါ, နပုလ္လိင်ဟောသဒ္ဒါတို့ကို ပြတော်မူသည်။ နောက်ဆုံးလိင်နှင့်စပ် အမှာစကား ကိုပြ၍ ကျမ်းစာပြီးဆုံးတော့သည်။ ၎င်းလိင်အဘိဓာန်(လိင်္ဂမာလာ)ပါဠိသည် နှုတ်ရဆောင်သင့်သော ကျမ်းဖြစ်သည်။

ပါဠိဓာတ်အဘိဓာန်

သီဟိုဠ်ဇာတိမြန်မာပြည် ပဝတ္တိစာပြင်မှုးချုပ် ပါဠိပါမောက္ခ ဆရာဘုန်းသည်လည်း အက-ဓာတ်အစ, ဌ-ဓာတ်အဆုံးရှိသော ဓာတ်တို့ကို စနစ်တကျ အကွဲရှုစဉ်၍ ပါဠိဓာတ်အဘိဓာန်ကျမ်းကို ပြုစီရင်ခဲ့သည်။ ပါဠိစာပေလေ့လာသူတို့ လွယ်ကူစွာ ကြည့်ရှုလေ့လာနိုင်သည့်အတွက် အလွန်လျှင် ကျေးဇူးများလှသည်။ ဆရာဘုန်းသည် ကျမ်းဦးဌ-

ဓာတုဘေဒ ဝိဒုံ ဗုဒ္ဓံ၊ ဓာတုဘေဒပဟကာသကံ။
ဓာတုသရိရကံ နတ္ဝာ၊ ဓာတုမာလံ သမာရဘေ။

ဟူသောဂါထာဖြင့် ဂန္ဓာရမ္ဘပြု၍ အဂ=ကုဋ္ဌိလဂတိယံ(ဘူ)= ကောက်တကျစ်သွားခြင်းဌ်ဖြစ်၏။

အကတိ=ကောက်ကွေ့လျက်သွား၏။ **အကနံ**=ကောက်ကွေ့လျက်သွားခြင်းစသည်ဖြင့် ပါဠိဓာတ်အဘိဓာန်ကျမ်းကို စီရင်ခဲ့လေသည်။ ကျမ်းစာအဆုံးလည်း-

၁။ သမ္ဗုတ္တိနိကရာကိဏ္ဏော၊ သမ္ဗာသမ္ဗုဒ္ဓသေဝိတော။
နရနာရိဂဏာကိဏ္ဏော၊ လင်္ကာဒီပေ မနောရမေ။
၂။ ဇာတေန နိဝသန္တေန၊ သုရမ္မဂုဏဘူသိတေ။
မရမ္မဝိသယေ ဗုဒ္ဓ-သာသနုဇ္ဇောတဘူတလေ။
၃။ **ဆရာ**နာမိနာ ပါဠိ၊ ပါမောက္ခောတိ ဝိသေသတော။
သုပ္ပသတ္ထမဟာသံ၊ ဒတ္တော ပါမိဝရေန မေ။
၄။ ပကာသေန္တေန ဓာတ္ဘဏ္ဍံ၊ တပ္ပယောဂဋ္ဌ သာဓုကံ။
ဂရိတာ ဓာတုမာလာယံ၊ သောတူနံ ဗုဒ္ဓိ ဝုဒ္ဓိယာ။
၅။ ပါဠိယာ ပဏ္ဍိတော ဟောတုံ၊ ယော ဣစ္ဆေယျ နရော ဣဓ။
ဓာတုတ္ထဉ္ဉာဏိနာ တေန၊ ဘဒ္ဒိတမ္ပိ ဝိသေသတော။
၆။ ဓာတုရတ္ထေသုကောသလ္ဟ-မတ္ထနိစ္ဆယကာရဏံ။
မူလံ ဟိ ဓာတဝေါ ပါဠိ-ပဒါနံ အာဒိဘာဝတော။
၇။ တသ္မာ ဟိ ပါဠိ ပဏ္ဍိစ္စံ၊ ပတ္ထယန္တေန သမ္ဗသော။
ဣမိဿံ ဓာတုမာလာယံ၊ ကရဏီယော စ အာဒရော။
၈။ သမ္ဗုဒ္ဓပရိနိဗ္ဗာနာ၊ ဒ္ဝိသဟဿ စတုဿကေ။
အင်္ဂနဝုတိ မေ ဝဿေ၊ သာဝကေ နိဋ္ဌိတာ အယံ။
၉။ အန္တရာယံ ဝိနာဝါယံ၊ ယထာဂမာသိ သိဒ္ဓိနံ။
တထာ သိဒ္ဓန္တု ကလ္ယာဏ-သက်ပါ သမ္ဗပါဏိနံ။

ဟူသော ၉-ဂါထာပါဒ်ခိုသယဖြင့် နိဂုံးအုပ်ခဲ့လေသည်။ ယင်းပါဠိဓာတ် အဘိဓာန်ကျမ်းကို ခရစ်သက္ကရာဇ် ၁၉၅၄-ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန်မြို့ ဟံသာဝတီပုံနှိပ်တိုက်မှ ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့ဆဲ ရှေ့ဆိုက် စာမျက်နှာ ၃၀၁-ရှိသည်။

ဥပသာရအဘိဓာန်—ဥပသဂ္ဂဘာဝနိကျမ်း

ရန်ကုန်မြို့ တောင်မျက်နှာမုတ်ကျန်းသခွပ်ပင်ရှာ ပုညကွေ့တွာရေမကျောင်းတိုက်၌ သိတင်းသုံးတော်မူသော အရှင်ပရမ မဟာဒေဝရဏသည် ဥပသာရပုဒ်တို့ကို အကွဲအစဉ်ပုဒ်တည် **အနက်**ယောဇနာ ဥဒါဟရဏ်ထုတ်ပြ၍ ဥပသဂ္ဂအဘိဓာန် ဥပသဂ္ဂဝိဘာဝနိကျမ်းကို ပြုစီရင်ထောက်မခဲ့သည်။

ပုံစံအားဖြင့် "**အဘိ** **အဘိက္ကန္တေ**=လွန်သောအဆုံး၌။ **အစ္စန္တံ**=**အတိအန္တံ**=လွန်သောအဆုံး" စသည်ဖြစ်၏၊ ရံခါဂါထာဖြင့်လည်း ရန်ဝင်သမျှ**အနက်**တို့ကို သိမ်းသွင်း၍ ဖော်ပြသည် ပုံစံ **အဘိ** သဒ္ဒါ ဟောအနက်ကို-

အဘိဿဒ္ဓေါ **အဘိက္ကန္တေ**၊ **အတိ**ဿယေ **အတိက္ကမေ**။
ဘူသတ္ထေ **အန္တေ**ဘာဝေ စ၊ ဝိသိဋ္ဌေ စ ပဝတ္တတိ။

ဟု ဖြစ်၏။ ဆရာတော်သည် ဥပသာရအဘိဓာန် ဥပသဂ္ဂဝိဘာဝနိကျမ်း ကျမ်း၏အဆုံး၌-

---

၁။ **အက**-ဂမနေ၊ **အ**ဘိဓာန်ဋီကာ။

ဓာတဝေါ ပစ္စယာစေဝ၊ ဥပသဂ္ဂ နိပါတကာ။
အနေကတ္ထာဝတေ ပဋ္ဌိ–သမ္ဘိဒါဘိဓာဂေါစရာ။

ဟူသောဂါထာဖြင့် ဥပသာရပုဒ်များ အနက်များလှသည်၊ ပဋ္ဌိသမ္ဘိဒါဘိဓာသာ ကျက်စားရာအာရုံဖြစ်သည်ဟု ဖော်ပြတော်မူခဲ့သည်။ ယင်းဥပသာရအဘိဓာန်=ဥပသဂ္ဂဝိဘာဝိနီကျမ်းကို ရန်ကုန်မြို့ ပြည်ကြီးမဏ္ဍိုင်ပုံနှိပ်တိုက်၌ ၁၂၇၇-ခုနှစ် သီတင်းကျွတ်လတွင် ရိုက်နှိပ်ခဲ့ရာ ရှုံ့ဆိုက် စာမျက်နှာ ၃၂-ရှိသည်။

အာချာတပဒအဘိဓာန်=အာချာတပဒဝိဘာဝိနီကျမ်း

ဥပသာရအဘိဓာန် ဥပသဂ္ဂဝိဘာဝိနီကျမ်းပြုဆရာတော် အရှင်ပရမ မဟာသေရ်သည်ပင်လျှင် အာချာတပဒအဘိဓာန်=အာချာတပဒဝိဘာဝိနီကျမ်းကို စီရင်တော်မူခဲ့လေသည်။ ကျမ်းပြုဆရာတော်သည် ကျမ်း၏အစ၌–

ပဒဿတ္ထော ဓာတုစတ္ထော၊ ပစ္စယော စ ဝိဘတ္တိ စ။
ဂဏာ ဒေသော အာဂမော စ၊ ဣတိ သုဒ္ဓပလက္ခိတော။

ဟူသော ဂါထာဖြင့် (၁) အာချာတ်ပုဒ်၊ (၂) အာချာတ်ပုဒ်နက်၊ (၃) ဓာတ်၊ (၄) ဓာတ်နက် (၅) ပစ္စည်း၊ (၆) ဝိဘတ်၊ (၇) ဂိုဏ်း၊ (၈) အာဒေသ (အပြု) (၉) ပြယုဂ် အာဂုံ-ဤအချက် ၉-ချက်ကို ကျနစ္စာ မှတ်သားလေ့ကျက်အပ်ကြောင်းကို မှာထားတော်မူ၍ ကျမ်းကို စီရင်တော်မူခဲ့လေသည်။

စီရင်ပုံကား–

အကတိ=ကောက်တကျစ်သွား၏။ အက=ကုဋ္ဌိလဂတိယံ—အ–တိ–ဘူဝါဒိ။ အကတိ။ သပ္ပေါ၊ ကုဋ္ဌိလော ဟုတ္ဝာ ဂစ္ဆတိတိ အတ္ထော စသည်ဖြစ်၏။ ဤသို့စသည်ဖြင့် အကတိ,အကရမ္ဘသေ, အကရိ အကာသိ, အကံသု–စသည်ဖြင့် ရှာဖွေရရှိသမျှ အာချာတ်ပုဒ်များစွာတို့ကို အဘိဓာန်စီရင်တော်မူခဲ့လေသည်။ နောက်ဆုံးပုဒ်ကား ဟောဌတိ–ဖြစ်၏၊ ဟောဌတိ–ကို ဟောဌတိ = မရိုမသေပြု၏။ ဟောဌ အနာဒရေ အ–တိ၊ ဘူဝါဒိ၊ ဟောဌတိ နှ အာဒရ တိတိ အတ္ထော ဟု ဖွင့်ဆို ရေးသားတော်မူသည်။ ဤကျမ်းကိုလည်း ၁၂၇၇-ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန်မြို့ ပြည်ကြီးမဏ္ဍိုင်ပုံနှိပ်တိုက်၌ ရိုက်နှိပ်ခဲ့ရာ ရှုံ့ဆိုက်ဖြင့် စာမျက်နှာ ၃၅၄-ရှိသည်။ ၎င်းပြင် ဖော်ပြပါ ဆရာတော်အရှင်ပရမထေရ်သည်ပင် ပြုစီရင်သည့်ဓာတ်အဘိဓာန် ဓာတုဝိဘာ ဝိနီကျမ်းရှိကြောင်းလည်း သိရသည်။

နာနာတ္ထအဘိဓာန်ပါဠိ (နာနာတ္ထဒီပိကာပါဠိ)

သက္ကရာဇ် ၁၂၅၀-ပြည့်နှစ်ဖွား ၁၃၃၁-ခုနှစ် ပုံ့လွန် မန္တလေးမြို့ တောင်ပြင် နန်းဦးတိုက်အုပ် ဆရာတော် အရှင်ဥာဏဝံရပြုစီရင်သည့် နာနာတ္ထအဘိဓာန် (နာနာတ္ထဒီပိကာပါဠိ)လည်း ပေါ်ထွက်ခဲ့သည်၊ ၎င်းအဘိဓာန်မှာ ဂါထာ ၇၀၀-ကျော်ပါရှိသည်။

ဇောင်ကြမ်းပင်ဆရာတော်၏ အဘိဓာန်

သက္ကရာဇ် ၁၂၇၃-ခုနှစ်တွင် မုံရွာမြို့ ဇောင်ကြမ်းပင်ဆရာတော်ပြုစုသည့် ၂-အဘိဓာန်ကျမ်းလည်း ပေါ်ထွက်ခဲ့သည်။

ပါဠိအဘိဓာန်ချုပ်

ပဋ္ဌာန်းအမေးအဖြေ ပရမတ္ထသံခိပ်အမေးအဖြေ ပရမတ္ထသံခိပ်ဋီကာအစရှိသော ကျမ်းပေါင်း ၁၀၀-ကျော်တို့ကို ပြုစီရင်ခဲ့သောလယ်တီပဏ္ဍိတသည် ပါဠိဆရာ ဆရာလွန်း တောင်းပန်သဖြင့် ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာကျမ်းများလာ ပါဠိပုဒ်နှင့် သက္ကတကျမ်းများမှ သင့်လျော်သောပုဒ်တို့ကို ရှာဖွေ ထုတ်နုတ်၍ ပါဠိအဘိဓာန်ချုပ်ကို စီရင်ခဲ့သည်။ အ-အစ ဟောရာ အဆုံးရှိသော ပါဠိပုဒ်တို့ကို စနစ်တကျ အကွာရာစဉ်၍ အနက်စုံလင်စွာ ဖော်ပြ၍ ပါဠိအဘိဓာန်ချုပ်ကျမ်းကို ၁၂၇၀-ပြည့်နှစ်က အပြီးသတ် စီရင်ခဲ့လေသည်။ လယ်တီပဏ္ဍိတသည်—

၁။ ယော ယာယ ယံ ယောဂကွေမ်၊ ဇိနော ပါပေသိ ပါဠိယာ။
သုတံ သာဒရစိတ္တေန၊ တံ တံ တံ အာဘိဝန္ဒိယ။
၂။ နမာမိတံ မဟာထေရံ၊ ဝိရာဘိဝိရဒန္ဓိနံ။
သိဟာဘိသိဟံ ပဏ္ဍိစ္စံ၊ ယော မံ ပါပေသိ ပဏ္ဍိတော။
၃။ နမတ္ထု ဂုဏ္ဏံ တေသံ၊ ပါဠိယာ ပါဠိဂန္ထိနံ။
အဒါသုံ သုနယံ ယေ မေ၊ ပါဠိယဋ္ဌာဝိ သက္ကရေ။
၄။ ယာစိတောဟံ ရစိသာမိ၊ မောင်လွန်း နာမေန ဓီမတာ၊
ပါဠ္ဍာဘိဓာနံ နာမ၊ သန္ဓေန သောမ္မမာနသာ။
၅။ ပါဠိယာဋ္ဌကထာဒီသု၊ ပါယောဒိဋ္ဌာ စ ပါဠိယော။
ပါဠိယာနာကုလံ ကတ္ဝာ၊ ကေစိ သက္ကရဂန္ထတော။
၆။ လိဂ်ထွေဟိ သုသမ္ပုဏ္ဏံ၊ နာတိ သခ်ေပ ဝိတ္ထရံ။
သုဗောဓေယ္ယ သုဒသ္ဆေယ္ယ၊ ပါဠိမဋ္ဌသက် သုဘံ။
၇။ ခလိတံ ရစိတံ စေဟ၊ ပမာဒေန တမေ နဝါ။
ဒိဋ္ဌံ ယံ တံ ဒယာဝန္ဓော၊ သန္ဓော သံ သောဓယန္တု မေ။

ဟူသော ၇-ဂါထာပါဌ်နိဿယဖြင့် ဂန္ထာရမ္ภပြုခဲ့လေသည်။ ကျမ်း၏အဆုံးဌ်လည်း။

သလ္လာဝတိ နဒီတီရေ၊ ဇိနသာသနသောဘိတေ။
မုံရှာတိ ဝိဿုတေ ရမ္မေ၊ ထူပမာဋ္ဌာဒိမဏ္ဍိတေ။

အစရှိသော ၁၁-ဂါထာဖြင့် ပြည့်စုံစွာ ဖော်ပြ၍ နိဂုံးအုပ်ခဲ့လေသည်။

ယင်း ပါဠိအဘိဓာန်ချုပ်ကျမ်းကို အကြိမ်ကြိမ် ရိုက်နှိပ်ခဲ့၏ ၁၃၂၇-ခုနှစ်ရန်ကုန်မြို့ ဣစ္ဆာသယ ပုံနှိပ်တိုက်က ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့ရာ ရွှင်ဆိုက်နှင့် စာမျက်နှာ ၅၂၄-ရှိသည်။

ပဒတ္ထမဋ္ဌသာမည်သော ပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်

မြန်မာနိုင်ငံတော်အမွေနှင့် ပစ္စည်းထိန်းဝန် တရားလွှတ်တော် ရွှေနေကြီး (ယခင် အမေရိကန်နှစ်ခြင်းကောလိပ်ကျောင်းပါဠိ မြန်မာဆရာ) ဘီအေ (ဂုဏ်ထူး) တီ အယ်(လ်) ဆရာကြီး ဦးဟုတ်စိန်သည် ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ, ဋီကာကျမ်းများနှင့် ပါဠိ အင်္ဂလိပ်အဘိဓာန်များ, သက္ကတ-အင်္ဂလိပ်အဘိဓာန်များ စသည်တို့ကို မှီငြမ်းပြု၍ စာချ, စာသင်, စာပြင်, ပါဠိစာပေသုတေသီတို့ ကြည့်ရှု လေ့လာနိုင်အောင် လုံလောက် ပြည့်စုံလှသည့် ပဒတ္ထမဋ္ဌသာအမည်ရှိ ပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်ကျမ်းကြီးကို ပြု စီရင်ခဲ့လေသည်။ ဆရာကြီး ဦးဟုတ်စိန်သည် အလွန်လျင် ဝိရိယကောင်း ဇဲကောင်းသည့် စာပေ

ခေါင်းဆောင်ကြီးဖြစ်လေသည်။ ဆရာဂြိ ဦးဟုတ် စိန်၏ ပါဠိအဘိဓာန်ကျမ်းကြီးသည် သာသနာရေး ဦးစီးဌာနမှ ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေသည့် တိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်ကြီးများမှ လွဲလျှင် အကြီးဆုံး အပြည့်စုံဆုံး ပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်ကြီး ဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံတော် သာသနာ့ဝန်ထမ်း ဂဏဝါစက စာချဆရာတော်များသည် ဖော်ပြပါ ဆရာကြီး ဦးဟုတ်စိန်၏ ပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်ကျမ်းကြီးကို များစွာ အသုံးပြုတော်မူကြကုန်၏။ ယင်းအဘိဓာန်ကျမ်းကြီးကို ရေစ်သက္ကရာဇ် ၁၉၅၄-ခုနှစ်တွင် ပြည်ထောင်စု မြန်မာနိုင်ငံတော်အစိုးရ စာပုံနှိပ်ရေးနှင့် စာရေးကိရိယာဌာနက ရိုက်နှိပ် ထုတ်ဝေခဲ့ရာ မဂ္ဂဇင်းဆိုက်ကြီးဖြင့် စာမျက်နှာ ၁၀၈၈-ရှိလေသည်။

ဓာတုတ္ထဒီပနီ=ဓာတ်အဘိဓာန်

ဆရာကြီး ဦးဟုတ်စိန်သည် ဓာတုတ္ထဒီပနီ =ဓာတ်အဘိဓာန်ကိုလည်း ပြုစုစီရင်ခဲ့သည်။ ယင်း ဓာတ်အဘိဓာန်(ဓာတုတ္ထဒီပနီ)ကျမ်းကိုလည်း မဂ္ဂဇင်းဆိုက်ကြီးဖြင့် ရိုက်နှိပ် ထုတ်ဝေခဲ့ရာ စာမျက်နှာ ၂၂-မျက်နှာ ရှိလေသည်။

မြန်မာ-အင်္ဂလိပ်ပါဠိအဘိဓာန်

ဆရာကြီး ဦးဟုတ်စိန်သည် နှစ်ပေါင်း ၃၀-ကျော်မျှ မလျှော့သော ဇွဲလုံ့လဖြင့် မြန်မာ-အင်္ဂလိပ် ပါဠိအဘိဓာန်ကျမ်း "THE UNIVERSAL BURMES ENGLISH - PALI DICTIONARY" ကိုလည်း ပြုစုခဲ့ရာ ၁၃၄၃-ခုနှစ်တွင် ပေါ်တွက်ခဲ့လေသည်။

သဒ္ဒတ္ထရဘနာဝလိမဟာပါဠိအဘိဓာန်

အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ မုံရွာမြို့ လယ်တီဆရာတော်ဘုရားကြီး၏ တိုက်တွန်းချက်ဖြင့် မန္တလေးမြို့ မစိုးရိမ်တိုက်မှ နာယက စာချဆရာတော်ကြီးများသည် မဟုဿာဟဇွဲလုံ့လဖြင့် သဒ္ဒတ္ထရစာနာဝလိ-မဟာပါဠိအဘိဓာန်ကျမ်းကြီးများကို ပါဠိဘာသာဖြင့် စီရင်တော်မူခဲ့ကြသည်။ သို့ရာတွင် ယင်း မဟာပါဠိအဘိဓာန်ကျမ်းကြီးမှာ အပြည့်အစုံမပြီးမြောက်ခဲ့ချေ။

အ အစ အဏ္ဍိဋ္ဌ အထိ မဟာပါဠိအဘိဓာန်

အ အစ အဏ္ဍိဋ္ဌ အဆုံးရှိသော အဘိဓာန်ဝင် တည်ပုဒ်များပါရှိသော မဟာပါဠိအဘိဓာန်ကျမ်းကြီးကို ပါဠိသက္ကတဘာသာနှစ်ရပ်ဓမ္ဓအဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ ဆရာတော်ဘုရားကြီး အရှင်သောမာ-ဘိသိရိမဟာထေရ် ပြုစီရင်တော်မူ၍ ပဌမကျော်, အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ အရှင်ဉာဏထေရ်က သုတ်သင် တည်းဖြတ်၍ ရိုက်နှိပ် ထုတ်ဝေခဲ့လေသည်။ ဆရာတော် အရှင်သောမာဘိသိရိမဟာထေရ်သည် ကျမ်းဦးဌ–

သုတျက္ခရံ ပဒံ ဝါကျံ၊ သာတ္ထကံ စတုရံသကံ။
အဿာဒိမံ ဥဒါနေတွာ၊ ဟာဒိကန္တံ နိဝေဒိယ။
သုဒ္ဓဘာသာယ ဒေသေသိ၊ သုန္ဒရံ ပိဋကတ္တယံ။
သတ္ထာ သဓမ္မသံဃော သော၊ အမှာကံ သရဏံ ဘဝေ။
သုတ္တဂေယျာဒိဘေဒေန၊ သောဝတေ ပိဋကတ္တယေ။
ဓေကကာနိဘိဓာနာနိ၊ ဥစ္ဆိန္ဒိတ္မာ တတော တတော။

ယထာဂ္ဂမ် စိနိတ္ဘာန၊ တေသဉ္ဇတ္ထ ဝိနိစ္ဆယော။
နိဒ္ဒေသာဌ္ဌကထာဒီဟိ၊ သံသန္ဒိယ ပုနပ္ပုနံ။
သံဝဏ္ဏနံ ကရိဿာမ၊ သဒ္ဒတ္ထရတနာဝလိ ။
သဒ္ဒတ္ထော သုဋ္ဌုဗောဓယ၊ တံ ဟိ ပဿန္တု သာဓဝေါ။

ဟူသော ၅-ဂါထာဖြင့် ဂန္ထာရမ္ภပြုတော်မူခဲ့လေသည်။ ယင်း အ-အစ အကျိုးဋီကာအဆုံးရှိသော သဒ္ဒတ္ထရတနာဝလိမဟာပါဠိအဘိဓာန်ကို ၁၂၉၀-ပြည့်နှစ်တွင် ရန်ကုန်မြို့ လောကသာရပုံနှိပ်တိုက်တွင် ရိုက်နှိပ်ခဲ့ရာ ၁၂-လက်မ, ၁၀-လက်မစာအုပ်ဆိုက်ကြီးဖြင့် စာမျက်နှာ ၃၇၂-ရှိလေသည်။

ကအစ ကားမောဃသည်တ အထိ မဟာပါဠိအဘိဓာန်

ကအစ ကာမောဃသည်တအဆုံးရှိသော တည်ပုဒ်များပါရှိသော သဒ္ဒတ္ထရတနာဝလိ အမည်ရှိသော မဟာပါဠိအဘိဓာန်ကျမ်းကို မန္တလေးမြို့ အနောက်ပြင် မစိုးရိမ်တိုက် မဟာနာယကဆရာတော်ဘုရား ပဌမကျော်, ပရိယတ္တိသာသနဟိတ, ဓမ္မာစရိယ, အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ, အဘိဓဇမဟာရဋ္ဌဂုရု အရှင်သူရိယာ-ဘိဝံသဆရာတော်ဘုရားကြီး ငယ်စဉ်ပြုစီရင်တော်မူ၍ ပဌမကျော်, အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ အရှင်ဉာဏကခရစ်သက္ကရာဇ် ၁၉၂၇-ခုနှစ်တွင် တည်းဖြတ်ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေတော်မူခဲ့သည်။ ကျမ်းဦးဌ-

ကလ္ယာဏဉာဏံ သမ္ဘုဒ္ဓံ၊ ကလ္ယာဏ ဓမ္မဒေသကံ။
ကလ္ယာဏဂုဏံ သမ္ဘုဏ္ဏံ၊ ဓမ္မံ သမ္မောဟ ဆေဒကံ။
ကလ္ယာဏဒဿနံ သံဃံ၊ ဝိသုဒ္ဓသကျပုတ္တိကံ။
ကသိဏဂ္ဂဏသမ္ဘုလ္လံ၊ နမေ သမ္ဘတ္ထသာဓကံ။
ကတ္ဘာနာဟံ နမက္ကာရံ၊ ကဝဂ္ဂါဒျတ္ထဗျဥ္ဇကံ။
ကပ္ပရုက္ခသမံ ကဿံ၊ ပါဋ္ဌာဘိဓာနနာမကံ။

ဟူသော ၃-ဂါထာဖြင့် ဂန္ထာရမ္ภပြုတော်မူခဲ့လေသည်။ ယင်း က-အစ ကာခမောဃသည်တအဆုံးရှိသော မဟာပါဠိအဘိဓာန်ကျမ်းသည် ၁၂-လက်မ၊ ၁၀-လက်မဆိုက်ကြီးဖြင့် စာမျက်နှာ ၄၄၄-ရှိသည်။

ပ-မှ ပဂုံလအထိ သဒ္ဒတ္ထရတနာဝလိမဟာပါဠိအဘိဓာန်

တိပိဋကကောဝိဒ ဘာသန္တရကောဝိဒ,ပဌမကျော်,အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ အရှင်ဉာဏမဟာထေရ်သည် ပ-မှ ပဂုံလအဆုံးတည်ပုဒ် ဧကဂ္ဂရုစကားလုံးများပါရှိသော သဒ္ဒတ္ထရတနာဝလိမဟာပါဠိအဘိဓာန်ကြီးကို လည်း ကိုယ်တိုင်ရေးသားပြုစု စီရင်သုတ်သင်ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေတော်မူခဲ့လေသည်။ ဆရာတော် အရှင်ဉာဏသည် ကျမ်းဦးဌ-

ပညာဏေန ပကာသေန္တံ၊ ပမောစေန္တံ ပဇမ္ဗုဇံ။
ပရုယဏံ ပကာသေန္တံ၊ ပဏမေ ဒ္ဝိပဒုတ္တမံ။
ပဏာမေတ္ဝာ ပကာရေန၊ ပဝက္ခိဿံ ပကာသယံ။
ပဝဂ္ဂဿ ပသန္နတ္ထံ၊ ပမောဒေန္တံ ပဒေသိနံ။
ပရိပုဏ္ဏံ ပယောဂေန၊ ပကာရုဒီ ပဒါဒလိ ။
ပဿန္တု မံ ပဒတ္ထေသု၊ ပညာဝုဏ္ဏောပကာရကံ။

ဟူသော ၃-ဂါထာဖြင့် ပဏာမ, ပဋိညာဉ်, ကရဏပကာရ, ဥယျောဇဉ်တို့ကို ဖော်ပြလျက် ဂန္ထာရမ္ภပြုတော်မူခဲ့ပါသည်။ ယင်း ပ မှ ပဂုံလအထိ အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ် ပါရှိသော သဒ္ဒတ္ထရတနာဝလိမဟာပါဠိ

အဘိဓာန်ကို ခရစ်သက္ကရာဇ် ၁၉၃၇-ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန်မြို့ ဟံသာဝတီပုံနှိပ်တိုက်၌ ရိုက်နှိပ်ခဲ့ရာ ၁၂-လက်မ၊ ၁၀-လက်မရှိ ဆိုက်ကြီးဖြင့် စာမျက်နှာ ၁၀၄-ရှိသည်။

ယ-အစလောင်ဋ္ဌသာမိ အထိ သဒ္ဒတ္ထရတနာဝလိမဟာပါဠိ အဘိဓာန်

၁၂၄၀-ခုဗွဲ့ ၁၃၀၂-ခုနှစ်တွင် ပုံလွန်တော်မူသော သာသနဗဟုသုတ ပကာသနီ အစရှိသော ကျမ်းပေါင်းများစွာတို့ကို ပြုစီရင်တော်မူခဲ့သော အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ ဘွဲ့တံဆိပ်တော်ရ ဘုရားဖြူဆရာတော် အရှင်ရာဇိန္ဒမဟာထေရ်သည် မန္တလေးမြို့အနောက်ပြင် မစိုးရိမ်တိုက်၌ သီတင်းသုံးတော်မူစဉ်က ယ-အစ လောင်ဋ္ဌသာမိ အဆုံးရှိသော အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်များ ပါရှိသော သဒ္ဒတ္ထရတနာဝလိမဟာပါဠိ အဘိဓာန်ကြီးကို ပြုစီရင်တော်မူခဲ့လေသည်။ ဆရာတော်အရှင်ရာဇိန္ဒသည် ကျမ်းဦး၌-

ယသ ဉာဏံ အစိန္တေယျံ၊ ဓိတိ ယသ အနုပမာ။
ယသ သီလံ အနန္တံဝ၊ မုနိန္ဒံ တံ အဟံ နမေ။

သေဝိတံ ဗုဒ္ဓိမန္တေဟိ၊ ဓမ္မံ တသ တမောနုဒံ။
ပုညကေ္ခတ္တံ သုခေသိနံ၊ သံဃဥ္ဆ နမ မဟံ။

နမသိတ္ဝာန ကာရေသံ၊ အဝဂ္ဂသတ္ထဝဏ္ဏနံ။
အာဒိ ကတ္ဝာန ယကၠရံ၊ ပါဠ္ဍာဘိဓာန နာမကံ။

မဟဋ္ဌရတနာစာရံ၊ သာဝရ္ဝပမိမံဘာဝံ။
ဇနာ သုတေသိနော ဓီရာ၊ ဝလဥ္ဇန္တု ယဒိစ္ဆကံ။

ဟူသော ၄-ဂါထာဖြင့် ဂန္ထာရမ္ภပြုတော်မူခဲ့လေသည်။ ယင်းအဘိဓာန်ကျမ်းကြီးကို ပဌမကျော် အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ အရှင်ဉာဏာဓိထေရ် တည်းဖြတ်သုတ်သင်၍ သက္ကရာဇ် ၁၂၉၄-ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန်မြို့ လောကသာရပုံနှိပ်တိုက်၌ ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့ရာ ၁၂-လက်မ၊ ၁၀-လက်မရှိ ဆိုက်ကြီးဖြင့် စာမျက်နှာ ၃၀၄-ရှိသည်။ ယင်းသဒ္ဒတ္ထရတနာဝလိမဟာပါဠိအဘိဓာန် ကျမ်းကြီးကား အကြောင်းအမျိုးမျိုး ချိုတဲ့မှ ကြောင့် အလုံးစုံ ပြီးမြောက်အောင် မထုတ်နိုင်ခဲ့ချေ။ လောကဘ္ဍ မကြံစည်ပဲလည်း ဖြစ်တတ်သည်။ ကြံစည်ပြုလုပ်သော်လည်း ကြံစည်ပြုလုပ်တိုင်း မဖြစ်ချေတကား။

ဝိသုဒ္ဓါရုံပါဠိပိဋကအဘိဓာန်ပဌမတွဲ

၁၂၅၀-ပြည့်နှစ်ဗွဲ့ ၁၃၁၁-ခုနှစ် ပုံလွန်ရှေကျင်နိကာယ ဥပဥ္ဇ္ဈာ အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတဘွဲ့တံဆိပ်တော်ရ မန္တလေးမြို့အနောက်ပြင် မဟာဝိသုဒ္ဓါရုံတိုက်သစ် စည်ရှင်ကျောင်းဆရာတော် အရှင်ကေ၊သလ္လာဘိဝံသသည် ကျေးဇူးရှင် ဝိသုဒ္ဓါရုံဆရာတော် ဘုရားကြီး၏ အလိုတော်ကျ ဝိသုဒ္ဓါရုံပိဋကပါဠိအဘိဓာန်ကျမ်းကြီးများကို ပြုစီရင်တော်မူခဲ့လေသည်။ ယင်းရေးသားပြုစုရာ ပဌမတွဲ၌ အ-အစ ဩဿုက္ကဏ(ဥဿုက္ကဏ) အဆုံး ပုဒ်ပေါင်း ၄၂၉၀-ကျော် ပါရှိလေသည်။ ကျမ်းဦး၌-

ဗုဒ္ဓံ နတ္ဝာ သုနိက္ခိတ္တ-ပဒဗျဥ္ဇနဒေသကံ။
သုနိက္ခိပ္ပာမိ သဒ္ဒမ္မ-ဒ္ဒိတိယာ ပဒဗျဥ္ဇနံ။

ဟူသောဂါထာဖြင့် ပဏာမပဋိညာဉ် ပြုတော်မူခဲ့သည်။ ယင်းဝိသုဒ္ဓါရုံ ပိဋကအဘိဓာန် ပဌမတွဲကို ၁၃၁၅-ခုနှစ်က လက်ရေးဖြင့် ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့ရာ လက်နှိပ်=စက်ရိုက်စက္ကူ ဆိုက်ကြီးဖြင့် စာမျက်နှာ

၂၃၇-ရှိသည်။ ယင်းပဌမတွဲအဆုံး၌–"ဣတိ ကောသလ္လာဘိဝံသေန နာမ ဝိသုဒ္ဓါရုံအာစရိယေနဝိရစိတေ ပိဋကာဘိဓာနေ သရာဒိကာသဒ္ဒါ သမတ္တာ" ဟု ပါရှိလေသည်။

ဝိသုဒ္ဓါရုံ ပိဋကအဘိဓာန်ဒုတိယတွဲ

ဖော်ပြပါ မာဂဓသက္ကတကောဝိဒ ဆရာတော်အရှင်ကောသလ္လာ ဘိဝံသသည်ပင်လျှင် က–ဏ္ဍ ဉာယပတိပန္နေ–အဆုံးတည်း ပုဒ် အဘိဓာန်ဝင် ပုဒ်များပါရှိသော ဝိသုဒ္ဓါရုံ ပိဋကအဘိဓာန် ဒုတိယတွဲကို ဆက်လက်၍ ပြုစီရင်တော်မူခဲ့လေသည်။ ကျမ်းဦး၌–ပဌမတွဲနည်းတူ–

ဗုဒ္ဓံ နတ္ဝာ သုနိက္ခိတ္တ–ပဒဗျဥ္ဇန ဒေသကံ။
သုနိက္ခိပ္ပဘမိဒ္ဓမ္မ–ဒ္ဒိတိယာ ပဒဗျဥ္ဇနံ။

ဟူသော ဂါထာဖြင့်ပင် ဂန္ထာရမ္ภ ပြုတော်မူခဲ့သည်။ ယင်းဒုတိယတွဲကို သက္ကရာဇ် ၁၃၁၇-ခုနှစ်က ရန်ကုန်မြို့ သုဓမ္မဝတီ ပုံနှိပ်တိုက်က ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့ရာ ရှေ့ဆိုက်စာမျက်နှာ ၄၄၉-ရှိသည်။

ဝိသုဒ္ဓါရုံ ပိဋက အဘိဓာန် တတိယတွဲ

ဆရာတော် အရှင်ကောသလ္လာဘိဝံသသည် ဌ-အစ ဟတ္ထိဂါမကအဆုံးရှိသော အဘိဓာန်ဝင် ပုဒ်များပါဝင်သည့် ပုဒ်တို့ကိုလည်းတည်၍ ဝိသုဒ္ဓါရုံ ပိဋကအဘိဓာန်တတိယတွဲ အဖြစ်ဖြင့် ဆက်လက်ပြုစုတော်မူခဲ့လေသည်။ ယင်းတတိယတွဲကို သက္ကရာဇ် ၁၃၁၈-ခုနှစ်က ရန်ကုန်မြို့ သုဓမ္မဝတီ ပုံနှိပ်တိုက်၌ ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့ရာ ရှေ့ဆိုက်စာမျက်နှာ ၃၇၆-ရှိသည်။ ဖော်ပြပါ ဝိသုဒ္ဓါရုံပိဋက အဘိဓာန်ကျမ်းများသည်သည်း စာပေပို့ချရာ, စာပေကျမ်းဂန် ပြုစုရာတို့၌ များစွာ အားကိုးပြုရသည့် ပါဠိ အဘိဓာန်ကျမ်းကောင်းကြီးများ ဖြစ်ကုန်၏။

ဝိနယ စကြ္ခုအဘိဓာန်

ဝိနည်း ပိဋကလာ ဝိနယ ဝေါဟာရများကို အကွာရာစဉ် ဖော်ပြ၍ ဝိနယစကြ္ခုအမည် ရေးသားပြုစုသည့် အဘိဓာန် ကျမ်းတစ်ကျမ်းလည်း ပေါ်ထွက်ခဲ့သည်။ ယင်းအဘိဓာန်မျိုး ရှိထိုက်သော ကျမ်းပင်ဖြစ်သည်၊ ဖော်ပြပါ ဝိနယစကြ္ခု အဘိဓာန်ကျမ်းကို မှော်ဘီခရိုင် တိုက်ကြီးမြို့နယ် ဖလုံရွာ ဒုန်းခိုက်တောရ စေတီငါးဆူ တရားဂူ ကေစာရ ဆရာတော် အရှင်သာမရမဟာထေရ် စီရင်တော်မူခဲ့သည်။ သက္ကရာဇ် ၁၃၃၀-ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန်မြို့ ဟံသာဝတီ ပိဋကတ်ပုံနှိပ်တိုက်တွင် ပဌမတွဲ စတင်ပုံနှိပ် ထုတ်ဝေခဲ့သည်။ ယင်းပဌမတွဲ၌ အ-ဆိုင်ရာအ-ပိုင်းသာလျှင် ပါရှိသည်။

ဝိနယကောသအဘိဓာန်

အဘိဓမ္မ ကောသဗျာချာ, လံကာဒီပ မဟာယာနဒဿန (လင်္ကာဒီပ မဟာယာန အဒဟသ်) အစရှိသော ကျမ်းဂန်များစွာတို့ကို ပြုစီရင်တော်မူခဲ့သော ပဏ္ဍိတ်ဘွဲ့ရ သီဟိုဠ် ရဟန်းတော် မောရ ရှုစဝ အရှင်သာသန ရေးသားသော ဝိနယကောသ ဝိနည်း အဘိဓာန် ကျမ်းသည်လည်း သီဟိုဠ် ကျွန်း (သီရီလင်္ကာ) ၌ ပေါ်ထွန်းခဲ့လေသည်။ ယင်းဝိနယကောသကျမ်းကား ဝိနည်းပိဋကလာ ပါဠိပုဒ်များကို တည်ပုဒ်ပြု၍ သီဟိုဠ်ဘာသာဖြင့် ဖွင့်ဆိုသော အဘိဓာန်ကျမ်း ဖြစ်သည်။ ယင်းဝိနယကောသကျမ်းကား အတွဲများစွာ ထွက်လေရာ ပဌမတွဲ၌ အ အကွာရာဆိုင်ရာ ပုဒ်များပါရှိ၍

ဒုတိယတွဲ၌ အာ အစ သြဠ္ဌိဂလ္ဂ အဆုံးရှိသော ပုဒ်များပါဝင်သည်။ ဖော်ပြပါ ဝိနယကောသ အဘိဓာန် ဒုတိယတွဲကို သီဟိုဠ်ကျွန်း ကိုလံဘိုမြို့ အနုလာပုံနှိပ်တိုက်၌ ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့လေသည်။

ပါဠိသီဟိုဠ်အဘိဓာန်

ပါဠိဘာသာ ဝတာရဏ, တိဘာသာ ရတနာဓာရ-အစရှိသော ကျမ်းပေါင်း ၈၀-ကျော်ကို ပြုစီရင်ခဲ့တော်မူသော ခရစ်သက္ကရာဇ် ၁၈၈၇-ခု ဖွားမြင် ၁၉၆၂-ခုနှစ် ပျံလွန် အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ ဘွဲ့တံဆိပ်ခံတော်ရ သီဟိုဠ်ဆရာတော် အရှင်ဗုဒ္ဓဒတ္တသည် "ပါဠိသီဟဠအကာရာဒိယ" အမည်ဖြင့် လုံးချင်းပါဠိသီဟိုဠ် အဘိဓာန်တစ်ကျမ်းကို ၁၉၅၀-ခုနှစ်က အပြီးသတ် ပြုစီရင်တော်မူခဲ့သည်။ ယင်းအဘိဓာန်၌ အ-အစ ဟောရာ လောစန အဆုံးရှိသော ပါဠိပုဒ်များရှိသည်။ ၎င်းအဘိဓာန်မှာ သီဟိုဠ်၌ လွန်စွာအသုံးများသည့် ပါဠိသီဟိုဠ် အဘိဓာန်ဖြစ်သည်။ နောက်ထပ် အခြားရဟန်းတော်တစ်ပါး ပြုစုသည့် ပါဠိသီဟိုဠ်အဘိဓာန်လည်း ပေါ်ထွန်းခဲ့လေသည်။

ဇိနဝစန ကောသအဘိဓာန်

သီဟိုဠ်ကျွန်း (သီရီလင်္ကာ) ၌ သာသနာ ၂၅၀၀-ပြည့်နှစ်က ဇိနဝစနကောသ အဘိဓာန်ကြီးတစ်ကျမ်း ပေါ်ထွန်းခဲ့သည်။ ယင်းဇိနဝစနကောသ အဘိဓာန်ကြီးကို အရှင်သီရိရေဝတအမည်ရှိသော မဟာထေရ်ဆရာတော် တစ်ပါး ပြုစုစီရင်တော်မူခဲ့သည်။ ကျမ်းဦး၌—

ဒသဗလသေလပဘဝါ၊ နိဗ္ဗာနမဟာသမုဒ္ဒပရိယန္တာ။
အဋ္ဌဂိကမဂ္ဂသလိလ၊ ဇိနဝစနနဒီ စိရံ ဝဟတု။

ဟူသော ပကရဏာနုရူပဂန္ထာရမ္ဘဂါထာကို ဖော်ပြ၍ ကျမ်းစာကို စတင်ပြုစီရင်တော်မူခဲ့လေသည်။ ယင်းဇိနဝစနကောသအဘိဓာန် ပထမတွဲ၌ အစဆုံး အကတညုပုဒ်ဖြစ်၍ အဆုံးပုဒ် သြဟိတဘာဝ-ဖြစ်သည်။ ယင်းကျမ်းပထမတွဲကို ခရစ်သက္ကရာဇ် ၁၉၅၆- ခုနှစ်သီဟိုဠ်ကျွန်းကိုလံဘိုလံကာပုတြာပုံနှိပ်တိုက်၌ ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့ရာ မျှင်ဆိုက် စာမျက်နှာ ၈၀၄-ရှိသည်။

သုတ္တသူစိ အဘိဓာန်

ပါဠိသီဟိုဠ်အဘိဓာန်စသည် ကျမ်းဂန်တို့ကို ပြုစီရင်သည့် သီဟိုဠ်ပညာရှင် အရှင်ဗုဒ္ဓတ္တ-ထေရ်သည် ပင်လျှင် ပိဋကဘ-သွယ်နိကာယ် ၅-ရပ်လာ ဝဂ္ဂ, ကထာ, သုတ္တ, ဇာတက- စသည်တို့ကို အကွာရာစဉ်၍ ကျမ်းဂန်ပြုစုသူများ, စာချုပ်ဂိုလ်များ စာရှာရာ၌ လွယ်ကူရန်ရည်သန်၍ သုတ္တသူစိ အဘိဓာန်ကိုလည်း ရေးသားစီရင်ခဲ့ရာ စာပေဝါသနာ ရှင်တို့အား ကျေးဇူးများသည့် ကျမ်းတကျမ်းပင် ဖြစ်လေသည်။

အဋ္ဌကထာသူစိ အဘိဓာန်

သီဟိုဠ်ပညာရှင် တပါးဖြစ်တော်မူသော ကောသ်ဂေါဒ ဌာဇာတိ အရှင်သုမေဓာထေရ်သည် ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ, ဋီကာကျမ်းဂန်များ လေ့လာသူများ အလွယ်တကူ ကြည့်ရှု လေ့လာနိုင်ရန် ရည်စူး၍ အဋ္ဌကထာသူစိကျမ်းကြီးများကိုလည်း ရေးသားစီရင်တော်မူခဲ့ရာ ယင်းကျမ်းကြီးများ ၁၉၆၀-ခုနှစ်က စတင်ပေါ်ထွက်ခဲ့လေသည်။

အဘိဓမ္မကောသ အဘိဓာန်

သီဟိုဠ်ကျွန်း ဝိဇ္ဇောဒယတက္ကသိုလ်ပါမောက္ခ, ဌာနမှူးဖြစ်တော်မူသော အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ, သာဟိတယစက္ကဝတ္တိ အရှင်ဒီဃာနန္ဒာမေတ္တေယျသည် အဘိဓမ္မာဝေါဟာရ ပါဠိပုဒ်များကို သီဟိုဠ်သာသာ ဖြင့် အနက်ဖွင့်ဆိုသည့် အဘိဓမ္မကောသ အဘိဓာန်ကျမ်းကြီးကိုလည်း ပြုစုစီရင်ခဲ့ကြောင်း သိရသည်။

သီဟဠကမ္ဘာဝလိအဘိဓာန်

အရှင်မဟာမောဂ္ဂလ္လာန်၏ အဘိဓာနပဒီပိကာ ကျမ်းလာ ပါဠိ ပုဒ်တို့ကို အကွာရာစဉ်၍ သီဟိုဠ် ဘာသာဖြင့်ဖွင့်ဆိုသည့် သီဟဠကမ္ဘာဝလိအဘိဓာန်ကား သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ စောစီးစွာပေါ်ထွန်းခဲ့လေ သည်။

သီဟိုဠ်ရာဇာဝလိ အဘိဓာန်

သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ အုပ်စိုးသွားသည့် မင်းပေါင်း ၁၇၇-ဆက်တို့ကို အကွာရာစဉ်၍ သမိုင်းအဘိဓာန် အသွင် စီရင်သည့် ရာဇာဝလိအဘိဓာန်ကျမ်းလည်း ရှိခဲ့ကြောင်း သိရသည်။ ယင်းရာဇာဝလိ အဘိဓာန်ကား သမိုင်းရာဇဝင် သုတေသီတို့အဖို့ အကျိုးရှိမည် ဖြစ်သည်။

ယိုးဒယားနိုင်ငံဖြစ် ပါဠိအဘိဓာန်များ

ယိုးဒယား (ထိုင်း) နိုင်ငံသည် ဗုဒ္ဓဘာသာနိုင်ငံဖြစ်ခဲ့ ပါဠိဘာသာကို အလေးအနက်ထား၍ သင်ယူ လေ့လာကြသည်။ အထူးသဖြင့် သာသနာ့ဝန်ထမ်း ရဟန်းသာမဏေများ ထူးထူးခြားခြား လေ့လာ သင်ယူကြကုန်၏။

အဘိဓာနပဒီပိကာယိုးဒယားဘာသာပြန်

သီဟိုဠ်ကျွန်း သာသနာသက္ကရာဇ် ၁၇၀၀-ကျော်လောက် အရှင်မောဂ္ဂလ္လာန်ဘေရ ပြုစီရင်ခဲ့သည့် အဘိဓာနပဒီပိကာပါဠိကို သံဃနာယက အရှင်ဇိနဝရသိရိဝဏ္ဏနထေရ ပြုစီရင်ခဲ့ရာ သာသနာသက္ကရာဇ် ၂၄၅၆-ခုနှစ်တွင် ပထမအကြိမ်စာအုပ်အဖြစ် ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့ပြီး သာသနာသက္ကရာဇ် ၂၇၀၈-ခုနှစ်တွင် ဒုတိယအကြိမ် ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့ရာ ၁၀-လက်မ၊ ၇-လက်မဆိုက်ဖြင့် စာမျက်နှာ ၅၁၉ ရှိသည်။

ပါဠိထိုင်း (ယိုးဒယား) အဘိဓာန်

ပံရှပ်လုံစုံဂုန်ခေါ် ယိုးဒယားအမျိုးသား ပါဠိပညာရှင် ရေးသားပြုစုသည့် ပါဠိထိုင်းလင်း အဘိဓာန် (PĀLI THAI DICTIONARY) လည်း သာသနာသက္ကရာဇ် ၂၅၁၉ ခုနှစ်တွင် ပေါ်ထွက်ခဲ့လေသည်။ ယင်း ပါဠိထိုင်း (ယိုးဒယား) အဘိဓာန်၌ အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်ပေါင်း ၁၅၄၉၀ ရှိရာ ယိုးဒယား၌ အသုံးများသော ပါဠိအဘိဓာန်ဖြစ်လေသည်။ ၁၁-လက်မ၊ ၇-လက်မရှိ ဆိုက်ကြီး ဖြင့် စာမျက်နှာ ၇၀၇-ရှိသည်။

ပါဠိ ထိုင်း အင်္ဂလိပ် အဘိဓာန်

ဘီ-အေ အမ်-အေ ဘွဲ့ရ ထိုင်းအမျိုးသားပညာရှင် အစ္စာဒရော ဦးစီးပြုစုသည့် ပါဠိ ထိုင်း အင်္ဂလိပ်အဘိဓာန် (PĀLI THAI DICTIONARY) လည်း ပေါ်ထွက်ခဲ့လေသည်။ ယင်း အဘိဓာန်မှာ ပါဠိ ထိုင်း အင်္ဂလိပ် အဘိဓာန်ဟု အမည်ပေးထားသော်လည်း ထိုင်း (ယိုးဒယား)အကွာရာ

ဖြင့် ပါဠိတည်ပုဒ်ပြုပြီး ရောမအက္ခရာဖြင့် သက္ကတ၊ ၎င်းနောက် ထိုင်းဘာသာ ၎င်းနောက် အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် ဖွင့်ဆိုထားသည်၊ အမှန်မှာ ၄-ဘာသာ အဘိဓာန်ဟု ဆိုထိုက်သော အဘိဓာန်ကြီးဖြစ်လေသည်။ အ-မှ နိဂ္ဂစ္ဆတိ အထိ ၈-လက်မ၊ ၆-လက်မဆိုးဖြင့် စာမျက်နှာ ၁၂၈၀-ရှိလေသည်။ ပြီးသည်အထိဆိုလျှင် စာမျက်နှာ ၂၅၀၀-ခန့် ရှိမည်ဟု ခန့်မှန်းမိ၏။ သာသနာသက္ကရာဇ် ၂၅၀၅-ခုနှစ်တွင် ပေါ်ထွက်လာသည်။

ပါဠိအင်္ဂလိပ်(ကျောင်းသားကိုင်) အဘိဓာန်

သီဟိုဠ်ကျွန်းဌ ထင်ရှားသော အမ်အေ မစ္စတာဗာနဒ္ဒါ ပြုစုသော ကျောင်းသားကိုင် ပါဠိ အင်္ဂလိပ် အဘိဓာန် (A STUDENT'S PĀLI ENGLISH DICTIONARY) လည်း ပေါ်ထွန်းခဲ့သည်။ ယင်း အဘိဓာန်သည် အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်တို့ကို သီဟိုဠ်အက္ခရာ ပါဠိဖြင့် တည်ပုဒ်ပြု၍ အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် အနက်ဖွင့်ဆိုရာ သီဟိုဠ်သားတို့ လွယ်ကူစွာ လေ့လာနိုင်သည်။

ပါဠိနာမည် အဘိဓာန်

အင်္ဂလိပ် သီဟိုဠ်အဘိဓာန်၊ PĀLI LITRETURE OF CEY LON စသည့် ကျမ်းပေါင်းများစွာကို ပြုစီရင်ခဲ့သော သီဟိုဠ်ပညာရှင် ဂျီပီမာလလဆေကရသည် ပါဠိနာမည် အဘိဓာန် (DICTIONARY OF PĀLI PRGPERNAMS) ကိုလည်း ပြုစုခဲ့သည်၊ ယင်းပါဠိနာမည် အဘိဓာန်သည် ပိဋကတ ၃-ပုံ ပါဠိ,အဋ္ဌကထာ,ဋီကာလာ ပါဠိနာမည်များ,ဒီပဝံသ,မဟာဝံသ အစရှိသော ပါဠိကျမ်းဂန်များ လာရှိသည့် ပါဠိနာမည်များကို တည်ပုဒ်ပြု၍ အနက်အဓိပ္ပါယ် ဖွင့်ဆိုရေးသား၍ ပညာရှင်တိုင်း မရှိမဖြစ် လိုအပ်သော အဘိဓာန်ကြီး ဖြစ်သည်။ ယင်း အဘိဓာန်ကြီးကို လန်ဒန် PĀLI TEXT SOCIETY က ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့ရာ ပထမတွဲ, ဒုတိယတွဲ ၂-တွဲ ရှိရာ ပထမတွဲ စာမျက်နှာ ၁၁၆၃-ရှိ၍ ဒုတိယတွဲ ၁၃၇၀-ရှိလေသည်။

ဗုဒ္ဓသာသနာအမည်များ အဘိဓာန်

ဗုဒ္ဓသာသနာအမည်များ အဘိဓာန် (APOPULAR DICTIONARY OF BUDDHISM)လည်း ပေါ်ထွန်းခဲ့သည်။ ယင်းအဘိဓာန်ကို CHRISTMAS HUMPHRYS ပညာရှင် ရေးသားပြုစု၍ ၁၉၆၂-ခုနှစ်တွင် လန်ဒန် ARCO PUBLICATIONS က ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့သည်။

ပါဠိအင်္ဂလိပ်အဘိဓာန်အကျဉ်း

သီဟိုဠ်ကျွန်း အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတဘွဲတံဆိပ်ရ အရှင်ဗုဒ္ဓဒတ္တပြုစုသော ပါဠိအင်္ဂလိပ်အဘိဓာန် အကျဉ်း(Concise Pali-English Dictonary) လည်း ၁၉၅၇-ခုနှစ်က ထွက်ပေါ်ခဲ့သည်။ ယင်းအဘိဓာန်၌ ကျဉ်းကျဉ်းနှင့် ပါဠိပုဒ်စုံစုံလင်လင် ပါရှိလေရာ ပညာရှင်တို့ မျှားစွာ နှစ်သက်ကြသည်။ ဒီမိုင်းဆိုက် စာမျက်နှာ ၂၉၃-သာရှိသည်။

ချစ်လဒါး၏ပါဠိအဘိဓာန်

လန်ဒန်ဘက္ကွဲသိုလ် ပါဠိပါမောက္ခနှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာယဉ်ကျေးမှု ပါမောက္ခဖြစ်သော ရောဘတ် ဆီဆာချစ်လဒါး ပြုစုသော ပါဠိအင်္ဂလိပ်အဘိဓာန် (A.Dictionary of the Palilanguage)

လည်း ခရစ်သက္ကရာဇ် ၁၉၀၉-ခုနှစ်က ဓပေါ်ထွက်ခဲ့သည်။ ယင်းအဘိဓာန်မှာ အတော်အသင့်ကျယ်ဝန်းသော အဘိဓာန်ပင်ဖြစ်သည်။ ပါဠိကျမ်းဂန်များကို အင်္ဂလိပ်လိုပြန်ရေးသားချိုပ့် သည့် ပညာရှင်များ အတွက်မူ ရှိရမည့် အဘိဓာန်တကျမ်းဖြစ်သည်။ ဤတိပိဋကပါဠိ မြန်မာအဘိဓာန် ကျမ် ကြီးတို့ကဲ့ပြုစုရာ၌လည်း ရံခါဖော်ပြပါ ချစ်လဒါး၏ ပါဠိအဘိဓာန်ကို ကြည့်ရှုကြရသည်။ ၁၂-လက်မ၊ ၆-လက်မရှိ ဆိုက်ကြီးဖြင့် စာမျက်နှာ ၆၂၄-ရှိသည်။

ပါဠိအသင်း ပါဠိအင်္ဂလိပ်အဘိဓာန်

ခရစ်သက္ကရာဇ် ၁၉၂၁-၁၉၂၅-ခုနှစ်တွင် အင်္ဂလန်နိုင်ငံ လန်ဒန်မြို့၌ ဆရာကြီး ရီးစ်ဒေးဗစ် ဦးစီးပြုစုသည့် ပါဠိအသင်း ပါဠိအင်္ဂလိပ်အဘိဓာန် (THE PALI TEXT SOCIETY'S PATI FNGLISH DICTIONARY) ကြီး ပေါ်ထွက်ခဲ့လေသည်။ ယင်းအဘိဓာန်ကြီးကား နိုင်ငံအရပ်ရပ်ရှိ ပါဠိအင်္ဂလိပ်ပညာရှင်တိုင်းလိုလို အသုံးပြုသော အဘိဓာန်ကြီးဖြစ်လေသည်။

ဥဏတိလောက၏ဗုဒ္ဓသာသနာသုံးစကားလုံးအဘိဓာန်

ဂျာမန်အမျိုးသားရဟန်းတော် အရှင်ဥဏတိလောက ပြုစုသော ပါဠိအင်္ဂလိပ်အဘိဓာန်တကျမ်းလည်း ခရစ်သက္ကရာဇ် ၁၉၅၂-ခုနှစ်တွင် ပေါ်ထွန်းခဲ့သည်။ ယင်းအဘိဓာန်၌ အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်အဖြစ် ပါဝင်သည့် ပုဒ်များမှာ အဘိဓမ္မာဆိုင်ရာ, ကမ္မဋ္ဌာန်းဆိုင်ရာ ပါဠိစကားလုံးများနှင့် အင်္ဂလိပ်စကားလုံး အနည်းငယ်တို့ ဖြစ်ကုန်၏။ အဘိဓမ္မာကျမ်းများစသည်တို့ကို လေ့လာသူများအဖို့ များစွာအသုံးဝင်သည့် အဘိဓာန်ဖြစ်သည်။ ယင်းအဘိဓာန်သည် ဒီမိုင်းဆိုက်ဖြင့် စာမျက်နှာ ၁၉၇-ရှိသည်။

ခရီတီကလ်ယ်အဘိဓာန်

ပါဠိဘာသာကို အလွန်လျင် အထက်တန်းကျ ကောင်းမွန်သည့်ဘာသာအဖြစ် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်မဟုတ်သော ပညာရှင်အချို့တို့ စိတ်ဝင်စားကြသည်။ သို့ဖြစ်၍ ဘာသာခြားတိုင်းပြည်များကလည်း ပါဠိအဘိဓာန်ကျမ်းများကို ပြုစုခဲ့ကြသည်။ ဒိန်းမတ်နိုင်ငံသိပ္ပံပညာနှင့် စာပေဆိုင်ရာ တော်ဝင်ဌာနက ခရီတီကယ်လ်ပါဠိအဘိဓာန် Acritical Palidictionary လည်း ထွက်ပေါ်ခဲ့လေသည်။

ဦးဖေမောင်တင်၏ ပါဠိအင်္ဂလိပ်အဘိဓာန်

ရင်းပြင် ခရစ်သက္ကရာဇ် ၁၈၈၈-ခုနှစ်တွင် ဖွားမြင်၍ ၁၉၇၃-ခုနှစ်တွင် ကွယ်လွန်သော အဋ္ဌ-သာလိနီအဋ္ဌကထာ, ဝိသုဒ္ဓိမဂ်အဋ္ဌကထာကြီးများကို အင်္ဂလိပ်ဘာသာပြန်ဆိုသော ဦးဖေမောင်တင်သည်လည်း ပါဠိအင်္ဂလိပ် အဘိဓာန်တကျမ်းကို ပြုစုခဲ့လေသည်။ ကျဉ်းကျဉ်းနှင့် ပါဠိစကားလုံး စုံလင်စွာ ပါရှိရာကြည့်ရှုလေ့ လာသင့်သော အဘိဓာန်ပင်ဖြစ်သည်။

တိပိဋကပါဠိကျမ်းညွှန်းအဘိဓာန်

ခရစ်သက္ကရာဇ် ၁၉၂၂-ခုနှစ်မှစ၍ လန်ဒန်ပါဠိအသင်း Pālitextsociety —မှထုတ်ဝေသည့် Fl wood ward ပြုစုသည့် တိပိဋကပါဠိကျမ်းညွှန်း အဘိဓာန်—Pālitipita Kacon Cordece လည်း ပေါ်ထွက်ခဲ့သည်။

ပါဠိဂုရှားဘာသာအဘိဓာန်

ဂင်းပြင် ခရစ်သက္ကရာဇ် ၁၇၇၅-ခုနှစ်တွင် စတင်ချိုက်နှိပ်ခဲ့သော ရှရှားပြည် (ဆိုဗီယက်ယူနီယံ) စိန်ပီတာစဘတ်မြို့မှ ပါမောက္ခကြီးများပြုစုသော ပါဠိရှရှားအဘိဓာန်လည်း ပေါ်ထွက်ခဲ့သည်။

ပိယတိဿ၏ အင်္ဂလိပ်ပါဠိအဘိဓာန်

ပါဠိအင်္ဂလိပ်အဘိဓာန်များ ထွက်ပေါ်သကဲ့သို့ အင်္ဂလိပ်ပါဠိအဘိဓာန်များလည်း ပေါ်ထွက်ခဲ့သည်။ သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ထင်ရှားသော ပဏ္ဍိတ်ဘွဲ့ရ ဝိဒုရပေါလအရှင် ပိယတိဿထေရ်သည် အင်္ဂလိပ်စကားများကို အဘိဓာန်ဝင်အဖြစ် တည်ပုဒ်ပြုလုပ်၍ အင်္ဂလိပ်ပါဠိ အဘိဓာန်ကျမ်းကြီး= The English Pāli Dictionary ကို ခရစ်သက္ကရာဇ် ၁၉၄၉-ခု ဇွန်လ ၁၆-ရက်နေ့တွင် အပြီးသတ်ပြုစုပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့သည်။ အဘိဓာန်၏အမည်ကို "အင်္ဂလိပ်ပါဠိသဒ္ဒကောသ"ဟု အမည်ဝေးထားပြီး စာအုပ်အတွင်း မျက်နှာဖုံး–

"**အင်္ဂလိပါဠိသဒ္ဒကောသော ဘဒ္ဒန္တပဏ္ဍိတေန ဝိဒုရပေါလ ပိယတိဿမဟာနာယကတ္ထေ-ရေန သင်္ကလိတော**"ဟု ပါရှိထည်။

ယင်းအဘိဓာန်၌ ပဌမ A-RN ကို ပုဒ်တည်၍ "**ကော**၊ ကော၊ ကော်၊ ကောစိ၊ ကာစိ၊ ကိဠိ၊ ကောပိ၊ ကောစိပိ"ဟု ဖွင့်ဆိုရေးသားတော်မူသည်။ နောက်ဆုံး " ZYMOIOSY =ကို ကိဏ္ဏ-ဝိဘာဂေါ"ဟု ဖွင့်ဆိုလေသည်။ နောက်ဖွင့်ဆိုချက်ပါဠိများကို သီဟိုဠ်အက္ခရာ ဖော်ပြထားသဖြင့် အများအားဖြင့် သီဟိုဠ်သားတို့သာ အသုံးပြုနိုင်မည်ဖြစ်သည်။ ယင်းပါဠိအဘိဓာန်ကျမ်းကြီးမှာ ဒီမိုင်းဆိုက်ဖြင့် စာမျက်နှာ ၇၄၇-ရှိလေသည်။

ဗုဒ္ဓဒတ္တ၏ အင်္ဂလိပ် ပါဠိအဘိဓာန်

တဖန် အဘိဓာနပ္ပဒီပိကာပါဠိ အင်္ဂလိပ်, သီဟိုဠ်ဘာသာပြန်ကျမ်း, ပါဠိသီဟိုဠ်အဘိဓာန်ကျမ်း, ပါဠိအင်္ဂလိပ်အဘိဓာန်ကျမ်း စသည်တို့ကို ပြုစီရင်တော်မူခဲ့သော ၁၈၈၇-၁၉၆၂-အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ ဘွဲ့တံဆိပ်တော်နှင့် သာဟိတျစက္ကဝတ္တိ ဘွဲ့တံဆိပ်တော်ရ သီဟိုဠ်ဆရာတော် အရှင်ဗုဒ္ဓဒတ္တသည် ခရစ်သက္ကရာဇ် ၁၉၅၄-ခုနှစ်တွင် အင်္ဂလိပ်ပါဠိအဘိဓာန် ENSLISH-PALIDICTIONARY တစ်ကျမ်းကို အပြီးသတ် ပြုစုစီရင် ရိုက်နှိပ်တော်မူခဲ့သည်။ ယင်းအဘိဓာန်ကျမ်းမှာ ရောမအက္ခရာ (အင်္ဂလိပ်အက္ခရာ) ပါဠိစာလုံးဖြင့် ဖွင့်ဆိုစီရင်ထားလေရာ ကမ္ဘာကသုံးစွဲနိုင်သည့် အဘိဓာန်ကျမ်းကြီးဖြစ်လေသည်။ ယင်းအဘိဓာန်ကား ပိုမိုကျစ်လစ်သိပ်သည်းသည်၊ ဒီမိုင်းဆိုက် စာမျက်နှာ ၅၈၈-ရှိသည်။

သက္ကတပါဠိအဘိဓာန်

သက္ကတကို အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်အဖြစ်ဖြင့် တည်၍ သက္ကတဖြင့် ဖွင့်ဆိုသည့် အဘိဓာန်ကြီးတကျမ်းလည်း ပေါ်ထွက်ခဲ့သည်။ ယင်း သက္ကတပါဠိအဘိဓာန်ကြီးမှာ အိန္ဒိယနိုင်ငံမှ ပညာရှင်တဦးပြုစုကြောင်း သိရသည်။

မြန်မာပါဠိအဘိဓာန်

ပဌမကျော် အရှင်တေဇဝန္တပြုစုသော မြန်မာအဘိဓာန်ကျမ်းလည်း ရှိခဲ့သည်၊ ယင်းအဘိဓာန်ား မြန်မာစကားကို ပါဠိစီရန် အထောက်အကူပြုသည်။

တိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်ကြီးများ

ပြည်ထောင်စု မြန်မာနိုင်ငံတော်အစိုးရ ပြည်ထောင်စု မြန်မာနိုင်ငံ တော်လှန်ရေးအစိုးရ ပြည်ထောင်စု ဆိုရှယ်လစ်သမ္မတ မြန်မာနိုင်ငံ အစိုးရ ဗုဒ္ဓသာသနာ့အဖွဲ့ သာသနာရေးဦးစီးဌာန၏ ကူညီထောက်ပံ့မှု လျှောက်ထားမှုကြောင့် မြန်မာပြည်၌ ခေတ်အဆက်ဆက် မပေါ်ပေါက်ဖူးသော တိပိဋကပါဠိ မြန်မာအဘိဓာန်ကြီးများ ပေါ်ထွက်ခဲ့သည်။

အ–အနိဋ္ဌက တိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်

အတွဲ–၁

သက္ကရာဇ် ၁၃၂၅-ခုနှစ်တွင် အ-မှ အနိဋ္ဌက–အထိ အဘိဓာန်ဝင် ပုဒ်ပေါင်း ၈၃၅၆-ပုဒ်ပါရှိသည့် အလွန်လျှင် ကျယ်ဝန်းပြည့်စုံသည့် တိပိဋကပါဠိ မြန်မာအဘိဓာန်ကျမ်းကြီး ပေါ်ထွက်ခဲ့လေသည်။ ယင်းအဘိဓာန်ကျမ်းကြီး၌ တိပိဋကပါဠိမြန်မာ အဘိဓာန်ကျမ်းဖြစ်ပေါ်လာပုံ သမိုင်း စသည် ပါရှိသည့် နိဒါန်း ပါရှိသည်။ ဖော်ပြပါ အ–အနိဋ္ဌက တိပိဋကပါဠိမြန်မာ အဘိဓာန်ကျမ်းကြီးကို အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ ဆရာတော် ဦးဥာနုတ္တရနှင့် သက္ကသီဟနှင့် အစိုးရမမှာစရိယ အရှင်သီလာနန္ဒာဘိဝံသတို့ ဦးစီးရေးသား တည်းဖြတ်သည်။ ယင်းအဘိဓာန်ကြီးမှာ ဆဋ္ဌသံဂါယနာဆိုက်ကြီးဖြင့် စာမျက်နှာ ၇၆၄–ရှိသည်။

အနု–အဗ္ဗောက္ကိရဏ တိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်

အတွဲ–၂

တဖန် သက္ကရာဇ် ၁၃၂၈–ခုနှစ်တွင် အနု–မှစ၍ အဗ္ဗောက္ကိရဏအထိ အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်ပေါင်း ၇၁၀၆–ပုဒ် ပါရှိသည့် တိပိဋကပါဠိမြန်မာ အဘိဓာန်ကျမ်းကြီး ပေါ်ထွက်လာလေသည်။ ယင်းအဘိဓာန်ကျမ်းကြီး၌ ပါရှိသည့် ပုဒ်ပေါင်း ၇၁၀၆–ပုဒ်တို့၏ ပုဒ်နေ ပုဒ်ထား ပုဒ်သွား ပုဒ်လာ အနက်အဓိပ္ပါယ်တို့ကို ပြည့်စုံစွာ ရေးသားထားရာ ပါဠိပညာရှင်တိုင်းလိုလို ယင်းအဘိဓာန်ကျမ်းကြီးကိုလည်း နှစ်သက်ကြသည်။ ယင်း အဘိဓာန်ကျမ်းကြီးမှာ စာမျက်နှာ ၈၇၉–ရှိလေသည်။

အဗျဂ္ဂ—အဌာရပ တိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်

အတွဲ–၃

တဖန်သက္ကရာဇ် ၁၃၃၃–ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန်မြို့ သီရိမင်္ဂလာ ကမ္ဘာအေးကုန်းမြေ အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ ဘွဲ့တံဆိပ်တော်ရ ဆရာတော် ဦးဥာနုတ္တရအမှူးထားသည့် ဇမ္ဗုဒီပကျောင်းဆောင်အဘိဓာန်အဖွဲ့ ရေးသားပြုစုသည့် အဗျဂ္ဂ-မှ အဌာရပ-အထိအဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်ပေါင်း ၁၁၄၅၁-ပုဒ် ပါဝင်သည့် တိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်ကြီး ပေါ်ထွက်ခဲ့လေသည်။ ယင်း အဘိဓာန်ကြီး၌လည်း ပါရှိသော ၁၁၄၅၁-ပုဒ်တို့ကို လိင်ပုဒ်ခွဲမှစ၍ ကျနစ္စာ ရှင်းလင်းဖော်ပြ၍ ပုဒ်တို့၏လိုရင်းအနက်, ဟောနိုင်သမျှအနက်တို့ကိုပြည့်စုံစွာ ရှင်းလင်းဖော်ပြထား၏။ ယင်းအဘိဓာန်ကြီးမှာ စာမျက်နှာ ၁၁၆၇-ရှိသည်။

အာ-ဥတြာသေယျ၊ တိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်

အတွဲ-၄၊ အပိုင်း-၁

တဖန် သက္ကရာဇ် ၁၃၄၂-ခုနှစ်တွင် အာ-မှ ဥတြာသေယျ-အထိ အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်ပေါင်း ၇၃၇-ပုဒ်ပါရှိသည့် တိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်ကြီး ပေါ်ထွက်ခဲ့ရာ စာချ စာသင် စာပြင် ကျမ်းပြု ပါဠိသုတေသီပုဂ္ဂိုလ်တို့ လွန်စွာ ဝမ်းမြောက်ကြကုန်၏။ ဖော်ပြပါ အတွဲ-၄၊ အပိုင်း-၁ တိပိဋက ပါဠိမြန်မာ အဘိဓာန်ကျမ်းကြီးကို ဆရာတော် ဦးပညိဿရာဘိဝံသ, ဆရာတော် ဦးမာဃိန္ဒာဘိဝံသတို့နှင့် ဇမ္ဗုဒီပကျောင်းဆောင် အဘိဓာန်အဖွဲ့က ရေးသားပြုစုသည်။ယင်းအဘိဓာန်ကျမ်းကြီးမှာ စာမျက်နှာ ၈၁၈-ရှိလေသည်။

အတွဲ–၄၊ အပိုင်း ၂ တိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်

အတွဲ ၁၊ အတွဲ ၂၊ အတွဲ ၃၊ အတွဲ ၄- အပိုင်း ၁ တိပိဋကပါဠိမြန်မာ အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်တို့မှ ကြွင်းကျန်သော သရပိုင်းဆိုင်ရာ အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်များ ပါဝင်သည့် အတွဲ ၄၊ အပိုင်း ၂ တိပိဋက ပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်ကျမ်းကြီးကိုလည်း သက်ဆိုင်ရာပညာရှင်တို့ ဆက်လက်ပြုစုတော်မူလျက်ရှိရာ ပါဠိသုတေသီတို့ ဝမ်းမြောက်ဖွယ်စင်စစ်ဖြစ်ပေသည်။

က-ကိလေဒေတ္ဌာ တိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်

အတွဲ-၅

သက္ကရာဇ် ၁၃၃၀-ပြည့်နှစ်တွင် မန္တလေးမြို့ အနောက်ပြင် မစိုးရိမ်ကျောင်းတိုက် အဘိဓဇ မဟာရဋ္ဌဂုရုမစိုးရိမ်ဆရာတော်ဘုရားကြီး အရှင်သူရိယာဘိဝံသအမှူးပြုသည့် မစိုးရိမ်နာယကစာချအဖွဲ့က ရေးသားပြုစုသည့် က မှ ကိလေဒေတ္ဌာ အထိ အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်ပေါင်း ၇၇၅၃-ပုဒ်ပါဝင်သည့် တိပိဋက ပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်ကျမ်းကြီး ပေါ်ထွက်ခဲ့လေရာ ကမ္ဘာဦးသူတို့သည် နေလနှစ်ပါး ပေါ်ထွက်လာ၍ ဝမ်းမြောက်ကြသကဲ့သို့ ပါဠိစာပေသုတေသီတို့လွန်စွာ ဝမ်းမြောက်ကြကုန်၏။ ယင်း အဘိဓာန်ကြီး၌ လည်း ပုဒ်ပါဌိဆိုင်ရာ, အနက်အဓိပ္ပာယ်ဆိုင်ရာ, အကြောင်းအဋ္ဌုပ္ပတ်ဆိုင်ရာတို့ လိုလေသည်မရှိအောင် ကြည့်ရှုလေ့လာနိုင်ပေသည်။ ယင်းအဘိဓာန်ကြီးမှာ စာမျက်နှာ ၈၄၀-ရှိလေသည်။

ကိလေသ–ဇ-ကာရ တိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်

အတွဲ-၆

သက္ကရာဇ် ၁၃၃၄-ခုနှစ်တွင် မန္တလေးမြို့ အနောက်ပြင် မစိုးရိမ်ကျောင်းတိုက် အဘိဓဇမဟာ-ရဋ္ဌဂုရု မစိုးရိမ်ဆရာတော်ဘုရားကြီး အရှင်သူရိယာဘိဝံသ ကြီးမှူးသည့် မစိုးရိမ်နာယက စာချ ဆရာတော်များအဖွဲ့က ရေးသားပြုစုသည့် ကိလေသ အစ ဇ-ကာရ-အထိ အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်ပေါင်း ၁၁၀၅၃-ပုဒ်ပါဝင်သည့် တိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်ကြီး ပေါ်ထွက်ခဲ့ပြန်ရာ ပါဠိပညာရှင်တို့ များစွာ နှစ်ထောင်းဝမ်းသာကြကုန်၏။ ယင်းအဘိဓာန်ကြီးမှာ စာမျက်နှာ ၁၀၁၆-ရှိလေသည်။

ပါဠိပဒ ပိဋက ကျမ်းညွှန်း အဘိဓာန်များ

ပြည်ထောင်စုဆိုရှယ်လစ်သမ္မတမြန်မာနိုင်ငံတော် အစိုးရခေတ်သည် စာပေတခေတ်ဆန်းလာသော အခါသမယကာလထူးဟု ဆိုနိုင်လေသည်။ မပေါ်တွက်ဖူးသော မြန်မာအဘိဓာန်ကျမ်းစသည်တို့လည်း ပေါ်ထွက်ခဲ့ကုန်၏။ မပေါ်ပေါက်ဘူးသည့်ပေါ်ထွန်းအံ့ဟုလည်း မမျှော်လင့်ခဲ့သည့် ပါဠိပဒပိဋကကျမ်းညွှန်း ကျမ်းကြီးများလည်း ပေါ်ထွက်လာခဲ့ကုန်၏။

ပါဠိပဒ ပိဋက-ကျမ်းညွှန်း ၁-ဝင် အပိုင်း-၁

သက္ကရာဇ် ၁၃၃၉-ခုနှစ်တွင် သာသနာရေးဦးစီးဌာန အဘိဓာန် ဌာနစိတ် ဝန်ထမ်းများ ရေးသားပြုစုသော ပါဠိပဒပိဋက-ကျမ်းညွှန်း-၁-ဝင် အဘိဓာန်ကြီး တစ်ကျမ်းပေါ်ထွက်လာလေသည်။ယင်း ပါဠိပဒပိဋက ကျန်းညွှန်း ၁-ဝင်အပိုင်း ၁-၌ ၁-မှ ၉ရိန်ဗွိန္ဒတိ-အထိ ပုဒ်ပေါင်း ၁၉၉၀၆-အထိ ပါဝင်လေသည်။ ယင်းပါဠိ ပဒပိဋက ကျမ်းညွှန်း ၁-ဝင် အဘိဓာန်ကြီးသည် စာမျက်နှာ ဂ၀ဂ-ရှိလေသည်။

ပါဠိပဒပိဋက-ကျမ်းညွှန်း အ-ဝင် အပိုင်း-၁

သက္ကရာဇ် ၁၃၃၄-ခုနှစ်တွင် မန္တလေးမြို့ ဒက္ခိဏာရုမဘုရားကြီးတိုက် အမရပူရကျောင်းဆရာတော် အရှင်ဥက္ကံသာဘိဝံသအမှူးပြုသည့် ဂဏဝါစကစာချအဖွဲ့က ရေးသားပြုစုသည့် ပါဠိပဒပိဋက ကျမ်းညွှန်း အ-ဝင်၊ အပိုင်း ၁-ပေါ်ထွက်ခဲ့လေသည်။ ဖော်ပြပါ ပါဠိပဒ ပိဋက ကျမ်းညွှန်း-အ-ဝင် အပိုင်း ၁-အဘိဓာန်၌ ယ-မှ ဝိဌ္ဌာဌ္ဌဝိအာဒိ-အထိ ပုဒ်ပေါင်း ၂၂၁ဝဂ-ပုဒ်ပါဝင်လေသည်။ ဖော်ပြပါ ပါဠိပဒပိဋကကျမ်းညွှန်းအ-ဝင်အပိုင်း ၁-အဘိဓာန်ကြီးသည် စာမျက်နှာ ၉ဝ၄-ရှိသည်။

ပါဠိပဒပိဋက-ကျမ်းညွှန်း အ-စင် အပိုင်း-၂

တဖန် သက္ကရာဇ် ၁၃၃၅ ခုနှစ်တွင် ဖော်ပြပါ မန္တလေးမြို့ ဒက္ခိဏာရုမဘုရားကြီးတိုက် အမရပူရကျောင်း ဆရာတော် အရှင်ဥက္ကံသာဘိဝံသ အမှူးပြုသည့် ဂဏဝါစကစာချအဖွဲ့က ရေးသားပြုစုသည့် ပါဠိပဒပိဋက-ကျမ်းညွှန်း အ-ဝင် အပိုင်း ၂-အဘိဓာန်ကြီး ပေါ်ထွက်လာ[illegible]လေသည်။ ဖော်ပြပါ ပါဠိပဒပိဋကကျမ်းညွှန်း အ-ဝင် အဘိဓာန်ကြီး၌ ဝိညတ္တ-မှ သ-ဂါ-ပ-ဂ-အထိ ကျမ်းညွှန်းပုဒ်ပေါင်း ၁၉၇၂၅-ပုဒ်ပါဝင်လေသည်။ ယင်း ပါဠိပဒကျမ်းညွှန်း အ-ဝင် အပိုင်း ၂-အဘိဓာန်ကြီးသည် စာမျက်နှာ ဂ၀ဂ-ရှိလေသည်။

ပါဠိပဒပိဋက-ကျမ်းညွှန်း အ-ဝင် အပိုင်း-၃

တဖန် သက္ကရာဇ် ၁၃၃၇-ခုနှစ်တွင် ဖော်ပြပါ မန္တလေးမြို့ ဒက္ခိဏာရုမဘုရားကြီးတိုက် အမရ-ပူရကျောင်းဆရာတော် အရှင်ဥက္ကံသာဘိဝံသ အမှူးပြုသည့် ဂဏဝါစကစာချအဖွဲ့က ရေးသားပြုစုသည့် ပါဠိပဒပိဋက-ကျမ်းညွှန်း အ-ဝင် အပိုင်း-၃ အဘိဓာန်ကျမ်းကြီး ပေါ်ထွက်ခဲ့လေသည်။ ယင်းပါဠိ ပဒ-ပိဋကကျမ်း အ-ဝင် အပိုင်း-၃ အဘိဓာန်ကြီး၌ ကျမ်းညွှန်းပစ်ပေါင်း ၁၉၁၇၂-ပုဒ်ပါဝင်လေသည်။ ယင်း ပါဠိပဒပိဋက-ကျမ်းညွှန်း အ-ဝင် အပိုင်း-၃ အဘိဓာန်ကျမ်းကြီးသည် စာမျက်နှာ ၉၂၇-ရှိလေသည်။

ပါဠိပဒပိဋက-ကျမ်းညွှန်း အ-ဝင် အပိုင်း-၄

ဖော်ပြပါ ဒက္ခိဏာရုမဘုရားကြီးတိုက် အမရပူရကျောင်း ဆရာတော် အရှင်ဥက္ကံသာဘိဝံသ အမှူးပြုသည့် ဂဏဝါစကစာချအဖွဲ့သည် သာ-မှ အဝင်အကွေ့ အဆုံးအထိပုဒ်ပေါင်းသောင်းကျော်ပါ

ဝင်သည့် ပါဠိပဒပိဋကတ် ကျမ်းညွှန်း အ-ဝင် အဘိဓာန်ကြီးကို ဆက်လက်ပြုစုတော်မူကြရာ မကြာမီ ရိုက်နှိပ်၍ပြီးစီးတော့မည်ဖြစ်၏။

ပါဠိ အဋ္ဌကထာ ဋီကာ ဂါထာသူစိ အဘိဓာန်

ပရိယတ္တိသာသနာတော် ခေတ်တလျောက်လုံး မပေါ်ထွက်ပူးသေးသည့် တိပိဋကပါဠိ အဋ္ဌကထာ ဋီကာ ဂါထာသူစိကျမ်းကြီးလည်း ရေးသားပြုစုပြီးကြောင်းသိရသည်။ ပခုက္ကူမြို့ မဟာစီသုတာရုမတိုက် ဓမ္မာစရိယ, ဂဏဝါစက, ဘီ-အေ(ဂုဏ်ထူး)ကျမ်းပြုဆရာတော် အရှင်ကေလာသဦးစီးသည့် ဓမ္မာစရိယ ရဟန်းတော်များသည် ဆရာတော် အရှင်ကေလာသ၏ စီစဉ်ညွှန်ကြားသည့်အတိုင်း ပိဋကတ် ၃-ပုံ ပါဠိအဋ္ဌကထာ ဋီကာ ဂါထာသူစိကျမ်းကြီးကို ၁၃၄၃-ခုနှစ်တွင် အပြီးသတ်ပြုစုပြီးလေရာ တိပိဋကတ် ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ, ဋီကာလာဂါထာများ ရှာဖွေရန် အလွန်လျှင်လွယ်ကူမည်ဖြစ်၏။

ဤသည်လျှင် ဤကျမ်းဦးမှတ်ဖွယ်၌ ပါဠိအဘိဓာန်များ သမိုင်းအကျဉ်း ဖြစ်၏။

ပါဠိတော်လာ အဘိဓာန်စကားစုများ

ပိဋကတ် ၃-ပုံ ပါဠိတော်, အဋ္ဌကထာ, ဋီကာများနှင့် ဂန္ထဗေဒများ၌လည်း အဘိဓာန်အသွင် ဟောဆိုဖွင့်ပြသည့် အရာဌာနများ များစွာပါရှိလေရာ သုတေသီတို့အလွယ်တကူသိရှိနိုင်ရန် ဤကျမ်းဦးမှတ်ဖွယ်၌ အမြှက်မျှ ထုတ်ပြအပ်ပေသည်။

ပါဠိတော်လာ အဘိဓာန်စကားစုများ

ဝိနယပိဋကပါရာဇိကပါဠိ၌ "ယော ပနာတိ ယော ယာဒိသော ယထာယုတ္တော ယထာဗလော ယထာနာမော ယထာဂေါတ္တော ယထာသီလော ယထာဝိဟာရီ ယထာ ဂေါစရော ဃနော ဝါ နဝေါ ဝါ မဇ္ဈိမော ဝါ ဧသော ဝုစ္စတိ ယော ပနာတိ"[1] ဤ၌ ယော ပန-ဟူသော ပုဒ်ကိုဘုရားရှင်သည် ယော,ယာဒိသော-စသော အဘိဓာန်စကားစုတို့ဖြင့် ကိုယ်တော်တိုင် ဖွင့်ဆိုတော်မူသည်။

ဌင်းပြင် မေထုနဓမ္မဟူသောပုဒ်ကို "မေထုနဓမ္မော နာမ ယော သော အသဒ္ဓမ္မော ဂဟဏဓမ္မော ဒ္ဝေ ဒ္ဝေ ဩဒါယ ဣတ္ထိကန္တိကံ ရဟသိ ဒ္ဝယံ ဒ္ဝယသမာပတ္တိ, ဧသော မေထုနဓမ္မော နာမ"[2] ဟူ၍ ကိုယ်တော်တိုင် အဘိဓာန်စကားစုတို့ဖြင့် ဖွင့်ဆိုတော်မူသည်။

အဒိန္နံ-ဟူသောပုဒ်ကို "အဒိန္နံ နာမ ယံ အဒိန္နံ အနိဿဋ္ဌံ အပရိစ္စတ္တံ ရက္ခိတံ ဂေါပိတံ မမာယိတံ ပရပရိဂ္ဂဟိတံ တေ အဒိန္နံ နာမ"[3] ဟူ၍ အဘိဓာန်စကားတို့ဖြင့် ဖွင့်ပြတော်မူသည်။ ဤသို့ စသည်ဖြင့် များစွာလာရှိ၏။

ကုပိတော အနတ္တမနော— ဟူသောပုဒ်ကို ဘုရားသမ္ဗညူသည် "ကုပိတော အနတ္တမနောတိ အနဘိရဒ္ဓေါ အာဃာတစိတ္တော ခိလဇာတော"[4] ဟူ ဖွင့်ဆိုတော်မူသည်။

၁။ ဝိ။၁။၂၈

၂။ ဝိ၊ ၁။ ၃၄။ ၃။ ဝိ၊ ၁။ ၅၂။ ၄။ ဝိ၊ ၂။ ၆၅။

အဝဿုတာ– ဟူသောပုဒ်ကို "အဝဿုတာ နာမ သာရတ္တာ အပေက္ခဝတိ ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တာ"[1] ဟူ၍ အဘိဓာန်စကားစုတို့ဖြင့် ဖွင့်ပြတော်မူသည်။

ဝိနယပိဋကမဟာဝဂ္ဂပါဠိတော်၌လည်း အဘိဓေန်စကားစုများစွာ ပါရှိသည်ကို တွေ့ရ၏။

ဥဒ္ဒိသိဿामि–ဟူသောပုဒ်ကို "ဥဒ္ဒိသိဿामितိ အာဓိက္ခိဿामि၊ ဒေသေဿामि၊ ပညပေဿामि၊ ပဋ္ဌပေဿामि၊ ဝိဝရိဿामि၊ ဝိဘဇိဿामि၊ ဥတ္တာနီ ကရိဿामि၊ ပကာသေဿामि"[2] ဟု ဘုရားရှင်ကိုယ်တော်တိုင် ဖွင့်ပြတော်မူသည်။

သရမာနော–ဟူသောပုဒ်ကိုလည်း "သရမာနောတိ ဇာနမာနော သဇ္ဇာနမာနော"[3] ဟု ဖွင့်ဆိုတော်မူသည်။

ရင်းပြင် အဘိဓမ္မပိဋက ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်၌လည်း "ဖဿော ဖုသနာ သမ္ဖုသနာ သမ္ဖုသိတတ္တं"[4] ဟူ၍ ဖဿ-သဒ္ဒါ၏ပရိယာယ် အဘိဓာန်စကားစုများကိုလည်းကောင်း, "သညာ သဇ္ဇာနနာ သဇ္ဇာနိတတ္တं" ဟူ၍ သညာ-သဒ္ဒါ၏ ပရိယာယ် အဘိဓာန်စကားစုတို့ကိုလည်းကောင်း, "စေတနာ သဇ္ဇေတနာ သဇ္ဇေ-တယိတတ္တं" ဟူ၍ စေတနာသဒ္ဒါ၏ ပရိယာယ်အဘိဓာန် စကားစုတို့ကိုလည်းကောင်း," မနော မာနသं ဟဒယံ ပဏ္ဍရံ မနော မနာယတနံ မနိန္ဒြိယံ ဝိညာဏံ ဝိညာဏက္ခန္ဓော တဇ္ဇာမနောဝိညာဏဓာတု" ဟူ၍ မန သဒ္ဒါ၏ ပရိယာယ်အဘိဓာန် စကားတို့ကိုလည်းကောင်း, "တက္ကော ဝိတက္ကော သင်္ကပ္ပေ-အပ္ပနာ ဗျပ္ပနာ စေတသော အဘိနိရောပနာ သမ္မာသင်္ကပ္ပေါ"ဟူ၍ ဝိတက္က-သဒ္ဒါ၏ ပရိယာယ်အဘိဓာန် သဒ္ဒါစုတို့ကိုလည်းကောင်း, "ပီတိ ပါမောဇ္ဇं အာမောဒနာ ပမောဒနာ ဟဋ္ဌော ပဟဋ္ဌော ဝိတ္တိ ဩဒဂ္ဂျံ အတ္တမနတာ ဝိတ္တသ"စသည်ဖြင့် ပီတိ-သဒ္ဒါ၏ ပရိယာယ်အဘိဓာန် သဒ္ဒါစုတို့ကိုလည်းကောင်း တွေ့ရှိနိုင်လေသည်၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် ဓမ္မသင်္ကဏီပါဠိတော်၌ ပရိယာယ်အဘိဓာန် စကားစုတို့ကို များစွာတွေ့နိုင်လေသည်။

ထိုမှတပါး အဘိဓမ္မပိဋက ဝိဘင်းပါဠိတော်၌လည်း "အတီတာ နိရုဒ္ဓါ ဝိဂတာ ဝိပရိဏတာ အတ္ထင်္ဂတာ ဗျတ္တင်္ဂတာ ဥပဇ္ဇိတ္တာ ဝိဂတာ အတီတာ ဇရာတီတံသေနသင်္ခါတာ"ဟူ၍ အတီတ-သဒ္ဒါ၏ ပရိယာယ် အဘိဓာန်စကားစုတို့ကိုလည်းကောင်း, "အဇာတာ အဘူတာ အသင်္ခတာ အနိဗ္ဗတ္တာ အနဘိနိဗ္ဗတ္တာ အပါတုဘူတာ အနုပ္ပန္နာ အသမုပ္ပန္နာ အနုဇ္ဇိတာ အသမုဇ္ဇိတာ အနာဂတာ အနာဂတံသေနသင်္ခါတာ" ဟူ၍ အဇာတ-သဒ္ဒါ၏ ပရိယာယ်အဘိဓာန်စကားစုတို့ကိုလည်းကောင်း တွေ့ရှိနိုင်လေသည်။ ဤသို့စသည်ဖြင့် အဘိဓမ္မာဝိဘင်း ပါဠိတော်၌လည်း အဘိဓာန်စကားစုတို့ များစွာပါရှိကြောင်း သိသာလေသည်။

ရင်းပြင် အဘိဓမ္မပိဋက ယမကပါဠိတော်၌–

> မူလံ ဟေတု နိဒါနဉ္စ၊ သမ္ဘဝေါ ပဘဝေန စ။
> သမုဋ္ဌာနာဟာရမဂ္ဂာ၊ ပစ္စယော သမုဒယေန စ။

ဟူသောဂါထာဖြင့် မူလ-သဒ္ဒါ၏ ပရိယာယ်အဘိဓာန်စကားစုများလာရှိ၏။

---

[1] ဝိ၊ ၂။ ၂၇၅။ [2] ဝိ၊ ၃။ ၁၄၁။ [3] ဝိ၊ ၃။ ၁၄၂။
[4] အဘိ၊ ၁၊ ၁၈။ [5] အဘိ၊ ဝိ။ ၃။ [6] ယမက၊ ၆။ ၁၅။

ထိုမှတပါး မဟာနိဒ္ဒေသပါဠိတော်၌ "ကာမယမာနသာတိ ကာမယာမာနသာ ဣစ္ဆမာနသာ သာဒိယ-နမာသာ ပတ္ထယမာနသာ ပိဟယမာနသာ အဘိဇပ္ပမာနသာ"ဟူ၍ ကာမယမာန-သဒ္ဒါ၏ ပရိယာယ် အဘိဓာန်၏စကားစုများကို တွေ့ရှိရသည်။

နခဟု-ဟူသောပုဒ်ကို "နခဟုတိ သခတ္တာ နရော မာနဝေါ ပေါသော ပုဂ္ဂလော ဇီဝေါ ဇာဂု ဇန္တု ဣန္ဒု မနုဿော"[1]ဟူ၍ ပရိယာယ်အဘိဓာန်စကားစုတို့ဖြင့် ဓမ္မသေနာပတိ အရှင်သာရိပုတ္တရာ ဖွင့်ပြတော်မူသည်။

ထို့ပြင်တပါး အဗလာ-ဟူသောပုဒ်ကို "အဗလာ ကိလေသဒုဗ္ဗလာ အပ္ပဗလာ အပ္ပထာမကာ ဟီနာ နိဟီနာ ဩမကာ လာမကာ-ဆတုက္ကာ ပရိတ္တာ"[2]ဟု ဓမ္မသေနာပတိ အရှင်သာရိပုတ္တရာဖွင့်ဆိုတော်မူသည်။

ဌင်းပြင် ဗုဒ္ဓ-ဟူသောပုဒ်ကို "ဗုဒ္ဓေါတိ ယော သော ဘဂဝါ သယမ္ဘူ အနာစရိယကော"[3] စသည်ဖြင့် ပရိယာယ်အဘိဓာန် စကားစုတို့ဖြင့် ဖွင့်ပြတော်မူသည်။

ထိုမှတပါး နေတ္တိပါဠိဝေါဟာရ ဝိဘင်း၌ "ဣတိပိ သော ဘဂဝါ အရဟံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဝိဇ္ဇာစရဏသမ္ပန္နော သုဂတော လောကဝိဒူ အနုတ္တရော ပုရိသဒမ္မသာရထိ သတ္ထာဒေဝမနုဿာနံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဂဝါ ဗလနိပ္ဖတ္တိကော ဝေသာရဇ္ဇပ္ပတ္တော အခီဏာသဝေါ ဗမ္ဘိဒေါ စတုယောဂဝိပ္ပဟီနော အဂတိဂမနဝိတိ-ဝတ္တော"[4]စသည်ဖြင့် ဘုရားခဟာပရိယာယ်ပုဒ် အဘိဓာန်စကားစုများ, ယဒိဒံ မဒနိမ္မဒနော ပိပါသ-ဝိနယော အာလယသမုဃ္ဃာတော[5] စသည်ဖြင့် နိဗ္ဗာန်ပရိယာယ်ပုဒ် စကားစုများလာရှိသည်။ ဤသို့ စသည်ဖြင့် ပါဠိတော်များ၌ပင် အဘိဓာန်စကားစုများ အများအပြားလာရှိလေသည်။

အဋ္ဌကထာလာ အဘိဓာန်စကားစုများ

အဋ္ဌကထာ ကျမ်းများ၌လည်း အဘိဓာန်စကားစုများ များစွာလာရှိလေသည်။ ပါရာဇိကကဏ္ဍ အဋ္ဌကထာ၌ "ဣတိဘျသနေနာဘိ ဣတ္ထ အသန် ဗျသနံ ဝိကွေဒပါ ဝိဒ္ဓံသနံ ဝိနာသောတိ သဗ္ဗမေတံ ကေတ္ထ"[6] အသန ဗျသန ဝိဓကွပ ဝိဒ္ဓံသန ဝိနာသ ဤသဒ္ဒါအားလုံးသည် အနက်တူ၏ဆိုသည်။ ဤ၌ လည်း အသန, ဗျသန, ဝိကွေပ, ဝိဒ္ဓံသန, ဝိနာသ-သဒ္ဒါတို့သည် ပရိယာယ်တူ အဘိဓာန်စကားတို့ဖြစ် သည်။

ဌင်းပြင် သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ ပစ္စက္ခာမိ၊ အနန္တဗုဒ္ဓိ အနောမဗုဒ္ဓိ ဗောဓိပညာဏံ ဓိရံ ဝိဂတမောဟံ ပဘိန္နခီလံ ဝိဗိတဝိဗယံ ပစ္စက္ခာမီတိ ဝေမာဒိ ဗုဒ္ဓဝေဝစနေန ပစ္စက္ခာနံ[7] ဟူသောစကားရပ်၌ အနန္တ-ဗုဒ္ဓိ အနောမဗုဒ္ဓိ စသည်သည် သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓသဒ္ဒါ၏ ပရိယာယ်အဘိဓာန်စကားစုများ ဖြစ်သည်။

ဌင်းပြင် မဟာဝဂ္ဂ မဟာသတိပဋ္ဌာနသုတ် အဋ္ဌကထာ,[8] မူလပဏ္ဏာသ မဟာသတိပဋ္ဌာနသုတ် အဋ္ဌကထာ[9], မဟာဝဂ္ဂ သတိပဋ္ဌာနသံယုတ် အဋ္ဌကထာ[10]တို့၌–

၁။ မဟာနိ။ ၂။
၂။ မဟာနိ။ ၉။
၃။ နေတ္တိ။ ၄၆။
၄။ ဝိ၊ ဋ၊ ၁။ ၁၉၄။
၅။ ဒီ၊ ဋ၊ ၂။ ၃၃၅။ မ၊ ဋ၊ ၁။ ၂၃၄။ သံ၊ ဋ၊ ၃။ ၂၁၃။
၆။ မဟာနိ။ ၂။
၇။ မဟာနိ။ ၉။
၈။ မဟာနိ။ ၃ဖ၃။ ၃ဋ္ဌနိ။ ၁၉၃။ ပဋိသं။ ၁၇၂။
၉။ နေတ္တိ။ ၄ဖ၃။
၁၀။ ဝိ၊ ဋ၊ ၁။ ၁၄၄။

မဂ္ဂေါ ပဇ္ဇော ပထော ပဇ္ဇာ၊ အဠသ် ဝဠ္ဍမာယနံ။
နာဝါ ဥတ္တရသေတု စ၊ ကုလ္လော စ ဘိသိသင်္ခေါ။

ဟူ၍ မဂ္ဂ-သဒ္ဒါ၏ ပရိယာယ်အဘိဓာန်သဒ္ဒါစုများရှိလာသည်။ ၎င်းဂါထာ စူဠနိဒ္ဒေ ၁ပါဠိတော်[1] ၌ လည်းလာရှိ၏။

အတ္ထုဒ္ဓါရပုဒ်များ

ပုဒ်ဘာပုဒ်တည်းက များသောအနက်ရှိသော အနေကတ္ထကောသအတ္ထုဒ္ဓါရပုဒ်တို့ကို အဌကထာ ဋီကာများ၌ များစွာလာရှိသည်။

အအတ္ထုဒ္ဓါရ - မ၊ဋီ၊၁။၆၀။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၈၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ။၂၄၆။

အဂ္ဂအတ္ထုဒ္ဓါရ- ဝိ၊ဌ၊၁။၁၄၁။ဒီ၊ဌ၊၁။၂၁၀။ မ၊ဌ၊၁။၁၄၀။ အံ၊ဌ၊၁။၉၆။ အံ၊ဌ၊၂။၂၂။ ဣတိဝုတ်ဌ။၂၆၈။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၆၈။

အဂ္ဂဖလသမဏီအတ္ထုဒ္ဓါရ-မူလဋီ၊၃။၁၆၃။

အင်္ဂ အတ္ထုဒ္ဓါရ- မ၊ဌ၊၁။၁၄၄။ အဘိ၊ဌ၊၂။၄၂၉။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၂၀၉။ သာရတ္ထ၊ဋ။၁၂၂။

အစ္ဆရိယအတ္ထုဒ္ဓါရ- မ၊ဌ၊၃။၂။

အဏ္ဏဘ အတ္ထုဒ္ဓါရ- အဘိ၊ဌ၊၁။၈၁။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၃၁။ ဥဒါန၊ဌ။၃၃၉။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၃၂၈။

အတ္တ အတ္ထုဒ္ဓါရ- ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၄၀။ ထေရ၊ဌ၊၁။၈။ မ၊ဋီ၊၃။၇၅။

အထ အတ္ထုဒ္ဓါရ- အပ၊ဌ၊၁။၁၁၁။

အတ္ထ အတ္ထုဒ္ဓါရ- သံ၊ဌ၊၁။၃၀၅၊၃၀၆။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၂၃၀။ မဟာနိ၊ဌ။၅။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၅၂။ အနုဋီ၊၁။၁၀။ အနုဋီ၊၂။၁၀။ အနုဋီ၊၃။၁၆၂။

အဒ္ဓါ အတ္ထုဒ္ဓါရ- ဣတိဝုတ်၊ဌ။၂၀၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ။၁၆၇။ မူလဋီ၊၂။၇။

အဓိကာရ အတ္ထုဒ္ဓါရ- အပ၊ဌ၊၁။၁၁၁။

အန္တ အတ္ထုဒ္ဓါရ- ဒီ၊ဌ၊၁။၉၆။ ဒီ၊ဌ၊၃။၁၇၄။ မ၊ဌ၊၁။၉၀။ မ၊ဌ၊၄။၁၀။ သံ၊ဌ၊၃။၁၁၆။ အံ၊ဌ၊၂။ ၂၉၇။ဣတိဝုတ်၊ဌ၊၂၂၇။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၄၀။သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၉၁။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၀၀၊၂၂၀။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၃၄။

အန္တရာ အတ္ထုဒ္ဓါရ- ဒီ၊ဌ၊၁။၃၅။ အံ၊ဌ၊၂။၂၉၇။ ဥဒါန၊ဌ။၉၇၊၁၄၆။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၂၆၀။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၁၈။ စရိယာ၊ဌ။၁၆။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၄၈။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၈၀။

အန္ဓ အတ္ထုဒ္ဓါရ- ထေရ၊ဌ၊၁။၂၅၀။

အနုပဿနာ အတ္ထုဒ္ဓါရ-အံ၊ဌ၊၁၊၁၅။

အနုသန္ဓိ အတ္ထုဒ္ဓါရ- ဒီ၊ဌ၊၁။၁၁၂။ မ၊ဌ၊၁။၁၈၀။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၇၈။ မ၊ဋီ၊၁။၂၁။

အပဒါန အတ္ထုဒ္ဓါရ- အပ၊ဌ၊၁။၁၁၃။

---

[1] စူဠနိ။ ၂၀၁။

အပ္ပ အတ္ထုဒ္ဒါရ– မဇ္ဈိ၊၃။၁၄၄။

အဘိ အဘ္ဘုဒ္ဒါရ– ဝိ၊ဌ၊၁။၁၆။ ဒီ၊ဌ၊၁။၁၀။ အဘိ၊ဌ၊၁။၂၀။ သာရတ္ထ၊၁။၇၂။

အဘိက္ကန္တ အတ္ထုဒ္ဒါရ– ဝိ၊ဌ၊၁။၁၃၈။ ဒီ၊ဌ။၁။၂၀၃။ ဒီ၊ဌ၊၃။၁၄၂။ မ၊ဌ၊၁။၁၁၃။၁၃၄။ မ၊ဌ၊၂။၃၀။ သံ၊ဌ။။၁။၁၂။ အံ၊ဌ၊၂။၁၄၊၂၃၁။ ခုဒ္ဒကဌ။၉ဖ၊ ဥဒါန၊ဌ။၂ဖ၀။ သုတ္တနိ၊ဌ။၂။ ဖ။ ဝိမာန၊ဌ။၄ဖ။

အဘိနန္ဒ အတ္ထုဒ္ဒါရ– ဒီ၊ဌ၊၁။၁၁၉။ သာရတ္ထ၊၃။၁၉၀။

အရည အတ္ထုဒ္ဒါရ– ဝိ၊ဌ၊၁။၁ား၁။၂ဖ၁။ ဝိ၊ဌ၊၂။၁၃။ မ၊ဌ၊၁။၁၁ဖ။ မ၊ဌ၊၂။၁၁၉။ သံ၊ဌ၊၂။၁၀၅။ သံ၊ဌ၊၃။၁၃။ အံ၊ဌ၊၂။၂ဖ၊၃၀၃။ အဘိ၊ဌ၊၂။၃၅၀။ ပဋ္ဌသံ၊ဌ။၂။၁ား၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ဖ၉၊ ၂ဖ၂။ အပ၊ဌ၊၁။၁ဂ၃။ မဟာနိ၊ဌ။ဂ၃။ စူဠနိ၊ဌ။၁၀ဖ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁ ၂ဖ။ သီ၊ဌ၊သစ်၊ ၂။၁ ၂၁။

အရိယ အတ္ထုဒ္ဒါရ– မ၊ဌ၊၁။၂ ၂။ ပဋ္ဌသံ၊ဌ၊ ၂။၅၁။ဇ၊ဌ၊ ၂။ ၂၅ဖ။ ဒီ၊ဌ၊၃။ ၂ ၂ ၂။

အဟောဝတ အတ္ထုဒ္ဒါရ–မ၊ဌ၊၁။၁၄၉။

အဂဂတ အတ္ထုဒ္ဒါရ– ဒီ၊ဌ၊၁။ဖ၆ဖ။ အံ၊ဌ၊၁။၁ ၂ ၅။

အာဒိမဇ္ဈပရိယောသာန–(အာဒိကလျာဏံ မဇ္ဈေကလျာဏံ ပရိယောသာနကလျာဏံ) ဒီ၊ဌ၊၁။၁၅၉။ မ၊ဌ၊ ၂။၁ဖ၆။ အံ၊ဌ၊ ၂။၁ဖ၆။ ထေရ၊ဌ၊၁။၁၄။

အာပ အတ္ထုဒ္ဒါရ– မ၊ဌ၊၁။၃၁။

အာမန္တေသိ အတ္ထုဒ္ဒါရ–သီ၊ဌ၊သစ်၊၁။၇ဂ-၇၉။

အာယတန အဘ္ဘုဒ္ဒါရ–ဒီ၊ဌ၊၁။၁၁။ အံ၊ဌ၊ ၂။၁ ၂ ၂။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁ဂ ၂။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၄ ၂။ ပဋ္ဌသံ၊ဌ၊၁။ ၇ဂ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁ ၂။ ဣဘိဝုဘိ၊ဌ။၃ ၂ ၉။ မဟာနိ၊ဌ။၁ ၉၊ ၂ ၂ ၁။ သာရတ္ထ၊၃။ ၂ ၃ ၆ဖ။ သီ၊ဌ၊သစ်၊၁။၄ဖ၁။

အာရဘ အတ္ထုဒ္ဒါရ– မ၊ဌ၊၃။ ၂ ၄။

အာရမ္ဘ အဘ္ဘုဒ္ဒါရ– အဘိ၊ဌ၊၁။၁ား၉။ အဘိ၊ဌ၊၃။ဖ၆။ မဟာနိ၊ဌ။၃ ၂ ၉။ အံ၊ဌ၊၃။ဂ၀။

အာရမ္ဘ ဏ အတ္ထုဒ္ဒါရ– အနုဋ္ဌ၊၃။၁ ၂ ၇။

အာသင္ဆ အတ္ထုဒ္ဒါရ– ဝိမာန၊ဌ။ဂ၉။

အာသဝ အတ္ထုဒ္ဒါရ– မ၊ဌ၊၁။ဖ၃။ အံ၊ဌ၊ ၂ား၁၊ အဘိ၊ဌ၊၁။ဂ၀၁။ ဥဒါန၊ဌ။၁ ၅ ၀။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၁၀ဂ။

အာသဝက္ခယအဘ္ဘုဒ္ဒါရ–ဒီ၊ဌ၊၁။ ၂ ၀၀။ မ၊ဌ၊၃။ဖ ၅။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၄ ၉။ အံ၊ဌ၊ ၂။ဂ ၂။ ဥဒါန၊ဌ။၁ ၅ ၉။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၁ဝ၉၊၃၁၁။

အာဟာရ အတ္ထုဒ္ဒါရ– ဒီ၊ဌ၊၃။၁ ၅ ၇။ ခုဒ္ဒကဌ။ဖ၃။ ဒီ၊ဌ၊၃။၁ဖ၇။

ဣဒ္ဓိ အတ္ထုဒ္ဒါရ– ဥဒါန၊ဌ။ ၂ ဂ ဖ။

ဣတိ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ခုဒ္ဒကၽဒ္ဓ။ဇ။ ဣတိဝုတ်ၽဒ္ဓ။ဘ၇။ ဒီၽဒ္ဓ်ၽ။ဘ။ဖ၃။ မၽဒ္ဓ်ၽ။ဘ။ဗ၅။ သံၽဒ္ဓ်။ ၂။ဂ။ အံၽဒ္ဓ်ၽ။ ဘ။ဂ၅။ အနုဒ္ဓ်ၽ။ ၂။ဂ၊ဇ။ဝ်သုဒ္ဓ်ၽဒ္ဓ်ၽ။ဘ။ခ။

ဣဒံ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဣတိဝုတ်ၽဒ္ဓ။ဘဝ၂။ အံၽဒ္ဓ်ၽ။ ၂။ ၂၅၅။

ဣန္ဒြိယ အတ္ထုဒ္ဒါရ- မူလဒ္ဓ်ၽ။ ၂။ဘ၇။

ဣဓ အဘ္ဘုဒ္ဒါရ- ဒီၽဒ္ဓ်ၽ။ ဘ၅။ မၽဒ္ဓ်ၽ။ ၂ ၂ဘ။ မၽဒ္ဓ်ၽ။ ၂။ ၂ဘ။ ဘဘီၽဒ္ဓ်ၽ။ ခ၀ခ။ ဣတိဝုတ်ၽဒ္ဓ်ၽ။ ဖ၀။ ဗုဒ္ဓ်ံၽဒ္ဓ်။ ဘ၅။ စုဒ္ဓ်နိ်ၽဒ္ဓ်။ ဖ၇။ သာရတ္ထၽဒ္ဓ်ၽ။ ၂။ ဘ၀၅။ ဝ်သုဒ္ဓ်ၽဒ္ဓ်ၽ။ ခ၁ဘ။

ဣဒ္ဓိ အတ္ထုဒ္ဒါရ-ဝ်သုဒ္ဓ်ၽ။ ၂။ ဖ။ ဗုဒ္ဓ်ံၽဒ္ဓ်။ ဘ၀။ စုဒ္ဓ်နိ်ၽဒ္ဓ်။ ဖ၇။ ပဋ္ဌိသံၽဒ္ဓ်ၽ။ ၂ ၂ဖ၀။

ဥက္ကာ အတ္ထုဒ္ဒါရ-မၽဒ္ဓ်ၽ။ ဘ၂ဇ။ ဗုဒ္ဓ်ံၽဒ္ဓ်။ ဘ၂ဘ။

ဥဏ္ဏာ အတ္ထုဒ္ဒါရ-မၽဒ္ဓ်ၽ။ ခ။ ဘ၂ဖ။

ဥဒါန အတ္ထုဒ္ဒါရ-ဥဒါနၽဒ္ဓ်။ ၂ ။

ဥပ အတ္ထုဒ္ဒါရ-မူလဒ္ဓ်ၽ။ ဘ။ ဘ၅ ၂ ။

ဥပစာရအတ္ထုဒ္ဒါရ-ကခ်ၽ။ ဒ္ဓ်။ ခ၇။

ဥပမာ အတ္ထုဒ္ဒါရ-မၽဒ္ဓ်ၽ။ ဘ။ ဘ၂ဝ။

ဥပသမ္ပဒါအတ္ထုဒ္ဒါရ-ဝ်ၽဒ္ဓ်ၽ။ ၂ ဝ ဖ။

ဥပ္ပန္န အတ္ထုဒ္ဒါရ-မၽဒ္ဓ်ၽ။ ခ။ ဘ ၂ ခ။ အံၽဒ္ဓ်ၽ။ ခ။ ဘ။ ခ။ ခ။ ဘ ၅။ အဘီၽဒ္ဓ်ၽ။ ဘ ဝ ဇ။ အဘီၽဒ္ဓ်ၽ။ ၂ ၂ ဂ ၅။ ပဋ္ဌိသံၽဒ္ဓ်ၽ။ ဘ ၅ ၅ ဂ။ သုဘ္ဘနိ်ၽဒ္ဓ်ၽ။ ဘ။ အံၽဒ္ဓ်ၽ။ ၂ ၂ ဘ ဝ။

ဥပေက္ခာအတ္ထုဒ္ဒါရ-အဘီၽဒ္ဓ်ၽ။ ၂ ဘ ဖ။ ဝ်သုဒ္ဓ်ၽ။ ဘ ၅ ၅။ မဟာနိ်ၽဒ္ဓ်။ ဘ ဘ ဂ။ သာရတ္ထၽ။ ခ ဖ ဇ။

ဥပေါသထ အတ္ထုဒ္ဒါရ-ဒီၽဒ္ဓ်ၽ။ ဘ ၂ ၂ ။ မၽဒ္ဓ်ၽ။ ၅ ။ ၅ ဝ။ ဥဒါနၽဒ္ဓ်။ ၂ ဖ ဂ။ သုတ္တနိ်ၽဒ္ဓ်ၽ။ ဘ ဇ ၂ ။ သာရတ္ထၽ။ ။ ဘ ခ ခ။ သာရတ္ထၽ။ ။ ၄ ၂ ဖ။ ကခ်ၽ။ ဒ္ဓ်။ ခ ၂ ၂ ။

ဥဋ္ဌာရ အတ္ထုဒ္ဒါရ-ဒီၽဒ္ဓ်ၽ။ ၂ ။ ၂ ၅ ။ ဒီၽဒ္ဓ်ၽ။ ဖ ၂ ။ သံၽဒ္ဓ်ၽ။ ၂ ၂ ၄ ၁ ။ ပဋ္ဌိသံၽဒ္ဓ်ၽ။ ၂ ။ ၂ ၁ ဇ။ ဝ်မာနၽဒ္ဓ်။ ဇ။ ဗုဒ္ဓ်ံၽဒ္ဓ်။ ၄ ၅ ။

ဧက အတ္ထုဒ္ဒါရ-ဣတိဝုတ်ၽဒ္ဓ်။ ခ ၄ ။ ဒီၽဒ္ဓ်ၽ။ ဘ ၄ ။ သီ ၊ ဒ္ဓ်ၽ။ သစ်ၽ။ ဘ ဖ ၅ ။ မၽဒ္ဓ်ၽ။ ခ ၄ ။ သံၽဒ္ဓ်ၽ။ ခ ဝ ။ အံၽဒ္ဓ်ၽ။ ခ ၂ ။

ဒေ အတ္ထုဒ္ဒါရ-ဣတိဝုတ်ၽဒ္ဓ်။ ဘ ။

ဝေ အတ္ထုဒ္ဒါရ-ဒီၽဒ္ဓ်ၽ။ ၂ ၂ ။ မၽဒ္ဓ်ၽ။ ဘ ၄ ။ သံၽဒ္ဓ်ၽ။ ခ ။ ခုဒ္ဒကၽဒ္ဓ်။ ဂ ဇ ။ ဥဒါနၽဒ္ဓ်။ ဖ ။ ဒီၽဒ္ဓ်ၽ။ ခ ၄ ။ သီ ၊ ဒ္ဓ်ၽ။ သစ်ၽ။ ဘ ၄ ၄ ။ မၽဒ္ဓ်ၽ။ ၂ ၄ ။ သံၽဒ္ဓ်ၽ။ ၂ ၂ ။ အံၽဒ္ဓ်ၽ။ ၂ ၂ ။ ဓနတ္ထိ်ၽဒ္ဓ်။ ခ ၅ ၊

ဩက အတ္ထုဒ္ဒါရ-ဓမ္မၽဒ္ဓ်ၽ။ ဘ ဂ ခ ။

ဩရ အတ္ထုဒ္ဒါရ-ဒီၽဒ္ဓ်ၽ။ ၂ ။ ဖ ၂ ။ သီ ၊ ဒ္ဓ်ၽ။ သစ်ၽ။ ဘ ။ ၂ ခ ၂ ။

ကပ္ပ အတ္ထုဒ္ဒါရ–ဒီဃောဝ။ဒ္ဒ၏။ ဒီဃ ဥဝေဇ္ဇ။ မဇ္ဈေ။ဝဝ။ သံဃော။ဝဇ္ဇ၊ အံဃ္ဃ၊။ဥ၁ဒ္ဓ။ အဘိ။ ဌ္ဌ၊ဥ။ဥ၂ဇ။ ခုဒ္ဒကဗ္ဗ။ဒ္ဒ၇။ သုတ္တနိဗ္ဗ။၇။ အပဗ္ဗ၊။ဥ၆ဂ။ ဗုဒ္ဓဝံဗ္ဗ ဂ၆၊ ၂ဥ၇။ စူဠနိဗ္ဗ။ဒ္ဒ၀။ ဒီဃ္ဃ၊ဝ။ဝဇ္ဇ။ သီဃ္ဃ၊သစ်ဝ။ဥ၁ဒ္ဒ၁။

ကမ အတ္ထုဒ္ဒါရ–အဘိ ဌ္ဌ၊ ၂။ ၂ဒ္ဒ။ ပဋ္ဌိသံ။ဌ္ဌ၊ဝ။ဥ၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ဝ၀ဇ္ဇ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဗ္ဗ်ိ၊ ၂။ဝ၆ဥ။

ကမ္မ အတ္ထုဒ္ဒါရ–ဝိမာန။ဝ၁ဒ္ဒ၊

ဂ.ဘမ အတ္ထုဒ္ဒါရ–အဘိ.ဌ္ဌ၊ဝ။ ၂ဝ၀ဒ္ဒ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။ဝ၃ဥ။ ဝိမာန၊ဌ္ဌ။ဝ၀။ အပဗ္ဗ၊ဝ။ဝ၀ဒ္ဒ၇။

ဂ.ဘမဘဝအတ္ထုဒ္ဒါရ–မဇ္ဈ၊ဝ။ ၂ ၂ဥ။ သံဃ္ဃ ၂။ဝ၃။

ကာယ အတ္ထုဒ္ဒါရ–ဣတိဝုတ်ဌ္ဌ။ဒ္ဒ၅။ မဇ္ဈိ၊ဝ။ဥ၀ဇ္ဇ။ သံဃ္ဃ်ိ ၂။ဇ၅ဥ။ အနုဗ္ဗ်ိ ၂။ ၁ဇ္ဇ။

ကာသု အတ္ထုဒ္ဒါရ–မ၊ဌ္ဌ၊ ဥ၀ဇ ၂ သံဃ္ဃ ၂။ဝ၀ဥ။ သာဝဇ္ဇ ၂။ ၂ဥ။

ကိ ံ အတ္ထုဒ္ဒါရ–ဝိမာန၊ဌ္ဌ။ဝ၀။

ကုဋ္ဌ်ကာ အတ္ထုဒ္ဒါရ–ထေရ ဌ္ဌ၊ဝ။ ၂ဒ္ဒ။

ကုလပုတ္တ အတ္ထုဒ္ဒါရ–မ၊ဌ္ဌ၊ဝ။ဝ၁ဒ္ဒ။ အံ၊ဗ္ဗ်ိ၊ဥ။ ၂ ၂ ၁ ၂။

ကုသလ အတ္ထုဒ္ဒါရ–အဘိ၊ဌ္ဌ၊ဝ။ဂ၀။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ္ဌ၊ဝ ၂ ၀။ဝ၀ဒ္ဒ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ္ဌ။ဖ၆။ သီ၊ဗ္ဗ်ိ၊သစ်၊ ၂။ ၂ဝ၀ဥ။ ဒီ၊ဗ္ဗ်ိ၊ဥ။ဖ၆ဥ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဗ္ဗ်ိ ၂။ဝ၁ဥ။

ကေဝလ အတ္ထုဒ္ဒါရ–ဒီဃ၊ဥ။ဝ၁ဥ။ မဇ္ဈ ၂။ဥ၁။ သံဃ္ဃ၊ဝ။ဝ၆။ အံ၊ဗ္ဗ ၂။ ၂ဥ၀ဒ္ဒ။ ခုဒ္ဒ၊ဗ္ဗ။ဒ္ဒ ၂။ သာဝဇ္ဇ၊ ဥ။ဝ၃ဥ။ဝိသုဒ္ဓိ၊ဗ္ဗ်ိ ၂။ ၂ ၂ ၃ ၂။ မူလဗ္ဗ်ိ ၂။ ဒ္ဒ၀။

ကောလဟလအတ္ထုဒ္ဒါရ–ခုဒ္ဒကဗ္ဗ။ဝ၀ ၂။ သုတ္တနိဗ္ဗ ၂။ ၃ဥ။ အပဗ္ဗ၊ဝ။ ၂ ၆။ ဗုဒ္ဓဝံ ဌ္ဌ။ ၂ ၁ ၂။ ဇ၊ဗ္ဗ၊ဝ။ ၂ ဖ။

ကခ်ိ အတ္ထုဒ္ဒါရ –ဥဒါနဗ္ဗ။ ၆ ၂ ၂ ဂ ဖ။ နေတ္တိ၊ဗ္ဗ။ ၂ ၃ ဥ။

ကံသ အတ္ထုဒ္ဒါရ –ဒီ၊ဗ္ဗ်ိ၊ဝ။ ၂ ဖ ဥ။ သီ၊ဗ္ဗ်ိ၊သစ်၊ ၂။ ဝ ဥ ဖ ၊ ဝ ၃ ဥ။ အံ။ ဗ္ဗ်ိ၊ ဥ။ ဝ ၂ ။

ခန္ဓ အတ္ထုဒ္ဒါရ –အဘိ၊ဌ္ဌ၊ဝ။ ဝ ဂ ၂ ။ အဘိ၊ဌ္ဌ ၂ ။ ဝ ၊ ၂ ။ ဣတိဝုတ်ဌ္ဌ။ ဝ ဒ ၂ ။ မဟာနိ၊ဌ္ဌ။ ၂ ဝ ၊ ၂ ၅ ၂ ။ မူလဗ္ဗ်ိ ၂ ။ ၂ ဖ ။ အနုဗ္ဗ်ိ ၂ ။ ဖ ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဗ္ဗ်ိ ၂ ။ ဂ ၅ ၊ ဝ ဖ ၅ ။

ဓေါ အတ္ထုဒ္ဒါရ –ဒီ၊ဌ္ဌ၊ဝ။ ၂ ဝ ဒ ၊ မ၊ဌ္ဌ၊ဝ။ ဝ ဂ ။ မ၊ဌ္ဌ ၂ ။ ၂ ၂ ဖ ။ သံ၊ဌ္ဌ ၂ ။ ဝ ။ အံ၊ဌ္ဌ၊ဝ။ ဝ ၃ ။ အံ၊ဌ္ဌ ၂ ။ ဝ ဖ ဖ ။ ဥဒါနဗ္ဗ။ ဝ ၆ ၂ ။ မ၊ဗ္ဗ်ိ၊ဝ။ ၆ ဒ ။ သံ၊ဗ္ဗ်ိ ၂ ။ ၂ ။ အံ၊ဗ္ဗ်ိ၊ဝ။ ၆ ၂ ။

ဂတိ အတ္ထုဒ္ဒါရ –ဒီ၊ဌ္ဌ၊ဝ။ ၂ ၂ ၂ ။ ဒီ၊ဌ္ဌ ။ ၂ ။ ဝ ၆ ။ မ၊ဌ္ဌ၊ဝ။ ဝ ၆ ဝ ။ မ၊ဌ္ဌ၊ဝ။ ၂ ၁ ဝ ။ သံ၊ဌ္ဌ၊ဝ။ ဝ ဒ ။ သုတ္တနိ၊ ဌ္ဌ ၂ ။ ဝ ၃ ဝ ။ သီ၊ဗ္ဗ်ိ၊သစ်၊ ၂ ။ ၂ ၂ ဒ ။

ဂဒ္ဒ အတ္ထုဒ္ဒါရ –မ၊ဌ္ဌ ၂ ။ ၂ ဝ ဝ ။ မ၊ဗ္ဗ်ိ ၂ ။ ၂ ၂ ၃ ။ အံ၊ဗ္ဗ်ိ ၂ ။ ဝ ၆ ၃ ။ အံ၊ဗ္ဗ်ိ၊ဥ။ ၂ ဝ ၅ ။ သာဝဇ္ဇ ၂ ။ ဝ ၆ ။

ဂဟဏီ အတ္ထုဒ္ဒါရ–ဒီ၊ဌ္ဌ၊ဝ။ ၂ ၅ ဝ ။

ဂါထာ အတ္ထုဒ္ဒါရ–ခုဒ္ဒကဗ္ဗ။ဝ၀ ၅ ။

ဝုဒ အတ္ထုဒ္ဒါရ –ဒီဃ၊ ၁။ ၃၇၄။ မဇ္ဈ၊ ၁။ ၃ဝ၆။ သံယုတ္တ၊ ၁။ ၂၂။ ဗုဒ္ဓဝံသ၊ ၆ဝ။ စူဠနိဒ္ဒ၊ ၁၂ဝ။ မဟာနိ၊ ၃။ ၄ဝ၉။ အံဂုတ္တိ၊ ၃။ ၁ဝ၉။

ဂေါ အတ္ထုဒ္ဒါရ –သီဟဠ၊ သစ်၊ ၂။ ၂ဝ၆။

စက္က အတ္ထုဒ္ဒါရ –ဒီဃ၊ ၃။ ၂၄၃။ မဇ္झ၊ ၁။ ၃ဝ၃။ အံဂုတ္တ၊ ၆။ ၂၅။ အဘိ၊ ၁။ ၃ဝ၄။ ပဋိသံ၊ ၁။ ၂၇၂။ ပဋိသံ၊ ၂။ ၂ဝ၂။ အပဒါန၊ ၂။ ၆ဝ၄။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၁။ ၅၉။ သီဟဠ၊ သင်၊ ၂။ ၂ဝ၁။ မဟာနိ၊ ၂။ ၂ဝ။ အံဂုတ္တ၊ ၂။ ၈ဝ၊ ၂ဝ၀၊ ၂၂၇။

စရ အတ္ထုဒ္ဒါရ –အပဒါန၊ ၁၄၇။ စူဠနိဒ္ဒ၊ ၈၉၁။

စက္ခု အတ္ထုဒ္ဒါရ –ဒီဃ၊ ၁။ ၁ဝ၅။ သံယုတ္တ၊ ၃။ ၁။ အဘိ၊ ၁။ ၃ဝ၄။ ပဋိသံ၊ ၁။ ၇၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၁။ ၄၉။ မဟာနိ၊ ၁။ ၁ဝ၆။ သာဝတ္ထု၊ ၃။ ၂ဝ၄။ သီဟဠ၊ ၁။ ၁ဝ၁။ မူလဋီ၊ ၂။ ၁ဝ၀။

စရိမကအတ္ထုဒ္ဒါရ–ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၈၃။

ဇာရိက အတ္ထုဒ္ဒါရ–ဝိ၊ ၁။ ၁ဝ၆။ ဒီဃ၊ ၁။ ၂ဝ၃။ မဇ္झ၊ ၂။ ၅၅။ အံဂုတ္တ၊ ၁။ ၁ဝ၆။ ဥဒါန၊ ၁။ ၁ဝ၆။ သာဝတ္ထု၊ ၄၅ ၂။

စိတ္တ အတ္ထုဒ္ဒါရ –အဘိ၊ ၁။ ၁ဝ၆။ ဥဒါန၊ ၁။ ၂ဝ၂။ ဣတိဝုတ်၊ ၁။ ၂၉ဝ။

စေတအတ္ထုဒ္ဒါရ– နေတ္တိ၊ ၁။ ၅၂။

စေတနာ အတ္ထုဒ္ဒါရ– မူလဋီ၊ ၂။ ၁၂ဝ။

ဆန္ဒအတ္ထုဒ္ဒါရ– ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁ဝ၄။ မူလဋီ၊ ၂။ ၁ဝ၆ ၂။

ဆန္ဒအတ္ထုဒ္ဒါရ– ထေရ၊ ၁။ ၂၉။

ဇာတိအတ္ထုဒ္ဒါရ– အဘိ၊ ၁ ၂။ ၁၉။ ပဋိသံ၊ ၁။ ၁ဝ ၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁ ၂၉။ ဝိမာန၊ ၁။ ၂၅။ မဟာနိ၊ ၁။ ၅၉။ သာဝတ္ထု၊ ၃။ ၁ဝ၆။

ဇာပအတ္ထုဒ္ဒါရ– အနုဋီ၊ ၂။ ၁၉၈။

ဗျာနအတ္ထုဒ္ဒါရ– အဘိ၊ ၁။ ၂ဝ၁။ အပဒါန၊ ၂။ ၂ဝ၇။ ဟောနိ၊ ၁။ ၁ဝ၄ ၂။ စူဠနိ၊ ၁။ ၁ဝ၄။

ဉာဏစသဿနအတ္ထုဒ္ဒါရ– ဒီဃ၊ ၁။ ၁၉၇။ မဇ္झ၊ ၁။ ၃ ၂ ၇။ သာဝတ္ထု၊ ၃။ ၁ဝ၆။ အံဂုတ္တ၊ ၁ ၂။ ၂ ၂။

ဌာနအတ္ထုဒ္ဒါရ– မဇ္झ၊ ၁။ ၁ဝ၅ ၊ ၁ဝ၆။

တထာဂတ အတ္ထုဒ္ဒါရ– ဣတိဝုတ်၊ ၁။ ၁ဝ၁။

တာဝအတ္ထုဒ္ဒါရ– အနုဋီ၊ ၂။ ၁ဝ၇။ မဏိသာရမဉ္ဇူ၊ ၁။ ၃ဝ။

တူ၁ အတ္ထုဒ္ဒါရ– ဥဒါန၊ ၁။ ၂ဝ။ သံဂီ၊ ၂။ ၂၉ဝ။ အနုဋီ၊ ၃။ ၂ ၇ဝ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁ဝ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂ ၃ဝ။

တေအတ္ထုဒ္ဒါရ ဝိမာန၊ ၁။ ၈။

ထေရ အတ္ထုဒ္ဒါရ– အပါဒေါ။၂၂၉။

ဒမ အတ္ထုဒ္ဒါရ– မဂ္ဂေ၄။၂၃၄။ သံဂ္ဂေါ။၂၅။ သံဂ္ဂေါ။၂၀။ အံဂ္ဂီ၂။၁၂၃။ အံဂ္ဂီ၂။၁၈၇။

ဒါန အတ္ထုဒ္ဒါရ– အဘိဒ္ဓေ၂။၁၉၇။

ဒိသ အတ္ထုဒ္ဒါရ– မဟာနိဒ္ဒေ။၃၉၄။

ဗုဇ္ဈ အတ္ထုဒ္ဒါရ– အဘိဒ္ဓေ၁။၈၄။ အဘိဒ္ဓေ၂။၈၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၂။၁၃၀။ ပဋိသံဒ္ဓေ၁။၁၃၂-၁၃၃ ဣဘိဝုတ်ဒ္ဓေ၁၇။ ဗုဒ္ဓဝံဒ္ဓေ။၈၄။ မဟာနိဒ္ဒေ။ဖ၁။

ဗေဝ အတ္ထုဒ္ဒါရ– ဣတိဝုတ်ဒ္ဓေ။၂၄၃၊ ဝိမာနဒ္ဓေ။၁၅-၁ဖ။ ထေရဒ္ဓေ၁၊၃၀။ ဗုဒ္ဓဝံ ဒ္ဓေ။၄၅။ ဇာတဒ္ဓေ။ ၁၄၉။ မဒ္ဒီ၁။၈၇၊

ဗေဝတာ အတ္ထုဒ္ဒါရ– ဝိမာနဒ္ဓေ။၁၈။

ဗေသနာ အတ္ထုဒ္ဒါရ– မဂ္ဂေ၁။၂၅။ ဣတိဝုတ်ဒ္ဓေ။၇၈။

ဝမ္မ အတ္ထုဒ္ဒါရ– ဝိဒ္ဓေ၁။၁၄၀။ ဒီ.ဒ္ဓေ၁။၉၂-၉၃။ မဂ္ဂေ၁။၁၈။ အဘိဒ္ဓေ၁။၈၁။ ပဋိသံဒ္ဓေ၁။၁၇။ မေ္ဓ၁။၁၄-ဥဒါနဒ္ဓေ။ ၂ဖ၁။ ဣတိဝုတ်ဒ္ဓေ။၃၄၊၂၁၂။ ဗုဒ္ဓဝံ။။၁၅-၁၉။ ဇာတ္ဓ၁။ ၂၇၂၊၃၄'ဒ။နေတ္တိ၁ဒ္ဓေ။၄၁။ ဒီ.ဒ္ဓေ၁။၁၃၂-၁၃၃။ သီ.ဒ္ဓေ၁သဒ္ဓစ်၁။၃ဂ္ဂ(ဖ)ဒ္ဓေ။ ဒီ.ဒ္ဓေ၁။ ၂ဝ၂-ဝ၃ ဝ။ ဝ.ဒ.ဒ.ဒ

ပညာ အတ္ထုဒ္ဓါရ –ဣတိဝုတ်၊ဌ။၁၉၇။သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၁၃၁။

ပညတ္တိ အဋ္ဌုဒ္ဓါရ –အဘိ၊ဌ၊၃။၂၅။ဒီ၊ဋီ၊၃။၉၈။မ၊ဋီ၊၃။၃၉ဖ။

ပဋိဘာန အတ္ထုဒ္ဓါရ –အဘိ၊ဌ၊၃။၇၄။ဒီ၊ဋီ၊၃။၇၇။

ပဋိဟာရ အတ္ထုဒ္ဓါရ –အံ၊ဋီ၊၃။၃၄၃။

မထဝိ အတ္ထုဒ္ဓါရ– မ၊ ဌ၊ ၁။ ၂ဖ-၂၈။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ။ ၅၈။

ပရ အတ္ထုဒ္ဓါရ– ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၅၈-၅၉။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၂၂၀။

ပရိကွာရ အတ္ထုဒ္ဓါရ –ဝိ၊ဌ၊ ၂။၁၃၇။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၂၃၈။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၂၁၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၃။ မဟာနိ၊ဌ။ ၄၁၁။ အံ၊ဋီ၊၃။၁ဖ၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၈၁။

ပစ္စုပ္ပန္န အတ္ထုဒ္ဓါရ –ဝိ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၉။ အဘိ၊ ဌ၊၁။ ၄၄၅။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ဖ၁-ဖ၂။

ပရိယာဒါန အတ္ထုဒ္ဓါရ–မ၊ ဌ၊ ၁။ ၃ဖ၆။ အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၅။ မ၊ ဋီ၊ ၃။ ၄၃ဖ။

ပရိယာယ အတ္ထုဒ္ဓါရ –ဝိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၀၃။ ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၇။ မ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၉။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ။ ၁၄၅ ၁၄ဖ။

ပရိယုဋ္ဌိတ အတ္ထုဒ္ဓါရ –ဣတိဝုတ်၊ ဌ။ ၁ဖ၉။

ပရိဝါရ အတ္ထုဒ္ဓါရ –သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၁၇။

ပရိဟာနိ အတ္ထုဒ္ဓါရ –အဘိ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၄၁။

ပဝါရဏာ အတ္ထုဒ္ဓါရ –ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၄၁။ မ၊ ဌ၊ ၁။ ၉၇။ မ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၇၅၊၁၇ဖ။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၂၃။

ပဟာန အတ္ထုဒ္ဓါရ –မ၊ဌ၊၁။၂၄။သံ၊ဌ၊ ၂။၂၃၄။ အဘိ၊ဌ၊၁။၃ဝ၆-၃ဝ၇။ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂။၅၃။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ။၃ဖ။သုတ္တနိ။ဌ၊၁။၇-၈။ စူဠနိ၊ဌ။၇၂-၇၃။

ပါတိမောက္ခအတ္ထုဒ္ဓါရ–ကခ်ီ။၈၄။၉၃-၉၄။

ပါမောဇ္ဇ အတ္ထုဒ္ဓ၊ရ –ပဋိသံ၊ဌ၊၁။ ၂၇၄။

ပါရ အတ္ထုဒ္ဓါရ –ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၄၈။

ပါရာဇိက အတ္ထုဒ္ဓါရ –ဝိ၊ဌ၊၁။ ၂၂၃။

ပိဋက အတ္ထုဒ္ဓါရ –ဝိ၊ဌ၊၁။၁၇။ဒီ၊ဌ၊၁။၁၉။အဘိ၊ဌ၊၁။ ၂၁။စရိယာ၊ဌ။ ၂။

ပိဏ္ဍပါတ အတ္ထုဒ္ဓါရ –မ၊ဌ၊၃။၃၅။

ပုဗ္ဗ၁ အတ္ထုဒ္ဓါရ –ဒီ၊ဌ၊၁။ဖ၇။ မ၊ဌ၊ ၂။ ၂၃၅။ သံ၊ဌ၊ ၂။၇-၈။ အံ၊ဌ၊ ၂။၁၄။ အဘိ၊ဌ၊၁။၉၇-၉၈။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၅ဖ။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၃၇။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ ၂၂၃။နေတ္တိ၊ဌ။ဖ၂။

ပုညကိရိယ အတ္ထုဒ္ဓါရ –ဣတိဝုတ်၊ဌ။၇ဝ။

ပုရာ အတ္ထုဒ္ဓါရ– ဝ၀ိ၊ဋီ။ ၂ ၂။သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၅၅။

ဗဟုသ အတ္ထုဒ္ဓါရ– မူလဋီ၊၁။၉၄။

ဗလ အတ္ထုဒ္ဒါရ- မဂ္ဂေ၁။၃၃၁-၃၃၂။သံဂ္ဂေ၂။၄၂။ အံဂ္ဂေ၃။၂၉၃။အဘိဂ္ဂေ၂။၃၀၀။ ပဋ္ဌိသံဂ္ဂေ၂။ ၂၃၀။စူဠနိဒ္ဒေ။၄၉။

ဗဟုဿုတ အတ္ထုဒ္ဒါရ- အဂ္ဂေ၁။၂၇၀။

ဗုဒ္ဓ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ခုဒ္ဒကဂ္ဂေ။၅။

ဗုဒ္ဓဝေဒ္ဒ အတ္ထုဒ္ဒါရ- သုတ္တနိ၁။၁။၂၈၀။

ဗောဓိ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဝိ၁။၁၀၉-၁၁၀။မဂ္ဂေ၁။၅ဖ။သံ၁။၁၄၂။ဥဒါန၁။၂၅။ ဗုဒ္ဓဝံ၁။၇၅၁၇ဖ။ စရိယာ၁။၁၈။သာရတ္ထ၁ီ။၁၃၂။

ဗြဟ္မ အတ္ထုဒ္ဒါရ- မ၁။၁။၃၆။ဗုဒ္ဓဝံ၁။၁၃-၁၄။ဝိသုဒ္ဓိ၁ဋ္ဌီ၁။၃၇၇။

ဗြဟ္မစရိယ အတ္ထုဒ္ဒါရ-ဒီ၁။၁။၁ဖ၈-၁ဖ၁။မ၁။၁။၁၄ဖ-၁၄၈။ခုဒ္ဒကဂ္ဂေ။၁၂၈။ ဣတိဝုတ်၁။၁၀၂၁၀၃။ သုတ္တနိ၁။၁။၃၈-၃၉။ သုတ္တနိ၁။၂။၃၃။ သာရတ္ထ၁ီ။၃၃၂။ အံ။ဋ္ဌီ၂။၂၅၅။

ဘယ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဒီ၁။၁။၁၃ဖ။ဣတိဝုတ်၁။၇၁။အုံ၁ဋ္ဌီ၁။၁၈၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၁ဋ္ဌီ၁။၄၁၅။

ဘဝါဘဝ အတ္ထုဒ္ဒါရ- မ၁။၃။၁ဖ။သံ၁။၃။၃၂ဖ။ဥဒါန၁။၁၄ဖ။ဗုဒ္ဓဝံ၁။၁၉၄။စရိယာ၁။၂၀။

ဘာဝနာ အတ္ထုဒ္ဒါရ- အဘိ၁။၁။၂၀၇-၂၀၈။

ဘူတအတ္ထုဒ္ဒါရ- မ၁။၁။၃၃။ခုဒ္ဒကဂ္ဂေ။၁၃၉။ သုတ္တနိ၁။၁။၂ဖ၈။စူဠနိ၁။၈၈။မ၁ဋ္ဌီ၁။၈၀။

ဘူမိ အတ္ထုဒ္ဒါရ- အဘိ၁။၁။၂၅၉။ပဋ္ဌိသံ၁။၁။၃၁။

မဂ္ဂ အတ္ထုဒ္ဒါရ- မ၁။၁။ ၂၃၄။အဘိ၁ဋ္ဌ၁။၂၀၇။ပဋ္ဌိသံ၁။၂။၁၀၈။

မဟန္တ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဝိ၁။၁။၈၃။ဒီ၁။၃။ ဖ။မ၁ဋ္ဌီ၃။၁ဖ၆ဖ။

မစ္ဆ၁ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ထေရ၁။၁။ဖ၀။

မတ္တ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဋီ၁ဋ္ဌီ၁။ဖ၂။

မနအတ္ထုဒ္ဒါရ- ဝိမ၁နီ၁။၁၀။

မနောမယ အတ္ထုဒ္ဒါရ-အံ၁။၁။ဝ၆၄။

မန္တ အတ္ထုဒ္ဒါရ- သီ၁ဋ္ဌီ၁သစ်၁။၇၈-၇၉။

မယ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဝိမ၁နီ၁။၉။

မရဏ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ပဋ္ဌိသံ၁။၁။၁၃၅။ဝိသုဒ္ဓိ၁။၂၂၂။ဝိသုဒ္ဓိ၁ဋ္ဌီ၁။၁၁၃။မဟာနိ၁။ဖ၂။ဝိသုဒ္ဓိ၁ဋ္ဌီ၁။၁၉၉။

မဟာဝ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဒီ၁။၁။ခ၆ဖ။သာရတ္ထ၁။ဖ၂။

မဟာနသ အတ္ထုဒ္ဒါရ- မ၁။၁။၄၂-၄၃။အဘိ၁။၁။၁၈၄။ ပဋ္ဌိသံ၁။၂။၁၁၇။ ဣတိဝုတ်၁။၅၈။ ဗုဒ္ဓဝံ၁။၁၅၅။ မဟာနိ၁။၁၉၁ ၂၅၁။ အံ။ဋ္ဌီ၃။၂၀၃။

မာရ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဥဒါန၁။ခ၃ခ။

မိုဂ အတ္ထုဒ္ဒါရ- အပါဒေါ။ဃဂုဏ။

မိတ္တသုဟဒ အတ္ထုဒ္ဒါရ-အပါဒေါ။ဘဲ့ဂ-ဘဲ့ဖြ။စူဠနိုဒေါ။ဘဝဋ။

မူလ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဝိုဒေါ။ဂဘ။မာဒေါ။ဘဝု။ဥဒါနိုဒေါ။ ၂၅။အံဒ်ိုဘု။ ၂ဝင။

ရမ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဒီဒေါ။ ၂ဂ။ ဒေါ။ ၅။ သံဒေါ။ ၅။အံဒေါ။ ၅။ ပဋ္ဌိသံဒေါ ၂။ ဘ၂ ။ ခုဒ္ဒ ။ ဒေ။ ဂ ဖ ဥဒါနိ။ ဒေ။ဘဘ။ ကျတိဝုတ်ဒေ။ ၂ဝ။ဝိမာန။ဒေ။ ၂ဘ။ထေရ။ဒ ဘ။ ၂ ၉ ။

ယံ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဒီဒေါ ၂ ။ ၄ ။ ဗုဒ္ဓဝံ။ဒေ။ ၇ ၂ ။

ယက္ခ အတ္ထုဒ္ဒါ၀ု- မ။ဒေ။ဘု။ ၉ ဖြ ။ ဝိမာန ။ ဒေ။ ဘ ဘ ။

ယောနိ အတ္ထုဒ္ဒါရ - မ။ဒေ။ ။ ဘ ၄ ။ သံ။ ဒေ ။ ၂ ။ ၂ ၄ ၇ ။ အံ။ ဒေ ။ ဂ ။ ကျတိ ဝုတ် ။ ဒေ ။ ဘ ဝ ၇ ။

ရဇက အ။ တ္ထုဒ္ဒါရ - ဝိ။ ဒေ ။ ၂ ။ ၂ ဖြ ၉ ။

ဂုဏ အတ္ထုဒ္ဒါရ- မူလ ဒ္ဓိ ။ ဘ ။ ၅ ၅ ။

ရသ အတ္ထုဒ္ဒါရ- သံ။ ဒေ ။ ။ ဘ ဝ ။ ။ သုတ္တနိ ။ ဒေ ။ ။ ၂ ၂ ၉ ။

ရဟ အတ္ထုဒ္ဒါရ - သီ။ ဒ္ဓိ ။ သ ။ ၉ ။ ၂ ။ ဘ ဖြ ၉ ။

ရာမဏေယ္ယ အတ္ထုဒ္ဒါရ မ။ ဒေ ။ ၂ ။ ဘ ၅ - ဘ ၅ ၂ ။

ရူပ အတ္ထုဒ္ဒါရ- အံ။ ဒေ ။ ။ ဂ ဖြ ။ ပဋ္ဌိသံ။ ဒေ ။ ။ ဘ ၂ ဘ ။ (ဒ္ဓိ သံ။ ဒ္ဓ ။ ၂ ။ ဘ ၄ ။ ဝိ သုဒ္ဓိ ။ ။ ဘ ၂ ၂ ။ ((ရ ။)) ။ ဘ ဝ ဝ ။ ဗုဒ္ဓ ဝံ ။ ဒေ ။ ။ ဖ ဝ ။ စူဠ နိ ။ ဒေ ။ ။ ၅ ၂ ။ ၅ ၅ ။ မ ။ ဒ္ဓိ ။ ဘ ။ ။ ဘ ၉ ဖ ။

လေခ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဝိ။ ဒေ ။ ။ ၉ (။ ဝိ သုဒ္ဓိ ။ ။ ဘ ၉ ဂ ။ ။ ဒီ ။ ဒေ ။ ။ ဘ ၅ ဖ ။ ဥဒါနိ ။ ဒေ ။ ။ ၉ ၅ ။ ဘ ဂ ဖ ။ သုတ္တနိ ။ ဒေ ။ ။ ၂ ဝ ဘ ။ ((( ))) ။ ((( ))) ။ ((( )))

ဝိဒိတ္ဝ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဒီ၊ဌ၊ဝ။၎၅။

ဝိဒိ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဒီ၊ဌ၊၃။ဝ၇၂။သံ၊ဌ၊ဝ။၎၄။အဘိ၊ဌ၊ဝ။၃၄၊၃။အဘိ၊ဌ၊ ၂။၎၄၇။ မ၊ဌီ၊ ၂။ ၂၄၇။အံ၊ ဌီ၊၃။ဝ၇၃။ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌီ။ ၂၊ဝ၅။

ဝိနိစ္ဆယ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဒီ၊ဌ၊ ၂။၊၈။အံ၊ဌ၊၃။ ၂၇၃။အဘိ၊ဌ၊ ၂။၎၉၎ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊။ဝ၁ ၂။

ဝိမုတ္တိ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဥဒါန၊ဌ။ ၂၉-၃၀။

ဝိမေဝကွ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၂။ဝ၅၉။

ဝိဟာရ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဒီ၊ဌ၊ဝ။ ဝ၂၂။ပဋ္ဌိသံ၊ ဌ၊ ၂။ဝ၂၇။ မ၊ဌီ၊ဝ။ ၎၃။သံ၊ ဌီ၊ဝ။၎၀။အံ၊ ဌီ၊ဝ။ဝ၇။

ဝိမံသက အတ္ထုဒ္ဒါရ မ၊ ဌ၊ ၂။ဝ၇၇။

ဌတ္ဓ အတ္ထုဒ္ဒါရ- မ၊ဌ၊ဝ။၉၈။ဥဒါန၊ ဌ။၎၂။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ။၃-၎။ ဌီ၊ဝ။ ဝ၈၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌီ၊ဝ။၎။မ၊

ဝေဒ အတ္ထုဒ္ဒါရ- မ၊ဌ၊ဝ။ဝ၇၈။ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။၈၉။သံ၊ ဌီ၊ဝ။ဝ၁ဖ။

ဝေဒနာ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဣတိဝုတ်၊ ဌ။ ဝ၇ဖ။ မူလဋ္ဌ။၃၊၎၈။

ဝေဒိယမာန အတ္ထုဒ္ဒါရ-အံ၊ဌ၊ ၂။ဝဖ၃။

ဝေလာ အတ္ထုဒ္ဒါရ- မ၊ဌ၊ ၂။ဝ။အဘိ၊ဌ၊ ၂။ဝဖ၃။

ဝေါ အတ္ထုဒ္ဒါရ- မ၊ဌ၊ဝ။ဝ၉။ သံ၊ဌ၊ ၂။၇။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ ၃ဖ။နေတ္တိ၊ဌ။၎၊ဝ။နေတ္တိ၊ဝ။၅၃။

ဝေါသဂ္ဂ အတ္ထုဒ္ဒါရ- သံ၊ဌီ၊ဝ။ဝ၉ဝ။

ဝေါဟာရ အတ္ထုဒ္ဒါရ-မ၊ဌ၊ ၃။ ၂၇-၂၈။သံ၊ဌ၊ဝ။ဝ၃၇။ ဥဒါန၊ ဌ၊၃၀၂။အံ၊ဌီ၊ ၂။၃ဖ၃။

သခ်ါ အတ္ထုဒ္ဒါရ- မ၊ဌ၊ဝ။၇၈။ သံ၊ဌ၊ဝ။၎၅။ သာဝတ္ထု၊ ၂။ဝ၂၇။အံ၊ဌီ၊၃။ဝ၂၄။

သခ်ါရ အတ္ထုဒ္ဒါရ- အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ဝ၂၈-ဝ၃၄။ အဘိ၊ဌ၊ ၃။ ၃၈၃။ပဋ္ဌိသံ၊ ဌ၊ဝ။၅၇။ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ဝ၅၈။ မဟာနိ၊ဌ။ ဝ၉ ၂။

သဂ္ဂ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဥဒါန၊ ဌ။၂၅ဖ။

သဂ်ရ အတ္ထုဒ္ဒါရ- မ၊ဌ၊၎။ဝ၇ဝ။နေတ္တိ၊ဌ။ ၂၄၀။

သဂ်ဟ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဒီ၊ဌ၊၃။ဝ၇၉။ မ၊ဌ၊ ၂-ဝ ၂ ၂။အဘိ၊ဌ၊ဝ။၃၄၃။အဘိ၊ဌ၊၃။၃။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ဝ။၎ ၂-၎၃။ မ၊ဌီ၊ဝ။ ၂၀။

သံဝရ အတ္ထုဒ္ဒါရ- မ၊ဌ၊ဝ ၂၃၊ဖ၎။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၃၃။ အဘိ၊ဌ၊ဝ။၃၈-၃၈ဖ။ ပဋ္ဌိသံ၊ ဌ၊ဝ။ ဝ၎၊ ၂ ၀ ၂။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၂။၅ ၂-၅၃။ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။၇-၈။ ဥဒါန၊ဌ။ ၂၃ဝ။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ဝ၀၅။သုတ္တနိ၊ ဌ၊ဝ။၇။ စူဠနိ၊ ဌ။ ၇ဝ-၇ ၂။ ဒီ။ဌီ၊ ဝ။ ၂ ၅ ၅ ဝ။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၂။ဝ၊ ၂။ မ၊ဌီ၊ ဝ။ဖ။ သံ၊ဌီ၊ ၂။ ၂ ၀ ၎ ။အ၊ ဌီ၊ ၂။ ၂ ၅ ၀ ။

သံသဂ္ဂ အတ္ထုဒ္ဒါရ- မ၊ဌ၊ ၂။ ၅ ၀ ။ဥဒါန၊ဌ။ ၂ ၁ ၀ ။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ဝ။ဖ ၂-ဖ ၃ ။အ ပ ၊ ဌ ၊ ဝ ။ ၃ ၇ ၃-ဝ ၇ ၎ ။ စူ ဠ နိ ၊ ဌ ။ ဝ ၀ ၂ ။ အ ံ ၊ ဌ ီ ၊ ၃ ။ ၃ ၀-၃ ၂ ။-

သံသင္ဒ အတ္ထုဒ္ဒါရ- အဘိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၁၂။ မဟာနိ၊ ဌ။ ၂၁။

သစ္ဆ အတ္ထုဒ္ဒါရ- သံ၊ ဌ၊ ၃။ ၄။ ကျတိဝုတ်၊ ဌ။ ၄၉။ စရိယာ၊ ဌ။ ၁၀။ သာဝတ္ထိ၊ ၃။ ၂၀၈-၂၀၉။ မ၊ ဋီ၊ ၁။ ၅ဖြ။

သမဏ အတ္ထုဒ္ဒါရ- သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၄၅။

သမနုပဿနာ အတ္ထုဒ္ဒါရ-အံ၊ ဌ၊ ၁၊ ၁၅။ ကျတိဝုတ်၊ ဌ။ ၅၃။

သမယ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဝိ၊ ဌ၊ ၁။ ၇၉။ ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၂။ မ၊ ဌ၊ ၁။ ၉၊ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၈။ အံ၊ ဌ၊ ၁၊ ၈၊ ဓ. ဘိ၊ ဌ၊ ၁၊ ၉၉၊ ဗဟု သံ၊ ဌ၊ ၂၊ ၁၂၅။ ခုဒ္ဒက၊ ဌ၊ ၈၉။ ဥဒါန၊ ဌ။ ၁၇။ ဇုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။ ၁၅၄။

သမုဿယ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ထေရီ၊ ဌ။ ၁၁၁။

သမောသရဏ အတ္ထုဒ္ဒါ-ဒီ၊ ဌ၊ ၂၊ ၂၊ ၉၀။

သရဏဂမန အတ္ထုဒ္ဒါရ-ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၀၇။ မ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၃၇။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁ဖြ။

သဟဂတ အတ္ထုဒ္ဒါရ - အဘိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၁၁။ ပဋ္ဌာန်၊ ဌ၊ ၁။ ၁၁ဖြ။ မဟာနိ၊ ဌ။ ၂၁။

သာ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၅၄။ မ၊ ဌ၊ ၁။ ၈၉။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ဖြ။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၁။ ၀၅၀။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ဌ။ ဖြ။ ကခ်ီ၊ ဌ်ီ၊ သစ်။ ၃၀၈။

သာလ အတ္ထုဒ္ဒါရ- မ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၃။

သိက္ခာပဒ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဝိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၈၇။

သိယာ အတ္ထုဒ္ဒါရ- မ၊ ဌ၊ ၁။ ၉၇။ ကခ်ီ၊ ဌ်ီ၊ သစ်။ ၁၈၈။

သိတိဘာဝ အတ္ထုဒ္ဒါရ-ပဋ္ဌာန်၊ ဌ၊ ၂။ ၁၅၉။

သီဟ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဒီ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၁။ သံ၊ ဌ၊ ။ ၂ဖြ။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၉၁။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၁၃။ ထေရ၊ ဌ၊ ၁။ ၅။ အပ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၁၉။ ဗုဒ္ဓနိ၊ ဌ။ ၁၂ဖြ။ သံ၊ ဌ်ီ၊ ၂။ ၂၃၂။

သု အတ္ထုဒ္ဒါရ- သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၈ဖြ။

သုခ အတ္ထုဒ္ဒါရ- အဘိ၊ ဌ၊ ၁။ ၈၃။ ကျတိဝုတ်၊ ဌ။ ၇၁။ ဥဒါန၊ ဌ။ ၃၀။ ထေရ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၊ ၁၂၄။ သာဝတ္ထိ၊ ၃။ ၁၃၃။ မူလဋီ၊ ၁။ ၃ဖြ။

သုတ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၉။ ၊ ၊ ဌ၊ ၁။ ၅။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၅။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၅။ ပဋ္ဌာန်၊ ဌ၊ ၁။ ၁၃။ ပဋ္ဌာန်၊ ဌ၊ ၂။ ၁၂၅။ ခုဒ္ဒက၊ ဌ၊ ၈ဖြ။ ဥဒါန။ ဌ၊ ၁၀။ ကျတိဝုတ်၊ ဌ။ ၂၁။

သုဝဏ္ဏ အဋ္ဌုဒ္ဒါရ- ဝိမာန၊ ဌ။ ၉။

သေနာသန အတ္ထုဒ္ဒါရ-ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၈၇။ မ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၁၈။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၈၄။

သေယျာ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၁ဖြ၅။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၇၄။ သံ၊ ဌ၊ ၃။ ၇၁။ ဥဒါန၊ ဌ။ ၃ဖြ၄။

သောတ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ပဋ္ဌာန်၊ ဌ၊ ၁၊ ၁၂။

ဟဝယ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဓ. ဘိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၈၄။ ပဋ္ဌာန်၊ ဌ၊ ၂။ ၁၁၇။ မဟာနိ၊ ဌ။ ၁၉။ ၂၅၁။

ဟေတု အတ္ထုဒ္ဓါရ– မ၊ ၌၊ ၄၊၅၂။ အဘိ၊ ၌၊ ၁။ ၃၁၂။ အဘိ၊ ၌၊ ၃။ ၃၄၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၆၃။ မ၊ဋီ၊၁။၂၄၄။ နေတ္တိ၊ဋီ။၃၉။

ဤသို့စသည်ဖြင့် အဋ္ဌကထာ, ဋီကာများ၌ အနေကတ္ထ ပဒအတ္ထုဒ္ဓါရပုဒ် မြားမြောက်စွာလာ ရှိလေသည်။

သဒ္ဒနီတိကျမ်းကြီးများ၌လည်း အဘိဓာန်စကားစုနှင့် အတ္ထုဒ္ဓါရပုဒ်များ များစွာလာရှိ

သဒ္ဒနီတိပဒမာလာ, သဒ္ဒနီတိဓာတုမာလာ, သဒ္ဒနီတိသုတ္တမာလာ ကျမ်းကြီးများ၌လည်း အဘိဓာန်စကားစုများနှင့် အနေကတ္ထပဒအတ္ထုဒ္ဓါရပုဒ်များ များစွာလာရှိ၏။ အထူးသဖြင့် သဒ္ဒနီတိ ဓာတုမာလာကျမ်း၌ ပို၍များစွာလာသည်။ ၎င်းပြင် ဓေဋ္ဌိကာ၌လည်း–

ပုဗ္ဗတ္ထမပရုဒ္ဓသု၊ သမ္ဘတ္တိသရိယေသု ၈။
ဝုဒ္ဓေ စေ ဝါတိ အတ္ထေသု၊ ဟောသဒ္ဒေါ ပဝတ္တတိ။[1]

ဟူ၍ မဟာနန္ဒသဒ္ဒါ၏ အတ္ထုဒ္ဓါရ ဂါထာလာရှိ၏။ ဤသို့ စသည်ဖြင့် ပါဠိတော်, အဋ္ဌကထာ, ဋီကာ, ဂန္ထန္တရ တို့၌ အဘိဓာန်စကားစုများ, အနေကတ္ထပဒများ စုစီး၍ ဖော်ပြချက်များ များစွာပါရှိလေသည်။

ဗဟုသုတဘဏ္ဍာတိုက်စစ်မှုန် အဘိဓာန်

ဤအတွဲ ၁၁-တိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်ကြီးကား လိုင်ကိုကျနစ္စာခွဲပြထားခြင်း, ပုဒ်ကိုစနစ်တကျခွဲပြထားခြင်း, ဆိုင်ရာအဖွင့်ကျမ်းများနှင့် အညီအနက်တိတိကျကျပြဆိုခြင်း, လိုအပ်သည့်ပုဒ်များကို သက္ကတ, ပရာကရိတ်အဒ္ဓမာဂဓီ သီဟိုဠ်ဘာသာ–စသည့်ဘာသာတူပါးနှင့် ညီနှိုင်းတိုက်ဆိုင်းပြခြင်း, ဘာသာန္တရကျမ်းများ၏ အဆိုအမိန့်ကိုထုတ်ပြခြင်း လိုအပ်သောအရာ၌ စာပေသမိုင်း ဒေသဆိုင်ရာ သမိုင်း, ပဂ္ဂိုလ် ဆိုင်ရာသမိုင်း စသည်တို့ကိုပြဆိုခြင်း, သုတ, ကထာ, ဇာတက စသည်တို့၏အင်ပွါယ်ကို ဖော်ပြခြင်း စသည်တို့ဖြင့် အလွန်လျင်ပြည့်စုံသည့် အဘိဓာန်ကြီးဖြစ်လေသည်။ သို့ဖြစ်၍ အဘိဓာန်ကျမ်းကြီးကို ဗဟုသုတ ဘဏ္ဍာတိုက်စစ်မှုန် အဘိဓာန်ကြီးဟု ဆိုထိုက်ပါပေသည်။

နမူနာအမြှောက်မျှထုတ်ပြခြင်း

ဤအတွဲ ၁၁-တိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်ကျမ်းကြီး၌ ထူးခြားသည့် အကြောင်းအရာအချက် အလက်တို့မှ ဤရွေ့ဤမျှပမာဏရှိသည်ဟု တိတိကျကျပြဆိုရန် ခဲရင်းလှ၏။ သို့ရာတွင် စာရှုသူသုတေ-သီတို့အား အမြှောက်မျှထုတ်ပြအပ်ပါသည်။

ဓမ္မသဒ္ဒါ၏ဟောနက်ပေါင်း ၅၀-ကျော်

ဓမ္မပုဒ်၏ ဟောနက်ကား တရားပင်ဖြစ်သည်။ ယင်းတရားဟူသော အနက်ကို အသိများကြ၏။ ဤအဘိဓာန်၌ ဓမ္မ-သဒ္ဒါသည် မည်သည့်နေရာ မည်သည့်တရားကို ဟောသည်–စသည်ဖြင့် ထောက်ပြ၍ ဓမ္မ–သဒ္ဒါ၏ ဟောနက်ပေါင်း ၅၀–ကျော်ကို တိတိကျကျ ဖော်ပြထားသည်သာမက သက္ကတ အဘိဓာန်, ဟိန္ဒီအဘိဓာန် တို့၏ အဆိုအမိန့်ကိုပါ ဖော်ပြထား၏။ ဓမ္မ[2]–ကြည့်။

---

[1] မ၊ဋီ၊ ၁။၈။

ဓမ္မက္ခန္ဓာ ရေတွက်နည်း

ဓမ္မက္ခန္ဓာပေါင်း ရှစ်သောင်းလေးထောင်ရှိသည်ဟု အသိမျှားကြ၏။ သို့ရာတွင် ဓမ္မက္ခန္ဓာကို ဘယ်သို့ ရေတွက်ရသည်ဟု သိရန်ကား မလွယ်လှချေ။ သုတ္တန် ပါဠိတော်မျှားဌ် အနုသန္ဓေတင်ခုသည် ဓမ္မက္ခန္ဓာ ၁-ခု၊ ဂါထာမျှားဌ် အမေးဂါထာသည် ဓမ္မက္ခန္ဓာ ၁-ခု၊ အဖြေဂါထာသည် ဓမ္မက္ခန္ဓာ ၁-ခု၊ အာဘိဓမ္မာပိဋကဌ် တိက် ၁-ခု, ဒုက် ၁-ခုကို ဝေဘန်ရာ ဝါရသည် ဓမ္မက္ခန္ဓာ ၁-ခုစီ။ ဝိနည်းပိဋကဌ် ဝတ္ထုတစ်ခုသည် ဓမ္မက္ခန္ဓာ ၁-ခု၊ မာတိကာသည် ဓမ္မက္ခန္ဓာ ၁-ခု၊ ပဒဘာဇနီ, အန္တရာ၊ တ္တိ၀ါရ, အာပတ္တိ၀ါရ, အနာပတ္တိ၀ါရ, တိကစ္ဆေဒ၀ါရများသည် ဓမ္မက္ခန္ဓာ ၁-ခုစီ။ ဤသို့ရေတွက်လျှင် ဓမ္မက္ခန္ဓာ ပေါင်း ရှစ်သောင်းလေးထောင်ဖြစ်သည် စသည်ဖြင့် ဤအဘိဓာန်ကျမ်းကြီးဌ် ရေတွက်ညွှန်ပြထား သည်။ ဓမ္မက္ခန္ဓ-ပုဒ်ကြည့်။

ဓမ္မစက်မျိုးစုံ

ဓမ္မစက်-ဟူသော မြန်မာစကားကို ဗုဒ္ဓဘာသာ၀င် မျှားစွာတို့ ကြားဘူးကြ၏။ ယင်း ဓမ္မစက် ဟူသောစကားသည် ဓမ္မစက္ကာ-ဟူသော ပါဠိမှ သက်ဆင်းလာသော ပါဠိသက်ဝေါဟာရ ဖြစ်သည်။ ယင်းဓမ္မစက်သည် တချို့နေရာဌ် သတိပဋ္ဌာန်တရား, ဟချို့နေရာဌ် ဣဒ္ဓိပါဒ်တရား, တချို့နေရာဌ် ဈာန်တရား, တချို့နေရာဌ် ပဋိဋ္ဌကတရား စသည်ဖြင့် အရကောက်တွေ့ စုံလင်လှလေ၏။ ယင်းသို့ ဓမ္မစက် မျိုးစုံကို ဤအဘိဓာန်အတွဲ ၁၁-ဌ် ကျနစွာ ဖော်ပြထား၏ ဓမ္မစက္က-ကြည့်။

ဓမ္မစကြာသုတ် အဓိပ္ပာယ်နှင့်သမိုင်း

ဓမ္မစကြာသုတ်ကို ကရားရေလှတ် တတ္တတ်တတ် ရနေပြားသော်လည်း ဓမ္မစကြာသုတ်၏ ဆိုလို ရင်းအဓိပ္ပာယ် ပြောစမ်းပါဆိုလျှင် လွယ်လွယ်ကူကူနှင့် ပြောတတ်ချင်မှ ပြောတတ်မည်၊ ဓမ္မစကြာသုတ် ဟူသည် ကိုယ်တော်မြတ် သန္တာန်ဌ် ဖြစ်သော ဒေသနာဉာဏ် ပဋိဝေဓဉာဏ်တော်ဖြင့် ဝေနေယျတို့၏ သန္တာန်ဌ် သဒ္ဓိန္ဒြေ, သတိပဋ္ဌာန်, သမ္မာဒိट्ठि-စသော တရားတို့ကို ဖြစ်ခေရာ လည်စေရ သုတ် တည်း စသည်ဖြင့် ဤတိပိဋကပါဠိမြန်မာ အဘိဓာန်ကျမ်းကြီးဌ် ဖော်ပြသားတ်။ ရင်းပြင် ယင်းသုတ်၏ ဘင်ုင်း ကိုလည်း ဖော်ပြထား၏။ ဓမ္မစက္ကဝတ္တနသုတ္တ-ကြည့်။

ဓမ္မစက္ခု၏ ရားမျက်စိ

"ဓမ္မစက္ခု=တရားမျက်စိ"ဟူသည် ဘာကိုဆိုလိုသနည်းဟု သိဖို့လိုသည်။ ဓမ္မစက္ခု တရားမျက်စိ ဟူသည် (၁ သောတာပတ္တိမဂ်ဉာဏ်။ (၂)အောက်ဖိုလ် ၃-ပါးဉာဏ်။ (၃) မဂ်လေးပါး ဖိုလ်လေးပါး ဉာဏ်။ (၄) အောက်မဂ် ၃-ပါးဉာဏ်။ (၅) အောက်မဂ် ၃ ပါး အောက်ဖိုလ် ၃-ပါးဉာဏ်၊ အ၊ဟတ္ထ မဂ်ဉာဏ်တို့ ဖြစ်ကြောင်းဆိုင်ရာ ခိုင်လုံလှသော ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ, ဋီကာကိုးကား ဖော်ပြထား၏။ ဓမ္မစက္ခု-ကြည့်။

ဓမ္မဒါန၏ ထူးပြတ်လှပုံ

"သဗ္ဗဒါနံ ဓမ္မဒါနံ ဇိနာတိ=ဓမ္မဒါနသည် အာမိသဒါနအားလုံးကို အောင်နိုင်သည်" စသည် ဖြင့် ဓမ္မပဒပါဠိလာစကားကို ဗုဒ္ဓဘာသာ၀င် တော်တော်မျှားမျှား နှုတ်တက်ရကြသည်။ ဓမ္မဒါန၏

ဘာမီးဘဒါနထက် ထူးကဲသောလူနှစ်ပုံကို ကျမ်းဂန်လာ နိသ ရည်းမြင့် သိပ်သည်းမှု ဤအဘိဓာန် ၁၁-၌ ဖော်ပြထား၏။ ဓမ္မဒါန-ကြည့်။

ဓမ္မပဒအာရနှင့် ဓမ္မပဒကျမ်း သမိုင်းစသည်

ဓမ္မပဒကျမ်းသည် ဂါထာ ၄၂၃-ပုဒ်ရှိ ကျက်မှတ်ရန် လွယ်ကူသည့် ကုက်မှာ်ထိုက်သည့် ဘုရား မြတ်စွာမုခပါဠိတော် ကျမ်းစောမြစ်၏။ ယင်း ဓမ္မပဒအဓိပ္ပာယ်နှင့် ဓမ္မပဒဟောရာပုဂ္ဂိုလ်, ဓမ္မပဒကျမ်း ကမ္ဘာ ၎ရပ်ရပ်၌ ဘာသာဘာသရပ်ရပ်မြင့် တည်ရှိပုံစသည်တို့ကို ဤအဘိဓာန်ကျမ်းကြီး၌ တိုတိုရှင်းရှင်းနှင့် လိုရင်းဖော်ပြထားသည်။ ဓမ္မပဒ-ကြည့်။

အရှင်ဓမ္မပါလဏေရ

အဋ္ဌကထာ, ဋီကာကျမ်းပြု ပုဂ္ဂိုလ်ခေါ်ကျော် အရှင်ဓမ္မပါလကို ပါဠိစာပေ ပညာရှင်တိုင်း သိကြသည်။ သို့ရာတွင် ဘယ်ခေါက် ဘယ်ကာလက ပေါ်ထွန်းခဲ့သည်၊ အရည်အသွေး မည်မျှပါ သိရန်ကား တကယ်ပညာရှင် ပညာအရင့်အမာ ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ အလုပ်ဖြစ်၏။ ယင်းကတ်တ်သတ်သတဲ သိရန်အချက် အလက်တို့ကို ဤတိပိဋကပါဠိမြန်မာ အဘိဓာန်ကျမ်းကြီး အတွဲ ၁၁-၌ ဖော်ပြထား၏။ ဓမ္မပါလ-ကြည့်။

ဓမ္မရှစ်ဂိုဏ်း သာဂလိယဂိုဏ်း

ဘုရားရှင် ဂေါဓိဗောဓိပင်ခံတော်မူပြီးနောက် နှစ်ပေါင်း ၂၅၀၀-ကျော်အတွင်း ဗုဒ္ဓသာသနာ့ဂိုဏ်းတွေထွန်းကားခဲ့ကြပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။ ယင်းဂိုဏ်းများအနက် ဓမ္မရှစ်ဂိုဏ်း, သာဂလိယဂိုဏ်းဘို့လည်း ပါဝင်ခဲ့သည်။ ဤအတွဲ ၁၁-အဘိဓာန်ကြီး၌ ဖော်ပြပါဓမ္မရှစ်ဂိုဏ်း, သာဂလိယဂိုဏ်းတို့၏ သမိုင်းဝတ္ထုကျဉ်းချုပ်ကို ဖော်ပြထားရာ သာသနာဝင် သမိုင်းကျမ်းပြု ပုဂ္ဂိုလ်တို့ အလွန်လိုအပ်သော အချက်ဖြစ်၏။ ဓမ္မရှစ်သာဂလိယ-ကြည့်။

ဓမ္မဝိနယ

"ဓမ္မဝိနယ" ဟူသော စကားလုံးသည် ဗုဒ္ဓသာသနာတော်သုံး စကားလုံးဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် ဓမ္မဝိနယအဓိပ္ပာယ်ကား ကွယ်ဝန်းလှသည်။ "ဓမ္မဂိုနယ" ဟူသော အမည်ဖြင့် ကွမ်းတစ်ကွမ်းရေးလောက်အောင်ပင် ကွယ်ဝန်း၏။ ဤအဘိဓာန်ကျမ်းကြီး၌ ဓမ္မဝိနယအရ အထောက်အထားနှင့် တကွ ချုပ်ကိုင် စုံလင်စွာဖော်ပြထား၏။ ဓမ္မဝိနယ[1]ဓမ္မဝိနယ[2]၊ ဓမ္မဝိနယ[3]၊ ဓမ္မဝိနယ[4]၊ ဓမ္မဝိနယ[5]- ကြည့်။

ဝုတင် ၁၃-ပါးနှင့် စပ်၍ စုံလင်စွာဖော်ပြခြင်း

ပုံသဏ္ဌာန်ဝုတင်, တိစီဝရိတ်ဝုတင် သစ္စာရှိသော တောင် ၁၃-ပါး ဆောက်တည်နည်း, ဆောက်တည်ရာကျွေး အဓိပ္ပာယ် ဝုတင်နှင့်စပ်၍ သိမှတ်ဖွယ် ဥဿုံအလုံးစုံကို ဤအဘိဓာန်ကျမ်းကြီး၌ လိုလေသည်မရှိ စုံလင်စွာချုပ်၍ ဖော်ပြထားသည်၊ ဝုတင်ဒီပနီကျမ်းသဖွယ် ဖြစ်၏။ ဝုတင်[1]- ကြည့်။

နက္ခတ် ၂၇-(၂၈) လုံး

ဤအတွဲ ၁၁-အဘိဓာန်၌ အသဃုဇ-အစရှိသော နက္ခတ် ၂၇ (၂၈) လုံးတို့၏ အရေအတွက်နှင့် လနှင့်တွဲပုံတို့ကို စုံလင်စွာ ပြထားရာ နက္ခတ်အဘိဓာန်သဖွယ် ဖြစ်၏။ နက္ခတ္တ-ကြည့်။

သတ္တာဝါသ ဘုံကိုးဝ

ရှေးဆရာတော်တို့သည်—

၁။ "ဝိနိပါတိကာ အသုရာ လူ.ရှာနတ်ဘဝ"=နာနတ္တကာယ နာနတ္တသညီ။

၂။ "ရူပဝဋ္ဌမစျာန် ပါယ်လေးတန် အမှန်တဌာန"=နာနတ္တကာယ ဧကတ္တသညီ။

၃။ "ဒုတိယစျာန်ဘုံ အလုံးစုံ ယူတုံတဝ နိယတ"=ဧကတ္တကာယ နာနတ္တသညီ။

၄။ "တတိယဝေဟပ္ဖလာ သုဒ္ဓဝါ ဗြဟ္မာဌာန ဘုံတဝ"=ဧကတ္တကာယ ဧကတ္တသညီ။

၅၊ "အသညသတ်မှာ ဗြဟ္မရှာ ယူရာတဝ မြဲမှုချ"=ဧကတ္တကာယ။

၆။ "အရူပဘုံ အလုံးစုံ ယူတုံပစ္စေက"=ဧကတ္တသညီ—

ဟူသော သံပေါက် ၆-ပုဒ်ဖြင့် သတ္တာဝါသ ဘုံကိုးဝ အဓိပ္ပာယ်ကို အကျဉ်းချုပ် မိန့်ဆိုတော်မူခဲ့ကြသည်။ ဤတိပိဋကပါဠိ မြန်မာအဘိဓာန်ကျမ်းကြီး အတွဲ ၁၁-၌လည်း သတ္တဝါသဘုံကိုးဝကို သက်ဆိုင်ရာ ကျမ်းရင်းဖော်ပြ၍ ဖွင့်ဆိုရေးသားထားပါ။ နဝသတ္တဝါသာ-ကြည့်။

မိလိန္ဒပဉ္ဍကျမ်းကြီး ဟောသူ အရှင်နာဂသိန်ထေရ်

မိလိန္ဒပဉ္ဍကျမ်းကြီးသည် သာသနာသက္ကရာဇ် ၅၀၀-ကျော်တွင် ထူးခြားစွာ ပေါ်ထွန်းလာသည့် ဘာသာရေးဆိုင်ရာ အမေးအဖြေကျမ်းကြီး ဖြစ်သည်။ ဗုဒ္ဓယ်တော့ "မိလိန္ဒမင်းအမေး၊ အရှင်နာဂသိန်အဖြေ" ကျမ်းဖြစ်၏။ ယင်းကျမ်းကြီးကို ဟောတော်မူသော အရှင်နာဂသိန်၏ အတ္ထုပ္ပတ္တိအကျဉ်းချုပ်၍ ဤအဘိဓာန်ကြီး၌ ဖော်ပြထား၏။ နာဂသေန-ကြည့်။

တိမ်မြုပ်နေသော သမိုင်းကို ပြောနေသောအဘိဓာန်

ဤအတွဲ ၁၁-တိပိဋကပါဠိမြန်မာ အဘိဓာန်ကြီးသည် တိမ်မြုပ်နေသော သမိုင်းကိုလည်း ပြောနေသည်။ သာသနာသက္ကရာဇ် ၁၂၁၈-ခုနှစ်တွင် နန်းတက်၍ ၂၅၅-ခုနှစ်တွင် နတ်ရွာစံသော သီရိဓမ္မာသောကမင်းကြီး၏ တိမ်မြုပ်သော အကြောင်းအရာ အချက်အလက် တချို့တို့ကို ဤအဘိဓာန်ကြီး၌ ဖော်ပြထား၏၊ ဓမ္မာသောက-ကြည့်။ ၎င်းပြင် သီရိဓမ္မာသောကမင်းတရားကြီး၏ မိခင် ဓမ္မာမိဖုရားကြီး၏ အကြောင်းအရာအကျဉ်းကို ဖော်ပြထားသည်၊ ဓမ္မာသောကာမာတု ကြည့်။ သီရိဓမ္မာသောကမင်းကြီး အာဘိသိက် အခမ်းအနားပွဲသဘင်နှင့်ပတ်သက်၍ ဤအဘိဓာန်၌ ဖော်ပြထားသည်။ ဓမ္မာသောကာဘိသေက-ကြည့်။ ဤသို့ စသည်ဖြင့် ဤအတွဲ ၁၁၊ တိပိဋကပါဠိ မြန်မာ အဘိဓာန်ကြီးသည် တိမ်မြုပ်နေသော သမိုင်းကိုလည်း ပြောနေသည်ဟု ဆိုနိုင်လေသည်။

စာပေသမိုင်းကို ညွှန်ပြသော အဘိဓာန်

ဤအဘွဲ့ ၁၁ တိပိဋကပါဠိ မြန်မာအဘိဓာန်ကျမ်းကြီးသည် ယူ.တာဝန်သူ ကျေပွန်အောင် ဆောင်လေသည်။ ဤအဘိဓာန်ထည်း ပါဝင်သည့် ပုဒ်များနှင့် စပ်၍ လိုအပ်သမျှကို ရှင်းလင်းထား သည်၊ ဤကျမ်းတွင် ပါဝင်သည့် စာပေကျမ်းဂန်နှင့် စပ်သော ပုဒ်တော်ကို ပေါ်ထွန်းရာခေတ်, ရေးသား ပြုစုသူ, ရေးသားပုံ အခြင်းအရာ-စသည်ဖြင့် စာပေသမိုင်းနှင့် စပ်လျဉ်း၍လည်း ခိုကပ်မရှိပဲ ဖော်ပြ ထားလေရာ ဤအဘိဓာန်သည် စာပေသမိုင်းကို ညွှန်းပြသော အဘိဓာန်လည်း ဖြစ်သည်။ ဓမ္မပဒ၊ ဓမ္မပဒအဋ္ဌကထာ၊ ဓမ္မသင်္ဂဏီ၊ ဓမ္မသင်္ဂဏီအနုဋ္ဌိကာ၊ ဓမ္မသင်္ဂဏီ မူလဋ္ဌိကာ၊ ဓာတုကထာအဋ္ဌကထာ၊ ဓာတုကထာ ပကရဏအနုဋ္ဌိကာ၊ ဓာတုကထာ မူလဋ္ဌိကာ-စသည် ပုဒ်များလည်းကြည့်။

ကျမ်းပြုဆရာတော်တို့၏ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိ

ပရိယတ္တိသာသနာတော်တွင် အလွန်ထင်ရှားသည့် အဋ္ဌကထာကျမ်းပြု, ဋီကာကျမ်းပြု ပုဂ္ဂိုလ် များဖြစ်ကြသော အရှင်ဓမ္မပါလ, အရှင်ဓမ္မသိရိတို့၏ အတ္ထုပ္ပတ္တိကိုလည်း ဤအဘိဓာန်၌ လိုရင်းအချုပ် ထုတ်ဖော်ပြထားသည်။ ဓမ္မပါလတ္ထေရ၊ ဓမ္မသိရိတ္ထေရ-ကြည့်။

နေတ္တိနည်း တနည်းအတွက် လိုအပ်ချက် ဖော်ပြခဲ့

နေတ္တိနည်းသည်–

၁။ နန္ဒိယာဝဋ္ဋနည်း

၂။ တိပုက္ခလနည်း

၃။ သီဟဝိက္ကီလိတနည်း

၄။ ဒိသာလောစန နည်း

၅။ အကုံသနည်း-အားဖြင့် ၅-နည်း ရှိသည်။

ဤ၌ ဇလပ်ပန်း တရထည်လည်ခြင်းရှိသော နန္ဒိယာဝဋ္ဋနည်း၏ ဇလပ်ပန်း တခုထည်တရားတို့၏ လည်ပုံ ဤအဘိဓာန်၌ လိုရင်း ကျစ်ကျစ်လစ်လစ် ဖော်ပြထား၏။ နန္ဒိယာဝဋ္ဋ (ဝတ္ထ) ကြည့်။

နိကာယ်ငါးရပ်နှင့်စပ် မှတ်သားဖွယ်

နိကာယ်ငါးရပ်နှင့်စပ်၍ မှတ်သားဖွယ်အကျဉ်းချုပ်ကို သီဟိုဠ် ဗဟုသုတစသည်သင့်၍ ဖော်ပြ ထားရာ စာပေသမိုင်းသုတေသီတို့ စိတ်စင်စားစရာ ဖြစ်လေသည်။ နိကာယကြည့်။

သာသနာ့ဂိုဏ်း အမျိုးမျိုးကို ဖော်ပြခြင်း

ဘုရားမြတ်စွာသာသနာတော်၌ အိန္ဒိယနိုင်ငံ, သီဟိုဠ်(သီရိလင်္ကာ)နိုင်ငံများတွင် ဒုတိယသံဂါ-ယနာခေတ်ကစ၍ သံဃာဂိုဏ်းခွဲအမျိုးမျိုး ပေါ်ပေါက်လာပုံများကို ခုနှစ်သက္ကရာဇ်နှင့်တကွ ပါဠိစာပေ သီဟိုဠ်ဘာသာစာပေ, သက္ကတစာပေ-စသည့် စာပေများစွာတို့ကို ချဉ်းနင်း၍ ဖော်ပြထားရာ သာသနာ သန့်ရှင်း တည်တံ့ ပြန့်ပွားရေးကို အားသွန်ခွန်စိုက် ပြုလုပ်နေသော ဤခေတ်တွင် သာသနာ့

သမိုင်းပညာရှင်များ ဗဟုသုတယူ၍မကုန်အောင် ဗဟုသုတများ ရကြမည်ဖြစ်ပေသည်။ နိကာယန္တ-ကြည့်။

နိကာယသင်္ဃသမိုင်း

သီဟိုဠ်ကျွန်း(သီရိလင်္ကာ)၌ သာသနာတော်ခေတ်အဆက်ဆက် ကွဲပြားခဲ့သော သာသနာ့ဂိုဏ်းများ၏ သမိုင်းကို စုပေါင်းချဉ်းချဲ့ပြဆိုသည့် နိကာယသင်္ဃာကျမ်းရှိလေသည်။ သီဟိုဠ်(သီရိလင်္ကာ)၌ ဝိနယဓာဒယတက္ကသိုလ်, ဝိဇာလင်္ကာရတက္ကသိုလ်ကြီးများ၌ ပြဋ္ဌာန်းကျမ်းလည်းဖြစ်သည်။ ယင်းနိကာယသင်္ဃာကျမ်းစာသမိုင်းကို ဤအဘိဓာန် အတွဲ ၁၁-၌ ဖော်ပြထားရာ စိတ်ဝင်စားစရာ, သံဝေဂဖြစ်စဖွယ်ကောင်းလှပေသည်။ နိကာယသင်္ဃာ ကြည့်။

ဤသည်လျှင် ဤအဘိဓာန်ကျမ်းကြီး အတွဲ ၁၁-၌ ပါဝင်သော အချက်အလက်အချို့ကို အမြှက်မျှထုတ်ပြချက်တည်း။

အဓိကလုပ်ငန်း ၅-ရပ်

ယခင် တိပိဋ္ဌကပါဠိမြန်မာ အဘိဓာန်ကျမ်းကြီးများနည်းတူ—

၀။ ပုဒ်တည်ခြင်း၊

၂။ လိင်ခွဲခြင်း၊

၃။ ဒေါင့်ကွင်း၌ ပုဒ် ဓာတ် ပစ္စည်း စသည်ခွဲခြင်း၊(လိုအပ်လျှင် ဘာသန္တရကျမ်းများနှင့် အဘိဓာန်တည်ပုဒ်ကို ညှိနှိုင်းတိုက်ဆိုင်ခြင်း)၊

၄။ အနက်ပေးခြင်း (လိုအပ်လျှင် ဘာသန္တရအဘိဓာန် အဆိုအမိန့်များထည့်စွက်ခြင်း)၊

၅။ သာဓကထုတ်ခြင်း—

အားဖြင့် အဓိကလုပ်ငန်းကြီး ၅-ခုဖြင့် ဤတိပိဋ္ဌကပါဠိမြန်မာ အဘိဓာန်အတွဲ ၁၁- ကိုလည်း မဟုဿာဟဇဲလုံ့လဖြင့် ပြုစုခဲ့ကြကုန်၏။

အဘိဓာန်ကျမ်းပြုအဖွဲ့ဝင် ဆရာတော်များ

ပခုက္ကူ။ တိပိဋ္ဌကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်အဖွဲ့မှာ သက္ကရာဇ် ၁၃၂၈-ခုနှစ်၊ ဝါခေါင်လပြည့်ကျော် ၁၃-ရက် (၁၃-၉-၆၆)နေ့က စတင်ဖွဲ့စည်းရေးသားခဲ့သည့် တိပိဋ္ဌကပါဠိမြန်မာ အဘိဓာန်အဖွဲ့ကြီးဖြစ်လေသည်။

ယင်းအဖွဲ့ကြီးမှ စုဆောင်းရေးသားခဲ့ရာ သက္ကရာဇ် ၁၃၁၂ (ခရစ် ၁၉၅၁)ခုနှစ်တွင် တ-ထော-မေဿာမိအထိ အဘိဓာန်ပုဒ်ပေါင်း ၆၅၁၅-ပုဒ်ပါဝင်သည့် အတွဲ ၉-အဘိဓာန်ကြီး ပေါ်ထွက်ခဲ့လေသည်။

တဖန် ၁၃၁၆-(ခရစ် ၁၉၅၅) ခုနှစ်တွင် ဒ- ဒေဋ္ဌကပုစ္ဆာအထိ အဘိဓာန်ပုဒ်ပေါင်း ၇၉၈၆- ပုဒ်ပါဝင်သည့် အတွဲ ၁၀-အဘိဓာန်ကျမ်းကြီး ပေါ်ထွက်ခဲ့လေသည်။

ယခုတဖန် ၁၃၄၈ (၁ရစ် ၁၉၈၆) ခုနှစ်တွင် ၀-နိုက္ခာမေသုံ-အထိအာဘိဝန်ပုဒ်ပေါင်း (၅၄၄၈) ပါဝင်သည့်အတွဲ ၁၁-အာဘိဝန်ကျမ်းကြီး ပေါ်ထွက်ခဲ့လေသည်။

ဤ တိပိဋကပါဠိမြန်မာ တ-ဝင် အာဘိဝန်ကျမ်းကြီးများကို ပြုစုရာ၌ ဂဏဝါစကဆရာတော်များ၊ ဓမ္မာစရိယဘွဲ့ရ,မရ ဆရာတော်များနှင့်အတူတကွ ပုဒ်ထုတ်, ပုဒ်တည့်, လိင်ခွဲ,ပုဒ်ခွဲ, သက္ကတ, ပြာကရိတ်, သီဟိုဠ် စသော ဘာသာန္တရအခေါ်အဝေါ်များနှင့် နှိုင်းယှဉ်ပြခြင်း, အနက်ပေးခြင်း, ဘာသာန္တရအာဘိဝန် အဆိုအမိန့်များကို ဖော်ပြခြင်း, အနက်ပေးခြင်း, လိုအပ်ရာ၌ သမ္မုဒ်းကြောင်း ဖော်ပြခြင်း စသည့် ရေးသားပြုစုခဲ့ကြလေသည်။

ထင်းပြင် သာသနာရေးဦးစီးဌာနမှ ပညာရှင်ကျမ်းပြုမှူးများဖြစ်ကြသော ဦးမျိုးမြင့်၊ ဦးကွန်းလှိုင်၊ ဦးအေးနိုင်စသူတို့ကလည်း ဤအာဘိဝန်ကျမ်းကြီးရေးထာ၌ အကြံဉာဏ်များ ပေးကြပါသည်။ အာဘိဝန်ဌာန ဝန်ထမ်းများကလည်း သာသနာရေးဦးစီးဌာနနှင့် ပခုက္ကူမြို့ မဟာဝိသုတာရုံတိုက် သာသနဇောတိပါလကျောင်း တိပိဋကပါဠိမြန်မာ့အာဘိဝန်အဖွဲ့သို့ လိုအပ်သည့် စာရေးကိရိယာများ ဂယ်လီများ စာဖောင်များစသည် ထောက်အောင်ပို့ဆောင်ခြင်း စသည်လုပ်ငန်းအဝဝကို တက်တက်ကြွကြွ ပြုလုပ်ဆောင်ရွက်ခဲ့လေသည်။

အာဘိဝန်ကျမ်းပြုအဖွဲ့ဝင်ဆရာတော်များ

ဤအာဘိဝန်ကျမ်းကြီးကိုပြုစုရာ၌ လက်ရှိအဖွဲ့ဝင်ဆရာတော်များမှာ–

၁။ ဆရာခေါ်ဦးကေသရသ ဓမ္မာစရိယ, ဂဏဝါစက,ဘီ-အေ (ဂုဏ်ထူး) သီရိလင်္ကာကျမ်းပြု အဖွဲ့ဥက္ကဋ္ဌဆရာတော်။

၂။ ဆရာတော် ဦးသြဘာသ။

၃။ ဆရာတော် ဦးဇောတိက။

၄။ ဆရာတော် ဦးမည္ဇာဇောတ ဂဏဝါစက အစိုးရဓမ္မာစရိယ။

၅။ ဆရာတော် ဦးကုမာရ နိုင်ငံတော်ပရိယတ္တိသာသနာ့တက္ကသိုလ် (ရန်ကုန်) ဝိနယမဟာဌာန ဂဏဝါစက, အာရာမ်မှူး, အစိုးရဓမ္မာစရိယ။

၆။ ဆရာတော် ဦးပညာသာမိ အစိုးရဓမ္မာစရိယ။

၇။ ဆရာတော် ဦးပရမ။

၈။ ဆရာတော် ဦးပညာသီဟ အစိုးရဓမ္မာစရိယ။

၉။ ဆရာတော် ဦးစက္ကိန္ဒ။

၁၀။ ဆရာတော် ဦးဥဇ္ဇန။

၁၁။ ဆရာတော် ဦးပညိဿရ အစိုးရဓမ္မာစရိယ–

တို့ ဖြစ်ကြသည်။

တိပိဋကပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန်၌ အသုံးပြုသော ကျမ်းစဉ်ပုံ, အကွာရာစဉ်ပုံနှင့်

သင်္ကေတများ

ဤတိပိဋကပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန်၌ အသုံးပြုရသော ပါ, ဋ, ဋီ ကျမ်းစဉ်ပုံ အကွာရာစဉ်ပုံနှင့် သင်္ကေတပြုပုံတို့ကို သိရှိရန် ဖော်ပြပါအံ့။

ကျမ်းစဉ်ပုံ။ ။ဤအဘိဓာန်တွင် ပုဒ်တခုအတွက် ပါ, ဋ, ဋီ ကျမ်းများကို အကိုးအကားပြုရာ၌ မူရင်း ပဓာနကျသော ကျမ်းစာအလိုက် ကိုးကားထားသည်၊ တနည်းအားဖြင့် ကျမ်းစာ အနု အရင့် အဆင့်အတန်း ၃-မျိုးခွဲ၍ ကိုးကားထားသည်။

ဥပမာ။ ။ပါဠိတော်, ပြီးမှ အဋ္ဌကထာ, ပြီးမှ ဋီကာကျမ်းများကို အကိုးအကားပြုသည်။ ယင်း ပါဠိတော်တို့တွင်လည်း နိကာယ် ၅-ရပ် ပိဋကတ ၃-ပုံတွင် ခုဒ္ဒကနိကာယ်ဝင် ဝိနည်း ၅-ကျမ်းကို ဦးစွာကိုးကား၍ ပြီးမှ ဒီဃနိကာယ်၊ မဇ္ဈိမနိကာယ်၊ သံယုတ္တနိကာယ်၊ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ်နှင့် ကျန် ခုဒ္ဒကနိကာယ်ဝင်ကျမ်းများကို အစဉ်အလိုက် ကိုးကားသည်။

ကျန် ခုဒ္ဒကနိကာယ်ဝင်ကျမ်းတွင်လည်း အဘိဓမ္မာ ၇-ကျမ်းကို ဦးစွာကိုးကား၍ ပြီးမှ ပဋ္ဌာန်းမဟာဒေသနာ စသော ပါဠိတော်များကို ကိုးကားသည်။

သို့ရာတွင် အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်သည် ဝိနယဝေါဟာရ-ပုဒ်ဖြစ်ပါမူ ဝိနည်းကျမ်းများကို ဦးစားပေး၍ လည်းကောင်း၊ အခြား အဘိဓမ္မဝေါဟာရ, သုတ္တန္တဝေါဟာရပုဒ်တို့ဖြစ်ပါမူ အဘိဓမ္မာကျမ်း, သုတ္တန် ကျမ်းများကို ဦးစားပေး၍လည်းကောင်း ကိုးကားသည်လည်း ရှိသည်။

ကျမ်းမည်သင်္ကေတ။ ။ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ, ဋီကာ ကျမ်းစာအမည်များကို ဖော်ပြရာ၌ အပြည့်အစုံ မဖော်ပြပဲ အတိုကောက်သင်္ကေတနည်းဖြင့် ပြဆို၍ နိကာယ်ကျမ်းစာ အရေ အတွက်အလိုက် ၁-၂-၃-၄-ကဏန်းများဖြင့်လည်း ပူးတွဲပြဆိုထားသည်။

ဥပမာ။ ။ဒီနည်းပါဠိတော် ၅-ကျမ်းတွင် နံပါတ် ၁-ဖြစ်သော ပါရာဇိကဏ်ပါဠိတော်ကျမ်းကို ဝိ၊၁။-ဟု သင်္ကေတပြု၍ သုံးစွဲထားသည်။

တိပိဋကပါဠိ-မြန်မာ အဘိဓာန်

ကျမ်းစဉ်ပုံနှင့် ကျမ်းမည်သင်္ကေတများ

အမှတ်စဉ်	ပါဠိတော်		သင်္ကေတ	အမှတ်စဉ်	အဋ္ဌကထာ			သင်္ကေတ
				ဝိနည်း ၅-ကျမ်း				
၁။	ပါရာဇိကပါဠိ		ဝိ၊ ၁။	၁	ပါရာဇိကကဏ္ဍအဋ္ဌကထာ		(ပ)	ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။
၂။	ပါစိတ္တိယပါဠိ		ဝိ၊ ၂။	၂		။	(ဒု)	ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။
၃။	မဟာဝဂ္ဂပါဠိ		ဝိ၊ ၃။	၃	ပါစိတ္တိယဒီ	။		ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။
၄။	စူဠဝဂ္ဂပါဠိ		ဝိ၊ ၄။	၄	စူဠဝဂ္ဂဋီ	။		ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။
၅။	ပရိဝါရပါဠိ		ဝိ၊ ၅။	၅	ကင်္ခါဝိတရဏီ	။		ကင်္ခါ
				၆	ဝိနယသင်္ဂဟ	။		ဝိ၊ သင်္ဂ
				သုတ် ၃-ကျမ်း				
၆။	သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂပါဠိ		ဒီ၊ ၁။	၇	သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ	။		ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။
၇။	မဟာဝဂ္ဂပါဠိ		ဒီ၊ ၂။	၈	မဟာဝဂ္ဂ	။		ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။
၈။	ပါထိကဝဂ္ဂပါဠိ		ဒီ၊ ၃။	၉	ပါထိကဝဂ္ဂ	။		ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။
				မဇ္ဈိမနိကာယ် ၃-ကျမ်း				
၉။	မူလပဏ္ဏာသပါဠိ		မ၊ ၁။	၁၀	မူလပဏ္ဏာသ	။	(ပ)	မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။
၁၀။	မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသပါဠိ		မ၊ ၂။	၁၁	။	။	(ဒု)	မ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။
၁၁။	ဥပရိပဏ္ဏာသပါဠိ		မ၊ ၃။	၁၂	မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသ	။		မ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။
				၁၃	ဥပရိပဏ္ဏာသ	။		မ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။
				သံယုတ္တနိကာယ် ၃-ကျမ်း				
၁၂။	သံယုတ္တပါဠိ	(ပ)	သံ၊ ၁။	၁၄	သံယုတ္တ	။	(ပ)	သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။
၁၃။	။	(ဒု)	သံ၊ ၂။	၁၅	။	။	(ဒု)	သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။
၁၄။	။	(တ)	သံ၊ ၃။	၁၆	။	။	(တ)	သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။
				အင်္ဂုတ္တရနိကာယ် ၃-ကျမ်း				
၁၅။	အင်္ဂုတ္တရပါဠိ	(ပ)	အံ၊ ၁။	၁၇	အင်္ဂုတ္တရ	။	(ပ)	အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။
၁၆။	။	(ဒု)	အံ၊ ၂။	၁၈	။	။	(ဒု)	အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။
၁၇။	။	(တ)	အံ၊ ၃။	၁၉	။	။	(တ)	အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။

ကျမ်းစဉ်ပုံနှင့် ကျမ်းမည် သင်္ကေတများ

အမှတ်စဉ်	ပါဠိတော်		သင်္ကေတ	အမှတ်စဉ်	အဋ္ဌကထာ		သင်္ကေတ
	အဘိဓမ္မာနှင့် ခုဒ္ဒနိကာယ်ကျမ်းများ						
၁၈။	ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိ		အဘိ၊ ဓ။	၂၀	အဋ္ဌသာလိနီ အဋ္ဌကထာ။		အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။
၁၉။	ဝိဘင်္ဂပါဠိ		အဘိ၊ ဝိ။	၂၁	သမ္မောဟဝိနောဒနီ။		အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၀။	ဓာတုကထာ+ပုဂ္ဂလပညတ်		အဘိ၊ ပု။	၂၂	ပဋ္ဌာနကရဏ	။	အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။
၂၁။	ကထာဝတ္ထုပါဠိ		အဘိ၊ က။	၂၃	ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂ	။ (ပ)	ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂၂။	ယမကပါဠိ	(ပ)	ယမက၊ ၁။	၂၄	။	။ (ဒု)	ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၃။	။	(ဒု)	။ ၊ ၂။	၂၅	ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂ	။ (ပ)	ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။
၂၄။	။	(တ)	။ ၊ ၃။	၂၆	။	။ (ဒု)	ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။
၂၅။	ပဋ္ဌာနပါဠိ	(ပ)	ပဋ္ဌာန ၊ ၁။	၂၇	ခုဒ္ဒကပါဋ	။	ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။
၂၆။	။	(ဒု)	။ ၊ ၂။	၂၈	ဓမ္မပဒ	။ (ပ)	ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂၇။	။	(တ)	။ ၊ ၃။	၂၉	။	။ (ဒု)	ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၈။	။	(စ)	။ ၊ ၄။	၃၀	ဥဒါန	။	ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊
၂၉။	။	(မ)	။ ၊ ၅။	၃၁	ဣတိဝုတ္တက	။	ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။
၃၀။	ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂပါဠိ		ပဋိသံ	၃၂	သုတ္တနိပါတ	။ (ပ)	သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။
၃၁။	ခုဒ္ဒကပါဋပါဠိ		ခုဒ္ဒက	၃၃	။	။ (ဒု)	။ ၊ဋ္ဌ၊၂။
၃၂။	ဓမ္မပဒပါဠိ		ဓမ္မ	၃၄	ဝိမာနဝတ္ထု	။	ဝိမာန၊ဋ္ဌ။
၃၃။	ဥဒါနပါဠိ		ဥဒါန	၃၅	ပေတဝတ္ထု	။	ပေတ၊ဋ္ဌ။
၃၄။	ဣတိဝုတ္တကပါဠိ		ဣတိဝုတ်	၃၆	ထေရဂါထာ	။ (ပ)	ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။
၃၅။	သုတ္တနိပါတပါဠိ		သုတ္တနိ	၃၇	။	။ (ဒု)	ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။
၃၆။	ဝိမာနဝတ္ထုပါဠိ		ဝိမာန	၃၈	ထေရီဂါထာ	။	ထေရီ၊ဋ္ဌ။
၃၇။	ပေတဝတ္ထုပါဠိ		ပေတ	၃၉	အပဒါန	။ (ပ)	အပ၊ဋ္ဌ၊၁။
၃၈။	ထေရဂါထာပါဠိ		ထေရ	၄၀	။	။ (ဒု)	အပ၊ဋ္ဌ၊၂။
၃၉။	ထေရီဂါထာပါဠိ		ထေရီ	၄၁	ဗုဒ္ဓဝံသ	။	ဗုဒ္ဓဝ၊ဋ္ဌ။
၄၀။	အပဒါနပါဠိ	(ပ)	အပ၊ ၁။	၄၂	စရိယာပိဋကတ	။	စရိယာ၊ဋ္ဌ။
၄၁။	အပဒါနပါဠိ	(ဒု)	အပ၊ ၂။	၄၃	မဟာနိဒ္ဒေသ	။	မဟာနိ၊ဋ္ဌ။
၄၂။	ဗုဒ္ဓဝံသ		ဗုဒ္ဓဝံ	၄၄	စူဠနိဒ္ဒေသ	။	စူဠနိ၊ဋ္ဌ။
၄၃။	စရိယာပိဋကပါဠိ		စရိယာ	၄၅	ဇာတက	။ (ပ)	ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။
၄၄။	မဟာနိဒ္ဒေသပါဠိ		မဟာနိ	၄၆	။	။ (ဒု)	ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။
၄၅။	စူဠနိဒ္ဒေသပါဠိ		စူဠနိ	၄၇	။	။ (တ)	ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။
၄၆။	ဇာတကပါဠိ	(ပ)	ဇာ၊ ၁။	၄၈	။	။ (စ)	ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။
၄၇။	။ ။	(ဒု)	ဇာ၊ ၂။	၄၉	။	။ (မ)	ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။
၄၈။	နေတ္တိပါဠိ	။	နေတ္တိ	၅၀	။	။ (ဆ)	ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။
၄၉။	ပေဋကောပဒေသပါဠိ		ပေဋကော	၅၁	။	။ (သ)	ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။
၅၀။	မိလိန္ဒပဉ္ဟပါဠိ		မိလိန္ဒ	၅၂	နေတ္တိ	။	နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။

ကျမ်းစဉ်ပုံနှင့် ကျမ်းမည် သင်္ကေတများ

အမှတ်စဉ်	ဋ္ဌိကာ		သင်္ကေတ
	ဝိနည်းဋ္ဌိကာကျမ်းများ		
၁။	ဝဇိရဗုဒ္ဓိဋ္ဌိကာ		ဝဇိရ။
၂။	သာရတ္ထဒီပနီဋ္ဌိကာ	(ပ)	သာရတ္ထ၊ ၁။
၃။	။	(ဒု)	။ ၊ ၂။
၄။	။	(တ)	။ ၊ ၃။
၅။	ဝိမတိဝိနောဒနီဋ္ဌိကာ	(ပ)	ဝိမတိ။ ၁။
၆။	။	(ဒု)	။ ၂။
၇။	ကင်္ခါဝိတရဏိဋ္ဌိကာ		ကင်္ခါ၊ ဋ္ဌီ။
၈။	ကင်္ခါဝိတရဏီဋ္ဌိကာသစ်		ဂ.ခ်ါ၊ ဋ္ဌီ၊ သစ်။
	ဒီဃနိကာယ်ဋ္ဌိကာများ		
၉။	သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂဋ္ဌိကာ		ဒီ၊ ဋ္ဌီ၊ ၁။
၁၀။	သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂဋ္ဌိကာသစ်	(ပ)	သီ၊ ဋ္ဌီ၊ သစ်၊ ၁။
၁၁။	။	(ဒု)	သီ၊ ဋ္ဌီ၊ သစ်၊ ၂။
၁၂။	မဟာဝဂ္ဂဋ္ဌိကာ		ဒီ၊ ဋ္ဌီ၊ ၂။
၁၃။	ပါထိကဝဂ္ဂဋ္ဌိကာ		ဒီ၊ ဋ္ဌီ၊ ၃။
	မဇ္ဈိမနိကာယ်ဋ္ဌိကာများ		
၁၄။	မူလပဏ္ဏာသဋ္ဌိကာ	(ပ)	မ၊ ဋ္ဌီ၊၁။
၁၅။	။	(ဒု)	မ၊ ဋ္ဌီ၊ ၂။
၁၆။	မဇ္ဈိမ-ဥပရိ-ပဏ္ဏာသဋ္ဌိကာ		မ၊ ဋ္ဌီ။ ၃။
	သံယုတ္တနိကာယ်များ		
၁၇။	သံယုတ္တဋ္ဌိကာ	(ပ)	သံ။ ဋ္ဌီ၊ ၁။
၁၈။	။	(ဒု)	သံ၊ ဋ္ဌီ၊ ၂။
	အင်္ဂုတ္တရနိကာယ်ဋ္ဌိကာများ		
၁၉။	အင်္ဂုတ္တရဋ္ဌိကာ	(ပ)	အံ၊ ဋ္ဌီ၊ ၁။
၂၀။	။	(ဒု)	အံ၊ ဋ္ဌီ၊ ၂။
၂၁။	။	(ထ)	အံ၊ ဋ္ဌီ၊၃။
၂၂။	မူလဋ္ဌိကာ၊ အနုဋ္ဌိကာ	(ပ)	မူလဋ္ဌီ၊ ၁။ အနုဋ္ဌီ၊ ၁။
၂၃။	။ ။	(ဒု)	။ ၊ ၂။ ။ ၊ ၂။
၂၄။	မူလဋ္ဌိကာ၊ အနုဋ္ဌိကာ	(တ)	မူလဋ္ဌီ၊ ၃။ အနုဋ္ဌီ၊ ၃။
၂၅။	ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂမဟာဋ္ဌိကာ	(ပ)	ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋ္ဌီ၊ ၁။
၂၆။	။	(ဒု)	။ ၊ ဋ္ဌီ၊ ၂။
၂၇။	နေတ္တိဋ္ဌိကာ၊ နေတ္တိဝိဘာဝိနီ		နေတ္တိ၊ ဋ္ဌီ။ နေတ္တိ၊ ဝိ။

ယခင်ထွက်ပြီး အဘိဓာန်အချို့တို့၌ မပါဝင်သေးသော

ဂန္ထန္တရကျမ်းများစာရင်း

ဦးရေ	ကျမ်းအမည်	ပုံနှိပ်တိုက်နှင့်ခုနှစ်	ကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်
၁	မဏိဒီပဋ္ဌိကာ (ပ)	သုဓမ္မဝတီပုံနှိပ်တိုက် ၁၂၉၁-ခု။	အရှင်မဟာဓရိယဝံသဓမ္မသေနာ-ပတိမဟာထေရ်
၂	။	ပေမူ	။
၃	နေတ္တိမဟာဋ္ဌိကာ	။	အရှင်ဥာဏဝံသမဟာထေရ်
၄	ပရမတ္ထဒီပနီခေါ် သင်္ဂြိဟ် မဟာဋ္ဌိကာ	ဣစ္ဆာသယပိဋ္ဌကတ်ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၃၁၀-ခု။	လယ်တီဆရာတော်
၅	အနုဒီပနီ	ဟံသာဝတီ ပိဋ္ဌကတ်ပုံနှိပ်တိုက်၊ (မန္တလေး)၊ ၁၉၂၀-ခု။	။
၆	အက္ခရဋ္ဌိကာမည်သော သင်္ဂြိဟ်မဟာဋ္ဌိကာသစ်	ပြည်ကြီးမဏ္ဍိုင်ပိဋ္ဌကတ်ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၀၆-ခု။	ပခန်းကြီးမြို့၊ နေရင်းရွာ၊ တလိုင်းကုန်းဆရာတော်
၇	ကစ္စာယနဝဏ္ဏနာ	ပြည်ကြီ.မိတ်ဆွေပိဋ္ဌကတ်ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၀၆-ခု။	အရှင်ဝိဇိတာဝီမဟာထေရ်
၈	သံပျင်ဋ္ဌိကာ	ပြည်ကြီးမဏ္ဍိုင်ပိဋ္ဌကတ်ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၂၈၇-ခု။	သံပျင်အမတ်
၉	သုဗောဓာလင်္ကာရ	ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၆၄-ခု။	အရှင်သံဃရက္ခိတမဟာသာမိ မထေရ်
၁၀	သုဗောဓာလင်္ကာရ ပုရာဏဋ္ဌိကာ	။	။
၁၁	အဘိနဝဋ္ဌိကာ	။	အရှင်သိရီဓမ္မကိတ္တိရတန ပဒ္ဓေါတ
၁၂	နိရုတ္တိသာရမဉ္ဇူသာ ဋ္ဌိကာပါဋ္ဌ	ပြည်ကြီးမဏ္ဍိုင်ပိဋ္ဌကတ်ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၁၃-ခု။	မဟာထေရ် (ဒါဋ္ဌာနာဂရာဇဂုရု) သဒ္ဓမ္မသိရိ-မဟာထေရ်
၁၃	မိလိန္ဒဋ္ဌိကာ	အနုလာပုံနှိပ်တိုက်၊ ကိုလံဘို၊ သီဟိုဠ်၊ ၁၉၆၂-ခု။	မဟာတိပိဋ္ဌကစူဠာဘယထေရ်
၁၄	ပါတိမောက္ခပဒတ္ထအနုဝဏ္ဏနာပါဋ္ဌ	ပြည်ကြီးမဏ္ဍိုင်ပိဋ္ဌကတ်ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၀၈-ခု။	(စလင်း)အရှင်ဝိစိတ္တ မဟာထေရ်
၁၅	ဗာလာဝတာရပါဋ္ဌ	ကဝိမျက်မှန်စာပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၂၈၉-ခု။	အရှင်ဓမ္မကိတ္တိမထေရ်
၁၆	ဗာလာဝတာရဋ္ဌိကာ	ကဝိန္ဒာသီရိစာပုံနှိပ်တိုက်၊ (ရန်ကုန်)၊ ၁၂၆၂-ခု။	အရှင်သိရိသုမင်္ဂလမထေရ်
၁၇	သုတ္တနိဒ္ဒေသပါဋ္ဌ	ဇမ္ဗူ.မိတ်ဆွေ ပိဋ္ဌကတ် ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၁၂-ခု။	အရှင်သဒ္ဓမ္မဇောတိပါလ မထေရ်

ဦး ရေ	ကျမ်းအမည်	ပုံနှိပ်တိုက်နှင့်ခုနှစ်	ကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်
၁၈	သဒ္ဒါဒယ်၁၅-စောင် ပါဠိ	ဂျစ္ဆာသယပိဋကတ်ပုံနှိပ်တိုက် ၁၃၂၆-ခု။	ရှေးဆရာရှင်မျှား
၁၉	သဒ္ဒါဒယ်ဋီကာပါဠိ (ပ)	သုဓမ္မဝတီပုံနှိပ်တိုက်၊၁၉၂၉ခု။	။
၂၀	။ (ဒု)	။ ၁၉၂၈-ခု	။
၂၁	။ (တ)	။ ၁၉၂၉-ခု။	။
၂၂	နယမုခဒီပနီပါဠိ	။ ၁၉၃၃-ခု။	အရှင်ဇမ္ဗုဇေမထေရ်
၂၃	ရူပဘေဒပကာသနီ သစ်ပါဠိ	။ ။	အရှင်ပဏ္ဍိတဝံသမထေရ်
၂၄	(ဝိနည်း)မဟာဝါဂဏ္ဌိသစ်	ရတနာသိဒ္ဓိပိဋကတ်ပုံနှိပ်တိုက် (မန္တလေး)၊၁၂၈-ခု။	စလင်းဆရာတော် ဦးပဏ္ဍိစ္စ
၂၅	အဋ္ဌသာလိနီဂဏ္ဌိသစ်	ကဝိမျက်မှန်စာပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၂၆၁-ခု။	မြို့ပြင်ကြီးဆရာတော်
၂၆	သီလက္ခန်ဂဏ္ဌိ	ပိဋကတ်တော်ပြန်ပွားရေး ပုံနှိပ်တိုက်၊၁၃၁၄-ခု။	ချောင်းကောက်ဆရာတော် အရှင်သဒ္ဓမ္မနန္ဒိ
၂၇	သမ္မန္တစိန္တာဂဏ္ဌိသစ်	ရတနာဒီပံ ပိဋကတ်ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၃၁၇-ခု။	မောင်းထောင်ဆရာတော် အရှင်ဝေသဝဏ္ဏမထေရ်
၂၈	အဘိဓမ္မတ္ထ သင်္ဂြိဟ်ဂဏ္ဌိ	သုဓမ္မဝတီပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၂၄-ခု။	ဘုရားကြီးဆရာတော်
၂၉	နေတ္တိဟာရတ္ထဒီပနီ	ဟံသာဝတီပိဋကတ်ပုံနှိပ် တိုက်၊၁၉၄၀-ခု။	ညောင်ကန်ဆရာတော် ဦးဗုဓ
၃၀	(သဒ္ဒတ္ထဘေဒစိန္တာ၊ ကစ္စာယနသာရ) အနုဒီပနီ	သုဓမ္မဝတီပုံနှိပ်တိုက် ၁၂၉၅-ခု။	ကန်ဦးဆရာတော်
၃၁	သာသနဝံသပ္ပဒီပိကာ	ဘောဂဝတီ စာပုံနှိပ်တိုက် ၁၂၇၅-ခု။	မောင်းထောင်ဆရာတော် အရှင်ပညာသာမိ
၃၂	မဟာသုတကာရီ မဃဒေဝလင်္ကာသစ်	ပြည်ကြီးမဏ္ဍိုင် ပိဋကတ်ပုံနှိပ် တိုက်၊၁၉၆၂-ခု။	မန်လည်ဆရာတော်
၃၃	သာသနဇဟုဿုတပ္ပ-ကာသနီ	ဒီးဒုတ်သစ်ပင်စာပုံနှိပ်တိုက် ၁၂၉၀-ခု။	ဘုရားဖြူဆရာတော်
၃၄	(ပိဋကတ် ၃-ပုံ စာတမ်းခေါ်) ပိဋကတ်တော်သမိုင်း	ဟံသာဝတီပုံနှိပ်တိုက် ၁၉၅၉-ခု။	(မိုင်းခိုင်းမြို့စား ပိဋကတ် တော်အုပ်)မင်းကြီး မဟာသီရိဇေယျသူ
၃၅	ဟေါရာဏဒီပနီ(ပ)	။ ၁၉၆၁-ခု။	မော်ဘီဆရာသိန်း

ဦးရေ	ကျမ်းအမည်	ပုံနှိပ်တိုက်နှင့်ခုနှစ်	ကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်
၃၆	ကဗျာသင်္ဂဟမေဒနီ	ဟံသာဝတီပုံနှိပ်တိုက်။ ၁၉၆၆-ခု။	ရှေးပညာရှိ ကဝိစာဆိုရှင်များ(စုဆောင်းသူ ပညာ-အုပ် ဦးမင်းလှင်)
၃၇	ဥတုဘောဇနသင်္ဂဟ ကျမ်း	။ ၁၉၆၅-ခု။	ယောမြို့စား အတ္တင်းဝန် ဦးဘိုးလှိုင်
၃၈	ဒီပဝံသ	ဂုဏသေန သမာဂမပုံနှိပ်တိုက် ကိုလံဘို၊သီဟိုဠ်၊၁၉၅၉-ခု။	သီဟိုဠ်၊သာသနာပြု ရှေးဆရာများ
၃၉	မဟာဝံသ	။	မဟာနာမ,ဓမ္မကိတ္တိ, သီဒ္ဓတ္ထ, ဗုဒ္ဓရက္ခိတစသော မထေရ်များ
၄၀	ထူပဝံသ	။ ၁၉၆၂-ခု။	ဝါစိသရမဟာထေရ်
၄၁	သမန္တကူဋဝဏ္ဏနာ	။ ၁၉၅၉-ခု။	ဝေဒေဟမဟာထေရ်
၄၂	မဟာဝံသဋီကာ	အစိုးရပုံနှိပ်တိုတ်၊ကိုလံဘို၊ သီဟိုဠ်၊၁၈၉၅-ခု။	သီဟိုဠ်၊သာသနာပြု ရှေးဆရာ ရှင်
၄၃	တေလကဋာဟဂါထာ	ဂန္ဓာလောကပုံနှိပ်တိုက် ၁၉၀၀-ခု။	ဂလျာဏီယမဟာထေရ်

နိဿယကျမ်းများစာရင်း

ဦး ရေ	ကျမ်းအမည်။	ပုံနှိပ်တိုက်နှင့်ခုနှစ်	ကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်
၁။	အဂ္ဂုတ္တိုရ်ပါဠိတော် နိဿယ(ပ)	သုဓမ္မဝတီ ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၁၁-ခု	ဒုတိယဗားကရာ သာသနာပိုင် ဆရာတော်
၂။	။ (ဒု)	။	။
၃။	။ (တ)	ဇမ္ဗူ။ မိတ်ဆွေပိဋကတ်ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၂၅-ခု	။
၄။	(ဝိနည်း)မဟာဝါ အဋ္ဌကထာနိဿယ	ပဒေသာပိဋကတ်ပုံနှိပ်တိုက် (မန္တလေး) ၁၃၂၂	မအူဆရာတော်
၅။	ကခ်ါဝိတရဏီအဋ္ဌကထာ နိဿယ(ပ)	မဂ်လာဇေယျုံစာပုံနှိပ်တိုက် (ရန်ကုန်) ၁၂၇၅	ရေစကြိုဆရာတော်အရှင် ဂန္ဓသာရ မဟာထေရ်
၆။	။ (ဒု)	ဟံသာဝတီ ပိဋကတ်ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၂၉၈-ခု	။
၇။	။(ယောမှ)	ဣန္ဒာသယ ပိဋကတ်ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၃၁၆-ခု။	အရှင်ဇောတယန္တ မဟာထေရ်
၈။	(သုတ်)မဟာဝါအဋ္ဌကထာ နိဿယ (ပ)	ဟံသာဝတီပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၆၀-ခု၊	အရှင်နန္ဒဝံသ မဟာထေရ်
၉။	။(ဒု)	။ ၁၉၆၅။	။
၁၀။	(သုတ်) ပါထေယျ အဋ္ဌကထာနိဿယ (ပ)	ဇမ္ဗူ။ မိတ်ဆွေပိဋကတ်ပုံနှိပ်တိုက်။ ၁၉၁၈-ခု။	သဲအင်းဆရာတော် အရှင်ပညာဇောတ မဟာထေရ်
၁၁။	။ (ဒု)	။	။
၁၂။	ပဋ္ဌမကြိုက်အဋ္ဌကထာ နိဿယ (ပ)	။ ၁၉၁၆-ခု။	ဂူကြီးဆရာတော် အရှင်ပညာ မဟာထေရ်
၁၃။	။ (ဒု)	။ ၁၉၁၆-ခု။	။
၁၄။	ဝိသုဒ္ဓိမဂ်နိဿယ (တ)	ဗုဒ္ဓသာသနအဖွဲ့ ပုံနှိပ်တိုက် ၁၉၆၇-ခု။	ပြည်ဆရာတော်
၁၅။	။ (စ)	။	။
	။ (မ)	။	။
၁၆။	ဋီကာကျော်နိဿယ	မဂ်လာတိုင်း စာပုံနှိပ်တိုက် ၁၉၆၈-ခု(ရန်ကုန်) ၁၉၂၄-ခု။	ဒုဂီယဗားကရာ သာသနာပိုင် ဆရာတော်
၁[illegible]။	ရူပသိဒ္ဓိနိဿယ	ဣန္ဒာသယ ပိဋကတ်ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၂၂၄-ခု။	ညောင်ကန်ဆရာတော် ဦးဗုဓ

တိပိဋ္ဌက ပါဠိ-မြန်မာ အဘိဓာန်

အက္ခရာစဉ် ကျမ်းညွှန်း သင်္ကေတ

အံ၊ ၁။ ၂။ ၃။	အင်္ဂုတ္တိရ်ပါဠိတော် (ပ၊ ဒု၊ တ)
အံ၊ ဌီ။ ၁။ ၂။ ၃။	အင်္ဂုတ္တိရ်ဋီကာ (ပ၊ ဒု၊ တ)
အံ၊ ဋ္ဌ။ ၁။ ၂။ ၃။	အင်္ဂုတ္တိရ်အဋ္ဌကထာ (ပ၊ ဒု၊ တ)
အဋ္ဌသာ၊ ယောဇ။	အဋ္ဌသာလိနီယောဇနာ။
အဋ္ဌသာ၊ သျှ။ ၁။ ၂။ ၃။	အဋ္ဌသာလိနီနိဿယ(ပ၊ ဒု၊ တ)
အဒ္ဓမာဂဓီ၊ ဓာန်။	အဒ္ဓမာဂဓီအဘိဓာန်။
အနုဋီ၊ ၁။	ဓမ္မသင်္ဂဏိအနုဋီကာ။
အနုဋီ၊ ၂။	ဝိဘင်းအနုဋီကာ။
အနုဋီ၊ ၃။	ပဋ္ဌာနကရဏအနုဋီကာ။
အပ။ ၁။ ၂။	အပဒါန်ပါဠိတော် (ပ၊ ဒု)
အပ၊ ဋ္ဌ။ ၁။ ၂။	အပဒါန်ဋ္ဌကထာ (ပ၊ ဒု)
အဘယာ၊ ဓာန်၊ သျှ။	အဘယာဆုမ ဆရာတော် ပြုစုသော အဘိဓာန်နိဿယသစ်။
အဘိ၊ ဂ။	အဘိဓမ္မပိဋကတ၊ ကထာဝတ္ထုပါဠိတော်။
အဘိ၊ ဋ္ဌ။ ၁။ ၂။ ၃။	အဋ္ဌသာလိနီ။ သမ္မောဟဝိနောဒနီ။ ပဋ္ဌာနကရဏ။
အဘိ၊ ဓ။	အဘိဓမ္မပိဋကတ၊ ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်။
အဘိ၊ ပု။	အဘိဓမ္မပိဋကတ၊ ပုဂ္ဂလပညတ်ပါဠိတော်။
ဣတိဝုတ်။ (ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။)	ဣတိဝုတ်ပါဠိ။ (ဣတိဝုတ္တကဋ္ဌကထာ။)
ဥဒါန။ (ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။)	ဥဒါနပါဠိ။ (ဥဒါနဋ္ဌကထာ။)
ကခ်ီ။	ကခ်ီဝိတရဏီအဋ္ဌကထာ။
ကခ်ီ၊ ဋီ။	ကခ်ီဝိတရဏီပုရာဏဋီကာ (ကခ်ီဋီကာဟောင်း။)
ကခ်ီ၊ ဋီ၊ သစ်။	ကခ်ီဝိတရဏီအဘိနဝဋီကာ (ကခ်ီ၊ဋီကာသစ်။)
ကခ်ီ၊ ယော။ မဟာဋီ။ ၁။ ၂။ ၃။ ၄။	ကခ်ီယောဇနာမဟာဋီကာ (ပ၊ ဒု၊ တ၊ စ)
ကစ္စည်း	ကစ္စည်းသဒ္ဒါကြီး သုတ်နံပါတ်။
ကစ္စာယနဝဏ္ဏနာ။	ကစ္စာယနဝဏ္ဏနာ။
ကျော်အောင်၊ ဓာန်၊ သျှ။	ကျော်အောင်စံထားဆရာတော် ပြုစုသောအဘိဓာန်နိဿယ။
ခုဒ္ဒက။ (ခုဒ္ဒ၊ ဋ္ဌ။)	ခုဒ္ဒကပါဋ္ဌပါဠိ။ (ခုဒ္ဒကပါဋ္ဌအဋ္ဌကထာ။)
ခုဒ္ဒသိက္ခာ။ (ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ သျှ။)	ခုဒ္ဒသိက္ခာ။ (ယင်းနိဿယ၊ ဆရာတော်ဦးဗုဒ္ဓမူ။)
ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ ဋီ။	ခုဒ္ဒသိက္ခာပုရာဏဋီကာ (ဋီကာဟောင်း။)

ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ ဌ၊ ဆစ်။	ခုဒ္ဒသိက္ခာအဘိနဝဋ္ဌကာ (ဌ၊ကာဆစ်။)
စရိယာ။ (စရိယာ၊ ဌ။)	စရိယာပိဋကပါဠိ။ (စရိယာပိဋကအဋ္ဌကထာ။)
စိန္တာ။ (စိန္တာ၊ ဒီပနီ။)	သဒ္ဒတ္ထဘေဒစိန္တာ။ (ယင်း ဒီပနီ။)
စိန္ဆာမဏိ။	သဒ္ဒတ္ထစိန္တာမဏိသက္ကတအဘိဓာန်။
စိန္တာ၊ မဟာဋီ။	သဒ္ဒတ္ထဘေဒစိန္တာမဟာဋီကာ။
စူဠနိ။ (စူဠနိ၊ ဌ။)	စူဠနိဒ္ဒေသပါဠိ။ (စူဠနိဒ္ဒေသအဋ္ဌကထာ။)
စူဠဝံသ။	စူဠဝံသအင်္ဂလိပ်မှ (P-T-S)
စေတိယုပ္ပတ္တိဒီပနီ။	စေတိယုပ္ပတ္တိဒီပနီ (အရှင်ကေလာသ။)
ဇာ။ ၁။ ၂။	ဇာတကပါဠိ (ပ၊ ဒု)
ဇာ၊ ဌီ။ သ္ဒီမဟုတ် ဇာ၊ ဌီ၊ ပေ။	ဇာတ်ဋီကာ၊ မောင်းထောင်ဆရာတော် အရှင်ပညာသာမိ။
ဇာ၊ ဌ။ ၁–၇။	ဇာတကဋ္ဌကထာ (ပဌမ–သတ္တမ)
ဇာတ်ဝတ္ထု။	ညောင်ကန်ဆရာတော် အရှင်ကဝိန္ဒ–ပြု၊ မင်းပူး ဦးသြဘာသပြု ၂–မျိုး၊ တမျိုးမျိုးကို အမည်ဖော်၍ ညွှန်းသည်။
တေလကဋ္ဌာဟဂါထာ။	တေလကဋ္ဌာဟဂါထာ။
တောင်ပေါက်၊ ခန်၊ သျှ။	တောင်ပေါက်ဆရာတော် ပြုစုသော အဘိဓာန် နိဃဏ္ဍသစ်။
ထူပဝံသ။	ထူပဝံသပါဠိ (ဓမ္မကိတ္တိထေရ်–ပြု)
ထေရ။	ထေရဂါထာပါဠိ။
ထေရ၊ဌ။၁။ ၂။	ထေရဂါထာ အဋ္ဌကထာ (ပ၊ဒု)
ထေရီ။ (ထေရီ၊ဌ။)	ထေရီဂါထာပါဠိ။ (ထေရီဂ်ထာ အဋ္ဌကထာ။)
ထောမ။	သဒ္ဒတ္ထ ထောမ မဟာနိဓိ သက္ကတ အဘိဓာန်။
ဒီ၊၁။ ၂။၃။	သီလက္ခန္ဓ။ မဟာဝဂ္ဂ။ ပါထိကဝဂ္ဂ။
ဒီ၊ဌီ။၁။ ၂။၃။	သီလက္ခန္ဓ-မဟာ-ပါထိက-ဝဂ္ဂဋီကာ။
ဒီ၊ဌ။၁။ ၂။၃။	သီလက္ခန္ဓ-မဟာ-ပါထိက-ဝဂ္ဂအဋ္ဌကထာ။
ဒီပဝံသ။	ဒီပဝံသပါဠိ။
ဓမ္မ။	ဓမ္မပဒပါဠိ။
ဓမ္မ၊ဌ။၁။ ၂။	ဓမ္မပဒအဋ္ဌကထာ (ပ၊ဒု)
ဓာန်။ဓာန်၊ဌီ။	အဘိဓာန် (အဘိဓာနပ္ပဒီပိကာ) ဂါထာ။ (ဌီကာ)
ဓာန်၊ဌီ၊သျှ။၁။ ၂။	အဘိဓာန်ဌီကာနိသျှ (ပ၊ဒု)
နိဒ္ဒေသ။	သုတ္တနိဒ္ဒေသ။
နိတိ၊ ၁။ (နိတိ၊၁။သျှ)	သဒ္ဒနီတိ ဓာတုမာလာ။ (ယင်းနိသျှ။)
နိတိ၊ ပဒ။ (နိတိ၊ပဒ။သျှ)	သဒ္ဒနီတိပဒမာလာ။ (ယင်းနိသျှ။)
နိတိ၊သုတ္တ။ (နိတိ၊သုတ္တ။သျှ)	သဒ္ဒနီတိသုတ္တမာလာ။ (ယင်းနိသျှ။)

နေတ္တိ။ (နေတ္တိ၊ဌ။)	နေတ္တိပါဠိ။ (နေတ္တိအဋ္ဌကထာ။)
နေတ္တိ၊ဋီ။	နေတ္တိဋီကာ။ (ဋီကာဟောင်း။)
နေတ္တိ၊ ဒီပနီ။	နေတ္တိဟာရတ္ထ ဒီပနီ (ဆရာတော် ဦးဗုဒ္ဓ–ပြု)
နေတ္တိ၊ဝိ။	နေတ္တိဝိဘာဝိနီ။
ပခုက္ကူ၊ဒီ၊သျှ။	ပခုက္ကူမှ သီလက္ခန် ပါဠိတော် နိသျှ။
ပခုက္ကူ၊ ဒီ၊ဌ၊ဘ။သျှ။	ပခုက္ကမှ သီလက္ခန် အဋ္ဌကထာနိသျှ (ပ၊ဒု)
ပခုက္ကူ၊ဒီ၊ဌ၊ ၂။သျှ။	ပခုက္ကူမှ သုတ်မဟာဝါ အဋ္ဌကထာနိသျှ (ပ၊ဒု)
ပခုက္ကူ၊ ဓာန်၊သျှ၊သစ်။	ပခုက္ကူမြို့ မဟာဝိသုတာရုံမတိုက် စာချဆရာတော် အရှင် ကေလာသ ဘီ–အေ (ဂုဏ်ထူး) ပြု။
ပဋ္ဌိသံ။	ပဋ္ဌိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂပါဠိ။
ပဋ္ဌိသံ၊ဌ။၁။ ၂။	ပဋ္ဌိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂ အဋ္ဌကထာ (ပ၊ဒု)
ပဋ္ဌာန။၁–၅။	ပဋ္ဌာနပါဠိ (မဋ္ဌမ–ပဉ္စမ)
ပါစိတ်၊ယော။	ပါစိတ္တိယဒိယောဇနာ။
ပါရာ၊ ဂဏ္ဌိသစ်။	ပါရာဇိကဏ် အဋ္ဌကထာ ဂဏ္ဌိသစ်။
ပါရာ၊ ဘာသာ၊ ဋီ။	ပါရာဇိကဏ် ဘာသာဋီကာ။
ပါဠိ–သီ၊ဓာန်။	ပါဠိ–သီဟိုဠ် အဘိဓာန်။
ပေတ။ (ပေတ၊ဌ။)	ပေတဝတ္ထုပါဠိ။ (ပေတဝတ္ထုအဋ္ဌကထာ။)
ဗုဒ္ဓဝံ။ (ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။)	ဗုဒ္ဓဝံသပါဠိ။ (ဗုဒ္ဓဝံသ အဋ္ဌကထာ။)
မ။၁။ ၂။၃။	မူလ–မဇ္ဈိမ–ဥပရိ–ပဏ္ဏာသပါဠိ
မအူ၊ ပါရာ၊ သျှ။	မအူမှ ပါရာဇိကဏ် အဋ္ဌကထာ နိသျှ (ပ၊ဒု၊တ၊စ)
မ၊ဋီ၊၁။ ၂။၃။	မူလ–မဇ္ဈိမ–ဥပရိ–ပဏ္ဏာသဋီကာ။
မ၊ဌ။၁။ ၂။၃။ဌ။	မူလ (ပ၊ဒု)–မဇ္ဈိမ–ဥပရိ–ပဏ္ဏာသအဋ္ဌကထာ။
မဏိဒီပ။၁။ ၂။ပေ။	မဏိဒီပဋီကာ (ပ၊ဒု၊ပေမှ)
မဏိမဇ္ဈ။၁။ ၂။	မဏိသာရမဇ္ဈိသာဋီကာ (ပ၊ဒု)
မဓုဋီ။၁။ ၂။	မဓုသာရတ္ထဒီပနီဋီကာ (ပ၊ဒု)
မဟာနိ။ (မဟာနိ၊ဌ။)	မဟာနိဒ္ဒေသပါဠိ။ (မဟာနိဒ္ဒေသ အဋ္ဌကထာ။)
မဟာဝံသ။	မဟာဝံသ (သီဟိုဠ်မှ) ပရိစ္ဆေဒ, ဂါထာ။
မဟာဝံသ၊ဋီ။	မဟာဝံသဋီကာ (သီဟိုဠ်မှ) စာမျက်နှာ။
မူလဋီ။၁။ ၂။၃။	ဓမ္မသင်္ဂဏီ–ဝိဘင်္ဂ–ပဋ္ဌာန၊ရဏ–မူလဋီကာ။
မုဒ္ဓဗောဓ (မုဒ္ဓဗောဓ၊ဋီ။)	မုဒ္ဓဗောဓ သက္ကတ ဗျာကရဏ်း။(ယင်းဋီကာ။)
မော၊ ဆေဒနီ။	မောဟဝိစ္ဆေဒနီ။
မောဂ်။ (မောဂ်၊သျှ။)	မောဂ္ဂလ္လာန်သဒ္ဒါကျမ်း။ (ယင်းနိသျှ။) ကဏ္ဍသုတ်။
မောဂ်၊ ပဋ္ဌကာ။	မောဂ္ဂလ္လာန်အဖွင့် ဝုတ္တိဝိဝရဏပဋ္ဌကာ။
ယမက။၁။ ၂။ဌ။	ယမကပါဠိ (ပ၊ဒု၊တ)
ရူ။ (ရူ၊ဋီ။)	ပဒရူပသိဒ္ဓိ။ (ယင်း–ဋီကာ။)
ရူ။ဘာသာ၊ဋီ။	ရူပသိဒ္ဓိဘာသာဋီကာ(ပ၊ဒု)
ဝဇိရ။	ဝဇိရဗုဒ္ဓိဋီကာ။

ဝါစပွတိ။	ဝါစပွတိ သက္ကတ အဘိဓာန်။
ဝိ၊ ဝ–၅။	ပါရာဇိက–ပါစိတ္တိယ–မဟာဝဂ္ဂ–စူဠဝဂ္ဂ ပါရိဝါရပါဠိ။
ဝိ၊ဌ။၁။ ၂။၃၊ ၄။	ပါရာဇိကကဏ္ဍ(ပ၊ဒု)ပါစိတ္တိ၃ဒီ စူဠဝဂ္ဂါဒီ–အဋ္ဌကထာ။
ဝိနယာလင်္ကာရ။၁။ ၂။	ဝိနယာလင်္ကာရဋီကာ(ပ၊ဒု)
ဝိ၊နိစ္ဆယ။	ဝိနယ ဝိနိစ္ဆယ။
ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဋီ။၁။ ၂။	ဝိနယဝိနိစ္ဆယဋီကာ(ပ၊ဒု)
ဝိဘာဝိနီ။	အဘိဓမ္မတ္ထဝိဘာဝနီဋီကာ(ဋီကာကျော်)။
ဝိမတိ။၁။ ၂။	ဝိမတိဝိနောဒနီဋီကာ(ပ·ဒု)
ဝိမာန။(ဝိမာန၊ဌ။)	ဝိမာနဝတ္ထုပါဠိ။(ဝိမာနဝတ္ထုအဋ္ဌကထာ။)
ဝိသုတာ။	မဟာဝိသုတာရုမနိကာယ သာသနာဝင် (အရှင်ကေလာသ–ပြု)
ဝိသုဒ္ဓိ။၁။ ၂။	ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂအဋ္ဌကထာ(ပ၊ဒု)
ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။ ၂။	ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂဋီကာ(ပ၊ဒု)
ဝိလ်ံ။S-E-D-	ဆာမိုနီယာဝိလ်ံ၏ သက္ကတ အင်္ဂလိပ်အဘိဓာန်။
ဝီလ်ံ။E-S-D-	ဆာမိုနီယာဝိလ်ံ၏ အင်္ဂလိပ် သက္ကတ အဘိဓာန်။
သံ။၁။ ၂။၃။	သံယုတ္တပါဠိ(ပ၊ဒု၊တ)
သံ။ဋီ၊၁။ ၂။	သံယုတ္တဋီကာ(ပ၊ဒု)
သံ၊ဌ။၁။ ၂။၃။	သံယုတ္တဋ္ဌကထာ(ပ၊ဒု၊တ)
သက္ကတ–သီ၊ဓာန်။	သက္ကတ–သီဟိုဠ် အဘိဓာန်။
သင်္ဂဟ။	အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟအဋ္ဌကထာ(အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂြိဟ်)
သဒ္ဒဝုတ္တိ။ (သဒ္ဒဝုတ္တိ၊ဋီ။)	သဒ္ဒဝုတ္တိသဒ္ဒါဝယ်ကျမ်း။(ယင်းဋီကာ)
သမ္မန္ဓ။(သမ္မန္ဓ၊ဋီ။)	သမ္မန္ဓစိန္တာ။(ယင်း ဋီကာ။)
သာရတ္ထ၊၁။ ၂။ ၃။	သာရတ္ထဒီပနီဋီကာ(ပ၊ဒု၊တ)
သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၂။	(သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂအဘိနဝဋီကာ (သီလက္ခန်ဋီကာသစ်။ပ၊ဒု။)
သီ၊ဓာန်။	သီဟိုဠ်အဘိဓာန်(မြေသမယသီ ဟဋ္ဌဂဗ္ဗကောပယ။)
သုတ္တနိ။	သုတ္တနိပါတပါဠိ။
သုတ္တနိ၊ ဌ။၁။ ၂။	သုတ္တနိပါတအဋ္ဌကထာ။(ပ၊ဒု)
သူစီ။	အဘိဓာနပွဒီပိကာသူစီ။
သောတတ္တကီ	သောတတ္တကီ(စူဠမုဒ္ဓဟောသ–ပြု)

တိပိဋကပါဠိ-မြန်မာ အဘိဓာန်

အဘိဓာန်ပြုရာ၌ ကိုးကားမှီငြမ်းပြုသည့်

ဘာသာန္တရအဘိဓာန်များနှင့် ဂန္ထန္တရများ

၁။ The Pali Tert society's Pali English Dictionary, edited by T.w Rhys Davids and William Stede.

၂။ Dictionary of Pali Proper namos by G.P. Malalasekera.

၃။ A Sanskrit English Dictionary by sir Monier Williams.

၄။ A Dictionary English and Sanskait by Sir Monier Williams.

၅။ The Practical Sanskrit English Dictionary by Vaman Shivaamapte. M.A

၆။ The Early History of India by V.A Smith.

၇။ Pali Litrature of Ceylon by Mal.lasekera.

၈။ The Mahavansagor The Geat Chronicle of Ceylon by Wihelm Gesger.

၉။ Buddhist World by Sirisivali.

၁၀။ A Record of the Buddhist of the Countries by Fahsien.

၁၁။ SHABDA. SAGARA သက္ကတ အင်္ဂလိပ်အဘိဓာန်၊ ပဏ္ဍိတ်ကုလပတိဇိုစိန္ဒ ဝိဇ္ဇာသာဂရ B.A ပြု၊

၁၂။ သဒ္ဒတ္ထောမ မဟာနိဓိ သက္ကတအဘိဓာန်၊ ဂြိတာရနာထတက်ဝါစပတိ ဘဒ္ဒာစာယ-ပြု။

၁၃။ ဝါစပတိ သက္ကတအဘိဓာန်၊ တာရနာထတက်ဝါစပတိ-ပြု။

၁၄။ ဈဒ္ဓထိစ်ဆ္ဘာမဏိ သက္ကတအဘိဓာန်၊ ပြဟ္ဘာဝဓူတဂြီသုခါနန္ဒနာထ-ပြု။

၁၅။ သံသ္ကၖတဈဒ္ဓာထ်ကောသ ဩ္ဃဘခေါ် သက္ကတဟိန္ဒီအဘိဓာန်၊ စတုဝေ်ဒီဒ္ဒါရကာပြာသာဂေမ်ာ-ပြု။

၁၆။ ဟိန္ဒီဈဒ္ဒာထ်ပါရိဇာတအဘိဓာန်၊ သာဟိတျဘူမဏ စတုဝေ်ဒီဒ္ဒါရကာပြာသာဒါ ဂမ် ပြု။

၁၇။ ပါကၖအသဒ္ဒ မဟဏ္ဏဝေါ=ပြာကရိဋ္ဌဟိန္ဒီအဘိဓာန်၊ ပဏ္ဍိတဟရဂေါဝိန္ဒဒါသတြိကမစ်ဒြဂေ၌ ပြု။

၁၈။ အဒ္ဓမာဂဓီကောဓ=သက္ကတ, ဂုဂျရတီ, ဟိန္ဒီ, အင်္ဂလိပ်အဘိဓာန်၊ ဈတာဝဓာရီ ဇေနမုနိဂြရတ္ဘ-စန္ဒြဇီမဟာရာဇ-ပြု။

၁၉။ ပါဠိသိ'ဟဠအကာရာဒိယ=ပါဠိသီဟိုဠ်အဘိဓာန်၊ ဗုဒ္ဓဒတ္တ-ပြု။

၂၀။ ခမ်သမယ သိ'ဟဠအကာရာဒိယ=သီဟိုဠ် သီဟိုဠ်, အင်္ဂလိပ်အဘိဓာန်။

၂၁။ ပါဠိသာဟျ (သီဟိုဠ်ဘာသာရေး ပါဠိသမိုင်း) ဗုဒ္ဓဒတ္တ-ပြု။

၂၂။ ဘာရတေ၁်ဒ္ဓသိဒ္ဓန္တာန (သီဟိုဠ်ဘာသာ) သီဟိုဠ်နိုင်ငံ ကန္ဒီတက္ကသိုလ် သေနေ ဝိရတ်-ပြု။

၂၃။ သိ'ဟဠ ဗုဒ္ဓသိဒ္ဓန္တာန (သီဟိုဠ်ဘာသာ) ဝေရဠုဂါမရတနဇောတိ-ပြု။

၂၄။ မိလိန္ဒပညာဂဏ္ဌိဟောင်း (သီဟိုဠ်ဘာသာ) ရှေးမထေရ်တပါး-ပြု။

၂၅။ အဘိဓာနပွဒီပိကာသန်နယ (သီဟိုဠ်အဘိဓာန်နိသျဟောင်း) ရှေးမထေရ်တပါးပြု။

၂၆။ ဓမ္မပဒါထ်ကထာဂြန္ထိပဒါတ္ထ်ဒီပနိယ၊ သီဟိုဠ်ကျွန်း၊ သူရိယဂေါဒုသုမင်္ဂလထေရ်-ပြု

၂၇။ အမရကောဓ၊ အမရသိံဟ-ပြု။

၂၈။ ဗျာချာသုဓာဋ္ဌီကာ၊ ဘာနုဝိဒိကို့တ-ပြု။

၂၉။ မဟောဓရခေါ် အမရဝိဝေကဋ္ဌီကာ။

၃၀။ တြိကဏ္ဍဂေမ၊ နာမသံသ္ကတပြာစီနဓကာဓ၊ ကာလိဂ်ါခိနာထ ဗြဟ္မဂုရမေါ်တ္ထမဒေဝနပတိ-ပြု။

၃၁။ သာရတ္ထ်စန္ဒြိကာမည်သော တြိကဏ္ဍဂေမဋ္ဌီကာ၊ (သီဟိုဠ်ကျွန်း)၊ ဗြဟ္မဂိလသ္ကန္ဓ မဟာ နာယကထေရ်- ပြု။

၃၂။ နာနာတ်ထဗဒကောဓမည်သော မေဓိနီဓကာဓ ဗြဟ္မဒိနိုကရ-ပြု။

၃၃။ ထူပဝံသပါဠ်၊ ဝါစိသာရထေရ်-ပြု။

၃၄။ မုဒ္ဓဗောဓ သက္ကတဗျာကရဏ်း၊ ဝေါဗြီ ပဒေဝဂေါသာမိ- ပြု။

၃၅။ ပါဏိနီဗျာကရဏ်းကျမ်း၊ ပါဏိနိရသေ-ပြု။

၃၆။ ကာဂိကာ (ပါဏိနီဋ္ဌီကာ)။ ဝိဒူရဝါမနဇယဒိတျ- ပြု။

၃၇။ မဟာယာနအဒဟာသ် (သီဟိုဠ်ဘာသာ)၊ မောရဋ္ဌဝသာသနရတန-ပြု။

တိပိဋကပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန်

အက္ခရာဝလိစဉ်ပုံ အကျဉ်းချုပ်

ဋ-ဝဂ်

ဋ	....	ဋော
ဋ	....	ဋ
ဋ	....	ဋ
ဋ	....	ဋ

တ-ဝဂ်		
ဒ	....	ဒေါ
ဓ	....	—
န	....	နော
ပ	....	ပေါ
ဗ	....	—
ဘ	....	ဗော
မ	....	မော
ယ	....	—
ရ	....	—
လ	....	—
ဝ	....	ဝေါ
သ	....	—
ဟ	....	—
ဠ	....	—
အ	....	—
ပ-ဝဂ်		
ပ	....	ပေါ
ပံ	....	—
ပ	....	ပ္ပေါ
ဗ	....	ပ္ပေါ
ဗ္ဗ	....	—
ဗ	....	—
ဗ	....	ဖော
ဗ	....	ဗော
ဗ	....	ဗ္ဗော
ဘ	....	ဗ္ဘော
ဗ္ဗ	....	ဗ္ဗော

ပ-ဝဂ်		
ဖ	....	—
ဘ	....	ဘော
ဘ	....	—
မ	....	မော
မံ	....	—
မ	....	မ္ဘော
မ	....	မ္ဘော
မ	....	မ္ဘော
ဘ	....	မ္ဘော
ဗ	....	မ္ဘော
ဗ	....	—
ဗ	....	—
အ-ဝဂ်		
ယ	....	ယော
ယံ	....	—
ယ	....	ယ္ယော
ယ	....	—
ယ	....	ယ္ယော
ရ	....	ရော

အ-ဝဂ်		
လ	....	လော
ဠ	....	—
ဠ	....	ဠော
ဠ	....	—
ဝ	....	ဝေါ
ဝ	....	ဝ္ဝေါ
သ	..	သော
ဿ	....	—
သ	....	သ္ဒော
ဿ	....	ဿော
ဿ	....	—
ဿ	....	ဿော
ဟ	....	ဟော
ဟ	....	—
ဟ	....	—
ဠ	....	ဠ္ဠော
ဠ	....	ဠ္ဠော

မှတ်ချက်။ ။အက္ခရာစဉ်ရာ၌ သရဆုံးသော ပုဒ်နှင့် နိဂ္ဂဟိတ်ဆုံးသော ပုဒ် ၂-မျိုးတွင် သရဆုံးသော ပုဒ်ကို ရှေးဦးထား၍ နိဂ္ဂဟိတ်ဆုံးသော ပုဒ်ကို နောက်ထားသည်၊ ဗျည်း ၃၃-လုံးတွင် နိဂ္ဂဟိတ်-သည် ရှေသရကို မှီသော ပုဗ္ဗာသယ ဗျည်းဖြစ်သောကြောင့် ကျန် ဗျည်း ၃၂-လုံးတို့၏ ရှေ့၌ထား၍ စဉ်သည်။

ပုံစံ — အ=အ

အံသ=အ+ံ+သ+အ

အနေက=နေ+ကေ+အ

အနေကံသ=နေ+ဋ္ဌ+ဗ္ဗ+ံ+သ+အ

အနေကကပ=နေ+ဒ+ကေ+အ+ကေ+ကေ+အ+ပ+အ

ကမ်=ကမ်+အ

ကံ=ကမ်+အ+ံ

ကရေယျ=ကရ+ယျ+အ

ကရေယ်ျ=ကရ+ယျ+အ+ံ

ဤ အကွရာစဉ်ပုံ၌ ကျန် သံယုဂ်လုံးဆင့်များကို နည်းမှီးယူနိုင်လောက်ပြီဖြစ်၍ မထည့်သွင်းလိုက်ပြီ။

ဤကျမ်း၌ အသုံးပြုသော မြန်မာသက္ကတစာလုံးများမှ ထူးသောစာလုံးများ

သရများ— ဣ ဤ ဥ ဦ ဧ ဩ အဃ
(ရိ) (ရီ) (ဿရိ) (ဿရီ) (အိုက်) (အောက်) (အးဒ)

ဗျည်းများ— ဏ ဟ
(တာလုဗ-သ) (မုဒ္ဓဗ-သ)

စာလုံးဆင့်များ— ဋ္ဌ = ဋ + ဌ
ဋ္ဋ = ဋ + ဋ
ဋ္ဌ = ဋ + ဌ
ကီ = ရ + က (ဗျည်း၏ အထက်၌ရှိသော 'ေ'ကို'ရေ' ဟု ခေါ်သည်၊ ရ-နှင့် အတူတူဖြစ်သည်၊ ရ-နှင့် အခြား ဗျည်းတို့ ဆင့်ရာ၌လည်း နည်းတူမှတ်ရန်။

သင်္ကေတအချုပ်

ပု	ပုလ္လိင်
ထီ	ဣတ္ထိလိင်
နှ	နပုလ္လိင်
တိ	တိလိင်၊ လိင်သုံးပါး။
ကြို	ကြိယာပုဒ်၊ အာချာတ်ပုဒ်
ကမ္မ၊ ကြို	ကံဟောကြိယာ
ကစ၊ ကြို	ကာရိုက်ကြိယစ
ကြို၊ ဝိ	ကြိယာဝိသေသန
ဗျ	အဗျယပုဒ်
သံ	သက္ကတ
ပြစ	ပြာကြိုင့်

ပြင်ဆင်ဖတ်ရှုရန်

စာမျက်နှာ	ကော်လံ	အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်	ကြောင်းရေ	အမှား	အမှန်
၆၇	၃	ဓမ္မဂု	၂	(၁) တရားကိုသိတတ်သူ။	(၂) တရားကိုသိတတ်သူ။
၈၉	ပ	ဓမ္မဒဿီ	၂၂	လေ့ရှိတတ်–	‹လေ့–ရှိ–တတ်–
၁၀၇	၃	ဓမ္မပစ္စနိယ ပဌာန	၁၀	ဓမ္မပစ္စနိယပဌာန [ဓမ္မပစ္စနိယ+ပဌာန]	ဓမ္မပစ္စနိယပဌာန(နိ) [ဓမ္မပစ္စနိယ+ပဌာန]
၁၂၀	၃	ဓမ္မဿ သ ဝန(သ)ပ္ပာယ	၆	ဓမ္မဿသဝန(သ) (သ)ပ္ပာယ	ဓမ္မဿ(သ) ဝနသပ္ပာယ
၁၂၉	ပ	ဓမ္မာနုပဿီ	၂၉	သညာက္ခန္ဓာ, သခ်ါရက္ခန္ဓာ)	(သညာက္ခန္ဓာ သခ်ါရ-က္ခန္ဓာ)
၁၈၆	ပ	ဓမ္မာရမ္မဏ	၉	(ဂ)အာရုံ	(၁)အာရုံ
၂၅၃	၃	ဓိတ္ထိ	၁၉	ဓိတ္ထိ	ဓိတ္ထိ
၃၄၀	ပ	နခါသိခါသုတ္တ	၁၂	နခါသိခါသုတ္တ	နခသိခါသုတ္တ
၃၄၆			၁	၁၄၂	၃၄၂
၄၆၄	ပ	နဝမာပဒါန	၁၈	အဌပ္ပတ်	အဌုပ္ပတ်
၅၄၈	ပ	နာနာကသိဏလာဘိ	၂၃	နာနာကသိဏလာဘိ	နာနာကသိဏလာဘိ
၅၅၀	ပ	နာနာကုဏပပူရိတ	၂၄	(ကျင်ကြီး ကျင်ငယ် စသော)	(ကျင်ကြီး ကျင်ငယ် စသော) အပုပ်တို့ဖြင့် ပြည့်သော။
၅၅၈	၃	နာနာတိတ္ထိယ သာဝကသုတ္တ	၁၅	ပုဒ်တည်၍ရေ၏။	ပုဒ်တည်၍ရေး၏။
၆၁၀	၃	နာဝါ	၂၄	နာဝါ	နာဝါ+
၆၁၀	၃	နာဝါ.ကဗုနယောဂ္ဂ မဟာယောတ္တ	၂၅	+မဟာယောတ္တ လေ့ကို	+မဟာယောတ္တ] လေ့ကို
၆၂၈	ပ	နာဌ်ကာ	၂၂	သီ၊ကန်။)	သီ၊ခေါ်။)
၆၄၂	ပ	နိကာယန္တရ	၁၇	ဆားမရှိသောဆွမ်းနှင့်စားလျှင်	ယင်းဆားကို ဆွမ်းထည်းခပ်စားလျှင်
၆၅၃	၃	နိကာယသင်္ဂ	၄	နိကာယသင်္ဂ	နိကာယသင်္ဂ[1]
၆၅၃	၃	နိကာယသင်္ဂ	၈	နိကာယသင်္ဂ [	နိကာယသင်္ဂ(ပု)[
၆၅၃	၃	နိကာယသင်္ဂ	၈	နိကာယသင်္ဂ	နိကာယသင်္ဂ[2]
၆၅၃	၃	နိကာယသင်္ဂ[2]	၂၈	ဝေဘုဗျအယူ	ဝေတုလ္လအယူ

ဘိုဝိဇ္ဇက
ကျင့်မြန်မာဘာသာ

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ

● — အက္ခရာ ၄၁-လုံးတို့တွင် ၂၇-လုံးခန့်မြောက် —ဗျည်း ၃၃-လုံးတို့တွင် ၁၉-လုံးမြောက်— ဝဏ် ၅-ဝဏ်တို့တွင် သွားအရပ်၌ ဖြစ်သော 'ဒန္တ' ထ ဝဏ်။ ၄-လုံးမြောက် 'စတုတ္ထ'— သရကို မိုးသော 'နိဿိတ'—ဗျည်း အက္ခရာ။

ယင်းသည်—'(၁) အခြား အက္ခရာမှ— ပြောင်းလဲ – ညွှန်ပြ – ရှုတ်ဆိုရသော (အာဒေသ=ကာရိယ) 'ခ',(၂) ဝေတ်–လိုင် – နောင် – စီရင် – သက်ရောက် – ရသော (ပစ္စည်း) 'ခ'ဟု ၂-မျိုးရှိ၏။

(၁) အခြား အက္ခရာမှ – ပြောင်းလဲ – ညွှန်ပြ–ရှုတ်ဆိုရသော (အာဒေသ = ကာ-ရိယ) 'ခ'။ ယင်းသည် – (က) ဇ – (ခ) ဈ – (ဂ) ဌ–(ဃ) ဋ–(င) တ– (စ) ထ–(ဆ) ဒ–(ဇ) ဓ–(ဈ) ပ– (ည) ဟ – (ဋ) ဟန–မှ ပြောင်းလဲသော 'ခ'ဟု ၁၁-မျိုးရှိ၏။

(၁) (က) ဇ-အက္ခရာမှ ပြောင်းလဲသော 'ခ'။ ဒလိဒ္ဓဘာဝံ ဇနေန္တိ ဝန်း ဇန ဇနေနေ၊ အ၊ ဃ ဟေ။ ဝေတုပစ္စယ။ (ခ) ဈ အက္ခ-ရာမှ ပြောင်းလဲသော 'ခ'။ ဝီ (ဝေန်။ဝေန်၊ဦ။ ၁၅၂), သုဝ (ယင်း-၂၂၇)-ကြည့်။ (ဂ) ဌ-အက္ခရာမှ ပြောင်းလဲသော 'ခ'။ ပဏိဝေန, ပဏိဝိ (ဝေန်။ဝေန်၊ဦ။၄၂၆)ကြည့်။(ဃ) ဋ-အ-ကျမ်းရာမှ ပြောင်းလဲသော 'ခ'။ ဝိတိ (ဝေန်။ ဝေန်၊ဦ။၁၅၆)-ကြည့်။ (င) တ-အက္ခရာမှ ပြောင်းလဲသော 'ခ'။ ခန္ဓ (ဝေန်။ဝေန်၊ဦ။ ၂၆၄။), ဂန္ဓမ္ဗ (မ၊။၃၃၂။ ဝိ၊ဌ၊ဝ။ဝဂ၁။ သာရတ္ထ၊ ၂။ဝ၃။), ဗုဒ္ဓ (ဝိ၊ဝ။ဝ။ ရှ။ဖ၀၇)-ကြည့်။

(ဂ) ထ-အက္ခရာမှ ပြောင်းလဲသော"ခ"။ မဂဝ (ဝေန်။ဝေန်၊ဦ၊၃၉၆)-ကြည့်။ (ဆ) ဒ-အက္ခရာမှ ပြောင်းလဲသော "ခ"။ ကကုဝ (ဝေန်။ဝေန်၊ဦ။၄၉၇)-ကြည့်။ (ဇ) ဓ-မှ ပြောင်းလဲသော'ခ'။ ပဝေန (ဝေန်။ဝေန်၊ဦ။ ၁၅၆)-ကြည့်။ (ဈ) ပ-အက္ခရာမှ ပြောင်းလဲ သော"ခ"။ဒီဝိတိ(ဝေန်။ဝေန်၊ဦ။ဖ၄)-ကြည့်။ (ည) ဟ-အက္ခရာမှ ပြောင်းလဲသော "ခ"။ ဝန (ဝေန်။ဝေန်၊ဦ။၃၈ဂ)-ကြည့်။ (ဋ) ဟန-မှ ပြောင်းလဲသော "ခ"။ ဥဒ္ဓစ္စ (ဝေန်။ဝေန်၊ဦ။ ၁၆၉), ပဒ္ဓတိ (ဝေန်။ဝေန်၊ဦ။၁၉၀)-ကြည့်။

(၂) ခေတ် – လိုင် – နောင် – စီရင်– သက်ရောက်–ရသော (ပစ္စည်း) ‘ခ’။ ဣ(ခ (မ၊၁။၃၃၂), ရန္ (ထေရ။၃၀၂။ ရှ။ဖ)ကြည့်။

ခ (တိ) ထားသော၊ ကိုင်သော၊ ပါဝင်သော၊ ဖြစ်ပွားစေသော၊သူ။ (ပု) မြဟွာ၏ ဂုဏ်ပုဒ်၊ ကုဝေရ၊ ကုသိုလ်ကောင်းမှု။ (နာ) ဥစ္စာ။ P.S.D. ။ (–ထောမ။ စိန္တာမဏိ။)

ခံသတိ (ကြို) [ခံသ=ခံသု+အ+တိ။ ခံသ ယာ-ယနေ အခေါ်ပတနေ - စ။ ခေတ္တတ္ထ။ ၂၀၈၊ (ဓမ္မတိ, ခ္ခံသတေ-သံ)] (၁) ပျက်စီး–လျော့ကျ–ရွှေ့လျော–ဆုတ်ယုတ်–၏၊ (၂)ဖဲသွားစ်။ (၃) စုပ်စ်ဲ–နှိပ်စက်–ဖျက်ဆီး–၏၊ လွှမ်းမိုး၏။ (၁) ခံသတိ(အံ၊၁။၃၇၈)တိ ပကတိ ပရိဟာယတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၃။ ခံသတိ (ဇာ၊ ၁။၁၄၂)တိ.... သမ္ဘေဟေ မိတ္တေဟိ ခံသတိ ပရိဟာယတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၅။ ခံသန္တိ-(သုတ္တနိ။၃၂၅)တိ စဝန္တိ ပရိဟာယန္တိ။သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၅၁။ ခံသတေ— ဒီ၊၃။၁၅၀။ ဇာ၊၂။ဖ၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃ဖ၉။ ခံသေ (ဇာ၊၂။ဇ၁)တိ.... ခံသေယ္ယုံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၂ဖ။ (၂) ခံသတေ (ထေရ။၃၀ဖ)တိ အပေတိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၂၀၊ (၃) အနုဒ္ခံသေယျာတိ ခံသေယျ ပခံသေယျ အဘိသဝေယျ အဗ္ဗောတ္ထရေယျ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၂။

ခံသတေ (ကြို) [ခံသ=ခံသု+အ+တေ] (၁) ပျက်စီး၏၊ လျော့ကျ–ဆုတ်ယုတ်–၏။ (၂) ဖဲသွား၏။ (၁) ခံသတိ (၁)-ကြည့်။ (၂) ခံသတိ (၂)-ကြည့်။

ခံသန (နာ) [ခံသ=ခံသု+ယု။ (ခ္ခံသန-သံ)] လွှမ်းမိုး–နှိပ်စက်– ဖျက်ဆီး – ခြင်း။ ခံသ-နဏ္ဍေတ္ထ အဘိဘဝနံ။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌ၊သစ်။၂၄၃။

ခံသန္တိ (ကြို) [ခံသ=ခံသု+အ+အန္တိ] ရွှေ့လျော–ဆုတ်ယုတ်–ကုန်၏။ ခံသတ် (၁)-ကြည့်။

ခံသယန္တိ (ကာ၊ကြို) [ခံသ=ခံသု+ဏယ+အန္တိ] ဆုတ်ယုတ်–ပျက်စီး–စေကြကုန်၏။ခံသေတိ-ကြည့်။

ခံသယေ (ကာ၊ကြို) [ခံသ=ခံသု+ဏယ+ယေ] ပျက်စီးစေရာ၏။ ခံသေတ်-ကြည့်။

ခံသိတ (နာ) [ခံသ=ခံသု+တ။ (ခ ဓိတ, ခ္ခံသ်တ-သံ)] (၁) ဖျက်ဆီးခြင်း။ (ဘီ) (၂) ဖျက်ဆီးအပ်သော။ (၃) ပါရာဇိကကျသော။ (၁) အောက်ပုဒ်ကြည့်။ (တီ) (၂) ရာဂေါ ဒေါသော စ မောဟော စ၊ မာနော မက္ခော စ ခံသိတော။ - အပ၊၁။ဖ၆။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁ဖ၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁ဖ၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဂ၆။) (၃) ခံသိတော (ဝိ၊နိ၊ဋ္ဌ၊ဖ၁)တိ သာသနဂ္ဂပ္ပရိယတ္ထာ ပါတိတော၊ ပါရာဇိ-ကာပန္နောတိ အမိပ္ပါယော။ ယင်း-ဋီ။

ခံသိတကာရဏ (နာ) [ခံသိတ+ကာရဏ] ဖျက်ဆီးခြင်း ဟူသောအကြောင်း။ ဝမ္ဘယိတကာ-ရဏာတိ ခံသိတကာရဏာ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၂၃။

ခံသိတဂုဏ (တိ) [ခံသိတ+ဂုဏ] ဖျက်ဆီးအပ်သော ဂုဏ်ကျေးဇူးရှိသော။ တတော ဝေ အတ္ထနောပိ ခံသိတဂုဏာ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၄၇။

ခံသိတ္ဝာ (ကြို၊ဝိ) [ခံသ=ခံသု+တ္ဝာ] ပျက်စီး၍၊ လျော့ကျ၍၊ ဖဲ့ခ၊၍။ ခံသိတ္ဝာ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁၀၀)တိ ဘဿိတ္ဝာ အပဂန္တ္ဝာ။ သာ၊ရတ္ထ၊ ၂။၂၅၅။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၀၀။)

ခံသိပဋ္ဌလ (ပု([ခံသိ+ပဋ္ဌလ] ဖျက်ဆီး–လေ့ရှိ–တတ်–သော ပဋ္ဌိုလ်။ ဝေ ခံသိပဋ္ဌလော အတ္ထနောပိ ပရဿပိ လာဘံ နာဿတိယော။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၅။

ခံသိယတိ (ကမ္မ၊ ကြို) [ခံသ=ခံသု+ ယ+ တေ] ဖျက်ဆီးအပ်၏။ ဧတ္ထ ဝိခ ဝ ဝ ခ ခ ခ

ခံသီ (တ်) [ခံသ=ခံသု+ဏီ။ (ခံ့သိန်-သံ)] (ဂုဏ်ကျေးဇူးကို) ဖျက်ဆီး-လေ့ရှိ-ထတ်-သော၊ သူ။ ယာဝ ခံသီ ဝတာယဲ (အံ၊ဝ။ ၅၀၂)နဿ ယာဝ ဂုဏခံသီ ဝတ အယုံ။ အံ၊ဌ၊၂။ဥ၆၂။ ပရေသံ ဂုဏခံသနတာယ ခံသ်နာ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၂၂၅။ ခံသီ (မ၊ဝ။၂၉၇) တိ အနုဒ္ဒံသနသီလာ။ မ၊ဋီ၊၂။၂၀၇။ (-အံ၊ဥ။ ၃၇၅။ ဓမ္မ၊ဌ၊)

ခံသေ (ကြိ) [ခံသ=ခံသု+ယေ့ကြ] ပျက်စီး-လျောကျ-ရွှေ့လျော-ဆုတ်ယုတ်-ရုတ်။ ခံသတိ (၁)-ကြည့်။

ခံသေတိ (ကာ၊ကြိ) [ခံသ=ခံသု+ဏေ+တိ။ ခံသော စု ဝိဒ္ဓံသေ, ခံသု ယ၊ယနေ အဓေ ပတ၊နေ စ။ ဓာတ္ဌတ္ထ။၂၀၇။] ဆုတ်ယုတ်-ပျက်စီး-ဧ၏။ ပရဋ္ဌ ပုညာ ခံသေတိ။ ဇာ၊ဘ။ဘ၆၂။ ဇာ၊ဌ၊ဥ။ဥ၃၂။ ရုဇာ နာမ အာဏာ-ဝီတိက္ကမန္ဆံ ဝိဂရဟတိ စ္ပာပေတိ ခံသေတိ။ မိလိန္ဒ။၂၂၃။ (-ဝိ၊ဌ၊၂။ဘ၀၅။ အံ၊ဌ၊ဥ။ဥ၅။ ဋ္ဌတိဝုတ်၊ဌ။ဘ၆၇။) နာဟံ ဘန္တေ ဘဂဝန္တံ ခံသေမိ။ ဒီ၊ဘ။၂၀၅။ (-အပ၊ဘ၊ဥ၃၆။ ထေရ၊ဌ၊၂။ဥ၁၇။) ဧတေ ဆ ဌာနာ ပုရိသံ ခံသယန္တိ။ ဒီ၊ဥ။ဘ၅၀။ ဝါတေဘ တူလံဝ ခံသယေ။ သုတ္တနိ။ဥ၂၂။ ဇာ၊ဘ။၂၃ဥ။ ဧဝံ ခံသ၊ယေ၊ ဝိဒ္ဓံသေယျာတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဌ၊ဥ။ဘ၃ဘ။

ခံသေတ္ဝာ (ကြိ၊ဝိ) [ခံသ=ခံသု+ဏေ+တ္ဝာ။ (ခံ့သယိဘ္ဘာ-သံ)] ရွှေ့လျော၍။ အယံ ဌ္ဌ၊ဌ၊ရိယာ ခံသေတ္ဝာ ဌ္ဌ၊ဒါနိ ဓံသံ ခါဒိတု-ကာမသ ဧဝံ မဟာအနတ္ထကရဿ မဟာ-ဧစာရဿ မယ္ဟမေ ဇီဝိတံ ဌ္ဌ၊စ္ဆတိ၊ ဇာ၊ဌ၊ ၅။၅ဥ၃။

ခံ့သေန္ဆ (တိ) [ခံသ=ခံသု+ဏေ+အန္ဆ] ပျက်စီးစေ-ဖျက်ဆီး-တတ်သော၊ သူ။ မဟာနေ ခံသေန္ဆာ ပခံသေန္ဆာ ဇီဝိတက္ခယံ ပါပေန္တိ။ ဇာ၊ဌ၊ဥ။၅၀၂။

ခံ့သေမိ (ကာ၊ကြိ) [ခံသ=ခံသု+ဏေ+မိ] ပျက်စီးစေ၏။ ခံသေတိ-ကြည့်။

ခံ့သေယျ (ကြိ) [ခံသ=ခံသု+ယေ့ကြ] ပျက်စီး-ရွှေ့လျော-ဆုတ်ယုတ်-လျောကျ-ရုတ်။ ခံသတိ (၁)-ကြည့်။

ခံ့သေယ္ယ [ခံသ=ခံသု+ယေ့ကြ] စွပ်စွဲ-နှိပ်စက်-ပျက်ဆီး-ရုတ်-ငြားဆဲ။ ခံသတ် (၃)-ကြည့်။

ခကတိ (ကြိ) [ခက+အ+တိ။ (ခက္ကယတိ-သံ)](က) ညှဉ်းဆဲ-နှိပ်စက်-ဖျက်ဆီး-၏။ (ခ)သွား၏။ ခက ပဋ္ဌိယာတေ ဂတိယဋ္ဌ... ခကတိ။ နိတိ၊ခ။ဘ၂။

ခကာရ (ပု) [ခ+ကာရ] ခ-အက္ခရာ။ တ ကာ-ရဿ ခကာ၊ရော ဂ၊တောတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ သာ-ရတ္ထ၊၂။ဘ၃။ ဝိမတိ၊ဘ။ဘ၀၂။(-သီ၊ဌီ၊သစ်၊ဘ။ ဘ၀၅။)

ခက် (ပု) [ခက် + ဏ။ ခက် ဃောရ၀ါသ်တေ၊ အ။ ခာန်၊ဌီ၊ဒ၃ဂ။ ကာကော ခေါ်...။ အရိဌ္ဌောတ် ဌ္ဌမာနိ ကာကာတိခာနာနိ။ နိတိ၊ခာ၊ဘ၆။ ကာကော ဟိ ခက်တိ ဂစ္ဆတိ တိ "ဇကော်" တိ ဝုစ္စတိ။ ဇာ၊ဌီ၊၂။၂၂၆။ (ဌ္ဌာက်ဂွသံ)] (၁) ကျီး၊ ကျီးကန်း။ (၂) ဗျိုင်း။(တောင်းစားတတ်သူ၊ အရှက်မဲ့သော၊ အဖော်နောက်လိုက်၊ ကြိုးကြာဌက်၊ လက်သမား။ P.S D။) (၃) ကုမာရကာ ခက်, မိ၀ေါ'ဿ ဇန္ဆီ (သံ၊ဘ။၂၀၉) တိ ယထာ ကု-မာရကာ ကာကံ ဂ၊ဟေတ္ဝာ ဩဿ ဇန္ဆီ ခိုပန္တိ။ သံ၊ဌ၊ဘ။၂ဥ၀။ ခက်ာ (ပေတ။ဘ၃ဥ။ ဇာ၊ဘ။ဌ၀၀) တိ ကာကာ။ ဌ္ဌပ၊ဌ၊ဘ၀၂။ ဇာ၊ဌ၊၅။ဘ၂။ (-သုတ္တနိ။ဥ၂၀။ ဇာ၊ဘ။ ၁၅ဥ၊ဘ၉ဌ-၅၊၂၀၀။ ဇာ၊၂။ဒ၆၊ဒ၉၊၂ဘ၆။ မဟာနိ။ဘဥ၊ဘဥ၀၊ဥ၃၅။ စူဠနိ။၂၅၂။ နေတ္တိ။ ဘ၂ဒ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။ဌ၀။ ဇာ၊ဌ၊ဥ။၂ဌ၆၊ ဌ၉ဒ။ ဇာ၊ဌ၊ဌ။ဥ၁။ ဇာ၊ဌ၅။၂ဥ၇၊ဌ၂၀-ဘ။ ဇာ၊ဌ၊ဒ။ဌ၀၂။ နေတ္တိ၊ဌ။၂ဥ၆။ နေတ္တိ၊

ဝိ။ခ၀၂။) (၁) (၂) ခကော်ာ တု ဝါယသေ ဗကော။ ဝာန်။၁၀၄၂။ ဗကော သေတပတ္တော။ ယင်း-ဌိ။

ခက်၂ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] ခက်-အမည်ရှိသော မင်း၊ ခက်မင်း။ (ယင်းသည် သာ၀တ္ထိနန်းမြို့ တော်၌ မင်းပြုခဲ့သည့် အရှင်အာနန္ဒာ အလောင်း ဖြစ်သည်)။ ခက်သ. သရီရေ ဌာဟော ဥပ္ပဇ္ဇိ။ ဇာ၊ဌ၊ခ။၁၅၆။ တသ္မာခက်နဲ သောစာမိ။ ဇာ၊ဌ၊ခ။၁၅၇။ (–၁၅၁။)

ခက်တိ (ကြို) [ခက်+အ+တိ] သွားတတ်၏။ ခက် ်-ခေါင့်ကွင်းကြည့်။

ခ့ုက်ရာဇ (ပု) [ခက်+ရာဇ] ခက်အမည်ရှိသော မင်း၊ ခက်မင်း။ တဒါ သာ၀တ္ထိယံ ခက်ရာ-ဇာ နာမ ရဇ္ဇံ ကာရေသိ။ ဇာ၊ဌ၊ခ။၁၅၆။ ခက်၂-လည်းကြည့်။

ခက်ရှေ (တိ) [ခက်+ရှေ] ကျီးနှင့်တူသော အဆင်းရှိသော၊ ကျီးကဲ့သို့ (မည်းနက်သော) အဆင်းရှိသော၊ သူ။ ခက်ရှေပါ (ထေရ။ ၂၅၁)-တိ ကာ၌ဝဏ္ဏတ္တာ ဇ ကာကသဒ်-သရှေပါ။ ထေရ၊ဌ၊ခ။၁၄၅။

ခ့ုက်သေနာ (ထီ) [ခက်+သေနာ] ကျီးကန်း စစ်တပ်၊ ကျီးကန်းစစ်သည်အပေါင်း။ ခက်-သေနာ၀ ကောသိယံ၊ ဇာ၊ခ။ ၁၀။ ခက်သေ-နာ (ဇာ၊ဌ၊ခ။၁၉၁) တိ ကာကသေနာ။ ဇာ၊ဌ၊ခ။ ၂၂၆။

ခ့ုခ်တိ (ကြို) [ခ့ုခ်+အ+တ်။ ခ့ုခ် ဆော်ရတ-သိတေ ကခ်ိယ္ဌ။ နီတိ။ခ။ ၂၃။ ခ့ုခ် ဗ္ဗစ္ဆာ-ဆောရရှုတော။ ခ၀ဋ္ဌ။၁၉၉။] (၁) ပြင်း ထန်စွာ ထုံ၏။ (၂) သို့လော သို့လောတွေး တော–ယုံမှား–၏။ (၃) အလိုရှိ၏။ (၄) ပြင်းစွာ မြည်တွန်၏။ ခ့ုခ်တိ၊ နီတိ၊ခ။ ၂၃။

ခ့ုဇ (ပုဂ္ဂ) [ခ့ုဇ+အ။ ခ့ုဇ ဂမနေ။ အ။ခ၀န်၊ ဌ။ခ၊ဌ၂။ နီတိ၊ခ။ ၄၂-၄။ ခ့ုဇတိတိ ခ့ုဇော၊ ကေတု။ ခ၀ဋ္ဌ။၁ဋ္ဌ။ ခ့ုနာတိ ဂ.မ္ဘတိ စလတိတိ ခ့ုဇ်။ အပ၊ဌ၊ခ။ဂ၄။ ခ့ုဇ မ-ဿ-ယာမ်။ အမရ၊ဝ။ဌ၉။ (ခ့ုဇ-သ်၊ ခယ-ပြာ, အ၌ခ့ုမာဂ-ခ်ိ၊ ခ့ုဇယ-သိယ်ဋ္ဌ)] (၁) တံခွန်၊ အလံ။ (၂) အမှတ်အသား၊ တံဆိပ်။ (၃) ထူးခြားခြင်း။ (၄) အမြွက်။ (၅) ခန္ဓာကိုယ်။ (တီ) (၆) တံခွန်–အလံ–ရှိသော (စစ်-တပ်)။ ခ့ုဇော (ပုဂ္ဂ၊ပ၊ဇ)–သ်၊ဝ။ခ၉။ အ်၊ ဝ။ခ၆ဝ။ အတိ၊ခ။ ၂၂၅။ ခ့ုဇ် (နှ၊ပ၊ဇ)– အပ၊ဝ။ခ၀ဋ္ဌ။ အပ၊ဌ၊ခ။ဂ၄။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၂ဝ။ ဝိမတိ၊ဝ။ခ၆ဂ။ ခ့ုဇော (ပုဂ္ဂ၊ပ၊ဇ)–ခမ္ဘ၊ ဌ၊ခ။ ၂၂ခ။ ဇာ၊ဌ၊ခ။ခ၀၅။ ခ့ုဇ် (ဒု၊ဇ)– သ်၊ဝ။ဂ၆ဂ။ အ်၊ဝ။ခ၆ဝ။ ထေရ။ခ၀၄။ ခ့ုဇေ (ဒု၊ဗ)–အပ၊ ၂။ ၂ဂ၂။ ဒီ၊ဌ၊ခ။ခ၅ဂ။ မ၊ဌ၊ ၂။ ၂ခ။ သ်၊ဌ၊ခ။ဂဂ။ အ်၊ဌ၊ခ။ခ၂။ ခ့ုဇေန (တ၊ဇ)–အပ ဝ။၅၂။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ဝ၄၂။ ထေရ၊ ဌ၊ဝ။ဂ၇ဂ။ အပ၊ဌ၊ ၂။ဂ၅။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ခ၂ဂ။ ဒီ၊ဌ်၊ ၂။ ၂၅ဂ။ ခ့ုဇေဟိ (တ၊ဗ)– ခမ္ဘ၊ဌ၊ဝ။ခ၇ခ။ ဇေသ (ဆ၊ဇ)–အပ၊ဝ။ ဂ၁။ ခ့ုဇာနံ (ဆ၊ဗ)–အ်၊ဌ၊ခ။ခ၀။ အတိ၊ ဌ၊ဝ။ခ၅ခ။ အတိ၊ဌ၊ခ။ဇ၀။ ခ့ုဇေ (သ၊ဇ) –အပ၊ဝ။ဂ၁။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ဝ၁ဂ။ ခ့ုဇေသု (သ၊ဗ)–အတိ၊ဌ၊ဝ။ခ။ မဟာနိ၊ဌ။ဝဂ၄။

(၁) တံခွန်၊ အလံ။ ခ့ုဇော ရထသ-ပညာဏံ။ သ်၊ဝ။ခ၀ဋ္ဌ။ ဇာ၊ ၂။ခ၂ ၂။ မ၊ဌ၊ ၂။ခ၆။ မဟာနိ၊ဌ။ ၂ဋ္ဌ။ စူဠနိ၊ဌ၊ဂ၄။ ခ့ုဇ် အာရောပိတံ မယာ။ အပ၊ဝ။ခ၀ဋ္ဌ။ ခ့ုဇေန သဒ္ဓိ ် သဟသ်ယောဇနိကော ပါသာဒေ ။ ဒီ၊ဌ်၊ ၂။ ၂ဂ၄။ (၂) အမှတ်အသား၊ တံဆိပ်။ ကေတုမ္ပိ စိဟနေ ခ့ုဇော။ ခ၀န်။ဒ၀ဖ၄ ်။ စိဟနေ လက္ခဏော။ ယင်း-ဌိ။ (၃) ထူးခြားခြင်း။ (၄) အမြွက်။ "ခ့ုဇော သောဏ္ဍိကလေ-သေသု၊ ပဌ္ဌာကာ၌ယဌ္ဌ စိဟနေ" တိ ဝေါ ပါလိတော။ ခ၀န်၊ဌ်။ခ၀ဖ၄။ (၅) ခန္ဓာ-ကိုယ်။ ခ့ုဇောတိ ဝါ ဝမ္ဘိကောတိ ဝါ ကာယ-ဿေတံ အဓိ၀စနံ။ မဟာနိ။ခ၈။ (ကိ) (၆) တံခွန်–အလံ–ရှိသော (စစ်တပ်)။ ခ့ုဇေန အာဟဌ္ဌာ (ဝိ၊ဌ၊ ၂။ခ၄၂) တိ ဣတ္ထေ ခ့ုဇယောဂတော သေနာ၀

ဓေသဒ္ဓေန ဝုတ္တာ၊ ဥဿိတဒ္ဓဇာယ သေ-
နာယ အာဟဋ္ဌာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သာ-
ရတ္ထ၊၂။၃၂၈။

ဓေ၂ (တိ) [ဓေ+အ] တံခွန် – အလံ – နှင့် တူ
သော၊ (ကဲ) တရား။ (ခ) ဝေဿန္တရာမင်း
သား။ (ဂ) မာန်၊ မာန။ (ဃ) သက်နှိုး။(င)
ဘုရား။ (က) ဓမ္မော ဟိ ဣဿိနံ ဓဇော။ သံ၊
၁။၄၆၈။ အံ၊၁။၃၆၁။ ဇာ၊၂။၁၄၈။ (ခ)
သိဝိနံ ဝိနယံ ဓဇံ။ ဇာ၊၂။၃၂၀။ ဘဒ္ဒေ
အဟံ သိဝိနံ ဓဇံ ဝေဿန္တရံ ကုမာရံ။ ဇာ၊
၆၊၂၊၂၆၅။ (ဂ) ဓဇော သမ္ဘဂ္ဂါ၊ဟာ
ကေတုကမ္ပတာ စိတ္တဿ။ အဘိ၊ဓ။၂၂၅။
(ဃ) ဂရဟန္တာ သက်ံ ဓဇ(ထေရ။၃၄၂)ဣ
အတ္ထနော ဓဇဘူတံ ကာသာဝံ ဇိဂုစ္ဆန္တာ။
ထေရ၊ဗျ၊ ၂။၃၆၅။ (င) တုဝံ ဓဇော ဝိယာတိ
ဓဇော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဗျ။၅၆။

ဓေ၃ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] ဓေ-အမည်ရှိသော
ပုဏ္ဏား။ (ယင်းသည် ဘုရားအလောင်း ဖွား
မြင်သောနေ့၌ လက္ခဏာဖတ်သည့် လက္ခဏာ
တော်ဖတ် ပညာရှင် ဂ-ယောက် တို့တွင်
တစ်ယောက် အပါအဝင် ဖြစ်သည်။) ရာမော
ဓဇော လက္ခဏော မန္တီ ယညော သုယာမော
သုတော ဇော သုဒဿော။ မိလိန္ဒ။၂၂၉။
(–မ၊ဗျ၊ ၂။၉၂။ အပ၊ဗျ၊၁။၆၈။ ဇာ၊ဗျ၊၁။၆၆။
သာရတ္ထ၊၃။၁၆၁။) D.P လည်း ကြည့်။

ဓေဂ (နာ) [ဓေ+အဂ။ (ဓ္ဓဇာ၊ဂ-သံ)] (၁)
တံခွန်ဖျား၊ အလံဖျား။ (တိ) (၂) တံခွန်–
အလံ–ဖျား ရှိသော။ (၁) ဘူတပုဗ္ဗံ အာ-
နန္ဒ ရာဇာ မဟာသုဒဿနော....မဏိ ဓေဂံ
အာရောပေတ္တာ ရတ္တန္ဓကာရတိမိသာယ ပါ-
ယာသိ။ ဒီ၊၂။၁၄၃။ နော စေ မေ ဓေဂံ
ဥလ္လောကေယျာထ။ သံ၊၁။၂၂၀။ ဓေဂ-
(အဘိ၊ပု။၁၇၅)ဣ ဟတ္ထိအဿာဒိပိဌေသု ဝါ
ရထေသု ဝါ ဥဿာပိတာနံ ဓေဂနံ အဂ္ဂံ။
အဘိ၊ဋီ၊၃။၉၁ (–အံ၊၂။၇၁။ ခုဒ္ဒကဋ္ဌ။
၁၄၅။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၄။ သံ၊ဋီ၊၁။၃၃၁။)
(တိ) (၂) ဓဇဂ္ဂါနေ၀ ဒိဿရေ (ဇာ၊၂။
၃၄၀)တိ တာနိ ရုက္ခာနိ အလင်းတဓဇဂ္ဂါနိ
ဝိယ ဒိဿန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၀၅။ (–ဇာ၊၂။
၃၂၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၂၆၅။)

ဓေဂ္ဂပရိဘ္ဘ (နာ) [ဓေဂ္ဂ+ပရိတ္ထ] ဓေဂ္ဂပရိတ်၊
ဓေဂ္ဂသုတ်-ဟူသော အရံအတား။(ယင်းသည်
ဓေဂ္ဂသုတ်ကြီး ဖြစ်လေသည်၊ အန္တရာယ်ကင်း
ရန် အရံအတားအဖြစ်ဖြင့် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့
ရွတ်ဆိုကြသဖြင့် ဓေဂ္ဂပရိတ်အဖြစ်ဖြင့် ထင်
ရှားလေသည်၊ သီဟိုဠ် မြန်မာ ယိုးဒယား
ကမ္ဘောဒီးယား လာအို-စသည့် နိုင်ငံများ၌
ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့ ရွတ်ဖတ်လေ့ရှိကြသည်။)
D P လည်း ကြည့်။ ဤဒံ ဓေဂ္ဂပရိတ္ထံ နာမ
ဘဂဝါ အဝေါစ၊.... "ဓေဂ္ဂပရိတ္ထံ မံ ရက္ခတု"-
တိ အာဟ။ သံ ဋ္ဌ၊၁။၃၁၂။ (–မိလိန္ဒ။၁၅၂။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၇၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၈။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၁၁၊ ပဋ္ဌသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၂။၄၄။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၃၆။ သံ၊ဋီ၊၁။၃၃၂။
အံ၊ဋီ၊ ၂။၃၃၇။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၈၈။)

ဓေဂ္ဂသုတ္ထ (နာ) [ဓေဂ္ဂ + သုတ္ထ] ဓေဂ္ဂသုတ်။
မေတ္တသုတ္တံ ဓေဂ္ဂသုတ္တံ ရတနသုတ္တန္တိ ဣမာနိ
သတ္တာဟံ ဘာဏိတဗ္ဗာနိ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၂။ ဒီ၊
ဋ္ဌ၊၃။၁၅၀။ (–သံ၊၁။၂၂၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၁။
သံ၊ဋီ၊၁။၃၃၁။) ဓေဂ္ဂပရိတ္ထ-လည်း ကြည့်။

ဓေတိ (ကြို) [ဓေ+အ+တ်။ ဝ ဓ ဂတိယံ၊
ဓ ဓ ဓိ စ။ .... ဓေတိဓေဝေ။ ဓ္ဌတိ။ ဓ္ဌနံ။
ဌ္ဌ ဓေဝေတိ ကေတု။ ဓ္ဌနန္တိ ဂမနံ။ နီတိ၊
ဓ၁။၃၂-၃၊ ထောမ။ (ဓ္ဓ,ဓတိ, ဓ္ဓ,ဓတိ-သံ)]
ဘွားမြှောက်။

ဓေတ္ထမ္ဘ (ပု) [ဓေ+ထမ္ဘ၊(ဓ္ဓ,ဓ,ထမ္ဘ-သံ)]တံခွန်
တိုင်၊ အလံတိုင်။ အာရောပေသုံ ဓေတ္ထမ္ဘံ၊
ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌဿ စေတိယေ။ အပ၊၁။၁၈၈။ထေရ၊
ဋ္ဌ၊၁။၂၄၀။

ဓေဒါန (နာ) [ဓေ+ဒါန] တံခွန်–အလံ–ကို
ပေးလှူခြင်း၊ တံခွန်– အလံ – ကို ပေးလှူ

ကြောင်း ဖစ်တနာ။ ဇေဒါနုသိုဒ် ဖလ်။ အပ၊ ၁။၈၁။ ထေရ၊ဌ၊၁။၃၉၇။ ဤမိနာ ဇေဒါနေန ဥပဌာနေန စူဘယ်။ အပ၊၁။၁၂၀။

ဇေဒါယက (တိ) [ဇေ+ဒါယက] တံခွန်–အလံ–ကို ပေးလှူသော၊သူ။ ဤတွင် သုဒ် အာယသ္မာ ဇေဒါယကော ထေရော ဤမာ ဂါယာယော အသာသိတ္ထ။ အပ၊၁။၁၂၁၊၃၂၀။

ဇေဒါယကတ္ထေရ (ပု) [ဇေဒါယက + ထေရ] တံခွန် – အလံ – ကို ပေးလှူသော မထေရ်။ အာယသ္မတော ဇေဒါယကတ္ထေရဿ အပဒါ-နံ။ အပ၊ဌ၊၂"၈၄။ (–အပ၊၁။၁၂၁၊၃၂၀။)

ဇေဋ္ဌရ (နာ) [ဇေ+အဋ္ဌရ] တံခွန်–အလံ–တို့၏ အကြား၊ တံခွန်ကြား၊ အလံကြား။ ဆတ္တဋ္ဌ-ရေသု ဇော, ဇဋ္ဌရေသု ပဌာကာ....သက္ကာ-ရော အယောသိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၂၇၇။

ဇေပဂ္ဂဟိတ (တိ) [ဇေ+ပဂ္ဂဟိတ။ (ဇ္ဈပြဂဟိ-တ-သံ)] မြှောက်ချီအပ်သော – တံခွန် – အလံ–ရှိသော၊ အလံတလင်းလွင် လှင်ထူအပ် သော။ ဇေပဂ္ဂဟိတာဝါ (အံ၊ဌ၊၂။၁၃၃)တိ ပဂ္ဂဟိတဇော၀။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၂၂။

ဇေပဌာကပူဇော (ထီ) [ဇေပဌာကာ + ပူဇော] တံခွန်, ကုက္ကားထိုးဖြင့် ပူဇော်ခြင်း၊ တံခွန်လုံး, တံခွန်ပြားတို့ဖြင့် ပူဇော်ခြင်း။ ဇေပဌာကပူဇံ ကရိဿာမိ။ အပ၊ဌ၊၂။၃၀၀။

ဇေပူဇော (ထီ) [ဇေ+ပူဇော]တံခွန်ဖြင့်ပူဇော်ခြင်း။ အနေကေဟိ ဝတ္ထေဟိ ဇေ ကာရာပေတ္တာ ဇေပူဇံ အကာသိ။ အပ၊ဌ၊၂။၈၄။

ဇေဗန္ဓ (တိ) [ဇေ+ဗန္ဓ။ (ဇ္ဈဗ်ဓ-သံ)] တံခွန်–အလံ – ဖွဲ့ – စိုက် – ထားသည်နှင့်တူသော၊ ဝပါ လှင်–ထင်ရှား–သော၊သူ။ ဇေ ဗန္ဓိတ္တာ ဝိယ ဝိစရတိတိ ဇေဗန္ဓော၊ မူလဒေ၀ါဒယော ဝိယ လောကေ ပါကဋော်တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၂၇၉။ ဝိ၊သင်္ဂ၊၁၃၄။(–ဝိ၊ဌ။၁၀၅။ သာရတ္ထ၊ဌ။၂၄၃။ ပါစိတ်၊ယော။၂၄၀။)

ဇေဘူတ (တိ) [ဇေ+ဘူတ] တံခွန်–အလံ–သဖွယ်ဖြစ်၍ ဖြစ်သော။ ဇမ္ဗုဒီပဿ ဇေဘူတံ မဟာဇမ္ဗုရုက္ခံ ခန္ဓေ ဂယောတ္ဝာ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။ ၁၃၇။ (–ထေရ၊ဌ၊၂။၃၆၅။ အပ၊ဌ၊၁။၃၅၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၀။)

ဇေမာလာကုလ (တိ) [ဇေမာလာ+အာကုလ] (၁) တံခွန် (နှင့်)ပန်းတို့ဖြင့်–ရှုပ်ထွေး–ရောပြွမ်း–သော။ (၂) တံခွန်အစဉ်တို့ဖြင့်–ရှုပ်ထွေး–ရောပြွမ်း–သော။ သကလဒေ၀ သ-ဟာဝေ စက္ကဝါဠံ ဇေမာလာကုလံ....အဟောသိ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၉။ (–ဗုဒ္ဓ၀ံ၊ဌ။၂၇၀။)

ဇေမာလာယုတ္တ (တိ) [ဇေမာလာ + ယုတ္တ။ (ဇ္ဈဗမာလာယုတ္တက-သံ)] တံခွန်, ပန်းတို့နှင့် ယှဉ်သော။ ဇေမာလိနီ-ကြည့်။

ဇေမာလာသမောဓာနဂတ (နာ၊ထီ) [ဇေမာလာ +သမောဓာနဂတ] (၁)တံခွန် (နှင့်)ပန်းတို့ ၏ ပေါင်းဆုံခြင်းသို့ ရောက်ခြင်း။ (၂) တံခွန် အစဉ်တို့၏ ပေါင်းဆုံခြင်းသို့ ရောက်ခြင်း။ ကေဒ္ဒဇေမာလာ အယောသိ ဒိုရ,ဆ္ဆရံ ဇေမာ လာသမောဓာနဂတာယ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၂။၃၁။

ဇေမာလိနီ (ထီ) [ဇေမာလာ+ဏီ] (က)တံခွန် (နှင့်) ပန်းရှိသော။ (ခ)တံခွန် အစဉ်အတန်း ရှိသော။ ဇေမာလိနီ (အပ၊၁။၂)တိ လိင်-ဝိပလ္လာသ၀ံသေန ဝုတ္တံ၊ ဇေမာလာယုတ္တော သော ပါသာဒေါတိ အတ္ထော။ အပ၊ဌ၊၁။ ၁၁၈။

ဇေယဋ္ဌ (ထီ) [ဇေ +ယဋ္ဌ။ (ဇ္ဈယ ဋ္ဌ-သံ)] တံခွန်တိုင်၊ အလံတိုင်။ ဇေယဋ္ဌယံ ဝါတေန ပဌာကာ ဝိယ။ မ၊ဌ၊၁။၁၂၀။ သံ၊ဌ၊၃။ ၂၇၈။ (–ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။ ၂၂၅။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၂၆၈။)

ဇေယောဂ (ပု) [ဇေ + ယောဂ] အလံနှင့်ယှဉ် ခြင်း။ ဇေ (တိ). (ဒ)-ကြည့်။

ဇေဝန္တ (တိ) [ဇေ+ဝန္တ]။ (ဒွေဝတ္ထု, ဒွေဝါန်-သံ)] တံခွန်-အလံ-ရှိသော၊သူ။ "အယံ ဇေဝေ ဣတ္ထန္နာမဿာ"တိ ဇေဝါ ဇီတိ ပညာယတိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၅၇။ (-ခန်။ခန်၊ ဌ။၇၃၃။)

ဇေဝိဟေဌကဇောတက (နာ) [ဇေဝိဟဌက+ဇော-တက] ဇေဟေဌကဇာတ်၊ (ဘုရားရှင် ဇေတဝန်ကျောင်းတော်၌ သီတင်းသုံးတော်မူစဉ် လောကတ္ထစရိယကို အကြောင်းပြု၍ ယောဘော်အပ်သော ဇာတ်ဖြစ်သည်။) ဇေ-ဝိဟေဌကဇာတက။ သီ၊ဣ-မူ။ ဇာ၊၁။၁၅-ကြည့်။ D.P. လည်း ကြည့်။

ဇေသတ (နာ) [ဇေ+သတ] တံခွန် ၁၀၀၊ ၁၀၀-သော တံခွန်။ သော သပရိဝါရော ပဌဝဏ္ဏ-ဝတ္ထသမုဒ္ဓလာနိ ပဌ ဇေသတာနိ ဂဟေတ္တာ ဒသဗလဿ ပုရတော အဟောသိ။ အပ၊ဌ။ ၁။၁၀၈။

ဇေသဒ္ဓ (ပု) [ဇေ+သဒ္ဓ] (၁) တံခွန်-အလံ-၏ အသံ၊ တံခွန်-အလံ-သံ။ (၂) ဇေ-သဒ္ဓါ။ (၁) ရထသဒ္ဓေါ စ အာဇာနီယ-သဒ္ဓေါ စ-ဇေသဒ္ဓေါ စ သမန္တာ အသနိပါတ-သဒ္ဓေါ ဝိယ အဟောသိ။ သံ၊ဌ။၁။ဗုဒ္ဓ။ (-သံ၊ဌ။၁။ဗုဒ္ဓ။)(၂) ဇေသဒ္ဓေန သေနာ ဇေ ဥပလက္ခိတာ။ ဝိမတိ၊၁။၂၆၉။ ဇေ-ယောဂ-လည်း ကြည့်။

ဇေသမ္ပန္န (တိ) [ဇေ+သမ္ပန္န] တံခွန်-အလံ-တို့နှင့် ပြည့်စုံသော။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ဇောလု (တိ) [ဇေ + အာလု။ (ဒွေဇောလု-သံ)] တံခွန်-အလံ-မျှားသော၊ မျှားသော-တံခွန်-အလံ-ရှိသော။ ဇောလူ (ထေရ။ ၂၅ဝ)တိ....ဇေဟိ သမ္ပန္နော။ ထေရ၊ဌ၊၁။ ဝ၆ဂ။ ဇောလူ(ဇာ၊၁။ဂ၆)တိ ဇေသမ္ပန္နော။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ဗုဝ၂။ ဇေ ပဟူ ဇေ သန္ဓိတိ ဇော-လု။ နိတိ၊သုတ္တ။ဂ၂၉။ ဇေ ပဟုလမဿာ-တိ ဇောလု။ ရှု၊ဌ။ဗုဂဌ။ (-အပ၊၁။၂၈ဂ။ အပ၊ ၂။၁ဝ၁။ ဒီ၊ဌ။ဗု။ဗုဌ။)

ဇောဟဋ(ဓ) (တိ) [ဇေ + အာဟဋ (ဓ)] (၁) တံခွန်-အလံ- စိုက်ထူ၍ စစ်မြေပြင်မှ ဆောင်ယူအပ်သော (သုံ့ပန်း-သုံ့ရ-မယား)။ (၂) တံခွန် - အလံ-စိုက်ထူရာ အရပ်မှ-ဆောင်ယူ - ကောက်ယူ - အပ်သော (ပံသုကူသက်နှိုး)။ (၁) တံ ကောစိ ဘရိယံ ကရောတိ၊ အယံ ဇေဟဋာ နာမ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၁ဌ၂။ ကရုမရာနိတာ ဇောဟဋာ။ ဒီ၊ဌ၊ဗု။ ၂ဖ၇။ မ၊ဌ၊၁။ဗုဝ၂။ သံ၊ဌ၊ ၂။၁ဌ၂။ (-ဝိ၊၁။ ၂ဝ၂။ မ၊ဌ၊၁။ ၂ဝ၃။ သံ၊ဌ၊ ၂။ဗုဝ၅။ အတိ၊ဌ၊၁။ဗုဌ၁။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။ ၂ဝ၇။ ဝ်မာန၊ ဌ။ဖ၆။ မဟာနိ၊ဌ။ဖ၉။ ကခ်ါ၊ဌ်၊သစ်။ ၂၃၅။)(၂) ဇောဟဋန္တိ ဇေ ဥဿာပေတ္တာ တတော အာနိတံ။ ဒီ၊ဌ၊ဗု။ဗ၉ ၂။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဂ၇။ စူဠနိ၊ဌ။ဗ၁ဝ။ ဇောဟဋ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ဖ၆)ဿ နာဝံ အာရောဟန္တာ ဇေ ဗန္ဓိတ္တာ အာရုဟန္တိ၊ တံ တေသံ ဒဿနာတိက္ကမေ ဂဟေတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ဖ၀။

ဇေနီပတိ (ပု) [ဇေနီ +ပတိ] စစ်သူကြီး၊စစ်တပ်-၏ အကြီးအကဲ။ ဇေနီပတိ (မဟာဝံသ၊ဖ။ ၁ဌ)တိ သော သေနာပတိ။ သေနာ ဟိ ဥဿာပိတော ဇေဟေ တေသာတိ "ဇေနီ"တိ ဝုစ္စတိ၊ တာယ ဇေနီယာ ပတိဘာဝေန သော အနုရက္ခော "ဇေနီပတိ"တိ ဝုစ္စတိ။ ဟေန ဝုတ္တံ "ဇေနီပတိ"တိ။ မဟာဝံသ၊ဌ။ ၁ဌ၀။

ဇေ (တိ) [ဇေ+ဏ္ဍ။ ထိ-ဌ ဇေနီ။ ဇေယောဂ ဇေနီ။ ခန်၊ဌ။ဗုဂ၁၊ (ဒွေဇိန်-သံ)] (၁) တံခွန်-အလံ-ရှိသော၊ သူ။ (၂)စစ်သည်၊ စစ်သား။ (၁) ဇေဝန္တ ကြည့်။ (၂) ဇေနီ-(သုတ္တနိ။ဗုဌ)ဿ သေနံ, သုတ္တနိ၊ဌ။ ၂။ ၁၂ဝ။ (- ဇာ၊ ၂။ ၂ဝ၇။ ဇာ၊ဌ၊ပ။ ၂ဌ၂။ ဇာ၊ဌ။ ၂ ၂။ ၅ဌ၂။ အမရ၊၁ဂ။ ၇ဂ။)

ဇူးပမ (တိ) [ဇေ+ဥပမာ] တံခွန်-အလံ-ဟူ-သော- နှိုင်းယှဉ်ကြောင်း-ဥပမာ-ရှိသော၊ တံခွန်-အလံ-နှင့် တူသော၊ သူ။ ပညာယ

အစ္ပါ၎ဝတ္ထေန ဓေလာ ဥပမာ ဘေသန္တိ ဓေပမာ။ ဝ၀ိရ။၁၇။ (–ဝိ၊ဌ၊၁။၂။ သာ-ရတ္ထ၊၁။၁၀။ ဝိမတိ၊၁။၆။)

ဌ္ဌတိ (ကြ်) [ဓ=ဓ + အ +တိ။ ဌ္ဌ ဂတော်။ စိန္တာမဏိ။ (ဌ္ဌတိ-သံ)] သွားခ်ိ။ ဓ=ဓ-ကြည့်။

ဌ္ဌန (နာ) [ဓ=ဓ+ယု] သွားခြင်း။ ဓ=ဓ-ကြည့်။

ဌ (နာ) [ဓန+ဏ။ ဓန+ဏ။ ဓန+ဏ။ နိတိ၊ဓ၊၁ဓ-၇။ ဓာန်ဋီ။၄၅၀။ (ဓန-သံ၊ ဣ,ဣ-ပြ၊ဣ-အ၌မာဂမ်)] (၁) ကောက်၊ စပါး။ (ယင်းသည် သလေး, ကောက်လတ်, လူး, ဂျုံ, ပြောင်း, မယော, ဆပ်-ဟူသော ပုဗ္ဗဏ္ဏ ခေါ် စပါး ၇-မျိုးနှင့် အပရဏ္ဏခေါ် ပမျိုးတို့ ဖြစ်၏။) (၂) ကောက်ပင်၊ စပါးပင်။ (၃) ဆန်။ (၄) အန္တလိက္ခာ ဥယျာ ဓာရာ ဩပတိတ္ထာ ညောဂါရံ-ပူရေတိ။ ဝိ၊ဌ။ ၃၃၇။ ညောနိ ဝုစ္စန္တိ ပုဗ္ဗဏ္ဏံ အပရဏ္ဏံ။ စူဠနိ။ ၂၈၁။ ညောနိ(သုတ္တနိ။ ၂၈ဂ)တိ သာလိဝိယိ-ယ၀ ဂေါ်ရမ ကကု ဝရက ကုဠ္ဠသက ပဘေ-ဒါနိ သတ္ထ ဩသသာပရဏ္ဏာနိ စ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ ၁၀၁။ ဩပ၊ဌ၊၁။ ၂၀ဂ။ စူဠနိ၊ဌ။ ၁၂ဂ။ (–ဓာန်ဋီ။၄၅၂၊၁၀၀၇။)

ညံ (ပ၊ဓ) — ဒီ၊ ၂။ ၂ဒ၄။ မ၊ ၂။ ၂၃။ သံ၊၁။ ၉၃။ အံ၊၁။ ၃၄၁။ ပေတ။ ၁၃ဒ။ အပ၊ ၂။ ၃ဝ၉။ ဇာ၊ ၂။ ၃၁ဒ။ နေတ္တိ။ ၄ဂ။ မ၊ဌ၊၃။ ၁၁ ၇။ သံ၊ဌ၊၁။ ၂၅။ ညံ (ဒု၊ဓ) — သံ၊၁။ ၁ ၇ဒ။ အံ၊ ၂။ ၃ ၂။ အံ၊၃။ ၃ ၂။ ထေရီ။ ၃ ၉ ၂။ မိလိန္ဒ။ ၄၁၊ဒ၄။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၁ ၄ ၄၊ ၂ ၇၁။ ဝိ၊ဌ၊ ၄။ ၁ ၄ ၉။ မ၊ဌ၊၃။ ၁ ၁ ဂ။ မ၊ဌ၊ ၄။ ၂ ၂ ၇။ သံ၊ ဌ၊၁။ ၃ ၂ ၁။ ညောနိ(ဒု၊ဗ)— ဝိ၊ဌ၊၃။ ၁ ၉ ၉။ ညောန(တ၊ဓ) — မ၊ ၂။ ၂ ၇၁။ အံ၊၃။ ၂ ဂ ဂ။ အုပ၊ ၂။ ၃ ဂ ဒ။ ဇာ၊၁။ ၂ ဂ၁။ ညေ(ဆ၊ဓ) —အံ၊ ၂။ ၁ ၉ ဒ။ ညောနံ(ဆ၊ဗ)— ဝိ၊ဌ၊၃။ ၁ ၀ ၃။

(၂) အဇ္ဇေ၀ မေ ညောနိ ဇာယန္တု။ အံ၊၁။ ၂ ၄ ၂။ ညံ မေ ဖလိနံ အဟု။ အပ၊ ၂။ ၁ ၀။ ညေဖလ-လည်းကြည့်။ (၃) ညေမိလက်-ကြည့်။

ညေ[1] (ပု၊နာ) [ဓန+ယ] (၁) ကျက်သရေ။ (၂) ဗညာ။ (၃) ကျက်သရေ–ဘုန်း–ပညာ–နှင့် ပြည့်စုံခြင်း။ (၄) အရိယာဖိုလ်။ (၅) အာနုဘော်, စွမ်းရည်, သတ္တိ။ (၁) (၂) ညေပုညလက္ခဏသမ္ပန္နံ ပုတ္တံ ဝိဇာယိ (ဇာ၊ဌ၊ ၆။ ၂)တို့အာဒီသု ဣညသဒ္ဒေန သိရိပညာ၀ ဂဟေတမ္ဘာ။ နိတိ၊ဓ၊၁ဓ၆။ ဓနတိ သမ္ဘဇ-တိတိ ဣညော။ သူစိ။ (၃) ဓနနံ ဣညံ၊ သိရိ-ပုညပညာနံ သမ္ဘဒါတိ အတ္ထော။ နိတိ၊ဓ၊ ၁ဓ၆-၇။

(၄) အရိယဖလမေ၀ ဓနာယိတမ္ဘတော ဣညံ။ သံ၊ဌ၊၁။ ၂ ၆ ၉။ (၅) ညေပုညလက္ခဏ-သမ္ပန္နံ(၂)-ကြည့်။

ညေ[2] (တ) [ဣ+ဏ။ ဓ၊ညော ပုညဝတိတ္ထိသု။ ဓာန်။ ၁ ၀ ၀ ၇။ ဣညံ သိရိပုညပညာသမ္ပဒါ ဇေတေသံ အတ္ထိတိ ဣညာ။ နိတိ၊ဓ၊ ၁ ၁ ၇။ (ဓန-သံ)] ကျက်သရေ–ဘုန်း–ပညာ–ရှိ သော၊သူ။ (လေ၊ သျှစ်သျှားသီး၊ ကြဇုသီး။ ဓာန်ဋီ။ ၄ ၅ ၂။ ဆေးအထူး။ နိတိ၊ဓ၊ ၁ ၁ ၇။ 'တိ' ပေးအပ် – သွင်းအပ် – ကြွယ်ဝ – ကံ ကောင်း – ပျော်ရွှင် – ကောင်းမွန် – ကုသိုလ် – ရှိ – သော၊သူ။ 'ထီ' သွင်ယင်မ၊ နံနံပင်၊ နံနံစေ့။ 'နှ' ဥစ္စာ၀န။ P.S.D)။ ညော ဘေ နရ-ပုဂ်ဝ။ အပ၊ ၂။ ၂ ၁ ၁။ ဣညဝတိ မေ မနုဿာ။ အဘိ၊ဌ၊၁။ ၁ ၅ ၉။ ဣည (စရိယာ။ ၃ ဂ ၇)နှင့် ဓနာယိတမ္ဘသ်ရိသောဘဂ္ဂပတ္တံ လက္ခဏ-သမ္ပန္နံ။ စရိယာ၊ဌ။ ၃ ၆။ (–ဩပ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၀ ၁။ စရိယာ၊ဌ။ ဂ ၂။)

ညေ[3] (နာ) [ဣ+ရသိ၊နောက်ပုဒ်ကျေ။] စပါး တို့၏–အစု–အပုံ၊ စပါးစု၊ စပါးပုံ။ ဣညမဗ္ဗ-ကြည့်။

ဥညကရဏ (နာ) [ဥညိ+ကရဏ။ (ဝေနျကရဏ-သံ)] (၁) စပါးတို့ကို (အပင်ကြေ့အောင်) ပြုရုံအရပ်၊ ကောက်လှိုင်းပုတ်ရုံ အရပ်၊ ကောက်နယ်တလင်း။ (၂)စပါးခြင်ရာအရပ်။ (၁) ဥညကရဏ(ဝိ၊၁။၂၉၉)နှင့် ခလုံ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၂၃ဖ။ ဂ၊ခ်ီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်။၂၀၉။ ဥညဂ ရဏံ နာမ ခလမဏ္ဍလံ။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊ ဋ္ဌီ၊ ၁။၁၀၇။ (–ဝိ၊၁။၃၀၁။ ဂ၊ခ်ီ။၁၅ဂ။ ဝိ၊ သင်္ဂီ။ဌ၊ဌ။ ဓာန်။ဌ၅ဌ၊၉၂ဌ။) (၂) အောက်ပုဒ် (၁) ကြည့်။

ဥညကရဏဌာန (နာ) [ဥညဂရဏ+ဌာန] (၁) စပါးခြင်ရာအရပ်။ (၂) ကောက်နယ်တလင်း။ (၁) ဥညကရဏဌာနေ(ဝိ၊ဌ၊၁။၁ဌ၊ဌ)တိ ဥညမိနနဋ္ဌာနေ။ ဝိမတိ၊၁။ဂဂ။ (၂) ခလဂတာ-သာလိတိ ခလံ ဥညကရဏဌာနံ ဂတာ။ ထေရ၊ဌ၊၂။ဂ၇။ မဒ္ဒန္တာတိ ဥညကရဏဌာ-နေ သာလိသီသာနိ မဒ္ဒန္တာ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂ဌ၅။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။ဂ၇။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။ဌ၆ဝ။

ဥညကုမ္ဘိ (ထီ) [ဥည+ကုမ္ဘိ။ (ဝေဏကုံတိ-ပြာ)] စပါးထည့်ရုံအိုး၊ စပါးအိုး။ တံတောဝ ဥည-ကုမ္ဘိ ဩလောကေတွာ....စိန္တေတိ။ မ၊ဌ၊၃။ ၁၁ဂ။

ဥညကောဋ္ဌာဂါရ (နာ) [ဥည+ကောဋ္ဌာဂါရ] စပါးကျီ၊ စပါးဂိုဒေါင်။ တိဝိဓံ ကောဋ္ဌာဂါရံ-ဧနကောဋ္ဌာဂါရံ ဥညကောဋ္ဌာဂါရံ ဝဏ္ဏကောဋ္ဌာဂါရန္တိ။ အံ၊ဌ၊၃။ဂ၇။ မဟာနိ၊ဌ။၁၂။ သာရတ္ထ၊၃။၃ဂ၁။ (–ဇာ၊ဌ၊၃။၃ဌ၆။)

ဥညကွယ (ပု) [ဥည+ခယ] စပါး၏ ကုန်ခြင်း။ တေန ဟိ ဒေဝ ဥညကွယေန ဂဏ္ဍိယာမ။ ဇာ၊ဌ၊၆။၂ဌ၇။

ဥညဂဏ (ပု) [ဥည+ဂဏ] (အရုသော လှည်း-တို့ဖြင့် တင်ထားသော) စပါးအပေါင်း။ ဥည-ဂဏာနု(မ၊၂။၁၁ဂ) နှင့် ဧညသကဋ္ဌသတာနံ။ မ၊ဌ၊၃။၁၁ဂ။

ဥညဂတိက (တိ) [ဥညဂတိ+ဂတိ+ဏ္ဍက] စပါး-၏–ဖြစ်ခြင်း – အလား–ကဲ့သို့ – ဖြစ်ခြင်း–အလား–ရှိသော၊ စပါးနှင့်အလားတူသော။ သဗ္ဗဋ္ဌ အပရဏ္ဏံ ဥညဂတိကမေဝ။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၃ဂ၇။ ဝိ၊သင်္ဂီ။ဌ၊ဌ၃ဌ။

ဥညဂဝါဒိက (တိ) [ဥည+ဂေါ+အာဒိ+က] စပါး (နှင့်) နွားအစရှိသော။ ရဿဝတ္ထုမေဝ ဝါ ဥညဂဝါဒိကံ ပရိစ္ဆဒေတိ။ စရိယာ၊ဌ။၂ဌ၉။

ဥညဂ္ဂဟဏ (နာ) [ဥည+ဂဟဏ] စပါး–ဝယ်–ယူ–ခြင်း။ အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

ဥည(ဂ)ဂ္ဂဟဏတ္ထ (ပု) [ဥည+ဂဟဏ+အတ္ထ] စပါး–ဝယ်–ယူ–ခြင်း အကျိုး။ ဥညဂဟ-ဏတ္ထာယ ဥညသာမိကာနံ ဒတ္တာ ဥညမေဝ ဂဏှန္တိ။ နေတ္ထိ၊ဝိ။၃ဌ၂။ (–သံ၊ဌ၊၁။၃၂။ နေတ္ထိ၊ဌ။၂ဖ၄။)

ဥညကုံရ (ပု) [ဥည+အကုံရ] စပါး၏–အညွန့်–အညောက်၊ စပါးညွန့်၊ စပါးညောက်။ ကိဏ္ဏပက္ခိတ္ထာတိ ပိဋ္ဌပူဝါဒိ အပက္ခိပိတ္ဝာ ကိဏ္ဏသခ်ါတံ ဥညကုံရာဒိသုရုဗိဇံ ပက္ခိပိတ္ဝာ ကတာ။ ဝိမတိ၊၂။ဌ၂။

ဥညကုံရာဒိသုရုဗိဇ (နာ) [ဥညကုံရာဒိ+သုရုဗိဇ] စပါးညွန့်–စပါးညောက်–အစရှိသော သေ-မျိုးစေ့။ ဥညကုံရ-ကြည့်။

ဥညင် (နာ၊ပု) [ဥည+အင်] ဆန်ကျိုး၊ ဆန်ကွဲ။ ဥညင်ဂ (ဓာန်။၁ဝ၇၂) ဘိန္နတဏ္ဍုလေ။ ယင်း-ဋ္ဌီ။

ဥညဇာတိ (ထီ) [ဥည+ဇာတိ] စပါးမျိုး။ ယာ-ကာစိ အဝ်ဝေသော ဝိဝိဓာ ဥညဇာတိယော။ မိလိန္ဒ။၁ဂ၁။ ဂေဟေ ဥညဇာတိ နာမ နတ္ထိ။ အတိ၊ဌ၊၂။ဌ၂ဌ။

ဥညဌပနဌာန (နာ) [ဥည+ဌပနဌာန] စပါးထား-ရုံအရပ်၊ စပါးကျီ၊ စပါးဂိုဒေါင်။ ကောဋ္ဌံ ဝုစ္စတိ ဥညဌပနဌာနံ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၃ဝ၃။

ဥညတ္တစ (ပု) [ဥည+ဘစ။ (ဝေနျတ္ဘက်,ဝေနျတ္ဘ-စ-သံ)] စပါးအခွံ၊ ဖွဲကြမ်း။ ထုသော နာမ

ဣတ္ထစော, ဣပလာသော စ။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၁။၃၃၇။ ဣတ္ထခ (ဝေန်။ဌ၅) ဣဘုန-မေဝ တစေ ဝက္ကခလ။ ယင်း-ဌီ။

ဣတ္ထ (ပု) [ဣ+အတ္ထ] စပါးအကျိုး၊ စပါးရ-ရန်အကျိုး။ ယာ တတ္ထ တဿ ဝတိပါကာရ-ပရိယေသနာ၊ သာ ဣတ္ထာယ။ မိလိန္ဒ။၂၅၅။

ဣတ္ထိက (တိ) [ဣ+အတ္ထိက] စပါး-ဖြင့်-ကို - အလိုရှိသော၊ စပါးလိုချင်သော၊ သူ။ ဣတ္ထိကာ ဝဏ္ဏ ဗ္ဗကွဿ 'သန္ဓိကံ ဂစ္ဆန္တိ'။ ဝိ၊ ဌ၊၁။၁၄၄။

ဣဒုဒ္ဓ (နာ) [ဣ+ ဒုဒ္ဓ] စပါးပင်ရိုး၊ ကောက်-ရိုး။ ဣဒုဒ္ဓ နာမ ကဏ္ဍဿ နိဿယဘူတော ပန္ဓိမဒေသော။ သံ၊ဌီ၊၁။၂ဖ၉။

ဣဒုဓေနတ္ထ (ပု) [ဣ+ဒုဓေန+အတ္ထ] စပါး-သိုမှီး-သိမ်းဆည်း-ခြင်းဟူသော အကျိုး။ ဣဒုဓေနတ္ထာယ မဟန္တံ ကောဋ္ဌံ ကတ္တာ ပူရေတ္တာ ကိစ္စေ ဥပ္ပန္နေ ဣဒံ ဝဋ္ဋေန္တိ။ ဇာ၊ ဌ၊၃။၁ဖ။

ဣဒုမ္ဘတ္ထက (တိ) [ဣ+ဒုမ္ဘတ္ထက] စပါး-မှ ဖြစ်သော။ ယံ ဒုဒ္ဓာဟံ ဝါပိတံ ရောပိတံ ဣဒုမ္ဘတ္ထကံ အာဟာရံ ပဋဂ္ဂဟိတ္တာ ပဝတ္တေယ္ယုံ ဘဝေယ္ယုံ။ အဘိ၊ဌ၊ ၁။၄၁။

ဣပဂ္ဂေါ်ပန (နာ) [ဣ+ပဂ္ဂေါ်ပန] စပါးထည်-ခြင်း။ ကပလ္ပမ္ပိ ဣပဂ္ဂေါ်ပနေ'ပိ ဒဗ္ဗိယာ သဒ္ဓိ-ဌနေသုပိ....တာဝ သမ္ဘပယောဂေသု ဒုက္ခဋ္ဌာ-နီ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၁၉၉။ ကခ်ီ၊ဌီ၊သစ်။၄ဖ၉။

ဣပဋ္ဌိဋ္ဌပက (ပု) [ဣ+ပဋ္ဌိဋ္ဌပက] စပါး-အတု-အယောင်၊ အတု - အယောင်-ဖြစ်-သော စပါး၊ စပါးတု၊ စပါးယောင်၊ စပါး-ဖျင်း။ တဏ္ဍုလသာဝရရဟိတော ဣပဋ္ဌိဋ္ဌပ-ကော ထုသမတ္တကော ဗလ်ာဒေါ'တိ ဝုစ္စတိ။ သံ၊ဌီ၊ ၂။ဖ၁။

ဣပဝိဋ္ဌပန္ဓဝန (နာ) [ဣ+ပဝိဋ္ဌပန+ဌဝန] စပါးသားရေအရေပါ်၊ စပါးလျှီ၊ စပါးဂျိုခေါင်။ ဝေ သာ'ရကဿ ကောသော ဣပဝိဋ္ဌပန္ဓဝနဋ္ဌ-ကောဋ္ဌာဂါရန္တိ ဒဿေတိ။ အ၊ဌီ၊၃။ဌ၅။

ဣပရိပါကဂဟဏ (နာ) [ဣပရိပါက+ဂဟဏ] စပါးမှည့်ရင့်သည့်တိုင်အောင် ယူခြင်း၊ စပါး-မှည့်ရင့်သည့်တိုင်အောင် ဖြစ်ခြင်း။ အောက်-ပုဒ်-ကြည့်။

ဣပရိပါကဂဟဏတ္ထ (ပု) [ဣပရိပါကဂဟဏ+အတ္ထ] စပါးမှည့်ရင့်သည့် တိုင်အောင်-ယူ-ခြင်း-ဖြစ်ခြင်း-ဟူသော အကျိုး။ ဣပရိ-ပါကဂဟဏတ္ထ (သံ၊ဌ၊၁။၂၃ဝ)နှင့် ဣပရိပါ-ကနိမ္ဗတ္ထိအတ္ထ။ သံ၊ဌီ၊၁။၂ဖ၉။ (သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၁။၁၃ဝ။)

ဣပရိပါကနိမ္ဗတ္ထိအတ္ထ (ပု) [ဣပရိပါကနိမ္ဗတ္ထိ+အတ္ထ] စပါးမှည့်ရင့်သည့်တိုင်အောင် ဖြစ်-ခြင်းအကျိုး။ အထက်ပုဒ်-ကြည့်။

ဣပရိဘောဂ (ပု) [ဣ+ပရိဘောဂ] စပါးကို-သုံးဆောင်ခြင်း-အသုံးပြုခြင်း။ ကေစိ ပန "ဣပရိဘောဂေ ဝေ အာပတ္တိ၊ နာ ပုဗ္ဗ-ပယောဂေ"တိ ဝဒန္တိ။ ဝိမတိ၊ဌ။၃၃၂။

ဣပလာသ (ပု) [ဣ+ပလာသ] စပါးဖျင်း။ ဣတ္ထစ-ကြည့်။

ဣပဋ္ဌက (နာ) [ဣ+ပဋ္ဌက] စပါးထည်စရာ-တောင်း၊ စပါးတောင်း။ ကေဌ မေ ဣပဋ္ဌကံ ပုရတော ဌပေတ္တာ....မာ ပညာယိတ္ထ။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၃၅။

ဣပဿ (ပု) [ဣ+ပုဿ။ (ဓာတုပုံ-သ)] စပါး-တို့၏-အစုံ-အပုံ၊ စပါးစု၊ စပါးပုံ။ လမ္ဘာ-သောဝဏ္ဏမယာယ လဋ္ဌိယာ ဣပုဏ္ဏောပိ သုဝဏ္ဏပုဏ္ဏောပိ အာစိက္ခိတုံ။ အဘိ၊ဂ။ ။ဘ၃။

ဣပုညလက္ခဏ (တိ) [ဣ+ပုည+လက္ခဏ] ကျက်သရေ, ဘုန်းလက္ခဏာရှိသော၊သူ။ ဣ-ပုညလက္ခဏော အယံ ကုမာရော။ သုတ္တနိ၊

ဌ၊၂။ ၂၄၀။ (–ထေရ၊ဌ၊၁။ ၇၂။ စရိယာ၊ဌ။ ၂၁၄။)

ဦးပုညလက္ခဏသမ္ဘန္ဓ (တိ) [ဦးပုညလက္ခဏ+သမ္ဘန္ဓ] (၁) ကျက်သရေ, ဘုန်းလက္ခဏာနှင့်ပြည့်စုံသော၊ (၂) အာနုဘော်–စွမ်းရည်–သတ္တိ, ဘုန်းလက္ခဏာရှိသော၊သူ။ (၁) သာပရိပုဏ္ဏကတ္တာ ဦးပုညလက္ခဏသမ္ဘန္ဓံ ပုတ္တံ ဝိဇာယိ။ စရိယာ၊ဌ။ ၂၀၉။ ဇာ၊ဌ၊၆။ ၂။ (–ပေတ၊ဌ။ ၁၄၉။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၂၃၂။) (၂) ဓနဿ ဘာဝေါ ဦး၊ အာနုဘာဝေါ... တေန သမ္ဘန္ဓေါ ဦးပုညလက္ခဏသမ္ဘန္ဓေါ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၅၃၀။

ဦးပုညလက္ခဏူပေတ (တ) [ဦးပုညလက္ခဏ+ဥပေတ] ကျက်သရေ, ဘုန်းလက္ခဏာနှင့်ပြည့်စုံသော၊ သူ။ ပစ္ဆိုသသမယေ ပုတ္တံ ဝိဇာယိ ပဏ္ဍိတေလမဒ္ဒိတမနောသိလာပိဏ္ဍိသဒိသံ ဦးပုညလက္ခဏူပေတံ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ ၅၃။ ဃပ၊ဌ၊၁။ ၁ဖြ၄။

ဦးဖလ (နာ) [ဦး+ဖလ] စပါးပင်တို့၏အသီး၊ စပါးသီး။ ခေတ္တမဇ္ဈေန ဂစ္ဆတာ တတ္ထ ဇာတကမ္ပိ ဦးဖလံ နာ အာမသန္တေန ဂန္တဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၁၂၉။ ဝိ၊သင်္ဂ၊ဟ။ ၂၉။ (–သံ၊ဌ၊ဒု။ ၁၄၂။ အံ၊ဌ၊ဒု။ ၂၂၉။ ဝ၀ိ၊ဂ၊ဂ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၄၀။)

ဦးဖလရသ (ပု) [ဦးဖလ+ရသ] စပါးသီးမှဖြစ်သောအရည်, စပါးသီးရည်။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ သမ္ဗံ ပလရသံ ဌပေတွာ ဦးဖလရသံ။ ဝိ၊ဒု။ ၁၄၄။ ။သတ္တုန္နံ ဩဒနံ ဖလရသံ။ ဝိ၊ဌ၊ဒု။ ၃၀ဒု။ (–ဝိ၊သင်္ဂ၊ဟ။ ၉၉၊ဇ၊ ၂။ သာ-ရတ္ထ၊ဒု။ ၃၃ဝ။ ကခ်ါ၊ဋ္ဌ၊သစ်။ ၃၉ဖြ။)

ဦးဗီလင် (န၊ပု) [ဦး+ဗီလင်] ဆန်ပုံးရည်, ဆန်, ပဲ တစ်မျိုးချိုးကို အချဉ်စိမ်၍ ပြုအပ်သော ပုံးရည် (ပဆုံးရည်)။ ဗီလင်ံ ဝုစ္စတိ ဦးဗီလင်ံ၊ အာရနာလန္တိပိ ဝုစ္စတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၉၂။

ဦးဗီဇ (နာ) [ဦး+ဗီဇ။ (ဝေနျဗီဇ-သံ)] စပါးမျိုးစေ့။ ယထာ ဝါ ပန မဟာဏုဇ ခေတ္တေ သုဝိရူဠှံ ဦးဗီဇံ ဥဒကေန ဝိကလံ မရေယျ။ မိလိန္ဒ။ ၂၉၅။ (–သံ၊ဌ၊ဒု။ ၉၂။ အပ၊ဌ၊ဒု။ ၂၂ဂ။)

ဦးဗီဇသန္ဓာန (ပု) [ဦးဗီဇ+သန္ဓာန] စပါးမျိုးစေ့အစဉ်။ ဝိရူဟနာမိလာယနနိပ္ပတ္တိဝစနေဟိ ဦးဗီဇသန္ဓာနဿ ဝိယ တေသံ ဝုဒ္ဓိ-ယာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဒု။ ၂၂ဝ။

ဦးမဇ္ဈ (ပု၊နာ) [ဦး+မဇ္ဈ] စပါး–စု–ပုံ–၏ အလယ်။ မနုဿာ ဦးမဇ္ဈေယေဝ ပညေတ္တာ ဒေန္တိ။ ဝိ၊သင်္ဂ၊ဟ။ ၂၉။

ဦးမယ (တိ) [ဦး+မယ] စပါးဖြင့်ပြီးသော၊ စပါးဖြင့်ပြည့်သော။ နစ တံ ဦးမယံ သကဋ္ဌံ။ မိလိန္ဒ။ ၁၇ဂ။

ဦးမာပက (တိ) [ဦး+မာပက] စပါးကို ခြင်တတ်သော၊သူ၊ စပါးခြင်သမား။ ဦးမာ-ပကော ဟိ နာဋ္ဌိ ပူရေတွာ "ကေ"ဋ္ဌိ ဝတ္တာ ဩကိရတိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဂ။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂။ ၉၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။ ၂၇ဝ။ (–ဝိ၊ဌ၊ဝ။ ၁၄၄။)

ဦးမာပကကမ္ဘ (နာ) [ဦးမာပက+ကမ္ဘ] စပါးခြင်သူ၏ အမှု။ ဦးမာပကကမ္ဘပ္ပိ ကိမ္ပ တေန ကတံ။ ဇာ၊ဌ၊ဒု။ ၅၁၅။

ဦးမာပကဂဏန (ထီ၊နာ) [ဦးမာပက ဂဏန] စပါးခြင်သူ၏ ရေတွက်ခြင်း။ ဂဏေန္တေန စ ပဋ္ဌမံ ဒန္ဓဂဏနာယ ဦးမာပကဂဏနာယ ဂဏေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဂ။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂။ ၉၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။ ၂၂ ။

ဦးမာသ (ပု) [ဦး+မာသ။ ဝန်၊ဋ္ဌိ။ ယူစိ-ကြည်။ (ဝေနျမာဇသံ၊ဝိလ်)၊ S E D.။ ဦ-ညမာသူ-သိဟိုင်ဘာ့သာ၊ ရှေးဟောင်းဝန်၊

သျှ)။] တစပါး။ (ယင်းသည် အတိုင်းအရှည် ပမာဏနှင့်စပ်သော စကားဖြစ်သည်၊ ပရမာ-ဏုမြူ ၃၆-ခုသည် အဏုမြူ ၁-ခု၊ အဏုမြူ ၃၆-ခု သည် တဇာရီမြူ ၁-ခု၊ တဇာရီမြူ ၃၆-ခုသည် ရထရေဏုမြူ ၁-ခု၊ ရထရေဏုမြူ ၃၆-ခုသည် ၁-လိက္ခာ၊ လိက္ခာ ၇-ခုသည် ၁-သန်း၊ သန်း ၇-ကောင်သည် ၁-စပါး ဖြစ်သည်။ ဝန်။ ဝန်ဋီ။၁၉၄-၅ ကြည့်။) သတ္တဋ္ဌိကာ ဇကော ဥပမာသော။ အဘိ၊၆။၃၂၇။ သတ္တဋ္ဌိကာ-ပမာဏော ကော ဥပမာသော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၁။၄၄၇။

ဦးမိန္ဒနန္ဒာန (နာ) [ဦးမိန္ဒန+ဌာန] စပါး ခြင်ရာ အရပ်။ ဥဿကရဏဌာန (ဝိမတိ၊၁။ ၈၈)-ကြည့်။

ဦးရသ (နာ၊ပု) [ဦး+ရသ] (၁) စပါးရည်။ (၂) (ဆန်, စပါးမျှားကို ကြာမြင့်စွာ-စိမ်ရှိ ပြီးအပ်သော) လောဏသောဝီရကဆေးရည်။ (၃) ဆန်ဆေးရည်။ (၁) သတ္တ ဦးရသာနိ ပစ္ဆာဘတ္တံ နိ ကပ္ပန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၀၄။ ဝိ၊ ဃဋ်ဟ။၄ဖ၂ (–ဝိမာန၊ဌ။၈ဇ)) (၂) ဦး-ရသော (ဝ်၊၅။၃ဖ၅)တိ လောဏသောဝီရက်။ အယမေဝ ဟိ ဇကော ဦးရသော ဝိကာလေ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၂၂၈။ (၃) တဏ္ဍုလဓောဝ-နောဒကမ္ပိ ဦးရသောယေဝါတိ ဝဒန္တိ။ သာ-ရတ္ထ၊၃။၃၃၀။

ဦးရာသီ (ပု) [ဦး+ရာသီ] စပါးစု၊ စပါးပုံ။ သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ မဟာတော ဦးရာ-သိဿ....သာရဝန္ဓဘန်။ အံ၊၃။၁၃။ (–အဘိ၊ ဌ၊၃။၂၇။)

ဦးဝတီ (ထီ) [ဦး+ဝန္ဓ+ဣ] (၁) ဦး-ဝတီမြို့။ ဘုန်းကံရှိသူ, ဥစ္စာစပါး, ရတနာ ၇-ပါးနှင့် စပါး ၇-မျိုးတို့၏ တည်ရာမြို့။ (က) ပဒုမဘုရားရှင် ပွင့်တော်မူရာ ဦး-ဝတီမြို့။ (ခ) နာရဒဘုရားရှင် ဖွားမြင်တော်-မူရာ ဦးဝတီမြို့။ (ဂ) ရေဝတဘုရားရှင် ပွင့်တော်မူရာ ဦးဝတီမြို့။ (ဃ) ဝိပဿီ ဘုရားရှင်လက်ထက် ထင်ရှားသော ဦးဝတီ-မြို့။ (၂) ဦးဝတီအမည်ရှိသော သူဌေးသမီး သို့ဦးသူဌေး၏သမီး ဦးဝတီ။ (ယင်းသည် ပဒုမဘုရားရှင်အား ဘုရားဖြစ်တော်မူမည့်နေ့ ၌ နို့ထနာဆွမ်း လှူဒါန်း ဆက်ကပ်သည့် အမျိုးသမီး ဖြစ်သည် ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၂၁၂)။

(၁) ဦးနှံ ပုဥ္ဇဝန္ဓာနှင့် ကုလာနှံ အာဂကရတ္တာ ဦးဝတီ၊ အထ ဝါ မုတ္တာမဏိ-အာဒိသဗ္ဗာရတနာနှံ, သတ္တဝိဓဦးနှံ ဥပ-ဘောဂပရိဘောဂါနံ အာဂကရတ္တာ ဦးဝတီ၊ အထ ဝါ ဦးနှံ ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓခီဏာသဝါနံ ဝသနဋ္ဌာနံ အာရာမဝိဟာရာဒီနံ အာဂကရတ္တာ ဦးဝတီ။ အပ၊ဌ၊၂။၁၄၁-၂။ (က) ဦးဝတီ-နဂရ (ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၂၁၂)-ကြည့်။ (ခ) တဿ ပန ဘဂဝတော ဦးဝတီ နာမ နဂရံ အဟော-သိ။ . . အဘိ၊ဌ၊၁။ဖ၄။ (–အပ၊ဌ၊၁။၄ဖ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၂၂၄။ ဇာ၊ဌ၊၁။၄၄။) (ဂ) ရေဝ-တော နာမ သတ္တာ ဥဒပါဒိ။....ဧကဿ ပန ဘဂဝတော နဂရံ ဦးဝတီ နာမ အဟောသိ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၄၂။ (ဃ) ဦးဝတီနဂရ (ထေရ၊ဌ၊ ၁။၂၀၇)-ကြည့်။ (၂) ဦးဝတီနဂရေ သုဦး-သေဋ္ဌိဿ ဓီတာယ ဦးဝတိယာ နာမ ဒိန္နံ မဇ္ဈိမယာသံ ပရိဘုဥ္ဇိတ္တာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၂၁၂။

ဦးဝတီနဂရ (နာ) [ဦးဝတီ+နဂရ] ဦးဝတီ အမည်ရှိသောမြို့၊ ဦးဝတီမြို့။ ဇုတော ဇော-နဝုတေ ကပ္ပေ ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဦးဝတီနဂရေ ပြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတ္တာ.... ဝါစေတိ။ ထေရ၊ဌ၊၁။၂၀၇။ (–ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၂၁၂။)

ဦးဝတီနဂရသမိုင်း (နာ) [ဦးဝတီနဂရ+သမိုင်း] (၁) ဦးဝတီမြို့၏အနီး။ (တီ) (၂) ဦးဝတီ-မြို့၏အနီးဖြစ်သော။ (ခ) (၂) ဦးဝတီနဂရ-သမိုင်ပေ ဓနဥယျာနေ ဩတရိတ္တာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။၂၁၂။

ဩဝေတီနာမနုဂရ (နာ) [ဩဝေတီနာမ+နုဂရ] ဩဝေတီ အမည်ရှိသောမြို့။ ဩဝေတီနာမ-နုဂရေ....ပဋ္ဌိသန္ဓိ အဂ္ဂဟေသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၆။ ၂၁ ၂။

ဩဝါဏိဇ(က) (ပု) [ဩ+ဝါဏိဇ] (က) စပါးကုန်သည်။ တံ မဂ္ဂဠ္ဆံ တဿ ဩဝါဏိဇ-(က)သ ဟတ္ထေ(သန္ဓိကေ) ဌပေတ္မာ။ ဇာ၊ ၆၊ ၂။ ၂၄၄။ ဇာ၊၆၊၃။၁၈၄။

ဩဝါဏိဇကုလ (နာ) [ဩဝါဏိဇ+ကုလ] စပါး-ကုန်သည်မျိုး။ ဗောဓိသတ္တော ဩဝါဏိဇ-ကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတ္မာ။ ဇာ၊၆၊၃။၁၈၄။

ဩဝိကတိ (ထီ) [ဩ+ဝိကတိ(ဓာတုဝိကွတိ-သံ)] စပါးမျိုးအထူး၊ အထူးထူး အဝေ့ထေ့ သော စပါးမျိုး။ ပုဗ္ဗဏ္ဏာပရဏ္ဏတောဒံ ဩဝိ-ကတိ အာဒိ- ကတ္မာ။ ဥဒါန၊၆။၉၂။ (–အပ၊၆၊၁။၇။ ဇာ၊၆၊၁။၇။)

ဩဝိဏ္ဏယ(ပု) [ဩ+ဝိဏ္ဏယ] စပါး ရောင်းခြင်း။ ဗောဓိသတ္တော ကုဋုမ္ဗိကကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတ္မာ ဝယပ္ပတ္တော ဩဝိဏ္ဏယေန ဇီဝိကံ ကပ္ပေသိ။ ဇာ၊၆၊ ၂။ ၂၄၄။ ဇာ၊၆၊၃။၁၈၄။

ဩဝိဏ္ဏယက (တိ) [ဩ+ဝိဏ္ဏယ+က] စပါး-ရောင်းသော၊ သူ။ ဩဝိဏ္ဏယကာ "သမ္ဘေသံ ဿင်ဟံ ကရိဿာမာ"တိ ဩကရဏ္ဍာနေ ဩမာပကံ နိသီဒါပေတ္မာ ဇေဗ္ဗသော ဝဏ္ဏ-ဝ္ဏကွဲ့ နိသီဒါပေသုံ။ ဝိ၊၆၊၁။၁၄၄။ (–သာ-ရတ္ထ၊၁။၄၂၆။)

ဩဝိညတ္တိ (ထီ) [ဩ+ဝိညတ္တိ] စပါးကို သိ-စေခြင်း၊ စပါးတောင်းခြင်း။ သေဒကမ္မာဒီနံ အတ္ထာယ ဩဝိညတ္တိယာ အနာပတ္တိ။ ဝိ၊၆၊ ၁။၁၉၉။

ဩဝိရဟိတမုတ္တာ (ထီ) [ဩ + ဝိရဟိတာ+ မုတ္တာ] စပါးမှ ကင်းသောပုလဲ။ ပရိဘောဂေ ပန ပဋ္ဌသဟမ္ဘိကေဟိ ပဋ္ဌိဂ္ဂဟိတာနံ ဩ-ဝိရဟိတမုတ္တာဒီနံ ကာရဏာ ဥပ္ပန္နပစ္စယံ ပရိ-ဘုဥ္ဇန္တာနံ သမ္ဘေသမ္ပိ ဒုက္ကဋမေဝ။ ဝိမတိ၊၁။ ၃၃၊၆။

ဩသကဋ (ပု) [ဩ+သကဋ] စပါးဖြင့် ပြည့်-သော လှည်း၊ စပါးလှည်း။ ယထာ မဟာရာဇ-သကမ္ပုံ ဩသာ ပရိပူရိတံ ဩသကဋန္တိ-ဇနော ဝေါဟရတိ။ မိလိန္ဒ။၁၇၃။ (–အသံ၊ ၆၊၃။ ၂၇။)

ဩသင်ဟဌာန (နာ) [ဩ + သင်ဟ + ဌာန] စပါးကို ပေါင်းယူရာအရပ်၊ စပါးကျီ။ ကောဋ္ဌာ-ဘူတံ အဂါရံ ကောဋ္ဌာဂါရံ။ ဩသင်ဟ-ဌာနံ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၀၁။

ဩသန္ဓိစယသန္ဓာပ (ပု) [ဩ + သန္ဓိစယ+ သန္ဓာပ] (က) စပါးစု–စပါးပုံ–ရင်္ဘ ဖြစ်-သော – အပူဇော – တေဇောဓာတ်။ (ခ) စပါးစု–စပါးပုံ–ကို စွဲ၍ဖြစ်သော–အပူဇော – တေဇောဓာတ်။ ကဋ္ဌသန္ဓိစယသန္ဓာပေါ တိဏသန္ဓိစယသန္ဓာပေါ ဩသန္ဓိစယသန္ဓာ-ပေါ။ အဘိ၊ဝိ။၇၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂။ တိဏသန္ဓိ-စယသန္ဓာပ-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

ဩသမ (တိ) [ဩ+သမ] စပါးနှင့် တူသော။ နတ္ထိ အတ္ထသမံ ပေမံ၊ နတ္ထိ ဩသမံ ဓနံ။ သံ၊၁။၆။ နေတ္ထိ။၁၆၀။ (–နေတ္ထိ၊ဝိ။၃၄၂။)

ဩသာမိက (တိ) [ဩ+သာမိက] စပါးပိုင်ရှင်၊ စပါးရှင်။ ဩဂ္ဂဟဏတ္ထ-ကြည့်။

ဩသုတ္ထ (နာ) [ဩ+ သုတ္ထ] ဩသုတ်၊ (စပါးစိမ်းကို ခံယူခြင်းမှ ရှောင်ကြဉ်သူတို့ လက်သည်းတော်ပေါ် ရှိသံပမာ နည်းလှပေ-ကုန်၏၊ စပါးစိမ်းကို ခံယူသူတို့ မဟာပဓာဝီမြေ-ကြီးသံတမျှ များလှ၏-ဟု ဘုရားရှင် ရဟန်း-တို့အား ဟောပြရာသုတ်။) မဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တ-ပါဠိ၊ ၁၂-သံယုတ်၊၉-ဝဂ်၊ ၄-သုတ်။ P.T.S. သံယုတ္တနိကာယ အတွဲ၅။ ၄၇၁-၌ ဩသုတ်-ဟုရှိ၏။ ဆဋ္ဌမ္ဗဋ္ဌ အာမကဩသုတ်ဟု ရှိသည်။ သံ၊၃။၄၀၉။ D.P လည်းကြည့်။

ဥညာဂါရ (နာ) [ဥည+အာဂါရ] စပါးထားရာအိမ်၊ စပါးကျီ။ သီသံ နဟာယိတ္ထာ ဥညာဂါရံ သမ္မ-ဇ္ဇာပေတ္မာ ဗဟိဒ္ဓါရေ နိသီဒတိ။ ဝိ၊ဘု။ဘုဝ္ဘု။ (–မိလိန္ဒ။၄၁။)

ဥညာနုလောမ (တိ) [ဥည+အနုလောမ] · စပါး အား လျော်သော။ နိဝါရဝရကစောရကာ-ဒစတ္ထ "ဥညာနုလေးမာ"တိ ဝဒန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊ ဘု။ဂ၉။ (– ဝိ၊သင်္ဂဟ။၉၂။ ဂ၁ခ်ီ။၂ဘုင်း။ မဟာနိ၊ဌ။ဘုဝ၄။)

ဥညာပဏ (ပုံန) [ဥည+အာပဏ] စပါးစျေးရုံ စပါးရောင်း ဝယ်ရာ အရပ်၊ စပါး ဆိုင်။ ဥညာပဏံ ပဝိသိတ္မာ၊ မတ္ထော (မုတ္ထောဂ) ဆာတံ ဟနာသိ မံ။ ဇာ၊ဘ။ဘုဝ၀။ ဇာ၊ဌ၊ဘု။ ဘဂ၅။ (–ဇာ၊ဌ၊၂။၂၄ဂ၄။)

ဥညဌာန (နာ) [ဥည+ဌာန] စပါး – ပေါက်ရောက်– ဖြစ်ထွန်း–ရာ (လယ်)။ ယထာ ဘန္တေ နာဂသေန မဟိယာ ဥညဌာနံ ခေတ္တံ အတ္ထိ။ မိလိန္ဒ။ဘုဘ၂။

ဥညဌာပန (နာ) [ဥည+ဌာပန] စပါးကို ဖြစ်စေခြင်း။ "ကဟာပဏေ"တိ ဣမိနာ ဥညဌာ-ပနေ တဿေဝ အဂုမ္ပိယန္တိ ဒဿေတိ၊ ဥညဌာပနေ စဿ ပယောဂေပိ ဒုက္ကဋမေव။ ဝိမတိ၊ဋ။ဘုဝ၁။

ဥညဒ္ဓါရ (တိ) [ဥည+ဒ္ဓါရ] စပါးကို ထုတ်ဆောင်သော၊ သူ။ ဝတ္ထိပါကာရံ ကတ္မာ ပုရိ-သော ဝိယ ဥညဒ္ဓါရော။ မိလိန္ဒ။ ၂၅၅။

ဓတ (တိ) [ဓေ+တ] ဆောင်အပ်သော။ ဓတာနံ ဓမ္မာနံ အတ္ထံ ဥပပရိက္ခတိ။ မ၊၂။ဘ၄၅။ (–သံ၊ဌ၊ဘ။ဘုဝ၃။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ဘ။ဘုဝ၀။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ဘဂ။ ထေရ၊ဌ၊ဘ။ဘုင်ဂ။)

ဓတရဋ္ဌ (ပု) [ဓတ+ရဋ္ဌ။ ဓာရိတံ ရဋ္ဌမနေ-နာတိ ဓတရဋ္ဌော။ ဓာန်၊ဌိ။ဘုဘ။] ဆောင်အပ်သော တိုင်းပြည်ရှိသော၊ တိုင်းပြည်ကို ဆောင်တတ်သော၊ ဓတရဋ္ဌမည်သော၊ (က) လူမင်း။ (ခ) နတ်မင်း။ (ဂ)နဂါးမင်း။ (ဃ) ဟသ်ာ-မင်း။ -

(က) ရေကုန်ခေ ဓတရဋ္ဌော စ။ ဒီ၊ ၂။ ၁၉၀။(–စရိယာ၊ဌ။ဂ၇။ အံ၊ဌီ၊ဒ။သ၉။) (ခ) ပုရတ္ထိမာယ ဒိသာယ ဓတရဋ္ဌော မဟာရာဇာ ပစ္ဆိမာဘိမုခေါ နိသိန္နော ဟောတိ။ ဒီ၊ ၂။ ၁ဖ၈။ (–ပေတ။ဘ၂ဂ။ ဇာ၊ဘ။ဘ၄၂။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဂ၀။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂။ ၂ခဂ။ ပေတ၊ဌ။ဘ၆။ ဒီ၊ ဌီ၊ ၂။ ၉၅။ အံ၊ဌီ၊ ၂။ဘုခ။)

(ဂ) သတ္တာဝိဓာ ဟိ အနုဒ္ဓရဏီယနာဂါနာမ ပဏီတတရာ ကမ္မလသတရာ ဓတရဋ္ဌာ။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ဘုဂ၀။ ဓတရဋ္ဌာ ပန နာဂရာဇာနော။ သံ၊ဌ၊ ၂။ဘုဂ၂။ (–ဇာ၊ဌ၊ဘ။ ၅။ သံ၊ဌီ၊ ၂။ ၂ဘ၆။) (ဃ)ဓတရဋ္ဌော ဟံသရာဇာ။ ဒီ၊ဌ၊ ဘ။ဘ၅။ မ၊ဌ၊ဘ။ဘ။ ဘံ၊ဌ၊ဘ။၉၀။ ဥဒါန၊ဌ။ ၅၂။ သာရတ္ထ၊ဘ။ဘဝ၉။ (–ဇာ၊ ၂။ဂဋ။ မ၊ဌ၊ ၁။ဘဘ။ သံ၊ဌီ၊သစ်၊ဘ။ဘ၉၅။)

ဓတရဋ္ဌ[1] (ပု) [ဓတရဋ္ဌ+ဏ။ (ဓာတ်ရှုမြှုက်-သံ၊ ဓတ္တရဋ္ဌ-ပြာ)] ဓတရဋ္ဌဟသ်ာတို့၏ သား၊ ဓတရဋ္ဌဟသ်ာ။ (ကိုယ်အဆင်းပြူ၍ မည်းနက်သော်ခြေ, နှုတ်သီးရှိသော ဟသ်ာမျိုး။)အသီ-တေဟိ ကဏ္ဍေဟိ ပါဒတုဏ္ဍေဟိ ဝိသိဋ္ဌာ ဝယ၊ တေ ဓတရဋ္ဌာ၊ ဓတရဋ္ဌာနံ အပစ္စာနီ ဓတ-ရဋ္ဌာတိ၊ ဏော ဓာန်။ ဓာန်၊ဌိ။ဖ၄၂။

ဓတရဋ္ဌကုလ (နာ) [ဓတရဋ္ဌ+ကုလ] (၁) ဓတ ရဋ္ဌ နဂါးမျိုး။ (၂) ဓတရဋ္ဌ ဟသ်ာမျိုး။ (၁) ယာမုနာ ဓတရဋ္ဌာ စာတ် ယမုနဝါသိနော ; ဓ ဓတရဋ္ဌကုလေ ဥပ္ပန္နာ နာဂါ စ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဂ၁။ (၂) မဟာရာဇ ဣမေ ဓတရဋ္ဌကုလေ ဇာတာ ခေ ဟံသာဝိပတ်နော။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။ဘ၆ဂ။

ဓတရဋ္ဌကုလဟံသ (ပု) [ဓတရဋ္ဌကုလ+ဟံသ] ဓတရဋ္ဌမျိုးဖြစ်သော ဟသ်ာ။ တတ္ထ ဓတရဋ္ဌ-ကုလဟံသာ နာမ ပဏ္ဍိတာ ဥဏ္ဏသမ္ပန္နာ။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။ဘ၇ဂ။

တေရဌနှာဂရာဇ (ပု) [တေရဌ+နှာဂရာဇ] တေ-ရဌနဂါးမင်း။ အထ နံ တသို့ ဥဒကဝါဟေ ကိုဌန္တာ တေရဌနှာဂရညော ပုတ္တာ နှာဂမာ-ဏဝကာ ဒိသ္မာ "ဂဏ္ဍထ နံ ဒါသ"န္တိ အာဟံ-သု။ ဇာ၊ဌ၊၇။၅။

တေရဌနိုဝေသန (နာ) [တေရဌ+နိုဝေသန] တေ-ရဌနဂါးမင်း၏– နေအိမ် – နန်းတော်။ ယံ-ကိုဠိ ရတနံ အတ္ထိ၊ တေရဌနိုဝေသနေ။ ဇာ၊၂။ ၂၂၁။ ဇာ၊ဌ၊၇။၇။

တေရဌမဟာရာဇ (ပု) [တေရဌ+မဟာရာဇ] တေရဌနတ်မင်းကြီး။ တေရဌမဟာရာဇသ-ဓိတာ သိရီစ နှာမာတိ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၂၄၂။ (–ဒီ၊ဌ၊၃။၁၅၄။)

တေရဌမဟိဿရ (တိ) [တေရဌ+မဟိဿရ] တေရဌအမည်ရှိသော မြတ်သော အစိုးရခြင်း ရှိသော (ဟသ်မင်း)။ သော တံ တေရဌ-မဟိဿရဿ အနုရူပါတိ တဿ ပါဒပရိ-စာရိကံ ကတ္တာ ပေသေသိ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၃၇၉။

တေရဌဟံသရာဇ(ပု)[တေရဌ+ဟံသရာဇ] တေ-ရဌဟသ်မင်း။ တေရဌဟံသရာဇံ ဘိက္ခု-သံဃော မွေရာဇံ သမ္ဗရိဝါရေသိ။ ပေတ၊ဌ။ ၁၅၈။

နေ[1] (နာ) [နေ+အ။ ဝန ဝညေ၊အ။ဝန်၊ဌ်။ဌ၇၅။ ဇန+အ။ ဒလိဒ္ဓဘာဝံ ဇနေန္တိတိ ဝန်။ ဇန ဇနနေ၊အ။ ဇဿ ဝေ။ ဝေတုပစ္စယ။ (ဝနု, ဝေ-ပြာ, အဒ္ဓမာဂမီ)] ဥစ္စာ၊ (က) ရှေ ဌေ ပုလ် ပတ္တမြား-စသော ဥစ္စာ။ (ခ) သားသမီး စသော ဥစ္စာ။ (ဂ) သဒ္ဓါ သီလ စသော ဥစ္စာ။ (ဃ) ဥစ္စာမိုး။ ဝနန္တိ ဝနာယိတမ္ပိ ယံ ကိဉ္စိ ဝတ္ထု။ ထေရ၊ဌ၊၂။၂၉၇။ (က) ဝနန္တိ ဟိရညသုဝဏ္ဏာဒိ။ သုတ္တန်၊ဌ၊၂။၅၆။ ဝနာနိ ဝုစ္စန္တိ ဟိရညံ သုဝဏ္ဏံ မုတ္တာ မဏိ ဝေဠုရိယော သခေါ သိလာ ပဝါဠံ ရဇတံ ဇာတရူပံ လောဟိတင်္ကော မသာရ-ဂလ္လံ။ စူဠနိ။ ၂၇၁။ ဝနံ (ပ၊ဇ)–ဒီ၊၂။၂၆ဝ။ မ၊၂။၂၃။ သံ၊ဝ။၆။ အံ၊ဝ။ဝ၂၇၊ဝ၂ဝ၊ အံ၊ဝ။ဂ၄။ ဓမ္မ။၂၂၊ဌ၃။ အပ၊၂။ဌ၀၀။ ဝနာနိ (ပ၊ဇ) – စူဠနိ။၂၀ဝ။ ပေဋ္ဌကော။ ၂၀ဝ။ အံ၊ဌ၊ဝ။ဝ၄၅။ ဝနံ (ဒု၊ဇ)– ဝိ၊၂။ဂ။ မ၊၂။၂၆ဝ၊ဌ၀ဂ။ ဇာ၊ဝ။၇။ ဝနာနိ (ဒု၊ဇ)– သုတ္တန်၊၂၀ဂ။ အပ၊ဝ။ဝ၂။ ဝဝနန (တ၊ဇ) –ဝိ၊ဝ်။၂ဝ၃။ ဝိ၊၂။ဖ၉။ ဒီ၊၂။ဝ၄၄။ မ၊၂။ ၂ဖ်ဝ၊၂၇ဝ။ မ၊ဌ။၂ဝ၃။ ဝနာ (မ၊ဇ)– ဇ၊ ၊ ဝ။ဝ၅၉။ ဇာ ဌ၊ဌ။ဌ၀ဖ်။ ဝနတော–ဇာ၊ဌ၊ ဌ။ဌ၀ဖ်။ ဝနဿ (ဆ၊ဇ)– ဇာ၊ဝ။၂၄၂၊ ဌ၀ဖ်။ အံ ဌ၊ဝ။ဌ၄ဌ။ ပေတ၊ဌ။၉၂။ ဝနာနံ (ဆ၊ဇ)– အပ၊၂။ဂ၇။ ဇာ၊၂။ ၂ဂ၇။ ဇာ၊ဌ၊ဌ။ဌ၀ဖ်။ ဝနေ (သ၊ဇ)–ပေတ။ဝ၅၂။ မ၊ဌ၊ဝ။ဌ၉။ ထေရီ၊ဌ။၂ဌ၇။ (ခ) ဝနန္တိ ပုတ္တဝနံ။ စရိယာ၊ဌ။၉ဌ။ (ဂ) ပဠိမာနိ ဘိက္ခဝေ ဝနာနိ။ အံ၊၂။ဌ၄ဖ်။ ယဿ ဇေတ ဝနာ အတ္ထိ။ အံ၊၂။ဌ၉ဂ၊ဌ၉၉၊ဌ၀ဝ။ တဿ-မာနိ ဝနာနိ။ သေယ္ယထိဒံ သဒ္ဓါဝနံ သီလ-ဝနံ.... နိမ္ဗာနဝနံ။ စူဠနိ။ဝ၇၂။ (ဃ) ဝန-ဝဿာ ပန ကနက္ကတ္ထယောဂ-ကြည့်။

ဝနု[2] (နာ) [ဝန+ဒါန။ နောက်ပုဒ်ကျေ။] ဥစ္စာ ပေးခြင်း။ န စာပိ မန္တယုဒ္ဓေန၊ သက္ကာ ဇေတုံ ဝေနေန ဝါ။ သံ၊ဝ။ဝ၀၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။ ၂၂၅။ ဝေနေနာတိ ဝေနဒါနေန။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌ်။ ၂ဌ၁။

ဝနကရဏီယ (တိ) [ဝန+ကရဏီယ] ဥစ္စာဖြင့်ပြု အပ်သော (အမှုစသည်)။ အဟံ တေ ဝနေန ဝနကရဏီယံ ကရိဿာမိတိ။ ဒီ၊၂။ဝ၄၄။ မ၊ ဌ။၂ဝ၃။ ခုဒ္ဒကၠ၊ဌ။ဝ၄၅။ သုတ္တန် ဌ၊ဝ။၂၇၅။ (–အံ၊ဌ။၂ဌ၁။ ဒီ၊ဌ၊၂။၂၂ဝ။ မ၊ဌ၊ဝ။ဝ၆၂။)

ဝနကာမ (တိ) [ဝန+ကမ+ဏ] ဥစ္စာကို–အလိုရှိတတ်–လိုချင်တတ်–သော၊သူ။ ဝနာပိ ဝနကာမာနံ၊ နဿတိ ဇ္ဇတိ ဝမ သုတံ။ ဇာ၊ ၂။ဂဝ။ (–ဇာ၊ဌ၊၅။ဌ၅ဌ။)

နေကာရဏ (နာ) [နေ+ကာရဏ] ဥစ္စာဟူသော အကြောင်း။ ဘန္ဓေ မယံ နေကာရဏာ အဋ္ဌ-ဝိ ပဝိဋ္ဌာမှာ။ ဓမ္မာ၊ဌ၊၁။ဂ,ဝ,ခ။ (–ဇာ၊၂။ ၂၁ဇ။ ဇာ၊ဌ၊ခ။ဂ,ခ၅။ ဇာ၊ဌ၊ဂ။၂၅၇။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။၊ခ,။)

နေကိဋ္ဌာ (တိ) [နေ+ကိဋ္ဌာ] ဥစ္စာဖြင့်–မြှုးထူး–ပျော်ပါး–ကစား–ခြင်း။ ကိ ံ မေ ဣမာယ နေကိဋ္ဌာယ၊ အတ္ထိကာ ဂဏ္ဍိသန္တိ။ စရိယာ၊ ဌ။၂၂။ (–ဇ ံ ဌ၊ဂ။၂ခ,ဂ။)

နေကောဌ္ဌာဂါရ (နာ) [နေ+ကောဌ္ဌာဂါရ] ဥစ္စာ ထားရာ ဘဏ္ဍာတိုက်။ ဥကောဌ္ဌာဂါရ-ကြည့်။

နေက္ခိတ (တိ) [နေ+ကိတ။ ဓနေန ကိတော ဓနံ ဒတ္တာ ဒါသသာဝံ ဂတော ဓနက္ခိတော။ ဓာန်ဋီ။၅၁၅။ ဘရိယဘာဝတ္ထံ (ဘရိယဘာ-ဝါယ) ဓနေန ကိတာ ဓနက္ခိတာ။ ဒီဋီ၊ခ။ ၂ဖဂ။ မဋီ၊ဂ။ခ,ဝ,ခ။ သံဋီ၊၂။ဝဂ,၂။] ဥစ္စာ ဖြင့်–လဲလှယ်–ဝယ်ယူ–အပ်သော၊ ဥစ္စာပေး၍ ကျွန်အဖြစ်ရောက်သော၊ (က) သူ၊ပုဂ္ဂိုလ်။ (ခ) ကျေးကျွန်၊ ငွေဝယ်ကျွန်၊ အစေခံ။ (ဂ) မယား၊ ဇနီး။

(က) တာဒိသော ဟိ နေက္ခိတောပိ အဒါသော ဝေ။ ဝိမတိ၊၂။ခ,ဝ။ (ခ) ဒါသော နာမ အန္တောဇာတော နေက္ခိတော ကရမ-ရာနီတော။ ဝိ၊၂။၂ဇ,ဝ။ ဓနက္ခိတော နာမ မာတာပိတူနံ သန္တိကာ ပုတ္တော ဝါ သာမိ-ကာနံ သန္တိကာ ဒါသော ဝါ ဓနံ ဒတ္တာ ဒါသစာရိတ္တံ အာရောပေတ္တာ ကိတော။ ဝိ၊ ဌ၊ခ။၂ဂ,၂။ ဝိ၊သင်္ခ။ခ,ဂ။ (–ဝိ၊ဌ၊ခ။ ခ,ဖ။ မ၊ဌ၊ခ။ဖ။ ဓမ္မာ၊ဌ၊ခ။၂ဂ,ခ။ ဒီ၊ဌ၊ခ။ ၂ခ,ဝ။ သီ၊ဌ၊သစ်၊၂။၅,ခ။ မ၊ဌ၊ခ။ဂ။ အံ၊ဌ၊ ၂။ခဖ,။) (ဂ) နေက္ခိတာ- (ဝိ၊ခ။၂ဝ,၂) နာမ ဓနေန ကိဏိတ္တာ ဝါ ဓနေန ကိတာ ဓနက္ခိတာ။ ယသ္မာ ပန သာ နံ ကိတမတ္တာ ဝေ၊ သံဝါသတ္ထာယ ပန ကိတတ္တာ ဘရိယာ။ ဝိ၊ဌ၊၂။ခ,ခ။ ကခ်ီ၊ဌ၊ သစ်။၂ခ,။ (–ဇ၊၂။ဖ,ဇ။ ဒီ၊ဌ၊ခ။၂ခ,ခ။ မ၊ဌ၊ခ။၂ဝ,ခ။ သံ၊ဌ၊၂။ခ,ခ,။ အဘိ၊ဌ၊ခ။ ခ,ခ။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၂,ခ။ ဝိမာန၊ဌ။ဖ,ဖ။ ဇာ၊ဌ၊,။၂ဂ,ဖ။ မဟာနိ၊ဌ။ဇ,ဇ။ ဝဇိရ။,,ဖ,၂။ သာရတ္ထ၊ခ။ဂ,ဂ၂။ ဒီ၊ဌ,ခ။ခ,ခ,။ သီ၊ဌ,သစ်၊ ခ။ခ,ခ,ဌ။)

နေက္ခိဘက (တိ) [နေ+ကိတ+က] ဥစ္စာဖြင့်–လဲလှယ်–ဝယ်ယူ–အပ်သော၊ကျွန်။ နေက္ခိ-တကော (မဟာနိ။ဂ)တိ ဓနေန ကိဏိတ္တာ ပရိဝတ္ထေတ္တာ ဂဟိတော။ မဟာနိ၊ဌ။ဂ,ဖ။

နေက္ခယ (ပု) [နေ+ခယ] ဥစ္စာတို့၏–ကုန်ဆုံး–ပျက်စီး–ခြင်း။ ဝိဝါဒေန ဓနက္ခယာ (ဇာ၊ ခ။ခ,ဇ)တိ ဟိရညသုဝဏ္ဏာဒီနံ ဓနာနံ ခယာ ဝိဝါဒေနေဝ ဟောန္တိ။ ဇာ၊ဌ၊,။ခ,ခ,ဖ။ (–ဇာ၊ဌ၊,။ခ,ဝ,။)

နေက္ခယတ္ထယ (နာ) [နေက္ခယ+ဘယ] ဥစ္စာတို့၏–ကုန်ဆုံး–ပျက်စီး–ခြင်းမှ ကြောက်ခြင်း။ နေက္ခယဘယေန ဘေသဇ္ဇံ နံ ကာရေသိ။ ဝိမာန၊ဌ။ခ,ခ,ခ။

နေဂ၀ဿ္ဌိရ (နာ) [နေဂ၀ဿ+ဌိရ] ဥစ္စာထားရာ တိုက်ခန်းတံခါး။ အထဿ ဘဏ္ဍာဂါရိကော နေဂ၀ဿ္ဌိရံ ဝိဝရိတ္တာ။ ဓမ္မာ၊ဌ၊,။,,။

နေဂဟဏတ္ထ (ပု) [နေ+ဂဟဏ+အတ္ထ] ဥစ္စာ ယူခြင်း ဟူသော အကျိုး။ နေဂဟဏတ္ထာယ မဓုရဝစနေန. တံ ဗန္ဓန္တိယော ဥပဂစ္ဆန္တိ။ ဇာ၊ဌ၊,။ဂ,ဇ,ခ။

နေဂ္ဂဟဏုပါယ (ပု) [နေဂ္ဂဟဏ+ဥပါယ] ဥစ္စာ ယူခြင်း၏–အကြောင်း–ဥပါယ်။ ဗောဓိ-

သတ္ထော ကုမာရဿ ဓနဂ္ဂဟဏူပါယံ အာ-
စိက္ခိ။ ဇာ၊၆၊၁။ ၂၄၂။

ဓနစာဠိ (ထီ) [ဓန + စာဠိ] ဥစ္စာအိုး၊ ဥစ္စာ (ထည်ရာ) အိုးစရည်း။ ဓနစာဠိယော ဥဒ္ဓ-ရိတ္မာ။ ဇာ၊၆၊၃။၁၀၇။

ဓနစ္ဆေဒ (ပု) [ဓန + ဆေဒ] ဥစ္စာ–ပြတ်စဲ – ပျက်စီး– ခြင်း။ ယထာ မေ ဓနစ္ဆေဒေါ နဟောတိ၊ တထာ ကရိဿာမိ။ ဓမ္မ၊၆၊၁။ ၁၆။ (–ဇာ၊၆၊၅။၃၃၄။)

ဓနစ္ဆေဒဘယ (နု) [ဓနစ္ဆေဒ + ဘယ] ဥစ္စာ–ပြတ်စဲ – ပျက်စီး – ခြင်းမှ ကြောက်ခြင်း။ အယံ မြာဟ္မဏော ဓနစ္ဆေဒဘယေန မမ ဘေသဇ္ဇမကတ္မာ ဣဒါနိ အာဌ္ဌာဟနံ ဂန္ဓာ ရောဒတိ။ ဓမ္မ၊၆၊၁။၁၇။

ဓနဇာတ (တိ) [ဓန+ဇာတ။ ဇာတ-အနက်မဲ့] ဥစ္စာ။ ယော ပုဂ္ဂလော သုဝဏ္ဏံ ရဇတံ အညမ္မိ ဝါ ကိဉ္စိ ဓနဇာတံ ဆဒ္ဓေတ္မာ ပုန တံ ဂဏှေယျ။ ထေရီ၊၆။ ၂၄၈။

ဓနဇာနိ (ထီ) [ဓန+ဇာနိ။ နိရုတ္တိ။၈၀ ၂။] ဥစ္စာ –ဆုံးရှုံး–ဆုတ်ယုတ် – ပျက်စီး – ခြင်း။ ကောဓဘိဘူတော ပုရိသော၊ ဓနဇာနိ နိဂစ္ဆတိ။ အံ၊ ၂။၄၇၁။ ဓနဇာနိ(သံ၊၆၊၁။ ၅၄)တိ ပရိဗ္ဗယဝသေန အဒ္ဓိကေဟိ လဒ္ဓမ္ပ-ဓနတော ဟာနိ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၀၀။ (–ဒီ၊၃။ ၁၄၈။ အံ၊၆၊ ၂။၁၉၁။)

ဓနဇာနိပစ္စယ (ပု) [ဓနဇာနိ+ ပစ္စယ] ဥစ္စာ–ဆုံးရှုံး–ဆုတ်ယုတ်–ပျက်စီး–ခြင်း ဟူသော အကြောင်း။ ဓနဇာနိပစ္စယာပိ (မဟာနိ။ ၃၁၆)တိ ဓနပရိဟာနိကာရဏာပိ။ မဟာနိ၊ ၆။ ၃၇၄။

ဓနဥ္ဇယရာဇကာလ (ပု) [ဓနဥ္ဇယရာဇ+ကာလ] ဓနဥ္ဇယမင်းဖြစ်ရာ–အချိန်–အခါ–ကာလ။ ဓနဥ္ဇယရာဇကာလေ....ဒါနပါရမိတာယ ပူရိ-တတ္ထဘာဝါနံ ပရိမာဏံ နာမ နတ္ထိ။ အဘိ၊ ၆၊ ၁။ ၇၂။ အပ၊ ၆၊ ၁။ ၅၆။ ဇာ၊ ၆၊ ၁။ ၅၄။

ဓနဥ္ဇယသေဋ္ဌိဓီတု (ထီ) [ဓနဥ္ဇယသေဋ္ဌိ+ဓီတု] ဓနဥ္ဇယ သူဌေးသမီး။ အနာထပိဏ္ဍိကဿ သုဏိသံ ဓနဥ္ဇယသေဋ္ဌိဓီတရံ ဝိသာခါယ ကနိဋ္ဌဘဂိနိ အာရဗ္ဘ ကထေသိ။ ဇာ၊ ၆၊ ၂။ ၃၁၃။

ဓနဥ္ဇယျာန (နု) [ဓနဥ္ဇ+ ဥယျာန] ဓနဥ္ဇ ဥယျာဉ်။ ဝတ္ထိ စက္ကံ မဟာဝီရော၊ ဓနဥ္ဇယျာ-နမုတ္တမေ။ အပ၊ ၂။ ၃၄၀။

ဓနဥ္ဇယ[1] (ပု) [ဓန+ဇိ+အ] မီး။ ဓနဥ္ဇယော၊ ဇလနော၊....သုစိကျစ္စာဒီနိပိ အဂ္ဂိသ နာမာနိ။ ဓာန်၊ ဋီ။ ၃၄။ (–အမရ၊ ၁။ ၅၆။ ထောမ။)

ဓန(ဥ)ဥယ[2] (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] ဓန(ဥ)ဥယ အမည်ရှိသော။ (က) ဖုဿဘုရားရှင်၏ မြတ်သော အလုပ်အကျွေး တပည့် ဥပါသကာ ဓနဥ္ဇယ။ (ခ) ကာသိတိုင်း ဗာရာဏသီမင်း ဓနဥ္ဇယ။ (ဂ) ကုရုတိုင်း ကုရုနိုင်ငံတော် ဣန္ဒပတ္ထမင်း ဓနဥ္ဇယ။ (ဃ) ဓနဥ္ဇယသူဌေး။ (ယင်းသည် ဝိသာခါ၏ ဖခင်ဖြစ်သည်။)

(က) ဓနဥ္ဇယော ဝိသာခေါ စ၊ အဟော-သုံ အဂ္ဂုပ္ပဋ္ဌကော။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၆၃။ (ခ) အ-သက္ကတာ စသ္မ ဓနဥ္ဇယာယ (ဓနဥ္ဇယာယ၊ သီ)။ ဇာ၊ ၁။ ၁၀၇။ အတိတေ ဗာရာဏသိယံ ဓနဥ္ဇယေ ရဇ္ဇံ ကာရေန္တေ။ ဇာ၊ ၆၊ ၃။ ၉၀။ (ဂ) အတိတေ ကုရုရဋ္ဌေ ဣန္ဒပတ္ထနဂရေ ဓနဥ္ဇယေ (ဓနဥ္ဇယော၊ သီ) ရဇ္ဇံ ကာရေန္တေ။ ဓမ္မ၊ ၆၊ ၂။ ၃၆၁။ (–စရိယာ၊ ၆။ ၃၆။) (ဃ) ဓနဥ္ဇယဿ သေဋ္ဌိဿ။ အံ၊ ၆၊ ၃။ ၁၆။ (–ဓမ္မ၊ ၆။ ၁။ ၂၄၃။)

ဓန(ဥ)ဥယကောရဗျ(ပု)[ယဒိစ္ဆာနာမ်]ဓနဥ္ဇယ-ကောရဗျ-အမည်ရှိသော မင်း။ ဣန္ဒပတ္ထနဂ-ရေ ဓနဥ္ဇယကောရဗျော နာမ ရာဇာ ရဇ္ဇံ ကာရေသိ။ ဇာ၊ ၆၊ ၅။ ၅၇။ ဇာ၊ ၆၊ ၃။ ၁၅။

(–သံ၊ဌ၊၁။ ၂၉၄။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ ၂၁၈။ စရိ-ယာ၊ဌ။၃၉။ ဇာ၊ဌ၊၇။၁၆၉။)

ဓနဥ္ဇယနဂရ (နာ) [ဓနဥ္ဇယ+နဂရ] ဓနဥ္ဇယမြို့။ ဓနဥ္ဇယနဂရေ ဓနပါလကနာဂဝိနယနသမယေ ပမ္ဘဇိတာနံ သတ္ထတိယာ ဘိက္ခုသဟဿာနံ မဇ္ဈေ ဘဂဝါ ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၂၇၇။

ဓန(ဌ)ဥ္ဇယသေဋ္ဌိ (ပု)[ဓနဥ္ဇယ+သေဋ္ဌိ] ဓနဥ္ဇယသူဌေး။ (ယင်း သည် အင်္ဂတိုင်း ဘဒ္ဒိယမြို့ မေဏ္ဍကသူဌေး၏ သားဖြစ်သည်။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၂၄၃။ ဘုန်းကံကြီးသူ ၅-ယောက်တို့တွင် တယောက်အပါအဝင် ဖြစ်၏။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။ ၃၀၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၁။ ယင်း မှာ ဝိသာခါ, သုဇာတာ-ဟူသောသို့မျိုး ၂-ယောက်ရှိ၏။ ဇာ၊ဌ၊၂။၃၁၃။) ဓန(ဌ)ဥ္ဇယသေဋ္ဌိနော ဂေဟေ သုမနဒေဝိယာ ကုစ္ဆိမှိ ပဋိသန္ဓိ ဂဏှိ။ ဒီ၊ဌ၊ ၃။၄၃။ သံ၊ဌ၊၁။၁၃၆။ အံ၊ဌ၊၁။၃၁၁။ ဥဒါန၊ ဌ။၁၄၁။ (–ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၂၃ ၂။)

ဓနဥ္ဇယရာဇ (ပု) [ဓနဥ္ဇယ+ရာဇ] ဓနဥ္ဇယမင်း။ မယံ ဓနဥ္ဇယရညော သန္တိကာ လာဘသက္ကာရံ အလဘန္တာ ဣမသ္မိံ ဌာနေ ကိံ ကရိဿာမ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၉၀။ ဓန(ဌ)ဥ္ဇယ ၂ (ခ) လည်း ကြည့်။

ဓနဥ္ဇယုယျာန (နာ) [ဓနဥ္ဇယ+ဥယျာန] ဓနဥ္ဇယဥယျာဉ်။ ဓညဝတိနဂရသမီပ-ကြည့်။

ဓနဥ္ဇာနီ (တိ) [ယဒိစ္ဆာနာမ်။ ထီ-ဌ် ဓနဥ္ဇာနီ] ဓနဥ္ဇာနီ – အမည် – အနွယ်– ရှိသော၊သူ။ ဓနဥ္ဇာနီ နာမ ဗြဟ္မာဏော အတ္ထိ။ မ၊၂။ ၃၉၅။ ဓနဥ္ဇာနီ စခေမာ စ။ အပ၊ ၂။၁၀၇။ ဓနဥ္ဇာနီ (သံ၊၁။၁၆၂)တိ ဓနဥ္ဇာနိဂေါတ္တာ။ သံ၊ဌ၊၁။ ၂၀၇။ (–မ၊ဌ၊၃။ ၇။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၄၀၇။ ထေရီ၊ဌ။ ၃၃၄။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂။ မ၊ဌ၊၃။ ၁၉၇။ သံ၊ဌ၊၁။ ၂၅၇။)

ဓနဥ္ဇာနိဂဇ္ဇိတ (နာ) [ဓနဥ္ဇာနီ+ဂဇ္ဇိတ] ဓနဥ္ဇာနီ ပုဏ္ဏေးမ၏ ကြိုးဝါးခြင်း။ (ဓနဥ္ဇာနီ ပုဏ္ဏေးမ ရွတ်ဆို ချီးဂဲ့ အပ်သော ဘုရားဘုန်းတော် ဂုဏ်တော်တို့။) ဓနဥ္ဇာနိဂဇ္ဇိတံ နာမ ဂဇ္ဇန္တီ ပဌ ဂါထာသတာနိ အဘာသိ။ သံ၊ဌ၊၁။ ၂၀၇။

ဓနဥ္ဇာနိဂေါတ္တ (နာ) [ဓနဥ္ဇာနီ + ဂေါတ္တ] (၁) ဓနဥ္ဇာနီ အနွယ်။ (တိ) (၂) ဓနဥ္ဇာနီအနွယ် ရှိသော၊သူ။ ဓနဥ္ဇာနိဂေါတ္တာ (သံ၊ဌ၊၁။ ၂၀၇)တိ ဇတ္ထ ပုဗ္ဗပုရိသတော အာဂတသာ ကုလဝံသာ နာမာဘိဝေနသခီတိ ဂံ တာ-ယတီတိ ဂေါတ္တံ။....ဓနဥ္ဇာနီ ဂေါတ္တံ ဧတေသန္တိ ဓနဥ္ဇာနိဂေါတ္တာ။ သံ၊ဌ၊၁။ ၂၅၄။

ဓနဥ္ဇာနီသုတ္တ (နာ) [ဓနဥ္ဇာနီ + သုတ္တ] ဓနဥ္ဇာနီ သုတ်။ (၁) အခါတပါး ရာဇဂြိုဟ်ပြည် တက္ကုလပါလီ တံခါးအနီးနေ ဓနဥ္ဇာနီပုဏ္ဏားသည် မင်းကိုအမှီပြု၍ ပုဏ္ဏားသူကြွယ်တို့ကို လုယက်ခြင်း, ပုဏ္ဏားသူကြွယ်တို့ကို အမှီပြု၍ မင်းကို လုယက်ခြင်း-စသော မကောင်းမှုဒုစရိုက်တို့ကို ပြုလုပ်လျက်ရှိ၏။ ထိုအကြောင်းများကို ဒကွိ-ဏာဂိရိဇနပုဒ်သို့ ခရီးထွက်နေသော အရှင်သာရိပုတြာသည် ကြားသိတော်မူရာ ရာဇ-ဂြိုဟ်ပြည်သို့ ပြန်ကြွတော်မူ၍ ဓနဥ္ဇာနီပုဏ္ဏားနှင့် တွေ့ဆုံလျက်— "ဤလောကဌ် မိဘတို့ကို အကြောင်းပြု၍ မတရား မမျှတသော အကျင့်တို့ကို ကျင့်နေသော ပုဂ္ဂိုလ်အား အပါယ်ငရဲသို့ ကျရောက်ရမည်ရှိသော် မိဘတို့က ဝင်ရောက် ကယ်တင် နိုင်လိမ့်မည် မဟုတ်ကြောင်း။ ထို့အတူ သား မယား, ကျေးကျွန် အစေခံ, မိတ်ဆွေခင်ပွန်း, ဆွေမျိုးသားချင်း, ညီသည်, ရှေးကသေပြီးသူ, နတ်ဒေဝတာ, မင်း, ခန္ဓာကိုယ် ပြည့်ဖြိုး ပွါးစီးရန်တို့ကို အကြောင်းပြု၍ မကောင်းမှု ဒုစရိုက်တို့ကို ကျင့်သုံးနေသော ပုဂ္ဂိုလ်အား အပါယ်ငရဲသို့ ကျရောက်ရမည်ရှိသော် သား မယား စသူတို့က ဝင်ရောက် ကယ်တင်နိုင်လိမ့်မည် မဟုတ်ကြောင်း" စသည်များကို အကျယ်ဝေဘန်၍ ဟောပြဆုံးမအပ်သော ဒေသနာ

အစဉ်။ မဇ္ဈိမနိကာယ၊ မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသပါဠိ၊ ပြာဟ္မဏ-ဝဂ်၊ဓနဌာနိသုတ်။ မ၊ ၂။၃၉၅။ မ၊ဌ၊ ၃။ ၂၉၃။ မ၊ဋီ၊၃။၁၉၆။ (၂) ဓနဌာနိ-ပုဏ္ဏား မကြီးက ရတနာသုံးပါးဌ် ကြည်ညိုရ် နမော တဿ-သုံးကြိမ် ဥဒါန်းကျူးရင့်ရာ ဘာရဒ္ဒါဇ ပုဏ္ဏားက အမျက်ထွက်သဖြင့် 'အမျက် ဒေါသကို ဖြတ်တောက်က ချမ်းသာစွာအိပ်ရ နေရ၏၊ စိုးရိမ်ပူဆွေး ကင်းဝေး၏'ဟု ဟော ပြရာသုတ်။ ဓနဌာနိသုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ သဂါထာဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ပြာဟ္မဏသံယုတ်၊ ၁-ဝဂ်၊ ၁-သုတ်။ သံ၊၁။၁၆၂။ သံ၊ဌ၊၁။ ၂၀၇-၉။ သံ၊ဋီ၊၁။ ၂၅၄။

ဓနဌာန (နာ) [ဓန+ဌာန] ဥစ္စာထားရာအရပ်၊ ဥစ္စာရှိရာအရပ်။ သော မာတာပိတူဟိ ဒိန္နသညာဝသေန ဓနဌာနံ ဂန္ဓာ ဓနဿ အ-ရောဂဘာဝံ ဥ တ္ဌာ စိန္တေသိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၁၄၀။

ဓနတဏှာ (ထီ) [ဓန+တဏှာ] ဥစ္စာ၌-တပ်မက်-နှစ်သက်-စွဲလမ်း- ခြင်း၊ ဥစ္စာ၌-တပ်မက်- နှစ်သက်- စွဲလမ်း- ကြောင်း တဏှာ။ ဗာရာဏသိဝါသီ ဧကော သေဋ္ဌိ.... မရန္ဒေ ဓနတဏှာယ ဓနပိဋ္ဌေ သပ္ပေါ ဟုတ္ဝာ နိဗ္ဗတ္တိ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၃၄၂။ (-ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၂၉၈။)

ဓနတိ (ကြိ) [ဓန+အ+တိ] ပြည့်စုံ၏။ ဓန္တိ ဓနတိ။ နိတိ၊ဓ၊။၁၁၆။

ဓနတ္တ (နာ) [ဓန+တ္တ]ဥစ္စာ-ဟူသောအကြောင်း။ ဓနတ္ထာ ပဠိဝလ္လန္တိ၊ လတာဝ ဒုမနိဿိတာ။ ဇာ၊ ၂။၁၂၇။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၄၈၅။

ဓနတ္ထ (ပု) [ဓန+အတ္ထ] (၁) ဥစ္စာ(ကို ဆောင်ခြင်း) ဟူသောအကျိုး၊ ဥစ္စာ(ကို ဆောင်လိုခြင်း)-ဟူသော အကြောင်း။ (တီ) (၂) ဥစ္စာ ဟူသော အနက်ရှိသော။ (၁) ဓနတ္ထ(ထေရ။ ၃၂၀)နှင့် သာပတေယျဟရဏတ္ထံ။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။၂၆၅။ (-ဇာ၊ဌ၊၃။ ၂၂၆။) (ထီ) (၂) သံသဒ္ဒါ စေတ္ထ ဓနတ္ထော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၃၃၀။

ဓနတ္ထဒ္ဓ (တီ) [ဓန+ထဒ္ဓ] ဥစ္စာဖြင့် ခက်ထန်သော၊သူ။ ဇာတိတ္ထဒ္ဓေါ ဓနတ္ထဒ္ဓေါ၊ ဂေါတ္ထ-တ္ထဒ္ဓေါ စ ယော နရော။ သုတ္တနိ။ ၂၉၆။ ဇာတိတ္ထဒ္ဓ (သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၁၅၄)နှင့် လည်း ယှဉ်ကြည့်။

ဓနတ္ထိက (တီ) [ဓန+အတ္ထိက] ဥစ္စာ-ဖြင့်-ကို-အလိုရှိသော၊သူ။ အဓနော ဓနတ္ထိကော ဓနပရိယေသနံ စရမာနော။ မိလိန္ဒ။ ၂၇၂။ (-သုတ္တနိ။၄၃၀။ ဝိမာန။၁၁၇။ ပေတ။ ၁၉၄။ ဇာ၊၁။ ၂၆၄။ ဇာ၊၂။ ၂၇၁။ စူဠနိ။ ၂။ ခုဒ္ဒကဋ္ဌ။၁၈၃။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။၅၅။ ဝိမာန၊ဌ။ ၃၁၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။၃၇၁။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၂၂၇။ ဇာ။ ဌ၊၅။၄၃၈။ ဇာ၊ဌ၊၇။၁၄၀။)

ဓနဒ (တီ) [ဓန+ဒ(=ဒါ+အ)] ဥစ္စာကို-စွန့်ကြဲ-ပေးကမ်း- လှူဒါန်း-တတ်သော၊သူ။ ဓနဒေါ ဝိယ ဗုဒ္ဓေါ။ ခုဒ္ဒကဋ္ဌ။၁၂။

ဓနဒဏ္ဍ (ပု) [ဓန+ဒဏ္ဍ] ဥစ္စာဒဏ်၊ ဥစ္စာဒဏ်-တပ်-ထား-ဆောင်စေ-ခြင်း၊ ဥစ္စာဒဏ် ဆောင်စေခြင်း-ဟူသောအပြစ်။ ယေ ကတာ-ပရာဓေ သတ္တေ သတမ္ပိ သဟဿမ္ပိ ဂဏှန္တိ၊ တေ ဓနဒဏ္ဍေန ရဇ္ဇံ ကာရေန္တိ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၃၆။ (-အံ၊ဌ၊၃။၁၇၆။ ဥဒါန၊ဌ။ ၉၇။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊ ၂။၁၉၆။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၃၆။ သံ၊ဋီ၊၁။ ၂၁၄။ အံ၊ဋီ၊၃။ ၁၈၄။)

ဓနဒလိဒ္ဓ (တီ) [ဓန+ဒလိဒ္ဓ] ဥစ္စာဖြင့် ဆင်းရဲသော၊ ဥစ္စာ- မဲ့-မဲ့-ဆင်းရဲ-သော၊သူ။ ဒလိဒ္ဓါတိ ဓနဒလိဒ္ဓါ။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၃၇၂။ (-အံ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၁၅။)

ဓနဒါန (နာ) [ဓန+ဒါန] ဥစ္စာကို-စွန့်ကြဲ-ပေးကမ်း-လှူဒါန်း-ခြင်း။ ဣမသ္မိံ ခေါ ပန လောကေ ဓနဒါနေန အတ္ထိဇနကသတ္တော နာမ နတ္ထိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၁၂၃။ (-သံ၊ဌ၊ ၃။ ၁၉၂။ အတ္ထ၊ဌ၊ ၁။ ၂၈၈။ စရိယာ၊ဌ။ ၁၆၆။ ဒီ၊ဋီ၊ ၁။ ၁၃၀။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၃၇၅။)

ဓနဒါပန (နာ) [ဓန+ဒါပန] ဥစ္စာကိုပေးစေခြင်း။ တဿ စ ရညော ယထာပဋ္ဌိသံ ဓနဒါပနံ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၄၈။

ဓနဒါယက (တိ) [ဓန+ဒါယက။ ထီ-ဌ် ဓနဒါယိ-ကာ] ဥစ္စာကို ပေးတတ်သော၊သူ။ ဓနဒါယ-ကေ(ဇာ၊၂။၃၇၇)တိ မဟာဇနဿ ဓနဒါယ-ကေ မဟာသတ္တေ အာဂတေ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၈၆။ ဣမသ္မိံ ဒါနေ အမှာကံ ဓနဒါယိကာယ ရုက္ခ-ဒေဝတာယ ပတ္တိ ဒေမ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၅၀။

ဓနဒါယဇ (နာ) [ဓန+ဒါယဇ] ပေးအပ်သော အမွေဥစ္စာကို ခံယူတတ်သူ၏–အဖြစ်–ဖြစ်ကြောင်း(ကောင်းသောအကျင့်)။ သမ္မာပဋိ-ပန္နော သတ္တုသန္တိကာ လဒ္ဓဗ္ဗအရိယဓနဒါ-ယဇဿ နာ ဘာဂီ။ မ၊ဋီ၊၁။၃၇၇။

ဓနဒါလိဒ္ဓိယ (နာ) [ဓန + ဒါလိဒ္ဓိယ] ဥစ္စာပစ္စည်းဆင်းရဲ – သူ၏အဖြစ် – ခြင်း။ ဓနဒါလိဒ္ဓိယံ ဝူပသမေတိ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၄၅။

ဓနဒါသ (ပု) [ဓန+ဒါသ] ဥစ္စာဖြင့် ဝယ်ယူအပ်သောကျွန်၊ ငွေဝယ်ကျွန်။ ဓနေန ကီတာတိ ဓနဒါသော။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၄၆။

ဓနညနိစယ (ပု) [ဓနညေ+နိစယ] ဥစ္စာ,စပါးတို့ကို–သိုမှီး–သိမ်းဆည်း–ခြင်း။ နိစ်တေ-တိ ဓနညနိစယာဒိနာ သမ္ဘဋ္ဌေ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၆။၆၅။

ဓနညပရိဂ္ဂဟာဘာဝ (ပု) [ဓနညေ+ပရိဂ္ဂဟ+ အဘာဝ] ဥစ္စာစပါးတို့ကို – သိုမှီး – သိမ်းဆည်း–ခြင်း၏ မရှိခြင်း။ အဋ္ဌမာနိ သမ-ဏသုခါနိ နာမ ဓနညပရိဂ္ဂဟာဘာဝေါ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၉။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၉၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၉။

ဓနညပရိစ္စာဂ (ပု) [ဓနညေ+ပရိစ္စာဂ] ဥစ္စာ, စပါးတို့ကို–စွန့်ကြဲ–ပေးကမ်း–ခြင်း။ ဓန-ညပရိစ္စာဂံ၊ ဂါမာနိ နိဂမာနိ စ။ အပ၊၂။ ၂၆၇။

ဓနညလာဘ (ပု) [ဓနညေ + လာဘ] ဥစ္စာ, စပါးတို့ကို ရခြင်း၊ ရအပ်သော ဥစ္စာ,စပါး။ ဥပဋ္ဌာကေသု ဓနညလာဘာဒိဝသေန သုခိ-တောသု....သုခိတော ဟောတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၀။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၇၀။ (–သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၄၂၁။)

ဓနညဝုစိုပဋ္ဌိလာဘဟေတု (ပု) [ဓနညေ+ဝုစို+ပဋ္ဌိလာဘ+ဟေတု] ဥစ္စာ,စပါးတို့၏ တိုးပွါးခြင်း,ဥစ္စာစပါးတို့ကိုရခြင်း၏အကြောင်း။ ဝေ ပယောဇိတာ ဒိဋ္ဌေ ဓမ္မေ ဓနညဝုစိုပဋ္ဌိလာဘဟေတုတော "မင်္ဂလ"န္တိ ဝုတ္တာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂။ (–ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၁၇။)

ဓနညဟေတု (ပု) [ဓနညေ + ဟေတု] ဥစ္စာ, စပါး-ဟူသော အကြောင်း။ ယထာပိ ဣဗ္ဘာ ဓနညဟေတု၊ ကမ္မာနိ ကရောန္တိ ပုထူ ပထ-ဗျာ။ ဇာ၊၂။၂၄၀။

ဓနညောဒိဥပကရဏ (နာ) [ဓနညေ+အာဒိ+ဥပ-ကရဏ] ဥစ္စာ, စပါး-အစရှိသော အဆောက်အဦ။ ဓနညောဒိဥပကရဏံ, မနုဿာနံ ဇီဝိ-တဿ ဣတ္ထရံ ပရိတ္တံ ခဏိကံ နာ စိရဿံ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၅၆။

ဓနညောဒိက (တိ) [ဓနညေ+အာဒိ+က] ဥစ္စာ,စပါး အစရှိသော။ ယော စ ဓနညောဒိ-ကော စေဝ သတ္ထဝိဓအရိယဓနသခ်ိတော။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၀၂။

ဓနညောဒိဘောဂ (ပု) [ဓနညောဒိ+ဘောဂ] ဥစ္စာ, စပါး အစရှိသော – အသုံးအဆောင် – စည်းစိမ်။ ဓနညောဒိဘောဂဇာတံ သမ္ပိဏ္ဍိတံ ရာသိဘူတံ ဟုတ္ဝာ တိဋ္ဌတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၃၇။

ဓနညောဒိလာဘ (ပု) [ဓနညောဒိ + လာဘ] ဥစ္စာ, စပါး အစရှိသည်တို့ကို ရခြင်း။ လာ-ဘောတိ ပဗ္ဗဇိတဿ စီဝရာဒိ, ဂဟဋ္ဌဿ ဓန-ညောဒိ လာဘော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၆။ စူဠနိ၊ ဋ္ဌ။၈၁။

ဓနညောဒိသာပတေယျ (နာ) [ဓနညောဒိ+သာ-ပတေယျ] ဥစ္စာ,စပါးအစရှိသော ဥစ္စာနှစ်။

ဝေ ဗဟုမ္ပိ ဓနညောဒိသာပတေယ္ျ နာသ-
ယန္တိ။ ဇာ၊၆၊၅။ ၂၀။

ဓနဉ္ဇယ္ပါဒက (တိ) [ဓနညေ+ဉ္ပါဒက] ဥစ္စာ, စပါးတို့ကို ဖြစ်စေတတ်သော၊သူ။ တေသု ဇကော ဓနဉ္ဇယ္ပါဒကော အဟောသိ။ အံ၊၆၊ ၁။ ၂၀၁။

ဓနန္ဓ (ပု) [ဓနနန္ဓ-အမည်ရှိသောမင်း၊ (ဥစ္စာကို ခင်မင်နှစ်သက်သော မင်း။) (ယင်း-သည် ကာဌာသောကမင်း၏သား ၉-ယောက်တို့တွင် အငယ်ဆုံးသားဖြစ်သည်၊ ယင်း-ကို စာဏက္ကပုဏ္ဏားက ကွပ်မျက်သည်။) နဝမံ ဓနန္ဓံ တံ၊ ဃာတေတ္ဝာ စဏ္ဍကောသော။ မဟာဝံသ၊၅။ ၁၇။ D.P. လည်း ကြည့်။

ဓနနာသနဘယ (နာ) [ဓနနာသန+ဘယ] ဥစ္စာ ပျက်စီးခြင်းမှ ကြောက်ခြင်း။ ဓနနာသနဘ-ယေန ကဿစိ အကထေတ္ဝာဝ ပိပါသံ အဓိ-ဝါသေသိ။ ဇာ၊၆၊၅။ ၄၀၉။

ဓနနိစယ (ပု) [ဓန+နိစယ]ဥစ္စာကို–သိုမှီး–သိမ်းဆည်း–စုဆောင်း–ခြင်း။ မမ သမီပေ ဓနနိစယော ဓနသင်္ခေါ နာပိ နတ္ထိ။ စရိ-ယာ၊၆။ ၄၄။

ဓနနိဓနဋ္ဌာန (နာ) [ဓနနိဓန+ဋ္ဌာန] ဥစ္စာ–သိုမှီး–မြှုပ်နှံ–ထား–ရာအရပ်။ ဓနနိဓ-နဋ္ဌာနံ ဂန္တ္ဝာ ပါဒေန ပထဝိံ ခဏိတ္ဝာ သည်အဒါသိ။ မ၊၆၊ ၄။ ၁၇၆။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။ ၄၀၄။

ဓနနိဿိတ (တိ) [ဓန+နိဿိတ] ဥစ္စာကိုမှီသော၊ သူ။ အတ္တနော ပဠ္ဍ မဟာနိဓိယော ပုတ္တသ အနာစိက္ခိတ္ဝာ ဓနနိဿိတော ...စဏ္ဍာလိယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိ။ ဓမ္မ၊၆၊ ၁။ ၂၉၇။

ဓနဇ္ဇေဝါသီ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] ဓနဇ္ဇေဝါသီ အမည်ရှိသော၊သူ။ (ယင်းသည် ကုဏာလဇာတ်လာ ဆင်ဌင်ကုမာရစစ်သူကြီး၏အနီးနေတပည့် ဖြစ်သည်။) သေနာပတိနောပိ ပရိစာရကော ဓနဇ္ဇေဝါသီ နာမ အတ္ထိ။ ဇာ၊၆၊ ၅။ ၄၆၂။

ဓနပကာသန (တိ) [ဓန+ပကာသန] ဥစ္စာကို ထင်စွာပြတတ်သော (ဓန)။ ဝါသုဒေဝေါတိ ဝသုဒေဝေါ ဝသုဇောတနော၊ ဓနပကာသ-နောတိ (ဓမ္မပကာသနောတိ၊ သီ၊သျာ၊ဗျ) အတ္ထော။ ဇာ၊၆၊ ၅။ ၃၄၂။

ဓနပစ္စယ (ပု) [ဓန+ပစ္စယ] ဥစ္စာဟူသော အ-ကြောင်း။ တတောနိဒါနန္တိ ဓနဟေတု ဓန-ပစ္စယာ။ မ၊၆၊ ၃။ ၂၀၇။

ဓနပ(ပ္ပ)ဋ္ဌိလာဘ (ပု) [ဓန+ပဋ္ဌိလာဘ] ဥစ္စာကို ရခြင်း။ ဓနပဋ္ဌိလာဘံ အာသီသမာနာ ယသ-ပဋ္ဌိလာဘံ အာသီသမာနာ။ စူဠနိ။ ၅၂၊ ၅၅။ ယထာ မဟာရာဇ ပုရိသော အဓနော ဓနတ္ထိကော ဓနပရိယေသနံ စရမာနော.... ဓနပ္ပဋ္ဌိလာဘာယ ဝါယမတိ။ မိလိန္ဒ။ ၂၇၂။

ဓနပတ္ထနာ (ထီ) [ဓန+ပတ္ထနာ] ဥစ္စာကိုတောင့်-တခြင်း။ အဟံ ပန ဓနပတ္ထနာသခ်ိတာ ဗန္ဓနာ မုတ္တော အသ္မိ။ ဇာ၊၆၊ ၆။ ၃၅။

ဓနပရာဇယ (ပု) [ဓန+ပရာဇယ] ဥစ္စာမှဆုံးရှုံး-ခြင်း။ အပ္ပမတ္တကော အယံ ကလိ၊ ယော အက္ခေသု ဓနပရာဇယော။ သံ၊၁။ ၁၅၄။ အံ၊ ၁။ ၃၀၉။ အံ၊၃။ ၃၉၄။ သုတ္တနိ။ ၃၈ ၂။ နေတ္တိ။ ၁၁၁။ (–သံ၊၆၊ ၁။ ၁၉၇။ အံ၊၆၊ ၃။ ၃ ၂၉။ နေတ္တိ၊ ၀။ ၂၉၀။)

ဓနပရိက္ခယ (ပု) [ဓန+ပရိက္ခယ] ဥစ္စာ၏ကုန်-ခန်းခြင်း။ ဓနပရိက္ခယော စ အာရက္ခာဒိဒုက္ခ-ပဒဋ္ဌာနော။ သုတ္တနိ၊ ၆၊ ၁။ ၂၉။ (–မ၊၆၊ ၃။ ၂၀၇။)

ဓနပရိစ္စဇန (နာ) [ဓန+ပရိစ္စဇန] ဥစ္စာကို–စွန့်-ကြဲ – ပေးကမ်း–ခြင်း။ ဓနပရိစ္စဇနာဒိပ္ပ-ဘေဒံ ဒိဋ္ဌမ္မေသမ္မရာယေ သုခါဝဟံ အတ္ထိ နဟာပေတိ။ ဇာ၊၆၊ ၃။ ၂၄၈။

ဓနပရိစ္စာဂ (ပု) [ဓန+ပရိစ္စာဂ] ဥစ္စာကို–စွန့်-ကြဲ–ပေးကမ်း–လှူ၊ဒါန်း–ခြင်း။ ဝိသာခါယ ဝိယ အညိဿာ ဗုဒ္ဓသာသနေ ဓနပရိစ္စာဂေါ နာမ နတ္ထိ။ ဒီ၊၆၊ ၃။ ၄၄။ မ၊၆၊ ၂။ ၇၁။ (–အံ၊

ဌ၊၂။၃၁၃။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၂။၁၈၅။ ဣတိဓုတ်၊ဌ။ ၁၁၁။ စရိယာ၊ဌ။၆၂။ ဇာ၊ဌ၊၃။၂၄၈။ သာရတ္ထ၊၂။၃၄၁။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၃၁၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၄။)

ဓနုပရိယေသန(နာ၊ထီ)[ဓနု+ပရိယေသန]ဥစ္စာကို ရှာဖီးရာအရပ်၊ဥစ္စာကိုရှာမှီး၊ခြင်း။ ဓနုပ(ပ္ပ)ဋ္ဌိ-လာဘ-ကြည့်။ ဓနတ္ထိက-လည်း ကြည့်။

ဓနုပရိဟာနိကာရဏ (နာ) [ဓနု+ပရိဟာနိ+ကာ-ရဏ] ဥစ္စာ–ဆုတ်ယုတ်–ပျက်စီး–ခြင်း ဟူသော အကြောင်း။ ဓနဇာနိပစ္စယ-ကြည့်။

ဓနုပါရိဇုညကာလ (ပု) [ဓနု + ပါရိဇုည+ ကာလ] ဥစ္စာ – ဆုတ်ယုတ် – ပျက်စီး–ရာ –အချိန် – အခါ – ကာလ။ ပုရိသဿ ဟိ ဓနုပါရိဇုညကာလေ ကသိ ဝါ ဘတိ ဝါ ကတ္ထာ ဇီဝိကမေဝ ဓမ္မိကဇီဝိကံ နာမ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၁၅၂။

ဓနုပါလ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်။ (ဏာပါလ-ပြာ)] ဓနုပါလအမည်ရှိသော၊ (က) နာဋ္ဌာဂိရိဆင်။ (နာဋ္ဌာဂိရိဆင်၏ အမည်တမျိုး။D.P.) (ခ) သူဌေး။ (ဂ) ပြိတ္တာ။ (ဃ) တဒါ နာဋ္ဌာဂိရိ ဓနုပါလော နာမ အဟောသိ။ အပ၊ဌ၊၁။ ၁၃၀။ ဓနုပါလ(ဒီ၊ဌ၊၁။၁၃၀)န္တိ နာဋ္ဌာဂိရိ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၂၅။ (–အပ၊၁။၅၁။ မိလိန္ဒ။ ၃၉၆။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၉၄။ ထေရ၊ဌ၊၁။၄၇၄။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၂၅၁။ဇာ၊ဌ၊၁။၁၀၉။) (ခ) ဓနုပါလောတိ မံ ဝိဒူ(ပေတ။၁၅၁)တိ "ဓနုပါလသေဋ္ဌိ"တိ မံ ဇာနန္တိ။ ပေတ၊ဌ။၉၆။ (ဂ) ဓနုပါလပေတ-ကြည့်။

ဓနုပါလက (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] ဓနုပါလကအမည် ရှိသော၊ (က) နာဋ္ဌာဂိရိဆင်။ (ခ) သူဌေး။ (ဂ) တထာ ဟိ ဘဂဝတာ....ဓနုပါလကော ဟတ္ထိတိ ဝေမာဒယော ဒမိတာ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၉၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၀၁။ စူဠနိ၊ဌ။၄၀။(–မိလိန္ဒ။ ၂၀၄။ ဝိ၊ဌ၊၃။၇၀။ သံ၊ဌ၊၁။၇၃။ အပ၊ဌ၊၁။၇၉၊ ၁၃၇။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၃၃၄။ ဇာ၊ဌ၊၁။၇၇။ ဇာ၊ဌ၊ ၃။ ၂၇၅။ ဇာ၊ဌ၊၅။၃၅၀။) (ခ) အနုပ္ပန္နေ ကိရ ဗုဒ္ဓေ ပဏ္ဍရဌ္ဌေ ရေကစ္ဆနဂရေ ဓနုပါ-လကော နာမ သေဋ္ဌိ အဟောသိ။ ပေတ၊ ဌ။၉၄။

ဓနုပါလကနာဂဝိနယန (နာ) [ဓနုပါလကနာဂ +ဝိနယန] ဓနုပါလကဆင်ကို ဆုံးမရာအခါ။ ဓနဉ္ဇယနဂရ-ကြည့်။

ဓနုပါလကဝိဿဇ္ဇန (နာ၊ထီ)[ဓနုပါလက+ဝိဿဇ္ဇ-နာ] (ဘုရားရှင်အား ထိုးသတ်ရန်) ဓနုပါ-လက-ဆင်ကို လွှတ်ခြင်း။ ယာဝ ဓနုပါလ-ကဝိဿဇ္ဇနာ ပန စူဠဟံသဇာတကေ အာဝိ ဘဝိဿတိ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၁၅၉။

ဓနုပါလကသမာဂမ (ပု) [ဓနုပါလက + သမာ-ဂမ] ဓနုပါလကဆင်နှင့် – တွေ့ကြုံပေါင်းဆုံ ခြင်း – တွေ့ဆုံရာအခါ၊ ဓနုပါလကဆင် ဆုံးမ စဉ်စုဝေးမိသောပရိသတ်အစည်းအဝေး။ ဓနု-ပါလကသမာဂမေ ဒဿဟိ ပါဏသဟဿေဟိ ....အမတပါနံ ပီတံ။ အံ၊ဌ၊၁။၇၀။ တသ္မိံ ခေါ ပန ဓနုပါလကသမာဂမေ စတုရာသီတိ ပါဏသဟဿာနိ အမတံ ပိဝိံသု။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၃၅၀။

ဓနုပါလဂဇ္ဇိတ (တ) [ဓနုပါလ+ဂဇ္ဇိတ] ဓနုပါလ ဆင်အား–ရွတ်ဆို–ဟောပြ–ကြွေးဝါး–တော်-မူအပ်သော " မာ ကုဋ္ဌရ နာဂမာသဒေါ " စသော ၂-ဂါထာ။ဓနုပါလဂဇ္ဇိတD.P.ကြည့်။

ဓနုပါလဒမန (နာ) [ဓနုပါလ+ဒမန] ဓနုပါလ ဆင်ကိုဆုံးမရာအခါ။ စူဠဋ္ဌကောတိ လဒ္ဓနာမော ဝယပ္ပတ္တော ဓနုပါလဒမနေ သတ္ထရိ လဒ္ဓပ္ပ-သာဒေါ ပမ္ဘဇိတ္တာ သမဏမ္ဟိ ကရောန္တော ဣန္ဒသ်ာလဂုဟာယံ ဝသတိ။ ထေရ၊ဌ၊၁။ ၄၂၅။ (–ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၁၅၁။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၄၁၃။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။ ၆၉။)

ဓနုပါလပေတ (ပု) [ဓနုပါလ+ပေတ] ဓနုပါလ အမည်ရှိသော ပြိတ္တာ၊ ဓနုပါလပြိတ္တာ။ နဂ္ဂေါ ဒုမ္ဘဏ္ဍရှုပေါ'သိတိ ဣဒံ သတ္ထရိ ဇေတဝနေ

ဝိဟာရန္တေ ဓနပါလပေတံ အာရဗ္ဘ ဝုတ္တံ။ ပေတ၊ဌ။၉၄။

ဓနပါလဝိဿဇ္ဇန (နာ၊ထီ) [ဓနပါလ+ ဝိဿဇ္ဇန] (ဘုရားရှင်အား ထိုးသတ်ရန်)ဓနပါလဆင်ကို လွှတ်ခြင်း။ ဓနပါလဝိဿဇ္ဇနံ စူဠဟံသမဟာ-ဟံသဇာတကေ ကထိတံ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၂၇၅။

ဓနပါလသေဋ္ဌိ (ပု) [ဓနပါလ+သေဋ္ဌိ] ဓနပါလ သူဌေး။ ဓနပါလ (၁)-ကြည့်။

ဓနပါလဟတ္ထိနာဂဒမန (နာ) [ဓနပါလ + ဟတ္ထိ-နာဂ+ဒမန] ဓနပါလဆင်ကို–ဆုံးမခြင်း–ဆုံးမရာအခါ။ ပုန တတ္ထေဝ ဓနပါလဟတ္ထိ-နာဂဒမနေ နဝုတိ ပါဏကောဋ္ဌိယော....အဘိ-သမိ ̊သု။ မိလိန္ဒ။၃၃၁။

ဓနပါလီ (ထီ) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] ဓနပါလီအမည် ရှိသောကျွန်မ။ ဇီဝကဋ္ဌ မတံ ဒိသ္မာ၊ ဓနပါ-လိဋ္ဌ ဒုဂ္ဂတံ။ ဇာ၊၁။၂၃။ (–ဇာ၊ဌ၊၁။၄၂၇။)

ဓနပိဋ္ဌ (နာ) [ဓန+ပိဋ္ဌ] ဥစ္စာ၏–အပြင်–အပေါ် – အထက်၊ဥစ္စာပုံပေါ် ။ ဓနတဏှာ-ကြည့်။

ဓနပိဋ္ဌိ (ထီ) [ဓန+ပိဋ္ဌိ] အထက်ပုဒ်နက်-ကြည့်။ အထဿ ဘရိယာ ကာလံ ကတ္မာ ဓနသိနေ-ဟေန ဂန္တ္မာ ဓနပိဋ္ဌိယံ မူသိကာ ဟုတ္မာ နိမ္ဗတ္တိ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၅၀၄။

ဓနဗလ (နာ) [ဓန+ဗလ] ဥစ္စာ-ဟူသော–အား–အစွမ်း–ခွန်အား၊ ဥစ္စာစွမ်းအင်။ ဓနဗလေ-နာပိ ကာယဗလေနာပိ ပေါသိတုံ သမတ္ထော။ ဇာ၊ဌ၊၄။၁၈၀။

ဓနဗျယ (ပုဒ်နာ) [ဓန+ဗျယ] ဥစ္စာပျက်စီးခြင်း။ သော "မဟာ ဝတ မေ ဓနဗျယော ဇာတော"တိ .... အဟောသိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၂။

ဓနဘဏ္ဍိက (ပု) [ဓန + ဘဏ္ဍိက] ဥစ္စာထုပ်။ နန ခေါ ပန သက္ကာ ဓနဘဏ္ဍိကံ ဗန္ဓိတ္မာ ပရ-လောကံ ဂန္တုံ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၇။

ဓနဘိက္ခာ (ထီ) [ဓန+ဘိက္ခာ] ဥစ္စာကို တောင်းခြင်း၊ ဥစ္စာကို တောင်းရာအရပ်။ အထ အ-ညတရော မဟာလ္လကပြာဟ္မဏော ဓနဘိက္ခံ စရိ-တ္မာ....ဂတော။ ဇာ၊ဌ၊၃။၃၂၂။ (–၃၂၉။)

ဓနမယ (တိ) [ဓန+မယ] ဥစ္စာဖြင့် ပြီးသော၊ ဥစ္စာကြောင့်ဖြစ်သော။ ဓနမယော နိမိ တေ-သံ သုဝဏ္ဏာဒီနံ ကေတ္ထ ပက္ခိပနေန နိမိယတိ။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။၁၈၈။

ဓနမူလက (တိ) [ဓနမူလ+က] ဥစ္စာ-ဟူသော အကြောင်းရင်း ရှိသော။ ဓနမူလကဋ္ဌ ဒါနံ။ ပေတ၊ဌ။၁၂၂။

ဓနယသမဟန္တ (တိ) [ဓန+ယသ+မဟန္တ] ဥစ္စာ – အခြံအရံ – အကျော်အစော – မျှားသော၊ မျှားသော–ဥစ္စာ,အခြံအရံ–အကျော်အစော –ရှိသော၊သူ။ တာယ ဝေ ဝါ ပန ဓနယသ-မဟန္တတာယ အတ္တာနံ သမုဋ္ဌာပေတိ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၁၃၉။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၃၀၅။

ဓနယသလာဘ (ပု) [ဓနယသ+လာဘ] ဥစ္စာ (နှင့်) – အခြံအရံ – အကျော်အစော – ကို ရခြင်း။ ယာ ဓနယသလာဘသခ်ါတာ ဝုတ္တိ ဝိနိပါတေန ယောတိ။ ဝဇိရ။၃၄၉။

ဓနယသသိရိဉာတိဗလ (နာ) [ဓနယသသိရိဉာတိ +ဗလ] ဥစ္စာ, အခြံအရံ, အကျော်အစော, ကျက်သရေ, ဆွေမျိုး-ဟူသော–အား – အစွမ်း–ခွန်အား။ ယထာ ဝါ မဟာရာဇ ဓနယသသိရိဉာတိဗလေန ဗလဝါ ပုရိသော။ မိလိန္ဒ။၁၁၅။

ဓနယသသီလပညာသမန္နာဂတ (တိ) [ဓနယသ-သီလပညာ + သမန္နာဂတ] ဥစ္စာ, အခြံအရံ, အကျော်အစော, သီလ, ပညာနှင့် ပြည့်စုံ သော၊သူ။ တံ ပုရိသံ ဓနယသသီလပညာ-သမန္နာဂတမ္ပိ .... အနုဒဟန္တိ။ ဇာ၊ဌ၊၂။၂၉၅။

ဓနယာစက (တိ) [ဓန + ယာစက] ဥစ္စာကို တောင်းတတ်သော၊သူ။ ယာစကာတိ ဓန-ယာစကာ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၃၆၆။

ဓနယုဒ္ဓ (နာ) [ဓန+ယုဒ္ဓ] (၁) ဥစ္စာပေးခြင်း, စစ်ထိုးခြင်း။ (တိ) (၂) ဥစ္စာပေး–စစ်ထိုး

–စစ်တိုက်–သော၊ ဥစ္စာဖြင့်–စစ်ထိုး–စစ်တိုက်–သော၊သူ။ တေသမ္မိ ဘန္တေ ဓနယုဒ္ဓါနံ နတ္ထိ ဂတိ, နတ္ထိ ဝိသယော အမိ-ဝတ္ထုမာနေ ဇရာမရဏေ။ သံ၊ဝ။၁၀၂။

ဓနရက္ခဏတ္ထ (ပု) [ဓန+ရက္ခဏ+အတ္ထ] ဥစ္စာကို စောင့်ရှောက်ခြင်း-ဟူသော အကျိုး။ သော ကိရ ဗြာဟ္မဏမဟာသာလော၊ဓနရက္ခဏတ္ထာ-ယ ပန တာဝသပဗ္ဗတ္တံ သမာဒါယ....ဝသတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၃။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၂။ သာရတ္ထ၊ဋီ။၃၂၉။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၀။)

ဓနရဇပရိစ္စာဂ (ပု) [ဓန+ရဇ+ပရိစ္စာဂ] ဥစ္စာ(နှင့်)မင်းအဖြစ် (မင်းစည်းစိမ်) ကို–စွန့်–လှူဒါန်း–ခြင်း။ ပရိဂ္ဂဟပရိစ္စာဂဘာဝသာ-မညေပိ ဓနရဇပရိစ္စာဂတော ပုတ္တဒါရပရိစ္စာ-ဂဂ္ဂဟဏဿ ကတံ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၀၁။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။၃၀၂။ မ၊ဋီ၊၁။၉၉။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၂၆။ အံ၊ဋီ၊ ၃။၂၂၀။

ဓနရဇပုတ္တဒါရပရိစ္စာဂ (ပု) [ဓနရဇ + ပုတ္တဒါရ +ပရိစ္စာဂ] ဥစ္စာ, မင်းအဖြစ်, သားသမီး, မယားတို့ကို–စွန့်–လှူဒါန်း–ခြင်း။ အင်-ပရိစ္စာဂံ ဇီဝိတပရိစ္စာဂံ ဓနရဇပုတ္တဒါရပရိစ္စာ-ဂန္တိ ဣမေ ပဒ္ဒ မဟာပရိစ္စာဂေ ပရိစ္စဇိတ္ထာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၈။

ဓနရတန (နာ) [ဓန+ ရတန] ဥစ္စာ-ဟူသော ရတနာ၊ မွေ့လျော်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော ဥစ္စာ။ ဣမေဟိ အနေကေဟိ ဓနရတနေဟိ အဓေါ မဟာဒ္ဓနော ဓနဝါတိပိ သဏ္ဌော။ စူဠနိ။၁၀၂၊၁၃၂၊၁၇၂။

ဓနရာသိ (ပု) [ဓန+ရာသိ] ဥစ္စာတို့၏ – အစု–အပုံ၊ ဥစ္စာစု၊ ဥစ္စာပုံ။ ဣမံ ဇေတ္တဝံ ဓန-ရာသိံ အယျကပယျကာဒယော အတ္ထနာ သဒ္ဓိံ ဂဟေတ္မာ ဂန္တုံ နာသက္ခိံသု။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၉၇။ အပၚ၊ဋ္ဌ၊။၁၉။ (–ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊။၅၅။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊။၉၅။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၃၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၆။)

ဓနရာသိဝစုက (တိ) [ဓနရာသိ+ဝစုက] ဥစ္စာစု–ဥစ္စာပုံ–ကို တိုးပွါးစေတတ်သော၊သူ။ ရညော ဓနရာသိဝစုကော သေဋ္ဌိ ဂဟပတိ ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၆၂။

ဓနလာဘ (ပု) [ဓန+လာဘ] ဥစ္စာကိုရခြင်း၊ ရအပ်သော ဥစ္စာ။ ဓိရတ္ထု တံ ဓနလာဘံ၊ ယသလာဘဿ ဗြာဟ္မဏ။ ဝိ၊၂။၂၆၈။ ဇာ၊၁။ ၈၆၊၁၉၃။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၊၄၉၀။ (–အံ၊၂။၂၈၇။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၆။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၂။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၂၉။ ပေတ၊ ဋ္ဌ။၁၀၆။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၀။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၁၅၊ ၅၂၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၁ ၂ ၂ ၄ ။ သာ-ရတ္ထ၊ဋီ။၁၀၉။)

ဓနလာဘာဒီလာဘုပ္ပတ္တိ (ထီ) [ဓနလာဘာဒိ+ လာဘုပ္ပတ္တိ] ဥစ္စာရခြင်း-အစရှိသော လာဘ်၏ ဖြစ်ခြင်း။ အာရောဂျဘာဝေ ဓနလာဘာဒိ-လာဘုပ္ပတ္တိတော အသတိ စ အာရောဂျ.... အာရောဂျပရမာ လာဘာ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၀၆။

ဓနလုဒ္ဓ (တိ) [ဓန+လုဒ္ဓ] ဥစ္စာ၌–တပ်မက်–မက်မော–သော၊သူ (ဥစ္စာခင်သူ)။ ဣမေ ခေါ ဗြာဟ္မဏာ နာမ ဓနလုဒ္ဓါ။ ဒီ၊၂။၁၉၆။ (–မ၊ဋီ၊၂။၁၃။)

ဓနလောဘ (ပု) [ဓန+လောဘ] (၁) ဥစ္စာ – ၌–ကို–လိုချင်–တပ်မက်–ခြင်း။(တိ) (၂) ဥစ္စာ – ၌–ကို–လိုချင်–တတ်မက်– သော၊ သူ။ (၁) ဓနလောဘေန ဥပေါသထံ သမာ-ဒါယ ဝိဟာရံ ဂန္ဆာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၇။ အံ၊ဋီ၊ ၃။၁၇၀။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၇၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၄ ၅ ၃ ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၄ ၂ ၊ ၄ ၃ ၅ ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂ ၆ ၂ ။ ပေတ၊ ဋ္ဌ။၂ ၅ ၆ ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၂၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၃ ၁ ၊ ၄ ၃ ၅ ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂ ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၆ ။ ၁ ၄ ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၇ ။ ၃ ၄ ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။ ၁ ၉ ၉ ။ မ၊ဋီ၊ ၃ ။ ၁ ၅ ၅ ။) (တိ) (၂) အတ္ထနော ဓနလောဘတာယ။

ဓနလောဘပကတိက (တိ) [ဓနလောဘ+ပက-တိ+က] ဥစ္စာ–၌–ကို–လိုချင်–တပ်မက်

–ခြင်းသဘောရှိသော၊သူ။ သော ပန ရာဇာ ထောက် ဓနုလောဘပကတိကော။ ဇာ၊၁။ ၂၇။

ဓနုလောဘဟေတု (ပု) [ဓနုလောဘ+ဟေတု] (၁) ဥစ္စာကို လိုချင်ခြင်း-ဟူသောအကြောင်း။ (၂) ဥစ္စာလိုချင်ခြင်း။ ဓနုလောဘဟေတူ-(ဇာ၊၂။၁၉၃)တိ ဓနုလောဘေန ဧတံ ကူဋ-ကမ္မံ ကရောန္တိ။ ဇာ၊၁။၆။၁၄၁။

ဓနုလောလ (တိ) [ဓန + လောလ] ဥစ္စာ၌–လျှပ်ပေါ် –လော်လည် –သော၊သူ။ ရာဇာ-နော .... လဗ္ဘဝိတ္ထကာ ဘဝိဿန္တိ ဓနုလော-လာ။ ဇာ၊၁။၁။၃၅၅။ (– ဇာ၊၁။၂။၁၉၅။ သာရတ္ထ၊၂။၃၀၉။ အံ၊ဋီ၊၃။၆၆။)

ဓနုလောလတာ (ထီ) [ဓနုလောလ+တာ] ဥစ္စာ ၌–လျှပ်ပေါ် – လော်လည် – သူ၏ အဖြစ်။ မာတုဂါမော ဟိ ပဗ္ဗဇိတော လောလတာဟိ လောလော ဟောတိ အာဟာရလောလ-တာယ အလင်္ကာရလောလတာယ ပရပုရိသ-လောလတာယ ဓနုလောလတာယ ပါဒ-လောလတာယ။ သုတ္တနိ၊ဋီ၊၁။၃၂။

ဓနဝဂ္ဂ (ပု) [ဓန+ဝဂ္ဂ] ဓနဝဂ်၊သဒ္ဒါ,သီလ,ဟိရိ, ဩတ္တပ္ပ,သုတ,စာဂ,ပညာ-ဟူသော သူတော်-ကောင်း ဥစ္စာ ၇-ဖြာကို ပဓာနထား၍ ဟော အပ်သော သုတ်တို့ကို စွဲ၍ မှည့်ခေါ်အပ် သော သုတ်အစု၊ ယင်း-သုတ်အစုကို ဖော်ပြ ရာ–အခန်း–ဝဂ်။ (ယင်း-ဝဂ်၌ပဌမပိယသုတ်, ဒုတိယသုတ် အစရှိသော သုတ်ပေါင်း ၁၀-သုတ် ပါရှိသည်။ ယင်း-သည် အဂုံတ္တရ-နိကာယ်၊ သတ္တကနိပါတ်တွင် ပဌမဝဂ် ဖြစ်-၏။) အံ၊၂။၃၉၅-၄၀၁။ ဓနုဝဂ္ဂေါ ပဌမော။ အံ၊၁။၄၀၁။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၄၆။

ဓနုဝုက (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] ဓနုဝုကအမည် ရှိသောသူ။ သိရိဝုကော ဓနုဝုကောတိ ဝေ-မာဒိ ဝစနတ္ထမနပေက္ခိတ္တာ ပဝတ္တံ အဓိစ္ဆ-သမုပ္ပန္နံ။ ဝိ၊ဋီ၊၁။၉၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၀၃။ ခုဒ္ဒက၊ ဋီ။၉၁။ မဟာနိ၊ဋီ။ ၂၂၈။ (–ဒီ၊ဋီ၊ ၂။၉၄။ အဘိ၊ဋီ၊၁။၉၄။ စူဠနိ၊ဋီ။ ၂၉။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။၁၀၇။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၂၈။)

ဓနုဝုနကာရဏ (နာ) [ဓနုဝုန + ကာရဏ] ဥစ္စာတိုးပွါးခြင်း၏ အကြောင်း။ ဓနိယောတိ ဓနုဝုနကာရဏော နိယုတ္တောတိ ဓနိယော။ နေတ္တိ၊ဝိ။၁၄၆။

ဓနုဝုနတ္ထ (ပု) [ဓနုဝုန + အတ္ထ] ဥစ္စာတိုးပွါး ခြင်း အကျိုး။ ဣဏတ္ထိ ဓနုဝုနတ္ထံ ပရသ-ဒိန္နံ ပရိယုဒဿနံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၇၅။

ဓနုတိဒေဝီ (ထီ) [ဓနုတိ + ဒေဝီ] ဓနုတိ နတ်သမီး။ (ယင်းသည် ကဿပဘုရားရှင်၏ မယ်တော်ဖြစ်ခဲ့ဘူးသော နတ်သွီးဖြစ်သည်။) ဓနုတိဒေဝီ ပမုခံ ကတ္တာ .... ဓမ္မာမတံ ပါ-ယေသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋီ။၃၀၈။

ဓနုဝန္တ (တိ) [ဓန+ဝန္တ။ ထီ-၌ ဓနုတိ (ဓနု-ဝတ, ဓနုဝါန်-သံ၊ ဓဏဝံတ-ပြာ, အဒ္ဓမာဂမီ၊ ဓနုဝတာ-သိဟိုင်)] (၁) ဥစ္စာရှိသော၊သူ၊ (က) (ရွှေ, ငွေ-စသော လောကီ) ဥစ္စာရှိ သော၊သူ။ (ခ) (သဒ္ဓါ,ပညာ-စသော လော-ကုတ္တရာ) ဥစ္စာရှိသော၊သူ။ (၂) ဓနုတိ အမည်ရှိသော ပုဏ္ဏားမ၊ (ယင်း-သည် ဗာရာ-ဏသီမြို့ ပြဟ္မဒတ်ပုဏ္ဏား၏ ဇနီး ကဿပ ဘုရားရှင်၏ မယ်တော်ဖြစ်သည်။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋီ။ ၃၀၇။) (၁) (က) ဓနုဝါ သမာနော ဓနု-ဝါဝါဒံ ဝဒေယျ။ အံ၊၃။ ၂၉၂။ (–စူဠနိ။ ၄၂။ မိလိန္ဒ။ ၂၀၄။ အဘိ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၉၇။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၁။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၃၂၉။) (ခ) အထ ဝါ အဓေါ-မဟဒ္ဓနော ဓနုဝါတိပိ သဏ္ဌော။ စူဠနိ။ ၁၀၂၊ ၁၇၂။ (–ပဋိသံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၅၃။ မဟာနိ၊ဋီ။ ၂၅၄။) (၂)ဓနုတိ နာမ ပြာယ္ဟဏီ မာတာ။ ဒီ၊ ၂။၆။ အဘိ၊ဋီ၊၁။ ၇၁။ သုတ္တနိ၊ဋီ၊၁။ ၂၉၈။ အပ၊ဋီ၊၁။ ၅၄။ ဇာ၊ဋီ၊၁။ ၅၂။ ဓနုတိ နာမ ဇနိကာ၊ ကဿပဿ မဟေသိနော။ အပ၊ ၂။ ၃၇၈။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋီ။ ၃၁၂။

ဓနဝဏ္ဏပနကနက္ခတ္တယောဂ (ပု) [ဓနဝဏ္ဏ-ပနက + နက္ခတ္တယောဂ] ဥစ္စာ(မိုး)ရွာစေတတ်သော နက္ခတ်နှင့် ယှဉ်ခြင်း။ အဋ္ဌ ဓနဝဏ္ဏပနကနက္ခတ္တယောဂေါ ဘဝိဿတိ။ ဇာ၊၆၊၁။ ၂၇၁။ (–၂၇၂။)

ဓနဝါပီ (ထီ) [ဓန+ဝါပိ] ဓနရေကန်။ ယင်း-သည် သီဟိုဠ်ကျွန်း ဒုတိယမောဂ္ဂလ္လာန်ဘုရင် ဆည်ဖို့စေခဲ့သော ရေကန် ၃-ခုအနက် တခု ဖြစ်သည်။ ဓနဝါပိ ဂရီတရံ။ မဟာဝံသ၊ ၄၀။၆၁။ D. P. လည်း ကြည့်။

ဓနဝါဝါဒ (ပု) [ဓနဝါ+ဣတိ+ဝါဒ။ အလယ်ပုဒ်ကျေ။] ဥစ္စာရှိသူဟူ၍ ပြောဆို – ခြင်း – ကြောင်းစကား။ အဓနောဝ သမာနော ဓန-ဝါဝါဒံ ဝဒေယျ။ အံ၊၃။၂၉၁။ (–၂၉၂။)

ဓနဝိနာသ (ပု) [ဓန+ဝိနာသ] ဥစ္စာပျက်စီး-ခြင်း။ ဣတ္ထိယော နာမေတာ....သိလဝိနာသ-ဌေ၀ ဓနဝိနာသဌ ပါပနဌေန "ယက္ခိနိယော"-တိ ဝုစ္စန္တိ။ ဇာ၊၆၊၂။၁၁၆။ (–ပေတ၊၆။ ၉၃။)

ဓနဝိလောကန(န၊ထီ)[ဓန+ဝိလောကန] ဥစ္စာကို –ကြည့်ရှု–စစ်ဆေး–ခြင်း။ မာတာပိတူနံ အစ္ဆယေန ဓနဝိလောကနံ ကတ္တာ။ ဇာ၊၆၊၃။ ၇၇၃။ (–ဇာ၊၆၊၄။၆၃၊၂၃၇။)

ဓနဝိဿဇ္ဇန (န၊ထီ)[ဓန+ဝိဿဇ္ဇန] ဥစ္စာကို–စွန့်–လှူ၊ဒါန်း–ခြင်း။ သော တံ အတ်ဝေလံ ဓန-ဝိဿဇ္ဇနေန ဝါ ဝဏ္ဏိဇ္ဇာဒိကမ္မဝနံ အကရုဏေန ဝါ သမဏံ ဂေါတမံ နိဿာယ ဒုဋ္ဌတော ဇာတော။ ဇာ၊၆၊၁။ ၂၄၅။

ဓနဝိရိယသမ္ပန္န (တိ) [ဓနဝိရိယ+သမ္ပန္န] ဥစ္စာ, လုံ့လ(ဝီရိယ)နှင့် ပြည့်စုံသော။ နာ ဤဒိသံ ဓနဝိရိယသမ္ပန္နံ ဒ္ဒါသီတိသဟဿာဝိရပုရိသသ-မာကုလံ ကုလံ ဆဋ္ဌေတ္ဝာ ပမ္ဘဇေယ္ယုံ။ သုတ္တနိ၊ ၆၊ ၂။၁၁၃။

ဓနဝေတန (နပုံ) [ဓန+ဝေတန] ဥစ္စာဟူသော –အဖိုးအခ–ရိကွာ။ သကုဏေ ဒဏ္ဍေန ပေါ်ထေတ္ဝာ ဇီဝိတကွယံ ပါပေန္တော ဓန-ဝေတနံ လဘတိ။ ဇာ၊၆၊၅။ ၃၇၂။

ဓနသံဟရဏ(နပုံ)[ဓန+သံဟရဏ] ဥစ္စာစုဆောင်း-ခြင်း။ ယေ ပုရိသာ ဓနသံဟရဏေ ဥဿုကာ ဟတ္ထိသိပ္ပါဒိဝသေန....ဗဟုံ ဓနံ သဏ္ဌပေန္တိ။ ဇာ၊၆၊ ၂။ ၃၇၁။

ဓနသင်္ဂဟ (ပု) [ဓန+သင်္ဂဟ] အထက်ပုဒ်နက်-ကြည့်။ ဓနနိစယ-ကြည့်။

ဓနသဏ်ရဏ (နပုံ) [ဓန+သဏ်ရဏ] ဓနသံဟရဏ-အနက်-ကြည့်။ ယံ ဓနသဏ်ရဏေ ဥဿုက္ကမာ-ပန္နာ ဆန္ဒဇာတာ ကိစ္ဆေန ဗဟုံ ဓနံ သဏ်ရန္တိ။ ဇာ၊၆၊ ၂။ ၃၇၁။

ဓနသဠယ (ပု) [ဓန+သဠယ။ (ဏောသံစယာ-ပြာ)] ဥစ္စာ – စုဆောင်း – ဆည်းပူး – ခြင်း။ (ကုန်စည်ဖလှယ် ရောင်းဝယ် ဖောက်ကား သောမိန်းမ၊ဓနသဠယာမည်သော ကုန်သည်-မိန်းမ။ပြာ၊ဓာန်။) မယံ အပ္ပကေနေ၀ ကာ-လေန နာနာဝိဓေဟိ ဥပါယေဟိ ဓနသဠယံ ကရိဿာမ။ သုတ္တနိ၊ ၆၊ ၁။ ၃၁၀။

ဓနသန္နိစယ (ပု) [ဓန+သန္နိစယ] (၁) ဥစ္စာ-စုဆောင်းခြင်း၊ (၂) စုဆောင်း–ဆည်းပူး–အပ်သော ဥစ္စာ။ (တိ) (၃) ဥစ္စာအစုအပုံ-ရှိသော၊ သူ။ (၁) ဣဓေကစ္စော အဗ္ဗော-သိတောယေ၀ အတ္ထိကော ဆန္ဒဇာတော ဓနသန္နိစယံ ကရောတိ အာပဒါသု ဘဝိဿတိ-တိ။ မဟာနိ။ ၂၀၂။ (–ဒီ၊ ၆၊ ၂။ ၃၁၂။) (၂) အနေကကောဋ္ဌိသဓံ ဓနသန္နိစယံ ဒီနာ-နာထာဒီနံ ပရိစ္စဇိတ္ဝာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၆။ ၂၆၅။ (တိ) (၃) အနေကကောဋ္ဌိဓနသန္နိစယ (ပေတ၊ ၆။ ၃)-ကြည့်။

ဓနသမ္ပတ္တိ (ထီ) [ဓန+သမ္ပတ္တိ] ဥစ္စာ၏ပြည့်စုံ-ခြင်း၊ ဥစ္စာနှင့်ပြည့်စုံခြင်း။ ဓနသမ္ပတ္တိ အာနိ-သံသော။ ဒီ၊ ၆၊ ၃။ ၁၁၀။

ဓနသမ္ပဒါ (ထီ) [ဓန+သမ္ပဒါ] အထက်ပုဒ်နက်-ကြည့်။ ဟတ္ထပါဒဝိကလော ဝိယ ဟတ္ထပါဒေ ဒလိဒ္ဓေါ ဝိယ ဓနသမ္ပဒံ....ဣစ္ဆာမာတိ ဒသော-တိ။ ဥဒါန်၊၆။၇၈။

ဓနသမ္ပန္န (တိ) [ဓန+သမ္ပန္န] ဥစ္စာနှင့်ပြည့်စုံသော၊ သူ။ စောရာ ဗလဝန္တော ဟောန္တိတိ ပက္ခသမ္ပန္နာ ပရိဝါရသမ္ပန္နာ ဓနသမ္ပန္နာ။ အံ၊ ၆။ ၂။၇၄။ (–မ၊ ၆။ ၂။ ၂၈။ မဟာနိ၊ ၆။ ၁၈၃။)

ဓနသမ္ပန္နာဘာဝ (ပု) [ဓနသမ္ပန္န+အဘာဝ] ဥစ္စာနှင့် ဆက်စပ်ခြင်း၏ မရှိခြင်း၊ ဥစ္စာနှင့် မဆက်စပ်ခြင်း။ နိလ္လေပတာယာတိ ဓန-သမ္ပန္နာဘာဝေန အဝိလိမ္ပနတာယ။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၃၁။

ဓနသာမိ (တိ) [ဓန+သာမိ။ (ဓနသ္ဟာမိန်-သံ၊ ဓဏသာမိ-ပြာ)] ဥစ္စာ၏ပိုင်ရှင်၊ ဥစ္စာရှင်။ သပတိနော ဓနသာမိနော ဣဒံ သာပတေ-ယ္ယံ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၀၁။

ဓနသာ(ဿာ)မိက(တိ)[ဓနသာ(ဿာ)မိ+က] အထက်ပုဒ်နက်-ကြည့်။ ဓနသာမိကေဟိ ပဒါ-နုပဒံ အနုဗဒ္ဓါ .... ပလာယန္တိ။ ဓမ္မ၊ ၆။ ၁။ ၄၄။ အနုနယပွဋ္ဌဿဝိပ္ပမုတ္တာ ဓနဿာမိကံ ပရိ-စရာမိ။ မိလိန္ဒ။ ၁ ၂ ၆။ (–သံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁ ၉ ၂။ အံ၊ ဋီ၊ ၃။ ၂ ၆။)

ဓနသာရ (ပု) [ဓန+သာရ။ (ဓဏသာရ-ပြာ)] ဥစ္စာနှစ်၊ ဥစ္စာမြတ်၊ မြတ်သောဥစ္စာ (ရွှေငွေ ကျောက်သံပတ္တမြားစသော ဥစ္စာ)။ ကုဋုမ္ဗိ-ကော ပုတ္တာနံ ဓနသာရံ အာစိက္ခေယ္ယ။ သံ၊ ၆။ ၁။ ၂ ၀ ၄။ ဓနသာရော ဝိယ ဓမ္မော။ ခုဒ္ဒက၊ ၆။ ၁ ၂။ (–အဘိ၊ ၆။ ၁။ ၃ ၇။ ဓမ္မ၊ ၆။ ၁။ ၁ ၆ ၃။ သုတ္တနိ၊ ၆။ ၁။ ၅ ၄။ အပ၊ ၆။ ၁။ ၉ ၁ ၆ ၆ ၊ ၂ ၅ ၃။ စရိယာ၊ ၆။ ၂ ၃ ၅။ ဇာ၊ ၆။ ၁။ ၉။ ဇာ၊ ၆။ ၅။ ၆ ၇ ၀။ ဇာ၊ ၆။ ၆ ။ ၄ ၃။)

ဓနသိနေဟ (ပု) [ဓန+သိနေဟ] ဥစ္စာ၌ကပ်ငြိခြင်း၊ ဥစ္စာကို အလွန်အက ချစ်ခင်မြတ်နိုးခြင်း။ ဓနပိဋ္ဌ-ကြည့်။

ဓနသုတ္တ (နဿ)[ဓန+သုတ္တ] (၁) ဓနသုတ်၊ သဒ္ဓါ, သီလ, သုတ, စာဂ, ပညာ-ဟူသော အရိယသာဝကတို့၏ ဥစ္စာ ၅-ပါးကို ဟောပြရာသုတ်။ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊ ပဉ္စကနိပါတပါဠိ၊ ၅-ဝဂ်၊ ၇-သုတ်။ အံ၊ ၂။ ၄ ၆။ (၂) သံခိတ္တဓနသုတ်၊ သဒ္ဓါ, သီလ, ဟိရိ, ဩတ္တပ္ပ, သုတ, စာဂ, ပညာ-ဟူသော အရိယသာဝက ဥစ္စာ ၇-ဖြာကို အကျဉ်း ဟောပြရာသုတ်။ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊ သတ္တကနိပါတပါဠိ၊ ၁-ဝဂ်၊ ၅-သုတ်။ အံ၊ ၂။ ၃ ၉ ၇။ သံခိတ္တဓနသုတ္တ-လည်း ကြည့်။ (၃) ဝိတ္ထတဓနသုတ်၊ သံခိတ္တဓနသုတ်၌ ဟောအပ်ပြီး သဒ္ဓါ, သီလ-စသော အရိယသာဝကဥစ္စာ ၇-ပါးကိုပင်အကျယ်ဟောပြရာသုတ်။ အင်္ဂုတ္တ-ရနိကာယ၊ သတ္တကနိပါတပါဠိ၊ ၁-ဝဂ်၊ ၆-သုတ်၊ အံ၊ ၂။ ၃ ၉ ၇-၉။

ဓနသေဋ္ဌိ (ပု) [ဓန+သေဋ္ဌိ။ (ဓနခြေမိုန်-သံ၊ ဓဏသေဋ္ဌိ - အဒ္ဓမာဂဓီ)] (၁) ဥစ္စာဓန – ကြွယ်၁ – ချမ်းသာ – ကုံထံ – ပေါများ – ရှိ – သော၊ သူဌေး၊ ဥစ္စာရှင်သူဌေး။ (ယင်း-သည် အရှင်မဟာပန်, အရှင်စူဠပန် ထေရ်တို့၏ ဘိုးအေဖြစ်သည်။ ထေရ၊ ၆။ ၂။ ၁ ၅ ၄။ D. P. လည်း ကြည့်။) (၂) ဓနသေဋ္ဌိမည်သောသူ။ (၁) ရာဇာ တဿ ပတိ ံ တသ္မိ ံ နဂရေ ဓနသေဋ္ဌိ ံ အကာသိ။ မ၊ ၆။ ၄။ ၅။ (–ထေရ၊ ၆။ ၂။ ၁ ၅ ၄။) (၂) တေန ဟိ အယံ အန္ဓ-ဘာရော ဣမသ္မိ ံ နဂရေ ဓနသေဋ္ဌိ နာမ ဟောတူတိ။ အံ၊ ၆။ ၁။ ၁ ၄ ၈။

ဓနသေဋ္ဌိကုလ (နဿ) [ဓနသေဋ္ဌိ+ကုလ] ဥစ္စာရှိသော သူဌေးမျိုး၊ ဥစ္စာရှင်သူဌေးမျိုး။ ရာဇ-ဂဟေ ကိရ ဓနသေဋ္ဌိကုလဿ ဓီတာ ဝယပ္ပတ္တကာလေ ...ဝေမာဟ။ ဓမ္မ၊ ၆။ ၁။ ၁ ၅ ၃။ (–ဇာ၊ ၆။ ၁။ ၁ ၃ ၀။)

ဓနသောက (ပု) [ဓန+သောက] ဥစ္စာကြောင့် စိုးရိမ်ခြင်း။ သေဋ္ဌိ ကမ္မမာနော ဓနသော-ကေန သတိ ံ ပစ္ဆိပဋ္ဌာပေတုံ အသက္ကောန္တော တတ္ထေဝ ပတိ။ ဇာ၊ ၆။ ၁။ ၁ ၇ ၄။

နေဟရဏ (နာ) [နေ+ဟရဏ။ (ဏာဟရဏ-ပြာ)] ဥစ္စာကို–ဆောင်–ယူ–ခိုး–ခြင်း။ သန္ဓိစ္ဆေဒါဒီဟိ နေဟရဏေန ဝါ ဇတ္တေက် ဟိရညသုဝဏ္ဏံ ဒေဟိ။ ခုဒ္ဒကာ၊ဌ။၁၈၅။ (–ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ဂ၁၉။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၅၄။ အပ၊ဌ၊၁။၁၆၆။)

နေဟရဏတ္ထ (ပု) [နေဟရဏ+အတ္ထ] ဥစ္စာကို–ဆောင်–ယူ–ခြင်း-ဟူသော အကျိုး။ နေ-ဟရဏတ္ထာယ သကဒ္ဓသဟဿံ ဒေဝါတိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ခုဖ၆။

နေဟာနိ (ထီ) [နေ+ဟာနိ] ဥစ္စာ–ဆုတ်ယုတ်–ပျက်စီး– ခြင်း။ နေဇာနိ (ဒီ၊ဌ၊ခု။၁၂၇) ကြည့်။

နေဟာနိဘယ (နာ) [နေဟာနိ+ဘယ] ဥစ္စာ–ဆုတ်ယုတ် – ပျက်စီး – ခြင်းမှ ကြောက်ခြင်း။ ဝေ၀ ဂတောပိ နေဟာနိဘယေန ကဿစိ နတ္ထိ ကထေသိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၂၃ခု။ ဇာ၊ဌ၊၁။ခုဖ၇။

နေဟာယန (နာ) [နေ+ဟာယန] ဥစ္စာ–ဆုတ်ယုတ်–ပျက်စီး–ခြင်း။ သာ စ နေဟာယန-မေဝါတိ ဝုတ္တံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။ခုဝဂ။

နေဟာရက (တိ) [နေ + ဟာရက] ဥစ္စာကို သယ်ဆောင်တတ်သော၊သူ။ အာသာယ ဝါ-ဏိဇာ ယန္တိ၊ သမုဒ္ဒံ နေဟာရကာ။ ထေရ။ ခုဝဝ။ မဟာနိ။၂ဝခု။ အပ၊ဌ၊၂။၅၇။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။ခု၇။ နေဟာရကာ(ပေတ။၁၅၄)တိ ဘဏ္ဍ-ဝိက္ကယေန လဒ္ဓနေဟာရိနော။ ပေတ၊ဌ။ ၁ဝ၆။ (– ထေရ၊ဌ၊၂။၁၇ဝ။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၁ဂ၇။)

နေဟိန (တိ) [နေ + ဟိန] ဥစ္စာမှ ဆုတ်ယုတ်သော၊သူ။(ဆင်းရဲ–နွမ်းပါး–မလုံလောက်–ညံ့ဖျင်း– ပါးရှား– သနားဖွယ်ကောင်း – သော၊သူ။ သီဟိုဠ်၊ဓာန်။) နေဟိနော မဟာ-ရာဇ ပုဂ္ဂလော။ မိလိန္ဒ။၂၇၉။

နေဟေတု (ပု) [နေ + ဟေတု] (၁) ဥစ္စာ (ရခြင်း)၏ အကြောင်း။ (၂) ဥစ္စာ(ပျက်စီး-ခြင်း)၏ အကြောင်း။ (၁) နေဟေတူ-(သုတ္တနိ။ ၂၉ဂ)တိ သကနေသာ ဝါ ပရနေသာ ဝါ ကာရဏာ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ခ၆ခ။ (–အပ၊ ၁။ခုဂဂ။ ဇာ၊၁။ ၂၉ခု။ ဇာ၊၂။၁၂ဂ။ မိလိန္ဒ။ ၁၂၁။ အဘိ၊ဌ၊ခု။ဖ၀။ ဥဒါန၊ဌ။၂ဂ၀။ အပ၊ ဌ၊၁။ခုဖ။ ဇာ၊ဌ၊ဂ။ခုခ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၁၅။ မဟာနိ၊ဌ။၂ခ၉။) (၂) နေဟေတု နေပစ္ စ-ယာ။ မ၊ဌ၊ခု။၂ဝ၇။ အံ၊ဌ၊၂။၉၅။ (၁) (၂) နေဟေတူတိ နေသာ လာဘဟေတု ဇာနိ-ဟေတုစ။ မ၊ဋီ၊၂။၂ဂ၉။

နေဟေတုက (တိ) [နေဟေတု+က။(ဏာဟဲဥအ-ပြာ)] ဥစ္စာ(ရခြင်း)-ဟူသော အကြောင်းရှိ-သော၊သူ။ နဂရံ ဂန္ဓာဝန အာစိက္ခိ၊ ပုစ္ဆိတောနေဟေတုကော။ စရိယာ။ဂ၀ဂ။ စရိယာ၊ဌ။ ၁ဂ၅။

နောဂမ (ပု) [နေ+အာဂမ] ဥစ္စာ အမြတ်အစွန်း၊ ဥစ္စာ အတိုးအပွါး။ နေနာနံ သမ္ဘတ္တကာလေ အာဂမော နေနာဂမော။ ဓာန်။ဓာန်ဋီ။ခုဂ၆။

နောဒိဟေတု (ပု) [နေ+အာဒိ+ဟေတု] ဥစ္စာ အစရှိသော အကြောင်း။ ယော ဟိ နောဒိ-ဟေတု ပရေသံ ဓမ္မံ ဒေသေတိ။ ဥဒါန၊ဌ။ ခုဝခု။

နောဓိပ (ပု) [နေ+အဓိပ] (ဥစ္စာကို အစိုးရ-သော) ကုဝေရနတ်မင်း။ နောဓိပေါ ကိန္နရ-ရေသော....ပုညဇနိဿရော ဣစ္စာဒိနိပိ ကုဝေ-ရဿ နာမာနိ။ ဓာန်၊ဋီ။ခု၂။

နောနုပ္ပဒါန (နာ) [နေ+အနုပ္ပဒါန] ဥစ္စာကိုပေး-ကမ်းခြင်း။ အဓနာနံ နောနုပ္ပဒါနံ (ဧကံ)။ ဒီ၊ဌ၊ခု။ခ၅။ သံ၊ဋီ၊၁။ ၂ဂ၀။ အံ၊ဋီ၊ခု။ဂ၄။

နောဘတိ (ကြို) [နေ+အာဘ+တိ] ဥစ္စာကဲ့သို့–ပြုကျင့်–မှတ်ထင်–၏။ နောဘန္တီ (သံ၊၂။ ၁၅)တိ ဓနံ ဝိယ မညန္တိ။ သံ၊ဌ၊၂။ခ၀ဂ။

ဓနောယေထာ (မ၊၁။၃၂၂)တိ ဓနံ ဝိယ ဣစ္ဆန္တာ ဂေဓံ အာပဇ္ဇေယ္ယုတ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၀၈။ (–၁၅။ မ၊ဋီ၊၂။၈၉။)

ဓနောယနာ (ထီ) [ဓန+အာယ+ယု+အာ] ဥစ္စာကဲ့သို့ပြုကျင့်ခြင်း။ ကေဋ္ဌနာတိ ကေဋ္ဌာ-ယနာ ဓနောယနာ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၁၇။

ဓနောယန္တ (တိ) [ဓန+အာယ+အန္တ] ဥစ္စာကဲ့သို့ ပြုကျင့်သော၊သူ။ မယမ္ပိ ဣမံ (ဣဒံ) ဓနောယန္တာ နု ပရိဘုဉ္ဇာမ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၀၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀၃။ ဓနောယန္တာတိ ဓနံ ဒဗ္ဗံ ကရောန္တာ။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၄၁။ အံ၊ဋီ၊၁။ ၂၆၃။ (–မ၊ဋီ၊၁။၃၂၂။)

ဓနောယန္တိ (ကြိ) [ဓန+အာယ+အန္တိ] ဥစ္စာကဲ့သို့–ပြုကျင့် – အောက်မေ့–မှတ်ထင်–ကုန်၏။ ဓနောယတိ-ကြည့်။

ဓနောယိတ (တိ) [ဓန+အာယ+တ] ဥစ္စာကဲ့သို့–ပြုကျင့် – အောက်မေ့–မှတ်ထင် – အပ်သော၊သူ။ ကေဋ္ဌာယိတာတိ ဓနောယိတာ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၅၇။

ဓနောယိတမ္ဗ (တိ) [ဓန+အာယ+တမ္ဗ]အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ ဓနန္တိ ဓနောယိတမ္ဗံ ယံ ကိဉ္စိ ဝတ္ထု။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၉၇။ (–စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၃၆။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၂၀။ သံ၊ဋီ၊၁။ ၂၆၉။)

ဓနောယေထ (ကြိ) [ဓန+အာယ+ယေျာထ] (ကိုယ်) ဥစ္စာကဲ့သို့–ပြုကျင့် – အောက်မေ့–မက်မော–နှစ်သက်–မြတ်နိုး–ကုန် – ထုတ်–လေ့။ ဓနောယတိ-ကြည့်။

ဓနောသာ (ထီ) [ဓန+အာသာ။ (ဓနာဂါ၀-သီဟိုဠ်)] ဥစ္စာ၌ဖြစ်သောအလို 'အာသာ'၊ ဥစ္စာကို – မြှော်လင့် – တောင့်တ– ခြင်း။ (ဥစ္စာ စည်းစိမ်ကို လိုလား မက်မောခြင်း။ သီဟိုဠ်၊ ဓာန်)။ ကတာ မယာ ပြာဟ္မဏာသာ ဓနာသာ။ ဇာ၊၁။၃၆၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၂၆။(–စူဠနိ။ ၂၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၆။)

ဓနောဟရ (ပု) [ဓန+အာ+ဟရ+အ] (၁)ဥစ္စာကို ဆောင်ယူခြင်း။ (တိ) (၂) ဥစ္စာကို ဆောင်ယူတတ်သော၊သူ။ (၁) ဝါဏိဇော သမိတိ ကတ္တာ.... ဓနောဟရော ဟက္ကမိ သူ။ ဇာ၊၁။ ၂၉၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၅၁။ (တိ) (၂) ဓနောဟရော မဏိရတနံ ဥဋ္ဌာရံ။ ဇာ၊၂။ ၂၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၈၅။

ဓနောဟရဏ (နပုံ) [ဓန + အာဟရဏ] ဥစ္စာကို ဆောင်ယူခြင်း။ တံ ဓနောဟရဏတ္ထံ ဂစ္ဆန္တံ ဒိသ္မာ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၃၀။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၇၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၆။)

ဓနိ (ပု) ဓန+ဣ။ (ဓနိ-သံ၊ ဓဏိ-ပြာ, အဒ္ဓ-မာဂဓီ၊ ဓနိ-သီဟိုဠ်)] အသံ။ (အသံ, အမှတ် အသား, အသံတသမတ်တည်း။ အဒ္ဓမာဂဓီ၊ ဓာန်။ ဆူဆူညံညံအသံ, ဥစ္စာဓန ကြွယ်ဝသူ။ သီဟိုဠ်၊ဓာန်။) ဓနု သဒ္ဒေ။ ဓနိယတီတိ ဓနိ။ ဓာန်၊ဋီ။၁၂၀။ ဓနိတိ သဒ္ဒေ၊ နိတိ၊ ဓာ။ ၃၂၂။

ဓနိက (တိ) [ဓန+ဣက။ မောဂ်၊ဋ္ဌ။၈၀။ (ဓနိ-က-သံ၊ ဓဏိအ-ပြာ,အဒ္ဓမာဂဓီ)] (၁) ဥစ္စာရှိသော၊သူ၊ ဥစ္စာရှင်၊မြို့ရှင်။ (၂) ဥစ္စာ–ဖြင့် –ကို–အလိုရှိသော၊ သူ။ (လူပျို, မိန်းမပျို။ P.S.D.။) (၁) သာ ကဟာပဏသတံ ဓနိကာနံ ဒတ္တာ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။ ၂၅၈။ ဓနိကေဟိ ပရိပီဠိတော (စရိယာ။၄၀၃) တိ ဣဏံ ဂဟေတ္တာ တံ ဒါတုံ အသက္ကောန္တော ဣဏာ-ယိကေဟိ စောဒိယမာနော။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၁၄၂။ (–ထေရ။၃၅၆။ ထေရီ။၄၂၈။ ဣတိ-ဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၆။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၆၀၊၄၆၉။ ထေရီ၊ ဋ္ဌ။ ၂၇၁၊ ၂၇၆။) (၂) တမ္ပေတု ဓနိကာ ပိယာ (ဇာ၊၁။၉၀)တိ တေ သဗ္ဗံ ဂဟေတ္တာ သာ မမ ပိယာ ဓနတ္ထိကာ ဣမိနာ ဓနေန တမ္ပေတု ပူရေတု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၀၁။

ဓနိကပုရိုသပါတဗဟုလ (တိ) [ဓနိက+ပုရိုသ+ ပါတ + ဗဟုလ] ဥစ္စာရှင် – ဓကြေးမြို့ရှင်–

ယောက္ခ်ားတို့၏ နှိပ်စက်ခံရခြင်းမျှားသော၊ သူ။ ဓနိကပုရိသပါတဗဟုလမ္ပိ(ထေရီ။၄၂၈)-တိ ဣဏာယိကာနံ ပုရိသာနံ အဓိပတနဗဟုလေ ဗဟူဟိ ဣဏာယိကေဟိ အဘိဘဝိ-တမ္ပေ။ ထေရီ၊၆။ ၂၇၆။

ဓနိဋ္ဌ (ပု၊ထီ) [ယဒိစ္ဆာနာမ်။ (ဓနိမ္ဗ-သံ၊ဓေဏိ-ဋ္ဌာ-ပြာ)](၁)ဓနိဋ္ဌအမည်ရှိသော စကြာမင်း။ (ဓနိဋ္ဌ နက္ခတ်အထူး။ ပြာ၊ဝေန်။ ပစ္စည်းဥစ္စာ မျှားစွာကြွယ်ဝသူ၊ ဓနိဋ္ဌနက္ခတ်။ P.S.D.။) (၂) ဓနသိဋ္ဌနက္ခတ်။ (၁) ဣတော တေရသ-ကပ္ပမ္ပိ၊ဓနိဋ္ဌောနာမ ဇတ္တိယော။ အပ၊၁။ ၂၃၆။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄၃၃။ (၂) သဝဏ္ဏာစ ဓနိဋ္ဌာစ။ ဝဇ်။ ၆၀။

ဓနိဋ္ဌက (နာ) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] ဓနိဋ္ဌက-ဟူသော အမည်။ (ယုတ်နိမ့်သော မျိုးနွယ်အမည်၏ ဥပမာပုံ။ D.P.။) ဟီနံ နာမ နာမံ အဝကဏ္ဏ-ကံ ဇဝကဏ္ဏကံ ဓနိဋ္ဌကံ သဝိဋ္ဌကံ ကုလဝစုကံ။ ဝိ၊ ၂။၈။ ဓနိဋ္ဌကံ ဓနဝစုကနာမံ။ ဝဇိရ။ ၂၈၈။

ဓနိတ (နာ)[ဓန+တ။ ဝေန်၊ဌ။ ၄၉၊ ၇၄၇။ (ဓနိ-တ-သံ)] (၁) မိုးချုန်းသံ၊ မိုးခြိမ်းသံ။ (၂) မြမြုံသော ဝစီပယောဂဖြင့် ရွတ်ဆိုအပ်သော –ဓနိတ–အက္ခရာ။ (ဝဂ် ၅-ဝဂ်တို့တွင် ခ,ဆ, ဌ,ထ,ဖ, ဃ,ဈ,ဋ,ဓ,ဘ, ၁-ဟူသော ဒုတိယ အက္ခရာ ၅-လုံး, စတုတ္ထက္ခရာ ၅-လုံးတို့သည် ဓနိတအက္ခရာတို့ မည်ကုန်၏။) (အရာဝတ္ထု တခု၏ အသံ။ သိဟိုဠ်၊ ဝေန်။) (၁) မေဃ-နာဒေ တု ဓနိတံ။ ဝေန်။ ၄၉။ (၂) သိထိလ-ဓနိတ ဒီဃ ရဿဂရုကလဟုကက္ခရပရိစ္ဆေဒကု-သလော နဝဂ်သာသနရော။ မိလိန္ဒ။ ၃၂ ၆။ ဓနိတံ နာမ တေသော ဒုတိယစတုတ္ထံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ၂၄၇။ ဝိ၊သင်္ကာ။ ၃၉၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၅၉။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၀၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ ၆ ၉။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌ၊သစ်။ ၁၇၅။ တာနိ အသိထိလာနိ ကတ္တာ ဥစ္စာရေ-တမ္ပေ အက္ခရံ ဝဂ္ဂေသု ဒုတိယစတုတ္ထဋ္ဌာနေ ဇဝမာ့ဒိ ဓနိတံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂ ၃ ၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ ၅ ၆။(–သဒ-ရတ္ထ၊၃။ ၄ ၉ ၂။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၁။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။ ၇ ၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂ ၃ ၉။ ကာရိကာ။ ၁၁ ၂။)

ဓနိတကရဏ (နာ) [ဓနိတ+ကရဏ] မြမြုံသော ဝစီပယောဂဖြင့် ရွတ်ဆိုအပ်သော–ဓနိတ–အက္ခရာ–ကိုပြုခြင်း။(သိထိလအက္ခရာကို ဓနိ-တ အက္ခရာပြု၍ ရွတ်ဆိုခြင်း။) တတ္ထ သုဏာ-တု မေတိ ဝတ္ထေ တ-ကာရသ ထ-ကာရံ ကတ္တာ "သုဏာထု မေ"တိ ဝစနံ သိထိလသ ဓနိတကရဏံ နာမ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂ ၄ ၇။ ဝိ၊သင်္ကာ။ ၃ ၉ ၈။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌ၊သစ်။ ၁ ၇ ၅။

ဓနိတာဒိကရဏ (နာ) [ဓနိတ+အာဒိ+ကရဏ] မြမြုံသော ဝစီပယောဂဖြင့် ရွတ်ဆိုအပ်သော –ဓနိတ–အက္ခရာ–စသည်ကို ပြုခြင်း။ ဥပ-သမ္ပဒါဒိကမ္မာနိပိ သိထိလာဒီနံ ဓနိတာဒိ-ကရဏမတ္တေနေဝ ကုပ္ပန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ၁ ၉။

ဓနိမန္တ (တိ) [ဓန + မန္တ။ ဓန + ဣမန္တ] (ရတနာ ၇-ပါး-ဟူသော) ဥစ္စာရှိသော၊ သူ။ ဓနိမာ(ဇာ၊ ၁။ ၂ ၈ ၅)တိ သတ္ထဝိဓေန ရတန-ဓနေန ဓနိမာ ဟောတု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ၃ ၀ ၉။(–ဇာ၊ ၂။ ၂ ၅ ၇။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၁ ၉ ၈-၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ၃ ၀ ၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၇။ ၁ ၀ ၆။)

ဓနိယ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်။ ဓန+ဣယ။(ဓေဏိယ-အဒ္ဓမာဂဓီ)] (၁) အိုးထိန်းသည်သား အရှင် ဓနိယထေရ်။ (ယင်းကို အကြောင်းပြု၍ ဒုတိယ ပါရာဇိက သိက္ခာပုဒ် ဥပဒေတော်ကို ဘုရားရှင် ပညတ်တော်မူသည်။ ဝိ၊ ၁။ ၅ ၀-၅။) (၂) နွားကျောင်းသား ဓနိယ။ (ယင်း သည် ရာဇဂြိုဟ်နန်းမြို့တော် ကောရဏ္ဍသူဌေး သား ဖြစ်သည်။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။ ၂ ၀ ၄။ D.P.။) (သန်မာသော၊ နက်သော၊ မျှား သော၊ မျှားလွန်းသော။ အဒ္ဓမာဂဓီ၊ဝေန်။) (၃) ဓနိယသုတ်။ (၁) အာယသ္မာပိ ဓနိယော ကုမ္ဘကာရပုတ္တော တိဏကုဋိကံ ကရိတ္တာ ဝဿံ ဥပဂစ္ဆိ။ ဝိ၊ ၁။ ၅ ၀။ (–ဝိ၊ ၅။ ၄ ၊ ၈ ၄။

ဝိ၊ဌ၊၁။၇၉၊၂၄၈။ ဝိ၊ဌ၊၄။၅၇။ ထေရ၊ဌ၊၁။ ၄၄၄။ ဝဇိရ။၁၂၁။ သာရတ္ထ၊၂။၂၂။ ကခ်ီ၊ဌ၊ သစ်။၁၈ဖ၊၂၁၀။) (၂) ယထာ သော ဓနိ-ယော ဂေါပါလကော ဘဂဝန္တံ အာဟ။ နေတ္ထိ။၃၀။ ဓနိယော နာမ ကောရဏ္ဍသေဋ္ဌိ-ပုတ္တော ဂေါပေါ။ သီ၊ဌ၊သစ်၊၂။၂၀၄။ (–သုတ္တနိ။၂၈၂။ ဒီ၊ဌ၊၁။၂၁၃။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၁။၂၄၊၂၉၊၄၁။) (၃) ဥရဂေါ ဓနိယော စေဝ။ သုတ္တနိ။၃၁၁။

ဓနိယ ၂ (တိ) [ဓန+ဏ္ဍယ။ (ဓနိက-သံ၊ ဓဏီ-အ-ပြာ၊ ဓဏ်ယ-အဒ္ဓမာဂဓီ၊ ဓနိယ, ဓနိယက-သီဟိုဠ်)] (က) ဥစ္စာနှင့် ယှဉ်သော ဥစ္စာ ရှိသော၊သူ၊ ဥစ္စာရှင်။ (ခ) ဥစ္စာ ပွါးတိုး ခြင်းအကြောင်း၌ ယှဉ်သော၊သူ။ (ကြွယ်ဝ သူ၊ ဘုန်းကံရှိသူ၊ လင်ယောကျ်ား၊ ရိုးဖြောင့် သော ကုန်သည်။ သန်မာ – နက်စောက် – သော။ အဒ္ဓမာဂဓီ။ ကြွယ်ဝ–ကုံထံ–သူ၊ ကြည်ညို – လေးမြတ် – သူ၊ ကောင်းမွန် – ထူးမြတ် – သူ။ သီဟိုဠ်၊ ဓာန်။) (ဂ) ဓနိ-ယာ ပဿိတ္တာ ဝေမာဟံသု။ ဝိ၊၃။၁ဝ၆။ (ခ) ဓနိယောတိ ဓနဝဏ္ဏနကာရဏေ နိယုတ္တောတိ ဓနိယော။ နေတ္ထိ၊ဝိ။၁၄ဖ။

ဓနိယဂေါပါလကသုတ္တ (နာ) [ဓနိယ+ဂေါပါလ-က+သုတ္တ] ဓနိယဂေါပါလကသုတ်၊ (ဓနိယ နှားကျောင်းသားအား ဘုရားရှင် ဟောအပ် သောသုတ်။ မူရင်း သုတ္တနိပါတ် ပါဠိတော်၌ ဓနိယသုတ္တဟု ရှိ၏။) ဘာသိတမ္ပေတံ မဟာ-ရာဇ ဘဂဝတာ ဒေဝါတိဒေဝေန သုတ္တနိပါ-တေ ဓနိယဂေါပါလကသုတ္တေ။ မိလိန္ဒ။၃၅၁။ ဓနိယသုတ္တ-လည်း ကြည့်။

ဓနိယ(ယျ)တိ (ကြို) [ဓန+ယ+တိ။ အယံ ပန ဓာတု ဏ္ဍစ္ဆာယမ္ပိ ဝတ္တတိ။ နီတိ၊ဓာ။၃၂၂။] တောင့်တ – အလိုရှိ – ၏။ တတ္ထ ဓနိယ(ယျ)-တိ(ဇာ၊၂။၂၇ဖ)တိ ပတ္ထေတိ ဏ္ဍစ္ဆတိ။ ဇာ၊ ဌ၊၇။၁ဖ၁။ နီတိ၊ဓာ။၃၂၂။(–ဇာ၊၂။၂၇၉။ ဇာ၊ဌ၊၇။၁ဖ၈။)

ဓနိယတ္ထေရ (ပု) [ဓနိယ+ထေရ] ဓနိယထေရ်။ ဓနိယတ္ထေရသာ အာဒိကမ္မိကတ္တာ အနာပတ္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၂၅၁။ (–ကခ်ီ။၁၂၀။ ထေရ၊ဌ၊၁။ ၄၄၄။)

ဓနိယသုတ္တ (နာ) [ဓနိယ+သုတ္တ] ဓနိယသုတ်။ သာဝတ္ထိပြည် မဟာမြစ်ကမ်း၌ နေသော နှားကျောင်းသားဓနိယသည် မိမိ၏စည်းစိမ်ရှိပုံကို တွေ့မြင်ခံစားရင်း အားရ ဝမ်းမြောက်လျက် ရှုတ်ဆိုအပ်သောဥဒါန်းစကားကို အကြောင်း ပြု၍ ဘုရားရှင် ဟောအပ်သော ဒေသနာ အစဉ်။)ခုဒ္ဒကနိကာယ်၊ သုတ္တနိပါတ်၊ ၁-ဝဂ်၊ ၂-သုတ်။ သုတ္တနိ။၂၇၂။ ပဏ္ဏာဒနေ၁တိ ဓနိယသုတ္တံ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၂၄။

ဓနီ (ပု) [ဓန+ဏ္ဍီ။ ဓနာ အတိသယော၊ ဏ္ဍီ၊ဓနီ။ ဓာန်၊ဌ်။၇၂၅။ (ဓနိန်-သံ၊ ဓဏီ-ပြာ)] ဥစ္စာရှိ သူ၊ ကုံထံ–ကြွယ်ဝ–သူ။ (ကြွယ်ဝသူ၊ ကြွေး ရှင်၊ မြီရှင်၊ ပစ္စည်းဝတ္ထုပိုင်ရှင်။ P.S.D.။ ဇနီး မယား။ ပြာ၊ ဓာန်။) ဓနမ္ပိ ဓနိနော ဟန္တိ။ ဇာ၊၂။၁၇၂။ (–မိလိန္ဒ။၃၂၇။ အဘိ၊ဌ၊၁။ ၁၈၇။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၂။၁ဝဖ။ မဟာနိ၊ဌ။၁၈။)

ဓနိယတိ (ကမ္မ၊ကြို) [ဓန+ယ+တေ] မြည်အပ်၏။ (ဓာန်၊ဌ်၊သျ)။ ဓနိယတိတိ ဓနိ။ ဓာန်၊ ဌ်။၁၂၈။

ဓနု (နာ) [ဓန+ဥ။ ဟန+ဥ။ ဓန ဓညေ၊ ဥ။ ဟန ဟိ သာယံ ဝါ၊ ဥ။ ဟဿ ဓော။ ဓနု။ ဓာန်၊ ဌ်။၃၇၈။ ဓနတိ သဒ္ဒံ ကရောတိတိ ဓနု။ ကခ်ီ၊ ယော၊ မဟာဌ်၊ဌ။၃၅၉။ (ဓနုသ်-သံ၊ဓဏု-ပြာ, အဒ္ဓမာဂဓီ)] (၁) လေး။ (၂) လေးအတတ်။ (၃) ဆူးချဉ်ပင်(မင်းဘူး၊ ဇာတ်ဝတ္ထု)။ ဆူးကျင့်ပင် (ဂုဏရံသာ-လက်ဘရ၊ ဇာတ်၊ သျ)။ (၄) ဓနုရှာသီ။ (၅) မြှား။ (၆) လေးကိုင် ယောကျ်ား၊

(လွန်ပင်၊ ခနုရာသီ၊ လေးလက်နက်။ မေ-ဒီနီကောသ၊ သဒ္ဒဝဏ်၊ ၁၁။ လေး၊ လေးဆရာ။ သီဟိုဠ်၊ ဓာန်။ လေး၊ လေးအတိုင်းအရှည်ပမာဏ၊ ပရမမဓ္မိကနတ်မျိုး၊ ပြာ၊ ဓာန်။ လေး၊ မြှား၊ တလံပမာဏ အတိုင်းအတာ။ အဒ္ဓမာဂဓီ၊ ဓာန်။ လေး၊ ဥပါ-သကာပင်၊ P. S. D.။ လွန်ပင်၊ လေးသမား၊ လေး၊ ခနုရာသီ။ ထောမ။)

(၁) ယာဝ နု တံ ခနုံ ဇာနာမိ။ မ၊ ၂။ ၉၃။ "ခနု ဝံသဝိသုဒ္ဓေါပိ၊ နိဂ္ဂုဏ္ဏော ကိံ ကရိဿတိ"တိ ပုမေ ပယောဂေါ။ သဏ္ဌ စာပေါ ခနု ဣတ္ထိ၊ တုဏ္ဏတာ တိဏ္ဏတာပိ စေတိ တိကဏ္ဍသေသော။ ဓာန်၊ ဌ။ ၃၀၉။ ခနုတိ စာပေါ။ ကာရိကာ၊ ဌ။ ၂၂၅။ ခနု(ပ၊ ၉)—ဇာ၊ ဌ၊ ၇။ ၂၄၆။ ခနုံ (ဒု၊ ၉)— ဝိမာန။ ၈၇။ အပ၊ ၁။ ၂၃၀။ ခနူနိ(ဒု၊ ၈)—အံ၊ ၂။ ၆၆။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၉၇။ ခနုနာ (တ၊ ၉)— သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၀၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၀။ ခနူဟိ (တ၊ ၈) — မဟာနိ။ ၂၉၅။ စူဠနိ။ ၂၄၆။ အပ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၈၅။ ခနုမှိ — ဒီ၊ ဌ၊ ၃။ ၈၉။ ဓာန်၊ ဌ။ ၃၀၈။ (၂) ခနုသ္မိ ပိ သိက္ခန္တိ (သိက္ခတိ)။ ဝိ၊ ၁။ ၂၂၅။ ဝိ၊ ၄။ ၂၃၊ ၂၅။ ၂၂။ အံ၊ ၂။ ၂၈၈။ ခနုသ္မိ ဝါ ထရသ္မိ။ အံ၊ ၂။ ၁၃၅။ (–မ၊ ၂။ ၂၅၂။) (၃) ခနုတက္ကာရိပုဗ္ဗ-ကြည့်။ (၄) မေသာဒိကော ဒ္ဓါဒသကောဌ္ဌာသော ရာသိ နာမ၊ အာဒိနာ ဥသဘ မေသုန....ခနု မကရ ကုမ္ဘ မီနေ သင်္ကာတိ။ ဓာန်၊ ဌ။ ၆၁။ (၅) ခနုနာ သရေန ဂဟန္တိ ပေါထယန္တိ ဗာဓေန္တိ-တိ ခနုဂ္ဂဟာ။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၁၃။ (၆) ခနုပါ-ကာရ-ကြည့်။

ခနုအာဝစရိယ (ပ) [ခနု+အာဝစရိယ] လေးဆရာ။ ခနုဂ္ဂဟောတိ ခနုအာဝစရိယော။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၀၈။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၀၅။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၅၉။ (–ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၄၂။ ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၁၉။)

ခနုဥသုသူလာဒိဒါနံ (နဝ) [ခနု+ဥသု + သူလ + အာဒိ+ဒါန] လေး, မြှား, တံစို-စသည်ကို ပေးခြင်း။ မိဂလုဒ္ဒကဿ ဘရိယာယ သောတာ-ပန္နာယ ခနုဥသုသူလာဒိဒါနံ နိဒဿနံ ဝဒန္တိ ကေ။ ဝဗိရ။ ၁၆၁။

ခနုက (နဝ) [ခနု+က] (၁) လေး။ (၂) လေးငယ်။ (၃) အလျှော့အတင်း, အရှည်အတိုလုပ်ရ်ရသော အကိုင်းအကုန်း(တုတ်ကိုင်း တုတ်ကုန်း)။ (တိ) (၄) လေးငယ်သဏ္ဌာန်ရှိသော (တုတ်ကောက်ချိတ် တံချ-စသည်)။ (၁) မုခကောဋ္ဌိမ်သံ ခနုကေန ပဟရိတ္ဝာ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၅၃။ (၂) ခနုကေနာ (ဝိ၊ ၁။ ၂၇၅။ မဟာ-နိ။ ၂၉၆)တိ ခုဒ္ဒကခနုနာ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၀၅။ မဟာနိ၊ ဌ။ ၃၆ ၂။ ခနုကန္တိ ခုဒ္ဒကခနုကံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၆၅။ ဝိ၊ ၄။ ၂၃၊ ၂၅။ ဒီ၊ ၁။ ၆၊ ၆ ၂။) (၃) အဗ္ဗုနကယန္တခနု ခနုကံ နာမ။ ဝိ၊ နိ ဋ္ဌယ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၀ ၆ ၉။ (တိ) (၄) ခနုကန္တိ ခုဒ္ဒကခနုသဏ္ဌာနံ လဂ္ဂနကဒဏ္ဍံ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၀၃။

ခနုကဒဏ္ဍ (ပ) [ခနုက+ဒဏ္ဍ] လေးငယ်ရိုး။ ခနုကဒဏ္ဍော(ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၄ ၆) ဒါရကာနံ ကီဠနကခုဒ္ဒကခနုကံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၀ ၆။ အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

ခနုကဒဏ္ဍသဏ္ဌာန (တိ) [ခနုကဒဏ္ဍ+သဏ္ဌာန] လေးငယ်ရိုး – သဏ္ဌာန် – အခြင်းအရာ –ရှိသော။ ခုဒ္ဒကဇယ်ဌိကံ ခနုကဒဏ္ဍသဏ္ဌာနံ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂ ၂ ၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၄ ၆။

ခနုကမ္မ (နဝ) [ခနု+ကမ္မ] လေးဖြင့်ပြုအပ်သော အမှု။ ခနုကမ္မေ နိပ္ဓတ္တိ ပတ္ထော ဓူဠုခနုဂ္ဂဟ-ပဏ္ဍိတော နာမ အဟောသိ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၃။ ၂ ၀ ၆။

ခနုကလာပဖလကာဝုဟတ္ထ (တိ) [ခနုကလာပ +ဖလက + အာဝုဓ+ ဟတ္ထ] လေး, တောင့် (မြှားကျည်တောက်), ကာ-ဟူသော လက်နက် လက်ဌ်ရှိသော၊ သူ။ လေးတောင့်, ကာ-

လက်နက်ကိုင်စွဲသူ။ ခနုကလာပဖလကာဝုခ-ဟာတ္ထေဟိ ဒသဟိ ဒ္ဝါဒသဟိ အမနုဿေဟိ ပရိဝုတောဿ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၁၁၆။

ခနုကလာပသန္ဓ (တိ) [ခနုကလာပ + သန္ဓ] ဖွဲ့အပ်–လွယ်အပ်–သော လေး(နှင့်)တောင့် ရှိသော၊သူ။ ခနုကလာပသန္ဓဒ္ဓေါ အရည့် ပဝိ-သိတ္တာ.... ဇိဝိကံ ကပ္ပေသိ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။၁၀၄။

ခနုကလာပါဒိအာဝုခ (နာ) [ခနုကလာပ+အာဒိ + အာဝုခ] လေး,တောင့် အစရှိသော လက်နက်။ အသိအာဒိသတ္ထာနိ စေဝ ခနု-ကလာပါဒိအာဝုဓာနိ စ။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၂၇၁။

ခနုကာရ (တိ) [ခနု+ကရ+ဏ] လေးကို ပြုလုပ်တတ်သော၊သူ။ ဆေကေန ခနုကာရေန သမ္မာ လိခိတံ။ ဇာ၊ဌ၊၇။ ၂၄၆။ (–မိလိန္ဒ။ ၃၁၅။)

ခနုကာကာရ(တိ)[ခနုက+အာကာရ] (တင်အပ်သော) လေးသဏ္ဌာန် ရှိသော (သိမ်)။ ခနु-ကာကာရ (ဝိ၊နိစ္ဆယ။ ၂၅၆၂)နှင့် အာရော-ပိတခနုသဏ္ဌာနံ။ ယင်း-ဋီ၊ ၂။

ခနုကောဋ္ဌ (ထိ) [ခနု+ကောဋ္ဌ] လေးအစွန်း။ အာဌဝကော ရုဇာ....ခနုကောဋ္ဌယံ လဂ္ဂေ-တ္ဝာ နိဝတ္တေတ္ဝာ အာဂစ္ဆန္တော....နိသိဒိ။ အံ၊ဌ၊၁။ ၂၉၉။ (–အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၄၇။ ဇာ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၀၄။ အံ၊ဋီ၊၁။ ၂၀၃။)

ခနုဂ္ဂဏ္ဍုနသိပ္ပစိတ္တကတာ (ထိ) [ခနु+ဂဏ္ဍု+ သိပ္ပ+စိတ္တက+တာ] လေးကိုင် အတတ်၏ ဆန်းကြယ်– သည်၏အဖြစ်။ ခနုဂ္ဂဏ္ဍုနသိပ္ပ-စိတ္တကတာယ ခနုဂ္ဂဟော။ အံ၊ဋီ၊ ၂။ ၃၀၂။

ခနုဂ္ဂဟ (တိ) [ခနु+ဂဟ+အ။ (ခနုဂ္ဂြဟ-သံ၊ ဏာဂ္ဂဟ-ပြာ)] (၁) လေးအတတ်ကို သင်ယူတတ်သော၊သူ၊ (၂) လေးအတတ်ကို သင်ယူစေတတ်သော၊သူ၊ လေးအတတ်သင် ဆရာ (ပို့ချသူ)။ (၃) မြှားဖြင့် နှိပ်စက်တတ်သော၊သူ။ (၄) လေးကို ကိုင်စွဲတတ်သော၊သူ (လေးသမား၊ လေးဆရာ၊ လေး သည်တော်)။ (၅) ခနုဂ္ဂဟသုတ်။

(၁) (၂) ခနုံ ဂဏ္ဍန္တီ ဂဏ္ဍာပေန္တီ စာတိ ခနုဂ္ဂဟာ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၂၁၉။ အံ၊ဋီ၊၃။ ၁၉၀။ (–သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။ ၃၂။) (၃) ခနုနာ သရေန ဂဟန္တီ ပေါထယန္တီ ဗာဓေန္တီတိ ခနုဂ္ဂ-ဟာ။ သံ၊ဋီ၊၁။ ၁၁၃။ (–သံ၊ဌ၊၁။ ၇၃။ ဇာ၊ ဌ၊၁။ ၁၀၉။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။ ၂၅။) (၄) ပဋိ-သတ္ထုဝိဓမနတ္ထံ ခနုံ ဂဏ္ဍန္တီတိ ခနုဂ္ဂဟာ။ သာရတ္ထ၊ဌ။ ၈၃။ (–ဒီ၊ဌ၊ ၂ ။ ၃၁ ၂။ သံ၊ဌ၊၁။ ၁၀၈။ အံ၊ဌ၊ ၂ ။ ၃၀၅။) (၅) ဩကာ သတ္တိ ခနုဂ္ဂဟော။ သံ၊၁။ ၄၆၁။ ခနုဂ္ဂဟသုတ္ထ-လည်း ကြည့်။

ခနုဂ္ဂဟအသုရ (ပု) [ခနုဂ္ဂဟ+အသုရ] လေးကို ကိုင်တတ်သော နတ်အသူရာ၊ လေးကိုင် နတ် အသူရာ။ အသုရာ ဒါနဝေဃသာတိ ဒါန-ဝေဃသာ နာမ အညေ ခနုဂ္ဂဟအသုရာ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂ ။ ၂၇ ၂ ။

ခနုဂ္ဂဟက (တိ) [ခနु+ဂဟ+ဏ္ဍ] လေးကို ကိုင်-တတ်သော၊သူ၊ လေးကိုင်သူ။ ခနုဂ္ဂဟာတိ ခနုဂ္ဂဟကာ။ ဇာ၊ဌ၊ ၆ ။ ၃၀၀။

ခနုဂ္ဂဟကာလ (ပု) [ခနုဂ္ဂဟ+ကာလ] လေး သမား–လေးဆရာ–ဖြစ်ရာ–အချိန်–အခါ–ကာလ။ သေယျထာပိ ဗောဓိသတ္တဿ ခနုဂ္ဂ-ဟကာလေ သရကူဋ္ဌာဒီဒဿနေ။ သံ၊ဋီ၊ ၂ ။ ၁၈ ၂ ။

ခနုဂ္ဂဟဏ (နာ) [ခနु+ဂဟ+ယု] လေးကိုင်စွဲခြင်း။ တေသွိ ခနုဂ္ဂဟဏေ အတိဝိယ သိက္ခိတာ။ ဇာ၊ဌ၊ ၆ ။ ၃၀၀။ အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

ခနုဂ္ဂဟတီသ (ပု) [ခနုဂ္ဂဟ+တီသ] ခနုဂ္ဂဟတီသ အမည် ရှိသော ထေရ်။ နဘိကွဝေ ဣဒါ-နေဝ၊ ပုဗ္ဗေပိ ခနုဂ္ဂဟတီသောဿ။ ဇာ၊ဌ၊ ၆ ။ ၃၄ ၂ ။ အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

ခနုဂ္ဂဟတိသတ္ထေရ (ပု) [ခနုဂ္ဂဟတိသ+ထေရ] ခနုဂ္ဂဟတိသထေရ်။(ယင်းသည်စစ်တိုက်နည်း၌ လိမ္မာကျွမ်းကျင်သူ ဖြစ်သည်။ယင်းမထေရ်၏ မန္တိုဒတ္တထေရ်အားပြောဆိုသည့် စစ်တိုက်နည်းအမြှောက်ဖြင့် ပသေနဒိကောသလမင်းသည် တူဖြစ်သော အဇာတသတ်မင်းကိုလက်ရဖမ်းယူ တိုက်ခိုက်နိုင်သည်။ ဇာ၊၆၊၄။၃၄၃။) ဝရံ ဝရံ တွန်တို ဣဒံ သတ္ထာ ဇေတဝနေ ဝိဟာရန္တေ ခနုဂ္ဂဟတိသတ္ထေရံ အာရဗ္ဘ ကထေသိ။ ဇာ၊၆၊၂။၃၆၂။ (–၃၆၃။ ဇာ၊၆၊၄။၃၄၂။ အံ၊ဌီ၊၃။၃၂၇။)

ခနုဂ္ဂဟပယောဇန (နာ) [ခနုဂ္ဂဟ + ပယောဇန] (က) လေးသမားတို့ကို–ယှဉ်စေ–စေလွှတ်–ခြင်း။ (ခ) လေးသမားတို့ကို–ယှဉ်စေ–စေလွှတ်–ရာ အခါ။ဝတ္ထု ယာဝ ခနုဂ္ဂဟပယောဇနာ ခဏ္ဍဟာလဇာတကေ....ကထိတံ။ ဇာ၊၆၊၃။၂၇၅။

ခနုဂ္ဂဟပုရိသ (ပု) [ခနုဂ္ဂဟ + ပုရိသ] လေးသမားယောကျ်ား။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ခနုဂ္ဂဟပေသန (နာ) [ခနုဂ္ဂဟ+ပေသန] လေးပစ်သမားတို့ကို စေလွှတ်ခြင်း။ ခနုဂ္ဂဟပေသနံ ခနုဂ္ဂဟပုရိသာနံ ဥယျောဇနံ။ ဒီ၊ဌီ၊၂။ ၂၇၁။ (–ဒီ၊၆၊၂။၃၂၇။)

ခနုဂ္ဂဟသုတ္တ (နာ)[ခနုဂ္ဂဟ+သုတ္တ]ခနုဂ္ဂဟဿုတ်။ (လေးပါရဂူ ၄-ယောက်တို့အရပ် ၄-မျက်နှာ သို့ပစ်သည့် မြှား ၄-စင်းကို မြေမကျမီ ဆောင်ယူနိုင်စွမ်းရှိသော ယောကျ်ား၏ လျင်မြန်ခြင်းထက် နေ-လ-တို့၏ လျင်မြန်ခြင်းက ပိုလွန်၏။ နေ့လတို့၏ လျင်မြန်ခြင်းထက် ယင်းနေ့လတို့၏ ရွှေမှသွားသော နတ်တို့၏ လျင်မြန်ခြင်းက ပိုလွန်၏။ နတ်တို့၏ လျင်မြန်ခြင်းထက် အသက်တို့သည် လျင်မြန်စွာ ကုန်ဆုံးကုန်၏။ သို့ဖြစ်၍ သာသနာ့ဝန်ထမ်း သင်ချစ်သားရဟန်းတို့သည် မမေ့မလျော့ မပေါ့မဆသော သတိသမ္ပဇဉ်ဖြင့် နေအံ့ဟု ကျင့်ရမည်ဟု သာဝတ္ထိနန်းမြို့တော်၌ နေတော်မူစဉ် ဘုရားရှင်က ရဟန်းအပေါင်းအား တိုက်တွန်းဟောပြောရာသုတ်။) သံယုတ္တနိကာယပါဠိ၊ ၉-သံယုတ်၊ ၆-သုတ်။ သံ၊၁။၄၅၆။ သံ၊၆၊၂။ ၂၀၇-၉။

ခနုဂ္ဂဟာစရိယ (ပု) [ခနုဂ္ဂဟ + အာစရိယ] လေးသမားတို့၏ ဆရာ၊ (လေးသမားတို့ကို သွန်သင်ညွှန်ကြားတတ်သည့် ဆရာ)။ ပဌိ-သတ္ထာ ဝိဝမနတ္ထံ ခနုံ ဂဏ္ဍန္တိတိ ခနုဂ္ဂဟာ၊ တေသံ အာစရိယော ခနုဂ္ဂဟာစရိယော။ သာရတ္ထ၊၃။၈၃။ (–ဝိ၊၆၊၃။၁၃၂။)

ခနုဂ္ဂဟာဒိပယောဇန (နာ) [ခနုဂ္ဂဟ + အာဒိ+ ပယောဇန] လေးသမား-စသည်တို့ကို–ယှဉ်စေခြင်း – စေခိုင်းခြင်း။ အာဝုသော ဒေဝ-ဒတ္တော ခနုဂ္ဂဟာဒိပယောဇနေန ဒသမလသ ဝတ္ထုမေဝ ဥပါယံ ကရောတိ။ ဇာ၊၆၊၄။၅၅။

ခနုဇိယာ (ထီ) [ခနု+ဇိယာ] လေးညှို့၊ လေးကြိုး။ သုဒ္ဓခနုဒဏ္ဍောပိ ခနုဇိယာပိ....အာဝုဝေသခေ်ပေန ကတာနိ အနာမာသာနိ။ ဝိ၊၆၊၂။၁၃၁။ ဝိ၊သင်္ခ၊၃၀။ ဘော ရှယက နနု ဆိန္နောပိ ခနုဇိယာ ပုန သန္ဓိယတိ။ ဇာ၊၆၊၂။ ၁၀၄။ (–ဒီ၊၆၊၂။၃၉၉။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။၄၃၀။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၂။၁၁၆။)

ခနုတက္ကာရိပုမ္ဗ (နာ) [ခနု+တက္ကာရိ+ပုမ္ဗ] ဆူးချဉ်–ဆူးကျင့်–ပွင့် (နှင့်) ယာတကျည်းပွင့်။ ခနုတက္ကာရိပုပ္ပေဟိ (ဇာ၊၂။၃၄၄)တိ ခနု-နဋ္ဌ တက္ကာရိနဋ္ဌ ပုပ္ပေဟိ သောဘိတာ။ ဇာ၊၆၊၃။၃၁၂။ တက္ကာရိ-လည်း ကြည့်။

ခနုဒဏ္ဍ (ပု) [ခနု+ဒဏ္ဍ] လေးကိုင်း၊ လေးတံ၊ လေးရိုး။ တတ္ထ ဝါရေ အက္ကန္တပဒါနဋ္ဌ ခနုဒဏ္ဍသ စ ဇိယာယ စ သရသ စ အာကာရံ ပရိဂ္ဂဏှယျ။ သုဒ္ဓိ၊၁။၁၄၅။ (–ဒီ၊ဌီ၊၃။ ၁၀၉။ မ၊ဌီ၊၂။၃၇။ အံ၊ဌီ၊၃။၂၉၊၃၀၀။)

ဓနုဒဏ္ဍက (ပု) [ဓနုဒဏ္ဍ+က] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ ဓနုဒဏ္ဍကေဟိ စေဝ မုဂ္ဂရေဟိ စ။ ဇာ၊၆၊၄။၃၃၁။

ဓနုဒဏ္ဍသဏ္ဌာန (တိ) [ဓနုဒဏ္ဍ + သဏ္ဌာန] လေးကိုင်း–လေးတံ–လေးရိုး– သဏ္ဌာန်– အခြင်းအရာ–ရှိသော။ ဇယ်ဒ္ဓိကေသု ခုဒ္ဒကံ ဓနုဒဏ္ဍသဏ္ဌာနံ။ ခုဒ္ဒက၊၆။၃၀။

ဓနုဒဏ္ဍာဒီဟတ္ထ (တိ) [ဓနုဒဏ္ဍ+အာဒီ+ဟတ္ထ] လေး(နှင့်)တုတ်-စသည်–လက်၌ရှိ–ကိုင်စွဲ–သော၊သူ။ ဂါမဝါသိနော "အစ္ဆော ကိရ အာဂတော"တိ ဓနုဒဏ္ဍာဒီဟတ္ထာ နိက္ခမိတ္မာ။ ဇာ၊၆၊၄။၃၂၇။

ဓနုဓ(ဒ္ဓ)ရ (တိ) [ဓနု+ဓရ+အ။ (ဓနုဒ္ဓ-ရ-သံ။ ဓဏုဒ္ဓရ-ပြာ၊ ဓနုဓိရယာ-သိဟိုင်ဏ)] လေးကို–ဆောင်–ကိုင်စွဲ–သော၊ သူ၊ လေးသမား။ (လေးအတတ်ကျမ်းကျင်သူ၊လေးပါရဂူ။ပြာ၊ ဓာန်။ လေးလက်စွဲသူ၊သားမူဆိုး၊လေးသမား ပုံ နက္ခတ်စု။ သီဟိုင်ဏ၊ ဓာန်။) ဘဂဝန္တံ (ဘဂ-ဝတော)မာရဏတ္ထာယ ပယောဇိတေ ဓနုဓရေ (ဓနုဒ္ဓရေ)။ ဝိမတိ၊၂။၂၆။ သာရတ္ထ၊၃။၅၃။

ဓနုပန္ဓိပရိက္ခေပ (ပု) [ဓနုပန္ဓိ+ပရိက္ခေပ] ဝန်းရံ အပ်သော လေးသမား–အစဉ်–အတန်း။ ဓနုပန္ဓိပရိက္ခေပေါ(ဒီ၊၆၊၁။၁၃၆)တိ ဓနုပန္ဓိ-ပရိဝါရော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၃။

ဓနုပန္ဓိပရိဝါရ (ပု) [ဓနုပန္ဓိ + ပရိဝါရ] အထက်ပုဒ် ကြည့်။

ဓနုပါကာရ (ပု) [ဓနု+ပါကာရ] လေးတံတိုင်း၊ လေးအကာအရံ (လေးကိုင် ယောကျ်ားအကာအရံ)။ ဓနုပါကာရ(ဒီ၊၂။၁၃၅)ဣတိ.... ကောဋ္ဌိယာ ကောဋ္ဌိ ပဟရမာနာနိ ဓနူနိ ပရိက္ခိပါပေသုံ။ ဣတိ သမန္တာ ယောဇနပ္ပ-မာဏံ ဌာနံ သတ္ထာဟံ သန္ဓာဟာဝစ္ဆိကံ ဝိယ ကတ္မာ အာရက္ခံ သံဝိဒဟိသု။ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ "ဓနုပါကာရံ ပရိက္ခိပါပေတ္မာ"တိ။ ဒီ၊ ၆၊၂။၁၉၇။ (–သာရတ္ထ၊၁။၅၃။)

ဓနုပ္ပါဒနံကုသလ (တိ) [ဓနု+ဥပ္ပါဒန+ကုသလ] ဥစ္စာကို ဖြစ်စေခြင်း၌–လိမ္မာ–ကျမ်းကျင်–သော၊သူ။ (ဥစ္စာ ရှာဖွေ စုဆောင်း ခြင်း၌ လိမ္မာသောသူ)။ ဓနုပ္ပါဒနကုသလ (ဇာ၊၆၊ ၇။၁၃၉)ဣတိ ဓနာနံ ဥပ္ပါဒနတ္ထာယ ကုသလံ၊ ဆေကဣတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဋီ၊၂၂။၅၄၅။

ဓနုပ္ပါဒနဝိရိယ (နာ) [ဓနု+ဥပ္ပါဒန+ဝိရိယ]ဥစ္စာကို ဖြစ်စေတတ်သော – အားထုတ်မှု – လုံ့လ။ သမိဟိတဣတိ ဓနုပ္ပါဒနဝိရိယံ။ ဇာ၊၆၊၅။ ၄၁၂။

ဓနုပ္ပါဒရဟိတ (တိ) [ဓနုပ္ပါဒ+ရဟိတ] ဥစ္စာကို ဖြစ်စေခြင်းမှ ကင်းသော၊သူ။ အပါတုဘာဝါ၊ ဓနုပ္ပါဒရဟိတာ။ ဇာ၊၆၊၄။၁၀၆။

ဓနုဗေဒ (ပု) [ဓနု+ဝေဒ။(ဓနုဝေဒ-သံ၊ ဓဏု-ဝေအ, ဓနုဗ္ဗေဒ-ပြာ။ ဓနုရ်ဝေဒယ-သီဟိုင်ဏ)] (၁)လေးအတတ်။(လေး-စသောလက်နက်တို့ကို ထိုးခုတ်လှတ်ပစ်ခြင်း အတတ်ကို မန္တန်နှင့် တကွ ပြုသော ယဇုဗေဒ၏ ဥပဗေဒဖြစ်သော ကျမ်းအတတ်။ အဘယာ၊ဓာန်၊သျ။၁၁၀။) (၂) လေးအတတ်ကို သိကြောင်းဖြစ်သော ကျမ်း၊ဓနုဗေဒကျမ်း။(လေးအတတ်ကို သိစေ တတ်သောကျမ်း။ ပြာ၊ဓာန်။) သုတိ သမ္ဘုတိ သရ်ျာ ယောဂါနီတိ ဝိသေသိကာ ဂဏိကာ ဂန္ဓဗ္ဗာ တိကိစ္ဆာ ဓနုဗေဒါ။ မိလိန္ဒ။၄။

ဓနုဗေဒပရိယာပန္န (တိ) [ဓနုဗေဒ+ပရိယာ-ပန္န] ဓနုဗေဒကျမ်း၌– အကျုံးဝင်–ပါဝင်–သော။ ဧဝံ ဓနုသိပ္ပမ္မိ ဓနုဗေဒပရိယာပန္နမေ-ဝါတိ။ မ၊ဋီ၊၂။၇၇။

ဓနုဗေဒါစရိယ (ပု) [ဓနုဗေဒ+အာစရိယ] ဓနုး-ဗေဒကျမ်းဆရာ။ သတ္ထာစရိယောတိ ဓနုဗေဒါ-စရိယော။ မ၊ဋီ၊၂။၇၇။

ဓနုဗ္ဗေဓ (ပု) [ဓနု+ဝေဓ] လေးအတတ်။ ဓနုသိပ္ပန္တို့ ဣဿာသသိပ္ပံ၊ ယော ဓနုဗ္ဗေဓောတိ ဝုစ္စတိ။ ဥဒါန၊၆။၁၈၄။

ဓနုမဏ္ဍလက် (ပု) [ဓနု+မဏ္ဍလ] ဓနုမဏ္ဍလရွာ။ (ယင်း-သည် သီဟိုဠ်ကျွန်း မလယဒီစတြိတ် နယ်ပယ်၌ ရှိခဲ့ဘူးသောရွာဖြစ်သည်။) မာရေ-တ္ထာန ဘရ္ဟေ သဗ္ဗေ၊ ဓနုမဏ္ဍလကေပိ စ။ **P.T.S**။ စူဠဝံသ၊၇၄။၁၆၆။

ဓနုမဏ္ဍလနာထ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] ဓနုမဏ္ဍလနာထ-စစ်ဗိုလ်၊ ဓနုမဏ္ဍလနာထ စစ်ခေါင်းဆောင်။ (ယင်းသည် သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ ထင်ရှားခဲ့သည့် စစ်ခေါင်းဆောင် ဖြစ်သည်။ **B.E.** ၁၇၀၇-၁၇၄၀- ပဌမ ပရက္ကမဗာဟုမင်းသည် ယင်းကိုလည်း တိုက်ခိုက်အောင်မြင်ခဲ့သည်။) ဓနုမဏ္ဍလနာထေန၊ ကတ္တာ ဝါရဒ္ဒယံ ရဏံ။ မဟာဝံသ၊၆၈။၁၇။

ဓနုမုဂ္ဂရာဒိဟတ္ထ (တိ) [ဓနုမုဂ္ဂရာဒိ+ဟတ္ထ] လေး၊ ဆောက်ပုတ်(တုတ်၊လက်ရိုက်)စသည်-လက်၌ရှိ-ကိုင်စွဲ-သော၊သူ။ ပဋ္ဌသတာ စောရာ ဓနုမုဂ္ဂရာဒိဟတ္ထာ ခန္ဓဝါရံ ဝိလုမ्पိဿာမာတိ ဓနုမုဂ္ဂရာဒိဟတ္ထာ တံ ဌာနံ ပရိဝါရယိံသု။ ဇာ၊၆။၁။၃၅၁။

ဓနုလက္ခဏ (နာ) [ဓနု+လက္ခဏ] (၁) လေး၏ (ကောင်း၊ မကောင်း)မှတ်ကြောင်း 'လက္ခဏာ'။ (၂) ယင်း လက္ခဏာကို ပြရာကျမ်း၊ ဓနုလက္ခဏာကျမ်း။ (၃) လေးသဏ္ဌာန် အမှတ်တံဆိပ်။ (၁) (၂) အသိလက္ခဏံ ဥသုလက္ခဏံ ဓနုလက္ခဏံ။ ဒီ၊၁။၉။ မဟာနိ။ ၂၉၇။ (၃) ဣဿာသသာစရိယာနံ ဂါဝီသု ကတံ ဓနုလက္ခဏံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃ဝ၄။

ဓနုဝိကတိ (ထီ) [ဓနု+ဝိကတိ။ ဓနုယော သတ္ထာ-ဒီတော ဝိကတိတိ ဓနုဝိကတိ။ ကခ်ီ၊ ယော၊ မဟာဋ္ဌ၊၄။၃ဝ၆။] လေးအထူး။ အထ ခေါ သမ္ဘာပိ ဓနုဝိကတိ သဒ္ဒိ သရဝိကတိယာ အာဝုဓန္တိ ဝေဒိတမ္ပံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၄။ ကခ်ီ။ ၂၇၅။ (–ဝဇိရ။၃၄၄။ သာရတ္ထ၊၃။၁ဝ၈။ ဝိမတိ၊ ၂။၆၅။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌ၊သစ်။၄၄၃။)

ဓနုဝိ(လ္ဝ)လ္ဝိက (ပု၊နာ) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] ဓနုဝိ(လ္ဝ)လ္ဝိကအမည်ရှိသော-အရပ်-ဒေသ-နယ်ပယ် (ယင်း-သည် **B.E.** ၁၇၂၁-ရာစုက သီဟိုဠ်ကျွန်း မလယဒေသ၌ ထင်ရှားသော နယ်ပယ်ဖြစ်သည်။) ရတ္ထမ္ဗုမနာမေ စ၊ တထေဝ ဓနုဝိလ္ဝိကေ။ မဟာဝံသ၊၆၈။၁၅။ **D.P.** ဓနုဝိလ္ဝက-လည်း ကြည့်။

ဓနုဝေဂ (ပု) [ဓနု + ဝေဂ] လေး၏အဟုန်။ ဓနုဝေဂေန။ ဇာ၊ ၂။ ၂၁၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။ ၂၉၈။ အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

ဓနုဝေဂနုန္ဒ (တိ) [ဓနုဝေဂ+နုန္ဒ] လေး၏အဟုန်ဖြင့် ပစ်လွှတ်အပ်သော။ ဓနုဝေဂနုန္ဒေ-(ဇာ၊၁။၇၇)တိ ဓနုဝေဂေန ဝိဿဋ္ဌေ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃ဝ၄။

ဓနုဝေဒသိက္ခာ (ထီ) [ဓနုဝေဒ+သိက္ခာ] လေးအတတ်ကို သင်ယူခြင်း။ ဥဂ္ဂဟိတသိပ္ပါ ဓနုဝေဒသိက္ခာဝသေန။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၈၉။

ဓနုသတ (တိ) [ဓနု+သတ] (လေးတောင်-တလံ) လေး(အပြန်)၁ဝဝ-ရှိသော။, ယံ နူနာဟံ ဣမာသု တာလန္ဓရိကာသု ဓနုသတေ ဓနုသတေ ပေါက္ခရဏိယော မာပေယျန္တိ။ ဒီ၊ ၂။ ၁၄၆။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၅၁။)

ဓနုသတမတ္ထက (ပု၊နာ) [ဓနုသတ+မတ္ထက] လေး(အပြန်) ၁ဝဝ-ရှိသော အရပ်၏ အထက်။ ဧကော ကိရ ဣဿာသော ဓနုသတမတ္ထကေ ဖလကသတံ ဌပါပေတွာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၇၇။

ဓနုသတ္တိသူလာဒီဘေဒ (ဂ) [ဓနုသတ္တိသူလ + အာဒီ+ဘေဒ] လေး, လှံ, တံကျင်-စသည် အပြား ရှိသော။ ဓနုသတ္တိသူလာဒီဘေဒံ လက္ခဏံ နာ ဇာနာတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁ဝ၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၄၉။

ခနုသဒိသဒိဃသုဏ္ဍတဌ (တိ) [ခနု+သဒိသ+ဒိဃ+သုဏ္ဍ+တဌ] လေးအလား ရှည်လျားမတ်စောက်သော နှာမောင်းရှိသော၊ ဆင်။ သုဇာတမတ္ထကပိဏ္ဍကုမ္ဘနလာဌံ ခနုသဒိသ-ဒိဃသုဏ္ဍတဌံ.....မုနိဝါရဏံ မာရဏဏတ္ထာယ ပေသေသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၂၄၇။

ခနုသဟဿ (နဝ) [ခနု + သဟဿ] လေး ၁၀၀၀၊ ၁၀၀၀-သောလေး။ ဇနပဒမနုဿေ ပန သန္ဓိပါတေတ္ဝာ ကေ ဝါ ဒ္ဝေ ဝါ ခနု-သဟဿာနိ ဂါဟာပေတ္ဝာ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၃၇၉။

ခနုသိက္ခာ (ထီ) [ခနု+သိက္ခာ] (၁) လေးအတတ်ကိုသင်ယူခြင်း။ (၂) သင်ယူအပ်သော လေးအတတ်။ သိက္ခာတိ ဟတ္ထိသိက္ခာ အဿ-သိက္ခာ ရထသိက္ခာ ခနုသိက္ခာ။ မဟာနိ။ ၃၃၀။ (–သံ၊ဌီ၊၁။၁၅၉။ အံ၊ဌီ၊၂။၃၀၂။)

ခနုသိပ္ပ (နဝ) [ခနု+သိပ္ပ] လေးအတတ်။ ခနု-သိပ္ပ(ဥဒါန။၁၁၃)န္တိ ဣဿာသသိပ္ပံ။ ဥဒါန၊ ဌ။၁၀၄။

ခနုသိပ္ပံ (ပ၊ဧ)— နေတ္တိ၊ဌ။၁၂၀။ မ၊ဌီ၊ ၂။၃၇။ ခနုသိပ္ပံ(ဒု၊ဧ)—သံ၊ဌ၊၁။၁၀၀။ အံ၊ ဌ၊ ၂။၃၀၅။ သံ၊ဌီ၊၁။၁၅၉။ အံ၊ဌီ၊ ၂။၃၀ ၂။ ခနုသိပ္ပေန(တ၊ဧ)—မ၊ဌီ၊ ၂။၄ ၂။ အံ၊ဌီ၊၃။ ၅၃။ ခနုသိပ္ပဿ(ဆ၊ဧ)—ဒီ၊ဌီ၊၁။ ၂၁၉။ အံ၊ ဌီ၊၃။၁၉၀။ ခနုသိပ္ပေ (သ၊ဧ) —သံ၊ဌ၊၁။ ၁၅ ၂။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။၉၅၊ ၂၉၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၉၃။ ဝိမတိ၊၁။ ၂၄၉။ သံ၊ဌီ၊၁။၁၉၃။

ခနုသိပ္ပကုသလ (တိ) [ခနုသိပ္ပ+ကုသလ] လေးအတတ်၌–လိမ္မာ–ကျွမ်းကျင်–သော၊သူ။ (လေးဆရာ)။ ခနုသိပ္ပကုသလောတိ အာဟ "ခနုဂ္ဂဟာစရိယော"တိ။ သာရတ္ထ၊၃။၀၃။

ခနုသိပ္ပသိက္ခာပက (တိ) [ခနုသိပ္ပ+သိက္ခာပက] လေးအတတ်ကို–သင်ယူစေတတ် – သင်ပေး-တတ်–သော၊သူ၊ (လေးအတတ်သင်ဆရာ။) ခနုသိပ္ပသိက္ခာပကာ ခန္ဓာစရိယာ။ သီ၊ဌီ၊ သစ်၊ ၂။၃ ၂။

ခနုသိပ္ပသိက္ခိတတာ (ထီ) [ခနုသိပ္ပ+သိက္ခိတ+တာ] လေးအတတ်ကို သင်ယူသူ၏ အဖြစ်။ ခနုသိပ္ပသိက္ခိတတာယ ခနုဂ္ဂဟော။ သံ၊ဌီ၊၁။ ၁၅၉။

ခနုသိပ္ပါဒိသဒ္ဒိ (ဗျ) [ခနုသိပ္ပါဒိ+သဒ္ဒိ] လေးအတတ် အစရှိသည်နှင့်တကွ။ ခနုသိပ္ပါဒိသဒ္ဒိ ဥဂ္ဂဟိတကော သိပ္ပမန္တု။ မဟာနိ၊ဌ။၄၆။

ခနုသိပ္ပါဒိသိပ္ပ (နဝ) [ခနုသိပ္ပါဒိ+သိပ္ပ] လေးအတတ် အစရှိသောအတတ်။ သိပ္ပံ ဥဂ္ဂဟဏတ္ထာ-ယာတိ ခနုသိပ္ပါဒိသိပ္ပဿ ဥဂ္ဂဟဏတ္ထာယ။ ဒီ၊ ဌီ၊၃။၀၃။

ခနုသေခ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] ခနုသေခအမည် ရှိသူ၊ ခနုသေခသတိုးသား။ ခနုသေခ စာ-(ဇာ၊၁။၃၀၅)တိ ခနုသေခေါ စ၊ ခနုသေခ-ကုမာရော စာတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။ ၃၂၀။ D. P. လည်း ကြည့်။

ခနုသေခကုမာရ (ပု) [ခနုသေခ+ကုမာရ] ခနု-သေခ-သတိုးသား။ စူဠနီကုမာရော စ တဝ ပုတ္တော ခနုသေခကုမာရော စ ကေဒိဝသံ ဇာတာ။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။၃၂၃။ (–၃၂၀။)

ခနုသေခသဟာယ (ပု) [ခနုသေခ + သဟာယ] ခနုသေခသဟာယ်ချင်း (သူငယ်ချင်း)၊ သ-ဟာယ်ချင်းဖြစ်သော ခနုသေခ။ (ယင်း-သည်—စားတော်ကဲ၏သားဖြစ်သည်၊ စူဠနီ-ပြဟ္မဒတ်မင်းနှင့် တနှေ့တည်းဖွားမြင်၍ ကစားဖော်ကစားဖက်လည်း ဖြစ်သည်။ ဇာ၊ဌ၊ ဖ။၃၂၃။ D. P. ခနုသေခ-လည်း ကြည့်)။ ခနုသေခသဟာယော စ။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။၃၂၀။

ခနုဟတ္ထ (တိ) [ခနု + ဟတ္ထ] လက်၌လေးရှိ-သော၊လေးလက်စွဲသော၊သူ။ သော ပဏ္ဍုစ္ဆဋ-ဂါမဒါရကဝေသေန ဂန္ဓာ ရညော ပုရတော ခနုဟတ္ထော ဌတ္ဝာ "ဟရုမိ မဟာရုဇာ"တိ အာဟ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၂၀ဖ။(–ထေရ၊ဌ၊၁။၃၇၀။)

ခေါ်ဟတ္ထကလာပ (တိ) [ခေါ်ဟတ္ထ+ကလာပ] လက်ခ္ဍ လေး(နှင့်)မြှားတောင့်ရှိသော၊လေး(နှင့်)မြှားတောင့်လက်စဲ့သော၊သူ။ ခေါ်ဟတ္ထ-ကလာပေဟိ (ဇာ၊၁။၄၅)တိ ခေါ်ကလာပ-ဟတ္ထေဟိ၊ ခန္ဓနိ စေဝ သရကလာပေ စ ဂဟေတ္မာ ဌိတေဟိတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၇၁။

ခေါ်သနာ (ထီ) [ခန+သေနာ]ဥစ္စာရှာမှီးခြင်း။ ကာ ရတိ ကာ ခေါ်သနာ။ ဇာ၊၁။၃၁၄။ ဇာ၊၂။၁၅၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၉၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၃၄၊၃၅။

ခေါ်သီ (တိ) [ခန+ဣသ+ဏိ] ဥစ္စာရှာမှီး–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ ဝါဏိဇာနံ ခေါ်-သိနံ။ ဇာ၊၁။၂၃၉။ ဇာ၊၂။၅၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၇၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၄၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၇၅။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၇၆၊၄၂၇။)

ခေါ်ဋ (တိ) [ခမ+မာန။ ခမော တု သဒ္ဒေ စ မုခ-ဝါတေန သဒ္ဒိ အဂ္ဂိသံယောဂေ စ ဝတ္တတိ။ နိတိ၊၁။၁၃၂။ ခမော သဒ္ဒဂ္ဂိသံယောဂေ။ ဓာတ္တတ္ထ။ ၂၀၀။ မာန အန္ဓ-ပြန်။ (ခံတ-ပြာ)] (၁) မှုတ်အပ်သော။ (နာ) (၂) မှုတ်ခြင်း။ (ခန္ဓေန၊ ရွှေမြို့တော် ပွဲသဘင် အတွင်း ပြည်းညှင်းသာယာ ငါမှုတ်သဖြင့်။ ပြည်၊ ဇာတ်၊ပါ၊သျှ။) (အမိုက်တိုက် အမိုက်မှောင်, အလွန်အက, စင်စစ်။ ပြာ၊ ဓာန်)။ (၁) တံ ဟောတိ ဇာတရူပံ ခန္ဓံ သန္ဓိန္ဓံ နိဒ္ဒန္ဓံ အနိဒ္ဒန္ဓ-ကသာဝံ နု စေဝ မုဒု ဟောတိ။ အံ၊၁။ ၂၅၅။ (နာ)(၂)ခန္ဓေန ဟိ သတ် လဒ္ဓ(ဇာ၊၁။၁၄)ဣ နဂရေ ခမန္ဓေန ဘေရိဝါဒနေန ကယာပဏ-သတ် လဒ္ဓံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၁။

ခေါ်ဋိ (ကြိ) [ခန+အ+တိ] ပြည့်စုံ၏။ နေတိ-ကြည့်။

ခေါ်ဋိသဒ္ဒ (ပု) [ခံ+ဣတိ+သဒ္ဒ] ခံ-ဟူသော အသံ။ ဂိဝါယမေဝ ပဟရိတ္တာ "ခ"ဣ သဒ္ဒေ ဥပ္ပန္နေ ရုက္ခဘာဝံ အညာသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၅။

ခန္ဓဣရီ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်။ (ခန္ဓံတရီ-သံ၊ ဣဏ္ဍ-တရီ-ပြာ)]ခန္ဓဣရီအမည်ရှိသော ဆေးဆရာ။ (နတ်ဆေးသွား, P. S. D.။ နတ်ဆေးဆရာ, ခန္ဓဣရီ ဒေဝေါဒါသကာသိမင်း, ဝိဏ္ဏမာဒိတျ-မင်း၏ ပညာရှိသဘင်တွင် ပါဝင်သူ ခန္ဓဣရီ-ပညာရှိ။ ထောမ။ စိန္တာမဏိ။ ကနကရထ-မင်း၏ ဣဏ္ဍံတရီ အမည်ရှိသော ဆေးဆရာ, ဆေးပညာရှင်။ ပြာ၊ ဓာန်)။ ဘန္တေ နာဂ-သေန ယေ တေ အယေသုံ တိကိစ္ဆကာနံ ပုဗ္ဗကာ အာစရိယာ။ သေယျထိဒံ။ နာရဒေါ ဓမ္မန္တရီ (ခန္ဓဣရီ?) အဂ်ီရသော ကပိလော။ မိလိန္ဒ။ ၂၆၃။

ခန္ဓာစရိယ (ပု) [ခန+အာစရိယ] လေးဆရာ၊ လေးအတတ်ကို သင်ပေးသူ။ ခေါ်သိက္ခာပက-(သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။၃၂)ကြည့်။

ခမ (တိ) [ခမ+အ] (၁)မှုတ်တတ်သော။ (၂) မှုတ်စေတတ်သော။ (၃) ခမ်းခမ်း-ဟူသော အသံ။ (၄) ခမ-သဒ္ဒါ၊ ခမ-ဓာတ်။ (၁) (၂) သခ်ခမ(ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၀၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၅၄)-ကြည့်။ (၃) ခမကရဏ-ကြည့်။(၄) ခန္ဓ-ဒေါင့်ကွင်း နှင့် ခမတိ-ဒေါင့်ကွင်း ကြည့်။

ခမ၂ (ကြိ) [ခမ+အ+ဟိ] မှုတ်–အသံမြည်-အောင်ပြု–လော့။ ခမတိ (၁)-ကြည့်။

ခမကရဏ (နာ၊ပု) [ခမ+ကရဏ။ ခမကရဏန္တိ စ ဥဒကပရိသာဝနကာလေ ယသ္မာ ခမခမသဒ္ဒံ ကရောတိ၊ တသ္မာ ခမကရဏန္တိ ဝုစ္စတိ။ ဒီပဝံ၊ ဋ္ဌ။] ရေစစ်၊ ခမကရိဏ်။ ဘဂဝါ ခမကရဏံ ဒတ္တာ ပက္ကာမိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၄။ ခမကရဏော-(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၇၃)တိ ဣတ္ထ သခ်ံ ခမတိ သခ်ခမ-ကောတိအာဒီသု ဝိယ နိဿံယောဂပါဒ္ဒော-ယေဝ ယုဇ္ဇတိ။ တသ္မာ ခမတိ ဝါတေန ပဝတ္တတိတိ ခမော၊ ဝါတယောတုကော သဒ္ဒေါ၊ ခမံ ကရောတိတိ ခမကရဏောတိ ဝစနတ္ထော ကာတမ္ဗော။ ပါစိတ်၊ ယော။၄၉၆။

(–ဝိ၊ဌ၊၂။၁၅၀။ ဒီ၊ဌ၊၂။၂၉၊၁၁၀။ မ၊ဌ၊၃။ ၂၀၆။ အံ၊ဌ၊၁။၁၉၃။)

မေကရဏကုစ္ဆိ (ထီ၊ပု) [**မေကရဏ+ကုစ္ဆိ**] ရေစစ်–**မေကရိုဏ်**–၏ ဝမ်း။ (ဝမ်းနှင့်တူသော ရေစစ် – **မေကရိုဏ်** – ၏ တဲ့ရရ်ကျသော အစိတ်အပိုင်း)။ **မေကရဏ**ဆတ္တကဿ ဥပရိ ဝါ ဟေဋ္ဌာ ဝါ **မေကရဏကုစ္ဆိယံ** ဝါ လေခါ နဝဋ္ဌတိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၂၅၂။ ဝိ၊သင်္ဂ၊ယ။၆။

မေကရဏဆတ္တက (နာ) [**မေကရဏ+ဆတ္တက**] ရေစစ်–**မေကရိုဏ်**–၏ ထီး။ (ထီးနှင့်တူသော အထက်ပိုင်းအရပ်)။ အထက်ပုဒ်-ကြည့်။

မေကရဏပဌ (ပုဂ) [**မေကရဏ+ပဌ**] ရေစစ်–**မေကရိုဏ်**–ပုဆိုး–အဝတ်–စ။ ပံသုကူလိကသံဃဿ **မေကရဏ**ပဌာဒီနံ အတ္ထာယ ဒေမ။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၄၂၂။

မေကရဏမုခ (နာ) [**မေကရဏ+မုခ**] ရေစစ်–**မေကရိုဏ်**–၏အဝ။ (လေဝင် လေထွက် ပေါက်)။ ပတ္တေ ဥဒကေ **မေကရဏ**မုခေ ပိဟိတေ ဝိယ ဝါတဝသေန တံ ဥဒကံ သန္ဓိ-ဋ္ဌတိ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၅။

မေဏိ (ပု) [**မေဏ+ဏ္ဍ** (**မေနို**,**မေနီ**-သံ၊**မေဏို**, **မေဏီ**-ပြာ)] ကျိုင်းကောင်။ **မေဏိ** အဝနိ အသနိ ဝသနိ ဏ္ဍစ္ဆာဒိ။ ရှ။၆၂၉။

မေတိ (ကြို) [**မေ+အ+တိ**။ **မေ** သဒ္ဒဂ္ဂိသံယောဂေသု။ ဓာန်၊ဌ္ဌ။၆၀၁။ **ဓ**ုနေ။ ထောမ။] (၁) မှုတ်၏။ (၂) ထီး၏။ (၃) စွန့်ပယ်၏၊ ထုတ်ပယ်၏။ (၄) မိုက်ထုတ်၏။ (၅) အသံပြု၏၊ ကြွေးကြော်၏။(၆) ထွေးထုတ်၏။ (၇) ဖြစ်၏။(မှုတ်၏၊အသံပြု၏၊ အရည်ကျ၏၊သီချင်းဆို၏။ P. S. D.။)

(၁) သင်္ခ် **မေ**တိ။ ဒီ၊ဌ္ဌ၊၂။၃၅၄။ အဂ္ဂိ **မေ**တိ။ နိတိ၊ဓာ။၁၃၂။ သင်္ခ် **မေ**တိ။ သီ၊ဌ္ဌ၊သစ်၊၂။၄၃၃၊ ခဇ္ဇောပနကံ **မေ**ဓ္ဌိ။ ဇာ၊ဌ၊၆။၂၁၅။ သင်္ခ် **မေ**ဓ္ဌိ။ မိလိန္ဒ။၂၉။ တံ သင်္ခ် **မေ**။ ဇာ၊ဌ၊၁။၃၇၆။ **ခ**ေ။ မ၊ဌ၊၃။ ၁၂၅။ အံ၊ဌ္ဌ၊၃။၃၃၄။

(၂) ဘေရိ **မေ**တိ။ နိတိ၊ဓာ။၁၃၂။ **ခ**ေ **ခ**ေ (ဇာ၊၁။၁၄) တိ **ခ**ေယျ။ နော နု **ခ**ေယျ။ ဘေရိ ဝါ**ခ**ေယျ၊ နော နု ဝါ-**ခ**ေယျ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၃၀၁-၂။ (၃) **မ**ေတိ= နိဟရတိ။ မဟာနိ။၃၇၂။ မဟာနိ၊ဌ။၄၀၂။

(၄) **မ**ေတိ သ္ဓန္ဓမတိ နိဒ္ဓမတိ။ အံ၊၁။ ၂၅၅။ (၅) တံ သင်္ခ် **မ**ေတိ ဃောသံ ကရောတိ။ အပ၊ဌ၊၂။၁၂၀။ (၆) အာစမန္ဓိ **မ**ေန္ဓိ စ။ မိလိန္ဒ။၂၅၃။ (၇) **မ**ေကရဏ-ကြည့်။

မေ**ခ**ေ**ယ**ာတိ (ကြို) [**ခ**ေ**ခ**ေ+**အ**ာ**ယ**+**တ**ိ] **ခ**ေ်း, **ခ**ေ်း–**ခ**ုမ်း, **ခ**ုမ်း–**ဟ**ုန်း, **ဟ**ုန်း–**ဟ**ု–**အ**သံ**ပ**ြု**၏**–**မ**ြည်**ဟ**ီး**၏**။ **ယ**ဒါ **မ**ဟာ**ဂ**ဗ-ပုဏ္ဏော၊ **အ**ာ**ဒ**ိတ္တော **ခ**ေ**ခ**ေ**အ**ာ**ယ**ာတိ (**စ**ရိ**ယ**ာ။ ၃၉၂)တိ **ယ**ဒါ **ပ**န **သ**ော ဒါ**ရ**ုဏသိ.... "**ခ**ေ **ခ**ေ**အ**ာ"တိ **ဝ**ေ**ဝ**ံ **က**ရောတိ။ **စ**ရိ**ယ**ာ၊ဌ္ဌ။၁၀၀။ **သ**ဟ**သ**ာ **ခ**ေ**ခ**ေ**အ**ာ**ယ**န္ဓိ။ မိလိန္ဒ။၁၂၂။

ခေ**ခ**ေ**အ**ာ**ယ**န္ဓိ(ကြို)[**ခ**ေ**ခ**ေ+**အ**ာ**ယ**+**အ**န္ဓိ] **ခ**ေ်း, **ခ**ေ်း–**ခ**ုမ်း, **ခ**ုမ်း–**ဟ**ုန်း, **ဟ**ုန်း–**ဟ**ု–**အ**သံ**ပ**ြု**ကု**န်**၏**–**မ**ြည်**ကု**န်**၏**။(**လ**ှင့်**မ**ှုတ် **လ**ှင့်**မ**ှုတ်**ပ**င့်**ရ**ှိ**ထ**ုတ်**ကု**န်**၏**။) **မ**ိလိန္ဒ၊သ။အထက်ပုဒ်-ကြည့်။

ခေ**ခ**ေ**တ**ု (ထီ၊ပု)[**ခ**ေ +**ခ**ေ**တ**ု] **ခ**ေ**ခ**ေ**တ**်။ **ခ**ဏ္ဍ-ဒေါင့်ကွင်း ကြည့်။

မေန (တိ) [**မ**ေ+**ယ**ု။ (**မ**ေ**ဏ**-ပြာ)] (၁) **မ**ှုတ်–**အ**သံ**မ**ြည်**အ**ောင်**ပ**ြု–**အ**ပ်**သ**ော။ (နာ)(၂) **မ**ှုတ်–**အ**သံ**မ**ြည်**အ**ောင်**ပ**ြု–**ခ**ြင်း။ (ပု)(၃) **ကျ**ူ**ပ**င်၊ **အ**လိ**ကျ**ူ**ပ**င်။ (၁) **မ**ေ**နန**ာ**ဌ**ာ, **မ**ေ**နဝ**ံ**သ**, **မ**ေ**နသ**ံ**တ**ို့ ကြည့်။ (နာ) (၂) **မ**ုခ် **ပ**ရိ**ဝ**တ္တော**တ**ွာ **မ**ေနံ။ **မ**ဟာနိ၊ဌ္ဌ။၃၆၂-၃။ (–ဒီ၊ဌ္ဌ၊၂။၃၅၄။) (ပု) (၃) **နဌ**ော **စ** **မ**ေ-**နော**။ **ဓ**ာန်။၆၀၁။ (–**အ**ဘ**ရ**ာ၁၄။၆၂။)

ဓမနကိစ္စ (နာ) [ဓမန + ကိစ္စ] မှုတ်–အသံမြည်အောင် ပြု – ခြင်း အမှု။ သခ်ၤမကောတိ သခ်ၤသ ဓမနကိစ္စေ ဆေကောဝ။ သံ၊ဌ၊၂။ ၃၇၂။

ဓမနနာဠိကာ (ထီ) [ဓမန+နာဠိကာ] မှုတ်အပ်သော–ပြောင်း – ကျည်တောက်။ နာဠိက-သဏ္ဌာသဿ ဓမနနာဠိကဏ္ဍေ ပရိဝတ္တန-သဏ္ဌာသဿ။ အံ၊ဌ၊၂။၁၉၆။

ဓမနဝံသ (ပု) [ဓမန+ဝံသ] မှုတ်အပ်သောဝါး။ နေမိမဏ္ဍလပိဋ္ဌိယံ ပနဿ ဒသန္နံ ဒသန္နံ အ-ရုနံ အန္တရေ ဓမနဝံသော ဝိယ အန္တော သု-သိရော။ ဒီ၊ဌ၊၂။၂၁ဝ။ မ၊ဌ၊၄။၁၅၃။

ဓမနသခ် (ပု) [ဓမန+သခ်။ ဓမီယတီတိ ဓမ-နော၊ ဓမနော စ သော သခ်ၤ စာတိ။ ဓမ္ဘ၊ ပါရု၊သ္ဝ။] မှုတ်အပ် – အသံမြည်အောင် ပြုအပ် – သော ခရွသင်း။ သခ်ၤ ဓမနသခ်ၤ စ ဓောတဝိဒ္ဓေ စ။ ဝိ၊ဌ၊၂။ ၁၃ဝ။ ဝိ၊သင်္ဂ။ ၂၉။ ဓမနသခ်ၤ(ဝိ၊နိစ္ဆယ။ ၃၄၅)နာမ သဒ္ဒကရဏသခ်ၤ။ ယင်း-ဌ။(–ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၅၇။ ဝိမတိ၊ဝ။ ၂၆၂။ကခ်ၤ၊ဌ။၃ဝဝ။)

ဓမနီ=ဓမနီ (ထီ) [ဓမ+ယု+ဏ္ဍ]။ ဓမ+အနီ။ ဓမ သဒ္ဒေ၊ ယု၊ နဒါဒိ၊ အနီ ဝါ၊ ဓမနီ။ ဓာန်၊ဌ။ ၂၂၉။ (ဓမနီ, ဓမနီ, သံ၊ ဓမဏိ, ဓမဏီ-ပြာ၊ ဓမီဏီ-အဒ္ဓမာဂဓီ။ ဓမ္မနီယ-သီဟိုဠ်။ သီဟိုဠ်၊ဓာန်၊သ္ဝ၊ဟောင်း။)] (၁) အကြော၊ (က) လည်ပင်းကြော။ (ခ) ဆီးကြော။ (၂) လင်းမြွေ။ (စပါးကြီးမြွေ။ : အဘိ၊ဌ၊၃။သ္ဝ။ မြွေ။ အဘိ၊၂။သ္ဝ။ ကျိုင်းကောင်မြွေ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။သ္ဝ။ ကျိုင်းကောင်။ အဘယာ၊ ဓာန်၊သ္ဝ။ ကျ္ဝေပင်၊ ပြောင်း၊ မီးပုလေ့၊ ပြွန်တံ၊ အကြော၊ သွေးကြော၊ လည်ချောင်း၊ လည်ပင်း။ P.S.D.။ အ-ကြော။ ပါဠိ-သီ၊ဓာန်။ အကြော၊သွေးကြော၊ လည်ပင်း၊ သီ၊ဓာန်။ အာရုံကြော၊ အကြော။ A.M.D.။ အကြော၊ နံ့သာတမျိုး၊ နန္ဒင်း။ စိန္တာမဏိ။ အကြော၊ သွေးကြော။ ဟိန္ဒီ၊ ဓာန်။)

(ခ) ဓမနီဟိ သန္ဓတဂတ္တော။ ထေရ၊ဌ၊ ၁။၄၅၉။ ဓမနီသန္ဓတ, ဓမနီသန္ဓတဂတ္ထ-တ္ထိလည်းကြည့်။

(က) ဓမနီ (ထေရ။၂၇၅)နှင့် ကဏ္ဍေ ဓမနီ၊ ကဏ္ဍဓမနီ ဂလဝလယန္တိပိ ဝဒန္တိ။ ထေရ၊ဌ၊၂။ ၉၉။

(ခ) ဝတ္ထိ သောခေတိတိ ဓမနိယော သုဒ္ဓါ (သုဒ္ဓိ) ကရောတိ။ အံ၊ဌ၊၃။ ၇၂။ သာရတ္ထ၊၃။ ၃ဝ၅။

(၂) ဓမနီအဟိ, ဓမနိကဏ္ဍေဝရ, ဓမနိ-ဝဏ္ဏ, ဓမနိသပ္ပ-တ္ထိ ကြည့်။

ဓမ(မ္ဘ)နိကဏ္ဍေဝရ (နာ) [ဓမ(မ္ဘ)နိ+ကဏ္ဍေဝရ] လင်းမြွေသေကောင်။ မယိ ဓမ(မ္ဘ)နိကဏ္ဍေဝရံ ဌိတံ။ အဘိ၊ဌ၊၂။ ၅၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။ ၃၅၃။ (–ခုဒ္ဒက၊ဌ။ ၄၄။ သမ္မော၊ယော။ ၃၄။)

ဓမနိဇာလ (နာ၊ပု) [ဓမနိ+ဇာလ] အကြောကွန်ရက်၊ ကွန်ရက်နှင့်တူသောအကြော။ သရီရေ ပတ္ထရိတ္တာ ဌိတတ္တာ ဇာလသဒိသတော ဓမ-နိဇာလန္တိ ဝုစ္စတိ။ နေတ္ထိ၊မဟာဋ္ဌ၊ပေ။ (–နေတ္ထိ၊ဌ။ ၃ဝ။)

ဓမနီ (နီ) ဇာလာနုသာရ (ပု) [ဓမနီ (နီ)-ဇာလ + အနုသာရ] အကြော ဟူသော ကွန်ရက်သို့ အစဉ်လိုက်ခြင်း၊ အကြော ကွန်ရက်သို့ အစဉ်လိုက်ခြင်း။ ဓမနိဇာလာနုသာ-ရေန သမ္ပဿ ဥပါဒိဏ္ဏသရီရံ ဖရိတ္တာ ဌိတံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။ ၂၅၃။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။ ၅ဝ။ (–အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၆၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။ ၃ဝ၄။ မဟာနိ၊ဌ။ ၂၆၃။ နေတ္ထိ၊ဌ။ ၃ဝ။ မ၊ဌ၊ဝ။ ၇၂။ သမ္မော၊ယော။ ၃ဝ-၉။)

ဓမနိဝဏ္ဏ (ပု) [ဓမနိ+ဝဏ္ဏ] လင်းမြွေ–အသွင် – သဏ္ဌာန်။ ယဒိ ဓမနိဝဏ္ဏေန။ သံ၊ဌ၊ဝ။ ၁၂၃။

ဓမနီသန္ဆတ (တိ) [ဓမနီ+သန္ဆတ] အကြောတို့ဖြင့် ဖြန့်ခင်းအပ်သော၊ ဖြန့်ခင်းအပ်သော အကြောရှိသော (ကိုယ်)။ (အသား, အသွေး နည်း၍ ကွန်ရက် ဖြန့်ထားသည့်အလား အကြောကြီး အကြောငယ်များ ထင်ရှားပေါ်လွင်နေသော ကိုယ်)။ မေနိသန္ဆတာ (ပေတ။ ၁၃၊၁၄၀)တိ နိမ္မံသလောဟိတတာယ သိရာ-ဇာလေဟိ ပတ္ထတဂတ္တာ။ ပေတ၊ဌ။ဖ၃။ (–ဓမ္မ။၇၀။ ဇာ၊၁။၃၀၇။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၄၀၅။ ဇာ၊ဌ၊၄။၃၇၂။)

ဓမနီ(နီ)သန္ဆတဂတ္တ (တိ) [ဓမနီ(နီ)+သန္ဆတ+ဂတ္တ] အကြော ကွန်ရက်တို့ဖြင့် ဖြန့်ခင်းအပ်သော ကိုယ်ရှိသော၊ အကြောပြိုင်းရရှိင်းထနေသော ကိုယ်ရှိသော၊သူ။ ဓမနီသန္ဆတ-ဂတ္တော(ဝိ၊၁။၂၂)တိ ပရိယာဒိန္နမံသလောဟိ-တတ္တာ သိရာဇာလေနေ၀ သန္ဆရိတဂတ္တော။ ဝိ၊ဌ၊၁။၁၀၂။ သာရတ္ထ၊၃။၂၃၄။ (–ဝိ၊၁။ ၁၁၄၊၂၂၀။ ဝိ၊၂။၃၃။ ဝိ၊၃။၇၀။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၁၉၀။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၄၀၅။ ထေရီ၊ဌ။၀၂။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။ဖ၆။ ဇာ၊ဌ၊၂။၂၅၀။ ဇာ၊ဌ၊၅။၂၂၀။ ဇာ၊ဌ၊၆။၀၀။)

ဓမနီသပ္ပ (ပု) [ဓမနီ+သပ္ပ] လင်းမြွေ။ ဩဟာ-ရိယမာနမ္ပိ သုခေနေ၀ ဩတရတိ နီလသပ္ပ-ဓမနီသပ္ပ ဒါဋိနံ ဝိသံ ဝိယ။ အံ၊ဌ၊၂။၃၂၅။

ဓမနီအဟိ (ပု) [ဓမနီ+အဟိ] လင်းမြွေ။ (စပါးကြီးမြွေ၊သူ။) ဂူထကူပေ ပတိတ္တာ ဌိတောဓမနီအဟိ ဝိယ ဒုဿီလပုဂ္ဂလော။ အဘိ၊ဌ၊ ၃။ဖ၉။

ဓမန္တ[1] (တိ) [ဓမ+အန္တ။ (ဓမန်-သံ၊ ဓမ်တ-ပြာ, အဒ္ဓမာဂမိ)] မှုတ်သော၊ သူ။ (က) ခရွသင်းမှုတ်သော၊သူ။ (ခ) ထန်းရွက်တပိုး–ပီပီ – မှုတ်သော၊သူ။ (ဂ) မီးမှုတ်သော၊သူ။ (ဃ) ဖိုထိုး – ဖိုဆွဲ – သော၊သူ။ (ဃ) ဓမန္တော သဗ္ဗဒေ၀သံ၊ အ၀န္ဒိ ဗောဓိ-မုတ္တမံ။ အပ၊၂။၁၇။ သခ်ိ ဓမန္တောပိ။ သံ၊ဌ၊၃။၁၄၂-၃။ (ခ) တံ ဓမန္တာ ကိဉ္ဇန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၂၀၅။ ဒီ၊ဌ၊၁၊၈၃။ မဟာနိ၊ဌ။၃ဖ၂။ (–သာရတ္ထ၊၂။၃၃၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၇။ သီ၊ဋ္ဌ၊ သစ်၊၁။၃ဖ၁။) (ဂ) နာဋ္ဌကာယ ဓမန္တော အဂ္ဂိ ဂါဟာ့ပေယ္ယု။ အံ၊ဌ၊၂။၂၂၉။ အဂ္ဂိ ....မုခ၀ါတေန မေန္ဓော့ သမုဋ္ဌာပေတိ။ ဇာ၊ ဌ၊၁။၁၃၉။ (ဃ) တာလ၀ဏ္ဏေဟိ ဗီဇန္တာ ဘဿာဟိ ဓမန္တာ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁၉၄။

ဓမန္တ[2] (နာ) [ဓမ+မာန။ မာန အန္တ-ပြန်။] မှုတ်ခြင်း၊ အသံမြည်အောင်ပြုခြင်း။ ဓန္တ (၂)-ကြည့်။

ဓမန္တီ (ကြို) [ဓမ+အ+အန္တီ] (၁) မှုတ်ကုန်၏။ (၂) ထွေးသုတ်ကုန်၏။ (၁) ဓမတိ (၁)-ကြည့်။ (၂) ဓမတိ (ဖ)-ကြည့်။

ဓမမာန (တိ) [ဓမ+အ+မာ့နု။ ဓမ+ယ+မာ-နု။ ထီ-ဌ ဓမမာနာ။ (ဓမမာဏ-ပြာ)] (၁) မှုတ်သော၊သူ။ (က) ခရွသင်းမှုတ်သော၊သူ။ (ခ) ပတ္တမြားပြွေမှုတ်သော၊သူ။ (ဂ) ပိုးရည်မြူးမှုတ်သော၊သူ။ (၂) မှုတ်–ထိုး–ဆွဲ–အပ်သော (ဖာ့ဖို-စသည်)။ (၃) မီးမြှိုက်အပ်–မီးပူစေအပ်–မိုက်ထုတ်အပ်–သော (သံ,ရွှေ-စသည်)။

(၁) (က) သက္ကော ဒေ၀ရာဇာ ဝိဇ-ယုတ္တရသခ် ဓမမာနော အဋ္ဌာသိ။ အပ၊ဌ၊၁။ ဂ၆။ ဗုဒ္ဓ၀ံ၊ဌ။၃၃၇။(ခ) မဏိ၀ံသံ ဓမမာနော ဝိယ ဝိရ၀ိ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၄၄။ မ၊ဌ၊၃။ဖ၃။ (ဂ) အဂ္ဂိ ပဟာယ ခဇ္ဇော့ပနကံ ဓမမာနာ ဝိယ ဘူတဗလိ ကုရုမာနာ အာဟိဏ္ဍတိ။ သံ၊ဌ၊ ၁။၁ဂ၉။ (၂) ကမ္မာရဂဂ္ဂရိယာ ဓမမာနာယ အဓိမတ္တော သဒ္ဒေါ ဟောတိ။ မ၊၂။၂ဂ၅။ ဓမမာနာယာ(သံ၊၁။၁၀၇)တိ ဓမိယမာနာ-ယ၊ တံ ပန ယသ္မာ ဘဿ၀ါတေဟိ ပူရိတံ နာမ ဟောတိ။ တသ္မာ "ဘဿ၀ါတေန ပူရိ-ယမာနာယာ"(သံ၊ဌ၊၁။၁၅၉)တိ ဝုတ္တံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၀ဖ။ (–ဝိ၊ဌ၊၂။၃၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၂၇။

သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၃၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊ ၁။ ၃၃၇။) (၃) ဓမ္မာန(ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၆ ၂။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၄၂) ဣတိ တာ-ပယမာနံ၊ တာပနဋ္ဌေတ္ထ ဂဂ္ဂရိယာ ဓမ္မာပန-သိသေန ဝဒတိ။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၃။ ၆၀။ သံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၄၂၅။

ဓမ္မာနုဇ္ဇေပနကသရီက္ခတာ (ထီ) [ဓမ္မာန+ဇ္ဇေပနက+သရီက္ခ+တာ] မှုတ်အပ်သော–ပိုးရည်မြူး–ပိုးမြေမြူး–ပိုးစုန်းကြူး–ပိုးစိမ်းဖြူ–နှင့် တူသည်၏ အဖြစ်။ အဂ္ဂိသညာယ ဓမ္မာနုဇ္ဇေပနကသရီက္ခတံ .... ဒယော တ္ဌာ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၅၈။

ဓမ္မယတိ (ကာ၊ ကြို) [ဓမ်+ဏယ+တိ] မြည်စေ၏၊ မှုတ်တတ်၏။ ဓမ္မာပေတိ-ကြည့်။

ဓမ္မယန္တ (တိ) [ဓမ်+ဏယ+မာန။ မာန-ကို အန္တ-ပြန်။ ထီ-၌ ဓမ္မယန္တီ] (၁) မြည်စေအပ်–မှုတ်စေအပ်–မှုတ်အပ်–သော (ခရှသင်း-စသည်)။ (၂) လေထွက်စေ–မှုတ်–ထိုး–ဆွဲ–အပ်သော (ဖာ:ဖို-စသည်)။ (၁) သခ်ီ-သု ဓမ္မယန္တေသု၊ သကဂေဟေ ရမာမဟံ။ အပ၊ ၁။ ၄၂၂။ (၂) ဓမ္မာနာယာတိ ဓမ-ယန္တီယာ၊ ဝါတံ ဂါဟာပေန္တီယာတိ အတ္ထော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊ ၁။ ၃၃၇။

ဓမ္မယိတ္ဝာ (ကြို၊ ဝိ) [ဓမ်+ဏယ+တ္ဝာ] မှုတ်၍၊ အသံမြည်အောင်ပြု၍။ တံ (သခ်ီ) ဓမ္မယိတ္ဝာ ဘတော သဒ္ဒပဝတ္တကော။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၄၀၄။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၄၃၃။

ဓမ္မာပနသိသ (ပု) [ဓမ္မာပန+သိသ] မှုတ်စေခြင်းဟူသော–အဦး–ပဓာန၊ အဦး–ပဓာန–ဖြစ်သော မှုတ်စေခြင်း။ ဓမ္မာန (၃)-ကြည့်။

ဓမ္မာပေတိ (ကာ၊ ကြို) [ဓမ်+ဏာပေ+တိ] မှုတ်–အသံမြည်အောင်ပြု–စေ၏။ သခ်ီ ဓမ္မတိ, ဓမ္မာပေတိတိ ဝါ သခ်ီဓမ္မော။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။ ၃၅၄။ ဟေဋ္ဌာသယနေ သခ်ီဓမ္မကေ နိသိဒါပေတ္ဝာ ကေပ္ပယာရေနေဝ သခ်ေ ဓမ္မာပေန္တိ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၆။ ဂ။ သခ်ီ ဓမ္မယတိ။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၄ဝ၄။ ဘေရိ-ယော ဒိန္နိမာနိ စ ဓမ္မေန္တု။ ဇာ၊ ၂။ ၂၂ဝ။ ခရမုခါနိ ဓမ္မေန္တု။ ဇာ၊ ၂။ ၃၇၁။

ဓမ္မာပေန္တိ (ကာ၊ ကြို) [ဓမ်+ဏာပေ+ အန္တိ] မှုတ်–အသံမြည်အောင်ပြု–စေကုန်၏။ ဓမ္မာ-ပေတိ-ကြည့်။

ဓမ္မာပေတ္ဝာ (ကာ၊ ကြို၊ ဝိ) [ဓမ်+ဏာ့ပေ+တ္ဝာ] မှုတ်စေ၍။ အဂ္ဂိ ဒတ္ဝာ ခဒိရင်္ဂါရဏာသိန် ယောဇာပေတ္ဝာ သမ္ဘရတ္ထိ ဓမ္မာပေတ္ဝာ။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၂၉။

ဓမိ (ကြို) [ဓမ်+ဣ] မှုတ်ပြီ၊ ခံတွင်းလေဖြင့်–ဖောက်ထွင်း–တွန်းကန်စေ–ပြီ။ ဓမတိ (၁)-ကြည့်။

ဓမိတုံ (ကြို၊ ဝိ) [ဓမ်+တုံ] မှုတ်ခြင်းငှါ။ မဟာ-ရာဇ အဂ္ဂိနာ အတ္ထေ သတိ ခဇ္ဇောပနကံ ဓမိတုံ နဝဋ္ဋတိ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၆။ ၂၁၄။

ဓမိတ္ဝာ (ကြို၊ ဝိ) [ဓမ်+တ္ဝာ။ (ဓမိတ္ဝာ-သံ)] မှုတ်၍။ ဥပလာပေတ္ဝာတိ ဓမိတ္ဝာ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄ဝ၀။ တေ သခ်ီ ဓမိတ္ဝာ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃ဝ၂။ (–မ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၂၅။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၆ဝ။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၆၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁ဝ၀။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁ဂ၇။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။ ၁၁၁။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။ ၃၅၄။ အံ၊ ဋီ၊ ၃။ ၃၃၄။)

ဓမိယမာန (တိ) [ဓမ်+ယ+မာန] (၁) မှုတ်အပ်သော (ခရှသင်း-စသည်)။ (၂) မှုတ်–ထိုး–ဆွဲ–အပ်သော (ဖာ:ဖို-စသည်)။ (၁) သကိ ဝါတံ ဂါဟာပေတ္ဝာ ဓမိယမာနော စတ္ဌာရော မာသေ သဒ္ဓံ ကရိတ္ဝာ နိဿဒ္ဓေါ ဟောတိ။ အပ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ဂ၆။ (၂) ဓမ္မာန (၂)-ကြည့်။

ဓမ္မေ (ကြို) [ဓမ်+အ+ယျ]တီးရာ၏။ ဓမတိ-(၂)-ကြည့်။

ဓမ္မတမ္ဘ (တိ) [ဓမ+ဏော+တမ္ဘ] တီးအပ်–အသံမြည်အောင် ပြုအပ်–သော။ တန္တိနံ ဗန္ဓနာယ စေဝ ဥပ္ပီဍနာယ စ ဓမ္မတမ္ဘာ ဝေဒ္ဒကာ။ ဒီ၊ဌီ၊၂။၂၄၇။

ဓမ္မတိ (ကြိ) [ဓမ+ဏော+တိ] မှုတ်၏။ ဓမတိ (၁)-ကြည့်။

ဓမ္မတ္ဘာ (ကြိ၊ဝိ) [ဓမ+ဏော+တ္ဘာ] (၁) အသံမြည်စေ၍၊ မှုတ်၍။ (၂) လေထွက်စေ၍၊ မှုတ်၍။ (၁) သင်္ခ ဓမ္မတ္ဘာ သင်္ခသဒ္ဒေနေဝ ပူဇေသိ။ အပ၊ဌ၊၂။၁၂၀။ (၂) ကဏ္ဏေ ဓုမေတ္ဘာတိ ကဏ္ဏေ ဓမ္မတ္ဘာ။ သံ၊ဌီ၊၂။ ၁၀၈။

ဓမ္မန္တ (တိ) [ဓမ+ဏော+အန္တ] (၁) အသံမြည်စေသော၊ မှုတ်သော၊သူ။ (၂) ပျက်စီးစေသော၊ မှုတ်–ထုတ်–ဖျက်ဆီး–သော၊ သူ။ (၃) မီးမှုတ်သော၊သူ။ (၁) ဓမ္မေန္တော ဓမ္မသခ်ီ။ မိလိန္ဒ။၂၀။ သခ်ေ ဓမ္မန္တာ။ ဇာ၊ဌ၊၂။၁၀၀။ (၂) ဝိဓမတိတိ ဓမ္မေန္တော ဝိယ နာသေတိ။ သံ၊ဌ၊၃။၁၄၄။ (၃) အင်္ဂါ-ရေ ပက္ခိပိတ္တာ အင်္ဂီ ဒတ္တာ နာဠိကာယ ဓမ္မေန္တော။ မ၊ဌ၊၄။၂၁၀။(–အံ၊ဌီ၊၁။၁ဖ၂။)

ဓမ္မန္တိ (ကြိ) [ဓမ+ဏော+အန္တိ] မှုတ်ကုန်၏။ ဓမတိ (၁) ကြည့်။

ဓမ္မန္တု (ကြိ) [ဓမ+ဏော+အန္တု] မြည်စေကုန်လော့၊ မှုတ်ကုန်လော့။ ဓမာပေတိ-ကြည့်။

ဓမ္မယ္ယ (ကြိ) [ဓမ+အ+ယ္ယ]တီးရာ၏။ ဓမတိ (၂)-ကြည့်။

ဓမ္မာ (ပုဒ်နာ) [ဓရ+ရမ္မ။ ကစ္စည်း။ ၅၃၁။ ကမ္မဂ္ဂဟဏတော ဘာဝ-ကမ္မေသု တေတ္ထ ဝေဒိယော။ အကတ္ထရိပိ ဟောတိတိ၊ ကာရကေ ရမ္မပစ္စယော။ ရ။၅၈။ ယထာ-နုသိဋ္ဌံ ပဋိပဇ္ဇမာနေ စတူသု အပါယေသု အပတမာနေ သတ္တေ ဓာရေတီတိ ဓမ္မော၊ ဓရတိ တေနာတိ ဝါ ဓမ္မော။ နိတိ၊ သုတ္တ။ ၁၁၃။ ကတ္ထရိယေဝ ဘာဝတိတိ သက်အပနေတုံ ဘာဝကမ္မေသူတိ တ္ထေ ရမ္မပစ္စယန္တံ ကမ္မဂ္ဂဟဏံ နိဒဿိတံ။ တေန ဝုတ္တံ 'အကတ္ထ-ရိပိ ကာရကေ ဟောတေဝါ'တိ ဝုတ္တံ။ ရ။ဌ။ ၅၈၉။ ဓု=ဓူ+ရမ္မ။ ပါပကေ အကုသလေ ဓမ္မေ ဓုနာတိ ကမ္ပေတိ ဝိဓွံသေတီတိ ဓမ္မော-တိ ဓူဓာတုဝသေနပိ နိဗ္ဗစနံ ဝဒန္တိ။ နိတိ၊ ဓာ။၃၃၇။ ဓရ+မ။ ဏ္ဍာဒိ။၁၃ဖ။ (ဝိ၊ဌ၊ ၁။၁၄၁။ ဒီ၊ဌ၊၁။၉၂။ မ၊ဌ၊၁။၁၈၊၁၃၅။ အဘိ၊ဌ၊၁။၈၁။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၁၇။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၁၄။ ဥဒါန၊ဌ။၂ဖ၁။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၃၄၊၂၁၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၁၅၊၁ဖ။ဇာ၊ဌ၊၃။ ၂၇၂၊၃၄ဖ။ နေတ္တိ၊ ဌ။၄၁။ ဒီ၊ဌီ၊၁။၁၃၂၊၁၃၃။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။ ၃၇၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌီ၊၂။၁၇၁။ ဝိဘာဝနီ။၇၂။ ခ၁န်။ ခ၁န်၊ဌီ။၇၈၄-စသည်တို့၌ ဓမ္မပုဒ်၏ ဝစနတ္ထ, ပုဒ်ပြီးပုံ, ဟောနိုင်သော အနက်များ အသီးအသီး လာရှိကုန်၏။) (ဓမ်-သံ၊ ဓမ္မ-ပြာ, အဒ္ဓမာဂဓီ။)]

(၁) သဘော၊ (က) ပရမတ္ထအားဖြင့် ထင်ရှားရှိသော သဘော။ (ခ) မဖောက်မပြန်–မှန်ကန်–သော သဘော။ (၂) ပရိယတ်၊ (သင်ယူအပ်သော ဝိနည်း, အဘိဓမ္မာ, သုတ္တန်)။ (၃) ပညာ။ (၄) (က) အသင့်၊ ယုတ္တိ၊ သင့်လျော်သောအကြောင်း။ (ခ) မင်, ဖိုလ်, နိဗ္ဗာန်။ (၅) သစ္စာ ၄-ပါး။ (၆) ပကတိ၊ မူလ–ပင်ကိုယ်–သဘော။ (၇) ဘုန်း၊ ကုသိုလ်၊ ကောင်းမှု။ (၈)(က) သီအပ်သော–သီစရာရှိသမျှ–တရား။ (ခ) သခ်ါရ, ဝိကာရ, လက္ခဏ, နိဗ္ဗာန်, ပညတ် ဟူသော ဥ ယျခံတရား ၅-ပါး။ (၉) ဂုဏ်၊ ဂုဏ်တော်၊ ကျေးဇူးတော်။ (၁၀) အစဉ်အလာအကျင့်။ (၁၁) တည်ကြည်ခြင်း၊ သမာဓိ။ (၁၂) ကုသိုလ်ကမ္မပထတရား ၁၀-ပါး။ (၁၃) အာ-ပတ်။ (၁၄) အကြောင်း၊ ကာရဏ။ (၁၅) သိက္ခာပုဒ်။ (၁ဖ) တရားတော်၊ ဒေသနာ။

(၁၇) အကြောင်း၊ ဟိတ်။ (၁၈) တရား စ္ဆရိုမ္ဘ၊ အငြင်းပွါးမှု၊ တရားတွေ့မှု။ (၁၉) တရားကျမ်းဂန်။ (၂၀) အစဉ်အလာ။ (၂၁) (က) အာရုံ။ (ခ) ဓမ္မာရုံ။ (၂၂) မှားယွင်းသောအယူ၊ အယူမှား။ (၂၃) ပရမတ္ထ-သဘောတရားတို့ကို – ဆောင်တတ် – မှတ်တတ် – သော အမှတ်အသား။ (၂၄) (က) ကာမဝိတက်အစရှိသော အကြံအစည် ဝိတက် ၃-ပါး။ (ခ) ကာမဝိတက်အစရှိသော အကြံအစည် ဝိတက်ကြီး ၉-ပါး။ (၂၅) တရားဆုံးဖြတ်ခြင်း၊ တရားဆုံးဖြတ်မှု။ (၂၆) (က) ပစ္စုပ္ပန်အတ္တဘော။ (ခ) အတ္တဘောတို့ – တည်ရာ – ဖြစ်ရာ – အခါ။ (၂၇) စဉ်းတီတုံး။ (၂၈) သဲ၊ သဲသောင်ပြင်။ (၂၉)(က) တန်ခိုးအာနုဘော်။ (ခ) ပြီးစီးခြင်း။ (ဂ) ကြီးပွါး – ပြည့်စုံ – ခြင်း။ (၃၀) ဟုတ်မှန် – ထင်ရှား – သော ဝတ္ထု။ (၃၁) ပညတ်ခြင်း (သိစေခြင်း)။ (၃၂) ဖောက်ပြန်ခြင်း (ဖောက်ပြန်တတ်သော သဘော)။ (၃၃) ဝိနည်းကံ (ရဟန်းသံဃာတို့ ဝိနည်း ဥပဒေ အလျောက် ပြုအပ်သော အမှု)။ (၃၄) ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်-စသည် ရေးသားထားသည့် ပေ (ကြေးပြား, ရွှေပြား, ငွေပြား, စာအုပ်-စသည်)။ (၃၅) အတိုင်းအရှည်ရှိသော စကား၊ (အတိုင်းအရှည်ကိုသိ၍ ပြောဆိုအပ်သောစကား)။ (၃၆) နှိုင်းယှဉ်ကြောင်း ဥပမာနဝတ္ထု (ဂုဏ် ဝိသေသန အပမာန)။ (၃၇) လေး။ (၃၈) သုတ္တန်ပိဋကတ်။ (၃၉) သုတ္တန်ပိဋကတ် (နှင့်) အဘိဓမ္မာပိဋကတ်။ (၄၀) ပါဠိ။ (၄၁) တရား၊ (က) လောကုတ္တရာ ၉-ပါးတရား။ (ခ) ဗောဓိပက္ခိယတရား။ (ဂ) သတိပဋ္ဌာန်တရား။ (ဃ) ပါရမီတရား။ (င) ကုသိုလ် အကုသိုလ်တရား။ (စ) သုစရိုက်တရား။ (ဆ) နိဗ္ဗာန် – ပရမတ် – တရား။ (ဇ) မင်းကျင့်တရား။ (စျ) ၅-ပါးသီလ တရား။ (ည) အာဇီဝပါရိသုဒ္ဓိသီလတရား။ (ဋ) သရဏဂုံ တရား။ (ဌ) ဆုံးဖြတ်ကြောင်း တရား။ (ဍ) လေးကမ္ဘာ ဂ-ပါး တရား။ (ဎ) ဩဝါဒအနုသာသနီတရား။ (ဏ) ပရိယတ် တရား။ (တ) ပဋိပတ်တရား။ (ထ) ပဋိဝေဓ တရား။(ဒ)ပရိယတ်(နှင့်)ပဋိဝေဓတရား။(ဓ) ပဋိပတ်,(နှင့်)ပဋိဝေဓတရား။ (နဝ) ပရိယတ်, ပဋိပတ်, ပဋိဝေဓ တရား။ (ပ) သောတာ ပတ္တိမဂ် တရား။ (ဖ) အရဟတ္တမဂ် တရား။ (ဗ) အဋ္ဌင်္ဂိကမဂ်တရား။ (ဘ) မဂ် ၄-ပါး, ဖိုလ် ၄-ပါး တရား၊ မဂ်, ဖိုလ် တရား။ (မ) ဝိပဿနာဉာဏ်။ (ယ) ပါရမီတော်ကို စိစစ်ဆင်ခြင်ကြောင်း တရား။ (ရ) ပစ္စက္ခဉာဏ် (ကိုယ်တွေ့ဉာဏ်)။ (လ) သမ္ဘည္ဟတဉာဏ်။ (ဝ) စုံစမ်း – ဆင်ခြင် – စိစစ် – တတ်သော ဉာဏ်။ (သ) နာယူတတ်သော ပညာ။ (ဟ) ဆွမ်းခံ – အကျင့် – ဝတ်။ (ဠ) စကြာမင်းကျင့်ဝတ်။ (အံ) မိတ်ဆွေကျင့်ဝတ်။

(၄၂) ဘုရား။ (၄၃) ဘုရား,တရား, သံဃာ (ရတနာ ၃-ပါး)။ (၄၄) ကိလေ-သာနည်းပါးသော ဝေနေယျသတ္တဝါ။ (၄၅) ကောင်းမှုပြုသူ။ (၄၆) တရားကျင့်သူ။ (၄၇) ဆရာတပါးကို ရည်ရွယ်၍ ရှင်ရဟန်းပြုသူ။ (၄၈) တခုသောဂိုဏ်း၌အကျုံးဝင်သူ။ (ဓာ)(၄၉) တရားရှိသော၊တရားမှမကင်းကွာသော။ (၅၀) ဓမ္မအမည်ရှိသော၊ (က) ဘုန်းတော်။ (ခ) နတ်သား။ (ယင်းသည် ဂေါတမဘုရား အလောင်းအလျာ နတ်သားဖြစ်သည်။ ဇာ၊၁၆၊၄။ဝ၀ခ-၅။) (ဂ) ဘီလူး။ (ဃ) ပြာသာဒ်(မဟာသုဒဿနမင်း၏ စံနန်းတော် ဓမ္မပြာသာဒ်)။ (င) ဝင်။ (ယင်းသည် အင်္ဂုတ္တရနိကာယ် ဒုကနိပါတ် ၉-ခုမြောက် သောဝင် ဖြစ်သည်။အံ၊၁။ဂ၁-၂။D.P.လည်း ကြည့်)။ (စ)သုတ်။ (ဆ) ဇာတ်။ (ဇ)သဒ္ဒါ။

(၅၁) ဓမ္မာမည်သော၊ (က) ရေကန်။ (မဟာသုဒဿနမင်း၏ စံနန်းတော် ပြာသာဒ် ရှေ့ရှိ ရေကန်)။ (ခ) ထေရီမ (အတ္ထဒဿီ

ဘုရားရှင်၏ လက္ခ်ာတော်ရံ တပည့်မ ဓမ္မာ ထေရီမ)။ (ဂ) အမျိုးသွီး (ကာသိတိုင်း ကိုကိမင်း၏သွီး ဓမ္မာအမျိုးသွီး)။ (ဘာသာ၊ ကောင်းမှု၊ ကုသိုလ်၊ ဝတ်တရား၊ ဖြောင့်မှန်ခြင်း၊ ဘုရား တရား ကြည်ညိုခြင်း၊ ဓမ္မတာ အမျိုးအစား၊ အလေ့အကျင့်၊ ဆန္ဒပြုခြင်း၊ ဝိညာဉ်-စသည်။ P. S. D.။ တင့်တယ်သော အမှု၊ ကောင်းမှု၊ ပင်ကိုယ်သဘော၊ ဂုဏ်၊ ပရိယာယ်၊ တည်ကြည်ခြင်း၊ လေး၊ ဓမ္မမည်သော ဂျိန်း ရဟန်း-စသည်၊ ပြာ၊ ဓာန်။ မှန်ကန်ခြင်း၊ ဥပဒေ၊ အသိဉာဏ်၊ တာဝန် ဝတ်တရား၊ မှုရင်းအကြောင်း၊ ကောင်းကျိုး၊ အခိုက်အတန့်၊ ကောင်းသော အပြုအမှု၊ သိမှတ်ဖွယ်ရာဝတ္ထု၊ သမာဓိ၊ ဂုဏ်၊အရှိအသေပြု၍ နှုတ်ဆက်ခြင်း။ သီဟိုဠ်၊ ဓာန်။ အမြတ်၊ နည်းနာနယ၊ ဥပဒေ၊ ယဇ်၊ မည္ဇဉ်းဆဲခြင်း-စသည်။ ဟိန္ဒီ၊ ဓာန်။)

(၁) သဘော၊ (က) ပရမတ္ထအားဖြင့် ထင်ရှားရှိသောသဘော။ (ခ) မဖောက်မပြန် —မှန်ကန်—သောသဘော။ ဓမ္မာတိ သဘာ-ဝါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၀၄။ (က)= ဘဝနံ ပရမတ္ထ-တော ဝိဇ္ဇမာနတာ ဘာဝေါ၊ သဟ ဘာဝေ-နာတိ သဘာဝါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၃၄။ (ခ) သဘာဝေါ အဝိပရီတတ္ထော။ ဓာန်၊ဋီ။၂၀၄။ ဓမ္မေနာ (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၂၀)တိ ယထာဘူတ-သဘာဝေန။ ဇာ၊ဋီ၊၁။၄၆၀။ မေဃဂုဏ(ဝိမဝံ-နာ၊ဋ္ဌ။၃၃၁), ဓမ္မာဘိလာပ (အဋ္ဌသာ၊ယော။ ၂၆)တို့လည်း ကြည့်။ (၂) ပရိယတ်၊(သင်ယူ အပ်သော ဝိနည်း, အဘိဓမ္မာ, သုတ္တန်)။ ဓမ္ম-ဿာ(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၀)တိ ပရိယတ္တိဓမ္မဿ။ သာ-ရတ္ထ၊၁။၃၂၄။ (=ပရိယတ္တိ ပရိယာပုဏိတမ္ပာ ဝိနယာဘိဓမ္မသုတ္တန္တာ။ ဓာန်၊ဋီ။၂၀၄)။ (၃) ပညာ။ ဓမ္မောတိ ပညာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄။ (၄) (က) အသင့်၊ ယုတ္တိ၊ သင့်လျော်သော အကြောင်း။ ဓမ္မေနာတိ ဉာယေန။ မ၊ဋီ၊၃။ ၁၄၂။ (ခ) မဂ်ဖိုလ်နိဗ္ဗာန်။=သပဋိပဒါ ဝါ မဂ္ဂါဒယော။ ဓာန်၊ဋီ။၂၀၄။ (၅) သစ္စာ ၄-ပါးတရား။ ဓမ္မောတိ စတုသစ္စဓမ္မော။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၂။၅၅။ ဓမ္မစက္ခု (အဋ္ဌသာ၊ယော။၁၅၆) လည်းကြည့်။ (၆) ပကတိ၊ မူလ၊ ပင်ကိုယ် သဘော။ ဓမ္မော ဟိ ပဌမပ္ပတ္တိဝသေန ပကတိ နာမ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂။ (၇) ဘုန်း၊ ကုသိုလ်၊ ကောင်းမှု။ ဓမ္မာနီ (ပေတ။၁၉၁) တိ... ပုညာ ကမ္မေ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၂၂၆။ ဓမ္မကိစ္စန္တိ ပုညကရဏီ-ယံ။ဓမ္ম-သဒ္ဒေါ ဟေတ္ထ ပုညဝါစကော။ ပါစိတ်၊ ယော။ ၁၅၂။ ပုညံ ဓမ္ममနိတ္ထိယံ။ ဓာန်။၀၅။ (၀) (က) သိအပ်သော – သိစရာရှိသမျှ – တရား။ ဓမ္မံ စညာသိတိ သဗ္ဗဉ္ဉေ ဥယျဓမ္မံ အညာသိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၅။ (ခ) သခ်ါရ ဝိကာရ လက္ခဏ နိဗ္ဗာန် ပညတ်-ဟူသော ဥေ ယျေခံ တရား ၅-ပါး။=ဥေ ယျေ သခ်ါရ-ဝိကာရ လက္ခဏ နိဗ္ဗာန ပညတ္တိဝသေန ပဉ္စ-ဝိဓေ ဥေ ယျေ။ ဓာန်၊ဋီ။၂၀၄။ (ဂ) ဂုဏ်၊ ဂုဏ်တော်၊ ကျေးဇူးတော်။ ဓမ္မော်တိ ဗုဒ္ဓ-ဂုဏေဟိ။ မ၊ဋီ၊၃။၂၆၀။ (၁၀) အစဉ် အလာ၊ အကျင့်။ ဓမ္မော နာမ ပဝေဏီအာ-ဂတံ စာရိတ္တံ။ မ၊ဋီ၊၁။၅၀။

(၁၁) တည်ကြည်ခြင်း၊ သမာဓိ။ ဓမ္မော-တိ သမာဓိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၂။ (၁၂) ကုသိုလ် ကမ္မပထတရား ၁၀-ပါး။ ဓမ္မန္တိ ဒသကုသလ-ကမ္မပထဓမ္မံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃။ (၁၃) အာပတ်။ ဓမ္မာတိ အာပတ္တိယော။ ကခ်ီ။၁၀၄။ (၁၄) အကြောင်း၊ ကာရဏ။ ဓမ္မေနာတိ ယုတ္တေ-နေ၀ ကာရဏေန။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၁၂။ ဓမ္မေနာ-(ဇာ၊၁။၂၅၂)တိ သမေန ကာရဏေန။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၀၅။ ဓမ္မေနာတိ ဧတ္ထ ဓမ္ম-သဒ္ဒေါ ကာရဏတ္ထော။ ဇာ၊ဋီ၊၁။၄၂၄။ (၁၅) သိက္ခာပုဒ်။ ဓမ္မာတိ သိက္ခာပဒါနိ။ ပါတိ၊ ပဒတ္ထ။၁၅၆။ (၁၆) တရားတော်၊ ဒေသနာ။ ဓမ္မန္တိ ဒေသနာ။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၃၂။ (၁၇) အကြောင်း၊ ဟိတ်။ ဓမ္မောတိ ဟေတု။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၂၃။ (၁၈) တရားစံ့ဆိုမှု၊

အခြင်းပွါးမှု၊ တရားတွေ့မှု။ ဓမ္မံ စရန္တော (ဝိ၊နိ၊ စ္စယ။၁၅၁-၂)တိ အဋ္ဌ ကရောန္တော။ ယင်းဌ။(၁၉)တရားကျမ်းဂန်။ဓမ္မသာ ကောဝိ-ဒေါတိ တဒတ္ထဇောတကေ ဂန္ဓေ ကုသလော။ ဇာ၊ဌ၊၃။၃၁၉။ (၂၀) အစဉ်အလာ။ သာဓုနံ ဗောဓိသတ္တာနံ ဓမ္မံ ပဝေဏိ.. အနု အနု ကမန္တော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌီ၊၁။၂၈၃။

(၂၁) (က) အာရုံ။ ဓမ္မာတိ အာရမ္မဏံ။ သံ၊ဌ၊၃။၅။ (ခ) ဓမ္မာရုံ။ ဓမ္မာ(သံ၊၂။၂၃၇)-တိ တေဘူမကဓမ္မာရမ္မဏံ။ သံ၊ဌ၊၃။၂။ ဓမ္ম-(ရှု။ ၂၉၂)နှင့် ဓမ္မာရမ္မဏံ။ ယင်း-ဌီ။ ဓမ္မာရမ္ম-ဏ-လည်း ကြည့်။ (၂၂) မှားယွင်းသော အယူ၊ အယူမှား။ ဓမ္မာ(သုတ္တနိ။၄၀၁)တိ ဒိဋ္ဌိယော။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၃၇။ (၂၃) ပရမတ္ထ-တရားတို့ကို–ဆောင်တတ်–မှတ်တတ်–သော အမှတ်အသား။ တတ္ထ ဣမေ ဓမ္မာ ကုသ-လာ, ဣမေ ဓမ္မာ အကုသလာတိအာဒိနာ တေ အတ္ထေ ယာထာဝတော ဓာရဏတော ဥပဓာရဏတော ဓမ္မော၊ သညာ။ သံ၊ဌီ၊၁။ ၃၂၇။ (၂၄) (က) ကာမဝိတက် အစရှိသော အကြံအစည် ဝိတက် ၃-ပါး။ (ခ) ကာမ ဝိတက် အစရှိသော အကြံအစည် ဝိတက်ကြီး ၉-ပါး။ ဓမ္မေတိ တေယေဝ ကာမဝိတက္ကာ-ဒယော သဗ္ဗေပိ ဝါ နဝ မဟာဝိတက္ကေ။ မ၊ ဌ၊၁။၈၅။ (၂၅) တရားဆုံးဖြတ်ခြင်း၊ ဘရား ဆုံးဖြတ်မှု။ ဓမ္မံ စရန္တောတိ ဘိက္ခုသံဃော ဝါ ရာဇကုလေ ဝါ ဝိနိစ္ဆယံ ကရောန္တော။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၂၉၅။ (၂၆) (က) (ပစ္စုပ္ပန်)အတ္ထတော။ (ခ) အတ္ထတောဓ–တည်ရာ–ဖြစ်ရာ–အခါ။ (ဂ) (ခ) ဒိဋ္ဌေ ဓမ္မေတိ ဣမသ္မိ ယေဝ အတ္ထဘာဝေ။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ၂၃၆။ (ခ) ဒိဋ္ဌေ ဓမ္မေသဝိပါကော (သံ၊၁။၃၁) တိ တသ္မိ နိဗ္ဗတ္တဘာဝနေ ဒိဋ္ဌေ ဓမ္မေ သေ ဝိပါကော။ သံ၊ဌ၊၁။၈၅။ ဒိဋ္ဌေ ဓမ္မေတိ ပစ္စက္ခေ အတ္ထ-ဘာဝေ။ သာရတ္ထ၊၁။၁၉၂။ (၂၇) စဉ်းတီ ထုံး။ ဓမ္မဂဏ္ဌိကာ (၁)-ကြည့်။ (၂၈) သံ၊ သံသောင်ပြင်။ ဖိယာရိတ္ထံ ဓမ္မနီ (သံ၊၁။ ၁၀၄)တိ ဓမ္မံ ဝုစ္စတိ ဝဏ္ဏု။ သံ၊ဌီ၊၁။ ၂၀၂။ (၂၉) (က) တန်ခိုး၊ အာနုဘော်။ (ခ) ပြီးစီးခြင်း။ (ဂ) ကြီးပွါး–ပြည့်စုံ– ခြင်း။ စတူဟိ အစ္ဆရိယဓမ္မေဟိတိ....စတူဟိ အစ္ဆရိ-ယသဘာဝဘူတာဟိ ဣဒ္ဓီဟိ။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၂။ ၂၂၉။ (၃၀) ဟုတ်မှန်– ထင်ရှား– သော ဝတ္ထု။ ဓမ္မောတိ ဘူတံ ဝတ္ထု။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။၁၇၅။ ဓမ္မေနာတိ ဘူတေန ဝတ္ထုနာ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၁၇၃။

(၃၁) ပညတ်ခြင်း (သိစေခြင်း)။ ဓမ္ম-သဒ္ဒေါ....ပညတ္တိဓမ္မာ နိဗ္ဗတ္တိဓမ္မာ အဓိဝစန-ဓမ္မာတိအာဒီသု ပညတ္တိယံ။ ပဋ္ဌသံ၊ဌ၊၁။၁၇။ (၃၂) ဖောက်ပြန်ခြင်း (ဖောက်ပြန်တတ် သော သဘော)။ ဓမ္မသဒ္ဒေါ.... ဇာတိဓမ္မာ ဇရာဓမ္မာ မရဏဓမ္မာတိအာဒီသု ဝိကာရေ။ ပဋ္ဌသံ၊ဌ၊၁။၁၇။ (၃၃) ဝိနည်းကံ (ရဟန်း သံဃာတို့ ဝိနည်းဥပဒေအလျောက် ပြုအပ် သောအမှု)။ ကာတဗ္ဗံ ကမ္မံ ဓမ္မော နာမတိ ယထာဓမ္မံ ကရဏတော ဓမ္မော နာမ။ သာရတ္ထ၊၃။ ၄၂၁။ (၃၄) ပဋ္ဌစ္စသမုပ္ပါဒ်-စသည် ရေးသားထားသည့်ပေ (ကြေးပြား, ရွှေပြား, ငွေပြား, စာအုပ်-စသည်)။ ပဋ္ဌစ္စသ-မုပ္ပါဒါဒိလိခိတပေါတ္ထကံ နိဒဟိတ္မာ ကတံ ပန ဓမ္မစေတိယံ နာမ။ သာရတ္ထ၊၁။၁၇၂။ (၃၅) အတိုင်းအရှည် ရှိသော – အတိုင်းအရှည်ကို သိရှိ ပြောဆိုအပ်သော–စကား။ မတ္ထာ၀စနံ ဟိ ဓမ္မောတိ ဝုစ္စတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌီ၊၁။၅၄။ (၃၆) နှိုင်းယှဉ်ကြောင်း ဥပမာနဝတ္ထု (ဂုဏ် ဝိသေသန အပဓာန)။ရေတိ ဥပမေယ္ယံ ပါကဋံ ဘဝတိ ဇေတနာတိ ဓမ္မော၊ ရေဓာတု ရမ္ম-ပစ္စယော၊ ဥပမာနဝတ္ထု။ စိန္တာ၊ မဟာ၊ဌီ။၁၅။ (၃၇) လေး။ ဒဋ္ဌဓမ္ম-ကြည့်။ (၃၈) သုတ္တန် ပိဋကတ်။ (၃၉) သုတ္တန်ပိဋကတ် (နှင့်) အဘိ-ဓမ္မာပိဋကတ်။ ဓမ္မောတိ သုတ္တန္တပိဋကံ။.... အထ ဝါ၊ သုတ္တန္တပိဋကမ္ပိ အဘိဓမ္မပိဋကမ္ပိ ဓမ္မော ဝေ။ ဒီ၊ဌ၊၃။ ၂၃၀။ အံ၊ဌ၊၃။ ၂၉၁။

(၄၀) ပါဠိ။ဓမ္မောတိ ပါဠိ။ မ၊ဋီ၊၂။၃၉။ (–ဝိ၊၂။၂၆၈။ ဝိ၊ဋီ၊၃။၈။ ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဋီ။၁။၉၀၃။)

(၄၁) (ကၠ) လောကုတ္တရာ ၉-ပါးတရား။ ဓမ္မေ အဝေစ္ဆပ္ပသာဒေန သမန္နာဂတော။ မ၊၁။၅၇။ မ၊ဋီ၊၁။၂၀၀။ (ခ) ဗောဓိပက္ခိယတရား။ ဓမ္မာ (ဝိ၊၃။၂)တိ.... ဗောဓိပက္ခိယ-ဓမ္မာ။ ဝိ၊ဋီ၊၃။၂၃၆။ (ဂ) သတိပဋ္ဌာန်တရား။ ဓမ္မာပိ မံ နပ္ပဋိဘန္တိတိ သတိပဋ္ဌာနဓမ္မာ မယ္ပံ ပါကဋာ နဟောန္တိ။ သံ၊ဋီ၊၃။ ၂၃၇။ (ဃ) ပါရမီတရား။ ဣမေ ဓမ္မေတိ ပါရမိဓမ္မေ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋီ။၁၃၉။ (င) ကုသိုလ် အကုသိုလ်တရား။ ဓမ္မာတိ ကုသလာကုသလဓမ္မာ။ မ၊ဋီ၊၁။၁၄၆။

(စ) သုစရိုက်တရား။ ဓမ္မော (ထေရ။ ၂၇၂) တိ ဓလောကိယလောကုတ္တရော သုစ-ရိတဓမ္မော။ ထေရ၊ဋီ၊၂။၂၇။ (ဆ) နိဗ္ဗာန်ပရမတ်တရား။ ဓမ္မန္တိ ဝါ ပရမတ္ထဓမ္မံ၊ နိဗ္ဗာနန္တိ အတ္ထော။ ဝိမာန၊ဋီ။၂၁၅။ (ဇ) မင်းကျင့်တရား။ ဓမ္မော (မ၊ဋီ၊၃။၂၁၃)တိ ရာဇ-ဓမ္မောတိ လောကိကာ ဝဒန္တိ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၄၇။ ဓမ္မေတိ ဒသဝိဓေ ရာဇဓမ္မေ။ ဇာ၊ဋီ၊၆။ ၂၉။ (–နေတ္တိ၊ဋီ။ ၂၇၆။ ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဋီ၊ ၂။၃၃၁ ၂။)

(ဈ) ၅-ပါးသီလတရား။ ဓမ္မေနာတိ....ပဉ္စ-သီလဓမ္မေန။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၂ ၂၃။ (ည) အာဇီဝ-ပါရိသုဒ္ဓိသီလတရား။ ဓမ္မန္တိ အာဇီဝပါရိသုဒ္ဓိ-သီလဓမ္မံ။ ဇာ၊ဋီ၊ ၂။၇၆။

(ဋ) သရဏဂုံတရား။ တေနေဝ သရဏ-ဂမနသခ်ိတေ ဓမ္မေ ဌိတဘာဝေန။ ထေရ၊ဋီ၊ ၂။၂၀။ (ဌ) ဆုံးဖြတ်ကြောင်းတရား။ ဓမ္မေ-နာတိ ဝိနိစ္ဆယဓမ္မေန။ ဓမ္မ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၄ ၂။ (ဍ) လောကဓံတရား ၈-ပါး။ ဓမ္မန္တိ အဋ္ဌဝိ-လောကဓမ္မံ။ ဇာ၊ဋီ၊၄။၁၃၁။ (ဎ) ဩဝါဒ-အနုသာသနီ တရား။ ဓမ္မေနာတိ ဩဝါဒအနု-သာသနီဓမ္မေန။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၃၄။ (ဏ) ပရိယတ် တရား။ ဓမ္မာ (ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၁။ မ၊ဋီ၊ ၁။၈) တိ ပရိယတ္တိဓမ္မာ။ သံ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၆ ၂။ မ၊ဋီ၊၁။၃၃။

(တ) ပဋိပတ်တရား။ ဓမ္မာ(ဣတိဝုတ်။ ၂၆၅)တိ ပဋိပတ္တိဓမ္မာ။ ဣတိဝုတ်၊ဋီ။၃၁၀။ ဓမ္မေ ဌိတာတိ ပဋိပတ္တိဓမ္မေ ပတိဋ္ဌိတာ။ ဝိမာန၊ဋီ။၇၆။ (ထ) ပဋိဝေဓတရား။ ဓမ္မော ဂမ္ဘီရော၊ ယဒတ္ထာ ပဗုဇ္ဈာ၊ သော ပဗုဇ္ဈိတေန အဓိဂန္တမ္ဗော ပဋိဝေဓသဒ္ဓမ္မော ဂမ္ဘီရော။ ထေရ၊ဋီ၊၁။ ၂၈၀။ (ဒ) ပရိယတ်(နှင့်)ပဋိဝေဓ-တရား။ ဓမ္မေ (ဒီ၊ဋီ။၁၉၈။ မ၊၁။၁၄၅)တိ ပရိယတ္တိဓမ္မေ စ ပဋိဝေဓဓမ္မေ စ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂၁၃။မ၊ဋီ၊၁။၃၇ ၂။ (ဓ) ပဋိပတ်နှင့် ပဋိဝေဓ-တရား။ သဒ္ဓမ္မေ(ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၅၁)တိ ပဋိပတ္တि-သဒ္ဓမ္မေ ပဋိဝေဓသဒ္ဓမ္မေ စ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၈၅။

(နၠ) ပရိယတ်, ပဋိပတ်, ပဋိဝေဓ တရား။ ဓမ္မော (ဝိ၊ဋီ၊၁။ ၂၃၈)တိ ပရိယတ္တိ ပဋိပတ္တि-ပဋိဝေဓ သခ်ိတော တိဝိဓောပိ သဒ္ဓမ္မော။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၀ ၂။

(ပ) သောတာပတ္တိမဂ်တရား။ ဓမ္မဿာ-တိ သောတာပတ္တိမဂ္ဂဿ။ ဇာ၊ဋီ၊၆။ ၂၁။ (ဖ) အရဟတ္တမဂ် တရား။ ဓမ္မဿာနုဓမ္မန္တိ ဣမဿိံ သုတ္တေ ဓမ္မော နာမ အရဟတ္တမဂ္ဂေါ။ မ၊ဋီ၊၃။ ၂ ၂ ၂။ (ဗ) အဋ္ဌင်္ဂိကမဂ်တရား။ ဓမ္မော ရဟာဒေါတိ....အဋ္ဌင်္ဂိကမဂ္ဂဓမ္မော ပန မယ္ပံ ရဟာဒေါ။ သံ၊ဋီ၊၁။ ၂ ၁ ၂။ ဓမ္မနာဝါ-လည်း ကြည့်။ (ဘ) မဂ် ၄-ပါး ဖိုလ် ၄-ပါး တရား၊ မဂ်ဖိုလ်တရား။ ဓမ္မံ ဝိညာတုန္တိ မဂ္ဂ-ဖလဓမ္မံ အဓိဂန္တုံ။ ဥဒါန၊ဋီ။ ၂ ၅ ၅။ (မ) ဝိပဿနာဉာဏ်။ ဓမ္မသော တော နိဗ္ဗဟတိတိ သူရံ ဟုတ္ဝာ ပဝတ္တမာနံ ဝိပဿနာဉာဏံ နိဗ္ဗဟတိ။ အံ၊ဋီ၊၃။ ၃ ၂ ၄။

(ယ) ပါရမီတော်ကို စိစစ် ဆင်ခြင်ကြောင်း တရား။ ဓမ္မတေဇေနာတိ ပါရမိပ-ဝိစယဉာဏတေဇေန။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋီ။ ၁၃၉။ (ရ) ပစ္စက္ခဉာဏ် (ကိုယ်တွေ့ဉာဏ်)။ ဓမ္မော ပစ္စက္ခဉာဏန္တိ အာဟ ဓမ္မဿ ပစ္စက္ခတော ဉာဏဿာတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၆ ၁။ (လ) သမ္ပညုတ-

ဉာဏ်။ ဓမ္မဿ စာနုဓမ္မန္တိ ဣဓ သမ္ဘည္ပတ-ညာဏံ ဓမ္မော နာမ။ မ၊ဌ၊၃။၁ဖ။ (ဝ) စုံစမ်း–ဆင်ခြင်–စိစစ်–တတ်သော ဉာဏ်။ ဓမ္မောတိ ဝိစာရဏပညာ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၂၉၇။ (သ) နာယူတတ်သော ဉာဏ်။ သုဿုသံ လဘတေ ပညန္တိ ဣဒ သုဿုသပညာနာမေန ဝုတ္တော ဓမ္မော။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၂၂၉။ (ဟ) ဆွမ်းခံ–အကျင့်–ဝတ်။ ဓမ္မန္တိ အနေသနံ ပဟာယ သပဒါနံ စရန္တော တမေဝ ဘိက္ခာ-စရိယာဓမ္မံ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၁ဝဖ၊၁ဝ၇။ (ဌ) စကြာ-မင်း ကျင့်ဝတ်။ ဓမ္မေနေဝ ဒသဝိဓေန စက္ကဝတ္တိဝတ္တေန ရာဇာ ဇာတောတိ ဓမ္မရာဇာ။ အံ၊ဌ၊၂။၇၈။ (–အံ၊ဌ၊၂။၈၁။) (အံ) မိတ်ဆွေ ကျင့်ဝတ်။ သစေ တံ ဓမ္မန္တိ သစေ တေ မိတ္တဓမ္မံ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၄ဖ၉။

(၄၂) ဘုရား။ ဓမ္မော ဝါ ဘဂဝါ ဓမ္ম-ဘူတော၊ ဓမ္မကာယော၊ ဓမ္မဿာမိ၊ တဿ ဓမ္မဿ ဝိနယော၊ .... ဓမ္မဝိနယော။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ။၂၄၅။ (–ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၁ဝ၄။ မဟာနိ၊ဌ။ ၁၂၇။) (၄၃) ဘုရား, တရား, သံဃာ (ရတနာ ၃-ပါး)။ ဓမ္မေ အဝေစ္စပ္ပသာဒေန သမ္မန္နာဂတော။ မ၊၁။၅၇။ ဓမ္မေ ပသာဒဂ္ဂ-ဟဏေန သတ္ထရိ, သံဃေ စ ပသာဒေါ ဝဟိတောယေဝ ဟောတိတိ ဓမ္မေ ဣစ္စေဝ ဝုတ္တော တဒဝိနာဘာဝတော။ မ၊ဌ၊၁။၂၉၇။ (၄၄) ကိလေသာနည်းပါးသော ဝေနေယျ သတ္တဝါ။ ဓမ္မံ အပ္ပရဇက္ခဇာတိကံ ဝိနေတီတိ ဓမ္မဝိနယော။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၂၄၅။ (၄၅) ကောင်းမှုပြုသူ။ ဓမ္မဂဏ, ဓမ္မရက္ခိတ-တို့ကြည့်။ (၄၆) တရားကျင့်သူ။ ဓမ္မစာရီသု စ ဓမ္ম-သဒ္ဒေါ ဝတ္တတိ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၂၇။ (၄၇) ဆရာတပါးကို ရည်ရွယ်၍ ရှင် ရဟန်းပြုသူ။ (၄၈) တခုသောဂိုဏ်းဌ အကျုံးဝင်သူ။ ကေ သတ္ထာရံ ဥဒ္ဒိဿ ပဗ္ဗဇိတေဟိ ဝါ ဧကဂဏ-ပရိယာပန္နေဟိ ဝါ ရက္ခိတာ ဓမ္မရက္ခိတာ နာမ။ ဝိ၊နိ၊ဋ္ဌယ၊ဌ၊၁။၃ဖ၈။ (တီ) (၄၉) တရားရှိသော တရားမှ ·မကင်းကွာသော။ ဓမ္မေနာတိ ဓမ္မတော အနပေတေန။ သီ၊ဌ၊သစ်၊ ၂။၁၈၉။ မ၊ဌ၊၁။၂၃၉။ ဓမ္မတော အနပေ-တတ္တာ ဓမ္မော။ မ၊ဌ၊၃။၁ဖ၈။ (၅ဝ) ဓမ္ম အမည်ရှိသော၊ (က) ဘုန်းတော်။ ဘဂ-ဝန္တ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂ဝ၅)-ကြည့်။ (ခ) နတ်သား။ ဓမ္မော နာမ မဟာယက္ခောတိ နာမေန ဓမ္မော နာမ မဟာနုဘာဝေါ ဒေဝပုတ္တော။ စရိယာ၊ဌ။၁၅၇။ (ဂ) ဘီလူး။ တဒါ ဗောဓိ-သတ္တောပိ ယက္ခော အဟောသိ ဓမ္မော နာမ။ မိလိန္ဒ။၂ဝဝ။ (ဃ) ပြာသာဒ်။ ဟေ တွံ သမ္ম ဝိဿကမ္ম၊ ရညော မဟာသုဒဿနဿ နိဝေသနံ မာပေဟိ ဓမ္ম နာမ ပါသာဒံ။ ဒီ၊၂။၁၄၈။ (င) ဝဂ်။ (အံ၊၁။၈၁)-ကြည့်။ (စ) သုတ်။ (အံ၊၃။၄၈၃)-ကြည့်။ (ဆ) ဇာတ်။ ဓမ္ম-ဒေဝပုတ္တဇာတက (ဇာ၊၁။၂၂၉)-ကြည့်။ (ဇ) သဒ္ဒါ။ ဓမ္ম-ဝေါ သဘာဝေ ပရိ-ယတ္တိပညာ-ဉာယေသု။ ဓာန်။၇၈၄။

(၅၁) ဓမ္ম-မည်သော၊ (က) ရေကန်။ ဓမ္ম နာမ ပေါက္ခရဏိ မာပေယ္ယ။ ဒီ၊၂။ ၁၅ဝ။ (ခ) ထေရိမ။ ဓမ္ম-ဝေ-ဝ သုဓမ္ম-စ၊ အဟောသုံ အဂ္ဂသာဝိကာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၅၄။ (ဂ) အမျိုးသမီး။ ဓမ္ম-ဝေ-ဝ သုဓမ္ম-စ၊ သတ္တမီ သံဃဒါယိကာ။ အပ၊၂။၂၃၇။

သမ္ম-မဂ္ဂင် ၈-ပါး, သမ္ম-ညာဏ်, သမ္ম-ဝိမုတ္တိ-ဟူသော ၁ဝ-ပါးသည် ဓမ္ম၊ မိစ္ဆာမဂ္ဂင် ၈-ပါး, မိစ္ဆာညာဏ်, မိစ္ဆာဝိမုတ္တိ-ဟူသော ၁ဝ-ပါးသည် အဓမ္ম (အံ၊၃။၄၃၇။ အံ၊ဌ၊၃။ ၃၃ဖ)။ သုစရိုက် ၁ဝ-ပါးသည် ဓမ္ম, ဒုစရိုက် ၁ဝ-ပါးသည် အဓမ္ম (အံ၊၃။၄ဖ၄-၄၇ဝ)။

အရဟတ္တမဂ်သည် ဓမ္ম, အောက်မဂ် ၃-ပါး, အောက်ဖိုလ် ၃-ပါးသည် အနုဓမ္ম (မ၊ဌ၊၃။ ၂၇၂)။ နိဗ္ဗာန်သည် ဓမ္ম, မဂ်, ဖိုလ်သည် အနုဓမ္ম (မ၊၂။၁၇၉။ ဥဒါန၊ဌ။၈၇။ မ၊ဌ၊၃။ ၁ဝ၇)။ အရူပဈာန်သည် ဓမ္ম, ရူပဈာန်သည်

အနုဓမ္မ။ ဝိပါက်စျာန်သည် ဓမ္မ, ကုသိုလ်
စျာန်သည် အနုဓမ္မ (မ၊ဌ၊၄။၂၁၀)။ မဂ်,
ဖိုလ်, နိဗ္ဗာန်သည် ဓမ္မ, မဂ်, ဖိုလ်, နိဗ္ဗာန်
မရမီ ကျင့်အပ်သော သီလ, သမထ, ဝိပဿနာ
သည် အနုဓမ္မ (ဒီ၊ဌ၊၂။၁၆၉။ ဒီ၊ဌ၊၃။၈၇၊
၂၀၃။ သံ၊ဌ၊၂။၃၂၊၇၁၊၂၄၆။ သံ၊ဌ၊၃။၂၈၄။
အံ၊ဌ၊၂။၉၈၊၂၅၂၊၃၂၆။ အံ၊ဌ၊၃။၅၂၊၁၈၄၊
၂၄၈)။

ဥက္ခေပနီယကံသည် ဓမ္မ, သြသာရဏကံ
နှင့် နောက်ထပ် ပြုအပ်သော ကံသည်
အနုဓမ္မ (ဝိ၊၂။၁၈၀။ ဝိ၊ဌ၊၃။၁၃၉။ ကခီ။
၂၄၉။ ကခီ၊ဋီ၊သစ်။၄၁၂)။ အနက်သည်
ဓမ္မ,ပါဠိသည် အနုဓမ္မ(သုတ္တနိ။၃၅၇။ သုတ္တနိ၊
ဌ၊၂။၁၄၉) ။ သဗ္ဗညုတညာဏ်သည် ဓမ္မ, လူ
အပေါင်းအား ဟောကြားခြင်းသည် အနုဓမ္မ
(မ၊ဌ၊၃။၁၃၆)။ ပြောဆိုပြီးစကားသည် ဓမ္မ,
ပြောဆိုပြီးကို ထပ်မံပြောဆိုခြင်းသည် အနု-
ဓမ္မ (အံ၊ဌ၊၂။၁၄၂။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၂၉)။ ဘုရား
ရှင်ဟောကြားတော်မူအပ်သော တရားတော်
သည် ဓမ္မ, ယင်းအားလျော်သော တရားတော်
သည် အနုဓမ္မ (သံ၊ဌ၊၂။၂၃၀။ အံ၊ဌ၊၃။
၂၁၂။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၀၀)။ ဘုရားရှင်၏ အစွန်း
၃-ပါးမှ လွတ်သော အသားကို သုံးဆောင်
တော်မူခြင်းဟူသော အကြောင်းသည် ဓမ္မ,
ယင်း အကြောင်းကို နောက်ထပ် လူအများ
ပြောကြားခြင်းသည် အနုဓမ္မ (မ၊ဌ၊၃။၃၂)။
အကြောင်းကိုစွဲ၍ အကျိုးဖြစ်ခြင်းသည် ဒုက္ခ
ပင် ဖြစ်သည်ဟု ဘုရားရှင်ဟောတော်မူခြင်း
သည် ဓမ္မ, ယင်းအကြောင်းကို ပြောကြား
ခြင်းသည် အနုဓမ္မ (သံ၊ဌ၊၂။၅၂)။

သုတ္တန်ပိဋကသည် ဓမ္မ, အဘိဓမ္မာ ပိဋက
သည် အဘိဓမ္မ၊ သုတ္တန် ပိဋက နှင့်
အဘိဓမ္မာပိဋကသည် ဓမ္မ, မဂ်, ဖိုလ်သည်
အဘိဓမ္မ (ဒီ၊ဌ၊၃။၂၃၀။ အံ၊ဌ၊၃။၂၉၁)။
ဣန္ဒြိယသံဝရ ပြခန်းသော သီလအားလုံး
သည် ဣန္ဒြိယသံဝရဓမ္မ, မဂ်တရားသည် မဂ္ဂဓမ္မ
(နေတ္တိ။၃၉။ နေတ္တိ၊ဌ။၁၀၈)။ အကျင့်းဟော
အပ်သော တရားသည် သံခိတ္တဓမ္မ, အကျယ်
ဟောအပ်သော တရားသည် ဝိတ္ထာရဓမ္မ (အံ၊
ဌ၊၂။၁၁)။ လောကုတ္တရာ တရား ၉-ပါးသည်
နိပ္ပရိယာယဓမ္မ, မဂ်, ဖိုလ်, နိဗ္ဗာန်ကို တောင့်
တ၍ ဒါနသီလဘာဝနာပြုမှုသည် ပရိယာယ
ဓမ္မ (မ၊ဌ၊၁။၉၂။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၃၀၆)။
အကျိုးကို ဖြစ်စေတတ်သော အကြောင်း
၅-ပါးသည် ဓမ္မ (အဘိ၊ဌ၊၂။၃၂၀)မည်၏။
ဓမ္မနှင့်စပ်၍ အခြားသိမှတ်ဖွယ် ပါ, ဌ, ဋီ-တို
ကြည့်။

ဓမ္မ[၂] (ပု) [ဓမ္မ+ကာယ] တရားအပေါင်း။ ဓမ္မေ
ဌိတသာ (မ၊ဌ၊၃။၆၈)တိ ဓမ္မကာယေ
သုပွတိဋ္ဌိတသ။ မ၊ဋီ၊၃။၄၂။

ဓမ္မ[၃] (တိ) [ဓမ္မ+ဏ] (၁) တရားသဖြင့်–တရား
အားလျော်စွာ–ရအပ်သော(စည်းစိမ်ဥစ္စာ)။
(၂) တရားဖြင့်ပြီးသော(ကိုယ်)။ (၁) ဓမ္မေ-
နာ (သုတ္တနိ။၃၃၉)တိ ဓမ္မလဒ္ဓေန ဘော-
ဂေန။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၁၀၉။ (၂) ဓမ္မကာယ
(ဒီ၊ဌ၊၃။၄၉)-ကြည့်။

ဓမ္မအတ္ထသဘာဝါနုရူပ (တိ) [ဓမ္မအတ္ထသဘာဝ
+အနုရူပ] အကြောင်း, အကျိုး, သဘော
အားလျော်သော။ တထာ တထေဝါတိ စ
ဓမ္မအတ္ထသဘာဝါနုရူပံ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၉၅။

ဓမ္မအာဏာ (တိ) [ဓမ္မ+အာဏာ] တရားဖြင့်
ပြီးသော – အမိန့် – အာဏာ(ဘုရားရှင်၏ဓမ္မ
စက်)။ ဓမ္မအာဏာ(ဒီ၊ဌ၊၃။ ၁၄၂)နှင့် ဓမ္မမယံ
အာဏံ၊ သတ္ထု ဓမ္မစက္ကန္တိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋီ၊၃။
၁၄၇။ ယံ ယေ ယက္ခာဒယော သတ္ထု ဓမ္ম-
အာဏံ....နာဒိယန္တိ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၅၂။

ဓမ္မက (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] (၁) ဓမ္မကမင်း။ (ယင်း
သည် အနောမဒဿီ ဘုရားရှင်၏ အလုပ်
အကျွေး ဖြစ်သည်။) (၂) ဓမ္မကထေရ်။
(ယင်းသည် ပိယဒဿီ ဘုရားရှင်၏ အလုပ်

အကျွေးမြတ် တပည့်ဖြစ်သည်။) (၁) တသ
ပန အနောမဒဿီသ ဘဂဝတော....ဓမ္မကော
နာမ ရာဇာ ဥပဋ္ဌာကော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၂၁၀။
(၂) သန္ဓကော ဓမ္မကော စေ၀၊ အဟောသုံ
အဂ္ဂုပဋ္ဌကာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၅၂။

ဓမ္မကဌမတ္တ (တိ) [ဓမ္မ+ကတ+မတ္တ] (၁) ပြု
အပ်–ကျင့်အပ်–သော သာသနဓမ္မ၌ မေ
လျှော့သော၊သူ။ (၂) သာသနဓမ္မ၌–ငြိုး
ငွေ–စိတ်ပျက်–မေ့လျော့–သော၊သူ။ (၃)
သာသနဓမ္မ၌–ငြိုးငွေ–စိတ်ပျက်– အသိစိတ်
ကင်း–သော၊သူ။ အမတာဝဂ္ဂိကာယံ ဓမ္မက-
ဌမတ္တော။ ထေရ။၂၅၈။ ဓမ္မကဌမတ္တော(ဓမ္မ-
ကတမတ္တော၊သိ၊ ကမ္မကဌမဂ္ဂေါ၊ဣ၊ ဓမ္မကဌ-
ပတ္တော၊ ဓမ္မကပ္ပဌမတ္တော၊က) မမ သာသ-
နဓမ္မတော ဥက္ကဏ္ဏစိတ္တော အပဂတမာန-
သော။ ထေရ၊ဌ၊၁။၄၁၁။

ဓမ္မကထန (နာ) [ဓမ္မ+ကထန] (၁) တရား
ဟောခြင်း။ (၂) တရားဟောရာ (အခါ-စ
သည်)။ (၁) ဓမ္မကထာကထန-ကြည့်။ (၂)
ဓမ္မကထနကာလ, ဓမ္မကထနဌာန-တို့ ကြည့်။

ဓမ္မကထနကာလ (ပု) [ဓမ္မကထန+ကာလ] တ
ရားဟောရာ–အချိန်–အခါ–ကာလ။ ဓမ္မ-
ကထနကာလေ ပဌမံ စတူဟိ ဂါထာဟိ ဘဂဝန္တံ
အဘိတ္ထဝိတ္မာ ပစ္ဆာ ဓမ္မံ ဒေသေတိ။ ထေရ၊
ဌ၊၁။၁၀၃။

ဓမ္မကထနဌာန (နာ) [ဓမ္မကထန+ဌာန] တရား
ဟောရာအရပ်။ သောဏတ္ထေရသ္မာ ဓမ္မကထန-
ဌာနံ ဂန္ဓာ....အဌာသိ။ အံ၊ဌ၊၁။၃၅၀။

ဓမ္မကထနဒိ၀သ(ပု၊နာ)[ဓမ္မကထန+ဒိ၀သ]တရား
ဟောရာနေ့၊ တရားဟောသောနေ့။ တဒါ စ
ပန္နရသုပေါသထော ဟောတိ အလင်္ကတ-
ဓမ္မာသနေ နိသိဒိတ္မာ ဗောဓိသတ္တသ္မာ ဓမ္မ-
ကထနဒိ၀သော။ ဇာ၊ဌ၊၃။၃ ၂၃။

ဓမ္မကထာ(ထီ) [ဓမ္မ+ကထာ။ (ဓမ္မကဟာ-ပြာ)]
(၁) တရား(နှင့်ယှဉ်သော)စကား။ (၂)တရား
ကို ဟောပြောခြင်း။ (၃) တရားဒေသနာကို
ဟောကြောင်းဖြစ်သော နည်း, တရားဟော
နည်း။ (၄) သဘာ၀ဓမ္မကို ကြံစည်ထုတ်ဖော်
ပြောဆိုရာ စကားအစဉ်။(B.E. ၂၀၀-ခန့်တွင်
အန္ဓက ဂိုဏ်းသား ရဟန်းများအချို့နှင့် ဥတ္တ-
ရပထဂိုဏ်းသား ရဟန်းတို့သည် ရူပါရုံ-စသည်
တို့သည် ရူပါရုံစသော သဘောအားဖြင့်မြဲကုန်
၏၊ ယင်းမြဲခြင်း သဘောကို မစွန့်ကြကုန်-ဟု
ထုတ်ဖော်ဟောပြကြကုန်၏၊ ယင်း-မိစ္ဆာ၀ါဒ
ကို B.E. ၂၃၆-ခုနှစ်တွင် မောဂ္ဂလ္လိပုတ္တတိဿ
ထေရ် ပယ်ဖျက်တော်မူခဲ့သည်။ အဘိ၊က။
၄၄၀။ အဘိ၊ဌ၊၃။၂၂၀-ကြည့်။) (၅) တရား
ဟောရာ(အခါ-စသည်)။ (၆) ဓမ္မကထာ ဟိ
ကမ္မဌာနဝိနိမုတ္တာ နာမ နတ္ထိ။ မ၊ဌ၊၁။၂၆၀။
(–အဘိ၊ဌ၊ ၂။၃၃၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၄။)ကထ-
ယတိ ဓမ္မကထံ ဇိနော ဇနဿ။ ဒီ၊၃။၁ ၂၆။
(–ဝိ၊၁။၈၆။ ဝိ၊၃။၆၁။ အပ၊၁။၃ ၉၃။ ဝိ၊ဌ၊
၁။၁၆ ၉။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၈ ၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂ ၉ ၂။ ဝိမ၁-
နီ၊ဌ။၈၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၄ ၉။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀ ၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊-
၁။၁၁၃။) ဓမ္မကထိက(၂) လည်းကြည့်။ (၂)
ဓမ္မဿ ကထနံ ဓမ္မကထာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃။
(–အနုဋ္ဌ၊ ၂။၃။) (၃) ဓမ္မကထာနယ-ကြည့်။
(၄) ဓမ္မကထာ နိဋ္ဌိတာ။ အဘိ၊က။ ၄၄၁။
ဣဒါနိ ဓမ္မကထာ နာမ ဟောတိ။ အဘိ၊ဌ၊၃။
၂ ၂ ၀။ (၅) ဓမ္မကထာသမယ-ကြည့်။

ဓမ္မကထာအာလောက (ပု) [ဓမ္မကထာ+အာ-
လောက] တရားစကား–တရားဒေသနာ–
အရောင်–အလင်း။ ဓမ္မကထာအာလော-
ကော ဝါ။ သံ၊ဌ၊၁။၅ ၀။ သဗ္ဗတ္ထော ဝ သတ္ထု
ဓမ္မဒေသနာ သတ္ထာနံ ဟဒယတမံ ဝိ၀ေမန္တိ ဓမ္မ-
ကထာအာလောကော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၆ ၆။

ဓမ္မကထာကထန (နာ) [ဓမ္မကထာ+ကထန] တ
ရားစကားဟောပြောခြင်း။ ဓမ္မကထာကထန-
(ဒီ၊ဌ၊၃။၁ ၆ ၄)နှင့် သရဘညသရဘဏနာဒိ-

သေန မွေ့ကထနံ။ ဒီ၊ဌ၊၃။၁၈၀။ (–သံ၊ဌ၊ ၂။၅၇။ အံ၊ဌ၊၂။၅၉။)

မွေ့ကထာကာလ (ပု) [မွေ့ကထာ+ကာလ] တရားစကားယောဆု–အချိန်–အခါ–ကာလ။ နှ တေ မွေ့ကထာကာလော၊ ဣစ္စာဟ မုနိ-သတ္ထမော။ အပ၊၂။၁၂၉။ မွေ့ကထာကာလေ (မွေ့ကထာကာလံ၊က) အတ္ထဿ ကာရဏဿ ဝိညာပေတ်ာ။ သံ၊ဌ၊၃။၂၅၆။

မွေ့ကထာဓိပ္ပါယ (ပု) [မွေ့ကထာ + အဓိပ္ပါယ] (၁) တရားဟောခြင်းဌ (ဖြစ်သော) အလို၊ တရားဟောလိုခြင်း။ (တီ) (၂) တရားဟောလိုသော၊သူ။ (၁) မွေ့ကထာဓိပ္ပါယော။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။၁၀၂။ ကခ်ီ။၁၃၀။ ဝိ၊သင်္ဂ်ဟ။၄၅၉။ (တီ) (၂) မွေ့ကထာဓိပ္ပါယောတိ မွေ့ အေ-သေတုကာမော။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊ဌ၊ ၂။၃၉၃။

မွေ့ကထာနန္တရံ (ဗျ) [မွေ့ကထာ+အနန္တရံ] (က) တရားစကား၏ အခြားမဲ့ဌ။ (ခ) တရားဟောခြင်း၏ အခြားမဲ့ဌ။ မွေ့ကထာနန္တရံ။ ဝဇိရ။ ၆၉။

မွေ့ကထာနယ (ပု) [မွေ့ကထာ+နယ] (၁) တရားဒေသနာကို ဟောကြောင်းဖြစ်သော နည်း၊ တရားဟောနည်း။ (၂) တရားဒေသနာကို ထုတ်ဆောင်ခြင်း။ အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

မွေ့ကထာနယပကရဏကောသလ္လ (နှ) [မွေ့ကထာနယ+ပကရဏ+ကောသလ္လ] (၁) တရားဟောနည်း (နှင့်) အဘိဓမ္မာ ၇-ကျမ်းဌ လိမ္မာသူ၏အဖြစ်။ (၂) တရားကိုထုတ်ဆောင်ခြင်း (နှင့်) အဘိဓမ္မာ ၇-ကျမ်းဌ လိမ္မာသူ၏ အဖြစ်။ ဥဒ္ဒေသပရိပုစ္ဆာဟိ စ အနုဂ္ဂဟေ-တ္တာ မွေ့ကထာနယပကရဏကောသလ္လာဒီနိ သိက္ခာပိတော။ မ၊ဌ၊၁။၁၇၄။ သာရတ္ထ၊၂။ ၃၆၅။ နိသိန္နကထာပရိကထာဒိဝသေန မွေ့သာ ကထာ မွေ့ကထာနယော, ကေတ္ထာဒီ မွေ့နီတိ ဧဝ ဝါ။ ပကရဏံ သတ္ထ ပကရဏာနိ၊ တတ္ထ ကောသလ္လံ မွေ့ကထာနယပကရဏကော . သလ္လံ။ မ၊ဌ၊၁။၂၂၂။

မွေ့ကထာနိဋ္ဌာပန (နှ) [မွေ့ကထာ+နိဋ္ဌာပန] တရားစကားကို–ပြီး–ဆုံး–စေခြင်း။ မွေ့-ကထိကတ္ထေရသာ မွေ့ကထာနိဋ္ဌာပနဌ ကေကွ-ဏောယေ၀ အဟောသိ။ အံ၊ဌ၊ ၂။၁၃၄။

မွေ့ကထာပဗန္ဓ (ပု) [မွေ့ကထာ+ပဗန္ဓ] တရားစကားအစဉ်၊ တရားဟောစဉ်။ ဥဂ္ဂဟိတော မွေ့ကထာပဗန္ဓော (မ၊ဌ၊၁။၃၉၄)တိ ကမ္ဘ-ဋ္ဌာနသာ ဥပကာရော မွေ့ကထာပဗန္ဓော။ မ၊ ဌ၊ ၂။၂၅။

မွေ့ကထာပရိယောသာန (နှ) [မွေ့ကထာ+ပရိ-ယောသာန] တရားစကား၏ အဆုံး။ မွေ့-ကထာပရိယောသာနေ....အဂမာသိ။ မ၊ဌ၊ ၃။၄၇။ မ၊ဌ၊၃။၃၂။ (–ခုဒ္ဒက၊ဌ။၁၆၈။)

မွေ့ကထာဗန္ဓ (ပု) [မွေ့ကထာ + ဗန္ဓ] တရားစကားအစဉ်၊ တရားဟောစဉ်။ မွေ့ကထာဗန္ဓ-(မ၊ဌ၊ ၂။၁၆၆။ အံ၊ဌ၊၃။၃၅)ဌ် ပဝေဏိ-အာဂတံ ပကိဏ္ဏကမွေ့ကထာမဂ္ဂံ။ မ၊ဌ၊ ၂။ ၁၉၈။ အံ၊ဌ၊၃။၃၆၉။

မွေ့ကထာမဂ္ဂ (ပု) [မွေ့ကထာ + မဂ္ဂ] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ တေ ကေတောဝ ဧကဲ မွေ့-ကထာမဂ္ဂံ ဥဂ္ဂဏှိ်သု။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၃၇၆။ မွေ့ကထာမဂ္ဂဌ် မွေ့ကထာယ ပဗန္ဓံ။ သမ္မော၊ ယော။ ၂၁၈။

မွေ့ကထာမတဝေရာ (ထီ) [မွေ့ကထာ+အမတ-ဝေရာ] တရားစကား ဟူသော အပ်ြိုက် ရေအယဉ်၊ အပ်ြိုက်ရေအယဉ်နှင့်တူသော တ-ရားစကား။ ကိလေသဂ္ဂိသန္ဓတ္ထသဗ္ဗဇနမာန-သံ မွေ့ကထာမတဝေရာယ သိတိသာဝံ ဇန-ယန္တော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၈၃။

မွေ့ကထာမေထုဝေါ (နှ) [မွေ့ကထာ + မေထ-ဝေါ] တရားဒေသနာပိုးရွှာခြင်း။ မွေ့မေ-

ယေနာတိ ဓမ္မကထာ မေဃဝေသေန။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၁။၂၆၄။

ဓမ္မကထာဝသာန (နာ) [ဓမ္မကထာ+အဝသာန] တရားစကား၏အဆုံး။ ဓမ္မကထာဝသာနေ မဟာဇနေ ဥဋ္ဌာယ ဂတေ သတ္ထာရံ ဝန္ဒိတ္မာ။ သံ၊၁။၂။၁၆ဂ။ ထေရ၊၁။၂။၄၂၉။ အပ၊၁။၁။ ၂ဂ၂။ (–ဓမ္မ၊၁။၁။၃၂၁။ ဓမ္မ၊၁။၂။၄၃၅။ ဝိမာန၊၁။၅၉။)

ဓမ္မကထာသဝန (နာ) [ဓမ္မကထာ+သဝန] တရားစကားကို ကြားနာခြင်း၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓတော ဓမ္မကထာသဝနေန စတုသစ္စံ ဗုဒ္ဓဝါ။ ပဋိသံ၊ ၁။၂။၁၃၂။

ဓမ္မကထာသဝနတ္ထ (ပု) [ဓမ္မကထာသဝန + အတ္ထ] တရားစကားကို ကြားနာခြင်း အကျိုး။ ဓမ္မကထာသဝနတ္ထံ အာဂတာဟိ ဘဝိ-တမ္ပိ။ ဇာ၊၁။၅။၃၄၅။

ဓမ္မကထာဝိဓ (ပု၊ထီ) [ဓမ္မကထာ+ဝိဓ] တရားဟောခြင်းအခြင်းအရာ၊ တရားဟောပုံအခြင်းအရာ။ ဩသာ ဓမ္မကထာဝိဓေ။ သံ၊ဋီ၊၂။ ၁၃၉။

ဓမ္မကထာဝိလာသ (ပု) [ဓမ္မကထာ+ဝိလာသ] တရားဒေသနာတော်၏ – ကွန်ပြီး–စမ္ပယ်–တင့်တယ် – ခြင်း။ အတ္ထနော ဓမ္မကထာ-ဝိလာသံ ဒဿေန္တော အာဟ။ ဇာ၊၁။၅။ ၄၆၆။

ဓမ္မကထာဝိလာသဝိသေသဟေတု (ပု) [ဓမ္မက-ထာဝိလာသ+ဝိသေသဟေတု] တရားဒေသ-နာတော်၏– ကွန်ပြီး–စမ္ပယ်–တင့်တယ်–ခြင်း၏ ထူးသောအကြောင်း၊ တရားဒေသနာ-တော်၏–ကွန်ပြီး–စမ္ပယ်–တင့်တယ်–ခြင်း၏ အကြောင်းထူး။ ဓမ္မကထိကာနံ ဓမ္မကထာ-ဝိလာသဝိသေသဟေတုဘူတံ (ပကရဏံ)။ ပဋိသံ၊၁။၁။၇။

ဓမ္မကထာသဒိသ (တိ) [ဓမ္မကထာ+သဒိသ] တရားဟောခြင်းနှင့်တူသော။ ဗုဒ္ဓါနံ ဓမ္ম-ကထာသဒိသာဝသာ ကထာ ဟောတိ။ ဇာ၊ ၁။၃။၃၂၂။

ဓမ္မကထာသဒ္ဒ (ပု) [ဓမ္မကထာ+သဒ္ဒ] တရားဟောသံ။ ဓမ္မကထာသဒ္ဒမနုဿာဝေယျ။ အံ၊ ၁။၂။၂၁၂။

ဓမ္မကထာသမယ (ပု) [ဓမ္မကထာ+သမယ] တရားဟောရာ–အချိန်–အခါ။သန္ဓိပတိတာနံ ကရဏီယဒ္ဒယသမယေသု ဓမ္မကထာသမ-ယော။ ဥဒါန၊၁။၂၀။

ဓမ္မကထာသလိလ (နာ) [ဓမ္မကထာ+သလိလ] တရားဒေသနာ ရေစင်။ ဓမ္မကထာသလိလေန တေမေတ္မာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၁။၂၇၉။

ဓမ္မကထာသလိလခေရ (ထီ) [ဓမ္မကထာ + သလိလခေရ] တရားဒေသနာ ရေအယဉ်။ ဓမ္မကထာသလိလခေရံ ဝဿန္တော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၁။ ၂၀၇။

ဓမ္မကထာသိဒ္ဓိ (ထီ) [ဓမ္မကထာ+သိဒ္ဓိ] တရားဟောခြင်း၏ ပြီးစီးခြင်း၊ တရားစကား၏ ပြီးစီးခြင်း။ ဓမ္မေန ဓမ္မကထာသိဒ္ဓိ။ သံ၊ဋီ၊၁။ ၇၆။

ဓမ္မကထိက (တိ) [ဓမ္ম+ကထိက။ ဓမ္မကထာ+ ဏိက] (၁) (က) တရားဟောတတ်သော၊ သူ၊ တရားဟောသူ။ (အဘိဓမ္မာကို ဟော ပြောတတ်သူသာ ဓမ္မကထိကအစစ် ဖြစ်သည်။ အဘိ၊၁။၁။၃၀။ ဝဇိရ။၁၉၅။)

(ခ) အဘိဓမ္မာတရားကို ဟောစာတ်သော၊သူ။ (၂) တရားနှင့်ယှဉ်သော စကား ရှိသော၊သူ။ (၃) တရားဟောမှုဌ် ကောင်းသော၊သူ၊ တရားဟောကောင်းသူ။ (၄) ဓမ္ম-ကထိကသုတ်။

(၁) (က) ပဌမေန ဓမ္မကထိကော ကထိတော 'ဓမ္မံ ဒေသေတီ'တိ ဝုတ္တတ္တာ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၅၈။

ဓမ္မကထိကော (ပု၊ပ၊၉) — ဝိ၊ ၂။၉။ အံ၊ ၂။၆၉။ ဝိ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၁၀။ ဓမ္မကထိကာ (ထီ၊ပ၊ ၉)—ထေရီ၊ဋီ။ ၅၉၊ ၁၃၁။ ဓမ္မကထိကာ (ပ၊ဗ) —ဝိ၊ ၁။ ၂၄၅။ ဝိ၊ဋ။ ၁၉၃။ ဓမ္မကထိက (အာ၊ ၉)—သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၅၂။ ဓမ္မကထိကံ (ဒု၊ ၉)— ဝိ၊ ၂။ ၁၅။ အပ၊ ၂။ ၂၄၈။ ဓမ္မကထိကေ (ဒု၊ ဗ)—ဝိ၊ ဋီ၊ ၄။ ၉၇။ ဓမ္မကထိကေန (တ၊ ၉)— သံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၁၃။ ဓမ္မကထိကေဟိ (တ၊ ဗ)— ဓမ္မ၊ ဋီ၊ ၂။ ၆။ ဓမ္မကထိကဿ (စ၊ ၉)—ဇာ၊ ဋီ၊ ၅။ ၃၇၃။ ဓမ္မကထိကာနံ (စ၊ ဗ) — သံ၊ ဋီ၊ ၃။ ၇၉။ ဓမ္မကထိကဿ (ဆ၊ ၉) —ဝိ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၈၂။ ကခီ။ ၁၃၉။ ဓမ္မကထိကာနံ (ဆ၊ ဗ) — သာ- ရတ္ထ၊ ၁။ ၆၀။ ဓမ္မကထိကေ (သ၊ ၉)—ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၇၀။ ဓမ္မကထိကေသု (သ၊ ဗ) — ဇာ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၆၅။ မ၊ဋီ၊ ၁။ ၂၅၀။ (ခ) ဓမ္မကထိကာ- (ဝိ၊ ၁။ ၂၄၅)တိ အာဘိဓမ္မိကာ။ ဝဇိရ။ ၁၉၅။

(၂) ဓမ္မကထိကော (ဇာ၊ ဋီ၊ ၃။ ၃၂၁)တိ ဓမ္မေန ယုတ္တကထာ ဓမ္မကထာ၊ သာ တေဿ အတ္ထိတိ ဓမ္မကထိကော။ ဇာ၊ ဋီ၊ ၇။ ၄၀၂။ (၃) ဓမ္မကထာယ သာဓုတိ ဓမ္မကထိကော။ ပါစိတ်၊ ယော။ ၂၉။ (၄) ကစ္စာနဂေါတ္တ ဓမ္ম- ကထိကံ၊ အစေလံ တိမ္ဗရုကေန စ။ သံ၊ ၁။ ၂၆၅။

ဓမ္မကထိကဂုဏ (ပု) [ဓမ္မကထိက + ဂုဏ] တရား ဟောသူ၏ – ဂုဏ် – ကျေးဇူး။ (ဝိပဿနာ ဉာဏ်၏ အာရုံဖြစ်သော ငြိုးငွေ့ကြောင်း ဉာဏ်။ အဘေဒေါ်ပစာ။) ဓမ္မကထိကဂုဏော- (သံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၁၃)တိ ဝိပဿနာဝိသယော အ- ဘေဒေါ်ပစာရေန ဝုတ္တော။ သံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၂၁။

ဓမ္မကထိကဌာန (နာ) [ဓမ္မကထိက+ဌာန] တရား ဟောသူ၏ နေရာ။ ဓမ္မကထိကဌာနေ ဓမ္ম- ကထိကော (ဟောတိ)။ သံ၊ ဋီ၊ ၃။ ၈၄။

ဓမ္မကထိကတ္တ (နာ) [ဓမ္မကထိက + တ္တ] တရား ဟောသူ၏ အဖြစ်၊ တရားဟောသူ၏ ဖြစ် ကြောင်း ဂုဏ်။ ဓမ္မကထိကတ္တံ။ အံ၊ ၁။ ၄၀။ ပုဏ္ဏော ဓမ္မကထိကတ္ထေန။ သုတ္တနိ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၈၆။

ဓမ္မကထိကတ္ထေရ (ပု) [ဓမ္မကထိက + ထေရ] တရားဟောတတ်သော ထေရ်။ ဓမ္မကထိက- တ္ထေရဿ ဓမ္မကထာနိဋ္ဌာပနဋ္ဌ ကေကွဏော- ယေဝ အယောသိ။ အံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၃၄။ (–ဇာ၊ ဋီ၊ ၄။ ၂။ အံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၁၉။)

ဓမ္မကထိကဒေဝပုတ္တ(ပု)[ဓမ္မကထိက+ဒေဝပုတ္တ] တရားဟောတတ်သော နတ်သား။ ဒေဝ- လောကေ နိဗ္ဗတ္တိတ္တာ ဓမ္မကထိကဒေဝပုတ္တဿ ဓမ္မံ သုတ္တာ။ မ၊ ဋီ၊ ၃။ ၉၆။ (–အံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၃၆၅။)

ဓမ္မကထိကနန္ဒက (ပု) [ဓမ္မကထိက + နန္ဒက] တရားဟောတတ်သော နန္ဒကရဟန်း။ (အရှင် နန္ဒကရဟန်းသည် တရားနာပရိသတ်ကို နှစ် သက်ရှင်ပျအောင် တရားဓမ္မ ဟောပြတတ်သ ဖြင့် ဓမ္မကထိကနန္ဒက အမည်ရသည်။) သဗ္ဗေ- သံယေဝ မနုံ ဂယောတ္တာ ကထေတုံ သက္ကော၊- တိတိ ဓမ္မကထိကနန္ဒကော နာမ ဇာတော။ အံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၄၂။

ဓမ္မကထိကပုဂ္ဂံ (ပု) [ဓမ္မကထိက+ပုဂ္ဂံ] (၁) မြတ်သော ဓမ္မကထိက ရဟန်း။ (၂) (ကြောက်ရွံ့ခြင်းကင်း၊ သည်းခံနိုင်ခြင်း-စ သော ဂုဏ်များကြောင့်)နွားလားနှင့်တူသော ဓမ္မကထိကရဟန်း။ (၁) ဓမ္မကထိကပုဂ္ဂံဝါနံ၊ ဝိစိတ္တပဒ္ဓိဘာနဇနနဿ။ အံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၆။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၂၆။ မ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၆။ သံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၆။ (၂) ပုဂ္ဂံဝါ ဝုစ္စန္တိ ဥသဘာ၊ အသန္ဓသနပရိဿယသဟနဿ ပရိပါလနာဒိ- ဂုဏေဟိ တံသဒိသတာယ ဓမ္မကထိကာ ဧဝ ပုဂ္ဂံဝါတိ ဓမ္မကထိကပုဂ္ဂံဝါ။ အံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၀။

ဓမ္မကထိကပုစ္ဆသုတ္တ (နာ) [ဓမ္မကထိကပုစ္ဆာ + သုတ္တ] မျက်စိ, နား, နှာ, လျှာ, ကိုယ်,စိတ်

တို့၏ ချုပ်ငြိမ်းခြင်းငှါ ဟောပြနိုင်သူသာ ဓမ္မကထိကမည်၏, ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပတ်ကျင့်သူ မည်၏ဟု အညတရရဟန်း၏ တရားဟောသူ နှင့်စပ်သော အမေးကို ဖြေဆိုရာသုတ်၊ ဓမ္ম-ကထိကပုဒ္ဓ ၁သုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ သဋ္ဌာ-ယတနဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၁-သံယုတ်၊ ၅-ဝဂ်၊ ၁၀-သုတ်။ သံ၊၂။၃၅၃။

ဓမ္မကထိကပေမ (နဝိ) [ဓမ္မကထိက + ပေမ] တရားဟောသောသူ၌ ချစ်ခြင်း။ ဒဟရသာ-မဏေရ ဓမ္မကထိကပေမေန "ဘန္တေ ဣမေ ဝဿံ ဥပေထာ"တိ ဝဒိ ̊သု။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၈၈။

ဓမ္မကထိကဘာဝ (ပု) [ဓမ္မကထိက+ဘာဝ] တရားဟောတတ်သူ၏ အဖြစ်။ ဓမ္မကထိက-ဘာဝေ တေဒဂ္ဂပဗ္ဗတ္တံ သာဝကံ အာမန္တေသိ။ အံ၊ဌ၊၁။၁၅။ (–ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၂၂၁။ ဇာ၊ဌ၊၇။ ၂၁၆။)

ဓမ္မကထိကဘိက္ခု (ပု) [ဓမ္မကထိက+ဘိက္ခု] တရားဟောတတ်သော ရဟန်း၊ တရားဟော ရဟန်း။ ဓမ္မကထိကဘိက္ခု .... ဓမ္မကထံ က-ထေတိ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၂၄၃။ (–အံ၊ဌ၊၁။၁၅၇။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁၂၀။)

ဓမ္မကထိကလက္ခဏ (နာ) [ဓမ္မကထိက+လက္ခဏ] တရားဟော ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ သိမှတ်ကြောင်း 'လက္ခဏာ'၊ ဓမ္မကထိကဖြစ်နိုင်ကြောင်းအင်္ဂါ လက္ခဏာ။ (ယင်း-အကျယ် ထေရ။ ၂၆၀။ ထေရ၊ဌ၊၁။၄၂၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉-တို့ ကြည့်။) "ကတိဟိ နု ခေါ ဘန္တေ အင်္ဂေဟိ သမန္နာဂ-တော ဓမ္မကထိကော ဟောတီ"တိ ဓမ္မကထိ-ကလက္ခဏံ ပုစ္ဆိ ̊သု။ ထေရ၊ဌ၊၁။၄၂၄။ (–သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉။)

ဓမ္မကထိကဝဂ္ဂ (ပု) [ဓမ္မကထိက+ဝဂ္ဂ] ဓမ္မကထိ-ကဝဂ်၊ ဓမ္မကထိကသုတ် ၂-သုတ်ကို ပဓာန-ထား၍ ဟောပြရာသုတ်အစု။ (ယင်း၌ အဝိဇ္ဇာ-သုတ် အစရှိသော ၁၃-သုတ် ပါရှိသည်။) သံ-ယုတ္တနိကာယ၊ ခန္ဓဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၁-သံယုတ်၊ ၂-ဝဂ်။ သံ၊၂။၁၃၂-၉။ ဓမ္မကထိကဝဂ္ဂေါ ဒုတိယော။ သံ၊၂။၁၃၉။ သံ၊ဌ၊၂။၃၀၆။ ဓမ္ম-ကထိကဝဂ္ဂသ ပဌမေ။ သံ၊ဌ၊၂။၃၀၅။

ဓမ္မကထိကဝဋ (နဝိ) [ဓမ္မကထိက+ဝတ္ထ။ တ္ထ-ကို ဋ-ပြု။] တရားဟောသူတို့အား ပြုအပ်သော ကျင့်ဝတ်။ ဓမ္မဒီဇနိယော ဓမ္မကထိကဝဋံ ဥပေါသထာဂါရေ ပဒီပတေလဒါနဋ္ဌိ ဧဝံ ယာဝဇီဝံ ဗဟုဝိဓံ ကလျာဏကမ္မံ ကတ္တာ။ အံ၊ဌ၊၁။၁၅။

ဓမ္မကထိကသက္ကာရ (တိ) [ဓမ္မကထိက+သက္ကာ-ရ] တရားဟောသူအား – ကောင်းစွာပြုအပ်–ပူဇော်အပ် – သော(ပစ္စည်း)၊ တရားဟော သူအား – လှူ၊ဒါန်းဖွယ် – ပူဇော်ဖွယ် – (ပစ္စည်း)။ အယံ တေ ဓမ္မကထိကသက္ကာ-ရော။ အံ၊ဌ၊၃။၁၇၁။

ဓမ္မကထိကသုတ္တ (နာ) [ဓမ္မကထိက+သုတ္တ] (၁) ဘုရားရှင် သာဝတ္ထိပြည် ဇေတဝန်ကျောင်း၌ သီတင်းသုံးတော်မူစဉ် အညတရ ရဟန်းက ဓမ္မကထိကခေါ် ထိုက်သော ရဟန်းနှင့် စပ်၍ မေးလျှောက်လေရာ ဇရာမရဏ-စသည် ကင်း ပျောက် ချုပ်ငြိမ်းအောင် ဟောပြနိုင်သော ရဟန်းသာ ဓမ္မကထိကမည်ကြောင်း ဟောပြ ရာသုတ်၊ ဓမ္မကထိကသုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ နိဒါနဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၁-သံယုတ်၊ ၂ ဝဂ်၊ ၆-သုတ်။ သံ၊၁။၂၅၈။

(၂) ခန္ဓာ ၅-ပါး ချုပ်ငြိမ်းအောင် ဟော ပြနိုင်သော ရဟန်းသာ ဓမ္မကထိက မည် ကြောင်း ဟောပြရာသုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ 'ခန္ဓဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ။ ၁-သံယုတ်၊ ၂-ဝဂ်၊ ၃-သုတ်။ သံ၊၂။၁၃၃။

(၃) အကျိုးနှင့် မစပ်သော တရားစကား ကို အနည်းငယ်မျှသာ ဟောသော ဓမ္မကထိ ကပုဂ္ဂိုလ်, အကျိုးနှင့်စပ်သော, တရားစကား ကို အနည်းငယ်မျှသာ ဟောသော ဓမ္မကထိ က ပုဂ္ဂိုလ်, အကျိုးနှင့်မစပ်သော တရား

စကားကို မျှားစ္ဆာ ဟော သော ဓမ္မကထိက ပုဂ္ဂိုလ်,အကျိုးနှင့်စပ်သော တရားစကားကို မျှားစ္ဆာဟောသော ဓမ္မကထိကပုဂ္ဂိုလ်-ဟူ၍ ဓမ္မကထိကပုဂ္ဂိုလ် ၄-မျိုးကို ဟောပြရာသုတ်။ အဂ္ဂိတ္ထရနိကာယ၊ စတုက္ကနိပါတပါဠိ၊ ၃-ပဏ္ဏာသက၊ ၁၄-၀၈၊ ၉-သုတ်။ အံ၊၁။၄၅၅။

ဓမ္မကပ္ပနာ (ထီ) [ဓမ္မ+ကပ္ပနာ] ပရမတ္ထသဘော တရားကို ကြံစည်ခြင်း။ ကိုဋ္ဌ ဓမ္မကပ္ပနာပိ နိရတ္ထကာ သိယာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၉။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၁။၄၀၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၂၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၁။

ဓမ္မကမ္မ (နာ) [ဓမ္မ+ကမ္မ။ (ဓမ်ိကမ်-သံ)] ဓမ္မကံ၊ တရားသောအမှု၊ ဟုတ်မှန်သောအကြောင်း ဖြင့် ပြုလုပ်ဆောင်ရွက်မှု။ (ဓမ္မကာယ,သုဘ မင်္ဂလာကို ပြီးစေမှု။ စိန္တာမဏိ။) ဓမ္မကမ္မေ ဓမ္မကမ္မသညီ။ ဝိ၊၁။ ၂၆၇။ ဝိ၊ ၂။၅၅၊၁၆၆။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၉၄။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၅-၆၊၁၃၄။ (ဘူတေန ဝတ္ထုနာ ကတံ ဓမ္မေန ကတံ နာမ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၂၇။) (– ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၈၂၊ ၂၃၀။ ဝဇိရ။၃၊၈၄။ ဝိမတိ၊ ၂။၄၆။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌ၊သစ်။ ၃၆၁၊၃၅၅။)

ဓမ္မကမ္မဋ္ဌ (ပု) [ဓမ္မကမ္မ+အဋ္ဌ] တရားသော – ဟုတ်မှန်သော – အမှုဟူသောအကျိုး၊ တရားနှင့်စပ်သောအမှုကိစ္စ။ "ရာဇာ ပကြော-သတိ"တိ ဝုတ္တေပိ ဓမ္မကမ္မဋ္ဌာယ အာဝန္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိမတိ၁။၃၁။

ဓမ္မကမ္မဒ္ဒါဒသက (နပု) [ဓမ္မကမ္မ+ဒ္ဒါဒသက] ဓမ္မကံ ၁၂-ပါးအပေါင်း။ ဓမ္မကမ္မဒ္ဒါဒသကံ နိဋ္ဌတံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ။၉၊၄၂၊၇၃။ (ယင်း-ဓမ္မကံသည် တဇနီယကံ ၁၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ။၇-၉, နိယဿကံ ၁၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ။၁၆၊၁၀, ပဗ္ဗာဇနီယကံ ၁၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ။၃၀-၁, ပဋိသာရဏီယကံ ၁၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ။၄၁-၂, ဥက္ခေပနီ-ယကံ ၁၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ။၅၀၊၆၁၊၇၃-တို့၌ အသီးသီး လာ၏။)

ဓမ္မကမ္မသညာ (ထီ) [ဓမ္မကမ္မ+သညာ] ဓမ္မကံ ဟူသော – အမှတ် – သညာ – ရှိသော(ရဟန်း မိန်းမ။) ဓမ္မကမ္မေ ဓမ္မကမ္မသညာ နပဋိနိဿ-ဇ္ဇတိ။ ဝိ၊ ၂။၃၀၆၊၃၀၉။ (–၄၄၁။)

ဓမ္မကမ္မသညီ (တိ) [ဓမ္မကမ္မ+သညီ] ဓမ္မကံဟူ သော – အမှတ် – သညာ – ရှိသော၊ သူ။ ဓမ္မ-ကမ္မေ ဓမ္မကမ္မသညီ(ဝိ၊၁။ ၂၆၇)တိ တဏ္ဍေ သမနုဘာသနကမ္မံ ဓမ္မကမ္မံ ဟောတိ၊ တသ္မိံ ဓမ္မကမ္မသညီတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၉၄။ (– ဝိ၊ ၂။၅၅၊၇၅၊၁၆၆။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၅၊၃၆၊၁၃၄။ ကခ်ီ။ ၂၁၀၊ ၂၄၆၊ ၂၅၉။ သာရတ္ထ၊၃။၉၅။)

ဓမ္မကမ္မိက (တိ) [ဓမ္မကမ္မ + ဣက] ဓမ္မကံ၌ယှဉ် သော၊ ဓမ္မကံကို လိုလားသော၊ သူ။ ကဒါ နု ခေါ ဣမံ ဓမ္မကမ္မိကာ အာဘဗ္ဗဋ္ဌာနံ ပါပေ-တ္မာ နိဟရိဿန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၀။

ဓမ္မကရက (နာ) [ဓမ္မ+ကရက] ရေစစ်၊ ဓမ္မ-ကရိုဏ်။ (ယင်း-ဓမ္မကရိုဏ်နှင့်စပ်၍ မှတ်သား ဖွယ် တောင်ပေါက်၊ဓာန်၊သျှ။ ၄၃၉-ကြည့်။) ထေရော ဓမ္မကရကေန (ဓမ္မကရဏေန၊က) ဥဒကံ ဂဟေတ္မာ ရာဇာနံ မိလိန္ဒံ သညာပေ-သိ။ မိလိန္ဒ။ ၇၀။

ဓမ္မကရဏ(ပု၊နာ)[ဓမ္မ+ကရဏ](၁) ရေစစ်၊ ဓမ္မ-ကရိုဏ်။ (သဘောမှန်ဖြင့် အပ်အောင်ပြု ကြောင်းရေစစ်။) (တိ)(၂) တရားကိုပြုကျင့် တတ်သော၊သူ။ (၁) ဓမ္မကရဏ (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၄၉)နှင့် ဓမ္မေန သဘာဝေန ကပ္ပိယဘာဝံ က-ရောန္တော ဇာနာတိ ဓမ္မကရဏံ။ ဇာ၊ဋ္ဌီ၊၁။၉၆။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မကရဏံ(ဓမ္မကရဏ်၊ သီ၊သျှ။ ဓမကရဏ်၊က)။ ဝိ၊၄။ ၂၅၅။ အရ-ဏိသဟိတံ ဓမ္မကရဏောဿ....သဗ္ဗမေတံ ဘာဇ-နီယံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၈၃။ ကခ်ီ။ ၂၆၄။ (–မဟာနိ။ ၁၇၃၊၃၆၈။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၀၈။ ဝိ၊သင်္ဂ၊။၅၂၊ ၂၉၆၊၃၀၈၊၄၄၂။ သံ၊ဋ္ဌ၁။ ၂၆၈။ အံ၊ဋ္ဌ၁။ ၃၄၃။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၈၉၊ ၂၃၇၊၄၂၇၊၄၃၁။ အပ၊

ဌ၊၂။၂၄၈။ အံ၊ဌီ၊၁။၁၆၈။ အံ၊ဌီ၊၃။၃၇။) ဓမကရဏ-လည်း ကြည့်။ (တိ)(၂) အယံ ပန ဘဂဝတော ဓမ္မကရဏံ.... ထေရဋ္ဌ ဂဟေတ္ဝာ ပက္ကာမိ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၂၉၄။

ဓမ္မကရဏတ္ထိက (တိ) [ဓမ္မကရဏ+အတ္ထိက] ရေစစ်–ဓမ္မကရိုဏ်–ဖြင့်–ကို–အလိုရှိသော၊ သူ။ ဓမ္မကရဏတ္ထိကဿ (ဓမ္မကရကတ္ထိကဿ၊ သီ၊သျှာ) ဓမ္မကရဏောဿ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၁၀၈။ ဝိ၊သင်္ကာ။၂၉၆။

ဓမ္မကရဏပဋ္ဌ (ပု၊နှ) [ဓမ္မကရဏ+ပဋ္ဌ] ရေစစ်–ဓမ္မကရိုဏ်–အဝတ်–အထည်–စ။ သံဃဿ ဓမ္မကရဏပဋ္ဌာဒီနံ အတ္ထာယ ဒေမ။ ဝိ၊သင်္ကာ။၂၅၃။

ဓမ္မကရုတ္တမ (ပု၊နှ) [ဓမ္မကရဏ+ဥတ္တမ] မြတ်သော–ရေစစ်–ဓမ္မကရိုဏ်။ ပရိယာဝဓနေ သုဂတော၊ ဒတ္ဝာ ဓမ္မကရုတ္တမေ။ အပ၊၁။ ၃၆၁။

ဓမ္မကာမ (တိ) [ဓမ္မ+ကာမ] (၁) (ပိဋကဒ-ပုံ) ပါဠိဓမ္မကို အလိုရှိသော၊သူ။ (၂) (သုစရိုက် ၃-ပါး) တရားကို–အလိုရှိ–ကြိုက်နှစ်သက်–သော၊သူ။ (၃) (အစဉ်အလာ ကျင့်သုံးအပ်သော) တရားကို–အလိုရှိ–တောင့်တ–သော၊သူ။ (၄) (လောကုတ္တရာ)တရားကို အလိုရှိသော၊ သူ။ (၅) (ကုသိုလ်ကမ္မပထ ၁၀-ပါး) တရားကို–အလိုရှိ–ချစ်ခင်–တောင့်တ–နှားထောင်–ကျင့်–သော၊ သူ။ (၆) (မင်းကျင့် ၁၀-ပါး) တရားကို အလိုရှိသော၊သူ။ (၇) (သံဃာညီညွတ်ခြင်း) အကြောင်းကို အလိုရှိသော၊သူ။

(၁)(ပိဋကဒ-ပုံ)ပါဠိဓမ္မကို အလိုရှိသော၊ သူ။ ဓမ္မကာမော သုပေသလော။ ဝိ၊၅။၁၅၂။ ဓမ္မေ အဿ ကာမော သိနေဟောတိ ဓမ္မကာ-မော၊ တေပိဋကံ ဗုဒ္ဓဝစနံ ပိယာယတိတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဌ၊၃။၂၃၀။ အံ၊ဌ၊၃။၂၉၁။ ဒီ၊ဌီ၊၃။၂၆၆။ အံ၊ဌီ၊၃။၃၀၈။ (–အံ၊၃။၂၇၅၊ ၄၁၉။ မိလိန္ဒ။၃၂၂။ ဝဇိရ။၅၄၅။)

(၂) (သုစရိုက် ၃-ပါး)တရားကို–အလိုရှိ–ကြိုက်နှစ်သက်–သော၊သူ။ ဓမ္မကာမော-(ဇာ၊၁။၁၇၀)တိ သုစရိတဓမ္မပ္ပိယော။ ဇာ၊ဌ၊၃။၃၇၉။ ဓမ္မကာမာ (ဇာ၊၁။၂၂၂) တိ တိဝိဓသုစရိတဓမ္မံ ရောစေတိ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၇၈။ (–အပ၊၁။၃၅၉၊၃၈၀။ စရိယာ၊ဌ။၂၂၉။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။၂၅၆။)

(၃) (အစဉ်အလာ ကျင့်သုံးအပ်သော) တရားကို–အလိုရှိ–တောင့်တ– သော၊သူ။ ဓမ္မကာမော (ဇာ၊၂။၂၈၈)တိ ပဝေဏိဓမ္မမ္ပိ သုစရိတဓမ္မမ္ပိ ကာမယာမာနော ပတ္ထယမာ-နော။ ဇာ၊ဌ၊၇။၁၉၀။

(၄) (လောကုတ္တရာ) တရားကို အလိုရှိ သော၊သူ။ ဓမ္မကာမဿ ဝိယ အရဟတ္တဖလာ-ဓိဂမမနုတ္တရံ။ မိလိန္ဒ။၃၃၉။

(၅) (ကုသိုလ်ကမ္မပထ ၁၀-ပါး) တရား ကို–အလိုရှိ – ချစ်ခင်–တောင့်တ – နှား ထောင်–ကျင့်–သော၊သူ။ ဓမ္မကာမော ဘဝံ ဟောတိ ဒသကုသလကမ္မပထမ္မေ ကာမေတိ ပိဟေတိ ပတ္ထေတိ သုဏာတိ ပဋိပဇ္ဇတိ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၁၅၀။

(၆) (မင်းကျင့် ၁၀-ပါး) တရားကို အလို ရှိသော၊သူ။ အတ္ထံ ဓမ္မဉ္စ ဥယဉ္စ၊ ဓမ္မကာမော ရထေသဘော။ ဇာ၊၂။၂၅၉။ ဇာ၊ဌ၊၇။၁၁၀။

(၇) (သံဃာ ညီညွတ်ခြင်း) အကြောင်း ကို အလိုရှိသော၊သူ။ ဓမ္မကာမေန ဝိညုနာ ဣတိ ပဋိသဏ္ဌိကွိတမ္ပိ။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၆၇။

ဓမ္မကာယ (ပု) [ဓမ္မ+ကာယ] (၁) (က) (ပရိ ယတ်, ပဋိပတ်) တရားအပေါင်း။ (ခ) (သီလ, သမာဓိ, ပညာ) တရားအပေါင်း။ (ဂ) (သမာဓိ-စသော) တရားအပေါင်း။ (ဃ) (ဒုက္ခသစ္စာ) တရားအပေါင်း။ (င)

(ဒသဗလညာဏ်, စတုဝေသာရဇ္ဇညာဏ်, ဆအ-သာဝေရဏညာဏ်, ၁၈-ပါးသော အာဝေဏိ-ကဂုဏ်တော်-စသော) တရားအပေါင်း။ (စ) (လောကုတ္တရာ ၉-ပါး) တရားအပေါင်း။ (ဆ) (ဘုရားအလောင်း အလျှာတို့၏ ပါရမီ ၁၀-ပါး, စရိယ ၃-ပါး, စွန့်ခြင်းကြီး ၅-ပါး) တရားအပေါင်း။ (ဇ) (စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလ) တရားအပေါင်း။ (စျ) (မဟာကရုဏာ-စသော) တရားအပေါင်း။ (ည) (အဒေါသ-စသော) တရားအပေါင်း။ (ဌ) (ဒသ-ဗလညာဏ်, စတုဝေသာရဇ္ဇညာဏ် စသော) တရားအပေါင်း။ (တိ) (၂) (က) (ပိဋကတ ၃-ပုံ)တရားဟူသော တရားအပေါင်းရှိသော။ (ခ) (ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိညာဏ် စသော) တရားအပေါင်းရှိသော။ (ဂ) အလုံးစုံသော တရားအပေါင်းရှိသော (ဘုရားရှင်)။ (ဓမ္မ-ကာယ,ဓမ္မစက္ခု, ဓမ္မကရ, ဓမ္မကေတု, ဓမ္မာ-ဓိပတိ-တို့သည် ဘုရားရှင်၏အမည်တို့ ဖြစ်ကြ သည်ဟု သိဟိုင်္ဂ၊ ဓာန်၊ ဓမ္မကာယ-ပုဒ်၌ မှာ ထား၏။)

(၁) (က) (ပရိယတ်, ပဋိပတ်)တရားအ ပေါင်း။ ဓမ္မကာယဠ ဒီပေန္တံ၊ ကေဝလံ ရတ-နာကရံ။ အပ၊၁။၁၇၅။ (ခ) (သီလ သမာဓိ ပညာ) တရားအပေါင်း။ ဓမ္မေ ဌိတသာ-(မ၊ဌ၊၃။၆၈)တိ ဓမ္မကာယေ သုပ္ပတိဋ္ဌိတသာ။ မ၊ဋီ၊၃။၄၂။ (ဂ) (သမာဓိ-စသော) တရား အပေါင်း။ သမ္ဘေပိ ဇေတ ဓမ္မာ ဓမ္မကာယော-တိယေဝ သခ်ံ ဂစ္ဆန္တိ။ ပေဋကေ။ ၂၉၉။ (ဃ) (ဒုက္ခသစ္စာ) တရားအပေါင်း။ စတုတ္ထံ မဂ္ဂံ နိဗ္ဗတ္တေတ္မာ ဓမ္မကာယသ (နာမကာ-ယသ၊သျှား၊က)ပရိညာတတ္တာ ပုန နာမကာ-ယာပိ ဝိမုတ္တော ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တော။ စူဠနိ၊ဌ။ ၂၉။ (င) (ဒသဗလညာဏ်, စတုဝေ-သာရဇ္ဇညာဏ်, ဆအသာဝေရဏညာဏ်, ၁၈-ပါးသော အာဝေဏိကဂုဏ်တော်-စသော) တ ရားအပေါင်း။ ဒသဗလ စတုဝေသာရဇ္ဇ ဆ-အသာဝေရဏညာဏ အဌာရသာဝေဏိက ဗုဒ္ဓ-ဓမ္မပ္ပဘုတိ အပရိမာဏဂုဏ ဂဏသမန္နာဂတာ-ယ ဓမ္မကာယသမ္ပတ္တိယာ။ ဥဒါန၊ဌ။၇၈။ (–မိလိန္ဒ။၇၇။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၃၇။ ဒီ၊ဋီ၊၂။ ၄၀။ မ၊ဋီ၊၁။၄၆။ မ၊ဋီ၊ ၂။၅၂။ မ၊ဋီ၊၃။၁၇။ အံ၊ဋီ၊၁။၄၀။) (စ) (လောကုတ္တရာ ၉-ပါး) တရားအပေါင်း။ ဤဓ ဘဂဝါ"ဓမ္မကာယော ခေါ မဟာရာဇ တထာဂတော"တိ ဝုတ္တံ ဓမ္မကာယတံ ဒဿေတိ။ နဝဝိဓော ဟိ လောကုတ္တရဓမ္မော တထာဂတဿ ကာယော နာမ။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၈၈။ (– ဒီ၊ဌ၊၁။၃၅။ ထေရ၊ဌ၊၁။၄၃။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၁၆၉။) (ဆ) (ဘုရားအလောင်းအလျှာတို့၏ ပါရမီ ၁၀-ပါး, စရိယ ၃-ပါး, စွန့်ခြင်းကြီး၅-ပါး)တရား အပေါင်း။ ပရံ ဝါ အတ္တဘုတတော ဓမ္မကာ-ယတော့ အညံ ပဋိပက္ခံ....ဟိ သတိတိ ပရမော၊ မဟာသတ္တော။ စရိယာ၊ဌ။ ၂၆၉။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၆၇။ (ဇ) (စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလ) တရား အပေါင်း။ အနိန္ဒိတော ဓမ္မကာယော (ဓမ္မ-တနု၊သီ၊ဣ၊က)မမ သံဝဏ္ဏိတော တယာ။ အပ၊ ၂။ ၂၀၉။ ထေရီ၊ဌ။၁၅၀။ (စျ) (မဟာ ကရုဏာစသော)တရားအပေါင်း။ ဓမ္မကာယ ဂုဏ-ကြည့်။ (ည) (အဒေါသ-စသော)တရား အပေါင်း။ ဓမ္မကာယသမ္ပတ္တိ (၁) ကြည့်။ (ဌ) (ဒသဗလညာဏ်, စတုဝေသာရဇ္ဇညာဏ် စသော)တရားအပေါင်း။ ဓမ္မကာယသိရီ(၂) ကြည့်။

(တိ) (၂) (က) (ပိဋကတ ၃-ပုံ) တရားဟူ သော တရားအပေါင်းရှိသော။ ဓမ္မကာ-ယော ဤတိပိ(ဒီ၊၃။၆၉)တိ ကသ္မာ တထာ-ဂတော "ဓမ္မကာယော"တိ ဝုတ္တော။ တထာ-ဂတော ဟိ တေပိဋကံ ဗုဒ္ဓဝစနံ ဟဒယေန စိန္တေတ္မာ ဝါစာယ အဘိနီဟရိ။ တေနဿ ကာယော ဓမ္မမယတ္တာ ဓမ္မောဝ။ ဤတိ ဓမ္မော ကာယော အဿာတိ ဓမ္မကာယော။ ဒီ၊ဌ၊၃။၄၉။ (–ဤတိဝုတ်၊ဌ။ ၂၄၅။ ဝဇိရ။

၁၅၊၁၉။) (ခ) (ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏ်-စသော) တရားအပေါင်းရှိသော။ ဓမ္မကာ-ယတ္တ(၂)-ကြည့်။ (ဂ) အလုံးစုံသော တရား အပေါင်းရှိသော(ဘုရား)။ဓမ္မကာယတ္တ-(၃) ကြည့်။

ဓမ္မကာယဂုဏ (ပု) [ဓမ္မကာယ+ဂုဏ်] မဟာက ရုဏာ-စသော တရားအပေါင်း ဟူသောဂုဏ်။ တေဟိ သဒ္ဓိ အယမေဝ ရူပကာယဂုဏေဟိ စေဝ ဓမ္မကာယဂုဏေဟိ စ သမော။ ဣတိ-ဝုတ်ဌ။၂၆ဂ။ အံ၊ဌီ၊၂။၂ဂ၅။ (–မ၊ဌီ၊၂။ ၅၂။)

ဓမ္မကာယတ္တ(နာ)[ဓမ္မကာယ+တ္တ](၁) ပိဋ္ဌက ၃-ပုံ ဟူသော တရားအပေါင်းရှိသူ၏အဖြစ်။ (၂) ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏ်စသော တရားအ ပေါင်းရှိသူ၏ အဖြစ်။ (၃) အလုံးစုံသော တရားအပေါင်းရှိသူ၏အဖြစ်။ (၁) ဓမ္မကာ-ယတ္တာ ဝေ ဗြဟ္မကာယော။ ဒီ၊ဌ၊၃။၄၉။ ဒီ၊ဌီ၊၃။၄၁။ (၂) ဓမ္မကာယတ္တာ ဘဂဝတော ဂုဏံ အာရဗ္ဘ ပဝတ္တာ။ ဒီ၊ဌီ၊၂။၄။ (၃) ဓမ္မော ဝါ ဘဂဝါ ဓမ္မဿာမီ ဓမ္မကာယတ္တာ။ သံ၊ဌီ၊၁။၇၅။ (–ဝဇိရ။၄၁၁။)

ဓမ္မကာယဒဿန (နာ) [ဓမ္မကာယ + ဒဿန] လောကုတ္တရာ ၉-ပါး တရားအပေါင်းကို သိ မြင်ခြင်း။ တသ္မာဿ ဓမ္မကာယဒဿနံ ပဂေဝ သိဒ္ဓံ။ ဥဒါန၊ဌ။၂၇၃။

ဓမ္မကာယသမောဓာန (နာ)[ဓမ္မကာယ+သမော-ဓာန] လောကုတ္တရာ ၉-ပါး တရားအပေါင်း နှင့် ပေါင်းဆုံခြင်း။ ဉာဏစက္ခုနှာဝ ဒဿနံ ဓမ္မကာယသမောဓာနမေဝ စ ပမာဏံ။ ဣတိ-ဝုတ်ဌ။၂၈ဝ။

ဓမ္မကာယသမ္ဘတ္တိ (ထီ) [ဓမ္မကာယ+သမ္ဘတ္တိ] (၁) အဒေါသ-စသောတရားအပေါင်း–၏–နှင့်–ပြည့်စုံခြင်း။ (၂) လောကုတ္တရာ ၉-ပါး တရားအပေါင်း–၏–နှင့်–ပြည့်စုံခြင်း။ (၃) ဘဂ္ဂဒေါသတာယ ဓမ္မကာယသမ္ဘတ္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၉ဖ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂ဝ၄။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။၉၂။ မဟာနိ၊ ဌ။၂၂၉။ (၂) ဝေဠုပါယ ဓမ္မကာယ-သမ္ဘတ္တိယာ သမန္နာဂတော။ ဥဒါန၊ဌ။ ၂၇၂။

ဓမ္မကာယသိရီ (ထီ) [ဓမ္မကာယ+သိရီ] (၁) လောကုတ္တရာ ၉-ပါးတရားအပေါင်း ဟူသော အသရေ။ (၂) ဒသဗလဉာဏ်, စတုဝေသာ-ရဇ္ဇဉာဏ်-စသော တရားအပေါင်း ဟူသော အသရေ။ (၃) အလုံးစုံသောတရားအပေါင်း ဟူသော အသရေ။ (၁) (၂) ဓမ္မကာယ-သိရိယာ စ သမန္နာဂတတ္တာ သိရီမာ။ ထေရ၊ ဌ၊၁။၂၄၃။ (–နေတ္တိ၊ဌီ။ဖ။) (၂) အနန္တာ-ပရိမာဏဂုဏသမုဒယောပသောဘိနီ ဓမ္မ-ကာယသိရီ။ စရိယာ၊ဌ။၃၂၄။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။ ၃ဝ၂။ (၃) ဝေံ သမ္ဘည္ဘတာယ သမ္ဘာ ဓမ္ম-ကာယသိရီ ဂဟိတာ ဝေ နာမ ဟောတိ။ ဒီ၊ဌီ၊၃။၂၄ဂ။

ဓမ္မကဲဿဟူပပန္န (တိ) [ဓမ္မကာယ+ဥပပန္န]တရား အပေါင်း၌ (အကြီးအကဲ၏အဖြစ်ဖြင့်) ဖြစ် သော။ ဓမ္မဝိစယသမ္ဗောဇ္ဈင်ရတနံ မဟန္တံ ဓမ္မကာယူပပန္နံ။ သံ၊ဌ၊၃။၁၉၂။ ဗုဒ္ဓါဒီဟိပိ အပ္ပဟာနီယတာယ မဟန္တဓမ္မသဘာဝတ္တာ ဓမ္မကာယော စ ဇေဋ္ဌကဋ္ဌေန ဓမ္မကာယူပပန္နံ။ သံ၊ဌီ၊၂။ဂ၃ဝ။

ဓမ္မကာရဏ (နာ) [ဓမ္မ+ကာရဏ] (ပရိယတ်) တရားဟူသော အကြောင်း၊ တရားထူးကို ရ ခြင်း၏အကြောင်းဖြစ်သော ပရိယတ်တရား။ ဓမ္မကာရဏန္တိ၊ ပရိယတ္တိဓမ္မဘူတံ ဝိသေ-သာဓိဂမဿ ဟေတုန္တိ အတ္ထော။ သံ၊ဌီ၊၂။ ဂဂ။ (–မ၊ဌ၊၃။၂ဌ၂။ သံ၊ဌ၊ဌ။ဌ၂၊၁၂၂။ အံ၊ဌ၊ဌ။ဘ၆ဂ။ သံ၊ဌီ၊၂။ဌ၀၅၊ဌ၆ဘ။)

ဓမ္မကိစ္စ (နာ) [ဓမ္မ+ကိစ္စ။ (ဓမ်ိုးကွဲတျ-သံ)] (၁) (ဝေဒနာ, သညာ စသော) ပရမတ္ထသဘော တရားတို့၏(ခံစားခြင်း, သိခြင်းစသော) ကိစ္စ။ (၂) ကုသိုလ်–ကောင်းမှု–ဟူ သော ပြုဖွယ် ကိစ္စ၊ ကောင်းမှုဟူသော ပြုအပ်သောကံ။ (၃)

"ဝေဒိယနကာလော သဏ္ဌာနနကာလော"တိ အာဒိနာ နယေန ဓမ္မကိစ္စံ ဝါ။ အဘိ၊ဌ၊ ၁။၁၀၁။ (–မ၊ဋီ၊၁။၂၄၄။ မ၊ဋီ၊၂။၁၈။ မူလဋီ၊၁။၁၅၉။ အနုဋီ၊၃။၉၆။) (၂) ဓမ္ম-ကိစ္စ(ဝိ၊ဌ၊၃။၁၉၂)နှင့် ပုညကမ္မံ။ သာရတ္ထ၊၃။ ၁၂၂။ ဓမ္မကိစ္စန္တိ ပုညကရဏီယံ၊ ဓမ္မသဒ္ဒေါ ဟေတ္ထ ပုညဝါစကော။ ပါစိတ်၊ယော။၁၅၇။

ဓမ္မကိစ္စဝိသေသဝိဘာဝနပရ (တိ) [ဓမ္မကိစ္စဝိသေ-သ+ဝိဘာဝန+ပရ] ပရမတ္ထသဘောတရား တို့၏ ကိစ္စအလူးကို ထင်စွာပြခြင်းလျှင်– အလွန်အမြတ် – ပြောနှုန်းခြင်း – ရှိသော (ဒေသနာ)။ တတ္ထ ဟိ ဓမ္မာနံ ဓမ္မကိစ္စဝိသေ-သဝိဘာဝနပရာယ ဒေသနာယ ဝုတ္တံ။ မ၊ဋီ၊ ၂။၁၈။

ဓမ္မကိတ္တိ (ပု) [ဓမ္ম+ကိတ္တိ] အရှင်ဓမ္မကိတ္တိထေရ်။ (ယင်းသည် B.E. ၁၇၀၇-တွင် သီဟိုဠ်ဠ် နန်း-တက်သော ပရက္ကမဗာဟုမင်း လက်ထက်၌ ထင်ရှားသည့် မထေရ်မြတ် ဖြစ်သည်။ သီ-ဟိုဠ်-မြန်မာစစ်ပွဲ ပြေလည်ငြိမ်းအေးရေးကိစ္စ အတွက် ဆွေးနွေးရန် အရှင်ဝါစိသာရမထေရ် နှင့် မြန်မာပြည် (ရာမညတိုင်း)သို့ ပရက္ကမ-ဗာဟုမင်း၏ တိုက်တွန်းချက်အရ ကြွရောက်-ခဲ့ဘူးသည်။ အကျယ် သီဟိုဠ်ဘာသာရေး-မဟာဝံသ-နှင့် D.P. ကြည့်)။ ဝါစိသာရဌာ-စရိယံ၊ ဓမ္မကိတ္တိဠ္ဌ ပဏ္ဍိတံ။ မဟာဝံသ၊၇၄။ ၃၂။

ဓမ္မကိတ္တိတ္ထေရ (ပု) [ဓမ္ম+ကိတ္တိ+ထေရ] အရှင်ဓမ္ম-ကိတ္တိထေရ်။ (ယင်းသည် A.D. ၁၄-ရာစုတွင် သီဟိုဠ်ကျွန်းဠ် ပေါ်ထွန်းခဲ့သည့် ပညာရှင်ဖြစ်-သည်။ ဗာလာဝတာရသဒ္ဒါကျမ်း အပါအဝင် ဇိနဗောဓာဝလိကျမ်း, ပါရမီ မဟာသတ္ထက-ကျမ်း-စသည်တို့ကိုလည်း ပြုစီရင်ခဲ့သည်။ အ-ကျယ် သီဟိုဠ် ပါဠိသာဟိတ္ယ, P.L.C. တို့ ကြည့်။) ဓမ္မကိတ္တိတ္ထေရေန ယောသ္ဘတိက-တော သရလော သုဝဏ္ဏော။ ဗာလာဝတာ၊ဋီ၊ သစ်။၇။

ဓမ္မကီဠာ (ထီ) [ဓမ္ম+ကီဠာ] တရားဖြင့်–မ္ဟေ-လျော်–ပျော်ပါး–ကစား–ခြင်း။ ဗဟုဝိဓ-ဓမ္မကီဠ'မဘိကီဠတိ။ မိလိန္ဒ။၃၄၀။

ဓမ္မကုစ္ဆိသမာတပ (တိ) [ဓမ္ম+ကုစ္ဆိသမာတပ] (စတုတ္ထစျာန်သမာဓိ)တရားဟူသော (အဘိ-ညာဉ်စသည်တို့၏)– ကျေကျေက်–ပြည့်ဖြိုး–ရာဝမ်းရှိသော(ဘုရားရှင်)။ (ဆင်ပြောင်ကြီး-အား အစာကျေကျက် ပြည့်ဖြိုးရာ ဝမ်းရှိ-သကဲ့သို့ ဘုရားရှင်အားလည်း ဣဒ္ဓိဝိဓအဘိ-ညာဉ်စသည်တို့၏ ပြည့်စုံရာ စတုတ္ထစျာန်-သမာဓိဝမ်း ရှိတော်မူ၏။) ဓမ္မကုစ္ဆိသမာတ-ပေါ (အံ၊၂။၃၀၄)တိ ဓမ္မော ဝုစ္စတိ စတုတ္ထ-ဇ္ဈာနသမာဓိ၊ ကုစ္ဆိယော သမာတပေါ ကုစ္ဆိ-သမာတပေါ။ သမာတပေါ နာမ သမာတ-ပနဋ္ဌာနံ။ ဓမ္မော ကုစ္ဆိသမာတပေါ အဿာ-တိ ဓမ္မကုစ္ဆိသမာတပေါ။ စတုတ္ထဇ္ဈာန-သမာဓိသို့ ဌိတဿ ဟိ တေ တေ ဣဒ္ဓိဝိ-ဓာဒိဓမ္မာ ဣဇ္ဈန္တိ၊ တသ္မာ သော ကုစ္ဆိသမာ-တပေါတိ ဝုတ္တော။ အံ၊ဌ၊၃။၁၁၃။

ဓမ္မကုစ္ဆိသမာဝါသ (တိ) [ဓမ္ম+ကုစ္ဆိသမာဝါသ] (သမထ, ဝိပဿနာ) တရားဟူသော (အဘိ-ညာဉ်, သမထတို့၏) အညီအမျှ တည်နေရာ ဝမ်းရှိသော (ဘုရားရှင်)။ (ဆင်ပြောင်ကြီး-အား အစာ၏တည်ရာ ဝမ်းရှိသကဲ့သို့ ဘုရား-ရှင်အားလည်း အဘိညာဉ်သမထတို့၏ တည်-ရာ သမထ, ဝိပဿနာ ဝမ်းရှိတော်မူ၏။) ဓမ္မကုစ္ဆိသမာဝါသော၊ ဝိဝေကော တဿ ဝါလဓိ။ ထေရ။၃၁၈။ သမာ ဝသန္တိ ဣတ္ထာ-တိ သမာဝါသော၊ ဘာဝနံ၊ ကုစ္ဆိ ဝေ သမာဝါသော၊ အဘိညာသမထာနံ အာဝ-နဘာဝတော သမထဝိပဿနာသခါတော ဓမ္မော ကုစ္ဆိသမာဝါသော တေဿာတိ ဓမ္ম-ကုစ္ဆိသမာဝါသော။ တေရ၊ဌ၊ ၂။ ၂၆၁။

ဓမ္မကုဋ္ဌ (ထီ) [ဓမ္မ+ကုဋ္ဌ] (လောကုတ္တရာ ၉-ပါး) တရားဟူသော နေအိမ်၊ နေအိမ် အလား လောကုတ္တရာ ၉-ပါးတရား။ သော ဓမ္မကုဋ္ဌ တဝါ(အပ၊၁။၄၇)တိ သော သမ္ဘနဝ-လောကုတ္တရဓမ္မသင်္ခါတာ တဝ တုယ္ဟံ ဓမ္မကုဋ္ဌ ဝသနဂေဟန္တိ အတ္ထော။ အပ၊၆၊၁။၃၂၂။

ဓမ္မကုတ္တရ (တိ) [ဓမ္မကရဏ+ဥတ္တရ] မြတ်သော ရေစစ်၊ ဓမ္မကရိုဏ်။ ဩသဓ္ဓေနနှာ ဌ၊ သလာကာ ဓမ္မကုတ္တရာ။ အပ၊၁။၃၅၂။

ဓမ္မကုသလ (တိ) [ဓမ္မ+ကုသလ] (၁) ပါဠိ၌ -လိမ္မာ - ကျွမ်းကျင် - သော၊သူ။ (၂) အကြောင်း-အကြောင်းတရား-၌-လိမ္မာ-ကျွမ်းကျင်-သော၊သူ။(၁) ဓမ္မကုသလော-(အံ၊၂။၁၇၇)တိ ပါဠိယံ ဆေကော။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၆၀။ နဓမ္မကုသလော (ဝိ၊၅။၃၄၂)တိ အာစရိယမုခတော အနုဂ္ဂဟိတတ္တာ ပါဠိယံ နကုသလော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၂၁။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၁။၅။သံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၄။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၀။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၀။) (၁)(၂) ဓမ္မကုသလော(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄) ဓမ္မော-တိ ပါဠိဓမ္မော၊ နာနာဝိဓော ဝါ ဟောတု။ သီ၊ ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၁၄၇။ (၂) ဓမ္မကုသလော(နေတ္တိ။ ၁၉)တိ ပစ္စယဓမ္မေသု ကုသလော။ နေတ္တိ၊ ဋ္ဌ။၇၇။

ဓမ္မကေတု (ပု) [ဓမ္မ+ကေတု] (၁) တရားဟူ သော-တံခွန်-အလံ၊ တံခွန်-အလံ-နှင့် တူသောတရား (ဓမ္မစကြာတရား)။ (တိ) (၂) တရားဟူသော-တံခွန်-အလံ-ရှိသော၊ တရားဟူသော-တံခွန်-အလံ-ကို-မြှောက် ချီ-လှင့်တူ-တတ်သော၊သူ။ (၁)ဥဿာပေ-ဣော ဓမ္မကေတုံ။ မိလိန္ဒ။ ၂၀။ (တိ) (၂) ဓမ္ম-ကေတု ပဝတ္တေတီတိ ဓမ္မစက္ကံ။ ပဋိသံ။ ၃၄၃။ ဓမ္မဒ္ဓဇော ဓမ္မကေတူ(ဒီ၊ဋ္ဌ။ ၅၀။ အံ၊ဋ၊ ၁။ ၁၃ ၂)တိ တံ ဓမ္မံ ဇဏမိ၀ ပုရက္ခတ္တာ ကေတုမိ၀ စ ဥက္ခိပိတ္တာ ပ၀တ္တိယာ ဓမ္မဒ္ဓ-ဇော ဓမ္မကေတု စ ဟုတ္တာတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၇၄။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂ ၂။

ဓမ္မကောဌာသ (ပု၊နှ) [ဓမ္မ + ကောဌာသ] တရားအဖွဲ့အစု။ အနုဘိဏ္ဍာ ကောဌ ဓမ္ম-ကောဌာသော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၀၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၆၆။ ဓမ္ဓပဒါနိတိ ဓမ္မကောဌာသာ(နိ)။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၀၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၀။ နိဗ္ဗာနသင်္ခါတံ ဓမ္မကော-ဌာသံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂ ၂ ၃။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ၁ ၁ ၄။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၉ ၄။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ၃ ၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂ ၀ ၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၆ ၆။)

ဓမ္မကောဌာသပရိစ္ဆေဒ၊ဉာဏ (နှ) [ဓမ္မကောဌာ-သ+ပရိစ္ဆေဒ+ဉာဏ] (ရှေ့, နှာမ်)တရား အဖွဲ့အစုကို ပိုင်းခြားတတ်သောဉာဏ်။ ဣမ-သ္မိံ သုတ္တေ ဓမ္မကောဌာသပရိစ္ဆေဒ၊ဉာဏံ နာမ ကထိတံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၅ ၅။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄ ၀။)

ဓမ္မကောဌာသဘာဂီ (တိ) [ဓမ္မကောဌာသ + ဘာဂ+ဣ] တရားအဖွဲ့အစုဟူသော အဖွဲ့အစု ရှိသော၊သူ။ ဘဂ၀တော ဓမ္မေသု ဒါယာဒေါ ဓမ္မကောဌာသဘာဂီ။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃ ၁ ၂။

ဓမ္မကောဏ္ဍ (နှ) [ယဒိစ္ဆာနမ်] ဓမ္မကောဏ္ဍမြို့။ (ယင်းသည် ဝိဒေဟပြည် ပဗ္ဗတတိုင်း၌ တည်ရှိခဲ့သည်၊ နွားဦ-သောင်းပိုင်ရှင် ဓနိယ သူကြွယ်ဖွားမြင်ရာ မြို့ဖြစ်သည်။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂ ၄။ D.P.-လည်း ကြည့်။) အောက်ပုဒ်သီ-မှုကဲ့ ကြည့်။

ဓမ္မကောရဏ္ဍ (နှ) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] ဓမ္မကောရဏ္ဍမြို့။ အမှာကံ ဘဂ၀တော ကာလေ ဝိဒေဟ-ရဋ္ဌမဇ္ဈေ ပဗ္ဗတရဋ္ဌံ နာမ အတ္ထိ၊ တတ္ထ ဓမ္ম-ကောရဏ္ဍံ (ဓမ္မကောဏ္ဍံ၊သီ) နာမ နဂရံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂ ၄။ အထက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

ဓမ္မကောသ (ပု၊ နှ) [ဓမ္မ + ကောသ] ပရိယတ်တရားဟူသော ဘဏ်တိုက်။ (ဥစ္စာရတနာ သိုမှီးရာ ဘဏ်တိုက်သည် 'ကောသ' မည်သကဲ့သို့ ပိဋကတ် ၃-ပုံ ပရိယတ္တိတရားသည်လည်း လောကုတ္တရာတရား ရတနာ ၉-ပါးကို သိုမှီး

ရုဖြစ်သဖြင့် 'ဓမ္မကောသ'မည်သည်။) အတ္ထ-ဗျညၨနသမ္ပန္နသာ ဓမ္မကောသသာ အနုပါလနသ-မတ္ထတော ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရိကတ္တာသိဒ္ဓိ၊ ဒီ၊ဌ၊၁။ ၃၀။ မ၊ဌ၊၁။၇။ သံ၊ဌ၊၁။၆။ အံ၊ဌ၊၁။၆။ ဥဒါန၊ဌ။၁၅။ ပရိယတ္တိဓမ္မောယေဝ နဝလော-ကုတ္တရရတနသန္နိဓာနတော သတ္ထဝိဓေ ဒသ-ဝိဓေ ဝါ ရတနေ သန္နိဓာနေနာ ကောသော ဝိယာတိ ဓမ္မကောသော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၅၇။ (–ဣတိဝုတ်၊ဌ။၂၄။)

ဓမ္မကောသာရက္ခ (တိ) [ဓမ္မကောသ+အာရက္ခ] ပရိယတ်တရား ဘဏ္ဍာတိုက်ကို စောင့်ရှောက်တတ်သော၊သူ (အရှင်အာနန္ဒာ စသည်)။ စတူဟိ အစ္ဆရိယဗ္ဘုတဓမ္မေဟိ သမန္နာဂတော သတ္ထု ဓမ္မကောသာရက္ခော အယံ မဟာထေ-ရော။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။၄၁၅-၆။ အပ၊ဌ၊၁။၃၅၀။

ဓမ္မက္ကောသ (ပု) [ဓမ္မ+ကောသ။ ဓမ္မ+အက္ကော-သ] (၁) သဘောအားဖြင့် ဖြစ်သော–အဖို့–အစု။ (၂) သဘောအားဖြင့်ဖြစ်သော ဆဲ-ရေးခြင်း။ (မ၊သျ၊မြန်။) (၁) (၂) အက္ကု-ဒ္ဓေ စ ပန ဗူရဏော ကဿပေါ ဓမ္မက္ကော-သေန။ မ၊၂။၁၉၆။ ဓမ္မက္ကောသေနာတိ သဘာဝက္ကောသေန။ မ၊ဌ၊၃။၁၆၅။ သဘာ-ဝက္ကောသေနာတိ သဘာဝတော ပဝတ္တ-ကောဌာသေန။ မ၊ဋီ၊၃။၁၁၃။

ဓမ္မက္ခ (တိ) [ဓမ္မ + အက္ခ(=အာ + ခါ + အ] တရားဟောတတ်သော၊သူ။ နိဗ္ဗာယိဿတိ ဓမ္မက္ခော၊ နိ ပဿိဿာမ သုဗ္ဗတေ။ အပ၊၂။ ၁၂၃။ ထေရ၊ဌ၊၁။၅၂။

ဓမ္မက္ခန္ဓ (ပု) [ဓမ္မ+ခန္ဓ] (၁) တရားအစု၊ (က) (ပရိယတ်) တရားအစု။ (ခ) (သီလ-စသော) တရားအစု။ (၂) (သီလ-စသော) ဂုဏ်အစု။ (၃) (သီလ-စသော)တရားဂုဏ်ကျေးဇူး။ (၁) (က) ဓမ္မက္ခန္ဓဝသေနာ(ဝိ၊ဌ၊၁။ ၂၃။ ဒီ၊ဌ၊၁။ ၂၅)တိ ဓမ္မရာသိဝသေန။ ဝိမတိ၊၁။ ၂၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၃၃။ (–မိလိန္ဒ။၃၂၉။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၃၇။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။ ၂။ ဝိမတိ၊၁။၄၉။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၂၂။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၁၇၄။) (ခ) ဓမ္မက္ခန္ဓာ(ပဋိသံ။ ၃၄)တိ ဓမ္မဝိဘာဂါ ဓမ္မကောဌာသာ။ ပဋိသံ၊ ဌ၊၁။၁၂၆။ (၂) ယေ တေ သီလာဒယော ဓမ္မက္ခန္ဓာ ဂုဏကောဌာသာ။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၅။ ဓမ္မက္ခန္ဓာ ဂုဏဘာဂါ ဂုဏကောဌာသာ။ မ၊ဋီ၊ ၁။၃၇။ သံ၊ဋီ၊၁။၃၄။ (–ဒီ၊ဌ၊ ၂။၁၁၆။ မ၊ ဌ၊၁။၁၀၁။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၀၉။ ဝိမာန၊ဌ။၇၅။ သာရတ္ထ၊၁။၁၃။ ကင်္ခာ၊ဋီ။ ၁၂၂။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၇၆။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၄၀၆။) (၃) ဓမ္မက္ခန္ဓာ(ဒီ၊၃။၁၉၁)တိ ဣဿ ဂုဏဌော ခန္ဓဌော။ ဒီ၊ဌ၊၃။ ၂၀၅။

(ဓမ္မက္ခန္ဓာ "၇-သောင်း ၄-ထောင်"ရေ တွက်ပုံ—စုဏ္ဏိယ သုတ္တန်ပါဠိတော်မျှားဌ် အနုသန္ဓေတခုသည် ဓမ္မက္ခန္ဓာ ၁-ခု၊ ဂါထာ မျှားဌ် အမေးဂါထာသည် ဓမ္မက္ခန္ဓာ ၁-ခု၊ အဖြေဂါထာသည် ဓမ္မက္ခန္ဓာ ၁-ခု၊ အဘိ-ဓမ္မပိဋကဌ် တိက် ၁-ခု, ဒုက် ၁-ခုကို ဝေဘန်ရာဝါရသည် ဓမ္မက္ခန္ဓာ ၁-ခုစီ၊ ဝိနည်းပိဋကဌ် ဝတ္ထုတခုသည် ဓမ္မက္ခန္ဓာ ၁-ခု၊ မာတိကာသည် ဓမ္မက္ခန္ဓာ ၁-ခု၊ ပဒဘာဇနီ, အန္တရာပတ္တိဝါရ, အာပတ္တိဝါရ, အနာပတ္တိဝါရ, တိကစ္ဆေဒဝါရ မျှားသည် ဓမ္မက္ခန္ဓာ ၁-ခုစီ။ ဤသို့ ရေတွက်လျှင် ဓမ္မက္ခန္ဓာပေါင်း ၇-သောင်း ၄-ထောင် ဖြစ်သည်။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၂၃။ ဒီ၊ဌ၊၁။ ၂၂။

ဓမ္မက္ခန္ဓာ"၇-သောင်း ၄-ထောင်"ဟူသည် ဘုရားရှင်ထံတော်မှ '၇-သောင်း ၂-ထောင် အရှင်သာရိပုတြာ - စသော ရဟန်းတော်-မျှားအထံမှ' ၂-ထောင်'အားဖြင့် အရှင်အာ-နန္ဒာသင်ယူခဲ့သော ဓမ္မက္ခန္ဓာမျှားဖြစ်သဖြင့် အဘိဓမ္မပိဋကဌ် ကထာဝတ္ထုကျမ်း (မ၊ ၂။ ၂၇၀-၇)လာ မရှုရသုတ်, ဝိမာနဝတ္ထုလာ ဂါထာအ၌ စသည်မျှားသည် ယင်း "၇-သောင်း ၄-ထောင်"ဌ် မပါဝင်။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။၁၃၃။

ဘုရားရှင် ပရိနိဗ္ဗာန် စံတော်မူပြီးသည့် နောက်မှ အရှင်အာနန္ဒာ ဟောကြားအပ်သော သုဘသုတ် (ဒီ၊၁။၁၈၈-၂၀၄)၊ ဂေါပကမောဂ္ဂလ္လာနသုတ် (မ၊ ၃။ ၅၈-၆၆) မျှားသည် အရှင်သာရိပုတြာ-စသော ရဟန်းမျှားထံမှ သင်ယူအပ်သော ဓမ္မကွန္ဒာ ၂-ထောင်၌ ပါဝင်၏ဟု "ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ် ဂဏ္ဌိပုဒ်"၌ ဆိုတ၏၊ယင်း ၂-သုတ်သည် ဘုရားရှင်ပေးတော်မူသောနည်းအတိုင်း ဟောကြားသည်ဖြစ်၍ ဘုရားရှင်ထံမှ သင်ယူအပ်သော ဓမ္မကွန္ဒာ "၈-သောင်း ၂-ထောင်"၌ ပါဝင်သည်ဟု ဆိုလျှင်လည်း သင့်မြတ်သည်သာ။ သာရတ္ထ၊၁။ ၁၀၄။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၁၃၃။)

ဓမ္မကွန္ဒဂဏနာ (ထီ) [ဓမ္မကွန္ဒ+ဂဏနာ] ဓမ္မကွန္ဒာကိုရေတွက်ခြင်း၊ ဓမ္မကွန္ဒာအရေအတွက်။ အနုသန္ဓိဝသေန ဓမ္မကွန္ဒဂဏနာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၇။

ဓမ္မကွန္ဒသရီရ (တိ) [ဓမ္မကွန္ဒ + သရီရ] သီလ သမာဓိ ပညာ ဝိမုတ္တိ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနတရား – ဂုဏ် – အစု – ဟူသော ကိုယ်ရှိသော (ဘုရား)။ ဓမ္မကွန္ဒသရီရဿာ(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၃၇)-တိ သီလ သမာဓိ ပညာ ဝိမုတ္တိ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနသင်္ခါတဓမ္မကွန္ဒသရီရဿ သာသနေ။ သာရတ္ထ၊၃။ ၄၅၅။ သီလာဒိဓမ္မကွန္ဒသင်္ခါတေန သရီရေန သမန္နာဂတဿ။ ပါစိတ်၊ယော။ ၅၄၇။

ဓမ္မကွန္ဒသဟဿ (နာ) [ဓမ္မကွန္ဒ + သဟဿ] ဓမ္မကွန္ဒာအထောင်၊ အထောင်သော ဓမ္မကွန္ဒာ။ ဓမ္မကွန္ဒတော ကတိပယာနိ ဓမ္မကွန္ဒသဟဿာနိ ဟောန္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၇။ ဒွေ ဓမ္မကွန္ဒသဟဿာနိ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။ ၅၇။

ဓမ္မကွာန (နာ) [ဓမ္မ+အကွာန] (၁) တရားဟောခြင်း။ (၂) ဟောအပ်သော တရားဒေသနာ။ ဝေရှပ် ဥဋ္ဌာရံ ဓမ္မကွာနံ။ ဒီ၊ ၂။ ၁၇၆။ ဓမ္မကွာနံ ဓမ္မဒေသနာ။ အဘိ၊ဂ။ ၂၁၄။ သတ္ထာနံ ဗောဓိတ္ထယေ ပဝတ်ဌာပနပရိပါစနဝသေန စ ပဝတ္တာ ကထာ ဓမ္မကွာနံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၀၂။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။ ၃၀၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၀၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁ ၂၆။ (–မဟာနိ။ ၅၈၊ ၂၄၁။ စူဠနိ။ ၂၂၂။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၅၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁ ၆၇။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၁ ၇ ၇။)

ဓမ္မခဂ္ဂဝရ (ပု) [ဓမ္မ+ခဂ္ဂ+ဝရ] မဂ်ပညာ ဟူသော မြတ်သော သန်လျက်။ ဓမ္မခဂ္ဂဝရံ ဒတ္တာ (ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃ ၇ ၉) တိ တဿ ယောဂါ-ဝစရဿ ဝိရိယုပလတလနိသိတခေါ မဂ္ဂ-ပညာဝရခဂ္ဂံ ဒတ္တာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ ၃ ၁ ၄။

ဓမ္မခေတ္တ (နာ) [ဓမ္မ+ခေတ္တ။ (ခမ်ကွေ့ကြ-သံ, သီဟိုဠ်)](ကုသိုလ်, အကုသိုလ်)တရားဟူသော လယ်၊လယ်နှင့်တူသော(ကုသိုလ် အကုသိုလ်) တရား။ (ကုရုတိုင်းနိုင်ငံတော်၏, အမည်၊ သီဟိုဠ်၊ခေါ်။) ဇဝံ သဗ္ဗေသံ ဓမ္မာနံ ကုသလာ-နဉ္စ အကုသလာနဉ္စ ယဉ္စသာ ဓမ္မခေတ္တံ ဘဝ-တိ။ ပေဋကော။ ၂ ၃ ၅။

ဓမ္မခီရ (နာ)[ဓမ္မ+ခီရ] (လောကုတ္တရာ ၉-ပါး) တရားဟူသော နို့ရည်။ ဓမ္မခီရံ ဟိ ပါယိတာ။ အပ၊ ၂။ ၂ ၀ ၉။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။ ၁ ၅ ၀။

ဓမ္မဂဏ (ပု) [ဓမ္မ+ဂဏ] (၁) ကောင်းမှု–ကုသိုလ်–ပြုသူအပေါင်း၊ ကုသိုလ်ပြုအသင်းအဖွဲ့။ (၂) ဘုရားရှင်အဆုံးအမတရားတော်ကို ဆည်းကပ်ကိုးကွယ်သူအပေါင်း။ (၃) ဘုရားရှင်သာသနာတော်ကို ဆည်းကပ်ကိုးကွယ်သူ အပေါင်း။ (၁) ဓမ္မဂဏော(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁ ၈ ၃)တိ သာသနေ, လောကေ ဝါ အနေကပ္ပကာရ-ပုညကာရကော ဂဏော။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၇ ၂၊ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃ ၁ ၀။ ကခ်။ ၂ ၉ ၉။ ပေတ၊ဋ္ဌ။ ၁ ၇ ၉။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ ၂ ၀ ၂။ သာရတ္ထ၊၃။ ၁ ၁ ၇။ ပါရာ၊ယော။ ၃ ၀ ၈။) (၂) ဓမ္မဂဏော နာမ သာသနဓမ္ဓ-ဘဏ္ဍိကော ဂဏော။ ပါစိတ်၊ ယော။ ၁ ၅ ၀။ (၃) ဓမ္မဂဏောတိ သာသနဘဏ္ဍိဂဏော။ သာရတ္ထ၊၃။ ၁ ၁ ၇။

ခမ္ဘဏာနာ(ထီ)[ခမ္ဘ+ဂဏနာ](စိတ်,စေတသိက်) တရားတို့ကို ရေတွက်ခြင်း။ တံ ဌပေတ္တာ သေသာနံ ဝသေန ခမ္ဘဏာနာ ဝေဒီတဗ္ဗာ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၂၉၈။

ခမ္ဘဏာရာမ (ပု) [ခမ္ဘဏ+အာရာမ] ခမ္ဘဏ အာရာမ်၊ ခမ္ဘဏကျောင်းတိုက်၊ ခမ္ဘဏာ-ရုံတိုက်။ (ယင်း-ကျောင်းတိုက်ကို မေခလာ မြို့နေ ကုသိုလ်ပြုအသင်း အဖွဲ့က သောဘိတ-ဘုရားအမှူးရှိသော သံဃာအား ဆောက်လုပ် လှူ၍ဒါန်းခဲ့သည်။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။၂၀၂။ D.P.၌ ဥဂ္ဂတမင်း ဆောက်လုပ် လှူ၍ဒါန်းသည်ဟု ဖော်ပြထား၏။) ခမ္ဘဏော ခမ္ဘဏာရာမံ.... ဒါနံ အဒါသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၂၀၂။

ခမ္ဘဏ္ဍိကာ (ထီ) [ခမ္ဘ+ဂဏ္ဍိကာ] (၁) စဉ်းတိတုံး၊ သားစဉ်းတုံး (သူခိုး– သူဝှက် – စသော အပြစ်လွန်ကျူးသူတို့ကို သတ်ဖြတ်ရာတုံး။) (တီ)(၂) စဉ်းတိတုံးရှိသော။ (၁) ဝါရပ္ပတ္တော မိဂေါ ဂန္ဓာ ခမ္ဘဏ္ဍိကာယ ဂီဝံ ဌပေတ္တာ နိပဇ္ဇတု။ ဇာ၊ဌ၊၁။၁၆၇။ ခမ္ဘဏ္ဍိ-ကာယာတိ ခာရေတိ ပရာဓိကံ တ္ထောတိ ခမ္ဘံ-ဂဏ္ဍတိ ဆိန္ဒတိ ဇ္ဇောတိ ဂဏ္ဍိကာ၊ ခမ္ဘဌ္ဌ သာ ဂဏ္ဍိကာ စာတိ ခမ္ဘဏ္ဍိကာ။ ယင်း-ဌ္ဌိ။ (တီ)(၂) အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

ခမ္ဘဏ္ဍိကဌာန (နာ) [ခမ္ဘဏ္ဍိက + ဌာန] စဉ်းတိတုံး ရှိရာအရပ်၊ သားသတ်ရာအရပ်။ ခမ္ဘ-ဏ္ဍိကဌာနေ (ခမ္ဘာဏ္ဍိကဌာနေ၊က) မိဂါနံ ဝါရော ဟောတု။ ဇာ၊ဌ၊၁။၁၆၇။

ခမ္ဘဂတ (တီ) [ခမ္ဘ+ဂတ](၁) သွာက္ခာတတာ စသော တရားဂုဏ်တော်ကို အကြောင်းပြု၍ ဖြစ်သော(သတိ)။ (၂)သညာ,သခ်ါရတရား ၌ ဖြစ်သော(သတိ)။ (၃) လွန်မြတ်သော ကုသိုလ်တရား–သမထ ဝိပဿနာတရား – ၌ ဖြစ်သော (မြွေလျော်ခြင်း)။ (၁) ခမ္ဘဂတာ သတိ(ခမ္ဘ။၅၅)တိ "သွာခါတော ဘဂဝတာ ခမ္ဘောတိ အာဒိပ္ပဘေဒေ ခမ္ဘဂုဏေ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ သတိ။ ခမ္ဘ၊ဌ၊၂။၂၇၂။ (၂) ဝေ-ဒနာဂတာ သတိ စိတ္တဂတာ ခမ္ဘဂတာ စ။ နေတ္ထိ။၂၂။ (–ပေဋ္ဌကော။၂၃၀။ ဝိ၊ဌ၊၂။ ၆၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၂၇။ နေတ္ထိ!ဌ။၉၄။) (၃) ခမ္ဘဂတာ ရတိ။ ထေရ။၃၂၃။ အဓိကုသလ-ခမ္ဘဂတာ သမထဝိပဿနာ သဟိတာ ရတိ။ ထေရ၊ဌ၊၂။၂၂၉။

ခမ္ဘဂန္ဓိကာ (ထီ) [ခမ္ဘ+ဂန္ဓိကာ] (၁) တရားဒေသနာတို့ကို –ဖွဲ့ကုံး – စီရင် – ခြင်း။ (၂) တရားဒေသနာတို့ကို–ဖွဲ့ကုံး–စီရင်–ရာကျမ်း။ အန္ဓာယိကံ ဟောတိတိ သမ္ဘတ္တံ ဟောတိ ခမ္ဘဂန္ဓိကာယ ပရိစ္ဆေဒေါ ဝိယ။ မဟာနိ၊ဌ။ ၅၉။

ခမ္ဘဂန္ဓိကာ (ထီ) [ခမ္ဘ + ဂန္ဓိကာ] (၁) ဒဏ္ဍ-နီတိ ကျမ်းလာနည်းဖြင့် (သူခိုးသူဝှက်တို့၏ လက် ခြေ-စသည်ကို) ဖြတ်ရာ တုံး၊ စဉ်းတိ တုံး။ (၂) သူခိုးသူဝှက်တို့ကို – သတ်ဖြတ် – ညှဉ်းဆဲ–ကွပ်မျက်–ရာအရပ်။ (၁)(၂) ခမ္ဘ-ဂန္ဓိကာတိ (ခမ္ဘဂဏ္ဍိကာတိ၊ သီ) ခမ္ဘေန ဒဏ္ဍ-နီတိယာ ဟတ္ထပါဒါဒိစ္ဆေဒနဂန္ဓိကာ။ ဂန္ဓိကာ-တိ စ ယဿ ဥပရိ ဟတ္ထာဒီ ဌပေတ္တာ ဆိန္ဒန္တိ၊ တာဒိသံ ဒါရုခဏ္ဍဖလကာတိ ဝုစ္စတိ၊ တေန စ ဥပလက္ခိတံ ဌာနံ။ ဝိမတိ၊ဌ။၂၇၆။ (–ဝဇိရ။၁၉၂။ သာရတ္ထ၊၂။၃၃၄။) (၂) အာဃာတနဿ ခမ္ဘဂန္ဓိကာ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။ ၁၅၆။ (–ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။၂၃၉။)

ခမ္ဘဇ (ပု) [ခမ္ဘ + ဇ] ဒါန သီလ-အစရှိသော ကောင်းမှုကုသိုလ် (အဆောက်အဦ ဟူသော) ကိုယ်ဝန်၊ ကောင်းမှုကုသိုလ် ကိုယ်ဝန်၊ ကိုယ်ဝန်နှင့်တူသော ကောင်းမှုကုသိုလ်။ ခမ္ဘဇ္ဇံ အဂဏှဟံ။ အပ၊၁။၄၆။ ထေရ၊ဌ၊၁။ ၄၆၉။ အဟံ တဒါ ခမ္ဘဇ္ဇံ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ဒါနသီလာဒိပုညသမ္ဘာရဇ္ဇံ အဂဏှိံ။ အပ၊ ဌ၊၁။၃၁၂။

ဓမ္မဂမ္ဘီရ (တိ) [ဓမ္မ + ဂမ္ဘီရ] (၁) ပါဠိဓမ္မ အားဖြင့် နက်နဲသော။ (၂) နက်နဲသော ပါဠိဓမ္မရှိသော (သာမညဖလသုတ်-စသည်)။ (၃) အကြောင်းတရားအားဖြင့် နက်နဲသော။ (၄) နက်နဲသော အကြောင်းတရားရှိသော (ဘဝစက်-စသည်)။ (၅) သိ,ပယ်, ဆိုက်, ပွါး သစ္စာ ၄-ပါး တရားအားဖြင့် နက်နဲသော၊ ပါဠိဓမ္မ-၏ နက်နဲခြင်း။ (၁) (၂)ဓမ္မဂမ္ဘီရော-(ဒီ၊၂။၁၅၅။ မ၊၂။၂၀။ သံ၊၂။၂။၇)တိ အာဒီသု ဓမ္မော နာမ တန္တိ။ ဒီ၊၂။၁။၂၃၃။ မ၊၂။၅၈။ သံ၊၂။၂။၁၁။ (–သံ၊၂။၃။ ၁၃၀။ သုတ္တနိ၊၂။၁၅၉။ ဇာ၊၂။၁။၄၁၀။) (၃) (၄) ဤဒီ ဘဝစက္ကံ ဓမ္မဂမ္ဘီရန္တိ အယ-မေတ္ထ ဓမ္မဂမ္ဘီရတာ၊ ဟေတုနော ဟိ ဓမ္မော-တိ နာမံ။ အဘိ၊၂။၂။၁၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၁၉။ (၅) အောက်ပုဒ် (၁) ကြည့်။

ဓမ္မဂမ္ဘီရတာ (ထိ) [ဓမ္မဂမ္ဘီရ+တာ](၁)သိ,ပယ်, ဆိုက်, ပွါး သစ္စာ ၄-ပါးတရား၏ နက်နဲသည်၏အဖြစ်။ (၂) ပါဠိဓမ္မ၏ နက်နဲသည်၏အဖြစ်။ (၃) အဝိဇ္ဇာ-စသော အကြောင်းတရား၏ နက်နဲခြင်း။ (၁) ဓမ္မဂမ္ဘီရတာ စ သဗ္ဗာ-ကာရေန ပါကဋာ ဇာတာ။ ဒီ၊၂။၂။၅၃။ မ၊၂။၈၂။ သံ၊၂။၁။၁၈၁။ ဓမ္မဂမ္ဘီရတံ ပစ္ဆ-ဝေကွိတ္တာ။ အံ၊၂။၁။၁၁၄။ မ၊ဋီ၊၁။၄၈။ (၂) ပထဝီအာဒီသု ဝတ္ထူသု ဗျဉ္ဇနစ္ဆာယာယ အတ္ထံ ဂဟေတ္တာ ဓမ္မဂမ္ဘီရတံ အသလ္လက္ခေတ္တာ။ မ၊ဋီ၊၁။၁၂၆။ (၃) ဇာတိယာ ဇရာမရဏာသ ပစ္ဆယဋ္ဌော ဂမ္ဘီရောတိ အယံ ဓမ္မဂမ္ဘီရတာ။ ဒီ၊၂။၂။၈၃။ (–အဘိ၊၂။၁၈၇။)ဓမ္မဂမ္ဘီရ-(၃) (၄)လည်း ကြည့်။

ဓမ္မဂမ္ဘီရတာပစ္ဆဝေကွဏ (နာ၊ ထိ) [ဓမ္မဂမ္ဘီရတာ + ပစ္ဆဝေကွဏ] သစ္စာ ၄-ပါးတရား၏ နက်နဲသည်၏ အဖြစ်ကို–အဖန်ဖန်–ရှု–ဆင်ခြင်–ခြင်း။ ဓမ္မဂမ္ဘီရတာပစ္ဆဝေကွဏေန အပ္ပေါ-သုက္ကတံ အာပဇ္ဇမာနော။ အဘိ၊၂။၁။၇၃။ ဓမ္မ၊၂။၁။ ပစ္ဆဝေကွဏ-လည်း ကြည့်။

ဓမ္မဂရဟီ (တိ) [ဓမ္မဂရဟ+ဏိ] တရားတော်ကို ကဲ့ရဲ့–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ နဓမ္မဂရဟီ-နော (ဝိ၊၁။၂၇။ ဝိ၊၂။၁။၁၉၄) တိ "အနိ-ယ္ယာနိကော ဓမ္မော"တိ အာဒီနာ ဓမ္မံ နဂရဟာမ။ သာရတ္ထ၊၂။၄၃။

ဓမ္မဂရု (တိ) [ဓမ္မ+ဂရု] (၁) တရား–၌–ကို–ရှိသော– လေးစား – ခြင်းရှိသော၊သူ။ (၂) တရားကို မြတ်နိုးသော၊သူ။ (၁) ဓမ္မဂရုနော ဟိ တေ ဘဝန္တော ဓမ္မဂါရဝါ။ သံ၊၂။၃၃၉။ ဂရုကရဏီယတာယ ဓမ္မော ဂရု တေဿာတိ ဓမ္မဂရု။ မ၊ဋီ၊၂။၁၀၉။ (–အံ၊၂။၁၀၇၊၄၁၉။ ထေရ။၃၅၄။ အပ၊၁။၃၇၉။ ဝိ၊၂။၁။၁၅။ ဒီ၊၂။၂။ဂ၁။ မ၊၂။၂။၄၂။ သံ၊၂။၂။ဂ၅။ သံ၊၂။၃။၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၄။ ဥဒါန၊၂။၁ဖ၄။ သုတ္တနိ၊၂။၂၀၉။ ထေရ၊၂။၂။၄ဖ၇။) (၂) ဓမ္မံ ဂရတိ မာနေတီတိ ဓမ္မဂရု။ သဓ္မော၊ ယော။ ၂၇၀။

ဓမ္မဂရုက (တိ) [ဓမ္မ+ဂရု+ကာ။ (ဓမ်ဂုရုက-သံ၊ ဓမ္မဂရုအ, ဓမ္မဂုရုအ-ပြာ)] တရား–၌–ကို–ရှိသော–လေးစား– ခြင်းရှိသော၊သူ။ ယော ဓမ္မဂရုကော ဟောတိ။ ဝိ၊၂၊၄။ ၂၀၇။ ဗုဒ္ဓါ စ နာ၃မ ဓမ္မဂရုကာ။ အံ၊၂၊၁။ ၂၂ဖ။ (–မ၊ ၂၊၁။၉၅။ ဓမ္ပ၊၂၊၁။ ၁၁။ သာရတ္ထ၊၂။ ၁ဖ၇။ သံ၊၂။ ၂။ ၄၀။)

ဓမ္မဂရုတာ (ထိ) [ဓမ္မဂရု+တာ] တရားတော်–၌–ကို–ရှိသော–လေးမြတ်–ခြင်း ရှိသူ၏ အဖြစ်။ ပတ္ထယမာနော ဇဝမာဟ ဓမ္မဂရုတာ-ယာတိ အာဓိပ္ပါယော။ မ၊ဋီ၊၂။ ၁၁။ အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

ဓမ္မဂရုတာကိတ္တနပသင်္ဂ (ပု) [ဓမ္မဂရုတာ + ကိတ္တန+ပသင်္ဂ] တရားတော်ကို – ရှိသော– လေးမြတ်–ခြင်းရှိသူ၏ အဖြစ်ကို ပြောကြား ခြင်း၌–လျှင်းပါး–ကပ်ငြိ–ခြင်း။ ပုဗ္ဗေ ဓမ္ဓ-ဂရုတာကိတ္တနပသင်္ဂေန ဂဟိတံ အဂ္ဂဟိတ္ဌ ....ဒယောတ္တာ။ မ၊ဋီ၊၂။ ၁၁။

ဓမ္မဂရုတာကိတ္တနမုခ (နာ) [ဓမ္မဂရုတာ + ကိတ္တန + မုခ] တရားတော်၌–ရှိသေ–လေးမြတ်–သူ၏အဖြစ်ကို ပြောကြားခြင်းကို – အဦး – ပခေါန – ပြုခြင်း။ ဧဝံ ဓမ္မဂရုတာကိတ္တ-နမုခေန မဟာကဿပပစ္ဆုဂ္ဂမနာဒီနိ ဂေဒေ-သေန ဒဿေတ္ဝာ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။ ၂၀၄။

ဓမ္မဂါယနဒဟရဘိက္ခု (ပု) [ဓမ္မဂါယန + ဒဟရ-ဘိက္ခု] တံရားတော်ကို–ရွတ်ဆို–ဟောကြား–သော ရဟန်းငယ်။ ဓမ္မဂါယနဒဟရဘိက္ခု စေတ္ထ နိဒဿနံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၆၂။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။ ၁၀၂။

ဓမ္မဂါရဝ (နာ) [ဓမ္မ+ဂါရဝ] (၁) တရားတော်၌–ရှိသေ – လေးမြတ်–သူ၏အဖြစ် – ခြင်း။ (တီ) (၂) တရားတော်၌–ရှိသေ–လေးမြတ်–ခြင်းရှိသော၊သူ။ (၁) သစေ ဓမ္မဂါရဝေန ယာဝ ပရိယောသာနံ သုတ္တာဝ ဂမိဿာမ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၈။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၅၆။ ဝိ၊သင်္ခ။ ၄၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၆၉။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၀၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၃၉၅။) (၂)အတ္ထနာ စ ဓမ္မဂါရဝေါ ဟောတိ။ အံ၊ ၂။ ၃၇၀။ သစေ ပန တံ ဘဝိဿသိ ဓမ္မဂါ-ရဝေါ။ ပေတ။ ၁၈၉။ ပေတ၊ဋ္ဌ။ ၂ ၂၀။ ဓမ္မဂရု-နော ဟိ ဗုဒ္ဓါ ဓမ္မဂါရဝါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၅၃။ (ဂရုံ ကရောန္တီတိ ဂရု၊ ဂရုနံ ဘာဝေါ ဂါရ-ဝေါ၊ ဓမ္မေ ဂါရဝေါ ဧတေသံ ဗုဒ္ဓါနန္တိ ဓမ္မ-ဂါရဝါ။ မအူ၊ ပါရာ၊ သျ၊ ၂။ ၅ ၂ ၅။)

ဓမ္မဂါရဝကိတ္တန (နာ) [ဓမ္မဂါရဝ+ကိတ္တန] တရား-တော်၌–ရှိသေ– လေးမြတ်– သူ၏အဖြစ်ကို ပြောကြားခြင်း။ ဣမဿ ဘဂဝတော ဓမ္မ-ဂါရဝကိတ္တနေ....ဒဿေတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၀၉။

ဓမ္မဂါရဝဇနနတ္ထ (ပု) [ဓမ္မဂါရဝ+ဇနန+အတ္ထ] တရားတော်၌–ရှိသေ–လေးမြတ်–သူ၏အ-ဖြစ်ကိုဖြစ်စေခြင်း-ဟူသော အကျိုး။ တေန ဓမ္မဂါရဝဇနနတ္ထံ "ဝေရှပါနံ အနဝဇ္ဇဂါထာနံ တံ အဘာဝေန" ဣတိ ပဋိက္ခိတ္တောပိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၅။ ၅ ၃ ၄။

ဓမ္မဂါရဝနိဿိတ (တီ) [ဓမ္မဂါရဝ + နိဿိတ] တရားတော်၌–ရှိသေ–လေးမြတ်–သူ၏ အ-ဖြစ်ကို မှီသော။ ဓမ္မဂါရဝနိဿိတော သံဝေ-ဂေါ ဓမ္မသံဝေဂေါ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ ၂။

ဓမ္မဂါရဝယုတ္တ (တီ) [ဓမ္မဂါရဝ+ယုတ္တ] တရား-တော်၌–ရှိသေ–လေးမြတ်–သူ၏ အဖြစ်နှင့် ယှဉ်သော။ ဓမ္မေ ဂါရဝံ ဓမ္မဂါရဝံ၊ ဓမ္မဂါရ-ဝေန ယုတ္တာ ဓမ္မဂါရဝယုတ္တာ။ သမ္မော၊ယော။ ၂ ၇ ၀။ (– အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၅ ၀ ၇။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄ ၆ ၇။)

ဓမ္မဂါရဝသမုဿိတ (တီ) [ဓမ္မဂါရဝ+သမုဿိတ] တရားတော်၌ – ရှိသော – လေးမြတ် – သူ၏ အဖြစ်သည် စိုက်ထူအပ်သော၊ တရားတော်၌ –အရှိအသေ – အလေးအမြတ် – ရှိသူ၏ ဖြစ်-ကြောင်းဖြစ်ရာ ဂရုကြီယာ အမူအရာသည် စိုက်ထူ အပ်သော။ ဓမ္မဂါရဝသမုဿိတေန ဟိရောတ္တပ္ပေနေဝ ယထာရှေ ဥပသက်မိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၁ ၀ ၁။

ဓမ္မဂါရဝဟေတုက (တီ)[ဓမ္မဂါရဝ+ဟေတု+က] တရားတော်၌ – ရှိသော – လေးမြတ်–သူ၏ အဖြစ်ဟူသော အကြောင်းရှိသော။ ဒသမ-လာဒီဂုဏဝိသေသာ ဝိယ ဓမ္မဂါရဝဟေတု-ကာ ပရဟိတပဋိပတ္တိပိ သမ္ဘဗုဒ္ဓါနံ မဇ္ဈေ ဘိန္ဒ-သုဝဏ္ဏံ ဝိယ သဒိသာ ဝေ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ ၀ ၉။

ဓမ္မဂိရိ (ပု) [ဓမ္မ+ဂိရိ] တရား-ဟူသောတောင်။ တထာ ဒိဿာ ဓမ္မဂိရိ ံ၊ သိတိဘူတံ နိရှုပဓိ ံ။ မိလိန္ဒ။ ၃ ၂ ၇။

ဓမ္မဂိရိယ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] ဓမ္မဂိရိယဂိုဏ်း၊ ဓမ္မဂိရိယအမျိုးအနွယ်။ (ယင်းသည် B.E.-၅ ၀ ၀-ခန့် မတိုင်မီကပင် ဘာရတတိုင်းဌ ရှိခဲ့-သော အမျိုးအနွယ် ဂိုဏ်း ၁-ခု ဖြစ်ဟန်ရှိ-သည်။) ယထာ ဝါ ပန မဟာရှေ မဟိယာ

ဂဏာ ဝတ္ထန္ဆိ၊ .... ဓမ္မဂိရိယာ ဗြဟ္မဂိရိယာ။ မိလိန္ဒ။၁၇၉။

ဓမ္မဂီတ (နာ) [ဓမ္မ+ဂီတ] တရားကို သီဆိုခြင်း၊ တရားဂါထာစာပေများကို အသံနိမ့်မြင့်ပြုရှု တေးသီချင်းကဲ့သို့ ရွတ်ဆိုခြင်း။ ဓမ္မဂီတမ္ပိ နဝင်္ဂတိ။ ဝဇိရ။၃၇၁။

ဓမ္မဂုဏ (ပု) [ဓမ္မ+ဂုဏ။ (ဓမ်ဂုဏယ-သီဟိုဠ်)] (၁) (သ္ဓာကွာတတာ-စသော) တရားတော်၏ – ဂုဏ် – ကျေးဇူး။ (၂) တရားတော်နှင့် – ယှဉ် – မကွေ့မကွာဖြစ် – သော – ဂုဏ် – ကျေးဇူး။ (၃) မဖောက်မပြန် – မှန် – သော – ဂုဏ် – ကျေးဇူး။ (၄) ဟုတ်မှန် – ထင်ရှား – သော – ဂုဏ် – ကျေးဇူး။ (၅) မင်းကျင့်တရား၏ – ဂုဏ် – ကျေးဇူး။ (၆) ယံ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌော ပရိဝဏ္ဏယီ သုစိ-စသော ရတနသုတ် (ဂဏ်ဂါ-ရောဟဏ) ပရိတ်တရားတော်၏–ဂုဏ်–ကျေးဇူး။ (၇) (က) ကျင့်ဝတ်တရားအစု။ (ခ) သုစရိုက်တရားအစု။

(၁) (သ္ဓာကွာတတာ-စသော) တရားတော်၏–ဂုဏ်–ကျေးဇူး။ "ဗုဒ္ဓဂုဏော ဓမ္မ-ဂုဏော သံဃဂုဏော စ အနုဿရတော"။ မ၊ဌ၊ ၁။၁၇၆။ "သ္ဓာကွာတော ဘဂဝတာ ဓမ္မော"-တိ အာဒိနာ နယေန ဓမ္မဂုဏော အနုဿရ-န္တာနံ။ မ၊ဌ၊ ၁။၃၁၄။ (–အ၊ဌ၊ ၃။ ၂၁၀။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၂၇၇။) (၂) တရားတော်နှင့်–ယှဉ် – မကွေ့မကွာဖြစ် – သော – ဂုဏ် – ကျေးဇူး။ ဓမ္မဂုဏောဟိ(ဝိမာန။၃၇)တိ ဓမ္မိယေဟိ ဓမ္ဓ-တော အနုပေတေဟိ ဂုဏေဟိ၊ ယထာဘူတ-ဂုဏေဟိတိ အတ္ထော။ ဝိမာန၊ဌ။ ၁ ၂၂။ (၃) မဖောက်မပြန် – မှန် – သော – ဂုဏ် – ကျေး-ဇူး။ ဓမ္မဂုဏာန(ဝိမာန။၁၂၄)န္တိ အဝိပရီ-တဂုဏာနံ။ ဝိမာန၊ဌ။ ၃၃၁။ (၄) ဟုတ်မှန် – ထင်ရှား – သော – ဂုဏ် – ကျေးဇူး။ ဓမ္မဂုဏာ-(ဇာ၊ဝ။ ၂၉၀)တိ သဘာဝဂုဏာ ဘူတဂုဏာ။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။ ၃ ၂၂။ (၅) မင်းကျင့်တရား၏ – ဂုဏ် – ကျေးဇူး။ ဓမ္မဂုဏမလ (၂) အနက် ကြည့်။ (၆) ယံ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌော ပရိဝဏ္ဏယီ သုစိ-စသော ရတနသုတ် (ဂဏ်ဂါရောဟဏသုတ်) ပရိတ်တရားတော်၏ – ဂုဏ် – ကျေးဇူး။ ယံ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌော.... သုဝတ္ထိ ဟောတူတိ ဇဝံ ကော-ဒေသေန ဓမ္မဂုဏော လိခိတ္တာ။ မ၊ဌ၊ ၄။ ၁၉၉။ (၇) (က) ကျင့်ဝတ်တရားအစု။ တေ မံ ဓမ္ဓ-ဂုဏော ယုတ္တံ။ ဇာ၊ဝ။ ၂၃၀။ တေ သမဏာ မံ အယံ ဓမ္ဓကောဋ္ဌာသော ယုတ္တပယုတ္တော သု-ဿူသံ အနုသ္သုယကောတိ တထတော ဉ တ္ဝာ။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။ ၁၃၀။ (ခ) သုစရိုက် တရားအစု။ ဓမ္ဓဂုဏော ရတ (ဇာ၊ဝ။ ၃၅၀) န္တိ သုစရိတ-ကောဋ္ဌာသော အဘိရတံ။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။ ၄၀၁။

ဓမ္မဂုဏဒဿန (နာ) [ဓမ္မဂုဏ+ဒဿန] တရား-တော်၏ – ဂုဏ် – ကျေးဇူး – ကို – ရှု – မြင် – ခြင်း၊ တရားဂုဏ်တော်ကို ရှုမှတ်, ပွါး-များခြင်း။ ဓမ္မဂုဏဒဿနေနေ၀ သတ္ထရိ သ-ဂါရ၀ေါ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။ ၂၁၁။

ဓမ္မဂုဏမလ (နာ) [ဓမ္မဂုဏ+မလ] (၁) တရား – ဂုဏ် – ကျေးဇူး – ၏ – အစွမ်း – သတ္တိ။ (၂) မင်းကျင့်တရား – ဂုဏ် – ကျေး-ဇူး – ၏ – အစွမ်း – သတ္တိ။ (၁) စိရံ သာသနံ ပဝတ္တေတိ ဓမ္မဂုဏမလေန။ မိလိန္ဒ။ ၂ ၂ ၂။ (၂) စိရံ ရာဇကုလ၀ံသံ ဌပယတိ ဓမ္မဂုဏ-မလေန။ မိလိန္ဒ။ ၂ ၂ ၂။

ဓမ္မဂုဏာနုဿရဏ (နာ) [ဓမ္မဂုဏ+အနုဿရဏ] တရားတော်၏ – ဂုဏ် – ကျေးဇူး – ကို အဖန်-ဖန် – အောက်မေ့ – အမှတ်ရ – ခြင်း။ တဒေတံ ဓမ္မဂုဏာနုဿရဏ၀သေန ဥပ္ပန္နတ္တာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဝ။ ၂၁၁။

ဓမ္မဂုတ္တ (တိ) [ဓမ္မ+ဂုတ္တ] (၁) (က) တရား-သည် စောင့်ရှောက်အပ်သော၊ သူ။ (ခ) တ-ရားကို စောင့်ရှောက်တတ်သော၊ သူ။ (ထိ) (၂) ဓမ္မဂုတ္တာဘိလူးမ။ (၁) (က) (ခ) ဓမ္ဓ-ဂုတ္တဿာ (သံ၊ဝ။ ၂ ၂ ၃-၅။ နေတ္တိ။ ၁၄၉) တိ

ဓမ္မေန ရက္ခိတဿ, ဓမ္မံ ဝါ ရက္ခန္တဿ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ဥ၁၄။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။ ၂၅၆။ (–အံ၊ ၂။၄၀။ ဇာ၊ ၂။၄၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၃၀။) (ထီ) (၂) ဥတ္တရ-မာတာ ယက္ခိနီ, ပိယက်ရမာတာ, ဖုဿမိတ္တာ, ဓမ္မဂုတ္တာတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀၀။

ဓမ္မဂုတ္တ၂ (တိ) [ယဒိစ္ဆာနာမ်။ (ဓမ်ဂုတ္ထ-သံ)] ဓမ္မဂုတ္တရဟန်းအပေါင်း၊ ဓမ္မဂုတ္တဂိုဏ်း၊ ဓမ္ম-ဂုတ္တိကဂိုဏ်း။ (ယင်း-သည် မဟိ သာသက-ဂိုဏ်းမှ ၂-ခုမြောက် ခွဲထွက်သည့် ဂိုဏ်းဖြစ်လေသည်။ D.P.-သီဟိုဠ်ဘာသာရေး နိကာ-ယသင်္ဂဟ။) သမ္ဘတ္ထိဝါဒါ ဓမ္မဂုတ္တာ။ အာဘိ၊ ဋ္ဌ၊ဥ။၁၀၈။ ဓမ္မဂုတ္တာ (ဒီပဝံသ၊ ၄။ ၈၆)တိ ဓမ္မဂုတ္တာ ဘိက္ခူ။ ဒီပဝံသ၊ဋ္ဌ။၁၉၈။ နိကာ-ယန္တရ-လည်း ကြည့်။

ဓမ္မဂုတ္တတ္ထေရ (ပု) [ဓမ္မဂုတ္တ+ထေရ] ဓမ္ম-ဂုတ္တထေရ်။ (ယင်း-သည် B.E.၃၀၃-ခုနှစ် သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ နန်းတက်သော ဒုဋ္ဌဂါမဏိမင်း လက်ထက်တွင် ထင်ရှားသော ရဟန္တာတပါး ဖြစ်၍ ကလျာဏီကျောင်းတိုက်၌ သီတင်းသုံး နေသည်။ တန်ခိုးဖြင့် မြေကြီးကို လျင်မြန်စွာ တုန်လှုပ်စေတတ်သဖြင့် "ပထဝီစာလက-ဓမ္မဂုတ္တဒထရ်" ဟု တွင်သည်။ အသက်ကို စွန့်၍ စစ်ပွဲတွင် ဒုဋ္ဌဂါမဏိမင်း လှူအပ်သော ဆွမ်းကို ကလျာဏီ ကျောင်းတိုက်နေ ၅၀၀-သော ရဟန်းတို့နှင့်အတူ သုံးဆောင်သည်။ အကျယ် D.P.ကြည့်။) ပထဝီစာလကော ဓမ္ম-ဂုတ္တတ္ထေရော တု တံ ပန။ မဟာဝံသ၊ဥ၂။ ၅၀။

ဓမ္မဂုတ္တိယဘိက္ခု (ပု) [ဓမ္မဂုတ္တိယ+ဘိက္ခု] ဓမ္ম-ဂုတ္တိယရဟန်း၊ ဓမ္မဂုတ္တဂိုဏ်းသား ရဟန်း၊ ဓမ္မဂုတ္တိယဘိက္ခု။ စ၊ ဇာတာ ခလု ဣမေ ဒုဝေ။ မဟာဝံသ၊၅။ဂ။ မဟာဝံသ၊ဋ္ဌ။၁၁၄။

ဓမ္မဂူ (တိ) [ဓမ္မ+ဂုပ+ဍူ။ ဓမ္မ+ဂမု+ဍူ] (၁) တရားကို–လုံခြုံစေတတ်–စောင့်ရှောက်တတ်–သော၊သူ။ (၁) တရားကို သိတတ်သောသူ။ ဓမ္မဂူ (ဇာ၊၁။ ၂၀၄)တိ ဓမ္မဿ ဂေါပကော စေဝ ဓမ္မညူ စ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၅၇။

ဓမ္မဂေါစရ (တိ) [ဓမ္မ+ဂေါစရ] နိဗ္ဗာန်တရား–လျင် – ဟူသော – ကျက်စားရာ–အာရုံ–ရှိသော။ မဂ္ဂဉ္ဇာဏ် ဓမ္မဂေါစရတ္ထာ ဂေါစရဝေါ-ဟာရေန ဓမ္မောတိ ဝုတ္တံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဥ၉၄။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊ဥ။ ၂၃၄။)

ဓမ္မဂေါပက (တိ) [ဓမ္မ+ဂုပ+ဏ္ဍု] (အဆုံး အ ဖြတ် တရားသဘော, အစဉ်အဆက် ဆောင်အပ်သောတရား, သုစရိုက်တရား ဟူသော) တရားကို–လုံခြုံစေတတ်– စောင့်ရှောက်တတ် –သော၊ သူ။ ဓမ္မဋ္ဌ မေ ဒေသေဟိ ဓမ္ম-ပါ-လက ဓမ္ম-ဂေါပက ရာဇဝရ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၂၃၄။

ဓမ္မဂ္ဂဟဏ (နာ) [ဓမ္မ+ဂဟဏ] (၁) ဓမ္ম-သဒ္ဒါ။ (၂)(ပရမတ္ထ)သဘော–တရား–ကိုယူခြင်း။ (၃) ပရိယတ္တိဓမ္မဿပိ ပရိယာယတော ဓမ္ম-ဂ္ဂဟဏေန ဂဟဏေ သတိ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၀။ သဘာဝခေရဏတော နိဿတ္တနိဇ္ဇီဝတော စ ဓမ္မဂ္ဂဟဏံ (ဝုတ္တံ)။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁ ၂ ၂။ (–မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၄ ၃ ၀။ နေတ္တိ၊ ၀ ။ ၁ ၀ ၆ ။) (၂) ဥပရိ ယာဝ ဒသကာ ဓမ္ম-ခန်ယော ဂဟိတတ္ထာ သတ္ထုဂ္ဂဟ-ဏေန ဓမ္ম-ဂ္ဂဟဏံ ကတံ။ ပဋ္ဌာန်း၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၆ ၂ ။

ဓမ္ম-ဃာတက (တိ) [ဓမ္ম+ဃာတ+ဏ္ဍု] တရားကို ဖျက်ဆီးတတ်သော၊ သူ။ မနုဿဃာတကာ ဝိယ ဓမ္ম-ဃာတကာ။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။ ၅ ၅ ။

ဓမ္ম-ဃောသ (ပု) [ဓမ္ম+ဃောသ] တရားတော်၏ အသံ၊ တရားသံ။ တထာဂတသီဟဿ ဓမ္ম-ဃောသော ဟောဋ္ဌာ အဝိစိ....ပဋ္ဌိ-ဋ္ဌာဒေသိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၆ ၄-၅ ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၉ ၄ ။ (–သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂ ။ ၆ ၉ ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၃ ။ ၄ ၀ ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂ ။ ၂ ၆ ၈ ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂ ။ ၂ ၃ ၄ ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂ ။ ၂ ၈ ၃ ။)

ဓမ္ম-ဃောသက (တိ) [ဓမ္ম+ဃောသက] တရား (နာရန်)ကြွေးကြော်တတ်သော၊ သူ(တရား နာရန် ရတနာ ၃-ပါး၏ဂုဏ်ကိုချီးမွမ်း၍ နှစ်သက်

စဖွယ် ကြေးကြော်ဖိတ်ကြားသူ)။ သံဃသုပ္ပ-ဋ္ဌိပ်တွင်ဆ အာဘိတ္ထဝိတ္ထာ နမဿမာနော ဓမ္ম-ဃောသကော ဟုတ္ထာ ဝိစရိဿာမိ။ သံ၊ဌ၊ ၁။၃၀၆။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၂၁၂။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။ ၁၈၁။ ရာဇာ ဓမ္မဃောသကံ.... ဒေဝသိကံ ဃောသနံ ကာရေသိ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၂၆၄။

ဓမ္ম-ဃောသကကမ္ম (နာ) [ဓမ္ম-ဃောသက+ကမ္ম] တရား (နာရန်) ကြေးကြော်သူ၏–အမှု–လုပ်ငန်း။ ဟတ္ထိကွန္ဒေ နိသိန္နော အသီတိ ဝဿသဟဿာနိ ဓမ္ম-ဃောသကကမ္ম အကာ-သိ။ ဓမ္ম၊ဌ၊၂။၅၂။

ဓမ္ম-ဃောသကဘိက္ခု (ပု) [ဓမ္ম-ဃောသက + ဘိက္ခု]တရား(နာရန်)ကြေးကြော်တတ်သော ရဟန်း။ ဝိဟာရေ ဧကော ဓမ္ম-ဃောသကဘိက္ခုံ ဌပေသုံ။ ဇာ၊ဌ၊၂။၂၆၁။

ဓမ္ম-စက္က (နာ) [ဓမ္ম+စက္ကာ (ဓမ်စကြယ-သီဟိုဠ်)] ဓမ္ম-စက်၊ ဓမ္ম-စကြာ တရား၊ ဓမ္ম-စက္ကပဝတ္တန-သုတ်။ (၁) (က) ဖြစ်တတ်–လည်တတ်–သော သတိပဋ္ဌာန် စသောတရား။ (ခ) ဖြစ်တတ် – လည်တတ် – သော သဒ္ဓိန္ဒြေ စသော ဣန္ဒြေတရား။ (ဂ) ဖြစ်တတ်–လည်တတ် – သော သမ္မာဒိဋ္ဌိ-စသော မဂ္ဂင်တရား။ (၂) ဖြစ်စေအပ်–ဟောအပ်–သော ပိဋကတ ၃-ပုံ တရား။ (၃) တရားတော်စက်၊ တရားဒေသနာ။ (၄) (က) ဖြစ်စေတတ်–လည်စေတတ်–သော ပဋ္ဌိဝေဒေါဏ်။ (ခ) ဖြစ်စေတတ်–လည်စေတတ်–သော ဒေသနာ ဉာဏ်။ (၅) (က) စေခိုင်းတတ်သောတရား၊ တရား-ဟူသော – အမိန့် – အာဏာ။ (ခ) တရားဖြင့်ပြီးသော – အမိန့် – အာဏာ။ (ဂ) တရားမှလာသော – အမိန့် – အာဏာ။ (ဃ) တရားရှိသော – အမိန့် – အာဏာ။ (င) တရားသဖြင့် ဖြစ်သော – အမိန့် – အာဏာ။ (စ) အသင့် – ယုတ္တိ – အားဖြင့် ဖြစ်သော – အမိန့် – အာဏာ။ (ဆ) တရားအကျိုးငှါဖြစ်သော – အမိန့် – အာဏာ။ (၆) မြတ်သောစက်။ (၇) ပတိရူပဒေသဝါသ-စသော ဓမ္ম-စက်။ (ဂ)ကိုယ်,စိတ်၌ဖြစ်သော ဝိရိယဓမ္ম-စက်။ (၉) တရားပလ္လင်ရှေ့၌ ဓမ္ম-စကြာအဟန်ဖြင့် ပြုလုပ်ထားအပ်သော အဝန်းအဝိုင်းပုံ။ (ဓမ္ম-စက္ကမည်ကြောင်း ပရိယာယ်အမျိုးမျိုးဖြင့် ဟောပုံ။ ပဋ္ဌိသံ။၃၄၃-စသည် ကြည့်။)

ဓမ္ম-စက်၊ ဓမ္ম-စကြာတရား၊ ဓမ္ম-စက္ကပဝတ္တန-သုတ်။ ဓမ္ম-စက္ကံ ပဝတ္တေတုံ၊ ဂစ္ဆာမိ ကာသိနံ ပုရံ။ ဝိ၊၃။၁၂။ မ၊၂။၂၉၅။ ပဝတ္တိတေ စ ပန ဘဂဝတာ ဓမ္ম-စက္ကေ ဘုမ္မာ ဒေဝါ သဒ္ဒ'မနုဿာ-ဝေသုံ။ ဝိ၊၃။၁၇။ သံ၊၃။၃၇၁။ ပဋ္ဌိသံ။ ၃၃၂။ (–အံ၊၁။၄၃၅။ အံ၊၃။၁၃၂။ အဘိ၊ က။ဂ၂။ အပ၊၁။၂၅၊၃၃၊၃၅၆။အပ၊၂။၁၅၁။ နေတ္တိ၊ဌ။၅၇။ အံ၊ဋီ၊၃။၄၃။)

(၁) (က) ဖြစ်တတ်–လည်တတ်–သော သတိပဋ္ဌာန်-စသော တရား။ သတိပဋ္ဌာနာဒိ ဓမ္ম-ဝေ ပဝတ္တနဋ္ဌေန စက္ကန္တိ ဓမ္ম-စက္ကံ။ နေတ္တိ၊ဌ။၅၇။ ဝိမတိ၊၁။၁၀။ အံ၊ဋီ၊၃။၄၃။ (ခ) ဖြစ်တတ်–လည်တတ်–သော သဒ္ဓိန္ဒြေ စသော ဣန္ဒြေတရား။ (ဂ) ဖြစ်တတ်–လည်-တတ်–သော သမ္မာဒိဋ္ဌိ-စသော မဂ္ဂင်တရား။ သဒ္ဓိန္ဒြိယာဒိသမ္မာဒိဋ္ဌိအာဒိကော ဓမ္ম-ဝေ ဝိနေယျသန္တာနေ ပဝတ္တနဋ္ဌေန စက္ကန္တိ ဓမ္ম-စက္ကံ။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၃၇။ (–သာရတ္ထ၊၁။၂၇။) (၂) ဖြစ်စေအပ်–ဟောအပ်–သော ပိဋကတ ၃-ပုံတရား။ ဂေါတမဗုဒ္ဓေန ပဝတ္တိတံ ဒေသိ-တံ ပိဋကတ္တယသင်္ခါတံ ဓမ္ম-စက္ကံ။ အပ၊ဌ၊၁။ ၂၆၄။ (၃) တရားတော်စက်၊ တရားဒေသ-နာ။ ဘဂဝတော ဓမ္ম-ဒေသနာ ဓမ္ম-စက္ကံ။ အံ၊ ဋီ၊၃။၄၃။ (၄) (က) ဖြစ်စေတတ်–လည်စေ-တတ်–သော ပဋ္ဌိဝေဒေါဏ်။ ဓမ္ম-ဋ္ဌ ပဝတ္တေ-တိ စက္ကဋ္ဌာ(ပဋ္ဌိသံ။၃၄၃)တိ ပဋ္ဌိဝေ-ဓေ-ဓမ္ম-စက္ကံ ဝုတ္တံ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၂။၂၂၁။ ပဋ္ဌိဝေဒေါဏ် ဟိ ဣဓ ဓမ္ম-စက္ကန္တိ အဓိပ္ပေတံ။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၄၂။ (ခ) ဖြစ်စေတတ် – လည်စေတတ် – သော

ဒေသနာဉာဏ်။ စက္ကဋ္ဌ ပဝတ္တေတိ ဓမ္မဋ္ဌာ-(ပဋ္ဌိသံ။၃၄၃)တိ ဒေသနာ ဓမ္မစက္ကံ။ ပဋ္ဌိ-သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၁။ (ကဲ) (ခ) တံ ပန ဓမ္ম-စက္ကံ ဒုဝိဓံ ဟောတိ ပဋိဝေဓဉာဏဋ္ဌ ဒေသ-နာဉာဏဋ္ဌ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၄။ (–အံ၊၁။၃၁၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၅။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၇၆။ သာရတ္ထ၊၃။ ၁၈၁။)

(၅) (က) စေခိုင်းတတ်သော တရား၊ တရား-ဟူသော–အမိန့်–အာဏာ။ အာဏ-ဌေန ဓမ္မော ဝေ ဓမ္မစက္ကံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၂။ (ခ) တရားဖြင့်ပြီးသော – အမိန့် – အာဏာ။ ဓမ္မအာဏန္တိ ဓမ္မမယံ အာဏံ၊ သတ္ထု ဓမ္ম-စက္ကန္တိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၇။ (ဂ) တရား မှလာသော – အမိန့် – အာဏာ။ စက္ကန္တိ သတ္ထု အာဏာစက္ကံ။ တံ ပန ဓမ္မတော အာ-ဂတန္တိ ဓမ္မစက္ကံ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၂၃၅။ (ဃ) တရား ရှိသော – အမိန့် – အာဏာ။ စက္ကန္တိ ဝါ အာ-ဏာ ဓမ္မတော အနပေတတ္တာ၊ ဓမ္ဓတံ စက္က-ဋ္ဌာတိ ဓမ္မစက္ကံ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၅၇။(– သာရတ္ထ၊ ၁။၂၇၊ ၂၁၀။ဝိမတိ၊ ၁။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။ ၂၀။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၂၈၄။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၃။၄၃။) (င) တရားသဖြင့် ဖြစ်-သော– အမိန့်– အာဏာ။ ယထာသဘာ-ဝတ္တာ ဓမ္ম ပဝတ္တံ စက္ကန္တိ ဓမ္ম စက္ကံ။ ပဋ္ဌိသံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၂၂။ (စ) အသင့်–ယုတ္တိ–အားဖြင့် ဖြစ်သော–အမိန့်–အာဏာ။ ဓမ္ম ဉာယော-နု စက္ကန္တိပိ ဓမ္ম စက္ကံ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၅၇။ သာရတ္ထ၊ ၁။၂၇။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၀။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။ ၂၀။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ ၃။ ၄၃။

(ဌ) မြတ်သော စက်။ ဓမ္ম စက္ကံ(အံ၊ ၁။ ၂၃)ဋ္ဌ သေဋ္ဌစက္ကံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၉၃။ (ဍ)ပတိရူပ ဒေသ ဝါသ-စသော ဓမ္ম စက်။ ပတိရူပဒေသ-ဝါသာဒိကံ စတုဗိဓံ ဓမ္ম စက္ကံ ပဝတ္တေတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃ဋ္ဌ။ (ဂ) ကိုယ်,စိတ်ခွဲဖြစ်သော ဝိရိယ ဓမ္ম စက်။ ဓမ္ম ကွေဟိ သံယုတော(သံ၊ ၁။ ၃ဝ)တိ ကာယိကစေတသိကဝိရိယသင်္ခါ-တေဟိ ဓမ္ম ကွေဟိ သံယုတ္တော။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃ ၂။ (ဋ) တရားပလွင်ရှေ့၌ ဓမ္ম ကြောအဟန်-ဖြင့် ပြူလုပ်ထားအပ်သော အဝန်းအဝိုင်းပုံ။ ဓမ္ম စက္ကံ မေ ဌပိတ(အပ၊ ၁။ ၁ဝ၀)ဋ္ဌ မယာ ဓမ္ম စက္ကာကာရေန ဉာတော သီဟရူပ-ဒယော တ္ဘာ မဇ္ဈေ အာဒါသသဒိသံ ကာရေ-တ္ဘာ ကတံ ဓမ္ম စက္ကံ ဌပိတံ ပူဇိတံ။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၆ ၄။

ဓမ္ম စက္ကကထာ (ထီ) [ဓမ္ম စက္က+ကထာ] ဓမ္ম ကြော-နှင့် စပ်သောစကား၊ ဓမ္ম စက္ကပဝတ္တနသုတ်ကို (ရှေ့သွားပြု၍)ပြဆိုအပ်သော စကားအစဉ်။ (ဓမ္ম စက္ကမည်ပုံကို အကျယ်ပြဆိုရာ စကား-ရပ်)။ ဓမ္ম စက္ကပဝတ္တနသုတ္တန္တမေဝ ပုဗ္ဗဂ်မံ ကတ္ဘာ ကထိတာယ ဓမ္ম စက္ကကထာယ။ ပဋ္ဌိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂၁။ (–ပဋ္ဌိသံ။ ၃ဝ၄-ဂ။)

ဓမ္ম စက္ကဒေသနာ (ထီ) [ဓမ္ম စက္က + ဒေသနာ] ဓမ္ম ကြော–တရား–ဒေသနာ။ တတ္ထာတိ ဓမ္ম-စက္ကဒေသနာယံ။ နေတ္တိ၊ဝိ။ ၇ ၇။

ဓမ္ম စက္ကပ္ပ(ပ)ဋ္ဌိလာဘ (ပုဲ) [ဓမ္ম စက္က+ပဋ္ဌိလာဘ] (၁) ဖြစ်စေအပ် – လည်စေအပ် – သော သဒ္ဒါ,ရှေ့,သတိပဋ္ဌာန်စသော တရားကိုရခြင်း။ (၂) ဘုရားရှင်သန္ဓာန်ခံ၍ဖြစ်သော ပဋိဝေ-ဓဉာဏ်,ဒေသနာဉာဏ် ဟူသော ဉာဏ်တော်၂-ပါးတရားကို ရခြင်း။ ဓမ္ম စက္ကပ(ပ)ပဋ္ဌိလာဘာ-ယ (တံ) အမတဘောရိ ပဟရိဿာမိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂ ၄ ၆။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၉ ၄။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁ ၆ ၅။

ဓမ္ম စက္ကပ္ပဝတ္ထ (တိ) [ဓမ္ম စက္က+ပဝတ္ထ] သဒ္ဒါ,ရှေ့, သတိပဋ္ဌာန်-စသော တရားစက်ကို–(ဝေနေ-ယျတို့၏ သန္ဓာန်ခံ) ဖြစ်စေ – လည်စေ – တော်မူသော (ဘုရား)။ ဓမ္ম စက္ကပဝတ္ထသ-ဘာဝတော ခန္ဓဝါရဋ္ဌာနသဒိသာ ဟောန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ဝ၁။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁ဝ၅။

ဓမ္ম စက္ကပ္ပဝတ္ထန (နဲ) [ဓမ္ম စက္က + ပဝတ္ထန] (၁) ဓမ္ম စက္ကပဝတ္ထနသုတ် (ဖြစ်စေအပ်–လည်စေ-အပ်–သောတရားစကြော)။ (၂) ဝေနေယျ

တို့၏ သန္ဓာန်၌ သဒ္ဓိန္ဒြေ, သတိပဋ္ဌာန်-စသော တရားတို့ကို – ဖြစ်စေ – လည်စေ – တတ်သော ဒေသနာဉာဏ်။ (၃) ဓမ္မစကြာတရားကို – ဖြစ်စေ–လည်စေ–ဟော–တော်မူခြင်း။ (၄) ဓမ္မစကြာတရားကို – ဖြစ်စေ– လည်စေ–ဟော – တော်မူရာအရပ်။ (၅) ဓမ္မစကြာ တရားကို – ဖြစ်စေ – လည်စေ – ဟော – တော်မူရာအခါ။

(၁) ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ် (ဖြစ်စေအပ်–လည်စေအပ်–သော တရားစကြာ)။ သေယျထိဒံ ရာဟုလောဝါဒသုတ္တံ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနံ။ အံ၊၆၊၁။၁၅။ ဓမ္မစက္ကပဝတ္တနေ ဒ္ဝါဒသာကာရညာဏံ သန္ဓာယ။ အဘိ၊၆၊၃။၂၂၄။(–သံ၊၆၊၂။၃။) (၂) ဝေနေယျတို့၏သန္ဓာန်၌ သဒ္ဓိန္ဒြေ, သတိပဋ္ဌာန်-စသော တရားတို့ကို– ဖြစ်စေ – လည်စေ – တတ်သော ဒေသနာ ဉာဏ်။ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနေ (ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀၃)တိ ဒေသနာဉာဏေပိ အသမောတိ အတ္ထော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၆။၆၁။ (၃) ဓမ္မစကြာတရားကို–ဖြစ်စေ–လည်စေ – ဟော – တော်မူခြင်း။ ဝေ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနံ။ ဒီ၊ ၂။၄၃။ ပဌမမဓမ္မဒေသနာ-ယ အနုတ္တရံ တိပရိဝဋ္ဋံ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနမ္ပိ။ အံ၊၆၊၁။၈၉။ (၄) ဓမ္မစကြာတရားကို– ဖြစ်စေ – လည်စေ – ဟော – တော်မူရာ အရပ်။ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနံ ဣသိပတနေ မိဂဒါ-ယေ အဝေဟိတမေဝ ဟောတိ။ ဒီ၊၆၊ ၂။၁၇။ (၅) ဓမ္မစကြာတရားကို–ဖြစ်စေ–လည်စေ–ဟော – တော်မူရာ အခါ။ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနေ သာဝုကာရဘာဝသဏ္ဌိတာ သာဝုကာရံ ဒဒ-မာနာ အကမ္ပိတ္ထ။ ဒီ၊၆၊ ၂။၁၅၀။ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တ-နတော် ပဘုတိ ယာဝဇ္ဇကာလာ ဝေနေယျ-သန္ဓာနေ သဏ္ဌနေတာ။ မဟာနိ၊၆။ ၂၅၅။ (–ဝိ၊၆၊၁။၄။ မ၊၆၊၄။၇၉။ သံ၊၆၊၃။ ၂၅၁။ အံ၊၆၊၁။၁၈၆၊၃၅၈။ အံ၊၆၊၃။ ၂၅၁။ အဘိ၊၆၊ ၂။၄၁၁။ ခုဒ္ဒကာ၊၆။၇၆။ ဥဒါန၊၆။၄၉။ သုတ္တ-နိ၊၆၊၁။၁၉၆။ သာရတ္ထ၊၃။၁၄၈။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၁၈၈။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၆။)

ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနကာလ (ပု) [ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တန+ကာလ] ဓမ္မစကြာတရားကို– ဖြစ်စေ–လည်စေ– တော်မူရာ–အချိန် – အခါ–ကာလ။ (မဟာသက္ကရာဇ် ၁၀၃-ခုနှစ် ဝါဆိုလပြည့်နေ့ အနောက်အရပ်၌ နေဝင်လုဆဲ, အရှေ့အရပ်၌ လမင်းထွက်ပြူစအခါ။) ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနကာ-လေ ကေပွဟာရေနေဝ သန္ဓိပတိတ္ဌ။ ဒီ၊၆၊ ၂။ ၃၂။ မ၊၆၊၄။၁၃၃။ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနကာလော ဝေဒိတမ္ပေါ။ သံ၊၆၊ ၂။ ၂၆၄။ အံ၊၆၊ ၂။ ၂၉၄။

ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနဒိဝသ (ပု၊နှ) [ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တန + ဒိဝသ] ဓမ္မစကြာတရားကို – ဖြစ်စေ–လည်စေ–ဟော–တော်မူရာ နေ့ (ဝါဆိုလပြည့်နေ့)။ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနဒိဝသေ ဂမိဿာမ။ ဒီ၊ ၆၊ ၂။၁၆၇။

ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနတ္ထ (ပု) [ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တန+အတ္ထ] ဓမ္မစကြာတရားကို – ဖြစ်စေ – လည်စေ – ဟော – တော်မူခြင်း ဟူသော အကျိုး။ တတ္ထ ဟိ ဥပ္ပန္နုပ္ပန္နာ သဗ္ဗညုတ္ဌသယော ပတန္တိ, ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနတ္ထံ နိသီဒန္တိတိ အတ္ထော။ သံ၊ ၆၊၃။ ၃၂၇။ ပဋိသံ၊၆၊ ၂။ ၂၁၄။ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္ထ-နတ္ထံ ဗာရာဏသိ သန္ဓာယ အဌာရသယောဇနမဂ္ဂံ ပဋိပန္နော။ ဓမ္မ၊၆၊ ၂။ ၃၄၉။ (–အပ၊ ၆၊ ၂။ ၂၄၂။)

ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနပရိစ္ဆေဒ (ပု) [ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တန + ပရိစ္ဆေဒ] ဓမ္မစကြာတရားကို–ဖြစ်စေ–လည်-စေ – ဟော–တော်မူခြင်း ကို ပြဆိုရာ–အပိုင်း–အခန်း။ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနပရိစ္ဆေဒေါ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၆။၃။

ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနဝဂ္ဂ (ပု) [ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တန + ဝဂ္ဂ] ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တန-ဝဂ်၊ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ်ဖြင့် မှတ်အပ်သော သုတ်အစု။ (ယင်းသည် သစ္စ-သံယုတ်၌ ၂-ခုမြောက် ဝဂ်ဖြစ်သည်။ ယင်း၌

ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ်, တထာဂတသုတ်, ခန္ဓသုတ်, အဗ္ဗတ္တိကာယတနသုတ်, ပဌမဓာရဏသုတ်, ဒုတိယ ဓာရဏသုတ်, အဝိဇ္ဇာသုတ်, ဝိဇ္ဇာသုတ်, သက်ဿသနသုတ်, တဏှ-သုတ် အားဖြင့် ၁၀-သုတ် ပါရှိ၏။ သံ၊၃။၃၆၈-၃၇၇။)ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနဝဂ္ဂေါ ဒုတိယော။ သံ၊ ၃။၃၇၇။ သံ၊၆။၃။၃၂၉။

ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနဝါရ (ပု) [ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တန+ဝါရ] ဓမ္မစက္ကပ္ပ်ဝတ္တနသုတ်ကို ပြဆိုရာ–အလှည့်–အကြိမ်။ ပဋိသံ။၃၉၊၃၂၉-၃၃၅-ကြည့်။

ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ္တ (နာ) [ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တန + သုတ္တ] ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ်၊ ကိုယ်တော်မြတ်သန္တာန်၌ဖြစ်သော ဒေသနာဉာဏ်, ပဋိဝေဓဉာဏ်တော်ဖြင့် ဝေနေယျတို့၏သန္တာန်၌ သဒ္ဓိန္ဒြေ,သတိပဋ္ဌာန်,သမ္မာဒိट्ठि-စသောတရားတို့ကို ဖြစ်စေ လည်စေတော်မူရာသုတ်၊ ကိုယ်တော်မြတ်သန္တာန်၌ဖြစ်သော ပဋိဝေဓဉာဏ်, ဒေသနာဉာဏ်တော်တို့ဖြင့် ဝေနေယျ တို့၏ သန္တာန်၌ သဒ္ဓိန္ဒြေ, သတိပဋ္ဌာန်, သမ္မာဒိट्ठि စသော တရားများ ဖြစ်ပေါ်လာအောင် ဟောပြရာသုတ်။ စက်လက်နက်အလား ပဋိ-ဝေဓဉာဏ်, ဒေသနာဉာဏ်တော် ၂-ပါးဖြင့် ကိလေသာစက် ၃-ထောင်ဝက်ရန်သူကို နှိမ်နင်း သတ်ဖြတ်ရာသုတ်။ (ဘုရားရှင် မဟုတ်မီက မဂဓတိုင်းတခွင်လုံး၌ ရဟန်းအမည်ခံ ဂိုဏ်းဆရာကြီးတို့ ပေါ်ထွန်းနှင့်ကြ ကုန်၏၊ ၎င်းတို့အနက် အချို့ကကာမသုခလွတ်ကအလုပ်ကို ရဟန်းများ၏အလုပ်အဖြစ်ဖြင့် ဟောပြောကြ၏၊အချို့ကအတ္တကိလမထအလုပ်ကိုရဟန်းများ၏ အလုပ်အဖြင့်ဖြင့် ဟောပြောကြ၏၊ ယင်းသို့ ဟောပြောမှုကြောင့် လောကသားတို့သည် ဖော်ပြပါ ကာမသုခလွတ်ကအကျင့်, အတ္တကိလမထအကျင့်တို့ကို ကျင့်ကြကုန်၏၊ ယင်းသို့ ကာမသုခလွတ်က, အတ္တကိလမထ အကျင့်တို့ကို ဟောမှ, ကျင့်မှဟူသော မှောင်ထုကြီးဖုံးလွှမ်းနေစဉ် ဘုရားရှင်သည် မဟာသက္ကရာဇ် ၁၀၃-ခုနှစ် (B.C. ၆-ရာစု)၌ ဝါဆိုလပြည့်နေ့ နေဝင်လုဆဲအချိန်တွင် "ဒွေ' မေ ဘိက္ခဝေ အန္တာ ပဗ္ဗဇိတေန နေ သေဝိတဗ္ဗာ" စသည့် ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ်ကို ဟောတော်မူသည်။

ဤသုတ်၌ ဘုရားရှင်သည် ပဉ္စဝဂ္ဂိတို့အား ရှောင်ကြဉ်ရမည့် အယုတ်တရား ၂-ပါး, လိုက်နာကျင့်ကြံရမည့် မဂ္ဂင် ၈-ရပ် မဏ္ဍိမပဋိပတ်, သစ္စာ ၄-ပါး အကျဉ်း, ကိုယ်တော်မြတ် အတွက် သစ္စာ ၄-ပါးတွင် တပါးပါး၌ ရထိုက်သော ဉာဏ် ၃-ပါးစီ ပြည့်စုံမှ ဘုရားအဖြစ် ဝန်ခံကြောင်း, အရှင်ကောဏ္ဍည သောတာပန်တည်ကြောင်း, ဓမ္မစကြာတရား ဟောအပြီး ဘုမ္မစိုးနတ်များမှစ၍ ပြဟ္မာ့ဗြဟ္မာတိုင်အောင် ကောင်းချီးကြွေးကြော်ကြကြောင်း, မြေကြီးတုန်လှုပ်ကြောင်း, သမ္ဘဏ္ဍတ ဉာဏ်တော်၏ အာနုဘော်တော်ကြောင့် နတ်ပြဟ္မာများ အရောင်ထက် အဆ ရာထောင်မကသာသော (စိတ္တပစ္စယ ဥတုသမုဋ္ဌာန)အရောင် အလင်းကြီးဖြစ်ပေါ်လာကြောင်းတို့ကိုအစဉ်အတိုင်း ဟောတော်မူသည်။ ဓမ္မစကြာတရားကို ဟောအပြီး "အို နတ်ပြဟ္မာတို့....အညာသိကောဏ္ဍည-သည် သစ္စာ ၄-ပါးကို သိမြင်လေပြီ၊ အကျွတ်တရား ရလေပြီ"ဟု ဥဒါန်းကျူးရင့်တော်မူ၏။ ၎င်းနောက် အညာသိကောဏ္ဍ-ည-က ရှင်ရဟန်းအဖြစ်ရလိုကြောင်း လျှောက်ထားသဖြင့် ဟေဘိက္ခုရဟန်း ဖြစ်ကြောင်း ဟောတော်မူသည်။ ဤကား ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ် ဟောပုံ အကျဉ်းချုပ်တည်း။ ဝိ၊၃။ ၁၄-၁၆။ သံ၊၃။၃၆၈-၃၇၁။ ပဋိသံ။၃၂၉-၃၃၂။ ဓမ္မစကြာတရားပွဲ၌ နတ်ပြဟ္မာပေါင်း ၁၈-ကုဋေ ကျတ်တမ်းဝင်၏။ ဝိ၊၆၊၃။ ၂၄၆။ သံ၊၆၊၃။၃၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၆။၃၄၃။ ယင်း သုတ်သည်လည်း ဓမ္မဒူတသာသနာပြု မထေရ်တို့ ဟောပြောလေ့ရှိသောသုတ်ဖြစ်၏၊B.E. ၂၃၆

ဟိမဝန္တာ သာသနာပြုခေါင်းဆောင် အရှင်မဇ္ဈိမထေရ်သည် ယင်းသုတ်ကို ဟိမဝန္တာ အရပ်၌ဟောရာ ဝေနေယျ ကုဋေ-၇၀ ကျွတ်တမ်းဝင်၏။ ဝိ၊ဌ၊၁။၅၁။ မဟာဝံသ၊၁၂။ ၄၁၊၄၂။ အရှင်မဟိန္ဒထေရ်သည်လည်း သီဟိုဠ်ကျွန်း အနုရာဓပြိုတော် နန္ဒနဥယျာဉ်၌ ဟောရာ လူပုဂ္ဂိုလ် ၁၀၀၀(တထောင်) ကျွတ်တမ်းဝင်၏။မဟာဝံသ၊ ၁၅။ ၂၁၈-၉။ (**D.P.** လည်းကြည့်။) ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ်။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ ၃၃။ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ် အာရဘာန္တော။ သာရတ္ထ၊၃။၁၆၉။ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ္တေ ဝါ ဒေသိတေဟိ အရိယသစ္စေဟိ။ အနုဋ္ဌု၊၁။၂၅။

ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ္တန္တ (နာ) [ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တန+ သုတ္တန္တ] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝ-တ္တနသုတ္တန္တံ ဒေသေန္တော ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေတိ နာမ။ အံ၊ဌ၊၁။၉၅။ (–ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၂၂။)

ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ္တန္တဓမ္မဒေသနာ (တိ)[ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ္တန္တဓမ္မ + ဒေသနာ] ဓမ္မစက္ကပ္ပ-ဝတ္တနသုတ်တရားကို ဟောခြင်း၊ ဟောအပ်သော ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ်တရား၊ ဟောအပ်သော ဓမ္မစက္ကြာသုတ်တရား။ ယထာ အမှာကံ ဘဂဝတော ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ္တန္တဓမ္မဒေသ-နံ သုတ္ဝာ။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊ဌီ၊၂။၄၃၁။

ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တိတဒိဝသ (ပု၊နာ) [ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တိတ +ဒိဝသ] ဓမ္မစက္ကြာတရားကို – ဖြစ်စေ – လည်စေ – ဟော – တော်မူရာနေ့။ နာလက-သုတ်ကို နာမ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တိတဒိဝသတော သတ္တမေ ဒိဝသေ နာလကတ္ထေရသ .... ဘဂဝတာ ဘာသိတံ။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။၁၂။

ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တိတပဒေသ (ပု) [ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တိတ+ ပဒေသ] ဓမ္မစက္ကြာတရားကို– ဖြစ်စေ–လည်စေ–ဟော–တော်မူရာအရပ်။ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တိ-တပ္ပဒေသော။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။၁၆။

ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တိတပလ္လင်္ကော (ပု) [ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တိတ+ ပလ္လင်္ကော] ဓမ္မစက္ကြာတရားကို–ဖြစ်စေ–လည်စေ – ဟော – တော်မူရာ ပလ္လင်။ ဣသိ-ပတန် ပတ္တာ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တိတပလ္လင်္ကော်နေ-ဝ နိသိန္နံ ဘဂဝန္တံ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၁။ ၂၀၅။

ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တီ (တိ) [ဓမ္မစက္က+ ပဝတ္တီ] သဒ္ဓိန္ဒြေ, သတိပဋ္ဌာန်-စသော တရားစက်ကို–(ဝေနေ-ယျ တို့၏ သန္တာန်၌) ဖြစ်စေ–လည်စေ–တော် မူသော (ဘုရား)။ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တိဿ ဘဂဝတော ခန္ဓာဝါရဌာနသဒိသာ ဟောန္တိ။ အံ၊ဌ၊၃။၁၆၅။ စူဋနိ၊ဌ။၅၅။

ဓမ္မစက္ကဝတ္တိတပ္ပဒေသ (ပု) [ဓမ္မစက္ကဝတ္တိတ+ ပဒေသ] ဓမ္မစက္ကြာတရားကို–ဖြစ်စေ–လည်စေ–ဟော–တော်မူရာအရပ်။ ဓမ္မစက္ကဝတ္တि-တပ္ပဒေသော။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။၁၁၁။

ဓမ္မစက္ကဝုယ (တိ) [ဓမ္မစက္က+အဝုယ]ဓမ္မစက္က–ဓမ္မစက္ကြာ–အမည်ရှိသော (ကျောင်းဆောင်)။ (ယင်း-သည် သီဟိုဠ်ကျွန်း အနုရာဓပြိုဌ် ရှိခဲ့ဘူးသည်။ **B.E.** ၂၃၆-တွင် နန်းတက်သော ဒေဝါနံပိယတိဿမင်း တည်ဆောက်ခဲ့သည်။ **B.E.** ၇၄၇-တွင် နန်းတက်သော ကိတ္တိသိရီ-မေဃဝဏ္ဏတိဿမင်း လက်ထက် ကာလိင် တိုင်းမှရောက်ရှိလာသော ဘုရားရှင်စွယ်တော်သည် ဖော်ပြပါ ဓမ္မစက္ကြာကျောင်းဆောင်၌ ရှေးဦးစွာ ကိန်းဝပ်တော်မူသည်။) ဓမ္မစက္ကဝု-ယေ ဂေဟေ။ မဟာဝံသ၊၃၇။ **D.P.** လည်းကြည့်။)

ဓမ္မစက္ကသမညာ (ထီ) [ဓမ္မစက္က+သမညာ] ဓမ္မစက္ကြာဟူသော အမည်။ တဿာ သာတိ-သယာ ဓမ္မစက္ကသမညာ။ အံ၊ဌီ၊၃။၄၃။

ဓမ္မစက္ကသုတ္တ (နာ) [ဓမ္မစက္က + သုတ္တ] ဓမ္မစက္ကပ-ဝတ္တနသုတ်။ ဓမ္မစက္ကသုတ္တေ ပညတ္တိဘေဒေ အာစရိယေန ဝိဘတ္တော။ နေတ္တိ၊ဝိ။၁၉၁။

ဓမ္မစက္ကာကာရ(ပု)[ဓမ္မစက္က+အာကာရ](၁) ဓမ္မစက္ကြာအခြင်းအရာ။ (ဓမ္မစက္ကြာဒေသနာ၌

သစ္စာ ၁-ပါးလျှင် ဉာဏ်တော်အခြင်းအရာ ၃-ပါးစီ ရသဖြင့် ၄-ပါးအတွက် ဉာဏ်တော်အခြင်းအရာ ၁၂-ပါး ဖြစ်လေသည်။) (၂) တရားပလ္လင်ရှေ့၌ ဓမ္မစက္ကြာအဟန်ဖြင့် ပြုလုပ်ထားအပ်သော အဝန်းအဝိုင်းပုံ။ (၁)ဒ္ဒါဒသ ဓမ္မစက္ကာကာရေ(ရာ)။ ဒီ၊ဌ၊၃။၅၈။ ဥဒါန်၊ဌ။၃၀၅။ စရိယာ၊ဌ။၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၁။ (၂) ဓမ္မစက္က (၉) ကြည့်။

ဓမ္မစက္ကာနုပ္ပဝတ္တက (တိ) [ဓမ္မစက္က+အနုပ္ပဝတ္တက] ဘုရားရှင်သို့ အတုလိုက်၍ ဓမ္မစက်ကို–ဖြစ်စေ–လည်စေ–ဟော–တတ်သော၊ သူ။ ဓမ္မစက္ကာနုပ္ပဝတ္တကာ ပညာပါရမိ ဂတာ။ မိလိန္ဒ။၃၂၅။

ဓမ္မစက္ကာနုဝတ္တက (တိ) [ဓမ္မစက္က + အနုဝတ္တက] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ ဓမ္မစက္ကာနုဝတ္တကော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၁၉၆။

ဓမ္မစက္ကိက (တိ) [ဓမ္မစက္က+ဣက] ဓမ္မစက္ကိက အမည်ရှိသော(ထေရ်)။ (ယင်းသည် သီဒ္ဓတ္ထ ဘုရားရှင်လက်ထက်က တရားစကြာလည်ဟန်ရှုပ်ပုံပါရှိသော စကြာတံကဲ လှူခဲ့သဖြင့် ဤ ဘုရားရှင် လက်ထက်တွင် သာသနာ့ဘောင်ဝင်၍ ရှင်ရဟန်းပြုရာ ရဟန္တာဖြစ်ခဲ့လေသည်။ အကျယ်-အပ၊ဌ၊ ၂။၆၄-ကြည့်။) ဓမ္မစက္ကိကော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၁။၁၀၀။ D.P. လည်း ကြည့်

ဓမ္မစက္ကိကတ္ထေရ (ပု) [ဓမ္မစက္ကိက+ထေရ] ဓမ္မစက္ကိကထေရ်။ နိ စိရသေဝ အရဟတ္တံ ပတ္တာ ပုဗ္ဗေ ကတကုသလနာမသဒ္ဒိသနာမေန "ဓမ္မစက္ကိကတ္ထေရော"တိ ပါကဋော ဇာတော အဟောသိ။ အပ၊ဌ၊ ၂။၆၄။ ဓမ္မစက္ကိက-လည်း ကြည့်။

ဓမ္မစက္ခု[၁] (နာ) [ဓမ္မ + စက္ခု] (၁) သတ္တ,ဇီဝ မဖက် သက်သက်သော သစ္စာ ၄-ပါး တရားကို–သိ–မြင်–ထင်စွာပြု–တတ်သော မျက်စိ(ဉာဏ်)၊ (က) သောတာပတ္တိမဂ်ဉာဏ်။ (ခ) အောက်ဖိုလ် ၃-ပါးဉာဏ်။ (ဂ) မဂ် ၄-ပါး ဖိုလ်၄-ပါးဉာဏ်။ (ဃ) အောက်မဂ် ၃-ပါးဉာဏ်။ (င)အောက်မဂ် ၃-ပါး အောက်ဖိုလ် ၃-ပါးဉာဏ်။ (စ) အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်။ (တိ) (၂) ပါတိမောက္ခသံဝရသီလ အကျင့်တရားဟူသော မျက်စိရှိသော၊သူ။

(၁) သတ္တ,ဇီဝ မဖက် သက်သက်သော သစ္စာ ၄-ပါးတရားကို– သိ–မြင်–ထင်စွာပြု–တတ်သော မျက်စိ(ဉာဏ်)။ ဓမ္မစက္ခု-(ဝိ၊ဌ။၁၆)နှင့် ဓမ္မမတ္တဒဿနံ၊ နတ္ထိ သတ္တော ဝါ ဇီဝေါ ဝါ ကာရကော ဝါ ဝေဒကော ဝါတိ။ ဝဇိရ။၄၀၅။ စတုသစ္စသခ်ါတေသု ဓမ္မေသု တေသံ ဒဿနဋ္ဌေန စက္ခုတိ ဓမ္မစက္ခု။ သာရတ္ထ၊ဌ။၁၈၁။

(က) သောတာပတ္တိမဂ်ဉာဏ်။ ဓမ္မစက္ခု-(အံ၊ဌ။၃၀)နှင့် ဣဓ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေါ အဓိပ္ပေတော။ အံ၊ဋ္ဌ၊ဌ။ ၂၁၅။ (–သံ၊ဌ။၃၇၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဌ။၃ ၂၈။) ဓမ္မစက္ခု (ဝိ၊ဌ။၁၆)နှင့် ဣဓ စတုသစ္စဓမ္မေသု စက္ခုကိစ္စကရဏတော သောတာပတ္တိမဂ္ဂေါ အဓိပ္ပေတော။ ဝိမတိ၊ ၂။၉ ၂။ (–အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၂ ၂။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၁ ၇။ ဥဒါန်၊ဋ္ဌ။ ၂ ၅ ၇။ ဝိမာန်၊ဋ္ဌ။ ၂ ၉ ၉။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။ ၈။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၄ ၂ ၉။) (ခ) အောက်ဖိုလ် ၃-ပါးဉာဏ်။ ဝိရဇ ဝိတမလံ ဓမ္မစက္ခုံ ဥဒပါဒိ။ မ၊ ၂။ ၃ ၄ ၆။ ဗြဟ္မာယုသုတ္တေ တိဏိ ဖလာနိ....ဓမ္မစက္ခုန္တိ ဝေဒိတမ္ဘာနိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ၂ ၄ ၄။ (ဂ) မဂ် ၄-ပါး ဖိုလ် ၄-ပါး ဉာဏ်။ ဓမ္မစက္ခု (သံ၊ ၂။ ၃ ၂ ၆)နှင့် ဣမသ္မိံ သုတ္တေ စတ္တာရော စ မဂ္ဂါ စတ္တာရိ စ ဖလာနိ ဓမ္မစက္ခုန္တိ ဝေဒိတမ္ဘာနိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဌ။ ၃ ၇။

(ဂ) (ခ) (ဂ) ဓမ္မစက္ခု (မ၊ဌ။ ၃ ၂ ၇)နှင့် ဥပါလိသြဝါဒ ဒီဃနခသုတ္တေသု ပဌမမဂ္ဂေါ ဓမ္မစက္ခုန္တိ ဝုတ္တော၊ ဗြဟ္မာယုသုတ္တေ တိဏိ

ဖလာနိ၊ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ စတ္တာရော မဂ္ဂါ စတ္တာရိ စ ဖလာနိ ဓမ္မစက္ခုန္တိ ဝေဒိတမ္ဘာနိ။ မ၊ဌ၊၄။ ၂၄၄။ (ဃ) အောက်မဂ် ၃-ပါးဉာဏ်။ ဓမ္မစက္ခုံ ဥဒပါဒိ (ဝိ၊၃။၃၁)တိ ... တယောပိ ဟိ ဧတေ မဂ္ဂါ "ဓမ္မစက္ခု"တိ ဝုစ္စန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၂၅၂။ တိဏ္ဏံ မဂ္ဂဉာဏာနံ ဓမ္မစက္ခုတိ(နာမံ)။ မ၊ဌ၊၂။၈၄။ သံ၊ဌ၊၁။၁၈၃။ မဟာနိ၊ဌ။ ၃၃၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၄။ ဟေဋ္ဌိမ-မဂ္ဂတ္ထယသခ်ိတံ ဉာဏံ ဓမ္မစက္ခု နာမ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၃၄၄။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၇၃။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ ၉၅။ (–မဇ္ဈိ၊၁။၅၁။) (ဇ) အောက်မဂ်သုံး-ပါး,အောက်ဖိုလ် ၃-ပါးဉာဏ်။ ဓမ္မစက္ခု နာမ ဟေဋ္ဌိမာ တယော မဂ္ဂါ တိဏိ စ ဖလာနိ။ သံ၊ဌ၊၃။၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၄၉၊၅၀။ သာရတ္ထ၊၃။ ၂၀၉။ (စ) အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်။ ဓမ္မစက္ခုန္တိ.... ကတ္ထစိ စတုတ္ထမဂ္ဂဉာဏမ္ပိ။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။ ၂၁၇။

(ထိ) (၂) ပါတိမောက္ခသံဝရသီလ အ-ကျင့်တရားဟူသော မျက်စိရှိသော၊သူ။ ဓမ္ম-စက္ခုနာ (ဥ၊ဝိနိစ္ဆယ။၆၃၆)တိ ပါတိမောက္ခ-သံဝရသီလသခ်ိတော ပဋိပတ္တိဓမ္မော၀ စက္ခု ဘေဿာတိ ဓမ္မစက္ခု၊ တေန။ ဆဟိ အင်္ဂေဟိ ယုတ္တေန ဓမ္မစက္ခုနာ ပန ဘိက္ခုနာ ဥပသမ္ပဒေန ကာတဗ္ဗာ။ ယင်း-ဌ။

ဓမ္မစက္ခု၂ (နာ) [ဓမ္ম+မယ+စက္ခု။ အလယ် ပုဒ် ကျေ။] (၁) သမထဝိပဿနာတရား–ဖြင့် ပြီးသော–ကြောင့် ဖြစ်သော–မျက်စိ(ဉာဏ်)။ (၂) သီလ, သမာဓိ ပညာ-တရား ဖြစ်သော မျက်စိ(ဉာဏ်)။ သမထဝိပဿနာ-ဓမ္မနိဗ္ဗတ္တတာယ သီလာဒိတိဝိဓမ္မက္ခန္ဓာဘူတ-တာယ ၀ါ ဓမ္မမယံ စက္ခုတိပိ ဓမ္မစက္ခု။ သာရတ္ထ၊၃။၁၈၁။

ဓမ္မစက္ခုပဋိလာဘ (ပု) [ဓမ္မစက္ခု၂+ပဋိလာဘ] သစ္စာ ၄-ပါးတရားကို–သိ–မြင်–ထင်စွာ-ပြု – တတ်သော သောတာပတ္တိမဂ်ဉာဏ် ဟူသော မျက်စိကိုရခြင်း။ ဧဝံ မဟတ္ထိယော ဓမ္မစက္ခုပဋိလာဘော။ သံ၊၁။၃၅၂။ ဒ္ဒိန္ဒမ္ပိ ဓမ္မစက္ခုပဋိလာဘံ ဥတ္တာ သာဝကာ ရဟတ္တေ သိ။ မိလိန္ဒ။၁၅။ (–သံ၊ဌ၊၁။ ၂၉၂။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ ၂၁၅။ ဝဇိရ။၄၀၀။ သာရတ္ထ၊၃။ ၁၉၆။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၂။၄၁၃။)

ဓမ္မစက္ခုပရိယာယသဒ္ဓါ၁ (ပု) [ဓမ္မစက္ခု+ပရိ-ယာယ+သဒ္ဓါ၁] ဓမ္မစက္ခု - သဒ္ဒါ၏ ပရိ-ယာယ်(စကားအပြောင်းအလဲ)၏ အဖြစ်ဖြင့် ထင်ရှားရှိ–သည်၏အဖြစ်–ခြင်း။ ဒုတိယ-တတိယမဂ္ဂါနမ္ပိ ဓမ္မစက္ခုပရိယာယသဒ္ဓါ၁-တော။ အနုဋ္ဌ၊၁။၄၅။

ဓမ္မစမ္မ (နာ) [ဓမ္ম+စမ္ম] (သတိ,သမ္ပဇဉ်=ပညာ) တရားဟူသော အရေ။ ဓမ္မစမ္ံ ပါရေပိတ္မာ-(ဗုဒ္ဓဝံ။၃၂၉)တိ သတိသမ္ပဇညသခ်ိတံ ဓမ္မစမ္ံ ပါရေပိတ္မာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၃၁၄။

ဓမ္မစရဏ (တိ) [ဓမ္ম + စရဏ] တရားကို ကျင့်-တတ်သော၊သူ။ ဓမ္မစရဏဿ ဒုဂ္ဂတိဂမနာ-ဘာ၀ေန။ နေတ္တိ၊ဝိ။၁၄။ အောက်ပုဒ်လည်း-ကြည့်။

ဓမ္မစရဏဘာ၀ (ပု) [ဓမ္မစရဏ + ဘာ၀] တရား-ကို ကျင့်တတ်သူ၏အဖြစ်။ ဓမ္မစရိယာ(ယ)-(၁)-ကြည့်။

ဓမ္မစရိတ (တိ) [ဓမ္ম+စရိတ] တရားကို ကျင့်-သော၊သူ။ နတ္ထိ ဓမ္မစရိတဿ (ဓမ္ম-ဿ စိဏ္ဏ-ဿ၊သီ)။ ဇာ၊၂။ ၂၅၉။ ဇာ၊ဌ၊၃။ ၁၁၂။

ဓမ္မစရိယဂါထာ (ထီ) [ဓမ္မစရိယ+ဂါထာ] (အမိ, အဘ,သား,သမီး,ဇနီး-စသည်တို့၌)တရားနှင့် အညီ ကျင့်ရန် ဟောပြအပ်သော အဆုံးအမ-ဂါထာ။ တေသကုဏဇာတကေ အာဂတာဟိ ဒသဟိ ဓမ္မစရိယဂါထာဟိ ရညော ဓမ္ံ ဒေသေတ္မာ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၁၉၃။ (–ဇာ၊ဌ၊၄။ ၄၂၀။ ဇာ၊ဌ၊၅။၁၃၂။)

ဓမ္မစရိယာ(ယ) (ထီ၊နာ) [ဓမ္ম+စရိယာ(ယ)] (၁) ကုသိုလ်ကမ္မပထ ၁၀-ပါးတရား–ကို–

နှင့်အညီ–ကျင့်တတ်သူ၏အဖြစ်–ကျင့်ခြင်း။ (၂) သားသမီးကျင့်ဝတ်တရား–ကို–နှင့် အညီ–ကျင့်တတ်သူ၏အဖြစ်–ကျင့်ခြင်း။ (၃) ရဟန်းတရားကို ကျင့်ခြင်း။ (၄) ဒါန-စသော ကုသိုလ်တရားကို ကျင့်ခြင်း။ (၅) သတိပဋ္ဌာန်စသော တရားကို ကျင့်ခြင်း။ (၆) ဝိပဿနာ ကမ္မဋ္ဌာန်းအကျင့်တရားကို ကျင့်ခြင်း။ (၇) ဝေနေယျတို့၏ သန္တာန်၌ သဒ္ဓိနှေ့, သတိ ပဋ္ဌာန်စသော တရားအကျိုးငါ ကျင့်ခြင်း။ (ဂ) ကျင့်အပ်သောတရား၊ (ဃ) လယ်လုပ် ကုန်သွယ်ခြင်းစသော အကျင့်တရား။ (ခ) ကုသိုလ်ကမ္မပထ ၁၀-ပါးတရား။ (ဂ) ကာ-ယသုစရိုက်စသောတရား။ (ဃ) ကမ္မဋ္ဌာန်း တရား။ (င) တမလွန်အကျိုးတရား။ (စ) မင်းကျင့် ၁၀-ပါးတရား။

(ခ) ကုသိုလ်ကမ္မပထ ၁၀-ပါးတရား–ကို–နှင့်အညီ–ကျင့်တတ်သူ၏အဖြစ်–ကျင့်ခြင်း။ ဓမ္မစရိယာ(ဒီ၊၂။၂၄)တို့ အာဒီသု အယံ ဒေဝ ဓမ္မစရဏဘာဝေါ သာဓူတိ စိန္တေ-တွာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၈။ ဓမ္မံ စရတီတိ ဓမ္မစရဏော၊ တဿ ဘာဝေါ ဓမ္မစရဏဘာဝေါတိ ဓမ္မစရိ-ယမေဝ ဝဒတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၆။ ဓမ္မဿ စရိယာ, ဓမ္မာ ဝါ အနပေတာ စရိယာ ဓမ္မစရိယာ။ ....ဓမ္မစရိယာ နာမ ဒသကုသလကမ္မပထစရိ-ယာ။ ခုဒ္ဒကဋ္ဌ။၁၁၇-၈။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃-၄။ (–သံ၊၃။၃၉၇။ အံ၊၃။၅၀၅။ ပေဋ-ကော။၁၉၈။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၈။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၁၆၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၂။) (၂) သားသမီးကျင့်ဝတ်တရား–ကို–နှင့်အညီ–ကျင့်တတ်သူ၏ အဖြစ်–ကျင့်ခြင်း။ တာယ နံ ဓမ္မစရိယာယ၊ မာတာပိတူသု ပဏ္ဍိတာ။ အံ၊၁။၃၁၁။ (၃) ရဟန်းတရားကို ကျင့်ခြင်း။ ဓမ္မစရိယသမ-ရိယတ္ထာ ခေါ မဟာရာဇ ပဗ္ဗဇ္ဇာ။ မိလိန္ဒ။ ၁၈။ (၄) ဒါန-စသော ကုသိုလ်တရားကို ကျင့်ခြင်း။ ဓမ္မောတိ ဒါနာဒိပုညဓမ္မော။ အပ္ပမတ္တော ဟုတ္ဝာ ဓမ္မစရိယာယ အတ္တာနံ ရက္ခန္တံယေဝ ရက္ခတိတိ အဓိပ္ပါယော။ နေတ္တိ၊ ဋ္ဌ။၄၄-၅။ (၅) သတိပဋ္ဌာန်-စသောတရားကို ကျင့်ခြင်း။ ဓမ္မစရိယာ သကဝိသယော။ သံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၈၆။ (၆) ဝိပဿနာကမ္မဋ္ဌာန်းအကျင့် တရားကို ကျင့်ခြင်း။ ဓမ္မစရိယာဝသေန ဟိ ပဝတ္တမာနေ စိတ္တေ နတ္ထိ ဣသကမ္မိ ရာဂါဒိ-ဝိသေဝနံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၅။ (၇) ဝေနေယျတို့ ၏ သန္တာန်၌ သဒ္ဓိနှေ့ သတိပဋ္ဌာန်စသော တရားအကျိုးငါ ကျင့်ခြင်း။ ဓမ္မစရိယာယ ပဝတ္တေတီ(ပဋ္ဌိသံ။၃၄၃)တို့ ဝေနေယျသန္တာ-နေ ဓမ္မတ္ထာယ ပဝတ္တံ စက္ကန္တီ ဓမ္မစက္ကံ။ ပဋ္ဌိသံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၂၂။

(ဂ) ကျင့်အပ်သော တရား၊ (ဃ) လယ်လုပ်, ကုန်သွယ်ခြင်း-စသော အကျင့် တရား။ ဘော သာရိပုတ္တ ဓမ္မစရိယာ သမ-စရိယာ သေယ္ယော။ မ၊၂။၄၀၀။ (ခ) ကုသိုလ်ကမ္မပထ ၁၀-ပါးတရား။ဒသကုသလ-ကမ္မပထသခ်ါတာ ဓမ္မစရိယာဝ ကတ္တမ္ဗာ။သံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၅၄။ (–အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄။) (ဂ) ကာယ-သုစရိုက်စသောတရား။ ကာယေန ဓမ္မစရိယာ သမစရိယာ ဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၇။ (ဃ) ကမ္မဋ္ဌာန်းတရား။ သံဝေဂဗဟုလော ဓမ္မစရိ-ယာယ ဥဿာဟဇာတော။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၂၉။ (င) တမလွန်အကျိုးတရား။ ယော စတ္တော သမ္မရာယိကောတိ ပန ဥဘယေသမ္မိ ဓမ္မစရိ-ယာဝ ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတမ္ဗာ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ ၇၇။ (စ) မင်းကျင့် ၁၀-ပါးတရား။ ဓမ္မံ စရာတိ ဓမ္မစရိယာယ နိယောဇေန္တော ဥတ္တရိပိ ဒသ ဩဝါဒဂါထာ အဘာသိ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၅။၂၄၀။

ဓမ္မစာဂ (ပု) [ဓမ္မ+စာဂ] နိဗ္ဗာန်အမြိုက်တရား အကျင့်ကို–စွန့်–လှူဒါန်း–ခြင်း။ အာမိ-သစာဂေါ စ ဓမ္မစာဂေါ စ။ အံ၊၁။၉၀။ ဓမ္မဿ စဇနံ ဓမ္မစာဂေါ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၀။

ဓမ္မစာရီ (တိ) [ဓမ္မ+စရ+ဏိ။ ထိ-၌ ဓမ္မစာရိနီ] (၁) ရဟန်းတရားကို ကျင့်–လေ့ရှိ–တတ်

–သော၊သူ။ (၂) ကုသိုလ်တရားကို ကျင့်–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ (၃) ဆွမ်းခံလှည့်လည်ခြင်းအကျင့်ကို ကျင့်–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ (၄) ကုသိုလ်ကမ္မဝထ ၁၀-ပါးတရားကိုကျင့် – လေ့ရှိ– တတ်–သော၊သူ။ (၅) လောကီ, လောကုတ္တရာ-သုစရိုက်တရားကို ကျင့်–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ (၆) တရားရှိသော လယ်လုပ် ကုန်သွယ်မှုစသည်ကို ကျင့်–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ (၇) ဒါန-စသော ကုသိုလ်တရားကို ကျင့် – လေ့ရှိ – တတ်–သော၊သူ။ (၈) ၅-ပါးသီလအကျင့်မြတ် တရားကိုကျင့်–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ (၉) လင်ကို မြတ်နိုးတတ်သော အမျိုးသမီးတို့ ကျင့်ဝတ်တရားကို ကျင့်–လေ့ရှိ–တတ် – သော၊သူ။ (၁၀) သံဃာနှင့် သုခဒုက္ခ အတူအမျှ ဖြစ်ခြင်းစသော ဥပါသိကာ ကျင့်ဝတ်တရားကို ကျင့် – လေ့ရှိ–တတ် – သော၊သူ။ (၁၁) ကာယသုစရိုက်စသော တရားကို ကျင့်–လေ့ရှိ – တတ်–သော၊သူ။ (၁၂) ဓမ္မစာရီထေရ်။ (ယင်း-သည် A.D. ၁၂-ရာစုနှစ်တွင် မြန်မာပြည် ပုဂံနန်းမြို့တော်ခ်ထင်ရှားသောထေရ်တပါးဖြစ်သည်၊ ဒုတိယ ဆပွဋ္ဌထေရ် အရှင်သဒ္ဓမ္မပါလ၏ တပည့်ဖြစ်သည်၊ အရှင်သဒ္ဓမ္မပါလသည် သုတ္တနိဒ္ဒေသ ကျမ်းကို ယင်း ဓမ္မစာရီထေရ် တောင်းပန်သဖြင့်ရေးသားခဲ့သည်။ဝိသုတာ။၁၅၄-ကြည့် D.P. လည်း ကြည့်။

(၁) ရဟန်းတရားကို ကျင့် – လေ့ရှိ – တတ် – သော၊သူ။ ဣမေ ခေါ သမဏာ သကျပုတ္တိယာ ဓမ္မစာရိနော။ ဝိ၊၁။၅၂။ ဝိ၊ဒု။၁၀၄။ ဣမေ ဟိ နာမ ဓမ္မစာရိနော။ ဝိ၊၁။ ၁၉၃။ (၂) ကုသိုလ်တရားကို ကျင့်–လေ့ရှိ–တတ် – သော၊သူ။ ဓမ္မစာရိနော(ဥဒါန။ ၁၂၉)တိ ကုသလဓမ္မစာရိနော။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၂၃၅။ (–ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၆၆။) (၃) ဆွမ်းခံလှည့်လည်ခြင်းအကျင့်ကို ကျင့် – လေ့ရှိ – တတ်–သော၊သူ။ ဥတ္တိဋ္ဌေ....ဓမ္မစာရီ သုခံ သေတိ။ ဓမ္ပ။၃၈။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၈၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၀၅။ ဇဝံ ပနေတံ ဘိက္ခာ(ယ) စရိယမ္မံ စရန္တော ဓမ္မစာရီ။ ဓမ္ပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀၇။ သာ-ရတ္ထ၊၃။ ၂၄၇။ (၄) ကုသိုလ်ကမ္မဝထ ၁၀-ပါးတရားကို ကျင့်–လေ့ရှိ – တတ်–သော၊သူ။ ဓမ္မစာရိ(စရိယာ။၄၀၀)နှင့် ဒသကုသလကမ္မ-ပထမ္ပ ၉၀ စရတိ။ နု အဏုမတ္တမ္ပိ အမ္မနှင့် ဓမ္မစာရီ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁ ၂၈။ ဓမ္မစာရိနီ(ဇာ၊ ၁။ ၂၈၉)တိ ဒသကုသလကမ္မပထေသု ပူရေ-မိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃ ၂၁။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၁ ၂။) (၅) လောကီ လောကုတ္တရာ သုစရိုက်တရားကို ကျင့်–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ ဓမ္မော-တိ လောကိယလောကုတ္တရော သုစရိတဓမ္မော ....ဓမ္မစာရိ(ထေရ။ ၂၇ ၂)နှင့် တံ ဓမ္မံ စရန္တံ ပဋိ-ပဇ္ဇန္တံ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၇။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂ ၉ ၇။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၃၀။) (၆) တရားရှိသော လယ်လုပ် ကုန်သွယ်မှုစသည်ကို ကျင့် – လေ့ရှိ – တတ် – သော၊သူ။ ဓမ္မစာရိ(မ၊ ၂။၄၀၀)တိ ဓမ္မိကကသိဝဏိဇ္ဇာဒိကမ္မကာရီ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂ ၉ ၃။ (၇) ဒါန-စသော ကုသိုလ်တရားကို ကျင့် – လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ ဓမ္မစာရိ(နေတ္တိ။ ၇)နှင့် ယော တံ ဓမ္မံ အပ္ပမတ္တော စရတိ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၄၄။ ဓမ္မောတိ ယေန ပုဂ္ဂလေန ယော ဒါနာဒိပ္ပဘေဒေါ ပုညဓမ္မော နိဗ္ဗတ္တိ-တော၊ သော ဓမ္မော။ ဓမ္မစာရိ ဓမ္မနိဗ္ဗတ္တကံ တံ ပုဂ္ဂလံ အနုတ္ထေဟိ ရက္ခတိ။ နေတ္တိ၊ဝိ။ ၆ ၁။ (–ဇာ၊၁။ ၂ ၁ ၅။ နေတ္တိ။ ၂ ၉။ မိလိန္ဒ။ ၁ ၈။ အာဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၅ ၉။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။ ၁ ၉ ၁။ ဓမ္ပ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၆ ၂။ ဓမ္ပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃ ၀ ၃ ၊ ၃ ၇ ၂။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ ၆ ၆။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။ ၂ ၂ ၉။)

(၈) ၅-ပါးသီလ အကျင့်မြတ်တရားကို ကျင့်–လေ့ရှိ–တတ်– သော၊သူ။ တေ ဟိ ပဉ္စဝဂ္ဂသီလဓမ္မေ (ပဉ္စသီလဓမ္မေ၊သျှ။ ပဉ္စ-ဝေရမဏိဓမ္မေ၊က) ရက္ခိ သု၊ "ဓမ္မော ဟဝေ ရက္ခတိ ဓမ္မစာရိ"နှင့် ဓမ္မရက္ခိတာ ဟုတ္ဝာ

အဝဏ္ဏာ အဇေယျာ စ အဟောသုန္တိ အဓိပ္ပါ-
ယောဝ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၅၀။ (–စရိယာ၊ဌ။
၂၇၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၇။) (ဋ) လင်ကိုမြတ်နိုးတတ်
သော အမျိုးသမီးတို့ကျင့်ဝတ်တရားကိုကျင့်–
လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ (၁၀) သံဃာနှင့်
သုဝ ဒုက္ခ အတူအမျှဖြစ်ခြင်းစသော ဥပါသိ
ကာကျင့်ဝတ်တရားကို ကျင့်–လေ့ရှိ–တတ်
–သော၊သူ။ သဂ္ဂမ္ပိ သာ မောဒတိ ဓမ္မစာရိ-
နီ။ ဝိမာန။၃၉။ ပတိဗ္ဗတာဓမ္မဿ စ ဥပါသိ-
ကာဓမ္မဿ စ သမ္မဒေဝ စရဏတော ဓမ္မစာ-
ရိနီ သာ သဂ္ဂမ္ပိ ဒေဝလောကေ မောဒတိ။
ဝိမာန၊ဌ။၁၂၅။ (၁၁) ကာယသုစရိုက်စသော
တရားကို ကျင့်–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။
ဓမ္မံ စရတာတိ ကာယသုစရိတာဒိဘေဒံ ဓမ္မံ
ကရောထ၊....ဓမ္မစာရီ ပန သုခံ တိဋ္ဌတိ။ ဇာ၊
ဌ၊၃။၂၅၂။ (၁၂) ဓမ္မစာရီထေရ်။ ယာစိတော
ဓမ္မစာရိနာ။ သုတ္တနိဒ္ဒေသ။၁။

ဓမ္မစိတ္တ (နာ) [ဓမ္မ + စိတ္တ] တရားရှိသော စိတ်။
ဓမ္မစိတ္တဿ သမန္နာဂတတ္တာ သမ္ပန္နစိတ္တောဝ။
အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၉။

ဓမ္မစိန္တန (နာ၊ထီ) [ဓမ္မ + စိန္တန] (၁) တရားသ
ဘောမှန်ကို ကြံစည်ခြင်း။ (၂) တရားအဖို့
အစုကို ပိုင်းခြားရှု သိတတ်သော ဉာဏ်
တော်။ (၃) ကုသိုလ်စသော တရားတို့ကို–
ဆင်ခြင် – သိတတ် – သော ပညာ။ (၄)
သစ္စာ ၄-ပါး တရားကို–စိစစ်–ရှေးချယ်–
ကြံစည်–သိတတ်–သော ပညာ။ (၁) ယေ
ဓမ္မစိန္တနံ အတိဝေါဝန္တာ ကေစိ ဥစ္ဆေဒါဒိနာ-
နုပ္ပကာရံ အန္တံ ဝါ ဂဏ္ဍန္တိ။ ဝဇိရ။၅၃၃။
(–နေတ္တိ၊ဝိ။၁၇၆။) (၂) ဝိမံသာ ဓမ္မစိန္တ-
နာ(အံ၊၂။၃၀၄)တိ....ဧဝမေဝ ဗုဒ္ဓနာဂဿ
ဓမ္မကောဋ္ဌာသပရိစ္ဆေဒကဉာဏသခ်ါတာ ဓမ္မ-
စိန္တနာ ဝိမံသာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၂။ (၃) ဝိမံ-
သာ ဓမ္မစိန္တနာ(ထေရ။၃၁ဂ)တိ....ဧဝံ ဗုဒ္ဓ-
နာဂဿ ကုသလာဒိဓမ္မစိန္တနာ ဝိမံသာ။
ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၁။ (၄) ဝိမံသာတိ စတုသစ္စ-
ဓမ္မဝိစိနနာ ပညာဝ။ "ဝိမံသာ ဓမ္မစိန္တနာ"-
တိ (ဝိမံသာ ဓမ္မဝိစိနနာတိ၊သီ) ဟိ ဝုတ္တာ။
မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၉၁။

ဓမ္မစိန္တာ (ထီ) [ဓမ္မ+စိန္တာ] (၁) တရားသဘော
မှန်ကို ကြံစည်ခြင်း။ (၂) တရားသဘောကို–
စိစစ်–ရှေးချယ်–စုံစမ်း–ခြင်း။ (၃) တရား
ရှိသော ကြံစည်ခြင်း။ (၄) ကုသိုလ်တရားတို့
ဌ် ကြံစည်ခြင်း။ (၅) ဉာဏ်ကို ဆောင်စွမ်း
နိုင်သော ကြံစည်ခြင်း။

(၁) တရားသဘောမှန်ကို ကြံစည်ခြင်း။
အဘိဓမ္မေ ဒုပ္ပဋိပန္နော ဓမ္မစိန္တံ အတိဝ-
ဝန္တော အစိန္တေယျာနိပိ စိန္တေတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅။ (၂) တရားသဘော
ကို–စိစစ်–ရှေးချယ်–စုံစမ်း–ခြင်း။ စိန္တာ-
တိ ဓမ္မစိန္တာ ဓမ္မဝိစာရဏာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၇၄။ ဓမ္မစိန္တ(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃)နှင့် ဓမ္မသဘာဝ-
ဝိစာရဏံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၁၂၀။
(–သာရတ္ထ၊၂။၁၇ဂ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၀၃။) (၃)
တရားရှိသော ကြံစည်ခြင်း။ (၄) ကုသိုလ်
တရားတို့ဌ် ကြံစည်ခြင်း။ (၅) ဉာဏ်ကို
ဆောင်စွမ်းနိုင်သော ကြံစည်ခြင်း။ ဓမ္မတော
အနပေတာ စိန္တာ ဓမ္မစိန္တာ။ ယောနိသော
မနသိကာရေန ပဝတ္တိတတ္တာ ဓမ္မေသု စိန္တာ။
ဓမ္မော ဝါ ဉာဏံ၊ တဿာ ဓမ္မာဝဟာ စိန္တာ
ဓမ္မစိန္တာ၊ စိန္တာမယဉာဏဿ ဟေတုဘူတာ
စိန္တာတိ အတ္ထော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၇၄။

ဓမ္မစိန္တာသမတ္ထ (တိ) [ဓမ္မစိန္တာ + သမတ္ထ]
တရားသဘောကို–စိစစ်–ရှေးချယ်–ကြံစည်
–ခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်သော၊သူ။ သီလသမ္ပန္နော
ဝိပဿနာသာဝဘာဝေန သမာဟိတော ဓမ္မစိန္တာ-
သမတ္ထော ဟောတိ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၁၄။

ဓမ္မစုဒိတ (တိ) [ဓမ္မ + စုဒိတ] တရားသဖြင့် –
ဟုတ်မှန်သော သဘောဖြင့်–စောဒနာအပ်–

အပြစ်တင်အပ် – စွပ်စွဲအပ် – သော၊ ရဟန်း၊ တရားသဖြင့် စောဒနာအပ်သော တရားခံ ရဟန်း။ ဓမ္မစုဒိတဿ အာဝုသော ဘိက္ခု-နော။ အံ၊၂။၁၇၃။

ဓမ္မစုဒိတက (တိ) [ဓမ္မစုဒိတ + က] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ ဓမ္မစုဒိတကော ပုဂ္ဂလော ဇာနိ-တမ္ဘော။ ဝိ၊၅။၂၁၁။ (–၂၇၈။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၁၅၈၊၂၀ဖ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၃၀။)

ဓမ္မစေတိ (နာ) [ဓမ္မ+မယ+စေတိယ။ မယ-အလယ် – ယ-နောက် – ပုဒ် ကျေ။ (ဓမ္မီစံတျ-သံ။ ဓမ္မစံတ္ဍ-ပြာ)] (ဗောဓိပက္ခိယ ၃၇-ပါး) တရားဖြင့်ပြီးသော စေတီ၊ ဗောဓိပက္ခိယတရား စေတီ။ (စေတီအလား ဗောဓိပက္ခိယ ၃၇-ပါး တရား။) ဓမ္မစေတိ သမုဿေတ္ဝာ (ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၇၅)တိ သတ္တတ္တိ သ ဗောဓိပက္ခိယ ဓမ္မမယံ စေတိယံ ပတိဋ္ဌာပေတ္ဝာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၃၀ဖ။

ဓမ္မစေတိယ(နာ)[ဓမ္မ+စေတိယ](၁) လောကုတ္တရာ ၉-ပါးတရားကို – သီစေကြောင်း – အရှိအသေ – အလေးအမြတ် – ပြုကြောင်း – စကား။ (၂) ပဋ္ဌိစ္စသမุပ္ပါဒ်-စသော တရားဒေသနာများ ရေးသားထားသည့် ပေစာကျမ်းစာများကို ဌာပနာ၍ တည်ထားကိုးကွယ်အပ်သော စေတီ၊ ဓမ္မစေတီ။ (၁) ဓမ္မစေတိယာနီ(မ၊၂။၃၂ဖ)တိ ဓမ္မဿ စိတ္တိ-ကာရဝစနာနိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၅။ ဓမ္မံ စေတေတိ သံဝေဒေတိ ဇေတေဟီတိ ဓမ္မစေတိယာနိ၊ ဓမ္မဿ ပူဇာဝစနာနိ။ မ၊ဋီ၊၃။၁ဖ၃။ (၂) ပဋ္ဌိစ္စသมุပ္ပါဒါဒိလိခိတပေါတ္ထကံ နိဒဟိတ္ဝာ ကတံ ပန ဓမ္မစေတိယံ နာမ။ သာရတ္ထ၊၁။ ၁၇၂။

ဓမ္မစေတိယသုတ္တ (နာ) [ဓမ္မစေတိယ + သုတ္တ] ဓမ္မစေတိယသုတ်။ (ဘုရားရှင် သက္ကတိုင်း မေဒါဠုပ နိဂုံး၌ သီဘင်းသုံးတော်မူစဉ် ပသေနဒီကောသလမင်းကြီး လျှောက်ထား သည့် လောကုတ္တရာ ၉-ပါးတရားကို အရှိအသေပြုကြောင်း စကားတို့ကို အတည်ပြု တော်မူ၍ ရဟန်းတို့အား သင်ယူရန် တိုက်တွန်းစကား မိန့်ကြားရာသုတ်။) မဇ္ဈိမနိကာယ၊ မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသပါဠိ၊ ၄-ဝဂ်၊ ၉-သုတ်။ မ၊ ၂။၃၂၀၊၃၂ဖ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၀။ မ၊ဋီ၊၃။၁ဖ၂။ D.P.လည်း ကြည့်။

ဓမ္မစောဒက (ပု) [ဓမ္မ+စောဒက] ဓမ္မစောဒက ပုဂ္ဂိုလ်၊ တရားသဖြင့် – ဟုတ်မှန်သော သဘောဖြင့် – စောဒနာ – အပြစ်တင် – မေး – စိစစ် – အပြစ်ကို ထင်စွာပြု – တတ်သော၊သူ။ ဒေါသော ဝုစ္စတိ ဓမ္မစောဒကော။ ဝိ၊၅။ ၂၇၀။ (– ၂၁၁၊ ၂၇၈။ အံ၊၂။၁၇၃၊၁၇၄။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၄။၁၅၈၊ ၂၀ဖ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၃၀။)

ဓမ္မ(ဆ)ဋ္ဌန္ဒ (ပု) [ဓမ္မ+ဆန္ဒ] (၁) အလိုရှိတတ်သော သဘော။ (၂) ကုသိုလ်ကောင်းမှုကို အလိုရှိသူ၏အဖြစ်ဟူသောဆန္ဒ။ (၃) နိဗ္ဗာန်ကို အလိုရှိသူ၏ အဖြစ်ဟူသော ဆန္ဒ။ (၄) တရားတော်၌ ဖြစ်သောအလို၊ တရားနာလိုသောဆန္ဒ။ (၅) ဓမ္မာရုံတမျိုးမျိုးကို အလိုရှိတတ်သောဆန္ဒ။ (၆) ကုသိုလ်ပြုလိုသော ဆန္ဒ (သဒ္ဒါတရား၊ကေစိ)။

(၁) အလိုရှိတတ်သော သဘော။ ဓမ္ဓ-ဋ္ဌန္ဒော (အဘိ၊ဝိ။ ၂၁ဖ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၉)တိ သဘာဝဋ္ဌန္ဒော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇ဖ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။ ၂၁၇။ ဓမ္မဋ္ဌန္ဒောတိ တဏှာဒိဋ္ဌိဝိရိယဆန္ဒာ ဝိယ နာ အညော ဓမ္မော၊ အထ ခေါ ဆန္ဒနိယသဘာဝေါ ဝေါတိ ဒဿေန္တော အာဟ "သဘာဝဋ္ဌန္ဒော"တိ။ မူလဋီ၊ ၂။ ၁ဖ၂။ (၂) ကုသိုလ်ကောင်းမှုကို အလိုရှိသူ၏ အဖြစ်ဟူသော ဆန္ဒ။ ဓမ္မဋ္ဌန္ဒော-(ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၁)တိ ကတ္တုကမ္မတာကုသ-လဋ္ဌန္ဒော။ ပဋ္ဌိသံ၊ဂဏ္ဌိ၊ပေ။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄၀၂။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၁၁။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၃၄၊ ၁၄၂။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁ဖ၇။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၁၅၊ ၅၂။

ဒီ၊ဦ၊၃။ ၂၉၊၁၉၉။ အံ၊ဦ၊၁။၇၃။ မူလဦ၊၁။ ၁၇၀။ အနုဦ၊၂။၁၆၂။ နေတ္တိ၊ဦ။၅၄။) (၃) နိဗ္ဗာန်ကို အလိုရှိသူ၏ အဖြစ်ဟူသော ဆန္ဒ။ ဓမ္မစ္ဆန္ဒော (ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၁၂၀)တိ အနဝဇ္ဇ-ဓမ္မစ္ဆန္ဒော နိဗ္ဗာန် ပတ္တုကာမတာသင်္ခါတော ကုသလစ္ဆန္ဒော။ ပဋိသံ၊ဂဏ္ဌိ။ပေ။ (၄) တရားတော်၌ ဖြစ်သောအလို၊ တရားနှာလိုသော ဆန္ဒ။ ဓမ္မဆန္ဒဝသေနပိ အာဂတေ သံဃဿ အာယမုခံ ဝိနဿတိ၊ ဝဇိရ။၄၆၈။ (၅) ဓမ္မာရုံ တမျိုးမျိုးကို အလိုရှိတတ်သောဆန္ဒ။ ဓမ္ဓ-သင်္ကပ္ပံ ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဓမ္မစ္ဆန္ဒော။ သံ၊ဝ။ ၃၆၀။ (–၃၆၂။) (၆) ကုသိုလ်ပြုလိုသော ဆန္ဒ (သဒ္ဓါဘရား၊ကေစိ)။ ဓမ္မစ္ဆန္ဒော သဒ္ဓါ-တိ ကေစိ။ အနုဦ၊ဝ။၁၈၄။

ဓမ္မစ္ဆန္ဒဗဟုလ (တိ) [ဓမ္မ+ဆန္ဒ+ဗဟုလ] (က) ကုသိုလ်တရား၌–လိုချင်ခြင်း–ဆန္ဒ – မျှားသော။ (ခ) ဝိပဿနာကမ္မဋ္ဌာန်း အကျင့်တရား၌–လိုချင်ခြင်း–ဆန္ဒ – မျှားသော။ ဓမ္မစ္ဆန္ဒဗဟုလော ဆန္ဒသမာဓိမှ ဌိတော။ နေတ္တိ၊ဦ။၁၁၃။

ဓမ္မစ္ဆန္ဒယုတ္တ (တိ) [ဓမ္မစ္ဆန္ဒ+ယုတ္တ] ဓမ္မစ္ဆန္ဒ–၌–နှင့်–ယှဉ်သော၊ ကုသိုလ်ပြုရန် အလိုဆန္ဒ–၌–နှင့် – ယှဉ်သော၊သူ။ ပုညတ္ထိကောတိ ပုညေန အတ္ထိကော၊ ဓမ္မစ္ဆန္ဒယုတ္တောဿ။ စရိ-ယာ၊ဌ။၂၃၈။

ဓမ္မစ္ဆန္ဒဝန္တု (တိ) [ဓမ္မစ္ဆန္ဒ+ဝန္တု] (၁) သီလ သမာဓိ ပညာဘရားကို အလိုရှိသော၊သူ။ (၂) အစီးအပွါး, အစီးအပွါးလျှင် အကြောင်းရှိသော ချမ်းသာတရားကို အလိုရှိသော၊သူ။ (၁) ဓမ္မစ္ဆန္ဒဝတော နေက္ခမ္မဝိတက္ကဗဟုလဿ ဟောတိ။ နေတ္တိ၊ဦ။၁၁၉။ (၂) အတ္ထကာမာ-တိ အတ္ထနော ဟိတသုခံ ဣစ္ဆန္တာ၊ ဓမ္မစ္ဆန္ဒ-ဝန္တောတိ အတ္ထော။ ဓမ္မောတိ ဟိ ဟိတံ, တံနိမိတ္တကဋ္ဌ သုခန္တိ။ ဒီ၊ဦ။၂၄၅။ သီ၊ဦ၊ သစ်၊၂။၈၃။

ဓမ္မစ္ဆန္ဒသမုဋ္ဌာန (တိ) [ဓမ္မစ္ဆန္ဒ + သမုဋ္ဌာန] ဓမ္မစ္ဆန္ဒလျှင်ဖြစ်ကြောင်း 'သမုဋ္ဌာန်' ရှိသော။ သဒ္ဓါယာတိ ဓမ္မစ္ဆန္ဒသမုဋ္ဌာနာယ ကမ္မဖလ-သဒ္ဓါယ စေဝ ရတနတ္တယသဒ္ဓါယ စ။ ထေရ၊ ဌ၊ဝ။၁၄၈။

ဓမ္မဇ (တိ) [ဓမ္မ+ဇန+ကို] (အရိယာတို့၏) တရားကြောင့် ဖြစ်သော။ ဘဂဝတော(မှ) ....ဓမ္မဇော ဓမ္မနိမ္မိတော။ ဒီ၊ဝ။၆၉။ မ၊ဝ။၂၉။ သံ၊ဝ။၄၂၀။ အရိယဓမ္မတော ဇာတတ္တာ.... ဓမ္မဇော။ ဒီ၊ဌ၊ဝ။၄၉။ ဓမ္မေန ပန ဇာတတ္တာ နိမ္မိတတ္တာ ဓမ္မဇော။ မ၊ဌ၊၄။၆၂။ (–ဣတိ-ဝုတ်။၂၆၄။ အပ၊ဝ။၁၁၂။ အပ၊၂။၁၁၄။ ထေရ၊ဌ၊၂။၁၄၅။ ဒီ၊ဦ၊ဝ။၄၁။ မ၊ဦ၊ဝ။ ၂၈၁။)

ဓမ္မဇာတ (နာ) [ဓမ္မ+ဇာတ] (၁) ထူးသောအ-ကြောင်း၊ အကြောင်းထူး။ (၂) အကြောင်း (ဇာတ-အနက်မဲ့)။ (၃) တရားသဘော။ (၁) (၂) ဓမ္မဇာတ (ဝိ၊ဌ.၁။၁၈။ ဒီ၊ဌ၊ဝ။ ၂၁။ အဘိ။ဌ၊ဝ။ ၂၃)နှင့် ကာရဏပဗဘေဒေါ၊ ကာရဏမေဝ ဝါ။ သာရတ္ထ၊ဝ။၈၀။ ဝိမတိ၊ ဝ။၂၂။ သီ၊ဦ၊သစ်၊ဝ။၁၀၈။ (၃) သဗ္ဗမ္မိ သစ်-တာသစ်တပဏ္ဏတ္တိဘေဒံ ဓမ္မဇာတံ နေဝ ကာ-ယော နှ ကာယသင်္ခါရော။ အဘိ၊ဌ၊ဝ။၃၁။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၇၃။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။၁၅၁။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ။၅၁။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ဝ။ ၂၈၀။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။၃၂၂။ ဝိမာန၊ဌ။၁၉၈။ မဟာနိ၊ဌ။၃၄၀။ ဒီ၊ဦ၊ဝ။ ၃၄၅။ မ၊ဦ၊ဝ။ ၂၉၉။ မူလဦ၊၃။၁၀။)

ဓမ္မဇာတက=ဓမ္မဒေဝပုတ္တဇာတက (နာ) [ဓမ္မ+ ဇာတက] ဓမ္မဇာတ်၊ ဓမ္မဒေဝပုတ္တဇာတ်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဇာတကပါဠိ၊ ဇကောဒသက-နိပါတ်၊ ၄၅၇ - ဇာတ်။ ဓမ္မဇာတကံ တတိယံ (သီ၊ဣ)။ ဓမ္မဒေဝပုတ္တဇာတကံ တတိယံ။ ဇာ၊ဝ။ ၂၃၁။ D.P. လည်း ကြည့်။ ဓမ္မဒေဝပုတ္တဇာတက-လည်း ကြည့်။

ဓမ္မဇာတိ (ထီ) [ဓမ္မ+ဇာတိ] တရားသဘော။ ပညာသဒ္ဓါသာ နှ နိန္ဒြတမ္ဘာ နှာမ အညာ ဓမ္မဇာတိ နှတ္ထိ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၈၄။ ကုသလပက္ခာ ဓမ္မဇာတိ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၂၄၈။

ဓမ္မဇာလ (တိ) [ဓမ္မ+ဇာလ] ပါဠိဓမ္မ-ဟူသော-ဇာ-ကွန်ရက်-ရှိသောသုတ် (ပြဟ္မဇာလသုတ်)။ ဓမ္မဇာလန္တိပိ နံ ဓာရေဟိ။ ဒီ၊၁။ ၄၃။ ယသ္မာ ပနေတ္ထ ဗဟူ တန္တိဓမ္မာ ကထိ-တာ၊ တသ္မာ "ဓမ္မဇာလ"န္တိပိ နံ ဓာရေဟိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၈။ အတ္ထဇာလ (ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၈၆။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၇၁)-နှင့် ယှဉ်ကြည့်၊ ပြဟ္မဇာ-လသုတ္တ-လည်း ကြည့်။

ဓမ္မဇိဝိ (တိ) [ဓမ္မ+ဇိဝိ။ ထိ-ဌ် ဓမ္မဇိဝိနှိ] (၁) တရားဌ်တည်၍ အသက်မွေး-လေ့ရှိ-တတ်-သော၊သူ။ (၂) တရားနှင့်အညီ အသက်မွေး-လေ့ရှိ-တတ်-သော၊သူ။ (၁) ဓမ္ম-ဇိဝိနော (အံ၊၁။၃၇၀)တိ ဓမ္မေ ဌတ္ဝာ ဇိဝိကံ ကပ္ပေန္တိတိ ဓမ္ম-ဇိဝိနော။ အံ၊ဌ၊၂။၃၁၀။ (၂) ဓမ္ম-ဇိဝိနော (ဓမ္ম။၁၆)တိ....ဓမ္မေန သမေန ဘိက္ခာစရိယာယ ဇိဝိကံ ကပ္ပေန္တိသာ။ ဓမ္ম၊ ဌ၊၁။၁၅၂။

ဓမ္မဇ္ဇက (တိ) [ဓမ္ম+ဇ္ဇက] တရားဟူသော အကြီးအမှူးရှိသော၊သူ။ ဓမ္ম-ဇ္ဇကော။ အံ၊ဌ၊၂။၁၃၁။

ဓမ္မဇောတန (နှ) [ဓမ္ম+ဇောတန] အကြောင်း-အနက် - အဓိပ္ပါယ် - ကို ထွန်းလင်းစေ-ခြင်း။ ဓမ္ম-ဇောတနေ ပညာ ဓမ္ম-ပဒ္ဓိသမ္ဘိဒေ ညာဏံ။ ပဋ္ဌိသံ။၁၁၅။

ဓမ္ম-ဇ္ဇောသက (တိ) [ဓမ္ম + အဇ္ဇောသက] တရား-ဟောရန်-တိုက်တွန်း-တောင်းပန်- တတ်-သော၊သူ။ ဓမ္ম-ဇ္ဇောသကေ အသတိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၃၃၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၂၀၈။ ဓမ္ম-ဇ္ဇောသကေန အဏ္ဏ-ဌတ္ထာ။ မ၊ဋီ၊၁။ ၂၅၀။ (-ဝိ၊ဌ၊၄။၉။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။၃၈၄။ ပါစိတ်၊ယော။၃၀၃။)

ဓမ္ম-ဇ္ဇောသန (နှ၊ထီ) [ဓမ္ম+အဇ္ဇောသန] တရား-ဟောရန်-တိုက်တွန်း-တောင်းပန်-ခြင်း။ အဇ္ဇောသနဝိဓာနဌေတ္ထ ဓမ္ম-ဇ္ဇောသနေ ဝုတ္ထ-နယမေဝ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၄၀။ မဟာပြဟ္မုနော ဓမ္ম-ဇ္ဇောသနံ ပဋ္ဌိညာယ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၁၅၀။ (-ဝိမတိ၊၁။ ၂၃၆။)

ဓမ္ম-ဇ္ဇောသာန (တိ) [ဓမ္ম+အဇ္ဇောသာန] ချုပ်ရှုံ-စသောတရားတို့ဌ် - ဆုံးဖြတ်-စွဲယူ - သက်-ဝင်-ခုံမင်-တပ်မက်-တတ်သော တဏှာ။ သာယော၀ ပတ္ထနာကာရေန ဓမ္ম-နန္ဒီ ဓမ္ম-ပေမံ ဓမ္ম-ဇ္ဇောသာနန္တိ တဏှာယ ဇော် ၀ေ၀စနံ။ နေတ္တိ။၄၆။ ဂိလိတ္ဝာ ပရိနိဋ္ဌပေတ္ဝာ ဌာန-တော ဓမ္ম-ဇ္ဇောသာနံ။ နေတ္တိ၊ဌ။၇၆။ (-နေတ္တိ၊ဝိ။၁၈၆။) အဇ္ဇောသာန-လည်း ကြည့်။

ဓမ္ম-ညာဏ (နှ)[ဓမ္ম+ညာဏ](၁) ဓမ္ম-ညာဏ်၊မဂ်ညာဏ်။ (တိ)(၂) ဓမ္ম-ညာဏ်-မဂ်ညာဏ်-ရှိသော၊သူ။ (၁) ဓမ္ম-ညာဏသာ အနုဂမနေ ညာဏံ.... ဓမ္ম-ညာဏန္တိ မဂ္ဂညာဏံ။ သံ၊ဌ၊၂။၆၂။ ဒုက္ခာဒီသု ပရိညာဒိဝိသိဋ္ဌကိစ္စတာယ ဓမ္ম-ဝိညာဏသခ်ါ-တံ ဓမ္ম-ညာဏံ အာကခ်ဏ္ဍော။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၄၂၄။ ဓမ္ম-ညာဏတာယ ပဋ္ဌဝေ-ဝဏ္ဏတာယ မဂ္ဂပညာယ ဒဿနတ္ထော။ မ၊ဋီ၊၁။ ၂၈၀။ (-မဟာနိ၊ဌ။၃၀၆။ ဒီ၊ဋီ၊၃။ ၂၃၄။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၇၈။ အနုဋီ၊ ၂။ ၂၀၄။) (တိ) (၂) သမ္ဘတ္ထ ဓမ္ম-ညာဏေန ဘဝိတမ္ဘံ။ မိလိန္ဒ။၃၉၃။

ဓမ္ম-ညူ (တိ) [ဓမ္ম + ဉ + ၍] (၁) (က) ရှေးအစဉ်အလာ 'တရားသဘော'ကို သိ-သော၊ (ခ) သစ္စာ ၄-ပါးတရားကို သိသော၊ (ဂ) ကာမ, ရူပ, အရူပ, လောကုတ္တရာ တရား ၄-ပါးကို သိသော၊ (ဃ) သုတ္တ, ဂေယျ-စသော ပါဠိဓမ္ম-ကို သိသော၊သူ။ (၂) ဓမ္ম-ညူသုတ်။ (၁) (က) ဓမ္ম-ညူ(အံ၊၂။၁၃၀)တိ ပဝေဏိဓမ္ম် ဇာနာတိ။ အံ၊ဌ၊၃။၄၇။ (ခ) (ဂ) ဓမ္ম-ညူ (အံ၊၂။၁၃၁)တိ စတ္တာရော ဓမ္ম-

ဇာနာတိ။ အံ၊၆၊၃။၄၇။ စတ္တာရော ဓမ္မေတိ စတုသစ္စဓမ္မေ၊ ကာမရူပါရူပလောကုတ္တရ-ဘေဒေ ၀ါ စတ္တာရော ဓမ္မေ။ အံ၊ဌ၊၃။၄၃။ (ဃ) ကထဉ္စ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဓမ္မညူ ဟောတိ၊ ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဓမ္မံ ဇာနာတိ သုတ္တံ ဂေ-ယျံ....ဝေဒလ္လံ။ အံ၊၂။၄၈၃။ သုတ္တဂေယျာဒိ-ဓမ္မံ ဇာနာတိတိ ဓမ္မညူ။ အံ၊ဌ၊၃။၁၉၁။ (–ဇာ၊၆၊၇။၁၅၇။ သီ၊ဌ၊သစ်၊၂။၂၃၂။ ဒီ၊ဌ၊၃။၂၅၇။) (၂) ဓမ္မညူ ပါရိဆတ္တက်။ အံ၊၂။ ၅၀၄။

ဓမ္မညူသုတ္တ (နာ) [ဓမ္မညူ+သုတ္တ] ဓမ္မညူသုတ်။ သုတ္တ ဂေယျ စသော အင်္ဂါ ၉-တန် ပါဠိဓမ္မ ကို သိသော ရဟန်းသည်သာ ဓမ္မညူမည်ပုံနှင့် တကွ အတ္ထညူ, အတ္တညူ, မတ္တညူ, ကာလညူ, ပရိသညူမည်ပုံတို့ကို အကျယ်ဟောပြရာသုတ်။ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊ သတ္တကနိပါတ်၊ ၇-၀၈၊ ၄-သုတ်။ အံ၊၂။၄၈၃။ အံ၊၆၊၃။၁၈၄။ အံ၊ဌ၊၃။ ၁၉၁။

ဓမ္မဋ္ဌာန (နာ) [ဓမ္မ + အ+ဋ္ဌာန။ အလယ်ပုဒ် ကျေ။] တရားဆုံးဖြတ်ရာ အရပ်၊ တရား – လွှတ်တော် – ရုံး။ ဓမ္မဋ္ဌာနေ ဌိတာ။ သုတ္တနိ၊ ၆၊၁။၃၀၅။ အ[1]ဋ္ဌ[2]လည်း ကြည့်။

ဓမ္မ[3] (တိ) [ဓမ္မ+ဋ္ဌာ+အ] တရား၌တည်သော၊ သူ၊ (က) သစ်သီးအရံ ပန်းအရံ စိုက်ပျိုး ခြင်းစသော အကျင့်၌ တည်သော၊သူ။ (ခ) လောကုတ္တရာ ၉-ပါး တရား၌တည်သော၊သူ။ (ဂ) ဘုရားရှင်၏ အဆုံးအမ တရား၌ တည်သော၊သူ။(ဃ) နိဗ္ဗာန်ရောက်ကြောင်းတရား၌ တည်သော၊သူ။ (င) အရဟတ္တဖိုလ်တရား၌ တည်သော၊သူ။ (စ) သစ္စာ ၄-ပါးတရား၌ တည်သော၊သူ။ (ဆ) တရားဆုံးဖြတ်ရာ အရပ်၌ တည်သော၊သူ၊ (တရားသူကြီး)။(ဇ) သုစရိုက်တရား၌ တည်သော၊သူ။ (ဈ) ဟုတ်မှန် – ထင်ရှားရှိ – သော အကြောင်း၌ တည်သော၊သူ။

တရား၌တည်သော၊သူ။ ဓမ္မဋ္ဌသာ (မ၊၂။ ၄၈)တိ ဓမ္မေ ဌိတသာ၊ မ၊ဌ၊၃။၆၈။ (–အံ၊ ၁။၁၆၂။ အံ၊၂။၄၁၀၊၁၈၈။ အံ၊၃။၉၈။ ဓမ္မ။ ၅၀။ ဣတိဝုတ်။၂၀၃၊၂၃၂။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။ ၂၄၁။ သာရတ္ထ၊၂။၇၂၊၂၉၅။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁၂၃။ အံ၊ဌ၊၁၊၁။ ၂၅၁။ အံ၊ဌ၊၃။၃၄၃။) (က) သစ်သီးအရံ,ပန်းအရံ စိုက်ပျိုးခြင်း စသော အကျင့်၌ တည်သော၊သူ။ ဓမ္မဋ္ဌာ သီလသမ္ပ-န္နာ(သံ၊၁။၃၀)တိ တသ္မိံ ဓမ္မေ ဌိတတ္တာ....ဓမ္ম-ဋ္ဌာ။ သံ၊ဌ၊၁။၈၃။ တသ္မိံ ဓမ္မေ ဌိတတ္တာတိ တသ္မိံ အာရုမရောပနာဒိဓမ္မေ ပတိဋ္ဌိတတ္တာ။ သံ၊ဌ၊၁။၁၂၄။ (–သံ၊ဌ၊၂။၁၈၄။) (ခ) လောကုတ္တရာ ၉-ပါး တရား၌ တည်သော၊ သူ။ ဓမ္မဋ္ဌ (ဓမ္မ။၄၅)ဿ နဝလောကုတ္တရ-ဓမ္မေ ဌိတံ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၁၈၈။ (–ထေရ၊ ဌ၊၁။၄၅၆။) (ဂ) ဘုရားရှင်၏ အဆုံးအမ တရား၌ တည်သော၊သူ။ သတ္ထု ဩဝါဒဓမ္မေ နဝလောကုတ္တရဓမ္မေ စ ဌိတတ္တာ ဓမ္မဋ္ဌော။ ထေရ၊ဌ၊၁။၄၅၆။(ဃ)နိဗ္ဗာန်ရောက်ကြောင်း တရား၌ တည်သော၊သူ။ သော အတ္ထဝါ သော ဓမ္မဋ္ဌော။ ထေရ။၃၂၂။ တံ သမ္ဘာ-ပကေ ဓမ္မေ ဌိတတ္တာ ဓမ္မဋ္ဌော။ ထေရ၊ ဌ၊၂။၂၈၀။ (င) အရဟတ္တဖိုလ် တရား၌ တည်သော၊သူ။ ဓမ္မဋ္ဌ (ထေရီ။၄၁၈)ဿ အရိယဖလဓမ္မေ ဌိတံ။ ထေရီ၊ဌ။၂၅၂။ (စ) သစ္စာ ၄-ပါး တရား၌ တည်သော၊ သူ။ ဓမ္မဋ္ဌော(သုတ္တနိ။၃၉၅)တိ စတုသစ္စဓမ္မေ ဌိတော။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၂၂၄။ (ဆ) တရား ဆုံးဖြတ်ရာ အရပ်၌ တည်သော၊သူ၊ (တရား သူကြီး)။ဓမ္မဋ္ဌောဟံ ပုရေ အာသိံ။....မဇ္ဈိမော ခဏ္ဍော ဓမ္မဋ္ဌသာ ဘဝိဿတိ။ ဇာ၊၁။၁၅-၉။ အယံ မဇ္ဈိမော ခဏ္ဍော ဓမ္မဋ္ဌသာ ဝိနိစ္ဆယ-သာမိကဿ မယှံ ဘဝိဿတိ။ .. ဓမ္မဋ္ဌံ ပတိ-ဓာ၀ဿ၊ ဝိနိစ္ဆယသာမိကံ ဥပသင်္ကမန္တိ။ ဇာ၊ ၆၊၃။၃၁၅-၆။ (ဇ) သုစရိုက်တရား၌ တည်သော၊သူ။ ဓမ္မဋ္ဌော(ဇာ၊၁။၂၆၀)တိ သုစရိ-

တဓမ္မေ ဋ္ဌတောဝ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၁၁။ (ဈ) ဟုတ်မှန်–ထင်ရှားရှိ–သော အကြောင်းဌ် တည်သော၊သူ။ ဓမ္မဋ္ဌ(ဇာ၊ ၂။၄)နှင့် သဘာဝ-ကာရဏေ ဋ္ဌိတံ ဗဟုဿုတံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၂၉။

ဓမ္မဋ္ဌ၂ (ပု) [ဓမ္မ + အတ္ထ] မိမိသဘောကို ဆောင်ခြင်းစသော – အနက် – သဘော။ ဓမ္မဋ္ဌော(ပဋိသံ။ ၂၀)တိ သဘာဝခေရဏာဒိ-အတ္ထော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၆။ (–ပဋိသံ။၁၀၂ ၂၉၆၊ဒုတိ၀ဗ္ဗ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၆။)

ဓမ္မဋ္ဌပဋိရူပက (တိ) [ဓမ္မဋ္ဌ+ပဋိရူပက] တရား သူကြီး–အတု–အယောင်၊ ဟန်ဆောင်တရား သူကြီး။ ဓမ္မဋ္ဌပဋိရူပကတ္တာ ပါဋိရူပိကာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ဒုဝ၅။ ဓမ္မဋ္ဌ(ဆ)-လည်းကြည့်။

ဓမ္မဋ္ဌပဋိသံယုတ္တ (တိ) [ဓမ္မဋ္ဌ+ဓမ္မပဋိသံယုတ္တ။ ဓမ္မ-ပုဒ် ကျေ။] တရားဌ်လည်းတည်တရားနှင့် လည်း ယှဉ်သော။ ဓမ္မဋ္ဌပဋိသံယုတ္တာ(အံ၊၁။ ၁၉၉)တိ....ဓမ္မဋ္ဌာ စေ၀ ဟောတိ တေန စ ဓမ္မေန ပဋိသံယုတ္တာတိ ဓမ္မဋ္ဌပဋိသံယုတ္တာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၈၈။

ဓမ္မဋ္ဌ၀ဂ္ဂ (ပု) [ဓမ္မဋ္ဌ+၀ဂ္ဂ] ဓမ္မဋ္ဌ-ဟူသော၁ပုဒ်ဖြင့် မှတ်အပ်သော၀ဂ်၊ ဓမ္မဋ္ဌ၀ဂ်။(ယင်းဌ် ၀ိနိစ္ဆယ မဟာမတ္ထ၀ဏ္ဏ-စသော ၁၀-၀ဏ္ဏ ပါရှိသည်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဓမ္မပဒပါဠိ၊ ၁၉-၀ဂ်။ ဓမ္မ။ ၅၀။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄၁။ ဓမ္မဋ္ဌ၀ဂ္ဂေ ဒသ။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၄၅၅။

ဓမ္မဋ္ဌိတတာ (ထီ) [ဓမ္မ+ဋ္ဌိတ+တာ။ ဓမ္မ+ဋ္ဌိတိ +တာ] (က) လောကုတ္တရာ ၉-ပါးတရား ဌ် တည်ခြင်းသဘော။ (ခ) အကြောင်း တရား–၏–ဌ်–တည်ခြင်း။ (ဂ) အကျိုး တရား၏ တည်ခြင်း။ (ဃ) သဘောအား ဖြင့် တည်ခြင်း။ (က) ဓမ္မဋ္ဌိတတ (ဒီ၊၁။ ၁၇၅)နှင့် နဝလောကုတ္တရဓမ္မေသု ဋ္ဌိတသဘာ-ဝံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ဒုဝ၁-၂။ (–သီ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊ ၂။ ဒုဗ၀။) (ခ) ဓမ္မဋ္ဌိတတာ ဓမ္မနိယာမတာ။ သံ၊၁။ ၂ဖ၄။ ပစ္စယေန ဟိ ပစ္စယုပ္ပန္နာ ဓမ္မာ တိဋ္ဌန္တိ၊ တသ္မာ ပစ္စယောဝ "ဓမ္မဋ္ဌိတတာ"တိ ဝုစ္စတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဒုဂ။ ဟေတုနော ၀ါ တထေ-၀ ဘာ၀တော ဋ္ဌိတတာတိ ဓမ္မဋ္ဌိတတာ။.... ဓမ္မေ ဟေတုမှိ ဋ္ဌိတတာတိ ဓမ္မဋ္ဌိတတာ။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၄၉။ (ဂ) ဓမ္မဋ္ဌိတတာ ဓမ္မနိယာမတာတိ-အာဒီသု ပစ္စယုပ္ပန္နေ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇။ (–သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၉။) (ဃ) ဓမ္မဋ္ဌိတတာ (အံ၊၁။ ၂၇၉)တိ သဘာ၀ဋ္ဌိတတာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄၂။ (–အဘိ၊က။ ၂၄၁၊ဒုဝ၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဒုဗ၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ဒု။ ၂၂ဂ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂ဖ-၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၄၉။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။ဂ၁။)

ဓမ္မဋ္ဌိတတာကထာ (ထီ) [ဓမ္မဋ္ဌိတတာ+ကထာ] တရားတို့၏ တည်သည်၏အဖြစ်ကို ဆိုရာ စကားရပ်။ B.E. ၂၀၀-ခန့်တွင် အန္ဓကဂိုဏ်း သား ရဟန်းတို့သည် "ဋ္ဌိတာ၀ သာ ခေတု'ဟူ သော စကားကိုမှီ၍ ပဋ္ဌိစ္စသမုပ္ပါဒ် ဟူသော ဓမ္မဋ္ဌိတအဖြစ်ရှိ၏ဟု ကြံစည်ထုတ်ဖော် ဟော ပြကြကုန်၏၊ ယင်းအယူကို B.E. ၂၃ဖ-တွင် အရှင် မဟာမောဂ္ဂလ္လိ ပုတ္တတိဿထေရ် ပယ် ဖျက်တော် မူခဲ့သည်။)အဘိဓမ္မပိဋကာ၊ ကထာ ဝတ္ထုပါဠိ၊ ကောဒသမ၀ဂ်၊ ၉-ကထာ။ အဘိ က။ဒုဝ၃။ ဤဒါနိ ဓမ္မဋ္ဌိတတာကထာ နာမ ဟောတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ဒု။ ၂၂ဂ။

ဓမ္မဋ္ဌိတိ (တိ) [ဓမ္မ+ဋ္ဌိတိ] (၁)သူတော်ကောင်း တရား၏ တည်ခြင်း။ (၂) အကျိုးတရား၏ တည်ရာ။ (၃) အကျိုးတရားတို့၏–တည်–ဖြစ်–ကြောင်း(အကြောင်းတရား)။ (၄)အ ကြောင်းတရား၏ တည်ခြင်းသဘော။ (၅) ပဋ္ဌိစ္စသမုပ္ပါဒ် (အ၀ိဇ္ဇာ စသော အကြောင်း တရားတို့ကိုစွဲ၍ သခါရ-စသော အကျိုးတရား တို့၏ ဖြစ်ခြင်း)။ (၆) အနိစ္စ, ဒုက္ခ, အနတ္တ-ဟူသော လက္ခဏာယာဉ် ၃-ပါးတရားတို့၏ သွေ့သဘာ၀အတိုင်း တည်ခြင်း။ (၇) မဇ္ဈိမ ပဋိပတ် အကျင့်မြတ်တရား၏ တည်ခြင်း။

(၁) သူတော်ကောင်း တရား၏ တည်ခြင်း။ တံ ဓမ္မဋ္ဌိတိယာ ၀ါပိ။ ၀ဗိရ။၅ဖ၃။

(၂) အကျိုးတရား၏ တည်ရာ။ ဓာရီယတိ ပစ္စယေဟိတိ ဝါ ဓမ္မော၊ တိဋ္ဌတိ တတ္ထ တဒါ-ယတ္ထဝုတ္တိတာယ ဖလန္တိ ဋ္ဌတိ၊ ဓမ္မသာ ဋ္ဌတိ ဓမ္မဋ္ဌတိ။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၉။ (၃) အကျိုးတရား တို့၏–တည်–ဖြစ်–ကြောင်း (အကြောင်း တရား)။ ပစ္စယသမုပ္ပန္နာ ဓမ္မာ တိဋ္ဌန္တိ ဥပ္ပဇ္ဇ-န္တိ စေဝ ပဝတ္တန္တိ စ ဧတာယာတိ ဓမ္မဋ္ဌတိ၊ ပစ္စယဓမ္မာနမေတံ အဓိဝစနံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၈။ (– သံ၊ဋီ၊၂။၄၉၊၂၉။) (၄) အ ကြောင်းတရား၏တည်ခြင်းသဘော။ ဓမ္မော-တိ ဝါ ကာရဏံ ပစ္စယဘာဝေန ဖလဿ ဓာရ-ဏတော။ တဿ ဋ္ဌိတိ သဘာဝေါ၊ ဓမ္မတော စ အညော သဘာဝေါ နတ္ထိတိ ဓမ္မဋ္ဌတိ။ သံ၊ ဋီ၊၂။၄၉၊ (–၂၉။) (၅) ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် (အဝိဇ္ဇာစသော အကြောင်းတရား တို့ကို စဲ့ ၍ သခါရ စသော အကျိုးတရား တို့၏ ဖြစ်ခြင်း)။ ဓမ္မဋ္ဌတိ ဉာဏန္တိ ... ဓမ္မဋ္ဌတိသခါ-တော ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေ ဉာဏံ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၃၉။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၀၈။ ဓမ္မဋ္ဌတိယံ ပဋိစ္စသမုပ္ပါ-ဒေ။ မူလဋီ၊၁။၁၆၂။ (– မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄။ သံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၃၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈၆။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၅၃။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၀။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၂၂။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၂၇။ အံ၊ဋီ၊၂။ ၂၅၉။) (၆) အနိစ္စ, ဒုက္ခ, အနတ္တ-ဟူသော လက္ခဏာယာဉ် ၃-ပါးတရား တို့၏ သ္ဘာသဘာဝ အတိုင်း တည်ခြင်း။ ဓမ္မာနံ ဋ္ဌိတတာ တံ-သဘာဝတာ ဓမ္မဋ္ဌတိ၊ အနိစ္စ ဒုက္ခာ နတ္ထတာ၊ တတ္ထ ဉာဏံ ဓမ္မဋ္ဌတိဉာဏံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၂၄။ (၇) မဇ္ဈိမပဋိပတ်အကျင့်မြတ်တရား၏ တည် ခြင်း။ ဓမ္မဋ္ဌတိကထာ ကြည့်။

ဓမ္မဋ္ဌတိကထာ (ထီ) [ဓမ္မဋ္ဌတိ+ကထာ] မဇ္ဈိမ ပဋိပတ် အကျင့်မြတ် တရား၏ တည်ခြင်း– သဘောတရား–ဒေသနာ။ ဥဇုကံ ဓမ္မဋ္ဌတि-ကထံ ပဋိပဇ္ဇိတုံ နဿန္တိ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၉၀။

ဓမ္မဋ္ဌတိဉာဏ (နဿ) [ဓမ္မဋ္ဌတိ+ဉာဏ] ဓမ္မဋ္ဌတိဉာဏ်၊ (က) ကျေးဇူးပြုပုံ–အကြောင်း အကျိုး ဆက်ပုံ–အခြင်းအရာ–ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်–၌ဖြစ် သောဉာဏ်။ (ခ) ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ကို ထိုးထွင်း၍ သိသောဉာဏ်။ (ဂ) အကြောင်းတရားတို့ ကို သိမ်းဆည်းမှု၌ သိသောဉာဏ် (ပစ္စယပရိ-ဂ္ဂဟဉာဏ်)။ (ဃ) ရူပ်နာမ်တရားတို့၏ အနိစ္စ စသော အခြင်းအရာအားဖြင့် တည်ခြင်း၌ သိသော ဝိပဿနာဉာဏ်။ (င) ကခါဝိတရ-ဏဝိသုဒ္ဓိဉာဏ်။ (စ) ယထာဘူတဉာဏ်။ (ဆ) သမ္မာဒဿနဉာဏ်။ (ဇ) ဝုဋ္ဌာနဂါမိနီဝိပဿ နာဉာဏ်။ (ဈ) ပစ္စဝေက္ခဏာ ၆-ပါး ဉာဏ်။ (ည) နာမရူပဝဝတ္ထာန-ဉာဏ်။

ဓမ္မဋ္ဌတိဉာဏ်။ တဿ ဓမ္မဋ္ဌတိယံ ဉာဏံ ဓမ္မဋ္ဌတိဉာဏံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈။ (–၁၉၊၂၉၊ ၂၂၃၊ ၂၃၄။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၅၀။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၆၃။ အနုဋီ၊ ၂။၁၉၉။) (က) ကျေးဇူးပြုပုံ–အ ကြောင်းအကျိုးဆက်ပုံ– အခြင်းအရာ–ပဋိစ္စ သမုပ္ပါဒ်–၌ ဖြစ်သောဉာဏ်။ ဓမ္မဋ္ဌတိဉာဏ-(သံ၊၁။ ၂၉၁)နည်း ပစ္စယာကာရေ ဉာဏံ။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၆၃။ ဓမ္မဋ္ဌတိဉာဏန္တိ ပစ္စယာကာရဉာဏံ။ ပစ္စယာကာရော ဟိ ဓမ္မာနံ ပဝတ္တိသခါတာယ ဋ္ဌိတိယာ ကာရဏတ္တာ "ဓမ္မဋ္ဌတိ"တိ ဝုစ္စတိ။ အံ၊ဋီ၊၁။ ၂၂၇။ (–ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၃၉။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။၃၀၈။) (ခ) ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ကို ထိုးထွင်း၍ သိသောဉာဏ်။ ဓမ္မဋ္ဌတိဉာဏန္တိ ပဋိစ္စသမုပ္ပါ-ဒါဝေဟာဝေ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။ ၂၂၃။ (ဂ) အ ကြောင်းတရားတို့ကို သိမ်းဆည်းမှု၌ သိသော ဉာဏ် (ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ်)။ ပစ္စယပရိဂ္ဂဟေ ပညာ ဓမ္မဋ္ဌတိဉာဏံ။ ပဋိသံ။၁။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၈၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၉၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၃၉။ ဝိမတိ၊ ၁။၄၅။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၄၉-၆၅။) (ဃ) ရူပ်, နာမ် တရားတို့၏ အနိစ္စစသော အခြင်းအရာအား ဖြင့် တည်ခြင်း၌သိသော ဝိပဿနာဉာဏ်။ ဓမ္မဋ္ဌတိဉာဏ(သံ၊၁။၃၄၄)နည်း ဝိပဿနာဉာဏံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၁၇။ ဓမ္မာနံ ဋ္ဌိတတာ တံသဘာဝ-တာ ဓမ္မဋ္ဌတိ၊ အနိစ္စ ဒုက္ခ အနတ္တတာ၊ တတ္ထ ဉာဏံ ဓမ္မဋ္ဌတိဉာဏန္တိ အာဟ "ဝိပဿနာ-

ဉာဏ”န္တိ။ သံ၊ဌီ၊၂။၁၂၄။ (၈) ကခ်ီဝိတရ-ဏဝိသုဒ္ဓိဉာဏ်။ (၈) ယထာဘူတဉာဏ်။ (ဆ) သမ္မာဒဿနဉာဏ်။ ကခ်ီဝိတရဏဝိသုဒ္ဓိတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ မမ္မဒ္ဒီတိဉာဏန္တိပိ ယထာဘူတဉာ-ဏန္တိပိ သမ္မာဒဿနန္တိပိ တေသော၀ါ'ဓိ၀-စနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၃၉။ (–စူဠနိ၊၆။၉၅) (ဇ) ဝုဋ္ဌာနဂါမိနီ ဝိပဿနာဉာဏ်။ ဝုဋ္ဌာနဂါမိနီဝि-ပဿနာယ ဟိ ဗဟူနိ နာမာနိ....။ ကတ္ထစိ မမ္ম-ဒ္ဒီတိဉာဏန္တိ။ မ၊၆၊ ၂။ ၂၀။(ဈ) ပစ္စဝေက္ခဏာ ဗ-ပါးဉာဏ်။ မမ္မဒ္ဒီတိဉာဏန္တိ ဆပိ ဉာဏာနိ သခ်ိပိတ္ဟာ ဝုတ္တံ ဉာဏ်။ ဒီ၊ဌီ၊၃။၅၅။ (ည) နာမရူပဝဝတ္ထာနဉာဏ်။ မမ္မဒ္ဒီတိဉာဏဂဟ-ဏေနေ၀ တဿ ဟေတုဘူတံ ပုဗ္ဗေ သိဒ္ဓံ နာမရူပဝဝတ္ထာနဉာဏံ ဝုတ္တမေ၀ ဟောတိတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။၁၈။ (–မူလဋီ၊၂။ ၂၀၆။)

မမ္မဒ္ဒီတိဉာဏဂဟဏ (နဝ) [မမ္မဒ္ဒီတိဉာဏ+ဂဟဏ] မမ္မဒ္ဒီတိဉာဏ်ကို–ယူ–ဟော – ဆို – ခြင်း။ အထက်ပုဒ် (ည)ကြည့်။

မမ္မဒ္ဒီတိတန္တိ (နဝ) [မမ္မဒ္ဒီတိ+တန္တိ] (၁) ပြဿနာ-သောပဋ္ဌိစ္စသမုပ္ပါဒ်။ (အဝိဇ္ဇာစသော အ-ကြောင်းတရားတို့ကိုစွဲ၍ သခ်ါရစသော အ-ကျိုးတရားတို့၏ဖြစ်ခြင်း။ (၂) ပဋ္ဌိစ္စသမုပ္ပါဒ် အဆုံး အဖြတ်။ တေနေ၀ အန္တဒ္ဒယပက္ခေနေန-တံ တံ ဒိဋ္ဌိဂ္ဂါဟ၀သေန ပရိဗ္ဗမန္တာ ဥဇုကံ မမ္မဒ္ဒီတိတန္တိ ပဋ္ဌိ၀ိဇ္ဈိတုံ နဇာနန္တိ။ သံ၊ဌီ၊၂။ ၁၀၃။

မမ္မတက္က (ပု) [မမ္မ+တက္က] (က) တရားတို့ကို အမှန်အတိုင်းကြံစည်မှု မမ္မ၀ိတက် ဟူသော သမ္မာသင်္ကပ္ပ။ (ခ) တရားတို့ကို အမှန်အ-တိုင်း ကြံစည်၍သိမှု မမ္မ၀ိတက်ဟူသောသမ္မာ ဒိဋ္ဌိ။ (ဂ) တရားတို့ကို–ကြံစည်မှု–ရှုဆင်-ခြင်မှု–မမ္မ၀ိတက် ဟူသော မဂ် ၄-ပါးတို့၏ ရှေအဖို့၌ဖြစ်သော ဝိပဿနာ။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

မမ္မတက္ကပုရေစ၀ (တိ) [မမ္မတက္က + ပုရေစ၀] (က) တရားတို့ကို အမှန်အတိုင်း ကြံစည်မှု မမ္မ၀ိတက်ဟူသော သမ္မာသင်္ကပ္ပလျှင် ရှေ-သွားရှိသော။ (ခ) တရားတို့ကို အမှန်အ-တိုင်းကြံစည်၍သိမှု မမ္မ၀ိတက်ဟူသော သမ္မာ-ဒိဋ္ဌိလျှင် ရှေသွားရှိသော။ (ဂ) တရားတို့ကို –ကြံစည်မှု–ရှု ဆင်ခြင်မှု– “မမ္မ၀ိတက်” ဟူ-သော မဂ် ၄-ပါးတို့၏ ရှေအဖို့၌ ဖြစ်သော ဝိပဿနာလျှင် ရှေသွားရှိသော။ (ဃ) မမ္ম-တက္ကပုရေစ၀န္တိ မမ္မတက္ကော ဝုစ္စတိ သမ္မာ-သင်္ကပ္ပေါ၊ သော အာဒိတော ဟောတိ၊ ပုရ-တော ဟောတိ၊ ပုဗ္ဗင်္ဂမော ဟောတိ အညာ-ဝိမောက္ခသာတိ ၀ေမ္မိ မမ္မတက္ကပုရေစ၀ံ။ စူဠနိ။၁၅၉။ အံ၊၆၊ ၂။၁၀၃။ (ခ) အထ ၀ါ မမ္မတက္ကော ဝုစ္စတိ သမ္မာဒိဋ္ဌိ၊ သာ အာဒိ-တော ဟောတိ။.... ၀ေမ္မိ မမ္မတက္ကပုရေ-စ၀ံ။ စူဠနိ။၁၅၉။ (ဂ) အထ ၀ါ မမ္မတက္ကော ဝုစ္စတိ စတုန္နံ မဂ္ဂါနံ ပုဗ္ဗဘာဂ၀ိပဿနာ ....၀ေမ္မိ မမ္မတက္ကပုရေစ၀ံ။ စူဠနိ။၁၅၉။ (–သုတ္တနိ။၄၄၆။ သုတ္တနိ၊၆၊ ၂။၃၁၅။ စူဠနိ၊ ၆။၄၅။ အံ၊ဌီ၊ ၂။၁၀၀။)

မမ္မတဏှာ (ထီ) [မမ္မ + တဏှာ] (၁) မမ္မာရုံ-လျှင်အာရုံရှိသော–မမ္မာရုံ၌–တပ်မက်–ဆာ-လောင်–သော–တဏှာ။(၂)ကုသိုလ်တရား, လောကုတ္တရာတရား အားလုံးတို့၌ တပ်မက်-တတ်သော တဏှာ (ပုဗ္ဗသေလိယဂိုဏ်းသား-ရဟန်းတို့၏အယူ)။ (၁) မမ္မတဏှာတိ ပဒံ-တဏှာယ မမ္မာရမ္မဏံ အာရဗ္ဘ ပ၀တ္တိ ဒီပေတိ။ အဘိ၊၆၊၃။ ၂၃၉။ (–ဒီ၊ ၂။၄၉၊ ၂၄၇။ ဒီ၊၃။ ၂၀၂။ မ၊၁။၆၃။ သံ၊ ၂။၁၉၂။ အံ၊ ၂။၅၁၁။ အံ၊၃။၅၅၇။ ပဋ္ဌိသံ။၇။) (၂) ကုသလေသု ဓမ္မေသု လောကုတ္တရေသု ၀ါ သဗ္ဗေသု တဏှာ “မမ္မတဏှာ”တိ။ မူလဋီ၊၃။၁၀၀။

မမ္မတဏှာအဗျာကတာတိကထာ (ထီ) [မမ္မတ-ဏှာအဗျာကတာ+ဣတိ+ကထာ] မမ္မတဏှာ

သည် အဗျာကတမည်၏ဟု ပရဝါဒီတို့ဆိုသော စကားရပ်ကို ဖော်ပြ ပယ်ဖျက်ရာ ဒေသနာ အစဉ်။ (B.E.၁၀၀-၂၁၈-ခုနှစ် အတွင်းဥ္စ် တည်ထောင်ခဲ့ထွက်ခဲ့ကြသော အိန္ဒိယတောင် ပိုင်း ဓနကဋ္ဌအရပ် အရှေ့ဖက်တောင်နေ ပုဗ္ဗ-သေလိယဂိုဏ်းသားရဟန်းတို့သည် ရူပတဏှာ, သဒ္ဒတဏှာ, ဂန္ဓတဏှာ, ရသတဏှာ, ဖောဋ္ဌဗ္ဗ တဏှာ, ဓမ္မာတဏှာ-ဟူသော တဏှာ ၆-ပါး တွင် နောက်ဆုံး ဓမ္မတဏှာကို အဗျာကတ မည်၏ဟု ဟောဆို ဖော်ပြကြကုန်၏၊ ယင်း အယူကို B.E. ၂၃၆-ခုနှစ်တတိယသံဂါယနာ တွင် အရှင် မဟာမောဂ္ဂလ္လိ ပုတ္တတိဿထေရ် ပယ်ဖျက်တော် မူခဲ့သည်။) ဓမ္မတဏှာ အဗျာကတာတိကထာ နိဋ္ဌိတာ။ အဘိ၊က။ ၃၅၄။

ဓမ္မတန္တိ (ထီ) [ဓမ္မ+တန္တိ] (၁) ပါဠိအစဉ်၊ ပရိယတ်။ (၂) တရားဒေသနာအစဉ်။ (၃) တန္တိ(ဒီ၊ဌ၊၂။၁၄)နှင့် ဓမ္မတန္တိ ၊ ပရိယတ္တိနှင့် အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄။ (၂) ဓမ္မဝေနေယျာနံ ဓမ္မတန္တိယာ ဌပနဿ ဝိယ။ ယင်း-ဋ္ဌ။၂၂။(–ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၄။)

ဓမ္မတန္တိဌပနတ္ထ (ပု) [ဓမ္မတန္တိဌပန + အတ္ထ] တရားဒေသနာ–ပါဠိအစဉ်–ကိုထားရခြင်း အကျိုး။ အတ္ထနော အဗ္ဘာသယေနေဝ ဓမ္ম-တန္တိဌပနတ္ထံ ပဝတ္တိတဒေသနတ္ထာ။ ဥဒါန၊ဌ။ ၂၇။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၃၃။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၂၁၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၅။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၈။)

ဓမ္မတန္တိဌိသောဓန (နာ) [ဓမ္မတန္တိ + ဌိသောဓန] တရား ဒေသနာတော် အစဉ်ဖြင့် (စိတ်ကို ကိလေသာတို့မှ) စင်ကြယ်စေခြင်း။ အရိယာ ပန ဓမ္မတန္တိဌိသောဓနေန။သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၂၁။

ဓမ္မတဌာက (ပုဂ္ဂ)[ဓမ္မ+တဌာက။ (ဓမ္မိတဌိက-သံ)] ပရိယတ်တရားဟူသော–တဖက်ဆည် ကန်–ရေကန်၊ တရားရေကန်။ ဓမ္မတဌာကံ မာပယိတ္ဝာ (ဗုဒ္ဓဝံ။၃၂၉)တိ ပရိယတ္တိဓမ္ম-တဌာကံ မာပယိတ္ဝာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၃၃၄။

ဓမ္မတာ (ထီ) [ဓမ္မ+တာ။ ဓမ္မော ဧဝ ဓမ္မတာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅။] (၁) သဘော။ (တံထ္ဝာ, ဓမ္ম-တာ, ထုံးစံ။) (၂) မိမိအလိုလို၊ အလို အလျောက်။ (၃) မူလ–ပင်ကိုယ်–သဘော။ (၄) အလို၊ အကြိုက်။ (၅) ပါဠိဓမ္ম (ပါဠိ-တော်နှင့်ကိုက်ညီသော–တရား–ဒေသနာ)။ (၆) တရားသဘော။

(၁) သဘော။ (တံထ္ဝာ, ဓမ္မတာ, ထုံးစံ။) အတ္ထနော ဓမ္မတာယ။ မိလိန္ဒ။၁၇၉။ ဝိ၊ဌ၊၁။၂၀၉။ ဝိ၊ဌ၊၂။၅၃၁၊၁၅၇။ ဝိ၊ဌ၊ ၃။၃၃၂။ ဝိ၊ဌ၊၄။၁၃၁၊၂၁၆။ ဒီ၊ဌ၊၂။၀၆။ မ၊ဌ၊၃။၁၀၁။ မ၊ဌ၊၄။၁၄၊၂၅၊၂၄၂။ သံ၊ဌ၊ ၂။၀၉၊၂၀၁။ သံ၊ဌ၊၃။၉၀။ အံ၊ဌ၊၁။၃၀၉။ အံ၊ဌ၊၂။၁၂၀၊၃၀။ အဘိ၊ဌ၊၁။၂၀၅။ အဘိ၊ ဌ၊၂။၀၅။ အဘိ၊ဌ၊၃။၅၉။ ဓမ္မတာယာတိ သဘာဝေန... ဓမ္မတာ ဟောတိ သဘာဝေါ ဟေ။ မ၊ဌ၊၂။၂၉၉။ အတ္ထနော ဓမ္မတာယာ-(ဒီ၊ဌ၊၂။၀၄)တိ အတ္ထနော သဘာဝေန။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၀။ ဓမ္မတာဝါ (အဘိ၊ဌ၊၂။၄၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၁)-တိ သဘာဝေါ၀။ မူလဋ္ဌ၊၂။၃၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၂၅။ (၂) မိမိအလိုလို၊ အလိုအလျောက်။ ဓမ္မတာယာ (သံ၊ဌ၊၁။၂၄)တိ သဘာဝေန သယမေဝါတိ အတ္ထော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၉။ (–၃၁၄။) (၃) မူလ–ပင်ကိုယ်–သဘော။ ဓမ္ম-တာတိ ဇ္ဇော ဓမ္မသဒ္ဒေါ "ဇာတိဓမ္မာနံ ဘိက္ခ-ဝေ သတ္တာနန္တိအာဒီသု ဝိယ ပကတိပရိယာ-ယော၊ ဓမ္မော ဧဝ ဓမ္မတာ.... အယံ ပကတိတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅။ (၄) အလို၊အကြိုက်။ ဓမ္မတာယ ဝေါတိ သဘာဝေနေ၀၊ ရုစိ၀သေ-နေ၀ါတိ အတ္ထော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၆။ (၅) ပါဠိဓမ္ম (ပါဠိတော်နှင့်ကိုက်ညီ သော–တရား–ဒေသနာ) ဓမ္မတာ (မူလဋ္ဌ၊၂။၁၀၉)တိ

ပါဠိဓမ္မော။ အနုဋ္ဌ၊ ၂။ဝ၂၀။ (၆) တရား သဘော။ ဓမ္မတာ (နေတ္ထိ။ ၂၀။ သံ၊ဌ၊ဝ။ ဝ၁ဝ)တိ ဓမ္မသဘာဝေါ။ နေတ္ထိ၊ဌ။ဝ၁ဝ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ဝ၄၉။ (–အံ၊ဌ၊ဝ။ ၂၇၇။)

ဓမ္မတာ၂ (ထီ) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] ဓမ္မတာ (မည်သော) မြစ်။ (ယင်းသည် ညီတော်မင်းနန်လိပ်ဖြစ်စဉ်က နေခဲ့ဘူးရာ မြစ်ဖြစ်သည်။) အတ္ထဒဿီဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဓမ္မတာ-ယ နာမ နဒီယာ မဟာဏ္ဏော ကစ္ဆပေါ ဟုတ္ဝာ နိဗ္ဗတ္တော။ အပ၊ဌ၊ ၂။၅။

ဓမ္မတာဒဿန (နဉ) [ဓမ္မတာ^{2}+ဒဿန] သဘော–တံထွာ–ဓမ္မတာ–ကို ပြခြင်း။ ဓမ္မတာ-ဒဿနေန တဒတ္ထသမတ္ထနံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။ ၃၅။

ဓမ္မတာဒဿနတ္ထ (ပဉ) [ဓမ္မတာဒဿန +အတ္ထ] သဘော– တံထွာ – ဓမ္မတာ – ကို ပြခြင်း အကျိုး။ဓမ္မကထိကာနံ ဓမ္မတာဒဿနတ္ထမေဝ စိတ္ထပီဇနီ ဂဏ္ဌန္တိ။ ဝိမတိ၊ဝ။ဝ၆။ (–အနုဋီ၊ ၂။ ၂ဝဝ။)

ဓမ္မတာနုဂတ (တိ) [ဓမ္မတာ+အနုဂတ] သဘော–တံထွာ–ဓမ္မတာ–သို့ အစဉ်လိုက်သော။ ဓမ္မတာနုဂတံ ကာရဏံ။ မ၊ဋီ၊ ၂။ဝ၉၅။ အံ၊ ဋီ၊ဝ။ဝ၆၆။

ဓမ္မတာမရဏ (နဉ) [ဓမ္မတာ^{2}+မရဏ] ဓမ္မတာ အားဖြင့် သေခြင်း၊ အလိုလိုသေခြင်း၊ အလို အလျောက်သေခြင်း။ ဓမ္မတာမရဏေနေဝ မတော။ အနုဋီ၊ဝ။ဝ၄ဝ။

ဓမ္မတာရူပ (နဉ) [ဓမ္မတာ+ရူပ] ဓမ္မတာရုပ်၊ (သံ, ကြေး စသောအရာဝတ္ထု)။ ဓမ္မတာရူပံ နာမ ဗဟိဒ္ဓါ အနိန္ဒြိယမဒ္ဓံ.... ဥပ္ပဇ္ဇနကရူပံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၆ဝ။ (– ၂၅ဝ၊ ၂၆ဝ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၉၅။ အနုဋီ၊ ၂။ ၄၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။ ၄ဝ၂-ဝ။)

ဓမ္မတာဝိလောမတာ (ထီ) [ဓမ္မတာဝိလောမ + တာ] ဓမ္မတာ–ထုံးတမ်း–စဉ်လာ–နှင့် ဆန့်ကျင်–သည်၏အဖြစ်–ခြင်း။ အညထာ ဓမ္ম-တာဝိလောမတာ သိယာ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၅ဝ၅။ (မ၊ဋီ၊ဝ။ဝ၈၉-၌ ဓမ္မတာဝိလောမိတာ-ဟု ရှိ သည်။)

ဓမ္မတာဝိလောမနာသက်ဝ (ထီ) [ဓမ္မတာဝိလောမ-နှ+အာသက်ဝ] ဓမ္မတာ–ထုံးတမ်း–စဉ်လာ–နှင့် ဆန့်ကျင်ခြင်း၌ ယုံမှားခြင်း။ ရူပဂဏ-နာ ကတာတိ... ဓမ္မတာဝိလောမနာသက်ဝယ ဩကာသောတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အနုဋီ၊ ၂။ဝ၂၂။

ဓမ္မတာသဏ္ဌာဒိတ (တိ) [ဓမ္မတာ+သံ+စောဒိ-တ] သဘောတရားသည်– တိုက်တွန်း – နှိုး ဆော်–အပ်သော။ ယတော စဿ ဓမ္မတာ-သဏ္ဌောဒိတာ။ မ၊ဋီ၊ဝ။ဝ၆၂။

ဓမ္မတာသိဒ္ဓ (တိ) [ဓမ္မတာ+သိဒ္ဓ] (၁) သဘော အားဖြင့်ပြီးသော။ (၂) ဓမ္မတာ–ထုံးတမ်း –အားဖြင့်ပြီးသော။ (၁) ဗောဓိသတ္တမာတု သီလံ ဝိယ ဓမ္မတာယ သဘာဝေနေဝ သိဒ္ဓံ ဓမ္မတာသိဒ္ဓံ။ ဒီ၊ဋီ၊ဝ။ဝ၃၄။ (–သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။ဝ၂၄။ မ၊ဋီ၊ဝ။ ၅ ၂။) (၂) ဣဒံ ဓမ္မတာ-သိဒ္ဓန္တိ စ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဒီ၊ဌ၊ဝ။ ၂၇ဝ။ ဝိမာန၊ ဌ။ ၇။ စရိယာ၊ဌ။ ၂၄။ ဒီ၊ဋီ၊ဝ။ဝ၉ဝ။)

ဓမ္မတာသီလ (နဉ) [ဓမ္မတာ+သီလ] ဓမ္မတာ သီလ၊ သဘော – ဖြစ်မြဲသဘော – အားဖြင့် ဖြစ်သော သီလ။ဓမ္မတာသီလ(ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။ဝ၅)-ဣတိ ဓမ္မတာယ ကာရဏနိယာမေန အာဂတံ သီလံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ဝ။ဝ၇။ (–ဝိမတိ၊ဝ။ဝ၁ဝ။)

ဓမ္မတာသုသမန္ဒိဌ (တိ) [ဓမ္မတာ + သုသမန္ဒိဌ] သဘောအားဖြင့် ကောင်းစွာ–အဖန်ဖန်– အထပ်ထပ် – ရှာမှီးအပ် – အလိုရှိအပ် – သော။ ဓမ္မတာသုသမန္ဒိဌော(မ၊ဝ။ဝ၉ ၅)တိ ဓမ္မတာယ သုသမန္ဒိဌော၊ သဘာဝေနေဝ သုဋ္ဌု သမန္ဒေသိတော ဟောတိတိ အတ္ထော။ မ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဂ၇။

ဓမ္မတိတ္ထ (နဉ) [ဓမ္မ + တိတ္ထ။ (ဓမ်ိတိထိ-သံ)] နိဗ္ဗာန်သို့– ဆင်း– သက်ရောက်– ကြောင်း

ပရိယတ်ဇာရုး၊ ပရိယတ်တရုးဆိပ်။ ဧဝံ အယမ္ပိ ဘိက္ခု ဓမ္မတိတ္ထံ နဇာနာတိ။ မ၊ဌ၊၂။ ၁၆၅။ အံ၊ဌ၊၃။၃၅၄။ ဓမ္မသော၀ နိဗ္ဗာန-သောတရဏတိတ္ထဘူတသာ ဩတရဏပကာရံ အဇာနန္တော ဓမ္မတိတ္ထံ နဇာနာတိတိ ဝုတ္တော။ မ၊ဌ၊၂။၁၉၇။ အံ၊ဌ၊၃။၃၆၈။ တိတ္ထ (၁၀) လည်း ကြည့်။

ဓမ္မတေဇ (ပု) [ဓမ္မ+တေဇ] (၁) (ပါရမီတော်ကို စူးစမ်းဆင်ခြင်တတ်သော) ဉာဏ်တော်တန်ခိုး။ (၂) မျှားစ္စာသော ဉာဏ်တော်တန်ခိုး (ဉာဏ်တော်အနန္တတန်ခိုး)။ (၃) သီလကျင့်ဝတ်တရားတန်ခိုး။ (၄) ဘုရားရှင်စကားတော်တန်ခိုး။

(၁) ဓမ္မတေဇေနာ(ဗုဒ္ဓ၀ံ။၃၁၉)တိ ပါရမီ-ပ၀ိစယဉာဏတေဇေန။ ဗုဒ္ဓ၀ံ၊ဌ။၃၃၉။ ဓမ္ম-တေဇေနာ (အဘိ၊ဌ၊၁။၅၂။ ဇာ၊ဌ၊၁။၃၁)-တိ ဉာဏတေဇေန။ မူလဋ္ဌ၊၁။ ၂၆။ ဇာ၊ဌ၊ပေ။ နိဒါန်း။(–အပ၊ဌ၊၁။၃ ၂။ စရိယာ၊ဌ။၁၀၁။) (၂) ဓမ္မတေဇေနာ (ဒီ၊ဌ၊၃။၁၀၄) တိ ဉာဏပ္ပဘာ၀ေန။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၄။ (–မ၊ဌ၊၃။ ၂၅၇။) (၃) သော တခ်ဏညေ၀ မမ ဓမ္ম-တေဇေန ဘုသမုဋ္ဌိ ဝိယ ဝိကိရေယျ။ စရိယာ၊ဌ။၁၆၁။ (၄)ဓမ္မတေဇောတိ စတုန္နံ တေဇာနံ ပတိဋ္ဌာဘူတော ဗုဒ္ဓ၀စနတေဇော။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၁။ ၂၉၃။ (–ဓမ္ম၊ဌ၊ ၂။၃၉၇။)

ဓမ္မတ္ထ (နာ) [ဓမ္ম+တ္ထ။ (ဓမ်ီတ-သံ)]ဟုတ်မှန်သည်၏အဖြစ်၊ ဟုတ်မှန်၏ဟု သိတတ်သောဉာဏ်။ ဓမ္မတ္ထာ ရှုဟတိ။ ဝိ၊ဌ။၁၄၄၊၁၅၀။ တဿ ဓမ္မတ္ထာ ဝုတ္တံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၈။

ဓမ္မတ္ထ (ပု) [ဓမ္ম+အတ္ထ။ (ဓမ်ီထ-သံ)] (၁) ဟုတ်မှန်သောအနက်သဘော(သစ္စာ)။ (၂) ပါဠိ (နှင့်) အနက်။ (၃) အကြောင်း (နှင့်) အကျိုး။(တိ) (၄) တရားဟူသော အနက်ရှိသော။ (၁) ဓမ္မတ္ထ (စရိယာ။၄၁၅)ဿ ဓမ္ဘူ-တံ အတ္ထံ၊ ဓမ္မတော ဝါ အနပေတံ အတ္ထံ၊ ကိ ံ တံ? သစ္စံ။ စရိယာ၊ဌ။ ၂၃၀။ (–ပဋ္ဌိသံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၂၂။) (၂) (၃) ပဋ္ဌိ၀ေ၀ေယ ဒုက္ခရ-ဘာ၀တော ဓမ္မတ္ထာနံ။ သာ၀ရတ္ထ၊၁။ ၇၈။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၃၃။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။ ၁၀၅။ မူလဋ္ဌ၊၁။ ၂၁။ (–အနုဋ္ဌ၊၁။ ၂ ၂။ အနုဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ဇ၆။ အနုဋ္ဌ၊၃။ ၁၀၅။) (တိ) (၄) နာ ပနာ သုဘ-သဒ္ဒေ ဓမ္မတ္ထံ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။ ၁၅၁။ အောက်ပုဒ် လည်း ကြည့်။

ဓမ္မတ္ထတ္ထ (နာ) [ဓမ္ম+အတ္ထ+တ္ထ] တရားဟူသော အနက်ရှိသည်၏ အဖြစ်။ နာ သုတသဒ္ဒေ ဓမ္မတ္ထတ္ထာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃ ၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂ ၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂ ၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂ ၈။

ဓမ္မတ္ထဒေသနာပဋ္ဌိ၀ေ၀ကုသလ (တိ) [ဓမ္ম + အတ္ထ+ဒေသနာ+ပဋ္ဌိ၀ေ၀+ကုသလ] ဓမ္ম, အတ္ထ, ဒေသနာ, ပဋ္ဌိ၀ေ၀-ဌ္ဌ–လိမ္မာ–ကျွမ်ိုးကျင်–သော၊ ပါဠိ, အနက်, ဟောပြောမှု, ထိုးထွင်းသိမှု၌–လိမ္မာ–ကျွမ်ိုးကျင်–သော။ ဇိနဝစနေ ဓမ္မတ္ထဒေသနာပဋ္ဌိ၀ေ၀ကုသလော။ မိလိန္ဒ။ ၂ ၀။

ဓမ္မတ္ထဒေသနာပဋ္ဌိ၀ေ၀ကမ္ဘီရ (တိ) [ဓမ္ম+အတ္ထ+ဒေသနာ+ပဋ္ဌိ၀ေ၀+ဂမ္ဘီရ] ဓမ္ম, အတ္ထ, ဒေသနာ, ပဋ္ဌိ၀ေ၀-အားဖြင့် နက်နဲသော၊ နက်နဲသော ဓမ္ম, အတ္ထ, ဒေသနာ, ပဋ္ဌိ၀ေ၀ ရှိသော၊ ပါဠိ, အနက်, ဟောပြောမှု, ထိုးထွင်းသိမှုအားဖြင့် နက်နဲသော၊ နက်နဲသော ပါဠိ, အနက်, ဟောပြောမှု, ထိုးထွင်းသိမှု ရှိသော (ဘုရားစကားတော်)။ ဝိ၀ိ၀ပါဠိယာ၀ိ-ယံ ဓမ္မတ္ထဒေသနာပဋ္ဌိ၀ေ၀ကမ္ဘီရံ။ ဒီ၊ဌ၊၁။ ၂ ၈။ မ၊ဌ၊၁။ ၅ ။ သံ၊ဌ၊၁။ ၄ ။ အံ၊ဌ၊၁။ ၄ ။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။ ၈ ၆။ ဥဒါန၊ဌ။ ၈ ။ ဣတိ၀ုတ်၊ဌ။ ၁ ၈။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ ၁ ၂ ။

ဓမ္မတ္ထပဋ္ဌိ၀ေ၀ကမ္ဘီရ (တိ) [ဓမ္ম + ပဋ္ဌိ၀ေ၀ကမ္ဘီရ] (၁) အကြောင်း, အကျိုးကို မေးမြန်းတတ်သော၊သူ။ (၂) ပါဠိ,အနက်ကို မေးမြန်းတတ်

သောဲ့သူ။ (အဋ္ဌကထာကို မေးမြန်းတတ်သောဲ့သူ။) ဗဟုဿုတာ ဓမ္မဓရာ၊ ဓမ္မတ္ထပဋိ-ပုစ္ဆိကာ။ အပ၊ ၂။ ၂၉၄။ ထေရီ၊ ၁။ ၂၀၇။

ဓမ္မတ္ထယုတ္ထကထာ (ထီ) [ဓမ္မတ္ထယုတ္ထာ+ကထာ] အကြောင်းအကျိုးနှင့် စပ်ယှဉ်သောစကား။ ဓမ္မတ္ထယုတ္ထကထံ ကထေန္တော နိသိဒိ။ ဇာ၊ ၁။ ၃။ ၃၄၄။ (–၃၄၅။)

ဓမ္မတ္ထဝိသယ (တိ) [ဓမ္မတ္ထ+ဝိသယ။(ဓမ်ိတ်ဝိ-ရ-သံ] ပါဠိအနက်ဟူသော တည်ရာရှိသော။ ဓမ္မတ္ထဝိသယာ စ ဒေသနာပဋိဝေဓာ။ သာ-ရတ္ထ၊ ၁။ ၇၈။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၉။ အနုဋီ၊ ၁။ ၂၂။ (–သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၁၀၅။)

ဓမ္မတ္ထသံဟိတ (တိ) [ဓမ္မတ္ထ + သံဟိတ] အ-ကြောင်း အကျိုးနှင့် စပ်ယှဉ်သော။ ကိစ္စံ ဓမ္မတ္ထသံဟိတ(ထေရ။ ၃၂၂)နှင့် ဂေဟရတိယာ ရမမာနော ဓမ္မတ္ထသံဟိတံ ဓမ္မတောဓ-ဘတ္ထတောစ အနပေတမေဝ တံတံ ကတ္တုမ္ဘံ။ ထေရ၊ ၁။ ၂။ ၂၇၈။

ဓမ္မတ္ထသဟိတံပဒ (တိ) [ဓမ္မတ္ထသဟိတံ + ပဒ။ ဝိဘတ္တိအလောပ။] အကြောင်း, အကျိုး-နှင့် တကွဖြစ်သော အဖိုအစုရှိသော။ ဓမ္မတ္ထ-သဟိတံပဒ (ထေရ။ ၂၇၈)နှင့် ဝိဘတ္တိအလော-ပေန နိဒ္ဒေသော၊ ဓမ္မေန စ အတ္ထေန စ သဟိတ-ကောဌာသံ။ ထေရ၊ ၁။ ၂။ ၅၅ (–အပ၊ ၂။ ၂၉၄။ ထေရီ၊ ၁။ ၂၀၈။)

ဓမ္မတ္ထေနက (တိ) [ဓမ္မ+ထေနက] တရားကိုခိုး-တတ်သော၊သူ။ တရားသူခိုး။ သ္ဝာကွာတေ ဓမ္မဝိနယေ ဓမ္မတ္ထေနကောပ ပဗ္ဗဇိတော။ သံ၊ ၁။ ၃၄၇။

ဓမ္မထေရ (ပု) [ဓမ္မ+ထေရ။ (ဓမ်ိတ္ထဝိရ-သံ)] ဓမ္မထေရ်။ (သီလ, သုတ-စသော ထေရကရဏ-တရား ၄-ပါးနှင့် ပြည့်စုံသော ရဟန်းသည် ဓမ္မထေရ်မည်၏။ အံ၊ ၁။ ၃၃၁။ ဒီ၊ ၁။ ၃။ ၁၈၁။) တယော ထေရာ ဇာတိထေရော ဓမ္မထေရော သမ္မုတိထေရော။ ဒီ၊ ၃။ ၁၈၂။ ဣဓ ဘိက္ခဝေ ထေရော သီလဝါ....ဓမ္မထေရော နာမ။ ဒီ၊ ၁။ ၃။ ၁၈၁။

ဓမ္မထောမနတ္ထ (ပု) [ဓမ္မထောမန+အတ္ထ] ပဋိ-ပတ်တရားကို ချီးမွမ်းခြင်းအကျိုး။ ဓမ္မထော-မနတ္ထ(သံ၊ ၁။ ၂။ ၆၀)နှင့် ပဋိပတ္တိဓမ္မသာ ပသံ-သနတ္ထံ။ သံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၇၆။ (–မ၊ ၁။ ၁၀၂။ ၁၀၃။ မ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၈၈။)

ဓမ္မ(ဒ္ဓ)ဒသ (တိ) [ဓမ္မ+ဒသ] တရားကို သိမြင်-သော၊ (က) သစ္စာ ၄-ပါးတရားကို သိမြင်-သော၊သူ။ (ခ) နိဗ္ဗာန်တရားကို သိမြင်သော၊-သူ။ (ဂ) အရိယာတရားကိုသိမြင်သော၊သူ။ ဓမ္မဒသာ(သံ၊ ၁။ ၁၉၄)တိ ဓမ္မသာ ပသိတာ-ရော။ သံ၊ ၁။ ၁။ ၂၅၆။ (က)ဓမ္မဒ္ဓသာ(ဝိမာန။ ၁၉)တိ စတုသစ္စဓမ္မံ ဒိဋ္ဌဝတိ။ ဝိမာန၊ ၁။ ၂၇။ (က) (ခ) ဓမ္မဒသာ (ဝိမာန။ ၂၆)တိ စတု-သစ္စဓမ္မသာ နိဗ္ဗာနဓမ္မသာ စ ပစ္စက္ခတော ဒဿနကာ။ ဝိမာန၊ ၁။ ၂၁၅။ (–ဒီ၊ ၁။ ၁။ ၂၀၅။ မ၊ ၁။ ၁။ ၁၃၆။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၁၆။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၂၅။ (ဂ) အရိယဓမ္မသာ ပစ္စက္ခ-ဒဿာဝိတာယ ဝါ ဓမ္မဒသာ။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၂၅။ (–ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၂၂။ မ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၃၃။ အံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁ဂ။)

ဓမ္မဒဿန (နဿ) [ဓမ္မ+ဒဿန] (သစ္စာ ၄-ပါး) တရားကို သိမြင်ခြင်း။ ဓမ္မဒဿန (အံ၊ ၁။ ၃၆ဂ)နှင့် စတုသစ္စဓမ္မဒဿနံ။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၃၁ဝ။ ဓမ္မဒဿနေ နိဝေသေတိ (အံ၊ ၂။ ၂၃ဝ)တိ စတုသစ္စဓမ္မဒဿနေ ပတိဋ္ဌာပေတိ။ အံ၊ ၁။ ၃။ ဂ၃။ (–သံ၊ ၃။ ၂၉၉၊ ၃၃၅။ သံ၊ ၁။ ၃။ ၃ဝဂ။ ထေရ၊ ၁။ ၂။ ၁၅၂။)

ဓမ္မဒဿနဟေတုက (တိ) [ဓမ္မဒဿန+ဟေတု+-က] (သစ္စာ ၄-ပါး)တရားကို သိမြင်ခြင်းဟူ-သော အကြောင်းရှိသော။ ဓမ္မဒဿနဟေတု-

ကံ ဓမ္မေ သုနိစ္ဆယာ....ပသာဒဠ္ဆ အနုယုဠ္ဠေ-
ယျ။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။၁၅၃။

ဓမ္မဒဿီ (ပု) [ဓမ္မ+ဒဿီ] ဓမ္မဒဿီဘုရား၊ သစ္စာ ၄-ပါးတရား, ဗောဓိပက္ခိယတရား ၃၇-ပါးတို့ကို သိမြင်တော်မူတတ်သော ဘုရား။ (ယင်း ဓမ္မဒဿီဘုရားရှင်သည် ဝရကမ္ဘာအနှစ် ၁-သိန်းတမ်းတွင် ပွင့်တော်မူသည်၊ မြို့တော် သရဏ, ခမည်းတော် သရဏမင်း, မယ်တော် သုနန္ဒာ, သားတော် ပုညဝစုန, အဂ္ဂသာဝက ပဒုမနှင့် ဖုဿဒေဝ, အဂ္ဂသာဝိကာ ခေမာနှင့် သစ္စာ, ဗောဓိ မျက်နှာပန်းပင်(သံသတ်ပင်)။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၅၆။ အဘိ၊ဌ၊၁။၆၇-ကြည့်။) ဓမ္မဒဿီ နာမ သတ္တာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၂၅၉။ စတုသစ္စဓမ္မံ ပဿတီတိ ဓမ္မဒဿီ၊ အထ ဝါ သတိပဋ္ဌာနာ-ဒိကေ သတ္တတိ သဗောဓိပက္ခိယဓမ္မေ ဒဿန-သီလော ပဿနသီလောတိ ဓမ္မဒဿီ။ အပ၊ဌ၊ ၂၊၁၅၅။ (–အပ၊၁။ ၂၈၈။ အပ၊ ၂။ ၃၂၂၊ ၃၅၅၊ ၃၅၇၊ ၃၀၂။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၄။ အဘိ၊ဌ၊၁။ ၆၆။ ဓမ္မ၊ ဌ၊၁။ ၅၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၂၆၃။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ၄၆-၈။)

ဓမ္မဒဿီ[၂] (တိ) [ဓမ္မ+ဒဿီ] တရားကို သိမြင်-လေ့ရှိတတ်–သော–သူ။ ဓမ္မဒဿီတိ ပဏ္ဍိတာ အာဟု။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၅၂၅။

ဓမ္မဒဿီနရာသဘ (ပု) [ဓမ္မဒဿီ+နရာသဘ] လူတို့တွင် – လူတို့ထက် – မြတ်သော ဓမ္မဒဿီ ဘုရား။ ဓမ္မဒဿီနရာသဘော (အပ၊၁။ ၁၈၈)-တိ....နရာနံ အာသဘော ပဝရော ဥတ္တမော-တိ နရာသဘော၊ ဓမ္မဒဿီ စ သော နရာသ-ဘော စေတိ ဓမ္မဒဿီနရာသဘော။ အပ၊ဌ၊ ၂။ ၁၅၅။ (–ထေရ၊ဌ၊ ၁။ ၂၄၀။)

ဓမ္မဒါန (နာ) [ဓမ္မ+ဒါန] ဓမ္မဒါန၊ တရားကို–ပေးလှူ–ဟောပြော–ခြင်း။ (တရားဟော ခြင်း, ပါဠိအဋ္ဌကထာကျမ်းဂန်များကိုပို့ချခြင်း, ပြဿနာကို ဖြေခြင်း, ကမ္မဋ္ဌာန်းတရားကို ညွှန်ကြားခြင်းစသည်သည် ဓမ္မဒါန မည်၏။ စကြာ ဝဠာ ၁-ခုလုံးပြည့် ပြဟ္မာ့ပြည်တိုင်အောင် သီတင်းသုံးတော်မူကြသည့် ဘုရား ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်တို့အား သက်နှံးများ အစေ့အဌ လှူစေကာမူ ယင်းအလှူထက် အစည်း အဝေးပွဲတခုခု ၄-ပါဒရှိ ၁ ဂါထာ အနုမော ဒနာတရား အလှူကပင် သာလွန် မွန်မြတ် ပေသည်၊ ၁၆-စိတ် ၁-စိတ်ပင် မမှီနိုင်။ ဒါနပြု သူ ဟူသမျှတို့သည် တရားနာကြားရ၍သာ ဒါနပြုကြကုန်၏၊ အရှင်သာရိပုတြာ စသော မထေရ်မြတ်တို့သည် မိမိတို့ သဘောအားဖြင့် သောတာပတ္တိဖိုလ် စသည်တို့ကို ရကြသည် မဟုတ်၊ အရှင်အဿဇိ စသော မထေရ်တို့၏ ဓမ္မဒါန တရားဒေသနာကြောင့်သာ ရကြ သည်။ သံ၊ဌ၊ ၁။ ၂၉။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၃၅၂-ကြည့်။) သဗ္ဗဒါနံ ဓမ္မဒါနံ ဇိနာတိ။ ဓမ္မ။ ၆၄။ ဓမ္မဒါ-နန္တိ ဣမေကစ္စေ အမတာပတ္တိပဋိပဒံ ကထေ-တွာ ဒေတိ၊ ဣဒံ ဓမ္မဒါနံ နာမ။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၆၀။ ဓမ္မဒါန(သံ၊ဌ၊ ၁။ ၂၉)နှင့် ဓမ္မဒေသနာ။ သံ၊ဋီ၊ ၁။ ၁၂၀။ (–အံ၊ ၁။ ၉၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃။ ၃၃၉။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။ ၁၁၀။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၃။)ဒါန-လည်း ကြည့်။

ဓမ္မဒါနဒါယက (တိ) [ဓမ္မဒါန+ဒါယက] တရား အလှူကို ပေးလှူတတ်သော၊သူ။ သဗ္ဗပဌမံ ဓမ္မဒါနဒါယကဿ။ မ၊ဌ၊ ၃။ ၆၉။ မ၊ဋီ၊ ၃။ ၄၂။

ဓမ္မဒါနယည (ပု) [ဓမ္မဒါန + ယည] ဓမ္မဒါန-ဟု ဆိုအပ်သော ပူဇော်ခြင်း၊ တရားအလှူဟူ သော ယဇ်။ ဓမ္မဒါနယည(ဒီ၊ဌ၊ ၃။ ၁၁၂)နှင့် ဓမ္မဒါနသခ်ါတံ ယည်။ ဒီ၊ဋီ၊ ၃။ ၁၁၂။

ဓမ္မဒါနသံဝိဘာဂ (ပု) [ဓမ္မဒါန + သံဝိဘာဂ] တရားအလှူကို ဝေဘန်ရာအခါ။ တထာ ဟိ ဘာဂဝတော ဓမ္မဒါနသံဝိဘာဂေ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၄။ မ၊ဋီ၊ ၃။ ၃၃၅။

ဓမ္မဒါနသန္ဓိသိတ (တိ) [ဓမ္မဒါန+သန္ဓိသိတ] တရားအလှူကို မှီသော။ သာဂါရာ ဟိ အနာဂါရာနံ ဓမ္မဒါနသန္ဓိသိတာ။ ဣတိ-ဝုတ်၊ဌ။ ၃၂၃။

ဓမ္မဒါနသဘာဝ (တိ) [ဓမ္မဒါန+သဘာဝ။ ဓမ္မ-ဒါန+သ+ဘာဝ] (၁) ဓမ္မဒါနသဘော ရှိသော။ (၂) တရားအလှူနှင့်တူသော သဘောရှိသော။ ကာမံ ဒေသနာ ဓမ္မဒါနသ-ဘာဝတော ဒါနမယော သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆတိတိ ဝတ္တုံ ယုတ္တာ။ ဒီဋ္ဌိ၊၃။၂၀၇။

ဓမ္မဒါနာဓိမုတ္တ (တိ) [ဓမ္မဒါန+အဓိမုတ္တ] ဓမ္မဒါန – တရားအလှူ – တရား ဟောခြင်း – ၌ – သက်ဝင် – ယုံကြည် – နှလုံးသွင်း – ညွှတ်–သော၊သူ။ ဘဂဝါပိ ဓမ္မဒါနာဓိမုတ္တော သက္ကစ္စံ သဗ္ဗကာလံ ဓမ္မဒါနေ ယုတ္တပ္ပယုတ္တော။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၀၄။ အဓိမုတ္တ-လည်း ကြည့်။

ဓမ္မဒါယ (ပု) [ဓမ္မ+ဒါယ] လောကုတ္တရာ ၉-ပါး တရား အမွေဥစ္စာ။ဓမ္မဒါယဿာ(မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၆၂)တိ နဝဝိဓဿ လောကုတ္တရဓမ္မဒါယဿ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၂၈၁။ (–ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၇။) ဓမ္မဒါ-ယာဒ-လည်း ကြည့်။

ဓမ္မဒါယဇ (နာ) [ဓမ္မ+ဒါယဇ] တရားအမွေဥစ္စာ ကို ခံယူသူ၏ အဖြစ်၊ မဂ်ဖိုလ်နိဗ္ဗာန် ယူသော လောကုတ္တရာတရားအမွေကို ခံယူသူ၏အဖြစ်။ ပရမံ ဓမ္မဒါယဇ်ံ ဝါ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၈၈။

ဓမ္မဒါယာဒ (တိ) [ဓမ္မ+ဒါယာဒ] (၁) လော ကုတ္တရာတရား အမွေဥစ္စာကို ခံယူ–တတ်–ထိုက်–သော၊ဓမ္မအမွေခံ အမွေစားဖြစ်သော၊ သူ။ (နာ) (၂) ဓမ္မဒါယာဒ-သုတ်။(ဘုရားရှင် သာဝတ္ထိပြည် ဇေတဝန်ကျောင်းတော်၌ သီတင်းသုံးတော်မူစဉ် "ရဟန်းတို့....သင်တို့သည် တရားအမွေခံသာ ဖြစ်ကြ၊ အာမိသအမွေခံ မဖြစ်ကြနှင့်"စသည်ဖြင့် ဘုရားရှင်ဟောကြား အပ်သော သုတ်တစိတ်ကို အခြင်းအရာ အဖို့ အစု ၉-ခုဖြင့် အာမိသဒါယာဒအကျင့်ကို ကဲ့ရဲ့ ပြီး အခြင်းအရာအဖို့အစု ၉-ခုဖြင့် ဓမ္မဒါယာဒ အကျင့်ကို ချီးမွမ်း၍ အရှင်သာရိပုတြာ ချဲ့ထွင် ဆက်လက်၍ ရဟန်းတို့အား ဟောပြရာ သုတ်။ အကျယ်–မ၊၁။၁၅-၁၉-ကြည့်။) (၁) ဓမ္မနိမ္မိတော ဓမ္မဒါယာဒေါ။ ဒီ၊၃။၆၉။ မ၊ ၃။၇၉။ သံ၊၁။၄၂၀။ ဓမ္မဒါယာဒါ မေ ဘိက္ခ-ဝေ ဘဝထ မာ အာမိသဒါယာဒါ။ မ၊၁။၁၅။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၅)။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၈၆။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၁၊၄၂။ ဣတိ-ဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၇။ သာရတ္ထ၊၂။၄၂၀။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၄။ အံ၊ဋီ၊၁။၄၅။ အနုဋီ၊၂။၄။ နဝလောကုတ္တရ-ဓမ္မဒါယဇ်ံ (ဓမ္မဒါယာဒံ သီ) အရဟတ္တိတိ ဓမ္မဒါယာဒေါ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၉။ ဓမ္မဒါယဿ အာဒိယနတော ဓမ္မဒါယာဒေါ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၆၂။ (–ဣတိဝုတ်။၂၆၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၂၊၁၀၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၆၁။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၊၈၇။ မ၊ဋီ၊၂။၁၆၆။) (နာ)(၂) သေယျထိဒံ ဓမ္မဒါယာဒံ, စူဠသီဟ-နာဒံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄။ ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။၃၄။ ဓမ္မဒါယာဒေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိ-တဗ္ဗံ။ မ၊ဋီ၊၃။၂၈၇။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၇။)

ဓမ္မဒါယာဒတာပဋ္ဌိကွေပ (ပု) [ဓမ္မဒါယာဒတာ+ ပဋ္ဌိကွေပ] တရား–အမွေခံ–အမွေစား–၏ အဖြစ်ကို ပယ်ခြင်း။ အာဒီနဝဝိဘာဝနေန ဓမ္မဒါယာဒတာပဋ္ဌိကွေပေါ။ မ၊ဋီ၊၁။၁၈၄။

ဓမ္မဒါယာဒတာဝိဝုရ (တိ) [ဓမ္မဒါယာဒတာ + ဝိဝုရ] တရား – အမွေခံ – အမွေစား – ၏ အဖြစ်နှင့် ဆန့်ကျင်သော။ ဓမ္မဒါယာဒတာ-ဝိဝုရေန အာမိသဒါယာဒဘာဝေန ဟေတု-ဘူတေန။ မ၊ဋီ၊၁။၁၈၄။

ဓမ္မဒါယာဒဒေသနာ (ထီ) [ဓမ္မဒါယာဒ+ဒေသ-နာ] ဓမ္မဒါယာဒ သုတ္တန်ဒေသနာ၊ တရား အမွေခံ၏အဖြစ်ကို ဟောကြောင်းဒေသနာ။ ယထာ ဣမိဿာ ဓမ္မဒါယာဒဒေသနာယ စိန္တေသိ။ မ၊ဋီ၊၁။၁၈၄။ (–၁၈၁။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၇၆။) ဓမ္မဒါယာဒ (၂) လည်း ကြည့်။

ဓမ္မဒါယာဒပဋ္ဌိပဒါ (ထီ) [ဓမ္မဒါယာဒ+ပဋ္ဌိပဒါ] ဓမ္မဒါယာဒ-အကျင့်၊ တရားအမွေ ခံယူ-ရယူ သူ၏ အကျင့်။ ဟန္ဒာဟံ ဓမ္မဒါယာဒပဋ္ဌိ-

ပဒံ ဒေသေမိ။ မ၊၃၊၁။၉၂။ (–၁၀၂-၇။ မ၊ ၃၊၃။၄။ မ၊၇ိ၊၁။၁၀၄။)

ဓမ္မဒါယာဒသုတ္တ (နာ) [ဓမ္မဒါယာဒ+သုတ္တ] ဓမ္မ-ဒါယာဒသုတ်။ မဇ္ဈိမနိကာယ၊ မူလပဏ္ဏာသ ပါဠိ၊ ၁-ဝဂ်၊ ၃-သုတ်။ မ၊၁။၁၅-၁၉။ ဓမ္မဒါ-ယာဒသုတ္တဥ္စေတ္ထ သာဓကံ။ ဝိ၊၃၊ ၂။ ၂၇၃။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၆၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၄၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၈။ ယထာ ဓမ္မဒါယာဒသုတ္တေ စိန္တေသိ။ သံ၊၃၊ ၂။၆၁။ ယသ္မာ စသာ ဓမ္မ-ဒါယာဒသုတ္တသာ အဘ္ဘုပ္ပတ္တိကော နိက္ကေပေါ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၀။ (–မ၊၃၊၁။၉၁။ အံ၊၃၊၁။၁၅။ ဥဒါန၊၃။၂၈။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၅။) ဓမ္မဒါယာဒ-(၂)လည်း ကြည့်။

ဓမ္မဒိဋ္ဌိ (တိ) [ဓမ္မ + ဒိဋ္ဌိ။] ဟုတ်မှန်–သင့်မြတ်–သော အယူရှိသော၊သူ။ ဓမ္မဒိဋ္ဌိ ဝါ အဓမ္မဒိဋ္ဌိ ဝါ။ ဝိ၅။၁၈၃။ ဣဓ ဥပါလိ ဘိက္ခု အဓမ္မံ ဓမ္မောတိ ဒီပေတိ၊ တသ္မိံ ဓမ္ম-ဒိဋ္ဌိဘေဒေ ဓမ္မဒိဋ္ဌိ အဝိနိဘောယ....အနုဿာ-ဝေတိ။ ဝိ၊၄။၃၇၀။ ဝိ၊၃၊၄။ ၂၃၆။ (–ဝဇိရ။ ၅၊၃၄။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၅၇။)

ဓမ္မဒိဋ္ဌိပစ္စယ (တိ) [ဓမ္မ + ဒိဋ္ဌိပစ္စယ] ဟုတ်မှန်–သင့်မြတ်–သော–အယူအကြောင်းရှိသော။ ဓမ္မဒိဋ္ဌိပစ္စယဿပိ ယောနိသောမနသိကာရဿ ဝိသေသပစ္စယော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၁။

ဓမ္မဒိန္နာ (တိ) [ယဒိစ္ဆာနာမ်။ (ဓမ္မ + ဒိန္နာ=ဒါ +တ။ ကစ္စည်း။၅၅၂။ ရူ။၆၀၉။ နီတိ၊သုတ္တ။ ၁၁၃၉။ ယင်း-သျှ။ မောဂ်။ ပဋ္ဌိကာ၊၃။ ၂၆။ ထီ-ဌ် ဓမ္မဒိန္နာ။ (ဓမ်ဒတ္တ-သံ၊ ဓမ္မဒိတ္ထ-ပြာ)] (၁) ဓမ္မဒိန္နာ(ဒိန္နာ) အမည်ရှိသော၊ (က) သီတင်းသည် ဥပါသကာ။ (ခ) ထေရ်။ (ဂ) သူဌေးသျှီး။ (ယင်း-သည် ဤဘဒ္ဒကမ္ဘာ၌ ကဿပဘုရားရှင် လက်ထက် ဗာရာဏသီပြည် ကိကီမင်းကြီး၏ သျှီးတော် ၇-ယောက်အနက် သုဓမ္မာ-ဖြစ်ခဲ့လေသည်။ အပ၊၁။ ၂၂၄။) (ဃ) ဥဂ္ဂသေနမင်း၏ မိဖုရားခေါင်ကြီး။ (ဃ) ဝိသာခသူဌေး၏ မယား။ (ယင်း-သည် ဓမ္ম-ကထိက တေဒဂ်ဘွဲ့ရ ဓမ္မဒိန္နာထေရီမ ဖြစ်လာ သည်။) (စ) ပိယဒဿီဘုရားရှင်၏ အဂ္ဂ-သာဝိကာမ။ (ဆ) ပိယဒဿီ ဘုရားရှင်၏ အဂ္ဂုပဋ္ဌိကာမ။ (နာ) (၂) ဓမ္မဒိန္နာသုတ်။

(၁) ဓမ္မဒိန္န(ဒိန္နာ)အမည်ရှိသော။ (က) သီတင်းသည် ဥပါသကာ။ (ယင်းသည် ဤ ဘုရားရှင် လက်ထက်တော်၌ ဝိသာခဥပါသ ကာစသော ဥပါသကာ ၅၀၀-စီ အခြံအရံ ရှိသူ ၇-ယောက်တို့တွင် တယောက် အပါအဝင် ဖြစ်လေသည်။ သာသနာတော်၌ ထင်ရှားသူ တည်း။ အကျယ် သံ၊၃။၃၅၆။ သံ၊၃၊၃။ ၃၂၁-ကြည့်။) ဓမ္မဒိန္နော (သံ၊၃။၃၅၆)တိ သတ္တသု ဇနေသု ကော။ သံ၊၃၊၃။၃၂၁။

(၂) ထေရ်။ ဓမ္မဒိန္နတ္ထေရ-ကြည့်။ (ဂ) သူဌေးသျှီး။ ကိသာဂေါတမီ ဓမ္မဒိန္နာ။ အပ၊ ၂။ ၂၂၄။(–၂၄ဂ၊၂၈၉။ ထေရီ၊၃။ ၆၊၁၂၊ ၂၀။ ဇာ၊၃။ ၂။ ၂၄၃။) တဿ ပဇာပတိ ဓမ္မဒိန္နာ နာမ သေဋ္ဌိဓီတာ အဟောသိ။ ခုဒ္ဒကာ၊၃။ ၁၇၁။ ပေတ၊၃။ ၂၀။

(ဃ) ဥဂ္ဂသေနမင်း၏ မိဖုရားခေါင်ကြီး။ ဥဂ္ဂသေနဿ နာမ သမ္ဘကနိဋ္ဌဿ ရညော ဓမ္မဒိန္နာ နာမ အဂ္ဂမဟေသီ ဂရုဂဗ္ဘာ။ ဓမ္ম၊ ၃၊ ၂။ ၂၉၀။

(ဂ) ဝိသာခသူဌေး၏ မယား။ ဝိသာခေါ နာမ ဓမ္မဒိန္နာယ ဂိဟိကာလေ ဃရသာမိ-ကော။ မ၊၃၊ ၂။ ၂၅၅။ ဓမ္မကထိကာနံ ယဒိဒံ ဓမ္မဒိန္နာ။ အံ၊၁။ ၂၆။ ဓမ္မကထိကာနံ ဘိက္ခုနီနံ ဓမ္မဒိန္နာ အဂ္ဂါ။ အံ၊၃၊၁။ ၂၇၀။ (–မ၊၃၊ ၂။ ၂၅၆-၇။ ဓမ္ম၊၃၊ ၂။ ၄၅၁။)

(စ) ပိယဒဿီဘုရားရှင်၏ အဂ္ဂသာဝိ-ကာမ။ (ပိယဒဿိဿ သတ္ထုနော) သုဇာတာ ဓမ္မဒိန္နာ စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝိကာ။ အပ၊ ၂။ ၃၅၂။ (–အဘိ၊၃၊၁။ ၆၆။ ဇာ၊၃၊၁။ ၄၇။)

(ဆ) ပိယဒဿီဘုရားရှင်၏ အဂ္ဂုပဋ္ဌိကာမ။ ဝိသာခါ ဓမ္မဒိန္နာ စ၊ အဟောသုံ အဂ္ဂုပဋ္ဌိကာ။ အပ၊ ၂။ ၃၅ ၂။ (နှ)(၂) ဓမ္မဒိန္နသုတ်။ ဓမ္မဒိန္နဋ္ဌ ဂိလာနာ။ သံ၊ ၃။ ၃ဖ၀။

ဓမ္မဒိန္နဋ္ဌေရ (ပု) [ဓမ္မဒိန္န + ထေရ] ဓမ္မဒိန္နထေရ်။ (ယင်းသည် မဟာဓမ္မဒိန္နထေရ် ဟူ၍ဝင်း, တလင်(တလင်ရ=တဋ္ဌင်ရ)တောင်ဘွဲ့သီတင်းသုံးသဖြင့် တလင်ရဝါသီ, (တဋ္ဌင်ရဝါသီ)ဓမ္မဒိန္နထေရ်ဟူ၍ဝင်း ထင်ရှားခဲ့သည်၊ သီဟိုဠ်ကျွန်း B,E. ၃၈၀-ကျော်တွင် ထင်ရှားသည့် ရဟန္တာ ပုဂ္ဂိုလ်မြတ် ဖြစ်သည်။ ဒုဋ္ဌဂါမဏိမင်း စစ်တိုက်စဉ် မစားပဲ လှူသည့်ဆွမ်းကို သံဃာတော် ၁-သောင်းနှင့် ခဲ့ဝေ၍ ဘုဉ်းပေးတော် မူခဲ့သည်၊ မဟာဝံသ၊ ၃ ၂။ ၅ ၂။ D.P.လည်း ကြည့်။)တလင်ရဝါသီ(တဋ္ဌင်ရဝါသီ၊သီ၊သျှာ) ဓမ္မဒိန္နဋ္ဌေရသာ ဘာဂိနေယျော။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃ ၇ ၃။ (–မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁ဂဂ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃ ၃။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄ ၇ ၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂ ၁။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂ ဂ ၂။) တလင်ရဝါသီ (သီ)-ဓမ္မဒိန္နဋ္ဌေရ-လည်း ကြည့်။

ဓမ္မဒိန္န(နှာ)ထေရီ (ထီ) [ဓမ္မဒိန္နာ + ထေရီ] ဓမ္မဒိန္နာထေရီမ။ ဥပါသကော ဓမ္မဒိန္နာထေရိယာ ဥဏ္ဏယသ သူရဘာဝံ ဥ တ္ဌာ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂ ၇ ၉။ သာ လဒ္ဓူပသမ္ပဒါ ဓမ္မဒိန္နဋ္ဌေရီ နာမ အဟောသိ။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄ ၅ ၁။ (–ထေရီ၊ ဋ္ဌ။ ၇ ၉။)

ဓမ္မဒိန္နာထေရီအပဒါန (နှ) [ဓမ္မဒိန္နာထေရီ + အပဒါန] ဓမ္မဒိန္နာထေရီအပဒါန်။ (ဓမ္မဒိန္နာထေရီမ၏–အကြောင်း–ရှေးအကြောင်း–ကို ပြဆိုရာသဒ္ဒါအစဉ်။) ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ အပဒါနပါဠိ၊ ၃-ဝဂ်၊ ၃-အပဒန်။ အပ၊ ၂။ ၂ ၄ ၇၊

ဓမ္မဒိန္နာထေရီဂါထာ (ထီ) [ဓမ္မဒိန္နာထေရီ + ဂါထာ] ဓမ္မဒိန္နာထေရီမသည်–ရွတ်ဆိုအပ်–ဟောအပ်–သော ဂါထာ။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ထေရီဂါထာပါဠိ၊ ဧကကနိပါတ၊ ၁ ၂-ဓမ္မဒိန္နာထေရီဂါထာ။ ထေရီ။ ၃ ၇ ၉။

ဓမ္မဒိပ (တိ) [ဓမ္မ + ဒီပ။ (ဓမ္မဒီ၀-ပြာ)] (၁) (လောကီ လောကုတ္တရာ) တရားဟူသော–တည်ရာ–မှီရာ–အားထားရာ–ရှိသော၊သူ။ (၂) တရားဟူသော ဆီမီးရှိ – တရားသဖြင့် သတ္တ၀ါတို့၏ ဆီမီးကဲ့သို့ဖြစ် – သော၊သူ။ (၃) တရားကို – ထင်စွာပြတတ် – ဟောကြားတတ် – သော၊သူ (ဘုရား-စသည်)။ (၄) ဓမ္မဒီပါ ဓမ္မသရဏာ အနညသရဏာ။ ဒီ၊ ၂။ ၈ ၅။ ဒီ၊ ၃။ ၄ ၇ ၊ ၆ ၄။ သံ၊ ၂။ ၃ ၅။ သံ၊ ၃။ ၁ ၃ ၊ ၁ ၄ ၁။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃ ၀။ (–ဒီ၊ ဌ္ဌ၊ ၂။ ၁ ၄ ၇။ သံ၊ ဌ္ဌ၊ ၂။ ၄ ၇ ၂။) (၂) (၃) ဓမ္မဒီပသာ ဓမ္မသရဏသာ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃ ၂။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၈။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၈။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၄ ၇။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၈။ ပဋ္ဌိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ ၂ ၅။ ခုဒ္ဒက၊ ဋ္ဌ။ ၈ ၉။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။ ၁ ၇။ ဣတိ-ဝုတ်၊ ဋ္ဌ။ ၂ ၆။ အတ္ထဒီပ-လည်း ကြည့်။

ဓမ္မဒီပက (တိ) [ဓမ္မ + ဒီပက] တရားကို ပြတတ်သော။ လောကုတ္တရန္တိ ဓမ္မဒီပကံ။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။ ၂ ၉ ၄။

ဓမ္မဒီပကတိပရုယဏတာ (ထီ) [ဓမ္မဒီပကတိပရုယဏ + တာ] တရားဟူသော တည်ရာ ဖြစ်ရာ လည်းလျှောင်းရာ ရှိသူ၏အဖြစ်။ ဓမ္မဒီပကတိပရုယဏတာယပိ ဒကွိဏံ ဝိသောဓေတိ။ မိလိန္ဒ။ ၂ ၅ ၀။

ဓမ္မဒုဿ (နှ) [ဓမ္မ+ဒုဿ] (၁) (ဟိရီ, ဩတ္တပ္ပ) တရား (ဟူသော) ပုဆိုးအစုံ။ (၂) (သစ္စာ ၄-ပါး) တရား (ဟူသော) တံခွန် (အလံ)။ (၃) ဓမ္မဒုဿံ နိ၀ါသေတ္ဝာ(ဗုဒ္ဓ၀ံ။ ၃ ၂ ၉)တိ ဟိရောတ္တပ္ပမ္မသခ်ိတံ သာဋကယုဂံ နိ၀ါသေတ္ဝာ။ ဗုဒ္ဓ၀ံ၊ ဋ္ဌ။ ၃ ၁ ၃။ (၂) အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

ဓမ္မဒုဿဝိဘူသိတ (တိ) [ဓမ္မဒုဿ + ဝိဘူသိတ] (သစ္စာ ၄-ပါး) တရား တံခွန်(အလံ)ဖြင့်

တန်ဆာ ဆင်အပ်သော။ ဓမ္မဒုဿဝိဘူသိတ-(ဗုဒ္ဓဝံ။၃၇၅)နှင့် စတုသစ္စဓမ္မပဋ္ဌာကဝိဘူသိ-တံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၃၀၆။

ဓမ္မဒူတေယျ (နာ) [ဓမ္မ+ဒူတေယျ] တရားတမန်၏အဖြစ်။(ဘုရားရှင်၏ တရားဒေသနာတော်တို့ကို အနယ်နယ်အစ်စ်စ် အမြှိုမြှိုအရှာရှာတို့ဌ-လှည့်လည်ဖြန့်ချိသူ၏ အဖြစ်–ဖြန့်ချိခြင်း၊ သာသနာပြုလုပ်ငန်း။) ကရောန္တော ဓမ္မဒူတေ-ယျံ၊ ဝိချာပယထ ဘိက္ခဝေါ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၂၃။

ဓမ္မဒေဝပုတ္တ (ပု) [ဓမ္မ+ဒေဝပုတ္တ] ဓမ္မနတ်သား။ (ယင်း-သည် ဂေါတမဘုရားအလောင်း နတ်သားဖြစ်လေသည်။ စရိယာ။၄၀၅-ကြည့်။) တသ္မာ ဓမ္မိကဘာဝေါ ဓမ္မဒေဝပုတ္တသ္မာ ဝိယ။ မ၊ဋီ၊၃။၃၆၂။

ဓမ္မဒေဝပုတ္တကာလ (ပု) [ဓမ္မဒေဝပုတ္တ+ကာလ] ဓမ္မနတ်သား ဖြစ်ရာ–အချိန်–အခါ–ကာလ။ ဓမ္မဒေဝပုတ္တကာလေ။ စရိယာ၊ဌ။၂၆၅။

ဓမ္မဒေဝပုတ္တစရိယ (တိ) [ဓမ္မဒေဝပုတ္တ + စရိယ] အလောင်းတော် ဓမ္မနတ်သား၏ ကျင့်စဉ်ကို ဖော်ပြရာ စကားရပ်။ (အကျယ်–စရိယာ။ ၄၀၅။ စရိယာ၊ဌ။၁၅၃–၁၆၂-ကြည့်။) ဓမ္ম-ဒေဝပုတ္တစရိယံ အဌမံ။ စရိယာ။၄၀၅။

ဓမ္မဒေဝပုတ္တဇာတက (နာ) [ဓမ္မဒေဝပုတ္တ + ဇာ-တက] ဓမ္မနတ်သား၏–ဖြစ်စဉ်–ဖြစ်ရပ်–အကြောင်း အဋ္ဌုပ္ပတ်–ကို ဟောပြရာဇာတ်၊ ဓမ္မဒေဝပုတ္တဇာတ်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဇာတက ပါဠိ၊ ကောဒသကနိပါတ၊ ၄၅၇-ဇာတ်။ ဇာ၊ ၁။၂၂၉။

ဓမ္မဒေသက (တိ) [ဓမ္မ+ဒေသက] တရားကို–ဟော–ပြော–ရှင်းဆို–သိစေ–တတ်သော၊ သူ။ ဓမ္မဒေသကေ အာဟာတစိတ္တော ဟော-တိ ခိလဇာတော။ အံ၊၂။၁၅၅။ (–ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။၁၅၂။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၇၄၊၂၂၅။ မ၊ဋီ၊၁။ ၂၆၈။ နေတ္တိ၊ဝ။၇၄။)

ဓမ္မဒေသကဒေဝတာ (ထိ) [ဓမ္မဒေသက+ဒေဝ-တာ] တရားကို–ဟော–ပြော–ရှင်းဆို–သိစေ–တတ်သောနတ်။ ဓမ္မဒေသကဒေ-တာ ပန အဟမေဝ အဟောသိ။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။၁၇၂။

ဓမ္မဒေသကာသန (နာ) [ဓမ္မဒေသက+အာသန] တရားဟောသူ၏–တရားဟောရာ–နေရာ–ပလ္လင်၊ တရားဟောခြင်းဌါ သင့်မြတ်သော–နေရာ–ပလ္လင်။ ဓမ္မာသနန္တိ ဓမ္မဒေသကာ-သနံ၊ ဓမ္မံ ဝါ ကထေတုံ ယုတ္တာသနံ။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၁။၇၄။

ဓမ္မဒေသနက္ခဏ (ပု) [ဓမ္မဒေသနာ + ခဏ] တရားဟောရာ–အခါ–ခဏ။ ဣသိပတနေ နိသိန္နော ဘဂဝါ ဓမ္မဒေသနက္ခဏေ။ ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၂။၂၂၂။

ဓမ္မဒေသနဌာန (နာ) [ဓမ္မဒေသနာ + ဌာန] တရားဟောရာအရပ်။ ဣဓ ဓမ္မဒေသနဌာနံ အာဂမနပါဒါပိ နတ္ထိ။ မ၊ဌ၊ ၂။၉၁။ သာရတ္ထ၊ ဌ။၁၆၁။ (–မ၊ဌ၊ဌ။၁၀၅။ အံ၊ဌ၊၁။၁၀၇။)

ဓမ္မဒေသနာ[1] (ထီ) [ဓမ္မ+ဒေသနာ။ (ဓမ်ဒေဒ-နာ-သံ)] (၁) တရားကို–ပြောဟောခြင်း–ပြောဟောကြောင်း စိတ္တုပ္ပါဒ်။ (အနုဋီ၊၁။ ၂၃-ကြည့်)။ (၂) (ပါဠိတော်)အစဉ်ကိုထား ခြင်း။ (၃) တရားစကား၊ တရားဒေသနာ။ (၁) ယာ ဗုဒ္ဓါနံ သာမုက္ကံသိကာ ဓမ္မဒေ-သနာ။ ဝိ၊ဌ။၂၆၇။ ဒီ၊၁။၁၀၂။ ဒီ၊ ၂။၃၃။ မ၊ ၂။၄၃။ အံ၊ဌ။၃၀။ ဥဒါန။၁၃၅။ ဓမ္မဒါနန္တိ ဓမ္မဒေသနာ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၂၀။

ဓမ္မဒေသနာ(ပ၊ဇ)—သံ၊၁။၄၀၂-ဌ။ အံ၊ ၁။၅၀၁။ အံ၊ ၂။၁၀ဇ။ အံ၊ဌ။၄၆။ အဘိ၊ က။၄၄၄။ ဥဒါန။၁၃၅။ နေတ္တိ။ဂ၊ဌ၃။ ဓမ္ম-ဒေသနာ (ပ၊ဗ) — အံ၊၁။၅၅။ ဣတိဝုတ်။ ၂၁ဂ။ ဓမ္မဒေသနံ(ဒု၊ဇ)—သံ၊ ၂။၇၀။ အပ၊ ၂။၂၂၁။ မဟာနိ။၁၀ဇ။ နေတ္တိ။ဂ၃၊၁၀၄။

ဓမ္မဒေသနာယ(စ၊၉) — ဝိ၊၃။၉၊၂၈။ ဒီ၊၂။ ၃၁။ မ၊၂။၂၉၂။ သံ၊၃။၁၄၀။ ဓမ္မဒေသနာ-ယ(မ၊၉)—ပေဋ္ဌကောဝ။၁၇၁။

(၂) ဓမ္မဒေသနာ(မ၊၁။၁၁၇)တိ တန္တိ ဌပနာ။ မ၊ဌ၊၁။၃၅၈။ ဓမ္မဒေသနာ(အံ၊ဌ၊ ၂။၃၆၂)ထိ တန္တိဌပနာ။ အံ၊ဌ၊ ၂။၃၆၀။(၃) ဓမ္မဒေသနာ အနုညာတာ(အဘိ၊ပု။၁၃၂)-တိ....ဓမ္မကထာ အနုညာတာ။ အဘိ၊ဌ၊၃။ ၆၀။ ဓမ္မဒေသနာယာ(မူလဋ္ဌ၊ ၂။၂)တိ ဓမ္ম-ကထာယ။ အနုဋ္ဌ၊ ၂။၃။

ဓမ္မဒေသနာ၂ (ထီ) [ဓမ္မဒေသနာ + သိက္ခာပဒ။ နောက်ပုဒ် ကျေ။] ဓမ္မဒေသနာသိက္ခာပုဒ်။ သူပေါဒနဝိညတ္တိယံ ဓမ္မဒေသနာဒီသု စ။ ကခ်ီ။၂၇၇။

ဓမ္မဒေသနာ၃ (ထီ) [ဓမ္မဒေသနာ + သမုဋ္ဌာန။ နောက်ပုဒ် ကျေ။] ဓမ္မဒေသနာ သမုဋ္ဌာန်ရှိသော (အာပတ် စသည်)။ ထေယျသတ္ထ-ဓမ္မဒေသနာ ... အနုဇ္ဇာတသမုဋ္ဌာနာတိ။ ကခ်ီ။၁၁၁။

ဓမ္မဒေသနာကထာ (ထီ) [ဓမ္မဒေသနာ+ကထာ] တရားဟောခြင်း – ကို – နှင့် စပ်၍ – ဆိုရာ စကားရပ်၊ (ထေရဝါဒဂိုဏ်းနှင့် လွန်စွာ ဆန့်ကျင်သော ဝေတုလ္လဂိုဏ်းသား ရဟန်းတို့သည် တုသိတာနတ်ပြည်၌ တည်ရှိသော ဘုရားရှင်သည် နိမ္မိတဘုရားကို လူ့ပြည်သို့ လွှတ်၍ တရားဟောစေသည်၊ နိမ္မိတဘုရား အမိန့်အရ အရှင်အာနန္ဒာ ဟောသည်ဟု ဟောဆိုကြကုန်၏၊ ယင်း အယူမှားကို အရှင်မဟာမောဂ္ဂလ္လိပုတ္တတိဿထေရ်သည် B.E. ၂၃၆ တတိယသံဂါယနာတွင်ပယ်ဖျက်တော်မူခဲ့သည်။ အဘိ၊က။၄၀၆။) ဤဒါနိ ဓမ္မဒေ-သနာကထာ နာမ ဟောတိ။ အဘိ၊ဌ၊၃။ ၂၆၁။

ဓမ္မဒေသနာကာရဏ (နာ) [ဓမ္မဒေသနာ + ကာ-ရဏ] တရားဟောခြင်းဟူသော အကြောင်း။ ဓမ္မဒေသနာသိက္ခာပဒပညတ္တိသင်္ခါတေသု ဒ္ဒိ-သု ဓမ္မဒေသနာကာရဏံ ဂဟေတ္တာ။ ဝိမတိ၊ ၁။၉၀။

ဓမ္မဒေသနာကာလ (ပု) [ဓမ္မဒေသနာ+ကာလ] တရားဟောချိန် – အချိန် – အခါ – ကာလ။ ဓမ္မဒေသနာကာလေ ဒက္ခိဏာပဿေ နိသိဒတိ။ ဒီ၊ဌ၊၃။ ၆၃။ သံ၊ဌ၊၃။ ၂၄၃။ သီဟနာဒနဒနံ ဝိယ ဓမ္မဒေသနာကာလော။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၉၅။ (–သံ၊ဌ၊၁။ ၂၅၆။ အံ၊ဌ၊၁။၁၀၇။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၅၄။ ဥဒါန၊ဌ။၃၁၀။ ထေရ၊ဌ၊၁။၃၄။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၂၇၂။ အပ၊ဌ၊ ၂။ ၂၃၉။ မဟာနိ၊ ဌ။ ၂၅၅။ သာရတ္ထ၊၁။ ၅၅။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၁၇၀။)

ဓမ္မဒေသနာကာလာရောစန (နာ) [ဓမ္မဒေသနာ-ကာလ+အာရောစန] တရားဟောရန် အချိန်အခါကို–ပြောကြား–လျှောက်ထား–ခြင်း။ ဓမ္မဒေသနာကာလာရောစနာဒီနာ မေတ္တံ ဝစီကမ္မံ။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၄၂၇။

ဓမ္မဒေသနာကုသလ (တိ) [ဓမ္မဒေသနာ+ကုသ-လ။ ထီ-ဌ—ကုသလာ] တရားဟောခြင်း၌ – လိမ္မာ–ကျွမ်းကျင်–သော၊ သူ။ ဓမ္မဒေသနာ-ကုသလာ။ ထေရီ။၄၂၅။ ထေရီ၊ဌ။ ၂၆၈။

ဓမ္မဒေသနာဃောသ (ပု) [ဓမ္မဒေသနာ+ဃော-သ] တရားဟောသံ။ အဌ္ဌဂ်သမန္နာဂတံ ဓမ္ম-ဒေသနာဃောသဉ္စ သုတ္တာ ပသီဒန္တိ။ ဓမ္ম၊ဌ၊ ၂။ ၇၂။ (–ဥဒါန၊ဌ။၁၀။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၁၉။ နေတ္တိ၊ဝိ။ ၇၄။)

ဓမ္မဒေသနာဉာဏ (နာ) [ဓမ္မဒေသနာ + ဉာဏ] ဓမ္မဒေသနာဉာဏ်၊တရားဟောခြင်း၌သိသော ဉာဏ်။ တေသု ဓမ္မဒေသနာဉာဏံ ဂဟေတမ္ပိ။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၉၆။ (–မ၊ဋီ၊ ၂။၁၉၆။ အံ၊ဋီ၊၃။ ၃၆၇။)

ဓမ္မဒေသနာတိသယာနုဘာဝ (ပု) [ဓမ္မဒေသနာ + အတိသယ+အာနုဘာဝ] တရားဒေသနာ

တော်၏–တရားဟောခြင်း၏–လွန်ကဲ– မြင့်
မြတ်–သော အာနုဘော်၊အစွမ်းသတ္တိ။ ပရ-
သန္တတိယဠ ဓမ္မဒေသနာတိသယာနုဘာဝေန
သမ္ဘေဝ တဿ ပဝတ္တိတ္တာ။ ဒီ၊ဌီ၊၁။၄။
သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။၉။ မ၊ဌီ၊၁။၄။ သံ၊ဌီ၊၁။၃။
အံ၊ဌီ၊၁။၇။

ဓမ္မဒေသနာဒီဝါစာ (ထီ) [ဓမ္မဒေသနာ+အာဒီ
+ဝါစာ] တရားဟောခြင်းစသော စကား။
ပရေသံ ဓမ္မဒေသနာဒီဝါစာ ဣဓ သုဘာသိ-
တာ ဝါစာတိ ဝေဒိတမ္ဘာ။ ခုဒ္ဒကၟ၊ဌ။၁၁၄။

ဓမ္မဒေသနာဒီပန (နဲ၊ထီ) [ဓမ္မဒေသနာ+ဒီပန]
တရားဒေသနာကို ထင်ရှားပြခြင်း။ ဌာနုပ-
တ္ထိက(ပ)ပဋိဘာနေန ဓမ္မဒေသနာဒီပန-
တော။ ဥဒါန၊ဌ။၂၆။ ဒီ၊ဌီ၊၁။၅၆။ သီ၊ဌီ၊
သစ်၊၁။၂၁၆။ မ၊ဌီ၊၁။၅၃။ သံ၊ဌီ၊၂။၆။

ဓမ္မဒေသနာဓိပ္ပါယ (ပု) [ဓမ္မဒေသနာ+ အဓိပ္ပါ-
ယ] (၁) တရားဟောရန် – စိတ်အကြံ –
အလို။ (၂) တရားဟောခြင်း၌ ဖြစ်သော
အလို။ ဓမ္မဒေသနာဓိပ္ပါယာဒိနာ နု ပဋိ-
သန္ဓာရော ကာတဗ္ဗော။ ကခ်ီ၊ဌီ။၈၀။

ဓမ္မဒေသနာဓုရဝဟန (နဲ) [ဓမ္မဒေသနာ+ဓုရ+
ဝဟန] တရားဟောခြင်းဟူသော ဝန်ကို
ဆောင်ခြင်း။ ဓမ္မဒေသနာဓုရဝဟနဌေန ပုရိ-
သဓောရယ်။ စူဠနိ၊ဌ။၈၂။

ဓမ္မဒေသနာဓူမ (ပု) [ဓမ္မဒေသနာ+ဓူမ] မီးခိုး
နှင့်တူသော တရားဒေသနာ။ (မီးစာကိုမှီ၍
ဖြစ်သော မီးခိုးသည် သိမ်မွေ့၏ နူးညံ့၏၊
အကြား အပေါက်မျှားကို ပျံ့ နှံ့စေလျက်
သတ္တဝါတို့အား မှက်ခြင်စသောဘေးကို ပယ်
ဖျောက်နိုင်၏၊ မီးလျှံ၏ရှေ့သွားလည်းဖြစ်၏၊
ထို့အတူ မီးစာဖြစ်သော ရူပ်နာမ်တရားကို
မှီ၍ဖြစ်သော တရားဒေသနာသည် ခန္ဓာ,
အာယတန-မျှား အကြားသို့ ဝင်၍ ပျံ့နှံ့
၏၊ မိစ္ဆာဝိတက်စသော ဘေးရန်ကို ပယ်
ဖျောက်တတ်၏၊ ဉာဏ်တည်းဟူသော မီး
တောက်မီးလျှံ ဖြစ်ခြင်း၏ ရှေ့သွားဖြစ်၏၊
ထို့ကြောင့် ဓမ္မဒေသနာကို ဓူမ-ဟု ဆိုလေ
သည်။ အံ၊ဌီ၊၃။၃၆၇။) သော ဂေါပါလ-
ကော ဓူမံ ဝိယ ဓမ္မဒေသနာဓူမံ နု ကရော-
တိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၅၃။ (–မ၊ဌီ၊၂။၁၀၅။)

ဓမ္မဒေသနာနယ (ပု) [ဓမ္မဒေသနာ+နယ]တရား
ဟောရန်နည်း၊ တရားဟောနည်း။ အတိမ-
နာပေ ဓမ္မဒေသနာနယေ ဝါဒေါယေ ကော၊
နတ္ထိ ဝါဒေါ, ဆိန္နာ ကထာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၂။
(–သံ၊ဌီ၊၂။၃၉၁။)

ဓမ္မဒေသနာနိမိတ္တ (နဲ) [ဓမ္မဒေသနာ + နိမိတ္တ]
တရားဟောခြင်း ဟူသော–အကြောင်း – နိ
မိတ်။ ဓမ္မဒေသနာနိမိတ္တံ ဒေဝမနုဿာနံ
ဟိတတ္ထံ ဥပပရိက္ခိတ္တာ ဥပဓာရေတ္တာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊
ဋ္ဌ။၅၀။

ဓမ္မဒေသနာနုဂ (တိ) [ဓမ္မဒေသနာ+အနုဂ(=
အနု+ဂမု+ကို)]. တရားဒေသနာသို့ အစဉ်
လိုက်သော။ သော အတ္တနော စိတ္တံ ထေရဿ
ဓမ္မဒေသနာနုဂံ၊ (ဓမ္မဒေသနာနုဂတံ၊သျှ)။
ဓမ္မဒေသနာနုယောဂံ၊က) ကာတုံ နာသက္ခိ။
ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀၇။

ဓမ္မဒေသနာနုဂတ (တိ) [ဓမ္မဒေသနာ+အနုဂတ]
အထက်ပုဒ် ကြည့်။

ဓမ္မဒေသနာနုဘာဝ (ပု) [ဓမ္မဒေသနာ + အာနု-
ဘာဝ] တရားဒေသနာတော်၏–အာနုဘော်
–အစွမ်းသတ္တိ၊ တရားဟောခြင်း၏ – အာနု
ဘော်–အစွမ်းသတ္တိ။ အသဝါ ဘဂဝတော
ဓမ္မဒေသနာနုဘာဝေန အရိယဘူမိ ဩက္ကန-
မမာနာ။ ဒီ၊ဌီ၊၁။၁၂။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။၂၀။
မ၊ဌီ၊၁။၁၂။ သံ၊ဌီ၊၁။၁၂။ အံ၊ဌီ၊၁။၁၅။

ဓမ္မဒေသနာနုယောဂ (ပု) [ဓမ္မဒေသနာ+အနု-
ယောဂ] တရားဒေသနာနှင့် ယှဉ်ခြင်း၊ တရား

ဒေသနာကို နှလုံးသွင်းခြင်း။ ဓမ္မဒေသနာနုဂ-ကြည့်။

ဓမ္မဒေသနာနုသာရ (ပု) [ဓမ္မဒေသနာ+အနုသာ-ရ] တရားဒေသနာသို့–အစဉ်လျှောက်–အစဉ်လိုက် – ခြင်း၊ တရားဒေသနာကို – အစဉ်အောက်မေ့ – ဆင်ခြင်–အာရုံပြု – ခြင်း။ ဓမ္ম-ဒေသနာနုသာရေန ဉာဏံ ပေသေတွာ။ အံ၊ ၆။၁၈၈။ သာရတ္ထ၊၃။၁၉၆။

ဓမ္မဒေသနာပစ္စဝေက္ခဏ (နဝေါ) [ဓမ္မဒေသနာ+ပစ္စဝေက္ခဏ] တရားဒေသနာတော်ကို–ဟောအပ်သောတရားတော်ကို – ရှု–ဆင်ခြင်–သုံး-သပ် – ခြင်း။ ယေန ဓမ္မဒေသနာပစ္စဝေက္ခ-ဏာနိ ကရောတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၉။

ဓမ္မဒေသနာပညာ (ထီ) [ဓမ္မဒေသနာ + ပညာ] ဓမ္မဒေသနာပညာ၊ ဟောအပ်သော တရားကို သိတတ်သော ပညာ။ ဓမ္မဒေသနာပညာယ ယာထာဝတော ပဿတာ။ မ၊ဋီ၊၃။၇။

ဓမ္မဒေသနာပဋိက္ခေပ (ပု) [ဓမ္မဒေသနာ + ပဋိ-က္ခေပ] တရားဟောခြင်းကို ပယ်မြစ်ခြင်း။ ဆတ္တပါဏိသာ ဓမ္မဒေသနာပဋိက္ခေပံ ဒသေ-တိ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၇၄။

ဓမ္မဒေသနာပဋိဘာန (ပု) [ဓမ္မဒေသနာ + ပဋိ-ဘာန] ဓမ္မဒေသနာပဋိဘာန်၊ တရားဟော-ခြင်း၌ ရှေးရှုထင်လာသောဉာဏ်။ သတ္ထု ဓမ္ম-ဒေသနာပဋိဘာနသာ ပစ္စယဘူတာနံ။ အံ၊ ၆၊ ၁။ ၂၅၃။

ဓမ္မဒေသနာပဋိသံယုတ္တ (တိ) [ဓမ္မဒေသနာ + ပဋိသံယုတ္တ] တရားဟောခြင်းနှင့် – စပ် – ယှဉ် – သော (ကြံစည်ခြင်း = ဝိတက်, သိက္ခာပုဒ်-စသည်)။ ဓမ္မဒေသနာပဋိသံယုတ္တော ဝိတ-ကွော ဥဒပါဒိ။ မ၊ဋ၊ ၂။ ၇၂။ သာရတ္ထ၊၃။ ၁၆၀။ ဓမ္မဒေသနာပဋိသံယုတ္တေသု ပဌမေ။ ကခ်ိ။ ၂၇၅။ (– ဝဇိရ။ ၂၂၊ ၅ ၆ ၃။)

ဓမ္မဒေသနာပတ္တိ (ထီ) [ဓမ္မဒေသနာ+အာပတ္တိ] ဓမ္မဒေသနာအာပတ်၊ (မာတုဂါမအား ၅-ခွန်း ၆-ခွန်းထက် လွန်၍) တရားဟော-ခြင်းကြောင့် သင့်သောအာပတ်။ နှ ပန-ကာယော ဝိဇ္ဇမာနောပိ ဓမ္မဒေသနာပတ္တိ ဝိယ-ကေဝလံ ကာယဝိကာရေနေဝ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၃။

ဓမ္မဒေသနာပတ္တိမောစန (နှ) [ဓမ္မဒေသနာပတ္တိ +မောစန] ဓမ္မဒေသနာအာပတ်(မာတုဂါမ-အား ၅-ခွန်း ၆-ခွန်းထက် လွန်၍ တရား-ဟောခြင်းကြောင့် သင့်သော အာပတ်)မှ-လွတ်မြောက်ခြင်း။ ဓမ္မဒေသနာပတ္တိမောစ-နတ္ထံ ပန ဒုတိယော ဣစ္ဆိတမ္ဘော။ ဝိ၊ ၆၊ ၃။ ၅၃။ (– ဝဇိရ။ ၃ ၀ ၄။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၄ ၃။)

ဓမ္မဒေသနာပဒ (နှ) [ဓမ္မဒေသနာ+ပဒ] ဓမ္ম-ဒေသနာပုဒ်၊ တရားဟောကြောင်း ဖြစ်သော – စကား – ဝါကျ၊ တရားဒေသနာ အဖွဲ့အစု။ ဓမ္မဒေသနာပဒံ အဝေါစ။ အံ၊ ၆၊ ၂။ ၃ ၃။

ဓမ္မဒေသနာပဒီပ (ပု) [ဓမ္မဒေသနာ + ပဒီပ] တရားဒေသနာဟူသော ဆီမီး၊ ဆီမီးပမာ-တရားဒေသနာ။ ဉာဏပဒီပသာ ဓမ္မဒေသနာ-ပဒီပသာ စ ဓာရဏတော။ သုတ္တနိ၊ ၆၊ ၂။ ၇ ၃။

ဓမ္မဒေသနာပဒေသ (ပု) [ဓမ္မဒေသနာ+အပ-ဒေသ] တရားဒေသနာကို ညွှန်းပြခြင်း၊ ညွှန်းပြအပ်သော တရားဒေသနာ။ အရဟတ္တံ ပန ပတ္တာ ဘိက္ခူနံ ဓမ္မဒေသနာပဒေသေန-အညံ ဗျာကရောန္တော။ ထေရ၊ ၆၊ ၁။ ၂ ၃ ၀။

ဓမ္မဒေသနာပရိနိဗ္ဗာန (နှ) [ဓမ္မဒေသနာ+ပရိ-နိဗ္ဗာန] တရားဒေသနာ၏ ပြီးဆုံးခြင်း။ ဘဂ-ဝတော ကိရ ဓမ္မဒေသနာပရိနိဗ္ဗာနဉ္စ အရဏ-ဗ္ဗာနဉ္စ ရတ္တိယံ ဘဏန္တဉ္စ ကေကွဏော အဟောသိ။ မ၊ ၆၊ ၄။ ၂ ၁ ၅။

ဓမ္မဒေသနာပရိယောသာန (နှ) [ဓမ္မဒေသနာ+-ပရိယောသာန] တရားဒေသနာ၏ ပြီးဆုံးရာ-အခါ။ သတ္ထာဟမ္ပိ ဓမ္မဒေသနာပရိယော-

သာနေ စတုရာသီတိယာ ပါဏသဟဿာနံ ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၅။ (–၂၅၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၅၊၃၂၂။အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇၁။)

ဓမ္မဒေသနာဗျာဝဋ္ဋ (တီ) [ဓမ္မဒေသနာ+ဗျာဝ-ဋ္ဋ] တရားဟောခြင်း၌ ကြောင့်ကြစိုက်တတ်သော၊သူ။ ဗုဒ္ဓသမယော ဧဝံ ဓမ္မဒေသနာ-ဗျာဝဋ္ဋော ဟုတ္တာ ဗဟုံ ဘာသတိ။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၁၇။

ဓမ္မဒေသနာဘိယောဂ (ပု) [ဓမ္မဒေသနာ+အဘိ-ယောဂ] တရားဟောခြင်းကို အားထုတ်ခြင်း။ ပုရိမေန စ ဓမ္မဒေသနာဘိယောဂံ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၈ ၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁ ၂။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၁ ၂၉။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၉၆။

ဓမ္မဒေသနာဘိရတိ (ထီ) [ဓမ္မဒေသနာ+အဘိ-ရတိ] တရားဟောခြင်း၌ လွန်စွာမွေ့လျော်ခြင်း။ ဓမ္မဒေသနာဘိရတိမုခေန ဘဿာရာ-မတာ ဝဏ္ဏေတိတိ ယုဇ္ဇတိ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၉၀။

ဓမ္မဒေသနာမယ (တီ) [ဓမ္မဒေသနာ + မယ] တရားဟောခြင်းဖြင့် ပြီးသော (ကုသိုလ် ကောင်းမှု)။ ဓမ္မဿဝနမယံ ဓမ္မဒေသနာ-မယံ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၈၄။ (–အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁ ၂၆။)

ဓမ္မဒေသနာမုခ (နာ) [ဓမ္မဒေသနာ+မုခ] တရား-ဟောခြင်းကို–အဦးမူ – ပဓာနပြု– ခြင်း။ ဧဝံ ထေရော ဘိက္ခူနံ ဓမ္မဒေသနာမုခေန အတ္ထနိ ဝိဇ္ဇမာနေ ဂုဏေ ပကာသေန္တော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၅၃။

ဓမ္မဒေသနာယာစန (နာ၊ထီ) [ဓမ္မဒေသနာ + ယာစန] တရားဟောရန် တောင်းပန်ခြင်း။ မဟာပြဟ္မုနော ဓမ္မဒေသနာယာစနံ ပဋိဂ္ဂ-ဟေတ္တာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၉၄။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂ ၄၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၇၊ ၂ ၅၄။)

ဓမ္မဒေသနာရတိ (ထီ) [ဓမ္မဒေသနာ + ရတိ] တရားဟောခြင်း၌ မွေ့လျော်ခြင်း။ ဥဒါဟု ဓမ္မသာဂဏ္ဌာရတိယာ ဓမ္မဒေသနာရတိယာတိ စိန္တေသိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၈၇။

ဓမ္မဒေသနာဝတ္ထု (နာ) [ဓမ္မဒေသနာ + ဝတ္ထု] တရားဟောခြင်းဟူသောအကြောင်း။ မာတု-ဂါမဿ ဓမ္မဒေသနာဝတ္ထုသ္မိံ ပညတ္တံ။ ကခ၊ဋ္ဌ။ ၁ ၉ ၄။

ဓမ္မဒေသနာဝိကွေပ (ပု) [ဓမ္မဒေသနာ+ဝိကွေ-ပ] တရားဟောခြင်း၌ ပျံ့လွင့်ခြင်း။ တေသံ ပဋ္ဌဝိဿဇ္ဇနေန ဓမ္မဒေသနာဝိကွေ့ပေန စ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄ ၇။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁ ၆ ၀။

ဓမ္မဒေသနာဝိသိဋ္ဌ (တီ) [ဓမ္မဒေသနာ + ဝိသိဋ္ဌ] တရားဟောခြင်း– ၌ –ဌ– ထူးချွန် – မွန်-မြတ်–သော။ ယသ္မာ ပန ဤဒိဿေသု ဌာ-နေသု တတြသဒ္ဒေါ ဓမ္မဒေသနာဝိသိဋ္ဌံ (ဒေ-သကာလဟ္ဟ၊အံ၊ဋ္ဌ) ဒေသံ ကာလဟ္ဟ ဝိဘာဝေ-တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄ ၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄ ၂။

ဓမ္မဒေသနာဝေလာ (ထီ) [ဓမ္မဒေသနာ + ဝေ-လာ] တရားဟောရာ–အချိန်–အခါ။ ပုပ္ပါနိ ဂန္ဓာ ဓမ္မဒေသနာဝေလာယ သတ္ထု မတ္ထကေ ဝိတာနံ ဟုတ္တာ အဋ္ဌံသု။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂ ၀ ၇။ (– ၂ ၃ ၄-၅၊ ၂ ၈ ၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁ ၇။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၈ ၀။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ ၆ ၅-၆။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။ ၁ ၀ ၅၊ ၁ ၈ ၁။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁ ၀ ၁။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၅ ၆။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ ၂ ၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၉ ၉။)

ဓမ္မဒေသနာသမုဋ္ဌာန် (နာ) [ဓမ္မဒေသနာ + သမု-ဋ္ဌာန်] (၁) တရားဟောခြင်းဟူသော ဖြစ်-ကြောင်း "သမုဋ္ဌာန်"။ (တီ) (၂) တရား-ဟောခြင်းဟူသော ဖြစ်ကြောင်း "သမုဋ္ဌာန်" ရှိသော(သိက္ခာပုဒ်-စသည်)။ (၁) တေရသ ဟိ သမုဋ္ဌာနသီသာနိ....ဓမ္မဒေသနာသမုဋ္ဌာ-နံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၉ ၅။ ဝိမတိ၊၁။ ၁ ၄ ၀။ (တီ) (၂) ကောဒသ သိက္ခာပဒါနိ ဓမ္မဒေသနာ,

သမုဋ္ဌာနာနိ။ ဝိ၊ဌ၊၃၂၂။ ဓမ္မဒေသနာ-
သမုဋ္ဌာနာနိ ကောဒသ ဥတ္တာနာနေ၀။ ဝိ၊ဌ၊
၄။၁၅၀။ (–ကခ်ီ။၁၁၁။ ၀ဇိရ။၃၄၉။)

ဓမ္မဒေသနာသိက္ခာပဒ (နာ) [ဓမ္မဒေသနာ + သိက္ခာပဒ] ဓမ္မဒေသနာသိက္ခာပုဒ်၊ ယုတ်နိမ့်သော ဣရိယာပုထ်ဖြင့် မြတ်သော ဣရိယာပုထ်ရှိသူအား တရားဟောခြင်းကြောင့် ပညတ်အပ်သော သိက္ခာပုဒ်။ ဥပ္ပထေန ဂစ္ဆန္တေန ပထေန ဂစ္ဆန္တဿ ဓမ္မဒေသနာသိက္ခာ-ပဒါနိ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၁၄၆။ (–၀ဇိရ။၂၄၇။ သာရတ္ထ၊၂။၄၀၈။)

ဓမ္မဒေသနာဟတ္ထ (ပု) [ဓမ္မဒေသနာ + ဟတ္ထ] တရားဒေသနာဟူသော လက်၊ လက်နှင့် တူသောတရားဒေသနာ။ဓမ္မဒေသနာဟတ္ထေနာ-(ဒီ၊ဌ၊၁။၃၃၀)တိ ဓမ္မဒေသနာသင်္ခါတေန ဟတ္ထေန။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၄၂၃။

ဓမ္မဒေသနာဟာနိ (ထီ) [ဓမ္မဒေသနာ + ဟာနိ] တရားဒေသနာ၏ ဆုတ်ယုတ်ခြင်း။ နာပိ ဓမ္မဒေသနာဟာနိ။ နေတ္တိ၊ဌ။၁၁၇။

ဓမ္မဒေသနာဟေတု (ပု) [ဓမ္မဒေသနာ + ဟေတု] တရားဟောခြင်းဟူသော အကြောင်း။ ဓမ္ম-ဒေသနာဟေတု နစ ဗမ် ဝိဟောသေသိ ယထာ-နုသိဋ္ဌံ ပဋိပန္နတ္တာ။ ဥဒါန၊ဌ။၈၇။

ဓမ္မဒေဿီတာ (ထီ) [ဓမ္မ+ဒေဿီ+တာ။ (ဓမ်-ဒေဓိတ္ဌ-သံ)] တရားကို မှုန်း– သူ၏အဖြစ်–ခြင်း။ ဓမ္မဒေဿီတံ ပရာဘ၀တော မုခံ ဒဿေတိ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၁၅၀။

ဓမ္မဒေဿီတာလက္ခဏ (တိ) [ဓမ္မဒေဿီတာ + လက္ခဏ] တရားကို မှုန်းသူ၏အဖြစ်ဟူသော မှတ်ကြောင်း"လက္ခဏာ"ရှိသော။ဓမ္မဒေဿီ-တာလက္ခဏော ပဌမော ပရာဘ၀ေါ။သုတ္တနိ၊ ဌ၊၁။၁၅၁။

ဓမ္မဒေဿီ (တိ) [ဓမ္မ+ဒေဿီ=ဒိသ+ဏီ။ (ဓမ္ম-ဒေသိ-ပြာ)] (၁)(ကုသလကမ္မပထ ၁၀-ပါး) တရားကို– မှုန်း–မလိုလား–မချစ်ခင်–မမြတ်နိုး–မတောင့်တ–မကြားနာ–မကျင့်– လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ ဓမ္မဒေဿီ ပရာဘ၀ေါ။ သုတ္တနိ။၂၉၅။ တမေ၀ ဓမ္မံ ဒေဿတိ နကာမေတိ နပိဟေတိ နပတ္ထေတိ နသုဏာတိ နပဋိပဇ္ဇတိ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၁၅၀။ (–၂၂၂။)

ဓမ္မဒ္ဓယ (နာ) [ဓမ္မ + ဒ္ဓယ] တရား ၂-ပါးအပေါင်း။ ဣမံ ဟိ ဓမ္မဒ္ဓယ(အံ၊ဌ၊၂။၅)နှင့် ကုသလေသု ဓမ္မေသု အသန္တုဋ္ဌိတာ၊ ပဓာ-နသ္မိံ အနောသက္ကနသင်္ခါတံ ဓမ္မဒ္ဓယံ။ အံ၊ ဋီ၊၂။၄။ (–အဘိ၊ဌ၊၁။၁၇၅။)

ဓမ္မဒ္ဓါရ၀ိ၀ရဏ (တိ)[ဓမ္မဒ္ဓါရ+ဝိ၀ရဏ](နိမ္ဗာန်) တရားတံခါးကို–ပွင့်စေနိုင်–ဖွင့်ကြောင်းဖြစ်–သော (ဉာဏ်ဟူသော သော့)။ ဓမ္မဒ္ဓါရ၀ိ-၀ရဏံ၊ လဘာမိ ဉာဏကုဋ္ဌိကံ။ အပ၊၁။၃၆၄။

ဓမ္မ၀(ဒ္ဓ)ဇ (ပု၊နာ) [ဓမ္မ + ဇ။ (ဓမ်ဗ္ဓ-သံ)] (၁) လောကုတ္တရာ ၉-ပါး တရားဟူသော–အလံ–တံခွန်။ (နာ)(၂) ဓမ္မ၀ဇာတ်။ (တိ) (၃) (သုစရိုက်) တရားဟူသော–အလံ–တံခွန်–ရှိသော၊သူ။ (၁) ဓမ္မ၀ဇဿ ဥဿာပနာ-(မဟာနိ။၂၆၆။ စူဠနိ။၇၇)နှင့် နဝ၀ိဓလော-ကုတ္တရ၀ိပဿနာ ဥဿာပေတ္တာ ဌပနံ။ စူဠနိ၊ဌ။ ၂၃။ (နာ) (၂) ဓမ္မ၀ဇန္တိတေ ဒသ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၁၈၀။ (တိ) (၃) ဓမ္မ၀ဇော(ဇာ၊၁။၁၄၅)တိ သုစရိတမဂ္ဂံ ဓဇံ ကတ္တာ ဝိစရဏေန ဓမ္မ-ဇော။ ဇာ၊ဌ၊၃။၂၅၄။ (–ဒီ၊၃။၅၀။ အံ၊၁။ ၁၀၈။ အံ၊၂။၁၃၂။ အပ၊၁။၄၁၁။ ဒီ၊ဌ၊၃။ ၃၄။ အံ၊ဌ၊၂။၇၈။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၂၂၂။ အံ၊ဋီ၊ ၂။၈၂။)

ဓမ္မဇော (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] ဓမ္မ၀ေပုဏ္ဍား။ (ယင်း-သည် ဗာရာဏသီပြည် ယသပါဏိမင်း၏ ပုရောဟိတ်ပုဏ္ဍား ဖြစ်လေသည်၊ ဘုရား, အလောင်းတော်မြတ် ဖြစ်၏။) တဒါ ဗောဓိ-

သတ္တော တဿေဝ ပုရောဟိတော အဟော-
သိ နာမေန ဓမ္မဓဇော နာမ။ ဇာ၊၆၊ ၂။၁၇၁။

ဓမ္မဓဇာတက (နာ) [ဓမ္မဓ+ဇာတက] ဓမ္မဓ-
ဇာတ်၊ (အလောင်းတော် ဓမ္မဓပုရောဟိတ်
ပုဏ္ဏား၏ တရားသဖြင့် တရားဆုံးဖြတ်ပုံ,
တရားသဖြင့် တရားဆုံးဖြတ်သဖြင့် တိုင်းသူ
ပြည်သားတို့ ချစ်ခင်လေးမြတ်ပုံ, ဒေဝဒတ်
အလောင်း ကာဠကစစ်သေနာပတိ၏ လာဘ်
စားရ၍ တရားဆုံးဖြတ်ပုံ, အလောင်းတော်
ဓမ္မဓ ပုရောဟိတ်ပုဏ္ဏားအား သေကြောင်း
ကြံပုံ, နောက်ဆုံး ဒေဝဒတ်အလောင်း ကာဠ
ကစစ်သေနာပတိ တိုင်းသူပြည်သားတို့က
သတ်ဖြတ်သဖြင့် အသေဆိုးသေရပုံ စသည်
တို့ကို အကျယ်ဟောပြရာဇာတ်။) ခုဒ္ဒကနိ
ကာယ၊ ဇာတကပါဠိ၊ ဒုကနိပါတ၊ ၇-ဝဂ်၊
၁၀-သုတ်။ဇာ၊၁။၅၉။ ဇာ၊၆၊ ၂။၁၇၀–၁၈၀။

ဓမ္မဓပဏ္ဍိတ (ပု) [ဓမ္မဓ+ပဏ္ဍိတ] ဓမ္မဓ–
ပညာရှိ–သုခမိန်။ (အလောင်းတော် ဓမ္မ-
ဓသည် ဒေဝဒတ်အလောင်း ကာဠကစစ်သူ
ကြီး လာဘ်စားရ၍ အမှားမှား အယွင်းယွင်း
ဆုံးဖြတ်ပြီး တရားတဘောင်တို့ကို လာဘ်မယူ
ပဲ တရားမှန်အတိုင်း ဆုံးဖြတ်သဖြင့် ဗာရာ
ဏသီပြည်တွင် ယသပါဏိမင်း လက်ထက်၌
ပညာရှိသုခမိန်အဖြစ် လွန်စွာထင်ရှားခဲ့လေ
သည်။) ဒေဝ ဓမ္မဓပဏ္ဍိတေန ဒုဗ္ဘိနိစ္ဆိတော
အဠော သုဝိနိစ္ဆိတော။ ဇာ၊၆၊ ၂။၁၇၁။

ဓမ္မဓပြောဟွဏ (ပု) [ဓမ္မဓ + ပြောဟွဏ]
ဓမ္မဓပုဏ္ဏား။ မဟာဆုဇ ဓမ္မဓပြောဟွဏသာ
ဏ္ဍစ္ဆိတိစ္ဆိတဒါယိကာ ဒေဝတာ အတ္ထိ မညေ။
ဇာ၊၆၊ ၂။၁၇၃။ အထက်ပုဒ်တို့လည်း ကြည့်။

ဓမ္မဓဘူတ (တိ) [ဓမ္မဓ + ဘူတ] တရား
ဟူသော–အလံ–တံခွန်–(ဖြစ်၍)ဖြစ်သော၊
အလံ–တံခွန် – သဖွယ်ဖြစ်သော တရား။
ဒသဗလသာ ဓမ္မဓဘူတေ မဟာဗောဓိမှိ။
ဝိ၊၆၊ ၁။၇၄။

ဓမ္မဓန (နာ) [ဓမ္မ + ဓန။ (ဓမ္မဓ-ပြာ)] သဗ္ဗ-
ညုတညာဏ်တော်ဟူသော ဥစ္စာ၊ ဥစ္စာနှင့်တူ
သော သဗ္ဗညုတညာဏ်တော်။ ဓမ္မဓနသာ ပဠိ-
လာဘာယ ပုတ္တဒါရံ အာဝပေယိ စ ဝိက္ကိဏိ စ။
မိလိန္ဒ။ ၂၇၁။

ဓမ္မရ (တိ) [ဓမ္မ + ရ။ ဓမ္မ + အာဓရ။
(ဓမ်ိဓရ-သံ)] (၁) တရားကိုဆောင်သော၊
(က) သစ္စာ ၄-ပါးတရားကိုဆောင်သော၊သူ။
(ခ) ပရိယတ်တရားကိုဆောင်သော်၊သူ။ (ဂ)
ပရိယတ်, ပဋ္ဌိဝေတရားကို ဆောင်သော၊သူ။
(ဃ) သုတ္တန်တရားကိုဆောင်သော၊သူ။ (င)
သုတ္တန်,အဘိဓမ္မာတရားကို ဆောင်သော၊သူ။
(စ) ပိဋကတ ၃-ပုံ တရားကိုဆောင်သော၊ သူ။
(ဆ) အာဂမမ္မ, သတိပဋ္ဌာန်-စသော ပရ-
မတ္ထတရားကို ဆောင်သော၊သူ။ (ဇ) သုတ္တ,
ဂေယျ-စသော အင်္ဂါ ၉-တန်ရှိသော ပါဠိ
တရားကို ဆောင်သော၊သူ။ (၂) တရား၏
တည်ရာဖြစ်သော၊သူ။

(က) သစ္စာ ၄-ပါး တရားကို ဆောင်
သော၊သူ။ ယော ပန ကေမ္မိ ဂါထံ ဥဂ္ဂဏှိ-
တ္မာ သစ္စာနိ ပဋ္ဌိဝိဗ္ဗတိ၊ အယံ ဓမ္မဓရော
နာမ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄၄။

(ခ) ပရိယတ်တရားကို ဆောင်သော၊
သူ။ တမေဝ ပရိယတ္တိဓမ္မံ ဓာရေန္တိ သုဝဏ္ဏ-
ဘာဇနေ ပက္ခိတ္တသီဟဝသံ ဝိယ ဝိနသ္သန္တိ
အကတ္တာ သုပ္ပဂုဏသုပ္ပဝတ္တိဘာဝေန ဟဒ-
ယေ ဌပေန္တိတိ ဓမ္မဓရာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂၆။
(–ထေရ။၃၄၂။ အပ၊ ၂။ ၂၈၈။ စူဠနိ။ ၂၂၈။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။
၄၆။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၉။)

(ဂ) ပရိယတ်, ပဋ္ဌိဝေတရားကို ဆောင်
သော၊ သူ။ ပရိယတ္တိပဋ္ဌိဝေဓမ္မာနံ ယေဝ
ဓာရကာတော ဓမ္မရော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၄၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊
၃။ ၂၈၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၄၈။ (–ထေရီ။၄၁၁။
ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၂၉၆။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။ ၂၂၇။)

(ဃ) သုတ္တန် တရားကို ဆောင်သော၊သူ။ ဓမ္မဓရ(အံ၊၁။၁၁၅။အံ၊၂။၃၁၇)တိ သုတ္တန္တ-ပိဋကရော။ အံ၊၆၊၂။၈၇။ အံ၊၆၊၃။၁၁၉။ (–အံ၊ဌီ၊၂။၈၉။)

(င) သုတ္တန်, အဘိဓမ္မာတရားကို ဆောင်သော၊ သူ။ သုတ္တာဘိဓမ္မသခ်ါတ်သာ မြတ်သာ ဓာရဏော နဓမ္မဓရ။ အံ၊ဌီ၊၃။၁၁၆၊၃၀၆။

(စ) ပိဋကတ္တယ-ပုံတရားကို ဆောင်သော၊သူ။ တေပိဋကဝသေန....တမေဝ ဓမ္မံ ဓာရေန္တိတိ ဓမ္မဓရော။ ဒီ၊၆၊၂။၁၄၆။ သံ၊၆၊၃။၂၈၄။ အံ၊၆၊၃။၂၄၈။ ဥဒါန၊၆။၂၉၆။

(ဆ) အာဂမဓမ္မ, သတိပဋ္ဌာန်-စသော ပရမတ္ထတရားကို ဆောင်သော၊ သူ။ ဓမ္ဓ-ဓရော(အပ၊၁။၈၈)တိ.... အနေကေသံ ဆသ-တသဟဿသခ်္ခါနံ အာဂမဓမ္မာနံ သတိ-ပဋ္ဌာနာဒီနဉ္စ ပရမတ္ထဓမ္မာနံ ဓာရဏတော ဓမ္မဓရော အာနန္ဒော။ အပ၊၆၊၁။၃၂၃။

(ဇ) သုတ္တ,ဂေယျ-စသော အင်္ဂါ ၉-တန် ရှိသော ပါဠိတရားကို ဆောင်သော၊ သူ။ ဓမ္မရေန္တိ ဓမ္မံ ဓာရေန္တိ သုတ္တံ ဂေယျံ ဝေယျာ-ကရဏံ.... ဝေဒလ္လံ။ စူဠနိ။၂၇၈။

(၂) တရား၏ တည်ရာဖြစ်သော၊ သူ။ ဓမ္ဓရော (အံ၊၁။၃၁၄)တိ သုတဓမ္မာနံ အာ-ဓာရဘူတာ။ အံ၊၆၊၂။၂၅၂။ (– သီ၊ဌီ၊ သစ်၊၁။၃၇။)

ဓမ္မဓေတု (ထီ၊ပု) [ဓမ္ম+ဓာတု။(ဓမ်ိတု-သံ)] (၁) ဓမ္မဓာတ်၊ မိမိသဘောကို ဆောင်တတ်သော သဘော၊ (က) ဝေဒနာ, သညာ, သင်္ခါရ, သုခုမရူပ်, နိဗ္ဗာန်။ (ခ) အရိယသစ္စာ ၄-ပါး။ (ဂ) အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်။ (ဃ) သမ္ပ-ညုတဉာဏ်။ (င) သာဝကပါရမီဉာဏ်။ (စ) စက္ခုဝိညာဏဓာတ်နှင့် သဟဇာတ်ဖြစ်သော် နာမ်ခန္ဓာ ၃-ပါး။ (ဆ) မနောဒ္ဓါတုဖြစ်သော အာရုံနှင့် ဟဒယဝတ္ထု။ (ဇ) မနောဝိညာဏ ဓာတ်ကို သိမ်းကျုံးယူတတ်သော တဏှာ, ယင်း-တဏှာနှင့် တဒေကဋ္ဌ-ဖြစ်သော အကုသိုလ်တရား။ (၂) ဓမ္မဓာတုပုဒ်။ (ဗုဒ္ဓ၏ ဂုဏ်ရည် ဂုဏ်ပုဒ်။ P.S.D.။)

(၁) ဓမ္မဓာတ်၊ မိမိသဘောကို ဆောင်တတ်သောသဘော။ ဓမ္မဓာတု အသခ်ံတံ ခန္ဓတော ဌပေတ္မာ။ အဘိ၊ပု။၇။ မနော-ဓာတု ဓမ္မဓာတု။ သံ၊၁။၃၅၈။ နေတ္တိ။၄၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၁၅။ ဓမ္မဓာတူတိ ဝါ ဓမ္မာနံ သ-ဘာဝေါ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၉၃။ (–ပဋ္ဌိသံ။၉။ ပေဋကော။၂၇၅။ မ၊ဋ၊၄။၇၂။ အံ၊ဋ၊၁။၅၅။)

(က) ဝေဒနာ, သညာ, သင်္ခါရ, သုခုမ-ရူပ်, နိဗ္ဗာန် (စေတသိက် ၅၂, သုခုမရူပ် ၁၆, နိဗ္ဗာန်=၆၉)။ ဓမ္မဓာတု(ပဋ္ဌိသံ။၉)တိ ဝေဒနာသညာသခ်ါရက္ခန္ဓာ သောဠသ သုခုမ-ရူပါနိ နိဗ္ဗာနဉ္စ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ၊၁။၇၉။ ဤတ္ထ ပန စေတသိကသုခုမရူပနိဗ္ဗာနဝသေန ဂျေန-သတ္တတိ ဓမ္မာ ဓမ္မာယတနဓမ္မဓာတူတိ သခ်ံ ဂစ္ဆန္တိ။ အဘိ။သင်္ဂဟ။ စေတသိကာနံ, သောဠသ သုခုမရူပါနံ, နိဗ္ဗာနဿ စ ဝသေ-နဂျေနသတ္တတိ ဓမ္မာ အာယတနေသု ဓမ္မာ-ယတနံ, ဓာတူသု ဓမ္မဓာတူတိ စ သခ်ံ ဂစ္ဆန္တိ။ ဝိဘာဝိနီ။၂၃၁။

(ခ) အရိယသစ္စာ ၄-ပါး။ ဓမ္မဓာတူ-(ဒီ၊ဋ၊၂။၁၉)တိ ဓမ္မာနံ သဘာဝေါ၊ အတ္ထ-တော စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ။ ဒီ၊ဌီ၊၂။၁၈။

(ဂ) အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်။ အရဟတ္တံ ဓမ္ম-ဓာတူတိ ကေစိ။ ဒီ၊ဌီ၊၂။၁၈။

(ဃ) သမ္ပညုတဉာဏ်။ တထာဂတသော ဝ-ဠေါ သော ဓမ္မဓာတု သုပ္ပဋ္ဌိဝိဒ္ဓါ။ ဒီ၊၂။၇။ ဓမ္မဓာတု(ဝိ၊ဋ၊၁။၁၀ဂ)နှင့် ဤတ္ထ သမ္ပညုတ-ညာဏံ ဓမ္မဓာတု နာမ။ ဝဇိရ။၄၅။ ဓမ္မဓာတူ-(ဝိ၊ဋ၊၂။၉၆။ သံ၊ဋ၊၂။၁၉၉)တိ သမ္ပညုတ-ညာဏံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၉၃။ သံ၊ဌီ၊၂။၁၈၂။(–ဒီ၊၂။၄၆။ မ၊၂။၅၈။ မ၊ဋ၊ ၁။၃၀။ မ၊ဋ၊၃။၇၉။ အံ၊ဋ၊၁။၅၅။ အံ၊ဋ၊

၃။ ၂၀၂။ အဘိ၊ဌ၊၁။ ၂၂၄။ စရိယာ၊ဌ။ ၂၂၇။ မ၊ဋီ၊၁။၇၅။ မ၊ဋီ၊၃။၄၉။)

(၄) သာဝကပါရမီဉာဏ်။ ဓမ္မဓာတု(သံ၊ ၁။ ၂၈၇)တိ ပစ္စယာကာရသာ ဝိဝဋ္ဋဘာဝ-ဒဿနသမတ္ထံ သာဝကပါရမီဉာဏံ။ သံ၊ဌ၊ ၂။၆၂။ ဓမ္မေ ဒဟာတိတိ ဓမ္မဓာတု၊ သာဝက-ပါရမီဉာဏံ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၇၇။

(၅) စက္ခုဝိညာဏဓာတ်နှင့် သဟဇာတ် ဖြစ်သော နာမ်ခန္ဓာ ၃-ပါး။ စက္ခုဝိညာဏ-ဓာတုယာ သဟဇာတာ တယော ခန္ဓာ ဓမ္မ-ဓာတု။ သံ၊ဌ၊၃။၄၁။ (–၂၂၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၂၄။)

(၆) မနောဒ္ဓါရဝ်ဖြစ်သော အာရုံနှင့် ဟဒယ ဝတ္ထု။ မနောဒ္ဓါရေ....အာရမ္မဏဥော ဟဒယဝတ္ထု စ ဓမ္မဓာတု။ သံ၊ဌ၊၃။၄၁။

(၇) မနောဝိညာဏဓာတ်ကို သိမ်းကျုံး ယူတတ်သော တဏှာ, ယင်း တဏှာနှင့် တဒေကဋ္ဌဖြစ်သောအကုသိုလ်တရား။ တဿာ ပရိယာဒါယိကာ တဏှာ တဒေကဋ္ဌာ စ ပါပ-ဓမ္မာ ဓမ္မဓာတူတိ ဓာတုမုခေန သြတရဏံ။ အံ၊ဋီ၊၁။၆၀။

(၂) ဓမ္မဓာတုပုဒ်။ ဓမ္မာယတနံ ဓမ္မဓာ-တု။ အဘိ၊ပု။၁၀၀။ ဓမ္မဓာတုပဒါနုသန္ဓိ-လည်း ကြည့်။

ဓမ္မဓာတုကေဒေသ (ပု) [ဓမ္မဓာတု+ကေဒေသ] ဓမ္မဓာတ် တစိတ်။ ဓာတူနှံ့ ပဒေသံ ဝေဒနာ-ဝသေန ဓမ္မဓာတုကေဒေသံ။ သံ၊ဌ၊၃။၁၆၅။ အာပေါဓာတုအာကာသဓာတုယော ဓမ္ম-ဓာတုကေဒေသော။ အနုဋီ၊ ၂။၅၁။

ဓမ္မဓာတုပဒါနုသန္ဓိ (ပု၊ထီ) [ဓမ္မဓာတုပဒ+အနု-သန္ဓိ] ဓမ္မဓာတုပုဒ်၏–အဆက်အစပ်–အနု-သန္ဓေ။ ဓမ္မဓာတုပဒါနုသန္ဓိဝသေန ပန အယံ ဒေသနာ အာရဒ္ဓါ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၁၉၊ ၂၀။ (–ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။၇၈။)

ဓမ္မဓာတုပရိယာပန္န (တိ) [ဓမ္မဓာတု+ပရိယာ-ပန္န] ဓမ္မဓာတ်ဌ – အကျုံးဝင် – ပါဝင် – သော။ ဓာတူသု ဓမ္မဓာတုပရိယာပန္နာ။ ပေဋကောဒ၃။ သဗ္ဗာပိ ဟိ စရိယာ ဓမ္ম-ဓာတုပရိယာပန္နာ ဝေ။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၆။ အံ၊ဋီ၊ ၃။ ၃၁၉။ (–မ၊ဋီ၊ ၁။ ၂၆၉။)

ဓမ္မဓာတုမနောဝိညာဏဓာတုဝိသေသ (ပု) [ဓမ္ম-ဓာတု+မနောဝိညာဏဓာတု+ဝိသေသ] ဓမ္ম-ဓာတ် မနောဝိညာဏဓာတ်တို့၏ အထူး။ အတ္ထတော ပန ဓမ္ম-ဓာတုမနောဝိညာဏဓာ-တုဝိသေသာ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၃။ ၂၅၀။ အံ၊ဋီ၊ ၃။ ၇၄။

ဓမ္ম-ဓာတုဝေမတ္တဒဿန (နာ) [ဓမ္ম-ဓာတု+ဝေမတ္တ +ဒဿန] (၁) ဓမ္ম-ဓာတ်၏ ထူးသောအတိုင်း အရှည်ကို ပြခြင်း။ (၂) ဓမ္ম-ဓာတ်၏ ထူးသည် ၏အဖြစ်ကို ပြခြင်း။ ဓာတုဝေမတ္တဒဿန-တောတိ ဝါ ဓမ္ম-ဓာတုဝေမတ္တဒဿနတော။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၅။ အံ၊ဋီ၊ ၃။ ၃၁၉။

ဓမ္ম-ဓာတုသင်္ဂီတ (တိ) [ဓမ္ম-ဓာတု+သင်္ဂီတ] ဓမ္ম-ဓာတ်ဖြင့် ရေတွက်အပ်သော။ ဓမ္ম-ဓာတု-သင်္ဂီတာ(နေတ္တိ။ ၅၅၊ ၈၉)တိ အဋ္ဌာရသ-ဓာတူသု ဓမ္ম-ဓာတုသင်္ဂီတာ။ နေတ္တိ၊ ၁။ ၁ ၂၆။ တေ အနာသဝါ သခ်ါရာ ဓမ္ম-ဓာတု-သင်္ဂီတာ ဘဝန္တိ ဓမ္ম-ဓာတုယာ အန္တောဂ-ဓတ္တာ။ နေတ္တိ၊ ၀။ ၂၅၂။

ဓမ္ম-ဓာတေကဒေသ (ပု) [ဓမ္ম-ဓာတု+ကေဒေသ] ဓမ္ম-ဓာတ်တစိတ်။ အဋ္ဌာရသန္ဓံ ဓာတူနှံ ဝေဒ-နာဝသေန ဓမ္ম-ဓာတေကဒေသော။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၁။ ၄၄။

ဓမ္ম-ဓာရဏ (နာ) [ဓမ္ম+ဓာရဏ] တရားကိုဆောင် ခြင်း။ သာပိ နာမ ဘိက္ခဝေ ဓမ္ম-ဓာရဏာ နာဟောသိ။ မ၊ ၂။ ၁၄၆။ (–အံ၊ ၃။ ၅၆။)

ဓမ္ম-နုဂရ (နာ) [ဓမ္ম+နုဂရ] (၁) (၃၇-ပါးသော ဗောဓိပက္ခိယ) တရားဟူသော မြို့။ (၂) (ခန္ဓာ, အာယတန, ဓာတ်, ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်,

ဗိုလ်, ဗေဒဂျင်-ဟူသော နက်နဲသော နည်းရှိ
သော သမန္တပဋ္ဌာန်း) တရားဟူသော မြို့။
ဓမ္မနဂရံ (အပ၊၁။၄၇) သတ္တတိ သဗေဒမိ-
ပက္ခိယဓမ္မသခ်ါတံ, ခန္ဓာယတနဓာတုပဋ္ဌိစ-
သမုပ္ပါဒဗလဗေဒျာဂ်ဂမ္ဘီရနယသမန္တပဋ္ဌာန-
ဓမ္မသခ်ါတံ ဝါ နဂရံ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၂။(–
မိလိန္ဒ။၃၁၆၊၃၂၄။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၇၀။ ဗုဒ္ဓဝံ၊
ဋ္ဌ။၁၈၇။)

ဓမ္မနဒီ (ထီ) [ဓမ္မ+နဒီ] တရားဟူသော မြစ်၊ မြစ်
နှင့်တူသောတရား။ ဝဟိတံ ဓမ္မနဒိယာ၊ ဝိသ-
ဋ္ဌံ ဓမ္မသာဂရေ။ မိလိန္ဒ။၃၂၉။

ဓမ္မနန္ဒီ (ထီ) [ဓမ္မ+နန္ဒီ] (က) သမထ, ဝိပဿ-
နာ တရားတို့ဋ္ဌ–တပ်မက်–နှစ်သက်–ခြင်း
–မှု၊ သမထ, ဝိပဿနာတရားတို့ဋ္ဌ–တပ်မက်
–နှစ်သက်–ကြောင်းဖြစ်–သော တဏှာ။
(ခ) ရူပါရုံ-စသော တရားတို့ဋ္ဌ–တပ်မက်–
–နှစ်သက်–ခြင်း–မှု၊ ရူပါရုံ စသော တရား
တို့ဋ္ဌ–တပ်မက်–နှစ်သက်–ကြောင်းဖြစ် –
သော တဏှာ။ (က) ဓမ္မရုဂေနေ ဓမ္မနန္ဒိယာ-
(မ၊၂။၁၃။ အံ၊၃။၅၄၃)တိ ပဒဒ္ဒယေ(နပိ)ဟိ
သမထဝိပဿနာသု ဆန္ဒရုဂေါ ဝုတ္တော။ မ၊ဋ္ဌ၊
၃။၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄၂။ (–မ၊၂။၉၉။ အံ၊
၃။၂၂၀။ ပေဋကော။၁၈၇၊၃၂၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။
၂၇၈။) (ခ) ဓမ္မနန္ဒီ ဓမ္မပေမံ ဓမ္မဇ္ဈောသာ-
နန္ဒီ တဏှာယ တေ ဝေဝစနံ။ နေတ္တိ။၄၆။
သာ ဝေ....တဏှာ ရူပါဒိဓမ္မေသု နန္ဒနဋ္ဌေန
ဓမ္မနန္ဒီ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၇၆။ (–နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၁၈။
နေတ္တိ၊ဝိ။၁၈၆။)

ဓမ္မနယ (ပု) [ဓမ္မ+နယ] မှန်သောနည်း၊ နည်း
မှန်။ အာစရိယာနံ နဲ့ယေတိ အာစရိယာနံ
ပရမ္ပရာဂတေ ဓမ္မနယေ ဓမ္မနေတ္တိယံ ဌတ္တာ။
သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၄။

ဓမ္မနာဌက(တိ)[ဓမ္မ+နာဌက။ ထီ-ဋ္ဌ–နာဌကာ]
(မျိုးရိုး အစဉ်အဆက်) သဘောအားဖြင့်
က-တတ်သော သူ၊ - သဘာဝ ကျေးသည်။
(တရားစောင့်သော မောင်းမင်း။ ဇာတ်၊
ဝတ္ထု၊၅။၂၆၇။) ဓမ္မနာဌက(ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၉၇)-
န္တိ နဂရသောဘိနိဘူတံ နာဌကံ၊ နဂရသော-
ဘိနီ ဟိ သဘာဝေန နာဌကဘူတတ္တာ ဓမ္ম-
နာဌကာတိ ဝုစ္စတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂၀။၅၃၂။ (–
သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၀။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၁။)

ဓမ္မနာနတ္တ (နာ) [ဓမ္မ + နာနတ္တ] တရားတို့၏–
ထူးသည်၏အဖြစ်–အထူးထူး–အသီးအသီး
–သော သဘော။(ပါဠိ-ဟူသော အကြောင်း
တို့၏ အထူးထူးသော သဘော။ ပဋ္ဌိသံ၊သျ။)
နဝဓမ္မဝဝတ္ထာနေ ပညာ ဓမ္မနာနတ္တေ ဉာဏံ။
ပဋ္ဌိသံ။၁၂။ (–၁၅။ မူလဋ္ဌ၊၁။၄၉။ အနုဋ္ဌ၊
၁။၅၄။ အနုဋ္ဌ၊၃။၁၉၇။)

ဓမ္မနာဝါ (ထီ) [ဓမ္မ + နာဝါ] (မဂ္ဂင် ၇-ပါး)
တရားဟူသော – လှေ – သင်္ဘော၊ လှေ –
သင်္ဘော–နှင့်တူသော (မဂ္ဂင် ၇-ပါး)တရား။
ဓမ္မနာဝ(ဗုဒ္ဓဝံ။၃၁၁)န္တိ အရိယ အဋ္ဌင်္ဂိကံ
မဂ္ဂံ။ သော ဟိ စတုရောဃတ္ထရဏဋ္ဌေန
"ဓမ္မနာဝါ"တိ ဝုစ္စတိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၁၅။ ဓမ္ম-
နာဝ(ဗုဒ္ဓဝံ။၃၇၁)န္တိ အဋ္ဌင်္ဂမဂ္ဂသခ်ါတံ ဓမ္ম-
နာဝံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂၉၅။ (–ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၈၇။
အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇။)

ဓမ္မနိအဟိ (ပု) [ဓမ္မနိ+အဟိ] (၁) လင်းမြွေ။
(၂) စပါးကြီးမြွေ။ ဂူထဝ်ကူပေ ပတိတ္တာ
ဌိတော ဓမ္မနိအဟိ ဝိယ ဒုဿီလပုဂ္ဂလော။
အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၄။ ဓမနိ, ဓမနိ-လည်း ကြည့်။

ဓမ္မနိဗ္ဗာန (နာ) [ဓမ္မ+နိဗ္ဗာန] တရားကို ရှုမှတ်
ခြင်း။ ဓမ္မနိဗ္ဗာနေန ဘာဝနာယ စ....ပဋ္ဌိဝိဗ္ဗ-
တိ စ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၃။ (–စရိယာ၊ဋ္ဌ။
၂၂၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၉။)

ဓမ္မနိဗ္ဗာနက္ခ(ခ)န္တီ (ထီ) [ဓမ္မနိဗ္ဗာန+ခန္တီ] (၁)
တရားတို့ကို ရှုမှတ်ခြင်းငှါ ခံ့ခြင်း။ (တီ) (၂)
(က) တရားတို့ကို ရှုမှတ်ခြင်းငှါ ခံ့–ကြောင်း
ဖြစ်–သော (ပညာ)။ (ခ) တရားတို့ကို

ရှုမှတ်ခြင်းငှါ ခံ့ခြင်းရှိသော(ပညာ)။ (ခ) ဓမ္မနိဗ္ဗာနကွန်တို့ယာ သတိ ဆန္ဒော ဇာယတိ။ မ၊ ၂။၁၄၅၊၃၀၅။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။၁၀။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။ ၁၁၃။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။၁၈။ ထေရ၊ဌ၊၁။၃၃၄။ (–စရိယာ၊ဌ။ ၂၇၁။) (တိ) (၂) (က) ဓမ္မ-နိဗ္ဗာနကွန်တို့ ပရတော အသုတ္တာ (သုတ္တာ) ပဋ္ဌိလဘတိ။ အဘိ၊ဝိ။၃၃၇။ ဒီ၊ဌ၊၃။၁၈၄။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။၁ ၂၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၆၉။ တေ စ ကမ္မာယတနာဒယော ဓမ္မာ နိဗ္ဗာယမာနာ ဇောယ နိဗ္ဗာန် ခမန္တိတိ ဓမ္မနိဗ္ဗာနကွန်တို့။ ဒီ၊ဌ၊၃။ ၂၁၀။ (–မ၊ ၂။၁၄၆။ ဥဒါန၊ဌ။၁၆။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ ၂၅။ ဒီ၊ဌ၊၁။၆၉။ သံ၊ဌ၊သစ်၊၁။ ၂၅၀။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၇၄။ အံ၊ဌ၊၃။၉၇။) (ခ) ယဿ ပညာယ ဓမ္မာ နိဗ္ဗာနပဇာနနကိစ္စ-သင်္ခါတံ သြလောကနံ ခမန္တိ အဝိပရီတသ-ဘာဝတ္တာ၊ သာ ပညာ ဓမ္မာနံ နိဗ္ဗာနကွမနံ ဟောတိ အတ္ထိတိ ဓမ္မနိဗ္ဗာနကွန်တို့(အဘိ၊ဌ၊ ၂။၃၉၄)တိ အတ္ထော။ မူလဋ္ဌ၊ ၂။၂၀၂။

ဓမ္မနိဒဿန (တိ) [ဓမ္မ + နိဒဿန] တရားကို ညွှန်ပြကြောင်းဖြစ်သော (သဒ္ဒါ)။ သုတန္တိ ဓမ္မနိဒဿနံ။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။၈၂။

ဓမ္မနိဒ္ဒေသ (ပု) [ဓမ္မ + နိဒ္ဒေသ] (က) တရားကို အကျယ်ညွှန်းပြခြင်း။ (ခ) အကျယ်ညွှန်းပြ အပ်သော တရား။ (ဂ) အကြွင်း – အကျန် –မရှိအောင် ဟောအပ်သော တရား။ (ဃ) တရားကို အကျယ်ညွှန်းပြ–ရာ–ကြောင်းဖြစ် သော–အပိုင်း–အခန်း။ (က) ကသ္မာ ပန "ယာယ"န္တိ အာဒိနာ ဓမ္မနိဒ္ဒေသော ဒဿ-တော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၁၉၃။ (ခ) ဓမ္မနိဒ္ဒေ-သာ ဥဒ္ဒိဋ္ဌာ(မ၊ ၂။၂၅၆)တိ ဓမ္မနိဒ္ဒေသာ ဥဒ္ဒိ-ဋ္ဌာ။ မ၊ဌ၊ ၂။ ၂၁။ ဥဒ္ဒေသသိသေန နိဒ္ဒေ-သော ဂဟိတောတိ အာဟ "ဓမ္မနိဒ္ဒေသာ ဥဒ္ဒိဋ္ဌာ"တိ။ ယသ္မာ ဝါ ယော ဓမ္မာ ဥဒ္ဒိသိတဗ္ဗ-ဌေန "ဥဒ္ဒေသာ"တိ ဝုစ္စန္တိ၊ တေ ဓမ္မာ နိဒ္ဒိသိ-တဗ္ဗဌေန နိဒ္ဒေသာတိ "ဓမ္မနိဒ္ဒေသာ ဥဒ္ဒိဋ္ဌာ"-တိ အတ္ထော ဝုတ္တော။ (ဂ)အထ ဝါ ယော ဓမ္မာ အနိစ္စတာဒီဝိဘာဝနုဝသေန ဥဒ္ဒိ ဥဒ္ဒိ ဒေသေ-သန္တိ၊ တေ ဓမ္မာ တထေဝ နိဿေသတော ဒေသေသန္တိတိ ဧဝံ ဥဒ္ဒေသနိဒ္ဒေသပဒါနံ အနုတ္ထန္တရတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ မ၊ဌ၊ ၂။၁၄၄-ချည်း။ (ဃ) ဓမ္မနိဒ္ဒေသေ စ နိဒ္ဒေသာဝသာ-နေ ဝုတ္တသာတိ။ မူလဋ္ဌ၊ ၂။၅၈။ (–ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၂၄။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၈၄။)

ဓမ္မနိန္နပေါဏပဗ္ဗာရ(တိ)[ဓမ္မ+နိန္နပေါဏပဗ္ဗာရ] တရားခ္ဍ ညွှတ်ယိမ်းကိုင်းရှိုင်းသော။ ဓမ္မနိန္န-ပေါဏပဗ္ဗာရတာဝေန ဝိဟာရတိ။ နေတ္ထိ၊ဌ။ ၈။ နေတ္ထိ၊ဝိ။ ၁၆။

ဓမ္မနိမန္တန (န၊ ထိ) [ဓမ္မ + နိမန္တန] သဘော–ဓမ္မတာ – ထုံးစံ – အားဖြင့် ဖိတ်ခြင်း။ တသ္မာ ဘဂဝါ ဓမ္မနိမန္တနဝသေန ပဝါရိတ-ဌာနေ....ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁ ၂ ၂။ ကင်္ခါ-ဌ၊သစ်။ ၄၆၅။ ဓမ္မနိမန္တနာ(ဝိ၊ ၁။ ၃ ၁ ၂)တိ သမဏေသု ဝတ္တဗ္ဗာစာရဓမ္မမတ္တဝသေန နိ-မန္တနာ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၃ ၂ ၂။(–ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၁။ ဝဇိရ။ ၃ ၆ ၆။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄ ၀ ၂။)

ဓမ္မနိမိတ္တ(နှ)[ဓမ္မ+နိမိတ္တ] (က) ဓမ္မာရုံ ဟူသော နိမိတ်။ (ခ) ကိုလေသာတို့၏ အကြောင်း ဖြစ်သော ဓမ္မာရုံ။ (က) ဓမ္မနိမိတ္တ(အံ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၀ ၁)န္တိ ဓမ္မာရမ္မဏသင်္ခါတံ နိမိတ္တံ။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၉ ၇။ (–အံ၊ဌ၊ ၃ ၁ ၄။) (ခ) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ဓမ္မနိမိတ္တနိကေတဝိသာရဝိနိဗန္ဓ (ပု) [ဓမ္မနိမိတ္တ+ နိကေတ+ဝိသာရ+ဝိနိဗန္ဓ] ကိုလေသာတို့၏ အကြောင်းဖြစ်သော ဓမ္မာရုံဟူသော နေရာ အိမ်ခ္ဍ ပျံ့နှံ့ဖွဲ့စပ်ခြင်း။ ဓမ္မနိမိတ္တနိကေတ-ဝိသာရဝိနိဗန္ဓာ ခေါ ဂဟာပတိ "နိကေတသာ-ရီ"တိ ဝုစ္စတိ။ သံ၊ ၂။ ၉။ ရှုပနိမိတ္တနိကေတ-ဝိသာရဝိနိဗန္ဓ (သံ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၃ ၉။ မဟာနိ၊ဌ။ ၂ ၆ ၉)-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

ဓမ္မနိမ္မိတ (တိ) [ဓမ္မ+နိမ္မိတ] (၁) အရိယာဖြစ်သော ဘုရားရှင်၏ တရားသည် ဖန်ဆင်းအပ်သော။ (၂) အရိယာ၏ အဖြစ်ကို ပြုတတ်သော ဘုရားရှင်၏ တရားသည် ဖန်ဆင်းအပ်သော။ (၃) ဘုရား အစရှိသော အရိယာပုဂ္ဂိုလ်တို့၏တရားသည် ဖန်ဆင်းအပ်သော။ (၄) အပြစ်မရှိသောတရားသည် ဖန်ဆင်းအပ်သော။ (၅) တရားသဖြင့် – တရားနှင့် အညီ–ဖန်ဆင်းအပ်သော။

(၁) (၂) (၃) (၄) ဘဂဝတော(မှ) ပုတ္တော သြရသော မုခတော ဇာတော ဓမ္မဇော ဓမ္မနိမ္မိတော ဓမ္မဒါယာဒေါ။ ဒီ၊၃။၆၉။ မ၊၃။၇၉။ သံ၊၁။၄၂၀။ အရိယဓမ္မတော ဇာတတ္တာ အရိယဓမ္မေန စ နိမ္မိတတ္တာ ဓမ္မဇော ဓမ္မနိမ္မိတော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၉။ ဓမ္မေန ပန ဇာတတ္တာ နိမ္မိတတ္တာ ဓမ္မဇော ဓမ္မနိမ္မိတော။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၆၂။ (–ဣတိဝုတ်။၂၆၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၈၅။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၀၅။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။၄၁။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၁၆၆။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၂၈၁။) (၅) တဿ ဓမ္မေသု ဒါယာဒေါ၊ သြရသော ဓမ္မနိမ္မိတော။ အပ၊ ၁။၂၅၊၃၀၃၊၃၈၁။ အပ၊၂။၅၃၊၁၄၆၊၁၅၂။ ဓမ္မနိမ္မိတော(အပ၊၁။၄၄)တိ ဓမ္မေန သမေန အဒဏ္ဍေန အသတ္ထေန နိမ္မိတော ပါကဋော ဘဝိဿတီတိ အတ္ထော။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၂။

ဓမ္မနိယာမ (ပု) [ဓမ္မ + နိယာမ] (၁) တရားဟူသော–မြဲခြင်း–သဘော၊ ဓမ္မတာ။ (ဘုရားလောင်းတို့၏ ပဋ္ဌိသန္ဓေယူရာအခါ, ဖွားမြင်တော်မူရာ အခါ, ဘုရားဖြစ်တော်မူရာ အခါ, ဓမ္မစက္ကြာတရားဟောတော်မူရာအခါ, အာယုသင်္ခါရ လွှတ်တော်မူရာအခါ,ပရိနိဗ္ဗာန်စံတော်မူရာအခါ-စသော အခါမျှားဌ် စက္ကြဝဠာတိုက်ဝ-သောင်း တုန်လှုပ်ခြင်းသည် ဓမ္မနိယာမမည်၏။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၄။ မူလ-ဋီ၊၁။၁၃၁။) (၂) တရားတို့၏–မြဲခြင်း–သဘော။ (တိ) (၃) တရား–တို့၏–တို့ကို – မှတ်တတ် – မှတ်ကြောင်းဖြစ် – သော (တရား)။ (၁) နိယာမော စ နာမေသ ကမ္မနိယာမော ဥတုနိယာမော ဗီဇနိယာ-မော စိတ္တနိယာမော ဓမ္မနိယာမောတိ ပဉ္စဝိဓော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄။ ဓမ္မော ဇ ဝ နိယာမော ဓမ္မနိယာမော၊ ဓမ္မတာ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။ ၂၅။ (၂) ဓမ္မနိယာမေနာတိ (ဥပရိ) မဂ္ဂ-ဓမ္မနိယာမေန။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၄၀။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။ ၃၃၄။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၄၂။ သံ၊ဋီ၊၂။၅၃။ ဓမ္ဓ-တာတိ ဓမ္မနိယာမော၊ သော စ....တေသံ ရူပါရူပဓမ္မာနံ သဘာဝေါတိ အဓိပ္ပါယော။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၆၀။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၃၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၂။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၆၃။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၅၄။ မ၊ဋီ၊၂။ ၂၁၅။ မူလဋီ၊၁။၁၃၁။) (ထိ) (၃) ဓမ္ဓ-နိယာမတာ၂ (၁) ကြည့်။

ဓမ္မနိယာမတာ[1] (တိ) [ဓမ္မနိယာမ + နိယတာ] (လောကုတ္တရာ)တရားသို့ ရောက်စေခြင်း၏ မြဲသောအားဖြင့် မြဲသော (အကျင့်)။ ဓမ္ဓ-နိယာမတ (ဒီ၊၁။၁၇၅)ဣတိ လောကုတ္တရမဓ္ဓ-နိယာမနိယတံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၂။ လောကုတ္တရ-ဓမ္ဓသမ္ဘာဝနနိယာမေန နိယတံ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၂၆။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၉၀။

ဓမ္မနိယာမတာ[2] (ထိ) [ဓမ္မနိယာမ+တာ] (၁) တရား–တို့၏–တို့ကို–မှတ်တတ်သည်–မှတ်ကြောင်း–၏ အဖြစ်။ (၂) တရားသဘော–၏–အားဖြင့်–မြဲသည်၏အဖြစ်–မြဲခြင်း။(၁) သာ ဓာတု ဓမ္ဓဋ္ဌိတတာ ဓမ္ဓနိယာမတာ။ သံ၊ ၁။ ၂၆၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၉၅။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၄၉။ ပစ္စယော ဓမ္မေ နိယမေတိ၊ တသ္မာ "ဓမ္ဓနိယာမတာ"တိ ဝုစ္စတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၇။ တေသံယေဝ စ ဓမ္မာနံ ကရဏဋ္ဌေ-နေ၀ နိယာမတာတိ ဓမ္ဓနိယာမတာတိ အ-ဝိဇ္ဇာ ဝုစ္စတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၂။ (–အဘိ၊ က။ ၂၄၂။ ဝဇိရ။ ၁၅၇။) (၂) ဓမ္ဓနိယာမ.

တာ(အံ၊၁။၂၀၉)တိ သဘာဝနိယာမတာ။ အံ၊၆။၂။၂၄၂။

ဓမ္မနိဗ္ဗာဘိလာပ (ပု) [ဓမ္မနိဗ္ဗာ+အဘိလာပ] မဖောက်မပြန်သော သဘောဖြစ်သော ထုတ်ဆိုအပ်သော မာဂဓသဒ္ဒါ (သဘာဝနိဗ္ဗာ=ပါဠိဘာသာ)ကို ရွတ်ဆိုခြင်း။ (ရွတ်ဆိုအပ်သော သဘာဝနိဗ္ဗာ။ ပြည်၊ဝိသုဒ္ဓိ၊သျှ။) တစ်ဖြာ ဓမ္မနိဗ္ဗာဘိလာပေ ဥဏ္ဏ နိဗ္ဗာ-သမ္ဘိဒါ။ အဘိ၊ဝိ။၃၀၇။ ဣတိဝုတ်၊၆။၁၁၉။ သာရတ္ထ၊၁။၇၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၉။ မူလဋ္ဌ၊၁။ ၂၁။= တသ္မိံ အတ္ထေ စ ဓမ္မေ စ ယာ သဘာဝနိဗ္ဗာ အဗျဘိစာရိဝေါဟာရော၊ တဿ အဘိလာပေ ဘာသနေ ဥဒိရဏေ။ ပဋ္ဌိသံ၊၆၊၁။၄-၅။ ဓမ္ম-နိဗ္ဗာဘိလာပေ(အဘိ၊၆၊ ၂။၃၇၀။ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၇၀)တိ တတ္ထ ဓမ္မသဒ္ဒေါ သဘာဝဝါစကောတိ ကတ္တာ အာဟ ယာ သဘာဝနိဗ္ဗာတိ၊ အဝိ-ပရီတနိဗ္ဗာတိ အတ္ထော။ မူလဋ္ဌ၊ ၂။၁၉၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၈၂။

ဓမ္မနိဗ္ဗာ (ထီ) [ဓမ္ম+နိဗ္ဗာ] မဖောက်မပြန်သော သဘောဖြစ်သော ထုတ်ဆိုအပ်သော မာဂ-ဓသဒ္ဒါ (သဘာဝနိဗ္ဗာ=ပါဠိဘာသာ)။ အညာ ဓမ္မနိဗ္ဗာယော။ ပဋ္ဌိသံ။၈၅။ (–သာရတ္ထ၊၁။၇၉။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၁၀၆၊၁၄၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၀၅။) ဓမ္မနိဗ္ဗာဘိလာပ-လည်း ကြည့်။

ဓမ္မနိဗ္ဗာသညိတ (တိ) [ဓမ္မနိဗ္ဗာ + သညိတ] သဘာဝနိဗ္ဗာဟူ၍–သိ–မှတ်–အပ်သော။ တဿ ဓမ္မနိဗ္ဗာသညိတာယ သဘာဝနိဗ္ဗာ-ယာ။ ပဋ္ဌိသံ၊၆၊၁။ ၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၇၁။

ဓမ္မနိသန္တိ (ထီ) [ဓမ္ম+နိသန္တိ] တေဘူမကတရား တို့ကို (အနိစ္စ စသည်တို့၏ အစွမ်းအားဖြင့် စိတ်၌)–သိုမှီးခြင်း–သိုမှီးကြောင်းဖြစ်သော ဝိပဿနာ။ ဓမ္ম နိသန္တိယာ(ဒီ၊၃။ ၂၀၉။ အံ၊ ၂။ ၄၀၇)တိ ဓမ္ম နိသာမနာယ။ ဝိပဿနာယေတံ အဓိဝစနံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၂၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၀။ တေဘူမကဓမ္ম နံ အနိစ္စာဒိဝသေန သမ္ম ဒေ-နိဗ္ဗာန် ဓမ္ম နိသာမနာတိ အာဟ "ဝိပဿနာ-ယေတံ အဓိဝစန"န္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၅၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၅၈။(–အံ၊ ၂။၄၂၅။ အံ၊၃။၃၉၀၊၃၉၂။)

ဓမ္ম နိသန္တိတာ (ထီ) [ဓမ္ম နိသန္တိ+တာ] တရား တို့ကို သိုမှီး–သည်၏အဖြစ်–ခြင်း။ အဗျာ-ဓိတာ ရူပဝတာ၊ ခ်ိပ်ပ် ဓမ္ম နိသန္တိတာ။ အဘ၊၁။ ၃၆၈၊၄၄၂။

ဓမ္ম နိသပ္ပ (ပု) [ဓမ္ম နိ+သပ္ပ] လင်းမြွှ(စပါးကြီး မြွှ)။ နိလသပ္ပဓမ္ম နိသပ္ပါဒီနံ ဝိသံ ဝိယ။ သံ၊ ၆၊ ၃။ ၅၃။

ဓမ္ম နိသာမနာ (ထီ)[ဓမ္ম+နိသာမနာ] ဓမ္ম နိသန္တိ-ကြည့်။

ဓမ္ম နိသိတ (တိ) [ဓမ္ম + နိသိတ] (က) ဝဋ္ဋမှ ထွက်မြောက်ရာ တရား–၌–ကို–မှီသော။ (ခ) လောကုတ္တရာ, ရတနာ ၃-ပါး တရား–၌–ကို–မှီသော။ ဓမ္ম နိသိတ(ဒီ၊၆၊ ၂။၃၂၈)-န္တိ ဝိဝဋ္ဋဓမ္ম နိသိတံ၊ လောကုတ္တရရတနတ္တယ-ဓမ္ম နိသိတံ ဝါ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇၂။ (–သီ၊ဋ္ဌ၊ သစ်၊၁။၃၄၈။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။၃၄၄။)

ဓမ္ম နိတိ (ထီ) [ဓမ္ম+နိတိ။ နိ၊ဗ္ဗာ။၈၀၁။] (၁) နိဗ္ဗာန်သို့ ဆောင်ပို့တတ်သော သစ္စာ, ပဋ္ဌိစ-သမုပ္ပါဒ်စသည်ကို မှတ်ကြောင်းတရား။ (၂) သစ္စာ, ပဋ္ဌိစ္စသမုပ္ပါဒ် စသောတရား၌ တတ်သိ လိမ္မာကြောင်းကျမ်း။ (၃) မှန်ကန်သော မင်း၏ဥပဒေ၊ နည်းဥပဒေ။ (၁)(၂) သာသ-နယုတ္တိကောဝိဒ(ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၈၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၅) ကြည့်။ (၃) ရဇ္ဇံ ကာရုပယိ ဓိရော၊ ဆဗ္ဗဿ ဓမ္ম နိတိယာ။ မဟာဝံသ၊၇၈။၃၄။

ဓမ္ম ဇနတ္ထိ (ထီ) [ဓမ္ম + ဇနတ္ထိ] (၁) တရားဟူ သော ရေမြောင်း။ (၂) တရားဟူသော

တံမျဉ်းကြိုး၊ တံမျဉ်းကြိုးနှင့်တူသော တရား။ (၃) သတ္တဝါတို့ကို ဒီဌဓမ္မိက ၊ သမ္မရာယိက ပရမ-အကျိုးတို့သို့ – ဆောင်ပို့ – ရောက်စေ – တတ်သော တရား။ (၄) သူတော်ကောင်း တရားသို့ – ဆောင်ပို့ – ရောက်စေ – တတ်သော ပရိယတ်တရား။ (၁) သဏ္ဌပိတာ ဓမ္မနေတ္ထိ။ မိလိန္ဒ။၃၁၃။ (၂) ဓမ္မနေတ္ထိ သမနုမဇ္ဇိတမ္ပာ- (မ၊၃။၃၅)တိ ဓမ္မရဇ္ဇု အနုမဇ္ဇိတမ္ပာ။ မ၊ဌ၊ ၄။၃၂။ (၃) ဓမ္မနေတ္ထိ ပတိဋ္ဌာပေတိ။ ဒီ၊ဌ၊ ၁။၃၁။ မ၊ဌ၊၁။၈။ သံ၊ဌ၊၁။၈။ အံ၊ဌ၊၁။၈။ ဥဒါန၊ဌ။၁၇။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၂၆။ ဒီဌဓမ္မိက-သမ္မရာယိကပရမတ္ထေသု ယထာရဟံ သတ္ထေ နေတိတိ နေတ္ထိ၊ ဓမ္မောယေဝ နေတ္ထိ ဓမ္ম-နေတ္ထိ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၄၄။ မ၊ဌ၊၁။၃၃။ သံ၊ဌ၊၁။ ၃၀။ အံ၊ဌ၊၁။၃၃။ (–ဒီ၊ဌ၊ ၂။၃။) (၄) ဓမ္ম-နေတ္ထိ ဌပေတိ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၅၂။ ပရိယတ္ထိ-ဓမ္မောယေဝ သဒ္ဓမ္မနယနဌေန နေတ္ထိတိ ဓမ္မနေတ္ထိ။ သီ၊ဌ၊သစ်၊၁။၂၂၁။ (–၂၂၈။)

ဓမ္မနေတ္ထိဌပန (နာ၊ ထီ) [ဓမ္မနေတ္ထိ+ဌပန] နိဗ္ဗာန်သို့ – ဆောင်ပို့ – ရောက်စေ – တတ်သော တရားကို ထားခြင်း။ ဓမ္မနေတ္ထိဌပနမေဝ ကရောဇ္ဇော။ မဟာနိ၊ဌ။၁၄၈။ ဓမ္မနေတ္ထိ-လည်း ကြည့်။

ဓမ္မန္တရ (နာ) [ဓမ္မ + အန္တရ] (၁) တပါးသော တရား။ (၂) တရား(တို့၏)အထူး။ (၁) ဓမ္မန္တရေနာ(မူလဋ္ဌ၊၃။၆)တိ အညဓမ္မေန။ ဓမ္မန္တရဿာ(မူလဋ္ဌ၊၃။၆)တိ တတော့ အည-ဿ ဓမ္မဿ ဝိသေသနံ ကတံ။ အနုဋ္ဌ၊၃။၈။ (–အဘိ၊ဌ၊၁။၁၆၊၁၈၊၃၃၇။ မဟာနိ၊ဌ။ ၉၆။ ဒီ၊ဌ၊၁။၃၄၂။ မ၊ဌ၊၁။၂၀၁။ အနုဋ္ဌ၊၁။ ၁၂။ အနုဋ္ဌ၊၂။၉၆။ အနုဋ္ဌ၊၃။၃၀။) (၂) ဓမ္မန္တရံ ဗဟုကာရံ ယဒိဒံ ဝိတက္ကော။ သီ၊ဌ၊ သစ်၊၂။၃၃၈။ (–အဘိ၊ဌ၊၁။၄၀၆။ မ၊ဌ၊ ၂။၁၆၊၁၉၁။) အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

ဓမ္မန္တရဂတ်သယ (တီ) [ဓမ္မန္တရ+ဂတ+အာသ-ယ] တရားထူးကို သိရန် – အလို – အဇ္ဈာသ-ယ – ရှိသော၊သူ။ တဋ္ဌဟဋ္ဌော ပမုဒိတော၊ ဓမ္မန္တရဂတာသယော။ အပ၊၁။၄၃၄။

ဓမ္မန္တရီ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်။ (ဓနန္တရီ-သံ)] ဓမ္မန္ত-ရီမည်သောဆေးသမား။ (ဓနန္တရီမည်သော နတ်ဆေးသမား။ P.S.D.။) ဓမ္မန္တရီ ဝေတ္ထ-ရဏီ စ ဘောဇော(ဇာ၊၁။၃၅၆)တိ ကေ ဝေနာမကာ ဝေဒေ့ဟာ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၅၀၃။(– မိလိန္ဒ။၂၆၃။) ဓနန္တရီ-လည်း ကြည့်။

ဓမ္မန္တရုပ္ပတ္တိကဿ (ပု) [ဓမ္မန္တရ + ဥပ္ပတ္တိကဿ] တရားထူးဖြစ်ပေါ် ရာဇဿ။ ဓမ္မန္တရုပ္ပတ္တိကဿ ဟာ ဥပသမ္ပန္နသာ အနုပသမ္ပန္နဘာဝပ္ပ-သင်္ခါ အာပဇ္ဇတိ။ ဝဇိရ။၄၀၆။ (ယင်း ပါဠိကား ပရဝါဒီ နိုကာယန္တရိကတို့ အလိုပြ ပါဠိတည်း။)

ဓမ္မဇ္ဈေဝါသိက (တီ) [ဓမ္မ + အဇ္ဈေဝါသိက] ဓမ္မဇ္ဈေဝါသိက တုပည့်၊ (က) (ပါဠိ,အဋ္ဌ-ကထာ) ပရိယတ်တရားကို သင်ယူသောအား ဖြင့် အနီးဌ် နေလေ့ရှိသော၊သူ။ (ခ) (အခ-ကြေးငွေ မပေးပဲ ဆရာ၏ အမှု ကြီး,ငယ်ကို ပြုလျက်) အတတ်ပညာကို သင်ယူသော အားဖြင့် ဆရာ၏အနီးဌ် နေလေ့ရှိသော၊သူ။ (ဂ) နိဿယဇ္ဈေဝါသိကော စ ဓမ္မဇ္ဈေဝါ-သိကော စ ယာဝ သမီပေ ဝသန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၃။၂၆၇။ ဝိ၊သင်္ခ၊၂၃၀။ (–ဝိ၊ဌ၊၃။၃၉၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၉၃။)(ခ) ဓမ္မဇ္ဈေဝါသိကာ (သံ၊ဌ၊ ၁။၂၄၃)တိ ကိဋ္ဌပိ ဓနံ အဒတ္ဝာ ကေဝလံ အဇ္ဈေဝါသိကာ။ သံ၊ဌ၊၁။၂၂၉။ (–မ၊ဌ၊ ၃။၂၂၇။ ဓမ္မပ၊၁။၁၅၉။ ဇာ၊ဌ၊၁။၄၇၃။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။၂၅၃။ ဇာ၊ဌ၊၄။၃၉၁။)

ဓမ္မဇ္ဈေဝါသီ (တီ) [ဓမ္မ + အဇ္ဈေဝါသီ] အထက် ပုဒ်နက် (ခ) ကြည့်။ အာစရိယဿ သန္တိကေ ဓမ္မဇ္ဈေဝါသီ ဟုတ္ဝာ။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။၃၂၅။

ဓမ္မန္တယ (တိ) [ဓမ္မ + အန္တယ] (၁) သမ္ဘညုတ ဉာဏ်စသော တရားကို အစဉ် – လိုက်–လျှောက်–၍ သိတတ်သော ပညာ၊ (၂) ပစ္စက္ခဉာဏ်တရားသို့ အစဉ်လိုက် မှန်းဆ၍ သိတတ်သော ဉာဏ်၊ အနုမာနဉာဏ်။ (၁) အနေ့တိတိ အန္တယော၊ ဇာနာတိ အနုဗုဇ္ဈ-တိတိ အတ္ထော။ ဓမ္မဿ အန္တယော ဓမ္မန္ဒ-ယော၊ တံ တံ သမ္ဘညုတညာဏာဒိဓမ္မံ ဇာနန-ပညာယေတံ အဓိဝစနံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၁။ (၂) ဓမ္မန္တယော(ဒီ၊၃။၈၃။ သံ၊၃။၁၃၉)တိ ဓမ္မဿ ပစ္စက္ခတော ဉာဏဿ အနုယောဂံ အနုဂန္တ္ဝာ ဥပ္ပန္နံ အနုမာနဉာဏံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၂၄၃။ ဓမ္မန္တယော (မ၊၂။၃၂၂-၃) တိ ပစ္စက္ခဉာဏသခ်ါတဿ ဓမ္မဿ အနုနယော အနုမာနံ၊ အနုဗုဒ္ဓိတိ အတ္ထော။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၄၃။ ဓမ္မန္တယေနာ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၅)တိ အနု-မာနဉာဏေန။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၅၈။ (–ဒီ၊၂။၇၀။ မ၊၁။၉၈။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၃၄။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၈၀၊ ၄၂၈။ မ၊ဋီ၊၃။၁၆၂။ သံ၊ဋီ၊၂။၉၉။)

ဓမ္မန္တယဉာဏုပ္ပါဒန (နာ) [ဓမ္မန္တယ+ဉာဏ+ဥပ္ပါ-ဒန] အနုမာနဉာဏ်ကို ဖြစ်စေခြင်း။ ဓမ္မန္တယ-ဉာဏုပ္ပါဒနံ နယဒါနံ။ အနုဋီ၊၃။၂၂။

ဓမ္မန္တယဝေဒီ(တိ) [ဓမ္မန္တယ+ဝေဒီ(=ဝိဒ+ဏီ)] အနုမာနဉာဏ်ဖြင့် သိသော။ ဓမ္မန္တယဝေဒိတာ ပနဿ သမ္ဘသာဒနီယသုတ္တေန ဒီပေတမ္ဘာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၁၁။ (–၄၀၅။)

ဓမ္မပကတိ (ထီ) [ဓမ္မ+ပကတိ] ရှေးဦးစွာဖြစ်-သော ကုသိုလ်တရား၊ ပင်ကိုယ်သဘော-တရား။ တတော၁ ဓမ္မပကတိတော စုတာ။ ဓမ္မော ဟိ ပဋမုပ္ပတ္တိ၁သေန ပကတိ နာမ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇။ သာရတ္ထ၊၃။၁၀၉။

ဓမ္မပက္ခ (ပု) [ဓမ္မ + ပက္ခ။ (ဓမ်ိပက္ခ)] တရား-ရှိသော– အသင်းအပင်း–ဖက်သား။ ဓမ္ম-ပက္ခဋ္ဌ ရောစိယ။ မဟာဝ၀ံသ၊၄။၄၂။

ဓမ္မပစ္စနီယ (နာ) [ဓမ္မ+ပစ္စနီယ] ကုသိုလ်စသော-တရားတို့ကို ဆန့်ကျင်ဖက်အားဖြင့် ဟော-တော်မူခြင်း၏ အစွမ်းအားဖြင့် ဖြစ်သော-ပဋ္ဌာန်း၊ ဓမ္မပစ္စနိုက် ပဋ္ဌာန်း။ "ကုသလာ-ဓမ္မာ"တိ ဝေ အဘိဓမ္မမာတိကာပဒေဟိ-သင်္ဂီတာနံ ဓမ္မာနံ "နု ကုသလံ ဓမ္မံ ပဋ္ဌစ္ဘ-နု ကုသလော ဓမ္မော"တိ ပစ္စနီယဒေသနာ-ဝ၀ေန ပ၀တ္တံ ဓမ္မပစ္စနီယံ နာမ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၄၀၈။ (–ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၈၅။ အနုဋီ၊၁။၂၀၅။)

ဓမ္မပစ္စနီယပဋ္ဌာန[ဓမ္မပစ္စနီယ+ပဋ္ဌာန] ဓမ္မပစ္စနီယ-ပဋ္ဌာန်း။ ဓမ္မပစ္စနီယပဋ္ဌာနေ ဆ နယာ နိဒ္ဒိ-ဋ္ဌာ ဟောန္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၉၅။

ဓမ္မပစ္စနီယာနုလောမ (နာ) [ဓမ္မ+ပစ္စနီယ+အနု-လောမ] ကုသိုလ်စသော တရားတို့ကို ဆန့်-ကျင်ဖက်အားဖြင့် ၎င်း, အလျော်အားဖြင့် ၎င်း ဟောတော်မူခြင်း၏ အစွမ်းအားဖြင့် ဖြစ်သော ပဋ္ဌာန်း၊ ဓမ္မပစ္စနီယာနုလောမ-ပဋ္ဌာန်း။ "ကုသလာ ဓမ္မာ"တိ ဝေ အဘိ-ဓမ္မမာတိကာပဒေဟိ သင်္ဂီတာနံ ဓမ္မာနံ "နု ကုသလံ ဓမ္မံ ပဋ္ဌစ္ဘ ကုသလော ဓမ္မော"-တိ ပစ္စနီယာနုလောမဒေသနာ၀ေန ပ၀တ္တံ ဓမ္မပစ္စနီယာနုလောမံ နာမ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၄၁၀။

ဓမ္မပစ္စဝေက္ခဏ (နာ၊ ထီ) [ဓမ္မ + ပစ္စဝေက္ခဏ] တရားတော်ကို ရှုဆင်ခြင်ခြင်း။ အရိယဝိဟာ-ရပုဗ္ဗင်္ဂမာယ ဓမ္မပစ္စဝေက္ခဏာယ ဘဂ၀ါ ဝိ-ဟာသိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၂၁။ ဓမ္မပီတိသုခန္တိ ဓမ္မပစ္စ-ဝေက္ခဏေန ဥပ္ပန္နပီတိသုခံ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၁၉။ (–ဣတိ၀ုတ်၊ဋ္ဌ။၁၄၁။)

ဓမ္မပစ္စဝေက္ခဏကာလ (ပု) [ဓမ္မ+ပစ္စဝေက္ခဏ+-ကာလ] တရားတော်ကို ရှုဆင်ခြင်ရာ–အချိန်-အခါ–ကာလ။ တေသဋ္ဌိပိ ဓမ္မပစ္စဝေက္ခ-ဏကာလေ ဟောဋ္ဌာ ဝုတ္တံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၇၆။

ဓမ္မပစ္စဝေက္ခဏာဇနီတ (တိ) [ဓမ္မပစ္စဝေက္ခဏာ +ဇနိတ] တရားတော်ကို ရှုဆင်ခြင်ခြင်း–

သည်ဖြစ်စေအပ်–ကြောင့်ဖြစ်–သော။ ဓမ္ম-ပစ္စဝေက္ခဏာဇနိတံ အပ္ပေါ်ဆုက္ကတံ ပဋိပဿ-မ္ဘေတ္ဘာ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၇၈။

ဓမ္မပဇ္ဇောတ (ပု) [ဓမ္ম+ပဇ္ဇောတ] တရားဟူ သော–အရောင်–အလင်း။ ဓမ္မသာမိနာ ဟိ ဓမ္ম ပဇ္ဇောတော အရိယသံဃ ဌပိတော။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၄၁။ (–အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၈၄။)

ဓမ္ম ပညတ္တိ (ထီ) [ဓမ္ম+ပညတ္တိ] တရားတော်ကို –အပြားအားဖြင့် သိစေခြင်း–ဟောပြော ခြင်း။ ဓမ္ম ပညတ္တိယာ (အံ၊ ၂။ ၇၆) တိ ဓမ္ম သ ပညာပနာယ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၃။ (–ပေဋ္ဌကော။ ၂၁၃။)

ဓမ္ম ပညတ္တိကုသလ (တိ) [ဓမ္ম ပညတ္တိ+ကုသလ] တရားတော်ကို–အပြားအားဖြင့်သိစေခြင်း– ဟောပြောခြင်း–ထားခြင်း –၌ – လိမ္မာ – ကျွမ်းကျင်–သော၊သူ။ ဓမ္ম ပညတ္တိကုသလ-တာယ ယော ယော နယော လဗ္ဘတိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃၀။

ဓမ္ম ပဋိဂ္ဂဏှန (နာ) [ဓမ္ম+ပဋိဂ္ဂဏှန] တရားတော်ကို– ခံယူ– နာယူ– ခြင်း။ ဓမ္ম ပဋိဂ္ဂဏှနသ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ၁၃၃။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၃၁။ မ၊ဋီ၊ ၃။ ၃၄၁။

ဓမ္ম ပဋိပတ္တိ (ထီ) [ဓမ္ম+ပဋိပတ္တိ] (က) တရားဟူသော အကျင့်၊ တရားအကျင့်။ (ခ) တရားကို ကျင့်ခြင်း။ ဣဒါနိ တံ ဒေသနံ နိဂမေတွာ ဓမ္ম ပဋိပတ္တိယံ နိယောဇေတုံ ဣတိ ခေါ စုန္ဒာ-တိအာဒိမာဟ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၉၈။

ဓမ္ম ပဋိပါဋိ (ထီ) [ဓမ္ম+ပဋိပါဋိ] သတောတရား တို့၏ ဖြစ်စဉ်။ ဗဟုကာလော အကုံရကာ-လောတိအာဒိနာ နယေန ဓမ္ম ပဋိပါဋိ ဝါ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၀၁။

ဓမ္ম ပဋိလာဘရတိ (ထီ) [ဓမ္ম ပဋိလာဘ+ရတိ] အကြောင်းတရားကိုရခြင်း၌ မွေ့လျော်ခြင်း။ ဓမ္ম ပဋိလာဘရတိ ဓမ္ম ရသော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၈၃။

ဓမ္ম ပဋိဝိဒ္ဓသတ္တ (ပု) [ဓမ္ম+ပဋိဝိဒ္ဓ+သတ္တ] ထိုးထွင်းသိအပ်သော (သစ္စာ၄-ပါး) တရားရှိ သော သတ္တဝါ၊ (သစ္စာ၄-ပါး) တရားကို ထိုးထွင်းသိသော သတ္တဝါ။ ဧဝံ ယာဝ သုဘဒ္ဒပရိဗ္ဗာဇကဝိနယနာ ဓမ္ম ပဋိဝိဒ္ဓသတ္တာနံ ဂဏနာ နတ္ထိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၂၉၅။

ဓမ္ম ပ(ပ္ပ)ဠိသန္ဓာရ (ပု) [ဓမ္ম+ပဋိသန္ဓာရ (=ပဋိ+သံ+ထရ+ဏ)] (က) ပါဠိ,အဋ္ဌကထာ ဓမ္ম ဖြင့်အကြားအပေါက် မရှိအောင် ပိတ်ဆို့ ခြင်း၊ တရားဖြင့် အစေ့အစပ် ဟောပြော ခြင်း၊ တရားဖြင့်နှုတ်ခွန်းဆက်ခြင်း။ (ခ) တ ရားဖြင့် သင်ကြားပေးခြင်း၊ ချီးမြှင့်ခြင်း။ အာမိသပဋိသန္ဓာရော စ၊ ဓမ္ম ပဋိသန္ဓာရော စ။ အံ၊၁။ ၉၂။ (ဂ) ဓမ္ম ပဋိသန္ဓာရော-(အဘိ၊ဓ။ ၂ဇ၁)တိ ဓမ္ম သ အပ္ပဋိလာဘေန အတ္ထနာ သဟ ပရေသံ ဆိဒ္ဓံ ယထာ ပိဟိတံ ဟောတိ ပဋိစ္ဆန္နံ ဧဝံ ဓမ္ম ပဋိသန္ဓာရဏံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၄၂ဇ။ (ခ) သက္ကစ္စံ ဥဒ္ဒေသဒါနံ ပါဠိဝဏ္ဏနာ ဓမ္ম ကထာ ကထနန္တိ ဧဝံ ဓမ္ম နသက်ဟော ဓမ္ম ပဋိသန္ဓာရော နာမ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁ဇ၄။ (–မိလိန္ဒ။ ၃၉၅။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ၁၅၂။) ဓမ္ম သန္ဓာရ-လည်း ကြည့်။

ဓမ္ম ပဋိသန္ဓာရကထာ (ထီ) [ဓမ္ম ပဋိသန္ဓာရ + ကထာ] ဓမ္ম ပဋိသန္ဓာရကို–ဖွင့်ဆိုရာ–ဖွင့်ဆို ကြောင်း–ဖြစ်သော စကားရပ်။ တေနေဝ အဋ္ဌသာလိနိယံ ဓမ္ম ပဋိသန္ဓာရကထာယံ ကမ္ম-ဋ္ဌာနံ ကထေတမ္ပိ။ ဝိမတိ၊ဋ။ ၃၃၉။

ဓမ္ম ပ (ပ္ပ) ဠိသမ္ဖိဒ (ပု၊ထီ) [ဓမ္ম+ပဋိသမ္ဖိဒ။ ထီ-ဌ–ပဋိသမ္ဖိဒါ] (၁) အကြောင်းပါဠိ၌ ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာသောအားဖြင့် ဖြစ်သောဉာဏ်။ (၂) အကြောင်း တရားတို့၏ ထူးသည်၏ အဖြစ်–ထူးသောသဘော– ကိုသိတတ်သော

ဉာဏ်။ (၃) အကြောင်းတရားဌ သိတတ်သော ဉာဏ်။ (၁) ဓမ္မပ္ပဘေဒဿ ဟိ သလ္လက္ခဏဝိဘာဝနာ ဝဝတ္ထာနကရဏသမတ္ထံ ဓမ္မေ ပဘေဒဂတံ ဉာဏံ ဓမ္မပဋ္ဌိသမ္ဘိဒါ နာမ။ အဘိ၊ဌ၊၂။၃၇၀။ (–ပဋ္ဌိသံ။၁၁၅။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၁။၃၂။ ဥဒါန၊ဌ။၁၂၀။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၁၁၈။ ဒီ၊ဌ၊၃။၅၃။ အံ၊ဌ၊၂။၃၄၈။) (၂) ဓမ္မနာနတ္တေ ပညာ ဓမ္မပဋ္ဌိသမ္ဘိဒေ ဉာဏံ။ပဋ္ဌိသံ။၈၅။ (–မိလိန္ဒ။၃၂၂။) (၃) ဟေတုမှိ ဉာဏံ ဓမ္မပဋ္ဌိသမ္ဘိဒါ။ အဘိ၊ဝိ။၃၀၇။ ဝိ၊ဌ၊၁။၁၈။ ဒီ၊ဌ၊၁။၂၁။ အဘိ၊ဌ၊၁။၂၃။

ဓမ္မပဋ္ဌိသမ္ဘိဒဋ္ဌ (ပု) [ဓမ္မပဋ္ဌိသမ္ဘိဒါ + အတ္ထ] ဓမ္မပဋ္ဌိသမ္ဘိဒါ ဟူသော အနက် သဘော၊ အကြောင်းတရားတို့ကို ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာဝေဘန်ခြင်းဟူသော အနက်သဘော။ ယာဝတာ ဓမ္မပဋ္ဌိသမ္ဘိဒါယ ဓမ္မပဋ္ဌိသမ္ဘိဒ (ဌ္ဌော) ဌ်။ ပဋ္ဌိသံ။၁၂၇၊ ၂၂၈၊ ၃၄၁။

ဓမ္မပဋ္ဌိသမ္ဘိဒါဉာဏ (နဝ) [ဓမ္မပဋ္ဌိသမ္ဘိဒါ+ဉာဏ] ဓမ္မပဋ္ဌိသမ္ဘိဒါဉာဏ်၊ အကြောင်းပါဋ္ဌ ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာသောအားဖြင့်ဖြစ်သောဉာဏ်။ တဿ အတ္ထဿ ဟေတုဓမ္မဝိသယတ္တာ တဒနန္တရံ ဓမ္မပဋ္ဌိသမ္ဘိဒါဉာဏံ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။၃၃။ (–မူလဋ္ဌ၊ ၁။၅၉။)

ဓမ္မပဋ္ဌိသမ္ဘိဒါပတ္တ(တိ)[ဓမ္မပဋ္ဌိသမ္ဘိဒါ+ပတ္တ]ဓမ္မပဋ္ဌိသမ္ဘိဒါဉာဏ်သို့ ရောက်သော၊ အကြောင်းပါဋ္ဌ ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာသောအားဖြင့်ဖြစ်သော ဉာဏ်သို့ရောက်သော၊ သူ။ ဓမ္မပဋ္ဌိသမ္ဘိဒါ-ပတ္တော (အံ၊၂။၉၉)တိ စတုဗိဓေ ဓမ္မပဘေဒဂတံ ဉာဏံ ပတ္တော။ အံ၊ဌ၊၃။၃၀။ နဝ ဓမ္မပဋ္ဌိသမ္ဘိဒါပတ္တော(ဝိ၊၅။၃၄၂)တိ ပါဋ္ဌိ-ဓမ္မေ ပဋ္ဌိသမ္ဘိဒါပတ္တော နဝ ဟောတိ။ ဝိ၊ဌ၊၄။ ၂၂၁။)

ဓမ္မပဋ္ဌိသမ္ဘိဒါဗျာပါရ (ပု) [ဓမ္မပဋ္ဌိသမ္ဘိဒါ + ဗျာပါရ] ဓမ္မပဋ္ဌိသမ္ဘိဒါဉာဏ်ဌ် အားစိုက်ခြင်း။ တေန ဓမ္မပဋ္ဌိသမ္ဘိဒါဗျာပါရမာဟ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၂။

ဓမ္မပဋ္ဌိသမ္ဘိဒါဝိသယ (တိ) [ဓမ္မပဋ္ဌိသမ္ဘိဒါ + ဝိသယ] ဓမ္မပဋ္ဌိသမ္ဘိဒါဉာဏ်၏ – အာရုံ – အရာ – ဖြစ်သော။ ဓမ္မပဋ္ဌိသမ္ဘိဒါဝိသယေသု ပစ္စယာဒီနာနာဓမ္မေသု။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၂၂၂။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။၁၆၃။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၃၉။

ဓမ္မပဏ္ဍရဆတ္ထက(တိ)[ဓမ္မ+ပဏ္ဍရ+ဆတ္ထ+က] (၁၀-ပါးသောကုသိုလ်)တရားဟုဆိုအပ်သော ထီးဖြူရှိသော၊ ကုသိုလ်၁၀-ပါး တရားထီးဖြူရှိသော၊သူ။ ဓမ္မပဏ္ဍရဆတ္ထကော (ဇာ၊ ၂။၂၇၄)တိ ဒသကုသလဓမ္မသင်္ခါတေန ပဏ္ဍ-ရစ္ဆတ္တေန သမန္နာဂတော။ ဇာ၊ဌ၊၇။၁၄၇။

ဓမ္မပဏ္ဍာကာရ (ပု) [ဓမ္မ+ပဏ္ဍာကာရ] တရားဟူသောလက်ဆောင်၊ တရားလက်ဆောင်။ ဣမံ ကိရ ဓမ္မပဏ္ဍာကာရမ္ပိ ပေသေသိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။၅၆။ (–မ၊ဌ၊၂။၃၃။ မ၊ဌ၊၄။၁၇၇။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၃၁၁။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၄၀၄။)

ဓမ္မပတိဋ္ဌာပန (နဝ) [ဓမ္မ + ပတိဋ္ဌာပန] တရားတော်ဌ် တည်စေခြင်း၊ တရားဟောခြင်း။ ကခ်ါဝိနောဒနံ ဓမ္မပတိဋ္ဌာပနန္တိ ဝေမာဒီဟိ နာနာနယေဟိ ပရေသံ အဗ္ဘာသယာနုရူပံ ဓမ္မဿ ကထနသီလာတိ အတ္ထော။ ထေရ၊ဌ၊ ၁။၄၅၁။

ဓမ္မပတိရူပက (နဝ) [ဓမ္မ+ပတိရူပက] အတု – အယောင် – ဖြစ်သောတရား၊ တရားတုတရားယောင်။ဓမ္မပတိရူပကေန ဝဏ္ဏကမ္မံ ကရောန္တိ။ ဝိ၊ဌ။၄၃၄။ (–ဝိ၊ဌ၊၃။၄၂၉။ ဝိ၊ဌ၊၄။၂၃၅။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၁၀၄။ မဟာနိ၊ဌ။၂၀၂။ သာ-ရတ္ထ၊၃။၁၄၂။)

ဓမ္မပဒ (နဝ) [ဓမ္မ+ပဒ။ (ဓမ်ပဒ-သံ၊ ဓမ္မပဒ-ပြာ၊ ဓမ္မပဒယ-သီဟိုဋ္ဌ)] (၁) တရား အဖို့အစု၊ (၈) ဗောဓိပက္ခိယ ၃၇-ပါး တရားအစု။ (၁) သတိပဋ္ဌာန်စသော တရားအစု။

(ဂ) ဗျာန်,ဝိပဿနာ,မဂ်,ဖိုလ်,နိဗ္ဗာန် တရား အစု၊ (ဃ) အကျိုးကို ပြီးစေတတ်သော ခန္ဓာ-စသည်တို့နှင့် စပ်သော အနဘိဇ္ဈာ-စသောတရား အဖို့အစု ၄-ခုတို့တွင် အဖို့အစု ၁-ခုခု။ (၂) သမာဓိဗျာန် စသည် အပြားရှိသော တရားကို–ကျင့်–ရ–သိ–ကြောင်း နည်းလမ်း။ (၃) ဗျာန်စသည် အပြားရှိသော တရားကို – ကျင့် – ရ – သိ – ကြောင်း နည်းလမ်း။ (၄) နိဗ္ဗာန်။ (၅) နိဗ္ဗာန်ရောက် ကြောင်း တရား၊ မဂ်။ (၆) အလုံးစုံသော ဘုရားစကားတော်(ပိဋကတ် ၃-ပုံ သဒ္ဓါအစဉ်)။ (၇) ဓမ္မ-ဟူသောပုဒ်။ (ဂ) ဓမ္မပဒသုတ်။ (၉) ဓမ္မပဒကျမ်း (၂၆-ဝဂ်ရှိ ဓမ္မပဒပါဠိ)၊ (ဂ) သခ်ါရ, ဝိကာရ, လက္ခဏ, နိဗ္ဗာန်, ပညတ်-ဟူသော ဥ ယျမံ ၅-ပါး တရားတို့ကို –သိရာ–သိကြောင်း–ကျမ်း။(ခ) ဥ ယျမံ ၅-ပါး တရားအဖို့အစုရှိရာ ကျမ်း။ (ဂ) ရွတ်ဖတ်သင်ယူချင်စဖွယ် မနောပုဗ္ဗင်္ဂမ-စသော အဖွဲ့ဂါထာ ပါဠိဓမ္မတို့ကို–သိရာ–သိကြောင်း-ကျမ်း။(ဃ)ရွတ်ဖတ်သင်ယူချင်စဖွယ် မနော-ပုဗ္ဗင်္ဂမ-စသော အဖွဲ့ဂါထာ ပါဠိဓမ္မ အဖို့ရှိရာ ကျမ်း။(အဋ္ဌကထာ,ဋီကာဆရာတို့အမျိုးမျိုး အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုသော်လည်း လိုရင်းချုပ်သော် နိဗ္ဗာန် ခရီးလမ်းကြောင်း, တရားကို . သိကြောင်း သိရာ, တရားအဖို့-ဟူ၍ ၃-မျိုးသာ ရှိသည်။ တိုက်ရိုက်ဆိုရသော် – ဗျာန်, ဝိပဿနာ, မဂ်, ဖိုလ်နှင့် ပြည့်စုံစေနိုင်သည့် ဂါထာညွှန်ပေါင်း ပါဠိတော် ဖြစ်သည်။

ဘုရားရှင်သည် ဤဓမ္မပဒ ပါဠိတော် ဂါထာများဖြင့် သတ္တဝါအနန္တတို့အား ကိလေသာ အမိုက်အမဲကို ဖျက်ခဲ့တော်မူစေ၍ နိဗ္ဗာန်သို့ ဆောင် ပို့တော်မူခဲ့သည်။ မိခင်သည် ငိုကြွေးနေသော သားငယ်ကို နို့ချိုတိုက်ကျွေး, သိချင်းဆိုရ အငိုတိတ်စေသကဲ့သို့ ဘုရားရှင်သည် ကိလေသာဖြင့် ငိုကြွေးနေကြရသည့် သတ္တဝါများအား ဤဓမ္မပဒနို့ချို ဒေသနာကို တိုက်ကျွေးတော်မူ၍ ကိလေသာအငို တိတ်စေတော်မူခဲ့သည်။

ဤ ဓမ္မပဒဒေသနာတော်ကို သာဝတ္ထိပြည် ဇေတဝန်ကျောင်းတိုက်,ပုဗ္ဗာရုံကျောင်းတိုက်, ရာဇဂြိုဟ်ပြည် ဝေဠုဝန်ကျောင်းတိုက်, ဇီဝက သရက်တော ဥယျာဉ်ကျောင်းတိုက်, ဂိဇ္ဈကူဋ်တောင် ကျောင်း, ကောသမ္ဗီပြည် ဃောသိတာရုံကျောင်းတိုက်, ဝေသာလီပြည် ကူဋာဂါရကျောင်းတိုက်, ကပိလဝတ်ပြည် နိဂြောဓာရုံကျောင်းတိုက်, ဗာရာဏသီပြည် မိဂဒါဝုန်တော, ကောသမ္ဗီပြည် ပလလဲတော, ဟိမဝန္တာတောင် တောကျောင်းငယ်, တာဝတိံသာနတ်ပြည် ပဏ္ဍုကမ္ဗလာကျောက်ဖျာထက်, ဝေဠုဝရှာ, ဘဒ္ဒိယမြို့, ကုသိနာရုံပြည် မလ္လာမင်းတို့၏ ဥယျာဉ်ရှိ ပရိနိဗ္ဗာန် စံရာ ညောင်စောင်း, သက္ကတိုင်း, ပဋ္ဌာလပုဏ္ဏား ရှာ, စာလိကတောင်, ဒီဃလဋ်လိုကမြို့, ဘော-သကဋ္ဌာ = ပဲစဉ်းငုံတော, ကုဏ္ဍကောလိယ-ပြည် ကုဏ္ဍဓေန တောကျောင်း, အဂ္ဂါ-ဋ္ဌဝနတ်ကွန်း, ဗေဒိမဏ္ဍိုင်, ဗာရာဏသီ-ပြည် ကုက္ကိုပင် ခုနစ်ပင်အောက်တို့၌ သီတင်းသုံးတော်မူစဉ် ရဟန်း, သာမဏေ, လူ, နတ်, နဂါး-တို့ကို အကြောင်းပြု၍ ဟောတော်မူခဲ့သည်။

ယင်း ဒေသနာ ဂါထာ ၄၂၃-ပုဒ်ကို ဓမ္မပဒ အဖြစ်ဖြင့် ပဌမသံဂါယနာသဘင် ရာဇဂြိုဟ် သံဃာ့အစည်းအဝေးဌာန် ရဟန္တာ ၅၀၀-တို့ သံဂါယနာ တင်တော်မူခဲ့ကြသည်။ B.E. ၂၁၈-၂၄၆-တွင် အိန္ဒိယနိုင်ငံ ပါဋလိပုတ် နန်းမြို့တော်၌ မင်းပြုသော အသောကမင်းတရားသည် နိဂြောဓာရုံမဏ္ဍပ ရွတ်ဆိုသည့် 'အပ္ပ-မာဒေါ အမတံ ပဒံ' စသော ဓမ္မပဒကျမ်းလာ ဂါထာကို နာရသဖြင့် မိစ္ဆာအယူကို ပယ်စွန့်၍ သာသနာပြု မင်းကောင်း မင်းမြတ် ဖြစ်လာသည်။ A.D. ၁၀၄၄-၁၀၇၇-ခုနှစ်, သက္ကရာဇ် ၃၇၉-၄၂၁-တွင် နန်းတက်သော

မြန်မာနိုင်ငံ ပုဂံပြည့်ရှင် အနော်ရထာ (အနု-ရုဒ္ဓ)မင်းသည် အရှင်အရဟံ ဟောရှုတ်သည့် 'အပ္ပမာဒေါ အမတံ ပဒं' အစချီသည့် ဂါထာ ကိုပင်ကြားနာရရှိ၍ အရည်းကြီးတို့၏ အယူကို စွန့်၍ စစ်မှန်သောဗုဒ္ဓသာသနာကို ယုံကြည်သည့် သာသနာပြုမင်းတရား ဖြစ်လာရသည်။ ယင်း ဓမ္မပဒကျမ်း၌ ဝဂ် ၂၆-ဝဂ် ရှိပြီး ဂါထာ ပေါင်း ၄၂၃-ဂါထာ ရှိ၏၊ ယင်း ဓမ္မပဒလာ ဂါထာများကို ထိုထို ပါ၇ဋ္ဌ-တို့၌ သက်ဆိုင်ရာ ဌာနများတွင် တွေ့ရှိရသည်။

ယင်း ဓမ္မပဒနှင့်စပ်၍ ကမ္ဘာ့ခေတ်ပညာရှင်တို့သည် အမျိုးမျိုး အမည်ပေးကြကုန်၏။ ဘုရားရှင်၏ ဓမ္မအလင်း, ဘုရားရှင်၏ သင်ရိုးလမ်းညွှန် (ခရစ်စမတ်ဟန်းဖရေး အင်္ဂလိပ်ပညာရှင်), ပါရမီကျင့်စဉ် သာသနာ့အခြေခံ မိန့်ခွန်းတော် (ဆာရာဝေကရစ်ရှနန်၊ အိန္ဒိယပညာရှင်), ဓမ္မပဒကျမ်းလာ အတုမဲ့ လှုပသော ဂါထာအဖွဲ့များသည် အကြံဉာဏ်ကောင်းပေးရန်အတွက်ဖြစ်စေ, ဆင်းရဲဒုက္ခ အဝဝမှ လျော့ပေါ့သက်သာရန်အတွက်ဖြစ်စေ, ကောင်းသတင်း ကျော်စောရန်အတွက်ဖြစ်စေ ဘယ်ကာလမှ အချည်းနှီးမဖြစ်၊ တခုခုအတွက် အကျိုးရှိသည်သာဖြစ်သည်(အရှင်နာရဒ သီဟိုဠ်ပညာရှိ ရဟန်းတော်), ဓမ္မပဒသည် လက်ဝယ်ရှိ ရတနာအမြတ်ကဲ့သို့ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့ အရှိအသေ အလေးအမြတ်ပြုအပ်သော ကျမ်းကောင်း ကျမ်းမွန် ဖြစ်သည် (သီဟိုဠ်ကျွန်း ဝိဇ္ဇာလင်္ကာရတက္ကသိုလ် ပါမောက္ခ ဗုဒ္ဓဒတ္တ)၊ ယင်း ဓမ္မပဒကို မြန်မာ, ယိုးဒယား, ကမ္ဘောဒီးယား, လာအို, သီဟိုဠ်, လက်တင်, အင်္ဂလိပ်,ပြင်သစ်,ဂျာမန်,အီတလီ, တမိလ်, နီပေါ, တိဘက်, ဟိန္ဒီ, တရုတ်,အူရဒူ-စသော ဘာသာတို့ဖြင့်လည်း ပြန်ဆိုထားကြကုန်၏။ ရာဟုလာသံကစ္စည်း၏ ပါဠိ,သက္ကတ, ဟိန္ဒီ ၃-ဘာသာ ဓမ္မပဒနိဒါန်း၌ ဟိန္ဒီဘာသာပြန် ဓမ္မပဒကျမ်း ၅-ကျမ်းအမည်ကို ဖော်ပြထား၏။ တရုတ်ဘာသာပြန်ဓမ္မပဒ၌ ထိုထိုသုတ္တန်မှ ဂါထာအချို့ကိုပါ ထည့်သွင်းထားသဖြင့် ဂါထာ ၅၀၀-ရှိသည်ဟု သီဟိုဠ်ပါဠိ သာဟိတျကျမ်း၌ ဖော်ပြထား၏။ ဓမ္မပဒ သက္ကတဘာသာပြန်ကျမ်းများလည်း အများအပြားရှိသည်။ နမူနာ ၁-ဂါထာပြရလျှင်—

မနုးပုဗ္ဗင်္ဂမာ ဓမ္မာ၊ မနုးဇေဋ္ဌာ မနောမယာ။
မနသာ စေ ပဒုဋ္ဌေန၊ ဘာသတေ ဝါ ကရောတိ ဝါ။
တတော နံ ဒုခမန္ဝေတိ၊ စက္ကံဝိဝ ဝဟတး ပဒံ—

ဖြစ်သည်။

ပြာကရိတ်ဘာသာပြန် ဓမ္မပဒများလည်း ရှိသည်။ နမူနာပြရသော်—

ဥတ္တိဍ္ဍေ နပ္ပမဇ္ဇေယ္ယ၊ ဓမ္မံ သုစရိတံ စရေ။
ဓမ္မစာရီ သုခံ သေတိ၊အသ္မိं လောကေ ပရမ္မိ စ—

ဟူသော ဓမ္မ။ ၃-လာ ဂါထာသည် ပြာကရိတ် ဘာသာပြန် ဓမ္မပဒ၌—

ဥတ္တိ ဍ္ဍ နပ္ပြမဇ္ဇေအ၊ ဓမ္မ သုစရိတ စရိ။
ဓမ္မစရိ သုဟု ဇေအတိ၊အသမိလောကိ ပရိသ ဗ္ဗ-ဟု ဖြစ်လာသည်။

ဓမ္မပဒပါဠိ ဓမ္မ၊ဌ D.P.P.D.B. သိုဟုဆိုပြီးကျတယဆိုင်ရာ ဘာသာပြန် ဓမ္မပဒ-စသည်တို့ ကြည့်။)

(၁) တရားအဖွဲ့အစု။ ဓမ္မပဒါနိ(ဒီ၊၃။ ၁၉၁။ အံ၊၁။၃၃၇။ ပဋိသं။၈၂။ နေတ္တိ။ ၁၄၈)တိ (စတ္တာရော) ဓမ္မကောဋ္ဌာသာ(နိ)။ ဒီ၊ဌ၊၃။၂၀၄။ အံ၊ဌ၊၂။၂၈၈။ ပဋိသं၊ဌ၊၁။ ၂၇၂။ နေတ္တိ၊ဌ။၂၅၅။ (–အံ၊ဌ၊၁။၃၁။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁၁၈၊၁၇၇။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၁၂၃။ မူလ-ဋီ၊၁။၇၀။)

(က) ဗောဓိပက္ခိယ ၃၇-ပါး တရားအစု။ သတ္တတိं သ ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မသခ်ိတံ ဓမ္မပဒं။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၂၁၂။ (ခ) သတိပဋ္ဌာန်စသော တရားအစု။ ဓမ္မပဒ(ဒီ၊ဌ၊၂။၁၀၀)ဿ သတိ-ပဋ္ဌာနာဒိဓမ္မကောဋ္ဌာသံ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၁၅။ (ဂ)

ဗျာန်, ဝိပဿနာ, မဂ်, ဖိုလ်, နိဗ္ဗာန်တရား အစု။ ဓမ္မပဒါနိ ဗျာနဝိပဿနာမဂ္ဂဖလနိဗ္ဗာန-ဓမ္မကောဋ္ဌာသာနိ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၃၂၅။ (ဃ) အကျိုးကို ပြီးစေတတ်သော ခန္ဓာ စသည်နှင့် စပ်သော အနုဘိဏ္ဍာစသော တရားအဖွဲ့အစု ၄-ခုတို့တွင် အဖွဲ့အစု ၁-ခုခု။ ဓမ္မပဒန္တိ အတ္ထသာဓက် ခန္ဓာဒိပဋ္ဌိသံယုတ္တံ, စတ္တာရိမာနိ ပရိဗ္ဗာဇကာ ဓမ္မပဒါနိ။....ကေမ္ပိ ဓမ္မပဒံ သေယျော။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁၇-၈။

(၂) သမာဓိဗျာန်စသည် အပြားရှိသော တရားကို – ကျင့် – ရ – သိ – ကြောင်းနည်း လမ်း။ သမာဓိဗျာနာဒိဘေဒေါ ဓမ္မော ပဇ္ဇတိ ပဋ္ဌိပဇ္ဇိယတိ ဧတေနာတိ ဓမ္မပဒံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၂၃၈။ (၃) ဗျာန်စသည် အပြားရှိသော တရားကို – ကျင့် – ရ – သိ – ကြောင်း နည်း လမ်း။ နဝမေ ဗျာနာဒိဘေဒေါ ဓမ္မော ပဇ္ဇတိ ဧတေနာတိ ဓမ္မပဒံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၇။ (၄) နိဗ္ဗာန်။ ဒါနာ စ ခေါ ဓမ္မပဒံ သေယျော-(သံ၊ဝ။၂၁)တိ ဒါနတော နိဗ္ဗာနသင်္ခါတံ ဓမ္မ-ပဒမေဝ သေယျော။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၅၉။ (၅) နိဗ္ဗာန်ရောက်ကြောင်း တရား၊ မဂ်။ ယော နိဗ္ဗာနမ္မယာ ပဒတ္ထာ ဓမ္မပဒေ။ .... မဂ္ဂေ ဇီဝတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၁၄၇။ (၆) အလုံးစုံ သော ဘုရားစကားတော် (ပိဋကတ ၃-ပုံ သဒ္ဒါ အစဉ်)။ ဓမ္မပဒါနိ (သံ၊ဝ။၂၀၄)တိ ဣမေ သဗ္ဗမ္ပိ ဗုဒ္ဓဝစနံ အဓိပ္ပေတံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၂၇၁။ (၇) ဓမ္မ-ဟူသောပုဒ်။ တဗ္ဗစနီယဘိန္နတ္ထာနံ ဓမ္မပဒတ္ထတာယ အဂ်ဘေဒေါ။ မူလဋီ၊ဝ။၃၃။ (၈) ဓမ္မပဒသုတ်။ ဓမ္မပဒံ ပရိဗ္ဗာဇကေန စ။ အံ၊ဝ။၃၄၀။(၉)ဓမ္မပဒကျမ်း (၂၆-ဝဂ်ရှိ ဓမ္ম ပဒပါဠိ)။ ဓမ္မပဒေ အပ္ပမာဒဝဂ္ဂံ....အဘာသိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၃၆။ ဓမ္မပဒါနိ(သံ၊ဝ။၂၁ဝ)တိ ဣမ ပါဠိယေဏ သဂ်ဟံ အာရုဠ္ဌာ ဆဗ္ဗီသတိဝဂ္ဂါ တန္တိ အဓိပ္ပေတာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၂၈၂။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၅၅၊၈ဝ။ ဝိ၊သဂ်ဟ။ဝ၆၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ဝ၉၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅ဝ၊၃၅၇။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ဝ။ဝ၉၊၂၆။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅၅။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၈၆။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၄။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။ဝ၄။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၈၄။ အပ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၉၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၉၂၊ ၂၄၈။)

(က) သခ်ါရ, ဝိကာရ, လက္ခဏ, နိဗ္ဗာန်, ပညတ်-ဟူသော ဥ ယျခံ ၅-ပါး တရားကို– သိရာ–သိကြောင်း–ကျမ်း။ ဓမ္မပဒန္တိ ဓမ္မာနံ ပဇ္ဇနဋ္ဌေန။.... ဓမ္မေ သခ်ါရဝိကာရလက္ခဏ-နိဗ္ဗာနပညတ္တိသခ်ါတေ ပဋ္ဌဝိဓဥ ယျဓမ္မေ ပဇ္ဇန္တေ ဉာယန္တေ ဧတ္ထ, ဧတေနာတိ ဝါ ဓမ္ম-ပဒံ။ ဓမ္မပဒ၊မဟာဋီ။၆။ (ခ) ဥ ယျခံ ၅-ပါးတရား အဖွဲ့အစုရှိရာကျမ်း။အထ ဝါ ပဒန္တိ ကောဋ္ဌာသံ။ ဓမ္မာနံ ဥ ယျဓမ္မာနံ ပဒံ ကောဋ္ဌာသံ အာသ, အသ္မိ ဝိဇ္ဇတီတိ ဓမ္မပဒံ။ ဓမ္မပဒ၊မဟာဋီ။၆။ (ဂ) ရှတ်ဖတ်သင်ယူချင် စဖွယ် မနောပုဗ္ဗင်္ဂမာ-စသော အဖွဲ့ဂါထာ ပါဠိဓမ္မတို့ကို – သိရာ – သိကြောင်း–ကျမ်း။ ဓမ္မေ ဝါ မနောပုဗ္ဗင်္ဂမာတျာဒိ ဂါထာပန္ဓဝ-သေန ဘဂဝတာ ဝုတ္တေ ပရိယတ္တိပါဠိဓမ္မေ ပဇ္ဇန္တေ ဉာယန္တေ ဧတ္ထ, ဧတေနာတိ ဝါ ဓမ္ম ပဒံ။ (ဃ) ရှတ်ဖတ် သင်ယူချင်စဖွယ် မနောပုဗ္ဗင်္ဂမာ စသော အဖွဲ့ဂါထာ ပါဠိဓမ္ম အဖွဲ့ရှိရာကျမ်း။ ဓမ္မာနံ မနောပုဗ္ဗင်္ဂမာတျာ-ဒိဂါထာပန္ဓဝသေန ဘဂဝတာ ဝုတ္တာနံ ပရိ-ယတ္တိပါဠိဓမ္မာနံ ပဒံ ကောဋ္ဌာသံ အာသ, အသ္မိ ဝါ ဝိဇ္ဇတီတိ ဓမ္မပဒံ။ ဓမ္မပဒ၊ မဟာဋီ။၇။

ဓမ္မပဒဂါထာ (ထီ) [ဓမ္မပဒ+ဂါထာ] ဓမ္မပဒပါဠိ တော်လာ ဂါထာ။ ဣတရော ပန ဓမ္ম ပဒဂါ-ထာယံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၂၂။

ဓမ္မပဒဋ္ဌကထာ (ထီ) [ဓမ္မပဒ + အတ္ထ + ကထာ] ဓမ္ম ပဒပါဠိတော်၏ အနက်အဖွင့်၊ ဓမ္ম ပဒပါဠိ တော်၏ အနက်ကို ဖွင့် – ရှု–ကြောင်း– ဖြစ်သော–စကားအစဉ်–ကျမ်းဂန်၊ ဓမ္ম ပဒ-အဋ္ဌကထာ။ (ယင်း အဋ္ဌကထာကို B.E.

၉၅၀-ကျော်တွင် အရှင်မဟာဗုဒ္ဓဃောသသည် အရှင်ကုမာရကဿပထေရ် တောင်းပန်သဖြင့် သီဟိုဠ်ဘာသာဖြင့် တည်ရှိခဲ့သော အဋ္ဌကထာ ကျယ်ကို ချုံး၍ မာဂဓဘာသာဖြင့် ရေးသားခဲ့သည်။ ယင်း ဓမ္မပဒ အဋ္ဌကထာသည် ပဌမ, ဒုတိယ ၂-တွဲရှိရာ ဆဋ္ဌသံဂါယနာမှ ပဌမတွဲ စာမျက်နှာ ၄၄၇, ဒုတိယတွဲ ၄၅၆-ရှိသည်။ D.P.P.L.C. တို့လည်း ကြည့်။ ဓမ္မပဒဋ္ဌကထာ (ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅၆) ဓမ္မပဒ-ပါဠိယာ တန္တိနယာနုဂါ အတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ ဓမ္မပဒ၊မဟာဋီ။၃၁၅။ (–အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၁။ သာဂရတ္ထ၊၃။၄၇။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၈၇။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၂။၁၅၅၊၂၀၄။)

ဓမ္မပဒဋ္ဌကထာဂဏ္ဌိပဒတ္ထဒီပနီ (ထီ) [ဓမ္မပဒဋ္ဌ-ကထာ+ဂဏ္ဌိပဒ+အတ္ထ+ဒီပနီ] ဓမ္မပဒအဋ္ဌ-ကထာလာ တိမ်မြုပ် အသိုင်ပ်သောပုဒ်တို့၏ အနက်တို့ကို ဖွင့်ပြရာကျမ်း၊ ဓမ္မပဒဋ္ဌကထာ-ဂဏ္ဌိပဒတ္ထဒီပနီကျမ်း၊ (ယင်းသည် ဓမ္မပဒ-အဋ္ဌကထာလာ ပုဒ်တို့ကို အဘိဓာန်အသွင် အကျဉ်းချုပ်၍ သီဟိုဠ် တိုင်းရင်းဘာသာဖြင့် ဖွင့်ပြသောကျမ်း ဖြစ်၏။ B.E. ၂၄၅၆-ခုနှစ်တွင် သူရိယဂေါဠသုမင်္ဂလထေရ် ရေးသည်။) ဓမ္မပဒဋ္ဌကထာဂဏ္ဌိပဒတ္ထဒီပနီ။ ယင်း-ကျမ်း။ နှာ-၁။

ဓမ္မပဒဋ္ဌာနဘူမိ (ထီ) [ဓမ္မ + ပဒဋ္ဌာန + ဘူမိ] ဓမ္မ(နှင့်)ပဒဋ္ဌာန်ဘုံ။ (ဝိဘတ္တိဟာရ၌ ဝေဘန်ခြင်းသည် ဓမ္မဝိဘတ္တိ, ပဒဋ္ဌာနဝိဘတ္တိ, ဘူမိ-ဝိဘတ္တိ-အားဖြင့် ၃-ပါးပြား၏။) ယေသု သုတ္တေသု ဝုတ္တာ ဓမ္မပဒဋ္ဌာနဘူမိယော ဘူမိ-နှာ. ဝိဘတ္တိဟာရေန ဝိဘတ္တာ။ နေတ္တိ၊ ဝိ။၁၆၇။

ဓမ္မပဒတ္ထ (ပု) [ဓမ္မပဒ+အတ္ထ] ဓမ္မ-ဟူသောပုဒ်၏ အနက်။ ဓမ္မပဒ (၇)-ကြည့်။

ဓမ္မပဒနိဒါန (တီ) [ဓမ္မပဒ+နိဒါန။ (=နိ+ဒံသ+ယု)] ဓမ္မပဒနိဒါန်း၊ ဓမ္မပဒပါဠိတော်လာ အကြောင်း–ဝတ္ထု–အဋ္ဌုပ္ပတ်–တို့ကိုဖွင့်ပြရာ ဓမ္မပဒအဋ္ဌကထာ။(ညွှန်းဆိုသည့် ပဋ္ဌမဟာဝိ-လောကန-သည်ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၃-၌ လာရှိသည်။) ဓမ္မပဒနိဒါနေ ဝုတ္တနယေန ဒေဝတာဟိ အာ-ယာစိတော ပဋ္ဌမဟာဝိလောကနာနိ ဝိ-လောကေတ္မာ .... အဂ္ဂဟေသိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၉၆။

ဓမ္မပဒပါဋ္ဌ (ပု) [ဓမ္မပဒ+ပါဋ္ဌ] ဓမ္မပဒပါဠိတော်၌ လာသောပါဋ်၊ ဓမ္မပဒပါဠိတော်လာ ဂါထာ ပါဋ်။ "ဥတ္တိဋ္ဌေ"တိ ဓမ္မပဒပါဋ္ဌော။ ဝဇိရ။ ၄၂၆။

ဓမ္မပဒပါဠိ (ထီ) [ဓမ္မပဒ + ပါဠိ] ဓမ္မပဒပါဠိတော်။ ဓမ္မပဒဋ္ဌကထာ-ကြည့်။

ဓမ္မပဒဗျဉ္ဇန (နှ) [ဓမ္မ + ပဒ + ဗျဉ္ဇန] ပါဠိ၏ အနက်ကို ထင်စွာပြတတ်သောအကျဉ်။(ပါဠိ-တော်၏ ပုဒ်ဗျည်း။ မ၊၁။သျ။) ဓမ္မပဒဗျဉ္ဇန-(မ၊၁။၁၁၇)နှင့် ပါဠိယာ ပဒဗျဉ္ဇနံ၊ တဿ တဿ အတ္ထဿ ဗျဉ္ဇနကံ အကျဉ်။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၅၈။ (–အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၂။ မ၊ဋီ၊၂။၃၉။ အံ၊ ဋီ၊၂။၃၆၀။)

ဓမ္မပဒဘာဏက (တီ) [ဓမ္မပဒ+ဘာဏက] ဓမ္မ-ပဒကို–ရွတ်ဆို–ဆောင်–သော၊သူ။ ဓမ္မပဒ-ဘာဏကာ ပန....ဝဒန္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈။ (–သာရတ္ထ၊၁။၆၆။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၈၆။)

ဓမ္မပဒဘာဏကမဟာတိဿတ္ထေရ (ပု) [ဓမ္မပဒ-ဘာဏက+မဟာတိဿတ္ထေရ] ဓမ္မပဒကို – ရွတ်ဆို–ဆောင်–သော မဟာတိဿထေရ်။ ဓမ္မပဒဘာဏကမဟာတိဿတ္ထေရေန သဒ္ဓိ ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၅။

ဓမ္မပဒမဟာဋီကာ (ထီ) [ဓမ္မပဒ+မဟာဋီကာ] ဓမ္မပဒမဟာဋီကာပါဋ်၊ ယင်းကို သက္ကရာဇ် ၁၁၇၅-၁၂၃၉ ရေစက်ကိုဆရာတော် အရှင်ဝရ-သမ္ဘောဓိ ပြုစီရင်ခဲ့သည်၊ ဓမ္မပဒအဋ္ဌကထာ၏ ရှုပ်ကျဉ်း ကွယ်ဝှက်သောအနက်ကို ဖွင့်သဖြင့်

ဓမ္မပဒအင္ဌကထာလိုနတ္ထပကာသိနီ-ဟု အမည် ပေးထား၏၊ ဆရာဒတ် အရှင်ဝရသမ္ဘောဓိ သည် ပရိသန္ဓိဝိနိစ္ဆယ-စသော အခြားကျမ်း ပေါင်း ၂၀-ကျော်ကိုလည်း ပြုစီရင်ခဲ့သည်၊ အကျယ် မဟာထေရဝုတ္တန္တပဒီပိကာ-ကြည့်။) ဥပသမ္ပဒါနုသာသနံ၊ ဓမ္မပဒမဟာဌိကံ။ ယင်း ဌိ၊နိဂုံး။၃၁၆။

ဓမ္မပဒသုတ္တ (နာ) [ဓမ္မပဒ+သုတ္တ] ဓမ္မပဒသုတ်။ (အနဘိဇ္ဈာ,အဗျာပါဒ,သမ္မာဒိဋ္ဌိ,သမ္မာသမာ ဓိ ဤတရား ၄-ပါးကို အမြတ်ဟူ၍ဎင်း, ကြာ မြင့်စွာသော ကာလ၌ ဖြစ်၏ဟူ၍ဎင်း, ဘုရား ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ သာဝကတို့၏အနုယ်၌ ဖြစ်၏ဟူ ၍ဎင်း သိအပ်၍ ရှေး၌ဖြစ်ပြီး အတိတ်,အနာ ဂတ်,ပစ္စုပ္ပန် ဘုရားရှင်တို့ ပယ်ဘူး, ပယ်ဆဲ, ပယ် လတ္တံ့ မဟုတ်ကြောင်း, ပညာရှိ ရဟန်း ပုဏ္ဏားတို့ မကဲ့ရဲ့အပ်ကြောင်း ဟောပြရာ သုတ်။) အဂုတ္တရနိကာယ၊ စတုက္ကနိပါတ ပါဠိ၊ ၁-ပဏ္ဏာသက၊ ၃-ဝဂ်၊ ၉-သုတ်။ အံ၊၁။ ၃၃၇-ဂ။

ဓမ္မပဒေသ (ပု) [ဓမ္မ+ပဒေသ။(ဓမ္မပသေ-ပြာ)] တရားအစိတ်၊ တရားတစိတ်။ တတ္ထ ပဒေ-သော နာမ ခန္ဓပဒေသော....ဓမ္မပဒေသော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၅။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁။)

ဓမ္မပ(ပ္ပ)ဗန္ဓ (ပု) [ဓမ္မ + ပဗန္ဓ] တရားအစဉ်။ အနုပဝေရိတဘောဒသမုဿယော ဓမ္မပဗန္ဓေ ....အဘိနိဝိသနံ ဇနေသိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၄။ နစ (ဟိ) ပုဂ္ဂလဝေါဟာရရဟိတော ဓမ္မပ္ပဗန္ဓေ သဝနကိရိယာ လဗ္ဘတိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၃။ ဣတိ-ဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅။ အံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၈။ ကလလာဒိအဝတ္ထော ဓမ္မပ္ပဗန္ဓော။ သာရတ္ထ၊၂။၁၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၇။ (–ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။၁၃၁။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၂၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၁။)

ဓမ္မပဒတ (ပု) [ဓမ္မ + ပဒတ။ (ဓမ်ိပဝတ-သံ)] တရားဟူသော တောင်၊ တောင်နှင့်တူသော တရား။ အနုမာနေန ဉာတမ္ပိ၊ ဒီသ္မာန ဓမ္ပ-ပဒတံ။ မိလိန္ဒ။၃၂၄။

ဓမ္ပ(ပ္ပ)ဘေဒ (ပု) [ဓမ္မ+ပဘေဒ။ (ဓမ်ိပြဘော-ဒ-သံ)] (၁) အကြောင်း – ပါဠိ – အထူး အပြား။ (၂) ခန္ဓာ, အာယတန, ဓာတ်, ဣန္ဒြေ-အားဖြင့် ၅၂-ပါးအပြားရှိသော တရား အထူးအပြား။ (၁) ဓမ္မပရိသမ္ဘိဒါ ကြည့်။ (၂) ခန္ဓာယတနဓာတုဣန္ဒြိယဝသေန သတ္တ-ပညာသဝိဓော ဓမ္မပ္ပဘေဒေါ ဒဿိတော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၂။

ဓမ္မပရ (တိ) [ဓမ္မ+ ပရ] ဓမ္မ-သဒ္ဓါနောက်၌ ရှိ သော။ ဓမ္မာဘိလာပေါ ဓမ္မပရော စ ကုသ-လာဘိလာပေါ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၂။

ဓမ္မပရာယဏ (တိ) [ဓမ္မ + ပရာယဏ] တရားဟူ သော–လည်းလျောင်း–မှီခို– ကိုးကွယ် – ရာ ရှိသော၊သူ။ အဇ္ဈ အာဒီ ကတ္တာ အဟံ ဗုဒ္ဓပရာယဏော ဓမ္မပရာယဏော.... တပ္ပရာ-ယဏဘာဝေါ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ ၂၁၄။

ဓမ္မပရိဂ္ဂါဟက (တိ) [ဓမ္မ+ပရိဂ္ဂါဟက။ ထီ-ဌ– ပရိဂ္ဂါဟိကာ] တရားတို့ကို–ပိုင်းခြားရှုယူ– သိမ်းဆည်း–တတ်သော။ ဓမ္မပရိဂ္ဂါဟိကာယ အနုပဿနာယ တေ ဓမ္မေ အနုပဿန္တော တိ အတ္ထော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၃။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၇၃။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၄၃။)

ဓမ္မပရိစ္ဆာဂ (ပု) [ဓမ္မ+ပရိစ္ဆာဂ] တရားကို–စွန့် လှူ–ဟောပြ–ခြင်း–ကြောင်း'စေတနာ'။ တေဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ ဣမေသံ ဒ္ဝိန္နံ ပရိစ္ဆာဂါနံ၊ ယဒိဒံ ဓမ္မပရိစ္ဆာဂေါ။ အံ၊၁။၉၀။

ဓမ္မပရိစ္ဆေဒ (ပု) [ဓမ္မ+ပရိစ္ဆေဒ] တရားအပိုင်း အခြား။ ဓမ္မပရိစ္ဆေဒေါ ပနေတ္ထ ပဒသော-ဓမ္မေ ဝုတ္ထနယေနေဝ ဝေဒိတမ္ဗော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၆၈။ ကခ်ိ။၂၇၅။ ဝဇိရ။၂၉၁။ (–သံ၊ဋ္ဌ၊

၂။၆၆။ သံ၊ဌ၊၃။၁၈၆၊ ၂၆၆။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၃။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၈၂၊၈၃၊၁၂၉၊၄၂၅။)

ဓမ္မပရိပုစ္ဆာ (ထီ) [ဓမ္မ+ပရိပုစ္ဆာ] ပါဠိကို အဖန်ဖန် မေးမြန်းခြင်း။ တတ္ထ တတ္ထ ဓမ္ম-ပရိပုစ္ဆာယ ပရိပုစ္ဆတိ။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၁၆၊၃ဝ၆။

ဓမ္မပရိဗန္ဓပရိဟရဏ (နာ) [ဓမ္မပရိဗန္ဓ+ပရိဟရဏ] ပရိယတ်တရားကို ထက်ဝန်းကျင် – နှောင့်ယှက်–ဖျက်ဆီး – ကန့်ကွက် – တတ်သော အန္တရာယ်ကို ရှောင်ခြင်း။ ဓမ္မပရိဗန္ဓပရိဟရ-ဏမုခေန ဓမ္မမစ္ဆရိယံ ဝဇ္ဇေတိတိ ယုဇ္ဇတိ။ နေတ္တိ၊ဌ။၉၀။

ဓမ္မပရိဘောဂ (ပု) [ဓမ္မ+ပရိဘောဂ] (ပါဠိဓမ္မကို သင်ယူခြင်း စသည်ဖြင့်) တရားကို သုံးဆောင်ခြင်း။ တတ္ထ ဓမ္မပရိဘောဂေါပိ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၇၄။ ဝိ၊သင်္ခ။၆၉။ ဥဒ္ဒေသဂ္ဂယ-ဏာဒိနာ ဓမ္မဿ ပရိဘောဂေါ ဓမ္မပရိဘော-ဂေါ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၄၂၁။ (–ဝိ၊ဌ၊၄။၁၅၈။ သံ၊ဌ၊၃။ ၂၅၆။ ဝိမတိ၊ဋ။၁ဝ၅၊၁၄ဝ၊၃ဝ၃။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၄၇၉။)

ဓမ္မပရိယတ္တိ (ထီ) [ဓမ္မ + ပရိယတ္တိ] ပါဠိဓမ္မ – တရား–ကို သင်ယူခြင်း။ သော တာယ ဓမ္ম-ပရိယတ္တိယာ ဒိဝသံ အတိနာမေတိ။ အံ၊ ၂။ ၇၆။

ဓမ္မပရိယာယ (ပု) [ဓမ္မ + ပရိယာယ] (က) တရားဒေသနာ။ (ခ) တရားဒေသနာဟု ဆိုအပ်သော ပါဠိ။ (ဂ) မဂ်,ဖိုလ်တရားထူးကို ရခြင်း၏အကြောင်း(ပရိယတ်တရား)။ (ဃ) ဓမ္မသဒ္ဒါ၏– ပရိယာယ် – စကားအပြောင်းအလဲ။ (က) ဓမ္မပရိယာယေနာ (မ၊ဋ။၃ဂ)-တိ ဓမ္မဒေသနာယ။ မ၊ဋ္ဌ၊ဋ။၁၅၇။ ယေ ဣမံ ဓမ္မပရိယာယံ နာ်ဿောသု(အံ၊ဋ။၆၆)ဣတိ.... ဝေဠုပံ ဓမ္မဒေသနံ သောတုံ နု လဘိ သု။ အံ၊ဋ၊ ၂။ ၄၂။

ဓမ္မပရိယာယော(ပ၊ဧ)—မ၊ဋ။၁၁၇။ အံ၊ ၂။ ၄၄၄။ အံ၊ဌ။ ၁ဂ၇။ ဓမ္မပရိယာယံ(ဒု၊ဧ)— ဝိ၊ဌ။ ၅၁။ ဒီ၊ဋ။ ၄ဌ။ ဒီ၊ဌ။ ၉၆။ မ၊ ၂။ ၁ဝ၉။ မ၊ဌ။ ၉ဌ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ဂဂ။ ဓမ္ম-ပရိယာယေန(တ၊ ဧ)— မ၊ဋ။ ၃ဂ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၅၇။ ဓမ္ম-ပရိယာ-ယဿ(ဆ၊ဧ)—သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃ဝ၉။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၅ဝ၁။ ဓမ္ম-ပရိယာယေ (သ၊ဧ) — မ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ဂဂ။

(ခ) ဓမ္ম-ပရိယာယေ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁ဂ)တိ ဓမ္ম-ဒေသနာသခ်ါတာယ ပါဠိယာ။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၄ ၇ ၁။ (ဂ) ဓမ္ম-ပရိယာယ (သံ၊ ၁။ ၃ ဝ ၂။ သံ၊ ၂။ ၃ ဝ ၅ ၊ ၄ ၂ ၉။ အံ၊ ၂။ ၄ ၄ ဝ)ဣတိ ဓမ္ম-ကာရဏံ။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၆ ၉။ သံ၊ဌ၊ ၃။ ၃ ၂ ၊ ၁ ၂ ၂။ အံ၊ဌ၊ ၃။ ၁ ၆ ဂ။ ပရိယာယတိ အတ္ထ-နော ဖလံ ပရိဂ္ဂဟေတ္မာ ဝတ္တတိတိ ပရိယာ-ယော၊ ကာရဏဣတိ အာယ "ဓမ္ম-ပရိယာယဣတိ ဓမ္ম-ကာရဏ"ဣတိ၊ ပရိယတ္တိဓမ္ম-ဘူတံ ဝိသေသာ-ဓိဂမဿ ဟေတုဣတိ အတ္ထော။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ဂဂ။ ဓမ္ম-ာ စ သော ပရိယတ္တိဓမ္ম-တ္တာ ပရိယာ-ယော စာတိ ဓမ္ম-ပရိယာယော၊....ယသ္မာ ပန သော တဿာဓိဂမဿ ကာရဏံ ဟောတိ၊ တသ္မာ ဝုတ္တံ "ဓမ္ম-ကာရဏ"ဣတိ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၃ ဝ ၅။ (ဃ) (ဂ) ဓမ္ম-ပရိယာယ(စရိယာ။ ၄ ၂ ဝ)ဣတိ ဓမ္ম-ဒေသနံ ဓမ္ম-ဘူတံ ဝါ ကာရဏံ။ စရိယာ၊ ဌ။ ၃ ၂ ၂။ (ဃ) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ဓမ္ম-ပရိယာယ-ဝစန (နာ) [ဓမ္ম+ပရိယာယ+ဝစန] ဓမ္ম-သဒ္ဒါ၏– ပရိယာယ်– စကားအပြောင်း အလဲ–ဖြစ်သော သဒ္ဒါ။ ဘာဝေါတိ စ ဓမ္ম-ပရိယာယ-ဝစနမေတံ။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၄ ၁။

ဓမ္ম-ပရိယာယာပေက္ခာ (ထီ) [ဓမ္ম-ပရိယာယ + အပေက္ခာ] ဓမ္ম-သဒ္ဒါ၏– ပရိယာယ်–စကား အပြောင်းအလဲ–သဒ္ဒါကို ရှင်ခြင်း။ ဓမ္ম-ပရိ-ယာယာပေက္ခာယ ပုလ္လိင်နိဒ္ဒေသော။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ဂဂ။

ဓမ္မပရိယေဋ္ဌိ (ထီ) [ဓမ္မ + ပရိယေဋ္ဌိ] တရားကို ရှာမှီးခြင်း။ မတ္တကပ္ပတ္တာဝ ဓမ္မပရိယေသနာ ဓမ္မပရိယေဋ္ဌိတိ ဝုတ္တာ။ အံ၊ဌ၊၂။ဖ၁။ (–အံ၊ ၁။၉၂။)

ဓမ္မပရိယေသနာ (ထီ) [ဓမ္မ + ပရိယေသနာ] (၁) ဓမ္မာရုံကို ရှာမှီးခြင်း။(၂)တရားကို ရှာမှီးခြင်း။ (၁) ဓမ္မပရိဋ္ဌာဟံ ပဋ္ဌိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဓမ္မ-ပရိယေသနာ။ သံ၊၁။၃ဖ၀၊၃ဖ၃။ (၂) အာမိ-သပရိယေသနာ စ ဓမ္မပရိယေသနာ စ။ အံ၊ ၁။၉၂။ (–အံ၊ဌ၊၂။ဖ၁။ မ၊ဌ၊၂။၁၂ဖ။)

ဓမ္မပရိဋ္ဌာဟ (ပု) [ဓမ္မ + ပရိဋ္ဌာဟ] ဓမ္မာရုံ၌ (ဖြစ်သော) – ပူပန် – ပူလောင် – ခြင်း။ (တရားကို လိုချင်ခြင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်သော ပူလောင်ခြင်းသည် ဓမ္မပရိဋ္ဌာဟ မည်၏။) ဓမ္မစ္ဆန္ဒံ ပဋ္ဌိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဓမ္မပရိဋ္ဌာဟော။ သံ၊ ၁။၃ဖ၀၊၃ဖ၃။

ဓမ္မပလ္လင် (ပု) [ဓမ္မ+ပလ္လင်] တရားဟူသော ပလ္လင်၊ တရားပလ္လင် (ပလ္လင်အလား လော-ကုတ္တရာ ၉-ပါး တရား)။ ဓမ္မပလ္လင်မာဒါယ (ဓမ္မပလ္လင်မည်သယ၊ သီ၊သျှ၊က)၊ ဝိဟာရုမိ အနာသဝေါ။ အပ၊ ၂။ဖ။

ဓမ္မပဝတ္တ (နာ) [ဓမ္မ+ပဝတ္တ] တရား၏ဖြစ်ခြင်း။ ကတမဿ ဓမ္မဿ ပစ္စယောတိ ဧဝံ ဓမ္မပ-ဝတ္တဝသေနေဝ ပဋ္ဌေ ပုစ္ဆိတေ။ သံ၊ဌီ၊ ၂။ ၃၃။

ဓမ္မပဝတ္တိ (ထီ) [ဓမ္မ+ပဝတ္တိ။ (ဓမ်ိပြဋ္ဌတ္တိ-သံ)] တရား၏ဖြစ်ခြင်း။ သညာဝိပ္ပယုတ္တာ ဟိ ဓမ္ম-ပဝတ္တိ ဣဓာဓိပ္ပေတာ။ နေတ္တိ၊ဌီ။၄၀။ (– ဥဒါန်း၊ဌ။၁၉။)

ဓမ္မပါဘတ (နာ) [ဓမ္မ+ပါဘတ] (က) အစဉ် အလာ(ပို့မြဲ)လက်ဆောင်။ (ခ) တရားလက် ဆောင်။ ဂန္ဓစန္ဒနပက်ဘဒိ၊ ဓမ္မပါဘတကံ တထာ။ မဟာဝံသ၊ဂ၂။၁၄။

ဓမ္မပါမောဇ္ဇ (နာ) [ဓမ္မ+ပါမောဇ္ဇ] တရား၌ ဖြစ်သော–ဝမ်းမြောက်သောသူ – ဝမ်းမြောက်ခြင်းရှိသူ–၏ အဖြစ်၊ တရားတော်၌ တက်ကြွ ဝမ်းမြောက်–ခြင်း–မှု။ ဥဒယဗ္ဗယံ သမ္ম-သန္တော ဓမ္ဓပီတိ ဓမ္ဓပါမောဇ္ဇဿ လဘတိ။ ဓမ္ম၊ဌ၊ ၂။၃၇ဖ။ (–အံ၊၃။၃၃၉။)

ဓမ္မပါယက (တိ) [ဓမ္ম+ပါ+ဏ္ဍ] တရား(ရေ) ကို သောက်တတ်သော (သစ္စာ ၄-ပါး တရားကို သိသော၊သူ)။ ဓမ္ဓပီတိတိ ဓမ္ম-ပါ-ယကော။ ဓမ္ဓံ ပိဝန္တော်တိ အတ္ထော။ ဓမ္ম၊ ဌ၊၁။၃၅၉။ အံ၊ဌီ၊၁။၁၈၈။

ဓမ္မပါလ (တိ) [ဓမ္ম + ပါလ။ ထီ-ဌ ဓမ္ম-ပါလီ] (၁) တရားကို–စောင့်ရှောက်–လုံ့ခြုံစေ–တတ်သော၊သူ၊ (က) အလောင်းတော် ဝိဓုရ အမတ်။ (ခ) ဓမ္ম-ပါလပုဏ္ဏား။ (၂) ဓမ္ম-ပါလ အမည်ရှိသော၊သူ၊ (က) အဘိညာဉ် ၆-ပါး ပိုင်ရှင် ရဟန္တာ အရှင်ဓမ္ম-ပါလထေရ်။ (ခ) ဗဒရတိတ္ထကျောင်းနေ အဌကထာ, ဋီကာ ကျမ်းပြု အရှင်ဓမ္ম-ပါလထေရ်။ (ဂ) ဓမ္ম-ပါလီ ထေရီမ။ (ဃ) ဓမ္ম-ပါလမင်းသား။ (င) (မဟာဓမ္ম-ပါလပုဏ္ဏား၏သား)ဓမ္ম-ပါလသတိုး သား။ (စ) (ဝိဓုရပညာရှိအမတ်၏သား)ဓမ္ম-ပါလသတိုးသား။ (နာ) (၃) (က) ဓမ္ম-ပါလ အမျိုး။ (ခ) ဓမ္ম-ပါလဇာတ်။

(၁) တရားကို–စောင့်ရှောက်–လုံ့ခြုံစေ–တတ်သော၊သူ၊ (က) အလောင်းတော် ဝိဓုရအမတ်။ ဓမ္ম-ပါလော (ဇာ၊ ၂။ ၂၇၉)တိ ဓမ္ম-ပါလကော ဂေါပကော။ ဇာ၊ဌ၊ ၇။ ၁၉၂။ ဓမ္ম-ပါလော (ဇာ၊ ၂။ ၂၇၉)တိ မဟာ-သတ္တော။ ဇာ၊ဌ၊ ၇။ ၁၉၄။ (ခ) ဓမ္ম-ပါလ-ပုဏ္ဏား။ ဒသန္နံ ကုသလကမ္ম-ပထာနံ ပါလ-နတော ဓမ္ম-ပါလော-တေ၀ ပညာတော ပြာဟ္မဏော ပဋ္ဌိ၀သတိ။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။ ၅၀။

(၂) ဓမ္ম-ပါလအမည်ရှိသော၊သူ၊ (က) အဘိညာဉ် ၆-ပါးပိုင်ရှင် ရဟန္တာ အရှင် ဓမ္ম

ပါလထေရ်။ ဓမ္မပါလတ္ထေရ (၁)-ကြည့်။ (ခ) ဗဒရတိတ္ထကျောင်းနေ အဋ္ဌကထာ, ဋီကာ ကျမ်းပြု အရှင်ဓမ္မပါလထေရ်။ ဓမ္မပါလတ္ထေ-ရ (၂)-ကြည့်။ (ဂ) ဓမ္မပါလထေရိမ။ ဓမ္ম-ပါလိတ္ထေရီ-ကြည့်။ (ဃ) ဓမ္မပါလမင်းသား။ ဓမ္မပါလကုမာရ (၁)-ကြည့်။ (င) (မဟာဓမ္ম-ပါလ ပုဏ္ဏား၏သား) ဓမ္မပါလသတိုးသား။ ဓမ္မပါလကုမာရ (၂) (က) ကြည့်။ (စ) (ဝိ-ဓုရပညာရှိအမတ်၏ သား) ဓမ္မပါလသတိုး သား။ ဓမ္မပါလကုမာရ (၂) (ခ)-ကြည့်။

(နှ) (၃) (က) ဓမ္မပါလအမျိုး။ ဗာရာ-ဏသီယံ ဓမ္မပါလံ နာမ ဗြာဟ္မဏကုလံ အဟောသိ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၅၇။ (ခ) ဓမ္မပါလ ဇာတ်။ ဓမ္မပါလဇာတက-ကြည့်။

ဓမ္မပါလကုမာရ(ပု) [ဓမ္မပါလ+ကုမာရ] (၁)ဓမ္ম-ပါလမင်းသား။ (၂) (က) (မဟာ ဓမ္မပါလ-ပုဏ္ဏား၏ သား) ဓမ္မပါလ သတိုးသား။ (ခ) (ဝိဓုရပညာရှိအမတ်၏သား) ဓမ္မပါလသတိုး သား။ (၁) ဓမ္မပါလကုမာရော ပန အဟာမေဝ အဟောသိ ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၈။ (၂) (က) "ဓမ္ম-ပါလကုမာရော"တ္တေဝဿ နာမံ ကရိ-သု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၀။ (ခ) ဓမ္မပါလကုမာရော ပန တံ ဝစနံ သုတ္တာဝ ရောဒန္တော ကနိဋ္ဌ-ဘာတိကဂဏပရိဝုတော ပိတု သန္တိကံ အဂ-မာသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၉၃။

ဓမ္မပါလကုမာရကာလ (ပု) [ဓမ္မပါလကုမာရ + ကာလ] ဓမ္မပါလမင်းသားဖြစ်ရာ–အချိန် – အခါ – ကာလ။ ဓမ္မပါလကုမာရကာလေ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၀။

ဓမ္မပါလဂါမ (ပု) [ဓမ္မပါလ+ဂါမ] တရားစောင့်သော အမျိုး (တရားစောင့်သော အမျိုး သား အမျိုးသမီး)တို့၏ နေရာဖြစ်သော ရွာ၊ ဓမ္မပါလရွာ။ ကာသိရဋ္ဌေ ဓမ္မပါလဂါ-မော နာမ အဟောသိ။ သော ဓမ္မပါလကု-လဿ ဝသနတာယ တေ နာမံ လဘိ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၄။၅၀။

ဓမ္မပါလဇာတက (နှ) [ဓမ္မပါလ + ဇာတက] မဟာဓမ္မပါလဇာတ်။ (ဗာရာဏသီပြည် ဗြဟ္မ-ဒတ်မင်းလက်ထက် ကာသီတိုင်း ဓမ္မပါလရွာ ဓမ္မပါလအမျိုးတို့၏ ကုသိုလ်ကမ္မပထတရားကို အမြဲ ထာဝရ စောင့်ရှောက်ခြင်းကြောင့် အ-သက်အရွယ် နှုန်ယင်ယပ္ပါစဉ် မသေကြပဲ အသက်ကြီးရင့်မှ သေကြကြောင်းကို ဖခင် သုဒ္ဓေါဒန မင်းကြီးအား ကပိလဝတ်ပြည် နိဂြောဓာရုံကျောင်းတိုက်၌ သီတင်းသုံးတော်-မူစဉ် ဘုရားရှင် ဟောတော်မူရာ ဇာတ်။ ယင်း ဇာတ်အဆုံး၌ သစ္စာ ၄-ပါးတရား ဆက်-လက် ဟောတော်မူသည်၊ သစ္စာဒေသနာ အဆုံး၌ သုဒ္ဓေါဒနမင်းကြီး အနာဂါမ်တည်-သည်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဒသကနိပါတ၊ ဇာတကပါဠိ၊ မဟာဓမ္မပါလဇာတက။ ဇာ၊ ၁။ ၂၁၄-၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၄၉-၅၅ ကြည့်။) ဓမ္ম-ပါလဇာတကံ သုတ္တာ အနာဂါမိဖလေ ပတိ-ဋ္ဌာသိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၇၉။ သာရတ္ထ၊၃။ ၂၄၈။

ဓမ္မပါလတ္ထေရ (ပု) [ဓမ္မပါလ+ထေရ] ဓမ္မပါလ ထေရ်၊ (၁) အဘိညာဉ် ၆-ပါးပိုင်ရှင် အရှင် ဓမ္မပါလထေရ်။ (ယင်း-သည် ဘဝထိုထို၌ ကုသိုလ်ကောင်းမှုကို ဆည်းပူးခဲ့သူပေတည်း၊ အတ္ထဒဿီ ဘုရားရှင် လက်ထက် အတ္ထဒဿီ ဘုရားရှင်အားညောင်ကြပ်သီးလှူခဲ့ဘူးသော ကောင်းမှုကြောင့် ဤ ဘုရားရှင်လက်ထက်-တွင် အရှင်ဓမ္မပါလထေရ်အမည်ဖြင့် အဘိ-ညာဉ် ၆-ပါး ပိုင်ရှင် ရဟန္တာ ဖြစ်လာ-သည်။) ယော ဟဝေ ဒဟရော ဘိက္ခု၊တိ အာယသ္မတော ဓမ္မပါလတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁၆။ (၂) ဗဒရတိတ္ထကျောင်း-နေ အဋ္ဌကထာ, ဋီကာကျမ်းပြု အရှင်ဓမ္မပါလ ထေရ်။ (ယင်းသည် A.D. ၅-ရာစု ကုန်ခါနီး, ၆-ရာစု သို့မဟုတ် A.D. ၁၀-ရာစုတွင် ပေါ်-ထွန်းခဲ့သည်၊ အိန္ဒိယတောင်ပိုင်း ကဉ္စိပုရ

မြို့ ဇာတိ ဖြစ်သည်၊ သီဟိုဠ်ကျွန်း အနုရာဓမြို့ မဟာဝိဟာရ ကျောင်းတိုက်၌ ပညာသင်ကြားပြီး အိန္ဒိယ တောင်ပိုင်း တန်ဂျိုမြို့ အရှေ့ဖက် ၃၅-မိုင်ကွာ နာဂပဋ္ဋမြို့ ဓမ္မာသောကမင်းကြီး၏ ကောင်းမှုတော် ရှေးဟောင်းကျောင်းတိုက်ဖြစ်သည့် ဗဒရတိတ္ထ ကျောင်းတိုက် (ဆီးပင်ဆိုပ်ကျောင်းတိုက်)၌ ကြာမြင့်စွာ သီတင်း သုံးတော် မူခဲ့သည်။ ဥဒါနဋ္ဌကထာ, ဣတိဝုတ္တကဋ္ဌကထာ, ဝိမာနဝတ္ထုအဋ္ဌကထာ, ပေတဝတ္ထုအဋ္ဌကထာ, ထေရဂါထာအဋ္ဌကထာ, ထေရီဂါထာအဋ္ဌကထာ, စရိယာပိဋကအဋ္ဌကထာ, နေတ္တိအဋ္ဌကထာ, ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂမဟာဋီကာ, ဒီဃနိကာယဋီကာ, မဇ္ဈိမနိကာယဋီကာ, သံယုတ္တနိကာယဋီကာ, အင်္ဂုတ္တရနိကာယဋီကာ (မပြီးဆုံး), နေတ္တိဋီကာ, အဘိဓမ္မာ အနုဋီကာတို့ကိုလည်း ပြုစုတော်မူခဲ့သည်။ အကျယ် ဝိသုတာ။၄၂-၅၀။ D.P.P.L.C., သီဟိုဠ် ပါဠိသာဟိတျ- တို့ ကြည့်။) "ကောသေယျကဋ္ဌသမယန္တိ ကောသေယျကသဋ္ဌမယ"န္တိ အာစရိယဓမ္မပါလတ္ထေရေန ဝုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊၃။၂၉၅။ (–သီ၊ ဋီ၊သစ်၊ ၂။၃၃။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၉၈။)

ဓမ္မပါလိတ (ပု) [ဓမ္မ+ပါလိတ] အရှင်ဓမ္မပါလိတထေရ်။ (ယင်းသည် B.E. ၃၀၀-မှ ၄၀၀-အတွင်း လောက်က သီဟိုဠ်သာသနာဆက်တွင် ထင်ရှားသည့် မထေရ်မြတ် ဖြစ်သည်၊ အရှင်စူဠနာဂထေရ်၏ တပည့် ဖြစ်သည်၊ သီဟိုဠ်ကျွန်း တောင်ပိုင်း ရောဟဏဇနပုဒ်၌ အမြဲသီတင်းသုံးတော် မူခဲ့သည်။) ဓမ္မပါလိတနာမော စ၊ ရောဟဏော သာဓုပူဇိတော။ ဝိ၊၅။၃၊၇၊၁၃။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၇။

ဓမ္မပါလိတ္ထေရီ (ထီ) [ဓမ္မပါလိ+ထေရီ] ဓမ္မပါလိထေရီမ။ (ယင်း-သည် သီဟိုဠ်သာသနာပြု အရှင်မဟာမဟိန္ဒ၏နှစ်မ ရဟန္တာ သံဃမိတ္တာထေရီမ၏ ဥပဇ္ဈာယ် ဖြစ်သည်။) ဥပဇ္ဈာယာ ပန ဓမ္မပါလိတ္ထေရီ နာမ အဟောသိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉။

ဓမ္မပါသာဒ (ပု) [ဓမ္မ+ပါသာဒ။ ဓမ်ိပြာဂါဒ-သံ)] (၁) ဓမ္မအမည်ရှိသော ပြာသာဒ်၊ ဓမ္မပြာသာဒ်။ (၂) လောကုတ္တရာ တရားဟူသော ပြာသာဒ်။ (၃) ပညာဟူသော ပြာသာဒ်။ (၄) ပရိယတ်တရားဖြင့် ပြီးသော ပြာသာဒ်။ (၁) ဓမ္မပါသာဒေါ ဓမ္မပေါက္ခရဏီ စက္ကရတနန္တိ သဗ္ဗမေတံ အန္တရဓာယိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၀။ ဓမ္မပါသာဒံ အဘိရုယှ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၄၅။ (၂) (၃) ဓမ္မပါသာဒမာရုယှ။ အပ၊ ၂။၀၂။ ထေရာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၄။ ဧဝံ ဓမ္မပါသာဒမာရုယှ သတ္ထုနိကာယံ ဩလောကယတော.... အာပါထံ နာဂစ္ဆန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၆၁။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၀၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၃။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၃၃၉။ သာရတ္ထ၊၃။၁၅၂။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။၆၅။ သံ၊ဋီ၊၁။ ၂၃၄။ (–သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၇၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၅၅။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၉၆။) ဓမ္မမယ(ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၆၁။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၀၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၃)နှင့် ယှဉ်ကြည့်။ (၄) ဓမ္မပါသာဒလက််တ-ကြည့်။

ဓမ္မပါသာဒပွမုခ (တိ) [ဓမ္မပါသာဒ+ပမုခ] ဓမ္မပြာသာဒ်–လျှင်–ဟူသော– အကြီးအမှူးရှိသော၊ ပြာသာဒ်။ (၀-သောင်း ၄-ထောင်သော ပြာသာဒ်တို့တွင် ဓမ္မပြာသာဒ်သည် အကြီးမြတ်ဆုံး ဖြစ်သည်ဟူ၏။) စတုရာသီတိ ပါသာဒသဟဿာနိ (အဟောသုံ) ဓမ္မပါသာဒပွမုခါနိ။ ဒီ၊ ၂။၁၅၁၊၁၅၂၊၁၅၀။ သံ၊ ၂။ ၁၁၀။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၄ ၂။

ဓမ္မပါသာဒလက််တ (တိ) [ဓမ္မပါသာဒ+အလက််တ] ပရိယတ္တိဓမ္မဖြင့် ပြီးသော ပြာသာဒ်ဖြင့် တန်ဆာဆင်အပ်သော၊ ဓမ္မပြာသာဒ်ဖြင့် တန်ဆာဆင်အပ်သော (အသောကာရာမတိုက် ရတနာဘုံကျော် ကျောင်း)။ ရတနာဘူမိ-ကိတ္တိဝုယော၊ ဓမ္မပါသာဒလက််တော။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊ ၂။၄၃၆။

ဓမ္မပီတိ (ထီ) [ဓမ္မ+ပီတိ။ (ဓမ်ိဳပြီတိ-သံ)] (၁) တရားကြောင့်ဖြစ်သော နှစ်သက်ခြင်း'ပီတိ'၊ နာမ်,ရူပ်တရားကို ရှုမှတ်ပွါးမျှားခြင်းကြောင့် ဖြစ်သော နှစ်သက်ခြင်း ပီတိ။ (တိ) (၂) တရား (ရေ) ကို သောက်တတ်သော၊သူ။ (သစ္စာ ၄-ပါး တရားကို သိသော၊သူ။) (၁) ပီတိပါမောဇ္ဇန် ဇော် ခန္ဓာနှ ဥဒယဗ္ဗယ် သမ္မ-သန္ဓော ဓမ္မပီတိ ' ဓမ္မပါမောဇ္ဇ လဘတိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။ခုဂ၆။ (–ဇော၊ဌ၊ခု။၁၀ခု။) (တိ) (၂) ဓမ္မပါယက-ကြည့်။

ဓမ္မပီတိပဋိသံဝေဒနာ (နာ) [ဓမ္မ+ပီတိ+ပဋိသံ-ဝေဒနာ]တရားကြောင့်ဖြစ်သော နှစ်သက်ခြင်း ပီတိကို ခံစားခြင်း၊ နာမ်,ရူပ်တရားကို ရှုမှတ်ပွါးမျှားခြင်းကြောင့်ဖြစ်သော နှစ်သက်ခြင်း ပီတိကို ခံစားခြင်း။ ဇော် မဟာထေရော....ဓမ္မ-ဗဟုမာနေန ဓမ္မပီတိပဋိသံဝေဒနေန ပရိဝိ-တက္ကေသိ။ ဥဒါန၊ဌ။၂၄ဌ။

ဓမ္မပီတိဝိပ္ပါရ (ပု) [ဓမ္မ+ပီတိ+ဝိပ္ပါရ] နာမ်,ရူပ်တရားကို ရှုမှတ်ပွါးမျှားခြင်းကြောင့် ဖြစ်သော နှစ်သက်ခြင်း'ပီတိ'၏ အထူးထူး အပြားပြား ပျံ့နှံ့ခြင်း။ ဓမ္မပီတိဝိပ္ပါရဝသေန ပသာဒဝိကသိတနိစ္စလတာယ နိမ်ဓသရဟိ-တောဟိ။ မ၊ဋီ၊၂။ခုဇ။ (–သာရတ္ထ၊ခု။ခဌ။)

ဓမ္မပီတိသုခ (နာ) [ဓမ္မ+ပီတိသုခ] နာမ်ရူပ်တရား ကို ရှုမှတ်ပွါးမျှားခြင်းကြောင့် ဖြစ်သော ပီတိသုခ။ ဓမ္မပီတိသုခ(သံ၊ဌ၊၁။၇ဇ)နှင့် ဓမ္ম-ပစ္စဝေက္ခဏေန ဥပ္ပန္နပီတိသုခံ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၁ဇ။ (–ဒီ၊ဋီ၊၁။ခုဂ၁။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။ခုဝ၇။ မ၊ဋီ၊ခု။၁၂။ သံ၊ဋီ၊၂။ခုဂ၇။)

ဓမ္မပုဋ္ဌ (ပု) [ဓမ္မ+ပုဋ္ဌ] (က) ပရမတ်သဘော တရားအစု။(ခ) သဘာဝတရားအစု။ ဥပါဒါ-နာ၏ ပစ္စယဘူတာ ဓမ္မပုဋ္ဌာ ဓမ္မရာသယောတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဌ၊၂။ခုဂခု။ မ၊ဌ၊၁။၂ဇ၁။ အံ၊ဋီ၊၁။၂ခုဇ။ (–အဘိ၊ဌ၊၁။၂၂။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။ ၁ခု။ ဥဒါန၊ဌ။၂၁။ ထေရီ၊ဌ။၂ဇ၅။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၄ဇ၊၁၈၀။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁ဂ၁၊ဌ၅ဂ။ မ၊ဋီ၊ ၁။ခုဇ၊၁ဂ၇။ မ၊ဋီ၊ခု။ခုဇဇ။ သံ၊ဋီ၊၁။ခု၂၊ ၁ဇ၀။ အံ၊ဋီ၊၁။ခု၅၊ အနုဋီ၊၂။ဂ၅။)

ဓမ္မပုဗ္ဗဂဋ္ဌ (ပု) [ဓမ္မ+မယ+ပုဗ္ဗဂဋ္ဌ။ အလယ်ပုဒ်-ကျေ။ (ဓမ်ိဳပုမ္ပဂုဋ-သံ။ ဓမ္မပုပ္ပဂုလ-ပြာ)] တရားဖြင့်ပြီးသော ပန်းကုံး၊ တရားပန်းကုံး။ ဓမ္မပုပ္ပဂုဋ္ဌ ကတ္တာ (ဗုဒ္ဓဝံ၊ခု၅)တိ ဓမ္မမယ-ပုပ္ပမာလာဂုဋ္ဌ ကတ္တာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ခုဝဇ။

ဓမ္မပုပ္ပဝိဋ္ဌန္ခ (နာ) [ဓမ္မ+ပုပ္ပ+ဝိဋ္ဌန္ခ] (၉-ပါး သော လောကုတ္တရာ) တရားပန်းပွင့် အဆင်-တန်ဆာ၊ ပန်းပွင့်အဆင်တန်ဆာနှင့်တူသော တရား။ ဓမ္မပုပ္ပဝိဋ္ဌန္ခ (ဗုဒ္ဓဝံ။ခု၇ဇ)နှင့် နဝ-လောကုတ္တရဓမ္မသခါတံ ကုသုမမာလံ ကတ္တာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ခုခဌ။

ဓမ္မပုဗ္ဗင်္ဂမ (တိ) [ဓမ္မ+ပုဗ္ဗင်္ဂမ] ဓမ္မဟူသော – ရှေ့ဆောင်–ရှေ့သွား–ရှိသော၊ ဓမ္မပဓာန-ဖြစ်သော (ဒေသနာ)။ ကသ္မာ ပနေတ္ထ ယထာ ကာမာဝစရကုသလနိဿေသေ ဓမ္ম-ပုဗ္ဗင်္ဂမာ ဒေသနာ ကတာ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၂၀ဂ။

ဓမ္မပုဗ္ဗာပရ (ပု) [ဓမ္မ+ပုဗ္ဗ+အပရ] ရှေ့နောက်-ဖြစ်သောပါဠိ၊ ရှေ့ပါဠိနှင့်နောက်ပါဠိ။ အတ္ထ-ပုဗ္ဗာပရေ ဓမ္မပုဗ္ဗာပရေ.... နာ ကုသလော ဟောတိ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၂၂၁။ (–အံ၊ဌ၊ခု။ဖ၀။)

ဓမ္မပုရ (နာ) [ဓမ္မ+ပုရ] တရားဟူသော ပြည်၊ တရားမြို့တော်။ တထေဝ လောကနာထသ၊ ဒိသ္မာ ဓမ္မပုရံ ဝရံ။ မိလိန္ဒ။ခု၂ဂ။

ဓမ္မပုရေက္ခာရ (တိ) [ဓမ္မ+ပုရေက္ခာရ] (၁) ပါဠိကို ရှေးရှုပြုသော၊ ပါဠိကို–သင်အံ–ပို့ချ–သော၊သူ။ (၂) အကြောင်းကိုရှေးရှု-ပြုသော၊သူ။ (၁) ဓမ္မပုရေက္ခာရဿာ (ဝိ၊ ၁။၁ဇ၀)တိ ပါဠိ ' ဝါစေန္တဿ ဝါ သဇ္ဈာ-ယန္တဿ ဝါ။ ဝိ၊ဌ၊၂။ခုဂ၅။ (–ဝိ၊၂။၁ဇ၊ ခုဖဌ၊ဌ၀ဂ။ ဝိ၊ဌ၊ခု။ဖ၊၂ဝဌ။ မ၊ဌ၊ခု။ဌ၇။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။၂ခ၂၊ခုဌ၇။) (၂) မမ ပုတ္တေန

အတ္ထပုရေက္ခာရတာယ စေဝ ဓမ္မပုရေက္ခာ-
ရတာယ စ ကတံ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၄၁၉။

ဓမ္မပူဇနာ (ထီ) [ဓမ္မ+ပူဇနာ] တရားကို ပူဇော်
ခြင်း။ ဘဂဝတော ဓမ္မပူဇနာ သတ္တသတ္တာ-
ဟပ္ပဋိပတ္တိအာဒီဟိ ဒီပေတမ္ဘာ။ နေတ္တိ၊ဌ။၈။

ဓမ္မပူဇာ (ထီ) [ဓမ္မ+ပူဇာ] (၁) တရားဖြင့် ပူ
ဇော်ခြင်း။ (၂) တရားကို ပူဇော်ခြင်း။
(၁) တေဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ....ယဒိဒံ ဓမ္မပူဇာ။ အံ၊
၁။၉၂။ ဓမ္မေန ပူဇနံ ဓမ္မပူဇာ။ အံ၊ဌ၊၂။၆၁။
(–ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၅၂။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၃၆၃။) (၂)
ဗုဒ္ဓပူဇံ ဝါ ဓမ္မပူဇံ ဝါ သံဃဘတ္တံ ဝါ ကရိ-
ဿာ(မိ)မ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၂၇၁။ သာရတ္ထ၊၂။၁၃၂။
(–အဘိ၊ဌ၊၃။၁၀၉။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၁၄၀။ ဇာ၊
ဌ၊၇။၁၅၈။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၃၄၅။)

ဓမ္မပေမ (နာ) [ဓမ္မ+ ပေမ။ (ဓမ်ပြေမ-သံ)]
(က) လောကုတ္တရာ တရားကို ချစ်မြတ်နိုးခြင်း။
(ခ) (ရူပါဒိ-စသော)တရားကို ချစ်
မြတ်နိုးတတ်သော တဏှာ။ (က) ယော စ
ဓမ္မပေမေန ရောဒတိ။ မိလိန္ဒ။၈၁။ (ခ) ဓမ္ম-
နန္ဒီ ဓမ္မပေမံ ဓမ္မဇ္ဈောသာနန္ဒီ တဏှာယ တေ
ဝေဝစနံ။ နေတ္တိ။၄၆။ တေသံ ဇေ ပိယာယ-
နဒ္ဒေန ဓမ္မပေမံ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌီ။၇၆။

ဓမ္မပေါက္ခရဏီ (ထီ) [ဓမ္မ+ပေါက္ခရဏီ။ (ဓမ်-
ပု ဗ္ဗရိ-ဏီ-သံ၊ ဓမ္မပေါက္ခရိဏီ-ပြာ)] ဓမ္မအမည်
ရှိသော ရေကန်။ ဓမ္မပါသာဒေါ ဓမ္မပေါက္ခရ-
ဏီ၊ ဒီ၊ဌ၊၂။၂၂၈။

ဓမ္မပေါတ္ထက (နာ) [ဓမ္မ+ပေါတ္ထက] တရားကျမ်း
ဂန် တရားကျမ်းစာ၊ တရားစာပေ။ ပရိယာ-
ရေ နိယောဇေသိ၊ တတ္ထ တံ ဓမ္မပေါတ္ထကေ။
မဟာဝံသ၊၅၀။၅၂။

ဓမ္မပ္ပကရဏ (နာ) [ဓမ္မ+ပကရဏ] တရားကျမ်း
ဂန် (ဘုရားဟော ပိဋကမှ တရား စာပေ
အမွန် အမြတ်တို့ကို ထုတ်နှုတ် ရေးသားရာ
သာရတ္ထသင်္ဂဟကျမ်း)။ ကောဒသသဟာသော-
ဟိ၊ ဂန္ဓေဟိ ပဋိမဏ္ဍိတံ။ သာရတ္ထသင်္ဂဟံ
နာမ၊ ဓမ္မပ္ပကရဏမ္ဟိ စ။ မဟာဝံသ၊၉၅။၅၈။

ဓမ္မပ္ပကာသန (နာ၊ထီ) [ဓမ္မ+ပကာသန။ (ဓမ်ပြ-
ကာဇန-သံ)] (၁) အကြောင်းကို ထင်စွာပြ
ခြင်း။ (၂) (၈) တရားကို ထင်စွာပြခြင်း၊
တရားဟောခြင်း။ (ခ) တရားကို ထင်စွာပြ
ကြောင်းဖြစ်သောသဒ္ဒါ။ (၁) ဓမ္မပ္ပကာသနေ
ပညာ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒေ ဉာဏံ။ ပဋိသံ။၁၁၅။
(၂) (က) တဒါ ဒေဝမနုဿာနံ၊ တမ္ပိ ဓမ္မပ္ပ-
ကာသနေ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၄၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၂၂၁။
တောဒိသိ ဓမ္မပ္ပကာသနေတ္ထာ(ဒီ၊၂။၂၁၉)-
တိ....ဝေရှုပါ ဓမ္မပ္ပကာသနာ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၃၀၂။
(ခ) သုတန္တိ ဓမ္မပ္ပကာသနံ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၂၉။ မ၊
ဌ၊၁။၆။ သံ၊ဌ၊၁။၅။ အံ၊ဌ၊၁။၅။ ဥဒါန၊ဌ။
၁၂။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၂၂။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၈။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။
၂၅။ (–သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၁၅၁။)

ဓမ္မပ္ပ(ပ)စ္စယဘေဒ (ပု) [ဓမ္မပ္ပ(ပ)စ္စယ+ဘေဒ]
ဓမ္မပစ္စယ အထူး၊ (က) အဝိဇ္ဇာ စသော
တရားတို့၏ ပစ္စည်းအထူး။ (ခ) ဇရာမရဏ-
စသော ပစ္စယုပ္ပန်တရားတို့၏ ဇာတိ-စသော
ပစ္စည်းအထူး။ (ဂ) ဖဿ-စသော တရားတို့၏
အဝိဇ္ဇာ-စသော ပစ္စည်းအထူး။ ဓမ္မပ္ပစ္စယဘေ-
ဒေ(အဘိ၊ဌ၊၂။၂၀၃)တိ အဝိဇ္ဇာဒီနံ ဓမ္မာနံ
ပစ္စယဘာဝဘေဒေ ဇရာမရဏာဒီနံ ဓမ္မာနံ
ဇာတိအာဒိပစ္စယဘေဒေ၊ တံ တံ စိတ္တုပ္ပါဒ-
သမယပရိစ္ဆိန္နာနံ ဝါဖဿာဒီနံ ဓမ္မာနံ ကေက္ခ-
ဏိကာ ဝိဇ္ဇာဒိပစ္စယဘေဒေ။ မူလဋ္ဌီ၊၂။၁၄၃။

ဓမ္မပ္ပဇ္ဇောတ (ပု) [ဓမ္မ+ ပဇ္ဇောတ] တရားဟူ
သော–အရောင်–အလင်း၊တရား–အရောင်–
အလင်း။ ဓာရေန္တော ဓမ္မပ္ပဇ္ဇောတံ။ မိလိန္ဒ။
၂၀။

ဓမ္မပ္ပ(ပ)ဋ္ဌိဟက (တီ) [ဓမ္မ + ပဋ္ဌိဟက]
တရားတော်ကို–လက်ခံ–သိမ်းပိုက် – နာယူ
–သော၊သူ။ ဘိက္ခဝေတိ ဓမ္မပဋ္ဌိဟကပုဂ္ဂ-
လာလပနမေတံ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၃၄၆။ မ၊ဌ၊၁။

၂၄၅။ ဓမ္မပ္ပဒ္ဒိဂ္ဂါဟကာ ဘိက္ခူ။။ ဒီ၊ဌ၊၃၀။၃၀။ အဘိ၊ဌ၊၁။။၅။ (–သံ၊ဌ၊၁။။၂၈။ သံ၊ဌ၊၂။ ၆၀။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၃၁၂။ ဥဒါန၊ဌ။။၂၈၊၃၅၂။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၃၃။ ထေရ၊ဌ၊၁။၁၇၅။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၅၇။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။။၂။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။။၅၅၊၁၄၂။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။။၂၈၈။ သံ၊ဋ္ဌီ၊။။ဂ၆၊၃၂၉။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။ဝ၄။)

ဓမ္မပ္ပဒ္ဒီဝေ၀ (ပု) [ဓမ္မ+ပဒ္ဒီဝေ၀] ပါဠိကိုထိုးထွင်း၍ သိခြင်း။ ဓမ္မပ္ပဒ္ဒီဝေ၀သော ဟိ ဒုက္ခရဘာ၀ဝ-တော ဓမ္မဿ ပါဠိယာ ဒုက္ခေါ၀ါဠိတာယ ဂမ္ဘီရဘာ၀ေါ။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၂။ဝ၂။

ဓမ္မပ္ပ(ပ)ဒ္ဒိသံယုတ္တ (တိ) [ဓမ္မ + ပဒ္ဒိသံယုတ္တ] တရားနှင့်–စပ်–ယှဉ်–သော။ ဥက္ကဋ္ဌ နာမ နာမံ ဗုဒ္ဓပ္ပဒ္ဒိသံယုတ္တံ ဓမ္မပ္ပဒ္ဒိသံယုတ္တံ။ ဝိ၊၂။ ဂ။ (–ဝဇိရ။၂၉၂။)

ဓမ္မပ္ပ(ပ)ဒ္ဒိသရဏ (တိ) [ဓမ္မ + ပဒ္ဒိသရဏ] တရားဟူသော – ကိုးကွယ်–လည်းလျှောင်း–ရာရှိသော၊သူ။ ဓမ္မပ္ပဒ္ဒိသရဏာ(မ၊ဌ။၆၀)-တိ ဓမ္မော အမှာကံ ပဒ္ဒိသရဏံ၊ ဓမ္မော အ၀ဿယောတိ ဒီပေတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ဌ။ဌ၀။ တထာဂတေန ပ၀ေဒိတော ဓမ္မော ပဒ္ဒိသရ-ဏံ ဇေတသန္တိ ဓမ္မပဒ္ဒိသရဏာ။ မ၊ဋ္ဌီ၊ဌ။ ၂၆၁။ (–အဘိ၊က။၁၇၄၊၂၃၀၊ဌ၀၆။ ခုဒ္ဒက၊ ဋ္ဌ။ဂ၉။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။ဌ၃ဂ။)

ဓမ္မပ္ပ(ပ)ဒ္ဒိသံ၀ေဒီ (တိ) [ဓမ္မ + ပဒ္ဒိသံ၀ေဒီ] ပါဠိကို–သိလေ့ရှိ – သိတတ် – သော၊သူ။ ဓမ္မ(ပ္ပ)ပဒ္ဒိသံ၀ေဒီနော ပါမောဇ္ဇံ ဇာယတိ။ ဒီ၊ ဌ။၂၀၁၊၂၃၅။ အံ၊၂။၁ဂ။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၆ဌ။ ဓမ္မပဒ္ဒိသံ၀ေဒီနောတိ ပါဠိ ဇာနန္တသာ။ ဒီ၊ ဌ။ဌ။၂၁၅။ အံ၊ဌ၊ဌ။ဂ။ ဓမ္မပ္ပဒ္ဒိသံ၀ေဒီ(အံ၊ ၁။။၁ဌ၉)တိ ပါဠိမှ ပဒ္ဒိသံ၀ေဒီ။ အံ၊ဌ၊၂။ ၁ဌ၆။ (–သံ၊၂။။၂၆၉။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။။၁ဂ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။။၂ဌ။)

ဓမ္မပ္ပတိ (တိ) [ဓမ္မ+ပတိ] တရား၏ အရှင်ဖြစ်သော၊ တရားကြောင့် အရှင်ဖြစ်သော။ ဓမ္မပ္ပ-တိ(ထေရ။ဌ၂ဌ)တိ ဓမ္မနိမိတ္တံ ဓမ္မဟေတု။ ထေရ၊ဌ၊၂။။၂ဂ၅။

ဓမ္မပ္ပတိရူပက (နဉ) [ဓမ္မ + ပတိရူပက] အတု–အယောင်–ဖြစ်သော တရား၊ တရား–တု–ယောင်။ ဓမ္မပ္ပတိရူပကာနိ ပကာသေန္တော။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။ဂ၀။

ဓမ္မပ္ပတ္တ (တိ) [ဓမ္မ+ပတ္တ] (လောကုတ္တရာ) တရားသို့ ရောက်သော။ အဇ္ဇ မေ ဓမ္မပ္ပတ္တဿ၊ ဝိပ္ပမုတ္တဿ သမ္ဘ၀သော။ အပ၊၁။၁ဌ၀။

ဓမ္မပ္ပတ္တိ (ထီ) [ဓမ္မ + ပတ္တိ] (လောကုတ္တရာ) တရားသို့ ရောက်ခြင်း။ ပစ္စယသာမဂ္ဂိဟေ-တုကတ္တာ ဓမ္မပ္ပတ္တိယာ ပ၀ေသတော ပရိညာ-ဝတ္ထုကာပိ အရိယာ။ မ၊ဋ္ဌီ၊ဌ။၁ဌ၀။

ဓမ္မပ္ပဒီပ (ပု) [ဓမ္မ+ပဒီပ။ (ဓမ်ပြဒီပ-သံ)] (၁) ပါဠိဟူသော ဆီမီး။ (တိ) (၂) တရား–ပညာ–ဟူသော ဆီမီးရှိသော၊ ဆီမီးနှင့် တူဟော – တရား – ပညာ – ရှိသော၊သူ (ဘုရားရှင်)။ (၁) အောက်ပုဒ် ကြည့်။ (တိ) (၂)ဓမ္မပ္ပဒီပဿာ(ဝိ၊ဌ၊၁။ဌ)တိ ဓမ္မောယေ၀ သတ္ထသန္ဓာနေသု မောဟန္ဓကာရ၀ိ၀ေနတော ပဒီပသဒိသတ္တာ ပဒီပေါ အဿာတိ ဓမ္မပ္ပဒီ-ပေါ၊ ဘဂ၀ါ။ သာရတ္ထ၊၁။။၂၁။ (–ဝဇိရ။ ၁ဌ။ ဝိမတိ၊၁။။ဌ။)

ဓမ္မပ္ပဒီပုဇ္ဇလနာယက (တိ) [ဓမ္မပ္ပဒီပ+ဥဇ္ဇလ+ နာယက] (၁) ပါဠိတော် ပိဋကတ ၃-ပုံ ဆီမီး–အရောင်အလင်း–ကို အကျဉ်းအကျယ်အား ဖြင့် ဖြစ်စေတတ်သော၊သူ။ (၂) ပါဠိတော် ပိဋကတ ၃-ပုံဟူသော–ဆီမီး–အရောင်အလင်း–ကို ထွန်းလင်း တောက်ပစေခြင်းဌ် အကြီး အက ဖြစ်သော၊သူ။ (၃) ပါဠိတော် ပိဋကတ ၃-ပုံဟူသော ဆီမီးဌ် အကျယ်ဝေဘန်မှု ဆီကို သွန်လောင်း ထည့်ပေးခြင်းဖြင့် ဝင်းဝင်း ပြောင်ပြောင် တောက်ပစေတတ်သော ဒေ သနာပညာရှိသော၊သူ။ (၁) (၂) (၃) ဓမ္မပ္ပ-

ဒီပုဇ္ဇလနာယကေနာ(ပဠိသံ၊၆၊၁)။၂)တိ ဣတ္ထေ ဓမ္မောတိ တန္တိ။ သေ့ဝ သဒ္ဒါနုဂမနေန ပဒီ-ပေါ၀ ရူပဂတံ ဓမ္မတ္ထပကာသနတော ပဒီပေါ။ တမုဇ္ဇလနကေန ဥဒ္ဓမုဒ္ဓံ ဓမေန္တေန ဥဒ္ဒေသ-ဝသေန ၀ါ သေ တမုဇ္ဇလေတိ ဝိဘာဂ်ဝသေန နယတိ ပ၀တ္တေတီတိ ဓမ္မပ္ပဒီပုဇ္ဇလနာယကော။ တမုဇ္ဇလနေ ၀ါ နာယကော ပ၀ေနော ဓမ္မပ္ပ-ဒီပုဇ္ဇလနာယကော။ ဓမ္မပ္ပဒီပေ ၀ါ ဝိဘာဂ်ေ သေနဟပရိသေကေန ဥဒ္ဓမုဒ္ဓံ ဇလနာ ပကာ-သနာ ဓမ္မပ္ပဒီပုဇ္ဇလနာ၊ တပ္ပပစ္စယော ဓမ္မပ္ပ-ဒီပုဇ္ဇလနာယော၊ ဒေသနာပညာ၊ တံနိ-ယုတ္တော ဓမ္မပ္ပဒီပုဇ္ဇလနာယကော။ ပဠိသံ၊ ဂဏ္ဌိ၊ပေ။

ဓမ္မပ္ပဓာန (တိ) [ဓမ္မ+ပ၀ေန။ ဓမ်ိုပြောန-သံ)] ပြောန်းသော တရားရှိသော။ ဣတိကတ္ထမ္ဘ-တာယုတ္တသ ဝိသေသိတမ္ဘတ္တာ ဥဒ္ဒေသော ဓမ္မပ္ပဓာနော။ အနုဋ္ဌိ၊၁။ဖ၆။ (–မူလဋ္ဌိ၊၁။ ၅၉။ မူလဋ္ဌိ၊၃။၁ဖ၈။)

ဓမ္မပ္ပဓာနနိဒ္ဒေသ (ပု) [ဓမ္မပ္ပဓာန + နိဒ္ဒေသ] ပြောန်းသော (သတ္တိမန္တ)တရား ရှိသည်၏ အဖြစ်ကို ညွှန်ပြခြင်း။ ဓမ္မပ္ပဓာနနိဒ္ဒေသေန ဓမ္မတော အညာ ဓမ္မသတ္တိ နာမ နတ္ထိ။ မူလဋ္ဌိ၊ ၃။၁ဖ၈။

ဓမ္မပ္ပဘာ၀န (နဝ) [ဓမ္မ+ပဘာ၀န] အကြောင်း တရား–အကြောင်းပါဠိ–ကို ထင်စွာပြခြင်း။ ဓမ္မပ္ပဘာ၀ေန ပညာ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒေ ဉာဏံ။ ပဠိသံ။၁၁၅။

ဓမ္မပ္ပဘေဒ (ပု) [ဓမ္မ+ပဘေဒ] အကြောင်း တရား အထူးအပြား၊ အထူးထူး အပြားပြား သော အကြောင်း။ ဓမ္မပ္ပဘေဒေ ပညာ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒေ ဉာဏံ။ ပဠိသံ။၁၁၅။

ဓမ္မပ္ပဘေဒဒဿန (နဝ) [ဓမ္မပ္ပဘေဒ + ဒဿန] တရားအထူးအပြားကို ပြခြင်း။ သတိပဋ္ဌာ-နန္တိအာဒိ ကေသ္မိမ္ပိ နိယာမေ ဓမ္မပ္ပဘေဒ-ဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃။

ဓမ္မပ္ပမာဏ (တိ) [ဓမ္မ + ပမာဏ] (၁)(သီလ, သမာဓိ, ပညာ ဂုဏ်ဟူသော)တရားအတိုင်း အရှည် ရှိသော၊သူ။ (၂) (သီလ, သမာဓိ, ပညာ ဂုဏ် ဟူသော)တရားပမာဏကို မှတ်ယူ၍ ကြည်ညိုသော၊သူ။ ဓမ္မေ ပမာဏံ ဂဟေ-တ္မာ ပသန္နော ဓမ္မပ္ပမာဏော နာမ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၁၅။ (–အံ၊၁။၃ဂ၃။ အဘိ၊ပု။၁ဝ၉၊ ၁ဖ၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃ဝ၇-၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ဂ၀။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ဂ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၉၁၊၃၅၁။ သီ၊ဋ္ဌီ၊ သစ်၊၂။၂၁၉၊၃၅၁။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။ဂ၀။ မ၊ဋ္ဌီ၊၂။ ၂ဂ၆။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၇။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၅၇၊၃၁၀၊ ၃၇၀။) ရူပပ္ပမာဏ (မ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၂။ ၃၀၉)-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

ဓမ္မပ္ပမာဏိက (တိ) [ဓမ္မပ္ပမာဏ+ဏိက] (သီလ, သမာဓိ, ပညာ-ဂုဏ်ဟူသော) တရား ပမာဏ ကို မှတ်ယူ၍ ကြည်ညိုခြင်းရှိသော၊သူ။ ဓမ္မပ္ပ-မာဏိကာပိ "ဝေရူပ် ဒသဗလဿ သီလံ၊ ဝေ-ရူပေါ သမာဓိ၊ ဝေရူပါ ပညာ၊ ဘဂ၀ါ သီလာဒီဟိ ဂုဏေဟိ အသမော အပ္ပဋိ-ပုဂ္ဂလော"တိ ပသီဒန္တိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၂။

ဓမ္မပ္ပမောဒိတ (တိ) [ဓမ္မ + ပမောဒိတ] (တစုံ တခုသော) အကြောင်းကြောင့် ဝမ်းမြောက် သော၊သူ။ ဓမ္မပ္ပမောဒိတာနံ သတ(အံ၊၁။ ၂ဖ၃)နှင့် ဣတ္ထေ ဓမ္မော ဝုစ္စတိ ကာရဏံ၊ ကေနစိဒေ၀ ကာရဏေန ပမုဒိတာနံ သန္တာ-နံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၁။

ဓမ္မပ္ပ၀တ္တိ (ထီ) [ဓမ္မ + ပ၀တ္တိ] တရားတို့၏ဖြစ်-ခြင်း။ ဓမ္မပ္ပ၀တ္တိတော စေ၀၊ စရိယာယော ဝိဘာ၀ယေ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၀၁။ (–၁၀၃-၄။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၉။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁ဂ၄။ ကခ်ံ၊ ဋ္ဌီ၊သစ်။၂ဖ၀၊၃၀၅။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။ဂ၅။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၂။ ၃၀ဖ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။ဂ၅။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃ဂ။)

ဓမ္မပ္ပသန္န (တိ) [ဓမ္မ+ပသန္န] တရား–၌–ကို–ကြည်ညိုသော၊သူ။ အယံ ဝုစ္စတိ ပုဂ္ဂလော ဓမ္မပ္ပမာဏော ဓမ္မပ္ပသန္နော။ အဘိ၊ပု။

၁၆၂။ မ၊ဌ၊၁။၃၀၇။ အံ၊ဌီ၊၂။၃၁၀။ (–အံ၊၁။၃၀၃။ အဘိ၊ပု။၁၀၉။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၉။ မ၊ဌီ၊၁။၄၀။ သံ၊ဌီ၊၁။၃၇။)

ဓမ္မပ္ပသန္နပုဂ္ဂလ (ပု) [ဓမ္မပ္ပသန္န+ပုဂ္ဂလ] တရား–ဌ်–ကို–ကြည်ညိုသော ပုဂ္ဂိုလ်။ ဓမ္မပ္ပ-မာဏဓမ္မပ္ပသန္နပုဂ္ဂလဘာဝတော။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၂။၇၅။

ဓမ္မပ္ပသာဒ (ပု) [ဓမ္မ+ပသာဒ] တရား–ဌ်–ကို–ကြည်ညိုခြင်း။ ဓမ္မပ္ပသာဒသာ အနန္တရံ ဝုစ္စ-မာနတ္တာ။ သံ၊ဌီ၊၂။၅၂၈။

ဓမ္မပ္ပီ(ပီ)တိရသ (ပု) [ဓမ္မပ္ပီ(ပီ)တိ+ရသ] တရား–ဌ်–ကြောင့်–ဖြစ်သော နှစ်သက်မှု 'ပီတိ' အရည် (အရဟတ္တဖိုလ် ပီတိရည်)။ ဓမ္မပီတि-ရသောပိ (ရသောတိ၊ သီ၊သျှာ) .... ဓမ္မေ ဥပ္ပန္နာယ ပီတိယာ ရသတ္ထာ။ သုတ္တန်၊ဌ၊၁။ ၃၁၃။ ဓမ္မပ္ပီတိရသ(ဇာ၊၁။၁၂၉)ဣ ဓမ္မပီတि-သခ်ိတံ ရသံ ဝိမုတ္တိပီတိ ပိ၀ဣောတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဌ၊၃။၁၈၃။ (–သုတ္တန်။၃၁၈။)

ဓမ္မဗလ (နာ) [ဓမ္မ+ဗလ] တရား၏–အစွမ်း–သတ္တိ။ အာ၀ေဇ္ဇေတ္ဝာ ဓမ္မဗလံ။ အပ၊၂။ ၄၁၅။ စရိယာ၊ဌ။ ၂၂၇။

ဓမ္မဗဟုမာနု (ပု) [ဓမ္မ+ဗဟုမာန] တရား–ဌ်–ကို–များစွာ မြတ်နိုးခြင်း။ ဓမ္မဗဟုမာနုဥပ္ပါဒေတ္ဝာ။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၆၈။ (–ဥဒါန၊ဌ။ ၂၄၄။)

ဓမ္မဗီဇနီ (ထီ) [ဓမ္မ + ဗီဇနီ။ (ဓမ္မိ၀ိဇနီ-သံ)] တရားဟောရာအခါ၌ ကိုင်ဆောင်အပ်သော ယပ်တောင်၊ တရားဟောယပ်တောင်။ တေသု ပစ္ဆတ္ထရဏာနိ သန္ဌရာပေတ္ဝာ ဓမ္မဗီဇနိယော ဓမ္မကထိကဝဋ္ဋံ ဥပေါသထာဂါရေ ပဒီပတေ-လဒါနုံ။ အံ၊ဌ၊၁။ ၁၅၁။

ဓမ္မဘဏန (နာ) [ဓမ္မ+ဘဏန] တရားကို–ရွတ်ဆို–ဟောပြော–ခြင်း။ ဂိတသာရေန ဓမ္ဓ-ဘဏနံ။ ကခ်ိ။ဌီ၊သစ်။၄၇၁။ (–သံ၊ဌီ၊၁။ ၃၁၂။)

ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရ (ပု) [ဓမ္မ+ဘဏ္ဍာဂါရ] တရားဟူသော ဘဏ္ဍာတိုက်၊ တရားဘဏ္ဍာတိုက်။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရိက (တိ) [ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရ+ ဏိက] တရားဘဏ္ဍာတိုက် – ဌ်ယှဉ်–ကို အစိုးရ–သော၊ တရားဘဏ္ဍာစိုးဖြစ်သော၊သူ။ ဓမ္ဓ-ဘဏ္ဍာဂါရိကော အာယသ္မာ အာနန္ဒော နိ-သီဒိ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၇၅။ သံ၊ဌ၊၂။၇၉။ တတ္ထ (ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရေ) နိယုတ္တောတိ ဓမ္မဘဏ္ဍာ-ဂါရိကော။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။၁၅၂။

ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရိကော (ပ၊ဧ) — ဥဒါန၊ဌ။ ၅၂။ ထေရ၊ဌ၊၁။၁၉။ ဒီ၊ဌီ၊၃။၈၈။ မ၊ဌီ၊၃။ ၆၂။ ဓမ္ဘဏ္ဍာဂါရိကံ(ဒု၊ဧ)—ဒီ၊ဌ၊၃။၃၀။ ဓမ္ဓ၊ဌ၊၂။၁၆၃။ ဇာ၊ဌ၊၁။၄၀၅၊၅၂၇။ ဓမ္ဓ-ဘဏ္ဍာဂါရိကေန(တ၊ဧ)—ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၁၈၅။ ဥဒါန၊ဌ။၄၊၂၄။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ ၂။ ပေတ၊ဌ။ ၃။ ထေရ၊ဌ၊၁။၃။ ဒီ၊ဌီ၊၃။၆၅။ သံ၊ဌီ၊၂။၅။ ဓမ္ဘဏ္ဍာဂါရိကဿ(စ၊ဧ)— ဇာ၊ဌ၊၄။ ၃၇၀။ ဓမ္ဘဏ္ဍာဂါရိကဿ(ဆ၊ဧ)— အံ၊ဌ၊၃။ ၅၉။ ထေရ၊ဌ၊၂။ ၁၂၀။ မ၊ဌီ၊၂။ ၁၈၁။ သံ၊ဌီ၊၁။ ၁၈၉။

ဓမ္ဘဏ္ဍာဂါရိကတ္ထေရ (ပု) [ဓမ္ဘဏ္ဍာဂါရိက+ ထေရ] တရားဘဏ္ဍာစိုးဖြစ်သော ထေရ် (အရှင်အာနန္ဒာ)။ အာနန္ဒောတိ ဓမ္ဘဏ္ဍာ-ဂါရိကတ္ထေရော။ သံ၊ဌ၊၁။ ၂၆၆။ (–ပဋိသံ၊ဌ၊ ၁။၈။ မဟာနိ၊ဌ။၈။)

ဓမ္ဘဏ္ဍာဂါရိကဘာ၀ပါရမီပူရဏတ္ထ (ပု) [ဓမ္ဘ-ဘဏ္ဍာဂါရိက+ဘာ၀+ပါရမီပူရဏတ္ထ]တရား ဘဏ္ဍာစိုး ဖြစ်ခြင်းဌာ၊ ပါရမီဖြည့်ခြင်း ဟူသော အကျိုး။ ဓမ္ဘဏ္ဍာဂါရိကဘာ၀ပါရမီ-ပူရဏတ္ထဉ္စ ဗုဒ္ဓမာ စတသော အာယာစနာ စာတိ။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၄၁၅။

ဓမ္ဘဏ္ဍိကာ (ထီ) [ဓမ္ဘ + ဘဏ္ဍိကာ] တရား ဘဏ္ဍာတိုက်၊ တရားဘဏ္ဍာ၀ုပ်။ ဓမ္ဘဘဏ္ဍိကံ သောဓေပေတ္ဝာ။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။ ၁၇၀။

မွေ့ဘာဝ (ပု) [မွေ့+ဘာဝ] တရားဟူသော အဖို့အစု၊ တရားအဖို့အစု။ "စတ္ထာရော သတိ-ပဋ္ဌာနာ"တိ အာဒိနာ ဝုတ္တသာ မွေ့ဘာဝသာ မွေ့ကောဋ္ဌာသသာ။ အဘိ၊ဋီ၊၁။၁ဂုဂ။

မွေ့ဘာဝဘာဝီ (တိ) [မွေ့ဘာဝ+ဘာဝီ (=မွေ့-ဘာဝဘာဝ+ဣ)။ မွေ့ဘာဝ+ ဘူ+ ဏိ)] (၁) တရားဟူသော အဖို့အစုဖြင့် အဖို့အစု ရှိသော၊သူ။ (၂) တရားဟူသော အဖို့အစုကို ဆည်းကပ် – လေ့ရှိ – တတ် – သော၊သူ။ မမ မွေ့သာ သြဂါဟိနော၊ မွေ့ဘာဝဘာဝီ-နောတိ အတ္ထော။ မဟာ၊ဋီ၊၁။၁ဂ၁။

မွေ့ဘာဏက (တိ) [မွေ့ + ဘာဏက] (ဓမ်ဘာ-ဏက-သံ)] (၁) တရားကို ပြောဟောတတ်သော၊သူ။ (၂) တရားကျမ်းစာကို–ရွတ်ဖတ်–ချီ–တတ်သော၊သူ။ (မွေ့ဆရာ၊ ကထိက။ P.S.D.။) (၁) ယသောဝေဿ နာမ မွေ့-ဘာဏကသာ အရိယပုဂ္ဂလသာ အက္ခီနိ ဥပ္ပါ-ဋေတ္မာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁ဂ၄။ (–ဒီ၊ဋီ၊၃။၉၁။) (၂) ပူဇေတ္မာ မွေ့ဘာဏကေ။ မဟာဝံသ၊ ၄၀။၅၈။

မွေ့ဘာဏကဂိတ(နာ)[မွေ့ဘာဏက+ဂိတ](စောင့်စည်းမှုမရှိသော) တရားဟော ရဟန်းတို့၏ ဂီတသံ, သီချင်းသံဖြင့် တရားဟောခြင်း။ အသ်ယတဘိက္ခူနံ မွေ့ဘာဏကဂိတं ဝါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄ဂ၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။၃ဂ၄။ မွေ့ဘာဏကဂိတं နာမ အသညတ-ဘိက္ခူနံ တံ တံ ဝတ္ထုं ဘိန္ဒိတ္မာ အတ်ဒီဃံ ကတ္မာ ဂီတသာရေန မွေ့ဘာဏနံ။ ကခ်ီ၊ဋီ၊ သစ်။၄ဂ၃။

မွေ့ဘာရိက (တိ) [မွေ့ + ဘာရ+ ဏိက] တရားဟူသော ဝန်ကို ဆောင်သော၊သူ။ မွေ့ဘာရိ-ကော ကိရ အာစရိယော။ ကခ်ီ၊ဋီ။၉။

မွေ့ဘာဝသာမည (နာ) [မွေ့ဘာဝ + သာမည] တရား၏ဗာဖြစ်အားဖြင့် တူ – သည်၏အဖြစ် –ခြင်း။ သမ္ဘိ ကောသင်ဟော ' မွေ့ဘာဝ-သာမညေ အဓိပ္ပေတေ။ အဘိ၊ဋီ၊၁။၂၂ဂ။

မွေ့ဘာသန (နာ) [မွေ့+ဘာသန။ (ဓမ်ဘာဝဏ-သံ၊ မွေ့ဘာသဏ-ပြာ)] (၁) တရားဟော ခြင်း။ (တိ) (၂) တရားဟောတတ်သော၊သူ။ (၁)ယဒေတံ ပရေသံ အနုဂ္ဂဟဏတ္ထံ မွေ့ဘာ-သနံ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၅ဂ။ (–မူလဋီ၊၁။၇၅။) (တိ) (၂) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

မွေ့ဘာသနဒဟရဘိက္ခု (ပု) [မွေ့ဘာသန+ဒဟ-ရဘိက္ခု] တရားဟောသော ရဟန်းငယ်။ မွေ့-ဘာသနဒဟရဘိက္ခု စ ရာဇမိတာ စေတ္ထ နိ-ဒဿနံ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁ဂ၄။

မွေ့ဘူတ (တိ) [မွေ့+ဘူတ။ (ဓမ်ဘူတ-သံ)](၁) ပါဠိ(ဖြစ်၍) ဖြစ်သော (သဒ္ဒါ)။(၂) တရား–သာလျှင်–သဖွယ်–ဖြစ်သော၊ (က) မှန်ကန်သော တရားသာလျှင်ဖြစ်သော။ (ခ) ထင်ရှားရှိသော တရားသာလျှင်ဖြစ်သော။ (ဂ) မှန်သော တရားသဖွယ် (ဖြစ်၍) ဖြစ်သော။ (ဃ) စိတ်တော်ဖြင့် ကြံစည်၍ နှုတ်တော်ဖြင့် ရွတ်ဆိုအပ်သော တရားဖြင့်ပြီးသော။ (င) မဖောက်မပြန် မှန်သော တရား (ဖြစ်၍)ဖြစ်သော။ (၅) တရား–ကြောင့်ဖြစ်–သို့ရောက်–ကို ဖြစ်စေတတ်–သော၊ (က) လော-ကုတ္တရာ ၉-ပါးတရားကြောင့်ဖြစ်သော။ (ခ) လောကုတ္တရာ ၉-ပါးတရားသို့ ရောက်သော။ (ဂ) ဗောဓိပက္ခိယ ၃၇-ပါး တရားကြောင့်ဖြစ်သော။ (ဃ) ဗောဓိပက္ခိယ ၃၇-ပါး တရားသို့ ရောက်သော။ (င) ဗောဓိပက္ခိယ ၃၇-ပါး တရားကို (သတ္တလောကကို) ဖြစ်စေတတ်သော။ (စ) ပုဂ္ဂိုလ်တပါးနှင့် မဆက်ဆံသော ဉာဏ်တော်တရားတော်သို့ ရောက်သော။ (ဆ) တရားသဘော ဖြစ်သော။ (၇) အရိယမဂ် ဉာဏ် (ဖြစ်၍)ဖြစ်သော။

(ခ) ပါဠိ(ဖြစ်၍)ဖြစ်သော(သဒ္ဒါ)။ မွေ့-ဘူတာနံ နိရုတ္တိနံ ဝသေန နိရုတ္တိသတ်။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊

ဌ။၁၈၆။ (၂) တရား–သာလျှင်–သဖွယ်–ဖြစ်သော။ သော ဟိ ဘဂဝါ ဇာနံ ဇာနာတိ, ပဿံ ပဿတိ စက္ခုဘူတော ဉာဏဘူတော ဓမ္မဘူတော။ မဟာနိ။၂၇၃၊၃၅၈။ စူဠနိ။ ၁၇၅။

(က) မှန်ကန်သော တရားသာလျှင် ဖြစ်သော။သမ္ဘသော အဓမ္မံ ပဇဟိတ္ဝာ အနဝသေသတော ဓမ္မော ဧဝ ဘူတောတိ ဓမ္မဘူတော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ဌ၁။ (ခ) ထင်ရှားရှိသော တရားသာလျှင် ဖြစ်သော။ တထာဂတမေပေါ စ ယသ္မာ သဘာဝတော ဓမ္မော ဝေါတိ ဝတ္ထုဗုတ် အရဟတိတိ အာဟ"ဓမ္မသဘာဝေါ"တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ဌ၁။ (ဂ) မှန်သောတရားသဖွယ်(ဖြစ်၍) ဖြစ်သော။ ဓမ္မော ဝိယ ဘူတောတိ ဓမ္မဘူတော။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၅။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၅၆။ (– ပဋ္ဌိသံ။၃၂၅။ မဟာနိ။၁၃ဂ။) (ဃ) စိတ်တော်ဖြင့် ကြံစည်၍ နှုတ်တော်ဖြင့် ရွတ်ဆိုအပ်သော တဘုံးဖြင့်ပြီးသော။ အဝိပရိတသဘာဝဌေန ပရိယတ္တိဓမ္မပဝတ္တနတော ဝါ ဟဒယေန စိန္တေတ္ဝာ ဝါစာယ နိစ္ဆာရိတဓမ္မမယောတိ ဓမ္မဘူတော။ မ၊ဋ္ဌ၊ဂ။၃ဂ၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၃၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၅ဌ။ (–မ၊ဂ။၁၅၃။ မ၊၃။ ၂၃၅။ သံ၊၂။၃ဂ၅။ အံ၊၃။ဌ၄ဝ။) (ဌ) မဖောက်မပြန် မှန်သော တရား(ဖြစ်၍)ဖြစ်သော။ ဓမ္မော ဟုတ္ဝာ ဘူတော ဓမ္မဘူတော။ အဋ္ဌသာ၊ယော။၃၃။

(၅) တရား–ကြောင့်ဖြစ်–သို့ရောက်–ကို ဖြစ်စေတတ်–သော။ ဓမ္မဘူတော ဟိ ဘဂဝါ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃ဂ၃။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁ဝ၄။ (က) လောကုတ္တရာ ၉-ပါးတရားကြောင့်ဖြစ်သော။ (ခ) လောကုတ္တရာ ၉-ပါး တရားသို့ ရောက်သော။ ဓမ္မဘူတေဟိ (ထေရ။၂၉၄)-တိ....နဝလောကုတ္တရဓမ္မတော ဝါ ဘူတေဟိ ဇာတေဟိ, ဓမ္မံ ဝါ ပတ္တေဟိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၄၂။ (–ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃ဂ၀။) (ဂ) ဗောဓိ-ပက္ခိယ ၃၇-ပါးတရားကြောင့်ဖြစ်သော။(ဃ) ဗောဓိပက္ခိယ ၃၇-ပါးတရားသို့ ရောက်သော။ (ဌ) ဗောဓိပက္ခိယ ၃၇-ပါးတရားကို (သတ္တ-လောကကို)ဖြစ်စေတတ်သော။ ဓမ္မာ ဗောဓိ-ပက္ခိယာ မြတ်ဖွား မင်္ဂေါ၊ တေဟိ ဥပ္ပန္နတ္တာ, တေသံ ဝါ ပတ္တတ္တာ အဓိဂတတ္တာ, လော-ကဿ စ တဒုပ္ပါဒနတော "ဓမ္မဘူတော မြတ်ဖွ-ဘူတော"တိ စ ဝေဒိတဗ္ဗော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁ဂ၂။ (–မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဌ၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃ဝ၆။) (စ) ပဋ္ဌာန်လ်-တပါးနှင့် မဆက်ဆံသော ဉာဏ်တော် တရားတော်သို့ ရောက်သော။ အနညသာဓာရဏံ ဝါ ဓမ္မံ ပတ္တောတိ ဓမ္မဘူတော။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဌ၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃ဝ၆။

(ဌ) တရားသဘောဖြစ်သော။ ဓမ္မဘူ-တေဟိ (ထေရ။၂၉၄)တိ ဓမ္မကာယတာယ ဓမ္မသဘာဝေဟိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၄၂။ (၇) အရိယမဂ်ဉာဏ်(ဖြစ်၍)ဖြစ်သော။ ဓမ္မဘူတံ အာဒါသံ ဓမ္မာဒါသံ၊ အရိယမဂ္ဂဉာဏသော်တံ အဓိဝစနံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၄၂။

ဓမ္မဘေဒန (နဝ) [ဓမ္မ+ဘေဒန] တရားတို့၏ ပျက်စီးခြင်း။ ဓမ္မဘေဒနဝသေန နဘဏ္ဍတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၉ဂ။

ဓမ္မဘေရီ (ထီ) [ဓမ္မ+ဘေရီ] (၁) တရားဟူ သောစည်၊ တရားစည်။ (၂) ရှေးထုံးတမ်း စဉ်လာသဘောကို ဖော်ပြကြောင်းစည်။ (၃) အသက်အလှူဒါနကို ပေးလှူခြင်းကို ဖော်ပြ ကြောင်း စည်။ (၁) အာဟနန္တံ ဓမ္မဘေရိ ' ; မဒ္ဒန္တံ တိဘ္ဘိယေ ဂဏေ။ အပ၊ ၂။ဌ၃။ ဓမ္ဓ-ဘေရိ (ဒု၊ဇ)—ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ဌ၅ဝ။ ဓမ္ဓဘေရိ-ယာ(ဆ၊ဇ)— ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁ဝ၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃ ၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃ဌ၁။ (၂) ဓမ္ဓဘေရိ(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၅ဌ)-ကို ပုရာဏသဘာဝသခ်ါတဓမ္ဓဘေရိ'။ ပါရာ၊ ယော။၁၅၁။ (၃) တေ ဂန္ဒာ မြာဟွဏော ပလာပေတ္ဝာ တံ ပါဏသယံ ' ဗန္ဓနတော မောစေတ္ဝာ နဂရေ ဓမ္ဓဘေရိ ' စရာပေသုံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၃။ ဓမ္ဓဘေရိ ' စရာပေသုံ ကောစီ

ကဋ္ဌ ပါဏံ မာ ဟနတ္ဂတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၉။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၈။၄၁၉။)

မမ္ဘောဂ (ပု) [ဓမ္မ+ဘောဂ] (က) တရားကို သုံးဆောင်ခြင်း။ (ခ) သုံးဆောင်အပ်သော တံရား၊ တံရားအသုံးအဆောင်။ (ဂ) ဓမ္မဿ ဘုဥ္ဇနံ ဓမ္မဘောဂေါ။ အံ၊ဌ၊၂။၆၀။ (–အံ၊ ၁။၉၁။) (ခ) ဓမ္မောစ ဓမ္မဘောဂ (သံ၊ဒု။ ၁၄၀)နှင့် ဥဘယေနပိ ဓမ္မပရိဘောဂေါ၀ ကထိတော။ သံ၊ဌ၊ဒု။ ၂၅၆။ ဓမ္မဘောဂ(သံ၊ ဒု။၁၄၀)နှင့် ဓမ္မပရိဘောဂံ၊ ပရေဟိ သဒ္ဓိံ သံ-ဝိဘဇနဝသေန ပဝတ္တံ ဓမ္မသမ္ဘောဂန္တိ ဒေသ-နာဓမ္မမေ၀ ၀ဒတိ။ တေန ဝုတ္တံ "ဥဘယေနပိ ဓမ္မပရိဘောဂေါ၀ ကထိတော (သံ၊ဌ၊ဒု။ ၂၅၆)"တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃၉။

မမ္မဂ္ဂ (ပု) [ဓမ္မ + မဂ္ဂ။ ဓမ္မ + အဂ္ဂ] တံရား လမ်းခရီး၊ တရားလမ်းကြောင်း၊ (က) မြတ်သော တံရားဟူသော နိဗ္ဗာန်၏ လမ်းခရီး။ (ခ) နိဗ္ဗာန်ရောက်ကြောင်း အကျင့်နှင့် တကွဖြစ်သော နိဗ္ဗာန်တရားမြတ်။ ဥပဒီ-သန္တော ဓမ္မမဂ္ဂံ။ မိလိန္ဒ။၂၀။ (က) (ခ) ဓမ္မမဂ္ဂ(သုတ္တနိ။၃၀၈)နှင့် ပရမဓမ္မဿ နိဗ္ဗာ-နဿ မဂ္ဂံ, ဓမ္မံ ၀ါ အဂ္ဂံ သဟ ပဋိပဒါယ နိဗ္ဗာနံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၈။

မမ္မမစ္ဆရိယ (နာ) [ဓမ္မ+မစ္ဆရိယ] (၁) ပရိယတ်-တရား၌ ဝန်တိုခြင်း။ (၂) ပါဠိဓမ္မ၌ ဝန်တို-ခြင်း။ (၀) ပရိယတ္တိဓမ္မေ မစ္ဆရိယံ ဓမ္မမစ္ဆရိ-ယံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၀။ ဓမ္မမစ္ဆရိယံ(ပ၊ဇ)—ဒီ၊ ဒု။၁၉၅။ အံ၊ဒု။၂၅၁။ အဘိ၊ပု။၁၂၂။ မဟာ-နီ။ ၂၀၊၉၉၊၁၇၄။ စူဠနိ။ ၂၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၃၂၄။ ဓမ္မမစ္ဆရိယံ(ဒု၊ဇ)—နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၉၀။ ဓမ္မမစ္ဆရိ-ယေန(တ၊ဇ)— ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၆။ (၂) တန္တိ-ဓမ္မယေ၀ ပန ဓမ္မမစ္ဆရိယံ နာမ ဟောတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀၆။ မဟာနီ၊ဋ္ဌ။၉၅။ (–အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၄၀၃။)

မမ္မမစ္ဆရီ (တိ) [ဓမ္မ+မစ္ဆရ+ဣ]။ (=ဓမ္မ+မသု +ဏီ)။ထီ-ဌ—မစ္ဆရိနီ] ပရိယတ်တရား–ပါဠိ ဓမ္မ–ဌ ဝန်တို–ခြင်းရှိ–တတ်–သော၊သူ။ ဓမ္မမစ္ဆရီ (အံ၊၂။၂၂၅)တိ ပရိယတ္တိဓမ္မမစ္ဆရီ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ဒု။၈၁။ ဓမ္မမစ္ဆရိနီ(အံ၊၂။၁၂၂)တိ ပရိ-ယတ္တိဓမ္မံ မစ္ဆရုယတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ဒု။၄၅။(–အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၄၀၆။ မဟာနီ၊ဋ္ဌ။၉၅-၆။)

မမ္မမဏ္ဍပ (နာ၊ပု) [ဓမ္မ+မဏ္ဍပ။ (ဓမ်ိမ်ဥပ-သံ)] တရားဟောရာမဏ္ဍပ်၊တရားမဏ္ဍပ်။ ဓမ္မမဏ္ဍပေ အာသနဒါနံ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၁။

မမ္မမတ္ထဒဿန (တိ) [ဓမ္မမတ္ထ+ဒဿန] (သစ္စာ ၄-ပါး) တရားမျှကို ရှုမြင်တတ်သော (သော တာပတ္တိမဂ်ဉာဏ်)။ ဓမ္မစက္ခုန္တိ ဓမ္မမတ္ထဒဿနံ။ ၀ဇိရ။၄၀၅။

မမ္မမတ္ထဒီပန (နာ၊ထီ) [ဓမ္မမတ္ထ+ဒီပန] (၁) (ပရ-မတ်သဘော) တရားမျှကိုပြခြင်း။ (တိ) (၂) (ပရမတ်သဘော) တရားမျှကို ပြ–ကြောင်း-ဖြစ်–သော၊ပုဒ်။ (၁) နနု စ "သက်ဟိတေန အ-သက်ဟိတ"န္တိ တ္တောဝတာပိ အယမတ္ထော လဗ္ဘ-တိတိ၊ နု လဗ္ဘတိ တဿ ဓမ္မမတ္ထဒီပနတော။ အနုဋ္ဌ၊၃။ (တိ) (၂) "အလုဗ္ဘတ်တ္ထ"န္တိ-အာဒီသု ဝိယ အညဿ ကိရိယာဘာ၀ဘူတ-တာ ဝိသေသန္တိ အာဒိကံ အနေ၀ကိုတ္ထာ ဓမ္မမတ္ထဒီပနံ သဘာ၀ပဒံ။ မူလဋ္ဌ၊၁။၉၄။ (–အနုဋ္ဌ၊၁။၁၀၂။)

မမ္မမတ္ထဝိသိဋ္ဌ (တိ) [ဓမ္မမတ္ထ+ဝိသိဋ္ဌ] (စိတ်ဟူ သော တရားမျှဖြင့် အထူးပြုအပ်သော (ဗုဒ္ဓိလ်)။ အထ ၀ါ နယိဓ ဓမ္မမတ္ထဝိသိဋ္ဌော ပုဂ္ဂလော ပုစ္ဆိတော၁။ မူလဋ္ဌ၊၃။၁၅၃။

မမ္မမတ္ထသညာ (ထီ) [ဓမ္မမတ္ထ+သညာ] တရား-မျှ၌ ဖြစ်သောသညာ။ ဓမ္မမတ္ထသညာ၀သေန ပ၀တ္တာယ အနတ္တသညာယ သဗ္ဗမ္မေအာဒီနိ-ဝေသလက္ခဏတ္ထာ ဓမ္မသညာ အနတ္တသညာယ ပဒဋ္ဌာနံ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၁၃၀။

ဓမ္မမတ္တသမ္ဘဝ (ပု) [ဓမ္မမတ္တ+သမ္ဘဝ] (သခါရ စသောအကျိုး)တရားမျှ၏ ဖြစ်ခြင်း။ ဝေဠု ဟေတုအာယတ္တေ ဓမ္မမတ္တသမ္ဘဝေ သတ္တောနုပလဗ္ဘတိ။ မူလဋီ၂။၁၇။ (–အနုဋီ၂။ ၁၃၀။)

ဓမ္မမယ (တိ) [ဓမ္မ+မယ] (၁) (က) (လောကုတ္တရာ)တရားဖြင့်ပြီးသော။ (ခ) (လောကုတ္တရာ)တရားဖြစ်သော။ (၂) (က) ပညာဖြင့်ပြီးသော။ (ခ) ပညာဖြစ်သော။ (၃) (သမထဝိပဿနာ)တရားကြောင့် ဖြစ်သော။ (၄) (သီလ, သမာဓိ, ပညာ) တရားအစု။ (၅) ဓမ္မာယတန။

(၁) (က) (ခ) ဓမ္မမယံ ပါသာဒ (ဝိ၂။ ၆။ ဒီ၂။၃၃။ မ၁။၂၂၅။ မ၂။၂၉၂။ သံ၁။ ၁၃၉။ ဣတိဝုတ်။၂၁၇။ မဟာနိ။၂၀၀။ စူဠနိ။ ၁၇၇)နှင့် လောကုတ္တရဓမ္မမာဟ။ သာရတ္ထ၂။၁၅။ ဒီ၂ဋ္ဌ၂။ ဒီ၂ဋ္ဌ၂။ မ၂ဋ္ဌ၂။ သံ၂ဋ္ဌ၂။ ၂၃၃။ (–ဒီ၂ဋ္ဌ၂။ ၁၃၄။ ဒီ၂ဋ္ဌ၂။ ၄၉။ သံ၂ဋ္ဌ၂။ ၃၁၃။ ထေရီ၂ဋ္ဌ။ ၁၀ဖ။ သာရတ္ထ၂။ ၁၀၁။ ဝိမတိ၂။ ၀၇။ ဒီ၂ဋ္ဌ၂။ ၁၉၇။ ဒီ၂ဋ္ဌ၂။ ၄၁၂ ၁၄၇။) (၂) (က) (ခ) သမန္တစက္ခု ဘဂဝါ ဓမ္မမယံ (ဝိ၂။ ၆။ ဒီ၂။ ၃၃။ မ၁။ ၂၂၅။ မ၂။ ၂၉၂။ သံ၁။ ၁၃၉။ ဣတိဝုတ်။ ၂၁၇။ မဟာနိ။ ၂၀၀။ စူဠနိ။ ၁၇၇) ပညာမယံ ပါသာဒမာရုယှ။ ဝိ၂ဋ္ဌ၂။ ၂၄၄။ ဒီ၂ဋ္ဌ၂။ ၆၁။ မ၂ဋ္ဌ၂။ ၀။ သံ၂ဋ္ဌ၂။ ၁၀၁။ ဣတိဝုတ်ဋ္ဌ။ ၁၄၅။ မဟာနိ၂ဋ္ဌ။ ၁၃၉။ ပညာပရိယာယော ဝါ ဣဓ (ဓမ္မမယေ) ဓမ္မ-သဒ္ဒေါ။ သာရတ္ထ၂။ ၁၅ဖ။ ဒီ၂ဋ္ဌ၂။ ၆ဖ။ မ၂ဋ္ဌ၂။ ၁၃၄။ သံ၂ဋ္ဌ၂။ ၂၃၄။ (၃) ဓမ္မမယ (ဒီ၂ဋ္ဌ၂။ ၂၁၂)နှင့် သမထဝိပဿနာဓမ္မေန နိဗ္ဗတ္တော။ သီ၂ဋ္ဌ၂။ သစ်၂။ ၁၉၅။ (–သာရတ္ထ၂။ ၁၀၁။) (၄) အပိစ ဓမ္မမယ-(ဒီ၂ဋ္ဌ၂။ ၂၁၂)နှင့် သီလာဒိတိဝိဓဓမ္မက္ခန္ဓော-ယေဝ မယ-သဒ္ဒေါ သကတ္ထေ ပဝတ္တနတော။ သီ၂ဋ္ဌ၂။ ၁ဖ။ (၅) မ္ဟနော ဘိက္ခဝေ ပုရိသဿ သမုဒ္ဓေါ။ တဿ ဓမ္မမယော ဓဝ-ဂေါ။ သံ၂။ ၁ဖ။ ၃ဖ။ နေတ္တိ။ ၁၃၄။ ရူပမယ (နေတ္တိ၂ဋ္ဌ။ ၂၄၄)လည်း-ကြည့်။

ဓမ္မမယပုပ္ဖမာလဂုဏ (ပု) [ဓမ္မမယ+ပုပ္ဖမာလာ-ဂုဏ] တရားဖြင့်ပြီးသော ပန်းကုံး၊ တရားပန်း-ကုံး။ ဓမ္မပုပ္ဖဂုဏ-ကြည့်။

ဓမ္မမဟတ္တပစ္စဝေက္ခဏာ (ထီ၂နှ) [ဓမ္မမဟတ္တ+ပစ္စဝေက္ခဏာ] တရားတော်၏ မြတ်သည်၏ အဖြစ်ကို ရှုဆင်ခြင်ခြင်း။ အပါယဘယပစ္စ-ဝေက္ခဏာ, ဂမနဝိထိပစ္စဝေက္ခဏာ, ဓမ္မမဟတ္တ-ပစ္စဝေက္ခဏာ။ သီ၂ဋ္ဌ၂။သစ်၂။ ၂၇၁။

ဓမ္မမဟန္တ (တိ) [ဓမ္မ+မဟန္တ။ (ဓမ်ိမဟတ်-သံ, ဓမ္မမဟံတ-ပြာ)] မြတ်သောအရဟတ္တမဂ်,အရ-ဟတ္တဖိုလ် တရားရှိသော။ ဘိက္ခဝေ စူဠပန္ထ-ကော မံ နိဿာယ ဣဒါနိ တာဝ ဓမ္မေသု ဓမ္မမဟန္တတံ ပတ္တော။ ဇာ၂ဋ္ဌ၂။ ၁၃ဖ။ ၁၃၉။

ဓမ္မမာမက (တိ) [ဓမ္မ+မာမက] တရားကို မြတ်-နိုးသော၊သူ။ မာမကောတိ ဗုဒ္ဓမာမကော ဓမ္မမာမကော သံဃမာမကော။ မဟာနိ။ ၉ဖ။ ၂၉၇။ ဓမ္မမာမကော(ပုဂ္ဂိ၀)—ဝိ၂ဋ္ဌ၂။ ၂၉၂။ ဓမ္မ၂ဋ္ဌ၂။ ၁၃၂။ ဥဒါန၂ဋ္ဌ။ ၁၀၁။ အပ၂ဋ္ဌ၂။ ၂၀၂။ ဇာ၂ဋ္ဌ၂။ ၃၁၂။ ဓမ္မမာမကာ (ထီ၂ပ၀)— ဇာ၂ဋ္ဌ၂။ ၁ဖ၉။ ဓမ္မမာမကာ (ပုဂ္ဂိ၂ပ)— မ၂ဋ္ဌ၂။ ၀၃။ သံ၂ဋ္ဌ၂။ ၃၁၂။ .

ဓမ္မမာလာ (ထီ) [ဓမ္မ+မာလာ] (ဗောဓိပက္ခိယ ၃၇-ပါး) တရားပန်း။ ဓမ္မမာလံ ဝိတဒ္ဓိယာ-(ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၇၉)တိ သတ္ထတိ သံဗောဓိပက္ခိယဓမ္မ-ကုသုမမာလံ ဝိဘာဇိတ္ဝာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၂ဋ္ဌ။ ၃ဝ၃။ .

ဓမ္မမိတ္တ (ပု) [ဓမ္မ+မိတ္တ။ (ဓမ်ိမိတြ-သံ)] ဓမ္မ-မိတ္တ အမည်ရှိသော ရဟန်း။ (ယင်းသည် B-E ၁၅၁၀-၁၅၁၀-တွင် သီဟိုဠ်ဠ နန်းတက်-သော စတုတ္ထမဟိန္ဒမင်းလက်ထက်တွင် ပေါ်-ထွန်းခဲ့သည်။ သီတ္ထဂါမရှေ့ သီတ္ထဂါမပရိ-

ဝေဏ္ဍ သီတင်းသုံးခဲ့သည်၊ အဘိဓမ္မာ၏ အဖွင့်ကျမ်းတကျမ်းကိုလည်း ပြုစီရင်ခဲ့သည်။ D.P-။) ထေရေန ဓမ္မမိတ္တေန၊ သိတ္ထဂါမက-ဝါသိနာ။ ပူဇယိတ္ဝာန ကာရေသိ၊အဘိဓမ္မသာ ဝဏ္ဏနံ။ မဟာဝံသ၊၅၂။၃၅။

ဓမ္မမုခ (နာ) [ဓမ္မ+မုခ] တရား–ကို အဦးမူ–ပြောနှိုး–ခြင်း။ တံ သန္ဓာယာတိ ဓမ္မမုခေန ပဋ္ဌလဋ္ဌဟဏံ သန္ဓာယ။ မ၊ဋီ၊၃။၂၅၂။ (–အနုဋီ၊၃။၈။)

ဓမ္မမူလပရိယာယ (ပု) [ဓမ္မ+မူလ+ပရိယာယ] (၁) တရား (အားလုံး) တို့၏ အသာဓာရဏ အကြောင်းရင်းဖြစ်သော အကြောင်း။ (၂) တရား (အားလုံး) တို့နှင့် မဆက်ဆံသော အကြောင်းရင်းဖြစ်သော အကြောင်း။ (၃) တရား (အားလုံး) တို့၏ အကြောင်းရင်း ဒေသနာ။ (၁) (၂) (၃) သဗ္ဗဓမ္မမူလပရိ-ယာယံ ဝေါ ဘိက္ခဝေ ဒေသေဿာမိ။ မ၊၁။ ၁။ "သဗ္ဗဓမ္မမူလပရိယာယ"န္တိ ဣဒေ သဗ္ဗေသံ ဓမ္မာနံ အသာဓာရဏဟေတုသညိတံ ကာရ-ဏန္တိ ဝါ သဗ္ဗေသံ ဓမ္မာနံ ကာရဏဒေသ-နန္တိ ဝါ ဧတံ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ နေယျတ္ထတ္ထာ စသာ သုတ္တသာ နှ စတုတ္ထမကာပိ သဘာဝ-ဓမ္မာ သဗ္ဗဓမ္မာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သက္ကာယ-ပရိယာပန္နာ ပန တေဘူမကာ ဓမ္မာဝ အန-ဝသေသတော ဝေဒိတဗ္ဗာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉။ (–မ၊ဋီ၊၁။၆၆။)

ဓမ္မမေဃ[1] (ပု) [ဓမ္မ + မေဃ] (၁) တရား (ဟူသော)မိုးရေ။ (၂) ဝေါဟာရ ပရမတ္ထ ဒေသနာ ဟု ဆိုအပ်သော–မိုး – မိုးရေ။ (၁) ဓမ္မမေဃ(ဗုဒ္ဓဝံ။၃၆၈)နှင့် ဓမ္မဝဿံ ဓမ္ম-ဝဿနကော ဗုဒ္ဓမေဃော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၂၈၉။ ဓမ္မမေဃော(ပ၊၉)— အပ၊၁။၄၆။ ဓမ္မမေဃံ (ဒု၊၉)—ထေရီ၊ဌ။၁၅။ ဓမ္မမေဃေန(တ၊၉) — အပ၊၁။၇၊၄၆။ အပ၊ ၂။၁၁၈။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ၉၅၂။ ထေရ၊ဌ၊၁။၄၆၉။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။၁၈၁။ ဓမ္မမေဃသာ (ဆ၊၉)—အပ၊၁။၄၆။ (၂) ဓမ္မမေဃေန ဝေါဟာရပရမတ္ထဒေသနာသခါ-တမေဃေန။ အပ၊ဌ၊၁။၃၁၂။

ဓမ္မမေဃ[2] (ပု) [ဓမ္မ+မေဃ+ဝဿန။ နောက်ပုဒ်ကျေ။]တရားဒေသနာဟူသောမိုးရွာသွန်း-ခြင်း။ ဓမ္မမေဃေနာ (ဗုဒ္ဓဝံ။၃၅၂)တိ ဓမ္မက-ထာမေဃဝဿေန။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၂၆၄။

ဓမ္မမေဃ[3] (ပု) [ဓမ္မ+မေဃ+နာဒ။ နောက်ပုဒ်ကျေ။] တရားဒေသနာတော် ဟူသောမိုး ချုန်းသံ၊ မိုးချုန်းသံပမာ တရားဒေသနာ။ ဓမ္မမေဃေန ဝဿန္တေ ဓမ္မဒေသနာမယေန နာဒေန။ အပ၊ဌ၊၁။၁ ၂၆။

ဓမ္မမေဃဝဿန (နာ) [ဓမ္မမေဃ+ဝဿန] တရားမိုးရွာခြင်း။စတုဒ္ဒိပိကမဟာမေဃဝဿ-နံ မဟာတော ဓမ္မမေဃဝဿနဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၃၃။ မ၊ဌ၊၄။၁၃၄။

ဓမ္မမ္ပုနိဗ္ဗာပိတပါပဿမ(တိ) [ဓမ္မ+အမ္ပု+နိဗ္ဗာ-ပိတ+ပါပ+ဿမ] အရိယာမဂ် တရားရေ စင်ဖြင့် ငြိမ်းစေအပ်ပြီးသော မကောင်းမှု အပူရှိသော၊ မကောင်းမှုအပူကို အရိယာမဂ် ရေစင်ဖြင့် ငြိမ်းစေပြီးသော၊သူ(ဘုရားရှင်)။ ဓမ္မမ္ပုနိဗ္ဗာပိတပါပဿမံ၊ ဝန္ဒာမဟံ ဗုဒ္ဓမဟာမ္ပု-ဝန္တံ။ ဝိ၊နိဿယ၊ဌ။၁။ နှာ-၁။

ဓမ္မယန္တ (နာ) [ဓမ္မ + ယန္တ] တရားဟူသော ယန္တရားစက်။ ဝေမေဝ ခေါ မဟာရာဇ တထာဂတော ပရိပက္ကမာနသော သတ္တေ ဗော-ဓေန္တော ဓမ္မယန္တမတိပိဠယတိ။ မိလိန္ဒ။၁၆၇။

ဓမ္မယမက (နာ) [ဓမ္မ+ယမက] (၁) (အနုလောမ, ပဋိလောမ) ပါဠိဓမ္မ အစုံ။ (ဆီ)(၂) ကုသိုလ်, အကုသိုလ်, အဗျာကတ တရားတို့ကို အနု-လောမ-ပဋိလောမအစုံ,သန္ဓိဗ္ဗာန်-သံသယ အ စုံ,ပုစ္ဆာ-ဝိဿဇ္ဇနာ အစုံတို့ဖြင့် ဟောရာ ဖြစ်-သော ကျမ်း၊ ဓမ္မယမိုက်ကျမ်း။ (ယင်းကျမ်း-သည် ယမိုက် ၁၀-ကျမ်းတို့တွင် ၉-ခုမြောက်

ကျမ်း ဖြစ်၏။ ယမက၊၃။၁–၇၂။) (၁) တောသည်ပေ အတ္ထာနံ ဝသေန အနုလောမ-ပဋိလောမတော ပဝတ္တပါဠိခမ္မဝသေန ခမ္မ-ယမကန္တိ ဝါ....တိဝေ ယမကဘာဝေါ ဝေဒိ-တမ္ပေါ။ အဘိ၊ဌ၊၃။၂၈၀။ ဣဒါနိ....စိတ္တယ-မကာနန္တရံ ဒေသိတသာ ခမ္မယမကသာ ဝဏ္ဏနာ ဟောတိ။ အဘိ၊ဌ၊၃။၃၃၅။ (–အဘိ၊ဌ၊၁။ ၉။ အဘိ၊ဌ၊၃။၂၈၇၊၃၃၆၊၃၃၇။)

ခမ္မယာဂ (ပု) [ခမ္မ+ယာဂ] (၁) တရား အလှူဟူသော ယဇ်၊ တရားအလှူယဇ်။ (၂) တရားဖြင့် ပူဇော်ခြင်း။ (တိ) (၃) တရားကို ပူဇော်ကြောင်းဖြစ်သော (အမေး–ပုစ္ဆာ–ပြဿနာ)။ (၁) ခမ္မယာဂ (ဒီ၊၃။၁၂၆)ဣတိ ခမ္မဒါနယညံ။ ဒီ၊ဌ၊၃။၁၁၂။ ခမ္မယာဂေါ (ပ၊ဧ)–သံ၊ဋီ၊၁။ ၂၆၂။ ခမ္မ ၁ဂါ(ပု၊ပ၊ဗ) –ဣတိဝုတ်၊ဌ။၃၀၈။ ခမ္မယာဂံ(ဒု၊ဧ)–ဒီ၊ ၃။၁၂၆။ မိလိန္ဒ။ ၂၀။ ခမ္မယာဂဿ (ဆ၊ဧ)– သံ၊ဌ၊၁။ ၂၁၇။ (၂) အာမိသယာဂေါ စ ခမ္မယာဂေါ စ။ အံ၊၁။၉၀။ ဣတိဝုတ်။ ၂၆၄။ (တိ) (၃) ခမ္မယာဂ (ဇာ၊ဌ၊၅။၅၈)ဣတိ ခမ္မံ ယဇေတိ ပူဇေတိ ဧတေနာတိ ခမ္မယာဂေါ။ ဇာ၊ဋီ၊၁၆။၅၁၅။

ခမ္မယာဂပဋ္ဌ (တိ) [ခမ္မယာဂ + ပဋ္ဌ] တရားကို ပူဇော်ကြောင်းဖြစ်သော–အမေး–ပုစ္ဆာ–ပြဿနာ၊ ခမ္မယာဂပြဿနာ။ ပါကဋ်ကတ္တာ ကထေတိတိ ဗြာဟ္မဏံ ခမ္မယာဂပဋ္ဌံ ပုစ္ဆိ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၅၉။ (–၆၀၊၆၆၊၆၇၊၆၈၊၆၉။)

ခမ္မယာဂယဇန (နာ) [ခမ္မယာဂ+ယဇန] တရား အလှူဟူသောယဇ်ကိုပူဇော်ခြင်း။ ခမ္မယာဂ-ယဇနတ္ထာယ ပဟူတဇိဝှါ သုဇာ။စူဠနိ၊ဌ။၁၄။

ခမ္မယာဂယဇနဋ္ဌာန (နာ) [ခမ္မယာဂ+ယဇန+ ဋ္ဌာန] တရားအလှူပူဇော်ရာအရပ်။ ဝေ ခမ္ဗ-ယာဂယဇနဋ္ဌာနဋ္ဌေန ဟဒယံ ဇောတိဋ္ဌာနံ။ စူဠနိ၊ဌ။၁၄။

ခမ္မယာန (နာ) [ခမ္မ+ယာန] (မဂ္ဂင် ၈-ပါး)တရား ယဉ် (အရိယ အဋ္ဌင်္ဂိက မဂ်)။ အရိယဿ အဋ္ဌင်္ဂိကဿ မဂ္ဂဿ အဓိဝစနံ.....ခမ္မယာနံ ဣတိပိ။ သံ၊ဌ။၅။ ခမ္မဘူတတ္ထာ ယာနတ္ထာ စ ခမ္မယာနံ။ သံ၊ဌ၊၃။၁၅၈။

ခမ္မယုတ္တ (တိ) [ခမ္မ +ယုတ္တ။ (ခမီယုဣ-သံ)] (၁) တရားနှင့်–ယှဉ်–စပ်–သော။ (၂) အကြောင်းနှင့်–ယှဉ်–စပ်–သော။ (၁) ခမ္မိ-ကာတိ ခမ္မယုတ္တာ။ အံ၊ဌ၊ ၂။၅၀။ ခမ္မယုတ္ထော (ပု၊ပ၊ဧ)– ဇာ၊ ၂။၈၆။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ ၂၄၅။ ဇာ၊ဌ၊၅။၃၆၈။ ခမ္မယုတ္ထေန (နာ၊တ၊ဧ)– ဇာ၊ဌ၊၃။၃၄၇။ ခမ္မယုတ္ထေဟိ (ပု၊တ၊ဗ)– အံ၊ဌ၊ ၂။၃၁၃။ အံ၊ဌ၊၃။ ၂၂။ (၂) သုတ္တာန ဂါထာ တဝ ခမ္မယုတ္တာ။ ဇ၊ဝ။၁၀၅၊၁၆ ၂။ ဇာ၊ဌ၊၃။၃၃၄။ ခမ္မယုတ္တာတိ ကာရဏယုတ္တာ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၇၅။ အတ္ထယုတ္တံ ခမ္မယုတ္တံ ကထံ ကထေဿာမိ။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၂၁၄။ (–မ၊ ၂။ ၃၀၃။ ထေရ။၃၃၃။)

ခမ္မယုတ္တိ (ထီ) [ခမ္မ+ယုတ္တိ] သင့်လျော်သော တရားသဘော။ ခဏေ ခဏေ ဘိဇ္ဇနသဘာ-ဝဿ အနုဝေါဝေတော ခမ္မယုတ္တိ အတိ-ဝေဝန္ဓော။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၄၇။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၀ ၂။

ခမ္မယုဒ္ဓ (နာ) [ခမ္မ+ယုဒ္ဓ] တရားစစ်ထိုးခြင်း။ ခမ္မယုဒ္ဓံ နာမ ကရိဿာမ။ ဇာ၊ဌ၊၆။ ၂၄၈။ (–၂၄၉။)

ခမ္မယုဒ္ဓမဏ္ဍလ (နာ) [ခမ္မယုဒ္ဓ+မဏ္ဍလ] တရား စစ်ထိုးရာ (ဖြစ်သော ဝန်းဝိုင်းသော) အရပ်၊ တရားစစ်ပြေပြင်။ ပစ္ဆိမဒ္ဒါရေ ခမ္မယုဒ္ဓမဏ္ဍလံ သဇ္ဇာပေသိ။ ဇာ၊ဌ၊၆။ ၂၄၉။

ခမ္မယူပ (ပု) [ခမ္မ + ယူပ။ (ခမီယူပ-သံ)] (က) တရားယဇ်တိုင်။ (ခ) တရားပြာသာဒ်။ (ဗိသာဏိုး၏–ဂုဏ်ရည်–ဂုဏ်ပုဒ်။ P.S.D.။) ဥဿာပေန္တာ ခမ္မယူပံ။ မိလိန္ဒ။ ၂၀။

ဓမ္မယောဂ (တိ) [ဓမ္မ+ယောဂ] တရား–ဌ–ကို–လုံးပမ်း–ကြိုးကုတ်–အားထုတ်–ခြင်းရှိသော၊သူ(ဓမ္မကထိကပုဂ္ဂိုလ်)။ ဓမ္မေ ယောဂေါ အနုယောဂေါ တေသန္တိ ဓမ္မယောဂါ၊ ဓမ္မကထိကာနံ တေ နာမံ။ အံ၊ဌ၊၃။၁၁၇။ (–အံ၊၂။၃၁၃။)

ဓမ္မရ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] ဓမ္မရလူမျိုး။ (ပြာ၊ ဝန်-ဌ ဓမ္မယ-ပုဒ်ကို တွေ့ရ၏၊ တရားဟောတတ်သူ-ဟု ဆို၏။) ဓမ္မရာ နိဂ္ဂမာနုသာ။ အပ၊၁။၄၂၁။

ဓမ္မရက္ခ (တိ) [ဓမ္မ+ရက္ခ+ဏ။ (ဓမ်ရက္ခ-သံ)] တရားကိုစောင့်ရှောက်တတ်သော၊သူ။(အင်္ဂါ ၉-ပါးရှိသော သာသနာတော်ကို ဆောင်စွမ်းနိုင်သူသည် ဓမ္မရက္ခ မည်၏။) ဇဝရှပါ ခေါ် မဟာရာဇ ဘိက္ခု။ "ဘဂဝတော ဓမ္မနဂရေ ဓမ္မရက္ခာ"တိ ဝုစ္စန္တိ။ မိလိန္ဒ။၃၂၆။

ဓမ္မရက္ခိတ (တိ) [ဓမ္မ+ရက္ခိတ။(ဓမ်ရက္ခိတ-သံ)] (၁) တရားကျင့်ဖက် 'သီတင်းသုံးဖော်'တို့သည် စောင့်ရှောက်အပ်သော၊ သူ။ (၂) တရားသည် စောင့်ရှောက်အပ်သော၊ သူ။ (၃) ၅-ပါး သိလတရားကို စောင့်ရှောက်တတ်သော၊သူ။ (၄) ဆန္ဒာဂတိ, ဒေါသာဂတိ, ဘယာဂတိ, မောဟာဂတိ-ဟူသော အဂတိ တရားသို့ မလားမရောက်ပဲ တရားကို စောင့်ရှောက်တတ်သော၊သူ။ (၅) မင်းကျင့် ၁၀-ပါးတရားဖြင့် စောင့်ရှောက်အပ်သော (တိုင်းပြည်, တိုင်းပြည်နေသူ လူအပေါင်း)။ (၆) ဓမ္မရက္ခိတ-အမည်ရှိသော၊သူ။

(က) ယောနကဓမ္မရက္ခိတထေရ်။ (ယင်းသည် B.E. ၂၃၆-ခုနှစ် တတိယသံဂါယနာသာဝင်အပြီးတွင် အရှင်မောဂ္ဂလိပုတ္တတိဿထေရ် စေလွှတ်ချက်အရ အပရန္တတိုင်းသို့ သာသနာပြု ကြွတော်မူသည်။ D.P.။) ယောနက ဓမ္မရက္ခိတတ္ထေရ (ဝိ၊ဌ၊၁။၅၀) လည်း ကြည့်။ (ခ) မဟာဓမ္မရက္ခိတထေရ်။ (ယင်း-သည် B.E. ၂၃၆-ခုနှစ် တတိယ သံဂါယနာသာဝင် အပြီးတွင် မဟာရဋ္ဌတိုင်းသို့ သာသနာပြု ကြွတော်မူသည်။ D.P.။) မဟာဓမ္မရက္ခိတတ္ထေရ (ဝိ၊ဌ၊၁။၅၀) လည်း ကြည့်။ (ဂ) ဓမ္မရက္ခိတထေရ်။ (ယင်းသည် B. E-၃၀၃-တွင် သီဟိုဠ်ဠ် နန်းတက်သည့် ဒုဋ္ဌဂါမဏိမင်းကြီး ကောင်းမှုတော် မဟာစေတီ အုတ်မြစ်ချပွဲသို့ ကောသမ္ဗီပြည် ဃောသိတာရုံ ကျောင်းတိုက်မှ ရဟန်း ၃-သောင်းဖြင့် ကြွတော်မူသည်။ ဥရုဓမ္ম-ရက္ခိတ။ မဟာဝံသ၊ ၂၉။၃၄-ကြည့်။) (ဃ) အရှင်နာဂသိန်အား ပိဋ္ဌက ၃-ပုံ သင်ပေးသူ B.E-၅၀၀-ခန့်တွင် ပေါ်ထွန်းသော ပါဠိလိပုတ်မြို့ အာသောကာရုမ ကျောင်းတိုက် အရှင် ဓမ္မရက္ခိတထေရ်။ မိလိန္ဒ။၁၅၊၁၇။ (င) အရှင်ဓမ္မပါလအား နေတ္တိအဋ္ဌကထာ ရေးရန် တောင်းပန်သူ အရှင်ဓမ္မရက္ခိတထေရ်။ ဓမ္မရက္ခိတ (နေတ္တိ၊ဌ။၁။ D.P.) ကြည့်။ (စ) သီဟိုဠ်ကျွန်း ကိတ္တိသိရိရာဇသီ ဟမင်းလက်ထက်တွင် ထင်ရှားသော ဓမ္မရက္ခိတထေရ်။ ဓမ္မရက္ခိတ ယတိန္ဒ-ကြည့်။ D. P.။ လည်း ကြည့်။ (B.E-၄၅၅-ခုနှစ်တွင် သီဟိုဠ်ကျွန်း အာလောကလိုဏ်ဌ် ပြိုလုပ်သည့် ပေါ်ထွက်ရှင်ဌ စတုတ္ထသံဂါယနာ နာယက အရှင်မဟာဓမ္မရက္ခိတထေရ်ဟုလည်း ရှိသေး၏။)

(၁) ဓမ္မရက္ခိတာ နာမ သဟဓမ္မိကာ ရက္ခန္တိ။ ဝိ၊၁။၂၀၃။ ဓမ္မရက္ခိတာ (သံ၊ဌ၊၂။ ၁၃၅) တိ သဟဓမ္မေဟိ ရက္ခိတာ။ သံ၊ဌ၊၂။ ၁၄၂။ ဓမ္မရက္ခိတာ (ထီ၊ပ၊၉)– ဝိ၊ဌ၊၂။ ၁၄၁။ ဒီ၊ဌ၊၃။၂၃၁။ မ၊ဌ၊၁။၂၀၂။ ဓမ္ম-ရက္ခိတာ (ထီ၊ပ၊ဗ)–မ၊၁။၃၅၅။ မ၊၃။၉၄။ အံ၊၃။၄၇၃။ (၂) (၃) အဇေယျာ ဓမ္မရက္ခိ-တာ။ သုတ္တနိ။၃၂၃။ ကိ ကာရဏာ ဓမ္မရက္ခိ-တာ၊ ယသ္မာ ဓမ္မေန ရက္ခိတာ။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊၂။၅၀။ (–၅၁။) (၄) ဓမ္မဿ ဂုတ္တော

ဓမ္မဂုတ္တော ဓမ္မရက္ခိတော ဓမ္မောဇပညာယ သမန္နာဂတောတိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၂၄၂။ (၅) ကဒါပိ ဝေဒေဟ ဖိတေ၊ နိစိတေ ဓမ္ম-ရက္ခိတေ။ ဇာ၊၂။၁၆၂။ ဇာ၊ဌ၊၆။၅၇။ တံ တယာ ဓမ္မရက္ခိတံ တဝ ရဋ္ဌံ ဝိဒ္ဓံသေန္တိ။ ဇာ၊ဌ၊၆။၆၉။ (၆) နာနာနာမာတိ ဗုဒ္ဓရက္ခိတော ဓမ္မရက္ခိတောတိ အာဒိနာမဝသေန ဝိဝိဓနာ-မာ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၁၅၅။ ဓမ္မရက္ခိတော (ပုဒ်ပ၊ ၉)—ဝိ၊ဌ၊၄။၂၄၅။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၉၆။ သုတ္တ-နိ၊ဌ၊၂။၂၄၈။ မဟာနိ၊ဌ။၂၁၉။ ဓမ္မရက္ခိတံ (ပုဒ်ဒု၊၉)—ဝိ၊၂။၁၀။ ဓမ္မရက္ခိတသ(ပုဒ်ဆ၊ ၉)—ဝိ၊ဌ၊၂။၂၄၈။ ဝဇိရ။၄၃၃။ သာရတ္ထ၊ ၃။၂၆၆။

ဓမ္မရက္ခိတဘာဝ (ပု) (ဓမ္မရက္ခိတ+ဘာဝ]တရား-ကျင့်ဖက် သီတင်းသုံးဖော်တို့သည် စောင့်-ရှောက်အပ်သူ၏အဖြစ်။ နဟိ ဘိက္ခုနိယာ ဓမ္မရက္ခိတဘာဝေါ အတ္ထိ။ သာရတ္ထ၊၃။၈၆။

ဓမ္မရက္ခိတယတိန္ဒ (ပု) [ဓမ္မရက္ခိတယတိ + ဣန္ဒ။ ဓမ္မရက္ခိတ+ယတိန္ဒ] ဓမ္မရက္ခိတသာသနာပိုင်-ရဟန်းတော်၊ ဓမ္မရက္ခိတရဟန်းမင်း။ ဓမ္ম-ရက္ခိတ ယတိန္ဒဿ၊ ပါပေသိ သုမနော တဒါ။ မဟာဝံသ၊၉၇။၃၀၄။

ဓမ္မရဇ္ဇဒါယဇ္ဇ (နာ) [ဓမ္မရဇ္ဇ+ဒါယဇ္ဇ] တရားမင်း-၏အဖြစ်—၌—ဖြင့်—ပေးအပ်သော အမွေကို ယူတတ်သူ၏အဖြစ်၊ တရားမင်းအဖြစ် အမွေ-ဆက်ခံသူ။ ဣဒါနိ မည္ဟေ ဘဂဝတော ဓမ္ম-ရဇ္ဇဒါယဇ္ဇံ (ဓမ္မရဇ္ဇေ ဒါယဇ္ဇံ။ သျာ။ ဓမ္ম-ဒါယဇ္ဇံ၊ က) ပတ္တာ ဗုဒ္ဓေါ ဇာတောတိ။ ခုဒ္ဒက၊ ဌ။၈၄။

ဓမ္မရဇ္ဇပတ္ထိ (ထီ) [ဓမ္မရဇ္ဇ+ပတ္ထိ] တရားမင်း၏-အဖြစ်သို့ ရောက်ခြင်း။ တတ္ထ ပညာယသ ဓမ္မရဇ္ဇပတ္ထိ။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၁၃။

ဓမ္မရဇ္ဇု (ထီ၊နာ) [ဓမ္ম+ရဇ္ဇု။ ဓမ္ম+အာသန+ ရဇ္ဇု] (၁) စေတီနှင့်ဗောဓိပင်၌ ပန်းသီရန် ဖွဲ့ချည်အပ်သောကြိုး။ (၂)တရားဟောသော နေရာ၌ ဖွဲ့သီအပ်သော ကြိုး။ (ကြိုးနှင့် စေတီ သို့မဟုတ် ကြိုးနှင့်ဗောဓိပင် အကြား-ပန်းများကို သွင်းညှပ်၍ ပူဇော်ရန် စေတီ သို့မဟုတ် ဗောဓိပင်ကို လှည့်ပတ်၍ ဖွဲ့ထား-သည့်ကြိုးကို "ဓမ္မရဇ္ဇု"ဟု ခေါ်၏။ မဟာ-ဂဏ္ဌိနှင့် မဇ္ဈိမဂဏ္ဌိပုဒ်။ ကြိုးလွန်းအကြား-ပန်းများကို သွင်း၍ ရနိုင်လောက်အောင် လျှော့လျှော့ကျစ်ပြီးလျှင် စေတီစသည်တို့၏-ပတ်ဝန်းကျင် ရစ်ပတ်လျက် ဖွဲ့ထားအပ်သော-ကြိုးကို ဓမ္မရဇ္ဇုဟု ခေါ်သည်။ ဂဏ္ဌိပုဒ်။ သာရတ္ထ၊၂။၃၇၁။) ဓမ္မရဇ္ဇု (ဝိ၊ဌ၊၂။၂၀၃။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၀။) စေတိယံ ဝါ ဗောဓိ ဝါ ပဋ္ဌပ္ပဝေသနတ္ထံ အာဝဇ္ဇိတ္တာ ဗဒ္ဓရဇ္ဇု။ ဝဇိရ။ ၂၀၇-ဂ။ ဓမ္မရဇ္ဇုန္တိ သိထိလံ ဝဋ္ဋကံ ရဇ္ဇုံ ကတ္တာ ဗောဓိ ဝါ စေတိယံ ဝါ ပရိက္ခိပိတ္တာ ဓမ္မာသနေ ဝါ လမ္ဗိတ္တာ တတ္ထ ပုပ္ဖါနိ ပဝေ-သေန္တိ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၇၁။ (–ဝိမတိ၊၁။ ၃၀၁။)

ဓမ္မရတ (တိ) [ဓမ္ম+ရတ။ (ဓမ်ရတ-သံ)] (၁) တရားဌ် မွေ့လျော်သော၊ (က) သမထ-ဝိပဿနာတရား၌ မွေ့လျော်သော၊သူ။ (ခ) ကုသိုလ်တရား၌ မွေ့လျော်သော၊သူ။ (ဂ) သုစရိုက် ၃-ပါးတရား၌ မွေ့လျော်သော၊သူ။ (၂) ဓမ္မာရုံ၌ မွေ့လျော်သော၊သူ။ (၁) ဓမ္မေ ရတော အဘိရတောတိ ဓမ္မရတော။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၂၅၂။ (–သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၆၃။) (က) ဓမ္မာရုမော ဓမ္မရတော။ ဓမ္ম။၆၆။ တတ္ထ နိဝါသဋ္ဌေန သမထဝိပဿနာဓမ္ম-အာရုမော အဿာတိ ဓမ္ম-ရုမော။ တသ္မိ-ယေဝ ဓမ္ম ရတောတိ ဓမ္ম-ရတော။ ဓမ္ম၊ဌ၊ ၂။၃၆၅။ (–ဣတိဝုတ်။၂၅၀။ သုတ္တနိ။၃၂၂။ ထေရီ။၄၃၅။ ထေရီ၊ဌ။၂၈၀။) (ခ) အရိ-ယဋ္ဌ သံထောမယန္တာ၊ သဒါ ဓမ္ম-ရတာ ဇနာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၈၀။ (ဂ) ဓမ္ম-ရတော (ဇာ၊၁။၃၆၅)-တိ.... ဝိဝိဓသုစရိတဓမ္ম-ရတော။ ဇာ၊ဌ၊၅။ (၂) ဓမ္ম-ရတော ဓမ္ম-သမ္ဘုဒိတော။ မ၊

၂။၁၇၁။ ရူပရတ (မ၊၆။၃။၁၄၉)နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

ဓမ္မရတန (ပုံ၊နှ) [ဓမ္မ+ရတန။ (ဓမ်ရတူ-သံ၊ ဓမ္မ-ရယ၊ဏ-ပြာ) တရားရတနာ၊ နှစ်သက်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော တရား။ သော ဟိ ဓမ္မ-ရတနော။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၇၉။ အာမိသရတနဉ္စ ဓမ္မရတနဉ္စ။ အံ၊၁။၉၃။ ဓမ္မရတနံ(နပု၊ဧ)— ဒီ၊၆၊၃။၉၁။ သံ၊၆၊၂။၂၂၃။ အံ၊၆၊၁။၂၄၇။ အံ၊၆၊၂။၆၀။ ဓမ္မ၊၆၊၂။၄၃၂။ ဓမ္မရတနံ (ဒု၊ဧ)—မဟာနိ။၁၁၀၊၃၀၃။ စူဠနိ။၂၆။ ဓမ္မရ-တဧနန(တ၊ဧ)—မ၊၆၊၃။၁၀။ သံ၊၆၊၃။၉၃။ ဓမ္မရတနဿ (စ၊ဧ)— ဇာ၊၆၊၄။၃၆၉။ ဓမ္မ-ရတနဿ(ဆ၊ဧ)— နေတ္တိ။၁၅၂။ ဥဒါန၊၆။ ၃၂၄။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၀။

ဓမ္မရတနဘဏ္ဍ (နှ) [ဓမ္မရတန+ဘဏ္ဍ။ (ဓမ်-ရတူဘံ၃-သံ)] တရားရတနာဟူသောဘဏ္ဍာ။ ဧဝံ ခီဏာသဝေါပိ ဓမ္မရတနဘဏ္ဍံ သမ္ပဋိစ္ဆ-တူ၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၁၅။

ဓမ္မရတနဘောဂ (ပု) [ဓမ္မရတန+ဘောဂ] တရား ရတနာဟူသော အသုံး အဆောင်။ ဘိက္ခု။ ဓမ္မရတနဘောဂေန....ဘောဂိနော။ မိလိန္ဒ။၃၂၇။

ဓမ္မရတနမူလက (တိ) [ဓမ္မရတန+မူလ+က] တရား ရတနာလျှင် အကြောင်း ရှိသော။ ဝေသု စ ဓမ္မရတနမူလကံ သံဃရတနံ။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၁။၅။

ဓမ္မရတနဝဿ (နှ) [ဓမ္မရတန+ဝဿ] တရား ရတနာ (ဟူသော) မိုး၊ မိုးနှင့်တူသော တရားရတနာ။ ဓမ္မရတနဝဿံ ဝဿေန္တော။ ဝိ၊ဌ၊၁။၅၉။ သီလာဒိကုသလဓမ္မသန္ဓဿနာ-ဒိဓမ္မရတနဝဿံ။ ဝဇိရ။၆၂။ (–သာဝတ္ထု၊၃။ ၁၉၈။ ဝိမတိ၊၁။၉၇။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၂၁။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၂။၂၉၉။)

ဓမ္မရတနသိဒ္ဓိ (ထီ) [ဓမ္မရတန+သိဒ္ဓိ] တရား ရတနာ၏ ပြီးခြင်း။ ဝေသာရဇ္ဇေဟိ ဓမ္ဓ-ရတနသိဒ္ဓိ။ ဣတိဝုတ်၊၆။၁၄။

ဓမ္မရတနာနုပါလက (တိ) [ဓမ္မရတန + အနု-ပါလက] တရားရတနာကို–စောင့်ရှောက်–ဆက်လက်စောင့်ရှောက် – တတ်သော၊သူ။ ဓမ္မရတနာနုပါလကော (ခီဏာသဝေါ)။ ဝိမ-တိ၊၁။၂၂။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၁။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၁၀။ မ၊ဋီ၊၂။၈၈။ မူလဋီ၊၁။၂၂။

ဓမ္မရတနုပဋ္ဌာနသိဒ္ဓိ (ထီ) [ဓမ္မရတန+ဥပဋ္ဌာန+သိဒ္ဓိ] တရားရတနာကို ဆည်းကပ်လုပ်ကျွေး ခြင်း၏ ပြီးခြင်း။ ဗုဒ္ဓရတနသံဃရတနုပဋ္ဌာ-နေဟေ ဓမ္မရတနုပဋ္ဌာနသိဒ္ဓိ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၇၁။

ဓမ္မရတိ (ထီ) [ဓမ္မ + ရတိ။ (ဓမ်ရတိ-သံ)] တရား၌မွေ့လျော်ခြင်း၊ (က) လောကုတ္တရ တရား၌ မွေ့လျော်ခြင်း။ (ခ) အရဟတ္တဖိုလ် တရား (နှင့်) နိဗ္ဗာန်တရား၌ မွေ့လျော်ခြင်း။ (ဂ) သတိပဋ္ဌာန် စသော ဗောဓိပက္ခိယ ၃၇-ပါးတရား၌ မွေ့လျော်ခြင်း။ (ဃ) အရ ဟတ္တဖိုလ်တရား၌ မွေ့လျော်ခြင်း။ (ဇ) ဝိပ-ဿနာတရား၌ မွေ့လျော်ခြင်း။ (စ) သမထ ဝိပဿနာ တရား၌ မွေ့လျော်ခြင်း။

တရား၌ မွေ့လျော်ခြင်း။ သဗ္ဗရတိ ဓမ္ဓ-ရတိ ဇိနာတိ။ ဓမ္ဓ။၆၄။ (–ခုဒ္ဒကာ၊၆။၁၁၀။ ဓမ္ဓ၊၆၊၂။၃၅၁။ သုတ္တနိ၊၆၊၂။၂၄။ သံ၊ဋီ၊၂။ ၁၆၀။)

(က) လောကုတ္တရတရား၌ မွေ့လျော်-ခြင်း။ (ခ) အရဟတ္တဖိုလ် တရား(နှင့်)နိဗ္ဗာန် တရား၌ မွေ့လျော်ခြင်း။ ရမန္တိ ဓမ္မရတိယာ။ ထေရ။၂၅၂။ လောကုတ္တရဓမ္မရတိယာ အဂ္ဂ-ဖလနိဗ္ဗာနာဘိရတိယာ စ ရမန္တိ အဘိရမန္တိ။ ထေရ၊၆၊၁။၃၅၁။

(ဂ) သတိပဋ္ဌာန်စသော ဗောဓိပက္ခိယ ၃၇-ပါးတရား၌ မွေ့လျော်ခြင်း။ ဓမ္ဓရတိ နာမ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဓမ္ဓ၊၆၊၁။၃၅၉။

(ဃ) အရဟတ္တဖိုလ်တရားဌ် မျှော်လျှော်ခြင်း။ သမာဓိဂေါစရာ သဗ္ဗာ၊ သမာပတ္တိ-ဝသီကတာ။ ဈာနေန ဓမ္မရတိယာ၊ ဝိဟာရိ-သာမ နော သဒါ။ အပ၊ ၂။ ၂၈၀။

(၄) ဝိပဿနာတရားဌ် မျှော်လျှော်ခြင်း။ ဥဒယဗ္ဗယံ ပဿန္တာ ယောဂါ၀စရာ ယာ-ဒိသာ ဓမ္မရတိ။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၉၄။ (–အံ၊ဌ၊ ၃။ ၁၇၀။)

(၅) သမထ, ဝိပဿနာတရားဌ် မျှော်လျှော်ခြင်း။ ဓမ္မရတိ (သံ၊ဌ၊၁။ ၇၉)တိ သမထ-ဝိပဿနာဓမ္မေ အဘိရတိ။ သံ၊ဌ၊၁။ ၁၂၀။

ဓမ္မရသ (ပု) [ဓမ္မ+ရသ] (၁) တရားအရသာ၊ (က) မဂ် ၄-ပါးတရားအရသာ။ (ခ) ဗောဓိ-ပက္ခိယ ၃၇-ပါး တရားအရသာ။ (ဂ) လော-ကုတ္တရာ ၉-ပါး တရားအရသာ။ (ဃ) နိဗ္ဗာန် တရားအရသာ။ (၂) တရားနှင့် ယှဉ်သော ဝမ်းမြောက်ခြင်း စသော အရသာ။ (၂) အကွာရာ, ပုဒ်, ဝါကျ ဟူသော ပါဠိ။ (၃) ဩဇာရှိသော ဒေသနာမှု။ (၅) သဒ္ဒါနှေ့၏ ပြည့်စုံခြင်း။ (၆) ရအပ်သော သဒ္ဒါနှေ့တရားဌ် မျှော်လျှော်ခြင်း။

(၁) တရားအရသာ။ ပပ္ပုယျ တံ ဓမ္ဓ-ရသေန တိတ္ထိ။ အပ၊ ၂။ ၂၁၁။ ထေရီ၊ဌ။ ၁၅၁။ (က) မဂ် ၄-ပါး တရားအရသာ။ ဓမ္ဓ-ရသော(အံ၊၁။ ၃၈)နာမ စတ္တာရော မဂ္ဂါ။ အံ၊ ဌ၊၁။ ၃၈၀။ (ခ) ဗောဓိပက္ခိယ ၃၇ ပါး တရား အရသာ။ (ဂ) လောကုတ္တရာ ၉-ပါး တရား အရသာ။ ဓမ္ဓရသော ဇိနာတိ။ ဓမ္ဓ။ ၆၄။ ယော ပနေသ သတ္တတိ သဗောဓိ-ပက္ခိယဓမ္မသခ်ါတော စ နဝလောကုတ္တရ-ဓမ္မသခ်ါတော စ ဓမ္ဓရသော။ ဓမ္ဓ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၅၂။ (–သံ၊ဌ၊၁။ ၇၉။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။ ၁၁၀။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၄။) (ဃ) နိဗ္ဗာန်တရား အရသာ။ နိဗ္ဗာနံ ဓမ္ဓရသံ။ စူဠနိ၊ဌ။ ၇၅။ (၄) တရားနှင့် ယှဉ်သော ဝမ်းမြောက်ခြင်း စသော အရ-သာ။ ဓမ္ဓရသ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၆၄)နှင့် ဓမ္ဓ။ ပ-သဒ္ဓိတံ ပါမောဇ္ဇာဒိရသံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌ၊၁။ ၉၄။

(၂) အကြောင်း၏ ပြည့်စုံခြင်း ဟူသော ဓမ္ဓရသ။ ဓမ္ဓရသဿ (မဟာနိ။ ၁၁၁)တိ ဟေတုသမ္ပတ္တိသခ်ါတဿ ဓမ္ဓရသဿ။ မဟာ-နိ၊ ဌ။ ၂၃၁။ (–စူဠနိ။ ၂၆။ မိလိန္ဒ။ ၁၈၈။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၀၁။ အပ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၅၉။) (၃) အကွာရာ, ပုဒ်, ဝါကျဟူသောပါဠိ။ အ၀ယ-ဝေ ဗျဉ္ဇနာဒယော ဓမ္ဓရသာတိ ဝုစ္စန္တိ။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၀၁။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၂၆။ (၄) ဩဇာ ရှိသော ဒေသနာမှု။ ဓမ္ဓောဇန္တိ ဓမ္ဓရသံ၊ ဩဇ၀န္တဒေသနာမှုန္တိ အတ္ထော။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၄၂၉။ (၅) သဒ္ဒါနှေ့၏ ပြည့်စုံခြင်း။ သဒ္ဒါနှိယံ ဓမ္ဓော....တဿ ဓမ္ဓဿ သမ္ပတ္တိ ဓမ္ဓရသော။ ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၈၃။ (၆) ရအပ်သော သဒ္ဒါနှေ့ တရားဌ် မျှော်လျှော်ခြင်း။ ဓမ္ဓပဋိလာဘရတိ ဓမ္ဓရသော။ ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၈၃။

ဓမ္ဓရဟဒ (ပု) [ဓမ္ဓ + ရဟဒ] တရားရေအိုင်၊ ရေအိုင်နှင့်တူသော (အဌင်္ဂိက အရိယမဂ်) တရား။ သီလတိတ္ထ(သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၁၂)-ကြည့်။

ဓမ္ဓရာဂ (ပု) [ဓမ္ဓ+ရာဂ] (သမထ ဝိပဿနာ) တရားတို့ဌ် တပ်မက်စဲ့လမ်းတတ်သော၊ ဆန္ဒ-ရာဂ။ ဓမ္ဓရာဂေန တာယ ဓမ္ဓနန္ဒိယာ (မ၊ ၂။ ၁၃၊ ၉၉။ အံ၊ ၃။ ၂၂၀) တိ ပဒဒ္ဓယေဟိ (ပဒဒ္ဓ-ယေနပိ) သမထဝိပဿနာသု ဆန္ဒရာဂေါ ဝုတ္တော။ မ၊ ဌ၊ ၃။ ၉။ အံ၊ ဌ၊ ၃။ ၃၄၇။ (–ပေဋ-ကော။ ၁၈၇၊ ၃ ၂၀။)

ဓမ္ဓရာဇ (ပု) [ဓမ္ဓ + ရာဇ။ (ဓမ္ဓိရာဇန်-သံ)] တရားမင်း။ (က) ဘုရားရှင်။ (ခ) စကြာ – စကြ၀ေး – စက္ကဝတ် – မင်း။ (ဘုရားရှင်သည် လောကုတ္တရာ ၉-ပါး တရား ဖြင့်ဌင်း, လောကီ လောကုတ္တရာ တရားဖြင့် ဌင်း, သတ္တလောကကို နှစ်သက်စေတတ်သော ကြောင့်ဌင်း, ဗြဟ္မဝိဟာရသမာပတ် ၄-ပါး,

ဖလသမာပတ်ဖြင့် နေတော်မူခြင်းဖြင့် ကိုယ်တော်မြတ်၌ နှစ်သက်ကပ်ငြိ စေတတ်သော ကြောင့်ရင်း, ပါရမီ ၁၀-ပါးတရားကို ဖြည့်ကျင့်ခြင်းဖြင့် တင့်တယ်ထွန်းလင်း တောက်ပတတ်သောကြောင့်ရင်း "ဓမ္မရုဇာ"=တရားမင်း မည်၏။) (ခ) စကြာ-စကြဝတေး-စက္ကဝတ်-မင်း။ (ဗိမ္မိသာရ-စသော တရားစောင့်သော မင်းများကိုလည်း ဓမ္မရုဇဟု သုံးသည်။) (ယမမင်း၏ ဂုဏ်ရည် ဂုဏ်ပုဒ်, ဂျိန်း၊ ယုဓိဋ္ဌိရမင်း။ P. S. D.)

(က) နဝဟိ လောကုတ္တရဓမ္မေဟိ မဟာဇနံ ရဉ္ဇေတီတိ ဓမ္မရုဇာ။ အံ၊ဌ၊၂။၇၉။ ဓမ္မရုဇသာ (ထေရ။၂၈၃)တိ သတ္ထုနော။ သတ္ထာ ဟိ သဒေဝကံ လောကံ ယထာရဟံ လောကိယလောကုတ္တရေန ဓမ္မေန ရဉ္ဇေတိ တောသေတီတိ ဓမ္မရုဇာ။ ထေရ၊ဌ၊၂။၉၀။ သကလလောကတ္ထယဝါသိနော သတ္ထုနိကာယေ မေတ္တာ ကရုဏာ မုဒိတာ ဥပေက္ခာသခ်ါတာဟိ စတူဟိ ပြဟ္မဝိဟာရသမာပတ္တိဟိ ဝါ ဖလသမာပတ္တိဝိဟာရေန ဝါ ကေစိတ္တဘာဝေန အတ္ထနော စ ကာယေ ရဉ္ဇေန္တိ အလ္လိယာပေန္တိတိ - ရုဇာနော၊ ဓမ္မေန ရုဇာနော ဓမ္မရုဇာနော၊ ဣတ္ထမ္ဘူတာ ဗုဒ္ဓါ။ အပ၊ဌ၊ ၁။၁၅။ ဓမ္မရုဇာ(အပ၊၁။၄၇) ဓမ္မေန သမေန ရုဇာ ဒသပါရမိတာဓမ္မပရိဘူရဏေန ရုဇဘူတတ္တာ "ဓမ္မရုဇာ"တိ ပဝုစ္စတိ။ အပ၊ ဌ၊။၂၂၁။ ဓမ္မရုဇာ (ဓမ္မ၊ဌ၊။၁၄) ဓမ္မိ-ဿရော ဘဂဝါ။ ဓမ္မပဒ၊ မဟာဋီ။၁၄။

(ခ) ဓမ္မေန (ဓမ္မနော) ရဇံ လဘိတ္ဝာ ရုဇာ ဇာတောတိ ဓမ္မရုဇာ။ ဒီ၊ဌ၊။၂၂၂။ မ၊ဌ၊၂။ ၂၅၁။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၇၃။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၁၇၀။ အတ္ထဟိတဓမ္မကရဏေန (စရဏေန) ဓမ္မရုဇာ။ ဒီ၊ဌ၊။၂၂၂။ မ၊ဌ၊၂။ ၂၅၁။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၇၃။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၁၇၀။ အံ၊ဋီ၊ ၃။ ၁၈၄။ ဓမ္မေန ဝါ လဒ္ဓရုဇတ္တာ ဓမ္မရုဇာ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၃၄။ သံ၊ဌ၊ ၃။ ၁၃၉။ အံ၊ဌ၊ ၃။ ၁၇ဖ။ အံ၊ဋီ၊ ၂။ ၈၁။ ဓမ္မေန ရုဇာ ဇာတောတိ ဓမ္မ-ရုဇာ။ မ၊ဌ၊ ၃။ ၂၁၃။ ဓမ္မေနေဝ ဒသဝိဓေ-နေ စက္ကဝတ္တိဝတ္တေန ရုဇာ ဇာတောတိ ဓမ္မ-ရုဇာ။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၇၈။ ဓမ္မတော အနပေ-တတ္တာ ဓမ္မော ရဉ္ဇနဋ္ဌေန ရုဇာတိ ဓမ္မရုဇာ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၁။ ၂၉၃။ ဓမ္မတော အနပေတတ္တာ ဓမ္မော စ သော ရဉ္ဇနဋ္ဌေန ရုဇာ စာတိ ဓမ္မရုဇာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။ ၂၃၄။ မ၊ဋီ၊ ၃။ ၁ဖဂ။ တေနေဝ (တေန စ) ဓမ္မေန (သကလ)လောကံ ရဉ္ဇေ-တီတိ ဓမ္မရုဇာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။ ၂၃၃-၄။ အံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၈၁။ အံ၊ဋီ၊ ၃။ ၁၈၄။

(ဂ) ဓမ္မရုဇာ(ပ၊ဇ)— အံ၊ဝ။ ၁ဝ၈။ ထေရ။ ၃၃၀။ အပ၊ဝ။ ၄၇။ ဇာ၊ဝ။ ၁၁၃။ မိလိန္ဒ။ ၁၈၂။ ဝိ၊ဌ၊ဝ။ ၁ဝ၇။ မ၊ဌ၊ဝ။ ၃၀၉။ မ၊ဌ၊ ၄။ ၂၁ ၂။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၇ဝ။ သံ၊ဌ၊ ၃။ ၁ဝ၃။ အံ၊ဌ၊ ၃။ ၂ဝ ၂။ အဘိ၊ဌ၊ဝ။ ၁ ၂၁၊ ၁ဖ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၃ဝ၉။ အဘိ၊ဌ၊ ၃။ ၃ ၂။ ဓမ္မ၊ဌ၊ဝ။ ၁၄၊ ၂၃။ ဥဒါန၊ဌ။ ၁၇၂။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ ၃၅၁။ စရိယာ၊ဌ။ ၂၃ ၂။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။ ၅၂ ၂။ ဓမ္မရုဇ (အာ၊ပ၊ဇ)—အပ၊ ၂။ ၂၇ဝ။ ဓမ္မရုဇာ(ပ၊ဗ) —အပ၊ဝ။ ၁၊ ၂။ ဓမ္မရုဇံ (ဒု၊ဇ)—အပ၊ဝ။ ၁ဝ ၂။ ၃ဝ၄။ ပေတ၊ဌ။ ၁၅၈။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၁။ ဓမ္မရုဇေန(တ၊ဇ)—ဝိ၊၅။ ၁ဖ၃။ မ၊ဝ။ ၃ဝ၆။ သံ၊ဝ။ ၃ဝ၁။ မိလိန္ဒ။ ၃ ၂ဂ။ သံ၊ဌ၊ ၃။ ၁ဝ၄။ ၉ ။ ဌ၊ ၂။ ၄၅၅။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ ၁ဝ ၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၄။ ဓမ္မရုဇဿ(ဆ၊ဇ)— မိလိန္ဒ။ ၉၃။ ဝိ၊ဌ၊ ၄၊ ၂ဖ၄။ ဒီ၊ဌ၊ဝ။ ၃ ၂။ မ၊ဌ၊ဝ။ ၈။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဂ၄။ အံ၊ဌ၊ဝ။ ၈။ အဘိ၊ဌ၊ ၃။ ၂ဂ၆။ ပဋ္ဌသံ၊ ဌ၊ ၁။ ၈။ ပဋ္ဌသံ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၂၅၊ ၁ဂ၅။ ခုဒ္ဒကာ၊ဌ။ ၈၉။ ဥဒါန၊ဌ။ ၁၇။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ ၂ဖ။ ထေရ၊ ဌ၊ ၂။ ၉ဝ။ ထေရီ၊ဌ။ ၃ဝ၅။ မဟာနိ၊ဌ။ ၈။ နေတ္တိ၊ဌ။ ၄၅။ ဒီ၊ဌ၊ဝ။ ၁၉၁။ နေတ္တိ၊ဝိ။ ဖ၃။ ဓမ္မရုဇေ(သ၊ဇ)—ပဋ္ဌသံ၊ဌ၊ ၂။ ၁ဂ၅။

(ခ) ဓမ္မရုဇာ(ပ၊ဇ)—ဒီ၊ဝ။ ၈၃။ ဒီ၊ ၂။ ၁၄၊ ၁ဖ၊ ၁ ၂၊ ၁ဖ၊ ၁ဖ၃။ အံ၊ဝ။ ၁ဝ၇။ အံ၊ ၂။ ၁၃ ၂၊ ၄ဖ၅။ အဘိ၊ က။ ၂ ၁၅။ ဣတိဝုတ်။ ၂ဝ၅။

သုတ္တနိ။၃၆၆။ နေတ္ထိ။၁၅၃။ မိလိန္ဒ။၁၂၅။ ဝိ၊ဌ၊၁။၃၅။ ဒီ၊ဌ၊၁။၂၁၁။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၁၇၇။ အဘိ၊ဌ၊၃။၁၀၉။ ဇာ၊ဌ၊၁။၁၅၄၊ ၂၇၉၊၃၄၅။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၉၂။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။၁၃၉။ နေတ္ထိ၊ဝိ။၃၃၈။ ဓမ္မရာဇာနံ(ဒု၊ဇ)—ဒီ၊၁။၈၀။ ဓမ္မရညော (ဆ၊ဇ)—အံ၊ဌ၊၁။၅၈။ ဓမ္မရာဇဿ—ဇာ၊ ၂။ ၂၉။ ဇာ၊ဌ၊၅။၁၉၈။ ဓမ္မရာဇိနော(ဆ၊ဇ)—ဝိမာန။၁၉။ ဝိမာန၊ဌ။၇၄။ ဓမ္မရာဇိနိ(သ၊ဇ) —ဝိမာန၊ဌ။၇၇။

ဓမ္မရာသီ (ပု) [ဓမ္မ + ရာသီ။ (ဓမ်ရာဂိ-သံ)] တရား – အစု – အပုံ၊ (၁) ဥပါဒါန်၏ အကြောင်းဖြစ်သော တရား – အစု – အပုံ။ (၂) ဓမ္မကွန္ဓာ တရား – အစု – အပုံ။ (၃) ဖဿပဋ္ဌမက-စသော တရား – အစု – အပုံ။ (၄) ခန္ဓာ ၅-ပါး-စသော တရား – အစု – အပုံ။ (၅) ဣဒ္ဓိပါဒ်တရား – အစု – အပုံ။ (၁) ဥပါဒါနဿ ပစ္စယဘူတာ ဓမ္မပုဉ္ဇာ ဓမ္ဓ-ရာသယောတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၃၇၃။ မ၊ ဌ၊၁။၂၉၁။ အံ၊ဌ၊၁။၂၁၉။ (၂) ဓမ္မကွန္ဓ-ဝသေနာ(ဝိ၊ဌ၊၁။၂၃။ ဒီ၊ဌ၊၁။ ၂၅)တိ ဓမ္ဓ-ရာသိဝသေန။ ဝိမတိ၊၁။၂၃။ သီ၊ဌ၊သစ်၊၁။ ၁၃၃။ (၃) ဖဿပဋ္ဌမကာဒိ ဓမ္မရာသိ။ အနု-ဋ္ဌ၊၁။၁၀၁။ (၄) ပဋ္ဌကွန္ဓာ....ဣမေ ဓမ္မရာသ-ယော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၂၄၃။ (၅) ဣဒ္ဓိပါဒသခ်ိ-တော ဓမ္မရာသိဥပေတော ဟောတိ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၉၁။

ဓမ္မရူစိ (တိ) [ဓမ္မ+ရူစိ။ (ဓမ္မရုဇ-ပြာ)] (၁) ကောင်းမှုတရားကို အလိုရှိသော။ (၂) သုစ-ရိုက်တရားတို့ကို နှစ်သက်တတ်သော။ (၃) ဓမ္မရူစိမည်သော၊သူ။ (၄) ဓမ္မရူစိဂိုဏ်း။ (သီဟိုဠ်ကျွန်းဥ် မဟာဝိဟာရ ကျောင်းတိုက်ကြီး တည်ပြီး၍ ၂၁၇-နှစ် ၁၀-လ ၁၀-ရက် အကြာ B.C. ၂၉-၁၇-အတွင်း B.E.၄၅၅-နှစ် ဇေါက်တွင် အဘယဂိရိဂိုဏ်းကြီး ပေါ်လာ ဆည်။ မဟာဝံသ၊၃၃။၈၁-၈၂။ ယင်း ဂိုဏ်း သည် ဓမ္မရူစိ အမည်ရသည်။ အကျယ် သီဟိုဠ် မဟာယာန ဒဿနကျမ်း ၇၀-၇၄-ကြည့်။)

(၁) ဓမ္မရူစိ(ဒီ၊ဌ၊၁။၁၅၄။ မ၊ဌ၊၁။ ၂၀)တိ ပုညကာမော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃၃။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၅၇။ သာဓု ဓမ္မရူစိ(သံ၊ဌ၊ ၂။၆)တိ ပုည-ကာမော သုန္ဒရော တိ အတ္ထော။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀။

(၂) သာဓု ဓမ္မရူစိ ရာဇာ။ ဇာ၊ ၂။၄၅။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၁၅။ ပုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၆၆။ ကခ်ါ၊ဋ္ဌ၊ သစ်။၃၀၉။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။ ၂၁၀။ သုစရိတ-ဓမ္မေ ရောစေတီတိ ဓမ္မရူစိ၊ ဓမ္မရတောတိ အတ္ထော။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။၅၅။ ဝိနိစ္ဆယပဝေ-ဏိသုစရိတဓမ္မေ ရောစေတီတိ ဓမ္မရူစိ။ ဇာ၊ ဌ၊၅။ ၂၃၉။

(၃) အာသီ ဓမ္မရူစိ နာမ။ အပ၊ ၂။ ၆၉။ (–၇၀။ အပ၊ဌ၊ ၂။ ၂၁၁။) (၄) ဓမ္မရူစိ-သာဂလိယာ၊ လက်ာဒီပမ္ပိ ဘိန္နကာ။ မဟာ-ဝံသ၊၅။၁၃။ (–မဟာဝံသဋ္ဌိကာ။)

ဓမ္မရူစိသာဂလိယ (ပု) [ဓမ္မရူစိ+သာဂလိယ] ဓမ္မရူစိဂိုဏ်း(နှင့်) သာဂလိယဂိုဏ်း။ (သာ-ဂလိယဂိုဏ်းသည် A.D. ၂၆၉-၂၉၁-တွင် သီဟိုဠ်ဥ၌မင်းပြုသော ဂေါ်ဌာဘယမင်းလက်ထက်၌တည်ထောင်သည်၊အဘယဂိရိကျောင်း-တိုက်မှ ဥဿိလိယတိဿအမည်ရှိသော ရဟန်း-သည် နောက်ပါရဟန်း ၃၀၀-ခန့်ဖြင့် ဒက္ခိဏ-ဝိဟာရ၌ ပြောင်းရွှေ့နေထိုင်၏၊ ယင်းရဟန်း-များအနက် သာဂလ မည်သော မထေရ်-တပါး ပါရှိ၏၊ ယင်းမထေရ်ကိုစွဲ၍ သာဂလိ-ယဂိုဏ်းဟု ထင်ရှားသည်။) မဟာယာန အဒ-ဟတ်။ ၂၄။ D.P.။ ဓမ္မရူစိ (၄) ကြည့်။

ဓမ္မလက္ခဏ (နာ) [ဓမ္မ+လက္ခဏ။ (ဓမ်လက္ခဏ-သံ)] တရားတို့၏ – သဘော–'လက္ခဏာ'။ "ဥပ္ပါဒကာလော ဇရာကာလော"တိအာဒိနာ နယေန ဓမ္မလက္ခဏံ ဝါ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁၀၁။

ဓမ္မလက္ခဏတ္ထယ (နာ) [ဓမ္မ+လက္ခဏတ္ထယ] တရား တို့၏ လက္ခဏာ ၃-ပါးအပေါင်း။ ဉာဏဒဿန (အံ၊ဌီ၊၃။၂၃)-ကြည့်။

ဓမ္မလဒ္ဓ (တိ) [ဓမ္မ+လဒ္ဓ။ (ဓမ်လဗ္ဓ-သံ)] (၁) တရားနှင့်အညီ ရအပ်သော၊ တရားသဖြင့် ရအပ်သော။ (၂) ရအပ်သော တရားရှိသော။ (၁) ဓမ္မလဒ္ဓဿာ(သံ၊၁။၂၀)တိ ဓမ္မေန သမေန လဒ္ဓဿ ဘောဂဿ ဓမ္မလဒ္ဓဿ စ ပုဂ္ဂလဿ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၉။ ဓမ္မလဒ္ဓေဟိ(အံ၊၁။ ၁၂၇)တိ ဒသကုသလကမ္မပထဓမ္မံ အကောပေတ္မာ လဒ္ဓေဟိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၆။

ဓမ္မလဒ္ဓါ(ပ၊ဗ)—ဝိ၊၅။၁၆ဂ။ ဒီ၊၂။၆ဂ။ မ၊၁။၃၉၇။ မ၊၃။၃ဂ။ အံ၊၂။၂၅၅၊၄၇၀။ မိလိန္ဒ။၃၅၅။ ဓမ္မလဒ္ဓေန — ဇာ၊၂။၂၉၉။ ဓမ္မလဒ္ဓေဟိ—(တ၊ဗ)အံ၊၁။၃၇၉။ အံ၊၂။ ၃ဂ-၉။

(၂) ဓမ္မော လဒ္ဓေါ ဘေနာတိ ဓမ္ဓ-လဒ္ဓေါ၊ ပုဂ္ဂလော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၄။ (–ဇာ၊၁။ ၁ဂ၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၄ဂ။)

ဓမ္မလဒ္ဓါ(ကြိ၊ဝိ)[ဓမ္မ+လဘ+အ+တ္မာ]တရား သဖြင့် ရ၍။ ဓမ္မလဒ္ဓါ(ဇာ၊၂။၂၇၇)တိ ဓမ္မေ-နေ လဘိတ္မာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁ဖ၆။

ဓမ္မလာဘ (ပု) [ဓမ္မ+လာဘ] ဓမ္မာရုံကိုရခြင်း။ ဓမ္မပရိယေသနံ ပဋ္ဌိစ္ဘ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဓမ္မလာဘော။ သံ၊၁။၃ဖ၃။

ဓမ္မလာလသ (တိ) [ဓမ္မ+လာလသ] တရားကို–နှစ်သက်–လိုလား–သော၊သူ။ အာယာစိ ဓမ္မလာလသော။ အပ၊၂။၁၂၉။

ဓမ္မလောဘ (ပု) [ဓမ္မ+လောဘ] တရားကို လိုချင်ခြင်း။ ဒုက္ခပရိမုတ္တိယာ မဟာရာဇ ဗုဒ္ဓ-ပုတ္တာ ဓမ္မလောဘေန....ဂေါပေယ္ယုံ။ မိလိန္ဒ။ ၁ဂ၆။

ဓမ္မဝဂ္ဂ (ပု) [ဓမ္မ+ဝဂ္ဂ] ဓမ္မဝဂ်၊ စေတောဝိမုတ္တိ ပညာဝိမုတ္တိ စသော ၂-ပါးတဲ့ တရားတို့ကို ဟောပြောရာဝင်။ အဂ်ုတ္တရနိကာယ၊ ဒုကနိပါတ။ အံ၊၁၊၈၁-၂။ ဓမ္မဝဂ္ဂေါ စတုတ္ထော။ အံ၊၁။၈၂။

ဓမ္မဝစန (နာ) [ဓမ္မ+ဝစန] ဓမ္မ(ဟူသော)သဒ္ဒါ။ သန္ဓိဋ္ဌိက် ဓမ္မန္တိ သဗ္ဗတ္ထ ဓမ္မဝစနံ ဝုတ္တံ၊ ယံ သန္ဓာယ "သန္ဓိဋ္ဌိက"န္တိ ဝဒတိ။ ဝဇိရ။၉၉။ (–မူလဋီ၊၃။၁၂ဂ။)

ဓမ္မဝစီ (ဝိ) [ဓမ္မ+ဝစီ။ (ဓမ်ဋ္ဌဒ္ဒိ-သံ)]တရား၏ တိုးပွါးခြင်း။ အာဝုသော အဟံ ဘောဂဝစီ အတ္ထဝစီ ဓမ္မဝစီ နာမ တေ ကထေဿာမိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂ဝ၆။ (–၂၁၃။)

ဓမ္မဝရ (ပု) [ဓမ္မ+ဝရ] (၁) မြတ်သောတရား၊ (က) နိဗ္ဗာန်တရား။ (ခ) လောကုတ္တရာ ၉-ပါးတရား။ (ဂ) မဂ် ၄-ပါး, ဖိုလ် ၄-ပါး, နိဗ္ဗာန်, ပရိယတ်တရား (တရား ၁၀-ပါး)။ (ဃ) သံဃာ ၄-ပါးတရား။ (တိ)(၂) မြတ်သော တရားရှိသော၊ (က) သီကြားမင်း။ (ခ) ဘုရားရှင်။

(၁) မြတ်သောတရား။ ဓမ္မဝရော။ ဝဇိရ။ ၁၁။ နေတ္တိ၊ဝိ။၃၄၅။ (–ဇာ၊၁။၁၇၅။) (က) နိဗ္ဗာန်တရား။ ဒိဋ္ဌော အဟံ ဓမ္မဝရံ၊ သန္ဓိပဒမနုတ္တရံ။ အပ၊၁။၄၅။ ဓမ္မဝရံ ဥတ္တမ-ဓမ္မံ ဒိဋ္ဌော ပဿန္တော။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၅။ (ခ) လောကုတ္တရာ ၉-ပါးတရား။ (ဂ) မဂ် ၄-ပါး, ဖိုလ် ၄-ပါး, နိဗ္ဗာန်, ပရိယတ်တရား (တရား ၁၀-ပါး)။ ဝုတ္တပကာရော ဓမ္မော-ယေဝ အတ္တနော ဥတ္တရိတရာဘာဝေန ဝရော ပဝရော အနုတ္တရောတိ ဓမ္မဝရော။ သာရတ္ထ၊ ၁။၁၂။ ဝိမတိ၊၁။၄။ (–ခုဒ္ဒက။၇။ သုတ္တနိ။ ၃၁၄။ နေတ္တိ။ဝ၆၃။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁။ ဝဇိရ။၁၁။ နေတ္တိ၊ဝိ။၃၄၅။) (ဃ) သံဃာ ၄-ပါးတရား။ တေပိ ဓမ္မဝရံ ဂန္ဓာ၊ တတိယာဘိသမယော အဟု။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၆၄။

(တိ)(၂)မြတ်သောတရားရှိသော၊(က)၊ သီကြားမင်း။ သဟာဿနေတ္တောတိ အတ္တာနံ ဓမ္မဝရံ ဥတ္တမဓမ္မံ ကတ္မာ ဒဿေန္တော ဝေ-

မဟာ။ ဇာ၊၆၊၃။၄၀၄။ (ခ) ဘုရားရှင်။ တထာဂတော ဓမ္မဝရော မဟောသိနာ။ ဥဒါန်၊ ၆။၁၃၈။ ဣတိဝုတ်၊၆။၁၃၄။

ဓမ္မဝရပါသာဒ (ပု) [ဓမ္မဝရ+ပါသာဒ။(ဓမ်ီဝရ-ပြာသာဒ-သံ၊ ဓမ္မပရပါသာယ-ပြာ)] မြတ်သောတရားပြာသာဒ်။ ဓမ္မဝရပါသာဒံ အာ-ရှယ်။ မ၊၆၊၂။၆၃။

ဓမ္မဝရရသ (ပု) [ဓမ္မဝရ+ရသ။ (ဓမ်ီဝရရသ-သံ၊ ဓမ္မပရရသ-ပြာ)] မြတ်သောတရားအရည်၊ တရားမြတ် အမြှိုက်ရည်။ ယော ပန တေ မဟာရာဇ ဘိက္ခု။....ဓမ္မဝရရသံ ပိဝန္တိ။ မိလိန္ဒ။၃၂၇။

ဓမ္မဝဝတ္ထာန (နဝ) [ဓမ္မ+ဝဝတ္ထာန။ (ဓမ္ম-ဝဝတ္ထာဏ-ပြာ)] (၁) အကြောင်းတရားတို့ကို ပိုင်းခြား–သတ်မှတ်–ဆုံးဖြတ်ခြင်း။ (၂) အကြောင်း တရားတို့ကို – ပိုင်းခြား – သတ်မှတ်–ဆုံးဖြတ် – ကြောင်းဉာဏ်၊ ဓမ္မဝဝတ္ထာနဉာဏ်။ ဓမ္မဝဝတ္ထာနတော (ပဋ္ဌိသံ။၃၆၈) တိ "ယော ကောစိ ဖလနိဗ္ဗတ္တကော ဟေတု အရိယမဂ္ဂေါ ဘာသိတံ ကုသလံ အကုသလန္တိ ဣမေ ပဒ္ဓ ဓမ္မာ ဓမ္မော"တိ အဘိ-ဓမ္မေ ပါဠိယာနုသာရေန ဝုတ္တာနံ ပဒ္ဓန်ံ ဓမ္မာ-နံ ဝဝတ္ထာပနဝသေန။ ပဋ္ဌိသံ၊၆၊၂။၂၄၉။ ဓမ္ম-ဝဝတ္ထာနေနာ(ဒီ၊၆၊၁။၆၁။ မ၊၆၊၁။၄၉။ အံ၊ ၆၊၁။၈၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၄၇)တိ ကုသလာဒိဓမ္မာနံ ယာထာဝ(ဝိ)နိစ္ဆယေန။ "သပ္ပစ္စယနာမရူပ-ဝဝတ္ထာနေနာ"တိပိ ဝဒန္တိ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၀၄။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၀၇။ မ၊ဋီ၊၁။၁၀၂။ အံ၊ဋီ၊၁။ ၁၂၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၇၈။ (–ပဋ္ဌိသံ။ ၂၀၊ ၂၄၊ ၃၀၊ ၄၄၊ ၁၆၂။ ၂၀၉၊ ၃၀၉၊ ၃၅၁၊ ၃၆၁၊ ၃၆၄၊ ၃၆၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၈၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၆၇၁။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၉၆။ ဥဒါန်၊ဋ္ဌ။၁၁၃။ အံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၂၄။)

ဓမ္မဝဝတ္ထာနပဋ္ဌိလာဘ (ပု) [ဓမ္မဝဝတ္ထာန+ပဋ္ဌိ-လာဘ] ဓမ္မဝဝတ္ထာနဉာဏ်ကို ရခြင်း။ ဓမ္ম-ဝတ္ထာနပဋ္ဌိလာဘော ဝိစိကိစ္ဆာယ သုညော။ ပဋ္ဌိသံ။၃၆၄။

ဓမ္မဝဝတ္ထာနပရိဂ္ဂဟ (ပု) [ဓမ္ম+ဝဝတ္ထာန+ပရိဂ္ဂဟ] ဓမ္ম-ဝဝတ္ထာနဉာဏ်ကို သိမ်းဆည်းခြင်း။ ဓမ္ম-ဝဝတ္ထာနပရိဂ္ဂဟော ဝိစိကိစ္ဆာယ သုညော။ ပဋ္ဌိသံ။၃၆၄။

ဓမ္မဝဝတ္ထာနပဋ္ဌိဝေ (ပု) [ဓမ္ম+ဝဝတ္ထာန+ပဋ္ဌိ-ဝေ] ဓမ္ম-ဝဝတ္ထာနဉာဏ်ကို ထိုးထွင်း၍ သိခြင်း။ ဓမ္ম-ဝဝတ္ထာနပဋ္ဌိဝေ-ဝေ ဝိစိကိစ္ဆာယ သုညော။ ပဋ္ဌိသံ။၃၆၄။

ဓမ္ম-ဝဝတ္ထာနဝါရ (ပု) [ဓမ္ম-ဝဝတ္ထာန+ဝါရ] ဖဿ-စသော တရားတို့၏ သီးသန့် ပိုင်းခြား တည်ရှိရာ စကားအလှည့်အကြိမ်၊ ဓမ္ম-ဝဝတ္ထာန-ဝါရ။ တဿ တာဝ နိဒ္ဒေသေ ဓမ္ম-ဝဝတ္ထာန-ဝါရော သင်္ခဟဝါရော သုညတဝါရောတိ တယော မဟာဝါရာ ဟောန္တိ။ အဘိ၊၆၊၁။ ၉၂။ (–၁၉၆။)

ဓမ္ম-ဝဝတ္ထာနာဓိပတ္တ (တိ) [ဓမ္ম-ဝဝတ္ထာန + အဓိပတိ + အတ္တ] ဓမ္ম-ဝဝတ္ထာနဉာဏ်သည် လွှမ်းမိုးအပ်သော သဘောရှိသော။ ဓမ္ম-ဝဝတ္ထာနာဓိပတ္တာ ပညာ ဝိစိကိစ္ဆာယ သညာယ ဝိဝဋ္ဋတိ။ ပဋ္ဌိသံ။၁၀၄။

ဓမ္ম-ဝဝတ္ထာနေသနာ (ထီ) [ဓမ္ম-ဝဝတ္ထာန+သေ-နာ] ဓမ္ম-ဝဝတ္ထာနဉာဏ်ကို ရှာမှီးခြင်း။ ဓမ္ম-ဝတ္ထာနေသနာ ဝိစိကိစ္ဆာယ သုညာ။ ပဋ္ဌိသံ။ ၃၆၃။

ဓမ္ম-ဝသ-ဝတ္တိ (တိ) [ဓမ္ম-ဝသ+ဝတ္တိ] တရားသဖြင့် မိမိအလိုသို့ လိုက်စေတတ်သော၊သူ။ ဓမ္ဓိဿရံ ဓမ္ম-ရာဇံ ဓမ္ম-ဝသ-ဝတ္တိ"။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၃။

ဓမ္ম-ဝဿ (နဝ) [ဓမ္ম+ဝဿ။ (ဓမ်ီဝမီ-သံ)] တရားမိုး။ ဓမ္ম-ဝဿံ ဝဿန္တော။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၅၀။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၆၂။ (–၈၅။)

ဓမ္ম-ဝဿနက (တိ) [ဓမ္ম+ဝဿနက။ (ဓမ်ီဝမီ-ဏက-သံ)] တရားမိုးကို ရှာသွန်းစေသော၊ (ဘုရားရှင်)။ဓမ္ম-မေဃ(ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ ၂၈၉)ကြည့်။

ဓမ္မဝါစက (တိ) [ဓမ္မ + ဝါစက။ (ဓမ္မဝါယက-ပြော)] သတ္တဝေါဓမ္မကို ဟောတတ်သော၊ သဒ္ဒါ။ နဓမ္မဝါစကော(မူလဋီ၊၃။၁၁၈)တိ နသတ္တဝေါဓမ္မဝါစကော။ အနုဋီ၊၃။၁ဇ၁။

ဓမ္မဝါစန (နာ) [ဓမ္မ+ဝါစန။(ဓမ္မဝါယနာ-ပြော)] (က) တရားကို ဟောစေခြင်း။ (ခ) ပါဠိ-ဓမ္မကို–ရွတ်ဆိုစေ–ပို့ချ–ခြင်း။ (က) ဓမ္ম-ဝါစနတ္ထာယ စ သတ္ထု သန္တိကံ ဂန္ဓာ။ ဇာ၊ ၁။၁။၄၀၅။ (ခ) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ဓမ္မဝါစနဝတ္ထု (နာ) [ဓမ္မဝါစန + ဝတ္ထု] ပါဠိ-ဓမ္မကို–ရွတ်ဆိုစေ–ပို့ချ–ခြင်းဟူသော အ-ကြောင်း။ ဓမ္မဝါစနဝတ္ထုသို့ ပညတ္တံ။ ကခ်ီ။ ၁ဇ၂။

ဓမ္မဝါစီ (တိ) [ဓမ္မ+ဝါစီ] တရားကိုဟော–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ နဓ "အာရဏ္ဍကတ္ထုသ ကဿာဝပုစ္ဆာ"တိ အာဒီသု ဝိယ ဓမ္မဝါစီတိ အာဟ။ အနုဋီ၊၃။၅၃။

ဓမ္မဝါဒ (ပု) [ဓမ္မ+ဝါဒ။(ဓမ်ဝါဒ-သံ)] တရား–ဟုတ်မှန် – သော အယူဝါဒ၊ မှန်ကန်သော ရေပရေကျက် ဝါဒ။ ပရဝါဒီသာ ပန သကဝါဒိ-နော ဓမ္မဝါဒံ နိဿာယ။ အဘိ၊ဋီ၊၃။၁၁၈။

ဓမ္မဝါဒိပက္ခ (ပု) [ဓမ္မဝါဒီ+ပက္ခ။ (ဓမ်ဝါဒီပက္ခ-သံ)] ဓမ္မဝါဒီပုဂ္ဂိုလ်၏–အသင်း အပင်း–ဖက်သား။ ဓမ္မဝါဒိပက္ခံ ပရိယေသိတ္ဝာ။ ဝိ၊ဋီ၊ ၄။၄၃။ (–၁၁၂။ ဝိမတိ၊၂။၂၀ဇ၊၃၀၂။)

ဓမ္မဝါဒိပဋ္ဌာသုတ္တ (နာ) [ဓမ္မဝါဒိပဋ္ဌ+သုတ္တ] ဓမ္ম-ဝါဒိပဋ္ဌာသုတ်၊ ဇမ္ဗုခါဒကပရိဗိုဇ်က လောက-ဌ် ဓမ္မဝါဒီမည်သူ ကောင်းစွာကျင့်သူ,ကောင်း-စွာ ဖြစ်ရောက်သူတို့သည် အဘယ်သူတို့ ပါနည်းဟု အရှင်သာရိပုတြာအား မေး-လျှောက်သဖြင့် ရာဂ, ဒေါသ, မောဟ ပယ်-အောင် ဟောသူတို့သည် လောကဌ် ဓမ္မဝါဒီ-တို့ မည်ကုန်၏၊ ရာဂ,ဒေါသ,မောဟပယ်ရန် ကျင့်သူတို့သည် လောကဌ် ကောင်းစွာ ကျင့်-သူတို့မည်ကုန်၏၊ ရာဂ,ဒေါသ,မောဟ အမြစ်-ပြတ် ပယ်ဖြတ်သော့ သူတို့သည် လောကဌ် ကောင်းစွာ ဖြစ်ရောက်သူတို့ မည်ကုန်၏ စသည်ဖြင့် အရှင်သာရိပုတြာ ဟောပြရာ-သုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ သဠာယတနဝဂ္ဂ-သံယုတ္တပါဠိ၊ ဇမ္ဗုခါဒကသံယုတ္တ။ သံ၊၂။ ၄၄၈။ သံ၊ဋီ၊၃။၁၂၈။

ဓမ္မဝါဒိသလာကာ (တီ) [ဓမ္မဝါဒီ+ သလာကာ] ဓမ္မဝါဒီပုဂ္ဂိုလ်၏ စာရေးတံ။ ကေ၊ ဓမ္မဝါဒီ-သလာကံ ဂဏှန္တိ။ ဝိ၊ဋီ၊ ၄။၃၃။ (–၄၃။)

ဓမ္မဝါဒီ (တိ) [ဓမ္မ+ဝါဒီ။ ထိ-ဌ် **ဓမ္မဝါဒိနီ**။ (ဓမ်ဝါဒိန်-သံ)] (၁) ဓ-ပါးသော လော-ကုတ္တရာ တရားကို ဆို–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊ ဓ-ပါးသော လောကုတ္တရာ တရားနှင့် စပ်-သော စကားကို ဆို– လေ့ရှိ– တတ်–သော၊ (၂) ဟုတ်မှန်သော သဘောကိုဆို–လေ့-ရှိ–တတ်–သော၊ (၃) မဂ်တရား ဖိုလ်-တရားကို ဆိုတတ်သော၊ (၄) ဟုတ်မှန်သော စကားကို ဆိုတတ်သော၊သူ။

(၁) ဓမ္မဝါဒီ ဝိနယဝါဒီ။ ဒီ၊၁။၄၊ဇ၀။ ဒီ၊၃။၁၁၁။ မ၊၁။၃၃၅။ မ၊၂။၄။ မ၊၃။၁၂။ အံ၊၁။၃၃၀။ အံ၊၃။၄၂၂၊၄၇ဖ။ အဘိ၊ပု။ ၁ဖ၇။ မဟာနိ။၁ဖ၉၊၃၇ဖ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၈၀။ နဝလောကုတ္တရမဓမ္မနိဿိတံ (သန္ဓိဿိတံ) ကတ္ဝာ ဝဒတီတိ ဓမ္မဝါဒီ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၅။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇ဖ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၈။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃ဇ၈။ (၂) ဓမ္မဝါဒီ(မ၊၂။၃၅)တိ သဘာဝ၀ါဒီ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၇ဇ။ (၃) မဂ္ဂဖလဓမ္မံ ဝဒတီတိ ဓမ္မဝါဒီ။ စူဋနိ၊ဋ္ဌ။ဖ၀။ (၄) ဓမ္ম-ဝါဒီတိ ဘူတဝါဒီ။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။ ၂၅၄။ သစ္ စ-ပရိယာယောဟိ ဣဓ ဓမ္ম-သဒ္ဒေါ ဓမ္ဓဝါဒီတိ-အာဒီသု ဝိယ။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။၄၄၇။ မ၊ဋီ၊၃။ ၂၄၄။ ဓမ္ဓဝါဒိနံ အာရကၠဒေ၀တာ ဓမ္ဓဝါဒि-နိယော ဟောန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၁၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၇။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄။ သာ-ရတ္ထ၊၃။၃၇ဖ။ (–ဝိ၊၄။၁၈၊ ၂၂ဖ။ ဒီ၊၁။ဇ၀။

ဒီ၊၃။၁၁၁။ မ၊၃။၁၂။ သံ၊၂။၁၁၃၊၄၄၇။ အံ၊၁။၂၅၊၂၀၄။ စရိယာ။၄၀၅။ ပေဋကော။ ၂၇၁။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၂၉။)

ဓမ္မဝါယာမ (ပု) [ဓမ္မ+ဝါယာမ။ (ဓမ်ီဝျာယာမ-သံ, ဓမ္မဝါယမ-ပြာ)] သင့်မြတ် – ကောင်းမြတ်–သော အားထုတ်ခြင်း။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဓမ္မဝါယာမသမ္ပန္န (တိ) [ဓမ္မဝါယာမ+သမ္ပန္န] သင့်မြတ် – ကောင်းမြတ် – သော – လုံ့လ ပြု – အားထုတ် – ခြင်းနှင့် ပြည့်စုံသော၊သူ။ ဓမ္မဝါယာမသမ္ပန္နော (ဇာ၊ ၂။၁၆၀)တိ ဓမ္မ-ဝါယာမေန သမန္နာဂတော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၄၆။

ဓမ္မဝါရ (ပု) [ဓမ္မ+ဝါရ။ (ဓမ်ီဝါရ-သံ)] တရား (သက်သက်)ကို ယောပြရုဖြစ်သော အလှည့် အကြိမ် 'ဝါရ'၊ ဓမ္မဝါရ။ ယံ စိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ နိ-ရုဇ္ဈတိတိ ဧဝံ ဓမ္မဝေသေနေ စိတ္တဿ ဥပ္ပဇ္ဇန-နိရုဇ္ဈနာဒိဘေဒံ ဒီပေန္တော ဂတော ဓမ္ဓ-ဝါရော နာမ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၁။ (–မူလဋ္ဌီ၊ ၃။၁၅၂။)

ဓမ္မဝါရဂတိက (တိ) [ဓမ္မဝါရ+ဂတိက] ဓမ္မဝါရ နှင့် တူသော အလားရှိသော၊ ဓမ္မဝါရနှင့် အလားတူသော၊ ဓမ္မဝါရနှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိသော။ ပဋ္ဌလဓမ္မဝါရော ဓမ္မဝါရဂတိကော-ယေဝ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၄။

ဓမ္မဝိစယ (ပု) [ဓမ္မ+ဝိစယ] သစ္စာ ၄-ပါး တရား–ကို–ခွဲ–စူးစမ်း ဆင်ခြင်တတ်သော ပညာ။ စတုသစ္စ (ဓမ္မံ) ဓမ္မေ ဝိစိနာတီတိ ဓမ္မဝိစယော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၁။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၂။ နေတ္တိ၊ ဋ္ဌ။၁၃၂။ ဓမ္မာနံ,ဓမ္မေသု ဝါ ဝိစယော ဓမ္ဓ-ဝိစယော။ ဒီ၊ဌီ၊ ၂။၃၂၄။ မ၊ဌီ၊၁။၃၈၁။ ဓမ္မေ ဝိစိနာတီတိ ဓမ္မဝိစယော။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၀။ အံ၊ဌီ၊၁။၂၅၀။ ဓမ္မဝိစယော (ပ၊ဇ)—အဘိ၊ ၀။ ၂၂-၃။ အဘိ၊ပု။၁၂၈။ အဘိ၊က။ဋ၂၉။ မဟာနိ။၃၄၊၅၉၊ ၂ဒ၀။ စူဋနိ။၃၀၊ ၂၀ ၂၊ ၂၁၅။ နေတ္တိ။ဒ၅။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၊၁ဒ၆။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၁၅၁။ သာရတ္ထ၊ ၂။ဒ၂။ အံ၊ဌီ၊ ၂။ဒ၃၊၃၃၉။ မူလဋ္ဌီ၊၁။၁၂၂။

ဓမ္မဝိစယပဒ (နဝ) [ဓမ္မဝိစယ+ပဒ] ဓမ္မဝိစယ-ပုဒ်။ ဓမ္မဝိစယပဒံ ဝုတ္တတ္ထမေဝ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁ဋ၃။

ဓမ္မဝိစယဗဟုလ (တိ) [ဓမ္မဝိစယ+ဗဟုလ] (၁) သစ္စာ ၄-ပါး တရားကို ဆင်ခြင်ခြင်းများ သော၊သူ။ (၂) သစ္စာ ၄-ပါး တရားတို့၌ ဆင်ခြင် တတ်သော ပညာများသော၊သူ။ ဝိမံသာသမာဓိမှ ဌိတော ဓမ္မဝိစယဗဟုလော ... ဗြူဟောတိ။ နေတ္တိ၊ဌီ။၁၁၃။

ဓမ္မဝိစယသမ္ဗောဇ္ဈင် (ပု၊နဝ) [ဓမ္မဝိစယ+သမ္ဗော-ဇ္ဈင်] သစ္စာ ၄-ပါး တရား–ကို–ခွဲ–စူးစမ်း ဆင်ခြင်တတ်သော ပညာဟူသော သမ္ဗော-ဇ္ဈင်၊ ဓမ္မဝိစယသမ္ဗောဇ္ဈင်၊ (ယင်း ဓမ္မဝိစယ-သမ္ဗောဇ္ဈင် ဖြစ်ကြောင်း ၇-ပါး။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၇ဒ-၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂ဋ၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁ဋ၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃ဋ၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂၊ ၂ဒ၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁ ၂၄။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂ ၂၇။ ပါဠိတော် (သံ၊၃။ဋ၃)၌ ယောနိသောမနသိကာရ ဗဟုလီကာရ=အ-ကြောင်းမှန်အားဖြင့် နှလုံးသွင်း ဆင်ခြင်မှု ကြိမ်ဖန်များစွာ ပြုလုပ်ခြင်း အကြောင်း တပါးသာ လာ၏။) ဗောဇ္ဈင်ပွတ္တာ ဟုတ္တာ စတုသစ္စမဓေ ဝိစိနာတိတိ ဓမ္မဝိစယသမ္ဗော-ဇ္ဈင်္ဂေါ်။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။ဋ၃။ စတုသစ္စမဓေ ဝိစိနာ-တိတိ ဓမ္မဝိစယ သမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ်။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၁ဋ၃။ ဓမ္မဝိစယသခ်ါတော ပသတ္ထော, သုန္ဒ-ရော ဝါ ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ်တိ ဓမ္မဝိစယသမ္ဗောဇ္ဈ-ဂေါ်။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၃၃။

ဓမ္မဝိစယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ်(ပ၊ဇ)—ဒီ၊၃။၄၇။ သံ၊၃။ဒ၄၊ ၂၄ဋ။ အံ၊၃။၄ ၂၇။ အဘိ၊ကထ။၃၀၁။ ပဋ္ဌိသံ။ ၂၄၀၊၃၀ ၂။ မဟာနိ။၇၁၊၃ဒ ၂။ နေတ္တိ။ ၄ဒ။ ပေဋကော။ ၂၃၄၊ ၂၄ဋ။ မိလိန္ဒ။၃ ၂၃။ **ဓမ္မဝိစယသမ္ဗောဇ္ဈင်** (ဒု၊ဇ) — ဒီ၊ ၂။ဒ၇၊ ၂၄၁။ မ၊၁။၁၄၊၄၀။ မ၊ ၂။ ၂၀၄။ မ၊၃။

၁၂၈-၉။ သံ၂။၅၄၀။ သံ၃။၅၈၊၂၇၂၊၂၉၀၊ ၂၉၄။ အံ၁။၄၂၊၅၄။ ပဋ္ဌာန်း။၁၇၉။ ဓမ္ম-ဝိစယသမ္မောဇ္ဈင်္ဂ (တ၊ဧ)— နေတ္ထိ။၁၆၅။ မိလိန္ဒ။၈၉။ ဓမ္မဝိစယသမ္မောဇ္ဈင်္ဃ(ဆ၊ဧ) —သံ၃။၆၀။ ပဋ္ဌာန်း။၁၇၊၂၇၉။

ဓမ္မဝိစယသမ္မောဇ္ဈင်ပညာ (ထီ) [ဓမ္မဝိစယ-သမ္မောဇ္ဈင်+ပညာ] ဓမ္မဝိစယသမ္မောဇ္ဈင်ဟူသော ပညာ၊ သစ္စာ ၄-ပါးတရားကို စူးစမ်းဆင်ခြင်၍ သိကြောင်းဖြစ်သော ပညာ။ ဓမ္ম-ဝိစယသမ္မောဇ္ဈင်ပညာယ ဥပ္ပါဒနေ ကုသ-လေန။ ထေရ၊ဌ၊၁။ ၂၀၁။

ဓမ္မဝိစယသမ္မောဇ္ဈင်ရတန (နှ) [ဓမ္မဝိစယ-သမ္မောဇ္ဈင်+ရတန] ဓမ္မဝိစယသမ္မောဇ္ဈင်ဟူသော ရတနာ။ ဓမ္မဝိစယသမ္မောဇ္ဈင်ရတနဿ ပါတုဘာဝေါ ဟောတိ။ အဘိ၊က။၁၂၄။ (–သံ၊ဌ၊၃။၁၉၂။)

ဓမ္မဝိစာရ (ပု) [ဓမ္ম+ဝိစာရ။ (ဓမ္ম်ဝိအာရ-ပြာ)] ဓမ္ম်ာရုံဟူသော အာရုံ–ရှိ–၌ ဖြစ်–သော – ဆင်ခြင် – သုံးသပ် – မှု 'ဝိစာရ'။ ဓမ္ম်ဝိစာရော လောကေ ပိယရူပံ သာတရူပံ။ ဒီ၊၂။ ၂၄၇။ မ၁။၈၆။ ဓမ္ম်ဝိစာရော (ပ၊ဧ)— ပဋ္ဌာန်း။၈။ ဓမ္ম်ဝိစာရံ(ဒု၊ဧ)—မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ဌ၈။ ဓမ္ম်ဝိစာရေ(သ၊ဧ)—အံ၊ဌ။ ၅၅၇။

ဓမ္ম်ဝိစာရက (တ) [ဓမ္ম+ဝိစာရက] တရားကို–ဆင်ခြင်–သုံးသပ်–တတ်သော၊သူ။ ဝိမံ-သကာတိ ဓမ္ম်ဝိစာရကာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၀၈။

ဓမ္ম်ဝိစာရဏာ (ထီ) [ဓမ္ম + ဝိစာရဏာ။ (ဓမ္ম်ဝိအာရဏ-ပြာ)] တရားကို – ဆင်ခြင် – သုံးသပ် – ခြင်း။ စိန္တာတိ ဓမ္ম်စိန္တာ ဓမ္ম်ဝိစာရဏာ။ ထေရ၊ဌ၊၂။ ၂၇၄။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၆။ မ၊ဋ္ဌ၊ဌ။၈၉။)

ဓမ္ম်ဝိစာရပရိယန္တ (တ) [ဓမ္ম်ဝိစာရ + ပရိယန္တ] ဓမ္ম်ဝိစာရ-ဟူသော အဆုံးရှိသော။ စက္ခာ-ဒိနိ ဓမ္ম်ဝိစာရပရိယန္တာနိ ဒသဆက္ကဝေသေန.... နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ ပဋ္ဌာန်း၊ဌ၊၁။ ၇၅။

ဓမ္ম်ဝိဇာနန (နဃ) [ဓမ္ম+ဝိဇာနန] (လော-ကုတ္တရာ ၉-ပါး) တရားကို အထူးအားဖြင့် သိစေခြင်း။ ပကာသိတာ ဓမ္ম်ဝိဇာနနတ္ထံ။ အပ၊ဌ။၁၆။ =နဝလောကုတ္တရဓမ္ম် ဝိသေ-သေန ဇာနာပနတ္ထန္တိ အတ္ထော။ အပ၊ဌ၊ ၁။ ၂၂၈။

ဓမ္ম်ဝိညာဏ (နှ) [ဓမ္ম+ဝိညာဏ။ (ဓမ်ိဝိဇာန-သံ)] (သစ္စာ ၄-ပါး) တရားကို အထူးအား-ဖြင့် သိတတ်သော ဉာဏ်။ ဓမ္ম်ဝိညာဏ' မာ-ကခ်ံ'။ ထေရ။ဌ၄၇။ ထေရ၊ဌ၊၂။၄၁၉။ (–၄၂၄။)

ဓမ္ম်ဝိညာဏခေါဘိတ (တ) [ဓမ္ম်ဝိညာဏ+ခေါ-ဘိတ] (သစ္စာ ၄-ပါး)တရားကို အထူးအား-ဖြင့် သိတတ်သော ဉာဏ်ဖြင့် မေ့နှောက်-ချောက်ချားတတ်သော (ဘုရား)။ သီလဝိစိ-သမာဓိကြောင့်၊ ဓမ္ম်ဝိညာဏခေါဘိတောဝ။ အပ၊ဌ။ဌ၂ဌ။ ထေရ၊ဌ၊၂။ဌ၁၅။

ဓမ္ম်ဝိတက္က (ပု) [ဓမ္ম+ဝိတက္က။ (ဓမ်ိဝိတကိ-သံ)] (၁) ဓမ္ম်ာရုံဟူသော အာရုံ–ရှိ–၌ဖြစ်–သော ကြံစည်မှု 'ဝိတက်'။ (၂) (ဩဘာသ အစရှိသော ၁၀-ပါးသော) ဝိပဿနာညစ်-ညူးကြောင်း တရားတို့ကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်-သော ကြံစည်မှု 'ဝိတက်'။ (ဌ)တရား–ရှိ–နှင့်ယှဉ်–သော ကြံစည်မှု 'ဝိတက်'။ (၁) ဓမ္ম်ဝိတက္ကော လောကေ ပိယရူပံ သာတရူပံ။ ဒီ၊၂။ ၂၄၇။ မ၁။၈၆။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။ ၂၄၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ဌ၈။) (၂) ဓမ္ম်ဝိတက္ကာ ဝသိဿန္တိ။ အံ၊၁။ ၂၅၆။ ဓမ္ম်ဝိတက္ကာ နာမ ဒသ ဝိပဿနုပက္ကိလေသဝိတက္ကာ။ အံ၊ဌ၊၂။ ၂၂ဌ။ ဒသ ဝိပဿနုပက္ကိလေသဝိတက္ကာတိ ဩဘာသာဒီဒသဝိပဿနုပက္ကိလေသေ အာ-

ရမ္ဘ ဥပ္ပန္နဝိတက္ကာ။ အံ၊ဌ၊၂။၁၉၉။ (၃) ဓမ္မဝိတက္က (ဣတိဝုတ်။ ၂၅၀)နှင့် နေက္ခမ္မ-ဝိတက္ကာဒီ ဓမ္မတော အနပေတံ ဝိတက္ကယ-တော.... အာဘိဝစိုဿတိ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၅၆။ (–အံ၊၂။၇၇။)

ဓမ္မဝိဒူ (တိ) [ဓမ္မ+ဝိဒူ (=ဝိဒ+ရူ)] (၁) (အဆုံးအဖြတ်–ထုံးဥပဒေ–သုစရိုက်)တရား ကို သိသော၊သူ။ (၂) ထင်ရှားသော တရား ရှိသော၊သူ။ (၁) တုံ ဓမ္မဂုတ္တော ဓမ္မဝိဒူ သုမေဓော။ ဇာ၊၂။၄၅။ တေသံ (ဝိနိစ္ဆယ-ဓမ္မပဝေဏီဓမ္မသုစရိတဓမ္မာနံ)ဝိဒိတတ္တာ ဓမ္ম-ဝိဒူ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၃၈။ (၂) ဓမ္မဝိဒူ (ဇာ၊၁။ ၂၀၄)တိ ပါကဋ္ဌဓမ္မော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၅၇။

ဓမ္မဝိဓိ (ပု) [ဓမ္မ+ဝိဓိ။ (ဓမ္မဝိဟိ-ပြာ)] တရား–ဟောခြင်း–ဟောပုံ–အစီအရင်။ ဓမ္မဝိဓိ (ဓမ္မေ ဝိဓိ ၊သိ) ဌပေတ္မာန။ အပ၊၁။၁၈၀။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁၈။

ဓမ္မဝိနယ (ပု) [ဓမ္မ+ဝိနယ။ (ဓမ်ဝိနယ-သံ၊ ဓမ္မဝိဏယ-ပြာ)] (၁) သာသနာ၊ (ဂ) မဖောက်မပြန် ကျင့်အပ်သော သာသနာ။ (၁) သုဂတ (နှင့်) နိဗ္ဗာန်သို့ ဆောင်တတ်, ကိလေသာ အသင်းအပင်းကို–ဆုံးမတတ်–ဖျက်ဆီးတတ်–သောသာသနာ။ (ဂ)ကုသိုလ် တရားတို့ဖြင့် အကုသိုလ်တရားတို့ကို ဖျက်ဆီး တတ်သော သာသနာ။ (ဃ) ဟုတ်မှန်သော သဘောတရားဖြင့် ဆုံးမတတ်သော သာသ နာ။ (င) နိဗ္ဗာန်အကျိုးငှါ ဆုံးမတတ်သော သာသနာ။ (စ) အရဟတ္တဖိုလ်အကျိုးငှါ ဆုံးမတတ်သော သာသနာ။ (ဆ) သံသရာ ဝဋ္ဋဆင်းရဲသဘောမှ နိဗ္ဗာန်သို့ ဆောင်ပို့တတ် သော သာသနာ။ (ဇ) သောက ပရိဒေဝ စသော သဘောမှ နိဗ္ဗာန်သို့ ဆောင်ပို့တတ် သော သာသနာ။ (ဈ) ဘုရားရှင်၏သာသနာ (တရားရှိသော ဘုရားရှင်၏သာသနာ, တရား၏ အရှင်ဖြစ်သော ဘုရားရှင်၏ သာသနာ, သတ္တဝါတို့ကို နိဗ္ဗာန်သို့ ဆောင်တတ်သော ဘုရားရှင်၏ သာသနာ, ကိလေသာတို့ကို ဖျက်ဆီးတတ်သော ဘုရားရှင်၏ သာသနာ, ကိလေသာတို့ကို ခါတွန်းတတ်သော ဘုရား ရှင်၏ သာသနာ)။ (ဉ) သစ္စာ ၄-ပါး တရား တို့၌ ဆောင်တတ်သော သာသနာ။ (ဋ) တရားသဖြင့် ဆုံးမတတ်သော သာသနာ။ (ဌ) နိဗ္ဗာန်သို့ဆောင်တတ်သော သာသနာ။ (ဍ) မဂ်ဖိုလ် နိဗ္ဗာန်နှင့်တကွ ဖြစ်ခြင်း, မဂ် ဖိုလ်နိဗ္ဗာန်ကို ရခြင်းငှါ ဆုံးမရာ ဖြစ်သော သာသနာ။ (ဎ) မဂ်ဖိုလ်တရား၌–ဆောင်–ဖြစ်–တတ်သော သာသနာ။ (ဏ) တရားရှိ သည်ဖြစ်၍ ဆုံးမတတ်သော သာသနာ။ (တ) ပညာမျက်စိ၌ ကိလေသာ မြူနည်း သည့် သတ္တဝါကို ဆုံးမတတ်သောသာသနာ။ (ထ) မဟာကရုဏာဉာဏ်, သဗ္ဗညုတဉာဏ် စသော တရားကြောင့် ဖြစ်သော သာသနာ။ (ဒ) သီလ, သမာဓိ, ပညာ တရားသာလျှင် ဖြစ်သော ဝေနေယျတို့ကို ဆုံးမတတ်သော သာသနာ။ (၂) သုတ္တန်ပိဋကတ်, အဘိဓမ္ম ပိဋကနှင့် ဝိနည်းပိဋကတ်၊ သုတ်, အဘိဓမ္မာ, ဝိနည်း။ (၃) သုတ်, အဘိဓမ္မာ, ဝိနည်း ပိဋက ၃-ပုံဖြင့် ပြအပ်သော အကျင့်ပဋိပတ်။

(၁) သာသနာ။ ဣမံ ဓမ္မဝိနယ (သံ၊ ၁။၉)နှင့် ဣမံ ဓမ္မဉ္စ ဝိနယဉ္စ၊ ဥဘယမေတံ သာသနသ္မေ၀ နာမံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂။ ယောဟံ ဧ၀ं သ္ဝာက္ခာတေ ဓမ္မဝိနယေ ပဗ္ဗဇိတ္မာ။ ဝိ၊ ၁။၂၂။ ဓမ္မဝိနယော (ပ၊ဇ)–ဒီ၊၂။၂၅။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၇။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၆၉။ ဓမ္မဝိနယံ (ဒု၊ဇ)– အံ၊၂။၁၂၁၊၂၆၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၀။ ဓမ္ম၊ဋ္ဌ၊၁။၅၈။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၀။ ဓမ္မဝိနယ-တော (ကြိ၊ဝိ)–ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၅။ အံ၊ဌ၊၃။ ၁၆၄။ ဓမ္မဝိနယာ (မ၊ဇ)–ဒီ၊၃။၇။ အံ၊၁။ ၁၁၁၊၃၀၈။ အံ၊ဌ၊၃။၁၃၇။ ဓမ္မဝိနယဿ (ဆ၊ဇ)–ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၆၈။ ဓမ္မဝိနယေ– ဝိ၊၃။၇၆၊၉၉၊၂၇၅။ ဝိ၊၅။၂၄၄။ ဒီ၊၁။၁၆၅။

မ၊၁။၂၂၀။ မ၊၂။၅၄။ မ၊၃။၅၃။ သံ၊၂။၄၈။ သံ၊၃။၄။ အံ့၊၂။၇။ အံ့၊၃။၄၁။ အဘိ၊က။ ၁၅၆။ ပဋ္ဌိသံ။၁၇၄။ မဟာနိ။၉၆။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၁၈၂။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၀၄။ ဒီ၊ဌ၊၂။၃၃၆။ ဒီ၊ဌ၊၃။ ၉၃။ အဘိ၊ဌ၊၂။၃၀၇။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။၆၆။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။၂၁၄။ ဥဒါန၊ဌ။၁၅၉။ ဇာ၊ဌ၊၃။ ၄၆၃။ မဟာနိ၊ဌ။၄၄။ သာရတ္ထ၊ ၂။၇၇၊၃၀၄။ မ၊ဌ္ဌ၊၁။၁၆၄။ အံ့၊ဌ္ဌ၊၁။ ၂၃၀။ အံ့၊ဌ္ဌ၊ ၂။၃၉၁။ အံ့၊ဌ္ဌ၊၃။ ၃၊ ၂၃၃။

(က) မဖောက်မပြန် ကျင့်အပ်သော သာသနာ။ သဘာဝဌေန ဓမ္မော၊ သိက္ခိတဗ္ဗ-ဌေန ဝိနယော။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၃၁၁-၂။ မဟာနိ၊ ဌ။၁၂၆။

(ခ)သုဂတိ(နှင့်)နိဗ္ဗာန်သို့ဆောင်တတ်–ကိလေသာ အသင်းအပင်းကို–ဆုံးမတတ်–ဖျက်ဆီးတတ်–သော သာသနာ။ အတ္ထနော ကာရကံ အပါယေသု အပတမာနံ ဓာရေ-တီတိ ဓမ္မော။ သော၁ သံကိလေသပက္ခံ ဝိနေတီတိ ဝိနယော။ ဓမ္မော စ သော ဝိနှ-ယော စာတိ ဓမ္မဝိနယော။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၃၁၂။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၂။၁၀၄။ မဟာနိ၊ဌ။၁၂၆။

(ဂ) ကုသိုလ် တရားတို့ဖြင့် အကုသိုလ် တရားတို့ကို ဖျက်ဆီးတတ်သော သာသနာ။ ကုသလဓမ္မဟိ ဝါ အကုသလဓမ္မာနံ သေ ဝိနယောတိ ဓမ္မဝိနယော။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၃၁၂။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၂။၁၀၄။ မဟာနိ၊ဌ။၁၂၆။

(ဃ) ဟုတ်မှန်သော သဘောတရားဖြင့် ဆုံးမတတ်သော သာသနာ။ ဓမ္မေန ဝါ ဝိနယော နှ ဒဏ္ဍာဒီဟိတိ ဓမ္မဝိနယော။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၃၁၂။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၂။၁၀၄။ ဣတိ-ဝုတ်၊ဌ။ ၂၄၅။ မဟာနိ၊ဌ။၁၂၆။

(င) နိဗ္ဗာန်အကျိုးငှါ ဆုံးမတတ်သော သာသနာ။ (စ) အရဟတ္တဖိုလ်အကျိုးငှါ ဆုံးမတတ်သော သာသနာ။ ဓမ္မာယ ဝါ ဝိနယော ဓမ္မဝိနယော၊ အနဝဇ္ဇဓမ္မတ္ထဥ္ဇေသ ဝိနယော။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၃၁၂။ (ယင်းသျှလည်း ကြည့်။) ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၂။၁၀၄။ မဟာနိ၊ဌ။၁ ၂၇။

(ဆ) သံသရာဝဋ္ဌဆင်းရဲသဘောမှ နိဗ္ဗာန်သို့ ဆောင်ပို့တတ်သော သာသနာ။ (ဇ) သောက ပရိဒေဝ-စသောသဘောမှ နိဗ္ဗာန်သို့ ဆောင်ပို့တတ်သော သာသနာ။ ဓမ္မတော ဝိနယော ဓမ္မဝိနယော။ သံသာရဓမ္မတော ဟိ သောကာဒိဓမ္မတော ဝါ သေ ဝိသိဋ္ဌံ နိဗ္ဗာနံ နယတိ။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၃၁၂။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၂။ ၁၀၄။ မဟာနိ၊ဌ။၁ ၂၇။

(ဈ) ဘုရားရှင်၏ သာသနာ (တရားရှိ သော ဘုရားရှင်၏ သာသနာ, တရား၏အရှင် ဖြစ်သော ဘုရားရှင်၏ သာသနာ, သတ္တဝါတို့ကို နိဗ္ဗာန်သို့ ဆောင်တတ်သော ဘုရားရှင်၏ သာသနာ, ကိလေသာတို့ကို ဖျက်ဆီးတတ်သော ဘုရားရှင်၏ သာသနာ, ကိလေသာတို့ကို ခါတုန်းတတ်သော ဘုရားရှင်၏ သာသနာ)။ ဓမ္မဿ ဝါ ဝိနယော နှ တိတ္ထကရာနန္တိ ဓမ္ম-ဝိနယော၊ ဓမ္မဘူတော ဟိ ဘဂဝါ တဿေ၀ (သေ ဝိနယော)ဝိနယော။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၃၁၂။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၂။၁၀၄။ မဟာနိ၊ဌ။၁ ၂၇။

(ဉ) သစ္စာ ၄-ပါးတရားတို့၌ ဆောင်တတ်သော သာသနာ။ တသ္မာ သေ ဓမ္မေသု ဝိနယော၊ နှ သတ္ထေသု နှ ဇီဝေသု စာတိ ဓမ္မဝိနယော။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၃၁၂။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၂။၁၀၄။ မဟာနိ၊ဌ။၁ ၂၇။ ဓမ္မေသု အဘိ-ညေယျာဒီသု အဘိဇာနနာဒိကာရဏာ သိက္ခ-တ္တယန္တိ တံ ဓမ္မဝိနယောတိ ဝုတ္တံ။ မူလဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ ၂ ၂။

(ဋ) တရားသဖြင့် ဆုံးမတတ်သော သာ သနာ။ ဓမ္မတော ဝိနယော နှ အဓမ္မတော၁်တိ ဓမ္မဝိနယော။ (တောပစ္စည်း ဝိသေသနအနက် သက်။) သံ၊ဌ္ဌ၊၁။၈၅။

(ဌ) နိဗ္ဗာန်သို့ ဆောင်တတ်သော သာ သနာ။ ဝိသိဋ္ဌံ ဝါ နယတီတိ ဝိနယော။ အဘိ၊

ဌ၊၂။၃၁၃။ မဟာနီ၊ဌ။၁၂၇။ ဝိသုဒ္ဓိ ၀ါ နယတိတိ ဝိနယော။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၁၀၄။

(ခ) မဂ်,ဖိုလ်, နိဗ္ဗာန်နှင့် တကွဖြစ်ခြင်း, မဂ်,ဖိုလ်,နိဗ္ဗာန်ကို ရခြင်းငှါ ဆုံးမထုတ်ဖြစ်သော သာသနာ။ မွေ့ယ ၀ါ သဟ မဂ္ဂဖလနိဗ္ဗာ-နာယ ဝိနယောတိ မွေ့ဝိနယော။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ။၂၄၅။

(ဂ) မဂ်,ဖိုလ်တရားခြောက်–ဆောင် – ဖြစ် – တတ်သော သာသနာ။ မွေ့ ၀ါ မဂ္ဂဖလေ နိပ္ပါဒေတမ္မဝိသယဘူတေ ၀ါ ပဝတ္တော ဝိန-ယောတိ မွေ့ဝိနယောတိ ဝုစ္စတိ။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ။၂၄၅။

(ဃ) တရားရှိသည်ဖြစ်၍ ဆုံးမတတ်သော သာသနာ။ တံ ဟိ မွေ့တော အနပေ-တတ္တာ မေ့မော စ, အာသယာနုရူပ် ဝိနေယျာနံ ဝိနယနတော ဝိနယော စာတိ မွေ့ဝိနယော။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၂၄၅။

(ဝ) ပညာမျက်စိခွဲ ကိလေသာမြှုနှည်းသည့် သတ္တ၀ါကို ဆုံးမတတ်သော သာသနာ။ ဥပနိဿယသမ္ပတ္တိယာ ၀ါ မွေ့တော အနပေတတ္တာ မွေ့ံ အပ္ပရဇက္ခေ၀တိက် ဝိနေ-ထီတိ မွေ့ဝိနယော။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၂၄၅။

(ဆ) မဟာကရုဏာဉာဏ်, သမ္ဗညုတ-ဉာဏ်စသော တရားကြောင့်ဖြစ်သော သာသ-နာ။ မဟာကရုဏာသမ္ဗညုတညာဏာဒိမ္မ-တော ၀ါ ပဝတ္တော ဝိနယောတိ မွေ့ဝိနယော။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၂၄၅။

(ဇ) သီလ, သမာဓိ, ပညာ တရားသာ-လျှင်ဖြစ်သော ဝေနေယျတို့ကို ဆုံးမတတ်သော သာသနာ။ တတ္ထ သီလာဒိမ္မော ဝေ-ပရိယတ္တိအတ္ထဘူတော ဝေနေယျဝိနယနတော မွေ့ဝိနယော။ နေတ္တိ၊ဌ။၆၀။

(၂) သုတ္တန်ပိဋကနှင့် ဝိနည်းပိဋကတ်, သုတ်, အဘိမ္မာ, ဝိနည်း။ တထာဂတပ္ပဝေဒိတံ မွေ့ဝိနယံ ပရိယာပုဏိ-တ္တာ။ ဝိ၊၁။၁၁၅။ မွေ့ဝိနယော (ပ၊ဇ)— သံ၊၃။၃ဌ၄။ မိလိန္ဒ။၁၈၈။ ဝိ၊ဌ၊၁။၅။ ဒီ၊ဌ၊ ၁။၃။ မွေ့ဝိနယံ(ဒု၊ဇ) — ဒီ၊၁။၂၁၈။ မ၊၁။ ၃၅၂။ အဘိ၊ပု။၁၃၁။ ပေဋကော။၃၂၉။ မ၊ဋီ၊၁။၃၃။ မွေ့ဝိနယော (ဒု၊ဗ)—ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၂၄။ မွေ့ဝိနယဿ (ဆ၊ဇ) — အံ၊၁။၂၆၉။ အံ၊၂။၂၀၉။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၃၀။ မွေ့ဝိနယာနံ (ဆ၊ဗ)— ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၀။ မွေ့ဝိနယမ္ပိ—ဇော၊ဌ၊ ၁။၅၁၆။

(၃) သုတ်, အဘိမ္မာ, ဝိနည်း ပိဋကတ-ပုံဖြင့် ပြအပ်သော အကျင့်ပဋိပတ်။ ကမ္မဝိနယ-ကြည့်။

မွေ့ဝိနယ[၂] (ပု) [မွေ့+ယုတ္တ+ဝိနယ] တရားနှင့် ယှဉ်သော သာသနာ။ မွေ့ယုတ္တော ၀ါ ဝိနယောတိ မွေ့ဝိနယော။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ ၂၄၅။ မွေ့ဝိနယောတိ မေ့ဝန ယုတ္တော ဝိနယောတိ မွေ့ဝိနယော အာဇညရထော ဝိယ။ သံ၊ဋီ၊၁။၈၆။

မွေ့ဝိနယ[၃] (ပု) [မွေ့+ဝိနယ+ပကာသိတ] (၁) သုတ္တန် ပိဋက, အဘိမ္မာ ပိဋက တရားနှင့် ဝိနည်းပိဋကတရား။ (၂) သုတ္တန်ပိဋက,ဝိနည်း ပိဋကတရားတို့ဖြင့် ပြအပ်သော အကျင့် ပဋိ-ပတ်။ ဣမံ မွေ့ဝိနယ (သံ၊၁။၉)နှင့် ဣမံ မွေ့ဝ-ဝိနယဉ္စ၊ ဥဘယမ္ပေတံ သာသနသောဝ နာမ်။ မွေ့ဝန ဟေတ္ထ ဒွေ ပိဋကာနိ ဝုတ္တာနိ၊ ဝိန-ယေန ဝိနယပိဋကံ၊ ဣတိ တီဟိ ပိဋကေဟိ ပကာသိတံ ပဋိပတ္တိ အဓုနာ အာဂတောမ္ပိ-တိ ဝဒတိ။ သံ၊ဌ၊၁။၄၂။ (–သံ၊ဋီ၊၁။ ၈၆။)

မွေ့ဝိနယ[၄] (တိ) [မွေ့ဝိနယ+ဏ] မွေ့ဝိနယ ရှိသော၊သူ (ဘုရားရှင်)။ သော့ ၀ေါ မမ္ဗ-ယေန သ့ တ္ထာတိ ဟိ မွေ့ဝိနယောဝ သတ္ထာ့တိ ဝုတ္တော။ မဟာနီ၊ဌ။၁၂၇။

မွေ့ဝိနယ[၅] (ပု) [မွေ့+ဝိနယ] တိတ္ထိတို့၏ ဆိုင်ရာ တရားရှိသော ပြင်ပသာသနာ၊ တိတ္ထိ

သာသနာ၊ (က) ပြဝေန်းသော စကား။ (ခ) အယူ။ (ဂ) တရားတုန့ဉ့် ဝိနည်းတု၊ မစစ်မမှန်သော တရားဥပဒေ။ ဒုရကွာတေ ဓမ္မဝိနယေ (အံ၊၁။၃၅)တိ ဒုရကွာတဓမ္မ-ဝိနယော နာမ ဗာဟိရကသာသနံ။ အံ၊ဌ၊ ၁။၃၃၂။ ဓမ္မဝိနယံ(ဒု၊ဇ)—ဒီ၊၁။ဂ။ အံ၊ဌ၊ ၃။၁၇ဂ။ ဓမ္မဝိနယေ(သ၊ဇ) — ဒီ၊၃။ဇဂ။ မ၊၃။၃၂။ ဒီ၊ဌ၊၃။ဇ၂။ မ၊ဌ၊ဂ။၂၂။ မ၊ဌ်၊၃။ ၃၂ဇ။ (က) (ခ) ဓမ္မဝိနယ (ဒီ၊၃။ဇ၇)ဣ ပါ၀စနံ သိဒ္ဓန္တံ။ ဒီ၊ဌ်၊၃။ဂ၇။ (ဂ) ဓမ္မဝိန-ယေ (မ၊၁။ဇ၆)တိ ဓမ္မေ စေ၀ ဝိနယေ စ။ မ၊ဌ၊၁။၃၁ဇ။ ဓမ္မေတိ ဓမ္မပဋိရူပကေ။ ဝိန-ယေတိ ဝိနယပဋိရူပကေ။ မ၊ဌ်၊၂။၁၂။

ဓမ္မဝိနယကုသလ (တိ) [ဓမ္မဝိနယ+ကုသလ] သုစရိုက်တရား (နှင့်) ကျင့်ဝတ်ဥပဒေဝိနည်း ၌—လိမ္မာ—တတ်သိ—သော၊သူ။ ဓမ္မဝိနယ-ကုသလော (ဇာ၊၂။၂၄၂) တိ သုစရိတဓမ္မေ စ အာစာရဝိနယေ စ ကုသလော။ ဇာ၊ဌ၊၃။ ၃၄။

ဓမ္မဝိနယဌာန (နာ) [ဓမ္မဝိနယ+ဌာန] ဓမ္ম-ဝိနယအရာ၊ တရားဝိနည်းအရာ။ ဤ၀ ဓမ္ম-ဝိနယဌာနေ သတိယော ၀ သတိပဋ္ဌာနန္တိ ဂဟိ-တာ။ မ၊ဌ်၊၃။၂၃ဇ။

ဓမ္မဝိနယတ္ထသံ၀ဏ္ဏနာ (ထီ) [ဓမ္မဝိနယတ္ထ+သံ-၀ဏ္ဏနာ] သုတ်,အဘိဓမ္မာ,ဝိနည်းတို့၏အနက်ကို ဖွင့်ခြင်း၊ သုတ်, အဘိဓမ္မာ ဝိနည်းတို့၏ အဓိပ္ပါယ်ကို ဖွင့်ကြောင်း ဖွင့်ရာ အဋ္ဌကထာ။ ဓမ္ম-ဝိနယတ္ထသံ၀ဏ္ဏနတောတိ သကလသာသ-ပရိယတ္ထိ သာ သ နာ ဓမ္ম-ဝိနယဘာ၀တော ၀ုတ္ထံ။ နေ ဒတ္ထိ ၊ ဌ။ ၅။

ဓမ္ম-ဝိနယဒေသနာ (ထီ) [ဓမ္ম-ဝိနယ+ဒေသနာ။ (ဓမ်ိ-ဝိနယဒေ၀နာ-သံ)] သုတ်, အဘိဓမ္ম-(နှင့်)ဝိနည်းကို ဟောခြင်း။ နဝိတ္ထာ ရတောဓမ္ম-ဝိနယဒေသနာယ။ ဝိမတိ၊ စ။ ဇ ၅။

ဓမ္ম-ဝိနယပညာပနာ (ထီ) [ဓမ္ম-ဝိနယ+ပညာ-ပနာ] သုတ်, အဘိဓမ္ম-ဝိနည်းကို—သိစေ—ပညတ်—ထား—ခြင်း။ ဓမ္ম-ဝိနယပညာပနာ-ပိသာ တဒတ္ထသိဒ္ဓိယာ ယထာဘူတ၀ုတ္ထိယာ စ တထာ အ၀ိတထာ အနညထာ။ ဥ၀ါန၊ ၆။ ၁၃၃။ ဤတိ၀ုတ်၊ ၆။၁ ၂ ဇ။

ဓမ္ম-ဝိနယ၀ိနိစ္ဆယ (ပု) [ဓမ္ম-ဝိနယ + ဝိနိစ္ဆယ] သုတ်, အဘိဓမ္ম-(နှင့်) ဝိနည်းကို ဆုံးဖြတ်ခြင်း။ သုတ်,အဘိဓမ္ম-,ဝိနည်း အဆုံးအဖြတ်၊ သုတ်, အဘိဓမ္ম-, ဝိနည်း ဖြတ်ထုံး။ တေန သင်္ဂီတိယာ ဓမ္ম-ဝိနယ၀ိနိစ္ဆယေ သမ္ဘတ္ထေ.... ကထေသုတိ။ သီ၊ဌ်၊သစ်၊၁။ဖ၃။

ဓမ္ম-ဝိနယသင်္ဂဟ (ပု) [ဓမ္ম-ဝိနယ+သင်္ဂဟ] သုတ်, အဘိဓမ္ম-, ဝိနည်းကို သံဂါယနာတင်ခြင်း၊ (ရဟန္တာ ၅၀၀-တို့ ဘုရားစကားတော်တို့ကို ဤကား ဝိနည်း, ဤကား အဘိဓမ္ম-, ဤကား သုတ္တန် ဟူ၍ရင်း, ဤကား ဒီဃ-နိကာယ်, ဤကား မဇ္ဈိမနိကာယ်, ဤကား သံယုတ္တနိကာယ်, ဤကား အင်္ဂုတ္တရနိကာယ်, ဤကား ခုဒ္ဒကနိကာယ် ဟူ၍ရင်း စသည်ဖြင့် အညီအညွတ် ပေါင်းယူပြုလုပ်ခြင်း)။ ဤဒါနိ ဓမ္ম-ဝိနယသင်္ဂဟံ ကရောမ။ ဝိ၊ဌ်၊၁။ဇ။ ဒီ၊ဌ်၊ ၁။ဇ။ ခုဒ္ဒက၊ဌ်။ဂ၁။

ဓမ္ম-ဝိနယသင်္ဂဟံ (ဒု၊ဇ)—သံ၊ဌ်၊ ၂။၁ဖ၁။ သာရတ္ထ၊၁။၃၁။ သီ၊ဌ်၊သစ်၊၁။ဂ၂။ အံ၊ဌ်၊ ၁။၁၅ဂ။ ဓမ္ম-ဝိနယသင်္ဂဟေ(သ၊ဇ)—ဥ၀ါန၊ ဌ်။ ၂၅။ ဤတိ၀ုတ်၊ ဌ်။၃၀။ ထေရ၊ဌ်၊ ၂။၁ဇ။ ဒီ၊ဌ်၊၁။၅၅။ သီ၊ဌ်၊သစ်၊၁။ ၂၁၅။ မ၊ဌ်၊၁။ ၅ ၂။ အံ၊ဌ်၊၁။ဂ၆။

ဓမ္ম-ဝိနယသင်္ဂါယန (နာ၊ထီ) [ဓမ္ম-ဝိနယ+သင်္ဂါ-ယန]သုတ်, အဘိဓမ္ম-, ဝိနည်းကို သံဂါယနာ-တင်ခြင်း၊ သုတ်,အဘိဓမ္ম-,ဝိနည်းကို ပေါင်း စု၍ ရွတ်ဆို (ရွတ်ဆိုအတည်ပြု)ခြင်း။ ဓမ္ম-ဝိနယသင်္ဂါယနတ္ထံ ဘိက္ခူနံ ဥဿာဟံ ဇနေ-သိ။ ဝိ၊ဌ်၊၁။၅။ ဒီ၊ဌ်၊၁။ဂ။ ခုဒ္ဒက၊ဌ်။ ၂ ၂။

သာရတ္ထ၊၁။၂၉။ ဝိမတိ၊၁။၁၁။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၁။၄၃၊၅၃၊၅၄။ (–၅၅၊၅၉။)

ဓမ္မဝိနယသင်္ဂီတိ (ထီ) [ဓမ္မဝိနယ + သင်္ဂီတိ] သုတ်အဘိဓမ္မာ ဝိနည်းကို–စုပေါင်းရွတ်ဆို–သံဂါယနာတင် – ခြင်း၊ သုတ်, အဘိဓမ္မာ, ဝိနည်းကို ပေါင်းစုရွတ်ဆို (ရွတ်ဆိုအတည်ပြု) ခြင်း။ မယံ ဓမ္မဝိနယသင်္ဂီတိ ကာရေဿာမ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၇။ (–ဝဇိရ။၅၄၀။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။ ၃၃-၈။)

ဓမ္မဝိနယသိဒ္ဓိ (ထီ) [ဓမ္မဝိနယ+သိဒ္ဓိ] (၁) သုတ်, အဘိဓမ္မာ, ဝိနည်းတို့၏ ပြီးခြင်း။ (၂) သုတ်, အဘိဓမ္မာ, ဝိနည်း အဖြစ်၏ ပြီးခြင်း။ ဒေသိတပညတ္တဝစနတော ဓမ္မဝိနယသိဒ္ဓိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၆။

ဓမ္မဝိနယာနုလောမ (တိ) [ဓမ္မဝိနယ+အနုလော-မ] သုတ်အဘိဓမ္မာ ဝိနည်းအားလျော်သော။ ဓမ္မဝိနယာနုလောမယ ပဋ္ဌိပတ္တိယာ အသ-ဏ္ဌာဟန္တာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၉။

ဓမ္မဝိနိစ္ဆနက (တိ) [ဓမ္မ+ဝိနိစ္ဆနက] တရားဆုံးဖြတ် တတ်သော၊သူ၊ တရားသူကြီး။ အက္ခ-ဒဿ (က)-ကြည့်။

ဓမ္မဝိနိစ္ဆယ (ပု) [ဓမ္မ+ဝိနိစ္ဆယ] (၁) ဆုံးဖြတ်အပ်သောတရား၊ တရားအဆုံးအဖြတ်။ (၂) တရားကို ဆုံးဖြတ်နိုင်စွမ်းသော ပညာ။ (၃) တရားကို ဆုံးဖြတ်ခြင်း။ (၁) ဓမ္မဝိနိစ္ဆယေ ပတ္တေ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၂)တိ ဓမ္မေ ဝိနိစ္ဆိနိ-တမ္မေ ဥပဋ္ဌိတေ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၈။ (–သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၆၇။) (၂) ကာရဏာကာရဏဇာနန-လက္ခဏေန ဓမ္မဝိနိစ္ဆယေန စ သမန္နာဂတာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၅။ (–ဓမ္မ။၃၅။) (၃) ဓမ္မဝိနိစ္ဆ-ယတ္ထ-ကြည့်။

ဓမ္မဝိနိစ္ဆယညူ (တိ) [ဓမ္မ+ဝိနိစ္ဆယညူ] ဆုံးဖြတ်အပ်သော တရား–တရားအဆုံးအဖြတ်–ကို သိသော၊သူ။ ဓမ္မေ ဌိတော ဓမ္မဝိနိစ္ဆယညူ။ သုတ္တနိ။၃၂၇။ ဓမ္မဝိနိစ္ဆယံ ဇာနာတိ "ဣဒံ ဥဒယဘာဂီ, ဣဒံ ဝယဘာဂီ"န္တိ ဓမ္မဝိနိစ္ဆယ-ညူ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၇။

ဓမ္မဝိနိစ္ဆယဌာန (နဝ) [ဓမ္မဝိနိစ္ဆယ + ဌာန] တရားဆုံးဖြတ်ရာ အရပ်၊ တရားဆုံးဖြတ်ရာ ခုံရုံး။ မာတုလတ္ထေရဿ ဓမ္မဝိနိစ္ဆယဌာနေ နိသီဒိတ္ဝာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၃။

ဓမ္မဝိနိစ္ဆယတ္ထ (ပု) [ဓမ္မဝိနိစ္ဆယ+အတ္ထ] တရားဆုံးဖြတ်ခြင်းအကျိုး။ မာသေ မာသေ အဋ္ဌ ဒိဝသာနိ ဓမ္မဝိနိစ္ဆယတ္ထံ....ဟောတိ။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၉၅။

ဓမ္မဝိနိဗ္ဘောဂ (ပု) [ဓမ္မ+ဝိနိဗ္ဘောဂ] (ဓနွာ စသော) သဘောတရားကို – ခွဲခြမ်း – ဝေဘန်–ခြင်း။ ဓမ္မဝိနိဗ္ဘောဂဿ ဓမ္မာနံ ဓမ္မမတ္ထ-တာယ စ။ မူလဋ္ဌ၊၂။၁၄၆။

ဓမ္မဝိနိမုတ္ထ (တိ) [ဓမ္မ+ဝိနိမုတ္ထ။ (ဓမ်ိုဝိနိမိုတ္ထ်သံ)] တရားမှ လွတ်သော။ ဓမ္မဝိနိမုတ္ထဿ သတ္ထုဿ အဘာဝါ။ ဝိမတိ၊၁။၅၅။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၁၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၈။)

ဓမ္မဝိနိတ (တိ) [ဓမ္မ+ဝိနိတ။ (ဓမ်ိုဝိနိတ-သံ)] အရိယမဂ် တရား – ဖြင့် – ၌ – ဆုံးမအပ်သော၊သူ။ (ဓမ္မနှင့် လျော်စွာ ကိုယ်နှုတ်နှလုံးကို ဆုံးမတတ်သော၊ လောကုတ္တရာ တရားဖြင့် မြဲသောအလားရှိသော။ နေရင်း၊ ဒီ။ ၂။သျှ။) ဓမ္မဝိနိတာ (ဒီ၊ ၂။၁၂၆)တိ သမ္မာ နိယျာနေန နိယျာတာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၉။=အရိယဓမ္မေ ဝိနိတာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၁၇။

ဓမ္မဝိပဿနာ (န၊ထီ) [ဓမ္မ+ဝိပဿနာ](ထိုထို သမာပတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်၌ အကျုံးဝင်သော) တရားတို့ကို အထူးအားဖြင့် ရှုမှတ်ခြင်း။ ဓမ္မဝိပဿနာ-(မ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၈)နှင့် တံ တံ သမာပတ္တိစိတ္တုပ္ပါဒ-ပရိယာပန္နာနံ ဓမ္မာနံ ဝိပဿနံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၂၄။

မြွေဝိဘက်ညူ (တိ) [မြွေဝိဘက်+ဉ+ရှု] (ကုသိုလ်ကမ္မပထ ၁၀-ပါး) တရားကို အသီးအသီး–ခွဲခြမ်း–စိတ်ဖြာ–ဝေဘန်–ခြင်းဌ် လိမ္မာသော၊သူ။ မြွေဝိဘက်ညူ (ဇာ၊၂။၄)။ (မြွေ-ဝိဘာဂညူ၊ဣ)တိ ဒသကုသလကမ္မပထဝိဘက်-ကုသလော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၂၉။

မြွေဝိဘတ္တိ (ထီ) [မြွေ+ဝိဘတ္တိ] သုတ်ဌ် လာသော တရားတို့ကို မြွေအားဖြင့် ဝေဘန်ခြင်း။ (ပူဇာ-ပုဒ်၏ အရ ပူဇော်ခြင်း ကြိယာ ဟူသော စိတ္တုပ္ပါဒ် သည် စိတ္တုပ္ပါဒ် ဟူသော အမည်, ဖြစ်ရာ ပုဂ္ဂိုလ်သာမန် အာရုံသာမန် ဟူသော တည်ရာဝတ္ထုအားဖြင့် ဆက်ဆံ၏။ အာမိသပူဇာ, မြွေပူဇာ-စသော အသီးအသီး သော အမည်, ပူဇော်တတ် ပူဇော်ရာ ပုဂ္ဂိုလ် ဝိသေသ ဟူသော တည်ရာဝတ္ထု အားဖြင့် မဆက်ဆံ။ ဤ ကား မြွေဝိဘတ္တိတည်း။ ဝိ၊ နေတ္တိ၊ဒီ၊သစ်။) တသွာ မြွေဝိဘတ္တိ တာဝ နိဒ္ဒိသန္တော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၁၀။ (–သံ၊ဋီ၊၁။ ၅၆။)

မြွေဝိဘာဂ (ပု) [မြွေ+ဝိဘာဂ။ (မေ၊ဝိဘာဂ-သံ)] (၁) တရား–အဖို့–အစု–အပုံ။ (၂) တရား–ကို–အားဖြင့်–အသီးအသီး–ခွဲခြမ်း–စိတ်ဖြာ–ဝေဘန်–ခြင်း။ (၁) မြွေကွန္ဒာတိ မြွေဝိဘာဂါ မြွေကောဋ္ဌာသာ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၂၆။ (၂) မြွေဝိဘာဂေန ဟိ အယံ ပုဂ္ဂလ-ဝိဘာဂေါ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၇၉။ (–သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၇၀။ မ၊ဋီ၊၁။၁၃၁။ အနုဋီ၊၂။၁၆၁။)

မြွေဝိဘာဂဇာနန (နပုဿ) [မြွေဝိဘာဂ+ဇာနန] နာမ်ရုပ် တရားတို့ကို–အသီးအသီး–ခွဲခြမ်း–ဝေဘန်–မှတ်သား သိခြင်း။ မြွေဝိဘာဂဇာနနေ မြွန္တရံ ဗဟုကာရံ ယဒိဒံ ဝိတက္ကော။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၃၄၂။ (–သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၃၈။)

မြွေဝိဘာဝန(နပုဿ)[မြွေ+ဝိဘာဝန]သစ္စာတရား စသည်တို့ကို ထင်စွာပြခြင်း။ မြွေဝိဘာဝနေ ကတေ ဝိသေသာဓိဂမော ဟောတိ။ မ၊ဋီ၊ ၁။၇၅။

မြွေဝိရတ္တစိတ္တ (တိ) [မြွေဝိရတ္တ+စိတ္တ] နာမ်ရုပ် တရားဌ် တပ်မက်ခြင်းကင်းသော စိတ်ရှိသော။ မြွေဝိရတ္တစိတ္တတာ စ ပဏာသိတာ ဘဝန္တိ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၁၄။

မြွေဝိရောစန (နပုဿ) [မြွေ+ဝိရောစန] အကြောင်းတရားကို အထူးထူး အပြားပြားအားဖြင့် ထွန်းပစေခြင်း။ မြွေဝိရောစနေ ပညာ မြွေပဒ္ဓိ-သမ္ဘိဒေ ဥဏ်။ ပဋိသံ။၁၁၅။ ဝိရောစန (ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၄) လည်း ကြည့်။

မြွေဝိသယ (တိ) [မြွေ+ဝိသယ] မြွေ-ဟူသော အာရုံရှိသော(ပညာ)။ မြွေဝိသယာယ ပဘော-ဒကတာယ ပညာယ ဝိနေယျာနံ နိမ္မတ္တနတ္ထံ။ အနုဋီ၊၂။၃၅။

မြွေဝိသုဒ္ဓိ (ထီ) [မြွေ+ဝိသုဒ္ဓိ] (သုတ်, အဘိမ္မာ) တရားတို့၏ အထူးသဖြင့် စင်ကြယ်ခြင်း။ ဝိနယော ပညာပေတမ္ပေါ၊ တတော မြွေဝိသုဒ္ဓိ-ဟိ။ ဝဇိရ။၆၇။

မြွေဝိသေသ (ပု) [မြွေ+ဝိသေသ] (၁) (သုတ္တန် ပါဠိထက်) ထူးသောပါဠိ။ (၂) (ခန္ဓာ-စသော) တရားအထူး။ (၁) မြွောဝိသေသော မြွေဝိသေသော။ မူလဋီ၊၁။၁၂။ (၂) မြွေ-ဝိသေသံ အနိဒ္ဓါရေတ္တာ (မူလဋီ၊၃။၆)တိ သင်္ဂီတကာဒိနာ ပုစ္ဆိတမ္ပဝိဿဇ္ဇေတမ္ပမြွောနံ ဝိသေသနံ အကတ္တာ။ အနုဋီ၊၃။၆။

မြွေဝိသေသော (ပဒေ)—အနုဋီ၊၁။၄၄၊ ၉၃။ အနုဋီ၊၃။၂၀။ မြွေဝိသေသံ(ဒုတိ)—အနုဋီ၊၃။၆၊၇။ မြွေဝိသေသေန (တတိ)—အနုဋီ၊၂။၁၆၀။ အနုဋီ၊၃။၂၀။ မြွေဝိသေ-သဿ(ဆဋ္ဌ) — မူလဋီ၊၃။၁၀။ နေတ္တိ၊ဝိ။ ၂၂၄။ မြွေဝိသေသာနံ (ဆဋ္ဌ) —အနုဋီ၊၂။ ၆၇။

ဓမ္မဝိသေသက (တိ) [ဓမ္မ+ဝိသေသက] တရား ကို အထူးပြုတတ်သော။ ဝေမိဝေပိ အာတိ-သဒ္ဒါ နှ ဓမ္မဝိသေသကော ယုတ္တော။အနုဋ္ဌိ၊ ၁။၁၃။

ဓမ္မဝိသေသဒဿီ (တိ) [ဓမ္မဝိသေသ+ဒဿီ] တရားကို အထူးအားဖြင့် ရှု–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊(က)ကုသိုလ်ကမ္မပထ ၁၀-ပါးတရားကို အထူးအားဖြင့် ရှု–လေ့ရှိ–တတ် – သော၊ (ခ) သစ္စာ ၄-ပါးတရား, လောကုတ္တရာ ၉-ပါးတရားကို အထူးအားဖြင့် ရှု–လေ့ရှိ – တတ်–သော၊သူ။ ဓမ္မဝိသေသဒဿီ (အပ၊ ၁။၁၅)တို့ ဒသကုသလဓမ္မာနံ စတုသစ္စ-ဓမ္မဿ နဝလောကုတ္တရဓမ္မဿ ဝါ ဝိသေ-သေန ပဿနသီလာ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၄-၅။

ဓမ္မဝိသေသန (တိ) [ဓမ္မ+ဝိသေသန] တရားကို အထူးပြုတတ်သော။ အဝိဇ္ဇာဒိကိလေသဇာ-လဝိဒ္ဓံသိနောတိ ဓမ္မဝိသေသနံ။ သာရတ္ထ၊၁။ ၁၁၊ ဝိမတိ၊၁။၃။ (–မူလဋ္ဌိ၊၁။၄၀၊၁၀၉။)

ဓမ္မဝိသေသနိဒ္ဓါရဏ (နှ) [ဓမ္မဝိသေသ+နိဒ္ဓါရ-ဏ] တရားအထူးကို ထုတ်ဆောင်ခြင်း။ ပုစ္ဆိ-တဗ္ဗဝိသဇ္ဇိတဗ္ဗဓမ္မဝိသေသနိဒ္ဓါရဏံ ကတ္တာ။ မူလဋ္ဌီ၊၃။၆။

ဓမ္မဝိဟာရသမ္ပတ္တိ (ထီ) [ဓမ္မဝိဟာရ+သမ္ပတ္တိ] နေကြောင်းဖြစ်သော (သီလ,သမာဓိ,ပညာ) တရားနှင့် ပြည့်စုံခြင်း။ တထာ ဒုတိယေန၊ ပဌမ ဒုတိယေဟိ ဝါ ဓမ္မဝိဟာရသမ္ပတ္တိယော ဒဿေတိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃။

ဓမ္မဝိဟာရီ (တိ) [ဓမ္မ+ဝိဟာရီ] (သီလ, သမာဓိ, ပညာ) တရားဖြင့် နေ – လေ့ရှိ တတ်–သော၊သူ။ ကိတ္တာဝတာ နု ခေါ ဘန္တေ ဘိက္ခု ဓမ္မဝိဟာရီ ဟောတိ။ အံ၊၂။၇၆၊၇၇။ (–၇၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄။)

ဓမ္မဝိထိ (ထီ) [ဓမ္မ+ဝိထိ] (ဗောဓိပက္ခိယ ၃၇-ပါး) တရားဟူသော လမ်းခရီး။ ဓမ္မဝိထိ သုမာပိတ (အပ၊၁။၄၈။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၇၀)ဣတိ သတ္တတိ သမောပက္ခိယဓမ္မသင်္ခါတာယ ဝီထိ-ယာ သုဋ္ဌု မာပိတံ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၂။

ဓမ္မဝုဋ္ဌိ (ထီ) [ဓမ္မ+ဝုဋ္ဌိ] (၁) တရားဒေသနာ ဟူသော မိုး။ (၂) တရားဒေသနာ မိုးရေ။ (၁) ဓမ္မဝုဋ္ဌိယော (အပ၊၁။၂၅) ဓမ္မဒေသ-နာသင်္ခါတာ ဝုဋ္ဌိယော။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၄။ ဓမ္ম-ဝုဋ္ဌိယော (ဗုဒ္ဓဝံ။၃၃၆)တို့ ဓမ္မကထာဝဿ-ဝုဋ္ဌိယော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂၀၇။ (–အပ၊၁။၄၁။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၄၄။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂၂၉၊၂၃၀။) (၂) တပ္ပေဇ္ဇော ဓမ္မဝုဋ္ဌိယာ။ အပ၊၂။၇၂။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၁။၉၄၊၃၄၈။

ဓမ္မဝုဋ္ဌိ (ထီ) [ဓမ္မ+ဝုဋ္ဌိ။ (ဓမ်ိုဝုဋ္ဌိ-သံ)](လော-ကုတ္တရာ ၉-ပါး) တရားဖြင့် ကြီးပွါးခြင်း။ အာမိသဝုဋ္ဌိ စ ဓမ္မဝုဋ္ဌိ စ။ အံ၊၁။၉၂။ ဓမ္မေန ဝစုနံ ဓမ္မဝုဋ္ဌိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၁။

ဓမ္မဝေဂဝဿန (နှ) [ဓမ္မ+ဝေဂ+ဝဿန။ (ဓမ်ိ-ဝေဂဝမ်ိဏ-သံ)] (ဒေသနာဉာဏ်၏ အဟုန်ဖြင့်) တရား(အမြိုက်) မိုးရွာသွန်းခြင်း။ ဓမ္မဝေဂဝဿနဿာ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃)တို့ ဒေသ-နာဉာဏဝေဂေန ဓမ္မာမတဿ ဝဿနဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၂။၃၂။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၃၄၂။

ဓမ္မဝေဒ (ပု) [ဓမ္မ+ဝေဒ။ (ဓမ်ိဝေဒ-သံ)] (၁) ရတနာ ၃-ပါးဌ် မတုန်မလှုပ် သက်ဝင် ယုံကြည်ကြောင်းလျှင် အာရုံရှိသော – နှစ်သက်ခြင်း – နှစ်သက်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်သော ဉာဏ်။ (၂) ရတနာ ၃-ပါးဌ် မတုန်မလှုပ် သက်ဝင် ယုံကြည် ကြောင်းကို ဆင်ခြင်ခြင်း ကြောင့်ဖြစ်သော–နှစ်သက်ခြင်း – နှစ်သက်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်သော ဉာဏ်။ (၃) အ ကြောင်း – ၅ – ကိုစွဲ၍ – ဖြစ်သော နှစ်သက်ခြင်း။ (၄) ပါဠိကိုမှီ၍ ဖြစ်သော နှစ်သက်ဝမ်းမြောက်ခြင်း။

(၁) လဘတိ ဓမ္မဝေဒ (မ၊၁။၄၄) ဣတိ အဝေစ္စပသာဒါရမ္မဏသောမနဿဠ္ဌ သောမ-နဿမယဉာဏဠ္ဌ လဘတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇။

(၂) ဓမ္မဝေဒန္တိ အဝေစ္စပသာဒသာ ဟောတုံ ဩဝိသော ကိလေသပ္ပဟာနံ ပစ္စဝေက္ခတော ဥပ္ပန္နံ ဝုတ္တပကာရမေဝ ဝေဒံ။ မ၊ဌ၊၁။၁၇၊ (၃) ဓမ္မဝေဒန္တိ ဓမ္မေ ဟောတုမိ ဝေဒံ။ မ၊ဌ၊၁။၂၇၇။ ဓမ္မဝေဒ (အံ၊၂၊၂၅၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၁၉)တိ ဟောတုံ ပဋိစ္စ ဥပ္ပန္နံ တုဋ္ဌိံ။ အံ၊ဌီ၊ ၃။၈၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌီ၊၁။ ၂၈၅။ (၄) ဓမ္မဝေဒ-(အံ၊၂။ ၂၅၂)တိ ပါဋိ နိဿာယ ဥပ္ပန္နံ ပီတိ-ပါမောဇ္ဇံ။ အံ၊ဌ၊၃။၈၈။ (–အံ၊၃။၅၃၃။ သာရတ္ထ၊၁။၃၊၁၄။ ဒီ၊ဌီ၊၁။၁၄။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၁။၄၊ ၂၄။ သံ၊ဌီ၊ ၂။၃၄၀။ အံ၊ဌီ၊၁။၄၊၁၇)

ဓမ္မဝေနေယျ (တိ) [ဓမ္မ+ဝေနေယျ] တရားဖြင့် ဆုံးမထိုက်သော၊သူ။ ယေ စ သာဝကဝေနေ-ယျာ ဓမ္မဝေနေယျာ စ။ ဥဒါန၊ဌ။၁၃၃။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၁ ၂၉။ (–ဒီ၊ဌီ၊ ၂။ ၂ ၂။ မ၊ဌီ၊ ၃။၃၃၄။)

ဓမ္မဝေပုလ္လ (နာ) [ဓမ္မ+ဝေပုလ္လ။(ဓမ္မဝေပုလ္ယ-သံ)] တရား၏ – ပြန့်ပြော – ကြီးမား – သည်၏ အဖြစ်–ခြင်း။ ဓမ္မဝေပုလ္လံ။ အံ၊၁။၉၃။ ဓမ္မသာ ဝိပုလဘာဝေါ ဓမ္မဝေပုလ္လံ။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၆ ၂။

ဓမ္မဝေဝစန (နာ) [ဓမ္မ+ဝေဝစန] ဓမ္မသဒ္ဒါ၏– ဝေဝုစ်–ပရိယာယ်–စကား အပြောင်းအလဲ။ သမ္ဘာနိပိ ဓမ္မသာ နာမာနိ ဓမ္မဝေဝစနာနိ-တိ ဝေဒိတမ္ဘာနိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၂၁၆။ ကခ်ီ၊ဌီ၊ သစ်။၁၇၉။ (–ဝိ၊၁။၃၃။ ဝိမတိ၊၁။၁၃၅။)

ဓမ္မဝေါလောကန (တိ) [ဓမ္မ+ဝေါလောကန] (သမထ ဝိပဿနာ-စသော)တရားကို ကြည့်ရှုတတ် သော။ ဓမ္မဝေါလောကနတာယာ-(နေတ္တိ။၄၈)တိ သမထဝိပဿနာ-ဒီဓမ္မသာ ဝေါလောကနဘာဝေန။ နေတ္တိ၊ဌ။၁ ၂၀။

ဓမ္မဝေါဟာရ (ပု) [ဓမ္မ+ဝေါဟာရ။ (ဓမ္မော၂ဝ-ဟာရ-သံ)] ဓမ္မ-ဟူ၍ခေါ်ဝေါ်ပြောဆိုခြင်း၊ ဓမ္မဟူသော–အခေါ်အဝေါ်–အသုံးအနှုန်း– စကားလုံး။ သမ္ဘေသမ္မိ ဓမ္မဝေါဟာရေန နိဒ္ဒိဋ္ဌာနံ ဗောဇ္ဈင်္ဂါနံ ဗောဓိယာ အင်္ဂါတိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ။ ပဋိသံ၊ဌ။ ၂။ ၂ ၀၄။

ဓမ္မသံဂါဟက (တိ) [ဓမ္မ+သံဂါဟက] သုတ် အဘိဓမ္မာဝိနည်းကို– ပေါင်းစုရွတ်ဆို– သံဂါ ယနာတင်–သော၊သူ။ သာ ဓမ္မသံဂါဟ-ကေဟိ....အာရောပိတာ။ သံ၊ဌီ။ ၂။ဂ၆။

ဓမ္မသံဃဂုဏ (ပု) [ဓမ္မ+သံဃ+ဂုဏ]တရား ဂုဏ်တော်နှင့် သံဃာ့ဂုဏ်တော်။ ဓမ္မသံဃဂု-ဏေ အနုဿရန္တဿ။ ဒီ၊ဌ။ ၂။ ၃ ၀၂။ သံ၊ဌ။ ၃။ အံ၊ဌ၊၁။ ၀ ၀ ၄။ ၁ ၉ ၀။ အဘိ၊ဌ။ ၂။ ၂ ၆ ၉။ သံ၊ ဌီ၊ ၂။ ၄ ၃ ၃။ အံ၊ဌီ၊၁။ ၂ ၅ ၉။

ဓမ္မသံဃဂုဏကိတ္တန (ထီ၊နာ) [ဓမ္မသံဃ+ဂုဏ+ ကိတ္တန။ (ဓမ်ိသံဃဂုဏကီတိန-သံ)] တရား (နှင့်) သံဃာ၏ဂုဏ်တော်ကို–ပြောကြား– ချီးမွမ်း–ခြင်း။ တသ္မာ "အဟော ဓမ္မော အဟော သံဃော"တိ ဓမ္မသံဃဂုဏကိတ္တနာပိ အတ္ထတော ဗုဒ္ဓဂုဏကိတ္တနာ ဧव ဟောတိ။ ဒီ၊ဌီ၊ ၂။ ၂ ၀ ၄။

ဓမ္မသံဃမာမက (တိ) [ဓမ္မသံဃ + မာမက] တရားသံဃာကို မြတ်နိုးတတ်သော၊သူ။ ဗုဒ္ဓ-မာမကော ဓမ္မသံဃမာမကော။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၂။ ၃ ၃ ၁။

ဓမ္မသံဃရတန (နာ) [ဓမ္မသံဃ+ရတန] တရား ရတနာ(နှင့်)သံဃာရတနာ။ ဗုဒ္ဓရတနမူလ-ကာ့နိ ဟိ ဓမ္မသံဃရတနာနိ။သီ၊ဌီ၊သစ်၊ဃ။၅။ (–အနုဋီ၊ ၂။ ၃။)

ဓမ္မသံယုတ္တ (တိ) [ဓမ္မ+သံယုတ္တ။ (ဓမ်ိသံယုတ္တ-သံ)] တရားနှင့် စပ်ယှဉ်သော (စကား)။ ဓမ္မိတိ ဓမ္မသံယုတ္တာ။ ဒီ၊ဌ။ ၂။ ၂။ (–ဒီ၊ဌီ၊ ၂။ ၂။)

ဓမ္မသံဝဏ္ဏက (တိ) [ဓမ္မ+သံဝဏ္ဏက] တရားကို– ဖွင့်ဆိုတတ် –ဟောတတ် – သော၊သူ။ ဓမ္ম-သံဝဏ္ဏကဓမ္မပဋိဂ္ဂါဟကေဟိ ဓမ္မသာ ဒါနဂုဟ-ဏဝသေနာတိ ဟာရု။ နေတ္တိ၊ဌ။ ၁ ၅။ အံ၊ဌီ၊ ၁။ ၆ ၂။

ဓမ္မသံဝဏ္ဏနာ (ထီ) [ဓမ္မ+သံဝဏ္ဏနာ] (က) ပရိယတ်တရား–ပါဠိဓမ္မ–ကို ဖွင့်ဆိုကြောင်းဖြစ်သော၊ အဋ္ဌကထာ။ (ခ) ပရိယတ်တရား–ပါဠိဓမ္မ–၏ အနက်ကို ဖွင့်ဆိုကြောင်းဖြစ်သော၊ အဋ္ဌကထာ။ (ဓမ္မသံဝဏ္ဏနာယံ = အဘိဓမ္မာအဋ္ဌကထာ၌။ ၀ါ အဘိဓမ္မာအဋ္ဌကထာ၏ အစ၌။ ၀ါ အဘိဓမ္မာ အဋ္ဌကထာ ၏ အစဖြစ်သော ကရုဏာ ဝိယ သတ္တေသု အစရှိသော ဂါထာ၌။ မူလဋီ၊၁။သျှ။၁။၂။) (က) ဓမ္မော သံဝဏ္ဏိယတိ သမ္မာ သဒ္ဒတ္ထာပ္ပေါ-ယတ္ထေဟိ အနုနံ ပရိပုဏ္ဏံ ကတ္မာ ဝိဝရိယတိ တောယာတိ ဓမ္မသံဝဏ္ဏနာ။ မဏိဒီပ၊၁။၁၄။ (–မဇ္ဈိ၊၁။၄။) (ခ) အတ္ထော သံဝဏ္ဏိယတိ ဇောယာတိ သံဝဏ္ဏနာ၊ ဓမ္မဿ သံဝဏ္ဏနာ တထာ။ မဇ္ဈိ၊၁။၄။ (–ဒီ၊ဋီ၊၁။၁။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၁။၂။ မ၊ဋီ၊၁။၁။ သံ၊ဋီ၊၁။၁။ နေတ္တိ၊ ဋီ။၁။)

ဓမ္မသံဝိဘာဂ (ပု) [ဓမ္မ+သံဝိဘာဂ] (လောကုတ္တ-ရာ ၉-ပါး)တရားတော်ကို–ခွဲခြမ်း–စိတ်ဖြာ–ဝေဘန်–ခြင်း။ ဓမ္မဿ သံဝိဘာဇနံ ဓမ္မသံ-ဝိဘာဂေါ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၀။ (–အံ၊၁။ ၉၁။ ဣတိဝုတ်။ ၂၆၀၊ ၂၆၄။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၃၊ ၂၉၅၊ ၃၂၃။ သာရတ္ထ၊၃။၁၅၃။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။၆၀။ မ၊ ဋီ၊ ၂။၁၃၂။ သံ၊ဋီ၊၁။ ၂၃၁။)

ဓမ္မသံဝိဘာဂသဟာယ (ပု) [ဓမ္မသံဝိဘာဂ+ သဟာယ]တရားတော်ကို–ခွဲခြမ်း–စိတ်ဖြာ–ဝေဘန်–ခြင်း–မှ–၌အပေါင်းအဖော်၊ တရား ဝေဘန်ဖော် ဝေဘန်ဖက် မိတ်ဆွေ။ ဣဒါနိ မယာ ဟိတသုခူပသံဟာရေန သံဝစ္ဆိတာ ပစ္ဆာ ဓမ္မသံဝိဘာဂသဟာယာ မယှံ ဘဝိ-ဿန္တိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၂၉၂။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ဂ၃။

ဓမ္မသံဝေဂ (ပု) [ဓမ္မ+သံဝေဂ။ (ဓမ်သံဝေဂ-သံ၊ ဓမ္မသံဝေအ-ပြာ)] တရားသံဝေဂ၊ (က) ဓမ္မဂါရဝကိုမှီသော ထိတ်လန့်ကြောင်း သဟောတ္တပ္ပဉာဏ်။ (ခ) သဘော အားဖြင့် ပြီးသော ထိတ်လန့်ကြောင်း သဟောတ္တပ္ပ-ဉာဏ်။ (ဂ) အစဉ်အလာအားဖြင့် ဖြစ်သော ထိတ်လန့်ကြောင်း သဟောတ္တပ္ပဉာဏ်။ (ဃ) တရားသဘောကို–ကြံစည်–ဆင်ခြင်–ခြင်း အားဖြင့် ဖြစ်သော ထိတ်လန့်ကြောင်း သဟောတ္တပ္ပဉာဏ်။ (င) တရားနှင့်စပ်သော ပြင်းစွာ ထိတ်လန့်ခြင်း၊ ဉာဏ်ဖြင့် လွန်စွာ ထိတ်လန့်ခြင်း။

(က) ဘိက္ခူနံ ဓမ္မသံဝေဂေါ ဥဒပါဒိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁ ၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂ ၂၉။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၇။ ဓမ္မဂါရဝနိဿိတော သံဝေဂေါ ဓမ္မသံဝေ-ဂေါ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။၁ ၂။ (ခ) သော ဓမ္မသံ-ဝေဂံ ဥပ္ပါဒေတ္မာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၁၁။ ဓမ္မန္တိ သဘာဝသိဒ္ဓံ။ သံဝေဂေါတိ သဟောတ္တပ္ပဉာဏံ ဝုစ္စတိ။ မ၊ဋီ၊၃။၃ ၂ ၄။ (ဂ) ဘဂဝတော ဓမ္ম-သံဝေဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၃။ ဓမ္မသံဝေ-ဂေါတိ စ တာဒိသေ အတ္ထေ ဓမ္မတာ၀သေန ဥပ္ပဇ္ဇနကံ သဟောတ္တပ္ပဉာဏံ။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၀၆။ (–ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၊ ၂၊ ၉၇၊ ၂ ၉၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၀၊ ၂ ၃ ၃။) (ဃ) ဝေမဿ ဓမ္မသံဝေဂေါ ဥဒပါဒိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၉ ၅။ ဓမ္မသဘာ၀စိန္တာ-၀သေန (ဟိ) ပ၀တ္တံ သဟောတ္တပ္ပဉာဏံ ဓမ္မသံဝေဂေါ။ သာရတ္ထ၊၁။ ၃ ၂။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။ ၄ ၃။ မ၊ဋီ၊၁။ ၁ ၀ ၀။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၁ ၀ ၉။ ဓမ္ম-သံဝေဂေါ (ပ၊ဇ)—ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ ၉ ၃။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂ ၃ ၁၊ ၃ ၉ ၁။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ ၇ ၄၊ ၃ ၆ ၅။ ဓမ္မသံဝေဂံ (ဒု၊ဇ)—ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၉ ၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၀ ၀။ ဓမ္ম-သံဝေဂေန —ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ ၉။ (ဇ) ဓမ္ম-သံဝေဂမဟာပါဒိ (ထေရီ၊ ၄ ၀ ၂)နှင့် ဉာဏဘယာ-ဝဟတ္တာ အတိ၀ိယ မဟန္တံ ဘီ သနံ သံဝေဂံ အာပဇ္ဇိ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။ ၁ ၀ ၀။

ဓမ္မသံဝေဂပွတ္ထ (တိ) [ဓမ္မသံဝေဂ+ပတ္ထ] ဓမ္ম-သံဝေဂသို့ ရောက်သော၊သူ။ ဓမ္မသံဝေ-ဂပွတ္ထော သတ္ထာ အတ္ထနော စိတ္တံ ဝဒတိ။ ဥဒါန ဋ္ဌ။ ၁ ၀ ၃။ (–ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၆ ၉။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၅ ၆။)

ဓမ္မသံဝေဂသညိတ (တိ) [ဓမ္မသံဝေဂ+သညိတ] ဓမ္မသံဝေဂ-ဟူ၍ ကောင်းစွာသိမှတ်အပ်သော၊ တရားသဘောကို–ကြံစည်–ဆင်ခြင်–ခြင်း၏ အစွမ်းအားဖြင့် ဖြစ်သော ထိတ်လန့်ကြောင်း ဖြစ်သော သဟေတုပညာဏ်ဟူ၍ ကောင်းစွာ သိအပ်သော (သဟေတုပညာဏ်)။ ဉာဏ-မောဟိတဘာရုနံ၊ ဓမ္မသံဝေဂသညိတံ။ သာ-ရတ္ထ၊၁။၃၂။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၃။

ဓမ္မသံဝေဂသမုဋ္ဌာပိတ (တိ) [ဓမ္မသံဝေဂ+သမုဋ္ဌာပိတ] ဓမ္မသံဝေဂ-သည် ဖြစ်စေအပ်သော၊ ဓမ္မသံဝေဂ-ကြောင့်ဖြစ်သော (ထုတ်ဆောင်အပ်သော ပါဠိ)။ ဓမ္မသံဝေဂသမုဋ္ဌာပိတောတိ....ပဝတ္တော ဥဒါဟာရော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၁၂၉။

ဓမ္မသံသန္ဒနာ (ထီ) [ဓမ္မ+သံသန္ဒနာ] တရားကို နှီးနှောတိုက်ဆိုင်ခြင်း၊ တရားဆွေးနွေးခြင်း။ တယာ သဒ္ဓိं ဓမ္မသံသန္ဒနာ နာမ (သမ္မန္တနာ၊ သီ၊သျာ) နတ္ထိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၅။

ဓမ္မသံဟိတ (တိ) [ဓမ္မ+သံဟိတ။ (ဓမ္မသံဓိအ, ဓမ္မသံဓိတ, ဓမ္မသံဟိအ-ပြာ)] (လောကုတ္တရာ ၉-ပါး) တရား–နှင့်စပ်–ကိုမှီ–သော (မိစ္ဆာအယူ)။ နဓမ္မသံဟိတ (ဒီ၊၁။၁၇၄။ ဒီ၊၃။၁၁၂)နှင့် နနဝလောကုတ္တရဓမ္မနိဿိတံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၉။)

ဓမ္မသကဋ္ဌ (ပု၊နှ) [ဓမ္မ+သကဋ္ဌ။ (ဓမ်ိဂကဋ္ဌ-သံ၊ ဓမ္မသဂဋ္ဌ-ပြာ)] တရား ဟူသော လှည်း။ "ဓမ္မသကဋ္ဌဿ အကွော ဘိဇ္ဇတိ, အကွော ဘိဇ္ဇတိ"တိ ပရိဒေဝမာနော ဝိစရိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၄၃၃။ ဓမ္မသကဋ္ဌဿာတိ ဓမ္မသင်္ခါတဿ သကဋ္ဌဿ။ သမ္မော၊ယော။ ၂၄၄။

ဓမ္မသက္ခိ (ပု) [ဓမ္မ+သက္ခိ။ ဓမ္မ+သခီ။ (ဓမ်ိ-သာက္ခိန်-သံ)] (၁) အသင့်ယူတတ်ရှိကြောင်း ညွှန်ပြအပ်သော သက်သေ။ (၂) လောကအစဉ်အလာအားဖြင့် အဆွေခင်ပွန်းဖွဲ့ခြင်း။ သက္ခိန္တိ သက္ခိဘာဝပတ္တံ ဓမ္မသက္ခိ"။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၃၀၁။

ဓမ္မသက်ပ (ပု) [ဓမ္မ+သက်ပ] တရားနှင့် စပ်ယှဉ်သော ကြံစည်မှု 'ဝိတက်'။ ဓမ္မသည် ပဋ္ဌိစ္စ-ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဓမ္မသက်ပေါ်။ သံ၊၁။၃၆၀၊၃၆၂။

ဓမ္မသခီ (ပု) [ဓမ္မ+သခီ] တရားဟူသော ခရေသင်း။ ဓမ္မေနေဿ ဓမ္မသခီ"။ မိလိန္ဒ။၂၀။

ဓမ္မသခီသမာယုတ္တ (တိ) [ဓမ္မသခီ+သမာယုတ္တ] သစ္စာ ၄-ပါး တရားဟူသော ခရေသင်းနှင့် ကောင်းစွာ (မကွေမကွာ) ယှဉ်သော (အမြိုက်စည်တော်)။ ဓမ္မသခီသမာယုတ္တ(ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၂၉)နှင့် စတုသစ္စဓမ္မကထာသခီဝရသမာ-ယုတ္တံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၇၅။

ဓမ္မသင်္ဏီ (ထီ) [ဓမ္မ+သင်္ဏီ (=သံ+ဂဟ+ယ+ဏ=သံ+ဂဏ+ဏ)]။ကုသလာဒယော ဓမ္မာ သင်ယှဉ်နှင့် ထွေ, တောယာတိ ဝါ ဓမ္ম-သင်္ဏီ။ အထ ဝါ တေယေဝ ဓမ္မာ သမ္ম-ဒေဝ ဂဏီယန္တိ ထွေ, တောယာတိ ဝါ ဓမ္ম-သင်္ဏီ။ ဃဏိမဋ္ဌ။၁။၁၁၈။ (–အဋ္ဌသာ၊ ယော။ ၂၂၂။)] ဓမ္မသင်္ဏီကျမ်း။ (အဘိဓမ္မာ ၇-ကျမ်းတွင် အစဆုံးကျမ်း ဖြစ်၏။ ယင်းကျမ်း၌ ဘုရားရှင်သည် ရှေးဦးစွာ ပရမတ္ထတရားတို့ကို ၃-စုပြု၍ ဟောအပ်သော တိက် ၂၂-တိက် ပါရှိသော တိကမာတိကာနှင့်, အဘိဓမ္မာနည်းအားဖြင့် ဒုက်ပေါင်း ၁၀၀, သုတ္တန် နည်းအားဖြင့် ဒုက်ပေါင်း ၄၂-ဒုက် ပါရှိသော ဒုကမာတိကာကို ဟောတော်မူသည်။ ယင်းမာတိကာ တိက်, ဒုက်တို့ကို မူထား၍ စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍ, ရူပကဏ္ဍ, နိက္ခေပ-ကဏ္ဍ, အဋ္ဌကထာကဏ္ဍ-ဟူ၍ အပိုင်းကြီး ၄ ပိုင်းဖြင့် ကန်ဆာဆင်လျက် ဟောတော်မူသည်။ အခြားသော ပိဋကများနှင့် အတူ သီဟိုဠ်မှ သထုံသို့ ရောက်ရှိခဲ့ရာ သထုံရဟန်း တော်များ မွန်အက္ခရာ, မြန်မာ အက္ခရာ ဖြင့် အက္ခရာပြန် ရေးခဲ့ကြသည်၊ ၎င်း

မှ ပုဂ္ဂံ, ပင်းယ, စစ်ကိုင်း, အင်းဝ, အမရပူရ စသည်တို့သို့ ရောက်ရှိပြန့်နှံ့ခဲ့လေသည်၊ ယင်းကျမ်းကို ထနောင်းဝန်းဆရာတော် အရှင် အဂ္ဂဓမ္မသည် ရှေးဦးစွာ နိဿျ ရေးတော်မူခဲ့လေသည်၊ ၎င်းနောက် အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ ဦးမြို့က မြန်မာပြန်ခဲ့လေသည်၊ မန္တလေးမြို့ မြောက်ပြင် မိုးထိဆရာတော် ဦးဇာဂရသည် ထပ်မံ နိဿျ ပြုစုခဲ့လေသည်။ဘုဝ ၂၇-ခုနှစ်တွင် ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့က ခမ်းနားစွာ ထပ်မံ မြန်မာပြန်ဆိုခဲ့လေသည်။ ယင်း ဓမ္မသင်္ဏီပါဠိမှာ ဆင်္ဘသံဂါယနာစာတော်မူ ၂၉၇-မျက်နှာ ရှိလေသည်။ သီဟိုဠ်ရဟန်းတော်တို့ ဓမ္မသင်္ဏီပါဠိတော်ကို သီဟိုဠ်ဘာသာဖြင့် ပြန်ဆိုခဲ့ကြကုန်၏၊ သို့ရာတွင် ယင်း ဘာသာပြန်ကျမ်း ကွယ်ပျောက်ခဲ့လေသည်၊ အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့်လည်း Mrs. Rhys Davids က ပြန်ဆို၏၊ A.D. ၁۸၇၅ တွင် P.T.S. လန်ဒန်က ထုတ်ဝေခဲ့သည်။ D.P. လည်း ကြည့်။)

ပကရဏပရိစ္ဆေဒတော ပနေသ ဓမ္မသင်္ဏီ ဝိဘင် ဓာတုကထာ ပုဂ္ဂလပညတ္တိ ကထာဝတ္ထု ယမက ပဋ္ဌာနာနံ သတ္တန္နံ ပကရဏာနံ ဝသေန ဌိတောဝ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄။ (–၁၉၊ ၇၉၊၄၅၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၈၊၄၅။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၂၀၆။ သာ-ရတ္ထ၊၁။ ၆၃။ သာရတ္ထ၊၃။၁၄၅။ ဝိမတိ၊၁။ ၂၃။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၁၃၄၊၃၁၃။ မူလဋ္ဌ၊ ၂။ ၂။ မူလဋ္ဌ၊၃။၁၇၄။ အနုဋ္ဌ၊ ၂။၁၉၈။ အနုဋ္ဌ၊၃။ ၂၊၆။)

ဓမ္မသင်္ဏီအနုဋ္ဌိကာ (ထီ) [ဓမ္မသင်္ဏီ+မူလဋ္ဌိ-ကာ+အနုဋ္ဌိကာ။ အလယ်ပုဒ်ကျေ။]ဓမ္မသင်္ဏီ မူလဋ္ဌိကာကိုနောက်ထပ်ဖွင့်ကြောင်းဖွင့်ရာ ဋ္ဌိကာ၊ ဓမ္မသင်္ဏီအနုဋ္ဌိကာ။ ယင်းဋ္ဌိကာကို ဖွင့်ဆို စီရင်သူမှာ ဥဒါန်းအဋ္ဌကထာ စသော အဋ္ဌကထာ ၈-ကျမ်းနှင့် ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂ မဟာဋ္ဌီကာ စသော ဋ္ဌိကာ ၇-ကျမ်းတို့ကို ဖွင့်ဆိုစီရင်သူ အရှင်မေဓပါလ ဖြစ်သည်။ လိန္ထတ္ထပဒဝဏ္ဏနာ-ဟု ကျမ်းဆရာကိုယ်တိုင် အမည်ပေး၏။ ယင်း ဓမ္မသင်္ဏီအနုဋ္ဌိကာမှာ ဆင်္ဘသံဂါယနာ စာတော်မူ ၂၂၀-ရှိ၏။ အကျယ်ဝိသုတာ။ ၄၂-၅၀-ကြည့်။ D. P. P. L. C. တို့ လည်း ကြည့်။

ဓမ္မသင်္ဏီဂေဟ (နာ၊ပု) [ဓမ္မသင်္ဏီ+ဂေဟ] ဓမ္မသင်္ဏီစ်တော်အိမ်၊ ဓမ္မသင်္ဏီကျောင်းဆောင်၊ ဓမ္မသင်္ဏီကျမ်းစာတော်မူ ကိန်းဝပ်ရာ တရားကျောင်းတော်။ ယင်းကို B. E. ၁၄၂၂-၁၄၂၂-တွင် သီဟိုဠ်ဌ ဓင်းပြုသော ပဠမကာသပဘုရင် တည်ဆောက်စေခဲ့သည်၊ ယင်း အဆောက်အဦ၌ အာဘိဓမ္မာပိဋကဓမ္မသင်္ဏီ ကျမ်းစာများကို ကိန်းဝပ်စေကာ ရတနာ အမျိုးမျိုးဖြင့် ပူဇော်၍ ဓမ္မပူဇာ ပွဲသဘင်ကို ခမ်းခမ်းနားနား ပြုလုပ်စေခဲ့သည်။ D. P. ကြည့်။ ဓမ္မသင်္ဏီဂေဟဟု၊ မဟာ ပါဠိဋ္ဌ ဘူပတိ။ မဟာဝံသ၊၅၂။၄၅။

ဓမ္မသင်္ဏီပကရဏ (နာ) [ဓမ္မသင်္ဏီ+ပကရဏ] ဓမ္မသင်္ဏီကျမ်း။ ဓမ္မသင်္ဏီပကရဏော စတ-ဿော ဝိဘတ္တိယော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၆။ (–မိလိန္ဒ။၁၂။ သာရတ္ထ၊၃။၁၄၄။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၁။၄၆၀။)

ဓမ္မသင်္ဏီမာတိကာ (ထီ) [ဓမ္မသင်္ဏီ+မာတိ-ကာ] ဓမ္မသင်္ဏီကျမ်း၌ ဟောအပ်သော မာတိကာ။ ခန္ဓာဒိပဒါနံ ဓမ္မသင်္ဏီမာတိ-ကာယ အသင်္ဂဟိတတ္တာ ပကိဏ္ဏကမာတိကာ-တိပိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂။

ဓမ္မသင်္ဏီမူလဋ္ဌိကာ (ထီ) [ဓမ္မသင်္ဏီ+အဋ္ဌက-ထာ+မူလဋ္ဌိကာ။ အလယ်ပုဒ်ကျေ။]ဓမ္မသင်္ဏီအဋ္ဌကထာ (အဋ္ဌသာလိနီ အဋ္ဌကထာ)၏ အဖွင့် သံဝဏ္ဏနာ ဖြစ်သော မူလဋ္ဌိကာ။ သာသနဝံသပဒီပကာဋ္ဌ ဋ္ဌိကာ အားလုံး၏ အစအဦး ဋ္ဌိကာဖြစ်သဖြင့် မူလဋ္ဌိကာ မည်

ကြောင်း မိန့်ဆိုတော်။ ယင်း ဋီကာ အပါအဝင် အာဘိဓမ္မာ အဋ္ဌကထာ အားလုံး၏ မူလဋီကာ ကို အရှင်အာနန္ဒာထေရ် ပြုစီရင်ခဲ့သည်။ မမ္မသင်္ဏီ မူလဋီကာမှာ ဆဋ္ဌသံဂါယနာ စာတော်မူ ၂၀၃-မျက်နှာ ရှိ၏။ အကျယ် ဝိသုတာ။ ၄၀-၄၁-ကြည့်။ D. P. လည်း ကြည့်။ မမ္မသင်္ဏီမူလဋီကာ သမတ္တာ။ မူလဋီ၊၁။ ၂၀၃။

မမ္မသင်္ဏီသီသ (နာ) [မမ္မသင်္ဏီ+သီသ] မမ္မသင်္ဏီကျမ်းကို–အဦးပြုခြင်း–ဦးခေါင်း အလား ပဓာနထားခြင်း။ မမ္မသင်္ဏီသီသေန ဟိ မမ္မသင်္ဏီယံ အာဂတမာတိကာဝ ဂဟိတာ။ အနုဋီ၊၃။၆။

မမ္မသင်္ဂုနုပရိယာယ (ပု) [မမ္မသင်္ဂုန+ပရိယာယ] တရားတို့ကို ပေါင်းယူခြင်း၏–အကြောင်း–ပရိယာယ်။ သဗ္ဗသင်္ဂါဟိကပရိစ္ဆေဒေနာတိ မမ္မသင်္ဂုနုပရိယာယေန။ သံ၊ ဋီ၊ ၂။၁၈၀။

မမ္မသင်္ဟ (ပု) [မမ္မ+သင်္ဟ] (၁) တရားဖြင့် ချီးမြှောက်ခြင်း။ (၂) သုတ်, အဘိဓမ္မာ, ဝိနည်းကို–ပေါင်းစုရွတ်ဆို–သံဂါယနာတင်–ခြင်း၊ (က) ရဟန္တာ ၅၀၀-တို့ သုတ်, အဘိဓမ္မာ, ဝိနည်းကို ပေါင်းစုရွတ်ဆို သံဂါယနာတင်ခြင်း။ (ခ) ထေရဝါဒဂိုဏ်းမှ နှင်ထုတ်အပ်သော ဝဇ္ဇီတိုင်းသား ရဟန်းတို့ ဦးစီးသော သံဃာ ၁-သောင်းတို့ သုတ်, အဘိဓမ္မာ, ဝိနည်းကို ပေါင်းစုရွတ်ဆို သံဂါယနာတင်ခြင်း (မဟာသံဃိက သံဂါယနာ)။ (၃) မမ္မသင်္ဏီကျမ်း။ (၄) တရားတို့၌ ပေါင်း၍ ရေတွက်ခြင်း။

(၁) တရားဖြင့် ချီးမြှောက်ခြင်း။ ယဒိဒံ မမ္မသင်္ဟော။ အံ၊၁။၉၁။ မမ္မေန သင်္ဟော မမ္မသင်္ဟော။ အံ၊ဋီ၊ ၂။၆၀။ မမ္မသင်္ဟေန (တိ၊ဧ)–မ၊ဋီ၊၄။ ၉၇၊ ၂၁၈။

(၂) (က) ရဟန္တာ ၅၀၀-တို့ သုတ်, အဘိဓမ္မာ, ဝိနည်းကို ပေါင်းစုရွတ်ဆို သံဂါယနာတင်ခြင်း။ သတ္တုသာသနံ အသင်္ဂီတပုဗ္ဗံ-ရာသိ ဝိယ ဋ္ဌိတံ၊ မမ္မသင်္ဟံ နာ ကရောတိ။ သံ၊ဋီ၊၁။ ၂၆၇။ မမ္မသင်္ဟံ (ဒု၊ဧ)–ခုဒ္ဒက၊ ဋီ။၈၁။ (ခ) ထေရဝါဒဂိုဏ်းမှ နှင်ထုတ်အပ်သော ဝဇ္ဇီတိုင်းသား ရဟန်းတို့ ဦးစီးသော သံဃာ ၁-သောင်းတို့ သုတ်, အဘိဓမ္မာ, ဝိနည်းကို ပေါင်းစုရွတ်ဆို သံဂါယနာတင်ခြင်း (မဟာသံဃိက သံဂါယနာ)။ ဒသ-သဟဿာ သမာဂန္တွာ၊ အကံသု မမ္မသင်္ဟံ။ အာဘိ၊ဋီ၊၃။၁၀၇။ ဒီပဝံသ၊၄။၇၀။ (၃) မမ္မသင်္ဏီကျမ်း။ အနုဏ္ဏမေန ပစ္ဆာ မမ္မသင်္-ဟော။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၈၂။ မ၊ဋီ၊၄။၈၁။ အာဘိ၊ဋီ၊ ၂။၄၁၃။ (၄) တရားတို့၌ ပေါင်း၍ ရေတွက်ခြင်း။ နနု ဝိတက္ကော ပေတ္တ မမ္မသင်္ဟံ ဂတော။ အနုဋီ၊၃။ ၂၇။

မမ္မသင်္ဟဋ္ဌကထာ (ထီ) [မမ္မသင်္ဟ+အဋ္ဌကထာ] မမ္မသင်္ဏီ အဋ္ဌကထာကျမ်း၊ မမ္မသင်္ဏီပါဠိတော်၏ အဖွင့်ကျမ်း။ (ယင်းအဋ္ဌကထာကို B.E.၉၅၀–ကျော်တွင်ပေါ် ထွန်းသည့် အရှင်မဟာဗုဒ္ဓဃောသထေရ်သည် သောတတ္ထဂိ ကျမ်းပြု အရှင်စူဠဗုဒ္ဓဃောသထေရ် တောင်းပန်သဖြင့် ရေးသား စီရင်တော် မူခဲ့သည်။ အဋ္ဌသာလိနီ အဋ္ဌကထာ ဟု အမည် ပေးခဲ့သည်။ မဟာဝံသ၊၃၇။ ၂၂၅–၌ မမ္မသင်္ဏီ-ယာကာသိ၊ ကစ္စိ သော အဋ္ဌသာလိနိ-ဟူ သော ဂါထာထက်ဝက်ဖြင့် အရှင်မဟာဗုဒ္ဓ ဃောသထေရ် သီဟိုဠ်မရောက်မီ ဗွေန္ဓိယနိုင်ငံ၌ နေစဉ် ရေးသားကြောင်း ဆိုထား၏။ သို့ရာ တွင် အရှင်မဟာဗုဒ္ဓဃောသထေရ် သီဟိုဠ်ကျွန်း မဟာဝိဟာရ ကျောင်းတိုက်ကြီးသို့ ရောက်၍ မဟာအဋ္ဌကထာကို လေ့လာတတ်ပြောက်ပြီးမှ ရေးရှုမျှမက ဝိသုဒ္ဓိမဂ်နှင့် နိကာယ်ကြီး ၄-ရပ် အဋ္ဌကထာများကိုပါ ရေးစီရင်ပြီးမှ ရေးသားကြောင်း–အတ္ထံ ပကာ-

သယိသောမိ၊ အာဂမဋ္ဌကထာသုပိ။ ဂဟေတမ္ပိ ဂဟေတ္မာန၊ တောသယန္ဟော ဝိစက္ခဏော-ဟူသော အဋ္ဌသာလိနီ ဂန္ထာရမ္ဘ ၁၇-ဂါထာ ဖြင့် သီသာလေသည်။ ယင်းကျမ်းသည် ၃၉-ဘာဏဝါရ ရှိ၏၊ ဆဋ္ဌသံဂါယနာ စာတော်မူ ၄၅၄ မျက်နှာ ရှိလေသည်။ ယင်းအဋ္ဌကထာကို သက္ကရာဇ် ၁၁၅၀-၁၂၂၅- မေခေဘိဝံသ သဒ္ဓမ္မဇေ မဟာမေဃရာဇာမိရာဇဂုရု ပြည်ဆရာတော်ဘုရားကြီး နိဿယ ရေးတော်မူခဲ့သည်။ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ် ပါမောက္ခ ဦးဖေမောင်တင်က အင်္ဂလိပ်ဘာသာ ပြန်ဆိုရ၍ လန်ဒန် P.T.S. က ရိုက်နှိပ် ထုတ်ဝေခဲ့သည်။ အကျယ် ဝိသုတာ။ ၂၁-ကြည့်။ P.L.C. လည်း ကြည့်။) အဋ္ဌသာလိနီယာ မမ္မသင်္ဂဟ-ဋ္ဌကထာယ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတမ္ဗာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၂၀။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၇။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၀၆၊၃၃၄၊၄၅၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၇၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၄ဂ။ ပဋ္ဌာန်း၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၇၄။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၅၃။ ဝဇိရ။၁၄၀။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၆၃။ ဝိမတိ၊၁။၇၄၊၇၅။)

မမ္မသင်္ဂဟမာတိကာ (ထီ) [မမ္မသင်္ဂဟ+မာတိကာ] မမ္မသင်္ဂဏီကျမ်းဌ် ဟောအပ်သော မာတိကာ၊ မမ္မသင်္ဂဏီမာတိကာ။ မမ္မသင်္ဂဟ-မာတိကာ ဝသေန။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၇၉။

မမ္မသင်္ဂဟာရုဋ္ဌ (တီ) [မမ္မသင်္ဂဟ + အာရုဋ္ဌ] သံဂါယနာ ၃-တန်တင်အပ်ပြီးသော ပရိယတ္တိ မမ္မဟု ဆိုအပ်သော၊ အဋ္ဌကထာ။ မမ္မသင်္ဂ-ဟာရုဋ္ဌံ အဋ္ဌကထံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၆။

မမ္မသင်္ဂါယန (နဃ) [မမ္မ+သင်္ဂါယန] (၁) သုတ်, အဘိဓမ္မာ, ဝိနည်းကို သံဂါယနာတင်ခြင်း။ (၂) သုတ်, အဘိဓမ္မာ, ဝိနည်းကို သံဂါယနာတင်ရာ အခါ။ (၁) မမ္မသင်္ဂါယ-နတ္ထံ ကာရိတေ....ဝုတ္တာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၃။ (၂) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

မမ္မသင်္ဂါယနကာလ (ပု) [မမ္မသင်္ဂါယန+ကာ-လ] သုတ်, အဘိဓမ္မာ, ဝိနည်းကို သံဂါယနာ တင်ရာ–အချိန် – အခါ – ကာလ။ အယဉ္စ ဂါထာ မမ္မသင်္ဂါယနကာလေ ဌပိတာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၅၀၅။

မမ္မသင်္ဂါဟက (ပု) [မမ္မ+သင်္ဂါဟက] သုတ်, အဘိဓမ္မာ, ဝိနည်းကို သံဂါယနာတင်သော၊ သူ။ (ပဌမ သံဂါယနာတွင် အရှင်မဟာ ကဿပ အမှူးရှိသော ရဟန္တာ ၅၀၀၊ ဒုတိ-ယသံဂါယနာတွင် အရှင်မဟာယသ အမှူး ရှိသော ရဟန္တာ ၇၀၀၊ တတိယသံဂါယနာ တွင် အရှင် မဟာမောဂ္ဂလ္လိပုတ္တတိဿထေရ် အမှူးရှိသောရဟန္တာ ၁၀၀၀၊ စတုတ္ထ ပေါ်တ-ကာရ္ဌ သံဂါယနာတွင် အရှင်မဟာမဒ္ဓရက္ခိတ အမှူးရှိသော ရဟန္တာ ၅၀၀၊ အကျယ် အဋ္ဌ-ကထာ နိဒါန်း ကြည့်။) ဘာသိတမေတံ မဟာရာဇ ထေရေဟိ မမ္မသင်္ဂါဟကေဟိ။ မိလိန္ဒ။၃၅၁။ မမ္မသင်္ဂါဟကေဟိ (ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁)တိ ပိဋကတ္တယသခ်ေတံ မမ္မံ သင်္ဂဏ္ဍန္တေ-ဟိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ပေ။ နိဒါန်း။

မမ္မသင်္ဂါဟကာ (ပ၊ဗ)— ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၅။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၁၉။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၂၇။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ ၁။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၊၃၂၇။ **မမ္မသင်္ဂါဟကေဟိ** (တ၊ဗ)—ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃ ၂၀။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၊၃။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၃၊၁၀၊၃ ၂၊၃၀ ၂။ ပေတ၊ဋ္ဌ။ ၁ဇ၆။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂။ **မမ္မသင်္ဂါဟကာနံ** (စ၊ဗ)— ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၅၇၊၁၀၇၊ ၂၅၁။ **မမ္မသင်္ဂါဟကာ-နံ**(ဆ၊ဗ)—ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၅၄။

မမ္မသင်္ဂါဟကတ္ထေရ (ပု) [မမ္မသင်္ဂါဟက+ထေရ] သုတ်, အဘိဓမ္မာ, ဝိနည်းကို သံဂါယနာတင်သော ထေရ်၊ (ပဌမသင်္ဂါယနာတင်ထေရ်)။ ပရိနိဗ္ဗုတေ တထာဂတေ မဟာကဿပ-မုခေတိ မမ္မသင်္ဂါဟကတ္ထေရေဟိ (ခရိတံ)။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄။ **မမ္မသင်္ဂါဟကတ္ထေရာ** (ပ၊ဗ)— ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၃ဂ၄။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၄ဇ၂။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။

၂၀၁။ မွေသင်္ဂါဟကတ္ထေရေဟိ — ဝိ၊ဌ၊၁။ ၂၃၆။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၂၉၅၊ဌ၁၈။ ဝိ၊သင်္ဂ၊ဟ။၁၆၃၊ ၂၄၉၊၄၆၃။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၁၅၉၊ ၂၉၇။

မွေသင်္ဂါဟကမဟာထေရ (ပု) [မွေသင်္ဂါဟက+ မဟာထေရ] သုတ်, အဘိမ္မာ, ဝိနည်းကို သံဂါယနာတင်သော – ထေရ်မြတ် – မဟာ ထေရ်။ အနုဗုဒ္ဓါ ဟိ မွေသင်္ဂါဟကမဟာ-ထေရာ။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၃၀။ (–ထေရ၊ဌ၊၁။ ၁၈။ သာရတ္ထ၊၃။၄၄၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၈၆။)

မွေသင်္ဂါဟကဝစန (နာ) [မွေသင်္ဂါဟက+ဝစန] သုတ်, အဘိမ္မာ, ဝိနည်းကို သံဂါယနာတင် သော ထေရ်တို့၏ စကား။ဣဒံ မွေသင်္ဂါဟက-ဝစနံ။ ဝိမာန၊ဌ။၁၈၆။

မွေသင်ဏီတီ (ထီ) [မွေ+သဏီတိ] (က) သုတ်, အဘိမ္မာ, ဝိနည်းကို–တပေါင်းတည်း ရွတ်ဆို–သံဂါယနာတင်–ခြင်း။ (ခ) သုတ်, အဘိ မ္မာ, ဝိနည်းကို–တပေါင်းတည်း ရွတ်ဆို– သံဂါယနာတင်–ရာ အခါ။ (က) တေန-ဟာယသ္မတာ သဟာပိ ဝိနာပိ နာ သဏ္ဌာ မွေသဏီတိ ကာတုံ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၆။ ဒီ၊ဌ၊၁။၅။ ခုဒ္ဓက၊ဌ။၇၈။ (–မ၊ဌ၊၄။၄၇။ အဘိ၊ဌ၊၃။ ၁၀၇။ ထေရ၊ဌ၊၁။၁၈၅။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။၁၂၂။ အပ၊ဌ၊၁။၃၅၀။ သာရတ္ထ၊၁။၄၉၊၅၉။ သီ၊ ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၆၃။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၂၉၉။ (ခ) မွေသဏီ-တိကာလ-ကြည့်။

မွေသဏီတိကာရက (တိ)[မွေသဏီတိ+ကာရက] သုတ်, အဘိမ္မာ, ဝိနည်းကို – တပေါင်းတည်း ရွတ်ဆို – သံဂါယနာတင် – ခြင်းကို ပြုသော။ ဘန္တေ နာဂသေန ဘာသိတမ္မေတံ မွေသဏီ-တိကာရကေဟိ ထေရေဟိ။ မိလိန္ဒ။၁၇၄။

မွေသဏီတိကာလ (ပု) [မွေသဏီတိ+ကာလ။ (ဓမ်ိသံဂီတိကာလ-သံ)] သုတ်, အဘိမ္မာ, ဝိနည်းကို သံဂါယနာတင်ရာ–အချိန်– အခါ– ကာလ။ မွေသဏီတိကာလေ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ သီ။ ဌ၊ ၂။ ၁၇၆။

မွေသဏ်ဌသမဝါယ (ပု) [မွေသဏ်ဌတ+သမ-ဝါယ] တရားအပေါင်း အကြောင်းအခွင့် ညီ ညွတ်ခြင်း။ ဝေမေဝ ခေါ မဟာရာဇ ယောဂိ-နာ ယောဂါဝစရေန အာစာရသီလဂုဏ-ဝတ္ထုပ္ပဋိ ဝ တ္ထ ဗဟု ဝိဓမ္မသဏ်ဌ သမဝါယေန သဒေဝကော လောကော တာရယိတမ္ပေါ။ မိလိန္ဒ။၃၅၉။

မွေသဗ္ဗာယ (ပု) [မွေ+သဗ္ဗာယ] တရားကို– သရဗ္ဗာယ်– ရွတ်ဖတ်– ခြင်း။ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ သမ္ဗရတ္ထိ အာဌ္ဌာဟနေ မွေသဗ္ဗာယမကံသု။ ဇာ၊ဌ၊၅။၅၅။

မွေသဗ္ဗာယာနုဘာဝ (ပု) [မွေသဗ္ဗာယ+အာနု-ဘာဝ] (ဝိနည်းဒေသနာ) တရားကို– သရဗ္ဗာယ် – ရွတ်ဆို–ခြင်း၏–အာနုဘော်– အစွမ်းသတ္တိ။ တဒိဒံ ပန ပဌဝိကမ္မနံ ထေ-ရာနံ မွေသဗ္ဗာယာနုဘာဝေန။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၁။၈၁။

မွေသဗ္ဗေတနာ (ထီ) [မွေ+သဗ္ဗေတနာ] မွေဘ၍ ၌–စေ့ဆော်–တိုက်တွန်း–ခြင်း။မွေသဗ္ဗေတ-နာ လောကေ ပိယရူပံ သာတရူပံ။ ဒီ၊ ၂။ ၂၄၇။ မ၊၁။၈၇။ (–သံ၊ ၂။၄၉၊၁၈၈၊၁၉၅။ အံ၊ ၂။၅၁၁။ အံ၊ဌ။၅၅၇။ ပဋိသံ။၇။ ပေဋ-ကော။ ၂၄၄။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁၁ဌ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၄၄။)

မွေသညက (တိ) [မွေ+သညက] မွေသညက အမည်ရှိသော ထေရ်။ (ယင်းသည် ဝိပဿီ ဘုရားရှင်ထံ တရား တကြိမ်တခါ နာကြားရ သောကောင်းမှုကြောင့် လူ့ပြည်, နတ်ပြည် တို့၌ ဆက်ကာဆက်ကာ ကျင်လည်ရပြီး ဤဘုရားရှင်လက်ထက်တွင် ဆဌောဘဲည ပဋိ-သမ္ဘိဒါပ္ပတ္တ ရဟန္တာ ဖြစ်သည်။) ဣတ္ထံ သုဒံ အာယသ္မာ မွေသညကော ထေရော။ အပ၊ ၁။ ၂၀၄။

မွေ့သည်တို့ (ထီ) [မွေ့+သည်တို့] တရားကို ကောင်းစွာသိစေခြင်း။ မွေ့သည်တို့ယာတိ မွေ့ဿ ဝသ္ဝာပနာယ။ အံ၊၆။၃၃။ (သီ-မူကို)

မွေ့သည်ာ (ထီ) [မွေ့+သည်ာ] (၁) မွေ့ာရုံ၌ ဖြစ်သော–အမှတ်–သည်ာ၊ မွေ့ာရုံကို မှတ်သားခြင်း။ (၂) မွေ့ာရုံနှင့်ယှဉ်သော– အမှတ်–သည်ာ။ ရူပသည်ာ-(သံ၊၆။၂။၁၂၂)နှင့် ယှဉ်ကြည့်။ (၃) (ရွပ်နာမ်) တရားမျှ ဟူ၍ မှတ်သားခြင်း။ (၁) မွေ့သည်ာ လောကေ ပိယရူပံ သာတရူပံ။ ဒီ၊၂။၂၄၇။ မ၊၁။၈၅။ (–သံ၊၂။၄၉၊၁၉၁။ အံ၊၂။၃၆၁၊၅၁၁။ အံ၊၃။ ၅၅၇။ ပဋိသံ။၇။၃၉။မဟာနိ။၄၃။ပေဋကောဝ။ ၂၄၄၊၃၁၇။ အဘိ၊၆။၁၁၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။ ၂၄၄။ ဝိမာန၊၆။၂၀၁၊၂၂၃၊၂၉၂။ ထေရီ၊၆။ ၆၃။) (၂) မွေ့ဝတ္ထု ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ မွေ့-သည်ာ။ သံ၊၁။၃၆၀။ (–၃၆၁-၃။) (၃) မွေ့-သည်ာ (နေတ္တိ။၂၅)တိ မွေ့မတ္တန္တိ သည်ာ။ နေတ္တိ၊၆။၉၂။ (–နေတ္တိ၊ဝိ။၁၃၀။).

မွေ့သည်ာဝိမုခ (တိ) [မွေ့သည်ာ+ဝိမုခါ] မွေ့သည်ာဝိမုခါ အမည်ရှိသော၊ တရားကို မှတ်သားခြင်းမှ မျက်နှာလွှဲသော၊ သတ္တိသို့။ (တရားတော်၌ ရှိသေလေးစားခြင်း မရှိသော အမျိုးသို့သားကို တနည်း ရတနာ ၃-ပါး၌ ရှိသေကိုင်းရှိုင်းခြင်း အလျှင်းမရှိသော အမျိုးသို့သားကို မွေ့သည်ာဝိမုခဟု ဆိုသည်။) မွေ့သည်ာ-ဝိမုခံ ကည့် အာဓနသုံ။ ပေတ၊၆။၃။

မွေ့သည်ိတ (တိ)[မွေ့+သည်ိတ]မွေ့-ဟူ၍ သိမှတ် အပ်သော။ တဿ မွေ့သည်ိတဿ သတ္ထုဝိန-ယော။ သံ၊၆ိ၊၁။၈၅။

မွေ့သည်ီ(တိ)[မွေ့+သည်ီ(=သည်ာ+ဣ)]မွေ့-ဟု အမှတ်ရှိသော၊ မွေ့၌ဖြစ်သော အမှတ်ရှိ သော (သူ)။ အပရေပိ ဒ္ဝေ ပုဂ္ဂလာ ဗာလာ ယော စ အဝေ့ မွေ့သည်ီ။ ဝိ၊၅။၂၁၅။ (–၂၁၆။ အံ၊၁။၈၃။ အဘိ၊က။၄၂၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၈၂။)

မွေ့သည့္ထ (တိ) [မွေ့+သည့္ထ။ (ဓမ်ီသံယုတ္ထ-သံ၊ မွေ့သံဇုတ္ထ-ပြာ)] တရားနှင့်–စပ်–ယှဉ်-သော။ မွေ့သည့္ထံ ဟိတမိစ္ဆန္တာ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။၈၇။

မွေ့သဏ္ဌိတိပရိယာယ (ပု) [မွေ့သဏ္ဌိတိ + ပရိယာယ] ဝိနည်းသိက္ခာပုဒ်တော်တို့၏ တည်ရာ ဝိနည်းဒေသနာ။ တေဟိပိ ကေဠ့ နိ ကတော မွေ့သဏ္ဌိတိပရိယာယေ ဘဂဝတာ ဒေသေ ပဋ္ဌော ဥပဒိဋ္ဌော။ မိလိန္ဒ။၁၄၆။

မွေ့သတ (နာ) [မွေ့+သတ] ပါဠိတရား၊ တရား သော ပါဠိ။ မွေ့သတ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၈၅)ဣတိ အဘိဓာနသတ်၊ ပါဠိသတန္တိ အတ္ထော။ ပါ စိတ်၊ယော။။၅၈။ (–ဝိ၅။၂၅၄။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၉၀။ သာရတ္ထ၊၂။၃၇။ သာရတ္ထ၊၃။၄၈၄။ ဝိမတိ၊၁။၁၀၇။)

မွေ့သတ္ထိ (ထီ) [မွေ့+သတ္ထိ] မွေ့၏ စွမ်းရည် သတ္ထိ။ ယေတု စ သော ပစ္စယော စာတိ မွေ့နေ၀ မွေ့သတ္ထိ ဒဿေတိ။ မူလဋ္ဌီ၊၃။ ၁၆၈။ (–အနုဋ္ဌီ၊၃။၂၄၀။)

မွေ့သတ္ထိဥပကာရ (ပု) [မွေ့သတ္ထိ+ဥပကာရ] မွေ့၏ စွမ်းရည်သတ္ထိဟူသော ကျေးဇူးပြုခြင်း။ ဥပကာရကလက္ခဏောတိ စ မွေ့နေ မွေ့သတ္ထि-ဥပကာရံ ဒဿေတိ။ မူလဋ္ဌီ၊၃။၁၆၈။

မွေ့သဒ္ဒ (ပု) [မွေ့+သဒ္ဒ] (၁) တရားသံ။ (၂) မွေ့သဒ္ဒါ။ (၁) မွေ့သဒ္ဒံ သုတ္တာ ကဏ္ဏေ ထကေန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀။ (၂) မွေ့သဒ္ဒေါ ပနာယံ ပရိယတ္ထိဟေတု-နိဿတ္ထနိဒ္ဒေ၀တာဒီသု ဒိဿတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၈၁။ (–၈၃။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇။ သာရတ္ထ၊ ၁။၆၅၊၂၈။ သာရတ္ထ၊၂။၃၂၇။ ဝိမတိ၊၁။ ၁၇၊၉၆။)

မမ္မသဒ္ဒတ္ထ (ပု) [မမ္မသဒ္ဒ+အတ္ထ] မမ္မသဒ္ဒါ၏ အနက်၊ မမ္မသဒ္ဒါသည် ဟောအပ်သော အနက်။ တိုဏ်ဆံ မမ္မသဒ္ဒတ္ထာနံ နာနတ္ထတာ။ မူလဋီ၊၁။၃၄။

မမ္မသဒ္ဒပယောဂ (ပု) [မမ္မသဒ္ဒ+ပယောဂ] မမ္မသဒ္ဒါနှင့် ယှဉ်ခြင်း။ မမ္မသဒ္ဒပယောဂေါ.... ကတော။ သာရတ္ထ၊ ၂။၂၂။

မမ္မသဒ္ဒပရိယာပန္န (တိ) [မမ္မသဒ္ဒ+ပရိယာပန္န] မမ္မသဒ္ဒါ၌–အကျုံးဝင်–ပါဝင်–သော။ မမ္မသဒ္ဒပရိယာပန္နေ ဓမ္မေ ဝတ္မာ။ ပဋ္ဌိသံ၊ ၁။ ၂၂။

မမ္မသဒ္ဒါဘိဓေယ္ယ (တိ) [မမ္မသဒ္ဒ+အဘိဓေယ္ယ] မမ္မသဒ္ဒါသည် ဟောအပ် သိစေအပ်သော အနက်၊ မမ္မသဒ္ဒါ၏ အနက်။ မမ္မသဒ္ဒါဘိဓေယ္ယဘာဝေန နတ္ထိ ဘေဒေါ။ အနုဋီ၊ ၁။ ၃၂။ အဘိဓေယ္ယ-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

မမ္မသန္ဓက (တိ) [မမ္မ+သန္ဓက] တရား၏ ဥစ္စာ၊ တရားကို ရည်မှန်း၍လှူဒါန်းအပ်သော ဥစ္စာ။ မမ္မသန္ဓကေန ဗုဒ္ဓပူဇံ ကာတုံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၆၆။

မမ္မသန္ဓတိ (ထိ) [မမ္မ+သန္ဓတိ] တရား–အစဉ်–အဆက်၊ အစဉ် – အဆက် – ဖြစ်သော တရား။ ဝေမေဝ ခေါ မဟာရာဇ မမ္မသန္ဓတိ သန္ဓယတိ။ မိလိန္ဒ။၄၀၊ ၄၁။

မမ္မသန္ဓာရ (ပု) [မမ္မ+သန္ဓာရ (=သံ+ဝရ+ဏ)] (က) တရားဖြင့် အစေ့အစပ် ဟောပြောခြင်း၊ တရားဖြင့် နှတ်ခွန်းဆက်ခြင်း။ (ခ) တရားဖြင့် သင်ကြားပေါက်ပင့် ချီးမြှင့်ခြင်း။ မမ္မသန္ဓာရော။ အံ၊ ၁။ ၉၁။ ဓမ္မေန သန္ဓရဏံ မမ္မသန္ဓာရော။ ဒုတိယော ဥပသဂ္ဂ-မတ္ထံ ဝိသေသေ၊ အံ၊ ၃ ။ ၆၁။ သက္ကစ္စံ ဥဒ္ဒေသဒါနံ ပါဠိဝဏ္ဏနာ မမ္မကထာ ကထနန္တိ ဝေံ ဓမ္မေန သင်ဟော မမ္မသန္ဓာရော နာမ။ အံ၊ ၌။ ၂ ။ ၅ ။ ၅ ။ ။ ။

၄၇။ ယတ္ထ ဓမ္မံ သဟ ဘာသန္တိ၊ သာ ဓမ္မ-
သဘာ နာမ။ သီ၊ဌိ၊သစ်၊၁။ ၂၀၈။ ဓမ္မ-
သဘာ(အပ၊၁။၄၈)ဓမ္မာဓိကရဏသာလာတိ
အတ္ထော။ အပ၊ဌ၊၁။၃၂၂။

ဓမ္မသဘာ (ပ၊ဇ)—အပ၊၁။၄၈။ ထေရ၊
ဌ၊၁။၄၇၀။ ဓမ္မသဘံ (ဒု၊ဇ)—အံ၊ဌ၊၂။၃၂၊
၂၇၃၊၂၉၅။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၁၉၇။ ဓမ္မသဘာယ
(ဆ၊ဇ)—ဇာ၊၂။၃၀၉၊၃၁၀။ ဓမ္မသဘာယံ
(သ၊ဇ)— ဝိ၊ဌ၊၁။၁၀၊၂ဖ၈။ မ၊ဌ၊၁။၅၉။
အံ၊ဌ၊၁။၅၀၊ဖ၃၊ဖ၄။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။၈၂။ ဓမ္မ၊ဌ၊
၂။၃၊၄၃။ ဥဒါန၊ဌ။၃၄၈။

ဓမ္မသဘာမဏ္ဍပ(ပုဒ်)[ဓမ္မသဘာ+မဏ္ဍပ]တရား
ကို–တက္ခ–ပြော– ဟော– တိုင်ပင်– ရှု
မဏ္ဍပ်၊ တရားသဘင်မဏ္ဍပ်။ ဥပဋ္ဌာနသာလာ-
ယန္တိ ဓမ္မသဘာမဏ္ဍပေ။ ဥဒါန၊ဌ။၉၁။

ဓမ္မသဘာမဏ္ဍလ (နာ) [ဓမ္မသဘာ + မဏ္ဍလ]
တရားကို–တက္ခ–ပြော– ဟော– တိုင်ပင်–
ရှု–ဖြစ်သော တန်ဆောင်းဝန်း၊ တရား
သဘင်ဆင်ယင်ရှု တန်ဆောင်း၊ တရားသဘင်
ဆင်ယင်ရှုဌာန။ ဣဒါနိ မေ ဓမ္မဒေသနတ္ထံ
ဓမ္မသဘာမဏ္ဍလံ ဥပဂန္တုံ ကာလော။ ဥဒါန၊
ဌ။၉၃။

ဓမ္မသဘာဝ (ပု) [ဓမ္မ+သဘာဝ] (၁) (ဥ ယျ)
တရားတို့ကို သဘောမှန်အတိုင်း ထိုးထွင်း၍
သိတတ်သော သဗ္ဗညုတညာဏ်။ (၂) တရား
သဘော။ (၁) ဓမ္မဓာတူတိ ဓမ္မသဘာဝေါ။
သဗ္ဗညုတညာဏသော်တိ အဓိပ္ပာယော။ မ၊ဌ၊၃။
၂၉။ ဓမ္မာနံ ယထာသဘာဝတော အဝဗုဇ္ဈန-
သဘာဝေါတိ ဓမ္မသဘာဝေါ။ မ၊ဌ၊၃။၄၉။
(၂) ဓမ္မော စ သော သဘာဝေါ စ တထာ၊
သဘာဝဓမ္မောတိ အတ္ထော။ မဏိဒီပ၊ဌ၊
ပေ။ ဓမ္မသဘာဝေါ ဝေါတိ သဘာဝဓမ္မော
ဝေ။ မ၊ဌ၊၂။၂၄၃။ (–ဒီ၊ဌ၊၃။၄၉။ အံ၊ဌ၊
၃။၂၀၇။ အဘိ၊ဌ၊၁။၂၉၅။ အဘိ၊ဌ၊၃။၂၀။
ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၂၁။ ဥဒါန၊ဌ။၃၁၂။ ဣတိဝုတ်၊
ဌ။၅၃။ ထေရ၊ဌ၊၂။၅၄။ မဟာနိ၊ဌ။၁၃၉။
နေတ္တိ၊ဌ။၂၃၂။ သာရတ္ထ၊၃။၈၈။ သီ၊ဌိ၊
သစ်၊၁။၄၀ဖ။ ဒီ၊ဌိ၊၂။၁၅၇။ ဒီ၊ဌိ၊၃။၄၁။
မ၊ဌိ၊၁။၂၁၅။ မ၊ဌိ၊၂။၈၄။ မ၊ဌိ၊၃။၁၀၂။ သံ၊
ဌိ၊၁။၇၅။ သံ၊ဌိ၊၂။၂ဖ။ အံ၊ဌိ၊၁။၂၄၃။ အံ၊
ဌိ၊၃။၇ဖ။ မူလဌိ၊၁။၅၄။ မူလဌိ၊၂။၁၂ဖ။
မူလဌိ၊၃။၁၇ဖ။ အနုဋ္ဌိ၊၁။၄၉။ အနုဋ္ဌိ၊၂။
၉၀။ အနုဋ္ဌိ၊၃။၈၃။)

ဓမ္မသဘာဝစိန္တန (နာထီ) [ဓမ္မသဘာဝ+စိန္တန]
(၁) ပရမတ္ထတရားတို့၏ သဘောကို ကြံစည်
ခြင်း။ (၂) ရူပ်နာမ်တရားတို့၏ သဘောကို
ကြံစည်ခြင်း။ (၁) အဝိပရီတတော ဓမ္မသ-
ဘာဝစိန္တနာ စ ပညာပါရမီ။စရိယာ၊ဌ။ ၂ဖ၁။
(၂) ဓာတုတော ဝါ ဥပသံဟရတိတိ ဓမ္ম-
သဘာဝစိန္တနေန ဓာတုသော.... ပဝတ္တေတိ။
ဒီ၊ဌိ၊၃။၂၉။ အံ၊ဌိ၊၃။၄၉။(–မ၊ဌိ၊၃။၄၄၀။)

ဓမ္မသဘာဝစိန္တာ (ထီ) [ဓမ္မသဘာဝ+စိန္တာ။
(ဓမ္မိသ္ဘာဝစိ ်တာ-သံ)] အထက်ပုဒ် (၂)
နက်ကြည့်။ ဓမ္မသဘာဝစိန္တာဝသေန (ဟိ)
ပဝတ္တံ သဟောတ္တပ္ပညာဏံ ဓမ္မသံဝေဂေါ။
သာရတ္ထ၊၁။၃၂။ သီ၊ဌိ၊သစ်၊၁။၄၃။ မ၊ဌိ၊
၁။၁၈၀။ သံ၊ဌိ၊၂။၁၀၉။

ဓမ္မသဘာဝဇာနန (နာထီ)[ဓမ္မသဘာဝ+ဇာနန]
(ရူပ်,နာမ်) တရားတို့၏ ပင်ကိုယ်သဘောကို
သိခြင်း။ သမ္မဒေဝ ဓမ္မသဘာဝဇာနနေန
သမ္မဇာနော စ ဟုတ္မာ ဂေမန္တံ ဥပါဝိသိ ်။
ထေရ၊ဌ၊၂။၃၇-၈။

ဓမ္မသဘာဝဒဿန (နာ) [ဓမ္မသဘာဝ+ဒဿန။
(ဓမ္မိသ္ဘာဝဒဿန-သံ)] (၁) (စောဒက
ပုဂ္ဂိုလ် လိုက်နာအပ်သော စည်းမျဉ်းဥပဒေ)
တရားသဘောကိုပြခြင်း။(တီ)(၂)(ပရမတ္ထ)
တရားသဘောကို ပြကြောင်းဖြစ်သော၊သဒ္ဒါ။
(၁) "ကာလေန ဝါ ဘိက္ခဝေ"တိအာဒိ ပါဠိ
ဓမ္မသဘာဝဒဿနဝသေန ပဝတ္တာ။ မ၊ဌိ၊၂။

၈၀။ (တိ) (၂) ပဌမဇဝနေ သတေကိစ္စာ ဟောန္တိ၊ တထာ ဒုတိယာဒီသူတိ မွေသဘာဝ-ဒဿနမေ (၀) တံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၄၈။ မ၊ဋီ၊၃။၅၆။ (–ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၂၈။)

မွေသဘာဝပစ္စဝေက္ခဏ (နဃ) [မွေသဘာဝ+ပစ္စဝေက္ခဏ] (ရှေ့, နာမ်) တရားတို့၏ – မဖောက်မပြန် – ဟုတ်မှန် – သော သဘောကို ရှုဆင်ခြင်ခြင်း၊ တရားသဘောကို ရှုဆင်ခြင်ခြင်း။ တသ္မာ တံ မွေသဘာဝပစ္စဝေက္ခဏေန ဝါ ယထာ ဝါ မနသိကရောတော ဗလဝံ ဇာတံ။ ဒီ၊ဋ၊၂။၃၂၂။ မ၊ဋ၊၁။၂၉၅။ သံ၊ဋ၊ ၃။၁၉၄။ အံ၊ဋ၊၁။၃၉၁။ အဘိ၊ဋ၊၂။၂၆၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၂၆။ သာရတ္ထ၊၂။၂၂၃။ (–ဥဒါန၊ ဋ။၂၃။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၂၅။ မ၊ဋီ၊၁။၃၈၂။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၄၃၂။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၅၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။ ၁၅၁။)

မွေသဘာဝပဋိစ္ဆာဒက (တိ) [မွေသဘာဝ+ပဋိ-စ္ဆာဒက] (သစ္စာ ၄-ပါး) တရားသဘောကို ဖုံးလွှမ်းတတ်သော (ကိလေသာ)။ တာယ ဟိ မွေသဘာဝပဋိစ္ဆာဒက ကိလေသသမုဋ္ဌာ-တာယ ဒေသနာဉာဏာဒိ သမ္ဘဝတိ။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၁။၁၉၉။

မွေသဘာဝပဋိဝေ (ပု) [မွေသဘာဝ+ပဋိဝေ-ဓ] (၁) ရှေ့, နာမ်တရားတို့၏ ကကွဋ, ဖုသန-စသော သဘောကို ထိုးထွင်း၍ သိခြင်း။ (၂) ရှေ့နာမ်တရားတို့၏ မမြဲ, ဆင်းရဲခြင်း စသော သဘောကို ထိုးထွင်း၍ သိခြင်း။ မွေသဘာဝပဋိဝေဝေလက္ခဏေန တာဝ ကေဝ-ဓာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၆၈။ မွေဘာနံ သကော ဘာဝေါ, သမာနော စ ဘာဝေါ မွေသဘာဝေါ။ တတ္ထ ပဌမေန ကကွဋဖုသနာဒိလက္ခဏံ ဂဟိ-တံ၊ ဒုတိယေန အနိစ္စ ဒုက္ခတာဒိ သာမည-လက္ခဏံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၇၆။

မွေသဘာဝဗောဓန (နဃ) [မွေသဘာဝ+ဗောဓန] အထက်ပုဒ်နက်ကြည့်။ မွေသဘာဝဗော-ဓနေန စ (ဥဒါနဝဏ္ဏနေ) ပဗောဓဝိဘာဝ-နာ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၂။ မ၊ဋီ၊၃။၃၄၂။ (–အံ၊ဋီ၊၁။၂၆၅။)

မွေသဘာဝဗောဓိ (တိ) [မွေသဘာဝ+ဗောဓိ (=ဗုဓ+ဏ)] (ရှေ့, နာမ်) တရားသဘော–သဘောတရား–ကိုသိတော်မူသော (ဘုရား)။ တထာ ဟိ မွေသဘာဝဗောဓိနာ တထာဂ-တေန ဣမေယေဝ "အနုသယာ"တိ ဝုတ္တာ။ မူလဋီ၊၃။၁၄၂။

မွေသဘာဝဝိစာရ (ပု) [မွေသဘာဝ+ဝိစာရ] (ရှေ့နာမ်) တရားသဘောကို သုံးသပ်-စိစစ်ခြင်း။ မွေစိန္တန္တိ မွေသဘာဝဝိစာရံ။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၁။၁၂၀။

မွေသဘာဝဝိစာရဏ (နဃ) [မွေသဘာဝ+ဝိစာ-ရဏ] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ မွေစိန္တန္တိ မွေသဘာဝဝိစာရဏံ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၁။

မွေသဘာဝဝိစိနန (နဃ) [မွေသဘာဝ+ဝိစိနန] (ရှေ့နာမ်) တရားသဘောကို ရှေးချယ်စိစစ်ခြင်း။ မွေသဘာဝဝိစိနနံ ဗဟုလမဿာတိ ပဝိစယဗဟုလော။ ပဋိသံ၊ဋ၊၂။၂၆၁။ အံ၊ဋီ၊ ၁။၂၈၄။

မွေသဘာဝဝိညူ (တိ) [မွေသဘာဝ+ဝိညူ (=ဝိ +ဉ+ရู)] (ပရမတ်)တရားသဘောကို သိ –လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ မွေသဘာဝ-ဝိညူနာ တထာဂတေန ဖဿဓန္ဓာဒယော နု ဝုတ္တာ။ မူလဋီ၊၂။၂၅။

မွေသဘာဝသာမည (နဃ) [မွေသဘာဝ+သာ-မည (=သမာန+ဏ)] တရားသဘော အားဖြင့်တူသည်၏အဖြစ်။ မွေသဘာဝသာ-မညေန ဟိ ကေဘူတေသု မွေသု ယော နာနတ္တကရော သဘာဝေါ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၀၁။ မူလဋီ၊၁။၄၈။ သမာနာနံ သဒိသာနံ ဘာ-ဝေါ သာမညံ၊ သဒိသဂုဏော၊ မွေသဘာ-

ဝေန သဘာဝဓမ္မဘာဝေန အညမညံ သာ-
မညံ ဓမ္မသဘာဝသာမညံ။ မဏိဒီပ၊ ဃီ၊
ကျော၊ ပေ။

ဓမ္မသဘာဝါနုဝေါဓ (ပု) [ဓမ္မသဘာဝ+အနု-
ဝေါဓ] တရားသဘောကို ထိုးထွင်း၍ မသိ
ခြင်း။ ဓမ္မသဘာဝါနုဝေါဓေ (နာ) ဘယံ
ဟောတိ။ဒီ၊ဌီ၊ ၂။ ၂၉၀။ မ၊ဌီ၊၁။ခ၄၀။မူလဌီ၊
၂။၁၄၆။ ခုဒ္ဓိ၊ဌီ။၆၅။

ဓမ္မသဘာဝါနုရူပ (တိ) [ဓမ္မသဘာဝ+အနုရူပ]
တရားသဘောအားလျော်သော၊ (ကြိုး၀ိ—
စ္ဆ၊ဓအာင်။) ဓမ္မသဘာဝါနုရူပန္တိ အတ္ထော။
သာရတ္ထ၊၁။၇၅။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။၁၀၀။ (–
ဝိမတိ၊၁။ ၂၀။)

ဓမ္မသဘာဝါနုရောဓ (ပု) [ဓမ္မသဘာဝ+အနု-
ရောဓ] တရားသဘောအား မဆန့်ကျင်ခြင်း။
ရူပါရူပပရိစ္ဆေဒေါ ဓမ္မသဘာဝါနုရောဓေန
ပဝတ္တိတောဝ။ အနုဋီ၊၁။၄။

ဓမ္မသဘာဝါဝိလောမန (နာ) [ဓမ္မသဘာဝ+အဝိ-
လောမန]တရားသဘောနှင့် မဆန့်ကျင်ခြင်း၊
တရားသဘောနှင့် လျော်ခြင်း။ ဓမ္မသဘာ-
ဝါဝိလောမနတော စ ယုတ္တိယာ သင်္ကယ္ဟတိ။
အနုဋီ၊ ၂။ ၉၃။

ဓမ္မသမယ (ပု) [ဓမ္မ+သမယ။ (ဓမီသမယ-သံ)]
တရားနှာ နှတ်, ပြဟ္မာအပေါင်း၊ တရားသ
ဘင် အစည်းအဝေး၊ တရားနှာ အစည်းအ
ဝေး။ အာဂတမှ ဣမံ ဓမ္မသမယ (ဒီ၊ ၂။
၂၀၃။ သံ၊၁။ ၂၅)ဣတိ ဝေါ သမာဂတော ဒေဝ-
ကာယေ ဒိဿ မယမ္ပိ ဣမံ ဓမ္မသမူဟံ အာ-
ဂတာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂။

ဓမ္မသမာဒါန (နာ) [ဓမ္မ+သမာဒါန] (၁) ဓမ္မဟူ၍
(တိတ္ထိတ္ဘို)ယူဆအပ်သော–အယူ၀ါဒအကျင့်။
(၂) (စွဲမြဲစွာ ပါဏာတိပါတ-အစရှိသော)
တရား–အကျင့်–တို့ကို– ယူ– မိမိသန္တာန်၌
ဖြစ်စေ–ခြင်း၊ ယူအပ်–မိမိသန္တာန်၌ဖြစ်စေ
အပ်–သော (ပါဏာတိပါတ အစရှိသော)
တရား။ (၁) ဓမ္မသမာဒါနာနီ (မ၊၁။ခ၃၉)-
တိ ဓမ္မောတိ ဂဟိတဂဟဏာနိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။
၂၆၉။ (–မ၊၁။ခ၀၊ခ၀ ၂၊ခ၀ခ။) ဓမ္မ(မ၊ဌီ၊
၂။ ၂၉၁)-လည်း ကြည့်။ (၂) ဓမ္မသမာဒါန-
(မ၊၁။ခ၀၅၊ခ၉၀)ဣတိ ပါဏာတိပါတာဒီနံ
ဓမ္မာနံ ဂဟဏံ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂၄။ (–ဒီ၊ခ။ ၁၉၁။
ဒီ၊ဋ္ဌ၊ခ။ ၂၀၄။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၁၆။ ဒီ၊ဌီ၊ခ။
၂ခ၉။) ဂဟဏ (မ၊ဌီ၊ ၂။ ၂၉၆)လည်း ကြည့်။

ဓမ္မသမာဓိ (ပု) [ဓမ္မ+သမာဓိ] တရားဟူသော
သမာဓိ။ (က)ကုသိုလ်ကမ္မပထ ၁၀-ပါးတရား
ဟူသော သမာဓိ။ (ခ) ပါမောဇ္ဇ, ပီတိ,
ပဿဒ္ဓိ, သုခ, သမာဓိ-၅-ပါး တရားဟူသော
သမာဓိ။ (ဂ) ကုသိုလ် ကမ္မပထ ၁၀-ပါး
တရားနှင့် ဗြဟ္မဝိဟာရ ၄-ပါး တရားဟူသော
သမာဓိ။ (ဃ) ဝိပဿနာ မဂ်ဖိုလ်တရားဟူ
သော သမာဓိ။ (င) သီလ၀ိသုद्ध်နှင့်တကွ
ဗြဟ္မဝိဟာရတရားဟူသော သမာဓိ။

(က)(ခ)(ဂ) ဓမ္မသမာဓိ(သံ၊ ၂။ ၅၂)-
တိ ဒသ ကုသလကမ္မပထဓမ္မာ။ .... အထ ဝါ
"ပါမောဇ္ဇံ ဇာယတိ၊ ပမုဒိတဿ ပီတိ ဇာ-
ယတိ"တိ ဧဝံ ဝုတ္တာ ပါမောဇ္ဇ ပီတိ ပဿဒ္ဓိ-
သုခသမာဓိသင်္ခါတာ ပဋ္ဌ ဓမ္မာ ဓမ္မသမာဓိ
နာမ။ .... အထ ဝါ ဒသ ကုသလကမ္မပထာ
စတ္တာရော ဗြဟ္မဝိဟာရာ စာတိ အယံ ဓမ္မ-
သမာဓိ နာမ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ခ။ ၁၄၆-၇။ (ဃ) (င)
ဝိပဿနာမဂ္ဂဖလဓမ္မမတ္တံ ဝါ။ တတိယဝိကပ္ပေ
သီလဝိဝိသုद्ध်ယာ သဒ္ဓိံ ဗြဟ္မဝိဟာရာ
ယထာဝုတ္တတိဝိဓဓမ္မာ၀ဟတ္တာ ဧဝ ဓမ္မ-
သမာဓိ နာမ။ သံ၊ဌီ၊ ၂။ ခ၀၆။

ဓမ္မသမာနတာ (ထီ) [ဓမ္မ+သမာန+တာ]တရား
–တို့၏–အားဖြင့်–တူမျှသည်၏အဖြစ်။ ဓမ္မ-
သမာနတာယ စေတံ ဝုတ္တံ။ သံ၊ဌီ၊ ၂။ ၅၁၂။

ဓမ္မသမุဒါယ (ပု) [ဓမ္မ+သမุဒါယ] (ရှုပ်နှာမ်)
တရားအပေါင်း။ ယော လောကေ "ပုရိ-

သော”တိ ဓမ္မသံမုဒါယော ဝုစ္စတိ။ မူလဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၆။ (–အနုဋ္ဌ၊၁။၆၉။)

ဓမ္မသမုပ္ပါဒ (ပု) [ဓမ္မ+သံမုပ္ပါဒ] (၁) (ပစ္စည်း ပစ္စယုပ္ပန်)တရားတို့၏ဖြစ်ခြင်း။ (၂) ဖြစ်ပေါ်သော(အကုသိုလ်)တရား။ (၃)အကြောင်း၏ ဖြစ်ခြင်း။ (၁) ဓမ္မသမုပ္ပါဒ (ထေရ။၃၂၀)နှင့် ပစ္စယပစ္စယုပ္ပန္နဓမ္မသမုပ္ပတ္တိ အဝိဇ္ဇာဒိပစ္စယော-ဟိ သခါရာဒိဓမ္မမတ္တပဝတ္တိ။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၂၆၉။ **ဓမ္မသမုပ္ပါဒေါ** (ပ၊ဇ) — အံ၊ ၂။၃၅၄၊ ၃၅၅၊၃၅၆၊၃၅၇၊၃၅၈။ **ဓမ္မသမုပ္ပါဒံ** (ဒု၊ဇ)— စူဠနိ။၁၀၅။ စူဠနိ၊ဌ။၆၀။

(၂) ပရိတဿနာ ဓမ္မသမုပ္ပါဒါ (မ၊၃။ ၂၇၀။ သံ၊ ၂။၁၄-၁၆)တိ တဏှာပရိတဿနာ စ အကုသလဓမ္မသံမုပ္ပါဒါ စ။ မ၊ဌ၊၄။ ၁၉၁။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၄ ၂။ အကုသလဓမ္မသမုပ္ပါဒါ စာတိ“ယံ အဟု ဝတ မေ၊တံ ဝတ မေ နတ္ထိ”တိ အာဒိနာ ပဝတ္တာ အကုသလစိတ္တုပ္ပါဒဓမ္မာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၉၀။ (–သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၁ ၂။) (၃) ကောစိဒေဝ ဓမ္မသမုပ္ပါဒေါ (ဓမ္မော သမုပ္ပါ-ဒေါ၊ က) ဥပ္ပဇ္ဇေယျာ (သံ၊၃။၃ ၂၆)တိ ကိဉ္စ-ဒေဝ ကာရဏံ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ။ သံ၊ဌ၊၃။၃၁၂။

ဓမ္မသမ္ဘဟ (ပု) [ဓမ္မ+သမ္ဘဟ] (၁) တရားနှာ ပရိသတ် နတ်ပြဟ္မာအပေါင်း။ (၂) တရား အပေါင်း။ (ယင်း တရားအပေါင်း ဟူသည် အဟိရိက အနောတ္တပ္ပ ဒေါသ မောဟ စသော ကိလေသာ တရားအပေါင်း, အဋ္ဌကတရားအပေါင်း, ကောဌာသ ပထဝီ တရားအပေါင်း, ရူပ်နာမ်တရား အပေါင်း စ သောအားဖြင့် ပါ,ဌ,ဋ္ဌ-တို့၌ လာရှိ၏။ ကျမ်း ညွှန်းဂဏန်းများအတိုင်း ကြည့်။)

(၁) ဓမ္မသမယ-ကြည့်။ (၂) ဓမ္မသမ္ဘ-ဟော (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၅၁)တိ ပစ္စယုပ္ပန္နဓမ္ম-ပုဇ္ဇော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၃။ (–ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၁၃။ ထေရ၊ဌ၊၁။၃၇၀။ ဝိမတိ၊၁။၄၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၄။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၃ ၂ ၅။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။၃၇၈။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၁၅၊ ၂ ၉ ၃၊ ၃ ၃ ၈။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁ ၉ ၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁ ၂ ၂။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၉ ၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂ ၂ ၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၃ ၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂ ၄ ၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁ ၂ ၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂ ၈ ၊ ၁ ၂ ၀။ အနုဋ္ဌ၊ ၂။ ၇ ၁။ နေတ္တိ၊ဝိ။ ၁ ၃ ၂ ။)

ဓမ္မသမောဝေန (တိ) [ဓမ္မ+သမောဝေန]တရား တို့၏ ပေါင်းဆုံရာ ဖြစ်သော (ဒုက္ခသတိ-ပဋ္ဌာန်)။ (ဓမ္မတို့ကိုပေါင်းခြင်း။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ သျ။) ဣဒံ ပန ယသ္မာ သမ္မသနံ နု ဓမ္မသမောဝေနံ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၃ ၆ ၆။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၅ ၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂ ၃ ၈။

ဓမ္မသမ္ဘဋ္ဌိဟက (တိ) [ဓမ္မ+သမ္ဘဋ္ဌိဟက] တရားကို ကောင်းစွာခံယူတတ်သော၊ တရား ဒေသနာကို စူးစူးစိုက်စိုက်နာယူတတ်သော။ ဓမ္မသမ္ဘဋ္ဌိဟကာနံ အဿာသဝါရေ ဝါ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၁ ၅။

ဓမ္မသမ္ဘဋ္ဌိဌနယောဂျ (နှ) [ဓမ္မသမ္ဘဋ္ဌိဌန+ယော-ဂျ] တရားကိုခံယူခြင်းငှါ လျောက်ပတ်သည်၏အဖြစ်။ အတ္ထနော သဒ္ဓံ ဓမ္မသမ္ဘဋ္ဌိဌနယော-ဂံ ကတ္တာ ဝိဿဇ္ဇေန္တု။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂ ၃ ၇။

ဓမ္မသမ္ဘဋ္ဌိပတ္တိ (ထီ) [ဓမ္မ+သမ္ဘဋ္ဌိပတ္တိ] တရားကို ကောင်းစွာကျင့်ခြင်း။ သတ္တာနံ ဓမ္မသမ္ဘဋ္ဌ-ပတ္တိယာ ပြဟူနော ယာစနာနိမိတ္တံ။သာရတ္ထ၊ ၃။၁ ၅ ၀။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၆ ၁ ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ ၃ ၃ ၊ ၁ ၉ ၈။ မူလဋ္ဌ၊၁။၁။)

ဓမ္မသမ္ဘဋ္ဌိဝေဓ (ပု) [ဓမ္မ+သမ္ဘဋ္ဌိဝေဓ] (သစ္စာ ၄-ပါးတရား)ကို ကောင်းစွာ ထိုးထွင်း၍ သိခြင်း။ ဗဟုကာရောတိ ဓမ္မသမ္ဘဋ္ဌိဝေဓေ ဗဟူပကာရော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂ ၆ ၅။

ဓမ္မသမ္ဘတ္တိ (ထီ) [ဓမ္မ+သမ္ဘတ္တိ] တရား–၏–နှင့် –ပြည့်စုံခြင်း။ ဓမ္မသမ္ဘတ္တိယာပိ သတ္ထု-ဂုဏတာယ သတ္ထုဂုဏဝိဘာဝနေန သမ္ဘဇ္ဇတိ။ အနုဋ္ဌ၊၁။ ၂ ။

ဓမ္မသမ္ဘတ္တိဂ္ဂဟဏပုဗ္ဗက (တိ) [ဓမ္မသမ္ဘတ္တိ+ဂဟ-ဏ+ပုဗ္ဗက။ ထီ-ဌ—ပုဗ္ဗိကာ] တရား—၏—နှင့်—ပြည့်စုံခြင်းကို ယူခြင်းဟူသော ရှေ့သွား ရှိသော။ ဝိညုဇာတိကာနဋ္ဌိ ဓမ္မသမ္ဘတ္တိဂ္ဂ-ဟဏပုဗ္ဗိကာ သဒ္ဒါသိဒ္ဓိ။ ဒီ၊ဌီ၊၁။၂၄၀။ သံ၊ဌီ၊သစ်၊၂။၇၅။ မ၊ဌီ၊၂။၁၅၁။ အံ၊ဌီ၊၂။ ၃၇၀။

ဓမ္မသမ္ဘသာဒ (တိ) [ဓမ္မ+သမ္ဘသာဒ] တရား—ဌ — ကို — ကောင်းစွာ ကြည်ညိုသော၊သူ။ တထာဂတပေါ ဓမ္မသမ္ဘသာဒေါ။ ပေဋကော။ ၂၁၇။

ဓမ္မသမ္ဘဿ (ပု) [ဓမ္မ+သမ္ဘဿ] ဓမ္မာရုံအတွေ့။ ဓမ္မသမ္ဘဿံ ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဓမ္မသမ္ဘဿဇာ ဝေ-ဒနာ။ သံ၊၁။၃၆၂။ (—၃၆၃။)

ဓမ္မသမ္ဘဿဇ (တိ) [ဓမ္မသမ္ဘဿ + ဇ+ကို] ဓမ္မာရုံ အတွေ့ကြောင့် ဖြစ်သော။ အထက် ပုဒ် ကြည့်။

ဓမ္မသမ္ဘန္ဓသမတ္ထ (တိ) [ဓမ္မသမ္ဘန္ဓ+သမတ္ထ] အ-ကြောင်းတရား၏ (အကျိုးတရားနှင့်) ယှဉ်-စပ်ခြင်းဌာ စွမ်းနိုင်သော။ ဓမ္မသမ္ဘန္ဓသမတ္ထ-ဘာဝတော (သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၉)တိ တထာဝုတ္ထ-ဓမ္မဿ ဖလေန သမ္ဘန္ဓိတုံ ယောဇေတုံ သမတ္ထ-ဘာ၃ဝတော။ သံ၊ဌီ၊၁။၂၆၈။

ဓမ္မသမ္ဘရဏနိရတ (တိ) [ဓမ္မသမ္ဘရဏ+နိရတ] တရားကို ဆည်းပူး ပွါးများခြင်းဌ—အပြု—နိစ္စ—ထာဝရ—မွေ့လျော်သော(ဘုရားရှင်)။ နိရဝသေသ ဗုဒ္ဓကရဓမ္မသံမ္ဘရဏနိရတသာ .... အညတတ္ထမဟောသိ။ အံ၊ဌီ၊၁။၆။

ဓမ္မသမ္ဘဝ(တိ) [ဓမ္မ+သမ္ဘဝ] ဓမ္မာရုံဟူသော ဖြစ်ကြောင်း ရှိသော၊ ဓမ္မာရုံကြောင့် ဖြစ်-သော။ တဿ ဝစုန္ဏ် ဝေဒနာ၊ အနေကာ ဓမ္မသမ္ဘဝါ။ သံ၊၂။၂၉၇။ ထေရ။၃၂၉။ ထေရ၊ဌ၊၂။၃၀၁။

ဓမ္မသမ္ဘောဂ (ပု) [ဓမ္မ+သမ္ဘောဂ။(ဓမ်သံဘော-ဂ-သံ)]ပါဠိဓမ္မကို (သင်ယူခြင်း, သင်ယူစေ-ခြင်းအားဖြင့်) တပေါင်းတည်း အတူတကွ သုံးဆောင်ခြင်း။ သမ္ဘောဂေါ နာမ ဒွေ သမ္ဘောဂါ အာမိသသမ္ဘောဂေါ စ ဓမ္မ-သမ္ဘောဂေါ စ။ ဝိ၊၂။၁၈၀။ (—အံ၊၁။၉၁။ ကခ်ီ။၂၄၉။ သာရတ္ထ၊၃။၂၆၇။ သံ၊ဌီ၊၂။ ၄၇၉) ဓမ္မဿ ဥဒ္ဓိသနံ ဥဒ္ဓိသာပနဉ္စ ဓမ္မ-သမ္ဘောဂေါ။ ကခ်ီ၊ဌီ၊သစ်။၄၁၂။ ဓမ္မဿ ဥဒ္ဓိသန ဥဒ္ဓိသာပန ဝသေန သဟ ဘုဉ္ဇနံ အနုဘဝနံ ဓမ္မသမ္ဘောဂေါ။ ကခ်ီ၊ ယော၊ မဟာဋီ၊၄။၁၉၈။

ဓမ္မသမ္ဘောဂဝိနိမုတ္ထ (တိ) [ဓမ္မသမ္ဘောဂ+ဝိနိ-မုတ္ထ] ပါဠိဓမ္မကို (သင်ယူခြင်း, သင်ယူစေ-ခြင်းအားဖြင့်) တပေါင်းတည်း အတူတကွ သုံးဆောင်ခြင်းမှ လွတ်သော၊ ဓမ္မသမ္ဘောဂ-မှ လွတ်သော။ ဓမ္မသမ္ဘောဂဝိနိမုတ္ထောဝေ-တရော (ဓမ္မသံဝါသဝိနိမုတ္ထောဝေတရော၊ က)။ ဝဇိရ။၄၄၄။

ဓမ္မသမ္မသန (နာ) [ဓမ္မ+သမ္မသန] (ရုပ်နာမ်) တရားကို—သုံးသပ်—ဆင်ခြင်—ခြင်း။ ဝဋ္ဋ-ဝသေန ဝါ ဝိဝဋ္ဋဝသေန ဝါ ဓမ္မသမ္မသန-ဝသေန ဝါ။နေတ္တိ၊ဝိ။၁၉၀။

ဓမ္မသမ္မုခတာ (ထီ) [ဓမ္မ+သမ္မုခတာ]ဟုတ်မှန်-သော—ဝတ္ထု၏— မျက်မှောက်— ထင်ရှားရှိ-သည်—၏အဖြစ်။ သံဃသမ္မုခတာ ဓမ္မသမ္မု-ခတာ ဝိနယသမ္မုခတာ ပုဂ္ဂလသမ္မုခတာ။ ဝိ၊၄။၂၂၀၊၂၂၁၊၂၃၀။ ဝိ၊၅။၂၂၅။ ဝိ၊ဌ၊၄။ ၁၉၉၊၂၄၄။ ကခ်ီ။၂၀၉။ ဝိ၊သင်္ကာ။၃၉၅။ ဒီ၊ဌ၊၃။၂၂၄။ အံ၊ဌ၊၂။၆၆။ အံ၊ဌီ၊၃။၂၀၀။ ယေန ဓမ္မေန ယေန ဝိနယေန ယေန သတ္ထု-သာသနေန သံဃော ကမ္မံ ကရောတိ၊ အယံ ဓမ္မသမ္မုခတာ။ တတ္ထ ဓမ္မောတိ ဘူတံ ဝတ္ထု (ဘူတဝတ္ထု)။ သာရတ္ထ၊၃။၄၉၂။. အံ၊ဌီ၊၂။

၇၃။ ဓမ္မသဒ္ဒေါ တစ္ဆပရိယာယေါ။ ဓမ္မဝါဒီတိ-အာဒီသု ဝိယ။ တဿ ဓမ္မဿ သမ္ပုဒေတာ ဓမ္မသမ္ပုဒေတာ။ ကခ်ိ၊ယေါ၊ဝ။ခ၊ဂ။

ဓမ္မသမ္ပုဒိတ (တိ) [ဓမ္မ+သမ္ပုဒိတ] ဓမ္မာရုံဖြင့် လွန်စွာဝမ်းမြောက်သော။ (ဓမ္မာရုံနှင့် ပေါင်းဆုံသော။ မ၊၂။သျ။) မနော ခေါ် မာဂဏ္ဍိယ ဓမ္မာရုမော ဓမ္မရတော ဓမ္မသမ္ပုဒိတော။ မ၊၂။၁၇၁။ (–သံ၊၂။၃၄၂။ မဟာနိ။၁၈၇။)

ဓမ္မသရဏ (တိ) [ဓမ္မ+သရဏ] (၁) တရားဟူသော ကိုးကွယ်ရာရှိသော၊သူ။ (၂) တရား–ဖြင့်–ကြောင့်–သတ္တဝါအပေါင်း၏ ကိုးကွယ်ရာဖြစ်သော (ဘုရားရှင်)။ (၁) ဓမ္မဒီပါ ဓမ္မသရဏာ အနညသရဏာ။ ဒီ၊၂။၇၅။ ဒီ၊၃။၄၊၆၄။ သံ၊၂။၃၅။ သံ၊၃။၁၃၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၇။ (၁) (၂) ဓမ္မသရဏသာ သဒ္ဓမ္မဝရစက္ကဝတ္တိနော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၅။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၇။ ဣတိ-ဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၆။ (–ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၆၅။ အံ၊ဋီ၊၃။ ၃၀၇။)

ဓမ္မသရဏဂမန (နာ) [ဓမ္မ+သရဏဂမန] တရားတော်ကို ကိုးကွယ်ရာဟူ၍– သိမှတ်–ဆည်းကပ်–ခြင်း၊ တရားတော်ကို ကိုးကွယ် ဆည်းကပ်ခြင်း။ သာဓု ခေါ် မာရိသ မောဂ္ဂလ္လာန ဓမ္မသရဏဂမနံ ဟောတိ။ သံ၊၂။၄၆၃-၇။

ဓမ္မသရဏဂမနဟေတု (ပု) [ဓမ္မသရဏဂမန+ဟေတု] တရားတော်ကို ကိုးကွယ်ဆည်းကပ်ခြင်း-ဟူသော အကြောင်း။ ဓမ္မသရဏဂမန-ဟေတု ခေါ် ဒေဝါနမိန္ဒ....ဥပပဇ္ဇန္တိ။ သံ၊၂။ ၄၆၃-၇။

ဓမ္မသရီရ (နာ) [ဓမ္မ+သရီရ။ (ဓမ်ိမရီရ-သံ)] (၁) တရားဟူသော ကိုယ်။ (တိ) (၂)တရားဟူသော ကိုယ်ရှိတော်မူသော၊ ဘုရားရှင်။ (၁)ဓမ္မသရီရံ ပစ္စက္ခံ ကရောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၃။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၄၇။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၇၈။ မ၊ဋီ၊၁။၄၂။ သံ၊ဋီ၊၁။၃၉။ အံ၊ဋီ၊၁။၃၆။(–ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၉၃။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၁။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။ ၂၆၃။) (တိ) (၂) တေ သတိပိ သတ္ထု ဓမ္မသရီရဿ ပစ္စက္ခ-ဘာဝေ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၄၀၊ (–သံ၊ဋီ၊၂။ ၁၆၉။)

ဓမ္မသလ္လက္ခဏ (နာ) [ဓမ္မ+သလ္လက္ခဏ] အကြောင်းကို ကောင်းစွာ မှတ်သားခြင်း။ ဓမ္မသလ္လက္ခဏေ ပညာ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒေ ဥဒကံ။ ပဋိသံ။၁၁၅။

ဓမ္မသဝ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] ဓမ္မသဝထေရ်။(ယင်းသည် ပဒုမုတ္တရ ဘုရားရှင်လက်ထက် သုဝစ္ဆ-ရသေ့ဖြစ်စဉ် ပဒုမုတ္တရဘုရားရှင်၏ တန်ခိုးပြာဋိဟာကို သဒ္ဓါကြည်ညိုသဖြင့် ဘုရားရှင် ကြွတော်မူရာလမ်း၌ ပန်းမျှားကြဲဖြန့်၍ ဘုရားရှင်အား လက်အုပ်ချီခဲ့ဘူး၏၊ ထိုကောင်းမှုကြောင့် လူ့ပြည် နတ်ပြည် ကျင်လည်၍ ဤဘုရားလက်ထက်တွင် မဂဓတိုင်း ပုဏ္ဏားရွာ၌-ဓမ္မသဝအမည်ဖြင့် ဖြစ်ခဲ့၏၊ လူ့လောကကို ငြီးငွေ့ စိတ်ပျက်၍ ရဟန်းပြုလေရာ တေဝိဇ္ဇ ပဋိသမ္ဘိဒါပတ္တ ရဟန္တာ ဖြစ်လေသည်။) ဤမသ္မိ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ မဂဓရဋ္ဌေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိမ္မတ္တိတ္တာ ဓမ္မသဝေါတိ လဒ္ဓနာမော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၂။ (–၂၂၃။)

ဓမ္မသဝပိတုတ္ထေရ (ပု) [ဓမ္မသဝပိတု+ထေရ] ဓမ္မသဝပိတုထေရ်၊ သား ရဟန်းပြုသည်ကို အားကျ၍ သံဝေဂဉာဏ် ထင်ကာ ဘုရားရှင်ထံ ရဟန်းပြုသော ထေရ်။ သဝိသဝဿသတိ-ကောတိ အာယသ္မတော ဓမ္မသဝပိတုတ္ထေ-ရဿ ဂါထာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၃။ (–၂၂၄။)

ဓမ္မသာကစ္ဆာ (ထီ) [ဓမ္မ+သာကစ္ဆာ။ ဓမ္မဿ သာကစ္ဆာ ဓမ္မသာကစ္ဆာ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၂၅။

သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၃၀] တရားကိုအတူတကွ–ပြော
ဆို–မေးမြန်း–ခြင်း၊ တရားကို–ဆွေးနွေး–
နှီးနှော – ညှိနှိုင်း–တိုက်ဆိုင်–ခြင်း။ ဓမ္ম-
သာဂကစ္ဆာ (အံ၊၁။၄၅၇)တိ ပဋ္ဌပုစ္ဆနဝိဿ-
ဇ္ဇနဝသေန ပဝတ္တာ သံသန္ဒနကထာ။ အံ၊
ဌ၊၂။၃၃၉။ ဓမ္မသာဂကစ္ဆာယာ (အံ၊၃။၁၂၂
–၃)တိ ပဋ္ဌာကထာယ။ အံ၊ဌ၊၃။၂၆၀။ ဓမ္ম-
သာဂကစ္ဆာယာ(မဟာနိ။၂၇၉) တိ အညေဟိ
သဒ္ဓိ သာဂကစ္ဆာယ။ မဟာနိ၊ဌ။၃၃၃။ ဓမ္ম-
ပသဏ္ဌိတာ ပုစ္ဆာ ပဋ္ဌိပုစ္ဆာ ဓမ္ম သာဂကစ္ဆာ။
ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၀။ ဓမ္ম သာဂကစ္ဆာ
(ပ၊ဇ)—အဘိ၊က။ဌ၄ဌ။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။ သုတ္တနိ။
၃၁၉။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁၅၀။ ဒီ၊ဌ၊၃။၂၃၇။ မ၊ဌ
၊။၃ဌ၀။ အံ၊ဌ၊၃။၂ဌ၆။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။၁၂၇။
သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၃၂။ ဓမ္ম သာဂကစ္ဆံ (ဒု၊ဇ)—ဝိ၊
ဌ၊၁။၂၃၈။ ဝိ၊သင်္ခ။၃ဌ၁။ ဓမ္ম သာဂကစ္ဆာ-
ယ—မဟာနိ။၃ဌ၀။ စူဠနိ။၁၇၇။ အံ၊ဌ၊၃။
၇။ ဇာ၊ဌ၊ဇ။၂၅၉။

ဓမ္ম သာဂရ (ပု) [ဓမ္ম+သာဂရ] တရားဟူသော
သမုဒ္ဒရာ၊ သမုဒ္ဒရာနှင့်တူသော တရား။
ဝိသဋ္ဌ ဓမ္ম သာဂရေ။ မိလိန္ဒ။၃၂၉။

ဓမ္ম သာဓေန (နာ) [ဓမ္ম+သာဓေန] (၁) တရားကို
ပြီးစေခြင်း။ (တိ) (၂) တရားကိုပြီးစေတတ်
သော။ (၁) တံ ပန ယော ကလ္လသရီရံ
နိဿာယ ဓမ္ম သာဓေနာယ အနုယုဉ္ဇတိ ကာ-
မော ဟောတိ။ (တိ) (၂) တဿေ ဓမ္ম-
သာဓေနတာဝသေန။ ဓမ္ম သာဓေနဘာဝံ ဟိ
အပေက္ခိတ္မာ အသပ္ပါယံ ဝဇ္ဇေတ္မာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။
၃၂၅–ချည်း။

ဓမ္ম သာမဂ္ဂိ (ထီ) [ဓမ္ম+သာမဂ္ဂိ] (၁)တရားတို့၏
ညီညွတ်သည်၏ အဖြစ်၊ တရားအပေါင်း။
(၂)တရားတို့၏ အပေါင်း၏ အဖြစ်။ (၁)
ဓမ္ম သာမဂ္ဂိယာ (အံ၊ဌ၊၁။ဇ၂)တိ ဓမ္ম သမ္ম-
ဟေန။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄ဇ။ (၂) ဓမ္ম သာမဂ္ဂိ-
(မဟာ)နိ။၁၀၂)တိ သတ္ထတိ သဗ္ဗေ ဓမ္ম-
ဓမ္ম ဘာနံ သမ္ম ဟသာ ဝေါ။ မဟာနိ၊ ဌ။ ၂၂၂။
ဓမ္ম သာမဂ္ဂိ (ပ၊ဇ) – ဒီ၊ဌ၊၂။ ၃၇၅။ မ၊ဌ၊၁။
ဂ၆၂၊ဇ၃။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။၁၁ဂ။ ဥဒါန၊ဌ။၁၂ဂ၊
၂၇ဌ။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၁၂၄။ မဟာနိ၊ဌ။၅ဇ၆။
သာရတ္ထ၊၃။ဌ၃၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃ဇ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။
၂၃၀။ မူလဋ္ဌ၊၁။၁၁၂။ ဓမ္ম သာမဂ္ဂိယာ (တ၊
ဇ)—မ၊ဌ၊၁။ဂ၇။ သံ၊ဌ၊၃။၁ဇ၆။ အံ၊ဌ၊၁။
ဇ၂၊၃ဂဇ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၂ဇ၂။ အဘိ၊ဌ၊၂။
၂ဇ၆။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။၁၁ဂ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၂။၂၀၃။
ခုဒ္ဒက၊ဌ။၇၀–၁။ ဥဒါန၊ဌ။၂၇၇။ ဣတိဝုတ်၊
ဌ။၁၂ဂ။ မဟာနိ၊ဌ။၅ဇ၆။

ဓမ္ম သာမညာ (နာ) [ဓမ္ম+သာမညာ။ (ဓမ်ိသာ-
မန္ဟ-သံ)] တရားအားဖြင့် တူသည်၏ အဖြစ်
တရားချင်း တူသည်၏အဖြစ်။ နိဗ္ဗတ္တိတဓမ္ম
(မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁ဂ၁)-ကြည့်။

ဓမ္ম သာရ (ပု) [ဓမ္ম+သာရ။ (ဓမ်ိသာရ-သံ)]
(၁) တရားဟူသောအနှစ်၊ အနှစ်ဖြစ်သော
တရား၊ တရားအနှစ်။ (၂) တရားဟူသော
အမြတ်၊ မြတ်သောတရား၊ (အရဟတ္တဖိုလ်)။
အရိယဖလံယေဝ ဓမ္ম သာရော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။
၅၃ဇ။ ဓမ္ম သာရာဓိဂမ-လည်း ကြည့်။

ဓမ္ম သာရမယ (တိ) [ဓမ္ম သာရ + မယ] သဒ္ဓါ
ပညာ အစရှိသော) တရား–အနှစ်–မြတ်–
ဖြင့်ပြီးသော၊ (သဒ္ဓါ,ပညာ အစရှိသော)–
အနှစ်ဖြစ် – မြတ် – သော တရားဖြစ်သော။
သဒ္ဓါပညာဒိသာရဘူတံ ဓမ္ম သာရမယံ။ထေရ၊
ဌ၊၂။၂ဂ၃။ (–ထေရ။၃၂ဂ။ ထေရ၊ဌ၊၂။
၂ဂ၂။)

ဓမ္ম သာရာဓိဂမ(ပု)[ဓမ္ম သာရ+အဓိဂမ] (၁) တ
ရားတို့တွင် – အနှစ်–အမြတ်–ဖြစ်သော အရ-
ဟတ္တဖိုလ်ကိုရခြင်း။ (တိ)(၂) ရအပ်ပြီးသော
တရား–အနှစ်–အမြတ်–ဖြစ်သော အရဟတ္တ
ဖိုလ်ရှိသော၊ တရား – အနှစ် – အမြတ်–

ဖြစ်သော အရဟတ္တဖိုလ်ကို ရပြီးသော၊သူ။ (၁) ဓမ္မသာရုဓိဂမာ (ဣတိဝုတ်။၂၂၁) တိ ဝိမုတ္တိသာရတ္တာ ဣမဿ ဓမ္မဝိနယဿ ဓမ္မေသု သာရဘူတဿ အရဟတ္တဿ အဓိဂမနတော။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၆၀။ (တီ) (၂) ဓမ္မသာရုဓိ-ဂမော (သံ၊၃။၃၅၁) တိ ဓမ္မသာရော ဝုစ္စတိ အရိယဖလံ၊ ဓမ္မသာရော အဓိဂမော အဿာ-တိ ဓမ္မသာရုဓိဂမော၊ အဓိဂတဖလောတိ အတ္ထော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂၀။

ဓမ္မသာရီ (တီ) [ဓမ္မ+သာရီ] (၁) တရား ဟူသော ခါးဝတ်ပုဆိုး အမြတ်ရှိသော၊ သူ။ (၂) ကုသိုလ်တရားတို့ဖြင့် အကုသိုလ် တရားတို့ကို ပယ်ဖျောက် ဖျက်ဆီးသော၊ သူ။ တမဟံ နရံ ဓမ္မသာရီတိ မြ||မိ-(သံ၊၁။၁၇၁) တိ ယော ဧဝံ ပဋ္ဌပဇ္ဇတိ၊ တမဟံ ပုဂ္ဂလံ "ဓမ္မသာရီ ဧသော ဓမ္မသာ-ရီယာ ပဋ္ဌိစ္ဆန္နော"တိ စ "ကုသလဓမ္မေဟိ အကုသလဓမ္မေ သာရေတ္မာ ဌိတော"တိ ဝါတိ ဝဒါမိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၀။ ဓမ္မော သာရိ-ယော ပရိဝနဘူတော အလင်္ကာရော တေ-ဿာတိ ဓမ္မသာရီ။ အထ ဝါ ဓမ္မေဟိ သာရိ-တဝါတိ ဓမ္မသာရီ၊ တေဟိ သာရေတ္မာ ဌိတ-ဝါတိ အတ္ထော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၃။

ဓမ္မသာလဝိဟာရက (ပု) [ဓမ္မသာလ+ဝိဟာရ-က] ဓမ္မသာလကျောင်းတိုက်။ (ယင်းသည် မဟာတိဿ၏သား အဂ္ဂဗောဓိ တည်ဆောက် ခဲ့သော ကျောင်းတိုက် ဖြစ်သည်၊ သီဟိုဠ် ကျန်း ရောဟဏတိုင်း၌ တည်ရှိ၏။) နဝ-ကမ္မာနိ ကာရေတ္မာ၊ ဓမ္မသာလဝိဟာရကေ။ မဟာဝံသ၊၄၁။၄၆။ D. P. လည်း ကြည့်။

ဓမ္မသာလာ (ထီ) [ဓမ္မ+သာလာ]တရားဟော-တရားနာ-ရာ စရပ်၊ဓမ္မာရုံ။ကော်ကာ ဓမ္မ-သာ လာ စ၊ မဟာဝံသ၊၇၆။၇၃။

ဓမ္မသာဝန (နာ) [ဓမ္မ+သာဝန] တရားကို ကြား နာစေခြင်း၊ တရားဟောခြင်း။ ဓမ္မသာဝ-နတ္ထာယာ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၄)တိ သမ္ဘတ္ထာနံ ပရိ-သာနံ ဓမ္မဿ သာဝနတ္ထာယ၊ သုဏာပနတ္ထာ-ယ။ ပါစိတ်၊ယော။၄၂။

ဓမ္မသာသနဝိရောဓ (ပု) [ဓမ္မသာသန+ဝိရောဓ] (၁) သုတ်, အဘိဓမ္မာ တရား ဆုံးမကြောင်း ဝိနည်းနှင့် ဆန့်ကျင်ခြင်း။ (၂) ဆုံးမတတ် သော သီလ, သမာဓိ, ပညာ သိက္ခာတရား နှင့် ဆန့်ကျင်ခြင်း။ နဝ စေတ္ထ ဓမ္မသာသန-ဝိရောဓော။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၅။

ဓမ္မသိဒ္ဓိ (ထီ) [ဓမ္မ+သိဒ္ဓိ] တရား၏ အဖြစ်၏ ပြီးခြင်း (ဘာဝပွဓာန်)။ သတ္ထာရာ စ ဓမ္မ-သိဒ္ဓိ။ အနုဋ္ဌီ၊၁။၂။

ဓမ္မသိရိတ္ထေရ (ပု) [ဓမ္မသိရိ+ထေရ] ဓမ္မသိရိ အမည်ရှိသော ထေရ်။ (ယင်းမထေရ် ပေါ်-ထွန်းရာ ခေတ်ကို ရှေးသီဟိုဠ်စာပေသမိုင်း ဆရာတို့ တိကျစွာ မဖော်ပြခဲ့ကြချေ။ သို့ရာ-တွင် ဓမ္မသိရိထေရ်ပြုသည့် ခုဒ္ဒသိက္ခာ၏အဖွင့် ဋီကာကို အရှင်သာရိပုတ္တရာ၏တပည့် အရှင် သံဃရက္ခိတထေရ် ပြုသည်ကို ထောက်ဆ-သဖြင့် အရှင်သံဃရက္ခိတထေရ် ပေါ်ထွန်းရာ B.E. ၁၇၀၀–ကျော် မတိုင်မီက သီဟိုဠ်၌ ပေါ်ထွန်းသည့် ပညာရှင် ဖြစ်ကြောင်း သိ-သာ၏။ D. P. နှင့် P.L.C. စသည်တို့ကို ပြု-စုသော မာလလဆေကရ-ကမ္ဘ သီဟိုဠ်ကျန်း အနုရာဓပြည်၌ A. D. ၄-ရာစုခန့်က ပေါ်ထွန်း ခဲ့သည်ဟု သူ၏ကျမ်းများ၌ ဖော်ပြထား၏၊ အရှင်ဓမ္မသိရိသည် ဝိနည်းဂဏ္ဌိ, ခုဒ္ဒသိက္ခာ-စသည့် ကျမ်းတို့ကို ပြုစုခဲ့သည်။ D. P. လည်း ကြည့်။) ဓမ္မသိ ရိတ္ထေရသာ ဂဏ္ဌိပဒေ-ဝုတ္တံ။ ဝဇိရ။၈၂။ (– ၁၂၂-၉၊၁၃၃၊၁၃၉၊ ၁၈၆၊၂၂၁၊၂၄၄၊၂၂၇၊၂၈၄၊၃၀၁၊၃၂၀၊၄၂၀။ သာရတ္ထ၊၂။၁၀၄၊၁၁၉။ ကခ်၊ဋ္ဌ။၈၀။)

ဓမ္မသာဝန (နာ) [ဓမ္မ+သာဝန] တရားကို ကြား နာစေခြင်း၊ တရားဟောခြင်း။ ဓမ္မသာဝ-နတ္ထာယာ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၄)တိ သမ္ဘတ္ထာနံ ပရိ-သာနံ ဓမ္မဿ သာဝနတ္ထာယ၊ သုဏာပနတ္ထာ-ယ။ ပါစိတ်၊ယော။၄၂။

ဓမ္မသာသနဝိရောဓ (ပု) [ဓမ္မသာသန+ဝိရောဓ] (၁) သုတ်, အဘိဓမ္မာ တရား ဆုံးမကြောင်း ဝိနည်းနှင့် ဆန့်ကျင်ခြင်း။ (၂) ဆုံးမတတ် သော သီလ, သမာဓိ, ပညာ သိက္ခာတရား နှင့် ဆန့်ကျင်ခြင်း။ နဝ စေတ္ထ ဓမ္မသာသန-ဝိရောဓော။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၅။

ဓမ္မသိဒ္ဓိ (ထီ) [ဓမ္မ+သိဒ္ဓိ] တရား၏ အဖြစ်၏ ပြီးခြင်း (ဘာဝပွဓာန်)။ သတ္ထာရာ စ ဓမ္မ-သိဒ္ဓိ။ အနုဋ္ဌီ၊၁။၂။

ဓမ္မသိရိတ္ထေရ (ပု) [ဓမ္မသိရိ+ထေရ] ဓမ္မသိရိ အမည်ရှိသော ထေရ်။ (ယင်းမထေရ် ပေါ်-ထွန်းရာ ခေတ်ကို ရှေးသီဟိုဠ်စာပေသမိုင်း ဆရာတို့ တိကျစွာ မဖော်ပြခဲ့ကြချေ။ သို့ရာ-တွင် ဓမ္မသိရိထေရ်ပြုသည့် ခုဒ္ဒသိက္ခာ၏အဖွင့် ဋီကာကို အရှင်သာရိပုတ္တရာ၏တပည့် အရှင် သံဃရက္ခိတထေရ် ပြုသည်ကို ထောက်ဆ-သဖြင့် အရှင်သံဃရက္ခိတထေရ် ပေါ်ထွန်းရာ B.E. ၁၇၀၀–ကျော် မတိုင်မီက သီဟိုဠ်၌ ပေါ်ထွန်းသည့် ပညာရှင် ဖြစ်ကြောင်း သိ-သာ၏။ D. P. နှင့် P.L.C. စသည်တို့ကို ပြု-စုသော မာလလဆေကရ-ကမ္ဘ သီဟိုဠ်ကျန်း အနုရာဓပြည်၌ A. D. ၄-ရာစုခန့်က ပေါ်ထွန်း ခဲ့သည်ဟု သူ၏ကျမ်းများ၌ ဖော်ပြထား၏၊ အရှင်ဓမ္မသိရိသည် ဝိနည်းဂဏ္ဌိ, ခုဒ္ဒသိက္ခာ-စသည့် ကျမ်းတို့ကို ပြုစုခဲ့သည်။ D. P. လည်း ကြည့်။) ဓမ္မသိ ရိတ္ထေရသာ ဂဏ္ဌိပဒေ-ဝုတ္တံ။ ဝဇိရ။၈၂။ (– ၁၂၂-၉၊၁၃၃၊၁၃၉၊ ၁၈၆၊၂၂၁၊၂၄၄၊၂၂၇၊၂၈၄၊၃၀၁၊၃၂၀၊၄၂၀။ သာရတ္ထ၊၂။၁၀၄၊၁၁၉။ ကခ်၊ဋ္ဌ။၈၀။)

ဓမ္မသိရိတ္ထေရဝါဒ (ပု) [ဓမ္မသိရိတ္ထေရ+ဝါဒ] ဓမ္မသိရိ-အမည်ရှိသော မထေရ်၏ အယူဝါဒ။ သာမညတော ဝုတ္ထေန အဋ္ဌကထာဝစနေန ဓမ္မသိရိတ္ထေရဝါဒေါ သမေတိ။ ဝဇိရ။၄၂၀။

ဓမ္မသီသ (နာ) [ဓမ္မ+သီသ] (၁) တရားကို အဦးမူခြင်း၊ တရားကို– အကြီးအမှူး–ဦးစီး – ခေါင်းဆောင်– ပြုခြင်း၊ တရားကို ခေါင်း –တပ်–တည်–ခြင်း။ (တိ)(၂) တရား တို့၏– အထွတ်အထိပ်–ဦးခေါင်း–ဖြစ်သော နိဗ္ဗာန်။ (၃) တရားဟူသော–အကြီးအမှူး– ဦးစီး – ခေါင်းဆောင် – ရှိသော။ (၁) ဓမ္ম-သီသေန ပုဂ္ဂလော ဝုတ္တော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၈။ (၂)ဓမ္မသီသ(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၃)နှင့် ဓမ္မာနံ မတ္ထက-ဘူတံ နိဗ္ဗာနံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၃။ (–ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၃၆၆။) (၃) အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

ဓမ္မသီသက (တိ) [ဓမ္မ+သီသ+က] တရားဟူ သော–အကြီးအမှူး–ဦးစီး–ခေါင်းဆောင်– ရှိသော၊သူ။ တဿ ဧဝံ ဒဒမာနဿ ဓမ္မာနု-ဂတဿ ဓမ္မသီသကဿ(ဓမ္မာသီသကဿ၊က) ဒါနနိဿန္ဒဗလဝဝိရိယဝိပုလဝိပ္ပါရေန ဟေဋ္ဌာ မဟာဝါတာ သဉ္ဇလန္တိ။ မိလိန္ဒ။၁၂၁–၂။

ဓမ္မသုခ (နာ) [ဓမ္မ+သုခ] သင့်သောအကြောင်း ဖြင့် ရောက်လာသော–ချမ်းသာ–သုခ။ဓမ္မေန ဉာယေန အာဂတသုခံ ဓမ္မသုခ(ဓမ္မိကံ သုခံ၊ အဋ္ဌကထာယံ)နှင့် အာဟ"သံဃတော ဝါ.... ပစ္စယသုခံ"နှင့်။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၆။

ဓမ္မသုတ္တ (နာ) [ဓမ္မ+သုတ္တ] ဓမ္မသုတ်။ (ပညာ ရှိသော ဆရာသမားကို မှီဝဲဆည်းကပ်ခြင်း ကြောင့် ပရိယတ်, ပဋိဝေဓ ဓမ္မတို့ကို ရနိုင်ပုံ နှင့် ပညာမဲ့ဆရာ, တပည့်တပန်း တိုးပွါးမှုကို မလိုလားသူ ဆရာသမားကို မှီဝဲ ဆည်းကပ် ခြင်းကြောင့် ယင်းတရား၂-ပါး မရနိုင်ပုံကို ဟောပြရာ သုတ်။ နာဝါသုတ်ဟုလည်း ခေါ် ဝေါ် ကြကုန်၏။) သုတ္တနိ။ ၃၂၂-၆။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၆၀–၅။ ယသ္မာ ဟိ ဓမ္မ (သုတ္တနိ။ ၃၂၂) နှင့် ဓမ္မသုတ္တံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၀။ နာဝါ-သုတ္တ-လည်း ကြည့်။

ဓမ္မသုဓမ္မတာ(တိ)[ဓမ္မ+သုဓမ္မတာ] (လောကု-တ္တရာ ၉-ပါး) တရားတော်၏– ကောင်းသော တရား – ကောင်းစွာ ဟောကြားအပ်သော တရား –၏အဖြစ်။ ဓမ္မသုဓမ္မတ (မဟာနိ။ ၂၈၀)နှင့် နဝဝိဓလောကုတ္တရဓမ္မဿ သွာက္ခာ-တတံ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၃၉။ ပဿ ဓမ္မသုဓမ္မတ-(ထေရ။၂၂၅)နှင့် တဝ သတ္ထု ဓမ္မဿ သုဓမ္ম-ဘာဝံ သွာက္ခာတတံ ကေန္ဒနိယျာနိကတံ ပဿ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၁။

ဓမ္မသုဓမ္မတာ (ပ၊ဧ)–အပ၊၂။၂၈။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၃။၆၄။ ဓမ္မသုဓမ္မတံ (ဒု၊ဧ)–သံ၊၁။၄၀၃။ ထေရ။ ၂၆၃၊၂၇၀၊၃၄၈။ မဟာနိ။ ၃၆၀။ စူဠနိ။၁၇၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၁၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၉။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၁၇၉။ ဓမ္ম-သုဓမ္မတာယ(တ၊ဧ)–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၀၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၃၊၃ဖ၃၊၄၈ဖ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၄၅။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၄၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၄။

ဓမ္မသေဋ္ဌ (ပု) [ဓမ္မ+သေဋ္ဌ] တရားသူကြီး။ (တရားရတနာဟူသော ဥစ္စာနှင့် အာဂုမ်, ပရိယတ်, သုတ-ဟူသော ဥစ္စာရှိသော သရ, ဗျည်း, အက္ခရာ,ပုဒ်, ဝါကျ စသည်ဌာ ကျမ်း ကျင်သူသည် တရားသူကြီးမည်၏။ ဝေရ္ဗပါ ခေါ် မဟာရာဇ ဘိက္ခု ဘဂဝတော ဓမ္ম-ဂရေ "ဓမ္မသေဋ္ဌနော"တိ ဝုစ္စန္တိ။ မိလိန္ဒ။ ၃၂၂။

ဓမ္မသေတု (ပု) [ဓမ္မ+သေတု] မဂ်တရား ဟူ သောတံတား၊ တံတားနှင့်တူသော မဂ်တရား။ ဓမ္မသေတု (ဗုဒ္ဓဝံ။၃၄၃)နှင့် မဂ္ဂသေတုံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂၂၅။

ဓမ္မသေန (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] (၁) မင်းလဘုရား ရှင်၏ လက်ဝဲရံ အဂ္ဂသာဝက အရှင်ဓမ္မသေန-ထေရ်။ (၂) ဗုဒ္ဓဘုရားရှင်၏ လက်ဝဲရံ အဂ္ဂ

သာဝက အရှင်ဓမ္မသေနထေရ်။ (၃) ဗာရာ
ဏသီပြည် ဣသိပတနမိဂဒါဝုန်ကျောင်းတိုက်
နေ တေဝိဇ္ဇ ဣဒ္ဓိပတ္တ ဖြစ်သော အရှင်ဓမ္ม-
သေနထေရ်။ (ယင်းသည် သီဟိုဠ်ကျွန်း၌
B.E. ၃၇၃-ခုနှစ်တွင် နန်းတက်သော ဒုဋ္ဌဂါ
မဏိမင်းကြီး၏ မဟာစေတီ အုတ်မြစ်ချပွဲသို့
ဗာရာဏသီ ဣသိပတန မိဂဒါဝုန်ကျောင်း
တိုက်မှ သံဃာတော် ၁-သောင်း ၂-ထောင်
တို့ကို ဦးဆောင်ပင့်ခေါ်၍ ကြွတော်မူခဲ့လေ
သည်။)

(၁) သုဒေဝေါဓမ္ဓသေနော စ၊ အဟောသုံ
အဂ္ဂသာဝကာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၂၈။ (၂) သုရက္ခိ-
တော ဓမ္ဓသေနော၊အဟောသုံ အဂ္ဂသာဝကာ။
ဗုဒ္ဓဝံ။၃၆၂။ (–အပါ၊ဌ၊။၅၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။
၂၇၅။) (၃) သဟဿာနိ ဣသိပတနာ၊
ဘိက္ခူနံ ဒ္ဝါဒသာဒိယ။ ဓမ္ဓသေနော မဟာ-
ထေရော၊ စေတိယဋ္ဌာနမဂမာ။ မဟာဝံသ၊
၂၉။၃၁။ D.P.-လည်း ကြည့်။

ဓမ္ဓသေနာပတိ (ပု) [ဓမ္ม+သေနာပတိ။ (ဓမ်-
သေနာပတိ-သံ၊ ဓမ္ဓသေဏာဝဏ္ဏ-ပြာ)]
ပညာကြောင့် ပရိသတ် ၄-ပါးဟူသော စစ်
သည်၌ –ပြောနှိုး– အကြီးအကဲဖြစ် – သော
ထေရ်၊ တရားစစ်သူကြီးဖြစ်သောထေရ်၊ ဘုန်း
ကံပါရမီ ပညာတော်ကြောင့် ပရိသတ် ၄-ပါး
ဟူသော စစ်သည်၌– ထူးမြတ် – အကြီး
အကဲဖြစ်–ပြောနှိုး – သော ထေရ်၊ တရား
စစ်သူကြီးဖြစ်တော်မူသော အရှင်သာရိပုတ္တြာ
ထေရ်စသည်။ဓမ္ဓသေနာပတိ(အပါ၊ဌ၊)တို
ဓမ္ဓေန ပညာယ ဘဂဝတော စတုပရိသသင်္ခါ-
တာယ ပရိသာယ(သေနာယ ?) ပတိ ပဓာ-
နောတိ ဓမ္ဓသေနာပတိ။အပါ၊ဌ၊။၂၆၂။

ဓမ္ဓသေနာပတိ(ပါ၊)— ဝိ၊ဌ၊ ၃။ ၂၉၁။
ဒီ၊ဌ၊ ၂။၁၁၊၁၃၉၊၁၄၀။ ဒီ၊ဌ၊ ၃။၆၅၂၊ ၂၉၉၊ မ၊
ဌ၊ ၂။၆၃။ မ၊ဌ၊ ၃။ ၇၊ ၉ ၅ ၊ ၁ ၀ ၄ ။ မ၊ဌ၊ ၄။
ဝ၉၃။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၀ ၄ ။ သံ၊ဌ၊ ၃။ ၁ ၅ ၅ ။ အံ၊ဌ၊

ဝ။ ၉ ၅ ၊ ၂ ၀ ၇ ။ အဘိ၊ဌ၊ ၁။ ၄ ၃ ၂ ၊ ၄ ၃ ၃ ။ အဘိ၊
ဌ၊ ၂။ ၄ ၉ ၉ ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၁။ ၁ ၁ ၀ ၊ ၁ ၃ ၀ ၊ ၁ ၀ ၁ ။ ပဋ္ဌိ-
သုံ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၀ ၅ ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၇ ၀ ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂ ၀ ။
ဓမ္ဓ၊ဌ၊ ၁။ ၇ ၁ ။ ဥဒါန၊ဌ။ ၂ ၂ ၃ ၊ ၂ ၉ ၃ ။ ထေရ၊
ဌ၊ ၁။ ၄ ၂ ။ ထေရီ၊ဌ။ ၁ ၀ ၅ ၊ ၁ ၆ ၉ ။ အပ၊ဌ၊ ၁။
၂ ၆ ၅ ၊ ၃ ၃ ၊ ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၆ ၄ ။ စရိယာ၊ဌ။ ၆ ။
ဇာ၊ဌ၊ ၁။ ၁ ၅ ၉ ၊ ၂ ၅ ၂ ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၈ ၊ ၁ ၈ ၀ ၊
၃ ၅ ၃ ။ မဟာနိ၊ဌ။ ၃ ၉ ၈ ။ စူဠနိ၊ဌ။ ၁ ၁ ၆ ။
ဝ ဝ ရ ။ ၄ ၁ ၆ ။ သာရတ္ထ၊ ၃ ။ ၂ ၂ ၉ ။ ဒီ၊ဌီ၊ ၁။
၂ ၁ ၅ ။ သီ၊ဌီ၊ သစ်၊ ၂။ ၂ ၀ ။ ဒီ၊ဌီ၊ ၂။ ၁ ၂ ။
ဒီ၊ဌီ၊ ၃။ ၆ ၂ ၊ ၈ ၈ ၊ ၂ ၃ ၂ ။ မ၊ဌီ၊ ၂။ ၁ ၁ ၈ ၊ ၂ ၇ ၅ ။
မ၊ဌီ၊ ၃။ ၂ ၂ ၄ ။ သံ၊ဌီ၊ ၁။ ၂ ၉ ၀ ။ သံ၊ဌီ၊ ၂။
၄ ၇ ၈ ။ ဓမ္ဓသေနာပတိ — အပ၊ ၁။ ၃ ၄ ။
ဓမ္ဓသေနာပတိနော (ပ၊ ဗ) — မိလိန္ဒ။
၃ ၂ ၅ ။ ဓမ္ဓသေနာပတိ (ဒု၊ ၈)—ထေရ။
၃ ၅ ၂ ။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၁ ၆ ၃ ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၄ ၁ ။ ဓမ္ဓ၊ဌ၊
၁ ။ ၃ ၆ ၆ ။ ဓမ္ဓ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၉ ၈ ။ ဥဒါန၊ဌ။ ၂ ၂ ၃ ။
ဝိမာန၊ဌ။ ၅ ၈ ။ ထေရ၊ဌ၊ ၁။ ၁ ၃ ၃ ။ ထေရ၊
ဌ၊ ၂။ ၁ ၁ ၀ ၊ ၄ ၅ ၄ ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၈ ၅ ။ မ၊ဌီ၊ ၂။
၁ ၁ ၈ ။ သံ၊ဌီ၊ ၂။ ၇ ၆ ။ ဓမ္ဓသေနာပတိနော
(တ၊ ၈)—ဥဒါန။ ၉ ၇ ။ မိလိန္ဒ။ ၄ ၄ ။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။
၉ ၅ ။ ဝိ၊ဌ၊ ၃။ ၉ ၊ ၃ ၃ ၁ ။ ဝိ၊ဌ၊ ၄။ ၁ ၃ ၃ ။ ဒီ၊ဌ၊
၁ ။ ၂ ၈ ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၃ ၉ ၉ ။ မ၊ဌ၊ ၁။ ၅ ။ သံ၊ဌ၊ ၁။ ၄ ။
သံ၊ဌ၊ ၂။ ၉ ၉ ။ အံ၊ဌ၊ ၁။ ၄ ၊ ၂ ၈ ။ အဘိ၊ဌ၊ ၁။
၁ ၆ ၆ ၊ ၃ ၄ ၅ ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၁။ ၈ ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃ ၄ ၃ ။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁ ၃ ။ ဥဒါန၊ဌ။ ၁ ၀ ။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။
၂ ၀ ။ မဟာနိ၊ဌ။ ၈ ။ သာရတ္ထ၊ ၃ ။ ၅ ။ ဒီ၊ဌီ၊ ၁။
၂ ၈ ။ သီ၊ဌီ၊ သစ်၊ ၁။ ၁ ၂ ။ သီ၊ဌီ၊ သစ်၊ ၂။
၂ ၀ ၄ ။ ဒီ၊ဌီ၊ ၃ ။ ၁ ၅ ၁ ။ မ၊ဌီ၊ ၂။ ၁ ၁ ၆ ။ မ၊ဌီ၊ ၃ ။
၂ ၉ ၈ ။ ဓမ္ဓသေနာပတိဿ (စ၊ ၈)—စရိယာ၊
ဌ။ ၂ ၁ ။ ဓမ္ဓသေနာပတိနော—စရိယာ၊ဌ။ ၁ ။
ဓမ္ဓသေနာပတိဿ (ဆ၊ ၈)—ဒီ၊ဌ၊ ၃။ ၉ ၀ ။ မ၊
ဌ၊ ၄။ ၂ ၃ ။ အံ၊ဌ၊ ၁။ ၁ ၅ ၀ ။ အံ၊ဌ၊ ၃။ ၁ ၁ ၇ ။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၃ ၀ ၇ ။ အပ၊ဌ၊ ၁။ ၃ ၀ ၄ ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။
၅ ၁ ။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။ ၂ ၅ ၉ ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁ ၁ ။ ဝိမတိ၊
၁ ။ ၅ ၁ ။ ဒီ၊ဌီ၊ ၁။ ၃ ၉ ၀ ။ ဓမ္ဓသေနာပတိနော—

ဒီ၊ဌ၊၃။၆၄။ မ၊ဌ၊၂။၅၅။ သံ၊ဌ၊၃။၁၄၊၂၄၄။ ဥဒါန၊ဌ။၂၄၇၊၃၆၈။ ဇာ၊ဌ၊၁။၁၇၇။ ဇာ၊ဌ၊၄။၂၆၃။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၂၀၄။ ဓမ္မသေနာ-ပတိမ္ပိ (သ၊ဇ)—မ၊ဌ၊၄။၂၄၆။

ဓမ္မသေနာပတိဌာန (နာ) [ဓမ္မသေနာပတိ+ဌာန။ (ဓမ်ိသေနာပတိသ္ဌာန-သံ)] တရားစစ်သူကြီး အရာ၊ တရားစစ်သူကြီးရာထူး။ အမှာကံ ဇေဋ္ဌဘာတိကော .... ဓမ္မသေနာပတိဌာနေ ဋ္ဌိတော။ သံ၊ဌ၊၁။၁၀၉။ (–၂၅၃။)

ဓမ္မသေနာပတိတ္ထ (ပု) [ဓမ္မသေနာပတိ+အတ္ထ] တရားစစ်သူကြီး(ဖြစ်သော သာလထေရ်) ၏ အကျိုး။ ဓမ္မသေနာပတိတ္ထာယာ (ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၃၉)တိ ဓမ္မသေနာပတိသာလတ္ထေရတ္ထံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၂၁၄။

ဓမ္မသေနာပတိတ္ထေရ (ပု) [ဓမ္မသေနာပတိ+ထေရ။ (ဓမ်ိသေနာပတိသ္ထဝိရ-သံ)] တရားစစ်သူကြီးဖြစ်သောထေရ်။ ဓမ္မသေနာပတိ-တ္ထေရဿ ကနိဋ္ဌဘာတိကော။ အံ၊ဌ၊၁။၁၇၅။ သမ္ဘဗုဒ္ဓါနံ ဓမ္မသေနာပတိတ္ထေရေ ဂဟေတ္မာ ဝုတ္တံ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၂။၂၅၇။ မဟာနိ၊ဌ။၂၆၀။ (–အံ၊ဌ၊၂။၃၄၅။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၁၇၄။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၂၉၃။)

ဓမ္မသေနာပတိတ္ထေရပမုခ (တိ) [ဓမ္မသေနာပတိ-တ္ထေရ+ပမုခ] တရားစစ်သူကြီး အရှင်သာရိပုတြာထေရ်ဟူသော–အကြီးအမှူး – ဦးစီး ခေါင်းဆောင်–ရှိသော။ ဓမ္မသေနာပတိတ္ထေ-ရပွမုခါနိ ပဋ္ဌဘိက္ခုသတာနိ ဘောဇေသုံ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ဗုဒ္ဓ၊ဌ။

ဓမ္မသေနာပတိနာမထေရ (ပု) [ဓမ္မသေနာပတိ-နာမ+ထေရ] ဓမ္မသေနာပတိ အမည်ရှိသော ထေရ်။ (သက္ကရာဇ် ၄၀၀-ကျော်ခန့်တွင် မြန်မာနိုင်ငံ ပုဂံနန်းမြို့တော်၌ စာပေကျမ်းဂန် အရာ ထင်ရှားသည့် မထေရ်ဖြစ်၏၊ ကာရိကာ-ပါဠိ သဒ္ဒါဝေယ်ကျမ်းကို ဂါထာ ၅၆၈-ဖြင့် တန်း ဆာဆင်၍ စီရင်ခဲ့၏၊ ကာရိကာဋီကာပါဠိကို လည်း စီရင် ခဲ့သည်။ D. P. လည်း ကြည့်။) ဓမ္မသေနာပတိနာမထေရေန ရစိတာ အယံ။ ကာရိကာ ၅၆၈- ဂါထာ။

ဓမ္မသေနာပတိပွဘုတိ (တိ) [ဓမ္မသေနာပတိ+ ပဘုတိ] တရားစစ်သူကြီး(အရှင်သာရိပုတြာ) ထေရ်အစရှိသော။ ဧစံ ဓမ္မသေနာပတိပ္ပဘု-တယော အရိယာပိ....ဝဒန္တိ။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ ၁၆။ (–ဇထေရ၊ဌ၊၂။၂၃၉။)

ဓမ္မသေနာပတိပွမုခ (တိ) [ဓမ္မသေနာပတိ+ပမု-ခ] တရားစစ်သူကြီး အရှင်သာရိပုတြာထေရ် ဟူသော–အကြီးအမှူး–ဦးစီး–ခေါင်းဆောင် –ရှိသော။အထ တေ ဘိက္ခူ ဓမ္မသေနာပတိ-ပွမုခါ အဠလိ ံ သိရသိ ကတ္မာ။ ဗုဒ္ဓဝံ ဌ။၆၇။

ဓမ္မသေနာပတိသာရိပုတ္တထေရ (ပု) [ဓမ္မသေနာ-ပတိ+သာရိပုတ္တ+ထေရ] တရားစစ်သူကြီး အရှင်သာရိပုတြာထေရ်။ (ယင်း အဋ္ဌပ္ပတ် အကျယ် ထေရ။၃၄၃။ အပ၊၁။၁၆။ အ၊ဌ၊၁။၁၁၆။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၃၉၀။ ထေရ၊ဌ၊၂။၃၇၀။ အပ၊ဌ၊၁။၂၂၈။ ဓမ္မသေနာပတိသာရိပုတ္ထ-တ္ထေရဿ နိသိတကေ ပဋ္ဌိစ္ဆာပေသုံ။ ဒီ၊ဌ၊ ၁။၁၅။ (–မ၊ဌ၊၃။၈၈။ မ၊ဌ၊၄။၅၆။ အဘိ၊ ဌ၊၁။၁၇။ ဇာ၊ဌ၊၇။၁၅၄။ ဝဇိရ။၆၀။သာရ-တ္ထ၊၁။၆၃။)

ဓမ္မသေနာပတိသာလတ္ထေရ (ပု) [ဓမ္မသေနာ ပတိ+သာလတ္ထေရ] တရားစစ်သူကြီး ဖြစ်-တော်မူသော သာလထေရ်။ (ယင်းသည် ပဒုမဘုရားရှင်၏ လက်ျာတော်ရံ အဂ္ဂသာဝက ဖြစ်သည်။) ဗုဒ္ဓဝံ။၃၄၀။ ဓမ္မသေနာပတိတ္ထ-ကြည့်။

ဓမ္မသေရိတာ (ထီ) [ဓမ္မ+သေရိတာ] တရား၏ မိမိအလိုအတိုင်း ဖြိုခြင်း ရှိသည်၏ အဓြစ်၊ ကိလေသာ အလိုအကြိုက်သို့ မလိုက်သော

လောကုတ္တရာ တရားတို့အဖြစ်၊ လောကုတ္တရာ
တရားတို့ ကိလေသာအလိုမလိုက်ခြင်း။ အထ
ဝါ ဓမ္မသေရိတံ ပုဂ္ဂလသေရိတဉ္စ။ လော-
ကုတ္တရဓမ္မာ ဟိ ကိလေသဝသံ အဂမနတော
သေရိနော တေဟိ သမန္နာဂတာ ပုဂ္ဂလာ စ၊
တေသံ ဘာဝနိဒ္ဓေသော သေရိတာ(တံ)။
သုတ္တနိ၊၆။၁၄။ စူဠနိ၊၆။၁၀၆။

ဓမ္မသောဏ္ဍတာ (ထီ) [ဓမ္မသောဏ္ဍ + တာ။
(ဓမ်ိတေါဏ္ဍတာ-သံ)] တရားခ္ခ် အလွန်
အလိုရှိသူ၏ အဖြစ်။ ဓမ္မသောဏ္ဍတာယာ-
(စရိယာ၊၆။၂၄၄။ ဇာ၊၆၊၅။၅၂၂) တိ ဓမ္မေ
သောဏ္ဍတာယ အတိဝိယ ဣစ္ဆန္ဒတာယ။
ဇာ၊ရှိ၊၂၁။၅၃၃။

ဓမ္မသောတ (ပု) [ဓမ္မ+သောတ။ (ဓမ်သော-
တသ်-သံ၊ ဓမ္မသောအ-ပြာ)] တရားဟူသော
ရေအယဉ်၊ ရေအယဉ်နှင့် တူသော တရား၊
(က) အရိယမဂ်တရားဟူသော ရေအယဉ်။
(ခ) ဝိပဿနာ ဉာဏ်တရားဟူသော ရေ
အယဉ်။ (ဂ) အနုပါဒိသေသ နိဗ္ဗာနခေါတ်
တရားဟူသော ရေအယဉ်။ (က) ဓမ္မသောတံ
သမာပန္နော (သံ၁။ ၂၇၀၊၃၀၀)တိ မဂ္ဂသခ်ါ-
တမေဝ ဓမ္မသောတံ သမာ့ပန္နော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။
၅၅။ = အရိယဓမ္မသောတံ သမ္မဒေဝ အာ-
ပန္နော ပတ္တောဝ။ သံ၊ရှိ၊၂။၇၁။ (ခ) ဓမ္မ-
သောတော နိဗ္ဗဟတိ (အံ၊၂။၃၀၀။ အံ၊၃။
၃၆၇၊၃၇၀)တိ သူရံ ဟုတ္တာ ပဝတ္တမာန-
ဝိပဿနာဉာဏံ နိဗ္ဗဟတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၄-၅၊
၃၂၄။ (–အံ၊၂။၂၅၂။ အံ၊၃။၅၃၁။) (ဂ)
ဓမ္မသောတံ ဥပါနယိ(အပ၊၁။၁၁၂)တိ အနု-
ပါဒိသေသ နိဗ္ဗာနခေါတုသခ်ါတံ ဓမ္မသောတံ
ဓမ္မပဝါဟံ ဥပါနယိ၊ ပါဝိသိတိ အတ္ထော။
အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၄။

ဓမ္မသောတသမာပန္န (တိ) [ဓမ္မသောတ+သမာ-
ပန္န] တရားအယဉ်သို့ ကောင်းစွာ ရောက်
သော၊သူ။ ဓမ္မသောတသမာပန္နော (အံ၊၃။
၅၃၁)တိ ဓမ္မသောတသမာပန္နော ဟုတ္တာ....
ဘာဝေတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄၄–၅။

ဓမ္မသ္ဝာကွာတတာ (ထီ) [ဓမ္မ+သ္ဝာကွာတ+တာ]
တရားတော်၏ (အစ, အလယ်, အဆုံး ၃-ပါး
လုံးခ်ဉ်) ကောင်းစွာ ဟောအပ်သည်၏အဖြစ်၊
ကောင်းစွာ ဟောအပ်သော တရားတော်၏
အဖြစ်။ဓမ္မသ္ဝာကွာတတာ။ နေတ္တိ။၄၃။နေတ္တိ၊
ရှိ။၇၄။ နေတ္တိ၊ဝိ။၁၇၀။ (–နေတ္တိ။၁၅၂။
မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၃။)

ဓမ္မဿရ (ပု) [ဓမ္မ+သရ။ (ဓမ်သ္ဝရ, ဓမ်သ္ဝန-သံ)]
တရားသံ။ ဓမ္မဿရဝသေန နိမိတ္တံ ဂဟေတ္ဝာ။
မူလရှိ၊၁။၁၀။

ဓမ္မဿ(သ)ဝန (နဿ) [ဓမ္မ+သဝန။ (ဓမ်ဗြဝဏ-
သံ)] (က) တရားကို ကြားနာခြင်း၊ တရား
နာခြင်း။ (ခ) ကြားနာ အပ်သောတရား။
(ဂ) တရားနာရာ (အရပ်-စသည်)။ (ဃ)
ဓမ္မဿဝနသုတ်။ (က) ကာလေန ဓမ္မဿဝနံ
(ဓမ္မဿဝဏ်၊ က၊ သီ)တေ မဂ်လမုတ္တမ်။
ခုဒ္ဒက။၄။ သုတ္တနိ။၃၁၉။ ဓမ္မဿ သဝနံ ဓမ္မဿ-
ဝနံ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၂၁။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆။

ဓမ္မဿ(သ)ဝနံ(ပ၊ဧ) — မ၊၂။၁၄၆၊
၃၀၇။ အံ၊၁။၄၅၇။ အဘိ၊က။၄၄၄။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။
၆၀။ ဝိ၊သင်္ဂ။၂၂၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊
၃။၂၃၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၀၊၂၀၀။
အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၉။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၂၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။
၁၇၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၁၇။ ဒီ၊ရှိ၊၁။၃၃၂။ ဓမ္မ-
ဿဝနံ (ဒုဧ)–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၇၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၁။
ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၉၊၂၀၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။
၇၉၊၂၁၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၇၊၀၉၊
၁၁၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၀။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၉၊၃၀၉။
စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၉၉။ သာရတ္ထ၊၂။၁၁၅။ သီ၊ရှိ၊
သစ်၊၁။၂၇၇။ မ၊ရှိ၊၃။၁၅၀။ သံ၊ရှိ၊၁။၁၂၀။
အံ၊ရှိ၊၂။၃၇၇။ အံ၊ရှိ၊၃။၄၀၊၁၇၀။ ဓမ္မဿ-
(သ)ဝနေန (တၜ)—ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၅။ ဇာ၊
ဋ္ဌ၊၅။၃၇၇။ ဝိမတိ၊ဋ္ဌ။၅၇။ ဓမ္မဿ(သ)-

ဝနာယ (စ၊၉)— ဝိ၊၂။၂၆။ ဝိ၊၃။၃၅၊၁၃၉။ အံ၊၁။၁၂၀။ အံ့၊၃။၁၉၄။ အံ့၊၆၊၃။ ၂၆၆၊ ပဋ္ဌိသံ၊၆၊၁။၆၅။ ပဋ္ဌိသံ၊၆၊ ၂ ။ ၂၀၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၆၄၊၈၀။ ဓမ္မ၊၆၊၁။၄၃။ ဓမ္မ၊၆၊ ၂ ။ ၁၀၀၊၄၂၅။ ဇာ၊၆၊၅။၃၃။ သာရတ္ထ၊ ၂ ။၁၉၉။ ဒီ၊ဌိ၊ ၂ ။ ၂၀၁။ မ၊ဌိ၊၁။၃၃၁။ သံ၊ဌိ၊ ၂ ။၅၅၊၃၁၃။ ဓမ္မဿဝနတော—သံ၊၆၊၃။၈၀။ ဓမ္မဿဝနဿ (ဆ၊၉) — ပေဠကော။၃ ၂ ၂၊၃ ၂ ၄။ ဝိ၊၆၊၁။ ၅၈။ ဒီ၊ဌိ၊ ၂ ။ ၂၄၄။ သံ၊ဌိ၊၁။၃၁၆။ ဓမ္မဿဝ-နေ (သ၊၉)— အံ၊ ၂ ။ ၂၁၆။ မဟာနိ။ ၂ ၇၉။ ဒီ၊၆၊၁။၁၅။ ဒီ၊၆၊၃။ ၂ ၁ ၇ ။ မ၊၆၊၁။ ၂ ၀။ မ၊၆၊ ၂ ။ ၂ ၁ ၉ ။ မ၊၆၊၄။ ၂ ၇ ။ ဥဒါန၊၆။၈၁။ ဇာ၊၆၊ ၂ ။၈။ နေတ္တိ၊၆။၄ ၂ ။ မ၊ဌိ၊၁။၃၃၊၅၈။ မူလဋ္ဌ၊ ၂ ။၁ ၉ ၅ ။ ဓမ္မဿဝနဿာ (ဒီ၊၆၊၁။ ၁ ၉ ၁) တိ သောတမ္ဘဓမ္မဿ။ သီ၊ဌိ၊သစ်၊ ၂ ။ ၁ ၃ ၀ ။ ဓမ္မဿဝနေ (မ၊၆၊ ၂ ။ ၂ ၁ ၉) တိ ဓမ္ম-ကထာယံ။ ကထာ ဟိ သောတမ္ဘင္ဆေန "သဝန"န္တိ ဝုတ္တာ။ မ၊ဌိ၊ ၂ ။ ၂ ၃ ၅ ။ (ဂ) ဓမ္မဿဝန (ဝိ၊၆၊၄။၁ ၅ ၂) န္တိ ဓမ္မဿဝနဋ္ဌာနံ၊ ဓမ္မဿဝနတ္ထံ ဝါ။ ပါစိတ်၊ ယော။ ၅ ၅ ။ (–မ၊၆၊၁။၁ ၀ ။ အဘိ၊၆၊၁။ ၂ ၀ ၀ ။ သံ၊ဌိ၊ ၂ ။ ၁ ၆ ၅ ။ အံ၊ဌိ၊ ၂ ။ ၂ ၀ ၉ ။) (ဃ) ကိမိလော ဓမ္မဿဝနံ။ အံ၊ ၂ ။ ၂ ၂ ၀ ။ ဓမ္မဿဝနသုတ္တ-လည်း-ကြည့်။

ဓမ္မဿဝနကာလ (ပု) [ဓမ္မဿဝန + ကာလ] တရားနာရာ – အချိန် –အခါ – ကာလ ။ ဓမ္ম-ဿဝနကာလေ ဃောသိတေ ဘိက္ခုသံ့ဃော သန္နိပတိ။ ဇာ၊၆၊ ၂ ။၆ ၀ ။ (–ဥဒါန၊၆။ ၂ ၆ ၆ ။ ထေရ၊၆၊၁။၈ ၅ ။)

ဓမ္မဿဝနကိစ္စ (နာ) [ဓမ္မဿဝန+ကိစ္စ] တရားနာခြင်း – အမှု – ကိစ္စ။ ဓမ္မဿဝနကိစ္စေ ယုတ္တပယုတ္တဘာဝတော ဝုတ္တံ။ အံ၊ဌိ၊၁။၁ ၀ ၄ ။

ဓမ္မဿ(သ)ဝနဂ္ဂ (တိ) [ဓမ္မဿ (သ) ဝန+ ဂဟ+ဂ္ဂ] (၁) တရားနာခြင်းကို ခံယူရာဖြစ်သော (မဏ္ဍပ်)။ (၂) တရားနာခြင်းကို ခံယူတတ်သော (လူအပေါင်း)။ ဓမ္ম-ဿဝနဂ္ဂ (ဝိ၊၆၊၄။၁ ၅) န္တိ ဓမ္မဿဝနံ ဂဏှန္တိ ဇာတာတိ ဓမ္မဿဝနဂ္ဂေါ၊ ဓမ္မသဝန-မဏ္ဍပေါ။ အထ ဝါ ဓမ္မသဝနံ ဂဏှာတိတိ ဓမ္မသဝနဂ္ဂေါ၊ ဓမ္မသဝနဋ္ဌာနေ သမာဂမ-ဇနော။ ပါစိတ်၊ ယော။ ၅ ၅ ။

ဓမ္မဿ (သ) ဝနဂ္ဂ² (ပု) [ဓမ္မဿ(သ)သဝန+ အဂ္ဂ=အဇ+ဂ္ဂ)] (၁) တရားနာသူ လူအ ပေါင်း။(၂) တရားနာရာအရပ်ဌ–စည်းဝေး–ညီမူ–သော လူအပေါင်း။ (၃) တရားနာ ရာ–ဌာန–မဏ္ဍပ်။ (၁) ဓမ္မဿဝနဂ္ဂ (ဝိ၊၆၊ ၄။၁ ၅) န္တိ ဓမ္ပံ သုဏန္တာနံ သမူဟာန္တိ လိခိ-တံ။ ဝဇိရ။ ၅ ၄ ၆ ။ (၂) ဓမ္မဿဝနဂ္ဂံ ဘိန္ဒိတ္မာ ဂစ္ဆတိ (ဝိ၊၆၊၄။၁ ၅) တိ ဗဟူသု ကေတော နိသီဒိတ္မာ ဓမ္ပံ သုဏန္တေသု တံ ဓမ္မဿဝန-သမာဂမံ ကောပေတ္မာ ဥဋ္ဌာယ ဂစ္ဆတိ။ ဝိမတိ၊ ၂ ။ ၂ ၃ ၅ ။ (၃) ဓမ္မဿဝနဂ္ဂံ ဂန္ဒာ။ မ၊ဌိ၊ ၂ ။၁ ၆ ၅ ။ အံ၊ဌိ၊၃။ ၃ ၅ ၄ ။ မ၊ဌိ၊ ၂ ။၁ ၉ ၃ ။ အံ၊ဌိ၊၃။ ၃ ၆ ၈ ။ (–ဒီ၊ဌ၊၃။ ၁ ၀ ၃ ။ သံ၊ဌ၊၁။ ၂ ၈ ၀ ။ သံ၊ဌ၊ ၂ ။ ၁ ၈ ၉ ။ သံ၊ဌ၊၃။ ၈ ၂ ။ အံ၊ဌ၊ ၂ ။ ၂ ၃ ၃ ။ အံ၊ဌ၊၃။ ၇ ၆ ။)

ဓမ္မဿ (သ) ဝနဃောသန (နာ) [ဓမ္မဿ (သ)-ဝန + ဃောသန] တရားနာခြင်းဌါ ကြွေး-ကြော်ခြင်း၊ တရားနာရန် ကြွေးကြော်ခြင်း။ ဓမ္ပံ သုဏန္တာနံ ဃောသနာ ဒီသု စ ဝ ဝ ဝ ဝ ။ ဓမ္ပသဝနဿ ဃော-သနံ ဓမ္ပံ

မမ္မသ (သ) ဝနန္တ (ပုဲန) [မမ္မသ (သ) ဝန+အန္တ] တရားနာခြင်း၏အဆုံး။ မမ္မသ (သ)-ဝနန္တေ အရိယာယ ဇာတိယာ ဇာတာ။ ဣတိဝုတ်ဒ္ဓ။၃၀၅။(–ဥဒါန၊ဒ္ဓ။၁၁၀။ဝိမာန၊ဒ္ဓ။၇၃၊၁၇၈။ မ၊ဒ္ဓိ၊၁။၁၂။ သံ၊ဒ္ဓိ၊၁။၁၂။)

မမ္မသ (သ) ဝနန္တရာယ (ပု) [မမ္မသ(သ)ဝန+အန္တရာယ] တရားနာခြင်း၏ – ဘေးရန် – အန္တရာယ်။ မမ္မသ (သ) ဝနန္တရာယံ နု ကရိ-ဿာမိ။ အံ၊ဒ္ဓ၊၂။၁၃၄။ အံ၊ဒ္ဓိ၊၂။၁၂၂။ (–မမ္မ၊ဒ္ဓ၊၁။၈၄။)

မမ္မသ (သ) ဝနပယောဂ (ပု) [မမ္မသဝန + ပယောဂ]တရားနာခြင်းလုံ့လ။ မမ္မသ (သ)-ဝနပယောဂဿ ဝ်သဒတာဝေန (သုဒ္ဓိ)။ ဒီ၊ဒ္ဓိ၊၁။၄၂။ သီ၊ဒ္ဓိ၊သစ်၊၁။၁၆၀။ မ၊ဒ္ဓိ၊၁။၃၂။ သံ၊ဒ္ဓိ၊၁။၂၉။ အံ၊ဒ္ဓိ၊၁။၃၁။

မမ္မသ(သ)ဝနပရိယောသာန (နဲ)[မမ္မသ(သ)-ဝန+ပရိယောသာန] တရားနာခြင်း၏ အဆုံး။ မမ္မသ(သ)ဝနပရိယောသာနေ သဒ္ဓါ မနုဿာ သ္မာတနာယ ဘဂဝန္တံ နိမန္တေတ္မာ။ မ၊ဒ္ဓ၊၃။၂၅။ (–ဇာ၊ဒ္ဓ၊၁။၁၂၂။ ဒီ၊ဒ္ဓိ၊၂။ ၂၃၉။)

မမ္မသ (သ) ဝနမဏ္ဍပ (ပုဲန)[မမ္မသ(သ) ဝန+ မဏ္ဍပ] တရားနာရာ မဏ္ဍပ်၊ တရားနာမဏ္ဍပ်။ မမ္မသ(သ)ဝနမဏ္ဍပေ ဝါ နိသိန္နမ္ပိ တံ အဒိ-သ္မာဝ ဓမ္မံ သုတ္မာ ပဏ္ဍိတော။ ဝိ၊ဒ္ဓ၊၃။၂၇၀။ ဝိ၊ သင်္ကာ။ ၁၂၅။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၉၂။)

မမ္မသ(သ)ဝနယက္ခသမာဂမ (ပု) [မမ္မသ(သ)-ဝန+ယက္ခ+သမာဂမ] တရား နာခြင်းဌာ–ဘီလူးတို့၏ – တပေါင်းတည်း လာရောက်စည်းဝေး–ခြင်း၊ တရားနာဘီလူး အစည်းအဝေး။ (တာ) မမ္မသ(သ)ဝနယက္ခသမာ-ဂမာဒီသု....အဂ္ဂပိဏ္ဍံ ဒေန္တိ။ သံ၊ဒ္ဓ၊၁။၂၈၀။ မမ္မ၊ဒ္ဓ၊၂။၃၁၂။

မမ္မသ(သ) ဝနဝေလာ (ထီ) [မမ္မသ(သ)ဝန+ ဝေလာ] တရားနာရာ – အချိန် – အခါ။ ဧတေ ဟိ မမ္မသ(သ)ဝနဝေလာယ အာဂန္ဒာ။ မမ္မ၊ဒ္ဓ၊၂။၂၂၀။ (–ဇာ၊ဒ္ဓ၊၇။၁။)

မမ္မသ(သ)ဝနသပ္ပါယ (ပုဲန) [မမ္မသ(သ)ဝန+ သပ္ပါယ] လျောက်ပတ်သော တရားနာခြင်း။ မမ္မသ(သ)ဝနသပ္ပါယံ ဝါ လတိတ္မာ။ ဒီ၊ဒ္ဓ၊ ၂။၃၁၅။ မ၊ဒ္ဓ၊၁။၃၂၅။ သံ၊ဒ္ဓ၊၂။၃၀၁။ အံ၊ ဒ္ဓ၊၃။၁၈၇။ ဣတိဝုတ်ဒ္ဓ။၁၈၀။ မမ္မသ(ဝ)ဝန-သပ္ပါယံ (ပ၊ဇ) — သံ၊ဒ္ဓ၊၁။၂၆၆။ အံ၊ ဒ္ဓ၊၂။ ၂၂၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၀၅။ မမ္မသ(ဝ)ဝနသပ္ပါယံ (ဒု၊ဇ)—အဘိ၊ဒ္ဓ၊၂။ ၂၄၂။ ဝိမာန၊ဒ္ဓ။၈၃၊ ၁၀၃။ အံ၊ဒ္ဓိ၊၃။၃၅၉။

မမ္မသ(သ)ဝနသမာဂမ (ထီ) [မမ္မသ–သဝန+ သမာဂမ] တရားနာခြင်းဌာ–တပေါင်းတည်း လာရောက်–စည်းဝေး–သော(လူအပေါင်း)၊ တရားနာပရိသတ် အစည်းအဝေး။ မမ္မသ-(သ)ဝနဂ္ဂ (ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၅)-ကြည့်။

မမ္မသ(ဝ)ဝနသုတ္တ (နဲ) [မမ္မသ(ဝ)ဝန+သုတ္တ] မမ္မသ-ဝနသုတ်။ မကြားနာဘူးသည်ကို ကြားနာ ရခြင်း အစရှိသော တရားနာရခြင်း၏အကျိုး အာနိသင် ၅-ပါးကို ရဟန်းတို့အား ဟော ပြရာသုတ်။ အဂ္ဂုတ္တရနိကာယ၊ ပဉ္စကနိပါတ၊ ၅-ပဏ္ဏာသက၊ ၁-ဝဂ်၊ ၂-သုတ်။ အံ၊ ၂။ ၂၁၆။

မမ္မသ(သ)ဝနသောဏ္ဍ (ထီ) [မမ္မသ(သ)ဝန +သောဏ္ဍ] တရားနာခြင်းဌ် အလွန်အက အလိုရှိသော၊သူ။ ပဏ္ဍိတာ နာမ မမ္မသ(သ)-ဝနသောဏ္ဍာ ဟောန္တိ။ ဇာ၊ဒ္ဓ၊၇။၁၀၈။

မမ္မသ(သ)ဝနာကာရ (ပု)[မမ္မသ(သ) ဝန+ အာကာရ] တရား နာခြင်း အခြင်းအရာ၊ တရားနာပုံ အခြင်းအရာ။ မမ္မသ(သ)ဝနာ-ကာရေန ပဝတ္တာ။ ဒီ၊ဒ္ဓိ၊၁။၃၈။ သီ၊ဒ္ဓိ၊သစ်၊ ၁။၁၅၁။ မ၊ဒ္ဓိ၊၁။၂၈။ သံ၊ဒ္ဓိ၊၁။၂၅။ အံ၊ဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၇။

ဓမ္မသ(သ)ဝနာမတရသ (ပု) [ဓမ္မသ(သ)ဝန+အမတရသ] ကြားနာအပ်သော တရား အမြိုက်အရသာ။ တေမာသံ မာရုဝဠ္ဍနေန ဓမ္မသ (သ)ဝနာမတရသပရိဘောဂပရိဟိန်။ ဝိ၊ဌ၊၁။၁၆၇။

ဓမ္မသ(သ)ဝနာရောစနသဒ္ဓ (ပု) ဓမ္မသ (သ)-ဝန+အာရောစန+သဒ္ဓ] တရားနာခြင်းဌာ-ပြောကြား-ဖိတ်ကြား-သော သူတို့၏အသံ၊ တရားနာဖိတ်ခေါ်သံ။ ဓမ္မသ(သ)ဝနာရော-စနသဒ္ဒေနာ (ဝိ၊ဌ၊၃။၁၈၆)တိ ဓမ္မသ(သ)-ဝနတ္ထာယ အာရောစနာနံ သဒ္ဒေန။ ပါစိတ်၊ ယော။၁၅၁။ (-ကခ်ီ။၃၀၀။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌ၊သစ်။ ၄၅၉။)

ဓမ္မသ(သ)ဝနိယ (တိ) [ဓမ္မသ(သ)ဝန+ဏ္ဍယ] ဓမ္မသဝနိယ အမည်ရှိသော ထေရ်၊ ယင်း ထေရ်သည် ပဒုမုတ္တရာဘုရား လက်ထက်တော်၌ ရသေ့ဖြစ်၍ တရားနာခဲ့ရသော ကောင်းမှု ကြောင့် နတ်မင်း လူမင်း အကြိမ်ကြိမ်ဖြစ်ခဲ့ ပြီး ဤဘုရားရှင် လက်ထက်၌ ၇-နှစ်သား အရွယ်တွင် ရဟန္တာဖြစ်ကာ 'ဓမ္မသဝနိယ' ဟူသော အမည်ဖြင့် ထင်ရှားသည်။) အာ-ယသ္မာ ဓမ္မသ(သ)ဝနိယော ထေရော။ အပ၊ ၁။၃၁၆။

ဓမ္မသ(သ)ဝနုဿုက္ကဏ (နဝုပ) [ဓမ္မသ (သ)ဝန+ ဥဿုက္ကဏ] တရားနာခြင်း၌ - အားထုတ်-ကြောင့်ကြစိုက် - ခြင်း။ ဓမ္မသ(သ)ဝနု-ဿုက္ကေန သာယန္နေ ဗုဒ္ဓါစိဏ္ဏံ နှာနံ အက-တ္ဘာဝ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၉။

ဓမ္မသ(သ) ဝနောဒက (နဝ) [ဓမ္မသ(သ) ဝန+ ဥဒက] တရားနာခြင်းဟူသောရေ၊ ရေစင်ပမာ နာယူအပ်သောတရား။ အာယမုခါနံ ပိဟိ-တကာလော ဝိယ ဓမ္မသဝနောဒကသ အလဒ္ဓကာလော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅၅။

ဓမ္မသာ(သာ)မီ(မီ)(တိ) [ဓမ္မ+သာ (သာ)-မီ (မီ) (ဓမ်သွာမိန်-သံ)] (၁) တရား၏ အရှင်ဖြစ်တော်မူသော၊ (၂) တရား-ကို-၌-အစိုးရတော်မူသော၊ (၃) တရားသဖြင့် (သတ္တလောက၏) အရှင် ဖြစ်တော်မူသော၊ ဘုရားရှင်။ (၁) ဓမ္မသာမိ(သုတ္တနိ။ ၂၉၃)နှင့် မဂ္ဂဓမ္မသာ ဇနကတ္တာ....ဓမ္မသ သာမိ၊ဓမ်သာရံ ဓမ္မရုဇ ဓမ္မဝသဝတ္တိနှင့် အတ္ထော။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၄၃။ (၂) လောကုတ္တရဓမ္မသ ဥပ္ပါဒိတတ္တာ ဝေနေယျာနုရ္ဗပေန ယထာသုခံ လောကုတ္တရ-ဓမ္မသ ဒါနေန စ, ဓမ္မေသု စ ဣဿရောတိ ဓမ္မသာမိ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၅၅။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၂၅၆။ (၃) ဓမ္မသာမိတိ စ ဓမ္မေန သဒေ-ဝကသ လောကသ သာမိတိ အတ္ထော၊ နဓမ္မသ သာမိ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၈။ ဓမ္မသ သာမိ တဒုပ္ပါဒကဋ္ဌေန, ဓမ္မေန ဝါ သဒေဝကသ လောကသ သာမိတိ ဓမ္မသာမိ။ သီ၊ဋ္ဌ၊ သစ်၊ ၂။ ၇၅။ (-မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၆၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၀၇။ မူလဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၆။)

ဓမ္မသာ (သာ) မီ (မီ) (ပ၊ဧ)—ဝိ၊ ၁။ ၂။ မ၊ ၁။ ၁၅၇။ မ၊ ၃။ ၁၉၁။ သံ၊ ၂။ ၃၁၅။ အဘိ၊ ၈။ ၁၇၄၊ ၂၃၈။ ပဋ္ဌိသံ။ ၃၃၅။ မဟာ-နိ။ ၁၃၈၊ ၂၇၇။ မိလိန္ဒ။ ၂၀၆။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၁၀၈။ ဝိ၊ဌ၊ ၃။ ၂၇၉။ မ၊ဌ၊ ၁။ ၉၃။ သံ၊ဌ၊ ၁။ ၂၀၅။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၄၈။ အံ၊ဌ၊ ၃။ ၂၀ ၂။ အဘိ၊ဌ၊ ၁။ ၅။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၂။ ၁၈၁။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၁။ ၃၆။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ။ ၃၃၊ ၂၄၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃။ ၄၆၃။ ဝဇိရ။ ၄၂၃။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၄၃။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၁၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၅ ၂။ သီ၊ဋ္ဌ၊ သစ်၊ ၁။ ၄၁၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၅၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၁ ၂။ ဓမ္မသာ(သာ)-မိနာ (တ၊ဧ) — ဥဒါန၊ဌ။ ၃၉၀။ ဝိမာန၊ဌ။ ၁၄၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၆၉။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၇၉။ အနုဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၀၊ ၅ ၄။ ဓမ္မသာ(သာ)မိ-နော (စ၊ဧ)—ဇာ၊ဌ၊ ၄။ ၃၇၀။ အနုဋ္ဌ၊ ၃။ ၁ ၅။ ဓမ္မသာ(သာ)မိမှိ (သ၊ဧ) — အံ၊ဌ၊ ၂။ ၃၇၄။ အဘိ၊ဌ၊ ၃။ ၈ ၅။

ဓမ္မဟဒယဝိဘင် (ပု) [ဓမ္မ+ဟဒယ+ဝိဘင်] ဓမ္မဟဒယဝိဘင်း၊ အသည်းနှလုံးနှင့် တူသော

တရားမျှားကို ပြဆို ဝေဘန်ရာဝိဘင်း။ (ယင်း ဝိဘင်း၌ ခန္ဓာ-စသောတရားတို့ကို ဘုံ,သတ္တဝါ တို့ဖြင့် ဘုရားရှင် ဝေဘန် ဟောကြားတော်မူ၏။ အဘိ၊ဝိ။၄၁၅-၄၅၃-ကြည့်။) ဓမ္မဟဒယ-ဝိဘင်* ဝိနာ နဝ ဝဋ္ဋတိ။ မ၊ဌ၊၃။၁၂၉။ (–အဘိ၊ဌ၊၁။၇။ အဘိ၊ဌ၊၂။၅၀၀။ မူလဋ္ဌ၊ ၁။၁၃၊၁၄။ မူလဋ္ဌ၊၃။၁၃၂။ အနုဋ္ဌ၊၁။၁၄၊ ၁၅။ အနုဋ္ဌ၊၂။၆၊၂၃၊၁၁၈။)

ဓမ္မဟေတုမရဏ (နာ) [ဓမ္မ+ဟေတု+မရဏ] တရားဟူသော အကြောင်းရှိသော သေခြင်း၊ တရားကြောင့် သေခြင်း။ ဓမ္မဟေတုမရဏံ ဓမ္မိကံ ဒေဝယျော။ ထေရ၊ဌ၊၂။၂၄၉။

ဓမ္မာ (ထီ) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] (၁) ဓမ္မာအမည်ရှိသော မိဖုရား၊ ယင်းသည် မောရိယမင်းဆက်တွင် ထင်ရှားသည့် ဗိန္ဒုသာရမင်း၏ မိဖုရား ဖြစ်သည်၊ ဓမ္မာသောကမင်း၏ မိခင်ဖြစ်သည်၊ သူမသည် ဓမ္မာသောကမင်းအပြင် တိဿကိုလည်း ဖွားမြင်ခဲ့သည်။ D. P. လည်း ကြည့်။ (၂) ဓမ္မာ အမည်ရှိသော ရဟန်းမိန်းမ။ အရှင်မသည် သီဟိုဠ်ကျွန်း အနုရာဓမြို့၌ ကျမ်းဂန်တတ် ရဟန်းမိန်းမ အဖြစ် ထင်ရှားသည်။ ဝိနည်း၌ ထူးထူးခြားခြား လိမ္မာ ကျွမ်းကျင်သည်။ D. P. လည်း ကြည့်။ (၁) မောရိယဝံသဇာယေဝ။ ဓမ္မာနာမ မာတုဂါမာတိ။P.T.S.။ မဟာဝံသ ဋီကာ။၁၀၉။ (၂) ဓမ္မာ စ ဓမ္မပါလာ စ၊ ဝိနယမှိ ဝိသာရဒါ။ဒီပဝံသ၊၈၁။၁၅။

ဓမ္မာကာရ (ပု) [ဓမ္မ+အာကာရ] သဘော တရားတို့၏ အခြင်းအရာ။ ဓမ္မော ဝေ စ၊ ဥပ္ပဇ္ဇတိ, နဝ ဓမ္မာကာရောတိ အပ်ေပါယော။ နဝ ဟိ ဓမ္မာကာရ အနိစ္စတာဒယော ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ ဝုစ္စန္တိ။ အနုဋ္ဌ၊၂။၁၉၆-၇။

ဓမ္မာဂဒ (ပု) [ဓမ္မ+အဂဒ။ (ဓမ်ာဂဒ-သံ)] တရားဟူသော (သံသရာ့ဆင်းရဲအဆိပ်ဖြေ) ဆေး၊ တရားဆေးတော်။ ဓမ္မာဂဒံ ဂဝေသ-ဣဿာ (အပ၊၁။၄၄)တိ သံသာရဒုက္ခဝိသဿ-ဝိနာသာယ ဓမ္မောသဓံ ဂဝေသဣဿာ။ အပ၊ဌ၊၁။၃၁၄။

ဓမ္မာဂဒသမ (တိ) [ဓမ္မ+အဂဒ+သမ] တရားဟူသော သံသရာ့ဆင်းရဲ အဆိပ်ဖြေဆေးနှင့် တူသော၊ ဆေး။ ဓမ္မာဂဒသမံ နတ္ထိ၊ တေ ပိဝထ ဘိက္ခဝေါ။ မိလိန္ဒ။၃၁၈။

ဓမ္မာစရိယ (ပု) [ဓမ္မ+အာစရိယ] (၁) ပါဠိ,အဋ္ဌကထာတို့ကို – ပို့ချ – သင်ပြ – သောဆရာ။ (တီ) (၂) တရားကိုကျင့်တတ်သော (စိတ်)-စသည်)။ (၁) ယာဟံ ဥဒ္ဒိသာပေမိတိအာဒိ-နာ ပန ဓမ္မာစရိယော ဝုတ္တော။ သာရတ္ထ၊ ၂။၇၉။ ယော ဥဒ္ဒေသံ ပရိပုစ္ဆံ ဝါ ဒေတိ၊ အယံ ဓမ္မာစရိယောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သာရတ္ထ၊ ၃။၂၃၈။ (–ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၂၄၆။ မဟာနိ၊ဌ။၇။ ဝိမတိ၊၂။၁၇၆။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၇၅။) (၂) ဒုက္ခံ ယထာ သမာသေန ဓမ္မာစရိယံ မာနသဋ္ဌ။ ပေဋကော။၂၄၅။

ဓမ္မာတိစာရီ (တိ) [ဓမ္မ+အတိစာရီ] (ကုသိုလ်-ကမ္မပထ ၁၀-ပါး) တရားကို ကျော်လွန်၍ ကျင့်–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ ကံ ဂတိ ပေစ္စ ဂစ္ဆန္တိ၊ နရာ ဓမ္မာတိစာရိနော။ ဇာ၊၂။ ၅၉။ ဇာ၊ဌ၊၅။၂၇၁။

ဓမ္မာတိဃေယျ (နာ) [ဓမ္မ+အာတိဃေယျ] ညှော်သည်တို့အား တရားကို ပေးလှူခြင်း၊ ညှော်သည်တို့အား တရားလက်ဆောင် ပေးခြင်း။ ကတမာနိ ဒ္ဝေ အာမိသာတိဃေယျဋ္ဌ ဓမ္မာတိဃေယျဋ္ဌ။ အံ၊၁။၉၂။ အာတိဃေယျ (အံ၊ဌ၊၂။၆၁) လည်း ကြည့်။

ဓမ္မာတိရေက (တိ) [ဓမ္မ+အတိရေက] သုတ္တန် ပါဠိ-တို့ထက် လွန်ကဲသော (ပါဠိ)။ ဓမ္မာတိ-ရေက ဓမ္မဝိသေသဋ္ဌေနာ (အဘိ၊ဌ၊၁။၃)တိ ဣတ္ထေ ဓမ္မော အတိရေကော ဓမ္မာတိရေကော

သုတ္တန္တာဓိကာ ပါဠိတိ အတ္ထော။ မူလဋီ၊၁။ ၁၂။

မြောတိသယ (တိ) [မြေ+အတိသယ။ (ဓမ်ီ-တိ၈ယ-သံ)] သုတ္တန်ပါဠိတို့ထက် ထူးကဲသာ လွန်သော။ မမြော ဝိသေသော မြေဝိသေ-သော မြောတိသယော။ မူလဋီ၊၁။၁၂။

မြောတိသာရ (တိ) [မြေ+အတိသာရ] ကုသိုလ် တရားကို ကျော်လွန်၍ဖြစ်သော (အကုသိုလ် တရား)။ မြောတိသာရဏ္ဌာ (ဇာ၊၂။၄၄) တိ မဲ့ အတိက္ကမိတ္မာ ပဝတ္တံ အကုသလံ ဝါ ယံ ကိဉ္စိ ဟောတိ။ ဇာ၊၆၊၅။၂၃၇။

မြောထေရီ (ထီ) [မြော+ထေရီ] မြောအမည်ရှိ သောထေရီ။ (ယင်းသည် ရှေးရှေးဘုရားရှင် တို့ထံတွင် ပြုခဲ့သော ကောင်းမှုရှိသူ အရှင်မ ဖြစ်၏၊ဤဘုရားရှင်လက်ထက် သာဝတ္ထိပြည်၌ အမျိုးကောင်းသမီး ဖြစ်၍ အိမ်ထောင်ကျ ပြီးနောက် ရဟန်းမိန်းမ ပြုလုပ်လိုသော်လည်း လင်ယောကျ်ားက ခွင့်မပြုသဖြင့် မပြုလုပ်ခဲ့ ရချေ၊ လင်ယောကျ်ားသေပြီး မုဆိုးမဘဝ ရောက်မှ ရဟန်းမိန်းမ ပြုလုပ်ပြီး ဝိပဿနာ ပွါးများရာ ကိလေသာကုန်ခန်း၍ ရဟန္တာမ ဖြစ်လေသည်။ ထေရီ။၃၇၀။ ထေရီ၊၆။၂၄။ D.P. လည်း ကြည့်။) မြောထေရီ ဂါထာ-ဝတ္ထုနှာ နိဋ္ဌိတာ။ ထေရီ၊၆။၂၄။

မြောဒရိယ (နာ) [မြေ+အာဒရိယ] တရားကို ရိုသေလေးစားခြင်း။ မြောဒရိယပုဂ္ဂလာဒရိ-ယာနံ အဘာဝတော အနာဒရော။ ဝိ၊၆၊၄။ ၂၀၉။

မြောဒါသ (ပု) [မြေ+အာဒါသ]တရားကြေးမုံ၊ တရားမှန်တော်။ (၁) တရား– ဖြင့်– ပြီး– ဖြစ် – သော မိမိကို ကြည့်ရှုကြောင်း မက်ဘက်။ (၂) ဟုတ်မှန်သောတရားတို့၏ ထင်လာကြောင်း တရားဒေသနာ။ (၁)မြော-ဒါသ (ဒီ၊၂။၇၉။ သံ၊၃။၃၁၁။ ထေရ။ ၂၈၄)နှင့် မြေမယံ အာဒါသံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၃၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၃။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၉၂။ မြောဒါသ-(ထေရ။၂၅၄) နှင့် မြေဘူတံ အာဒါသံ။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၁။၃၇၀။ (–ဒီ၊ ၂။၈၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၈၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၉၅။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၈၃၊၁၈၆။) အာဒီယတိ (အာဒိဿတိ) အာလောကီယတိ အတ္ထာ ဘေနှာတိ အာဒါသံ၊ မြေဘူတံ အာဒါသံ မြောဒါသံ၊ အရိယမဂ္ဂညာဏသော်တံ အဓိဝစနံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၄၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၅၃၁။ (၂) မြော စ သော ပရိယတ္ထိဘာဝတော ယထာဝုတ္တေန-တ္ထေန အာဒါသောတိ မြောဒါသော။ ဥပ-ဌာနဋ္ဌေန ယထာမြောနံ အာဒါသောတိပိ မြောဒါသော။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၂။

မြောဒိဂဏန(ထီ၊နာ)[မြေ+အာဒိဂဏန]မြေ-စသည်ကို ရေတွက်ခြင်း။ ဣမိနာ၀ နယေန သစ္ခ-ဝါရပဋ္ဌိသ ဓ္ဌိဒါ၀ါရေ စ မြောဒိဂဏနာ ဝေဒိ-တမ္ဗာ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂၀။

မြောဒိလဒ္ဓိက (တိ) [မြေ+အာဒိ+လဒ္ဓိက] (အမြေ-စသည်တို့၌) မြေ-စသည်ဟု အယူရှိ သော၊ သူ။ လဒ္ဓိ နိုက်ပိတ္မာ အယထာဘူတ-အမြောဒိသု မြောဒိလဒ္ဓိကော ဟုတ္မာ ကထေတာ ဟောတိ။ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၁၆။ (–ဝိမတိ၊ ၂။၃၀၇။)

မြောဒိဝိဘာဂ (ပု) [မြေ+အာဒိ+ဝိဘာဂ] မြေ –စသည်ကို– ခွဲခြမ်း– စိတ်ဖြာ– ဝေဘန်– ခြင်း။ဖဿာ ဝေဒနာယ ဝိယ မြောဒိဝိဘာ-ဂေါ ဝေဒိတမ္ဗော။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၉၉။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၁။၄၉၁။

မြောမြေကောင်ရောသ (ပု) [မြောမြေ+ကောင်ရော-သ] မြေ, အမြေ-ဟူသော အဖွဲ့အစု။ ဝိနယာ-ဒိနာမေန ပန ဝိသေသေတ္မာ ဝိသုံ ဂဟိ-တတ္တာ တဒဝသေသမေဝ မြောမြေကောင်ရော-သော ပဝိသတိ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၅၆။

ဓမ္မာဝေရဘာဝ (ပု) [ဓမ္မ+အာဝေရ+ဘာဝ] (သုတ်,အဘိဓမ္မာ-ပါဠိဓမ္မအပေါင်း၏) သုတ်, အဘိဓမ္မာ ပါဠိမြေ-အစိတ်၏ တည်ရာ၏ အဖြစ်။ ပိဋကာနိ ပန တန္ဆိယေဝါတိ တေသံ ဓမ္မာဝေရဘာဝေါ ကထံ ယုဇ္ဇေယျာတိ၊ တန္ဆိ-သမုဒါယဿ အဝယဝတန္ဆိယာ အာဝေရ-ဘာဝတော။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၉။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၁၀၄။ မူလဋီ၊၁။၂၀။

ဓမ္မာဓိကရဏ (နဝ) [ဓမ္မ+အဓိကရဏ] (၁) တရားဟောခြင်းဟူသော အခကြောင်း။ (၂) တရားဟူသော အကြောင်း။ (၁) နစ ဓမ်ဓမ္မာဓိကရဏ (ဥဒါန။၈၆)ဣတိ ဓမ္မဒေသနာ-ဟောတု နစ ဓမ် ဝိဟေသေသိ ယထာနုသိဋ္ဌံ ပဋိပန္နတ္တာ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၈၇။

ဓမ္မာဓိကရဏံ (ပ၊ဧ)—သံ၊၂။၂၈၇။ သံ၊ ၃။၃၀၁။ ဥဒါန။၁၃၆။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၈။ သာရတ္ထ၊၂။၂၀၆။ သာရတ္ထ၊၃။၁၅၃။ ဒီ၊ဋီ၊၂။ ၅၉။ မ၊ဋီ၊၂။၁၃၂၊၁၈၅။ မ၊ဋီ၊၃။၁၈၁။ သံ၊ ဋီ၊၁။၂၃၁။ ဓမ္မာဓိကရဏံ (ဒု၊ဧ) — သာရတ္ထ၊၂။၂၀၆။

(၂) ယဒါ ပန ပမ္မဇိတာ ဓမ္မာဓိကရဏံ ဝိဝဒန္တိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၃။ (–မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၂၇၂။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၄။)

ဓမ္မာဓိကရဏသာလာ (ထီ) [ဓမ္မ+အဓိကရဏ+သာလာ] (၁)တရားစီရင်ဆုံးဖြတ်ရာ လှတ်ရုံး စရပ်၊ တရားရုံးတော်။ (၂) အဆုံးအမတရား မျိုးစုံတို့၏ တည်ရာ ဘုရားရှင်စကားတော်။ (၁) တသ္မိं မာပိတနဂရေ သဘာ ဓမ္မာဓိကရ-ဏသာလံ ကာရယေ။ အတ္ထာနုတ္ထံ ဝိနိစ္ဆယံ ဝစိုဠ္ဆ အဝစိုဠ္ဆ ဝိနိစ္ဆယကရဏတ္ထံ ဝိနိစ္ဆယ-သာလံ ကာရယေတိ သမ္ဗန္ဓော။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၂၀။ (၂) သကလံ သုတ္တဂေယျာဒိကံ နဝင်္ဂံ ဗုဒ္ဓဝစနံ ဓမ္မသဘာ ဓမ္မာဓိကရဏသာ-လာတိ အတ္ထော။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၂။

ဓမ္မာဓိကရဏီယ (တိ) [ဓမ္မ + အဓိကရဏီယ] တရားဆုံးဖြတ်တတ်သော၊သူ၊ တရားသူကြီး။ ဓမ္မာဓိကရဏီယော။ ဓာန်၊ဋီ။၃၄၁။ ဓမ္မံ အဓိကရောတိ ဝိနိစ္ဆတိတိ ဓမ္မာဓိကရဏီ-ယော။ ဓာန်၊ဋီ၊သျ။

ဓမ္မာဓိဂတ (တိ) [ဓမ္မ+အဓိဂတ] တရားသဖြင့် ရအပ်သော (စည်းစိမ်ဥစ္စာ)။ ဓမ္မေန ဘော-ဂေ ပရိယေသိတ္မာ ဓမ္မလဒ္ဓေဟိ ဘောဂေဟိ ဓမ္မာဓိဂတေဟိ ဂေဿပိ ဒဒါမိ။ သုတ္တနိ။ ၃၅၁။ (–သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၀။)

ဓမ္မာဓိဂမ (ပု) [ဓမ္မ+အဓိဂမ] (မဂ်, နိဗ္ဗာန်) တရားကို – ရ–သိ–ခြင်း။ ပရမ္မရာယာတိ ဘေန အဗ္ဗတ္ထံ ယောနိသော မနသိကာ-ရော ဝိယ နဝ ပရတောဃောသော အာသန္ဓ-ကာရဏံ ဓမ္မာဓိဂမဿ ဓမ္မဿ ပစ္စတ္ထံ ဝေဒ-နိယတ္တာတိ ဒဿေတိ။ နေတ္တိ၊ဋီ။၂၇။

ဓမ္မာဓိဋ္ဌာန (နဝ) [ဓမ္မ+အဓိဋ္ဌာန] (၁) တရား ဟူသော တည်ရာ။ (တိ)(၂) တရားဟူသော တည်ရာရှိသော၊ ဓမ္မာဓိဋ္ဌာန်ဟောအပ်သော။ (သုတ်,ပုဒ်- စသည်။) (၃) တရား၏အစွမ်း အားဖြင့်ဟောတော်မူအပ်သော(ဒေသနာ)။ (၁) ယဒိ ဓမ္မာဓိဋ္ဌာနေန ပုစ္ဆိတံ၊ ဓမ္မာဓိဋ္ဌာ-နေန ဝိသဇ္ဇယိတမ္ပိ။ နေတ္တိ။၆၆။ ဓမ္မာဓိဋ္ဌာ-နေန (တ၊ဧ)—ပေဋ္ဌကော။ ၂၃၀။ ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။၉၇။ (တိ)(၂) သတ္တာဓိဋ္ဌာနံ ဓမ္မာဓိဋ္ဌာနံ သတ္တာဓိဋ္ဌာနဉ္စ ဓမ္မာဓိဋ္ဌာနဉ္စ။ နေတ္တိ။၁၃၉။ ဓမ္မော အဓိဋ္ဌာနံ ဧတေဿာတိ ဓမ္မာဓိဋ္ဌာနာ။ မ၊ဋီ၊၁။၆၆။ (၃) ဓမ္မဝသေန ဒေသိတံ ဓမ္မာ-ဓိဋ္ဌာနံ။ အံ၊ဋီ၊၁။၆၇။

ဓမ္မာဓိဋ္ဌာနံ (နဝ၊ပ၊ဧ)—ပေဋ္ဌကော။ ၁၈၄။ နေတ္တိ၊ဝိ။ ၃၂၁။ ဓမ္မာဓိဋ္ဌာနာ (ထီ၊ပ၊ဧ)— မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၅။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၆၁။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။ ၂၃။ သံ၊ဋီ၊၁။ ၂၈၆။ နေတ္တိ၊ဝိ။ ၉၇။ ဓမ္မာဓိဋ္ဌာနံ (ဒု၊ဧ)—မ၊ဋီ၊၂။ ၂၅၃။

ဓမ္မာဓိဋ္ဌာနဒေသနာ (ထီ) [ဓမ္မာဓိဋ္ဌာနာ+ဒေ-သနာ] ဓမ္မာဓိဋ္ဌာန်ရှိသော တရားဒေသနာ၊ တရားဟူသော တည်ရာရှိသော တရား ဒေသနာ။ ဓမ္မာဓိဋ္ဌာနဒေသနာ အာရဒ္ဓါ။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၂။၁၉၄။

ဓမ္မာဓိဋ္ဌာနနယ (ပု) [ဓမ္မာဓိဋ္ဌာန+နယ] ဓမ္မာ-ဓိဋ္ဌာန်နည်း၊ တရားဟူသော တည်ရာရှိသော နည်း။ (တရားတော် ရှိသည့်အတိုင်း မကွေ, မကောက်ပဲ တိုက်ရိုက်အဖြောင့်ဖော်ပြသော နည်း။) ဓမ္မာဓိဋ္ဌာနနယေန ဒဿိတမေဝ။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၂။ ၂ဖ၉။

ဓမ္မာဓိပ (တိ) [ဓမ္မ+အဓိပ] တရားဟူသော-အကြီးအမှူး- ဦးစီး- ခေါင်းဆောင်-ရှိသော၊သူ။ ဓမ္မာဓိပေါ စ အနုဓမ္မစာရီ။ အံ၊၁။၁၄၇။ ဓမ္မာဓိပေါတိ ဓမ္မဇေဋ္ဌကော။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၃၁။

ဓမ္မာဓိပတိ (ပု) [ဓမ္မ+အဓိပတိ။ (ဓမ်ာဓိပတိ-သံ)] (၁) တရားဟူသော အကြီးအမှူး။ (တိ) (၂) တရားဟူသော အကြီးအမှူးရှိ သော။ (၁) ဓမ္မာဓိပတေယျ-ကြည့်။ (တိ) (၂)ဓမ္မာဓိပတိနော....သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ ဝစနံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈။ ခုဒ္ဒက၊ ဋ္ဌ။၈၉။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၇။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ ၂ဖ။ ပညာစရိတတာယ ဓမ္မာဓိပတိနံ ဝသေန ဓမ္မာဓိဋ္ဌာနာ။ မ၊ဌီ၊ ၂။ ၂၅၁။ (–ဒီ၊ဌီ၊၁။ ၈။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။၁ဖ။ မ၊ဌီ၊၁။၈။ အံ၊ဌီ၊၁။ ၁၁။ နေတ္တိ၊ဌီ။ ၂၁။ နေတ္တိ၊ဝိ။၁၃။)

ဓမ္မာဓိပတိဘူတာဂတ (တိ)[ဓမ္မာဓိပတိ+ဘူတာ-ဂတ] တရားဟူသော အကြီးအကဲရှိသည်၏အဖြစ်မှလာသော။ ဓမ္မာဓိပတိဘူတာဂတ-ဘာဝေနာ(အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၇၈) တိ ဣမိနာ ယထာ-ဝုတ္တဓမ္မဿ ဇေဋ္ဌကဘာဝေန ပုရိမတရံ အတ္တ-ဘာဝေသု သက္ကစ္စံ သမုပစိတဘာဝံ ဒဿေ-တိ။ အံ၊ဌီ၊ ၂။ ၈၃။ ဓမ္မာဓိပတိဘူတ (ဒီ၊ ဌီ၊ ၃။ ၂၈)လည်း ကြည့်။

ဓမ္မာဓိပတေယျ (တိ) [ဓမ္မာဓိပတိ + ဏေယျ] (က) တရားဟူသော အကြီးအကဲမှ လာ သော။ (၁) (လောကုတ္တရာ ၉-ပါး) တရား ကို အကြီးအကဲပြုရှုဖြစ်သော။ (က) ဓမ္မာဓိ-ပတေယ္ယာ။ ဒီ၊၃။ ၅၀။ အံ၊၁။ ၁၀၈၊ ၁၄ဖ။ အံ၊ ၂။ ၁၃ ၂။ ဓမ္မာဓိပတေယ္ယာ ပဝတ္တေတိ-တိ ဓမ္မစက္ကံ။ ပဋ္ဌိသံ။ ၃၄၃။ (–မိလိန္ဒ။ ၁၀ ၂။) ဓမ္မာဓိပတေယ္ယာ (ဒီ၊၃။ ၅၀) တိ ဓမ္မာဓိ-ပတိဘူတော အာဂတဘာဝေန ဓမ္မဝသေ-နေဝ သမ္ဘကိရိယာနံ ကရဏေန ဓမ္မာဓိပတေ-ယ္ယာ ဟုတ္မာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၇၈။ ဓမ္မမဟတ္တံ ပူဇေတုကာမေန ဓမ္မဂရုနာ ဓမ္မဂါ-ရဝေန ပဝတ္တိတံ ဓမ္မာဓိပတေယ္ယံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၄။ ဓမ္မာဓိပတေယ္ယာ (ပဋ္ဌိသံ။ ၃၄၈) တိ ဓမ္မာဓိပတိတော အာဂတော ဘာဝနာဓမ္ম-ဝသေန စ သမ္ဘကိရိယာနံ ကရဏေန ဓမ္မာဓိ-ပတေယ္ယာ ဟုတ္မာ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂၃။ (–နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။ ၉၀။ အံ၊ဌီ၊ ၂။ ၈၂။) (၁) နဝ-ဝိဓံ လောကုတ္တရဓမ္မံ ဇေဋ္ဌကံ ကတ္မာ နိဗ္ဗတ္တိ-တံ ဓမ္မာဓိပတေယ္ယံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၃၀။ (–ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၈၈။)

ဓမ္မာဓိဘူ (တိ) [ဓမ္မ+အဓိဘူ။ (ဓမ်ာဓိဘူ-သံ)] ဓမ္မာရုံကို လွှမ်းမိုးနှိမ်နင်းနိုင်သော။ အယံ ဝုစ္စတာဝုသော ဘိက္ခု ရူပါဓိဘူ....ဓမ္မာဓိဘူ အဓိဘူ အနုဓိဘူတော။ သံ၊ ၂။ ၃၉၂။ စူဠနိ။ ၂၉၀။

ဓမ္မာဓိဘူတ (တိ) [ဓမ္မ+အဓိဘူတ] ဓမ္မာရုံ သည် လွှမ်းမိုး နှိပ်စက်အပ်သော။ အယံ ဝုစ္စတာဝုသော ဘိက္ခု ရူပါဓိဘူတော....ဓမ္မာ-ဓိဘူတော အဓိဘူတော အနုဓိဘူ။ သံ၊ ၂။ ၃၉၁။ စူဠနိ။ ၂၈၈။

ဓမ္မာဓိမုတ္တ (တိ) [ဓမ္မ+အဓိမုတ္တ။ (ဓမ်ာဓိမုက္ခ-သံ)] (စက္ခုဓာတ်-စသော) ဓာတ်တရား၌ စိတ်ညွှတ်သော၊ ဓာတ်တရားကို နှလုံးသွင်း သော။ ကေစိ ဓမ္မာဓိမုတ္တာ (နေတ္တိ။ ၄ဖ၊ ၈၁)-

တိ ဌေ ဓမ္မဂုဟကေန စက္ခုဓာတု....ကာယ-ဓာတု သတ္တဝိညာဏဓာတု ဓမ္မဓာတုယော ဂဟိတာ။ နေတ္ထိ၊ဝိ။၁၀၆။

ဓမ္မာနုဝေါဝ (ပု) [ဓမ္မ+အနုဝေါဝ] ကုသိုလ် စသော) တရားကို ထိုးဖောင်းရ၍ မသိခြင်း။ နနု စ ပစ္ဆိမဿာပိ အတ္ထနော ဓမ္မာနုဝေါ-ဝေါ အဝေါဝေါ အတ္ထိယေဝ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။၄၃၃။

ဓမ္မာနာဒရိယ (နာ) [ဓမ္မ+အနာဒရိယ] တရား-ဓမ္မ-ကို မရိုသေခြင်း။ ဓမ္မာနာဒရိယံ နာမ ဥပသမ္ပဇ္ဇေန ပညတ္တေန ဝုစ္စမာနော....တံ ဝါ နာ သိက္ခိတုကာမော အနာဒရိယံ ကရောတိ။ ဝိ၊ ၂။၁၅၀။ (-ဝိ၊၅။ ၂၁၅။ ကခီ၊ဋီ၊သစ်။ ၄၀၃။)

ဓမ္မာနိစ္စတာ (ထီ) [ဓမ္မ+အနိစ္စတာ] သဘောတရား (ဓမ္မာ၏)၏ မမြဲသည်၏အဖြစ်။ ဓမ္မာ-နိစ္စတာ ယထာဘူတံ သမနုပဿထ။ သံ၊ ၂။ ၃၅၅။

ဓမ္မာနုကမ္ပ (နာ) [ဓမ္မ+အနုကမ္ပ။ (ဓမ်ီနုကံပ-သံ)] တရားဖြင့်-သနား - စောင့်ရှောက်-ချီးမြှောက်-ထောက်ပံ့-ခြင်း။ ဓမ္မာနု-ကမ္ပာ စ။ အံ၊၁။၉၁။ ဓမ္မေန အနုကမ္ပနံ ဓမ္မာနုကမ္ပာတိ။ အံ၊ဋီ၊ ၂။ဖ၁။

ဓမ္မာနုဂတ (တိ) [ဓမ္မ + အနုဂတ] တရားသို့ အစဉ်လိုက်သော။ တဿ ဝေ ဒဒမာနဿ ဓမ္မာနုဂတဿ ဓမ္မသီသကဿ ဒါနနိဿန္ဒ-ဗလဝဝိရိယဝိပုလဝိပ္ပါရေန ဟေဋ္ဌာ မဟာ-ဝါတာ သဉ္ဇလန္တိ။ မိလိန္ဒ။၁ ၂၁။

ဓမ္မာနုဂ္ဂဟ (ပု) [ဓမ္မ+အနုဂ္ဂဟ။](လောကုတ္တရ ၉-ပါး) တရားဖြင့် ချီးမြှောက်ခြင်း။ အာမိ-သာနုဂ္ဂဟော စ ဓမ္မာနုဂ္ဂဟော စ။ အံ၊၁။၉၁။ ဓမ္မာနုဂ္ဂဟ (သံ၊၃။၁၄၀)န္တိ ဓမ္မေန အနုဂ္ဂဟ-ဏံ။ သံ၊ဋီ၊၃။ ၂၅ဖ။ ဓမ္မေန အနုဂ္ဂဏှံ ဓမ္မာ-နုဂ္ဂဟော။ အံ၊ဋီ၊ ၂။ဖ၁။

ဓမ္မာနုဂ္ဂဟော (ပ၊ဧ)—ဣတိဝုတ်။ ၂ဖ၁။ ဝိ၊ဋီ၊ ၂။၁၇ဖ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၁ ၂။ **ဓမ္မာနုဂ္ဂဟေန** (တ၊ဧ) — ဝိ၊ဋီ၊၁။၃၄၅။ ဝိ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၃၄။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ဖ၉။ ဒီ၊ဋီ၊၃။ ၂၁၀။ မ၊ဋီ၊၃။၁ ၂။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၃ဖ။ အဘိ၊ဋီ၊၁။၄၀ဖ။ ဣတိဝုတ်၊ ဋီ။ ၃ ၂၃။ မဟာနိ၊ဋီ။ ၉ဖ။ ဝဇိရ။ ၂ဖ ၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။၄ ၂၁။ ဝိမတိ၊၁။၃၃၉။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၂၄၄။ ဒီ၊ဋီ၊၃။ ၂၄၄။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၈၅။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၄ ၅ ၉။ အံ၊ဋီ၊၃။ ၄ ၂။ **ဓမ္မာနုဂ္ဂဟဿ** (ဆ၊ဧ)—ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၃ ၁ ၂။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။ ၂ ၉ ၂။ မ၊ဋီ၊ ၃။ ၄ ၀ ၈။

ဓမ္မာနုစ္ဆဝိသံဝရ (ပု) [ဓမ္မာနုစ္ဆဝိ + သံဝရ] တရား-အား လျော်-နှင့် ကိုက်ညီ-သော စောင့်စည်းခြင်း။ အာစာရဥပစာရညူ၊ ဓမ္မာ-နုစ္ဆဝိသံဝရံ။ အပ၊၁။ ၃ ၂ ၅ ။ ထေရ၊ဋီ၊ ၂။ ၃ ၁ ၂။

ဓမ္မာနုမ္မ (ပု၊ထီ) [ဓမ္မ + အနုဓမ္မ] (က) (လောကုတ္တရ ၉-ပါး) တရားအား လျော်သော (ပုဗ္ဗဘာဂ) ကျင့်ဝတ်တရား။ (ခ) (လောကုတ္တရ ၉-ပါး) တရားသို့ အစဉ်လိုက်သော (သီလ စသော ကျင့်ဝတ်တရား)။ (ဂ) လောကုတ္တရ ၉-ပါးတရားနှင့် ယင်း လောကုတ္တရ ၉-ပါးအား လျော်သော ပုဗ္ဗ-ဘာဂ အကျင့်တရား။

(က) ဓမ္မာနုမ္မံ ပဋိပဇ္ဇန္တီ (အံ၊၁။ ၃ ၁)-တိ အနုလောမပဋိပဒံ ပူရေန္တိ။ အံ၊ဋီ၊၁။ ၃ ၂ ၉ ။ ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပန္နဿာတိ ဌေ ဓမ္မော နာမ နဝဝိဓော လောကုတ္တရဓမ္မော၊ တဿ ဓမ္မဿ အနုဓမ္မော သီလဝိသုဒ္ဓိအာဒိ ပုဗ္ဗဘာဂ-ပဋိပဒါဓမ္မော။ ဣတိဝုတ်၊ဋီ။ ၂ ၅ ဖ။ (-ဒီ၊ ၂။ ၁ ၂ ၄ ။ အံ၊ ၂ ။ ၁ ၅ ၅ ။ အံ၊ ၃ ။ ၁ ၉ ၄ ။ သုတ္တနိ။ ၃ ၂ ဖ ၊ ၄ ၄ ၉ ။ စူဠနိ။ ၁ ၉ ဖ ။ ဓမ္မ၊ဋီ၊ ၂။ ၃ ဖ ၅ ။ ဥဒါန၊ဋီ။ ၃ ၁ ၃ ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၃ ။ ၈ ၉ ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၃ ဖ ၈ ။) မနသာ အနုပေက္ခိတာတိ ဓမ္မာနုဓမ္မာယ ဝိပဿနာယ. ပဒဋ္ဌာနံ။ ပေဋကော။ ၃ ၂ ၂ ။ (-သံ၊ဋီ၊ ၃ ။ ၃ ဝ ၉ ။) (ခ) ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပတ္တိ-

ကြည့်။ (ဂ) ဓမ္မာနုဓမ္မ (ဒီ၊၃။၁၂၆) နှိုင်
ဓမ္မဋ္ဌ အနုဓမ္မဋ္ဌ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၁။ လောကုတ္တရ-
ဓမ္မဋ္ဌေ၀ တဿ အနုရူပပုဗ္ဗဘာဂဓမ္မဋ္ဌ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊
၃။၁၁၁။

ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပတ္တိ (ထီ) [ဓမ္မာနုဓမ္မ+ပဋိပတ္တိ]
(က) (လောကုတ္တရာ ၉-ပါး) တရားသို့ အစဉ်
လိုက်သော (သီလ, သမာဓိ, ပညာ) ကျင့်
၀တ် တရားကို ကျင့်ခြင်း။ (ခ) ဓမ္မာနုဓမ္မ
အကျင့်၊ (လောကုတ္တရာ ၉-ပါး) တရားအား
လျော်သော တရားအကျင့်။

(က) ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပတ္တိယာ (ပဋိသံ။
၂၁၁)တိ ဇ္ဈာ နဝလောကုတ္တရဓမ္မေ အနု-
ဂတော ဓမ္မော ဓမ္မာနုဓမ္မော၊ သီလသမာဓိ-
ပညာသခၨါတဿ ဓမ္မာနုဓမ္မဿ ပဋိပတ္တိ ပဋိ-
ပဇ္ဇနံ ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပတ္တိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၀။
ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပတ္တိ (ပဋိသံ။၃၇၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။
၄၁၁)တိ လောကုတ္တရဓမ္မေ အနုဂတဿ
သီလာဒိပဋိပဒါမဿ ပဋိပဇ္ဇနံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊
၂။၂၄၉။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၇၆။

ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပတ္တိ (ပ၊ဇ)— သံ၊၂။၄၅၄။
သံ၊၃။၃၀၂။ အံ၊၁။၅၆၇။ ပေဋကေ။၂၉၃။
သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၆၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၄၁၁။ ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိ-
ပတ္တိ (ဒု၊ဇ)— ဒီ၊ ၂။၁၇၃။ ခုဒ္ဒကၠ၊ဋ္ဌ။၁၅၃။
ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပတ္တိယာ (တ၊ဇ) — အံ၊ဋ္ဌ၊၃။
၁၁၁။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀ ၂။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃ ၂၅။ ဓမ္မာ-
နုဓမ္မပဋိပတ္တိယာ (သ၊ဇ) — အံ၊၃။၅၆။
ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပတ္တိယံ (သ၊ဇ)— မ၊ ဋ္ဌ ၁။ ၉၄။
(ခ) အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပတ္တိပရိယောသာန (တိ) [ဓမ္မာနုဓမ္မ-
ပဋိပတ္တိ+ပရိယောသာန] ဓမ္မာနုဓမ္မအကျင့်
ဟူသော အဆုံးရှိသော၊ (လောကုတ္တရာ
၉-ပါး)တရားအားလျော်သော တရားအကျင့်
ဟူသော အဆုံးရှိသော။ ဝိပဿနာဒီနှိ ဓမ္မာ-
နုဓမ္မပဋိပတ္တိပရိယောသာနာနှိ ဒုတိယာနှိ
ဒသ ပဒါနှိ ဒုတိယာ ဒိသာ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။ ၂၁၆။

ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပတ္တိပူရဏ (နဝ) [ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပတ္တိ+
ပူရဏ] ဓမ္မာနုဓမ္မအကျင့်ကို ဖြည့်ကျင့်ခြင်း။
အထ ၀ါ သုဂတေန ဒေသိတံ ဓမ္မာနုဓမ္မ-
ပဋိပတ္တိပူရဏ၀ံသေန ဟဋ္ဌမာနသော တုဋ္ဌ-
စိတ္တော ပူဇေတ္မာတိ သမ္ဗန္ဓော။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။
၁၀၇။

ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပတ္တိရဟိတ (တိ) [ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပတ္တိ
+ရဟိတ] ဓမ္မာနုဓမ္မအကျင့်မှ ကင်းသော။
ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပတ္တိရဟိတာတိ အတ္ထော။ မ၊ဋ္ဌ၊
၁။၁၅၇။

ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပတ္တိဝိရဟိတ (တိ) ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိ-
ပတ္တိ + ဝိရဟိတ] အထက်ပုဒ်နှက် ကြည့်။
ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပတ္တိဝိရဟိတော ၀ါ နိမုဂ္ဂေါ။
မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၈ ၂။

ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပဒါ (ထီ) [ဓမ္မာနုဓမ္မ + ပဋိပဒါ]
(က) (လောကုတ္တရာ ၉-ပါး) တရားအား
လျော်သော (ဝိပဿနာစသော) တရား
အကျင့်။ (ခ) နိဗ္ဗာန်တရားအားလျော်သော
တရား – နည်းလမ်း – အကျင့်။ (က) ဓမ္မာနု-
ဓမ္မပဋိပဒါယာ (မဟာနိ။၁၁)တိ ဓမ္မော နာမ
နဝလောကုတ္တရဓမ္မော။ အနုဓမ္မော နာမ
ဝိပဿနာဒိ။ တဿ ဓမ္မဿ အနုရူပါ ဓမ္မပဋိပဒါ
ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပဒါ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၅၅။ (–မဟာနိ။
၂၇၁၊၃၇၃။ စူဠနိ။ ၁၉၆၊ ၂ ၂၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁ ၂၀။
အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၈၀။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။
၁၇၇။) (ခ) ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပဒါ (သံ၊ဋ္ဌ၊၁။
၆၂)တိ နိဗ္ဗာနဓမ္မဿ အနုစ္ဆဝိကတာယ
အနုဓမ္မဘူတာ ပဋိပဒါ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၀၇။

ဓမ္မာနုဓမ္မပ (ပ္ပ) ဋိပန္န (တိ) [ဓမ္မာနုဓမ္မ+ပဋိပန္န]
(က) (လောကုတ္တရာ ၉-ပါး) တရားအား
လျော်သော (ဝိပဿနာပုဗ္ဗဘာဂ) ကျင့်ဝတ်
တရားကို ရရန် ကျင့်သော၊ (ခ) လော-
ကုတ္တရာ ၉-ပါး) တရားအကျိုးငှါ (သီလနှင့်
တကွဖြစ်သော ပုဗ္ဗဘာဂ) ကျင့်ဝတ်တရားကို
ကျင့်သော၊သူ။

(ဂ) ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပန္နာ သာမီစိပဋိ-ပန္နာ အနုဓမ္မစာရိနော။ ဒီ၊ ၂။၈၇။ ဓမ္မာနုဓမ္ম-ပဋိပန္နာတိ အရိယဓမ္မဿ အနုဓမ္မဘူတं ဝိပ-ဿနာဓမ္မံ ပဋိပန္နာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၄၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၈၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၄၈။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၂၉၇။ ဓမ္မာနုဓမ္ম ပဋိပန္နောတိ နဝဝိဓဿ လောကုတ္တရဓမ္မဿ အနုဓမ္မံ ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပဒံ ပဋိ-ပန္နော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၆၉။ ဓမ္မာနုဓမ္ম ပဋိပန္နဿာ-တိ ဇဏ္ဍ ဓမ္မော နာမ နဝဝိဓော လောကုတ္တ-ရဓမ္မော။ တဿ ဓမ္မဿ အနုဓမ္မော သီလ-ဝိသုဒ္ဓိအာဒိ ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပဒါ ဓမ္မော၊ တं ဓမ္မာနုဓမ္မံ ပဋိပန္နဿ အဓိဂန္တုံ ပဋိပဇ္ဇမာန-ဿ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ ၂၅၆။ (–ဒီ၊ ၂။ ၁၁၄။ မ၊၃။ ၈၇။ သံ၊၁။ ၂၅၈။ သံ၊၃။ ၂ ၂၈။ အံ၊၁။ ၃ ၃ ၂။ အံ၊ ၂။ ၁ ၄ ၉။ ဥဒါန။ ၁ ၅ ၃။ နေတ္တိ။ ၇ ၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၉ ၈၊ ၂ ၅ ၂၊ ၃ ၂ ၆၊ ၃ ၆ ၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁ ၈ ၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၉ ၅။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၂ ၉ ၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၁ ၈၊ ၃ ၆ ၈။) (ခ) ဓမ္မာနုဓမ္ম ပဋိပန္နောတိ နဝလောကုတ္တရဓမ္မတ္ထာယ သဟသီလကံ ပုဗ္ဗ-ဘာဂပဋိပဒံ ပဋိပန္နော ပဋိပတ္တိပူရကော ပုဂ္ဂ-လော ဒုလ္လဘော လောကသ္မိ ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၅ ၂။

ဓမ္မာနုဓမ္ম ပဋိပန္နသုတ္တ (နဝ) [ဓမ္မာနုဓမ္ম ပဋိပန္န + သုတ္တ] ဓမ္မာနုဓမ္ম ပဋိပန္နသုတ်၊ လောကုတ္တရ ၉-ပါးတရားအား လျော်သော ဝိပဿနာ ကျင့်ဝတ်တရားကို ကျင့်သောသူ၏ ဂုဏ်အင်္ဂါကို ဟောပြရာသုတ်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဣတိဝုတ္တက ပါဠိ၊ ၃-နိပါတ်၊ ၄-ဝဂ်၊ ၇-သုတ်။ ဣတိဝုတ်။ ၂ ၅ ၀။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ ၂ ၅ ၆။

ဓမ္မာနုပဿနာ (ထိ) [ဓမ္ম + အနုပဿနာ။ သညာ, သခ်ိဟုနံ ဓမ္မာနံ ဘိန္နလက္ခဏာနမေဝ အနု-ပဿနာ ဓမ္မာနုပဿနာ။ ပ်ဘာဝိနီ။ ၂ ၂ ၇။] သညာကွန္ဓာ သခ်ိရကွန္ဓာ တရား–တို့ဟု–တို့ကို–အဖန်ဖန် ရှုမှတ်ဆင်ခြင်–ခြင်း–တတ်သော၊ သတိ။ (ဤ၌ ဓမ္မဟု သာမညဆိုသော် လည်း ရူပကွန္ဓာကို ကာယာနုပဿနာဖြင့်, ဝေ-ဒနာကွန္ဓာကို ဝေဒနာနုပဿနာဖြင့်, ဝိညာ-ဏကွန္ဓာကို စိတ္တာနုပဿနာဖြင့် ရှုမှတ်ပြီးဖြစ်သဖြင့် ဓမ္မအရ သညာကွန္ဓာ, သခ်ိရကွန္ဓာဓမ္ম ,မျှားကိုသာ ပါရိယေသနည်းအားဖြင့် ယူခဲ့ရှိသည်။ သညာကို သဠာယတနလက္ခဏာအားဖြင့် ရှုမှတ်ရ၏၊ သခ်ိရကို အာဘိသခ်ရဏလက္ခဏာ အားဖြင့်ရင်း, ဖုသနလက္ခဏာ, စေတယိတ-လက္ခဏာအားဖြင့်ရင်း ရှုမှတ်ရ၏။ မဏိမဇ္ဈိ၊ ၂။ ၂ ၇ ၃-ကြည့်။) အယံ ဓမ္မေသု ဓမ္မာနုပဿနာ။ ပဋိသံ။ ၃ ၃ ၅။ ဝေဒနံ ပရိဂ္ဂဏှိတ္တာ စိတ္တံ ပရိဂ္ဂဏှိတ္တာ ဓမ္မေ ပရိဂ္ဂဏှိတ္တာ အာဂတဿ ဝိပဿနာသမ္မယုတ္တာ သတိ ဓမ္မာနုပဿနာ နာမ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၄ ၂။

ဓမ္မာနုပဿနာ (ပ၊ဇ)—ပေဠကော။ ၃ ၁ ၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃ ၀ ၃။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၃ ၁ ၅။ အနုဋ္ဌီ၊ ၂။ ၁ ၅ ၀။ ဓမ္မာနုပဿနံ (ဒု၊ဇ)—ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃ ၆ ၇။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂ ၉ ၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၀ ၆။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃ ၁။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၃ ၆ ၀။

ဓမ္မာနုပဿနာဘာဝနာနုဘာဝနိဗ္ဗတ္တ (တိ) [ဓမ္မာ-နုပဿနာဘာဝနာနုဘာဝ + နိဗ္ဗတ္တ] ဓမ္မာ-နုပဿနာကို ပွါးများခြင်း၏ အစွမ်းသတ္တိ 'အာနုဘော' ကြောင့်ဖြစ်သော။ ဓမ္မာနုပဿနံ ဘာဝေတွာ ဓမ္မာနုပဿနာဘာဝနာနုဘာဝ-နိဗ္ဗတ္တေန အရိယမဂ္ဂေန ကေ နိဗ္ဗာနမေဝ ဩသရန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃ ၄ ၆။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂ ၄ ၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၀ ၆။

ဓမ္မာနုပဿနာမုခ (နဝ) [ဓမ္မာနုပဿနာ + မုခ] ဓမ္မာနုပဿနာကို–အဦးမူ–ပဓာနပြု–ခြင်း။ ဧဝံ ဓမ္မာနုပဿနာမုခေန အာဂစ္ဆန္တာ ပဋ္ဌ-ဝိဓေန ဓမ္မာနုပဿနံ ဘာဝေတွာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃ ၄ ၆။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂ ၄ ၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၀ ၆။

ဓမ္မာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာန (နဝ၊ပု) [ဓမ္မာနုပဿနာ + သတိပဋ္ဌာန] (သညာကွန္ဓာ, သခ်ိရကွန္ဓာ) တရားကို အဖန်ဖန် ရှုမှတ်လျက် လွန်ကဲ စွဲမြဲ စွာ သက်ဝင် တည်နေတတ်သော သတိ၊

ဓမ္မာနုပဿနာနှင့် ယှဉ်သော သတိပဋ္ဌာန်။ ဓမ္မေသု ဓမ္မာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနံ ဘာ-ဝေန္တော သတောဝ။ မဟာနိ။၇။

ဓမ္မာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနံ(ပ၊၉)—ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၄၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၂၀။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၇။ **ဓမ္မာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနံ** (ဒု၊၉) — ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၇။ **ဓမ္မာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနေ**(သ၊၉)—ပဋ္ဌိသं။ ၂၁၂။ (နေတ္တိ၊ဝိ။၂၆-၌ ဓမ္မာနုပဿနာ-သတိပဓာနံ-ဟု ရှိ၏။)

ဓမ္မာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနဘာဝနာ (ထီ) [ဓမ္မာ-နုပဿနာ+သတိပဋ္ဌာန+ဘာဝနာ] ဓမ္မာနု-ပဿနာသတိပဋ္ဌာန်ကို ပွါးများခြင်း။ တေန ဝုစ္စတိ "ဓမ္မေသု ဓမ္မာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာန-ဘာဝနာ" တိ။ ပဋ္ဌိသं။၁၉၂။

ဓမ္မာနုပဿနာသတိသံဝရ (ပု) ဓမ္မာနုပဿနာ+သတိသံဝရ] (သညာကွန္ဓာ, သခ်ါရကွန္ဓာ) တရားတို့ကို အဖန်ဖန် ရှုမှတ်တတ်သော သတိသာလျှင်ဖြစ်သော စောင့်ရှောက် ပိတ်ဆို့တတ်သောတရား၊ ဓမ္မာနုပဿနာနှင့် ယှဉ်သော စောင့်ရှောက် ပိတ်ဆို့တတ်ဆောသတိ။ ကာမာဝစရော သတိသံဝရော....ဓမ္မာ-နုပဿနာသတိသံဝရောတိ စတုဗ္ဗိဓေန ဝိဘ-ဇိတဗ္ဗော။ နေတ္တိ၊ဝိ။၂၄၈။

ဓမ္မာနုပဿီ(တိ) [ဓမ္မ+အနုပဿီ=အနု+ဒိသ+ဏီ။ အနုပဿ+ဏျ] (၁) (သညာကွန္ဓာ, သခ်ါရကွန္ဓာ) တရားတို့ကို အဖန်ဖန် ရှုမှတ်-လေ့ရှိ-တတ်-သော၊သူ။ (၂) သညာကွ-န္ဓာ, သခ်ါရကွန္ဓာ) တရားတို့ကို အဖန်ဖန် ရှု-မှတ်တတ်သော ဝိပဿနာနှင့် ယှဉ်သော သတိရှိသော၊ သူ။ (၁) ဓမ္မေသု ဓမ္မာ-နုပဿီ ဝိဟရတိ။ ဒီ၊၂။၈၁၊ သံ၊၂။၄၁၂။ သံ၊၃။၄၁၁။ အံ၊၁။၄၁။ အံ၊ ၃။၂၅၀။ အဘိ၊က။၅၅။ ပဋ္ဌိသं။၄၀၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၅၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၄။ (–နေတ္တိ။၁၀၂။)

ဓမ္မေသု ဓမ္မာနုပဿီတိ "ပဌ ခန္ဓေ ဝိဝရ-ဏာနိ၊ ပဌ-ပါဒါနက္ခန္ဓာ၊... စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ"-တိ ဇေ၀ ကောဋ္ဌာသဝသေန ပဌမာ ဝုတ္တေသု ဓမ္မေသု ဓမ္မပရိဂ္ဂါဟိကာယ အနုပဿနာယ တေ ဓမ္မေ အနုပဿန္တော တိ အတ္ထော။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၀၃။ (၂) ဝိပဿနာသမ္မယုတ္တာ သတိ ဓမ္မာနုပဿနာ နာမ။ တာ့ယ သတိယာ သမ-နွာဂတော ပုဂ္ဂလော ဓမ္မာနုပဿီ နာမ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၄၂။

ဓမ္မာနုပဿီသုတ္တ (နာ) [ဓမ္မာနုပဿီ + သုတ္တ] ဓမ္မာနုပဿီသုတ်၊ ကမ္မာရုမတာ အာဝရှိသော တရား ၆-ပါးတို့ကို မပယ်မစွန့်ပဲ အဇ္ဈတ္တ, ဗဟိဒ္ဓ, အဇ္ဈတ္တ ဗဟိဒ္ဓ ဖြစ်သော ကာယ, ဝေဒနာ, စိတ္တ, ဓမ္မဟု ရှုမှတ်၍ နေခြင်းငှါ မထိုက်ဟု ဟောပြရာသုတ်။ အဂ္ဂိတ္တရနိကာယ၊ ဆက္ကနိပါတပါဠိ၊ ၁၂-ဝဂ်၊ ၂-သုတ်။ အံ၊ ၂။ ၃၉၁-၂။

ဓမ္မာနုဘာဝညထတ္တနိပ္ဖါဒနသမတ္ထတာ (ထီ) [ဓမ္မာနုဘာဝညထတ္တနိပ္ဖါဒနသမတ္ထ+ တာ] တရားတော်၏ – အစွမ်း – သ တ္တိ– အာနုဘော် –ဖြင့် – တခြား – တပါး – သော အပြား၏အဖြစ်ကို ပြီးစေခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်သည်၏အဖြစ်။ ဓမ္မာနုဘာဝညထတ္တနိပ္ဖါဒန သမ-တ္ထတာ သခ်ါတာယ မဟတိယာ ဣဒ္ဓိယာ သမန္နာဂတမော မဟိဒ္ဓိကတာ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၁၃၀။

ဓမ္မာနုဘာဝဒီပက (ထီ) [ဓမ္မာနုဘာဝ+ဒီပက] (သီလ, သမာဓိ- စသော) တရားတော်၏– အစွမ်း – သတ္တိ – အာနုဘော် – ကို ပြတတ်သော။ ဓမ္မာနုဘာဝဒီပကံ ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေ-သိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၆၂။

ဓမ္မာနုဘာဝသိဒ္ဓတ္တ (နာ) [ဓမ္မာနုဘာဝသိဒ္ဓ+တ္တ] တရားဒေသနာတော်၏ – အစွမ်း –သတ္တိ– အာနုဘော်–ဖြင့် ပြီး–သည်၏ အဖြစ်–ခြင်း။ အရိယသံဃာဝရတ္တာ စ ဓမ္မဿ ဓမ္မာနုဘာ-ဝသိဒ္ဓတ္တာ စ ....ဒီပိတော ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၁၅။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၃၂၂။

ဓမ္မာနုမဇ္ဇနသမာပတ္တိ (တိ) [ဓမ္မ+အနုမဇ္ဇန+သမာပတ္တိ] တရားကို အဖန်ဖန် – သုံးသပ် – ဆင်ခြင် – ခြင်းသို့ ကောင်းစွာ ရောက်ခြင်း၊ တရားကို အဖန်ဖန် – သုံးသပ် – ဆင်ခြင် – တတ်သော သမာပတ်။ ဓမ္မာနုမဇ္ဇနသမာ-ပတ္တိဝသေန မဟာရာဇ တေ ဒွေ ပိဏ္ဍပါတာ သမသမဖလာ....မဟာနိသံသတရာ စ။မိလိန္ဒ။ ၁၇၆။

ဓမ္မာနုရာဂါဘာဝ (ပု) [ဓမ္မာနုရာဂ+အဘာဝ] တရားဌ – တပ်စွန်း – စွဲငြိ – မှု မရှိခြင်း။ မဟာ-ကာရုဏိကတာယ ဓမ္မာနုရာဂါဘာဝေန တတ္ထ အာစရိယမုဠ္ဍအဘာဝေါ။ အံ၊ဌ၊၁။၄၂။

ဓမ္မာနုရူပ (တိ) [ဓမ္မ + အနုရူပ။ အကြောင်းအားလျော်သော။ (ကြိုဝိ – စွာ၊အောင်။) အတ္ထာနုရူပံ ဓမ္မေသု,ဓမ္မာနုရူပံ အတ္ထေသု။ ဝိ၊ဌ၊၁။၁၈။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄ဖ၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၇။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၂၉။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၀ဖ-၇။ မ၊ဋီ၊၃။၂ဖ၁။ အနုဋီ၊၁။၂၂။)

ဓမ္မာနုလောမ (တိ) [ဓမ္မ+အနုလောမ] (က) တရား – အား – နှင့် – လျော်သော (သုတ္တန်လာ မဟာပဒေသ တရား ၄-ပါး)။ (ခ) (ပစ္စည်း ပစ္စယုပ္ပန်) တရားတို့အား – လျော်သည်၏အစွမ်း – အနုလုံ – အားဖြင့် ဟောကြားအပ်သော ပဋ္ဌာန်း၊ ဓမ္မာနုလောမ ပဋ္ဌာန်း။ (က) ဓမ္မာနုလောမံ နာ ဇာနာတိ။ ဝိ၊၅။၃၂၄။ သုတ္တန္တိကေ စတ္တာရော မဟာ-ပဒေသေ နာ ဇာနာတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၁၈။ ဝဇိရ။ ၈ဖ။ (ခ) ဒွေ အနုလောမာနိ ဓမ္မာနု-လောမဉ္စ ပစ္စယာနုလောမဉ္စ။ ....အဘိဓမ္မမာ-တိကာပဒေယိ သင်္ဂီတာနံ ဓမ္မာနံ အနု-လောမဒေသနာဝသေန ပဝတ္တံ ဓမ္မာနုလောမံ နာမ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၄၀ဖ-၇။ ဓမ္မာနုလောမေ (သ၊ဇ)—ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၃၈။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၈၇။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။၁၈၅။ အနုဋီ၊၁။၁၃၇။

ဓမ္မာနုလောမပစ္စနီယ (နာ) [ဓမ္မ+အနုလောမ+ပစ္စနီယ] ပစ္စည်း ပစ္စယုပ္ပန် တရားတို့အား အနုလုံ ပစ္စနိုက် (အလျော်နှင့် ဆန့်ကျင်ဖက်) ၊ တွဲ၍ ဟောအပ်သော ဓမ္မာနုလောမပစ္စနီယ ပဋ္ဌာန်း။ "ကုသလာ ဓမ္မာ"တိ ဧဝံ အဘိဓမ္ম-မာတိကာပဒေယိ သင်္ဂီတာနံ ဓမ္မာနံ "ကုသလံ ဓမ္မံ ပဋ္ဌိစ္စ နကုသလော ဓမ္မော"တိ အနုလောမပစ္စနီယဒေသနာဝသေန ပဝတ္တံ ဓမ္မာနုလောမပစ္စနီယံ နာမ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၄၀၉။ (– ဒီ၊ဋီ၊ ၂။၁၇၅။)

ဓမ္မာနုဝတ္တိ (တိ) [ဓမ္မ+အနုဝတ္တိ] တရားအား လျော်စွာ ပြုကျင့်တတ်သော၊ တရားသို့လိုက်၍ ပြုကျင့်တတ်သော၊ (က) လောကုတ္တရာ ၉-ပါး တရားအားလျော်စွာ ပြုကျင့် တတ်သော။ (ခ) ဒေသနာဓမ္မသို့ အစဉ်လိုက်၍ ပြုကျင့်တတ်သော။ (ဂ) သုစရိုက် ၃-ပါး တရားသို့လိုက်၍ ကျင့်ခြင်း။ (ဃ) မင်းကျင့် ၁၀-ပါး တရားသို့လိုက်၍ ပြုကျင့်တတ်သော။ ဓမ္မေ ဓမ္မာနုဝတ္တိနော။ သံ၊ဌ။၁၉။ အံ၊ဌ။ ၄၄၅။ ဓမ္မာနုဝတ္တီ ပဋ္ဌိပဇ္ဇမာနော။ ဇာ၊၁။ ၁၅၅။

(က) ဓမ္မေ ဓမ္မာနုဝတ္တိနော (အံ၊ဌ။ ၄၄၅) တိ သမ္မာ အကွာတေ နဝဝိဓေ လောကုတ္တရဓမ္မေ အနုဓမ္မဝတ္တိနော, တဿ ဓမ္မဿာနုစ္ဆဝိကာယ သဟ သီလာယ ပုဗ္ဗဘာ-ဂပ္ပဋိပတ္တိယာ ပဝတ္တမာနာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ဌ။ဌ၃ဖ။ (–သံ၊ဌ။၁၉။ ဇာ၊၁။၁၅၅။) (ခ) ဓမ္မာနု-ဝတ္တိနော (ဓမ္မ။ ၂၅) တိ တံ ဓမ္မံ တဒနုစ္ဆဝိကံ ပဋ္ဌိပဒံ ပူရေတွာ မဂ္ဂဖလသစ္ဆိကရဏေန ဓမ္မာနုဝတ္တိနော။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။ဌ၂ဖ – ဌ၀၀။ (–အံ၊ဌ၊ဌ။ဌ၅၅။) (ဂ) ဓမ္မာနုဝတ္တီ စာ-(ဇာ၊၁။ ၂၀) တိ တိဝိဓေ သုစရိတဓမ္မေ အနုဝတ္တနံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ဌ၀ဖ။ (ဃ) ဓမ္မာနု-ဝတ္တီ။ ဇာ၊၁။၁၅၅။ ဣတိ ဣမေသံ ဒသန္နံ ရာဇဓမ္မာနံ အနုဝတ္တနေန ဓမ္မာနုဝတ္တီ ဟုတ္ဝာ ပဋ္ဌိပဇ္ဇမာနော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဌ။ဌ၀၀။

ဓမ္မာနုသမာဝတ္ထိက (တိ) [ဓမ္မ+အနုသမာဝတ္ထိ-က] တရားသဘောအားလျော်သော သမာပတ်ရှိသော၊သူ။ အာကိဉ္စညာသမာပတ္တိကာ တေ ဓမ္မာနုသမာဝတ္ထိကာ ဇေတိသာစ ဘူမိယံ သာတာနံ ဗာလပုသုဇ္ဇနာနံ အနေကဝိဓာနိ ဒိဋ္ဌိဂတာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ပေဋကော။ ၂၆၈။

ဓမ္မာနုသာရ (ပု) [ဓမ္မ+အနုသာရ°] မဂ်ပညာတရားကို အဖန်ဖန်–အောက်မေ့ – ဆင်ခြင် –ခြင်း၊ မဂ်ပညာတရားဖြင့် (အထက်မဂ်, နိဗ္ဗာန်ကို) –အစဉ်အောက်မေ့ – ဆင်ခြင်–ခြင်း။ သော ဧကဒိဝသံ သတ္ထု ဓမ္မဒေသနံ သုတ္တာ ဓမ္မာနုသာရေန ဉာဏံ ပေသေတ္တာ နိသိန္နာသနေယေဝ အရဟာ အဟောသိ။ အပ၊ဌ၊ ၂။ ၁၁၆။

ဓမ္မာနုသာရဏီ (ထီ) [ဓမ္မ + အနုသာရဏီ (=အနု+သရ+ယု+ဏ္ဍီ)] ဓမ္မာနုသာရဏီ-မည်သော အဖွင့်ကျမ်း၊ အဘိဓမ္မာ သဘောအဓိပ္ပါယ်တို့ကို ထပ်ဆင့် ချဲ့ဖွင့်ရာကျမ်း။ D.P. ၌ ပါဠိအဖွင့်ကျမ်း တကျမ်းအဖြစ် သာမည ဆိုဏ်။ သေသာနံ ဇဝနပရိယောသာနာနိတိ ဓမ္မာနုသာရဏိယံ ဝုတ္တံ။ ဝိဘာဝိနီ။ ၁၇၉။

ဓမ္မာနုသာရီ (တိ) [ဓမ္မ+အနုသာရီ။ ဓမ္မံ အနုဿရန္တိ, ဓမ္မဿ ဝါ အနုဿရဏသီလောတိ ဓမ္မာနုသာရီနော။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၁၀၀၊ ၂၀၀။] ဓမ္မာနုသာရီပုဂ္ဂိုလ်၊ (က) ပညာဟူသော သဘောတရားသို့ အစဉ်လိုက် – လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ (ခ) ပညာတရားဖြင့် သစ္စာပဋိဝေဓအားလျော်စွာ –ကျင့်–သွား–လေ့ရှိ – တတ် – သော၊သူ။ (ဂ) ပညာတရားဖြင့် နိဗ္ဗာန်သို့ သွား–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ (ဃ) ပညာ ရှေ့သွား ရှိသော မဂ်တရားကို–ဆင်ခြင်–ပွါးမျှား – ဖြစ်စေ–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ (င) ဝိပဿနာ ပညာတရားဖြင့် အရိယမဂ်သို့ – ရှေးရှု ရောက်–သွား – လေ့ရှိ– တတ်–သော၊သူ၊ (သောတာပတ္တိမဂ်၌ တည်သော ပုဂ္ဂိုလ်)။ (စ) ဝိပဿနာ ပညာတရားဖြင့် အရိယမဂ် ဟူသောအယဉ်–သို့–ကို–အစဉ်–အောက်မေ့–သွားရောက်–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။

(က) ပညာဟူသော သဘောတရားသို့ အစဉ်လိုက် – လေ့ရှိ – တတ် – သော၊သူ။ (ခ)ပညာတရားဖြင့် သစ္စာပဋိဝေဓအားလျော်စွာ–ကျင့်–သွား–လေ့ရှိ–တတ်– သော၊သူ။ တထာ ပညာသခ်ါတံ ဓမ္မံ အနုဿရတိ, ဓမ္မေန ဝါ အနုဿရတီတိ ဓမ္မာနုသာရီ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၉၇။ (– အံ၊ဋီ၊ ၃။ ၁၅၃) (ဂ) ပညာတရားဖြင့် နိဗ္ဗာန်သို့ သွား–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ တေန ဝါ ဓမ္မေန နိဗ္ဗာနံ အနုဿရတီတိ ဓမ္မာနုသာရီ။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂။ ၁၆၃။ (ဃ) ပညာရှေ့သွားရှိသော မဂ်တရားကို–ဆင်ခြင်– ပွါးမျှား – ဖြစ်စေ – လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ ဓမ္မံ အနုဿရတီတိ ဓမ္မာ-နုသာရီ။ ဓမ္မောတိ ပညာ၊ ပညာပုဗ္ဗင်္ဂမံ မဂ္ဂဘာဝေတီတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋီ၊ ၃။ ၇၄။ မ၊ဋီ၊ ၃။ ၁၃ ၂။ အံ၊ဋီ၊ ၃။ ၁၄၈။ (–မ၊ဋီ၊ ၃။ ၈၈။) (င) ဝိပဿနာပညာတရားဖြင့် အရိယမဂ်သို့–ရှေးရှုရောက် – သွား–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ (သောတာပတ္တိမဂ်၌ တည်သော ပုဂ္ဂိုလ်။) သော ဟိ ပညာသခ်ါတေန ဓမ္မေန သရတိ အနုဿရတီတိ ဓမ္မာနုသာရီ။ သောတာပတ္တိ-မဂ္ဂဿေဝေတံ နာမံ။ အဘိ၊ဋီ၊ ၃။ ၄၄။ (–အဘိ၊ပု။ ၁၈၅။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၆။ နေတ္တိ၊ဋီ။ ၂ ၇ ၁။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၁ ၀ ၀။) (စ) ဝိပဿနာ ပညာတရားဖြင့် အရိယမဂ် ဟူသော အ-ယဉ်–သို့ – ကို – အစဉ် – အောက်မေ့ – သွားရောက် – လေ့ရှိ – တတ်–သော၊သူ။ ဓမ္မာနုသာရီ နာမ ပညာသခ်ါတေန ဓမ္မေန အရိယမဂ္ဂသောတဿ အနုဿရဏတော။ အံ၊ဋီ၊ ၂။ ၄ ၄။ (–နေတ္တိ။ ၉ ၃။ ပေဋကော။ ၃ ၂ ၉။)

ဓမ္မာနုသာရီ (ပ၊ဧ)— ဒီ၊ ၃။ ၈၃၊ ၂၁၀။ မ၊ ၂။ ၁၄၄။ သံ၊ ၃။ ၁၇၆။ အဘိ၊ ပု။ ၁၀၃။ အဘိ၊ က။ ၅၂။ ဓမ္မာနုသာရီနော—ပဋ္ဌိသံ၊ ၂။ ၁၄၈။ ဓမ္မာနုသာရီနံ (စ၊ဗ)— ဝ ဇီရ။ ၆၇။ (ဓမ္မာနုသာရီပုဂ္ဂိုလ် ဖြစ်နိုင်ခြင်းအင်္ဂါ။ အဘိ၊ ပု။ ၁၈၅။ ဒီ၊ ၂။ ၃၄။ မ၊ ၂။ ၂၆။ မ၊ ၃။ ၃၃။ ၁၃၂။ အံ၊ ၂။ ၁၄၈-ကြည့်။)

ဓမ္မာနုသာရီဂေါတ္တ (တိ) [ဓမ္မာနုသာရီ+ဂေါတ္တ] မင်ပညာကို အစဉ်အောက်မေ့ စောင့်ရှောက်တတ်သူ။ သော စေ ဓမ္မာနုသာရီဒဂါတ္တော။ သံ၊ ၂။ ၂။ ၄၉၀။

ဓမ္မာနုသာရီနိဒ္ဒေသ(ပု) [ဓမ္မာနုသာရီ+နိဒ္ဒေသ] ဓမ္မာနုသာရီပုဂ္ဂိုလ်ကို ညွှန်းပြရာ အပိုင်းအခန်း။ ဓမ္မာနုသာရီနိဒ္ဒေသေ ပဋ္ဌိပန္နသာတိ ဣမိနာ သောတာပတ္တိမဂ္ဂဿ ဒသိတော။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၄၄။

ဓမ္မာနုသာရီပုဂ္ဂလ (ပု) [ဓမ္မာနုသာရီ+ပုဂ္ဂလ] ဓမ္မာနုသာရီပုဂ္ဂိုလ်။ ဓမ္မာနုသာရီပုဂ္ဂလော ဟိ အာဂမနမှိ ကိလေသေ .... အကိလမန္တေ ဘဝ ဝိကွမ္ဘေတုံ သက္ကောတိ။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၉၀။ ဓမ္မာနုသာရီ-လည်း ကြည့်။

ဓမ္မာနုသာရီမဂ္ဂ (ပု) [ဓမ္မာနုသာရီ+မဂ္ဂ] မင်ပညာသို့ အစဉ်လိုက်သောသူ၏မင်။ တတော မုဒုတရာနိ ဓမ္မာနုသာရီမဂ္ဂဿ။ သံ၊ ၃။ ၃။ ၂၆၆။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၉၀။

ဓမ္မာနုသာရီမဂ္ဂဋ္ဌပုဂ္ဂလ (ပု) [ဓမ္မာနုသာရီ+မဂ္ဂ-ဋ္ဌပုဂ္ဂလ] မင်ပညာသို့ အစဉ်လိုက်သော မင်၌တည်သော ပုဂ္ဂိုလ်။ ဣမိနာ ဓမ္မာနုသာရီမဂ္ဂ-ဋ္ဌပုဂ္ဂလံ ဒဿေတိ။ သံ၊ ၃။ ၃။ ၃၁၈။

ဓမ္မာနုသာရီမဂ္ဂိန္ဒြိယ (နဝ) [ဓမ္မာနုသာရီမဂ္ဂ+ဣန္ဒြိယ] မင်ပညာသို့ အစဉ်လိုက်သောသူ၏ မင်နှင့်ယှဉ်သောဣန္ဒြေ။ တတော မုဒုတရာနိ ဓမ္မာနုသာရီမဂ္ဂိန္ဒြိယာနိ။ သံ၊ ၃။ ၃။ ၂၆၆၊ ၂၆၈။

ဓမ္မာနုသာသန (နဝ) [ဓမ္မ+အနုသာသန] တရား-သဖြင့်-နှင့်အညီ-ဆုံးမခြင်း။ တယိဒံ ဓမ္မာ-နုသာသနံ ဂဏ်ထံ ဟောတိတိ အာဟ "အဋ္ဌ-ကထ" ဣတိ အာဒိ။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၁၉။

ဓမ္မာနုသိဋ္ဌိ (ထီ) [ဓမ္မ+အနုသိဋ္ဌိ] အထက်ပုဒ်နှင့် ကြည့်။ အပိ စ ဓမ္မာနုသိဋ္ဌိယာ အနု-သာသိယတိ။ မိလိန္ဒ။ ၁၈၄။

ဓမ္မာနုဿတိ (ထီ) [ဓမ္မ + အနုဿတိ] (ပရိယတ်တရား, မင် ၄-ပါး, ဖိုလ် ၄-ပါး, နိဗ္ဗာန် ၁၀-ပါး) တရားတော်၏ သွာက္ခာ-တတာ-စသော ဂုဏ်ကို အဖန်ဖန်-အောက်မေ့ခြင်း - အောက် မေ့ ကြောင်း သတိ။ သွာက္ခာတတာဒိဓမ္မဂုဏာရမ္မဏာ အနုဿတိ ဓမ္မာနုဿတိ။ ဝိဘာဝိနီ။ ၂၅၉။ ဓမ္မံ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နာ အနုဿတိ ဓမ္မာနုဿတိ၊ သွာက္ခာတ-တတာဒိဓမ္မဂုဏာရမ္မဏာယ သတိယာ ဧတံ အဓိ-ဝစနံ။ အံ၊ ၃။ ၁။ ၃၆။ ပဋ္ဌိသံ၊ ၃။ ၂၁၄၊ ၂၈၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၉၁။ မဟာနိ၊ ၃။ ၃၀။

ဓမ္မာနုဿတိ (ပ၊ဧ)—အံ၊ ၁။ ၃၂။ အံ၊ ၂။ ၂၅၁၊ ၃၉၃။ ဓမ္မာနုဿတိ (ဒု၊ဧ)—မဟာနိ။ ၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၁၁။ ဓမ္မာနုဿတိယံ(သ၊ဧ)—နေတ္တိ။ ၄၇။ နေတ္တိ၊ ၃။ ၁၁၉။ နေတ္တိ၊ ဝ။ ၁၈၇။ အနုဿတိ-လည်း ကြည့်။

ဓမ္မာနုဿတိကမ္မဋ္ဌာန (နဝ) [ဓမ္မာနုဿတိ+ကမ္မ-ဋ္ဌာန။] ဓမ္မာနုဿတိကမ္မဋ္ဌာန်း။ ဓမ္မာနုဿ-တိကမ္မဋ္ဌာနံ နာမ။ ဇာ၊ ၃။ ၁။ ၁၁၃။

ဓမ္မာနုဿတိဘာဝပရိယာယ (ပု) [ဓမ္မာနုဿတိ+ဘာဝ+ပရိယာယ] ဓမ္မာနုဿတိ ဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်း။ မဂ္ဂဖလသမ္မာသတိယာ ဓမ္မာ-နုဿတိဘာဝပရိယာယော အတ္ထိ။ အနုဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၀၁။

ဓမ္မာနုဿတိဝဏ္ဏနာ (ထီ) [ဓမ္မာနုဿတိ + ဝဏ္ဏနာ] ဓမ္မာနုဿတိ (ကမ္မဋ္ဌာန်း)၏-အဖွင့် -အဋ္ဌကထာ။ ဝိတ္ထာရော ပန ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဓမ္မာနုဿတိဝဏ္ဏနာယံ ဝုတ္တော။ သံ၊ ၃။ ၁။ ၄၂။

ဓမ္မာပဏ (ပု) [ဓမ္မ+အာပဏ] တရားဟူသော ဈေးဆိုင်၊ ဈေးဆိုင်နှင့်တူသော တရား။

ဓမ္မာပဏ (ဗုဒ္ဓဝံ။၃၇၃) ဣတိ ဓမ္မသခ်ိတံ အာပဏံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၃၀၁။

ဓမ္မာပဏိက (တိ) [ဓမ္မာပဏ+ဏိက] တရားစျေးဆိုင်၌ ယှဉ်သော၊ တရားစျေးဆိုင်–ခင်း–ကျင်း–သော၊ သူ။ ဝေရှပါ ခေါ် မဟာရာဇ ဘိက္ခု။ ဘဂဝတော ဓမ္မနဂရေ "ဓမ္မာပဏိကာ"-တိ ဝုစ္စန္တိ။ မိလိန္ဒ။၃၂၇။

ဓမ္မာဘိဘူ (တိ) [ဓမ္မ+အဘိဘူ] ဓမ္မာရုံကို လွှမ်းမိုးသော၊ သူ။ အဘိဘူတိ ရူပါဘိဘူ.... ဓမ္မာဘိဘူ အနဘိဘူတော ကေဟိစိ ကိလေသေဟိ။ မဟာနိ။၃၁၄။

ဓမ္မာဘိရတ (တိ) [ဓမ္မ+အဘိရတ] တရားတော်၌ အလွန်မွေ့လျော်သော၊ သူ။ ဓမ္မာဘိရတော သဒါ ဘဝတု လောကော။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၅၀၇။

ဓမ္မာဘိလာပ (ပု) [ဓမ္မ+အဘိလာပ။ အဘိလပတိ ဥစ္စာရိယတီတိ အဘိလာပေါ၊ ဓမ္မော အဝိပရီတော အဘိလာပေါ ဓမ္မာဘိလာပေါ။ အဘိလပတိ ဥစ္စာရိယတိ ဧတေနာတိ အဘိလာပေါ။ ဓမ္မံ အဝိပရီတံ အဘိလာပေါ ဓမ္မာဘိလာပေါ။ အဘိလပနံ ဥစ္စာရဏံ အဘိလာပေါ၊ ဓမ္မဿ သဘာဝဿ အဘိလာပေါ။ ပါရု၊ဌ၊သျု၊၁။ မအူမှု။ (ဓမ္မာဘိလာအ-ပြာ)] သဘာဝနိရုတ္တိသဒ္ဒါ၊ (က) မဖောက်မပြန် မှန်သော သဘောဖြစ်သော သဒ္ဒါ။ (ခ) မဖောက်မပြန်မှန်သော ပါဠိ ဘာသာဖြစ်သော တန္တိဟု ဆိုအပ်သော ပရမတ္ထသဒ္ဒါအစဉ်။ (ဂ) ဓမ္မသဒ္ဒါ။

(က) ဓမ္မာဘိလာပေါ (ဝိ၊ဌ၊၁။၈၀။ ဒီ၊ဌ၊၁။ ၂၁။ အဘိ၊ဌ၊၁။ ၂၃)တိ အတ္ထဗျဉ္ဇနဒကာ အဝိပရီတာဘိလာပေါ။ (ဧတ္ထ စ အဘိလပတိ အဘိလာပေါတိ သဒ္ဒေါ ဝုစ္စတိ။) သာ-ရတ္ထ၊၁။၇၉။ (–ဝိမတိ၊၁။ ၂၁။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၂၉။ မူလဋီ၊၁။ ၂၁။) (ခ) ဓမ္မာဘိလာပေါတိ ဟိ အတ္ထဗျဉ္ဇနကော အဝိပရီတာဘိလာပေါ ဓမ္ဓနိရုတ္တိဘူတော တန္တိသခ်ိတော ပရမတ္ထသဒ္ဒပ္ပဗန္ဓော။ သော ဟိ အဘိလပတိ ဥစ္စာရိယတီတိ အဘိလာပေါ၊ ဓမ္မော အဝိပရီတော သဘာဝဘူတော အဘိလာပေါ ဓမ္မာဘိလာပေါတိ ဝုစ္စတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၀၆။ (–ဝိမ-တိ၊၁။၆၅။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၀၇၊ ၃၇၉။ မူလဋီ၊ ၂။၁၆။) (ဂ) နှ စာယံ" ကုသလာ ဓမ္မာ"-တိ အာဒိသု ကုသလပုဗ္ဗော ဓမ္မာဘိလာပေါ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၈၂။

ဓမ္မာဘိသမယ (ပု) [ဓမ္မ+အဘိသမယ (=အဘိ+သံ+ဣ+ဏ)](၁) (သစ္စာ ၄-ပါး)တရားကို ရှေးရှုမျက်မှောက်အားဖြင့် ကြုံတွေ့ခြင်း၊ သစ္စာ ၄-ပါး တရားကို ထိုးထွင်းရှု သိခြင်း။ (၂) (သစ္စာ ၄-ပါး) တရား၏ မဂ်ဉာဏ်နှင့် ပေါင်းဆုံမိခြင်း။ (၃) (သောတာပတ္တိမဂ်, သောတာပတ္တိဖိုလ်) တရားကို–ရရှိ–သိ–ခြင်း။ (၄) အရဟတ္တဖိုလ်တရားသို့ ရောက်ရှိခြင်း။ (၁) ဓမ္မာဘိသမယောတိ စတုသစ္စ-ဓမ္မပ္ပဋိဝေဓော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၁၅၃။ (၂) ဓမ္မာ-ဘိသမယောတိ စတုသစ္စဓမ္မဿ ဉာဏေန သဒ္ဓိं အဘိသမယော (သမာယောဂေါ)။ အဘိ၊ဌ၊၃။ ၇၃။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၆၄။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၁၃၆။ သံ၊ဋီ၊၁။ ၂၄၆။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၈။ အံ၊ဋီ၊ ၂။ ၃၃၄။

ဓမ္မာဘိသမယော(ပ၊ဇ)—အဘိ၊ပု။ ၁၄၇။ အဘိ၊က။ ၄၄၄။ ပဋိသံ။ ၃၉၅။ အပ၊၁။ ၄၁။ အပ၊ ၂။ ၁၅၆။ မိလိန္ဒ။ ၁၃၆။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၁၄၄။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၄၆၆။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၆၀။ ဒီ၊ဌ၊၃။ ၂၇။ မ၊ဌ၊ ၂။ ၈၅။ မ၊ဌ၊၃။ ၁၇၄။ သံ၊ဌ၊၁။ ၁၈၄။ သံ၊ဌ၊၃။ ၂၅။ အံ၊ဌ၊၁။ ၃၈၅။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၃၃၇။ အံ၊ဌ၊၃။ ၁၆၃။ အဘိ၊ဌ၊၁။ ၅၅။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၈၆။ အဘိ၊ဌ၊၃။ ၇၄။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။ ၁၀၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၉။ ခုဒ္ဒက၊ဌ၊၁။ ၁၀၉။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၁၇။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၆၉။ ဥဒါန၊ဌ။ ၆၄။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ ၄၆။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၉၀။ ဝိမာန၊ဌ။ ၇၀။ ပေတ၊ဌ။ ၉။ ထေရ၊ဌ။ ၁။ ၁၃၁။ ထေရီ၊ဌ။

ဖြ၁။ အပ၊ဌ၊၂။၂၃၉။ဇာ၊ဌ၊၁။၃၅။ မဟာနိ၊ ဌ။၃၃၈။ စူဠနိ၊ဌ။၂၅။ နေတ္တိ၊ဌ။၄ဖ။ သာ-ရတ္ထ၊၂။၃၅၉။ သာရတ္ထ၊၃။၁၅၈။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၁။၂၃၈။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၂။၁၉၈။ ဒီ၊ဌီ၊၃။၈၂။ မ၊ဌီ၊၃။၂၉၇။ မူလဌီ၊၃။၁၁ဌ။ အနုဌီ၊၃။ ၁၅၄။ ဓမ္မာဘိသမယံ(ဒုဃ)—ဒီ၊ဌ၊၃။၂၉။ ဇာ၊ဌ၊၄။၁၈၂။ ဇာ၊ဌ၊၅။၃၅ဖ။ ဓမ္မာဘိ-သမယေန(တ၊ဃ)—မူလဌီ၊၃။၉၈။ ဓမ္မာဘိ-သမယာ(တ၊ဃ)—အဘိ၊က။၉၃။ ဓမ္မာဘိ-သမယာယ(တ၊ဃ)—သံ၊ဌီ၊၁။ ၂၃ဖ။ဓမ္မာဘိ-သမယဿ(ဆ၊ဃ)—အဘိ၊ဌ၊၃။၂၈၁။ ဓမ္မာ-ဘိသမယာယ(ဆ၊ဃ)—မိလိန္ဒ။၂၄၇။ ဓမ္မာ-ဘိသမယေ(သ၊ဃ)—အပ၊၂။၂၁၃။ ထေရီ၊ ဌ။၁၅၄။

(၃) ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ(ဝိ၊ဌ၊ ၁။၅၀)တိ ပဌမမဂ္ဂဖလာဓိဂမော အဟောသိ။ သာရတ္ထ၊၁။၁၅၁။ (၄) အနုပုဗ္ဗေန ဓမ္မာဘိ-သမယော ဟောတိတိ အနုက္ကမေန အရဟတ္ထ-ပ္ပတ္တော (ပ္ပတ္တိ) ဟောတိ။ ဒီ၊ဌီ၊၂။ဖ၄။ မ၊ဌီ၊ ၂။၁၃၇။ သံ၊ဌီ၊၁။၂၃ဖ။ သံ၊ဌီ၊၂။၉။ အံ၊ဌီ၊ ၂။၃၃၅။

ဓမ္မာဘိသမယကထာ (ထီ) [ဓမ္မာဘိသမယ+ ကထာ]သစ္စာ ၄-ပါးကို ထိုးထွင်းသိမှုနှင့်စပ်၍ ကြံစည်ဟောပြ ရှင်းလင်းရာ စကားအစဉ်၊ ဥတ္တရာပထက ဂိုဏ်းသား အချို့တို့သည် အ-တိတ်ဘဝက သောတာပန်ဖြစ်သူ၏ အမိဝမ်း၌ ပဋိသန္ဓေနေပြီး မွေးသည်ကို တွေ့မြင်သဖြင့် အမြှောက်ထောင်ကြ၍ ထိုအမိဝမ်း၌ နေသူအား ဓမ္မာဘိသမယ ဖြစ်နိုင်သည်ဟု ကြံစည် တွေး ဆဟောပြောကြသည်၊ ယင်းကို B.E. ၂၃ဖ ခုနှစ် တတိယသံဂါယနာ မဟာဓမ္မသဘင်တွင် အရှင်မဟာမောဂ္ဂလ္လိပုတ္တတိဿထေရ်ပယ်ဖျက် တော်မူခဲ့လေသည်။ ယင်းအကြောင်းအရာကို ဓမ္မာဘိသမယကထာ-ဟု ဆိုလေသည်။ ဤဒါနိ် ဓမ္မာဘိသမယကထာ နာမ ဟောတိ။ အဘိ၊ ဌ၊၃။၂၀၀။ အဘိ၊က။၄၄၄-လည်းကြည့်။

ဓမ္မာဘိသမယဝိဟာရီ (တိ) [ဓမ္မာဘိသမယ+ ဝိဟာရီ (=ဝိ+ဟရ+ဏီ)] သစ္စာ ၄-ပါး တရားကို ထိုးထွင်း၍ သိခြင်းဖြင့် နေ–လေ့ ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ ယောပိ သော ဒိဗ္ဗ-မာနုသကေသု ကာမေသု ရာဂံ ဝိနေယျ ဘဝါ-တိက္ကမ္မ ဓမ္မာဘိသမယဝိဟာရီ။ သုတ္တနိ ၊ဌ၊ ၂။၉၀။

ဓမ္မာမတ (နာ) [ဓမ္မ+အမတ] တရားအမြိုက်ရေ စင်။ သတ္တတိ ပါဏသဟဿာနိ ဓမ္မာမတံ ပါယေသိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၅၀။ (–ထေရ၊ဌ၊၁။၃ဖ၆။ ထေရီ၊ဌ။၃။ အပ၊ဌ၊၁။၁၁၂။ ဒီ၊ဌီ၊ ၂။၃၂။ မ၊ဌီ၊၃။၃၄၂။)

ဓမ္မာမတဂတ (တိ) [ဓမ္မာမတ+ဂတ] (က)နိဗ္ဗာန် တရား–သို့ရောက်–၌တည်–သော၊ မသေရာ–မသေကြောင်း – ဖြစ်သော တရား၌ တည် သော၊ (ခ) အမြိုက်နိဗ္ဗာန်တရား,ကိုသိသော၊ သူ။ ဓမ္မာမတဂတံ ဒိသ္မာ၊ သဒေဝကမိမံ မဟိ ။ မိလိန္ဒ။၃၂၉။

ဓမ္မာမတဒုန္ဒုဘိ (ပု၊ ထီ) [ဓမ္မာမတ+ဒုန္ဒုဘိ။ တရားအမြိုက်စည်၊ နိဗ္ဗာန်တရားစည်၊ မသေ ရာ–မသေကြောင်း–ဖြစ်သော တရားစည်။ ပြဟ္မဿရေန ဒသဒိသာ ပရိပူရေန္တော ဓမ္မာ-မတဒုန္ဒုဘိ'မဟာနိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၂ဖ၄။

ဓမ္မာမတမေဃ (ပု) [ဓမ္မာမတ+မေဃ] တရား အမြိုက်ရေစင်မိုး၊ မသေရာ–မသေကြောင်း– ဖြစ်သော တရားမိုးရေ။ မဟာတာ ဓမ္မာမတ-မေဃေန သကလလောကမဘိတပ္ပယန္တော။ မိလိန္ဒ။ ၂၀။

ဓမ္မာမတဝဿ (နာ) [ဓမ္မာမတ+ဝဿ] အထက် ပုဒ်နက် ကြည့်။ ကေဒိဝသေနေဝ ဓမ္မာမတ-ဝဿံ ဝဿေတ္တာ။ ဝိ၊ဌ၊၁။ဝ၆ဖ။ (–ထေရ၊ ဌ၊၁။၉၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၂၀၈။)

ဓမ္မာယတန[1] (နာ) [ဓမ္မ+အာယတန] တရား ဟူသော – ဖြစ်ရာ – တည်ရာ – စုဝေးရာ – ပေါင်းဆုံရာ – အာရုံ – အကြောင်း။ ဓမ္မာ-ယတန။ ဓမ္မာ စ တေ အာယတနဉ္စာတိ ဓမ္မာယတနံ။ အဘိ၊ဌ၊၂။၄၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၁၃။

ဓမ္မာယတနံ (ပ၊ ၈) — အဘိ၊ ပု။ ၁၀၁။ အဘိ၊က။၁၂၊၂၇ဂ။ ပဋ္ဌိသံ။ဂ။ ပေဋ္ဌကော။ ၂၇၅၊၂၇ဂ၊၃ဝ၆၊၃ဝ၉။ ဒီ၊ဌ၊၃။၁၆၂။ သံ၊ဌ၊၃။၂၂၇။ အဘိ၊ဌ၊၂။၄၃။ အဘိ၊ဌ၊၃။၅၊ ၃ဝ၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၁၂၊၂ဝဝ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ ၂ဝဂ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၂ဝ၁။ သီ၊ဌ၊သစ်၊၁။၄၉၃။ ဒီ၊ဌ၊၃။၁၁၄။ မ၊ဌ၊၂။၂၂။ သံ၊ဌ၊၁။၉၉။ အနုဋ္ဌ၊၂။၄ဝ။ ဓမ္မာယတနာနိ (ပ၊ဗ)—ပေဋ္ဌ-ကော။၂၇၂။ ဓမ္မာယတနံ (ဒု၊ဇ)—စူဠနိ၊ဌ။ ၁၇။ ဓမ္မာယတနေန (တ၊ဇ)—မ၊ဌ၊၄။၂၄၅။ မူလဋ္ဌ၊၃။၁၅။ အနုဋ္ဌ၊၁။ အနုဋ္ဌ၊၃။၇၇။ အနုဋ္ဌ၊၃။ ဓမ္မာယတနေဟိ (တ၊ဗ)—စူဠနိ၊ဌ။ဂ၁။ ဓမ္မာ-ယတနသ(စ၊ဇ)—ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၉၉။ ဓမ္မာ-ယတနသ(ဆ၊ဇ)—ဒီ၊ဌ၊၂။၃၇၅။ မ၊ဌ၊၁။ ၂၉၃။ မ၊ဌ၊၃။၄ဝ၃။ ဓမ္မာယတနေ(သ၊ဇ)— သံ၊ဌ၊၃။ဖ၃၊ဖ၆။ အဘိ၊ဌ၊၁။၃ဝ၊၁၂၂။ ဓမ္မာ-ယတနေသု(သ၊ဗ)—ပေဋ္ဌကော။၂၇၂။

ဓမ္မာယတန[2] (နာ) [ဓမ္မာယတန+ဂဏန။ နောက်ပုဒ်ကျေ။] ဓမ္မာယတနကို ရေတွက်–ခြင်း – ကြောင်း သင်္ချာ။ "ဓမ္မာယတနေန သင်္ဂဟိ-တာ" တိ တေသာ ပဒသာ ဓမ္မာယတနဂဏ-နေန သင်္ဂဟိတာတိ အတ္ထော။ အနုဋ္ဌ၊၃။ဂ။

ဓမ္မာယတနဂဏန (နာ၊ထီ) [ဓမ္မာယတန+ဂဏန] အထက်ပုဒ်နက်ကြည့်။ တေသာ ဓမ္မာယတန-ဂဏနေန ဂဏိတာတိ အတ္ထော။ မူလဋ္ဌ၊၃။ ၁၅။ အထက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

ဓမ္မာယတနဓမ္မဓာတုပရိယာပန္န (တိ) [ဓမ္မာ-ယတနဓမ္မဓာတု+ပရိယာပန္န] ဓမ္မာယတန-ဓမ္မဓာတ်၌ – အကျုံးဝင် – ပါဝင် – သော။ ကေဟိစိတိ ဓမ္မာယတနဓမ္မဓာတုပရိယာပန္နေ-ဟိ ဝေဒနာသညာသင်္ခါရေဟိ။ အဘိ၊ဌ၊၃။ ၁၅။ (–ဒီ၊ဌ၊၁။၁၉၄။)

ဓမ္မာယတနနိဒ္ဒေသ (ပု) [ဓမ္မာယတန+နိဒ္ဒေသ] ဓမ္မာယတနကို အကျယ်ညွှန်ပြခြင်း၊ ဓမ္မာယ-တနကို အကျယ်ညွှန်ပြ – ရာ – ကြောင်း– ဖြစ်သောဒေသနာ။ ယံ ပနေတံ ဓမ္မာယတန-နိဒ္ဒေသေ....ဝုတ္တံ။ အဘိ၊ဌ၊၂။၄၃။

ဓမ္မာယတနဇ္ဈောဂဓ(တိ)[ဓမ္မာယတန+အဇ္ဈော-ဂဓ]ဓမ္မာယတနဌ – အတွင်း – ပါ – ဝင်သော။ ဓမ္မာယတနဇ္ဈောဂဓ ကတ္တာ "ပဋ္ဌာယတ-နာနိ"တိ ပါဋိယံ ဝုတ္တံ။ အနုဋ္ဌ၊၂။၁၂ဝ။

ဓမ္မာယတနဝဇ္ဇ (တိ) [ဓမ္မာယတန+ဝဇ္ဇ] ဓမ္မာ-ယတနသည် ကြဉ်အပ်သော (၁၁-ပါးသော အာယတန)။ သပ္ပဋိဃဓမ္မေ သန္ဓာယ ဓမ္မာ-ယတနဝဇ္ဇေဟိ။ အဘိ၊ဌ၊၃။၉။

ဓမ္မာယတနေကဒေသ(ပု)[ဓမ္မာယတန+ကေဒေ-သ] ဓမ္မာယတန တစိတ်။ မနာယတနံ ဝိညာ-ဏက္ခန္ဓော ဓမ္မာယတနေကဒေသော စတ္တာ-ရော ဩဿာ သဏ္ဌာယေကဒေသောတိ ဣမေ စတ္တာရော အရူပိနော ခန္ဓာ။ သံ၊ဌ၊၃။ဖ၆။ (–သံ၊ဌ၊၃။၁ဖ၅။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၄၄။ အဘိ၊ ဌ၊၃။၄၊၁ဝ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။၄၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁ဝ၄။ နေတ္တိ၊ဝိ။၁၅၂။)

ဓမ္မာယာစန (နာ) [ဓမ္မ+အာယစန] တရား ဟောခြင်းငှါ တောင်းပန်ခြင်း။ ဗြဟ္မုနော ဓမ္မာယာစနံ သမ္ပဋိစ္ဆိတ္တာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၁၅။

ဓမ္မာ(မ္မ)ရက္ခ(တိ) [ဓမ္မ + အာရက္ခ] သူတော်-ကောင်းတရားကို စောင့်ရှောက်တတ်သော (တရားဘဏ္ဍာစိုး)၊ (၁) ပိဋ္ဌကဒု-ပုံတရားကို စောင့်ရှောက်တတ်သော။ (၂) သူတော်-ကောင်းတရား ရဘနာကို စောင့်ရှောက် တတ်သော (အရှင် အာနန္ဒာ)။ အာ-နန္ဒော နာမ နာမေန၊ ဓမ္မာရက္ခော (ဓမ္မ-ရက္ခော၊ သျာ) တဝံ မုနေ။ အပ၊၁။ဂ၊။

(၀) ဓမ္မာရက္ခော တဝါတိ တဝ တုယ္ဟံ ဓမ္မဿ ပိဋကတ္ထယဓမ္မဘဏ္ဍဿ အာရက္ခော ရက္ခကော ပါလကော၊ ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရိကောတိ အတ္ထော။ အပ၊ဌ၊၁။၃၂၂။ (–ထေရ၊ဌ၊၁။၄၇၁။ သီ၊ ဋီ၊သစ်၊၁။၁၅၇။) (၂) ဓမ္မာရက္ခော (မ၊ဌ၊ ၃။၉၄)တိ သတ္ထု သဒ္ဓမ္မရတနာနုပါလကော ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရိကော။ မ၊ဋီ၊၃။၆၂။

ဓမ္မာရမ္မဏ (နာ) [ဓမ္မ+အာရမ္မဏ] (၀) အာရုံစိတ်မှကြွင်းသော အာရမ္မဏိကစိတ်၏ အာရုံဖြစ်သော တရားဟူသောအာရုံ၊ဓမ္မာရုံ။ (တိ) (၂) တရားလျှင်အာရုံရှိသော၊ တရားကိုအာရုံပြုသော။ (၁)ဒေသနာ၀သေန ၀ါ နိရယော စ သဂ္ဂေ စ ဝိပတ္တိသမ္ပတ္တိဘေဒံ ဓမ္မာရမ္မဏ-မေ၀။ ဝိ၊ဌ၊၂။၅၉။ ကေသမုဋ္ဌာနာ ဒ္ဋ္ဌိသမု-ဋ္ဌာနာ တိသမုဋ္ဌာနာ စတုသမုဋ္ဌာနာ နကု-တောဘိသမုဋ္ဌာနာ အတိတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နာ စိတ္တစေတသိကာ, တထာ နိ၀တ္ထမ္ဘာ စ ဝုတ္ထာ-၀ကေသာ စိတ္တဂေါစရသင်္ခါတာ ဓမ္မာယေ၀ ဓမ္မာရမ္မဏံ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁၁၃။

ဓမ္မာရမ္မဏံ (ပ၊ဧ)—ဒီ၊ဌ၊၃။၉၈။ အံ၊ဌ၊ ၂။၂၆၈-၉။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။၄။ မဟာနိ၊ဌ။၃၇။ စူဠနိ၊ဌ။၆၁။ သာရတ္ထ၊၃။၂၁၀။ မ၊ဋီ၊၂။ ၁၄၃။ မူလဋီ၊၁။၆၉။ အနုဋီ၊၁။၇၇။ ဓမ္မာ-ရမ္မဏာ (ပ၊ဗ)—သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၉၃။ ဓမ္မာ-ရမ္မဏံ (ဒု၊ဧ)—ဒီ၊ဌ၊၃။၉၈။ အံ၊ဌ၊၂။၂၆၈။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁၅၅။ အဘိ၊ဌ၊၂။၃၉။ ဥဒါန၊ဌ။ ၁၂၁။ ဓမ္မာရမ္မဏေန (တ၊ဧ)— နေတ္တိ၊ဋီ။ ၇၆။ ဓမ္မာရမ္မဏဿ (ဆ၊ဧ)— မ၊ဌ၊၁။၃၉။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။၂၆၅။ စရိယာ၊ဌ။၃၀၀။ မဟာနိ၊ ဌ။၂၂၅။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၇၇။ မ၊ဋီ၊၁။၈၇၊ ၃၂၂။

(ဓမ္မာရုံဟူသည်—ပသာဒရူပ် ၅၊ သုခုမ ရူပ် ၁၆၊ စိတ် ၈၉၊ စေတသိက် ၅၂၊ နိဗ္ဗာန်၊ ပညတ်တို့တည်း။ ရူပ, သဒ္ဒ, ဂန္ဓ, ရသ, ဖောဋ္ဌဗ္ဗ ဟူသော အာရုံ ၅-ပါးဟူသော ရူပ်ပေါင်း ၇-ပါးသည် ဓမ္မာရုံမဟုတ်။ တနည်း အာရုံ ၅-ပါးမှ ကြွင်းသော ရူပ် စိတ် စေတ သိက် နိဗ္ဗာန် ပညတ်တို့သည် ဓမ္မာရုံတို့ မည် ကုန်၏၊ အာရုံ ၅-ပါးဟူသော ရူပ်ပေါင်း ၇-ပါးသည် ဓမ္မာရုံ မမည်။)

ဓမ္မာရမ္မဏက (တိ) [ဓမ္မ+အာရမ္မဏ+က] ဓမ္မာ-ရုံဟူသော အာရုံရှိသော၊ ဓမ္မာရုံကို အာရုံပြု သော။ အထ ၀ါ ရူပါရမ္မဏာဒီနိ ပဋ္ဌ, အ၀-သေသ ရူပ ၀ေဒနာ သညာ သင်္ခါရ ဝိညာဏ-၀သေန ပဋ္ဌ ဓမ္မာရမ္မဏကာ သေသာ စာတိ ဒသ။ အနုဋီ၊၁။ ၂၀။

ဓမ္မာရမ္မဏပရိဂ္ဂဟ (ပု) [ဓမ္မာရမ္မဏ+ပရိဂ္ဂဟ] ဓမ္မာရုံကို – ပိုင်းခြားရှု –ထက်ဝန်းကျင်မှ – ယူခြင်း – သိမ်းဆည်းခြင်း။ ဝတ္ထုနိဿိတဋ္ဌ-ဌေ ၀ေဒနာဒိသင်္ခါတဿ ဓမ္မာရမ္မဏေက-ဒေသဿ ပရိဂ္ဂဟမုခေန ဓမ္မာရမ္မဏပရိဂ္ဂဟံ ဒဿေတိ။ မူလဋီ၊ ၂။၃၃။

ဓမ္မာရမ္မဏပရိယာပန္နရူပ (နာ) [ဓမ္မာရမ္မဏ+ပရိ-ယာပန္န+ရူပ] ဓမ္မာရုံ၌ အကျုံးဝင်သော ရူပ် (ပသာဒရူပ် ၅, သုခုမရူပ် ၁၆)။ ဝိညာတဋ္ဌိ အ၀သိဋ္ဌံ ဓမ္မာရမ္မဏပရိယာပန္နရူပံ။ နေတ္တိ၊ဌ။ ၁၀၃။

ဓမ္မာရမ္မဏေကဒေသ (ပု) [ဓမ္မာရမ္မဏ+ဧက-ဒေသ] ဓမ္မာရုံ တစိတ်။ ဓမ္မာရမ္မဏပရိဂ္ဂဟ-ကြည့်။

ဓမ္မာရုမ$ (တိ) [ဓမ္မ+အာရုမ] (၁) (သမထ ဝိပဿနာ) တရားဟူသော မွေ့လျော်ရာရှိ သော၊ သူ။ (၂) (သမထ,ဝိပဿနာ)တရား၌ မွေ့လျော်ခြင်းရှိသော၊ သူ။ (၃) (သီလ စသော) တရားဟူသော မွေ့လျော်ရာရှိသော၊ သူ။ (ပု၊နာ) (၄) တရား၌ မွေ့လျော်ခြင်း၊ မွေ့လျော်အပ်သောတရား။ ဓမ္မာရုမော (အံ၊ ၂။၃၇)တိ ဓမ္မေ ရတိ ဝိန္ဒတိ။

အံ၊ဌ၊၃။၁၃၉။ (၁) ဓမ္မာရုမော ဓမ္မရတောဝ။ ဓမ္ပ။၆၆။ တတ္ထ နိဝါသဌ္ဌေန သမထဝိပဿနာ-ဓမ္မော အာရုမော အဿာတိ ဓမ္မာရုမော။ ဓမ္ပ၊ဌ၊ ၂။ ၃၆၅။ (– မ၊ ၂။၁၇၁။ သံ၊ ၂။ ၃၄ ၂။ အံ၊ ၂။၃၇၅။ ဣတိဝုတ်။ ၂၅၀။ သုတ္တနိ။ ၃ ၂ ၇။ ထေရ။၃၄ ၇။ မဟာနိ။၁၈ ၇။ ဓမ္ပ၊ဌ၊ ၂။ ၃၆ ၄။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ ၂၅ ၇။)(၂) ဓမ္မေ အာရုမော အဿာတိ ဓမ္မာရုမော။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၆ ၇။ (၃)အထ ဝါ ဝိမုတ္တာယတနသီသေ ဌတ္ဝာ ပရေသံ ဒေသနာဝသေန သီလာဒိဓမ္မော အာရမိတဗ္ဗဌ္ဌေန အာရုမော တေဿာတိ ဓမ္မာရုမော။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ ၂ ၅ ၇။ (ပု၊နာ) (၄) သေဋ္ဌော ဓမ္မာရုမော။ မိလိန္ဒ။၁၆၃။

ဓမ္မာရုမ၂ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] (က) အနော-မဒဿီ ဘုရားရှင် ပရိနိဗ္ဗာန်ဝင်စံရာ ဓမ္မာရုမ ကျောင်းတိုက်။(ခ)ပဒုမဘုရားရှင် ပရိနိဗ္ဗာန်ဝင်စံရာ ဓမ္မာရုမ ကျောင်းတိုက်။ (ဂ) သိဟိုဠ်ကျွန်း ပုလတ္ထိမြို့၌ B.E. ၁၄၅၅-တွင် နန်းတက်သော စတုတ္ထကဿပမင်း၏ စစ်ဗိုလ် ချုပ်ဣလင်ကသေန ဓမ္မရှစိကဂိုဏ်းသား ရဟန်း တို့အား ဆောက်လုပ်လှူဒါန်းသည့် ဓမ္မာရုမ ကျောင်းတိုက်။ (ဃ) အနောမဒဿီ ဇိနော သတ္ထာ၊ ဓမ္မာရုမမ္မိ နိဗ္ဗုတောဝ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၃ဂ။ (ခ) ပဒုမော ဇိနဝရော သတ္ထာ၊ ဓမ္မာရုမမ္မိ နိဗ္ဗုတောဝ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃ ၄ ၀။ (ဂ) ဓမ္မရှစိက-ဘိက္ခူနံ၊ ဓမ္မာရုမမကာရယိ။ မဟာဝံသ၊ ၅ ၀။ ၁ ၇။ D.P. လည်း ကြည့်။

ဓမ္မာရုမတ္ထေရ (ပု) [ဓမ္မာရုမ+ထေရ] ဓမ္မာ-ရုမ အမည်ရှိသော ထေရ်၊ တရားအလုပ်၌ မွေ့လျော်သောမထေရ်။ (၄- လလွန်မြောက် လျှင် ပရိနိဗ္ဗာန်ဝင်စံတော့မည်ဟု ဘုရားရှင် မိန့်ကြားတော်မူသဖြင့် ရဟန်း ထောင်ပေါင်း များစွာတို့ ဘုရားရှင်နှင့် မကွေ့မကွာ အတူရှိ ကြ၏၊ ပုထုဇဉ်ရဟန်းတို့ မျက်ရည်လွှတ်စိုင်ဝိုင် ကြ၏၊ ရဟန္တာများ ဓမ္မသံဝေဂ ဖြစ်ကြ၏၊ ဘုရားရှင်ပရိနိဗ္ဗာန်စံပြီးနောက် ဘယ်လို လုပ်ကြရမည်နည်းဟု နောင်ရေးတွေးကြံ လှည့် လည်ကြကုန်၏၊ ဓမ္မာရုမထေရ်သည် ရဟန်း များထံမချဉ်းကပ်ပဲ ဘုရားရှင် ပရိနိဗ္ဗာန်မစံမီ ရဟန္တာဖြစ်ရန် တရားအားထုတ်၍ နေ၏၊ ရဟန်းတို့က မေးသောအခါ စကားတုံ့မျှပင် မပေးပဲနေရာ ဘုရားရှင်အား လျှောက်ထား ကြ၏၊ဘုရားရှင်က ဓမ္မာရုမမထေရ်အား မေး မြန်းတော်မူရာ ဓမ္မာရုမထေရ်က ဘုရားရှင် ပရိနိဗ္ဗာန်မစံမီ ရဟန္တာဖြစ်လိုသဖြင့် တရား အားထုတ်၍ နေပါကြောင်း လျှောက်ထားရာ ဘုရားရှင်က သာဓုခေါ်တော်မူ၍ ရဟန်းတို့ သင်တို့ ငါဘုရားကို ချစ်ခင်လေးမြတ်တယ်ဆို လျှင် ဓမ္မာရုမလို တရားအလုပ်ကို အပတ် တကုတ်အားထုတ်နေရမည်၊ ပန်းနံ့သာတို့ဖြင့် ပူဇော်သူသည် ငါဘုရားအား ပူဇော်သူမမည်၊ ဓမ္မာနုဓမ္မအကျင့်ကို ကျင့်သူသည်သာ ငါ ဘုရားအား ပူဇော်သူမည်၏ဟု မိန့်ကြား တော်မူ၏၊ ဒေသနာအဆုံး ဓမ္မာရုမထေရ် ရဟန္တာဖြစ်သည်။ ဓမ္ပ၊ ဌ၊ ၂။ ၃ ၆ ၄-၅။ D.P. လည်း ကြည့်။) ဓမ္မာရုမတ္ထေရ် အာ-ရဇ္ဇ ကထေတိ။ ဓမ္ပ၊ဌ၊ ၂။ ၃ ၆ ၄။

ဓမ္မာလပန (နာ)[ဓမ္မ+အာလပန](က)(မပြုမပြင် ပင်ကိုယ် အလိုလိုဖြစ်ရှိသော) တရားသဘော ကို–ခေါ်ဝေါ် – ပြောဆိုခြင်း – ပြောဆို ကြောင်း စကား။ (ခ) (ဘုရားရှင်၏ မပြု မ ပြင် ပင်ကိုယ်)ဂုဏ်တော်ကိုထုတ်ဖော်ချီးကျူး လိုသဖြင့် – ခေါ်ဝေါ် – ပြောဆို– ကြောင်း စကား။ နာဂေါ ဝတ ဘောတိ ဣတ္ထ ဘောတိ ဓမ္မာလပနံ။ သံ၊ဌ၊၁။ ၇ ၆။ ဥဒါန၊ဌ။၁၁ ၂။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၃ ၇ ၉။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၄ ၅ ၆။ ဘောတိ ဓမ္မာလပနမတ္ထမေတံ။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၆ ၆။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၉ ၆။ ၉ ၁ ဌ၊ ၅။ ၄ ၄ ၇။ အံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂ ၈ ၄။ ဓမ္မာလပန (သံ၊ဌ၊၁။ ၇ ၆)နှင့် အသခ်ိရိက-သမုပ္ပန္နသဘာဝါလပနံ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁ ၁ ၂။ (= ထေရ၊ဌ၊၁။ ၄ ၃ ၆။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၃ ၄ ၆။)

ဓမ္မာလောက (ပု) [ဓမ္မ+အာလောက] တရား ဟူသော–အရောင်–အလင်း။ ဓမ္မာလောကော ဘဝိဿတိ။ နေတ္ထိ။၁၁၇။ နေတ္ထိ၊ဝိ။ ၂၉၂။ အဝိဇ္ဇန္ဓကာရံ ဝိဓမိတ္တာ သပရသန္ဓာနေသု ဓမ္မာလောကသင်္ခါတာယ ပဘာယ ကရဏတော ပဘာကိ်ရာ။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၂၅၃။

ဓမ္မာဝဗောဓ (ပု) [ဓမ္မ+အဝဗောဓ] သစ္စာ ၄-ပါး တရားကို ထိုးထွင်းရှု သိခြင်း။ ဓမ္မာဝဗောဓော။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၃၂။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၃၂၀။

ဓမ္မာဝဟ (တိ) [ဓမ္မ+အာဝဟ] တရားကို–ဆောင်–ရွက်ဆောင်–သော။ တေသု ဒ္ဒိသု အလာဘော ဓမ္မိကော ဓမ္မာဝဟော သေယျော။ ထေရဋ္ဌ၊၂။၂၄၈။ တတ္ထာ ဓမ္မာဝဟာ စိန္တာ ဓမ္မစိန္တာ။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌီ။၇၄။

ဓမ္မာဝိသေသ (ပု) [ဓမ္မ + အဝိသေသ။] သတ္တိ-မန္တတရား၏ မထူးခြားခြင်း။ ဓမ္မာဝိသေသေပိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ မူလဋ္ဌ၊၃။၁၇၅။ ကထံ ပနာယံ ဓမ္မာဝိသေသေ ပစ္စယာဘာဝဝိသေသော ဒုဝိညေယ္ယရူပေန ဋ္ဌိတော သမ္ဘဝ ဝိဘာဝိဿတိတိ အာဟ ဓမ္မာနဋ္ဌိတိအာဒိ။ အနုဋ္ဌီ၊ ၃။၂၃၉။

ဓမ္မာသန (နာ) [ဓမ္မ+အာသန။] တရားဟောပုဂ္ဂိုလ်၏ နေရာ၊ တရားပလ္လင်။ ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော အာသနာရဟံ ဓမ္မာသနံ ပညပေတ္တာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၊။ ဓမ္မာသန (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၀)န္တိ ဓမ္မဒေသကာသနံ၊ ဓမ္မံ ဝါ ကထေတုံ ယုတ္တာသနံ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၇၄။

ဓမ္မာသနံ(ပ၊ဧ) — အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၅။ ဓမ္မာ-သနံ(ဒု၊ဧ)—ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၆။ မ၊ ဋ္ဌ၊၃။ ၂။ ၂၀။ သံ၊ ဋ္ဌ၊၁။ ၂၈၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၉၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃ ၂။ ခုဒ္ဒက၊ ဋ္ဌ။ ၈၁။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃ ၄ ၀။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၃ ၃။ ဓမ္မာသနတော (မ၊ဧ)—ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃ ၀။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။ ၃ ၇ ၈။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၆ ၄။ ဗုဒ္ဓ ဝံ၊ဋ္ဌ။ ၇ ၅။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၆ ၂။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃ ၁ ၆။ ဓမ္မာသနာ (မ၊ဧ) — သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃ ၁ ၆။ ဓမ္မာသနဿ (ဆ၊ဧ) — အတိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄ ၅ ၅ ၃။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄ ၃ ၁။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂ ၈ ၄။ အပ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၆ ၄။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁ ၇ ၀။ ဓမ္မာသနေ — ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ ၈ ၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၄ ၀။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ၇ ၆။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၉ ၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၉ ၊ ၃ ၃ ၇။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂ ၃ ၆။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ၁ ၂ ၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃ ၀ ၊ ၆ ၄ ၊ ၁ ၇ ၂။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃ ၂ ၈။ ထေရီ၊ ဋ္ဌ။ ၂ ၄ ၃။ အပ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၆ ၁။

ဓမ္မာသနဂတ (တိ) [ဓမ္မာသန+ဂတ] တရား ဟောပုဂ္ဂိုလ်၏ နေရာသို့ ရောက်သော၊ တရား ဟောပလ္လင်ထက်သို့ ရောက်သော(သူ)။ ဓမ္မာ-သနဂတေနာယသ္မတာ အာနန္ဒတ္ထေရေန.... ဝုတ္တာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၃။

ဓမ္မာသနဝိတာန (ပု၊နာ) [ဓမ္မာသန+ဝိတာန] တရားဟောပလ္လင်၏ (အထက်၌ ဖွဲ့ကြက်အပ်သော) ဗိတာန် မျက်နှာကြက်။ ကေစိ ဓမ္မာ-သနဝိတာနေ ဗုဒ္ဓကဏ္ဍကေသု ကေစိ ကဏ်-ကာရပုပ္ဖါဒီနိ သလာကာဟိ ဝိဇ္ဈန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၀ ၃။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၂ ၀။ ဓမ္မာသနဝိတာနေ ဗုဒ္ဓကဏ္ဍကေသု ပုပ္ဖါနိ ဝိဇ္ဈိတ္တာ ဌပေန္တိတိ သမ္ဗန္ဓော။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃ ၇ ၁။

ဓမ္မာသီသ (တိ) [ဓမ္မ+အာသီသ] တရားကို မြော်လင့်တောင့်တခြင်း။ ဓမ္မာသီသံ (ဓမ္ম-သီသံ၊ သီ၊ ဣ) ကရိတ္တာန၊ ဝိဟရန္တော ဝိပ-ဿကော။ မိလိန္ဒ။၃ ၇ ၁။

ဓမ္မာသီသက (တိ) [ဓမ္မ+အာသီသိ+ဏ္ဍ။ ဓမ္မ+ အာ+သီသ (သီသိ)+ဏ္ဍ] တရားကို လိုလား တောင့်တတတ်သော။ ဓမ္မသီသကမ္ပကဲ့ ကြည့်။

ဓမ္မာသောက (ပု) [ဓမ္မ+အသောက] (၁)ဓမ္မာ သောကမင်း၊ သိရီဓမ္မာသောကမင်း။ (ယင်း သည် B-E ၂၁၀-နှစ်တွင် ဘာရတနိုင်ငံတော် ပါဋ္ဌလိပုတ် (ယခု ပဋ္ဋနာ) နန်းမြို့တော်၌

နန်းတက်သည်။ B.E ၂၅၅ - ခု နှစ်တွင် ကွယ်လွန်သည်။ စန္ဒဂုတ်မင်း၏ သားတော် မောရိယအနွယ် ဗိန္ဒုသာရမင်းနှင့် မောရိ-ယဝံသဇ ဓမ္မာ မိဖုရားကြီးတို့မှ ဖွားမြင်သည်၊ ဓမ္မာမိဖုရားကြီး၌ ဓမ္မာသောက သန္ဓေရသောအခါ ခြေတဖက်ဖြင့် လ,ကိုနင်းလိုခြင်း, ခြေတဖက်ဖြင့် နေ,ကို နင်းလိုခြင်း, ကောင်းကင်က ကြယ် တာရာ နက္ခတ်တို့ကို စားလိုခြင်း, တိမ်ညွှန့်တို့ကို သုံးဆောင်လိုခြင်း, မြေထဲက တီကောင်တို့ကို စားသုံးလိုခြင်း, မြေပေါ်ရှိ သစ်ညွှန့် သစ်ဖူးတို့ကို ကိုက်ဝါးစားမျိုလိုခြင်းဟူသော ချင်ခြင်းတို့ ဖြစ်ကုန်၏။ သို့ရာတွင် မိဖုရားသည် ယင်းကဲ့သို့ချင်ခြင်းဖြစ်ပုံကို တစုံတယောက်သောသူကိုမျှ မပြောချေ။ အလိုမပြည့်သဖြင့် ကိုယ်အင်္ဂါ ဖျော့တော့ဝါဖတ် ခြောက်ကပ် ကြွံလှီနေသည်၊ ဗိန္ဒုသာရမင်းကြီးက ချော့မော့ မေးသည်တွင်မှ မိမိ၏ချင်ခြင်းဖြစ်ပုံ အလုံးစုံကို ပြောကြားသည်။ မင်းတရားသည် အကြောင်းဥပါယ်၌ လိမ္မာသော အမတ်တို့နှင့်တိုင်ပင်၍ လရှုပ်, နေရှုပ် ပုံစံ မုန့်ခဲဖွယ်တို့ကို ပြုလုပ်စေ၍ မတ်တတ်ရပ်စေ၏၊ ကြယ်တာရာ နက္ခတ်တို့ရှုပ်ပုံ ပြုလုပ်သောမုန့်, တိမ်ညွှန့်သဏ္ဌာန် ပြုလုပ်သောမုန့်တို့ကိုလည်း စားစေ၏၊ နန်းရင်ပြင်၌ သဲမိုးရွာစေပြီးတီရှုပ် သစ်ညွှန့် သစ်ဖူးသဏ္ဌာန် ပြုလုပ်အပ်သော စတုမဓူမုန့်တို့ကို စားစေ၏။

တနေ့သ၌ မင်းတရားသည် ဗေဒင်တတ်ပုဏ္ဏားတို့ကို မေး၏၊ တဖန် ပုဏ္ဏားတို့က မြို့တော်စည်ပင်သာယာရေး လုပ်ဆောင်သူတို့ကို မေးစေ၏၊ တဖန် မြို့တော်စည်ပင်သာယာရေးလုပ်ဆောင်သူတို့က တက္ကတွန်းတို့ကို မေးစေပြန်၏၊ မင်းတရားသည် မိဖုရားကိုးကွယ်သည့် ဇနသာနတက္ကတွန်းကို မေးလျှောက်လေရာ ဇနသာန တက္ကတွန်းက မင်းမြတ်မိဖုရား၏ ကိုယ်ဝန်သည် ရင့်လေပြီ၊ ဘုန်းကံကြန်အင် လက္ခဏာနှင့် ပြည့်စုံသော သားထူးသားမြတ်ကို ဖွားမြင်လိမ့်မည်ဟု နိမိတ်စကားမိန့်ကြား၏၊ ဇနသာန တက္ကတွန်း မိန့်ကြားသည့်အတိုင်း မကြာမီ ဘုန်းကံ ကြန်အင် လက္ခဏာနှင့် ပြည့်စုံသော ဓမ္မာသောက မင်းသားကို ဖွားမြင်လေသည်။ တနေ့တွင် မင်းသား ဖခင်ရင်ခွင်၌ ကစားစဉ် လက္ခဏာရစ်အရစ်ရှိသော မင်္ဂလာခရုသင်းကို မင်းသား၏ လက်ထဲ၌ ထည့်လိုက်ကြ၏၊ မင်းသားသည် ယင်းခရုသင်း၌ ကျင်ငယ်စွန့်လိုက်လေသည်။ ဖခင် မင်းတရားသည် ယင်း ကျင်ငယ်ရည်တို့ကို မင်းသား၏ ထိပ်ထက်၌ သွန်လောင်းလိုက်လေ၏။ ထိုအခါ မိဖုရားသည် အမျက်ထွက်စိတ်ဆိုး၍ သားတော်ကို မင်းတရားရင်ခွင်မှ ယူပြီးပွေ့ချီကာ ဇနသာနတက္ကတွန်းအား အကြောင်းစုံ လျှောက်ကြားလေ၏၊ ထိုအခါ တက္ကတွန်းက မိဖုရား မကြောက်ပါလင့်၊ သင်မိဖုရား၏ သားသည် ဇမ္ဗူဒီပ်တကျွန်းလုံးတွင် အမြတ်ဆုံး မင်းဖြစ်လိမ့်မည်ဟု မိန့်ကြားပြီး ဇနသာနတက္ကတွန်းသည် မြို့တော်မှ တယူဇနာ ကွာလှမ်းသော အရပ်၌ ပြောင်းရွှေ့ နေထိုင်လေသည်။ မဟာဝံသ ဋီကာ။၁၂၅–၁၂၇။

ဓမ္မာသောက မင်းသားသည် အရွယ်ရောက်လတ်သော် ဖခင် ဗိန္ဒုသာရမင်း၏ အမိန့်အရ အဝန္တီတိုင်း ဥဇ္ဇေနီပြည်ကို အုပ်ချုပ်၍ ဝေဒိသမြို့၌ နေထိုင်ခဲ့လေသည်၊ ဝေဒိသမြို့၌ နေထိုင်စဉ် သူဌေးသမီး ဝေဒိသဒေဝီနှင့် အကြောင်းပါခဲ့လေသည်၊ ဝေဒိသဒေဝီမှ သားတော် မဟိန္ဒ, သမီးတော် သံဃမိတ္တာတို့ ဖွားမြင်ခဲ့လေသည်။

တနေ့တွင် ပါဋလိပုတ်မြို့တော်၌ ဖခင် ဗိန္ဒုသာရမင်းကြီး မကျန်းမမာကြောင်းကြားသိသဖြင့် ပါဋလိပုတ် မြို့တော်သို့ သွားရောက်၍ မိမိကိုယ်တိုင် လုပ်ကျွေး ပြုစုခဲ့လေသည်၊ ဖခင်ဘုရင် ဗိန္ဒုသာရမင်းသည် နန်းသက် ၂၈-

နှစ် B.E. ၂၁၄-ခုနှစ်တွင် နတ်ရှာစံလွန်သဖြင့် နိုင်ငံတော်အလုံးကို သိမ်းပိုက်ခဲ့လေသည်၊ နောင်တော် သုမနမင်းသား ကြားသိသဖြင့် ၁၀၀- (၉၇) သော ညီတော်တို့နှင့်အတူ မမ္မာသောကမင်းကို တိုက်ခိုက်လေသည်၊ မမ္မာသောကသည် မိတူဖတူ ညီတော်အရင်း တိသာကို ချန်၍ အခြားသုမနအပါအဝင် ညီအစ်ကို ၁၀၁-(၉၉)ယောက်ကို သတ်ဖြတ် ကွပ်မျက်အောင်မြင်ပြီး B.E ၂၁၇- ခုနှစ်တွင် ဇမ္ဗူဒီပ်တကျွန်းလုံးကို ထီးတလက်တည်း ပြုနိုင်ခဲ့လေသည်။မမ္မာသောက ညီနောင် ၁၀၁-(၉၉) ယောက် သတ်ဖြတ်ချိန်ကို B.E ၂၁၄-ခုနှစ်, မဟိန္ဒသတိုးသား ၁၀-နှစ်အရွယ် ရှိချိန်ဟု ဒီပဝံသဋ္ဌကထာ။ ဒီပဝံသ၊၆။ ၂၁၊ ၂၂။

မမ္မာသောကသည် လွန်စွာ တန်ခိုး အာဏာကြီးလှပေ၏၊ မြေအောက် ၁-ယူဇနာ, မြေထက်ကောင်းကင် ၁-ယူဇနာ အာဏာပြန့်နှံ့ လေသည်၊ ဇမ္ဗူဒီပ်တကျွန်းလုံးရှိ လူအပေါင်းနှင့် ကျေး, ငုံ, ခါ, လင်းနို, ပျား, နဂါး, ရွှေ, ကြွက်, ဝံ, မျောက် စသော တိရစ္ဆာန်တို့ပင် ဆိုင်ရာအခွန်ဘဏ္ဍာတို့ ဆက်သကြရကုန်၏။ The Hisstory of India စသည်ကြည့်။မမ္မာသောကမင်းကြီးသည် အသောက, အသောကမမ္မ, သိရိမမ္မာသောက, အသောကဝစုန, ဝိတသောက, ဒီပစက္ကဝတ္တိ, ပီယဒဿီ, ဒေဝါနံ ပိယဒဿီ စသော အမည်တို့ဖြင့် ထင်ရှားခဲ့သည်။ D.P.။ ဘာရတ ဗောဓိသိဒ္ဓဘုန, ဒီဝျာဝဒါန-စသည်တို့ ကြည့်။ ဖတူ မိကဲ့ ညီအစ်ကို ၁၀၁-(၉၉)ယောက်တို့ကို ကွက်မျက်ခြင်း၊ဆန့်ကျင်ဖက် စစ်သားသိန်းကျော်ကို ကွပ်မျက်ခြင်းကြောင့် စဏ္ဍာသောကဟုလည်း ထင်ရှားခဲ့၏။ မဟာဝံသ၊၅။၁၈၉။

မမ္မာသောကမင်းဌ ဝေဒိသဒေဝီ (–ဝေဒိသမြို့ ဝေဒိသ သူဌေးသမီး ဒေဝီ) အသန္ဓိမိတ္တာ, စာရုဝကီ, ပဒုမဝတီ, တိဿရက္ခာ အားဖြင့် မိဖုရားဝ ၅-ယောက် ရှိသည်။ မဟိန္ဒ တိဝရ, မမ္ပဝိဝဒ္ဓန (ကုဏာလ), ဇလောက ဟူသော သား ၄-ယောက်နှင့် သံဃမိတ္တာ,စာ-ရုမတီ ဟူသော သမီး ၂-ယောက် ထွန်းကားခဲ့သည်။ ယင်းသားသမီးတို့အနက် မဟိန္ဒ, သံဃမိတ္တာတို့ကား ဝေဒိသဒေဝီမှ ဖွားမြင်သူတို့ဖြစ်ကုန်၏၊ တိဝရမှာ စာရုဝကီမှဖွားမြင်သည်။ မမ္ပဝဒ္ဓန (ကုဏာလ)မှာ ပဒုမဝတီမှ ဖွားမြင်သည်။ ဇလောက၏ မိခင်ကို အတိအကျ မဖော်ပြကြ။ဘာရတဗောဓ သိဒ္ဓဘုန။ ၂၁ဝ–ဘ။

ကကုသံ, ကောဏာဂုံ, ကဿပ,ဂေါတမ ဟူသော ဘုရား ၄-ဆူတို့ကို ဖူးမြင်ဘူးသော ကာဠနဂါးမင်းကို ရှေခြေကျင်းဖွဲ့၍ ခေါ်ယူစေပြီး ဘုရားရှင် ရှပ်သွင်သဏ္ဌာန်တော် ဖန်ဆင်းစေခဲ့လေသည်၊ ကာဠနဂါးမင်းသည် လက္ခဏာကြီး ၃၂-ပါး, လက္ခဏာတော်ငယ် ၈ဝ, ကေတုမာရောင်လှိုင်းတော်ဖြင့် တင့်ဝယ်သော ဘုရားရှင် ရှပ်ပုံတော် ဖန်ဆင်း၍ မင်းအား ရှမြင်စေ၏၊ မင်းသည် လွန်စွာလေးမြတ်ကြည်ညိုလေသည်။ မဟာဝံသ၊ ၅။၈၉–၉၄။

B.E ၂၂၂-ခုနှစ်လောက်တွင် ပါဋ္ဌလိပုတ်မြို့တော် (ယခု ပဋ္ဋနာ) ၌ သံဃာတော် ၆-သောင်းခန့် ချောင်ချိစွာ နေနိုင်လောက်သော အသောကာရုမ ကျောင်းတိုက်ကြီးကို အရှင်ကွန္ဒဂုတ္တထေရ် ဦးစီး၍ ၃-နှစ်အချိန်ပိုင်းဖြင့် တည်ဆောက်စေ၍ သံဃာတော်အား လှူဒါန်း ခဲ့လေသည်။ ရဟန်း ၆-သောင်းတို့အားလည်း နိစ္စဘတ် ဆွမ်းဝတ်တည်၍ လှူဒါန်းပြုစု သာသနာတော်ကို ချီးမြှောက်ခဲ့လေသည်။ ဘုရားရှင် သီတင်းသုံးတော်မူခဲ့သော ကျောင်းတိုက်ရှိ, ဌာန အသီးသီးတို့၌ စေတီပုထိုးများ တည်ထားခဲ့သည်။ မဟာဝံသ၊၅။၁၇၅။ ဇမ္ဗူဒီပ် တကျွန်းလုံးရှိ မြို့ပေါင်း ဂ-သောင်း ၄-ထောင်တို့၌ ဂ-သောင်း ၄-ထောင်သော စေတီတို့ဖြင့်

တန်ဆာဆင်အပ်သော ကျောင်းတိုက်ပေါင်း ဂ-သောင်း ၄-ထောင်တို့ကို ၉၆-ကုဋေ အသပြာငွေတို့ကို စွန့်လျှူလျက် ဆောက်လုပ်စေ၍ လျှူဒါန်းခဲ့လေသည်။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၃၆၊၃၇။ သာ-သနာ့အမွေရရန်ရည်သန်၍ သားတော်မဟိန္ဒ, သို့မီးတော် သံဃမိတ္တာတို့ကို နန်းသက် ၆-နှစ် အရှိ ရှင်ရဟန်းပြုစေ၍ သာသနာတွင်း သွတ်သွင်းသည်။ ဒီပဝံသ၊၇။၂၂။

ညီတော်တိဿကို သာသနာတွင်း သွတ်သွင်းစဉ်က ဗောင်း, နားခြောင်း, အဝတ် တန်ဆာ ရတနာမျိုးစုံတို့ဖြင့် တန်ဆာဆင်စေ၍ နန်းတော်မှ အသောကာရာမကျောင်း တိုက်တိုင်အောင် လမ်းကိုလည်းတံခွန်ကုက္ကား မှုလေးပွါးတို့ဖြင့် တန်ဆာဆင်စေပြီး ဆင်, မြင်း, ရထား, ခြေသည်-ဟူသော စစ်တပ် အခမ်းအနားကြီးဖြင့် ကျောင်းသို့ ပို့ဆောင်သည်။ ထေရ၊ဌ၊၂။၁၇၆။ ရဟန္တာဖြစ်တော်မူသော ညီတော် တိဿ(ကေဝိဟာရီ) ထေရ် သီတင်းသုံးရန် ငွေအသပြာ ၁-ကုဋေ အကုန် အကျခံကာ ဘောဇကဂိရိ ကျောင်းကို တည်ဆောက် လျှူဒါန်းခဲ့သည်။ ထေရ၊ဌ၊၂။၁၇၈။

မင်းတရားသည် ဆရာဖြစ်သော နိဂြောဓ သာမဏေအတွက် အသပြာ ၁-သိန်း, စေတီတော်များ ပန်းနှံ့သာ ပူဇော်ရန် အသပြာ ၁-သိန်း, တရားတော် ပူဇော်ရန်ရည်မှန်း၍ ပိဋ္ဌကတ်ဗဟုဿုတနှင့် ပြည့်စုံသော တရားစာပေ ဆောင် ရဟန်းတို့အတွက်အသပြာ ၁-သိန်း, ပါဋ္ဌလိပုတ်မြို့တော်တံခါး ၄-ပေါက်တို့၌ စတုမဟာစသော ဆေးပစ္စည်းအတွက် ၁-သိန်းတို့ကို နေ့စဉ် လျှူဒါန်းခဲ့လေသည်။ ဝိ၊ဌ၊၁။၃၉-၄၀။ ဓမ္မာသောကမင်းသည် မောဂ္ဂလ္လိပုတ္တတိဿ ထေရ်အဟောဂင်္ဂါမှ ပြန်ကြွတော်မူလာသော အခါ ဂင်္ဂါမြစ်အတွင်း ဒုံးဆစ်ပမာဏရှိရေတွင် ဆင်း၍ ကြိုဆို ခဲ့လေသည်။ ဝိ၊ဌ၊၁။၄၃။ ပါဋ္ဌလိပုတ်မြို့ မင်း၏အပန်းဖြေ စံဥယျာဉ်၌ အရှင် မောဂ္ဂလ္လိပုတ္တတိဿထေရ်ကို ပင့်၍ မထေရ်မြတ်ထံ ဗုဒ္ဓအယူဝါဒကို သင်ယူခဲ့လေသည်။ ဝိ၊ဌ၊၁။၄၅။

ဓမ္မာသောကမင်းသည် ပွဲလမ်းသဘင်နှင့် သတ္တဝါများကို သတ်ဖြတ်၍ ယဇ်ပူဇော်မှုကို တားမြစ်ခဲ့သည်။ ဆေးဆရာများ ထားရှိခြင်း, ဆေးပင်, ဝါးပင်များ စိုက်ပျိုးခြင်းတို့ကိုပြုလုပ်တော်မူ၍ ရေတွင်း ရေကန် တူးဖော်ရန် တိုက်တွန်းခဲ့သည်။ ၅-နှစ်တာကြိမ် တရားဟောနယ်လှည့် ထွက်ရန်, မိဘ ဆရာသမားတို့ကို ရိုသေရန်, သတ္တဝါများ မသတ်ရန်, အကုန် အကျ မမျှ ရန် ညွှန်ကြားခဲ့သည်၊ ပျော်စရာ ဘုံနှန်းဗိမာန် ဆင်ယာဉ် မြင်းယာဉ် စသည်များ ကြည့်ရှုဖို့ လွယ်ကူလင့်ကစား တရားသိမြင်ရန် ခဲယဉ်းကြောင်း မိဘဆရာသမား စသူတို့ စကားကို လိုက်နာရန် အကျင့်သီလ ရှိမှ တရားတည်နိုင်ကြောင်း ဖော်ပြခဲ့သည်။

ကောင်းမှုပြုရန် ခဲယဉ်းကြောင်း လူကောင်း သူကောင်းသည်သာ ကောင်းမှုပြု၍ သူယုတ်မာသည်ကား ကောင်းမှု လုပ်ငန်းကို ဖျက်ဆီးကြောင်း တရားကြီးကြပ်အမတ်များ ထားရှိကြောင်း ယောနက, ကမ္ဘောဇ-စသော တိုင်းပြည်များ၌ တရားဖြန့်ကြောင်း ဖော်ပြ ထား၏။ အသောကကျောက်စာချပ်။ ၁၊၂၊ ၃၊၄၊၅။ အကျယ် အသောကကျောက်စာ များ ကြည့်။

သီတိုင်ကျွန်း အနုရာမြို့ မဟာဝိဟာရ ကျောင်းတိုက်ကြီး၌ သို့မီးတော် သံဃမိတ္တာ ထေရီမကို စေလွှတ်၍ ဗောဓိပင်ကို စိုက်ပျိုးစေပြီး၁၂-နှစ်အကြာတွင် အသန္ဓိမိတ္တာမိဖုရားကြီး ကွယ်လွန်သည်။ ၎င်းနောက် ၄-နှစ်မြောက် တိဿရက္ခာကို မိဖုရားကြီး မြှောက်သည်။ ၎င်းနောက် ၃-နှစ်မြောက်တွင် တိဿရက္ခာသည် မဟာဗောဓိပင်ကို သတ်ပစ်၏။ ယင်းသို့မဟာဗောဓိပင်ကို သတ်ပြီး ၄-ရက်

မြောက်တွင် ဓမ္မာသောကမင်းကြီး စိတ်နှလုံး မသာမယာဖြစ်၍ ကွယ်လွန်သည်။ ဇိနကာလ မာလီ။၄၃။

ဓမ္မာသောကသည် ကသ္မီရနယ်ပယ်သို့ မိမိသားဖြစ်သော ဇလောကကို လွှတ်ဟုန် ရှိသည်၊ ယင်းဇလောက လက်ထက်တွင် ကသ္မီရ၌ ဘုရားသာသနာ စတင်ရောက်လေ သည်။ Buddism Keshmir ၂၅။

ဓမ္မာသောကသည် B-C ၂၃၉-ခုနှစ်တွင် မိမိ၏သို့်းတော် စာရှမတီနှင့်အတူ နီပေါသို့ သွားရ်ှ ဒေဝပါလအမည်ရှိသော မင်းမျိုး မင်းဆွေ သတိုးသားနှင့် လက်ထပ်စေခဲ့ပြီး ဗုဒ္ဓသာသနာ ထွန်းကားအောင် စီမံခဲ့လေ သည်။ သီရိသီဝလိ၏ Buddhist World ၃၁၃။

ဓမ္မာသောက မင်းကြီးသည် B-E ၂၅၅-ခုနှစ် ကွယ်လွန်ခါနီးတွင် ဆေးဆရာက ပေး ထားသည့် အစေ့နှင့်တကွ သျှစ်သျှားသီး ခြမ်းကို စားငုံမည်အပြုတွင် ငါသည် ဘုရား သာသနာတော်အား ကုဋေ-၁၀၀ (ကုဋေ ရာပေါင်းများစွာ) လှူဒါန်းခဲ့ပြီး နောက်ထပ် လှူဒါန်းလိုသေး၏ ဟု ကြံစည်၍ အသည်း အသန် ဝေဒနာခံစားနေရစဉ် အမတ်တို့အား မိမိသည် သာသနာတော်အား နောက်ထပ် ကုဋေ-၁၀၀ စွန့်လှူလိုသေး၏ ဟု အမိန့်ရှိရာ အမတ်များက ခွဲဝေယူကြပြီး လှူဒါန်းခွင့် မပြုတော့ချေ။ မင်းကြီးလည်း စိတ်နှလုံး မသာမယာ ရှိရှိမှအပ မည်သို့မျှ မတတ်နိုင် တော့ချေ။ သို့ဖြစ်၍ အနီးရှိ မင်ချင်း ယောကျ်ား တယောက်ကို အသောကာရာမ (ကုက္ကုဋာရာမ)ကျောင်းတိုက်ကိုသွား၊ဟော ဒီသျှစ်သျှားသီးပိုင်း (ခြမ်း)ကို သံဃာတော် အား လှူဒါန်းပါချေဟု စေလွှတ်လိုက်သည်။ မင်းကြီးသည် ကုဋေ ၁၀၀ နောက်ထပ် သာသနာတော်အား စွန့်လှူလိုသော်လည်း အမတ်များက ခွင့်မပြုသဖြင့် နောက်ဆုံး ကွယ်လွန်မည့်ဆဲဆဲ ဤသျှစ်သျှားသီးခြမ်းကို သာ လှူရကြောင်း၊ ယင်းသျှစ်သျှားသီး ခြမ်းကို သံဃာတော်အားလုံး မဲချပြီး ဘဉ်း ပေးတော်မူပါဟု သံဃာတော်အား လျှောက် ထား၍ လှူဒါန်းခဲ့ပါဟု ပြောဆိုကာ စေလွှတ် ခြင်းဖြစ်လေသည်။ ကျောင်းတိုက်ရှိ သံဃာ တော်တို့သည် ယင်းသျှစ်သျှားသီးကို မဲချ၍ ကျရာရဟန်းကို သုံးဆောင်စေပြီး သျှစ်သျှား သီးစေ့ ကို ဓာတ်တော်နှင့်ရောပြီးစေတီတည်ခဲ့ ရာ အာမလကဲစေတီဟု ထင်ရှားလေသည်။ ယင်းသို့ ဓမ္မာသောကမင်းကြီး သေရာညောင် စောင်း၌ ကုဋေ-၁၀၀ လှူဒါန်းရန် မတတ် နိုင်ပဲ သျှစ်သျှားသီး တခြမ်းသာ ပိုင်ဆိုင် လှူဒါန်းနိုင်ကြောင်းကို ရည်၍ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၂၄ ၌—

သကလံ မေဒိနိ ဘုတ္တာ၊
ဒတ္တာ ကောဋ္ဌိသတံ သုဓီ။
အစ္ဆာမလကမတ္တဿ၊
အန္တေ ဣဿရတံ ဂတော—

ဟု မိန့်ဆိုခဲ့လေသည်။ ဟီယွန်ဆန် တရုပ်မှတ် တမ်းနှင့် ဘာရတ ဗောဓ သိဒ္ဓတ္ထာန သီဟိုဠ် ဘာသာ သမိုင်းကျမ်း။၁၄၉။

ဓမ္မာသောကမင်းသည် နောက်ဆုံးအလှူ ဒါနကောင်းမှု ပုညဟု ဆိုရာ ဘာနုဘော်ကြောင့် နတ်ပြည်၌ ဖြစ်လေသည်။ လောကပညတ္တိ ကျမ်း။ စုတိခါနီးတွင် အမျက်ပြင်းထန်စွာ ဖြစ်မိသဖြင့် အစိရဝတီ မြစ်ကမ်းအနီး၌ စပါး ကြီးမြေဖြစ်ရာ အရှင်မဟိန္ဒထေရ် တရားဟော သဖြင့် စပါးကြီးမြေအဖြစ်မှ ကျွတ်၍ နတ် ပြည်၌ဖြစ်သည်။ ရာဇဝင်ကြီး။ ဓမ္မာသောက မင်း၏ မိတ်ဆွေ ဒေဝါနံပိယတိဿမင်းသည် လည်း တာဝတိံသာ နတ်ပြည်၌ နတ်သား ဖြစ်၏၊ယင်း နတ် ၂-ပါးသည် နတ်ပြည်၌နတ် သက်တမ်းအတိုင်း မနေကြပဲ ဓမ္မာသောက မင်းကြီးက သီဟိုဠ်ကျွန်း သမ္ဘူလသူဌေး၏

သား ဖြစ်လာ၏၊ ဒေဝါနံ ပိယတိဿ မင်းကြီးကား ဗျဥ္ဇသာလ သူဌေးကတော် ဝမ်းဌ ဖြစ်လာ၏၊ ၇-နှစ်အရွယ်တွင် ရဟန်းပြုကြ၍ ပဋိသမ္ဘိဒါလေးပါးနှင့်တကွ ရဟန္တာ ဖြစ်ကြကုန်၏။ သီရိဓမ္မာသောက မင်းကြီးကား ကုဏ္ဍလတိဿဟု တွင်လေသည်၊ ဒေဝါနံ ပိယတိဿမင်းကြီးကား ဗျဥ္ဇထေရ်ဟု တွင်၏။ ယင်း ၂ ပါးကား ဖွားစဉ်ကလည်း တချိန်တည်း, ရဟန်းပြုစဉ်ကလည်း တချိန်တည်းဖြစ်၍ ပရိနိဗ္ဗာန်ပြုသောအခါတွင်လည်း သီဟိုဠ်ကျွန်းအလုံး၌ တန်ခိုးပြာ၌ဟာပြတော်မူကြ၍ တချိန်တည်းပင် ပရိနိဗ္ဗာန် ပြုကြကုန်၏။ သီဟဠဝတ္ထု။ မှန်နန်းရာဇဝင်။ ၁။ ၁၅၁။) (၂)သီဟိုဠ်ဘုရင် ဓမ္မာသောကမင်း။ (ယင်းသည် B.E-၁၇၆၂-၁၇၆၃-တွင် သီဟိုဠ်ကျွန်း ပုလတ္ထိမြို့တော်၌ နန်းစိုက်၍ ၁-နှစ် မင်းပြုခဲ့သည်၊ ယင်းကို မဟာဒီပါဒအဏိကာ်မည်သော စောဌတိုင်းသားက သတ်ဖြတ်၍ နန်းလုသည်။) D·P လည်း ကြည့်။

(၁) အသန္ဓိမိတ္တာပိ ဓမ္မာသောကဿ ဒေဝီ "အတ္ထိ နု ခေါ ဘန္တေ ဗုဒ္ဓဿရေန သဒ္ဒီသော ကဿစိ သရော"တိ သံဃံ ပုစ္ဆိ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၄၄။ မဟာသမ္မတော မန္ဓာတာ ဓမ္မာသောကော ဇေဝံ မဟာနုဘာဝေါ။ မ၊ဌ၊၃။၁၅၅။ သံ၊ဌ၊၃။ ၃၂၅။ အံ၊ဌ၊၃။၃၁၈။ မဟာနိ၊ဌ။၃၄၆။ သာရတ္ထ၊၃။၉၈။(–အံ၊ဌ၊၁။၃၈၀။ ပေတ၊ဌ။ ၂၂၈၊၂၃၄။) အသောက, ဓမ္မသောကာဘိ-သော-တို့လည်း ကြည့်။

(၂) တတော ရာဇကုမာရေကော၊ ဓမ္မာ သောကာဘိဓာနကော။ အကာ သံဝစ္ဆရံ ရဇ္ဇံ၊ ဇာတိယာ သော တိမာသိကော။ မဟာဝံသ၊ ၇၈။၄၂။

ဓမ္မာသောကကာလ (ပု) [ဓမ္မာသောက+ကာလ] ဓမ္မာသောကမင်း–ဖြစ်ရာအခါ–လက်ထက်၊ B.E ၂၁၈–၂၅၅။ ယထေဝ ဟိ ဓမ္မာသောကကာလေ ကရဝီကသကုဏော သမန္တာ အာဒါသဘိတ္တိသု အတ္ထနော ဆာယံ ဒိသ္မာ သဗ္ဗဒိသာသု ကရဝီကသညီ ဟုတ္တာ မရုရံ ဂိရံ နိစ္ဆာရေသိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၁၀၈။ (–ထေရ၊ဌ၊ ၂။၁၂၂။)

ဓမ္မာသောကမဟာရာဇဝိဟာရ(ပု)[ဓမ္မာသောက+မဟာရာဇ+ဝိဟာရ]ဓမ္မာသောကမင်းကြီး ဆောက်လုပ် လှူ။ဒါန်းအပ်သော ကျောင်းတိုက်။ ဓမ္မာသောကမဟာရာဇ – ဝိဟာရေ ဝသတာ မယာ။ နေတ္တိ၊ဌ။၂၇၅။

ဓမ္မာသောကမာတု (ထီ၊ပု) [ဓမ္မာသောက+ မာတု] ဓမ္မာသောကမင်း၏ မိခင်။ (B.E. ၂၁၈-၂၅၅-တွင် အိန္ဒိယနိုင်ငံ ပါဋလိပုတ်မြို့တော်၌ နန်းတက်သော သီရိဓမ္မာသောကမင်းကြီး၏ မိခင် ဓမ္မာမိဖုရား။ ယင်းသည် ပါဋလိပုတ်မြို့တော်၌ ၂၈-နှစ် မင်းပြုသော ဗိန္ဒုသာရမင်း၏ မိဖုရား ၁၆-ယောက်ဘို့တွင် မိဖုရားခေါင်ကြီး "အဂ္ဂမဟေသီ" ဖြစ်သည်။) ဓမ္မာသောကမာတုယာ ဒေါဟဠပ္ပတ္တိကထာ စ မဇ္ဈိမသက်ကိယာ စူဠသီဟနာဒသုတ္တဝဏ္ဏနာယ သီဟဠဒီပကထာယ ဝုတ္တာ။ မဟာဝံသ ဋီကာ။ ၁၂၈။ ဓမ္မာ (၁)လည်း ကြည့်။

ဓမ္မာသောကရာဇ (ပု) [ဓမ္မာသောက+ရာဇ] ဓမ္မာသောကမင်း။ (ယင်းသည် ထီးနန်းစည်းစိမ်အတွက် ညီအစ်ကို ၁၀၁-(၉၉)ယောက်တို့နှင့်တကွ လူ သိန်းပေါင်းများစွာတို့ကို သုတ်သင်ကွပ်မျက်သတ်ဖြတ်ခဲ့သည်၊ ကာလင်္ဂစစ်ပွဲတခုတွင်ပင် လူ ၁-သိန်း ၅-သောင်းတို့ကို ချုပ်နှောင်အကျဉ်းချ၍ လူ -၁သိန်းကို သတ်ဖြတ်ခဲ့လေသည်။ The Early History of India။)

ဓမ္မာသောကရာဇာ ထေရဿ ဂုဏံ သုတ္ဝာ ဒဠ္ဌကာမော တိက္ခတ္တုံ ပဟိဏိ။ မ၊ဌ၊၃။ ၁၉၀။ (–ထေရ၊ဌ၊ ၂။၁၁၂၊၁၇၄။)

ဓမ္မာသောကရုဇကာလ (ပု) [ဓမ္မာသောက-ရုဇ + ကာလ] ဓမ္မာသောကမင်း၏ လက်ထက်။ (ဓမ္မာသောကမင်း အုပ်စိုးချိန်အခါ။ ယင်း ဓမ္မာသောကမင်း အုပ်စိုးချိန် အခါကား B.E. ၂၁၈-မှ ၂၅၅-အတွင်း ဖြစ်၏။) သောဘဂဝတိ ပရိနိဗ္ဗုတေ ဓမ္မာသောကရုဇကာ-လေ ပါဋ္ဌလိပုတ္တေ နိဗ္ဗတ္တိတ္ဝာ ပဗ္ဗဇိတ္ဝာ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၉၀။

ဓမ္မာသောကာဘိသေက (ပု) [ဓမ္မာသောက+ အဘိသေက (=အဘိ + သိစ+ဏ)] ဓမ္မာ-သောကမင်းအား အဘိသိက်ရေစင်ဖြင့် သွန်း-လောင်း ပက်ဖျန်းခြင်း၊ ဓမ္မာသောကမင်း၏ အဘိသိက် အခမ်းအနားကို ပြရာအပိုင်း အခန်း၊ ဓမ္မာသောကမင်းသည် သားတော် မဟိန္ဒသတိုးသား ၁၄-နှစ်ရှိရာ B.E ၂၁၈-ခု နှစ်တွင် အဘိသိက်သွန်းသည်။ ဒီပဝံသ၊ ၆။ ၂၃-ကြည့်။ အဘိသိက်သွန်းလောင်းပြီး အဘိ-သိက်အာနုဘော်ကြောင့် ဇမ္ဗူဒီပ်မြေအပြင်၌ ပြိုင်ဖက်မရှိပဲ တယောက်တည်းသော မင်း-အဖြစ်သို့ ရောက်သည်။ အထက်ကောင်း-ကင် တယူဇနာ, မြေအောက် တယူဇနာ ထိုးဖောက်၍ အာဏာစက် ပြန့်နှံ့သည်၊ နေ့စဉ် အနဝတတ်အိုင်မှ ရေ ဂ-ထမ်း ၁၆-လုံး-ကို နတ်တို့ ပို့ဆက်ကြ၏။ ယင်း ၁၆-လုံးအနက် ဂ-လုံးကို သံဃာတော်များအား လှူ၏၊ ၂-လုံးသောရေကို ပိဋ္ဌက ၃-ပုံဆောင် ရဟန်း-တို့အား ပေးလှူ၏၊ ၂ လုံးသော ရေကို အသန္ဓိမိတ္တာ မိဖုရားကြီးအား ပေး၏၊ ၂-လုံး-သောရေကို မောင်းမ ၁-သောင်း ၆-ထောင်-တို့အား ပေး၏၊ ၂-လုံးသော ရေကို မင်း-တရားကိုယ်တိုင် သုံးဆောင်၏။ ဟိမဝန္တာ-တောင်မှ လွန်စွာ ကောင်းမွန် နူးညံ့သော အရသာနှင့် ပြည့်စုံသော နာဂလတာ ကွမ်းရိုး-ဓနိ်ပူများ, ဆေးဖြင့် ထုံစိမ်ထားသည့် သျှစ်သျှားသီးများ, အနံ့အရသာနှင့် လွန်စွာ ပြည့်စုံသော သရက်သီးမှည့်များ, ဆဋ္ဌန်အိုင်၌ ဖြစ်သော ချောမွေ့ကောင်းမွန် ဆန်းကြယ်-သော အဆင်း ၅-မျိုးရှိ အဝတ်တန်ဆာများ, နတ်၌ဖြစ်သော သောက်ဖွယ်, စားဖွယ်များ စသည်တို့ကို နတ်တို့ အခါမပြတ်ပို့ဆက်ကြကုန်၏၊ မင်းတရား၏ စဖိုအိမ်၌ မင်းကြီး၏ ဘုန်းကံ-ကြောင့် မင်းတရားစားတော်ခေါ် ရန်အတွက် သားသမင်, ဝက်, ငှက်, သတ္တဝါများ အလို-အလျောက် လာရောက်သေကြကုန်၏။ ယင်း-အသေကောင်မှ အသားတို့ကို မင်းတရား၏ စားတော်ပွဲအတွက် စီရင်ကြရ၏။ မြတ်လေး-ပွင့်အလား နူးညံ့သိမ်မွေ့လှသော အပေါ်ရံ-စုလျားကိုလည်း နတ်တို့ ပို့ဆက်ကြကုန်၏၊ ပုဂ္ဂိုလ်မြတ်တို့အားသာ ထိုက်တန်သည့် မျက်-စဉ်းကိုလည်း နဂါးတို့ ပို့ဆက်ကြကုန်၏၊ ကျေးငှက်တို့သည် မင်းကြီးနှင့် အခြေအရံတို့ သုံးဆောင်ရန် သလေးစပါး လှည်း ၉-ထောင်-ကို ဆဋ္ဌန်အိုင်မှ နေ့စဉ် ဆောင်ယူပို့ဆက်ကြ-ကုန်၏။ ယင်း သလေးစပါးတို့ကို ကြွက်တို့-သည် ဆန်လုံး မယျက်စေပဲ ဖ့ဲနုဆန်ဖဲ့ကြမ်းတို့-ကို ခွါ၍ပေးကြကုန်၏၊ ယင်းဆန်များဖြင့် မင်း-တရားသည် သံဃာတော်တို့အားလည်း လုပ်-ကျွေးစေ၏၊ မောင်းမမိသော် ခြေရံသင်းပင်း-တို့အားလည်း ပေးကမ်းချီးမြှောက်တော်မူ၏၊ ၎င်းပြင် ပျားကြီးပျားငယ်တို့သည် နန်းတော်-အနီး ပျားသလက်မပါပဲ စွဲလာကြကုန်၏၊ တောနေမျောက်သတ္တဝါတို့သည်လည်း ပန်းပဲ-ဖိုတို့၌ ဝင်ပြီး တူ ပေ ကိုင်ကြ၍ တိုင်းပြည်သုံး-သံထည်ပစ္စည်းတို့ကို ပြုလုပ်ကုန်၏၊ ကရဝိက်-ငှက်တို့သည်လည်း ချိုမြိန်စွာ နန်းတော်အနီး-မြည်တွန်လာကြကုန်၏၊ ယင်းစသည်တို့ကား ဓမ္မာသောကမင်း အဘိသိက်သွန်းအပြီး ဘုန်း

ကံကြောင့် ထူးဆန်းစွာ ဖြစ်ပေါ်လာကုန်၏။ ဝိ၊ဌ၊၁၊၂၂။ မဟာဝံသ၊၅။၂၃-၃၅။ ဓမ္မာ-သောကာဘိသေကော နိဋ္ဌတော။ မဟာဝံ-သ၊ ၅။၃၅။ အသောက, ဓမ္မာသောက နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

ဓမ္မာဟဋ္ဌ (တိ) [ဓမ္မ+အာဟဋ္ဌ] တရားနှင့်အညီ ဆောင်အပ်သော၊ တရားသဖြင့် – နှိုင်းထက် ကလူ မရှိသော အမှုဖြင့် – ဆောင်အပ်သော။ ဓမ္မာဟဋ္ဌံ နာဂကုဋ္ဌရ၊ ဝိဓုရသ ဟဒယာဘိ-ပတ္ထယေ (ဇာ၊၂။၂၇၅) တိ နာဂသေဋ္ဌ အဟံ ဓမ္မေန သမေန အသာဟသိကကမ္မေန အာ-ဟဋ္ဌံ ဝိဓုရသ ဟဒယံ အဘိပတ္ထယာမိ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၇။၁၆၀။

ဓမ္မာဟတ (တိ) [ဓမ္မ+အာဟတ] တရားနှင့် အညီ – ရိုက်နှက်ပုတ်ခတ် – ညှဉ်းဆဲ – သတ်ဖြတ် – အပ်သော။ ဓမ္မာဟတံ နာဂကုဋ္ဌရ၊ ဝိဓုရသ ဟဒယာဘိပတ္ထယေ။ ဇာ၊၂။၂၇၅။ =ဓဒမ္မန သဓမေန အသာဟသိက ကမ္မေန အာဟဋ္ဌံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။ ၁၆၀။

ဓမ္မိက (တိ) [ဓမ္မ+ဏိက။ (ဓမ္မိက-သံ၊ ဓမ္မိအ, ဓမ္မိက-ပြာ)] (၁) တရားရှိသော။ (၂)တရား – နှင့် – ၌ – ယှဉ်သော။ (၃) (က) တရားကို ကျင့်တတ်သော။ (ခ) တရာ·သို့အစဉ် လိုက်၍ ကျင့်တတ်သော။ (ဂ) တရား–သ-ဖြင့်–နှင့်အညီ–ကျင့်တတ်သော။ (ဃ) တရား ၌ကြည်ညိုသော။ (၅)(က) ကုသိုလ်ကမ္မပထ ၁၀ ပါးတရားနှင့် ပြည့်စုံသော။ (ခ) လော-ကုတ္တရာ ၉-ပါး တရားနှင့် ပြည့်စုံသော။ (ဒ) သူတပါးတို့၏ အကျိုး ပရဟိတလုပ်ငန်းကို ပြုလုပ် ဆောင်ရွက်တတ်သော။ (၇) အဂတိ မလိုက်စားသော၊ သူ။ (ဂ) (က) တရား–သဖြင့်–နှင့်အညီ–ဖြစ်သော–ရသော။ (ခ) တရားသဖြင့် ရောက်လာသော။ (ဂ) အပြစ်–မရှိ–ကင်း–သော။ (ဃ) အကြောင်းတရားမှ မကင်းသော အကျိုးအကြောင်း ဆက်စပ်သော။ (၁၀) တရား၏ဥစ္စာ၊ တရားပိုင်ပစ္စည်း။ (၁၁) ဓမ္မိကထေရ်။ (၁၂) ဓမ္မိကရဟန်း။ (၁၃) ဓမ္မိကရသေ့။ (၁၄) ဓမ္မိကပုဏ္ဏား။ (၁၅) ဓမ္မိကတိဿမင်း။ (၁၆) ဓမ္မိကသီတင်းသည်။ (၁ ,) ဓမ္မိကနတ်။ (၁ဂ) ဓမ္မိကရွှေသမင်။ (၁ဃ) ဓမ္မိကမြေခွေး။ (၂၀) ဓမ္မိကကျီးငှက်။ (၂၁) ဓမ္မိကတောင်။

ဓမ္မိကော (ပုဒ်ပ၊ဇ) — ဝိ၊ ၂။၃၇၃။ ဒီ၊ဝ။ ဂ၃။ ဒီ၊ ၂။၁ဂ။ ဒီ၊၃။၄ဂ။ အံ၊ဝ။၁ဝ၇။ အံ၊ ၂။၁၃ ၂။ အဘိ၊က။ ၂၁၅။ ဓမ္မ။ ၂၅။ ဣတိ-ဝုတ်။ ၂၀၅။ ထေရ။၃၁၅။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀ဂ။ စရိ-ယာ။ဂ၀၀။ ဇာ၊ ၂။ဂ၆။ နေတ္တိ။၁၁၃။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၂၅ဂ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃ဇ၀။ ကင်္ခါ။၁၅ ၂။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ဂ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၂၁ဝ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ဂ၆။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ဝ။ ၂ဂ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၂ဂ၇။ အဘိ ဋ္ဌ၊ဝ။၃၆။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၂ဂ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။ဝဂ ၂။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၃၃ဂ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၇၃။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၉၉။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၆။ အပ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ဂ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၅။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၂၅၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ဝ ၂ဂ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။ ၇၆။ သာရတ္ထ၊ဝ။ဝ ၂၆။ ဝိမတိ၊ဝ။ ၂၅။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ဝ။ ၂ဇ၃။ မ၊ဋ္ဌီ၊ဝ။ ၃၃ဂ။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ဝ၅။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌီ။ဝ၃ဇ။ ဓမ္မိကံ(နပ၊ဇ)—ဝိ၊ဌ။ဝ၄၃။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဌ။ဗ၆။မ'ဋ္ဌ၊ဌ။ ၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဝ၃ဇ။ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ဝ။ ,၇။ဝ၆ရ။ဌ၆ ၂။ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ဝ။ ၂ဝ၃။ဓမ္မိကာ(ထီ၊ ပ၊ဇ)—ဒီ၊ဝ။ ၂ဝ၃။ ဒီ၊ ၂။၆ဝ။ အံ၊ဝ။၇၅။ အံ၊ ၂။ဌ၀ဂ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၂ဝ၅။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၆ဇ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ဝဂ ၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဌ။ ၂ဝ၅။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဝ၁ဝ။ မ'ဋ္ဌ၊ဝ။ ၂ ၂ဝ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၅ဝ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ဝ၅ဌ။ စရိယာ၊ ဋ္ဌ။ဝ၃ဝ။ ဓမ္မိကာ (ပုဒ်ပ၊ဗ)— ဝိ'ဌ။ ၂ဝ၅။ ဝိ၊ ၅။ ၂ဝ၇။ ဒီ၊ ၂။၆ဂ။ ဒီ၊ဝ။ ၂ဝ၃။ မ၊ဝ။ဝ၆ ၂။ မ၊ ၂။ဌ၀ဝ။ အံ' ၂။ ၂၅၅။ အံ၊ဝ။ဝ၀ဂ။ ဇာ၊ ဝ။ဝ ၂၅။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဂ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ဇ၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ဝ၃ဝ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ဇ၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၂ဝ၆။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ဂဂ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဝ၆ဌ။ ဝ၀ရ။ ၅၆ဝ။ ဒီ၊ ဋ္ဌီ၊ ၂။ဇ။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ဝ။ဇ၀။ ဓမ္မိကာနီ (နပ၊ဗ)— ဝိ၅။ ၂ဝ၅။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ဝ၃ဇ။ကင်္ခါ။ ၂ ၅ဇ။ ကင်္ခါ၊

ဌ။ ၎ဝ၇။ ဓမ္မိက (အာ၊ ၉)—အံ၊ ၂။ ၃၂၃။ မ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၃။ စရိယာ၊ ဌ။ ၆၆။ ဓမ္မိကံ (ဒုတ)—ဝိ၊ ၂။ ၃၇၃။ ဝိ၊ ၎။ ၎၃။ ဝိ၊ ၅။ ၁၁၀။ ဒီ၊ ၁။ ၈၀။ ဒီ၊ ၂။ ၆၃။ ဒီ၊ ၃။ ၁၂၁။ မ၊ ၃။ ၉။ သံ၊ ၂။ ၂၀၁။ အံ၊ ၁။ ၇၅။ အံ၊ ၂။ ၁၃။ အံ၊ ၃။ ၁၅၉။ မိလိန္ဒ။ ၂၆၉။ ဝိ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၈၂။ ကခ်ီ။ ၃၂၅။ ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၁၁။ မ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၈၂။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၅၁။ အံ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၅၅။ ခုဒ္ဓက၊ ဌ။ ၁၇၄။ ဓမ္ပ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၄၅။ သုတ္တနိ၊ ဌ။ ၂။ ၁၀၉။ ပေတ၊ ဌ။ ၂၄။ အပ၊ ဌ၊ ၁။ ၇။ စရိယာ၊ ဌ။ ၁၃၇။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၇။ ဝေဒိရ။ ၅၄၅။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၂၆။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၆၂။ ဒီ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၃၇။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၈၈။ ဓမ္မိကေ (ဒုတ)—ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၆၉။ ထေရီ၊ ဌ။ ၂၃၃။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၀၄။ ဓမ္မိကေန (တ၊ ၉)—ဝိ၊ ၄။ ၁၇၅။ ဒီ၊ ၁။ ၁၃၅။ အံ၊ ၂။ ၃၂၁။ ဝိ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၆၃။ ဒီ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၃၅။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၁၆။ ဓမ္ပ၊ ဌ၊ ၁။ ၅၅။ ဇာ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၉၉။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၁၈။ ဓမ္မိကာ၃ယ—ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၉၄။ ဓမ္မိကေဟိ (တ၊ ၆)—အံ၊ ၁။ ၃၇၉။ အံ၊ ၂။ ၃၀။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၁၃။ အံ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၂။ စရိယာ၊ ဌ။ ၁၅၇။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၄၁။ ဓမ္မိကာ၃ယိ—သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၂။ ဓမ္မိကာနံ (စ၊ ၆)—ဝိ၊ ၅။ ၃၀။ ဝိ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၄၉။ ကခ်ီ။ ၂၅၉။ ဝေဒိရ။ ၃၃၀။ ကခ်ီ၊ ဌ။ ၎ဝ၇။ ဓမ္မိကဿ (ဆ၊ ၉) — ဒီ၊ ၂။ ၁၁၀။ အံ၊ ၁။ ၁၀၀။ အံ၊ ၂။ ၃၂၃။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၉၆။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၇၂။ ပဋ္ဌသံ၊ ဌ၊ ၁။ ၆။ ဝေဒိရ။ ၅၅၇။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၅၀။ ဓမ္မိကာ၃ယ—အံ၊ ဌ၊ ၃။ ၎၄။ ဓမ္မိကာနံ (ဆ၊ ၆)—ဇာ၊ ၂။ ၁၀၆။ မိလိန္ဒ။ ၂၂၂။ ဝိ၊ ဌ၊ ၃။ ၃၂၁။ ကခ်ီ။ ၉၀။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၀၄။ ဇာ၊ ဌ၊ ၄။ ၃၃၉။ ဇာ၊ ဌ၊ ၆။ ၁၂၀။ ကခ်ီ၊ ဌ။ ၁၄၁။ ဓမ္မိကေ (သ၊ ၉)—ဝိ၊ ၂။ ၃၇၄။ ဝိ၊ ဌ၊ ၃။ ၃၅၀။ ကခ်ီ။ ၃၂၅။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၁၀။ ဒီ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၃၉။ ဓမ္မိကာ၃ယ—ဒီ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၃၉။ ဓမ္မိကေသု (သ၊ ၆)—အံ၊ ၁။ ၃၀၇။

(ဝ) တရားရှိသော။ ဓမ္မော အသ္ဌ အတ္ထိတိ ဓမ္မိကော။ မ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၁၃။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၇၀။ (–ဝိ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၄၉။ ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၁၁။ ဒီ၊ ဌ၊ ၃။ ၃၄၄။ ကခ်ီ၊ ဌ။ ၎ဝ၇။ ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၉၃။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၃၄။) (၂) တရား–နှင့်–ဌ–ယှဉ်သော။ ဓမ္မိကာတိ ဓမ္မယုတ္တာ။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၅၀။ ဓမ္မေ နိယုတ္တာ ဓမ္မိကာ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၉။ ဓမ္မိကောတိ ဓမ္မယုတ္တော သဗ္ဗသောဝ အဓမ္မံ ပဟာယ ဓမ္မေ ဌိတော။ မ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၈၀။ (–အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၁၃။ အံ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၂။ ဇာ၊ ဌ၊ ၇။ ၂၁၉။ သီ၊ ဌ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၃၃။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၄။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၈၁။ အံ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၈၃။)

(ဂ) (က) တရားကို ကျင့်တတ်သော။ ဓမ္မံ စရတိတိ ဓမ္မိကော။ ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၁၁။ ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၉၃။ မ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၆၈။ မောဂ်၊ ၄။ ၂၈။ (ခ) တရားသို့ အစဉ်လိုက်၍ ကျင့်တတ်သော။ ဓမ္မံ အနုဝတ္ထတိတိ ဓမ္မိကော။ နီတိ၊ သုတ္တ။ ၇၆၄။ (ဂ) တရား–သဖြင့်–နှင့်အညီ–ကျင့်တတ်သော။ ဓမ္မေန စရတိတိ ဓမ္မိကော။ ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၂၂။ မ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၅၁။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ။ ၇၃။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၇၀။ အံ၊ ဌ၊ ၃။ ၁ဂ၃။ ဓမ္မေန စရတိ ပဝတ္ထတိတိ ဓမ္မိကော။ ကစ္စည်း။ ၃၅၀။ ရူ။ ၃၇၃။

(ဃ) တရားဌ် ကြည်ညိုသော။ ဗုဒ္ဓေ ပသန္နော ဗုဒ္ဓိကော။ ဧဝံ ဓမ္မိကော။ ကစ္စည်း။ ၃၅၁။ ရူ။ ၃၇၅။ နီတိ၊ သုတ္တ။ ၇၆၄။ (ဃ)(က) ကုသိုလ်ကမ္မပထ ၁၀-ပါး တရားနှင့် ပြည့်စုံသော။ (ခ) လောကုတ္တရာ ၉-ပါး တရားနှင့် ပြည့်စုံသော။ ဓမ္မိကောတိ စက္ကဝတ္တိ ဒသ-ကုသလကမ္မပထဝသေန ဓမ္မိကော၊ တထာ-ဂတော ပန နဝလောကုတ္တရဓမ္မဝသေန။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၇၉။ ဓမ္မိကောတိ ဒသကုသလဓမ္ম-သမန္နာဂတော အဂတိဂမနဝိရဟိတော။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၄။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၃၉။ (–ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၂၃၉။)

(ဃ) သူတပါးတို့၏အကျိုး ပရဟိတလုပ်ငန်းကို ပြုလုပ်ဆောင်ရွက်တတ်သော။ ပရ-ဟိတဓမ္မကရဏေန ဝါ ဓမ္မိကော။ ဒီ၊ ဌ၊ ၁။

၂၂၂။ မ၊၆၊၃။ ၂၅၁။ ဣတိဝုတ်၊၆။ ၇၃။ အံ၊ ၆ဋ္ဌ၊၃။ ၁၈၄။ (၇) အဂတိမလိုက်စားသော၊သူ။ ဓမ္မိကောတိ စတ္တာရိ အဂတိဂမနာနိ ပဟာယ ဓမ္မေန ရဇ္ဇံ ကာရေန္တော။ ဇာ၊၆၊၅။ ၂၃၉။ (၅) သာဓက–လည်း ကြည့်။

(ဂ) (က) တရား–သဖြင့်–နှင့်အညီ–ဖြစ်သော–ရသော။ ဓမ္မိကာတိ....ဓမ္မေန သမေန ဘိက္ခာစာရဝတ္တေန ဥပ္ပန္နာ။ ဒီ၊၆၊ ၂ ၁၂၂။ မ၊၆၊ ၂။ ၂၉၃။ အံ၊၆၊၃။ ၉၀။ ဓမ္မေန သမေန ဥပ္ပန္နာ ပစ္စယာ ဓမ္မိကာ နာမ။ အဘိ၊၆၊၁။ ၂၀၆။ (ခ) တရားသဖြင့် ရောက်လာသော။ ဓမ္မတော အာဂတာတိ ဓမ္မိကာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၃၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၉၀။ (ဂ) အပြစ်–မရှိ–ကင်း–သော။ ဓမ္မိကန္တိ အနဝဇ္ဇံ။ ဒီ၊၆၊ ၁။ ၂၄၃။

(ဃ) အကြောင်းတရားမှ မကင်းသော၊ အကျိုးအကြောင်း ဆက်စပ်သော။ ဓမ္မိကန္တိ ဓမ္မတော အနပေတံ, အတ္ထဓမ္မ||ပသံဟိတံ ဝါ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂ဂဂ။ ဓမ္မိကေဟိတိ ဓမ္မတော အနပေတေဟိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၁။ (၁၀) တရား၏ ဥစ္စာ၊ တရားပိုင်ပစ္စည်း။ ဗုဒ္ဓဿ သန္တကံ ဗုဒ္ဓိကံ၊ ဝေ ဓမ္မိကံ။ ကစ္စည်း။၃၅၁။ ရူ။၃၃၅။ နီတိ၊သုတ္တ။၇၆၄။

(၁၁) ဓမ္မိကထေရ်။ ဓမ္မိကတ္တေရ-ကြည့်။ (၁၂) ဓမ္မိကရဟန်း။ တေန ခေါ ပန သမယေန အာယသ္မာ ဓမ္မိကော ဇာတိဘူမိယံ အာဝါသိကော ဟောတိ။ အံ၊ ၂။၃၂၁။ (၁၃) ဓမ္မိကရသေ့။ ဓမ္မိကတာပသ-ကြည့်။ (၁၄) ဓမ္မိကပုဏ္ဏား။ ဟန္ဒ ကုတော နု တွံ ပြာဟ္မဏ ဓမ္မိက အာဂစ္ဆသိ။ အံ၊ ၂။၃၂၃။ (–မ၊၆၊၁။ ၁၃။) (၁၅) ဓမ္မိကတိဿမင်း။ ဓမ္မိကတိဿရာဇ-ကြည့်။ (၁၆) ဓမ္မိကသီတင်းသည်။ ဓမ္မိကဿ ဥပါသကဿ။ အဘိ၊၆၊ ၂။၃၂၂။ ပဋိသံ၊ ၆၊၁။၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၅၀။ ဓမ္မိကဥပါသကလည်း ကြည့်။

(၁၇) ဓမ္မိကနတ်။ အထ နေသံ အန္တရေ ဧကော ဓမ္မိကော ဒေဝပုတ္တော။ ဇာ၊၆၊၄။ ၁၆၃။ ဓမ္မိကဒေဝပုတ္တ-လည်း ကြည့်။ (၁၈) ဓမ္မိကရှေ့သမင်။ ဓမ္မိကမိဂ-ကြည့်။ (၁၉) ဓမ္မိကမြေခွေး။ "ဘန္တေ တုံ ကော နာမော"တိ ပုစ္ဆိ။ ဓမ္မိကော နာမာတိ။ ဇာ၊၆၊၁။ ၄၇၅။ (၂၀) ဓမ္မိကကျီးငှက်။ ကော နာမ တုံ သာမီတိ သကုဏေဟိ ပုဋ္ဌော အဟံ ဓမ္မိကော နာမာတိ အာဟ။ ဇာ၊၆၊၃။ ၂၅၂။ (၂၁) ဓမ္မိကတောင်။ ဟိမဝန္တသာဝိဒူရေ၊ ဓမ္မိကော နာမ ပဗ္ဗတော။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀၈။ အဘိ၊ ၆၊၁။၃၆။ အပ၊၆၊၁။၈။ ဓမ္မိကော နာမ ပဗ္ဗတောတိ ဇေါနာမကော ပဗ္ဗတော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၆။၉၂။

ဓမ္မိကအနဝဇ္ဇဘာဝ (ပု) [ဓမ္မိကအနဝဇ္ဇ+ဘာဝ] တရား–နှင့်–အား – လျော်သည်၏ အဖြစ်, အပြစ် မရှိသူ၏ အဖြစ်၊ အကျင့်ကောင်းခြင်း, အပြစ်မရှိခြင်း။ ဝါကုပ္ပတ္တိယာ ဓမ္မိကအနဝဇ္ဇ-ဘာဝေါ ကောဒသမော။ အဘိ၊ ၆၊၁။ ၃၉။ အပ၊ ၆၊၁။ ၁၁။ ဇာ၊ ၆၊၁။ ၁၁။

ဓမ္မိကဥပါသက (ပု) [ဓမ္မိက+ဥပါသက] ဓမ္မိကအမည်ရှိသော သီတင်းသည်။ ဓမ္မိကဥပါသကံ အာရဗ္ဘ ကထေသိ။ ဓမ္မ၊ ၆၊၁။ ၈၃။ အာဝုသော ဓမ္မိကဥပါသကော အတ္တနော ဓမ္မေ ပတိဋ္ဌိတတ္တာ။ ဓမ္မ၊ ၆၊၁။ ၃၇၈။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၇၂။)

ဓမ္မိကဥပါသကဝတ္ထု (နာ) [ဓမ္မိကဥပါသက+ဝတ္ထု] ကုယ်လုန်ခါနီး သတိပဋ္ဌာန်သုတ်ကို နာကြားရ၍ နတ်ပြည် ၆ ထပ်မှ နတ်ရထားမျှားဆိုက်လာရာ နောက်ဆုံး တုသိတာနတ်ရထားဖြင့် တုသိတာနတ်ပြည် ရောက်ရှိခံစားရသော ဓမ္မိကသီတင်းသည်၏–အကြောင်းအရာ–ဖြစ်စဉ်–ဖြစ်ရပ်–အင်္ဂါပွတ်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဓမ္မပဒပါဠိ၊ ၁-ဝဂ်၊ ၁၁-ဝတ္ထု။ ဓမ္ম။၁၅။ ဓမ္မ၊ ၆၊ ၁။ ၁၃-၅။

ဓမ္မိကကသိဝဏ္ဍာဒိကမ္မကာရီ (တိ) [ဓမ္မိက+ကသိဝဏ္ဍာဒိ+ကမ္မ+ကရ+ဏီ] တရားနှင့်လျော်သော လယ်လုပ်, ကုန်သွယ်မှု အစရှိသော အမှုလုပ်ငန်းကို ပြုလုပ် – လေ့ရှိ – တတ် – သော၊ သူ။ ဓမ္မစာရီတိ ဓမ္မိကကသိ-ဝဏ္ဍာဒိကမ္မကာရီ။ မ၊၆၊၃။ ၂၉၃။

ဓမ္မိကကိစ္စ (နဉ) [ဓမ္မိက+ကိစ္စ၊ တရားနှင့်လျော်သော–လုပ်ငန်း–တာဝန် – အမှုကိစ္စ။ ဓမ္မိက-ကိစ္စာနိ ကရောန္တော.... ပုရိသော ပစ္ဆာ နာနု-တပ္ပတိ။ ဇာ၊၆၊၄။၁၈၁။

ဓမ္မိကတာပသ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] (၁) ဗာရာ-ဏသီပြည် ဗြဟ္မဒတ်မင်းလက်ထက် တရား-ရှိသူအနေ ကောက်ကျစ်ဟန်ဆောင်သဖြင့် လူတို့က တရားရှိသော ရသေ့ဟု အသိအမှတ် ပြုခံရသော ရသေ့။ (၂) ကာလိင်တိုင်း-ဒန္ဓပုရမြို့ နာဠိကေရမင်း လက်ထက် တရားစောင့်သော ဓမ္မိကရသေ့။ (၁) ပဏ္ဍိ-တော ဂဏသတ္တာ ဓမ္မိကဘာပသော အာဂ-တော။ ဇာ၊၆၊၄။ ၂၉၄။ (၂) ဓမ္မိကတာပ-သော ဥယျာနေ ဝသတိ။ ဇာ၊၆၊၅။၁၅၂။

ဓမ္မိကတိဿရာဇ (ပု) [ဓမ္မိက+တိဿရာဇ] တရားစောင့်သော တိဿမင်း။ (ယင်းသည် B.E. ၄၀၇–၄၂၅-တွင် သီဟိုဠ်၌ နန်းတက်သော သဒ္ဓါတိဿမင်းဖြစ်၏။ D.P. သဒ္ဓါ-တိဿ ကြည့်။) သခ်ၦဏ္ဍော သုဒ္ဓအဋ္ဌက-သစ်ၦဒ္ဒေါ ဥပဋ္ဌာတိ ဟတ္ထိကွန္ဒကတ် ဓမ္မိက-တိဿရာဇာနံ သြလောကေန္တသ္သ သာမဏေ-ရဿ ဝိယ။ သံ၊၆၊၃။၂၁၁။

ဓမ္မိကတိဿမဟာရာဇကာလ (ပု) [ဓမ္မိကတိဿ-မဟာရာဇ + ကာလ] တရားစောင့်သော တိဿမင်းမြတ်ဖြစ်စဉ်–အချိန်–အခါ။ ဓမ္မိက-တိဿမဟာရာဇကာလေ သတ္တဝဿိကော သာမဏေရော ဝိယ။ သံ၊၆၊၃။၆၈။ အထက် ပုဒ် ဝိုက်ကွင်း အမှာစကားလည်း ကြည့်။

ဓမ္မိ(မ္မီ)ကထာ (ထီ) [ဓမ္မိ+ကထာ။ ဓမ္မိကထာ-ကား ဝါကျလည်း ဖြစ်နိုင်သည်။] တရားရှိ-သော စကား၊ တရားနှင့်ယှဉ်သော စကား၊ တရားစကား။ ပါဠိမုတ္တကာယ၏တိ သဒ္ဒ-အနာရုဠ္ဌာယ ဓမ္မိကထာယ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၀။ ပုမ္ဗေနိဝါသပဋိသံယုတ္တာ ဓမ္မိကထာ ဥဒပါဒိ။ ဒီ၊၂။၁။ (–အံ၊၂။၄၄၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၃၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၀၇။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၇၆။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။ ၁၇၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၇။)

ဓမ္မိကထာကရဏ (နဉ) [ဓမ္မိကထာ+ကရဏ] တရား–ရှိ – နှင့်ယှဉ် – အားလျော်–သော စကားကို ပြုခြင်း၊ တရားစကားကို ပြုခြင်း။ တေသာတိ တေသ ဓမ္မိကထာကရဏဿ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃။ "ဓမ္မိ ကထံ ကရေယျာ"တိ ဧဝံ ဝုတ္တံ ဓမ္မိကထာကရဏံ ပရာမဋ္ဌံ "တေသာ"တိ ပဒဿ အတ္ထောတိ အာဟ "တေသ ဓမ္မိ-ကထာကရဏဿာ"တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၅။

ဓမ္မိကထာသမယ (ပု) [ဓမ္မိကထာ+သမယ] တရားရှိသော စကားကို ဟော-ပြရာအခါ။ သန္ဓိပတိတာနံ ကရဏီယဒ္ဓယသမ္ပယေသု ဓမ္မ-ကထာသမယော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၉။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၆။

ဓမ္မိကတ္ထေရ (ပု) [ဓမ္မိက+ထေရ။ (ဓာမ်ိကတ္ထ-ဝိရ-သံ)] ဓမ္မိကအမည်ရှိသော ထေရ်၊ တရား-ရှိသော ထေရ်။ သတ္ထာ ဇေတဝနေ ဝိဟာ-ရန္တော ဓမ္မိကတ္ထေရံ အာရဗ္ဘ ကထေသိ။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊၁။၃၃။ (–ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၆။)

ဓမ္မိကတ္ထေရဝတ္ထု (နဉ) [ဓမ္မိကတ္ထေရ+ဝတ္ထု။ (ဓာမ်ိကတ္ထဝိရဝတ္ထု-သံ)] ဓမ္မိကမထေရ်၏–အကြောင်းအရာ – ဖြစ်စဉ် – ဖြစ်ရပ် – အဋ္ဌုပ္ပတ်။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃-၉ ကြည့်။

ဓမ္မိကဒေဝပုတ္တ (ပု) [ဓမ္မိက+ဒေဝပုတ္တ] ဓမ္မိက-နတ်သား။ တဿ ပဏ္ဏဋ္ဌကာလေ ဓမ္မိက-ဒေဝပုတ္တဿ ဝစနံ အနာဒိယန္တော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၄။၁၆၄။ (–၁၆၈။)

ဓမ္မိကပဋ္ဌိဿဝ (ပု) [ဓမ္မိက+ပဋ္ဌိဿဝ] တရား–နှင့်–ယှဉ် – အားလျော် – သော ဝန်ခံခြင်း။ ဓမ္မိကပဋ္ဌိဿဝဿ အသစ္စာပနေ ပန တေသံ သန္ဓိကံ ဂန္ဓာ။ ဝိမတိ၂။၂၁၄။ (–မ၊ဌ၊၄။ ၃၃။ မ၊ဋီ၊၃။၂၄၆။)

ဓမ္မိကပမ္ဘတ (ပု) [ဓမ္မိက+ပမ္ဘတ] ဓမ္မိကတောင်။ (ယင်းတောင်သည် ဟိမဝန္တာတောင်၏ အနီး၌ တည်ရှိသည်။) ဓမ္မိကော နာမ ပမ္ဘတောတိ ဝေနာမကော ပမ္ဘတော။ .... တံ ပမ္ဘတံ ဥပ-နိဿာယ အဘိညာယော နိမ္မတ္တေတ္တာ သမ-ဏမဏ္ဍံ အကံသု။ တသ္မာ သမ္ဘဏမဏ္ဍ နိဿယ ဘူတတ္တာ ဓမ္မိကောတ္တေ ပါကဋော အဟော-သိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၉၇။ (–၁၄၄။)

ဓမ္မိကမိဂ (ပု) [ဓမ္မိက+မိဂ။ (ဓာမီကမ္ဘဂ-သံ)] ဓမ္မိက ရှေ့သမင်၊ တရား–ရှိ–ဟော ပြော တတ်–သော– သမင်–ရှေ့သမင်။ သုဝဏ္ဏ-ဝဏ္ဏဿ ဓမ္မိကမိဂဿ ဓမ္မံ သောတုကာမာ ဒေဝါတိ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၄၁၄။

ဓမ္မိကရက္ခ (ပု) [ဓမ္မိက+ရက္ခ။ (ဓမ္မိကရက္ခ-သံ)] တရား – နှင့်ယှဉ်– အားလျော်–သော အစောင့်အရှောက်။ ဓမ္မိကရက္ခံ ယာစန္တေန အတိတံ အနာဂတံ ဝါ အာရဗ္ဘ ဩဒိဿ အာစိက္ခိတုံ နဝ္ဋတိ။ ဝိ၊သင်္ခ။၄၃၃။

ဓမ္မိကရာဇ (ပု) [ဓမ္မိက+ရာဇ] တရား–ရှိ–စောင့် – ကျင့်–သောမင်း။ ရာဇိသယောတိ ဣသိသဒိသာ ဓမ္မိကရာဇာနော။ အံ၊ဌ၊၃။ ၁၉၃။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၈၉။ ဓမ္မိကရာဇာ(ပ၊ဇ) —ဇာ၊ဌ၊၂။၁၁၃။ ဓမ္မိကရာဇာနော (ပ၊ဗ) —ဇာ၊ဌ၊၃။၄၂၁။ ဓမ္မိကရာဇာနံ—ဇာ၊ဌ၊၃။ ၁၂။ ဇာ၊ဌ၊၆။၆၆။ ဓမ္မိကရာဇူဟိ (တ၊ဗ)—ဇာ၊ဌ၊၃။၄၂၁။ ဓမ္မိကရာဇူနံ(ဆ၊ဗ)—ဇာ၊ဌ၊ ၃။၂၃၃။

ဓမ္မိကလာဘ (ပု) [ဓမ္မိက+လာဘ] တရားသဖြင့်–တရားနှင့်အညီ–ရအပ်သော ဥစ္စာ၊ ဓမ္မိကလာဘ်။ မနုဿာနံ ပန ပုညတော ဒဟရသာမဏေရာနဉ္စ ဓမ္မိကလာဘတော ပရိဟာနိ မာ အဟောသိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၄၂၂။

ဓမ္မိကဝံသ (ပု) [ဓမ္မိက+ဝံသ] တရား–စောင့်–နှင့်ယှဉ်–ရှိ– သော အမျိုးအနွယ်။ ဓမ္မိကဝံ-သေတိ ဟိ သာဒိဝိရတိယာ ဓမ္မိကေ ဝံသေ ဓမ္မိကာယ ပဝေဏိယံ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၃၉။

ဓမ္မိကဝဂ္ဂ (ပု) [ဓမ္မိက+ဝဂ္ဂ] ဓမ္မိကဝဂ်၊ (ယင်းဝဂ်သည် အဂ္ဂိတ္ထရနိုကာယ် ဆက္ကနိပါတ်ပါဠိ ပဌမပဏ္ဏာသကတွင် ၅-ခုမြောက် ဝဂ်-ဖြစ်၏၊ ယင်းဝဂ်၌ နာဂသုတ်, မိဂသာလသုတ်-အစရှိ သော သုတ်ပေါင်း ၁၂-သုတ်ပါရှိ၏။)ဓမ္မိက-ဝဂ္ဂေါ ပဌမော။ အံ၊၂။၃၂၄။

ဓမ္မိကဝဏ္ဏကမ္မ (နာ) [ဓမ္မိကဝဏ္ဏ+ကမ္မ] တရား– သဖြင့် – နှင့်အညီ – ကုန်သွယ်မှု၊ တရားနှင့်ယှဉ်သော ရောင်းဝယ်မှု။ ဝဏ္ဏာယ ဝါတိ ဓမ္မိကဝဏ္ဏကမ္မေန ဝါ။ မဟာနိ၊ဌ။ ၃၁၀။

ဓမ္မိကဝဏ္ဏာ (ထီ) [ဓမ္မိက+ဝဏ္ဏာ] တရား–သဖြင့်– နှင့်အညီ–ကုန်သွယ်ခြင်း – ရောင်းဝယ်ခြင်း။ သတ္တဝဏ္ဏာ သတ္ထဝဏ္ဏာ ဝိသ-ဝဏ္ဏာ မံသဝဏ္ဏာ သုရာဝဏ္ဏာတိ ဣမာ ပဉ္စ အဓမ္မဝဏ္ဏာ ဝဇ္ဇေတ္မာ အဝသေသာ ဓမ္မိကဝဏ္ဏာ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၁၀၉။

ဓမ္မိကဝါဒ (ပု) [ဓမ္မိက+ဝါဒ] တရား–ရှိ–နှင့် လျော် – သော – အယူ – ဝါဒ၊ ဓမ္မိကဝါဒ။ ဝါဒါနုပါတာတိ ဓမ္မိကဝါဒေ ဃဋ္ဋယမာနာ အဓမ္မိကဝါဒါနုပါတာ။ အံ၊ဌ၊၂။၂၀၀။

ဓမ္မိကဝါယသဇာတက (နာ) [ဓမ္မိကဝါယသ+ဇာ-တက] ဓမ္မိကဝါယသဇာတ်၊ တရားမရှိပဲတရား ရှိဟန်ဆောင်သော ကျီးကန်း၏ ဖြစ်စဉ်ဖြစ်ရပ်ကို ပြဆိုရာဇာတ်။ (လက်ရှိ ဇာတကပါဠိ,

အဌကထာတို့၌ ဓမ္မဓေဇာတကဟု ရှိနေ၏။) ယထာ စ ဓမ္မိကဝါယသဇာတကေ သကုဏော-ဟိ ပုဗ္ဗော ဝါယသော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၅၀။ ဇာ၊ ၁။၁၄၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၅၂-၄-လည်း ကြည့်။

ဓမ္မိကဝိနိစ္ဆယ (ပု) [ဓမ္မိက+ဝိနိစ္ဆယ] တရားနှင့် အညီ ဆုံးဖြတ်ခြင်း။ အသာဟသန္တိ ဓမ္မိက-ဝိနိစ္ဆယေ ဌိတတ္တာယေဝ သာဟသိကကိရိ-ယာယ ဝိရဟိတံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၁။

ဓမ္မိကသည (တိ) [ဓမ္မိက+သည။ထိ-ဌ—သညာ။ (ဓာမ်ိကသဒ္ဒ-သံ)] တရားရှိ၏ဟု အမှတ်သညာရှိသော၊ သူ။ ဓမ္မိကေ ဓမ္မိကသညာ ပဋိဗာဟတိ။ ဝိ၊ ၂။၃၂၈။

ဓမ္မိကသညိတာ (ထိ) [ဓမ္မိကသညီ+တာ] တရားရှိ၏ဟု အမှတ်သညာရှိ—သူ၏အဖြစ်—ခြင်း။ စီဝရဝိဘင်္ဂသ ဓမ္မိကတာ, ဓမ္မိကသညိတာ။ ကင်္ခါ။၃၂၅။

ဓမ္မိကသမဏပြာဟ္မဏ (ပု) [ဓမ္မိက+သမဏ-ပြာဟ္မဏ] တရား—စောင့်—ရှိ—သော ရဟန်း, ပုဏ္ဏား။ ဘာရိယံ ဒါရုဏံ မာတာပိတူနံ ဓမ္မိကသမဏပြာဟ္မဏာနဉ္စ ဥပရိ အပရုဓံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁ ၂၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၃၄။

ဓမ္မိကသမဏပြာဟ္မဏာ (ပ၊ဗ)—အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၄၁၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၀၊ ၂၈၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၃၈၈။ ဓမ္မိကသမဏပြာဟ္မဏော-ဟိ (တ၊ဗ)—ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၂၀၊၄၄၂။ ဓမ္မိကသမဏပြာဟ္ဏာနံ (စ၊ဗ)— ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၃၉၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။ ၁၆၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။ ၁၈၉။ ဓမ္မိကသမဏပြာဟ္ဏာနံ(ဆ၊ဗ)—ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၁၈၊ ၁၃ ၂။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၅။ ၁၈၅။ ဓမ္မိကသမဏပြာဟ္ဏော-သု(သ၊ဗ) —ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၂၉၀။

ဓမ္မိကသမဏပြာဟ္ဏုပဋ္ဌာန (နဝ၊ထိ) [ဓမ္မိကသမ-ဏပြာဟ္ဏ+ဥပဋ္ဌာန] တရား—စောင့်—ရှိ—သော ရဟန်း ပုဏ္ဏားကို—ဆည်းကပ်—လုပ်ကျွေး—ခြင်း။ သော ဟိ ဂိဟီနံ....သီလေသု မာတာပိတုပဋ္ဌာနေ ဓမ္မိကသမဏပြာဟ္ဏုပ-ဋ္ဌာနေတိ ဝေမာဒီသု ကလျာဏဓမ္မေသု နိယောဇနေန ဗဟူပကာရော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၇၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁ဖ၅။

ဓမ္မိကသလာကဂ္ဂါဟ (ပု) [ဓမ္မိက+သလာက-ဂ္ဂါဟ] တရား—သဖြင့်—နှင့်အညီ—စာရေးတံမ်ကို ယူစေခြင်း။ ဓမ္မိကသလာကဂ္ဂါဟောသု အယမေဝတ္ထော ပရိဝတ္ထော။ ဝေဒိတမ္ဗော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၃၃။

ဓမ္မိကသာခါ (ထီ) [ဓမ္မိကာ+သာခါ] တရားနှင့် ညီသော—အချက်—အလက်။ ပုရိမေသု စ တီသု ဝေဒေသု တေဟေဝ ဓမ္မိကသာခါယော အပနေတွာ။ ဝိမတိ၊ဝ။ ၂ဖ။

ဓမ္မိကသီလာမေလ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] ဓမ္မိက-သီလာမေလ ဘွဲ့, ဓမ္မိကသီလာမေလတံဆိပ်။ (ယင်းသည် B.E. ၁၃၅၅—၁၃၅၉—တွင် သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ နန်းတက်သော မင်းကျင့်တရားနှင့် ပြည့်စုံသော ကုသိုလ်ကောင်းမှု မျှားစွာတို့ကို ပြုခဲ့သော တတိယ မဟိန္ဒမင်း-၏ ဘွဲ့ဖြစ်လေသည်။) သော ဓမ္မိကသီလာ-မေလော၊ ဣစ္ဆာသိ ရေဏိတလေ။ မဟာဝံသ၊ ၄၇။၃၉။ D.P. လည်း ကြည့်။

ဓမ္မိကသုခ (နဝ) [ဓမ္မိက+သုခ။ (ဓမ္မိအသုဟ, ဓမ္မိဂသုဟ-ပြာ)] တရားနှင့်ညီသော ချမ်းသာ၊ အပြစ်မရှိသော ချမ်းသာ။ ဓမ္မိကသုခံ နာမ အနဝဇ္ဇသုခံ။ မ၊ဋ္ဌီ၊ဝ။ ၄ဖ။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ဝ။ ၄၀။

ဓမ္မိကသုခါပရိစ္စာဂ (ပု၊) [ဓမ္မိကသုခ+အပရိ-စ္စာဂ] တရားနှင့်ညီသော ချမ်းသာကို မစွန့်ခြင်း။ ဓမ္မိကသုခါပရိစ္စာဂေါ စ ဒီပိတော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။ ၃၂။

ဓမ္မိကသုခါပရိစ္စာဂနိမိတ္တ (တိ) [ဓမ္မိကသုခါပရိ-စ္စာဂ+နိမိတ္တ] တရားနှင့်ညီသော ချမ်းသာကို မစွန့်ခြင်းဟူသော အကြောင်း ရှိသော။

(တရားသဖြင့် ရအပ်သော လာဘ်လာဘကို စွဲ၍ဖြစ်သော အပြစ်မရှိသော ချမ်းသာ'သုခ'ကို မစွန့်ခြင်းဟု ဆိုအပ်သော အကြောင်းရှိသော။ မအူ၊ ပါရာ၊ဌ၊သျှ။) ပုရိမေန ဓမ္မိကသုခါပရိစ္စာဂနိမိတ္တံ ဖာသုဝိဟာရံ။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ဂ၂။ မ၊ဌ၊၁။၁၄။ အံ၊ဌ၊၁။၁၂။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။ ၁၂၉။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။၉၆။

ဓမ္မိကသုခါပရိစ္စာဂဟေတုက (တိ) [ဓမ္မိကသုခါပရိစ္စာဂ+ဟေတုက] အထက်ပုဒ်နက်-ကြည့်။ ဓမ္မိကသုခါပရိစ္စာဂဟေတုကော ဖာသုဝိဟာရော။ အံ၊ဌ၊၃။၁၂၀။

ဓမ္မိကသုတ္တ (နာ) [ဓမ္မိက + သုတ္တ] ဓမ္မိကသုတ်၊ (က) အာဂန္တုရဟန်းတို့ကို ဆဲရေး တိုင်းထွာ ညှဉ်းဆဲသဖြင့် ဇာတိဘူမိအရပ်ကျောင်း ၇-ကျောင်းမှ အနှင်ထုတ်ခံရသော ဓမ္မိကရဟန်း၏ အကြောင်းအရာကို ပြဆိုရာသုတ်။ (ခ) သရဏကုံ သီလနှင့် ပြည့်စုံသော ပိဋ္ဌက ၃-ပုံ ဆောင် အနာဂါမ် ဓမ္မိကသီတင်းသည်က အဂါရိယပဋိပဒါနှင့် အနဂါရိယ ပဋိပဒါကို ဘုရားရှင်အား မေးလျှောက်သဖြင့် ယင်း ပဋိပဒါတို့ကို ဓမ္မိကဥပါသကာအား ဟောပြ ရာသုတ်။ (က)အဂ္ဂိတ္တရနိကာယ၊ဆက္ကနိပါတ-ပါဠိ၊ ၁-ပဏ္ဏာသက၊ ၅-ဝဂ်၊၁၂-သုတ်။ အံ၊ ၂။ ၃၂၁။ (ခ) ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ သုတ္တနိပါတပါဠိ၊ ၂-ဝဂ်၊ ၁၄-သုတ်။ သုတ္တနိ။၃၃၅။ ဧဝံ မေ သုတန္တိ ဓမ္မိကသုတ္တံ။ သုတ္တနိ၊ဌ။၂"၉၉။

ဓမ္မိကသုတ္တဝရ (ပု) [ဓမ္မိကသုတ္တ+ဝရ] မြတ်သော ဓမ္မိကသုတ်၊ ဓမ္မိကသုတ်မြတ်။ ဓမ္မိကသုတ္တဝရော သုဝိဘတ္တော။ သုတ္တနိ။၄၅၂။

ဓမ္မိကာရက္ခ (ထီ၊ပု) [ဓမ္မိက+အာရက္ခ] တရားနှင့် –ယှဉ် – ညီ – သော အစောင့်အရှောက်။ ဓမ္မိကာရက္ခာ အမှာကံ အာယတ္တာ ဟောတု။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၄။ ဟန္ဒ နံ ပုတ္တကာနံ ပရိတ္တာ-ဏတ္တာယ ဓမ္မိကာရက္ခံ ယာစာမိ။ ဇာ၊ဌ၊၃။ ၁၆၁။

ဓမ္မိဋ္ဌိ (ထီ) [ဓမ္မ+ဋ္ဌိ] တရားဟူသော ပြည့်စုံခြင်း၊ ပြည့်စုံသော တရား။ ဒ္ဝေမာ ဘိက္ခဝေ ဋ္ဌိဋ္ဌိယော။ ကတမာ ဒ္ဝေ၊ အာမိသိဋ္ဌိ စ ဓမ္မိဋ္ဌိ စ။ အံ၊၁။၉၂။ ဓမ္မောပိ ဋ္ဌေ ဋ္ဌနကသမိဋ္ဌနက-ဝသေန ဓမ္မိဋ္ဌိ။ အံ၊ဌ၊၂။၆၁။

ဓမ္မိယ (ပု) [ဓမ္မ+ဏ္ဍယ။(ဓမ္မိအ, ဓမ္မိဂ-ပြာ)](၁) ဓမ္မိယထေရ်။ (ယင်း ထေရ်သည် အာဘိဓမ္မာ-ပိဋ္ဌကကို မကွယ်မပျောက်အောင် ဆောင်ခဲ့ ကြသော မထေရ်တို့၏ အနှယ်အဆက်တွင် ဓမ္မသေနာပတိ အရှင်သာရိပုတြာမှ ထောက် ၁၂-ပါးမြောက် အာဘိဓမ္မာဆောင်မထေရ်မြတ် ဖြစ်လေသည်။ B.E. ၂၃၅-ပတ်ဝန်းကျင် လောက်ဘုင် အိန္ဒိယနိုင်ငံ မဇ္ဈိမဒေသ၌ ပေါ်ထွန်းခဲ့သည့် မထေရ်ဖြစ်လေသည်။) (တိ) (၂) တရား – ရှိသော – နှင့်ယှဉ်သော – အားလျော်သော (ဆွမ်း-စသည်)။ (၁) ဓမ္မိယော။ အာဘိ၊ဌ၊၁။၃၂။ (တိ) (၂) ဓမ္မိ-ယော (ဝိ၊ဌ၊၂။၂၇၄) တိ ဘိက္ခာစရိယာဒီဟိ ဥပဂန္ဓော။ သာရတ္ထ၊ ၂။၄၂၁။ ယသ ဓမ္မတော အနုပေတာ ဓမ္မိယာတိ ဏ္ဍ "ဓမ္မိက" တိ ဝုတ္တာ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။၁၂၄။

ဓမ္မိယကမ္မ (နာ) [ဓမ္မိယ+ကမ္မ] တရား–ရှိသော–နှင့်ယှဉ်သော – အားလျော်သော – အမှု။ တထာ ဓမ္မိယကမ္မံ ကရောန္တံ တံ ဏ္ဍမသ္မိ ဝဇ္ဇိ-ရဋ္ဌေ ကော နာမ နု ပမောစေယီတိ ဝဒေယ္ယ။ ပေတ၊ဌ။ ၂၂၅။

ဓမ္မိယပရိဘောဂ (ပု) [ဓမ္မိယ+ပရိဘောဂ] တရားအားလျော်သော သုံးဆောင်ခြင်း။ ဓမ္မိယပရိဘောဂေါ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၇၃။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၆ဂ။

ဓမ္မိယလာဘ (ပု) [ဓမ္မိယ+လာဘ] ဓမ္မိယ လာဘ်၊ တရားသဖြင့် ရအပ်သောလာဘ်။ မမ မာတရာ ဥပါသိကာယ ဒိန္နော ဓမ္မိယ-လာဘော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌ။၃၄၀။

ဓမ္မိယာယမာန (တိ) [ဓမ္မိယ+အာယမာန] တရား–အားလျော်–ဥယှဉ်–သော ကိစ္စကို ပြုသော။ ဓမ္မိယာယမာနေ ပန သမ္မောဒိကာ-ယ ဝတ္ထုမာနာယ အာသနုန္ဓရိကာယ နိသီဒိ-တဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဌ၊၃ဝ။ဂ၃၂။ အဓမ္မိယာယမာန-လည်း ကြည့်။

ဓမ္မိဿရ (တိ) [ဓမ္မ+ဣဿရ။ (ဓမ်ိဳ့ရ-သံ၊ ဓမ္မိသရ-အဒ္ဓမာဂဓီ)] တရားကို အစိုးရသော၊ တရားကြောင့် သတ္တလောကကို အစိုးရသော။ ဘဂဝါ ဓမ္မိဿရော ဓမ္မရာဇာ .... ဒေဿနာ-ဝိလာသပ္ပတ္တော ဟောတိ။ ဝိ၊ဌ၊၁ဝ။ အံ၊ဌ၊၃။ ၂၀၂။

ဓမ္မိဿရော(ပ၊ဧ)— သံ၊ဌ၊၂။ ၂၇၁။ အံ၊ ဌ၊၃။ ၂၀၂။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ ၂၉၁။ ဇာ၊ဌ၊၂။ ၁၉၈။ သာရတ္ထ၊၂။ ၆ဝ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၆၆၊ ၂၅၇၊ အံ့၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၇၂။ အနုဋ္ဌ၊၂။ ၁၇၉။ ဓမ္မိဿရေန—ခုဒ္ဒကာ၊ဌ။ ၂၁၅။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊၁။ ၁၉၂။ ဝဇိရ။ဂ၄ဂ။ ဓမ္မိဿရဿ (ဆ၊ဧ) — မ၊ဌ၊၁။ ၈။ သံ၊ဌ၊၁။ ၈။ အံ၊ဌ၊၁။ ၈။ ပဋ္ဌိသံ၊ ဌ၊၂။ ၁၂၅။ ခုဒ္ဒကာ၊ဌ။ ၈၉။ ဥဒါန၊ဌ။ ၁၇။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ ၂၆။ နေတ္တိ၊ဌ။ ၅၇။ ဝဇိရ။ ၁ဂ၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ဂ၃။

ဓမ္မိဿရိယတာ (ထီ) [ဓမ္မိဿရိယ+တာ] တရား ကို အစိုးရခြင်း ရှိသူ၏အဖြစ်။ တဿာ သုပ္ပဋိဝိဒ္ဓတ္တာ အတ္တနော ဒေဿနာဝိလာသံ ဓမ္မိဿရိယတံ....ဝိဘာဝိတ္တာ ဒဿေသိ။ အံ၊ဌ၊ ၁။ ၅၅။

ဓမ္မီ (တိ) [ဓမ္မ+ဏီ] တရား – ရှိသော – နှင့် ယှဉ်သော–အားလျော်သော။ လဘေယ္ယာမ ဘဂဝတော သမ္မုခါ ဓမ္မိ ကထံ သဝနာယ။ မ၊ဝ။ ၂၁၆။ ဓမ္မီ ဧ နေသံ ကထာ ပဝတ္တိနီ ဟောတိ။ မ၊ဝ။ ၂၇၅။ ဓမ္မီ (ဒီ၊ ၂။ ၁) တိ ဓမ္ম-သံယုတ္တာ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၂။ ဓမ္ম॥ပသဋ္ဌိတတ္တာ ဓမ္ম တော အနပေတာတိ ဓမ္ম်။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂။ ဓမ္ম ယုတ္တာ, ဓမ္ম သာ ဝါ ပတိရူပါတိ ဓမ္ম်။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၁။ ၆ဂ။

ဓမ္ম်ီ (ပ၊ဧ) —မ၊ ၁။ ၂၇၅။ ဥဒါန။ ဂ၉၊ ၁ဃ၃။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၁ဃ။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဂ၄။ အံ၊ဌ၊ ၃။ ၁ဇ၀။ အဘိ၊ဌ၊ ၁။ ၂၉၂။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဂ၂။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၂ဇ။ ဓမ္ম်ီ (ဒု၊ဧ)— ဝိ၊ ၁။ ၂ဂ။ ဝိ၊ဌ။ ဌ၇၁။ ဒီ၊ ၂။ ၂။ ဓမ္ম၊ဌ၊ ၁။ ၃၉။ ထေရီ၊ဌ။ ၃ ၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ဂ၇၊ ၁ဃ၇။ ဓမ္ম်ီယာ (ထီ၊တ၊ဧ) —ဒီ၊ ၂။ ၉ ၂။ သံ၊ ၂။ ၇ဂ။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ဂ၊ဌ၉။

ဓမ္ম်ုဏ္ဏာ (ထီ) [ဓမ္ম+ဥဏ္ဏာ] တရားဟူသော– မီးရှိ – မီးတိုင်။ ဌပယိတ္တာန ဓမ္ম်ုဏ္ဏာ၊ ပစ္ဆိမံ ဇနမေဘခနံ။ အပ၊ ၂။ ၃ဂ၁။ ဓမ္ম်ုဏ္ဏာ ခာရ-ယိတ္တာ။ မိလိန္ဒ။ ၃ ၁ ၆။

ဓမ္ম်ုတ္ထမ (ပု) [ဓမ္ম+ဥတ္ထမ။ (ဓမ်ိဳ့တ္ထမ-သံ)] မြတ်သောတရား။ (မဂ် ၄-ပါး, ဖိုလ် ၄-ပါး, နိဗ္ဗာန်, ပရိယတ်အားဖြင့် ၁၀-ပါးသော တရား။) တထာ ဓမ္ম်ုတ္ထမဇ္ဇေ၀။ မဟာနိ၊ ဌ။ ၁။

ဓမ္ম်ုတ္ထရိက (ယ) (ပု) [ဓမ္ম်ုတ္ထရ+ဏ္ဍက (ဏ္ဍယ)။ (ဓမ်ိဳ့တ္ထရိယ-သံ)] ဓမ္ম်ုတ္ထရိက(ယ) မည် သောဂိုဏ်း။ (ယင်းဂိုဏ်းသည် B.E. ၁ဝ၀-တွင် ပေါ်ထွန်းခဲ့သော ဝဇ္ဇီပုတ္တကသံဃဂိုဏ်းမှ ခွဲထွက်ခဲ့သော ဒုတိယမြောက် ဂိုဏ်းဖြစ်သည်၊ ဓမ္ম်ုတ္ထရအမည်ရှိသော ရဟန်း စတင် တည်ထောင်သော ဂိုဏ်း ဖြစ်သောကြောင့် ဓမ္ম်ုတ္ထရိက (ယ) ဂိုဏ်း မည်၏၊ ယင်း ဂိုဏ်းသားတို့သည် အတ္ထဝါဒီတို့ ဖြစ်ကုန်၏။ သီဟိုဠ်ဘာသာရေး မဟာယာနအဓဟာ။ ၆ဝ။ ဓမ္ম်ုတ္ထရိကာဘဒ္ဒယာနိကာ။ အဘိ၊ဌ၊ ၁။ ၁ဝဂ။ ဓမ္ম်ုတ္ထရိယာ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁ဝ၆။ (–ဒီပဝံသ၊ ၄။ ဂ၅။ မဟာဝံသ၊ ၅။ ၁ဂ။ မဟာ ဝံသ၊ ဋ္ဌ။ (သီဟိုဠ်မှ) ၁ဘ၄။) D.P. လည်း ကြည့်။ D.P. ၌ ဓမ္ম်ုတ္ထရ, ဓမ္ম်ုတ္ထရိကာ, ဓမ္ম်ုတ္ထရိယာ-ဟု ပုဒ်တည်သည်။ ဒီပဝံသ၌ကာ ၌ ရှေးကရှိခဲ့သော ပါဠိအတိုင်း ဓမ္ম်ုဏ္ဏရိက-ဟု ဆို၏။ ဓမ္ম်ုဏ္ဏရိကဘဒ္ဒကာတိ ဓမ္ম်ုဏ္ဏရိက-

ဘိက္ခူ။ စ၊ ဘဒ္ဒကဘိက္ခူ။ စ။ မဟာဝံသေ ပန ဓမ္မုတ္တရိကာ ဘဒ္ဒယာနိကာတိ ဝုတ္တံ။ဒီပဝံသ၊ ဋီ။ လက်ရေးမူ။၁၉၇။

ဓမ္မုဒ္ဓေသ (ပု) [ဓမ္မ+ဥဒ္ဓေသ] ညွှန်ပြအပ်သော တရား။ စတ္တာရော ဓမ္မုဒ္ဓေသာ ဥဒ္ဒိဋ္ဌာ။ မ၊ ၂။ ၂၅၆။ ဓမ္မုဒ္ဓေသာ ဥဒ္ဒိဋ္ဌာ (မ၊ ၂။ ၂၅၆) တိ ဓမ္မနိဒ္ဒေသာ ဥဒ္ဒိဋ္ဌာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၁၁။ တေသု ဥဒ္ဒေသဝါရဿ ပုစ္ဆာ သမယနိဒ္ဒေသော ဓမ္မုဒ္ဓေသော အပ္ပနာတိ စတ္တာရော ပရိစ္ဆေ-ဒါ။ ...ဖဿော ဟောတိ ။ ပ။ အဝိက္ခေပေါ ဟောတိတိ အယံ ဓမ္မုဒ္ဓေသော နာမ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၉၇။ယသ္မာ ဝါ ယေ ဓမ္မာ ဥဒ္ဒိသိတဗ္ဗ-ဋ္ဌေန "ဥဒ္ဒေသာ" တိ ဝုစ္စန္တိ၊ တေဝ ဓမ္မာ နိဒ္ဒိသိတဗ္ဗဋ္ဌေန နိဒ္ဒေသာတိ "ဓမ္မနိဒ္ဒေသာ ဥဒ္ဒိဋ္ဌာ"တိ အတ္ထော ဝုတ္တော။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၄။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၆။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၁။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၁၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၅။ အနုဋ္ဌ၊၃။ ၇။)

ဓမ္မုဒ္ဓစ္စ (နာ) [ဓမ္မ+ဥဒ္ဓစ္စ] (က) ဝိပဿနာ ညစ်ညူးကြောင်း တရားကြောင့် ပျံ့လွင့်ခြင်း။ (ခ) သြဘာသ, ပီတိ-စသော ဝိပဿနာညစ်ညူးကြောင်း တရားဟူသော အားကြီးသော အကြောင်းရှိသော ပျံ့လွင့်ခြင်း။(ဂ) အရောင်အလင်း စသည်တို့၌ အရိယာပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ တရားဟုဖြစ်သော ပျံ့လွင့်ခြင်း။(ဃ)မင်္ဂ,ဖိုလ်, နိဗ္ဗာန်တရားတို့၌ ပျံ့လွင့်ခြင်း။ (င) သမာဝိပဿနာတရားတို့၌ ပျံ့လွင့်ခြင်း။

(က) ဓမ္မုဒ္ဓစ္စဝိဂ္ဂဟိတံ မာနသံ ဟောတိတိ တ္ထေ မန္ဒပညာနံ ဝိပဿကာနံ ဥပက္ကိလေသ-ဝတ္ထုတ္တာ ဝိပဿနုပက္ကိလေသသညိတေသု သြဘာသာဒီသု ဒသသု ဓမ္မေသု ဘန္ဓတာ-ဝသေန ဥဒ္ဓစ္စသဟဂတစိတ္တုပ္ပတ္တိယာ ဝိက္ခေပ-သခ်ိတံ ဥဒ္ဓစ္စံ ဓမ္မုဒ္ဓစ္စံ။ ပဋ္ဌာန်း၊ ၁။ ၂။ ၁၇၂။ (–၁၉၅။) (ခ) "ဣမာနိ နိဿာယ အဒ္ဓါ မဂ္ဂပ္ပတ္တော ဖလပ္ပတ္တော အဟ" နှင့် ပဝတ္ထ-အဓိမာနော ဓမ္မုဒ္ဓစ္စံ ဓမ္မုပနိဿယော ဝိဒေါ-ပေါ။ သံဋီ၊ ၂။ ၁၇၀။ (ဂ) သြဘာသာဒီသု "အရိယဓမ္မော" တိ ပဝတ္တံ ဥဒ္ဓစ္စံ ဝိက္ခေပေါ ဓမ္မုဒ္ဓစ္စံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊ ၂။ ၄၂၇။ (ဃ) ဣဒ္ဓိ ဟိ စတုတ္ထမဂ္ဂဝိဿဇ္ဇနေ ယထာဝုတ္တမဂ္ဂဖလနိဗ္ဗာ-နဓမ္မာ ဓမ္မော။ တတ္ထ ဥဒ္ဓစ္စံ အဓိဂတ မဂ္ဂါဒိ-ကော ဟ' မသ္မိတိ အမဂ္ဂါဒီသု ဝိက္ခေပေ ဓမ္မုဒ္ဓစ္စံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊ ၂။ ၄၂၈။ (င)ဓမ္မုဒ္ဓစ္စ-ဝိဂ္ဂဟိတ-ကြည့်။

ဓမ္မုဒ္ဓစ္စကုသလ (တိ) [ဓမ္မုဒ္ဓစ္စ+ကုသလ] ဓမ္မုဒ္ဓစ္စ ၌ လိမ္မာသော၊ ဓမ္မုဒ္ဓစ္စကို သဘောအားလျော်-စွာ ထိုးထွင်းရှု သိခြင်းဖြင့် လိမ္မာသော၊သူ။ ဓမ္မုဒ္ဓစ္စကုသလော ဟောတိ (ပဋ္ဌာန်း။ ၂၉၃)-တိ သော ပညာယ ပရိဝိတဒသဌာနော ယောဂါဝစရော ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တပ္ပကာရဿ ဓမ္မုဒ္ဓစ္စ-ဿ ယထာသဘာဝပဋိဝေဓေန ဆေကော ဟောတိ။ ပဋ္ဌာန်း၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၉၅။ ဓမ္မုဒ္ဓစ္စဿ သမဂ္ဂ (အမဂ္ဂ) ဘာဝဇာနနေန ဓမ္မုဒ္ဓစ္စ-ကုသလော ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊ ။ ၄၃၄။ (– ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၇၄။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ။ ၂၃၉။) (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊ သျှ၊ ၄။ ၄၀၃ ၌ အမဂ္ဂဘာဝဇာန-နေန-ဟု ပါ၍မှန်ရှိရမည်၊သမဂ္ဂကား ပါ၍ပျက်ဟု ဆိုအ်။)

ဓမ္မုဒ္ဓစ္စပုဗ္ဗင်္ဂမ (တိ) [ဓမ္မုဒ္ဓစ္စ+ပုဗ္ဗင်္ဂမ] ဓမ္မုဒ္ဓစ္စ-လျှင် ရှေသွားရှိသော (မင်)။ ပဌမဿ အရိယမဂ္ဂဿ ဓမ္မုဒ္ဓစ္စပုဗ္ဗင်္ဂမော မဂ္ဂေါ။ ပဋ္ဌာန်း၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၈၆။

ဓမ္မုဒ္ဓစ္စဝိဂ္ဂဟ (ပု) [ဓမ္မုဒ္ဓစ္စ+ဝိဂ္ဂဟ] ဓမ္မုဒ္ဓစ္စဖြင့် ဖောက်ပြန်စွာယူခြင်း။ ဓမ္မုဒ္ဓစ္စဝိဂ္ဂဟံ ပတ္တာ ဝါ အပ္ပတ္တာ ဝါ....အရဟတော အရဟတ္တပ္ပတ္တိ ဣတရဂ္ဂေကေကမဂ္ဂပုဗ္ဗင်္ဂမာ ဟောတိ။ ပဋ္ဌာန်း၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၁၆။ (– မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၅၁။)

ဓမ္မုဒ္ဓစ္စဝိဂ္ဂဟိတ (တိ) [ဓမ္မုဒ္ဓစ္စ+ဝိဂ္ဂဟိတ] (က) သမထဝိပဿနာ တရားတို့၌ ပျံ့လွင့်ခြင်းသည် အတူးအားဖြင့် ယူအပ်သော။ (ခ) ဓမ္မုဒ္ဓစ္စ-သည် – ဖောက်ပြန်စွာယူ–ဆန့်ကျင်–ခြင်း

သို့ ရောက်စေ–အပ်သော။ (က) မြန်ဒွစ္စ-ဝိဂ္ဂဟိတ (အံ၊၁။၄၇၅)နှင့် သမထဝိပဿနာ-ဓမ္မသု ဒသဝိပဿနုပက္ကိလေသသခ်ါတေန ဥဒ္ဓစ္စေန ဝိဂ္ဂဟိတံ၊ သုဂ္ဂဟိတန္တိ အတ္ထော။ အံ၊၆။၂၄။၃၄၆။ (ခ) တေန မြန်ဒွစ္စေန ဝိဂ္ဂ-ဟိတံ ဝိရ္ဝပဂ္ဂဟိတံ ဝိရောမောပါဒိတံ မာနသံ စိတ္တံ မြန်ဒွစ္စဝိဂ္ဂဟိတံ မာနသံ ဟောတိ။ ပဋိသံ၊၆။၂။၁၇။ (–ပဋိသံ။ ၂၇၃၊ ၂၉၁။)

မြန်ဒွစ္စဝိဂ္ဂဟိတမာနသ (နာ) [မြန်ဒွစ္စဝိဂ္ဂဟိတ+မာနသ] မြန်ဒွစ္စသည်–ဖောက်ပြန်စွာယူအပ်–ဖြစ်စေအပ်–သော စိတ်။ ကထံ မြန်ဒွစ္စ-ဝိဂ္ဂဟိတမာနသံ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၆၉။ ဩဘာသာဒီသု "အရိယဓမ္မော" တိ ပဝတ္တံ ဥဒ္ဓစ္စံ ဝိက္ခေပေါ မြန်ဒွစ်၊ တေန မြန်ဒွစ္စေန ဝိပဿနာဝီထိတော ဥက္ကမနေန (ဥဂ္ဂမနေန) ဝိရ္ဝပ် ဂဟိတံ ပဝတ္တိတံ မာနသံ မြန်ဒွစ္စဝိဂ္ဂ-ဟိတမာနသံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၄၂၇။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၃၄၄။

မြန်ပဌာယက (တိ) [ဓမ္မ+ဥပဌာယက။ ထီ-ဌ—ဥပဌာယိကာ] တရားကို–လုပ်ကျေး–ဆည်း-ကပ်–တတ်သော၊သူ။ သာ ပန ဒေဝီ ပဏ္ဍိ-တာ ဗုဒ္ဓုပဌာယိကာ မြန်ပဌာယိကာ။ သံ၊ ၁။၁။၁၂၉။

မြန်(မ္ဘ)ပတ္ထဒ္ဓ (တိ)[ဓမ္မ+ဥပတ္ထဒ္ဓ] (က)စတုတ္ထ ဈာန်တရားသည်– ထောက်ပံ့–ခိုင်မာ–စေ-အပ်သော။ (ခ) ကာမာဝစရတရားသည်–ထောက်ပံ့ – ခိုင်မာ – စေအပ်သော။ (ဂ) လောကုတ္တရာတရားသည်–ထောက်ပံ့–ခိုင်မာ–စေအပ်သော။ (က) မံသစက္ခု မြန်ပတ္ထဒ္ဓံ ဒိဗ္ဗစက္ခု ဟောတိတိ။ အဘိ၊ က။ ၁၉၀။ (–၂၀၁။) တတ္ထ ယေသံ စတုတ္ထဈာနမ်ိုး-ပတ္ထဒ္ဓံ မံသစက္ခုမေဝ ဒိဗ္ဗစက္ခု နာမ ဟော-တိ။ အဘိ၊ ၁။ ၃၇၃။ (ခ) (ဂ) ဒိဗ္ဗစက္ခုံ မြန်ပတ္ထဒ္ဓ (အဘိ၊ က။ ၁၉၁) နှင့် ကာမာဝစရ-ဓမ္မေန ဥပတ္ထမ္ဘိတံ ဟုတ္ဝာ၊ ပုန မြန်ပတ္ထဒ္ဓန္တိ လောကုတ္တရဓမ္မေန ဥပတ္ထဒ္ဓံ။ အဘိ၊ ၁။ ၃၇၄။ (–မူလဋီ၊ ၃။ ၇၆။)

မြန်ပတ္ထမ္ဘ (တိ) [ဓမ္မ+ဥပတ္ထမ္ဘ] အထက်ပုဒ်-နက်-ကြည့်။ ယေန တိဏိ စက္ခူနိ မြန်-ပတ္ထမ္ဘေန စက္ခုနှုန်ရဘာဝံ ဝဒတော ဘဝေယျုံ။ မူလဋီ၊ ၃။ ၇၆။

မြန် (မ္ဘ) ပပရိက္ခာ (ထီ) [ဓမ္မ+ဥပပရိက္ခာ] တရား–တရားသဘော–ကို–စူးစမ်း–ရှာ-ခြင်–ခြင်း။ သခ်ါတဓမ္မောတိ မြန်ပပရိက္ခာယ ပရိညာတဓမ္မော။ သုတ္တနိ၊ ၁။ ၁၁ ၂။ သခ်ါ-တဓမ္မောတိ မြန်ပပရိက္ခာယ ပရိညာတ-ဓမ္မော။ အပ၊ ၁။ ၂၁၈။ စူဠနိ၊ ၁။ ၁၃၅။

မြန်ပသ်ဟိတ (တိ) [ဓမ္မ+ဥပသ်ဟိတ] တရား-နှင့် စပ်ယှဉ်သော။ မြန်ဿဝဓေန မြန်ပသ်-ဟိတံ ပါမောဇ္ဇံ ဟောတိ။ နေတ္တိ၊ ၁။ ၆၁။

မြန်ပသဋ္ဌိတ (တိ) [ဓမ္မ+ဥပသဋ္ဌိတ။ (ဓမ်ိုပသ်-ဟိတ-သ်)] အကြောင်း–ပါဋ္ဌိ–ပရိယတ်–တရား–နှင့် စပ်ယှဉ်သော။ မြန်ပသဋ္ဌိတာ ပုစ္ဆာ ပဋိပုစ္ဆာ ဓမ္မသာကစ္ဆာ။ ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၁၅၈။

မြန်ပသဋ္ဌိတပါမောဇ္ဇာဒိမုခ (တိ) [မြန်ပသဋ္ဌိတ+ပါမောဇ္ဇာဒိ+မုခ] အကြောင်း–ပါဋ္ဌိ–ပရိယတ်–တရား–နှင့် စပ်ယှဉ်သော ဝမ်း-မြောက်ခြင်း အစရှိသည်ကို အဦးပြုသော။ မြန်ပသဋ္ဌိတပါမောဇ္ဇာဒိမုခေန သမာဟိတော သရဘာညပရိယောသာနေ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌ-ပေတ္ဝာ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၉၉။

မြန်ပေတ (တိ) [ဓမ္မ + ဥပေတ]အကြောင်း–ပါဋ္ဌိ–နှင့် ပြည့်စုံသော။ အတ္ထုပေတံ မြန်-ပေတဉ္စ ဟိတေန စ သံဟိတံ။ သုတ္တနိ၊ ၁။ ၂။ ၂၁၈။

မြန်ပေါသထ (ပု) [ဓမ္မ+ဥပေါသထ] လော-ကုတ္တရာ ၉-ပါးတရားကို အာရုံပြု၍ ကျင့်သုံး-အပ်သော ဥပုသ်။ မြန်ပေါသထ (အံ၊၁။

၂၀၈)နှင့် သဟာတန္ဓိက် နဝလောကုတ္တရဓမ္မ် အာရဗ္ဘ ဥပဝုတ္ထတ္တာ အယံ ဥပေါသထော "ဓမ္မ။ပေါသထော"တိ ဝုတ္တော။ အံ၊ဌ၊၂။ ၁၉၅။

ဓမ္မ။ဒက (နာ) [ဓမ္မ+ဥဒက] တရားဟူသော ရေ၊ တရားရေစင်။ ဝေ၀ ဗဟုဿုတာ အတ္ထနော သမီပံ ဩတိဏ္ဏသတ္တာနံ ဓမ္မ။ဒကေန စိတ္တ-မလံ ပဝါဟေန္တိ။ မ၊ဋီ၊၂။၁၉၆-၇။

ဓမ္မ။ပဓာတ (ပု) [ဓမ္မ+ဥပဓာတ] ကုသိုလ် တရားကို ပယ်သတ်ခြင်း။ မာ ဓမ္မ။ပဓာတံ (ဓမ္မသ ဓာတုံ၊က)ကတ္တာ အဓမ္မေနာတိ။အံ၊ ဌ၊၂။၃၁၂။ ဓမ္မ။ပဓာတံ ကတ္တာ ကုသလဓမ္မံ ဝိနောဒေတ္တာ။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၀၈။

ဓမ္မ။ပဇ်ဝိ (တိ) [ဓမ္မ+ဥပ+ဇီဝ+ဏိ။ ထိ-ဌ် ဓမ္မ။ပဇ်ဝိနီ] တရား–သဖြင့်– နှင့်အညီ– အသက်မွေး– လေ့ရှိ–တတ်–သော၊ သူ။ တတ္ထ ယာဝဇီဝံ ဓမ္မ။ပဇ်ဝိနီ ကုသလဓမ္ম-နိရတာ ဟုတ္တာ။ ထေရီ၊ဌ။၂၇၈။

ဓမ္မ။ပဒေသ (ပု) [ဓမ္မ+ဥပဒေသ] တရား– နည်းလမ်း– ကုသိုလ်ကောင်းမှု–ကို ညွှန်ပြ ခြင်း။ တဿ ဒါနံ ဓမ္မ။ပဒေသော။ သံ၊ဋီ၊ ၁။၁၁၉။

ဓမ္မ။ပနိဿယ (တိ) [ဓမ္မ+ဥပနိဿယ] တရား ဟူသော အားကြီးသော မှီရာ အကြောင်းရှိ သော။ ဓမ္မ။ဒ္ဓစ္စံ ဓမ္မ။ပနိဿယော ဝိကွေ့ပေါ်။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၁၇၀။

ဓမ္မ။ပလက္ခဏ(နာ)[ဓမ္မ+ဥပလက္ခဏ]အကြောင်း –ပါဠိ–ကို မှတ်ခြင်း–ကို မှတ်ကြောင်း "လက္ခဏာ"။ ဓမ္မ။ပလက္ခဏေ ပညာ ဓမ္မပဋိ-သမ္ဘိဒေ ဥဏ်။ ပဋိသံ။၁၁၅။

ဓမ္မ။ပသံဟိတ=ဓမ္မ။ပသဠိတ (တိ) [ဓမ္မ+ဥပ-သံဟိတ=ဥပသဠိတ] (က) တရားနှင့် စပ် ယှဉ် – တရားဂုဏ်တော်ကို မှီ၍ဖြစ်–သော။ (ခ) ကုသိုလ်ကမ္မဝတ ၁၀-ပါး တရား–ကိုမှီ –နှင့် စပ်ယှဉ်–သော။ (ဂ) ပါဠိ–ကိုမှီ–နှင့် စပ်ယှဉ်–သော။ (ဃ) ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ– ကိုမှီ–နှင့်စပ်ယှဉ်–သော။ (ဃ) အကြောင်း –အကြောင်းသဘော–ကိုမှီ–နှင့် စပ်ယှဉ်– သော။

(ကာ) ဣမာ စ ဂါထာ အဘာသိ ဗုဒ္ဓ။ပ-သဠိတာ ဓမ္မ။ပသဠိတာ သံဃ။ပသဠိတာ။ ဒီ၊ ၂။၂၁၂။ (–မ၊၁။၄၆။ မ၊ ၂။၄၂၁။ အံ၊ ၂။ ၂၅၂။ မ၊ဌ၊၁။၁၇၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၁ဋ။ ခုဒ္ဒက၊ ဌ။ ၂၆။ ထေရ၊ဌ၊၁။၁၈၇။ သ၁ရတ္ထ၊၁။ခု၊၁၄။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၄၈။) (ခ) ဓမ္မ။ပသံဟိတ (ဒီ၊ခု။ ၁ ၂၆)နှင့် ဒသကုသလကမ္မပထနိဿိတံ။ ဒီ၊ဌ၊ ခု။၁၁ ၂။ (–ဒီ၊ဋီ၊ခု။၁၁၁။) (ဂ) ဓမ္မ။ပ-သဠိတော (ဝိ၊ ၂။ ၂၆၊ခု၄၊ ၂၆ ၂)တိ ပါဠိနိဿိ-တော။ ဝိ၊ဌ၊ခု။၈။ ဓမ္မ။ပသံဟိတံ အတ္ထ။ပ-သံဟိတံ....သမ္မာသမ္ပ၊ဒ္ဓ၀စနံ သုတ္တာ။ ထေရ၊ ဌ၊ ၂။ ၅ ၆။ (ဃ) ဓမ္မ။ပသဠိတ (အံ၊ ၂။ ၂ ၂)-နှင့် ပါဠိ စ အဋ္ဌကထာ နိဿာယ ဥပ္ပန္နံ။ အံ၊ ဌ၊ခု။၈၈။ (ဇ) ဟေတုံ ဓမ္မ။ပသံဟိတ (ဇာ၊ ၁။ ၂ ၄ ၃)နှင့် မဟာရာဇ ယံ ဟေတုသဘာ၀-ယုတ္တမေ၀။ ဇာ၊ဌ၊ဌ။ ၁ ၅။ ဓမ္မ။ပသဠိတ-(ဇာ၊ ၂။ ၅ ၁ ၊ ၅ ၃)နှင့် ကာရဏနိဿိတံ။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။ ခု၈ ၄။ (–ခု ၅ ၃)

ဓမ္မ။ပသဠိတပါမောဇ္ဇ (နာ) [ဓမ္မ။ပသဠိတ+ပ မောဇ္ဇ] တရားနှင့်စပ်ယှဉ်သော ဝမ်းမြောက်-ခြင်း။ ဓမ္မ။ပသဠိတပါမောဇ္ဇာဒိမုခေန သမာ-ဟိတော။ ဥဒါန၊ဌ။ ၂ ၈ ၂။

ဓမ္မ။ပဟာရ (ပု) [ဓမ္မ+ဥပဟာရ] ဒေသနာ တရား – ဓမ္မာရုံ – ကို အနီးသို့ဆောင်ခြင်း။ ဓမ္မ။ပဟာရော။ ဝိ၊၁။ ၅ ၄။ ဓမ္မ။ပဟာရေ ဓမ္မောတိ ဒေသနာဓမ္မော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဒေသနာ၀သေန ဝါ....ဓမ္မောရမ္မဏမေ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၅ ၆။

ဓမ္မ။ဗီ (ထီ၊ပု) [ဓမ္မ+ဥဗိ] တရားဟူသော လှိုင်းတံပိုး၊ လှိုင်းတံပိုးအလား တရားတော်။ အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

ဓမ္မ။ဗီဝိပ္ပါရ (ပု) [ဓမ္မ+ဥဗိ+ဝိပ္ပါရ] တရားလှိုင်းတံပိုး၏ ပျံ့နှံ့ခြင်း၊ ပျံ့နှံ့သော တရားလှိုင်းတံပိုး။ ယထာ ဓမ္မ။ဗီဝိပ္ပါရော၊ အဂ္ဂေါ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတိ။ မိလိန္ဒ။၃၂၈။

ဓမ္မေကဒေသ (ပု) [ဓမ္မ+ဧကဒေသ] တစိတ်တဒေသဖြစ်သောတရား၊ တရားတစိတ်တဒေသ။ ဓမ္မေကဒေသောတိ ဧတံ ဝေဒနာ ဧဝ ခန္ဓာဒီနံ ပဒေသော။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၄။

ဓမ္မေဉာဏ (နာ) [ဓမ္မ+ဉာဏ] သစ္စာ ၄-ပါးတရား–ဌ–ကို–သိတတ်သောဉာဏ်၊ မဂ်ဉာဏ်။ စတ္တာရိ ဉာဏာနိ၊ ဓမ္မေ ဉာဏံ....သမ္မုတိယာ ဉာဏံ။ ဒီ၊၃။၁၈၉၊၂၃၁။ ဓမ္မေ ဉာဏန္တိ မဂ္ဂ-ဉာဏံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၂။ ဧတ္ထ စ မဂ္ဂပညာ တာဝ စတုသစ္စဓမ္မဿ ပဋိဝေဓနတော ဓမ္မေ ဉာဏံ နာမ ဟောတု။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၃၄။ (–၂၃၅။)

ဓမ္မေနဝဂ္ဂ(နာ၊ပု)[ဓမ္မေန+ဝဂ္ဂ။အလုတ္တသမာသ်။] အောက်ပုဒ်နက်-ကြည့်။ အပလောကနကမ္မံ အဓမ္မေနဝဂ္ဂံ, အဓမ္မေနသမဂ္ဂံ, ဓမ္မေနဝဂ္ဂံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၃၅။

ဓမ္မေနဝဂ္ဂကမ္မ (နာ) [ဓမ္မေနဝဂ္ဂ+ကမ္မ] ဟုတ်မှန်သော သဘောအားဖြင့် ဖြစ်သော ဝဂ္ဂကံ (အစုအစုဖြစ်သော သံဃာသည် ပြုအပ်သောကံ)။ ဆ ကမ္မာနီတိ.... ဓမ္မေနဝဂ္ဂကမ္မံ, ဓမ္မေနသမဂ္ဂကမ္မန္တိ ဧတံ ဆ ကမ္မာနိ ဝုတ္တာနိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၃၅။

ဓမ္မေနသမဂ္ဂ (နာ၊ပု) [ဓမ္မေန+သမဂ္ဂ]အောက်ပုဒ်နက်-ကြည့်။ အပလောကနကမ္မံ ဓမ္မေနသမဂ္ဂံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၃၅။

ဓမ္မေနသမဂ္ဂကမ္မ (နာ) [ဓမ္မေနသမဂ္ဂ+ကမ္မ] ဓမ္မေနသမဂ္ဂကံ၊ ဟုတ်မှန်သော သဘောအားဖြင့်ဖြစ်သော သမဂ္ဂကံ (ညီညွတ်သော သံဃာသ်ည် ပြုအပ်သောကံ)။ ဓမ္မေနဝဂ္ဂကမ္ဘ-ပုဒ်-ကြည့်။

ဓမ္မေသနပ္ပဋိပန္န (တိ) [ဓမ္မ+သေန+ပဋိပန္န] တရားကိုရှာ၍ ကျင့်သော၊သူ။ ကာယေန ဝါစာယ မနသာ ဓမ္မဝရသမောဂါဠှာ အဓိ-မတ္တပဋိဘာနာ ဓမ္မေသု ဓမ္မေသနပ္ပဋိပန္နာ။ မိလိန္ဒ။၃၂၇။

ဓမ္မေသနာ (ထီ) [ဓမ္မ+သေနာ] တရားကိုရှာမီးခြင်း၊ အာမိသေသနာ စ ဓမ္မေသနာ စ။ အံ၊၁။၉၂။ ဓမ္မဿ ဧသနာ ဓမ္မေသနာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၁။

ဓမ္မောက္ကာ (ထီ) [ဓမ္မ+ဥက္ကာ] တရားဟူသော–မီးရှူး–မီးတိုင်။ ဓမ္မောက္ကာ (ဗုဒ္ဓဝံ။၃၂၆) နှင့် ဣတ္ထေ အယံ ပန ဥက္ကာသဒ္ဒေါ... ဣဓ ပေါ ဒီပိကာ ဥက္ကာတိ အဓိပ္ပေတာ။ တသ္မာ ဣဓ ဓမ္မမယံ ဥက္ကံ အဘိဓာရယိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၇၄။ ဓမ္မောက္ကာ-(ဗုဒ္ဓဝံ။၃၂၈) နှင့် ဓမ္မဒီပကံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၈၃။ တမ် လောကေ နိဟန္ဒွာန၊ ဓမ္မောက္ကမဘိ-ဓာရယိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂။

ဓမ္မောဇ(ထီ၊ပု)[ဓမ္မ+ဩဇ] (၁) တရားဟူသော–အရသာ–ဩဇာ၊ (၂) အရသာ–ဩဇာ–ရှိသောတရား။ မယံ အာယသ္မတော သာရိ-ပုတ္တဿ ဓမ္မောဇံ .. အနုဿရာမ။ သံ၊ဋ္ဌ။၁၄၀။ ဓမ္မောဇ(သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၆) နှင့် ဓမ္မရသံ၊ဩဇဝန္တံ ဒေသနာဓမ္မန္တိ အတ္ထော။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၇၉။

ဓမ္မောဇပညာ (ထီ) [ဓမ္မောဇ+ပညာ] တရားဟူသော–အရသာ–ဩဇာ- ကိုသိတတ်သော ပညာ။ စတူဟိ ဓမ္မေဟိ ဓမ္မောဇပညာယ သမန္နာဂတော။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၂။ မေဓာဝီတိ ဓမ္မောဇပညာယ သမန္နာဂတော။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၆၄။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၇။ ဓမ္မောဇပညာယ(တ၊ ဇ)—ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၁၊၂၄၂၊၄၁၂။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၈၈။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁၈။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။

၁၈၈၊၂၅၇။ စရိယာ၊၆။၂၇၉။ မဟာနိ၊၆။ ၄၁၅။ ဓမ္မောဇပညာယ (ဆ၊ဇ)—ထေရ၊၆၊ ၂။၁၂။

ဓမ္မောဇသညာ (ထီ) [ဓမ္မောဇ+သညာ] တရားဟူသော–အရသာ–သြဇာ–ကို သိမှတ်တတ်သော "သညာ"။ နိဗ္ဗာပိတော ဓမ္မောဇ-သညာယ သညတ္တိဂတော အမ္မိ။ ဝိမာန၊၆။ ၂၄၇။

ဓမ္မောဒက (နှ) [ဓမ္မ+ဥဒက] တရားဟူသော ရေ၊ တရားရေစင်။ ဇော် ဗဟုဿုတာ အတ္ထ-နော့ သမီပံ သြတိဏ္ဏသတ္ထာနံ ဓမ္မောဒကေန စိတ္တမလံ ပဝါဟေန္တိ။ အံ၊၆ဒု၊ဥ။ဥ၆၇။

ဓမ္မောပဒေသ (ပု) [ဓမ္မ+ဥပဒေသ။ (ဓမ်ော-ပဒေဇ-သံ၊ ဓမ္မောဝဇော-ပြာ)] တရားကို ညွှန်ပြခြင်း၊ တရားနည်းလမ်း ဥပဒေ။ ဓမ္မော-ပဒေသေန စ ဗဟုဓာ သတ္တာနံ အနုဂ္ဂဟကရ-ဏံ(ဒါနေ)ပဋ္ဌိပတ္တိ။ စရိယာ၊၆။၂၉၅။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၈၅။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၂၇၂။

ဓမ္မောပသံဟိတ (တိ) [ဓမ္မ + ဥပသံဟိတ] အကြောင်း – ပါဠိ – တရား – နှင့် စပ်ယှဉ်သော။ လတတိ ဓမ္မောပသံဟိတံ ပါမောဇ္ဇံ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၄။

ဓမ္မောဘာသ (ပု) [ဓမ္မ+သြဘာသ] တရားဟူသော–အရောင်–အလင်း။ လောကသ္မိ ဓမ္မောဘာသံ ဒဿေဿတိ တဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ။ ဒီ၊၆၊ ၂။၃၃။ မ၊၆၊၄။၁၃၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂။

ဓမ္မောဘာသပဇ္ဇောတကရ (တိ)[ဓမ္မောဘာသ+ ပဇ္ဇောတကရ] တရားအရောင်၏–ထွန်းလင်း–တောက်ပ–ခြင်းကို ပြုတတ်သော။ ဓမ္မော-ဘာသပဇ္ဇောတကရောတိ စ။ နေတ္ထိ။၄၇။ ဣမိနာ၀ နယေန ဖလနိပ္ဖတ္တိဂတော ဝေသာ-ရဇ္ဇပ္ပတ္တော ယာ၀ ဓမ္မောဘာသပဇ္ဇောတ-ကရောတိ။နေတ္ထိ၊၆။၁၆၉။(–နေတ္ထိ၊ဝိ။ဥ၆။)

ဓမ္မောဘာသပဒ္ဒီလာဘ (ပု) [ဓမ္မောဘာသ+ ပဒ္ဒီလာဘ] တရားဟူသော–အရောင်–အလင်း–ကို ရခြင်း။ ရတနာနံ သယမေ၀ ဝိရောစနံ ဓမ္မောဘာသပဒ္ဒီလာဘာဿ။ ဗုဒ္ဓ၀ံ၊ ၆။၁၀၄။

ဓမ္မောသဓ (နှ) [ဓမ္မ+သြသဓ] တရားဟူသော ဆေးတော်၊ တရားဆေးတော်။ ဓမ္မောသဓံ ပိ၀ိတ္ဝာန၊ဝိသံ သမ္ပံ သမ္ဘဟနိ ်။ အပ၊၁။၄၄။ ထေရ၊၆၊၁။၄ဖ၇။ ရာဂသလ္လာဒီနံ သမ္ဘေသံ သလ္လာနံ ဝိနောဒနံ ဝူပသမကရံ ဓမ္မောသဓံ ဓမ္မသခ်ိတံ သြသဓံ ပိ၀ိတ္ဝာ။ အပ၊၆၊၁။ ၃၁၄။

ဓမ္မောသဓသမ (တိ) [ဓမ္မောသ ဓ+သမ] တရားဆေးနှင့် တူသော (ဆေး)။ ဓမ္မောသဓသမံ နတ္ထိ။ မိလိန္ဒ။၃၁၉။

ဓမ္မောသာရဏ (နှ) [ဓမ္မ+သြသာရဏ] တရားကို ရှုတ်ဆိုခြင်း။ ဓမ္မောသာရဏံ ဓမ္မဿ ဥစ္စာရ-ဏံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၇။

ဓရ (တိ) [ဓရ+အ။ ထီ-ဌ် ဓရော] (၁) ဆောင်တတ်သော၊ သူ။ (ထီ) (၂) မြေ။ (၁) ဓမ္ম-ရေ ကြည့်။ (ထီ) (၂) ဓရဏီ ဓရော။ ဓာန်။ ၁၈၁။ (–ဓာန်၊ဋ္ဌ။၁၈၁။ အမရ၊၁၃။၁။)

ဓရဏ (နှ) [ဓရ+ယု။ အကွာနံ ပဋ္ဌ ဓရဏံ နာမ။ ဓရတိ ဓာတုယာ ယု။ ဓာန်၊ဋ္ဌ။၄၇၉။] (၁) ဆောင်ခြင်း။ (၂) ဂ-အက္ခရာရှိသော အလေးချိန်။ (ဓာန်၊ ဋ္ဌ-ဌ် ၅-အက္ခရာရှိသော အလေးချိန်သည် ဓရဏ ၁-ခုမည်၏ဟု ဆိုသည်။) (၁) ပြာဟွဏော နာမ အဏ္ဏယန.... ပဝေဏိ၀ံသဓရဏော။ မိလိန္ဒ။၂၂၀။ (၂) ဝိသတိ ဓရဏာနိ "နိက္ခ"န္တိ ဝဒန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁ဖ၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၂။

ဓရဏီ(ဏီ)တလ (နှ) [ဓရဏီ+တလ] မြေအပြင်။ ဓရဏိတလံ ဘိန္ဒန္တော ဝိယ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၁။ ဓရဏိတလေ ဃံသိယမာနသရိရော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၂၉၇။ (–မိလိန္ဒ။၂၇ဖ။)

ရေကိုတလရှမ (တိ) [ရေကိုတလ+ရှမ] မြေအပြင်၌ ပေါက်သော(မြက်,သစ်ပင်-စသည်)။ ရေကိုတလရှဟေ တိဏရုက္ခလတာဂုမ္ဗသြသဓိ-ဝနုပ္ပတယော ပရိရက္ခတိ။ မိလိန္ဒ။၃၉၆။

ရေကိ (ထိ) [ရေ+အကိ။ ရေ+ယု+ဏ္ဍ။ သဗ္ဗံ လောကံ ရေတိတိ ရေကိ၊ ယု၊ နဒါဒိ။ ဓာန်၊ဌ္ဌ။၁၈၁။ သူစိလည်း-ကြည့်။ (ရေကိုး၊ ရေကို-သံ၊ ရေကို၊ပြာ။)] (၁) မြေကြီး။ (တိ) (၂) ရေကိုမည်သော (ရေကန်၊ ရေအိုင်)။ (မြေ, မြေထု, မြေကြီး၊ ယက်မ၊ အကြော, သွေးကြော။ P.S.D.။)

(၁) ရေကိုတိ ပထဝီ၊ သာ ဟိ သကလံ ရေုရေ် ဓာရေတိတိ "ရေကို"တိ ဝုစ္စတိ။ ထေရ၊ဌ္ဌ၊၁။၁၅၄။ ရုက္ခပဗ္ဗတရတနသတ္တာ-ဒယော ဓာရေတိတိ ရေကို။ အပ၊ဌ္ဌ၊၁။ ၂၅၉။ အပ၊ဌ္ဌ၊၂။၁၃၁။ ရေကိုတိ ဓာရေတိ သဗ္ဗေ ထာဝရဇင်္ဂမေတိ ရေကို။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ္ဌ။၇၅။

ရေကို (ပ၊ဧ)—ထေရ။ ၂၃၁။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၀၅။ ဇာ၊၂။၉၈။ ဇာ၊ဌ္ဌ၊၅။၄၀၄။ ဇာ၊ဌ္ဌ၊ ၇။ ၂၉၉။ ရေကို(ဒု၊ဧ)— အပ၊၁။၃၆။ ဇာ၊ ၁။၁၇၃။ ထေရ၊ဌ္ဌ၊ ၂။၄၈၁၊၅၀၆။ အပ၊ဌ္ဌ၊၁။ ၂၈၀။ ဇာ၊ဌ္ဌ၊၃။၃၉၀။ ရေကိုယာ(သ၊ဧ)— ဝိ၊၅။၃၀၁။

(၂) ရဟဒေါပိ တတ္ထ ရေကို နာမာ (ဒီ၊ ၃။၁၆၃) တိ တတ္ထ ပနေကော နာမေန ရေကို နာမ ဥဒကရဟဒေါ အတ္ထိ။ ဒီ၊ဌ္ဌ၊၃။၁၄၉။

ရေကိုပေါက္ခရကို (ထိ) [ရေကို+ပေါက္ခရကို] ရေကိုမည်သော ရေကန်။ ယတော ရေကို-ပေါက္ခရကိုတော။ ဒီ၊ဌ္ဌ၊၃။၁၅၉။

ရေကိုမဟိဿရ (တိ) [ရေကို+မဟန္တ+ဿရ] မြေအပြင်ကို စောင့်ရှောက်တတ်သော၊ မြေအပြင်၌—မျှားသော အစိုးရခြင်းရှိ— အစိုးရခြင်းမျှား—သော(သုတသောမမင်း)။

ရေကိုမဟိဿရ (ဇာ၊၂။၁၃၄)တိ ဘူမိ-ပါလ။ ဇာ၊ဌ္ဌ၊၅။၅၁၆။=ရေကို ဝုစ္စတိ ပထဝီ၊ တိဿံ ရေကိုယံ ဣဿရမဟန္တတာယ "ရေကို-မဟိဿရ"တိ ရုဇဇနံ အာလပတိ။ ဇာ၊ဌ္ဌ၊ ၂၁။၅၃၇။

ရေကိုရှမ (တိ) [ရေကို+ရှမ] မြေအပြင်၌ ပေါက်သော။ ရေကိုယံ ရှမာ သဠာတာ ဝစ္ဆိတာ စာတိ ရေကိုရှမာ ရုက္ခာ။ အပ၊ဌ္ဌ၊ ၁။ ၂၅၉။ ရေကိုရှမပါဒပန္တိ....တသ္မိ ရှမာတိ ပတိဋ္ဌမာတိတိ ရေကိုရှဟော။ အပ၊ဌ္ဌ၊ ၂။ ၁၃၁။ ရေကိုရှမာ (ပ၊ ဗ)— အပ၊၁။ ၂၉။ အပ၊ ၂။ ၇၇။ ထေရ၊ဌ္ဌ၊ ၂။ ၃၀၉။ ရေကိုရှမ် (ဒု၊ ဧ)— စရိယာ၊ ဌ္ဌ။ ၇၇။ ဇာ၊ဌ္ဌ၊ ၇။ ၂၄၄။ ရေကိုရှဟေ(သ၊ ဧ)— အပ၊၁။ ၃၀၁။ ဇာ၊ဌ္ဌ၊ ၇။ ၂၆၃။

ရေကိုရှမပါဒပ (ပု) [ရေကိုရှမ+ပါဒပ] မြေအပြင်၌ ပေါက်သောသစ်ပင်။ အသနော-နာမဧကေ၊ ရေကိုရှမပါဒပေါ။ အပ၊၁။ ၁၂၂။ ရေကိုရှမပါဒပေါတိ.... ရေကိုရှဟော စ သော ပါဒပေါ စာတိ ရေကိုရှမပါဒပေါ။ အပ၊ ဌ္ဌ၊ ၂။ ၈၆။

ရေကိုသမသာဒိသ (တိ) [ရေကို+သမ+သာဒိ-သ] မြေကြီးနှင့် အညီအမျှ (သည်းခံခြင်း အားဖြင့်) တူသော၊ သူ၊ မြေကြီးနှင့် အလွန် တူသော၊ သူ။ (ပရိယာယ် ၂-ချက်ဆင့်၍ အနက်မြင့်သည်။) ရေကိုသမသာဒိသော (ရေကိုရေသာဒိသော၊ သီ၊ သျှာ) ဝုဋ္ဌဟိတ္ဘာ သမာဓိမှာ။ အပ၊၁။ ၂၇၀။ ရေကိုသမသာဒိ-သော သိဒ္ဓတ္ထော ဘဂဝါတိ သမ္ဗန္ဓော။ အပ၊ ဌ္ဌ၊ ၂။ ၁၉၃။

ရေကုတ္တမ (တိ) [ရေကို+ဥတ္တမ] မြတ်သောမြေ၊ မြေမွန်၊ မြေမြတ်။ တမဟံ တိဏမာဒါယ၊ သန္ဓိ ရေကုတ္တမေ။ အပ၊၁။ ၂၂၀။

ရေဏူပမ (တိ) [ရေဏီ + ဥပမာ] မြေကြီးလျှင် နှိုင်းယှဉ်ကြောင်း ဥပမာရှိသော၊ မြေကြီး လျှင် နှိုင်းခိုင်းဖွယ်ရာ ဥပမာရှိသော၊ မြေကြီး သဖွယ်ဖြစ်သော။ ရေဏူပမော မဟာဝီရော၊ သော မေ ဗုဒ္ဓေါ နိမန္တိတော။ အပ၊၁။၃၇၃။ ရေဏူပမော ခမနေန။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၂၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။၁၆၂။ (–ဇာ၊ ၂။၃၃၇။ ဇာ၊ဌ၊၇။ ၂၉၉။)

ရေတိ (ကြို) [ရေ+အ+တိ။ ရေရော ဌိတျဝမံ-သနေ ဓာရဏေ ဘူစု။ ဓာတ္ဌတ္ထ။] (၁) ဆောင်၏။ (၂) ထင်ရှားရှိ၏။ (၃) တည်၏၊ ဖြစ်၏၊ တည်စေ၏။ (၄) ပြည့်စေ၏၊ ဖြည့်ကျင့်၏။ (၅) ဆောင်းမိုး၏။ (၆) လျှောကျ–ကြွေကျ–၏။

ရေတိ—ဝိ၊ဌ၊၁။ ၂၀၂။ သံ၊ဌ၊၁။ ၂၆၀။ အံ၊ဌ၊၁။၁၁၁။ အံ၊ဌ၊၃။၁၇၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၉၅။ ထေရ၊ဌ၊၁။ ၆၃။ အပ၊ဌ၊ ၂။၁၃။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။၁၄။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၈၀။ ရေဏ္ဍ—ဝိ၊ဌ၊၄။ ၂၅၅။ ဝဇိရ။၅၇။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၄၀၆။ ရေထ—သံ၊ ဌ၊ ၂။၁၇၇။ အံ၊ဌ၊၁။၁၃၇။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၄၃၀။ အပ၊ဌ၊၁။ ၂၉၁။ ရေမီ—အပ၊၁။၄၆။ အပ၊ဌ၊၁။၃၁၇။ ရေတေ—ဣတိဝုတ်၊ဌ။ ၂။ ထေရ၊ဌ၊၁။ ၂။ စရိယာ၊ဌ။ ၂။ နေတ္တိ၊ဌ။ ၂။ ရေဟိ—စရိယာ။၄၁၁။ ရေယျ — ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၃၀။ သာရတ္ထ၊၁။၅၉။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၇၀။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၁၆၉။ ရေဓိဿတိ—အပ၊၁။ ၃၅၇။ အပ၊ ၂။၇၁။ ထေရ၊ဌ၊၁။၉၄။

(၁) ဆောင်၏။ ဓာရေယျာတိ ဓရေယျ၊ သမာဟရေယျ၊ သမာဒဟေယျာတိ အတ္ထော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၁၆၉။ (၂) ထင်ရှားရှိ၏။ သ စဿ အာစရိယော ရေတိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၂၀ ၂။ ရေယျာတိ ဝိဇ္ဇမာနော ဘဝေယျ။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၁။၇၀။ (–ဝိ၊ဌ၊၄။ ၂၅၅။ သံ၊ဌ၊၁။ ၂၆၀။ သံ၊ဌ၊ ၂။၁၇၇။ အံ၊ဌ၊၁။ ၂၂၊၁၁၁၊၁၃၇။ အံ၊ ဌ၊၃။ ၁၇၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၃၀၊ ၉၅။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။

ဥ၂ဂ။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ ၂။ ထေရ၊ဌ၊၁။ ၂။ ၆၃။ ထေရ၊ ဌ၊ ၂။ ၄ဂ၊ ၄ဂ၀။) (၃) တည်၏၊ ဖြစ်၏၊ တည်စေ၏။ ရေဏ္ဍိတိ အဓုနာ တိဋ္ဌန္တိ၊ ပဝတ္တန္တိတိ အတ္ထော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၄၀၆။ ကုလဝံသံ ရေဟိ (စရိယာ။၄၁၁)တိ ဝေရော-ဝါသံ သဏ္ဌပေန္တော အတ္ထနော ကုလဝံသံ ဓာရေဟိ ပတိဋ္ဌပေဟိ။ စရိယာ၊ဌ။၁၉၄။ (၄) ပြည့်စေ၏၊ ဖြည့်ကျင့်၏။ ပုညဂဗ္ဘံ ရေမဟာ။ အပ၊၁။၄၆။ ပုညဂဗ္ဘံ....ရေမီ ပူရေမိ။ အပ၊ဌ၊၁။၃၁၇။ (၅) ဆောင်းမိုး၏။ ရတနဆတ္တံ ရေိဿတိ။အပ၊၁။၃၅၇။(–ထေရ၊ ဌ၊၁။၉၄။) (၆) လျှောကျ–ကြွေကျ–၏။ ရေတေ ပဏ္ဏံ ရုက္ခတော။ ဓာတ္ဌတ္ထ။

ရေဏ္ဍ (တိ) [ရေ+အဏ္ဍ။ ထီ-ဌ် ရေဏ္ဍိ] ထင်ရှား–အသက်ထင်ရှား–ရှိသော။ ရေဏ္ဍပိ ဘဂဝတိ အာပဇ္ဇတိ ပရိနိဗ္ဗုတေပိ။ ဝိ၊ဌ၊၄။ ၁၆၂။ ယော ဟိ ဗုဒ္ဓေသု ရေဏ္ဍေသုပိ။ သံ၊ဌ၊၃။ ၂၆၀။ တထာပိ ဗောဓိသတ္တမာတရိ ရေဏ္ဍိယာ အယုဇ္ဇမာနက်။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၇။ (–အံ၊ဌ၊၁။၆၇။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၃။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၃၅၀။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၃၅၀။ ဇာ၊ဌ၊ ၃။ ၁၂၀။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။ ၂၂၉။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၇။)

ရေဏ္ဍီ (ကြို) [ရေ+အဏ္ဍီ] (၁) ထင်ရှားရှိကုန်၏။ (၂) တည်ကုန်၏၊ ဖြစ်ကုန်၏။ ရေတိ-ကြည့်။

ရေမာန (တိ) [ရေ+အ+မာန။ (ဝရိဇ္ဇမာဏ-ပြာ, အဒ္ဓမာဂမိ)] ထင်ရှား–အသက်ထင်ရှား–ရှိသော။ ရေမာနေပိ တထာဂတေ နကောစိ အဟောသိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၃၇။ တိဋ္ဌမာန-ဿ ဝါတိ ဓာရမာနဿ ဝါ။ မဟာနိ၊ဌ။ ၁၃၀။ (–ဝိ၊ဌ၊၄။ ၁၅၂။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၁၆၅။ မ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၄၆။ မ၊ဌ၊ ၄။ ၂၃၊ ၄၇။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၄၅။ အံ၊ဌ၊၁။ ၉၄။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၃၁၆။ အဘိ၊ဌ၊ ၃။ ၃၇။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၁၀၂။ ဇာ၊ဌ၊ ၃။ ၂၂၅။)

ရေမာနက (တိ) [ရေ+မာန+ဏ္ဍ။ (ဝရိဇ္ဇမာ-ဏ-ပြာ)] အထက်ပုဒ်နက်-ကြည့်။ ရေမာ-

နကဿ၀ ကဿပဗုဒ္ဓဿ သာသနေ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၂၂၃။ (–မ၊ဌ၊ ၂။၂၃။ အံ၊ဌ၊၁။၃၂၉။ ဓမ္မ၊ ဌ၊၁။၆။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။၉၀။ စရိယာ၊ဌ။၄၁။ မ၊ ဌ၊ ၂။၉၈။)

ဧရမာနကပညတ္တိ (ထီ) [ဧရမာနက+ပညတ္တိ] ထင်ရှားရှိသော ပညတ်။ တဿာပိ ဧရမာန-ကပညတ္တိယာ အဘာ၀ေန။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။ ၁၆၁။

ဧရမာနကပဏ္ဏတ္တိ (ထီ) [ဧရမာနက+ပဏ္ဏတ္တိ] အသက်ပုဒ်နက်-ကြည့်။ဧရမာနကပဏ္ဏတ္တိယာ (၀ေ) အပဏ္ဏတ္တိကဘာ၀ံ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၈၆။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၇၀။

ဧရမာနကဗုဒ္ဓ (ပု) [ဧရမာနက+ဗုဒ္ဓ] သက်တော်ထင်ရှားရှိသော ဘုရားရှင်။ ဧရမာနက-ဗုဒ္ဓဿ နိပစ္စာကာရံ ဒဿေန္တော ဝိယ။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၄၂၃။ ဧရမာနကဗုဒ္ဓဿ ဇီ၀ိတံ ပရိစ္စဇိတ္မာ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၃၁၀။ (–၁၀၄၊၄၂၃။)

ဧရမာနကမာတာပိတု (ပု) [ဧရမာနက+မာ-တာပိတု] အသက်ထင်ရှားရှိသော (အမိ)နှင့် အဘ။ဧရမာနကမာတာပိတူနံ ဓီတရော နာမ-နာ တွေကေနေ၀ နိက္ခမန္တိ။ အံ၊ဌ၊၁။၃၁၃။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၂၅၃။

ဧရမာနကာလ (ပု) [ဧရမာန+ကာလ] ထင်ရှား–သက်တော်ထင်ရှား–ရှိရာ–အချိန်–အခါ–ကာလ။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ကိရ ဣမံ ဒီပံ ဧရမာနကာလေပိ တိက္ခတ္တုံ အာဂ-မာသိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၆၆။ (–မ၊ဌ၊၄။ ၂၃။ သံ၊ဌ၊ ၂။၃၀၇။ အံ၊ဌ၊၁။၁၀၈။ ဥဒါန၊ဌ။ ၂၇၁။ သာရတ္ထ၊၁။ ၂၆။ ဝိမတိ၊၁။၁၀။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၆၁။)

ဧရမာနက္ခဏ (ပု) [ဧရမာန+ခဏ] ထင်ရှား–အသက်သင်ရှား–ရှိရာ–ခဏ–အခါ–အထူး။ ဥပ္ပါဒနိရောဓေက္ခဏာ ဓာရမာနက္ခဏေ ၀ေ ဂဟိတာ။ မူလဋီ၊ ၂။၁၉။ (–အနုဋီ၊ ၂။ ၂၅။ ဒုတ္တိ၊ဝိ။၃၃ ၂။)

ဧရမာနဗုဒ္ဓ (ပု) [ဧရမာန+ဗုဒ္ဓ] သက်တော်ထင်ရှားရှိသော ဘုရားရှင်။ ဗုဒ္ဓေဟေ၀ ကထိ-တတ္တာ ဧရမာနဗုဒ္ဓသဒ်သံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၄၆။

ဧရမာနသဘာ၀ (တိ) [ဧရမာန + သဘာ၀] ထင်ရှားရှိသော သဘောရှိသော။ ဝိဇ္ဇမာ-နာတိ ဧရမာနသဘာ၀ါ။ အံ၊ဋီ၊၁။ ၂၄၀ ၊ ပစ္စုပ္ပန္နံ ဝိယ အတီတာနာဂတမ္ပိ ဧရမာန-သဘာ၀ံ။ အနုဋီ၊၃။ ၇၉။(–အနုဋီ၊၃။ ၉၆-၇။)

ဧရိယန္တ (တိ) [ဧရ+ယ+မာန] ဆောင်းမိုး အပ်သော (ထီး)။ သေတ္ဆ ဆတ္တं ဧရိယန္တ (ဓာရိယန္တ၊သျာ။ ဓာရယန္တ်၊ သီ၊က) မုဒ္ဓနိ။ သုတ္တနိ။၃၇၂။

ဧရိဿတိ (ကြို)[ဧရ+အ+ဿတိ]ဆောင်လတ္တံ့ ၊ ဆောင်းမိုးလတ္တံ့။ ဧရတိ-ကြည့်။

ဧရိယတိ (ကမ္မ၊ကြို) [ဧရ+ယ+တေ] ဆောင် –ဆောင်းမိုး–အပ်၏။ သေတစ္ဆတ္တं ဧရိယတိ။ အပ၊၁။၃၀၃။ အဇ္ဇာပိ သေတစ္ဆတ္တံ မေ၊ သမ္ဗ-ကာလံ ဧရိယတိ။ အပ၊ ၂။၃၆။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၂။ မဟာနေလံ ဧရိယတိ။ ထေရီ၊ဌ။၄၄။

ဧရေတ၀ေ (ကြို၊ဝိ) [ဧရ+အ+တ၀ေ] ချိန်–စက်–ဆောင်–ခြင်းငှါ။ တုလဒဏ္ဍေ ဌပေ-တ္မာန၊ မဟိ သက္ကာ ဧရေတ၀ေ။ အပ၊ ၂။ ၅၉။ ထေရ၊ဌ၊၁။၃၆၉။

ဧရေမိ (ကြို) [ဧရ+အ+မိ] ပြည့်စေ၏၊ ဖြည့်ကျင့်၏။ ဧရတိ(၄)-ကြည့်။

ဧရေယျ (ကြို) [ဧရ+အ+ယျ] ဆောင်ရာ၏။ ဧရတိ (၁)-ကြည့်။

ဧ၀ (ပု) [ဧ+အ။ ရှေ့ကွေ တု သာမိကေ ဧ၀ေါ၊ ခ၁်။၁၀၄၁။ ဧ ကမ္မနေ၊ သန္ဓာသံ ဝုနော-တိတိ ဧ၀ေါ၊ အ။ ခ၁်၊ ဋီ။ ၂၄၀။ (ဧ၀-သံ, ပြာ)] (၁) မျောက်ငိုပင်။ (၂) အရှင်သခင်။ လင်ယောကျ်ား။ (တုန်လှုပ်ခြင်း၊ လှု၊ လင်၊ ဆရာသမား၊အကြီးအကဲ၊ဇူလိမ်၊ မုန်ယိုဆင်။

P.S.D.။ လင်၊ သစ်ပင်အထူး (မျောက်ငိုပင်)။ ပြာ၊ ဝန်။ မျောက်ငိုပင်ကို သီဟိုဠ်ဘာသာဖြင့် ကိဟိရိဂသ-ဟု ခေါ်ဝေါ်၏။ ပါဠိ၊ သီ-ဝန်။) (၁) သာလော ဝါ ဝေါ ဝါ ဖန္ဒနော ဝါ တိဟိ မာလုဝါလတာဟိ ဥဒ္ဓဿော။ အံ၊၁။၂၀၃။ (–ဇာ၊၁။၂၅၉။ ဇာ၊၂။၃၄၀။ ဇာ၊၆။၂၀၉။ မူလဋ္ဌ၊၁။၃၅။) (၂) ဝေါ ဝုစ္စတိ သာမိကော။ ထေရီ၊၆။ ၁၂၄။ (–အမရ၊၁၆။၃၅။၂၃။ ၂၀၅။)

ဝေတ္ထိနီ (ထီ) [ဝ+အတ္ထိနီ (=အတ္ထ+ဣနီ)] လင်ကို အလိုရှိသော မိန်းမ။ ဝေတ္ထိနီ တုသကေ်တံ။ ဝန်။ ၂၃၂။ ဝ၀ ပတိ ' အတ္ထယတိ ဣစ္ဆတိတိ ဝေတ္ထိနီ၊ အတ္ထ ယာစနိစ္ဆာသု၊ ဣနီ။ ဝန်၊ဋီ။ ၂၃၂။ အဘိသာရိကာ-လည်း ကြည့်။

ဝေလ (ပု) [ဝု+အလ။ (ဝေလ-သံ, ပြာ)] အဖြူ၊ ဖွေးဖွေးဖြူသောအဆင်း။ ဝေလော သေတပဏ္ဏရုမ။ ဝန်။ ၉၅။ ဝ၀တိ သုဗ္ဗတ္ပ-နေနေတိ ဝေလော၊ အလော။ ဝန်၊ ဋီ။ ၉၅။ (–အမရ။ ၅။ ၁၃။)

ဝေလစ္ဆတ္ထ (နဉ) [ဝေလ+ဆတ္ထ။ (ဝေလဆတ္ထ-သံ)] ဖွေးဖွေးဖြူသော ထီး၊ ထီးဖြူ။ သေ-တစ္ဆတ္ထ (အပ၊ဌ၊၂။၁၉၅)-ကြည့်။

ဝေလတရတာ (ထီ) [ဝေလ+တရ+တာ] အထူးသဖြင့် ဖြူဖွေးသည်၏အဖြစ်၊ အလွန်ဖြူဖွေးသည်၏အဖြစ်။ ဝေလတရတာယ ဝုတ္တံ "သုသုက္ကခန္ဓ"န္တိ။ ဝိမာန၊ဌ။ ၂၃၄။

ဝေလရသ္မိ (ထီ) [ဝေလ+ရသ္မိ] ဖြူဖွေးသော ရောင်ခြည်တော်။ ဘဂဝတော ဟိ ဒါဌာဟိ စန္ဒကိရဏာ ဝိယ ဝေလရသ္မိယော နိစ္ဆရန္တိ။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၃၀၆။

ဝေလဝတ္ထဇေတ္ထ (နဉ) [ဝေလဝတ္ထဇေ+ထ] ဖြူဖွေးသော–အဝတ်–အလံတံခွန်–ရှိသည်၏အဖြစ်။ ဝေလဝတ္ထဇေတ္ထာ "ပဏ္ဏရကေတူ"-တိ ပညာထေန။ ထေရ၊ဌ၊၆။၁၈၄။

ဝေလသဘာဝတာ (ထီ) [ဝေလသဘာဝ+တာ] ဖွေးဖွေးဖြူသော သဘောရှိသည်၏ အဖြစ်။ ဝေလသဘာဝတာယ ရာဇတိ (ရဇတိ)တိ ရဇတံ။ ဝိမတိ၊၁။ ၂၅။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၃၀။

ဝေလိကာရ (ပု) [ဝေလ+စီ+ကရ+ဏ] (ရွေးက မဖြူမှ၍ ယခု) ဖြူသောအဆင်းရှိအောင် ပြုလုပ်ခြင်း။ အဘူတတဗ္ဘာဝေ ကရုသဘူ-ယောဂေ ဝိကာရ၀ါစကတော ဣပစ္စယော.... ယထာ "ဝေလိကာရော, ကဗ္ဗိကာရော"တိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၄၆၉။ မောဂ်၊၄။ ၁၁၉။ ကစ္စာ-ယနသာရ။ ၁၁-ဂါထာ ကြည့်။

ဝေတ (တိ) [ဝ+တ။ ဝ ဝေရဒါနုပေါသနေ။ ဝေတ္ဝတ္ထ။] (၁) ဆောင်အပ်သော၊ လေ့လာ–ဆည်းပူး–အပ်သော၊ နှုတ်တက်ရှုရှု အာဂုံ အရဆောင်သော၊သူ။ (၂) ရောင့်ရဲ–တင်း တိမ်–ပြည့်စုံ–သော။ (၁) တထာရူပါဿ ဓမ္မာ ဗဟုဿုတာ ဟောန္တိ ဝ၁တာ ဝစသာ ပရိစိတာ။ ဝိ၊ ၂။ ၇၄။ ဝိ၊၅။ ၂၄၀။ ဒီ၊၃။ ၂၂၂။ မ၊၁။ ၂၇၄။ မ၊ ၂။ ၁၉။ မ၊၃။ ၆ ၂။ အံ၊၁။ ၃၃၁။ အံ၊ ၂။ ၁၀၀။ အံ၊၃။ ၃၊၅။ ဝတာ (ဝိ၊ဌ၊၃။ ၅၄)တိ ပဂုဏာ ဝါစုဂ္ဂတာ။ သာရတ္ထ၊၃။ ၃၉။ ဝတာ (မ၊၁။ ၂၇၄)တိ ဌိတာ ပဂုဏာ (မ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၅၄)တိ ပဂုဏာ ဝါစုဂ္ဂတာ။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၁၈၈။ ဝတာ(ပ၊ဗ)—အံ၊၁။ ၃၃၁။ မ၊ဌ၊၁။ ၈။ အံ၊ဌ၊၁။ ၇။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၆ ၇။ ဥဒါန၊ဌ။ ၁ ၆။ ကခ်ီ၊ဋီ။ သစ်။ ၁ ၅ ၈။ ဝတာနံ (ဆ၊ဗ)— အံ၊ဌ၊၁။ ၃ ၇ ၉။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။ ၁ ၀။ (၂) သော ဝတော ပိဏ်တော ပရိပုဏ္ဏော။ မ၊ဌ၊၄။ ၈ ၃။ အံ၊ဌ၊၁။ ၃ ၆ ၀။ အသိ၊ဌ၊ ၂။ ၄ ၁ ၆။ ဝတ-(ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂ ၅ ၈)န္တိ တိတ္ထံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။ ၄ ၁ ၀။ နဉ ဝတာ ဟောမာ(ပေတ။ ၁ ၃ ၆)တိ ဝတာ သုဟိတာ တိတ္ထာ နဉ ဟောမ။ ပေတ၊ဌ။ ၅ ၅။ ဝတော (ပု၊ပ၊ဇ)— ဇာ၊ဌ၊ ၅။ ၇ ၆။ ဝတံ (ဒု၊ဇ)— ဒီ၊ဋီ၊ ၃။ ၉ ၂။ အံ၊ဋီ၊ ၂။ ၃ ၀ ၉။ . အံ၊ ဋီ၊ ၃။ ၁ ၉။

ဓာတကီ (ထီ) [ဓာတု+ဏ္ဍ+ဣ။ အတိသယံ ဌိတိ ကရောတီတိ ဓာတကီ၊ နဒါဒိ။ ဓာန်၊ ဌ။၅၇၉။] ပတ္တကျီပင် (ပိတ်တကျည်ပင်၊ တောင်ပေါက်၊ သ)။ (ယင်းသည် နီသော အပွင့်ရှိ၏၊ သေ၌ ယှဉ်အပ်သည်၊ အပွင့်သည် ကောင်းသောအနံ့ရှိသည်။ ဓာန်၊ဌ-ကြည့်။) အဂ္ဂိ ဇာလာ တု ဓာတကီ။ ဓာန်။၅၇၉။ (–အမရ၊၁၄။၁၂၄။၂၅။၇။)

ဓာတကီပုပ္ဖ (နဿ) [ဓာတကီ+ပုပ္ဖ] ပတ္တကျီပွင့် (ပိတ္တကျည်ပွင့်)။ ဣဒ္ဓေ စ ဓာတကီပုပ္ဖန္တိ ပိတ္တကျီပွင့်။ တဌ ရတ္တဝဏ္ဏန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ကခ်ီ၊ယော၊မဟာဋ္ဌီ၊၄။၁၄၃။

ဓာတန္ဓရ (နဿ) [ဓာတု+အန္ဓရ] ဓာတ်အတူး။ ဂမ္ဘီရဉာဏစရိယံ ပစ္စဝေက္ခတောတိ သဏ္ဌသုခုမံ ခန္ဓန္ဓရံ အာယတနန္ဓရံ ဓာတန္ဓရံ....ပစ္စဝေက္ခန္တဿ။ အံ၊ဌ၊၁။၃၇၈။

ဓာတာ (ထီ) [ယဒိစ္ဆာနာမ်။ (ဓာတ္ဝ-သံ၊ ဓာဌ-ပြာ)] ဓာတာမည်သော – နတ် – ပြဟ္မာ။ (ပြုစီရင်သူ၊ ဖန်ဆင်းသူ၊ စတင်တည်ထောင်သူ၊ ထောက်ပံ့သူ၊ ပြဟ္မာ၏ ဂုဏ်ပုဒ်၊ ဗိဿဏိုး၏ ဂုဏ်ပုဒ်၊ လက်ထပ်ရှိယူအပ်သော သတ္တိသမီးစသည်။ P.S.D.။) ဓာတာ ဝိ-ဓာတာ ဝရှဏော ကုဝေရော။ ဇာ၊၂။၂၃၁။ ဘေပေါတိ ဘေ ဓာတာဒယော ဒေဝရှ-ဇာနော။ ဇာ၊ဌ၊၇။၄၈။ ဓာတာ....ပပိတာမ-ဟော ဟ္ကစ္ဆာဒယောပိ ပြဟ္မနာမာနိ။ ဓာန်၊ ဌ။၁၅။

ဓာတာယတနဘာဝ (ပု) [ဓာတု+အာယတန+ ဘာဝ]ဓာတ်,အာယတန-တို့၏အဖြစ်။ ခန္ဓာနံ ဓာ တာ ယ တ နဘာ ဝေ ဗျဘိစာရှဘာဝ-တော။ အနုဋ္ဌီ၊၁။၁၀၅။

ဓာတာယတနာဒီလက္ခဏ (နဿ) [ဓာတု+အာယ-တန+အာဒိ+လက္ခဏ] ဓာတ်, အာယတန စသည်တို့၏ – သဘော – အမှတ် အသား "လက္ခဏာ"။ တထဋ္ဌ ဓာတာယတနာဒိ-လက္ခဏံ။ ဥဒါန၊ဌ။၁၃၇။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၁၃၃။ ဒီ၊ဌီ၊၁။၁၁၀။ မ၊ဌီ၊၁။၁၀၈။ အံ၊ဌီ၊၁။၁၃၅။

ဓာတာရမ္မဏ (နဿ) [ဓာတု+အာရမ္မဏ] ဓာတ် ဟူသော အာရုံ။ တဿ ဓာတာရမ္မဏမေဝ စိတ္တံ ပက္ခန္ဒတိ။ မ၊၁။၂၄၃။ မ၊ဌီ၊၂။၁၂၂။ မ၊ဌီ၊၃။၇၇။

ဓာတိ(တီ) (ထီ) [ဓာ+တိ=တိ+ဣ။ ရူ။၆၆၈။ နီတိ၊သုတ္တ။၁၂၉၈။ ဓာန်၊ဌ။၂၄၄။] အထိန်း သည်၊ နို့ထိန်း၊ ကလေးထိန်း။ ပါယန္တီ နာမ မာတာ ဝါ ယောတု ဓာတိ ဝါ။ ဝိ၊၂။၄၁၈။ ရုက္ခမူလေ သောနေတ္ထာယ ဂတာ ဓာတိ အာဂန္ဒာ သုဇာတာယ အာရောစေသိ။ မ၊ ဌ၊၂။၈၈။ ဓာတိယော (ဒီ၊ဌ၊၂။၄၃)တိ ထည်ပါယိကာ ဓာတိယော။ တာ ဟိ ဓာ-ပေန္တိ ထည် ပါယေန္တိတိ ဓာတိယော။.... တာပိ ဒဟန္တိ ဝိဒဟန္တိ နှာနံ ဒဟန္တိ ဓာ-ရေန္တိတိ "ဓာတိယော"တွေ့ဝ ဝုစ္စန္တိ။ ဒီ၊ဌီ၊ ၂။၄၂။

ဓာတိ(ပ၊ဧ)— အံ၊ဌ၊၂။၁၀၉။ ဓာတံ (ပ၊ဧ)—သံ၊ဌ၊၂။၁၇၈။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၂၂၁။ ထေရ၊ဌ၊၂။၄၃၉။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၈။ ဇာ၊ဌ၊၅။၃၀၂။ ဓာတိ(အာ၊ဧ) —ဇာ၊ဌ၊၅။၁၉၅။ ဓာတိ (ဒု၊ဧ)—အပ၊ဌ၊၁။၂၉၂။ ဓာတိယော (ပ၊ ဗ)—အပ၊၁။၁၆၉။ အပ၊၂။၂၀၃။ အံ၊ဌ၊၁။ ၁၂၂။ ဓာတိယော (ဒု၊ဗ)— ဒီ၊၂။၁၇။ ဓာတိယာ(တ၊ဧ)—အဘိ၊ဌ၊၂။၁၇၁။ ဓာ-တိယိ—အဘိ၊ဌ၊၁။၃၃၅။ ဓာတိနံ(စ၊ဗ)— ဝိ၊၃။၃၇၈။ ဓာတိယာ (သ၊ဧ)—မ၊ဌ၊၄။ ၁၃၆။

ဓာတိကိစ္စ (နဿ) [ဓာတိ+ကိစ္စ] နို့ထိန်းသည်၏ –ပြုဖွယ် – ကိစ္စ။ ဗောဓိသတ္တဿ ဓာတိကိစ္စံ သာဓယမာနာ အတ္ထနော ထည် ပါယေသိ

မ၊ဌ၊၄။ ၂၂၂။ သာရတ္ထ၊၃။၄၃၀။ (–သုတ္တနိ၊ ဌ၊၁။၈၁။ အပ၊ဌ၊၁။၁၀၂။ ဇာ၊ဌ၊၆။၉၁။)

ဓာတိဂဏပရိဝုတ (တိ) [ဓာတိဂဏ+ပရိဝုတ] အထိန်းသည်အပေါင်း ခြံရံအပ်သော။ ကေ-ဒိဝသံ ပန ဓာတိဂဏပရိဝုတာ သိပ္ပိကာနံ ဝါယနဋ္ဌာနံ အာဂန္တွာ။ မ၊ဌ၊၄။၂၁၉။ (–သံ၊ဌ၊၂။၁၂၃။ အံ၊ဌ၊၃။၁၃။ ဇာ၊ဌ၊၅။၃၀၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၀၇။)

ဓာတိစေလ (နဝ) [ဓာတိ+စေလ] အထိန်းသည်၏–အဝတ်–အထည်။ ဓာတိစေလံ ဝါ(ဇာ၊ ၁။၁၅၂)တိ ခေဋ္ဌသိဒ္ဓိ်ကနိကမုတ္တဂ္ဂထမကွိတံ ဓာတိဒါသိယာ နိဝတ္ထစေလံ ဝိယ။ ဇာ၊ဌ၊၃။ ၂၉၀။ (–သံ၊ဌ၊။၂၀၆။ သံ၊ဌ၊၁။၂၇၂။)

ဓာတိဒါသီ (ထီ) [ဓာတိ+ဒါသီ] အထိန်းသည်ကျွန်မ။ အထက်ပုဒ်-ကြည့်။

ဓာတိမာတု (ထီ၊ပု) [ဓာတိ+မာတု] အထိန်းသည်ဖြစ်သော မိခင်၊ မိခင်နှင့် တူသော အထိန်းသည်။ ဓာတိမာတရ'မဗြဝိ (ဇာ၊၂။ ၂၆၂)တိ ပိတု သန္ဓိကံ ဂန္ဓုကာမာ ဟုတ္ဝာ ဓာတိမာတရမာဟ။ ဇာ၊ဌ၊၇။၁၁၉။

ဓာတိသတသဟဿ (နဝ) [ဓာတိ+သတသဟဿ] အထိန်းသည် ၁-သိန်း။ဓာတိသတသဟဿာ-နိ၊ ပရိဝါရေန္တိ မံ ဘဝေ။ အပ၊၂။၈၀။ ထေရ၊ဌ၊၁။၃၂၂။

ဓာတု (ပု၊ထီ) [ဓာ+တု။ ကစ္စည်း။၆၇၁။ ရှ။ ၆၈၁။ နီတိ၊ဓာ။၁၀၅-၆၊၃၇၇။ နီတိ၊ပဒ။ ၁၉၁၊၂၇၂၊၂၈၄၊၃၃၅။ ဏ္ဍာဒိ။၇၀။ ဓာန်၊ ဌီ။၂၇၈။ (ဓာတုနိ- ထောမ၊ ဓာတု-သံ၊ ဓာဋ-ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။ ဓာတု, ဓာတုက, ဓာတုဝ, သီဟိုဠ်။)] (၁) (ပထဝီ-စသော) – ဓာတ် – သဘော။ (၂) (ဘူ-စသော) ဓာတ်။ (၃) ဓာတ်တော်။ (၄) အရိုး။ (၅) ဓာတုသဒ္ဒါ။ (တိ) (၆) (အမှုလုပ်ငန်း-စသည်ကို) ဆောင်ရွက်တတ်သော၊သူ။ (အလွန်အလိုရှိအပ်သော အစိတ်အပိုင်း၊ အခြေ အမြစ်အရင်းမူလဖြစ်သော တရား (=ပွေထဝီ, အာပ်, တေဇော်, ဝါယု, အာကာဓ)၊အရည်၊ တွင်းထွက်ဝတ္ထုနှင့် ဆိုင်သောအရာ၊ စကား အရင်းအမြစ်(ဘူ,ဟူ-စသောဓာတ်) အသက် ဝိညာဏ်၊ ရူပ, ရသ, ဂန္ဓ, သဒ္ဒ, ဓမ္မဟူသော အာရုံငါးပါး၊ အရိုး-စသည်။ P.S.D.။ ကြေး သံ-စသော ဝတ္ထု၊ ရွှေနီဆေးဒါန်း-စသောဝတ္ထု၊ ခန္ဓာကိုယ်ကို ဆောင်တတ်သော ဝတ္ထု၊ ဗျာကရဏ်းကျမ်း၌ ထင်ရှားသော သဒ္ဒယောနိဖြစ်သော ဘူ, ပစ-စသည်....။ ပြာ၊ ဓာန်။ အရင်းအမြစ် ပင်မဖြစ်, သံ, ခန္ဓာကိုယ်၌ မူလဖြစ်သောဖြစ်, မျက်စိ, နား-စသော ပသာဒ,မဟာဗြဟ္မာ။ သီဟိုဠ်ဓာန်။)

(၁) (ပထဝီ-စသော)–ဓာတ်–သဘော။ ယထာ ပဏိဟိတံ ဓာတုသော ပစ္စဝေက္ခတိ။ ဒီ၊၂။၂၃၄။ ဒီ၊ဌ၊၂။၃၆၁။ ဆယိမာ အာဝုသော ဓာတုယော။ မ၊၃။၈၁။ ဓာတုယောတိ အတ္ထသုညသဘာဝါ။ ဒီ၊ဌ၊၃။၂၁၄။ နိဿတ္ထ-ဌသုညတဌသခ်ါတေန သဘာဝဌေန ဓာတူတိ လဒ္ဓနာမာနံ ဓမ္မာနံ။ သံ၊ဌ၊၂။၁၂၁။ စက္ခာ-ဒီသု ကေကေဝ ဓမ္မေ ယထာသမ္ဘဝံ ဝိဒ-ဟတိ, ဓိယကေ, ဝိဓာနံ, ဝိဓိယတေ တောယ, ဣတ္ထေ ဝါ ဓိယတိတိ ဓာတု။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။၂၉။ (–သံ၊ဌ၊။၃၆၄။ အဘိ၊က။၅၃၊၂၄၁။ အဘိ၊ ပု။၁၀၁။ (ပဋ္ဌိသံ။၁၈) သံ၊ဌ၊၂။၁၂၁။ အံ၊ဌ၊၃။၂၆၅။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁၈၃။ မူလဋီ၊၂။ ၄၂။) (၂) (ဘူ-စသော)ဓာတ်။ အနေ ကတ္ထတ္ထာ (ဟိ) ဓာတူနံ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၅၄။ မူလဋီ၊၁။၈၆။ (–သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၇၆။ သီ၊ ဋီ၊သစ်၊၂။၂၂၃။ ဝိဘာဝိနီ။၈၂၈) (၃) ဓာတ်တော်။ ဓာတု အာဝေဏိကာ နတ္ထိ၊ သရီရံ ကေပိ ဣဿိကံ။ အပ၊၁။၂၈။ (–မိလိန္ဒ။ ၁၂၃။ ဝိ၊ဌ၊၁။၆၂။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁၉၆။ ဒီ၊ဌ၊၃။ ၈၁။ မ၊ဌ၊၄။၈၀။ သံ၊ဌ၊၁။၂၆၀။ သံ၊ဌ၊၂။

၁၇၆။ အံ၊ဌ၊၁။ ၂၂၀၊၃၅၈။ မွေ၊ဌ၊၂။၅၂၊ ၂၃၉။) (၄) အရိုး။ ပဏ္ဍကေ အဋ္ဌ ဓာတုတ္ထိတ္ထိ။ ဓာန်။၂၇၈။ (၅) ဓာတု-သဒ္ဒါ။ ဓာတုသဒ္ဒ-ကြည့်။ (တိ)(၆) (အမှုလုပ်ငန်းစသည်ကို) ဆောင်ရွက်တတ်သော၊သူ။ ဓာတာ ဝိဓာတာ စသိ ကာမပါလော (ဇာ၊၂။၄၅)တိ တံ မမ ဒေဝ ဓာရဏတော ဓာတာ ဣဿရိယသုခဿ ဝိဒဟနတော ဝိဓာတာ.... ကာမပါလော။ ဇာ၊ဌ၊၅။၂၃၈။

ဓာတုအဓာတုဥပမရိကွဏ (နာ) [ဓာတု+အဓာ-တု+ဥပမရိကွဏ] ဓာတ်– ဖြစ် – ဟုတ်– သော တရား, ဓာတ်–မဖြစ်–မဟုတ်–သော တရားကို–စိစစ်ခြင်း–စူးစမ်း ဆင်ခြင်ခြင်း။ ဓာတုအဓာတုဥပမရိကွဏဝသေန ပဝတ္တတ္တာ ဓာတုဒုကာ နာမ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၃၄၀။

ဓာတုအန္တရဓာန (နာ) [ဓာတု+အန္တရဓာန] ဓာတ်တော်တို့၏ ကွယ်ပျောက်ခြင်း၊ ဓာတု-ပရိနိဗ္ဗာန်စံခြင်း။ (သာသနာ ၅-ထောင် ကုန်ဆုံးပြီးနောက် ဘုရားရှင်၏ ဓာတ်တော် အားလုံး သီဟိုဠ်ကျွန်း အနုရာဓပြည်ရှိ မဟာ စေတီ၌ စုရုံးကုန်၍ ယင်း မဟာစေတီမှ နာဂ ကျွန်း (ယခု ဂျပ္ပနားအနီးကျွန်း) ရာဇာယ-တနစေတီ ယင်းမှ မဇ္ဈိမဒေသ မဟာဗောဓိ ပလ္လင်သို့ ကြွတော်မူမည်၊ နဂါးပြည်, နတ်ပြည်, ဗြဟ္မာ့ပြည်မှ ဓာတ်တော်တို့သည် မဟာဗောဓိပလ္လင်သို့ ကြွကြမည်။ ဓာတ်တော်အားလုံး မဟာဗောဓိမဏ္ဍိုင်၌ စုဝေး၍ ဘုရားအသွင် ဖန်ဆင်း၍ (တခဲနက် ရှေတုံးဖြစ်၍။ ဒီ၊ဌ၊၃။၈၃။အဘိ၊ဌ၊၂။၄၁၄။) တန်ခိုးပြာဋိဟာ ပြတော်မူပြီး မီးတောက်လောင်၍ အပြီးတိုင် ပရိနိဗ္ဗာန်စံခြင်း ဖြစ်မည်။) ပဋ္ဌ အန္တရဓာနာနိ နာမ....ဓာတု-အန္တရဓာနံ။ အံ၊ဌ၊၁။၆၇။ (–၇၁။)

ဓာတုအာယတနာဒီကုသလတာ (ထီ) [ဓာတု-အာယတနာဒီကုသလ+တာ] ဓာတ်, အာ-ယတန-စသည်တို့၌ လိမ္မာ သူ၏ အဖြစ်။ ပဏ္ဍိတာတိ ဓာတုအာယတနာဒီကုသလတာ-သင်္ခါတေန ပဏ္ဍိစ္စေန သမန္နာဂတာ။ အံ၊ဒို၊ ၁။၁၉၆။

ဓာတုအာရက္ခကရဏ (နာ) [ဓာတု+အာရက္ခ+ကရဏ] ဓာတ်တော်စောင့် ပြုခြင်း၊ ဓာတ်တော်စောင့်အရှာထားခြင်း။ မလ္လရာဇူနံ ဘဂ-ဝတော ဓာတုအာရက္ခကရဏံ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၂၃။

ဓာတုက (တိ) [ဓာတု+က] (၁) ဓာတ်တော်ရှိသော။ (၂) အလို–နှလုံးသွင်း–ရှိသော။ (၁) အောက်ပုဒ်-ကြည့်။ (၂) ဝေ၀ ဓာတုက (နေတ္တိ။၈၄။ ပေဋ္ဌကော။၁၉၂။ နေတ္တိ၊ဌ။ ၁၆၉)-ကြည့်။

ဓာတုကစေတိယ (နာ) [ဓာတုက+စေတိယ] ဓာတ်တော်ရှိသော စေတီ၊ ဓာတ်တော်မျှား ဌာပနာ၍ တည်ထားသော စေတီ၊ ဓာတုစေတီ။ တံ ပနေတံ စေတိယံ တိဝိဓံ ဟောတိ ....ဓာတုကစေတိယံ။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။၁၈၈။

ဓာတုကထာ (ထီ) [ဓာတု+ကထာ] ဓာတုကထာကျမ်း၊ ခန္ဓာ-အစ အရဏ-အဆုံးရှိသော ဓာတ်တရားတို့ကို ဟောရာ ဟောကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် သာတိသယနည်းအားဖြင့် ဓာတုကထာအမည်ရှိသောကျမ်း၊ ဓာတ် ၁၈-ပါးတို့ဖြင့် ဟောရာ ဟောကြောင်းဖြစ်သော ကျမ်း၊ ဓာတ်သဘောအားဖြင့် ဟောရာ ဟောကြောင်းဖြစ်သောကျမ်း။ (ယင်းကျမ်း သည် အဘိဓမ္မာ ၇-ကျမ်းတွင် ၃-ကျမ်း မြောက်ဖြစ်သည်။ ဘုရားရှင်သည် ပကတိ လူမျှား စကား ၁-ခွန်းဆိုလျှင် ၁၂၈-ခွန်း ပြီး၏၊ သို့စဉ်ကလောက် နှုတ်တော်ဖြင့် နတ်ပြည်၌ ၆-ရက်ကြာ ဟောရသည်ဟု အဆိုရှိသည်၊ ယခုလက်ရှိ ဓာတုကထာကျမ်းမှာ မကျဉ်း မကျယ် လေ့လာလွယ်ကူရန် သံဂီတိကာရက မထေရ်တို့ စီစဉ်ခဲ့သော ကျမ်းဖြစ်၏။) မဟာ-ဝိသယာနံ ဓာတူနံ ဝသေန ဓာတူဟိ ကထာ

ဓာတုကထာ တိ ဧဝံ အသာ နာမံ ဝုတ္တံ။ မူလဋ္ဌီ၊၃။၁-၂။ ဓာတုယော ကထိယန္တိ ဧတ္ထ, ဧတေန ဝါတိ ဓာတုကထာ။ အနုဋ္ဌီ၊၃။၂။ ခန္ဓာဒယော အရဏန္တာ၊ သဘာဝဋ္ဌေန ဓာတုယော။ ဓမ္မကထာဒိ ဌာနေန။ ဓာတုယော ဝုစ္စတေ ထဝါ။ တေသံ ကသနတော ယသာ၊ ဓာတုကသာတိ သညိတာ။ ဓာတုကထာဂဏ္ဌိ။ ၄၃၄။ သာရတ္ထမဉ္ဇူသာ။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၉၂။ သာရတ္ထ၊၃။၄၄၂။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၁၇၁။ မူလဋ္ဌီ၊၁။၁၄။)

ဓာတုကထာအဋ္ဌကထာ (ထီ) [ဓာတုကထာ+ အဋ္ဌကထာ] ဓာတုကထာပါဠိတော်၏ အနက်ကို ဖွင့်ဆိုချက်ဖြစ်သော အဋ္ဌကထာ၊ ဓာတုကထာ အဋ္ဌကထာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁-ကြည့်။ (ယင်းအဋ္ဌကထာကို B.E. ၉၅၅-ပတ်ဝန်းကျင်တွင် ပေါ်ထွန်းခဲ့သော အရှင်မဟာဗုဒ္ဓဃောသထေရ်ပင် စီရင်တော်မူခဲ့သည်၊ ၂-ဘာဏဝါရ လျှောက်လျှောက်ရှိ၏။ ဆဋ္ဌသံဂါယနာ စာတော်မူ စာမျက်နှာ ၂၃-သာ ရှိသည်။ ကျမ်းပြု ဆရာတော် အရှင်ဗုဒ္ဓဃောသနှင့် စပ်၍ မှတ်ဖွယ်အကျယ်။ ဝိသုတာ။ ၄-၃၂-ကြည့်။ D.P.P.L.C. တို့လည်း ကြည့်။

ဓာတုကထာပကရဏ (နာ) [ဓာတုကထာ+ပကရဏ] ဓာတုကထာကျမ်း။ (ယင်းဓာတုကထာကျမ်းကို သီဟိုဠ်-စသော ထေရဝါဒ နိုင်ငံများ၌လည်း ရိုက်နှိပ်ခဲ့ကြကုန်၏၊ အိန္ဒိယနိုင်ငံ၌ နာလန္ဒတက္ကသိုလ်မှ ဒေဝနာဂရီအက္ခရာဖြင့် ရိုက်နှိပ်ခဲ့လေသည်။ ဆဋ္ဌသံဂါယနာ စာတော်မူ စာမျက်နှာ ၁၀၀ ရှိလေသည်။ ယင်း ဓာတုကထာ ပါဠိတော် ကျမ်းကို တောင်ဖီလာဆရာတော် အရှင်မုနိန္ဒဃောသ, နန်းကျောင်း ဆရာတော် အရှင်အဂ္ဂဓမ္မ, တောင်ဘီလူး ဆရာတော် အရှင်အနုန္တဓဇ, ထန်းတပင်ဆရာတော် အရှင်နန္ဒမေဓာစသည့် မထေရ်မြတ်တို့ နိဿယရေးစီရင်တော် မူခဲ့ကြကုန်၏။ အရှင်နာရဒ မူလပဋ္ဌာန်းဆရာတော်သည် အင်္ဂလိပ်ဘာသာ ပြန်ဆိုသည်။)

တဒနန္တရံ ဓာတုကထာပကရဏံ နာမ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄။ "သင်္ဂဟော အသင်္ဂဟော"တိ-အာဒိနာ စုဒ္ဒသဝိဓေန ဝိဘတ္တံ ဓာတုကထာ-ပကရဏံ။ မိလိန္ဒ။၁၂။ (–သာရတ္ထ၊၃။၁၄၄။ မူလဋ္ဌီ၊၃။၁။) ဓာတုကထာ-လည်း ကြည့်။

ဓာတုကထာပကရဏအနုဋ္ဌီကာ (ထီ) [ဓာတုကထာပကရဏ + အနုဋ္ဌီကာ] ဓာတုကထာ မူလဋ္ဌီကာကျမ်း၏ ထပ်ဆင့် အဖွင့်ဋီကာ၊ ဓာတုကထာ မူလဋ္ဌီကာကျမ်းကို ထပ်မံ၍ ဖွင့်ကြောင်း ဖွင့်ရာဋီကာ။ (ယင်းသည် အဋ္ဌကထာ, ဋီကာ ကျမ်းပေါင်း ၁၅-ကျမ်းခန့်ကို ပြုစုခဲ့သည့် ဗဒရတိတ္ထဝိဟာရဝါသီ အရှင်ဓမ္မပါလပြုစုသော ကျမ်းဖြစ်၏၊ ဆဋ္ဌသံဂါယနာ စာတော်မူ ၃၃-မျက်နှာရှိ၏။ အကျယ် ဝိသုတာ။ ၄၂-၅၀ ကြည့် D.P. လည်း ကြည့်။ ဓာတုကထာပကရဏအနုဋ္ဌီကာ သမတ္တာ။ အနုဋ္ဌီ၊၃။၃၃။

ဓာတုကထာပကရဏဒေသနာ (ထီ) [ဓာတုကထာပကရဏ + ဒေသနာ] ဓာတုကထာ ကျမ်းကို ဟော–ရာ–ကြောင်း–ဖြစ်သော ဒေသနာ၊ ဓာတုကထာကျမ်း ဒေသနာ။ ဓာတုကထာပကရဏဒေသနာယ ဒေသ ဒေ-သကပရိသာပဒေသာ ဝုတ္တပ္ပကာရာ ဝေ။ အနုဋ္ဌီ၊၃။၁။

ဓာတုကထာပကရဏမူလဋ္ဌီကာ (ထီ) [ဓာတုကထာပကရဏ + မူလဋ္ဌီကာ] ဓာတုကထာ အဋ္ဌကထာကျမ်း၏ အဦးအစအဖွင့်ဖြစ်သော မူလဋ္ဌီကာ။ (ယင်းသည် ၂-ဘာဏဝါရ လျှောက်လျှောက်ရှိသော ဓာတုကထာ အဋ္ဌကထာ၏ အဖွင့်ဋီကာကျမ်းဖြစ်သည်၊ ယင်းကျမ်းကို ပဒရူပသိဒ္ဓိကျမ်းပြု အရှင်ဗုဒ္ဓပိယ-စသည်တို့၏ ဆရာ အရှင်အာနန္ဒာ ပြုစုသည်၊ ဆဋ္ဌသံဂါ

ယနာ စာတော်မူ ၂၆-ဖျက်နှာရှိ၏။ အရှင်အာနန္ဒာနှင့်စပ်၍ သိမှတ်ဖွယ် ဝိသုတာ။ ၄၀-၄၁ ကြည့်။ D.P. လည်း ကြည့်။ ဓာတုကထာပကရဏမူလဋ္ဌိကာ သမတ္တာ။ မူလဋ္ဌီ၊ ၃။၂၆။

ဓာတုကထာမာတိကာ (ထီ) [ဓာတုကထာ+မာတိကာ] ဓာတုကထာကျမ်း၏ ခေါင်းစဉ် "မာတိကာ"။ "သမ္ဘာပိ ။ပ။ မာတိကာ"တိ အယံ ဓာတုကထာမာတိကတော ဗဟိဒ္ဓါ ဝုတ္တာ။ မူလဋ္ဌီ၊၃။၃။

ဓာတုကမ္မဋ္ဌာန (နာ) [ဓာတု+ကမ္မဋ္ဌာန] ဓာတ်ကမ္မဋ္ဌာန်း။(ယင်း ဓာတ်ကမ္မဋ္ဌာန်း အကျဉ်း, အကျယ် ၂-မျိုး ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၄-၄-ကြည့်။) ဓာတုကမ္မဋ္ဌာနသ္မိံ ဟိ ကမ္မံ ကရောန္တဿ ကာယော ကိလမတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၅။ ဓာတုမနသိကာရော, ဓာတုကမ္မဋ္ဌာနံ, စတုဓာတုဝဝတ္ထာနန္တိ အတ္ထတော ဧကံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၄၂။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၀၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၅၉။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၁။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၅။ သာရတ္ထ၊၃။၂၂၁။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၂။၃၀၇။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၃၆၄။ မ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၆၆။)

ဓာတုကမ္မဋ္ဌာနိက (တိ) [ဓာတုကမ္မဋ္ဌာန+ဣက] ဓာတ်ကမ္မဋ္ဌာန်းခ္ဍယှဉ်သော၊ ဓာတ်ကမ္မဋ္ဌာန်း–စီးဖြန်း–အားထုတ်–သော၊သူ။ ဓာတုကမ္မဋ္ဌာနိကဿ (မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၉)တိ စတုဓာတုဝဝတ္ထာနဝသေန ဓာတုကမ္မဋ္ဌာနံ ပရိဟရန္တဿ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၆၆။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၄၃။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၆၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၄၂၇။)

ဓာတုကမ္မဋ္ဌာနိကဘိက္ခု (ပု) [ဓာတုကမ္မဋ္ဌာနိက+ဘိက္ခု] ဓာတ်ကမ္မဋ္ဌာန်း–စီးဖြန်း–အားထုတ်–ပွါးမျှား–သော ရဟန်း။ ဓာတုကမ္မဋ္ဌာနိကဘိက္ခုနော ဟောဋ္ဌမာနိ ဒ္ဒေ မဂ္ဂ-ဖလာနိ ကထိတာနိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉။ (–၃၈။)

ဓာတုကရဏ္ဍက (ပု) [ဓာတု+ကရဏ္ဍက။ (ဓာတုကရဏ္ဍ၊ဝ· သီဟိုဠ်။)] ဓာတ်တော်ကြုတ်၊ ဓာတ်တော်ထည့်ရာကြုတ်။ သုဝဏ္ဏစေတိယန္တိ ဓာတုကရဏ္ဍကံ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၂၁။

ဓာတုကုသလ (တိ) [ဓာတု+ကုသလ။ (ဓာတုကုဇလ-သံ၊ ဓာဠကုသလ-ပြာ)] ဓာတ်တို့၌ လိမ္မာသော၊သူ။ (၁) တေဇောဓာတ်၌ လိမ္မာသော၊သူ။ (၂) ၁၈-ပါးသော ဓာတ်တို့၌ လိမ္မာသော၊သူ။ ယတော ခေါ အာနန္ဒ ဘိက္ခု ဓာတုကုသလော စ ဟောတိ။ မ၊ ၃။၁၀၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၀။ မ၊ဋ္ဌီ၊၂။၂၉၀။ အံ၊ ဋ္ဌီ၊၁။၁၉၆။ (၁) ဓာတုကုသလောတိ တေ-ဇောဓာတုမှိ ကုသလော။ ဝဇိရ။၄၁၃။ (၂) ယော အဋ္ဌာရသ ဓာတုယော....ယထာဘူတံ ပဇာနာတိ၊ အယံ ဓာတုကုသလော။ သံ၊ ဋ္ဌီ၊၁။၁၆၁။ (–မဟာနိ။၅၂။ စူဠနိ။၁၁၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၇၆။)

ဓာတုကုသလတာ (ထီ) [ဓာတုကုသလ+တာ] (၁၈-ပါးသော) ဓာတ်တို့၌ လိမ္မာသော သူ၏ အဖြစ်။ ဓာတုကုသလတာ (အံ၊၁။၈၂)တိ အဋ္ဌာရသ ဓာတုယော ဓာတူတိ ဇာနနံ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၅၅။ အဋ္ဌာရသသု ဓာတူသု ကုသလ-ဘာဝေါ ဓာတုကုသလတာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၉၅။ ဓာတုဝိသယာ သမ္ဘာပိ ပညာ ဓာတု-ကုသလတာ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၇၈။ မူလဋ္ဌီ၊၁။၁၈၃။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၆။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၆။)

ဓာတုကောဋ္ဌာသ (ပု) [ဓာတု+ကောဋ္ဌာသ] ဓာတ်–အဖို–အစု။ ဒ္ဒါစတ္တာလီသာယ ဓာ-တုကောဋ္ဌာသေသု စတုန္နံ စတုန္နံ ဓာတူနံ ဝသေန။ သာရတ္ထ၊၂။၂၃၅။

ဓာတုကောပ (ပု) [ဓာတု+ကောပ] (ဝါယော) ဓာတ်ပျက်စီးခြင်း။ ဣမေသု အဋ္ဌသု ပထဝီ-ကမ္မေသု ပဌမော ဓာတုကောပေန (ဓာ-တုကွောဘေန၊က)။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၅၁။ ဓာတုကောပေနာတိ ဥက္ကေပကဓာတု-

သခ်ါတာယ ဝါယောဓာတုယာ ပကောပေန။ ဒီ၊ဌီ၊၂။၁၅၆။ (–အံ၊ဌီ၊၃။၂၆၁။)

ဓာတုကောသလ္ဍ (နဉ) [ဓာတု + ကောသလ္ဍ။ (ဓာတုကောလ္ယ - သံ၊ ဓာဥကောသလ္ဍ-ပြာ)] ဓာတ်တို့၌ လိမ္မာ–သောသူ၏ အဖြစ်–ခြင်း။ သတ္ထာ ဓာတုကောသလ္ဍံ ဒေသေတု-ကာမော။ မ၊ဌီ၊၃။၂၇၉။ စတုဗ္ဗိဓေနာတိ ဓာတုကောသလ္ဍံ အာယတနကောသလ္ဍံ။ သံ၊ဌီ၊၂။၂၀၈။

ဓာတုကွောဘ (ပု) [ဓာတု+ခေါဘ] ဓာတ်တို့၏ ချောက်ချားခြင်း။ ဓာတုကွောဘတောသုပိနံ ပဿတိ။ အံ၊ဌ။၃။၇၁။ ဗျာဗာဓောတိ ဓာတုကွောဘော, တံသမုဋ္ဌာနာ စ ကုဋ္ဌဂဏ္ဍ-ပိဋ္ဌကာဒယော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၄။ မဟာနိ၊ဌ။ ၄၁၁။ (–ဝိ၊ဌ၊၂။၁၀၈။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၇၇။ ဝိမတိ၊၁။ ၂၅၄။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။၄၇၃။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၂။၃၁၈။ ဒီ၊ဌီ၊၂။၁၉၁။ မ၊ဌီ၊၁။၁၆၇။ သံ၊ဌီ၊၂။၃၃၈။)

ဓာတုကွောဘကရဏပစ္စယ (ပု) [ဓာတုကွောဘ +ကရဏ+ပစ္စယ] ဓာတ်ချောက်ချားမှုကို ပြုခြင်း၏ အကြောင်း၊ ဓာတ်ချောက်ချားခြင်း၏အကြောင်း။ ဓာတုကွောဘကရဏ-ပစ္စယော နာမ ဝိသဘာဂဘာသဒ္ဒသေနာ-သနာဟာရုဒီပစ္စယော။ အံ၊ဌီ၊၃။၆၁။

ဓာတုကွောဘကာလ (ပု) [ဓာတုကွောဘ + ကာလ] ဓာတ်ချောက်ချားရာ – အချိန် – အခါ–ကာလ။ ဥပါဒိန္နာနံ ဓာတုကွောဘ-ကာလေ ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၆၃။

ဓာတုကွောဘနိမိတ္တ (တိ) [ဓာတုကွောဘ + နိမိတ္တ] ဓာတ်ချောက်ချားခြင်း ဟူသော အကြောင်းရှိသော။ တံ ပနဿ ယကွော ဓာတုကွောဘနိမိတ္တတာယ ကရောန္တော ဝိယ ဟောတိ။ ဒီ၊ဌီ၊၃။၁၆၂။

ဓာတုကွောဘပစ္စယ (တိ) [ဓာတုကွောဘ + ပစ္စယ] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ အဗ္ဘန္တရဓာ-တုကွောဘပစ္စယ (စူဠနိ၊ဌ။၁၂၃)-ကြည့်။

ဓာတုကွောဘပစ္စယသမုဋ္ဌိတ (တိ) [ဓာတုကွော-ဘပစ္စယ + သမုဋ္ဌိတ] ဓာတ်ချောက်ချား-ခြင်းဟူသော အကြောင်းကြောင့် ဖြစ်သော။ ဗျာဓိ (ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၈၇)-ကြည့်။

ဓာတုကွောဘလက္ခဏ (တိ) [ဓာတုကွောဘ+ လက္ခဏ] ဓာတ်ချောက်ချားခြင်းဟူသော မှတ်ကြောင်း 'လက္ခဏာ' ရှိသော။ ဓာ-တုကွောဘလက္ခဏဿ ဟိ တံဟေတုကဒုက္ခ-ဝေဒနာလက္ခဏဿ ဝါ ရောဂဿ ပဋိပက္ခ-ဘာဝေါ ပတိအယနဒ္ဒေ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၂၃။

ဓာတုကွောဘဟေတုက (တိ) [ဓာတုကွောဘ+ ဟေတု+က]ဓာတ်ချောက်ချားခြင်းဟူသော အကြောင်းရှိသော။ ဓာတုကွောဘဟေတု-ကမ္မံ စဿ ဗဟုလံ ဘဒ္ဒကမေဝ သိယာ။ အံ၊ဌီ၊၃။၃၅၈။

ဓာတုဂတစန္ဒန (နဉ) [ဓာတု+ဂတ+စန္ဒန] (အေးမြသော) ဓာတ်သဘော–ခ္ခြစ်–ရှိ–သော စန္ဒကူး၊ ဓာတ်ဖြစ်သော စန္ဒကူး၊ စန္ဒကူးဖြစ်သော ဓာတ်၊ စန္ဒကူး ဓာတ်။ သပြဟ္ဘစာရိနံ အက္ခိမ္မိ သုသီတလဋ္ဌနံ ဝိယ-ဓာတုဂတစန္ဒနံ (ဗာဟုဂတစန္ဒနံ၊သီ) ဝိယ စ မနာပေါ ဟုတ္ဘာ သုခံ ဝိဟရတိ။ သံ၊ဌ၊ ၂။၄၇။

ဓာတုဂဗ္ဘ (ပု) [ဓာတု+ဂဗ္ဘ။ (ဓာတုဂဘီ-သံ၊ ဓာတုဂဘိယ-သီဟိုဠ်)] ဓာတ်တော်တိုက်။ ဓာတုဂဗ္ဘေ စ သာသနေ စ တ္ထေကာနိ ပုညာနိ မယာ ကတာနိ။ အပ၊ဌ၊၁။၂၉၉။ ဓာတုဂဗ္ဘမ္ဟိ ကမ္မာနိ၊ နိဋ္ဌာပေတ္ဘာ အရိန္ဒ-မော။ မဟာဝံသ၊၃၁။၁။ ဓာတုဂဗ္ဘေ စေ-တိယေ ကတာယ။ အပ၊ဌ၊၂။၁၁၄။ (–၁၅၄။)

ခေတုဂဗ္ဗထူပ (ပု) [ခေတုဂဗ္ဗ+ထူပ] ခေတ်တော်တိုက် စေတီ။ ခေတုဂဗ္ဗထူပါ သခေတုကာခေတုကစေတိယံ။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။၁၈၈။

ခေတုဂဗ္ဗမာဌက (ပု) [ခေတုဂ္ဗ+မာဌက] ခေတ်တော်တိုက် တန်ဆောင်းဝန်း။ ခေတုဂ္ဗမာဌကေ ထမ္ဘံ နိခနိတ္မာ ဓဇံ အာရောပေသိ။ အပ၊ဌ၊၂။၁၅၄။

ခေတုဂေဟဝရ္ဝတ္ထမ (တိ) [ခေတု+ဂေဟ+ဝရ္ဝတ္ထမ] (က) အလွန်မြတ်သော ခေတ်တော်တို့(ကိန်းဝပ်ရာ)စေတီအိမ်။ (ခ) ခေတ်တော်မျှား ကိန်းဝပ်ရာ အလွန်မြတ်သော(စေတီ) အဆောက်အဦ။ ဒူရတောဝ ဥပဌေန္တိ၊ ခေတုဂေဟဝရ္ဝတ္ထမေ။ အပ၊၁။၁၈၉။ ထေရ၊ဌ၊၁။ ၁၀၁၊၂၅၁။

ခေတုဂ္ဂ (ဂ) ဟဏ (နာ) [ခေတု+ဂဟဏ] (၁) ခေတ်တော်တို့ကို ပင့်ဆောင်ခြင်း။ (၂) ခေတု-သဒ္ဒါ။ (၃)ခေတုဂ္ဂဟဏတ္ထာယ အနုဂတေ သုမနေ လက်ာဒီပံ မဟာဗောဓိ ပေသေတုကာမော။ ဝိ၊ဌ၊၁။ဖ၁။ ခေတုဂဟဏတ္ထံ တေဟိ သဒ္ဓိ ကလဟံ ကရိဿန္တိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၃၄၃။ (၂) "ကာမခေတု ရူပခေတု"တိ-အာဒိနာ ခေတုဂ္ဂဟဏော ကတော။ ဒီ၊ဋီ၊၃။ ၁၈၈။

ခေတုဃရ (နာ) [ခေတု+ဃရ] ခေတ်တော်(ကိန်းဝပ်ရာ)အိမ် ခေတ်တော်တွင်း။ ဥဌ္ဌာရော ဘဂဝါ နေသော၊ ယဿ ခေတုဃရေ ဒီသံ။ အပ၊၂။၁၈၁။ ထေရ၊ဌ၊၁။၃၉၆။ (–အပ၊၁။၈၀။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၁၉၃။)

ခေတုစကော်ဋ္ဌက (ပု) [ခေတု+စကော်ဋ္ဌက] ခေတ်တော်(ထည့်ထားရာ)ကလပ်။ ခေတုစကော်ဋ္ဌကံ မယ္ဟံ မတ္ထကေ ပတိဋ္ဌာတု။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။ဖ၃။

ခေတုစရိယာနုကူလ (တိ) [ခေတု+စရိယ+အနုကူလ] (သလိပ်,သည်းခြေ,လေ-ဟူသော) ခေတ်, (မောဟစရိုက်,ဒေါသစရိုက်,ရာဂစရိုက် ဟူသော) စရိုက်–အား–နှင့်–လျော်–ကိုက်ညီ – သော။ ခေတုစရိယာနုကူလဿ အာနုဘပါနုဿတိဘာဝနာနုရူပံ သေနာသနံ ဥပဒိသိတ္မာ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။၁၃။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂။ဂ၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂ဖ၂။ ဥတုတ္ထယာနုကူလံ ခေတုစရိယာနုကူလန္တိ ဂိမှာဒိဥတုတ္ထယဿ သေမှာဒိခေတုတ္ထယဿ မောဟာဒိစရိတတ္ထယဿ စ အနုကူလံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁ဂ၆။ (–ဝိမတိ၊၁။ ၂၁၀။)

ခေတုစေတိယ (နာ) [ခေတု+စေတိယ။ (ခေတုစ်တျ-သံ၊ ခေဥစ်ဏ္ဍ, ခေဥစ်ဏ္ဍအ-ပြာ၊ ခေတုစ်ယ-သီဟိုဠ်)] ခေတ်တော် (ထည့်သွင်း၌ဘုရားသော,စေတီ၊ ခေတုစေတီ။ ထေရဿ ဂုဏံ ကထေတ္မာ ခေတုစေတိယံ ကာရာပေတ္မာ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၁၄၄။ (–ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၁၉။)

ခေတုဆက္ကာ (နာ) [ခေတု+ဆက္ကာ] ခေတ် ဖ-ပါး အပေါင်း။ တေ တိဏ္ဏံ ခေတုဆက္ကာနံ ဝသေန ဣမ ဒေသိတာ။ အနုဋ္ဌိ၊ ၂။၅၁။

ခေတုဌ (ပု) [ခေတု+အတ္ထ] သတ္တဇိဝမှ–ကင်း – ဆိတ်– သုဉ်း– ခြင်းဟူသော အနက်သဘော။ ခေတုဌော(ပဋိသံ။ ၂၀)တိ သုညာ-ဒိအတ္ထော။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။ဖ၆။ ခေတုဌေနာ-(ပဋိသံ။၁၀၂)တိ နိဗ္ဗိဝတာဒိနာ ခေတုဌေန။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။ ၂ဖ၆။ (–ပဋိသံ။၁၈၊၃၀၉၊၃၄၀။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။ဖ၂။)

ခေတုဌပနတ္ထ (ပု) [ခေတု+ဌပန+အတ္ထ] ခေတ်တော် ထည့်ထားရခြင်း အကျိုး။ ခေတုဌပနတ္ထာယ ဂဏ္ဍထ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၂၁။

ခေတုဌာန (နာ) [ခေတု+ဌာန။ (ခ-ုတ္ထာန-သံ)] ခေတ်တော်တည်(ရှိ)ရာအရပ်။ ဂန္ဓ-ပုပ္ပါဒီနိ ဂယောတ္မာ ခေတုဌာနံ ဂန္တ္ဝါ အာရဒ္ဓါ။ ပေတ၊ဌ။၁ဖ၃။

ဓာတုတ္ထယနိုဿိတတာ (ထီ) [ဓာတုတ္ထယ+နိုဿိ-တ+တာ] ဓာတ် ၃-ပါးအပေါင်း–၌–ကို–မှီသည်၏အဖြစ်။ သမ္ဘဝဿ စတုဓာတုနိုဿိ-တေဟိ သဟ ဝုတ္ထဿ ဓာတုတ္ထယနိုဿိတတာ ယောဇေတဗ္ဗာ။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၇၂။ မူလဋီ၊၁။ ၁၄၅။

ဓာတုတ္ထယသညိတ (တိ) [ဓာတုတ္ထယ+သညိတ] ဓာတ် ၃-ပါးအပေါင်းဟု သိမှတ်အပ်သော။ နု ကေဝလံ တယာ ဝုတ္ထကာမလောကော-ယေဝ ဓာတုတ္ထယသညိတော။ ထေရီ၊ဋီ။ ၁၇၆။

ဓာတုတ္ထယသမတိက္ကမ (ပု) [ဓာတုတ္ထယ+သမ-တိက္ကမ] ဓာတ် ၃-ပါး အပေါင်းကို လွန်မြောက်ခြင်း။ ဝေ ဓာတုတ္ထယသမတိက္ကမေန အမတာဓိဂမံ ဒဿေတွာ။ ဣတိဝုတ်၊ဋီ။၁၇၅။

ဓာတုတ္ထယိဿရ (တိ) [ဓာတုတ္ထယ+ဣဿရ] (ကာမ,ရူပ,အရူပ-ဟူသော–)ဓာတ် ၃-ပါး–ဘုံ ၃-ပါး–အပေါင်းကို အစိုးရသော၊သူ။ ဓာတုတ္ထယိဿရော ဟိ မစ္စုရာဇာ။ အနုဋီ၊ ၃။၁၆၀။ (–ဥဒါန၊ဋီ။၁၀၇။)

ဓာတုထူပ (ပု) [ဓာတု+ထူပ] ဓာတ်တော် စေတီ၊ ဓာတ်တော်တို့ကို ဌာပနာ၍ တည်ထားသော စေတီ။ ဓာတုထူပဿ ဥပရိ၊ သောဏ္ဏစ္ဆတ္တမဟူဇယိ ။ အပ၊၂။၂၉၀။

ဓာတုဒုက (နာ) [ဓာတု+ဒုက] ဓာတ် ၂-ပါး အပေါင်း၊ ၂-ပါးတဲ့ဓာတ်၊ ဓာတုဒုက်။ ဓာတု-အဓာတုဥပပရိက္ခဏဝသေန ပဝတ္တတ္တာ ဓာ-တုဒုကာ နာမ။ အဘိ၊ဋီ၊၁။၃၄၀။ ရူပဓာတု-ဒုကာဒီဟိ ပဋ္ဌဟိ ဓာတုဒုကေဟိ။ အနုဋီ၊၁။ ၁၄၉။

ဓာတုဒေဿနာ (ထီ) [ဓာတု+ဒေဿနာ] ဓာတ်တို့ကို ဟော – ရာ – ကြောင်း – ဖြစ်သော ဒေသနာ၊ဓာတ်တို့ဖြင့် ဟော–ရာ–ကြောင်း–ဖြစ်သော ဒေသနာ၊ ဓာတ်သဘောအားဖြင့် ဟော–ရာ–ကြောင်း–ဖြစ်သော ဒေသနာ။ ဇီဝသညာသမ္ဘဟနတ္ထं ဓာတုဒေဿနံ အကာ-သိ။ အဘိ၊ဋီ၊ ၂။၇၂။ ဥဘယသမ္ဘူဋ္ဌာနံ ဓာတု-ဒေဿနာ။ အနုဋီ၊၂။၅။ (–ပဋ္ဌသံ၊ဋီ၊၁။၇၉။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၂၉၊၁၃၀။)

ဓာတုဒေါသနိဒါန (တိ) [ဓာတု+ဒေါသ+နိဒါန] ပထဝီ-စသော ဓာတ် သလိပ် လေ-ဟူသော အပြစ်ဒေါသလျှင်အကြောင်းရှိသော။ ပုရိမာ တာဝ တိဿော စရိယာ ပုဗ္ဗာစိဏ္ဏနိဒါနာ, ဓာတုဒေါသနိဒါနာ စ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၉၉။

ဓာတုဒ္ဒယနိရောဓ (ပု) [ဓာတုဒ္ဒယ+နိရောဓ] ဓာတ် ၂-ပါးအပေါင်း၏ ချုပ်ခြင်း။ ဓာတု-ဒ္ဒယနိရောဓမတ္တမေဝ ဟိ သာ။ အဘိ၊ဋီ။ ၇၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၁၇။

ဓာတုဓိရ (ပု) [ဓာတု+ဓိရ] ဓာတ် (၁၈-ပါး) တို့၌ အသိညာဏ်–ကိုဖြစ်စေနိုင်–ရှိ–သောသူ၊ ဓာတ်ပညာရှိ။ အဋ္ဌာရသသု ဓာတူသု ဉာဏံ ပဝတ္တေန္တီတိ ဓာတုဓိရူ။ မဟာနိ၊ဋီ။၁၃၅။ (–မဟာနိ။၃၄။)

ဓာတုနာနတ္တ (နာ) [ဓာတု+နာနတ္တ] ဓာတ်တို့၏–ထူးထေ–ကွဲပြား – ခြားနား–သည်၏ အဖြစ်–ခြင်း၊ ဓာတ်တို့၏ – အထူးထူး – အမျိုးမျိုး–သောသဘော၊ဓာတ်အမျိုးမျိုး။ ဓာတုနာနတ္တံ ဝေါ ဘိက္ခဝေ ဒေသေဿာမိ။ သံ၊၁။၃၅၈။ နိဿတ္တဋ္ဌသုညတဋ္ဌသင်္ခါတေန သဘာဝဋ္ဌေန ဓာတူတိ လဒ္ဓနာမာနံ ဓမ္မာနံ နာနာသဘာဝေါ ဓာတုနာနတ္တံ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၁၂၁။ (–သံ၊ ၂။၃၃၁။ သံ၊ဋီ၊၃။၄၁။ ပဋ္ဌသံ၊ ဋီ၊၁။၂၂၅။ ဝဇိရ။၁၅၂။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၁၅။ မ၊ဋီ၊ ၂။၂၅။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၆၃။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၂၉။)

ဓာတုနာနတ္တကာရဏ (နာ) [ဓာတုနာနတ္တ+ဓာ-တုနာနတ္တ+ကာရဏ။ တခုကြွင်းပြု။] ဓာတ်တို့၏ ထူးသည်အဖြစ်, ဓာတ်တို့၏ ထူးသည်၏ အဖြစ်၏ အကြောင်း၊ ဓာတ်တို့၏ ထူးခြင်း

(နှင့်) ဓာတ်တို့၏ ထူးခြားခြင်း အကြောင်း။ စတုတ္ထံ ဓာတုနာနတ္ထကာရဏမေဝ။ အဘိ၊ ၆။၄၄၅။ ဓာတုနာနတ္ထဉ္စ ဓာတုနာနတ္ထ-ကာရဏဉ္စ ဓာတုနာနတ္ထကာရဏန္တိ ဧက-ဒေသသရူပေကသေသော ဒဋ္ဌမ္ဗော။ မ၊ဋီ၊ ၂။၂၅။ အံ၊ဋီ၊၃။၃၁၈။ (–နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၇၄။ သာရတ္ထ၊၃။၂၂၃။)

ဓာတုနာနတ္ထဇောနန(နာ၊ထီ) [ဓာတုနာနတ္ထ+ဇော-နန] ဓာတ်တို့၏ – ထူးသည်၏အဖြစ်–ထူး-ခြား–ခြင်း–ပုံ–ကို သိခြင်း။ ယထာဘူတံ ဓာတုနာနတ္ထဇောနနံ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၃၁။ ဣတိ-ဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၂၇။

ဓာတုနာနာကရဏ (နာ) [ဓာတု+နာနာကရဏ] ဓာတ်တို့၏ အသီး အခြား ပြုတတ်သော အထူး၊ ဓာတ်တို့၏ကွဲလွဲချက်။ ဧဝံ ဓာတုနာ-နာကရဏံ ပဋ္ဌိစ္စ ဉာဏံ ပဝတ္တတိ။ သံ၊ဋီ၊၁။ ၁၆၂။

ဓာတုနိဒ္ဒေသ (ပု) [ဓာတု+နိဒ္ဒေသ] ဓာတ်တို့ကိုအကျယ်–ညွှန်းပြရာ–အပိုင်း–အခန်း–စကားရပ် – ညွှန်ပြခြင်း။ ဓာတုနိဒ္ဒေသေပိ သေဝ နယော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၅။

ဓာတုနိဓာန (နာ) [ဓာတု+နိဓာန] ဓာတ်တော်-တို့ကို – သိုမှီး – ဌာပနာ –ခြင်း–ရုတိုက်။ မဟာရုဇ ကော် ဓာတုနိဓာနံ ကာတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၃။ ဓာတုနိဓာနံ အဇ္ဇေဝ၊ သော ဟိ ရုဇော ကရိဿတိ။ မဟာဝံသ၊၃၁။၆၅။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂၉။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၉။)

ဓာတုနိဓာနကာလ (ပု) [ဓာတု + နိဓာန + ကာလ] ဓာတ်တော်တို့ကို–သိုမှီး–ဌာပနာ–ရာ–အချိန်–အခါ–ကာလ။ ဓာတုနိဓာန-ကာလေ ဗဟုနာ ဇနေန အတ္ထော။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၉။

ဓာတုနိဓာနဌာန (နာ) [ဓာတုနိဓာန + ဌာန] ဓာတ်တော်တို့ကို–သိုမှီး–ဌာပနာ–ရာအရပ်။ ထူပါရာမော စတုန္နံ ဗုဒ္ဓါနံ ဓာတုနိဓာနဌာနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၈၈။

ဓာတုနိဓယကစေတိယ (နာ) [ဓာတု+နိဓယ-က+စေတိယ] ဓာတ်တော်တို့ကို –သိုမှီး–ဌာပနာ –ထားသော စေတီ။ နာ ဓာတု–နိဓယကစေတိယန္တိ ဝေဒိတမ္ဗံ။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၅၄။

ဓာတုနိမိတ္တ (နာ) [ဓာတု+နိမိတ္တ] ဓာတ်တော်-ဟူသော အကြောင်း။ အညတ္ထ မယိ ပရိ-နိဗ္ဗုတေ ဓာတုနိမိတ္တံ မဟာကလဟော ဘဝိဿတိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၆၃။

ဓာတုပညတ္တိ (ထီ) [ဓာတု+ပညတ္တိ] ဓာတ်ဟု–ပညတ်ခြင်း – သိစေခြင်း။ ကိတ္တာဝတာ ဓာတူနံ ဓာတုပညတ္တိ။ အဘိ၊ပု။၁၀၁။ ခန္ဓ-ပညတ္တိ အာယတနပညတ္တိ ဓာတုပညတ္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈။ (–အဘိ၊က။ ၂၃၈။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၀၀။)

ဓာတုပဋ္ဌိကူလဝဏ္ဏမနသိကာရ (ပု) [ဓာတု+ပဋ္ဌ-ကူလ+ဝဏ္ဏ+မနသိကာရ]ဓာတုမနသိကာရ, ပဋ္ဌိကူလမနသိကာရ, ဝဏ္ဏမနသိကာရ၊ ဓာတ်-အားဖြင့် နှလုံးသွင်းခြင်း, စက်ဆုပ်ဖွယ်အား-ဖြင့် နှလုံးသွင်းခြင်း (နှင့်) အဆင်းအားဖြင့် နှလုံးသွင်းခြင်း။ ဝဏ္ဏာဒီနံ ပဋ္ဌနံ ဝသေန မနသိကာရော ဓာတုပဋ္ဌိကူလဝဏ္ဏမနသိကာ-ရာနံ သာဓာရဏော။ မူလဋီ၊ ၂။၄၃။

ဓာတုပတိဋ္ဌာပန (နာ) [ဓာတု+ပတိဋ္ဌာပန]ဓာတ်-တော်တို့ကို တည်ထားစေခြင်း။ သဟ ဓာတု-ပတိဋ္ဌာပနေန မဟာဘူမိစာလော အဟော-သိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၆။

ဓာတုပတ္ထဒ္ဒ (တိ) [ဓာတု+ဥပတ္ထဒ္ဒ] ဓာတ်-သည် – ထောက်ပံ့ – ကူညီ–အပ်သော။

ဓာတုပတ္ထဒ္ဓေါ (မ၊ဌ၊၃။၁၁၄) တိ အတ္ထနှာဝ သမုပ္ပါဒိတဓာတုယာ ဥပတ္ထမ္ဘိတော ဟုတ္ဘာ။ မ၊ဋီ၊၃။၇၄။

ဓာတုပတ္ထဒ္ဓကာယ (တိ) [ဓာတု+ဥပတ္ထဒ္ဓကာ-ယ] ဓာတ်သည် – ထောက်ပံ့ – ကူညီ – အပ် – စေအပ် – သော ကိုယ်ရှိသော၊သူ။ ဒဏ္ဍကသေတ္ဆံ အာရှယ့ နိဝါသနပါရူပန် သံဝိဓာယ ဓာတုပတ္ထဒ္ဓကာယံ ကတ္ဘာ သောတ္ထိနာ ပရတီရဂမန်။ အဘိ၊ဌ၊၂။၂၄၅။

ဓာတုပဒ (နာ) [ဓာတု+ပဒ] (၁) ဓာတ်ဟူသော တရားအဖို့အစု။ (၂) ဓာတု-ပုဒ်။ (၁) ဓာတုပဒေန အသင်္ခတံ။ အဘိ၊ဌ၊၃။၇။ (၂) ဓာတုပဒါနိ သတ္တ။ အဘိ၊ဌ၊၃။၁၈။

ဓာတုပဒန္တရလောပ (ပု) [ဓာတုပဒ+အန္တရလောပ] ဓာတ်ဖြစ်၍ဖြစ်သော ပုဒ်၏အဆုံး (သရ)၏ ကျေခြင်း။ ပစ္စယဝသေန ဓာတုပဒန္တရလောပံ သန္ဓာယ "သန္ဓဟတိ"တိ ဝုတ္တံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။၃၃၇။

ဓာတုပဒေသ (ပု) [ဓာတု+ပဒေသ] ဓာတ်တော်၏–အစိတ်–အပိုင်း။ ဒသဝိဓော ဟိ ပဒေသော နာမ ခန္ဓပဒေသော အာယတနပဒေသော ဓာတုပဒေသော။ အဘိ၊ဌ၊၁။၃၁။

ဓာတုပဘေဒဉာဏ (နာ) [ဓာတုပဘေဒ+ဉာဏ] ဓာတ်အလူးအပြား–ခွဲ ဖြစ်–ကိုသိ–သော ဉာဏ်။ ဓာတုပဘေဒဉာဏံ နာမ "ဣမာယ ဓာတုယာ ဥဿန္နာယ ဣဒံ နာမ ဟောတိ"-တိ ဇာနနပညာ။ အံ၊ဌ၊၁။၄၁၁။

ဓာတုပရမ္ပရာ (ထီ) [ဓာတု+ပရမ္ပရာ] ဓာတ်အဆက်ဆက်။ ဓာတုပရမ္ပရာ ဃနေ္ဓနေ္ဓာ အာဂန္ဆာ သောတ္ထပသာဒံ ဃနေ္ဓတိ။ သံ၊ဌ၊ ၃။၁၁၁။ သဒ္ဓေါ ပန ဓာတုပရမ္ပရာယ ဝါယုဝိယ အာဂန္ဆာ။ မူလဋီ၊၁။၁၄၄။ (–အဘိ၊ ဌ၊၁။၃၅၁။ အနုဋီ၊၁။၁ဖ၁။)

ဓာတုပရိဂ္ဂဟ (ပု) [ဓာတု+ပရိဂ္ဂဟ] ဓာတ် (ကမ္မဋ္ဌာန်း)ကို သိမ်းဆည်းခြင်း။ လောမာ ပဏ္ဍဝိဓာတူတိ ဝေ ဝိတ္ထာရတော ဓာတုပရိဂ္ဂ-ဟော ပပဉ္စတော ဥပဌာတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၃၄ဖ။ ပရိဂ္ဂဟာဝသေနာတိ ဓာတုပရိဂ္ဂဟ-ဝသေန။ မ၊ဋီ၊၂။၁၇၂။

ဓာတုပရိဂ္ဂဟဏ (နာ) [ဓာတု+ပရိဂ္ဂဟဏ]အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ ပရိဂ္ဂဟန္တိ ဓာတုပရိဂ္ဂဟဏံ။ မ၊ဋီ၊၂။၁ဖ၉။

ဓာတုပရိဂ္ဂဟမုခ (နာ) [ဓာတုပရိဂ္ဂဟ+မုခ] ဓာတ်တို့ကို သိမ်းဆည်းခြင်း၏ အကြောင်း။ တေသံ တေသံ ဓာတုပရိဂ္ဂဟမုခါနံ အည-တရမုခဝသေန။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၂၂။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၂ဖ၉။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၅၄။ မ၊ဋီ၊၁။၂၂ဖ။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၃၄။

ဓာတုပရိနိဗ္ဗာန (နာ) [ဓာတု+ပရိနိဗ္ဗာန] ဓာတ်တော်တို့၏ – ချုပ်ငြိမ်း – ကွယ်ပျောက်-ခြင်း၊ ဓာတုပရိနိဗ္ဗာန်စံခြင်း။ ဓာတုပရိနိဗ္ဗာ-နေ ပန ဇာတေ အညဿ ဗုဒ္ဓဿ ဥပ္ပတ္တိ နနိဝါရိတာ။ ဒီ၊ဌ၊၃။၈၂။ မ၊ဌ၊၄။၈၀။ အံ၊ဌ၊ ၁။၃၅၈။ အဘိ၊ဌ၊၂။၄၁၂။ ဓာတုပရိနိဗ္ဗာနံ။ ဒီ၊ဌ၊၃။၈၃။ မ၊ဌ၊၄။၈၁။ အံ၊ဌ၊၁။၂၀။ ဓာတုပရိနိဗ္ဗာနဿော။ နေတ္ထိ၊ဌ။၁ဖ၀။ ယာဝ ဓာတုပရိနိဗ္ဗာနံ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၈၂။ ယာဝ ဓာတု-ပရိနိဗ္ဗာနာ။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၁၂။ ဓာတုအန္တရ-ဓာန-လည်း ကြည့်။

ဓာတုပရိနိဗ္ဗာနေ၁သာန (တိ) [ဓာတုပရိနိဗ္ဗာန+ဩသာန] ဓာတုပရိနိဗ္ဗာန် စံခြင်းလျှင် အဆုံးရှိသော။ တယိဒံ သ၁သနေ၁သာ-ဏန်ဓာတုပရိနိဗ္ဗာနေ၁သာနံ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၈၃။ မ၊ဋီ၊ ၃။၂၉ဖ။

ဓာတုပရိယန္တ (ပု) [ဓာတု+ပရိယန္တ] (၁) ဓာတ် ၁၈-ပါးတို့၏ အဆုံး။ (၂) အဆုံး အပိုင်းအခြားမရှိသော ဓာတ်။ (၁) ဓာတု-

ပရိယန္တေ (မဟာနိ။၁၇) တိ အဋ္ဌာရသန္နံ ဓာတူနံ ပရိယန္တေ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၇၇။ (–စူဠနိ။ ၃၄။) (၂) ခန္ဓပရိယန္တ (မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၇၇) ကြည့်။

ဓာတုပရိဿာ (သာ) ဝန (နာ) [ဓာတု+ပရိဿာ-ဝန] ဓာတ်တော်ရေစစ်၊ ရေစစ်ဓာတ်တော်။ သတ္ထာ ဓာတုပရိဿာ(သာ)ဝနံ ဂဟေတ္မာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၀။ ဓာတုပရိဿာ-ဝနံ ထေရဿ စ ပတ္တစီဝရံ ဂဟေတ္မာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၂၅၃။

ဓာတုပါဋိဟာရိယ (နာ) [ဓာတု+ပါဋိဟာရိယ] ဓာတ်တော်၏ တန်ခိုးပြာဋိဟာ။ တသ္မိံ စ ပန ဓာတုပါဋိဟာရိယေ စိတ္တံ ပသာဒေတ္မာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ဖ၆။

ဓာတုပါဒ (ပု) [ဓာတု+ပါဒ] ဓာတ်ဘိုးကို–ဆို–တင်ရှားပြ–ရာကျမ်း၊ ဓာတ်ကျမ်း၊ ဓာတု-ပါဒကျမ်း။ ဓာတုပါဒေ ဗျေသဒ္ဒေါ စိန္တာယံ ပဋ္ဌိတော။ သာရတ္ထ၊၃။ ၂၄။

ဓာတုပါသန (နာ) [ဓာတု+ဥပါသန] ဓာတ်တော်တို့ကို–ဆည်းကပ်–ကိုးကွယ်–ခြင်း။ ဓာတု-ပါသနတ္ထ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၀၀)ဣတိ သတ္ထု ဓာတူနံ ပယိရုပါသနာယ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၉၁။

ဓာတုပါသာဏ (ပု) [ဓာတု+ပါသာဏ] ဓာတ်သတ္တုကျောက်၊ ရွှေ,ငွေ ဓာတ်(ပါဝင်သော) ကျောက်။ ဗီဇကော ဓာတုပါသာဏတော ပဋ္ဌာယ။ ဝဇိရ။၁ဂ၆။ ဗီဇတော ပဋ္ဌာယာတိ ဓာတုပါသာဏတော ပဋ္ဌာယ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၂၁။ ဝိမတိ၊၁။ ၂၆၂။

ဓာတုပါဋိ (ထီ) [ဓာတု+ပါဋိ] (စကွေ-စသော) ဓာတ်ဟူသော ပါဠိပုဒ်၊ ဓာတုဒေသနာ။ ဓာတု-ပါဋိယာ အတ္ထံ သုဏာဒိ။ မူလဋီ၊၁။ ၁ဂ၃။

ဓာတုပုစ္ဆာ (ထီ) [ဓာတု+ပုစ္ဆာ] ဓာတ်တို့ မေးမြန်းခြင်း။ တိဿော ပုစ္ဆာ ခန္ဓပုစ္ဆာ ဓာတုပုစ္ဆာ အာယတနပုစ္ဆာ။ မဟာနိ။ ၂ဖ၄။ စူဠနိ။ ၅၁။

ဓာတုပူဇက (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] (၁) သီဒုတ္တ ဘုရားရှင် ပရိနိဗ္ဗာန် ဝင်စံတော်မူစဉ် ဓာတ်တော် ၁-ဆူ ရရှိလေရာ ၅-နှစ်ပတ်လုံး သက်တော်ထင်ရှား ဘုရားအလား ပူဇော်ခဲ့သော ကောင်းမှုကြောင့် အပါယ်လေးပါး မကျရောက်ပဲ ဤဘုရားရှင်လက်ထက် ပဋ္ဌိသမ္ဘိဒါ-ပတ္တ ရဟန္တာဖြစ်သော ဓာတုပူဇကထေရ်။ (၂) သီဒုတ္တ ဘုရားရှင် ပရိနိဗ္ဗာန် ဝင်စံတော်မူစဉ် ဆွေမျိုးတို့ကို ဖိတ်ခေါ်၍ ဓာတ်တော်ပူဇော်ခဲ့သော ကောင်းမှုကြောင့် အပါယ် ၄-ပါး မကျပဲ ဤဘုရားရှင်လက်ထက် ပဋ္ဌိသမ္ဘိဒါပတ္တရဟန္တာဖြစ်သော ဓာတုပူဇကထေရ်။ (၁) အာယသ္မာ ဓာတုပူဇကော ထေရော....အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၁။ ၂၅၃။ (၂) ဓာတုပူဇကော ထေရော.....အဘာသိတ္ထ၊ အပ၊ ၂။ဖ၄။

ဓာတုပူဇာ (ထီ) [ဓာတု+ပူဇာ] ဓာတ်တော်တို့ကို ပူဇော်ခြင်း။ ဓာတုပူဇံ အကာသဟ်။ အပ၊ ၂။ဖ၃၊၁၂ဖ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃ဖ၁။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၇။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၇၉။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၉၄။ ပေတ၊ဋ္ဌ။ ၁၉၇။ ဇာ ဋ္ဌ၊၃။၃၅၄။ သာရတ္ထ၊၁။၅၁၊၅၂။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။ဖ၅။

ဓာတုပ္ပကာသနရသ (တီ) [ဓာတု+ပကာသန+ရသ] ဓာတ်တို့ကို ထင်စွာပြခြင်းကိစ္စ 'ရသ' ရှိသော။ သာ သမ္ဘာဒဿနလက္ခဏာ၊ ဓာ-တုပ္ပကာသနရသာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၄၁။

ဓာတုပ္ပကောပ(ပု)[ဓာတု+ပကောပ] ဓာတ်ပျက်ခြင်း။ ဓာတုပ္ပကောပဗျာပန္နကာယောပိ စ န ဇီဝတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၇၉။

ဓာတုပ္ပဒေသ (ပု) [ဓာတု+ပဒေသ] ဓာတ်တော်၏ အစိတ်အပိုင်း။ တေဟိ တေဟိ

ဓာတုပ္ပဒေသေဟိ ဆန္နံ ဝဏ္ဏာနံ ဥဒကဓာတုစ အဂ္ဂိက္ခန္ဓာ စ ပဝတ္တန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၆၆။

ဓာတုပ္ပဘေဒ (ပု) [ဓာတု+ပဘေဒ] ဓာတ်အထူးအပြား။ အနေကဓာတုနာနာဓာတုလောကော ပန အဌာရသ ဓာတုပ္ပဘေဒမတ္တမေဝ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၁၈။

ဓာတုပ္ပဘေဒကုသလ (တိ) [ဓာတုပဘေဒ + ကုသလ] ဓာတ်အထူးအပြား၌ လိမ္မာသော၊ သူ။ ဓာတုပ္ပဘေဒကုသလော၊ ယံ ဓာတုကထံ တထာဂတော အာဟ။ အဘိ၊ဌ၊၃။ ၂၃။

ဓာတုပ္ပဘေဒါဝဘာသနပညာပရိဂ္ဂဟိတ (တိ) [ဓာတုပဘေဒ + အဝဘာသန + ပညာ+ ပရိဂ္ဂဟိတ] ဓာတ်အထူးအပြားကို ထွန်းလင်းစေတတ်သော ပညာဖြင့် သိမ်းဆည်းအပ်သော။ တဿော ဝါယမမာနဿ နိ စိရေနေဝ ဓာတုပ္ပဘေဒါဝဘာသန ပညာပရိဂ္ဂဟိတော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၄၇။

ဓာတုဖရဏ (နာ) [ဓာတု+ဖရဏ] (အလင်း) ဓာတ် ဖြန့်ခြင်း။ ဝဏ္ဏိပဘာဖရဏသာ ဝိယ ပြဟ္ဘလောကေ ဓာတုဖရဏသာ ဒဿိတတ္တာ။ မ၊ဋီ၊၃။၃၁၉။

ဓာတုဘာဇန (နာ) [ဓာတု+ဘာဇန] ဓာတ်တော်တို့ကို ခွဲဝေခြင်း။ ဓာတုဘာဇနဋ္ဌေ ဒဿတူပကရဏဋ္ဌ ဇမ္ဗုဒီပေ ဘူတပုဗ္ဗံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၀၃။

ဓာတုဘာဇနဒီဝသ (ပု၊နာ) [ဓာတုဘာဇန+ ဒီဝသ] ဓာတ်တော်တို့ကို ခွဲဝေရာ နေ့။ (သာသနာသက္ကရုဇ် B.E. -၁ နယုန်လဆန်း ၅-ရက်နေ့။) ဓာတုဘာဇနဒီဝသေ ဓမ္မဝိနယသင်္ဂါယနတ္ထံ ဘိက္ခူနံ ဥဿာဟံ ဇနေသိ။ သာရတ္ထ၊၁။၃၂။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။ ၄၃။ ဓာတုဘာဇနဒီဝသေတိ ဇေဋ္ဌမာသဿ သုက္ကပက္ခပဋိပဒါမီဒိဝသံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ သီ၊ဋ္ဌ၊ သစ်၊၁။၃၉။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁။)

ဓာတုဘာဇနီယ (တိ) [ဓာတု +ဘာဇနီယ] (၁) ဓာတ်တော်တို့ကို ခွဲဝေရာ – အရပ်– အခါ။ (နာ) (၂) ဓာတ်တော်တို့ကိုခွဲဝေခြင်း။ (၁)မယိ အညတ္ထ ပရိနိဗ္ဗာယန္တေ ဓာတုဘာဇနီယေ မဟာကလဟော ဘဝိဿတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၆၅။ (နာ) (၂) ဓာတုဘာဇနီယံ ကတ္တာ ဓမ္မသင်္ဂီတိ ကာတုံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၇။

ဓာတုဘာဇနီယကထာ (ထီ) [ဓာတုဘာဇနီယ+ ကထာ] ဓာတ်တော်ဝေဘန်ပုံ ပြဆိုရာ စကားရပ်၊ ဓာတုဘာဇနီယကထာ။ (ယင်းသည် ဗုဒ္ဓဝံသပါဠိတော်၌ ၂၉-ခုမြောက် နောက်ဆုံးအခန်းဖြစ်၏။ ဘုရားရှင်၏ ဓာတ်တော်မျှားအတိုင်းတိုင်း အပြည်ပြည် အနယ်နယ် အစ္စိစ္ဆိ အမြို့မြို့ အရွာရွာတို့၌ ရောက်ရှိကိန်းဝပ် စေတီတည်ထား ဌာပနာကိန်းဝပ် ကိုးကွယ်ကြပုံကို ပြဆိုရာ ဖြစ်၏။) ဓာတုဘာဇနီယကထာ နိဋ္ဌိတာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀၄။ D.P. -လည်း ကြည့်။

ဓာတုဘာဝဒီပန (နာ၊ထီ) [ဓာတု+ဘာဝ+ဒီပန] ဓာတ်တို့၏ အဖြစ်ကို ပြခြင်း။ အာယတနဘာဝေန ဝုတ္တာနံယေဝ ဓာတုဘာဝဒီပနတော။ အနုဋ္ဌိ၊၂။၁၂၂။

ဓာတုဘေဒ (ပု) [ဓာတု+ဘေဒ] ဓာတ်အထူးအပြား။ ဓာတုဘေဒ (မူလဋ္ဌိ၊၃။ ၂) ဋ္ဌ ဓာတုဝိဘာဂံ။ အနုဋ္ဌိ၊၃။ ၂။

ဓာတုဘေဒပ္ပကာသန (တိ)[ဓာတုဘေဒ+ပကာသန] ဓာတ်အထူးအပြားကို ထင်စွာပြတတ်သော၊သူ။ အဒေသယိ ဓာတုကထံ၊ ဓာတုဘေဒပ္ပကာသနော။ အဘိ၊ဌ၊၃။၁။ တိဝ ဆဝ အဌာရသဝ တိ အနေကဝ ဓာတုဘေဒံ ပကာသေတီတိ ဓာတုဘေဒပ္ပကာသနော။ မူလဋ္ဌိ၊ ၃။ ၂။

ဓာတုမစ္ဆရိယ (နာ) [ဓာတု+မစ္ဆရိယ] ဓာတ်၌ (ဖြစ်သော) ဝန်တိုခြင်း။ ဓာတုမစ္ဆရိယမ္မိ မစ္ဆရိယံ။ မဟာနိ။ ၂၈၊၉၉၊၁၇၅။ စူဠနိ။ ၂၆။ ခန္ဓမစ္ဆရိယ (မဟာနိ၊ဌ။၉၇)-ကြည့်။

ဓာတုမတ္တတာ (ထီ) [ဓာတု+မတ္တ+တာ] အောက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ အစေတနာဘာဝေါ ပါကဋ္ဌော ဟောတိ ဓာတုမတ္တတာယ ဒဿနတော။ မ၊ဋီ၊ ၂။၁၆၇။ အံ၊ဋီ၊ ၂။ဥ၅၂။ ဓာတုမတ္တတာယာ (မူလဋီ၊ ၂။၁၉) တိ ဓာတုမတ္တဘာဝေန။ အနုဋီ၊ ၂။၄၅။

ဓာတုမတ္တဘာဝ (ပု) [ဓာတုမတ္တ+ ဘာဝ]ဓာတ်မျှ၏အဖြစ်။ အထက်ပုဒ် ကြည့်။

ဓာတုမနသိကာရ (ပု) [ဓာတု + မနသိကာရ] ဓာတ်ဟု – နှလုံးသွင်း – ဆင်ခြင် – ခြင်း။ ဓာတ်ဘို့ကို–ပိုင်းခြား –မှတ်သား –ခြင်း။ ဓာတုမနသိကာရဝသေနာ (ဒီ၊ဌ၊ ၂။ဥ၆၁။ မ၊ဌ၊၁။ ၂၂၅) တိ ပထဝီဓာတုအာဒိကာ စတဿော ဓာတုယော အာရဗ္ဘ ပဝတ္တဘာဝနာမနသိကာရဝသေန၊ ဓာတုဝဝတ္ထာနဝသေနာတိ အတ္ထော။ ဓာတုမနသိကာရော, ဓာတုကမ္မဋ္ဌာနံ, စတုဓာတုဝဝတ္ထာနန္တိ ဟိ အတ္ထတော ဧကံ။ ဒီ:ဋီ၊ ၂။၃၀၇။ မ၊ဋီ၊ ၁။ ၃၆၄။ ဓာတုမနသိကာရော (ပ၊ဧ)—ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၃၄ ၂။ ဓာတုမနသိကာရံ (ဒု၊ဧ)—မ၊ဌ၊ ၁။၃၉ ၂။ သံ၊ဌ၊၃။ ၂၀၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၀။ ဒီ၊ဋီ၊ ၃။ ၇၉။

ဓာတုမနသိကာရကမ္မဋ္ဌာန(နာ) [ဓာတုမနသိကာရ+ကမ္မဋ္ဌာန] ဓာတုမနသိကာရ ကမ္မဋ္ဌာန်း၊ ဓာတ်ဟူ၍ နှလုံးသွင်းခြင်းဟူသော ကမ္မဋ္ဌာန်း (စီးဖြန်းပွါးမျှား ရှုမှတ်မှု၏ တည်ရာအာရုံ)။ ဆိန္ဒပလိဗောဓေန ဓာတုမနသိကာရကမ္မဋ္ဌာနံ ဥဂ္ဂဏှိတမ္ပိ။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၅၃။

ဓာတုမနသိကာရပဗ္ဗ (နာ) [ဓာတုမနသိကာရ+ ဒဿန+ပဗ္ဗ] ဓာတုမနသိကာရ – အဆစ်– အပိုင်း–အခန်း၊ ဓာတ်ဟူ၍ နှလုံးသွင်းပုံကို ပြရာ–အဆစ်– အပိုင်း–အခန်း။ ဓာတုမနသိကာရပဗ္ဗံ (နိဒ္ဒိတ်)။ ဒီ၊ ၂။ ၂၃၄။ မ၊ဌ။ ၇၃။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၃ဝ၆-၃။ မ၊ဌ၊ ၁။ ၂၇၈။ အံ၊ဌ၊ ၁။ ၃၀၂ ၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၃ ၂။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။ ၂၀။

ဓာတုမဟာဒဿနတ္ထ(ပု) [ဓာတု+မဟာ+ဒဿန+ အတ္ထ] ဓာတ်တော် –ပူဇော်ခြင်း –ပူဇော်ပွဲ –ကို ကြည့်ရှုခြင်းဟူသောအကျိုး။ ဓာတုမဟာဒဿနတ္ထံ သန္နိပတိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၆၅။

ဓာတုမာရ (ပု) [ဓာတု+မာရ] ဓာတ် ၁၈-ပါး ဟူသော မာရ်။ ခန္ဓမာရော ဓာတုမာရော အာယတနမာရော။ စူဠနိ။ ၁၅ ၂။

ဓာတုမုခ (နာ) [ဓာတု+မုခ] ဓာတ်တို့ကို–အဦးမူ–ပဓာနထား–ခြင်း။ ဓာတုမုခေန သစ္စမုခေန စ ဩတရဏံ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၁။ ၂၀၁။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၄၉၃။ (–မ၊ဋီ၊ ၁။ ၁၃၃၊ ၁၆၀။ သံ၊ဋီ၊ ၁။ ၅၂။ အံ၊ဋီ၊ ၁။ ၆ဝ။)

ဓာတုယန္တ (နာ) [ဓာတု+ယန္တ] ဓာတ် ၄-ပါးဖြင့် ပြီးသော ယန္တရားရုပ်၊ ဓာတ် ၄-ပါး ယန္တရားရုပ်။ ဓာတုယန္တ(ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ခုဒ္ဓ)န္တိ သုတ္တေန ဝိယ ယန္တရူပကံ....ဓာတုမယံ ယန္တံ ပဝတ္တတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊ ၁။ ၄၄၀။

ဓာတုယမက (နာ) [ဓာတု + ယမက]ဓာတ် ၁၈-ပါး တို့ကို အနုလုံ့ ပစ္စနိုက်, သန္နိဋ္ဌာန်, သံသယ, ပုစ္ဆာ, ဝိသဇ္ဇနာ အစုံအစုံပြု၍ ဟောရာဖြစ်သော ကျမ်း၊ ယမိုက် ၁၀-ကျမ်းတို့တွင် ၄-ခု မြောက်ဖြစ်သော ကျမ်း၊ ဓာတုယမိုက်ကျမ်း။ ယင်းကျမ်း၌ ပဏ္ဏတ္တိ၀ါရ ဥဒ္ဒေသ, ပဒေသောခနေ၀ါရ အနုလုံ့, ပစ္စနိုက်, ပဒေသောခန မူလစက္ကဝါရ အနုလုံ့, ပစ္စနိုက်, သုဒ္ဓဓာတု ဝါရ အနုလုံ့, ပစ္စနိုက်, သုဒ္ဓဓာတုမူလစက္ကဝါရ အနုလုံ့, ပစ္စနိုက်, ပဏ္ဏတ္တိ၀ါရနိဒ္ဒေသ ပဒေသောခနေ၀ါရ အနုလုံ့, ပစ္စနိုက်, ပဒေသောခန မူလစက္ကဝါရ အနုလုံ့, ပစ္စနိုက်, သုဒ္ဓဓာတု၀ါရ အနုလုံ့

ပစ္စနိုက်, သုဒ္ဓဓာတုမူလစက္ကဝါရ အနုလုံ, ပစ္စ-
နိုက်, ပဝတ္တိဥပ္ပါဒဝါရ ပစ္စုပ္ပန္နဝါရ အနုလော-
မ ပုဂ္ဂလဝါရ -စသည်ဖြင့်ရင်း ဟောတော်မူ
သည်။ အာယတနယမိုက်နှင့်အတူ ဟောရန်
မျှားကို ညွှန်ထားသဖြင့် ဆဋ္ဌသံဂါယနာ စာ
တော်မူ ၁၀-မျက်နှာသာရှိလေသည်။ ယမက၊
၁။၁၉၅-၂၀၄။ အာယတနယမကာနန္တရံ ဒေ-
သိတသာ ဓာတုယမကသာ ဝဏ္ဏနာ ဟောတိ။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၇။)

ဓာတုယမက၂ (နာ) [ဓာတုကထာ + ယမက။
ကထာ-ပုဒ်ကျေ။] (အဘိဓမ္မာ ၇-ကျမ်းတွင်
ပါဝင်သော) ဓာတုကထာကျမ်း (နှင့်)ယမိုက်
ကျမ်း။ (ယမိုက်ကျမ်းကို ပကတိလူတို့ ၁-ခွန်း
ပြောခိုက် ၁၂၄-ခွန်းခန့်မြန်သော နှုတ်တော်
ဖြင့် ဘုရားရှင် နတ်ပြည်၌ ရက်ပေါင်း-၂၀
ဟောတော်မူသည်ဟု အဆိုရှိ၏။) ဓာတုယ-
မကံ ပဌာန်၊ အဘိဓမ္မောတိ ဝုစ္စတိ။ သာရတ္ထ၊
၁။၆၃။

ဓာတုယမကဝဏ္ဏနာ (ထီ) [ဓာတုယမက+ဝဏ္ဏ-
နာ] ဓာတုယမိုက်ကျမ်း၏အဖွင့်၊ (၁) ဓာတု
ယမိုက် အဋ္ဌကထာ။ ယင်းသည် ၁၂-ကြောင်း
မျှသာ ရှိ၏။ (၂) ဓာတုယမိုက် မူလဋီကာ။
(ယင်းသည် ဓာတုယမိုက်အဋ္ဌကထာ၏ အဖွင့်
ဖြစ်၏။ လဗ္ဘမာနာနံ-ဟူသော ဓာတုယမိုက်
အဋ္ဌကထာ-လာ တပုဒ်တည်းကိုသာ ဖွင့်သည်။
၃ ကြောင်းသာ ရှိ၏။) (၃) ဓာတုယမိုက်
အနုဋီကာ။ (ယင်းသည် ဓာတုယမိုက် မူလ
ဋီကာ၏ အဖွင့်ဖြစ်၏။ သဒ္ဓဓာတုသမ္ဘန္ဓာနံ-
ဟူသော ဓာတုယမိုက် မူလဋီကာလာ တပုဒ်
ကိုသာ ဖွင့်၏၊ ၅-ကြောင်းသာရှိ၏။) ဓာတု-
ယမကဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၀။
မူလဋီ၊၃။၁၃၃။ အနုဋီ၊၃။၁၈၄။

ဓာတုယမကာနန္တရံ(ဗျ)[ဓာတုယမက+အနန္တရံ]
ဓာတုယမိုက်ကျမ်းကို ဟောရာ ကာလ၏
အခြားမဲ့၌။ ဓာတုယမကာနန္တရံ ဒေသိတသာ
သစ္စယမကသာ ဝဏ္ဏနာ ဟောတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊
၃။၃၁၀။

ဓာတုရတန (နာ) [ဓာတု+ရတန] (ဘုရားရှင်
၏) ဓာတ်တော်ဟူသော ရတနာ (နှစ်သက်
မှုကို ဖြစ်စေတတ်သော အရာဝတ္ထု)။ အသာ-
ဒီယန္တသော ဝ တထာဂတသာ ဒေဝမနုဿာ
ဓာတုရတနံ ဝတ္ထုံ ကရိတ္မာ .... ပဋ္ဌိလဘန္တိ။
မိလိန္ဒ။၁၀၃။

ဓာတုလက္ခဏ (နာ) [ဓာတု+လက္ခဏ] ဓာတ်တို့
၏ မှတ်ကြောင်းသဘော လက္ခဏာ။ (က)
(ပထဝီ-စသော) ဓာတ် ၄-ပါးတို့၏ ကက္ခဋ
စသော မှတ်ကြောင်း သဘော 'လက္ခဏာ'။
(ခ) (စက္ခု-စသော)ဓာတ် ၁၈-ပါးတို့၏ မှတ်
ကြောင်း သဘော'လက္ခဏာ'။ (ဂ) သမ္ဘာပိ
ဓာတုလက္ခဏံ အနတိတတ္တာ ဓာတုယော။
ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃ဖ၄။ထဒ္ဓါဒိဘာဝေါ ဓာတုလက္ခဏံ။
အနုဋီ၊၂။၁၅၄။ ပထဝီအာဒိနံ ကက္ခဋပဋ္ဌ-
ဏာဒိဝိသေသလက္ခဏသမဝေတာ အပရိစ္စတ္ထ-
ဓာတုလက္ခဏာနံ ယေဝါတိ အာဟ "ဓာတု-
လက္ခဏံ အနတိတတ္တာ" တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။
၄၅၃။ (ခ) အာယတနလက္ခဏေန, ဓာတု-
လက္ခဏေန စ ကေလက္ခဏတ္တာ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။
၁၉၄။

ဓာတုလက္ခဏပဋ္ဌိဝေ (ပု) [ဓာတုလက္ခဏ+ပဋ္ဌိ-
ဝေ] (ပထဝီ-စသော) ဓာတ်ကြီး ၄-ပါးတို့
၏ ကက္ခဋ-စသော မှတ်ကြောင်း သဘော
'လက္ခဏာ'ကို ထိုးထွင်းရှာသိခြင်း။ လက္ခဏ-
ပဋ္ဌိဝေဿောတိ အသုဘလက္ခဏ ပဋ္ဌိဝေဿော,
ဓာတုလက္ခဏပဋ္ဌိဝေဿော ဝါ။ မူလဋီ၊၂။
၁၅၁။

ဓာတုလက္ခဏာဒိဝိဘာဂ (ပု) [ဓာတုလက္ခဏ+
အာဒိ+ဝိဘာဂ] ပင်ကိုယ်မူလဓာတ်သဘော,
အနိစ္စ,ဒုက္ခ,အနတ္တ-ဟူသောလက္ခဏာ-စသော

ခွဲခြမ်း ဝေဘန်အပ်သော အထူးအပြား။ အာယတနာနံ ဂန္ဓတော စ အတ္ထတော စ ဥဂ္ဂ-ဏှနဝသေန တေသံ ဓာတုလက္ခဏာဒိဝိဘာ-ဂဿ ဇာနနပညာ ဥဂ္ဂဟဇာနနပညာ။ ဒီ၊ဌီ၊ ၃။၁၇၅။

ဓာတုလောက (ပု) [ဓာတု+လောက] (စက္ခု-စသော) ဓာတ်ဟူသော လောက။ ခန္ဓလော-ကေ ဓာတုလောကေ အာယတနလောကေ။ မဟာနိ။ ၇၊ ၃၅၊ ၂၀၁။ စူဠနိ။ ၂၄၊ ၁၂၇။ ပဋိသं။၁၁၇၊၁၇၃၊ ၂၃၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၅၉။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၈၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၄။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၉၅။ ဣတိ-ဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၄၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၈။ (–မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။၃၇။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၆။)

ဓာတုဝစနီယ (တိ) [ဓာတု + ဝစနီယ] ဓာတု-သဒ္ဒါသည် ဟောအပ်သော (အနုက်)။ ဓာတုဝစနီယော ဟိ အတ္ထော ဥပသဂ္ဂေန ဇောတိယတိ။ အနုဋ္ဌီ၊ ၂။၅၅။

ဓာတုဝရ (တိ) [ဓာတု+ဝရ] မြတ်သောဓာတ်တော်။ နိဋ္ဌိတာယ ပန ဓာတုပူဇာယ ပတိဋ္ဌိ-တေ ဓာတုဝရေ....ကပ္ပေသိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၇။

ဓာတုဝဝတ္ထာန (နာ) [ဓာတု+ဝဝတ္ထာန] ဓာတု-ဝဝတ္ထာန်၊ ဓာတ်တို့ကို–အထူးအားဖြင့် သီး-သန့်ခြားနားလျက် တည်စေခြင်း–ပိုင်းခြား မှတ်သားခြင်း။ ဓာတုဝဝတ္ထာနေန မနော-ဝိညာဏဓာတု။ ပေဋကော။ ၂၇၅။ နေတ္တိ၊ ဋ္ဌ။၁၈၁။ ဝဝတ္ထာန-လည်း ကြည့်။

ဓာတုဝါရ (ပု) [ဓာတု+ဝါရ] ဓာတုဝါရ၊ကာမ-ရူပ,အရူပ–ဟူသော ဓာတ် ၃-ပါးမှ စုတေ၍ ထိုဓာတ် ၃-ပါး၌ ပဋိသန္ဓေနေသော သတ္တဝါ-တို့၏ သန္ဓာန်၌ဖြစ်သော အနုသယတို့ကိုဟော-ရာ ဒေသနာ–အလှည့်–အကြိမ်၊ အနုသယ-ယမိုက်လာ ဝါရကြီး ၇-ပါးတို့တွင် တပါး အပါအဝင်ဖြစ်သည်။ ယမက၊ ၂။ ၂၇၄။ အနု-သယဝါရော သာနုသယဝါရော ပဇာနဝါရော ပရိညာဝါရော ပဟီနဝါရော ဥပ္ပဇ္ဇနဝါရော ဓာတုဝါရော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၇။

ဓာတုဝိတ္ထာရိက (နာ) [ဓာတု+ဝိတ္ထာရိက] ဓာတ်-တော်တို့၏ – ကျယ်ပြန့်ခြင်း–ပြန့်နှံ့လျက် တည်ခြင်း။ (ထိုထိုဒေသတို့၌ ပြန့်နှံ့အောင် ဓာတ်တော်များကို ခွဲခြားဝေဘန်၍ အသီး-အသီး ပင့်ယူစေသောအားဖြင့် ဖြန့်ခြင်း။) ဓာတုဝိတ္ထာရိကံ အာသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၃၄-၆၊ ၃၄၀၊၃၇၅၊၃၀၃။

ဓာတုဝိနိဗ္ဘောဂ (ပု) [ဓာတု+ဝိနိဗ္ဘောဂ] ဓာတ်-တို့ကို ခွဲဝေခြင်း။ ဓာတုဝိနိဗ္ဘောဂေါ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၉၉)တိ သသမ္ဘာရသခ်ေပါဒိနာ ဓာတူနံ ဝိနိဗ္ဘုဇနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၁။

ဓာတုဝိဘင်္ဂ (ပု) [ဓာတု+ဝိဘင်္ဂ] (က) အလုံး-စုံသောဓာတ်တို့ကို အကျယ်ဝေဘန်၍ ဟော-ရာဖြစ်သော စကားရပ်၊ ဝိဘင်း ၁၈-ပါးတို့-တွင် ၃-ခုမြောက်ဖြစ်သော ဓာတုဝိဘင်း။ (ခ) ဓာတ်တော်တို့ကို ဝေဘန်ပုံ။ (ဒေါဏပုဏ္ဏား-ကုသိနာရုံပြည်၌ ဓာတ်တော်ဝေဘန်ပုံ အခြင်း-အရာ ရှုပ်ပုံ။) (က) ခန္ဓဝိဘင်္ဂေါ အာယတ-နဝိဘင်္ဂေါ ဓာတုဝိဘင်္ဂေါ....အဋ္ဌာရသဝိဓေန-ဝိဘတ္တံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၇။ ဣဒါနိ တဒနန္တရေ ဓာတုဝိဘင်္ဂေ သမ္ဘာ ဓာတုယော....အာဒိ-မာဟ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၅၂။ (–နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၁၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၉။ အနုဋ္ဌီ၊ ၂။၅၁။)(ခ) ဓာတုဝိဘင်္ဂံ ဒေါဏေန ပသာဒေနကာနိ စ။ မဟာဝံသ၊ ၃၀။၈၇။ ဓာတုဝိဘင်္ဂံ ဒေါဏေနာတိ ဒေါဏပြာဟ္မဏေန ကတဓာတုဘာဇနာနိ-ကာရံ။ မဟာဝံသ၊ဋ္ဌီ။ (သီဟိုဠ်မူ) ၃၉၆။

ဓာတုဝိဘင်္ဂ (နာ) [ဓာတုဝိဘင်္ဂ+သုတ္တ။ နောက်-ပုဒ် ကျေ။] ဓာတုဝိဘင်္ဂသုတ်။ (ပထဝီ, တေ-ဇော,အာပေါ,ဝါယော,အာကာသ,ဝိညာဏ-ဟူသော ၆-ပါးသော)ဓာတ်တို့ကို အကျယ်-ဝေဘန်၍ ဟောရာဖြစ်သောသုတ်။ ဓာတုဝိ-

ဘင်္ဂ(သံ၊၆။၁၁)တို ဓာတုဝိဘင်္ဂသုတ္တေ။ သံ၊၆။၁။၁၆၆။ (–မ၊၃။ ၂၈ ၂။ မ၊၆၊၄။၁၀၅။ အဘိ၊၆။ ၂။ ၂၁၆၊ ၂၅၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၄ ၂။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၆၈။) ဓာတုဝိဘင်္ဂသုတ္တ-လည်း ကြည့်။

ဓာတုဝိဘင်္ဂနှာ (ထီ) [ဓာတုဝိဘင်္ဂ+ဝဏ္ဏနှာ] (၁) ဓာတုဝိဘင်းကို–ဖွင့်ကြောင်း–ဖွင့်ရာ–အဋ္ဌကထာ။(၂)ဓာတုဝိဘင်းကို–ဖွင့်ကြောင်း–ဖွင့်ရာ–ဋီကာ။ (၁) ဓာတုဝိဘင်္ဂဝဏ္ဏနှာ နိဋ္ဌိတာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၇၇။ (၂) ဓာတုဝိဘင်-ဝဏ္ဏနှာယံ ဒဿိတောယံ နုယော။ အနုဋီ၊၃။ ၂၄၄။

ဓာတုဝိဘင်္ဂသုတ္တ (နှ) [ဓာတုဝိဘင်္ဂ+သုတ္တ] ဓာတုဝိဘင်္ဂသုတ်။ (ဤ ပုဂ္ဂိုလ် သတ္တဝါသည် ဓာတ် ၆-ပါး, ဖဿာယတန ၆-ပါး, စိတ်၏ ကြံစည်ခြင်း, သုံးသပ်ခြင်း ၁၈-ပါး, တည်ရာ၄-ပါး, ယင်းတည်ရာ ၄-ပါး၌ တည်သော ပုဂ္ဂိုလ် သတ္တဝါအား ထင်မှတ်ခြင်းဟူသော ယိုစီးခြင်း မဖြစ်, ယင်းမဖြစ်သော် ကိလေသာငြိမ်းသော ရဟန်းဟူ၍ ဆိုရ၏။ ဝိပဿနာပညာကို မမှေ့ရာ, ဝစီသစ္စာကို စောင့်ရာ၏။ ကိလေသာစွန့်မှုကို အားထုတ်ရာ၏။ ကိလေသာငြိမ်းမှုကို သာ ကျင့်ရာ၏ဟု ခေါင်းစဉ်၍ အကျယ်ဟောပြရာ သုတ်၊ ယင်းခေါင်းစဉ်များကို အကျယ်ဟောရာတွင် ဓာတ်ကိုဟောရာ၌ ပို၍ကျယ်သောကြောင့် ဓာတုဝိဘင်္ဂသုတ်ဟုခေါ် သည်။ မဇ္ဈိမနိကာယ၊ ဥပရိပဏ္ဏာသပါဠိ၊ ၄-ဝဂ်၊ ၁၀-သုတ်။ မ၊၃။ ၂၈၁-၂၉၀။) ဓာတုဝိဘင်္ဂ-သုတ္တန္တိ ဝေမာဒီနီ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇။ ဧဝံ မေ သုတန္တိ ဓာတုဝိဘင်္ဂသုတ္တံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၉၄။ (–၂၁၅။)

ဓာတုဝိဘင်္ဂသုတ္တဝဏ္ဏနှာ (ထီ) [ဓာတုဝိဘင်္ဂသုတ္တ+ဝဏ္ဏနှာ] ဓာတုဝိဘင်္ဂသုတ်၏အဖွင့်၊ ဓာတုဝိဘင်္ဂသုတ်ကို–ဖွင့်ကြောင်း – ဖွင့်ရာ– ဖြစ်သော အဋ္ဌကထာ။ ဓာတုဝိဘင်္ဂသုတ္တဝဏ္ဏနှာ နိဋ္ဌိတာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၁၇။

ဓာတုဝိဘာဂ (ပု) [ဓာတု+ဝိဘာဂ] (က) (ဘုရားရှင်၏) ဓာတ်တော်တို့ကို ခွဲဝေခြင်း။ (ခ) (စက္ခု-စသော) ဓာတ်တို့ဖြင့် ခွဲခြမ်းဝေဘန်ခြင်း။ (က) ဘဂဝတိ ပရိနိဗ္ဗုတေ ဓာတုဝိဘာဂံ ကတ္တာ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။ ၂၄၁။ (–၂၇၇။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၉၆။) (ခ) ခန္ဓာယတနဝိ-ဘာဂဝိရဟိတမ္မိ ပန ဝိညာဏံ ဓာတုဝိဘာဂေန ဝိဘတ္တမေဝ ဝုတ္တံ။ မူလဋီ၊၃။ ၂၀။ (–အနုဋီ၊ ၃။ ၂၅။)

ဓာတုဝိဝဏ္ဏက (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] ဓာတုဝိဝဏ္ဏက အမည်ရှိသော (ပြိတ္တာ)။ ဓာတ်တော်တို့ကို ကဲ့ရဲ့မိသော ဝစီကံကြောင့် ပြိတ္တာဖြစ်ရသော ဓာတုဝိဝဏ္ဏက အမည်ရှိသော ပြိတ္တာ။ တံ ဓာတုဝိဝဏ္ဏကံ ပေတံ တိဟိ ဂါထာဟိ ပုစ္ဆိ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။ ၁၉၇။ ဓာတုဝိဝဏ္ဏကပေတဝတ္ထု-လည်း ကြည့်။

ဓာတုဝိဝဏ္ဏနပါပ (နှ) [ဓာတုဝိဝဏ္ဏန+ပါပ] ဓာတ်တော်တို့ကို ကဲ့ရဲ့ခြင်း ဟူသော–မကောင်းမှု– အကုသိုလ်ကံ။ တံ ဓာတုဝိဝဏ္ဏ-နပါပံ ကတံ.....ဝိပ္ပဋိသာရပ္ပတ္တော ဝဒတိ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။ ၁၉၄။

ဓာတုဝိဝဏ္ဏပေတဝတ္ထု (နှ) [ဓာတုဝိဝဏ္ဏပေတ+ဝတ္ထု] ဓာတုဝိဝဏ္ဏအမည်ရှိသော ပြိတ္တာ၏–ဝတ္ထု – အကြောင်းအရာ။ (ဘုရားရှင်၏ဓာတ်တော်များကို ကုသိနာရုံမှ ရာဇဂြိုဟ်သို့ ၇-နှစ်၊ ၇-လ, ၇-ရက် ကြာ ပင့်ယူ၍ ဓာတ်တော်ပူဇော်ပဲ့ပြုလုပ်စဉ် သဒ္ဓါတရားဖြင့် ဓာတ်တော်ပူဇော်သူ ကြည်ညိုသူတို့ အသခ်ေ့ အနှစ်နှစ်ပြည်သို့ရောက်ကြကုန်၏၊ မသဒ္ဓါသူ, အယူမှောက်မှားသဖြင့် ပြစ်မှားသူ ဂ-သောင်း, ၆-ထောင်ခန့်တို့ ပြိတ္တာဖြစ်ကြကုန်၏၊ ရာဇဂြိုဟ်မြို့နေ သူကြွယ်တဦးသည် ဓာတ်တော်ပူဇော်သော ဇနီး, သမီး, ချွေးမတို့အား အရိုးပူဇော်သဖြင့် ဘာအကျိုးရှိအံ့နည်းဟု ဓာတ်တော်ပူဇော်ခြင်းကို ကဲ့ရဲ့မိသဖြင့် သေပြီးနောက်

ဓာတုဝိဝဏ္ဏကမည်သော ပြိတ္တာဖြစ်လေသည်။ ပေတ၊ဌ။၁၉၆–၇။) အန္တလိက္ခသို့ တိုင်ဆ-ဆ္ဆာတိ ဣဒံ ဓာတုဝိဝဏ္ဏပေတဝတ္ထု။ ပေတ၊ဌ။၁၉၆။

ဓာတုဝိသဘာဂ(ပု)[ဓာတု+ဝိသဘာဂ]သဘောမတူသော ဓာတ်။ ယဒါ ပန အဂ္ဂိသန္တာပ-သူရိယသန္တာပ ဥတုဝိသဘာဂဓာတုဝိသဘာ-ဂေဟိ တေ ပဒေသာ ဥသ္မာ ဇာတာ ဟောန္တိ။ အဘိ၊ဌ၊၂။၂၃၄။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၄။)

ဓာတုဝိသမ (ပု) [ဓာတု+ဝိသမ] ဓာတ်တို့၏ မညီညွတ်ခြင်း။ ဗျာဓိနာ အဘိဘူတာတိ ဓာတုဝိသမေန ဥပ္ပန္နဗျာဓိနာ အဗ္ဘောတ္ထဋ္ဌာ။ မဟာနိ၊ဌ။၃၃၂။

ဓာတုဝိသယ(တိ)[ဓာတု+ဝိသယ]ဓာတ်ဟူသော–တည်ရာ–အာရုံ–ရှိသော(ပညာ)။ ဓာတု-ဝိသယာ သမ္ဘာပိ ပညာ ဓာတုကုသလတာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၈။ မူလဋ္ဌ၊၁။၁၈၃။

ဓာတုဝိသေသ (ပု) [ဓာတု+ဝိသေသ] (ပထဝီ-စသော) ဓာတ်အထူး။ ပဋ္ဌိက္ကူ။လဝိသေသံ, ဓာတုဝိသေသံ, ဝဏ္ဏကသိဏဝိသေသံ။ အနုဋ္ဌီ၊ ၂။၁၅၆။ (–အနုဋ္ဌီ၊၃။၂၀၈။)

ဓာတုဝိသေသက (တိ) [ဓာတု+ဝိသေသက] (ပဒ-စသော) ဓာတ်၏ အနက်ကို အထူးပြုတတ်သော(သဒ္ဒါ)။ သံသဒ္ဒေါ ပန ဓာတု-ဝိသေသတောတိ အာဟ"သမ္ဘာဒေတ္ဝာ"တိ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၃၆၇။

ဓာတုဝိသေသနိဒ္ဓါရဏ (နာ) [ဓာတုဝိသေသ+နိဒ္ဓါရဏ](ကာမဓာတ် –စသော)ဓာတ်အထူး-ကို ထုတ်ဆောင်ကြောင်း ဖြစ်သော(သဒ္ဒါ)။ ဣဒ္ဓိ စ နာ ကာမဓာတုအာဒီနိ ဆ ပဋ္ဌိ-နိသေဓဝစနာနိ ဓာတုဝိသေသနိဒ္ဓါရဏာနိ နာ ဟောန္တိ။ မူလဋ္ဌ၊၃။၁၅၀။ (–အနုဋ္ဌီ၊၃။ ၂၀၈။)

ဓာတုဝေနေယျ (တိ) [ဓာတု+ဝေနေယျ] (ဘုရားရှင်၏) ဓာတ်တော်တို့သည် ဆုံးမအပ်သော၊ (ဘုရားရှင်၏) ဓာတ်တော်တို့ကို ပူဇော်ခြင်းဖြင့် ကျွတ်ထိုက်သော၊သူ။ ဓာတု-ဝေနေယ္ယာနံ (အတ္ထာယ) ဓာတူနံ ဌပနာ ဣစ္ဆိတမ္ပတ္တာ စ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၄။

ဓာတုဝေမတ္တ (နာ) [ဓာတု+ဝေမတ္တ] ဓာတ်တို့၏ ထူးသည်၏အဖြစ်၊ ဓာတ်အထူး။ ယဒဂ္ဂေန ဓာတုဝေမတ္တံ ဇာနာတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၃၁၉။ အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

ဓာတုဝေမတ္တဒဿန (နာ) [ဓာတုဝေမတ္တ+ဒဿန] (က)ကာမ-စသော ဓာတ်တို့၏ ထူးသည်၏ အဖြစ်ကို မြင်ခြင်း။ (ခ) ဓမ္မဓာတ်၏ ထူး-သည်၏အဖြစ်ကို မြင်ခြင်း။ ဓာတုဝေမတ္တ-ဒဿနတော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၉၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၄။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၆။ (က) ဓာတုဝေမတ္တဒဿနတောတိ ကာမဓာတု-အာဒီနံ ပဝတ္တိဘေဒဒဿနတော။ (ခ)ဓာတု-ဝေမတ္တဒဿနတော တိ ဝါ ဓမ္မဓာတုဝေ-မတ္တဒဿနတော။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၃၁၉။

ဓာတုဝေါဟာရ (ပု) [ဓာတု+ဝေါဟာရ]ဓာတ်ဟူ၍–ခေါ်ဝေါ်–ပြောဆို–ခြင်း။ တေန သဘာဝတာယ စ ဣဒ ဓာတုဝေါဟာ-ရောတိ အာဟ။ အနုဋ္ဌီ၊၂။၅၁။

ဓာတုသံယုတ္တ (နာ) [ဓာတု+သံယုတ္တ] ဓာတု-သံယုတ်၊ ဓာတ်အမျိုးမျိုးတို့ကို ဟောပြရာ-ဖြစ်သော သံယုတ်။ ယင်း ဓာတုသံယုတ်၌ နာနတ္တဝဂ်, ဒုတိယဝဂ်,ကမ္မပထဝဂ်,စတုတ္ထဝဂ် အားဖြင့် ၄-ဝဂ်ပါရှိ၍ သုတ်ပေါင်း ၃၉-သုတ် ပါရှိသည်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ နိဒါနဝဂ္ဂ-သံယုတ္တပါဠိ၊ ၃-သံယုတ်။ သံ၊ဝ။၃၅၈–၃၈၆။ ဓာတုသံယုတ္တဿ ပဌမေ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၁။ (–၂၄၄၊၂၅၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၄၉။ ဣတိဝုတ် ဋ္ဌ။၂၃၃။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၁၀၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၆။

ဓာတုသံယုတ္တကမ္မ (နာ) [ဓာတုသံယုတ္တ+ကမ္မ] အဋ္ဌာသယဓာတ်–အတွင်းခံ သဘော–နှင့် စပ်ယှဉ်သော အမှု။ အာဝုသော မနုဿာ ဓာတုသံယုတ္တကမ္မေ ပယောဇေန္တိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၄၃၉။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၃၃။

ဓာတုသံယုတ္တဒေသနာနယ (ပု) [ဓာတုသံယုတ္တ+ဒေသနာနယ] ဓာတုသံယုတ်ဌ် ဟောအပ်သောနည်း။ ဓာတုသံယုတ္တဒေသနာနယေန တာသံ သုပ္ပဋိဝိဒိတာဘာဝံ သမတ္ထနဝသေန ဒဿေတုံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၀၃။

ဓာတုသံယုတ္တပါဠိ (ထီ) [ဓာတုသံယုတ္တ+ပါဠိ] ဓာတုသံယုတ် (ဌ်လာသော) ပါဠိ။ "ယာ စ အယ"န္တိအာဒိနာ ဓာတုသံယုတ္တပါဠိ ဒဿေ-ဏ္ဍော....ဒဿေတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၀၃။

ဓာတုသင်ယ (ပု) [ဓာတု+သင်ယ] ဓာတ်တို့၏ ကုန်ခန်း ပျက်စီးခြင်း။ ဓာတုသင်ယေန ပရိကွီဏသရီရော။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၅၉။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၁၂၄။ အံ၊ဋီ၊၃။၉၇။

ဓာတုသဂ်ဟ (ပု) [ဓာတု+သဂ်ဟ] ဓာတ်ဟူသော ရေတွက်ကြောင်း၊ ရေတွက်ကြောင်းဖြစ်သော ဓာတ်။ ဓာတုသဂ်ဟေနပိ တေန စက္ခုဓာတုယေဝေကာ သဂ်ဟိတာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၈။

ဓာတုသဏ်ဌန (နာ) [ဓာတု+သဏ်ဌန] (စိတ္တဇ-ပထဝီဓာတ် ကမ္မဇပထဝီဓာတ်)တို့၏ ထိခိုက်ခြင်း။ တေန ဓာတုသဏ်ဌနေန သဟေဝ သဒ္ဒေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၉။

ဓာတုသညာ (ထီ) [ဓာတု+သညာ] ဓာတ်ဟူသော–သညာ–အမှတ်အသား။ သခ်ါရေ ဓာတုသညဉ္စ ဥပသံဟရတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၉။ဓာတု-သညန္တိ "ဓာတုယော"တိ သညံ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။ ၇၉။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၂။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၅၁။)

ဓာတုသဒ္ဒ (ပု) [ဓာတု+သဒ္ဒ] (က) ဓာတ်ဖြစ်သော (ဂမု-စသော)သဒ္ဒါ။ (ခ)ဓာတု-သဒ္ဒါ။ (က) ဥပသဂ္ဂဝသေန အတ္ထဝိသေသဝါစိနော ဝေ ဓာတုသဒ္ဒါ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၆၉။ ဂတိအတ္ထာ ဓာတုသဒ္ဒါ ဗုဒ္ဓိအတ္ထာ ဟောန္တိ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၇။ အံ၊ဋီ၊၃။၂။ (–အံ၊ဋီ၊၂။၁၉။ မူလဋီ၊၁။၁၂။ အနုဋီ၊၁။၁၃။) (ခ) ဝိတက္ကေ ဝေ ကာမ-သဒ္ဒေါ ဓာတုသဒ္ဒေါ နိရုဇ္ဇော။ နေတ္ထိ၊ဋီ။ ၉၄။ (–မူလဋီ၊၂။၄၂။)

ဓာတုသဒ္ဒနိပ္ဖတ္တိပရိကပ္ပ (ပု) [ဓာတုသဒ္ဒ+နိပ္ဖတ္တိ+ပရိကပ္ပ] ဓာတ်ဖြစ်သော (ဂဒ) သဒ္ဒါဖြင့် (ပုဒ်–ရွပ်) ပြီးပုံကို ကြံဆခြင်း။ ဧတံ "သုဂ-တော" တိ အာဒိသု ဝိယ ဓာတုသဒ္ဒနိပ္ဖတ္တိ-ပရိကပ္ပေန နိရုတ္တိ ဒဿေတွာ....ဝုတ္တံ။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၁။၃၁၅။

ဓာတုသဒ္ဒါနုဂတ (တိ) [ဓာတုသဒ္ဒ+အနုဂတ] ဓာတ်ဖြစ်သော(ဂဒ) သဒ္ဒါ–သို့ အစဉ်လိုက်သော–အားလျော်စွာ ဖြစ်သော။ ဓာတု-သဒ္ဒါနုဂတေန ဝါ အာကာရေန။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။၃၁၅။

ဓာတုသဒ္ဒါနုဝတ္တက (တိ) [ဓာတုသဒ္ဒ+အနု-ဝတ္တက] ဓာတ်ဖြစ်သော (ပဒ) သဒ္ဒါသို့–အစဉ်လိုက်သော–အစဉ်လိုက်၍ ဖြစ်သော။ ဥပ-သဒ္ဒေါ ဝိယ သံသဒ္ဒေါပိ ဓာတုသဒ္ဒါနုဝတ္ထ-ကော....ဥပသဒ္ဒေါ ဝါ ဓာတုသဒ္ဒါနုဝတ္ထ-ကောတိ... အာဟ"သမ္ဘာဒေတ္ဝာ"တိ။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၂။၃၆၇။

ဓာတုသဘာဂ (တိ)[ဓာတု+သဘာဂ]အဋ္ဌတ္ထိက ဓာတ် (အတွင်းခံသဘော) အားဖြင့်–တူသော အဖိုရှိသော–သဘောတူသော။ တေ တေ တံတဒဓိမုတ္တိကေ ဝေ သေဝန္တိ ဘဇန္တိ ပယိရုပါသန္တိ ဓာတုသဘာဂတော။ မ၊ဋီ၊၂။ ၂၃။ အံ၊ဋီ၊၃။၃၁၆။

ဓာတုသဘာဝ (ပု) [ဓာတု+သဘာဝ] ဓာတ်တို့၏ ပင်ကိုယ်သဘော။ ဓာတုသဘာဝေနုပဿတိ ဩလောကေတိ။ သံ၊၁။၂။၂၅၅။ ယထာ ဂူထာဒီနံ ဓာတုသဘာဝေါ ဧသော။ မ၊ဋီ၊၂။၂၃။

ဓာတုသမညာ (ထီ) [ဓာတု+သမညာ] ဓာတ်ဟူသော အမည်။ အညမညံ (ညာ) ဝိသဘာဂ-လက္ခဏပရိစ္ဆိန္နေသု ဓာတုသမညာ။ အဘိ၊ဋီ၊၂။၂၂။ ပဋိသံ၊ဋီ၊၁။၇၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၁၆။

ဓာတုသမတာ (ထီ) [ဓာတုသမ+တာ] (က) (ပထဝီ-စသော) ၄-ပါးသော ဓာတ်တို့၏ ညီမျှသည်၏အဖြစ်။ (ခ) (ရသ-အစရှိသော) ဓာတ်တို့၏ ညီမျှသည်၏အဖြစ်၊ အနာရောဂါ မရှိ – သည်၏အဖြစ် – ခြင်း။ (က) ယဒိ ထဏ္ဍိလသေယျာယ ဓာတုသမတာ ဘဝတိ။ မိလိန္ဒ။၃၃၂။ (ခ) ဓာတုသမတာ (ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၂၂၆) တိ ရသာဒိဓာတူနံ သမာဝတ္ထတာ၊ အရောဂတာတိ အတ္ထော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။ ၂၄၈။

ဓာတုသမူဟ (ပု) [ဓာတု+သမူဟ] ဓာတ်အပေါင်း။ (က) ခန္ဓာကိုယ်ဟူသော အဏု-တို့ကဓာတ်အပေါင်း။ (ခ) သက်နိုးအစရှိသော ဗဟိရဓာတ်အပေါင်း။ (က) ဓာတု-ယောဝ ဓာတုသမူဟံ ပဋိစ္စာဒေန္တိ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၁၇၇။ မ၊ဋီ၊၁။၂၂၀။ သံ၊ဋီ၊၃။၂၃၀။ အဘိ၊ဋီ၊၂။၃၄၄။ ဓာတုသမူဟန္တိ ကာယသခ်ါတံ အဏ္ဍတ္ထိကံ ဓာတုသမူဟံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၀၀။ (ခ) ဓာတုယောဝ ဓာတုသမူဟံ ဂဏ္ဍန္တိ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၇။ မ၊ဋီ၊၁။၂၂၁။ သံ၊ဋီ၊၃။၂၃၀။ အဘိ၊ဋီ၊၂။၃၄၅။

ဓာတုသမ္ဘဝ (ပု) [ဓာတု + အတ္ထ + သမ္ဘဝ။ အလယ်ပုဒ် ကျေ။] ဓာတ်၏အနက်နှင့် ဆက်စပ်ခြင်း။ ဤဒီသေ ဟိ ဌာနေ "ဓာတုသမ္ဘဝေ ပစ္စယာ"တိ ဣမိနာ လက္ခဏေန ဓာတု(တ္ထတ္ထ)-သမ္ဘဝေ သတိ အယထာကာလဝိဟိတာပိ ပစ္စ-ယာ သာဓေါ ဘဝန္တိ။ သာရတ္ထ၊၂။ ၂၇၈။ ဝိမတိ၊၁။ ၂၄၀။

ဓာတုသရီရ (နာ) [ဓာတု+သရီရ။ (ဓာတုဓရီရ-သံ၊ ဓာဋုသရီရ-ပြာ)] (အရိုးစု) ဓာတ်တော်ဟူသော ကိုယ်။ ဣဒမသ္မာ စတုတ္ထံ ဓာတုသရီရေန အာဂမနံ။ ဝိ၊ဋီ၊၁။၆၆။ ဓာတု-သရီရာနိ (သံ၊ဋီ၊၂။၃၄) တိ အဋ္ဌကက်ဝ-သခ်ါတဓာတုသရီရာနိ။ သရီရေကဒေသေ ဟိ သရီရသမညာ။ သံ၊ဋီ၊၂။၉၄။ ဓာတုသရီရံ (ပ၊ဧ)—ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၇၁။ မ၊ဋီ၊၂။၂၄။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၁၉။ ဓာတုသရီရတော—အံ၊ဋီ၊၁။၇၀။ ဓာတုသရီရဿ (ဆ၊ဧ)—ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၇၁။

ဓာတုသုတ္တ (နာ) [ဓာတု+သုတ္တ] ဓာတုသုတ်၊ ဓာတ်တို့ကို ပဓာနထား၍ ဟောအပ်သော သုတ်။ (က) ပထဝီ, အာပေါ, တေဇော, ဝါယော, အာကာသ, ဝိညာဏ ဓာတ်-တို့၏စတင်ဖြစ်မှု တည်တံ့မှု အသစ်ဖြစ်ပေါ်မှု ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်မှုသည် ဆင်းရဲ၏စတင်၍ဖြစ်မှု ရောဂါတို့၏တည်တံ့မှု အိုခြင်း သေခြင်း၏ ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်မှု မည်၏၊ ၎င်း ဓာတ် ၆-ပါးတို့၏ ချုပ်ငြိမ်းမှုသည် ဆင်းရဲချုပ်မှု ရောဂါတို့၏ ငြိမ်းမှု အိုခြင်းသေခြင်း၏ချုပ်ကွယ်မှု မည်၏ ဟု ဟောတော်မူရာသုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ ခန္ဓဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၅-သံယုတ်၊ ၉-သုတ်။ သံ၊ ၂။၁၉၂။ (ခ) ပထဝီ, အာပေါ, တေဇော, ဝါယော, အာကာသ, ဝိညာဏ -ဟူသော ဓာတ် ၆-ပါး၌ တပ်မက်မှု 'ဆန္ဒရာဂ' သည် စိတ်၏ ညစ်ညူးကြောင်း ဘေးရန်မည်၏။ ယင်း၆-ဌာနတို့၌စိတ်ညစ်ညူးကြောင်း ဘေးရန်ကိုပယ်ပြီးသော ရဟန်း၏စိတ်သည် ကာမမှ ထွက်မြောက်ခြင်းသို့ ညွှတ်ကိုင်း၏၊ ကာမမှ ထွက်မြောက်ခြင်း၌ အထုံရပြီးသောစိတ်သည် ပစ္စဝေက္ခဏာဉာဏ်ဖြင့် သိ၍ မျက်မှောက်ပြုအပ်သော တရားတို့၌ သင့်လျော်၏ဟု ဟော

ရုပ်ဖြစ်သော သုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ ခန္ဓ-ဝဂ္ဂ သံယုတ္တပါဠိ၊ ၆-သံယုတ်၊ ၉-သုတ်။ သံ၊ ၂။၁၉၆။ (ဂ) ကာမ, ဗျာပါဒ, ဝိဟိ သ-ဟူသော ဓာတ် ၃-ပါးတို့ကို ပယ်သတ်နိုင်ရန် နေက္ခမ္မ, အဗျာပါဒ, အဝိဟိ သ ဓာတ် ၃-ပါးတို့ကို ပွါးမျှား အားထုတ်အပ်ကြောင်းကို ဟောတော်မူရာသုတ်။ အဂုတ္တရနိကာယ၊ ဆက္ကနိပါတပါဠိ၊ ၁၁-ဝဂ်၊ ၅-သုတ်။ အံ၊ ၂။ ၃ဂ၉။

ဓာတုသေန (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] ဓာတုသေနမင်း။ (ယင်းသည် B- E. ၁ဝဝ၄–၁ဝ၂၂ တွင် သီဟိုဠ်ကျွန်း အနုရာဓပြိုင် နန်းစိုက်၍ မင်းပြုသည်၊ ရဟန်း လူထွက် ဘုရင်ဖြစ်သည်၊ ကျောင်းတိုက်ပေါင်း ၁၈-တိုက်နှင့် ရေကန်ပေါင်း ၁၈-ကန်တို့ကို တည်ဆောက်ဆည်ဖို့ခဲ့လေသည်၊ ကာဠဝါပီ (ကဠာဝယ်ဝ) ဤ ရေကန်ကြီးသည် ယခုတိုင် သီဟိုဠ်ကျွန်း (သီရိလင်္ကာ)၌ တည်ရှိ၏။ မိမိ၏ သားရင်းကဿပ လုပ်ကြံသဖြင့် လွန်ခဲ့လေသည်။ အကာသိ ရာဇာ လင်္ကာယ၊ ဓာတုသေနော နုရာမိပေါ။ မဟာဝံသ၊ ၃၇။ ၂၅။ D.P. လည်း ကြည့်။)

ဓာတူပသံဟာရ (ပု) [ဓာတု+ဥပသံဟာရ] ဓာတ်မျှသာဟူ၍ (နှလုံးသွင်းခြင်းကို) ရှေးရှု။ ဆောင်ခြင်း။ "ဓာတုမတ္တ"နည်း ဓာတုမနသိကာရံ ဥပသံဟာရတိ။ သတ္တေပိ ဓာတူပသံဟာရော ဝဋ္ဋတိ။ ပဋ္ဌာန်၊ ၁။ ၂။ ၂၉၁။

ဓာတ္ဌ (ပု) [ဓာတု+အတ္ထ] ဇီဝ သတ္တ-မှ ကင်းသော သဘောဟူသောအနက်။ နိဝဇ္ဇီ-နိဿတ္ထဘာဝပ္ပကာသကော ဟိ သဘာဝဌော ဓာတ္ဌော နာမ။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၁၅၉။ (–အဘိ၊ ၁။ ၂။ ၅၂။)

ဓာတ္ထတ္ထ (ပု) [ဓာတု + အတ္ထ] (က) ပါ-စသော ဓာတ်တို့၏အနက်။ (ခ) ရပ်ခြင်း, သွားခြင်း-စသောကြိယာ။ (ဂ) ပါ ပါ-နေတိ ဓာတ္ထတ္ထံ သန္ဓာယာဟ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၁။ (– သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၂၆၊ ၂၉၄။ မူလဋီ၊ ၁။ ၅၄။) (ခ) တေ ဘာဝေ ဌာတမ္ဘန္တိ ဝုတ္တဓာတ္ထတ္ထမတ္ထေ သာဓေတမ္ဘေ နပုံသကလိင်ဝစနန္တိ အတ္ထော။ ကခ်ီ၊ ဋီ၊ သစ်။ ၃ဝ၂။ ဓာတ္ထတ္ထောဝ ကြိယာ နာမ။ ဘေဒစိန္တာ။ ၄ဝ။ ဂမုပစာဒိ-ဓာတူနံ ဂမနုပစနာဒိ အတ္ထောဝ ကြိယာ နာမာတိ အဓိပ္ပါယော။ ယင်း၊ မဟာဋီ။

ဓာတ္ထတ္ထသမ္ဘန္ဓ (ပု) [ဓာတ္ထတ္ထ+သမ္ဘန္ဓ] ဓာတ်တို့၏ အနက်နှင့်စပ်ခြင်း။ ဓာတ္ထတ္ထသမ္ဘန္ဓော ကာလန္တရဝိဟိတောပိ ပစ္စယော ကာလန္တရေ သာဓု ဟောတိ။ ကခ်ီ၊ ဋီ၊ သစ်။ ၁ဖ၁။ (–ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၄ဝ။) ဓာတုသမ္ဘန္ဓ-လည်း ကြည့်။

ဓာတ္ထတ္ထာနုဝတ္တက (တိ) [ဓာတ္ထတ္ထ + အနုဝတ္တက] ဓာတ်၏အနက်သို့–အစဉ်လိုက်သော –အစဉ်လိုက်၍ ဖြစ်သော (ဥပသာရပုဒ်)။ ဓာတ္ထတ္ထာနုဝတ္တကော ဟေတ္ထ ဥပသဂ္ဂေါ။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၃ဝ၃။

ဓာတ္ထတ္ထာနုဝတ္တကဝိသေသက (တိ) [ဓာတ္ထတ္ထာ နုဝတ္တက+ဝိသေသက] ဓာတ်၏အနက်သို့ အစဉ်လိုက်သော ဥပသာရပုဒ် (နှင့်) ဓာတ်၏အနက်ကို အထူးပြုတတ်သော ဥပသာရပုဒ်။ ဓာတ္ထတ္ထာနုဝတ္တက ဝိသေသကဘူတေဟိ ဒုဝိဓေဟိပိ ဥပသဂ္ဂေဟိ ယုတ္တတ္ထာ ဥပယောဂဝစနမေဝေတ္ထ ဝိဟိတံ။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၂ဝဝ။

ဓာတ္ထတ္ထာနုဝတ္တန (နှ) [ဓာတ္ထတ္ထ+အနုဝတ္တန] ဓာတ်၏ အနက်သို့ အစဉ်လိုက်ခြင်း။ ဥပသဂ္ဂမတ္တံ ဓာတ္ထတ္ထာနုဝတ္တနတော။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၃၃။

ဓာတုန္တရ (နှ) [ဓာတု+အန္တရ] (က) (စကွေ-စသော) ဓာတ်အထူး။ (ခ) တပါး–တခြား –သော စကွေ-စသော ဓာတ်။ (ဂ) ခန္ဓာ၏ ဓာတုန္တရ .... ပုဒ္ဓိဿာမ။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၁၂၉။

(—အဘိ၊ဌ၊ဝ။ဝ၂။) (ခ) သန္ဓေသုပိ ဆရာ-တုဝိနိမုတ္ထေသု ဝေတ္ထန္ဓရေသု သုခါဝဂ္ဂဟ-ဏတ္ထं တထာ ဝုတ္တံ။ မ၊ဌီ၊၃။၃၉၇။

ဝေနု ၁ (နာ) [ဝေ+ယု။ (ဝေ ဘာဝေ၊ လျှုတ်။ P.S.D. ။)] (ခ) စီရင်ခြင်း။ (တီ) (၂) စီရင်တတ်သော၊သူ။ (ထိုင်နေရာ, အရပ် ဒေသ၊ ရသဝေတ်ဖြစ်သောအရာ။) P.S.D.။ ရညော ဒီဋ္ဌမ္မိကသမ္မရုယိကအတ္ထာနံ ပုရော-ဝေနတော ပုရေ ပုရေ သံဝိဝေနတော ပုရော-ဟိတော။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၂၅။

ဝေနု ၂ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနမ်]ဝေန-အမည်ရှိသော၊သူ။ (ရှေးဦးစွာ စာရေးတံ ကောက်ယူသော ရဟန်းတို့တွင် အမြတ်ဆုံး တေဒဂ်ရ အရှင် ကုဏ္ဍဝေနထေရ်၏ ငယ်နာမည်ရင်း ဖြစ်သည်။) ဝေနော ကောဏ္ဍော ဇာတော။ အံ၊ဌ၊ဝ။၂၀၆။ ထေရ၊ဌ၊ဝ။၇၉။ အပ၊ဌ၊၂။ ၅၀။

ဝေနုမာဏဝ (ပု) [ဝေန+မာဏဝ] ဝေနလုလင်။ အထက်ပုဒ်နက် လက်သည်းကွင်း ကြည့်။ ဝေနုမာဏဝေါ'တိဿ နာမံ အကံသု။ အံ၊ဌ၊ဝ။၂၀၆။ ထေရ၊ဌ၊ဝ။၇၈။ အပ၊ဌ၊၂။၄၉။

ဝေနှာ (ထီ) [ဝေ+ယု+အာ။ ဝေရေတီတိ ဝေနှာ၊ ဘဇ္ဇိတယဝေါ။ ဏှာဒီ။၁၀၆။]မရွေး ပေါက်ပေါက် (လျှော်အပ်သော မုယောစပါး။) (လျှော်အပ်သော–မုယော–ဆန်၊ ဆန်မှုန့်၊စပါး၊အဖူး၊ဖူးတံ၊နုံနုံစေ့။P.S.D.။) ဝေနှာ ဘဇ္ဇယဝေ ဘဝေ။ဝေန်။၄၆၃။ ဘဇ္ဇ-ယဝေ ဝေနှာသဒ္ဒေါ သိယာ၊ "ဗဟုမှိ ဘဇ္ဇ-ယဝေ ဝေနှာ၊ ထိယံ အဘိနဝေါ'ဇ္ဇိဒေ"တိ ရဘသော။ ဝေ ဝေရဏေ၊ ယု။ ယင်း-ဌီ။

ဝေနိယ (နာ) [ဝေန+ဏိယ။ မောဂ်၊သျှ၊၂၊၄။ ၃၀-ကြည့်။ (ဝေနျ-သံ၊ ဝေနေ ပေါသနေ သာဓု ယတ်။ P.S.D. ။)] ကောက်ပဲသီးနှံ စသော ဥစ္စာ။ နှ ဟိရည်ံ နှ ဝေနိယ (သုတ္တနိ။ ၃၂၂) နှ....တထာ ဝိဟိသာလိယဝေါ်ရေမောဒိ ပဗ္ဗဇ္ဇာပရဏ္ဏာဘေဒံ ဝေနိယမ္ပိ တေသံ နာ-ဟောသိ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၅၀။ (–သုတ္တနိ။ ၃၂၄။ ဇာ၊ဝ။၃၉၇။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၅၇။ ဇာ၊ ဌ၊၅။ဝ၀၄။)

ဝေပေတိ (ကာ၊ကြို) [ဝေ+ဏာပေ+တိ။ ဝေတ္ထတ္ထ။ ၂၀၇။] သောက်စေ–စို့စေ–တိုက်–၏။ တာ ဟိ ဝေပေန္တိ ထည့် ပါယေန္တိတိ ဝေတိယော။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၄၂။

ဝေပေန္တိ (ကာ၊ကြို) [ဝေ+ဏာပေ+အန္တိ] သောက်စေ–စို့စေ–တိုက်–ကုန်၏။ အထက်ပုဒ် ကြည့်။

ဝေရက (တိ) [ဝေ+ဏ္ဍ။ ထိ-ဌ် ဝေရိကာ။ (ဝေရက-သံ၊ ဝေရ-ပြာ)] (ခ) ဆောင်–မှတ်–တတ်သော၊သူ။ (၂) ချိပိုး–ရွက် ဆောင်–တတ်သော၊သူ။ (ကလေးထိန်း) (ခ) ဣတိဟာသပဉ္စမာနံ ဝေဒါနံ ဝေရကာ။ သံ၊ဌ၊ဝ။၇ဖ။ (–အဘိ၊ဌ၊၂။၁၅၇။ အပ၊ဌ၊ ဝ။၃၂၃။ အပ၊ဌ၊၂။၄၂။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၂။-ဝ၆၉။) ....(၂) ဝေရိကာ, ပရိဟာရိကာတိ ဣမာ တိဝိဝေ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၄၂။

ဝေရကဇာတိက (တိ) [ဝေရက+ဇာတိ+က] ဆောင်–မှတ်–တတ်သော သဘောရှိသော၊ သူ။ သုတာနဉ္စ ဝေမ္မာနံ ဝေရကဇာတိကော (ဝေရဏဇာတိကော၊က)ဟောတိ။ အံ၊ဝ။ ၄၁၀။

ဝေရဏ ၁ (နာ၊ထီ) [ဝေ+ယု] (ခ) ဆောင်ခြင်း၊ (က) ပန်ဆင်ခြင်း၊ ဝတ်ဆင်ခြင်း။ (ခ) ဝတ်ရုံ–ကိုင်တွယ်–သုံးဆောင်–ခြင်း။ (ဂ) (ထီး) ဆောင်း–မိုး–ခြင်း။ (ဃ) (ဘိနပ်) စီးနင်းခြင်း။ (၈) အာဂုံ–နွယ်တက်–ဆောင်ခြင်း၊ စိတ်ဖြင့် မှတ်သားထားခြင်း၊ စိတ်ဌာထားခြင်း။ (စ) ချီ–ပိုး–ထမ်းရွက်–

ခြင်း။ (ဆ) ချိန်တွယ်ခြင်း။ (ဇ) ညှိထွန်း ခြင်း။ (စျ) ခေါ် ဆောင်ခြင်း။ (ည) သိုမ်ီး– သိမ်းဆည်း–ထားခြင်း။ (ဌ) ဖျက်ဆီးခြင်း။ (ဍ) စုံစမ်း– စစ်ဆေး– ဆင်ခြင်– ခြင်း။ (တ) (၂) ဆောင်တတ်သော (တရား, ပုဂ္ဂိုလ်)။

(၁) ဆောင်ခြင်း။ ဥပစာရဝိပန္နဿ၊ နိုက္ခေပေ ဝေရဏာယ ဝါ။ ဇာ၊ ၂။၂၂၄။ စိတ္တ-စေတသိကာနံ ဝေရဏဝသေန။ အဘိ၊ဌ၊၁။ ၁၉၀။ မဟာနိ၊ဌ။၃ဖ၀။ သမာနံ ဝေရဏမေ-တေသန္တိ သာဝေရဏာနိ။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၅၅။ ဝေရဏံ(ပ၊ဇ)—စူဠနိ၊ဌ။ ၂၅။ ဝေရဏေ။ အပ၊ဌ၊ ၂။၁ဖ၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၄၀။

(ဂ) ပန်ဆင်ခြင်း၊ ဝတ်ဆင်ခြင်း။ မာလာဝဏ္ဏ ဝိလေပန ဝေရဏ မဏ္ဍန ဝိဘူသန-ဌာနာ ဝေရမဏီ။ ဝိ၊၃။၁၁၇။ ကောဋ္ဌိအဋ္ဌ-နကဿ ကဏ္ဍပိဋ္ဌနဿ ဝေရဏေန "ကော-ဋ္ဌိကဏ္ဍော"တိ ဝတ္တမ္ဗေ "ကုဋ္ဌိကဏ္ဍော" တိ ဝေ၀ အဘိညာတောဝ။ ဥဒါန၊ဌ။ ၂၇၀။ ဝေရဏံ နာမ ပိဋ္ဌနံ။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၁၅။ ပိဋ္ဌနံ ဝေရ-ဏံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၃၄၀။

(ဃ) ဝတ်ရုံ – ကိုင်တွယ်–သုံးဆောင်– ခြင်း။ သဏ်ဌာဋ္ဌပတ္ထစီဝရဝေရဏော သမ္ဘဇာန-ကာရီ ဟောတိ။ မ၊၁။ ၇ ၂။ သံ၊ဌ။ ၁ ၂၄။ မဟာနိ။ ၃ ၉ ၃။ သဏ်ဌာဋ္ဌပတ္ထစီဝရဝေရဏောတိ ဣတ္ထ သဏ်ဌာဋ္ဌစီဝရဏံ နိ၀ါသနပါရုပနဝ-သေန, ပတ္ထဿ ဘိက္ခာပဋ္ဌိဂ္ဂဟဏာဒိ၀သေန ပရိဘောဂေါ ဝေရဏံ နာမ။ မ၊ဌ၊၁။ ၂ ၆ ၉။ သံ၊ဌ၊ ၃။ ၂ ၂ ၉။ မဟာနိ၊ဌ။ ၄ ၀ ၇။ (–အံ၊ ၃။ ၁ ဖ၊ ၄ ၂ ၄။ နေတ္တိ။ ၁ ၉။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၂ ၀ ၅။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၄ ၃ ၊ ၂ ၄ ဖ။ ဝိ၊ဌ၊ ၃။ ၂ ၅ ၂။ ဝိ၊ဌ၊ ၄။ ၂ ၃ ၄။ ဂိ၊သင်္ဂ၊ ၄ ၂ ၃။ သံ၊ဌ၊ ၁။ ၁ ၂ ၀။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၃ ၁ ၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၅ ၇။ အပ၊ဌ၊ ၁။ ၁ ၁။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။ ၁ ၁။ မဟာနိ၊ဌ။ ၁ ဖ ၉။ ဝ ဇိ ရ။ ၂ ၁ ၅။ မ၊ဋီ၊ ၁။ ၂ ၅ ၁။)

(ဂ) (ထီး) ဆောင်း– မိုး– ခြင်း။ ဝေရဏာယ ဣဒံ ဖလံ။ အပ၊ ၁။ ၂ ၇ ဖ။ ဆတ္တ-ဿေ၀ ဝေရဏံ။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။ ၄ ဂ ၃။ (ဃ) (ဘိနပ်) စီးနင်းခြင်း။ ဆတ္တံ အပနာမေတ္ဝာ ဥပါဟနာနံယေ၀ ဝေရဏံ။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။ ၄ ဂ ၃။

(င)အာဂုံ–နှုတ်တက်–ဆောင်ခြင်း၊စိတ် ဖြင့် မှတ်သားထားခြင်း၊ စိတ်၌ ထားခြင်း။ ဝေရဏတောပိ သတိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ မိလိန္ဒ။ ၈ ၄။ ပရိယတ္တိပဋိ၀ေ၀ေမ္ဗောနံယေ၀ ဝေရဏတော ဝမ္ဘဝေုတိ ဇေ၀မေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌမ္ဗော။ ဒီ၊ဌ၊ ၂ ။ ၁ ၄ ဖ၊ ဝေရဏံ ပါဋိယာပိ ပါဋိအတ္ထဿာပိ စိတ္တေ ဌပနံ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂ ။ ၈ ၄။

ဝေရဏံ (ပ၊ဇ)—သာ၀ရတ္ထ၊ ၃ ။ ၁ ၁ ၁။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၁ ။ ဖ ၅ ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁ ။ ၂ ၄ ၄။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂ ။ ၈ ၄။ မ၊ဋီ၊ ၁ ။ ၃ ၃ ဖ။ မ၊ဋီ၊ ၂ ။ ၃ ၈။ မ၊ဋီ၊ ၃ ။ ၃ ၇ ၀။ ဝေရဏေန (တ၊ဇ)—အံ၊ဋီ၊ ၃ ။ ၁ ၁ ဖ၊ ၃ ၀ ဖ။ ဝေရဏတော — ဥဒါန၊ဌ။ ၂ ၉ ဖ။ အံ၊ဋီ၊ ၂ ။ ၃ ၅ ဖ။

(စ) ချီပိုး–ထမ်းရွက်–ခြင်း။ ဝေရဏ-နှာပန မဏ္ဍန ဗီဇန ကိစ္စာဟိ စတူဟိ ဝေတိဟိ ခတ္တိယကုမာရော ဝိယ။ အဘိ၊ဌ၊ ၁ ။ ၃ ၄ ၅။ ဝေရဏံ ဥရသာ, ဥဠ္ဟနာ, ဟတ္ထေဟိ ဝါ သုစိရုံ ဝေလံ သန္ဓာရဏံ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂ ။ ၄ ၂ ။ (ဆ) ချိန်-တွယ်ခြင်း။ မာနေနာတိ တိ၀ိ၀ေန မာနေန တီရဏေန ဝေရဏေန ပူရဏေန ဝါ။.... ဝေရ-ဏန္တိ တုလာယ ဝေရဏံ။ ဝမ္ဘ၊ဌ၊ ၂ ။ ၁ ဖ၄။

(ဇ) ညှိထွန်းခြင်း။ ဥဏဟပဒီပဿ ဝမ္ဘ-ဒေသနာပဒီပဿ စ ဝေရဏတော ဥဏ္ဍာ-ဝရော။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂ ။ ၇ ၃။ (စျ) ခေါ် ဆောင်ခြင်း။ တတြာတိ တသ္မိ အာစရိယ-ဝစနေန အဂ္ဂိလိမာလဿ ဝေရဏေ။ မ၊ဋီ၊ ၃ ။ ၁ ၅ ၄။ (ည) သိုမ်ီး – သိမ်းဆည်း–ထား

ခြင်း။ ဝေရဏဥ္ဍေတ္ထ ဌပနံ, ပရိဘောဂေါ ဝါ။ ဝဇိရ။၂၁၅။

(ဌ) ဖျက်ဆီးခြင်း။ အပါယာဒိ နိဗ္ဗတ္တ-ကကိလေသဝိဒ္ဓံသနဥ္ဍေတ္ထ ဝေရဏံ။ သာ-ရတ္ထ၊၁။၁၂။ (–ဖ၄။ကခ်ီ၊ဌ်ီ၊သစ်။၁၂၀။ ဒီ၊ဌ်ီ၊၁။၂၄။ သီ၊ဌ်ီ၊သစ်၊၁။၈၅။ (ဍ) စုံစမ်း–စစ်ဆေး – ဆင်ခြင် – ခြင်း။ တေ အတ္ထေ ယာထာဝတော ဝေရဏတော ဥပ-ဝေရဏတော ဓမ္မော။ သံ၊ဌ်ီ၊၁။၃၂၂။

(တီ) (၂) ဆောင်တတ်သော (တရား, ပုဂ္ဂိုလ်)။ ဝေရဏတော ဓမ္မော၊ ဝိနိပတိတုံ အပ္ပဒါနတောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ မ၊ဌ၊၁။ ၁၇၈။ သုခဿ ဝေရဏတော ဒေဝါနံ ဘော-ဇနံ "သုခ"တိ ဝုစ္စတိ။ သီ၊ဌ်ီ၊သစ်၊၁။၄၂၃။ (–ဝိမာန၊ဌ။၂၁၅။ ဇာ၊ဌ၊၅။၁ဖ၇။)

ဝေရဏ၂ (နာ) [ဝေရဏ + သုတ္တ။ ဝေရဏ+ သတ္ထ။ နောက်ပုဒ် ကျေ။] ရဟန်းတို့အား သီ, ပယ်, ဆိုက်, ပ္ပါး ၄-ပါးသော သစ္စာ တရားတို့ကို ဆောင်မှတ်ကြရန် တိုက်တွန်း ဟောပြရာသုတ်။ (၁) ပဌမဝေရဏသုတ်။ (၂) ဒုတိယဝေရဏသုတ်။ (ထီ) (၃) ဝေ-ရဏမန္တန်ကျမ်း၊ ကျမ်းဂန်မျှားစွာတို့ကို အာဂုံ နှုတ်တက် ဆောင်ရွက်နိုင်–ရာ–ကြောင်း–ဖြစ်သောကျမ်း။ (၁) သံယုတ္တနိကာယ၊ မဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၁၂-သံယုတ်၊ ၂-ဝဂ်၊ ၅-သုတ်။ သံ၊၃။၃၇၄-၅။ (၂) သံယုတ္တနိကာယ၊ မဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၁၂-သံယုတ်၊ ၂-ဝဂ်၊ ဖ-သုတ်။ သံ၊၃။၃၇၅။ (ထီ) (၃) ဝေရဏာ-ယ ဝါ (ကခ်ီ။၃၃၄-၌ 'စ'ဖြင့် ရှိ၏။) တိ ဝေရ-ဏသတ္တေ၊ ယသ္မိံ ဝုတ္တနယေန ပဋိပဇ္ဇန္တာ ဗဟူနိပိ ဝန္ဓာနိ ဝေရေန္တိ။ ကခ်ီ၊ဌ်ီ၊သစ်။၄၇၈။

ဝေရဏက (တီ) [ဝရ+ ယု+ က] (၁) ဆောင် –မှတ်–တတ်သော၊သူ။ (၂) ကြေးမြီကို –ဆောင်– ယူ – တတ်သော၊ ကြေးမြီတင် သော၊ သူ။ (၁) ဝေရဏာယ သိက္ခိတတ္တာ ဝေရဏတာ ဗဟုမ္ပိ ဝေရေန္တိ။ မိလိန္ဒ။၈၅။ ဆိန္နဘိန္နပဋ္ဌရေ(ဝိမတိ၊၁။၃၂)လည်း ကြည့်။ (၂) ဝေရဏကသ ပဋ္ဌိနိဓိဘူတော၊။ ဣတိ-ဝုတ်၊ဌ။၃ဖ။ ဝေရဏကော "ဒါတုံ နု သက္ကော-မီ"တိ နု ကိဉ္စိ အဒါသိ။ ဇာ၊ဌ၊၂။၁၈ဖ။

ဝေရဏကသတိ (ထီ) [ဝေရဏက+ သတိ] ဆောင်–မှတ်–တတ်သော သတိ။ ပုဒ္ဓဝစနံ ဂဟေတ္မာ ဝေရဏကသတိ အညေဟိ ထေရေ-ဟိ ဗလဝတရာ အဟောသိ။ အံ၊ဌ၊၁။၂၂၃။

ဝေရဏကာလ (ပု) [ဝေရဏ+ ကာလ] ဆောင် –ထား–ရာ အချိန်–အခါ–ကာလ။ သဿ-ဏိ ' ဂဟေတ္မာ ကဠိယံ ဝေရဏကာလေ။ ဝဇိရ။၃၇၈။

ဝေရဏဇာတိက (တီ) [ဝေရဏ+ ဇာတိ+ က] ဆောင် – မှတ်–ခြင်း သဘောရှိသော၊သူ။ သုတာနံ ဓမ္မာနံ ဝေရဏဇာတိကော ဟောတိ။ အံ၊၃။၅ဖ။ (–၁၁၈။)

ဝေရဏဌ (ပု) [ဝေရဏ+ အတ္ထ] ဆောင်တတ် သည်၏အဖြစ်ဟူသော–အနက် – သဘော။ အတ္ထနော ဖလဿ သဘာဝဿ စ ဝေရဏ-ဌေန ဝေတုယော။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၁၇၃။ ရှန်-တွာ ဝေရဏဌေန ပလိရောဓော။ မဟာနိ၊ဌ။ ၃၈၄။ (–မ၊ဌ်ီ၊၂။၁၃။ သံ၊ဌ်ီ၊၂။၁၂၉။ အံ၊ဌ်ီ၊ ၂။၃၉။)

ဝေရဏတ္ထ (ပု) [ဝေရဏ+ အတ္ထ] (၁) ဆောင် – မှတ်–ခြင်းဟူသော အကျိုး။ (တီ)(၂) ဆောင်ခြင်းအနက်ရှိသော(ဒဟ-သဒ္ဒါ)။ (၁) ဝေရဏတ္ထ (ဒီ၊ဌ၊၃။၉၅)နှင့် ဥပဝေရဏတ္ထံ သလ္လက္ခဏတ္ထံ။ ဒီ၊ဌ်ီ၊၃။၉၁။ (–အံ၊ဌ်ီ၊၃။ ၁၂၃။) (တီ)(၂)ဒဟ-သဒ္ဒါ ဝေရဏတ္ထော။ သီ၊ဌ်ီ၊သစ်၊၂။၂၅၅။

ဝေရဏနိယမ (ပု) [ဝရဏ+ နိယမ] ဆောင် ခြင်း၏ မြဲခြင်း၊ အမြဲဆောင်ခြင်း။ ဝေရဏ-

နိယမေ ဝုတ္ထဒေါသာဘာဝမေဝ ဥပတ္ထမ္ဘေ-
တိ။ ဝဇိရ။ ၂၁၈။

ဝေရဏပညာ (ထီ) [ဝေရဏာ+ပညာ] ဆောင်
–မှတ်သား–တတ်သော ပညာ။ "သဝန-
ပညာ ဝေရဏပညာ"တိ အာဒိနာ ပစ္စေက-
ပညာသဒ္ဒေါ ယောဇေတမ္ဗော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။
၁၂၅။

ဝေရဏပရိစယသာဓိက (တိ) [ဝေရဏ+ပရိ-
စယ+သာဓိက] ဆောင်ရွက်–မှတ်သား–
ခြင်း, လေ့လာခြင်းကို ပြီးစေတတ်သော
(ပညာ)။ ဓမ္မသာ ဝေရဏပရိစယသာဓိကာ
ပညာ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၅၄။ နေတ္တိ၊ဝိ။၂၂။

ဝေရဏဗလ (နာ) [ဝေရဏ + ဗလ] (က)
ဆောင်နိုင်ခြင်းဟူသော စွမ်းအားသတ္တိ။ (ခ)
ဆောင်ခြင်း၌ ဖြစ်သော စွမ်းအားသတ္တိ။
(က) (ခ) ဝေရဏဗလ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈)နည်း
ဝေရဏသခ်ါတံ ဗလံ၊ ဝေရဏော ဝါ ဗလံ၊
ဥဘယတ္ထာပိ ဝေရေတုံ သာမတ္ထိယန္တိ ဝုတ္တံ
ဟောတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၄၈။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၁။
၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၅။ ခုဒ္ဒက၊
ဋ္ဌ။၆၈။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၀။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၀။)

ဝေရဏဗလဒဿန (နာ) [ဝေရဏဗလ+ဒဿန]
ဆောင်နိုင်ခြင်းဟူသော – ဆောင်ခြင်း၌ဖြစ်
သော–စွမ်းအားသတ္တိကို ပြခြင်း။ ဝေရဏ-
ဗလဒဿနဿ နာ ဝိရုဇ္ဈတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၃။
သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၄၈။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၄။ အံ၊ဋီ၊
၁။၂၆။

ဝေရဏဝိရိယ (နာ) [ဝေရဏ+ဝိရိယ] ဆောင်–
မှတ်သား–ခြင်း၌ ဖြစ်သော – လုံ့လ–
ဝိရိယ။ ဗုဒ္ဓဝစနံ ဥဂ္ဂဏှနဝိရိယံ သဏ္ဌာယန-
ဝိရိယဿ ဝေရဏဝိရိယဿ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၃။

ဝေရဏသတိ (ထီ) [ဝေရဏာ+သတိ] ဆောင်
– မှတ်သား–ခြင်း၌ဖြစ်သော အောက်မေ့
မှု "သတိ"။ ဗုဒ္ဓဝစနံ ဥဂ္ဂဟေတ္မာ ဝေရဏ-
သတိ အညေဟိ ထေရေဟိ ဗလဝတရာ
အဟောသိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၄၂။

ဝေရဏသတ္ထ (နာ) [ဝေရဏ+သတ္ထ] ဆောင်ပုံ
– ဆောင်နည်း–ကို ညွှန်ပြရာကျမ်း။ ဝေ-
ရဏာယ ဝါတိ ဝေရဏသတ္ထေ၊ ယသ္မိံ ဝုတ္တ-
နယေန ပဋိပဇ္ဇန္တော ဗဟုနိပိ ဂန္ထာနိ ဝေ-
ရေန္တိ။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။၄၂၇။

ဝေရဏသဘာဝ (တိ) [ဝေရဏ + သဘာဝ]
ဆောင်ခြင်းသဘောရှိသော။ ဝေရဏသဘာ-
ဝတော, အမ္မေ ပဋိပကၠတောစ "ဓမ္မသာ"-
တိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၀၀။

ဝေရဏသမတ္ထ (တိ) [ဝေရဏ+သမတ္ထ] ဆောင်
ရွက်–မှတ်သား – ခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်သော။
ဝေရဏသမတ္ထာယာ(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂)တိ သာတိ-
သယံ သတိဝိရိယသဟိတတာယ ယထာ-
သုတံ ယထာပရိယတ္တံ ဓမ္မံ ဝေရေတုံ
သမတ္ထာယ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၂။

ဝေရဏသရ္ဓပဒဿန (နာ) [ဝေရဏ+သရ္ဓပ+
ဒဿန] ဆောင်ပုံသရ္ဓပ်ကို ပြခြင်း။ ဝေရဏ-
သရ္ဓပဒဿနံ ဝါ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၂၂။

ဝေရဏာကာရဒဿန (နာ) [ဝေရဏ + အာ-
ကာရ+ဒဿန] ဆောင်ပုံ အခြင်းအရာကို
ပြခြင်း။ "အပတမာနေ"တိ ပန ပဒေန
ဝေရဏာကာရဒဿနံ အပတနကရဏဝသေ-
နေဝ ဝေရေတီတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၂၂။

ဝေရဏီယ (တိ) [ဝေရ + အနီယ] ဝတ်ရုံ
အပ်သော။ ဝေရဏီယ (ဒီ၊၂။၁၁၀)နည်း
အန္တရဋ္ဌကရာ မယာ ဝေရေတမ္ဘံ၊ ပရိဒဟိ-
တမ္ဘန္တိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၀။

ဝေရဏီယဝတ္ထု (နာ) [ဝေရဏီယ+ဝတ္ထု]
ချိန်တွယ်အပ်သောဝတ္ထု။ ဂုဏ္ဍနိ ဂုဏ္ဍဖလ-
ပရိမာဏံ ဝေရဏီယဝတ္ထုံ။ အနုဋီ၊၂။၁၀၀။

စ၁ရယ (ကြို) [ခရ+ဏယ + ဟိ] (၁) ဆောင်လော့။ (၂) (ခါးဝတ်=သင်းပိုင်) ဝတ်လော့။ (၃) (ကိုယ်ရံ = ကေစီ) ရံလော့။ (၁) စ၁ရေတိ (၁)-ကြည့်။ (၂) (၃) စ၁ရေတိ (၉) (၁၀)-ကြည့်။

စ၁ရယတိ (ကြို) [ခရ+ဏယ+တိ] ဆောင်၏။ စ၁ရေတိ (၁)-ကြည့်။

စ၁ရယတေ (ကြို) [ခရ + ဏယ + တေ] ဆောင်၏။ စ၁ရေတိ (၁)-ကြည့်။

စ၁ရယန္တ (တိ) [ခရ+ဏယ+အန္တ။ ထိ-ဌ် စ၁ရယန္တိ] (၁) ဆောင်သော်။ (၂) နှုတ်တက်–အာဂုံ–ဆောင်သော။ (၃) ပန်–ဆင်ယင်–သော။ (၄) ဆောင်း–မိုး–သော၊ သူ။ (၁) စ၁ရယန္တာ သုတိဌရေ (အပ၊၁။၃)တိ အာကာသေ သုဌ္ဌု စ၁ရယန္တာ ဂဏ္ဍန္တာ အနေကသတ-ဇနာ သုဌ္ဌု တိဌန္တိ။ အပ၊ဌ၊၁။၁၁၀။ (–ဇာ၊၁။၁၇၀။ ဇာ၊၂။ ၃၁၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၆၀၊၇၁။ ဇာ၊ဌ၊၅။၆။) (၂) စ၁ရယန္တော ဣမံ ဝိညူ၊ သမုဒ္ဒဇနေန မုယ္ဟတိ။ ဝိ၊၅။၁၆၃။ ဗဟုမ္ပိ စ၁ရယတော....နဿ တာယ ဇာတိယာ ဓမ္မာဘိသမယော ဟောတိ။ အဘိ၊ပု။၁၄၇။ ဒီ၊ဌ၊၂။၆၀။ မ၊ဌ၊၂။ ၈၆။ သံ၊ဌ၊၁။ ၁၈၅။ သံ၊ဌ၊၂။၄။ အံ၊ဌ၊၂။၃၃၇။ မဟာနိ၊ဌ။၃၃၀။ (၃) မာလာဂန္ဓဝိလေပနံ စ၁ရယန္တေန။ သံ၊၁။၇၈။ အံ၊၂။၃၄၃။ ဥဒါန။၁၅၆။ (–သံ၊၃။၃၅၆။) (၄) အာကာသေ စ၁ရယန္တဿ ပဒုမဿ ဣတ္ထိမုတ္ထိမံ။ အပ၊၁။၆၃။ ထေရ၊ဌ၊၂။၁၉၀။ (–အပ၊၂။၂၁၃။ မိလိန္ဒ။၃၃၀။ အံ၊ဌ၊၁။၁၁၈။ ထေရီ၊ဌ။၁၅၄။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၂၇၀။)

စ၁ရယန္တိ (ကြို) [ခရ+ဏယ+အန္တိ] ဆောင်ကုန်၏။ စ၁ရေတိ (၁)-ကြည့်။

စ၁ရယန္တု (ကြို) [ခရ+ဏယ+အန္တု] ဆောင်ကုန်လော့။ စ၁ရေတိ (၁) ကြည့်။

စ၁ရယမာန (တိ) [ခရ+ဏယ+မာန] (၁) ဆောင်သော။ (၂) (ပန်း-စသည်) ပန်–ဆင်ယင်–သော။ (၃) (ထီး) ဆောင်း–မိုး–သော။ (၄) ချိန်တွယ်–တိုင်းတာ–သော။ (၅) ဝတ်ဆင်သော။

(၁) ပဌန္ဒိ ဟတ္ထိနိ ဗလံ စ၁ရယမာ-နာဝ နံ ဣတ္ထိ စ၁ရေတုံ သက္ကောတိ။ ဒီ၊ဌ၊ ၃။၄၃။ အံ၊ဌ၊၁။ ၂၀၈။ (–သံ၊ဌ၊၁။ ၂၄၆။ သံ၊ဌ၊၃။ ၂၄၈။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၃၃၃။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။ ၁၉၃။)

(၂) ကိဏ္ဍေန ကသိရေန သမ္ဘတံ ခန်ံ ဇာရေဟိ သဒ္ဓိ သုရံ ပိဝန္တိယော မာလာ-ဂန္ဓဝိလေပနံ စ၁ရယမာနာ။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ၃၅၈။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၀၈။ အံ၊ဌ၊၃။ ၆၆။ (၃) ဟတ္ထိကဏ္ဍဝရဂတော သယံ မဂ်လ-ဟတ္ထိမတ္ထကေ သေတစ္ဆတ္တံ စ၁ရယမာနော မဟာနာဂဝနံ သမ္ပာပုဏိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၆၃။

စ၁ရယမာနော (ပုဂ္ဂ၊ပ၊ဧ) — ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၁၅၁။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၁၆၈။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၆၉။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။ ၈၄။ စ၁ရယမာနာ (ထီ၊ပ၊ဧ)—ဝိမတိ၊ ၂။ ၃၇။ စ၁ရယမာနာ (ပုဂ္ဂ၊ပ၊ဗ)—ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၁၂၀။ ဇာ၊ဌ၊၇။ ၈၉။ စ၁ရယမာနံ (ပုဂ္ဂ၊ ဧ)—ဇာ၊ဌ၊၄။ ၂၁၉။ စ၁ရယမာနေန (ပုဂ္ဂ၊တ၊ ဧ)—အပ၊ဌ၊၁။ ၆၅။

(၄) ပမာဏဘူတာယ တုလာယ စ၁-ရယမာနော ဝိယ ဟောတိ။ ဒီ၊ဌ၊၁။ ၁၇၉။ သီ၊ဌ၊သစ်၊ ၁။ ၄၅၄။ နာဌ်ယာ မိနမာနော ဝိယ မဟာတုလာယ စ၁ရယမာနော ဝိယ။ အဘိ၊ ဌ၊၁။ ၁၆၆။ (–အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၁ဒုဝ။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ။ ၉၄။ မူလဋ္ဌ၊ ၂။ ၉၄။) (၅) ကာသိကသုစိ-ဝတ္ထေ ရောတိ ကာသိကာနိ သုစိဝတ္ထာနိ စ၁ရယမာနာ။ ဇာ၊ဌ၊၇။ ၈၉။

စ၁ရယာမ (ကြို) [ခရ+ဏယ+မ] ဆောင်ကုန်၏။ စ၁ရေတိ (၁) -ကြည့်။

ဓာရယာမိ (ကြို) [ဓရ+ဏယ+မိ] (၁) ဆောင်၏။ (၂) အာဂုံ–နှုတ်တက်–ဆောင်၏။ (၃) သိ၏၊ အသိအမှတ်ပြု၏။ (၄) (သာသနာ့ဝန်) ထမ်းဆောင်၏။ (၁) ဓာရေတိ (၁)- ကြည့်။ (၂) ဓာရေတိ (၂) ကြည့်။ (၃) ဓာရေတိ (၄) ကြည့်။ (၄) ဓာရေတိ (၂၀) ကြည့်။

ဓာရယိ* (ကြို) [ဓရ+ဏယ+ဣ] (၁) ဆောင်ပြီ။ (၂) စိုက်ထောင်ပြီ။ (၁) ဓာရေတိ (၁)-ကြည့်။ (၂) ဓာရေတိ (၂၅)- ကြည့်။

ဓာရယိ*သု (ကြို) [ဓရ+ဏယ+ဥ] ဆောင်ကုန်ပြီ။ ဓာရေတိ (၁)-ကြည့်။

ဓာရယိ (ကြို) [ဓရ+ဏယ+ဣ] (၁) ဆောင်ပြီ။ (၂) (ခါးဝတ်=သင်းပိုင်) ဝတ်ပြီ။ (၃) (ကိုယ်ရံ=ကေစီ)ရံပြီ။(၄)(ကလေး) ချီပိုး–ပိုက်ထွေး–သယ်ဆောင်–ပြီ။ (၁)ဓာရေတိ (၁)- ကြည့်။ (၂) (၃) ဓာရေတိ (၉) (၁၀)-ကြည့်။ (၄) ဓာရေတိ (၂၆) -ကြည့်။

ဓာရယိတမ္ဘ (တိ) [ဓရ+ဏယ+တမ္ဘ] ဆောင်–မှတ်သား–အပ်သော။ ဓာရယိတမ္ဘာ (နေတ္တိ၊ ၌။၁၂၉)တိ ဥပဓာရေတမ္ဘာ၊ ဥပလက္ခိတမ္ဘာ-တိ အတ္ထော။ နေတ္တိ၊ဌ်။ဂ၁။ (–နေတ္တိ။ဖ၁၊ ၁ဖ၅။ နေတ္တိ၊ ၌။၂၂၄။ သာရတ္ထ၊၂။ဂ၁ဂ။ နေတ္တိ၊ဝ်။၂၀၂။)

ဓာရယိတ္ထ (ကြို) [ဓရ+ဏယ+တ္ထ] (၁) ဆောင်ကုန်ပြီ။ (၂) (ထီး) ဆောင်း–မိုး–ကုန်ပြီ။ (၁) ဓာရေတိ (၁)-ကြည့်။ (၂) ဓာ-ရေတိ (၁၂) ကြည့်။

ဓာရယိတ္တာ (ကြို၊ဝိ) [ဓရ+ဏယ+တ္တာ] (၁) ဆောင်၍၊ ချိန်ဆ၍။ (၂) ညှိထုန်း၍။ (၃) ချိန်တွယ်–တိုင်းတာ–၍။ (၁) ဟတ္ထေန ဓာရယိတ္တာပိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။ဖ၇။ (၂) ဓမ္မုက္ကံ ဓာရယိတ္တာ။ မိလိန္ဒ။ဥ၁ဖ။ (၃) ဓာရယိတ္တာ ဒွေ တုလာ အာဒါတမ္ဘာ။ ဝိ၊၁။၃၃၂။ သုတ္တံ ဓာရယိတ္တာ(ဝိ၊၁။၃၇၀)တိ သုတ္တံ တုလေတ္တာ ပလပရိစ္ဆေဒံ ကတ္တာ။ ဝိ၊ ၌၊ ၂။၃၀၅။ ပုမ္ဗေ တုလာယ ဓာရယိတ္တာ။ ဝင်ရ။၂၅၁။ (–သာရတ္ထ၊ ၂။ဂ၁ဂ။ ကခ်ီ၊ ဌ်။ဂ၁။ ကခ်ီ၊ ဌ်၊ သစ်။၃၁ဂ။)

ဓာရယိတ္တာန (ကြို၊ဝိ) [ဓရ+ဏယ+တ္တာန] (၁) ဆောင်၍၊ (ကိုယ်ဝန်) ဆောင်၍။ (၂) ဆောင်း–မိုး–၍။ (၃) ညှိထုန်း၍။ (၁) ဒသမာသေ ဓာရယိတ္တာန။ စရိယာ။၃၉၂။ စရိယာ၊ ၌။၇၉။ ဇာ၊ ၌၊ ၇။ ၂ဂ၊။ (၂) သေ-တစ္ဆတ္တံ ဓာရယိတ္တာန။ စရိယာ။ဂ၁၂။ (–အပ၊ ၁။၃၂၂။ အပ၊ ၂။ ၇၁။ ထေရ၊ ၌၊ ၁။ ၉၃။ ထေရ၊ ၌၊ ၂။ ၃၀။ စရိယာ၊ ၌။ ၂၁၁။) (၃) ဓမ္မောက္ကံ ဓာရယိတ္တာန။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၂ဂ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၌။ ၁ဂ၃။

ဓာရယိမှ (ကြို) [ဓရ+ဏယ+မှာ] ဆောင်ကုန်ပြီ။ ဓာရေတိ (၁) -ကြည့်။

ဓာရယိဿတိ (ကြို) [ဓရ+ဏယ+ဿတိ] ဆောင်လတ္တံ့။ ဓာရေတိ (၁)-ကြည့်။

ဓာရယိဿသိ (ကြို) [ဓရ+ဏယ+ဿသိ] ဆောင်လတ္တံ့။ ဓာရေတိ (၁)-ကြည့်။

ဓာရယိဿာမိ (ကြို) [ဓရ+ဏယ+ဿာမိ] ဆောင်လိမ့်အုံ့။ ဓာရေတိ (၁)-ကြည့်။

ဓာရယီ (ကြို) [ဓရ+ဏယ+ဣ] (၁) ဆောင်ပြီ။ (၂) (ခါးဝတ်=သင်းပိုင်) ဝတ်ပြီ။ (၃) (ကိုယ်ရံ=ကေစီ)ရံပြီ။ (၁) ဓာရေတိ (၁)-ကြည့်။ (၂) (၃) ဓာရေတိ (၉) (၁၀)-ကြည့်။

ဓာရယုံ (ကြို) [ဓရ+ဏယ+ဥ] (၁) ဆောင်ကုန်ပြီ။ (၂) (ထီး) ဆောင်း–မိုး–ကုန်ပြီ။ (၃) (သာသနာ့ဝန်) ထမ်းဆောင်ကုန်ပြီ။ (၁) ဓာရေတိ (၁)-ကြည့်။ (၂) ဓာ-ရေတိ (၁၂) -ကြည့်။ (၃) ဓာရေတိ (၂၀) -ကြည့်။

ဝရမယယျ (ကြို) [ဝရ+ဏယ+ယျ] ဆောင်ရာ၏။ ဝရေတိ (၁)-ကြည့်။

ဝရာ (ထီး၊နှ) [ရေ+ဏ+အာ။ ဝေ၊ ဝရေ-တီတိ ဝရာ။ ဝန်၊ဦ။၅၀။ (–၁၀၉၅။) သီတာ ဝါရိဝရာတိ ဣတ္ထိလိင်ပဒဿ 'သီတံ ဝရ' ဣတိ နပုံသကလိင်ကိန် အတ္ထဝစနံ ဝရ-သဒ္ဒဿ ဒ္ဝိလိင်ကဘာဝဥာပနတ္ထံ။ သီ၊ဦ၊ သစ်၊၂။၁၃၉။] (၁) အယဉ် (မိုးရေ၊ မိုးပေါက်၊ မိုးရေအယဉ်၊ နို့ရည်အယဉ်၊ ကုသိုလ်အယဉ်၊ ရောင်ခြည်အယဉ်-စသည်)။ (၂) အသွား (ဝေးသွား၊ သန်လျက်သွား စသည်)။ (တိ) (၃) အသွားရှိသော (သင်ခုန်းဝေးစသည်)။ (၁) အန္တလိက္ခာ ဥယျာ ဝရာ သြပတိတ္ထာ ဥယျာဂါရံ ပူဇရတိ။ ဝိ၊၃။၃၃၇။ ဒွေ ဥဒကာ ဝရာ-အန္တလိက္ခာ ပါတုဘာဝန္တိ။ ဒီ၊၂။၁၃။ ဝရ-(ဒီ၊၁။၇၀)ဣတိ ဝုဋ္ဌိ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၁၉၅။ (–ဒီ၊၁။ ၁၉၆။ သံ၊၃။၃၃၁။ အံ၊၂။၄၆။ အံ၊၃။၄၀။ ကခ်ီ။၂၀၁။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁၇၁။ အုံ၊ဌ၊၂။၃၃၆။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။၁၂။ ဒီ၊ဦ၊၁။၂၆၃။ ဒီ၊ဦ၊၂။၃၅၆။ အံ၊ဦ၊၃။၁၂။) (၂) သစေ ဝရာ ဘိဇ္ဇတိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၁၀၃။ အသိ နမိတ္ထာ ဝရာယ ဝရံ ပဟာရိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၄၃၀။ (–ဒီ၊၃။၁၀၄။ ဝိ၊ဌ။ ၂။၄၆။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၂။ ဒီ၊ဌ၊၃။၉၅။ သံ၊ဌ၊၂။ ၂၀၇။ ကခ်ီ၊ဦ၊သစ်။၄၅၇။) (တိ) (၃)တတ္ထ ကိရ နိရယပါလာ မဟန္တမဟန္တေ ခုရေ ဥပရိ ဝရေ ကတ္ထာ သန္ဌရန္တိ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၂၉၃။

ဝရာကိုရဏ (နှ) [ဝရ+အာကိရဏ] ရေအယဉ်ကို ကြဲဖြန့်ခြင်း။ ဥဌ္ဌဟိတ္ထာ ဥဌ္ဌဟိတ္ထာ ဝရာကိရဏဝသေန ဥတ္ထိဇ္ဇန္တံ ဝိနဿန္တံ ဝါ။ သီ၊ဦ၊သစ်၊၂။၁၃၉။

ဝရာကုလ (တိ) [ဝရာ+အာကုလ] မိုးရေအယဉ်တို့ဖြင့် ရောပြွမ်းသော။ သမန္တတော ပဋ္ဌရန္တိဟိ ဝရာဟိ အာကုလာတိ ဝရာ-ကုလာ။ ထေရ၊ဌ၊၂။၁ဖ၃။

ဝရာနိပါတ (နှ၊ပု) [ဝရာ+နိပါတ] (၁) ရေအယဉ်၏ ကျခြင်း။ (၂) ရေအယဉ် ကျရာ (အရပ်-စသည်)။ (၁) အောက်ပုဒ် ကြည့်။ (၂) ဝရာနိပါတေ ခဏေနေ၀ ပထဝိယံ ရဇောဇလ္လဿ ဝူပသမော။ သာရတ္ထ၊၂။၁၀၄။

ဝရာနိပါတပုဗ္ဗဏ္ဏက (နှ) [ဝရာနိပါတ+ပုဗ္ဗ-ဏ္ဏက] ရေအယဉ်၏ ကျခြင်း (ယင်း၏ကျခြင်း ကြောင့်ဖြစ်သော) ရေပြက် ရေမြှုပ်။ ဝရာ-နိပါတပုဗ္ဗဏ္ဏကေဟိ (ဒီ၊ဌ၊၁။၁၉၅။ အံ၊ဌ၊ ၃။၁၀) တိ ဝရာနိပါတေဟိ ဥဒကပုဗ္ဗဏ္ဏ-ကေဟိ စ။ ဒီ၊ဦ၊၁။၂ဖ၃။ အံ၊ဦ၊၃။၁၃။ =ဥဒကဝရာနိပါတေဟိ စ တတောယေ၀ ဥဋ္ဌိတဥဒကပုဗ္ဗဏ္ဏကသင်္ခါတေဟိ ဖေဏပဋ-လေဟိ စ။ သီ၊ဦ၊သစ်၊၂။၁၃၉။

ဝရာနုပ္ပဝေ၀ဏ (နှ) [ဝရာ+အနုပ္ပဝေ၀ဏ] မိုးရေအယဉ် အစဉ်မပြတ် ရွာခြင်း။ သုဝုဋ္ဌ-တာတိ ဒေ၀ဿ သမ္မာ ဝရာနုပ္ပဝေ၀ဏံ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၉၀။ ဝရာနုပဝေ၀ဏံ ဝဿနံ။ ဒီ၊ဦ၊ ၁။၁၃၀။ သီ၊ဦ၊သစ်၊၁။၃၇၄။

ဝရာပစ္ဆေဒဂဏန (ထီး၊နှ) [ဝရာ+ပစ္ဆေဒ+-ဂဏန] ရေအယဉ်ပြတ်ခြင်း၏ အရေအတွက်။ ဣတ္ထ သယံ သိဠနေ ဝရာပစ္ဆေဒဂဏနာယ အာပတ္တိဂဏနာ ဝေဒိတမ္ဘာ။ သာရတ္ထ၊၂။ ၃၇၀။

ဝရာပိတ (တိ) [ရေ+ဏာပေ+တ] ဆောင်းစေအပ်–မိုးစေအပ်–သော။ တေဟိ ဆတ္တံ ဝရာပိတံ။ ဒီ၊ဦ၊၂။၂၂၂။

ဝရာ၀ဿ(နှ၊ပု)[ဝရာ+အ၀ဿ]ရေအယဉ်ကို–ပြတ်စေခြင်း– ဖြတ်ခြင်း။ အာပတ္တိ-ဌာနေ ပန ဝရာ၀ဿ၀သေန ပယောဂ-ဗဟုလတာယ အာပတ္တိဗဟုလတာ ဝေဒိတမ္ဘာ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၂၀၂။

ဝရာ၀ယ၀ (ပု) [ဝရာ+အ၀ယ၀] ရေအယဉ်၏ အစိတ်၊ ရေပေါက်၊ ရေစက်။ ဗိန္ဒုသဒ္ဒေါ

ဟိ "ဗျာလမ္ဗမ္ဗုဧရဗိန္ဓ||"တိ အာဒိသု ဝိယ ဝေရုဝယဝေ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၃၈။

ဝေရုဝေဂ (ပု) [ဝေရု+ဝေဂ] ရေအယဉ်၏ အဟုန်။ တေ တတ္ထ တတ္ထ ပမုခေသု ဌတ္မာ ဝေရုဝေဂေန ဥဒ္ဓဟိတ္မာ ဘိဇ္ဇန္တေ ပုဗ္ဗုဒ္ဓကေ ဒိသ္မာ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၁၀၇။

ဝရိ ံသု (ကြိ) [ဝရ+ဏော+ဥံ] (၁) ဆောင်ကုန်ပြီ။ (၂) ဆောင်း–မိုး–ကုန်ပြီ။ (၁) ဝရေတိ (၁)-ကြည့်။ (၂) ဝရေတိ (၁၂)-ကြည့်။

ဝရိတ (တိ) [ဝရ+ဏော+တ] (၁) ဆောင်အပ်–လွယ်အပ်–သော။ (၂) နှုတ်တက်–အာဂုံ–ဆောင်အပ်သော။ (၃) ပန်ဆင်အပ်သော။ (၄) ဝတ်ရုံအပ်သော။ (၅) ဆောင်းအပ်–မိုးအပ်–သော။ (၁) မယာ ဒသ မာသေ ကုစ္ဆိယာ ဝရိတောဝ။ မ၊ဌ၊၄။၁၃၆။ (–ဇာ၊ဌ၊၆။၃၂၄။) (၂) ဝရိတံ ယေန စာသတံ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၄။ (–မ၊ဌ၊၁။၃၅၆။ အဘိ၊ဌ၊၁။၂။ ဝဗိရ။၃၂။ သာရတ္ထ၊၁။၂၅။ ဝိမတိ၊၁။၉။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၅၈။) (၃) ဘော ပုရိသ စိရံ တယာ ပဒုမံ ဝရိတံ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၃။ (၄) ဝရိတံ ယံ လောကဂရုနာ ကော တံ ပံသုကူလံ နု ဝရယေ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၆၂။ (၅) ဆတ္တံ ကုသလေန ပုရိသေန ဝရိတံ။ နေတ္တိ၊ဌ။၄၄။

ဝရိတဆတ္တ (နာ) [ဝရိတ+ဆတ္တ] ဆောင်း–မိုး–အပ်သော ထီး။ ဆတ္တာနိတိ အာဇာနိယ-ပိဋ္ဌေ နိသိန္နာနံ ဝရိတဆတ္တာနိ။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၃၄၂။

ဝရိတုံ (ကြိ၊ဝိ) [ဝရ+တုံ] ဆောင်ခြင်းငှါ။ ဝရိတုံ သမတ္ထနတော ဟေဌာ ဝုတ္ထဝစနေန ဝိရုဇ္ဈေယ္ယု။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၄၈။

ဝရိ (ရီ) ယတိ (ကမ္မ၊ကြိ) [ဝရ+ယ+တေ] (၁) ဆောင်အပ်၏။ (၂) ဆောင်း–မိုး–အပ်၏။ (၁) ဝါတေဟိ ဝရိယတိ။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၃၃၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၅၁။ ပစ္ဆယေဟိ ဝရိ-ယတိ။ အနုဋီ၊၁။၄၉။ (–ဇာ၊ဌ၊၇။၁၅၄။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၉။) (၂) သေတစ္ဆတ္တံ ဝရိယတိ-(အံ၊၁။၁၄၄)တိ မာနုသကသေတစ္ဆတ္တမ္ပိ ဒိဗ္ဗ-သေတစ္ဆတ္တမ္ပိ ဥပရိ ဝရိတမေဝ ယောတိ။ အံ၊ဌ၊၂။၁၂၅။

ဝရိယန္တ (တိ) [ဝရ+ယ+အန္တ] ဆောင်း–မိုး–အပ်သော။ "ဆတ္တံ မရ" တိ ဣဒ္ဓ ဝုတ္ထပ္ပကာရံ သေတစ္ဆတ္တံ ဝရိယန္တံ မုဒ္ဓနိ ဒိသ္မာ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၂၀၆။

ဝရိ (ရီ) ယမာန (တိ) [ဝရ+ယ+မာန] (၁) ဆောင်အပ်သော။ (၂) ပန်ဆင်အပ်သော။ (၃) ဆောင်း–မိုး–အပ်သော။ (၄) ကိုင်ဆောင်–စိုက်ထောင်–အပ်သော။ (၅) ချီပိုး–သယ်ဆောင်–အပ်သော။(၁) ဆောင်အပ်သော။ ဒဏ္ဍဒီပိကာသု ဇာလေတ္မာ ဝရိယ-မာနာသု။ မ၊ဌ၊၁။၁၂။ သမဓုရံ ဝရိယ-မာနာနံ ကုလာနံ ဥပရိမတလံ။ ဝိမတိ၊၂။ ၁၄၅။ (–သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၁၀။ အံ၊ဋီ၊၂။၂၉၁။ မူလဋီ၊၁။၂၈။) (၂) ပန်ဆင်အပ်သော။ အစ္ဆရာသံ ဝရိယမာနာနံ၊ ဂန္ဓော တေသံ နု ဆိဇ္ဈတိ။ ဇာ၊၂။၃၄၅။ ဇာ၊ဌ၊၇။၃၁၃။ (၃) ဆောင်း–မိုး–အပ်သော။ ဇဋ္ဌရရထ-ကေန ယာတိ ပဏ္ဏဆတ္တကေန ဝရိယမာ-နေန။ သံ၊၁။၉၀။ အမစ္စာဒီ ပရိဝုတော သေတစ္ဆတ္တေန ဝရိယမာနေန။ မ၊ဌ၊၄။၁၉၆။ (–သံ၊၁။၂၂၈။ အံ၊ဌ၊၃။၁၈၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။ ၂၈။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၃၅၄။) (၄) ကိုင်ဆောင်–စိုက်ထောင်–အပ်သော။ ဥက္ကာသု ဝ-ရိယမာနာသု ရုဇဂဟမှာ နိယျာသိ မဟာစ-ရုဇာနုဘာဝေန။ ဒီ၊၁။၄၆၊ (–ဒီ၊၁။၁၀၁။ မဇ္ဈ၊၁။၁၇၉။ အံ၊ဌ၊၂။၂၉၂။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၁၃၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၁၇၄။ ဇာ၊ဌ၊၆။၂၄၀၊၂၈၂။) (၅) ချီပိုး–သယ်ဆောင်–အပ်သော။ ဇာတကာ-

လတော ပဘုတိ ဝတိဟိ အက်ံတော အက်ံ ဟရိတ္ဝာ ဝရိယမာနော။ ဝိ၊ဌ၊၁။၁၇၀။

ဝရိုဿန္တိ (ကြို) [ဝရ+အ+ဿန္တိ] ဆောင်ကုန်လတ္တံ့။ ဝရေတိ (၁) ကြည့်။

ဝရိ (တိ) [ဝရ+ဏိ။ ထိ-ဌ် ဝရိနီ] (၁) ဆောင်တတ်သော၊ သူ။ (၂) ဝတ်ရုံတတ်သော၊ သူ။ (၁) အန္တိမဒေဟဝရိ (ဣတိ-ဝုတ်၊ဌ။၁၄၄)-ကြည့်။ (၂) ဝေရွှမ် ဝတ္ထုံ ဝရိနီယာ နာမ သဒ္ဒါ သံဝါသံ နာလဘိ။ အပ၊ဌ၊၁။၁၇၃။

ဝရေ (ကြို) [ဝရ+ဏေ+ယျ] (၁) ဆောင်ရာ၏။ (၂) (ပန်း စသည်)ပန်ရာ၏။ (၁) ဝရေတိ (၁) ကြည့်။ (၂) ဝရေတိ (၂) ကြည့်။

ဝရေတမ္ဘ (တိ) [ဝရ+ဏေ+တမ္ဘ] (၁) ဆောင်အပ်သော။ (၂) ဆောင်ရှက်-မှတ်သား - စိတ်ဌာား - အပ်သော။ (၃) သုံးဆောင်-ကိုင်တွယ် - အပ်သော။ (၄) ဆင်ယင်-ဝတ်ဆင်-အပ်သော။ (၅) ဝတ်ရုံအပ်သော။ (၆) လွယ်အပ်သော။ (၇) ဆောင်းအပ်-မိုးအပ်-သော။ (၈) စီးအပ်သော။ (၉) ပတ်အပ်-စည်းအပ်-ပန်းအပ်-သော။ (၁၀) ပေါင်းအပ်သော။ (၁၁) အုံးအပ်သော။ (၁၂) အိပ်အပ်သော။ (၁၃) ထိုင်အပ်သော။ (၁၄) ကျွိုက်အပ်သော။ (၁၅) ထားအပ်သော။ (၁၆) ထမ်းအပ်သော။ (၁၇) သိုမှီး-သိမ်းဆည်း-ထားအပ်သော။

(၁) ဆောင်အပ်သော။ ဆပ္ပဿာနိ ဝရေတမ္ဘံ။ ဝိ၊၁။၃၃၄။ နိ ဂိဟိဒ္ဓဇော ဝရေတမ္ဘော၊ ဝိ၊ဌ။၅၂။ မဟာစမ္ဘာနိ ဝရေတမ္ဘာနိ။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၅။ (-ဝိ၊၅။ ၂၄ဂ။ မ၊ ၂။၁ ၂၃။ အံ၊၁။ဌ၃ဌ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ဌ၄ဌ။)

(၂) ဆောင်ရှက် - မှတ်သား - စိတ်ဌာား - အပ်သော။ (ဓမ္မဒေသနံ) ဥဂ္ဂဟေ-တမ္ဘံ ပရိယာပုဏိတမ္ဘံ ဝရေတမ္ဘံ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၃၄၃။ ဒီ၊ဌ၊ ၃။ ၂ ၃ဂ။ မ၊ဌ၊ ၁။ ၂ ၄ ၂။ သံ၊ဌ၊ ၃။ ၂ ၁ ၄။ သက္ကစ္စံ ဥဂ္ဂဏှိတမ္ဘော ဝရေ-တမ္ဘော စ။ မဟာနိ၊ဌ။ဇ။(-ပဋိသံ၊ဌ၊ ၁။ဇ။)

(၃) သုံးဆောင်-ကိုင်တွယ်-အပ်သော။ နိ ဘိက္ခဝေ စာမရိပိဏဏိ ဝရေတမ္ဘာ။ ဝိ၊ဌ။ ၂ ၆ ၉။ ဝိ၊သင်္ဂ။ဌ၄ ၅။

(၄) ဆင်ယင် - ဝတ်ဆင် - အပ်သော။ နိ ကာယူရံ ဝရေတမ္ဘံ။....နိ အဂ်ုလိမုဒ္ဓိကာ ဝရေတမ္ဘာ။ ဝိ၊ဌ။ ၂ ၄ ၁။ (၅) ဝတ်ရုံအပ်သော။ ဝရဏိယန္တိ အန္တရန္တရာ မယာ ဝရေတမ္ဘံ၊ ပရိဒဟိတမ္ဘန္တိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၆ ၀။ (၆) လွယ်အပ်သော။ နိ စ ဘိက္ခဝေ ဒါရုပတ္တော ဝရေတမ္ဘော။ ဝိ၊ဌ။ ၂ ၄ ဂ။

(၇) ဆောင်းအပ်-မိုးအပ်-သော။ နိ ဘိက္ခဝေ ဆတ္တံ ဝရေတမ္ဘံ။ ဝိ၊ဌ။ ၂ ၆ ၉။ (-ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၂ ၅ ၁။ ဝဇိရ။ ၁ ၂ ၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁ ၁ ၉။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁ ၆ ၆။) (၈) စီးအပ်သော။ နိ ဘိက္ခဝေ ဒီဃာ ဥပါဟနာ ဝရေတမ္ဘာ။ ဝိ၊ ၁။ ၂ ၂ ၂။ (-ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၁ ၆ ၇။)

(၉) ပတ်အပ်-စည်းအပ်-ပန်းအပ်-သော။ နိ ဘိက္ခဝေ ဥစ္စာ ဝ ဝ စာနိ ကာယ-ဗန္ဓနာနိ ဝရေတမ္ဘာနိ။ ဝိ၊ဌ။ ၂ ၇ ၆(-ဌ ၅ ၇။) (၁၀) ပေါင်းအပ်သော။ နိ ဝေဌနံ ဝရေ-တမ္ဘံ။ ဝိ၊ ၁။ ဌ ၂ ၁။ (၁၁) အုံးအပ်သော။ နိ ဘိက္ခဝေ အနုကာယိကာနိ ပိမ္ဘောဟနာနိ ဝရေတမ္ဘာနိ။ ဝိ၊ဌ။ ၂ ၉ ၅။

(၁၂) အိပ်အပ်သော။ နိ ဘိက္ခဝေ ဥစ္စာသယနမဟာသယနာနိ ဝရေတမ္ဘာနိ ဝိ၊ ၁။ ၂ ဂ ၁။ (၁၃) ထိုင်အပ်သော။ နိ ဘိက္ခဝေ ဥစ္စာ မဉ္စပဋိပါဒကာ ဝရေ-

တမ္ဘာ။ ဝိ၊၄။၂၉၅။ (၁၄) ကျိုက်အပ်သော။ နဘိကွဝေ ဩဝဇ္ဈိကံ ဓာရေတမ္ဘံ။ ဝိ၊၄။၂၄၁။ (၁၅) ထားအပ်သော။ နဘိကွဝေ ဒီဃာ နခါ ဓာရေတမ္ဘာ။ ဝိ၊၄။ ၂၂၃။

(၁၆) ထမ်းအပ်သော။ နဘိကွဝေ ဒဏ္ဍသိက္ခာ ဓာရေတမ္ဘာ။ ဝိ၊၄။၂၂၀။ (၁၇) သိုမ်ိုး–သိမ်းဆည်း–ထားအပ်သော။ ဒသာ-ဟပရမံ ကာလံ ဓာရေတမ္ဘံ။ ဝဇိရ။၂၁၅။ ဓာရဏ-လည်း ကြည့်။

ဓာရေတမ္ဘစီဝရ (ပုံ၊နာ) [ဓာရေတမ္ဘ+စီဝရ] သိုမ်ိုး–သိမ်းဆည်း – အပ်သော သင်္ကန်း။ ယသ္မာ ဓာရေတမ္ဘစီဝရံ နတ္ထိ။ ဝဇိရ။၂၁၅။

ဓာရေတမ္ဘစီဝရဒဿန (နာ) [ဓာရေတမ္ဘစီဝရ+ ဒဿန] သိုမ်ိုး – သိမ်းဆည်း – ထားအပ်သော သင်္ကန်းကိုပြခြင်း။ ယဒိ ဒသာဟပရမံ ဓာရေတမ္ဘစီဝရဒဿနတ္ထံ ဝုတ္ထံ သိယာ။ ဝဇိရ။၂၁၅။

ဓာရေတိ (ကြို) [ဓရ+ဏေ+တိ] (၁) ဆောင်၏။ (၂) အာဂုံ–နွှတ်တက်–ဆောင်၏။ (၃) ဆောင်ရွက်–မှတ်သား–စိတ်ဌာထား–၏။ (၄) သိ၏၊ အသိအမှတ်ပြု၏။ (၅) သင်ယူ၏။ (၆) သုံးဆောင်–ကိုင်တွယ်–အသုံးပြု–၏။ (၇) (ပန်း-စသည်) ပန်၏။ (၈) (တန်ဆာ)ဆင်ယင်–ဝတ်ဆင်–၏။ (၉) (ခါးဝတ်=သင်းပိုင်)ဝတ်၏။ (၁၀) (ကိုယ်ရံ=ကေစ္ဆီ)ရံ၏။ (၁၁) (သပိတ်) လွယ်၏။ (၁၂) (ထီး) ဆောင်း–မိုး–၏။ (၁၃) (ဘိနပ်)စီး၏။ (၁၄) (ခါးပန်းကြိုး) ပန်း၏၊ ပတ်၏၊ စည်း၏။ (၁၅) (ဦးရစ်= ခေါင်းပေါင်း)ပေါင်း၏။ (၁၆) (ခေါင်းအုံး) အုံး၏။ (၁၇) အိပ်နေ၏။ (၁၈) ထိုင်နေ၏။ (၁၉) (အောက်ပိုး=ခါးတောင်း) ကျိုက်၏။ (၂၀) (သာသနာ့ဝန်) ထမ်းဆောင်၏။ (၂၁) စွမ်းနိုင်–တတ်နိုင်–၏။ (၂၂) စစ်ဆေး–စုံစမ်း – မေးမြန်း – ၏။ (၂၃) ချိန်တွယ်–တိုင်းတာ–၏။ (၂၄) ညှိထွန်း၏။ (၂၅) စိုက်ထောင်၏။ (၂၆) (ကလေး) ချီပိုး–ပိုက်ဆွဲ– သယ်ဆောင်–၏။ (၂၇) ယူ၏။ (၂၈) (အမျိုးအနွယ်) ထား၏၊ တည်စေ၏။ (၂၉) (လက်သည်း, ဆံပင်) ထား၏။ (၃၀) အလိုရှိ၏။ (၃၁) (ဆိုင်း)ထမ်း၏။

(၁) ဆောင်၏။ ဓာရေတိ— ဝိ၊၂။ ၄၅၅။ ဒီ၊၁။၁၅၇။ သံ၊၁။၉၀။ အံ၊၁။၅၂။ အဘိ၊ပု။၁၆၄။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၁။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၅၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၅။ ဓာရယတိ— ပေဋ္ဌကော။၂၁၂။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၃။ ဣတိ-ဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၄၅။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၂။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၂၅၄။ ဝိမတိ၊၂။၂၉၄။ ဓာရေန္တိ—ဝိ၊၁။၂၂၄။ ဝိ၊၂။၂၂၁။ ဒီ၊၂။၁၇။ အံ၊၁။၂၄၂။ အပ၊၁။ ၄၆။ နေတ္တိ။၁၃၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၁၉။ ဓာရယန္တိ— အပ၊၁။၃၅၈။ ဇာ၊၂။၂၀၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၄၄။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။ ၁၂၉။ ဓာရေသိ — မ၊၂။၉၆။ မ၊၃။၂၃၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၅၆။ ဓာရေသီ (ပေတ။၁၂၈) တိ ဝဟသိ။ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၃။ ဓာရေထ—ဝိ၊၂။၂၂၂။ သံ၊၃။ ၃၂၄။ မိလိန္ဒ။၁၉၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၂။ ဓာရေမိ—မ၊၁။၁၁၁။ မ၊၂။၉၅။ အံ၊၁။၁၄၃။ အပ၊၁။၄၆။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၀၁။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၂။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၈၉။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၃၉၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၂။ ဓာရယာမိ— ဝိ၊၁။၂၂၆၊၃၈၁။ ဝိ၊၂။၅၃၊၄၂၀။ ဝိ၊၃။ ၂၃။ ဝိ၊ဋ္ဌ။၁၃။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၁၆။ ကခ်ီ။၈၄။ ဝိ၊သင်္ကယ။၆၇။ သာ-ရတ္ထ၊၁။၅၁။ ဝိမတိ၊၂။၁၂၀။ ဓာရေမ—မ၊ ၂။၄၈၊၃၁၄။ အံ၊၁။၃၄၅။ အံ၊၂။၁၂၅။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၃၀။ ဓာရ-ယာမ—အံ၊၃။၁၀၇။ ဓာရယတေ—ပေတ။ ၂၁၅။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၂၅၈။ ဓာရေတု—ဝိ၊၁။၇။

ဝိ၂။ခုဝ၊ဝ၆ဇ။ ဝိ၊ခု။၂၅။ ဒီ၊ဝ။ဂဝ။ မ၊၂။ ၇ဖ။ သံ၊ဝ။၇ဝ။ သံ၊၂။ခုခုဝ။ အံ၊ဝ။ဝ၉၄။ အံ၊ခု။၄၄၉။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ဝ။ဝ၄ဝ။ သာရတ္ထ၊ ဝ။၄၂၂။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၂။ဝဂဂ။ သံ၊ဌီ၊ဝ။ ဝ၇၄။ ဝေရေဏ္ဍ—အပ၊ဝ။၄။ ဝိ၊ဌ၊၄။ဝ၇။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ခုဝ၆ဖ။ အပ၊ဌ၊ဝ။ဝ၂ဝ။ ကခ်ီ၊ဌီ၊ သစ်။၂ဖ၊ဝ။ ဝေရယန္တု—အပ၊ဝ။ခုဝဖ။ ဝေ-ရေဟိ—ဒီ၊ခု။ဝဝဖ။ မ၊ဝ။ဝဝ၇။ မ၊ခု။ဝဝ၂။ သံ၊ဝ။၄ဝ၅။ သံ၊၂။၂ဂ၂။ ထေရီ။ခုဝ၇။ စူဠနိ။ ၂ခု။ ဝိ၊ဌ၊ဝ။ဝဝခု။ သံ၊ဌ၊၂။ဝ၅ဂ။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။ ၂ဝဂ။ ဝဇီရ။၉ဂ။ ဝေရယ—ထေရီ။၄၂ဝ။ ထေရီ၊ဌ။၂ဖ၊ဝ။ ဝေရေထ—ဝိ၊ခု။ဝဖ၇။ မ၊၂။ ၉၄။ မ၊ခု။၂ခု၉။ သံ၊ဝ။၄၇။ အံ၊၂။ဝဂ၉။ ဇာ၊ ဝ။၂ဝ၅။ ဇာ၊၂။ဝ၂။ မိလိန္ဒ။၄ဝ၇။ ဝိ၊ဌ၊၄။ ၇ဝ။ ကခ်ီ။၉၄။ အံ၊ဌ၊၂။ဝ၇။ အံ၊ဌ၊ခု။ ဖ၄။ ဝေရေ (ရေ + ဏော + ယျေ)— အံ၊ဝ။၂ဝ၅။ ဝိ၊ဌ၊၄။ဝဂဝ။ ဝေရေယျ—ဝိ၊ ဝ။၇။ ဝိ၊၂။ခုဝ။ ဒီ၊ဝ။ဂဝ၊ဝ၀ခု။ မ၊ဝ။၂ဂ။ သံ၊ဝ။ဝဖ၊ခု။ အံ၊ဝ။၅၅။ အဘိ၊ကာ။ဝခုဝ။ သုတ္တနိ။၂၉ခု။ ထေရ။ခုဝ၅။ အပ၊ဝ။ခု၂။ ဝေရယေယျ—ဇာ၊ဌ၊၇။ခုခု၇။ ဝေရေယျုံ— မ၊ဝ။ဝဝ၇။ ဝေရေယျာသိ—သံ၊ဝ။၉။ အံ၊ခု။ ဝဝ၇။ မိလိန္ဒ။၄၇။ သံ၊ဌ၊ခု။ဝ၄၄။ အံ၊ဌ၊ဝ။ ၂၇၉။ အဘိ၊ဌ၊၂။ခုဝ၂။ နေတ္တိ၊ဌ။ဂ၁။

ဝေရေယျာထ — ဒီ၊၂။ဝဝခု။ အံ၊ဝ။ ၄ဂ၇။ အံ၊ခု။ခုဝခု။ ဝိ၊ဌ၊ဝ။ဝ၉၁။ ဒီ၊ဌ၊၂။ ဝ၅၇။ မ၊ဌ၊၂။ဝ၅။ အံ၊ဌ၊၂။ခု၅ဂ။ အဘိ၊ ဌ၊ဝ။၅။ ဝေရေယျာမ—မ၊ခု။၂ခု၅။ သံ၊ ခု။ခုဝ၇။ အံ၊ခု။၄၄၁။ ဝေရေသိ—ဝိ၊၅။ ၄၁၊ဝ၂။ ဝိမာန။၂ဖ။ အပ၊၂။၇၁။ ဇာ၊ ၂။ဝ၅။ မ၊ဌ၊၂။ဂ၇။ အံ၊ဌ၊ဝ။၉ဂ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ဝ၄ဖ။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။ဂဝ။ ဝေရယိ—ဇာ၊ဝ။ ဝ၄ဖ။ ဇာ၊၂။ဝ၅၊၂၉ခု။ ထေရီ၊ဌ။ဝ၅၄။ ဇာ၊ဌ၊၅။ဝ၄ဂ။ ဇာ၊ဌ၊ခု။၂ခု။ ဝေရယိ— ထေရ။ခုခုဖ။ ထေရ၊ဌ၊၂။ခု၄ဝ။ ဝေရေသုံ— ဝိ၊၂။ခုဖ။ ဝိ၊၅။ဝ၄။ အပ၊ဌ၊၂။ဝဂ၅။ ဝဇီရ။ခု၄၂။ ဝေရိ ံသု—အပ၊ဝ။ဝခု၇။ ဝေ-ရယိ ံသု— အံ၊ဌ၊ဝ။၇ဝ။ အပ၊ဌ၊ဝ။၇ဖ။ ဝေရယုံ—သုတ္တနိ။ခုဂဖ။ အပ၊ဝ။၂၂ဝ။ မ၊ဌ၊ ၄။ဝ ခု၂။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ဝ၁၂။ ဒီ၊ဌီ၊ဝ။ဝ၀ခု။ မ၊ဌီ၊ဝ။ဝ၀ဝ။ အံ့၊ဌီ၊ဝ။ဝ၂ဂ။ ဝေရေသိ (ရေ+ဏော+ဿ)—ကခ်ီ။ ဝ၀ဂ။ ဝိမာန၊ ဌ။ ဝ၀ဝ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ဖ၇။ ဝိမတိ၊ဝ။ခု၇။ ဝေရယိတ္ထ—ဒီ၊ ၂။ဝ၇။ ဝေရေသိ ံ—ထေရ၊ဌ၊ ၂။ဝ၄။ အပ၊ဌ၊ ၂။ဝ၉၄။ ဝေရယိ ံ—အပ၊ဝ။ ၅၇၊ခုခု၉။ အပ၊ ၂။၄၉၊ဝ၄၂။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ခု၀။ ဝေရယိမှ—အံ၊ခု။ဝ၉၄။ ဝေရေဿတိ — ဝိ၊ ၂။၄၅၄။ မိလိန္ဒ။ဝ၅ဖ။ ကခ်ီ။ဝ၀ဂ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ဝဖ၊ဝ။ ဝေရယိဿတိ— အပ၊ဝ။ ၂၄၊ဝ၃ဂ၊ ခုဂခု။ အပ၊ ၂။ဝ၇ဝ။ ထေရ၊ဌ၊ဝ။ခုဖ။ ဝေရေဿန္တိ—ဝိ၊ ၂။ ၂ ၂ဝ၊၄၅၅။ ဝိ၊၄။ ၂ခု၊ ၂၅ဝ။ ဒီ၊ ၂။ ၂။ မ၊ဝ။ဝ၇။ မ၊ ၂။၉ဖ။ မ၊ခု။၄ဝ။ သံ၊ဝ။ ၂ဖ၊ခု။ သံ၊ ၂။၅၅။ ခု။ဝ၉ခု။ အံ၊ဝ။ ၂ဝဝ။ အံ၊ ၂။ခု၅ခု။ အံ၊ ခု။၄၄၄။ ဝေရိဿန္တိ— ထေရ၊ဌ၊ ၂။ခုဖဝ။ ဝေရေဿသိ — ဝိ၊ဌ၊ဝ။၅။ ခုဒ္ဓကာ၊ဌ။ဂ၇။ ဝဇီရ။ ၂ ၂။ ဝေရေသိ (ဝရ+ဏော+ဿသိ)— ဇာ၊ ၂။ဂ၇ဝ။ ဇာ၊ဌ၊၅။ခု ၂ခု။ ဝေရေဿထ—ဝိ၊ ၂။ ၂ ၂ဝ။ ဝေရေဿာမိ — ကခ်ီ။ ၂ ၂ ၂။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ဝ ၂ဂ။ ဝေရယိဿာမိ—အံ၊ဌ၊ခု။ခုဖ။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၂ခု၇။ ဝေရေဿာမ — ဒီ၊ဝ။ ၂ ၂ခု။ မ၊ခု။ ၂ ၅ဝ။

(၂) အာဂုံ - နှုတ်တက် - ဆောင်၏။ ဧကောသုတ္တာ ဓမ္မံ ဝေရေတိ။ အံ၊ ၂။ဌ၄၅။ အံ၊ခု။ခု၇၉။ မိလိန္ဒ။ဝ၆ဖ။ ဝေရေတိ (မ၊ ၂။ခု၄၅)တိ ပဂုဏ် ကတ္တာ ဝေရေတိ။ မ၊ဌ၊ ခု။ ၂ဝ၁။ ဝေရေဏ္ဍ—ဝိ၊၅။ ၂။ ဒီ၊ခု။ဝ၁ဝ။ အံ၊ ၂။ဌ၄၅။ ဝိ၊ဌ၊ဌ။ခု၉ဝ။ သံ၊ဌီ၊ ၂။၅ဝ၆ဖ။ အံ၊ဌီ၊ဝ။ ၂ခု၁။ အံ၊ဌီ၊ ၂။ ၂ ၂ဖ။ ဝေရေသိ— မ၊ ၂။ဝ၉ဖ။ မ၊ခု။ ၂ ခု ၂။ ဇာ၊ ၂။ဂ၇ဝ။ဝေရေထ— မ၊ ၂။ဝ၉ဌ။ ဝေရေမိ—မ၊ ၂။ဝ၅။ ဝေရယာမိ— အပ၊ဝ။ ၂ဝ။ ဝေရေယျာသိ—သံ၊ဝ။ဝ၉။ အံ၊

ဉ။ဝ၀၇။ ဝေရေယျာထ—ဒီ၊၂။ဝ၀ဉ။ အံ၊ဝ။ ၄၀၇။ အံ၊ဉ။ဉ၀ဉ။ ဝေရေယျာမ—မ၊ဉ။ ၂ဉ၅။ အံ၊ဉ။၄ဉ၁။ ဝေရေသိ — မ၊ဌ၊၄။ ၁၇၄။ ဝေရေသန္တိ—ဒီ၊၂။၂။ မ၊၂။ဇ၆။ မ၊ဉ။၄၀။ ဝေရေသာမိ—ဝဇိရ။၅၄၀။ သာ-ရတ္ထ၊ဝ။ဉ၄။ ဝေရေသာမ — ဒီ၊ဝ။၂၂ဉ။ မ၊ဉ။၂၅ဝ။ အံ၊ဝ။ဝ၁၇။ အံ၊ဉ။၂ဉ၁၊၄ဉ၉။ (၃) ဆောင်ရွက်–မှတ်သား—စိတ်ဌထား–၏။ ဝေရေန္တိ (ဒီ၊ဌ၊၂။ဝ၄၆)တိ သုဝဏ္ဏဘာ-ဇနေ ပက္ခိတ္တသီဟဝသံ ဝိယ အဝိနဿန္တံ ကတ္တာ သုပ္ပဂုဏသုပ္ပဝတ္ထိဘာဝေန ဝေရေန္တိ ဟဒယေ ဌပေန္တိ။ ဒီ၊ဌ၊၂။ဝ၅ဝ။ (၄) သိ၏၊ အသိအမှတ်ပြု၏။ ဥပါသကံ မံ ဘဝံ ဂေါတ-မော ဝေရေတု။ ဝိ၊ဝ။၇။ မ၊ဝ။၂၈။ သံ၊ဝ။ ဝ၇၇။ သံ၊၂။၄၂ဇ။ သံ၊ဉ။ဝ၀။ အံ၊၂။ ၂၀၂။ အံ၊ဉ။၂၄။ ဝေရေတူတိ မံ ဘဂဝါ "ဥပါသကော အမ"န္တိ ဝေံ ဝေရေတု၊ ဇာ-နာတူတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဌ၊ဝ။၂၀ဇ။ မ၊ဌ၊ ဝ။ဝဉဇ။ သံ၊ဌ၊ဝ။ဝ၂၅။ အံ၊ဌ၊၂။၂ဝ။ သာ-ရတ္ထ၊ဉ။ဝဇ၆။ မံ ဘဝံ ဂေါတမော ဝေရေတု ဇာနာတူတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ဝ။ ဝ၄ဝ။ ဝေရေဟိ—ဒီ၊ဉ။ဝ၁၆။ မ၊ဝ။ဝ၁၇။ သံ၊ဝ။၄၀၅။ ဝေရေထ (အံ၊၂။ဝ၈ဇ)တိ.... ဇာနာထ။ အံ၊ဌ၊ဉ။၆၄။ ဝေရယာမိ ဗုဇ္ဈာ-မိ ပဇာနာမိတိ အတ္ထော။ ဝိမတ္တိ၊၂။ဝဉ၇။ ဝေရေမ—မ၊၂။၄ဂ။ ဝေရေယျာသိ ဇာနေ-ယျာသိ၊ အဝဗုဇ္ဈေယျာသိတိ အတ္ထော။ သာ-ရတ္ထ၊ဉ။၄၄၄။ ဝေရေယျာသိ (ဒီ၊ဌ၊၂။ဝ၅ဇ) ဇာနေ့ယျာသိ။ ဒီ၊ဌ၊၂။ဝ၆ဇ။ ဝေရေသိ (ဝရ+ဏော+ သြ)—ကခ်ီ။ဝ၀ဂ။ သာရတ္ထ၊၂။ ၆ဇ။ ဝိမတိ၊ဝ။ဝဉ၇။ ဝေရေသတိ—ကခ်ီ။ ဝ၀ဂ။ ဝေရေသသိ—သာရတ္ထ၊၂။၆ဇ။ ဝိ-မတိ၊ဝ။ဝဉ၇။ (၅) သင်ယူ၏။ ဝေရေသန္တိ-(မ၊ဝ။ဝ၇)တိ ဥဂ္ဂဟေသန္တိ ပရိယာပုဏိ-သန္တိ။ မ၊ဌ၊ဝ။ဝ၀၄။ (၆) သုံးဆောင်–ကိုင်တွယ်–အသုံးပြု–၏။ နဘိကွဝေ စာမ-ရိဗီဇနီ ဝေရေတမ္ဘာ၊ ယော ဝေရေယျ၊ အာပတ္တိ ဒုက္ကဋဿ။ ဝိ၊ဌ။၂၆ဇ။ ဝိ၊သင်္ဘာ။ ၄၄၅။ (၇) (ပန်းစသည်) ပန်၏။ ကဏ္ဏပိ-ဠန္ဓနကံ ဝေရေတိ။ ဝိ၊ဌ၊ဉ။ဉ၇ဝ။ မာလာ-ဂန္ဓဝိလေပနမ္မိ ဝေရေန္တိ။ ဝိ၊ဝ။၂၇၄။ ဝိ၊၄။ ၂ဉ၊၂ဂ၄။ မာလံ ဝေရေသိ မုဒ္ဓနိ။ ဝိမာန။ ၂၆။ ဝေရေ—အံ၊ဝ။၂ဝ၅။ ဝိ၊ဌ၊၄။ဝဂ၀။ ဝေရေမ — မ၊၂။ဉ၁ဝ၄။ ဝေရေယျ—အဘိ၊ က။ဝဉ၀၊၂၀၂။ ဝေရေသန္တိ — ဝိ၊၄။၂၇။ (၈) (တန်ဆာ) ဆင်ယင်–ဝတ်ဆင်–၏။ ကာယူရံ ဝေရေန္တိ။ ဟတ္ထာဘရဏံ ဝေရေန္တိ။ အဂ္ဂုလိမုဒ္ဒိကံ ဝေရေန္တိ။ ဝိ၊၄။၂၄ဝ။

(ဇ) (ခါးဝတ်=သင်းပိုင်)ဝတ်၏။ (၁၀) (ကိုယ်ရံ=ကေစီ)ရံ၏။ သာဏာနိပိ ဝေရေ-တိ။ ဒီ၊ဝ။ဝ၅ဇ။ စီဝရာနိ ဝေရေန္တိ။ ဝိ၊ဉ။ ၄၂၂။ ဝိ၊၄။၄၅ဇ။ သော သာဏာနိပိ ဝေ-ရေမိ။ မ၊ဝ။ဝ၀ဝ။ ဝေရယာ (ထေရီ။၄၂ဝ)-တိ ပရိဒဟာ၊ နိဝါသေဟိ စေဝ ဥတ္တရိယဉ္စ ကရောဟိ။ ထေရီ၊ဌ။၂ဖ၀။ ကာသိကသုခုမာနိ ဝေရယ။ ထေရီ၊ဌ။၂၅ဇ။ ဝေရေယျ၊ (ဝိ၊ဝ။ ၂ဇ၄)တိ သစေ တံ နိဝါသေတိ ဝါ ပါရုပတိ ဝါ ပါစိတ္တိယံ။ ကခ်ီ။ ဉ၂၄။ ဝေရေသိ—ဝိ၊ ၂။၄၅ဌ။ ဝိ၊၅။ဝ၁။ ဝေရယိ — ဇာ၊ဌ၊၅။ ဝ၆ဂ။ ဝေရယိ (ထေရ။ဉ၃ဖ)တိ ရဇ်တ္တာ ကပ္ပဗိန္ဒုံ ဒတ္တာ ဝေရေသိ နိဝါ့သေသိ စေဝ ပါရုပိ စ။ ထေရ၊ဌ၊၂။ဉ၄၂။ ဝေရေသုံ—ဝိ၊ ၂။ဉ၆ဖ။ ဝိ၊၅။ဝ၀ဇ၊ဝ၂၂။ ဝေရေသိ—ထေရ၊ဌ၊၂။ဝ၄။ ဝေရေသတိ—ဝိ၊၂။၄၅၄။ ဒီ၊ဌ၊၂။ဝ၆ဝ။ အပ၊ဌ၊ဝ။၂၅ဌ။ ဝေရေသန္တိ— ဝိ၊၂။၂၂ဝ။ ဝိ၊၄။၂၅ဝ။ ဝ၀ရ။ဉ၇။ ဝေရေ-သထ—ဝိ၊၂။၂၂ဝ။ (ဝ၁)(သပိတ်)လွယ်၏။ ဥစ္စာဝစေ ပတ္တေ ဝေရေန္တိ။ ဝိ၊၄။၂၄ဂ။ ဝေရေယျ — ဝိ၊၄။၂၄ဂ။ ဝိ၊သင်္ဘာ။၄ဉ၉။ (ဝ၂) (ထီး) ဆောင်း–မိုး–၏။ ဆတ္တံ ဝေရေတိ။ ဝိ၊ဌ၊ဉ။ဝ၆ဂ၊၂၂ဖ။ ဆတ္တံ ဝေရေ-န္တိ။ အပ၊ဝ။၂ဉ၂၊ဉ၅ဇ။ အပ၊၂။ဝ၉၄။ ဝေ-

ရေန္တု—အပ၊၁။၄။ အပ၊ဌ၊၁။၁၂၁။ ဝေရေ-
ဟီ — ဇာ၊ဌ၊၆။၂၀၈။ ဝေရေယျ — ဝိ၊ဥ။
၂၆၇။ ဆတ္တံ ဝေရေသိ။ မ၊ဌ၊၂။၈၇။ ဝေရယုံ
—သုတ္ထနိ။ဥ၈၆။ ဒီ၊ဌ၊၂။ဥ၁။ ဝေရိ သု—
အပ။ ၁။ဝဥ၇။ ဝေရေသိ —အပ၊ဌ၊၂။ဝ၉၄။
ဝေရယိတ္ထ—ဒီ၊၂။ဝ၇။ (ဝဥ) (ဘိနပ်)စီး၏။
သမ္ဘနိလိကာ ဥပါဟနာယော ဝေရေန္တိ။ ဝိ၊
ဥ။၂၇၂။ ဝေရေယျ—ဝိ၊ဥ။၂၇ဥ။ ကခ်ီ။ဥ၅၀။
ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၅ဥ။ (ဝ၄) (ခါးပန်းကြိုး)ပန်း၏၊
ပတ်၏၊ စီး၏။ ဥစ္ဆာဝစာနိ ကာယဗန္ဓနာနိ
ဝေရေန္တိ—ဝိ၊၄။၂၇၆။ ဒီဃာနိ ကာယဗန္ဓ-
နာနိ ဝေရေန္တိ—ဝိ၊၄။၄၅ဥ။ ဝေရေယျ—
ဝိ၊၄။၄၅ဥ။ (ဝ၅) (ဦးရစ်=ခေါင်းပေါင်း)
ပေါင်း၏။ ဝေဌနံ ဝေရေန္တိ— ဝိ၊ဥ။၄၂၂။
ဝေရေယျ — ဝိ၊ဥ။၄၂၂။ (ဝ၆)(ခေါင်းအုံး)
အုံး၏။ အနုကာယိကာနိ ဗိမ္ဗောဟနာနိ
ဝေရေန္တိ— ဝိ၊၄။၂၉၅–၆။ ဝေရေယျ—
ဝိ၊၄။၂၉၆။ (ဝ၇) အိပ်နေ၏။ ဥစ္ဆာသယန-
မဟာသယနာနိ ဝေရေန္တိ —ဝိ၊ဥ။၂၈၀။
ဝေရေယျ—ဝိ၊ဥ။၂၈ဝ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၅၂။
(ဝ၈) ထိုင်နေ၏။ ဥစ္ဆေ မဏ္ဍပဋ္ဌိပါဒကေ ဝေ-
ရေန္တိ—ဝိ၊၄။၂၉၅။ ဝေရေယျ—ဝိ၊၄။၂၉၅။
ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၅ဝ။ (ဝ၉) (အောက်ပိုး=ခါး
တောင်း)ကျိုက်၏။ ဩဝဋ္ဌိကံ ဝေရေန္တိ—ဝိ၊
၄။၂၄ဝ။ ဝေရေယျ—ဝိ၊၄။၂၄ဝ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။
၄ဥ၆။ (၂၀) (သာသနဥ)ဝန်) ထမ်းဆောင်
၏။ ဝေရေမိ သာသနံ အဟံ။ အပ၊ဝ။၄၆။
မ၊ဌ၊၄။၂ဝဝ။ ဝေရယာမိ — ထေရီ။၄၂၈။
သတ္ထုနော ဝေရယုံ ဝေရေသုန္တိ အတ္ထော။
အပ၊ဌ၊၂။ဝ၈၅။ (၂၁) စွမ်းနိုင်–တတ်နိုင်–
၏။ ဝေရေထ (ဝိ၊၂။ဥ၄၂)တိ သက္ကောထ။
ဝိ၊ဌ၊ဥ။ဝ၉ဥ။ ဝေရေဿသိ—ဝိမတိ၊ဝ။ဝ၂။
သီ၊ဌ၊သစ်၊ဝ။၄ဥ။ (၂၂) စစ်ဆေး–စုံစမ်း–
မေးမြန်း–၏။ သာ ဟိ သမ္ဘဥ္ဇေ ယျမ္ဘံ
ယထာသဘာဝတော ဝေရေတိ ဥပဝေရေတိ။
မ၊ဌ၊ဝ။၂၅။ ကဿ တ္ဝံ မဟာရာဇ အဇ္ဇ ဝေရေ-
ယျာသိ—မိလိန္ဒ။၄ဥ။ (၂၃) ချိန်တွယ်–
တိုင်းတာ–၏။ မဟာတုလာယ ဝေရယမာ-
နော နာဠိယာ မိနမာနော စ သမုဒ္ဒိယမေဝ
ဝေရေတိ မိနတိ စ။ မူလဋ္ဌ၊၂။ဇ၄။ (၂၄)
ညှိထွန်း၏။ အန္ဓကာရေ ဝါ တေလပဒ္ဒေါတံ
ဝေရေယျ — ဝိ၊ဝ။၂။ ဝိ၊၂။ဥ၀။ ဝိ၊ဥ။၄၀။
ဒီ၊ဝ။ ၈၀။ ဒီ၊၂။ဥ၅။ မ၊ဝ။၂၈။ မ၊၂။
ဥ၁။ သံ၊ဝ။ဝ၆ဥ။ သံ၊ဥ။၆၈။ အံ၊ဝ။၅၂။
အံ၊ဥ။ ၂၄။ (၂၅) စိုက်ထောင်၏။ ယံ ဥက္ကံ
ဝေရယိ အဟံ။ အပ၊၂။၄ဇ။ (၂၆) (ကလေး)
ချီပိုး – ပိုက်ထွေး – သယ်ဆောင် – ၏။
အညာ ဝေရေန္တိ— ဒီ၊၂။ဝ၂။ ဒီ၊ဌ၊၂။၄၂။
တမေနံ တတ္ထ ဝေရေသိ....တိဏိ ဝဿာနိ
ဝေရယိ။ ဇာ၊ဌ၊၅။ဝ၆၈။ သာ ဥရေ ကတ္ဝာ
ဝေရေသိ။ ယင်း၊ဝ၆ဇ။ (၂၇) ယူ၏။ ဝေ-
ရေမိ (မ၊ဌ၊၄။၂ဝ၁) တိ ဣစ္ဆာမိ ဂဏှာမိတိ
အတ္ထော။ မ၊ဌ၊ဥ။ဥ၉၅။ ဝေရေမ—အံ၊ဝ။
ဥ၄၅။ (၂၈) (အမျိုးအနွယ်) ထား၏၊
တည်စေ၏။ ကုလဝံသံ ဝေရေဟိတိ....ကုလ-
ဝံသံ ဝေရေဟိ ပတိဋ္ဌပေဟိ။ စရိယာ၊ဌ။
ဝ၉၄။ (၂၉) (လက်သည်း–ဆံပင်) ထား၏။
ဒီဃေ ကေသေ ဝေရေန္တိ။ ဝိ၊၄။၂၄ဝ။ ဒီဃေ
နခေ ဝေရေသိ။ ဝိ၊၄။၂၂ဥ။ ဝေရေယျ—
ဝိ၊၄။၂၂ဥ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၄၅။ (ဥ၀) အလို
ရှိ၏။ (၂၂)အနက် ကြည့်။ (ဥ၁) (ဆိုင်း)
ထမ်း၏။ ဒဏ္ဍသိက္ခံ ဝေရေသိ။ ဝိ၊၄။၂၂ဝ။

ဝေရေတုံ (ကြို ဝိ) [ဝရ+ဏေ+တုံ] (၁) ဆောင်
ခြင်းငှါ။ (၂) ဆောင်ရွက်–မှတ်သား–
စိတ်ဌာထား–ခြင်းငှါ။ (၃) စီးခြင်းငှါ။ (၄)
ဆောင်း–မိုး–ခြင်းငှါ။ (၅) ဖြစ်စေခြင်း
ငှါ။ (၆) ဆောင်ခြင်းငှါ။ အယं မဟာ-
ပထဝီ သိနေရုပမ္ဘတံ ဝေရေတုံ သမတ္ထောပိ။
ဝိ၊ဌ၊၁။၂ဥ၂။ (–မိလိန္ဒ။ဝ၄၅။ ဝိ၊ဌ၊၂။
၂၂ဝ။ ကခ်ီ။ဥ၂ဥ။ ဒီ၊ဌ၊၂။ဝ၂၂။ ဒီ၊ဌ၊
ဥ။၄ဥ။ မ၊ဌ၊၂။၈၈။ သံ၊ဌ၊ဥ။၂၄၈။ ဓမ္မ၊
ဌ၊ဝ။ဥ၁ဝ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၂၅။ မ၊ဌ၊ဥ။ဝ၃ဇ။

သံ၊ဦ၊၂။၄၂၉။ အံ၊ဦ၊၂။၃၃၀။) (၂)ဆောင်ရွက်–မှတ်သား–စိတ်ဌထား–ခြင်းငှါ။ အတ္ထ-ဝသေန ဓာရေတုံ နသက္ကောန္တိ။ အံ၊ဌ၊၁။ ၆၈။ ယထာပရိယတ္တံ ဓမ္မံ ဓာရေတုံ သမ-တ္ထာယ။ ဒီ၊ဦ၊၃။၇၇။ (–ဒီ၊ဌ၊၁။၃၃။ မ၊ဌ၊၁။၁၀။ သံ၊ဌ၊၁။၉။ အံ၊ဌ၊၁။၉။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁၈။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂။၁၂၆။ ဥဒါန၊ဌ။ ၂၀။) (၃) စီးခြင်းငှါ။ ဥပါဟနံ ဓာရေတုံ။ ဝိ၊၃။ ၂၇၆။ ဝိ၊သင်္ဂ။၄၅၆။(–ဝိ၊ဌ၊၃။၃၆၇။) (၄) ဆောင်း–မိုး–ခြင်းငှါ။ ဆတ္တံ ဓာရေတုံ။ ဝိ၊ဌ။ ၂၇၀။ ဝိ၊သင်္ဂ။၄၄၅။ ကခ်၊ဦ။၃၉။ (၅) ဖြစ်စေခြင်းငှါ။ သန္ဓာရေတုန္တိ....ဓာ-ရေတုံ ပဝတ္တေတုံ။ ဥဒါန၊ဌ။၁၅၁။

ဓာရေတု၁ (တိ) [ဓရ+ဏော+တု] ဆောင်ရွက်–မှတ် သား–စိတ်ဌ ထား–တတ်သော၊ သူ။ သာဝေတာ စ ဥဋ္ဌဟေတာ စ ဓာရေဘာ စ ဝိညာတာ စ။ ဝိ၊ဌ။၃၆၄။ အံ၊၃။၃၃။ ဝဇိရ။ ၅၀၅။ သာရတ္ထ၊၃။၃၆၂။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၁၀။ ဓာရေတာတိ သုဓာရိတံ ကတ္တာ ဓာရေ-တာ။ သာရတ္ထ၊၃။၄၁၇။ (–အပ၊ဌ၊၁။ ၃၀၇။)

ဓာရေတု၂ (ကြိ) [ဓရ+ဏော+တု] (၁) ဆောင်လော့။ (၂) သိလော့၊ အသိအမှတ်ပြုလော့။ (၁) ဓာရေတိ (၁) ကြည့်။ (၂) ဓာရေ-တိ (၄) ကြည့်။

ဓာရေတုကာမ (တိ) [ဓာရေတုံ+ကာမ] ဆောင်ရွက်– မှတ်သား– စိတ်ဌထား–လို သော၊ သူ။ ကေမန္တံ နိသိန္နော ခေါ် မိလိန္ဒော ရာဇာ ဥတုကာမော သောတုကာမော ဓာ-ရေတုကာမော.... အာယသ္မန္တံ နာဂသေနံ တေဒဝေါစ။ မိလိန္ဒ။၃၁၄။

ဓာရေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဓရ+ဏော+တ္တာ] (၁) ဆောင်၍။ (၂) ဆောင်ရွက်–မှတ်သား–စိတ်ဌထား–၍။ (၃) ပန်ဆင်–ဝတ်ဆင်–၍။ (၄) ဝတ်ရုံ၍။ (၅) (ကိုယ်ဝန်) ဆောင်–လွယ်–၍။ (၆) ကပ်ဆောင်၍၊ ချိန်တွယ်–တိုင်းတာ–၍၊ တား–သား–၍။ (၇) ကိုင်ဆောင်၍။ (၈) ယူ၍။ (၉) ဆောင်း–မိုး–၍။(၁) ဆောင်၍။ ဒုတေယျ-သခ်ါတံ သာသနံ ဓာရေတ္တာ။ အံ၊ဌ၊၃။ ၂၁၆။ သာရတ္ထ၊၃။၄၁၇။ (–ပေဠကောဝ။ ၁၉၆။) (၂) ဆောင်ရွက်–မှတ်သား–စိတ်ဌ ထား–၍။ ဒုဂ္ဂဟိတံ ဒုဂ္ဂဟိတတောဝ ဓာရေ-တ္တာ။ မ၊၃။ ၂၈။ (၃) ပန်ဆင်–ဝတ်ဆင်–၍။ ဝတ္ထပုပ္ဖဂန္ဓာဘရဏာနိ ဓာရေတ္တာ။ ဓမ္မ၊ ဌ၊၁။၁၃၈။ (၄) ဝတ်ရုံ၍။ ကာသိယာနိ ဓာရေတ္တာ။ ဇာ၊ ၂။၃၂၅။ ဇာ၊ဌ၊၇။ ၂၆၆။ (–ဝိ၊ဌ၊၁။၁၄၆။ ဝိမတိ၊ ၂။၁ ၂။) (၅) (ကိုယ်ဝန်) ဆောင်–လွယ်–၍။ ဂဗ္ဘံ ဓာ-ရေတ္တာ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။၄ ၂၆။ အပ၊ဌ၊၁။၁၇၉။ ကုစ္ဆိယာ ဓာရေတ္တာ။ ဇာ၊ဌ၊၇။၃၅ ၂။ (–ထေရ၊ဌ၊ ၂။၁၇၁။) (၆) ကပ်ဆောင်၍၊ ချိန်တွယ်–တိုင်းတာ–၍၊ တား–သား–၍။ ဓာရေတ္တာ (သံ၊ဌ၊ ၂။၃၀ ၂) တိ ဒါရုနံ ဟေယျာဒိဇာနနတ္ထံ ဥပနေတ္တာ။ သံ၊ဦ၊ ၂။ ၂၅၅။ (၇) ကိုင်ဆောင်၍။ ကေန ဟ-တ္ထေန ဘာဇနံ ဓာရေတ္တာ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။၁၉၇။ (–စရိယာ၊ဌ။၇၁။ ဇာ၊ဌ၊၄။၄၀၈။) (၈) ယူ၍။ "ခန္တီ ဓာရေတ္တာ" တိပိ ပါဠော ဗဟိ အနိက္ခမနဝသေန ဂဏှိတ္တာတိ အတ္ထော။ ဝိမတိ၊၁။၈၈။ (–အံ၊ဌ၊ ၂။၁၇၆) (၉) ဆောင်း–မိုး–၍။ ဆတ္တံ ဓာရေတ္တာ။ အံ၊ ဌ၊၃။၇၆။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။၁ ၂။ မဟန္တံ ဖဏံ ဓာရေတ္တာ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၂၅၈။ (–ဇာ၊ဌ၊ ၅။၄၀၈။ ဇာ၊ဌ၊၆။ ၂၀၈။)

ဓာရေထ၁ (ကြိ) [ဓရ+ဏော+ထ] (၁) ဆောင်ကုန်၏။ (၂) အာဂုံ–နှုတ်တက်–ဆောင်ကုန်၏။ (၃) စွမ်းနိုင်–တတ်နိုင်–ကုန်၏။ (၁) ဓာရေတိ (၁)·ကြည့်။ (၂) ဓာရေ-

တိ (၂) ကြည့်။ (၃) ဝေရေတိ (၁၂) ကြည့်။

ဝေရေထ၊ (ကြို) [ဝေ+ထော+ထ] (၁) ဆောင်ကုန်လော့။ (၂) သိကုန်လော့၊ အသိအမှတ်ပြုကုန်လော့။ (၁) ဝေရေတိ (၁) ကြည့်။ (၂) ဝေရေတိ (၄) ကြည့်။

ဝေရေန္တ (တိ)[ဝေ+ထော+အန္တ။ ထိ-ဌ် ဝေရေန္တိ] (၁) ဆောင်သော။ (၂) ပန်းဆင်–ဝတ်ဆင်–သော။ (၃) ဆောင်ရွက်–မှတ်သား–စိတ်ဌ်ထား–သော။ (၄) ဝတ်ရုံသော။ (၅) (ကိုယ်ဝန်) ဆောင်–လွယ်–သော။ (၆) တွဲရရှိဆွဲသော။ (၇) စီးသော။ (၈) ဆောင်း–မိုး–သော။

(၁) ဆောင်သော။ အတ္ထာပတ္တိ ဝေရေန္တော အာပဇ္ဇတိ။ ဝိ၅။၂၁၃။ ဝေရေန္တော—မိလိန္ဒ။၃၆၃။ မ၊ဌ၊၂။၄၈။ သံ၊ဌ၊၂။၁၅၀။ အံ၊ဌ၊၁။၆၀။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁၇။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၂၇၈။ ဥဒါန၊ဌ။၂၉။ ဝေရေန္တိ—စရိယာ၊ဌ။၇၉။ ဒီ၊ဌီ၊၃။၁၇၉။ မူလဋ္ဌ၊၁။၁၈၃။ ဝေရေန္တာ—ဇာ၊၂။၃၂၈။ စူဠနိ၊ဌ။၁၃။ ဒီ၊ဌီ၊၁။၂၂၃။ သံ၊ဌီ၊၂။၂၆၈။ ဝေရေန္တံ—စူဠနိ။၂၇၈။ မိလိန္ဒ။၁၁၅။ အပ၊၁။၃၅၆။ နေတ္တိ၊ဝိ။၆၁။ ဝေရေန္ဆေန—ဝိ၊ဌ၊၁။၁၄၀။ အံ၊ဌ၊၁။၁၁၉။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၇၀။ ဝေရေန္ဆေဟိ—ဇာ၊ဌ၊၅။၂၇၆။ ဇာ၊ဌ၊၆။၆၅။ ဝေရေန္ဆေ—ဝိ၊ဌ၊၄။၄၆။ ဝဇိရ။၅၂၂။ ဝိမတိ၊၂။၂၂၈။ ဒီ၊ဌီ၊၃။၁၆၆။ အံ၊ဌီ၊၃။၃၃၅။ ဝေရေန္ဆိယာ—ဝိ၅။၁၁၀၊၁၂၁။ ဝေရေန္ဆာနံ — ဝိမာန၊ဌ။၃၄။ ဝေရေန္ဆေ—မ၊ဌ၊၄။၉။ ထေရ၊ဌ၊၂။၄၂။ ဝေရေန္ဆေ — မိလိန္ဒ။၂၀၄။ (၂) ပန်းဆင်–ဝတ်ဆင်–သော။ မာလာဝန္ဓဝိ-လေပနံ ဝေရေန္ဆော။ မ၊၂။၁၈၃။ ဇရော-ဇိဏ္ဏကာလေ တာနိ(အာဘရဏာနိ) ဝေရေ-ဆော။ သံ၊ဌ၊၁။၈၆။ ပုပ္ပါနိ မာလံ ဝေရေ-ဆော။ ဇာ၊ဌ၊၅။၄၆။ (–မိလိန္ဒ။၂၃၃။ ဝိ၊ဌ၊၃။၂၂၃။ ထေရ၊ဌ၊၂။၄၂။ ဇာ၊ဌ၊၆။၇၁။) (၃) ဆောင်ရွက်–မှတ်သား–စိတ်ဌ်ထား–သော။ သုဝဏ္ဏဘာဇနေ ပက္ခိတ္တတေလ-မိဝ အဝိနဿမာနံ ဝေရေန္ဆော။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။၁၆၆။ ဇိနသာသနံ ဝေရေန္ဆော (အပ၊၁။ ၄၄)တိ....သလ္လကေန္ဆောတိ အတ္ထော။ အပ၊ဌ၊၁။၃၁၂။ (–မိလိန္ဒ။၁၇၊၂၀။ မ၊ဌ၊၁။၂၇၂။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၈၈။ ဒီ၊ဌီ၊၃။၁၇၉။) (၄) ဝတ်ရုံသော။ ကုသစီရဝိနိ ဝေရေန္ဆော ဝေရေ-ဆော အာပဇ္ဇတိ နာမ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၁၆၀။ (၅) (ကိုယ်ဝန်) ဆောင်–လွယ်–သော။ ဒေဝီ မဟာန္ဆေန ပရိဟာရေန ဂဗ္ဘံ ဝေရေန္ဆိ။ စရိ-ယာ၊ဌ။၇၉။ (၆) တွဲရရှိဆွဲသော။ ဩလမ္ဗကံ ဝေရေန္ဆော ဝိယာတိ ဩလမ္ဗကသုတ္တံ ဩ-တာရေန္ဆော ဝိယ။ မ၊ ဌီ၊၃။ ၁၇၈။ (၇) စီးသော။ ဆတ္တုပါဟနံ ဝေရေန္ဆိယာ ပါ-စိတ္တိယံ။ ဝိ၅။၁၂၁။ (၈) ဆောင်း–မိုး–သော။ ဝေရေန္ဆံ ဥပရိစ္ဆတ္တံ။ အပ၊၁။၃၅၆၊ ဆတ္တမေဝ ဝေရေန္ဆိ ဂစ္ဆတိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၂၂၆။ ဗုဗ္ဗစ္ဆတ္တံ ဝေရေန္ဆေန သက္ကာရော ကတော။ အံ၊ဌ၊၁။၁၁၉။ (–ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၆၉။ ထေရ၊ဌ၊၁။၂၁။ ထေရ၊ဌ၊၂။၂၉၊၄၂။ အပ။ ဌ၊၁။၂၃၁။ အပ၊ဌ၊၂။၃၃။)

ဝေရေန္တိ (ကြို) [ဝေ+ထော+အန္တိ] (၁) ဆောင်ကုန်၏။ (၂) အာဂုံ–နှုတ်တက်–ဆောင်ကုန်၏။(၃)ဆောင်ရွက်–မှတ်သား–စိတ်ဌ်ထား–ကုန်၏။ (၄) (ပန်းစသည်) ပန်ကုန်၏။ (၅) (တန်ဆာ) ဆင်ယင်–ဝတ်ဆင်–ကုန်၏။ (၆)(ခါးဝတ်=သင်းပိုင်) ဝတ်ကုန်၏။ (၇) (ကိုယ်ရုံ=ကေစ်) ရုံကုန်၏။ (၈) (သပိတ်)လွယ်ကုန်၏။ (၉) (ထီး) ဆောင်း–မိုး–ကုန်၏။ (၁၀) (ဘိနပ်) စီးကုန်၏။ (၁၁) (ခါးပန်းကြိုး) ပန်းကုန်၏၊ ပတ်ကုန်၏၊ စီးကုန်၏။ (၁၂) (ဦးရစ်=ခေါင်းပေါင်း) ပေါင်းကုန်၏။ (၁၃)(ခေါင်း အုံး) အုံးကုန်၏။ (၁၄) အိပ်ကုန်၏

(၁၅) ထိုင်နေကုန်၏။ (၁၆) (အောက်ပိုး=ခါးတောင်း)ကျိုက်ကုန်၏။ (၁၇)ချိပိုး–ပိုက်ထွေး–သယ်ဆောင်–ကုန်၏။ (၁) (၂) (၃) ဝေရေတိ (၁) (၂) (၃) ကြည့်။(၄)မှ(၁၉)ထိ ဝေရေတိ(၇)မှ(၁၉)ထိ အစဉ်အတိုင်း ကြည့်။(၁၇) ဝေရေတိ(၂၆)-ကြည့်။

ဝေရ[illegible] (ကြို) [ဝရ+ဏော+အ[illegible]] (၁) ဆောင်ကုန်လော့။ (၂) (ထီး) ဆောင်း–မိုး–ကုန်လော့။ (၁) ဝေရေတိ (၁) ကြည့်။ (၂) ဝေရေတိ (၁၂) ကြည့်။

ဝေရေမ (ကြို) [ဝရ+ဏော+မ] (၁)ဆောင်ကုန်၏။ (၂) သီကုန်၏၊ အသီအမှတ် ပြုကုန်၏။ (၃) (ပန်း-စသည်)ပန်ကုန်၏။ (၄) ယူကုန်၏။ (၁) ဝေရေတိ (၁) ကြည့်။ (၂) ဝေရေတိ (၄) ကြည့်။ (၃) ဝေရေတိ (၇)-ကြည့်။ (၄) ဝေရေတိ (၂၇)-ကြည့်။

ဝေရေမိ (ကြို) [ဝရ+ဏော+မိ] (၁) ဆောင်၏။ (၂) အာဂုံ–နှုတ်တက်–ဆောင်၏။ (၃) (ခါးဝတ်=သင်းပိုင်) ဝတ်၏။ (၄) (ကိုယ်ရုံ=ကေစ္ဆီ) ရုံ၏။ (၅) (သာသနာ့ဝန်) ထမ်းဆောင်၏။ (၆) ယူ၏။ (၇) အလိုရှိ၏။ (၁) ဝေရေတိ (၁)-ကြည့်။ (၂) ဝေရေတိ (၂)-ကြည့်။ (၃) (၄) ဝေရေတိ (၉)(၁၀)-ကြည့်။ (၅) ဝေရေတိ (၂၀)-ကြည့်။ (၆) (၇) ဝေရေတိ (၂၇) ကြည့်။

ဝေရေယျ (ကြို) [ဝရ+ဏော+ယျ] (၁) ဆောင်ရာ၏။ (၂) သုံးဆောင်–ကိုင်တွယ်–အသုံးပြု–ရာ၏။ (၃)(ပန်း-စသည်)ပန်ရာ၏။ (၄) (ခါးဝတ်=သင်းပိုင်)ဝတ်ရာ၏။ (၅) (ကိုယ်ရုံ=ကေစ္ဆီ) ရုံရာ၏။ (၆) (သပိတ်) လွယ်ရာ၏။ (၇) (ထီး) ဆောင်း–မိုး–ရာ၏။ (၈) (ဘိနပ်)စီးရာ၏။ (၉) (ခါးပန်း ကြိုး) ပန်းရာ၏၊ ပတ်ရာ၏၊ စီးရာ၏။ (၁၀) (ဦးရစ်=ခေါင်းပေါင်း) ပေါင်းရာ၏။ (၁၁) (ခေါင်းအုံး) အုံးရာ၏။ (၁၂) အိုပ်ရာ၏။ (၁၃) ထိုင်နေရာ၏။ (၁၄) (အောက်ပိုး=ခါးတောင်း)ကျိုက်ရာ၏။ (၁၅) ညှိထွန်းရာ၏။ (၁၆) (လက်သည်းဆံပင်)ထားရာ၏။ (၁) ဝေရေတိ (၁)-ကြည့်။ (၂) ဝေရေတိ (၆)-ကြည့်။ (၃) ဝေရေတိ (၇)-ကြည့်။ (၄) (၅) ဝေရေတိ (၉) (၁၀)-ကြည့်။ (၆)မှ(၁၄)ထိကို ဝေရေတိ (၁၁)မှ(၁၉)ထိ အစဉ်အတိုင်း ကြည့်။ (၁၅) ဝေရေတိ (၂၄)-ကြည့်။ (၁၆) ဝေရေတိ (၂၉)-ကြည့်။

ဝေရေယျာထ (ကြို) [ဝရ+ဏော+ယျာထ] (၁)ဆောင်ကုန်ရာ၏။(၂)အာဂုံ–နှုတ်တက်–ဆောင်ကုန်ရာ၏။ (၁) ဝေရေတိ(၁)-ကြည့်။ (၂) ဝေရေတိ (၂)-ကြည့်။

ဝေရေယျာမ (ကြို) [ဝရ+ဏော+ယျာမ] (၁) ဆောင်ကုန်ရာ၏။ (၂) အာဂုံ–နှုတ်တက်–ဆောင်ကုန်ရာ၏။ (၁) ဝေရေတိ (၁)-ကြည့်။ (၂) ဝေရေတိ (၂)-ကြည့်။

ဝေရေယျာသိ (ကြို) [ဝရ+ဏော+ယျာသိ] (၁) ဆောင်ရာ၏။ (၂) အာဂုံ–နှုတ်တက်–ဆောင်ရာ၏။ (၃) သီရာ၏၊ အသီအမှတ်ပြုရာ၏။ (၄)စစ်ဆေး–စုံစမ်း–မေးမြန်း–ရာ၏။ (၁) ဝေရေတိ (၁) ကြည့်။ (၂) ဝေရေတိ (၂) ကြည့်။ (၃) ဝေရေတိ (၄) ကြည့်။ (၄) ဝေရေတိ (၂၂) ကြည့်။

ဝေရေယျုံ (ကြို) [ဝရ+ဏော+ယျုံ] ဆောင်ကုန်ရာ၏။ ဝေရေတိ(၁) ကြည့်။

ဝေရေသိ (ကြို) [ဝရ+ဏော+ဏှိ] (၁) ဆောင်ပြီ။ (၂) (ခါးဝတ်=သင်းပိုင်)ဝတ်ပြီ။ (၃) (ကိုယ်ရုံ=ကေစ္ဆီ)ရုံပြီ။ (၄) (ထီး)ဆောင်း–မိုး–ပြီ။ (၁) ဝေရေတိ (၁) ကြည့်။ (၂) (၃) ဝေရေတိ (၉) (၁၀) ကြည့်။ (၄) ဝေရေတိ (၁၂) ကြည့်။

ဓာရေသီ[1] (ကြို) [ဓရ+ဏော+သီ] (၁)ဆောင်၏။ (၂) (လက်သည်း,ဆံပင်)ထားဏ်။ (၃) (ဆိုင်း)ထမ်းဏ်။ ဓာရေတိ(၁),(၂၉),(၃၁) စဉ်၍ ကြည့်။

ဓာရေသီ[2] (ကြို) [ဓရ+ဏော+ဣ] (၁) ဆောင်ပြီ။ (၂) အာဂုံ–နှုတ်တက်–ဆောင်ပြီ။ (၃) (ပန်း-စသည်)ပန်ပြီ။ (၄) (ခါးဝတ်=သင်းပိုင်) ဝတ်ပြီ။ (၅) (ကိုယ်ရံ=ကေစ)ရံပြီ။ (၆) (ထီး)ဆောင်း–မိုး–ပြီ။ (၇) (ကလေး) ချီပိုး–သယ်–ဆောင်–ပြီ။ (၈) (လက်သည်းဆံပင်) ထားပြီ။ (၉) (ဆိုင်း)ထမ်းပြီ။ (၁) ဓာရေတိ(၁) ကြည့်။ (၂) ဓာရေတိ (၂) ကြည့်။ (၃) ဓာရေတိ (၇) ကြည့်။ (၄) (၅) ဓာရေတိ (၉) (၁၀) ကြည့်။ (၆) ဓာရေတိ (၁၂) ကြည့်။ (၇) ဓာရေတိ (၂၆) ကြည့်။ (၈) ဓာရေတိ (၂၉) ကြည့်။ (၉) ဓာရေတိ (၃၁) ကြည့်။

ဓာရေသီ[3] (ကြို) [ဓရ+ဏော+ဩ] (၁) ဆောင်လော့။ (၂) သိလော့၊ အသိအမှတ်ပြုလော့။ (၁) ဓာရေတိ (၁)ကြည့်။ (၂) ဓာရေတိ (၄) ကြည့်။

ဓာရေသီ[4] (ကြို) [ဓရ + ဏော+ဿသီ] ဆောင်လတ္တံ့။ ဓာရေတိ (၁) ကြည့်။

ဓာရေသုံ (ကြို) [ဓရ+ဏော+ဥံ] (၁) ဆောင်ကုန်ပြီ။ (၂) (ခါးဝတ်=သင်းပိုင်) ဝတ်ကုန်ပြီ။ (၃) (ကိုယ်ရံ=ကေစ)ရံကုန်ပြီ။ (၄) (သာသနာ့ဝန်) ထမ်းဆောင်ကုန်ပြီ။ (၁) ဓာရေတိ (၁) ကြည့်။ (၂) (၃) ဓာရေတိ (၉) (၁၀) ကြည့်။ (၄) ဓာရေတိ (၂၀) ကြည့်။

ဓာရေဿတိ (ကြို) [ဓရ+ဏော+ဿတိ] (၁) ဆောင်လတ္တံ့။ (၂) သိလတ္တံ့။ အသိအမှတ်ပြုလတ္တံ့။ (၃)(ခါးဝတ်=သင်းပိုင်) ဝတ်လတ္တံ့။ (၄) (ကိုယ်ရံ=ကေစ) ရံလတ္တံ့။ (၁) ဓာရေတိ (၁) ကြည့်။ (၂) ဓာရေတိ (၄) ကြည့်။ (၃) (၄) ဓာရေတိ (၉)(၁၀) -ကြည့်။

ဓာရေဿထ (ကြို) [ဓရ+ဏော+ဿထ] ဆောင်ကုန်လတ္တံ့။ ဓာရေတိ (၁) ကြည့်။

ဓာရေဿန္တိ (ကြို) [ဓရ+ဏော+ဿန္တိ] (၁) ဆောင်ကုန်လတ္တံ့။ (၂) အာဂုံ–နှုတ်တက်–ဆောင်ကုန်လတ္တံ့။ (၃) သင်ယူကုန်လတ္တံ့။ (၄) (ပန်း-စသည်) ပန်ကုန်လတ္တံ့။ (၅) (ခါးဝတ်=သင်းပိုင်) ဝတ်ကုန်လတ္တံ့။ (၆) (ကိုယ်ရံ=ကေစ)ရံကုန်လတ္တံ့။ (၁) ဓာရေတိ (၁) ကြည့်။ (၂) ဓာရေတိ (၂) ကြည့်။ (၃) ဓာရေတိ (၅) ကြည့်။ (၄) ဓာရေတိ (၇) ကြည့်။ (၅) (၆) ဓာရေတိ (၉) (၁၀) ကြည့်။

ဓာရေဿသိ (ကြို) [ဓရ+ဏော+ဿသိ] (၁) ဆောင်လတ္တံ့။ (၂) သိလတ္တံ့၊ အသိအမှတ်ပြုလတ္တံ့။ (၃) စွမ်းနိုင်–တတ်နိုင်–လတ္တံ့။ (၁) ဓာရေတိ (၁) ကြည့်။ (၂) ဓာရေတိ (၂)-ကြည့်။ (၃) ဓာရေတိ (၂၁) ကြည့်။

ဓာရေဿာမ (ကြို) [ဓရ+ဏော+ဿာမ] ဆောင်ကုန်လတ္တံ့။ ဓာရေတိ (၁) ကြည့်။

ဓာရေဿာမိ (ကြို) [ဓရ+ဏော+ဿာမိ] (၁) ဆောင်လတ္တံ့။ (၂) အာဂုံ – နှုတ်တက်–ဆောင်လတ္တံ့။ (၁) ဓာရေတိ (၁) ကြည့်။ (၂) ဓာရေတိ (၂) ကြည့်။

ဓာရေဟိ (ကြို) [ဓရ+ဏော+ဟိ] (၁)ဆောင်လော့။ (၂) သိလော့၊ အသိအမှတ်ပြုလော့။ (၃) (ထီး) ဆောင်း–မိုး–လော့။ (၄) (အမျိုးအနွယ်) ထားလော့၊ တည်စေလော့။ (၁) ဓာရေတိ (၁) ကြည့်။ (၂) ဓာရေတိ (၄) ကြည့်။ (၃) ဓာရေတိ (၁၂) ကြည့်။ (၄)ဓာရေတိ (၂၈) ကြည့်။

ဓာဝ ၁ (ပု) [ဓာဝု+ဏ] ပြေးခြင်း၊ လျင်မြန်စွာ သွားခြင်း။ တမေနံ အဿဒမကောဒ ဥတ္တရိ ကာရဏံ ကာရေတိ အနုက္ကမေ၊ မဏ္ဍလေ ခုရကာသေ၊ ဓာဝေ၊ ဒဝတ္ထေ။ မ၊ ၂။ဘဝ။

ဓာဝ ၂ (ကြို) [ဓာဝု+အ+ဟိ] ပြေးလော့၊ လျင်မြန်စွာ သွားလော့။ ဓာဝတိ (၂)-ကြည့်။

ဓာဝကွဏ (ပု) [ဓာဝ+ခဏ] ပြေးသွားသော ခဏ။ တသ္မာ ကဗန္ဓဿပိ ဓာဝကွဏော သဝိ-ညာဏဇီဝိတိန္ဒြိယံ အတ္ထေဝ။ ဝိမတိ၊ဘ။ ၂၄ဝ။

ဓာဝတိ (ကြို) [ဓာဝု+အ+တိ။ ဓာဝု ဂတိသု-ဒ္ဓိယံ။ ဓာဝတိ။ နီတိ၊ဓာ။ဘ၇ဘ။] (၁) သွား၏။ (၂) ပြေး၏၊ လျင်မြန်စွာသွား၏။ (၃) လှည့်လည်၏၊ကျင်လည်၏။ (၄) စီးဆင်း၏။ (၅) ပျံ၏။ (၆) သွား၏။ ဓာဝတိ (မဟာနီ။ ၃၃ဝ) တိ ပုရတော ဂစ္ဆတိ။ မဟာနီ၊ဋ္ဌ။ ၃၇၉။ ဓာဝတိ (သံ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ဘ၆ဂ) တိ ဂစ္ဆတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဌဝ၇။ ဓာဝတိ—ပေဋ္ဌကော။ ၂ဌ၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဘ။၂၆၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ ၂၇၉။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ ၂ဌ၆။ မဟာနီ၊ဋ္ဌ။ဘ။ဘ။ ဝဇိရ။ဘဌဘ။ သာရ-တ္ထ၊ ၂။ဘ၆ဝ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ဘ၆၉။ ဓာဝန္တိ—ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ဘ၆၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ။၅။ ၂၉ဝ။ မဟာ-နီ၊ဋ္ဌ။ဘ၇၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ ၂ဂ၂။ (၂) ပြေး၏၊ လျင်မြန်စွာ သွား၏။ သမ္ဘတ္တာမေန ဓာဝတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ ၂ ၂၉။ သန္ဓာဝတိတိ ဝေဂေန ဓာဝတိ။ မဟာနီ၊ဋ္ဌ။ဘ၇၉။ ဓာဝတိ—ဓမ္ဓ။ဖ ၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ဘ။၉ဘ၊ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဘဘ၊ဘ ၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဘ၅ဘ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ဘ။ ၂၅ ၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ဘ၆ဂ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဘ။ ၂ဖ၀။ ဓမ္ဓ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဘ၃ဖ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ဘ၇ဖ၊ဘ၀၉၊ ၂ ၂ ၅။ အပ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ဘဂဖ။ မဟာနီ၊ဋ္ဌ။ဘ၆ဖ၉၊ဘ၇ဂ။ ပုရတော ဓာဝန္တိ (သံ၊ဘ။ဌ၅ဖ) တိ အဋ္ဌတော ဇဝန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ဝ၉။ ဓာဝန္တိ—ဝိ၊ဘ။ ၂ ၂ ၅။ ဝိ၊ဌ။ ၂ဘ၊ ၂ ၅။ အပ၊ဘ။ဘ၆ဘ။ မဟာနီ။ဘ၃ဂ။ ဇာ၊ ၂။ဖ၀။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ဋ္ဌဘ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ဝ၅။ မ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ဘ၀ဂ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ဘ၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ဌ၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဘ။ ၂ဝ ၂။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဘ၀ဌ။ စုဋ္ဌနိ၊ဋ္ဌ။ဌ၀။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ဘ။ဘ၉ ၂၊ ၂ဝ၆။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။ဘ၀ဝ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ ၂ဌ၆။ ဓာဝထ—ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဘ၉ ၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဌ။ဘ ၂ ၅။ ဓာဝေယ်ု—အာဘိ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ ၂ဝ ၅။ ဓာဝသိ — ပေတာ။ ၂ဘ ၂။ ပေတာ၊ဋ္ဌ။ ၂ဖ၆။ ဓာဝိ— ဓမ္ဓ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ဘ ၉။ အပ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ဘ၃ ၂။ ဓာဝိ သု—ဇာ၊ဘ။ဘ၃ ၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၅။ ၅ဝ။ ဓာဝိ (ဓာဝု+ဩ)—ထေရ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ဘ၃ ၅။ ဓာဝိဿန္တိ —ဝိ၊ဌ။ ၂ဂ။ ဓာဝိဿသိ—ဓ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ ၂ဘ၀။ ဓာ-ဝိဿာမ—သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဘဂ၉။ (ခ) လှည့်လည်၏၊ ကျင်လည်၏။ အပရာပရံ ဘဝါဘဝေ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဓာဝတိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၉ ၅။ ဟုရာဟုရံ ဓာဝတိ ဘန္တစိတ္တော (ဥဒါန။ ဘ ၂ဘ) တိ....အပရာပရံ ဓာဝတိ ပရိဗ္ဗမတိ။....အပရာပရံ ဓာဝတိ သံသရတိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၂ဘ ၅၊ ဓာဝတိ—နေတ္တိ၊ ဋ္ဌ။ဘ၃ ၆။ သံသာရေ ဓာဝန္တိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ဘ ၅ဝ။ ဓာဝန္တိ—ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ ၅ ၆။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ဘ။ ၂ ၂ ၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၅။ ၆ ၅။ မဟာတလေ ဇဝေန ဓာဝ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ဖ။ ၆ ၀။ (ဃ) စီးဆင်း၏။ ဒိသာဝိသဒိသံ ဓာဝတိ။ ဥဒကံ။ မိလိန္ဒ။ ဘ ၂ ၂။ ဓာဝတိ—သံ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ ၃ ၂ ၂။ ဓာဝန္တိ— ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ ၃ ၀။ (င) ပျံ၏။ သေနော ဣတော စိတော စ ဓာဝတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ဖ။ ဘ ၆ ၀။

ဓာဝထ (ကြို) [ဓာဝု+အ+ထ] ပြေးကုန်၏၊ လျင်မြန်စွာ သွားကုန်၏။ ဓာဝတိ(၂)-ကြည့်။

ဓာဝန (နာ ထီ) [ဓာဝု=ဓာဝ+ယု။ ထီ-ဌ ဓာဝနာ။ "ဓာဝ ဂတိသုဒ္ဓိယ"ဣတိ ဟိ ဓာတု-ပါဌော။ ဓာန်၊ဋ္ဌ။ဘ ၀ ၇ ၂။] (ခ) ပြေးသွား ခြင်း၊ လျင်မြန်စွာ သွားခြင်း။ (တိ) (၂) ပြေးသွား—လျင်မြန်စွာ သွား—တတ်သော။ (ခ) သန္ဓာဝနိကာယာတိ ပဒသာ ဓာဝနေန။ အံ ဋ္ဌ၊ဘ။ ၂ ဂ ၊။ ဟုရာဟုရံ ဓာဝနာ။ဝိသုဒ္ဓိ၊ဘ။ ဘ ၀ ၇။ (—ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ဘ ၃ ၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ ဘ ၇ ဘ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ဘ ၀ ဖ။ မဟာနီ၊ဋ္ဌ။ ဘ ဖ ၂။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ဘ။ ဘ ဂ ဖ။ ဓာန်။ဘ ၀ ၇ ၂။) (တိ) (၂) ဓာဝန-သင်္ဘပ ကြည့်။

ဓာဝနဝါရ (ပု) [ဓာဝန+ဝါရ] ပြေးသွားခြင်း ဟူသော–အလှည့်–အကြိမ်၊ ပြေးသွားလှည့်။ ဓာဝနဝါရေ သမ္မတ္တေ ထောက် ဂန္ဓာ။ အံ၊ ၆၊၁။၁၇ဖ။

ဓာဝနသက်ပွ (ပု) [ဓာဝန+သက်ပွ] ပြေးသွား–လျင်မြန်စွာသွား–တတ်သော အကြံအစည်။ သရသက်ပွါတိ ဓာဝနသက်ပွါ။ မ၊၆၊၄။၁၁၂။ သရသက်ပွါနန္တိ ဓာဝနသက်ပွါနံ။ ယင်း-၁၄၁။

ဓာဝန္တ (တိ) [ဓာဝု + အန္တ။ ထိ-ဌ် ဓာဝန္တိ] ပြေးသွား– လျင်မြန်စွာသွား– သော၊သူ။ ဓာဝံ—ဝိ၊၁။၁ဖ၅။ ဝေဂေန ဓာဝန္တော။ မ၊၆၊၁။၂၀၇။ သံ၊ဌ၊၂။၁၃ဂ။ ဓာဝန္တော— မ၊၆၊၄။၁၉၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၃၅။ ထေရ၊ဌ၊၂။ ၉၅၊၃၂၇။ အပ၊ဌ၊၁။၁၉ဖ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၃၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃ဂဂ။ဓာဝန္တာ–ပေတ၊ဌ။၄။ ဓာဝန္တိ-ယော (ထီ၊ပ၊ဗ)—အံ၊ဌ၊၁၊၂၄၉။ ဓာဝန္တံ— မ၊၂။၃၀၂။ မ၊ဌ၊၃။၂၃၂။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၁၉၅။ ဇာ၊ဌ၊၅။၅၁၃။ ဇာ၊ဌ၊၇။၁၄၁။ သာရတ္ထ၊၃။ ၁၇။ ဝိမတိ၊၂။၁၀။ ဓာဝန္တေ—စူဠနိ၊ဌ။၇ဖ။ ဓာဝန္တေန—အံ၊ဌ၊၃။၃၂၂။ ဓာဝန္တိယာ (ထီ၊ တ၊ဇ၊) —ဇာ၊၁။၁ဖ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၃၂ဖ။ ဓာဝတာ—အဘိ၊ဌ၊၂။၄၅ဖ။ ရူ။၃၀၈။ နိတိ၊ သုတ္တ။၅၇၁။ ဓာဝန္တဿ—ဝိ၊၁။၁၇၀။ ဓာဝ-တော — ဇာ၊ဌ၊၂။၂ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၄၃၅။ ဓာဝန္တာနံ—စူဠနိ၊ဌ။၃၃။ ဒီ၊ဌီ၊၁။ ၂၄၈။ သီ၊ ဌီ၊သစ်၊၂။၉၁။ ဒီ၊ဌီ၊၂။၂၃၀။ မ၊ဌီ၊၁။၃၅၉။ သံ၊ဌီ၊၂။၄ဖ၃။ မူလဋ္ဌ၊၁။ဖ၊၂။

ဓာဝန္တိ (ကြိ) [ဓာဝု+အ+အန္တိ] (၁) သွားကုန်၏။ (၂) ပြေးကုန်၏၊ လျင်မြန်စွာ သွားကုန်၏။ (၃) လှည့်လည်ကုန်၏၊ ကျင်လည်ကုန်၏။ (၄) စီးဆင်းကုန်၏။ ဓာဝတိ-ကြည့်။

ဓာဝသိ (ကြိ) [ဓာဝု+အ+ဏ] ပြေးပြီ၊ လျင်မြန်စွာ သွားပြီ။ ဓာဝတိ (၂)-ကြည့်။

ဓာဝိ˚သု (ကြိ) [ဓာဝု+အ+ဥံ] ပြေးကုန်ပြီ၊ လျင်မြန်စွာ သွားကုန်ပြီ။ ဓာဝတိ(၂)-ကြည့်။

ဓာဝိ˚ (ကြိ) [ဓာဝု+အ+ဏ] ပြေးပြီ၊ လျင်မြန်စွာ သွားပြီ။ ဓာဝတိ (၂)-ကြည့်။

ဓာဝိ˚ (ကြိ) [ဓာဝု+အ+ဩ] ပြေးပြီ၊ လျင်မြန်စွာ သွားပြီ။ ဓာဝတိ (၂)-ကြည့်။

ဓာဝိတ (တိ) [ဓာဝု+တ] ပြေးသွားသော၊ သူ။ ဝိဓာဝိတာတိ ဝိရူပံ ဓာဝိတာ အသာရုပ-ဝသေန ပဋ္ဌိပဇ္ဇန္တာ။ ထေရ၊ဌ၊၂။၃၅၃။

ဓာဝိတမ္ဘ (တိ) [ဓာဝု+တမ္ဘ] ပြေးသွားအပ်သော။ အတိဓာဝိတမ္ဘန္တိ အတိက္ကမိတ္တာ ဓာဝိတမ္ဘံ။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။၄၅၇။

ဓာဝိတုံ (ကြိ၊ဝိ) [ဓာဝု+တုံ] ပြေးသွားခြင်းငှါ၊ လျင်မြန်စွာ သွားခြင်းငှါ။ နိဝတ္တိတ္တာ ပန အပရံ ဓာဝိတုံ သက္ကောတိ။ မ၊ဌ၊၄။၁၉၀။ တုံ ပန ဓာဝိတုံ ဝါယာမမကာသိ။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၅၁၃။ (–ဒီ၊ဌ၊၂။၃၂၉။ ထေရ၊ဌ၊၁။၃၁၅။ ထေရ၊ဌ၊၂။၁၁ဖ။ ဒီ၊ဌီ၊၂။၂၇၃။)

ဓာဝိတ္ဝာ (ကြိ၊ ဝိ) [ဓာဝု+တ္ဝာ] ပြေးသွားလျှင်၊ လျင်မြန်စွာ သွားလျှင်။ သေယျထာပိ ပုရိသဿ ဓာဝိတ္ဝာ ပဗ္ဗတာ ဝါ ဩရောဟိတ္ဝာ....ဟောန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၁၇။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၂။၉၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂ဖ၆ဖ။ ဧဝံ ဓာဝိတ္ဝာ အာဝုဝေဟိ ပဟာရထ။ ဇာ၊ဌ၊၂။၁၉၉။ (–ဒီ၊ဌ၊၃။၅၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။ ၃၁၃။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ဂဖ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၂၀၁။ ဝိမာန၊ဌ။၂၄၂။ ပေတ၊ဌ။၂၂ဂ။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ၅၂၉။ ဇာ၊ဌ၊၄။၂၇၇။ ဇာ၊ဌ၊၅။၁ဖဂ။ ဇာ၊ ဌ၊ဖ။ဂ၃။ ဇာ၊ဌ၊၇။၃၂၄။ ဒီ၊ဌီ၊၃။ဂ၃။ မ၊ ဌီ၊၃။၁၇၉။)

ဓာဝိသန္ဓိ (ကြိ) [ဓာဝု+အ+ဏ္ဍိ] ပြေးသွားကုန်လတ္တံ့၊ လျင်မြန်စွာ သွားကုန်လတ္တံ့။ ဓာဝတိ (၂) ကြည့်။

ဓာဝိဿသီ (ကြို) [ဓာဝု+အ+ဿသီ] ပြေးသွားလတ္တံ့၊ လျင်မြင်စွာ သွားလတ္တံ့။ ဓာ-ဝတိ(၂)-ကြည့်။

ဓာဝိဿာမ (ကြို) [ဓာဝု+အ+ဿာမ] ပြေးသွားကုန်လတ္တံ့၊ လျင်မြန်စွာ သွားကုန်လတ္တံ့။ ဓာဝတိ (၂)-ကြည့်။

ဓာဝေယျုံ (ကြို) [ဓာဝု+အ+ယျုံ] ပြေးသွားကုန်ရာ၏၊ လျင်မြန်စွာ သွားကုန်ရာ၏။ ဓာ-ဝတိ (၂)-ကြည့်။

ဓိ (ဗျ) [ဟိ ̊သာပနေ ဓိ နိန္ဒာယံ။ ဓာန်။၁၂၀၁။ ဓိ-သဒ္ဒေါ ဟိ ̊သာပနေ နိန္ဒာယဉ္စ။ယင်း၊ဌ။ ဓိဂ် နိဘိဿန နိန္ဒယော။ အမရ၊၂၃။၂၃၉။ (–ဓာန်။ ဓာန်၊ဌ။၁၁ဖ၀။)[ဓိက်-သံ၊ ဓိ-ပြာ၊ ဓိက်, ဓိဂ်-သီဟိုဠ်။)] (၁) ၊ ဓိ–ထိုထို–ဟု ပြူအပ်သော၊ ကဲ့ရဲ–စက်ဆုပ် – အပ်သော။ (၂) ဓိ-ပစ္စည်း။ (ကြောက်ဖွယ်စကား၊ဖြင့် ကဲ့ရဲပြစ်တင်ခြင်း။ စိန္တာမဏိ။ ရှက်–အပ်–သင့်–ထိုက်–သည်၏ အဖြစ်ကို ပြကြောင်းစကား၊ ကဲ့ရဲခြင်း၊ ရှက်သဖြင့် အပြစ်ပေးခြင်း။ သီဟိုဠ်၊ဓာန်။)

(၁) ဓိရတ္ထု (ဒီ၊၂။၁၉–၂၃) ဓိက္ကတာ အတ္ထု။ ဒီ၊ဌ၊၂။၄၇။ ဓိ (ထေရ။၂၇၀) တိ ဇဂုစ္ဆနတ္ထေ နိပါတော။ ထေရ၊ဌ၊၂။၁၀။ ဓိရတ္ထု ကမ္မ (ဇာ၊၂။၂၉၅) ဣတိ တံ ကမ္မံ ဂရဟိတံ အတ္ထု။ ဇာ၊ဌ၊၇။၂၀၅။ ဓိရတ္ထု (ဝိ၊ဌ၊ ၃။၁၇၀) တိ ဓိ အတ္ထု၊ နိန္ဒာ ဘဝတ္ထတိ အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊ဋီ။၁၀၉။

ဓိရတ္ထု။ ဝိ၊၂။၂ဖဂ။ သုတ္တနိ။၃၄၃။ ထေရ။ ၃ဖ၀၊၃ဖ၂၊၄၀၄။ အပ၊၂။၂၁၁၊၂၂ဖ။ ဇာ၊ဌ။ ၄၊ဌ၆၊ဂ၉၊ဌ၀၇၊ဌ၉၃၊၂၃၅၊၂ဖ၀။ ဇာ၊၂။ဌ၆။ ဒီ၊ဌ၊၂။၃၃၄။ မ၊ဌ၊ဌ။၂၃၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌ။၄၇။ ဥဒါန၊ဌ။၇ဖ။ ထေရ၊ဌ၊၂။၄ဖ၄။ ထေရီ၊ဌ။ ၁၅၂၊၂၀၂။ ဓိစိတ္တံ။ ဒီ၊ဌ၊ဌ။ဌ၆ဖ။ (– အပ၊ ဌ၊ဌ။၇ဌ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၃၂၇။ ဇာ၊ဌ၊၃။၂၊ဂ၊ ၂၂၉၊၄၉၀။ ဇာ၊ဌ၊၄။ဌ၂ဂ။ ဇာ၊ဌ၊၅။ဌ၇ဌ။)

(၂) သမ္ဘဓိ (သံ၊ဌ။၄ဂ။ သံ၊ဌ၊ဌ။ဌ၀ဝ။ ကစ္စည်း။၂၅ဝ။ ရူ။၂ဖဂ။ နီတိ၊ သုတ္တ။၅ဝ၂။ ဓာန်။ ဓာန်၊ဌ။ဌ၂ဝ၂)-တို့ ကြည့်။

ဓိက္ကတ (တိ) [ဓိ+ကတ။ (ဓိက္ကတ-သံ)] ရွံရှာဖွယ်ဟု ပြူအပ်သော၊ ဓိဓိ–ထိုထို–ဟု ပြူအပ်သော။ (အပြစ်တင်အပ်သော၊ ကြပ်တည်းစွာ အပြစ်တင်အပ်သော။ **P.S.D.**။) ဓိ-(ဒီ၊၂။ ၁၉-၂၃။ ဒီ၊ဌ၊၂။၄၇)ကြည့်။ အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

ဓိက္ကတ(က)တပါပ (တိ) [ဓိက္ကတ(က)တ+ပါပ] ဓိဓိ–ထိုထို–ဟု ပြူအပ်သော မကောင်းမှုရှိသော၊ သူ၊ မကောင်းမှုကို – ကဲ့ရဲ – စက်ဆုပ်–သော၊ သူ။ အပိစ ဓိက္ကတ (က) တ ပါ-ပေါတိပိ ဓိရော။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ဌ။ဂ၃။ အပ၊ဌ၊ ၁။ဌ၉၂။ (–ဇာ၊ဌ၊၂။ဌ၂ဂ။ ဇာ၊ဌ၊၃။ဌ၆ဖ။ စူဠနိ၊ဌ။ဌ၁ဂ။)

ဓိက္ကာတမ္ဘ (တိ) [ဓိ+ကာတမ္ဘ။ (ဓိက္ကတဗျ-သံ)] ဓိဓိ–ထိုထို–ဟု ပြူအပ်သော၊ ကဲ့ရဲ–စက်ဆုပ်–ဖွယ်ဟု ပြူအပ်သော။ ပူရေတိအာ-ဒီနိ တဿာ ဓိက္ကာတမ္ဘဘာဝဒီပနာနိ အာ-မန္တနဝစနာနိ။ ထေရ၊ဌ၊၂။ဌ၁။

ဓိက္ကာရ (ပု) [ဓိ+ကာရ။ (ဓိက္ကာရ၊ ဓိက်ကြိယာ-သံ၊ **P.S.D.**)] (၁) ဓိဓိ–ထိုထို–ဟု ပြူခြင်း၊ ကဲ့ရဲဖွယ်–စက်ဆုပ်ဖွယ်–ဟု ပြူခြင်း။ (၂) ကဲ့ရဲ – စက်ဆုပ် – ဖွယ်။ (၁) တေသံ သန္ဓိ သုတ္တာ အာရကွဒေဝတာ ဓိက္ကာရမကံ-သု။ အံ၊ဌ၊ဌ။ဌ၂ဂ။ (–ဥဒါန၊ဌ။၂ဌ၃။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။ဌ၉ဖ။ ထေရ၊ဌ၊၂။ဌ၁။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၂၅ဌ။) (၂) ဓိက္ကာရော (သံ၊ဌ၊ဌ။၂၇ဖ) တိ ဇဂုစ္ဆာပယောဂေါ။ သံ၊ဌ၊၂။ဌ၄၉။

ဓိက္ကိတ (တိ) [ဓိ+ကတ။ (ဓိက္ကတ-သံ)] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ ဓိက္ကိတာ (ဇာ၊၁။ ၄) ထိ ထွေ ဓိကာ့ရဝသေန ကတာ ဓိက္ကိတာ ဣကာရုဂမ် ကတ္တာ၊ အဓိပ္ပါယဝသေန ပန ဂရဟာတ္ထောယေဝ ဥပလဗ္ဘတိ။ တေနာဟ "ဓိက္ကိတာတိ ဂရဟီတာ(ဇာ၊ဌ၊၁။၁၇၁)"တိ။ ဇာ၊ဋီ၊ပေ။ ဓိ(၁) လည်း ကြည့်။

ဓိတိ (ထီ) [ဌာ+တိ။ (ဓာန်၊ဋီ။၁၅၆။) ဓာ+တိ။ (အဘိ၊ဌ၊။၁၉၀။ မဟာနီ၊ဌ။၃၆၀။ သံ၊ဋီ၊၁။၃၂၇။) (ဓ္ဓတိ·သံ၊ ဓိဏ-ပြာ, အဒ္ဓ-မာဂဓီ။)] (၁) အားထုတ်မှု 'ဝီရိယ'။ (၂) တည်ကြည်မှု 'သမာဓိ'။ (၃) အသိဉာဏ် 'ပညာ'။ (၄) အောက်မေ့မှု 'သတိ'။ (ယူ–ကိုင်–ဖမ်း–ခြင်း၊ ရှိ–ရယူ–ခြင်း၊ ထောက်ပံ့ခြင်း၊ စွဲမြဲ – တည်တံ့ – တည်ကြည်–ခြင်း ခွန်အားဗလ၊ စွမ်းရည်။ P.S.D.။ လုံ့လ၊ ဆောင်မှုတ်ခြင်း၊ အသိဉာဏ်၊ အခိုက်အတံ့ မည့်ဉီးဆဲခြင်း။ ပြာ၊ ဓာန်။ သည်းခံခြင်း၊ စိတ်တည်ငြိမ်ခြင်း။ အဒ္ဓမာဂဓီ၊ ဓာန်။ အားထုတ်ခြင်း၊ ကိုင်တွယ်ခြင်း။ သီဟိုဠ်၊ ဓာန်။)

(၁) ဓိတိ နာမ အသိထိလပရက္ကမတာ "ကာမ် တစော စ နာရှ စာ"တိ ဧဝံ ပဝတ္တ-ဝီရိယသော်တ် အဓိဝစနံ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊။၈၃။ အပ၊ဌ၊။၁၉၂။ စူဠနိ၊ဌ။၁၁၈။ ဓိတိ (ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၃၅၊၃၄၄) နှင့် ဝီရိယ်။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၂၀၃၊၂၃၁။ ဓိတိ (ဇာ၊ဌ။၆၁) တိ အမ္ဘောစ္ဆိန္နံ ဝီရိယံ ဝုစ္စတိ။ စရိယာ၊ဌ။၂၂၃။ ဇာ၊ဌ၊။၂၉၃။

ဓိတိ(ပ၊၉)—သံ၊ဝ။၂၁၇။ သုတ္တနိ။၃၀၇။ ဇာ၊ဝ။၁၄။ ဇာ၊၂။၂၇၄။ မ၊ဌ၊ဝ။၁၈၊ ၃၅၇။ သံ၊ဌ၊ဝ။၃၀၄၊၃၀၅။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ဝ။၁၇။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။၁၈၈။ သုတ္တနိ၊ဌ၊။၂၂၉။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၁၅။ စရိယာ၊ဌ။၂၂၂။ ဇာ၊ဌ၊၂။၁၈၉။ ဇာ၊ ဌ၊၆။၂၁၆။ ဇာ၊ဌ၊၇။၁၄၈။ နေတ္တိ၊ဌ။၄၁၊ ၂၃၆။ ဝိမတိ၊ဝ။၃၇။ ဒီ၊ဋီ၊ဝ။၁၃၂။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၂။၂၄၀။ မ၊ဋီ၊၂။၃၈။ ဓိတိ (ဒု၊၉)— ဇာ၊၂။၂။ ဓိတိယာ (တ၊၉)—သံ၊ဌ၊ဝ။၂၁၅။ မ္ဘေ၊ဌ၊၂။၃၅၈။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။၄၉၆။ သံ၊ဋီ၊ဝ။ ၂၆၀။

(၂) အဝိဇ္ဇနကာရံ နာသေတုကာမော အဓိမတ္တံ ဓိတိဌ ဥဿာဟဌ... ဇာတဒဝေါစ။ မိလိန္ဒ။၃၁၄။ (–ဇာ၊၂။၁၆။ စူဠနိ။၉၄။ ဇာ၊ ဌ၊၃။၂၂၄။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၄၃၅။) (၃) သစ္စေန ဓမ္မေန ဓိတိယာ ဒမေန။ ဇာ၊ဝ။ ၃၀၉။ ဇာ၊ဌ၊၅။၈၃။ ပညာသခ်ါတာယ ဓိတိယာ စ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၈၄။ (–၁၇၁။ ဇာ၊ ဌ၊၆။၄၈။) (၄) ဓိတိမန္တ၊ (၄) ကြည့်။

ဓိတိပရာယန (တိ) [ဓိတိ+ပရာယန] တည်ကြည်မှု'သမာဓိ' လျှင်–ကိုးကွယ်–လည်းလျောင်း–ရာ ရှိသော၊ သူ။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဓိတိပ္ပရ (တိ) [ဓိတိ+ပရ] တည်ကြည်မှု'သမာဓိ' လျှင်–ကိုးကွယ်–လည်းလျောင်း–ရာရှိသော၊ လွန်စွာမြဲမြံတည်တံ့သော၊ လွန်စွာတည်ကြည်သော။ ဓိတိပ္ပရ (ထေရ။၃၆၀) နှင့် ဓိတိပရာ-ယနံ ပရမံ ထိရဘာဝေ ဌိတံ။ ထေရ၊ဌ၊၂။ ၄၇၆။ (–၄၆၄။)

ဓိတိမန္တ၊ (တိ) [ဓိတိ+မန္တ၊။ (ဓ္ဓတိမတ်-သံ) (၁) အားထုတ်မှု 'ဝီရိယ' ရှိသော၊ သူ။ (၂) တည်ကြည်မှု 'သမာဓိ' ရှိသော၊ သူ။ (၃) အသိဉာဏ် 'ပညာ' ရှိသော၊ သူ။ (၄) အောက်မေ့မှု 'သတိ' ရှိသော၊ သူ။

(၁) ဓိတိမာ (သံ၊ဝ။၁၇၀။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။ ၄၂၃) တိ ဝီရိယဝါ။ သံ၊ဌ၊ဝ။၂၁၅။ ဇာ၊ဋီ၊ ပေ။ ဓိတိမာ (ဇာ၊ဝ။၉၅)တိ သိလရ-က္ခဏဓိတိယာ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၁၉။ အမ္ဘောစ္ဆိန္န-ဝီရိယေန ဓိတိမာ။ ဇာ၊ဌ၊၇။၁၈၉။

ဓိတိမာ(ပ၊၉)— အပ၊ဝ။၃၀၀။ ဇာ၊ ၂။၂၈၇။ ဓမ္မ၊ဌ၊ဝ။၁၅၁။ ထေရ၊ဌ၊၂။၇၅။ ဇာ၊ဌ၊၃။၁၈။ ဓိတိမန္တာ(ပ၊ဗ)— သီ၊ ဋီ၊သစ်၊ဝ။၁၄၇။ ဓိတိမန္တာ— အံ၊ဌ၊ဝ။၂၂၃။

ဓိတ္တိမန္ဆာနံ (ဆ၊ဗ)— အံ၊၁။၂၅။ ဒီ၊ဌ၊ ၁။၂၀။ မ၊ဌ၊၁။၅။ သံ၊ဌ၊၁။၄။ အံ၊ဌ၊၁။ ၄၊၂၂၃။ ခုဒ္ဓက၊ဌ။၀ဖ။ ဥဒါန၊ဌ။၁၀။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၂၀။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၁၂၂။ အပ။ ဌ၊၁။၁၄၂၊၃၄၉။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။၁၄၀။ မ၊ဌီ၊ ၂။၂၅၅။

(၂) ထာမ၀ါ ဓိတိမာ ဗျာယီ။ အံ၊၁။ ၂၃၀။ ဓိတိမာ (ထေရ။၂၂၁)တိ ဓိရော၊ သမာဟိတတ္တံ ဝိဇိတာ၀ိဘာ၀တံ ၀ါ ဥပါဒါယ ပဌိပတ္တိဒဿနမေတံ။ ထေရ၊ဌ၊၁။၅၀။ ဓိတိ-မာ (ပ၊ဇ)—သုတ္တနိ။၃၄၇၊၃ဖ၂။ ဇာ၊ ၁။၃၂၂။ မိလိန္ဒ။၃၃၃။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၁၃၂၊ ၁၃၃။ ဇာ၊ဌ၊၄။၄၃၀။ အံ၊ဌီ၊၁။၂။ ဓိတိ-မန္ဆော (ပ၊ဗ)—ခုဒ္ဓက၊ဌ။၁၉၇။

(၃) ဓိတိမန္ဆော(ထေရ။၃၄၉)တိ.... အ၀ိပရိတဗျဥ္ဇနာ၀ဓာရဏသမတ္ထာယ သတိ-ပုဗ္ဗင်္ဂမာယ ပညာယ ....သမန္ဒာ၀ကတော ။ ထေရ၊ဌ၊၂။၄၂၇။ ဓိတိမာ (မဟာနီ။၃၄)တိ ဓိတိ အဿ အတ္ထိတိ ဓိတိမာ။ မဟာနီ၊ဌ။ ၁၃၄။ ဓိတိမာ (ပ၊ ၉)—ဒီ၊၃။၀၀။ ထေရ။ ၂၂၁။ ဇာ၊၁။၃ဖ၂၊၃၇၀။ ဒီ၊ဌ၊၃။၇၇။ ထေရ၊ဌ၊၁။၅၇-၀။ ဇာ၊ဌ၊၅။၂၉၊၃ဖ။ ဓိတိ-မန္ဆာ (ပ၊ ဗ)—ဇာ၊ဌ၊၂။၁၂၀။ (၄) ဓိတိ-မန္ဆောတိ .... အတ္ထာ၀ဓာရဏသမတ္ထာယ ပညာပုဗ္ဗင်္ဂမာယ သတိယာ စ သမန္ဒာ-၀ကတော။ ထေရ၊ဌ၊၂။၄၂၇။

ဓိတိယုတ္တ (တိ) [ဓိတိ+ယုတ္တ။ (ဓိတိယုတ္တ-သံ)] အားထုတ်မှု ဝိရိယ နှင့် ယှဉ်သော အားထုတ်မှု လုံ့လရှိသော၊ သူ။ ဓိရ (ဗုဒ္ဓ-ဝံ၊ဌ။၅၃)-ကြည့်။

ဓိတိဝိရဟိတ (တိ) [ဓိတိ+ဝိရဟိတ]တည်ကြည်မှု သမာဓိမှ ကင်းသော၊သူ။ တံ ကိရ မန္ဒံ အညဝိဟိတံ ဓိတိဝိရဟိတံ သာ၀ေတုံ နု သက္ကာ။ ဇာ၊ဌ၊၂။၂၂၃။ (–ဇာ၊ဌ၊ဖ။ ၄၀။)

ဓိတိသဘာ၀ (တိ) [ဓိတိ+သဘာ၀။ (ဓိတိ-သ္ဘာ၀-သံ)] အားထုတ်မှု ဝိရိယ သဘောရှိသော။ ကုသလကိရိယာယ အာဒီ-ကမ္မဘာ၀ေန ပ၀တ္တ၀ိရိယံ ဓိတိသဘာ၀-တာယ ဓာတူတိ ၀ုတ္တံ။ သံ၊ဌီ၊၂။၄၁၀။

ဓိတိသမ္ပဒါ (ထီ) [ဓိတိ+သမ္ပဒါ] ပညာ–ဏ–နှင့်–ပြည့်စုံခြင်း။ တတ္ထ နိပကတ္တေန ဓိတိ-သမ္ပဒါ ၀ုတ္တာ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၀၃။ ဓိတိသမ္ပ-ဒါ (ပ၊ ဇ)—အပ၊ဌ၊၁။၁ဖ၂။ ဓိတိသမ္ပဒါယ (တ၊ ဇ)—သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။၁၀၂။ စရိယာ၊ဌ။ ၂၀ဖ။ ဒီ၊ဌီ၊၁။၇ဖ။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။၂ဖ၆။

ဓိတိဟိရိပမောက္ခ (တိ) [ဓိတိဟိရိ+ပမောက္ခ] အားထုတ်မှု ဝိရိယ, ရှက်မှု ဟိရိဟူ သော–ပြစာန်းခြင်း – အမှူး – ပဓာန – ရှိသော။ ဣမာယ ဓိတိဟိရိပမောက္ခာယ ဂုဏသမ္ပတ္တိယာ ဇာတိမာ ဥတ္တမဒက္ခိဏော-ယျော ဟောတိ။ သံ၊ဌ၊၁။၂၁၅။

ဓိတ္ထိ (ထီ) [ဓိ+ဣတ္ထိ] ဓိဓီ–ထီ့ထီ–ဟု ပြု အပ်သော မိန်းမ၊ စက်ဆုပ်အပ်သော မိန်းမ၊ ရှုံ့စရာမိန်းမ။ ဓိတ္ထိဘာ၀ံ ဣတ္ထိဘာ၀ဿ ဓိဣာရော ဟောတူတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဌီ၊ ၂။ ၂၅၁။

ဓိမုတ္တ (တိ) [အဓိ+မုတ္တ။ အ-ကျေ။] (၁) စိတ်ညွှတ်–နှလုံးသွင်း – သော။ (၂) ငြိကပ် သော၊ သူ။ (၁) ဓိမုတ္တ (စူဋီ။၁ဖ၇၊ ၁၇၁)နှင့် အာကိဉ္စညာယတနာဒီသု အဓိ-မုတ္တံ။ စူဋီ၊ဌ။၅၃။ (၂) ဓိမုတ္တ (စူဋီ။ ၁၇၀)နှင့်....နိရုသက်၀သေန ဓိမုတ္တံ အလ္လီနံ။ စူဋီ၊ဌ။ဖ၄။

ဓိမှာမိ (ကြို) [ဓိမှ+အ+မိ။ ဓိမှ နိဋ္ဌာနေ။ နိတိ၊ဓာ။ ၂၀၀။ ဇာ၊ဌီ၊၂၂။၅၄၀။] ထေား ဟက်၏။ ဓိမှာမိ (ဇာ၊၂။၁၂၅)တိ နိဋ္ဌ-ဘာ၀မိ။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။ဇ။

ဓ်ယတိ=ဓ်ယျတိ (ကြို) [ဓ+ယ+တိ] တည်တတ်၏၊ ဖြစ်တတ်၏။ မာရော ဝါ ဣတ္ထ ဓ်ယတိ တိဋ္ဌတိ ပဝတ္တတီတိ မာရဓေယ္ယံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ဘဂဝ။ မစ္စု ဣတ္ထ ဓ်ယျတီတိ မစ္စုဓေယ္ယံ။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။၅၃ဂ။ (–သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၂။ဂ၄။ သံ၊ဌီ၊ ၂။ခ၉ဂ။ အံ၊ဌီ၊ ၂။၂ခ၃ဂ။)

ဓ်ရတ္ထု (ဗျ) [ဓ်ရတ္ထု။ (ဇာ၊ဘ။၄၊ဘ၆)တိ ဂရဟဏ ဣတ္ထနိပါတော။ ဇာ၊ဌ၊ဘ။ဘ၇ဘ၊ခ၂၉။] ကဲ့ရဲ့–စက်ဆုပ်–ရွံမုန်း–၏။ တဿ ယသ-ဓနလာဘဿ သမ္ပတ္တိ ဓ်ရတ္ထု နိန္ဒာမိ ဂရဟာမိ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ခ၃ဝ။

ဓ်သဒ္ဒယောဂ (ပု) [ဓ်သဒ္ဒ+ယောဂ] ဓ်-သဒ္ဒါနှင့် ယှဉ်ခြင်း။ အညာဏန္တိ ဓ်သဒ္ဒယော-ဂေန (ဓ်သဒ္ဒယောဂေန၊ သီ) သာမိအတ္ထေ ဥပယောဂဝစနံ။ ဝိမတိ၊ဘ။ဂ၆။ (–အံ၊ဌီ၊ ခ။၂၁၉။)

ဓ်ီ (ဗျ) [ဓ်ီ (ထေရ။၂၇ဝ)တိ ဇိဂုစ္ဆနတ္ထေ နိပါတော။ ထေရ၊ ဌ၊ ၂။ဘဘ။ သံ၊ဌီ၊ ၂။၄၉၉။ (ဓ်ိက်- သံ၊ ဓ်ီ- ပြာ)] (ဘ) စက်ဆုပ်–ရွံရှာ–ကဲ့ရဲ့–ဖွယ်၊ ထိုထိုဟု ပြုဖွယ်။ (၂) စက်ဆုပ်–ရွံရှာ–ကဲ့ရဲ့–ဖွယ်–ရှိ– ကောင်း–သော။ (ခ) စက်ဆုပ်–ရွံရှာ–ကဲ့ရဲ့–၏။ (ဘ) ဓ်ီ တံ ဇမ္မိ ဇရေ အတ္ထု။ သံ၊ခ။ ၁၉ဘ။ မဟာတာပသော "ဓ်ီဓ်ီ"တိ ဝဒန္တော ပဋ္ဌိနိဝတ္ထိ။ မ၊ဌ၊ခ။၄၊။ ဓ်ရတ္ထု (ဝိ၊ဌ၊ခ။ ၁၇ဝ)တိ ဓ်ီ အတ္ထု၊ နိန္ဒာ ဟောတု။ ဝိ-မတိ၊ ၂။ဖ၅။ (–အံ၊ဌ၊ဘ။ခ၁ဘ။) (၂) ဓ်ီ ဇိဝိတံ အသညတဿ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဘ။၅၄။ "ဓ်ီဓ်ီ ဓေဝ သပ္ပေါ"တိ မဟာသန္ဓ ကတ္တာ။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ဘ။ခ၃ဂ။ "ဓ်ီဓ် ပိသာစ်"တိ ဇိဂုစ္ဆိတ္တာ ဖုသိတုံ နဲ ဥဿဟိ ံသု။ ဇာ၊ဌ၊၅။ဂ၇ဂ။ (–ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၉ဂ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ဘ။ဘဘ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ဘ၇။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ဂ၂။) (ခ)ဓ်ပြောဟ္ဝဏ-ဿ ဟန္ဒာဝရ (ဓမ္မ။ဖ၉) ဣတ္ထိ ဓ်-ခ်ီဏာသဝ-ပြောဟ္ဝဏဿ ဟန္ဒာဝရံ ဂရဟာမိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ခ၉၉။

ဓ်ီ၂ (ထီ) [ဓ္ဓေ+ကို+ဣ။ ဓ+ကို+ဣ။ ဓ္ယာယတိတိ ဓ်ီ၊ ဓ္ဓေ စိန္တာယံ၊ ဓ္ယာ ဓော၊ နဒါဒိ။ ဓဝရေတိတိ ဝါ ဓ်ီ၊ ကို၊ နဒါဒိ။ ဓဝန်၊ဌီ။ဘ၅၂-၄။ ဓ္ယ+ကို်ပ်။ သမ္ပြတာ ရဏဿ ဗုဒ္ဓေါ, ဗ္ဗာနေ စ။ ထောမ။] အသိဿ ပညာ။ ဓ်ီ(ဝါ) ဝုစ္စတိ ပညာ။ မဟာနိ။ခ၄။ မဟာနိ·ဌ။ဘခ၄။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ဘ၂ဂ။ ဇာ၊ဌ၊ ခ။ခ။ ဓ်ရ(သာရတ္ထ၊ဘ။ဘ၉၇။ သီ၊ဌီ၊ဃ်စ်၊ ဘ။ဘ၆၇)-လည်း ကြည့်။

ဓ်ီကတပါပ (တိ) [ဓ်ီကတ+ပါပ။ (ဓ်ိက္ခတ-ပါပ·သံ)] ဓ်ီဓ်ီ–ထိုထို–ဟု ပြုအပ်သော မကောင်းမှုရှိသော၊ ကဲ့ရဲ့–စက်ဆုပ်–အပ်သော မကောင်းမှုရှိသော၊ သူ။ ဓ်ီကတ-ပါပါ (မဟာနိ။ ခ၄) တိ ဂရဟိတပါပါ။ မဟာနိ၊ဌ။ခ၄။

ဓ်ီကာရ (ပု) [ဓ်ီ+ကရ+ဏ။ (ဓ်ီကာရ·သံ၊ ဓ်ိက္ခာရယ-သီဟိုဠ်)]ဓ်ီဓ်ီ–ထိုထို–ဟု ပြုခြင်း၊ ကဲ့ရဲ့–စက်ဆုပ်–ဖွယ်ဟု ပြုခြင်း။ တတော ဝေ ဒုဂ္ဂန္ဓေ ဓ်ရတ္ထု တဝ ဓ်ီကာရော ဟောတု။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။၄ဂ၉။

ဓ်ီတလိကာ (ထီ) [ဓ်ီတု+ဣက+အာ။ အလယ်ခ္ခ-ရ-အက္ခရာ လာ။ ဓ်ီတု+အလ+ဏ္ဍု+အာ။ ဓ်ီတု+လိက+အာ။] ယမင်း–ယဉ်မင်း–ညဲမင်း–ရုပ်၊ နတ်သွီးကဲ့သို့ တန်ဆာဆင်အပ်သော အမျိုးသွီးရုပ်။ တပနီယကတာဝ ဓ်ီတိကာ (ထေရီ။ဌ၂ဘ)တိ ရတ္ထသုဝဏ္ဏေန ဝိစရိတာ ဓ်ီတလိကာ ဝိယ။ ထေရီ၊ဌ။ ၂ဖ၀။ (–၂၅၅။) ပဌာလိကာ, ပုတ္ထလိကာ, ပေါတ္ထ-လိကာ (ဓဝန်၊ဌီ။၅၂ခ။ နီတိ၊သုတ္ထ။ဘ၂ဂ၀) တို့နှင့် ယှဉ်ကြည့်။ ဒါရုဓ်ီတလိကာ လည်း ကြည့်။

ဓိတိ (ထီ) [ဌာ+တိ။ ဓာ+တိ] (၁) အားထုတ်မှု ဝီရိယ။ (၂) တည်ကြည်မှု သမာဓိ။ (၃) အသိညာဏ် ပညာ။ (သောက်ခြင်း၊ စို့ခြင်း၊ လက်ချောင်း၊ လက်ချောင်းဖြင့် ကိုင်ခြင်း၊ ကြံစည်ခြင်း၊ သိမှတ်ခြင်း၊ ကတိ–သစ္စာ–ပြုခြင်း၊ အရှိ အသေ ကင်းမဲ့ခြင်း။ P.S.D.။) (၁) ဓိ-တိတိ ဗုဒ္ဓဝစနံ ဥဂ္ဂဏှနဝီရိယံ သဗ္ဗာယန-ဝီရိယံ ဓာရဏာဝီရိယဉ္စ။ သာရတ္ထ၊ဋီ၊၁၀၉။ (၂) ယဿ ဓိတိ အသဒ္ဓိသာ။ အဘ၊ဋီ၊ ၃၂၄။ (၃) ဓိတိတိ သန္ဓိဌာနံ ကတ္တာ ဂဏှနကညာဏံ။ သာရတ္ထ၊ဋီ၊၁၀၉။ ဓိတိ-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

ဓိတိကာ (ထီ) [ဓိတု+ဏ္ဍက+အာ] ယမင်း–ယဉ်မင်း–ညဲမင်း–ရှပ်။ ဓိတလိကာ-ကြည့်။

ဓိတု (ထီ) [ဓရ+ရိတု။ ဏ္ဍ- ကို ဏ္ဍ- ဒီဃ ပြု။ ကစ္စည်း။ ၅ဖြင်။ ရှု။ ၅၇၅။ နှိတိ၊သုတ္တ။ ၁၁ဖြ၀။ (ဒုဟိတ္ဘ- သံ၊ ဓူအာ - ပြာ၊ ဒုဝ-သီဟိုဠ်။)] သမီး။ ဓိတာ (ပ၊ ဧ)—ဝိ၊ဘ။ဘ၉၇၊ဘုဖြ၀။ ဝိ၊ဘု။ဘု၀ဘ။ ဒီ၊ ၂။ ၂ဘ၃။ သံ၊ဘ။ ၂၇၊ ၂ဂ၊ဘု၉ဖြ။ ဝိမာန။ဘု၇၊ဘ၇။ ပေတ။ဘ၃၅၊ဘ၅ဘ။ ထေရီ။ဘုဂ၄၊ဘု၉ဖြ၊ဘ၀ဘ၊ဘ၁ဖ၊ဘ၂၉။ အပ၊ ၂။ ၂၂ဘ။ ဇာ၊ဘ။ဘ၄ဘ။ ဇာ၊ ၂။ဘု၉၊ဘ၀၊ဘဘ၂၊ ၂၀ဘ၊ ၂၂၉။ မဟာနိ။ဘု၂ဂ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဘု၀၊ ဘုဂဂ။ မ၊ဌ၊ဘ။ဘု၄၊ဘု၂ဖ။ မ၊ဌ၊ ၂။ ၅ဘ။ မ၊ ဌ၊ဘု။ဘ၄ဂ။ မ၊ဌ၊ဘ။ဘုဂ။ သံ၊ဌ၊ဘ။ ၇ဖ။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ဘ၇၂။ သံ၊ဌ၊ဘု။ဘု၉။ အံ၊ဌ၊ဘ။ ၂၇ဘ။ အံ၊ဌ၊ဘု။ဘ၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဘ။ ၂၉ဂ။ ခုဒ္ဒကာ၊ဌ။ ဘု၅၅။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ဘ၀ဘ၊ဘ၂ဖ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ဘ။ ဖ၊ဘ။ ဝိမာန၊ဌ။ဘ၂၀။ ပေတ၊ဌ။ဘ၅၊၅၀၊ ၅၊ဘ၇၊ဖဂ၊ဘ၀၀၊ဘဂဖ၊ဘ၉ဘ။ ထေရာ၊ဌ၊ ၂။ဖ။ ထေရီ၊ဌ။ဘ၄၊ဘဂ၊၉၅။ အပ၊ဌ၊ဘ။ဘ၇၉။ အပ၊ ဌ၊ ၂။ ၂ဘ၉။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ဂ။ စရိယာ၊ဌ။ ၂ဘ၉။ ဇာ၊ဌ၊ဘ။ဘု၀။ ဇာ၊ဌ၊ဘု။ဘ၀။ ဇာ၊ဌ၊ဘ။ ဂ၀၊ဘု၇ဖ။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၂ ၂ ၄၊ ၂ ၂ ဖ။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။ ၄ဘ၊၉၉၊ ၂ ဖ ၂။ မဟာနိ၊ဌ။ ၂ ၂ ၀။ သာရ-ဌ၊ဘု။ဘ၅ဖ။ သီ၊ဌ်၊သစ်၊ဘ။ ၂ဘ၉။ သီ၊ဌ်၊သစ်၊ ၂။ဘ၀၊ဘု ၂ ၉။ မ၊ဌ်၊ဘု။ဘုဂ။ သံ၊ဌ်၊ ၂။ဘ၅ဖ။ ဓိတရော (ပ၊ဗ)—ဝိ၊ ၂။ဘုဘ၉။ အပ၊ ၂။ ၂ ၂ ၄။ ဇာ၊ ၂။ ၇ဘ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ဘ၀ဝ။ မ၊ဌ၊ဘ။ ၉ ဖ။ မ၊ဌ၊ဘ။ဘုဂ။ အံ၊ဌ၊ဘု။ဘ၅ဘ။ အဘိ၊ဌ၊ဘ။ ၂ဂ ၂။ ခုဒ္ဒကာ၊ဌ။ဘ၀ဖ၊ဘ၇ဘ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ဘ။ ဘ၄။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဘ။ ထေရီ၊ဌ။ဘဂ။ အပ၊ဌ၊ ဘ။ ၉ ဘ။ အပ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဘ ၉။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ဘ ၅ ။ ဇာ၊ဌ၊ဘု။ဘ၄ဖ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ဘ ၂ ၉။ ကခ်ီ၊ ဌ်ီ၊သစ်။ဘ၀ဘ။ သီ၊ဌ်၊သစ်၊ဘ။ ၂ဘ ၉။ သီ၊ ဌ်၊သစ်၊ ၂။ဘ ၄ ၂။ ဓိတေ (အာ၊ဧ) — နိတိ၊ သုတ္တ။ ၄ ၂ ဂ။ ဓိတရော(အာ၊ဗ)—ဝိမာန၊ဌ။ ဘ ၂ ဝ။ ဓိတံ (ဒု၊ဧ)—စရိယာ။ဘ ၉ ၅။ မိလိန္ဒ။ ဘ ၂ ဘ။ ဓိတရံ—ဝိ၊ဘ။ဘ၀၊ဘ ၉ ဂ။ ဝိ၊ဘု။ ၂ ၀ ဂ။ ဒီ၊ဘ။ ၉ ၀။ သံ၊ဘ။ ဂ ဖ၊ ၄ ဘ ၂ ။ ထေရီ။ဘ ၉ ၀။ ဇာ၊ဘ။ ဂ။ ဇာ၊ ၂။ ၂ ၀ ၅ ၊ ၂ ၀ ၉ ၊ ၂ ၂ ဘ ၊ ၂ ၂ ၂ ၊ ၂ ၇ ဖ။ မဟာဝံနိ။ ၉ ၇။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ဖ ၇ ၊ ၂ ၀ ၇ ၊ ဘ ၇ ၉ ။ မ၊ဌ၊ ဘ။ဘ၊ ၂ ၉ ဂ။ မ၊ဌ၊ဘု။ ၂ ၂ ၅ ။ သံ၊ဌ၊ဘု။ဘ ၉ ဖ။ အံ၊ဌ၊ဘ။ဘ ၇ ၂ ၊ ၂ ဖ ၉ ။ အံ၊ဌ၊ဘု။ဘ ၇ ၊ ဖ ၇ ၊ ဘ ၀ ၅ ။ အဘိ၊ဌ၊ ၂ ။ ၂ ဂ ဘ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂ ။ ၂ ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂ ။ ၂ ဂ ၊ ဘ ၇ ၊ ဘ ၂ ဖ ၊ ဘ ၇ ၊ ဘ ၀ ၊ ဘ ၉ ဖ ၊ ဘ ၉ ၂ ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ဘ။ ဘ ၇။ ဝိမာန၊ဌ။ ဘ ၉ ဘ ။ ပေတ၊ဌ။ ၅ ။ ၅ ။ စရိယာ၊ ဌ။ဂ ဘ ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ။ ၂ ဘ ဂ ။ ဇာ၊ဌ၊ဘု။ ဘ ၀ ၊ ဘ ၀ ၅ ။ ဇာ၊ဌ၊ဘ။ ဘ ၀ ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ။ ၂ ဘ ဂ ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ။ ဘ ၀

၁၂၉။ ပေတ၊၆။၁၅။ ထေရီ၊၆။၂၀၄။ ဇာ၊
၆။၂။၅၈။ ဇာ၊၆။၆။၂၀၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃။
ဓိတုယာ—သုတ္တနိ၊၆။၁။၁၇။ ပေတ၊၆။၁၀၄။
ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၄။ သီ ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၄၄၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။
၂၃၀။ ဓိတာယ—မ၊၆။၃။၂၂၁။ သာရတ္ထ၊
၁။၆၃။ ဝိမတိ၊၁။၁၇။ ဓိတာနံ(ဆ၊ဗ)—
ဝိ၊၁။၂၂၄။ ဓိတရိ(သ၊ဇ) — နီတိ၊သုတ္တ။
၄၂၂။ ဓိတုယာ—ဝင်ရ။၄၀၀။

ဓိတုကာမ (တိ)[ဓိတု+ကာမ] သမီးကို–အလို
ရှိ–တောင့်တ–သော၊သမီးလိုချင်သော၊သူ။
ဓိတုကာမော (ဇာ၊၂။၂၉၇). တိ ဓိတရံ
ကာမေမိ ပတ္ထေမိ၊ ဓိတု အတ္ထာယ ဝိစရာမိ။
ဇာ၊၆။၃။၂၁၅။

ဓိတုစိတ္တ (နာ) [ဓိတု+စိတ္တ] သမီးဟူသောစိတ်၊
သမီးဟု မှတ်ထင်သော စိတ်။ ဓိတုမတ္တီသု
ဓိတုစိတ္တံ ဥပဋ္ဌပေထ။ သံ၊၂။၃၂၉။ ဒီ၊၆။၂။
၁၇၄။

ဓိတုဋ္ဌာန (နာ) [ဓိတု+ဋ္ဌာန] သမီး၏အရာ၊
သမီးနေရာ။ တံ ဘုဇိဿံ ကတ္တာ ဓိတုဋ္ဌာနေ
ဌပေသိ။ မ၊၆။၂။၄၃။ (–အံ၊၆။၁။၃၃၂။
ဥဒါန၊၆။၃၄၃။ ဝိမာန၊၆။၁၉၂။)

ဓိတုပဇာ (ထီ) [ဓိတု+ပဇာ] သမီးဟူသော
သတ္တဝါ။ မဟာပဇာပတိ (အံ၊၆။၃။၂၃၅။
သာရတ္ထ၊၃။၄၃ဖ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၃)–ကြည့်။

ဓိတုပတိ (ပု)[ဓိတု+ပတိ] သမီး၏လင်၊သမက်။
ဇာဝမာတိကာ ဝုစ္စတိ ဓိတုပတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။
၃၃၅။

ဓိတုပေမ (နာ) [ဓိတု+ပေမ] သမီးဟူသော ချစ်
ခြင်း၊ သမီးခင်ဖြစ်သော ချစ်ခြင်း။ အညတ-
ရော ဘိက္ခု ဓိတုယာ ဓိတုပေမေန အာမသိ။
ဝိ၊၁။၁၀၄။

ဓိတုမတ္တီ (ထီ) [ဓိတုမတ္တ+ဣ] သမီးအတိုင်း
အရှည်ရှိသော၊ သမီး–လောက်–အရွယ်–
ရှိသော (မိန်းမ)။ ဓိတုမတ္တီသုပိ လောဘ-
ဓမ္မာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ သံ၊၂။၃၂၉။ သုတ္တနိ၊၆။၁။၂၀။
ဓိတုစိတ္တ-လည်းကြည့်။

ဓိတုမရဏ (နာ) [ဓိတု+မရဏ] သမီး–သေ–ဆုံ
–ကွယ်လွန်–ခြင်း။ ဓိတုမရဏံ ပစ္စနုဘူတံ။
သံ၊၁။၃၀၀။ ဓိတုမရဏ (မဟာနိ။၁၄)ဓိတ
ဓိတူနံ မရဏံ။ မဟာနိ၊၆။ဖ၆။ (–မဟာနိ။
၃၂၀။ စူဠနိ။၂၀။)

ဓိတုမာရက (တိ) [ဓိတု+မာရက (=မရ+
ဏ္ဍ)] သမီးကို သတ်သော၊ သူ။ "ဓိတုမာရ-
ကော"တိ ဝါ "ပေသကာရော"တိ ဝါ....ဗာ-
ဓေတုံ အရဟော နု ဟောတိ။ သုတ္တနိ၊၆။
၁။၂၅ဖ။

ဓိတုလာဘ (ပု) [ဓိတု+လာဘ] သမီးရခြင်း။
စူဠကမဟာသေဋ္ဌိနော ဓိတုလာဘဝသေန
ဒ္ဒေသတာသဟဿာနိ....ဝိန္ဓိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၂။

ဓိတုဝိဝါဟမင်္ဂလ (နာ) [ဓိတု+ဝိဝါဟ+မင်္ဂလ]
သမီးပေးခြင်းမင်္ဂလာ၊ သမီးထိမ်းမြားခြင်း
မင်္ဂလာ၊ သမီး၏ လက်ထပ်မင်္ဂလာ။ သော
"ဓိတုဝိဝါဟမင်္ဂလံ ကရိဿာမိ"တိ အသုရော-
သန္ဓိပါတေသိ။ ဒီ၊၆။၂။၃၀၉။

ဓိတုသညာ (ထီ) [ဓိတု+သညာ] သမီးဟူသော
အမှတ်သညာ။ တံ ပဒုမံ ဝိဝရိတ္တာ တံ ဒါ-
ရိကံ ဒိသ္မာ ဓိတုသညံ ဥပ္ပါဒေတ္တာ။ ဇာ၊၆။
၃။၂၃၄။ (–ပေတ၊၆။၁။)

ဓိတုသန္ဓိက (နာ) [ဓိတု+သန္ဓိက] သမီး၏အထံ
သမီးထံ။ မာတာ အတ္တနော ဓိတုသန္ဓိကံ
ပဟိဏတိ။ ဝင်ရ။၁၉၀။

ဓိတုသိနေဟ (ပု) [ဓိတု+သိနေဟ] သမီးဟူ
သောချစ်ခြင်း၊ သမီးခင်ဖြစ်သော ချစ်ခြင်း။
ဓိတုသိနေဟံ လဘိတ္တာ (ဥပ္ပါဒေတ္တာ)။ အံ၊၆။
၁။၂၆၇၊၂၇၀။ ထေရီ၊၆။၁၉၁၊၁၉၃။

ဓိတုသုတ္တ (နာ) [ဓိတု+သုတ္တ] ဓိတုသုတ်၊ ဘုရား
ရှင် သာဝတ္ထိပြည် ဇေတဝန်ကျောင်းတိုက်၌

သီတင်းသုံးတော်မူစဉ် ဤသံသရာ ရှည်စွာ
ကာလ အချိန်အခါ သမီးမဖြစ်ဘူးသူကို ရရန်
မလွယ်ပါချေ စသည်ဖြင့် ရဟန်းတို့အား
ဟောပြောရာသုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ နိဒါန်-
ဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၄-သံယုတ်၊ ၂-ဝဂ်၊ ၁၀-သုတ်။
သံ၊၁။၃၉၆။(D.P. ၌ သံ၊၁။၁၂၅-မာရဓိတု-
သုတ်နှင့် သံ၊၁။၈၆-မလ္လိကစ သုတ်ကို ဓိတ-
ရောသုတ္တ, ဓိတုသုတ္တ-ဟု ခေါ်ဝင်ပုဒ် ပြုလုပ်၍
ရေးသားထား၏။)

ဓိတုသောက (ပု) [ဓိတု+သောက] သမီး
ကြောင့်ဖြစ်သော စိုးရိမ်ခြင်း၊ သမီးကိုစွဲ၍
ဖြစ်သော စိုးရိမ်ခြင်း။ ယံ မေ သောကပရေ-
တာယ၊ ဓိတုသောကံ ဗျပါနုဒိ။ ထေရီ။
၃၈၅။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၅၈။

ဓိတုဟေတု (ပု) [ဓိတု+ဟေတု] သမီးဟူသော
အကြောင်း။ နု ဓိတုဟေတု ဒေတိ။ မိလိန္ဒ။
၁၂၁။

ဓိမန္တု (တိ) [ဓီ+မန္တု] ပညာရှိသော၊သူ။ ဝက်-
န္ဓဿ သုတော ဓိမာ၊ သာရိယာ ဩရသော
ပိယော။ အပ၊၁။၁၁၄။ (–အပ၊ ၂။၁ဝ၉။)

ဓိယတိ (ကမ္မ၊ကြို) [ခေ+ယ+တေ။ ခေ+ယ+
တေ] (၁) ဆောင်အပ်၏။ (၂) ထားအပ်
၏။ (၃) သောက်စို့အပ်၏။ (၄) သိအပ်၏။
(၅) စိရင်အပ်၏။ (၁) ဓိယတိ—ဣတိဝုတ်၊
ဋ္ဌ။၈၆။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၄၆။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၆၅-၆။ ဒီ၊
ဋ္ဌ၊ ၂။၄။ ဝ်သုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၇။ ဓိယတေ—အဘိ၊
ဋ္ဌ၊ ၂။၇၂။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၁။
ဓိယန္တေ—အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၇၂။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၉။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၁၆။ (၂)ဓိယတိ (ဌပိယတိ)—
အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၇၂။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။
၁၁၆။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၀။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။
၁၉၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၅၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၇၁၊ ၁ဝ၆။
(၃) ဓိယတိ—နိတိ၊ခေ။ ၁ဝ၇။ (၄) ဓိယန္တိ
—မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၆၉။ (၅) ဓိယန္တိ ဝိဓိယန္တိ။ သံ၊
ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၁၂။ (–ကခ်ီ၊ဋ္ဌ၊သစ်။ ၁ဝ၉၊ ၄ဂဂ။)

ဓိယတေ (ကမ္မ၊ကြို) [ခေ+ယ+တေ] ဆောင်
အပ်၏။ ဓိယတိ(၁)-ကြည့်။

ဓိယန္တိ (ကမ္မ၊ကြို) [ခေ+ယ+အန္တေ] (၁)
သိအပ်ကုန်၏။ (၂) စိရင်အပ်ကုန်၏။ (၁)
ဓိယတိ (၄)-ကြည့်။ ။(၂) ဓိယတိ (၅)-
ကြည့်။

ဓိယန္တေ(ကမ္မ၊ကြို) [ခေ+ယ+အန္တေ] ဆောင်
အပ်ကုန်၏။ ဓိယတိ (၁)-ကြည့်။

ဓိရ° (တိ) [ဓီ+ရ။ ဓီ+ရာ။ ဒဟ+ရ။ ခေ
+ရ။ ဓီ ပညာ အဿ အတ္ထိတိ ဓီရော။
မဇ္ဈာဒိတော ရော။ ဓီယာ ပညာယ ရာတိ
ဂဏှာတီတိ ဝါ ဓီရော။ အထ ဝါ ခေရေ-
တီတိ ဓီရော။ ခေ ခေရဏေ၊ ဝဇာဒီဟိတိ
အာဒိနာ ဝါ ခေတာနဓိခေတိ မောဂ္ဂလ္လာန-
သုတ္တေန ဝါ ရပ္ပစ္စယော၊ မဇ္ဈေ ဤ။
သူစိ။ (–သာရတ္ထ၊ဋ။ ၁ဇ၇။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၇၄။
ခေန်။ ခေန်၊ဋ္ဌ။ ၂၂ဇ၊ ၁ဝ၇၂။ မောဂ်၊ဏာဒီ။
၁၄၅။) (ဓီရ-သံ, ပြာ, အဒ္ဓမာဂဓိ, သီဟိုဠ်)]

ပညာရှိသော၊ သူ၊ (က) ပညာဖြင့်
အကျိုးအမျိုးမျိုးကို ယူတတ်သော၊ သူ။
(ခ) ဆန့်ကျင်ဘက် တရားတို့ကို သုတ်သင်
တတ်သော၊ သူ။ (ဂ) ကဲ့ရဲ့အပ်သော
မကောင်းမှုရှိသော၊ သူ။ (ဃ) ဘုရားရှင်။
(င) ရဟန္တာ။ (စ) ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ ဘုရား
ရှင်။ (ဆ) သိကြားမင်း။ (ဇ) ဓီရာ
အမည်ရှိသော ရဟန်းမိန်းမ။ (ပညာရှိ,သိလ,
သမာဓိ, ပညာဂုဏ်တို့ဖြင့် ခိုင်ခံ့သူ၊ အားရှိ
သူ၊ လူပြင်း၊ နက်သောအရာ၊ ဝီရိယရှိသူ၊
စကား-စသော အမှုအရာရှိသူ။ သီဟိုဠ်၊
ခေန်။)

ပညာရှိသော၊ သူ။ ဓီရောတိ ပဏ္ဍိတော
ပညဝါ ဗုဒ္ဓိမာ ဉာဏီ ဝိဘာဝီ မေဓာဝီ။
မဟာနိ။ ၄၂၊ ၂၂ဝ၊ ၂၅ဂ၊ ၃ဂ၅။ ဓီရ (အာ၊ဇ)
—ဇာ၊ ၂။ ၃ဝ၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၅ဇ။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၁။

သုတ္တနိ။ဂ၁၀။ မဟာနိ။ ၁ဂ၃၊၁ဂ၄။ သုတ္တနိ၊ ၆။ ၂။ ၂၅၉။ မဟာနိ၊ ၆။ ၂ဖြ၅။ ခ်ိန္ရာနံ (စ၊ဗ) —ဇာ၊ ၂။ ၂ဖ၀။ ခ်ိန္ရဿ. (ဆ၊ဇ)—ဇာ၊၁။ ၂၃၃၊ ၂ဖြ၇၊ ဇာ၊ ၂။ ၂၃၄၊ခ၀၅။ ဝိ၊ခ၊ဂ။ ၂ဖြ၃။ ခုဒ္ဓကာ၊ခ။၁၀၀။ သုတ္တနိ၊ခ၊ ၂။ ၁ခ။ စရိယာ၊ ခ။ ၂ဖ။ ဇာ၊ခ၊၅။ ၇၃။ ဇာ၊ခ၊ဖ။ ၃၃၀။ ဇာ၊ခ၊ ၇။ ၁ခ။ ခ်ိန္ရာနံ (ဆ၊ဗ)— ဇာ၊ ၂။ ၂၃၃။ သုတ္တနိ၊ခ၊ ၂။ ၂၁၇။ ¦ပေတာ၊ခ။ ၁ ၂ ၂။ ဇာ၊ခ၊ ၇။ ၅ဖ။ ခ်ိရေသု(သ၊ဗ)— ဇာ၊ခ၊ ၄။ ၉၉။

(က) ပညာဖြင့် အကျိုးအမျိုးမျိုးကို ယူတတ်သော၊သူ။ ဓိယာ ပညာယ တံ တဒတ္ထေ ရုတိ ဂဏ္ဍာတိ ခ ဝါ ပညာ ဟေသ-တ္ထိတိ ခ်ိရော။ သီ၊ခ်ီ၊သစ်၊ ၁။ ၁ဖြ ၇။ (ခ) ဆန့် ကျင်ဘက်တရားတို့ကို သုတ်သင်တတ်သော၊ သူ။ ဝိသယပရိညာဏေန ဒဟတိ ပဋိပက္ခေ သောဓေတီတိ ခ်ိရော။ မ၊ခ်ီ၊ခု။ ၄ ၁။

(ဂ) ကဲ့ရဲ့အပ်သော မကောင်းမှုရှိသော၊ သူ။ ခ်ိကတပါပါတိ ခ်ိရာ။ မဟာနိ။ ခုဂ။ ခ်ိရော (ဇာ ၊ ၁။ ၉ ၉)တိ ခ်ိကွတပါပေါ။ ဇာ၊ ခ်ု၊ ခုဖ။

(ဃ) ဘုရား၊ရှင်။ ယော ခ်ိရော သမ္ဗခ်ိ-ဒန္ဓော။ ဝိ၊ခု။ ၄ ၉။ ခ်ိရပုတ္တ-လည်း ကြည့်။ ခ်ိရော (ပ၊ဇ) — ဒီ၊ ၂။ ၁ ၀ ဖ။ ခမ္ဘ။ ၄ ၂။ ဣတိဝုတ်။ ၂ ၇ ဖ။ အပ၊ ၁။ ၂ ၀ ၊ ခုဝ ၇။ အပ၊ ၂။ ၂ ၁။ မိလိန္ဒ။ ၁ ၇ ၄။ ခမ္ဘ၊ ခ ၊ ၁ ။ ခ ဖ ၁ ။ ဣတိဝုတ်၊ ခ။ ခု ၅ ၂။ အပ၊ ခ ။ ၉ ၉ ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ခ။ ၂ ၇ ၊ ၅ ခု ။ ဇာ၊ ခ ၊ ၁ ။ ၉ ဂ ။ ခ်ိရ(ပ၊ဗ)—သံ၊ ၁။ ၇ ၇ ၊ ၁ ၂ ၂ ။ ခမ္ဘ။ ၄ ၀ ။ အပ၊ ၁ ။ ၁ ။ သံ၊ ခ ၊ ၁ ။ ၅ ။ အံ၊ ခ ၊ ၁ ။ ၅ ။ ပဋိသံ၊ ခ ၊ ၁ ။ ခ ခု ။ ခုဒ္ဓကာ၊ခ။ ၈ ၇ ။ ခမ္ဘ၊ ခ ၊ ၁ ။ ၂ ၇ ခု ။ ခမ္ဘ၊ ခ ။ ၂ ။ ၁ ၄ ၇ ၊ ခ ခ ဂ ။ ဥဒါနိ၊ခ။ ၁ ၁ ။ ဣတိဝုတ်၊ ခ ။ ၂ ၁ ။ နေတ္တိ၊ခ။ ၁ ၂ ၄ ၊ ၂ ၄ ခု ။ ခ်ိရ(ဒု၊ဇ)— အံ၊ ၁ ။ ၂ ခ ဂ ။ အပ၊ ၁ ။ ၂ ၉ ၉ ။ အပ၊ ၂ ။ ၂ ၅ ခု ။

ခ ၂ ၉ ။ ခ်ိရော (ပ၊ဇ)—သံ၊ ၁ ။ ၂ ၂ ၄ ။ အံ၊ ၁ ။ ၁ ၉ ၉ ၊ ခ ၁ ၂ ၊ ခ ၃ ၇ ။ အံ၊ ၂ ။ ခ ဖ ။ ခမ္ဘ။ ခ ၁ ၊ ၄ ၁ ။ သုတ္တနိ။ ခ ၂ ဖ ။ ထေရ။ ခ ၀ ၉ ။ ဇာ ၊ ၁ ။ ၉ ၉ ၊ ၁ ဖ ၂ ၊ ၁ ဂ ၂ ၊ ၂ ဖ ၂ ၊ ၂ ဖ ၂ ၊ ခ ၄ ဖ ။ ဇာ ၊ ၂ ။ ၂ ၁ ၀ ၊ ၂ ၁ ၂ ၊ ၂ ၉ ၂ ၊ ၂ ၀ ၄ ။ ။ ခ ၉ ။ ခ ၉ ၊ ခ ၁ ။ ။ ခ ။ ။ ။

အံ၊ဌ၊၂။၁၄၉၊၂၁၉။ ထေရီ၊ဌ။၈၅။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၆၄။

(၈) ရဟန္တာ။ နိဗ္ဗန္တိ ဓီရာ။ ခုဒ္ဒက။၇။ တေ ခီဏာသဝါ ဘိက္ခူ....ဓီရာတိ ဓိတိ-သမ္ပန္နာ။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။၁၆၃။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ ၂၉၁။ ဓီရော (ပ၊ဇ)—ဓမ္မ။၅၁။ သုတ္တနိ။၄၂၀။ အပ၊၁။၃၄။ အံ၊ဌ၊၂။၄၄၊၂၇၀။ ဥဒါန်၊ဌ။ ၂၄၅။ ထေရီ၊ဌ။၇၅။ ဓီရာ (ပ၊ဗ)—ဓမ္မ။၃၉၊ ၆၃။ သုတ္တနိ။၃၁၄။ ထေရ။၂၂၀၊၃၁၅၊၃၇၄။ အပ၊၁။၂၉။ အံ၊ဌ၊၁။၂၆၆။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၁၁၅၊ ၃၄၀။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။၄၅။ အပ၊ဌ၊၁။ ၂၄၃-၄။ ဓီရံ (ဒုဇ)—ဥဒါန်။၁၇၃။

(၀) ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ ဘုရားရှင်။ ဓီရော-(ဇာ၊၂။၁၀)တိ ပစ္စေကသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဝုတ္တော။ ပဋိသံ၊ ဌ၊၂။၅၁။ ဣဘိဝုတ်၊ဌ။၉။ ဓီရော—(ပ၊ဇ)စူဠနိ၊ဌ။၇၀။ ဓီရာ (ပ၊ဗ)—အပ၊ဌ၊ ၁။၁၄၃။ ဇာ၊ဌ၊၆။၅၆။

(ဆ) သိုကြားမင်း။ ဓိရဏ်ရူပ(၁)-ကြည့်။ (ဇ) ဓီရာအမည်ရှိသော ရဟန်းမိန်းမ။ ဓီရေ နိရောဓံ ဖုသေဟိ။ ထေရီ။၃၇၈ (–ထေရီ၊ ဌ။၁၂။) ဓီရာထေရီ-လည်း ကြည့်။

ဓီရ၂ (နာ) [ဓာ+ဣရ] ပညာ။ ဓီရံ ဝုစ္စတိ ပဏ္ဍိစ္စံ။ မ၊ဌ၊၃။၆၈။

ဓီရဏ် (နာ) [ဓီရ+အဏ်] (၁) သိကြားမင်း၏ စစ်အင်္ဂါနတ်သား။ (၂)လွှဲလ 'ဝီရိယ' ရှိသူ၏ အကြောင်းဖြစ်သော လွှဲလ'ဝီရိယ'။ (တိ) (၃) လွှဲလ 'ဝီရိယ' ရှိသူ၏ အကြောင်း ဖြစ်သော လွှဲလ 'ဝီရိယ 'ကြောင့်ဖြစ်သော (ကိုယ်)။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ဓီရဏ်ရူပ (တိ) [ဓီရဏ်+ရူပ+ဣ၀+ရူပ] (၁) သိကြားမင်း၏ စစ်အင်္ဂါ နတ်သားကိုယ်နှင့် တူသော ကိုယ်ရှိသော။ (၂) လွှဲလ 'ဝီရိယ' ရှိသောသူ၏ အကြောင်း လုံ့လ 'ဝီရိယ' ဟူသော ကိုယ်ရှိသကဲ့သို့ ဖြစ်သော။ (၃) လွှဲလ 'ဝီရိယ' ရှိသူ၏ အကြောင်း လုံ့လ 'ဝီရိယ 'ကြောင့် ဖြစ်သော ကိုယ်ရှိသကဲ့သို့ ဖြစ်သော။ (၄) ကိုယ်ဟုဆိုအပ်သော (လွှဲလ 'ဝီရိယ ' ရှိသူ၏ အကြောင်း ဖြစ်သော) လွှဲလ 'ဝီရိယ' ရှိသော။ (၅) (လွှဲလ 'ဝီရိယ' ရှိသူ၏အကြောင်းဖြစ်သော) လွှဲလ 'ဝီရိယ' ရှိသော သဘောရှိသော၊သူ။

(၁) အသုရေ ဝိဇိနိတ္တာ ဌိတတ္တာ သက္ကော ဒေ၀ါနမိန္ဒော ဓီရော နာမ၊ တဿ သေနင်္ဂဘာ၀တော ဒေ၀ပုတ္တော " အဂ်" နှင့် ဝုစ္စတိ၊ ဓိရဿ အဂ်ံ၊ တဿ ရူပမိ၀ ရူပံ ယေသံ တေ ဓိရဏ်ရူပါ၊ တေန ဝုတ္တံ "ဒေ၀-ပုတ္တသဒ်သကာယာ" (ဒီ၊ဌ၊၁။၂၂၃)တိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၃၉။

(၂) ဝီရုန (ဒီ၊ဌ၊၁။၂၂၃) နှင့် ဝီရိယ-ဝန္တာန်။ အဂ်ံ (ဒီ၊ဌ၊၁။၂၂၃) နှင့် ကာရဏံ "အဂ်ီယတိ ဉာယတိ ဖလမေတေနာ" တိ ကတ္တာ။ ယေန ဝီရိယေန "ဓီရာ"တိ ဝုစ္စန္တိ၊ တဒေ၀ ဓိရဏ်ံ နာမာတိ အာဟ "ဝီရိယနှင့် ဝုတ္တံ ဟောတိ (ဒီ၊ဌ၊၁။၂၂၃) "တိ။ ရူပ-(ဒီ၊ဌ၊၁။၂၂၃)နှင့် သရိရံ။ တေန ဝုတ္တံ "ဝီရိယမယသရီရာ ဝိယာ (ဒီ၊ဌ၊၁။၂၂၃)"-တိ။ ဝီရိယမေ၀ ဝီရိယမယံ ယထာ "ဒါန-မယ"နှင့်၊ တသ္မာ ဝီရိယသင်္ခါတသရီရာ ဝိယာ-တိ အတ္ထော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၃၉၊၂၄၀။

(၃) ဓိရဏေ်နာ နိဗ္ဗတ္တံ ဓိရဏ်နှင့် အတ္ထံ ဒဿေတုံ "ဝီရိယမယသရီရာ ဝိယာ" တိ ဝုတ္တံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၄၀။ (၄) အထ ဝါ ရူပံ သရီရဘူတံ ဓိဏ်ံ ဝီရိယမေတေသန္တိ ယောဇေတဗ္ဗံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၄၀။

(၅) ဓိရဏ်ံ ရူပမေ တေသန္တိ ဓိရဏ်ရူပါ၊ ဝီရိယဇောတိကာ ဝိရိယသဘာ၀ါ ဝိရိယ-မယာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၄၀။ (ဒီ၊၁။၈၄။ ဒီ၊၂။၁၄။ ဒီ၊ဌ၊၁။၂၂၃။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၃၆။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၉၄-တို့၌ "ဝိရဏ်ရူပ" ဟု ရှိသည်။)

ဓိရဇာတိက (တိ) [ဓီရဇာတိ+ဏ္ဍက] ပညာရှိသော သဘောရှိသော၊သူ။ ဓိရဇာတိကမ္မိ အတ္ထနော ရူပါဒီဟိ သမ္ပလေဘာနဝသေန.... အနုယဗျသနံ ပါပေတိ။ အံ၊ဌီ၊၂။၃၂၇။

ဓိရဇာတိယ (တိ) [ဓီရဇာတိ+ဏ္ဍယ] ပညာရှိအမျိုးဘ်ဖြစ်သော၊ ပညာရှိသဘောရှိသော၊ သူ။ ဓိရဇာတိယမ္မိ အတ္ထနော ရူပါဒီဟိ ပလေဘာနဝသေန....အနုယဗျသနံ ပါပေတိ။ မ၊ဌီ၊၃။၈၀။

ဓိရမ္မ (ပု) [ဓီရ+ဓမ္မ] ပညာရှိတို့၏–သဘော–ဓမ္မတာ၊ ပညာရှိတို့ လိုက်နာပြုကျင့်အပ်သော လမ်းစဉ်။ သ ဓိရဓမ္မော (ပေတ။ ၁၅၈) တိ ယာ ယထာဝုတ္တာ ဒါနာဒါနပ္ပဝတ္တိ၊ သော ဓိရာနံ ဓိတိသမ္ပန္နာနံ နီတိနယကုသလာနံ ဓမ္မော၊ တေဟိ ဂတမဂ္ဂေါတိ ဒီပေတိ။ ပေတ၊ ဋ္ဌ။၁၂၂။ သဓိရဓမ္မော (ဇာ၊၂။၁၇၂)တိ ပိဏ္ဍိ-ယာလောပေန ယာပေတမ္ပံ၊ သေ ပဏ္ဍိတာနံ ဓမ္မောတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၇၇။

ဓိရဓိရ (တိ)[ဓီရ+ဓီရ]ပညာရှိသူတို့ထက် ပညာရှိသော၊ အလွန်ပညာရှိသော။ ထေရေဟိ ဓိရဓိရေဟိ၊ အာဂမည္ဟိ ဝိညူဟိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁။

ဓိရပကတိ (ထီ) [ဓီရ+ပကတိ။ (ဓိရပက္ခတိ-သံ)]ပညာရှိတို့၏သဘော၊ ပညာရှိသဘော။ သံဝရေ ဌိတာနံ ပရမာ ဓိရပကတိ။ စရိယာ၊ ဋ္ဌ။၂၉၀။ ဒီ၊ဌီ၊၁။၈၀။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။၂၆၇။

ဓိရပုတ္တ (ပု) [ဓီရ+ပုတ္တ။ (ဓိရပုတြ-သံ)] ပညာရှိသော ဘုရားရှင်၏ သား။ နဓိရပုတ္တောဝ။ .... နဝိဇိတဝိဇယပုတ္တောတိ မံ ဓာရေဟိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၉ ။

ဓိရပုရိသ (ပု) [ဓီရ+ပုရိသ] ပညာရှိယောကျ်ား။ ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓါဒီဟိ သမ္ပေဟိ(ပိ) ဓိရပုရိသေ-ဟိ ဝဏ္ဏိဘာ ထောမိတာ အယံ ပမ္ဘဇ္ဇာ နာမ။ အာဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁။

ဓိရဘာဝါဝဟ (တိ) [ဓီရဘာဝ+အာဝဟ]ပညာရှိ အဖြစ်သို့ ဆောင်တတ်သော (တရား)။ အနိစ္စတာပဋိသံယုတ္တံ ဓိရဘာဝါဝဟံ ဓမ္မံ ကထေန္တော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၂။

ဓိရသမ္မတ (တိ) [ဓီရ+သမ္မတ] (က) ပညာရှိတို့သည် ကောင်းစွာသိအပ်သော၊ သူ၊ ပညာရှိတို့သည် သမုတ်အပ်သော၊ သူ။ (ခ) ပညာရှိသူဟု သမုတ်အပ်သော၊ သူ။ (က) ဓိရသ-မ္မတေ(အံ၊၁။၁ဖ၃)။ အံ၊၂။၁၈၈)တိ ပဏ္ဍိ-တေဟိ သမ္မတေ သမ္မာဝိတေ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၄။ (ခ) ဓိရသမ္မတော (ဇာ၊၂။၂၅၈)တိ ပဏ္ဍိ-တောတိ သမ္မတော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၀၉ ။

ဓိရာထေရီ (ထီ) [ဓီရာ+ထေရီ] ဓိရာအမည်ရှိသော ထေရီမ။ (ယင်းသည် ကပိလဝတ္ထု နန်းမြို့တော်သူ ဖြစ်၏၊ အလောင်းတော်မြတ်၏ မောင်းမ မိဆိုးများတွင် ကယောက်အပါအဝင်ဖြစ်၏၊ မဟာပဇာပတိ ဂေါတမီ နှင့်အတူ ရဟန်းပြု၍ ရဟန္တာ ဖြစ်လေသည်။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၂) တဿာ ဝတ္ထု ဓိရာ-ထေရိယာ ဝတ္ထုသဒိသမေव။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၂၁။ (ထေရီ။၃၇၈။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။ ၁၂။ D. P- လည်းကြည့်။

ဓိရာနေကဂုဏောဃ (တိ) [ဓီရ+အနေကဂုဏ+ဩဃ] ပညာရှိတို့၏ များစွာသော ဂုဏ်–အယဉ်–အစု–ရှိသော(သုမေဓထေရ်)။ ဓိရာ-နေကဂုဏောဃေန၊ ထေရေန သုစိဝုတ္ထိနာ။ ကခ်ီ၊ဌီ၊သစ်။၄၈၈။

ဓိရုဒ္ဓေသ (ပု) [ဓီရ+ဥဒ္ဓေသ] ရွတ်ဆိုအပ်သော ပညာရှိသော ဘုရားရှင်၏ ပါတိမောက်၊ပညာရှိသော ဘုရားရှင်၏ ပါတိမောက်ကို ရွတ်ဆိုခြင်း။ ဓိရုဒ္ဓေသံ။ ဝိဂတမောဟုဒ္ဓေသံ။ .... ပစ္စက္ခာမိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၇။

ဓိရူပသေဝန (ထီ) [ဓီရ+ဥပသေဝနာ] (၁) ပညာရှိကို မှီဝဲဆည်းကပ်ခြင်း။ (တိ) (၂)

ပညာရှိကို မှီဝဲဆည်းကပ်သော၊ သူ။ (၁) ဧဝံ ဓီရှုပသေဝနာ (ဣတိဝုတ်။ ၂၄၁)တိ....ဧဝံ ပဏ္ဍိတူပသေဝနာ ပကတိယာ အသီလဝ-တော သီလသမာဒါနာဒိဝသေန သီလဂန္ဓ-ဝါယနသာ ကာရဏံ ဟောတိ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ ၂၃၀။ (တိ) (၂) ဓီရှုပသေဝနာ (ဇာ၊၁။ ၃၃၀)တိ ဓီရှုပသေဝီ ပုဂ္ဂလော တဂရာဒိ-ဂန္ဓဇာတိပလိဝေဌနပတ္တံ ဝိယ ဟောတိ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၄။၄၃၀။ (–ဇာ၊ ၂။ ၂၆၅။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၀၀။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁ ၂၆။)

ခုတ (နာ) [ခူ+တ။ ခူ ဝိခူနနေ။ နီတိ၊၁၁။ ၁၀၇။ ခု+တ။ ခ၁တ္ထတ္ထ။ ၂၀၅။ (ခု+ကွ၊ တျကွေ၊ ကမ္မိတေ စ။ ထေဝမ။)] (၁) ကိလေသာတို့ ကို– ခါတွက်– ဖျက်ဆီး–စွန့်–ပယ်–ခြင်း။ (တိ) (၂) ကိလေသာတို့ကို–ခါတွက်—ဖျက် ဆီး–စွန့်– ပယ်– တတ်သော (တရား)၊ ခုတင်။(၃)ခါတွက်–ဖျက်ဆီး–စွန့်–ပယ်– အပ်သော ကိလေသာရှိသော၊ ကိလေသာတို့ ကို–ခါ–တွက်–ဖျက်ဆီး–စွန့်–ပယ်–ပြီး သော၊သူ။ (၄) ခါတွက်–ဖျက်ဆီး–စွန့်– ပယ်–အပ်သော (ကိလေသာ-စသည်)။ (၁) ခုတဿ ပါသာဒိကဿ အပစယဿ ဝိရိယာ-ရမ္ဘဿ ဝဏ္ဏဝါဒီ။ ဝိ၊၃။၄၂၁။ (–ဝိ၊၄။၃။) (တိ)(၂)ခုတော(အံ၊၁။ ၂၃)တိ....ကိလေသ-ခုနနော ဝါ ခမ္မော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁ ၂၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၇၀။ ကိလေသေ ခုနာတီတိ ခုတော။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀၃။ ခုတော (ပ၊ဇ)—ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။ ၂ ၂ ၉။ ခုတဿ(ဆ၊ဇ)— ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၅ ၉၊ ၇၇။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၇၀။ (၃) ခုတော (အံ၊၁။ ၂၃) တိ ခုတကိလေသော ဝါ ပုဂ္ဂလော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁ ၂၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၇၀။ တေန တေန သမာဒါနေန ခုတကိလေသတ္တာ ခုတဿ ဘိက္ခုနော အင်္ဂါနိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၅ ၉၊ ၇၇။မဟာ-နိ၊ဋ္ဌ။၁၇၀။(–ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၂ ၂ ၉။) (၄)သမ္မာ-ဒိဋ္ဌိယာ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ ခုတာ စ ခေါတာ စ။ မဟာနိ။၆၀၊၁၀၆။ အောက်ပုဒ်လည်း-ကြည့်။

ခုတကိလေသ (တိ) [ခုတ+ကိလေသ။ (ခုတ-ကွေ၈-သံ)] ခါတွက်–ဖျက်ဆီး–ပယ်– စွန့် – အပ်ပြီးသော ကိလေသာ ရှိသော၊ ကိလေသာတို့ကို – ခါတွက် – ဖျက်ဆီး – ပယ်–စွန့်–ပြီးသော၊သူ။ သော....ခုတကိ-လေသော ခုတပရိဋ္ဌာဟော။ မဟာနိ။၆၀။ ခုတကိလေသာယော (ထေရီ။၄ ၂ ၅)တိ အဂ္ဂ-မဂ္ဂေန သမ္ဘသော သမုဋ္ဌိတိတကိလေသာ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။ ၂ ၂ ၁။ (–အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁ ၂ ၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၅ ၉၊ ၇ ၇။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၂ ၂ ၉။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁ ၂ ၀။)

ခုတဂုဏ (ပု) [ခုတ+ဂုဏ] (၁) ကိလေသာ တို့ကို– ခါတွက်– ဖျက်ဆီး– ပယ်– စွန့်– ကြောင်း ဂုဏ်ကျေးဇူး၊ ခုတင်ဂုဏ်ကျေးဇူး။ (တိ) (၂) ကိလေသာတို့ကို – ခါတွက် – ဖျက်ဆီး–ပယ်–စွန့်–ကြောင်းဂုဏ်ကျေးဇူး ရှိသော၊သူ၊ ခုတင်ဂုဏ်ကျေးဇူးရှိသော၊ သူ။ (၁) ခုတဂုဏော (ဝိ၊၁။၁ ၇) တိ ကိလေသ-နိဒ္ဓုနနကေ ဂုဏေ။ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁ ၇ ၃။ ခုတဂုဏော (ပ၊ဇ)—ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ ၆ ၈။ ခုတဂုဏာ(ပ၊ဗ)— ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁ ၉ ၀။ ခုတဂုဏေ (ဒု၊ဗ)—အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃ ၂။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၂ ၆ ၄။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁ ၅ ၁။ ခုတဂု-ဏေန (တ၊ဇ)—သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄ ၄။ ခုတဂုဏေ (သ၊ဇ)—ထေရ။၃ ၅ ၃။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃ ၀ ၄။ ခုတ-ဂုဏေသု(သ၊ဗ) သာရတ္ထ၊၃။ ၃ ၂ ၅။ (တိ)(၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ခုတဂုဏတ္တာနုရူပ (တိ) [ခုတဂုဏတ္တ+အနုရူပ] ခုတင်ဂုဏ်ကျေးဇူး၏ အဖြစ်အား လျော် သော။ အာရည်ကတ္တန္တိ တဿ ဘိက္ခုနော ခုတဂုဏတ္တာနုရူပတော ဂဏှာတိ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၂ ၅ ၁။

ခုတဂုဏယုတ္တ (တိ) [ခုတဂုဏ+ယုတ္တ။ (ခုတဂု-ဏယုတ္တ-သံ)] ခုတင်ဂုဏ်ကျေးဇူးနှင့် ယှဉ် သော၊ သူ။ ကိလေသာတို့ကို–ခါတွက်– ဖျက်ဆီး–ပယ်–စွန့်–ကြောင်း ဂုဏ်ကျေး

ဗူးနှင့် ယှဉ်သော၊ သူ။ ဣတိပိ ဓုတဂုဏ-ယုတ္တောဘုရား။ အဘိ၊ဌ၊၂။၄၄၉။

ဓုတဂုဏဝရသမာဒိဏ္ဍ (တိ) [ဓုတဂုဏဝရ+သမာဒိဏ္ဍ] ဆောက်တည်အပ်ပြီးသော မြတ်သော ဓုတင်ဂုဏ်ကျေးဇူးရှိသော၊ သူ။ ဓုတ-ဂုဏဝရသမာဒိဏ္ဍောဇိနသာသနဝရေ ဣဿ-ရော ဟောတိ။ မိလိန္ဒ။၃၄၁။

ဓုတဂုဏဝရသမာဒိယန (နာ) [ဓုတဂုဏဝရ+သမာဒိယန] (က) မြတ်သော ဓုတင်ဂုဏ်ကျေးဇူးတို့ကို ဆောက်တည်ခြင်း။ (ခ) ဓုတင်ဂုဏ်ကျေးဇူးတို့ကို မြတ်၏ဟု (နှလုံးသွင်း) ဆောက်တည်ခြင်း။ ကိ ဓုတဂုဏ-ဝရသမာဒိယနေန။ မိလိန္ဒ။၃၃၂။

ဓုတဂုဏဝါဒီ (တိ) [ဓုတဂုဏ+ဝါဒီ] ဓုတင်ဂုဏ်ကျေးဇူးကို ပြောဆိုလေ့ရှိသော၊ သူ။ ဓုတ-ဝါဒ (မဟာနိ၊ဌ။၂၉၃) ကြည့်။

ဓုတဂုဏသမာဒါန (နာ) [ဓုတဂုဏ+သမာဒါန] ဓုတင် ဂုဏ်ကျေးဇူးကို ဆောက်တည်ခြင်း။ မောဃံ ဓုတဂုဏသမာဒါနံ။ မိလိန္ဒ။၂၃၃။

ဓုတဂုဏသမ္ပန္န (တိ) [ဓုတဂုဏ+သမ္ပန္န] ဓုတင်ဂုဏ်ကျေးဇူးနှင့် ပြည့်စုံသော၊ သူ။ ဝတသမ္ပ-န္နောတိ ဓုဘဂုဏသမ္ပန္နော။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၇၃။

ဓုတဂုဏသမ္ဘာဝနာ (ထီ) [ဓုတဂုဏ+သမ္ဘာ-ဝနာ] ဓုတင်ဂုဏ်ကျေးဇူးကို ချီးမွမ်းခြင်း။ ဓုတင် (အ)ပ္ပိစ္ဆ(အံ၊ဌီ၊၁။၁၁၃)ကြည့်။

ဓုတဂုဏာရဟ (တိ) [ဓုတဂုဏ+အရဟ] ဓုတင်ဂုဏ်ကျေးဇူးအား ထိုက်တန်သော၊ သူ။ ဒသ-ဗ္ဘုမေ မဟာရာဇ ပုဂ္ဂလာ ဓုတဂုဏာရဟာ။ မိလိန္ဒ။၃၃၃။

ဓုတဂုဏာဝီကရဏ (နာ) [ဓုတဂုဏ+အာဝီကရ-ဏ] ဓုတင် ဂုဏ်ကျေးဇူးကို ထင်စွာပြခြင်း။ ဓုတဂုဏာဝီကရဏံ....လာဘာသက္ကာရာဒေ သမု-ဒယော နာမ။ သံ၊ဌ၊၂။၁၉၄။

ဓုတင် (နာ) [ဓုတ+အင်] ဓုတင်၊ (က) ကိလေ-သာတို့ကို–ခါတွက်–ဖျက်ဆီး–စွန့်–ပယ်–တတ်သော ရဟန်း၏–အကြောင်း–အင်္ဂါ "သမာဒါန စေတနာ"။ (ခ) ကိလေသာ-တို့ကို– ခါတွက်– ဖျက်ဆီး– စွန့်– ပယ်–တတ်သော ဉာဏ်ဟူသော အကြောင်း–အင်္ဂါ–ရှိသော "သမာဒါနစေတနာ"။ (ဂ) ကိလေသာတို့ကို– ခါတွက် – ဖျက်ဆီး – စွန့် – ပယ် – တံတ်သော အကျင့်၏–အကြောင်း–အင်္ဂါ "သမာဒါနစေတနာ"။ (က) တေန-တေနသမာဒါနေန ဓုတကိလေသတ္တာ ဓုတဿ-ဘိက္ခုနော အင်္ဂါနိ။ (ခ) ကိလေသဓုနနတော ဝါ ဓုတန္တိ လဒ္ဓဝေါဟာရံ ဉာဏံ အင်္ဂံ တေသန္တိ ဓုတင်္ဂါနိ။ (ဂ) အထဝါ ဓုတာနိ စ တာနိ ပဋိပက္ခနိဒ္ဓုနနတော အင်္ဂါနိ စ ပဋိပတ္တိယာ-တိပိ ဓုတင်္ဂါနိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌ။၅၉။ မဟာနိ၊ဌ။ ၁၇၀။ (က)(ခ)(ဂ) ဓုတင်ေန ဝါ ဉာတော ယသဿီ။ ဝိ၊ဌ၊ဌ။၁၈၅။

ဓုတင်ံ (ပ၊ဧ)—ဓမ္မ၊ဌ၊ဌ။ ၂၃၉။ ဝဇိရ။ ၂၃၂။ ကခ်ီ၊ဌီ။ ၇ဌ။ ဓုတင်္ဂါ (ပ၊ဗ)—ဥဒါန၊-ဌ။ဌ၀ဌ။ ဓုတင်္ဂါနိ (ပ၊ဗ) — မဟာနိ။၅၀၊-၃၇၉။ မ၊ဌ၊၄။ဖ၀။ စူဠနိ၊ဌ။ဌ၁၀။ ဒီ၊ဋီ၊၃။ ၂၂၃။ အံ၊ဌီ၊၂။၂ဖ၆၊၂၃၃။ မူလဋီ၊၂။၂၂၅။ ဓုတင်ံ (ဒု၊ဧ)— ဝိ၊သင်္ဂ။ ၂၅။ မ၊ဌ၊ဌ။ ၁၂၀။ မ၊ဌ၊၃။ဌ၆ဖ။ သံ၊ဌ၊ဌ။ဌ၄၀။ ဓမ္မ၊ဌ၊-၂။၂၄။ သံ၊ဋီ၊ဌ။၂၂၀။ အံ၊ဌီ၊၃။ဌ၅၄။ ဓုတင်္ဂါနိ (ဒု၊ဗ)—မ၊ဌ၊ဌ။ဌ၄၇။ သံ၊ဌ၊၂။ ၁၅၉။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။ဂဂ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၇၅။ ထေရ၊ဌ၊၂။၃၅။ အဘ၊ဌ၊ဌ။ဌ၃ဖ၊၃၂။ သာ-ရတ္ထ၊၂။ဌ၁၅။ ကခ်ီ၊ဌီ။ဂ၂။ ကခ်ီ၊ဌီ၊သစ်။ ၃ဌ၉။ ဓုတင်ေန(တ၊ဧ)—အဘိ၊ဌ၊ဌ။ဌ၀ဖ။ ဓုတင်ေဟီ(တ၊ဗ)—ဒီ၊ဌ၊၂။ဌ၁ဖ။ အံ၊ဌ၊၃။ ၁၅ဂ။

ယင်း ဓုတင်သည်– (၁) ပံသုကူလိကဓု-တင်=ပံသုကူဓုတင်၊ (၂) တေစီဝရိကဓုတင်=

တိစီဝရိုက်ဓုတင်၊ (၃) ပိဏ္ဍပါတိက ဓုတင်=ပိဏ္ဍပါတ်ဓုတင်၊(၄) သပဒါနစာရိကဓုတင်=သပဒါနစာရိုက်ဓုတင်၊ (၅) ကောသနိကဓုတင်=ကောသနိုက်ဓုတင်၊ (၆) ပတ္တပိဏ္ဍိကဓုတင်=ပတ္တပိုဏ်ဓုတင်၊ (၇) ခလုပစ္ဆာဘတ္တိကဓုတင်=ခလုပစ္ဆာဘတ်ဓုတင်၊ (၈) အာရညိကဓုတင်=အာရညကင်ဓုတင်၊ (၉) ရုက္ခမူလိကဓုတင်=ရုက္ခမူဓုတင်၊ (၁၀) အဗ္ဘောကာသိကဓုတင်၊ (၁၁) သောသာနိကဓုတင်=သုသာန်ဓုတင်၊ (၁၂) ယထာသန္ထတိကဓုတင်=ယထာသန္ထတိဓုတင်၊(၁၃)နေသဇ္ဇိကဓုတင် =နိုသင်ဓုတင်အားဖြင့် ၁၃-ပါးရှိ၏။ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၅၇။ သုတ္တနိ၊၆။ ၂၁၃။ ထေရ၊ ၆၊ ၂။၃၂-၄။) ယင်း ဓုတင်တို့ကို ဆောက်တည်လိုသောရဟန်းသည် သက်တော် ထင်ရှား ဘုရားရှင်အထံတော်၌ ဆောက်တည်ရ၏၊ ဘုရားရှင် ပရိနိဗ္ဗာန်စံခဲ့သျှင် မဟာသာဝကထံ, မဟာသာဝက မရှိခဲ့လျှင် ရဟန္တာထံ,ရဟန္တာ မရှိခဲ့လျှင် အနာဂါမ်ထံ, အနာဂါမ်မရှိခဲ့လျှင် သကဒါဂါမ်ထံ, သကဒါဂါမ်မရှိခဲ့လျှင် သောတာပန်ထံ, သောတာပန်မရှိခဲ့လျှင် ပိဋကတ ၃-ပုံဆောင်ရဟန်းထံ, ပိဋကတ ၃-ပုံဆောင်ရဟန်းမရှိခဲ့လျှင် ပိဋကတ ၂-ပုံဆောင်ရဟန်းထံ, ပိဋကတ ၂-ပုံဆောင် ရဟန်းမရှိခဲ့လျှင် ပိဋကတ ၁-ပုံဆောင် ရဟန်းထံ, ပိဋကတ ၁-ပုံဆောင် ရဟန်းမရှိခဲ့လျှင် နိကာယ် ၁-ပါးပါးဆောင်နိုင်သောရဟန်းထံ,နိကာယ်ဆောင် ရဟန်းမရှိခဲ့လျှင် အဋ္ဌကထာမျှားခ်ီ လိမ္မာတတ်မြောက်သော ရဟန်းထံ, အဋ္ဌကထာခ်ီ လိမ္မာတတ်မြောက်သောရဟန်း မရှိခဲ့လျှင် ဓုတင်ဆောင် ရဟန်းထံ, ဓုတင်ဆောင် ရဟန်း မရှိခဲ့လျှင် စေတီရင်ပြင်ကို တံမြက်လှည်းပြီး ဆောင့်ကြောင့် ထိုင်လျက် သက်တော်ထင်ရှားဘုရားရှင်ထံ၌ ရွတ်ဆိုသကဲ့သို့ ရွတ်ဆိုဆောက်တည်ရသည် (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၅၉)။

ဓုတင်ဆောက်တည်ထိုက်သူ-၁၀ဦး—(၁) ယုံကြည်မှု 'သဒ္ဓါ' ရှိသူ၊ (၂) မကောင်းမှုမှ ရှက်ကြောက်တတ်သူ၊ (၃) တည်ကြည်မှု သမာဓိရှိသူ၊ (၄) အံ့ဖွယ်သရဲကို မပြုတတ်သူ၊(၅) အကျိုးစီးပွါးနှင့်စပ်သဖြင့် နေလေ့ရှိသူ၊(၆) လောဘ မရှိသူ၊(၇) သိက္ခာ ၃-ပါးကို အလိုရှိသူ၊(၈) မြဲမြံစွာ ဆောက်တည်တတ်သူ၊ (၉) ကဲ့ရဲ့လေ့ မရှိသူ၊(၁၀) မေတ္တာ ပွါးနေလေ့ရှိသူ ဟူသော ဤပုဂ္ဂိုလ် ၁၀-ဦးတို့သည်သာ ဆောက်တည်ထိုက်၏။ မိလိန္ဒ။၃၃၃။

(၁) ပံသုကူလိက(ပံသုကူ)ဓုတင်ဆောက်တည်ပုံ—ဂဟပတိဒါနစီဝရံ ပဋ္ဌိပါမိ=ဒကာ ဒကာမတို့လှူသော သင်္ကန်းကို ပယ်စွန့်ပါ၏။ ပံသုကူလိကင်္ဘ သမာဒိယာမိ=ပံသုကူသင်္ကန်းကို ဝတ်ရုံသုံးဆောင်သော ရဟန်း၏ အကြောင်းအင်္ဂါ 'သမာဒါန စေတနာ'ကို ဆောက်တည်ပါ၏ ဟု (စကား ၂-ခွန်းတို့တစ်ကြိုက်ရာကို) ရွတ်ဆို၍ ဆောက်တည်နိုင်သည် (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၅၉-၆၀)။

ပံသုကူသင်္ကန်း ၂၃-မျိုး— (၁) သောသာနိက=သုသာန်၌ ရအပ်သော — အဝတ် — အထည်—ပုဆိုး၊ (၂) ပါပဏိက=အိမ်ဈေးတံခါး၌ ရအပ်သော — အဝတ်— အထည် — ပုဆိုး၊ (၃) ရထိယစောင် = ရထားလမ်း, လှည်းလမ်း, ကားလမ်းမ၌—စွန့်ပစ်အပ်သော —အဝတ် — အထည်—ပုဆိုး၊ (၄) သင်္ကာရစောင် = အမှိုက်ပုံ၌ စွန့်ပစ်အပ်သော — အဝတ်—အထည်—ပုဆိုး၊(၅) သောတ္ထိယ= ကိုယ်ဝန်အညစ်အကြေးကို သုတ်၍ စွန့်ပစ်အပ်သော—အဝတ်—အထည်—ပုဆိုး၊ (၆) နှာနစောင်=ရေချိုးပြီးသော် စွန့်ပစ်အပ်သော— အဝတ်—အထည်—ပုဆိုး၊ (၇) တိတ္ထစောင်= ရေချိုးဆိပ်၌ စွန့်ပစ်အပ်သော — အဝတ်— အထည်—ပုဆိုး၊ (၈) ဂတပစ္စာဂတ=သုသာန်သို့ အသွားအပြန်ဝတ်၍ စွန့်ပစ်အပ်သော—

အဝတ်–အထည်–ပုဆိုး၊ (၉) အဂ္ဂိဒစု=မီးလောင်ရာရှိသဖြင့် စွန့်ပစ်အပ်သော–အဝတ်–အထည်–ပုဆိုး၊ (၁၀) ဂေါ ခါယိတ=နွားဝါးရာရှိသဖြင့် စွန့်ပစ်အပ်သော–အဝတ်–အထည်–ပုဆိုး၊ (၁၁) ဥပစိကာ ခါယိတ=ခြကိုက်ရာရှိသဖြင့် စွန့်ပစ်အပ်သော–အဝတ်–အထည်–ပုဆိုး၊ (၁၂) ဥန္ဒုရခါယိတ=ကြွက်ကိုက်ရာရှိသဖြင့် စွန့်ပစ် အပ်သော–အဝတ်–အထည်–ပုဆိုး၊ (၁၃) အန္တစ္ဆိန္န=အနား ပြတ်သော–အဝတ်–အထည်–ပုဆိုး၊ (၁၄)ဒသာစ္ဆိန္န=အဆာပြတ်သော–အဝတ်–အထည်–ပုဆိုး၊ (၁၅) ဓဇာဟဋ=တံခွန်(အလံ)စိုက်ဆောင်စစ်သည်ဘောင်မှ ဆောင်ယူအပ်သော–အဝတ်–အထည်–ပုဆိုး၊ (၁၆) ထူပစီဝရ=တောင်ပို့ကို ပတ်ရှိပူဇော်အပ်သော–အဝတ်–အထည်–ပုဆိုး၊(၁၇) သမဏစီဝရ=ရဟန်းစွန့်ပစ်အပ်သော သင်္ကန်း၊ (၁၈)အာဘိသေကိက=မင်းမျှား ရှင်ဘုရင်မျှား အဘိသိက်ခံရာ အရပ်၌ စွန့်ပစ်အပ်သော–အဝတ်–အထည်–ပုဆိုး၊ (၁၉) ဣဒ္ဓိမယ=ဟော ဘိက္ခုရဟန်းတို့၏ တန်ခိုးကြောင့် ဖြစ်၍နေသော သင်္ကန်း၊ (၂၀) ပန္ထိက=လမ်းခရီး၌ ကျနေသော–အဝတ်–အထည်–ပုဆိုး၊ (၂၁) ဝါတာဟဋ=လေသည် တိုက်ခတ်ယူဆောင်အပ်သော–အဝတ်–အထည်–ပုဆိုး၊ (၂၂) ဒေဝဒတ္တိယ=နတ်တို့ ပေးလှူအပ်မသော–အဝတ်–အထည်–ပုဆိုး၊ (၂၃) သာမုဒ္ဒိယ=သမုဒ္ဒရာ လှိုင်းတံပိုးတို့–ကမ်းထက်–ကုန်း–သို့ ပစ်တင်အပ်သော–အဝတ်–အထည်–ပုဆိုး ဟူ၍ ပံသုကူသင်္ကန်း ၂၃-မျိုးရှိသည်။ ပံသုကူ ဓုတင်ဆောင်ရဟန်းသည် ယင်းတို့တွင် တမျိုးမျိုးသော သင်္ကန်းကိုကောက်ယူ၍ ဆေးမြည့်ရာ အရပ်တို့ကိုပယ်ကာ ဖွပ်လျှော်ချုပ်ဆိုးပြီးလျှင် ဒကာ, ဒကာမ လှူအပ်သော (လက်ရှိ) သင်္ကန်းဟောင်းကို ပယ်၍ ဝတ်ရုံသုံးဆောင်ရသည် (အံ၊၆၊ ၂။ ၂၇၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၆၀။ စူဠနိ၊ ၆။ ၁၁၀)။

သံဃာကို ရည်ညွှန်း၍ လှူအပ်သော သင်္ကန်းကို ပံသုကူဓုတင်ဆောင်ရဟန်းသည် အလှူခံခွင့် မရှိ၊ အပ်ချည်လှူမှု ခံယူခွင့် ရှိသည်။ ပံသုကူဓုတင်ဆောင်သံဃာအား ရေစစ် (ဓမကရိုဏ်) ကို ပိတ်ရန်အလိုငှါ ပေးလှူခဲ့သော် အလှူခံယူနိုင်သည် (ဝိ၊ ၆၊ ၃။ ၄၂၁–၂)။

ဓုတင်ဆောင် ပုဂ္ဂိုလ် ၃-မျိုး— (၁) သုသာန်၌ ပစ်ချအပ်သော သင်္ကန်းကိုသာ ကောက်ယူသော ရဟန်းသည် အမြတ်စား (=ဥက္ကဋ္ဌ) ဓုတင်ဆောင် ရဟန်းမည်၏။ (၂) ပမ္ပဇိတာ ဂဏ္ဌိသန္ဓိ=ရဟန်းတို့ ကောက်ယူကြလိမ့်မည်ဟု (ပံသုကူ) ပစ်ချအပ်သော သင်္ကန်းကို ကောက်ယူသော ရဟန်းသည် အလတ်စား (=မဇ္ဈိမ) ဓုတင်ဆောင် ရဟန်းမည်၏။ (၃) ခြေရင်း၌ ချထား၍ လှူအပ်သော သင်္ကန်းကို ကောက်ယူသော ရဟန်းသည် အညံ့စား (=မုဒုက) ဓုတင်ဆောင် ရဟန်းမည်၏။ ယင်းပုဂ္ဂိုလ် ၃-မျိုးလုံး မိမိသုံးဆောင်လိုသော ဆန္ဒကြောင့်ဖြစ်စေ, ဒကာ-ဒကာမတို့၏ ဆန္ဒကို ငဲ့သောကြောင့်ဖြစ်စေ ဒကာ ဒကာမတို့ လှူအပ်သော ပုဆိုးကို သုံးဆောင်သော ခဏ၌ ပံသုကူဓုတင် ပျက်၏။

ပံသုကူဓုတင်ဆောင်ရကျိုး—(၁)ပံသုကူ-လစီဝရံ နိဿာယ-ပမ္ဘဇ္ဇာ ဟူသောဘုရားရှင်၏ အမိန့်အတိုင်း ရဟန်းဖြစ်စက ဝန်ခံခဲ့သော ဒုတိယ နိဿယအား လျော်သော အကျင့် ပဋိပတ်ရှိခြင်း၊(၂) အရိယဝံသ ၄-မျိုးတို့တွင် ပဌမအရိယဝံသ၌ တည်ခြင်း၊ (၃) သင်္ကန်း၌ စောင့်ရှောက်မှု မရှိခြင်း၊ (၄) သင်္ကန်းနှင့်စပ်၍သူတပါးကို အားမကိုးရခြင်း၊ (၅) သူခိုးသူဝှက်ဘေးမှ ကင်းဝေးခြင်း၊ (၆)သုံးဆောင်ရာ၌တပ်မက်မှု တဏှာမရှိခြင်း၊ (၇) ရဟန်းတို့ အားလျောက်ပတ်သော ပရိက္ခရာရှိခြင်း၊(၈)

တန်ဖိုးနည်း၍ ရလွယ်သည့် အပြင်ကင်းပေ သည်ဟု ဘုရားရှင်ချီးမွမ်းအပ်သော ပစ္စည်း ရှိသူဖြစ်ခြင်း၊ (၉) ကြည်ညိုဘွယ်ကို ဆောင် နိုင်ခြင်း၊ (၁၀)အလိုနည်းခြင်းစသောအကျိုး များပြီးခြင်း၊ (၁၁) သမ္မာပဋိပတ် အကျင့် မြတ်ကို တိုးပွါးစေခြင်း၊ (၁၂) နောင်လာ နောက်သား ရဟန်းများကို အတုလိုက်၍ ကျင့်စေနိုင်ခြင်း ဟူသော ယင်း အကျိုး ၁၂-ပါးတို့ကို ရနိုင်သည် (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၆၁)။

(၂) တေစီဝရိက (တိစီဝရိက်) ဓုတင် ဆောက်တည်ပုံ—စတုတ္ထကစီဝရံ ပဋ္ဌိဟ္ဒိပါမိ= ဝတ်ရုံလောက်သော ၄-ထည်မြောက် သင်္ကန်း ကို ပယ်စွန့်ပါ၏။ တေစီဝရိကင်္ဂ သမာဒိ-ယာမိ= ၃-ထည်သော သင်္ကန်းကို ဆောင် လေ့ရှိသော ရဟန်း၏ အကြောင်းအင်္ဂါ 'သမာဒါန စေတနာ' ကို ဆောက်တည်ပါ၏။ ဟု(စကား၂-ခွန်းတို့တွင် ကြိုက်ရာ) ရွတ်ဆိုရ ဆောက်တည်ရ၏။ တေ စီ ဝ ရိ ကဓုတင် ဆောင် ရဟန်းသည် သင်္ကန်းလျှာပုဆိုး ရ သည်ဖြစ်၍ ချုပ်ဆိုးမှုမပြုနိုင်အောင် မနာ မကျွန်းခြင်း, စီရင်မည့်သူမရှိခြင်း, အပ်စသော အဆောက်အဦ မပြည့်စုံခြင်း ဟူသော အကြောင်းရှိခဲ့သော် သုံမှီးသိမ်းထား နိုင်ခွင့် ရှိသည်၊ အပြစ်တစုံတရာ မရှိ၊ ဆိုးပြီးဖြစ်လျှင် သိုမှီးသိမ်းထားခွင့် မရှိ၊ ဓုတင်စောရ=ဓုတင် သူခိုးဖြစ်မည် (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၆၂)။(ဝိမတိ၊ဋီ၊ ၁။ ၃၁၃) ၌ကား ချုပ်ဆိုးပြီး၍ မာတ်ရုံနိုင်ခဲ့ သော် ပရိကွာရ စောင်ဆအဖြစ် အဓိဋ္ဌာန်တင် ကာ ၁၀-ရက်အထိ ထားနိုင်၏ဟု ဆိုသည်။

ဓုတင်ဆောင် ပုဂ္ဂိုလ် ၃-မျိုး — ဤ၌ လည်း (၁) အမြတ်စား (=ဥက္ကဋ္ဌ) ဓုတင် ဆောင် ပုဂ္ဂိုလ်သည် သင်္ကန်းဆိုးခိုက် ဝတ်ရုံ ရန် သင်္ကန်းပို မထားရ၊ သင်္ကန်း ဆိုးခဲ့သော် သင်းပိုင် ကိုယ်ဝတ်တို့တွင် တထည်ထည်ကို ရှေးဦးစွာ ဆိုး၍ ကျန်တထည်ကို ဝတ်ရသည်၊ ၂-ထပ် သင်္ကန်းကြီးကိုမူ မဝတ်ကောင်း၊ ဤကား ရွာနီးကျောင်းဌာသာ ကျင့်ရမည့် ဝတ်ဖြစ်၏။ တောကျောင်းဖြစ်မူ သင်းပိုင်, ကိုယ်ဝတ် ၂-ထည်လုံး ဖွပ်လျှော်ပြီး ဆိုး နိုင်သည်၊ သို့သော် တစုံတယောက်တွေ့မြင် ခဲ့သော် အလွယ်တကူ ဆွဲယူ၍ ဝတ်နိုင်အောင် သင်္ကန်း၏အနီးဌ်နေရသည်။(၂) အလတ်စား (=မဇ္ဈိမ) ဓုတင်ဆောင်ပုဂ္ဂိုလ်သည်သင်္ကန်း ဆိုးခိုက်ဌ် သုံးဆောင်သောသီးသန့်သင်္ကန်းကို ဝတ်ရုံလျက် သင်္ကန်းဆိုးရသည်။ (၃) အညံ့စား (=မုဒုက) ဓုတင်ဆောင်ပုဂ္ဂိုလ် သည် သဘာဝ ရဟန်းတို့၏ သင်္ကန်းကို ဝတ် ရုံလျက် ဆိုးနိုင်သည်၊ ကျောင်းဌ် ရှိသော အိပ်ရာလွှမ်းကို မူလည်း ဝတ်ရုံလျက် ဆိုး နိုင်သည်၊ သို့သော် သွားလေရာရာ ဆောင် ယူခွင့် မရှိ။ သဘာဝရဟန်းတို့၏ သင်္ကန်းကို ကြိုးကြား ကြိုးကြား ခေတ္တဌားရမ်း၍ လည်း ဝတ်ရုံ သုံးဆောင်နိုင်သည်။ ယင်းပုဂ္ဂိုလ် ၃-မျိုးလုံး ၄-ထည်မြောက် ဆိုလျှင် (အလျား ၃-တောင်,အနံ ၁-ထွာရှိ သော) အံ့သ-ကိုဌ် တထည်သာ အပ်၏၊ ၄-ထည်မြောက် သင်္ကန်းကို သာယာသောခဏဌ် တစီဝရိက ဓုတင် ပျက်၏ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၆၂)။

တေစီဝရိက ဓုတင်ဆောင်ရကျိုး—(၁) ကိုယ်ကိုစောင့်ရှောက်နိုင်ရုံ သင်္ကန်းဖြင့် ရောင့် ရဲခြင်း၊ (၂) သို့ဖြစ်၍ ဌက်နှယ်အလား သွား လိုရာရာ အလွယ်တကူ ဆောင်ယူ သွားလာ နိုင်ခြင်း၊ (၃) ကိစ္စနည်းခြင်း၊ (၄) ဝတ္ထ-သန္ဓိဝိ မရှိခြင်း၊ (၅) ခေါင်းပါးသော အသက် မွေးမှု ရှိခြင်း၊ (၆) အပ္ပိစ္ဆတာ စသော အ ကျိုးများပြီးခြင်း။ ယင်းအကျိုးများကို ရနိုင် သည် (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၆၃)။

(၃) ပိဏ္ဍပါတိက (ပိဏ္ဍပါတ်) ဓုတင် ဆောက်တည်ပုံ—အတိရေကလာဘံ ပဋ္ဌိဟ္ဒိ-ပါမိ=ပိဏ္ဍိယာလောပ ဘောဇဉ်ထက် အပို

အလွန်ဖြစ်သော (သံဃာ့ဘတ်စသော အတိ-ရေက) လာဘ်ကို ပယ်စွန့်ပါ၏။ ပိဏ္ဍပါတိ-ကင်း သမာဒိယာမိ=ဆွမ်းတို့၏ သပိတ်၌ ကျခြင်း ဆွမ်းအလိုငါ့ လှည့်လည်ခြင်း ကျင့်ဝတ်ရှိသော ရဟန်း၏ အကြောင်း အင်္ဂါ 'သမာဒါနစေတနာ' ကို ဆောက်တည်ပါ၏ ဟု (စကား ၂-ခွန်းတို့တွင် ကြိုက်ရာ) ရွတ်ဆိုပြီး ဆောက်တည်ရသည်။

ပိဏ္ဍပါတ်ဓုတင်ဆောင် ရှောင်ကြဉ်ရမည့် ဆွမ်း၁၄-မျိုး— (၁) သံဃိကဘတ်=သံဃာ အားလှူသောဆွမ်း၊ (၂) ဥဒ္ဒေသဘတ်= သံဃာမှ ညွှန်းစေ၍ လှူသောဆွမ်း၊ (၃) နိမန္တနဘတ်=ပင့်ဖိတ်၍လှူသော်ဆွမ်း၊ (၄) သလာကဘတ်=စာရေးတံမဲချ၍ လှူသော ဆွမ်း၊(၅) ပက္ခိကဘတ်=(လဆန်း,လဆုတ်) ၁-ပက္ခ ၁-ခါ လှူဒါန်းသော ဆွမ်း၊ (၆) ဥပေါသထိက=ဥပုသ်နေ့လှူသောဆွမ်း၊(၇) ပါဋိပဒိက=ဥပုသ်အတွက် တရက်နေ့၌ လှူ သောဆွမ်း၊ (၈) အာဂန္တုကဘတ်=ဧည့် သည်ရဟန်းတို့ကို ရည်မှန်း၍ လှူဒါန်းသော ဆွမ်း၊(၉) ဂမိကဘတ်=ခရီးသွားမည့် ရဟန်း တို့ကို ရည်မှန်း၍ လှူဒါန်းသောဆွမ်း၊(၁၀) ဂိလာနဘတ်=နာမကျန်းသော ရဟန်းတို့ကို ရည်မှန်း၍ လှူဒါန်းသော ဆွမ်း၊ (၁၁) ဂိလာနုပဋ္ဌာကဘတ် = နာမကျန်းသော ရဟန်းတို့ကို ပြုစုလုပ်ကျွေးသော ရဟန်းတို့ ကိုရည်မှန်း၍ လှူဒါန်းသော ဆွမ်း၊ (၁၂) ဝိဟာရဘတ် = ကျောင်းကို ရည်မှန်း၍ လှူဒါန်းသော ဆွမ်း၊ (၁၃) ခုရဘတ် =အဦးအစအိမ်၌ တည်ထား၍ လှူသော ဆွမ်း၊ (၁၄) ဝါရကဘတ်=အလှည့်ကျ လှူ သောဆွမ်း။ ယင်း ဆွမ်းတို့ကို ပိဏ္ဍပါတ် ဓုတင်ဆောင် ရဟန်းသည် သာယာခွင့်, ခံယူခွင့် မရှိ။ သံဃဘတ္တံ ဂဏှထ=သံဃာ့ ဘတ်ကို အလှူခံပါဟု မလျှောက် ထားပဲ အမှောက် ဂေဟေ သံဃော ဘိက္ခံ ဂဏှာတု၊ တုမှေပိ ဘိက္ခံ ဂဏှထ = တပည့်တော်တို့ အိမ်၌ သံဃာတော်များ ဆွမ်းအလှူခံပါစေ၊ အရှင်ဘုရားတို့လဲ ဆွမ်းအလှူခံလာပါကုန်ဟု လျှောက်ထား၍ ပေးလှူခဲ့လျှင် သာယာခွင့် ရှိ၏၊ သာယာနိုင်သည်။ သံဃာမှ ရအပ်သော ဆွမ်းစသော အာမိသ မပါသော အခြားစာ ရေးတံ,ကျောင်း၌ ချက်အပ်သော ဆွမ်းဟင်း တို့ကိုလည်း သာယာနိုင်သည် (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၆၃)။ ကျောင်း၌ရှိသော သစ်သီးကြီး-ငယ်ကို ပိဏ္ဍ-ပါတ်ဓုတင်ဆောင် ရဟန်းတို့ သုံးဆောင် နိုင်သည် (ဝိ၊ဌ၊၄။၂၅၅)။

ဓုတင်ဆောင် ပုဂ္ဂိုလ် ၃-မျိုး—ဤ၌လည်း (၁) အမြတ်စား (=ဥက္ကဋ္ဌ) ဓုတင်ဆောင် ပုဂ္ဂိုလ်သည် ရွှေကဖြစ်စေ,နောက်ကဖြစ်စေ ဆောင်ယူ၍ လှူအပ်သော ဆွမ်းကိုငင်း, ဆွမ်းခံအပြန် ဆွမ်းစားစရပ်သို့ ယူဆောင်၍ လှူအပ်သော ဆွမ်းကိုငင်း ခံယူနိုင်၏၊ရောက်ဆဲ အိမ်တံခါး၌ရပ်၍ သပိတ်ကိုယူလျှင်လည်း ပေးနိုင်သည်၊ ယနေ့ ဖိတ်မန်ထားအပ်သော ဆွမ်း လာလိမ့်မည်ဟု စောင့်မြော်၍ကား မခံ ယူရ။ (၂) အလတ်စား (=မဇ္ဈိမ)ဓုတင် ဆောင် ပုဂ္ဂိုလ်သည် စောင့်မြော်နေ၍လည်း ဆွမ်းခံယူအပ်၏၊နက်ဖြန်အတွက် ဖိတ်မန်အပ် သောဆွမ်းကိုမူကား လက်မခံရ။ (၃) အညံ့ စား(=မုဒုက)ဓုတင်ဆောင် ပုဂ္ဂိုလ်သည်နက် ဖြန်အတွက် ဖိတ်မန်အပ်သော ဆွမ်းကိုငင်း, သန်ဘက်အတွက် ဖိတ်မန်အပ်သော ဆွမ်း ကိုငင်း လက်ခံနိုင်သည်။သို့ဖြစ်၍ မဇ္ဈိမ, မုဒုက ပုဂ္ဂိုလ်တို့သည် သူတပါးနှင့် မစပ်ပဲ နေနိုင် ခြင်း ချမ်းသာမျိုးကို မရနိုင်ကြကုန်၊ ဥက္ကဋ္ဌ ပုဂ္ဂိုလ်သည်သာ ရနိုင်၏။ ရှင်းဦးအုံ— တခု သော ရွာဝယ် အရိယဝံသသုတ်နှင့် စပ်သော တရားဟောပွဲရှိသည်ဖြစ်၍ တရားနာသွားရန် ဥက္ကဋ္ဌပုဂ္ဂိုလ်က မဇ္ဈိမ, မုဒုက ပုဂ္ဂိုလ်တို့ကို ဖိတ်ခေါ် ခဲ့လျှင် ယနေ့ (နက်ဖြန်) ဒါယကာ တဦးက ဖိတ်မန်ထားသဖြင့် မလိုက်နိုင်ပါ

ဟု ငြင်းပယ်ရတော့မည်၊ သို့ဖြစ်၍ ဓမ္မအရသာကို ခံစားခွင့် မရရှာကြတော့ချေ၊ ကိုယ့်အား ကိုယ်ကိုး၍ လွတ်လပ်စွာနေသော ဥက္ကဋ္ဌ ပုဂ္ဂိုလ်သည်သာ နံနက်စောစော ဆွမ်းခံလှည့်လည်ပြီးလျှင် တရားပွဲသွားကာ ဓမ္မအရသာကို ခံစားနိုင်သည်။ ယင်းပုဂ္ဂိုလ် ၃-မျိုးလုံး သံဃာ့ဘတ်-စသည်ကို သာယာသောခဏ၌ ဓုတင်ပျက်၏။

ပိဏ္ဍပါတ်ဓုတင် ဆောင်ရကျိုး — (၁) ပိဏ္ဍိယာ လောပဘောဇနံ နိဿာယ ပဗ္ဗဇ္ဇာ ဟူသော ဘုရားစကားတော်အတိုင်း ရဟန်းဖြစ်စက ဝန်ခံခဲ့သော ပဌမနိဿယနှင့်လျော်သော အကျင့်ပဋိပတ်ရှိခြင်း၊ (၂) ဒုတိယ အရိယဝံသ၌တည်ခြင်း၊ (၃)ကိုယ့်အား ကိုယ်ကိုးလျက် အသက်မွေးမြူခြင်း၊ (၄) တန်ဖိုးနည်း၍ ရလွယ်သည့်, အပြစ်ကင်းပေသည်ဟု ဘုရားရှင် ချီးမွမ်းအပ်သော ပစ္စည်းရှိသူဖြစ်ခြင်း၊ (၅) ဆွမ်းခံရန် ပျင်းရိမှုကို နှိပ်ကွပ်နိုင်ခြင်း၊ (၆) စင်ကြယ်သော အသက်မွေးမှုရှိခြင်း၊ (၇) သေခိယ-အကျင့်ကို ဖြည့်ကျင့်ခြင်း၊ (၈) (ခံယူရာ၌ အတိုင်းအရှည်သိခြင်း, လူတို့နှင့် ရောနှောရှိ မနေခြင်းကြောင့်)သူတပါးကို မွေးမြူလေ့မရှိခြင်း၊ (၉) သူတပါး (ဆွမ်းလှူသူ)တို့အား ချီးခမြှောက်မှုပြုရခြင်း၊ (၁၀) မာန်မာနကို ပယ်နိုင်ခြင်း၊ (၁၁) (ရောနှောသော ဆွမ်းဖြင့်မျှတခြင်းကြောင့်) ရသတဏှာကို တားမြစ်နိုင်ခြင်း၊ (၁၂) ဂဏ-ဘောဇနံ, ပရမ္ပရဘောဇနံ, စာရိတ္တ သိက္ခာပုဒ်တို့ဖြင့် အာပတ်မသင့်နိုင်ခြင်း၊ (၁၃) အပ္ပိစ္ဆ-တာ-စသောဂုဏ်တို့အားလျော်သောအသက်မွေးမှုရှိခြင်း၊ (၁၄) သမ္မာပဋိပတ် အကျင့်မြတ်ကို တိုးပွါးစေခြင်း၊ (၁၅) နောက်နောင် ရဟန်းများကို (ဒိဋ္ဌာနုဂတိ ဖြစ်စေခြင်းငှါ) ချီးမြှင့်ရခြင်း ဟူသော ယင်းအကျိုးများကို ရနိုင်သည် (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၆၃-၄)။

(၄) သပဒါနစာရိကဓုတင်ဆောက်တည်ပုံ—လောလုပ္ပစာရံ ပဋိက္ခိပါမိ=လောလုပ္ပတဏှာ ဖြင့် အိမ်စဉ်ကျော်လှမ်း ဆွမ်းခံသွားခြင်းကို ပယ်စွန့်ပါ၏။ သပဒါနစာရိကင်္ဂ သမာဒိယာ-မိ=အိမ်စဉ်မပျက် ဆွမ်းခံလေ့ရှိသော ရဟန်း၏ အကြောင်း အင်္ဂါ'သမာဒါန ဧတေနာ'ကို ဆောက်တည်ပါ၏ဟု (စကား ၂-ခွန်း အနက် ကြိုက်ရာ)ရွတ်ဆိုရ ဆောက်တည်ရသည်၊ ဆောက်တည်နိုင်သည်။ ယင်း ဓုတင်ဆောင် ရဟန်းသည် ဆွမ်းခံသွားသောအခါ ရွာတံခါး၌ ဆင်, မြင်း, ကျွဲ, နွား စသော ဘေးရန်များ ရှိ,မရှိကို မှတ်သားရသည်။ ရွာ၌ ဖြစ်စေ, လမ်း၌ ဖြစ်စေ ဘေးရန်ရှိပါမူ တခြားရွာ, တခြားလမ်းသို့ ရှောင်လွှဲ သွားကောင်း၏၊ သွားနိုင်သည်၊ ဆွမ်းမရသော အိမ်တံခါး, လမ်း, ရွာတို့ကို ရွာမဟုတ်ဟု အမှတ်သညာပြု၍ သွားရသည်၊ အနည်းငယ်သာ ရသော အိမ်တံခါး, လမ်း, ရွာတို့ကိုမူ ရှောင်လွှဲ၍ မသွားကောင်းချေ။ မချမ်းသာသောအရပ်ကို ပယ်၍ တခြားအရပ်သို့ သွားနိုင်ရန် နံနက်စောစောကပင် ဆွမ်းခံဝင်သင့်သည်။ ကျောင်း၌ အလှူပေးသူများက ဖြစ်စေ, လမ်းခရီးအကြား၌ တွေ့မြင်သူများက ဖြစ်စေ,သပိတ်ကိုယူ၍လောင်းလှူခဲ့သော် ခံယူကောင်းသည်။ ဆွမ်းလုံးဝမရခြင်းကြောင့်ရင်း, အနည်းငယ်သာ ရခြင်းကြောင့်ရင်း ရွာစဉ်ကို ဖျက်၍ ဆွမ်းခံထွက်မှုကို မပြုကောင်းချေ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၆၅)။ ဆွမ်းစားပင့်ဖိတ်လျှင် လိုက်ခွင့်မရှိ၊ ဇွတ်အတင်း သပိတ်ကို ယူ၍ သပိတ်ပြည့် လောင်းလှူခဲ့ပါမူ ခံယူကောင်း၏၊ ဓုတင်မပျက်။ သို့ရာတွင် ယင်းရွာသို့ နောက်ထပ် ဆွမ်းခံမဝင်ရ။ ရွာတွင်းသို့ ဝင်စဉ် မျှားစွာသော ခွက်တို့ဖြင့် ဆွမ်းလောင်းလှူမှု အနည်းငယ်မျှ မခံယူရ၊အိမ်စဉ်အတိုင်းသာ လှည့်လည်ရသည် (သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၁၄)။

ဓုတင်ဆောင်ရဟန်း ၃-မျိုး—ဤ၌လည်း (၁) အမြတ်စား (=ဥက္ကဋ္ဌ) ဓုတင်ဆောင်ရဟန်းသည် မရောက်မီ ရှေးအိမ်မှ ကြိုရှိ လောင်းလှူအပ်သော ဆွမ်းကိုရင်း, နောက်အိမ်မှလိုက်လာ၍ လှူအပ်သောဆွမ်းကိုရင်း, ဆွမ်းစားစရပ်သို့ ဆောင်ယူ၍ လှူအပ်သော ဆွမ်းကိုရင်း မခံယူရပေ၊ ရောက်ဆဲအိမ်တံခါး၌ သပိတ်ကိုယူမူ ပေးနိုင်သည်။ ဤဓုတင်ကို ဖြည့်ကျင့်ရာဝယ် အရှင်မဟာကဿပမဟာ-ထေရ်နှင့်တူသူ မရှိပါချေ။ အလတ်စား(=မဇ္ဈိမ)ဓုတင်ဆောင်ရဟန်းသည် ဥက္ကဋ္ဌပုဂ္ဂိုလ်ပယ်မြစ်အပ်သော ဆွမ်းတို့ကို ခံယူနိုင်၏၊ ထူးခြားသည်မှာ ထိုနေ့အတွက် ဆွမ်းကို မြှောလင့်စောင့်ဆိုင်း၍ မနေခြင်းပင် ဖြစ်၏။ အညံ့စား(=မုဒုက)ဓုတင်ဆောင်ပုဂ္ဂိုလ်သည်ကား ထိုနေ့အတွက် ဆွမ်းကို မြှောလင့်စောင့်ဆိုင်း၍လည်း နေနိုင်၏။ ယင်းပုဂ္ဂိုလ် ၃-မျိုးလုံးပင် ဤ မည်သောရွာ, ဤ မည်သောလမ်း, ဤ မည်သောအိမ်၌ ဆွမ်းကောင်း ဟင်းကောင်း မျှားစွာ ရလိမ့်မည်ဟု မြှောလင့်ချက် 'လောလုပ္ပတဏှာ' ဖြင့် အစဉ်ကို ကျော်လွန်၍ သွားသော ခဏ၌ပင် သပဒါနစာရိကဓုတင် ပျက်တော့၏။

သပဒါန စာရိကဓုတင် ဆောင်ရကျိုး—(၁)ဒကာ,ဒကာမတို့နှင့် ကျွမ်းဝင် ချစ်ခင်ခြင်း အလျှင်းမရှိခြင်း၊(၂)လနှင့်ပမာတူခြင်း၊ (၃) ကုလမစ္ဆေရကိုပယ်နိုင်ခြင်း၊ (၄) ဒကာ,ဒကာမတို့အပေါ် မခွဲခြားပဲ အညီအမျှ သနားခြင်း၊ (၅) ဒါယကာတို့သို့ ချဉ်းကပ်ရာ၌ အပြစ်တစုံတရာမဖြစ်နိုင်ခြင်း၊(၆)ဖိတ်မန်သောအားဖြင့် ပင့်ခေါ်ခြင်းကို လက်မခံခြင်း၊(၇)ပို့လာသော ဆွမ်းပွဲဖြင့် အလိုမရှိသူဖြစ်ခြင်း၊ (၈) အပ္ပိစ္ဆ-ထာ- စသော ဂုဏ်မျှားအား လျော်သော အသက်မွေးမှုရှိခြင်း ဟူသော ယင်းအကျိုးတို့ကို ရနိုင်သည် (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၆၅)။

(၅) ကောသနိက(ကောသနိုက်) ဓုတင်ဆောက်တည်ပုံ—နာနာသနဘောဇနံ ပဋ္ဌိကွ-ပါမိ=အထူးထူး အပြားပြား မျှားစွာသော နေရာ(နေရာအမျိုးမျိုး)၌ စားခြင်းကို ပယ်စွန့်ပါ၏။ ဧကာသနိကင် သမာဒိယာမိ =တထိုင်တည်း၌သာ စားခြင်း ကျင့်ဝတ်ရှိသော ရဟန်း၏ အကြောင်းအင် ၁ 'သမာဒါန စေတနာ'ကို ဆောက်တည်ပါ၏ဟု(စကား ၂-ခွန်း အနက် ကြိုက်ရာ) ရွတ်ဆို၍ ဆောက်တည်ရသည်၊ ယင်း ဓုတင် ဆောက်တည်သော ရဟန်းသည် ဆွမ်းစား စရပ်၌ ထိုင်သောအခါ ထေရ်ကြီးတို့၏ နေရာ၌ မထိုင်မူ၍ မိမိနှင့် သင့်လျော်သော နေရာကို မှတ်သား၍ ထိုင်ရသည်၊ ဆွမ်းစား၍ မဝသေး မပြီးသေးမီ ဆရာဥပဇ္ဈာယ် ကြွလာပါမူ နေရာမှထ၍ ဝတ်ကြီး, ဝတ်ငယ် ပြုလုပ် ကောင်းသည်။ တိပိဋကဓရ စူဠဘာဘယထေရ်ကမူ ဝတ်ကြီး,ဝတ်ငယ်ပြုပြီး ဆွမ်းကိုနောက်ထပ် ပြန်မစားကောင်းတော့ပြီဟု ဆို၏။

ဓုတင်ဆောင် ရဟန်း ၃-မျိုး—(၁)အမြတ်စား(=ဥက္ကဋ္ဌ) ဓုတင်ဆောင် ရဟန်းသည် နည်းသည်ဖြစ်စေ,မျှားသည်ဖြစ်စေ, မိမိလက်ချထားသော ဘောဇဉ်မှ တခြားဘောဇဉ်ကို ခံယူခွင့် မရှိပါ။ ဒကာဒကာမတို့က အာဟာရအလှူ၌ မဟုတ်ပဲ ဆေးအလှူ၌ ဆောင်လာပါမူ ခံယူကောင်းသည်။ (၂) အလတ်စား(=မဇ္ဈိမ)ဓုတင်ဆောင်ရဟန်းသည် သပိတ်၌ ဆွမ်းကုန်သော်လည်း နေရာမှ မထသေးလျှင် အခြား ဘောဇဉ်ကို ခံယူ သုံးဆောင်နိုင်ခွင့်ရှိ၏၊ ယင်းကို အာသနပရိယန္တိကပုဂ္ဂိုလ်ဟု

ဆိုသည်။ ယင်းပုဂ္ဂိုလ်၃-မျိုးလုံး နေရာအမျိုးမျိုး၌ စားသောခဏ၌ ကောသနိကဓုတင် ပျက်၏။

ကောသနိက ဓုတင်ဆောင်ရကျိုး—(၁) ကျွန်းမာခြင်း၊ (၂) ဆင်းရဲပင်ပန်းမှု မရှိခြင်း၊ (၃) လျှင်မြန်ပေါ့ပါးစွာ ထကြွလာနိုင်ခြင်း၊ (၄) ကာယခွန်အား ပြည့်ဝခြင်း၊ (၅) ချမ်းသာစွာ နေရခြင်း၊ (၆) အတိရိက်မပြူသော ဘောဇဉ်ကို စားခြင်းကြောင့် သင့်ကောင်းသော အာဟပတ်မသင့်ခြင်း၊ (၇) အပ္ပိစ္ဆတာ-စသော ဂုဏ်တို့အား လျော်သော အသက်မွေးမှုရှိခြင်းဟူသော ယင်းအကျိုးများကို ရနိုင်သည် (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၆၆.၇)။

(၆) **ပတ္တပိဏ္ဍိက(ပတ္တပိုဏ်)ဓုတင်ဆောက်တည်ပုံ**—ဒုတိယကဘာဇနံ ပဋိက္ခိပါမိ=၂-ခုမြောက် စားခွက်ကို ပယ်စွန့်ပါ၏။ ပတ္တ-ပိဏ္ဍိကင်္ သမာဒိယာမိ=သပိတ်တလုံးထည်း၌ရှိသရွေ့ကိုသာ စားလေ့ ရှိသော ရဟန်း၏ အကြောင်းအင်္ဂါ 'သမာဒါန စေတနာ'ကို ဆောက်တည်ပါ၏ဟု (စကား ၂-ခွန်းအနက် ကြိုက်ရာ)ဆိုရ ဆောက်တည်ရသည်။ ယင်းဓုတင်ဆောင်သောရဟန်းသည်ယာဂုသောက်ရာအခါဝယ် ခွက်၌ထည့်၍ အမဲ့ငါး-စသော ဟင်းလျှာများ ရခဲ့သော် ယင်းယာဂုထည်း၌ ငါးပိကောင်-စသော ဟင်းလျှာများ ထည့်ခဲ့လျှင် စက်ဆုပ်ရွံ့ရှာဖွယ် ဖြစ်မည်၊ သို့ဖြစ်၍ ဟင်းလျှာကိုဖြစ်စေ, သို့မဟုတ်ယာဂုကိုဖြစ်စေ ရှေးဦးစွာ စားမှ,သောက်မှုပြုသင့်၏။ စက်ဆုပ်ဖွယ်မဖြစ်သော ပျား,သကာ-စသည်များကိုမူ ရောနှောထည့်သင့်၏၊ တို့စရာ ဟင်းရွက်စိမ်းများကို လက်ဖြင့်ကိုင်၍ ခဲစားနိုင်သည်၊ စားကောင်း၏။ အထူးသတိပြုရန် အချက်မှာ စားစရာ ထည့်ဖို့ ၂-ခုမြောက် ခွက်သာ မဟုတ် သစ်ရွက်မျှပင် မဖြစ်။

ဓုတင်ဆောင် ရဟန်း ၃-မျိုး-ဤ၌လည်း (၁) အမြတ်စား (=ဥက္ကဋ္ဌ)ဓုတင်ဆောင် ရဟန်းသည် ကြံစုတ်ရာအခါမှ အခြားအခါ၌ အရိုး အမှိုက်ကိုမျှ ၂-ခုမြောက်ခွက်၌ ထည့်၍ မစွန့်ကောင်း၊ ထမင်းခဲ့,အမဲ့, မုန့်များကိုလည်း ခွဲ့ဖ,ရ်၍မစားကောင်း။ (၂)အလတ်စား(=မဇ္ဈိမ)ဓုတင်ဆောင်ရဟန်းသည် လက်တဖက်ဖြင့် ခွဲ့ဖ,ရ်၍ စားကောင်း၏၊ ယင်းကို ဟတ္ထယောဂီဟု ဆိုသည်။ (၃) အညံ့စား (=မုဒုက) ဓုတင်ဆောင် ရဟန်းသည် သပိတ်၌ထည့်၍ ဖြစ်နိုင်သမျှ ခဲ့ဘွယ်,ဘောဇဉ်များကို လက်ဖြင့် ခွဲ့ဖ,ရ်၍ရင်း,သွားဖြင့် ကိုက်ဖြတ်၍ရင်း မှဲ့စားနိုင်၏၊ ယင်းကို ပတ္တယောဂီဟု ဆိုသည်။ ယင်းပုဂ္ဂိုလ် ၃-မျိုးလုံး ၂-ခုမြောက်ခွက်ကို သာယာသောခဏ၌ ပတ္တပိုဏ်ဓုတင် ပျက်၏။

ပတ္တပိုဏ် ဓုတင်ဆောင်ရကျိုး—(၁)အရှေ့သာအမျိုးမျိုး၌ တပ်မက်မှု 'တဏှာ'ကို ပယ်နိုင်ခြင်း၊ (၂) ခွက်အသီးသီးရှိ အရသာအမျိုးမျိုး လိုလားမှုကို ပယ်နိုင်ခြင်း၊ (၃) အာဟာရ၌ ခွင့်ပြုတော်မူသည့် အကျိုးမျှကိုသာ မြင်လေ့ရှိခြင်း၊ (၄) အပိုအလျှံ ပန်းကန်ခွက်ယောက်စသည်ကိုဆောင်ခြင်း၌ဖြစ်သော ဆင်းရဲပင်ပန်းမှု မရှိခြင်း၊ (၅) ပျံ့လွင့်ခြင်းအလျှင်း မရှိသည်ဖြစ်၍ သုံးဆောင်လေ့ ရှိခြင်း၊ (၆) အပ္ပိစ္ဆတာ-စသော ဂုဏ်တို့အား လျော်သော အသက်မွေးမှု ရှိခြင်းဟူသော ယင်း အကျိုးတို့ကို ရနိုင်သည် (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၆၇–ဂ)။

(၇) **ခလုပစ္ဆာဘတ္တိကဓုတင် ဆောက်တည်ပုံ**—အတိရိတ္တဘောဇနံ ပဋိက္ခိပါမိ=တော်ပြီ,တန်ပြီဟု ပယ်မြစ်အပ်ပြီးသည် ဖြစ်၍ အတိရိက်ဖြစ်ပြီးသောဆွမ်းကို ပယ်စွန့်ပါ၏။ ခလုပစ္ဆာဘတ္တိ ကင်္ သမာဒိယာမိ = ပဝါ-ရိတ်သင့် ပြီးသည်မှ နောက်၌ ရအပ်သော ဆွမ်းကို အတိရိက်ဝိနည်းကပ်ပြု၍ မစားခြင်း

ကျင့်ဝတ်ရှိသော ရဟန်း၏ အကြောင်းအင်္ဂါ 'သမာဒါန စေတနာ' ကို ဆောက်တည်ပါ၏ဟု (စကား နှစ်မျိုးတို့တွင် ကြိုက်ရာတမျိုးမျိုး) ရွတ်ဆိုရ ဆောက်တည် ရသည်။ ယင်း ဓုတင် ဆောက်တည်သော ရဟန်းသည် "တော်ပြီ တန်ပြီ" ဟု ပယ်မြစ်ပြီးခဲ့သော် တဖန် ဘောဇဉ်ကို အပ်စပ်အောင် ပြုစေ၍ မစားကောင်းတော့ချေ။

ဓုတင်ဆောင် ရဟန်း ၃-မျိုး—(၁) ပဌမ ဆွမ်းလုပ်၌ ပဝါရိတ်သင့်မှ မဖြစ်နိုင်၊ ပဌမ ဆွမ်းလုပ်ကို မျှော်၍အပြီး (စားဆဲခဏ၌) အခြား ဘောဇဉ်ကို ပယ်မြစ်မှသာ ပဝါရိတ်သင့်နိုင်သည်၊ သို့ဖြစ်၍ အမြတ်စား (=ဥက္ကဋ္ဌ) ဓုတင်ဆောင်ရဟန်းသည် ပဌမဆွမ်းလုပ်ကို မျှော်၍အပြီး ပဝါရိတ်သင့်ခဲ့သော် ဒုတိယ ဆွမ်းလုပ်ကို ဆက်မစားရတော့ချေ။ (၂) အလတ်စား (=မဇ္ဈိမ)ဓုတင်ဆောင်ရဟန်းသည် ဘောဇဉ်ကို စားခိုက် ပဝါရိတ်သင့်စဉ် အတွင်း သပိတ်၌ ကြွင်းသရွေ့ ဘောဇဉ်ကို ဆက်၍ စားနိုင်၏။ (၃)အညံ့စား (=မုဒုက) ဓုတင်ဆောင်ရဟန်းသည်ကား နေရာမှ မထသေးသမျှ စားနိုင်သည်။ ယင်း ရဟန်း၃-မျိုးလုံး ပဝါရိတ်သင့်ပြီးဖြစ်လျက် ဣရိယာပုထ်တပါး၌ တဖန်ရပြန်သော ဘောဇဉ်ကို အပ်စပ်အောင် ပြုစေ၍ စားသော ခဏ၌ ဓုတင်ပျက်၏။

ခရုပစ္ဆာဘတ္တိက ဓုတင် ဆောင်ရကျိုး—(၁) အတိရိတ် ဝိနည်းကံ မပြုပဲစားခြင်းကြောင့် သင့်သောအာပတ်မှ ဝေးကွာခြင်း၊ (၂)ဝမ်းပြည့်အောင်စားမှုမရှိခြင်း၊ (၃)အာမိသ၌ သိုမှီးမှု 'သန္နိဓိ' ကင်းသူဖြင်ခြင်း၊ (၄) တဖန် ရှာမှီးမှု မရှိခြင်း၊ (၅) အပ်ပ်ဆွတာ စသော ဂုဏ်အားလျော်သော အသက်မွေးမှု ရှိခြင်း ဟူသော ယင်း အကျိုးများကို ရနိုင်သည် (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၆၈–၉)။

(ဂ) အာရညိက (အာရညကင်) ဓုတင် ဆောက်တည်ပုံ—ဂါမန္တသေနာသနံ ပဋိက္ခိပါမိ=ရွာကျောင်း ရွာနီးကျောင်းကို ပယ်စွန့်ပါ၏။ အာရညိကင်္ဂ သမာဒိယာမိ=တော၌ (အရှောက်တက်စေခြင်း) နေခြင်း ကျင့်ဝတ်ရှိသောရဟန်း၏ အကြောင်းအင်္ဂါ 'သမာဒါန စေတနာ' ကိုဆောက်တည်ပါ၏ဟု(စကား ၂-မျိုးတွင်ကြိုက်ရာတမျိုးမျိုး)ရွတ်ဆိုရ ဆောက်တည်ရသည်။ ကုပ်လုပ်လေးတာ အပြန်-၅၀၀ ကွာလွှမ်းသော ကျောင်းသည် တောကျောင်းမည်၏ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၆၉–၇၀)။ တိုင်းတာရာဝယ် ရွာနေသူ လူတို့၏အသံကို ကြားနိုင် လောက်အောင် ရွာနှင့် တောရ ကျောင်း နီးကပ်နေသော်လည်းတောင့်မြစ်စသည်တို့ ခြားသဖြင့် ဖြောင့်ဖြောင့်မသွားနိုင်လျှင် အများသွား လမ်းရိုးအတိုင်း အဝေးအကွာ တိုင်းတာရသည်၊ လှေခရီးဖြင့် သွားလာရလျှင် လှေလမ်းခရီးဖြင့်သာ တိုင်းတာရသည်။ တောရအင်္ဂါ တာ-၅၀၀ ပြည့်စေရန် အတွက် အနီးအနားရှာ၏ လမ်းခရီးများကို မပိတ်မဆို့ကောင်း၊ပိတ်ဆို့လျှင် ဓုတင်စောရ=ဓုတင်သူခိုးဖြစ်၏(ဝိ၊၆၊ ၂။၃၀၈–၉။ဝိသုဒ္ဓိ ၁။၇၀)

အာရညကင် ဓုတင်ဆောင် ရဟန်း၏ ဆရာဥပဇ္ဈာယ် မကျန်းမာခဲ့သော် ရွာတွင်း ကျောင်းသို့ပင့်ဆောင်၍ ပြုစု လုပ်ကျွေးသင့်သည်၊ နံနက်စောစော ရွာမှထွက်၍ တောရ အင်္ဂါ လုံ့လောက်သော အရပ်၌ အရှောက်တက်စေရ၏။ အရှောက်တက်စေသင့်ရာ အခါ၌ ဆရာ ဥပဇ္ဈာယ်တို့၏ ရောဂါဘိုးပွါး အခြေအနေ မကောင်းလျှင် ဆရာဥပဇ္ဈာယ်တို့၏ အမှု ကိစ္စကိုသာ ပြုလုပ်ရသည်။ ဓုတင်ကို ပမာဏ မပြုသင့် (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၇၀)။ ယင်း ဓုတင် ဆောက် တည်သော ရဟန်းသည် ဓုတင်တို့ကို စောင့်ရှောက် မည်ဟုဝင်း,ရှာ ကျောင်း၌ နေရသည်မှာ စိတ်ပျံ့လွင့်သည်၊

တောကျောင်းဌာနေမှ သင့်လျော်မည်ဟု ၎င်း, တောကျောင်းဌာ နေရလျှင် ဝိဝေက ၃-မျိုးတို့တွင် တမျိုးမျိုးကို မုချ ရလိမ့်မည်ဟုဝှင်း, အရဟာတ္တဖိုလ်ကို မရသမျှ တောမှ မထွက်အံ့ဟုဝှင်း, တောဌာနေခြင်းကို ဘုရားရှင် ချီးမွမ်းတော်မူသည့်, တောဌာ မိမိနေခဲ့လျှင် မျှားစွာ ဒေါသ သီတင်းသုံးဖော် တို့သည်လည်း ရှာကျောင်းကို စွန့်ခွါ၍ တောဌာ နေကြလိမ့်မည်ဟုဝှင်း နှလုံးသွင်း ဆင်ခြင်ကာ တောဌာ နေရသည် (ဝိ၊ဌ၊၂။၉၃။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၅)။

ဓုတင်ဆောင် ရဟန်း ၃-မျိုး — ဤဌာ်လည်း (၁) အမြတ်စား (=ဥက္ကဋ္ဌ) ဓုတင်ဆောင်ရဟန်းသည် အခါခပ်သိမ်း တောဌာ သာ အရှေ့တက်စေရသည်။ (၂) အလတ်စား (=မဇ္ဈိမ) ဓုတင်ဆောင် ရဟန်းသည် မိုး ၄-လပတ်လုံး ရှာကျောင်းဌာ နေနိုင်၏။ (၃)အညံ့စား (=မုဒုက)ဓုတင်ဆောင်ရဟန်းသည် ဆောင်း ၄ -လဌာ်လည်း ရှာကျောင်းဌာ် နေနိုင်သည်။ ယင်းရဟန်း ၃-မျိုးလုံး ပိုင်းခြားအပ်သောအချိန်အတွင်းဌာ် ရှာကျောင်းသို့လာ၍ တရားနာစဉ် အရှေ့တက်ခဲ့သော်ရင်း, တရားနာပြီး အပြန် လမ်းခရီးအကြားဌာ် အရှေ့တက်ခဲ့သော်ရင်း ဓုတင်မပျက်။ တရားပွဲအပြီးတွင် ခေတ္တခဏ အိပ်ပြီးမှ သွားအံ့ဟု နှလုံးသွင်း၍အိပ်နေစဉ် အရှေ့တက်ခဲ့သော်ရင်း, အကြောင်း မလုံလောက်ပဲ အလို အလျောက် အာရှေ့ တက်စေခဲ့သော်ရင်း ဓုတင် ပျက်သည်။

အာရညိကဓုတင်ဆောင်ရကျိုး — (၁) အမှတ်သညာကို နှလုံးသွင်းလျက် မရသေးသော သမာဓိကို ရနိုင်ခြင်း, ရပြီးသမာဓိကို စောင့်ခရှောက်နိုင်ခြင်း, (၂) တောရကျောင်းနေရဟန်းကို ဘုရားရှင်နှစ်သက်အားရတော်မူခြင်း, (၃) မလျောက်ပတ်သော ရူပါရုံ စသည်ဘို့ကြောင့် စိတ်ပျံ့လွင့်မှု မရှိခြင်း, (၄) ထိတ်လန့်ခြင်းကင်းခြင်း, (၅) အသက်ဌာ ခင်မင်တွယ်တာမှုကို ပယ်စွန့်နိုင်ခြင်း, (၆) ကာမဂုဏ်အာရုံတို့မှ ကင်းဆိတ်မှု ဟူသော ဝိဝေက သုခချမ်းသာ ဟူသော အကျိုးတို့ကို ရနိုင်၏။ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၇၀။)

(၉) ရှက္ခမူလိက(ရုက္ခမူ) ဓုတင်ဆောက်တည်ပုံ — ဆန္ဒ ပဋိက္ခိပါမိ = အမိုးရှိသော အဝတ်အာဝါသကို ပယ်စွန့်ပါ၏။ရုက္ခမူလိကင်္ သမာဒိယာမိ = သစ်ပင်အောက်ဌာ နေခြင်း ကျင့်ဝတ်ရှိသော ရဟန်း၏ အကြောင်းအင်္ဂါ "သမာဒါနစေတနာ"ကို ဆောက်တည် ပါ၏ဟု (စကား၂-မျိုးတို့တွင် ကြိုက်ရာ တမျိုးမျိုးကို) ရွတ်ဆို၍ ဆောက်တည်ရ၏။ ရုက္ခမူ ဓုတင်ဆောင် ရဟန်းသည် နိုင်ငံ ၂ နိုင်ငံတို့အကြား ပေါက်သောသစ်ပင်, လူတို့ ကိုးကွယ်ဆည်းကပ်သော နတ်စင်နတ်နန်းသစ်ပင်, အစေးသုံးစွဲရသော သစ်ပင်, အသီးစားရသော သစ်ပင်, လင်းနို့ မျှားနှားနေသုံးစွဲသောသစ်ပင်, မြေစသည်တို့ အောင်းလောက်သော အခေါင်းရှိသော သစ်ပင်, ကျောင်းတိုက် အလယ်ရှိသစ်ပင် ယင်းသစ်ပင်တို့ကို ရှောင်ကြဉ်၍ ကျောင်းတိုက်၏ အစွန်အနားဌာ် တည်ရှိသောသစ်ပင်ကို ရွေးချယ်၍ နေရ၏။

ဓုတင်ဆောင်ပုဂ္ဂိုလ် ၃-မျိုး—ဤဌာ်လည်း (၁) အမြတ်စား (=ဥက္ကဋ္ဌ) ဓုတင်ဆောင်ရဟန်းသည် စိတ်ကြိုက်သစ်ပင်ကိုယူ၍ သုတ်သင်ရှင်းလင်းစေနိုင်ခွင့်မရှိ, သစ်ပင်မှကြွေကျသော သစ်ရွက်တို့ကို ခြေဖြင့် ဖယ်ရှားရ၍သာ နေရ၏။ (၂) အလတ်စား (=မဇ္ဈိမ)ဓုတင်ဆောင် ရဟန်းသည် သစ်ပင် အနီးသို့ရောက်လာသူတို့ကို သုတ်သင် ရှင်းလင်းစေနိုင်ခွင့်ရှိ၏။ သုတ်သင်ရှင်းလင်းစေ၍ နေနိုင်သည်။ (၃)အညံ့စား(=မုဒုက) ဓုတင်ဆောင်ရဟန်းသည် အာရာမ်စောင့်, သာမဏေတို့ကိုခေါ်ခိုင်း သုတ်သင်ရှင်းလင်းစေမှု, ညီညွတ်အောင် ပြု

လုပ်မှု, အကာအရံပြုမှု, တံခါးတပ်မှု တို့ကို ပြုလုပ်စေကာ သဘောကျ နေနိုင်၏။ အထူးသတိပြုရန်အချက်မှာ လူအများပူဇော်ပဲ့ပြုလုပ်ရာနေ့၌ မိမိနေမြဲသစ်ပင်ရင်း၌ မနေပဲ (ရှက္ခမူ ဓုတင်ဆောင်မှန်း မသိစေရန်)တခြားဖုံးကွယ်ရာအရပ်၌နေရသည်။ အခြားလိုက်နာကျင့်ဆောင်ရန် အချက်များကို အဗ္ဗောကာသိက-ဓုတင် ၌။

ယင်းရဟန်း ၃-မျိုးလုံး အမိုးရှိသော အရိပ်အာဝါသဝယ် နေရာခဏ၌ ဓုတင်ပျက်၏။ အဂုံတွေရနိကာယ်ဆောင် ထေရ်တို့ကမူ သီလျက် အမိုးရှိသောအရိပ်အာဝါသ၌ အရှက်တက်စေခဲ့သော် ဓုတင်ပျက်၏ဟု ဆိုကြ၏။

ရှက္ခမူဓုတင်ဆောင်ရကျိုး–(၁) ရှက္ခမူလ-သေနာသန် နိဿာယ ပဗ္ဗဇ္ဇာ-ဟူသော ဘုရားရှင်၏ အမိန့်တော်အတိုင်း ရဟန်းဖြစ်စက ဝန်ခံခဲ့သော တတိယ နိဿယအား လျော်သော အကျင့်ပဋိပတ်ရှိခြင်း၊ (၂) တန်ဖိုးနည်း၍ ရလွယ်သည့် အပြစ်ကင်းပေသည်ဟု ဘုရားရှင်ချီးမွမ်းအပ်သော ပစ္စည်းရှိသူ ဖြစ်ခြင်း၊ (၃) အမြဲမပြတ် သစ်ပင်သစ်ရွက်တို့၏ ဖေါက်ပြန်မှု "ခဏဘင်"ကို တွေ့မြင်ရသဖြင့် မမြဲဟူ၍ ဖြစ်သော အမှတ်သညာကို ဖြစ်စေနိုင်ခြင်း၊ (၄) ကျောင်း၌ ဝန်တိုမှုမရှိခြင်း၊ (၅) ကျောင်းကြောင့် ဖြစ်သော အမှုကိစ္စ လုပ်ငန်း၌ မွေ့လျော်မှုမရှိခြင်း၊ (၆) အပ္ပိစ္ဆ-တာ- စသော ဂုဏ်အား လျော်သော အသက်မွေးမှုရှိခြင်း ဟူသော အကျိုးတို့ကို ရနိုင်သည် (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၇၁–၂)။

(၁) အဗ္ဗောကာသိက ဓုတင် ဆောက်တည်ပုံ—ဆန္ဒဠ ရှက္ခမူလဠ ပဋိက္ခိပါမိ=အမိုးရှိသော အရိပ်အာဝါသနှင့် သစ်ပင်ရင်း၊ သစ်ပင်အောက်အရပ်ကို ပယ်စွန့်ပါ၏။ အဗ္ဗောကာသိကင်္ဂ သမာဒိယာမိ=လွင်တီးခေါင်အရပ်၌ နေခြင်း ကျင့်ဝတ်ရှိသောရဟန်း၏ အကြောင်း အင်္ဂါ"သမာဒါန စေတနာ" ကို ဆောက်တည်ပါ၏ဟု (စကား ၂-မျိုးတွင် ကြိုက်ရာ တမျိုးမျိုး) ရွတ်ဆို၍ ဆောက်တည်ရ၏။ ယင်း ဓုတင်ဆောင် ရဟန်းသည် တရားနာရန်, ဥပုသ်ပြုရန်, ဆွမ်းစား ကျောင်းမီးတင်းကုတ်တို့၌ ကျင့်ဝတ်ပြုလုပ်ရန်, ထေရ်ကြီးတို့ကို ဆွမ်းဖြင့် ဖိတ်မန်ရန်, ပါဠိသင်ယူရန်, ပါဠိသင်ပေးရန်, ညောင်စောင်း အင်းပျဉ်တို့ကို သိမ်းဆည်းရန် အကြောင်းထူးရှိခဲ့ပါမူ အမိုးရှိရာအရပ်သို့ ဝင်နိုင်သည်။ သိမ်တွင်းဝင်စဉ် မိုးရွာခဲ့သော် မိုးမစဲမီ သိမ်တွင်း၌ပင် မိုးခိုနေနိုင်သည်။ ထေရ်ကြီး၏ပရိက္ခရာ တခုခုကို ကိုင်ရှိသွားစဉ် မိုးရွာခဲ့သော် လမ်းလယ်ရှိ စရပ်တွင်းသို့ဝင်၍ မိုးခိုနိုင်၏။ ထေရ်ကြီး၏ပရိက္ခရာတခုခုကိုမကိုင်ရလျှင် အဆောတလျင် သွား၍ စရပ်တွင်း မဝင်ရ။ မှန်မှန်သွား၍ စရပ်တွင်း၌ မိုးခိုနေနိုင်သည်။ ရှက္ခမူလိုက ဓုတင်ဆောင်ရဟန်းသည်လည်း ဤနည်းနှင်နှင်ပင် ကျင့်ရသည်။

ဓုတင်ဆောင်ရဟန်း၃-မျိုး — ဤ၌လည်း (၁) အမြတ်စား (=ဥက္ကဋ္ဌ) ဓုတင်ဆောင်ရဟန်းသည် သစ်ပင်, တောင်, အိမ်, ကျောင်းတို့ကို အမှီပြု၍ နေခွင့်မရှိ။ လွင်ပြင်၌ သက်နိုးကုဋိပြုလုပ်၍ နေရသည်။ (၂) အလတ်စား (=မဇ္ဈိမ) ဓုတင်ဆောင်ရဟန်းသည် သစ်ပင်, တောင်, အိမ်, ကျောင်းတို့ကိုအမှီပြု၍ အတွင်းသို့ မဝင်ပဲ နေနိုင်ခွင့်ရှိ၏။ (၃) အညံ့စား (=မုဒုက) ဓုတင်ဆောင်ရဟန်းသည် မိုးရေမဝင်အောင် အမိုးအသွင်ဖြင့် ပြုအပ်သော အပိုင်းအခြားမရှိသော တောင်ဝှမ်း, ကျဲကျဲမိုးအပ်သော သစ်ခက်မဏ္ဍပ်, ခစီရည်တင်ထားသော ပုဆိုး, လယ်ခင်းစောင့်စသည်တို့ စွန့်ပစ်အပ်သော တဲအို, ယင်းတို့၌နေခွင့်ရှိ၏။ နေရန်အလို့ငှါ မိုးအပ်သော အရိပ်အာဝါသ, သစ်ပင်ရင်းသစ်ပင်အောက်အရပ်တို့သို့ ဝင်ရာ ခဏ၌ ဓုတင်ပျက်၏။

အမ္ဘောကသိက ဓုတင်ဆောင်ရကျိုး— (၁) နေရာကြောင့်ဖြစ်သောကြောင့်ကြမ္ဘာမရှိခြင်း၊ (၂) ထိန်မိခ္ဓကို ပယ်ဖျောက်နိုင်ခြင်း၊ (၃) "ရဟန်းတို့သည် သားသမင်တို့ အလားမငြိမကပ်ပဲ လှည့်လည်သွားနိုင်လာနိုင်ကြ၏၊ အမြဲ နေရာအိမ်မရှိကြ"ဟု ချီးမွမ်းခြင်းအားလျော်ခြင်း၊ (၄) အရိပ်အာဝါသ၌ ငြိကပ်တွယ်တာမှုမရှိခြင်း၊ (၅) သွားလိုရာ အရပ်၄-မျက်နှာတို့၌ အပိတ်အပင်မရှိ သွားလာနိုင်ခြင်း၊ (၆) အပ္ပိစ္ဆတာ-စသော ဂုဏ်အားလျော်သော အသက်မွေးမှု ရှိခြင်း ဟူသော အကျိုးများကို ရနိုင်သည် (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၂-၃)။

(၁၁)သောသာနိကဓုတင် ဆောက်တည်ပုံ—နသုသာနံ ပဋိက္ခိပါမိ=သုသာန် မဟုတ်သောအရပ်ကို ပယ်ဖျက်ပါ၏။ သောသာနိ-ကင်္ဂ သမာဒိယာမိ=သုသာန်၌နေခြင်း ကျင့်ဝတ်ရှိသော ရဟန်း၏ အကြောင်း အင်္ဂါ "သမာဒါန စေတနာ"ကို ဆောက်တည် ပါ၏ဟု (စကား ၂-မျိုးတွင် ကြိုက်သာ တမျိုးမျိုး) ရွတ်ဆိုရ ဆောက်တည်ရ၏။ ယင်းဓုတင်ဆောင် ရဟန်းသည် ရွာသစ် တည်ထောင်သော လူဘိုက "ဤ အရပ်သည် သုသာန်တည်း"ဟု သတ်မှတ်ချီမျှသာ ဖြစ်၍ အလောင်းကို မီးမရှို့ရ, မီးမသင်္ဂြိုဟ်ရသေးလျှင် ယင်းအရပ်၌ မနေသင့်၊ အလောင်းကို မီးရှို့ အပ်သော်သာ သုသာန် မည်၏။ အလောင်းကို မီးရှို့ရုံအခါမှ စ၍ ၁၂-နှစ်တိုင် ကာလကြာအောင် စွန့်ပစ်ထားအပ်သော်လည်း သုသာန်ပင်ဖြစ်၏။ သုသာန်၌ နေသောရဟန်းသည် စကြီ်မဏ္ဍပ်စသည်ဘို့ကို ဆောက်လုပ်စေ၍ ညောင်စောင်း အင်းပျဉ်ခင်းစေကာ သောက်ရေသုံးဆောင်ရေ တည်ထားစေလျက် စာပေပို့ချပြီး မနေရ။ ဤ ဓုတင်ကို ဆောင်ရန် ဝန်လေးလှ၏။ သို့ ဖြစ်၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော ဘေးရန်ကို ပယ်ဖျောက်နိုင်ရန် သံဃာ့ထေရ်နှင့် သက်ဆိုင်ရာ အာဏာပိုင်လူကြီးမင်းတို့ကိုအသိပေး၍ မမေ့မလျော့ နေရ၏။ စကြီ်သွားသောအခါ ထက်ဝက်သော မျက်စိဖြင့်အလောင်းကောင် မီးရှို့ရာကို စောင်းငဲ့ကြည့်ကာ စကြီ်သွားရာ၏။ သုသာန်သို့ သွားသောအခါ အမျှားတကာ သွားရိုး လမ်းမမှ မဖဲမသွားပဲ ရှောင်လွှဲခွါ၍ ဖြတ်လမ်းခရီးဖြင့် (မိမိ၏ သောသာနိကအဖြစ် မသိစေရန် လျှို့ဝှက်၍) သွားရ၏၊ လာဘသက္ကာရကို မျှော်လင့် တောင့်တ၍ ယင်းဓုတင်ကို ဆောက်တည်သော ပိယဂါမိက ရဟန်း (မဇ္ဈ၊၁။၁ ၂၀-၁)ကဲ့သို့ ညအခါ၌ အထင်မှားသဖြင့် ကြောက်လန့်မှု မဖြစ်စေရန် နေ့အခါက သစ်ငုတ်, ချုံဖုတ် စသည်ကို မှတ်မှတ်သားသား ကြည့်ရှုထားသင့်၏။ ညအခါ၌ ကြောက်မက်ဖွယ်ရာ ဟစ်အော်ကာဖြင့် လှည့်လည်သွားလာနေသော ဘီလူး, သရဲ, သဘက်တို့ကို တစုံတခု ခဲဒုတ်စသည်ဖြင့် ပစ်ခတ်မှု မပြုကောင်း။ တရက်တလေမျှ သုသာန်သို့ မသွားပဲ မနေရ။ သုသာန်၌ သန်းခေါင် (မဇ္ဈိမ) ယာမ် ကုန် စေပြီးလျှင် မိုးသောက် (ပစ္ဆိမ) ယာမ်၌ ပြန်လာနိုင်၏ဟု အဂ္ဂတ္ထရနိကာယ်ဆောင် မထေရ်တို့ မိန့်ဆိုကြသည်။ သောသာနိကဓုတင်ဆောင် ရဟန်းများသည် ဆီထွေး, နှမ်းလှော်, ပဲ, ထမင်း, ငါး, အမဲ, နို့ရည်, ဆီ, တင်လဲတို့ကို မစားပဲ ရှောင်ကြဉ်ရသည်။ ဒကာ, ဒကာမတို့၏ အိမ်သို့ လည်း မဝင်ရချေ။

ဓုတင်ဆောင် ရဟန်းခုမျိုး—ဤ၌လည်း (၁) အမြတ်စား (=ဥက္ကဋ္ဌ) ဓုတင်ဆောင် ရဟန်းသည် အလောင်းကောင်ကို မပြတ်မီးရှို့ရာ, မပြတ်အပုပ်နံ့နံ့ရာ, ငိုကြွေးသံ မပြတ်ရာ သုသာန်မှာ နေရ၏။ (၂) အလတ်စား (=မဇ္ဈိမ) ဓုတင်ဆောင် ရဟန်းသည်

ပြီးပြီး အချက်တခုခုရှိရာ သုသာန်မှာ နေရ၏။ (၃) အညွှန်စား (=မုဒုက) ဓုတင်ဆောင်ရဟန်းသည် သုသာန်လက္ခဏာရောက်ကာမျှဖြစ်သော သုသာန်၌ နေနိုင်သည်။ ယင်းရဟန်း ၃-မျိုးလုံး သုသာန် မဟုတ်ရာ အရပ်၌ နေမှုပြုလျှင် ဓုတင်ပျက်၏။ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ်ဆောင် မထေရ်တို့ကမူ သုသာန်သို့ မသွားသောနေ့၌ ဓုတင်ပျက်၏ဟု မိန့်ဆိုကြသည်။

သောသာနိက ဓုတင် ဆောင်ရကျိုး— (၁) သေခြင်း၌ ဖြစ်သောသတိကို အဖန်ဖန် ရနိုင်ခြင်း၊ (၂) မမေ့မလျော့ နေလေ့ရှိသူ ဖြစ်ခြင်း၊ (၃) အသုဘနိမိတ်ကို ရခြင်း၊ (၄) ကာမရာဂကို ပယ်ဖျောက်နိုင်ခြင်း၊ (၅) အမြဲမပြတ် ခန္ဓာကိုယ်၏ အသုဘ သဘောကို မြင်ခြင်း၊ (၆) သံဝေဂ များစွာ ဖြစ်ခြင်း၊ (၇) အာဟာရေ ဝိုမဒ (ကျန်းမာခြင်းကို စွဲ၍ မာန်ယစ်ခြင်း) စသည်ကို ပယ်ဖျောက်နိုင်ခြင်း၊ (၈)ဘေးကြီး ဘေးငယ်ကို သည်းခံနိုင်ခြင်း၊ (၉) ဘီလူး, သရဲ, သဘက်တို့၏ လေးစားမှုကို ခံရခြင်း၊ (၁၀) အပ္ပိစ္ဆတာ စသော ဂုဏ်တို့အား လျော်သော အသက်မွေးမှုရှိခြင်း ဟူသော အကျိုးတို့ကို ရနိုင်သည် (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၄-၅)။

(၁၂) ယထာသန္ထတိဓုတင်ဆောက်တည်ပုံ— သေနာသနလေလုပ်ခြင်း ပဋိက္ခိပါမိ=ကျောင်း၌ လျှပ်ပေါ်မှု တဏှာကို ပယ်စွန့်ပါ၏။ ယထာသန္ထတိကင်္ဂ သမာဒိယာမိ=မဆွလက်မှန် ညွှန်ပြအပ် ချထားအပ်တိုင်းသော ကျောင်း၌သာ နေခြင်းကျင့်ဝတ် ရှိသော ရဟန်း၏ အကြောင်းအင်္ဂါ "သမာဒါနစေတနာ"ကို ဆောက်တည်ပါ၏ဟု (စကား ၂-မျိုးတွင် တမျိုးမျိုး ကြိုက်ရာ)ရွတ်ဆိုရ ဆောက်တည်ရ၏။ ယင်းဓုတင် ဆောက်တည်သော ရဟန်းသည် "ဤကျောင်းသည်ငါ့အရှင့်အား အစဉ်အားဖြင့် ရောက်၏" ဟု ဝါစဉ်အားဖြင့် ကျောင်းကို ညွှန်ကြားသော ရဟန်းက ညွှန်ကြားချထားခဲ့လျှင် ထို ညွှန်ကြား ချထားတိုင်းဝသာ ကျောင်းဖြင့်သာ နှစ်သက်ရောင့်ရဲရ၏။

ဓုတင်ဆောင် ရဟန်း ၃-မျိုး—ဤ၌လည်း (၁) အမြတ်စား (=ဥက္ကဋ္ဌ) ဓုတင်ဆောင် ရဟန်းသည် မိမိအတွက် ရောက်လာသော ကျောင်းကို ဝေးလွန်းသလော၊ နီးလွန်းသလော၊ ဘီလူး, မြွေ-စသော ဘေးရန်ရှိသလော၊ ပူသ်လော၊ အေးသလောဟု မေးရန်အခွင့်မရှိချေ။ (၂) အလတ်စား (=မဇ္ဈိမ) ဓုတင်ဆောင်ရဟန်းသည်ကား မေးခွင့်ရှိ၏။ သို့သော် သွား၍ မကြည့်ကောင်း။ (၃) အညွှန်စား (=မုဒုက) ဓုတင်ဆောင် ရဟန်းသည် သွား၍ ကြည့်ရှုပြီးသော် မနှစ်သက်ခဲ့လျှင် တခြားကျောင်းကို ပြောင်းယူနိုင်ခွင့် ရှိ၏။ ယင်းရဟန်း ၃-မျိုးလုံး ကျောင်း၌ လျှပ်ပေါ်မှု တဏှာဖြစ်ခဲ့သော် ဓုတင်ပျက်၏။

ယထာသန္ထတိကဓုတင် ဆောင်ရကျိုး— (၁) ရသမျှဖြင့်သာ ရောင့်ရဲတင်းတိမ်ရမည်ဟူသော ဘုရားရှင်၏ ဩဝါဒကို လိုက်နာခြင်း၊ (၂) သီတင်းသုံးဖော်တို့၏ အစီးအပ်ပါးကို လိုလားရှာမှီးသူ ဖြစ်ခြင်း၊ (၃) ညှဉ်၏ ကောင်း၏ဟု အထူးကြံမှုကို စွန့်ပယ်နိုင်ခြင်း၊ (၄) ချစ်ခြင်း မုန်းခြင်းကို ပယ်နိုင်ခြင်း၊ (၅) အာရုံမျိုးစုံ၌ တပ်မက်ခင်မင်မှု တဏှာ၏ ဝင်ပေါက် တံခါးကို ပိတ်နိုင်ခြင်း၊ (၆) အပ္ပိစ္ဆတာ-စသော ဂုဏ်တို့အားလျော်သော အသက်မွေးမှု ရှိခြင်း ဟူသော အကျိုးများကို ရနိုင်သည် (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၅)။

(၁၃) နေသဇ္ဇိက(နိသဇ်)ဓုတင်ဆောက်တည်ပုံ— သေယျံ ပဋိက္ခိပါမိ= လျောင်း(အိပ်)ခြင်း ဣရိယာပုထ်ကို ပယ်စွန့်ပါ၏။ နေသဇ္ဇိကင်္ဂ သမာဒိယာမိ= ထိုင်နေခြင်း

ကျင့်ဝတ်ရှိသော ရဟန်း၏ အကြောင်းအင်္ဂါ "သမာဒါန စေတနာ"ကို ဆောက်တည်ပါ၏ ဟု (စကား ၂-မျိုးတွင် ကြိုက်ရာတမျိုး)ရွတ်ဆိုရ ဆောက်တည်ရ၏။ ယင်း ဓုတင် ဆောက်တည်သော ရဟန်းသည် ညဉ့် ၃ ယာမ်တွင် ၁-ယာမ် စက်ကြီ လျှောက်သင့်၏။

ဓုတင်ဆောင် ရဟန်း ၃-မျိုး – ဤ၌ခွဲလည်း (၁) အမြတ်စား (=ဥက္ကဋ္ဌ) ဓုတင်ဆောင် ရဟန်းသည် နောက်မှီတံကဲပျဉ်, ပုဆိုးပတ်, အာယောဂပတ် ယင်း ၃-မျိုး မအပ်။ (၂) အလတ်စား(=မဇ္ဈိမ) ဓုတင်ဆောင် ရဟန်းသည်ကား ၃-မျိုးလုံး အပ်၏။ (၃) အညံ့စား (=မုဒုက) ဓုတင်ဆောင် ရဟန်းသည် ယင်း ၃-မျိုးအပြင် ခေါင်းအုံး, အခြေ ၄-ချောင်း, နောက်မှီတံကဲဟူသော အင်္ဂါ ၅-ပါး ရှိသော အင်းပျဉ်၊ အခြေ ၄-ချောင်း, နောက်မှီတံကဲ, လက်တင် ၂-ခု ဟူသော အင်္ဂါ ၇-ပါးရှိသော အင်းပျဉ် (ကုလားထိုင်) တို့ပါအပ်၏။ ယင်း ရဟန်း ၃-မျိုးလုံးလျောင်း (အိပ်)မှုကို ပြုသောခဏ၌ ဓုတင်ပျက်သည်။

နေသဇ္ဇိကဓုတင် ဆောင်ရကျိုး— (၁) ရဟန်းအချို့တို့ သေယျသုခ (=တစင်းစင်း အိပ်ခြင်း ချမ်းသာ)၊ ပဿသုခ=(ဝဲယာပြန် ပြောင်းစောင်းရ အိပ်ခြင်းချမ်းသာ)၊ မိဒ္ဓသုခ (=တမှိန်းမှိန်း ငိုက်မျည်းခြင်း ချမ်းသာ) ကို အားထုတ်နေကြ၏ ဟု ဟောတော်မူအပ်သော စိတ်၏ အနှောင့်အဖွဲ့ကို ဖြတ်ပယ်နိုင်ခြင်း, (၂) ကမ္မဋ္ဌာန်းအားလုံးကို အားထုတ်ခြင်းငှါ သင့်လျော်ခြင်း, (၃) ကြည်ညိုဖွယ် ဣရိယာပုထ်ရှိခြင်း, (၄) ဝီရိယဖြင့် အားထုတ်ခြင်းအားလျော်ခြင်း, (၅) သမ္မာပဋိပတ် အကျင့်မြတ်ကို တိုးပွါးစေခြင်း ဟူသော ယင်းအကျိုးများကို ရနိုင်လေသည် (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၇၆)။

ခေါင်းတည် ပဓာနဓုတင် ၃ ပါး—သပဒါနုစာရိက် ဓုတင်ကို-ဆောင်နိုင်လျှင် ပိဏ္ဍပါတ်ဓုတင်ကိုလည်း ဆောင်နိုင်တော့သည်။ ကောသနိက်ဓုတင်ကို ဆောင်နိုင်လျှင် ပတ္တပိဏ္ဍိုဓုတင်, ခလုပစ္ဆာဘတ်ဓုတင်တို့ကိုလည်း ဆောင်နိုင်တော့သည်။ အဗ္ဘောကာသိကဓုတင်ကို ဆောင်နိုင်လျှင် ရုက္ခမူလဓုတင်, ယထာသန္ထတိကဓုတင်တို့ကို အထူးဆောင်ဖွယ် မရှိပြီ။ သို့ဖြစ်၍ ယင်း ဓုတင် ၃-ပါးကို ခေါင်းတည် ပဓာနဓုတင်ဟု ဆိုသည်။ အာရညကင်ဓုတင်, ပံသုကူလဓုတင်, တိစီဝရိက်ဓုတင်, နိသိဇ္ဇဓုတင်, သုသာန်ဓုတင်၊ ယင်း ဓုတင် ၅-ပါးတို့ကား တခြားဓုတင်တို့နှင့် ရောနှော စပ်သွယ်ခြင်း မရှိသော ဓုတင်တို့ ဖြစ်ကုန်၏ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၇၉)။

သက်နှိုးနှင့် စပ်သော ဓုတင် ၂-ပါး— ပံသုကူလဓုတင်, တိစီဝရိက်ဓုတင်တို့သည်သက်နှိုးနှင့်စပ်သော ဓုတင်တို့ ဖြစ်ကုန်၏။

ဆွမ်းနှင့်စပ်သော ဓုတင် ၅-ပါး—ပိဏ္ဍပါတ်, သပဒါနုစာရိက်, ကောသနိက်, ပတ္တပိဏ္ဍိ, ခလုပစ္ဆာဘတ် ဓုတင် တို့သည် ဆွမ်းနှင့် စပ်သော ဓုတင်တို့ ဖြစ်ကုန်၏။

ကျောင်းနှင့်စပ်သော ဓုတင် ၅-ပါး— အာရညကင် ဓုတင်, ရုက္ခမူလဓုတင်, အဗ္ဘောကာသိကဓုတင်, သုသာန်ဓုတင်, ယထာသန္ထတိကဓုတင်၊ ယင်းဓုတင်တို့သည် ကျောင်းနှင့် စပ်သော ဓုတင်တို့ ဖြစ်ကုန်၏။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။၇၆-၌ နေသဇ္ဇိကဓုတင်ထည့်၍ ၆-ပါး လာသည်။ အံ၊ဌ၂။၂၀၄ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၇၉ ၌ကား နေသဇ္ဇိကဓုတင်ကို ဝီရိယနှင့်စပ်သော ဓုတင် ဟု ဆို၏(ဒီ၊ဌ၊၃။၁၉၀–၉။ အံ၊ဌ၊ ၂။၂၀၁-၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၇၉။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။၇၅-၆။ စူဠနိဌ၊ ၁၁၂-၅)။

လူရှင်များလည်း ဆောက်တည်နိုင်-ရဟန်းတို့သည် ဓုတင် ၁၃-ပါးလုံး ဆောက်တည်နိုင်

ကြကုန်၏။ဘိက္ခုနီမတို့သည် အာရညိကဓုတင်, ခလုပစ္ဆာဘတ္တိကဓုတင်တို့ကို သိက္ခာပုဒ်ဖြင့် ပယ်အပ်ပြီး ဖြစ်သောကြောင့်ဌင်း, အဗ္ဗော-ကာသိကဓုတင်, ရုက္ခမူလိကဓုတင်, သုသာန်ဓုတင်၊ ယင်း ဓုတင်တို့ကို ဆောက်တည်ရန် ခက်ခဲ သောကြောင့် ဌင်းဓုတင် ၅-ပါးမှကြွင်းသော ဓုတင် ၈-ပါးတို့ကိုသာ ဆောက်တည်နိုင်ကြ ကုန်၏။ သာမဏေထို့သည် တိစီဝရိက်ဓုတင်မှ တပါး ကြွင်း ၁၂-ပါးတို့ကို ဆောက်တည်နိုင် ကြကုန်၏။ သိက္ခမာန်, သာမဏေရီ-တို့သည် ဘိက္ခုနီတို့ ဆောက်တည်နိုင်သော ဓုတင် ၈-ပါးတွင် တိစီဝရိက်ဓုတင်ကို ချန် ကြွင်းဓုတင် ၇-ပါးတို့ကို ဆောက်တည်နိုင်ကြကုန်၏။ ဥပါ-သကာ, ဥပါသိကာတို့သည် ဧကာသနိက် ဓုတင်,ပတ္တပိဏ္ဍိကဓုတင်တို့ကို ဆောက်တည်နိုင် ကြကုန်၏။ သို့ဖြစ်၍ ရဟန်းတို့ ဆောက်တည် နိုင်သော ဓုတင် ၁၃-ပါး, ဘိက္ခုနီတို့ ဆောက် တည်နိုင်သော ဓုတင် ၈-ပါး, သာမဏေတို့ ဆောက်တည်နိုင်သော ဓုတင် ၁၂-ပါး,သိက္ခ-မာန်, သာမဏေရီတို့ ဆောက်တည်နိုင်သော ဓုတင် ၇-ပါး, ဥပါသကာ, ဥပါသိကာတို့ ဆောက်တည်နိုင်သော ဓုတင် ၂-ပါး ဟူ၍ ပုဂ္ဂိုလ်၏ အစွမ်းအားဖြင့် အသီးသီး ရေတွက် ခဲ့လျှင် ဓုတင် ၄၂-ပါး ဖြစ်၏(ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၈၀)။

ဓုတင်နှင့်စပ်၍ ပုဂ္ဂိုလ် ၄-မျိုး — (၁) အရှင်ဗာကုလကဲ့သို့ ကိုယ်တိုင်သာ ဓုတင် ဆောင်၍ တပါးသူတို့အား ဓုတင်ဆောင်ရန် မဟောပြော မဆုံးမသော ပုဂ္ဂိုလ်သည် ဓုတ သာ မည်၍ ဓုတင်ဝါဒ မမည်။

(၂) အရှင်ဥပနန္ဒကဲ့သို့ ကိုယ်တိုင် မူကား ဓုတင်မဆောင်, တပါးသူတို့အားသာ ဓုတင်ဆောင်ရန် ဟောပြော ဆုံးမသော ပုဂ္ဂိုလ်သည် ဓုတ၀ါဒသာ မည်၍ ဓုတ မမည်။

(၃) အရှင်လာဠုဒါယီ ကဲ့သို့ ကိုယ်တိုင် လည်း ဓုတင်မဆောင် တပါးသူတို့အား လည်း ဓုတင်ဆောင်ရန် မဟောပြော မဆုံး မသော ပုဂ္ဂိုလ်သည် ဓုတလည်း မမည်, ဓုတ၀ါဒလည်း မမည်မေ။

(၄) အရှင်သာရိပုတ္တရာ (ဝိသုဒ္ဓိ), အရှင်မဟာကဿပ(အံ၊၂)၊ အရှင်ပိဏ္ဍောလ-ဘာရဒ္ဒါ(ဥဒါန၊၂)ထေရ်တို့ကဲ့သို့ ကိုယ်တိုင် လည်း ဓုတင်ဆောင်, တပါးသူတို့အားလည်း ဓုတင်ဆောင်ရန် ဟောပြော ဆုံးမသော ပုဂ္ဂိုလ်သည် ဓုတလည်း မည်, ဓုတ၀ါဒလည်း မည်၏ (အံ၊၂၊၁။၁၂၆–၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၇၈။ ဥဒါန၊၂။ ၂၊၂၂၉)။

ရာဂ ဒေါသ မောဟ ငြိမ်းနိုင်–ရာဂစရိုက်, မောဟစရိုက် ရှိသူသည် ဓုတင်တို့ကို မှီ၀ဲဆုံး ဆောင်သင့်၏။ ဓုတင်တို့ကို မှီ၀ဲ ဆုံးဆောင် ခြင်းဟူသည် ဆင်းရဲခြိုးခြံစွာကျင့်မှ, ကိလေ သာ ခေါင်းပါးစေသော နေမှုပင် ဖြစ်၏။ ဆင်းရဲခြိုးခြံစွာ ကျင့်မှုကိုမှီ၍ ရာဂငြိမ်းနိုင် သည်။ ကိလေသာ ခေါင်းပါးစေရန် မမေ့ မလျော့ မပေါ့မဆ နေသူမှာ မောဟငြိမ်းနိုင် သည်။ ဒေါသစရိုက်ရှိသူသည်လည်း အာရ-ညိကဓုတင်, ရုက္ခမူလိက ဓုတင်တို့ကို မှီ၀ဲ ဆောက်တည်သင့်သည်၊ တောကျောင်း,သစ် ပင်ရင်းတို့၌ တဦးတယောက်နှင့်မျှ မထိခိုက် ရအောင် နေသူမှာ ဒေါသလည်း ငြိမ်းတော့ ၏ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၇၉)။ ဓုတင်ဆောင် ပုဂ္ဂိုလ် တို့ ရနိုင်သော ဂုဏ် ၁၈-ပါးနှင့် ဓုတင်ဥပမာ မျှား မိလိန္ဒ။ ၃၃၃–၃၄၁-ကြည့်။

ဓုတင်² (တိ) [ဓုတင်+ဝေရက။ နောက်ပုဒ်ကျေ။] ဓုတင်ကို ဆောင်သော၊ သူ။ ဓုတင်ဘာ၀-ဝိဘာ၀နှ-ကြည့်။ ပံသုကူလ(ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၈၉) နှင့်လည်း ယှဉ်ကြည့်။

ဓုတင်ကထာ (ထီ) [ဓုတင်+ကထာ] ဓုတင်နှင့် စပ်သော စကား။ တသ္မာ ဓုတင်ကထံ အာရဘိဿာမ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၅၇။

ဓုတင်ဂုဏ (ပု) [ဓုတင်+ဂုဏ] ဓုတင်–ဂုဏ်–ကျေးဇူး။ ဣမေ ခေါ် မဟာရာဇ အဌဝီသတိ ဓုတင်ဂုဏာ ယထာဘူတဂုဏာ။ မိလိန္ဒ။ ၃၃၃။ ဓုတင်ဂုဏာ (ပဒ)— ဝိ၊ဌ၊၃။၁၄၄။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၂၉၆။ ဥဒါန်၊ဌ။၃၀၅။ စရိယာ၊ဌ။ ၈။ ဇာ၊ဌ၊၃။၄၅၉။ ဓုတင်ဂုဏ် (ဒုဒ)— ဣတိဝုတ်၊ဌ။၉၃။ ဓုတင်ဂုဏေ(ဒုဒ)—အံ၊ဌ၊ ၁။၂၃။ အဘိ၊ဌ၊၂။၂၈၃။ အံ၊ဌီ၊၁။၇၄။ ဓုတင်ဂုဏေန (တဒ)— အပ၊ဌ၊၁။၃၂၃။ ဓုတင်ဂုဏသ (ဆဒ)—ဒီ၊ဌီ၊၃။၂၈၆။

ဓုတင်စေတနာ (ထိ) [ဓုတင်+စေတနာ] ဓုတင်စေတနာ၊ ကိလေသာတို့ကို–ခါတုန်–ဖျက်ဆီး–တတ်သော ရဟန်း၏ အကြောင်းအင်္ဂါ "သမာဒါန စေတနာ"။ ဓုတင်စေတနာယ ပရိဝါရ ပဌ ဓမ္မာ။ အံ၊ဌ၊၁။၁၂၇။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၆၈။ (–အံ၊ဌီ၊၁။၁၅၁။)

ဓုတင်စောရ(ပု)[ဓုတင်+စောရ။ (ဓုတံဂဟောရ-သီဟိုဠ်)] ဓုတင်သူခိုး။ ယော ပန အာသန္ဒ-ဂါမဿ အင်္ဂသမ္ဘာဒနတ္ထံ တတော တတော မဂ္ဂံ ပိဒဟတိ၊ အယံ "ဓုတင်စောရော" တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဝိ၊ဌ၊၂။၃၀၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ခ။၇၀။ (–၆၂။ ဝဇိရ။ ၂၈၃။ သာရတ္ထ၊၂။၄၄၆။ ဝိမတိ၊၁။၃၁၃။)

ဓုတင်တပ (ပုဒ) [ဓုတင်+တပ] ဓုတင်အကျင့်၊ ကိလေသာကို–ခါတုန်–ဖျက်ဆီး–ကြောင်း ဖြစ်သော အကျင့်။ တပ(မ၊ဌ၊၃။၃၀၁။ မ၊ဌီ၊၃။၂၀၄)-ကြည့်။

ဓုတင်ဓမ္မ (ပု) [ဓုတင်+ဓမ္မ] ဓုတင်အကျင့်။ တေရသ ဓုတင်ဓမ္မာ။ ဥဒါန်၊ဌ။၂၇၅။ ဓုတင်-ဓမ္မာ(ပဒ)— သီ၊ဌီ၊သစ်၁။၂၇၀။ ဓုတင်-ဓမ္မ(ဒုဒ) — ထေရ၊ဌ၊၁။၄၅၉။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။၂၀၃။ အပ၊ဌ၊၂။၁၈။

ဓုတင်ရေ (တိ) [ဓုတင်+ရေ+အ] ဓုတင် ဆောင်သော၊သူ။ ဓုတင်ရော ဝါ သေယျ-ထာပိ ထေရော မဟာကဿပေါ။ မ၊ဌ၊၁။ ၂၆၄။ အဘိ၊ဌ၊၂။၃၃၁။ ဓုတင်ရော (ပဒ) —ဒီ၊ဌ၊၃။၂၀။ အံ၊ဌ၊၁။၂၃။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၈၃။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၁၅၆။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။၆၇။ အံ၊ဌီ၊၁၊၇၄။ ဓုတင်ရော(ပဒ)—သံ၊ဌ၊ ၂။၄။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၂၅၁။ ဓုတင်ရေ(ပု၊ဒု၊ဗ)—ဥဒါန်၊ ဌ။ ၂၄၂။ ဓုတင်ရေသ(ပု၊စ၊ဇ)— အဘိ၊ဌ၊ ၁။၁၆၉။ ဓုတင်ရေသ(ပု၊ဆ၊ဇ)—ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၅၉။ ဝဇိရ။ ၂၈၃။ ဓုတင်ရေသု(ပု၊သ၊ဗ)— သံ၊ဌ၊ ၂။၁၁၅။

ဓုတင်နိဒ္ဒေသ (ပု) [ဓုတင်+နိဒ္ဒေသ] ဓုတင်တို့ကို အကျယ်ပြ – ဆို–ရာ – ကြောင်း – ဖြစ်သော–အပိုင်း–အခန်း။ တဿ လက္ခဏံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဓုတင်နိဒ္ဒေသေ ဝုတ္တံ။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၃၈၃။ မဟာနိ၊ဌ။၈၃။ (–မ၊ဌ၊၄။၆၈။ ဒီ၊ဌီ၊ ၁။ ၂၅၆။ သီ၊ဌီ၊သစ်၂။၁၂၂။ အံ၊ဌီ၊ ၂။ ၃၈၀။)

ဓုတင်နိယမာနုလေဝမ (တိ) [ဓုတင်+နိယမ+အနုလေဝမ] ဓုတင်ဌ် မှတ်သားအပ်သော အကျင့်အား – လျော် – လျောက်ပတ် – သော။ ဓုတင်နိယမာနုလေဝမေန ဥပ္ပန္နာ ပရိသုဒ္ဓပ္ပါဒါ နာမ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ခ။၃၈။

ဓုတင်နိဿိတသပ္ပါယကထာ (ထိ) [ဓုတင်နိဿိတ+သပ္ပါယကထာ] ဓုတင်–ဌ်–ကို–မှီသော လျောက်ပတ်သော စကား။ ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု ဓုတင်နိဿိတသပ္ပါယကထာယပိ ပဟီယတိ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၃၇၁။ မ၊ဌ၊၁။ ၂၈၈။ သံ၊ဌ၊၃။ ၂၀၃။ အံ၊ဌ၊၁။၃၉။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၆၀။ (–ဒီ၊ဌီ၊ ၂။ ၃၁၈။ မ၊ဌီ၊၁။၃၇၅။ အံ၊ဌီ၊၁။၈၇။)

ဓုတင်ပဌ (တိ) [ဓုတင်+ပဌ] ဓုတင်တို့နှင့် စပ်သော–အမေး–ပုစ္ဆာ–ပြဿနာ။ ဓုတင်နှင့် စပ်သော အမေးပုစ္ဆာမျှားကို B.E- ၅၀၀-ခန့်တွင် ပေါ်ထွန်းခဲ့သော သာဂလပြည်ရှင် မိလိန္ဒဘုရင်သည် အရှင်နာဂသေနထေရ်အား မေးလျှောက်၏။ အရှင်နာဂသေန ထေရ်

သည် ဓုတင်ဂုဏ် ၂၇-ပါးကို ကျင့်ပုံနှင့် တကွ အကျယ်ဟောပြ ဖြေဆိုတော်မူခဲ့လေ သည်။ ဒေသနာနိဂုံး ဆုံးလတ်သော် မင်းတရားက သာဓုခေါ်၍ အင်္ဂါ ၉-ပါးရှိသော ဘုရားစကားတော်, လောကုတ္တရာဆိုင်ရာ ပြု သင့် ရသင့်ရာ, လောကီဆိုင်ရာ ပြန်ပြော မှန်မြတ်သော စည်းစိမ်တို့ကို ဓုတင်ဂုဏ်မျှားတွင် ပေါင်းယူ ကပ်ဆောင်ထိုက်၏ဟု လျှောက် ထားသည်။ ယင်းမင်းတရား၏ ဓုတင်ဆိုင်ရာ အမေးနှင့် အရှင်နာဂသေနထေရ်၏ ဓုတင် နှင့်ဆိုင်ရာ အဖြေကို ပြဆိုရာအပိုင်းအခန်း။ မိလိန္ဒ။ ၃၃၀-၃၄၂-ကြည့်။ ဓုတင်ပဠေ ပဋ္ဌိပ-ဒါ ဝိဘင်္ဂ။ ဝိ၊၆၂၊၃။ ၉။

ဓုတင်ပရိဟာရဏ (နာ) [ဓုတင် + ပရိဟာရဏ] ဓုတင်ကို ဆောင်ခြင်း။ ဓုတင်ပရိဟာရဏ် ဘာဝနာရာမတာတိ ဝေမာဒိနီ ကိစ္စံ နာမ။ ဓမ္မ၊၆၂။ ၂၀၂။ ထေရ၊၆၂။ ၂၃၅။ (–ဒီ၊၆၂ ၃။ ၂၄၆။ အံ၊၆၂ ၃။ ၂၂၆။)

ဓုတင်ပရိဟာရဏသမ္ဘာဒိတ (တိ) [ဓုတင်ပရိဟာရ-ဏ+သမ္ဘာဒိတ] ဓုတင်ဆောင်ခြင်းဖြင့် ပြည့် စုံစေအပ်သော။ ဝေ ဓုတင်ပရိဟာရဏသမ္ဘာ-ဒိတေဟိ အပ္ပိစ္ဆတာဒီဟိ ဂုဏေဟိ....ဘာဝေ-တမ္ဘော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။ဂ၁။

ဓုတင်ပရိဟာရ (ပု) [ဓုတင်+ပရိဟာရ] ဓုတင် ဆောင်ခြင်း အစီအရင်၊ ဓုတင်ဆောင်ပုံ အစီ အရင်။ ဓုတင်ပရိဟာရ (သံ၊၆၂။ ၁၂၉)ဣ ဓုတင်ါနံ ပရိဟာရဏဝိဓိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၃ဂ။

ဓုတင်ပ္ပိစ္ဆ=ဓုတင်အပ္ပိစ္ဆ (တိ) [ဓုတင်+အပ္ပိစ္ဆ] ဓုတင်တို့၌ အလိုနည်းသော၊ ဓုတင်ကို ထင် စွာပြခြင်း၌ အလိုကင်းသော၊ မိမိ ဓုတင် ဆောင်မှန်း မသိစေလိုသော၊သူ။ ဓုတင်-အပ္ပိစ္ဆော (ဒီ၊၆၂ ၃။ ၂၄၆)တိ ဓုတင်ေသု အပ္ပိစ္ဆော ဓုတင်ဝိဘာဝနေ ဣစ္ဆာရဟိတော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂ဂ၆။ ဓုတင်အပ္ပိစ္ဆော(အံ၊၆၂ ၁။ ၅ဂ)-တိ ဓုတဂုဏသမ္ဘာဝနာယ ဣစ္ဆာရဟိတော။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၁ ၃။ ဓုတင်ပ္ပိစ္ဆော(အံ၊၆၂ ၃။ ၂၂ ၆)-တိ ဓုတင်ေသု အပ္ပိစ္ဆော ဓုတင်ဘာဝဝိဘာဝ-နေ ဣစ္ဆာရဟိတော။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂ ၃ ၅။ (–မ၊ ၆ ၂ ။ ၄ ၆ ။ ဥဒါန၊ ၆ ။ ၂ ၀ ၇ ။ အံ၊ ဋ္ဌ ၊ ၃ ။ ၂ ၇ ၆ ။)

ဓုတင်ဘာဝဝိဘာဝန (နာ၊ထီ) [ဓုတင်+ဘာဝ+ ဝိဘာဝန] ဓုတင်ဆောင်၏ အဖြစ်ကို ထင်စွာ ပြခြင်း။ ဓုတင်ပ္ပိစ္ဆ (အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃ ။ ၂ ၃ ၅)-ကြည့်။

ဓုတင်ဘေဒ (ပု) [ဓုတင်+ဘေဒ] ဓုတင်ပျက် ခြင်း။ ဓုတင်ဘေဒတော မောစေတမ္ဘော။ ဝိ၊ ၆ ၂ ။ ၈ ၂ ။ ဓုတင်ဘေဒေါ(ပ၊ ၆)—ကခ်ါ၊ ဋ္ဌ ။ ၂ ၂ ။ ဓုတင်ဘေဒံ(ဒု၊ ၆) — ဝိ၊ ၆ ၂ ၊ ၄ ။ ၁ ၀ ၄ ။ ဝိ၊သင်္ဂ ။ ၂ ၂ ၉ ။ ဓုတင်ဘေဒေန (တ၊ ၆)— ဝ ဇိ ရ ။ ၂ ၃ ၃ ။ ဓုတင်ဘေဒတော (မ၊ ၆)— ဝိ၊သင်္ဂ ။ ၄ ၁ ၅ ။

ဓုတင်ဘေဒဘယ (နာ) [ဓုတင်ဘေဒ+ဘယ] ဓုတင်ပျက်ခြင်းမှ ကြောက်ခြင်း။ ဓုတင်ဘေ-ဒဘယာ တာနိ ဥဇ္ဇိတ္ဝာ တေရသာပိ ဓုတင်ါနိ သမာဒိယိ သု။ ဝ ဇိ ရ ။ ၂ ၅ ၅ ။

ဓုတင်ဝဂ္ဂ (ပု) [ဓုတင်+ဝဂ္ဂ]ဓုတင်ဝင်၊ ဓုတင် ဆောင် ရဟန်းတို့၏ အကြောင်း ၅-မျိုးကို ဖော်ပြရာ–စကား– ဒေသနာ–စု။ (ယင်း ဓုတင်ဝင်သည် ပရိဝါပါဠိတော် (ဝိ၊ ၅ ။ ၃ ၃ ၅-၆)ဥပါလိပဉ္စကတွင် ၆ ခုမြောက်ဝင်ဖြစ်၏။) အတ္ထာဒါနဝဂ္ဂေ စ ဓုတင်ဝဂ္ဂေ စ ယံ ဝတ္ထုမ္ဘိ သိယာ။ ဝိ ၊ ၆ ၂ ။ ၂ ၁ ၉ ။

ဓုတင်ဝတ (နာ၊ပု) [ဓုတင်+ဝတ] ဓုတင်အကျင့်။ သီလဝတေန စေဝ ဓုတင်ဝတေန စ ဝတ-ဝန္တံ။ ဓမ္ဓ၊ ၆ ။ ၂ ။ ၁ ၃ ၇ ။ ဓုတင်ဝတာနိ (ပ၊ဗ) — သုတ္တနိ၊ ၆ ။ ၂ ။ ၂ ၃ ၇ ။ မဟာနိ၊ ၆ ။ ၁ ၆ ၈ ။ ဓုတင်ဝတံ(ဒု၊ ၆)— မဟာနိ၊ ၆ ။ ၂ ၆ ၅ ။

ဓုတင်ဝန္တု (တိ) [ဓုတင်+ဝန္တု] ဓုတင်အကျင့်ရှိ သော၊သူ။ ဝ ဓုတ ဝ န္တု (မ၊ ၆ ၂ ။ ၂ ၉ ဂ)-ကြည့်

ဓုတင်ဝိဘာဝန (နာ၊ထီ)[ဓုတင်+ဝိဘာဝန]ဓုတင်ကို ထင်စွာပြခြင်း။ ဓုတင်ပ္ပဋ္ဌ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၆) ကြည့်။

ဓုတင်ဝိသုဒ္ဓိက (တိ) [ဓုတင်+ဝိသုဒ္ဓိ+ဏိက] ဓုတင်–ဖြင့်–ကို–အထူးသဖြင့် စင်ကြယ်စေခြင်းရှိသော။ ပဏ္ဍိတာ ဟိ မာတာပိတူနံ ....ဓုတင်ဝိသုဒ္ဓိကာ နု ဘဝန္တိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၉။ (–ဝိမတိ၊ ၂။၁၇၇။)

ဓုတင်သမာဒါန (နာ) [ဓုတင်+သမာဒါန] (၁) ကိလေသာတို့ကို–ခါတွန်း–ဖျက်ဆီး–တတ်သောရဟန်း၏ အကြောင်း အင်္ဂါ "သမာဒါနစေတနာ"ကို ကောင်းစွာယူခြင်း၊ ဓုတင်ဆောက်တည်ခြင်း။ (၂) ဓုတင်ဆောက်တည်ရာအခါ။ (၁) ဓုတင်သမာဒါနဝသေန အာရညိကာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇၇။ ဓုတင်သမာဒါန-(ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၅၂)နှင့် ကိလေသာနှင့် ဓုနနကအင်္ဂါနှင့် ဝိဒ္ဓံသနကာရဏာနှင့် သမ္မဒေဝ အာဒါနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၈၈။ ဓုတင်သမာဒါနံ (ပ၊ဇ)—ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၈။ ဓုတင်သမာဒါနံ (ဒု၊ဇ) —သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၁၃။ ဓုတင်သမာဒါနဿ (ဆ၊ဇ)—မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၈။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၂၀၇။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၂၈၆။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၃။ ၂၇၆။ (၂) မယှံ ပန သာဝကာ ဓုတင်သမာဒါနတော ပဋ္ဌာယ ယာဝဇီဝံ ဓုတင်ံ နု ဘိန္ဒန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၆၅။

ဓုတင်သုဒ္ဓိက (တိ) [ဓုတင်+သုဒ္ဓိ+ဏိက] (၁) ဓုတင်ဖြင့်–သုတ်သင်–စင်ကြယ်စေ –ခြင်းရှိသော၊သူ။ (၂) ဓုတင်ကို – သုတ်သင် – စင်ကြယ်စေ–ခြင်းခံ့ လေ့လာအားထုတ်သော၊သူ။ (၁) သာသနေ ပမ္ပဇိတောပိ ဓုတင်-သုဒ္ဓိကော ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၀။ (–ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၃။၁၈။) (၂) ဓုတင်သုဒ္ဓိကေန (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၇၀) ဓုတင်သောနေပသုတေန။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။၉၈။ (–မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၄၂။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၇၄။)

ဓုတင်သေဝနာ (ထီ) [ဓုတင်+သေဝနာ] ဓုတင်ကို မှီဝဲခြင်း။ (ဓုတင်ကို ဆောက်တည်၍ ကျင့်ခြင်းကိုပင် "ဓုတင်သေဝနာ" ဓုတင်ကို မှီဝဲခြင်းဟု ဆိုသည်)။ အယံ ဟိသာ ဓုတင်သေ-ဝနာ ကမ္မဋ္ဌာနဘာဝနာ စ.... ဘဝိဿတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၈၉။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၇၈-၉။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၂)

ဓုတင်ဓိကာရ (ပု) [ဓုတင်+အဓိကာရ] ဓုတင်အရာ။ ကိန္တု နု ဏမ ဓုတင်ဓိကာရော အတ္ထိ။ ဝဇိရ။ ၂၈၃။

ဓုတင်ဓိရညာဝါသ (ပု) [ဓုတင်+အရည+အာ-ဝါသ] ဓုတင်ဖြင့် တောခ္ခ နေခြင်း၊ ဓုတင်ကျင့်၍ တောခ္ခ နေခြင်း။ စိတ္တံ ဓုတင်ဓိရ-ညာဝါသဝသေန နိတ္တစ်ံ အဟတသြဋ္ဌာရိက-ကိလေသံ ကတ္မာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၃။

ဓုတတ္ထ (ပု) [ဓုတ+အတ္ထ] ကိလေသာတို့ကို–ခါတွန်း–ဖျက်ဆီး– ခြင်းဟူသော အကျိုး။ ဏ္ဍဒ် နု သလ္လေခါယ နု ဓုတတ္ထာယ....သံဝတ္ထ-တိ။ ဝိ၊ ၂။၁၅၀၊၁၈၇။ (–ကခ်ီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်။ ၄၀၄။)

ဓုတမ္မ (ပု) [ဓုတ+ဓမ္မ] ဓုတင်အကျင့်။ ကိလေသာတို့ကို ဖျက်ဆီး ကြောင်း အကျင့်။ ဓုတဓမ္မာ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂)တိ ပိဏ္ဍပါတိကင်္ဂါဒယော တေရသ ကိလေသဓုနနကဓမ္မာ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၁၇။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၃ ၂။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၁။ သံ၊ဋ္ဌီ ၁။၁၈။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၂၁။

ဓုတဓမ္မော(ပ၊ဇ) —ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၆၈။ ဓုတ-ဓမ္မာ (ပ၊ဗ)— အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁ ၂၆၊၁ ၂၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၇၈။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၂၉၃။ သာရတ္ထ၊၃။၄၃၀။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၃။ ၂၀၄။ ဓုတဓမ္မေ (ဒု၊ဗ)—ဏ္ဍတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။၆ ၂။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၆။ ဓုတဓမ္မေဟိ (တ၊ဗ) —အံ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၈၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၈၈။

ဓုတဓမ္မသမာဒါန (နာ) [ဓုတဓမ္မ+သမာဒါန] (၁) ဓုတင်အကျင့်ကို ဆောက်တည်ခြင်း။ (၂) ဆောက်တည်အပ်သော ဓုတင်အကျင့်။

တပေနှာတိ ဣန္ဒြိယသံဝရေန၊ "ဒုတမ္မေ-သမာဒါနေနှာ" တိ ကေစိ။ ထေရ၊ ၆၊ ၂။ ၂၂၈။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၈၂။)

ဒုတရေ (တိ) [ဒုတ+ဓရ+အ] ဒုတင်ဆောင်သော၊သူ။ အာရညကာ ဒုတရော။ အပ၊၁။ ၄၄၁။ (–မိလိန္ဒ။၃၂၄။)

ဒုတပရိဋ္ဌာဟ (တိ) [ဒုတ+ပရိဋ္ဌာဟ] ခါတွက်–ဖျက်ဆီး–အပ်ပြီးသော ကိလေသာ အပူရှိသော၊ ကိလေသာအပူကို–ခါတွက်–ဖျက်ဆီး–ပြီးသော၊သူ။ သော ဒုတရာဂေါ ဒုတ-ပါပေါ ဒုတကိလေသော ဒုတပရိဋ္ဌာဟောတိ ဓောနေ၁။ မဟာနိ။၆၀၊၁၀၆။

ဒုတပါပ (တိ) [ဒုတ+ပါပ] ခါတွက်–ဖျက်ဆီး–အပ်ပြီးသော မကောင်းမှု ရှိသော၊ မကောင်းမှုကို– ခါတွက်– ဖျက်ဆီး–ပြီးသော၊သူ။ ဒုတပါပေါ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၇) တိ သမ္ဘေန နိဗ္ဗရလက္ခဏေန ပါပ-ဝါရဏေန (ဝိ)ဒုတပါပေါ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၂၃၀။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၆၇။ (–မဟာနိ။၆၀၊၁၀၆။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ၂၆။)

ဒုတပဋ္ဌိပတ္တိကုသလ (တိ) [ဒုတပဋ္ဌိပတ္တိ+ကုသ-လ] ဒုတင်အကျင့်၌ လိမ္မာသော၊သူ။ ပဗ္ဗဇိ-တော မဟာရာဇ .... ဒုတပဋ္ဌိပတ္တိကုသလော ဟောတိ။ မိလိန္ဒ။ ၂၃၀။

ဒုတရဇာသဝ (တိ) [ဒုတ+ရဇ+အာသဝ] ခါတွက်–ဖျက်ဆီး– အပ်ပြီးသော မြူ နှင့် တူသော အာသဝရှိသော၊ မြူနှင့် တူသော အာသဝကို– ခါတွက်–ဖျက်ဆီး–ပြီးသော၊ သူ။ ဒုတရဇာသဝါ ဒုက္ခာ ပမေဝ်ကွာတာ။ ပေရှကော။ ၂၃၁။

ဒုတရတ (တိ) [ဒုတ+ရတ] ဒုတင်၌ မွေ့လျော်သော၊ ကိလေသာ တို့ကို–ခါတွက်–ဖျက်ဆီး–ခြင်း၌ မွေ့လျော်သော၊သူ။ အာရ-ညိကာ ဒုတရတာ၊ ဈာယိနော လူခစီဝရာ။ အပ၊၁။ ၂၉။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၀၈။

ဒုတရာဂ (တိ) [ဒုတ+ရာဂ] ခါတွက်–ဖျက်ဆီး–အပ်ပြီးသော ရာဂရှိသော၊ ရာဂကို–ခါတွက်–ဖျက်ဆီး–ပြီးသော၊သူ။ ဒုတရာ-ဂေသု တာဒိသု။ အပ၊၁။ ၂၈၂။ (–မဟာနိ။ ၆၀၊၁၀၆။ နေတ္တိ။၁၁၇။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၇၉။ နေတ္တိ၊ဝိ။ ၂၉၂။)

ဒုတဝတ (နၠ) [ဒုတ+ဝတ] ဒုတင်အကျင့်။ ဒုတဝန္တန်တို့ ဒုတဝတေန သမန္နာဂတာ။ မ္မေ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၁၀။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၈၈။

ဒုတဝါဒ (တိ) [ဒုတ+ဝါဒ (ဝဒ+ဏ)] ကိလေသာ တို့ကို–ခါတွက်– ဖျက်ဆီး– ကြောင်းဖြစ်သော တရားကို ဟောတတ်သော၊ ဒုတင် (၏ ဂုဏ်ကျေးဇူး) ကို ဟောတတ်သော၊သူ။ ဒုတဝါဒါနံ (ဒုတဂုဏေနံ၊ ကတ္တစိ) ယဒိဒံ မဟာကဿပေါ။ အံ၊၁။ ၂၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၂၉။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၉၇။ ဒုတဝါဒေါတိ ပရေသမ္မိ ဒုတဂုဏဝါဒီ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၂၉၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။ ၅၂။ တံ ဒုတသညိတံ ကိလေသဒုနနမ္မေ ဝဒတိ၊ ပရေ တတ္ထ ပတိဋ္ဌာပေတိတိ ဒုတဝါဒေါ။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၅၀။

ဒုတဝါဒေါ(ပ၊ဧ)—မဟာနိ။၁၇၃။ စူဠနိ။ ၂၇၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၂။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ၅၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၂၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၇၈။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၂၂၉။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၁၉။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၅၆။ ဒုတဝါဒါ (ပ၊ဗ)—သံ၊၁။ ၃၆၉။ ဒုတဝါဒါနံ (ဆ၊ဗ)—အပ၊ ၂။ ၂၅၉။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။ ၇၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ ၆၈။

ဒုတဝါဒဂ္ဂဟဏ (နၠ) [ဒုတဝါဒ+ဂဟဏ] (၁) ဒုတဝါဒကို–ယူ–ဟော–ဆို–ခြင်း။ (၂) ဒုတဝါဒသဒ္ဒါ။ ဒုတဝါဒဂ္ဂဟဏေနေဝ ထေ-ရဿ ဒုတဘာဝေါပိ ဂတိတော ဟောတိ။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၅၁။

ဒုတဝါဒိက (တိ) [ဒုတဝါဒိ+က] ဒုတင်ကို ဟော-ပြောတတ်သော၊ဒုတင်ဖြင့် ဆုံးမတတ်သော၊ သူ။ ဝနာလယံ ဘာဝနိယံ၊ ကဿပံ ဒုတ-ဝါဒိကံ။ အပ၊၂။၁၆၄။

ဓုတင်္ဂါဒိ (ဒီ) ဂုဏ (ပု) [ဓုတင်္ဂါဒိ (ဒီ)+ဂုဏ] ဓုတင် ၁၃-ပါးတို့ကို ပြောဟောတတ်သူ၏ အဖြစ်ဟူသော ဂုဏ်၊ ဓုတင် ၁၃-ပါးဖြင့် ဆုံးမတတ်သူ၏အဖြစ်ဟူသော ဂုဏ်၊ ဓုတင်္ဂါဒီဂုဏ်။ ဓုတင်္ဂါဒီဂုဏေနဂ္ဂေါ (အပ၊ ၁။၄၇) တိ တေစီဝရိကင်္ဂါဒီနိ တေရသ ဓုတင်္ဂါနိ ဝဒတိ သြဝဒတီတိ ဓုတင်္ဂါဒီဂုဏေန ဓုတင်္ဂ-ဂုဏေန အဂ္ဂေါ။ အပ၊ဌ၊၁။၃၂၃။ (–ထေရ၊ ဌ၊၁။၄၇၁။)

ဓုတသညိတ (တိ) [ဓုတ+သညိတ] ဓုတင် ဟူ၍–သိမှတ်–သမုတ်– အပ်သော။ တံ ဓုတသညိတံ ကိလေသဓုနနမဿ ဝဒတိ။ ဓုတ-ဂါဒ (အံ၊ဌ၊၁။၁၅၀)-ကြည့်။

ဓုတသမ္ဘပါပ (တိ) [ဓုတ+သမ္ဘပါပ] ခါတုက်–ဖျက်ဆီး–အပ်ပြီးသော အလုံး စုံသော မကောင်းမှုရှိသော၊ မကောင်းမှု အားလုံးကို–ခါတုက်– ဖျက်ဆီး – ပြီးသော၊ သူ။ ဓောန (သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၇၂၊၂၃၇။ မဟာဝနိ၊ ဌ။၁၇၇) ကြည့်။

ဓုတ္တ (တိ) [ဓုတ္တိ+ဏ။ ဓု+တ။ ဓာန်၊ဌ။၅၃၁။ ဓုမ္ပိ+တ။ ဓာန်၊ဌ။၇၃၇။ ဓုပ+တ။ နိဂ္ဂဏ္ဌိ။ ၇၃၀။ ထိ-ဌ် ဓုတ္ထ၊ ဓုတ္ထိ။] (၁) ကြွေးသော၊ ထိုထိုမကောင်းသော–အရာ–အမှု–တို့၌ လွန်လွန်ကဲကဲ ပြုကျင့်သော၊သူ။ (က) မိန်းမကြွေးသော၊ ကာမ–မေထုန်–ကြွေးသော၊သူ။ (ခ) သေသောက် ကြွေးသော၊သူ။ (ဂ) အန်စာကြွေးသော၊ လောင်းတမ်း, စားတမ်း ကစားသော၊သူ။ ·ကစားသမား။ (ဃ) အစားကြွေးသော၊သူ။ (င) အကျင့်ပျက်– လျှပ်ပေါ် – ,လော်လည်–သော၊သူ။ (၂) လိမ်လည်–လှည့်ပတ်–ကောက်ကျစ်– စဉ်းလဲ– သော၊သူ။ (ဌ) ပဒိုင်းပင်။

(၁) ကြွေးသော၊ ထိုထိုမကောင်းသော–အရာ–အမှု–တို့၌ လွန်လွန်ကဲကဲပြုကျင့်သော၊ သူ။ ဓုတ္တာ (ဝိ၊ဝ။၄၁) တိ မေထုနုပသံဟိတ-ခိဋ္ဌာပသုတာ နာဂရိကကေရုဋ္ဌိယပုရိသာ၊ ဣတ္ထိဓုတ္တသုရာဓုတ္တာဒယော ဝါ။ ဝိ၊ဌ၊ဝ။ ၂၃၂။ ဓုတ္တာ စ သောဏ္ဍာ အကတာ(ဇာ၊ ဝ။ဝ၀ဝ) တိ ဣတ္ထိဓုတ္တာ သုရာဓုတ္တာ အဲကွ-ဓုတ္တာ စ။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။၅၄။

ဓုတ္တော (ပုဗ၊ဗ)–အပ၊ဝ။ဝ၄၇။ မ၊ဌ၊ဝ။ ၂၉၀။ သံ၊ဌ၊ဝ။ဝ၃၀။ အံ၊ဌ၊၂။ဝ၇၉။ အဘိ၊ ဌ၊ဝ။၉၁။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ဝ။ဝ၆ဝ။ အပ၊ဌ၊ဝ။ ၁၂၉၊ဝ၃ဝ။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။ဝ၀၄။ ဇာ၊ဌ၊၄။ဝ၂ ဝ၃။ ဇာ၊ဌ၊၅။၅ဝ၅။ ဇာ၊ဌ၊၆။ဝ၄၇။ သာရတ္ထ၊၂။ဝ၆ဝ။ ကခ်ာ၊ဌ၊သစ်။ ၂ဝ၄။ အံ၊ဌ၊ ဝ။ဝ၇၆။ ဓုတ္တာ (ပုဗ၊ဗ)–ဝိ၊၂။ဝ၀၄၉။ ဝိ၊ ၄။၄၇ဝ။ ဒီ၊၂။ဝ၄ဝ၊ဝ၅ဝ။ ဝိ၊သင်္ဂ၊။ ၂၂ဝ။ ဒီ၊ဌ၊၂။ ၂ဝ၉။ အံ၊ဌ၊ဝ။ဝ၀၄။ အဘိ၊ဌ၊ဝ။ ဝ၉၄။ ဓမ္မ၊ဌ၊ဝ။ဖ၆ဝ၊ဝ၀ဝ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။ဂ၂။ ပေတ၊ဌ။ဝ၄ဝ။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။၅၁၅။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။ ၂ဝ။ သာရတ္ထ၊၂။၉ဝ။ ဓုတ္တာ=ဓုတ္ဌိ (ထိ၊ပ၊ ဗ)–ဇာ၊ဝ။၂ဖ။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။ဝ၇ဝ။ ဓုတ္ထိယော (ထိ၊ပ၊ဗ)–ဇာ၊၂။ဝ၀၄–၇။ ဓုတ္ထိ (ပုဗ၊ဗ)–သံ၊ဌ၊၂။ဖ၆။ ဓုတ္ထေ(ပုဗ၊ဗ)–ဝိ၊ဝ။၂ဝ၁။ အံ၊ဌ၊ဝ။ဝ၃ဝ၆။ ပေတ၊ဌ။ဝ၄ဝ။ ထေရီ၊ဌ။ ဝ၃ဝ။ ဓုတ္ထေန (ပုတ၊ဗ)– ဝိ၊ဌ၊ဝ။ဝ၆ဝ။ ဓုတ္ထေဟိ (ပုတ၊ဗ)– ဝိ၊ဝ။ဝ၁ဝ၄။ သံ၊ဌ၊ ဝ။ဝ၀ဝ။ ကခ်ာ၊ဌ၊သစ်။ ၂၄၂၊ဝ၀၅။ ဓုတ္ထိယာ (ထိ၊တ၊ဗ)–ဝိ၊နိ၆ယ၊ဌ၊ဝ။ဝ၇၇။ ဓုတ္ထာနံ (ပုဗ၊ဗ) – ဝိ၊ဝ။၂ဝ၀။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။ ၂၉၇။ ဥဒါန၊ဌ။ ၂ဝ၄။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။ ၂ဝ၆။ မဟာနိ၊ ဌ။ဝ၆ဖ။ ဓုတ္ထိယာ (ထီ၊ဗ၊ဗ)– မိလိန္ဒ။ ၁၂ဖ။ ဓုတ္ထဿ (ပုဆ၊ဗ)–ဇာ၊ဝ။ဝ၅၅။

(က) မိန်းမကြွေးသော၊ ကာမ–မေထုန်–ကြွေးသော၊သူ။ ဓုတ္ထာ(ဝိ၊ဝ။၂ဝ၁)တိ ဣတ္ထိဓုတ္ထာ။ ဝိ၊ဌ၊၂။ဝ၄ဝ။ သာ ဟိ ·ဓုတ္ထာ ဣတ္ထိ အနိမန္ဆေတ္ဘာပိ နိမန္ဆေမီတိ ဝဒေယျ။ ဒီ၊ဌ၊၂။ဝ၃ဖ။

(ခ) သေသောက် ကြွေးသော၊ သူ။ ပဒ္ဓောဝ ဇုတ္ထဿ, ဒုမောဝ ကုလဇော(ဇာ၊ ၁။၃၅၅) တိ သုရာဇုတ္တော ဟိ သုရံ ဒိသ္မာဝ ဥရေ ဗဒ္ဓံ သာဌကံ ဒတ္မာ ပိဝတေဝ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၅၀၃။

(ဂ) အနိစ္စာကြွေးသော၊ လောင်းတမ်း, စားတမ်း ကစားသော၊သူ၊ ကစားသမား။ ကုသဝတိယာ ရာဇဓာနိယာ ဇုတ္တာ အယော-သုံ သောဏ္ဍာ ပိပါသာ။ ဒီ၊၂။၁၄၊၁၅၀။ ဇုတ္တာတိ အက္ခဇုတ္တာ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၂၀၉။

(ဃ) အစားကြွေးသော၊ သူ။ ယထာ နာမ ဇုတ္တာ "မံသံ ခါဒိဿာမာ" တိ မဟာဇ္ဇလောမံ ဌေကံ ဂဏှေယျုံ။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၂၅၆။ (င) အကျင့်ပျက်–လျှပ်ပေါ်–လော်လည်–သော၊သူ။ ဇုတ္ထိယာ ဣတ္ထိယာ-(ဝိ၊နိစ္ဆယ။၃၅၀) တိ ဝိပန္နာစာရာယ လော-ဌိတ္ထိယာ။ ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဋီ၊၁။၁၇၇။

(၂) လိမ်လည်– လှည့်ဖတ်– ကောက်ကျစ် – စဉ်းလဲ – သော၊သူ။ တမေကော ဇုတ္တော။ "ကိံ ဘော မိဂေါ အဋ္ဌတိ၊ ကိံ မိဂပေါတကော" တိ အာဟ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၇၄။ မ၊ ဌ၊၂။၁၁၅။ သံ၊ဌ၊၃။၃၃၄။ အံ၊ဌ၊၂။၃၃၉။ အဘိ၊ဌ၊၃။၉၁။ သာရတ္ထ၊၂။၁ဒ၆။ ကခ်ီ၊ဋီ၊ သစ်။ ၂၀၄။ဗဟုမာယတာယ ဇုတ္ထိယော။ ဇာ၊ ဌ၊၅။၄၃၄။ (၃) ပဒိုင်းပင်။ ဥမ္မဂ္ဂေ ကိတဝေါ ဇုတ္တော၊ ဣဏ္ဍေ ကနကာဝ-ယော။ ဓာန်၊ဋီ။၅၂၃။ (–အမရ၊၁၄။၃၃။ ထောမ။)

ဇုတ္ထက (တီ) [ဇုတ္ထ+က။ ထီ-ဌ် ဇုတ္ထိကာ။ (ရူတိက-သံ)] (က) လိမ်လည်–လှည့်ဖတ်-ကောက်ကျစ်–စဉ်းလဲ–သော၊သူ။ (ခ)သေ သောက်ကြွေးသော၊သူ။ (ဂ) မိန်းမ–ကာမ-မေထုန်–ကြွေးသော၊ သူ။(ဃ) အနိစ္စာကြွေး သော၊ လောင်းကစားသော၊သူ။ (မြေခွေး, လူလိမ်။P.S.D.။သီဟိုဠ်ခေါ်။)

(ဂ) ယာတာ ဣတ္ထိယော ဘိက္ခုနိယော ဆိုန္နိကာ ဇုတ္ထိကာ အဟိရိကာယော။ ဝိ၊ဘ။ ၁ဂ၂။ ယေပိ တေ ဆိန္နကာ ဇုတ္ထကာ အဟိရိ-ကာ။ ဝိ၊ ၂။ဂ၅။ ဇုတ္ထိကာတိ သဌ္ဌာ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၁၃ ၂။ (–ဇာ၊ဌ၊၃။ဌ၅ဖ။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။၁ဌ၀။ အနုဋီ၊ ၂။ဌ၃။) (ခ) သမ္ဘကာမဒဒံ ကုမ္ဘံ၊ ကူရ်ံ လဒ္ဓါန ဇုတ္ထကော။ ဇာ၊၁။ဂဂ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၃ဂ၉။ (–ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။၁၃၁၊၁၃၅။ သာရတ္ထ၊ ၃။၃ဂ၅။) (ဂ) ဗာလေန တံ ဘာယသိ ဇုတ္ထကာနံ။ သံ၊၁။၁၃ ၂။ ထေရီ။ဌ၀ဌ။ အပ၊ ၂။ ၂ဌ၅။ ဇုတ္ထကော သန္ဓိ၀ါရေသိ။ ထေရီ။ ဌ၂၀။=တရုဏိကေ တံ ဇုတ္ထပုရိသာနံ ကထံ နု ဘာယသိ၊ သကိဠနကာရိနော ဇုတ္ထာတိ အဓိပ္ပါယော။ ထေရီ၊ဌ။ ၂၀၅။ ဇုတ္ထကောတိ ဣတ္ထိဇုတ္ထော။ ထေရီ၊ဌ။ ၂ဂ၄။ (ဃ) အသိပ္ပေါ ဇုတ္ထကော ယထာ။ ဇာ၊ ၂။ ၂ဖ၁။ ဇာ၊ဌ၊ ၃။ ၁ဝ၆။

ဇုတ္ထကိရိယာ (ထီ) [ဇုတ္ထ+ကိရိယာ] သေ သောက်ကြွေးတို့၏ – အပြုအမူ–အမူအရာ။ "ဇုတ္ထကိရိယ" ဣတိ ဧကေ။ မဟာနိ၊ဌ။ ၁ဂ၃။

ဇုတ္ထဂဏ (ပု) [ဇုတ္ထ+ဂဏ] သေသောက်ကြွေး အပေါင်း၊ ကောက်ကျစ် – စဉ်းလဲ – သူ အပေါင်း။ ဆိန္နတိန္ဒုဂဏေနာတိ နိလ္လဇ္ဇေန ဇုတ္ထဂဏေန။ မူလဋီ၊ ၂။ ဖ၄။

ဇုတ္ထဇနုပရိဝုတ (တီ) [ဇုတ္ထဇန + ပရိဝုတ] သေသောက်ကြွေး အပေါင်းသည် ခြံရံအပ်သော၊ ကောက်ကျစ်–စဉ်းလဲ–သူ အပေါင်း သည် ခြံရံအပ်သော၊ သူ။ ဇုတ္ထဇန ,ပရိဝု-တော ရဇ္ဇမာနော ပဠ္ဌကာမဂုဏေ ရတော။ ပေတ၊ဌ။ ၃။

ဇုတ္ထဇာတိက (တီ)[ဇုတ္ထ+ဇာတိက](က) ကာမ –မေထုန်–ကြွေးသော သဘောရှိသော၊ (ခ)

သေသောက် ကြွေးသော သဘောရှိသော၊ (၇) လိမ်လည်–လှည့်ပတ် –ကောက်ကျစ်–သော သဘောရှိသော၊ သူ။ (က) အထေ-ကဒိဝသံ ကတိပယာ ဝုတ္ထဇောတိကာ ဣတ္ထိ-ယော တတ္ထ ဂတာ။ ထေရဗျာ၊။ဘ၇။ (ခ) တတ္ထ ဂါမဒါရကာ ဝုတ္ထဇောတိကာ ဝေဝေလုကေစိ....ဝိစရန္တိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၂၅၉။ (ဂ)ဒိတ္ထ-ရှပါတိ သဒ္ဒရှာ ဝုတ္ထဇောတိကာ ဟုတ္ဝာ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ဖ။ဘ၄၃။

ဝုတ္ထဒါရက (ပု) [ဝုတ္ထ+ဒါရက] သေသောက် ကြွေးသော သူယော်။ ဝေ ဝိစရန္တေ ဝုတ္ထဒါရ-ကေ ဒိသ္မာ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၂၅၉။ (–၂ဖ၀။)

ဝုတ္ထပစ္စတ္ထိက (တိ) [ဝုတ္ထ+ပစ္စတ္ထိက] သေ သောက်ကြွေး – ကာမကြွေး – သော ရန်သူ။ ဝုတ္ထပစ္စတ္ထိကာ။ ဝိ၊ဘ။ဇာ။ ဝုတ္ထာ ဇေ ပစ္စတ္ထိ-ကာ ဝုတ္ထပစ္စတ္ထိကာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဘ။၂၃၂။ ဝုတ္ထ (ခ) လည်း ကြည့်။

ဝုတ္ထပရိဝါရိတ (တိ) [ဝုတ္ထ + ပရိဝါရိတ] သေ သောက်ကြွေး အပေါင်းသည် ခြံရံအပ်သော၊ ကောက်ကျစ် – စဉ်းလဲ–သူ အပေါင်းသည် ခြံရံအပ်သော၊ သူ။ သုရံ ပိဝန္တော ဝုတ္ထပရိ-ဝါရိတော ဂိတာဒိရတိ အနုဘောန္တော နိသိ-န္နော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ဘဝ၃။

ဝုတ္ထပုရိသ (ပု) [ဝုတ္ထ+ပုရိသ]မိန်းမ–ကာမ–မေထုန်–ကြွေးသော ယောကျ်ား။ အညေဟိ ဝုတ္ထပုရိသေဟိ တံ မာရုပေတ္ဝာ တံ ရတနံ ဂဏှိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၅။ (–ထေရီ၊ဋ္ဌ။ ၂၀၅၊ ၂၅၃၊ ၂ဖ၆။)

ဝုတ္ထိ (ထီ)[ဝေ၀+အတ္ထိ]အန်စာ။ ဝေ၀န္ဓိ အတ္ထိ ဝုတ္ထိ နိပါတနာ။ ဓာန်၊ဋ္ဌ။၅၃၁။

ဝုတ္ထိကဝေတုက (တိ) [ဝုတ္ထိက+ဝေတုက] ယောကျ်ား တို့နှင့်–ကာမ – မေထုန် – ကြွေး ခြင်းသဘော ရှိသော၊သူ။ ဝုတ္ထိကဝေတုကာ-(ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဘ၀၄)တိ ကာမရာဂ၀သေန ပုရိသ-ဝုတ္ထသဘာ၀ါ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၉၃။

ဝုနန (နာ)[ဝူ+နာ+ယု။ ဝူနိဝတ်နောင်ဘောဋ္ဌ် အန-သက်ရှိ ဏိကာပိန်တေသု-သုတ်ဌ် ဏိကာ ပိန်-ဟူသော ယောဂ၀ိဘာဂဖြင့် ဏိ-ကိုချေ လျှင် ဝုနန် ပြီး၏။ မောဂ်၊သျ၊ ၂။ ၂၅၂။] (ခ) ခါတွက်–ဖျက်ဆီး–ခြင်း၊ တုန်လှုပ်စေ ခြင်း။ (တိ) (၂) ခါတွက်–ဖျက်ဆီး–တတ် သော၊ သူ။ (ခ) အခေါ ဝုနနံ ဩဝုနနံ။ မူလဋ္ဌီ၊ ၂။ဖ၂။ (တိ) (၂) ပဋ္ဌိပကွာနံ ဝုနန-တော။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ဘ၇။ တတော ဇေ သမ္ဘဿ ဝါရိတမ္ဘဿ အာသ၀ဿ ဝုနနတော သမ္ဘ၀ါရိဝုတော။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀။

ဝုနန္ဓ (တိ) [ဝူ+နာ+အန္ဓ] (ခ) ခါသော၊ သူ၊ (၂) ဖျက်ဆီးသော၊ သူ။ (ခ) ဝုနန္ဓော-(ဗုဒ္ဓ၀ံ။၃၀၉)တိ ဩဝုနန္ဓော။ ဗုဒ္ဓ၀ံ၊ဋ္ဌ။ဘ၀၉။ ဝုနန္ဓော (ပု၊ပ၊ဇ)—အပ၊ဘ။၃၀၄။ အပ၊ ၂။ ၉၊ဘ၇၇။ အတိ၊ဋ္ဌ၊ဘ။၄၂။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ဘ။၃ဖ၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၇၄။ ဝုနန္ဓော (ပု၊ပ၊ဗ)—အပ၊ ဘ။၄၀၀။ (၂) ဝုနမာန (ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ဘ၄၉) ကြည့်။

ဝုနန္ဓိ (ကြိ) [ဝု+နာ+အန္ဓိ] (ခ) ပယ်စွန့် ကုန်၏။ (၂) ခါကုန်၏။ ဝုနာတိ (ခ)(၂) ကြည့်။

ဝုနမာန (တိ) [ဝု+နာ+မာန] ခါသော၊ သူ။ ဥဘော ဟတ္ထေဟိ ပဂ္ဂယှ၊ ဝုနမာနော ဥပါ-ဂမိ။ ဗုဒ္ဓ၀ံ။ဘ၆၀။

ဝုနာတိ (ကြိ) [ဝူ+နာ+တိ။ဝု ကမ္မနေ။ နိတိ၊ ဇာ။ ၂၄၉။] (ခ) ပယ်စွန့်၏၊ ထုတ်ပယ်၏။ (၂) လှုင့်–ခြေ–၏။ (၃) ခါ၏။ (၄) ဖျက် ဆီး၏။ (၅) တုန်လှုပ်၏။ (တုန်လှုပ်၏၊ မြွေ နှောက်၏၊ စွန့်ပယ်၏၊ မှုတ်လှင့်၏၊ အဝေးသို့ ရောက်စေ၏၊သွန်း၏၊ လှုပ်ရှားစေ၏။P.S.D.။)

(၁) ဓုနာတိ—ထေရ။၂၂၀၊၃၄၅။ ထေရ၊ ၆။၂။ ၃၉၆၊၄၀၄။ ဓုနာတိ ပါပကေ ဓမ္မေ.... နိဒ္ဓုနာတိ၊ သမုဒ္ဓေဒဝသေန ပဇဟတိ။ ဓုနာတိ ပါပကေ ဓမ္မေ....ပါပဓမ္မေ အတ္တနော သန္ဓာနတော နိဟရတိ၊ ထေရ၊ ၆။၁၀။ ဓုနန္တိ(ထေရီ။၄၁၁)တိ နိဂ္ဂါတေန္တိ၊ ပဇဟန္တိ-တိ အတ္ထော။ ထေရီ၊ ၆။၂၂၆။ ဓုနိ သန္ဓုနိ နိဒ္ဓုနိ ပဇဟိ။ မဟာနိ။၆၃။ မဟာနိ၊ ၆။၁၀၅။ (၂) ပဏ္ဍုပလာသသံ မာလုတော ဝါတော ဓုနာတိ၊ ဗန္ဓနတော ဝိယောဇေတေ္ဓာ နိဟရတိ။ ထေရ၊ ၆။၁။၃၀။ (၃) ဓုနာတိ—သံ၊ ၆။၃၀၃။ အံ၊ ၆။၃။၁၂၀။ ဓုနန္တိ (ဝိမာန။ ၉၁) တိ စာမရဘာရံ ကောသရသာရံ ဝါလဓိဓ္ဓ ဝိဓုနန္တိ။ ဝိမာန၊ ၆။၂၅၉။

(၄) ဓုနာထ မစ္ဆုနော သေနံ၊ နဒ္ဓဂါရိဝ ကုဋ္ဌရော (နေတ္ထိ။၃၅)တိ....ဓုနာထ ဝိဓမထ ဝိဓ္ဓံ သေထာတိ အတ္ထော။ နေတ္ထိ၊ ၆။၁၀၄။ ဓုနာမာ(ထေရ။၃၆၂)တိ နိဒ္ဓုနာမ ဝိဓ္ဓံ သေ-မ။ ထေရ၊ ၆။၄၈၈။ အတ္ထနော ကိလေသေ ဓုနိ။ အံ၊ ၆။၁။၁၂၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၂၈။

ဓုနာတိ—အံ၊ ၆။၁။၁၂၃။ နေတ္ထိ၊ ၆ိ။၁၃၀။ ဓုနာဟိ—မဟာနိ။ ၂၂၄။ ဓုနာထ— သံ၊ ၁။ ၁၅၈-၉။ အဘိ၊ က။၁၅၆။ ထေရ။ ၂၆၇။ မိလိန္ဒ။ ၂၃၈။ သံ၊ ၆။ ၂၀၃။ အံ၊ ၆။ ၂၈။ ပဋိသံ၊ ၆။ ၂။ ၂၂၆။ ထေရ၊ ၆။ ၄၂၉။ နေတ္ထိ၊ ဝိ။ ၁၅၆။ ဝေမေဝ ကိလေသကဏ် ဓုနာထ ဝိဓမထ ဝိဓ္ဓံ သေထာတိ အတ္ထော။ ထေရ၊ ၆။ ၄၈၀။ မစ္ဆုနော သေနံ ဓုနာထ ဝိဓ္ဓံ-သေထ။ အံ၊ ၆ိ။ ၁။ ၃၉။ (၅) ဓုနာတိ ကမ္ပ-တိတိ သိန္ဓု။ အပ၊ ၆။ ၂။ ၉၀။

ဓုနာထ (ကြိ) (ဓု+နာ+ထ] ဖျက်ဆီးကြကုန်လော့။ ဓုနာတိ (၄)-ကြည့်။

ဓုနာမ (ကြိ) [ဓု+နာ+မ] ဖျက်ဆီးကြကုန်အံ့။ ဓုနာတိ (၄) ကြည့်။

ဓုနိ (ကြိ) [ဓု+နာ+ဣ] (၁) ပယ်စွန့်ပြီ။ (၂) ဖျက်ဆီးပြီ။ ဓုနာတိ (၁) (၄)-ကြည့်။

ဓုနိတုံ (ကြိ၊ဝိ) [ဓု+နာ+တုံ] ဖျက်ဆီးခြင်းငှါ။ ကိလေသေ ဓုနိတုံ တဏှံ ဝိသောသေတုံ ပဋ္ဌ-ပနော။ ဥဒါန၊ ၆။ ၁၀၃။ (–မဟာနိ၊ ၆။ ၂၂၄။)

ဓုနိတ္တာ (ကြိ၊ဝိ) [ဓု+နာ+တ္တာ] (၁) ခါ၍။ (၂) ပယ်ဖျောက်–ဖျက်ဆီး–၍။ (၁) သာ-မာကာတိ ဓုနိတ္တာ ဝါ သီသာနိ ဥစ္ဆိ နိတ္တာ ဝါ ဂယ္ဗုပဂါ တိဏဉ္ဇေဇာတိ။ သုတ္တနိ၊ ၆။ ၁။ ၁ဝ၁။ (–ဇာ၊ ၆။ ၄။ ၃၇၄။) (၂) ဓုနိတ္တာ (မ၊ ၆။ ၂။ ၁၅ဂ)တိ ဝိမေတ္တာ။ မ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁ဇ၁။

ဓုပရဝိသာလသဏ္ဌာန (တိ) [ဓုပရ+ဝိသာလ+-သဏ္ဌာန] ပူပြင်း–ခြောက်သွေ့–ကျယ်ပြန့်–သော သဏ္ဌာန်ရှိသော(မြို့)။ ဓုပရ(ဥသရ)-ဝိသာလသဏ္ဌာနတာယ တံ "ဥဒ္ဓင်္ဂလနဂ-ရက"န္တိ ဝုတ္တန္တိ အာဟ "ဝိသမနဂရကေ" တိ။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁ဂ၁။

ဓုမ² (ပု) [ဓူ+မ။ ဓု ဘူဂတိထိရေ သိယာ၊ သ္ဝာ-စာလေ။ ဓ ဘတ္ထတ္ထ။ ၂၀၅။ ဓု ကမ္ပနေ။ ဏ္ဍာဒိ။ ထောမ။ (ဓုမ-သံ၊ ပြာ၊ ဓုမ-အဒ္ဓမ၁ဂ၆ီ၊ ဒုမ်-သီဟိုဠ်။) အခိုး၊ မီးခိုး။ အဋ္ဌာ မဟိ-ကာ ရဇော ဓုမော ရဟု။ အပ၊ ၆။ ၁။ ၂၆၀။ အပ၊ ၆။ ၂။ ၁၆၂။

ဓုမ² (တိ) [ဓုမ+ဏ] အခိုး၊ အခိုး–မီးခိုး–နှင့် တူသော (ကောဓ-စသည်)။ ကောဓော ဓုမော (သံ၊ ၁။ ၁၇၁) တိ တဝ ဥဏ္ဍိသ ဥပဏ္ဍိ လေသဒ္ဓေန ကောဓော ဓုမော။ သံ၊ ၆။ ၁။ ၂၁၇။

ဓုမာတ (တိ) [ဓ္ဝ (ဓော)+တ၊ ဓမ္ပ,ဓော, ဓ္ဝ+တ။ ဓုမာယတိတိ ဓုမာတာ၊ ဓုမာတာ ဝိယာတိ ဓုမာတံ။ အဒ္ဓသာ၊ ဘာသာ ဒ္ဓိကာ၊ ၃။ ၆၃။] ဖွားရောင်–ဖောင်းပွ–သော၊ ဖားဖို

အလား ဖောင်းပွသော။ ဥဒ္ဓ ဗီဝိတပရိယာ-ဒါနာ ယထာနုက္ကမံ သမုဋ္ဌတေန သုနဘာဝေန ခုမာတတ္တာ ဥဒ္ဓုမာတံ။ အဘိ၊ဌ္ဌ၊ဝ။ ၂၄၂။ အံ၊ဌ္ဌိ၊ဝ။ ၂၇ဝ။ (–မ၊ဌ္ဌိ၊ဝ။ ၃ဖ၆။ အံ၊ဌ္ဌိ၊ဝ။ ၁ဝ၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌ္ဌိ၊ဝ။ ၂ဝ၁။ မူလဌ္ဌိ၊ဝ။ ၁ဝ၇။)

ခုမေတ္တာ (ကြိ၊ဝိ) [ခေမ+ဏော+တ္တာ] မှုတ်ရ။ ကဏ္ဍော ခုမေတ္တာ (သံ၊ဌ္ဌ၊ ၂၊ ၉၃)တိ ကဏ္ဍော ခေမေတ္တာ။ သံ၊ဌ္ဌိ၊ ၂။ ၁ဝဂ။

ခုရိ (တိ) [ခရ+အ။ ရေ-၏ အစိတ်အ-ကို ဥ-ပြု။ ခန်၊ဌ္ဌိ။ ၃ ၇ ၅။ (–ဘဂဝ၄။) (ခုရ (ထိ) ဘာရေ။ စိန္တာမဏိ။ စိန္တာယာမ်, ရထာ-ဒျဂြဘာဂေ၊ ယာနမုခေ၊ ဘာရေစ။ ထောမ။ ခုရ်, ခုရ-သံ၊)] (၁) ဝန်၊ငြိကပ်–တွယ်တာ – မျှော်လင့်–ရည်မှန်း–မှု။ (၂) (ရထား, လှည်း) ထမ်းပိုး (၃) (ဥပေက္ခာ-ဟူသော) ထမ်းပိုး။ (၄) တာဝန်၊ မချတ်ဆောင်ရွက် ရမည့် တာဝန်။ (၅) ရထားသန်၊ လှည်းသန်။ (၆) အဦး(ရထားဦး လှည်းဦးစသည်)။(က) ရထားဦး။ (ခ) လှည်းဦး။ (ဂ) မြို့ဦး။ (ဃ) စစ်ဦး။ (င) နေရာဦး။ (စ) ပရိဝုဏ်ဦး။ (ဆ) လမ်း–ခရီး–ဦး။ (ဇ) စောင်းတန်း ဦး။ (ဈ) အားထုတ်ခြင်း၊ လုံ့လ။ (ဉ) ဆင် ဦးကင်း၊ ဆင်ကျောက်ကုန်း။ (ည) မြင်း ကျောက်ကုန်း။ (၁ဝ) (ရထား၏)အလယ်။ (၁၁) ထမ်း–ရွက်–သယ်–ဆောင်–ချီ– ပိုး –လွယ်–အပ်သော ဝန်၊ ဝန်ထုပ်၊ ဝန်ပိုး။ (၁၂) အကြီး အမှူး ဦးစီးခေါင်းဆောင် နာယက ဥက္ကဋ္ဌ ရှေသွား ရှေဆောင် ရှေရွက်။ (၁၃) ပြောန်းသော။ (၁၄) အနီးဖြစ်သော (အရပ်)။ (၁၅) တာဝန်ဖြစ်သော ကုသိုလ်၊ (၁၆) ဝန်ခံအပ်သော ပဋ္ဌိဿာဉ်။ (၁၇) မြန်မြန်ခိုင်ခံ့ခြင်း။(၁၈)ရှေးရှု။ မျက်နှာမူသော။ ရင်ဆိုင်ဖြစ်သော(လေ-စသည်)။ (၁၉) ဝန်ရှိ –ဝန်ဆောင်–သော။ (၂ဝ) အဦး–ရှေ– အလျင်ဆုံး–ကျသော၊ အကြီး–အကောင်း–အမြင့်–ဆုံးဖြစ်သော။ (၂၁) ဖြောန်းသည်၏ အဖြစ်။ (၂၂) အကြီး–အမှူး–ဦးစီး–ခေါင်း ဆောင်–၏အဖြစ် (ဘာဝပွဓာန်)။ (၂၃) သဒ္ဓါ(နှင့်)ပညာ။ (၂၄) မြဲသော၊ (၂၅) ခိုင်ခံ့–မြဲမြံ–သော (ကြိုးစသည်)။ (၂၆) မျက်နှာချင်းဆိုင်ဖြစ်သော။

ခုရာ(ထီ၊ပ၊ဇ)— ဒီ၊ဌ္ဌ၊ဝ။ ဂ ဝ။ အဘိ၊ဌ္ဌ၊ ဝ။ ၁ ၁ ဝ။ ခုရံ–(နပ၊ဇ) ဇာ၊ဝ၊ ၇ ၂။ မ၊ဌ္ဌ၊ ဝ။ ၁ ဝ၊ ၇ ဝ၊ ၁ ဝ ဝ။ အံ၊ဌ္ဌ၊ ဝ။ ၂ ၄ ၂။ သံ၊ဌ္ဌိ၊ ဝ။ ၂ ၅ ၆။ ခုရာ(ပု၊ပ၊ဗ)—ဒီ၊ဌ္ဌ၊ ဝ။ ဝ ၂ ၄။ သံ၊ဌ္ဌ၊ ဝ။ ၂ ၃ ၄။ သုဘ္ဘနိ၊ဌ္ဌ၊ ဝ။ ၁ ဝ ၄။ ခုရာနိ (နပ၊ဗ)— သံ၊ဌ္ဌ ၊ ဝ။ ၂ ၇ ဝ။ အံ၊ဌ္ဌ ၊ ၂။ ၂ ၁ ဝ။ ခုရံ(ဒုဇ) – ဝိ၊ ဝ။ ၆ ၁ ၊ ၆ ၂။ ဝိ၊ ၂။ ၁ ၆ ဝ ၊ ၂ ၊ ၁ ၃ ၊ ၁ ၄ ၊ ၂ ၊ ၁ ၄ ၅ ။ သံ ၊ ၃ ။ ။ ဆေရ ။ ၂ ၅ ၄ ၊ အ ပ ၊ ၂ ။ ၁ ဝ ၅ ။ ဇာ ၊ ဝ ။ ဝ ၂ ၉ ။ မိ ဝ ိ ဒ ္ ဓ ။ ၃ ၁ ဝ ။ ခ ု ရ ာ နိ (ဒု ၊ ဗ) — ခ မ ္ ၊ ဌ ္ ဌ ၊ ဝ ။ ။ ၁ ၃ ။ ခ ု ရ ေ န (ဘ ၊ ဇ) – ဒ ီ ၊ ဌ ္ ဌ ၊ ၂ ။ ၂ ၉ ၂ ။ မ ၊ ဌ ္ ဌ ၊ ၁ ။ ။ ၁ ဝ ၇ ။ မ ၊ ဌ ္ ဌ ိ ၊ ၃ ။ ။ ၃ ၂ ။ ခ ု ရ (ဆ ၊ ဇ) —မ ၊ ဌ ္ ဌ ၊ ၃ ။ ။ ၂ ၄ ၆ ။ ။ ။

(၃) (ဥပေက္ခာဟူသော) သမ်းပိုး။ ခမ္ဘာ ယုတ္တာ သဒါ ဝုရ်ုံ၊ သံ၊၃။၅၅။ ဣမေ ဒွေ ဒမ္ဘာ သဒ၊ ဝုရ်ုံ ယုတ္တာ၊ တတြမဇ္ဈတ္တာ ဘာသုဝေ ယုတ္တာတိ အတ္ထော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃၊၁၅၀။ (–သံ၊ ဋီ၊ ၂။၁၉၅။)

(၄) တာဝန်၊ မချုတ် ဆောင်ရွက် ရမည့် တာဝန်။ အဒိနော ဝယတေ ဝုရ်ုံ။ ထေရ။၂၅၄။ ဝုရ (သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၆)နှင့် ဝ်ဟိ-တမ္ဘဘာရ်ုံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၉၅။ အတ္ထနော ဝုရ်ုံ ဘာရ်ုံ ဝယတေ ဥမ္ဘဟဟိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၀၂။ ဂန္ဓဝုရ, ဝိပဿနာဝုရ • တို့လည်း ကြည့်။

(၅) ရထားသန်၊ လှည်းသန်။ ဝုရေ ဝုရ-(စရိယာ။၄၀၅)နှင့် ကေသာ ရထိသာယ ဣတ-ရသာ ရထိသံ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၅၉။ (၆) အဦး (ရထားဦး လှည်းဦး စသည်)။ ဝုရော မုခေ။ ဓာန်။၃၂၅။ ရထာဒီနံ ပုရောဘာဂ-သခါတော မုခေ ဝုရော။ ယင်း-ဋီ။ (က) ရထားဦး။ ဝုရေန ဝုရ်ုံ ပဟရန္တေန ဝိယာ-(မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၀၂)တိ ရထဝုရေန ရထဝုရ်ုံ ပဟ-ရန္တေန ဝိယ။ မ၊ဋီ၊၃။၃၂၁။ (ခ) လှည်းဦး။ ဝုရေ ယုတ္တော (ထေရ။၃၁၅)တိ သကဋ-ဝုရေ ယောဇိတော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၆။ (ဂ) မြို့ဦး။ သာ နဂရ်ုံ ပဝိသိတ္တာ ဝုရ-ဂေဟတော ပဋ္ဌာယ ဘဂဝတာ ဝုတ္တန-ယေန ဂန္ဓာ သိဒ္ဓတ္ထက် ယာစန္တီ....ပမ္ဘဇ္ဇ် ယာစိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၅။ ဝုရ်ုဝိဟာရ လည်း ကြည့်။ (ဃ) စစ်ဦး။ ဝုရသ္မိ ယေဝါ (သံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၈၀)တိ ကိလေသမာရေ နှ ယုဒ္ဓေ ဝေ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၂၂။ (င) နေရာဦး။ ဝုရာ-သန-ကြည့်။ (စ) ပရိဝုဏ်ဦး။ ဝုရပရိဝေ-ဏ-ကြည့်။ (ဆ) လမ်း–ခရီး–ဦး။ ဝုရမဂ္ဂ-ကြည့်။ (ဇ) ဇောင်းတန်းဦး။ ဝုရသော-ပါန-ကြည့်။

(၇) အားထုတ်ခြင်း၊ လှုံ့လ။ ဝုရ်ုံ နိက္ခိ-ပတိ (ကခ်ီ။၁၁၆) ဥဿာဟံ ဌပေတိ။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။၁၉၈။ ဝုရ်ုံ နိက္ခိပိတ္တာ (ကခ်ီ။ ၁၄၅)တိ အာရောစနေ ဥဿာဟံ ဌပေ-တ္တာ။ ယင်း-ဋီ။ ၂၅၂။

(၈) ဆင်ဦးကင်း၊ ဆင်ကျောက်ကုန်း။ ဝုရဂတ (၂)-ကြည့်။ (၉) မြင်းကျောက် ကုန်း။ အဿဝရဝုရဂတ (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၀) ကြည့်။ (၁၀) (ရထား၏) အလယ်။ ရထ-ဝရဝုရဂတ (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၀)-ကြည့်။

(၁၁) ထမ်း–ရွက်–သယ်–ဆောင်–ချီ–ပိုး–လွယ် – အပ်သော ဝန်၊ ဝန်ထုပ်၊ ဝန်ပိုး။ ယတော ယတော ဂရုဝုရ်ုံ။ ဇာ၊ ၁။၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၂၇။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၀။ ဇာ။ ဋ္ဌ၊၁။၂၁၁။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၆၂။

(၁၂) အကြီး အမှူး ဦးစီး ခေါင်း ဆောင် နာယက ဥက္ကဋ္ဌ ရှေ့သွား ရှေ့ ဆောင် ရှေ့ရွက်။ ဝုရ်ုံ ကတ္တာ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၈၂)တိ ပုရိမ် ကတ္တာ။ ဝဇိရ။၁၇၁။ ကံ ဝုရ်ုံ ကတ္တာ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁)တိ ကံ ဇေဋ္ဌကံ ကတ္တာ။ သာရတ္ထ၊၁။၆၀။ ဝိမတိ၊၁။၁၆။ ဝုရ်ုံ (မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၈) ဇေဋ္ဌကံ ပုဗ္ဗင်္ဂမံ။ မ၊ဋီ၊၃။ ၂၈။ ဝုရ်ုံ နှ ဒေတိ(အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၇၄)တိ ပါမောက္ခံ နှ ဒေတိ။ မူလဋီ၊ ၂။၂၂၂။ (–သီ၊ ဋီ၊သစ်၊၁။၇၉။ နေတ္တိ၊ဋီ။၁၄၇။)

(၁၃) ပြောနှိုးသော။ ပဓာနေ....ဝုရော။ ဓာန်။၁၀၀၅။ ဣမသ္မိ ဟိ သုတ္တေ စေတနာ-ဝုရ်ုံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၃။ မ၊ဋီ၊၃။၄၅။ ဝုရ်ုန္တိ ပဋ္ဌာနံ (ပဓာနံ)။ သမ္မော၊ ယော။ ၂၂၂။ (–မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၀။ မ၊ဋီ၊၃။၈၊၉။) ဝုရ်ုဂါမ (က) လည်း ကြည့်။

(၁၄) အနိုးဖြစ်သော (အရုပ်)။ ဝုရေ နိသိန္နာ ဟောန္တိ- (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၂၀)တိ ဗ္ဗါရ-

သမီပေ နိသိန္နာ ဟောန္တိ။ သာရတ္ထ၊၃။ ၄၂၄။ ဝုရေ ဒ္ဓါရသမီပေ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၅၉။ ဝုရဂါမ-လည်း ကြည့်။

(၁၅) တာဝန်ဖြစ်သောကုသိုလ်။ (၁၆) ဝန်ခံအပ်သော ပဋ္ဌိညာဉ်။ ဝုရ (အဘိ၊ဋီ၊၁။ ၁၉၀)နှင့် နိပ္ပါဒေတုံ အာရဒ္ဓံ ကုသလံ ပဋ္ဌိညံ ဝါ။ မူလဋီ၊၁။ ၉၆။ (၁၇) မြမ်း–ခိုင်ခဲ့–ခြင်း။ ဝုရဂတ (၁)-ကြည့်။

(၁၈) ရှေးရှုမျက်နှာမူသော၊ ရင်ဆိုင်ဖြစ်သော (လေ-စသည်)။ ဝုရဝါတ-ကြည့်။ (၁၉) ဝန်ရှိ–ဝန်ဆောင်–သော။ ဝုရ-(အဘိ၊ဋီ၊၃။ ၃၆၀)နှင့် ဝုရဂ္ဂါဟံ။ မူလဋီ၊၃။ ၁၈၂။ အနုဋီ၊၃။ ၂၄၇။ ဝုရဂေါ(ဏ) (က) ဓောရယ (သံ၊ဋီ၊၁။ ၂၂၃) တို့လည်း-ကြည့်။

(၂၀) အဦး–ရှေ–အလျင်–ဆုံးကျသော၊ အကြီး–အကောင်း–အမြင့်–ဆုံးဖြစ်သော။ ဝုရ (၆) The foremost or highest place. P. S. D.။ ဝုရကူဋ္ဌာဂါရ-လည်း ကြည့်။

(၂၁) ပြဓာန်းသည်၏အဖြစ်။ (၂၂) အကြီး–အမှူး–ဦးစီး–ခေါင်းဆောင်–၏ အဖြစ် (ဘာဝပွဓာန်)။ ဝုရဂ္ဂါဟ (က) (ဂ) ကြည့်။ (၂၃) သဒ္ဒါ(နှင့်) ပညာ။ ဝုရပဋ္ဌိပဒါဒိဝိဘာဂ, ဝုရဘေဒ ကြည့်။ (၂၄) မြဲသော၊ ထာဝရဖြစ်သော။ ဝုရဘတ္တ-ကြည့်။ (၂၅) ခိုင်ခဲ့–မြမ်း–သော (ကြိုး စသည်)။ ဝုရယောတ္တ-ကြည့်။ (၂၆) မျက်နှာချင်းဆိုင်သော။ ဝုရဝါတ-ကြည့်။

ဝုရ၂ (တိ) [ဝုရ+အန္တရ။ နောက်ပုဒ် ကျေ။] တာဝန်အတွင်း။ တာဝန် အတောအတွင်း။ ယော ဟိ ကောစိ ဘိက္ခု စက်မေ စက်မ-မာနော ဝါ... အလက်တမ္မာသနေ ဓမ္မံ ဒေသေန္တော ဝါ ကာလံ ကရောတိ၊ သမ္ဘော သော ဝုရတ္ထိ ကာလံ ကရောတိ နာမ။ သံ၊ဋီ၊၁။ ဂ၀-၁။

ဝုရ၃ (ပု) [ဝုရ+သမ္ဘဂ္ဂါဟ။ နောက်ပုဒ်ကျေ။] ဝန်ကို မြှောက်ချီတတ်သော ဝီရိယ။ ဝုရ-ဝန္တု (သံ၊ဋီ၊၁။ ၃၂၆)-ကြည့်။

ဝုရကူဋ္ဌာဂါရ (နဝ) [ဝုရ+ကူဋ္ဌာဂါရ] အဦး–ရှေ– အလျင် – ဆုံး ကျသော၊ အကြီး–အကောင်း–အမြင့်–ဆုံးဖြစ်သော အထွတ်ရှိသောကျောင်း။ ပဋ္ဌိပါဠိယာ ဌပိတကူဋ္ဌာ-ဂါရသု ဝုရကူဋ္ဌာဂါရံ ပါဠိသိ။ မ၊ဋီ၊၄။ ၂၃၈။ သံ၊ဋီ၊၃။ ၂၄။

ဝုရဂတ (တိ) [ဝုရ+ဂတ] (၁) မြမ်း–ခိုင်ခဲ့–သည်၏အဖြစ် – သို့ရောက်သော။ (၂) ဦးကင်း– ကျောက်ကုန်း –သို့ ရောက် – ၍ တည်–သော။ (၁) သခ်ိလာ သိလိဋ္ဌာ မေတ္တာယ ဝုရဂတာယ သောဘမာနာ ဟောသေ။ အပါ၊ဋီ၊၁။ ၁၂၃။ (၂) ဟတ္ထိ၀ရ-ဝုရဂတေတိ ဟတ္ထိ၀ရုနံ ဝုရဂတေ၊ အလက်-တဟတ္ထိကွန္ဒ၀ရဂတေတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဋီ၊ ၂။ ၉၀။

ဝုရဂါမ (ပု) [ဝုရ+ဂါမ] (က) ပြဓာန်းသော ရွာ။ (ခ) အနီးဖြစ်သောရွာ၊ အမြဲ ဆွမ်း ခံသောရွာ။ ပါစိတ်၊ ဋီ၊သျှ။ ၂၂၀။) (က) (ခ) ဝုရဂါမေ (ဝိ၊ဋီ၊၃။ ၈၃)တို့ ပဓာန-ဂါမေ။ အန္တိကဂါမေ ဝါ။ ပါစိတ်၊ ယော။ ၆၄။ (ခ) ဝုရဂါမေ (အဘိ၊ဋီ၊၁။ ၃၃)-တို့ သမီပဂါမေတို့ အတ္ထော။ အဋ္ဌသာ၊ ယော။ ၃၉။ (–ဝိ၊ဋီ၊၄။ ၁၀၂။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၂၂၃၊ ၄၁၅။ ဓမ္မ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၅၉။ ဥဒါန၊ဋီ။ ၆၅။ အပ၊ဋီ၊၁။ ၁၀။ ဇာ၊ဋီ၊၁။ ၁၀။ ဇာ၊ဋီ၊ ၄။ ၂၄၄။)

ဝုရဂေဟ (နပု) [ဝုရ+ဂေဟ] (က) ပြဓာန်းသောအိမ်။ (ခ) အမြဲ ဝတ်တည်သောအိမ်။

(ဂ) မ္ဗြိုဦး–ရွာဦး–၌ တည်သောအိမ်၊ မ္ဗြိုဦး–ရွာဦး–အိမ်။ (ဃ) (ခ) ဝုရဂေဟော-ယေဝ ဌပေတ္ဝာ ဒါတဗ္ဗံ ဘတ္တံ ဝုရဘတ္တံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၆။ (–ဒီ၊ဌ်၊၃။ ၂၂ဂ။ အံ၊ဌ်၊၁။ ၂၀ဝ။ အံ၊ဌ်၊ ၂။ ၂ဂ၁။) (ဂ) ဝုရဂေဟ-တော ပဋ္ဌာယ ဒိန္နံ။ ဝိ၊ဌ၊ဂ။ ၁ဝ၆။ ဝိ၊ သင်္ဂ။ ၂ဂ၁။ (–ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၁၂ဂ။ သံ၊ဌ၊ ၁။ ၁ဂ၅။ အံ၊ဌ၊ ၃။ ၉ ၂။ ဝိမာန၊ဌ။ ၃ဂ။ သာ-ရတ္ထ၊ ၃။ ဂ၆ ၂။)

ဝုရဂေါဏ (ပု) [ဝုရ+ဂေါဏ] (က) ဝန်ကို-ဆောင်–ရှန်း–သောနွား။ (ခ) လှည်းဦး–ထမ်းပိုး–၌ကယ္ခဉ်အပ်သောနွား။ ဝုရဂေါဏာ ဟုတ္ဝာ ဝ နိမ္မတ္ထိသန္တိ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၇ဂ။

ဝုရဂ္ဂါဟ (တိ) [ဝုရ+ဂါဟ] (က) ပြဝေန်း သည်၏အဖြစ်ကို ယူသော။ (ခ) အကြီး–အမှူး–ခေါင်းဆောင်–ဖြစ်၍ သင်ယူသော။ (ဂ) အကြီး–အမှူး–ခေါင်းဆောင်–၏ အဖြစ်ကို ယူသော။ (ဃ) ဝန်ကိုယူသော၊ ဝန်ဆောင်ဖြစ်သော။

(က)ဝုရဂ္ဂါဟောဟ အဟောသိတိ ပဘဝန-ဂ္ဂါဟီ အဟောသိ။ (ခ) အရဟန္တသဟဿာ ဝုရဂ္ဂါဟော အဟောသိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၂၅။ ဆမ္ပေသံ ပါမောက္ခော ဟုတ္ဝာ ဂဏ္ဍီတိ ဝုတ္တ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁ဝ၁။ (–ဝိမတိ၊ ၁။ ၂ဂ။) (ဂ) ဝုရဘာဝံ ဂဏှာတီတိ ဝုရဂ္ဂါဟော။ ပါရာ-ယော။ ၃၂ ၂။ (ဃ) ဝုရန္တိ ဝုရဂ္ဂါဟီ။ မူလဋ္ဌ၊ ၃။ ၁ဂ၂။

ဝုရဌာန (နာ) [ဝုရ+ဌာန] (က) လှည်းဦး-ထမ်းပိုး–အရပ်။ (ခ) ရှေးရှုဖြစ်သော အရပ်။ (ဂ) အနီးဖြစ်သောအရပ်။ (ဃ) ဣတ္ထိယုတ္တေနာတိ ဣတ္ထိဟိ ဂါဝီအာဒီဟိ ဝုရ-ဌာနေ ယုတ္တေန။ ဝဇိရ။ ၅ ၃ ဂ။ (ခ) (ဂ) ဝုရဌာနေ (ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၁ဇ၉)တိ အာဘိမုခဌာနေ။ ဧတော ဝနဒ္ဓါရသမီပေတိ အတ္ထော။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂ ၉ ဂ။ (ဃ) ဝုရဌာနေ(ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၁ဇ၉)တိ သာဝတ္ထိယာ အဝိဒူရေ ဌာနေ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃ ၆ ဂ။

ဝုရတရ (တိ) [ဝုရ+တရ] အထူးသဖြင့် အဦး ဖြစ်သော (အရပ်)။ သိနေရု ဝါမပဿေန ကတ္ဝာ တဿ ဝုရတရံ ဂစ္ဆန္တော။ ဒီ၊ဌ်၊ ၂။ ၁ ၉ ၆။

ဝုရဝေရယ္ခ (နာ) [ဝုရ+ဝေရယ္ခ] (ခ) (က) ရှေ့ဝန်ဆောင်နွား (နှင့်) နောက်ဝန်ဆောင်နွား။ (ခ) ရှေ့ဝန်ဆောင် ဝိရိယ (နှင့်) နောက်ဝန်ဆောင် ဝိရိယ။ (တိ) (၂) (က) လှည်းဦး–ထမ်းပိုး – ၌ ဝန်ကိုဆောင်သော (နွား)။ (ခ) လှည်းဦး–ထမ်းပိုး–၌ ဝန်ဆောင်သောနွားနှင့်တူသော (ဝိရိယ)။ (ခ) (က) အထ ဝါ ပုရိမဝုရော ဝဟတ္ထာ ဝုရော၊ မူလဝုရော ဝဟတ္ထာ ဝေရယ္ခာ၊ ဝုရော စ ဝေရယ္ခာ စ ဝုရဝေရယ္ခာ။ ဣတိ ယထာ ပြာဟ္မဏသ္မ ဧကေကသ္မိ နဂ်လေ စတု-ဟလိပဒ္ဓဘောဒံ ဝုရဝေရယ္ခံ ဝဟန္တို ဥပ္ပန္နုပ္ပန္နံ တိဏမူလဿာတဿ ဌာနသ္မိ ဌပေတိ။ သံ၊ဌ၊ ၁။ ၂ ၃ ၄။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၁။ ၁ ၃ ၄။ ဝဟိတမ္ပိ အာဒီဘူတာ ဝုရော ဝေတသံ အတ္ထိ-တိ ဝုရော၊ ပုရိမဝုရ ဝါ ဟကာ။ တံ မူလကာ အပရ ဝုရံ ဝဟန္တာ ဝေရယ္ခာ၊ ဝုရော စ ဝေရယ္ခာ စ ဝုရဝေရယ္ခံ ကေတ္တ ဝသေန။ သံ၊ဌ်၊ ၁။ ၂ ၂ ၃။ (ခ) ဧဝံ ဘဂဝတော စတုသမ္ဘပ္ပဝေနဝိရိယဘောဒံ ဝုရဝေရယ္ခံ ဝ-ဟန္တို ဥပ္ပန္နုပ္ပန္နံ အကုသလသမ္ဘဝါ ဌာနေ ကု-သလသမ္ဘတ္ထိ စ သာ ဝေတိ။ သံ၊ဌ၊ ၁။ ၂ ၃ ၄။ (တိ) (၂) (ကာ) (ခ) ဝုရဝေရယ္ခ (သံ၊ ၁။ ၁ ၃ ၅)နှင့် ဝုရယံ ဝေရယ္ခံ၊ ဝုရဝဟန္တို အတ္ထော။ ယထာ ဟိ ပြာဟ္မဏသ္မ ဝုရော-ယံ ဝေရယ္ခာကစ္ခိဘံ နဂ်လ ဘူမိဿနံ ဘိန္နတိ။....ဝေ ဘဂ ဝေါ ဝိရိယာကစ္ခိတံ ပညာနဂ်သံ ယာ ဝ ဝုဏ္ဏ ဿနံ ဘိန္နတိ။....

တေနာဟ "ဝိဒိ၁ံ ၅မ ဝုဂ္ဂေခရယ္ယ"န္တိ။ သံဒ္ဓ၊၁။ ၂၃၄။ (–အပ၊ဌ္ဌ၊။ခ၄၄။) ဝုရ-ခ်ေခရယ္ယ— သုတ္တနိ။ ၂၉၁။ အပ၊၁။ဌ၅ဖ၊ဂ၀၊ ၉၂၊ဂ၁ဌ။ အပ၊၂။ဖ၅ဖ၊ခ၀ဂ၊ခ၉ဌ။ သုတ္တနိ၊ ဌ္ဌ၊။ခ၃၄။ ထေရ၊ဌ္ဌ၊။ဂ၂၊ခ၃ဂ၊၃ဌ၉။ ထေရ၊ဌ္ဌ၊ ၂။ ၂၉၁။ ဘေရီ၊ဌ္ဌ။ဂ၄။

ဝုရနာမ (နာ) [ဝုရ+နာမ] ဝုရ-ဟူသောအမည်။ ဝုရနာမေန ဥဋ္ဌာနနာမေန စ ဝုတ္တာ ဓိဘိ။ သံဒ္ဓ၊၁။ခ၃၄။ (–သုတ္တနိ၊ဌ္ဌ၊။ ၂၃၀။)

ဝုရနိုက္ခိတ္တဝါသ (တိ) [ဝုရ+နိုက္ခိတ္တ+ဝါသ] ချအပ်ပြီးသော ဝန်ရှိသော နေခြင်းရှိသော၊ နေခြင်းဌ် ချအပ်ပြီးသော ဝန်ရှိသော၊ သူ။ ဝုရနိုက္ခိတ္တဝါသော ဟုတ္တာ တိရောဂါမံ ဂတော၁။ ဝ၀ရ။ဂ၁ခ၉။

ဝုရနိုက္ခေပ (ပု) [ဝုရ+နိုက္ခေပ] (အာလယ-ဟူသော) ဝန်ကိုချခြင်း၊ အားထုတ်မှု မရှိသည်၏အဖြစ်သို့ ရောက်ခြင်း။ သဘဟတ္ထိ-ကော အာဏတ္ထိကော နိဿဋ္ဌိယော အတ္ထ-သာခကော ဝုရနိုက္ခေပေါ။ ဝိ၊ဌ္ဌ၊ခ။ ၂ဖ၄။ ကခ်ီ။ခ၁ဖ။ ဝုရဿ နိက္ခိပနံ ဝုရနိုက္ခေပေါ။ အာရုမာဘိယုဇ္ဇနာဒီသု အတ္ထနော စ ပရဿ စ ဒါနဋ္ဌဟဏေသု နိရုဿာဟဘာ၀ါပဇ္ဇနံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ခ ၂ ၉။ ဝုရဿ အာလယသခ်ိတ-ဿ ဘာရဿ နိက္ခိပနံ ပရိစ္စဇနံ နိရုဿာဟ-ဘာ၀ါပဇ္ဇနံ ဝုရနိုက္ခေပေါ။ ကခ်ီ၊ဌ္ဌ၊သစ်။ ၂၀၀။ ဝုရနိုက္ခေပေါ(ပ၊ဇ)— ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ဂ၃။ သာရတ္ထ၊ခ။ဂ၄၊ခ ၂ ၅။ ဝိမတိ၊ခ။ခ၇ဌ။ ဝုရ-နိုက္ခေပ(ဒု၊ဇ)—ဝိ၊ဌ္ဌ၊ခ။ ခ၃ ၂။ ဝိ၊ဌ္ဌ၊ ၂။ ၂ခ၃။ ဝိ၊ဌ္ဌ၊ခ။ခ ၉ ၉။ ဝိ၊ဌ္ဌ၊ဂ။ ၂၀။ခ ၅ ၀။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ခ၃ခ၊ခ၃ဂ၊ခ၃ ၂။ အံ၊ဌ္ဌ၊ခ။ခ ဖ ၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ဂ၃၊ ၂ ၂ ၅။ ထေရ၊ဌ္ဌ၊ ၂။ခ ၅ ၇။ ဇာ၊ဌ္ဌ၊ခ။ ၂ ၂ ဂ။ ဝ၀ရ။ခ၃ခ၊ ၂ ခ၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။ခ၃ခ၊ ၂ခ ဂ၊ ၂ခ ၅။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂ဂ ၅။ ကခ်ီ၊ဌ္ဌ၊သစ်။ ဂ ၅ ဂ။ ဝုရနိုက္ခေပန (တ၊ဇ)—ဝိ၊ဌ္ဌ၊ခ။ ခ ၇ ခ။ ဝိ၊ဌ္ဌ၊ခ။ ၂ ၇ ဝ၊ခ ဝ ဝ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ဂ ၇ ၊ ခ ဂ ၉ ၊ ခ ဂ ၄။ ဝ၀ရ။ခ ဂ ခ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ဂ၊ ခ ဂ ၅ ၊ ခ ၂ ဖ ။ ဝိမတိ၊ခ။ခ ဂ ဖ။ ဝိမတိ ၂။ခ ၀ ၀။ ဝုရနိုက္ခေပသ(ဆ၊ဇ)— ဝ၀ရ။ဂ ၉ ခ။ ဝုရ-နိုက္ခေပ(သ၊ဇ)—ဝိ၊ဌ္ဌ၊ခ။ဂ ခ ၀ ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၂ ၅ ၉ ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ခ ၃ ခ။ ဝိမတိ၊ ၂။ဂ ဖ ၊ ၇ ၇ ။ ကခ်ီ၊ဌ္ဌ၊သစ်။ ၂ ၀ ဂ ။

ဝုရနိုက္ခေပကရဏဟေတု (တိ) [ဝုရနိုက္ခေပ+ ကရဏ+ဟေတု] ဝန်ချမှုကို ပြုခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော(ပယောဂ)။ ဝုရနိုက္ခေ-ပကရဏဟေတုနော ပယောဂဿ ကရဏက္ခ-ဏေယေ ပါရာဇိကံ ဟောတိ။ ဝိမတိ၊ခ။ ခ ဂ ၂ ။

ဝုရနိုက္ခေပန (နာ) [ဝုရ+နိုက္ခေပန] (အာလယ-ဟူသော) ဝန်ကိုချခြင်း၊ အားထုတ်မှုမရှိသည်၏ အဖြစ်သို့ ရောက်ခြင်း။ ဝုရနိုက္ခေပနေ အာပတ္တိတော နာ မုစ္စတိ။ ကခ်ီ၊ဌ္ဌ၊သစ်။ ၄ ၀ ဂ ။

ဝုရနိုက္ခေပပက္ခ (ပု) [ဝုရနိုက္ခေပ+ပက္ခ] ဝန်ကို ချခြင်း ဟူသော–အဖို့–အစု။ စတုတ္ထေ အာပတ္တိ အာပဇ္ဇတိယေ၀ါတိ ဝုရနိုက္ခေပ-ပက္ခေ ဝုတ္တံ။ ဝိမတိ၊ ၂။ဂ ဖ ။

ဝုရနိုက္ခေပပယောဂ (ပု) [ဝုရနိုက္ခေပ+ပယော-ဂ] ဝန်ချခြင်းဟူသော လုံ့လ။ တဿော ဝုရနိုက္ခေပပယောဂေ နိပ္ပါဒိတေ ပါရာဇိကံ၊ သာရတ္ထ၊ ၂။ခ ၃ ၂ ။

ဝုရနိုက္ခေပသမုဋ္ဌာန (တိ) [ဝုရနိုက္ခေပ+သမု-ဋ္ဌာန။ ပဌမပါရာဇိကသမုဋ္ဌာန (ကခ်ီ၊ဌ္ဌ၊ သစ်။ခ၀ဂ)နှင့် ယှဉ်ကြည့်။ ဝုရနိုက္ခေပ+ သညိတ+သမုဋ္ဌာန။ ကထိနသမုဋ္ဌာန(ကခ်ီ၊ ဌ္ဌ၊သစ်။ ၂ ၀ ဂ)နှင့် ယှဉ်ကြည့်။ ဝုရနိုက္ခေပ-သမုဋ္ဌာန + သမုဋ္ဌာန။ ပဌမပါရာဇိကသမု-ဋ္ဌာန(ကခ်ီ၊ ယော၊ မဟာဌ္ဌ၊ခ။ခ ၅ ၂)နှင့် ယှဉ် ကြည့်။] (၁) ဝုရနိုက္ခေပ-ဟူသော ဖြစ် ကြောင်း "သမုဋ္ဌာန်"ရှိသော။ (၂) ဝုရနိ-

ကေ္ခပ-ဟု သိမ္ပတ်အပ်သော ဖြစ်ကြောင်း "သမုဒ္ဒာန်"ရှိသော။ (၃) ဝုရနိုက္ခေပသိက္ခာ-ပုဒ်၏ ဖြစ်ကြောင်း"သမုဒ္ဒာန်"နှင့် တူသော ဖြစ်ကြောင်း "သမုဒ္ဒာန်"ရှိသော (သိက္ခာပုဒ် စသည်)။ ဝုရနိုက္ခေပသမုဒ္ဒာနံ ကာယဝါစာ-စိတ္တတော သမုဒ္ဒာတိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၁၃၅၊၁၅၀၊ ၂၀၄။ ယံ ဆဋ္ဌေနေ၀ သမုဒ္ဒာတိ၊ ဣဒံ ဝုရ-နိုက္ခေပသမုဒ္ဒာနံ၊ သမနုဘာသနသမုဒ္ဒာနဿ-ပိ တဿေ၀ နာမံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၉၆။ ဝိမတိ၊ ၁။၁၄၉။

ဝုရနိုက္ခေပါဘာဝ (ပု) [ဝုရနိုက္ခေပ+အဘာဝ] (အာလယ-ဟူသော) ဝန်ချခြင်း၏ မရှိခြင်း။ သမ္ဘေသံ ဝုရနိုက္ခေပါဘာ၀တော။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၂၉၆။

ဝုရပဋိပဒါဝိဘာဂ (ပု) [ဝုရ+ပဋိပဒါ+ဝိဘာဂ] (၁) (သဒ္ဒါ,ပညာ-ဟူသော)ဝုရ-တို့ကို (ဒုက္ခ-ပဋိပဒါ ဒန္ဓာဘိညာ-စသော) ပဋိပဒါ-တို့ဖြင့် ဝေဘန်ခြင်း။ (၂) (သဒ္ဒါ,ပညာဟူသော) ဝုရ-တို့ဖြင့် (ဒုက္ခပဋိပဒါဒန္ဓာဘိညာစသော) ပဋိပဒါတို့ကိုဝေဘန်ခြင်း။ ဝုရပဋိပဒါဝိဘာ-ဂေန အဋ္ဌ၀ိ၁။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။၅၄၆။

ဝုရပတ္ထ (နာ) [ဝုရ+ပတ္ထ] ပြောနှိုးသော ပြင်ပ အရှက်။ ဝုရပတ္ထာနိ နဝုတိဟတ္ထာနိ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၇၉။ သံ၊ဌ၊ ၂။၈၃။ အံ၊ဌ၊၁။၁၀၆။ ဗုဒ္ဓ၀ံ၊ဌ။ ၂၂၈။ ဝုရပတ္ထာနိတိ ဗာဟိရပတ္ထာနိ၊ ယာနိ ဒီဃတမာနိ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။၈၃။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၁၀၀။ ဝုရပတ္ထာနိတိ ပတ္ထာနံ ပမုခဘူတာနိ ဗာဟိရ-ပတ္ထာနိ။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၄၈။

ဝုရပရိ၀ေဏ (နာ) [ဝုရ+ပရိ၀ေဏ] (ရှာ, မြို) ဦး-ပရိ၀ုဏ်- ကျောင်းတိုက်။ ဝုရပရိ၀ေဏေ တာလနာဠိကေရအာဒီနိ ရောပေတ္ဝာ။ သံ၊ဌ၊ ၁။ ၂၀၂။

ဝုရပ္ပတ္ထ (တိ) [ဝုရ+ပတ္ထ။ ထီ-ဌ ဝုရပ္ပတ္ထာ] မြတ်ခသာသူ- အမြတ်ဆုံး- အသာဆုံး- ၏ အဖြစ်သို့ရောက်သော၊ သူ။ တတော ပဌာယ ရှပနန္ဒာ စ္မာနာဘိရတာနံ အန္တရေ ဝုရပ္ပတ္ထာ အဟောသိ။ အံ၊ဌ၊၁။ ၂၈၁။

ဝုရဘတ္ထ (နာ) [ဝုရ+ဘတ္ထ] (၁) ဝုရဘတ်၊ နိစ္စ-ဘတ်၊ မြဲသောဆွမ်း၊ အမြဲမပြတ်ပေးလှူအပ်-သော ဆွမ်း၊ အမြဲ ဝတ်တည်ထားအပ်သော ဆွမ်း။ (၂) အိမ်ဦး-အိမ်တွင်မြတ်သော နေ-ရာ-ဌ် တည်ထားရှိ လှူဒါန်းအပ်သောဆွမ်း။ (၃) အဦးအစပြုရှိ လှူအပ်သော ဆွမ်း၊ ဦးဦးဖျားဖျားလှူအပ်သော ဆွမ်း၊ ဆွမ်း-ဦး။ (၄) ပ၀ေန-လိုရင်း-ပြုရှိ ပေးလှူ-အပ်သော ဆွမ်း။

(၁) ဝုရဘတ္တန္တိ နိစ္စဘတ္တံ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဌ၊၄။ ၁၀၆။ ဝိ၊သင်္ခ။ ၂၈၀။ သဋ္ဌ ဝုရဘတ္တာနိ ဌပေသုံ။ အံ၊ဌ၊၁။ ၃၇၄။ ဝုရဘတ္တာနိတိ နိစ္စဘတ္တာနိ။ အံ၊ဋီ၊၁။ ၂၃၀။ (-သံ၊ဌ၊၁။ ၂၄၁။) (၂) ဝုရဘတ္တံ။ ဒီ၊ဌ၊၃။ ၁၉၂။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၈၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၆၃။ စူဠနိ၊ဌ။ ၁၁၄။ ဝုရ-ဂေ၊ယေ၀ ဌပေတ္ဝာ ဒါတဗ္ဗံ ဘတ္တံ ဝုရ-ဘတ္တံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၆။ ဒီ၊ဋီ၊ ၃။ ၂ ၂ ၈။ အံ၊ဋီ၊ ၁။ ၂ ၀ ၀။ အံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂ ၇ ၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၁။ ၉ ၃။ (၃) (၄) ဝုရဘတ္တံ သံ၊ဃဘတ္တံ ဝ၀ဿ၀ါသိကံ ဒေတိ။ အဘိ၊ဌ၊ ၁။ ၄ ၃ ၄။ "မမ စာရံ ဝုရံ ကတ္ဝာ ဘိက္ခံ ပ၀ိသထ"တိ ဒိယျမာနံ ဝုရဘတ္တန္တိ ဝ၀ဿန္တိ။ နိစ္စဘတ္တာဒိ ၀ါ အညေ၀ိ အာ၊ဏာ၊ပေတ္ဝာ သယံ ဝုရံ ဟုတ္ဝာ ဒိန္နံ ဝုရဘတ္တံ။ မူလဋီ၊ ၁။ ၁ ၀ ၀။

ဝုရဘေဒ (ပု) [ဝုရ+ဘေဒ] သဒ္ဒါ,ပညာ-ဟူ-သော ဝုရ အပြား။ တာ ပနေတာ ယထာ-ဝုတ္တေန ဝုရဘေဒေန ဝိဘဇ္ဇမာနာ ဝိသတိ ဟောန္တိ။ ထေရီ၊ဌ။ ၃ ၀ ၄။

ဝုရမဂ္ဂ (ပု) [ဝုရ+မဂ္ဂ] ပြောနှိုး-ပ၀ေန-လိုရင်း- ဖြစ်သော- ခရီး- လမ်းကြောင်း။ ရညော ဝုရမဂ္ဂံ အဒံသု။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။ ၂ ၆ ၀။

ဝုရယောတ္ထ (နာ) [ဝုရ+ယောတ္ထ။ (ဝုရယောက္ကံ-သံ)] မြဲမြံ-ခိုင်ခံ့-သော ကြိုး။ မုဒုနှာ ဝုရယောတ္ထေန သမန္နာဂတော။ မုဒုနှာ ဟိ ဝုရယောတ္ထေန ဗဒ္ဓရထံ သိန္ဓဝါ သုခံ ဝဟန္တိ။ ဇာ၊၆၊၁။၁၄၊။

ဝုရဝန္တ (တိ) [ဝုရ+ဝန္တ။ ဝဟိတမ္ဘဘာဝေန ဝုရော ဝိယာတိ ဝုရော၊ ဘာရော။ ဣဝ ပန ဝုရသမ္ဘဂ္ဂဟော ဥတ္တရပဒလောပေန ဝုရော၊ ဝိရိယံ။ သော့ သာတိသယော ဇောသာ အတ္ထိတိ ဝုရဝါ။ သံ၊ဌီ၊၁။၃၂၂ဖ။ (ဝုရဝတု, ဝုရဝါန်-သံ)] လွန်ကဲသော–လုံ့လ– ဝီရိယ–ရှိသော၊ သူ၊ လုံ့လ–ဝီရိယ– လွန်ကဲသူ။ ပတိရူပကာရီ ဝုရဝါ၊ ဥဋ္ဌာတာ ဝိန္ဒတေ ဓနံ။ သံ၊၁။၂၁၂။ သုတ္တနိ။၃၀၂။ နေတ္တိ။၁၂ဖ။ ခုဒ္ဒကၠ၊ဌ။၁၁၂။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၂၂။ ဝုရဝါတိ စေတသိကဝိရိယဝသေန အနိက္ခိတ္တဝုရော။ သံ၊ဌ၊၁။၃၀၄။ ဘုဘ္ဘနိ၊ဌ၊၁။၂၂၈။ နေတ္တိ၊ဌ။၂၃၅။ (–နေတ္တိ၊ဝိ။၃၀၁။)

ဝုရဝဟ (တိ) [ဝုရ+ဝဟ] ဝန်ကိုဆောင်တတ်သော၊ သူ၊ ဝန်ဆောင်။ ဝုရဝဟာ (မ၊ဌ၊၃။ ၁၂၂)တိ ဝုရဝါဟိနော၊ ဓောရယှာတိ အတ္ထော။ မ၊ဌီ၊၃။၇၉။

ဝုရဝဟနကအာစာရ (ပု) [ဝုရဝဟနက+အာစာရ] ဝန်ကိုဆောင်တတ်သော အလေ့အကျင့်။ ဓောရယှသီလီ(ဇာ၊ဌ၊၂။၈၈)-ကြည့်။

ဝုရဝဟနသီလ (နာ) [ဝုရ+ဝဟန+သီလ] (၁) ဝန်ကိုဆောင်ခြင်းဟူသော အလေ့အကျင့်။ (တိ)(၂)ဝန်ကိုဆောင်ခြင်းဟူသော အလေ့အကျင့်ရှိသော၊ သူ။ ဓောရယှသီလ(ဓမ္မ၊ ဌ၊၂။၁၇၇)-ကြည့်။

ဝုရဝါတ (ပု) [ဝုရ+ဝါတ] (၁) လှည်းဦးမှ လာသောလေ။ (၂) မျက်နှာချင်းဆိုင်တိုက်သောလေ၊ ရှေးရှုတိုက်သောလေ။ (၁) ဝုရဝါတေ (ပုရတော ဝါတေ၊ သျှာ) ဝါယန္တေ ပုရတော ဂစ္ဆတိ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁၅၉။ (–ဇာ၊ဌ၊၁။၁၁ဖ။) (၂) ဝုရဝါတေတိ ပဋ္ဌိမုခဝါတေ။ ဒီ၊ဌီ၊၂။၁၇၀။

ဝုရဝါဟ (တိ) [ဝုရ+ဝဟ။ ဝုယီ၊ ဝေါ်ရယီ၊ ဝုရိကာ - သံ၊ ဓောဇ-ပြာ)] ဝန်ကိုဆောင်နိုင်သော (နှား-စသည်)။ ဝုရဝါဟော (ဘန္တေ)အာရောဟပရိဏာဟသမ္ပန္နေ မဟာ-ဂေါဏေ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၃၅ဖ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၀၅။ အံ၊ဌီ၊၃။ဖ၂။ (–သာရတ္ထ၊၂။၃၀၈။ အံ၊ဌီ၊ ၃။ဖ၅။)

ဝုရဝါဟဂေါဏ (ပု) [ဝုရဝါဟ+ဂေါဏ] ဝန်ကို–ဆောင်–ရှုန်း–နိုင်သော နှား၊ ဝန်ဆောင်နှား။ ဝုရဝါဟဂေါဏံ ဂဏှထ။ အဘိ၊ဌ၊၁။ ၁ဇ၀။ မဟာနိ၊ဌ။၃ဖ၀။

ဝုရဝါဟဌ (ပု) [ဝုရဝါဟ+အတ္ထ] ဝန်ကိုဆောင်ခြင်းဟူသော အနက်သဘော။ ဓောရယှ (သံ၊ဌ၊၁။၇ဖ)-ကြည့်။

ဝုရဝါဟီ (တိ) [ဝုရ+ဝဟ+ဏီ။ ဝုရံ ဝဟတိ သီလေနာတိ ဝုရဝါဟီ။ ဓာန်၊ဌီ။၄ဇ၆။ (ဝုရ-ဝါဟိန်-သံ၊ ဝုရဝါဟီ-ပြာ)] ဝန်ကို–ဆောင်–ရှုန်း–သော (နှား-စသည်)။ ဝုရဝါဟီ တု ဓောရယှော။ ဓာန်။၄ဇ၆။ ဝုရဝဟ-လည်းကြည့်။

ဝုရဝိဟာရ (ပု) [ဝုရ+ဝိဟာရ] (၁) ပြခန်းသော ကျောင်း။ (၂) အဦးဖြစ်သော ကျောင်း၊ မြို့ဦးကျောင်း, ရွာဦးကျောင်း။ (၃) အနီးဖြစ်သောကျောင်း။ (၁) ဝုရဝိ-ဟာရော ပိ သမ္ဘန္ဒိတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၂ဇ။ ဝုရဝိဟာရော ပိတိ ဖဓနဝိဟာရော ပိ။ ပါစိတ်၊ ယော။၃၅၃။ (၂) ဝုရဝိဟာရေ (သံ၊ဌ၊ ၁။၁၅၃)တိ ရထသာ ဝုရံ ဝိယ နဂရသာ ဝုရဘူတေ ဝိဟာရေ။ သံ၊ဌီ၊၁။၁ဇ၉။ ..ဝုရ-ဝိဟာရံ (ဒု၊ဇ)— မ၊ဌ၊၃။၂၁၀။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။ ၁ဌ၅။ ဝုရဝိဟာရေ(သ၊ဇ)— ဒီ၊ဌ၊၂။၁ဝ၆။

မ၊ဌ၊ ၂။၅၁။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၂၅၂။ ထေရ၊ဌ၊၁။ ၂၈၄။ ဝုရဝိဟာရေပိ ကောဿ အသာရ္ဝပ္ပ-ဘိက္ခု အတ္ထိ။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ဌ၃ဝ၉။ ဝုရဝိဟာ-ရေတိ သမီပဝိဟာရေ။ သမ္ဘော၊ယော။ ၂၄၅။ (–မ၊ဌ၊၄။၁၇၅။ အံ၊ဌ၊၁။ ၂၈၈။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၂၁၃၊၃၅၅။ ထေရ၊ဌ၊၁။ ၂၈၄။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၁၇၇။)

ဝုရဝိဟာရဌာန (နာ) [ဝုရဝိဟာရ+ဌာန] ကျောင်း (တံခါး)၏–ရှေ့ရှု–မျက်မှောက်–ဖြစ်သော အရပ်။ တာဒိသေ ဝုရဝိဟာရ-ဌာနေ ဗီဇနိ ပဿေ ဌပေတွာ။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၄ဝ၃။ ဝိ၊သင်္ခ။ ၂၄၄။ ဝုရဝိဟာရဌာနေတိ ဝိဟာရဒ္ဓါရသ္မိံ သမ္ဘုဝဌာနေ။ သာရတ္ထ၊၃။ ၃၃၉။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၃။–ဝိဟာရ-သ္မိံ သမ္ဘုဝဌာနေ။ ဝိမတိ၊ ၂။ဝ၉၇။

ဝုရသကဋ္ဌ (ပုဂ္ဂ) [ဝုရ+သကဋ္ဌ] အဦးဖြစ်သောလှည်း၊ ရှေ့ဆုံးလှည်း။ ဝုရသကဋ္ဌေ ယောတ္တံ ဗန္ဓိတ္မာ တံ ကေကဲ်ယေ၀ ယော-ဇေသိ။ အံ၊ဌ၊ ၂။ဝ၇၇။

ဝုရသမ္ဘ(ဂ္ဂ)ဂ္ဂါဟ (ပု) [ဝုရ+သမ္ဘ(ဂ္ဂ)ဂ္ဂါဟ] (က) တာ၀န်ကိုကောင်းစွာ ထမ်းဆောင်မှု (ဝိရိယ)။ (ခ) ကုသိုလ်ပြုစဉ် ထက်သန်အောင် ချီးမြှောက်–ခြင်း–မှု–တတ်သော ဝိရိယ။ အနိက္ခိတ္တဝုရတာ ဝုရသမ္ဘ (ဂ္ဂ)ဂါ-ဟော။ အဘိ၊ဓ၊ ၁၉။ မဟာနိ။ ၂၉၅။ ဧ၀-မေ၀ ဝိရိယံ ကုသလကမ္မကရဏဌာနေ ဝုရံ ဥက္ခိပတိ (နာ နိက္ခိပတိ) ပဂ္ဂဏှာတိ၊ တသ္မာ ဝုရသမ္ဘဂ္ဂါဟောတိ ဝုတ္တံ။ အဘိ၊ဌ၊ ၁။ ၁၉၁။ မဟာနိ၊ဌ။ ၃ဖ၁။ ဝုရသမ္ဘဂ္ဂါဟော။ သံ၊ဋီ၊ ၁။ ၃ ၂ ဖ။ ဝုရသမ္ဘဂ္ဂဟတာယ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၄ဝ၁။

ဝုရသမာဓိ (ပု) [ဝုရ+သမာဓိ] (က)(အရိယ မဂ်ရထား) ထမ်းပိုးကို–အညီ–ကောင်းစွာ–ထားတတ်သော (ဥပေက္ခာ)။ (ခ) အညီ–ကောင်းစွာ–ထားအပ်သော အာရိယမဂ်ရထားထမ်းပိုး(ဥပေက္ခာ)။ (ဂ) ဥပေက္ခာ ဝုရသမာဓိ (သံ၊၃။၅)တိ ဝုရဿ သမာဓိ၊ ဥန္ဒတောနတာကာရဿ အဘာ၀ေန ဒ္ဒိန္ဒမ္ပိ ယုဂပ္ပဒေသာနံ သမတာတိ အတ္ထော။ အယံ ဟိ တတြမဇ္ဈတ္တုပေက္ခာ စိတ္တုပ္ပါဒဿ လီနုဒ္ဓစ္စ-ဘာ၀ံ ဟရိတ္မာ ပယောဂမဇ္ဈတ္တေ စိတ္တံ ဌပေ-တိ၊ တသ္မာ ဣမဿ မဂ္ဂရထဿ "ဝုရသမာ-ဓိ" တိ ဝုတ္တော။ သံ၊ဌ၊ ၃။ ၁၅၉။ (–သီ၊ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၃ဝ၇။) (ခ) သမံ သမ္မာ စ ဓိယတိတိ သမာဓိ၊ ဝုရဿ တံ သမာဓိ စာတိ ဝုရသမာ-ဓိ၊....အဋ္ဌကထာယံ ပန ဗျဉ္ဇနံ အနာဒိယိတ္မာ ဝုရသမာဓိသဒ္ဒါနံ ဘိန္နာဓိကရဏတာ ဝုတ္တော။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၃ ၉ ဂ။

ဝုရသဟစရိယ (တိ) [ဝုရ+သဟစရိယာ] (၁) ဝန်နှင့်တကွဖြစ်ခြင်း၊ ဝန်ကိုဆောင်ခြင်း။ (၂) ဝန်ကိုဆောင်ခြင်းရှိသော၊ သူ။ ဓော-ရေယျ-ကြည့်။

ဝုရသောပါန (ပု) [ဝုရ+သောပါန] စောင်းတန်းဦး။ ဝုရသောပါနံ အာဟစ္စ ဥဒကံ အဌာသိ။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ၃ဝ၉။ (–၃ဝ၄။ ဇာ၊ ဌ၊၃။ ၂ဝ ၂။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၂ဖ၆။)

ဝုရသောပါနသမ္ဘုဝဌာန (နာ) [ဝုရသောပါန+သမ္ဘုဝဌာန] စောင်းတန်းဦး၏– ရှေ့ရှု–မျက်နှာချင်းဆိုင်–ဖြစ်သော အရပ်။ တဿ ဝုရသောပါနသမ္ဘုဝဌာနေ ပယာဂပတိဌာနံ နာမ နဂရံ မာပိတံ။ ဒီ၊ဌ၊၃။ ၄ဝ။

ဝုရဿဟ (တိ) [ဝုရ+သဟ] (လှည်းဟူသော) ဝန်ကို ဆောင်စွမ်းနိုင်သော၊ ဝုရဿဟော-(ထေရ။၃၁၅)တိ ဝုရ၀ါဟော။ ဂါထာသုခတ္ထံ စေတ္ထ ဒ္ဒိသကာရတော နိဒ္ဒေသော ကတော၊ သကဋ္ဌဘာရံ ဝဟိတုံ သမတ္ထောတိ အတ္ထော။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၄ ဖ။

ဝုရာဝရ (တိ) [ဝုရ + ဝရ။ ဝုရ+အာဝရ] ဝန်ကိုဆောင်နိုင်သော(ဝိရိယ)။ ဝုရ၀ေရယှံ ဝုရ၀ါဟံ ဝုရာ၀ရံ။ အ၀ဒ၊ဌ၊ ၁။ ၃ ၄ ဂ။

ဝုရာဝဟ (တိ) [ဝုရ+အာဝဟ] ဝန်ကိုဆောင်တတ်သော (ဝိရိယ)။ ဝုရဝေရယှ (၁)(ခ) ကြည့်။

ဝုရာသန (နာ) [ဝုရ+အာသန] အဦးဖြစ်သော နေရာ၊ နေရာဦး။ ဝုရာသနေ နိသီဒန္တာ ဩတ္တပ္ပန္တိ ဟရာယန္တိ။ သံ၊ဌ၊၁။၂၅၇။ (–အံ၊ဌ၊၁။၁၁၂၊၂၇၄။ ထေရီ၊ဌ။၁၉၇။)

ဝုရိယဓမ္မ (ပု) [ဝုရိယ+ဓမ္မ။ (ဝုယိ၊ဓမ်-သံ)] အကြီးအမှူး– ဦးစီး–ခေါင်းဆောင်– ဖြစ်သောတရား၊ အဓိပတိတရား။ ဝုရိယဓမ္မေသု ဟိ ယထာ သဒ္ဓါယ ဗလဝဘာဝေ ပညာယ မန္ဒဘာဝေါ ဟောတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၂၆။ မဇ္ဈိ၊ ၁။၃၀၂။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၃၂။

ဝုရိယဓမ္မဘူတ (တိ) [ဝုရိယဓမ္မ+ဘူတ] အကြီးအမှူး–ဦးစီး–ခေါင်းဆောင်–တရား ဖြစ်၍ ဖြစ်သော။ ယထာ ဟိ သဒ္ဓါပညာနံ ဝိသုံ ဝိသုံ ဝုရိယဓမ္မဘူတာနံ ကိစ္စတော အညမညံ နာ၄တိဝတ္တနံ ဝိသေသတော ဣစ္ဆိတမ္ပိ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။၃၂၇။ မဇ္ဈိ၊၁။၃၀၄။

ဝုဝံ (ဗျ) [ဝုဝံ ဣတိ ထိရေကံသတ္ထေသု။ နိတိ၊ သုတ္တ။၃၀၈။ ဝုဝံ ထိရာဝဝေရဏေ။ ဝေန်။ ၁၁၅၉။ ထိရေ အဝဝေရဏေ စ။ ယင်း၊ဌ်။ ဝုဝံ ထိရာဝဝေရဏေသု။ရူ။နှာ-၁၃၆။ ခြုဝေါ "ဘဘေဒေ" ဣတိ ဟု နိဂ္ဂဟေ။ အမရ။၂၃။ ၂၁၀။ ထောမ။ စိန္တာမဏိ။ ကောတ္ထုဘ။ **P.S.D.** ဝိလ်ျ။ **S.E.D.** တ္ဌိလည်း ကြည့်။ (ခြုဝမ်,ဝုဝ - သံ၊ ဝုဝ - ပြာ၊ သီဟိုဠ်။ ဝုဝံ-အဒ္ဓမာဂမ်)] (၁) အမြဲ၊ မပြတ်။ (၂) စင်စစ်–ကေန်–အမှန်–မုချ။ (၃) ခိုင်ခဲ့သော။

(၁) ဝုဝံ ဗလာနိ ဓာရေန္တိ။ အပ၊ဌ။ ၁၀၊၄၃၂။ အပ၊ဌ၊၁။၂၄၀။ ဝုဝံ အပ္ပမတ္တောဘ-(ဇာ၊ဌ။၉၆) တိ နိစ္စံ အပ္ပမတ္တောဘ။ ဇာ၊ဌ၊ ၃။၂၂။ (–အပ၊၂။၁၀၉။ ဇာ၊ဌ။၅၆။ ထေရီ၊ ဌ။၇။ အပ၊ဌ၊ဌ။ဌ၀။ ဇာ၊ဌ၊ဌ။ဌ၀။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။၁၅၂။) (၂) ဝုဝံ အဇ္ဈ ဘဂ၀ါ ပရိနိဗ္ဗာ-ယိဿတိ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁၇၅။ ဝုဝ (ဗုဒ္ဓဝံ။ဝုဝ၂)-ဣတိ....ဝုဝံ အဝဿံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၅၀။ ဝုဝံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿသီ (ဗုဒ္ဓဝံ၊၂။ဝုဝ၄။ အပ၊ဌ၊ဌ။၂၂၊ ၂၄။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ဌ၂ဌ) တိ ဣတ္ထေ ပန ဂေါ်သေ နိပါတပဒဘာဝေန ဝတ္ထတိ။ နိတိ၊ဌ။ဌ၀၇။ (–ဝုဝ၅။ မ၊ဌ၊ဝု။၂၀၉။ ဇာ၊ဌ၊ဌ။၂၂။ ဇာ၊ ဌ၊ဝု။၂ဌ၆။ ဒီ၊ဋီ၊၂။ဌ၇။ အနုဋီ၊ဝု။ဌဌဝု။) (၃) ဖေါင့်ကွင်း ကြည့်။

ဝုဝ (နာ) [ဝု+အ။ ဝု ဂတိထေရိယေသု၊ အ၊ ဥဝါဒေသော။ ဝေန်၊ဋီ။၇၀၉။ (–နိတိ၊ဌ။ ဌ၀၇။)] (၁) နိဗ္ဗာန်။ (၂)–မြ–မြမ်–ခိုင်ခဲ–တည်တံ့–ခြင်း။ (၃) ဝုဝ သုတ်။ (တိ)(၄) မြ–မြမ်–ခိုင်ခဲ–တည်တံ့–သော။ (၁) ဝုဝဋ္ဌ ဝေါ ဘိက္ခဝေ ဒေသေဿာမိ ဝုဝဂ္ဂါမိဋ္ဌ မဂ္ဂံ။ သံ၊၂။၅၄၁။ (၂) ယဿ နတ္ထိ ဝုဝံ ဌိတိ (ဓမ္မ။ဝ၅။ ထေရ။ဝ၂၅) တိ ယဿ ဝုဝဘာဝေါ ဝါ ဌိတိဘာဝေါ ဝါ နတ္ထိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။ဖ၉။ (–ထေရ၊ဌ၊၂။၂၉၂။) (၃) အသင်္ခတံ အနတ် အနာသဝံ၊ သစ္စဋ္ဌ ပါရံ နိပုဏံ သုဒုဒ္ဒသံ။ အဇ္ဈဂရံ ဝုဝံ အမ-လောကိတံ။ သံ၊၂။၅၄ဝ။ (တိ) (၄) ဝုဝေါ-(မ၊ဌ။ဌ၀။ မ၊ဌ၊၂။ဌ၇)တိ ထိရော။ မ၊ဌ။ ဌ။၇ဝ။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၂ဖ။ မ၊ဋီ၊၂။၉ဌ။ အမရ နိစ္စံ ဝုဝဋ္ဌ သဿတဝေဝစနာနိ။....ထိရဋ္ဌေ ဝိကာရာဘာဝေန ဝုဝံ။ ဒီ၊ဋီ၊ဌ။ဒ၄၂။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊ဌ။ဝုဝ၃။

ဝုဝေါ (ပု၊ပ၊ဇ)— ဒီ၊ဌ။ဌ၀။ မ၊ဌ။ဌ၀၊ ဌ၀၉။ အဘိ၊က။၅၉။ မဟာနိ။ဝ၄။ ဗုဒ္ဓနိ။ ဌ၀၀၊ဌ၁ဌ။ မ၊ဌ၊ဌ။ဌ၀ဖ။ အဘိ၊ဌ၊ဌ။ဌ၀၂။ အဘိ၊ဌ၊ဝု။ဌ၁ဌ။ မဟာနိ၊ဌ။ဌ၆ဖ။ ဝိမတိ၊၂။ ဌ၁ဌ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။ဌ၁ဌ။ မ၊ဋီ၊၂။ဝု၀ဌ။ အံ၊ဋီ၊ ဝု။ဝ၄။ ဝုဝံ (နာ၊ပ၊ဇ)— အဘိ၊က။ဝ၉။

ဇာ၊၂။၂၃၀။ စ္ဆဒ္ဓနီ။၁၂၀၊၂၂၇။ ဒီ၊ဌ၊၂။ ၃၇၄။ မ၊ဌ၊၁။၂၂၄၊၂၉၂။ မ၊ဌ၊၃။၄၄။ သံ၊ဌ၊၂။၁၄၊၂၉၄။ သံ၊ဌ၊၃။ဖ၉၊၁၄၉။ အံ့ဌ၊၁။ ၁၁ဖ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ဖ၇။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၁၁၁။ အပ၊ဌ၊၁။၂၄။ ဇာ၊ဌ၊၃။၂ဖ၉။ ဇာ၊ဌ၊၅။၅၄၃။ မဟာနီ၊ဌ။၁၃၀။ သာရတ္ထ၊၂။၂၄၅။ သာရ-တ္ထ၊၃။၁၇ဖ။ မူလဋ္ဌ၊၁။၁၄ဖ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၁၄၁။ ခုဝါ (ထီ၊ပ၊ဇ)—မ၊၃။၃၁၇။ ဝိမတိ၊၁။၄၇။ ခုဝါ(ပ၊ဗ)— ဒီ၊၁။၁၉။ အသိ၊က။၄၄၉။ မ၊ဌ၊၁။၃၄။ အံ့ဌ၊၃။၁၇၉။ မ၊ဌ်၊၃။၂၅၁။ သံ၊ဌ်၊၂။ ၂ဖ၄၊၄၀၄။ အံ့ဌ်၊၃။၃၃၁။ ခုဝေန (တ၊ဇ)—ပဋ္ဌိသံ။၁၀၅၊၃ဖ၀။ ဇာ၊၁။၁၃၅။ မဟာနီ။၁၇၁၊၃၂၁။ ဇာ၊ဌ၊၃။၅၀၊၂၀၇။ ခုဝတော—ပဋ္ဌိသံ။၂၂၄။

ခုဝ့ကာရ (ပု) [ခုဝ+ကာရ။ခုဝေန ကရိယန္တိ ခုဝကာရာ၊ ဝိဟာရာ။ ပါစိတ်၊ယော။၃၉၁။ (၁) (က) အမြဲ–မပြတ်–နိစ္စ–ထာဝရ–ပြုလုပ်အပ်သော ကောင်းမှု။ (ခ) အမြဲ–မပြတ် – နိစ္စ – ထာဝရ – ပြုလုပ်အပ်သော ကျောင်း။ (တိ) (၂) အမြဲ–မပြတ်–နိစ္စ–ထာဝရ–ပြုလုပ်အပ်သော ကောင်းမှုရှိသော။ (၁)(က) ယတ္ထ သံဃသ ခုဝကာရာ ကရိ-ယျန္တိ (ကရီယန္တိ)။ ဝိ၊၃။၄၂။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၄၁၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၂၁။ (ခ)(တိ)(၂)"မယှံ ခုဝကာရေ ဒေထာ"တိ ဝတ္ထာ အဝိစာရေ-တ္ဝာဝ ဂစ္ဆတိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၄၂၀။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၂၂၁။ ကခ်ီ၊ဌ်၊သစ်။ ၂၉ဖ။ (–ကခ်ီ။၁ဖ၁။) ခုဝကာရဌာန-လည်း ကြည့်။

ခုဝကာရဌာန (နာ) [ခုဝကာရ+ဌာန] အမြဲ–မပြတ် – နိစ္စ – ထာဝရ–ပြုလုပ်အပ်သော ကောင်းမှုရှိသော အရပ်၊ အမြဲ–မပြတ်–နိစ္စ–ထာဝရ–ကောင်းမှု ပြုလုပ်ရာအရပ်။ သစေ ပန ကေသ္မိ ခုဝကာရဌာနေ ထောကတရာ ဘိက္ခူ ဟောန္တိ။ ကခ်ီ။၁ဖ၁။ (–ကခ်ီ၊ဌ်၊သစ်။ ၂၉ဖ။)

ခုဝကာလ (ပု) [ခုဝ+ကာလ]မြဲသော–အချိန်–အခါ–ကာလ၊ (ကြိ၊ဝိ–အမြဲမပြတ်၊ အခါ ခပ်သိမ်း၊ချိန်ခါမရွေး။) သဒါတိ....နိစ္စကာလံ ခုဝကာလံ။ မဟာနီ။၁၄။ စ္ဆဒ္ဓနီ။၄၂၊၁၂၉။ ခုဝကာလန္တိ အဗ္ဗောစ္ဆိန္နကာလံ။ မဟာနီ၊ ဌ။ဖ၈။

ခုဝကုဏပ (ပုဒ်န) [ခုဝ+ကုဏပ] အမြဲမပြတ် နံသော အကောင်ပုပ်။ ခုဝဌာဟ (ဝိသုဒ္ဓိ၁။ ၃၄) ကြည့်။

ခုဝဂါမီ (တိ) [ခုဝ+ဂါမီ။ (ခြုဝဂါမိန်-သံ၊ ခုဝဂါမိ-ပြာ)] နိဗ္ဗာန်သို့ သွားရောက်–စေ တတ်–ကြောင်းဖြစ်သော။ ခုဝ (၁)-ကြည့်။

ခုဝစောဌ (ထီ) [ခုဝ+ပက္ခိတ္တ+စောဌ+အာ။ ပက္ခိတ္တပုဒ် ကျေ။] အမြဲ–ထည့်သွင်း–ပိတ်ဆို့–အပ်သော ပုဆိုးရှိသော၊မိန်းမ။ ခုဝ-စောဌ(ဝိ၁။၁ဂ၉)တိ နိစ္စပက္ခိတ္တာဏိစော-ဌ၊ သဒါ အာဏိစောဌက် သေဝသီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၁၃၄။ (–ဝဇိရ။၁ဂဂ။ ကခ်ီ၊ဌ်၊သစ်။ ၂၃ဝ။)

ခုဝဌာနဝိရဟိတ (တိ) [ခုဝ+ဌာန+ဝိရဟိတ] အမြဲတည်ခြင်းမှကင်းသော။ အဒ္ဓုဝ (မ၊ဌ၊ ၃။ ၂၁၁)-ကြည့်။

ခုဝဌာနိက (တိ) [ခုဝဌာန+ဏိက] မြဲသော တည်ရာဌာနရှိသော။ တိဿော ပါဒုကာ ခုဝဌာနိကာ အသက်မနိယာ။ ဝိ၅။၂၂၃။

ခုဝဌာနိယ (တိ) [ခုဝဌာန+ဏိယ] အထက်ပုဒ် နက် ကြည့်။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ တိဿော ပါဒုကာ ခုဝဌာနိယာ အသက်မနိယာယော။ ဝိ၅။၂၃ဖ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ဌ၅ဖ။

ခုဝဌာဟ (ပု) [ခုဝ+ဌာဟ] အမြဲ–မပြတ်–(သူသေကောင်ကို) မီးဖုတ်–မီးရှို့–ခြင်း။ ယတ္ထ ခုဝဌာဟ ခုဝကုဏပ ခုဝရောဒနာနိ

အတ္ထိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၇၄။ ဒေဝသိကံ ဆဝဋ္ဌာ-ဟော ဓုဝဋ္ဌာဟော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၀၁။

ဓုဝဒါန (နာ) [ဓုဝ+ဒါန] (က) အမြဲ–မပြတ်–ပေးလှူ။ အပ်သော–အလှူ–ဒါန။ (ခ) မြဲမြံခိုင်ခံ့သော–အလှူ–ဒါန၊ မပြတ်ပဲ ပေးလှူ။အပ်သော ဒါန။ ဓုဝဒါနာနီ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၇၀)တိ ဓုဝါနိ ထိဆုနိ အ(ဝိ)စ္ဆိန္နာနိ ကတ္တာ ဒါတမ္ဘဒါနာနိ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၃၀။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။ ၃၁၅။

ဓုဝမ္ဘ (ပု) [ဓုဝ+ဓမ္ဘ။ (ခြုဝဓမ်-သံ)] မြဲသော–သဘော–မ္ဘတာ။ ဓုဝဓမ္ဘော ဘေ သမ္ဘသတ္ထာနံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၅၄။ ဓမ္ဘ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇၀။ (–၂၇၊၁၀၈။)

ဓုဝနဟာန (နာ) [ဓုဝ+နဟာန။ (ခြုဝသ္ဌာန-သံ)] (၁) အမြဲ–မပြတ်–ရေချိုးခြင်း။ (၂) ဓုဝနဟာန သိက္ခာပုဒ်။ (၁) အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ သမ္ဘပစ္ဆိန္နမေသု ဇနပဒေသု ဓုဝ-နဟာနံ။ ဝိ၊၃။ ၂၀၈။(–၂၀၅။) (၂) ဝိနယ-ရေပဋ္ဌမေန ဂဏေန ဥပသမ္ပဒါ, ဂုဏဂ်ုဏ္ဏပါ-ဟာနံ, ဓုဝနဟာနံ,ပစ္ဆတ္ထရဏန္တိ ဣမာနိ ဟိ စတ္တာရိ သိက္ခာပဒါနိ မဇ္ဈိမဒေသယေဝ ပညတ္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၃၀။

ဓုဝနာဝါ (ထီ) [ဓုဝ+နာဝါ။ (ခြုဝနော်ကဘ-သံ၊ဓုဝဏာဝါ-ပြာ)]အမြဲ–မပြတ်–ကူးသွားကြောင်းဖြစ်သော လှေ၊ အမြဲထားအပ်သော လှေ။ ယတ္ထဿ ဓုဝနာဝါ (ဝိ၊၃။ ၁၄၅) တိ ယတ္ထ နဒိယာ သိမာဗန္ဓန-ဋ္ဌာနဂတေသု တိတ္ထေသု နိစ္စသဉ္ဇရဏနာဝါ အဿ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃ ၂၀။ (–သာရတ္ထ၊၃။ ၂၇၂။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၅၄။)

ဓုဝနိဋ္ဌ (တိ) [ဓုဝ+နိဋ္ဌ] မြဲသော အပြီးအလုံးရှိသော၊ မြဲသောနိဗ္ဗာန်ရှိသော၊ သူ။ အစ္ဆိန္ဒ-နိဋ္ဌ (အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄၃)-ကြည့်။

ဓုဝနိမိတ္တ (နာ) ဓုဝ+နိမိတ္တ] မြဲမြံ–ခိုင်ခံ့–တည်တံ့–၏ဟု ဖြစ်သော–အမှတ်– နိမိတ်၊ဓုဝနိမိတ်။ ဝိပဿနာ ဟိ နိစ္စနိမိတ္တံ,ဓုဝနိမိတ္တံ,သုခနိမိတ္တံ, အတ္တနိမိတ္တဿ ဥဋ္ဌါဒ္ဓေတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂ ၆၇။ (–ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၄၈။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။ ၄၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂ ၈၇။)

ဓုဝနိယာမ (တိ) [ဓုဝ+နိယာမ]မြဲသော အမှတ်ရှိသော။ ဘဂ္ဂေ မဟာဇနဿ ဟိတတ္ထာယ ဣမဿ ဘူမိပ္ပဒေသဿ ဓုဝနိယာမေန (ဝယ-နနိယာမေန။ သီ၊ဣ။ ဓုရနိယာမေန၊ သျှာ) သမာပတ္တိသုခေန တံ ဗောဓိမူလံ ပရိဘုဥ္ဇထ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂ ၃ ၀။

ဓုဝနိဝါသ(ပု)[ဓုဝ+နိဝါသ] အမြဲ–မပြတ်–နေခြင်း။ ယသ္မိံ ပန ဓုဝနိဝါသေန ကုလာဝကေ ကတ္တာ ဝသန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃ ၀။ (–ဝိ၊သင်္ကာ။ ၉ ၀။ ကခ်ီ၊ ဋီ၊သစ်။ ၃ ၆ ၄။)

ဓုဝနှာန (နာ) [ဓုဝ+နှာန] (၁)အမြဲ–မပြတ်–ရေချိုးခြင်း။ (၂) ဓုဝနှာန သိက္ခာပုဒ်။ (၁) သမ္ဘေ ဝရေ ယာစိတိ ဝိနယရေပဋ္ဌမေန ဂဏေန ဥပသမ္ပဒါ ဓုဝနှာနံ .... စီဝရဝိပ္ပဝါ-သောတိ ဣမေ ပဋ္ဌ ဝရေ ယာစိ။ အံ၊ဋီ၊၁။ ၁ ၆ ၇။ (၂) ဝိနယရေပဋ္ဌမေန ဂဏေန ဥပ-သမ္ပဒါ, ဂုဏဂ်ုဏ္ဏပါဟနာ, ဓုဝနှာနံ, စမ္ဘတ္ထရ-ဏန္တိ ဧတေသံ ဝသေန စတုဗ္ဗိဓာ ပဒေသ-ပညတ္တိ နာမ။ ကခ်ီ။၁၀။ (–ကခ်ီ၊ဋီ၊ သစ်။၁ ဂ ၇။)

ဓုဝပဋ္ဌရဏဋ္ဌ (ပု) [ဓုဝ+ပဋ္ဌရဏ+အတ္ထ] အမြဲ–မပြတ်–ယိုစီးတတ်သည်၏ အဖြစ်ဟူသော အနက်သဘော။ အတ္ထနော သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏမိ ကာယံ ဘဂဝါ ဓုဝပဋ္ဌရဏဋ္ဌေန ဧဝမာဟ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၈ ၈။

ဓုဝပစ္စယင်္ဂ (ပု) [ဓုဝပစ္စယ+အတ္ထ] မြဲသော အကြောင်းရှိသည်၏ အဖြစ်ဟူသော အနက်

သဘော။ ခုဝပစ္စယဌေန နတ္ထိ နာမ နဟောတိ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၃၉၃။

ခုဝပညတ္တ (နာ) [ခုဝ+ပညတ္တ]အမြဲခင်းထားအပ်သောနေရာ။ ခုဝပညတ္တေ(ဝိ၊၂။၃၆၀။ ကခ်ီ။ ၃၂၀)တိ ဘိက္ခုနီနံ အတ္ထာယ နိစ္စပညတ္တေ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၂၀၃။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။၄၇၃။ (–ဝဇိရ။ ၃၇၅။ ကခ်ီ၊ဋီ။၁၁၅။)

ခုဝပဋ္ဌိသေဝန (နာ) [ခုဝ+ပဋ္ဌိသေဝန] (၁) အမြဲ–မပြတ်–မှီဝဲခြင်း။ (တိ) (၂) အမြဲ–မပြတ်–မှီဝဲအပ်သော။ (၁)ပါဏာတိပါတာဒိ-နိပ္ပါဒိတပစ္စယာနံ နိစ္စသေဝနံ ခုဝပဋ္ဌိသေဝနံ။ မူလဋီ၊၁။၁၁၃။ (–အဘိ၊ဌ၊၁။ ၂၆၄။)၊ (တိ) (၂) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ခုဝပဋ္ဌိသေဝနဌာန (နာ) [ခုဝပဋ္ဌိသေဝန+ဌာန] အမြဲ–မပြတ်–မှီဝဲအပ် သော–အ ရာ–ဌာန။ ခုဝပဋ္ဌိသေဝနဌာနံ ဟောတိ သတ္တာနံ။ သံ၊ဌ။ ၂။၉၅။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၁၀၉။

ခုဝပရိဘောဂ (ပု) [ခုဝ+ပရိဘောဂ] (၁) အမြဲ–မ ပြ တ်–သုံး ဆောင် –ခံ စား–ခြင်း။ (တိ) (၂) အမြဲ–မပြတ်–သုံးဆောင်–ခံစား–အပ်သော။ (၁) တာနိ သေနာသနာနိ ခုဝပရိဘောဂေန ပရိဘုဉ္ဇိ။ အံ၊ဌ၊ ၂။၃၀။ အံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၉။ (တိ)(၂) ဣမေ တာဝ စတ္တာ-ရော ဓမ္မာ ခုဝပရိဘောဂေ နိုဗဒ္ဓါရမ္မဏော ဟောန္တိ။ သံ၊ဌ၊ ၂။၁ ၂၃။ ခုဝပရိဘောဂါနိ-(အံ၊ဌ၊ ၂။၃၀)တိ နိယတပရိဘောဂါနိ။ အံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၉။ အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

ခုဝပရိဘောဂဌာန (နာ) [ခုဝပရိဘောဂ+ ဌာန] အမြဲ–မပြတ်–သုံးဆောင် အပ်သော အရပ်၊အမြဲသုံးဆောင်ရာဌာန။ ခုဝပရိဘော-ဂဌာနေ နိရာသင်္ကာ နိသီဒတော ဝါ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၅ ၆။

ခုဝပုပ္ဖိ (တိ) [ခုဝ+ပုပ္ဖ+ဣ] အမြဲ အပွင့်ရှိ သော၊အမြဲ–နိစ္စ–ထာဝရ–အပွင့် ပွင့်သော။ ခုဝပုပ္ဖိနော ခုဝဖလိနော ရုက္ခာ ဥဘတော အဘိလမ္ဗန္တာ .... သောဘယန္တိ။ အပ၊ဌ၊ ၂။ ၂၃ ၆။

ခုဝပွတိဌာလယ (တိ) [ခုဝ+ ပတိဌာလယ] အမြဲ ရပ်တည်ရာရှိသော၊ မြဲသော ထောက်တည်ရာ ရှိသော။ ပုန စပရံ မဟာရာဇ ဟတ္ထိ....နာ ခုဝပွ-တိဌာလယော။ မိလိန္ဒ။ ၃ဂ၃။

ခုဝပွယာတ (တိ) [ခုဝ+ ပယာတ] စင်စစ်–ကေန်–အမှန်–မုချ–သွားခြင်းရှိသော၊ သူ။ ခုဝ-ပွယာတော မရဏာယာ (ထေရ။ ၃ဝ၄) တိ မရဏသ အတ္ထာယ ကေန္ဓကမနော။ ထေရ၊ ဌ၊ ၂။ ၂ဝ၀။ (–၁ ၉ ၇။)

ခုဝဖလ (တိ) [ခုဝ+ ဖလ] မြဲသော အသီးရှိ သော၊ အမြဲသီးသော။ ရညော အမ္မော ခုဝဖလော ဟောတိ။ ဝိ၊ ၂။ ၂ ၆ ၇။ (–မိလိန္ဒ။ ၃ ၁ ၈။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။ ၉ ၊)

ခုဝဖလိ (တိ) [ခုဝ+ ဖလ+ ဣ] မြဲသောအသီး ရှိသော၊ အမြဲသီးသော။ ခုဝပုပ္ဖိ-ကြည့်။

ခုဝဘတ္တ (နာ) [ခုဝ+ ဘတ္တ။ (ခြ[ဝ]ဘတ္တ-သံ)] မြဲသော–ဆွမ်း – ဆွမ်းဝတ်–ဆွမ်းအုပ်၊ အမြဲ ပေးလှူအပ်သော–ဆွမ်း – ဆွမ်းဝတ်– ဆွမ်း အုပ်။ အဌ ဟေ တာဝ ခုဝဘတ္တာနိ ဒေမိ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၁။ ၃ ၆။ သံ၊ ဌ၊ ၃ ၊ ၇ ၁။ ခုဝဘတ္တေနာ(ဝိ၊ ၃ ။ ၃ ၄)တိ နိစ္စဘတ္တေန။ သာရတ္ထ၊ ၃ ။ ၂ ၀ ၄ ။ (– သံ၊ ဌ၊ ၁ ။ ၂ ၄ ၁ ။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ ၂ ။ ၃ ၁ ၃ ။ ဝိမတိ၊ ၁ ။ ၂ ၉ ။ ကခ်ီ၊ ဋီ၊ သစ်။ ၃ ၊ ၁ ။)

ခုဝဘတ္တိက (တိ) [ခုဝဘတ္တ+ ဏိက] မြဲသော–အမြဲ–ပေးလှူအပ်သော – ဆွမ်း – ဆွမ်းဝတ် – ရှိသော၊သူ။ အာယသ္မာ သုဓမ္မော... အာ-ဝါသိကော ဟောတိ နဝကမ္မိကော ခုဝဘတ္တိ-ကော။ ဝိ၊ ၄ ။ ၃ ၇ ။ ခုဝဘတ္တိကောတိ နိစ္စဘ-တ္တိကော။ သာရတ္ထ၊ ၃ ။ ၃ ၆ ၇ ။

ခုဝဘာဝဝိဝေက (ပု) [ခုဝဘာဝ+ ဝိဝေက] မြဲ မြ – ခိုင်ခံ့–တည်တံ့–သည်၏အဖြစ်မှ ကင်း

ဆိတ်ခြင်း။ ခုဝဘာဝဝိဝေကော ဒဿိတော ဟောတိ။ ဒီ၊ဌီ၊၂။၂၉၇။ မ၊ဌီ၊၁။၃၃၆။

ခုဝမဂ္ဂဌာန (နာ) [ခုဝ+မဂ္ဂ+ဌာန] မြဲသော–အမြဲ–နိစ္စ–ထာဝရ–သွား အပ်သော–လမ်းခရီးအရပ်။ အမစ္စာ ရညော ခုဝမဂ္ဂဌာနေ ကောဌကံ ဆာဒေတွာ အဒံသု။ ဇာ၊ဌ၊၃။ ၃၀၅။

ခုဝယာဂု (ထီ) [ခုဝ+ယာဂု] မြဲသော–အမြဲ–နိစ္စ–ထာဝရ–ပေးလှူ အပ်သော–ယာဂု–ဆန်ပြုတ်။ ကာလပရိစ္ဆေဒံ ပန အကတ္တာ ဒိဝသေ ဒိဝသေ ဒဿာမာတိ ပညတ္တဝ-သေန "နိစ္စဘတ္တံ ခုဝယာဂူ"တိ ဝုစ္စတိ။ အဘိ၊ဌ၊၃။၃၃၀။ (–ဝိ၊၃။၄၀၆။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂။၇၅။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။၁၀၄။ ဇာ၊ဌ၊၄။၃၁၅။)

ခုဝရောဒန (နာ) [ခုဝ+ရောဒန] အမြဲငိုကြွေးသံ။ မတညတကာနံ တတ္ထ ဂန္ဓာ ဒေဝသိကံ ရောဒနံ ခုဝရောဒနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌီ၊၁။၁၀၁။ ခုဝဗုဟ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၇၄)-ကြည့်။

ခုဝလောဟိတာ (ထီ) [ခုဝါ+လောဟိတာ] မြဲသော (ဥတု)သွေး ရှိသော၊ အမြဲ (ဥတု) သွေး လာသော မိန်းမ၊ ထာဝရ ရာသီလာသော မိန်းမ။ ခုဝလောဟိတာ(ဝိ၊၁။၁၀၈)-တိ နိစ္စလောဟိတာ ကိလိန္နဒကသောတာ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။၁၃၄။(–ဝဇိရ။၁၀၀။ ကခ်ီ၊ဌီ၊သစ်။ ၂၃၀။)

ခုဝဝတ္ထဒဿန (နာ) [ခုဝ+ဝတ္ထဒဿန] မြဲသော ကျင့်ဝတ်ကို ပြခြင်း။ နာ ပန ခုဝဝတ္ထဒဿနံ။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၂။၀၅။

ခုဝါသ (ပု) [ခုဝ+ဝါသ] အမြဲ–နိစ္စ–ထာဝရ–နေခြင်း။ ခုဝါသတ္ထာယ ဝိဟာရံ သမ္မန္နိ-တွာ ဒေတိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၄ဖ။ ခုဝါသတ္ထာယာ-(ကခ်ီ။ ၂၀၄)တိ နိစ္စဝါသတ္ထာယ။ ကခ်ီ၊ဌီ၊ သစ်။၃ဖ၀။

ခုဝဝိပါက (တိ) [ခုဝ+ဝိပါက] မြဲသော အကျိုးရှိသော၊ အကျိုးပေးမြဲသော၊ ကံ။ (အာနန္တရိယကံ ၅-ပါး, သမာပတ်၀-ပါး, မဂ် ၄-ပါး၊ ယင်းကံတို့ကား မုချအကျိုးပေးမည် ဖြစ်သ ဖြင့် အကျိုးပေး မြဲကုန်၏။) တံ ပန ဒုဝိဓံ ဟောတိ ခုဝဝိပါကံ အခုဝဝိပါကဉ္စ။ အဘိ၊ ဌ၊၁။၃၉၃။ ခုဝံ ဝိပစ္စန္တိတိ ခုဝဝိပါကာ။ မူလဋ္ဌီ၊၁။၁ဖ၇။ (–အနုဋ္ဌီ၊၁။၁၀၁။)

ခုဝသညာ (ထီ) [ခုဝ+သညာ။ ခြုဝသဒ္ဒါ-သံ)] မြဲမြံ–ခိုင်ခံ့–၏ဟု ဖြစ်သော အမှတ် 'သညာ'။ ဝိပရိဏာမာနုပဿနာယ ခုဝသ-ညာယ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၄၇။ ခုဝသည(ဒီ၊ဌ၊၁။ဖ၂။ မ၊ဌ၊၁။၄၉။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၀၅)ဣတိ ထိရဘာ၀ဂ္ဂ-ဟဏ်။ ဒီ၊ဌီ၊၁။၁၀၅။ မ၊ဌီ၊၁။၁၀ဗ။ အံ၊ဌီ၊ ၂။ ၂၇၅။ ခုဝသညဣတိ ထိရဘာ၀ဂ္ဂဟဏသညံ။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။ဗ၀၉။ (–ဒီ၊ဌ၊ဗ။ ၂၀၀။ အံ၊ဌ၊ ၁။၀၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂ဖ၄၊ဗ၃ဖ။)

ခုဝသန္ဓိပါတဌာန (နာ) [ခုဝသန္ဓိပါတ+ဌာန] အမြဲမပြတ် အညီအညွတ် ပေါင်းဆုံကျရောက်ရာ အရပ်၊ အမြဲမပြတ်–စည်းဝေး–ညီမူ–ရာ အရပ်။ ဘိက္ခူနံ ခုဝသန္ဓိပါတဌာနတော။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။၄၁၇။ ကခ်ီ။၁၅၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၂၄၉။ ခုဝသန္ဓိပါတဌာနမ္ပိ ပရိယန္တဂတမေ၀ ဂဟေ-တမ္ပံ။ ဝဇိရ။ ၅၀၀။ သာရတ္ထ၊ဌ။ ၂၄၄။ (–ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၀၀။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၀ ၂။ ကခ်ီ၊ဌီ၊သစ်။ ၂၉၃)

ခုဝသလိလ (တိ) [ခုဝ+သလိလ] အမြဲရေရှိသော။ နာ တာ နဒိယော ခုဝသလိလာ။ မိလိန္ဒ။၁၃၉။ အံ၊ဌီ၊ဌ။ ၂ဖ၄။

ခုဝသလိလဌာန (နာ) [ခုဝသလိလ+ဌာန] အမြဲရေရှိရာ အရပ်။ သော ကိရ ဌေဂလာ ဂုမ္ဗော ခုဝသလိလဌာနေ ဇာတော။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၃၂။

ခုဝသဿတ (တိ) [ခုဝ+သဿတ] ခိုင်ခဲ့မြဲမြံ သော။ တထေဝ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌာနံ၊ ဝစနံ ခုဝသ-ဿတံ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၁၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၈။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၄။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၂၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄။

ခုဝသာမိက (ပု) [ခုဝ+သာမိက။ (ခြေ၂ဝသွား-မိက-သံ)] မြဲသော–အရှင်သခင်–လင်၊ သက်ဆုံးတိုင် ပေါင်းမည့်လင်။ မံ အခုဝံ တေန ခုဝသာမိကေန ပရိဝတ္ထေတုံ နဂရဂု-တ္တိကဿ သဟဿံ ဒတ္ဓာ မံ ဂဏှိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၅၈။

ခုဝသာရ (ပု) [ခုဝ+သာရ] မြဲ–အရှည် ခိုင်မာ–သော အနှစ်သာရ'။ ဝေ ရှုပမ္ပိ နိစ္စသာရ-ခုဝသာရအတ္ထသာရဝိရဟေန နိဿာရမေဝ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၉၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃ဝ။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၃၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၂၉၂။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၂၅ဝ။)

ခုဝသီလ (တိ) [ခုဝ+သီလ] မြဲသော သီလရှိ သော၊ သီလမြဲသော၊သူ။ တတ္ထ ခုဝသီလော (ခုဝသီလီ၊သီ) စ ဟောတိ ဌိတသီလော စ။ အံ၊ဝ။ ၂၃၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၇ဝ။ ခုဝသီလော-တိ နိဗဒ္ဓသီလော။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၁၆။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၅။ ၄၅၉။)

ခုဝသုတ္တ (နှ) [ခုဝ+သုတ္တ။ (ခြေ၂ဝသူတြ-သ)] ခုဝသုတ်၊ အမြဲထာဝရတည်ရှိသော ခုဝအမည် ရှိသော နိဗ္ဗာန်နှင့် ယင်းနိဗ္ဗာန်သို့ ရောက် ကြောင်း အကျင့်ကို ဟောပြရာသုတ်။ အသခ် တသံယုတ် ပေယျာဝလ-ကြည့်။

ခုဝသေတု (ပု) [ခုဝ+သေတု] (က) အမြဲ–နိစ္စ–ထာဝရ–သွားလာရာ ဖြစ်သော တံတား။ (ခ) အမြဲခင်းထားအပ်သော တံတား။ ခုဝ-သေတု ဝါ(ဝိ၊ဂု။၁၄၅)တိ ယတ္ထ ရှက္ခသယော-ဌမယော ဝါ ပဒရမဒ္ဒေါ ဝါ ဇယ်သတ္ထ-သေတုဝါ ဟတ္ထိအဿာဒီနံ သဠ္ဠရဏယောဂ္ဂေါ မဟာသေတု ဝါ အတ္ထိ၊ အန္ဓမသော တခ်-ဏညေဝရှက္ခံ ဆိန္ဒိတ္ဝာ မနုဿာနံ သဠ္ဠရဏ-ယောဂ္ဂေါ ကေပဒိကသေတုပိ ခုဝသေတု-တ္ဝေ သခ်ျ ဂစ္ဆတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဂု။ဂ၂၈။

ခုဝသေတုနာဝါပရိယေသန (နှ၊ထီ) [ခုဝသေတု-နာဝါ+ပရိယေသန] အမြဲခင်းထားအပ် သော တံတား (နှင့်) အမြဲကူးသွားကြောင်း လှေကို ရှာမှီးခြင်း။ ယဒိ နဒိသရံ ဗာဟုနာ တရိတုံ သမတ္ထာ ဘဝတိ၊ ကိံ ခုဝ-သေတုနာဝါပရိယေသနေန။ မိလိန္ဒ။၃၃၂။

ခုဝသေဝန (တိ) [ခုဝ+သေဝန] အမြဲ–မပြတ်–မှီဝဲအပ်သော(ကမ္မဋ္ဌာန်း)။ တ္ထေကံ ဟိ ထေရဿ ခုဝသေဝနံ (ခုဝါသေဝနံ-သီ၊ ခုရသေဝနံ၊သျှာ) အာဝဇ္ဇနပဋ္ဌိဗဒ္ဓံ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၅၆။ ခုဝသေဝနန္တိ နိယတသေဝိတံ။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၁ဇ၀။ ခုဝသေဝန (မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁ဝ၉) ဣတိ နိယတသေဝနံ ပါရိဟာရိယကမ္မဋ္ဌာနံ။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၃။၃၂၂။

ခုဝဿဝ (တိ) [ခုဝ+သဝ] အမြဲ–မပြတ်–ယိုစီးတွက်ကျသော မစင်မကြွယ် ရှိစဖွယ် ရှိသော။ ဇဝမေဝါ' ဟံ ဣမံ ကာယံ၊ နဝစ္ဆိဒ္ဒံ ခုဝဿဝံ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃ဝ၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၅။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၇။ ခုဝဿဝန္တိ ခုဝ-နိဿန္ဒံ၊ နိစ္စံ ပဋ္ဌရဏာသုစိန္တိ အတ္ထော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ ၉၅။ (–ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၁။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၂။)

ခူပ (နှ) [ခူပ+အ။ နိတိ၊ဝေ။ ၁၂၂၊ ၃၂ ၇။ ခူပ+အစ်။ P.S.D.။ ခူပေါ ဘူ တာပေ စု ဒီတျှ။ ဝေတ္ထတ္ထ။ ၂ဝ၆။ ခုပ....ဒီပနေ, တာ-ပနေ။ ထောမ။ ခူပ တာပေ။ ကဝိကပ္ပဒုမ။ (ခူပ-သံ၊ပြာ၊ သီဟိုဠ်။ ခူ၀ - ပြာ၊ အဒ္ဓ-မာဂဓီ)] အခိုးအထုံ၊ အခိုးတိုင်၊ အမှေး တိုင်။ (နှံသာ၊ နှံသာမှန်။ စိန္တာမဏိ။ အမှေးအကြိုင် နှံသာ၊ အခိုး, မီးခိုး။ ဝိလျ

S.E.D.။ ပြခြင်း, ပူလောင်စေခြင်း။ ထောမ။ နံ့သာတုံး နံ့သာခဲမှ ထွက်သောအခိုး၊ နံ့သာခဲအထူး။ ပြာ၊ ဓာန်။) ဓူပံ(ဓူမံ၊က) သိတ္ထံ ပိလောတိဋ္ဌ၊ မုခပုဏ္ဏနသုတ္တက်။ အပ၊ ၁။၃၅၃။ ဓူပံ (ဓူမံ၊သီ၊က) ဒတ္တာန သုဂတော၊ သံဃေ ဂဏဝရတ္တမေ။ အပ၊၁။၃၆၉။

ဓူပါနိ (ပ၊ဗ)—အပ၊၂။၁၆၇။ ထေရ၊ ဌ၊၂။၄၀။ ဓူပံ (ဒု၊ဇ)—အပ၊၁။၂၀၂။ အပ၊ ၂။၂၀၂။ သံ၊ဌ၊၂။၁၇၆။ ထေရ၊ဌ၊၂။၄၃၇။ အပ၊ဌ၊၁။၂၉၀။ ဓူပေန (တ၊ဇ)— အပ၊ ဌ၊၂။၁၀၀။ ဓူပေဟိ (တ၊ဗ)— အပ၊ဌ၊ ၁။၇၇။ အပ၊ဌ၊၂။၄၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၁၀၀။

ဓူပစုဏ္ဏန္ဓကာရ (တိ) [ဓူပစုဏ္ဏ + အန္ဓကာရ] အခိုး, အမှုန့်ဟူသော အမိုက်မှောင်ရှိသော၊ အခိုးမှုန့်တို့ကြောင့် မိုက်မှောင်သော။ တတ္ထ တတ္ထ ပဌိမာလာဂုဋ္ဌဝိပ္ပကိဏ္ဏံ နာနာသုရ-ဘိကုသုမသဒ္ဓိတဓရဏိတလံ ဓူပစုဏ္ဏန္ဓကာရံ အဟောသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၂၂၀။

ဓူပဒါန (နဿ) [ဓူပ+ဒါန။ (ဓူဝဒါဏ-ပြာ)] အခိုးအထုံ–အခိုးတိုင်–အမွှေးတိုင် – ကိုပေးလှူခြင်း။ စတုန္ဓဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဓူပ' မဒဒိ' တဒါ။ ဒုဂ္ဂတိ' နာဘိဇာနာမိ၊ ဓူပဒါနဿိဒံ ဖလံ။ အပ၊၁။၀၇။

ဓူပဒါယက (တိ) [ဓူပ+ဒါယက။ (ဓူဝဒါယဂ-ပြာ)] အခိုးအထုံ–အခိုးတိုင်–အမွှေးတိုင် –ကိုပေးလှူတတ်သော၊သူ။ ဣတ္ထံ သုဒံ အာယသ္မာ ဓူပဒါယကော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၁။၀၇။

ဓူပဒါယကတ္ထေရ (ပု) [ဓူပဒါယက+ထေရ] ဓူပဒါယကထေရ်။ (ယင်းသည် သိဒ္ဓတ္ထ ဘုရားရှင် သီတင်းသုံးရာ ဂန္ဓကုဋီကျောင်း ငယ်၌ စန္ဒကူးအကျော်စသော အခိုး အထုံ တို့ဖြင့် ပူဇော်မှုကို ပြုခဲ့သော ကောင်းမှု ကြောင့် ဤဘုရားရှင်လက်ထက် သာသနာသို့ ဝင်၍ရဟန်းပြု ဝိပဿနာပွါးများကာ ရဟန္တာ ဖြစ်လေသည်။ အပ၊ဌ၊၂။၄၂။) ကတဓူပ-ပူဇာပုညတ္ထာ နာမေန ဓူပဒါယကတ္ထေရောတိ သမ္မတ္ထ ပါကဋော။ အပ၊ဌ၊၂။၄၂။

ဓူပန (နဿ) [ဓူပ+ယု။ (ဓူပန-သံ၊ ဓူဝဏ-ပြာ)] (က) အခိုးထိုးခြင်း။ (ခ) ထိုးခြင်း၊ ဆားခတ်ခြင်း။ (ပွဲလျက်၊ ထင်းရှူးစေး။ ထောမ။) (ဂ) သာသပဓူပနံ ဝါ (ပေတ။ ၁၇၄)တိ ယံ ဇာတသာ ဒါရကဿ ရက္ခ-ဏတ္ထံ သာသပေန ဓူပနံ ကရောန္တိ။ ပေတ၊ ဌ။၁၀၃။ (ခ) လောဏဓူပန (သံ၊ဌ၊၃။ ၂၀၂)နှင့် လောဏဿ ဓူပနဿ လောဏဓူပနံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၄၅။

ဓူပပူဇာ (ထီ) [ဓူပ+ပူဇာ] အခိုးအထုံ–အခိုးတိုင်–အမွှေးတိုင်– တို့ဖြင့် ပူဇော်ခြင်း။ တဿ ဘဂဝတော ဂန္ဓကုဋိယံ စန္ဒနာဂရု-ကာဌာနုသာရိအာဒီနာ ကတေဟိ အနေ-ကေဟိ ဓူပေဟိ ဓူပပူဇံ အကာသိ။ အပ၊ ဌ၊၂။၄၂။

ဓူပယမာန (တိ) [ဓူပ+ဏယ+မာန] (၁) ပူစေ – ပူအောင်လုံ – ချက်–သော။ (၂) တုန်လှုပ်စေ–တိုက်ခတ်စေ–အပ်သော။ (၃) သူပဗျဥ္ဇနံ ဓူပယမာနာယ (ပစမာနာယ၊ သျှာ) ကေသာ ဣတ္ထိယာ ဘာဇနတော အဂ္ဂိဇာလာ ဥဋ္ဌဟိတ္မာ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၂၅။ (၂) ဝါတဓုတာတိ မန္ဒေန မာလုတေန ဓူပယမာနာ (ဓူယမာနာ၊သီ)။ ဝိမာန၊ဌ။ ၁၅၉။

ဓူပါယတိ (ကြိ) [ဓူပ+အာယ+တိ။ မောဂ်၊ ၅။၁၀။ ဓူပ တာပေ ဓူပါယတိ။ ထောမ။ (ဓူပါယတိ, ဓူပါယတေ-သံ)] (က) အခိုးကို ပြု၏၊ အခိုးလွှတ်၏။ (ခ) ပူလောင်စေ၏။ (ဂ) နှ ဓူပါယတိ (အံ၊၁။၅၁၅)တိ အဗ္ဗတ္ထိကဿ ဥပါဒါယ တဏှာဝိစရိတ-

ဝသေန နဲ ရူပါယတိ။ အံ၊ဌ၊ ၂။ဒုဂဂ။ (–အပ၊ ၁။ဘ၉ဂ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ဒုဇ။ ထေရ၊ဌ၊၁။ ၂၇၂။ အံ၊ဌ၊၁။ဘဂ၂။) (ခ) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ရူပါယန (နာ၊ထီ) [ရူပ+အာယ+ယု] အခိုးကို ပြုခြင်း၊ အခိုးလွှတ်ခြင်း၊ ပူလောင်စေခြင်း။ သလ္လောတိ ဝါ ရူပါယနန္တိ ဝါ ဣမေသံ မမ္မာနံ အတ္ထတော ကေတ္ထံ။ နေတ္တိ။ ၂၁။ ရူပါယတိ သန္ဓာပေတိ ပရိဒဟတီတိ ရူပါ-ယနာ။ နေတ္တိ၊ဝိ။ဘ၂၄။

ရူပါယိတ (တိ) [ရူပ+အာယ+တ] ပူလောင် စေအပ်–လောင်ကျွမ်းအပ်–သော။ ဣစ္ဆာ-ရူပါယိတော (သံ၊ဘ။ဒုဂ)တိ ဣစ္ဆာယ အာ-ဒိတ္တော။ သံ၊ဌ၊ဘ။ဂ၉။ ကိသာ ရူပါယိတော-(နေတ္တိ။ ၂ဝ)တိ ကိသာ ကေန ကာရဏေန ရူပါယိတော သန္ဓာပိတော လောကော။ နေတ္တိ၊ဌ။ဂဒု။ (–နေတ္တိ၊ဝိ။ဘ၂ဝ။)

ရူပိတ (တိ) [ရူပ+တ။ (ရူပိတ-သံ၊ ရူဝိအ-ပြာ၊ ရူဝိယ-အဒ္ဓမာဂမီ)] (၁) (က) မြှေးထုံအပ်သော။ (ခ) ထုံအပ်သော (ဆား ခတ်အပ်သော။ မဒ္ဒူ၊ ပါရာ၊ သျ)။ (၂) ပူလောင်–ပူပန်– စေအပ် – လောင်ကျွမ်း အပ်–သော။ (၁) (က) ရူပိတ (ဗုဒ္ဓဝံ။ ဒုဒ)ဣ ဝါသိတံ ဂန္ဓိတံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၂ဝ၄။ (–အံ၊ဌ၊ ၂။ဘ၇ဂ။) (ခ) အဇိကာ တက္ကဣ ဝါ "သိတံ ဥဏ္ဏံ ရူပိတံ အရူပိတ"ဣ ဝါ ဝုတ္တော ယံ ဝုတ္တံ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ဘ၂။ (၂) တိဟိ ဟေဋ္ဌိမမဂ္ဂေဟိ စ ဝိရူပိတာ ဘုသံ ရူပိတာ သန္ဓာပိတာ ဒဓာတိ အတ္ထော။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ဘ။ဘ၉။

ရူပိတဝါသိတ (တိ) [ရူပိတ+ဝါသိတ။ (ရူပိတ-ဝါဒိတ-သံ၊ ရူဝိအဝါသိယ-ပြာ)] အခိုး အထုံတို့ဖြင့် မြှေးထုံအပ်သော။ ကဒလိယော စ ဧဏေ စ ဥဿာပေတ္မာ သကလနဂရံ ရူပိတဝါသိတံ ကရောန္တိ။ မ၊ဌ၊ ၂။ဇ၉။ (–သံ၊ ဌ၊ဒု။ဘ၅ဒ။ ဇာ၊ဌ၊ဒု။ ၂ဂ၁။)

ရူပေတိ (ကြို) [ရူပ+ဏေ+တိ။ ခ၁တ္ထတ္ထ။ ၂ဝ၆။ ရူပ တာပေ ရူပါယတိ၊ ရူပါယတေ။ ကဝိကပ္ပဒ္ဒမ။] (၁) ထုံစေ၏၊ မြှေးကြိုင်-စေ၏။ (၂) ပူလောင်စေ၏၊ လောင်ကျွမ်း-စေ၏။ (ဒု) ဆိုး၏။ (၁) ယေန သီလဂန္ဓေန အနုလိတ္တာ ဘဂဝတော ပုတ္တာ သဒေဝကံ လောကံ သီလဂန္ဓေန ရူပေန္တိ သမ္မရူ-ပေန္တိ။ မိလိန္ဒ။ဒ၁ဂ။ ကာလေန ကာလံ ရူပေသိ (အပ၊ဘ။ ၂၅၂)ဣ သမ္မတ္တသမ္မတ္ထ-ကာလာနုကာလေ ရူပေသိ။ အပ၊ဌ၊ ၂။ ဘဂဂ။ (၂) ဥပါဟာ ဥဒကံ ရူပေတိ။ မ၊ ဌ၊ ၃။ဂ၃။ (ဒု) (နိတိ၊ခ။ဒ၂ဂ)-ကြည့်။

ရူပေဣ (ကြို) [ရူပ+ဏေ+အဣ] ထုံစေကုန်-၏၊ မြှေးကြိုင်စေကုန်၏။ ရူပေတိ (၁) ကြည့်။

ရူပေသိ (ကြို) [ရူပ+ဏေ+ဏှံ] ထုံစေခဲ့ပြီ၊ မြှေးကြိုင်စေခဲ့ပြီ။ ရူပေတိ-ကြည့်။

ရူမ် (ပု) [ရူ+မန်။ ဓုနာတိ ကမ္ပတိတိ ရူမော။ ကစ္စည်း။ဇ၂ဂ။ (–ရှ။ဇ၅၂။ နိတိ၊ သုတ္တ။ဘ၂ဒ၄။ နိတိ၊ခ။ ၂ဒ၉။) အယံ ရူမ-သဒ္ဒေါ ကောဓေ တဏှာယ ဝိတဏ္ဍေ ပဋ္ဌ-သု ကာမဂုဏေသု ဓမ္မဒေသနာယ ပဂ-တိရူမေတိ ဣမေသု အတ္ထေသု ဝတ္တတိ။ မ၊ဌ၊ ၂။ဒ၆။ ကောဓတဏှာဝိတဏ္ဍေသု၊ ပဋ္ဌ-ကာမဂုဏေသု စ။ ဒေသနာယဉ္စ ပဂတိ၊ ရူမေ ရူမော ပဝတ္တတိ။ နိတိ၊ခ။ ၂၅ဝ။ (၁) (က) အခိုး၊ အင့ေ။ (ခ) မီးခိုး။ (ဂ) မီး။ (ဃ) အခိုး အထုံ၊ အခိုးတိုင်၊ အမှေ့တိုင်။ (၂) အမျက်ထွက်ခြင်း "ကောဓ"။ (ဒု) တပ်မက်ခြင်း – အလို အာသာ– "တဏှာ"။ (ဌ) ကြံစည်-တွေးတော–ခြင်း "ဝိတက်"။ (၅) ကာမ

အနှောင်အဖွဲ့၊ ကာမအစု "ကာမဂုဏ်"။ (၆) တရားဟောခြင်း "ဓမ္မဒေသနာ"။ (၇) မီးခိုးထခြင်း၊ သေခြင်း၊ ကွယ်လွန်ခြင်း။ (တီ) (၀) ဖျော့သောအဆင်း–မီးခိုးရောင် –ရှိသော။ (၉) အခိုး – အင္ဂေ – ရှိသော။ (မီးခိုး၊ နှင်း၊ ကောင်းကင်တွင် တခဏမျှ ထူးခြားသည့်အရာ၊ တိမ်တိုက်၊ အခိုးရှုခြင်း၊ လေအန် – လေချဉ်တက် – ခြင်း၊ အိမ် အဆောက်အဦးအတွက် ပြင်ဆင်ထားသော နေရာ။ P.S.D. ။)

(ခ) (က) အခိုး၊ အင္ဂေ။ အနုဇာနာမိ သိက္ခဝေ ခွမ် ပါတုံ။ ဝိ၊၃။၂၉၆။ ဒ္ဒိန္နမ္ပိ သရီရတော ဥဂ္ဂတာ ခွမာ ယာဝ ပြဟ္မ-လောကာ ဥဋ္ဌဟိ သု။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၁၅၀။ (ခ) မီးခိုး။ ခွမကဋ္ဌစ္ဆ၊ ခွမဝဏ္ဏိ-တ္ထိ ကြည့်။ (ဃ) အခိုးအထုံ၊ အခိုးတိုင်၊ အမှေးတိုင်။ အပရာ ဒေဝတာ....ခွမေဟိ ပူဇ-ယမာနာ ဂစ္ဆန္တိ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၇၅။ ခွမတဋ္ဌက-လည်း ကြည့်။ (၂) အမျက်ထွက်ခြင်း "ကောဓ"။ ကောဓော ခွမော (သံ၊၁။ ၁၇၁)တိ တဝ ဥဏ္ဏဂ္ဂိဿ ဥပဂ္ဂတ္ထိလေသ-ဌေန ကောဓော ခွမော။ သံ၊ဌ၊၁။၂၁၇။ ကောဓော ခွမော (မ၊ဌ၊၂။ခုဒ)တိ ဇတ္ထ ခွမပရိယာယေန ကောဓော ဝုတ္တတ္တာ ခွမ-သဒ္ဒေါ ကောဓေ ဝတ္တတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၅။ (၃) တပ်မက်ခြင်း–အလိုအာသာ–'တဏှာ'။ ခွမာယိတ (၂)-ကြည့်။ (၄) ကြံစည်–တွေးတော–ခြင်း "ဝိတက်"။ ခွမာယနာ ခွမာ-ယန္တ(၂)-ကြည့်။ (၅) ကာမအနှောင်အဖွဲ့၊ ကာမအစု 'ကာမဂုဏ်'။ ရဇော စ ခွမော (ဇာ၊၁။၁၃၀) .... ဣတိ ရဇခွမသရိက္ခ-တာယ ဧတေ ကာမာ ရဇော စ ခွမော စာတိ မယာ တုယ္ယံ ပကာ-သိတာ။ ဇာ၊ဌ၊ခု။၂၂၇။ (–မ၊ဌ၊၂။ခု၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၅။) (၆) တရားဟောခြင်း 'ဓမ္မဒေသနာ'။ နု ခွမ် ကတ္ထာ ဟောတိ-(မ၊၁။၂၀၃။ အံ၊ခု။၅၄၀)တိ သော ဂေါပါ-လကော ခွမ် ဝိယ ဓမ္မဒေသနာခွမ် နု ကရောတိ။ မ၊ဌ၊၂။၁၆၄။ အံ၊ဌ၊ခု။ခု၅ခု။ ဥာဏဂ္ဂိဇာလသမုဋ္ဌာနဿ ပုဗ္ဗင်္ဂမောတိ ခွမော ဝိယာတိ ခွမော။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊ခု။ ခု၆၇။ (၇) မီးခိုးထခြင်း၊ သေခြင်း၊ ကွယ်-လွန်ခြင်း။ ခွမကာလ-ကြည့်။ (တီ) (၀) ဖျော့သောအဆင်း–မီးခိုးရောင် – ရှိသော။ ဒုမ္မဝါသီတိ ခွမော ခွသရော၊ အနဋ္ဌိတာမဏ္ဍိ-တောတိ အဓိပ္ပါယော။ မ၊ဋ္ဌ၊ခု။ခု၃။ (၉) အခိုး–အင္ဂေ – ရှိသော။ ခွမင်္ဂါရရဟိတ-ကြည့်။

ခွမော (ပ၊ဇ)— သံ၊၁။ခု၉။ အံ၊၁။ခု၆၂။ ဇာ၊၁။၁ခု၀။ ဒီ၊ဌ၊၂။၂၇၀။ မ၊ဌ၊၂။ခု၆။ မ၊ဌ၊ခု။၂၃၅။ သံ၊ဌ၊၁။၆၉။ အံ၊ဌ၊၂။ခု၀၇။ အဘိ၊ဌ၊၂။၅၂၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၆၆။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၄၄၀။ဝိမာန၊ဌ။၁၄၆။ ထေရ၊ဌ၊၂။၅၀၂။ အပ၊ ဌ၊၁။၀၂။ ဇာ၊ဌ၊၁။၀၀။ ဇာ၊ဌ၊ခု။၂၂၆။ ဇာ၊ ဌ၊၄။၂၉၀။ ဇာ၊ဌ၊၅။၆၅။ ဇာ၊ဌ၊၆။ခု၃။ သာရတ္ထ၊ခု။၄၅၂။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။ခု။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၁၀၅။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၆၂။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ခု။ ခု၆၇။ ခွမော (ပ၊ဗ)—ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၁၅၀။ ခွမ် (ခုဒ)—ဝိ၊ခု။၂၉၆။ မ၊၁။၂၀ခု။ အံ၊၂။ ၄၅၁။ အံ၊ခု။၅၄၆။ ဇာ၊၁။၁ခု၁။ ဝိ၊ဌ၊ခု။ ၁၁၀။ မ၊ဌ၊၂။ခု၆။ အံ၊ဌ၊၁။ခု၆။ အံ၊ဌ၊ ခု။ခု၅၀။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၁၆၉။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၂၅။ ထေရီ၊ဌ။၁၄။ စရိယာ၊ဌ။၁၂၁။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ၄၉၂။ ဇာ၊ဌ၊ခု။ခု၀၀၊ ဇာ၊ဌ၊၄။၂၉၀။ ဇာ၊ ဌ၊၆။၆၇။ မဟာနိ၊ဌ။၅၇။ သာရတ္ထ၊ခု။၇၅။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။ခု၀၀။ မ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၉၆။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ခု။ ခု၆၇။ ခွမေန(တ၊ဇ)—သံ၊ဌ၊၁။၉၁။ ပဋ္ဌိသံ၊ ဌ၊၁။ခု၂၀။ ဝဇိရ။၅၄၆။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၇၊ ၂၄၄။ မ၊ဋ္ဌီ၊၂။ခု၀၂။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၆၂။ အနုဋ္ဌီ၊

၁။၁၉၆။ ခူမေဟိ(တ၊ဗ)— ဇာ၊ဌ၊၁။၇၅။ ခူမတော(မ၊ဇ)— ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၂။၈၇။ ခူမဿ(ဆ၊ဇ)— သီ၊ဌ္ဌီ၊သစ်၊၂။၂၄၄။ သံ၊ဌ္ဌီ၊၁။ ၂၁၉။ အနုဌ္ဌီ၊၁။၁၉၆။ ခူမေ(သ၊ဇ)—မ၊ဌ၊ ၁။၃၄၃။ သံ၊ဌ၊၂။၁၀၄။ ခူမေသု(သ၊ဗ)— ဇာ၊ဌ၊၁။၂၃၂။

ခူမ၂ (တိ) [ခူမ+အ] မီးခိုးနှင့်တူသော (တိမ်တိုက်-စသည်)။ ခူမဝလာဟက-ကြည့်။

ခူမကဋ္ဌ၊ (ပု) [ခူမ+ကဋ္ဌ၊] မီးမွှေယောက်မ၊ မီးကိုသောက်ကြောင်းဖြစ်သော ယောက်မ။ ပါဠိယံ ပန အနာဂတာနိပိ ဘိက္ခိရ-ပဋ္ဌိဂ္ဂဟ ဥဋ္ဌ၊ကိ်ဒဗ္ဗိကဋ္ဌ၊ပါတိတဋ္ဌကသရက-သမုဂ္ဂအင်္ဂါရကပလ္လခူမကဋ္ဌ၊အာဒီနိ.... ဂရု-ဘဏ္ဍာနိ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၇၉။ ကခါ။၂၆၁။ ခူမက-ဋ္ဌ၊။ (သံ၊ဌ၊၁။၁၈၈)တိ ခူမပါနံ။ သံ၊ဌ္ဌီ၊၁။ ၂၄၀။

ခူမကဋ္ဌ၊က (ပု) [ခူမ+ကဋ္ဌ၊+က] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ ကဟံ ခူမကဋ္ဌ၊ကော၊ ကဟံ ယညသုတ္ထကန္တိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၃၁၇။

ခူမကာရီ (တိ) [ခူမ+ကရ+ဏီ။ (ဒုမကာရိန်-သံ)] အခိုး—အထုံ—ကို ပြုလေ့ရှိသော၊ (ခူမကာရီအမည်ရှိသော)သူ။ ခူမကာရိဿ သန္တိကေ။ ဇာ၊၁။၁၇၁။ ဇာ၊ဌ၊၃။၃၀၀။ ပုဗ္ဗေ ခူမကာရီ နာမေကော အဇပါလပြာဟ္ম-ဏော....ဝသိ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၃၇၉။

ခူမကာလ (ပု) [ခူမ+ကာလ] မီးခိုးထရာ—မီးသင်ကြိုက်ရာ—သေရာ—အချိန်—အခါ—ကာလ။ အယံ ဝိဟာရော တေသောဝါတိ ဇေံ ခူမ-ကာလေ အပလောကေတ္တာ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၈၄။ အတ္ထနော ပုတ္တံ အမ္မာကံ ခူမကာလေ ရဇ္ဇံ ကာရေတု။ ဇာ၊ဌ၊၃။၂၀၂။ ခူမကာလန္တိ မတကာလံ၊ မတကာလံ ဟိ သရီရဗျာပန-ဝသေန ခူမဌ္ဌဟနတာယ ခူမကာလန္တိ ဝုစ္စတိ။ ဇာ၊ဌ္ဌီ၊၅။၃၇၃။ (—ဇာ၊ဌ၊၃။၄၀၁။ သာရတ္ထ၊ ၄၄၉။ ဒီ၊ဌ္ဌီ၊၃။ ၂။၁၂၆။)

ခူမကာလိက (တိ) [ခူမကာလ+ဣက] မီးခိုးငြိမ်းရာအခါရှိသော။ (တိုတောင်းသောအခါ ရှိသော။) ခူမကာလိက (ဝိ၊၄။၃၂၄၊၄၅)ဣန္ဒ्ရ ဣဒံ ယာဝဿ စိတကခူမော နုပညာယတိ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၈၄။ ခူမကာလော တေဿာတိ ခူမ-ကာလိကံ စိတကခူမဝူပသမတော ပရံ အပ-ဝတ္ထနတော။ သာရတ္ထ၊၃။၄၄၉။ (—ဒီ၊ဌ၊၂။ ၁၈၄။ ဝိမတိ၊၂။၂၆၆။ ဒီ၊ဌ္ဌီ၊၂။၁၂၆။ အံ၊ဌ္ဌီ၊ ၃။၁၆၄။)

ခူမကေတု (ပု) [ခူမ+ကေတု။ ခူမော ကေတု ဓဇော ယဿာတိ ခူမကေတု။ ဓာန်၊ဌ္ဌီ။၃၄။ (ခူမကေတု-သံ၊ ခူမကေဋ-ပြာ၊ အဋ္ဌမာဂမီ၊ ခူမကေတုဝ-သီဟိုဠ်)] (၁) မီး၊ ဆီမီး၊ မီးရှူးမီးတိုင်၊ မီးပုံ။ (၂) မီးရောင်ကဲ့သို့ ထွက်ခြင်း၊ ကြယ်တံခွန်လွှတ်ခြင်း၊ ကြယ်ဥက္ကာကျခြင်း။ (၃) ဥပါတ်နိမိတ်ကိတ်ဂြိုဟ်။ (၁) ခူမကေတု စ ဒိဿတိ (အပ၊၂။၁၂၃။ ထေရ၊ဌ၊၁။၅၃)တိ ခူမရာဇသဟိတော အဂ္ဂိ ကွန္ဒော စ ဒိဿတိ။ အပ၊ဌ၊၂။၂၃၀။ ခူမ-ကေတူ (ဗုဒ္ဓဝံ။၃၂၈)တိ အဂ္ဂိ ဝုစ္စတိ၊ ဣဓ ပန ပဒီပေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၁၈၃။ (—ဇာ၊၁။ ၂၀၈၊၃၃၉။ ဝိမာန်၊ဌ။၁၄၆။ စရိယာ၊ ဌ။၁၃၆။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၂၆-၇။ ဇာ၊ဌ၊၅။၆၅။) (၂) အဂ္ဂိသိခခူမသိခါဒိနံ ဗဟုဓာ ပါတုဘာ-ဝေါ ဇေ ဒိသာဒါဟော နာမာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ တဒေဝ "ခူမကေတူ"တိ လော-ကိယာ ဝဒန္တိ။ သီ၊ဌ္ဌီ၊သစ်၊၁။၃၇၃။ (၃) အထုပ္ပါတေ သိယာ ခူမ-ကေတုဝေဿာနရေပိ စ။ ဓာန်။၉၈၈။ ဥပ္ပါတေ ဘူတဝိကတိယံ။ ယင်း-ဌ္ဌီ။

ခူမ်ကေတု၂ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] ခူမကေတု-မည်သော — စကြာ — စကြဝဠာ — စက္ကဝတ် —မင်း။ ဘေရသေဓော ကပ္ပသတေ၊ အဋ္ဌာ-

သုံ ခူမကေတုနော။ သတ္ထရတနသမ္ပန္နာ၊ စက္ကဝတ္တိ မဟာပုလာ။ အပ၊၁။၂၁၉။

ခူမဂန္ဓ (ပု) [ခူမ+ဂန္ဓ။ (ခူမဂ်ဝ-ပြာ)] အခိုးနံ့။ တံ ခူမဂန္ဓေနာ (ဇာ၊၁။၁၇၁)တိ တေန ခူမဂန္ဓေန။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃ဂဝ။

ခူမဂ်ါရရဟိတ (တိ) [ခူမဂ်ါရ+ရဟိတ] အခိုးအငွေ့ရှိသောမီးကျီးခဲမှ ကင်းသော။ နိဒ္ဒ။-မဂ်ါရေနာ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၆)တိ ခူမဂ်ါရရဟိ-တေန ကေဝလေန အဂ္ဂိနာ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၅၅။

ခူမဇာလဥပဒ္ဒဝဘယ (နာ) [ခူမဇာလ+ဥပဒ္ဒဝ-+ဘယ] (က) မီးခိုး, မီးလျှံ ဟူသော ဘေးရန်မှ ကြောက်ခြင်း။ (ခ) မီးခိုး,မီးလျှံ တို့ဖြင့် နှိပ်စက်ခြင်းမှ ကြောက်ခြင်း။ ပေါ-ရိသာဒေန ဟိ ရုက္ခသ ခူမဇာလဥပဒ္ဒဝဘ-ယေန ပဋ္ဌိဏ္ဏမိတ္တာ အဂ္ဂိ ကတော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၅၃၀။

ခူမဇာလုဋ္ဌာန (နာ) [ခူမဇာလ+ဥဋ္ဌာန] မီးခိုး, မီးလျှံထခြင်း။ သော ဟိ ဇာတောဝ ဝေဒိ-ယတိ၊ ခူမဇာလုဋ္ဌာနေန ပညာယတိ၊ တသ္မာ "ဇာတဝေဒေါ"တိ ဝုစ္စတိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၂၂၇။

ခူမတဋ္ဌက (ပု၊နာ) [ခူမ+တဋ္ဌက။ (ခူမစဃ-သံ)] အခိုးအထုံ (ထည့်ရာ) ခွက်၊ နံ့သာခွက်။ ဂန္ဓတေလေန ဒီပံ ဇာလာပေတ္တာ ခူမတဋ္ဌကံ ဌပါပေတ္တာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၃ဖ၃။

ခူမတိမိရဘာဝ (ပု) [ခူမ+တိမိရ+ဘာဝ]မီးခိုး, အမိုက်မှောင်၏အဖြစ်။ ဘဂဝါ တံ ခူမတိမိရ-ဘာဝံ ဘိက္ခူနံ ဒဿေတ္တာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၇၃။

ခူမဒဇ္ဇပူဇာဒိက (တိ) [ခူမဒဇ္ဇ+ပူဇာ+အာဒိ+ က] အခိုးတိုင် (အမှေးတိုင်) သမန်းမြက် တို့ဖြင့် မီးပူဇော်ခြင်း အစရှိသော။ ကေစိ ဂယာတိရေ ဝေဒိ သဇ္ဇေတ္တာ ခူမဒဇ္ဇပူဇာ-ဒိကေ ဥပကရဏေ ဥပနေတ္တာ အဂ္ဂိဟုတံ ဇုဟန္တိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ဖ၄။ (ယင်းဥဒါန၊ဋ္ဌ-၌ ခူမ-ဒဇ္ဇိပူဇာဒိကာ ဟု ရှိ၏။ ခူမဒဇ္ဇပူဇာဒိကေ-ဟု ရှိရမည်။

ခူမဒါန (နာ) [ခူမ+ဒါန] အခိုးသောက် ပန်တူ၊ အခိုးသောက်တံ၊ ဆေးတံ။ မတ္တိကာဘာဏ္ဍေ.... အဂ်ါရကဋ္ဌာဟံ ခူမဒါနံ ဒီပရုက္ခကော။ ဝိ၊သဂ်ဟ။ ၃ဝ၀။

ခူမဒါနက (နာ) [ခူမ+ဒါန+က] အထက်ပုဒ်နှင့် ကြည့်။ အဂ်ါရကဋ္ဌာဟံ ခူမဒါနကံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ဂ၄။ ကခ်ီ။ ၂ဖ၄။ ခူမံ ဒဒါတိတိ ခူမဒါနကံ။ ကခ်ီ၊ယော၊မဟာဋီ၊၄။ ၂ဖ၇။

ခူမဒုက္ခာနုညာတ (တိ) [ခူမ+ဒုက္ခ+အနုညာ-တ] မီးကြောင့် (ဖြစ်သော) ဆင်းရဲခြင်းကို ခွင့်လွှတ်သော၊သူ။ အဂ္ဂိသန္ဓာပသုခံ ဣစ္ဆ-ဏ္ဍော ခူမဒုက္ခာနုညာတော ဝိယ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၉၃။

ခူမဓာန (နာ) [ခူမ+ဓာ+ဃု] အခိုးသောက် ပန်တူ၊ အခိုးသောက်တံ၊ ဆေးတံ။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ခူမဓာနက (နာ) [ခူမ+ဓာန+က] အထက်ပုဒ်နှင့် ကြည့်။ ခူမဓာနကန္တိ ခူမနေတ္ထံ။ တံ ဟိ ခူမံ ဓာရေန္တိ အနေနာတိ ခူမဓာနံ၊ တဒေဝ ခူမဓာနကံ။ ကခ်ီ၊ယော၊မဟာဋီ၊၄။ ၂ဖ၇။

ခူမန္ဓ (တိ) [ခူမ+အန္ဓ] မီးခိုးအမိုက်မှောင်ရှိသော၊ မီးခိုးမှုန်းသော၊ (က) ငှက်။ (ခ) ဖွတ်။ (ဂ) ယောကျ်ား။ (က) ခူမန္ဓာ သကုဏာ အညတ္ထ ဂန္ဓံ နာသက္ခိ သု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃၃။ (ခ) ဂေါခ ခူမန္ဓာ ... ပလာ-ယိတုံ အာရဒ္ဓါ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၅၁၄။ (ဂ) သော ခူမန္ဓော ယုတ္တာ....ဂါထမာဟ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၄ဂ၄။

ခူမန္ဓကာရ (တိ) [ခူမ+အန္ဓကာရ] မီးခိုးအမိုက်မှောင်ရှိသော (အရပ် မျက်နှာ-စသည်)

ဥက္ကာ သမန္ဆာ နိုပတိ်သု ဃောရာ၊ ရူမန္ဓ-
ကာရာ စ အဟေသုံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၃၃၀။

ရူမနိုက္ခမနဆိဒ္ဓ (နာ) [ရူမ+နိုက္ခမန+ဆိဒ္ဓ] အခိုး
ထွက်ပေါက် (ခေါင်းတိုင်)။ အောက်ပုန်(၂)
ကြည့်။

ရူမနေတ္ထ (နာ) [ရူမ+နေတ္ထ] (၁) အခိုးသောက်
ပန်တူ၊ အခိုးသောက်တံ၊ ဆေးတံ။ (၂)
အခိုးထွက်ရာအပေါက် (ခေါင်းတိုင်)။ (၁)
အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ရူမနေတ္ထံ။ ဝိ၊၃။၂၉၆။
ရူမနေတ္ထန္တိ ရူမနာဠိကာ။ ဝိ၊နိဿယ၊ဌ။
၂၈၆၀။ ရူမနေတ္ထံ(ဒု၊ဇ)—ဇာ၊ဘ။၃၀၃။ ဇာ၊
ဌ၊၄။၃ဖ၃။ ရူမနေတ္ထေ (ဒု၊ဗ)— အပ၊ဘ။
၃၅၂၊၃ဖ၅။ (၂) ဣဌ္ဌကကုဋ္ဌကာယ ဣဌ္ဌကာ-
ဟိယေဝ ဝါတပါနေ စ ရူမနေတ္ထာနိ စ
ကရောတိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၁၅၇။ ရူမနေတ္ထ (ဝိ၊၄။
၂၅ဌ)န္တိ ရူမနိုက္ခမနဆိဒ္ဓံ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၅၀။
(–ဂ၀။)

ရူမနေတ္ထထဝိကာ (ထီ) [ရူမနေတ္ထ+ထဝိကာ]
အခိုးသောက်တံ–ဆေးတံ–အိတ်။ အနုဇာ-
နာမိ ဘိက္ခဝေ ရူမနေတ္ထထဝိကန္တိ။ ဝိ၊၃။
၂၉ဖ။

ရူမပရိယာယ (ပု) [ရူမ+ပရိယာယ] ရူသေဒ္ဓါ၏
– ပရိယာယ် – စကား အပြောင်းအလဲ။
ကောဓော ရူမောတိ ဇ္ဇော ရူမပရိယာယေန
ကောဓော ဝုတ္တတ္တာ ရူမသဒ္ဒေါ ကောဓေ
ဝတ္တတိ။ မ၊ဋီ၊၂။၁ဝ၅။

ရူမပါန (နာ) [ရူမ+ပါန] မီးကိုသောက်ကြောင်း
ဖြစ်သော ယောက်မ၊ မီးမှေ့ယောက်မ။
ရူမကဋ္ဌစ္ဆု-ကြည့်။

ရူမရာဇသဟိတ (တိ) [ရူမရာဇ+သဟိတ] မီးခိုး,
အရေးအကြောင်းနှင့်တကွဖြစ်သော (မီးပုံ-
စသည်)။ ရူမကေတု (၁)-ကြည့်။

ရူမရာသိ (ပု) [ရူမ+ရာသိ] မီးခိုးအစု။ တတ္ထ
ခဏေ မာရော....ရူမရာသိ ဝိယ တိမိရပုဏ္ဏော
ဝိယ စ ဟုတ္ဝာ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ဘ။၂၂၃။

ရူမရောရုဝ (ပု) [ရူမ+ရောရုဝ] ရူမရောရုဝဝေရ၊
မီးခိုးကြောင့် – ငိုယို – ဟစ်အော် – မြည်း
တမ်း–ရာဖြစ်သော အဝီစိဝေရ။ ရောရုဝန္တိ ဒ္ဒေ
ရောရုဝါ ရူမရောရုဝေါ စ ဇာလရောရုဝေါ စ။
သံ၊ဌ၊ဘ။၂၇။ ဇာ၊ဌ၊၅။၂ဂဂ။ "တိမိသ"န္တိ
သညိတံ ရူမရောရုဝံ နာ့မ နရကံ ဂစ္ဆန္တိ။
သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။၂ဝဝ။

ရူမဝဋ္ဋိ (ထီ) [ရူမ+ဝဋ္ဋိ] (၁) ဆေးလိပ်၊
အခိုးလိပ်။ (၂) မီးခိုးလိပ်၊ မီးခိုးလုံး။
(၁) ဘိက္ခု ရူမဝဋ္ဋိ ပဋ္ဌိဂ္ဂဟေတ္ဝာ ရူမံ
ပိဝတိ။ ဝိ၊ဌ၊ဘ။ဘဘ။ ရူမဝဋ္ဋိယာ တဒဟု-
ပဋ္ဌိဂ္ဂဟိတတ္တာ။ ဝိမတိ၊ ၂။ဘ၃။ (–ဝိ၊သင်္ဘာ။
ဘ၂၂။) (၂) ပဿ သော ရူမဝဋ္ဋိ ပညာ-
ယတိ။ အံ၊ဌ၊ဘ။၂၇ဖ။

ရူမဝဏ္ဏ (တိ) [ရူမ+ဝဏ္ဏ] မီးခိုးအဆင်းရှိ
သော၊ မီးခိုး၏အဆင်း–ကဲ့သို့ – နှင့်တူ–
သော အဆင်းရှိသော။ မုခံ တုမ္ဗာကံ ရူမ-
ဝဏ္ဏန္တိ ဥမ္မတ္တကဝနမေဝ အဝေါစ။ အံ၊
ဌ၊ဘ။ဘ၇။ မုခံ တုမ္ဗာကံ ရူမဝဏ္ဏန္တိ တေ
ဒဟရသာမဏေရေ ဥပ္ပဏ္ဏေန္တော ဝဒတိ။
အံ၊ဋီ၊ဘ။၅၅။

ရူမဝလာဟက (ပု၊ နာ) [ရူမ + ဝလာဟက]
မီးခိုးနှင့် တူသော – တိမ်တိုက် – မိုး
တိမ်၊ မီးခိုးအလား မဲနက်သော မိုးတိမ်။
တတ္ထ ဟိ ခဏေ ရူမဝလာဟကာ ဝိယ တိမိ-
ရဝလာဟကာ ဝိယ စ ဥဋ္ဌဟိ်သု။ သံ၊ဌ၊
ဘ။ဘ၆၉။ ရူမသဒိသာ ဝလာဟကာ ရူမ-
ဝလာဟကာ။ သံ၊ဋီ၊ဘ။၂ဘ၉။ (–သံ၊ဌ၊ ၂။
၂ဂ၉။)

ရူမဝါသဂန္ဓ (ပု) [ရူမ+ဝါသ+ဂန္ဓ] အခိုးဖြင့်
ထုံအပ်သော နံ့သာ၊ အခိုးအထုံ အနံ့။ ရူမ-

ဝါသဂန္ဓာဒီဝသေန ဂန္ဓာရမ္မဏံ ဝါ။ အဘိ၊ ၌၊၂။၁၅၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁ဂ၃။

ဓူမဝေဂ (ပု) [ဓူမ+ဝေဂ] မီးခိုးအဟုန်။ နာဂ-ရုဇာ ဓူမဝေဂံ သဟိဘုံ အသက္ကောန္တော ပဇ္ဇလိ။ ဓမ္မ၊ ၌၊၂။၁၅ဂ။

ဓူမသဒိသ (တိ) [ဓူမ+သဒိသ] မီးခိုးနှင့်တူသော။ ဓူမဝလာဟက-ကြည့်။

ဓူမသဘာဝကရဏ္ဍ (ပု) [ဓူမသဘာဝ+ကရဏ္ဍ+အတ္ထ] မီးခိုး၏ သဘောကို ပြုခြင်းဟူသော အနက်။ ဓူမသဘာဝ ကရဏ္ဍေန ဓူမောတိ စ မယာ ပကာသိတာ။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၁ဝ၅။

ဓူမသမာနဝဏ္ဏ (တိ) [ဓူမသမာန+ဝဏ္ဏ] မီးခိုးနှင့်တူသော အဆင်းရှိသော။ ဝတ္ထံ ဣဒံ ဓူမသမာနဝဏ္ဏံ။ ဇာ၊၁။ ၂ဝ၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၇။ ၁၅ဂ။

ဓူမသိခါ (ထီ) [ဓူမ+သိခါ။ ဓူမော သိခါ စူဋ္ဌာ ယဿ ဓူမသိခါ။ ဓာန်၊ဋီ။ ၃၄။ (ဓူမဒိခါ-သံ၊ ဓူမသိ=ဘာ-ပြာ)] (၁) မီးခိုး၏-အစွန်း-ထိပ်ဖျား။ (တိ)(၂) မီးခိုးဟူသော အစွန်း-ထိပ်ဖျား-ရှိသော (နဂါးမင်း)။ (၃) အစွန်း-ထိပ်ဖျား-၌ အခိုးရှိသော (မီး)။ (၁) ဓူမသိခါ ဝိယ စ ...ဥပဋ္ဌာတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ဋ၅။ ဥပရိ ဓူမသိခံ ဝါ အမနသိကရိတ္တာ ...ဂဏ္ဌိတမ္ပိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁ဒ၆။ (တိ)(၂) နာဂရာဇာ ...အဂ္ဂိသိခေါ ဓူမသိခေါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ဋ၃၁။ စူဋ္ဌနီ၊ ၌။ ၄ဝ။ (–သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂ဋ၃)။ (၃) ဇလမိဝ ဓူမသိခေါ (ဝိမာန။ ၅၁)တိ ဇ-လန္တော အဂ္ဂိ ဝိယ။ အဂ္ဂိ ဟိ တဿ အဂ္ဂတော ဓူမော ပညာယတီတိ "ဓူမသိခေါ ဓူမဓဇတ္ထ"-တိ စ ဝုစ္စတိ။ ဝိမာန၊ ၌။ ၁၄၆။

ဓူမာကာရတာ (ထီ) [ဓူမာကာရ+တာ] အခိုးဟူသော အခြင်းအရာ၏ အဖြစ်။ ဓူမာယန-ဘာဝေါ ဓူမာကာရတာ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၄၆။

ဓူမာပေတ္တာ (ကြိ၊ဝိ) [ဓူမ+ဏာပေ+တ္တာ] (ချင်းငြုတ်-စသည်ဖြင့်)ထုံစေ၍။ တက္ကသလာ ကမ္မိ သဘာဂဌာနေ ပါပေတ္တာ ဝါ ပစာ-ပေတ္တာ ဝါ ဓူမာပေတ္တာ ဝါ ထေရာနံ ဒါတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊ ၌၊ ၄။ ၁ဝ၁။ ဝိ၊သင်္ခ။ ၂၇၅။

ဓူမာယတိ (ကြိ) [ဓူမ+အာယ+တိ။ ကစ္စည်း။ ၄၃၅။ ရူ။ ၅၃၆။ နီတိ၊သုတ္တ။ ၉၁ဝ။] အခိုးလွှတ်၏၊ အခိုးကဲ့သို့ (မိမိကိုယ်ကို) ပြုကျင့်၏။ အာသ ခေါ အာယသ္မာ စူဠပန္ထကော.... ဓူမာယတိပိ ပဇ္ဇလတိပိ။ ဝိ၊ ၂။ ၇၇။ ဘိက္ခု ဘိက္ခု အယံ ဝမ္မိကော ရတ္တိံ ဓူမာယတိ ဒိဝါ ပဇ္ဇလတိ။ မ၊ဝ။ ၁ဋ၆။ (–ဝိ၊ဂ။ ၂၆၆။ ပဋ္ဌိသံ။ ၃ဂဂ။ ပေတ။ ၁၃ဝ၊ ၁၃၁။ ဝိ၊ ၌၊ ၁။ ၄ဂ။ မ၊ ၌၊ ၂။ ၃၄–၇။ ပဋ္ဌိသံ၊ ၌၊ ၂။ ၂၇၄။ ပေတ၊ ၌။ ၃၁။) သိနေရု စ ပဗ္ဗတာရုဇာ ဓူမာယန္တိ။ အံ၊ ၂။ ၄၇၅။ အက္ခိနိ မေ ဓူမာယန္တိ။ ဓူမာယိ—မ၊ ၌၊ ၁။ ၁၆၅။ ဓမ္မ၊ ၌၊ ၁။ ၂၃၄။ ဓမ္မ၊ ၌၊ ၂။ ၁ဂ၆။ ထေရ၊ ၌၊ ၂။ ၅ဝ၂။ အပ၊ ၌၊ ၁။ ၂၇ဋ။

ဓူမာယနဘာဝ (ပု) [ဓူမာယန+ဘာဝ] အခိုးကဲ့သို့ ပြုကျင့်တတ်သည်၏ အဖြစ်။ ဓူမာယိ-တတ္တ (သံ၊ ၂။ ၁ဝ၁)နှင့် ဓူမာယနဘာဝံ။ သံ၊ ၌၊ ၂။ ၂ဂ၉။ ဓူမာကာရတာ လည်း ကြည့်။

ဓူမာယနာ (ထီ၊နှ) [ဓူမ+အာယ+ယု+အာ] (၁) အခိုးလွှတ်ခြင်း။ (၂) ကြုံစည်-တွေးတော-ခြင်း။ (၁) ကာ ရတ္တိ ဓူမာယနာ ကာ ဒိဝါ ပဇ္ဇလနာ။ မ၊ဝ။ ၁ဋ၇။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁ဝ၄။ ဒီ၊ဋီ၊ ၁။ ၁ဝ၄။ အံ၊ဋီ၊ ၁။ ၁၂ဋ။) (၂) အယံ ရတ္တိ ဓူမာယနာ။ မ၊ဝ။ ၁ဋ၇။ မ၊ ၌၊ ၂။ ၃ဝ၆။ ဓူမ (၄) လည်း ကြည့်။

ဓူမာယန္တ (တိ) [ဓူမ+အာယ+အန္တ] (၁) အခိုးလွှတ်သော၊ အခိုးထွက်သော။ (၂) ကြုံစည်-တွေးတော-တတ်သော၊ ဝူပန် တတ်သော။ (၁) မယန္တာနိ မယန္တာနိ ပဗ္ဗတကူ-ဋာနိ ဓူမာယန္တာနိ ပဇ္ဇလန္တာနိ....သမ္ပတ္တိ သု။

သံ၊ဌ၊၁။ ၂၉၅။ ဇာ၊ဌ၊၁။၈၅။ ဓူမာယန္ဓောပိ
နဲ့ လဘိဿတိ ဝေ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၂၃၄။ ဇာ၊ဌ၊
၁။၃၆၈။ ဓူမာယန္တိ(နဲ့၊ပ၊ဇ) —သုတ္တနိ၊ဌ၊
၁။ ၂၂၀။ အံ၊ဌ်ီ၊၁။ ၂၀၅။ ဓူမာယန္ဓာနိ(နဲ့၊ပ၊
ဗ) — သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ ၂၁၈။ အံ၊ဌ်ီ၊၁။ ၂၀၄။
ဓူမာယန္တံ (နဲ့၊ဒု၊ဇ)—ဇာ၊ဌ၊၆။၁၃၉။ ဓူမာ-
ယန္ဓာ (ထီ၊ပ၊ဗ) —အပ၊ဌ၊၁။၈၇။ (၂)
ဓူမာယဓောဓ(မ၊ဌ၊ ၂။၃၆)တိ ဝိတက္ကသန္ဓာ-
ပေန သံတပ္ပေဓောဓ၊ ဝိတက္ကေဓောတိ
အတ္ထော။ မ၊ဌ်ီ၊ ၂။၁၀၅။

ဓူမာယန္တိ (ကြို) [ဓူမ+အာယ+အန္တိ] အခိုး
လွှတ်ကုန်၏။ ဓူမာယတိ-ကြည့်။

ဓူမာယီ (ကြို) [ဓူမာ+အာယ+ဣ] အခိုးလွှတ်
ပြီ။ ဓူမာယတိ-ကြည့်။

ဓူမာယိတ (နာ) [ဓူမ+အာယ+တ] (၁) မီးခိုး
ကဲ့သို့ ပြုကျင့်တတ်သော ကောင်းကင်။ (၂)
တပ်မက်ခြင်း၊ အလိုအာသာ၊တဏှာ။ (တိ)
(၃) တပ်မက်ခြင်း–အလိုအာသာ–တဏှာ–
ရှိသော၊သူ။ (၁) ဓူမော ဝိယ အတ္တာနံ
အာစရတိတိ ဓူမာယိတံ၊ ဂဂနံ။ နိရုတ္တိ၊ဒီ။
၅၄၆။ (၂) ဓူမော ဝေ ဓူမာယိတံ။ မ၊ဌ်ီ၊
၂။၁၀၅။ (တိ) (၃) ဓူမာယိတာ သတ္တာ။
မ၊ဌ၊ ၂။၃၆။

ဓူမာယိတတ္တ (နာ) [ဓူမ+အာယိတတ္တ။ ကစ္စည်း။
၃၅၂။ ရူ။ ၃၀၂။ နီတိ၊သုတ္တ။ ၇၇၇။ ဓူမာ-
ယိတ+တ္တ။] မောဂ်၊သ္ဝ၊ ၂။ ၁၁၀၊၁၁၁-၌
ဓူမ-နောင် အာယ-သက်၍ "ဓူမာယ" နာမ
ဓာတ်ဖြစ်ပြီးမှ ကတ္တားအနုက်၌ တ္တ ပစ္စည်း
သက်၊ဦလာ၍ "ဓူမာယိတ"ကိတ်ပုဒ်ပြီးသည်။
နောက် ဘော-၌ တ္တ-သက်၍ ဓူမာယိတတ္တ
ရှုပ်ပြီးပုံ ဆိုထား၏။ ဓူမ+အာယိတ+တ္တ။]
(၁) မီးခိုးကဲ့သို့ ထင်ရသော တော။ (၂)
မီးခိုးကဲ့သို့ပြုကျင့်ရသည်၏အဖြစ်၊ မီးခိုးကဲ့သို့
ဖြစ်တတ်သည်၏ အဖြစ်။ (၃) မီးခိုးကဲ့သို့
ပြုကျင့်တတ်သောကောင်းကင်။ (၁) ဓူမော
ဝိယ ဒိဿတိ အဒ္ဓုံ ဝနံ တဒိဒံ ဓူမာယိတတ္တံ။
ကစ္စည်း။၃၅၂။ (၂) တေန ခေါ ပန သမ-
ယေန ဓူမာယိတတ္တံ တိမိရုယိတတ္တံ ဂစ္ဆတေဝ
ပုရိမံ ဒိသံ။ သံ၊ဝ။၁ ၂ ၂။ သံ၊ ၂။၁၀၁။ ဓူမာ-
ယိတတ္တန္တိ ဓူမာယိတဘာဝံ။ သံ၊ဌ၊၁။၁၆၉။
ဓူမာယိတတ္တန္တိ ဓူမဿ ဝိယ အယိတဘာဝံ။
သံ၊ဌ်ီ၊၁။ ၂၁၉။ ဓူမာယတနဘာဝံ။ သံ၊ဌ၊
၂။ ၂၈၈–၉။ (၃) ဓူမာယိတံ ဝေ ဓူမာယိ-
တတ္တံ၊ သကတ္ထေ တ္တ။ နိရုတ္တိ။၅၄၆။

ဓူမာယိတဘာဝ (ပု) [ဓူမာယိတ+ဘာဝ] မီးခိုး
ကဲ့သို့ ပြုကျင့်တတ်သည်၏ အဖြစ်၊ မီးခိုး၏
ဖြစ်ခြင်း ကဲ့သို့ ဖြစ်တတ်သည်၏ အဖြစ်။
အထက်ပုဒ် (၂) ကြည့်။

ဓူမာယိတ္တာ (ကြို၊ဝိ) [ဓူမ + အာယ + တ္တာ]
အခိုးလွှတ်၍၊ အခိုးထ၍။ ဓူမာယိတ္တာ နံ မာ-
ရေဿာမိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။၁၅၁။ တခဏညေဝ
ဓူမာယိတ္တာ ဇာလာ ဥဋ္ဌဟိ။ စရိယာ၊ဌ။
၁ ၂ ၃။ (–ဒီ၊ဒု။ ၂ ၂။ ဇာ၊ဌ၊ ၇။ ၄ ၂။)

ဓူမိက (ဓာ) [ဓူမ+ဏိက။ (ဓူမိတ-သံ၊ ဓူမိအ-
ပြာ၊ ဓူမိယ-အဒ္ဓမာဂမီ)] အခိုး–ရှိ–ထွက်–
သော။ ဆဿုဏ္ဏဒယကာလေဝ၊လောကဓာ-
တာသိ ဓူမိကံ။ အပ၊ ၂။ ၂ ၁ ၃။ ထေရီ၊ဌ။
၁ ၅ ၄။

ဓူမီ (တိ) [ဓူမ+ဣ။ (ဓူမိန်-သံ၊ ဓူမိ-ပြာ)]
အခိုးရှိသော၊ အခိုးထွက်သော။ ဓူမံ ဓူမီဝ
ပါ၀ကော။ အံ၊ ၂။ ၄ ၇ ၁။

ဓူမေတိ (ကြို) [ဓူမ+ဏေ+တိ] အခိုးထွက်စေ
၏။ သေယ္ယထာပိ ဘိက္ခဝေ ကုမ္ဘကာရပါ-
ကော အာလေပိတော ပဌမံ ဓူမေတိ သံဓူ-
မေတိ သမ္မဓူမေတိ။ အံ၊ ၂။ ၄ ၇ ၅။

ဓူမျာ (ဝိ) [ဓူမ+ယ။ ဓူမာနံ သမူဟား+ယ။
P.S.D.] မီးခိုးထု။ ဓောက်ပုဒ် ဓေါင့်ကွင်း
ကြည့်။

ဝူမျှာဌ (ပု) [ဝူမျှ+အဌ+ဏ=အဌ+အစ်။ ထောမ။ (ဝူမျှာဌ-သံ)] နွားမြီးဆွဲဂုက်၊ လင်းမြီးဆွဲဂုက်။ ဝူမျှ ဝူမံ အဌတိ သဟတိတိ ဝူမျှာဌော၊ ဏော။ ဓာန်၊ဌီ။ဖ၄၄။ (–အမရ ကောသ။ ၁၅။၁ဖ။ ထောမ။ စိန္ဒာမဏိ။ P.S.D.။ ဝိလ်ျ။ S.E.D.။)

ဝူလီ (ထီ) [ဝူ+လီ။ ဓာန်။ ဓာန်၊ဌီ။၃ဒ၅။ ဝူလိယံ ရဇသိ။ ဓာန်၊ဌီ။၁၀၂၁။] မြှု၊မြှုမှုန်။ ပဒ္ဓရေဏုရဇုဂ္ဂတာ ပဒုမရေဏုဟိ ဝူလိယိ စ အာဂကိဏ္ဏာ ပေါက္ခရဏိယော သောဘန္တု။ အပ၊ဌ္ဌ၊။၁၂၂။(–၂၄ဖ။ အပ၊ဌ္ဌ၊။၁၅၁။)

ဝူလိကတ (တိ) [ဝူလိ+ကတ] အမှုန်ပြုအပ်–မှုန်မှုန်ညက်ညက်ပြုအပ်–သော။ဝူလိကတေသု သေနာယ။ ဓာန်။၃ဂ၄။ သေနာယ ကတ္ထု-ဘူတာယ ဝူလိကတေသု သန္ဌေသု။ ယင်း-ဌီ။

ဝူသရ (ပု) [ဝူသ+အရ။ ဓာန်။ ဓာန်၊ဌီ။ဇ၆။ ဝူ+သရ။ဏ္ဍာဒိ၊မောဂ်။၁၅ဂ။] (၁) စဉ်းငယ်ပြုခြင်း–ဖျောင့်တော့–သောအဆင်း။ (တိ)(၂) စဉ်းငယ်ပြုခြင်း– ဖျောင့်တော့– သော အဆင်းရှိသော။ (၁) ဤသံပဏ္ဏု အဗျတ္တပဏ္ဏု၀ဏ္ဏော ဝူသရော နာမ။ ဓာန်၊ဌီ။ဇ၆။ (တိ)(၂) ဝုမ္မ-ဝါသီတိ ဝူမော ဝူသရော။ အနဋ္ဌိတာမဏ္ဍိ-တောတိ အဓိပ္ပါယော။ မ၊ဌီ၊၃။၃၃။

ဓေနု (ထီ) [ဓေ+နု။ ဓေတိ ဝစ္ဆံ ပါယေတီတိ ဓေနု။ ကစ္စည်း။ဖ၇၁။ ရှု။ဖ၈၁။ ဓေ ပါနေ၊ နု။ ဓာန်၊ဌီ။၄ဒ၈။ (–နီတိ၊သုတ္တ။၁၃၁၇။ နီတိ၊ဓာ။၁ဝ၇။)ဓဲ+နက်။ အာ-ကို ဓ-ပြု၊ဂ်ဓျ။ ဓာရေတီတိ ဓေနု၊ဂါ၀ီ။ ဏ္ဍာဒိ၊မောဂ်။ ၁၁၁။ ဓယတိ သုတာန် ဓေနုး၊ နဝ ပသူတာ ယာ၀ံဂ၀ီ။ ထောမ။ နဝ ပသူတာ ဂေါ-ပြာ၊ ဓာန်။ (ဓေနု-သံ၊ ဓေဏု-ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂ၀ီ။ ဓေနုဝ-သီဟိုဠ်)] (၁) (က) နွားမ၊ သားဖွားစ နွားမ။ (ခ) နို့ညစ်နွားမ။ (၂)နို့ရည်။ (နွားမ, နို့စားနွားမ, မသတ္ထ၀ါ အမျိုးအစား, မြေကြီး၊ လက်ဆောင်။ P.S.D.။ နွားသားငယ်ရှိသော နွားမ။ ပြာ၊ဓာန်။)

(၁) (က) နဝပွသူတိကာ ဓေနု။ ဓာန်။ ၄ဒ၈။ ပစ္ဆပ္ပသူတာ ဂေါ ဓေနု နာမ။ (–ထောမ။ ပြာ၊ဓာန်။) (ခ) တေန ဟိ ဘဏ္ဍေ ကေမေကံ ဓေနုံ ဂဟေတ္မာ ဇက-မေကဿ ဘိက္ခုနော ဥပတိဋ္ဌထ။ ဝိ၊ဘု။၃၄၂။ ဓေနုယော ဗဟူ ခီရာ ဟောန္တိ၊ ဂေါဏာ သုခ-သီလာ ဟောန္တိ။ မ၊ဌ္ဌ၊၄။၁ဒ၉။

ဓေနု(ပ၊ဇ)—ဝိ၊ဌ္ဌ၊။၁၅။ အံ၊ဌ္ဌ၊၃။၃ဂ၆။ အဘိ၊ဌ္ဌ၊။၂၀။ ဇာ၊ဌ္ဌ၊၃။၅၁၂။ ဓေနုယော (ပ၊ဗ)— အံ၊ဌ္ဌ၊။၁ဇ၄။ ဓမ္မ၊ဌ္ဌ၊။၂၅၀။ ထေရ၊ဌ္ဌ၊။၁ဂ၃။ ဓေနုံ (ဒု၊ဇ)—ဇာ၊၁။ ၃ဂ၉။ ဇာ၊၂။၁၂၀။ ဝိ၊ဌ္ဌ၊။၁၂၁။ သံ၊ဌ္ဌ၊။၂ဂ၆။ ဓေနူ(ဒု၊ဗ)—အံ၊ဌ္ဌ၊၃။၃ဂ၉။ ဓေနု-ယော(ဒု၊ဗ)—ဝိမာန။၁ဝဂ။ အံ၊ဌ္ဌ၊။၃ဝ၉။ အံ၊ဌ္ဌ၊၃။ သုတ္တနိ၊ဌ္ဌ၊။ ၂၅။ ဓေနုတော (မ၊ဇ)— ဝိ၊ဌ္ဌ၊။၁၂၁။ ဝိ၊ဌ္ဌ၊၂။၁။ ဒီ၊ ဌ္ဌ၊၂။၃၅၃။ မ၊ဌ္ဌ၊။၂၅၂။ အဘိ၊ဌ္ဌ၊။၂ဇ၉။ ဓေနုယာ(ဆ၊ဇ)—သံ၊ဌ္ဌ၊၂။၂ဂ၃။ အံ၊ဌ္ဌ၊၂။ ၁ဂ၃။ ဓမ္မ၊ဌ္ဌ၊။၃၂၃။ ဇာ၊ဌ္ဌ၊၃။၅ဂ၃။ ဓေနုနံ (ဆ၊ဗ)—အံ၊ဌ္ဌ၊။၃ဝ၉။ အံ၊ဌ္ဌ၊။ ၂၇ဝ။ ဓမ္မ၊ ဌ္ဌ၊။၂၅ဝ။ အပ၊ဌ္ဌ၊။ဂ၁။ ဓေနုယာ(သ၊ဇ) — အံ၊ဌ္ဌ၊။၃၂။ သာရတ္ထ၊၃။ ၉၂။ (၂) ဓေနုပက-ကြည့်။

ဓေနုဒုဟနာဒိကမ္မ (နာ) [ဓေနု+ဒုဟန+အာဒိ+ကမ္မ]နွားမ–၌–ကို–နို့ညှစ်ခြင်း အစရှိသော အမှု။ ပါတောဝ ကတ္ထမ္ဘာနိ ဓေနုဒုဟနာဒိ-ကမ္မာနိ အကတ္မာ။ မ၊ဌ္ဌ၊။၅။

ဓေနုပ (တိ) [ဓေနု+ပါ+ကို] (၁) နို့ရည်ကို–သောက်–စို့–တတ်သော (နွားငယ်)၊ နို့စို့နွားငယ်။ (၂) နို့ရည်ကို–သောက်–စို့–စေတတ်သော (နွားမ)၊ နို့ထိုက်

နွားမ။ (၁) ခေနုပါပိ ဆောတ္ထု (သုတ္တနိ။ ၂၈၃)နွင့် တရုဏဝစ္ဆကာပိ ဆိုနိုင်တုံ။ သုတ္တနိ၊ ၆၊၁။၃၆။ (၁) (၂) ခေနုပါ (သုတ္တနိ။ ၂၈၃)တို ခေနုံ ပိ၀န္တာ တရုဏာ ၀စ္ဆကာ၊ ခီရဒါယိကာ ၀ါ ဂါ၀ေါ။ သုတ္တနိ၊ ၆၊၁။၃၅။

ခေနုပက (တို) [ခေနု+ပါ+ဏ္ဍ] နို့ရည်ကို သောက်တတ်သော၊ နို့စို့အရွယ်ဖြစ်သော (နွားငယ်)၊ နို့စို့နွားငယ်။ ခေနုပကော-(မဟာနိ။၁၃၈)တို ခီရပကော။ မဟာနိ၊ ၆။ ၂၅၃။ ခေနုံ ပိ၀တီတိ (ခေနုပဂေါ) ခေနु-ပကော(သျာ)၊ ခေနုယာ ခီရံ ပိ၀န္တောတိ ၀ုတ္တံ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊၁။၃၇၅။ (–မ၊၁။ ၁၁၂။)

ခေနုပဂ (တို) [ခေနု+ဥပ+ဂမု+ဏ္ဍ] နွားမသို့ ကပ်ရောက်တတ်သော၊ နို့စို့အရွယ် ဖြစ်သော (နွားငယ်)။ ယထာပိ ခေနုပဂေါ ၀စ္ဆော ခေနုံတော အပနီတော အရက္ခိယ-မာနော ပုနဒေ၀ ခေနုံ ဥပဂစ္ဆတိ။ ၀ိ၊ ၆၊ ၁။၁၂။ အဘိ၊ ၆၊ ၁။ ၂၁၉။ ပဋိသံ၊ ၆၊ ၁။ ၁၇၆။ ၀ိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၅၈၊ မဟာနိ၊ ၆။ ၁၂။

ခေနုပမာ (တို) [ခေနु+ဥပမာ] (၁) နွားမ လျှင်–နှိုင်းယှဉ်ကြောင်း–ဥပမာ။ (ဘီ) (၂) နွားမလျှင် – နှိုင်းယှဉ်ကြောင်း– ဥပမာ–ရှိသော (စကား-စသည်)။ တံ သုတ္တာ အဋ္ဌ-နဒေ၀ ခေနုပမံ ၀တ္ထာ .... ဒါသဗျတော မောစေသိ။ ပေတ၊ ၆။ ၁၀၅။

ခေနုဘယ (နာ) [ခေနु+ဘယ] နွားမကြောင့် ဖြစ်သောဘေးရန်၊ နွားမ (ဝှေ့ခြင်း) မှ ကြောက်ခြင်း။ ခေနုဘယေနာ (၀ိ၊ ၆၊ ၂။ ၂၃၃။ ၀ိ၊သင်္ဂ၊ ၄ဖ)တို တရုဏ၀စ္ဆဂါ၀ိနံ အဘိဓ၀ိတ္ထာ သိဂေါ်နု ပဟရဏဘယေန။ ၀ိမတိ၊ ၁။ ၃၀။

ခေနုမဂ္ဂ (နာ) [ခေနु+မဂ္ဂ] နွားနို့ညှစ်ခြင်း မဂ်လာ၊ နွားနို့ညှစ် မဂ်လာ။ တံဒိ၀-သဠ္ဌ ဂေါပါလကဿ ခေနုမဂ်ံ ဟောတိ။ ဓမ္မ၊ ၆။ ၁။ ၁၀၈။

ခေနုယုတ္တ (တို) [ခေနु+ယုတ္တ။ (ခေနုယုတ္တ-သံ)] နွားမတို့ဖြင့်–ယှဉ်–က–တပ်–အပ်သော (ယာဉ်-စသည်)။ ခေနုယုတ္တံ ပန နဝဠ္ဠတိ။ ၀ိ၊သင်္ဂ။ ၄၅၇။ (–ဝိ၊ ၆။ ၁။ ၃ဖ၉။)

ခေနုဝတ္ထု (နာ) [ခေနु+ဝတ္ထု။ (ခေနုဝတ္ထု-သံ၊ ဓေနုဝတ္ထု-ပြာ)] နွားမဝတ္ထု၊ နွားမ အကြောင်း။ (နွားမတကောင်သည် နွားငယ်၌ လွန်စွာ ချစ်ခြင်းမေတ္တာဖြင့် နို့ရည် အလျှဉ်ကို လွှတ်၍ နို့တိုက်၏၊ မုဆိုး တယောက်သည် ယင်းနွားမကို လှံဖြင့်ထိုး ပစ်ရာ လှံသည် ထန်းရွက်အလား ခွဲခေါက်၍ ကျ၏၊ မေတ္တာသည် သို့စဉ်ကလောက် အကျိုးရှောက်၏။) ခေနုဝတ္ထုမှိ စေတ္ထ ကထ-ယန္တိ။ ၀ိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃၀၇။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၄၃၃။

ခေနုဝေသ (ပု) [ခေနु+ဝေသ။ (ဓေနုဝေသ-ပြာ)] နွားမ၏–အသွင်–သဏ္ဌာန်။ ကော ယက္ခိနီ ခေနုဝေသေန အာဂန္တွာ ဥရေ ပဟရိတ္ထာ မာရေသိ။ ဓမ္မ၊ ၆။ ၁။ ၄၀၇။ အံ၊ ၌၊ ၂။ ၁၀၃။

ခေနုသတ (နာ) [ခေနु + သတ။ (ဓေနုဓတ-သံ)] နွားမအရာ၊ အရာသော နွားမ။ တာသံ ခီရံ ပဋ္ဌ ခေနုသတာနိ ပါယေတ္ထာ။ အပ၊ ၆။ ၁။ ၈၁။ ဇာ၊ ၆။ ၁။ ၇ဖ။ (–ဝိ၊ ၃။ ၃၄၁။ ဇာ၊ ၂။ ၃၂၄။ မိလိန္ဒ။ ၂၂၅။ ဇာ၊ ၆။ ၇။ ၂၂၀။)

ယေျ (နာ) [ဓာ+ဏျ။ ဒီယတိ ဓပိယတီတိ ယေျံ။ နိတိ၊ ဓာ။ ၃၂၂။ တိ၌တိ ၀ါ တ္ထေ အတ္ထောတိ ယေျံ။ ဓရိယတေ ဥစ္စာရိယ-တေတိ ၀ါ ယေျံ။ ဓာန်၊ ၌။ ၁၁၄။ (ဓေယ-သံ၊ ဒေဇ-ပြာ)] (၁) တည်ရာ၊ နေရာ၊ ကျက်စားရာ၊ အာဏာပြန့်နှံ့ရာအရပ်။ (တို) (၂) ရွတ်ဆိုအပ်သော။ (၃) ထားအပ်သော။ (ပြောဆိုအပ် – ထုတ်လုပ်အပ် –

ကျေးမွေးအပ် – သောက်အပ် – သော။ P.S.D.) (၁) ဓေယျန္တိ ဌာနံ ဝတ္ထု နိဝါ-သော ဂေါစရော။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၈၀။ တေ သမေစ္စ ဓီယတိ ဇတ္ထ အာဏာတိ ဓေယ်၊ အာဏာပဝတ္ထိဌာနံ။ မ၊ဋီ၊၃။၂၅၂။ (တိ) (၂) ဓရီယတေ ဥစ္စာရီယတေတိ ဓေယ်။ ဓာန်၊ဋီ။၁၁၄။ (၃) အာဒိတော ဓေယ်၊ ဌပေတမ္ပံ အာဓေယ်။ မူလဋီ၊၃။၄၄။ ကမ္ပ-ဓေယျ, မစ္စုဓေယျ, မာရဓေယျ-တို့လည်း ကြည့်။

ဓေယျမုခ (တိ) [ဓေယျ+မုခ] ထားအပ်သော ခံတွင်း ပါးစပ်ရှိသော၊ သူ။ အာဒိတော ဓေယျမုခေါ၊ ပဌမဝစနသို့ ယော ဌပိတ-မုခေါတိ အတ္ထော။ အဘိ၊ဋီ၊၃။၉၈။ ဒီ၊ဋီ၊ ၃။၄၇။

ဓေဝတ (ပု) [ဓီ+ဂေ+တ။ ဓီမန္တေဟိ ဂီယ-တေတိ ဓေဝတော၊ ဝဏ္ဏဝိကာရော၊ ဝတ္ထုံ။ ဓာန်၊ဋီ။၁၃၂-၃။ (ဓဝတ-သံ, သီဟိုဠ်။ ဒေဝယ-ပြာ၊ ဒေဝအ, ဒေဝယ-အဒ္ဓမာ-ဂဓီ)] ဓေဝတအသံ၊ မြင်းဟည်သံ။ (အိန္ဒိယ သံစဉ်၇-မျိုးတွင် ၆-ခုမြောက်အသံ။-P.S.D. သီဟိုဠ်၊ ဓာန်။ အသံအထူး။ ပြာ၊ဓာန်။ လည်ချောင်းသံ။ ထောမ။ သတ္တဝါနှင့်အသံ တွဲစပ်ပြချက်။ ပခုက္ကူ၊ဓာန်၊သျှ။ နှာ-၁၀၀-ကြည့်။) သတ္တ သရုတိ ဆဇ္ဇော ဥသဘော ဂန္ဓာရော မဇ္ဈိမော ပဉ္စမော ဓေဝတော နိသာဒေါတိ ဇေတ သတ္တ သရူ။ အံ၊ဋီ၊ ၃။၁၂၀။ တထာ ဓေဝတံ တုရင်ါ အဿာ (နဒန္တိ)။ ဓာန်၊ဋီ။၁၃၃။ ဓေဝတဿ သရဿ ....စတုဿုတိ ဓေဝတော တု။ ယင်း-ဋီ။၁၃၆။

ဓောတ (တိ) [ဓူ+တ။ ဓာဝ+တ္ထ။ ထောမ။ ဓာတူ နုမနေကတ္ထတာယ ဓူဓာတု ကမ္ပနတ္ထေ-ဝိ ဓောဝနတ္ထေပိ ဝတ္တတိ။ နီတိ၊ဓာ။ ၂၅၁။ မလံ ဓုနာတိ အနေနာတိ ဓောတံ။ ပါစိတ်၊ ယော။၃၁၄။ (ဓော်တ-သံ၊ ဓောအ-ပြာ၊ ဓောတ, ဓော်တ-သီဟိုဠ်)] (၁) သုတ် သင်အပ်– စင်ကြယ်စေအပ်–သော။ (၂) ဖွပ်လျှော်အပ်သော။ (၃) ဆေးကြောအပ် သော။ (၄) ပွတ်တိုက်အပ်သော။ (၅) သွေးအပ်သော။ (၆) စစ်အပ်သော။ (၇) ထုတ်ပစ်အပ်သော။ (၈) ဆေးကြော ကြောင်းဖြစ်သော (ရေ-စသည်)။ (၉) ဓောတောဒန သာကိုဝင်။

(၁) သုတ်သင်အပ် – စင်ကြယ်စေအပ်– သော။ ရာဂေါ ဓုတော စ ဓောတော စ။ ....ဣဿာ ဓုတာ စ ဓောတာ စ။....သာ-ဌေယ်၊ ဓုတံ စ ဓောတံ စ။ မဟာနိ။၅၉။ ဓောကဝါလိကာ-လည်း ကြည့်။

(၂) ဖွပ်လျှော်အပ်သော။ ဓောတံ နိဿဋ္ဌယံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဝ။၃၀၇။ (၃)ဆေး ကြောအပ်သော။ ပါဒါနံ ဓောတံ ဥဒက-နိဿေကံ။ ဝိ၊၃။၁၈၆၊၂၄၆။ ဟတ္ထေသု ဓောတေသု ပတ္ထော ဓောတော ဟောတိ။ မ၊၂။၃၃၉။

(၄) ပွတ်တိုက်အပ်သော။ မုတ္ထာ ဓော-တာပိ အဓောတာပိ အနုဘဝသာ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။၁၃၀။ (၅) သွေးအပ်သော။ တတ္ထ ဓောတော အသိ သက္ခရဓောတော နာမာ-တိ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၁၅၂။

(၆) စစ်အပ်သော။ တသ္မာ တံ ဓော-တံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၉၀။ ဝိ၊သင်္ကာ။၁၀၂။ (၇) ထုတ်ပစ်အပ်သော။ ဓောတော (ဝိ၊ နိဿယ။၁၃၃)တိ နိဗ္ဗတ္တိတပိဌော။ ဝိ၊နိဿ-ယ၊ဋီ၊၁။၄၈၀။ (၈) ဆေးကြောကြောင်း ဖြစ်သော (ရေ-စသည်)။ ဓောတဥဒက-နိဿေက-ကြည့်။

(၉) ဓောတောဒနသာကိုဝင်။ သုဒ္ဓေါ-ဒနော စ ဓောတော စ။ ဒီပဝံသ၊၃။၄၆။ သုဒ္ဓေါတိ စ ဓောတောတိ စ သက္ကောတိ

စ အမိတောတိ စ၊ သုက္ကောတိ စ ဥပပ-
ဒမေဝ ဝိသေသံ။ ဒီပဝံသ၊ ဋီကာ။

ဓောတော—မ၊ ၂။ဝ၃၉။ မဟာနီ။၅၉။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ဝ၃ဝ။ ဓောတံ (နပုဗ)—ဝိ၊ဝ။ ၃ဝ၇။ မဟာနီ။၅၉။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၄ဝ။ ဓောတာ (ထီ၊ပ၊ဗ)—မဟာနီ။၆ဝ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ဝ၃ဝ။ ဒီ၊ဌ၊ဝ။ ၂၆ဝ။ ဓောတာ (ပ၊ဗ)—မ၊ ၂။ ဝ၃၉။ မဟာနီ။၆ဝ။ သံ၊ဌ၊ဝ၃။ ၂၈ဝ။ စရိယာ၊ ဌ။၅ဝ။ ဓောတာနိ (ပ၊ဗ)—သာရတ္ထ၊ဝ။ ဝ၇။ ဝိမတိ၊ဝ။၅။ ဓောတံ (ဒု၊ဗ)—ဝိ၊ ဝ၃။ဝ၈၆။ ကခ်ီ၊ဌ၊သစ်။ဝ၈၉။ ဓောတေန (တ၊ဗ)—ဝ၀ိရ။ ၂ဝ၈။ ဓောတေဟိ (တ၊ ဗ)—ဝိ၊ဌ၊ဌ။၅၂၊ဝ၇။ ဓောတာနံ (ဆ၊ဗ) —ဝိ၊ဌ၊ဝ။ဝ၄၇။ ဓောတေ (သ၊ဗ)—မ၊ ၂။ဝ၃၉။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဝ၃။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၉၂။ ဓောတေသု (သ၊ဗ)—မ၊ ၂။ဝ၃၉။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။ ၉၂။ အံ၊ဌ၊ဝ။ဝ၂ဝ။

ဓောတအသီဟတ္ထ (တိ) [ဓောတအသီ+ဟတ္ထ] သွေးအပ်သော သန်လျက်လက်၌ ရှိသော၊ သွေးပြီးသော သန်လျက်လက်စွဲသော၊ သူ။ ဓောတပါဏိ-ကြည့်။

ဓောတဥဒကနိဿေက (နာ) [ဓောတ+ဥဒက+ နိဿေက] (အညစ်အကြေးကို) ဆေးကြော ကြောင်းဖြစ်သော ရေကြောင်း ရေကျန်၊ ဆေးရေကြောင်း ဆေးရေကျန်။ ပါဒါနံ ဓော-တဥဒကနိဿေကန္တိ ဝါ ပါဌော။ ဝိ၊ဌ၊ဝ။ ဝ၄ဝ။ မလံ ဓုနာတိ အနေနာတိ ဓောတံ၊ ဓောတဿ တံ ဥဒကဿေတိ ဓောတဥဒကံ၊ တမေဝ နိဿေကံ ဓောတဥဒကနိဿေကံ။ ပါစိတ်၊ ယော။ဝ၁ဝ။

ဓောတက (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] (၁) ဓောတက-အမည်ရှိသော ပုဏ္ဏားလုလင်။ (ယင်းသည် (ဝေဒ)ဗေဒင်ကျမ်းတတ် ဗာဝရီပုဏ္ဏားဆရာ ကြီး၏ တပည့် ဖြစ်လေသည်။ နောက်တွင် ရဟန်းပြု၍ ဓောတကထေရ်ဟု ထင်ရှား သည်။ ဓောတကတ္ထေရ-လည်း ကြည့်။)

(၂)ဓောတကအမည်ရှိသော ထေရ်။ (၁) နာဟံ သဟိဿာမိ ပမောစနာယ၊ကထံကထိ ဓောတက ကဠိ လောကေ။ အဘိ၊က။ဝ၄၉။ သုတ္တနိ။၄ဝ၉။ မဟာနိ။ ၂၄။ စူဠနိ။ဝ၁၊ ၉၄။ ဓောတကောတိ တဿ ပြာဟ္မဏဿ နာမံ။ စူဠနိ။ဂ၉၊ ၉ဝ။ (–သုတ္တနိ။၄ဝ၁၊ ၄၄၉။ စူဠ-နိ။ ၄၊ ၉ဝ–၅၊ ဝ၉၇၊ ဝ၀၇။ နေတ္တိ။ ဝ၄ဝ–၄။ သုတ္တနိ၊ ၂။ ၂။ ဝ၀၇။ မဟာနိ၊ ၂။ ၉ဝ။ စူဠနိ၊ ၂။ ၂၆။ နေတ္တိ၊ ၂။ ၂၅၂။ နေတ္တိ၊ ဝ။ ဝ၂၂။) (၂) ဣတ္ထံ သုဒံ အာယသ္မာ ဓောတကော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊ ၁။ ၄ဝ၅။ ဓောတကထေရ-လည်းကြည့်။

ဓောတကတာလပိဋ္ဌ (နာ) [ဓောတက+တာလ-ပိဋ္ဌ] ရေဖြင့်–စင်ကြယ်စေအပ်–ဆေးကြော အပ်–ပြီးသော ထန်းသီးမှည့်အနှစ်။ ပိဋ္ဌ-ဒါခနီယေ သတ္တန္နံ တာဝ ဧညာနံ....ဓော-တကတာလပိဋ္ဌဥ္စ ခီရဝလ္လိပိဋ္ဌဥ္စ။ ဝိ၊ ဌ၊ ဝ။ ဝ၀ဝ။

ဓောတကတ္ထေရ (ပု) [ဓောတက+ထေရ] ဓော့တကထေရ်။ (ယင်းမထေရ်သည် ပဒု-မုတ္တရာဘုရားရှင့် အကျိုးငှါ ဌေအသပြာ တသိန်းအကုန်ခံ၍ တံတားဆောက်လုပ် လှူ ဒါန်းခဲ့သည့် ကောင်းမှုကြောင့် ဤဘုရားရှင့် လက်ထက်၌ ဆဋ္ဌတိည, ပဋ္ဌိသမ္ဘိဒါပတ္ထ ရဟန္တာ ဖြစ်၍ နိဗ္ဗာန်ဝင်သည်။ အပ၊ ၁။ ၄ဝ၂–ဝ။ ယင်း၌ တံတားလှူကျိုး အကျယ်ပါရှိ၏။ D.P.လည်း ကြည့်။) ဂဂ်ါ ဘာဂိရထီ နာမာတိအာဒိကံ အာ့ယသ္မတော ဓောတကတ္ထေရဿ အပဒါနံ။ အပ၊ ၂။ ၂ဝ၆။

ဓောတ့ကသုတ္ထ (နာ) [ဓောတက + သုတ္ထ။ (ဓော်တကသူတြ-သံ)] ဓောတကသုတ်။

(ယင်းသည် ဓောတကမာဏဝကပုစ္ဆာ၏နိဒ္ဒေ-
သ ဖြစ်လေသည်။ စူဠနိ။၈၉–၁၀၁။) ဓော-
တကသုတ္တ=ဓောတကသုတ်ဟူသော အသုံး
သည် အဋ္ဌကသာဆရာ အရှင်ဥပသေန၏
အသုံးဖြစ်သည်။) ပဌမေ ဓောတကသုတ္တေ။
စူဠနိ၊ဌ။၂၅။ ဓောတကမာဏဝကပုစ္ဆာနိဒ္ဒေ-
သ-လည်း ကြည့်။

ဓောတကိလေသမလ (တိ) [ဓောတ+ကိလေ-
သမလ] ဆေးကြောအပ်သော ကိလေသာ
အညစ်အကြေးရှိသော၊ ကိလေသာ အညစ်
အကြေးကို ဆေးကြောပြီးသော၊သူ။ နှာတ-
ကိလေသတ္တာတိ အဋ္ဌဂိကေန အရိယမဂ္ဂ-
ဇလေန သပရသန္တာနေသု နိရဝသေ-
သတော ဓောတကိလေသမလတ္တာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊
၃။၁၅၁။

ဓောတတမ္မမလ (နာ) [ဓောတ+တမ္မမလ]
ဆေးကြောအပ်သော – ကြေးနီ အညစ်
အခြေး–ကြေးနီညို။ အမ္ဗိလေန ဓောတ-
တမ္မမလံ ဝိယ ဝိဂစ္ဆိ သူ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၂၂။ သဗ္ဗ-
ရောဂါ အမ္ဗိလေန ဓောတတမ္မမလံ ဝိယ ဝိ-
ဂစ္ဆိ သူ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၃၃။

ဓောတနိသိတခဂ္ဂဟတ္ထ (တိ) [ဓောတနိသိတ-
ခဂ္ဂ+ဟတ္ထ]ဆေးကြောအပ်, သွေးအပ်သော
သန်လျှက်လက်ဌားရှိသော၊ သူ။ ပါသာဏေ
ဓောတနိသိတခဂ္ဂဟတ္ထောတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊
၂။၁၅၂။

ဓောတပံသုက (တိ) [ဓောတ+ပံသုက] ဆေး
ကြောအပ်သော မြေမှုန့်ရှိသော(အမိုးအပိုင်း
အခြား)။ ပံသုဓောတေတိ ဓောတပံသုကေ။
မ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၇။ (ဌ-ဌ် ပံသုဓောတော ရှိသည်။)

ဓောတပတ္တ (တိ) [ဓောတ+ပတ္တ။ (ဓော်တ-
ပါတြ- သံ၊ ဓောအပါယ-ပြာ)] ဆေးကြော
အပ်ပြီးသော သပိတ်ရှိသော၊ သူ။ တာ
ပိဏ္ဍာယ စရိတ္မာ၊ ဘတ္တတ္ထံ ကရိယ ဓောတ-
ပတ္တာယော။ ထေရီ။ ၄၂၅။

ဓောတပတ္တပါဏိ (တိ) [ဓောတပတ္တ+ပါဏိ]
ဆေးကြောအပ်ပြီးသော– သပိတ်လက်ဌား ရှိ
သော – သပိတ်လက်စွဲသော–သူ။အောက်ပုဒ်
ကြည့်။

ဓောတပတ္တဟတ္ထ (တိ) [ဓောတပတ္တ + ဟတ္ထ။
(ဓော်တပါတြဟတ္ထ-သံ)] အထက်ပုဒ်နှက်
ကြည့်။ "ဓောတပတ္တပါဏိ" နှိပ် ပါ၌ဝ။
ဓောတပတ္တဟတ္ထန္တိ အတ္ထော။ဥဒါန၊ဌ။၂၂၀။

ဓောတပါဏိ (တိ) [ဓောတ+ အသိ+ ပါဏိ။
အလယ်ပုဒ် ကျေ။] (ကျောက်ဌား) သွေးအပ်
သော သန်လျှက်–လက်စွဲ–လက်ဌားရှိ–သော။
သက္ခရဓောတပါဏိတိ သက္ခရုယ ဓောတ-
ပါဏိ၊ တေလေန ပါသာဏော ဓောတအသိ-
ဟတ္ထော။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။၂၆၀။

ဓောတပါဒ (ပု) [ဓောတ+ပါဒ။ (ဓော်တပါဒ-
သံ၊ ဓော်တပါယ-သီဟိုဠ်)] (၁)ဆေးကြော
အပ်ပြီးသော ခြေ။ (တိ) (၂) ဆေးကြော
အပ်ပြီးသော ခြေရှိသော၊ သူ။ (၁)ဓောတ-
ပါဒေဟိ အက္ကမိတမ္ဘကေ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၀၆။
(–သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၃၅၂။) (တိ)(၂) ဓောတ-
ပါဒေါ ကဒ္ဒမံ။ ဇာ၊ ၂။၂၆၈။ ဇာ၊ ဌ၊ ၇။
၁၃၂။

ဓောတပါဒက (တိ) [ဓောတ+ပါဒက။ (ဓော်
တပါဒက-သံ)] (၁) ဆေးကြောအပ်ပြီး
သော ခြေတို့ဖြင့် နင်းအပ်သော၊ ခြေဆေး
ပြီး နင်းအပ်သော (အခင်း-စသည်)။ (၂)
ဆေးကြောအပ်ပြီးသော ခြေရှိသော၊ ခြေ
ဆေးပြီးသော၊သူ။ (၁) အနုဇာနာမိ ဘိက္ခု-
ဝေ ဓောတပါဒကံ အက္ကမိတုံ။ ဝိ၊၄။၂၆၈။
ဝိ၊သင်္ဂီ၊။၄၄၄။ ဓောတပါဒကံ နာမ ပါဒ-
ဓောဝနဋ္ဌာနေ ဓောတေဟိ ပါဒေဟိ အက္ကမ-
နတ္ထာယ ပစ္ဆတ္ထရဏံ အတ္ထတံ ဟောတိ။ ဝိ၊

ဌ၊ ၄။ ၅၂။ (–သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၆၀။ သံ၊ ဌ်ီ၊၁။ ၂၀၆။) (၂) ဓေတပါဒကာ(ဝိ၊၄။၃၂၉)-တိ ဓေတပါဒကာ ဟုတ္တာ ဓေတေဟိ ပါဒေဟိ အက္ကမိတမ္ပဌ္ဌာနေ နိပဇ္ဇိတုံ ကုက္ကုစ္စာ-ယန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၈၇။

ဓေတပါဒကတ္တ (ပု) [ဓေတ+ပါဒက+အတ္တ] ဆေးကြောအပ်ပြီးသော ခြေတို့၏ အကျိုး၊ ဆေးကြောအပ်ပြီးသော ခြေတို့ကို စောင့်ရှောက်ခြင်းအကျိုး။ ဧကော အရညတ္ထာယ ဧကော ဓေတပါဒကတ္ထာယာတိ ဥက္ကံသ-တော ဒွေ ဥပါဟနသင်္ခါတော ဝန္ဒန္တိ။မဟာနိ၊ ဌ။၃၅၅။ အ၊ဌ်ီ၊၃။၃၃။ ဓေတပါဒကတ္ထာ-ယာ (ဒီ၊ဌ၊၁။၈၀)တိ ဓေဝိတပါဒါနမနု-ရက္ခဏတ္ထာယ။ သီ၊ဌ်ီ၊သစ်၊၁။၃၅၇။

ဓေတပါဒ်ဌပနက (နု) [ဓေတပါဒ+ဌပနက] ဆေးကြောအပ်ပြီးသော ခြေကို ထားရာ အင်းပျဉ်။ ပါဒပီဌန္တိ ဓေတပါဒဌပနက်။ ဝိ၊ ဌ၊၄။၆။

ဓေတပါဒပရိဟရဏတ္ထ (ပု) [ဓေတပါဒ+ ပရိဟရဏ + အတ္ထ] ဆေးကြောအပ်သော ခြေကို စောင့်ရှောက်ခြင်းအကျိုး။ ပစ္ဆူ-ကာလေ စက်မနတ္ထာယ ဝါ ဓေတပါဒပရိ-ယရဏတ္ထာယ ဝါ ပဌ္ဌိမုက္ကာ ဥပါဟနာ ပါဒ-ဂတာ ဟောန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၂၅၈။

ဓေတပါပက (တိ) [ဓေတ+ပါပ+က] သုတ်သင်–စင်ကြယ်စေ–အပ်ပြီးသော မကောင်း မှုရှိသော၊ သူ။ တတ္ထဒ္ဒသာသိ သမဏော၊ နိက္ကုဟော ဓေတပါပကော။ အပ၊၁။၄၀၃။

ဓေတမလ (တိ) [ဓေတ+မလ။ (ဓေ-အမလ-ပြာ)] သုတ်သင် – စင်ကြယ်စေ– အပ်ပြီးသော အညစ်အကြေးရှိသော၊ သူ။ ယေ တေ မဟာဏုဘ အရဟန္တော ခီဏာ-သဝါ ဓေတမလာ ဝန္တကိလေသာ....ပရိ-သုဒ္ဓါ။ မိလိန္ဒ။၁၁၁။

ဓေတမာဏဝပုစ္ဆာ (ထီ) [ဓေတမာဏဝ+ ပုစ္ဆာ] ဓေတလုလင်၏–မေးခွန်း – ပြဿ-နာ – ပုစ္ဆာ။ ဓေတမာဏဝပုစ္ဆာနိဒ္ဒေသ-ကြည့်။ ဓေတမာဏဝပုစ္ဆာ ပဌမီ။ သုတ္တနိ။ ၄၃၉။

ဓေတမာဏဝပုစ္ဆာနိဒ္ဒေသ (ပု) [ဓေတမာ-ဏဝပုစ္ဆာ + နိဒ္ဒေသ] ဓေတလုလင်၏ ပြဿနာအကျယ်။ မြတ်စွာဘုရား.....မေး လျှောက်ပါ၏၊ အရှင်မြတ်ဘုရား၏ ဒေသနာ တော် အဆုံးအမကို အလိုရှိပါသည်၊ အရှင် မြတ်ဘုရား၏ အဆုံးအမဒေသနာကို နာယူ ပြီး မိမိရာဂ,ဒေါသ,မောဟ ငြိမ်းရန် သိက္ခာ၃-ပါးကို ကျင့်ရာပါ၏ စသည်ဖြင့် မေးလျှောက် ရာ ဘုရားရှင်က ဓေတလုလင်....ယင်းသို့ ဖြစ်လျှင် လုံးပန်းမှုကို ပြုပါလော့စသည်ဖြင့် ပြေကြားတော်မူသည်၊ ယင်းစကားရပ်များ ကို သုတ္တနိပါတ် ပါရာယနဝဂ် (သုတ္တနိ။၄၃၃-၉) ၌ သံဂါယနာတင် မထေရ်မြတ်တို့ ဓေတ မာဏဝပုစ္ဆာ (ဓေတလုလင်၏ ပြဿနာ) ဟူ၍ သံဂါယနာ တင်တော်မူခဲ့ကြကုန်၏။ ယင်းကို ဓမ္မသေနာပတိ အရှင်သာရိပုတြာက အကျယ်ချဲ့ဖွင့် ဟောတော်မူခဲ့ရာ ဓေတမာ ဏဝပုစ္ဆာ နိဒ္ဒေသ (ဓေတလုလင်၏ ပြဿနာ အကျယ်)ဟု စူဠနိဒ္ဒေသပါဠိတော် (စူဠနိ။ ၈၉-၁၀၁) ၌ သံဂါယနာ တင်ခဲ့ကြကုန်၏။ ဓေတမာဏဝပုစ္ဆာနိဒ္ဒေသော။ စူဠနိ။၁၀၁။

ဓေတမာဏဝသုတ္တနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ(ထီ)[ဓေတ-မာဏဝသုတ္တနိဒ္ဒေသ + ဝဏ္ဏနာ] ဓေတမာ-ဏဝ သုတ္တနိဒ္ဒေသ (ဓေတမာဏဝပုစ္ဆာ-နိဒ္ဒေသ) ကို – ဖွင့်ကြောင်း–ဖွင့်ရာ– အဋ္ဌ-ကထာ။ ဓေတမာဏဝသုတ္တနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။ စူဠနိ၊ဌ။ ၂၇။

ဓေတမုတ္တသဒ်သ (တိ) [ဓေတမုတ္တ+သဒ်သ။ (ဓော်တမုတ္တသဒ္ဒ-သံ)] ဆေးကြော–ပွတ်တိုက်–အပ်သောပုလဲနှင့်တူသော။သုမန-

မကုဋ္ဌသဒ္ဒါသာ စ ခေါတမုတ္ထသဒ္ဒါသာ စ သုဝဏ္ဏသဒ္ဒါသာ စ ခေါတုယော အာဝသိဿိ-သု။ ဒီ၊၂၊ ၂။ ၁၉၆။

ခေါတမူလ (တိ) [ခေါတ+မူလ]ဆေးကြော-ပွတ်တိုက်-အပ်သော အမြစ်ရှိသော။ အထေ-ကော ရတ္တစန္ဒနရုက္ခော ဂင်္ဂါယ ဥပရိတီရေ ဇာတော ဂင်္ဂါဒကေန ခေါတမူလော ပတိ-တ္တော....ဝိပ္ပကိရိ။ ဓမ္မ၊၂၊ ၂။ ၁၃၀။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၇၂။ (–ဇာ၊၂၊ ၁။ ၃၄၂။)

ခေါတရဇတပနာဠိကာသဒ္ဒါသတာ (ထီ) [ခေါ-တရဇတပနာဠိကာသဒ္ဒါသ+တာ] ဆေး-ကြော–ပွတ်တိုက်–အပ်ပြီးသော ဝေ့ကျည်-တောက်နှင့်တူသည်၏အဖြစ်။ ကဏ္ဌသောတာ-နံ ဥပစိတာနုတမ္ဘ လောမတာယ ခေါတရ-ဇတပနာဠိကာသဒ္ဒါသတာ ဝုတ္တာ။ မ၊ဋီ၊ ၃။ ၁၇၁။

ခေါတဝတ္ထ (နာ) [ခေါတ+ဝတ္ထ။ (ခေါတ-ဝတ္ထြ-သံ)] ဖွပ်လျှော်အပ်ပြီးသော အဝတ်-အထည်။ သာ ခေါတဝတ္ထံ နိဟရိတ္မာ အဒါ-သိ။ သံ၊၂၊ ၂။ ၁၇၃။ အံ၊၂၊ ၁။ ၁၃၄။ ထေရ၊ ၂၊ ၂။ ၄၃၅။ အပ၊၂၊ ၁။ ၂၈၈။ (–သံ၊၂၊ ၂။ ၂၉၀။)

ခေါတဝါလိကာ (ထီ) [ခေါတ+ဝါလိကာ] စင်ကြယ်ခဲသာသဲ။ ခေါတဝါလိကာယပိ ဌပေ-တုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊၂၊ ၃။ ၂၆၀။ ခေါတဝါလိကာ-ယာတိ ဥဒကေန ဂတဋ္ဌာနေ နိရဇာယ ပရိ-သုဒ္ဓဝါလိကာယ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၀၂။....သုဒ္ဓဝါ-လိကာယပိ။ ပါစိတ်၊ ယော။ ၂၂၀။ (–သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၃၃။)

ခေါတသခ် (ပု) [ခေါတ+သခ်။ (ခေါ်တဇခ်-သံ၊ ခေါအသံခ-ပြာ)] ပွတ်တိုက်–စင်ကြယ်-စေ–အပ်သောခရုသင်း။ သခ်ပလိတကုဋ္ဌန္တိ ခေါတသခ်မိဝ သေတကုဋ္ဌံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။ ၂၃၂။

ခေါတသခ်ပဋ္ဌိဘာဂ (တိ) [ခေါတသခ်+ပဋ္ဌိ-ဘာဂ] (က) ပွတ်တိုက်–စင်ကြယ်စေ–အပ်သော ခရုသင်းနှင့်တူသော အဖွဲ့ရှိသော။ (ခ) ပွတ်တိုက်–စင်ကြယ်စေ–အပ်သော ခရုသင်းနှင့်တူသော။ သေဋ္ဌိနော စ သမ္ဘသေ-တော ခေါတသခ်ပဋ္ဌိဘာဂေါ ကုက္ကုဋ္ဌော သုဝဏ္ဏပဋ္ဌရေ ပက္ခိပိတ္မာ ဌပိတော အတ္ထိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၆၈။

ခေါတသခ်သဒ်သ (တိ) [ခေါတသခ်+သဒ်သ] အထက်ပုဒ် (ခ) အနက်-ကြည့်။ ကဏ္ဌကော ....ထာမဇဝသမ္ဘန္ဓော သမ္ဘသေတော ခေါတ-သခ်သဒ်သော။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၇၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၇၃။ (–ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ ၃၃၀။)

ခေါတသခ်သပ္ပဋ္ဌိဘာဂ (တိ) [ခေါတသခ်+သပ္ပဋ္ဌိဘာဂ] ခေါတသခ်ပဋ္ဌိဘာဂ-ကြည့်။ သခ်လိခိတံ လိခိတသခ်သဒ်သံ ခေါတသခ်-သပ္ပဋ္ဌိဘာဂံ စရိတမ္ပိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၇၀။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၀၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၆၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၇၅။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၈၅။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၉၇။ (–သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။ ၂၄၀။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။ ၇၆။)

ခေါတသိနိဒ္ဓ (တိ) [ခေါတ+သိနိဒ္ဓ] ဆေး-ကြော – စင်ကြယ်စေ–အပ်သည်ဖြစ်၍ ပြေ-ပြစ်သော။ ကဠာကဠန္တိ သောဝ ခေါတသိ-နိဒ္ဓေါ (ထောက် သိနိဒ္ဓေါ၊ သျှာ)။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၂၄။

ခေါတဟတ္ထ (ပု) [ခေါတ+ဟတ္ထ။ (ခေ်ာ်တ-ဟတ္ထ-သံ)] (၁) ဆေးကြော–သုတ်သင်–စင်ကြယ်စေ–အပ်ပြီးသော လက်။ (တိ) (၂) ဆေးကြော–သုတ်သင်–စင်ကြယ်စေ–အပ်ပြီးသော လက်ရှိသော၊ သူ။ (၁) ခေါတ-ဟတ္ထေန ကာတမ္ဘကိစ္စသာဓနတော။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၁၂၁။ (တိ) (၂) ဘဂဝန္တံ ခေါတဟတ္ထံ ဩနိတပတ္တပါဏိံ ကေမန္တံ နိသိဒိ။ ဝိ၊၃။ ၃၁၅၊ ၃၄၃။ ဒေယျဓမ္မဒါနတ္ထာယ သဒါ

ဓောသဟဇတ္ထော။ သံ၊ဌ၊၁။၃၁၇။ သံ၊ဌီ၊၁။ ၃၃၇။ ဓောတဟတ္ထော (ပ၊ဇ)— အံ၊ဌ၊ ၂။ ၁၃၂။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၃၀၄။ နေတ္ထိ၊ဌ။ ၂၃၀။ သံ၊ဌီ၊၁။၃၃၇။ ဓောတဟတ္ထာ(ပ၊ဗ)—ဇာ၊ ဌ၊၄။၃၂၁။ ဓောတဟတ္ထေန(တ၊ဇ)—ပေတ၊ ဌ။၁၀ဇ။

ဓောတဟတ္ထပါခ (တိ) [ဓောတ+ ဟတ္ထပါခ] ဆေးကြော–သုတ်သင်– စင်ကြယ်စေ–အပ်ပြီးသော လက်, ခြေ ရှိသော၊ သူ။ ဓောတ-ဟတ္ထပါဒေန ထေရေန သဒ္ဓိ ပဌိသန္ထာရံ ကတ္မာ ပဏ္ဍိ ပုစ္ဆိ။ဝိ၊ဌ၊၃။ ၂၅၆။နဂရံ ဂစ္ဆန္တော မုခံ ဓောဝိတ္မာ ဓောတဟတ္ထပါဒေါ ပဝိ-သိဿာမိ။ အံ၊ဌ၊၁။ ၁ဇ၁။ (–ဝိမာန၊ ဌ။ ၂၃၂။ ထေရ၊ဌ၊၁။၇၇၊၁၇၀။ အပ၊ဌ၊ ၂။၄၇၊ ၂၄၆။)

ဓောတောဒန (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] ဓောတော-ဒနမည်သော သာကီဝင်မင်း။ (သီဟဟနု-မင်းကြီးနှင့် မိဖုရားကြီး ကစ္စာနာ၌ သုဒ္ဓေါ-ဒန, စောတောဒန, သက္ကောဒန, သုက္ကောဒန, အမိတောဒန-ဟူသော သား ၅- ယောက်နှင့် အမိတာ, ပမိတာ ဟူသော သမီး ၂-ယောက် ထွန်းကားခဲ့သည်။ ဓောတောဒနသည်လည်း ထင်ရှားသော သာကီဝင်မင်း တယောက် ဖြစ်လေသည်။ တိဘက်သမိုင်း ကျမ်းမျာ၌ ဓောနောဒ-ဟု လာရှိသည်။ D.P.ကြည့်။)

သီဟဟနုရညော ကိရ ပဌေ ပုတ္တာ အဟေသုံ သုဒ္ဓေါဒနော, အမိတောဒနော, ဓောတောဒနော, သက္ကောဒနော, သုက္ကော-ဒနောတိ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။၈ဇ။ (–သာရတ္ထ၊ ၃။၃၃။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။ဖ၁။ ဒီပဝံသ၊ ၃။၄ဖ။) မဟေသီ စာသိ ကစ္စာနာ၊ ရညော သီဟဟ-နုဿ သာ။ ပဌေ ပုတ္တာ ဒုဝေ ဓီတာ၊ အာသုံ သီဟဟနုဿ ထု။ သုဒ္ဓေါဒနော ဓောတော-နော၊ သက္ကာ သုက္ကမိတောဒနော။ အမိတာ ပမိတာ စာတိ၊ ဣမေ ပဌေ ဣမာ ဒုဝေ။ မဟာဝံသ၊ ၂။၁၃၊၁ဇ၊ ၂၀။ (– ဒီပဝံသ၊ ၃။ ၄ဖ။ ဒီပဝံသ၊ဌီ။မဟာဝံသ၊ဌီ။သီဟိုဠ်မူ။၈၃။)

ဓောနစာရိပုဂ္ဂလ (ပု) [ဓောနစာရီ+ ပုဂ္ဂလ] ပစ္စည်း ၄-ပါးတို့ကို ဆင်ခြင်တတ်သော ပညာ-ဖြင့် ကျင့်လေ့ရှိသော ပုဂ္ဂိုလ်။ ဝေ၊ အတိ-ဓောနစာရိနံ အတိဂ္ဂမိတ္မာ ဓောနစာရိပုဂ္ဂလံ သာနိ သယံကတာနိ အကုသလကမ္မာနိ ဒုဂ္ဂတိ နယန္တိ။ နေတ္ထိ၊ဝိ။ ၂၈၄။ အတိဓော-နစာရီ(ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၂၂၀) လည်း ကြည့်။

ဓောနမ္မသမန္နာဂမ (တိ)[ဓောနမ္မ+သမန္နာ-ဂမ] ခါတွက်–ဖျက်ဆီး –တုန်လှုပ် – တတ်သော ပညာတရားနှင့်ပြည့်စုံသော၊သူ။ဓော-နမ္မသမန္နာဂမာ ဓောနဿ ဓုတသဗ္ဗပါပဿ အရဟာ၁တာ....ဒီဋ္ဌ နတ္ထိ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၃၈။ မဟာနိ၊ဌ။၁၃၈။

ဓောနာ (တိ) [ဓူ+ ယု + အာ။ ဓူ ကမ္ပနေ။ ဓုနာတိ၊ ဓူမော၊ ဓောနာ၊ ဓောနော။ နီတိ၊ ၁။ ၂၄ဇ။ အဝိဇ္ဇာဒိကေ သံကိလေသမေ-ဓေ ဝိဒ်ါဒိ၀ယေန ဓုနာတိတိ ဓောနာ ဝုစ္စတိ-ပညာ။ နေတ္ထိ၊ဌီ။၁၃၀။] (၁) (အကုသိုလ်-တရားတို့ကို) –ခါတွက်–ဖျက်ဆီး–တုန်လှုပ်–-သောပညာ။ (၂)ပစ္စည်း၄-ပါးတို့ကို ဆင်ခြင်-တတ်သော ပညာ။ (၃) ပစ္စည်း ၄-ပါးတို့ကို ဆင်ခြင်၍ သုံးဆောင်တတ်သော ပညာ။ (တိ) (၄) (အကုသိုလ်တရား တို့ကို)– ခါတွက်–ဖျက်ဆီး– တုန်လှုပ်– သော ပညာ ရှိသော၊ သူ။

(၁) ဓောနာ ဝုစ္စတိ ပညာ။ မဟာနိ။ ၅ဇ၊ ၁၃၂။ သဗ္ဗာကုသလာဘိသင်္ခါရ ဓုတာ စ .... တံကာရဏာ ဓောနာ ဝုစ္စတိ ပညာ။ မဟာနိ။ဖ၀၊၁၀၅။ (– သုတ္တနိ။ ၃၃၁။ ထေရ။၃၂၄။ မဟာနိ။၅ဇ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။၈၂။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။၅၂၀၊၅၃ဖ။ မဟာနိ၊ ဌ။၁၃၈။) (၂) (၃) အတိဓောနစာရီ

(ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၂၂၀။ နေတ္ထိ၊ဌ။ ၂၂၃) ကြည့်။ (တိ) (၄) ဓောနာ ဝုစ္စတိ ပညာ။....ဓောနာ အသာ အတ္ထိတိ ဓောနော။ နီတိ၊ဓာ။ ၂၅၀–၁။ ပဠိမန္တကသာ ဓောနသာ .... ဘဂဝတောတသာ သာဝကောဟမသ္မိ။ မ၊ ၂။၄၉။ ယောပနာယံ သမ္ဘဒိဋ္ဌိဂတာဒိ ဒေါသဝုန္နနာယ ပညာယ သမန္နာဂတတ္တာ ဓောနော။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၃ဂ။

ဓောနော (ပ၊ဇ)— သုတ္တနိ။၄၀ ၂ – ၆။ မဟာနိ။၅၉၊ ၆၀၊ ၁၀၅၊ ၁၀၆၊ ၁၀၇။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၃ဂ၊ ၂၄၉။ မဟာနိ၊ဌ။ ၁၇ဂ–၉၊ ၁ဂ၄၊ ၂၂၄။ ဓောနန (တ၊ဇ) —သုတ္တနိ။၄၀၉။ မဟာနိ။ ၁၃ဖ–၇။ မဟာနိ၊ဌ။ ၂၅၁။ ဓောနသ (စ၊ ဇ)—သုတ္တနိ။၄၀ ၂။ မဟာနိ။ ၅၉။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဂ၃ ။မဟာနိ၊ဌ။ ၁၇ဂ။

ဓောနေယျ (တိ)[ဓူ+နာ+ဏေယျ။ ဓုန+ဏေ-ယျ။ (ဓုဏိယ, ဓုဏေဇ-ပြာ)] (ကိလေသာ တို့ကို) ခါတုန် – ဖျက်ဆီး – ဆေးကြော– သုတ်သင်–ခြင်းငှါ ထိုက်သော။ အရဟာ ဣမေဟိ ဓောနေယျေဟိ ဓမ္မေဟိ (မဟာနိ။ ၆ဝ)တိ ရာဂါဒီဟိ ကိလေသေဟိ ဒူရေ ဌိတောအရဟာ ဣမေဟိ ဝုတ္တပ္ပကာရေဟိ ကိလေသ-ဓောဝနေဟိ ဓမ္မေဟိ ဥပေတော ဟောတိ။ မဟာနိ၊ဌ။ ၁၃၉။

ဓောရက (တိ) [ဓောရ+က။ သဒ္ဒတ္ထပါရိဇာတ၊ ဓာန်ဌ ဓော်ရ = ဓောရ။ ဖြူစင်ခြင်းအနက် ဖွင့်၏၊ သဒ္ဒတ္ထပါရိဇာတ ဓော်ရ- ကြည့်။] (၁)ရွှန်ရင်း–ကြမ်းတမ်း–ထူထဲ–သော။(၂) ဖွပ်လျှော်အပ်ပြီး– ဖြူစင် – ဟောင်းနွမ်း – သော (အဝတ်)။ (၁) ဓောရကာနိ စ ဝတ္ထာနိ(ဒီ၊ ၂။ ၂ဂ၀)တိ ထူလာနိ စ ဝတ္ထာနိ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၄၀ ၂။ (၂)ဓောရကာနိ(ဒီ၊ ၂။ ၂ဂ၀)-တိ ဓောဝိယာနိ။ ဒီ၊ဌိ၊ ၂။၃၅၃။

ဓောရယ္ဍ (တိ) [ဓုရ+ဝဟ+ဏ။ ဓုရံ ဝဟတိတု-မရဟတီတိ ဓောရယော၊ ဏော၊ဝဿ ယော။ ဓာန်၊ ဌိ။ ၄၉၆။ ဓုရံ ဝဟတီတိ ဓောရယော။ ဓုရ + ယ္ဍ။ မောဂ်၊သ္ဍ၊ ၂။၁၄၀-ကြည့်။ (ဓော်ရေယ, ဓုယ်-သံ)] (၁) ဝန်ကို ဆောင်တတ်သော၊ ရွှေဆောင် – ရွှေသွား –ဖြစ်သော၊ (ဂ) နွားမ။ (ခ) ဝိရိယ။ (ဂ) သဒ္ဓါ။ (ဃ) ဘုရား။ (င) မထေရ်။ (၂) လှည်းဦး –ထွန်ဦး– ဌ်ယှဉ်တပ်သော၊ သူ။ (နှ) (၃) ဝန်ကိုဆောင်ခြင်း။

(၁) (ဂ) ဓောရယော(အံ၊ဌ။ ၁ဖ၂)တိ ဓုရဝါဟော။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၁၄၃။ ဓုရံ ဝဟတီတိ ဓောရယ္ဍံ။....တံမူလကာ အပရံ ဓုရံ ဝဟန္တာ ဓောရယ္ဍာ။ သံ၊ဌိ၊ ၁။ ၂၂၃။ (–သံ၊ဌ၊ ၁။ ၂၃ဂ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၁။ ၁၃ဂ–၅။ အမရ၊ ၁၉။ ဖ၅။) (ခ) ဓုရဓောရယ္ဍ, ဝိရိယဓုရဓောရယ္ဍ တို့ ကြည့်။ (ဂ) သဒ္ဓါဟနကိစ္စေသု ပုရေစာရံ ဓောရယ္ဍံ။ သံ၊ဌိ၊ ၂။ ၄ဂဂ။ (ဃ) ဓောရ-ယော ဝတ ဘော သမဏော ဂေါတမော။ သံ၊ ၁။ ၂ဖ။ ဓုရဝါဟဌေန ဓောရယော။ သံ၊ဌ၊ ၁။ ၇ဖ။ (င) တတ္ထာယံ ထေရော ပညဝန္တတာယ ဥဒ္ဒေသံ ဂဏှန္တာနံ ဘိက္ခူနံ ဓောရယော။ မ၊ဌိ၊ ၁။ ၁၅။ (၂) ဓုရုယ နိယုတ္တောတိ ဟိ ဓောရယော။ ဒီ၊ဌိ၊ ၃။ ၈ဝ။ ပုရိသဓောရယ္ဍ-လည်း ကြည့်။ (နှ) (၃) ဓောရယ္ဍဝန္တ၊ ဓောရယ္ဍသီလ-တို့ ကြည့်။

ဓောရယ္ဍ၂ (တိ) [ဓောရယ္ဍ+အ။ (ဓော်ရေယ-သံ)] ဝန်ဆောင်နွားလားနှင့်တူသော။ ဓော-ရယ္ဍဘာဝ, ဓောရယ္ဍဝတာ-တို့ ကြည့်။

ဓောရယ္ဍဘာဝ (ပု) [ဓောရယ္ဍ+ဘာဝ။ (ဓော်ရေယဘာဝ-သံ)] ဝန်ဆောင်နွား လားနှင့် တူသည်၏အဖြစ်။ဝိရိယသာ ဓောရ-ယ္ဍဘာဝေန ဂယ္ဍမာနတ္တာ။ သံ၊ဌိ၊ ၁။ ၂၇ဝ။ ဓောရယ္ဍဘာဝေန—မ၊ဌိ၊ ၂။ ၂ဖ၀။ ဓောရ-ယ္ဍဘာဝတော—သံ၊ဌိ၊ ၁။ ၃၂ဖ။

ေဝရယ္ဝ (တိ) [ေဝရယ္+ဝါ+အ] ဝန္ေဆာင္ကုန္းလားကဲ့သို့ ျဖစ္တတ္ေသာ၊ သူ။ ေအာက္ပုဒ် ၊ ကြည့်။

ေဝရယ္ဝတာ (ထီ) [ေဝရယ္ဝ+တာ] ဝန္ေဆာင္ကုန္းလားကဲ့သို့ ျဖစ္တတ္ေသာ သူ၏ အျဖစ်။ ေဝရယ္ဝတာ စ သမ္ပယုန္ဟာ သာရိ-ရိကာ ေဝဒနာ....အဓိဝါေသတိ။ သံ၊ဝ။၂၆။ နာဂဝတာ (သံ၊ဋီ၊ဝ။ဝ၁၅)နဲ့ ယှဉ်ကြည့်။

ေဝရယ္ဝသီလ (တိ) [ေဝရယ္+သီလ။(ေဘ-ရေယဂ်ိလ-သံ)] ေအာက္ပုဒ်နက်-ကြည့်။ ေဝရယ္ဝသီလံ ဝတဝန္တမရိယံ။ ဓမ္မ။၄၄။ အရဟတ္တပါပနကသခ်ါတာယ ခုရဝဟနသီလ-တာယ ေဝရယ္ဝသီလံ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။ဝ၇၇။

ေဝရယ္ဝသီလီ (တိ) [ေဝရယ္ဝသီလ+ဏ္ဍီ။ (ေဘ-ရေယဂ်ိလိန်-သံ)] ဝန်ကိုေဆာင်ခြင်း အလေ့ရှိေသာ၊သူ။ ေဝရယ္ဝသီလီ (ဇာ၊ဝ။ ၄၇) တိ ေဝရယ္ဝသီေလာ ခုရဝဟနက-အာစာရေန သမၽန္ေနာ ဇာတိသိန္ဓဝေါ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၂။ဂဂ။ (–ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ခ၇ဖ။)

ေဝရယ္ဝကစ္ခိတ (တိ) [ေဝရယ္+အာကစ္ခိတ] ဝန်ေဆာင် ကုန်းလားသည် ဆွဲငင်အပ်ေသာ (ထွန်တုံး)။ ယထာ ဟိ ေြဗာဟ္မဏသ ခုရုယံ ေဝရယ္ဝကစ္ခိတံ နင်္ဂလံ ဘူမိယနံ ဘိန္နတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၂၃၄။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ခ၃၄။

ေဝရေယ်ျ (ပု) [ခုရ+ဏေယ်ျ။ ဗျာချာသုေဝ၊ ဋ္ဌ။ဖ၅။ ပါဏိနီ။ခ။ ၂၊၄ဖ-ကြည့်။ (ေဘ-ရေယ-သံ)] ဝန်ကိုေဆာင်တတ်ေသာ၊သူ။ခုရသဟ-စရိယတာ ေဝရေယ်ျာ ခုရန္တိ ဝုတ္တေတာတိ အာဟ "ခုရန္တိ ခုရဂ္ဂါဟ" နၱိ။ အနုဋီ၊ခ။ ၂၄၇။

ေဝရေယ်ျဘာဝ (ပု) [ေဝရေယ်ျ+ဘာဝ] ဝန်ကိုေဆာင်တတ်ေသာသူ၏အျဖစ်။ ပုရိမာ-ဘိသခ်ါရသိဒ္ဓေနေဝရေယ်ျဘာဝေန အာဘိ-ဘုယ်ျ ပဝတ္တိယာ။ အနုဋီ၊ခ။၂၃၄။

ေဝ၀ိ (တိ) [ေဝ၀+ဏ။ ထီ-ဌ်ေဝ၀ိနီ။ (ဓာ၀-သံ၊ ေဝအ-ပြာ)] ေဆးကြော-သုတ်သင်–စင်ကြယ်ေစ–တတ်ေသာ။ ေဝ-ဝေ(အဘိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ခ၅)တိ ေဝ၀ေန္တေ။ မူလဋ္ဌ၊ ဝ။၂၅။ ေဝ၀န္တိ ဟတ္ထပါေဒ(ထေရီ။၄၂၅)-တိ ဟတ္ထပါေဒ ေဝ၀ိနီ အာသိ။ ထေရီ၊ ဋ္ဌ။၂၃ခ။ ကိေလသမလေဝ၀(ဗုဒ္ဓ၀ံ၊ဋ္ဌ။ဇ၃) လည်း ၊ ကြည့်။

ေဝ၀ၟ (ကြို) [ေဝ၀+အ+ဟိ] (၁) ေဆး ကြော– သုတ်သင် – စင်ကြယ်ေစ–ေလာ့။ (၂) ဖွပ်–ေလျှော်–ေလာ့။ (၁)ေဝ၀တိ(က) ၊ ကြည့်။ (၂) ေဝ၀တိ(ဂ)-ကြည့်။

ေဝ၀တိ (ကြို) [ေဝ၀+အ+ တိ။ ေဝ၀ ေဝ၀ေန။ နီတိ၊ေဝ။ဝ၇၀။ ေဝတ္ထတ္ထ။၂၀ဂ။ သက္ကတ၌ ေဝ၀ေဝတ်တည်း။ (ေဝ၀တိ-သံ)] (က) ေဆးကြော–သုတ်သင်–စင်ကြယ်ေစ–၏။ (ခ) စင်ကြယ်၏။ (ဂ)ဖွပ်–ေလျှော်–၏။ (ဃ) ပွတ်–တိုက်–၏။

(က) ပတ္တံ ေဝ၀တိ။ မ၊၂။ခ၃ဋ္ဌ။ ေဝ-၀တိ(အံ၊ဝ။၂၅၅) တိ ဝိကၽာလေတိ။ အံ၊ဋ္ဌ ၂။၂၂၇။ ေဝ၀တိ—အဘိ၊ကဝ။၂ခ၇။ ဇာ၊ ၂။ဂ၇။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဂ။၂ခ၉။ ကခ်ီ။ဝ၆ဂ။ မ၊ဋ္ဌ၊ခ။ ၄ဋ္ဌ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၂၀ဝ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂ခ၄။ သံ၊ဋ္ဌ ခ။ဂ၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ဝ၀၄။ အံ၊ ဋ္ဌ၊၂။ဝ၇၄။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊၂။ခ၁ဂ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ခ၀၄။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂ဋ္ဌ၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဂ။၂၀၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ခ၀၄၊ခ၂၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဖ။ဂ၀။ မူလဋ္ဌ၊၂။ဝ၀၂။ ေဝ၀န္တိ—မ၊ ၂။ဂဖ။ အံ၊ခ။ဝ၀ဝ။ သုတ္တနိ။ခ၅၅။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊ဝ။ဂ၇။ အပ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ဝ၀၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဂ။ခ၃ဝ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ဝ၆။ ေဝ၀ဿိ—ဇာ၊ဝ။ဝ၅၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ခ။ဂ၀ဂ။ ေဝ၀ဏ—ဒီ၊ဝ။ဂ၇။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ဂ။ဝ၂၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၇။ မ၊ဋ္ဌ၊ဂ။ဝ၉ခ။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊ဝ။၂ဋ္ဌ၃။ ဝိမတိ၊၂။၂၅ဋ္ဌ။ ေဝ၀န္တ— ဝိ၊ ဋ္ဌ၊၂။ ဋ္ဌ၄။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ဂ။ ဝ၅၀။ ဘုတ္ထကာလေ ပတ္ေတ ေဝ၀။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊၂။ ဝ၀ဋ္ဌ။ ေဝ၀ —

သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၀၄။ ဝေါ၀ါဟိ — ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၉၆။ ဝိမာန၊ ၆။ ၂၀၄။ ဝေါ၀ေ—ဇာ၊ ၆၊ ၂။ ၂၀၂။ ဝေါ၀ေယျ—ဒီ၊ ၁။ ၁၁၆။ မ၊ ၃။ ၄၄။ သံ၊ ၆၊ ၁။ ၁၆၀။ ဇာ၊ ၆၊ ၂။ ၂၀၂။ ၀ဏ် ဝေ-ဝေယျာသိ။ မ၊ ၃။ ၄၄။ ဝေ၀ိ—အံ၊ ၆၊ ၁။ ၁၁၄။ အံ၊ ၆၊ ၂။ ၁၉၀။ ဓမ္မ၊ ၆၊ ၂။ ၆၂၊ ၁၃၅။ ဇာ၊ ၆၊ ၄။ ၁၅၀။ ဒီ၊ ၆ဒ်၊ ၂။ ၂၆၂။ ဝေ၀ိသတ်—ဒီ၊ ၆၊ ၂။ ၃၂၁။ ဝေ၀ိသန်ဏ—မ၊ ၆၊ ၃။ ၁၃။ သံ၊ ၆၊ ၃။ ၈၈။ ဥဒါန၊ ၆။ ၃၆၉။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၀၇။ ဝေ၀ိသာမိ — ဝိ၊ ၂။ ၂၆၁။ ကခ်ီ။ ၂၈၄။ ဒီ၊ ၆၊ ၂။ ၃၂၁။ မ၊ ၆၊ ၃။ ၄၂၊ ၄၉။ သုတ္တနိ၊ ၆၊ ၁။ ၁၁၂။ အပ၊ ၆၊ ၁။ ၉၄၊ ၂၁၉။ ဗုဒ္ဓ၀ံ၊ ၆။ ၁၁။ ဇာ၊ ၆၊ ၁။ ၉၂။ ဇာ၊ ၆၊ ၄။ ၁၅၀။ ကခ်ီ၊ ဌီ၊ သစ်။ ၃၇၂။ ဝေ၀ိသာမ—ဝိ၊ ၆၊ ၃။ ၂၃။ ဒီ၊ ၆၊ ၂။ ၃၂၁။

(ခ) ဝေ၀ထီ (ဒီ၊ ၆၊ ၁။ ၂၆၀) တိ သုဗ္ဗတိ။ သီ၊ ဌီ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၉၃။ (ဂ) သာ၆ကံ ၀ါ ဝေ၆နံ ၀ါ ဝေ၀တိ။ ဝိ၊ ၂။ ၃၉၅။ ဝေ-၀တိ—သံ၊ ၆၊ ၂။ ၂၃၄။ ၀ဇိရ။ ၂၃၀၊ ၂၄ဖ၊ ၂၅၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၉၉။ ကခ်ီ၊ ဌီ။ ၇ဖ၊ ၇၉။ ကခ်ီ၊ ဌီ၊ သစ်။ ၃၀၂။ ဝေ၀န္ဓိ—ဝိ၊ ၆၊ ၁။ ၃၄၂။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၅၂။ ဝေ၀ါမ—ဝိ၊ ၆၊ ၄။ ၄၂။ ဝေ၀တု—ဝိ၊ ၃။ ၃၇။ အပ၊ ၆၊ ၂။ ၂၀၁။ ဝေ၀—ဝိ၊ ၁။ ၃၀၇။ ဝိ၊ ၂။ ၄၁ဖ။ ဝိ၊ ၆၊ ၂။ ၂၄၁။ ကခ်ီ။ ၁ဖ၄။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၃၂၃။ ကခ်ီ၊ ဌီ၊ သစ်။ ၃၀၃။ ဝေ၀ေယ္ယ—ဝိ၊ ၃။ ၃၇။ အပ၊ ၆၊ ၂။ ၂၀၀။ ဝေ၀ိ—ထေရ။ ၃၃ဖ။ ဓမ္မ၊ ၆၊ ၁။ ၃၀၄။ ထေရ၊ ၆၊ ၂။ ၃၄၀။ ဝေ၀ိသတိ—ဝိ၊ ၆၊ ၂။ ၂၅၀။ ဝိ၊ သင်္ဘာ။ ၅၇။ ဝေ၀ိသာ-မိ—ဝိ၊ ၁။ ၃၀ဖ။ မိလိန္ဒ။ ၁၂၀။ ဝိ၊ ၆၊ ၂။ ၂၄၂။ ဝိ၊ ၆၊ ၃။ ၃၅၁။ ဝိ၊ သင်္ဘာ။ ၂၁၉။ ကခ်ီ၊ ဌီ၊ သစ်။ ၃၀၃။ (ဃ) ဝေ၀ေယျာ (အံ၊ ၁။ ၅၂၁) တိ ဃံသေယျ။ အံ၊ ၆၊ ၂။ ၃၇၁။

ဝေ၀တု (ကြီ) [ဝေ၀+အ+တု] ဖွဲ့-လျှော်-လော့။ ဝေ၀တိ (ဂ)-ကြည့်။

ဝေ၀ထ (ကြီ) [ဝေ၀+အ+ထ] ဆေးကြော-သုတ်သင်-စင်ကြယ်စေ-ကုန်၏။ ဝေ၀တိ (က)-ကြည့်။

ဝေ၀နု (နု၊ ထီ) [ဝေ၀+ယု။ (ဝေ၀နု-သံ၊ ဝေ၀အနု-ပြာ)] (၁) (က) ဆေးကြော-သုတ်သင်-စင်ကြယ်စေ-ခြင်း။ (ခ) ဖွဲ့-လျှော်-ခြင်း။ (ဂ) ပွတ်-တိုက်-ခြင်း။ (ဃ) အရိုးဆေးခြင်း။ (၂) ဆေးကြောကြောင်းရေ။ (၃) ဖွဲ့-လျှော်-ရာ (ပျဉ်ချပ်၊- စသည်)။ (၄) ဝေ၀နု (ပုရာဏ်စီ၀ရ၀ေ၀ါပန) သိက္ခာ ပုဒ်။ (၅) ဝေ၀နုသုတ်။ (တီ) (ဒ) ဆေး-ကြော-သုတ်သင်-စင်ကြယ်စေ-တတ်သော။

(၁) (က) ဆေးကြော-သုတ်သင်-စင်ကြယ်စေ-ခြင်း။ ဥစ္စာဒနေန နှာ၀နေန၊ ပါဒါနံ ဝေ၀နေန စ။ အံ၊ ၁။ ၁၃၁၊ ၃၇။ ဣတိ၀ုတ်။ ၂ဖ၉။ ဇာ၊ ၂။ ၈၂။ ဥဒကသုဒ္ဓိကံ နာမ မုတ္တကရဏသာ ဝေ၀နာ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ ၂။ ၃၄၄။

ဝေ၀နံ (ပ၊ ၉)—ကခ်ီ။ ၃၁၄။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၅၉။ မူလဋ္ဌ၊ ၂။ ၆၂။ ဝေ၀နံ (ဒု၊ ၉)—ဝိ၊ ၆၊ ၃။ ၁၉၃။ ဝေ၀နေန (တ၊ ၉)—ခုဒ္ဒက၊ ၆။ ၁၁၅။ သုတ္တနိ၊ ၆၊ ၂။ ၂၁။ စရိယာ၊ ၆။ ၂၀၃။ ဇာ၊ ၆၊ ၅။ ၃၅၂။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၃၃။

(ခ) ဖွဲ့-လျှော်-ခြင်း။ စီ၀ရံ ဝေ-၀ါတိ။ ပ။ အာဏာပေန္တသာတိ ဣဒေ တာယ ဝေ၀နံ ပစ္စာသီသန္တသာပိ အနာ၀ဇ္ဇာ။ သာ-ရတ္ထ၊ ၂။ ၄၀၀။ (–ဝိ၊ ၅။ ၃၀ဖ။ ဒီ၊ ၆၊ ၁။ ၁၉၄။ အဘိ၊ ၆၊ ၂။ ၂ဖ၄။ ဝ၀ိရ။ ၂၃၀။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၃၂၃။)

(ဂ) ပွတ်-တိုက်-ခြင်း။ ပါသာဏာဒီသု ဝေ၀တတာ ဝေ၀နံ။ သီ၊ ဌီ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၄၅။ (–ဒီ၊ ၆၊ ၁။ ၁၉၃။ ဒီ၊ ဌီ၊ ၁။ ၂ဖ၆။ မ၊ ဌီ၊ ၃။ ၁၂၅။)

(ဃ) အရိုးဆေးခြင်း။ ဓောဝန (ဒီ၊၁။ ၆။ အံ၊၃။၄၃၁။ မဟာနိ။၂၈၅) ဣ အဋ္ဌ-ဓောဝနံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၈ ၂ ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၅။မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။၃၄၅။ (–စူဠနိ။ ၂၈၅။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။ ၂၆။)

(၂) ဆေးကြောကြောင်းရေ၊ ဆေးရေ။ ဓောဝန (ဝိ၊၃။၄၈၈) ဣ ဓောဝနုဒကံ။ သာ-ရတ္ထ၊၃။၃၅၀။ ဝိမတိ၊ ၂ ။ ၂၀၈။ (၃) ဖွပ်–လျှော်–ရာ (ပျဉ်ချပ် စသည်)။ ဓောဝန-ဖလက-ကြည့်။ (၄) ဓောဝန (ပုရာဏစီဝရ-ဓောဝါပန) သိက္ခာပုဒ်။ ဓောဝနဋ္ဌ ပဋ္ဌိဋ္ဌ-ဟော။ ဝိ၊၁။၃၂၈။ ဝိ၊၅။၂၁၊၁၅၉။ ဓောဝ-နဋ္ဌ ပဋ္ဌိဋ္ဌဟောတိ အညာတိကာယ သိက္ခု-နိယာ ပုရာဏစီဝရဓောဝါပနဋ္ဌ စီဝရပဋ္ဌိဋ္ဌဟာ-ဏာဋ္ဌ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၄၅။ (–သာရတ္ထ၊၃။၄၈၆။ ဝိမတိ၊ ၂ ။ ၂၉၃။) (၅) ဓောဝနသုတ်။ ဓော-ဝနံ တိကိစ္ဆာဝမနံ။ အံ၊၃။၄၃၆။ ဓောဝန-သုတ္တ-လည်း ကြည့်။ (တိ) (၆) ဆေးကြော–သုတ်သင် – စင်ကြယ်စေ–တတ်သော။ ဓောဝနဋ္ဌ-ကြည့်။

ဓောဝနဥဒကနိဿေက (နဝ) [ဓောဝန+ဥဒက + နိဿေက] ဆေးရေအကြွင်းအကျန်၊ ဆေးရေ-ကြွင်း၊ ဆေးရေကျန်။ ပါဒါနံ ဓောဝနဥဒက-နိဿေကဿ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄၂။

ဓောဝနကာလ (ပု) [ဓောဝန+ကာလ] ဆေး-ကြော–သုတ်သင်–စင်ကြယ်စေ–ရာအခါ။ ဓောဝနကာလေ ရာဂဝသေန....ပဝေသေတိ။ ကခ်ီ။၃၁၄။ တတိယဒိဝသေ သလာကံ ပဝေ-သေတ္တာ ဓောဝနကာလေ ဃဋ္ဋိယတိ။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။ ၂၅။

ဓောဝနဋ္ဌ (ပု) [ဓောဝန+အတ္ထ] ဆေးကြော–သုတ်သင်–စင်ကြယ်စေ–တတ်သော အနက်။ အာပေါသမံ မဟာရာဇ ဓုတဂုဏံ ဝိသုဒ္ဓိကာ-မာနံ သမ္ဘကိလေသမလဓောဝဋ္ဌေန။ မိလိန္ဒ။ ၃၃၅။

ဓောဝနတ္ထ (ပု) [ဓောဝန + အတ္ထ။ (၁) ဖွပ် – လျှော် – ခြင်း အကျိုး။ (၂) ဆေးကြောခြင်း အကျိုး။ (၁) စီဝရ-ကမ္မကာလေ ပန ဟတ္ထမလသုစိမလာဒီနံ ဓောဝနတ္ထံ ကိလိဋ္ဌကာလေ စ ဓောဝနတ္ထံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၅ ၂ ။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂ ။ ၂၄၁။ ကခ်ီ။ ၁၆၄။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၅ ။) (၂) ဣဒံ ဥဒကံ ပရိ-ဘောဇနီယံ ပါဒါနံ ဓောဝနတ္ထံ ပါနီယံ ပိပါ-သဟရဏတ္ထာယ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၅၀။ (–သာရတ္ထ၊ ၂ ။ ၃၁၅။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌ၊သစ်။ ၃၇ ၂ ။)

ဓောဝနဒဏ္ဍက (ပု) [ဓောဝန+ဒဏ္ဍက] သင်္ကန်း–ဖွပ်–လျှော်–ကြောင်း တုတ်တံ၊ သင်္ကန်းဖွပ် လက်ရိုက်တုတ်။ ဓောဝနဒဏ္ဍက (ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂ ။ ၆၃) ဣ ဘဏ္ဍ (စီဝရ) ဓောဝနဒဏ္ဍံ။ သာရတ္ထ၊ ၂ ။ ၂၇၃။ ဝိမတိ၊၁ ။ ၂၃၄။

ဓောဝနပစ္စယ (ပု) [ဓောဝန+ပစ္စယ] ဖွပ်–လျှော်–ခြင်းဟူသောအကြောင်း။ သခစပန "ဓောဝါ"တိ ဝုတ္တာ သမ္ဘာနိပိ ကရောတိ၊ ဓောဝနပစ္စယာဝ အာပတ္တိ။ ကခ်ီ။ ၁၆၄။

ဓောဝနပ(ပ္ပ)ယောဂ (ပု) [ဓောဝန+ပယောဂ] ဖွပ်–လျှော်–ခြင်းဟူသော–လုံ့လ–ဝီရိယ။ ဝတ္ထဿ ဓောဝနပ (ပ္ပ) ယောဂေါ ဝိယ သဒ္ဓါသိနေဟေန တေမေတ္ဝာ ဘောမေတ္ဝာ။ သာရတ္ထ၊၃။ ၁၉ ၂ ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂ ။ ၇၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၃ ၉ ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂ ၂ ၂ ။ (–ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၂ ၅ ၀ ။)

ဓောဝနပလိဗောဓ (ပု) [ဓောဝန+ပလိဗောဓ] ဆေးကြော – သုတ်သင် – စင်ကြယ်စေ – ခြင်းဟူသော အနှောင့်အယှက်၊ ဆေး-ကြော–သုတ်သင်–စင်ကြယ်စေ – ခြင်းဌ် ဖြစ်သော ကြောင့်ကြခြင်း။ အလက်ာရပလိ-ဗောဓော မဏ္ဍနပလိဗောဓော တေလမဏ္ဍန–ပလိဗောဓော ဓောဝနပလိဗောဓော။ မိလိန္ဒ။ ၁၁။

ဓောဝနဖလက (နာ) [ဓောဝန+ဖလက] ဖွပ်–လျှော်–ရာ ပျဉ်ချပ်။ ဓောဝနဖလကံ ဝိယ အနုပုဗ္ဗိကထာ၊ ဥဒကံ ဝိယ သဒ္ဓါ။ ဥဒါန၊ဌ။ ၂၅၈။

ဓောဝနမတ္တ (နာ) [ဓောဝန+မတ္တ။ (ဓောဝန-မာတြ-သံ)] (၁) ဖွပ်–လျှော်–ကာမျှ။ (၂) ဆေးကြောကာမျှ။ (၁) ဓောဝနမတ္တေ-နာ (ဝိ၊၃။၃၅၂) တိ ကထိနဒုဿဓောဝန-မတ္တန။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၉၁။ (၂) ဧဝံ အဋ္ဌနိယာ ဝါ....ဣဌ္ဌကစုဏ္ဏေန ဝါ ကေဝါရံ ဃံသိတ္တာ ဓောဝနမတ္တေနာပိ အဏ္ဍါ ဘဿတိ။ ကခါ၊ ဌ၊သစ်။ ၂၀၇။

ဓောဝနယောဂ(တိ)[ဓောဝန+ယောဂ။(ဓော-ဝနယောဂျ-သံ)] ဆေးကြော–ဖွပ်–လျှော်–ခြင်းငှါ လျှောက်ပတ်သော (ရေ)။ ဓော-ဝနုပဂ-ကြည့်။

ဓောဝနသဒိသ (တိ) [ဓောဝန+သဒိသ] ဆေး-ကြော–ဖွပ်–လျှော်–ခြင်းနှင့်တူသော။ တေ-ဂဟေတ္ဝာ သာဏာနံ ဓောဝနသဒိသံ ကိဋ္ဌတ-ဇာတံ။ မ၊ဌီ၊ ၂။ ၂၀၃။

ဓောဝနသန္ဓောသ (ပု) [ဓောဝန+သန္ဓောသ] ဆေးကြော – သုတ်သင် – စင်ကြယ်စေ–ခြင်းဖြင့် ရောင့်ရဲခြင်း။ ဓောဝန္ဓသာပန မုဂ္ဂရ-ဒီဟိ အပဟရိတ္ဝာ ဟတ္ထေဟိ မဒ္ဒိတ္ဝာ ဓောဝနံ ဓောဝနသန္ဓောသော နာမ။ ဒီ၊ဌ၊၃။၁၉၄။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၈၀။ စူဋဌနီ၊ဌ။၁၁၁။ (–ဒီ၊ဌ၊၃။ ၁၉၂။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၇၈။)

ဓောဝနသိလာ (ထီ) [ဓောဝန+သိလာ] ဖွပ်–လျှော်–ရာ ကျောက်ဖျာ။ ဓောဝနသိလာ-ဝိယ အနုပုဗ္ဗိကထာ၊ ဥဒကံ ဝိယ သဒ္ဓါ။ သာရတ္ထ၊၃။၁၃၅။ (–မ၊ဌီ၊၃။၃၉။)

ဓောဝနသိလာတလ (နာ) [ဓောဝန+သိလာ+တလ] ဖွပ်–လျှော်–ရာ ကျောက်ဖျာအပြင်။ ဓောဝနသိလာတလံ ဝိယ အနုပုဗ္ဗိကထာ၊ ဥဒကံ ဝိယ သဒ္ဓါ။ အံ၊ဌီ၊၃။ ၂၂၄။

ဓောဝနသုတ္တ (နာ) [ဓောဝန+သုတ္တ။ (ဓောဝန-သုတြ-သံ)] ဓောဝနသုတ်။ အိန္ဒိယနိုင်ငံ တောင်ပိုင်း (ဒက္ခိဏာပထဇနပုဒ်) ၌ လူတို့သည် ဆွေမျိုးဉာတိများသေလွန်လျှင် မီးမရှို့ ကြပ်-မြေ၌ မြှုပ်ကြပြီး ပုပ်သောအခါကျမှ မြေမှ ဖော်၍ ရေဖြင့်ဆေးကြကာ စိုက်ထောင်ကြ-လျက် နံ့သာပန်းတို့ဖြင့် ပူဇော်ထားကြကုန်၏၊ နက္ခတ်ကောင်း ကြုံကြိုက်သော တနေ့တွင် ယင်းလူရိုးများကို ပွေ့ကိုင်၍ ငိုကြကုန်၏။ ယင်းကို ဓောဝနဥသဝ–အရိုးဆေးပွဲ ဟု ခေါ်သည်။ ယင်းအရိုးဆေးပွဲ၌ ညှော်သည်-တို့အား ထမင်းအဖျော် စသည်တို့ဖြင့်ဧည့်, ပွဲလမ်းသဘင်တို့ဖြင့်ဧည့် ညှော်ခံကြကုန်၏၊ ယင်းအရိုးဆေးပွဲသည် အသိပညာ မရှိသည့် ပုထုဇဉ်လူညှံတို့၏ အလုပ်သာဖြစ်သည်၊ ဝဋ္ဌမှ ထွက်မြောက်ကြောင်း လမ်းစဉ်လည်း မဟုတ်ပါ-ချေ၊ ဝဋ္ဌမှ ထွက်မြောက်ကြောင်း လမ်း-စဉ်ကား မဂ္ဂင်ရှစ်ပါး ဖြစ်သည်-စသည်ဖြင့် ဟောပြရာသုတ်။ အဂ္ဂတ္ထရနိကာယ၊ ဒသက-နိပါတပါဠိ၊ ၃-ပဏ္ဏာသက၊ ၁-ဝဂ်၊ ၇-သုတ်။ အံ၊၃။ဌ၃၁–၃။ အံ၊ဌ၊၃။၃၃၅။

ဓောဝနုဒက (နာ) [ဓောဝန+ဥဒက] ဆေးကြော-ကြောင်း ဖြစ်သော ရေ၊ ဆေးရေ။ ဓောဝန-(ဝိ၊၃။ဌ၇၈) ဣတိ ဓောဝနုဒကံ။ သာရတ္ထ၊ ၃။၃၅၀။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၀၈။

ဓောဝနုပဂ (တိ) [ဓောဝန+ဥပဂ] ဆေးကြော–ဖွပ် – လျှော် – ခြင်းငှါ လျှောက်ပတ်သော (ရေ)။ ဓောဝနုပဂေနာ (ဒီ၊ဌ၊၃။၁၉ဌ)တိ ဓောဝနယောဂ္ဂေန။ ဒီ၊ဌီ၊၃။ ၂၂၆။ (–အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၈၀။ စူဋဌနီ၊ ဌ။၁၁၁။ အံ၊ဌီ၊ ၂။ ၂၆၉။)

ဓောဝန္ဓ (တိ) [ဓောဝု+အန္ဓ။ ထီ-ဌ ဓောဝန္ဓီ] (က) ဆေးကြော–သုတ်သင်–စင်ကြယ်စေ–

ထက်သော၊ သူ။ (ခ) ဖွဲ့ပ်–လျှော်–သော။ သူ။ (က) ပါဒေ ဝေဝန္ဓောပိ။ သံ၊ဌ၊၃။၂၂။

ဝေဝန္ဓော — ခုဒ္ဒကာ၊ဌ။၂၀၂။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၁၇၉။ဇာ၊ဌ၊၅။၃၊၄ဖ၁။ ဇာ၊ဌ၊၇။၂၀၂။ သာရတ္ထ၊၃။၃၅၁။ ဝေဝန္ဓော — ဒီ၊ဌ၊၂။ ၁၇၃။ မ၊ဌ၊၁။၃ဖ၃။ အံ၊ဌ၊၂။၂။ မဟာနိ၊ဌ။ ၂၄၁။ သာရတ္ထ၊၂။၂ဖ၂။၂၇၃။ အဒ္ဓသာ ခေါ မံ ဘဂ္ဂေ အညတရာ ဣတ္ထီ ဝိဇ္ဇနရိကာယ ဘာဇနံ ဝေဝန္ဓိ။ မ၊၂။၁၁၂။ ဒီ၊ဌ၊၁။၃၅။ အံ၊ဌ၊၂။၂၉၈။ ဥဒါန၊ဌ။၉၇။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ ၂ဖ၀။ သာရတ္ထ၊၁။ဖ၂။ ဝေဝန္ဓေန—အံ၊ဌ၊ ၃။၃၃၃။ ဝေဝန္ဓိယာ—ဝိ၊၁။၃၄၄။ ဝိ၊ဌ၊၂။ ၂၄၁။ ဝေဝန္ဓသ—ဝိ၊၁။၈၇။ အဘိ၊ဌ။၂။ ၃၄၄။ ဝေဝန္ဓသ—ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၉၅။ စူဠနိ၊ဌ။ ၁၁၁။ ဝေဝန္ဓ—ဝိမာန၊ဌ။၂၇၁။ မူလဋ္ဌ၊ ၁။၂၅။ ဝေဝတော—မ၊၃။၄၄။ (ခ) ဘဏ္ဍကံ ဝါ ဝေဝန္ဓာ ရက္ခံ ဝါ ဝေဝနဒဏ္ဍကံ ဝါ ဥက္ခိပိတ္တာ ပဝိဋ္ဌန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။ဖ၃။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။၄၃၀။ ဝေဝန္ဓိ—ဝဇိရ။၂၃၁။ သာ၊ ရတ္ထ၊၂။၁၃။ ဝိမတိ၊၂။ ၂၇၃။ ဝေဝန္ဓသ— အံ၊ဌ၊၂။၅ဖ။

ဝေဝန္ဓိ (ကြို) [ဝေဝု+အ+အန္ဓိ] (၁) ဆေး ကြော–သုတ်သင်–စင်ကြယ်စေ–ကုန် ၏။ (၂) ဖွဲ့ပ်–လျှော်–ကုန်၏။ (၁) ဝေဝတိ (က) ကြည့်။ (၂) ဝေဝတိ (ဂ) ကြည့်။

ဝေဝန္ဓု (ကြို) [ဝေဝု+အ+အန္ဓု] ဆေး ကြော–သုတ်သင်–စင်ကြယ်စေ–ကုန်လေ့။ ဝေဝတိ (က) ကြည့်။

ဝေဝသိ (ကြို) [ဝေဝု+အ+သိ]ဆေးကြော– သုတ်သင်–စင်ကြယ်စေ–၏။ ဝေဝတိ (က) ကြည့်။

ဝေဝါပန (နာ) [ဝေဝု+ဏာပေ+ယု] ဖွဲ့ပ်– လျှော်–စေခြင်း။ အညာတိကာယ ဘိက္ခုနိ-ယာ ဝေဝါပနံ သန္ဓာယ ဝုတ္တာ။ ဝိ၊ဌ၊၄။ ၂၃၉။ (–ဝိမတိ၊၁။၃၂၃။ ဝိမတိ၊၂။၂၉၃။)

ဝေဝါပနပစ္စယ (ပု) [ဝေဝါပန+ပစ္စယ] ဖွဲ့ပ်– လျှော်–စေခြင်းဟူသောအကြောင်း။ သစေ ပန ဝေဝိတ္တာ အာနေယျာ ဝုတ္တာ ဝေဝတိ စေဝ ရဇတိ စ၊ ဝေဝါပနပစ္စယာ ဝေ အာ-ပတ္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၂၄၂။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၃၀၃။

ဝေဝါပိတ (တိ) [ဝေဝု+ဏာပေ+တ] ဖွဲ့ပ်– လျှော်–စေအပ်သော။ ဣဒံ မေ ဘန္တေ ပုရာ-ဏစီဝရံ အညာတိကာယ ဘိက္ခုနိယာ ဝေ-ဝါပိတံ နိဿဋ္ဌယံ။ ဝိ၁။၃၀၇။ (–ဝိ၊ဌ၊၂။ ၂၄၁။ ကင်္ခါ။၁ဖ၄။)

ဝေဝါပိဿသိ (ကြို) [ဝေဝု+ဏာပေ+ဿသိ] ဖွဲ့ပ်–လျှော်–စေလတ္တံ့။ ဝေဝါပေတိ (ခ) ကြည့်။

ဝေဝါပေတိ (ကာ၊ကြို) [ဝေဝု+ဏာပေ+တိ] (က) ဆေးကြော–သုတ်သင်–စင်ကြယ်– စေ၏။ (ခ) ဖွဲ့ပ်–လျှော်–စေ၏။ (က) အနာပတ္တိ အပလောကေတ္တာ ဘေဒါပေတိ ဝါ ဖာလာပေတိ ဝါ ဝေဝါပေတိ ဝါ။ ဝိ၊၂။၄၁ဖ။ (ခ) ပုရာဏစီဝရံ ဝေဝါပေတိ။ ဝိ၁။၃၀၇။ ဝိ၊ဌ၊၂။ ၂၄၁။ ဝေဝါပေတိ—ဝိ၊၅။၅၁။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။၅၂။ ဝဇိရ။၂၃၁။ ဝိမတိ၁။၃၃၅။ ကင်္ခါ၊ဋီ။၂၉။ ဝေဝါပေန္တိ—ဝိ၁။၃၄၂။ ဝေဝါပေသိ — ဝိ၁။၃၀ဖ။ ဝေဝါပေသိ (ဝေဝု+ဏာပေ+ဏျ)—ဝိ၅။၁၅။ ထေရ၊ ဌ၁။၁၅၃။ ဝေဝါပေယျ — ဝိ၁။၃၀၇။ မိလိန္ဒ။၂၃၉။ ကင်္ခါ။ဝ၄ဝ။ ဝဇိရ။၂၅၉။ ဝေ-ဝါပေသုံ—ဝိ၅။၁၁။ ဝေဝါပိဿသိ— ဝဇိရ။ ၂၃၇။ ဝေဝါပေဿာမိ—ဝိ၂။၂ဖ၁။ ကင်္ခါ။ ၂၁၄။

ဝေဝါပေတုကာမ (တိ) [ဝေဝါပေတုံ+ကာမ] ဖွဲ့ပ်–လျှော်–စေခြင်းငှါ အလိုရှိသော၊ သူ။ ယထာ သာ "ဝေဝါပေတုကာမော အယ"န္တိ

ဇာနာတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၉၉။ ကခ်ီ၊ဌ္ဌ၊သစ်။ ၃၀၂။ (–ဝိမတိ၊၁။၃၂၃။)

ဓောဝါပေဘ္ဘာ (ကြို၊ ဝိ) [ဓောဝု+ဏာပေ+ တ္ထာ] (က) ဆေးကြော–သုတ်သင်–စင်ကြယ်စေ–၍။ (ခ) ဖွပ်–လျှော်–စေ၍။ (ဂ) ဗြာဟ္မဏော သုဝဏ္ဏပါတိ ဓောဝါ-ပေဘ္ဘာ ပါယာသသ ပူရေဘ္ဘာ။ သံ၊ဌ၊၁။ ၂၂၃။ (–အဘိ၊ဌ၊၁။ဖ၁။ သုဘ္ဘနိ၊ဌ၊၁။၁၂၅။ အပ၊ဌ၊၁။၄၂။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။၄၁၊ ၅၂၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။၃၀၇။) (ခ) ရဇကေဟိ ဓောဝါပတ္ထာ သေတံ ကာရာပေန္တသာပိ အဓိဋ္ဌာနံ အဓိဋ္ဌာ-နမေဝ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။၂၂၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၅။ ဝဇိရ။ ၂၂၄။ ကခ်ီ၊ဌ္ဌ။ ၇၀၊ ၂၈၄။

ဓောဝါပေန္တ (တိ) [ဓောဝု+ဏာပေ+အန္တ] ဖွပ်–လျှော်–စေတတ်သော၊ သူ။ အညာတိ-ကာယ ဘိက္ခုနိယာ ပုရာဏစီဝရံ ဓောဝါပေ-နွတ္ထ နိဿဋ္ဌိယံ ပါစိတ္တိယံ။ ဝိ၊၅။၁၅၊၁၈၊၅၈။ (–ဝိ၊ဌ၊ ၂။၂၄၂။ ကခ်ီ။၁ဖ၄။ ကခ်ီ၊ဌ္ဌ၊သစ်။ ၃၀၃။)

ဓောဝါပေန္ဓ (ကြို) [ဓောဝု+ဏာပေ+အန္ဓ] ဖွပ်–လျှော်–စေကုန်၏။ ဓောဝါပေတိ (ခ) ကြည့်။

ဓောဝါပေယျ (ကြို) [ဓောဝု+ဏာပေ+ယျ] ဖွပ်–လျှော်–စေရာ၏။ ဓောဝါပေတိ (ခ) ကြည့်။

ဓောဝါပေသိ (ကြို) [ဓောဝု+ဏာပေ+သိ] ဖွပ် – လျှော် – စေ၏။ ဓောဝါပေတိ (ခ) ကြည့်။

ဓောဝါပေသိ၂ (ကြို) [ဓောဝု+ဏာပေ+ဣ] ဖွပ်–လျှော်–စေပြီ။ ဓောဝါပေတိ (ခ) ကြည့်။

ဓောဝါပေသုံ (ကြို) [ဓောဝု+ဏာပေ+ဥ] ဖွပ်–လျှော်–စေကုန်ပြီ။ ဓောဝါပေတိ(ခ)-ကြည့်။

ဓောဝါပေဿာမိ (ကြို) [ဓောဝု + ဏာပေ + ဿာမိ] ဖွပ်–လျှော်–စေအံ့။ ဓောဝါပေတိ (ခ)-ကြည့်။

ဓောဝါမ (ကြို) [ဓောဝု+အ+မ] ဖွပ်–လျှော်–ကုန်အံ့။ ဓောဝတိ (ဂ) ကြည့်။

ဓောဝါဟိ(ကြို) [ဓောဝု+အ+ဟိ] ဆေးကြော–သုတ်သင်–စင်ကြယ်စေ–လော့။ ဓောဝတိ (က)-ကြည့်။

ဓောဝိ (ကြို) [ဓောဝု+အ+ဣ] (၁) ဆေး-ကြော–သုတ်သင်–စင်ကြယ်စေ–ပြီ။ (၂) ဖွပ်–လျှော်–ပြီ။ (၁) ဓောဝတိ (က) ကြည့်။ (၂) ဓောဝတိ (ဂ)-ကြည့်။

ဓောဝိတ (တိ) [ဓောဝု+တ။ (ဓောဝိတ-သံ)] (၁) ဆေးကြော–သုတ်သင်–စင်ကြယ်စေ–အပ်သော။ (၂) ဖွပ်–လျှော်–အပ်သော။ (၃) ပွတ်–တိုက်–အပ်သော။ (ဆေးလျှော်–စင်ကြယ်စေ–အပ်သော၊ ထည့်ထည့်ပြေး-သော၊ ဆန့်ကျင်ဘက်ပြေးသော၊ မြန်မြန်ပြေးသော။ P.S.D.) (၁) ဓောဝိတေ (ဓောတေ၊ သျှာ) အာပတ္တိ ပါစိတ္တိယဿ။ ဝိ၊၂။၄၁ဖ။ တ္တေကေန ပတ္တံ ပဋိဂ္ဂဟံ ကတ္တာ ဓောဝိတောဝ နာမ နဟောတိ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၃၂။ (–အဘိ၊ဌ၊ ၂။၄၂၀။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။၁၃၅။ မဟာနိ၊ဌ။၁၇၀။ သီ၊ဌ္ဌ၊သစ်၊ ၂။ ၂၉၇။) (၂) ဝဏ္ဏဓောဝကေန ပုရိသေန သုဋ္ဌု ဓောဝိတံ သုဝိသုဒ္ဓကတံ။ အပ၊ဌ၊ ၂။၃၉။ (၃) ကေဝါရံ ဃံသိတ္တာ ဓောဝိတမတ္တေနပိ အဋ္ဌေ ဘဿ-တိ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၁ဖ။

ဓောဝိတပါဒ (ပု) [ဓောဝိတ+ပါဒ] ဆေးကြော–စင်ကြယ်စေ–အပ်ပြီးသောခြေ။ ဓောတပါ-ဒကဘ္ဘာယာ (ဒီ၊ဌ၊၁။၈၀)တိ ဓောဝိတပါဒါန-မနုရက္ခဏတ္ထာယ။ သီ၊ဌ္ဌ၊သစ်၊၁။၃၅၇။

ဓောဝိတတ္ထ (နာ) [ဓောဝိတ+တ္ထ။ (ဓောဝိတတ္ထ-သံ)] စင်ကြယ်စေအပ်သည်၏အဖြစ်၊ သုတ်

သင်အပ်သည်၏အဖြစ်။ ဓောဝိတတ္ထာဝ ပရိ-သုဗ္ဗာနန္တိ အာဟ "သီလပရိသုဒ္ဓါ"တိ။ သီ၊ဌိ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၉၆။

ဓောဝိတပတ္ထပါဏိ (တိ) [ဓောဝိတပတ္ထ+ပါဏိ] ဆေးကြော – စင်ကြယ်စေ – အပ်ပြီးသော သပိတ် လက်၌ရှိသော၊သူ။ ပရိဘုဉ်တို့ဓောဝိတပတ္ထပါဏိ ဝိပဿနံ အာရဘိ။ ထေရ၊ဌ၊ဝ။ ၉၇။

ဓောဝိတမ္ဘ (တိ) [ဓောဝု+တမ္ဘ။ (ဓောဝိတဝ၊-သံ)] (၁) ဆေးကြော–သုတ်သင်–စင်ကြယ်စေ–အပ်သော။ (၂) ဖွပ်–လျှော်–အပ်သော။ (၁) သတိ ဥဒကေ ဓောဝိတမ္ဘော။ ဝိ၊ဌ၊၃၁။(–၂၄၉။)ပါနီယံ ပိဝိတွာ ဟတ္ထာန ဓောဝိတမ္ဘာ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၅၉။ (–ဝိ၊ဌ၊ဝ။ ၃၄၂။ ဝိ၊ဌ၊၄။ဝ၂၀။ အပ၊ဌ၊ဝ။၃၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။ ၉၇။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။၁၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၀၄။ သာရတ္ထ၊၃။၄၂၃။) (၂) စီဝရံ ဓောဝိတမ္ဘံ ဟောတိ။ ဝိ၊၃။ဗ၇၊ဂ၁။ (–ဒီ၊ဌ၊၃။ ၁၃၇။ အဘိ၊ဌ၊ဝ။၃၉။)

ဓောဝိတ္တာ (ကြို၊ ဝိ၊) [ဓောဝု+တ္တာ] (က) ဆေးကြော – သုတ်သင် – စင်ကြယ်စေ – ၍။ (ခ) ဖွပ်–လျှော်–၍။ (ဂ) ပုတ်–တိုက်–၍။ (ဃ) စစ်၍၊ စင်ကြယ်စေ၍။

(က) ဘာဇနံ ဓောဝိတ္တာ။ ဝိ၊၃။၅၈။ ပရိဝေဏဒိဝါဌာနအဂ္ဂိသာလာဒီသု ဝါ အညတရံ သမ္မဇ္ဇိတ္တာ ,ဓောဝိတ္တာ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၈။ ပုတိမံသံ အပနေတ္တာ ဓောဝိတ္တာ ဘောသဇ္ဇံ အာလိမ္ပိတ္တာ နိရောဂမကာသိ။ဇာ၊ဌ၊၅။၃၅။ (–ထေရီ။၃၇၉။ အပ၊ ၂။ဝ၄။ ဝိ၊ဌ၊ဝ။ဝ၀။ ဝိ၊ ဌ၊၃။ဝ၃။ဝ၃။ ဝိ၊ဌ၊၄။ဝ၁၈။ ဝိ၊သင်္ဂ။ဝ၀၈။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၃၂၀။ ဒီ၊ဌ၊၃။ဝ၅။ မ၊ဌ၊ဝ။ ၂ဗ၀။ မ၊ဌ၊ ၂။၃၂။ မ၊ဌ၊၃။ဝ၀၄။ မ၊ဌ၊၄။ ၂ဗ။ သံ၊ဌ၊ ဝ။၈၈။ သံ၊ဌ၊ ၂။ဝ၇၂။ သံ၊ဌ၊၃။၈၀။ အံ၊ဌ၊ ဝ။ဝ၁၇။အံ၊ဌ၊ ၂။ဝ၀၇။ အံ၊ဌ၊၃။ဝ၀၈။ အဘိ၊ ဌ၊ဝ။၄၂ဗ။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၂၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။ ၉၇။ ခုဒ္ဓကာ၊ဌ။၈ဝ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ဝ။ဗ၈။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ဗ၈။ ဥဒါန၊ဌ။၇၇။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ဝ။ဗ၈။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၂။ဝ၄၅။ ဝိမာန၊ဌ။ ၂၃။ ပေတ၊ဌ။ဗ၉။ ထေရ၊ဌ၊ဝ။ ၂၀။ ထေရီ၊ဌ။ ၂၁။ အပ၊ဌ၊ဝ။ ၉၄။ အပ၊ဌ၊ ၂။၃၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ဝ၁။ စရိယာ၊ ဌ။၃၁။ဇာ၊ဌ၊ဝ။၉၃။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၂၈၉။ ဇာ၊ ဌ၊၃။၃၉၉။ ဇာ၊ဌ၊၄။၅၁။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၇ဗ။ ဇာ၊ဌ၊ဗ။၃၂၃။ မဟာနိ၊ဌ။၃၄၅။ ဝဇိရ။ ၃ဝ၁။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၅၁။ သာရတ္ထ၊၃။ဗ၇။ ဝိမတိ၊ဝ။၃၅ဝ။ ကခ်ီ၊ဌ်။၉၃။ သီ၊ဌ်၊သစ်၊ ၂။ ၃၂ဝ။ မ၊ဌ်၊ ၂။ ၂ဝ၉။ မ၊ဌ်၊၃။ဝ၆ဝ။ သံ၊ဌ်၊ဝ။ ဝ၃ဝ။ အံ၊ဌ်၊ဝ။ဂ၂။ အံ၊ဌ်၊ ၂။ဝ၀။ အံ၊ဌ်၊၃။ ၇ဝ။)

(ခ) နိဝတ္ထာယ ဝဿိကသာဋိကာယ ဝဿံ ဥက္ကစ္ဆိယဲ့တိ၊ ဓောဝိတ္တာ နိက္ခိပိတမ္ဘံ။ ဝိ၊ဝ။၃ဗ၆။ အတ္ထနော စီဝရံ ဓောဝိတ္တာ။ အံ၊ဌ၊ဝ။၃၄။ (–ဝိ၊ ၂။၃၉၉။ ဝိ၊၅။၃ဝဂ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၄၁၊ ၂၉၉။ ဝိ၊သင်္ဂ။ ၂၉ဂ။ အံ၊ဌ၊ ဝ။၅၁။ ပေတ၊ဌ။ဝ၃၄။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။၄၅၁။ မဟာနိ၊ဌ။ဝဝ၆။ ဝဇိရ။ ၂၃ဂ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၉၉။ သာရတ္ထ၊၃။ဗ၆။ ကခ်ီ၊ဌ်၊သစ်။ဝ ၂ဗ၊ ၃ဝ၃။) (ဂ) မဟာပုရိသဿ ပန ဓောဝိတ္တာ မဇ္ဈိတ္တာ ဌပိတမဏိဂုဏ္ဍိကာ ဝိယ။ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၄၂။ မ၊ဌ၊၃။ ၂ဗ၄။ ထုဇာ ပသေနဒီ ကောသလော ကေံ မဏိရတနံ "ဣမံ ဓောဝိတ္တာ ဝိဏ္ဍိတ္တာ ပဟိဏတူ" တိ ပေသေသိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၂၂။ (ဃ) နဝနီတံ ပရိဘုဉ္ဇန္တေန ဓောဝိတ္တာ ဒဓိတဏ္ဍုမကွိကာကိပိလ္လိကာဒီနိ အပနေတ္တာ ပရိဘုဉ်တမ္ဘံ။ ဝိ၊သင်္ဂ။ဝ၀၂။

ဓောဝိတုံ (ကြို၊ဝိ) [ဓောဝု+တုံ] (က) ဆေးကြော – သုတ်သင်–စင်ကြယ်စေ–ခြင်းငှါ။ (ခ) ဖွပ်–လျှော်–ခြင်းငှါ။ (ဂ) ဟတ္ထပါ-ဒေ ဝါ ဓောဝိတုံ။ ဝိ၊ဌ၊ဝ။ ၃ဗ၆။ ဝိ၊သင်္ဂ။ ဝ၉၇။ နဝ ဝ သဏ္ဌာ အသုဒ္ဓေန အသုဒ္ဓံ ဓောဝိ-တုံ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ဝ။ ၂၃။ အပ၊ဌ၊ဝ။ဝ၇ဂ။ (–

ဝိ၊၂။၃၄၂။ ဝိ၊ဌ၊၄။ ဝိ၊သင်္ဃ။၄၄၂။ အံ၊ဌ၊၂။၂၈၀။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၇၅။ ဇာ၊ဌ၊၅။၃၂၄။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။၁၇၁။ ဝိမတိ၊၂။၂၃၂။ ကခ်ီ၊ဌီ။ ၁၄ဖ။) (ခ) အညေသံ ဘဏ္ဍကံ ဓောဝိတုံ ဝါ ရဇိတုံ ဝါ နဒေန္တိ။ဝိ၊ဌ၊၁။၃၄၂။ မမာဝုသော စီဝရံ ကိလိဋ္ဌံ၊ ဓောဝိတုံ ဝဋ္ဋတိ။ သာရတ္ထ၊၃။ ၃၅၇။

ဓောဝိတုကာမ (တိ) [ဓောဝိတုံ+ကာမ] ဆေးကြော – သုတ်သင် – စင်ကြယ်စေ–ခြင်းငှါ အလိုရှိသော၊ သူ။ အယျော မုခံ ဓောဝိတုကာမော ဘဝိဿတိ။ အံ၊ဌ၊၁။၃၄၃။ ပါဒေ (ဟတ္ထပါဒေ) ဓောဝိတုကာမော။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။ ၃၉၁။ ထေရ၊ဌ၊၁။၁၄၂။

ဓောဝိယ (တိ) [ဓောဝု+ယ] ဖွပ်–လျှော်–အပ်ပြီး–ဟောင်းနွမ်း–သော (အဝတ်)။ ဓောရက (၂)-ကြည့်။

ဓောဝိယတိ (ကမ္မ၊ ကြို) [ဓောဝု+ယ+တေ] ဆေးကြော–စင်ကြယ်စေ–အပ်၏၊ ဖွပ်–လျှော်–အပ်၏။ မုခပုဏ္ဏနစောဠံ အခိဋ္ဌာတဗ္ဗမေဝ၊ ယာဝ ကေ ဓောဝိယတိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၂၂၇။ ဥဿုက္ကံ ဝါ ကာတဗ္ဗံ "ကိန္တိ နုခေါ ဥပဇ္ဈာယဿ စီဝရံ ဓောဝိယေထာ"တိ။ ဝိ၊၃။ဖ၂၊ ဖ၇၊၈၁။

ဓောဝိယမာန (တိ) [ဓောဝု+ယ+မာန](က) ဆေးကြော– သုတ်သင်– စင်ကြယ်စေ – အပ်သော။ (ခ) ဖွပ်–လျှော်– အပ်သော။ (ဂ) ယထာ ဟိ အစ္ဆစမ္မံ သတက္ခတ္တုမ္ပိ ဓောဝိယမာနံ နပဏ္ဍရံ ဟောတိ။ အံ၊ဌ၊၂။ ၁၉၁။ကုက္ကုဋ္ဌပတ္ထေန ဝဏ္ဏော ဓောဝိယမာနေ အံသု အံသု ကာယပသာဒံ ဃဋ္ဋေတိ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၃၇၀။ ဥဏ္ဏောဒကေန ဓောဝိယမာနံ။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ၂၃၇။ (–အဘိ၊ဌ၊၁။၃၉။ အဘိ၊ဌ၊၂။၄၇၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၄၁။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။ ၄၆။ အပါ၊ဌ၊၁။ ၁၁။ ဇာ၊ဌ၊၁။၁၁။ သာရတ္ထ၊ ၃။၃၅၁။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂ဖ၇။ မ၊ဋီ၊၁။၁၉၉။) (ခ) မလိနံ ဝတ္ထံ ဓောဝိယမာနံ မလာ ဝိမုစ္စတိ။ အဘိ၊ဌ၊၃။၁၇၀။

ဓောဝိယေထ (ကမ္မ၊ ကြို) [ဓောဝု+ယ+ထေ] ဆေးကြော–စင်ကြယ်စေ– အပ်ရာ၏၊ ဖွပ် –လျှော်–အပ်ရာ၏။ ဓောဝိယတိ- ကြည့်။

ဓောဝိဿတိ (ကြို) [ဓောဝု+အ+ဿတိ] (၁) ဆေးကြော– သုတ်သင်– စင်ကြယ်စေ – လတ္တံ့။ (၂) ဖွပ်–လျှော် – လတ္တံ့။ (၁) ဓောဝတိ(က) - ကြည့်။ (၂) ဓောဝတိ (ဂ) ကြည့်။

ဓောဝိဿန္တိ (ကြို) [ဓောဝု+အ+ဿန္တိ] ဆေးကြော – သုတ်သင် – စင်ကြယ်စေ – ကုန်လတ္တံ့။ ဓောဝတိ (က)-ကြည့်။

ဓောဝိဿာမ (ကြို) [ဓောဝု+အ+ဿာမ]ဆေးကြော–သုတ်သင် – စင်ကြယ်စေ–ကုန်အံ့။ ဓောဝတိ (က)-ကြည့်။

ဓောဝိဿာမိ (ကြို) [ဓောဝု+အ+ဿာမိ] (၁) ဆေးကြော–သုတ်သင်– စင်ကြယ်စေ–အံ့။ (၂) ဖွပ်–လျှော်–အံ့။ (၁) ဓောဝတိ(က) ကြည့်။ (၂) ဓောဝတိ (ဂ)-ကြည့်။

ဓောဝေ (ကြို) [ဓောဝု + အ+ယေ] ဆေးကြော–သုတ်သင်– စင်ကြယ်စေ – ရာ၏။ ဓောဝတိ (က)-ကြည့်။

ဓောဝေတ္မာ (ကာ၊ ကြို၊ဝိ) [ဓောဝု+ဏော+တ္မာ] ပွတ်–တိုက်– စေ၍။ ပါသာဏဂုံဌေန ဓောဝေတ္မာ နဒီ ပတာရေယျ။အံ၊၁။ ၅၂၁။

ဓောဝေယ္ယ (ကြို) [ဓောဝု+အ+ဝေယ္ယ] ဖွပ်–လျှော်–ရာ၏။ ဓောဝတိ (ဂ)-ကြည့်။

ဓောဝေယျ (ကြို) [ဓောဝု+အ+ယေ] ဆေးကြော– သုတ်သင်– စင်ကြယ်စေ– ရာ၏။ ဓောဝတိ (က)-ကြည့်။

ဝေဝေယျာသိ (ကြိ) [ဝေဝု+အ+ယျာသိ] ဆေးကြော–သုတ်သင်–စင်ကြယ်စေ–ရုတ်။ ဝေဝတိ (က) ကြည့်။

နံ (ဗျ) [နံတံ ဝါ စ....သေယျထိဒံ ဣစ္ဆေဝမာဒီနိ ပဒပူရဏာနိ။ ရူ၊နှာ။၁၃၂။ နီတိ၊ သုတ္တ။ နှာ-၃၇၅။ (ဏံ-ပြာ၊ နံ-သီဟိုဠ်။)] အနက်မရ ပုဒ်ပြည့်ရုံမျှ ဖြစ်သော နိပါတ်ပုဒ်။ (ဝါကျ တန်ဆာ, အမေးပုစ္ဆာပြဿနာ, ဝန်ခံခြင်း။ ပြာ၊ဝေန်။ ယုံမှားခြင်းအနက်ကို ထွန်းပြတတ်သော နိပါတ်။ အဒ္ဓမာဂဓီ၊ ဝေန်။ ညီမယ်။ သီဟိုဠ်ဝေန်။) ဣမိဿာ စ နု(ဇာ၊၁။၅၀) ဣန္ဒ် ဇွေ နန္ဒ် နိပါတမတ္တံ။ ဇာ၊ဌ၊၂။၁၁၀။ နန္ဒ် နိပါတမတ္တံ။ ဇာ၊ဌ၊၂။၂၉၅။ မေဝဝိန (ဇာ၊ ဌ၊၄။၂၂၆)ဣ ဇွေ နန္ဒ် နိပါတမတ္တံ။ ဇာ၊ဌ၊ ၁၃။ ၄၇၈။

နံ—ဌ၁ - လုံးသော အက္ခရာတို့တွင် ၂၈- လုံး မြောက် –ဗျည်း ၃၃ -လုံးတို့တွင် ၂၀- လုံး မြောက် –ဝဂ် ၅ - ဝဂ်တို့တွင် သွားအရပ်ဌ ဖြစ်သော 'ဒန္တဇ' တ- ဝဂ်၏အဆုံး ၅- လုံး မြောက် 'ပဠမ' –သရကိုမှီသော 'နိဿိတ'– ဗျည်း–အက္ခရာ။ ယင်းသည်—(၁) အခြား အက္ခရာမှ–ပြောင်းလဲ–ညွှန်ပြ – ရွတ်ဆိုရ– သော (အာဒေသ=ကာရိယ)'နံ', (၂) လာ သော(အာဂုံ) 'နံ',(၃) ချေ–ကျေစေ– ရသော (ဧလောပ) 'နံ',(၄) ပြောင်းလဲခြင်း, ချေခြင်း မရှိ ပကတိပြုသော 'နံ',(၅)ဓာတ် နောင်– စီရင် – သက်ရောက်စေ –ရသော (ပစ္စည်း) 'နံ',(၆) ပိဋ္ဌကသင်္ချာနည်းဖြင့် သုညဝ)ကို ဟောသော 'နံ' အားဖြင့် ၆- မျိုးရှိ၏။

(၁) အခြားအက္ခရာမှ–ပြောင်းလဲ–ညွှန်ပြ–ရွတ်ဆိုရ–သော (အာဒေသ = ကာ-ရိယ)နံ။ ယင်းသည်—(က) သန္ဓိအရာ ရှေ့ ပုဒ်အဆုံး နိဂ္ဂဟိတ်–(ခ) သမာသ်ပုဒ်အဆုံး တ-အက္ခရာ– (ဂ) တဒ္ဓိတ်ပုဒ်အလယ် ဏ-အက္ခရာ–(ဃ) တဒ္ဓိတ်ပုဒ်အဆုံး ဏ-အက္ခ ရာ–(င) ကိတ် ပုဒ်အလယ် နိဂ္ဂဟိတ်–(စ) ဓာတ်၏ အစဖြစ်သော မ-အက္ခရာ–(ဆ) ဓာတ်၏ အစဖြစ်သော ဝ-အက္ခရာ–(ဇ) ဓာတ်၏ အလယ်ဖြစ်သော ဒ-အက္ခရာ–(ဈ) ဓာတ်၏အဆုံးဖြစ်သော ဏ-အက္ခရာ– (ဉ) ဓာတ်၏ အဆုံးဖြစ်သော နှ-အက္ခရာ–(ဋ) ဓာတ်၏ အဆုံးဖြစ်သော မ-အက္ခရာ– (ဌ) ဓာတ်၏အဆုံးဖြစ်သော ဝ- အက္ခရာ–(ဍ) တ-ပစ္စည်း၏ ကာရိယ တစိတ်ဖြစ်သော ဏ-အက္ခရာ– (ဎ) ယု-ပစ္စည်း၏ ကာရိယ တ စိတ်ဖြစ်သော အန- ၏ နှ- ၏ ကာရိယ ဖြစ်သော ဏ-အက္ခရာ–(ဏ) အမှ -သဒ္ဒါ၏ အပြုဖြစ်သော နော -သဒ္ဒါမှ ပြောင်းလဲ သော– 'နံ' အားဖြင့် ၁၅-မျိုးရှိ၏။

(က) သန္ဓိအရာ ရှေ့ပုဒ်အဆုံး နိဂ္ဂ-ဟိတ်မှ ပြောင်းလဲသော 'နံ'။ တန္ဒိဿိတ (သံ၊၂။၃၂၁။ သံ၊ဌ၊၃။၃၆။ သီ၊ဌ၊ သစ်၊၁။ ၁၁၁)။ တန္ဒိန္ဒ (မဟာနိ။ ၂၇။ ပဋိသံ။၃၇၇။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။ ၂၆၁။ မဟာနိ၊ဌ။၉၄။ ကစ္စည်း။ ၃၁။ ရူ။၄၉။ မောဂ်၊၁။၄၁။ နီတိ၊သုတ္တ။ ၁၃ဂ)တို့ ကြည့်။ (ခ) သမာသ်ပုဒ်အဆုံး တ-အက္ခရာမှ ပြောင်းလဲသော'နံ'။ ဒေါသိနာ (ဒီ၊၁။၄၄။ ဒီ၊ဌ၊၁။ ၂၁၂။ သီ၊ဌ၊သစ်၊ ၂။၁၃။ မ၊ဌ၊ ၂။၁ဂ၇။ ကစ္စည်း။၁၇၅။ရူ။ ၂၁ ၂။မောဂ်၊ ၂။၁၃၀။ နီတိ၊သုတ္တ။ ၃ဂ၁။ ကေ၊ ဌ။ ၄၇၃) ကြည့်။ (ဂ) တဒ္ဓိတ်ပုဒ်အလယ် ဏ-အက္ခ ရာမှ ပြောင်းလဲသော 'နံ'။ ကနိဋ္ဌ (ဝိ၊၁။၄။ အံ၊၃။ ၂၁။ ရူ။၃၉၆)· ကြည့်။ (ဃ) တဒ္ဓိတ် ပုဒ်အဆုံး ဏ-အက္ခရာမှ ပြောင်းလဲသော 'နံ'။ ဝေန (ဓာန်။ ဓာန်၊ဌ။၅၀၉)-ကြည့်။ (င) ကိတ်ပုဒ်၏အလယ် နိဂ္ဂဟိတ်မှ ပြောင်း လဲသော'နံ'။ခန္ဓ(အဘိ၊ဝိ။၁။ သံ၊၁။ ၂ ၂၊၃၉။ ဓာန်။ ဓာန်၊ဌ။ ၂၆၄)-ကြည့်။ (စ) ဓာတ်၏ အစဖြစ်သော မ-အက္ခရာမှ ပြောင်းလဲသော

'နိ'။နိန္ဒ(ဓာန်။ဓာန်၊ဌီ။၆၆၉)–ကြည့်။(ဆ) ဓာတ်၏ အစဖြစ်သော ဝ-အက္ခရာမှ ပြောင်းလဲသော 'နိ'။ နဂ္ဂ (ဝိ၊၂။၁၂၃။ သာရတ္ထ၊၃။ ၂၄၁။ ဓာန်။ဓာန်၊ဌီ။၇၃၄။)-ကြည့်။ (ဇ) ဓာတ်၏ အလယ်ဖြစ်သော ဒ-အက္ခရာမှ ပြောင်းလဲသော 'နိ'။ ကန္ဒုက (ဓာန်။ ဓာန်၊ဌီ။၃၁၆) ကြည့်။ (စျ) ဓာတ်၏ အဆုံးဖြစ်သော ဏ - အက္ခရာမှ ပြောင်းလဲသော'နိ'။ ရန္ဓ (ထေရ။၃၀၂။ ဓာန်။ ဓာန်၊ဌီ။ ၆၄၉) ကြည့်။ (ဉ) ဓာတ်၏အဆုံးဖြစ်သော နိ-အက္ခရာမှ ပြောင်းလဲသော'နိ'။ ဟန္ဒ (ဇာ၊ ၂။၂၂။ ဇာ၊ဌ၊၅။၁၀၆။ ကစ္စည်း။၅၉၆။ ရူ။၅၅၁။ နီတိ၊သုတ္တ။၁၂၀၀), ဟန္ဒမ္ဘ (ဒီ၊၂။၁၄၂) တို့ ကြည့်။(ဋ) ဓာတ်၏ အဆုံးဖြစ်သော မ-အက္ခရာမှ ပြောင်းလဲသော 'နိ'။ ဂန္ဓ (ဒီ၊၃။၁၂၂။ ဝိ၊ဌ၊၁။၇), ဂန္ဓမ္ဘ (ဒီ၊၃။၂၁၃) တို့-ကြည့်။ (ဌ) ဓာတ်၏ အဆုံးဖြစ်သော ဝ–အက္ခရာမှ ပြောင်းလဲသော 'နိ'။ ဒိန(ဓာန်။ ဓာန်၊ဌီ။၆၇)-ကြည့်။ (ဍ) တ-ပစ္စည်း၏ ကာရိယတစိတ် ဖြစ်သော ဏ-အက္ခရာမှ ပြောင်းလဲသော'နိ'။ ပဟီန(ဝိ၊ ၁။၁၂၅။ အံ၊ ၁။ ၃၃၁။ ဝိ၊ဌ၊၁။၀၉။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၆၀။ ရူ။၆၃၁-ကြည့်။ (ဎ) ယု-ပစ္စည်း၏ ကာရိယ တစိတ်ဖြစ်သော အန-၏ နှ- ၏ ကာရိယဖြစ်သော ဏ-အက္ခရာမှ ပြောင်းလဲသော 'နိ'။ကလုန(ဇာ၊ ၂။ ၃၅၃။ ဇာ၊ ဌ၊၇။ ၃၃၁။ နီတိ၊သုတ္တ။၉ ၂)ကြည့်။ (ဏ) အမှ - သဒ္ဒါ၏ အပြု ဖြစ်သော နော - သဒ္ဒါမှ ပြောင်းလဲသော 'နိ'။ နိ (တတ္ထ နိ-ဣတိ နိ အမှာကံ။ ဇိနာလင်္ကာရ၊ဌီ။ ၂၅၃-၄)-ကြည့်။

(၂) လာသော(အာဂုံ)'နိ'။ ယင်းသည် —(က) သန္ဓိအရာ ပုဒ်၏ အစဉ်လာသော 'နိ',(ခ) နံ-ဝိဘတ်ကြောင့် ဒို-စသောသရ၏ နောင်လာသော'နိ',(ဂ) တဒ္ဓိတ်ပုဒ်အလယ်ဌ် လာသော 'နိ', (ဃ) တဒ္ဓိတ်ပုဒ်အဆုံးဌ် လာသော'နိ', (င)ဓာတ်၏အစဌ် လာသော 'နိ, (စ) ဓာတ်၏ အလယ်ဌ် လာသော'နိ', (ဆ) ဓာတ်နှင့် ပစ္စည်းတို့၏ အလယ်ဌ် လာသော'နိ',(ဇ) အာချာတ်ပစ္စည်းကိတ်ပစ္စည်းတို့၏အလယ်ဌ် လာသော'နိ' အားဖြင့် ဂ-မျိုးရှိ၏။

(က) သန္ဓိအရာ ပုဒ်၏အစဌ် လာသော 'နိ' ။ ဣတောဝ နာယတိ (ကစ္စည်း။၃၅။ ရူ။ ၃၄။ နီတိ၊သုတ္တ။ ၅၆)-ကြည့်။ (ခ) နံ-ဝိဘတ်ကြောင့် ဒို-စသော သရ၏နောင် လာသော 'နိ'။ဒ္ဒိန္ဒ (ဝိ၊၁။၆၅။ ဒီ၊၁။၁၅၇။ ကစ္စည်း။၆၇။ ရူ။ ၂ ၂ ၉။ မောဂ်၊ ၂။၄၇။ နီတိ၊သုတ္တ။ ၂၁၄။) ကြည့်။ (ဂ) တဒ္ဓိတ်ပုဒ်အလယ်ဌ် လာသော 'နိ'။ အတ္တနီယ(မ၊၁။၁၉၄။ ရူ။၃၇၈။ မောဂ်၊ ၄။ ၃၃) ကြည့်။ (ဃ) တဒ္ဓိတ်ပုဒ် အဆုံးဌ် လာသော 'နိ'။ ယောဗ္ဗန(ဇာ၊ ၂။၁၇၅။ ရူ။ ၃၈၈။ မောဂ်၊၄။၆၁၊) ကြည့်။ (င) ဓာတ်၏ အစဌ်လာသော'နိ'။ သမနေသိတ္တာ သမံ သမ္မာ သေသိတ္တာ ဂဝေသိတ္တာ နိ-ကာရာ-ဂမော။ အဋ္ဌသာ၊ယော။၉၈။ (စ) ဓာတ်၏ အလယ်ဌ်လာသော'နိ'။ ကန္ဒာရ (ဝိ၊၃။၃၄၁။ ဝိမာန။၁၁၆။ ဓာန်။ဓာန်၊ဌီ။၁၉၂), ပန္ထ (ဝိ၊ဌ၊၃။၃ ၂၁။ ဓာန်။ ဓာန်၊ဌီ။ ၁၉၀)-တို့ကြည့်။ (ဆ) ဓာတ်နှင့် ကိတ်ပစ္စည်းတို့၏ အလယ်ဌ်လာသော'နိ'။ပုညာ(ဓမ္ဓ။၁၅။ ဓမ္ဓ၊ဌ၊ ၁။၉၉၊ ၂ ၇ ၅။ ရူ။၆ ၆ ၀)-ကြည့်။ (ဇ) အာ-ချာတ်ပစ္စည်း, ကိတ်ပစ္စည်းတို့၏ အလယ်ဌ် လာသော 'နိ'။ စိဝရစေတာပန္န (သာရတ္ထ၊ ၂။၄ ၀ ၆။ ကခ်ါ၊ဌီ၊သစ်။၃ ၀ ၈)-ကြည့်။

(၃) ချေ–ကျေစေ–ရသော (လောပ) 'နိ'။ ယင်းသည်—(က) နာမ်ပုဒ်အဆုံး ချေရသော 'နိ', (ခ) တဒ္ဓိတ်ပုဒ်အလယ် ချေရသော 'နိ', (ဂ) ဓာတ်၏ အနီးပုဒ်အဆုံး ချေရသော 'နိ',(ဃ) ဓာတ်၏အလယ် ချေရသော 'နိ', (င) ဓာတ်၏အဆုံး ချေရသော 'နိ', (စ) ဓာတ်ပစ္စည်း၏ အနုဗန်

ကို ချေရသော 'နိ', (ဆ) အန္တပစ္စည်း၏ သံယုတ်ကို ချေရသော 'နိ' -အားဖြင့် ၃-မျိုး ရှိ၏။ (က) နာမ်ပုဒ်အဆုံး ချေရသော 'နိ'။ သာ (ဓာန်။ ဓာန်၊ဌ်။၅၁၉)-ကြည့်။ (ခ) တဒ္ဓိတ်ပုဒ်အလယ် ချေရသော 'နိ'။ ထေယျ (ဝိ၊ဌ္ဌ၊၁။၂၆၂) - ကြည့်။ (ဂ) ဓာတ်၏ အနီးပုဒ်အဆုံး ချေရသော 'နိ'။ မဌ္ဌ (ဓာန်၊ ဓာန်၊ဌ်။၁၂၉)-ကြည့်။ (ဃ) ဓာတ်၏အလယ် ချေရသော 'နိ'။ အဘိဝါဒန (မ၊ ၃။၂၉၇။ ဝိ၊ဌ္ဌ၊ ၂။၇၅။ ဒီ၊ဌ္ဌ၊၁။၂၀၆။ ဓာန်။ ဓာန်၊ဌ်။၄၂၆)-ကြည့်။ (င) ဓာတ်၏အဆုံး ချေရသော 'နိ'။ ခါတ(ဓာန်။ဓာန်၊ဌ်။၆၇၇), ဇတု (ဝိ၊ဌ္ဌ၊၃။၁၉၇။ မ၊ဌ္ဌ၊၄။၃၅။ ဓာန်။ ဓာန်၊ ဌ်။၃၀၅)တို့ ကြည့်။ (စ) မာန်ပစ္စည်း၏ အနုဗန္ဓကို ချေရသော 'နိ'။ ဓူမ(သံ၊၁။၃၉။ကစ္စည်း။ ၆၂၇။ ရှ။၆၅၂။ နီတိ၊ သုတ္တ။၁၂၃) ကြည့်။ (ဆ) အန္တပစ္စည်း၏ သံယုတ်ကို ချေရသော 'နိ'။ ဇဂတိ (ဓာန်။ ဓာန်၊ဌ်။၁၈၁) ကြည့်။

(၄) ပြောင်းလဲခြင်း, ချေခြင်းမရှိ ပကတိ ပြုရသော 'နိ'။ ယင်းသည်—(က) သမာသ်ပုဒ်အစဉ် ပကတိပြုသော 'နိ', (ခ) ဓာတ်၏ အစဉ် ပကတိပြုသော 'နိ' အားဖြင့် ၂-မျိုး ရှိ၏။ (က) နပုံသက (ဓာန်။ဓာန်၊ဌ်။၂၄၂) ကြည့်။ (ခ) နက္ခ (ဓာန်။ဓာန်၊ဌ်။၆၂၄), နဂ (ရှ။၅၈၆။ ဓာန်။ဓာန်၊ဌ်။၆၀၅။ မောဂ်၊ ပဋ္ဌိကဘ၊၃။၂၂) တို့-ကြည့်။

(၅) ဓာတ်နှောင် – စီရင် – သက်ရောက် စေ–ရသော (ပစ္စည်း) 'နိ'။ အဂ်နာ (ဓာန်။ ဓာန်၊ဌ်။၂၃၀), ဂဂန (ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀၄။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ္ဌ။၆၆။ ဏ္ဍာဒီမောဂ်။၁၀၂)-တို့ ကြည့်။

(၆) ပိဋ္ဌကသင်္ချာနည်းဖြင့် သုည(၀)ကို ဟောသော 'နိ'။ သက္ကရာဇေ ထနက္ကဌေ (=၂၁၀၆။ ဂန္ဌာဘရဏာ။၉၅။ သုညာ နာမ သရညနာ။သဒ္ဒဗိန္ဒု။၂။ ဆပစ္စယဒီပက။ဂဂ။ (သဒ္ဒဗိန္ဒု၊ဌ်။၉၂)လည်း-ကြည့်။

နိ[1] (ပု၊နိ)[နိ+အ။နိ+ နီ+ကို] (ပု) (၁)မြတ်စွာဘုရား။ (နိ) (၂) ဘုရား,တရား,သံဃာ၊ ရုတနာသုံးပါး။ (၃) ဖမ်းဆီး – နှောင်ဖွဲ့ – ခြင်း။ (တီ) (၄) ကောင်းစွာသွားသော (အာဂန္တုကရဟန်း)။ (၅) ပြည့်သော(အိမ်-စသည်)။ (ပိန် – ပါး – သေး – သော – ဘာ မျှမရှိ-အချည်းနှီး–သော၊ တူ–အတူတူ–ဖြစ်သော၊ ကျတ်ကျ–မခွဲခြား–သော။P.S.D.။ မဟုတ် – မရှိ – သော၊ ပညာရှိ။ ပြာ၊ဓာန်။ အကြီးအကဲ၊ လေ့၊ ဘုရား၊ အသိဉာဏ်၊ သစ်ပင်၊ ချီးမွမ်းခြင်း၊ ဆွေမျိုး၊ နော။ သီဟိုဠ်၊ဓာန်။)

(ပု) (၁)နကာရော သုဂတေ။ ကေ။၆၃။ နု မတ်ဌယာ သာဝကာတိ ဣတ္ထ နကာရော သမ္မာသမ္ဘုဒ္ဓဝါစကော။ သမ္မာသမ္ဘုဒ္ဓ မတ်အမိပ္ပါယ် အဌယာ အနုဂတာ သာဝကာတိ အတ္ထော။ ကေ၊ဌ်။၄၂၃။ (နိ) (၂) သရဏံ ဂတေ သုဂတိနိဗ္ဗာနနိ နေတိတိ နံ၊ ရဏ္ဍ တဏ္ဍ တံ နဏ္ဍာတိ ရတနံ။ မဏိမ္ဇ္ဈ။၁။၃၀။ (– မဏိဒီပ၊၁။၁၅။ နိရုတ္တိ၊ဌ်။၁၇။) (၃) နကာ-ရော....ဗဒ္ဓနေ။ ကေ။၆၃။ စောရာဒီနံ နံ ဗန္ဓနံ ကရေယျုံ။ အနုသာသကာ မဟာမစ္စာ သပ-ရာဓာနံ ဇနာနံ ဗန္ဓနံ ကရေယျုန္တိ အတ္ထော။ ကေ၊ဌ်။၄၂၃။ (တီ) (၄) နာဂန္တုကေသူတိ ဣတ္ထ နကာရော သုဂတေ သုန္ဒရဂတိယံ။ သုဂ-တေသု သုန္ဒရဂတေသု အဂန္တုကေသူတိ အတ္ထော။ ကေ၊ဌ်။၄၂၃။ (၅) နကာရော သမ္ပုဏ္ဏေ။ ကေ။ ၆၃။ နဂရန္တိ အာဒီသု နကာရော သမ္ပုဏ္ဏတ္ထဝါစကော။ တတ္ထ ဟိ နံ သမ္ပုဏ္ဏံ ဃရံ (ဂရံ) ဣတ္ထာတိ နဂရံ။ ကေ၊ဌ်။၄၂၃။ ပါတိ၊ပဒတ္ထ။၂၄၆။

နိ[2] (ဗျ) [ရှ။နှာ-၁၃၂။ နီတိ၊ သုတ္တ။ နှာ-၃၂၂။ ဓာန်။ ဓာန်၊ ဌ်။၁၁၄၂-ကြည့်။] ယင်းသည် —(၁)တားမြစ်ခြင်း (ပဋိသေဓ) အနက်ရှိ သော'နိ', (၂) ပယ်ခြင်း (ပဋိက္ခေပ) အနက်

ရှိသော 'နှ', (နောက်စကား[ ] (သံသယ) ကို မြှစ်ခြင်းသည် 'ပဋ္ဌိသေဓ' ; ရှေ့စကား (သန္ဓိဌာန်) ကို ပယ်ခြင်းသည် 'ပဋ္ဌိကွေပ' ဟု အဘိ၊ဌ္ဌ၊၃။၃၀၀။ မူလဋ္ဌိ၊၃။၁၂-တို့ဌ် ဆိုကြ။) (၃) အနက်မရ-ပုဒ်ပြည့်ကာမျှ-ပုဒ်ကို တန်ဆာဆင်ခြင်းမျှ-(ပဒပူရဏ, ပဒါ-လင်္ကာရ) ဖြစ်သော 'နှ', (၄) မေးမြန်းခြင်း (ပုစ္ဆန) အနက်ရှိသော 'နှ', (၅) နှိုင်းယှဉ်ကြောင်း (ဥပမာန) အနက်ရှိသော 'နှ', (၆) ဆန့်ကျင်ခြင်း=ဆန့်ကျင်ဘက် (ပဋိပက္ခ =ဝိရုဒ္ဓ) အနက်ရှိသော 'နှ', (၇) အခြားတပါး (အညဝါ) အနက်ရှိသော 'နှ' အားဖြင့် ၇-မျိုးရှိ၏။

(၁) တားမြစ်ခြင်း (ပဋိသေဓ) အနက်ရှိသော 'နှ'။ နာဟံ ဘိက္ခဝေတိအာဒီသု နကာရော ပဋိသေဓတ္ထော။ အံ၊ဌ္ဌ၊၁။၁၅။ (ဝိ၊ဌ္ဌ၊၃။၂၅၉။ ခုဒ္ဒက၊ဌ္ဌ။၁၄၃။ သုတ္တနိ၊ဌ္ဌ၊၁။၂၃၂။ သုတ္တနိ၊ဌ္ဌ၊၂။၁၂၉။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ္ဌ။၃၉၊ ၂၂၅။ ဇိနာလင်္ကာရဋီ။၂၃၁၊၂၅၃။ ကေ၊ဌ္ဌ၊ ၁။၄၇၄)- တို့လည်း ကြည့်။ (–ဝိ၊၁။၁။ ဝိ၊ ၂။၅၆။ ဝိ၊၄။၁၂။ ဝိ၊၅။၁၀။ ဒီ၊၁။၆၈။ ဒီ၊၂။၅၇။ ဒီ၊၃။၇။ မ၊၁။၂၀။ မ၊၂။၁၂။ မ၊၃။၅။ သံ၊၁။၆၈။ သံ၊၂။၆။ သံ၊၃။၁၃၉။ အံ၊၁။၁၉၈။ အံ၊၂။၁၈။ အံ၊၃။၁။ အဘိ၊ဓ။ ၂။ အဘိ၊ဝိ။၁၄။ အဘိ၊ဓ၁။၄။ အဘိ၊ပု။၁၀၆။ အဘိ၊က။၁။ ယမက၊၁။၇။ ယမက၊၂။၁။ ယမက၊၃။၁။ ပဋ္ဌာန၊၁။၁၅။ ပဋ္ဌာန၊၂။၁၇။ ပဋ္ဌိသံ။၄၂။ ခုဒ္ဒက။၅။ ဓမ္မ။၃၆။ ဥဒါန။၈၉။ ဣတိဝုတ်။ ၂၃၈။ သုတ္တနိ။ ၂၈၁။ ဝိမာန။ ၁၉။ ပေတ။၁၃၆။ ထေရ။ ၂၇၉။ ထေရီ။၃၈၂။ အပ၊၁။ ၂။ အပ၊ ၂။၁ ၂။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀၈။ စရိယာ။ ၃၉၉။ ဇာ၊၁။၁၃။ ဇာ၊ ၂။ ၂။ မဟာနိ။ ၃၃။ စူဠနိ။ ၂။ နေတ္တိ။၇။ ပေဋကော။ ၂၇၈။ မိလိန္ဒ။ ၁၃-စသည်။) (၂) ပယ်ခြင်း (ပဋိ-ကွေပ) အနက်ရှိသော 'နှ'။ နာတိ ပဋိကွေ-ပေါ်။ မဟာနိ။၆၆။ နှ ဣတိ ပဋိကွေပေ။ သုတ္တနိ၊ဌ္ဌ၊၁။ ၂၂၁။ နှ ပုတ္တမိစ္ဆေယျ ကုတော သဟာယ (အပ၊၁။၉) ဣတိ နာတိ ပဋိကွေ-ပေါ်။ အပ၊ဌ္ဌ၊၁။၁၄၅။ (၃) အနက်မရ-ပုဒ်ပြည့်ကာမျှ-ပုဒ်ကို တန်ဆာဆင်ခြင်းမျှ (ပဒပူရဏ, ပဒါလင်္ကာရ) – ဖြစ်သော 'နှ'။ အဌကထာယံ ပန တေနာ (ဒီ၊ ၂။၁၆၃)တိ တေ နာတိကိယာတိ ဝုတ္တံ။ တေသု အတ္ထေ နှ-ကာရော နိပါတမတ္တံ ဟောတိ။ ဒီ၊ဌ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၀။ (–ထေရ၊ဌ္ဌ၊ ၂။၄၂၃။ စရိယာ၊ဌ္ဌ။၃၃။) (၄) မေးမြန်းခြင်း (ပုစ္ဆန) အနက်ရှိသော 'နှ'။ နှ စ ကိဉ္စိ (သံ၊၁။၁၉၂)တိ ပုစ္ဆနတ္ထေ နှ- ကာရော။ သံ၊ဌ္ဌ၊၁။ ၂၅၃။ ပုစ္ဆနတ္ထေတိ ပဋိကွေပမုခေနေ၀ ပုစ္ဆနတ္ထေ နှ-ကာရော။ သံ၊ဌ္ဌ၊၁။ ၂၀၉။ (–ဝိ၊၃။၁၃၁။ ဒီ၊၁။၄၃။ ဇာ၊ ၂။ ၂၃၉။ ဒီ၊ဌ္ဌ၊၁။၁၃၃။ ဇာ၊ဌ္ဌ၊၆။ ၂၇။ ဇာ၊ဌ္ဌ၊ ၂။ ၆၅။) (၅) နှိုင်းယှဉ်ကြောင်း (ဥပမာန) အနက်ရှိသော 'နှ'။ ယံ နာ (ဇာ၊ ၂။ ၀၃) တိ ဣတ္ထေ နှ-ကာရော ဥပမာနေ.... "နှ ကတ"ဣတိ ကတံ ဝိယာတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ ဌ္ဌ၊ ၅။ ၃၆၃။ (–နိတိ၊ သုတ္တ။ နှ-ဝ၂၃။ နိတိ ပဒ။ ၁ ၂ ၀။ ကေ၊ဌ္ဌ။ ၄ ၂ ၄။) (၆) ဆန့်ကျင်ခြင်း = ဆန့်ကျင်ဘက် (ပဋိပက္ခ – ဝိရုဒ္ဓ – အနက်ရှိသော 'နှ'။ နှ ကုသလာ အကုသ-လာ ...ကုသလပဋိပက္ခာတိ အတ္ထော။ အဘိ၊ ဌ္ဌ၊ ၁။ ၀၁။ (၇) အခြားတပါး (အညဝါ) အနက်ရှိသော 'နှ'။ နေ၀ သညာတိ ဣတ္ထေ နှ-ကာရော အညတ္ထော။ တထာ နာသညာတိ ဣတ္ထေ နှ-ကာရော အကာရော စ အညတ္ထော ဇ ၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌ္ဌ၊ ၁။ ၄ ၀ ၆။ (–အဘိ၊ဌ္ဌ၊ ၁။ ၀ ၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃ ၃ ၁။)

နှ[၈]—လိင် ၃-ပါးနှင့် ဆက်ဆံသော တ-၏ ကာရိယ သဗ္ဗနာမ် 'နှ'။ ယင်းကို 'ထို'ဟု အနက်ပြန်ရ သည်။ သုဘတော နံ မညတိ ဗာလော။ သုတ္တနိ။ ၃ ၀ ၀။ အထ နေ ကော ဝေဒ္ဓော ဥပသက်မိတ္ထာ။ ဓမ္မ၊ဌ္ဌ၊ ၁။ ၆ ၆။

နဉ် (ပု) [နီ+ကို] ဆန်းကျမ်းလာ 'နဉ်' ဂိုဏ်း။ (အလုံးစုံ လျင်လျင် မြန်မြန် လဟုသံဖြင့် ရွတ်ဆိုအပ်သော နဉ်-ဂိုဏ်း။) သမ္ဘဋ္ဌ ါမ္ဟာဒိဂ-လဟူ။ဝုတ္တောဒယ၊ဝ။၅။သလ္လဟုကေန သရေန နိယတိ ဥစ္စာရိယတိတိ နော။ သလ္လဟုကော ဟုတ္ဘာ နေတိ ပဝတ္တတိတိ ဝါ နော....သမ္ဘ-လဟုကော ဂဏော နော နာမ။ ဝစနတ္ထ-ဇောတိကာ၊ ၌။နှ-ဘ-ဝ။

နဟေဘဒ္ဒန္တိက (တ) [နဟေ+ဘဒ္ဒန္တိက (=ဟေ-ဘဒ္ဒန္ထ+ဏိက။ နီတိ၊သုတ္တ။၇ဖ၇။] အရှင်ဘုရား ဆွမ်းခံခြင်းငှါ ကြွပါလေ၎ဟု လျှောက်အပ်သည်ရှိသော်–မကြွတတ် – ကြွခြင်းအစီရင်ကို မကျင့်တတ်–သော၊သူ။ နဟေဘဒ္ဒန္တိ-ကော။ ဒီ၊ဝ။၁၅၇။ ဒီ၊ဝု။ဝ၃။ မ၊ဝ။ဝ၁ဝ။ အံ၊ဝ။ဝ၀ဝ၊၅၂၇။ အဘိ၊ပု။ဝ၆ဝ။ မဟာနိ။ ၃၂၇။ ဘိဏ္ဍာဂဟဏတ္ထं "ဟေ ဘန္တေ" တိ ဝုတ္တော နဟေဘဒ္ဒန္တိကော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၂၉၂။ မ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ဝ၄၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၄၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ဝု။ဂဝ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ဝ၇၉။ "ဟေ ဘဒ္ဒန္တေ"တိ ဝုတ္တေ ဥပဂမနသခါတော ဝိမိ ဟေဘဒ္ဒန္တော၊ တံ စရတိတိ ဟေဘဒ္ဒန္တိကော၊ တပ္ပဋိက္ခေပေန နဟေဘဒ္ဒန္တိကော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ဝ၅ဝ။ (–သီ၊ဋ္ဌ၊ သစ်၊၂။ဝ၅ဝ။)

နက (ပု)[နက+အ]ဆင်းရဲခြင်း။ (လက်ချောင်း, ခြေချောင်း, လက်သည်း, ခြေသည်း။ သီဟိုဠ်ဝန်။) နကုလ (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။ဂ၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁ဖ၅)-ကြည့်။

နကာရ (ပု) [နကာရ+ (ဏကာရ-ပြာ)] နအက္ခရာ။ နစ ကိဉ္စိတိ ပုစ္ဆနတ္ထေ နကာရော။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၂၅ဝ။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၂၅၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၁ဝ၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။ဝ၂၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ဝ၅။ ဝိမာန၊ ဋ္ဌ။၂ဝ၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဝု။ဂ၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၂ဝ၂။ သီ၊ ဋ္ဌ၊သစ်၊ဝ။၇ဝ၊ဝ၉၅။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၂၂၄။ မ၊ ဋ္ဌ၊၂။ဝ၈၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၂ဂ၉။)

နကာရပဋိသံယုတ္တ (တ) [နကာရ+ပဋိသံယုတ္တ] နအက္ခရာနှင့် ယှဉ်သော (ပုဒ်)။ နကာရပဋိ-သံယုတ္တောသု ပန ပဒေသု ဂိလာနသာဝိ ပဋိ-ကွဲတ္တကိရိယံ ကရောန္တသာ ဒုက္ခဋ္ဌမေဝ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ဝ။၂ဖ၁။

နကာရဝိပရိယာယ (ပု) [နကာရ+ဝိပရိယာယ] နအက္ခရာ၏ ရှေ့နောက်ပြန်ခြင်း။ ဓမ္မ။ပသံ-ဟိတမ္ပိ စေတ္ထ ဂိတံ နဝဋ္ဋတိ၊ ဂိတူပသံဟိ-တော ပန ဓမ္မော ဝဋ္ဋတိတိ။ ကတ္ထစိ ပန နကာရဝိပရိယာယေန ပါဠော ဒိဿတိ။ သီ၊ ဋ္ဌ၊သစ်၊ဝ။ဝ၄၂။

နကာရဝိရဟိတ (တ) [နကာရ+ဝိရဟိတ] နအက္ခရာမှ ကင်းသော (ပုဒ်)။ နကာရဝိရ-ဟိတံ တဒေဝ ပဒံ ဟုတ္ဘာတိ အတ္ထော။ မူလဋ္ဌ၊ ဝ။ဝ၂၄။

နကာရာဂမ (ပု) [နကာရ+အာဂမ] နအက္ခရာ လာခြင်း။ နကာရာဂမံ ကတ္ဘာ "စိဝရစေတာ-ပန္န"န္တိ ဝုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ဂ၀ဖ။

နကုတောစိဇာတ (တ) [နကုတောစိဇာတ] တစုံတခုသော အကြောင်းကြောင့် – ဖြစ်သည်မဟုတ်–မဖြစ် – သော၊ အကြောင်း တစုံတရာကြောင့် မဖြစ်သော (လက္ခဏရပ် ၄-ပါး)။ ဧကဇံ,ဒ္ဝိဇံ,တိဇံ,စတုဇံ,နကုတောစိ-ဇာတံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ဂ၂။ နကုတောစိဇာတန္တိ လက္ခဏရူပမာဟာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ဘ၀ဂ။

နကုတောစိသမုဋ္ဌာန (တ) [နကုတောစိသမု-ဋ္ဌာန] တစုံတခုသော အကြောင်းကြောင့်–ဖြစ်သည်မဟုတ်–မဖြစ်–သော (စိတ်,စေ-တသိက်)။ တိသမုဋ္ဌာနာ စတုသမုဋ္ဌာနာ နကုတောစိသမုဋ္ဌာနာ အတိတာနာဂတ-ပစ္စုပ္ပန္နာ စိတ္တစေတသိကာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ဘ၁ဝ။

နကုတောစိသမုဋ္ဌိတ (တ) [နကုတောစိသမု-ဋ္ဌိတ] တစုံတခုသော အကြောင်းသည် မဖြစ်စေအပ်သော။ယထာဝုတ္တဝိကာရဿ ပရမတ္ထ-

တော သမ္ဘာဝေ နကုတောစိသမုဋ္ဌိတတ္တာ အပစ္စယတ္တံ အာပန္နံ။ အနုဋ္ဌိ၊၁။၇၈။

နကုလ၁ (ပုဲ၊ထီ) [နဲ+ကုလ။ နက္ကဲ+ဥလ။ ကတလုံး ချေ။ နတ္ထိ ကုလံ တေဿ သပ္ပေသု နကုလော၊ အရိသပ္ပေါပိ။ နက္ကဲ နာသနေ ဝါ၊ ဥလော၊ ကလောပေါ၊ သပ္ပေ နာသေတီတိ နကုလော။ ဓာန်၊ဌ။၆၂၂။ နက+ဥလ+အ။ နကုလော(ဇာ၊ဌ၊၂။၄၇) တိ နကော ဝုစ္စတိ ဒုက္ခံ၊ တေန ဥလတိ ဂစ္ဆတီတိ နကုလော။ အထဝါ နတ္ထိ သပ္ပေသု ကုလံ တေဿာတိ နကုလော။ ဇာ၊ဌ၊၂။၁၆၅။ (နကုလ-သံ၊ ဏဥလ-ပြာ၊ နကုလ်, နကုလယာ-သီဟိုဠ်)] (ပု) (၁) မြွေပါ(မြွေ၏ရန်သူ)။ (၂) မဟာ ဒေဝနတ်။ (ထီ) (၃) ကြက်မ။ (၄) ကုက္ကုံမ (=မာလာကျိုကျ)။ (တီ) (၅)ဆွေမျိုးမရှိသော၊ သူ။ (မြွေပါ၊ ၄-ယောက်ခမြောက် ပဏ္ဍဝမင်းသား နကုလ၊ သား,သိ၀ ၏ဂုဏ်ရည်ဂုဏ်ပုဒ်။P.S.D.။ အမျိုးမှ စွန့်ပစ်ခံရသူ၊ မိသားစုမှ စွန့်ပစ်ခံရသူ၊ မြွေပါ,သိ၀နတ်, မာလာကျိုကျ,ကြက်ဖ။ သီဟိုဠ်၊ ဓာန်။)

(ပု) (၁) အဟိ ဝိစ္ဆိကာ သတပဒီ နကုလာ ဗိဠာရာ။ အံ၊၃။ ၄၉၅။ (–ဇာ၊၂။ ၃၄၆။ မိလိန္ဒ။၃၄၄။ အပ၊ဌ၊ ၂။၂၆၂။ ဇာ၊ဌ၊ ၇။၃၁၅။ ဝိမတိ၊၁။၁၄၀။) (၂) (၃) (၄) (၅) နကုလော သပ္ပ၀ေရိမ္ပိ၊ သိ၀ေ စတုတ္ထ-ပဏ္ဍ၀ေ၊ နိက္ကူလေ တိသု နကုလာ၊ ကုက္ကုဋိ ကုက္ကုံမာဒိသု။ တောင်ပေါက်၊ ဓာန်၊ သျ။ ၆၂၁။

နကုလ၂ (တီ) [ယဒိစ္ဆနာမ်] (၁) နကုလထေရ်။ (၂) ပဏ္ဍုမင်း၏သား နကုလမင်းသား။ (၃) နကုလနိဂုံး။ (၄) နကုလသူဌေး။ (၅) နကုလသူဌေးသမီး။ (၆)နကုလသူငယ်။ (၆) နကုလာ ထေရီမ။ (၇) နကုလဇာတ်။

(၁) နကုလထေရ်။ နကုလော စ နိသ-တော စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂုပဋ္ဌာကာ။ ဗုဒ္ဓ၀ံ။ ၃၅၄။ (ယင်း ထေရ်သည် "အဏ္ဍဒဿီ" ဘုရားရှင်၏ မြတ်သော အလုပ်အကျွေး ဖြစ်သည်။) (၂)နကုလမင်းသား။ အထဇ္ဇ-နော နကုလော ဘီမသေနော။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၄၅၅၊၄၅၇။ (ဌင်း နကုလမင်းသားသည်— အဇ္ဇုန, နကုလ, ဘီမသေန, ယုဓိဋ္ဌိလ,သဟ-ဒေ၀-အားဖြင့် ပဏ္ဍုမင်း၏ သား ၅-ယောက်တွင် ဒုတိယသား ဖြစ်သည်။ ဌင်းမင်းသား ၅-ယောက်တို့သည် ရှေ့နှင့်တူသော အဆင်းရှိကုန်၏။ ဌင်းတို့သည် တက္ကသိုလ်ပြည် ဒိသာ ပါ၊မာဂ္ဂ ဆရာကြီးထံ ပညာ သင်ယူပြီး နောက် "ဒေသန္တရ ဗဟုသုတ" အတွက် ခရီးလှည့်လည်သည်ရှိသော် ဗာရာဏသီပြည်သို့ ရောက်၍ ဗြဟ္မ ဒတ် မင်း ၏ သ မီး တော် "ကဏှာ" မင်းသမီးက တပ်မက်နှစ်သက်သဖြင့် ဌင်းမင်းသား ၅-ယောက်လုံး၏မယား အဖြစ်ကို ခံယူလျက် ကိလေသာဖြင့် လုပ်ကျွေး၏၊ နောင်တွင် "ကဏှာ" မင်းသမီး၏ ယုတ်မာပုံကို သိ၍ ကာမဂုဏ်၌ ငြီးငွေ့သဖြင့် ဟိမ၀န္တာ တောသို့ သွားပြီး ရဟန်းပြုကြကုန်၏။ ဇာ၊ဌ၊၄။၄၅၂–၀။) (၃)နကုလ-နိဂုံး။ (၄) နကုလသူဌေး။ နကုလသေဋ္ဌိတု-ကြည့်။ (၅) နကုလသူငယ်။ နကုလပိတု-ကြည့်။ (၆) နကုလာထေရီမ။ နကုလာ စ သုဇာတာ စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာ၀ိကာ။ ဗုဒ္ဓ၀ံ။ ၃၃၅။ နကုလာ စ သုဇာတာ စ ဒ္ဝေ အဂ္ဂသာ၀ိကာ။ အဘိ၊ဌ၊၁။ ၆၃။ အပ၊ဌ၊၁။ ၄၄။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ၄၃။ (ဌင်း နကုလာ ထေရီမသည် သောဘိတ ဘုရားရှင်၏ မြတ်သော တပည့်မ=အဂ္ဂသာ၀ိကာ ဖြစ်သည်။) (၇) နကုလဇာတ်။ နကုလ် ဥပသာဌက်။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။၅၇။

နကုလင်ပဠု (တီ) [နကုလင်+ပဠု] မြွေပါ၏–အကြောင်း–အင်္ဂါ–ကို မေးခြင်း။ မိလိန္ဒပဉှာ ပါဠိ၊ ဩပမ္မကထာပဉှ၊ ၄-ဝင်၊ ၅-ပဉှာ။ မိလိန္ဒ။ ၃၂၉။

နကုလဇောတက (နာ) [နကုလ+ဇောတက] နကုလဇောတ်၊ ဘုရားလောင်း အဆုံးအမကြောင့် အချင်းချင်း ရန်ဘက်ဖြစ်သော မြွေပါနှင့် မြွေတို့ အတူတကွ ညီညွတ်စွာ နေနိုင်သည့် အကြောင်းကို ဟောပြရာဇာတ်။ ဒုကနိပါတ်၊ ၂-ဝဂ်၊ ၅-ဇာတ်။ ဇာ၊၁။၄၁။ ဇာ၊၆။၂။ ၄၇–ဂ။ နကုလဇောတကံ ပဋ္ဌမံ။ ဇာ၊၁။၄၁။

နကုလနဂရဂါမ (ပု) [နကုလနဂရ+ဂါမ] နကုလနဂရရွာ။ (ယင်းရွာသည် သီဟိုဠ်ကျွန်း ဂုတ္တသာလအနီးရှိ ရွာဖြစ်သည်။) ကာဠဂလ္လိ-မဏ္ဍပဝါသီ မဟာနာဂတ္ထေရော နကုလနဂရ-ဂါမေ ပိဏ္ဍာယ စရိတ္တာ။ အဘိ၊ဋီ၊၁။၄၂။ နကုလနဂရ-လည်း ကြည့်။

နကုလနဂရဂါမဒ္ဒါရ (နာ) [နကုလနဂရဂါမ+ဒ္ဒါရ] နကုလနဂရရွာ တံခါး။ နကုလနဂရဂါ-မဒ္ဒါရံ ပတ္တော ရုက္ခမူလေ နိသီဒိ။ အဘိ၊ဋီ၊ ၁။၄၂။

နကုလနိဂမ (ပု) [နကုလ+နိဂမ] နကုလနိဂုံး။ နကုလသေဋ္ဌိမိတု-ကြည့်။

နကုလပိတု (ပု) [နကုလ+ပိတု] (၁) နကုလသူငယ်၏ ဖခင်။ (၂) နကုလပိဘုသုတ်။ နကုလပိတာ (သံ၊၂။၁)တိ နကုလဿ နာမ ဒါရကဿ ပိတာ။သံ၊ဋီ၊၂။၂၂၉။ နကုလဿ ဒါရကဿ ပိတာ နကုလပိတာ။ နကုလမာ-တာတိ ဏ္ဍောပိ ဧသေဝ နယော။ အံ၊ဋီ၊၂။ ၃ဝဂ။ (–သံ၊၂။၃၃၃။ အံ၊၁။၂၇၊၃၇၂။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၃၁။ အံ၊ဋီ၊၁။၃ဝ၇။ အံ၊ဋီ၊၂။ ၃၁၁။ သံ၊ဋီ၊၂။၂ဝ၁။) (၁) (၂) နကုလ-ပိတာ ဒေဝဒဟာ။ သံ၊၂။၁ဂ။

နကုလပိတုသုတ္တ(နာ) [နကုလပိတု+သုတ္တ](က) နကုလပိတုသုတ်၊ "သူကြွယ်- အကြင်သူသည် ဤ ခန္ဓာကိုယ်ကြီးကို ဆောင်ရွက်နေရပါ လျက် တခဏမျှသော်လည်း အနာမရှိဟု ဝန်ခံပြားအုံ့၊ ထိုသူအား အသိပညာမရှိ မိုက်သည့်အဖြစ်မှတပါး အခြားဆိုဖွယ် မရှိချေ" အစရှိသည်ဖြင့် 'နကုလပိတု' သူကြွယ်အား ဘုရားရှင် ဟောကြားအပ်သောသုတ်။ "သံ-ယုတ္တနိကာယ်၊ ခန္ဓဝဂ္ဂသံယုတ်၊ ၁ သံယုတ်၊ ၁-ဝဂ်၊ ၁-သုတ်။ သံ၊၂။ ၁–၅။ သံ၊ဋီ၊၂။ ၂၂၉–၂၂–၆။ (ခ)နကုလပိတုသုတ်။ "နကုလ-ပိတုသူကြွယ် သေလုနီးမျှ ရောဂါခံစားနေရ ချိန်၌ နကုလမာတာ အိမ်ရှင်မ၏ အဆုံးအမ ကြောင့် ရောဂါပျောက်ကင်းလျက် ဘုရား-ရှင်ထံ သွားနိုင်ကြောင်းကို ဘုရားရှင်ဟော ကြားအပ်သောသုတ်"။ အဂုတ္တရနိကာယ်၊ ဆက္ကနိပါတ်၊ ၁-ပဏ္ဏာသက၊ ၂-ဝဂ်၊ ၆-သုတ်။ အံ၊၂။၂၆၁-၄။ အံ၊ဋီ၊၃။ ၉၇။

နကုလမာတာသုတ္တ (နာ) [နကုလမာတု+သုတ္တ] နကုလမာတုသုတ်၊ တရား ၈-ပါးနှင့် ပြည့်စုံ သော အမျိုးသမီးသည် ကွယ်လွန်သော အခါ နတ်ပြည်၌ ဖြစ်ရသည့်အကြောင်းကို နကုလမာတာအား ဘုရားရှင် ဟောကြား သောသုတ်။ အဂုတ္တရနိကာယ၊ အဋ္ဌက နိပါတပါဠိ၊ ၁-ပဏ္ဏာသက၊ ၅-ဝဂ်၊ ၈-သုတ်။ အံ၊၃။၉၅–၆။

နကုလမာတု (ထီ) [နကုလ+မာတု] နကုလ သူငယ်၏ မိခင်။ ဝိဿာသိကာနံ ယဒိဒံ နကုလမာတာ ဂဟပတာနီ။ အံ၊၁။၂၈။ (–၃၇၂။ အံ၊၂။၂ဖ၃။ အံ၊၃။၉၅။ သံ၊ဋီ၊၂။ ၂၃၁။ သံ၊ဋီ၊၂။၂ဝ၁။ အံ၊ဋီ၊၂။၃ဝ၈။)

နကုလရုယရ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] နကုလရု-ယရ အမည်ရှိသော အမတ်။ (ယင်းသည် သီဟိုဠ် B.E ၁၇ဝ၇-တွင် နန်းတက်သော ပရက္ကမဗာဟုမင်း တိုက်ခိုက်၍ စစ်ရှုံး ဒမိဋ္ဌ (တမီလ်) ဘုရင် ကုလဆေကရ၏ မဟာမိတ် အမတ်ဖြစ်သည်။)တထာ နကုလရုယရော။ မဟာဝံသ၊ ၇၄။၁၄ဝ။ D.P. နကုလ-လည်း ကြည့်။

နက္ခုလသေဒ္ဓိဓိတု (ထီ) [နက္ခုလဒသဒ္ဓိ+ဓိတု] နက္ခုလသူဌေး၏ သမီး။ သော ကေဟိ ပရိ-ဝုတော့....နက္ခုလနိဂမေ နက္ခုလဒသဒ္ဓိဓိတာယ ဒိန္နံ မခုပါယာသံ ပရိဘုဉ္ဇတ္တာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၂၃၄။

နက္ကယတိ (ကြိ) [နက္က+ဏယ+တိ။ (နက္က နာ-သဒနေ။ ထောမ။ နက္ကယဘံ၊ နက္ကယတေ-သံ)] ပျက်စီးစေ၏၊ ဖျက်ဆီး၏။ နက္ကေတိ-ကြည့်။

နဓက္ကတိ (ကြိ) [နက္က+ဏေ+တိ] ပျက်စီး စေ၏၊ဖျက်ဆီး၏။နက္က ဝက္က နာသနေ။နက္ကေ-တိ၊ နက္ကယတိ။ နီတိ၊ဓာ။ ၂၇၂။ (–ထောမ။ P.S.D.။)

နက္ခတိ (ကြိ) [နက္ခ+ အ+တိ၊ နက္ခော နခေါ စ ဂတိယံ။ ဓာတ္ဌတ္ထ။] သွား၏။ နက္ခ ဂတိယံ။ နက္ခတိ။ နီတိ၊ဓာ။ ၂၂။

နက္ခတ္တ (နာ)[နာ+ခီ+အ။ ဤ-ကို အာယ-ပြု။ နာ+ ခရ+အ။ခယ,ခရတို့ကို ခတ္တပြု။ နာ ခယတိ နာ ခရတိတိ ဝါ နက္ခတ္တံ၊ ခတ္တာဒေသော နိပါတ-နာ။ "မောဂ်ပဏ္ဍိကာ ၃။၇ဖ။ပုနပ္ပုနံ ဥဒယတ္ထာ နာ ခီယခတ နက္ခတ္တံ၊ အတ္ထနော ဂမနဋ္ဌာနံ နာ ခရတိ နာ ဝိနာသေတိတိ ဝါ နက္ခတ္တံ။ဓာန်၊ ဌ။၅၇။ ဂမနဝိထိ နာ ခရတိ နာ ဝိနာသေ-တိတိ နက္ခတ္တံ။ ပါတိ၊ ပဒတ္ထ။ ၂၁၁။ နက္ခ+ တ။အသ ဝါ နက္ခ ဂတိယံ၊နက္ခထီတိ နက္ခတ္တံ။ ဓာန်၊ဌ။၅၇။ နက္ခ + တာ + ဂ။ ဘ္ဘော ဣတော စာတိ ဝိသမဂတိယာ အဂန္ဓာ အတ္ထနော ဝိထိယာ၀ ဂမနေန နက္ခနံ ဂမနံ တာယတိ ရက္ခတီတိ ဝါ နက္ခတ္တံ။သူဒီ။ နီတိ၊ ဓာ။ ၂၂။ ဓာတ္ဌတ္ထ။ ၁၅၇။ နက္ခ+အတြန်၊ အဋ္ဌိန္ဒ္ယာဒိ တာရကာသု။ ထောမ။ (နက္ခတြ-သံ၊ ဏက္ခတ္ထ- ပြာ၊ နက္ခတ္ထ- အဒ္ဓမာဂ၀်။ နက္ခတြယ- သိဟိဋ္ဌ။)] (၁) (ကြတ္တိကာ-စသော) နက္ခတ်၊ ကြယ်၊ တာရာ။

နက္ခတ် ၂၇- လုံး (၂ဂ) လုံး— (၁) အဿယုဇ အသဝဏီ မြင်းနှင့် တူသော နက္ခတ်၊ ယင်းနက္ခတ်၌ အဿနတ် တည်နေ သည်။ (၂) ဘရဏီ ယမမင်းနှင့် တူသော နက္ခတ်၊ ယင်းနက္ခတ်၌ ယမနတ် တည်နေ သည်။ (၃) ကတ္တိကာ (ကြတ္တိကာ) မီးနှင့် တူသောနက္ခတ်၊ ဒဟနနတ် နေသည်။ (၄) ရောဟိဏီ ကြာ၌ ပေါက်, ကြီးပွါးသော နက္ခတ်၊ ကမလဇနတ် နေသည်။ (၅) မိဂ-သီသ (မဂသီ, မိဂသီ) သားသမင် ဦးခေါင်း နှင့်တူသော နက္ခတ်အစု၊သလိသဘူနတ် နေ သည်။ (၆) အဒ္ဓါ(အဒ္ဓြ) ရွှေ့ရသနှင့်တူ၏၊ ကိုက်ခဲတတ်သော နက္ခတ်ဖြစ်သည်၊ အရိတိ နတ် နေသည်။ (၇) ပုနဗ္ဗသု (ပုန္ဗဿု) သတ္တဝါတို့၌ အစီးအပွါးကို ဘွန်းလောင်း တတ်သော နက္ခတ်၊ ဇီဝနတ် နေသည်။ (၈) ပုဿ (ဖုဿ,ဖုသ္ဿ) အမှုလုပ်ငန်းတို့ တိုးပွါး စေတာ,တိုးတက်ကြီးပွါးရာဖြစ်သောနက္ခတ်၊ ပဟိနိနတ်နေသည်။ (၉) အသိလေသ(အ-သလိသ) မြွေနှင့်တူသဖြင့် မနမ်း မရှာ်အပ် သော နက္ခတ်၊ ပိတရနတ်နေသည်။ (၁၀) မဃ (မာဃ) အမှုပြုလုပ်သူတို့ ပူဇော်အပ် သော နက္ခတ်၊ ယောနိနတ် နေသည်။ ဖဂ္ဂုနီ အကျိုးပေးတတ်သော နက္ခတ်။ (၁၁) ပုဗ္ဗ-ဖဂ္ဂုနီ၊ အယျမနတ် နေသည်။(၁၂) ဥတ္တရ-ဖဂ္ဂုနီ၊ ဒိနကရနတ် နေသည်။ (၁၃) ဟတ္ထ (ဟသတ) လက်နှင့်တူသော နက္ခတ်၊ တမ္ဗ-နတ် နေသည်။ (၁၄) စိတ္တ(စိတြ) သစ်ရွှေ သမားနှင့် တူသဖြင့် ဆန်း ကြယ် သော အကျိုးပေးတတ်သော နက္ခတ်၊ အမ္ဗနတ် နေသည်။ (၁၅)သာတိ (သ္ဝာတိ) ကောင်း သော နေရာဖြစ်သော နက္ခတ်, ကောင်း-မကောင်းကို နည်းပါးအောင် ပြုတတ်သော နက္ခတ်၊ ကောင်း-မကောင်း အကျိုးကို ပေး တတ်သော နက္ခတ်၊ပဝနနတ်နေသည်။(၁၆) ဝိသာခါ မတူသောအကျိုးကို တူးဖြိုတတ်

သော အသွားထွားသော အဆွေခင်ပွန်းရှိသော နက္ခတ်၊ သတ္တာနိုနတ် နေသည်။(၁၇) အနုရာဓ ကောင်းကျိုး မကောင်းကျိုး ယင်း ၂-မျိုးကို ပြီးစေတတ်သော နက္ခတ်၊ မိတ္တနတ် နေသည်။ (၁၈)ဇေဋ္ဌ နက္ခတ်အားလုံးထက် ကြီးမြတ်သော နက္ခတ်၊ သက္ကနတ် နေသည်။ (၁၉) မူလ ကောင်းကျိုး မကောင်းကျိုး အမျိုးမျိုး၏ တည်ရာဖြစ်သော နက္ခတ်၊နိဒိ-တိနတ် နေသည်။ အာသာဋ္ဌ သူခစားတို့၏ တောင်ဘေးသဏ္ဌာန်ရှိသော နက္ခတ်၊ (၂၀) ပုဗ္ဗာသာဋ္ဌ၊ တောယနတ်နေသည်။ (၂၁) ဥတ္တရာသာဋ္ဌ၊အဿုဒေဝနတ် နေသည်။(၂၂) သဝဏ (သရဝဏ်) ကောင်းကျိုးမကောင်းကျိုး အမျိုးမျိုးကိုပွါးစေတတ်သော နက္ခတ်၊ ဟရိနတ် နေသည်။ (၂၃) ဓနိဋ္ဌ ဥစ္စာပစ္စည်းရှာမှီးကြောင်းဖြစ်သော နက္ခတ်, သိုမှီးမြှုပ်နှံထားသော ပစ္စည်းဥစ္စာကို ထင်စွာပြတတ်သော နက္ခတ်၊ ဝသုနတ် နေသည်။ (၂၄) သတဘိသဇ (သတဘိသျှ) မျှားစွာသော နတ် ဆေးသမား (မျှားစွာသော ဆန်ကွဲ) ရှိရာဖြစ်သော နက္ခတ်၊မျှားသောဆေးသမားတို့၏ အရှင်သခင်ဖြစ်သော နက္ခတ်၊ ဝရုဏနတ် နေသည်။ ဘဒ္ဒပဒ (ဘဒြပိုဒ်) နွားခြေထောက်နှင့်တူသော ခြေရှိသော နက္ခတ်။ (၂၅) ပုဗ္ဗဘဒ္ဒပဒ၊ အဇဧဝနတ် နေသည်။ (၂၆) ဥတ္တရာဘဒ္ဒပဒ၊အဟိဗုဓနတ်နေသည်။ (၂၇) ရေဝတီ ဥစ္စာပစ္စည်းရှိသော နက္ခတ်၊ ရေဝတရေသေ့၏ သမီးဖြစ်သော နက္ခတ်၊ ပူမာနတ် နေသည်။ခေါ်။ခေါ်၊ဌ။ ဝင်း၊ သျှ။ ၅၀၊၅၉၊၆၀-တို့ ကြည့်။ပခုက္ကူ၊ခေါ်၊သျှ။နှာ-၄၇-၅၀-လည်း-ကြည့်။ အာသာဋ္ဌနက္ခတ်နှင့် သဝဏတို့အကြား၌ 'အဘိဇိတ' (အဘိဇိတ်) နက္ခတ်ကို ထည့်သွင်းလျှင် ၂၈-လုံ ဖြစ်သည်။ တောင်ပေါက်၊ အဘယာ၊ခေါ်၊သျှ။၆၀။

ရာသီ ၁၂-လကို နက္ခတ် ၂၇-လုံးနှင့် တွဲပုံ (၁) တန်ခူးလ—စိတ္တ, သွာတိနက္ခတ်နှင့် ယှဉ်သည်။ (၂) ကဆုန်—ဝိသာခါ, အနုရာဓ။ (၃) နယုန်—ဇေဋ္ဌ,မူလ။ (၄) ဝါဆို—ပုဗ္ဗာသာဋ္ဌ, ဥတ္တရာသာဋ္ဌ၊ (၅) ဝါခေါင် —သဝဏ, ဓနိဋ္ဌ။ (၆) တော်သလင်း—သတဘိသဇ,ပုဗ္ဗဘဒ္ဒပဒ, ဥတ္တရာဘဒ္ဒပဒ။ (၇) သီတင်းကျွတ်—ရေဝတီ, အဿယုဇ, ဘရဏီ။ (၈) တန်ဆောင်မုန်း—ကတ္တိကာ, ရောဟိနီ။ (၉)နတ်တော်—မိဂသီ,အဒ္ဒ။ (၁၀)ပြာသို—ပုနဗ္ဗသု, ပုဿ။ (၁၁) တပို့တွဲ—အသိလေသ, မာဃ။ (၁၂) တပေါင်း—ပုဗ္ဗဖဂ္ဂုနီ, ဥတ္တရဖဂ္ဂုနီ, ဟတ္ထ။ တောင်ပေါက်၊ခေါ်၊သျှ။၇၅။ (ဇောတိသတ္ထကျမ်း၌ ထင်ရှားစသော ၂၈-လုံး အရေအတွက်ရှိသော နက္ခတ်။ အဒ္ဒမာဂမ်၊ ခေါ်။) (၂) နက္ခတ်ပွဲသဘင်၊ (ကြတ္တိကာ စသော) နက္ခတ်ဖြင့် မှတ်အပ်သော နက္ခတ်နှင့် ယှဉ်သောပွဲ။ (၃) နက္ခတ္တဇာတ်၊နက္ခတ်ကို မျှော်လင့်စောင့်ဆိုင်းနေသဖြင့် သတိုးသမီးရခြင်းဟူသောအကျိုး ကျေ်ာ်လွန်သွားကြောင်းကို ဟောပြရာဇာတ်။

(၁) နက္ခတ္တံ (ပ၊ ၈) —ဒီ၊ဌ၊ ၂။ဥ၀၆။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၂။ဃ၁။ ဇာ၊ဌ၊ဃ။ ၂၇၅။ သီ၊ဌီ၊ သစ်၊ ၂။ဃ၃ ၂။ နက္ခတ္တာ (ပ၊ဗ)— ဇာ၊ဌ၊ဃ။ ၂၃။ ဒီ၊ဌီ၊ ၂။ဃ၇။ အာဘိ၊ဌ၊ဃ။၄၇။ အဿယုဇာဒယော ရေဝတျန္တာ သတ္တာဓိက ဝိသတာ-ရကာ နက္ခတ္တာ နာမ။ ခေါ်၊ဌီ။၅၇—၆၀။ နက္ခတ္တာနိ—ဒီ၊ဥ။၇ဃ။ အံ၊ဃ။ဥ၀၆—၇။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ဥ၇။မ၊ဌ၊ဥ။ ၂၅၈။ပဌီသံ၊ဌ၊ဃ။ဥ ၂၉။ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၄၈။ ဥဒါန၊ဌ။ ၂ဥ။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၉။ဒီ၊ဌီ၊ဃ။ ၄၇။သီ၊ဌီ၊သစ်၊ဃ။ဃ၇၇။ သံ၊ဌီ၊ဃ။ဥ၀။ အံ၊ဌီ၊ ဃ။ဃ၅ ၂။နက္ခတ္တာနိ (မဟာနိ။ ၂၉၀)တိ ကတ္တိ-ကာဒီနိ အဋ္ဌဝိသတိ နက္ခတ္တာနိ။ မဟာနိ၊ဌ။ ဥ၆၆။ နက္ခတ္တံ(ဒု၊ ၈)—ဇာ၊ဃ။ဃ၂။ ဇာ၊ ၂။ ၂၀၈။ ဝိ၊ဌ၊ဥ။ ၂၂၅။ ဒီ၊ဌ၊ဥ။၅ဃ။ မ၊ဌ၊ဥ။ ၂၂၄။၂၂ဂ။ သံ၊ဌ၊ဥ။ ၂၆၅။ အံ၊ဌ၊ဃ။ဃ၁ဥ၊ ဃ၇ဃ။ အံ၊ဌ၊ ၂။ဥ၁ဂ။ နက္ခတ္တာနိ (ဒု၊ဗ၊)— ဒီ၊ ၂။ ၂ဃ၈။ထေရီ။ဥ၉၅။ ဇာ၊ ၂။၈ဝ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။

၃၉။ မ၊၆၊၃။ ၂၆၀၊ ၂၆၆။ ဇာ၊၆၊၅။၃၅၀။ နက္ခတ္ထေန(တ၊ဧ)—မဟာနီ။ ၂၉၀။ သံ၊၆၊ ၂။ ၃၁၉။ ဇာ၊၆၊၅။၁၃၅။ (၂) နက္ခတ္တ (ဒီ၊ ၆၊၁။၁၀၄) နက္ခတ် ဆဏ်။ ယေဘုယျေန ဟိ နက္ခတ္တယောဂေန ကတတ္တာ တထာ-ယောဂေါ ဝါ ဟောတု မာ ဝါ၊ နက္ခတ္တမိစ္ဆေ ဝုစ္စတိ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၄၂၂။ နက္ခတ္တ(ဒီ၊၆၊၁။ ၁၂၀)နက္ခတ် ကတ္တိကာနက္ခတ္တဆဏ်။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။၁၃။ နက္ခတ္တ (အံ၊၆၊၁။၁၃၃) နက္ခတ်နက္ခတ္တေန လက္ခိတံ ဆဏ်၊ တသ္မိံ တသ္မိံ ဟိ နက္ခတ္တေ အနု-ဘဝိတမ္ဘဆဏာနိ နက္ခတ္တာနိ နာမ။ ဣတရာ ပန ဆဏာနိ နာမ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၂။ နက္ခတ္တံ(ပ၊ဧ) —သံ၊၆၊ ၂။၁၇၃။ အပ၊၆၊ ၁။ ၂၀၇။ ဇာ၊၆၊၁။ ၂၆၇။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။၁၃၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၄။ နက္ခတ္ထံ (ဒု၊ဧ)—သံ၊၆၊ ၂။၁၇၃၊၁၀၆။ အံ၊၆၊ ၁။၁၃၃။ အံ၊၆၊ ၂။၁ ၂၃။ အဘိ၊၆၊၁။၄၃၄။ အဘိ၊၆၊ ၂။၀၅။ ဥဒါန၊၆။၁၀၀။ အပ၊၆၊၁။ ၂၀၇။ ဇာ၊၆၊၁။၁၆ ၂။ သာရတ္ထ၊၃။ ၂၁၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၇၄၊၃၄၆။ နက္ခတ္ထေန (တ၊ဧ)— ဝိမာန၊၆။၅၆။ နက္ခတ္ထဿ (ဆ၊ဧ)—ဇာ၊၆၊ ၁။ ၂၃၅။ နက္ခတ္ထဿာ (ဒီ၊၆၊၁။၁၉၁) တိ မဟာဿ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၆၀။ နက္ခတ္ထေ (သ၊ဧ)— အပ၊၆၊၁။၁၇၉။ စရိယာ၊၆။၁၄၉။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၃၉။ (၃) နက္ခတ္ထံ ဒုမ္မေဓံ ဒဿ။ ဇာ၊၆၊ ၁။ ၂၃၉။

နက္ခတ္ထကာလ (ပု) [နက္ခတ္ထ+ကာလ။ (နက္ခတြ-ကာလ-သံ)] နက္ခတ်နှင့်ယှဉ်သော ပွဲသဘင် ရှိရာအခါ၊ နက္ခတ်ပွဲသဘင် ဆင်ယင်ကျင်းပရာ အခါ။ နက္ခတ္ထကာလေ (ဒီ၊၆၊၁။၀၂) တိ နက္ခတ္တယောဂဆဏကာလေ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။ ၃၆၀။ (–မဟာနီ၊၆။၃၄၅။)

နက္ခတ္ထကီဠန (နာ) [နက္ခတ္ထ+ကီဠန။ (နက္ခတြ-ကြီဋ္ဌန - သံ၊ နက္ခတြကြီဋ္ဌ၁ - သီဟိုဠ်)] နက္ခတ်ပွဲသဘင် ကစားခြင်း။ ယထာဝိဘဝံ ဆုလက်ဝတ္ထုပရိယဏ္ဍာ သောဝေ ပရိဘုဉ္ဇန္တာ နက္ခတ္ထကီဠနံ ကီဠန္တိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၃၉။ မ၊ ဋ္ဌ၊၁။၄၄–၅။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၃ ၂။)

နက္ခတ္ထကီဠာ (ထီ) [နက္ခတ္ထ+ကီဠာ။ (နက္ခတြ-ကြီဋ္ဌာ-သံ၊ နက္ခတြယကြီဋ္ဌ၁-သီဟိုဠ်။)] နက္ခတ်ပွဲသဘင် ကစားခြင်း။ နဟိ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ တိဗ္ဗစ္ဆန္ဒဿ ဘဏ္ဍပ္ပယောဇနဥဒ္ဓါရသာရဏာဒိ-သု ဝါ နက္ခတ္ထကီဠာယံ ဝါ စိတ္တံ နမတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၇၁။ မာလာဝန္ဓာဒိဝိဘူတိသမ္ပန္နံ နက္ခတ္ထကီဠံ အနုဘဝမာနာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁ ၂၄။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ဖ၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၉။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၀ ၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ဖ၁။ (–သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၅။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။ ၂၄။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၄၀၊၁၄ ၂။ သီ၊ဋ္ဌ၊ သစ်၊ ၂။၁၃။)

နက္ခတ္ထကီဠာသုခ (နာ) [နက္ခတ္ထကီဠာ + သုခ] နက္ခတ်ပွဲသဘင် ကစားခြင်းဌာ ဖြစ်သော ချမ်း သာ။ အတ္ထနော ပုညာနုဘာဝသိဒ္ဓါယ ဒိဗ္ဗသ-မ္ပတ္တိယာ မဟန္တံ နက္ခတ္ထကီဠာသုခံ အနုဘဝန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၃။

နက္ခတ္ထကောဌာသ (ပု) [နက္ခတ္ထ+ကောဌာသ] နက္ခတ်အစု။ နက္ခတ္ထပဒကောဝိဒ-ကြည့်။

နက္ခတ္ထကောဝိဒ (တိ) [နက္ခတ္ထ+ကောဝိဒ] နက္ခတ်ဌ–ကျမ်းကျင်–လိမ္မာ–သော၊ သူ။ စူဠဇသေဋ္ဌိ ပန ပဏ္ဍိတော ဗျတ္တော နက္ခတ္ထ-ကောဝိဒေါ အဟာမေဝ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁ ၂။

နက္ခတ္ထဂတိ (ထီ) [နက္ခတ္ထ+ဂတိ။ (နက္ခ တြ-ဂတိ-သံ၊ ဏက္ခတ္ထဂဠ-ပြာ၊)] နက္ခတ်တို၏ သွားလာခြင်း။ ယံယံနက္ခတ္ထာစာရေန အာဒိ-သတိတိ နက္ခတ္ထဂတိယာ ကာလညာဏေန ... ယံယံအာဒေသံ ဘဏတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၁။

နက္ခတ္ထဂ္ဂါဟ (ပု) [နက္ခတ္ထ+ဂါဟ။ (နက္ခတြ-ဂြာဟ-သံ)] (က) နက္ခတ်ကို ရာဟုဖမ်းခြင်း၊ နက္ခတ်–ကျစ်–ကြုတ်–ခြင်း။ (၁) နက္ခတ်၏ အင်္ဂါ-စသောကြိုယ်နှင့် ယှဉ်တွဲခြင်း။(က) (၁) နက္ခတ္ထဂ္ဂါဟော ဘဝိဿတိ။ ဒီ၊၁။၁၀၊ဖ၄။

စန္ဒဂ္ဂါဟာဒယော အသုကဒိဝသေ ရာဟု စန္ဒံ ဂယေဿတီတိ ဗျာကရဏဝသေနေဝ ဝေဒိ-တမ္ဘာ။ ....နိက္ခတ္တဂ္ဂါဟောယေဝ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၉၀။ (က) ဣတိသဒ္ဒေါ စေတ္ထ အာဒိအတ္ထေ စန္ဒဂ္ဂါဟာဒယောတိ ဝုတ္ထတ္ထာ၊ တေန သူရိ-ယဂ္ဂါဟ,နက္ခတ္တဂ္ဂါဟာ သင်္ဂဟိတာ။ တသ္မာ စန္ဒိ-မသူရိယာနမိဝ နက္ခတ္တာနမ္ပိ ရာဟုနာ ဂဟ-ဏံ ဝေဒိတမ္ဘံ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၃၇၃။ (ခ) အပိစ နက္ခတ္တဿ အင်္ဂါရကာဒိဂဟသမာ-ယောဂေါပိ နက္ခတ္တဂ္ဂါဟောယေဝ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၉၀။ အင်္ဂါရကာဒိဂဟသမာယောဂေါပိတိ အင်္ဂဟိတဂ္ဂဟဏေန အင်္ဂါရကသသိပုတ္တသူရ-ဂုရုသုက္ကရဝိသုဘဂေဘုသခ်ါဘာနံ ဂါဟာနံ သမာယောဂေါ အပိ နက္ခတ္တဂ္ဂါဟော ယေဝ သဟ ပယောဂေန ဂဟဏဘောဝေ။ သဟ-ပယောဂေါပိ ဟိ ဝေဒသမယေန ဂ္ဂဟဏန္တိ ဝုစ္စတိ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။ ၃၇၃။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၉၆။)

နက္ခတ္တေလာသန (နဃတိ) [နက္ခတ္တ+ဃောသန။ (နက္ခတြ ဃောမဏာ-သံ၊ နက္ခတြဃော်မ-ဏယ-သီဟိုဋ်။)] နက္ခတ်ပွဲသဘင် ကြေး-ကြော်ခြင်း။ ယသ္မိं (ဣတ္ထေ) နက္ခတ္တေ ဂါမ-နိဂမဝါသိနော တယော သတ္ထ ဝါ ဒိဝသေ နက္ခတ္တဃောသနံ ကတ္မာ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၇၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၄။

နက္ခတ္ထ(တ္ထာ)စာရ (ပု) [နက္ခတ္တ+စာရ။ (နက္ခ-တ္ထာစာရ သံ)] နက္ခတ်တို့၏ လှည့်လည်သွား-လာခြင်း။ ယံယံနက္ခတ္တစာရေန အာဒိသတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၇၂။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၁။ ပေါရိုဏာဒေါ ဝေဒင်ကုသလော နက္ခတ္တစာရံ ဇာနာတိ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၅။၅၁၄။

နက္ခတ္ထဆဏ (နဃ) [နက္ခတ္တ+ဆဏ] နက္ခတ်ပွဲ-သဘင်။ နက္ခတ္တဆဏံ နက္ခတ္ထံ၊ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။ ၁၃၀။

နက္ခတ္ထဇာတက(ဋ)[နက္ခတ္တ+ဇာတက] နက္ခတ္ထ-ဇာတ်၊ "နက္ခတ်ကောင်းကို မျှော်လင့်-စောင့်ဆိုင်း နေသော လူမိုက်အား အကျိုး-စီးပွါးသည် ကျော်လွန်၍ သွား၏၊ အလိုရှိ-အပ်သော အကျိုးသည်သာလျှင်, အလိုရှိသူ-အဖို့ နက္ခတ်ကောင်းမည်၏" ဟု ဟောကြား-အပ်သောဇာတ်။ ဧကနိပါတ်၊ ၅-ဝဂ်၊ ၉-ဇာတ်။ ဇာ၊၁။၁၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃၄–၆။

နက္ခတ္ထဇာနနက (တိ) [နက္ခတ္ထ+ဇာနနက] နက္ခတ်ကိုသိသော၊ သူ။ နက္ခတ္ထဇာနနကေန နာမ ဝေရ္ဘပေန ဘဝိတမ္ဘံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၇၅။

နက္ခတ္ထဒဿာပန (နဃတိ) [နက္ခတ္ထ+ဒဿာပန] နက္ခတ်ပွဲသဘင်ကို – ကြည့်ရှုစေ–ပြ–ခြင်း။ နက္ခတ္ထဒိဝသေသု နက္ခတ္ထဒဿာပနံ။ ခုဒ္ဒက၊ ဋ္ဌ။၁၁၆။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂။

နက္ခတ္ထဒိဝသ (ပု၊နဃ)[နက္ခတ္ထ+ဒိဝသ။ (နက္ခတြ ယဒ္ဒသဝသ-သီဟိုဋ်)] နက္ခတ်ပွဲသဘင် (ဆင်-ယင်ကျင်းပရာ) နေ့။ ဧကသ္မိं နက္ခတ္ထဒိ-ဝသေ နဒိ ဂန္ဓာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၆၇။ နက္ခတ္ထ-ဒိဝဿ ဗန္ဓနာဂါရေ ဒ္ဝေ ဗဒ္ဓပုရိသာ။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။ ၂၄၅။ (–အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၃၃။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၁၆။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၂၆၁။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။၁၃၂။)

နက္ခတ္ထဒေါသ (ပု) [နက္ခတ္ထ+ဒေါသ] နက္ခတ်-ဟူသောအပြစ်၊ အပြစ်ရှိသောနက္ခတ်။ မဟာ-ပုရိသာနမ္ပိ သတံ ပရသန္တကဂ္ဂဟဏံ ဝိသမ-ပဋ္ဌိသန္ဓိဂ္ဂဟဏဝသေန ဟောတိ၊ "နက္ခတ္ထ-ဒေါသေနာ"တိပိ ဝဒန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၄၉။

နက္ခတ္ထနိဿိတ (တိ) [နက္ခတ္ထ+နိဿိတ] (၁) နက္ခတ်–ဌ–ကို–မှီသော (နတ်)။ (၂) နက္ခတ်ပွဲသဘင်ကို မှီသော၊ သူ။ (၁) နက္ခတ္ထ-နိဿိတာပိ ဒေဝါ နက္ခတ္ထာနိ ပုရတော ကတ္မာ အာဂတာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇၃။ (၂)ကတ္ထိကဆဏေ နက္ခတ္ထေ ဝုဋ္ဌေ သမ္ဘော လောကော နက္ခတ္ထ-

နိဿိတော အဟောသိ။ ဇာ၊၆။ဂ၅ဂ။(–ဘ၆၂။)

နက္ခတ္တနိဿိတက (တိ) [နက္ခတ္တ+နိဿိတ+က] နက္ခတ်ပွဲသဘင်ခ္ခမ်ီသော၊ သူ။ သကလနဂရ-ဝါသိနော့ နက္ခတ္တနိဿိတကာ ဟုတ္တာ ဝိစရန္တိ။ ဇာ၊၆။ဃ။၂၆၇။

နက္ခတ္တပဋ္ဌိပါဋိသမန္နာဂတ (တိ) [နက္ခတ္တ+ပဋ္ဌိ-ပါဋိ + သမန္နာဂတ] နက္ခတ်အစဉ်ရှိသော (ညဉ့်)။ နက္ခတ္တမာလီ-ကြည့်။

နက္ခတ္တပထ (ပု) [နက္ခတ္တ+ပထ] နက္ခတ်တို့၏ လှည့်လည်သွားလာရာ လမ်းကြောင်း၊ နက္ခတ် လမ်းကြောင်း။ ဘဝေထ နက္ခတ္တပထံ စန္ဒိမာ။ ဓမ္ဓ။ဂ၄။ ယထာ နိမ္မလံ နက္ခတ္ထ-ပထသခ်ါဘံ အာကာသံ စန္ဒိမာ ဘဇတိ။ ဓမ္ဓ၊ဌ၊၂။ဘ၇၇။ ဥစ္စတရေန နက္ခတ္ထ-ပထံ၊ အာကာသံ ဖုသိတုကာမတာ ဝိယ။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊ဘ။၂ဘဂ။ (–မ၊ဌ၊ဘ။ဘ၆။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။ ဘ၃ဘ။ အံ၊ဋီ၊ဘ။ဂ၆။)

နက္ခတ္တပဒ (နပုံ) [နက္ခတ္တ+ပဒ] (၁) နက္ခတ် အစု၊ နက္ခတ်အကြောင်း၊ နက္ခတ်။ (၂) နက္ခတ်အစုဟူသော အာရုံ။ (၁) နက္ခတ္တပဒါနိ ဥဂ္ဂဟေတဗ္ဗာနိ။ ဝိ၊ဂ။၃ဂ၆။ ဝိ သင်္ဂဟ။၂၃၉။ နက္ခတ္တာနေဝ နက္ခတ္တပဒါနိ။ ဝိ၊ဌ၊ဂ။ဘ၂ဘ။ (၂) အတ္ထိ ဘန္တေ နက္ခတ္တပဒါနိ(ဝိ၊ဂ။၃ဂ၅။ သီ၊ မူကဲ) တိ နက္ခတ္တပဒဝိသယာနိ ဥတာနိ အတ္ထိ၊ အဿယုဇာဒိနက္ခတ္တံ ဇာနာထာတိ အဓိပ္ပါယော။ ဝိမတိ၊၂။၂၅၉။

နက္ခတ္တပဒကောဝိဒ (တိ) [နက္ခတ္တပဒ+ကော-ဝိဒ] ၂ဂ-လုံးသော နက္ခတ်အစုတို့ခ္ခ–ကျမ်း ကျင်–လိမ္မာ–သော၊ သူ။ နက္ခတ္တပဒကော-ဝိဒေါ (ဇာ၊ဘ။၃ဂ၆) တံ အဋ္ဌဝိသတိယာ နက္ခတ္တကောဋ္ဌာဇ္ဈာသု ဆေကော။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။ ၃၂၉။

နက္ခတ္တပရိစ္ဆေဒ (ပု) [နက္ခတ္တ+ပရိစ္ဆေဒ] နက္ခတ် အပိုင်း အခြား။ အမှာကံယေဝ ဘဂဝတော သဟဇာတပရိစ္ဆေဒဠ္ဍ နက္ခတ္တပရိစ္ဆေဒဠ္ဍ ဒီ-ပေသုံ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ဘဂ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၃၅ဘ။ ဂေါတမ ဘုရားရှင်သည်– (ခ) ဥတ္တရာသာဠ္ဠ နက္ခတ် နှင့် ယှဉ်လျက်–မယ်တော်ဝမ်းခ္ခ ပဋိသန္ဓေ တည်နေခြင်း. တောထွက်ခြင်း, မြေစကြာ တရားဦး ဟောခြင်း, တန်ခိုးပြာဋိဟာ ပြခြင်း မျှားကို ပြုတော်မူ၏။ (၂) ဝိသာခါ နက္ခတ်နှင့်ယှဉ်လျက်–ဆုတောင်းခြင်း (ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ဘ၂), အမိဝမ်းမှ ဖွားမြင်ခြင်း, ဘုရား အဖြစ်သို့ရောက်ခြင်း, ပရိနိဗ္ဗာန် စံခြင်း-မျှား ကို ပြုတော်မူ၏။ (၃) မာဃနက္ခတ်နှင့်ယှဉ် လျက် – သာဝက အစည်းအဝေး, အာယု သင်္ခါရစွန့်လွှတ်ခြင်း-မျှားကို ပြုတော်မူ၏။ (၄) အဿယုဇနက္ခတ်နှင့် ယှဉ်လျက် တာ-ဝတိံသာနတ်ပြည်မှ သက်ဆင်းခြင်းကို ပြု တော်မူ၏။ (ဒီ၊ဌ၊ ၂။ဘဂ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၃၅ဘ။)

နက္ခတ္တပရိမ္ဗယ (ပု) [နက္ခတ္တ+ပရိမ္ဗယ] နက္ခတ်–ပွဲ–သဘင်–ခ္ခ စားသုံးရန်–ရိက္ခာ–အစာ။ ကိံ နက္ခတ္တပရိမ္ဗယံ ဂယှတ္တာ နက္ခတ္တံ ကီဠိ-ဿသိ။ အံ ဌ၊ဘ။၃ ; ၂။

နက္ခတ္တပရိဝါရိတ (တိ) [နက္ခတ္တ+ပရိဝါရိတ] နက္ခတ်–ကြယ်–တာရာ–တို့သည် ခြံရံအပ် သော (လဗိမာန်)။ ပုဏ္ဏမာသေ ယထာ စန္ဒော၊ နက္ခတ္တပရိဝါရိတော။ ဝိမာန။ဘဝ၉။ ဝိမာန၊ဌ။၂၉၃။ နက္ခတ္တပရိဝါရိတော ဝိယ ပုဏ္ဏစန္ဒော။ ဥဒါန၊ဌ။၃၇ဘ။

နက္ခတ္တပါဋ (ပု) [နက္ခတ္တ+ပါဋ (=ပဋ+အ)။ (နက္ခတြပဋ-သံ)] (က) နက္ခတ်ရွတ်ဖတ် ခြင်း။ (ခ) နက္ခတ်ကျမ်း။ ပြာဟွဏသိပ္ပေသု နိပ္ဖတ္တိ ဂတတ္တာ နက္ခတ္တပါဋေ စ ဆေကတ္တာ။ အပ၊ဌ၊ဘ။၂၄ဂ။

နက္ခတ္တပါဋက (တိ) [နက္ခတ္တ+ပဋ+ဏ္ဍ] (က) နက္ခတ်ရွတ်ဖတ်တတ်သော၊ သူ။ (ခ)နက္ခတ်

ကျမ်းကို–ရွတ်ဆိုစေ–ပို့ချ–သင်ကြားပေး–
တတ်–သော၊ သူ။ နက္ခတ္တပါဠကာ နက္ခတ္တံ
အာဒိသန္တိ။ မဟာနိ။ ၂၉၇။ နက္ခတ္တပါဠကော
တိက္ခ္ဏ ဇဝံ ဝဒတိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၂၂။ကခ်ိ။၃၄၇။
ဝိ၊သင်္ဘ။၂၀၂။ သုဘာသုတံ နက္ခတ္တံ
ပဋ္ဌတိတိ နက္ခတ္တပါဠကော။ ပါစိတ်၊ ယော။
၁၇၇။ (–ဒီ၊ဌ၊၂။၂၀။ မ၊ဌ၊၄။၁၂၂။ ဓမ္မ၊ဌ၊
၂။၂၃၀။ အပ၊ဌ၊၂။၁၃၆။) လက္ခဏပါဠက
(မဟာနိ၊ဌ။၃၆၆)နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

နက္ခတ္တဘေရိသဒ္ဒသဝနကာလ (ပု) [နက္ခတ္တ+
ဘေရိသဒ္ဒ+သဝနကာလ] နက္ခတ်–ပွဲ–သဘင်
–(ဌ်ုတီးအပ်သော) စည်ကြီးသံကို ကြားရာ
အခါ။ နက္ခတ္တဘေရိသဒ္ဒသဝနကာလတော
ပဋ္ဌာယ သကလနဂရဝါသိနော နက္ခတ္တနိဿိ-
တကာ ဟုတ္တာ ဝိစရန္တိ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၂၆၇။

နက္ခတ္တမဂ်လ (တိ) [နက္ခတ္တ+မဂ်လ] (ကောင်း
မြတ်သော) နက္ခတ်မဂ်လာ ရှိသော၊ သူ၊
ပြည့်စုံသော နက္ခတ်ရှိရာ အခါ (သက္ကတ
ကျမ်းမျှားဌ် မဂ်လသဒ္ဒါ သိဒ္ဓိအနက်ဟော
ဖွင့်သည်။) ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေဒန္တေ၊ ဖုဿ
နက္ခတ္တမဂ်လေ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၆၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၂၇၄။

နက္ခတ္တမဟဒိဝသ (ပု၊ နဝ) [နက္ခတ္တ+ မဟ+
ဒိဝသ] နက္ခတ်ပွဲသဘင်– ပူဇော်–ကျင်းပ–
ရာနေ့၊ နက္ခတ်ပူဇော်ပွဲနေ့။ အထေကသ္မိं
နက္ခတ္တမဟဒိဝသေ ရာဇဂဟသေဋ္ဌိ ပုတ္တံ
ပက္ကောသာပေတ္တာ အာဟ။ ဆံ၊ဌ၊၁။၃၄၂။

နက္ခတ္တမာလာ (တိ) [နက္ခတ္တ + မာလာ။
(နက္ခတြမာလာ-သံ၊)] နက္ခတ်အစဉ်။
(နက္ခတ်အစုရှိ–ပုလဲလုံး ၂၇-လုံး ရှိ–သော
ပုတီးကုံး၊ လဗိမာန်သွားလမ်းရှိ ကြယ် ၃-ပွင့်
ဆိုင်ပုံ၊ ဆင်လည်စွပ်တန်ဆာ။P.S.D.)နက္ခ-
တ္တမာလာယ ဝိယ ကာဌပက္ခရတ္တိယံ။ ဝိမာန၊
ဌ။၁၅၂။

နက္ခတ္တမာလိ (တိ) [နက္ခတ္တ+ မာလာ+ ဣ။
ထိ-ဌ်—မာလိနီ။(နက္ခတြမာလိန်-သံ)]နက္ခတ်
အစဉ်ရှိသော (ညဉ့်)။ နဝ တာဝ သုပိတုံ
ဟောတိ၊ ရတ္တိ နက္ခတ္တမာလိနီ။ ထေရ။၂၅၃။
ထေရ၊ဌ၊၁။၄၀၅။ နက္ခတ္တမာလိနိ (ဇာ၊ဝ။
၃၉၅)နှင့် နက္ခတ္တပဋိပါဋိသမန္နာဂတံ။ ဇာ၊ဌ၊
၅။၉၃။

နက္ခတ္တမိလာယန(နာ၊ထီ)[နက္ခတ္တ+မိလာယန]
နက္ခတ်တို့၏ – ညှိုးနွမ်း– မှေးမှိန်– ခြင်း။
အထေကဒိဝသံ တာပသော နက္ခတ္တယောဂံ
ဥလ္လောကေန္တော ပူရဏ္ဏပ္ပဿ နက္ခတ္တမိလာ-
ယနံ ဒိသ္မာ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၁၀၆။

နက္ခတ္တယုတ္တ (နိ) [နက္ခတ္တ+ယုတ္တ။ (နက္ခတြ-
ယုတ-သံ)] (၁) နက္ခတ်နှင့်ယှဉ်ခြင်း။ (၂)
နက္ခတ်နှင့် ယှဉ်ရာအခါ။ ဝိဇိတဇယေဟိ
အာဂန္ဒာ နက္ခတ္တယုတ္တံ အာဂမေန္တေဟိ နိသီ-
ဒိတမ္ပဌာနံ။ မ၊ဌ်၊၃။၃၁။

နက္ခတ္တယောဂ (ပု) [နက္ခတ္တ + ယောဂ။
(နက္ခတြယောဂ-သံ, သိဟိုဠ်)] (၁) နက္ခတ်
နှင့် ယှဉ်ခြင်း။ (၂) နက္ခတ်နှင့် ယှဉ်ရာအခါ။
နက္ခတ္တယောဂံ နဝ ပုရေ အာသာဏိ။ ဇာ၊၁။
၂၅၇။ ဇာ၊ဌ၊၄။၂၀၄။ နက္ခတ္တယောဂံ ဇာ-
နိဿာမိ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၂၇၆။ နက္ခတ္တယော-
ဂမ္ဘိ နဝ အဂ္ဂဟေသု (ပေတ။ ၁၂၄) နှင့်
နက္ခတ္တယုတ္တမ္ဘိ နဝ ဂဏ္ဍိ သု။ ပေတ၊ဌ။၁၈၃။
(–ထေရ၊ဌ၊၂။၃၂၂။ ဇာ၊ဌ၊၄။၂၃၂။ ဇာ၊
ဌ၊၅။၁၃၅။ ဇာ၊ဌ၊၇။ ၂၉၆။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊
၁။၄၂၂။ မ၊ဌီ၊၁။၂၈၂။)

နက္ခတ္တရာဇာ (ပု) [နက္ခတ္တ+ရာဇာ]နက္ခတ်တို့၏
မင်းလေ။ နက္ခတ္တရာဇာရိဝ တာရကာနံ။ ဇာ၊
၁။၂၂၉။ ဇာ၊၂။၁၀။ သံ၊ဌ၊၁။၂၃၁။ သုတ္တနိ၊
ဌ၊၁။၁၃၁။ ဇာ၊ဌ၊၄။၁၀၀။ ဇာ၊ဌ၊၅။
၁၅၇။ မဟာနိ၊ဌ။ ၂၂၉။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၂။ ၂၂၃ ။
နက္ခတ္တေဟိ အ္ဘိကဏ္ဏတ္တာယ " နက္ခတ္ထ-

ရုဇာ”တိ စ လဒ္ဓနာမော စနှော။ ဝိမာန၊ ၆။ဂ၁။ (–ဝိမာန။၂၀။)

နက္ခတ္တဝိဇာ (ထီ) [နက္ခတ္တ+ဝိဇာ။ (နက္ခတြ-ဝိဗျာ-သံ၊ နက္ခတ္တဝိဗျာ- သီဟိုင်)] (၁) နက္ခတ်တို့ကို– သိကြောင်း–သိတတ်– သောအတတ် 'ပညာ'။(၂) နက္ခတ်ဘို့နှင့် ယှဉ်ခြင်းကို သိရာဖြစ်သော ကျမ်း၊ နက္ခတ် ကျမ်း။ (ကြယ်နက္ခတ်အတတ်ပညာ, ဗေဒင်ဟူးရုံးအတတ်ပညာ။....) (၁) နက္ခတ္တဝိဇာ (သံ၊ ၂။၂၀၁)တိ "အဇ ဣမံ နက္ခတ္တံ ဣမိနာ နက္ခတ္တေန ဂန္ဓဗ္ဗံ၊ ဣမိနာ ဣဒ္ဓိဗလေန ကာတဗ္ဗ"-န္တိ ဝေ ဇာနနဝိဇာ။ သံ၊ဌ၊ ၂။၃၁၉။(–စူဠနိ။ ၂၅ဂ။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။ ၂၀၂။ သုဘ္ဘနိ၊ဌ၊ဂ။ဂ၇ဂ။ (၂) နက္ခတ္တဝိဇာ နာမ နက္ခတ္တာနံ ယောဂ-ဇာနနသတ္ထံ။ မဟာနိ ၊ဌ။၃၅၄။

နက္ခတ္တသညာ (ထီ) [နက္ခတ္တ+သညာ။ (နက္ခ-တြသဒ္ဒာ-သံ)] နက္ခတ်၌ ဖြစ်သော အမှတ် 'သညာ'။ ရတ္တိ နက္ခတ္တသညာယ မဂ္ဂံ ပဋိ-ပဇ္ဇိ ' သု။ ဝိမာန၊ဌ။၃၁ ၂။ (အင်္ဂါတိုင်း မာဂ-တိုင်းသား ကုန်သည်တို့သည် နေ့အခါ နေပူ-ပြင်းသဖြင့် ညဉ့်အခါ နက္ခတ်ကို အမှတ်-အသားပြုလျက် ခရီးသွားကြ၏။)

နက္ခတ္တသညီဘာဘာရကရူပ (နာ) [နက္ခတ္တသညီတ+တာရကရူပ] နက္ခတ်ဟု မှတ်အပ်သော – ကြယ်–တာရာ–အပေါင်း။ နက္ခတ္တသညီ-တာရကရူပဒသာ အာသိဒ္ဓတာရကရူပါနိ။ ဒီ.ဋီ၊ဌ။၄၅။

နက္ခတ္တသမယ (ပု) [နက္ခတ္တ+သမယ။ (နက္ခ-တြသမယ-သံ)] နက္ခတ် – ပွဲ – သဘင်–ဆင်-ယင်ကျင်းပရာ အခါ။ သာ ဇောဒိဝသံ နက္ခ-တ္တသမယော ဝတ္တတေ။ အံ၊ဌ၊ဂ။ဌ၂၀။

နက္ခတ္တသလ္လက္ခိတ (တိ) [နက္ခတ္တ+သလ္လက္ခိတ] (ကြယ်ကိုကာ+စဒသာ) နက္ခတ်ဖြင့် မှတ်အပ်သော(ပွဲ)။ ကတ္ထိကူသာဝေါ, ဖဂ္ဂုဏူသာ-ဝေါတိ ဝေ နက္ခတ္တသလ္လက္ခိတော မဟူသာဝေါ နက္ခတ္တံ။ ဒီ၊ဋီ၊ဌ။ဂ၄၄။

နက္ခတ္တေသ (ပု) [နက္ခတ္တ+ဣသ။ နက္ခတ္တာနံ ဣသော ပတိ နက္ခတ္တေသော။ ဓာန်-ဋီ။ သျ။ (နက္ခတြာဏာမီဇ။။ဝိန္ဓာမဏိ၊နက္ခတြေ-ဇ-သံ၊ နက္ခတြ-ပတိ-သီဟိုင်)] နက္ခတ်တို့၏ အရှင်၊လ။ သသဓရ,နက္ခတ္တေသော ဗုဒ္ဓစာ-ဒီနိုပိ စန္ဒသ နာမာနိ။ ဓာန်၊ ဋီ။ ၅၂။ (–အမရ၊ဌ။ဂ၅။ စိန္တာမဏိ။)

နက္ခန (နာ) [နခ,နက္ခ+ယု။ (နခ သပ္ပနေ။ ဃောမ။) သွားခြင်း။ နက္ခတ္တ- ဒေါင့်ကွင်း-ကြည့်။

နက္ခယတိ (ကြို) [နက္ခ+ဏယ+တိ။ နက္ခော နခေါ စ ဂတိယံ။ ဓာတ္ဌာ။] ဖွဲ့စပ်၏၊ သွား-စေ၏။ နက္ခေတိ-ကြည့်။

နက္ခေတိ (ကြို) [နက္ခ+ဏေ+တိ] ဖွဲ့စပ်၏၊ သွားစေ၏။ နက္ခ သမ္ပဒေ။ နက္ခေတိ နက္ခယ-တိ။ နီတိ၊ဓာ။ ၂ဂ၄။ နက္ခယတိ- ဒေါင့်ကွင်း-လည်း ကြည့်။

နခ (ပု) [နု+ခ။ သညာသဒ္ဒါဖြစ်၍ရင်း, အရာ-မဟုတ်သဖြင့်ရင်း နု-ကို အ-မပ္ပရ။ နတ္ထိ ခံ-ဣန္ဒြိယံ ဣဿာတိ နခေါ။ သညာသဒ္ဒတ္ထာ-နု အတ္ထံ၊ အဒိသယတ္ထာ ဝါ။ ဓာန်၊ဋီ။ ၂၆ဂ။ (နခံ ဆိန္ဒံ အတြ၊ ကရဇ အင်္ဂုဟ္ဂ္ဂေ၊ ကာဗုဒက စ။ ဃောမ။)] (၁) ခြေသည်း, လက်သည်း။ (၂) ခြေသည်း, လက်သည်း-အကြား။(ခြေသည်း,လက်သည်း, ၂၀-အရေ-ဟာဘက်သခ်ျာ၊အပိုင်းအခန်း။)(၁)နခေနာ-(ဇာ၊ဌ၊ဌ။ဂ၁ဂ)တိ နခ-ဏိယတိ နဝိလေခိယ-တိတိ နခေါ။ ဇာ၊ဋီ ၁ ၂။ ၄ဖ၉။ နခါ(ပ၊ဗ)— ဒီ၊ ၂။ ၂ဂ၃။ ဒီ၊ဌ။ဂ၆။ မ၊ဌ။ ၇ ၂။ မ၊ဌ။ဂ၃ ၂။ ၂ဂ၃။ သံ၊ ၂။ဌ ၂ ၃။ အဘိ၊ဏ။ဌ ၅ ၅။ ပဋိသံ။ ဂ။ နေတ္တိ။ဖ၃။ ဝိ၊ဌ၊ဌ။ဂ၁ဌ။ သံ၊ဌ၊ဌ။

၂၉၃။ အဘိ၊ဌ၊၁။၃၃။ အဘိ၊ဌ၊၂။၅၄။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၁။ ၇၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၃၄၊ ၃၄၉။ ခုဒ္ဓကာ၊ဌ။၃၃။။ အပ၊ဌ၊၁။၉။ နခံ (ဒုဝ)— ဝိ၊၄။၂၃၃။ အဘိ၊ဌ၊၃။၉၂။ နခေ (ဒုဝ)— ဝိ၊၄။၂၃၃။ဝိ၊ဌ၊၄။ ၁၃၂၊၁၆၀၊၂၃၉။ နခေန (တ၊ဝ) —ဝိ၊၃။၃၀၉။ သံ၊၁။၁၂၀။ ဝိ၊ဌ၊၂။ ၂၀၄။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၃၊၃၇၂၊၃၉၉။ မ၊ဌ၊၃။၅၇။ သံ၊ဌ၊၁။၉၃။ အံ၊ဌ၊၁။ ၂၀၁။ ခမ္ဘ၊ဌ၊၂။၄၂၉။ ထေရ၊ဌ၊၂။၅၀၁။ အပ၊ဌ၊၂။ ၂၅၄။ ဇာ ဌ၊၁။ ၂၅၅။ ဇာ၊ဌ၊၃။ ၂၆၁။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၁၁၃၊၃၀၃။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။ ၂၂ဖ။ မဟာနိ၊ဌ။၃၆၂။ ဝ၀ိရ။ ၁၁၂။ ကခါ၊ဌ် သစ်။ ၂၀၁။ နခေဟိ (တ၊ဝ) —မ၊၂။၁၇၃၊၄၀၉။ ဇာ၊၂။ဖ၂။ ဒီ၊ဌ၊၂။၂ဖ။ မ၊ဌ၊၃။၃၁၊၅ဝ၊ ၂။ မ၊ဌ၊၄။၁၂၇။ သံ၊ဌ၊ ၁။၂၅၇။ သံ၊ဌ၊၂။ ၂ဒ၇။ ပေတ၊ဌ။၁၇၇။ ဇာ၊ဌ၊၂။ ၂၉၃။ ဇာ၊ဌ၊၅။၂၀၅။ နခါနံ (စ၊ဝ) — ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌ။၂၉၉။ နခဟော (မ၊ဌ)—ဝိ၊ဌ၊၄။၅၃။ နခါနံ (ဆ၊ဝ)— မ၊ဌ၊၃။၀။ အံ၊ဌ၊၂။၃၇၃။ အဘိ၊ဌ၊၃။၀၄။ သာရတ္ထ၊၃။၃ဝ၉။ သီ၊ဌ်၊သစ်၊ ၂။၁၉၄။ နခေ (သ၊ဌ)—ဝိ၊၄။၂၇၃။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၁၅၁။ မ၊ဌ၊၃။ ၁၇၇။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၂။၁၅ ၂။ (၂) နခတောတိ နခတော ဝါ နခန္ဓရတော ဝါ။ ပါဠိတ်၊ယော။ ၄ဖ၁။

နခကလျှာ (နာ) [နခ+ကလျှာ] ခြေသည်း, လက်သည်း၏ ကောင်းခြင်း။ ဆဝိကလျှာ၏ မံသကလျှာ၏ နခကလျှာ၏ အဋ္ဌိကလျှာ၏ ဝယကလျှာ၏။ ဥဒါန်၊ဌ။၁၅ ၂။

နခဂ္ဂ (တိ) [နခ+အဂ္ဂ။ (နခါ၊ဂြ-သံ)]၊ (၁) လက်သည်းဖျား။ (၂) ခြေသည်းဖျား။ (၃) မံသဌာနေန ဝိမုတ္တေ နခဂ္ဂေ။ သံ၊ဌ၊ ၂။၁၁၉။ သော နခဂ္ဂေန ဒ္ဒါရံ အာကောဋ္ဌေသိ။ ဇာ၊ ဌ၊၄။ ၂၃၁။ အံ၊ဌ်၊၁။၁၄၃။ (–သံ၊ဌ်၊ ၂။ ၁၂၃။) (၂) သော ဇိဝှါယ ဌပိတမတ္တော ယာ၀ ကေသဂ္ဂနခဂ္ဂါ ကာယံ ဖရတိ။ ဒီ၊ဌ်၊ ၁။၁၅၉။ သီ၊ဌ်၊သစ်၊၁။၄၂၃။ အံ၊ဌ်၊ ၂။၃၄၃။ (၁),(၂) နခါသိခါတိ နခဂ္ဂါနိ။ ဝိမတိ၊၁။ ၇၀။ သာရတ္ထ၊၁။၃၅၁။ အဂ္ဂနခ-လည်း ကြည့်။

နခ (ဆေ) ဆေ့ဒန (နာ) [နခ+ဆေ့ဒန] (၁) ခြေသည်း, လက်သည်းတို့ကို–ဖြတ်–လှီး–ခြင်း။ (၂)ခြေသည်း,လက်သည်းတို့ကို–ဖြတ်–လှီး–ကြောင်း ဓားငယ် စသည်။ (၃) နခဆေ့ဒနံ ဝဏ္ဏပုဋ္ဌိကမ္မံ ကုက္ကုစ္စာယန္တော နသာဒိယန္တိ။ ဝိ၊၄။၄၂၄။ နခါဒီဟိ နခဆေ့ဒနေ အာပတ္တိ နတ္ထိ။ ဝိ၊ဌ်၊၄။၅၃။ (၂) အနုဇော-နာမိ ဘိက္ခဝေ နခဆေ့ဒနံ။ ဝိ၊၄။၂၃၃။ သူ-စိယော နခဆေ့ဒနေ။ အပ၊ဝ။၃၅၂။ အနုရ-ကွဏ္ဍတ္ထံ ပန နခဆေ့ဒနံ အနုညာတံ။။ ဝိ၊ဌ်၊ ၄။၅၃။ နခဆေ့ဒနန္တိ နခံ ဆိန္ဒတိ အနေနာတိ နခဆေ့ဒနံ၊ သတ္ထကာဒိ။ ပါဠိတ်၊ယော။၄ဖ၁။ (–သံ၊ ၂။၃၃၁။ အပ၊ဝ။၃ဖ၀။ ဝိ၊ဌ်၊ဝ။ ၂၅၃။ ဝိ၊သင်္ကာ။၇။ ဒီ၊ဌ်၊ ၂။ ၂၂၄။ သံ၊ဌ်၊၃။ ၅၃။)

နခပဋ္ဌရ (နာ) [နခ+ပဋ္ဌရ] ခြေသည်းဟူသော–ချိုင့်–ခရိုင်၊ ချိုင့်–ခရိုင်–နှင့် တူသော ခြေသည်း။ (ဂုက်မျှားမှာ ခြေဖျားခ္ခ ပွါးရ်ု ထွက်သော ခြေသည်းနှင့်တကွ ၄-ခု ၅-ခုရှိ တတ်သည်၊ ၎င်းဖြင့် သတ္တဝါငယ်မျှားကို ဖမ်း ယူခလ့ရှိသည်၊ ယင်းကို ကုတ်သည်ဟု ခေါ် ကြသည်၊ ပုံစံ–သိမ်းကုတ်သည်။) ကော သကုဏော နခပဋ္ဌရေန အဂ္ဂဟာသိ။ ဒီ၊ဌ်၊ ၂။ ၃၃၅။ မ၊ဌ၊၁။ ၂၃၄။ အံ၊ဌ်၊၃။ ၃၁၁။ (–ခမ္ဘ၊ ဌ၊၁။ ၁ဝ၅။ ဇာ၊ဌ်၊ ၂။ ၁ဖ၆၊ ၃၉၃။)

နခပန္ဒ (ပုဲ၊ နာ) [နခ+ပန္ဒ] ခြေသည်းလက်သည်း ပြား။ နခါတိ ဝိသတိယာ နခပန္ဒာနံ နာမ်။ အဘိ၊ဌ်၊ ၂။ ၂၂၃။

နခပတ္တ (နာ) [နခ+ပတ္တ။ (နခပါ၊ဗြ-သံ)] ခြေသည်း, လက်သည်း အရွက်၊ အရွက်နှင့်

တူသော ခြေသည်း, လက်သည်း။ ဝိသတိ ပန နခပတ္တာနိ မံသတော အမုတ္တဌာနေ လာခါ-ရသပ္ပရိတာနိ ဝိယ, မုတ္တဌာနေ ခီရဓာရာသဒိ-သာနိ ဟောန္တိ။ သံ၊ဌ၊၃။ ၂၆၀။ ဥဒါန၊ဌ။ ၁၅၃။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၄၉။ နခါတိ ဝိသတိယာ နခပတ္တာနံ နာမံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၄၃။ နခါ ဝေ ပတ္တသဒ္ဒါသတာယ နခပတ္တာနိ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၄၇ ၂။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၀၅။)

နခပရိ (စိ)ဇိတ (နာ) [နခ + ပရိ (စိ) ဇိတ] (လူ,ခြေသော့, ကျွဲ-စသော တိရစ္ဆာန် ၄ မျိုး) ခြေသည်း, လက်သည်းဖြင့်–ဖျက်ဆီး–ဆိတ်–ဖြတ်–ကပ်–ခြင်း။ သတ္ထပရိ(စိ)-ဇိတံ နခပရိ(စိ)ဇိတံ။ ဝိ၊၄။ ၂၄၅။ ဝိ၊၅။ ၂၃၅။ နခပရိဇိတံ... ဟေ နယော နခပရိဇိတေ။.... နခေန ကပ္ပိယံ ကရောန္တေန ပုတိနခေန နကာ-တဗ္ဗံ။ မနုဿာနံ ပန သိဟပျဂ္ဃဒီပိမဂ္ဂေ ဒီနံ သကုန္ဓာနဉ္စ နခါ တိခိဏာ ဟောန္တိ၊ တေဟိ ကာတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဌ၊ဌ။ ၃ ၂။ ဝိ၊သင်္ကာ။ ၈ ၂။ အဂ္ဂပရိဇိတ လည်း ကြည့်။

နခပိဋ္ဌ (နာ) [နခ+ပိဋ္ဌ] လက်သည်း–အပြင်–အခွံ။ နခပိဋ္ဌေနေဝ ဃဏ္ဍိ ပဟရိတ္ဝာ။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၁။ ၃ ၁ ၄။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။ ၂ ၅ ၅။ (–ဇာ၊ဌ၊ ၅။ ၁ ၃ ၂။)

နခပိဋ္ဌိ (ထီ) [နခ+ပိဋ္ဌိ။ (နခပိမ္ပိ-သံ)] (လက်သန်း) လက်သည်း–အပြင်–အခွံ။ သစေပိ အဝစုနကပက္ခေ ဌိတံ နခပိဋ္ဌိတော စ ခုဒ္ဒက-တရမ္ပိ နိ ဝဋ္ဋတိယေဝ။ ဝိ၊ဌ၊ ၃။ ၂ ၂ ၂။ ဝိ၊ သင်္ကာ။ ၁ ၃ ၃။ နခပိဋ္ဌိတိ စူဠဂ္ဂုလိနခပိဋ္ဌိ အခိ-ပ္ပေတာ။ ဝဇိရ။ ၄ ၂ ၃။

နခပိဋ္ဌိက (ထီ) [နခ+ပိဋ္ဌိ+က+အာ။ ကံ အနက်မဲ့] လက်သည်း–အပြင်–အခွံ။ ဥဒကေ ဝါ နခပိဋ္ဌိကာယ ဝါ(ဝိ၊ဌ။ ၁ ၉ ၉)တိ... နခပိ-ဋ္ဌိယမ္ပိ အဝိသရန္တော တိဋ္ဌတိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၃။ ၄ ၀ ၈။

နခပိဋ္ဌိပ္ပ (ပ) မာဏ (တိ) [နခပိဋ္ဌိ+ပမာဏ] (လက်သန်း) လက်သည်း–အပြင်–ခွံ–မျှ အတိုင်းအရှည် ရှိသော။ ဇိဝမာနေဟိ နခ-ပိဋ္ဌိပ္ပမာဏေပိ ဆဝိမံသေ ဝါ။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၂ ၂ ၉။ တဿ နခပိဋ္ဌိပ္ပမာဏေန ဆိဒ္ဒေန။ တတ္ထ နခ-ပိဋ္ဌိပ္ပမာဏံ ကနိဋ္ဌဂုံလိနခဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၂ ၈။ ဝိ၊သင်္ကာ။ ၃ ၅။ နခပိဋ္ဌိပ္ပမာဏန္တိ ကနိဋ္ဌဂုံလိနခပိဋ္ဌိ အဓိပ္ပေတာ။ "ပဋ္ဌိဋ္ဌေန ဌာနေ နခပိဋ္ဌိပမာဏံ အဝစုနကပက္ခေ ဌိတံ ဟောတိ၊ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁ ဝ ၉။ (–ဝိ၊ဌ၊ ၃။ ၂ ၂ ၇။ ဝိ၊သင်္ကာ။ ၁ ၃ ၃။ သံ၊ဌ၊ ၃ ၊ ၅ ၀။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂ ၄ ၁-၂။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၃ ၂ ၂။)

နခရ (ပုဂ္ဂ) [နခ+ရ (ရ-အနက်မဲ့။ နခရ-သံ၊ နခရတိရု+က နခေ။ ထောမ။)] (၁) ခြေသည်း, လက်သည်။ (၂) ခေါင်ယ်။ (ခြေသည်း လက်သည်း၊ ကြွက်ခွက်ခြေသည်း။ (၁) နခရောတိပိ နခဿ နာမာနိ။ ဝဏ္ဏ၊ဋီ။ ၂ ၆ ၈။ (၂) ပေါတ္ထနိယန္တိ ဆုရိုက်၊ ယံ "နခရ" ဣတိပိ ဝုစ္စတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၂ ၁ ၀။ သီ၊ဋီ၊ သမ်၊ ၂ ။ ၇ ။

နခရုဇ (ထီ) [နခ+ရုဇ] လက်သည်း–ကြောင်း – ရု။ သရီရေ နခရုဇယော ဒဿေတ္ဝာ။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။ ၁ ၉ ၁။

နခဝဋ္ဋ (နာ) [နခ+ဝဋ္ဋ] လက်သည်းရု။ သဒ္ဒရေ နခဝဋ္ဋံ ဒဿေဘ္ဝာ။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။ ၄ ၆ ၄။

နခသ (ပု) [နခိ+သော+အ] ခြေသည်း, လက်သည်း ခြစ်မိရာ ဌ ဖြစ်သော ရောဂါ။ နခသာ(အံ ၃။ ၃ ၄ ၃)တိ နခေဟိ ဝိလေခိတ-ဌာနေ ရောဂေါ။ အံ၊ဌ၊ ၃။ ၃ ၁ ၂၊ (–မဟာနိ၊ ဌ။ ၅ ၁ ။)

နခသိခါ (ထီ) [နခ+သိခါ] (၁) လက်သည်း–ဖျား–ထိပ်။ (၂) ခြေသည်း–ဖျား–ထိပ်။ (နာ) (၃) နခသိခါသုတ်။ (၁) ဘဂဝါ ပရိတ္တံ နခသိခါယံ ပံသုံ အာဒေ ေတ္ဝာ ဘိက္ခူ

အာမန္ဓေသိ။ သံ၊၁။၃၅၂၊၄၅၄။ သံ၊၂။၁၂၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဒု၊၁။၂၄၁။ နခသိခါယန္တိ မံသဌာနေန ဝိမုတ္တေ နခဂ္ဂေ။ သံ၊ဌ၊၂။၁၁၉။ (–သံ၊၃။ ၄၀၀။ အံ၊ဌ၊၂။၂၀၉။) (၂) နခသိခါ (ဝိ၊ ဌ၊၁။၁၀၈) တိ နခဂ္ဂါနံ။ သာရတ္ထ၊၁။၃၅၁။ ဝိမတိ.၁။၇၀။ ကပါလဿ တနုတာယ နခ-သိခမုခတုဏ္ဍကာနံ ခရတာယ စ။ မ၊ဋီ၊၂။၅ဒ။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၉၄။ (နာ) (၃) နခသိခါ ပေါက္ခ-ရဏီ။ သံ၊၁။၃၅၂။ ဂေါမယဿ နခသိခံ။ သံ၊ ၂။၁၂၈။ နခသိခါသုတ္တ-ကြည့်။

နခါသိခါသုတ္တ (နာ) [နခသိခါ+သုတ္တ] နခသိခါ သုတ်။ (၁) ဘုရားရှင် သာဝတ္ထိပြည် ဇေတ ဝန်ကျောင်းဌာ သီဘင်းသုံးတော်မူစဉ် လက်သည်းတော်ပေါ် သဲမှုန့်မျှားကို တင်တော်မူ၍ သောဘာပန်ပုဂ္ဂိုလ်အား ဆင်းရဲဒုက္ခသည် လက်သည်းပေါ်ရှိ သဲလောက်သာ ရှိတော့ကြောင်း, ကုန်ပြီး ပယ်ပြီး ဒုက္ခမှာ မြေကြီးထုလောက်ရှိကြောင်း ဟောပြရာ သုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ နိဒါနဝဂ္ဂ သံယုတ်၊ ၂-သံယုတ်၊ ၁-သုတ်။ သံ၊၁။၃၅၂။ မဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၁၂-သံယုတ်၊ ၁ သုတ်။ သံ၊၃။၄၀၀။

(၂) လူ.ပြည်မှစုတေ၍ လူ.ပြည်ပြန်၍ လူဖြစ်သူသည် ဤ.ါဘုရား၏ လက်သည်းပေါ်က သဲလောက်သာရှိ၏။ လူ.ပြည်မှတပါး အခြား, ငရဲ-တိရစ္ဆာန် စသည်ဘုံတို့၌ ဖြစ်သူတို့ကား မဟာပထဝီ မြေကြီးရှိ သဲအရေအတွက်လောက် မြားမြောက်လှ၏ဟု ဟောပြအပ်သောသုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ။ နိဒါန-ဝဂ္ဂ သံယုတ္တ၊ါဠိ။ ၉-သံယုတ်၊ ၂-သုတ်။ သံ၊ ၁။၄၅၅။

(၃) မြေခိုင် တည်ဘုံ ဖောက်ပြန်ခြင်း သဘောမရှိသော ရုပ်, ဝေဒနာ, သညာ, သင်္ခါရ, ဝိညာဏ် - ဟူ၍ ဤ ငါဘုရား လက်သည်းတော်ပေါ်မှာ ရှိသည့် မြေမှုန့်မျှ လောက်ပင် မရှိပါချေ၊ မြေခိုင်တည်တံ့သော ရုပ်, ဝေဒနာ, သညာ, သင်္ခါရ, ဝိညာဏ်-တို့ ဤလက်သည်းပေါ်က မြေမှုန့်မျှလောက် ရှိ ငြားအုံ့၊ ဆင်းရဲကုန်ရန် ဤအကျင့်မြတ်ကို ကျင့်သုံးမှု မထင်ရှား စသည်ဖြင့် ဟောပြအပ်သော သုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ ခန္ဓဝဂ္ဂ-သံယုတ္တ၊ ၅-ဝဂ်၊ ၅-သုတ်။ သံ၊ ၂။၁၂၀။

နခသေသ (တိ) [နခ+သေသ] (ပြတ်သော လက်ချောင်း, ခြေချောင်းတို့မှ) ကြွင်းသော လက်သည်း, ခြေသည်း။ ယဿ နခသေသံ အဒဿေတ္ထ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၀၈။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၁၄၀။ နခသေသန္တိ နခေါယေ၀ သေသော ဆိန္နဂ္ဂိုလိတောတိ နခသေသော။ ပါ၊စိတ်၊ ယော။ ၂၆ဒ။

နခါစေတိယ (နာ) [ယဒိစ္ဆာနာမ်။ (နခါစယ်ယ-သီဟိုဠ်)] နခါခစေတီ။ ယင်းသည် သီဟိုဠ်ကျွန်း အနုရာဓပြိုင် ထင်ရှားသော စေတီတဆူဖြစ်သည်။ B.E ၂၂၈ဒ-တွင် သီဟိုဠ်၌ နန်းတက်သည့် ကိတ္တိသိရိရာဇသီ ဟမင်းသည် အခြေအရံပရိသတ်များစွာနှင့် သွားရောက်ဖူးမြော် ပူဇော်သည်။ မဟိယင်္ဂဏစေတိယဆ၊ နခါစေတိယမုတ္တမ်။ ဂန္ဓာ ရုဇာနုဘာဝေန၊ ပဝတ္တေ ခန္ဓာ မဟားမဟ်။ မဟာဝံသ၊ဒ၃။၃၀။

နဂ (ပု) [န+ဂမု+ကို။ သညာသဒ္ဒါ ဖြစ်၍ န-ကို အ-မပြုရ။ န ဂစ္ဆတီတိ နဂေါ၊ သညာ-သဒ္ဒတ္ထာ န အတ္ထိ။ သူစီ။(–ရှ။၅ဂ၆။ ခဏ်၊ ဋီ။၆၀၅။ မောဂ်၊ပဋ္ဌိကာ၊၃။၇၇။)] (၁) တောင်၊ (က) မြင်းမိုရ် ဟိမဝန္တာ စသော တောင်။ (ခ) နတ်တို့နေရာ တောင်။ (၂) သစ်ပင်။ (၃) ပြာသာဒ်။ (၄) မြို့။ (၅) တံတိုင်း။ (တောင်, သစ်ပင်ကြီး, သစ်ပင်ငယ်၊ နေ၊ မြို့, နတ်, ၇-ဂဏန်းသင်္ချာ။ P.S.D.။ နှမင်ယ်, ခြေသော့, ဆင်, တောင်ရှိသော ဒေသ ၌နေသူ။ သီဟိုဠ်၊ခဏ်။ တောင်, သစ်ပင်။ ပြာ၊ခဏ်။)

(၁) တောင်၊ (က) မြင်းမိုရ်,ဟိမဝန္တာ စသော တောင်။ နဂဿ (သံ၊၁။၁၉၆)တိ ပဗ္ဗာဿ။ သံ၊ဌ၊၁။၂၆၀။ နဂါ (ထေရ။ ၃၅၁)တိ ဒေသန္တရံ အဂမနတော "နဂါ" တိ သေလမယတာယ "သေလာ"တိ စ လဒ္ဓ-နာမာ ပဗ္ဗတာ။ ထေရ၊ဌ၊၂။ ,၅၂။ နဂါ-(သေရ။၃၆၀)တိ သိနေရု ဟိမဝန္တာဒယော သမ္ဗေ ပဗ္ဗတာ။ ထေရ၊ဌ၊၂။ ၇၇၅။ နဂေ-(ဇာ၊၂။ ၂၀၁)တိ ပဗ္ဗတေ။ ဇာ'ဌ၊၆။၁၅၆။ မေရုမိ၀ နဂါနံ (စူဠနိ။ ၂၀၉)နှင့် ပဗ္ဗတာနံ အန္တရေ သိနေရုံ ဝိယ။စူဠနိ၊ဌ။၈၃။(–ထေရ။ ၃၇၂။ အပ၊၁။၁၁၀။ ဇာ၊၂။ ၂၃၈။ စူဠနိ။ ၁၅၅၊ ၂၁၂။ ထေရ၊ဌ၊ ၄ ၇ ၃ ၊ ၅ ၃ ၃ ။) (ခ) နတ်ဘုံနေရာ တောင်။ နဂါ နဂ (သုတ္တနိ။ ၃၀၅)နှင့် ဒေ၀ပဗ္ဗတာ ဒေ၀ပဗ္ဗတံ။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊၁။ ၂၁ ၂။ (၂) သစ်ပင်။ နဂါ (ထေရ။ ၂၄၃)တိ ရုက္ခာ။ "နာဂါ'တိ ကေစိ ၀ဒန္တိ၊ နာဂရုက္ခာဘိ အတ္ထော။ ထေရ၊ဌ၊၁။၂၂၇။ (၁) (၂) နဂစ္ဆတိတိ နဂေါ၊ နဂေါတိ ရုက္ခေါပိ ပဗ္ဗတောပိ ၀ုစ္စတိ။ ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဌီ၊ ၁။၁၄၁၀–၁၂။(၃)ပြာသာဒ်။ (၄)မြို့။ (၅) တံဘိုင်း။ နဂရ-ဒေါင့်ကွင်း ကြည့်။

နဂ္ဂ (နာ) [နဂ+အဂ္ဂ။ (နဂါ၊ဂြ-သံ)] တောင်–ထွက်–ဖျား–စွန်း။ "နဂဂ္ဂေ"တိ ၀ါ ပါဌော၊ ပဗ္ဗတသိခရေတိ အတ္ထော။ ဝိမာန၊ဌ။၁၄၆။ နဂဂ္ဂေသု(သေရ။ ၂၄၃)တိ ပဗ္ဗတသိခရေသု။ ထေရ၊ဌ၊၁။ ၂ ၂ ၇ ။

နဂန္တရ (နာ) [နဂ+အန္တရ] တောင်တို့၏–အလယ် – အကြား။ (ဣသိဂိလိ, ဝေပုလ္လ, ဝေဘာရ,ပဏ္ဍ၀,ဂိဇ္ဈကူဋ် ဟူသော တောင် ၅-လုံးတို့ ၀နှီးရံတည်ရှိရာ ရာဇဂြိုဟ်မြို့ တည်ရာ ဌာနကို နဂန္တရ -ဟု သုံးသည်။) နဂန္တရေ-(ထေရ။ ၂ ၉ ၉ ၊ ၃ ၆ ၀)တိ ပဗ္ဗတန္တရေ။ ထေရ။ ၆ ၊ ၂ ။ ၁ ၆ ၄ ၊ ၄ ၇ ၆ ။ နံဂန္တရေ (ဝိမာန။၁၉)တိ ဣသိဂိလိ ဝေပုလ္လ ဝေဘာရ ပဏ္ဍ၀ ဂိဇ္ဈကူဋ-သခါတာနံ ပဋ္ဌနှံ ပဗ္ဗတာနံ အန္တရေ ၀ေမဇ္ဈေ။ ဝိမာန၊ဌ။ ၂ ၄ ။

နဂမုဒ္ဓ (ပု) [နဂ+မုဒ္ဓ] (မြင်းမိုရ်)တောင်ထိပ်။ "၀သန္တံ နဂမုဒ္ဓနိ" (ပေတ။၁၆၀)တိ၊ သိနေရု-မုဒ္ဓနိတိ အတ္ထော။ ပေတ၊ဌ။၁ ၂ ၉ ။(–ထေရ။ ၃ ၁ ၂ ။ ဇာ၊ ၂ ။ ၂ ၉ ၉ ။ မိလိန္ဒ။ ၃ ၁ ၃ ။ ဝိ၊ဌ၊ ၁ ။ ၅ ၄ ။ မ္မ၊ဌ၊ ၂ ။ ၁ ၄ ၂ ။ ထေရ၊ဌ၊ ၂ ။ ၁ ၇ ၆ ။)

နဂရ (တိ) [နဂရ+အ။ နဂ+ရ+အ၊ နဂရန္တိ ပတ္ထေန္တိ ဇတ္ထ ဥပဘောဂ ပရိဘောဂတ္ထိကာ ဇနာတိ နဂရံ။ နဂ ဂစ္ဆတိတိ ၀ါ နဂံ၊ ရုဇ-ယုဝ ရုဇမဟာမတ္တာဒီနံ ၀သနဋ္ဌာနံ။ နဂံ ရုတိ အာဒဒါတိ ဂဏ္ဍာတိတိ နဂရံ၊ရုဇာဒီနံ ၀သနဋ္ဌာနသမ္ပဟာဘူတံ ပါကာရ ပရိခါဒီဟိ ပရိက္ခိတ္တံ ပရိစ္ဆိန္နဋ္ဌာနံ နဂရံ နာမတိ အတ္ထော။ အပ၊ဌ၊ ၂ ။ ၁ ၄ ၂ ။ နဂ+ရ။ နဂါ ပါသာဒါဒယော အဿ သန္တိ နဂရံ၊ ရော၊ ၀ါကာရေန နဂရသဒ္ဒဿ ပုလ္လိင်တ္တံ သမ္ပစ္ဆိ-နောတိ။ ခဏ်ဌီ။ ၁ ၉ ၇ ။ – နဂရော။ ရ္ဘ။ ရ္ဘ၊ ဌီ။ ၄ ၀ ၁ ။ (ဇာတ်၊ဌီ၊ ကေနိ၊ ၁ ။ ၁ ။ မောဂ်။ ပဋ္ဌိကာ၊ ၄ ။ ဂ၂-တ္ထိ လည်း ကြည့်။) နဂ+ရ+အ။ နဂ ရတိ နဂ စ ၀ တိတိ နဂရံ၊ ထာ ၀ ရိ ယ ဿ ၀ ုတ္တံ ဟောတိ။ အနုဒီ။ ၃ ၂ ၃ ။ နဂ+ဃရ။ ဃ-ကို ဂ-ပြု။ နံ သမ္ပုဏ္ဏံ ဇတ္ထောတိ နဂရံ။ ကေ၊ဌီ။ ၄ ၇ ၃ ။ နဂ+ဂရ။ နံ သမ္ပုဏ္ဏံ ဃရံ ဇတ္ထောတိ နဂရံ၊ အထ ၀ါ နဂ ဂစ္ဆတိတိ နဂေါ၊ ပါကာရော၊ နဂေါ အဿ အတ္ထီတိ နဂရံ။ ပါတိ၊ပဒတ္ထ။ ၂ ၄ ၆ ။ ထီ-ဌ် နဂရီ။ (ပုညကြီ-ယာဒီနိပုဏ်း၊ စတုဝဏ္ဏဇနာယုတံ။ အနေက-ဇာတိသမ္ဘဒ္ဓံ၊ နေကသိပ္ပသမာကုလံ။ သမ္ဘဒါ ဝတသမ္ဘဒ္ဓံ၊ နဂရံ တ္ဝာဘိဓီယတေ။ ထောမ။ နဂရ-သံ, အဒ္ဓမာဂ၀်။ ဏဂရ-ပြာ၊ နဂရယ, နဝရ-သီဟိုင်ဋ်၊)] (၁) မြို့။ (၂) မြို့တံခါး။ (၃) မြို့ကို–ပြုပြင်– တည်ဆောက်– ခြင်း အမှု။ (၄) အိမ်။ (၅) အတ္တဘော၊ ခန္ဓာ-

ကိုယ်၊ မြို့, အိမ်-နှင့်တူသော ခန္ဓာကိုယ်။
(၆) နဂရသုတ်။

(၁) မြို့။ ဂါမောပိ နိဂမောပိ နဂရံပိ။ ဝိ၊ဝ။၂၀၁။ ဝိ၊၂။၁၂၅။ ဝိ၊ဌ။၂။၂၀၉။ ဗန္ဓုမတိ နာမ နဂရံ ထုဇဝေနိ အဟောသိ။ ဒီ၊၂။ဖ။ နဂရံ (နိ၊ပ၊ဇ)— ဝိ၊ဝ။၂၀၀။ ဝိ၊၂။၁၂၅။ ဒီ၊၂။၇၀။ မ၊၃။၂၀၂။ အံ၊၂။ ၁၀၉၊၄၇၀။ ဥဒါန။၀၄။ ထေရ။၃၄၅။ အပ၊ဝ။ ၃၇။ အပ၊၂။၄၉။ နေတ္ထိ။ဝ၂၁။ မိလိန္ဒ။ဝ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၂၀၉။ ဒီ၊ဌ၊၂။၇၀။ ဒီ၊ဌ၊၃။၄ဝ၊ဝ၄၀။ မ၊ဌ၊ဝ။ဝ၂။ မ၊ဌ၊၃။၂၀ဝ။ ခုဒ္ဒက၊ ဌ။ ၉၃။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ဝ။ ၂၄။ ပေတ၊ ဌ။ ၁ဝ၁၊ ၁၄၅။ အပ၊ဌ၊ဝ။ ၁၉.၄၃၊၄၅၊၃ဝ၀။ အပ၊ဌ၊၂။ ဝ၂၂။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။၃။ ဝ၀ရ။ဝ၄၅။ ဝိမတိ၊ဝ။ ၂ဝ၆။ မူလဋ္ဌ၊ဝ။၂၄။ နဂရီ (ထီ၊ ပ၊ ဇ) —မ၊ ဌ၊ ဝ။ ဖ၂။ ပဋ္ဌိသံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၂၃၊ ၂ဝ၄။ ဒီ၊ ဌ၊ ဝ။ ၃ဝ၃။ မ၊ ဌ၊ ဝ။ ၁၄ဝ။ အံ၊ဌ၊ဝ။၃၂။ နဂရာ (ပု၊ပ၊ဗ) —ဒီ၊ဌ၊၃။ ၁၄ဝ။ ဒီ၊ဌ၊ဝ။၁၅ဝ။ နဂရာနိ (နိ၊ပ၊ဗ)— ဒီ၊ဌ၊ဝ။၁၄ဝ။ ဒီ၊ဌ၊ဝ။၁၅ဝ နဂရံ(နိ၊ဒု၊ဇ) — ဝိ၊၂။၇ဝ၊ဝ၄ဖ။ ဒီ၊၂။၇ဝ၊ဝ၀ဖ။ မ၊ဝ။ ၁ဝ၀။ သံ၊ဝ။ဝ၂၉။ သံ၊ဝ။ဝ၃၉။ဝ၃ဝ။ အံ၊ ဝ။ဝ၄ဝ။ ဥဒါန။ဝ၃ဖ။ ထေရီ။ ဝ၉ဝ။ ၄ဝ၃။ အပ၊ဝ။၂ဝ၀။ အပ၊၂။ဝ၀။ ဇာ၊ဝ။၂ဝ၇။ ပေဋ္ဌကော။ ၂၇ဝ။ မိလိန္ဒ။ဝ၃၊ဝ၃ဖ။ ဒီ၊ဌ၊၂။ ဝ၃ဝ၊ဝ၀ဖ.ဝ၀ဖ၊ဝ၄ဝ၅။ မ၊ဌ၊ဝ။ ဝ၂ဝ၊ဝ၃ဖ။ မ၊ဌ၊ဝ။ ၁ဝ၇၊ ၂ ၄ ဝ။ သံ၊ဌ၊ ၂။ဝ၅။ သံ၊ဌ၊ ဝ ဖ၊ဝ၄ဝ။ ဓမ္ဓ ဌ၊ ၂။ဝ၀ဖ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ဂ၀ဖ။ ပေတ၊ဌ။ဝ၄ဝ၊ဝ၄၉၊ ၂ဝ၀ဖ။ ဆေရ၊ဌ၊ ၂။ဝ၊ဝ။ အပ၊ဌ၊ဝ။ ဝ၅၊ ၂ဝ၀။ အပ၊ဌ၊ ၂။ ၅၉။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။ဝ၄။ ဝ၀ရ။ဝ၄ဖ၉။ သာရတ္ထ၊ ဝ။ ၂ဝ၀။ သာရတ္ထ၊ဝ။ဝ၅။ ဝိမတိ၊ဝ။ဝ၀။ သီ၊ ဌ်ိ၊သစ်၊ဝ.ဖ၀။ နဂရေန (နိ၊တ၊ဇ)— ထေရီ၊ ဌ။ဝ၂၉၊ နဂရာ, နဂရမ္ဘာ, နဂရတော (နိ၊ မ၊ဇ) — ဝိ၊ဌ။ဝ၀ဝ။ ဒီ၊ဝ။ဝ၉၂။ သံ၊ဝ။ ၂ ၁ ဝ။ ဥဒါန။ဝ၀ဖ။ သုတ္တနိ။ဝ၄ဝ။ အပ၊ဝ။ဝ၀ဖ၊ ၂ ၂ ၅။ စရိယာ။ဝ၉ဝ။ မိလိန္ဒ။ဌ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ဝ၄ဝ။ မ၊ဌ၊ ၂။ဝ၇။ ဓမ္ဓ၊ဌ၊ ၂။ဌ၀။ ပေတ၊ဌ။ဝ၁ ၂။ စရိယာ၊ဌ။ဝ၂။ နဂရသ (နိ၊ဆ၊ဇ)—သံ၊ ဝ။ဝ၄ဝ။ သံ၊ ၂။ ၅ ၂ ၅။ အဘိ၊ပု။ဝ၀ဖ။ မ၊ဌ၊ ဝ။ဝ၂ ၂ ။ မ၊ဌ၊ ၂။ဝ၂။ သံ၊ဌ၊ဝ။ ၂ဝ၉။ သံ၊ ဌ၊ဝ။ ၂ဝ။ ပေတ၊ဌ။ ၂ ၅ ၊ ၉ ဖ ၊ ဝ ၄ ၉ ။ ဒီ၊ ဌ် ၊ ဝ။ ၂ဝ။ သံ၊ ဌ်ိ ၊ သစ်၊ ဝ။ ၂ ဝ ။ နဂရာနိ (နိ၊ဆ၊ ဗ)—သံ၊ ဌ၊ ဝ။ ၂ ။ အံ၊ ဌ၊ ဝ။ ၂ ။ အံ၊ ဌ်ိ ၊ ဝ။ ၂ ဝ ။ နဂရေ (နိ၊သ၊ဇ)—ဝိ၊ဌ။ဝ၄ဝ။ မ၊ ၂။ ၉ ဝ ။ အဘိ၊ က ။ ဌ ဝ ၉ ။ ဥ ဒါ နိ ။ ၉ ၉ ။ အ ပ ၊ ဝ ။ ဝ ဝ ။ အ ပ ၊ ၂ ။ ဌ ၂ ၊ ဝ ၇ ၊ ဌ ဝ ဝ ။ မိ လိ န္ဒ ။ ဝ ၂ ၅ ၊ ဝ ၉ ဝ ။ ဝ ိ ၊ ဌ ၊ ဝ ။ ၂ ဝ ၉ ၊ ၂ ဝ ၇ ။ ဒီ ၊ ဌ ၊ ဝ ။ ၂ ၉ ၊ ၅ ၅ ။ ။ ။

(၆) နဂရသုတ်။ အတ္ထိ ရာဂေါ စ နဂရံ။ သံ၊၁။၃၄၈။ နဂရသုတ္တ-လည်း ကြည့်။

နဂရက (နာ)[ယဒိစ္ဆာနာမ်] နဂရက-အမည်ရှိသော နိဂုံး။(ယင်းသည် သက္ကတိုင်း မေဒါ-လုပနိဂုံးမှ ၃-ယူဇနာခန့် အကွာတွင် တည်ရှိသည်။ သာကိုဝင်မင်းမျိုးတို့ နေထိုင်ရာ နိဂုံး (မြို့ကလေး)ဖြစ်၏။ D.P. (လည်း ကြည့်။) နဂရက(မ၊၂။၃၂၀)နှင့် ဝေနာမက် သကျာနံ နာ်ကမ်။ မ၊ဌ ၃။၂၄၀။ (–မ၊၃။ ၁၄၇၊ သံ၊၁။၈၈။ သံ၊၃။၂။ မ၊ဌ၊၄။၁၀၇။)

နဂရကထာ (သီ) [နဂရ+ကထာ] မြို့နှင့် စပ်သော စကား၊ မြို့ကိုအကြောင်းပြု၍–ဖြစ်–ပြောဆိုအပ်–သော စကား။ဂါ၊ကထံ နိဂမ-ကထံ နဂရကထံ။ ဝိ၊၂။၂၁၃။ ဝိ၊၃။၂၇ဖ။ ဒီ၊၁။၂ ဖ၂၊၁ဖ၇။ ဒီ၊၃။၃၀။ မ၊၂။၁၈၁။ သံ၊၃။၃ဖ၈။ အံ၊၃။၃၅၈။ စူဋ္ဌနိ။၂ဖ၈။

နဂရကရဏ(နာ)[နဂရ+ကရဏ] မြို့ကို–ပြုလုပ်–တည်ဆောက်–ဖန်ဆင်း–ခြင်း။ နဂရကရဏံ ဝိစာရေဒန္တော "တ္တေကာ ဗ္ဗဒ် ကရောန္တု" တိ သမ္ဘကမ္ဘာနိ ဝိဘာဇိတ္တာ ဥမင်္ဂကမ္မံ ပဋ္ဌပေသိ။ ဇာ၊ဌ ဖ။၂၇၈။

နဂရကဝါဋ (နာ) [နဂရ+ကဝါဋ] မြို့တံခါးရွက်။သဒ္ဓါရဗာဟက် နဂရကဝါဋံ ဝိယ ပဋ္ဌော-ရမ္ဘာဂိယသ်ယောဇနအဂ္ဂဋ္ဌ ဥဋ္ဌါဒေတ္တာ။ အံ၊ဌ ၃။၃၂။ မဟာနိ၊ဌ။၇၃။

နဂရခဏ္ဍ (နာ) [နဂရ+ခဏ္ဍ] မြို့ကိုတန်ဆာဆင်ပုံကို ပြဆိုရာ–အပိုင်း–အခန်း။ (ယင်းသည် ဘူရိဒတ္တဇာတ်လာ အပိုင်းအခန်းတခု ဖြစ်သည်၊ သမ္ဘူဇာနှင့် ဓတရဋ္ဌတို့လက်ထပ်သောအခါ။ မြို့ကို ခမ်းနား ကြီးကျယ်စွာ တန်ဆာဆင်သည်။) နဂရခဏ္ဍံ နိဋ္ဌိတံ။ ဇာ၊ ဌ၊၇။၁၂။

နဂရဂုဏ (ပု) [နဂရ+ဂုဏ] မြို့၏ဂုဏ်။ ကတော မနုဿာ နဂရဂုဏေ ဌပေ ပရိဟာရ-လာဘဿ သုတ္တာ။ သံ၊ဌ၊၂။၁၀၈။

နဂရဂုတ္တ (နာ) [နဂရ+ဂုပ+တ] မြို့ကိုလုံခြုံစေခြင်း။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

နဂရဂုတ္တတ္ထ (နာ) [နဂရ+ဂုတ္တ+အတ္ထ] မြို့ကို–စောင့်ရှောက်–လုံခြုံစေ–ခြင်း အကျိုး။ တံ နဂရဂုတ္တတ္ထာယ ကရောန္တော ဗဟိနဂရေ ကရောန္တိ။ အံ၊ဌ၊၃။၁၈၁။

နဂရဂုတ္တိက (တိ) [နဂရ+ဂုတ္တ+ဣက။ (နဂရ-ဂုပ္ပိက-သံ၊ နဂရဂုတ္တိယ်, နဂရဂေါတ္တိယ-ပြာ)] မြို့ကို–လုံခြုံစေ–စောင့်ရှောက်–တတ်သော၊ သူ၊ မြို့တော်ဝန်။ ယထာ မဟာရာဇ နဂရဂုတ္တိကော မဗ္ဗေ နဂရသိသ်ာဌကေ နိသိန္နော ပဿေယျ။ မိလိန္ဒ။ဖ၃။ နဂရဂုတ္တိ-ကော ကိ ံ ဒေဝ ကာလဟရိဏ္ဍေဒေါ ကတော-တိ အာဟ။သံ၊ဌ၊၁။၂၉၀။သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၂၁၃။ နဂရဂုတ္တိကော (ပ၊ဇ)—အတိ၊ဌ၊၁။၁ဖ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၅၅။ နဂရဂုတ္တိကာ(ပ၊ဗ)—မိလိန္ဒ။ ၃၂၇။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၃၃၀။ ဇာ၊ဌ၊၂။၁၂၀။နဂရ-ဂုတ္တိကံ (ဒု၊ဇ)—အံ၊ဌ၊၁။၂၀၄။ပေတ၊ဌ။၄။ ဇာ၊ဌ၊၃။၂၀။ နဂရဂုတ္တိကေန (တ၊ဇ)—ထေရီ၊ဌ။၁၀၃။ နဂရဂုတ္တိကဿ (စ၊ဇ) — ဇာ၊ဌ၊၃။၄၁၄။ နဂရဂုတ္တိကဿ (ဆ၊ဇ) — မူလဋ္ဌ၊၁။၈၇။ နဂရဂုတ္တိကာနံ(ဆ၊ဗ)—ဇာ၊ ဌ၊၃။၂၀။

နဂရဃာတ(နာ)[နဂရ+ဃာတ] မြို့ကို–လုယက်–ဖျက်ဆီး–ခြင်း။ နဂရဃာတမ်ပိ ဥပဂ္ဂမိ ံ သု ကာတုံ။ ဒီ၊၃။၅ဖ။

နဂရဇောတက (တိ) [နဂရ+ဇောတက] မြို့ကို ထွန်းပြောင်စေတတ်သော၊ မြို့ဂုဏ်ဆောင် ဖြစ်သော၊ သူ။ ဝေရူပါ ခေါ် မဟာရာဇ ဘိက္ခု ဘဂဝတော ဓမ္မနဂရေ "နဂရဇော-တကာ"တိ ဝုစ္စန္တိ။ မိလိန္ဒ။၃၂ဖ။

နဂရဌာန (နာ) [နဂရ+ဌာန] မြို့တည်ရာ အရပ်။ ယထာ မဟာရာဇ နဂရဝဏ္ဏီ နဂရံ မာပေ-တုကာမော ပဌမံ နဂရဌာနံ သောဓေပေ-

တ္ဝ၊။ မိလိန္ဒ။၃၃။ (–အဘိ၊ ဌ၊ ၂။၃၁၈။ မဟာနိ၊ဌ။၁၀ဖ။ သာဝတ္ထု၊၃။၃၅၊၈၁။ ကခ်ီ၊ ဌ်ီ၊သစ်။၁၂ဖ။ မ၊ဌ်ီ၊ ၂။၄ဌ။)

နဂရတိ (ကြို) [နာရ+အ+တိ] ဘောင့် ၅–လိုလား–၏။ နဂရန္တိ ပခတ္ထန္တိ ဇတ္ထ....နဂရံ။ အပ၊ဌ၊ ၂။၁၄ ၂။

နဂရဒ္ဓသန (နာ) [နဂရ+ဒ္ဓသန။ (နဂရဒဏ်နသံ)] မြို့ကို မြင်ဘွယ်ရခြင်း။ မဂ္ဂေန ဂစ္ဆတောပုရတောဝ နဂရဒ္ဓသနံ ဝိယ တထာဂတဿ နိဗ္ဗာနနဂရဒ္ဓသနံ။ သံ၊ဌ၊ ၂။၁၀.၁။

နဂရဒါရက (တိ) [နဂရ+ဒါရက] မြို့သား–ကလေး–သူငယ်၊မြို့ခ–မွေးဖွား–ကြီးပြင်း–သော – ကလေး– သူငယ်။ နဂရဒါရကာ အတ္ထနော ကိဉ္စနတ္ထာယ မာ သကဏ္ဍမာ သကာ.ဒိနိ ဒတ္ဝာ။ ပေတ၊ဌ။ ၂ ၂ ၂ဖ၅။

နဂရဒေဝတာ (ထိ) [နဂရ+ဒေဝတာ] မြို့စောင့်နတ်။ တသ္မိ ကိရ သမယေ နဂရ-ဒေဝတာနံ ပူဇနတ္ထာယ....ပဒီပေါ ဝိဇ္ဇာယိ။ ခုဒ္ဒကဌ။၁ဖ၃။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ ၂ ၉ ၂။

နဂရဒ္ဓါရ (နာ) [နဂရ+ဒ္ဓါရ] မြို့ဘံခါး။ နဂရ-ဒ္ဓါရံ နာမ ကေမ္မိ ဟောတိ ဒ္ဒေပိ သတမ္မိ သဟဿမ္မိ။ သံ၊ဌ၊၃။၁၀ ၂။ နဂရဒ္ဓါရံ (ပ၊ဇ)— အဘိ၊ဌ၊၁ ၂ ဖ။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။ ၃၁၀။ နဂရဒ္ဓါရံ(ဒု၊ဇ) — မ၊ဌ၊၁။၃ဖ ၂ ။ မ၊ ဌ၊ ၂။ ၂ ၂ ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။၁၄။ ပေတ၊ဌ။ ၂ ၀ ၁။ အပ၊ဌ၊၁။ ၂ ၅ ။ အပ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၅ ၁ ။ ဇာ၊ဌ၊.။ ၃ ၃ ။ ဇာ၊ဌ၊၃။ ၃ ။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။ ၃ ၁ ၀ ။ အံ၊ဌ်ီ၊၃ ။ ၂ ၈ ။ နဂရဒ္ဓါရာနိ (ဒု၊ဗ) — သံ၊ဌ၊၃။ ၂ ၄ ၉ ။ ဇာ၊ဌ၊၃။ ၃ ။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။ ၂ ၅ ။ ဇာ၊ဌ၊၃ ။ ၉ ၀ ။ နဂရဒ္ဓါရေန (တ၊ဇ)—ဒီ၊ဌ၊ ၂ ။ ၁ ၁ ၁ ။ မ ဌ ၊ ၁ ။ ၂ ၉ ။ မ၊ဌ၊၄ ။ ၂ ၄ ၉ ။ အံ၊ဌ၊၃ ။ ၁ ၅ ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁ ။ ၂ ၁ ။ ထေရ၊ဌ၊ ၁ ။ ၂ ၉ ၅ ။ မဟာနိ၊ဌ ။ ၃ ၄ ။ မ၊ဌ်ီ၊ ၃ ။ ၄ ၃ ၃ ။ အံ၊ဌ်ီ၊ ၁ ။ ၁ ဖ ၀ ။ နဂရဒ္ဓါရေဟိ (တ၊ဗ) — ဣတိဝုတ်၊ ဌ ။ ၉ ၃ ။ နဂရဒ္ဓါရတော— (မ၊ဇ)—ဇာ၊ဌ၊ ၁ ။ ၂ ၀ ၅ ။ နဂရဒ္ဓါရတော— ဝိ၊ဌ၊ ၁ ။ ၁ ဖ ၅ ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ။ ၂ ၉ ၉ ။ နဂရဒ္ဓါရဿ (ဆ၊ဇ) — ဝိ၊ဌ၊ ၂ ။ ၂ ၃ ၄ ။ မ၊ဌ၊ ၃ ။ ၂ ၇ ။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ။ ၉ ၀ ။ မ၊ဌ်ီ၊ ၂ ။ ၉ ၃ ။ နဂရဒ္ဓါရေ (သ၊ဇ)—ဝိ၊ ၂ ။ ၃ ၊ ၁ ၄ ၅ ။ ဝိ၊ဌ၊ ၃ ။ ၃ ၃ ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂ ။ ၁ ၅ ။ မ၊ဌ၊ ၄ ။ ၁ ၁ ။ သံ၊ဌ၊ ၁ ။ ၂ ၃ ။ အံ၊ ဌ၊ ၁ ။ ၁ ၄ ၉ ၊ ၂ ၀ ၈ ။ အံ၊ဌ၊ ၂ ။ ၁ ၃ ။ အံ၊ဌ၊ ၃ ။ ၃ ။ အဘိ၊ဌ၊ ၁ ။ ၃ ၂ ၀ ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂ ။ ၂ ၈ ။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၁ ။ ၂ ဖ ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂ ။ ၃ ၉ ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂ ။ ၁ ၁ ၁ ။ ပေတ ဌ ။ ၂ ဖ ၂ ။ ထေရ၊ဌ၊ ၂ ။ ၃ ။ ထေရီ၊ဌ ။ ၁ ၀ ၄ ။ အပ၊ဌ၊ ၁ ။ ၃ ၀ ၃ ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ ။ ၃ ။ စရိယာ၊ ဌ ။ ၃ ၃ ။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ။ ၃ ၃ ။ ဇာ၊ ဌ ၃ ။ ၂ ။ ၀ ဇ ရ ။ ၃ ဖ ၉ ။ သီ၊ဌ်ီ၊သစ်၊ ၂ ။ ၃ ၁ ၁ ။ မ ဌ်ီ၊ ၂ ။ ၉ ၃ ၊ မ၊ဌ်ီ၊ ၃ ။ ၁ ၂ ။ အံ၊ဌ်ီ၊ ၁ ။ ၁ ၀ ၉ ။ မ္ဂ လ ဌ်ီ ၁ ။ ၁ ၀ ၅ ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဌ်ီ ၁ ။ ၅ ဖ ။ ၁ ၂ ။ ၁ ၂ ။ ၁ ၂

ကရဏတ္ထော။ နေတ္ထိ၊ဠီ။၁၄၂။ (–နေတ္ထိ၊ဝိ" ၃၂၄။)

နဂရဒ္ဓါရန္တရ (နာ) [နဂရဒ္ဓါရ+အန္တရ] မြို့တံခါး အကြား။ သော တံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသန္တံ နဂရ-ဒ္ဓါရန္တရေ ဒိသ္မာ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၃ ၂၅။

နဂရဒ္ဓါရပတ္ထ (တိ) [နဂရဒ္ဓါရ+ပတ္ထ] မြို့တံခါးသို့ ရောက်သော၊ သူ။ တံ နဂရဒ္ဓါရပတ္ထံ သုဂ်ိ-ကာ တတ္ထ သုဂ်ံ ဂဏ္ဍန္တာ တဒနုရူပံ အဂ္ဂ-ဟေတ္မာ အတိရေကံ ဂဏ္ဍိ သု။ဥဒါန၊ဌ။၁၄၁။

နဂရဒ္ဓါရဗာဟတိရကရဏ (နာ) [နဂရဒ္ဓါရဗာဟ+ တိရုကရဏ] နဂရဒ္ဓါရတိရကရဏ-ကြည့်။

နဂရဒ္ဓါရမဇ္ဈ (နာပု) [နဂရဒ္ဓါရ+မဇ္ဈ] မြို့တံခါး၏ အလယ်။ နဂရဒ္ဓါရမဇ္ဈေ မာတင်ံ ဒိသ္မာ။ စရိယာ၊ဌ။၁၄၉။

နဂရဒ္ဓါရမူလ (နာ) [နဂရဒ္ဓါရ+မူလ] မြို့တံခါး၏ အနီး။ သဘာယေ ဝါ ဝတ္ထုမ္ဟိ နဂရဒ္ဓါရမူ-လေ ဝါ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄ ၂။

နဂရဒ္ဓါရ(ဝိ)နိဝါရဏ (နာ) [နဂရဒ္ဓါရ + (ဝိ)-နိဝါရဏ] မြို့တံခါးကို–ပိတ်ဆို့–တားမြစ်-ခြင်း။ နဂရဒ္ဓါရ (ဝိ) နိဝါရဏတ္ထं ဥမ္မာရဘ္ဘ-ဏ္ဍေ အဋ္ဌ ဝါ ဒသ ဝါ ဟတ္ထေ ပထဝိ-ခဏိတ္မာ။ ခုဒ္ဒကၟ၊ဌ။၁၅၅။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ ၂ ၂၄။

နဂရဒ္ဓါရသံဝရဏဝိဝရဏ (နာ) [နဂရဒ္ဓါရ+သံ-ဝရဏ+ဝိဝရဏ] မြို့တံခါးကို ဖွင့်ခြင်း, ပိတ်-ခြင်း။ နဂရဒ္ဓါရသံဝရဏဝိဝရဏတ္ထံ။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊၁။ ၂ ၂၄။ (သျာ-မူကဲ)။

နဂရဒ္ဓါရသဒိသ(တိ)[နဂရဒ္ဓါရ+သဒိသ]မြို့တံခါး နှင့် တူသော။ ဒ္ဓါရဘဝင်ါဒီနံ အသံဝရဟော-တုဘာဝါပတ္တိတော နဂရဒ္ဓါရသဒိသေန ဇဝ-နေန ပဝိသိတ္မာ။ မ၊ဋီ၊၁။၁၆၆။ မူလဋီ၊၁။ ၁ ၈ ၆။

နဂရဒ္ဓါရသမာန (တိ) [နဂရဒ္ဓါရ+သမာန] မြို့တံခါးနှင့်တူသော။ ဇဝနံ ဗာဟိရံ ဝိယ ကတ္မာ နဂရဒ္ဓါရသမာနံ ဝုတ္တံ။ မ၊ဋီ၊၁။၁၆၆။ မူလဋီ၊၁။၁ ၈ ၆။

နဂရဒ္ဓါရသမီပ (တိ) [နဂရဒ္ဓါရ+သမီပ]မြို့တံခါး ၏အနီး။ သာယံ နဂရဒ္ဓါရသမီပံ ပတ္တော။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂ ။ ၂ ၂ ၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂ ။ ၁ ။ (–ဇာ၊ဌ၊ ၂ ။ ၂ ၇ ၆ ။ သံ၊ဋီ၊၁ ။ ၃ ၁ ၉ ။)

နဂရဒ္ဓါရာတိက္ကမန (နာ) [နဂရဒ္ဓါရ+အတိက္ကမန] မြို့တံခါးကို ကျော်လွန်သွားခြင်း။ တဿ နဂ-ရဒ္ဓါရာတိက္ကမနေ ပါရာဇိကံ။ ဝိ၊ဌ၊၁ ။ ၃ ၁ ၁ ။

နဂရနိဂမသိမာ (ထီ) [နဂရနိဂမ+သိမာ] နဂရ-သိမ်နှင့် နိဂမသိမ်။ နဂရနိဂမသိမာသုပိ ဘေဝ နယော။ ဝိ၊ဌ၊ ၃ ။ ၃ ၃ ၃ ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၁ ၉ ၄ ။

နဂရနိဋ္ဌေါသသဒ္ဒ (ပု) [နဂရနိဋ္ဌေါသ+သဒ္ဒ] မြို့၏ ကြွေးကြော်သံ၊ မြို့တွန်သံ၊ မြို့နေသူ လူဘို့သည် ပေါင်းဆုံကြ၍ တပေါင်းတည်း ဖြစ်စေအပ်သောအသံ။ နဂရနိဋ္ဌေါသသဒ္ဒေ-နာ (ဝိ၊ဌ၊ ၃ ။ ၂ ၅ ၅) တိ အာဝိဘာဝိတတ္ထေန နဂရေ မနုဿာနံ နိဋ္ဌေါသသဒ္ဒေန။ မနုဿေဟိ သမာဂမ္ဘ ကေဠေ ပဝတ္တိတသဒ္ဒေါ ဟိ နိဋ္ဌေါ-သော။ သာရတ္ထ၊ ၃ ။ ၂ ၂ ၃ ။ (–အဘိ၊ဌ၊ ၂ ။ ၃ ၅ ၁ ။

နဂရနိဒဿန (နာ) [နဂရ+နိဒဿန]မြို့ကို ရှုခြင်း။ ဣတ္ထိ၊ပုရိသာဒိသမညာတိမာဝဝနေ နဂရနိဒ-ဿနံ ဝုတ္တံ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂ ။ ၂ ၉ ၂ ။ မ၊ဋီ၊၁ ။ ၃ ၄ ၂ ။ မူလဋီ၊ ၂ ။ ၁ ၄ ၈ ။ နေတ္ထိ၊ဋီ ။ ၆ ၂ ။

နဂရန္တိ (ကြိ) [နဂရ+အ+အန္တိ] တောင့်တ –လိုလား–ကုန်၏။ နဂရတ-ကြည့်။

နဂရပစ္ဆိမ (တိ) [နဂရ+ပစ္ဆိမ] မြို့၏အနောက် ဖြစ်သော။ တထာ စ ဥပရာဇေန၊ ကတေ နဂရပစ္ဆိမေ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂ ။ ၄ ၃ ၃ ။

နဂရပဠိသခ်ရဏ (နာ) [နဂရ+ပဠိသခ်ရဏ] မြို့ကို အသစ်တဖန် – ပြုပြင်စီရင် – မွမ်းမံပြင်ဆင် –

ခြင်း၊ မြို့သစ် ပြန်လည်တည်ထောင်ခြင်း။ နဂရပဋ္ဌိသခ်ိရဏာဒီနိ ကရောန္တော ဣမသ္မိं နဂရေ ပေါရာဏကရာဇာနော မံ နာတိမညိ-သုံ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၁၅၇၊

နဂရပဋ္ဌိသခ်ိရဏီယ (ထီ) [နဂရ+ပဋ္ဌိသခ်ိရဏီယ] မြို့ကို အသစ်တဖန်–ပြုပြင်စီရင်–မွမ်းမံပြင်ဆင်–အပ်သော။ ကေဒီဝသံ နဂရပဋ္ဌိသခ်ိရ-ဏီယာနံ ဒါရူနံ အတ္ထာယ ဝစုကိယော ဂယော-တွာ။ ပေတ ဌ။၁၃၁။

နဂရပဋ္ဌိသခ်ိရာပန (နဿ) [နဂရ+ပဋ္ဌိသခ်ိရာပန] မြို့ကို အသစ်တဖန်–ပြုပြင်စီရင်–မွမ်းမံပြင်ဆင်–စေခြင်း။ ဗဟိနဂရေ နာရပဋ္ဌိသခ်ိရာ-ပနတ္ထာယ ကမ္မန္တဌာနံ။ မ၊ဌ၊၄။၄၇။

နဂရပဋ္ဌိသခ်ိရိက (တိ) [နဂရ+ပဋ္ဌိသခ်ိရိက] မြို့ကို အသစ်တဖန်–ပြုပြင်စီရင်–မွမ်းမံပြင်ဆင်–ခြင်း၏ အဆောက်အဦ ဖြစ်သော (သစ်)၊ မြို့ရှာ ပြုပြင်စရာ (သစ်)။ နဂရပဋ္ဌိ-သခ်ိရိကာနိ(ဝိ၊၁။၅၂)တိ နဂရဿ ပဋ္ဌိသခ်ိ-ရူပကရဏာနိ။ ဝိ ဌ၊၁။၂၅၅။

နဂရပတိရူပက (တိ) [နဂရ+ပတိရူပ+က။ ကေ-အပ္ပတ္ထ] အတုအယောင်ဖြစ်ရှိ သေးငယ်သိမ်နုပ်သော (မြို့)၊ မြို့သိမ်၊ မြို့ငယ်၊ မြို့လက်။ ခုဒ္ဒကနဂရကေတိ နဂရပဘိရူပဒေက သမ္ဘာဝေ ခုဒ္ဒကနဂရကေ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁၇၀။ ခုဒ္ဒကသဒ္ဒေါ ပတိရူပဝါစီ၊ ကသဒ္ဒေါ အပတ္ထေ:တိ အာဟ "ခုဒ္ဒကနဂရကေဘိ နဂရပတိရူပကေ သမ္ဘာ-ဝေ ခုဒ္ဒကနဂရကေ"တိ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၀၁။

နဂရပမာဏ (တိ) [နဂရ+ပမာဏ] မြို့အတိုင်းအရှည် ရှိသော (လမ်းခရီး)။ ဝိထိပိ မဟာတိ နဂရပ္ပမာဏာဝ ဟောတိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၂၀၀။

နဂရပရိက္ခာရ (ပု) [နဂရ+ပရိက္ခာရ] (၁) မြို့၏ အဆင်တန်ဆာ။ (၂) မြို့ကို ထက်ဝန်း ကျင်မှ ရံ၍ ကာကွယ် စောင့်ရှောက်တတ် သော(ကျုံး,မြောင်း-စသည်)။ (၁) နဂရ-ပရိက္ခာရေဟိ သုပရိက္ခတ (အံ၊၂။၄၇၇)ဣတိ နဂရုလက်ာရေဟိ အလင်္ကတံ။ အံ၊ဋီ၊၃။ ၁၈၁။ (၁) (၂)"ရထော သီလပရိက္ခာရော၊ ဈာနကွော စက္ကဝိရိယော"တိ အာဒီသု ဝိယ အလင်္ကာရ- ဝစနော ပရိက္ခာရ- သဒ္ဒေါတိ အာဟ "နဂရုလက်ာရေဟိ အလင်္ကတ"ဣတိ။ ပရိဝါရ-ဝစနောပိ ဝဋ္ဋတိယေဝ။ အံ၊ဋီ၊၃။ ၁၈၉။ (၂) ပရိက္ခာရောတိ ပန "သတ္တဟိ နဂရပရိဝါ၊ရဟိ သုပရိက္ခိတံ ဟောတီတိ အာဒီသု ပရိဝါရော ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၁၃၂။ နဂရပရိက္ခာရေဟိတိ ပါကာရ ပရိခါဒီဟိ နဂရာရိ၊ါရေဟိ။ ဝဇိရ။၁၈၉။ နဂရပရိက္ခာ-ရေဟိတိ နဂရံ ပရိဝါရေတွာ ရက္ခဏကေဟိ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၂၄။ ဝိမတိ၊၁။၂၆၆။ (–ဒီ၊ဌ၊ ၂။၂၃၈။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။၂၁၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၃။ မဟာနိ၊ဌ။၄၁၁။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၁၅။ အံ၊ဋီ၊၃။ ၁၇၀။)

နဂရပရိက္ခာရသဒိသ (တိ) [နဂရပရိက္ခာရ+ သဒိသ] မြို့ကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်တတ် သော ကျုံး-စသည်နှင့် တူသော။ နဂရ-ပရိက္ခာရသဒိသ စ သတ္တ ဓမ္မေ။ အံ၊ဌ၊၃။ ၁၈၃။

နဂရပရိဂ္ဂါဟက (တိ) [နဂရ+ပရိဂ္ဂါဟက။ ထီ-ဌ်—ပရိဂ္ဂါဟိကာ] မြို့ကို– သိမ်းပိုက်–စောင့်ရှောက်-တတ်သော (မြို့စောင့်နတ်-စသည်)။ နဂရပရိဂ္ဂါဟိကံ ဒေဝပုတ္တံ ဥပသင်္ကမိတ္တာ။ မ္မေ၊ ဌ၊၂။၈။ ယာဝတာ နဂရပရိဂ္ဂါ၊ကယက္ခာ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၃၀၆။ နဂရပရိဂ္ဂါ၊ကာနံ ဘူတာန-(ဇာ၊ဌ၊၄။၂၄၆)ဣတိ နဂရရက္ခကာနံ ဒေဝါနံ။ ဇာ၊ဋီ၊၃၁။၄၈၁။ နဂရပရိဂ္ဂါ၊ကာ ဒေဝတာ စိ၊ဋ္ဌသုံ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၈၆။ (–ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၉၄။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။၃၀၅။ ဇာ၊ဌ၊၁။၂၄၆။ ဇာ၊ ဌ၊၄။၃၀၆။)

နဂရုပရိစ္ဆေဒ (ပု) [နဂရ+ပရိစ္ဆေဒ] မြို့အပိုင်းအခြား။ နဂရပရိစ္ဆေဒေါ ပိတုပရိစ္ဆေဒေါ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၁၁။၃။

နဂရုပရိဝါရ (တိ) [နဂရ+ပရိဝါရ] မြို့ကို ထက်ဝန်းကျင်မှ ရံခို့ ကဘာ့ယ်ခစာင့်ရှောက်ဘတ်သော(ကျုံး-စသည်)။ နဂရုပရိက္ခာရ(ဝဇိရ။ ၁၀၃) ကြည့်။

နဂရုပဝိသနမဂ္ဂ (ပု) [နဂရ+ပဝိသန+မဂ္ဂ] မြို့သို့ ဝင်ရောလမ်း။ ယထာ ထူပါရာမတော ဒက္ခိဏဒ္ဓါရေန နဂရုပဝိသနမဂ္ဂေါ ပါစီန-မုခေါ ဂန္ဓာ ဥတ္ထရေန နိဝတ္တတိ။ ဥဒါန၊ ၁၁။ ၂၁၆။(–ထေရ၊ ၁၁။ ၁၇၀။ အပ၊ ၁၁။ ၂၄၆။)

နဂရုပ္ဖဇိတ (တိ) [နဂရ+ပ္ဖဇိတ] မြို့ခနဲသူ လူအပေါင်းသည် ပူဇော်အပ်သော၊ မြို့နေသူ လူအပေါင်း၏ ပူဇော်ရာဖြစ်သော၊ မြို့သူထု၏ ပူဇော်ရာဖြစ်သော။ အညတရံ စေတိယရုက္ခ-ဆေဒါပေသိ ဂါမပ္ဖဇိတံ နိဂမပ္ဖဇိတံ နဂရ-ပ္ဖဇိတံ။ ဝိ၊ ၁။ ၂၃၇။ ဂါမပ္ဖဇိတ (ဝိ၊ ၁၁။ ၁၆၀) နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

နဂရုပဝေသန(နာ) [နဂရ+ပဝိသန] မြို့သို့ ဝင်ခြင်း။ နဂရုပဝေသနံ နာ ဒဿာမ။ ဒီ၊ ၁၁။ ၁၁၃။ အံ ၇။ ၁။ ၁၆ဖ။

နဂရုပဝေသနခဏ္ဍ (နာ) [နဂရုပဝေသန+ခဏ္ဍ] မြို့တော်ဘင်ခန်း။ (ယင်းသည် ဘူရိဒတ္တ ဇာတ်၏ အခန်း တခန်း ဖြစ်သည်၊ ဘူရိဒတ္တ နဂါးမင်း အလမ္ဘာယ်, သုဒဿန, အဇမုခီ-တို့နှင့် ဗာရာဏသီမြို့၌ တွေ့ဆုံခန်း။) နဂရုပ-ဝေနခဏ္ဍံ နိဋ္ဌိတံ။ ဇာ၊ ၁။ ၇။ ၄၃။ D.P. လည်း ကြည့်။

နဂရုပဝေသနနိဝါရဏ (တိ) [နဂရုပဝေသန+နိဝါရဏ] မြို့သို့ ဝင်ခြင်းကို တားမြစ်တတ်သော။ ယာဝ စ ပလိဃံ နဂရုပဝေသန-နိဝါရဏံ။ ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၂၃၅။

နဂရုပဝေသနသမယ (ပု) [နဂရုပဝေသန+သမယ] မြို့သို့ဝင်ရောအခါ ဒုတိယဒိဝသေ ဒဿလယ္ယ နဂရုပဝေသ ယံ သလ္လက္ခေ-တ္မာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၁။ ၂၄၇။

နဂရဗန္ဓန (နာ) [နဂရ+ဗန္ဓန] မြို့ဖြင့်ချုပ်နှောင်ခြင်း၊ မြို့အနှောင်အဖွဲ့။ နဂရဗန္ဓနေန ဝါ ဂါမဗန္ဓနေန ဝါ နိဂမဗန္ဓနေန ဝါ ဗန္ဓေယ္ယုံ။ ဝိ၊ ၁။ ၅၅။ (–အဘိ၊ က။ ၁၀၉၊ ၂၀ဖ။ မဟာနိ။ ၃၁၅။ ဝိ၊ ၁။ ၃။ ၂၂၄။ ဝိ၊ သင်္ခ။ ၁၃၅။)

နဂရဗ္ဘန္တရ (နာ)[နဂရ+အဗ္ဘန္တရ] မြို့၏အတွင်း၊ မြို့တွင်း။ တသ နဂရဗ္ဘန္တရေ ဘဏ္ဍဝေတ္ထာ-နကာလော ဝိယ။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၁၁၉။ နဂရ-ဗ္ဘန္တရေ ကတော။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၄၃၃။

နဂရဘူမိ (ထီ) [နဂရ+ဘူမိ] မြို့တည်ရာမြေ။ သော ယထာ ဝတ္ထုဝိဇ္ဇာစရိယော နဂရဘူမိ-ပဿိတ္မာ....ဥပဒိသတိ။ ဝိ၊ ၁။ ၂။ ၁၂။ ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၃၅၄။ မ၊ ၁။ ၁။ ၂၅၃။ ပဋိသံ၊ ၁။ ၂။ ၈၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂ဖ၁။ (–သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁ဖ၉။)

နဂရမင်္ဂလ (နာ) [နဂရ+မင်္ဂလ] မြို့(၏ ကြီးပွါး တိုးတက်ကြောင်း) မင်္ဂလာတရား၊ မြို့နေ လူသူ၏ ကောင်းကြွယ်ပွါးစီး ကြီးပွါး ကြောင်းတရား။ တံ မယံ နဂရမင်္ဂလံ ဝဒါ-ပေဿာမ (ဝါစာပေဿာမ)။ ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၁၃၁။ ဥဒါန၊ ၁။ ၃၀။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၁၉။

နဂရမဏ္ဍ (နာ ပု) [နဂရ+မဏ္ဍ] မြို့၏အလယ်၊ မြို့လယ်။ နဂရမဏ္ဍေန ဂန္ဓာ။ ဝိ၊ ၁။ ၁။ ၃၅။ (–၇၃။ မ၊ ၁။ ၄။ ၁၉ဖ။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၁၇၀။ ဓမ္မ၊ ၁။ ၂။ ၂၄၁။ စရိယာ၊ ၁။ ၀၄။ သံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၄ဖ။)နဂရမဏ္ဍေ မဟာတိ သာလံ ကရိတ္မာ။ ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၁၂၀။ (–သံ၊ ၁။ ၁။ ၁၉၉၊ ၃၂၀။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၂၀၉။ သံ၊ ၁။ ၃။ ၁၀၄။ အံ၊ ၁။ ၃။ ၂၀၀။ အဘိ၊ ၁။ ၁။ ၁၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၉။ ထေရ၊ ၁။ ၂။ ၄၉ဖ။ အပ၊ ၁။ ၁။ ၄၂။ အပ၊ ၁။ ၂။ ၄။ ၂။ စရိယာ၊ ၁။ ၂၉။ ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၄၀။ ဇာ၊ ၁။ ၂။

၁၀၈၊ ဇာ၊၆၊၃၁။ ဇာ၊၆၊၄။၁၆။ ဇာ၊၆၊၅။ ၄၀၈။ ဇာ၊၆၊၆။၅၂။ ဇာ၊၆၊၇။ ၂၄၈။ သာရတ္ထ၊၃။၃၀၆။ ဝိမတိ၊၁။၃၀။ မ၊ဋီ၊၃။ ၃၃။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၄၆။)

နဂရမဏ္ဍလ (နာ) [နဂရ+မဏ္ဍလ] မြို့ဝန်း၊ မြို့ရင်ပြင်၊ မြို့ကွင်းပြင်။ တတ္ထ နဂရမဏ္ဍလ-မာဂမ္မ အခပ္ပါ၊ခ္ဍဘ္ဘာ အာဂစ္ဆ၊ မယာ သဒ္ဓိ-ယုဇ္ဈိဘ္ဘာ ဂစ္ဆ။ အပ၊ဌ၊၁။၊၄၀။

နဂရမတ္ထက (နာ) [နဂရ+မတ္ထက] မြို့၏-အထက်-အပေါ်။ တသ္မိ- နဂရမတ္ထကေ ပရိဗ္ဗမ၊ခ္ခ-ဒ္ဒါ၊ဒသယောဇနံ နဂရံ ပတ္ထကဋ္ဌာဟေန ဩဿဋ္ဌပတ္ထော ဝိယ အဟောသိ။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၀၈။

နဂရမနုဿ (ပု) [နဂရ+မနုဿ] မြို့ခ္ဍနေသော လူ၊ မြို့သူမြို့သား။ ပုရာ၊သီနံ နဂရမနုဿာနံ ဝါ၊စာသဒ်သာယ။ သံ ဌ၊ ၂။ ၂၁၉။

နဂရမာပက (တိ) [နဂရ+မာပက] မြို့ကို-တည်ထောင်-ဖန်ဆင်း-တတ်သောသူ။ ဆေ၊ကေဟိ နဂရမာပကေဟိ ရာဇနိ၊ဝေသနာ၊ဒီနံ ဝ၊သန ဝိဘတ္ထံ။ ဇာ၊ဌ၊၆။၆၄။

နဂရမာပန (နာ) [နဂရ+မာပန] (၁) မြို့ကိုတည်ထောင် ဖန်ဆင်း၊ခြင်း။ (တိ) (၂) မြို့ကိုတည်ထောင်ဖန်ဆင်းတတ်သော။ (၁) အောက်ပုဒ်ကြည့်။ (တိ) (၂) နဂရမာပ၊နန ရညာ ကာ၊ရိဘ သဒ္ဒ ဂေ (ဂ) ဟဏ္ဍာ ရာဇဂ၊ဟံ။ သာ၊ရတ္ထ၊ ၂။၁၁ ၂။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၂၁၈။ (–မ၊ဋီ၊ ၂။ ၄၉။)

နဂရမာပနပရိယာပန္တ (နာ) [နဂရမာပန+ပရိ-ယာပန္တ+ဏ္ဍ] မြို့ကို-တည်ထောင်-ဖန်ဆင်း-ခြင်း၌ -အာ၊ကျုံ၊ဝင် -အတွင်း၊ဝင် -ပါ၊ဝင် -သည်၏အပြစ် -ခြင်း။ နဂရ၊ဝတ္ထုပရိဂ္ဂဟာ-ဝိ နဂရ၊ဘ၊နပရိယာပန္တဏ္ဍာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ သီ၊ ဋီ၊သစ်၊ ၂။ ၂၁၁။

နဂရမာပနာရဟဘူမိပ္ပဒေသ (ပု) [နဂရမာ-ပန+အရဟ+ဘူမိ+ပဒေသ] မြို့ကို-တည်ထောင်-ဖန်ဆင်း-ခြင်းငှါ ထိုက်သော မြေအရပ်၊ မြို့တည်သင့်သော မြေအရပ်။ ဝတ္ထု၊ နာမ နဂရမာပနာရဟဘူမိပ္ပဒေသော။ သီ၊ ဋီ၊သစ်၊ ၂။ ၂၁၀။

နဂရမာ၊နောကာသ (ပု) [နာ၊ရမာပန+သြကာ-သ] မြို့တည်သင့်သောအရပ်။ တတ္ထ နဂရ-မာ၊နောကာသံ ပရိ၊ယသနမာနာ။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၂။၈၆။

နဂရ၊ာပိတဋ္ဌာန (နာ) [နဂရမာပိတ+ဋ္ဌာန] မြို့ကို-တည်ထောင်-ဖန်ဆင်း-အပ်ရာအရပ်။ ယော ဣ၊ဒတာ နိ၊ကွမ်ဘ္ဘာ မဟောသ၊ဒ၊ သ နဂရမာပိတဋ္ဌာနံ ဂစ္ဆတိ၊ တသ သဟသ-ဒ၊ဿော။ ဇာ၊ဌ၊၆။ ၂၇၈။

နဂရရက္ခိကဒေ၊တာ (ထီ) [နဂရရက္ခိကာ+-ဒေ၊တာ] မြို့ကိုစောင့်ရှောက်တော်သော နတ်၊ မြို့စောင့်နတ်။ တာ၊ဝ၊ဒေ၊ နဂရရက္ခိကဒေ-တာနံ ဗ္ဗေ၊ကဒေ၊ရာ မဏ္ဍ၊ဗျ၊သ ဂိ၊ဝ ပရိ-ဝတ္ထေသိ။ မ၊ဌ၊၃။ ၅၇။

နဂရရဋ္ဌ (ထီ) [နဂရ+ရဋ္ဌ] မြို့လမ်း။ ရာဇာ အတ္ထ၊နာ ဝနံ နဂရရဋ္ဌာသု ဆဋ္ဌ၊ပေသိ။ သံ၊ဌ၊၁။ ၂၉၁။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ ၂၁၄။

နဂရရဂ္ဂနကမ္မနိဿန္ဒ (ပု) [နဂရ + ရဂ္ဂနာ + ကမ္မ+နိဿန္ဒ] မြို့ကို ပိတ်ဆို့ တားမြစ်ကြောင်းပြစ်သော ကံ၏အကျိုးဆက်။ နဂရ-ရဂ္ဂနကမ္မနိဿန္ဒေန ဟေရဟိ သတ္ထ ဝ၊ဿာနိ မာတုကုစ္ဆိသ၊ခ်ိတာ၊ယ လောဟိတကုမ္ဘိယာ ဝ၊သိ။ ဥဒါန၊ဌ။၁၀၉။

နဂရ၊ဝစုကီ (ပု) [နဂရ+ဝစုကီ] မြို့ကို ဆောက်လုပ်တော်သော-လက်သွား-ဗိသုကာ။ (အိမ်ရာမြေကြွန် - အတော်ကို သိကြောင်းပြစ်သော-အတော်ရှိသော-အတော်ကိုသိသော-ဆရာ။) ယထာ မဟာရာဇ နဂရ၊ဝစုကီ

နဂရံ မာပေတုကာမော ပဌမံ နဂရဋ္ဌာနံ သောဓာပေဘွေ။ မိလိန္ဒ။၃၃။ နဂရဝစုကီ ဝတ္ထုဝိဇ္ဇာစရိယောတိ ဝဒန္တိ။ မူလဋ္ဌီ၊ ၂။၁၇။ "နဂရဝစုကီ ဝတ္ထုဝိဇ္ဇာစရိယော" တိ ဣဒံ ဣဒါခါပေတနဂရဝစုကိဒဿနံ။ အနုဋ္ဌီ၊ ၂။ ၁၇။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၁၈။ မဟာနု၊ဋ္ဌ။ ၁၀၆။ သာရတ္ထ၊၃။၃၅။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်။၁၂၆။)

နဂရဝတ္ထုပရိဂ္ဂဟ (ပု) [နဂရဝတ္ထု+ပရိဂ္ဂဟ] မြို့တည်ရာမြေကို – သိမ်းဆည်း – သတ်မှတ် – ပိုင်းခြား – ခြင်း။ နဂရမာပနပရိယာပန္နတ္ထ (သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။၂၁၁)-ကြည့်။

နဂရဝရ (တိ) [နဂရ+ဝရ] မြတ်သောမြို့၊ မြို့မြတ်။ နဂရဝရေ (ဝိမာန။၁၉) တိ ဥတ္တမ-နဂရေ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၇၅။ (–ဝိမာန။ဖ၃။ ဧရိ-ယာ။၄၀၅။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၁၁။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၁ဖ၃၊၁၀၁၊၁၉၃။)

နဂရဝါသ (ပု) [နဂရ+ဝါသ] မြို့ဌာနေခြင်း။ ရညော မဟာကုဋ္ဌမ္ဘိကံ ပက္ကောသာ ပေတွာ "နဂရဝါသံ ကရောထ" တိ ပဟိတကာလော ဝိယ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀၉။

နဂရဝါသိက (တိ) [နဂရ+ဝသ+ဏိက] မြို့–ဌာ-နေလေ့ရှိ–ဌာ နေတတ်–ဟူသော နေရာရှိ–သော၊ သူ။ မြို့သူ, မြို့သား။ အထခေါ် "နဂ-ရဝါသိကော အယံ မုခရော ဓမ္မကထိကော"-တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၁။ (–အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၅၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၃၅။)

နဂရဝါသီ (ပု) [နဂရ+ဝါသီ။ (နဂရဝါသိန်-သံ)] မြို့ဌာနေလေ့ရှိသော၊ သူ၊ မြို့သူ, မြို့သား။ ဧကော ရာမရညော နဂရဝါသီ ဝနစရကော ပမ္ဘတေ ရတနာနိ ဂဝေသန္တော ရာဇာနံ ဒိသ္မာ သဏ္ဌာနိတ္မာ အာဟ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၃။

နဂရဝါသီ (ပ၊ ၉)— အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၅၅။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၅ဖ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၈၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂ ၂ ၂။ နဂရဝါသိနော (ပ၊ဗ)—ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ ၃။ ၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁ ၉ ၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ။ ၁ ၉ ၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၉ ၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၄ ၂ ၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ဖ ၁။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃ ၃ ၀။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ ၂။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ ၉ ၄။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။ ၁ ၄။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃ ၃ ၀-၂။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ ၀ ၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ ၄။ ၁ ၂ ၀၊ ၂ ၂ ၅ ၊ ၃ ၃ ၀ ၊ ၃ ၃ ၀ ၊ ၃ ၃ ၀

နဂရဝိန္ဒေယျသုတ္တ (နာ) [နဂရဝိန္ဒေယျ+သုတ္တ] ရှာဂ,ဒေါသ, မောဟ ကင်းသူ, ကင်းအောင် ကျင့်သူမှသာ အရှိအသေပြုထိုက်, ပူဇော်ထိုက်ကြောင်း နဂရဝိန္ဒ ရှာသူ, ရှာသားတို့အား ဘုရားရှင် ဟောကြားအပ်သောသုတ်၊ နဂရဝိန္ဒေယျသုတ်။ မဇ္ဈိမနိကာယ်၊ ဥပရိ-ပဏ္ဏာသပါဠိ၊ ၅-ဝက်၊ ၃-သုတ်။ မ၊၃။၃၃၉-၃၄၂။ မ၊၆၊၄၄၉။

နဂရဝိထိ (တိ) [နဂရ+ဝိထိ] မြို့လမ်းခရီး။ ပညာ စစ္စရံ မဂ္ဂသမောဓာနံ နဂရဝိထိတိ အတ္ထော။ အပ၊၆၊၁။၃၂၂။

နဂရဝိထိယော (ပ၊ဗ)— မ၊၆၊၁။၁၀၅။ မ၊၆၊၃။၄၂။ **နဂရဝီထိယော** (ဒု၊ဗ)— ပေရွကော။၃၂ဖ။ ဂိ၊၆၊၁။၁ဖ၅။ ဝိ၊၆၊၃။ ၂၀၉။ ဒီ၊၆၊၃။၁၅၄။ မ၊၆၊၂။၉၉။ မ၊၆၊၃။ ၁၃။ မ၊၆၊၄။၂၀၀။ သံ၊၆၊၃။ ၈၈၊၁၅၇။ ဇာ၊၆၊၁။၁၀၃၊၁၂၇။ **နဂရဝိထိယာ** (ဆ၊ဧ) —ထေရ၊၆၊၂။၃။ **နဂရဝိထိယံ** (သ၊ဧ)— မ၊၆၊၂။၂၉။ အဘိ၊၆၊၁။၂၅၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၃၃၀။ မဓု၊၆၊၁။၄၉။ ထေရ'၆၊၁။၄၀၉။ ထေရာ'၆၊၂။၃။ ထေရီ၊၆။၂၇ဖ။ **နဂရဝိထိသု** (သ၊ဗ)—ဒီ၊၆၊၂။၂၁၂။ မ၊၆၊၄။၁၅၅။ ဓမ္မ၊၆၊၂။၁၃၃၊၂၉၇။ ဥဒါန၊၆။၂၃၅။ ဇာ၊၆၊၂။ ၁၉၅၊၃၇၄။

နဂရဝေမ္ဗ (နပု) [နဂရ+ဝေမ္ဗ] နဂရမဇ္ဈ-နက် ကြည့်။ သာယနသမယေ နဂရဝေမ္ဗော ....နိသီဒိ ံသု။ သုတ္တနိ၊၆၊၂။ဖ၁။

နဂရသခေါ (တိ) [နဂရ+သခေါ] မြို့အသွင် သဏ္ဌာန်ရှိသော၊ မြို့နှင့်တူသော။ နဂရန္တိ နဂရသခေါပေန ပါကာရေန ပရိက္ခိတ္တတံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၅၂။

နဂရသခေါဘ (ပု) [နဂရ+သခေါဘ] မြို့၏-တုန်လှုပ်-ချောက်ချား-ခြင်း။ ရာဇာ နဂရ-သခေါဘံ ဥ တ္တာ ဒေဝဒတ္တံ နီဟရိ။ ဝိ၊၆၊၃။ ၂၇။

နဂရဲသတသဟဿ (နာ) [နဂရ+သတသဟဿ] မြို့တို့၏အသိန်း၊ အသိန်းသောမြို့။ ဇမ္ဗုဒီပေ ကိရ ပုဗ္ဗေ စတုဆုသီတိ နဂရသဘဟဿာနိ အဟေသုံ။ အပ၊၆၊၁။ဝ၆၄။

နဂရသဒိသ (တိ) [နဂရ+သဒိသ] မြို့နှင့် တူသော။ နဂရသဒိသံ ပန အရိယသာဝကံ ....အယံ ဥပမာ အာဘတာ။ အံ၊၆၊၃။ဝ၃၃။

နဂရသဒ္ဓါပေက္ခ (တိ) [နဂရသဒ္ဓ+အပေက္ခ] နဂရသဒ္ဓါကို ရှုငဲ့ခြင်း။ နဂရသဒ္ဓါပေက္ခာယ နပုံသက နိဒ္ဒေသော။ သာရတ္ထ၊၂။ဝ၂။ (–ဝိမတိ၊ဝ။ဝ၆ဝ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၂ဝ၂။)

နဂရသန္ဓိဿိတ (တိ) [နဂရ+သန္ဓိဿိတ] မြို့ကို မှီသော (ကျောင်းစသည်)။ နဂရသန္ဓိဿိ-တေ ဝိသဘာဂါရမ္ဘဏာနိ အာပါထမာဂစ္ဆန္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ဝ၁၇။ သာရတ္ထ၊ ၂။၂ဝ၈။

နဂရသမီပ (တိ) [နဂရ+သမီပ] မြို့၏အနီး။ အသေကဒီဝသံ ပဋ္ဌသတာ ဘိန္နနာဝါ ဝါဏိ-ဇာ တာသံ နဂရသမီပေ ဥတ္တရိ ံသု။ ဇာ၊ ၆၊ ၂။ဝ၁၇ (–ဇာ၊၆၊၅။၃၂၈။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၄၃ဖ။)

နဂရသမောသရဏ (နာ) [နဂရ+သမောသရဏ] မြို့၌–စုရုံး–ပေါင်းဆုံ–ခြင်း။ တခ်တာ သမ္ဘ-ဒီသာဟိ အာဂန္ဓ္ဝာ မနုဿာနံ နဂရသမော-သရဏံ ဝိယ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ဝ၀၉။

နဂရသမ္ဘတ္တိ (တိ) [နဂရ+သမ္ဘတ္တိ] မြို့၏ပြည့်စုံ-ခြင်း။ ဝေ ဇေနေန ပရိယာယေန နဂရ-သမ္ဘတ္တိ ံ ဝဏ္ဏေဘာ့။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋီ။ဂ၂။ (–ဇာ၊ ၆၊၅။၅၄၂။)

နဂရသမ္ဘာရ (ပု) [နဂရ+သမ္ဘာရ]မြို့အသောက် အဦ။ဤ၀ နဂရသမ္ဘာရော ဆဒ္ဒ'ရာဒယော.... တေ ပန ဇုက္ခသစ္စပရိယာပန္နာတိ ဝုတ္တံ

"နဂရသမ္ဘာရေန ဒုက္ခသစ္စမေဝ ကထိတ-(သံ၊၆၊၃။၁၅)"ဟု။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၄၄။

နဂရသဟဿ (နပုံ) [နဂရ+သဟဿ] မြို့တို့၏ အထောင်၊အထောင်သောမြို့။နဂရသဟဿာ-နိ အဇဟသုံ ကုသာဝဘိဆုဇဝေနိပ္ပမုခါနိ။ ဒီ၊၂။၁၅၃။ သကလဇမ္ဗုဒီပေ စတုရာသီတိယာ နဂရသဟဿေသု စတုရာသီတိ ဝိဟာရသ-ဟဿာနိ ကာရာပေသိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆။ တိက္ခတ္တုံ ဘေသဋ္ဌိယာ နဂရသဟဿေသု။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၇၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၀။ (–ဒီ၊၂။၁၅-၉၊၁၆၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ။၆၃။ သံ၊၂။၁၁၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၇။ အပ၊ ဋ္ဌ၊၁။ ၁၆၅၊၂၀၄။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၄၂။ သံ၊ဋီ၊၁။ ၁၁၁။)

နဂရသာမန္တ (နပုံ) [နဂရ+သာမန္တ] မြို့–အနီး–ထက်ဝန်းကျင်–ပတ်ဝန်းကျင်။ ပလာယိတ္ဝာ နဂရသာမန္တေ တာပသာနံ သန္တိကေ ဂန္ဒာ ပမ္ဗဒီ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၆၁။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၀၉။)

နဂရသာမိဥပမာ (ထီ) [နဂရသာမိ+ဥပမာ] မြို့ရှင်–မြို့ပိုင် –ဥပမာ။ နဂရသာမိဥပမာ ပဋ္ဌကွန္ဓဝေန။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၅။ (–သံ၊ဋီ၊ ၂။၃၄၄။)

နဂရ (ဿာ) သာမိက (ပုံ) [နဂရ+သာမိက] နဂရဿာမိ-နက် ကြည့်။ အထ ခေါ တံ သိဿံ ဒုတယုဂံ နဂရဿာမိကဿ ယထာဘူတံ ဝစနံ နိယျာတေတ္ဝာ။ သံ၊၂။၃၉၈။ နဂရသာမိကံ ရာဇကုမာရံ ဥဂ္ဂဏှာပေတ္ဝာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၈။ (–အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၀။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၄၃။)

နဂရသိဿ်ာဌက (နပုံ) [နဂရ + သိဿ်ာဌက] မြို့လမ်းဆုံ၊ မြို့လမ်းမ၊မြို့လမ်းလေးခွ။ ယထာ မဟာရာဇ နဂရဿ်ာတ္ထိကော မဇ္ဈေ နဂရသိ-ဿ်ာဌကေ နိသိန္နော ပဿေယ္ယ။ မိလိန္ဒ။၆၃။

နဂရသိမာ (ထီ) [နဂရ+သိမာ] နဂရသိမ်၊ မြို့အပိုင်းအခြား။ သိမာယ ဒေတိတိ ဣတ္ထ တာဝ ခဏ္ဍသိမာ....နိဂမသိမာ နဂရသိမာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၁၂။ (–ကခ်။၁၅၉။ ဝိ၊သင်္ကာ။ ၂၄၉။)

နဂရသေဋ္ဌိ (ပုံ) [နဂရ+သေဋ္ဌိ] မြို့သူကြီး။ အယံ နဂရသေဋ္ဌိ ဓနမေဝ သံဟရတိ။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၉။ တေပိ တယော နဂရသေဋ္ဌိနော မဟာသက္ကာရေန ဘဂဝန္တံ ပဝေသေတ္ဝာ မဟာဒါနံ အဒံသု။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၆။

နဂရသောဘ (ပုံ) [နဂရ+သောဘ] မြို့၏ တင့်တယ်ခြင်း၊ မြို့ကိုတင့်တယ်စေခြင်း။ နဂရ-သောဘတ္ထာယ ဥဿိတေ ဓဇေ ပါတေတ္ဝာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂။

နဂရသောဘန (တိ) [နဂရ+သောဘန]မြို့ကို တင့်တယ်စေတတ်သော။သေဋ္ဌတ္ထမ္ဘော ဣန္ဒ-ခီလော နဂရသောဘနော အလင်္ကာရ-တ္ထမ္ဘော။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၉၃။

နဂရသောဘိနီ(ဏီ) (ထီ) [နဂရ+သောဘိနီ-(ဏီ)။ နဂရံ သောဘေတိတိ နဂရသော-ဘိနီ။ ဓာန်၊ဋီ။၂၃၃။သူစိ။] ပြည့်တန်ဆာမ။ တုမှာကံ နဂရသောဘိနီ ဒေဝ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၂။ နဂရသောဘိနီ (ပ၊ဇ)— ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀၃။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃ဝ၆။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃ဝ၆။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၄။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၄၀။ စရိယာ၊ ဋ္ဌ။၃ဝ၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃ဝ၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၄၁၄။ နဂရသောဘိနီယော (ပ၊ဗ)—သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၂။၃ဝ၄။ နဂရသောဘိနီ (ဒု၊ဇ)— ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃ဝ၃။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၂။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၂၆၂။ နဂရသောဘိနီယော (စ၊ဇ)—ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။၃၁၀။ နဂရသောဘိနီယော (ဆ၊ဇ)—ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၃။၄၅၁။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃ဝ၄။

နဂရဿာမိ (ပုံ) [နဂရ+သာမိ] မြို့ရှင်၊ မြို့ပိုင်။ "ကဟ ဘော ပုရိသတ္ထမဿ နဂရဿ နဂရဿာမိ"တိ။ သံ၊၂။၃၉၈။

နဂရာဒိပရိစ္ဆေဒ (ပုံ) [နဂရ+အာဒိ+ပရိစ္ဆေဒ] မြို့စသည်၏အပိုင်းအခြား။ ဣတ္ထ ပန နဂရာဒိ-

ပရိခ္ခဒေါ ပါဠိယမဘဂတောဝ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၁။ ၁၅၂။

နဂရာဘိမုခ (တိ) [နဂရ+အဘိမုခ။ ထီ-ဌ—ဘိမုခီ] မြို့သို့–ရှေးရှု–တူရှု–(မျက်နှာမူ)–သော၊သူ။ ဇေတဝနာ နိုက္ခမိတ္တာ နဂရာဘိမုခေါ ပါယာသိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀၀။ နဂရာဘိမုခေါ (ပုဒ်ပ၊ဧ)—သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၉၀။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂ဝ၊၃ဝ၆။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၇၊။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၄၉။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၇ဝ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၂၃၊ ၂၁၊။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၁၄၄။ နဂရာဘိမုခါ (ပုဒ်ပ၊ဗ)—ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၁၀။ နဂရာဘိမုခံ (ဒုဒ်ပ၊ဧ)—စရိယာ၊ဋ္ဌ။ဂ၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဂ၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။ ၂၅၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။ ၂ဂ၁။ နဂရာဘိမုခါ (ထီ၊ပ၊ဧ)—အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃ ၂၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၂၅၁။ နဂရာဘိမုဒီ—သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂ဂ၂။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃ ၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃ ၃ ၃။

နဂရာရက္ခကမနုဿ (ပု) [နဂရ+အာရက္ခက+မနုဿ] မြို့ကို စောင့်ရှောက်ဘတ်သော လူ၊ မြို့စောင့်လူ။ ပဋ္ဌိဘုဒ္ဓေဟိ ဂေဟသာမိကေဟိ နဂရာရက္ခကမနုဿေဟိ စ အနုဗဒ္ဓေါ နိဗ္ဗမနေန နိက္ခမိတ္တာ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၂ ၃ ၅။

နဂရာလက်ာရ (ပု) [နဂရ+အလက်ာရ] နဂရပရိက္ခာရ (၁)-ကြည့်။

နဂရာဝယဝါနုပဿက (တိ) [နဂရ+အဝယာ+အနုပဿက] (ပြာသာဒ်, အိမ်, ဥယျာဉ်, ဗိမာန်, စျေးခင်း, စျေးကွက် အစရှိသော) မြို့၏ အစိတ်အပိုင်းကို အဖန်ဖန် ရှုတတ်သော၊ သူ။ နဂရာဝယဝါနုပဿကော ဝိယ ကောသလောမာဒိ သမ္ဘဟာနုပဿီ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃ ၄ ၃။ အာဘိ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ဝ ၃။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။ ၉ ၅။ (–မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။ ၃ဝ။)

နဂရီ (ထီ) [နဂရ+ဣ]။ နဂရ-လည်း ကြည့်။ (နဂရီ သံ, အဒ္ဓမာဂဓ။ ဏဂရီ, ဏယရီ-ပြာ)] မြို့။ သာဝတ္ထိဘိ သဝဏ္ဏသ ဣသိနော နိဝါသ-ဌာနဘူတာ နဂရီ။ မ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၆ ၂။ အဋ္ဌကမဗ္ဗာ-ဝါတိ အာဌ္ဌာနာဌ္ဌာဒီသု ဒသသု ဝတ္ထုဝဏ္ဏ-မဟာရုဇဿ နဂရီသု အဋ္ဌကမဗ္ဗာ နာမ ဇေဋ္ဌာ နဂရီ။ မ၊ဌီ၊ဝ။ ၁ ၄ ၁။ (–ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ ၂ ၃၊ ၂ ၁ ၄။ အံ၊ဌီ၊ဝ။ ၃ ၂ ၂။)

နဂရူတ္တမ (ပု) [နဂရ+ဥတ္တမ။ (နဂရော်တ္တမ-သံ)] မြို့မြတ်၊ မြတ်သော်မြို့၊ မြို့တော်။ မနုဿေဟိ သဒါကိဏ္ဏံ၊ ရမ္မဏံ နဂရုတ္တမံ။ အပ၊ဝ။ ၃ ၇။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄ ၄ ၆။ အဘယံ နဂရုတ္တမံ နိဗ္ဗာန-နဂရံ ပဝိသိတ္တာ။ မိလိန္ဒ။ ၃ ၁ ၂။

နဂရူပဝန (နာ) [နဂရ+ဥပဝန] မြို့ဥယျာဉ်။ ကိဉ္စနုပ္ပဝနံ နာမ ကဠိနဂရဿ နဂရူပဝနံ ဝိယ ဒဋ္ဌမ္ဘံ။ ဝ ဇ ရ။ ၃ ၇ ဝ။

နဂရူပကာရိကာ (ထီ) [နဂရ+ဥပကာရိကာ။ (နဂရောပပကာရိကာ-သံ)] အင်ကော–ကိုင်–လိမ်းကျံ–အပ်သော တံတိုင်းခြေရှိသော်မြို့၊ မြို့၏ဝန်းကျင်ပတ်လည် တံတိုင်းခြေ၌–ပြုပြင်–စိုခ်–လိမ်းကျံ–သော အင်ကော မြေညက်ရှိသော–မင်းနေပြည်–နန်းမြို့တော်။ နဂရူပကာရိကာသူ (ဒီ၊ဝ။ ၉ ၇) တိ ဣဒ ဥပကာရိကာတိ ပရေသံ အာရောပနိဝါရဏတ္ထံ သမ္ဗန္ဓာ နဂရံပါကာရဿ အဓောဘာဂေ ဂဟတသုခဘာဝမ္မံ ဝုစ္စတိ။ ဣဒ ပန တာဟိ ဥပကာရိကာဟိ ယုတ္တာနိ နဂရုနေ “နဂရူပကာရိကာယော” တိ အဓိပ္ပေတာနိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၂ ၄ ၅။ နဂရဿ ဥပကာရိကာ ဟောသန္တိ နဂရူပကာရိကာယော၊ ရုဇဇာနီအပေက္ခာယ ဣတ္ထိလိင်-နိဒ္ဒေသော။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၂။ ၂ ၄ ၅။

နဂရူပစာရ (ပု) [နဂရ+ဥပစာရ။ (နဂရောပ-စာရ-သံ)] မြို့၏–အနီးအရပ် – ဥပစာ။ ယထာ ဂါမာဒီနံ အာသန္နပဒေသော ဂါမူပ-စာရော နဂရူပစာရောဘိ ဝုစ္စတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဝ။ ၁ ၃ ၄။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၉ ၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၄ ၁ ၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ ၂ ၅။)

နဂရူပမ (တိ) [နဂရ+ဥပမာ] မြို့သျှင်ဥပမာရှိသော၊ မြို့နှင့်တူသော (စိတ် စသည်)။ နဂရူ-ပမံ စိတ္တမ်ဒံ ဌပေတွာ (ဓမ္မ။၁၈) တိ နဂရံ နာမ....နဂရသဒ္ဒိသံ ကတ္တာ ဌပေတွာ။ ဓမ္မ·ဋ္ဌ၊ ၁။၂၀၁။ (–သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၅။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၄၉။ နေတ္တိ ဝိ။၆၇။)

နဂရူပရူဠှန (နာ) [နဂရ+ဥပရူဠှန] မြို့ကို–ပိတ်ဆို့ – တာ.မြစ်–ခြင်း။ အဝသေသတောပန သတ္တာဟံ နဂရူပရူဠှနေန သတ္တာဟံ မူဌဂဗ္ဘဘာဝံ အာပဇ္ဇိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၀၉။

နဂရူပရောဓကာလ (ပု) [နဂရ + ဥပရောဓ + ကာလ] မြို့ကို – ပိတ်ဆို့ – တားမြစ် – ရုအခါ။ နဂရူပရောဓကာလေ ပရသေနာယ ဝါ တံ ဝိပိသာမ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၄။

နဂရောပမ (တိ) [နာရ+ဥပမာ] (၁) မြို့လျှင်–နှိုင်းခိုင်းဖွယ်သာ–ဥပမာ–ရှိသော (စကားရပ်)။ (နာ) (၂) နဂရောပမသုတ်။ (၁) အထဿ ဣမိနာ နဂရောပမေန တဒဿဝတ္ထု-ဿ ဒီပနတ္ထာယ ....အာရဒ္ဓံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၂။ ဣဒဉ္စိ နဂရောပမံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၃။ (နာ) (၂) နာရောပမသ္မိံ ဟိ အဝဋ္ဌဋ္ဌနဋ္ဌာနေသု ပုရာဏမဂ္ဂေါ ဇာတောဝ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၆။

နဂရောပမသုတ္တ (နာ) [နဂရောပမ+သုတ္တ] မြို့သျှင် – နှိုင်းခိုင်းဖွယ်သာ – ဥပမာ–ရှိသော သုတ်၊ မြို့ကို့ဥပမာပြု၍ ဟောပြောအပ်သော သုတ်၊ သဒ္ဓါ,ဟိရိ,ဩတ္တပ္ပ,ဗဟုဿုတ,ဝီရိယ, သတိ,ပညာ-ဟူသော သူ့တော်ကောင်းတရား ၇ ပါးတို့ကို မြို့အခြံအရံဖြစ်သော တုရိုက်တိုင်, ကျုံ့, မြို့ပတ်လမ်း, လက်နက်, ရဲမက်ဗိုလ်ပါ, တံခါးမှူး, မြို့တံတိုင်း-ဟူသော နဂရပရိက္ခာရ ၇-ပါးနှင့် အစဉ်အတိုင်း နှိုင်းယှဉ်၍ မြို့၏ အခြံအရံ ၇ ပါးတို့ဖြင့် ကောင်းစွာလုံခြုံ အောင် ခြံရံသားအပ်ပါက ၄-မျိုးသော အာဟာရကို အလိုရှိတိုင်း မငြိုငြင် မပင်ပန်း အသွယ်တကူ ရသကဲ့သို့ သူ့ဘာသာကောင်းတရား ၇-ပါးတို့နှင့် ပြည့်စုံပါက မျက်မှောက်ဘဝ ပစ္စက္ခဋ္ဌပင် စျာန် ၄-ပါးရ၍ ချမ်းသာစွာ နေရကြောင်းကို အကျယ် ဟောပြအပ်သော သုတ်၊ နဂရောပမသုတ်။ အဂ်ုတ္တရနိကာယ၊ သတ္တကနိပါတပါဠိ၊ ၂ ဝဂ်၊ ၃-သုတ်။ အံ၊ ၂။ ၄၇၊၄၈။ (နဂရပရိက္ခာရ=မြို့၏အခြံအရံ ၇-ပါးသရုပ်ကို ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၆၆။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၂၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၁၅ တို့၌ တမျိုး ဖွင့်ပြကြ သေး၏။)

နဂဝိဝရ (နာ) [နာ+ဝိဝရ] တောင်ခေါင်း၊ လိုဏ်ဂူ။ နဂဝိဝရ (ထေရ။ ၂၃၉) ဣတိ ပဗ္ဗတဂုဟံ ပဗ္ဗာရံ ဝါ။ ဌေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၆၄။

နဂဝိဝရဂတ(တိ)[နဂဝိဝရ+ဂတ] တောင်ခေါင်း သို့ရောက်သော၊ လိုဏ်ဂူသို့ရောက်သော၊ သူ။ နဂဝိဝရဂတော (ထေရ။ ၂၂၉) တိ နဂဝိဝရံ ပဗ္ဗတဂုဟံ ဥပဂတော။ ဌေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၅။ (–ထေရ။၃၆၄။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၀၄။)

နဂဒ္ဒယ (တိ) [နဂ+အဒ္ဒယ] နဂ-သဒ္ဒါဖြင့် ခေါ်ဝေါ်အပ်သော၊ သပြေပင်ဟူ၍ ခေါ်ဝေါ်အပ်သော။ တိ ပဌ ယောဇနက္ခန္ဓ ပရိ-ကွေပါ နဂဒ္ဒယာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၂။ အဘ်၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၃၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၀၀။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၃၁။ နဂဒ္ဒ-ယာ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၀၀)တိ နဂ-သဒ္ဒေန အဝ္ဝါ-တမ္ဗာ ရုက္ခာဘိဓာနာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ.၁။ ၂၄၂။ နဂ ဣတိ နဂါ၊ဓမ္ဓ။ နဂါ ဣတိ အဝ္ဝါဘမ္ဗာ-တိ နဂဒ္ဒယာ၊ နဂဒ္ဒယာတိ ပဒံ ဓမ္ဓ။ တိ ပဒဿ ဝိဓသသနံ။ အဋ္ဌသာ၊ ယောဇ။၁၅၁။ (–မူလဋ္ဌ၊ ၁။၁၄၀။)

နဂသဒ္ဒနာမ (တိ) [နာသဒ္ဒ+နာမ] နဂသဒ္ဒါ-ဟူသော အမည်ရှိသော။ နဂဒ္ဒယာတိ နဂါတိ အဝ္ဝါတမ္ဗာ နဂသဒ္ဒနာမာတိ အဋ္ဌော။ မူလဋ္ဌ၊ ၁။၁၄၀။

နဂသိလုဒ္ဒယ (ပု) [နာ+သိလုစ္ဆယ] နဂ-ဟု ခေါ်ဆိုအပ်သော ကျောက်တောင်။ နဂသိ-

လုစ္ခယာ(ဗုဒ္ဓဝံ၊၃၄၅)တိ နဂသခ်ါတာ သိလုိ
စ္ခယာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ခ္ခ။ ၂၃၃။

နဂုတ္တမ (တိ) [နဂ+ဥတ္တမ] တောင်မြတ်၊ မြတ်
သောခတောင်။ ကပိ အဟံ တဒါ အာသိं၊
ဟိမဝန္တေ နဂုတ္တေ။ အပ၊၁။၁၂၉။(–ဇာ၊ ၂။
၁၀၁။ ဝိ၊ခ္ခ၊ ၁။ ထေရ၊ခ္ခ၊ ၂။ ၃၉။ ဇာ၊ခ္ခ၊
၅။ ၄၁၂။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၃၃။)

နဂ္ဂ (တိ) [နဂ+ဂမု+ကို။ လဂ္ဂ+ဏ။ နဇိ+ဏ။
လဇိ+ဏ။ နဂ ဂစ္ဆတီတိ နဂ္ဂေါ၊ ဒ္ဒိတ္တံ၊ လဂ္ဂ
သင်္ဂေ ဝါ၊ နတ္ထံ။ နဇိ လဇိ ဗိလေ ဝါ၊ ဃော၊
ဇသ ဂေါ၊ ဒ္ဒိဘ္ဘံ။ ဝေန်ုဒ်။ ၂၃၄။ သူစ်။ (နဇ
+ဘ္ဘ။ ထေ၁(နဂ္ဂ-သံ၊ နဂ္ဂ-အဒ္ဓမ၁ဂ်ီ။ဏဂ္ဂ-
ပြာ)] (၁) အချည်းနှီးသော၊ (ဂ) အဝတ်
မပါသော။ (ခ) အကျိုးမပြီးသော။ (၂)
အဝတ်မဝတ်ပဲ ကျူးလွန်သော ရဟန်းဝတ္ထု။
(ခ) (ဂ) အခေလကော နာမ ယောခကာစိ
ပရိဗ္ဗာဇကသမာပန္နော နဂ္ဂေါ။ ဝိ၊ ၂။ ၁၂၃။

နဂ္ဂေါ(ပုဗ္ဗ)—ဝိ၊ ၂။ ၁၂၃။ ဝိ၊ခ္ခ။ ၄၂၁။
မ၊ ၁။ ၁၁ခ္ခ။ သံ၊ ၁။ ၆ဖ။ ပေတ။ ၁၅၁-၂။ စရိ-
ယာ။ ခ္ခ၊ဂ။ ဇာ၊ ၁။ ၂ ၂၊ ဂ၊ ခ္ခ ၉ ၀။ ဇာ၊ ၂။
၂ ၂ ၃။ မိလိန္ဒ။ ၂ ၁ ၅။ ဝိ၊ ခ္ခ ၊ ၂။ ၂ ၃ ၃။ ဝိ၊ ခ္ခ ၊ ခ္ခ
ခ္ခ ၀ ၁။ ဝိ၊ ခ္ခ ၊ ၄ ၆ ၄။ ကခ်ီ။ ၁ ၀ ၅။ ဝိ၊ သင်္ဂ ဟ။
ခ ၉ ၉။ ဒီ၊ ခ္ခ ၊ ခ္ခ။ မ၊ ခ္ခ ၊ ၁။ ခ ၉ ၉။ ခ ၊ ခ္ခ ၊ ခ္ခ
ခ ၁ ၁။ ခ ၊ ခ္ခ ၊ ခ ၁ ၁။ ခ ၊ ခ္ခ ၊ ခ ၁ ၁။ ခ ၊ ခ ၁ ၁ ။ ခ ၊ ခ ၁ ၁ ။ ခ ၊ ခ ၁ ၁

ပေါက်၍ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါအဖြစ်သို့ ရောက်ခဲ့သည်။ ဇာ၊ဌ၊၃။(၃၅၇။) ဂန္ဓာရုနဠ နဂ္ဂဇီ။ ဇာ၊၁။၁၆၇။ ဂန္ဓာရရဋ္ဌေပိ တက္ကသိလနဂရေ နဂ္ဂဇိ နာမ ရာဇာ ...နိသီဒိ။ ဇာ၊ဌ၊၃။(၃၅၆၊ ၃၆၀)။

နဂ္ဂတိတ္ထိက (ပု) [နဂ္ဂ+တိတ္ထိက] အဝတ်-မဆည်း-မဝတ်-သော တိတ္ထိ။ ကိရိယဝါဒိ-နော ပန နိဂ္ဂဏ္ဌာပိ အညေပိ နဂ္ဂတိတ္ထိကာ အာစေလကပဒေ သင်္ဂဟိတာ။ ဝိမတိ၊၂။ ၁၀၁။

နဂ္ဂဒုမ္မဏ္ဍတာ (ထီ) [နဂ္ဂဒုမ္မဏ္ဍ+တာ] အဝတ်မဝတ်သည်ဖြစ်၍ အဆင်းမလှသည်၏ အဖြစ်။ တေ နဂ္ဂဒုမ္မဏ္ဍတာဒိကံ (နဂ္ဂဒုမ္မဏ္ဍရူပါဒိနံ၊ သီ) ပဋိစ္ဆာဒေတမ္ဘတာယ ဣတ္ထိနံ ကောပိနံ ရုန္ဓနိယံ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၈၂။

နဂ္ဂနိဂ္ဂဏ္ဌာဒိသမဏ (ပု) [နဂ္ဂ+နိဂ္ဂဏ္ဌ+အာဒိ+သမဏ] အာတ် မဝတ်သော-တိတ္ထိ-တက္ကတ္ထန်း-စသော ရဟန်း။ နဂ္ဂနိဂ္ဂဏ္ဌာဒိသမဏာ စေဝ ကဿကသာ ပါဒိဗြာဟ္မဏာ စ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၃၀၇။

နဂ္ဂနိယ (နာ) [နဂ္ဂ+အနိယ] နဂ်ိယ. နက် ကြည့်။ နဂ္ဂနိယဿ(ပေတ။ ၁၈၈)တိ နဂ္ဂဘာဝဿ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၂၂၄။

နဂ္ဂနိသိရိက (တိ) [နဂ္ဂ+နိသိရိက] အဝတ်မဝတ်သည်ဖြစ်၍-ကျက်သရေမရှိ-မတင့်တယ်-သော၊ အဝတ်မဝတ်၍ ကျက်သရေတုံးသူ။ အယံ အာကောဋ္ဌကော ဣမေသံ နဂ္ဂနိသိရိ-ကာနံ ဒဿဟလဿ သန္ဓိကေ ဌတ္ဝာ ဝဏ္ဏံ ကသေတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ဝ၁၇။ (-ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၃၀၀။)

နဂ္ဂပဗ္ဗဇ (နာ) [နဂ္ဂ+ပဗ္ဗဇ] အဝတ်မဝတ်ခြင်းဟူသော အကျင့်၊ အဝတ်မဝတ်သော ရဟန်း (တိတ္ထိ,တက္ကတ္ထန်း)၏ အဖြစ်။ သော ဥတ-ကောဟိ ပရိစ္ဆဒတ္ထာ နဂ္ဂပဗ္ဗဇ်ံ ပဗ္ဗဇိတ္ဝာ န န္ဟာ-ယတိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။ဝ၃၊

နဂ္ဂပဗ္ဗဇ္ဇ။ပဂမန (နာ) [နဂ္ဂပဗ္ဗဇ+ဥပဂမန] အဝတ်မဝတ်ခြင်းဟူသော အကျင့်သို့ ကပ်ရောက်ခြင်း၊ အဝတ်မဝတ်သော ရဟန်း (တိတ္ထိ,တက္ကတ္ထန်း)၏ အဖြစ်သို့ ကပ်ရောက်ခြင်း။ နဂ္ဂပဗ္ဗဇ္ဇ။ပဂမနေန... ကာယေန ဝေ-ရေသိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။ဝ၄။

နဂ္ဂပရိဗ္ဗာဇက (ပု) [နဂ္ဂ+ပရိဗ္ဗာဇက။ (နဂ္ဂပရိ-ဗ္ဗဇ်-သံ)] နဂ္ဂပရိဗ္ဗဇ်၊ အဝတ်မဝတ်သော ပရိဗ္ဗဇ်။ အယံ ပန နဂ္ဂပရိဗ္ဗာဇကဿေဝ အာဇီဝကဿ ဝါ အစေလကဿ ဝါ ဒါတဗ္ဗော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၂။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၅။ သာရတ္ထ၊ ၃။၂၂၅၊၂၄ဝ။ ဝိမတိ၊၂။ဝ၀ဝ။ ဒီ၊ဋ္ဌ ၃။ဝ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄ဝ၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ဝ၈ဝ။ ပါစိတ်၊ ယော။၂ဝ၃။)

နဂ္ဂပရိသာ (ထီ) [နဂ္ဂ+ပရိသာ] အဝတ်မဝတ်သော-တိတ္ထိ-တက္ကတ္ထန်း-ပရိသတ်။ နဂ္ဂ-ပရိသာပိ သတ္ထု မိဂါရသေဋ္ဌိနော ဂေဟံ ဂတဘာဝံ သုတ္ဝာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၃၂၀။

နဂ္ဂပေတ (ပု) [နဂ္ဂ+ပေတ။ (နဂ္ဂပြေတ-သံ)] အဝတ်မရှိသော ပြိတ္တာ၊ အဝတ်မပါသော ပြိတ္တာ။ သော တဿ သူလာဝုတဿ ပုရိ-သဿ သန္ဓိကေ အာဂစ္ဆန္တံ နဂ္ဂပေတံ "သက္ခိ"တိ နိဒ္ဒိသိတ္ဝာ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၂၀၂။

နဂ္ဂဘာဝ (ပု) [နဂ္ဂ+ဘာဝ။ (နဂ္ဂဘာဝ-သံ)] အဝတ်မရှိသူ၏ အဖြစ်၊ အဝတ်မဝတ်သူ၏ အဖြစ်၊ အဝတ်မဝတ်ခြင်း။ ဥပဇ္ဈာတိ မောဟမူဠှော နဂ္ဂဘာဝံ။ ဇာ၊၂။၂၆ဝ။ ဇာ၊ ဌ၊၃။ဝ၂၃။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ဝ၃ဝ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၂၂ဝ။)

နဂ္ဂဘာဝပဋိစ္ဆာဒန (နာ) [နဂ္ဂဘာဝ+ပဋိစ္ဆာ-ဒန] အဝတ်မဝတ်သူ၏ အဖြစ်ကို ဖုံးလွှမ်း-ခြင်း၊ အဝတ်မရှိမှုကို ဖုံးလွှမ်းခြင်း။ ယဒိ

ဇ၀ံ အစ္ဆိန္နစီ၀ရသာ နဂ္ဂဘာ၀ပ္ပဋိစ္ဆာဒနတ္ထံ ဘူတဂါမပါတဗျတာ ဘဂ၀တာ အနုညာ-တာ။ ၀ဇိရ။၁၆၉။

နဂ္ဂဘောဂ (တိ) [နဂ္ဂ+ဘောဂ။ နဂ္ဂဘောဂ-သံ)] အ၀တ်မ၀တ်သော ကိုယ်ရှိသော၊ သူ။ သော သမုဒ္ဒတော ဥတ္တရိတ္မာ နဂ္ဂဘောဂေါ တသ္မိံ ပဋ္ဌနေယေ၀ ဘိက္ခာယ စရိ။ ဇာ၊၆၊ ၅။၇၀။

နဂ္ဂဘောဂ (တိ) [နဂ္ဂ+ဘောဂ။ (နဂ္ဂဘောဂ-သံ)] အ၀တ်လည်း မ၀တ်, ကောက်ကျစ်သော အလိုလည်း ရှိသော၊ ၀တ်လစ်စလစ် ကောက်ကျစ်စဉ်းလဲသော၊ သူ။ နဂ္ဂဘောဂ-(သံ၊၆၊၃။၁၃၀)ဣ အ၀သနဘာ၀ေန နဂ္ဂံ, ကုဋ္ဌိလဗ္ဗာသယတာယ ဘောဂံ။ သံ၊ဋီ၊၂။ ၃၂၂။ (–ဇာ၊၆၊၅။၉၀။ ဇာ၊၆၊၇။၁၁၂၊ ၁၁၉။)

နဂ္ဂယိနီ (ထီ) [နဂ္ဂ+ဏယ+ဣနီ] အ၀တ်မ၀တ်သော မိန်းမ၊ ၀တ်လစ်စလစ်မိန်းမ။ ဒုမ္မဏ္ဍိနီ နဂ္ဂယိနီ ပလာယိနီ။ ဇာ၊၁။၃ဝ၆။ ဇာ၊၆၊၅။ ၁၇။

နဂ္ဂရူပ (နဂ) [နဂ္ဂ+ရူပ။ (နဂ္ဂရူပ-သံ)] (၁) အ၀တ်မ၀တ်သူ၏–အသွင်–သဏ္ဌာန်၊အ၀တ်မ၀တ်သူ၏ ကိုယ်။ (တိ) (၂) အ၀တ်မ၀တ်ခြင်း သဘောရှိသော၊ အ၀တ်မပါသော ကိုယ်ရှိသော၊ ၀တ်လစ်စလစ်ကိုယ်ရှိသော၊ သူ။ (၁) တဒေ၀ နဂ္ဂရူပံ "အယမေ၀ ပဗ္ဗဇ္ဇာ နာမ သိယာ"တိ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ကတ္မာ အဂ္ဂဟေသိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၁၅။ (–ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၂၁၃။) (တိ) (၂) နဂ္ဂိနောတိ နဂ္ဂရူပါ နိစ္စောဌာ။ ပေတ၊ ဌ။၁ဖ၇။

နဂ္ဂလိဂ် (နဂ)[နဂ္ဂ+လိဂ်။ (နဂ္ဂလိဂ်-သံ၊ဏဂ္ဂလိ ဂ-ပြာ)] နဂ္ဂလိင်၊ အ၀တ်မ၀တ်သူ၏အသွင်။ အ၀ဏ္ဏနိယသော၀ နဂ္ဂလိဂ်သာ သေဋ္ဌဘာ၀ံ ၀ါ ဥပဂစ္ဆတိ။ ၀ဇိရ။ဌ၃၁။

နဂ္ဂ၀ဋ္ဋ (ပု) [နဂ္ဂ + ၀ဋ္ဋ] နဂ္ဂ၀ဂ်၊ နဂ္ဂသိက္ခာပုဒ်ဖြင့် မှတ်အပ်သော – ၀ဂ် – သိက္ခာပုဒ်အစု။ (ယင်းသည် ၀ိနည်း ၅-ကျမ်းအနက် ၂-ကျမ်းမြောက် ပါစိတ်ပါဠိတော် ဘိက္ခုနီ ၀ိဘင်းတွင် ၃-ခုမြောက် ၀ဂ်ဖြစ်သည်၊ယင်းနှင့် သိက္ခာပုဒ် ၁၀-ပုဒ် ပါရှိသည်။) ၀ိနယ ပိဋကာ၊ ပါစိတ္တိယ ပါဠိ၊ ဘိက္ခုနီ ၀ိဘင်း၊ ၄-ကဏ္ဍ၊ ၃-၀ဂ်။ ၀ိ၊၂။ ၃ဖ၅-ဂ။ နဂ္ဂ၀ဋ္ဋသာ ပဌမသိက္ခာ၀ပဒေ....ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ၀ိ၊ဌ၊၃။၂၀၅။ (–ကခ်။၃၂၂။ ဝ၀ိရ။ဌ၃ဖ။ သာရတ္ထ၊၃။ ၁၂၅။)

နဂ္ဂ၀ေသ (ပု) [နဂ္ဂ+၀ေသ] အ၀တ်မ၀တ်သူ၏–အသွင်–အပြင်။ သော စ ဘေနေ၀ နဂ္ဂ၀ေသေန ဘိက္ခူနံ သန္တိကံ အာဂတ၀ာ။ ၀ိမတိ၊ ၂။၁၀၀။

နဂ္ဂသမဏ (ပု) [နဂ္ဂ+သမဏ။ (နဂ္ဂ၀မန-သံ)] အ၀တ်မ၀တ်သော ရဟန်း (တိတ္ထိ တက္ကတ္ထန်း)။ မ္မေကထံ သောတုကမ္မတာယ ဂစ္ဆန္တံ နဂ္ဂသမဏာ အာဟံသု။ အံ၊ဌ၊၁။၃၂၀။ (–၃၁ဌ။)

နဂ္ဂသမဏက (ပု) [နဂ္ဂ+သမဏ+က။ (ဏဂ္ဂ-သမဏက-ပြာ) အ၀တ်မ၀တ်သော ရဟန်း၊ တက္ကတ္ထန်း ရဟန်း။ နဂ္ဂသမဏက (မဟာနိ။ ၆ဌ)ဣ နိစ္စောဌသမဏံ။ မဟာနိ၊ဌ။၁၀ဌ။ အာဇီ၀ကောတိ နဂ္ဂသမဏကော။ မ၊ဌ၊၁။ ၁၅ဖ။ နဂ္ဂသမဏကော (ပ၊ဇ)— မ၊ဌ၊ဌ။ ၁၃ဌ။ နဂ္ဂသမဏကာ (ပ၊ဗ)—ဇာ၊ဌ၊ဌ။ ၃၃ဌ။ နဂ္ဂသမဏကေ (ဒု၊ဗ)—အံ၊ဌ၊၁။ ၃၁ဖ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ဌ၃။

နဂ္ဂိက (တိ) [နဂ္ဂ+ဏ္ဍယ။ ယ-ကို က-ပြု။(နဂ္ဂက၊ နဂ္ဂက-သံ)] အ၀တ်မ၀တ်သော၊ သူ။ ပဿ နဂ္ဂါမ္ပသေတိ ဩလောကေဟိ၊ နဂ္ဂိကာ ပန အမ္မာ။ ပေတ၊ဌ။၁ဌ၀။

နဂ္ဂိယ (နဂ) [နဂ္ဂ+ဏ္ဍယ။ မောက်၊ဌ။၅ဌ။ (နဂ္ဂ-သံ)] အ၀တ်မ၀တ်သူ၏ အပြစ်၊ အ၀တ်

မဝတ်ခြင်း။ အသုစိ ဘန္တေ မာတုဂါမသာ နဂ္ဂိယံ ဇောဇ္ဈံ ပဋိကူလံ။ ဝိ၊၃။၄၀၇။ (–၄၂၁။)နဂ္ဂိယ(သုတ္တနိ။၃၁၂)နှိ အစေလ-ကတ္တံ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၃၀၇။

နဂ္ဂိယဝတသမာဒါန (နာ) [နဂ္ဂိယဝတ+သမာ-ဒါန] (အဝတ်မဝတ်သူ) တိတ္ထိ –တက္ကတွန်း–တို့၏ အကျင့်ကို–ဆောက်ဘည်–ကျင့်သုံး–ခြင်း။ နဂ္ဂိယဝတသမာဒါနေန နဂ္ဂေါ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၅၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၉။ (–သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။ ၃၅၄။)

နဂ္ဂေယျ (နာ) [နဂ္ဂ+ဏျ] အဝတ်မဝတ်သူ၏ အဖြစ်၊ အဝတ်မဝတ်ခြင်း။ နဂ္ဂေယျာ (သံ၊ ၂။၄၀၉)တိ နဂ္ဂဘာဝတောဝ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၉။

နဂ်လ (နာ) [နဂ် +လု+ အ။ ဘူမိနဂ် မနဂ် ကရောန္တော လုနာတိတိ နဂ်လံ။ ဓာန်၊ဋ္ဌ။ ၄၄၉။ သုစိ။ နာ+ဂလ+အ။ တိဏာဒေ ကဋ္ဌေ နာသေဘော ဂလန္တိ ပဝတ္တန္တိ ဘောနာတိ နဂ်လံ။ နာ ပုမ္ဗဿ ဂလ ဂတိမှိ။ ဂဋ္ဌ်ပုံ၊။ဖ၄။ (ဏဂ်လ-သံ၊ ဏံဂရ, ဏံဂလ-ပြာ၊ နံဂလ-အဒ္ဓမာဂဓီ၊ နဂုလ- သီဟိုဠ်)] (၁) (က) ထွန်၊ ထွန်ဘုံး။ (ခ) ထွန်သွား၊ ထယ်သွား။ (၂) (လယ်ယာတို့ကို) ထွန်ခြင်း၊ ထွန်ယက်ခြင်း။ (၃) ရေခမြောင်း။ (တီ) (၄) ထွန်တုံးဖြင့် မှတ်အပ်–ထွန်ဘုံးအမှတ်ရှိ–ထွန်တုံးနှင့် တူ–သော ဦးချိုရှိသော(နွားပ)။ (၁) (က) နာ ခေါ် မယ် ပဿာမ ဘောတော ဂေါတမသာ ယုဂ် ဝါ နဂ်လံ ဝါ ဖာလံ ဝါ။ သံ၊ဝ။၁၇၄။ သုတ္တနိ၊ ၂၉၁။နပိ နိယ်ဿ်ဿ်ဿ် နဂ်လာ(ဒီ၊၃။ဝ၆၂)-တိ နဂ်လာနိပိ တဿ ''ကသိကမ္ပံ ကရိဿာ-မာ''တိ နာ ခေတ္တံ နိယ်ဿ်ဿ်။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ဝ၄၆။ ဒ္ဝေ စ ဂေါဏေ နဂ်လဿ လဘိဿသိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၃။ (ခ) ဂေါနေ နဂ်လေန ကသန္တဿ ဘတ္တ သိဘာယော ဂဒ္ဒန်ဿ်။ ဝိ၊၃။၃၃၇။ (–သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၀၃။ အံ ဋ္ဌ၊၃။ ၂၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။ဝ၄ဂ။ နဂ်လာဝတ္ထု-လည်း ကြည့်။) (၂) နဂ်လာသူ-(ထေရ။ ၂၂၉)တိ လိုဂ်ဝိပလ္လာသံ ဂဟေတ္ဝာ ဝုတ္တံ၊ နဂ်လေဟိ ကသိရေဟိ အဘတ္ထောဝ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ဝ၃ဝ။ (၃) နဂ်လမုခ-ကြည့်။ (တီ) (၄) "သဃ်ဘဋ္ဌ ဝါ နဂ်လံ ဝါ"တိ ဝုတ္တေ ဂေါဏော သုကဆိတောဝ နာမ ဘဝေ-ယျ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဝ၃၂။ နဂ်လသဒ်သသိဂ်ါနိ။ မရုဋ္ဌ၊ ၂။ဂ၆။ (–မူလဋ္ဌ၊ ၂။၉၃။)

နဂ်လ(ပ၊ဇ)—သံ၊ဝ။ဝ၇၅။ သုတ္တနိ။ ၂၉ဝ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၉၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဝ၃၂။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၂၆ဝ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၂၉၅။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဝ၇ဝ။ သံ၊ဋ္ဌ။ ဝ။ ၂၇ဝ။ နဂ်လာနိ(ပ၊ဗ)—ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ဝ၄ဖ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ဝ၅၅။ နဂ်လာ—ဒီ၊၃။ဝ၆ ၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ဝ၄ဖ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၂ ၂၃။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ဝ ၂၄။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ဖ၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ဝ၅၅။ နဂ်လေ (ဌ၊ဇ)—သံ၊ဝ။ဝ၁ဖ၊ဝ၇၄။ သုတ္တနိ။ ၂ ၉ဝ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄ဝ၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၃။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဝ၉ဖ၊ ၂ ၇ဂ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ဂ၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၂ဖ၀။ နဂ်လာနိ (ဌ၊ဗ)—သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂ ဝ ၂ ၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။ဂ၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၂ ဂ ဖ။ သံ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။ ၂ ဝ ၂။ နဂ်လေန (တ၊ဇ)—ဝိ၊ဂ။ဂ၃ ၂။ ဝ၊ဋ္ဌ၊ဂ။ ၂ ၄ ၄။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃ ၅ ၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဂ ဝ ၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဂ။ ၂ ၃ ၄။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၃ ၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။ဝ ၄ ၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ဝ ၂။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၂ ဖ ဝ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၂ ၉ ၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ဂ။ ၂ ၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄ ဖ ၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၃ ၄။ နဂ်လေဟိ (တ၊ဗ)—ထေရီ။ဂ၉ ၂။ ဇာ၊ဝ။ ၂ ၄ ၀။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ဝ။ ၉ ၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ဝ ၂ ၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ဝ ဂ ၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊ဂ။ ၂ ဖ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ဝ ၄ ဝ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄ ၄ ဝ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။ ဝ ဝ ၊ ဝ ဝ ၉။ အပ ဋ္ဌ၊ဝ။ ၂ ၉ ဂ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ဝ ၇ ၅။ နဂ်လဿ (ဆ၊ဇ)—ထေရ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၄ ၄။ နဂ်လာနံ (ဆ၊ဗ) —သံ၊ဋ္ဌ၊ ဝ။ ၂ ၂ ဂ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ဝ ၂ ၄။ နဂ်လာသု (ထီ၊ သ၊ဗ)—ထေရ။ ၂ ၂ ၉။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ဝ ၄ ဝ။

နဂ်လာဂဋ္ဌ (နာ) [နဂ်လ+ကဋ္ဌ။ (လာဂ်လာမ္ဗ-ဏ-သံ)] ထွန်ဖြင့် ထွန်ယက်ခြင်း။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

နင်လကင္ဘကရဏ (နာ) [နင်လ+ကင္ဘ+ကရဏ။ (ဏင်လ=မ္ဘဏ ကရေး- သံ)] ထွန်ဖြင့် ထွန်ယက်ခြင်းကို ပြုရာအရပ်၊ လယ်ထွန်ရာအရပ်။ နင်လကင္ဘကရဏ (သံ၊၃။၁၂၇)နှင့် နင်ခလန ကသိကရဏံ၊ အဝုနာ ကင္ခံ ခေတ္တဘ္ဘာနန္တိ အတ္ထော။ သံ၊ဘ္ဘ၊၃။၂၃၄။ နင်လကင္ဘကရဏ-(ဒီ·ဘ္ဘ၊၃။၃၁)နှင့် နင်လေန ကသိတပ္ပဒေ-သော။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၅။ နင်ခလန ကင္ခံ ကသိတံ နင်လကင္ခံ၊ တံ ကရီယတိ တ္ထောတိ နင်လက-ဘ္ဘကရဏံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၆၉၊၄၇၀။

နင်လကရဏဘ္ဘာန (နာ) [နင်လ+ကရဏ+ဘ္ဘာန။ (လာင်လကရဏသ္ထာန-သံ)] အထင်ပုဗ္ဗနက် ကြည့်၊ အမစ္စဂဏပရိဝုတော နင်လကရဏ-ဘ္ဘာနံ အဂမာသိ။ အပ၊ဘ္ဘ၊၁။၇၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဘ္ဘ ။ ၃၂၄။ ဇာ၊ဘ္ဘ၊၁။၆၈။

နင်လကသန (နာ) [နင်လ+ကသန။ (လာင်လ-ကင်ဏ သံ)] ထွန်ဖြင့် ထွန်ယက်ခြင်း။ နင်-လကသနေန စေဝ အဘ္ဘဒန္တကေန စ သုဘ္ဘ ပရိကမ္မကတားယ ခေတ္တဘူမိယာ။ အံ၊ ဘ္ဘ၊၂။ ၁ဝ၄။

နင်လကသိတဘ္ဘာန (နာ) [နင်လ+ကသိတ+ ဘ္ဘာန] ထွန်ဖြင့် ထွန်ယက်အပ်သော အရပ်။ သော ကေဒါသံ အတိဝ နိလမဏိပဘာနိ နင်လကသိတဘ္ဘာနေ ဥဒ္ဓိဘသတ္ထပုပ္ပါနိ ဂဟေ-တ္မာ အာကာသေ ပူဇေသိ။ အပ၊ဘ္ဘ၊၂။ ၁၁၇။

နင်လကုလ (ကူဋ) ထ္ထေရ (ပု) [နင်လကုလ-(ကူဋ)+ထေရ] နင်လကုလ (ကူဋ) ထေရ်။ (ယင်းသည် ယာသ္ဘန်ရာမှ ဒေဝ နန်းကျောင်း သွားရ၍ ထွန်နှင့် ပုဆိုးညစ်ပိုင်းကို သိမ် တန်ဆောင်းအနီး ထားပြီး ရဟန်းပြုသည်၊ မိမိ ကိုယ်ကို တားဖြင့် ဆုံးမရာ မကြာမီတွင် ရဟန္တာ ဖြစ်လေသည်။ ဓမ္မ၊ဘ္ဘ၊၂။၃၇၉။) သတ္ထာ ဇေတဝနေ ဝိဟရန္တော နင်လကုလ-ထ္ထေရံ (နင်လကူဋ္ဌထ္ထေရံ၊ သျှာ) အာရဗ္ဘ ကထေသိ။ ဓမ္ဓ ဘ္ဘ၊၂။၃၇၈။ (–၃၇၉။)

နင်လကောဋ္ဌိ (ထီ) [နင်လ+ကောဋ္ဌိ] ထွန်တုံး၏ – အစွန်း – အဖျား။ နင်လကောဋ္ဌိဝစု-ကြည့်။

နင်လကောဋ္ဌိဝက် (တီ) [နင်လကောဋ္ဌိ+ဝက်] ထွန်တုံး၏အဖျားကဲ့သို့ ကောက်သော၊ ထွန်-တုံး၏အဖျားကောက်ကဲ့သို့ ကောက်သော၊ သူ။ (အိန္ဒိယနိုင်ငံ သီဟိုဠ်နိုင်ငံ ထွန်မျှားခ်ိန် ထွန်ကို မရ၍ လွယ်ကူစေရန် ထွန်တုံ ဖျားခ်ိန် အကောက်ကလေး ပြုလုပ်ပါရှိ၏၊ ယင်းထွန်-တုံးအလှား ပဌမ ဒုတိယ အရွယ် သိက္ခာသီလ ဖြည့်ကျင့်ပြီးတတိယအရွယ်အနေသန စသည် ပြု၍ ဤသီလမဖြည့်ကျင့်သော ရဟန်းသည် နင်လကောဋ္ဌိဝက် မည်သည်။) သော နာတိ-ကုဋ္ဌိလဘာယ နင်လကောဋ္ဌိဝကော်ဘ နာမ ဟောတိ။ အဘိ၊ဘ္ဘ၊၁။၁၉၅။

နင်လကောဋ္ဌိဝက်တာ (ထီ) [နင်လကောဋ္ဌိ-ဝက်+တာ] ထွန်တုံးအဖျား ကောက်ကဲ့သို့ ကောက်သူ၏ အဖြစ်။ ကုဋ္ဌိလတာတိ နင်လ-ကောဋ္ဌိဝက်ဘာ။ အဘိ၊ဘ္ဘ၊၂။၄၇၅။ အယံ နင်လ=ကောဋ္ဌိဝက်တာ နာမ၊ ပရိ=ယာသာ-နေ ဝက်ဘာဝါပတ္တိဟော။ ဒီ ဋီ၊၃။၁၇၆။ အံ၊ဋီ၊၂။၆ဝ။ (–ဒီ ဘ္ဘ၊၃။၁၆၃။ အံ၊ဋီ၊၂။ ၅၉။)

နင်လကောဋ္ဌိဝက်ဘာဝပဋိကွေပ (ပု) [နင်လ-ကောဋ္ဌိဝက်ဘာဝ + ပဋိ=ကွေပ] ထွန်တုံး အဖျားကောက်ကဲ့သို့ ကောက်သူ၏ အဖြစ်ကို ပယ်ခြင်း။ အကုဋ္ဌိလတာတိ နင်ခ=ကောဋ္ဌိ-ဝက်ဘာဝပဋိကွေပေါ။ အဘိ၊ဘ္ဘ၊၁။၁၉၅။

နင်လကောဋ္ဌိဝစု (တီ) [နင်လ=ကောဋ္ဌိ+ဝဟန္တ+ ဝစု။ အလယ်ပုဗ္ဗ ကျေ။] ထွန်တုံးစွန်းကို ကိုင်ဆောင်လျက် ကြီးပွါးသော၊ သူ။ နင်လ-ကောဋ္ဌိဝစောာ (ဇာ၊၂။၂၀၅၊ ၂၁ဝ) တိ

ဂဟပတိပုတ္တော ဒဟရကာလတော ပဋ္ဌာယ နဂ်သကောဋ္ဌိ" ဝဟန္တောယေव ဝနုတိ၊တမတ္ထံ သန္ဓာယ "တုံ ဂဟပတိကမ္မမေव ဇာနာသိ, နု ခတ္တိယာနံ မဂ်လကမ္မန္တိ ဣမိနာ အဓိပ္ပါ-ယေနေဝမာဟ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။ ၂၆ခု။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။ ၂၁၆။)

နဂ်လစ္ဆိန္နမတ္ထိကာပိဏ္ဍ (ပု) [နဂ်လစ္ဆိန္န+မတ္ထိ-ကာ+ပ်ဏ္ဍ] ထွန်သွားတို့ဖြင့်–ဖြတ်–ခွဲ–အပ်သော– မြေညက်စိုင်– မြေညက်ခဲ– မြေကြီး စိုင်–မြေကြီ.ခဲ။ ကသိဘဋ္ဌာနေပိ နဂ်လစ္ဆိန္န-မတ္ထိကာပ်ဏ္ဍံ ဂဏ္ဍန္တိသာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂ ၂။ ဝိ၊သင်-ဟ။ ၇၅။ မဟန္တမ္ပိ နဂ်လစ္ဆိန္နမတ္ထိကာပိဏ္ဍန္တိ မဟန္တမ္ပိ ကသိဘဋ္ဌာနေ ဟေဋ္ဌာပထဝိယာ အသမ္ဘဒ္ဓံ နဂ်လစ္ဆိန္နမတ္ထိကာပိဏ္ဍံ။ ကခ်ီ၊ ဋ္ဌီ၊ သစ်။ ၃၅၃။ (–ကခ်ီ။၁၄၇။)

နဂ်လခေါရယ္ပတာ (တ) [နဂ်လခေါရယ္ပ+-တာ။ (လာဂ်လခေါ်ယ်တာ-သံ)] ထွန်တုံး ဝန်ကို ဆောင်တတ်သော နွားလား၏အပြစ်။ ယဒေဝ ဝိပဿနာယ ပညာယ တံသဟ-ဂတဝိရိယသ္မိံ စ နဂ်လခေါရယ္ပဘာဝေ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။ ၂၃ခု။

နဂ်လပထ (ပု) [နဂ်လ+ပထ။ (လာဂ်လပန်-သံ ဏာ်လပ်ထ-ပြာ)] ထွန် – ကြောင်း– လမ်း၊ ထယ် – ကြောင်း–လမ်း။ နဂ်လာ-ဝတ္ထု-ကြည့်။

နဂ်လဖာလာဒိဥပကရဏပူရ (တ) [နဂ်လဖာ-လာဒိဥပကရဏ+ပူရ] ထွန်တုံး ထွန်သွား အစရှိသော အဆောက်အဦ ဖွဲ့ဖြင့် ပြည့်သော။ နဂ်လ့ဖာလာဒိဥပကရဏပူရာနိ ပဋ္ဌ သကဋ္ဌသဘာနိ အဒါသိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၉။

နဂ်လဗဒ္ဓ (တ) [နဂ်လ+ဗဒ္ဓ] ထွန်ဘုံ၌–ဖွဲ–ချည်– အပ်သော။ နဂရသ္မာ ဥပ္ပဘာနကာလေ နဂ်လာနိ ဂဟေတ္ဝာ နဂ်လဗဒ္ဓံ အယသခ်-လိကံ အယခါဏုကေ ဗန္ဓေယျာထ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ဂခု။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။ဂ၄။)

နဂ်လဗလိကမ္မ (နာ) [နဂ်လ+ဗလိကမ္မ] ထွန်တုံး ကို–ပူဇော်–ပသ–မှု။ နဂ်လဗလိကမ္မံ ကာရော-ပေသိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂ ၂ခု။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁ ၂၅။

နဂ်လမဂ္ဂ (ပု) [နဂ်လ+မဂ္ဂ။ (လာဂ်လ+မာဂ်-သံ)] ထွန်ရေး၊ ထွန်ကြောင်း (ထရေး၊ ထကြောင်း)၊ ထွန်လမ်း။ နဂ်လမဂ္ဂံ ကတ္ဝာ ကသိဘုံ နု သက္ကာ ဟောတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂ ၂၉။

နဂ်လမတ္ထရတ္ထဒဏ္ဍ (တ) [နဂ်လမတ္ထ+ရတ္ထဒဏ္ဍ] ထွန်ဘုံးအတိုင်းအရှည်–ကဲ့သို့–မျှလောက်– နီသော အရိုးတံရှိသော။ ဒဗ္ဗဘိဏသခ်ါ-တာယ တိရိယာ နာမ တိဏဇာတိယာ နဂ်လ့မတ္ထရတ္ထဒဏ္ဍာယ နာဘိတော ဥဋ္ဌတာ-ယ။ ဝိမတိ၊၁။ ၂ ၅။ (အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၇၁။ သာ-ရတ္ထ၊ ၂။ ၃ဝ၃)ဘွဲ့လည်း ကြည့်။

နဂ်လမုခ (နာ) [နဂ်လ+မုခ။ (လာဂ်လမုခ-သံ၊ ဏာ်ဂလ့မုဟ-ပြာ)] ရေမြောင်း၀။ (ထွန်-သွားနှင့် တူသောကြောင့်ရင်း, ထွန်သွားဖြင့် တူးအပ်သောကြောင့်ရင်း ရေမြောင်း၀ကို "နဂ်လမုခ"ဟု ဆိုသည်။) နဂ်လ့မုခါနိ(အံ၊ ၂။ ၅ ၆) တိ မာတိ.ကာမုခါနိ။ တာနိ ဟိ နဂ်လ-သရိက္ခကတ္တာ နဂ်လေဟိ စ ခတတ္တာ "နဂ်လ-မုခါနိ" တိ ဝုစ္စန္တိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂ ၆။

နဂ်လသာ (နာ) [နဂ်လ+သတ။ (လာဂ်လ+တ-သံ)] ထွန်ဘုံးဘို့၏ အရာ၊ အရာသော ထွန်-တုံး။ ကသိဘာရဒ္ဒါဒဿ ပြာဟ္မဏဿ ဟ္ဝ-မတ္ထာနိ နဂ်လသတ နိ ပယုဇ္ဇာနိ ဟောန္တိ ဝပ္ပကာလေ။ သုတ္တနိ။ ၂ ၃ ၁။

နဂ်လသဒ်သ (တ) [နဂ်လ+သဒ်သ။(လာဂ်လ-သ ဒ္ဓ-သံ)] ထွန်ဘုံးနှင့်တူသော(မိုးကြိုး)။ ဒဏ္ဍမဏိကာ နဂ်လသဒ်သာ ဟုတ္ဝာ ပတတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ ၆ ၀။ နဂ်လသ္မာ ကသ္မနကာလေ ကသ္မကာနံ ဟတ္ထေန ဂဟေတမ္ဗဋ္ဌာနေ မဏိကာ ဟောတိ၊ တံ ဥပါဒါယ နဂ်လံ

"ဒဏ္ဍမဏိကာ" တိ ဝုစ္စတိ။ တသ္မာ ဒဏ္ဍမဏိ-ကာကာရာ ဒဏ္ဍမဏိကာ။ တေနာဟ "နဂ်-လသဒီသာ"တိ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၇၁။

နဂ်လသဒီသဒ္ဓ (တိ) [နဂ်လသဒီသ+ဒ္ဓ] ထယ်ဘုံးနှင့်တူသော အစွယ်ရှိသော။ နဂ်လ-သဒီသဒ္ဓသ ဟတ္ထိနော ဧဝံ စိတ္တံ သမေ-တိ။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၄၁။

နဂ်လသရိက္ခက (တိ) [နဂ်လ+သရိက္ခက]ထွန်-တုံးနှင့်တူသော (ရေမြောင်း)။ နဂ်လမုခ-ကြည့်။

နဂ်လသဟသ (နဂ) [နဂ်လ+သဟသ] တွန်-တုံးဘို၏ အထောင်၊ အထောင်သော ထွန်-တုံး။ ရဇညာ ကမ္မဇ္ဇေ နဂ်လသဟသံ ယောဇယန္တိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၉။ (–ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ ၃၂၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၇။)

နဂ်လသီတကမ္ဗ (နဂ) [နဂ်လသီတ+ကမ္ဗ] ထွန်-တုံးပြင့် ထွန်ယက်ခြင်းအမှု။ သီတန္တိ "နဂ်လ-သီတကမ္ဗ"န္တိ ဝဒန္တိ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၄၁။

နဂ်လသီသ (နဂ) [နဂ်လ+သီသ။ (လာဂ်လ-ဂိမီ-သံ၊ ဏ်ဂလသီသ-ပြာ)] ထွန်ဘုံး-စွန်း၊ ထွန်တုံးထိပ်ဖျား။ ပုဏ္ဏော ဥဒ္ဒဝယ-ဧကံ ကဋ္ဌं ဂဟေတ္မာ နဂ်လသီသေ ပဟရိ။ အံ ဋ္ဌ၊၁၊၃၄၄။ (–မမ္ပ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၈။)

နဂ်လသီသပွမာဏ (တိ) [နဂ်လသီသ+ပမာဏ။ (လာဂ်လဂ်ဒီ-ပြမာဏ-သံ)] (၁) ထွန်တုံး-ဦး-ထိပ်၀-အတိုင်း အရှည် ရှိသော။ (၂) (ထွန်သွား၏တည်ရာ) ထွန်တုံး အတိုင်း-အရှည်ရှိသော။ (၁) နဂ်လသီသပွမာဏံ နိမ္မက္ခိကဒဏ္ဍကမဏိ ဒိသ္မာ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၆။ (၂) သရိရံ နဂ်လသီသပွမာဏံ။ စရိယာ၊ ဋ္ဌ။၁၂၆။ နဂ် လသီသပွမာဏ(ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄၊ ၄၅၉)-န္တိ ဘ္ဘေ နဂ်လံ နာမ ဖာလဿ နာမံ။ တဿ ပန ဥပရိ ဌိတတ္တာ တပ္ပတိဋ္ဌာနဘူ-တော ကဋ္ဌမယော ဝဋ္ဋဒဏ္ဍော နဂ်လသီ-သန္တိ ဝုစ္စတိ။ တေနေဝ "နဂ်လဿ သီသံ နဂ်လသီသ"န္တိ သမာသဝိဂ္ဂဟော ဒဋ္ဌမ္ဗော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁၅။၅၀၆။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ ၄။၂၃၀၊၂၆၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၄။)

နဂ်လသီသမတ္တ (တိ) [နဂ်လသီသ + မတ္တ။ (လာဂ်လဂ်ဒိမ်မာတြ - သံ)] ထွန်တုံးဦး-အတိုင်းအရှည်ရှိသော၊ ထွန်တုံးဦးလောက် ရှိသော။ သမန္တာ ပထဝိ ဘိန္ဒိတ္ဝာ ပိ နဂ်လ-သီသမတ္တာ ဥဒကဝဋ္ဋိ....ဥဋ္ဌန္တာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၆။ မုဋ္ဌာသံ နဂ်လသီသမတ္တံ ဟောတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၅၈။ နဂ်လသီသမတ္တံ နိမ္မက္ခိကံ ဒဏ္ဍက-မဏိ ဒိသ္မာ။ အံ ဋ္ဌ၊၁။၁၉၁။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၂၀။ (–ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၅။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၃၉။)

နဂ်လသီသသဒီသ (တိ) [နဂ်လသီသ+သဒီသ] ထယ်တုံးဦးနှင့်တူသော။ အက္ခိနီ နိမ္မနိတ္ဝာ နဂ်လသီသ ဝဒီသာ ဘိဒီသ ဝိပုလ ဘိဝ-ယော ကတ္ဝာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂၃၆။

နဂ်လာဒိကသီသမ္ဘာရသမာယောဂ (ပုဂ) [နဂ်-လာဒိကသီသမ္ဘာရ+သမာယောဂ] ထွန်တုံး-စသော ထွန်ယက်ခြင်း၏ အဆောက်အဦနှင့် ယှဉ်ခြင်း၊ လယ်အဆောက်အဦနှင့်ယှဉ်ခဲ့သော ထွန်တုံး စသည်။ နနု ပြောဟူကေန ဘဂဝါ နဂ်လာဒိ ကသီသမ္ဘာရသမာယောဂံ ပုဋ္ဌော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂၈။

နဂ်လာဝတ္ထ (နဂ) [နဂ်လ+အာဝတ္ထ] ထွန်သွား-ထယ်သွား-ကို လည်စေရာ-ထွန်ကြောင်း-လမ်း - ထယ်ကြောင်းလမ်း။ အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

နဂ်လာဝတ္ထနီ (တိ) [နဂ်လ+အာဝတ္ထန+ဏီ] ထွန်သွားကို လည်စေတတ်သော၊ ထွန်သွား-ကို လည်စေလျက် ထွန်ယက်တတ်သော (နွားလား)။ ယထာပိ ဘဒ္ဒေါ အာဝဇ္ဇော၊

နဂ်လာဝတ္တနှိ သိခ်ီ။ ဂစ္ဆတိ အပ္ပကသိ-ရေန၊ ဝေ ရတ္တိနှိ ဝါ မမ။ ထေရ။ ၂၂၃။ နဂ်လဿ ဖာလဿ အာဘတ္တနကောဝ၊ နဂ်လံ ဣတောဝ စိတောဝ စ အာဝဇ္ဇတ္ထာ ခေတ္တေ ကသနကောတိ၊ အတ္ထော။ နဂ်လံ ဝါ အာဝတ္ထယတိ ဘတ္ထောတိ နဂ်လာဝတ္ထံ၊ ခေတ္တေ နဂ်လပထေ။ တသ္မိ နဂ်လာဝတ္ထနှိ။ ဂါသာသုခဏ္ဍံ ဟေတ္ထ "ဝတ္ထနှိ" တိ ဒီဃံ ကတ္မာ ဝုတ္ထံ၊ ထေရ၊ ဌ။ ၁၄။

နဂ်လီ (ထီ) [နဂ်လ+ဣ] ဇလပိပ္ပလိပင်၊ ရေညောင်ပင်၊ (အာဘယာ၊ခေါ်၊သျှ။) ဆီမီး တောက် (ကျော်အောင်၊ခေါ်၊သျှ။) ဆီခီး တောက်၊ ရေပိတ်ချင်းပင်။ (တောင်ပေါက်၊ ခေါ်၊သျှ။) (လာဂ်လီယ-သီဟိုဠ်၊ခေါ်၊ သျှ ဟောင်း။) နဂ်လသဒ်သမ္ဘူလတာယ လာဂ်-လီ၊ နဿ လော, ဒီ။ "နဂ်လီ" တိပိ ပါ၊ဌ။ ခေါ်၊ဌ်။ ၅၀၁။

နဂ်လီသသဒ်သ (တိ) [နဂ်လီသာ+သဒ်သ] ထွန်ကုံ၊ ထွန်သန်နှင့်တူ၊သော။ ဟတ္ထိ ဃ သော-ဏ္ဍာ နဂ်လီသသဒ်သာ ဟောန္တိ။ ဇာ၊ဌ။ ၄၂၄။

နဂ်ဌ (ပုဂ္ဂ) [န+အဂ်+ဌ။ဂ် ၏ အ-ကို ဥ ပြု။ န ဂစ္ဆတိတိ နဂ်ဌော၊ အဂ် ဂမနေ၊ ဌော၊ အသု၊ ဒ္ဒေပိ အနိတ္ထိယံ။ ခေါ်၊ဌ်။ ၃၂၁။ သူဒိ လည်း ကြည့်။ (လာဂ်လ-သံ၊ ဏ်ဂုလ-ပြာ၊ နံဂုလ-အဒ္ဓမာဂဓီ။ နဂုဒ္ဒ-သီဟိုဠ်)] အမြီး၊ မြီးထူး။ တမေနံ ဘောဒဂ ဝါ နဂ်-ဌေ ဝါ ဂဏ္ဍေ၊သျှ။ မ၊ဝ။ ၁ဂ၆။ ဝိ၊ဌ၊ဝ။ ၁ဇ။ အဘိ၊ဌ၊ဝ။ ၂၄။ သပ္ပါနံ ဟိ သီသ-တော ယာဝ နဂ်ဌော ပိဋ္ဌိယော ဟောတိ၊ မ၊ဌ၊ဝ။ ၂ဇ၆။ သုဗ္ဗနှိ၊ဌ၊ ၂။ ၁ဂ၅။

နဂ်ဌံ (နပုဂ္ဂ)—ဥဒါန။ ၁၆၁။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၃၃။ ဒီ၊ဌ၊ဝ။ ၁၂။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ဂ၁။ ခမ္ဘ၊ဌ၊ ၂။ ၂၅ဂ။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။ ၁ဝ၆။ နဂ်ဌံ (ဒုဂ)— မ၊ဝ။ ၁ဝ၄။ အံ၊ဝ။ ၅ဖ၇။ ဥဒါန။ ၁ဖ၀။ ဝိ၊ဌ၊ဝ။ ၁ဇ၁။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၁ဖ၅၊ ၃ဝ၉။ ဒီ၊ဌ၊ ၃။ ၁ဝ၂။ မ၊ဌ၊ ၃။ ၇ဝ။ သံ၊ဌ၊ ၁။ ၃၄။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၃ဇ၅။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဂ၆။ ၃ဝ၀။ ခမ္ဘ၊ဌ၊ ၁။ ၁ဝ၅။ ခမ္ဘ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၂။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၁။ ၃ဝ။ ထေ-ရီ၊ဌ။ ၂ ၅ ၁။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။ ၂ ၂ ၁၊ ၅ ၂ ၀။ မဟာနိ၊ ဌ။ ၃ ၃ ၉။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃ ၆ ၅။ သာရတ္ထ ၃ ။ ၁ ၀။ နဂ်ဌေန (တ၊ဇ)— မ၊ ၂။ ၇ ၀။ ဒီ၊ဌ၊ ၂ ။ ၃ ၃ ။ မ၊ဌ၊ ၃ ။ ၉ ၀ ။ အဘိ၊ဌ၊ ၂ ၊ ၂ ၄ ၆ ။ ခုဒ္ဒက ၊ ဌ ။ ၅ ၉ ၊ ခမ္ဘ ဌ ၊ ၂ ။ ၁ ၁ ၂ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၂ ၂ ။ နဂ်ဌော (မ၊ဇ) —မ၊ဌ၊ ၃ ။ ၂ ၉ ၆ ။ ခမ္ဘ ဌ ၊ ၀ ။ ၃ ၂ ၀ ။ သုတ္တနိ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၁ ၀ ၅ ။ နဂ်ဌဿ (ဆ၊ဇ)— ခမ္ဘ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၃ ၃ ၃ ။ နဂ်ဌဿ (သ၊ဇ)—မ၊ ၀ ။ ၁ ၀ ၆ ။ စ ရိ ယ ၊ ။ ၄ ၀ ၃ ။ ဝ ိ ၊ ဌ ၊ ၀ ။ ၁ ၉ ။ အ ဘ ိ ၊ ဌ ၊ ၀ ။ ၂ ၄ ။ ဆ ေ ၊ ၊ ဌ ။ ၂ ၄ ၄ ။ ( ) ( ) ( )

ကဏ္ဍကေ (စရိယာ။၄၀၇)တိ နဂ်ဒ္ဒပ္ပဒေသေ တတ္ထ တတ္ထ ပိဋ္ဌိကဏ္ဍကသမိပေ စ ဝိနိဝိဇ္ဈိ-တ္ဝာ၊ စရိယာဒ္ဌ၊ဘ။၇၂။

နဂ်ဒ္ဒမူလ (နာ) [နဂ်ဒ္ဒ+မူလ] အမြီးခံ၏ အရင်း၊ အမြီးအရင်းပိုင်း။ ပရိယောသာနေ နဂ်ဒ္ဒ-မူလံ။ သံ၊ဌ၊၂။၂၇။

နဂ်ဒ္ဒသဒိသနဂ်ဒ္ဒ (တိ) [နဂ်ဒ္ဒသဒိသ+နဂ်ဒ္ဒ] (နွားတို့၏) အမြီးနှင့်ဘူးသော အမြီးရှိသော (မျောက်)။ ဂုန္ဒံ နဂ်ဒ္ဒသဒိသနဂ်ဒ္ဒော။ ဇာ၊ ဌ၊၅။၇၅။

နဂ်ဒ္ဒာလက်ာရ (ပု) [နဂ်ဒ္ဒ+အာလက်ာရ] အမြီး (၌ ဆင်ယင်အပ်သော) တန်ဆာ၊ အမြီး အဆင်တန်ဆာ။ နဂ်ဒ္ဒာလက်ာရော သဘ-သဟဿံ။ စရိယာ၊ဌ။ဂဃ။ ဇာ၊ဌ၊၇။၂၅၂။

နဂ်လ (တိ) [နဂ်+ဥသ+အ။ ထိ-ရှ် နဂ်လိ။ (နံ့သာ, ဆံ့ဂုသ ပြာ)] (၁) မြေပါ။ (၂) အမြီး၊ မြီးထူး။ (၃) မဂ်သာတိ နဂ်လာ။ သာရတ္ထ၊၂။ဂ၅။ (၂) နဂ်လိဟိ နခေဘိ ဝါ။ မ၊၂။၄၀၉။ ဂုန္ဒံ ဝိယ နဂ်လံ နဂ်ဒ္ဒံ ခေတသန္တိ ဂေါနဂ်လာ။ ထေရ'ဌ၊ဘ။၂၁၄။

နဂ်လာဝုဓ (တိ) [နဂ်လ+အာဝုဓ။ (လာဂ်-လာယုခ-သံ၊ ဆံ့ဂုလာယုဓ ပြာ)] အမြီး ဟူသော လက်နက်ရှိခသော (ကင်းမြီး ကောက်)။ ဝိစ္ဆိခကာ နဂ်လာဝုဓောဝ နဂ်လံ ဥဿာခပတ္ထာ စရတိ၊ မိလိန္ဒ။၃၇ဂ။

နစ္ခ (နာ) [နစ္ခ+အ၊ ခဘ္ဘဿ၊ ၂ခ-ကြည့်၊ နဋ္ဌ+တ။ ဌ နှင့် တ-ကို စ္ခ-ပြု။ ကစ္ခည်း။ ၅၇ခ။ ရှ၊ဖ၂ဒ-ဘို့ ကြည့်။ နဘ (ဂဗ္ဘ၏နာ-ခ)+ယ။ တ၂ ကို စ္ခ ပြု။ ကစ္ခည်း။ဖ၃ဂ။ ရှ။ဖ၆ခ။ ခန်၊ဌ၊ဘဝ၀၊ နိတိ၊ခ။ ၂၂၅-တို့ ကြည့်။ နတိ+တ။ တိ နှင့် တ ကို စ္ခ-ပြု။ နိတိ၊သုဘ္ဘ။ဘ၆ခ ကြည့်။ (နွှာ၂၊ နတိန-သံ၊ ထစ္ခ-ပြာ၊ နစ္ခ၊ အ ဒ္ဓ၊ခ၊ဂ၀ံ၊ နယ်-ဌိမ, ဒ္ဓတ္ဝ၂ယ-သီ၂ဗိုဌ)] (၁) (က) ကခြင်း။ (ခ) ကခြင်း, ကခစ်ခြင်း။ (ဂ) ကပ္ပဲ၊ ကပ္ပဲ သဘင်။ (တိ) (၂) ကသော၊သူ။ (ခ) (က) ဥမ္မတ္တကဝိဒံ ဘိက္ခဝေ အရိယဿ ဝိ-နယေ ယဒိဒံ နစ္ခံ။ အံ၊ဘ။၂ဖ၃။ ဝါဒိတေန စ နစ္ခေန၊ သမ္ဘတာဌသမာဟိတော။ အပ၊ ဘ။ဘ၆ဂ။ အဂ္ဂသမ္ဘေါတိ ဥတ္တမံ နစ္ခံ။ သာရတ္ထ၊ဘ။ဖ၅။ (ခ) အတ္ထနာ နစ္ခနနစ္ခာ-ပနာဒိဝ ခသန နစ္ခာ စ ဂိတာ စ....ဝေရမဏိ။ သာရတ္ထ'ဘ။၂၅ဘ။ အတ္ထနာ ပခယာဒိယ-မာနံ, ပခရဟိ ပခယာဇာပိယမာနဿ နစ္ခံ နစ္ခဘာဝသာမညတော ပါဠိယံ ကေဝေနေ-ဝ နစ္ခသဒ္ဒေန ဂဟိတံ။ ဒီ၊ဋီ ၁။ဘ၂ဘ။ မ၊ဋီ၊၂။ ၁၅ဂ။ (–သီ၊ဋီ၊သစ်၊ခ။ဘ၄ဘ။) (ဂ) နစ္ခ-(ဝ၊ဘ။ဘ၅ဂ)နှင့် နဋ္ဌသမ္ဘဏ်ံ ကာရေန္တိ ဝိ၊ဌ၊ ဘ။ခ၂ဖ။ (တိ) (၂) နမ္ပွတ်ကို ကြည့်

နစ္ခံ (ပ၊ဇ) — အပ၊၂။ဘ၂။ ဟောနိ။ ၂ဂ၅၊ မဟာနိ ဌ။ခ၃ဘ။ ကခ်ီ၊ဋီ။ခ၁ဘ၊ ဘ၅ခ။ နစ္ခံ (ဒုဇ)—နစ္ခံ၀ိ... ဒဿနာယ။ ဂစ္ဆိဿန္တိ။ ဝိ၊၂။ခ၅ဝ။ ဝိ၊ဘ။၂ဘ၃။ ဝိ၊ ၅။ခ၁ဘ၊ခ၃ခ။ ဟော။၂ခ။ ဝိ၊ဌ၊ဘ။ဘ၅။ ဒီ၊ဌ၊၂။၂ဖ၅၊ အံ၊ဌ၊၂။ခ၆ဂ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ခ။ ခ၁ခ။ ပေါ၊ဌ။၂ဘ၆။ ထေရ'ဌ၊၂၊ခ။ ဝဇိရ။ဘ၀၊ခ၃ခ။ သာရတ္ထ၊ခ။ခ၂ဘ။ ကခ်ီ၊ ဋီ။ခ၅။ ဒီ၊ဋီ၊၂၊၂၅ဝ။ မ၊ဋီ၊ခ။ခ၃ဖ။ နစ္ခေနံ (တ၊ဇ)—အပ၊ခ။ခ၆ဘ။ ဇာ၊ခ။ဂ။ ဇာ၊၂။ ခ၂ခ၊ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။ဘ၂ဖ။ ဇာ၊ဌ၊ခ။၂၂ခ။ နစ္ခေဟိ (တ၊ဗ)—ဒီ၊၂။ခ၃ၖ။ အပ ခ၊ ဘ၃ဖ။ အပ၊၂။ဘ၊ခ၅၊ခ၆ဘ။ ဇာ၊ခ။၂၁ဖ၊ ခ၀ခ။ ဇာ၊၂။၂၂၊ခ၀၂။ ဝိ၊ဌ၊ခ။ဘ၀။ ထေရီ၊ဌ။ခ၆ခ။ သာရတ္ထ၊ခ။ဘ၅။ ဝိမတိ၊ခ။ ခ၅။ နစ္ခာ (မ၊ဇ)—ခုဒ္ဓ၊ကာ၊ဌ။၂ဖ။ သာ-ရတ္ထ၊ခ။ ၂ခ၃၊ နခ်ေ(သ၊ဇ) — သံ၊ခ။ခ၃ဘ။ အံ၊ခ၊၂ဖ၃။ အံ၊ဌ၊၂။၂ခ၃။ ဝိမာနဿ၊ဌ၊ခ၂ခ။

နစ္ခ (ကြို) [နဘ (နဋ္ဌ)+ယ+ဟိ] ကခလေ့။ နစ္ခတိ ကြည့်။

နစ္စက (တိ) [နစ္စ+ဏ္ဍ။ ထီ-ခ် နစ္စကီ။ (နွတ္ခ,ုက, နတီက-သံ၊ ဏစ္စဂ-ပြာ)] ကသူ၊ ကချေသည်။ (ကချေသည်ကို လက်ရစ်သည်-ဟု လည်း ခေါ်သည်။U-D DAMCE–ကြည့်။) သစ်ပင်ရှိ ပတ္ထရိတွာ နစ္စ'ကိ' ဝေ ဝဒန္တိ။ ဝိ၊ ၁။၂၇၅။ ဝိ၊၄။၂၃၊၂၅၊၂၈။ နဋ္ဌာ စ နစ္စကာ ဗဟူ။ အပ၊၁။၄၂၀။ နဋ္ဌကာ နစ္စကာ လစ်-ကာ။ မိလိန္ဒ။၁၈၉၊၃၁၅။ (–ထေရ၊ဌ၊၂။၁။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၂၁၇။) က-နည်းကျမ်းလာအတိုင်း စံနစ်တကျ ကသူသည် နဋ္ဌ၊ က-နည်းကျမ်းလာနှင့် ဖီလာ, စံနစ်တကျမဟုတ်ပဲ ကသူသည် နစ္စက။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၂၁၇။

နစ္စကိဋ္ဌတ (နာ) [နစ္စ+ကိဋ္ဌတ။ (နွတ္ခ,ုကြိဋ္ဌတ-သံ)] ကသျက်–ကစား–မြူးထူး – ခြင်း၊ ကယင်းကစားခြင်း။ ကိဋ္ဌ် ကတွာဘိ နစ္စကိ-ဋ္ဌတံ ကိဋ္ဌတ္မာ၊ နစ္စိတ္မာတိ အဓိပ္ပာ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၃၇၉။

နစ္စဇာတက (နာ) [နစ္စ+ဇာတက] နစ္စဇာတ်၊ အရှက်အကြောက် ကင်းမဲ့သော ရဟန်း တပါး၏ ပရိသတ်အလယ် သာဓုန်းချတ်သျှက် ကိုယ်လုံးတီး ရပ်နခြင်းကို အကြောင်းပြု၍ ဟောပြရာဇာတ်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဇာ-တကပါဠိ၊ ဧကကနိပါတ်၊ ၄-ဝဂ်၊၂-ဇာတ်။ ဇာ၊၁။၈။ ဇာ၊ဌ၊၁။၂၂၂–၃။

နစ္စဌာန (နာ) [နစ္စ+ဌာန။ (နွတ္ခ,ုသ္ဌာန-သံ)] (၁) ကရာအရပ်။ (၂) ကခြင်း၏အကြောင်း ဖြစ်သော သဘာဝအတတ်။ (၁) တေ ဟိ နစ္စဌာနေ ဒေဝတာနံ ဗလိကရဏံ နာမ ကတ္မာ ကီဋ္ဌန္တိ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၃၅၉။ (၂) အညတရသ္မိ' နဋ္ဌကုလေ နိမ္ဗတ္တိတ္မာ ဝိညုတံ ပတ္တော ကုလာနုရူပေသု နစ္စဌာနေသု နိပ္ဖတ္တိ' ဂန္ဓာ သကလဇမ္ဗုဒီပေ ပါကဋော နဋ္ဌကိ-မဏီ အဟောသိ။ ထေရ၊ဌ၊၂။၄၅၇။

နစ္စတိ (ကြို) [နတ (နဋ္ဌ)+ယ+တိ။ ကစ္စည်း။ ၆၃ဂ။ ရ။ဖ၆ဝ။ နီတိ၊ဝ။၂၂၅။ ဝန်ဋ္ဌီ။ ၁၁ဝ။ နတော ဒိ ဂတ္ဘဝိကော်ပေ။ ဓာတ္ဝတ္ထ။၂ဝ၉။ ဏဋ္ဌနတ္ထ ဟိ' သယောဏီဋ္ဌမ်နတော'။ ကဝိ-ကပ္ပဒုမ။ (နဋ္ဌတိ-သံ)]ကခြေ၊ ခန္ဓာကိုယ်ကို ပစ်လွှဲ၏၊ ခန္ဓာကိုယ်ကို– ကိုင်း – ညွှတ်– လှုပ်ရှား–စေ၏။ ဇနပဒကလျာဏီ နစ္စတိ ဂါယတိ။ သံ၊ဒု။၁၄၇။ ဇာ၊ဌ၊၁။၄၁၇။ (–ထေရ။၂၆၉။ ဇာ၊၁။၃ဖ၁။ ဝိ၊ဌ၊၂။ ၂ဝ၄။ သံ၊ဌ၊ဒု။၂ဖ၀။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၃၄၁။ ထေရ၊ဌ၊၂။၃။ စဋ္ဌယာ၊ဌ။၁၂၇။ သီ၊ဋ္ဌီ၊ သစ်၊၂။၂ဝ၂။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၄ဂ၂။)

နစ္စန္တိပိ ဂါယန္တိပိ။ ဝိ၊၁။၂၇၄။ ဝိ၊၄။၂၃၊ ၂၅၊၂ဂ၄။ (–ဝိ၊၂။၃၅၁။ မ၊၁။၄ဝ၃။ သံ၊ ၁၊၁ဂ၂။ ဝိမာန။၁ဒု၊၁ဒ၊၁၂၄။ ဇာ၊၁။ ၂ဖ၀၊ ဇာ၊၂။၂ဂ၉။ ဝိ၊ဌ၊၂။၂၁ဝ။ သံ၊ဌ၊ ၁။၂၁၉။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၁ဝ၁။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၁ဝ၀။ ဝိမာန၊ဌ။၄၉၊ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၃၁၊ ဇာ၊ဌ၊၄။၂၁၁၊ ၂၅၂။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။၂၄၅၊ ဇာ ဌ၊၃။၃ဒ၁၊ ၁ဝ၂၊ ၁ဝ၉။) နစ္စသီ–ဝိမာန။ဖ၉။ ဝိမာန၊ဌ။၁ဒ၃။ နစ္စာမ ဂါယာမ–ဝိမာန။၂၂။ အံ၊ဌ ၃။၂၃၄။ ဓမ္မ၊ ဌ၊၂။ဖ၅။ ဝိမာန၊ဌ။ဂ၄၊ဂ၃၊၁ဒ၅။ နစ္စတု– အနုဋ္ဌီ၊၂။၁၅၃။ နဋ္ဌာဒယော ဝါ နစ္စန္တု– ဝိ၊ဌ၊၃။ ၂ဝ၁။ ဝိ၊သင်ဟ။၄၃၃။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်။ ၄၇ဝ။ (–အပ၊၁။၄။ အပ၊ဌ၊၁၊၂၂၊၁၂၃။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။၂၄၅။) အညေ နစ္စ, ဂါယ, ဝါဒေ-ဟိတိ ဝတ္ထုမ္ဟि နုလဘတိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၂ဝ၁။ ဝေ ဝ နစ္စာဟိ။ ဝိမတိ၊၁။၃ဝ၂။"ဂါ'ယထ နစ္စထ"-တိ အာဟ။ ဇာ၊ဌ၊၄၊ ၂၅၂။ ဣဒ ဘဂိနိ နစ္စဿု။ ဝိ ၁။ ၂၇၅။ ဝိ၊၄။ ၂၃၊ ၂၅၊ ၂ဂ၊ ၂ဂ၅။ ဘိက္ခုနိ နစ္စေယ္ယ ဝါ ဂါယေယ္ယ ဝါ။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌီ။ဘ။ နစ္စေယ္ယုံ — ဇာ၊ဌ၊၄။ ၂၅ ၂။ နစ္စိ–အံ၊ဒု။ဇ၁။ ဇာ၊ဌ၊၄ ၂ဂ၃။ နစ္စိသု– ဇာ၊ဌ၊ဒ၃ဝ။ ဇာ၊ဌ၊၄။ဂ၆ဂ။ နစ္စိ' သု–ထေရ၊ ဌ ၁။ဒ'ဒ'၇။ ဇာ၊ဌ၊ဌ။ဒ၀ဒ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဒ၂၊ ဒ၀ ၂။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၂ဌ၊ ၂ ၂ ၂။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။ ၁ ၂။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ဒ။ဒ၄။ သော့ နဌရာဇာ ရာဇင်ကော

နစ္စိသတိ။ စရိယာ၊ဌ။၁၂၈။ ဇာ၊ဌ၊၄။၄ဖ၁။ နစ္စိသန္တိ—ဝိ၊၄။၂၇။

နစ္စတု (ကြို) [နတ (နဋ္ဌ)+ယ+တု] ကလေ့။ နစ္စတိ-ကြည့်။

နစ္စထ (ကြို) [နတ (နဋ္ဌ)+အ+ထ] ကကူန် လေ့။ နစ္စတိ-ကြည့်။

နစ္စဒဿန (နာ) [နစ္စ+ဒဿန။ (နဋ္ဌတ္ဘေဒ-ကိန်-သံ)] (၁) ကပွဲကြည့်ရှုခြင်း၊ ပွဲကြည့်ခြင်း။ (၂) ကပွဲကြည့်ရှုရာအရပ်။ သေ့ နစ္စဒဿနံ ဂမိ-ဿာမိ။ ဒီ၊ဌ၊၃။၁၂၉။

နစ္စန (နာ) [နစ္စ (နတ, နဋ္ဌ)+ယု။ (နတ်နှ-သံ၊ ဏစ္စဏ ပြာ၊ ဏစ္စန-အဒ္ဓမာဂမီ၊ နယ်ဌီမ-သီဟိုဠ်)] (၁) ကခြင်း။ (၂) နစ္စဂီတသိက္ခာပုဒ်။ (တိ) (၃) ကခေသာ၊သူ။ (၁)နစ္စနေ စ ဂါယနေ စ။ဝိမာန၊ဌ။၂၉ဖ။ ကပိန် ဝါနရာနံ နစ္စနေန။ ပေတ၊ဌ။၂၁၅။ ဝါဒိတာနုရူပံ နစ္စနံ။ ဒီ၊ဌီ၊၁။၁၂၇။ (–ဒီ၊ဌီ၊ ၂။၂၁၉။) (၂) လသုဏုပတိဌေ နစ္စနာ (ဝိ၊ ၅။၁ဖ၁)တိ.. နစ္စံ ဝါ ဂီတံ ဝါ ဝါဒိတံ ဝါ ဒဿနာယ ဂစ္ဆေယျာတိ ဝုတ္တသိက္ခာပဒဋ္ဌ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၁၄၈။ (တိ) (၄)နစ္စနမယူရ-ကြည့်။

နစ္စနက (တိ) [နစ္စန+က] ကသော သူ၊ ကသူ။ နဋ္ဌသတ္ထဝိဒိနာ နစ္စနကာ နဋ္ဌာ။ မ၊ဌီ၊၃။ ၂၁၇။

နစ္စနကာလ (ပု) [နစ္စန+ကာလ။ (နတ်နှ-ကာလ-သံ)] ကရာ – အချိန် – အခါ။ တဿာ ပန ဒေဝတာယ နစ္စနကာလေ အဂ်-ဘာရဝသေန....သဒ္ဒေါ နိစ္ဆရတိ။ ဝိမာန၊ဌ။ ၁၅၉။ (–ဇာ၊ဌ၊ ၂။၂၃၁။)

နစ္စနကိစ္စ (နာ) [နစ္စန+ကိစ္စ] ကခြင်းအမှု။ နစ္စနကိစ္စေ အဓိဂတာ ဣတ္ထိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၉၅။

နစ္စနဂါယန (နာ) [နစ္စန+ဂါယန] ကခြင်း (နှင့်) သီဆိုခြင်း။ နစ္စဂီတဝါဒိတသဒ္ဒေဟိ စေတ္ထ အဘ္ဘနော နစ္စနဂါယနာဒီနိပိ သဂ်ဟိတာနိ။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၁၅။ (–သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၂။၃၇၅။)

နစ္စနနစ္စာပန (နာ) [နစ္စန+နစ္စာပန] ကိုယ်တိုင် ကခြင်း(နှင့်) သူတပါ.ကို ကခေါခြင်း။ နစ္စန-နစ္စာပနာဒိဝသေန။ သံ'ဌ၊၃။၃၃။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၁၉၁။ အဘိ၊ဌ၊၃၊ဂ၉၊ သာရတ္ထ ၃။ ၂၅၃။ ဒီ၊ဌီ၊၁။၁၂၃။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။၃၄၇။ မ၊ဌီ၊ ၂။ ၁၅ဂ။)

နစ္စနမယူရ(ပု)[နစ္စန+မယူရ]က-သော ဥဒေါင်း ၄င်း။ သော ဝိသာခါယ မတ္ထကမတ္ထေ ပဗ္ဗ-တကူဋေ ဌတ္ဝာ နစ္စနမယူရော ဝိယ ခါယတိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၂၄၉။

နစ္စနယောဂ (တိ) [နစ္စန+ယောဂ။ (နတ်နှ-ယော်ဂျ-သံ)] ကခြင်း၊ဌါ – သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–သော၊ ကနိုင်လောက်သော၊ ကလောက်ရာဖြစ်သော။ သောဌဿန္တံ နာဋ-ကိတ္ထိနံ ဌတ္ဝာ နစ္စနယောဂ္ဂံ ဥဏ္ဏာမယအတ္ထ-ရဏံ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃ဖ၉။ ဒီ၊ဌ၊၁။၈၃။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၁၇၁။

နစ္စနာကာရ (ပု) [နစ္စန+အာကာရ] ကခြင်း – အခြင်းအရာ–အမူအရာ၊ ကပုံ၊ ကနည်း၊ ကကြိုး၊ ကကွက်။ ပဌမံ ဥဌ္ဌဟိတ္ဝာ နစ္စနာ-ကာရံ ဒဿေန္တိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၇၃။

နစ္စန္တိ (တိ) [နစ္စ+အန္တ။ ထိ-ဌ် နစ္စန္တိ] (၁) ကသော၊သူ။ (၂) ကိုယ်ကို ပစ်လွှဲသော၊ ကိုယ်ကို – ကိုင်း – ညွှတ် – ခြင်း၊ကိုပြုသော။ (၁) (ပု၊ပ၊ဇ) သီသံ ဥက္ခိပ်တ္ဝာ နစ္စန္တော ဝိယ တိဋ္ဌတိ။ သံ'ဌ၊၃။ ၇၅။ (–ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၃၇။ စရိယာ၊ဌ။၁၂၉။ ဇာ၊ဌ'၁။ ၂၂၃။ ဇာ၊ ဌ၊၅။ ၁ဂ၊) (ထီ၊ပ၊ဇ) နန္ဒနဝနေ နစ္စန္တိ ဂါ-ယန္တိ။ ဝိမာန၊ဌ။ ၁၅၈။ (ပု၊ပ၊ဗ)နစ္စန္တော ဂါ-ယန္တော....ဗလဝသောမနဿာ အဟေသုံ။ သံ၊

ဌ။ ၁၉၃။ (–ဒီ။ ဌ။ ၂။ ၂၀၉။ သံ။ ဌ ၃။ ၁၄၁။ အံ။ ဌ။ ၂။ ၂၃၁။ ဓမ္မ။ ဌ။ ၂။ ၂၃၁။ ထေရ ဌ။ ၁။ ၃ဖ ၂။ ၄ ၂ ၆ ။ ၈ ၁ ဌ ။ ၄ ၁ ၂ ။ ၁ ၂ ။ ။ ။

တ္ဌာ နစ္စာခပဘ္ဌာ ဂါယာပေသီ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။ ၁၄၉။

နစ္စာခပန္တ (ဘီ) [နစ္စ+ဏာခေ+အန္တ] ကစေသော၊ အကာခိုင်းသော၊ သူ၊ သယမ္ဘို နစ္စန္တသာ ဝါ နစ္စာပေန္တသာ ဝါ ဒုက္ကဋမော။ ဝိ၊ဌ၊၄။ ၄၅။ ဝိ၊သင်္ကဟ။၄၃၀။

နစ္စာပေန္တီ (ကာ၊ကြီ) [နစ္စ+ဏာပေ+အန္တီ] ကစေကုန်၏၊ အကခိုင်းကုန်၏။ အညေ စ နစ္စာပေန္တီ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၅၉။ (–သုတ္တနိ။၃.၁၅။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၅၆။ စရိယာ၊ဌ။၁၂၀။)

နစ္စာပေသိ (ကာ၊ကြီ) [နစ္စ+ဏာပေ+ဏိ] ကစေပြီ၊ အကခိုင်းပြီ။ နစ္စာခပန္တီ-ကြည့်၊

နစ္စာမ (ကြီ) [နဘ(နဋ္ဌ)+ယ+မ] ကကုန်၏။ နစ္စတိ-ကြည့်။

နစ္စာဘိ(ကြီ) [နဘ (နဋ္ဌ)+ယ+ဟိ]ကခလော့။ နစ္စတိ-ကြည့်။

နစ္စိ (ကြီ) [နတ(နဋ္ဌ)+ယ+ဣ] ကပြီ။ နစ္စတိ-ကြည့်။

နစ္စိတမ္ဘ(တိ)[နတ(နဋ္ဌ)+ယ+တမ္ဘ။ (နဋ္ဌိတဗ္ဗသံ)] ကـအပ် – သင့်– ထိုက်–သော။ "ဝေ နစ္စိတမ္ဘ"န္တိ ပဌမံ ဥဒ္ဒဟိတ္ဌာ နစ္စနာ-ကာရံ ဒဿန္တိ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၇၃။ (–ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၃၂။)

နစ္စိတဘာဝ (ပု) [နစ္စိဘ+ဘာဝ] ကတတ်သူ၏ အပြုခ်ိ၊ ကခြင်း။ ဟိရောတ္တပ္ပံ ဘိန္ဒိတ္ဌာ နစ္စိတ-ဘာဝဝနေ ဝေ ဝေရ္ဗ၊ဿ နိလ္လဇ္ဇသာ မ်ိတရံ နော ဒဒါ၏။ ဇာ၊ဌ၊၁။၂၂၃။

နစ္စိတုံ(ကြီ၊ဒိ) [နတ(နဋ္ဌ) +ယ+တုံ။ (နဋ္ဌိတုံ-သံ)] ကခြင်းငှါ။ သယမ္ဘဲ နစ္စိတုံ ဝါ ဂါယိတုံ ဝါ နိ လဘတိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၂၀၁။ ဝဇိရ။၃၇၃။ (–မ၊ဋ ၃။၁၅၆။ သံ၊ဌ၊၃။၃၂၆။ အံ၊ဌ၊၃။ ၃၁၉၊ ဓမ္မ၊ဌ၊၂၊၆၅။ ဇာ၊ဌ၊၁။၂၂၃၊၃၁၀။ မဟာနိ၊ဌ။၃၄၇။ သာရတ္ထ၊၃။၉၉။)

နစ္စိတ္ဌိ (ထီ) [နစ္စာ+ဣတ္ထိ။(နဋ္ဌိဿိ-သံ၊နဋ္ဌာ-ဒိဿိ-ဟ်န္ဒီ)] ကသော မ်ိန်းမ၊ ကချေသည်မ၊ မင်းသမီး။ နဋ္ဌဂီတေသု ဆေကာ ဂဏိကာ နစ္စိတ္ထိယော။ အပ၊ဌ။၁။၁၂၃။

နစ္စိတ္ဌာ(ကြီ၊ဝိ)[နဘ (နဋ္ဌ)+ယ+တ္ဌာ] ကၜ၊ ကပြၜ၊ နစ္စိဘ္ဌာ ဂါယိတ္ဌာ သုတာ၊လတံ ပြဝိ။ ဝိမာန။၃၀။ ဝိမာန၊ဌ။၁၂။ နစ္စိတ္ဌာ(မ၊ဌ၊၃။ ၁၉၉)တ် နစ္စံ ဒဘ္ဌာ။ မ၊ဌ၊၃။၁၃၉။ (–မ၊ဌ၊ ၃။၁၁၆။ အံ၊ဌ၊၃။၂၃၄။ သုတ္တနိ.ဌ၊၁.၁၃၆။ ဇာ.ဌ.၁။၃.၃.။ ဇာ၊ဌ ၃။၄.၂။ ၄.ဌ ဌ၊၃။ ၁၃၊၁၆၂။)

နစ္စိ ံသု (ကြီ) [နဘ(နဋ္ဌ)+ယ+ဉံ] ကကုန်ပြီ။ နစ္စတိ-ကြည့်။

နစ္စိသုံ (ကြီ) [နတ(နဋ္ဌ)+ယ+ဉံ] ကကုန်ပြီ။ နစ္စတိ ကြည့်။

နစ္စိဿတိ (ကြီ) [နတ(နဋ္ဌ)+ယ+ဿတိ] ကလတ္တံ့၊ ကလိမ့်မည်။ နစ္စတိ ကြည့်။

နစ္စိဿန္တိ (ကြီ) [နတ(နဋ္ဌ)+ယ+ဿန္တိ] ကကုန်လတ္တံ့၊ ကကြလိမ့်မည်။ နစ္စတိ-ကြည့်။

နစ္စေန္တ (တိ) [နစ္စ (=နတ,နဋ္ဌ)+ဏေ+အန္တ] ကခစသော၊ အကခိုင်းသော၊ သူ။ ဥရေ ပုတ္တေ နစ္စေန္တာ အပါရုတဿရုမညေ ဝိဟာရိ-ဿန္တိ။ ဒီ၊ဌ။၁.၂.။ သံ၊ဌ၊ဌ။၁၃၄။ အံ၊ဌ၊ဌ။ ၁၉၄။ အဘိ၊ဌ၊ဌ။၂.၀။ အံ၊ဋီ၊၂"၂၉၃။

နစ္စေယ္ယ(ကြီ)[နဘ(နဋ္ဌ) +ယ+ယ္ယ] ကရုဏ်။ နစ္စတိ-ကြည့်။

နစ္စေယ္ယုံ(ကြီ) [နတ(နဋ္ဌ)+ယ+ယ္ယုံ] ကကုန်ရုဏ်။ နစ္စတိ-ကြည့်။

နဇ္ဇသမသနာမက (တိ) [နဇ္ဇသမ+သနာမက] "နဇ္ဇသမ"ဟူသော အမည်တွင်ရှိသော (မင်းမျိုး)။ ပဌ ရာဇသတာ တတ္ထ နဇ္ဇသမသနာ-မကာ (နဇ္ဇုပမသနာမကာ၊သီ၊သ္ယာ)။ အပ၊ ၁။၁၅၅။ ထေရ၊ဌ၊၁။၁၅၃။

နဒ္ဒုဟ (ပု) [နဒ + ဥဟ] မဗိမပြင် မြည်ဘွန် အားထုတ်တတ်သောဌက်၊ ဒင်ကျီးဌက်။ နဒ္ဒုဟာ (ဇာ၊၂။၃၃၉၊၃၄၃၊၃ ;၆)တိ နဒ္ဒုဟ-သကုဏာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၇။၃၁၃။ (–၃၁၉၊၃၁၅)။

နဒ္ဒ (ပု) [နဒ္ဒ+အ၊ နဒ္ဒံ နဒစ္ဆ၊အ။ နဒ္ဒတီဘိ နဒ္ဒေ။ သူစီ။ နဒ္ဒ နတိယံ။ နဒ္ဒတိ၊ နဒ္ဒေ။ နံတိ၊ ဓာ။၅၃။ နဒ္ဒ အဝသန္ဒနေ၊ အဝသန္ဒနံ ဂတ္တဝိဓကွဲ့ပါ။ နိတိ၊ဓာ။ ၂၉၆။ (ဏာ-ပြာ၊ နွတ္ဖျ,ဟိ ်သနေ စ။ ထောမ။)] (၁) (က) ကချေသည် သဘင်သည်။(ခ)ကစေသူ၊ဇာတ်ဆရာ၊(ဂ) နဒ္ဒဇာတ်၊ (ကချေသည်မျိုးဌ် ဖြစ်သောဘုရားလေးင်း၏ အခကြောင်းကိုဟောပြ ရာဥဒ္ဒိဌဘတ္တဇာတ်။) (၂) ကြောင်လျှောပင်။ (နာ) (၃) သေသောကဲကြွေး – အရက်သမား – တို့၏–အမူအရာ။ (တိ) (၄) ကချေသည် –သဘင်သည်–မျိုးဌ် ဖြစ်သော၊ သူ။ (ကသောသူ၊ ဇာတ်မင်းသား ခတ္တိယမျိုးမျာ အနက် အသုံ့စားခတ္တိယမျိုးမိဘမှဖွားမြင်သူ၊ သော်ကပင်၊ကျ,ပင်။ P.S.D.)

(ခ) (က) ကချေသည်၊ သဘင်သည်။ နဒ္ဒေါ ရက်မဒ္ဓေ ·· ဟာသေတိ။ သံ၊၂၊၄၉၄။ (–မူသဒ္ဒိ၊ ၂။၄၀။) (ခ)ကစေသူ ဇာတ်ဆရာ။ နဒ္ဒာ နာမ ယေ နာဌ္ဌကံ နာဒ္ဌန္ဒိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၂၀၇၊ (ဂ) နဒ္ဒဇာတ်။ အထ ဗီရဏသမ္ဘဝ-ရော စ နဒ္ဒေါ။ ဇာ၊ဝ။၆၀။ (၅) ကြောင်လျှောပင်။ နဒ္ဒေါ ကုဋ္ဌနဒ္ဒါပိ။ ဓာန်၊ဋ္ဌီ။၅၇၂။ (နာ) (၃) သေသောက်ကြွေး-အရက်သမား–တို့၏– အမူအရာ။ နဒ္ဒ (မဟာနီ။၆၇)ဣ နဒ္ဒ-ကာဒီ ်၊ "ဓုတ္တ ဗီဠိယ"ဣ ဧကော။ မဟာနီ၊ဌ။ ၁၀၇။(တိ) (၄)ကချေသည်–သဘင်သည်–မျိုးဌ်ဖြစ်သော၊သူ။ အဟံ နဒ္ဒေါသ္မိ ဘဒ္ဒန္တေ-(ဇာ၊ဝ။၅၇)တိ သာမိ အဟံ နဒ္ဒဇာတိကော။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။၁၅၄။

နဒ္ဒေါ (ပ၊ဧ)—သံ၊ ၂၊၄၉၄။ အာ၊ ၂။ ၁၂၆။ သံ၊ဌ၊ဝ။ဝ၄၀။ ထေရီ၊ဌ။ဝ၅၉။ ဇာ၊ ဌ၊ဝ။၄၀၂။ အံ၊ဌ်၊၃။၃၂၂။ မူသဒ္ဒိ၊ ၂။၄၀။ အခမ္ဘာ နဒ္ဒ (အာ၊ဧ)—ဇာ၊ဌ၊၃။ ;၇။ နဒ္ဒာ (ပ.ဗ)— ဇာ၊ဝ။ ၂၀၀။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၃၄ာ။ ထေရ၊ဌ၊ဝ။၃၆၇။ စရိယာ၊ဌ။ ၂၀၂။ ဇာ၊ဌ၊၆။ ၂၅၆။ သာရတ္ထ၊ ၂။၅။ ဝိမတိ၊ဝ။ ၁ဝ၁။ ဒီ၊ဌ်၊၃၊ ၃၄။ နဒ္ဒ (ဒု၊ဧ)—မဟာနီ။ ၆၇၊ နဒ္ဒေန(တ၊ဧ)—မ၊ဌ၊၃။ဝ၉၉။ နဒ္ဒေဟိ (တ၊ဗ)—ဇာ၊ဝ၊ဝ၉၉။ ဇာ၊ဌ၊ ၃။၅၁၅။ ဒီ၊ ဌ်၊၃။ဝ၃ ၂။ နဒ္ဒာနံ (စ၊ဗ)—ဝိ၊ ၂၊၃၉၇။ နဒ္ဒာနံ (ဆ ဗ)—သံ၊ ၂။ ၄၉၄။

နဒ္ဒက (ပု)[နဒ္ဒ+ကဏ္ဍ။ နဒ္ဒ နဒ္ဒေ၊ ကဏ္ဍ။ နဒ္ဒတိတိ နဒ္ဒဒကာ။သူဝီ။ (နတိကသံ၊ ဏဒ္ဓအ, ဏဒ္ဓ-ပြာ၊ နန္ဒ,, နဒ္ဓယ-အဒ္ဓမာဂမီ၊ နဒ္ဓန်နာ-သီဟိဋ္ဌ)](က)ကချေသည်၊သဘင်သည်။(ခ) နဒ္ဒက ဂိုဏ်း (အ'ငြိမ့်သည်ဘို၏ ဂိုဏ် အမျိုး အနွယ်။သျ၊ဝ ၂ ၅။)(ဂ)နဒ္ဒာနမ်ဗီ နဒ္ဒကာနမ်ဗီ လယ်ကာနမ်ဗီ။ ဝိ၊ ၂။ ၄ ၉ ၂။ နဒ္ဒကာ နစ္ဆကာ။ မိလိန္ဒ။ဝ၁၅။ ဧကော ကိရ နဒ္ဒကော (နဒ္ဒဂ-ဧဿာ၊သီ)သုဝပေါတကံ ဂယေ တွာ သိက္ခာပေ-ဇ္ဇော ဝိစရတိ။ ဒီ၊ဌ။ ၂။ ဝ၃ ၅၊ မ၊ဌ၊ဝ။ ၂ ၃ ၃။ အံ၊ဌ်၊ဝ။ဝ၃ဝ။ (ခ) ဗြဟ္မဂိရိယာ နဒ္ဒကာ နစ္ဆကာ။ မိလိန္ဒ။ဝ၀၉။

နဒ္ဒကကုလ (နာ) [နဒ္ဒက+ကုလ။ (ဏဒ္ဓအဥ္ဇသ-ပြာ)]ကချေသည် မျိုး၊ သဘင်သည်မျိုး။ ဗေဒေါသတ္ထော....နဒ္ဒကကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတ္ထ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ဝ၅ ၃။

နဒ္ဒကာ;ဂ (ပု) [နဒ္ဒ+ကာရ။ (ဏဒ္ဓကာရဂ-ပြာ)] ကချေသည် ကျွမ်းသမား။ ဧကော နဒ္ဒကာရကော ဘဝိဿတိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၃ ၄ ၄။

နဒ္ဒကိဋ္ဌာ (ထိ) [နဒ္ဒ+ကိဋ္ဌာ။ (နဒ္ဒကြီ၃-သံ)]ကချေသည်-တို့၏–ကစား– ပျော်မြူး –ခြင်း။ သော ကိရ ဧကံ နဒ္ဒကိဋ္ဌं ကိဋ္ဌယ-မာနော ဝိစရန္တော။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၄ ၄ ၂။

နဋ္ဌကုလ (နာ) [နဋ္ဌ+ကုလ။ (ကနဋ္ဌကုလ-ပြာ)] ကချေသည်မျိုး၊ သဘင်သည်မျိုး။ တသွေ့သော နဋ္ဌကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ဝ၄၀။ (–ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅၇။)

နဋ္ဌကုဝေရ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] နဋ္ဌကုဝေရ-အမည်ရှိသော စောင်းသမား။ ဘရိယာ ဝေနဒတယျသာ နဋ္ဌကုဝေရေန ပါပမကာသိ။ ဇာ၊၂၊၁၁၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၅၅၂။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၈၃၊၈၅။)

နဋ္ဌဂါမဏိ (ပု) [နဋ္ဌ+ဂါမဏိ] ကချေသည်တို့၏ –အကြီးအမှူး–ဦးစီး–ခေါင်းဆောင်၊ ဇာတ်ဆရာကြီး၊ ထူးမြတ်–ဘကျ ်ကြား–ထင်ရှား–သောဇာတ်သမား။ အထ ခေါ် တာလပုဏ္ဍာ နဋ္ဌဂါမဏိ ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိ။ သံ၊၂။၄၉၄။ (–ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅၇။)

နဋ္ဌဂီတ (နာ) [နဋ္ဌ+ဂီတ။ (ကနဋ္ဌဂီယ-ပြာ)] ကချေသည်တို့၏ သီဆိုချင်း။ ဂီတမ္ပိ ယံ ဘိဏ္ဍ နဋ္ဌဂီတं ဝါ သာဝုဂီတं ဝါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၅။

နဋ္ဌဂေဟ (ပု၊နာ) [နဋ္ဌ+ဂေဟ] ကခေျသည်–သဘင်သည်–၏အိမ်။ သာ ဗ္ဗတ္ထိ နဋ္ဌဂဂေဟ နိဗ္ဗတ္တိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၄။

နဋ္ဌဇောတိက (တိ) [နဋ္ဌဇောတိ+ဏ္ဍက] ကချေသည်–သဘင်သည်–အမျိုးဥစ္စာပြစ်သော၊သူ။ နဋ္ဌ(တိ)(၄)-ကြည့်။

နဋ္ဌတိ (ကြို) [နဋ္ဌ+အ+တိ] ကခ၏။ နဋ္ဌ နတိယံ။ နဋ္ဌတိ။ နိတိ၊ခ။၅၃။ နစ္ဆိသိတိ နဋ္ဌသိ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။ခ၉၃။

နဋ္ဌဓိတု (ထီ) [နဋ္ဌ+ဓိတု။ (နဋ္ဌဓိတ္ဘ-သံ)] ကချေသည်–သဘင်သည်–၏သမီး။ တံ ဓေ နဋ္ဌဓိတရံ လဘန္တာ ဇိဝိတံ အတ္ထိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၄၁။ (–၃၄၄။)

နဋ္ဌန (နာ) [နဋ္ဌ+ယု] ကခြင်း။ နဋ္ဌနံ ဝါ နစ္စံ။ ခန်၊ဋ္ဌီ-၁၁ဝ။ တာဏ္ဍဝံ နဋ္ဌနံ နာဋ္ဌံ လာသံ တ္ဝါ စ နတိနေ။ အမရ၊ဋ္ဌ။၁ဝ။

နဋ္ဌနာဂဘရဒဿန (နာ) [နဋ္ဌနာဂဘရ+ဒဿန] ကခြင်း – ကပုံ – အခြင်းအရာ – ကကြိုး – ကကွက်–ကိုပြခြင်း၊ ကနည်း ပြခြင်း။ "ဝေ ဝေ နစ္စာဟိ" တိ နဋ္ဌနာဂဘရဒဿနံ။ ဝိမတိ၊ဋ။ ၃၁၂။

နဋ္ဌပါဋ္ဌလိ (ပု) [နဋ္ဌ+ပါဋ္ဌလိ] ကချေသည်ပါဋ္ဌလိ၊ ပါဋ္ဌလိအမည်ရှိသော–ကချေသည်– သဘင်သည်–ဇာတ်မင်းသား။ နဋ္ဌပါဋ္ဌလိ သကိ ဥမ္မဇ္ဇတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၀၂။

နဋ္ဌပုတ္တ (ပု) [နဋ္ဌ+ပုတ္တ။ (နဋ္ဌပုတြ-သံ)] ကခေျသည်–သဘင်သည်–၏သား။ ဘိက္ခု ကေ နဋ္ဌပုတ္တံ ကိဉ္စန်တ် ဒိသ္မာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ ၂။၄၄၀။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၄။)

နဋ္ဌပုတ္တက (ပု) [နဋ္ဌ+ပုတ္တ+က] အထက်ပုဒ်နက်ကြည့်။ ကေ နဋ္ဌပုတ္တကံ အာရဗ္ဘ ကထေသိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၄၇၊၄၄၀။

နဋ္ဌပုတ္တကတ္ထေရဝတ္ထု (နာ) [နဋ္ဌပုတ္တကတ္ထေရ+ဝတ္ထု] နဋ္ဌပုတ္တကခထေရ်၏ ဝတ္ထု၊ သဘင်သည်တို့၏ကနည်းမျိုးစုံကို ကခုန်ပြကာ လှည့်လည်စဉ် ဘုရားရှင်၏ တရားတော်ကို ကြားနာရသဖြင့် ရှင်ရဟန်းပြု၍ အရဟတ္တဖိုလ်သို့ရောက်သော သဘင်သည်၏သား နဋ္ဌပုတ္တကခထေရ်၏ အခကြောင်းအရာ။ခမ္ဘ။၇၃။ခမ္ဘ၊ဋ္ဌ ၂။၄၄၇-၀။

နဋ္ဌပုဗ္ဗက (တိ) [နဋ္ဌ+ပုဗ္ဗက။ (နဋ္ဌပူဝိက-သံ)] ရှေးဦး ကချေသည် ဖြစ်ခဲ့သော၊ ကချေသည် ဖြစ်ဘူးသော၊သူ။ အညတရော နဋ္ဌပုဗ္ဗကော ဘိက္ခု ဝေမာဟ။ ဝိ၊၂။၂၅၀။ သော ကိရ ဘိက္ခု နဋ္ဌပုဗ္ဗကော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၀။

နဋ္ဌယတိ (ကာ၊ကြို) [နဋ္ဌ+ဏယ+တိ] ကိုယ်ကို –ညွှတ်–ကိုင်း–ဖေ၏၊ကခ၏။ နဋ္ဌေတိ-ကြည့်။

နဋ္ဌဝိဘဝ (ပု) [နဋ္ဌ+ဝိဘဝ] ကချေသည်တို့၏ စည်းစိမ်။ သောပဋ္ဌသတမာတုဂါမဗရိဝါရော မဟာဘာ နဋ္ဌဝိဘဝေန။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅၇။

နဋ္ဌဝေသ (ပု) [နဋ္ဌ+ဝေသ။ (နဋ္ဌဝေ၁-သံ၊ ဏ္ဍဝေသ-ပြာ)] ကချေသည် – အသွင်–အပြင်–ပုံဏ္ဍာသာန်။ အဝိစိသော၁ ပန ကေသ္ဓိ ကော၁ဌာသေ နစ္ဓန္တာ ဝိယ္ဟာ ဂါယန္တာ ဝိယ စ နဋ္ဌ၁ဝသံ ဂ၁ဟဘ္ဘ၁ဝ ပစ္ဆန္တိ။ သံ၊ဌ၊၃။ ၁၄၁။ (–သံ၊ဌ၊၂။၃ဂ၀။)

နဋ္ဌသတ္ထဝိဓိ (ပု) [နဋ္ဌသတ္ထ+ဝိဓိ။ (နဋ္ဌဗြာသ-ဝိဓိ-သံ၊ ဏ္ဍသတ္ထဝိဟိ-ပြာ)] အကနည်းပြ ကျမ်း၌လာသော၊ အကနည်းပြ ကျမ်းအစီ အရင်။ နဋ္ဌသတ္ထဝိဓိနာ နဋ္ဌာနဋ္ဌ ပယော၁ဂါ။ ဒီ၊ဌီ၊၁။၁၂။(–သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။၃၅၅။) နစ္စက (၁)လည်း ကြည့်။

နဋ္ဌသမ(မ္ဘ)ဒ (နဃ) [နဋ္ဌ+သမ(မ္ဘ)ဒ] ကပ္ပ၊ ဇာတ်ပ္ပ၊ ပ္ပလမ်းသဘင်၊ ကချေသည်များ အသယ်၌–ပြူလုပ်–ခင်းကျင်း–အပ်သော၁ပ္ပ။ (ကချေသည်တို့သည် ပြူအပ်သော ပ္ပလမ်း သဘင် စီရင်ကျင်းပရာအရပ်သို့ သွားလာ ခြင်း။ ပခုဏ္ဏ။ ဒီ၊ဌ၊သျှ၊၁။ဂ၂ဂ။) ပေကွန်ကို နဋ္ဌသမဇ္ဇံ (နဋ္ဌသမဇ္ဇာ၊သီ၊ နဋ္ဌာဒီသမဇ္ဇံ၊ သျှာ)။ ဒီ၊ဌ၊၁။ဂ၁။ ပဏ္ဏာသဒ္ဒယာဇနဋ္ဌ-နေသု ဟဘ္ဘိဒ၁ဒ္ဓသုဒ္ဒယာ နဋ္ဌသမဇ္ဇာ ဟော၁ကို။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၁၂ဂ။ နဋ္ဌသမ္ဘဒေန ပန ဇနသမ္ဘ-ဟေ ကတ္ထဗ္ဗ၀သေန "နဋ္ဌသမ္ဘဒ္ဓ"ကို ဝုတ္တံ။ ဇနာနံ သမ္ဘဒ္ဓ သမ္ဘဟေ ကဘာကို ဟိ သမ္ဘဒ္ဓံ။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။၃၅၅။ (–ဝိ၊ဌ၊ဂ။၁၂၃။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၂ဂ၂။ မ၊ဌ၊၂။၃၁။ မ၊ဌ၊၃။၁ဂ၄။ သံ၊ဌ၊ ၁။၁၃။ အဘိ၊ဌ၊၁။၂၃၇။ ဇာ၊ဌ၊ဇ။ဂ။ သာရတ္ထ၊၃။၂၀၅။ ဒီ၊ဌီ၊၁။၁၂၇။ မ၊ဌီ၊၁။ ၄၄။)

နဋ္ဌသမ္ဘဟ (ပု) [နဋ္ဌ+သမ္ဘဟ] ကချေသည်–သဘင်သည်–အပေါင်း။ နဋ္ဌသမဇ္ဇ-ကြည့်။

နဋ္ဌသီ (ကြို) [နဋ္ဌ+အ+သီ] ကဏ်။ နဋ္ဌသီ-ကြည့်။

နဋ္ဌသီပ္ပ (နာ) [နဋ္ဌ+သီပ္ပ။ (နဋ္ဌဒီလ-သံ၊ ဏ္ဍ-သီပ္ပ-ပြာ)] ကချေသည်–သဘင်သည်–တို့၏ အတတ်။ ဝုစ္စတေ ပန နဋ္ဌသီပ္ပေ အဂ္ဂေါ ဟုဘ္ဘာ သကလဇမ္ဗုဒီပေ ပါကဋော ဇာတော။ သံ၊ဌ၊၃။၁ဂ၀။

နဋ္ဌေတိ (ကာ၊ကြို) [နဋ္ဌ+ဏော+တိ] ကိုယ်ကို–ညှာ်–ကိုင်း–ပစ်လှဲ–စေ၏၊ ကဏ်။ နဋ္ဌ-အ၀သန္ဓနေ။ အ၀သန္ဓနံ ဂတ္တဝိကွေ့ပေါ်။ နဋ္ဌေတိ၊ နဋ္ဌယတိ။ နီတိ၊၁ဝ။၂၉ဇ။

နဋ္ဌကိ (ထီ) [နဋ္ဌ+ဏ္ဍ+ဣ။ ဓာန်။ ဓာန်ဌီ။ ဂ၇ဒ-ကြည့်။ (နတိကာ-သံ၊ ဏ္ဍီယာ-ပြာ၊ နဋ္ဌီ ယာ-အဒ္ဓမာဂမီ၊ နတိကီ ဟိန္ဒီ)] ကချေ သည်မ၊သဘင်သည်မ၊ ဇာတ်သမ၊ ဇာတ်မင်း သမီး။ တူရိယေ နစ္စတိ နဋ္ဌကီ(ထေရ။၂ဇ၉)တိ ယထာဝုတ္တဌာနေ ကော နာရီ နဋ္ဌကီ နာဋ-ကိတ္ထီ....နစ္စတိ။ ထေရ၊ဌ၊၂။၃။

နဋ္ဌ (တိ) [နသ+တ။ သ-နှင့် တ-ကို ဌ-ပြု။ နသ အဒဿနေ၊ နဿတိ နဋ္ဌော။ ရူ။ဇ၂ဇ။ (–နိရုတ္တိ၊ဒီ။၂၃ဇ။ နီတိ၊၁ဝ။ ၂ဂ၀)။ (နမ္ပ-သံ၊ ဏ္ဍ-ပြာ၊ နဋ္ဌ-အဒ္ဓမာဂ၁ီ)] ဖျက်ဆီး အပ်သော၊ပျက်စီးသော။ (က) ပျောက်ဆုံး သော။ (ခ) မှားယွင်း–ဖောက်ပြန်–မမှန် –သော။ (ဂ) မရအပ်သော။ (ဃ) ဖောက် ပြန် – ပြောင်းလဲ – ယခင်နှင့်မတူ–သော။ တပါးတခြားသော အခြင်းအရာ အားဖြင့် ဖြစ်သော။ (င) အသွင်ပျက်သော၊ ရဟန်း အသွင်မှ လူ့အသွင်သို့ ကူးပြောင်းသော၊ လူထွက်သော။ (စ) အသင်းအပင်းပျက် သော။ (ဆ) မဖြစ်မီ ပျက်စီးသော၊ မဖြစ် လိုက်ရသော။ (ဇ) ပျက်စီး–ဆိတ်သုဉ်း– သော၊ သခ်ါရတရား၊တို့မှ ကင်းလွတ်သော။ (ဈ) ပျက်ပြေသော၊ ပြေဇယ်သော။ (ဉ) ယုတ်–လျော့–သော၊ နည်းပါးသော။ (ဋ) (စောင့်ရှောက်မှုဘာ၀နှ) ပျက်ကွက်သော၊ (သားသမီးဘို့ကို) စွန့်ပစ်သော။ (ဌ) အသီး မသီး–အနှံမထွက်–ပျက်စီး–သော။

ဖျက်ဆီးအပ်သော၊ ပျက်စီးသော။ အဂ္ဂိ-
အာဒီသု ယေန ဟေတုနာ နဋ္ဌံ စိဝရံ။ ကခ်ီ၊ဌ်ီ၊
သစ်။၃၀၅။ ဝိနာသံ ပတ္တိယာ နဋ္ဌာ ... သတိ
ယဿ။ မူလဌ်ီ၊၁။၁၀၇။ (က) ပျောက်ဆုံး
သော။ ဗြာဟ္မဏဿ စတုဒ္ဒသ ဗလိမဒ္ဓါ နဋ္ဌာ
ဟောန္တိ။သံ၊၁။၁၇၂။ နဋ္ဌ(ဝိ၊၁။၂၉၅။ ကခ်ီ။
၁၅၂)ဟ္ကိ ဧတ္ထ ဒီဃ ဟရ္ဟံ။ ဝိ၊ဌ်ီ၊၂။၂၂၀။
ကခ်ီ၊ဌ်ီ၊သစ်။၂၇၃။ ဝိဒေသဂမနာဒိဝသေန
ပုတ္ထေသု နဋ္ဌေသုပိ နဿန္တေသုပိ။ သံ၊ဌ်ီ၊၁။၃၀။
(ခ) မှားယွင်း– ဖောက်ပြန်– မမှန်–သော။
ဝိတထဟ္ကိ နဋ္ဌ၊ ဇရာယ မရဏေန စ ဝိပရိဏာ-
မေတမ္ဘတာယ ယာဒိသံ ဥပ္ပါဒါဝိတ္ထာယ ဇာတံ၊
တတော အညာဒိသဟ္ကိ အတ္ထော။ မ၊ဌ်ီ၊၃။
၄၀၂။ (ဂ) မရအပ်သော။ "ဗဟုံ မေ ဓနံ
နဋ္ဌ"ဟ္ကိ ဝဒန္တော အလဒ္ဓမေဝ နဋ္ဌဟ္ကိ ဝဒတိ။
သံ၊ဌ်ီ၊၁။၂၅။ နဋ္ဌဿတိ (ခ) လည်း ကြည့်။
(ဃ) ဖောက်ပြန် – ပြောင်းလဲ–ယခင်နှင့်
မတူ–သော၊ တပါးတခြားသော အခြင်း
အရာအားဖြင့်ဖြစ်သော။ ဧဝံ ဓမ္မေ ဝိယာ-
ပန္နေတိ ဧဝံ ပေါရာဏေ ဗြာဟ္မဏဓမ္မေ နဋ္ဌေ
.... ဝိပရိဝတ္တိတ္တာ အညထာ ဘူတေတိ
အတ္ထော။ သုတ္တနိ၊ဌ်ီ၊၂။၅၉။ (င) အသွင်
ပျက်သော၊ ရဟန်းအသွင်မှ လူ့အသွင်သို့
ကူးပြောင်းသော၊ လူထွက်သော။ စုတာ
သလိုဂ်တော နဋ္ဌာ။ သံ၊ဌ်ီ၊၂။၁ဖ၃။ (စ)
အသင်းအပင်းပျက်သော။ပက္ခေါ ဘိန္နော ဘိ
ဘတော ဧဝ ဘာတိ ၊ကွော နဋ္ဌော။ သံ၊ဌ်ီ၊၁။
၂၅၅။ (ဆ) မဖြစ်မီပျက်စီးသော၊ မဖြစ်လိုက်
ရသော။ အဇာတဖလတရုဏရုက္ခမူလေ ဆိန္နေ
အာယတိ ဥပ္ပဇ္ဇနာရဟာနိ....ဖလာနိ ဆေဒန-
ပစ္စယာ အနုပ္ပဇ္ဇမာနာနိ နဋ္ဌာနိနာမ ဟောန္တိ။
သံ၊ဌ်ီ၊၁။ ၂၄၀။ (ဇ) ပျက်စီး–ဆိတ်–သုဉ်း–
သော၊ သခ်ါရတရားတို့မှ ကင်းလွတ်သော။
မနုမ့ိ နဋ္ဌော(သံ၊ဌ်ီ၊၂။၂၅၄)တိ ဤသကံ နဋ္ဌော
မ့ိ၊ တတော ပရမ့ိ တတ္ထေ ဝ ဌတ္ဝာ ကိဉ္စိ
အပ္ပရိတတ္ထာ ဧဝ မုတ္ထောတိ အဓိပ္ပါယော။ သံ၊
ဌ်ီ၊၂။၂၂၅။ (ဈ) ပျက်ပြေသော၊ ဖြေအပ်
သော။ ဝလိသု နဋ္ဌာသု ဣဒံ မဟန္တံ ဘဝိ-
ဿတိ။ ဝိ၊ဌ်ီ၊၂။၂၃ဂ။ (ဉ) ယုတ်–လျော့
–သော၊နည်းပါးသော။ နဋ္ဌလာဘသက္ကာရ-
ကြည့်။ (ဋ) (စောင့်ရှောက်မှုတာဝန်) ပျက်
ကွက်သော၊ (သားသမီးတို့ကို) စွန့်ပစ်သော။
ပိတရိ နဋ္ဌေ ဝါ မတေ ဝါ... မာတာ ရက္ခတိ။
မ၊ဌ်ီ၊၂။ ၂၃ဝ။ (ဌ) အသီးမသီး–အနှံမထွက်
–ပျက်စီး–သော။ သဿံ ကာလေ နဋ္ဌံ၊
ဥဒ္ဓါဟု အကာလေ နဋ္ဌံ။ မိလိန္ဒ။ ၂၉ဖ။

နဋ္ဌော (ပုဒ်ပ၊၉)–ဝိ၊ ၂။၁၅၉။ ဇာ၊ဝ။
၃၂။ ဝိ၊ဌ်ီ၊ ၂။၄၉။ သံ၊ဌ်ီ၊၃။၁။ အံ၊ဌ်ီ၊ဝ။
၂၀၄။ ဓမ္မ၊ဌ်ီ၊ ၂။၁၇။ ထေရ၊ဌ်ီ၊ဝ။၇၇။ ထေရ၊
ဌ်ီ၊ ၂။၅ ၂၄။ အပ၊ဌ်ီ၊ ၂။၄၈။ ဇာ၊ဌ်ီ၊ဝ။၄ဝ၃။
ဇာ၊ဌ်ီ၊ဝ။၃၃၄။ ဝ၀ိရ။၅၃ ၂။ နဋ္ဌ(နုပ၊၉)–
ဝိ၊ဝ။၅၄။ ဝိ၊ ၂။ ၂ဝ၃။ ဝိ၊ဝ။၃၇၃။ ဇာ၊ဝ။
၃၃ဝ။ မိလိန္ဒ။ ၂၉ဖ။ ဝိ၊ဌ်ီ၊ ၂။ ၂၇။ ဝိ၊ဌ်ီ၊၄။
၈ဖ။ ကခ်ီ။၁၅ ၂။ ဓမ္မ၊ဌ်ီ၊ ၂။ဝ၇၃။ သုတ္တနိ၊ဌ်ီ၊
ဝ။ဝ၉၅။ ဇာ၊ဌ်ီ၊၄။ ၂ ၇ဝ။ ဇာ၊ဌ်ီ၊ဖ။၅၄။
ဝ၀ိရ။ ၂ဝ၅။သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃ဝ၇။ ကခ်ီ၊ဌ်ီ၊သစ်။–
၂ ၇ဝ။ အံ၊ဌ်ီ၊ဝ။ဝ၇ ၂။ နဋ္ဌော(ထိ၊ပ၊၉)–ဒီ၊ဌ်ီ၊
ဝ။ဝ၀။ သံ၊ဌ်ီ၊ ၂။ဝ၆၄။ အံ၊ဌ်ီ၊ဝ။ ၂ဖ၅။ ဓမ္မ၊
ဌ်ီ၊ဝ။ ၂ ၂ ၉။ ဆေရ၊ဌ်ီ၊ဝ။ ၂ ၅ ၅။ ထေရီ၊ဌ်ီ။
ဝ၃ဝ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂ ၀ ဝ။ ဒီ၊ဌ်ီ၊ဝ။ ၅ ၅။
မူလဌ်ီ၊ဝ။ဝ၀ ၂။ နဋ္ဌော (ပုဒ်ပ၊ဗ)– သံ၊ဝ။
ဝ ၂ ၂။ ဇာ၊ဝ။ဝ၄ဝ။ မိလိန္ဒ။ဝ၀ ၂။ ဝိ၊ဌ်ီ၊ ၄။
ဝ ၀ ဝ။ ဒီ၊ဌ်ီ၊ဝ။ ၉ ၀။ မ၊ဌ်ီ၊ဝ။ ၅ ၀။ ၂ ၂ ။
ဓမ္မ၊ဌ်ီ၊ ၂ ။ ဝ ၃ ဝ။ အ၊ဌ်ီ၊ဝ၊ ဝ ၃ ဝ။ အံ၊ဌ်ီ၊ ၂ ။
ဝ ၁ ၅ ။ နဋ္ဌာနိ (နုပ၊ဗ)–ဝိ၊ဝ။ ဝ ၃ ဖ။ ဝိ၊ဌ်ီ၊
ဝ။ ၄ ဝ ၃ ။ ဝ ဝ ၀ ရ။ ၂ ၃ ဝ ။ နဋ္ဌော(ထိ၊ပ၊ဗ)–အံ၊
ဌ်ီ၊ဝ။ ဝ ၄ ၉ ။ မ၊ဌ်ီ၊ဝ။ ဝ ဖ ဝ ။ အံ၊ဌ်ီ၊ ၂ ။ ဝ ၁ ၅ ။
နဋ္ဌ(ပုဒ်ဒုပ)– အံ၊ဝ။ ၅ ၇ ၂ ။ မ၊ဌ်ီ၊ဝ။ ၂ ဖ ဖ ။
နဋ္ဌ(နုဒုပ)–မိလိန္ဒ။ ၂ ၁ ဝ ။ ဇာ၊ဌ်ီ၊ဝ။ ၂ ၂ ၉ ။
၂ ၀ ၄ ။ ဇာ၊ဌ်ီ၊ ၂ ။ ၂ ၅ ၂ ။ ဇာ၊ဌ်ီ၊ဝ။ ဝ ဖ ၄ ။ ဇာ၊
ဌ်ီ၊ ၅ ။ ၁ ၇ ဝ ။ နဋ္ဌ(ထိ၊ဒုပ)– မ၊ဌ်ီ၊ဝ။ ၂ ဖ ဖ ။
နံ ဌ ဉ (ပုတ၊ဗ)– ဒီ၊ဌ်ီ၊ ၂ ။ ၁ ၄ ဖ ။ နဋ္ဌေဟိ

(နုတေ)—ခမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅။ နဋ္ဌေ(ပုသေ)—ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃ဖ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၇၅။ ဝိမတိ၊ဝ။ဝ၃၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ဝ၄ဖ။ နဋ္ဌေ(နုသေ)— မိလိန္ဒ။ဝ၁ဖ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈ဝ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၉၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇ဂ။ အပ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၁ဝ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ဝ၁။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၉ဝ။ ဝဇိရ။ ၂၄၃။ သာရတ္ထ၊ဝ။၃ဝ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ဝ။၄၂။ နဋ္ဌာယ (ထီ၊သေ)—ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄ဂ။ နဋ္ဌေသု (ပုသေ)—သံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၃ဝ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၁၉။ နဋ္ဌေသု (နုသေ)—ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၂ဖ၁။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌ၊သစ်။ဝ၉၅။ နဋ္ဌာသု (ထီ၊သေ)—ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃ဂ။

နဋ္ဌကာကဏိကာ (ထီ) [နဋ္ဌာ+ကာကဏိကာ] ပျောက်ဆုံးသော တချင်ရွေးသောအသပြာ၊ ပျောက်ဆုံးသော အသပြာ တချင်ရွေး။ ဂေါပါနသီအာကာဒရန ဘဂ္ဂသရီရံ ဩနမိတ္တာ နဋ္ဌကာကဏိကံ ပရိယေသန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇၃။

နဋ္ဌကာယပသာဒ (တိ) [နဋ္ဌ+ကာယပသာဒ] ပျက်စီးသော ကာယပသာဒရှိသော၊ ကာယပသာဒပျက်စီးသော။ နဋ္ဌော ကာယပ္ပသာဒေါ တ္ထောတိ နဋ္ဌကာယပ္ပသာဒံ၊ သုက္ခပိဋ္ဌကံ ဝါ မတစမ္ဘံ ဝါတိ အတ္ထော။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌ၊သစ်။ ၁၉၁။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၂၂၂၊ ကခ်ီ။ဝ၁၃။ ဝဇိရ။ ၁ဝဝ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ဂ၃၊၉ဝ။ ဝိမသိ ၁။ဝ၃၉။)

နဋ္ဌကာရဏ (နာ) [နဋ္ဌ+ကာရဏ] ပျောက်ဆုံး – ပျက်စီး – ခြင်းဟူခသောအကြောင်း။ နနဋ္ဌကာရဏာ ဒေန္တိ။ ဝိ၊ဝ။၃ဝ၇။ (–ဝဇိရ။ ၂၄၄။)

နဋ္ဌကာလ (ပု) [နဋ္ဌ+ကာလ] ပျောက်ပျက်–မရှိ–ရာအခါ။ မနုဿာနံ ဇေဋ္ဌာပစာယိကကမ္မဿ နဋ္ဌကာလေ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၃၅ဖ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃ဝ၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ဖ၄။

နဋ္ဌဂုဏ (တိ) [နဋ္ဌ+ဂုဏ] ဖျက်ဆီးအပ်–ပျက်စီး–ဆုံးရှုံး–သော ဂုဏ်ရှိ၊သော၊ ဂုဏ်ပျက်သော၊သူ။ ဆိန္နဂုဏံ နဋ္ဌဂုဏံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၉။ ဣ၊ဋ္ဌ၊၂။၅ဂ။

နဋ္ဌဂေါဏ (ပု) [နဋ္ဌ+ဂေါဏ] ပျောက်ဆုံး–ဆုံးရှုံး–သောနွားပျောက်။ သာဝတ္ထိ-ဝါသီ ကုလပုတ္တော နဋ္ဌဂေါဏံ ပရိယေ-သန္တော။ ခမ္ဘ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ဝ၉ပ။

နဋ္ဌစိုဝရ (ပုနာ) [နဋ္ဌ+စိုဝရ] (၁) ပျောက်ဆုံး–ပျက်စီး–သော သက်နှံး။ (တိ) (၂) ပျောက်ဆုံး–ပျက်စီး–သောသက်နှံးရှိ၊သော၊ သူ။(၃)ပျောက်ဆုံး–ပျက်စီး–သောသက်နှံးမှ ကြွင်းကျန်သော သက်နှံးရှိသော၊သူ။ (၁) တေန္တိ နဋ္ဌစိုဝရံ။ ဝိမတိ၊ဝ။ဝ၁ဝ။ (တိ) (၂) အစ္ဆိန္နစိုဝရော ဝါ ဟောတိ ဘိက္ခု၊ နဋ္ဌစိုဝရော ဝါ။ ....နဋ္ဌစိုဝရော နာမ ဘိက္ခုဿ စိုဝရံ အဂ္ဂိနာ ဝါ ဒဠ္ဆံ ဟောတိ၊ ဥဒကေန ဝါ ဝုဋ္ဌံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဝ။ဝ၁၄။ အဂ္ဂိအာဒီသု ယေန ကေနစိ နဋ္ဌံ စိုဝရမေတဿာတိ နဋ္ဌစိုဝရော။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌ၊သစ်။ဝ၀၅။ (–ဝ်၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၁၇။ ကခ်ီ။ ၁ဖ၆၊ ၂၄၂။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၅၊၄ ၂၁။ ဝဇိရ။ ၂၄၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။၄ဝ၉။) (၃) အစ္ဆိန္နစိုဝရဿ နဋ္ဌ-စိုဝရဿ စာတိ တ္ထော အစ္ဆိန္နဿသသစိုဝရဿ နဋ္ဌဿသသစိုဝရဿ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၄ဝ၉။ (–ဝိမတိ၊ဝ။ဝ၅ဂ။)

နဋ္ဌစိုဝရက (တိ) [နဋ္ဌ+စိုဝရ+က။ ထီ-၌ နဋ္ဌ-စိုဝရိကာ] ပျောက်ဆုံး – ပျက်စီး – သော သက်နှံးရှိသော၊သူ။ အစ္ဆိန္နစိုဝရိကာယ နဋ္ဌ-စိုဝရိကာယ။ ဝိ၊ ၂။ဝ၇ဝ၊ဝ၉၃၊ ၄ဖ၆ ၂။

နဋ္ဌစိုဝရဋ္ဌာန (နာ) [နဋ္ဌစိုဝရ+ဋ္ဌာန] ပျောက်ဆုံး – ပျက်စီး – သော သက်နှံး၏အရာ။ တာဝ တေသံ စိုဝရာနံ အပရိဘောဂါရဟတ္တာ နဋ္ဌ-စိုဝရဋ္ဌာနေ ဋ္ဌိတော ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂ဝ၇။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၅။

နဒ္ဓျာန (နာ) [နဒ္ဓ+ဈာန] ပျောက်ပျက်သော ဈာန်၊ လျောကျပြီးသောဈာန်။ တာပသော သမုဒ္ဒမဏ္ဍေ ဌိတောယေဝ နဒ္ဓဈာနံ ပုန ဥပ္ပါ-ဒေတွာ။ ဇာ၊ဌ၊၂။၂၉၉။ (–ဇာ၊ဌ၊၃။၄၃၉၊ ၄၂၂။)

နဒ္ဓပညာ (တိ) [နဒ္ဓာ+ပညာ] ပျောက်–ပျက် –သော ပညာရှိသော၊ ပညာမရှိသော၊သူ။ ဒုဋ္ဌာ ပညာ ထေသန္တိ ဒုဋ္ဌပညာ၊ နဒ္ဓပညာ-တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ မ၊ဌ၊၁။၁၉၄။

နဒ္ဓပယောဂ (တိ) [နဒ္ဓ+ပယောဂ] ပျက်စီး သော – ပြယုဂ် – ဥဒါဟရဏ်–ပုံစံ–ရှိသော (ဂါထာ စသည်)။ တရင်ဝတ္ထာဒီနိ ဥစ္စာရဏ-ဝိဓာနာနိ နဒ္ဓပယောဂါနိ။ ဝဇိရ။၅၂၂။

နဒ္ဓပုတ္ထ (တိ) [နဒ္ဓ+ပုတ္ထ။ (နမ္ဟပုတြ-သံ)] ပျောက်ဆုံး – ဆုံးရှုံး – ရှာမတွေ့– သော သားရှိသော၊ သား ပျောက် သော၊ သူ။ အမ္ဘော နဒ္ဓပုတ္ထ ပုရိသ ...။ ဝေ နဒ္ဓပုတ္ထော ပုတ္ထံ....ပဋ္ဌိလဘိတ္ဝာ။ ဇာ၊ဌ၊၂။၁၆၈။

နဒ္ဓဖာလ (တိ) [နဒ္ဓ+ဖာလ] ပျောက်ဆုံး– ဆုံးရှုံး – သော – ထယ်သွား–ထွန်သွား– ရှိသော၊ ထယ်သွား – ထွန်သွား – ပျောက် သော၊သူ။ ထေသ နဒ္ဓဖာလဿ ဖာလံ.... နဒ္ဓဖာလော စ ဖာလံ ပဋ္ဌိလဘိတ္ဝာ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။၁၆၈။

နဒ္ဓမန (တိ) [နဒ္ဓ+မန] ပျက်–သတိကင်းလွတ် –သော စိတ်ရှိသော၊ စိတ်ပျက်သော၊ (မျက် စိလည်, လမ်းမှားသော) သူ။ နဒ္ဓမနာ-(ဝိမာန။၁၁၆။ ပေတ။၁၉၄)တိ မဂ္ဂသတိဝိပ္ပ-ဝါသေန နဒ္ဓမာနသာ၊ မဂ္ဂမူဠှာတိ အတ္ထော။ ဝိမာန၊ဌ။၃၁၄။

နဒ္ဓမုဋ္ဌသတိ (တိ) [နဒ္ဓမုဋ္ဌာ+သတိ] ပျက်စီး– လွတ်သော–သတိရှိသော၊ သတိချုတ်ယွင်း ကင်းလွတ်သော၊ သတိပျက်လွင့်သော၊သူ။ ဝိနာသံ ပတ္တိယာ နဒ္ဓာ, ပဋ္ဌိပက္ခေဟိ အဘိ-ဘူတတ္တာ မုဋ္ဌာ စ သတိ ယဿ၊ သော နဒ္ဓမုဋ္ဌသတိ။ မူလဋ္ဌီ၊၁။၁၈၇။ (–အဘိ၊ဌ၊ ၁။၄၃၃။)

နဒ္ဓလာဘသက္ကာရ (တိ) [နဒ္ဓ+လာဘသက္ကာရ] ယုတ် – လျော့ – နည်းပါး–သော လာဘ်, ပူဇော်သကာရှိသော၊ လာဘ်, ပူဇော်သကာ –ယုတ် – လျော့ – နည်းပါး–သော၊သူ။ လာဘော စ သက္ကာရော စ လာဘသက္ကာရာ၊ တေ နဒ္ဓာ ပဟီနာ ထေသန္တိ နဒ္ဓလာဘ-သက္ကာရာ။ အံ၊ဌီ၊၂။၁၆၀။ (–အံ၊ဌ၊၂။ ၁၂၃။)

နဒ္ဓဝတ္ထု (နာ) [နဒ္ဓ+ဝတ္ထု။ (နမ္ဟဝတ္ထု-သံ)] ပျောက်ဆုံး–ပျက်စီး–သော ပစ္စည်း ဝတ္ထု။ နဒ္ဓဝတ္ထုသ္မိံ ဝိယ နိဿဋ္ဌိတမ္ဘာဘာဝေပိ အာပတ္တိ ဒေသေတမ္ဘာဝ။ ဝိမတိ၊၁။၃၄၃။

နဒ္ဓဝဿိကသာဋ္ဌိက (တိ) [နဒ္ဓာ+ဝဿိကသာ-ဋ္ဌိကာ] ပျောက်ဆုံး–ပျက်စီး–သော–မိုးရေ ခံသက်နှံးရှိသော၊ မိုးရေခံသက်နှံး–ပျောက် ဆုံး–ပျက်စီး–သော၊သူ။ အစ္ဆိန္နဝဿိက-သာဋ္ဌိကဿ နဒ္ဓဝဿိကသာဋ္ဌိကဿ ဝါ နဂ္ဂဿ နဟာယတော ဒုက္ကဋေန အနာပတ္တိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၄၄၀။

နဒ္ဓသံဝရ (တိ) [နဒ္ဓ+သံဝရ] ပျက်သောစောင့် စည်းမှု ရှိသော၊ စောင့်စည်းမှု–ပျက်–မရှိ –သော၊ မစောင့်စည်းသော၊သူ။ ဘိန္နသံဝ-ရတ္တာတိ နဒ္ဓသံဝရတ္တာ၊ သံဝရာဘာဝတော-တိ အတ္ထော။ မ၊ဌီ၊၁။၆၆။ သံ၊ဌီ၊၂။၂၀၆။

နဒ္ဓသညာ (ထိ) [နဒ္ဓာ+သညာ] (၁) ပျောက် ဆုံး–ပျက်စီး–ဏီဟု (ဖြစ်သော) အမှတ် 'သညာ'။(တိ)(၂)ပျောက်ဆုံး–ပျက်စီး– ဏီဟု အမှတ်'သညာ'ရှိသော၊ ပျောက်ဆုံး– ပျက်စီး–သည်ဟု မှတ်ထင်သော၊သူ။ (၁) အောက်ပုဒ်ကြည့်။ (တိ)(၂) အနဌ္ဌေ နဒ္ဓ-သညာ။ ဝိ၊၂။၃၂၀။

နဋ္ဌသညီ (တိ) [နဋ္ဌသညာ+ဤ] ပျောက်ဆုံး၏ –မရှိတော့–ဟု အမှတ် 'သညာ' ရှိသော၊ ပျောက်ဆုံး၏ – မရှိတော့ – ဟု မှတ်ထင်သော၊သူ။ အနဋ္ဌေ နဋ္ဌသညီ (ဝိ၊၁။၂၉၆)တိ အတ္ထနော စိဝရေန သံဝိဒ္ဓိ ပဟူနိ အညေသံ စိဝရာနိ ဂေဏှတော ဌပိတာနိ စောရာ ဟရန္တိ။ တတြေဿ အတ္ထနော စိဝရေ အနဋ္ဌေ နဋ္ဌ-သညီ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၅။ (–ဝိ၊၁။ ၃၀၂။ ကခ်ိ၊ဋ္ဌ၊သစ်။၂၈၆။)

နဋ္ဌသလာကာ (ထီ) [နဋ္ဌာ + သလာကာ] ပျောက်ဆုံး–ပျက်စီး – သော – စာရေးတံ–မဲ–တံ–လိပ်–လက်မှတ်။ သော စေ နဋ္ဌသ-လာကာ မဟာထေရဿ ဝါ အတ္ထနော ဝါ ပါတေတ္မာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၀၁။

နဋ္ဌသေသစိဝရ (တိ) [နဋ္ဌ+သေသ+စိဝရ] ပျောက်ဆုံး – ပျက်စီး– သော သက်နှံးမှ–ကြွင်း–ကျန်–သော သက်နှံးရှိသော၊သူ။ နဋ္ဌစိဝရ (၂)-ကြည့်။

နဋ္ဌဿတိ (တိ) [နဋ္ဌာ+သတိ] (က) ပျောက်–ပျက် – ကင်း – လွတ်–သော သတိရှိသော၊ သတိ–ပျောက်–ပျက်–ကင်း–လွတ်–သော၊ သတိမရှိသော၊ သူ။ (ခ) အမှတ်မရ – မအောက်မေ့–နိုင်သော သတိရှိသော၊ သတိ မေ့လျော့သော၊သူ။(က)မုဋ္ဌာ သတိ ဧတေ-သန္တိ (ဧတဿာတိ) မုဋ္ဌဿတိ (မုဋ္ဌဿတိ)၊ နဋ္ဌဿတိတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၄။ သာရတ္ထ၊၃။၂၄၀။ နဋ္ဌဿတိနော သတိဝိရ-ဟိတာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၆။ မုဋ္ဌဿတိတိ ဘတ္တ-နိက္ခိတ္တကာကော ဝိယ နဋ္ဌဿတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၇၈။ နဋ္ဌဿတိနံ ဝိဿဋ္ဌဿတိနံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၅၈။ (– သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၁၃။) (ခ) နဋ္ဌဿတိ (မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၁)တိ အလဗ္ဘ-မာနဿတိ၊ ပစ္စယဝေကလ္လေန ဝိဇ္ဇမာနာယပိ သတိယာ သတိကိစ္စံ ကာတုံ အသမတ္ထတာယ ဧဝံ ဝုတ္တံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၆။

နဋ္ဌဿ(သ)တိတာ (ထီ) [နဋ္ဌဿ(သ)တိ+တာ] ပျောက်–ပျက်–ကင်း–လွတ်–သော သတိ ရှိသူ၏အဖြစ်၊ ပျောက်–ပျက်–ကင်း–လွတ် –သော သတိရှိခြင်း၊ သတိ–ပျောက်–ပျက် –ကင်း–လွတ် –ခြင်း၊ သတိ–မေ့လျော့–မရှိ–ခြင်း။ နဋ္ဌဿတိတာယ အသတိယော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၄၈။ ဘတ္တဋ္ဌာနဿ အသရဏေန ကာကဿ နဋ္ဌသတိတာ ပညာယတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၄၀။

နဋ္ဌာယိက (တိ) [နဋ္ဌ+ဏိက။ ရှ။၃၇၄။ မောဂ်၊ ၄။၁၄။ နီတိ၊သုတ္တ။၇၆၄။] (ဥစ္စာ) ပျောက်ဆုံးခြင်း – ဌ – နှင့် – ယှဉ်–ရှိ – သော၊ ပျောက်ဆုံးသော၊သူ။ (က) ဥစ္စာပျောက်ပျက်သော။ (ခ) နွားပျောက်ကိုရှာသော၊ သူ။ (ဂ) ပုရိသော နဋ္ဌာယိကော သင္ဘသေ-သက် ဂဟေတ္မာ ဇနဿ ပရိဒေဝယျ။ မိလိန္ဒ။ ၁၃၄။ (ခ) ဒေဝဒတ္တော မနုဿော အဟော-သိ ပဝနေ နဋ္ဌာယိကော။ မိလိန္ဒ။၁၉၈။

နတံဒဋ္ဌဝဂ္ဂ (ပု) [နတံဒဋ္ဌ+ဝဂ္ဂ] နတံဒဋ္ဌဝဂ်။ (ယင်းသည် ဒုကနိပါတ်ဇာတ်အဋ္ဌကထာတွင် ၆-ခုမြောက် ဝဂ်ဖြစ်လေသည်၊ ယင်းဌ် အဖွင့် ဇာတ်ဝတ္ထုပေါင်း ၁၀-ခုပါရှိသည်။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၂၃-၁၅၀။) နတံဒဋ္ဌဝဂ္ဂေါ ဆဋ္ဌော။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၅၀။

နတ (တိ) [နမု+တ။ နမ+တ္တ။ ထောမ။ (နတ-သံ၊ ဏတ-ပြာ)] (၁) ညွှတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း–သော။ (၂) တဏှာ။ (၃) နတခေတ်။ (ကောက်–ကွေး–သော၊ ရပ်နေ သော၊ နစ်မြုပ်သော၊ ကောက်ကျစ်သော။ P.S.D.။) (၁) တေန တေနေဝ နတောဝ-(စူဠနိ။ ၂၁၉)တိ ယေန ယေန ဒိသာဘာဂေန ဗုဒ္ဓေါ၊ တေန တေနေဝါဟမ္ပိ နတောဝ၊ တန္နိန္နော တပ္ပေါဏောတိ ဒသ္သေတိ။ စူဠနိ၊ ဋ္ဌ။၇၅။ (–ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၃၀။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။ ၂၅၈။ ဝဇိရ။၃၂၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၂။

၂၀။) (၂) အနတ (သံ၊ဌီ၊၂။၃၀၇)-ကြည့်။ (၃) နတ ဂတ္ထဝိနာမေ။ ရှု။၆၂၃။ နိတိ၊၀။ ၂၂၅။ခေါ်၊ဌီ။၁၀၀။နတောဒီ ဂတ္ထဝိကွေပေ။ ခေတ္ထတ္ထ။၂၀၉။

နဇာကာယ (တိ) [နတ+ကာယ] ညွှတ်–ကိုင်း–သော ကိုယ်ရှိသော။ တပ္ပေါ်ဏသာတိ တသ္မိ နတကာယသ၊ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၂၇။

နတင် (တိ) [နတ+အင်။ (နတအံ-သံ)] ညွှတ်–ကိုင်း–သော ကိုယ်အင်္ဂါရှိသော။ အပုစ္ဆိ ဝေဒေဟမုနိ နတင်ေ၀ါ။ အပ၊၁။၈။ နတင်ေ၀ါ ဒဏ္ဍာဒုတိယာ။ အပ၊၂။၂၂၆။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၃၇။ အာယသ္မာ အာနန္ဒော နတင်ေ၀ါ နမနကာယင်ေ၀ါ အဉ္ဇလိကော ဟုတ္ဝာ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၂။

နတစိတ္တ (တိ) [နတ+စိတ္တ] ညွှတ်–ကိုင်း–သော စိတ်ရှိသော၊သူ။ တန္နိန္နသာဘိ တသ္မိ နတစိတ္တသ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၂၇။

နတဇောဏုက (တိ) [နတ+ဇောဏု+က] ညွှတ်–ကိုင်း–ကွေး–ကောက်–သော–ပုဆစ်–ဒူး–ရှိသော၊ ဒူးဆစ်– ကွေး– ကောက်–သော၊သူ။ ခဏ္ဍောတိ နတဇောဏုကော ဝါ ဘိန္နဇဏ္ဍော ဝါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃၁။

နတမုခ (တိ) [နတ+မုခ] (အောက်သို့)ညွှတ်သောမျက်နှာရှိသော၊ မျက်နှာငုံထားသော၊ သူ။ သာ ဂဏိကာ လဇ္ဇာဝ နတမုခါ ထေရေ ဂါရဝံ ပစ္စုပဋ္ဌပေတ္ဝာ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၈၉။

နတရမာန (တိ) [န+တရမာန] မဆော မလျင်–ဖြည်းနှေး–အလျင်မလို–သော၊ သူ။ အတရမာနောတိ နတရမာနော။ ဂိသုဒ္ဓိ၊ ဌီ၊၁။၁၂၇။

နတသင်္ခါရ (ပု) [နတ+သင်္ခါရ] (အာရုံ၌) ညွှတ်တတ်သော သင်္ခါရ (ပေါင်းစုပြုပြင်အပ်သော တရား)။ တတ္ထ ဘဇ္ဇတ္ထ နတသင်္ခါရာ ဘိဇ္ဇန္တိ။ သံ၊ဌီ၊၂။၂၄၃။

နတိ (ထီ) [နမု+တိ။ နီတိ၊ ၀။၁၃၃။ (နတိ-သံ)] (ရှုပါရုံ စသည်၌) ညွှတ်တတ်သောတရား၊ တဏှာ။ ပဿဒ္ဓိယာ သတိ နတိ နု ဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌ။၃၁၀။ သံ၊၂။၂၈၄။ ဥဒါန။ ၁၇၉။ နေတ္တိ။၅၅။ နတိ (မ၊ဋ္ဌ။၃၁၀)တိ တဏှာနတိ(တဏှာ၊သီ၊သျှာ)။ မ ဋ္ဌ၊၄။၂၃၂။ နတိ(သံ၊၁။၂၉၆)တိ တဏှာ။ သာ ဟိ ဝိယ-ရှုပေသု ရှုပါဒီသု နမနဋ္ဌေန "နတိ"တိ ဝုစ္စတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၇။ နတိယာတိ တဏှာ-နတိယာ။ သံ၊ဋ္ဌ။၃။၁၉။ နတိ (ပ၊ဇ)—သံ၊၁။ ၂၉၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၃၂။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၆၀။ မ၊ဌီ၊ ၃။၄၂၁။ သံ၊ဌီ၊၂။၈၄။ နတိယာ (သ၊ဇ) —သံ၊၁၊၂၉၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၃၂။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၆၀။ မ၊ဌီ၊၃။၄၂၁။

နတိဋ္ဌဘဒ္ဒန္တိက (တိ) [န+တိဋ္ဌ+ဘဒ္ဒန္တ+ဏိက။ နီတိ၊ သုတ္တ။ ၇၆၄။] အရှင်ဇကာင်း ရပ်ပါဦးလေ့ဟု ဆိုအပ်သည်ရှိသော်–မရပ်–ရပ်ခြင်း အစီအရင်ကို မကျင့်တတ်–သော၊အရှင်ဘုရား ရပ်ပါဦးလေ့ဟု ဆိုသူ၏ ဆွမ်းကို လက်မခံသော၊ သူ။ နတိဋ္ဌဘဒ္ဒန္တိကော။ ဒီ၊ ၁။၁၅၇။ ဒီ၊၃။၃၃၃။ မ၊၁။၁၁၁။ အံ၊၁။၃၀၀၊ ၅၂၇။ အဘိ၊ပု။၁၆၃။ မဟာနိ။၃၂၇။ "တေန ဟိ တိဋ္ဌ ဘဒ္ဒေ (ဘဒ္ဒန္တ)"တိ ဝုတ္တောပိ နတိဋ္ဌတိတိ နတိဋ္ဌဘဒ္ဒန္တိကော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၄၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၈၁။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၂၉၊၃၈၀။ နဟေဘဒ္ဒန္တိက (ဒီ၊ဌီ၊၁။၃၅၃။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၂။၃၅၄။ အံ၊ဌီ၊ ၂။ ၂၁၉) နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

နတ္ထံ (ဗျ) [သတ္ထမျန္တနိပါတ်။ ရှု၊နှာ။၁၃၄။ ရှု၊ ဌီ၊နှာ။၈၂။ ခေါ်။ခေါ်၊ဌီ။၁၁၄၃။ (နတ္ထံ-သံ၊ ဏတ္ထံ-ပြာ)] ညှဉ်း၊ညှဉ်း၌။ (စိန္တာမဏိ-၌ နပုံလိုင်ဟု ဆိုသည်။) တဏှာကွယ် နတ္ထမဟာ-ဘိပဿာ (သုတ္တနိ။ ၄၄၀။ စူဠနိ။ ၁၂) တိ ရတ္တိနိ္ဒေ နိမ္ဗာနံ ဝိဘူတံ ကတ္ဝာ ပဿ။

သုတ္တနိုး၊ဌ၊၂။၃၀၈။ စူဌနိုး၊ဌ။၂၇။ နတ္တမ် နိုဂိ ရာတြော်။ စိန္တာမဏိ။

နတ္တ (တိ) [နဇ+တ။ (နဇ+ကွ။ P.S.D.။ နတ္ထ-သံ)] နိုမြန်းသော။ (ရှက်ကြောက်သော၊ ဟိရိသြတ္တပ္ပရှိသော၊ ညဉ့်။)နတ္ထံ ရတ္တာ မာလာ ယဿ။ ဓာန်၊ဌ။၅၆၇။

နတ္တက (ပု) [နတ္တ+က] မြေးငယ်။ ဣဒါနိ မယှံ နတ္တကော ဗာရာဏသိယံ ရဇ္ဇံ ကာရေ-တိ။ အပ၊ဌ၊၁။၁၉၉။

နတ္တန (နဿ) [နတ+ယု။ (နတ်နဿ-သံ၊ ဏတ္တဏ-ပြာ)] ကိုယ်ကို – ညွှတ် – ကိုင်း – ယိမ်းနွဲ့ – ခြင်း၊ ကခြင်း။ နတ္တနံ လာသနံ ဘဝေ။ ဓာန်။၁၀၀။ နတ ဂတ္ထဝိနာမေ၊ နတိယတေ နတ္ထနံ။ ဓာန်၊ဌ။၁၀၀။

နတ္တမာလ (ပု) [နတ္တ+မာလာ။ ဓာန်။ ဓာန်၊ ဌ။၅၆၇။ (နတ္တမာလ - သံ၊ နတ္တမာလ-အဒ္ဓမာဂဓီ)] သင်းဝင်ပင်။ (ကျွဲတင်ညင်းပင်၊ ကလိန်ဖြူပင်။ တောင်ပေါက်၊ ဓာန်၊ သျှ။ [သစ်ပင်အထူး (သင်းဝင်ပင်) စွန်ပလုံပင်။ အဒ္ဓမာဂဓီ၊ ဓာန်)။ နတ္တမာလန္တိ ကရဏ္ဍံ။ ဝိ၊ဌ၊၃၇၂။ နတ္တမာလန္တိ ကရဏ္ဍံ။ (ကရဏ္ဍေ၊က)။ ဝဇိရ။၃၂၀။

နတ္တမာလကသာဝ (ပု၊ နဿ) [နတ္တမာလ+ကသာဝ] သင်းဝင်ဖန်ရည်။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ...ဖဂ္ဂဝကသာဝံ နတ္တမာလကသာဝံ။ ဝိ၊၃။၂၉၂။ ဝိ၊ဌ၊၃။၁၀၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၉၆။

နတ္ထု (ပုဂၢ) [နတ+ရိတု။ နိုတိ၊ ပဒ။ ၂၆၄။ ဓာန်၊ဌ။၂၄၇။ ဓာန်၊ သူစိ။၂၈၈။ (နတ္ထိ-သံ၊ နတ္ထု - အဒ္ဓမာဂဓီ။ ဏတ္ထိအ, ဏတ္ထု-ပြာ၊ မုနုဗုရာ-သီဟိုဠ်)] မြေး။ (က) မြေးယောကျ်ား၊ မြေးထီး။ (ခ) မြေးမိန်းမ၊ မြေးမ။ ဣစ္ဆေယျာသိ တုံ ဝိသာခေ.... တာ-ဝတိကေ ပုတ္တေ စ နတ္ထာရော စ။ ဥဒါန။ ၁၉၀။

နတ္ထာ (ပ၊ဧ)—ဒီ၊ဌ်ီ၊ဘ။၂၄၀။ သီ၊ဌ်ီ၊သစ်၊ ၂။၇၆။ အံ၊ဌ်ီ၊ ၂။၃၇ဘ။ နတ္ထာရော (ပ၊ ဗ) —ဗာ၊ ၂။၃၇၄။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဘ၄။ ဗာ၊ဌ၊၇။ ၃၇၈။ နတ္ထာရေဟိ (ပု၊ထီ၊တ၊ဗ) —ဥဒါန။ ၁၉ဘ။ ဥဒါန၊ဌ။၃၇၅။ (က) နတ္ထာ(ဒီ၊ဌ၊ဘ။ ၂၆ဘ)တ် ပုတ္ထပုတ္ထော။ ဒီ၊ဌ်ီ၊ဘ။၃၂၀။ နတ္ထာ (ပု၊ပ၊ဧ)—ဝိ၊၃။ ၂ဘ၃။ ဗာ၊ဘ။ဘ၇၆။ ဝိ၊ဌ၊ဘ။ ၇၅။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၂၈၇၊၃၉၇။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၃၈ဘ။ မ၊ ဌ၊ဘ။ ၂၉၉။ သံ၊ဌ၊၃။ဘ၉၈။ အံ၊ဌ၊ဘ။ဘ၄၉၊ ၃၉၉။ အံ၊ဌ၊ ၂။ဘ၈၃။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၆၈။ ဓမ္မ၊ဌ၊ဘ။ဘ၅။ ပေတ၊ဌ။ ၂၃။ အပ၊ဌ၊ဘ။ ဘ၀၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၃၂၈။ ဗာ၊ဌ၊ဘ။ဘ၀၂၊ဘ၃ဘ။ ဗာ၊ဌ၊၇၊ ၂ဘ။ နတ္ထာရံ (ပု၊ဒု၊ဧ) —ဝိ၊၃။ ၂ဘ၃။ အံ၊ဌ၊၃။ဘ၄၅။ နတ္ထု (ပု၊ ဆ၊ ဧ) —ဗာ၊ဌ၊၃။ဝ၄၅။

(ခ) ဝိသာခါယ မိဂါရမာတုယာ နတ္ထာ ကာလက်ံတာ ဟောတိ (ဥဒါန။ ၁၉၀)တိ ဝိသာခါယ မဟာဥပါသိကာယ ပုတ္ထသ ဓီတာ ကုမာရိကာ ကာလက်ံတာ ဟောတိ။ ဥဒါန၊ဌ။၃၀၈။ နတ္ထာ (ထီ၊ပ၊ဧ)—အပ၊ဌ၊ ဘ။ဘ၃၅။ နတ္ထာယ (ထီ၊တ၊ဧ) —ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ဘ၈ ၂။ နတ္ထာယ (ထီ၊ စ၊ ဧ) —အပ၊ဌ၊ဘ။ ၁၃ဝ။ နတ္ထာယ (ထီ၊ဆ၊ဧ) —ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၂၃ ၂။

နတ္ထုဓီတု (ထီ) [နတ္ထု+ဓီတု] မြေး၏ သမီး၊ မြစ်မိန်းကလေး။ ဘဒ္ဒေ မမ နတ္ထုဓီတရံ ပိဋ္ဌဓီတလိကံ ဥဒ္ဒိဿ ဒါနံ ဒါတုကာမောမှ ပေတ၊ဌ။ဘ၅။

နတ္ထဌ (ပု) [နတ္ထိ+ဏတ္ထ] မရှိခြင်း–အနက်–သဘော။ အတ္ထဌော နတ္ထဌော (အဘိ၊က။ ၁၂၄–၅)တိ အတ္ထိသဘာဝေါ နတ္ထိသဘာ-ဝေါ။ အဘိ၊ဌ၊ဘ။ဘ၅၉။(–အနုဋီ၊ဘ။ဘ၉ဘ။)

နတ္ထိ (ဗျ) [ကေဝုစ် ဗဟုဝုစ် နှစ်မျိုးရသော နိပါတ်ပုဒ်။ (အတ္ထိနှင့် နိုတိ၊ ပဒ။ ၃၉၆–၉-ကြည့်)။ (အဘာဝသူစက အဗျယ - ပြာ၊

ဝေန်။ နာသ္တိ-သံ၊ ဏတ္ထိ-ပြာ)] (၁) မရှိ။ (၂) မရှိကုန်။ (၃) ထင်ရှား မရှိသည်၏ အဖြစ်ဖြင့် ကျေးဇူးပြုတတ်သောသတ္တိ၊ နတ္ထိ ပစ္စည်း။ (၁) နတ္ထိ ဒိန္နံ။ ဒီ၊၁။၅၁။ ဒီ၊၃။ ၂၂၀။ မ၊၁။၃၅ဖ။ မ၊၂။ဖဝ်၊၁၀၂။ မ၊၃။၇၂၊ ၉၉၊၁၁ဖ။ သံ၊၂။၁ဖ၉။ အံ၊၃။၄၇၄။ အဘိ၊ ၈။၂ဖ၃။ ပဋ္ဌိသံ။၂၃ဖ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၁၄၉။ မ၊ဌ၊ ၂။၂၃၂။ သံ၊ဌ၊၂။၃၁၁။ ဒီ၊ဌ်၊၁။၂၂၅။ မူလဋ္ဌီ၊၁။၁ဖ၄။ နတ္ထိ နိ သန္တိ နိ သံဝိဇ္ဇတိ နုပလဗ္ဘတိ။ မဟာနိ။၄၀၊ဖ၀၊၇၇၊၇၀။ (–ဒီ၊ ၁။၅၀။ ဒီ၊ဌ၊၁၁၁။ ဇာ၊၁။၂၇၊၃၂၊၂၃၃။ စူဠနိ။၁၁၁။ ဒီ၊ဌ၊ဌ။၉၀။ မ၊ဌ၊၁။၇၃။ မ၊ဌ၊ ၂။၀၀၊၉၄၊၁၀၁၊၂၃၃။ မ၊ဌ၊ဌ။၀ဌ၊၀၅၊၂၃ဖ၊ ၁ဖ၀၊ဝ်ဖ၁။ မ၊ဌ၊၄။၁ဌ၂။ သံ၊ဌ၊၁။ဌ၁၂။ သံ၊ဌ၊၂။ဌ၁၊၁ဌ၄ဌ၊ဌ၁ဌ။ အံ၊ဌ၊၂။၁၀၁၊၂၃၄။ အဘိ၊ဌ၊ဌ။၁၇၂၊၁၇၅၊၂၇၁။ ပေတ၊ဌ။၂၃၅။ မဟာနိ၊ဌ။၂၁ဖ။) (၂) နတ္ထိ လောကေ သမဏာပြာဟ္မဏာ။ ဒီ၊၁။၅၁။ ဒီ၊ဌ။၂၂၀၊ ၂၄၉။ မ၊၁။၃၅၇။ မ၊၂။ဖဝ်၊၁၀၂။ မ၊ဌ။၇၂၊ ၉၉၊၁၁ဖ။ သံ၊၂။၁ဖ၉။ အံ၊ဌ။၄၉၁။ အဘိ၊ ၈။၂ဖ၃။ အဘိ၊ဝ်။၄၀ဖ။ နတ္ထိ နိ သန္တိ နိ သံဝိဇ္ဇန္တိ နုပလဗ္ဘန္တိ။ မဟာနိ။၃၅၀။ (– ပဋ္ဌိသံ။၅၂။ မ၊ဌ၊၁။၁၄၄။ သံ၊ဌ၊၂။ဌ၁ဖ။ ပေတ၊ဌ။၂၃၅။) (၃) နတ္ထိယာ တိဏိ။ ပဌာန၊၁။၂၀–၉။ နတ္ထိပစ္စယ-လည်း ကြည့်။

နတ္ထိက (တိ) [နိ+အတ္ထ+ဏ္ဍက။ (ဏတ္ထိအ-ပြာ)] (၁) တမလွန်လောက မရှိဟူသော (ဥစ္ဆေဒ) အယူ။ (၂) တမလွန် လောက မရှိဟူသော (ဥစ္ဆေဒ) အယူရှိသော၊ သူ။ (၃) ကံ, ကံ၏အကျိုး မရှိဟူသော အယူရှိ သော၊သူ။ (၄) ဒါန စေတနာ၏ အကျိုး စသည် မရှိဟူသော အယူရှိသော၊သူ။ (၁) နတ္ထိကဒဿန, နတ္ထိကဒိဋ္ဌိ-ကြည့်။ (၂) ယာ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိ၊ သာ နတ္ထိကာ ဒိဋ္ဌိ။ ပေဋကော။ ၂၀ဖ။ (—မဟာနိ၊ဌ။၃၁၉။) (၃) နတ္ထိကော ဟောတိ ရောသကော။ သံ၊၁။၉ဖ။ (၄)"နတ္ထိ ဒိန္နံ"ဣတိ ဝဒန္တော နတ္ထိကော ဒါနသာ ဖလံ ပဋိက္ခိပတိ။ မ၊ဌ်၊၃။၅၅။ (–သံ၊ဌ်၊၂။၁၄၁။ မူလဋ္ဌီ၊၁။၂ဖ။)

နတ္ထိကဒဿန (နပုं) [နတ္ထိက+ဒဿန။(နာသ္တိက-ဒဂ်ိန-သံ)] နတ္ထိကအယူ၊ (တမလွန်လောက) မရှိဟူသော အယူ။ ဥစ္ဆေဒအယူ။ "နတ္ထိ ပရောလောကော"တိ နတ္ထိကဒဿနဝသေန သမ္မာဒဿနဝသေန ဝါ ပုစ္ဆာ။ ဒီ၊ဌ်၊၁။ ၁ဖ၄။

နတ္ထိကဒိဋ္ဌိ (ထီ) [နတ္ထိက+ဒိဋ္ဌိ။ (နာသ္တိကဒ္ဒဗိ–သံ)] (၁) နတ္ထိကအယူ၊ ဒါန စေတနာ၏ အကျိုး စသည် မရှိ ဟူသော–အယူမှား–အမြင်မှား။ (တီ) (၂) နတ္ထိက အယူရှိသော၊ ဒါန စေတနာ၏အကျိုးစသည်မရှိ ဟူသော –အယူမှား–အမြင်မှား–ရှိသော၊သူ။ (၁) ဣမာသု ပန တီသု ဒိဋ္ဌိသု နတ္ထိကဒိဋ္ဌိ ဝိပါကံ ပဋိဗာဟတိ။ မ၊ဌ်၊၃။၁၅။ "နတ္ထိ ဒိန္နံ"ဣ-အာဒိနာ နတ္ထိကဒိဋ္ဌိ အကိရိယဒိဋ္ဌိ အဟေ-တုကဒိဋ္ဌိဟု ဂဏှာပေန္တိ။ ဥဒါန၊ဌ။၃၂၀။ (–ဣတိဝုတ်၊ဌ။၉၉။ ပေတ၊ဌ။၂၂၀။ ဝ၀ိရ။ ၅ဌ၃။ ဒီ၊ဌ်၊၂။၃၅၁။ မ၊ဌ်၊၃။၅၅။ အံ၊ဌ်၊၂။ ၂၇၀။ မူလဋ္ဌီ၊၁။၇၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌ်၊၁။၂၂၂။) (တီ) (၂) နတ္ထိကဒိဋ္ဌိ ကဒရိယော ပါပ-ဓမ္မော။ ဝိမာန။၁၁၉၊၁၉၇။ ဝိမာန၊ဌ။၃၂၁။ နတ္ထိကဒိဋ္ဌိ (သုဏ္ဌနိ။ ၃၁ဖ)တိ "နတ္ထိ ဒိန္နံ"ဣ-အာဒိ ဒသဝတ္ထုက မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ သမန္နာဂတာ။ သုဏ္ဌနိ၊ဌ၊၁။၃ဝ၃။

နတ္ထိကဒိဋ္ဌိက (တိ) [နတ္ထိကဒိဋ္ဌိ+က။ (နာသ္တိက-ဒ္ဒဗိုက-သံ)] နတ္ထိက အယူရှိသော၊ သူ။ ဓနပါလကော နာမ သေဋ္ဌိ အဟောသိ အဿဒ္ဓါ အပ္ပသန္နော ကဒရိယော နတ္ထိက-ဒိဋ္ဌိကော။ ပေတ၊ဌ။၉၄။ (–ဒီ၊ဌ်၊၁။၂၂၇ မ၊ဌ်၊၃။၅၅။)

နတ္ထိကဝါဒ (ပု) [နတ္ထိက+ဝါဒ။ (နာသ္ထိက-ဝါဒ-သံ၊ ဏတ္ထိအဝါယ ပြာ)] (၁) နတ္ထိက-အယူ၊ တမလွန်လောက စသည် မရှိ ဟူသော အယူ။ (တိ)(၂) နတ္ထိကအယူရှိသော၊(က) တမလွန်လောက စသည် မရှိ ဟူသော (ဥစ္ဆေဒ) အယူရှိသော၊ သူ။ (ခ) ဒါန စေတနာ၏ အကျိုးစသည် မရှိဟူသော အယူ ရှိသော၊ သူ။ (၁) နတ္ထိ ပရောလောကောတိ-အာဒိဝစနတော နတ္ထိကဝါဒေါ ဥစ္ဆေဒဝါ-ဒေါ အနွေါဂဓော။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၇၈။ (–သီ၊ ဋီ၊သစ်၊၁။၄၅၄။ မ၊ဋီ၊၃။၅၂။) (တိ) (၂) ဒုဿီလော ပုရိသပုဂ္ဂလော မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ နတ္ထိက-ဝါဒေါ။ မ၊၂။၆၅။ အလာဘီ စ ကော ပရလောကံ နတ္ထိ ဇာနာတီတိ နတ္ထိကဝါဒ-ဝသေန။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၇၄။ (–သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၄၄၄။) (ခ) ယေပိ တေ ဘိက္ခဝေ အဟော-သုံ....နတ္ထိကဝါဒါ။ မ၊၃။၁၂၁။ သံ၊၂။၆၀။ အံ၊၁။၃၄၀။ အဘိ၊က။၁၁၃။ နတ္ထိကဝါဒါတိ "နတ္ထိ ဒိန္နံ"ဿ အာဒိဝါဒိနော။ မ၊ဋီ၊၄။၉၆။ အံ၊ဋီ၊၂။၂၈၉။ "နတ္ထိ ဒိန္နံ"ဿ အာဒိဂဟဏ-တော နတ္ထိကဝါဒါ။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၅၇။ "နတ္ထိ ဒိန္နံ"ဿ ဝေမာဒိကော နတ္ထိကဝါဒေါ။ မူလဋီ၊ ၁။၁၆၄။ နတ္ထိကဝါဒေါ (ပုၢပၢ၉) —မ၊ဋီ၊ ၃။၈၇။ ပေတ၊ဋီ။၂၈၈။ နတ္ထိကဝါဒါ (ပုၢပ၊ ၆) —မ၊ဋီ၊၃။၈၅။ အံ၊ဋီ၊၂။၂၇၈။

နတ္ထိကဝါဒီ (တိ) [နတ္ထိက+ဝဒ+ဏီ။ (နာသ္ထိ-ကဝါဒိန်-သံ၊ ဏတ္ထိကအာဝါဒိ,ဏတ္ထိအဝါဒ-ပြာ။)] နတ္ထိကအယူရှိသော၊ ဒါနစေတနာ၏ အကျိုး မရှိ စသော အယူကို–ပြောဆို–တတ်–လေ့ရှိ–သော၊သူ။ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိတိ နတ္ထိကဝါဒီ အဟေတုကဝါဒီ အကိရိယဝါဒီ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၃။၂၁၈။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၀၇။ ပဋိသံ၊ဋီ၊၂။၂၅။ သာရတ္ထ၊၃။၃၇၇။ (–ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၅၄။ အံ၊ဋီ၊ ၃။၁၀၇။)

နတ္ထိကာလ (ပု) [နတ္ထိ+ကာလ](၁)(ဘဏ္ဍာ) မရှိရာအခါ။ (၂) (လေ)–မရှိရာ–မတိုက်-ရာ–အခါ။ (၁) ဘဏ္ဍာ နတ္ထိကာလေ ကတပယောဂတ္တာ။ ဝိ၊ဋီ၊၁။၂၂၉။ (၂) ဝါ-တသာ နတ္ထိကာလေ ပယောဂသာ ကတတ္တာ အဝဟာရော နတ္ထိ။ ဝင်ရ။၁၃၀။

နတ္ထိတာ (ထီ) [နတ္ထိ+တာ။ နတ္ထိယာ ဘာဝေါ နတ္ထိတာ။ နီတိ၊သုတ္တ။၅၃၆။ (နာသ္ထိတာ-သံ)] (၁) မရှိသည်၏အဖြစ်။ (၂) တမလွန်-လောက မရှိသည်၏ အဖြစ် (ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိ)။ (၃) ထင်ရှားမရှိသည်၏အဖြစ်ဖြင့် ကျေးဇူး-ပြုတတ်သည်၏ အပြစ်။ (၁) ဌာနာစာဝ-နဿ နတ္ထိတာယ ဒုက္ခဋ္ဌံ။ ဝိ၊ဋီ၊၁။၂၂၉။ တေသို့ ကုလာဝကေ ကဿစိ အတ္ထိတံ ဝါ နတ္ထိတံ ဝါ ဇာနာဟိ။ ဇာ၊ဋီ၊၅။၁၁၄။ (– ဝိ၊ဋီ၊၂။၂၅၅၊၂၈၆။ ဝိ၊ဋီ၊၃။၂၈၅။ သံ၊ ဋီ၊၃။၅။ အံ၊ဋီ၊၂။၂၇။ အဘိ၊ဋီ၊၂။၂၃။ အဘိ၊ဋီ၊၃။၉၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၅၀။ သုတ္တနိ-ဋီ၊၁။၃၅။ အပ၊ဋီ၊၂။၁၃၇။ ဝင်ရ။၁၂၉၊၁၄၉။ သာရတ္ထ၊၂။၁၃၇။ ကခ်ီ၊ဋီ။၄။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။ ၃၁၄။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၅၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၄၀၁ – ၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၂၁၇။) (၂) ယာ လောကေ နတ္ထि-တာ (သံ၊၁။၂၅၇) တိ သခ်ီရလောကေ နိဗ္ဗတ္တေသု ဓမ္မေသု ပညာယန္တေသော ယာ နတ္ထိတိ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိ ဥပ္ပဇ္ဇေယ္ယ၊ သာ နဟောတီတိ အဓိပ္ပာ။ နတ္ထိတန္တိ ဥစ္ဆေဒံ။ သံ၊ ဋီ၊၂။၃၁။ နတ္ထိတာတိ ဥစ္ဆေဒဂ္ဂါဟော။ သီ၊ ဋီ၊သစ်၊၁။၉၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၃၉။ (–အဘိ၊ ဋီ၊၂။၄၄၀။ ပဋိသံ၊ဋီ၊၂။၇။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၅။ မ၊ဋီ၊၃။၂၃၂။) (၃) နတ္ထိတာ စ နိရောဓာ-နန္တရာ သုညတာ။ မူလဋီ၊၃။၁၇၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။၂၈၈။

နတ္ထိတာဒဿန (နပုံ) [နတ္ထိတာ + ဒဿန။ (နာသ္ထိတာဒဿန-သံ)] မရှိသည်၏အဖြစ်ကို

ပြခြင်း။ "နဌကာယပ္ပသာဒ" နှင့် ဝစနံ ဥပါဒိ-
နွဘာဝဿ နတ္ထိတာဒဿနတ္ထံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။
ဂ၃။

နတ္ထိဓမ္မ (ပု) [နတ္ထိ+ဓမ္မ။ (နာတ္ထိဓမ်-သံ)] ထင်ရှားမရှိသော သဘောတရား။ တေန ဟိ ဘန္တေ နာဂသေန တုမ္မေ နတ္ထိဓမ္မံ နိဗ္ဗာနံ အပဒိဿထ။ မိလိန္ဒ။ ၂၆၂။

နတ္ထိပစ္စယ (ပု) [နတ္ထိ+ပစ္စယ] ထင်ရှားမရှိသည်၏ အဖြစ်ဖြင့် ကျေးဇူးပြုတတ်သော သတ္တိ၊ နတ္ထိပစ္စည်း။ (မိုက်မှောင်ဖြစ်စေ ငြိမ်းသေလေပြီး ဆီမီးပုံသွေး ဖြစ်ခဲ့ပေးရ၍ ကျေးဇူးပြုခြင်း လက္ခဏာရှိသော တရား။ ပရမတ္ထ၊ ၂။ဂ၇၉။ ရဟန္တာတို့၏ စုတိကြဉ်သော ရှေးရှေးသောစိတ် ဂ၉,စေတသိက် ၅၂-ပါးသည် နတ္ထိပစ္စည်း၏ ပစ္စည်းတရား ဖြစ်သည်၊ ရဟန္တာတို့၏ စုတိစိတ်နှင့်တကွ နောက်နောက်သောစိတ် ဂ၉, စေတသိက် ၅၂-ပါးသည် နတ္ထိပစ္စည်း၏ ပစ္စယုပ္ပန်ဖြစ်သည်၊ စိတ္တဇရူပ်, ပဋိသန္ဓေကမ္မဇရူပ်, ဗဟိရရူပ်, အာဟာရဇရူပ်,အသညသတ်ကမ္မဇရူပ်,ပဝတ္တိကမ္မဇရူပ်သည် နတ္ထိပစ္စည်း၏ ပစ္စနိက်ဖြစ်သည်။ ၃-ချက်စုကြည့်။) အတ္တနော အနန္တရံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာနံ အရူပဓမ္မာနံ ပဝတ္တိဩကာသဿ ဒါ-ဒနေန ဥပကာရကာ သမနန္တရနိရုဒ္ဓါ အရူပ-ဓမ္မာ နတ္ထိပစ္စယောဝ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၃၅၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ဝ၂၂။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃ဂ၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ဝ၆၃။)

နတ္ထိပ္ပဝ (ပု) [နတ္ထိ+ပ္ပဝ] မရှိမုန်း၊ မရှိဟု ပြောဆိုအပ်သော မုန်း။ နတ္ထိပ္ပဝံ မေ အာဟ-ရထ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ဂ၆။ (–ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ဂ၇။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃ဂ၅။)

နတ္ထိဘာဝကရ (တိ) [နတ္ထိဘာဝ+ကရ+အ] မရှိသည်၏အဖြစ်ကို ပြုတတ်သော။ အဘိန-န္ဒနာဒီနံ နတ္ထိဘာဝကရော မဂ္ဂေါ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၆ဝ။ မူလဋ္ဌ၊ဝ။ဝ၆။

နတ္ထိဘာဝပသင်္ဂ (ပု)[နတ္ထိဘာဝ+ပသင်္ဂ] မရှိသည်၏ အဖြစ်ခွဲ–ကပ်ငြိ–လျှဉ်းပါး–ယုံမှား–ခြင်း။ စေတနာနံ မိစ္ဆတ္တသမ္ဘတ္တနိယတာနမ္ပိ နတ္ထိဘာဝပ္ပသင်္ဂတော။ ဝဇိရ။ ၁၅ဂ။

နတ္ထိဘာဝဝိရုဒ္ဓ (တိ) [နတ္ထိဘာဝ+ဝိရုဒ္ဓ] မရှိသည်၏အဖြစ်ဖြင့် ဆန့်ကျင်သော၊ မရှိခြင်းသဘောဖြင့် ဆန့်ကျင်သော။ နတ္ထိဘာဝဝိရုဒ္ဓေါ အတ္ထိဘာဝေါ အနိရောဓော။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၆ဝ။

နတ္ထိသမ္ဘဝ (တိ) [နတ္ထိ+သမ္ဘဝ] ထင်ရှား–မရှိ–မဖြစ်–သော ဘာဝသစ်ရှိသော။ နတ္ထိသမ္ဘဝ-(ခုဒ္ဒက။ ၇။ သုတ္တနိ။ ၃ဂ၄) နှင့် အဝိဇ္ဇမာနပါ-တုဘာဝံ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။ ၁ဇ၃။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၉၁။

နတ္ထိသမ္ဘတ (တိ) [နတ္ထိ+သမ္ဘတ] မရှိဟု သမုတ်အပ်သော။ ယံ ဘိက္ခဝေ နတ္ထိသမ္ဘတံ လောကေ ပဏ္ဍိတာနံ။ အဟမ္ပိ တံ "နတ္ထိ" တိ ဝဒါမိ။ သံ၊ ၂။ ၁ဃ၃။

နတ္ထု (ဝိ) [နသ+ထု။ နသ နှင့် ဇောယာတိ နတ္ထု။ ဓာန်၊ ဌ။ ၁၅ဝ။ (နာသယ, နာသိ-ကာဝ-သီဟိုဋ္ဌ)] (၁) နာခေါင်း။ (၂) နှာ။ (၃) နှာနှတ်–မှု–ခြင်း။ (၁) နတ္ထု-တော ဒီဃံ မုခတော ဥဂ္ဂဠ္ဍိ။ ဝိ၊ဂ။ ၃ဂ၁။ ယံ ဗန္ဓနံ အဿ နတ္ထုတော ပဝေသေတ္မာ ပါဒေ ပဋိမုဉ္စိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၅။ ၁ဂ၇။ (–ဇာ၊ ၂။ ၁ဂ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၅။ ၁ဂ၇။) (၂) နတ္ထု ဂလတိ။ ဝိ၊ဂ။ ၂ဇ၆။ ယံ နာသိကာယ ဂဏ္ဍိယတိ၊ တံ နတ္ထု။ သီ၊ ဋ္ဌ၊ သစ်၊ ၁။ ၃၇၇။ (၃) နတ္ထုကမ္မ, နတ္ထု-ကရဏီယ-ကြည့်

နတ္ထုက (နာ) [နသ+ထု+က] နှာနှတ်တံ။ နတ္ထုကော သုဂတော ဒတ္တော။ အပ၊ ၁။ ၃ဇ၆။ (–၃၅၃။)

နတ္ထုကမ္မ (နာ) [နတ္ထု+ကမ္မ] အောက်ပုဒ် နက်ကြည့်။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ နတ္ထုကမ္မံ။ ဝိ၊ဂ။ ၂ဇ၆။ နတ္ထုကမ္မ (ဒီ၊ ၁။ ၁၁)နှင့် တော-လေန ယောဇေတ္မာ နတ္ထုကရဏံ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။

၉၂။ ဂယောတ္ဘာ နတ္ထုကမ္မံ ကာတမ္ဗံ။ ဝိ၊ဌ၊၂။ ၂၉၇။ ဝိ၊သင်္ဂ၊။၁၀၇။ ကခ်ီ၊ဌီ၊သစ်။၃၃၂။ (–ဝိ၊ဘု။၃ဂ၂။ ဝိ၊ဌ၊၂။၂၉၇။ ဝိ၊သင်္ဂ၊။ ၁၀၇။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ဂ၊ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။ဂ၁၃။)

နတ္ထုကရဏ (နာ) [နတ္ထု+ကရဏ] နှာနှတ် ခြင်းကိုပြုမှု၊ နှာနှတ်မှု။ အထက်ပုဒ် ကြည့်။

နတ္ထုကရဏီ (ထီ) [နတ္ထု+ကရ+ယု+ဣ] နှာနှတ်မှုကိုပြုကြောင်း အတ်၊ နှာနှတ်တတ်။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ နတ္ထုကရဏိ။ ဝိ၊ဘု။ ၂၉၆။ (–ဝိ၊ဌ၊ဘု။၁ဝ၉၊ဘု၇ဘု။ ကခ်ီ။၂၂၉။ ဝိ၊သင်္ဂ၊။၁၁ဘု။)

နတ္ထုတေလ (နာ) [နတ္ထု+တေလ] နှာနှတ် စရာ ဆီ၊ နှာနှတ်ဆီ။ နတ္ထုတေလံ ပစတိ။ မ၊ဌ၊ဘု။ဂ။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၂။၉၉။ မူလဋ္ဌီ၊၁။၉၇။

နတ္ထုဒါန (နာ) [နတ္ထု+ဒါန] နှာဆေးကိုပေး ကြောင်းအတ်၊ နှာနှတ်တတ်။ ကတ္တရယဋ္ဌိ ဝေဓ-ကော နတ္ထုဒါနံ ဘိက္ခိတ္ဝါလော။ ဝိ၊ဌ၊ဂ။ဂ၀။ ဓီ၊သင်္ဂ၊။ဘ၀၅။ (–ကခ်ီ။၂၆၁။)

နတ္ထုပါန (နာ) [နတ္ထု+ပါန] နှာနှတ်စရာ ဖျော်ရည်။ ပဋ္ဌိဂ္ဂဟောတ္ဘာ ဌပိတဘေသဇ္ဇေဟိ သဒ္ဓိ ပစိတ္ဘာ နတ္ထုပါနမ္ပိ ကာတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၂၉၁။ ဝိ၊သင်္ဂ၊။၁ဝ၂။

နတ္ထာ (ကြိ၊ဝိ) [နမု+တ္ထာ] ရှိခိုး၍၊ ဦးညွှတ်၍။ နတ္ထာ ဓမ္မဿ ဝိမလံ။ ဝိမတိ၊၁။၁။

နတ္ထာန (ကြိ၊ဖိ) [နမု+တ္ထာန] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ နတ္ထာန တံ သသဒ္ဓမ္မ-ဂဏံ ဂါရဝဘာ-ဇနံ။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။၁။

နဒတိ (ကြိ) [နဒ+အ+တိ။နဒ အဗျတ္တသဒ္ဒေ။ နိတိ၊ဓ၁။ဂဌ။ နဒေါ ဘူစ္ဘ' ဗျတ္တသဒ္ဒေ၊ နဒ္ဒေါ သဒ္ဒမ္ပိ။ ဓာတုတ္ထ။၂၁ဝ။ (နဒီ ဓပ္ပေ။ ကဝိကပ္ပဒုမ။ နာဒ ကေရေ။ သီဟိ ဋ္ဌ)] (၁) ဟောက်၏။ (၂) ကြုံးဝါး – မြွက်ဆို–၏။ (၃) မြည်၏၊ အသံပြု၏။ (၄) အော်–ဟစ် အော်– ကြွေးကြော်–၏။ (၅) ဟိန်း၏။ (၆) ဟောင်း၏။ (၇) တွန်း၏။ (၈) မြည်စေ၏၊ တီး၏။ (၉) စီးဆင်း၏။

(၁) ဟောက်၏။ တိက္ခတ္တုံ သီဟနာဒံ နဒတိ။ အံ၊ဝ။ဘ၄၂။ အံ၊၂။ဝ၀ဖ။ အံ၊ဘု။ ၂ဂ၂။ သီဟနာဒံ နဒတိ (သံ၊၂။ဘ၀) တိ တိက္ခတ္တုံ တာဝ အဘိတနာဒံ နဒတိ။ သံ၊ဌ၊ ၂။၂ဖ၂။(၂)ကြုံးဝါး–မြွက်ဆို–၏။ ပရိသာ-သု သီဟနာဒံ နဒတိ။ အံ၊၂။ဂ၊ဘုဖ၅။ ပဋ္ဌိသံ။ ဘ၅ဖ။ မ၊ဌ၊ဝ။ဘ၃ဘ။ အံ၊ဌ၊၂။ ၂၅ဘ။ သာရတ္ထ၊ ဘ။၂ဝ၉။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၂။၂ဌ၄၊ဘဖဘ။ သီဟ-နာဒံ နဒတိ (မ၊ဝ။၉၉။ သံ၊ဝ။၂ဖဖ။ အံ၊ဝ။ ဘ၀၅။ အံ၊ဘု။၂ဂ၄) တိ သေဋ္ဌနာဒံ အဘိ-တနာဒံ နဒတိ၊ သီဟနာဒသဒိသံ ဝါ နာဒံ နဒတိ။ မ၊ဌ၊ဝ။ဘ၃၂။ သံ၊ဌ၊၂။ဂ၃ဘ။ အံ၊ဌ၊၂။ ၂၅ဘ။ အံ၊ဌ၊ဘု။၂၉ဂ။ အဘိ၊ဌ၊၂။ဘဂ၁။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၂။၂ဘ၂။ နဒန္တိ-ဂဇ္ဇန္တိ။ ထေရ၊ ဌ၊ဝ။ဘဂ၄။ (၃) မြည်၏၊ အသံပြု၏။ နဒေသံ ဇာဏု နဒတိ။ အပ၊၂။ဖ၅။ နဒတိ သဒ္ဒါယတိတိ နဒီ။ အံ၊ဌီ၊၂။၂ဂ၂။ ဘယာ-နကာကာရေန ဝါ နဒန္တိ သဒ္ဒံ ကရောန္တိ။အပ၊ ဌ၊၂။ဝ၀ဂ။ (၄) အော်–ဟစ်အော်–ကြွေး ကြော်–၏။ ဒုက္ခာဘိတုန္နော နဒတိ။ ဇာ၊၂။ ဖ၂။ မဟာဇနော ပရိဟာသံ ကရောန္တော သန္ဓိပတိတော နဒတိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၅၉။ (၅) ဟိန်း၏။ ဗျဃ္ဃော သူကရေ ဩလောကေတ္ဘာ မဟာနာဒံ နဒီ။ ဇာ၊ဌ၊ဂ။ဘဂ၅။ (၆) ဟောင်း၏။ သွာယံ ဒိတ္ထောဝ နဒတိ။ ဇာ၊ ၂။ဂ၃။ ဇာ၊ဌ၊၅။၂ဂ၅။ ဘုဿတိတိ နဒတိ၊ ဘုဘုက္ကတိ သုနခသဒ္ဒံ ကရောတိတိ အတ္ထော။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၂။ဘဂ၁။ (၇) တွန်း၏။ ဥသဘောဝ မဟီ နဒတိ။ အပ၊၂။ဖ၅။ တိက္ခတ္တုံ ဝဿန-တော တယော ကာလေ အနတိက္ကမိတ္ဘာ နဒတိ နာမ။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။၁ဘ၆။ (၈) မြည်စေ

ဏ်၊ တီးဏ်။ဝ၇။ နဒ္ဓ၊ ဒုန္ဒ၊ဘီ။ ဇာ၊ ၂။ ၂၂၀။ (–ဥ၇ဘ။ ဇာ၊ဌ၊ဘ။ဥ၆ဧ။) (ဧ) စီးဆင်းဏ်။ နဒတိ သန္ဓတိတိ နဒီ။ ဥဒါန၊ဌ။ ၂၅။ သာရ-ဌ္ဌ၊ဥ။ဘ၃ ၂။

နဒတိ—ဒီ၊ဘ၊ဘ၆ဌ။ မ၊ ၂။ဥ၅ ၂။ အံ၊ဥ။ ၂၇ ၂။ သုဏ္ဌနိ။ဥ၆ဧ၊ဌ၃ ၂။ ထေရ။ဥ၃ဘ။ ဇာ၊ ၂။ဥ၇ဘ။ စ္ဆဒ္ဒနိ။ဌ။ မိလိန္ဒ။ဂ၀။ ဒီ၊ဌ္ဌ၊ ၂။ ၁၅ဧ။ ဒီ၊ဌ္ဌ၊ဥ။ ၂ဥ၆။ သံ၊ဌ္ဌ၊ဘ။ ၂၀။ အပ၊ဌ္ဌ၊ ၂။ဧ၀၊ဘဧ၆။ သီ၊ဌ္ဌီ၊သစ်၊ဘ။ ၂ဘ၀။ သီ၊ဌ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။ဥ၆ ၂။ ဒီ၊ဌ္ဌီ၊ဥ။ဖ၀။ မ၊ဌ္ဌီ၊ ၂။ ၂၀။ သံ၊ဌ္ဌီ၊ ၂။ ၅ ၇။ အံ၊ဌ္ဌီ၊ ၂။ ဘ၆ ၅။ ၂ ၂ ၆။ အံ၊ဌ္ဌီ၊ ဥ။ဌ။ မူလဌ္ဌီ၊ ၂။ဘဧ၀။ နဒ္ဓိ—သံ၊ ၂ ၊ ၆ဧ။ သံ၊ဌ္ဌ၊ ၂။ ၁ ၅ ဧ။ တေရ၊ဌ္ဌ၊ဘ။ ၇။ အပ၊ဌ္ဌ၊ ၂။ ဘ၇ ၇။ ဇာ၊ဌ္ဌ၊ ၅ ။ ဘ ဥ ၇ ။ ဇာ၊ဌ္ဌ၊ ၆ ။ ၂ ၆ ၅ ။ သံ၊ ဌ္ဌီ၊ ၂ ။ ၂ ဥ ၂ ။ နဒ္ဓ ၊—ဇာ၊ဌ္ဌ၊ ၆ ။ ၂ ၆ ၅ ။ နဒ ၊ ဟိ — ဇာ၊ဌ္ဌ၊ ၂ ။ ၂ ၂ ၆ ။ နဒ ၀—မ၊ဘ ။ ဧ ၂ ။ နဒ ဒေ-ယျ—ဒီ၊ဥ ။ ဘ ဧ ။ နဒ ီ—ဇာ ၊ ၂ ။ ၇ ဥ ။ ဝ ၊ ဌ ၊ ဘ ။ ဖ ဥ ။ အံ၊ဌ္ဌ၊ဘ။ ဘ ဥ ၀ ၊ ဘ ၅ ။ ဆေ ရီ ၊ ဌ ။ ၂ ဘ ၂ ။ အ ပ ၊ ဌ ။ ဖ ၅ ၊ ၂ ၂ ၀ ။ စ ရ ိ ယ ာ ၊ ဌ ။ ဘ ၀ ဧ ၊ ဥ ဘ ၅ ။ ဇ ာ ၊ ဌ ။ ဥ ၅ ၅ ။ မ ဟ ာ နီ ၊ ဌ ။ ၂ ၇ ၅ ။ ဒ ီ ၊ ဌ ီ ၊ ဘ ။ ဧ ၇ ။ သ ီ ၊ ဌ ီ ၊ သ စ် ၊ ဘ ။ ၂ ဧ ဥ ။ သ ံ ၊ ဌ ီ ၊ ဘ ။ ၂ ၂ ၅ ။ နဒ ီ—ဇာ ၊ ၂ ။ ၇ ဥ ။ နဒ ီ ့ သ ု—ထေ ရ ၊ ဌ ။ ဘ ။ ၇ ။ ဇ ာ ၊ ဌ ။ ဥ ၇ ၇ ။ နဒ ီ ့—အ ပ ၊ ဘ ။ ၅ ၅ ။ နဒ ီ ဿ တ ီ — အ ံ ၊ ဥ ။ ဘ ဂ ၀ ။ သ ံ ၊ ဌ ။ ၂ ။ ၅ ဂ ။ အ ံ ၊ ဌ ။ ၂ ။ ၂ ဝ ဧ ။ ဓ မ္ မ ၊ ဌ ။ ၂ ။ ဘ ဥ ဖ ။ နဒ ီ ဿ သ ီ—ဇ ာ ၊ ဌ ။ ၂ ။ ၇ ဧ ။ နဒ ီ ဿ ာ မ ီ — ထ ေ ရ ီ ။ ၄ ၁ ဖ ။ အ ံ ၊ ဌ ။ ၂ ။ ဘ ဂ ဝ ။ ထ ေ ရ ီ ၊ ဌ ။ ၂ ၃ ဂ ။ နဒ ီ ဿ ာ မ — ထ ေ ရ ။ ၂ ၅ ၅ ။ ထ ေ ရ ၊ ဌ ။ ဘ ။ ဥ ဂ ၅ ။

နဒ ( ) [နဒ + အ + ( )] ( ) ( ) ( )

နဒန္တ၂ (ပုဒ်နု) [နဒီ+အန္တ] မြစ်၏အဆုံး။ နဒန္တေ (မဟာနိ။၃၇၆) တိ နဒီနံ အန္တေ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၉၄။

နဒန္တိ (ကြို) [နဒ+အ+အန္တိ] (၁) ဟောက်ကုန်၏။ (၂) မြည်ကုန်၏၊ အသံပြုကုန်၏။ (၃) အော် – ဟစ်အော်–ကြွေးကြော်–ကုန်၏။ နဒတိ-ကြည့်။

နဒန္တု (ကြို) [နဒ+အ+အန္တု] (၁) အော်–ဟစ်အော် – ကြွေးကြော်–ကုန်လေ့။ (၂) မြည်စေကုန်လေ့၊ တီးကုန်လေ့။ နဒတိ-ကြည့်။

နဒမာန (တိ) [နဒ+အ+မာန။ (ဏဒမာဏ-ပြာ)] (၁) ဟောက်သော။ (၂) မြည်သော၊ အသံပြုသော။ (၁) မနောသိလာ-တလေ နဒမာနာ (နိသီဒမာနာ၊ က) တရု-ဏာသီဟာ ဝိယ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၀။ (၂) ဥစ္ဆ-နဒမာနာယာ (မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅)တိ ဥစ္ဆ ကတ္တာ သဒ္ဒံ ကရောန္တီးယာ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၀၈။ နဒ-မာနာ သဒ္ဒံ ကုရုမာနာ ဂစ္ဆတိတိ စန္ဒဘာဂါ နဒီ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၄။

နဒါပေတုံ (ကာ၊ကြို၊ဝိ) [နဒ+ဏာပေ+တုံ] (၁) ဟောက်စေခြင်းငှါ။ (၂) ကြွေးဝါး–မြှောက်ဆို–စေခြင်းငှါ။ ဟောပြော ခြင်းငှါ။ (၁) သီဟနာဒံ နဒါပေတုံ နဿ သက္ခိဿသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၄။ (၂) ထေရံ သီဟနာဒံ နဒါပေတုံ ပုစ္ဆိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၀။ ဝဇိရ။ ၅၆။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၃၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၄၂၂။)

နဒါပေတုကာမ (တိ) [နဒါပေတုံ+ကာမ]ကြွေးဝါး–မြှောက်ဆို–စေခြင်းငှါ အလိုရှိသော။ နသီဟနာဒံ နဒန္တိတိ နဒါဒပတုကာမော သီဟ-နာဒဗျာသယေန ဝေမာဟာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၉။ (–ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၀။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၆။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၅ ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၂။၂၁၃။)

နဒါပေတွာ (ကာ၊ ကြို၊ဝိ)[နဒ+ဏာပေ+တ္တာ] (၁) ဟောက်စေ၍။ (၂) ကြွေးဝါး–မြှောက်ဆို–စေ၍။ (၁) သီဟနာဒံ နဒါပေတ္တာ မဟာဇနံ။ သဒ္ဒေန သန္ဓာဒေသေတ္တာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၄။ (၂) သီဟနာဒံ နဒါပေတ္တာ ဝိဿ-ဇ္ဇေသိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၃။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၉၊ ၁၀၆။)

နဒါပေန္တ (တိ) [နဒ+ဏာပေ+အန္တ] ကြွေးဝါး–မြှောက်ဆို–စေသော။ အနေကပရိသာ-ဟိ သီဟနာဒံ နဒါပေန္တော။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၃၁။

နဒါပေဿာမိ (ကာ၊ ကြို) [နဒ+ဏာပေ+ဿာမိ] (၁) ဟောက်စေအံ့။ (၂) ကြွေးဝါး–မြှောက်ဆို–စေအံ့။ (၁) တညေဝ နဒါပေ-ဿာမိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၄။ (၂) ဟန္ဒ နံ ယာဝ တတိယံ ယာစိတ္တာ ဗုဒ္ဓသီဟနာဒံ နဒါပေ-ဿာမိဘိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၉။

နဒါပေဟိ (ကာ+ကြို) [နဒ+ဏာပေ+ဟိ] ဟောက်စေလော့။ တေန ဟိ နဒါပေဟိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၄။

နဒိ (ကြို) [နဒ+အ+ဏှိ] ကြွေးဝါးပြီ။ နဒတိ-ကြည့်။

နဒိ သု (ကြို) [နဒ+အ+ဉု] မြည်ကုန်ပြီ၊ အသံပြုကုန်ပြီ။ နဒတိ-ကြည့်။

နဒိ (ကြို) [နဒ+အ+ဏှိ] (၁) ဟောက်ပြီ။ (၂) ကြွေးဝါး – ဆိုမြှောက် – ပြီ။ (၃) အော်–ဟစ်အော်–ကြွေးကြော်–ပြီ။ (၄) ဟိန်းပြီ။ နဒတိ-ကြည့်။

နဒိကာ (ထီ) [နဒီ+က+အာ] မြစ်၊မြစ်ငယ်။ ဂန္ဓာနေ ဗုဒ္ဓေါ နဒိကံ ကကုဓံ။ ဒီ၊၂။၁၁၂။ ဥဒါန။၁၀၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၂။ နဒိကာ ခုဒ္ဒက-နဒီ သန္ဓတိ ပဝတ္တတိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၆။ နဒိယေဝ နဒိကာ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၉။ (–

၁၇၃။ အပ၊၁။၁၉၁၊၂၁၀၊၄၀၅၊၄၃၁။ အပ၊
၂။၇၉။ ထေရ၊ဌ၊၁။၂၄၄။ အပ၊ဌ၊၁။၂၃၅၊
၂၄၁။)

နဒီဂဏန (နာ) [နဒီ+ဂဏန] မြစ်အရေအတွက်
မြစ်ဟုရေတွက်ခြင်း။ ဒသေ၀ နဒီယော့ နဒီ-
ဂဏနာယ ဂဏိယန္တိ။ မိလိန္ဒ။၁။၁၁၉။

နဒီတ (တိ) [နဒ+ဣတ။ (ဏဒီအ-ပြာ)]
(၁) ကြီးဝါး-မြှင့်ဆို-သော။ (၂) မြည်
သော၊ အသံပြုသော။ (၃) ဟောက်-ဟိန်း-
အပ်သော အသံ၊ ဟောက်သံ၊ ဟိန်းသံ။ (၁)
အာယသ္မတော ဘန္တေ သာရိပုတ္တေန သီဟနာ-
ဒေါ နဒီတောဝ။ သံ၊၁။၂၇၇။ (-ဒီ၊ ၂။၆၉။
သံ၊ဌ၊၃။၂၄၂။) (၂) ဟံသာ ကောဠာပိ နဒီ-
တာ။ အပ၊၁။၃၉၁။ ထေရ၊ဌ၊၁။၂၉၆။
(၃) နေတံ သီဟဿ နဒီတံ၊ နဗျဂ္ဃဿ နဒီ-
ပိနော။ ဇာ၊၁။၄၉။

နဒီတပုဗ္ဗ (တိ) [နဒီတ+ပုဗ္ဗ။ (နဒီတပူဗီ-သံ)]
ရှေးဦ-ကြီးဝါး-မြှင့်ဆို-အပ်သော၊ ကြီး
ဝါး-မြှင့်ဆို-ဘူးသော။ နဒီတပုဗ္ဗ (ဒီ၊
ဌ၊၁။၂၉၇) ဣတိ ဥဒုမ္ဗရိကသုတ္တေ အာဂတန-
ယေန ပုဗ္ဗေ နိဂြောဓပရိဗ္ဗာဇကဿ နဒီတံ။
သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၆၄။

နဒီတမ္ဗ (တိ) [နဒ+တမ္ဗ။ (နဒီတဗျ-သံ)]
မြည်-တွန်-အပ်သော။ ဂမ္ဘီရံ နဒီတမ္ဗံ
မညတိ (အံ၊၁။၁၀၀)တိ ဇေဋ္ဌကဝသဘဿ
နာဒသဒ္ဒီသံ ဂမ္ဘီရနာဒံ နဒီတမ္ဗံ မညတိ။ အံ၊
ဌ၊၂။၁၀၁။

နဒီတုံ (ကြိ၊ဝိ) [နဒ+တုံ] (၁) မြည်-အသံပြု
-ခြင်းငှါ။ (၂) ကြီးဝါး-မိန့်မြှင့်-ခြင်းငှါ။
(၁) သော သီဟဿ သမ္ဘုခါ နဒီတုံ အ-
သက္ကောန္တော တသ္မိံ ဂေါစရာယ ပက္ကန္တေ
ဂေကော နဒီတုံ အာရဘိ။ အံ၊ဌ၊၂။၁၀၁။
(-ဇာ၊ဌ၊၂။၉၉။) (၂) သီဟနာဒံ နဒီတု-
(သံ၊ဌ၊၂။၁၀၅)န္တိ ဣတ္ထာပိ သီဟနာဒနဒနာ
နာမ ဒေသနာ၀။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၆၉။

နဒီတုံကာမ (တိ) [နဒီတုံ+ကာမ] (၁) မြည်-
အသံပြု-ခြင်းငှါ အလိုရှိသော။ (၂) ကြီး
ဝါး-မြှင့်ဆို-ခြင်းငှါ အလိုရှိသော။ (၁)
သောပိ တေသံ အန္တရေ နဒီတုကာမော
ဟုဘူတ္မာ။ ဇာ၊ဌ၊၂။၉၀။ (၂) ဘဂ၀တော
အဓိပ္ပါယာနုရူပမေ၀ သီဟနာဒံ နဒီတုကာ-
မော။ သံ၊ဌ၊၂။၆၁။ (-ထေရ၊ဌ၊၁။၃၀၅။)

နဒီတွာ (ကြိ၊ဝိ) [နဒ+တွာ](၁) ဟောက်၍။
(၂) ကြီးဝါး-မြှင့်ဆို-၍။ (၃) မြည်၍၊
အသံပြု၍။ (၄) အော်-ဟစ်အော်-ကြွေး
ကြော်-၍။ (၅) ဟိန်း၍။ (၆) ဟောင်၍။
(၁) ဟောက်၍။ တိက္ခတ္တုံ သီဟနာဒံ နဒီ-
တွာ ဂေါစရာယ ပက္ကမေယ္ယုံ။ ဒီ၊၃။၂၀။
(-သံ၊၂။၇၀။ အံ၊၁။၃၄၂။ အံ၊၂။၁၀၆၊
အံ၊၃။၂၀၂။ ဒီ၊ဌ၊၃။၁၂။ သံ၊ဌ၊၁။၇၅။ သံ၊
ဌ၊၂။၂၆၂။ သံ၊ဌ၊၃။၇၂။ အံ၊ဌ၊၃။၂၉၃။
အဘိ၊ဌ၊၂။၃၃၁။ အပ၊ဌ၊၁။၄၅။ ဇာ၊ဌ၊
၁။၄၄။ ဇာ၊ဌ၊၂။၆၁။ မဟာနိ၊ဌ။၃၅၉။)
(၂) ကြီးဝါး-မြှင့်ဆို-၍။ အထ ခေါ
ဘဂ၀ါ ဥဒုမ္ဗရိကာယ ပရိဗ္ဗာဇကာရာ-
မေ သီဟနာဒံ နဒီတွာ။ ဒီ၊၃။၄၇။
ယုဗ္ဘနာကာရံ ဒဿေတွာ နဒီတွာ
ဂဇ္ဇိတွာ အယုဇ္ဇိတွာ၀ ပဋ္ဌိက္ကန္တာ။ ဇာ၊
ဌ၊၁။၃၅၅။ သာရတ္ထ၊၂။၃၀၅။ အံ၊ဋီ။
၃။၆၂။ (-အံ၊ဌ။၁၀၀။ ဗုဒ္ဓ၀ံ။၃၇၃။
ဒီ၊ဌ၊၃။၂၀။ သံ၊ဌ၊၃။၂၁။ အံ၊ဌ၊၁။၂၀၄။
အံ၊ဌ၊၂။၁၀၀။ အဘိ၊ဌ၊၁။၆၄။ သံ၊ဋီ၊၂။
၂၉၀။) "သက္ကောဟမသ္မိ" တိ နဒီတွာ အာ-
ကာသေ ပက္ခန္တိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၁၇၇။ (၃)
မြည်၍၊ အသံပြု၍။ ကောဠနာဒံ နဒီတွာ။
အပ၊ဌ၊၁။၆၁။ ဇာ၊ဌ၊၁။၆၀။ (-ဇာ၊ဌ၊
၄။၂၃၄။) (၄) အော်-ဟစ်-ကြွေးကြော်
-၍။ "မစ္ဆကုန္ဓိယံ မေ ပုတ္တော လဒ္ဓေ"-

တိ နာဒံ နဒီတွာ။ မ၊ဌ၊၄။၁၃၆။ အံ၊ဌ၊
၁။၂၃၉။ ပဋ္ဌိသံ၊ ဌ၊၂။၂၇၉။ အစ္ဆရိယ-
ဗ္ဗုတဖာတာ မဟာနာဒံ နဒီတွာ ရညော
တံ ပဝတ္တိ အာရောစေသုံ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၃၃၆။
(–အပ၊ဌ၊၁။၁၄၀။) (၅) ဟိန်း၍။ ဗျဂ္ဃ
နဒီတွာ ဝစုကီသုကရဿ ဥပရိ ပတတိ။
ဇာ၊ဌ၊၂။၃၆၆။ (၆) ဟောင်၍။ သိင်္ဂါလိကံ
နဒံ နဒီတွာ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၁၀၄။

နဒီဒကပွန (နာ) [နဒီ+ဥဒ+ကပွန] မြစ်ရေကို ကြံ့ဆခြင်း။ ယထာပိ ကုမ္ဘကာရဿ၊ ယထာ နဒီဒကပွနံ။ ပေဋကော။၁၇၆။

နဒီနိမ္မတ္တန (တိ) [နဒီ+နိမ္မတ္တန] မြစ်ဖြစ်လတ္တံ့သော။ ဥဒကဿ ယထာနိန္နံ ပဝတ္တိယာ နဒီနိမ္မတ္တနဘာဝေန "နဒီကုဋ္ဌော" တိပိ ဝုစ္စတိ။ အံ၊ဌ၊၂။၁၉၄။

နဒီပရိယန္တ (ပုဂ္ဂ) [နဒီ+ပရိယန္တ] မြစ်၏–အဆုံး–အစွန်–အဖျား–အရပ်။ တတ္ထ ပရ-တိရေ ဂါမူပစာရော ကေဝလေ ဘူပါတော နဒီ-ပရိယန္တေန ပရိစ္ဆိန္နော။ ဝဇိရ။၅၂၂။ (–သာရတ္ထ၊၃။၄၉၁။)

နဒီပါရပစ္ဆယ (ပု) [နဒီပါရ+ပစ္ဆယ] မြစ်တဘက်ကမ်း (သို့ ကူးသွားခြင်း) ဟူသော အဓိကြောင်း။ စတသော နဒီပါရပစ္ဆယာ။ ဝိ၊ ၅။၃၆၄။ ဝိ၊ဌ၊၄။၂၂၇။

နဒီပွဘဝ (ပု) [နဒီ+ပဘဝ] မြစ်၏–အမှန်–အစ၊ မြစ်ဖျား၊ မြစ်၏စတင်–ဖြစ်ရာ–စီးဆင်းရာ။ တံ အတိက္ကမ္မ ဂိရိဝိဒုဂ္ဂါနံ နဒီပွဘ-ဝါနံ ပုရတော စတုရံသပေါက္ခရဏိ ပါပုဏိ။ ဇာ၊ဌ၊၇။၂၉၁။

နဒီသတ (နာ) [နဒီ+သတ] မြစ်တို့၏ အရာ အရာသောမြစ်။ ဟိမဝန္တာ ပဘုတာ ပဋ္ဌ နဒီ-သတာနိ သန္ဒန္တိ။ မိလိန္ဒ။၁၁၉။

နဒီသမီပ (တိ) [နဒီ+သမီပ] မြစ်၏–အနီး–ပတ်ဝန်းကျင်။ ဘိက္ခုနိယာ ဂါမပရိယာပန္နပရ-တိရေ နဒီသမီပမေဝ သန္ဓာယ ဝုတ္တာ။ ဝဇိရ။ ၅၂၂။

နဒီသာမန္တာ (ဗျ) [နဒီ+သာမန္တာ] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ ဘိဇ္ဇိတ္ဝာ ပတိတနဒီတဠန္တိ ဘိဇ္ဇိတ္ဝာ နဒီသာမန္တာ ပတိတံ သြမကစာ-တုမာသံ သြဝဠံ နဒီတဠံ။ ကခ်ါ၊ဌီ၊သမ်။ ၃၅၂။

နဒီသိမာ (ထီ) [နဒီ+သိမာ] နဒီသိမ်၊မြစ်ပြင်အပိုင်းအခြား။ နဒီ ပန နဒီသိမာယေဝ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၂၉။ (–ဝိမတိ၊၂။၁၆၃။)

နဒီဿတိ (ကြိ) [နဒ+အ+ဿတိ] ကြိုးဝါး–မြှက်ဆို–လတ္တံ့။ နဒတိ-ကြည့်။

နဒီဿသိ (ကြိ) [နဒ+အ+ဿသိ] ဟောင်ဇတ္တံ့။ နဒတိ-ကြည့်။

နဒီဿာမ (ကြိ) [နဒ+အ+ဿာမ] ကြိုးဝါး–မြှက်ဆို–ကုန်ဖို့။ နဒတိ-ကြည့်။

နဒီဿာမိ (ကြိ) [နဒ+အ+ဿာမိ] ကြိုးဝါး–မြှက်ဆို–အုံ့။ နဒတိ-ကြည့်။

နဒီ (ထီ) [နဒ+ဣ]။ နဒတိ သဒ္ဒတိတိ (သဒ္ဒါယတီတိ) နဒီ။ ဥဒါနဌ၊ဌ။၂၅။ ဿာရ-တ္ထ၊၃။၁၃၂။ အံ၊ဌ၊၂။၂၄၂။ (–ဓာန်၊ဌ်။ ၆ဂ၁။ နီတိ၊ဓ၊။ဂ၄။ (နဒီ-သံ၊ ဏဣ, ဏဒီ-ပြာ၊ နဒီယ-သိဟိုင်)] (၁) မြစ်။ (၂) ရေအိုင်။ (၃) နဒီအမည်ရှိဿသာ ရေကန်။ (၄) မြစ်ဝ။ (၅) နဒီ-သဒ္ဒါဖြင့် ဟောအပ်သော အနဘိရတိဇာတ်။ (၆) နဒီမည်းသာ သဒ္ဒါ၊ နဒီမည်သော ဌာတ္ထိလိင် ဣကာရန္တ ဥကာရန္တ သဒ္ဒါ။ (ဌာတ္ထိဝါစက၊ အန္တနှစ်ခု ဣနှင့်ဥ၊ မည်ပြု နဒီသညာတည်း။ သုသုဟာရမန်လည်နိယ်။ ၃၁၇။) (မြစ်၊တစုံတရာ စီးဆင်းသောချောင်း။P.S.D. ။ မြစ်၊ တောင်စသည်မှ စီးကျသော ရေလျှဉ်။ ပြာ၊ဝန်)

(၁) နဒီ (ပ၊၉) — ဝိ၊၁။၂၇၁။ ဒီ၊၂။ ၇ဖ။ မ၊၁။၂၂၃။ မ၊၂။၉၈။ သံ၊၁။၃၉၁။ သံ၊၂။၁၁၂။ သံ၊၃။၁ဝ။ အံ၊၂။၅ဖ။ ဓမ္မ။ ၄၉။ ဥဒါန်း။၁ဝ၅။ အပ၊၁။၃၉ဝ။ ဇာ၊၁။ ၁ဖ။ ဇာ၊၂။၁၁၉။ မိလိန္ဒ။၇၃။ ဝိ၊ဌ၊၂။ဖ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၇၇။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁ဖ၅။ ဒီ၊ဌ၊၃။၁ဝ၄။ သံ၊ဌ၊၁။၃၂။ သံ၊ဌ၊၃။ဖ။ အံ၊ဌ၊၁။၇ဖ။ အံ၊ဌ၊၂။၁၂၁၊ အဘိ၊ဌ၊၁။၁၄၂။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၂။၁၅။ ခုဒ္ဒကာ၊ဌ။၁၁၁။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၂၂၃။ ဥဒါန်း၊ဌ။ဖ၇။ ဣဘိဝုတ်၊ဌ။ ၂၄၈။ ဝိမာန်း၊ဌ။ ၃ဖ။ ပေတ၊ဌ။၁၃၂။ အပ၊ဌ၊၁။ဖ၀။ စရိယာ၊ဌ။၁၂၅။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ဇာ၊ဌ၊၅။၄၈၃။ မဟာနိ၊ဌ။၁၉။ ဝဿရတ္ထ၊၃။ ၄၂၉။ ဝိမတိ၊၂။၁၄၇။ သီ၊ဌ်၊သစ်၊၁။၁၈၀။ ဒီ၊ဌ်၊ဌ။ဝ၆။ သံ၊ဌ်၊၂။၃၄၇။ မူလဋ္ဌ၊ဌ။၃၈။ နဒီယော(ပ၊ ဗ) — ထေရီ။၄ဝ၆။ အပ၊၁။ ၃ဝ။ ဇာ၊၂။ ၂၃၉။ မိလိန္ဒ။ ၁၁၉။ မ၊ဌ၊ဌ။၂၂။ သံ၊ဌ၊၂။၃၁၁။ အံ၊ဌ၊ဌ။၂၇၁။ ဥဒါန်း၊ဌ။၁၃၂။ အပ၊ဌ၊၁။၃၇။ ဇာ၊ဌ၊၁။ဖ၁။ ဇာ၊ဌ၊၃။၁၇၇။ ဒီ၊ဌ်၊၁။၂၄၅။ သံ၊ဌ်၊၂။ ၂ဖ၄။ အံ၊ဌ်၊၂။၁ဖ၄။ နဒ္ဒေယော —ဇာ၊၂။ ၂၈၃။ ဇာ၊ဌ၊၃။၁၇၇။ နဒ္ဒေ— သံ၊၂။၁၇၈။ အဘိ၊ဌ၊၃။၃၅၈။ အံ၊ဌ်၊၁။ ၅ဝ။ နဒီ — ဝိ၊၁။၁၂။ ဝိ၊ဌ။၁ဖ၇။ ဒီ၊၂။ ၇ဖ။ မ၊၁။ ၄ဖ၇။ မ၊၂။ ၂၃ဝ။ သံ၊၂။ ၃ဖ၅။ သုတ္တနိ။ ၃ဝ၅။ ထေရ။ ၂၇ဝ။ ထေရီ။ ၄ဝ၃။ အပ၊၁။ ၈ဝ။ ဇာ၊၁။ ၅ဝ။ ဇာ၊၂။ ဖ၃။ မိလိန္ဒ။ ၃၅။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၄ဝ။ ဝိ၊ဌ၊ဌ၊ဖ။ မ၊ဌ၊၁။ ၁ဖ။ မ၊ဌ၊၂။ ၇ဖ။ မ၊ဌ၊ဌ။ ၃ဝ။ သံ၊ဌ၊၁။ ဖ၄။ အံ၊ဌ၊ဌ။ ၃ဝ။ အဘိ၊ဌ၊၁။ ၄ဝ။ ဝိမာန်း၊ဌ။ ၁ ၂ ၁ ။ ထေရီ၊ဌ။ ၁ ၂ ၁ ။ အပ၊ဌ၊ ၁ ။ ၂ ၁ ။ အပ၊ဌ၊ ၂ ။ ၅ ။ စရိယာ၊ဌ။ ၂ ၂ ။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ၁ ၈ ၁ ။ ဇာ၊ဌ၊ ၅ ။ ဇာ၊ဌ၊ ဖ ၊ ၄ ၁ ။ မဟာနိ၊ဌ။ ၁ ၁ ။ ၀ ဝ ဇ ရ ။ ၃ ၅ ၉ ။ သာ ရ တ္ထ ၊ ၁ ။ ဖ ၂ ။ သာ ရ တ္ထ ၊ ၂ ။ ၂ ၃ ၁ ။ သာ ရ တ္ထ ၊ ၃ ။ ၁ ဖ ၄ ။ ဝ ိ မ တ ိ ၊ ၂ ။ ၂ ၅ ။ ကခ်ီ ၊ ဌ ် ။ ၄ ။ ကခ်ီ ၊ ဌ ် ၊ သ စ် ။ ၂ ၅ ၈ ။ ဒီ ၊ ဌ ် ၊ ၁ ။ ၁ ၅ ။ နဒီဟိ — သံ ၊ ဌ ။ ၂ ။ ၁ ၁ ၉ ။ နဒီယာ (ဆ၊ ၉) — ဝိ ၊ ၂ ။ ၃ ၅ ။ ဝိ ၊ ၅ ။ ၃ ၃ ။ ဒီ ၊ ၂ ။ ၇ ဖ ။ မ ၊ ၁ ။ ၂ ၈ ဖ ။ မ ၊ ၂ ။ ၉ ၈ ။ မ ၊ ၃ ။ ၂ ၁ ၃ ။ သံ ၊ ၁ ။ ၁ ဖ ၉ ။ သံ ၊ ၂ ။ ၁ ၁ ၃ ။ သံ ၊ ၃ ။ ၁ ၄ ၁ ။ အံ ၊ ၁ ။ ၁ ၃ ၅ ။ အံ ၊ ၂ ။ ၅ ၅ ဖ ။ ဥ ဒါ နိ ။ ၁ ၁ ဖ ။ ဣ တိ ဝု တ် ။ ၂ ၇ ၁ ။ ပေ တ ။ ၂ ၀ ဖ ။ အ ပ ၊ ၁ ။ ၈ ၈ ။ အ ပ ၊ ၂ ။ ဖ ၇ ။ နေ တ္တိ ၊ ၁ ၄ ၁ ။ မိ လိ န္ဒ ။ ၁ ၉ ၅ ။ ဝ ိ ၊ ဌ ် ၊ ၁ ။ ၂ ၈ ။ ဝ ိ ၊ ဌ ် ၊ ၂ ။ ဖ ။ ဝ ိ ၊ ဌ ် ၊ ၄ ။ ၂ ၄ ၉ ။ ဒ ီ ၊ ဌ ် ၊ ၂ ။ ၁ ဖ ၅ ။ မ ၊ ဌ ် ၊ ၁ ။ ၃ ၈ ၁ ။ သ ံ ၊ ဌ ် ၊ ၂ ။ ၁ ၅ ။ သ ံ ၊ ဌ ် ၊ ၃ ။ ၁ ၄ ။ အ ံ ၊ ဌ ် ၊ ၁ ။ ၂ ၅ ။ ဒ ီ ၊ ဌ ် ၊ ၂ ။ ၁ ၄ ။ ဒ ီ ၊ ဌ ် ၊ ၃ ။ ၁ ၀ ၄ ။ ဇ ာ ၊ ၁ ။ ၁ ၈ ။ ဇ ာ ၊ ၂ ။ ဖ ၃ ။ ဓ ာ ၊ ၃ ။ ၁ ၁ ၅ ။ ဒ ီ ၊ ဌ ် ၊ ၁ ။ ၂ ၅ ။ ( ) ( ) ( )

(၆) နဒီမှာ စ ကပစ္စယော ဟောတိ သမာသန္တေ။ ကစ္စည်း။ ၃၃၇။ နဒီတိ စေတ္ထ ဣတ္ထိဝါစကာနံ ဣကာရုကာရာနံ ပရသမညာ။ ရှ။ ၂၀၄-နှာ။ ဤဒုတိယ်ဣတ္ထာချော် နဒီ၊ ဤဥ-ဣစ္စေဝံ ဣတ္ထိချော နဒီသညူကော ဘဝတိ။ ကာတန္တ၊ ၂။၁၊၉။

နဒီ[၂] (ကြို) [နဒ+အ+ဣ]ကြုံးဝါး–မြှောက်ဆို–ပြီ။ နဒတိ-ကြည့်။

နဒီဥပမာ (ထိ) [နဒီ+ဥပမာ] မြစ်ဥပမာ။ ဣ-တရုယပိ နဒီဥပမာယ သင်ကဏ္ဍနတ္ထံ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၄၀၁။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၄၂၉။

နဒီသြတရဏ (နှ) [နဒီ+သြတရဏ] မြစ်သို့ သက်ဆင်းခြင်း။ ကဏ္ဍဋ္ဌကမဂ္ဂါဒီဟိ ပလာ-ယိတ္ဝာ ပုန ဥဒကသ နဒီသြတရဏံ ဝိယ ဇဝနံ ဇဝိတ္ဝာ။ အဘိ၊ဋီ၊၁။၃၁၀။ (–မူလဋီ၊ ၁။၁ ၂၉။)

နဒီသြတိဏ္ဏဥဒက (နှ) [နဒီသြတိဏ္ဏ+ဥဒက] မြစ်သို့ – သက်ဆင်း– စီးဆင်း – သောရေ။ ဂဏဝါသော နာမသယံ ဝဋ္ဋေ အာစိဏ္ဏသ-မာစိဏ္ဏော နဒီသြတိဏ္ဏဥဒကသဒိသော။ မ၊ ဋီ၊၄။၁၁၁။ (–မ၊ဋီ၊၃။၃ ၂၄။)

နဒီကစ္ဆ (ပု) [နဒီ+ကစ္ဆ။ (ဏာ)ကစ္ဆ-ပြာ)] မြစ်ခက္ခ။ ကစ္ဆေတိ ပဗ္ဗတဂဏ္ဌေပိ နဒီကစ္ဆ-ပိ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၀၁။ (–သုတ္တနိ၊ဋီ၊၁။၃၀။ ဇာ၊ဋီ၊၅။၄ ၃၃။)

နဒီကပဿ(ပု)[နဒီ+ကဿပ] နဒီကဿပရသော့။ (ယင်းရသော့သည် ဤဘုရားမြတ်စ္စာသာသနာ ၌ အသီတိ မဟာသာဝကတို့တွင် နဒီကဿပ ထေရ်ဟု ထင်ရှားသည့် မထေရ်တပါး ဖြစ်သည်။ ရှေးရှေးဘုရားရှင်တို့အထံ ဆုတောင်း၍ ဘဝမျှားစွာ ဝိဝဋ္ဋပနိဿယ ပုညကောင်း မှုကိုပြုလျက် ပဒုမုတ္တရ ဘုရားရှင်အား မိမိ စိုက်ပျိုးသည့် သရက်ပင်မှ ဦးစွာသော သရက်သီးမည့် တလုံးကို လှူဒါန်းခဲ့ဘူးလေ သည်။ ဤဘုရားရှင်လက်ထက် မဂဓတိုင်း ပုဏ္ဏားမျိုး၌ဖြစ်၍ အရွယ်ရောက်သော် ရသေ့ ဝတ်၍ ရသေ့ ၃၀၀-တို့နှင့်တကွ နေရဋ္ဌရုမြစ် ကမ်းနား၌ နေသောကြောင့်ရင်း, ကဿပ အနွယ် ရှိသောကြောင့်ရင်း နဒီကဿပဟု အမည်တွင်သည်။ ထေရ၊ဋီ၊ ၂။၅ ၂။ အပ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂ ၂ ၅။) တေန ခေါ ပန နဒီ သမယေန ဥရုဝေလာယံ တယော ဇဋိလာ ဟ္ဒိ၀ဿန္တိ ဥရုဝေလကဿပေါ နဒီကဿပေါ ဂယာ-ကဿပေါတိ။ ဝိ၊၃။၃၁။ အပ၊ဋီ၊ ၂။ ၂ ၂ ၅။

နဒီကီဋ္ဌန (နှ) [နဒီ+ကီဋ္ဌန] မြစ်ဦ ရေကစား ခြင်း။ တေ ယံ ဒိ၀သံ ခတ္တိယကညာယော နဒီကီဋ္ဌနံ ဂစ္ဆန္တိ။ သုတ္တနိ၊ ဋီ၊ ၂။ဂ၉။ (–အံ၊ ဋီ၊၁.၊ ၂၃ဂ။)

နဒီကီဋ္ဌာ (ထိ) [နဒီ+ကီဋ္ဌာ။ (နဒီကြီ၃-သံ)] အထက် ပုဒ်နက် ကြည့်။ နှ နဒီကီဋ္ဌာယ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၂ ၆ ၇။ သံ၊ဋီ၊၁။ ၆ ၆။ (–ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၂ ၉ ၃။ ဇာ၊ဋီ၊၁။၃၄၁၊ ၄ဂ၄။)

နဒီကုဋ္ဌ (နှ)[နဒီ+ကုဋ္ဌ] မြစ်ကွေ့။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

နဒီကုဋ္ဌ(ဋ္ဌ) (ပု၊နှ) [နဒီ+ကုဋ္ဌ(ဋ္ဌ)] မြစ်ကွေ့။ ယံ "နဒီတုမ္ဗ"န္တိပိ "နဒီကုဋ္ဌ"န္တိပိ (နဒီကုဋ္ဌ-န္တိပိ၊ နဒီကုဋ္ဌန္တိပိ၊သျှာ။ နဒီနိကုဋ္ဌန္တိပိ၊သီ) ဝဒန္တိ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁ဂ၄။ မ၊ဋီ၊ ၂။၁၁ ၉။ အံ၊ဋီ၊ ၂။၃ဂ၃။ အဘိ၊ဋီ၊ ၂။၃၅၀။ မဟာနိ၊ဋီ။ဂ၃။ သာရတ္ထ၊၃။၃ ၉ ၂။ ယော "နိတမ္ဗော" တိပိ "နဒီကုဋ္ဌော"(ဋ္ဌော)တိပိ ဝုစ္စတိ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၅၁။ အံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂ ၂ ၃။ တေနေဝ ဝိညာယတိ "နဒီတုမ္ဗနဒီကုဋ္ဌသဒ္ဒါ နဒီနိ၀တ္တနပဒေသ၀ါ-စကာ"တို့၊ နဒီနိ၀တ္တနပဒေသော စ နာမ နဒီယာ နိကွမနဥဒကေန ပုန နိ၀တ္တိတ္ဝာ ဂတော ဝိဒုဂ္ဂပဒေသော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။ ၁ ၂ ၂။ (–သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၆ ၆။ အံ၊ဋီ၊ ၂။ ၁ ၉ ၄။ မူလဋီ၊ ၂။ ၁ဂ၃။)

နဒီကူလ (နာ) [နဒီ+ကူလ။ (နဒီကူလ-သံ)] မြစ်ကမ်းပါး။(မြစ်ကမ်းပါး,မြစ်ကမ်း။ စိန္တာ-မဏိ။) နဒီကူလေ ဝသာမဟံ။ အပ၊ဝ။၂၀၉။ အပ၊၂။ဖ၁။ ထေရ၊ဌ၊ဝ။ ၃၇၃။ နဒီကူလေ ဒရိသယေ (အပ၊၂။၄၁၃)တိ ကော်သာ နဒီယာ တီရေ ကေသို့ ဒရီဘာဂေ ယဒါ ဝါသံ ကပ္ပေမိတိ အတ္ထော။ စရိယာ၊ဌ။၂၂၀။ (–ဇာ၊ဌ၊ဝ။၂၄၃။ ဇာ၊ဌ၊၇။၂၇ဖ။ သာရတ္ထ၊ ၃။၂၇၀။ ဝိမတိ၊၂။ဝ၄၃။ ကခ်ါ၊ဌီသစ်။ဝ၄ဖ။)

နဒီဂဟန(နာ) [နဒီ+ဂဟန] ရွှမ်းထွေး–ထူထပ်–ခက်ခဲ–သော မြစ်။ ရွှမ်းထွေးထူထပ် အသွားကပ်သောမြစ်။ နဒီဂဟနံ ဟောတိ။ အဘိ၊ ဌ၊၂။၃၄၉။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၂။ဝ၀ဖ။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၂။ဝ၁၉။

နဒီ(ဒီ)စတုက္ကာ (နာ) [နဒီ+စတုက္ကာ] မြစ်လေးစင်းအပေါင်း။ နဒီစတုက္ကေပိ ဧသေဝ နယော။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၂။ ဝိ၊သင်္ဂ်ဟ။ဝ၀၃။ ဝိမတိ၊၂။ ဝ၄၃။ ကခ်ါ၊ဌီ၊သစ်။ဝ၄ဝ။

နဒီ(ဒီ)စရ(တိ) [နဒီ+စရ+ဏ] မြစ်ဌ်ကျက်စားသော။စက္ကဝါကာ နဒီစရာ။ အပ၊ဝ။ဝ၀၊၃၉ဝ။ အပ၊၂။ဝ၆၉။ ဇာ၊၂။၃၄၇။ ထေရ၊ဌ၊ဝ။ ၂၉ဖ။ ထေရ၊ဌ၊၂။၃၇၇။ အပ၊ဌ၊၂။၂ဖ၂။ ဇာ၊ဌ၊၇။၃ဝ၇။ နဒီစရာ စက္ကဝါကပက္ခိ စ။ အပ၊ဌ၊ဝ။၂၃၉။ ဧဝံ ဟိ နဒီစရာနမ္ပိ ဟတ္ထိနံ သင်္ဂ်ဟော ကတော ဟောတိ။ မ၊ဌီ၊၂။ဝ၆၃။ အံ၊ဌီ၊၃။ဝ၁၇။

နဒီဇလ(နာ)[နဒီ+ဇလ]မြစ်ရေ။ တေ နဒီဇလေန ဝုယ္ဟမာနာ အနုပုဗ္ဗေန မဟာသမုဒ္ဒံ ပဝိသန္တိ။ မ၊ဌ၊၄။ဝ၀၄။

နဒီတရဏက (တိ) [နဒီ+တရဏ+က] မြစ်ကိုကူးသော။ နဒိ ံ တရန္တော တိ နဒီတရဏကော။ ပဒ္ဒ၀ံ၊ဌ။ဝ၂၄။

နဒီတလ (နာ) [နဒီ+တလ] မြစ်အပြင်။ ဥဒကဿ ပန ဟေဋ္ဌာ နဒီတလံ ခုရဓာရူပမိ သဒ္ဓန္တိ။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။ဝ၃၁။

နဒီ(ဒီ)တိတ္ထ(နာ) [နဒီ+တိတ္ထ။ (နဒီတိထ-သံ)] မြစ်ဆိပ်၊မြစ်ကမ်း။ နဒီတိတ္ထံ ဥပါဂမိ။ အပ၊ ဝ။ဂ၀။ နဒီတိတ္ထံ(ဒုဝ)—အပ၊ဝ။၃၃၅။ ဓမ္မ၊ ဌ၊၂။ဝ၀ဂ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။ဖ၁၊ဂ၉။ ထေရ၊ ဌ၊ဝ။ဝ၁ဝ။ အပ၊ဌ၊၂။ဂ၅။ စရိယာ၊ဌ။၂၅၂။ နဒီတိတ္ထာနိ (ဒု၊ဗ) — ထေရီ။၃ဂ၉။ ထေရီ၊ဌ။၉၀။ နဒီတိတ္ထေန (တ၊ဇ)—ဇာ၊ ၂။ဝ၁ဌ။ ဇာ၊ဌ၊၅။ဌ၄ဖ။ နဒီတိတ္ထေ(သ၊ဇ) —ဝိ၊ဝ။ဖ၄။ ဝိ၊ဌ၊၂။၂၄ဝ။ အံ၊ဌ၊ဝ။၂၅ဝ။ ဒီ၊ဌီ၊၃။ဝ၅၇။ နဒီတိတ္ထေသု—ဝိမာန၊ဌ။ဌ၀။

နဒီတိတ္ထဂမနသီလ(တိ) [နဒီတိတ္ထ+ဂမန+သီလ] မြစ်ဆိပ်သို့သွားလေ့ရှိသော။ နဒီတိတ္ထဂမန-သီလာ စ ဟောတိ။ ဇာ၊၂။ဝ၂၀။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ဌ၆ဖ။

နဒီတိရ(နာ) [နဒီ+တိရ] မြစ်ကမ်း။ နဒီတိရေသု သဏ္ဌာနေ၊ သဘာသု ရထိယာသု စ။ သံ၊ဝ။ ၂၀၃။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ဝ။ဝ၀။ စရိယာ၊ဌ။ဝ၆။ နဒီတိရံ(ဒု၊ဇ)—ဝိ၊ဌ၊၂။ဖ၉။ ဝိ၊သင်္ဂ်ဟ။ဝ၄။ အပ၊ဌ၊၂။ဌ၄။ စရိယာ၊ဌ။ဝ၀၅။ နဒီတိရမ္ပိ (သ၊ဇ)—ထေရီ။၃ဂ၅။အပ၊၂။ဖ၇။ထေရ၊ဌ၊ ဝ။ဂ၃။ နဒီတိရေ(သ၊ဇ)—အပ၊၂။ဝ၂၀။ ဝိ၊ ဌ၊၂။ဖ၉။ ဝိ၊ဌ၊၃။၉၅။ ဒီ၊ဌ၊ဝ။၃၃ဝ။ ဒီ၊ဌ၊၂။ ဝ၂။ မ၊ဌ၊၃။၂ဖ။ သံ၊ဌ၊၂။ဝ၇ဝ။ သံ၊ဌ၊၃။၉။ အံ၊ဌ၊ဝ။ဝ၃ဝ။ အဘိ၊ဌ၊ဝ။၃ဖ၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။ ဖ၇။ ဓမ္မ၊ဌ၊ဝ။ဝ၄ဝ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၇။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။၅၂။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။၇၅။ ဇာ၊ဌ၊၂။ဂ၇။ စူဠနိ၊ ဌ။ဝ၄။ ဝဇိရ။၄၅၉။ သာရတ္ထ၊၃။၃၂၉။ အံ၊ ဌီ၊၃။ဝ၂။

နဒီတိရကူပက(ပု) [နဒီတိရ+ကူပက]မြစ်ကမ်းဌ် –တည်–ရှိ–သော တွင်းငယ်၊ မြစ်ကမ်းဌ် တူးအပ်သော တွင်းငယ်။ ယထာ အဗ္ဗောစ္ဆိန္န-

ဥဒကနိဿန္ဓေ နဒီတီရကူပကေ နု ကူပတလံ ဇာနာတိ။ အဘိ၊ဌ၊၂။၆၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၇၇။ နဒီတီရကူပကေတိ နဒီတီရေ ဝိဇ္ဇမာနကူ-ပကေ။ သမ္မော၊ယော။၃၇။

နဒီတီရဂါမက(ပု)[နဒီတီရ+ဂါမ+က] မြစ်ကမ်း အနီးဌိတည်သော ရွာငယ်၊ မြစ်ကမ်းဘေး ရွာငယ်။ ဗာရာဏသီတော အဝိဒူရေ နဒီတီရ-ဂါမကေ ပါဠိလိ နာမ ကောနဒ္ဓော ဝသတိ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၄၃၂။

နဒီတုမ္ဗ (ပု) [နဒီ+တုမ္ဗ] မြစ်ကွေ့(အရပ်)။ "နဒီတုမ္ဗ"ဣတိပိ "နဒီကုဋ"ဣတိပိ ဝဒန္တိ။ ဒီ၊ဌ၊ ၁။၁၈၈။ မဟာနိ၊ဌ။၈၃။ ယံ နဒီတုမ္ဗဣတိပိ နဒီကုဋဣတိပိ ဝဒန္တိ၊ တံ ကန္ဒရဣတိ အပဗ္ဗတ-ပဒေသပိ ဝိဒုဂ္ဂနဒီနိဝတ္တနပဒေသံ ကန္ဒရဣတိ ဒဿေတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၂၂။ နဒီကုဋ-လည်း ကြည့်။

နဒီဒေဝတာ (ထီ) [နဒီ+ရက္ခ+ဒေဝတာ။ အလယ်ပုဒ်ကျေ]။ မြစ်စောင့်နတ်။ နဒီဒေ-တာ စိန္တေသိ။ ဇာ၊ဌ၊၂။၃၀၂။ (–ဇာ၊ဌ၊၅။ ၃။)

နဒီနိတ္ထရဏတ္ထိက (တိ) [နဒီ+နိတ္ထရဏ+အတ္ထိ-က] မြစ်မှတ်ကမ်းပြောက်ခြင်းကို အလိုရှိသော၊ မြစ်ကိုကူးလိုသော၊သူ။ နဒီနိတ္ထရဏတ္ထိကာ ကုလ္လံ ဝိယ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၁။

နဒီ(ဒီ)နိမိတ္တ [နဒီ+နိမိတ္တ] မြစ်အမှတ်အသား 'နိမိတ်'၊ မြစ်နိမိတ်၊ နဒီနိမိတ်။ နဒီ(ဒီ)နိ-မိတ္တံ။ ဝိ၊၃။၁၄၄။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၂၂။ ကခ်ီ။၈၈။ ဝိ၊သင်္ဂ်ဟ။၁၈၀။ ဝဇိရ။၄၅၃။ ဝိမတိ၊၂။ ၁၆၅။ (–ဝိ၊ဌ၊၃။၃၂၈။ ဝိ၊သင်္ဂ်ဟ။၁၉၅။ ဝိမတိ၊၂။၁၅၄။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။၁၄၁။)

နဒီနိမိတ္တကထာ (ထီ) [နဒီနိမိတ္တ+ကထာ] မြစ်-နိမိတ်ကို ပြဆိုချစကားရပ်။ နဒီလက္ခဏ (ဝိ၊ ဌ၊၃။၁၈၅)-ကြည့်။

နဒီ(ဒီ)နိဝတ္တန (နဒ) [နဒီ+နိဝတ္တန] မြစ်ကွေ့ အရပ်။ နဒီနိဝတ္တနံ မဟာကပ္ပိနဝတ္ထုအာဒီ-ဟိ ဒီပေတဗ္ဗံ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၃၆။ နဒီနိဝတ္တနေ-(အဘိ၊ဌ၊၁။၃၈)တိ နဒိယာ နိဝတ္တနဋ္ဌာနေ။ အဋ္ဌသာ၊ယော။၃၉။ (–အပ၊ဌ၊၁။၁၀။ ဇာ၊ ဌ၊၁။၁၀၊၃၄၂။)

နဒီနိဝတ္တနပဒေသ (ပု) [နဒီနိဝတ္တန+ပဒေသ] မြစ်ကွေ့အရပ်။ နဒီနိဝတ္တနပဒေသော စ နာမ နဒိယာ နိကွမနဋ္ဌာနေန ပုန နိဝတ္တိတ္ဝာ ဂတော ဝိဒုဂ္ဂပဒေသော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။ ၁၂၂။ (–သံ၊ဋီ၊၁။၁၅၀။)

နဒီပဒေသ (ပု) [နဒီ+ပဒေသ] မြစ်အရပ်။ ဣမသ္မိံ နဒီပဒေသေ အဓိဝတ္ထာ နာဂါ သုပဏ္ဏာ ဒေဝတာ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၂၀၃။ (–သာ-ရတ္ထ၊၃။ ၂၇၄။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၂၂။)

နဒီပဗ္ဗတဝနရာမဏေယျက (တိ) [နဒီပဗ္ဗတဝန +ရာမဏေယျ+က] မြစ်,ချောင်း, တောင်-တန်း, တောတန်း တို့ဖြင့် မွေ့လျော်ဖွယ် ကောင်းသော၊ မြစ်, ချောင်း, တောင်တန်း, တောတန်းတို့ဖြင့် မွေ့လျော်ခြင်းငှါ ထိုက်-သော (သာဂလမြို့)။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

နဒီပဗ္ဗတသောဘိတ (တိ)[နဒီပဗ္ဗတ+သောဘိ-တ] မြစ်,ချောင်း, ဘောင်တန်းတို့ဖြင့် တင့်-တယ်သော (သာဂလမြို့)။ သာဂလံ နာမ နဂရံ နဒီပဗ္ဗတသောဘိတံ .... နဒီပဗ္ဗတဝန-ရာမဏေယျကံ။ မိလိန္ဒ။၁။

နဒီပဘဝ (ပု) [နဒီ+ပဘဝ] မြစ်၏–အမှန်-အစ။ မြစ်၏စတင် – ဖြစ်ရာ – စီးဆင်းရာ၊ မြစ်ဖျား။ ဂိရိဝိဒုဂ္ဂါနံ နဒီပဘဝါနံ ပုရတော စတုရဿပါကာရကံ ပါပုဏိ။ စရိယာ၊ဌ။ ၉၀။

နဒီပရိယာရ (ပု) [နဒီ+ပရိယာရ] မြစ်အစောင့် အရှောက်။ ဂါမပရိယာရော စေဝ နဒီပရိ-

ဟာရော စ လဗ္ဘတိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၂၃၆။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၃။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။၂၉၀။ (–ဝဇိရ။ ၂၃၂။ ဝိမတိ၊၁။၃၁၈။)

နဒီပဝေသနမဂ္ဂ (ပု) [နဒီပဝေသန+မဂ္ဂ] မြစ်သို့(ရေ) သွန်းကြောင်းဖြစ်သော–လမ်း–ခရီး၊ မြစ်ရေသွန်းလမ်း။ ကေဒါရေ ပူရေတွာ နဒီပဝေသနမဂ္ဂဘူတံ မာတိကံ အပ္ပဝိသိတွာ။ မူလဋီ၊၁။၁၂၉။

နဒီ(ဒီ)ပါရ (နာ) [နဒီ+ပါရ] (၁)မြစ်၏တဘက်ကမ်း၊ မြစ်ကမ်းတဘက်။ (တိ) (၂) မြစ်ကိုလွှမ်းသော (သိမ်)။ (၁) နဒီပါရ (ဝိ၊၃။ ၄၁၃)နှင့် နဒီယာ ပါရေ ဘတ္တံ ဘုဉ္ဇိတမ္ဘံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၄၁၁။ နဒီပါရန္တိ နဒီယာ ပါရိမတီရံ။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။၄၅၈။ (–ဝိ၊ ၂။ ၂၉၄-၅။ ဝိ၊ဌ၊၃။၄၅။ ဝိ၊ဌ၊၄။၂၂၇။ ကခ်ီ။ ၂၀၃၊၂၄၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၈၉။ အံ၊ဌ၊၂။၃၅၃။ ဇာ၊ဌ၊၆။၂၀၅။ ဝဇိရ။၂၃၀။ သာရတ္ထ၊၃။ ၄၉၁။ ဝိမတိ၊၂။၁၉၉။ ကခ်ီ၊ဋီ။၁၁၁။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။၄၅၉။ မ၊ဋီ၊ ၂။၁၉၄။ အံ၊ဋီ၊၃။၃၆၄။) (တိ)(၂) နဒီပါရ (ဝိ၊၃။၁၄၅)နှင့် ဣတ္ထ ပါရယတိတိ ပါရာ။ ကိံ ပါရယတိ။ နဒိံ။ နဒီယာ ပါရာ နဒီပါရာ၊ တံ နဒီပါရံ၊ နဒိံ .အဗ္ဗောဟ္တရမာနန္တိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၂၇။

နဒီပါရဂတ(တိ) [နဒီပါရ+ဂမု+တ] မြစ်တဘက်ကမ်းသို့–သွား–ရောက်–သော၊ မြစ်တဘက်ကမ်း၌ဘည်သော။ တိဏ္ဍော နဒီပါရဂတောဝ ကုလ္လံ။ ဇာ၊၁။၂၄၁။ ဇာ၊၂။၁၂၄။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၄၁၁။ (–ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၆၀။) .

နဒီ(ဒီ)ပါရဂမန (နာ) [နဒီ(ဒီ)ပါရ+ဂမန] မြစ်တဘက်ကမ်းသို့ ကူးသွားခြင်း။ ဘိက္ခုနီ-ယာ နဒီပါရဂမနေပိ ဥပေါသထာဒီသံသ-ကမ္မာဘရဏေပိ နဒီပါရသီမာသမ္ဘန္ဓနေပိ အယ-မေဝ နဒီ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၂၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၈၃။ (–ကခ်ီ။၃၀၀။ သာရတ္ထ၊၃။၈၁။ ဝိမတိ၊၂။ ၁၄၂၊၁၉၉။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။၄၅၈။)

နဒီပါရသီမာ (ထီ) [နဒီပါရ+သီမာ] နဒီပါရသိမ်၊ မြစ်တဘက်ကမ်းသို့ ကူးရသောသိမ်၊ မြစ်ကိုလွှမ်းသောသိမ်။ နဒ ဘိက္ခဝေ နဒီပါရ-သီမာ သမ္ဘန္ဓိတမ္ဘာ။ ဝိ၊၃။၁၄၅။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၁၉၁။ (–ဝိ၊ဌ၊၃။၃၂၈။ ဝဇိရ။၄၅၃။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၄၆၊၁၅၄။)

နဒီပါရသီမာသမ္ဘန္ဓန (နာ) [နဒီပါရသီမာ+ သမ္ဘန္ဓန] နဒီပါရသိမ်ကို သမုတ်ခြင်း။ နဒီပါရ-ဂမန-ကြည့်။

နဒီပိဋ္ဌ (နာ) [နဒီ+ပိဋ္ဌ] မြစ်ရေပြင်။ သောပိ ရုက္ခော ဥဒကေန ဓောတမူလော နဒီပိဋ္ဌေ ပတိ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၃၄၂။ (–ဇာ၊ဌ၊ ၂။၁၂။)

နဒီပုလိန (နာ) [နဒီ+ပုလိန] မြစ်သဲသောင်ပြင်၊ မြစ်တွင်းသဲသောင်ပြင်။ နဒီပုလိ(ဋ္ဌိ)နေ.... သမတ္ထော ဟောတိ။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၂၃၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၅၅။ နဒိယံ ဝါလုကာယန္တိ အတ္ထော။ သမ္မော၊ ယော။၁ဖ၈။ (–ခုဒ္ဒက၊ ဌ။၅၃။)

နဒီပူရ (ပု) [နဒီ+ပူရ] (က) မြစ်ရေပြည့်ခြင်း။ (ခ) မြစ်ဌ၌ပြည့်လျှံသောရေ၊ မြစ်ပြည့်ရေ။ (ဂ) အန္တရာမဂ္ဂေ နဒီပူရေန ဝါ စောရာဒီဟိ ဝါ ဥပဒ္ဒဝေါ ဟောတိ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၇၂။ ပုရိမံ ဖလေန ကာရဏသာ သိဒ္ဓိဒဿနံ နဒီ-ပူရေန ဝိယ ဥဂရိ ဝုဋ္ဌသဗ္ဗာ၀ဿ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၄၂။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၅၉။ မ၊ဋီ၊၁။၃၂။ သံ၊ ဋီ၊၁။၂၈။ (–ဝိ၊ဌ၊၃။၄၅။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၈၉။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။၃၇၉။) (ခ) နဒီပူရော ပန အာဂတော။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၂၁၁။ ဥဒကဝါဟ-ကောတိ နဒီပူရော။ အံ၊ဌ၊ ၂။၁ဖ၅။

နဒီ(ဒီ)မဏ္ဍ (နာ၊ပု) [နဒီ+မဏ္ဍ] မြစ်၏အလယ်၊ မြစ်လယ်၊ မြစ်လယ်ခေါင်။ ယာ ပန ဝါတေန ဝါ ဆိန္နဗန္ဓနာ ဝိစိဟိ နဒီမဏ္ဍ နီတာ အဝသ်

အာဟာရိတမ္ဘာ။ ဝိ၊ဌ၊၃၂၂။ အထဿာ နဒီမဇ္ဈ ...တံ ဒါရကံ ဒိသ္မာ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ဌ၃၉။ ထေရီ၊ဌ။၁၁၃။ (–အံ၊ဌ၊၁။၂၇၆။ အပ၊ဌ၊၁။ဂ၄။ ဇာ၊ဌ၊၁။ဂ၂။ ဇာ၊ဌ၊၅။ဌ၃၉။ ဇာ၊ဌ၊၆။၁၇၃။)

နဒီမာတိက (တိ) [နဒီ+မာတု+က။ နဒီ-မာတာ အဿာတိ နဒီမာတိကောတိ ဝုစ္စတိ၊ ပဟုဗ္ဗိဟိမ္ပိ ကောဿ။ ဓာန်၊ဌ္ဌ။၁ဂဂ။ (နဒီမာတ္ထ-ကဿ)] မြစ်ဟူသော မိခင်ရှိသောအရပ်၊ မြစ်ရေဝင် အရပ်၊ မြစ်ရေသောက် အရပ်။ (မြစ်ရေဖြင့် ပြီးစေအပ်သောကောက်ရှိသော အရပ်။ တောင်ပေါက်၊ ဓာန်၊သျှ။) ယော နဒီမာတိကော ဒေဝ-မာတိကော စ ကမေနသော။ ဓာန်။၁ဂဂ။ (–အမရာ၁၁။၁၂။ စိန္တာမဏိ။)

နဒီမုခ (နာ) [နဒီ+မုခ] မြစ်ဝ (မြစ် ၂-ခုတို့၏ ပေါင်းဆုံရာအရပ်)။ နဒီမုခေ (အံ၊ဌ။ဌ၅၅)တိ ဒ္ဒိန္ဒ နဒီနံ သမာဂတဋ္ဌာနေ။ အံ၊ဌ၊ဌ။ဌ၂၂။

နဒီမုခဋ္ဌိရ (နာ) [နဒီမုခ+ဋ္ဌိရ] မြစ်ဝပေါက်၊ တခုသောမြစ်၏ သမုဒ္ဒရာသို့စီးဝင်ရာအရပ်။ နဒီယာ သမုဒ္ဒံ ပက္ခန္ဒနဋ္ဌာနံ နဒီမုခဋ္ဌိရံ။ မ၊ဌ္ဌ၊ဌ။ ၂ဂ၆။ (–မ၊ဌ၊ဌ။၆၆။)

နဒီလက္ခဏ (နာ) [နဒီ+လက္ခဏ] (၁) မြစ်၏ လက္ခဏာ။ (တိ) (၂) မြစ်၏လက္ခဏာရှိသော။ (၁) သေသံ နဒီလက္ခဏံ နဒီနိမိတ္တ-ကထာယံ အာဝိ ဘဝိဿတိ။ ဝိ၊ဌ၊ဌ။ဂဂ၅။ (–ဝဇိရ။ဌ၅ဌ။ သာရတ္ထ၊ဌ။ ၂ဌ၀။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁ဌ၂။ဂ၅ဌ။ ကင်္ခါ၊ဌ္ဌ၊သင်္ခ။ဂ၅ဌ။) (တိ) (၂) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

နဒီလက္ခဏဌာန (နာ) [နဒီလက္ခဏ+ဌာန] မြစ်၏ လက္ခဏာရှိရာအရပ်။ ပစ္ဆိမနယေ သစေ သေတု နဒီလက္ခဏဌာနံ အဖုသိတ္မာ ဌိတောဿ။ ဝဇိရ။ဌ၆ဝ။

နဒီလက္ခဏပ္ပတ္တ (တိ) [နဒီလက္ခဏ+ပတ္တ] မြစ်၏ လက္ခဏာသို့ရောက်သော။ ယာ ကာစိ နဒီ-လက္ခဏပ္ပတ္တာ နဒီနိမိတ္တာနိ ကိတ္တေတ္မာ။ ဝိ၊ဌ၊ဌ။ဌ၃ဌ။ ကင်္ခါ၊ဌ္ဌ၊သင်္ခ။ဂ၃ဌ။ (–ဝဇိရ။ ဌ၆ဝ။)

နဒီဝိဒုဂ္ဂ (တိ) [နဒီ+ဝိဒုဂ္ဂ] (၁) မြစ်တို့၏ (အလယ်ကျွန်းစသည်များ၌) သွားလာခက်ခဲသောအရပ်။ (က) မြစ်လယ်ကျွန်း။ (ခ) ကမ်းပါးပြတ်။ (၂) မြစ် (နှင့်) သွားလာခက်ခဲသောအရပ်။ (၁) နဒီဝိဒုဂ္ဂ (ဒီ၊ဌ။ ၆၁)ဿ နဒီနံ အန္တရဒီပါဒီသု ဒုဂ္ဂမနဋ္ဌာနံ။ ဒီ၊ဌ္ဌ၊ဌ။ဌဂ။ နဒီဝိဒုဂ္ဂဿ ဆိန္နတဋ္ဌာဟိ နဒီဟိ ညြရတော, ပါရတော စ ဝိဒုဂ္ဂံ။ ဒီ၊ဌ္ဌ၊ဌ။ဌ၂။ နဒီဝိဒုဂ္ဂ (အံ၊ဌ။ဌ၇)ဿ နဒီနံ ဘိန္နဋ္ဌာနံ တံ ဒုဂ္ဂမတ္ထာ နဒီဝိဒုဂ္ဂဿ ဝုစ္စတိ။ အံ၊ဌ၊ဌ။ဌ၇၇။ (က) နဒီဝိဒုဂ္ဂ (အံ၊ဌ။ဌ၅၂)ဿ နဒီနံ ဒုဂ္ဂ-မဋ္ဌာနံ အန္တရဒီပကံ။ အံ၊ဌ၊ ၂။ဌ၃ဌ။ (ခ) နဒီဝိဒုဂ္ဂါဒီသု သေတုံ အတ္ထရဿ။ သံ၊ဌ၊ဌ။ ဌ၆၆။ နဒီဝိဒုဂ္ဂ (သံ၊ဌ။ဂ၀၂)ဿ နဒီယာ ဝိဒုဂ္ဂံ ဆိန္နတဋ္ဌဋ္ဌာနံ။ သီ၊ဌ္ဌ၊သင်္ဂ၊ဌ။၅၂။ (–၅ဌ။) (၂) နဒီဝိဒုဂ္ဂ (မ၊ဌ။ဌဂ)ဿ နဒီယော စေဝ ဒုဂ္ဂမဋ္ဌာနဋ္ဌ။ မ၊ဌ၊ဂ။ဌ၀ဌ။

နဒီသကာသ (ပု) [နဒီ+သကာသ] မြစ်၏–အနီး–အနီးအပါး။ နဒီသကာသေ ဘာတာ မေ၊ နဒီကဿပသဝုယော။ အပ၊ ၂။ဌ၃ဝ။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ဂ၂။

နဒီသင်္ချာ (ထီ) [နဒီ+သင်္ချာ] မြစ်ဟု–ခေါ်ဝေါ် – ရေတွက် – ခြင်း။ ဒေဝေ ဝဿန္တေ ဝလာဟကေသု ဝိဂတမတ္တေသု သောတံ ပစ္ဆိဇ္ဇတိ၊ အယံ နဒီ(ဒီ)သင်္ချံ နာ ဂစ္ဆတိ။ ဝိ၊ဌ္ဌ၊ဌ။ဌ၂ဌ။ ကင်္ခါ။ဌ၀။ ဝိ၊သင်္ဂ်ဟ။ဌဂဌ။

နဒီသတ (နာ)[နဒီ+သတ။ (နဒီ၀ထ-သံ)] မြစ်တို့၏တရား၊ တရားသောမြစ်။ နဒီသတေဟိ ဝ

သဟ၊ ဂင်္ဂါ ပဌမဟိ သာဂရံ။ အပ၊ ၂။ ၂၀၈။ ထေရီ၊ ၆။ ၁၄၉။

နဒီသတသဟဿ (နာ) [နဒီ+သတသဟဿ] မြစ်တို့၏ တသိန်း၊ တသိန်းသောမြစ်။ ဂင်္ဂါ-ယမုနာအစိရဝတီသရဘူမဟီအာဒီဟိ နဒီသ-တသဟဿောဟိ.... ပူရိတောပိ။ မိလိန္ဒ။ ၃၆၃။

နဒီသမ (တိ) [နဒီ+သမ] မြစ်နှင့်တူသော။ ဒုပ္ပူရာ တာ နဒီသမာ။ ဇာ၊ ၁။ ၇၆၊ ၃၄၆။ ဇာ၊ ၆။ ၂၉၅။ (–မိလိန္ဒ။ ၃၃၆။)

နဒီသလိလ (နာ) [နဒီ+သလိလ] မြစ်ရေ။ တသ္မိं နဒီသလိလေ ဇာလံ ´ ဘောတ္ဘာ။ သုတ္တနိ၊ ၆။ ၁၀၃။ အပ၊ ၆။ ၂၁၀။ စူဠနိ၊ ၆။ ၁၂၉။

နဒီသုတ္တ (နာ) [နဒီ+သုတ္တ] နဒီသုတ်။ (ရေစီးသန်သောမြစ်၌ မျောလာသော ယောကျ်ားသည် ယင်းမြစ်တွင်းသို့ တွဲရရှိကျနေသော မြက်, သစ်ပင်တို့ကို ဆွဲကိုင်ဖမ်းယူစေကာမူ ယင်း မြက်,သစ်ပင်တို့ အမြစ်မြေစိုင်ပါ ပြုတ်ကျသဖြင့် အကျိုးမဲ့ပျက်စီးခြင်းသို့ ရောက်ရသကဲ့သို့ အရိယမဂ္ဂ၌ မလိမ်မာသူ အနွယုထုဇဉ်သည် ရူပ်, ဝေဒနာ, သညာ, သင်္ခါရ, ဝိညာဏ်တရားတို့ကို အတ္တဟု ရှုသဖြင့် ယင်းတရားတို့ ပျက်စီးသောအခါ အကျိုးမဲ့ပျက်စီးခြင်းသို့ရောက်ရပုံကို ဘုရားရှင် ရဟန်းတို့အား ဟောပြရာသုတ်။) သံယုတ္တနိကာယ်၊ ခန္ဓဝဂ္ဂသံယုတ်၊ ၁-သံယုတ်၊ ၅-ဝဂ်၊ ၁-သုတ်။ သံ၊ ၂။ ၁၁၂။

နဒီသောတ (ပု) [နဒီ + သောတ။ မြစ်ရေအယဉ်။ အဝီစိမနုဿမ္ဘနော၊ နဒီသော-တောဝ ဝတ္တတိ။ ဒီ၊ ၆။ ၁၇၄။ မ၊ ၆။ ၂၆၅ သံ၊ ၆။ ၂၂၅။ ဒီ၊ ၆။ ၃၃ ။ ၃ ။ ။ ။

(–၁၉၂။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၂၉။) (၂) ဆေတ္ထာ နဒ္ဒီ ဝရတ္ထာ။ မ၊၂။၄၁၀။ သံ၊၁။၁၅၊၆၂။ ဓမ္မ။၇၀။ သုတ္တနိ။၃၇၆။ နဒ္ဒိန္တိ နယ္ပနဘာဝေန ပဝတ္တံ ကောဓံ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၄၀၇။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊၂။၁၈၈။ နဟာနဌ္ဌေန ဗန္ဓနဌ္ဌေန နဒ္ဒီတိ ဥပနာဟော ဣဓာဓိပ္ပေတော်တာတိ အာဟ "နဒ္ဒိန္တိ ဥပနာဟ" (သံ၊ဌ၊၁။၅၁)န္တိ။ သံ၊ဋီ၊ ၁။၉၇။ (–မ၊ဌ၊၃။၂၉၈။) (၃) နဒ္ဒီတိ ထဏ္ဍာ ဝိသဒ္ဒီယတိ။ ပေဋကောပ။ ၂၂၇။ (၄) နဒ္ဒီတော ပဌာယ (မ၊ဌ၊၃။၂၁၇)တိ ရထ-ပဋ္ဌရပရိယန္တေန အက္ခဏ သမ္ဗန္ဓဌာနံ နဒ္ဒီ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၄၉။

နဒျမ္မုဇီဝန (တိ) [နဒီ+အမ္မု+ဇီဝန။ (နဒျမ္မု-ဇီဝန-သံ)] မြစ်မှ ဆောင်ယူအပ်သောရေ–-မြစ်ရေ– ဖြင့် အသက်မွေးခြင်း ရှိသော (အရပ်)။ နဒျမ္မုဇီဝနော ဒေသော။ ဓာန်။ ၁၈၈။ နဒီယာ အာဘာဘေန အမ္မုနာ ဥဒ-ကေန ဇီဝန္တိ ဣတ္ထာတိ နဒျမ္မုဇီဝနော။ဓာန်၊ ဋီ။၁၈၈။

နနန္ဒနာ (ထီ) [နန+နန္ဒ+ယု+အာ]ယောက်မ၊ လင်၏နှမ။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

နနန္ဒရာ (ထီ) [နန+နန္ဒ+အရ] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ နနန္ဒရ (ဇာ၊၂။၆၄) န္တိ (နနန္ဒနန္တိ၊ သျာ၊က) သာမိကဿ ဘဂိနိ။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၂၉၄။

နနန္ဒာ (ထီ) [နန+နန္ဒ+အ+အာ။ သာမိနော ဘတ္တု ဘဂိနိ နနန္ဒာ နာမ၊ နနန္ဒတီတိ နန-နန္ဒာ၊ ....နန္ဒ သဒ္ဒီယံ၊ ဘူဝါဒိ။ ဓာန်၊ဋီ။ ၂၄၅။ (သ္ဓဘတ္တိဘဂိနျာမ်၊ နနံဒ ဣတိ ဘာမါ၊ ....နနန္ဒတိ ဘာတဇာယာမီတိ ဝါ။ စိန္တာမဏိ။)] ယောက်မ၊ လင်၏နှမ။ ကေ-ဒီဝသံ အတ္ထနော နနန္ဒာယ သဒ္ဒိ ကလဟံ ကရောန္တိ။ ထေရီ၊ဌ။၂၀။

နနု (ဗျ) [နနု နုဒတိ၊ နုဒ+ဥ။ ထောမ။ (နနု-သံ၊ ဏဏု-ပြာ)] နိပါတ်ပုဒ် အမျှားတွင် တပုဒ်၊ ယင်းနိပါတ်ပုဒ်သည်– (၁) အလိုကို ယူခြင်း=အနုမတိဂ္ဂဟဏ, (၂) မေးခြင်း= ပုစ္ဆာ, (၃) ရှေးရှု့ပြုခြင်း=အာဘိမုခီကရဏ, (၄) ထင်ရှား–ပြီးစီး–ခြင်း=ပသိဒ္ဓိ, (၅) အပြစ်တင်ခြင်း=စောဒနာ, (၆)ဆုံးဖြတ်ခြင်း =အဝဓာရဏ, (၇) ခွင့်ပြုခြင်း=အနုညာ, (၈) အမျက်မထွက်ခြင်း=သန္တောန, (၉)ခေါ် ဝေါ်ခြင်း=အာလပန, (၁၀) ဆန့်ကျင်ဘက် ဆိုခြင်း=ဝိရောဓကထန အနက်တို့၌ ဖြစ်၏။ (မေးမြန်းခြင်း, ပိုင်းခြားဆုံးဖြတ်ခြင်း, ခွင့်ပြု ခြင်း, ချစ်ခင် ကြည်ညိုခြင်း, ရှေးရှု့ ပြု၍ ခေါ် ဝေါ်ခြင်းအားဖြင့် ၅-နက်၌ ဖြစ်၏။ အမရ။ ၂၃၊ ၂၄၇။ စုံစမ်းခြင်း, စင်စစ်ကေန်.... P.S.D., ထောမ, စိန္တာမဏိတို့လည်း ကြည့်။ အနက်ကို ထင်စွာပြုခြင်း, ပိုင်ခြားသတ်မှတ် ခြင်း, ဆုံးဖြတ်ခြင်း, တောင့်တခြင်း, ကြံစည် ခြင်း, မေးခြင်း။ပြာ၊ဓာန်။ အဌကထာ,ဋီကာ များ၌ "နနု"ဟူ၍ စ-မပါရှိပဲလင်း, နနု စ-ဟူ၍ စ ပါရှိ၍ရင်း လာရှိတတ်၏။ ယင်းသို့ရှိရာတွင် စ-မပါပဲ နနုချည်း လာရှိမူ "နနုချည်းသာ၊ စ မပါ၊ ကိရိယာနှင့်ယှဉ်စေ"ဟူသော တောင် တွင်းနိယံ။၁၁၉-နှင့်အညီ ဟောတိ နနု,ဘဝတိ နနု စသည်ဖြင့် ကိရိယာနှင့်ယှဉ်၍ ယေဘုယျ အားဖြင့် ယောဇနာရသည်။ နနုဟူသော ပုဒ်နှင့် ယှဉ်တွဲသော ဝါကျကိုပင် အာဒီလဒ္ဓ အမည်အားဖြင့် နနုဝါကျဟု ခေါ်သည်။ယင်း နနု ဝါကျသည်–(၁) အာဘောဂဒီပက နနု ဝါကျ, (၂) စောဒနာအာဘောဂဒီပက နနု ဝါကျ, (၃) အာဘောဂစောဒနာဒီပက နနု ဝါကျ, (၄) စောဒနာဒီပက နနုဝါကျ-ဟူ၍ ၄-ဝါကျခွဲရှိ ရှိလေသည်။ နနုပုဒ်နှင့် ဝါကျရှိမူ စောဒကပုဂ္ဂိုလ်၏ အာဘော်ကိုပြသည်ဟု ဆို ကြ၏။ နနုဟိ လက္ခိတာ ဘောဂါ။ ဂန္ဌာ-ဘရဏ။ ၂၅။ နနုနှင့် ပြ၊ ပုဒ်ရှိက၊ စောဒက အာဘော်။ တောင်တွင်း နိယံ။၁၉။ နနုတစိ၊ ရှိလမူကား၊ ပုဒ်ကားမမျှော်၊ အာဘော်ချည်း

သာ၊ ရှိခလရာ၏။ ရှင်တိပိဋ္ဌကနိယံ။၁၇။ နနု ပါသောဝါကျ၌ စောဒနာခြင်းကား ရှေ့ အာဘော်က နောက်နေကြောင်းကိုလည်း ဆိုကြသေး၏။ နနုနှင့်လာ၊ စောဒနာကား ရှေ့ အာဘော်နောက်၌တွေ့။ တွင်းကြီးနိယံ။၉၁။ ကျမ်းဆရာတို့သည် အကျိုး မနှစ်သက်ရာ၌ နနုစ-ဟု စ-နှင့် ထားသည်၊ အကြောင်းမနှစ်သက်ရာ၌ စ-မပါရှိပဲ နနုချည်း သက်သက်ထားကြောင်းလည်း မိန့်ဆိုကြသေး၏။ နနုချည်း ထွက်၊ ကြောင်းမနှစ်သက်၊ စ-နှင့် ရောယှက်၊ ကျိုး မနှစ်သက်။ တွင်းကြီး နိယံ။၇၀။ သဒ္ဓါ အနက် ဤ ၂-ချက်ကို စောဒကတို့ မနှစ်သက်သောကြောင့် နနု-ကို အသုံးပြု၍ ဝါကျထားသည်။ နနုမှာကား၊ သဒ္ဓါအနက်၊ မနှစ်သက်၊ ထားချက်လျော်စွာသိ။ ရှေ့ရေးဆောင်နိယံ။ ၁၀၉။ နနုဝါကျ၌ စောဒကအာဘော်ကား ယုတ္တိအာဘော်လည်း ရှိတတ်သည်၊ အယုတ္တိ အာဘော်လည်း ရှိတတ်သည်။ အရှစိမှာ၊ အယုတ္တာ၊ နနုမှာကား၊ ယုတ္တာယုတ္တိ၊ စမ်းလေဘိ။ ရှေ့ရေးဆောင်နိယံ။ ၁၁၀။)

(၁) နန္နု(ဝိ၊၁။၂၂)တိ အနုမတိဂ္ဂဟဏတ္ထေ နိပါတော။ ဝိ၊ဌ၊၁။၁၇၂။ (–ဝိ၊၁။ ၁၇၊၂၃၊၁၉၇၊၃၅၀။ ဝိ၊၂။၃၂၊၂၃။ ဝိ၊၄။၂၀၊ ၃၆၃၊၄၇၀။ မိလိန္ဒ။၂၁၀၊၂၂၅။ ဝိ၊ဌ၊၄။ ၁၉၃။ အဘိ၊ဌ၊၁။၄။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၆။ သီ၊ဋ္ဌ၊ သစ်၊၂။၂၂၇။) (၂), (၃), (၄), (၅), (၆), (၇), (၈), (၉) ပုစ္ဆာဝဝေါရဏာနုညာ၊သန္ဌာနာလပနေ နနု။ ဓာန်။၁၁၉၂။ နန္နုတိ စောဒေတုကာမတာယ ပရဿ အဘိမုခီကရဏေ နိပါတော,ပုစ္ဆနတ္ထေ ဝါ။ မဏိမဉ္ဇူ။၂။၄၃၃။ နနု ပသိဒ္ဓိယံ အနုမတိယံ ဝါ။ သုဗောဓ၊ဋ္ဌ။ ၂၄၂။ နန္နုတိ စောဒနတ္ထေ နိပါတော။သမ္ဘန္ဓစိန္တာ၊ဋ္ဌ။၂၁–၂။ (–ဝိ၊၃။၁၄၃။ ဝိ၊၄။၅၀၂။ မ၊၁။၁၇၄။ မ၊၂။၃၃၊၉၆၊၁၀၃။ သံ၊၁။၃၂၃။ အံ၊၁။၁၁၃။ အံ၊၃။၃၉၄။ အဘိ၊က။၅၆၊၉၅၊ ၁၁၄၊၂၅၄၊ ၂၅၅။ မိလိန္ဒ။၃၁၊၆၆၊၁၁၄၊၁၆၆၊ ၂၃၇၊ ၂၅၅။) (၁၀) ဝိရောဓကထနေ နနု။ ဓာန်။

နနုစ (ဗျ) [နနုနှင့် စ နိပါတ်ပုဒ် ၂-ခုအပေါင်း 'နိပါတ သမုဒါယ'] ယင်း နိပါတ်သည်— (၁) အပြစ်တင်ခြင်း=စောဒနာ, (၂) ရှေးရှု ပြုခြင်း = အဘိမုခီကရဏ, (၃) ဆန့်ကျင်ခြင်း=ဝိရောဓ အနက်တို့၌ ဖြစ်၏။ (နနုစ နိပါတ်ပါရှိသော ဝါကျကို နနုစ-ဝါကျဟု ခေါ်သည်၊ ယင်း ဝါကျ အနက်ပေးနည်းကို မဏိမဉ္ဇူ။၁။၂၃၁-၌ "နနုစာတိ ဝိရောဓတ္ထေ နိပါတော၊ စောဒနတ္ထေ ဝါ ဘဝန္တံ စောဒေမီတိ အတ္ထော" ဟူသော စကားဖြင့် ပြထားခဲ့၏။ အာစရိယ=အရှင် ဌီကာဆရာ (အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ)။ အဟံ=အကျွန်ုပ် စောဒကသည်။ ဘဝန္တံ=အရှင်ဌီကာဆရာကို (အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာကို)။ နနုစ စောဒေမိ =စောဒနာ လိုပါ၏ (စောဒနာပါရစေ) ဟု ယောဇနာရာ၏။ နနုစ-ဝါကျသည် နနု ဝါကျကဲ့သို့ မဟုတ်ပဲ စောဒနာ, အာဘော် အစုံရှိရမည် ဆိုကြသည်။ နနုစ-သာ၊ ရှိလေရာ၊ စုဒ်ပါ အာဘော်၊ နှစ်ပါးမျှော်၏။ ရှင်တိပိဋ္ဌကနိယံ။၁၆။ နနုစ-သာ၊ရှိလေရာ၊စုဒ်ပါ အာဘော်သိ။ ရှေ့ရေးဆောင်နိယံ။ ၁၂၅။ ယင်းသို့ စောဒနာ, အာဘော် ၂-ပါး ရှိရာ စောဒနာကား ရှေ့,အာဘော်ကား နောက်ဟု ဆိုကြကုန်၏။ နနုစ-လာ၊ စောဒနာကား နောက်၊ အာဘော်ရှေ့၌ရောက်။ တွင်းကြီး နိယံ။ ၉၂။) နနုစာယံ သဒ္ဓါ ပဌမဗျာနေပိ အတ္ထိ။ဝိ၊ဌ၊၁။၁၁၄။အဘိ၊ဌ၊၁။ ၂၁၄။ နနုစာတိ ဝိရောဓတ္ထေ နိပါတော, စောဒနတ္ထေ ဝါ။ မဏိမဉ္ဇူ။၁။၂၃၁။ နနုစာတိ နိပါတသမုဒါယော ပရဿ စောဒေတုကာမတာယ အဘိမုခီကရဏေ ဝတ္တတိ။ ရှု၊ဌ်။၂၉၅။ နနုစ ဤတိ အစ္စန္တဝိရောဓေ။ နိတိ၊သုတ္တ။နှာ-၃၉၄။ (–ဝိ၊ ဌ၊၁။၁၁၉၊၁၄၇၊ ဝိ၊ဌ၊ ၂။၁၆ ၂။ဝိမာန၊ဌ။၁၁။ အနုဋ်၊၁။၄၅။ အနုဋ်၊ ၂။၆။)

နန္ဓက (နဏ) [နဏ+အန္ဓ+က။ သီ၊ဌ္ဌ၊သစ်၊ ၂။ ၁၁၃။ (နတ္ထ-သံ၊ ဏ်တဂ-ပြာ)] အမြိတ် အဆာ–အနာ–မရှိသော–အဝတ်–ပုဆိုး၊ အဝတ်ပိုင်း၊ ပုဆိုးပိုင်း၊ အဝတ်စုတ်၊ ပုဆိုးစုတ်။ (နန္ဓကယ-သီဟိုဠ်ကျွန်၊ သျှဟောင်း။) နန္ဓကာနီ (မ၊ ၂။၁၉၉)တိ အန္ဓဝိရဟိတာနမ် ဝတ္ထခဏ္ဍာနိ။ မ၊ဌ၊၃။၁၆၆။ နန္ဓကာနီ (သံ၊ ၃။ ၂၉၈)တိ အနန္ဓကာနိ။ တေရသဟတ္ထောပိ ဟိ ဝတ္ထသာဋကော ဒသဏ္ဍေဒနတော ပဋ္ဌာယ နန္ဓကံ တော့ဝ သခ်ံ ဂစ္ဆတိ။ သံ၊ဌ္ဌ၊၃။၃ဝ၇။ နန္ဓက (အံ၊ ၂။၁၆၄)နှင့် ပိုလောတိကခဏ္ဍံ။ အံ၊ဌ္ဌ၊၃။၅၆။ နန္ဓကေ(ပေတ။၁၇ဝ)တိ ဆိန္ဒ-ပရိယန္တေ ဆဋ္ဌိတဒုဿခဏ္ဍေ။ ပေတ၊ဌ္ဌ။ ၁၇ဝ-၁။ နန္ဓကံ ကပ္ပဌော။ ဓာန်။ ၂၉၃။ ဒုယုံ စီရကာလတ္ထာ နိဒ္ဒသေ ဇိဏ္ဏဝတ္ထေ။ နတ္ထိ အန္ဓော ဒသာ ယဿ နန္ဓကံ။ ယင်း-ဌ္ဌ။ အ၌ အဘိဓာနပ္ပဒီပိကာ စာကိုယ်မူမျှားဌ် သက္ကတ နတ္ထနှင့်ဆင်တူ နတ္ထက-ဟု ရှိတတ်သည်။ (–မဟာနီ။၁၇၂၊ဝ၆၇။ မ၊ဌ၊ ၂။ ၄ဂ။ မ၊ဌ၊ဝ။၅၂။ သံ၊ဌ၊ ၂။၁၅ဝ။ အံ၊ဌ၊၁။ ၆ဝ။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၄၆၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၄။ ဥဒါန၊ ဌ။ ၂ဝဂ။ သုတ္တနိ၊ဌ။ ၂။ ၂၇။ မဟာနိ၊ဌ။ ၂၉၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၇။ အံ၊ဌ္ဌ၊ဝ။ ၂၂၇။ မူလဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၁၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌ္ဌ၊၁။ ၅၂။)

နန္ဓကဝဋ္ဋိ (ထိ) [နန္ဓက+ဝဋ္ဋိ] အဝတ်ပိုင်းလုံး၊ ပုဆိုးပိုင်းလုံး၊ အဝတ်စုတ်လုံး၊ ပုဆိုးစုတ်လုံး။ ဃနိ (မ၊ဌ၊၄။ ၂)·ကြည့်။

နန္ဓကဝါသီ (တိ) [နန္ဓက+ဝသ+ဏီ။ ထိ-ဌ်–ဝါသိနီ] အမြိတ်–အဆာ–အနာ–မရှိသော–အဝတ်–ပုဆိုး–ကို ဝတ်–လေ့ရှိ– တတ်–သော၊ အဝတ်ပိုင်း–ပုဆိုးပိုင်း–ကို ဝတ်သော၊ အဝတ်စုတ်–ပုဆိုးစုတ်–ကို ဝတ်–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ နန္ဓကဝါသီ(အံ၊ ၃။ ၁ဂ၂) တိ အန္ဓစ္ဆိန္နပိလောတိကာဝသနော။ အံ၊ဌ္ဌ၊ ၃။ ၂ဖ၃။ နန္ဓကဝါသိနီ (ဇာ၊ ၁။ ၉ဖ)တိ ဇိဏ္ဏပိလောတိကနိဝတ္ထာ။ ဇာ၊ဌ္ဌ၊ ၃။ ၂ဝ။

နန္ဓံ (ပဋ) [နန္ဓ+အ။ နန္ဓ သမိဒ္ဓိယံ။ နိတိ၊ဝ။ ၉ဝ။ နန္ဓတု တုဋ္ဌနန္ဒေ။ ဓာတ္ထတ္ထ။ ၂၁ဝ။ (နံဒ-သံ၊ ဏ်ဒ-ပြာ)] (၁) နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–ခြင်း။ (တိ) (၂) နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–အပ်သော။ (၁) နန္ဓိဇနန-ကြည့်။ (တိ)(၂) နန္ဒိ¹-ကြည့်။

နန္ဒ¹ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်။ ထိ-ဌ် နန္ဒာ] (၁) နန္ဒမင်းသား။ (၂) နန္ဒပစ္စေကဗုဒ္ဓါ။ (၃) နန္ဒရဟန်း။ (၄) နန္ဒအလုပ်အကျွေး ဒါယကာ။ (၅) နန္ဒကျွန်။ (၆)နန္ဒပုဏ္ဏား။ (၇) နန္ဒ နွားကျောင်းသား။ (၈) နန္ဒ ပြာသာဒ်။ (၉) နန္ဒာ ရဟန်းမိန်းမ။ (၁ဝ) နန္ဒာ နတ်သမီး။ (၁၁) နန္ဒာ အမျိုးသမီး။ (၁၂) နန္ဒာ မိဖုရား။ (၁၃) နန္ဒာမည်သော မြတ်သော တပည့်မ။ (၁၄) နန္ဒာ ရေကန်။ (၁၅) နန္ဒာ မည်သော အလုပ်အကျွေး ဒါယိကာမ။ (ပျော်ရှင်ခြင်း, အင်္ဂတေ အမျိုးအစား, ဖားပြုပ်, ဗီဿဏိုး၏ အမည်, ဂေါပါလက၏ အမည်။ P.S.D.။)

(၁) နန္ဒမင်းသား။ ဣန္ဒြိယေသု ဂုတ္ထ-ဒ္ဓါရာနံ ယဒိဒံ နန္ဒော။ အံ၊ဝ။ ၂ဖ။ နန္ဒောတိ တဿ နာမံ။ သော ဟိ စက္ကဝတ္တိလက္ခဏူပေ-တတ္တာ မာတာပိတရော သပရိဇနံ သကလဋ္ဌ ဉာတိပရိဝဋ္ဋံ နန္ဒယန္တော ဇာတောတိ "နန္ဒော"တိ နာမံ လဘိ။ ဥဒါန၊ ဌ။ ၁၅ဝ။ (–ဝိ၊ဝ။ ၁ဝ၆။ ထေရ၊ ဌ၊ဝ။ ၃၅၂။ အပ၊ဌ၊ဝ။ ၁ဝ၇။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။ ၁ဝ၆။)

(၂) နန္ဒပစ္စေကဗုဒ္ဓါ။ အာနန္ဒော နန္ဒော ဥပနန္ဒော ဒ္ဓါဒသ။ မ၊ဝ။ ၁၁၅။ မ၊ဌ၊၄။ ၉၁။ (၃) နန္ဒရဟန်း။ အထ ခေါ အာယသ္မာ နန္ဒော ဘဂဝတော မာတုစ္ဆာပုတ္တော။ သံ၊ ၁။ ၄ဖ၄။ (–အံ၊ဝ။ ၁၄၊ ဥဒါန။ ၁ဝ၁၊ အပ၊ ၁။ ၃ဝ၇။ စူဠနိ။ ၁၁၂–၅။ မိလိန္ဒ။ ၁ဂ၇။ သံ၊ ဌ္ဌ၊ ၃။ ၂၂၅။ ဥဒါန၊ဌ။ ၁၅၂။ အပ၊ဌ္ဌ၊ ၁။ ၁ဝ၃။ မဟာနိ၊ဌ။ ၂၄၄။)

(၄) နန္ဒအလုပ်အကျွေးဒါယကာ။ သိရီ-ဝဏ္ဏော စ နန္ဒော စ၊ အဟောသုံ အဂ္ဂုပဋ္ဌကာ။ အပ၊၂။၃၆။ (၅)နန္ဒကျွန်။ တွံ နန္ဒော နာမ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၉။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၁။) (၆) နန္ဒ-ပုဏ္ဏား။ နန္ဒောတိ တဿ ပြာဟ္မဏဿ နာမံ။ စူဠနီ။၁၁၂–၅။ တက္ကသိလဝါသီ နန္ဒော နာမ ပြာဟ္မဏော။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၆၃။

(၇) နန္ဒနွားကျောင်းသား။ နန္ဒော ဂေါပါလကော ဘဂဝတော အဝိဒူရေ ဋ္ဌိတော။ သံ၊၂။၃၀၈။ (–သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၁။၄၅၆။) (၈) နန္ဒပြာသာဒ်။ သိရီ ဥပသိရီ နန္ဒော၊ တယော ပါသာဒမုတ္တမာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၄၉။ (–၃၆၅။)

(၉) နန္ဒာရဟန်းမိန်းမ။ ဗျာယိနံ ယဒိဒံ နန္ဒာ။ အံ၊၁။၂၆။ ပဿ နန္ဒေ သမုဿယံ။ ထေရီ။၃၀၁၊၃၀၉။ အပ၊၂။၂၉၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၅။ (–ဒီ၊၂။၇၀။ သံ၊၃။၃၁၀။) (၁၀) နန္ဒာနတ်သွီး။ နန္ဒာ စေဝ သုနန္ဒာ စ။ ဝိမာ၃န်။ ၂၂။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၀၄၊၁၉၅။

(၁၁) နန္ဒာအမျိုးသမီး။ စတသော ဘဂိနိယော ဘိက္ခုနိသု ပမ္ဘဇိတာ ဟောန္တိ နန္ဒာ နန္ဒဝတီ သုနန္ဒရီနန္ဒာ ထုလ္လနန္ဒာ။ ဝိ၊၂။ ၂၃၃။ နန္ဒဋ္ဌာပိ ကုမာရိ။ ဇာ၊၂။၂၄၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၇၇။ (–ဝိ၊၂။၃၃၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁၇၊ ၂ ၂၀၊ ၅ ၀ ၁ ၀ ၁။)

(၁၂) နန္ဒာမိဖုရား။ ဇေ နန္ဒာယ ဒေဝီ-ယာ။ ဇာ၊၂။၂၁၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၃၀၄။ (၁၃) နန္ဒာမည်သော မြက်သောတပည့်မ။ နန္ဒာ စေဝ သုနန္ဒာ စ၊ အဟောသုံ အဂ္ဂသာဝိကာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၆။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆။ (၁၄) နန္ဒာရေကန်။ ပညာသယောဇနာ နန္ဒာ နာမ ပေါက္ခရဏီ နိဗ္ဗတ္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၈။(၁၅) နန္ဒာမည်သော အလုပ်အကျွေး ဒါယိကာမ။ နန္ဒာ စေဝ သုနန္ဒာ စ၊ အဟောသုံ အဂ္ဂုပ-ဋ္ဌိကာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၇၂။

နန္ဒက (တိ) [နန္ဒ+ဏ္ဍ။ (နံဒက-သံ၊ ထံဒဂ-ပြာ၊ နံဒဂ-အဒ္ဓမာဂဓီ)] နှစ်သက် – ဝမ်း-မြောက်–သော၊ သူ။ (က) နန္ဒကရဟန်း။ (ခ) နန္ဒကဘီလူး။ (ဂ) နန္ဒကအမတ်ကြီး။ (ဃ) နန္ဒကကျွန်။ ဥပဋ္ဌာကေသု နန္ဒကေသု ....သောစတိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၆၉။ (က) အထ ခေါ အာယသ္မာ နန္ဒကော... ဥယျောဇေသိ။ မ၊၃။၃၁၉။ ဘိက္ခုနောဝါဒကာနံ ယဒိဒံ နန္ဒ-ကော။ အံ၊၁။၂၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၂။ (–အံ၊ ၃။၁၆၉။ အဘိ၊က။၁၁၄။ အပ၊၁။၄၁၂။ မ၊ ဋ္ဌ၊၄။၂၄၁။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၁–၅။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။ ၄၂၅။) (ခ) နန္ဒကော နာမ ယက္ခော ထေရံ သာရိပုတ္တံ အာသာဒယိတ္မာ ပထဝိ ပဝိဋ္ဌော။ မိလိန္ဒ။၁၀၀။(ဂ)အထ ခေါ နန္ဒကော လိစ္ဆ-ဝိမဟာမတ္တော ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိ။ သံ၊၃။၃၄၀။ (ဃ) နန္ဒကော ယတ္ထ ဒါသော-(ဇာ၊၁။၁၀) တိ ယတ္ထိ ဌာနေ ဋ္ဌိတော နန္ဒကော ဒါသော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၂။

နန္ဒကတ္ထေရ (ပု) [နန္ဒက+ထေရ] နန္ဒကထေရ်။ (ယင်းထေရ်သည် သိဒ်ဘုရားရှင်၏ စကြ်ံကြွရာ အရပ်၌ သဲ့ဖြူခင်းလျှူခဲ့ဘူးသော ကောင်းမှု-ကြောင့် နတ်ပြည်, လူပြည်တို့၌ချည်းသာ ကျင်-လည်ပြီး ဤ ဘုရားရှင်လက်ထက် စမ္ဘာပြည် သူကြွယ်မျိုး၌ ဖြစ်သည်၊ သောဏကော-ဋ္ဌိသ ရဟန်းပြုကြောင်းကြားသဖြင့် နောင်-တော် ဘရတနှင့်အတူ ရဟန်းပြုခဲ့ရာ အား-နည်း၍ မရှန်းနိုင်သောနွားတကောင် နောက်-မှ အားပြည့်၍ ရှန်းနိုင်သည်ကိုမြင်၍ တဖန် လွန်ကဲသော ဝီရိယဖြင့် ဝိပဿနာကို ပွါးများ-ရာ ရဟန္တာ ဖြစ်သည်။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၀၁။) နန္ဒကတ္ထေရော ပိ (မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၄၁) တိ တဒါ ဇေဋ္ဌကဒါသော တေရဟိ နန္ဒကတ္ထေရော ပဗ္ဗဇိတ္မာ အရဟတ္တံ ပတ္တော။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။ ၄၂၅။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၃၉။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၀၁။)

နန္ဒကပဠု (တိ) [နန္ဒက+ပဠု] နန္ဒကသုလင်မေး အပ်သော ပြဿနာ။ ကေမေကဿ စေပိ နန္ဒ-ကပဠုဿ။ စူဠနိ။၁၉၆။

နန္ဒကသုဿ (နာ) [နန္ဒက+သုတ္တ] ညဉ့် ၃-ယာမ်ပတ်လုံး ရဟန်းတို့အား အရှင်နန္ဒက ဟောရာသုတ်၊ နန္ဒကသုတ်။ (ယင်းသုတ်ကို ဟောစဉ် ဘုရားရှင်ကိုယ်တော်တိုင် တံခါးမုခ်၌ ရပ်လျက် ညဉ့်သုံးယာမ်ပတ်လုံး နာယူတော်မူသည်။ အံ၊၆၊၃။၂၆၀။) အဂ္ဂိတ္ထရနိကာယ၊ ၉–နိပါတ၊ ၁–ပဏ္ဏာသက၊ ၁–ဝဂ်၊ ၄–သုတ်။ အံ၊၃။၁၆၉။

နန္ဒကုမာရ (ပု) [နန္ဒ+ကုမာရ] နန္ဒမင်းသား။ (ယင်းသည် သုဒ္ဓေါဒန မင်းကြီးနှင့် မဟာပဇာပတိဂေါတမီတို့၏ သားဖြစ်သည်၊ ဘုရားရှင်အောက် ၂-ရက် ၃-ရက်ခန့် ငယ်သည်။ ဘုရားရှင်သည် ၁-ဝါရ ကပိလဝတ်သို့ ကြွတော်မူ၍ ပြည်တော်ဝင်၍ ၃ ရက်မြောက် နေ့တွင် ဇနပဒကလျာဏီနှင့် လက်သပ်အုံ့ ဆဲဆဲတွင် သပိတ်ကိုထမ်းစေလျက် ခေါ်ယူ၍ ရဟန်းပြုတော်မူကာ အရဟတ္တဖိုလ်၌ တည်စေတော်မူ သည်။ အကျယ် အံ၊၆၊၁။ ၂၄၄။ ဓမ္မ၊၆၊၁။၇၄။ ထေရ၊၆၊၁။၃၅၂–ကြည့်။) အသဿ နာမဂ္ဂဟဏဒိဝသေ ဥတ္တိသ်ဿ နန္ဒယန္တော တောသေန္တော ဇာတောတိ နန္ဒကုမာရောတ္တေ၀ နာမံ အကံသု။ အံ၊၆၊၁။ ၂၄၄။ (–မ၊၆၊၄။ ၂၂၂။ ဓမ္မ၊၆၊၁။ ၇၄။ ဥဒါန၊၆။ ၁၅၁။ ထေရ၊၆၊၁။ ၃၅၂။ သာရတ္ထ၊၃။ ၂၅၀။)

နန္ဒကုလ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] နန္ဒကုလ မည်သောမင်း။ နန္ဒကုလဿ ဘန္တေ နာဂသေန ဘဒ္ဒသာလော နာမ သေနာပတိပုတ္တော အဟောသိ။ မိလိန္ဒ။ ၂၀၂။

နန္ဒကောဝါဒ (ပု) [နန္ဒက+ဩ၀ါဒ] နန္ဒဏ၏ အဆုံးအမ 'ဩ၀ါဒ'။ နန္ဒကောဝါဒေန ဒီပေ-တမ္ပေါ။ မူလဋ္ဌ၊၁။၁၁၆။

နန္ဒကောဝါဒသုတ္တ (နာ) [နန္ဒက+ဩ၀ါဒ+သုတ္တ] နန္ဒက၏ အဆုံးအမ 'ဩ၀ါဒ'ကို ပြရာသုတ်၊ နန္ဒကောဝါဒသုတ်။ (ယင်းသုတ်၌ အဋ္ဌတ္တိ-ကာယတန ၆-ပါး, ဗာဟိရာယတန ၆-ပါး, ဝိညာဏကာယ ၆-ပါးတို့၏ နိစ္စ, သုခ, အတ္တ မဟုတ်ပုံကို ဆီမီးဥပမာ, သစ်ပင်ကြီးဥပမာတို့ ဖြင့်ရင်း၊ အဋ္ဌတ္တိကာယတန ၆-ပါးတို့ကို နွားတို့၏ အာဘွင်းဖြစ်သော အသားကိုယ်ထည်နှင့်, ဗာဟိရာယတန ၆-ပါးတို့ကို နွားအရေကိုယ်ထည်နှင့်, တပ်မက်မှု 'ရာဂ'ကို အသားအရေ အကြား ဆက်စပ်နေသော အမြှေးအကြောတို့နှင့်, မင်ပညာကို ထက်လှစွာသော သားလိုးခေါ်းနှင့်အတူပြု၍ နွားသတ်မှု၌ ကျွမ်းကျင်သော နွားသတ်သမားသည် နွားကိုသတ်၍ ထက်လှစွာသော သားလိုးခေါ်းဖြင့် အတွင်း အသားကိုယ်ထည်နှင့် အပဖြစ်သော အရေကိုယ်ထည်တို့ကို မယျက်စီးစေပဲ အသားအရေတို့၏အကြား၌ ဆက်စပ်နေသော အမြှေးအကြောတို့ကို ဖြတ်လိုးလျက် အပအရေကိုယ်ထည်ကို ခွါပြီးလျှင် တဖန်ပြန်ဖုံး၍ ထားအပ်သော နွားဥပမာဖြင့်ရင်း အမေးအပြေ ပြုလုပ်ကာ အရှင်နန္ဒကထေရ်က ရဟန်းမတို့အား အဆုံးအမ 'ဩ၀ါဒ'ပေးပုံ ပြည့်စုံစွာပါရှိသည်။ မ၊၃။၃၁၄–၃၂၄။ မ၊၆၊၄။ ၂၃၉–၂၄၃။) ထွာယမတ္ထော နန္ဒကောဝါဒသုတ္တေန ဒီပေတမ္ပေါ။ အဘိ၊၆၊၁။ ၂၂၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၃၀၆။

နန္ဒဂေါ်ဃာတက (ပု) [နန္ဒ + ဂေါ်ဃာတက] နန္ဒမည်သော နွားသတ်သမား။ နန္ဒယက္ခ-ကြည့်။

နန္ဒဂေါပါလက (ပု) [နန္ဒ+ဂေါပါလက] နန္ဒန္ဆွေးကျေးသား။ နန္ဒဂေါပါလက သေဋ္ဌိပုတ္တောဝိယ စ တထာဂတသာဝကော။ အံ၊၁၊၂။ဖ၀။

နန္ဒဂေါပါလကသုတ္တ (နာ) [နန္ဒဂေါပါလက+သုတ္တ] နန္ဒဂေါပါလကသုတ်။ (ယင်းသုတ်သည် သံယုတ္တနိကာယ် သဠာယတနဝဂ္ဂ သံယုဘ် (သံ၊၂။၃၀၇)၌ သံဂါယနာဘင်အပ်သော ပဌမ ဒါဠှကွန္ဒေါပမသုတ် ပင်တည်း။ ဂင်္ဂါမြစ်၌ မျောပါလာသော သစ်တုံးကို ဥပမာတင်၍ ဟောကြားအပ်သော ယင်းသုတ်ကို ကြားနာရသဖြင့် နန္ဒန္ဆွေးကျေးသားသည် "ဤအကျင့်ပဋိပတ်ကို ငါဖြည့်ကျင့်တော့မည်" ဟု ကြံစည်လျက် ဘုရားရှင်ထံ၌, ရဟန်းပြုကာ ကြံစည်သည့်အတိုင်း ဖြည့်ကျင့်အားထုတ်ရာ မကြာမီ ရဟန္တာအဖြစ်သို့ရောက်သည်၊ ထို့ကြောင့် နန္ဒဂေါပါလကသုတ်ဟု ထင်ရှား၏။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၅ဖ။) တသ္မာ "နန္ဒဂေါပါလကသုတ္တ"န္တိ ပညာယတိတ္ထ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၅ဖ။

နန္ဒတာပသ (ပု) [နန္ဒ+တာပသ])နန္ဒရသော့။ နန္ဒတာပသဿ အာကာသတော သြဘရိတ္ဘာ။ ထေရ၊ဋီ၊၁။ ၂၀။ (–၂၁။)

နန္ဒတိ (ကြို) [နန္ဒ+အ+တိ။ နိတိ၊ဓာ။ဧ၀-ကြည့်။] နှစ်သက်၏၊ ဝမ်းမြောက်၏။ နန္ဒတိ-(သံ၊၁။ဖ)တိ တုဿတိ အတ္ထမနော ဟောတိ။ သံ၊ဋီ၊၁။၃၀။ နန္ဒတိ (သုတ္တနိ။၂၁၄) တိ တုဿတိ မောဒတိ။ သုတ္တနိ၊ဋီ၊၁။၃ဧ။

နန္ဒတိ— ဒီ၊၃။၁၅၃။ သံ၊၁။၁၀ဧ။ အံ၊၂။၄ဖဧ။ ပဋိသံ။၅၅၊၁၇၅။ ဓမ္မ။၁၅။ သုတ္တနိ။ ၂၁၄။ ဇာ၊၁။ ၂၅၀။ ဇာ၊၂။၁၀၀။ ဓနတ္ထိ။၃၀။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၄၁။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၃၃။ မ၊ဋီ၊၂။၁၁၁။ သံ၊ဋီ၊၃။ ၂၁၅။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၃၅။ အဘိ၊ဋီ၊၁။ ၃ဧ၅။ အဘိ၊ဋီ၊၂။ ၂၀၁။ အဘိ၊ဋီ၊၃။၃၃၅။ ပဋိသံ၊ဋီ၊၁။ ၂၄၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။ ၂၂ဧ။ ဓမ္မ၊ဋီ၊၁။ ဧ၅။ ဥဒါန၊ဋီ။ဖ၆။ သုတ္တနိ၊ဋီ၊၁။၁၀၊၃ဧ။ အပ၊ဋီ၊၁။၁ဖ၆။ ဇာ၊ဋီ၊၅။၄၁၅။ မဟာနိ၊ဋီ။ ၂၁၄။ သာရတ္ထ၊၂။ ၂၄၄။ ဝိမတိ၊၂။ဧ၁။ ဒီ၊ဋီ၊၂။ ၂ဧ၃။ မ၊ဋီ၊၁။ ၂၂။ မ၊ဋီ၊၂။ ၂ဧ။ သံ၊ဋီ၊၁။ ၂ဖ။ သံ၊ဋီ၊၂။ ၄၅၄။ အံ၊ဋီ၊၁။ ၁၀၄။ နန္ဒိဋ္ဌိ—ဒီ၊၂။ ၁ဖဧ။ အံ၊၂။ ၃၄။ ဇာ၊၁။ ၁၄၀။ ဇာ၊၂။ ၃၁၀။ ဒီ၊ဋီ၊၂။ ၂၁၄။ မ၊ဋီ၊ဋ။ ၁၅။ အဘိ၊ဋီ၊၁။ ၃ဧ၅။ ဓမ္မ၊ဋီ၊၁။ ဧ၀ဧ။ စရိယာ၊ဋီ။ ၁၃ဖ။ ဇာ၊ဋီ၊၃။ ၂၂၂။ ဇာ၊ဋီ၊၄။ ၂ဖ။ ဇာ၊ဋီ၊၂။ ၂၃ဖ။ မဟာနိ၊ဋီ။ ၃၂။ မ၊ဋီ၊၃။ ၃ဖ၀။ အံ၊ဋီ၊၂။ ၁၁၂။ အနုဋီ၊၃။ ၁၄ဧ။ နန္ဒသိ —သံ၊၁။ ၅၅၂။ ဇာ၊၂။ ၂၁၀။ သံ၊ဋီ၊၁။ ၁၀၄။ ဇာ၊ဋီ။ ၃၀၀။ ဇာ၊ဋီ၊၂။ ၁၅ဧ၊၃၂။ ဇာ၊ဋီ၊၃။ ၄ဧ၊ဧ၂။ ဇာ၊ဋီ၊၅။ ၃ဖ၂။ သံ၊ဋီ၊၁။ ၁၅၄။ နန္ဒမ—ဇာ၊၁။ ၃၂၅။ နန္ဒတု—ဇာ၊၁။ ၃၃၀။ စရိယာ၊ဋီ။ ၁ဖ၀။ ဇာ၊ဋီ၊၅။ ၃၅။ နန္ဒန္တု—ဇာ၊၁။ ၃၂၄။ ဇာ၊ဋီ၊၄။ ၄၁၀။ နန္ဒဿု—ဇာ၊၁။ ၃၂၄။ ဇာ၊ဋီ၊၃။ ၃၁၁။ ဇာ၊ဋီ၊၄။ ၄ဧ၊ဧ၂။ ဇာ၊ဋီ၊၅။ ၃ဖ၂။ နန္ဒေ (နန္ဒ+အ+ယျ) —ဝိမာန၊ဖ။ နန္ဒေယျ—ဒီ၊၂။ ၂၁၃။ ဇာ၊၁။ ၁၅ဧ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။ ၂ဧ၅။ ဝိမာန၊ဋီ။ ၃၄။ ဇာ၊ဋီ၊၃။ ၃ဖ။ နန္ဒေယ္ယ— ဒီ၊၂။ ၂၁၃။ ဒီ၊ဋီ၊၂။ ၂ဧ၆။ ဒီ၊ဋီ။ ၂။ ၂ဧ၄။ နန္ဒိ ဿု—ပဋိသံ၊ဋီ၊၂။ ၂၁၇။ ဇာ၊ဋီ၊ဋ။ ၅၅၇။ နန္ဒိဿတိ—သံ၊ဋီ၊၁။ ၃၀။ နန္ဒိ-ဿသိ—စူဠနိ။ ၁၄ဖ။ နိန္ဒိဿံ—သံ၊၁။ ၁၇၀။ အပ၊၂။ ၂၀ဧ။ သံ၊ဋီ၊၁။ ၂ဧ၆။ ဓမ္မ၊ဋီ၊၂။ ၃၁၂။ ထေရိဋီ၊၁။ ၁ဖ။ သံ၊ဋီ၊၁။ ၂၂ဧ။

နန္ဒတု (ကြို) [နန္ဒ+အ+တု] နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–စေသတည်း။ နန္ဒတိ-ကြည့်။

နန္ဒတ္ထေရ(ပု) [နန္ဒ+ထေရ] နန္ဒထေရ်။ အယောနိသော မနသိကာရတိ အာယသ္မတော နန္ဒ-တ္ထေရဿ ဂါထာ။ ထေရ၊ဋီ၊၁။ ၃၅၁။ (–အပ၊ဋီ၊ ၂။ ၅။ သာရတ္ထ၊၂။ ၂ဧ။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။ ၁ဂ၆။) နန္ဒကုမာရ-လည်း ကြည့်။

နန္ဒန်[1] (နာ၊ထီ) [နန္ဒ+ဏ+ယု။ထီ-၌ နန္ဒနာ။ (ဏံဒဏ-ပြာ)] (၁)နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–ခြင်း။ (၂)နန္ဒဝန်ဥယျာဉ်။ (တိ) (၃) (က) နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–တတ်သော။ (ခ) နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–စေ့ထတ်သော။ (၁) ဥပခီဟိ နရဿ နန္ဒနာ။ သံ၊၁။ဖ၊၁၀၉။ နေတ္ထိ။၃၀။ ကာမနဝသေန,နန္ဒနဝသေန စ ကာမမောဝ နန္ဒီ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၄၀၂။ နာရိယာပိ ဥပခီဟိ နန္ဒနာ အတ္ထော။ နေတ္ထိ၊ဝိ။၁၄ဖ။ (–သံ၊ဌ၊၂။၁၀၅။ မဟာနိ၊ဌ။၈၂။ မ၊ဋီ၊၃။ ၂၈၄။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၁၅။) (၂) ယေ နု ပဿန္တိ နန္ဒနဿ(သံ၊၁။ဖ)ဿ ယေ တတြ ပဌမကာမဂုဏာ-နုဘာဝနဝသေန နန္ဒနဝနံ နု ပဿန္တိ။ သံ၊ဌ၊ ၁။၂၉။ နန္ဒနေ(သံ၊ဌ၊၁။၂၈)တိ ဧဝံ အနုတ္ထ-နာမကေ ဥယျာနေ။ သံ၊ဋီ၊၁။၇၄။ (–ဒီ၊၃။ ၁၂၄။ သံ၊၁။၂၀၂။ သံ၊၃။၂၉၈။ ဝိမာန။ ၁၅၊၂၃။ ပေတ။ဝ၆၈။ အပ၊၂။၂၂၄။ ဇာ၊ ၂။၂၄၈၊၂၆၇။ ဥဒါန၊ဌ။၉၆။ ဝိမာန၊ဌ။ ၅၄၊၈၇။ ဇာ၊ဌ၊၇။၈၈၊၁၂၉၊၃၀၄။ (တိ)(၃) (က) နန္ဒနဌေန နန္ဒီ။ နေတ္ထိ၊ဌ။၁၂၂။ မ၊ဋီ၊ ၃။၈။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၂၂၊၃၁၈။ အံ၊ဋီ၊၃။၃ဖ၂။ (–ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၄၀။) (ခ) ဥပခီဟိ နရဿ နန္ဒနာ။ သံ၊၁။ဖ၊၁၀၉။ သုတ္တနိ။၂၈၄။ သံ၊ဌ၊ ၁။၃၀။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၄၀။ နန္ဒယန္တိ ပိဘိသော-မနဿံ ဇနယန္တိတိ နန္ဒနာ။ သံ၊ဋီ၊၁။၇ဖ။(–ဇာ၊၂။၁၃၊၁၅။ ဝိမာန၊ဌ။၉ဖ၊၁ဖ၃။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။၄၁၊၁ဖ၉။)

နန္ဒန်[2] (ထီ) [နန္ဒန+သုဏ္ဍ။ နောက်ပုဒ်ဒကျ။] နန္ဒသုဏ်။ နန္ဒနာ နန္ဒတိ စေဝ။ သံ၊၁။၁၂။

နန္ဒန်[3] (ပု)[ယဒိစ္ဆာနာမ်]နန္ဒနနတ်သား။ နန္ဒနော ဒေဝပုတ္တော ဘဂဝန္တံ ဂါထာယ အဇ္ဈဘာသိ။ သံ၊၁။၅၁။

နန္ဒနကရ (တိ) [နန္ဒန+ကရ] နှစ်သက်ခြင်းကို ပြုတတ်သော။ နန္ဒနေ (ပေတ။၁၇၂) တိ နန္ဒနကရေ။ ပေတ၊ဌ။၁၇၅။

နန္ဒနကိဠိကာ (ထီ) [နန္ဒန+ကီဠိကာ] နန္ဒဝန်ဥယျာဉ်၌–ပျော်မြူး–ကစား–ခြင်း၊ ပျော်မြူး–ကစား–ရာ နန္ဒဝန်ဥယျာဉ်။ အစ္ဆရာ-သင်္ဃပရိဝုတော နန္ဒနကီဠိကံ(နန္ဒနဝနကီဠိတံ၊ က)ဂန္ဓာ။ သံ၊ဌ၊၁။၁၀၃။ နန္ဒနကီဠိကန္တိ နန္ဒနဝနကီဠိကံ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၅၂။

နန္ဒနကီဠိတ (နာ) [နန္ဒန+ကီဠိတ]နန္ဒဝန်ဥယျာဉ်၌ ပျော်မြူး–ကစား–ခြင်း။ အစ္ဆရာသင်္ဃပရိ-ဝုတော နန္ဒနကီဠိတံ ကတ္တာ။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၁၁။

နန္ဒနပေါက္ခရဏီ (ထီ) [နန္ဒန+ပေါက္ခရဏီ] နန္ဒန ရေကန်၊ နန္ဒာရေကန်။ ပဌဝဏ္ဏပဒုမသဏ္ဍနံ နန္ဒန ပေါက္ခရဏိသဒိသံ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။၁၇၃။

နန္ဒနဝဂ္ဂ (ပု) [နန္ဒန+ဝဂ္ဂ] နန္ဒသုတ်ဖြင့် မှတ်အပ်သော သုတ်အစု။ (ယင်းသုတ်၌ နန္ဒနသုတ် အစ သမိဒ္ဓိသုတ် အဆုံး ၁၀-သုတ် ပါရှိ သည်။) နန္ဒနဝဂ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ သဂါ-ထာဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၁-သံယုတ်၊ ၂-ဝဂ်။ သံ၊ ၁။၅–၁၂။ သံ၊ဌ၊၁။၂၈။ သံ၊ဋီ၊၁။၇၃။

နန္ဒနဝန(နာ) [နန္ဒန+ဝန။ (ဏံဒဏဝဏ-ပြာ)] နှစ်သက်စေတတ်သော ဥယျာဉ်၊ နန္ဒန ဥယျာဉ်၊ နန္ဒဝန် ဥယျာဉ်။ (ယင်း နန္ဒဝန် ဥယျာဉ်သည် နတ်ပြည်အားလုံး၌ ရှိ၏။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၂၃။) တုသိတပုရေ နန္ဒနဝနံ ပါဝိသိ။ ဒီ၊ဌ။ ၂။ ၂၃။ အပ၊ဌ၊၁။ဖ၁။ (–ဝိ၊ဌ၊ ၂။၅၉။ မ၊ဌ၊၁။၃၄၅။ မ၊ဌ၊ ၂။၄၁။ မ၊ဌ၊ ၃။ ၁၁၁။ မ၊ဌ၊ ၄။ ၈၁။ သံ၊ဌ၊၁။ ၂၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၅၅။ ပေတ၊ဌ။ဝ၆၃။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ၅၉။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။ ၁ဖ၉။ ဝ၀ရ။ ၃၈၀။)

နန္ဒနဝနကပ္ပ (တိ) [နန္ဒနဝန+ကပ္ပ] နန္ဒန ဥယျာဉ်နှင့် တူသော၊ နန္ဒဝန် ဥယျာဉ်နှင့် တူသော။ နန္ဒနဝနကပ္ပံ ဥယျာနံ ကာရေသိ။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။ဝ၆ဖ။ နန္ဒနဝနကပ္ပန္တိ နန္ဒနဝနသဒိ-သံ။ ဇာ၊ဋီ၊ ၂။ ၅၅၂။

နန္ဒနဝနကိဋ္ဌကာ (ထီ) [နန္ဒနဝန+ကိဋ္ဌကာ] နန္ဒန ဥယျာဉ်၌–ကစား–ပျော်မြူး–ခြင်း။ နန္ဒနကိဋ္ဌကာ-ကြည့်။

နန္ဒနဝနသဟိတ (တိ) [နန္ဒနဝန+သဟိတ] နန္ဒန ဥယျာဉ်နှင့်တကွ ဖြစ်သော။ ဥယျာနဝန္တ (ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၇)-ကြည့်။

နန္ဒနဝနာဘိရာမ (ပု) [နန္ဒနဝန+အာဘိရာမ] နန္ဒနဥယျာဉ်သဖွယ် ပျော်မွေ့ဖွယ် ကောင်းသော။ နန္ဒနဝနာဘိရာမေ(သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၀)တိ နန္ဒနဝနံ ဝိယ မနောရမေ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၃။

နန္ဒနဝနုယျာန (နာ) [နန္ဒနဝန+ဥယျာန] နန္ဒန ဥယျာဉ်၊ နန္ဒဝန်ဥယျာဉ်။ နန္ဒနဝနုယျာနံ ဂန္တ္မာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၂၄၄။

နန္ဒနဝိမာန (ပု၊နာ) [နန္ဒန+ဝိမာန+ဝတ္ထု။ ဝတ္ထု နောက်ပုဒ် ကျေ။] နန္ဒန–နန္ဒဝန်–ဥယျာဉ် ပမာ ထုန်းလင်း တောက်ပသော အရောင် ရှိသော ဗိမာန်၏ အကြောင်းအရာ ရှိသော ဇေသနာ။ ဝိမာနဝတ္ထုပါဠိ၊ ၇-ဝဂ်၊ ၂-ဝတ္ထု။ ယထာ ဝနံ နန္ဒနံ ပဘာသတိတိ နန္ဒနဝိမာနံ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။ ၂၈၁။

နန္ဒနသီလ (တိ) [နန္ဒန+သီလ] နှစ်သက်ခြင်း အလေ့ရှိသော၊ သူ။ နန္ဒီ (ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၂၄) ကြည့်။

နန္ဒနာပဒေသ (ပု) [နန္ဒန+အပဒေသ] နန္ဒန ဥယျာဉ်ကို ညွှန်ပြခြင်း၊ နန္ဒဝန် ဥယျာဉ်ကို ညွှန်ပြခြင်း။ နန္ဒနာပဒေသေနပိ ဟိ တံ ဒေဝလောကံ ဝဒတိ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၀၄။

နန္ဒန္တ(တိ)[နန္ဒ+အန္တ]နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–သော၊သူ။ ဥပဇ္ဈာကေသု နန္ဒန္တေသု သော-စန္တေသု စ တေဟိ သဒ္ဓိ ဒီဃံ နန္ဒတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၇၂။

နန္ဒန္တိ (ကြို) [နန္ဒ+အ+အန္တိ] နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–ကုန်၏။ နန္ဒတိ-ကြည့်။

နန္ဒန္တု (ကြို) [နန္ဒ+အ+အန္တု] နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–ကုန်လေ့။ နန္ဒတိ-ကြည့်။

နန္ဒပဏ္ဍိတ (ပု) [နန္ဒ+ပဏ္ဍိတ] နန္ဒပညာရှိ။ နန္ဒပဏ္ဍိတော....မာတာပိတရော ခါဒါပေတိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၂၀၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၃၃။(–၃၅၃။)

နန္ဒပေါက္ခရဏီ (ထီ) [နန္ဒ+ပေါက္ခရဏီ] နန္ဒာ ရေကန်။ (ယင်းရေကန်သည် ယူဇနာ-၅၀ ကျယ်ဝန်း၏။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၀၈။) နန္ဒပေါက္ခရဏီ-သမ္ဘဝ-ကြည့်။

နန္ဒပေါက္ခရဏီတီရသမ္ဘဝ (တိ) [နန္ဒပေါက္ခရဏီ-တီရ+သမ္ဘဝ] နန္ဒာရေကန်၏ ကမ်းဌာ်ဖြစ်သော။ အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

နန္ဒပေါက္ခရဏီသမ္ဘဝ (တိ) [နန္ဒပေါက္ခရဏီ+သမ္ဘဝ] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ နန္ဒပေါက္ခ-ရဏီသမ္ဘဝါနိ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၆၇) တိ နန္ဒပေါက္ခ-ရဏီတီရသမ္ဘဝါနိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၇၆။

နန္ဒပြာဟ္မဏ (ပု)[နန္ဒ+ပြာဟ္မဏ]နန္ဒပုဏ္ဏား။ တံ နန္ဒပြာဟ္မဏံ ပဏ္ဍောသာပေတ္မာ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၁၆၅။ (–၂၄၂။)

နန္ဒမန (တိ) [နန္ဒ+မန] နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–သော စိတ်ရှိသော။ နန္ဒမနေ(ဇာ၊၁။၁၉၄) တိ တုဋ္ဌစိတ္တေ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၉၄။

နန္ဒမာဏဝ (ပု) [နန္ဒ+မာဏဝ] နန္ဒလုလင်၊ (က)ဥပ္ပလဝဏ်ထေရီအား လွန်ကျူးပြစ်မှား ခြင်းကြောင့် မြေမျိုခံရ၍ မဟာအဝီစိငရဲ၌ ဖြစ်ရသော နန္ဒလုလင်။ (ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၁-ကြည့်။) (ခ) တေဒဂ်ဘွဲ့ ၂-ထပ်ရ သုဘူတိ ထေရ်လောင်းလျှာ နန္ဒလုလင်။ (ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၉-ကြည့်။) တဿ "နန္ဒမာဏဝေါ" တိ နာမံ အာကံသု။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉။ (–ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၁၁။)

နန္ဒမာဏဝက (ပု)[နန္ဒမာဏဝ+က။ က သကတ္ထ သက်။] နန္ဒလုလင်။ နန္ဒမာဏဝကော ပန

ဥပ္ပလဝဏ္ဏာယ ထေရိယာ ဝိပ္ပဋိပဇ္ဇိ။ မ၊ဌ၊ ၄။၅။ (–အံ၊ဌ၊ ၂၊၁ဝ၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၃၂၉။ သာရတ္ထ၊၃။၈ဖ။ မ၊ဋီ၊ ၂။၈၂။)

နန္ဒမာတာသုတ္တ (နဝ) [နန္ဒမာ+တာ+သုတ္တ] နန္ဒ-မာတာသုတ်။ (ယင်းသုတ်သည် နန္ဒ၏မိခင် ဥပါသိကာမ၏ အုံ့ဖွယ် ၇-ပါးတို့ကို အကျယ်ပြရာ သုတ်ဖြစ်၏။)အဂ္ဂုတ္တရနိကာယ၊ ဆက္ကနိပါတပါဠိ၊ ၅-ဝဂ်၊ ၁ဝ-သုတ်။ အံ၊ ၂။၄၄၄-၇။ နန္ဒမာတာသုတ္တဋ္ဌ တဿတ္ထသာ သာဓကံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၃၁ဖ။

နန္ဒမာတု (ထီ၊ပု) [နန္ဒ+မာတု] နန္ဒ၏မိခင်၊ နန္ဒ-မာတာ အမည်ရှိသော အမျိုးသမီး။ နန္ဒ-မာတာ စ ဥတ္တရာ၊ အဂ္ဂါ ဟောဿန္တုပဋ္ဌိကာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၂၄၊၃ဖ၅၊၃၇၇။ ဗျာနာဘိရတာနံ ဥပါသိကာနံ ဥတ္တရာ နန္ဒမာတာ အဂ္ဂါ။ အံ၊ဌ၊ ၁။၃၄၂။ နန္ဒမာတာ(ပ၊ဇ) — သံ၊၁။၄၃၂။ အံ၊၁။ ၂၇၊၈၈၊၄၈၃။ အံ၊ ၂။၄၄၄–၅။ အံ၊၃။ ၁ဖ၀။ အပ၊ ၂။ဖ၉။ ဒီ၊ဌ၊၃၊၉၄။ နန္ဒမာတေ (အာ၊ဇ)—အံ၊ ၂။၄၄၅။ နန္ဒမာတရံ (ဒု၊ဇ) —အံ၊ ၂။၂၉၅၊ ၄၄၅။ နန္ဒမာတာယ (ဆ၊ဇ) — အံ၊ ၂။၄၄၄။ နန္ဒမာတု— သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၂။ ၁ဝ၁။ နန္ဒိမာတုယာ—အံ၊ ၂။၄၄၅။

နန္ဒမာန (တိ) [နန္ဒ+မာန] နှစ်သက်–ဝမ်း-မြောက်–သော။ ဥဘကာနံ အန္တရေ နန္ဒမာနာ ဝိစရိတ္ဝာ။ခမ္ဘ၊ဌ၊၁။၉၈။နန္ဒမာနာ-ဂတံ စိတ္တာ (ထေရ၊ ၂ဖ၁)တိ နန္ဒမာနအာဘိ-နန္ဒမာနစိတ္တအာဘိနန္ဒမာနံ အာဂတံ ဥပ္ပန္နံ။ ထေရ၊ဌ၊၁။၄ ၂၄။

နန္ဒမူလက(တိ) [ယဒိစ္ဆာနာမ်]နန္ဒမူလက အမည်ရှိသော (တောင်ဝှမ်း)၊ နန္ဒမူ(တောင်ဝှမ်း)။ နန္ဒမူလကံ နာမ ပဗ္ဗာရံ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ ဝသနောကာသော။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၅၉။ အပ၊ ဌ၊၁။၁၇ဝ။

နန္ဒမူနလကပဗ္ဗာရ (ပု) [နန္ဒမူလက+ပဗ္ဗာရ] နန္ဒမူလက အမည်ရှိသော တောင်ဝှမ်း၊ နန္ဒမူတောင်ဝှမ်း၊ နန္ဒမူလိုဏ်။ နန္ဒမူလက-ပဗ္ဗာရံ အဂမံသု။ အံ၊ဌ၊၁။ ၂၇၃။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၁၄၄။ ထေရီ၊ဌ။၁ဖ၆။ အပ၊ဌ၊၁။၁၇၈။ (–မ၊ဌ၊၄။ ၂၄ဝ။ အံ၊ဌ၊၁။ ၂ဖ၁၊ ၂ဖ၇။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၁၄။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ဖ၆ဖ။ အပ၊ ဌ၊၁။၁၇၇။ ဇာ၊ဌ၊၃။ ၂၂၅၊ ၂၃၁၊ ၃ဝ၊ ၃ဝ၈ဖ။ ဇာ၊ ဌ၊၄။ ၃ဝ၁၊ ၃ဝ၈ဝ။)

နန္ဒမူလကပဗ္ဗာရဝါသီ (တိ) နန္ဒမူလကပဗ္ဗာရ+ ဝသ+ဏိ] နန္ဒမူလ ၊ အမည်ရှိသော တောင်-ဝှမ်း၌ နေ– လေ့ရှိ –ဘတ် –သော၊ နန္ဒမူ-လိုဏ်၌ နေသော၊ သူ။ ဥတ္တရဟိမဝန္တေ နန္ဒမူ-လကပဗ္ဗာရဝါသိနော ပဠသတာ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ ဘေ့ အမှာကံ ဘိက္ခံ ဂဏှန္တု။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၃ဝ၆ဝ။

နန္ဒယ (ကြို) [နန္ဒ+ဏယ+ဟိ] နှစ်သက်–ဝမ်း-မြောက်–စေလေ့။ နန္ဒယတိ-ကြည့်။

နန္ဒယက္ခ (ပု) [နန္ဒ+ယက္ခ။ (နံဒယက္ခ-သံ)] နန္ဒဘီလူး။ နန္ဒယက္ခနန္ဒမာဏာက နန္ဒဂေါဏာ-တကကောကာလိကသုပ္ပဗုဒ္ဓ ဒေဝဒတ္တစိဉ္စမာ-ဏဝိကာနံ ဝိယ စ အကုသလံ။ အံ၊ဌ၊ ၂။၁ဝ၄။

နန္ဒယတိ (ကာ ၊ ကြို) [နန္ဒ+ဏယ+တိ] နှစ်သက်– ဝမ်းမြောက်–စေတတ်၏။ နန္ဒယတိ (တောသေတိ)။ သံ၊ဌ၊၁။ ၂၄။ ပေတ၊ဌ။ ၁ဝ၀။ သံ၊ဌီ၊၁။ ၇၄၊ နန္ဒယန္တိ (ဗီတိ-သောမနဿံ ဇနယန္တိ)။ သံ၊ဌ၊၁။ ၃ဝ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ ၄ဝ။ သံ၊ဌီ၊၁။ ၇ဖ။

နန္ဒယန္တိ (တိ) [နန္ဒ+ဏယ+အန္တိ] နှစ်သက်– ဝမ်းမြောက်–စေတတ်သော၊ သူ။ နန္ဒယန္တိ-(ဇာ၊ ၂။ ၃ဝ၇)တိ တောသေန္တိ-။ ဇာ၊ဌ၊ ၇။ ၃ဂ၀။ (–မိလိန္ဒ။ ၂၂၁။ အံ၊ဌ၊၁။ ၂၄၄။ ဥဒါန၊ဌ။ ၁၅၀။ အပ၊ဌ၊ ၂။ ၅။)

နန္ဒယန္တီ (ကာ၊ ကြို) [နန္ဒ+ဏယ+အန္တီ] နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–စေတတ်ကုန်၏။ နန္ဒ-ယတိ-ကြည့်။

နန္ဒရာဇ (ပု) [နန္ဒ+ရာဇာ] နန္ဒ–မင်း–ဘုရင်။ နန္ဒရာဇာ—သံ၊ဌ၊ ၂။၁၇၅။ ပေတ၊ဌ။၆၈၊၇၀။ အပ၊ဌ၊၁။ ၂၉၀။ နန္ဒရာဇာနံ — ဥဒါန၊ဌ။ ၁၅၂။ နန္ဒရညော—သံ၊ဌ၊ ၂။၁၇၅။ နန္ဒ-ရာဇဿ—ပေတ။၁၃၉။ ပေတ၊ဌ။၆၇။

နန္ဒရာဇသမိဒ္ဓိ (ထီ) [နန္ဒရာဇ+သမိဒ္ဓိ] နန္ဒ မင်း၏–ပြည့်စုံခြင်း–စည်းစိမ်ဥစ္စာ။ နန္ဒရာဇ-သမိဒ္ဓိတောပိ တေရဟိ မယှံ သမိဒ္ဓိ ဝိပုလ-တရာ။ ပေတ၊ဌ။၇၁။

နန္ဒဝတ္ထု(နာ)[နန္ဒ+ဝတ္ထု] နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–ခြင်း၏–ဘည်ရာ–အကြောင်း။အယံ ဒေဝ-တာ သောကဝတ္ထုမေဝ နန္ဒဝတ္ထုံ ကရောတိ။ သံ၊ဌ၊၁။၃၀။

နန္ဒဝန (နာ) [နန္ဒ+ဝန] နန္ဒဥယျာဉ်၊ (က) တာ-ဝတိံ သာနတ်ပြည်ရှိ နန္ဒဥယျာဉ်။(ခ)သီဟိုဠ်-ကျန်းရှိ အရှင်မဟိန္ဒထေရ် တရားဟောရာ နန္ဒ-ဥယျာဉ်။ ယင်းဥယျာဉ်သည် သီဟိုဠ်ကျန်း-အနုရာဓမြို့၌ တည်ရှိသည်၊ မဟာမေဃဝန်-ဥယျာဉ်နှင့်အနုရာဓမြို့တောင်ဘက် မြို့တံတိုင်း-အကြား၌ တည်ရှိသည်။) အကျယ် D.P. ကြည့်။ (က) နန္ဒဝန စိတ္တလတာဝန မိဿ-ကဝန ဖာရုသကဝနဝိမာနာနိ စေဝ ဒေဝ-နာဠကာနိ စ ပရိဝါရေတ္မာ ဌိတာနိ ဝိယ အဟေသုံ။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၄၂၀။ (ခ) ဇောတိ-ဝနေတိ နန္ဒဝနေ။ တတ္ထ သာသနဿ ဥဏ္ဏာ-လောကသဓိတာယ ဇောတိယာ ပါတုဘူ-တဌာနတ္ထာ ဇောတိဝနန္တိ ဝုစ္စတိတိ ဝိနယ-သံဝဏ္ဏနာယံ ဝုတ္တံ။ သီ၊ဌ၊ သစ်၊ ၁။၄၇၅။

နန္ဒဝန္ဓု (တိ) [နန္ဒ+ဝန္ဓု]။ ထီ-ဌ် နန္ဒဝတီ။ (နံဒဝတု, နံဒဝန်-သံ) ၂ နှစ်သက်စေခြင်း-ရှိသော၊ နှစ်သက်စေတတ်သော ၊ သူ။ နန္ဒ (၁၁)-ကြည့်။

နန္ဒသိ (ကြို) [နန္ဒ+အ+သိ] နှစ်သက်–-ဝမ်းမြောက်–၏။ နန္ဒတိ-ကြည့်။

နန္ဒသုတ္တ (နာ) [နန္ဒ+သုတ္တ] နန္ဒသုတ်၊ ဘုရားရှင်၏ ညီခမာ် အရှင်နန္ဒကို အကြောင်းပြု၍ ဟောပြရာသုတ်။ ခုဒ္ဒက-နိကာယ်၊ ဥဒါနပါဠိ၊ ၃-ဝဂ်၊ ၂-သုတ်။ ဥဒါန။၁၀၁။ ဥဒါန၊ဌ။၁၅၀။

နန္ဒဿု (ကြို) [နန္ဒ+အ+ဿု] နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–ပါလေ့။ နန္ဒတိ-ကြည့်။

နန္ဒာပနမုခ (တိ) [နန္ဒာပန+မုခ] နှစ်သက်–ရှင်လန်း – ဝမ်းမြောက် – စေတတ်သော အရပ်မျက်နှာ ရှိသော (ညဉ့်)။ နန္ဒီမုခ-ကြည့်။

နန္ဒာပေါက္ခရဏီ (ထီ) [နန္ဒာ+ပေါက္ခရဏီ] နန္ဒာ-ရေကန်။ နန္ဒာပေါက္ခရဏိယံ မေ ဝိဿဇ္ဇာ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၃၀၈။ (–ဇာ၊ဌ၊၁။ ၂၂၀။ ဇာ၊ဌ၊၇။ ၇၃၊၁၂၊၃၀၅။) နန္ဒပေါက္ခရဏီလည်း-ကြည့်။

နန္ဒာမ (ကြို) [နန္ဒ+အ+မ] နှစ်သက်–ဝမ်း-မြောက်–ကုန်၏။ နန္ဒတိ-ကြည့်။

နန္ဒာမိ (ကြို) [နန္ဒ+အ+မိ] နှစ်သက်–ဝမ်း-မြောက်–၏။ နန္ဒတိ-ကြည့်။

နန္ဒာရုမ (ပု) [နန္ဒ+အာရုမ]နန္ဒာရုမကျောင်း-တိုက်၊ နန္ဒာရုံခကျောင်းတိုက်။ (ယင်းကျောင်း-တိုက်သည် ဒီပက်ရာဘုရားရှင် ပရိနိဗ္ဗာန်-ဝင်စံရာ ကျောင်းတိုက် ဖြစ်သည်။) နန္ဒာ-ရုမေ သိရီဃရေ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၂၂။ နန္ဒာ-ရုမမ္ပိ နိဗ္ဗုတော။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၂၃၊၃၆၁။

နန္ဒာရုမဝန (နာ) [နန္ဒာရုမ+ဝန] နန္ဒာရုံတော။ နန္ဒာရုမဝနေ တဿ၊ အဟောသိ ဗုဿ-

ကောကိလော။ အပ၊၂။၁၄၃။ ထေရ၊၆၊၂။ ၁၂၇။

နန္ဒိ ံသု (ကြို) [နန္ဒ+အ+ဥ] နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–ကုန်ပြီ။ နန္ဒတိ-ကြည့်။

နန္ဒိ (ထီ၊နှ) [နန္ဒ+ဣ။ နန္ဒိ+ဏ+ဣ။ ရှ။ ၁၈၆၊ဇ၇၉။ ဓာန်၊ ဌ်။၈၇။] (ထီ) (၁) နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက် – ခြင်း။ (၂) နှစ်သက်–တပ်မက်–ခြင်း။ (၃) လက္ခဏာရစ်လည် ဇလပ်ပန်းသဏ္ဌာန်ပြုအပ်သောကလပ်။ (နှ) (၄)နှစ်သက်အပ်သော အရပ်မျက်နှာ။ (ထီ) (၁) တိလက္ခဏံ အာရောပေတ္တာ သခ်ါရေ ပရိဂ္ဂဏှန္တော ဘယဋ္ဌ နန္ဒိဋ္ဌ ဝိပ္ပဟာ-ယ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၂၉၄။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။ ၂၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဌ်။ ၄၅၂၉။ ကာ နန္ဒိ(ဇာ၊၂။၁၅၈)တိ ကာ နာမ တုဋ္ဌိ။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။၃၅။(–ဇာ၊၁။၁၅၊၃၁၄။ ပေတာ၊ဌ။၁၂၅။ ဇာ၊ဌ၊၁။၃၁၁။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၃၉ဖ။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။၇၁။အနုဋ္ဌိ၊၃။၅၀။)(၂) နန္ဒိ-ပစ္စက-ကြည့်။(၃) နန္ဒိ (ဒီ ဌ၊ ၂။၃၇။မ၊ဌ၊၃။ ၂၅)တိ ဒကွိဏာဝတ္ထေ။ ဒီ၊ဌ်၊ ၂။၃၇။ မ-ဌ်၊၃။ ၁၂၂။ (နှ) (၄) နန္ဒိယတိ တုသိယတိတိ နန္ဒိ။ ဣကာရဏ္ဍောယံ နပုံသကလိင်ေ ၁။ ပါစိတ်၊ ယော၊ ၂။၅၃၀။

နန္ဒိက (ပု) [နန္ဒ+ဣက](၁) နန္ဒမည်သောဌက်။ (တီ) (၂) နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–စေတတ်သော။(၁) နန္ဒိကာ (ဇာ၊၂။၃၄၁)တိအာဒီနိ တေသံ နာမာနိ။ တေသုပိ ပဌမာ "သာမိ ဝေဿန္တရ ဣမသ္မိ ံ ဝနေ ဝသန္တော နန္ဒာ"-တိ ဝဒန္တိ။ ဇာ၊ဌ၊၇။၃၀ဖ။ (တီ) (၂) သဒ္ဓါ ဝေ နန္ဒိကာ။ ပေဋကေ။ ၂၁၇၊

နန္ဒိကွယ (ပု)[နန္ဒိ+ခယ] နှစ်သက်မှုဘဏ္ဍာ၏ ကုန်ခြင်း။နန္ဒိကွယာ ရာဂကွယော၊ ရာဂကွယာ နန္ဒိကွယော။ သံ၊ ၂။ဌ၊၃၅ဌ။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၅၀။ သံ၊ဌ၊၃။ဌ၀။ (–သံ၊ဌ်၊ ၂။ ၂ ၂ ၂။)

နန္ဒိကွယဝဂ (ပု) [နန္ဒိကွယ+ဝဂ] နန္ဒိကွယဝဂ်၊ နန္ဒိကွယသုတ်ဖြင့် မှတ်အပ်သော သုတ်အစု။ (ယင်းဝဂ်၌ အဏ္ဏတ္ထိက နန္ဒိကွယသုတ် အစ အတ္ထာနုဒိဋ္ဌိပဟာနသုတ် အဆုံး သုတ်ပေါင်း ၁၂-သုတ် ပါရှိသည်။) သဠာယတနဝဂ္ဂ သံယုတ္တပါဠိ၊ ၁ဖ-ဝဂ်။ သံ၊ ၂။၃၅၄-ဇ။ နန္ဒိကွယဝဂ္ဂဿ ပဌမေ။ သံ၊ဌ၊၃၊ဌ၀။

နန္ဒိ (ဣ) ဂေါပါ (ထီ) [နန္ဒိ (ဣ) + ဂေါပါ] နန္ဒိ (ဣ) ဂေါပါမည်သော အလုပ်အကျွေးမ။ နန္ဒိဂေါပါ (နန္ဒဂေါပါ၊ သီ၊သျှား၊ဣ) နာမ တဿာ ပရိစာရိကာ အဟောသိ။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။၈၀။

နန္ဒိစက္က (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] နန္ဒိစက္ကအမည်ရှိသော ရဟန်းတော်။ (ယင်းသည် B.E. ၂၁၅-၂၁၄၂-တွင် သီဟိုဠ်ကျွန်းသေကဏ္ဍဂလ (ကန္ဒီ)မြို့၌ နန်းတက်သော ဝိမလဓမ္မသူရိယမင်း လက်ထက်တွင် ဝိမလဓမ္မသူရိယမင်း အမတ်မျိုး စေလွှတ် လျှောက်ထားပင့်ယူသဖြင့် ရခိုင်ပြည်မှ သာသနာပြု ရဟန်းတော်များကို ခေါင်းဆောင်၍ သီဟိုဠ်ကျွန်းသို့ သာသနာပြုကြွရောက် သီတင်းသုံးခဲ့သည်။) D.P.လည်း ကြည့်။ ပေသေတ္တာ နိမန္တေတ္တာ၊ နန္ဒိစက္ကာဒိ ဘိက္ခဝေါ။ မဟာဝံသ၊ ၉၂။ဝ၆။ရက္ခဏ်ဝိသယံ ခိပ္ပံ၊ ပေသေတ္တာ သစိ-ဝေ တဇေတာ။ နန္ဒိစက္ကာဒိယတယော၊ အာ-နေတ္တာန သုပေသလေ။ သာသနဝံသဒီပ။ ၁၃၇၀။

နန္ဒိဇနက (တီ) [နန္ဒိ+ဇနက] နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော။ နန္ဒ-နေတီ နန္ဒိဇနကေ။ ဇာ၊ဌ၊၅။ဝ၆ဖ။

နန္ဒိဇနန (တီ) [နန္ဒိ+ဇနန] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ နန္ဒိဇနနော (အပ၊၁။ဌ၉)သောမနဿကာရကော....ကပ္ပကောအာသိ ံ။အပ၊ဌ၊ ၁။၃ ၂၅။ သကျှာနံ နန္ဒိဇနနော(အပ၊၁။ဇ၆၊ ၃ ၂ ၂) တိ သကျရာဇကုလာနံ .... နန္ဒ် တုဋ္ဌ ဇနေ ဌ ဥပ္ပါဒေ ဌ ဌ။ အပ၊ဌ၊ ၂။ဖ၀။(–

ထေရ၊၆၊၁။၄၇၁။ ထေရ၊၆၊၂။၃၁၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၉၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၃၊၃၅၆။)

နန္ဒိဇနနသမတ္ထ (တိ) [နန္ဒိဇနန+သမတ္ထ] နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–ခြင်းကို ဖြစ်စေခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်သော။ နန္ဒန (ဇာ၊၆၊၅။၁၆၉) ကြည့်။

နန္ဒိဇာတ (တိ) [နန္ဒိ+ဇာတ] ဖြစ်သော–နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–ခြင်းရှိသော၊ နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–သော၊ သူ။ နန္ဒိဿန္တိ နန္ဒိ-ဇာတေ တုဋ္ဌော ပမုဒိတော အဟောသိ"။ သံ၊၆၊၁။၂၃၉။ (–သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၇။)

နန္ဒိဋ္ဌ (တိ) [နန္ဒိ+ဟ+အ] မျှော်လင့်–တောင့်တ – တတ် – ကြောင်းဖြစ် – သော တဏှာကို စွန့်ပယ်သော၊ သူ။ နန္ဒိဋ္ဌ-(သုတ္တနိ။ ၄၄၅။ စူဠနိ။၁၄၈) နန္တိ အနာဂတ-ရူပါဒိပတ္ထနာဇဟံ။ သုတ္တနိ၊၆၊၂။၃၁၄။ စူဠနိ၊ ၆။၄၂။

နန္ဒိတ (တိ) [နန္ဒ+တ] (၁) နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–အပ်သော။ (၂) နှစ်သက်–ချစ်ခင်–တပ်မက်–အပ်သော။ (၁) နန္ဒိတံ အာသိ တံ ကုလံ။ အပ၊၂။၂၅၄။ ထေရီ၊၆။၈၆။ (–သုတ္တနိ၊၆၊ ၂။ ၁၂၆။) (၂) ဗာလေဟိ အန္ဓပုထုဇ္ဇနေဟိ ဒိဋ္ဌိတဏှာဘိနန္ဒနာဟိ "အဟံ မမ"န္တိ အာဘိနိဝိသာ နန္ဒိတံ။ ထေရ၊ ၆၊၂။၉၂။

နန္ဒိတမ္ဘဿသ (တိ) [နန္ဒိတမ္ဘ+ဿသ] နှစ်သက်အပ်သော အသံရှိသော။ သုနန္ဒိ-ဿသ (ဝိမာန၊၆။၂၅၇)-ကြည့်။

နန္ဒိတ္ဘာ (ကြိ၊ဝိ) [နန္ဒ+တ္ဘာ] နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–၍။ အာဘိနန္ဒိတ္ဘာ (အံ၊၆၊၃။၁၅၆။ ဥဒါန၊၆။၁၁၂) ကြည့်။

နန္ဒိနိရောဓ (ပု) [နန္ဒိ+နိရောဓ] နှစ်သက်–တပ်မက်–တတ်သော တဏှာ၏ ချုပ်ခြင်း။ နန္ဒီနိရောဓာ ဒုက္ခနိရောဓော (သံ၊၂။၂၆၅)-တိ တဏှာနန္ဒိယာ နိရောဓေန ဝန္ဒနုက္ခသာ နိရောဓော။ သံ၊၆၊၃။၁၃။

နန္ဒိပစ္စယ (ပု) [နန္ဒိ+ပစ္စယ] နှစ်သက်–တပ်မက်–ခြင်းဟူသော အကြောင်း။ တဿ သေ့ဟပစ္စယာ စ နန္ဒိပစ္စယာ စ.... ဇာတံ။ စူဠနိ။၂၃၅။

နန္ဒိပဋ္ဌိပက္ခ (တိ) [နန္ဒိ+ပဋ္ဌိပက္ခ။ (နန္ဒိပြတိ-ပက္ခ-သံ)] နှစ်သက် – တပ်မက်–တတ်သော တဏှာ၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သော။ သာ နန္ဒိ-ပဋ္ဌိပက္ခာ။ ပဋ္ဌိသံ၊၆၊၁။၈၆။

နန္ဒိဘဝပရိက္ခီဏ (တိ) [နန္ဒိ+ဘဝ+ပရိက္ခီဏ] ကုန်ပြီးသော – နှစ်သက် – တပ်မက်–တတ်သော တဏှာ (နှင့်) ဘဝ ၃-ပါး ရှိသော၊ သူ၊ တဏှာ (နှင့်) ဘဝကုန်ပြီးသော၊ သူ။ နန္ဒိဘဝပရိက္ခီဏောဝ၊ သော ဂမ္ဘီရေ နိ သီဒတိ။ နေတ္တိ။၁၂၅။ နန္ဒိသခ်ီတာ တဏှာစ ကာမ-ဘဝရူပဘဝအရူပဘဝါ စ နန္ဒိဘဝါ၊ နန္ဒိ-ဘဝါ ပရိက္ခီဏာ ယဿ ခီဏာသဝဿာတိ နန္ဒိဘဝပရိက္ခီဏောဝ။ နေတ္တိ၊ဝ။၃၀၀။

နန္ဒိဘေရီ (ထီ) [နန္ဒိ+ဘေရီ။ (နန္ဒိဘေရိ,နန္ဒိ-ဘေရ-သံ၊ ဏ်ဒိဘေရိ, ဏ်ဒိဘေရိ-ပြာ)] နှစ်သက် – ဝမ်းမြောက် – စေတတ်သောစည်၊ အောင်စည်။ နဂရေ စ နန္ဒိဘေရီ" စရာဘသုံ။ စရိယာ၊၆။၁၀၂။ နဂရေ နန္ဒိဘေရီ စရိ။ ဇာ၊ ၆၊၇။၃၇၆။

နန္ဒိမိတ္ထ (ပု) [နန္ဒိ+မိတ္ထ] နန္ဒိမိတ္ထစစ်သူကြီး။ (၁) B.E. ၃၃၉-၃၈၃-တွင် သီဟိုဠ်ကျွန်းရှိ မင်းပြုသော ဌေဝရ တမိလ် (ဒမိဋ) မင်း၏ စစ်သူကြီး နန္ဒိမိတ္ထ။ (၂) B.E.၃၈၃-၄၀၇ တွင် သီဟိုဠ်ကျွန်းရှိ မင်းပြုသော ဒုဋ္ဌဂါမဏိ မင်း၏ စစ်သူကြီး နန္ဒိမိတ္ထ။ D.P. ကြည့်။ (၁) နန္ဒိမိတ္ထောတိ ဉာယိတ္ထ၊ ဒဿနာဝပလော အဟု။ မဟာဝံသ၊ ၂၃။၈။ (၂) ဒီသ္မာ ယန္တ နန္ဒိမိတ္ထံ၊ ဝိဿဇ္ဇာပေသိ ကတ္ထုလံ။ မဟာဝံသ-

၂၅။၂၁။ (၁) (၂) နန္ဒိဝိတ္ထော နာမ ယော-
ဓော သူရော အဟောသိ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၈၆။ မ၊
ဌ၊၃။၁၅၆။ မဟာနိ၊ဌ။၃၄၆။ သာရတ္ထ၊၃။ ၉၉။

နန္ဒိမုခ (တိ) [နန္ဒိ+မုခ]။ ထီ-ဌ—မုခီ] (က) နှစ်သက်ဖွယ် (ကြည်လင်ပြုံးဖွေး) သောအရပ်သို့ မျက်နှာမူသက္ခဲသို့ဖြစ်သော။ (ခ) နှစ်သက်စေတတ်သော အရုဏ်ရောင်သို့ မျက်နှာမူသက္ခဲသို့ဖြစ်သော (ညဉ့်မိုးသောက်ချိန်—အရုဏ်တက်ချိန်)။ (က) နန္ဒိမုခိယာ ရတ္တိယာ-(ဝိ၊၄။၄၁၈) တိ အရုဏုဒ္ဓတကာလေပိ ဟိ နန္ဒိမုခါ ဝိယ ရတ္တိ ခါယတိ။ တေနာဟ "နန္ဒိ-မုခ်ယာ ရတ္တိယာ "တိ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၁၂၃။ တုဋ္ဌ-မုခိယာ၊ ပသန္နဒိသာမုခါယာတိ အတ္ထော။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၉၈။ နန္ဒိယတိ တုသိယတီတိ နန္ဒိ။ ဣကာရန္တောယံ နပုံသကလိင်္ဂ၊။နန္ဒိသေနော နန္ဒိဝိသာလောတိအာဒီသု ဣကာရန္တောယံ ပုလ္လိင်္ဂ၊ ဟောတိ။ ဣဓပန မုခံ အပေက္ခိတ္တာ ဣကာရန္တောယံ နပုံသကလိင်္ဂ၊ ဟောတိ။ အရုဏုဒ္ဓတကာလေ ဩဒါဘဒိသာမုခတာယ နန္ဒိမုခံ ဇေတိသံ ရတ္တိယန္တိ နန္ဒိမုခံ၊ ရတ္တိ။ ပါစိတ်၊ ယော။၅၃၀။ (– ဝိ၊၃။၄၀၁။ အံ၊၃။၄၄။ အံ၊ဌ၊၃။ ၂၂၁။ သာရတ္ထ၊၃။ ၃၄၀၊၄၂၆။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၆၁။) (ခ) နန္ဒိ-မုခိယာ (ဥဒါန။ ၁၀၇)တိ ရတ္တိယာ အရုဏသာ ဥဂ္ဂတတ္တာ ဧဝ အရုဏပ္ပဘာယ သူရိယာလောကူပဇီဝိနော သတ္တေ နန္ဒာပန-မုခိယာ ဝိယ ရတ္တိယာ ဇာတာယ၊ ဝိဘာယ-မာနာယာတိ အတ္ထော။ ဥဒါန၊ဌ။၁၆၈။

နန္ဒိယ (ပု) [နန္ဒိ+ဣယ] (၁) နန္ဒိယ—ရဟန်း—ထေရ်။ (၂) နန္ဒိယပရိဗိုဇ်။ (၃) နန္ဒိယသာကီ ဝင်မင်း။ (၄) နန္ဒိယဥပါသကာ။ (၅) နန္ဒိယ သမင်။ (၆) နန္ဒိယဂန်ါမြစ်။ (၁) နန္ဒိယ—ရဟန်း—ထေရ်။ တေန ခေါ ပန သမယေန အာယသ္မာ စ အနုရုဒ္ဓေါ အာယသ္မာ စ နန္ဒိယော ...ဝိဟရန္တိ။ ဝိ၊၃။၄၉၇။ မ၊၁။ ၂၆၆။ မ၊၃။၁၉၃။ တသ္မာ မာတာပိတရော နိန္ဒိ ဇနေ-န္တောဇာတောတိ နန္ဒိယောတိ နာမံ အကံသု။ ထေရ၊ဌ၊၁။၁၀၁။ (၂) နန္ဒိယပရိဗိုဇ်။ အထ ခေါ နန္ဒိယော ပရိဗ္ဗာဇကော ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိ။ သံ၊၃။၁၀။ (၃) နန္ဒိယသာ-ကီဝင်။ အထ ခေါ နန္ဒိယော သက္ကော ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိ။သံ၊၃။၃၄၆။(–၃၄၇။) (၄) နန္ဒိယဥပါသကာ။ နန္ဒိယော နာမ ဥပါ-သကော အဟောသိ။ ဝိမာန၊ဌ။ ၂၀၄။ (– ၂၀၅-၂၁၂။)(၅)နန္ဒိယသမင်။ ဝဇ္ဇာသိ နန္ဒိယံ နာမ။ ဇာ၊၁။၁၄၅။ တတ္ထ အမှာကံ ပုတ္တော နန္ဒိယော နာမ မိဂေါ အတ္ထိ။ ဇာ၊ဌ၊၃။ ၂၅၆။ (– ၂၅၀။) (၆) နန္ဒိယဂန်ါမြစ်။ နန္ဒိယော စန္ဒဘာဂါကာ။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။၃၀၉။ နန္ဒိယဂန်ါ စ စန္ဒဘာဂါဂန်ါ စ။ အပ၊ဌ၊၁။ ၂၅၉။ (အပ၊ ၁။၃၀-ဌ 'နဒိယော' ဟု ရှိနေ၏။)

နန္ဒိယတိ (ကမ္မ၊ကြို) [နန္ဒ+ယ+တေ] နှစ်သက်အပ်၏။ နန္ဒိမုခ (က)-ကြည့်။

နန္ဒိယတ္ထေရ (ပု) [နန္ဒိယ+ထေရ] နန္ဒိယထေရ်။ (ယင်းထေရ်သည် ပဒုမုတ္တရဘုရားရှင်၏ဓာတ်တော်စေတီအား စန္ဒကူးနှစ်ကိုဝဲ့ရံတာ=လက်ရန်းကို ပြုလုပ်လျှ။ ဒါန်းခဲ့သည်။ ယင်းကောင်းမှုကြောင့် ဤဘုရားရှင့်လက်ထက် ကပိလဝတ်ပြည်တွင် သာကီဝင်မင်းမျိုးဌ ဖြစ်၍ နှစ်သက်မှုဖြစ်စေခြင်းကိုစွဲ၍ 'နန္ဒိယ'ဟု အမည်တွင်လေသည်၊ အရွယ်သို့ရောက်သောအခါ အရှင်အနုရုဒ္ဓါ စသူတို့နှင့်အတူ ဘုရားရှင့်အထံ ရဟန်းပြု၍ ဝိပဿနာ ကမ္မဋ္ဌာန်း စီးဖြန်းအားထုတ်လေရာ မကြာမီ အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ရောက်သည်။) အာယသ္မတာ နန္ဒိယတ္ထေ-ရဿ ဂါထာ။ ထေရ၊ဌ၊၁။၁၀၁။(– သာရတ္ထ၊ ၃။၃၅၂။) နန္ဒိယ (၁) -လည်းကြည့်။

နန္ဒိယဝိမာန (ပု၊နှ) [နန္ဒိယ+ဝိမာန] နန္ဒိယနတ်သား၏—ဘုံဆောင်—ဗိမာန်။ နန္ဒိယဝိမာနဿ အဝိဒူရေ ဌပိတာ။ ဝိမာန၊ဌ။ ၂၀၈။

နန္ဒိယာဝဏ္ဏ(ဣ) (နာ) [နန္ဒီ+ အ။ နန္ဒိယာဝဏ္ဏ+ ဝိယ+အာဝဏ္ဏ။ နန္ဒိယာဝဏ္ဏ+အာဝဏ္ဏ+ဝိယ+ အာဝဏ္ဏ။ နေတ္ထိ၊ဌ။၁၇။ ဇာလိနီ၊ဌီ။၅၅။ ဏီဒိယာဝတ္ထ - ပြာ၊ နံဒိအာ (ယာ)- ဝတ္ထ-အဒ္ဓမာဂဓီ)] (၁) (က) ကျီးခြေသဏ္ဌာန်ရှိသော ရွှေခွက်အထူး။ (ခ) ဇလပ်ပန်းသဏ္ဌာန်ရှိ ရှိသော ရွှေဖြင့်ပြုအပ်သောခွက်။ (မင်္ဂလာအလှိုင့္ဂါ ကျီးခြေသဏ္ဌာန် ရွှေဖြင့်ပြုအပ်သော မင်းခမ်းအထူး၊ မင်္ဂလာအလှိုင့္ဂါ ဇလပ်ပန်းသဏ္ဌာန် ရွှေဖြင့်ပြုအပ်သော မင်းခမ်းအထူး။ ပါရာ၊ ဂဏ္ဌိ၊သစ်၊၁။ ၂၆၈။ ကျီးခြေသဏ္ဌာန်ရှိသော နှစ်သက်စဖွယ် လကျိုရစ်လည်သော ရွှေခွက်အထူး။ ပါရာ၊ ဘာသာဋီ၊၁။ ၂၀၄။) (တီ) (၂) (က) ဇလပ်ပန်း၏ အထပ်ထပ် လည်ခြင်းနှင့် တူသော လည်ခြင်းရှိရာဖြစ်သော။ (ခ) နှစ်သက်တတ်သော တရာ၏လည်ခြင်း ရှိရာဖြစ်သော။ (ဂ) ဝမ်းမြောက်တတ်သော ပီတိ၏ လည်ခြင်းရှိရာဖြစ်သော (နည်း)။ **နန္ဒိယာဝဏ္ဏနည်း**။ (ယင်းသည် (၁) နန္ဒိယာဝဏ္ဏနည်း, (၂) တိပုက္ခလနည်း, (၃) သီဟဝိက္ကီဠိတနည်း, (၄) ဒီသာလောစနနည်း, (၅) အကုံသနည်း-ဟူသော နေတ္ထိ-နည်း ၅ နည်းတို့တွင် ပဌမဆုံးပါဝင်သော နည်းဖြစ်သည်၊ ဇလပ်ပန်းသည် မိမိ၏အစိတ်ဖြစ်သော ပွင့်ချပ်ဖြင့် အထက်, အောက် အားဖြင့် အချင်းချင်း ဖွဲ့ယှက်လည်နေသည့် တရထည် ဤနည်းသည်လည်း မိမိ၏ အစိတ်ဖြစ်သော တရာ, အဝိဇ္ဇာဖြင့် အောက်, အထက်အားဖြင့် သံဂီလေသပက္ခ၌ သံဂီ-လေသတရားတို့ကို အချင်းချင်းချုပ်စပ်လျက် ဝေဒါနပက္ခ၌ ဝေဒါန် တရားတို့ကို သမထ, ဝိပဿနာဖြင့် အောက်, အထက်၏ အစွမ်းအားဖြင့် အချင်းချင်း ချုပ်စပ်ဖွဲ့ယှက်လျက် လည်ခြင်းရှိသောကြောင့်ဝင်း, သမထဝိပဿနာလျှင် အကြောင်းရင်းရှိသော ပီတိ ပါမောဇ္ဇ-ဇ၏ လည်ခြင်းရှိသောကြောင့်ဝင်း နန္ဒိယာဝဏ္ဏနည်း မည်၏။ အကျယ် နေတ္ထိ ပါ,ဌ,ဋီ, ဝိသာဝိနီ, နေတ္ထိယာရတ္ထဒီပနီဟောင်း,သစ်တို့ ကြည့်။)

(၁) (က) **နန္ဒိယာဝဏ္ဏ** (ဝိ၊ဌ၊၁။၅၆)နန္ဒီ ကာကပဒသဏ္ဌာနာ မင်္ဂလတ္ထံ ကတာ ဆုဝဏ္ဏ-သာဇနဝိကတိ။ သာရတ္ထ၊၁။၁၆၂။ (ခ) **နန္ဒိ-ယာဝဏ္ဏပုပ္ဖိကာရေန** မင်္ဂလတ္ထံ သုဝဏ္ဏေန ကတံ။ ဝိမတိ၊ ၁။၃၃။ (တီ) (၂) (က) **နန္ဒိယာဝဏ္ဏော** (နေတ္ထိ။ ၂) တိအာဒိသု **နန္ဒိ-ယာဝဏ္ဏ**သာ ဝိယ အာဝဏ္ဏော တေသောတိ **နန္ဒိယာဝဏ္ဏော**။ ယထာ ဟိ **နန္ဒိယာဝဏ္ဏော** အဏ္ဏောဌိတေန ပဓာနာဝယဝေန ဗဟိဒ္ဓါ အာဝဏ္ဏတိ၊ ဧဝမယမ္ပိ နယောတိ အတ္ထော။ နေတ္ထိ၊ဌ။၁၇။ **နန္ဒိယာဝဏ္ဏ**သာ အာဝဏ္ဏော ဝိယ အာဝဏ္ဏော တေသောတိ **နန္ဒိယာဝဏ္ဏော**။ ဇာလိနီ၊ဌီ။၅၅။ (ခ) (ဂ) **နန္ဒိယာ** တရာယ, ပဓောဒသ ဝါ အာဝဏ္ဏော တတ္ထောတိ **နန္ဒိယာ-ဝဏ္ဏော**။ နေတ္ထိ၊ဌ။၁၇။ **နန္ဒိနာ**မာယ တရာယ ဝါ **နန္ဒိယာ** ပဓောဒသ ဝါ အာဝဏ္ဏော အာဝ-ဏ္ဏန ပရိဝဏ္ဏနံ တတ္ထ နယေ အတ္ထိ။ ဇာလိနီ၊ ဌီ။၅၅။ (–နေတ္ထိ။၉၃၊ ပေဋကော။၃၃၇–ဂ၊၃၃၉။ ဥဒါန၊ဌ။၉။ နေတ္ထိ၊ဌ။၃ဖ။ ဒီ၊ဌီ၊ ၁။၃ဖ၊၂၀၅။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။၁၄၄။ မ၊ဌီ၊၁။ ၂ဖ၊၁၃ဂ။ သံ၊ဌီ၊၁။၂၂၊၅၉။ အနုဋီ၊၁။၃ဂ။ နေတ္ထိ၊ဌီ။၅၊၁ဝဂ၊၁၁၃၊၁၂၇။)

နန္ဒိယာဝဏ္ဏနယ (ပု) [**နန္ဒိယာဝဏ္ဏ**+နယ] **နန္ဒိယာ**ဝဏ္ဏနည်း။ (ဇလပ်ပန်းသည် အစိတ်ပွင့်ချပ်တို့ဖြင့် ရစ်ပတ်၍လည်သကဲ့သို့ အစိတ်ဖြစ်သော တရာ, အဝိဇ္ဇာ, သမထ,ဝိပဿနာတို့ဖြင့် သံဂီလေသပက္ခ, ဝေဒါနပက္ခတို့ကို ချုပ်စပ်ရစ်ပတ်၍ လည်ခြင်းရှိသောကြောင့်ဝင်း, **နန္ဒိ**မည်သော ပီတိ ပါမောဇ္ဇတို့၏ လည်ခြင်း ရှိသောကြောင့်ဝင်း **နန္ဒိယာဝဏ္ဏ**နည်း မည်၏။ **နန္ဒိယာဝဏ္ဏ(ဣ)** (ဂ) အနက်လည်း ကြည့်။ **နန္ဒိယာဝဏ္ဏနယ**သာ ဘူမိ။ သီ၊

ဋ္ဌိ၊သစ်၊၁။၄၉၇။ (–နေတ္တိ၊ဋ္ဌိ။၁၂၁။ နေတ္တိ၊ ဝိ။၂၅၅။)

နန္ဒိယာဝဋ္ဌနယသမုဋ္ဌာန် (နာ) [နန္ဒိယာဝဋ္ဌနယ+ သမုဋ္ဌာန်] နန္ဒိယာဝဋ္ဌနည်း၏ ဖြစ်ကြောင်း 'သမုဋ္ဌာန်'ဖြစ်သော (အုပ်ဇာ,တဏှာ-စသော အကြောင်း၊ ထိုအကြောင်းကို ပြတတ်သော အဖွင့်သံဝဏ္ဏနာ)။ နန္ဒိယာဝဋ္ဌနယသမုဋ္ဌာန် ဘဝတိ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၂၇၃။ နယသမုဋ္ဌာန် (နေတ္တိ၊ဝိ။၂၅၆)နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

နန္ဒိယာဝဋ္ဌမစ္ဆပိဋ္ဌ (နာ) [နန္ဒိယာ+ဝိယ+မစ္ဆ+ ပိဋ္ဌ] ဇလပ်ပန်းအလား ငါးမျှား၏ ကျောက်ကုန်း။ နာ၁၀၊ သတ္တာဟမ္ပိ နန္ဒိယာဝဋ္ဌမစ္ဆပိဋ္ဌေ-နေ၀ ဂတာ။ အံ၊ဌ၊၁။၃၇၇။

နန္ဒိရာဂကွယ (ပု) [နန္ဒိရာဂ+ခယ] နန္ဒိရာဂ၏ ကုန်ခြင်း။ နန္ဒိရာဂကွယာ စိတ္တံ ဝိမုတ္တံ "သုဝိ-မုတ္တ" န္တိ ဝုစ္စတိ။ သံ၊၂။၄၂။ (–သံ၊ဌ၊၂။ ၂၅၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၂။)နန္ဒိရာဂ-လည်းကြည့်။

နန္ဒိရာဂပစ္စယ (ပု) [နန္ဒိရာဂ+ပစ္စယ] နန္ဒိ ရာဂ-ဟူသော အကြောင်း။ နန္ဒိရာဂပစ္စယာ စ ဇာတံ။ စူဠနိ။၂၃၅။ နန္ဒိရာဂ-လည်း ကြည့်။

နန္ဒိရာဂသဘာ၀ (ပု) [နန္ဒိရာဂ+သဘာ၀] (၁) နန္ဒိ ရာဂ၏ – သဘော – လက္ခဏာ။ (တိ)(၂) နန္ဒိရာဂ၏–သဘော–လက္ခဏာ–ရှိသော။ နန္ဒိရာဂသဟဂတာ (အနုဋ္ဌိ၊၁။၇၄)-ကြည့်။

နန္ဒိ၀ဋ္ဌက (နာ) [နန္ဒိ+အာ၀ဋ္ဌ+က] (က) ကျိုး ခြေသဏ္ဌာန် ရှိသော ရွှေခွက်အထူး။ (ခ) ဇလပ်ပန်းသဏ္ဌာန်ရှိသော ရွှေခွက်ဖြင့် ပြုအပ်သောခွက်။ ဘိက်ခရံ နန္ဒိ၀ဋ္ဌကံ။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။၅၆။

နန္ဒိ၀ဠု (တိ) [နန္ဒိ+၀ဠု] နန္ဒိ၀ဠုအလုပ်အကျွေး ဒါယကာ။ (ယင်းသည် အနောမဒဿီ ဘုရားရှင်၏ တေဒဂ်ရ မြတ်သောအလုပ် အကျွေး ဒါယကာ ဖြစ်သည်။ နန္ဒိ၀ဠော သိရိ၀ဠော၊ အဟေသုံ အဂ္ဂုပဋ္ဌကာ။ ဗုဒ္ဓ၀ံ။ ၃၃၀။

နန္ဒိ၀ိသာလ (တိ) [နန္ဒိ+ဝိသာလ။ နန္ဒိတဗ္ဗောတိ နန္ဒော၊ ဝဏ္ဏဗလာဒိ၊ သော တေဿတ္ထိတိ နန္ဒိ၊ ဝိသာလာနိ မဟန္တာနိ ဝိသာဏာနိ တေဿ-တ္ထိတိ ဝိသာလော၊ နန္ဒိ စ သော ဝိသာလော စေတိ နန္ဒိ၀ိသာလော။ ပါစိတ်၊ ယော။၄။] နန္ဒိ၀ိသာလ အမည်ရှိသော၊ နစ်သက်အပ် သော အဆင်း,အား စသည်ရှိ၍ ကြီးမား သော ဦးချိုရှိသော (ဘုရားအလောင်း နွားလား)။ နန္ဒိ၀ိသာလော နာမ (ဝိ၊၂။၇)-တိ နန္ဒိတိ တဿ ဗလဗဒ္ဓဿ နာမံ။ ဝိသာ-ဏာနိ ပနဿ ဝိသာလာနိ၊ တသ္မာ နန္ဒိ၀ိ-သာလောတိ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၄။ (–ဇာ၊ ဌ၊၁။၂၀၇။ သာရတ္ထ၊၃။၃။)

နန္ဒိ၀ိသာလဇာတက (နာ) [နန္ဒိ၀ိသာလ+ဇာတ-က] နန္ဒိ၀ိသာလဇာတ်၊ ဆမ္ဘဝ်ရဟန်းတို့၏ ရဟန်းကောင်းတို့အား နှုတ်လုံထိုး ဆဲရေး ခြင်းကို အကြောင်းပြု၍ ဘုရားအလောင်း တော် "နန္ဒိ၀ိသာသန္ဓားလား"၏။ ဖြစ်စဉ်ကို ဟောပြရာဇာတ်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဇာတက ပါဠိ၊ ၁-နိပါတ်၊ ၃-၀ဂ်၊ ၈-ဇာတ်။ ဇာ၊၁။၇။ ဇာ၊ဌ၊၁။၂၀၇-၉။ ဒွေပိ ဝတ္ထူနိ ဟေဋ္ဌာ နန္ဒိ၀ိသာလဇာတကေ ဝုတ္တသဒိသာနေ၀။ ဇာ၊ဌ၊၁။၃၉၇။

နန္ဒိသံယောဇန် (နာ) [နန္ဒိ+သံယောဇန်] (၁) အရှုပရာဂဟူသော – သံယောဇဉ် – နှောင်ကြိုး။ (တိ) (၂) တဏှာ ဟူသော–သံ-ယောဇဉ်–နှောင်ကြိုး–ရှိသော (လောက)။ (၁) နန္ဒိသံယောဇနံ ဝုစ္စတိ အရှုပရာဂေါ။ စူဠနိ။၁၇၁။ (–စူဠနိ၊ဌ။၆၄။) (တိ) (၂) နန္ဒိသံယောဇနော လောကောတိ နန္ဒိ ဝုစ္စတိ တဏှာ။ စူဠနိ။၁၆၀။ (–သံ၊၁။၃၇။ သုတ္တနိ။ ၄၄၆။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၃၁၆။ စူဠနိ၊ဌ။၄၅။)

နန္ဒိသံယောဇနဝိပ္ပယုတ္တ (တိ) [နန္ဒိသံယောဇန+ဝိပ္ပယုတ္တ] တဏှာဟူသော–အနှောင်–အဖွဲ့–နှောင်ကြိုး–နှင့် မယှဉ်သော၊ သူ။ နန္ဒိသံယောဇနဝိပ္ပယုတ္တောဿ ခေါ မိဂဇာလဘိက္ခု "ကေဝိယာရီ"တိ ဝုစ္စတိ။ သံ၊၂။၂၆၄။

နန္ဒိသံယောဇနဝိသံယုတ္တ (တိ) [နန္ဒိသံယောဇန+ဝိသံယုတ္တ]တဏှာ-ဟူသော–အနှောင်–အဖွဲ့–နှောင်ကြိုး–ဖြင့် မဖွဲ့ချည်အပ်သော၊ သူ။ နန္ဒိသံယောဇနဝိသံယုတ္တောဿ ခေါ မိဂ-ဇာလ ဘိက္ခု "ကေဝိယာရီ"တိ ဝုစ္စတိ။ သံ၊၂။၂၆၄။

နန္ဒိသံယောဇနသံယုတ္တ (တိ) [နန္ဒိသံယောဇန+သံယုတ္တ] တဏှာ-ဟူသော–အနှောင်–အဖွဲ့–နှောင်ကြိုး–ဖြင့် ဖွဲ့ချည်အပ်သော၊ သူ။ နန္ဒိသံယောဇနသံယုတ္တောဿ(သံ၊၂။၂၆၄)တိ နန္ဒိဗန္ဓနေန ဗဒ္ဓေါ။ သံ၊၆၊၃။၁၃။

နန္ဒိသမန္နာနယနာ (ထီ) [နန္ဒိ + သမန္နာနယနာ (သံ+အနု+အာ+ယု)] နှစ်သက်–တတ်–ကြောင်းဖြစ်–သော တဏှာသို့–တဝေါင်းတည်း–အာဒဉ်မပြတ် –အဖန်ဖန်အတပ်ထပ်–ဆောင်ခြင်း။ တဏှာဒိဋ္ဌိပဝတ္တသင်္ခါတာ နန္ဒိ-သမန္နာနယနာဝ ဝေဒိတမ္ဘာ။ မ၊၆၊၄။၁၇၁။

နန္ဒိသမ္ဘယုတ္တ (တိ) [နန္ဒိ+သမ္ဘယုတ္တ] နှစ်သက်–တတ်– ကြောင်းဖြစ်– သော တဏှာနှင့် ယှဉ်သော (သညာ-စသည်)။ နန္ဒိသမ္ဘယုတ္တာ-ယ သညာယ။ ပဋိသံ၊၆၊၂။၁၅၈။

နန္ဒိဿံ (ကြို) [နန္ဒ+အ+ဿံ။ အတိတ်အနက်၌ ဘဝိဿန္တိ ဿံဝိဘတ်သက်။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၇၇။ ရူ။၄၇၃။ နန္ဒ+အ+ဣ။ ဂါထာအရာ ဣဝိဘတ် ကို ဣဿံ ပြု။ နိတိ၊သုတ္တ။၁၁၀၃။] နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–ပြီ။ နန္ဒတိ-ကြည့်။

နန္ဒိဿတိ (ကြို) [နန္ဒ+အ+ဿတိ] နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–လတ္တံ့။ နန္ဒတိ-ကြည့်။

နန္ဒိဿသိ (ကြို) [နန္ဒ+အ+ဿသိ] နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–လိမ့်အုံ့။ နန္ဒတိ-ကြည့်။

နန္ဒီ[1] (တိ) [နန္ဒ+ဏီ] နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–ခံလေ့ရှိ–တတ်–သော၊ သူ။ နန္ဒိနော ဒေဝ-လောကသ္မိံ၊မောဒန္တိ ကာမကာမိနော။ အံ၊၁။၁၅၁၊၃၇၀၊၃၇၃။ အံ၊၂။၃၈။ နန္ဒိနော-(ဣတိဝုတ်။၂၇၀)တိ ပိတိသောမနဿယော-ဂေန နန္ဒနသီလာ။ ဣတိဝုတ်၊၆။၃၂၄။

နန္ဒီ[2] (တိ) [နန္ဒ+ဣ] နှစ်သက်အပ်သော အဆင်း,ခွန်အား စသည်ရှိသော(နွားလား)။ နန္ဒိတမ္ဘောတိ နန္ဒော၊ ဝဏ္ဏဗလာဒိ။ သော ဘောဿ အတ္ထိတိ နန္ဒီ။ ပါစိတ်၊ယော။၄။

နန္ဒီ[3] (ထီ) [နန္ဒ+အ+ဣ]။ (နန္ဒဣန်-ထောမ၊ နံဒိန်-သံ၊ဏံဒိ-ပြာ၊ နံဒိ-အဒ္ဓမာဂမီ)] (၁) (က) နှစ်သက်–တတ်–ကြောင်းဖြစ်–သော တဏှာ။ (ခ) မျှော်လင့်–တောင့်တ–တတ်–ကြောင်းဖြစ်–သော တဏှာ။ (၂)နှစ်သက်–တတ်–ကြောင်းဖြစ်–သော တဏှာ, တဏှာ နှင့်ယှဉ်သော ဒိဋ္ဌိ။ (၃) ဝမ်းမြောက်–တတ်–ကြောင်းဖြစ်–သော ပီတိ။ (၄) အောင်စည်။ (ပျော်ရွှင်ခြင်း,ဗိဿဏိုး၏ ဂုဏ်ရည် ဂုဏ်ပုဒ်,သီဝ၏ ဂုဏ်ပုဒ်,လောင်းတမ်း ကစားခြင်း,တူရိယာ, တူရိယာသံ။ **P.S.D.**။ နန္ဒိ သုတ်၊ နန္ဒိမည်သော တူရိယာသံ၊ ပျော်ရွှင်ခြင်း။အဒ္ဓမာဂမီ၊ဓာန်။) (၁)(က)နန္ဒိ ဝုစ္စတိ တဏှာ။ စူဠနိ။ ၁ဖ၀။ ယတ္ထ ကတ္ထစိ ဘဝေ သတ္တာ တောယ နန္ဒန္တိ,သယံ ဝါ နန္ဒတိတိ နန္ဒီ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၅။ နန္ဒနဋ္ဌေန နန္ဒီ။ နေတ္တိ၊ ဋ္ဌ။၁၂၂။ မ၊ဋီ၊၃။၄။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၂၂၊၃၁၁။ ရူပါဒိသု နန္ဒတိ ပိယာယတိတိ နန္ဒီ။ ဝိမတိ၊ ၂။၉၁။

နန္ဒီ (ပ၊ဇ)—သံ၊၁။၂၇၅၊၃၂၅။ အဘိ၊ က။၁၁၄။ ထေရီ။၃၉၅၊၄၀၀။ အပ၊၂။၂၃၅။ မဟာနိ။၆။ စူဠနိ။၁၈။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅၁။ မ၊ဋ္ဌ၊

၄။ဖြ၄။ သံ၊၆၊၁။၁၀၅။ သံ၊၆၊၂။၂၄၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၅၅။ မဟာနိ၊၆။၁၅၊၁၂။ စူဠနိ၊၆။၄၉။ ဒီ၊ဌီ၊၁။၂၇၁။ ဒီ၊ဌီ၊၂။၂ဖ၃။ ဒီ၊ဌီ၊၃။၇၀။ မ၊ ဌီ၊၁။၂၂၈။ သံ၊ဌီ၊၂။၃၁၈။ အံ၊ဌီ၊၁။၇၃။ အံ၊ ဌီ၊၂။၁၃၇။ မူလဌီ၊၁။ဖြ၊။ မူလဌီ၊၂။ဖ၉။ နေတ္တိ၊ဌီ။၁၁၃။ နန္ဒိ (ဒု၊ဇ)—သံ၊၆၊၃။၂၁၅။ အံ၊၆၊၂။၂၈၅။ အဘိ၊၆၊၂။၂၀၉။ နန္ဒိယာ (တ၊ဇ)—ပဋ္ဌိသံ၊၆၊၂။၄၃။ နန္ဒိဟိ (တ၊ဗ)— ဇာ၊၂။၁၇၀။ ဇာ၊၆၊ဖ။၇၀။ နန္ဒိယာ(မ၊ဇ)— ပဋ္ဌိသံ။ ၂၀၉၊၂၃၈။ (ခ) နန္ဒိဟု-ကြည့်။ (၂) နန္ဒိ နသမန္နာနေတီ (မ၊၃။၂၂ဖ) တိ တဏှံ ဝါ တဏှာသမ္ဘယုတ္တဒိဋ္ဌိ ဝါ နာနုပဝတ္တ-ယတိ။ မ၊၆၊၄။၁၇၁။ (၃) သင်္ဂါမေ စ နန္ဒိ စရတိ တိအာဒီသု ပမောဒေါ။ နေတ္တိ၊ဌီ။၂၅။ (– နေတ္တိ၊၆။၁၇။) (၄) နန္ဒိ စရတိ (ဝိ၊၁။ ၁၄၉)တိ ဝိဇယဘေရီ အာဟိဏ္ဍတိ။ ဝိ၊၆၊ ၂။၁၀၁။ နန္ဒိ ပဝေသိ(ဇာ၊၂။၃၂၇)တိ.... နန္ဒိဘေရီ စရိ။ ဇာ၊၆၊၇။၃၈ဖ။

နန္ဒီဇာတ (တိ) [နန္ဒိ+ဇာတ] ဖြစ်သော နှစ်သက်မှု တဏှာရှိသော၊ သူ။ နန္ဒီဇာတဿာ-(သံ၊၂။၅၃) တိ ဇာတတဏှဿ။ သံ၊၆၊၁။ ၁၀၄။

နန္ဒိနိရောဓ (ပု) [နန္ဒိ+နိရောဓ] နှစ်သက်မှု တဏှာ၏ ချုပ်ငြိမ်ခြင်း၊ တဏှာ၏-ကင်းပြတ် -ချုပ်ငြိမ်း-လက်စသိမ်း-ခြင်း။ နန္ဒိနိရော-ဓာ ဥပါဒါနနိရောဓော။ သံ၊၂။၁၃။

နန္ဒိပရိက္ခယ (ပု) [နန္ဒိ+ပရိက္ခယ] နှစ်သက်မှု တဏှာ၏ ကုန်ခြင်း။ နန္ဒိပရိက္ခယေန သဉ္ဇပါဒိ-သေသံ....နိဗ္ဗာနဓာတုံ သမာပဇ္ဇ။ သုတ္တနိ၊၆၊ ခ။၂၁၀။

နန္ဒိပဋ္ဌက (တိ) [နန္ဒိ+ပဋ္ဌက။ (နန္ဒိပူဂ်ိက-သံ)] နှစ်သက်မှု တဏှာလျှင် ရှေ့ဆောင်ရှိသော (ကမ္မ ဘဝ)။ နန္ဒိပဋ္ဌကော ကမ္မဘဝေါ။ သံ၊ဌီ၊၁။ ၁၅၁။

နန္ဒိဗန္ဓန (နှ) [နန္ဒိ+ဗန္ဓန] နှစ်သက်မှု တဏှာ ဟူသော အနှောင်အဖွဲ့၊ နှောင်ဖွဲ့တတ်သော တဏှာ။ နန္ဒိသံယောဇနသံယုတ္တ-ကြည့်။

နန္ဒီဘဝ[1] (ပု) [နန္ဒိမူလက+ဘဝ။ မူလက-အလယ် ပုဒ်ကျေ။] ဘဏှာဟူသော –အကြောင်းရင်း – အခြေအမြစ် – ရှိသောကမ္မဘဝ။ နန္ဒိမူ-လကော ဘဝေါ နန္ဒီဘဝေါ ပုရိမပဒေ ဥတ္တရ-ပဒလောပေန "သာကဘက္ခော ပတ္တဝေါ သာကပတ္တဝေါ"တိ ယထာ။ သံ၊ဌီ၊၁။ဖ၁။

နန္ဒီဘဝ[2] (ပု) [နန္ဒိ+ဘဝ] (က) ဘဝ ၃-ပါး တို့၌ နှစ်သက်တတ်သော – အားရှိသော တဏှာ – ဗလဝတဏှာ။ (ခ) တဏှာနှင့် ကမ္မ ဘဝ။ (ဂ) နန္ဒီဘဝပရိက္ခီဏ (အပ၊၆၊၂။ ၁ဖ၂)- ကြည့်။ (ခ) နန္ဒီဘဝပရိက္ခယ-ကြည့်။

နန္ဒီဘဝ[3] (ပု) [နန္ဒီဘဝ+ပဒ။ နောက်ပုဒ်ကျေ။] နန္ဒီဘဝ-ဟူသောပုဒ်။ နန္ဒီဘဝေနာ (သံ၊၆၊ ၁။ ၂၀)တိ နန္ဒီဘဝပဒေန။ သံ၊ဌီ၊၁။ဖ၁။

နန္ဒီ (နန္ဒီ) ဘဝပရိက္ခယ (ပု) [နန္ဒီဘဝ[1]+ပရိ-က္ခယ။ နန္ဒီဘဝ[2]+ပရိက္ခယ] (က) တဏှာ ဟူသော–အကြောင်းရင်း– အခြေအမြစ်– ရှိသော ကမ္မဘဝ၏ ကုန်ခြင်း။ (ခ) တဏှာ (နှင့်) ကမ္မဘဝတို့၏ကုန်ခြင်း။ နန္ဒီဘဝပရိ-က္ခယာ (သံ၊၁။ ၂)တိ နန္ဒီမူလကဿ ကမ္မဘဝ-ဿ ပရိက္ခယေန။ နန္ဒိယာ စ ဘဝဿ စာတိပိ ဝဋ္ဋတိ။ သံ၊၆၊၁။ ၂၀။

နန္ဒီဘဝပရိက္ခီဏ (တိ) [နန္ဒီဘဝ+ပရိက္ခီဏ] (က) ကုန်ပြီးသောတဏှာ, ကုန်ပြီးသောဘဝ ၃-ပါး ရှိသော။ (ခ) ကုန်ပြီးသော ဘဝသုံးပါးတို့၌ နှစ်သက်တတ်သော ကပ်ငြိတွယ်တာ အစေး ပါသော တဏှာရှိသော။ (ဂ) ဘဝ ၃-ပါး တို့၌ ကုန်ပြီးသော တဏှာရှိသော။ နန္ဒီဘဝ-ပရိက္ခီဏံ၊ တမဟံ ဗြ||မိ ဗြာဟ္မဏံ။ မ၊၂။ ၄၁၁။ ဓမ္မ။၂၂။ သုတ္တနိ။၃၂၂။ (–၃၀၅။ အပ၊၁။၁ဖ၄။ ထေရ၊၆၊၁။ ၂၅၈။) (ဂ)

ပရိက္ခီဏနန္ဒီ ပရိက္ခီဏဘဝံ။ မ၊၆၊၃။ ၂၉၉။ တဏှာတြတတြာဘိနန္ဒိနီ တဏှာသခါတာယ နန္ဒိ-ယာ တိဏ္ဏဉ္စ ဘဝါနံ ပရိက္ခီဏတ္တာ နန္ဒီဘဝ-ပရိက္ခီဏောဝ။ သုတ္တနိ၊၆၊ခ။။၂၁၀။ (ခ) နန္ဒီ-ဘဝသခါတာယ ဗလဝသေနေဟာယ ပရိသမန္ထ-တော ခီဏတ္တာ နန္ဒီဘဝပရိက္ခီဏံ။ အပ၊၆၊၂။ ၁၆၂။ (ဂ) တီသု ဘဝေသု ပရိက္ခီဏတဏှံ။ ဓမ္မ၊၆၊၂။၄၂၆။ သုတ္တနိ၊၆၊၂။၁၉၀။

နန္ဒီမူလက (တိ) [နန္ဒီ+မူလ+က] တဏှာ-ဟူ သော အကြောင်းရင်း – အခြေအမြစ်–ရှိသော။ နန္ဒီဘဝ-ကြည့်။

နန္ဒီ(ဒ္ဒီ) ရာဂ (ပု) [နန္ဒီ (ဒ္ဒီ) +ရာဂ] (က) နှစ်သက်–တတ်မက်–တတ်–ကြောင်းဖြစ်–သော တဏှာ။ (ခ) နှစ်သက်–တတ်မက်–တတ်–ကြောင်းဖြစ်–သော တဏှာ၏အဖြစ်။ (ဂ) နန္ဒီရာဂမည်သော ကံ။ (ဃ) နန္ဒီ နန္ဒီ-ရာဂေါ။ အဘိ၊ဓ။။၂၁၅။ မဟာနိ။။၆။ ယတ္ထ ကတ္ထစိ ဘဝေ သတ္တာ တောယ နန္ဒန္တိ,သယံ ဝါ နန္ဒတိတိ နန္ဒီ။ နန္ဒီ စ သာ ရဋ္ဌနဒ္ဒေန ရာဂေါ စာတိ နန္ဒီရာဂေါ။ တတ္ထ ကေသ္မိ အာရမ္ဘ-ဏေ သကိ ဥပ္ပန္နာ တဏှာ နန္ဒီ၊ ပုနပ္ပုနံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ နန္ဒီရာဂေါတိ ဝုစ္စတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ခ၉၅။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ခ၂။ နန္ဒီဘူတော ရာဂေါ နန္ဒီရာဂေါ။ မူလဋ္ဌ၊၁။ဒ၈။ (–မ၊၁။ ၁၉၈။ မ'ခ။ခ၁၈။ သံ၊၁။၄၂၅။ သံ၊၂။၄၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ခ၅၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၀၊ခ၈၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။ခ၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀ခ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊ခ။၆၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊ခ။၁ခ၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၁။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၁၆။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ခ၁၈။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁။ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ခ၄၀။ဒီ၊ဋ္ဌ၊ခ။၂၀၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၇။ နေတ္တိ၊ဝိ။ခ၂၁။) (ခ) နန္ဒီရာဂ-သဟဂတ (ဝိမတိ၊၂။ဇ၁) ကြည့်။ (ဂ) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

နန္ဒီရာဂပရိက္ခီဏ (တိ) [နန္ဒီရာဂ+ပရိက္ခီဏ] ကုန်-ပြီးသောနှစ်သက်,တတ်မက်–တတ်–ကြောင်း-ဖြစ်–သော တဏှာရှိသော၊ ကုန်ပြီးသော နန္ဒီရာဂမည်သော ပြုပြင်စီရင်တတ်သော ကံ ရှိသော၊ သူ။ နန္ဒီရာဂပရိက္ခီဏော (သံ၊၁။ ၅၁) တိ ပရိက္ခီဏနန္ဒီရာဂေါ။ နန္ဒီရာဂေါ နာမ တယော ကမ္မာဘိသခါရာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁ဝခ။

နန္ဒီရာဂပဟာန (နဝ) [နန္ဒီရာဂ+ပဟာန] နန္ဒီရာဂ-ကို ပယ်ခြင်း။ စတုတ္ထမဂ္ဂေန နန္ဒီရာဂပဟာနံ ကထိတံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။ခ၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁ဝ၇။

နန္ဒီ(ဒ္ဒီ) ရာဂဗဒ္ဓ (တိ) [နန္ဒီရာဂ+ဗဒ္ဓ] နန္ဒီရာဂ-သည် နှောင်ဖွဲ့အပ်သော၊ နန္ဒီရာဂအနှောင် အဖွဲ့ခံရသော၊ သူ။ နန္ဒီရာဂဗဒ္ဓါ(မ၊ဋ္ဌ၊၂။ခ၉)-တိ နန္ဒီရာဂေ လဂ္ဂတ္တာ တေန ဗဒ္ဓါ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁ဝ၇။

နန္ဒီ(ဒ္ဒီ) ရာဂသဟဂတ (တိ) [နန္ဒီ (ဒ္ဒီ) ရာဂ+ သဟ+ဂတ](က)နန္ဒီရာဂနှင့်တကွဖြစ်သော၊ နန္ဒီရာဂနှင့်တကွ တရားကိုယ်အားဖြင့် တူ သည်၏အဖြစ်သို့ ရောက်သော။ (ခ) နန္ဒီ-ရာဂဖြစ်၍ ဖြစ်သော၊ နန္ဒီရာဂသာလျှင်ဖြစ်-သော၊ နှစ်သက်,တတ်မက်တတ်သော။ (သ-ဟဂတ-သဒ္ဒါ အနက်ထူး မရှိ။) (ဂ) နန္ဒီ-ရာဂ၏အဖြစ်နှင့်တကွ ဖြစ်သော။ (ဃ) နန္ဒီ-ရာဂ၏အဖြစ်သို့ ရောက်သော။ (သဟဂတ-သဒ္ဒါ အနက်ထူး မရှိ။)

ယာယံ တဏှာ ပေါနောဘဝိကာ နန္ဒီ-ရာဂသဟဂတာ (နန္ဒီရာဂသဟဂတာ၊ သီ၊ သျှ၊ ဣ) တတြတတြာဘိနန္ဒိနီ။ ဝိ၊ခ။၁၅။ ဒီ၊၂။၂၄၆။ မ၊၁။ဒ၀။ မ၊ခ။၂ခ၂ခ၂၅။ သံ၊၂။၂၂၊၂၇။ သံ၊ခ။ခ၆ဇ။ အဘိ၊ဝိ။၁ဝ၆။ အဘိ၊က။ ခ၅၄။ နေတ္တိ။၆၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၂ဇ။ (က) နန္ဒီ (ဒ္ဒီ)ရာဂေန သဟဂတာတိ နန္ဒီ-(ဒ္ဒီ) ရာဂသဟဂတာ နန္ဒီ (ဒ္ဒီ) ရာဂေန သဒ္ဒိ အတ္ထတော ကေတ္တမေဝ ဂတာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁ဝ၄။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။

၁၄၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၃၈။(–သာရတ္ထ၊၃။၁၇၆။) (ခ) သဟဂတသဒ္ဒါ.... "ယာယံ တဏှာ ပေါနောဘဝိကာ နန္ဒိရာဂသဟဂတာ" တိ (ဣတ္ထ) တဗ္ဗာဝေ ဝေဒိတမ္ပေါ၊ နန္ဒိရာဂဘူ-တာတိ အတ္ထော။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁၁၁။ ပဋိသံ၊ ဌ၊၁။၁၁၆။ မဟာနိ၊ဌ။၂၁။ သဟဂတသဒ္ဒါ ဟေတ္ထ တဗ္ဗာဝမတ္ထော "ယာယံ တဏှာ ပေါနောဘဝိကာ နန္ဒိရာဂသဟဂတာ" တိ အာဒီသု ဝိယ။သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၁၂၉။ နန္ဒိရာဂေါ ဝေ နန္ဒိရာဂသဟဂတာ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။ ၂၀၆။ (–ဒီ၊ဌ၊ ၂။၃၀၉။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၄၃။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၈၈။ အနုဋီ၊၁။၇၄။ နေတ္တိ၊ဋီ။၁၁၃။) (ဂ) နန္ဒိရာဂသဟဂတာတိ ဣတ္ထ ရူပါဒီသု နန္ဒတိ ပိယာယတီတိ နန္ဒိ၊ သာ ဝေ ရာဂေါတိ နန္ဒိရာဂေါတိ ဘာဝပ္ပဓာနောယံ နိဒ္ဒေသော၊ နန္ဒိရာဂတ္ထန္တိ အတ္ထော။ တေန သဟဂတာနိ နန္ဒိရာဂသဟဂတာ။ ဝိမတိ၊ ၂။၉၁။ (–မူလဋီ၊ ၁။၆၈။) (ဃ) တဗ္ဗာဝတ္ထော ဟေတ္ထ သဟ-သဒ္ဒေါ "သနိဒဿနာ ဓမ္မာ" တိအာဒီသု ဝိယ။ တသ္မာ နန္ဒိရာဂသဟဂတာတိ နန္ဒိရာဂဘာဝံ ဂတာ သမ္ဘာသုပိ အဝတ္ထာသု နန္ဒိရာဂဘာဝ-သာ အပစ္စက္ခာယ ဝတ္ထနတော။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။၃၄၀။ အဝတ္ထာဝိသေသဝါစကော ဝါ သဟသဒ္ဒေါ "သနိဒဿနာ"တိအာဒီသု ဝိယ၊ သမ္ဘာသုပိ အဝတ္ထာသု နန္ဒိရာဂသဘာဝါဝိဇဟနဒီပန-ဝသေန နန္ဒိရာဂဘာဝံ ဂတာ နန္ဒိရာဂသဟဂ-တာတိ တဏှာ ဝုတ္ထာ။ အနုဋီ၊၁။၇၃-၄။

နန္ဒိ (န္ဒီ)သမုဒယ (ပု) [နန္ဒိ+သမုဒယ] တဏှာ၏ ဖြစ်ခြင်း၊ တဏှာ၏ကြွင်းသော အကြောင်း တို့နှင့် ပေါင်းဆုံခြင်း။ နန္ဒိ(န္ဒီ) သမုဒယာ ဒုက္ခသမုဒယော (မ၊၃။၃၁၁။ သံ၊ ၂။ ၂၆၅၊ ၂၈၅)တိ နန္ဒိယာ တဏှာယ သမောဓာနေန ပဋ္ဌာနဒုက္ခဿ သမောဓာနံ ဟောတိ။ မ၊ ဌ၊၄။ ၂၃၃။ သံ၊ဌ၊၃။၁၉။ နန္ဒိသမုဒယာတိ နန္ဒိယာ သမုဒယတဏှာယ သေသကာရဏော-ဟိ နန္ဒိယာ သမုဒိတိ သမောဓာနံ နန္ဒိသမု-ဒယော။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၉၇။

နန္ဒုတ္တရ (ပု) [နန္ဒ+ဥတ္တရ] နန္ဒုတ္တရမည်သော (သားတော်)။(ယင်းသည် နာရဒဘုရား ရှင်၏ သားတော်ဖြစ်သည်။)နန္ဒုတ္တရော နာမ အတြဏော။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၄၂။(–ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၂၂၄။)

နန္ဒူပသေစန (တိ) [နန္ဒိ+ဥပသေစန] (က) သပ္ပိတိက တဏှာရေဖြင့် သွန်းလောင်းအပ်သော။ (ခ) သပ္ပိတိကတဏှာရေဖြင့် သွန်း လောင်းခြင်းရှိသော (ဝိညာဏ်)။ (က) နန္ဒူပသေစန (ဒီ၊၃။၁၉၀)ဣတိ လောဘသဟ-ဂတံ သမ္မယုတ္တနန္ဒိယာ၀ ဥပသိတ္တံ ဟုတ္မာ။ ဒီ၊ဌ၊၃။ ၂၀၄။ နန္ဒူပသေစန(မဟာနိ။၁၉)ဣတိ သပ္ပိတိကတဏှာဒကေန အာသိတ္တံ ဝိညာ-ဏံ။ မဟာနိ၊ဌ။၈၁။ (–သံ၊ ၂။၄၄။ စူဠနိ။ ၁၆၇။ ပေဋကော။၃၁၀၊၃၃၁။ ဒီ၊ဋီ၊၃။ ၂၃၈။ မ၊ဋီ၊၃။ ၂၂၅။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၂၃။) (ခ)နန္ဒူပ-သေစနေနာ(နေတ္တိ။၉၇)တိ လောဘသဟ-ဂတဿ သမ္မယုတ္တာ နန္ဒိသဟဇာတကောဋ္ဌိယာ ဣတရဿ ဥပနိဿယကောဋ္ဌိယာ ဥပသေ-စနဣတိ နန္ဒူပသေစနံ။ နေတ္တိ၊ဌ။ ၂၀၂။ ဗျဉ္ဇ-ကနေန ဝိယ ဘောဇနဿ အာရမ္ဘဏဿ အာဘိ-သင်္ခရဏံ ဝိသေသာပါဒနံ တေဿာတိ နန္ဒူ-ပသေစနံ ဥပသေစနဘူတာယပိ နန္ဒိယာ ရာဂသလ္လဥပနိဿတော။ နေတ္တိ၊ဋီ။၁၁၃။

နန္ဒေဇ္ဇ (တိ) [နန္ဒ+ဏေ+အဇ္ဇ] နှစ်သက်-ဝမ်းမြောက်– စေတတ်သော၊ စိတ်နှလုံးကို ရှင်ပြုံးစေတတ်သော၊ သူ။ တဿ နာမဂ္ဂဟ-ဏဒိဝသေ ဥတိသ်ဿ နန္ဒေဇ္ဇော (နန္ဒေဇ္ဇော တောသေဇ္ဇော၊သီ၊ဌ) ဇာတောတိ နန္ဒေ-တ္ဝေ နာမံ အကံသု။ ထေရ၊ဌ၊၁။၃၅၂။

နန္ဒေယျ (ကြို) [နန္ဒ+အ+ယျ] နှစ်သက်-ဝမ်းမြောက်–လို၏။ နန္ဒတိ-ကြည့်။

နန္ဒေယ္ယ (ကြို) [နန္ဒ+အ+ယျ] နှစ်သက်-ဝမ်းမြောက်–ရာ၏။ နန္ဒတိ-ကြည့်။

နန္ဒောပနန္ဒ (နာ) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] (၁) နန္ဒောပနန္ဒသုတ်။ (တိ) (၂) နန္ဒောပနန္ဒအမည် ရှိသော နဂါမင်း။ (၃) နန္ဒောပနန္ဒာအမည် ရှိသော ကြေးအိုးငရဲ။ (၁) တိက္ခိန္ဒြိယံ, စတုပရိဝဋ္ဋံ,နန္ဒောပနန္ဒန္တိ ဤဒိသေ အာပတ္တိ-ယော၀။ ဝိ၊ဌ၊၃၊၉။ (–ကခ်ီ။၁၉၂။) (တိ) (၂) နန္ဒောပနန္ဒော နာမ နာဂရာဇာ ဥဏ္ဏ-မုခေ အာပါထမာဂစ္ဆိ။ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၇။ ထေရ၊ ဌ၊ ၂။ ၅၀၁။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၀။ ထေရ၊ ဌ၊ ၂။ ၅၀၂။) (၃) နန္ဒောပနန္ဒာယ နာမ လော-ဟကုမ္ဘိယာ နိဗ္ဗတ္တိ ံသု။ သံ၊ဌ၊၁။၁၃၁။

နန္ဒောပနန္ဒဒမန (နာ) [နန္ဒောပနန္ဒ+ဒမန] (၁) နန္ဒောပနန္ဒ နဂါးမင်းကို ဆုံးမခြင်း။ (ဘုရား ရှင်သည် ရဟန်း-၅၀၀ ခြံရံလျက် နန္ဒောပနန္ဒ နဂါးမင်း၏ ဗိမာန် မျက်နှာကြက် ထိပ်မှ တာ၀တိ ံသာ နတ်ပြည်သို့ ရှေးရှုကြွတော်မူ၏။ နန္ဒောပနန္ဒ နဂါးမင်းသည် မိမိ၏ အထက်မှ ဖြတ်သန်း၍ ဘုရား ရဟန္တာများ ကြွသွားခြင်းကို မရှုဆိတ်မနာလို မကျေမနပ် ဖြစ်ကာ မြင်းမိုရ်တောင်ကို ၇-ပတ် ရစ်ပတ်၍ တာ၀တိ ံသာနတ်ပြည်ကို ပါးပျဉ်းဖြင့် ဖုံး အုပ်ထား၏။ နန္ဒောပနန္ဒ နဂါးမင်းကို ဆုံးမရန် အရှင်ရဌပါလ, အရှင်ဘဒ္ဒိယ, အရှင်ရာဟုလာ စသူတို့ ခွင့်တောင်းရာ ဘုရားရှင်က ခွင့်ပြုတော်မမူချေ။ နောက်ဆုံး အရှင်မောဂ္ဂလ္လာန်အား သာ ခွင့်ပြုတော်မူ သည်။ အရှင်မောဂ္ဂလ္လာန်သည် ကြီးစွာသော နဂါးအသွင် ဖန်ဆင်းတော်မူပြီး နန္ဒောပနန္ဒ နဂါးမင်းကို ၁၄-ကြိမ် အခေါ်တို့ဖြင့် ရစ်ပတ် ထားလေ၏။နန္ဒောပနန္ဒ နဂါးမင်း၏ ပါးပျဉ်း ပေါ်၌ မိမိ၏ပါးပျဉ်းကို တင်ထားကာ မြင်း မိုရ်တောင်ဖြင့် ဖိညှပ်လေ၏။ နဂါးမင်းသည် အခိုးလွတ်၏၊ မထေရ်ကလည်း တန်ပြန်အခိုး လွတ်၏။ နဂါးသည် မီးလျှံတောက်စေ၏၊ မထေရ်ကလည်း တန်ပြန်မီးလျှံတောက်စေ၏။ ၎င်းပြင် နဂါးကြီးအသွင် ဖျောက်၍ ရဟန်း အသွင်ရောက်စေ၍ ယာဘက် နားပေါက်မှ ဝင်၍ ဝဲဘက်နားပေါက်မှ ထွက်ခြင်း, ဝဲဘက် နားပေါက်မှဝင်၍ ယာဘက်နားပေါက်မှထွက် ခြင်း, နန္ဒောပနန္ဒနဂါးမင်း၏ခံတွင်းသို့ ဝင်၍ အရှေ့အနောက် စကြိုလျှောက်ခြင်း စသည် ဖြင့် ဆုံးမတော်မူသည်။ နောက်ဆုံးတွင် နဂါး မင်းသည် ဘုရားထံမှောက်ရောက်၍ သရဏဂုံ တည်လေသည်။ အကျယ် ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၇-၃၀။ ထေရ၊ ဌ၊ ၂။ ၅၀၂-၄-ကြည့်။) (၂) နန္ဒော ပနန္ဒနဂါးမင်းကို ဆုံးမရာအခါ။ (၁) နန္ဒော-ပနန္ဒဒမနေန ဒီပေတဗ္ဗော။ ထေရ၊ ဌ၊ ၂။ ၅၀၁။ (၂) ဣတိ ဣမံ ဣမသ္မိံ နန္ဒောပနန္ဒဒ-မနေ ကတံ မဟန္တံ အတ္ထဘာဝံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၃၀။

နန္ဒောပနန္ဒနာဂရာဇဒမန (နာ) [နန္ဒောပနန္ဒ+ နာဂရာဇ+ ဒမန] နန္ဒောပနန္ဒ နဂါးမင်းကို ဆုံးမခြင်း။ အထက်ပုဒ် ကြည့်။ နန္ဒောပနန္ဒ-နာဂရာဇဒမနေ ဝိယ သီဃံ သမာပဇ္ဇနသ-မတ္ထတာ သမာပဇ္ဇနဝသီ နာမ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၁၅၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၃၃။

နုပရမရူပ (တိ) [နု+ပရမရူပ] ကောင်းမြတ်သော သဘောမရှိသော၊ ယုတ်ညံ့သော သဘောရှိသော (အိမ်)။ နုပရမရူပ (မ၊ ၂။ ၁၁၄)ဣတိ နု ပုညဝန္တာနံ ဂေဟံ ဝိယ ဥတ္တမ-ရူပံ။ မ၊ဌ၊၃။၁၁၇။

နုပရမ္ဘရဘောဇနသညီ (တိ) [နု+ပရမ္ဘရဘော-ဇနသညီ။ နုပရမ္ဘရဘောဇန+သညီ] ပရမ္ဘရ-ဘောဇဉ်ဟု အမှတ်ရှိသော၊ ပရမ္ဘရဘောဇဉ် မဟုတ်ဟု အမှတ်ရှိသော၊ သူ။ ပရမ္ဘရဘော-ဇနေ နုပရမ္ဘရဘောဇနသညီ အညတြ သမ-ယာ ဘဝတိ။ ဝိ၊ ၂။၁၀၆။

နုပဟရိတုကာမ (တိ) [နု+ပဟရိတုကာမ] ရိုက်နှက်–ပုတ်ခတ်–ခြင်းငှါ အလိုမရှိသော၊ သူ။ တသ္မာ နုပဟရိတုကာမတာယ ဒိန္နတ္တာ ဒုက္ကဋံ။ ကခ်ီ၊ဌ။၁၀၁။ ကခ်ီ၊ဌ၊သစ်။၄၁၆။

နုပဟာဝတပ္ပ (တိ) [နု+ပဟာဝတပ္ပ] မပယ်အပ်သော (တရား)။ ဝေန္ဓိ ဒဿနဘာဝနာဟိ နု ပဟာဝတပ္ပော ဟေတု ဟေတသန္ဓိ ဝေ အတ္ထေ သတိ။ အနုဋ္ဌိ ၁။၄၅။

နုပိတာဘူတပုဗ္ဗ (တိ) [နု+ပိတာဘူတပုဗ္ဗ] ရှေးဘ၀ ဖခင် – မဖြစ်– မတော်စပ်– သော။ ဖခင်မဖြစ်ဘူးသော၊ ဖခင်မတော်ဘူးသော။ ယော နုပိတာဘူတပုဗ္ဗော။ သံ၊၁။၃၇၅။ သံ၊ ၆။ ၂။၁၄၀။

နုပုံသက(ပု'နု)[နု+ပုံသ+ဏှ။ နု+ဩ+နု+ပုမာန်။ထောမ။နု+ပုမာန်+နု+ဩ။P.S.D.။ ပုရိသော ဝိယ သာတိသယံ ပစ္စာမိတ္ထေ နုပုံသေတိ အဘိမဒ္ဒနံ ကာတုံ နုသက္ကောတိတိ နုပုံသကောတိ ဝုစ္စတိ။ဓာတ်၏ နု-ကို နိဂ္ဂဟီတ် ပြု။ ပါစိတ်၊ ယော။၂၅၈။ နိတိ၊ဓာ။ ၃၄၅။ နု+ဣတ္ထိ+ ၊ပုမ။ ဣတ္ထိ နှင့် ပုမ ကို ပုံသက ပြု။ ဓာန်၊ဌိ။ ၂၄၂။ နိတိ၊ဓာ။၃၄၆။ နု+ထီ + ပုမ။ ထီ-နှင့် ပုမ-ကို ပုံသက-ပြု။ နု+ပုံသက။ မောဂ်၊သျ၊ ၁။၄၉၈။ နု+ပုံသ+ ဏ။ ကခ်ီ၊ယော၊မဟာဌ်။ ၂၂၈။ နု+ပုမ+ နု+ဣတ္ထိ။ နုပုမ နုဣတ္ထိ ကို နုပုံသက ပြု။ ပါစိတ်၊ယော။ ၂၅၈။ (နုပုံသက-သံ၊ ဏပုံသ-က, ဏပုံသဂ, ဏပုံသယ-ပြာ၊ နုပုံသအ, နုပုံ သက, နုပုံသဂ- အဒ္ဓမာဂမီ၊ နုပုံသကယာ-သီဟိုဠ်)] (ပု) (၁) နုပုံး၊ ယောကျ်ားကဲ့သို့ ရှန်သူကို မနှိမ်နင်းနိုင်သူ၊ မိန်းမ မဟုတ်, ယောကျ်ား မဟုတ်သူ။ (နု)(၂) နုပုလ္လိင်၊ နုပုလ္လိင်ကို ဟောသောသဒ္ဒါ။ (ပု) (၁) နုပုံသကာနံ ကာယ ဝတ္ထု ဒသက ဝသေန ဝိသတိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။၃၀။ ကခ်ီ၊ ဌီ၊သစ်။ ၂၁၁။ နုပုံသကော ဟုတ္ဝာ နိဗ္ဗတ္တိ။ ထေရီ၊ဌ။ ၂၆၇။ ပဏ္ဍကာတိ နုပုံသကာ။ အံ၊ဌီ၊၃။ ၃၉။ ဩန-ကေ၈၀တိ နာရီ၊ လောမ၈း ပုရှမသ္ဓတး။ ဥဘယော ရန္ဓရံယစ္ဆ၊ တဒဘာဝေ နုပုံသကမ်။ ထောမ။ (–အဘိ၊ဌ၊၁။ ၃၀၆။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၂၅။ ဝိမတိ၊ ၂။၈။ သံ၊ဌီ၊၁။ ၂၆၅။ အနုဋ္ဌီ၊ ၂။ ၂၃။) (နု) (၂)သာသနဿ နုပုံသကတ္ထာ "ယထာ။ပ။ဓမ္မသာသနာနိ"တိ ဝုတ္တံ။ ဝ၈ရ။ ၂၄။ နုပုံသကေဟိ သဟ ဝစနတော။ မ၊ဌီ၊၁။ ၃၁၀။ (–ဝ၈ရ။၄၁၁။ မူလဋ္ဌီ၊၁။ ၁၄၀။)

နုပုံသကနိဒ္ဒေသ (ပု) [နုပုံသက+နိဒ္ဒေသ](၁) နုပုံလိင်ကို ညွှန်းပြခြင်း။ (၂) နုပုံလိင်ကိုညွှန်းပြ–တတ်–ကြောင်းဖြစ်–သော သဒ္ဒါ။ (၁) (၂) ယန္တိ မရဏံ သန္ဓာယ နုပုံသကနိဒ္ဒေ-သော။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၃၀၇။ ဣဒန္တိ သာမညတော နုပုံသကနိဒ္ဒေသေန ဆဂလကံ နိဒ္ဒိသတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၅၆။ (–နေတ္တိ၊ဌ။ ၁၀၇။ သာ-ရတ္ထ၊ ၂။ ၁၁ ၂။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၆၃။ ကခ်ီ၊ဌီ၊သစ်။ ၂၄၅။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၂။ ၂။ မ၊ဌီ၊ ၂။ ၁၀၈၊ ၃၀၈။ သံ၊ဌီ၊ ၁။ ၁ ၂ ၃။ မူလဋ္ဌီ၊ ၁။ ၁ ၅ ၀။ အနုဋ္ဌီ၊ ၂။ ၁။ အနုဋ္ဌီ၊ ၃။ ၃ ၀ ၀။)

နုပုံသကနိဒ္ဒေသာရဟ (တိ) [နုပုံသက+ နိဒ္ဒေ-သ+အရဟ] နုပုံလိင်ဖြင့် ညွှန်းပြခြင်းဌာ ထိုက်သော။ နုပုံသကနိဒ္ဒေသာရဟံ သဒ္ဒံ ဗျာပေတ္မာ သက်ဆုတိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁ ၅ ၅။ မူလဋ္ဌီ၊ ၂။ ၄။

နုပုံသကပဋ္ဌိသန္ဓိ (ထီ) [နုပုံသက+ပဋ္ဌိသန္ဓိ] နုပုံး၏ ပဋ္ဌိသန္ဓေ။ သစေ ပန နုပုံသက-ပဋ္ဌိသန္ဓိ ဟောတိ၊ ဘာ၀ဒသကံ ဟာယတိ။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၁။

နုပုံသကပဏ္ဍက (ပု) [နုပုံသက+ပဏ္ဍက] နုပုံ ပဏ္ဍုက်၊ မိန်းမ ယောကျ်ား မဟုတ်သော ပဏ္ဍုက်။ ယော ပန ပဋ္ဌိသန္ဓိယံယေ၀ အဘာ၀ကော ဥပ္ပဇ္ဇေ၁၊ အယံ နုပုံသကပဏ္ဍ-ကော။ဝိ၊ဌ၊ ၃။ ၂ ၉ ၇။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၁ ၄ ၅။ ကခ်ီ၊ ဌီ၊သစ်။ ၁ ၆ ၈။ (–ကခ်ီ။ ၁ ၀ ၄။ ဝ ၈ ရ။ ၄ ၂ ၉။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁ ၁ ၈-၁ ၁ ၉။ ကခ်ီ၊ဌီ၊သစ်။ ၁ ၆ ၇။)

နုပုံသကပယောဂ (တိ) [နုပုံသက+ပယောဂ] နုပုံလိင်နှင့် ယှဉ်သော၊ သမာဟာရေ ယော-

ဘုယျတော၊ နုပ်ုသကပယောဂေါတိ ဝုတ္တံ "သိပ္ပိယသမ္ဘုက"န္တိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၆၂။

နုပ်ုသကဘာဝပဋ္ဌိလာဘ (ပု) [နုပ်ုသကဘာဝ+ ပဋ္ဌိလာဘ] နုပ်ုး၏အဖြစ်ကို ရခြင်း။ ဣတ္ထိ-ဘာဝပ္ပဋ္ဌိလာဘာ၊ ဝါ နုပ်ုသကဘာဝပ္ပဋ္ဌိ-လာဘာ၊ ဝါ အဘာမ္ဘတာ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၂၄။

နုပ်ုသကလိင် (နာ) [နုပ်ုသက+လိင်] (၁) နပုလ္လိင် (တိ) (၂) နုပ်ုလိင်ရှိသော။ (၁) ဒေဝဒတ္တန္တိ နုပ်ုသကလိင်ေန လဒ္ဓနာမော နိဂမော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၄။ (တိ) (၂) သဘာယန္တိ နုပ်ုသ-ကလိင်ံ။ ဝဇိရ။ ၂၃၃။ (–သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၆။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၆၁။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၇၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၁၁၉၊၁ဂ၃၊၄ဝဂ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၁၃၉၊၁၆၇၊ ၂၁၂။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂ဝ၆။ မ၊ဋီ၊၁။၂၃ဝ။ မူလဋီ၊ ၁။၃၇။)

နုပ်ုသကလိင်တာဝိဘာဝန (နာ၊ တိ) [နုပ်ုသက-လိင်တာ + ဝိဘာဝန] နုပ်ုလိင်၏ အဖြစ်ကို ထင်စွာပြခြင်း။ "သဘာယ"န္တိ ပစ္စတ္တဝစနံ သဘာယသဒ္ဒဿ နုပ်ုသကလိင်တာဝိဘာဝ-နတ္ထံ ဝုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၉၄။

နုပ်ုသကလိင်ဒဿန (နာ) [နုပ်ုသကလိင်+ဒဿန] နုပ်ုလိင်ကိုပြခြင်း။ နုပ်ုသကလိင်ဒဿနတ္ထံ ကိရ "သဘာယ"န္တိ ပစ္စတ္တဝသေန နိဒ္ဒိဋ္ဌံ။ ဝဇိရ။ ၂၃၁။

နုပ်ုသကလိင်ယုတ္တ (တိ) [နုပ်ုသကလိင်+ယုတ္တ] နုပ်ုလိင်နှင့်ယှဉ်သော။ သဘာယသဒ္ဒေါ နုပ်ု-သကလိင်ယုတ္တော ဣဓ ဝုတ္တော။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၉၄။

နုပ်ုသကလိင်ဝစန (နာ) [နုပ်ုသကလိင်+ဝစန] နပုလ္လိင်ကို ဟောကြောင်းသဒ္ဒါ။ တေ ဘာဝေ ဌာတမ္ဘန္တိ ဝုတ္တဝေတုတ္ထမတ္တေ သာဓေတမ္ဘေ နုပ်ုသကလိင်ဝစနန္တိ အတ္ထော။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။ ၃၁၂။ (–သံ၊ဋီ၊၂။၈၁။)

နုပ်ုသကလိင်ဝိပရိယာယ (ပု) [နုပ်ုသကလိင်+ ဝိပရိယာယ] နပုလ္လိင်အဖြစ်ဖြင့် ဖောက်ပြန်ခြင်း။ ဣတ္ထိလိင်သာ နုပ်ုသကလိင်ဝိပရိယာ-ယော ဣဓ လိင်ဝိပလ္လာသော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။ ၃ဖ၁။

နုပ်ုသကလိင်သမ္ဘန္ဓဒဿန (နာ) [နုပ်ုသကလိင်+ သမ္ဘန္ဓ+ ဒဿန] နပုလ္လိင်နှင့် ဆက်စပ်မှုကို ပြခြင်း။ ဂုဏဇာတန္တိ "ယဿ ကိဉ္စိ သာဝကေန ပတ္တမ္ဘ"န္တိ နုပ်ုသကလိင်သမ္ဘန္ဓဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊၂။၃ဝ၄။

နုပ်ုသကဝစန (နာ) [နုပ်ုသက+ဝစန] နပုလ္လိင်ကို ဟောကြောင်း သဒ္ဒါ။ မဂ္ဂဿောတံ ဖလန္တိ ဖလံ အပေက္ခိတ္တာ နုပ်ုသကဝစနံ ကတံ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂ဖ၀။ (–ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃။)

နဘ (နာ) [နဲ+ဘူ + ကို့။ နဲ+ဘီ+ကို့။ နဲ ဘဝတိ တ္ထေ ကိဉ္ဆိပိ ဝတ္ထု။ တိ နဘံ၊ နတ္ထိ ဘူမိ တ္ထောတိ ဝါ နဘံ၊ နဘာယန္တိ ပက္ခိနော အနေန, တ္ထောတိ ဝါ နဘံ။ ဓာန်။ဓာန်၊ဋီ။၄၅–ဖ။ နဘံ အာကာ-သော။ ယင်း-ဋီ။၈၄၂။ (နဘသ်-သံ၊ဏာ, ဏဟ-ပြာ၊ နဘ-အဒ္ဓမာဂမီ။ အဟသ်-သိဟိုင်)] (၁) ကောင်းကင်။ (၂) နတ်ပြည်။ (ကောင်းကင်၊ တိမ်တိုက်၊ ဆီးနှင်း၊ ရေ၊ အသက်အပိုင်းအခြား၊ သက်တမ်း။ P.S.D.) (၁) နဘံ အာဟစ္စာ(သံ၊၁။၁ဝ၂)တိ အာ-ကာသံ ပူရေတ္တာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၄။ နဘေတိ အာကာသေ။ ဝိမာန၊ ဋ္ဌ။ ၂၁ဂ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ဖ၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၄၂၊ နဘန္တိ အာကာသော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၅ ၂၄။ (–အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃ဝ၆။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၁။ ၄ ၂ ၆။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၉။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ ဂ၆။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။ ၁ ၂၃၊ ၁ ၄ ၄။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၇၊ ၂ ၃ ဝ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ ၅ ၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၅။ ၁ ၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၁။ ၂ ၉ ဝ။) နဘံ —အံ၊ ၁။ ၃ ၅ ၉။ ထေရ။ ၂ ၆ ဝ။ ဇာ၊ ၁။ ၃ ၄ ဝ။

ဝိုင်ဌေ၁။၇၄။ မ၊ဌေ၁။၃၃၄။ ဇ၊ဌေ၊၄။၄ဖ၅။ နဘံ(ဒုဗေ)—ဒီ၊ ၂။၁၅၀။ မ၊၁။၃ဗ၁။ သံ၊၁။ ဖ၅။ အံ၊၁။ ၂၄၄။ အပ၊၁။၃၇၊၅၀။ ဝိ၊ဌေ၁။ ၇၄။ သံ၊ဌေ၊၃။၇၅။ အဘိ၊ဌေ၁။၃၃ဖ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၁၁။ နဘေန—အပ၊ဘ။ ၂၀ဗ။ နဘသာ (တ၊ဗ)—အပ၊ ၂။၁၁၃။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။၁၄၅။ နဘာ(မ ဗ)—အပ၊၁။၅။ ဇ၁၊ ၂။ ၂၄၁။ အပ၊ ဌ၊၁။၁ ၂၄။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၃၄။ ဇ၁၊ဌ၊၇။ဖ၉။ နဘသာ(မ၊ဗ)—အပ၊ ၂။၁ ၂၃။ အပ၊ဌ၊ ၂။ ၂၃၀။ နဘတော(မ၊ဗ)—ထေရ။၃၅ ၂။ ဇ၁၊ ဌ၊၇။ဖ၉။ နဘသော (မ၊ဗ)—ထေရ။ ၂၇၉။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ဖ၀။ နဘဿ (ဆ၊ဗ)—ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၁၇၀။ သံ၊ဌ၊၁။ ၂၇၀။ နဘမ္ပိ—ဇ၁၊၁။၃ဖ၁။ ဇ၁၊ဌ၊၅။၁၅။ နဘသိ (သ၊ဗ)—အပ၊ဌ၊၁။ ၂ဗ၀။ နဘော(သ၊ဗ)—သံ၊၁။၁ဗ၇။ အံ၊၁။ ၂၁၅။ ဝိမာန။၃၀၊ဗ၀။ ထေရ။ ၂၃၁။ အပ၊ ၁။၇ဖ။ အပ၊ ၂။ ၂၁၃။ အဘိ၊ဌ၊၁။ဇ၀။ စရိယာ၊ဌ။ဖ။ ဇ၁၊ဌ၊၁။ ၂၄။ သာရတ္ထ၊၁။ ၅ဗ။ သီ၊ဌ်၊သစ်၊ ၂။၁၇၃။ (၂) ဇ္ဇောပိ.... နဘာဒီနိ ဒေဝလောကသာမညာနိ ဗ္ဗော-နာဂတာနိပိ ဂဟေတမ္ဘာနိ။ ဓာန်၊ဌ်။၁၀။

နဘကမ္မန (နဿ) [နဘ+ကမ္မန] ကောင်းကင်တုန်လှုပ်ခြင်း။အာကာသဌာနဝိမာနကမ္မနေန နဘကမ္မနံ ဝေဒိတမ္ဘံ။ ဇ၁၊ဌ၊၅။ဇ၃၇။

နဘကောဌာသ (ပု) [နဘ+ကောဌာသ] ကောင်းကင်– အဖို့– အစု။ ကောင်းကင်အရပ်။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

နဘဂ္ဂ (နဿ) [နဘ+အဂ္ဂ] ကောင်းကင်–အဖို့–အစု၊ ကောင်းကင်အရပ်။ နဘဂ္ဂေ (ဝိမာန။ ၅၁)တိ နဘကောဌာသေ၊ အာကာသပဒေ-သေတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိမာန၊ဌ။၁၄ဖ။

နဘစာရိက (တိ) [နဘစာရ+ဣက] ကောင်းကင်၌ လှည့်သည် သွားလာခြင်း အလေ့ရှိသော၊သူ။ ထေရော ...နဘစာရိကာ ဘိက္ခူ သလာကံ ဂဏှန္တူတိ အာဟ။ မ၊ဌ၊၄။ ၂၃၇။

နဘစာရီ (တိ) [နဘ+စရ+ဏိ] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ ပထဝိကမ္မကာ ဘော၊ သမ္ဘေဝ နဘစာရိနော။ အပ၊၁။ ၂၀ (–ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၃ဂ၀။)

နဘတ္ထလ (နဿ) [နဘ+တလ] ကောင်းကင် အပြင်။ စက္ကဝတ္တိ သပရိသံ၊ မာပယိ သာ နဘတ္ထလေ။ အပ၊ ၂။ ၂၁၃။ ထေရီ၊ဌ။၁၅၄။ (–ဘ၆၀။)

နဘမဇ္ဈ(နဿ၊ပု)[နဘ+မဇ္ဈ]ကောင်းကင်အလယ်။ နဘမဇ္ဈေ ပုဏ္ဏစန္ဒံ ဝိယ ဥလ္လောကေတိ။ မ၊ ဌ၊၃။ ၂ဂဂ။ သူရိယော နဘမဇ္ဈံ အတိက္ကန္တော-ယေဝ ပညာယိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ဖ၂။ (–အံ၊ဌ၊ ၂။၃၄။ ဇ၁၊ဌ၊၄။ ၂ဘ၄။)

နဘသိဂမ (တိ) [နဘသိ+ဂမု+အ] ကောင်း-ကင်၌ သွားသော၊ သူ။ ဒီသွာ ကုမာရံ သိဝိမိဝ ပဇ္ဇလန္တံ၊ တာရာသဘံ နဘသိဂမံ ဝိသုဒ္ဓံ။ သုတ္တနိ။၃ဂ၆။

နမ (ပု) [နမု+အ။ နမော-သဒ္ဒါသည် ရဟော-သဒ္ဒါကဲ့သို့ အကာရန္တပုလ္လိင်, ဩကာရန္တ အ-လိင်ဟု ၂-မျိုးရှိ၏။ဓာန်၊ဌ်။၄ ၂ ၆။ နမန် နမော အတ္ထတော ကာယဝါစာစိတ္တေဟိ ဝတ္ထုတ္တယ-ဂုဏနိန္နတာ။ နမတိ ဘေတနာတိ ဝါ။ နမော၊ အတ္ထတော ပဏာမ ကိရိယာဘိနိပ္ပါဒိကာ ကာမာဝစရကုသလစေတနာ။ ဂန္ထာဘရဏ၊ ဌ်။ နှာ-၅ ၂၄။ ကခ်ါ၊ယော၊မဟာဌ်၊၁။၁၅–ဘ၉- လည်း ကြည့်။ (နမသ်-သံ၊ ဏမ-ပြာ၊ နမနာ-ရဏာ-ပြာ၊ဓာန်)] (၁) (ကိုယ်,နှုတ်, စိတ်တို့ဖြင့်)ညွှတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း–ခြင်း၊ ရှိခိုးခြင်း။ (၂) (ကိုယ်,နှုတ်,စိတ်တို့ဖြင့်) ညွှတ်– ယိမ်း– ကိုင်း–ရှိုင်း– ကြောင်း စေ-တနာ၊ ရှိခိုးကြောင်း စေတနာ။ (တိ) (၃) ညွှတ် –ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း–တတ်သော၊ ရှိခိုး-တတ်သော၊သူ။ (၁) နမော (ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၁) တိ ပရမတ္ထတော ဗုဒ္ဓဂုဏဗဟုမာနပ္ပဘဿရ စိတ္တ-

နတိ၊ စိတ္တနတိပ္ပဘဝါ စ ဝစီကာယနတိ။ ဝဇိရ။၈။ (–ဇာ၊ ၂။ ၁၂၂–၉။ ဇာ၊ ၆။ ၁၀၁–၈။အထဝါ နမနံ နမောတဿ ကရဏံ နမက္ကာရော။ ဓာန်၊ ၆ဒ။ ၄ ၂ ၆။ (၂) ဒေါင့်ကွင်း ပြန်ကြည့်။ (တိ) (၃) သောဘံ နမော ဘဂဝတော။ ဝိ၊ ၄။ ၂ ၄ ၅။ အံ ၁။ ၃ ၀ ၈။ ၅ ၁ ၄။ ဇာ၊ ၁။ ၂ ။ ၁ ၃ ၅။

နမက္ကာရ (ပု) [နမော+ကာရ။ နမ+ကာရ။ နမသ်+ကွ+ဃဉ်။ ထောမ။ နမော ကရဏံ နမက္ကာရော၊ နမောတော ဆဋ္ဌီလောပေါ "သောပဋ္ဌ တတြာကာရော" တိ ဩကာရ-လောပေ အကာရာဂမော။ အထ ဝါ နမနံ နမော၊ တဿ(နမဿ) ကရဏံ နမက္ကာရော။ ဓာန်၊ ၆ဒ။ ၄ ၂ ၆ ။နမော-လည်းကြည့်။ (နမသ္သ-ရ-သံ၊ နမုက္ကာရ-အဒ္ဓမာဂဓီ)] ညွှတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း–ခြင်းကို ပြုခြင်း၊ ရှိခိုးခြင်းကို ပြုခြင်း။ ယံ ပုဗ္ဗေ ဗြဟ္မုနော နမက္ကာရံ ကရောမ။ဒီ၊ ၆ ။ ၂ ။ ၃ ၃ ၂ ။သုဒ္ဓဝတ္ထံ နိဝါသေတ္မာ နာဂဿ နမက္ကာရံ ကရောဟိ။ မ၊ ၆ ။ ၃ ၄ ။ (–မ၊ ၆ ။ ၄ ၀ ။ သံ၊ ၆ ။ ၁ ။ ၂ ၀ ၇ ။ ပေတ၊ ၆ ။ ၁ ၉ ၉ ။ ထေရ၊ ၆ ။ ၁ ။ ၂ ၄ ၇ ။ ထေရ၊ ၆ ။ ၂ ။ ၂ ၂ ၇ ။ ထေရီ၊ ၆ ။ ၉ ၀ ။ ၁ ၄ ၆ ။ အပ၊ ၆ ။ ၁ ။ ၁ ၂ ။ အပ၊ ၆ ။ ၂ ၀ ။ ဇာ၊ ၆ ။ ၂ ။ ၃ ၁ ။ ၁ ၂ ၆ ။ ၁ ၃ ၅ ။ ဇာ၊ ၆ ။ ၅ ။ ၉ ၃ ။ ၂ ။ ၂ ။ ။ နေတ္တိ၊ ၆ ။ ၇ ။ ဒီ၊ ၆ ။ ၂ ။ ၂ ၂ ၇ ။ မ၊ ၆ ။ ၃ ။ ၁ ၉ ၈ ။ အံ၊ ၆ ။ ၁ ။ ၆ ၉ ။ အံ၊ ၆ ။ ၂ ။ ၉ ၇ ။ နေတ္တိ၊ ၀ ။ ၁ ၃ ။)

နမက္ကာရကရဏ (နဝ) [နမက္ကာရ+ ကရဏ] ညွှတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း–ခြင်းကို ပြုခြင်း၊ ရှိခိုးခြင်းကိုပြုခြင်း။ ဣတော ပဋ္ဌာယ ဣဒါနိ အမှာကံ ဗြဟ္မုနော နမက္ကာရကရဏံ နတ္ထိတိ ဒသ္သေတိ။ ဒီ၊ ၆ ။ ၂ ။ ၃ ၃ ။ ယံ မေတိ အာဒိ-ဣတိထာယ နမက္ကာရကရဏံ ဘဏတိ။ သုတ္တနိ၊ ၆ ။ ၂ ။ ၁ ၅ ၉ ။

နမက္ကာရဘာဇန (နဝ) [နမက္ကာရ + ဘာဇန] ညွှတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း–ခြင်း၏ တည်ရာ၊ ရှိခိုးခြင်း၏ တည်ရာ။ သက္ကဿ နမက္ကာရ-ဘာဇနဘူတံ ဟိ ပုစ္ဆန္တော မာတလိ "ကော နာမ သော ယက္ခေါ"တိ အာဟ။ သံ၊ ဌီ၊ ၁ ။ ၃ ၄ ၁ ။

နမတက (နဝ) [နမု+တက] (၁) သင်ခုန်း (ခေါ်ငယ်) ရစ်ပတ်ရန်– ဖျင်ပိုင်း – အထည်ကြမ်း၊ သင်ခုန်းနှိုး။ (၂) သိုးမွေးဖြင့် ပြီးသော မရက်အပ်သော အခင်း။ (၃) နံရိုး ညွှတ်အောင်ပြုကြောင်းဖြစ်သော စည်းကြိုး အဖွဲ့။ (၁) အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ သတ္ထကံ နမဘာကန္တိ။ ဝိ၊ ၄ ။ ၂ ၅ ၁ ။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ခုရံ ခုရသိလံ ခုရသိပါဠိကံ နမတကံ သဗ္ဗံ ခုရ-ဘဏ္ဍံ။ ဝိ၊ ၄ ။ ၂ ၇ ၄ ။ နမတကန္တိ သတ္ထကဝေ-ဌနကံ ပိလောတိကခဏ္ဍံ။ ဝိ၊ ၆ ။ ၄ ၉ ။ (၂) တေန ခေါ ပန သမယေန သံဃဿ နမတကံ ဥပ္ပန္နံ ဟောတိ။....နာ ဘိက္ခဝေ နမတကံ အဓိ-ဋ္ဌာတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ ၄ ။ ၂ ၆ ၁ ။ နမတကံ နာမ ဇွေ-ကလောမေဟိ ကတံ အဝါယိမံ စမ္မခဏ္ဍပရိ-ဟာရေန စ ပရိဘုဉ္ဇိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ ၆ ။ ၄ ။ ၅ ၁ ။ နမတကံ နာမ သန္ထတသဒိသန္တိ ကေစိ ဝဒန္တိ။ ကေစိ ပန "ရုက္ခတစမယ"န္တိ။ ဝိမတိ၊ ၂ ။ ၂ ၃ ၄ ။ (၃) တေန ခေါ ပန သမယေန ဆဗ္ဗဂ္ဂိယာ ဘိက္ခုနိယော....နမတကံ ဓာရေန္တိ။ ဝိ၊ ၄ ။ ၄ ၅ ၈ ။ (–၄ ၅ ၉ ။)

နမတိ (ကြို) [နမု+အ+တိ။ နိတိ၊ ဓော ။ ၁ ၃ ၃ ။] ညွှတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း – ၏၊ ရှိခိုး၏။ စိတ္တံ နမတိ။ ဝိ၊ ၁ ။ ၁ ၁ ၆ ။ ဝိ၊ ၃ ။ ၆ ။ ဒီ၊ ၂ ။ ၃ ၁ ။ မ၊ ၁ ။ ၂ ၂ ၄ ။ မ၊ ၂ ။ ၂ ၉ ၂ ။ အံ၊ ၂ ။ ၁ ၅ ၅ ။ အံ၊ ၃ ။ ၁ ၉ ၅ ။ ဝိ၊ ၆ ။ ၂ ။ ၇ ၉ ။ သံ၊ ၆ ။ ၃ ။ ၁ ၂ ၅ ။ အံ၊ ၆ ။ ၁ ။ ၃ ၃ ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁ ။ ၂ ၁ ၁ ။ ဓမ္မ၊ ၆ ။ ၂ ။ ၃ ၅ ။ ဣတိဝုတ်၊ ၆ ။ ၂ ၄ ၀ ။ သာရတ္ထ၊ ၃ ။ ၁ ၅ ။ မ၊ ၆ ။ ၂ ။ ၆ ၉ ။ ဝံသော နမတိ။ သံ၊ ၆ ။ ၃ ။ ၂ ၅ ။ သံ၊ ၆ ။ ၂ ။ ၄ ၈ ၀ ။ နမန္တိ (ဒီ၊ ၆ ။ ၃ ။ ၁ ၆ ၀)တိ ..တန္ဒိန္ဒာ ဟောန္တိ။ ဒီ၊ ၆ ။ ၃ ။ ၁ ၇ ။ နမန္တိ— ဝိ၊ ၃ ။ ၃ ။ ၂ ။ ဒီ၊ ၂ ။ ၂ ၄ ။ ဥဒါန ။ ၁ ၈ ၆ ။ ဇာ၊ ၁ ။ ။ ၂ ၅ ၉ ။ ဝိ၊ ၆ ။ ၃ ။ ၃ ၂ ၂ ။ ဒီ၊ ၆ ။ ၂ ။ ၃ ၉ ။ မ၊ ၆ ။

၂၆၀။ အံ၎ဒ္ဒ၊၃။၂၂၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၃၀၀။ ဇာ၊ဌ္ဌ၊၄။ ၂၀၉၊ သာရတ္ထ၊၃။ ၂၆၄။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၃၉။ အံ၎ဒ္ဒ၊၃။ ၂၃၆။ နမေ(နမု+အ+မိ)= နမာမိ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။ ၂၁၇။ နမာမိ—ဝိ၎ဌ၊၁။ ၁။ ထေရ၊ဌ္ဌ၊၁။ ၂၄၇။ ²ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ္ဌ။၁။ သာရတ္ထ၊ ၁။၁၃။ ဝိမတိ၊၁။၄။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၆။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။ ၂၁၇။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။၆။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၆။ အံ၎ဒ္ဒ၊၁။ ၉။ နေတ္ထိ၊ဠ္ဠ။ ၅၅၊၁။ နမေ (နမု+အ+ယျ) —ပဋ္ဌိနာမေယျ။ ဇာ၊၁။ ၆၀၊၁၁၀။ ဇာ၊ဌ္ဌ၊ ၂။ ၁၈၈။ ဇာ၊ဌ္ဌ၊၃။ ၉၉။ နမေယျ=နတာ ဘ၀ေယျ။ ဒီ၊ဌ္ဌ၊၃။ ၈၅။ မ၊ဌ္ဌ၊၄။ ၈၃။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၃။ ၈၄။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။ ၂၉၉။ အံ၎ဒ္ဒ၊၁။ ၂၁၈။ နမေ-ယျ—မဟာနိ။ ၉၇။ နေတ္ထိ။ ၅၂ ၂။ ပေ၌ကော။ ၁၇၈။ မိလိန္ဒ။ ၂၃၁။ အဘိ၊ဌ္ဌ၊ ၂။ ၄၁၅။ သံ၊ ဌ္ဌ၊၁။ ၁၆၆။ သုတ္တနိ၊ဌ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၇။ ထေရ၊ဌ္ဌ၊၁။ ၂၁၃။ နေတ္ထိ၊ ဌ္ဌ။ ၁ ၂၄။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၂၁၄။ နမေထ (နမု+အ+ထ)— မဟာနိ။ ၉၅၊ ၉၇။ နမိ (နမု+အ+ဣ) —ဒီ၊ ၂။ ၃၁။ မိလိန္ဒ။ ၂ ၂ ၆။ မ၊ဌ္ဌ၊ ၂။ ၈ ၂။ သံ၊ဌ္ဌ၊၁။ ၁ ၈ ၂။ အံ၎ဒ္ဒ၊၁။ ၁ ၆ ၈။ ဓမ္မ၊ဌ္ဌ၊၁။ ၁ ၅ ၄။ သုတ္တနိ၊ဌ္ဌ၊ ၂။ ၆ ၁။ အပ၊ဌ္ဌ၊၁။ ၇ ၄။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ္ဌ။ ၃ ၂ ၉။ ဇာ၊ ဌ္ဌ၊၁။ ၇ ၂။ ဇာ၊ဌ္ဌ၊ ၆ ။ ၅ ၆။ သာရတ္ထ၊၃။ ၁ ၅ ၄။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၃ ၂ ၈။ အံ၎ဒ္ဒ၊၃။ ၂ ၆ ၇။

နမန (နာ၊ထိ) [နမ+ယု။ ထိ-ဌ် နမနာ။ (နမ္ဘ-သံ၊ ဏမဏ-ပြာ)] (၁) (အာရုံသို့ ရှေး၌) ညွတ်ခြင်း။ (တိ) (၂) (အာရုံသို့ ရှေး၌) ညွတ်တတ်သော။ (၁) ပစ္ဆတော နမနာ။ အဘိ၊ဌ္ဌ၊ ၂။ ၄ ၆ ၀။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ္ဌ၊ ၂။ ၁ ၁ ၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁ ၉ ၆။ အံ၎ဒ္ဒ၊၁။ ၂ ၇။ နမနံ အာရမ္မဏာဘိ-မုခဘာ၀ေါ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၁ ၀ ၆။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။ ၃ ၁ ၁။ အံ၎ဒ္ဒ၊၁။ ၁ ၃ ၂ ။ (—ထေရ၊ဌ္ဌ၊၁။ ၉ ၀။ ဝ ဇိရ။ ၁ ၅ ၁။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။ ၃ ၁ ၁။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၃ ၁ ၂။ အံ၎ဒ္ဒ၊၁။ ၁ ၃ ၂ ။ မူလဋ္ဌီ၊၁။ ၅ ၆ ။) (တိ) (၂) နာမန္တိ အာရမ္မဏာဘိမုခံ နမနတော ဝေဒနာဒယော တယော ခန္ဓာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁ ၉ ၂။ နမနတော နမနဋ္ဌေန နာမံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂ ၂ ၂။ (—ခုဒ္ဒကဌ္ဌ။ ၆ ၅ ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၃ ၉ ၃။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။ ၄ ၁ ၂။ အံ၎ဒ္ဒ၊ ၂။ ၁ ၄ ၅ ။)နမနဋ္ဌ-လည်း ကြည့်။

နမနက (နာ) [နမက+ကရ+ကို] နံရိုးညွတ် အောင်ပြု – တတ် – ကြောင်းဖြစ် – သော ခါးစည်းအဖွဲ့၊ ခါးပတ်။ နမနကန္တိ ဖာသုကဋ္ဌ-နမနကဗန္ဓနံ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂ ၆ ၅ ။

နမနကာယဂ် (တိ) [နမန+ကာယဂ်] ညွတ်– ယိမ်း–ကိုင်း– ရှိုင်း– သော ကိုယ်အင်္ဂါ ရှိ သော၊သူ။ တေဒဂ္ဂေ ဌပိတော အာယသ္မာ အာနန္ဒော နတင်္ဂါ နမနကာယဂ်ေါ အဋ္ဌ-လိကော ဟုတ္တာ....အပုစ္ဆိ။ အပ၊ဌ္ဌ၊၁။ ၁ ၄ ၂ ။

နမနကိဋ္ဌ (နာ) [နမန+ကိစ္စ] ညွတ်–ကိုင်း– ခြင်း(ကို ပြုခြင်း)ကိစ္စ၊ ကိုင်း–ညွတ်–မှု။ ပုပ္ဖိတေ ပါရိစ္ဆတ္တကေ....နမနကိစ္စံ ဝါ ပုပ္ဖါဟ-ရဏတ္ထံ စကော်ဌ္ဌကကိစ္စံ ဝါ နတ္ထိ။ ဒီ၊ဌ္ဌ၊ ၂ ။ ၂ ၄ ၂ ။ အံ၎ဒ္ဒ၊၃။ ၁ ၈ ၄ ။

နမနဋ္ဌ (ပု) [နမန+အတ္ထ] (အာရုံသို့ ရှေး၌ ညွတ်တတ်သည်၏ အဖြစ်ဟူသော အနက်၊ နမနဋ္ဌေနာပိ စေတ္ထ စတ္ထာရော ခန္ဓာ နာမံ) ဒီ၊ဌ္ဌ၊၃။ ၁ ၆ ၀။ နမနဋ္ဌေန နာမနဋ္ဌေန စ နာမံ။ အဘိ၊ဌ္ဌ ၁ ။ ၉ ၄ ။ နာမဿ အာရမ္မဏာဘိမုခ-နမနံ နမနဋ္ဌော။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၂ ။ ၈ ၆ ။ (—သံ၊ဌ္ဌ၊ ၂ ။ ၆ ၇ ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ္ဌ၊ ၁ ။ ၁ ၀ ၂ ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၂ ။ ၁ ၀ ၁ ။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၂ ။ ၂ ၅ ၇ ။ မ ဋ္ဌီ၊ ၃ ။ ၄ ၂ ၁ ။ အံ၎ဒ္ဒ၊ ၂ ။ ၄ ၈ ။) နာမ-လည်း ကြည့်။

နမနထုတိယတ္ထ (ပု)[နမန+ထုတိ+အတ္ထ] ညွတ် ကိုင်းခြင်း, ချီးမွမ်းခြင်းဟူသော အနက်။ နမန-ထုတိယတ္ထေသု စ ဝန္ဒသဒ္ဒမိစ္ဆန္တိ အာစရိယာ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၁ ၂ ။

နမနဒဏ္ဍက (ပု) [နမန + ဒဏ္ဍက] ညွတ် ကိုင်းသော – တုတ်ချောင်း – တောင်ဝှေး။ နမနဒဏ္ဍကော ဝိယ လောကုတ္တရမဂ္ဂေါ။ မ၊ဌ္ဌ၊ ၄ ။ ၉ ။ နမနဒဏ္ဍကော ဝိယ လောကု.

တ္တရမဂ္ဂေါ် နိဗ္ဗာနာရမ္မဏော စိတ္တဿ နာမ-
နတောဝ။ မ၊ဋီ၊၃ ။ ၂၁၇ ။

နမနရှုပ္ပနဝိရောဓ (ပု) [နမနရှုပ္ပန + ဝိရောဓ] ညှတ်ခြင်း, ဖောက်ပြန်ခြင်း အားဖြင့် ဆန့်ကျင်ခြင်း။ ကမ္မံ ရှုပဿ နမနရှုပ္ပနဝိရောဓော သာရမ္မဏာနာရမ္မဏ ဝိရောဓော စ သဘာဝ-ဝိရုဒ္ဓေါ် ပစ္စယော။ မူလဋီ၊ ၂ ။ ၁၀၀ ။ နမန-ရှုပ္ပနဝိရောဓော သဘာဝဝိရုဒ္ဓေါ် ပစ္စယောတိ ယောဇနာ။ အနုဋီ၊ ၂ ။ ၁၁၀ ။

နမနလက္ခဏ (နဝ) [နမန + လက္ခဏ] (၁) ညှတ်ခြင်း သဘော လက္ခဏာ။ (တိ) (၂) ညှတ်ခြင်းသဘောလက္ခဏာ ရှိသော။ (၁) နာမဿ နမနလက္ခဏံ။ မ၊ဋီ၊ ၁ ။ ၅၀ ။ ပဋိသံ၊ဋီ၊ ၁ ။ ၁၉၃ ။ သဗ္ဗေပိ တေ အရူပဓမ္မေ နမနလက္ခဏေန ဧကတော ကတ္တာ တေ နာမ"န္တိ ပဿတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂ ။ ၂၂၃ ။ (တိ) (၂) နမနလက္ခဏ (မ၊ဋီ၊ ၁ ။ ၂၂ဖ ။ သံ၊ဋီ၊ ၂ ။ ၁ဖ)န္တိ အာရမ္မဏာဘိမုခံ (ဟုတ္တာ) နမနသဘာဝံ ထေန ဝိနာ အပ္ပဝတ္တနတောဝ။ မ၊ဋီ၊ ၁ ။ ၃၂၄ ။ သံ၊ဋီ၊ ၂ ။ ၁ဂ ။ (–အဘိ၊ဋီ၊ ၂ ။ ၁၂၉ ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂ ။ ၁၅၉ ။ ဥဒါန၊ဋီ ။ ၃၉ ။ ၃ ။ မဟာ-နိ၊ဋီ ။ ၁၄၃ ။ စူဠနိ၊ဋီ ။ ၅ ။)

နမနသဘာဝ (တိ) [နမန+သဘာဝ] (အာရုံ သို့ ရှေးရှု) ညှတ်ခြင်း သဘောရှိသော။ အထက်ပုဒ် (တိ) (၂)-ကြည့်။

နမနသာမည (နဝ) [နမန+သာမည] (အာရုံ သို့ ရှေးရှု) ညှတ်ခြင်းအားဖြင့် တူသည်၏ အဖြစ်။ ယေ ဓမ္မာ ရူပ္ပနသာမညတော နမ-နသာမညတော အနိစ္စာဒိသာမညတော ဝါ ခန္ဓာယတနာဒိသာမညတော ဝါ ဧကလက္ခ-ဏာ။ နေတ္တိ၊ ဝိ ။ ၁၄၃ ။

နမန္တ (တိ) [နမု+အန္တ] ညှတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း–သော(စိတ်-စသည်)။ အပ္ပေါ-ဿုက္ကတာယ စိတ္တေ နမန္တေ။ ထေရီ၊ ၃ ။ ၃ ။ နမေ နမန္တဿ ဘဝေ ဘဝန္တိ။ ဇာ၊ ၃ ။ ၂ ။ ၁၈၈ ။ (–ပဋိသံ၊ ၃ ။ ၂ ။ ၁၁၃ ။ ဇာ၊ ၃ ။ ၃ ။ ၉၉ ။ ဒီ၊ ဋီ ။ ၂ ။ ၃ ။ ၉ ။)

နမန္တိ (ကြိ) [နမု+အ+အန္တိ] ညှတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း–ကုန်၏၊ ရှိခိုးကုန်၏။ နမတိ-ကြည့်။

နမမာန (တိ) [နမု+အ+မာန] ညှတ်သော (စိတ်)။ စိတ္တေ နမမာနေ မံ မဟာပြဟ္မာ ဓမ္မဒေသနံ ယာစိဿတိ။ သံ၊ ၃ ။ ၁ ။ ၁ဂ၁ ။

နမယန္တိ (ကာ၊ကြိ) [နမု+ဏယ+အန္တိ] ညှတ်စေကုန်၏။ (က) ဖြောင့်အောင်ပြု–ဖြောင့်-ကုန်၏။ (၁) ရွှေ–ခုတ်–ဖျဉ်–ကုန်၏။ (ဂ) ဥသုကာရာ နမယန္တိ တေဇနံ။ မ၊ ၂ ။ ၃ ။ ၁ ။ ဓမ္မ ။ ၂၅ ။ ၃ ။ ထေရ ။ ၂ ။ ၄ ။ ၃ ။ ၄ ။ ပဋိသံ၊ ၃ ။ ၁ ။ ၄ ။ ဓမ္မ ၃ ။ ၁ ။ ၃ ။ ၃ ။ ဓမ္မ ၃ ။ ၂ ။ ၆ ။ နမ-ယန္တိတိ တေလကဋ္ဌိကေန မဂ္ဂေတ္တာ ကုက္ကုဇ္ဇေ တာပေတ္တာ ဥန္နတုန္နတဋ္ဌာနေ နမေန္တာ ဥဇုံ ကရောန္တိ။ မ၊ ၃ ။ ၃ ။ ၂ ။ ၆ ။ (–ဓမ္မ ၃ ။ ၁ ။ ၃ ။ ၃ ။ ထေရ ၃ ။ ၁ ။ ၉ ။) (ခ) ဒါရုံ နမယန္တိ တစ္ဆ-ကာ။ မ၊ ၂ ။ ၃ ။ ၀ ။ ဓမ္မ ။ ၂ ။ ၃ ။ ၃ ။ ထေရ ။ ၂ ။ ၄ ။ ၃ ။ ၄ ။ ပဋိသံ၊ ၃ ။ ၁ ။ ၄ ။ ဓမ္မ ၃ ။ ၁ ။ ၃ ။ ၃ ။ ဓမ္မ ၃ ။ ၂ ။ ၆ ။ ဒါရုံ နမယန္တိ အတ္ထနော ရုစိယာ ဥဇုံ ဝါ ဝက်ံ ဝါ ကရောန္တိ။ ဓမ္မ ၃ ။ ၁ ။ ၃ ။ ၃ ။ ထေရ ၃ ။ ၁ ။ ၉ ။

နမသိ (ကြိ) [နမု+အ+သိ] ညှတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း–၏၊ ရှိခိုး၏။ နမတိ-ကြည့်။

နမဿ (ကြိ) [နမဿ+အ+ဟိ] ညှတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း–လော့၊ ရှိခိုးလော့။ နမဿတိ ကြည့်။

နမဿတိ (ကြိ) [နမဿ +အ+တိ]။ နမဿ ဝန္ဒနာနတိယံ။ ဝန္ဒနာနတိ နာမ ဝန္ဒနာသခ်ါတံ နမနံ။ နီတိ၊ ၁ ။ ၁ ။ ၂ ။ ၂ ။ နမဿော ဝန္ဒနာ-နတ္ထိ။ ၁ ။ ၃ ။ ၂ ။ ၁ ။ ။ နမော+အဿ+တိ။

မောက်၊၅။၁၁။ နိရုတ္တိ၊ဒီ။၇၁၁။] ညွတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း–၏၊ ရှိခိုးဏ်။ နမဿတိ....နမ-ကျွာရံ ကရောတိ။ ဇာ၊ ၂။၈၀။ဇာ၊ဌ၊၅။၃၅၂။ နမဿတိတိ....သက္ကစ္စံ နမဿနံ ကရောတိ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၇။ နမဿတိ—ဒီ၊ဥ။၁၄ဖ။ သံ၊၁။ ၂၃ဖ။ အံ၊ဥ။၄၇၅။ ထေရ်။၄၁ဇ။ ဇာ၊၁။ ၁၅၁။ ဒီ၊ဌ၊ဥ။၂၂။ မ၊ဌ၊၄။၂၂၂။ သံ၊ဌ၊၁။ ၃၂၂။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။ဖ၂။ ထေရီ၊ဌ။၂၄၇။ဇာ၊ဌ၊၇။၃၀၂။ နေတ္တိ၊ဌ။၇။ ဒီ၊ဌ်ိ၊ဥ။၁၂၇။ အံ၊ဌ်ိ၊၁။ဖဇ။ နမဿန္တိ နမော ကရောန္တိ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၁၈၄။ နမဿန္တိ .... တန္နိန္နာ တပ္ပေါ-ဏာ တပ္ပဗ္ဗာရာ ဟောန္တိ။ ထေရ၊ဌ၊၂။၂ဖ၀။ နမဿန္တိ—မ၊၂။၄၀၀။ သံ၊၁။၂၂။ သံ၊၂။ ၇၄။ အံ၊၁။ဝဖ်။ အံ၊၂။၃၀၄။ အံ၊ဥ။၄၄၇။ ဣတိဝုတ်။ ၂၇၇။ သုတ္တနိ။ဥ၇၄။ ထေရ။ ၃၁၈။ အပ၊၂။ဖဇ။ နေတ္တိ။၁၃၀။ မ၊ဌ၊၄။ ၂၃ဖ။ သံ၊ဌ၊၁။ဖ၁။ သံ၊ဌ၊၂။၂၇ဥ။ သံ၊ဌ၊ဥ။၂ဥ။ အံ၊ဌ၊၁။၂ဝဖ။ အံ၊ဌ၊၂။ဝ၄ဇ။ အံ၊ဌ၊ဥ။၁၁၁။ အဘိ၊ဌ၊၁။၄၅။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ ၂၄၂။ ထေရ၊ဌ၊၁။၁ဥ၀။ အပ၊ဌ၊၁။၂၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၅၅။ ဇာ၊ဌ၊၁။၂၁။ ဇာ ဌ၊ဖ။၄ဥ။ ဒီ၊ဌ်ိ၊ဥ။၁၅၂။ သံ၊ဌ်ိ၊၁။၁ဝ၇။ သံ ဌ်ိ၊ ၂။၂ဥ၉။ အံ၊ဌ်ိ၊ ၂။၁ဥ၇။ နမဿသိ—ဒီ၊ဥ။၁၄ဖ။ သံ၊၁။၂ဥဖ။ အပ၊ ၂။ဖ၄။ သံ၊ဌ၊ ၁။ ၂၀၀။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၇ဥ။ နမဿထ ဝန္ဒထ။ အပ၊ဌ၊၁။၁ ၂၇။ နမဿထ—သုတ္တနိ။ဥ၅ဝ။ အပ၊၁။၇။ အပ၊ ၂။ဥ၀ဥ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ဖ၁။ နမ-ဿာမိ နမော ကရောမိ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဖ။ နမဿာမိ ပဏာမံ ကရောမိ။ အပ၊ဌ၊၁။ ဥ၁ဖ။ အပ၊ဌ၊ ၂။ဥ၀။ နမဿာမိ ဝန္ဒာမိ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၂။ဥ၀။ နမဿာမိ— ဒီ၊ ၂။ ၂ဥ၇။ ဒီ၊ဥ။ ၁၄ဖ။ သံ၊၁။ ၂ဥဖ။ ပေတာ။၁ဖ၄။ အပ၊၁။ ၄၅။ အပ၊ ၂။ ၁၀။ ဇာ၊၁။ဥ၀။ စူဠနိ။၁၀။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဥ၇။ အံ၊ဌ၊၁။ဝ၉။ ခုဒ္ဒကာ၊ဌ။ ၁၁ဥ။ သုဘ္ဘနိ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၂။ ပေတာ၊ဌ။၁၄ဥ။ ထေရ၊ဌ၊၁။၄ဖ၀။ ထေရ၊ ဌ၊ ၂။၅ဥ။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။ ၄ဖ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၁ဥ၇။ စူဠနိ၊ဌ။ ၂၄။ အံ၊ ဌ်ိ၊၁။ဖ၉။ နမဿာမ — အဘိ၊က။ ၄ဥ။ ခုဒ္ဒက။ဂ။ သုတ္တနိ။ဥ၁၅။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ဥ၀ ၂။ မ၊ဌ်ိ၊ ၂။ဥ ၂၀။ နမဿာဟိ—ဒီ၊ဌ၊ဥ။၁ ၂၅။ နမဿေ-—သံ၊၁။၁ဂ၀။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။၁ဝ၇။ နမဿေ-ယျာတိ နမော ကရေယျ။ အံ၊၁။ဥ၁ဝ။ အံ၊ဌ၊ ၂။၁ဝ၀။ နမဿေယျာတိ နမက္ကာရံ ကရေယျ။ ဣတိဝုတ်။ ၂ဖ၉။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ ဥ၂၁။ နမဿေယျ — ဇာ၊ဌ၊၁။၄ ၂၅။ ဇာ၊ ဌ၊ဥ။ ၂ ၂၀။ ဇာ၊ဌ၊၅။ဥ၅ ၂။ ဇာ၊ဌ၊၇။ ၂ဝ၁။ မဟာနိ၊ဌ။ဥ၉ဌ။ နမဿေယုံ—သံ၊ ။ ၂ဥ၀။ နမဿေယျာသိ— ဒီ၊ဌ၊ဥ။၁ ၂။ ဒီ၊ဌ်ိ၊ဥ။ ၁ဌဖ။ နမဿာ (ဒီ၊ဌ၊ဥ။၁ဌ၁)တိ နမဿေ-ယျာသိတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဌ်ိ၊ဥ။၁ဌဖ။ နမဿိ —အပ၊ဌ၊ ၂။၁ဖ၉။ နမဿိ ံသု နမက္ကာရံ အကံသု။ ထေရ။ဥ၁၀။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၂ဥ။ နမဿိ ံသု— သုတ္တနိ။ဥ ၂ဥ။ အပ၊၁။၁ဖ၉။ အပ၊ ၂။၁ဌ၀။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၅ ၀။ ထေရ ဌ၊ ၁။ ၂ ၂ဥ။ နမဿိ ံ—ထေရီ။ဥ၀ဖ။ အပ၊၁။ ၁ဥ၊ဖ၀ဥ။ အပ၊ ၂။ဝ၁ဖ။ ထေရီ၊ဌ။ဖ၀။ ဇာ၊ဌ၊ဥ။ဥ၀ဖ။ နမဿိသတိ—ဒီ၊ဌ၊ဥ။၁ ၂။ နေတ္တိ၊ ဝိ။၁ဝ။ နမဿိသာမိ— အပ၊၁။ ဥ၉ ။ နမဿိသံ—နမဿိ ံ။ ဇာ၊ ၂။ဥ၁ဖ။ ဇာ၊ဌ၊ဥ။ဥ၀ဖ။ နမဿိသံ— အပ၊၁။၁ဥ၁၊ ဥ၂ဥ။ ဇာ၊ ၂။၁ဂ၁ဖ။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။၁ ၂ဥ။

နမဿတ (ကြို) [နမဿ+အ+တ] ညွတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း–ကုန်၏၊ ရှိခိုးကုန်၏။ နမဿတိ ကြည့်။

နမဿန (နာတိ) [နမဿ+ယု] ညွတ်–ယ်မ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း–ခြင်း၊ လက်အုပ်ချီမှုပြုခြင်း၊ ရှိခိုးခြင်း။ နမဿန(ဗုဒ္ဓဝံ။ဥ၀ဥ)ဿ် ဆဋ္ဌလိင်ဧကဝုစ်။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ဖ ၂။ (–အပ၊၁။ဥ၅။ ဒီ၊ဌ၊ဥ။ ၁ ၂ ၂။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၅ ၀။ ဇာ၊ဌ၊၁။၁။)

နမဿနကာရဏ (နာ) [နမဿန+ကာရဏ] ရှိခိုးခြင်း၏အကြောင်း။ ဒီသာ နမဿနဿ-

နေတိ ယသာဝုတ္တဒီသ၁်နံ ပစ္စုပ္ပဇ္ဇာနံသည်-
တော နမ္မဿနကာရဏော။ ဒီ၊ဌ္ဌ၊၃။ ၁၄၅။

နမ္မဿနဘာဝ (ပု) [နမ်ဿန+ဘာဝ] ညွှတ်-
ယိမ်း-ကိုင်း-ရှိုင်း-သည်၏ အဖြစ်၊ ရှိခိုး
သည်၏အဖြစ်။ ဘဒန္တေ မမ ဒီသာ နမ္မဿန-
ဘာဝံ ၎ါ အနမ္မဿနဘာဝံ ဝါ တုမ္ဟေ ဇာ-
နာထ။ ဓမ္မ၊ဌ္ဌ၊၂။၄၀၁။

နမ္မဿနာရဟ (တိ) [နမ်ဿန+အရဟ] ညွှတ်-
ယိမ်း-ကိုင်း-ရှိုင်း-ခြင်းငှါ ထိုက်သော၊
ရှိခိုးထိုက်သော၊သူ။ နိုယမေန နမ္မဿနာရဟံ
နမ္မဿမာနဿ ဟိတမဟပ္ပလကရဏတော။
ဝဇိရ။၁၆။

နမ္မဿနိယ (တိ) [နမ်ဿ+အနိယ] ရှိခိုး-အပ်-
သင့်-ထိုက်-သော၊ သူ။ ဘိက္ခု အတိသီလ-
ဝန္တတာယ နာဂယက္ခနရမရှဟိ နမ္မဿနိ-
ယော။ မိလိန္ဒ။၂၇၀။ (-နေတ္တိ၊ဝိ။၃။)

နမ္မဿနိယဘာဝဟေတု (ပု) [နမ်ဿနိယ+
ဘာဝ+ဟေတု] ရှိခိုးထိုက်သည်၏အဖြစ်ဟု
ဆိုအပ်သော အကြောင်း။ တံ ဝုတ္တနယေ-
နေဝ ဒီဠမ္ဘိကဟိတဟေတုတော သမ္ဘုဏယီ-
ကဟိဘာဟေတုတော ဒေဝတာဟိပိ နမ္မဿနိ-
ယဘာဝဟေတုတော စ မဂ်လန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။
ခုဒ္ဒကဋ္ဌ။၁၁၆။ သုတ္တနိ၊ဌ္ဌ၊၂။၂၂။

နမ္မဿနေယျ (တိ) [နမ်ဿ+အနိယ] ရှိခိုး-
အပ်-သင့်-ထိုက်-သော (ရတနာ ၃-ပါး)။
ဣစ္ဆေဝံ ယသာဝုတ္တနယေန အစ္ဆန္တံ ကောန္ဒေန
နမ္မဿနေယ္ယံ နမ္မဿိတဗ္ဗံ ရတနတ္တယံ နမ်ဿ-
မာနော....သမ္ဘဒ္ဒော။ သာရတ္ထ၊ဋီ။၁၄။

နမ္မဿန္တ (တိ) [နမ်ဿ+အန္တ။ ဣ ၌ နမ်ဿန္တိ]
ကိုယ်,နှုတ်,စိတ်တို့ဖျင့်) ညွှတ်-ယိမ်း-ကိုင်း
-ရှိုင်း- သော။ ရှိခိုးသော။ သူ။ နမ္မဿံ
အစရီ (သုတ္တနိ။၃၃၀။ ထေရ။၃၇၃) တိ နမ
ဿမာနော ဝိဟာသိ။ သုတ္တနိ၊ဌ္ဌ၊၀
ထေရ၊ဌ္ဌ၊၂။၅၃၄။ သဒ္ဒါ နမ္မဿ မနုသိက္ခေ-
(မဟာနိ။၃၁၄။)တိ သဒ္ဒါ နမ္မဿန္တော တိ-
ဿော သိက္ခာယော သိက္ခေယ္ယ။ မဟာနိ၊ဌ္ဌ။
၃၇၂။ 'နမ်ဿံ=နမ်ဿန္တော— သံ၊ဝ။၁၉၅။
ထေရ။၃၇၁။ အပ၊ဝ။၃၀၉။ သုတ္တနိ၊ဌ္ဌ၊ ၂။
၂၀၀။ ထေရ၊ဌ္ဌ၊ ၂။၄၅။ ဇာ၊ဌ္ဌ၊၃။ ၂၀၅။
ဇာ၊ဌ္ဌ၊၅။ ၁၆၀၊ ၂ ၂၀၊၃၅။ နမ္မဿန္တိ—ထေရီ၊
ဌ္ဌ။၁၄၀။ နမ်ဿန္တိ (ဒု၊ဧ)— ဒီ၊၃။၁၄၆။
နမ္မဿန္တာ (ထေရ။၃၅)တိ သိရသိ အဋ္ဌလိ
ပဋ္ဌယ နမ္မဿမာနာ တိဋ္ဌန္တိ။ ထေရ၊ဌ္ဌ၊ ၂။
၄၅ ;။ နမ်ဿန္တာ— ဒီ၊ ၂။၁၆၀။ ဇာ၊ဌ။
၃၆၄။ အပ၊ဝ။၅ ၂ ၃။ အပ၊ဌ္ဌ၊ဝ။၁ ၂ ၃။
နေတ္တိ၊ဝိ။၇။ နမ္မဿတော=နမ်ဿန္တသ—
ဇာ၊ဌ္ဌ၊၅။။၂ ၂ ၉။

နမ္မဿန္တိ (ကြို) [နမ်ဿ+အ+အန္တိ] ညွှတ်-
ယိမ်း-ကိုင်း-ရှိုင်း-ကုန်၏။ ရှိခိုးကုန်၏။
နမ်ဿတိ-ကြည့်။

နမ္မဿမာန (တိ) [နမ်ဿ+မာန။ (နမော+
အ်ဿ+မာန။ မောဒ်၊၅။၁၁။)] (ကိုယ်,
နှုတ်,စိတ်တို့ဖြင့်) ညွှတ်-ယိမ်း-ကိုင်း-ရှိုင်း
-သော၊ ရှိခိုးသော၊ သူ။ နမ္မဿမာနော တိ
ကာ၁်ယေန ၎ါ နမ္မဿမာဒနာ၊ ဝါစာယ ၎ါ
နမ္မဿမာ၁်နာ၊ စိတ္တေန ၎ါ နမ်ဿမာနော။
စူဠနိ။ ၂၁၈။ နမ်ဿမာနော (ပုံ၊ပ၊ဧ)— ဝိ၊
ဌ္ဌ။ ၂ ၄ ၇။ သံ၊ဝ။ ၂ ၁ ၇။ အံ၊ဌ။ ၂ ၁ ၀။ အပ၊ဝ။
၅ ၂ ။ မ၊ဌ္ဌ၊ဝ။ ၁ ၂ ၁ ။ သံ၊ဌ္ဌ၊ဝ။ ၃ ၀ ၆ ။ အံ၊ဌ္ဌ၊
ဝ။ ၁ ၅ ၄ ။ ဓမ္မ၊ဌ္ဌ၊ ၂ ။ ၁ ၄ ၆ ။ ဇာ၊ဌ္ဌ၊ဝ။ ၃ ၀ ၃ ။
ဇာ၊ဌ္ဌ၊ ၂ ။ ၂ ၁ ၅ ။ သီ၊ဌ္ဌ၊သစ်၊ ၂ ။ ၁ ၀ ၁ ။ 'နမ္မဿ-
မာ၁်နာ (ထီ၊ပ၊ဧ)— ဒီ၊ ၂ ။ ၂ ၁ ၅ ။ သံ၊ ၁ ။ ၂ ၀ ။
သံ၊ဌ္ဌ၊ဝ။ ၃ ၃ ။ အံ၊ဌ္ဌ၊ ၂ ။ ၂ ၃ ၁ ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။ ၀ ၉ ။
ဝိမာနဌ္ဌ။ ၆ ။ ဇာ၊ဌ္ဌ၊ ၃ ။ ၃ ၀ ၀ ။ သံ၊ဌ္ဌ၊ဝ။ ၁ ၁ ၃ ။
'နမ္မဿမာနာ (ပုံ၊ပ၊ဗ)— ဒီ၊ဝ။ ၂ ၂ ၆ ။ သုတ္တနိ။
၃ ၀ ၅ ။ ဇာ၊ဝ။ ၃ ၃ ၀ ။ ဒီ၊ဌ္ဌ၊ ၂ ။ ၆ ၄ ။ အံ၊ဌ္ဌ၊ ၂ ။
၂ ၀ ၃ ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂ ။ ၃ ၄ ၀ ။ သုတ္တနိ၊ဌ္ဌ၊ဝ။ ၂ ၁ ၂ ။
ဝုဒ္ဓ၀ံ၊ဌ္ဌ။ ၅ ၃ ။ စရိယာ၊ဌ္ဌ။ ၅ ။ ဇာ၊ဌ္ဌ၊ ၅ ။ ၃ ၆ ။
'နမ်ဿမာ၁်နာ (ထီ၊ပ ဗ)— ဇာ၊ဌ္ဌ၊ ၆ ။ ၃ ၀ ။
နမ္မဿမာနာနိ (နဲ၊ပ၊ဗ)— မိလိန္ဒ။ ၁ ၅ ၂ ။

နမ္ဿမာနံ (ထီ၊ဒု၊ဇ)— ဝိမာန၊ဌ။၉၅။ နမ္ဿမာနဟိ(ထီ၊တ၊ဗ)—ဇာ၊ဌ၊၅။၄၂၀။ နမ္ဿမာနဿ (ပု၊ဆ ဇ)— ဇာ၊ဌ၊၅။၄၂၁။ ဝ.ဇိရ။.၆။

နမ်ဿသိ (ကြို) [နမ္ဿ+အ+သိ] ညွတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း–၏၊ ''ရှိခိုး၏။ နမ္ဿတိ-ကြည့်။

နမ္ဿာ (ထီ) [နမ္ဿ+အ+အာ။ နမု+ဿ+အာ။ (နမ္ဿ၊ သံ၊ ဏမ်သ,ဏမ်သဏ-ပြာ)] ညွတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း–ခြင်း၊ ရှိခိုးခြင်း။ နမ္ဿာ တု နမက္ကာရော၊ ဝန္ဒနာ စာဘိဝါဒနံ။ ဓာန်။၄၂၆။ နမ္ဿာ ဝန္ဒနေ၊ ပုဗ္ဗေ၀။ နမ္ဗု နမနေ ဝါ။ ဿပစ္စယော။ ယင်း-ဌ်။

နမ္ဿာပေတိ (ကာ၊ကြို) [နမ္ဿ+ဏာပေ+တိ] ညွတ်–ယိမ်း–ကိုင်း – ရှိုင်း – စေ၏၊ ရှိခိုး-စေ၏။ မ်ာတာပိတရော ပန ပုရတ္ထိမဒိသာ-သဒိသေ ဂဘ္ဘာ နမ္ဿာပေတိ။ ဒီ၊ဌ၊ဥ။ ၁၃ဥ။ ဣမိဿာ ပန ပိတာ အန္ဓောဒဒ၀တ္ထာ နမ္ဿာပေတိ။ အံ၊ဌ၊၁။ဥ၁ဇ။

နမ္ဿာမ (ကြို) [နမ္ဿ+အ+မ] ညွတ်–ယိမ်း–ကိုင်း– ရှိုင်း– ကုန်၏၊ ရှိခိုးကုန်၏။ နမ္ဿတိ-ကြည့်။

နမ္ဿာမိ (ကြို) [နမ္ဿ+အ+မိ] ညွတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း–၏၊ ရှိခိုး၏။ နမ္ဿတိ-ကြည့်။

နမ္ဿာဟိ (ကြို) [နမ္ဿ+အ+ဟိ] ညွတ်–ယိမ်း– ကိုင်း– ရှိုင်း– လော့၊ ရှိခိုးလော့။ နမ္ဿတိ ကြည့်။

နမ္ဿိ (ကြို) [နမ္ဿ+အ+ဣ] ညွတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း–ပြီ၊ ရှိခိုးပြီ။ နမ္ဿတိ ကြည့်။

နမ္ဿိ သု (ကြို) [နမ္ဿ+အ+ဥ] ညွတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း– ကုန်ပြီ၊ ရှိခိုးကုန်ပြီ။ နမ္ဿတိ-ကြည့်။

နမ္ဿိ (ကြို) [နမ္ဿ+အ+ဤ] ညွတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း–ပြီ၊ ရှိခိုးပြီ။ နမ္ဿတိ-ကြည့်။

နမ္ဿိတ (တိ) [နမ်ဿ+တ။ (နမ်ဿ်ျိတ-သံ၊ ဏမ်သိအ-ပြာ၊ နမ်သိယ-အဋ္ဌမာဂခ)] ညွတ် – ယိမ်း – ကိုင်း–ရှိုင်း–: အပ်သော၊ ရှိခိုးအပ်သော၊ သူ။ ဝေ. မယာ နမ္ဿိတာ စ ဝေ ဘဂဝန္တော မံ ပါလယန္တု။ ဇာ၊ဌ၊၂။ ၃၁။ အံ၊ဌ်ီ၊ဘ။၆ဇ။

နမ္ဿိတ္ဘ (တိ) [နမ္ဿ+တ္ဘ] ညွတ်–ယ်မ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း–အပ်သော၊ ရှိခိုးအပ်သော၊သူ။ နှ ခေါ ဂဟပတိ,ဗုတ္ထ အရိယသာ ဝိနယေ ဝေ ဆ ဒိသာ နမ္ဿိတ္ဘာ။ ဒီ၊ဌ။ဘ၄၆။ နမ်ဿိ-တ္ဘ(ဒီ၊ဌ၊ဌ။ဘ၃)တိ ဥပကာရ၀ေ-ေ, ဂုဏ၀ေသေန စ နမ္ဿိတ္ဘ သ-ဗ္ဗဒါ နိ-ေ-ေ ဟုတ္ဘ ဝတ္ထိတ္ဘ။ ဒီ၊ဌ်ီ၊ဌ။ဘ၃ဂ။ (–ဒီ၊ဌ၊ ဌ။ဘ၂၆။ အံ၊ဌ၊ဘ။ဌ၁၅။ ခုဒ္ဒ-ဌ၊ဌ။ဘ၂၆။ ဓမ္ဓ၊ဌ၊ဘ။၂၂ဘ။ ဓမ္ဓ၊ဌ၊ ၂။၄၀ဘ။ သ-ုတ္ထနိ၊ဌ၊ ၂။ဌ၂။ အပ၊ဌ၊ဘ။ဌ၃၂။ ဇာ၊ဌ၊ ,။ ,ဌ၃။ ဆာ-ရဿ၊ဘ။ဘ၄။ ဒီ၊ဌ်ီ၊ဌ။ဘ၂ဂ။ နေတ္တိ၊ဝိ။ ၂၊ ၅၊ဂ။)

နမ္ဿိတုံ (ကြို၊ဝိ) [နမ္ဿ+တုံ] ညွတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–, ရှိုင်း– ခြ ်ုင့်၊ ရှိခို ခြင်ုင့်။ ဣမောဂတာ အနခ်ဝရံ နမ္ဿိတုံ။ ဝိမာန။ ဘဂ။ ဒီသာ နမ္ဿိတုံ ဝဋ္ဋတိ။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၇ဌ။

နမ္ဿိတုကာမ (တိ) [နမ္ဿိတုံ+ကာမ] ညွတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း–ခြင်ုင့်အလိုရှိသော၊ ရှိခိုးခြ-ုင့် အလိုရှိသော၊ သူ။ မုခံ ဝိကွ-ဲ-ေ-ေ-ေ

နမ္ယသိတ္ထာန (ကြိ၊ဝိ) [နမ္ယ+တ္ထာန]အထက်ပုဒ်နက်-ကြည့်။ နမ္ယသိတ္ထာန သုဗ္ဗတ်။ အပ၊ ၁။၃၁၃။

နမ္ယသိယ (.နာ) [နမ္ယ + ဏ္ဍ။ နမ္ယ-သံ' နမ္ယဏိ-ဗ-အဒ္ဓမာဂဓီ)] (၁) ညွှတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိင်း–ခြင်း၊ ရှိခိုးခြင်း။(တိ)(၂)ညွှတ်ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိင်း–အပ်သော။ (၁) နမ္ယသိ-ယံ ကရောတိ။ မိလိန္ဒ။ ၁၄၁။ (တိ) (၂) တသ္မာ ဧတေ နမ္ယသိယာ။ အပ၊၁။၅၂။ ဧတေ ဗုဒ္ဓါ နမ္ယသိယာ နမ္ယသိတမ္ဘာ ဝန္ဒိ-တမ္ဘာတိ အတ္ထော။ အပ၊ဌ၊၁။၃၃၂။

နမ္ယသိယမာန (တိ) [နမ္ယ+ယ+မာန] ညွှတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိင်း – အပ်သော၊ ရှိခိုးအပ်သော၊ သူ။ တေ ဝေ နမ္ယသိယမာနာ လောကေန အဝဏ္ဏာ ပြာဟ္မဏာ အာသုံ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၅၀၊(–၅၅)။ ဆဒိသာ တောဏ္ဍဒါနိ မယာ နမ္ယသိယမာနာ ပုရတ္ထိမာဒိကာ နဟောန္တိ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၂၊။

နမ္ယသိသံ (ကြိ) [နမ္ယ+အ+သံ] ညွှတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိင်း– ရလိမ့်အုံ၊ ရှိခိုးရလိမ့်အုံ။ နမ္ယသတိ-ကြည့်။

နမ္ယသိသတိ (ကြိ) [နမ္ယ+အ+သတိ] ညွှတ်–ယိမ်း– ကိုင်း – ရှိင်း–လတ္တံ့ ၊ ရှိခိုးလတ္တံ့။ နမ္ယသတိ ကြည့်။

နမ္ယသိသာမိ (ကြိ) [နမ္ယ+အ+သာမိ] ညွှတ်– ယိမ်း– ကိုင်း– ရှိင်း–ပေအုံ့ ရှိခိုးပေအုံ့။ နမ္ယသတိ-ကြည့်။

နမ္ယေ (ကြိ) [နမ္ယ+အ+ယေ] ညွှတ်–ယိမ်း– ကိုင်း– ရှိင်း – ရာ၏၊ ရှိခိုးရာ၏။ နမ္ယသတိ-ကြည့်။

နမ္ယေသယ္ယ (ကြိ) [နမ္ယ+အ+ယေ] ညွှတ်–ယိမ်း– ကိုင်း–ရှိင်း – ရာ၏၊ ရှိခိုးရာ၏။ နမ္ယသတိ-ကြည့်။

နမ္ယေသယ္ယာသိ (ကြိ) [နမ္ယ+အ+ယေ+ယာသိ] ညွှတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိင်း–ရာ၏၊ ရှိခိုးရာ၏။ နမ္ယသတိ-ကြည့်။

နမ္ယေသယ္ယုံ (ကြိ) [နမ္ယ+အ+ယေ+ယုံ] ညွှတ်–ယိမ်း–ကိုင်း ရှိင်း– ကုန်ရာ၏၊ ရှိခိုးကုန်ရာ၏။ နမ္ယသတိ-ကြည့်။

နမာပေတ္ထာ (ကြိ၊ဝိ) [နမု+ဏာပေ+တ္ထာ] ညွှတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိင်း–စေ၍၊ ရှိခိုးစေ၍။ ပါဒေ ဝန္ဒာပေတ္ထာတိ ပါဒါဘိမုခံ နမာပေ-တ္ထာ။ ဝိမတိ၊၂။၉၅။

နမာမိ (ကြိ) [နမု+အ+မိ] ညွှတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိင်း–၏၊ ရှိခိုး၏။ နမတိ-ကြည့်။

နမိ (ကြိ) [နမု+အ+ဣ] ညွှတ်–ယ်မ်း–ကိုင်း–ရှိင်း–ပြီ၊ ရှိခိုးပြီ။ နမတိ-ကြည့်။

နမိတ (တိ) [နမု+တ] ညွှတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိင်း–သော (ကိုယ်-စသည်)။ မဟာရာဇ သော သဒ္ဒေါ ကာယေ နမိတေ ဝိရမေယျာ-တိ။ မိလိန္ဒ။၉၂။(–၃၅၄)။တေသု ကာမေသု နိန္နာ နမိတာ ဟုတ္ဝာ ဝသန္တိတိ တန္နိန္နာ။ မဟာနိ၊ဌ။၉၄။ (–အပ၊ဌ၊၂။၁၈။ သံ၊ဋီ၊၂။ ၄၈၀။)

နမိတပုဗ္ဗ (တိ) [နမိတ+ပုဗ္ဗ] ရှေးဦးညွှတ်အပ်သော၊ ညွှတ်ဘူးသော(စိတ်)။ နိသိဒိတုံ ပနဿ စိတ္တံ နမိတပုဗ္ဗံ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၅၀။

နမိတမ္ဗ (တိ) [နမု+တမ္ဗ] ရှိခိုး–အပ်–သင့်–ထိုက်–သော။ ယဒိတမ္ဗံ ယဒိတ္ထာန၊ နမိတ နမာ့မဟ်။ နေတ္တိ၊ဝိ။၁။

နမိတ္ထာ (ကြိ၊ဝိ) [နမု+တ္ထာ] (၁) ကိုင်း–ညွှတ်–၍။ (၂) ရှိခိုး၍။ (၁) သိနေရှုပ္ပမာ-ဏောပိ ပဗ္ဗတော သေဒိတဝေတ္တကုရော ဝိယ နမိတ္ထာ ပါဒသမီပံ အာဂန္ဆတိ။ မ၊ဌ၊၃။ ၂၅၂။ ပါဒါ နမိတ္ထာ ဩလမ္ဗိ သု။ ဓမ္ပ၊ဌ၊၁။

၄၅။ (၂) သိရသာ နမိတ္တာ။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၁။ ဝဇိရ။၁။ (–မဟာနိ၊ဌ။၁။)

နမုစိ (ပု) [နဲ+မုစ(မောစနေ)+ဣ]။ နမုစ္စတိ။ နဲ+မုစ+ဣန်။ထောမ။ နမုစိ-သဒ္ဒါသည်မာရ်နတ် (ဒေဝပုဏ္ဏမာရ်, ကာမနတ် (ကိလေသမာရ်) နှစ်မျိုးလုံးနှင့် သက်ဆိုင်သော သဒ္ဒါ ဖြစ်သည်။ ဓာန်၊ သျ-ဌ် မာရ်နတ်နှင့် ကာမနတ်ကို ပရိယာယ်ခွဲခြားရ၍ ဆိုဆသော်လည်း ၎င်းဌီကာ၌ ပရိယာယ်တူ ပြသည်။ ဓာန်။ ဓာန်၊ဌီ ၄၂–၃ ကြည့်။ နမုစိ-သံ၊ နမုဣ-ပြာ)| (၁) မာရ်နတ် (ဒေဝပုတ္တ-မာရ်)။ (က) အကုသိုလ်တရားတို့ကို မလွှတ်နိုင်သူ။ (ခ) မိမိနယ်ပယ်မှ လွှတ်မြောက်လိုသူတို့ကို ချုပ်ကိုင်ထားသူ။ (ဂ)ယုတ်မာသူအပေါင်းကို လက်ကိုင်ပြုသူ။ (ဃ) သတ္တဝါတို့၏ အာကျိုးမဲ့လမ်းစဉ်ကို လက်ကိုင်ထားသူ။ (င) သံသရာဝဋ်ဆင်းရဲမှမလွှတ်မြောက်စေသူ။ (၂) ကာမနတ် (ကိလေသမာရ်)။ (သွနှာမချာတဘကမန္ဓီ။ ပြာ.ဓာန်။ မာရယာ။ ပါဠိ-သီ၊ဓာန်။)

(၁) မာရ်နတ် (ဒေဝပုတ္တမာရ်)။ ပဟာ-ရုဒေါ နမုစီ သဟ။ ဒီ၊၂။၂၀၇။ ဒီ၊ဌ၊၂။ ၂၀၂။ နမုစိ ကရုဏံ ဝါစံ၊ ဘာသမာနော ဥပါဂမိ။ သုတ္တနိ။၃၄၁။ နမုစိ စ မာရော ဒေဝပုတ္တော ဧကေဟိ သဟေဝ အာဂတော။ ဒီ၊ဌ၊၂။၂၀၂။

(က) အကုသိုလ်တရားတို့ကို မလွှာ်နိုင်သူ။ အာသလမမ္မေ နမုဠ္ဆတိတိ နမုစိ။ ဓာန်၊ ဌီ။၄၂–၃။ (ခ) မိမိနယ်ပယ်မှ လွှတ်မြောက်လိုသူတို့ကို ချုပ်ကိုင်ထားသူ။ နမုစိတိ မာရော။ သော ဟိ အတ္တေနော ဝိသယာ နိက္ခမိတုကာမေ ဒေဝမနုဿေ နမုဠ္ဆတိ၊ အန္တရာယံ နေသံ ကရောတိ၊ တသ္မာ "နမုစိ"-တိ ဝုစ္စတိ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၁၁၅။

(ဂ) ယုတ်မာသူအပေါင်းကို လက်ကိုင်ပြုသူ၊ ပါပဇနံ နမုဠ္ဆတိတိ နမုစိ။ စူဠနိ၊ဌ။၃၄။ (ဃ) ဘာတ္တဝါတို့၏အကျိုးမဲ့လမ်းစဉ်ကို လက်ကိုင်ထားသူ။ သတ္တာနံ အနတ္ထာဝဟာပဋိပတ္တိံ နမုဠ္ဆတိတိ နမုစိ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁၅၀။ သံ ဌ၊၂။၅၀၅။ အံ၊ဌ၊၃။ ၂၅၄။ (င) သံသရာဝဋ်ဆင်းရဲမှ မလွှတ်မြောက်စေသူ။ ဝဋ္ဋဒုက္ခတော အပရိမုတ္တ-ပစ္စယတ္တာ နမုစိ။ သံ၊ဌ၊၁။ ၂၀၁။

(၂) ကာမနတ် (ကိလေသ-မာရ်)။ ဇေတ္တာ နမုစိနော သေနံ၊ ဝိဟရာမိ အနာ-သဝေါ။ ထေရ။ ၂၇၇။ ထေရ၊ဌ၊၂။၅၀။ နမုစိနော မာရဿ သေနံ ကိလေသဝါဟံ နိ-ဗောဓိပက္ခိယသေနာယ ဇိနိတ္တာ။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။၅၁။ ဣမေသု ဌာနေသု နမုစိနော ကိလေသမာရဿ မိဂပက္ခိဂဟဏတ္ထံ။ ဇာ၊ ဌ၊၅"၄၉၃။ (–သံ၊၁။၆၇။ သုတ္တနိ။ ၃၄၃။ မဟာနိ။ ၇၄၊၃၆ ၂၊၃၉၁။ စူဠနိ။၁၁၄၊၁၄၀၊ ၂၁၁။ ဒီ ဌ၊ ၂။၁၄၅။ သံ၊ဌ၊၁။၁၁ဂ၊၁၅။ သံ၊ဌ၊၃။ ၂၀၄။ အံ၊ဌ၊၃။ ၂၄ဂ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။၁၁ဂ။ အပ၊ဌ၊၁။၁ဂ၆။ မဟာနိ၊ဌ။ ၄၀၆။ သာရတ္ထ၊၃။၁ဂ၂၊ ၂၀၀။ သီ၊ဌီ၊ဃ၏၊ ၁။ ၂ ၂။ မ၊ဌီ၊၃။၁ဂ၄။အံ၊ဌီ၊၁။ဂ၀။ မာရ်နတ် ကာမနတ်တို့နှင့် စပ်ရ၍ သိမှတ်ဖွယ်–ပခုက္ကူ၊ ဓာန်၊သျ။၃၇-ဂ နှာ ကြည့်။)

နမုစိပါသဝါကရ (ထီ) [နမုစိ+ပါသ+ဝါက-ရ] ကာမနတ် (ကိလေသမာရ်)၏ ကျေ့ဌ-ကွင်းပိုက်ကွန်။ ဩဠိတံ နမုစိပါသဝါက-ရံ၊ စက္ခုမာ ပရိဝဇ္ဇေ သုတ္တေကောာ။ ဇာ၊ ၂။ ၁၃၀။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။ ၄၉၃။ နမုစိနော ကိလေသ-မာရဿ ...ဩဠိတံ ပါသဠ ဝါကရဠ။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။ ၄၉၃။

နမုစိဗလ (နဲ) (နမုစိ+ဗလ] မာရ်နတ်၏–စစ်သည်–ဘိုလ်ပါ၊ မာရ်နတ်၏တပ်မတော်။ နမုစိ-ဗလ (အံ၊၁။၃၂၃)ဣ မာရဗလ်။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၆၀။

နမုံစိသူဒန (ပု) [နမုံစိ+သူဒန] သိကြားနတ်မင်း၊ မာရ်နတ်ကို ဖျက်ဆီးခြင်းရှိသူ။ နမုံစိ-သူဒနော.... ဣစ္ဆာဒီနိုပိ သက္ကသ နာမာနိ။ ဓာန်၊ဌ။ ၁၈–၂၁။

နမေ (ကြို) [နမု+အ+မိ] ညွှတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း–၏၊ ရှိခိုး၏။ နမတိ ကြည့်။

နမေ (ကြို) [နမု+အ+ယျ] ညွှတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း–ရာ၏၊ ရှိခိုးရာ၏။ နမတိ ကြည့်။

နမေတုံ (ကြို၊ဝိ) [နမု+တုံ] ညွှတ်-ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း–ခြင်းငှါ၊ ရှိခိုးခြင်းငှါ။ သော အာရဒ္ဓဝိပဿကော ဇန္တု ကာမေသု ကထံ နမေယျ၊ နမေတုံ နာရဟာဘိ။ နေတ္တိ၊ဒီ။ ၁၉၃။

နမေထ (ကြို)[နမု+အ+ထ] ညွှတ်–ယိမ်း–ကိုင်း– ရှိုင်း – ရာ၏၊ ရှိခိုးရာ၏။ နမတိ ကြည့်။

နမေန္တ (တိ) [နမု+ဏေ+အန္တ]ညွှတ်စေသော၊ သူ။ ဥဒ္ဒေတုနုဘဋ္ဌာနေ နမေန္တာ ဥဇုံ ကရောန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၃ဖ။ အုညာရမ္မဏေ စိတ္တသန္တာနံ နမေန္တာနံ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၉၂။ (–သေရ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ဂ၉။)

နမေယျ (ကြို) [နမု+အ+ယျ] ညွှတ်–ယိမ်း–ကိုင်း – ရှိုင်း – ရာ၏၊ ရှိခိုးရာ၏။ နမတိ ကြည့်။

နမော (ဗျ) [နမော- သဒ္ဒါသည် ပဌမာဝိဘတ်ကျသော နမော, ဒုတိယာဝိဘတ်ကျသော နမော ဟု ၂-မျိုးရှိ၏။ ရှ၊ နာ ၁၃၃။ နီတိ၊ သုတ္တ။ ၁၇၉။ နမော အတ္ထု၊ နမော ကရောဟိ နာဂသ။ အယံ ပဌမာဒုတိယာနံ ဧကဝစနသ လောပေါ။ နီတိ၊ သုတ္တ။ ၉၄။ နမောဘိ ပဒံ နိပါတေသုပိ လဗ္ဘတိ၊ တေန ဟိ ပစ္စတ္ထေ ဘဝေ ယောဂဝစနာနိ အဘိနိဋ္ဌပ်ါနိ ဒီသန္တိ "ဒေဝရာဇ နမော တ္ဝတ္ထု၊ နမော ကတ္ဝာ မဟေသိနော" တိ။ နီတိ၊ဓာ။ ၁၃၁။ ဝန္ဒနေ နမော၊ ဓာန်။ ၁၁၅၄။ အဗ္ဗယ်ဝစ်။ နမော ၊ နတော်။ အမရ ၂၄။ ၁၈။ အဝ္ဗယ-ဝဂ်။] (၁) ညွှတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း–ခြင်းသည်၊ ရှိခိုးခြင်းသည်။ (၂) ညွှတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း–ခြင်းကို၊ ရှိခိုးခြင်းကို။ (၁) နမော တေ ဗုဒ္ဓ ဝိရုတ္ထု။ သံ၊ဇ။ ၄၈။ ထေရ။ ၂၃၀။ အပ၊ဝ။ ၂၈၄။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၁၄၈၊ ၁၄၉။ နမော တသ ဘဂဝ-တော။ ဒီ၊ဋ္ဌ။ ၂၄၀။ မ၊ဝ။ ၂၄၅။ မ၊ဋ္ဌ။ ၃ဝ၄၊ ၄၂၄။ သံ၊ဝ။ ၆ဖ၂။ အံ၊ဝ။ ၆ဝ၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ။ ၂ဝ၈။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄ဝ၇။ နမော တေ ပုရိသ-ဇညေ။ သံ၊ ။ ၇၄။ အံ၊ဝ။ ၅၅။ အပ၊ဝ။ ၂၅။ အပ၊ ။ ၁ဝ၈။ မ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၂ဋ္ဌ၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁ဋ္ဌ။ (–သံ၊ဝ။ ၁ဝ၁။ ထေရီ။ ၄ဋ္ဌ ဖ။ အပ၊ဝ။ ၁ဖ၂။ အပ၊ ။ ၂၂၇။ ဇာ၊ ။ ၁ဖ၁၊ ၁ဝ၇၊ ၃ဝ၁။ နေတ္တိ။ ၁ဝ၀။ ပေဋ္ဌကော။ ၂ဋ္ဌ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ။ ဒီ ဋ္ဌ ၃။ ၅ဋ္ဌ၊ အံ၊ဋ္ဌ၊ ။ ၁ဋ္ဌ၊ ၄ဋ္ဌ၄။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၁။ ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ။ ၄ဝ၇။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၃။ ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၂ဋ္ဌ ဖ။ ။ ဇရိယ၊ဋ္ဌ။ ၁ ။ ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ဖ။ ။ ၅ ဖ၊ ။ ဝ ၁။ ။ နေတ္တိ၊ ။ ဋ္ဌ ၁ ဝ ၄။ သာရတ္ထ၊ဝ။ ၁ ၃။ ။ ဝိ မ တိ၊ ၁ ။ ။ ။

တွာ အန္တရေ နမ္မဒါနဒီ နာမ အတ္ထိ။ မ၊ဌ၊၄။ ၂၃၉။ သံ၊ဌ၊၃၊၂၅။ (–အံ၊ဌီ၊၁။၆၈။)

နမ္မဒါနဒီတီရ (နဝ) [နမ္မဒါ+နဒီ+တီရ] နမ္မဒါမြစ်ကမ်းနား။ (ဘုရားရှိခိုင်သည် ယင်း နမ္မဒါမြစ်ကမ်း အနီး နမ္မဒါနဂါးမင်း တောင်းပန်သဖြင့် ခြေတော်ရာတဆူ ချတော်မူခဲ့သည်။) ဘဂဝါ နမ္မဒါနဒီတီရေ ပဒေသေတိသံ ဒဿေသိ။ မ၊ဌ၊၄။ ၂၃၉။ သံ၊ဌ၊၃။ ၂၅။ (–ဇာ၊ဌ၊၄။ ၃၉၂။)

နမ္မဒါနာဂရာဇာ (ပု) [နမ္မဒါ+နာဂရာဇာ] နမ္မဒနဂါးမင်း။ နမ္မဒါနာဂရာဇာ သတ္ထု ပစ္စုဂ္ဂမနံ ကတ္တာ နာဂဘဝနံ ပဝေသေတ္တာ တိဏ္ဏံ ရတနာနံ သက္ကာရံ အကာသိ။ မ၊ဌ၊၄။ ၂၃၉။

နယ[1] (ပု) [နီ+အ။ ရှု။ ၅၆ဂ။ နီတိ၊ဓာ။ ၁၁ဝ။ ၂။ ဓာန် ဌီ။ ၇၆ဝ။ သူစိ။ ထောမ။ နီ ဘာဝေ အစ်။ P.S.D.။ နီ+ဏ။ အနုဌီ၊၁။ ၂၀၅။ ကခ်ါ၊ ယော၊ မဟာဌီ ၁။ ၅၄။ နီ+ဏာ၀ေ+အ။ မဏိဒီပ။ ၂။ ပေ၊ ဟ၊ ကျော။ နယ+အ၊ နီတိ၊ဓာ။ ၁၄၂။ (နယ-သံ၊ဏယ-ပြာ)] (၁) ဆောင်ခြင်း။ (၂) ညွှန်ပြခြင်း၊ နည်းလမ်း။ (၃) အလို၊ အဓိပ္ပါယ်။ (၄) အကျိုးစီးပွါး။ (၅) အကြောင်း၊ ဥပါယ်။ (၆) ပညာ။ (၇) အနုမာနဉာဏ်။ (၈) ပစ္စဝေက္ခဏာဉာဏ်။ (၉) သဒ္ဒါအစဉ်။ (၁၀) ဒေသနာ။ (၁၁) ကိရိယာ, အဗျာကတတရား။ (၁၂) ပါဠိဂုတိ နည်း။ (၁၃) အနက်။ (၁၄) (ကေတ္တ-စသော) နည်း။ (၁၅) (နာနန္တရိက စသော) နည်း။ (၁၆) အကျဉ်း။

(၁) ဆောင်ခြင်း။ (ဝိပါကာဒိဓမ္မာနံ) နယနံ နယော။ အနုဌီ၊၁။ ၁၄၇။ ရှု။ ၅၆ဂ။ (၂) ညွှန်ပြခြင်း၊ နည်းလမ်း။ ဧသော ဝ နယော ရဿပဒေပိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၁၅။ တတ္ထ တတ္ထ နေတ-ဗ္ဗောတိ နယော၊ သဒ္ဒိသဘာဝေန နေတဗ္ဗာ-ကာရော။ နီတိ၊ဓာ။ ၁၁၁။

(၃) အလို၊ အဓိပ္ပါယ်။ အာစရိယာနံ နယေ ဌတ္တာ (မ၊ဌ၊ ၂။ ၂၅၁)တိ ပရမ္ပရဂတာ-နံ အာစရိယာနံ အဓိပ္ပါယေ ဌတ္တာ။ မ၊ဌီ၊ ၂။ ၂၃၄။ (၄) အကျိုးစီးပွါး။ နယံ နယတိ မေဓာ၀ီ၊ ဇာ၊၁။ ၂၆၇။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၂၄၁။

(၅) အကြောင်း၊ ဥပါယ်။ နယေနာ (ဇာ၊ ၁၊ ၄၂)တိ ဥပါယေန။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၅၄။ နိယတိ အတ္ထော ဧတေနာတိ ဝါ နယော။ သီ ဌီ၊ သစ်၊၁။ ၁၉၈။ (–ဇာ၊၁။ ၁၈၆။ ဇာ၊ ၂။ ၂၆၉။ ဃရ၊ဌ၊ ၂။ ၂၃၉။ ဇာ၊ဌ၊၃။ ၄၅၇။ ဇာ၊ဌ၊၇။ ၁၃၇။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၂။ ၃၆၅။ ဒီ၊ဌီ၊ ၂။ ၁၂၅။)

(၆) ပညာ။ နယော (ဇာ၊ ၂။ ၈၉)တိ ပညာ။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။ ၃၃၅။ နယော ဝုစ္စတိ ပညာ၊ တံ တံ အတ္ထံ နေတီတိ ကတ္တာ "နယောတိ ပညာ"တိ။ ဇာ၊ဌီ၊ ၂။ ၅၃၃။ (၇) အနုမာန-ဉာဏ်။ အဝိဒိတံ ဝိဒိတံ ဝိယ နေတိ ဉာပေ-တီတိ နယော၊ အနုမာနံ။ အနုဌီ၊ ၂။ ၂၀၄။ (–အံ၊ဌီ၊ ၂။ ၈၄။)

(၈) ပစ္စဝေက္ခဏာဉာဏ်။ ပစ္စဝေက္ခဏ-ဉာဏသင်္ခါတံ နယံ နေတိ။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၃၉၈။ (၉) သဒ္ဒါအစဉ်။ ဝုတ္တနယေနာတိ.... သဒ္ဒ-ပဒေန္ဒုန။ ဩသ ဟိ နိယတိ ဉာယတိ အတ္ထော ဧတေနာတိ နယောတိ ဝုစ္စတိ။ မဏိမဇ္ဈ။ ၂။ ၃၁၄။ (၁၀) ဒေသနာ။ နိယတိတိ နယော၊ ဒေသနာ။ အနုဌီ၊ ၂။ ၃၄။

(၁၁) ကိရိယာ, အဗျာကတ ဓာတုရား။ ကာမာ၀စရာဒိဘာ၀ေန နိယတိတိ နယော၊ ကိရိယာဗျာကတံ။ အနုဌီ၊၁။ ၁၄၃။ (၁၂) ပါဠိဂုတိနည်း။ နယတိတိ ဝါ နယော၊ ပါဠိ-ဂတိ၊ နေဘ္ဘိ၊ ဌီ။ ၅။ နယနံ ဂမနံ နယော၊ ပါဠိဂတိ။ နီတိ၊ဓာ။ ၁၁၁။ (–၁၄၂။ သီ၊ဌီ၊ သစ်၊၁။ ၃၀။)

(၁၃) အနက်။ နယာ ပန နာနာသုတ္တ-ဇာတာ နိဒ္ဓါရိတေဟိ တဏ္ဍာ၀ိဇ္ဇာဒီဟိ မူလ-ပ္ပဇ္ဇေဟိ စတုသစ္စာယောဇနာယ နယတော

အနုဗုဒ္ဓိယမာနော ဒုက္ခာဒီအတ္ထော။ သော
ဟိ မဂ္ဂညာဏံ နယတိ သမ္ဘာပေတိတိ နယော။
နေတ္တိ၊ဌ။၁၉၂။ နီယတိတိ နယော၊အတ္ထော။
ဒီ၊ဌိ၊၁။၅၂။ သီ၊ဌိ၊သစ်၊၁။၁၉၈။ (–နေတ္တိ၊
ဝိ။၂၅၅-၆။)

(၁၄) (ကေတ္တ-စသော) နည်း။ နယန္တိ
သံကိလေသေ ဝေါဒါနာနိ စ ဝိဘာဝကတော
ဥပေန္တိတိ နယာ။ နီယန္တိ ဝါ တာနိ ဘေ-
ဟိ,တ္ထေ ဝါတိ နယာ။ နယမတ္တမေဝ ဝါတိ
နယာ။ နီ ယန္တိ ဝါ သယံ ဓမ္မကထိကေဟိ
ဥပနီယန္တိ သုတ္တသာ အတ္ထပဝိစယတ္ထန္တိ နယာ။
အထ ဝါ နယာ ဝိယာတိ နယာ။ နေတ္တိ၊ဌ။
၁၇။ နယန္တိ ဝါ ရက္ခန္တိ အတ္ထံ ဧဘေနာတိ
နယော၊ တထ(ကေတ္တနယာဒီ?)တ္တနယာဒိ။
နိုတိ ခ၁။၁၄၂။ (–ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၁ဝ။ သာရတ္ထ၊
ဌ။၁ဈ။ မူလဋ္ဌ၊၂။၁ဝ၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌိ၊ဌ။၁၂၇။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌိ၊၂။ဝ၄၇၊ နေတ္တိ၊ဝိ။၄၇။ မဏိမဇ္ဈ။
၁။၂၂။ နိုတိ၊ ခ၁။၁ဝ၁။)

(၁၅) (နာနန္တရိက-စသော)နည်း။ နယ
တော (ဝိ၊ဌ။၂၅ဒ)တိ နာနန္တရိကနယ-
တော၊ အဝိနာဘာဝနယတော ဝါ၊ နေတ္တိ-
ဒေသနာဟာရနယတော ဝါ။ ပါစိတ်၊ယော။
၂၁၅။ (၁ဖ) အကျဉ်း။ နယတော သခေါ-
တော....နယနံ သခေါယေန ပဋတ္ထနံ နယော။
အဋ္ဌသာ၊ယော။၅။

နယော— ဝိ၊၄။၁ဝ၃။ ဇာ၊ဘ။၁၈ဖ။
နေတ္တိ။၄၊၅၊ ၂၅။ ပေဋကော။ ၃၃ဝ၊၃၃ဈ။
ဝိ၊ဌ၊၂။၁၅။ ဝိ၊ဌ၊၃။ဖ။ ဝိ၊ဌ၊၄။ ၂၊ ၂၄၄၊
၂၅ဝ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၇၈၊၄ ဖ၊၄၁၈။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။
ဖ၅။ မ၊ဌ၊ ၁။ ၇၊ ၁ဈ၊ ၁ဈ၊ ၂၂၅၊ ၂၅ဝ။ မ၊
ဌ၊၄ ။ သံ၊ဌ၊ ။ ၂ဖ၊ ၄ ၁။ သံ၊ဌ၊ ၃ ။ ဖ၊
၂ ဖ ။ အံ၊ဌ၊ ၂ ။ ၁ဝ ၊ ၁ ဈ ၊ ၂ ၄ ၅ ။ အ ဘိ ၊ ဌ ၊
ဝ ။ ၁ ဖ ။ ။ ပ ဋ္ဌ ိ သ ံ ၊ ဌ ။ ၂ ။ ၅ ဈ ။ ။ ခ ု ဒ္ဓ ကာ ၊ ဌ ။ ၃ ။
ဌ ။ ။ ။

နယကရဏ (နာ) [နယ+ကရ+ယု] နည်းကိုပြု ခြင်း။ ဝုတ္တဿပိ အညေန ပကာရေန သင်္ဂ-ဟာရဟသ သင်္ဂဏှံ နယကရဏံ ဣဓ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ မူလဋီ၊၁။၁၅၆။ (–အနုဋီ၊၁။၁၆၉။)

နယကာရဏ (နာ) [နယ+ကာရဏ] (၁) နည်း ဟူသောအကြောင်း။ (၂) နည်းတို့ကို ညွှန် ပြခြင်း၊ နည်းဥပဒေ။ ဣတိ မဟာသတ္တော.... ဂဂနတလေ ပုဏ္ဏစန္ဒံ ဥဒ္ဒါပေန္တော ဝိယ စ နယကာရဏံ ဒဿေသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၀၃။ နယကာရဏန္တိ နယသခ်ေါတ် ကာရဏံ၊ အထ ဝါ နယကာရဏန္တိ နယာနံ ဥပဒေသံ။ ဇာ၊ ဋီ၊၂၂။၅၄၂။

နယကုသလ (တိ) [နယ+ကုသလ] နည်းဥ-ပါယ်မှာ–ကျွမ်းကျင်–သော၊သူ။ နယကုသ-လော ပုရိသော...ဗီဇံ ရောပေယျ။ မိလိန္ဒ။ ၁၃၂။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၄။)

နယက္ကမ (ပု) [နယ+ကမ။ (နယ–ကမ-သံ)] နည်းအစဉ်။ နယက္ကမေန ပန သဗ္ဗေပတော ဒဿယိဿာမိ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၂၇၃။

နယဂတ (တိ) [နယ+ဂတ] နည်းသို့ရောက် သော။ တသာပိ သာမညဂုဟဏေန နယ-ဂတော ဝိသေသော သဗ္ဗပတော ဒဿိတော ဟောတိ။ အနုဋီ၊၂။၁၄၅။

နယဂတိ(ထိ)[နယ+ဂတိ] နည်း၏ဖြစ်ခြင်း။ ပဋ္ဌ-ပကရဏိကာ နယဂတိ သင်္ဂယှတိ။ အနုဋီ၊ ၁။၂၀၅။

နယဂမန (နာ) [နယ+ဂမန] (၁) နည်းဟူ သော သိကြောင်း။ (၂) နည်း၏ဖြစ်ခြင်း။ (၁) (၂) နယဂမန (မူလဋီ၊၁။၁၈၉)ဣ-ဣယတိ,ဣတိ,ဣယဣ ဝါ ဧတေနာတိ နယော၊ ဂမ္မတိ ဧတေနာတိ ဂမနံ၊ နယောဝ, နယဿ ဝါ ဂမနံ နယဂမနံ။ ဂတိ ဧဝ ဝါ ဂမနံ။ အနုဋီ၊၁။၂၀၅။

နယဂမ္ဘီရ (တိ) [နယ+ဂမ္ဘီရ] (၁) နည်းတို့ ဖြင့် နက်နဲသော။ (၂) နက်နဲသောနည်း၌ သော။ (၁) (၂) ဝိနယေ နယဂမ္ဘီရော သဗ္ဗဿ ပါရဒဿနာ။ ဂဝိ၊ဋီ၊သစ်။၁၁၉။ (–သံ၊ဋီ၊၂။၂၀။)

နယဂုဟဏ (နာ) [နယ+ဂဟဏ] နည်းယူခြင်း။ နာ ဝါ ဝတ္ထုမ္ဟေ တေသံ နယဂုဟဏေန ဂဟိတတ္တာ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၄။ (–သင်္ဂီ-သင်္ဂ၊၁။ ၁၃၉။ သံ၊ဋီ၊၁။၉။ အံ၊ဋီ၊၁၊၁။ နေတ္တိ ဋီ။၁၀။)

နယဂုဟဏတ္ထ (ပု) [နယဂုဟဏ+အတ္ထ]နည်းယူ ခြင်းဟူသော အကျိုး။ ဣမေ စတ္တာရော မဟာပဒေသေ ဘဂဝါ ဘိက္ခူနံ နယဂုဟ-ဏတ္ထာယ အာဟ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၄။ ဝိ၊သဂ်ဟ။ ၄ဖ၂။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃)

နယဂုဟဏမုခ (နာ) [နယဂုဟဏ+မုခ]ပြခန်း သော နည်းယူခြင်း၊ နည်းယူခြင်းအမြှောက်။ တတြိဒံ သုတ္တာနုလောမတော နယဂုဟဏ-မုခံ။ ဝိမတိ၊၂။၁ဖ၄။

နယဂုဟိတ (တိ) [နယ+ဂဟိတ]နည်းအားဖြင့် ယူအပ်သော၊ နည်းယူအပ်သော။ အတ္ထေနာ-(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉ဖ)တိ အတ္ထနာ နယဂုဟိတေန အတ္ထေန။ ဝိမတိ၊၁။၁၂၂။

နယဂ္ဂါဟ (ပု) [နယ+ဂါဟ] (၁) (သုတ္တ-စသည်မှ ရအပ်သော)နည်းကိုယူခြင်း။ (၂) နည်း–မှန်းဆသော အားဖြင့်ယူခြင်း။(တိ) (၃) နည်းယူကြောင်း ဖြစ်သော။ (၁) နယဂ္ဂါဟေနာ(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၅။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅ဂ)-တိ သုတ္တာဒိတော လဗ္ဘမာနနယဂုဟဏေန။ သာရတ္ထ၊၂။၄ဖ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁ဖ၉။ (၂) နယဂ္ဂါ-ဟတော(သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၆)တိ အနုမာနတော။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၉၉။ နယဂ္ဂါဟေနာ(အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ဂ၁)-တိ ပစ္စက္ခတော အဒိဿာ နယတော အနုမာ-နတော ဂဟဏေန။ အံ၊ဋီ၊၂။ဂ၄။ နယဂ္ဂါ-

ဟော—ဒီးဘွဲ့၊ခု။ဖ၁ခု။ သံးဘွဲ့၊ခု။၂၄၄၄။ ထေရ၊ဘွဲ့၊၂။၄၁၁၀။ ဒီးဘွဲ့၊ခု။၅၇။ သံးဘွဲ့၊၂။၄၇၅။ နယ်ဂျိုဟံ — ဒီ၊ဘွဲ့၊ခု။ဖ၄။ သံးဘွဲ့၊ခု။၂၄၄။ သာရတ္ထ၊ခု။၄၇ခု။ နယ်ဂျိုဟောန — ဝ်ဘွဲ့၊ခု။ ၄၀ဖ။ ဝ်ိ၊သင်ဟ။ ၂၄၇။ ဒီ၊ဘွဲ့ခု။ဖ၅။ မ၊ဘွဲ့၊၂။ ၃၀။ သံ၊ဘွဲ့၊ခု။၁ခု၂။ အံ၊ဘွဲ့၊၂။၁ဂ၂။ ဝ်ိမာန၊ဘွဲ့။၂၄၀။ ထေရ၊ဘွဲ့၊၂။၁ခု၁။ နေတ္ထိ ဘွဲ့။ဂ၂။ ဝ၀ဇ်ရ။ခု၁၁။ ဝ်ိမ ဘ်ိ၊ဝ။ဝ၂၂။ မ၊ဘ်ိ၊၂။ခု၁ဇ။ မ၊ဘ်ိ၊ခု။၂။ သံ၊ဘ်ိ၊၂။ခု၃၂၅၅ခ။ အံ၊ဘ်ိ၊၂၊ ၁ဖ၅ဖ။ အနုဘ်ိ၊ ၂။ဇ၀။ နယ်ဂျိုဟတော—ထေရ၊ဘွဲ့၊ဝ။ဝ၄။ မ၊ဘ်ိ၊၂။ခု၁ဇ။ အနုဘ်ိ၊ ၂။ ၂၀၄။ နေတ္ထိ၊ဘ်ိ။ဝ၁ဂ။ နေတ္ထိ၊ဘ်ိ။ ၂၅ဖ။ နယ်ဂျိုဟသ—ဒီ၊ဘွဲ့၊ခု။ဖ၄။ သံ၊ဘွဲ့ခု။၂၄၄။ နယ်ဂျိုဟေ — မ၊ဘွဲ့၊ခု။ခု။ သံ၊ဘွဲ့ခု။ဒ၄၄။ သာရတ္ထ၊ ခ့။၄၅ ၂။ မ၊ဘ်ိ၊ခု။ခု၂ဝ။ သံ၊ဘ်ိ၊ ၂။ ခု၀ခု။(တိ) (ခ) နယ်ဂျိုဟပညာ ကြည့်။

နယ်ဂျိုဟဏ (နာ) [နယ+ဂါ်ဟဏ] နည်းယူစေခြင်း။ ယဒိဒံ နယ်ဂျိုဟဏံ။ ဒီ၊ဘ်ိ၊ဝ၊ဇ။ သံ၊ဘ်ိ၊သစ်၊ဝ။ဝဖ။ မ၊ဘ်ိ၊ ဝ။ဇ။ အနုဘ်ိ၊ဝ။ ၂။

နယ်ဂျိုဟပညာ (ထီ) [နယ်ဂျိုဟ+ပညာ]နည်းယူကြောင်းဖြစ်သော ပညာ။ နယ်ဂျိုဟပညာ ကိုရေသာ ထေရဿ။ သံ၊ဘွဲ့၊ ၂။ ၂ခ၁။ သံ၊ဘ်ိ၊ ၂။ ၂ဝ၂။ (–အံ၊ဘ်ိ၊ ၂။ဝ၅ ၂။)

နယ်ဂျိုဟမတိ (ထီ) [နယ်ဂျိုဟ+မတိ] အထက်ပုဒ်နက်ကြည့်။ မဟာတိ သာ နယ်ဂျိ ဟမတိယာ သမန္နာဂ၀တာ။ ထေ၊ဘွဲ့ ၂။ ၄ဝ၅။

နယ်ဂျိုဟ်ပညာ (ထီ) [နယ်ဂျိုဟ်+ပညာ]နည်းယူခ၊ကြောင်း ပညာ။ နယ်ဂျိုဟ်ပညာ ကိုရေသာ တဿ အာဇီ၀ကဿ။ သာရတ္ထ၊ခု။ ၁ဖ၄။

နယ်စတုက္ကံ (နာ) [နယ+စတုက္ကံ] နည်းတို့၏ ၄ ခုတို့၏ အပေါင်း၊ နည်း ၄ ခုအပေါင်း။ တမ္မိ နယ်စတုက္ကံ ဥပ္ပါ၊ဒမတ္ထေ နတ္ထိ။ ဝိသုဒ္ဓိ ၂။ ၁၅ဝ။

နယ်စတုက္ကဝါရပဘေဒ (ပု)[နယ်စတုက္ကံ+ဝါရ+ပဘေဒ] နယ်စတုက္ကဝါရ-အထူး-အပြား။ သမ္ဘဝိတ္ထေသု စ ပဌမစိတ္ထေ ဝုတ္တနယေ၊နေ၀ နယ်စတုက္ကဝါရပ္ပဘေဒေါ ဝေဒိတ၀ေ္ဗာ။ အ၊ဘ်ိ၊ ဘွဲ့ ၂။ ၂ဝ၀။

နယ်စရိယ (နာ၊ထီ) [နယ+စရိယ] နယ်စရိယ ကုမ်း။ သော ဟိ ဘ,ဘသဟသ္သ ပရိမာ ကောဘ နယ်စရိယာ ဒီပကရဏံ (နလစရိယာ ဒီပ-ကရဏ်။ မ၊ဘ်ိ၊ခု။ ၁ဖ၄။ နမာ စရိယာ ဒီပ ကရဏ်။ အ၊ဘ်ိ၊ ၂။ ၁ခ၁။) ဒီ ဘ်ိ၊ ၁။ ၂ဇ၁။ (–သ်ိ၊ဘ်ိ၊ သ,ဘ်ိ၊ ၂။ ၂၂ ၂။)

နယ်ဥာဏ (နာ) [နယ+ဥာဏ] နည်းကိုသော်ငြားကြောင်းဖြစ်သော ဥာဏ်။ ဇ,ဘ်ိ စ နယ်နုပ္ပါ-ဒနံ နယ်ဥာဏသော ပ၀တ္ထိ၀ိသေသော။ သံ၊ ဘ်ိ၊ ၂။ ၂ဂ။

နယ်ဥ (တိ) [နယ+ဥ+ဝ]။ ဝ]။ ၅ခ၁။ နိတိ၊ သုတ္တ။ ၁ခ၁ဇ။] နည်းကို သိ–တတ်–လေ့ရှိ–သော၊သူ။ သမ္ဘ]ုတေန နယ်ဥနုဒ်။ ဇာ၊ဘွဲ့၊ဝ။ ၂။ (–ကခ်ိ၊ဘ်ိ၊သစ်။ခ၁ခ၁။)

နယတိ (ကြို) [နီ+အ+တိ။ နီတိ၊ ဓာ။ ၁၁ဝ။ မောဂ်၊နှာ။ ၄ဝ၂။ ရှု၊နှာ။ ၂ဇ၂။ နိရုတ္တိ၊နှာ။ ခ,ဇ၄။ နယ+ အ+ တိ။ နီတိ၊ ဓာ။ ၁၄ ၂။ နီ နယေ ပါ၊ပုဏ္ဏေ ဗျာ၊ဒီ၊ဒမာ ဒေါ။ ဝေ၁ဘ်ုတ္ထ။ ၂ခ၁ဖ။ နီ + အစ်၊နီ ထော်။ ထောမ။] (ခ) ဆောင်၏၊ ဆောင်ယူ၏၊ ဆောင်ပို့၏၊ ပင့်ဆောင်၏၊ ခေါ်ဆောင်၏။ (၂) သိ၏။(ခ) ဖြစ်စေ၏။ (၄) တိုးပွါးစေ၏။ (၅) ရှောက်စေ၏။ (၆) ကြည်လင်စေ၏။ (၇) စူးစမ်းဆင်ခြင်၏။ (၈) ဆုံးဖြတ်၏။(ဇ)ပစ်လွှင့်၏။ (၁ဝ) ဆွဲငင်၏။ (၁၁) စောင့်ရှောက်၏။ (၁) ဆောင်၏၊ ဆောင်ယူ၏၊ ဆောင်ပို့၏၊ ပင့်ဆောင်၏၊ ခေါ်ဆောင်၏။ အနယံ နယတိ (ဇာ၊ဝ။ ၂ဖ၇)တိ အကာရဏ်ကာ-ရဏန္တိ ဂဏ္ဍာတိ။ ဇာ၊ဘွဲ့၊ ၂ ၄ ၂။ နယန္တိ-(ဒီ၊ဘွဲ့၊ဝ။ ၁ဝ၇)တိ သတ္တေ ဣစ္ဆိတဘ္ဗာနမာ-ဝဟန္တိ။ သံ၊ဘ်ိ၊သစ်၊ဝ။ ၄ ၂ ဝ။ (–ဓမ္မ။ ၅ ၀။ ပေ၆ကော။ ခ,ခ၁။ အ၊ဘ်ိ၊ဘွဲ့ ၂။ ၁ ၂ ဂ။ ပဋ္ဌိသံ၊

ဌ။၁၄။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ။၂။၂၁၊၁၀၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။ ၁၅၉။ ခုဒ္ဓကာ၊ဌ။၁၀၇။ ဓမ္မ၊ဌ။၂။၂၄၁။ဥဒါန်၊ ဌ။၃၉။ သုတ္တနိ၊ ဌ။၂။၁၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။၅၀။ စရိယာ၊ဌ။၂၆။ မဟာနိ၊ဌ။၁၂၇။ နေတ္တိ၊ဌ။ ၂။ သာရတ္ထ၊၂။၃၂၉။ သာရတ္ထ၊၃။၁၁။ ဒီ၊ဌ်ိ၊ ၂။၂၃၅။ မူလဋ္ဌ၊၂။၁၂၆။)

နယန္တိ —ဝိ၊၃။၅၅။ မ၊၂။၃၀၈။ သံ၊၁။ ၁၂၈။ ဓမ္ম။၂၅။ ထေရ။၂၂၄၊၃၃၄။ အပ၊၂။ ၄၀၉။ ဇာ၊၁။၂၄၁။ ဇာ၊၂။၁၂၄။ မဟာနိ။ ၁၈၇။ နေတ္တိ။၁၀၈။ ပေဋကော။၁၇၃။ ဝိ၊ဌ။ ၃။ ၂၅၇။ မ၊ဌ။၃။ ၂၃ဖ။ မ၊ဌ။၄။၁၃၇။ အံ၊ဌ။ ၂။၁၂၀။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ။၄၀။ ဓမ္ম၊ဌ။၃၇၁။ ဓမ္ম၊ဌ။ ၂ဖ၃။ ဝိမာန၊ဌ။၃၁၄။ ထေရ၊ဌ။ ၉၀။ ထေရ၊ဌ။ ၂။၃၃၁။ စရိယာ၊ဌ။၁၈ဖ။ ဇာ၊ဌ။ ၅။ မဟာနိ၊ဌ။၃၀၄။ စူဠနိ၊ဌ။ ၁၈။ သီ၊ဌ်ိ၊သစ်၊၁။၄၂၀။ မ၊ဌ်ိ၊၃။ ၁၅။ သံ၊ ဌ်ိ၊၁။ ၂၂၅။ နေတ္တိ၊ဝိ။ ၂၀၄။ နယန္တ—ဇာ၊ ၁။ ၂ဖ၉။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၂၂၃။ နယ(=နိ+အ+ ဟိ)—ပေတ။၁ဖ၂။ ပေတ၊ဌ။၃၃၂။ ဇာ၊ဌ။ ၂။ ၂၃၄။ နယာမသေ (=+အ+အာမသေ) —ပေတ။၁၅၄။ ပေတ၊ဌ။၁၀ဖ။ နယေ(= နိ+ယေ)— ဝိ၊၄။၄၁၁၊၄၁၃။ နယေယ—ဇာ၊ဌ။၃။ ၃၃၂။ နယေယုံ—မိလိန္ဒ။၁ဖ။ နယိ(သု (=နိ+ဥ)— ဇာ၊၂။၂၂။ ဝိ၊ ဌ၊၁။၁၅။ မ၊ဌ၊၂။ ၉၅။ မ၊ဌ၊၄။ဖ၅ဖ။ သံ၊ဌ၊၃။ ၂၅။ အံ၊ဌ၊၁။ ၂၃၄။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၁၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၉၃။ ခုဒ္ဓကာ၊ဌ။၁၃၀။ ဓမ္ম၊ဌ၊၁။ ၂၀၅။ ဓမ္ম၊ဌ၊၂။ ၂၂၅။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၁။ ၂၄၉။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၁ဖ၅။ ထေရီ၊ဌ။ ၁၇။ အပ၊ဌ၊ ၂။ ၅၅။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၃ဖ။ ဇာ၊ဌ၊၃။ ၄၂။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၁၄၀။ ဇာ၊ ဌ၊၅။ ၁၀၄။ သာရတ္ထ၊၃။ ၁ဖ၆ဖ။ နယိ(နိ+ သု)— ဇာ၊ဌ၊၅။ ၃၀၀။ နယိသတိ— ဝိ၊၃။ ၅။ သံ၊ဌ၊၁။ ၃၂၃။ နယိသန္တိ—ဇာ၊ ၂။ ၃၃၄။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၂၁၁။ နယိသာမိ— မ၊ဌ၊၁။ ၃၂၁။

အံ၊ဌ၊၁။ ၁ဖ၇။ အံ၊ဌ၊ ၃။ ၁၅။ ပေတ၊ဌ။ ၂။ ၅။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ၁။ ၃။

(၂) (၃) သိ၏၊ ဖြစ်စေ၏။ နိဗ္ဗုတိ ဇာနနတ္ထံ ဓာတုံ ဂဟေတ္မာ အာဟ "ပနယတိ ဇာန တိ (ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၄၅)"တိ။ နိဗ္ဗုတိ ပန ပဝတ္တနတ္ထံ ဓာတုံ ဂဟေတ္မာ "နယတိ ပဝတ္တေ-တိ (ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၄၅)"တိ။ ဒီ၊ဌ်ိ၊ ၂။ ၄၄။ (၃) ဖြစ်၊စေ၏။ တေသံ ဝါ သံသာရံ သခ်ိ'ရုဒ်-ပဝတ္တိ' နယတိ ပဝတ္တေတိ။ မူလ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ဖ၆။

(၄) တိုး.ပွါးစေ၏။ ရတိ' နယတိ ဝဟတိ ဇနယတိ ဝဓေတိ'တိ ရတနံ။ ဌ၊ဌ၊ ဌ။ ၁၄၃။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၁။ ၂၂၂။ (၅) ရောက် စေ၏။ အထ ဝါ နယန္တိ တာဝ ၁တိ နေတ္တိ။ နေတ္ထိ'ပ္ပကရဏေန ဟိ ကရဏဘူတေန မ္ဗေ-ကဘ်ကာ ဝေနေယျသတ္တေ ဒဿနမ္ပဲ' နယန္တိ သမ္ပာပေန္တိတိ။ နေတ္ထိ'ဌ။ ၂။ သော ဟိ မဂ္ဂဉာဏ် နယတိ သမ္ပာပေတိ'တိ နယော။ နေတ္ထိ ဝိ။ ၂၅။ (၆) ကြည်လင်စေ၏။ မုခံ နယန္တိ (ဇာ၊ ၂။ ၂၃၂)တိ....စိတ္တေ-ဟိ ကာရ-ဏေဟိ မုခံ ပသာဒေန္တိ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ဖ၃။

(၇) စူ.စမ်းဆင်ခြင်၏။ အမုဠ္ဠတောဝ ယော နယ၁တ နယာနယံ။ ဇာ၊ဌ။ ၁၇။ အမုဠ္ဠတောတိ ဆန္ဒ၁ဒီဟိ အ.ဂတိ'ကိ'လေ-သေဟိ အမုဠ္ဠတော အနုတိ'ဘူတော ဟုတ္ဝာ ယော နယာနယံ နယ၁တ ဥပပရိက္ခ'ဏ'။ ဇာ၊ဌ ၃၊ ၄၂၀။ အ.တ္ထံ နယေယုံ ကုသလာ-(ဇာ၊ ၁။ ၂၀၄)တ' ကုသလာ ဆေကာပိ သမ-နှာ အဘာသိတာနံ ကထာနံ ကထံ နု အ.တ္ထံ'ဘာ.ဏေန နယေယျုံ ဥပပရိ၁ကွယျုံ'၊ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၁ဖ၆။

(၈) ဆုံးဖြတ်၏။ သာဟသာ နယေ-(ဓမ္ম။ ၅၀)တိ ဆန္ဒာဒီသု ပတ်ဋ္ဌတော သာဟ-သေန မုသာ၀ါဒေန ဝိနိဋ္ဌေယျ၊ ဓမ္ম၊ဌ။ ၂။ ၂၄၁။ (၉) ပစ်လွှင့်၏။ နယိသာမ ခိပိ-

ဩဝါ။ ဝိမာန်၊ဌ။၂၀၇။ (၁၀) ဆွဲငင်ခြင်း။ နယန္တိတိ ဂိ၀ါယ ပန္ဓတ္ထာ အာကဿန္တိ။ ဒီ ဌ၊ ၁။၁၁၇။ (၁၁) စောင့်ရှောက်ခြင်း။ နယန္တိ ၀ါ ရက္ခန္တိ အဋ္ဌ ဒေ၀တနာတိ နယော။ တထဋ္ဌနယာ၀ဒိ။ နိ ဘိ၊ခေ။၁၄၂။

နယတေ (ကြို) [နီ+အ+ဒတ] စူ စမ်းဆင်ခြင်ခြင်း။ နယဘိ (၂)-ကြည့်။

နယဒဿန (နာ) [နယ+ဒဿန။ (နယဒဿိန-သံ)] (၁) ဆောင်ခြင်း၊ သာလျှင်ပြစ်သော ပြခြင်း၊ ဆောင်ပြခြင်း၊ ပြုခဲ့ကြောင်းဖြစ်သော နည်း။ (၂) နည်းပြခြင်း။ (၁) ဝိပါကာဒိ-ဓမ္မာနံ နယနံ နဒယာ၊ ယော၀ ဒဿနန္တိ နယဒဿနံ။ "ဒေသနာ"တိ ဝုတ္တံ ဟေတ္ဌာ ဂဟဏ၀မာ နယဒဿန (မူ ၀ဋ္ဋ၊၁။၁၄၀)ဋ္ဌီ။ အနုဋ္ဌီ၊ ၁။၁၄၇။ (–နေတ္တိ၊ ၁။ ၁၂၅။) (၂) ဒုတိယဝိ ဘပ္ပေ ပန ကာမာ၀စရာဒိဘာ၀ေန နိယတိတိ နယော၊ ကိရိယာဗျာ ဘတံ။ တဿ ဒဿနံ နယဒဿနန္တိ ယောဇေတဗ္ဗံ။ အနုဋ္ဌီ၊ ၁။၁၄၇။ (–ကခ်ါ၊ ဌ။ ၁၇။ ကခ်ါ၊ ဌ။ သစ်။ ၂၄၆။ ဒီ၊ ဌ။ ၁၆၈။ သီ၊ ဌ။ သစ်၊ ၁။ ၄၃ ၉။ မ၊ ဌ။ ၁။ ၂၂၃။ မ၊ ဌ။ ၂။ ၁၀၂၊ ၂၂၄၊ ၂၄၁၊ ၂၂၃။ မူလဋ္ဌီ၊ ၁။ ၁ ၉ ၇ ၊ ၂ ၀ ၀ ။ မူ လ ဋ္ဌီ ၊ ၃ ။ ၁ ၀ ၇ ။ အ နု ဋ္ဌီ ၊ ၁ ။ ၁ ၂ ၀ ။ အ နု ဋ္ဌီ ၊ ၂ ။ ၁ ။ အ နု ဋ္ဌီ ၊ ၃ ။ ၁ ၉ ။ နေ တ္တိ ၊ ဌ ။ ၁ ၄ ၅ ၊ ၁ ၅ ၀ ။ နေ တ္တိ ၊ ဝ ။ ၁ ၂ ၅ ။)

နယဒဿနပ္ပယောဇန (တိ) [နယဒဿန+ ပယောဇန] နည်းပြခြင်း – ဆောင်ပြခြင်း – ဟူသော အကျိုးရှိသော။ အပိစောဘံ သိက္ခာ-ပဒံ တံဇာတိခကသု သိက္ခာ၀ေဒေသု သမ္ဘေ-သုပိ ဂယောဘ ဗဟိနိစ္ဆယသ နယဒဿနပ္ပ-ယောဇနန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝ ဝ ဝ ။ ၂ ၄ ၆ ။

နယဒါန (နာ) [နယ+ဒါန] နည်းပေခြင်း။ ဟ ဘ ဏ္ဍ ပသာရေတ္ဌာ ဒဿိတသမုဒ္ဓသဒိသံ နယဒါနံ ယောတိ။ အဘိ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၁ ၂ ။ (ဓမ္ဓ၊ ဌ ။ ၂ ။ ၁ ၄ ၀ ။ ဇာ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၂ ၆ ၇ ။ ဝ ဝ ရ ။ ၄ ၉ ၁ ။ သီ ၊ ဌ ။ သစ် ၊ ၁ ။ ၁ ၃ ၊ ၁ ၂ ၆ ။ ဒီ ၊ ဌ ။ ၂ ။ ၁ ၃ ။ အီ ၊ ဌ ။ ၁ ။ ၁ ၄ ၊ မူ လ ဋ္ဌီ ၊ ၂ ။ ၂ ၀ ။ မူ လ ဋ္ဌီ ၊ ၃ ။ ၁ ၀ ။)

နယဒါနမတ္ထ (နာ) [နယဒါန+မတ္ထ။ (နယဒါန-မ၀ုတ္ထ,နယဒါနဒဿ-သံ)] နည်းပေးခြင်းမျှ၊ နည်းပေးရုံမျှ။ ဥဒ္ဒါနသ နယဒါနမ်ုတ္ထတ္ထာ၊ "နယော"တိ ဝုတ္တံ။ မူ လ ဋ္ဌီ ၊ ၃ ။ ၁ ၀ ။

နယ ဒေ သ နာ (ထီ) [နယ+ဒေ သ နာ] နည်းကို ပြောပြခြင်း၊ နည်းကို ဟောကြောင်း "ဒေ သ နာ"။ အယုတ္တမိဋ္ဌံ နယ ဒေ သ နာ ယ။ ဝ ဝ ဝ ရ ။ ၄ ၃ ၀ ။

နယ ဒ္ဓယ (နာ) နယ+ဒ္ဓယ] နည်း ၂-ခုအပေါင်း၊ နည်း ၂-ခု။ နယ ဒ္ဓ ယ (မူ လ ဋ္ဌီ ၊ ၂ ။ ၁ ၆ ၁)-တိ အ နု ပ သ နာ နဒ ယာ, သုဒ္ဓိ ကနယော တိ တေ သ္ခ နယ ဒ္ဓ ယ။ အ နု ဋ္ဌီ ၊ ၂ ။ ၁ ၆ ၁ ။ (– နေ တ္တိ ၊ ဌ ။ ၃ ၇ ။ မ ၊ ဌ ။ ၂ ။ ၂ ၄ ။ အ နု ဋ္ဌီ ၊ ၁ ။ ၁ ၇ ၉ ။)

နယနာ (နာ) [နီ+ယု။ နေတိ အတ္ထနော နိဿိတံ ပုဂ္ဂလန္တိ နယနံ၊ ယု။ ခေါ်၊ ဌ။ ၁ ၄ ၉ ။ နီ ပါ ပ ခ ေ ။ နီ တိ ၊ ခ ။ ၁ ၁ ၂ ။ နယ တိ ဟေ နာ တိ ၀ါ နယနံ။ ရ ။ ၅ ၇ ။ (ဏ ယ ဏ-သံ)] (၁) မျက်စိ။ (၂) ဆောင်ခြင်း၊ ရောက်စေခြင်း။ (၃) ဖြစ်ခစေခြင်း။ (၄) မျှတစေခြင်း။ (၅) စောင့်ရှောက်ခြင်း။ (၆) သိစေခြင်း။ (၇) ပယ်ဖျောက်ဖျက်ဆီးခြင်း။ (၈) ဆက်ချဉ်းချုံးခြင်း။ (တိ)(၉) ဆောင်ပို့ရာ(အခါ)။ (၁၀) ဆောင်တတ်သော။ (၁၁) ဆောင်ကြောင်းဖြစ်သော (ဉာဏ်)။ (၁၂) (နည်းယူ၍) သိသော။

(၁) မျက်စိ။ နယနာနိ ဥမ္မိလေတ္ဌာ။ ဝိ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၁ ၅ ၁ ။ ဒီ ၊ ဌ ။ ၂ ။ ၁ ၂ ။ အီ ၊ ဌ ။ ၁ ။ ၉ ၀ ။ မ ၊ ဌ ။ ၂ ။ ၁ ၀ ၇ ။ အီ ၊ ဌ ။ ၁ ။ ၄ ၀ ၊ ၉ ၀ ။ မ ုသ တိ ၀ နယန (ဝိမာန။ ၅ ၁)ဋ္ဌီ....စက္ခုံ မုသတိ ဝိယ။ ဝိ မာ န ၊ ဌ ။ ၁ ၄ ၆ ။

နယနံ (ပ၊ ၉)— အ ပ ၊ ၂ ။ ၂ ၂ ၅ ။ ထေ ရီ ၊ ဌ ။ ၁ ၃ ၆ ။ မ ၊ ဌ ။ ၁ ။ ၁ ၇ ။ နယ နာ နိ (ပ၊ ၈)

— ပေတ၊ဌ။၃၀။ နယနာ— စရိယာ။၃၉၁။ စရိယာ၊ဌ။၆၆။ နယနံ (ဒု၊ ၈) — အပ၊၂။ ၇၀။စရိယာ။၃၉၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။၃၄။ စရိယာ၊ဌ။ ၇၀။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ဝ။ ၂၃၃။ နယနာနိ(ဒု ၈)— မ၊ဌ၊၄။၁၅၃။ ထေရီ၊ဌ။၂၆၂။ နယနာ (မ ၈)— ထေရီ။၄၂၂။ ဗဟုသုတ၊ဌ။၂၅၆။ နယ-နတောဝ — ထေသ၊ဌ။၂၆၂။ နယနာနံ(ဆ၊ ၈)— အပ၊၂။၂၅၅။ ထေရီ၊ဌ။၈၆။ အံ၊ဋီ၊ ၃။၉၀။ နယနေ(သ၊ဇ) — မ၊ဋီ ၃။၇၉။ နယနေသု(သ၊ဘ)— သေရီ၊ဌ။၂၆၂။

(၂) ဆောင်ခြင်း၊ ရောက်ခစခြင်း။ အာယတဿ စ နယနဘော အာယတနဋ္ဌ ဝေဒိတမ္ပိ။ အဘိ၊ဌ၊၂၊၄၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၁၂။ (–ခုဒ္ဒက၊ဌ။၆၉။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၃၂၁၊ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊ဝ။၂၅၊၄၆၂။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၄၊ ဒီ၊ဋီ၊၃။ ၇၂။ အနုဋီ၊ဝ။၁၄၇။ နေတ္တိ.ဋီ။၁၄။ နေတ္တိ၊ ဝိ။၉၊၂၇၄။)

(၃) (၄) (၅) ဖြစ်စေခြင်း၊ မျှတခစ ခြင်း၊ စောင့်ရှောက်ခြင်း။ နယနဋ္ဌ နာဒမဘံ ဣခ ပဝတ္တေန, ယာပနံ, ပါလနံ ဝါဘိ ‘အာဟ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ဝ။၃၂၉။ (၆) သိ စခြင်း။ နယနံ ပါပနံ၊ တံ ပန ပဝတ္တေန ဥာနဋ္ဌ ဟောတိဘိ “ပဝတ္တိယတိ ဥာယန္တိတိ စ ဒ္ဒိ-ဝေပိ အဘ္ဘာ ဝုတ္တောဝ။ အနုဋီ၊၃၊၃။

(၇) ပယ်ခဖျောက်ဖျက်ဆီးခြင်း။ ကာယ-ဝါစာစိတ္တာနံ ဝိရူပပ္ပဝတ္တိယာ နယနံ အာ-ယာပနံ....ဝိနယောဝ။ မူလဋီ၊ဝ။၁၆၃။ (၈) အာကျင်းချုံးခြင်း။ နယ (၁၆)-ကြည့်၊ (တိ) (၉) ဆောင်ပို့ရာ (အခါ)။ နယနကာလ-ကြည့်။ (၁၀) ဆောင်တတ်သော။ နယနဋ္ဌ-ကြည့်။

(၁၁) ဆောင်ကြောင်းဖြစ်သော(ဘက်)။ သတ္တာရာ ပန မဂ္ဂဘာဝံ အဘိတာနာဂဒတ နယံ နယနသဒ်သံ ကတ်။ အဘိ၊ဌ၊၂။၃၉၁။ (–သံ၊ဋီ၊၂။၇၀။) ဣမိနာ ပုဂ္ဂလေန ယဒေတံ မဂ္ဂဘာဝံ အဓိဂတံ၊ သော ပုဂ္ဂလော တေန ဥာဒေဘေန။ ပ။ နေတိ။ ပုရိမဒ္ဒတ္ထ မဂ္ဂဘာဝံ နယနံ နာမ၊ ပစ္ဆိမတ္ထေ ပစ္ဆေဝေဗ္ဗာဘာဝံ နယနံ နာမ။ သမ္မော၊ယော။၂၂၉။ (၁၂) (နည်းယူ၍) သိသော။ နယနဥာဏ-ကြည့်။

နယနု² (တိ) [နယန+ဏု] မျက်စိနှင့်တူသော၊ မျက်စိကဲ့သို့ ချစ်မြတ်နိုးအပ်သော (သား)။ တာတ နယနု...တယာ ဝိနာ ကသံ ဇီဝါမ။ ဇာ၊ဌ၊၆။၀၅။

နယနကာလ (ပု)[နယနိ+ကာလ] ဆောင်ပို့ရာ အခါ။ တတ္ထ နယနကာလေ ဧဝ သံဝရဝိနယ-ပဟာနဝိနယဝသေန ဝေဒနယျေ ဝိနေတာ။ မဟာနိ၊ဌ။၂၅၅။

နယနဥာဏ (နု) [နယန+ဥာဏ] နည်းယူ၍ သိသောဉာဏ်။ (မျက်စိနှင့် တူသောဉာဏ်။ အဘိ ဌ၊၂။သျှ။ နေရင်း။) ဣဒံ ဝုစ္စတိ အန္ဓ-ယေ ဥာဏန္တိ ဣဒံ အနုမာနဥာဏံ နယန-ဥာဏံ ကာရဏဥာဏန္တိ ဝုစ္စတိ။ အဘိ၊ဌ၊၂။ ၃၉၉။ ဒိဋ္ဌေန အဒိဋ္ဌေန နယတောဝ (အဒိဋ္ဌေ နယနတောဝ။ မူလဋီ၊၂။သျှ။) နယနဥာဏံ။ မူလဋီ၊၂။၂၁၄။

နယနဋ္ဌ (ပု) [နယန+အဋ္ဌ] (က) ဆောင်-တတ်ယဉ်။ အခြဲ့ဟူသော အနက်သဘော။ (ခ) ဆောင်ကြောင်း–ဆောင်ရာ–ဟူသော အနက်သဘော။ နယနဋ္ဌေန နေတ္တိ။ ပဋိသံ-ဌ၊၂။၂၁။ ဇာ၊ဌ၊၂၊၃၁၉။ နယနဋ္ဌေနာ-(နေတ္တိ၊ဌ၊၂)တိ ဣဒံ ကတ္တုကရဏာဓိကရဏ-သာဓနာနံ သာဓာရဏာဝစနံ။ နေတ္တိ.ဋီ။၁၇။ (–ဝိဓာန၊ဌ။၃၇။ မ၊ဋီ၊ဝ။၁၉၅။ မ၊ဋီ၊၃။ ၂၄၅။)

နယနတ္ထ (ပု) [နယန+အတ္ထ] (၁) ဆောင်-ခြင်းအကျိုး။ (၂)(က) ဆောင်ခြင်းအနက်။ (ခ) ဖြစ်စေခြင်းအနက်။ (ဂ) မျှဘစခြင်း-အနက်။ (ဃ) စောင့်ရှောက်ခြင်းအနက်။

(၁) သိန္ဓဝံ နယနဘ္ဍာယ ဥပဋ္ဌာကံ အာဏာ-ပေသိ။ ဇာ၊ဌ၊၇။၁ဖ၊ဖ။ (၂) (က) (ခ) (ဂ) (ဃ) ဟရသခန္ဓေ (ကုဒတ္ထ)၊ နယနဘ္ဍ နာ့မေ-တံ ဣခ ပဝတ္တန်, ယာဝန်, ပါလန် ဝါတိ အာဟ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ် ၁။၃၂၂ခ။

နုယနန္ဒန (တိ) [နယန+နန္ဒန] (က) : မျက်စိတို့ကို နှစ်သက်စေဘက်သော။ (ခ) ချက်ခံတို့၏ နှစ်သက်ဆုဖြစ်သော (ရှုပါရုံ)။ အတိဘ္ဘာဝယဝ ပဿာမိ၊ ရှုပံ နယနန္ဒနံ။ အပ၊၂။၂၀၇။

နုယနုပရိစ္ဆာဂ (ပု) [နယန+ပရိစ္ဆာဂ] မျက်စိကို-စွန့်-လှူ-ခြင်း။ နယနုပရိစ္ဆာဂေါ စ ကတော။ မ၊ဌ၊၁။၃ဝ၀။ (-စရိ သံ၊ဌ။ ၂ဖ၊၃။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ် ၁။၃ဝ၂။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၁ဇ။)

နယနပ္ပသာဒဇနနသမုဋ္ဌ (တိ) [နယနပ္ပသာဒ-ဇနန+သမုဋ္ဌ] မျက်စိ၏ ကြည်ဖက်ခြင်းကို ဖြစ်စေခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်သော။ ရူပကာယ-ဒဿန ဗျာဝဋ္ဌ ဇနနယနပ္ပသာဒ ဇနနသမုဋ္ဌာ သဒ္ဒါ ဘာရပရိယုဋ္ဌာ သဒ္ဒါ်ပစ္စက်သိရီ။ ပိ၊ဌ၊၁။ ၉ဖ။

နယနယန (နာ) [နယ + နယန။ (ဏယဏ-ယဏ-ပြာ)] (ခ) နည်းကို - ဆောင်-ဖြစ်စေ - ခြင်း။ (တိ) (၂) နည်းကို-ဆောင်-သိ-သော။ (ခ) အဝိဒိတံ ဝိဒိတံ ဝိယ နေတိ ဉာပေတီတိ နဲယာ၊ အနုမာနံ၊ တဿ နယနံ ပဝတ္တနံ။... ကာလဘ္ဘဲယ မဂ္ဂါဒိနံ ပဘတ္ထိ အကာရုနုမာနံ နယနယနံ။ အနုဋ္ဌီ ၂။ ၂ဝ၄။ (-ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။ ၂၃၄-၅။) (တိ) (၂) အောက်ပုဒ် ကြည်။

နုယနုယနဘ္ဍ (နာ) [နယနုယနံ+ဘ္ဍ။ (နယ-နယနဘ္ဍာ-သံ၊ ဏယဏယဏဏာ-ပြာ)] နည်းကို-ဆောင်-သိ-တတ်သော ဉာဏ်။ နယနုယနဘ္ဍတံ ဉာဏံ, နယနုယနဘ္ဍံ သမ္ဘော၊ ယော။ ၂ ၂ ၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃ ၉ ၉။ မူလဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ဝ ၄ တို့ဌ "နယနဘ္ဍ" ဟု ရှိ၏)။

နယနရသဝ်ယန (နာ) [နယန+ရသာယန] (က) မျက်စ၏ အရသဝကို ဖြစ်စေတတ်သော အဆုံး။ (ခ) မျက်စိရသဓာတ်ကို-ဖြစ်-စေ-တတ်-တိုးပွါးစေတတ်-သော (အဆုံး)။ နယနရသဝ ယနမိုဝ ပြဟ္ဘဒေဝမနုဇနာ ယက္ခ-ဂဏာနံ ဗုဒ္ဓရူပံ ပဿန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၃ ၃ ၃။

နယနလက္ခဏ (တိ) [နယဏ+လက္ခဏ။ (ဏယန-လ ကွ ဏ-ပြာ)] ဆောင်ခြင်းလက္ခဏာ ရှိခဲ့သော ဝေါဟါနုပကွံ စုတုသစ္စဝေါဟာနမုခ္ခေန နယ-နလက္ခဏာ နန္ဒိယာဝ ဝုဋ္ဌနယသ ဘူမိ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊ သစ်၊ ၁။ ၄ ၉ ၇။ (-၄ ၉ ဂ။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။ ဖ ၂ ၊ ဖ ၅ ၊ နေ ဘ ဏ ် ဋ္ဌီ။ ၃ ၃ ။ နေ ဘ ဏ ် ဝ ိ ။ ၂ ၂ ၊ ၂ ၃ ၊ ၄ ၃ ၊ ၂ ၂ ၅ ။)

နယနဒိဟက် (ပု) [နယန+ဝိဟက်။ (ဏယဏဝိ-ဟာ, ဏယဏဝိဟာယ-ပြာ)] မျက်စိဟူသော ဌက်၊ ဌက်နှင့်တူသော မျက်စိ၊ နယနဝ်ဟက်ခန်-(ဒီ၊ဌ၊၁။ ၁ဝ) ဣ နယနသခ်ါတဝိဟက်ခန်။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၁။ ၃ ၃ ။

နယနသမုဋ္ဌ (တိ) [နယန+သမုဋ္ဌ] ပို့ဆောင်-ရောက်စေ-ခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်သော၊ ပို့ဆောင်-ရောက်စေ - နိုင်သော။ နယနသမုဋ္ဌာ-(ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၃ ၃)တိ ပါပနသမုဋ္ဌာ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၁ ၄ ဝ။ (-သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃ ၂ ၁။)

နယနာနန္ဒကရ (တိ) [နယန+အာနန္ဒ+ကရ] မျက်စ-မျက်လုံး- (အစုံ)ကို နှစ်သက်ခြင်းကို ပြုတတ်သော။ ဗုဒ္ဓသိရိယာ ဝိရောစမာနံ နယနာနန္ဒကရံ ပဿန္တိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။ ၅ ၄ ။

နယနာမတပါန (နာ) [နယန+အမတ+ပါန] မျက်စိ၏ အမှိုက်အဖျော်။ တံ ဝနဝါသိမိဂ-ပက္ခိနံ နယနာမတပါနမိဝ ကရောန္တော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။ ၃ ၃ ၄ ။

နယနာမယ (ပု) [နယန+အာမယ] မျက်စိနာ၊ မျက်စိရောဂါ။ နယနာမယေ ဇက္ခုရောဂ-ဝိသေသေ။ ဓာန်။ ဓာန်၊ဋ္ဌီ။ ၉ ၃ ၉ ။

နုယနာလိမာလိနီ(ထီ)[နုယန+အာလိ+မာလာ+ဏီ] မျက်စိဟူသော–ပိဘုန်း–ပန်း–ပန်းကုံး။ (မျက်စိဟူသော ပိဘုန်းအစဉ်။ သျှ) သဒါ ဇနာနံ နုယနာလိမာလိနီ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၆။၃၂၀။

နုယနာဝုဓ (နဿ) (နုယန+အာဝုဓ] မျက်စိဟူသောလက်နက်၊ မျက်စိလက်နက်၊ (မျက်ထောင့်လက်နက် ဟုလည်း အဆိုရှိသည်။ ယင်းမျက်စိလက်နက်သည် ဝေဿဝဏ်နတ်မင်းနှင့် ယမမင်းတို့၏ လက်နက် ဖြစ်သည်။ ဝေဿဝဏ်နတ်မင်း သောတာပန်မဖြစ်ခင် ကုမ္ဘဏ္ဍများကို မျက်စိလက်နက်ဖြင့် စောင်းကြည့်လျှင် ကုမ္ဘဏ်များ သေကြေ ပျက်စီးကုန်၏။ ယမမင်း စိတ်ဆိုး၍ ကြည့်သျှင် လည်း အကြည့်ခံရသူ ကြေမွသွားသည်။ ပခုက္ကူ၊ ဓာန်၊ သျှ။ ၃၃–နှာ လည်း ကြည့်။) နုယနာဝုဓေနာ (ဝိ၊ ၆၊ ၂။ ၄၀)တိ နုယနသခ်ါ-တေန အာဝုဓေန။ ပါ၊ ရာ၊ ယော။ ၂၀၄။ (–သံ၊ ၆၊ ၁။ ၂၉၆။ သုတ္တနိ၊ ၆၊ ၁။ ၂၁၉။ သာ-ရတ္ထ၊ ၂။ ၂၅၇။ ဓာန်။ ဓာန်၊ ဋီ။ ၄၄။)

နုယ်နိဂ္ဂမ (ပု) [နုယ+နိဂ္ဂမ] နည်းဘို့၏ ထွက်ခြင်း။ နုယနိဂ္ဂမော နိဒ္ဒါရိတော။ နေတ္တိ၊ ဋီ။ ၁၂၁။

နုယနိဒဿန (နဿ) [နုယ+နိဒဿန] နည်းကို ညွှန်ပြခြင်း၊ နည်းညွှန်ခြင်း၊ နည်းပြခြင်း။ နုယနိဒဿနတ္ထံ။ နေတ္တိ၊ ဋီ။ ၁၃၉။

နုယနိဟရဏ (နဿ) [နုယ+နိဟရဏ] ဒေသနာတော်နည်းကို ဖြစ်စေခြင်း။ နုယနိဟရဏ-(မူလဋီ၊ ၂။ ၂၉)ဣ နိယာတိတိ နယော၊ ဒေသ-နာ၊ တဿ နိဟရဏံ ပဝတ္တနံ။ အနုဋီ၊ ၂။ ၃၄။

နုယနုပမ (တိ) [နုယ+ဥပမ။ (နုယနောပမ-သံ)] မျက်စိလျှင် ဥပမာရှိသော၊ မျက်စိနှင့် တူသော။ အန္ဓာနံ နုယနုပမော (အပ၊ ၂။ ၁၁၅)-တိ စက္ခုဝိရဟိတာနံ သတ္တာနံ နုယနသဒိ-သော။ အပ၊ ၆၊ ၂။ ၂၁၆။

နုယနုပ္ပါဒန (နဿ) [နုယန+ဥပ္ပါဒန] ဆောင်မှုကို ဖြစ်စေခြင်း။ နယဉ္စဏ-ကြည့်။

နုယန္တိ (တိ) [နီ+အန္တ] (၁) ပို့ဆောင်–ရောက်ခစ–တတ်သော။ (၂) ဆုံးမတတ်သော၊ သူ။ (၁) လောကနာယကံ သကလသဗ္ဗလောကံ နယန္တိ နီဗ္ဗာနံ ပါ-ပေန္တိ။ အပ၊ ၆၊ ၂။ ၇၉။ (–ပဋိသံ၊ ၆၊ ၂။ ၁၁၃။ ဇာ၊ ၆၊ ၅။ ၃၁ ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၃၆။ ဒီ ဋီ၊ ၁။ ၈၀။ သီ၊ ဋီ၊ သစ် ၁။ ၂၆၆။ နေတ္တိ၊ ဝိ။ ၄၂။) (၂) နယန္တော ရဇ္ဇံ အနုသာသန္တော ဓမ္မံ-ရုဇာ။ ဇာ၊ ၆၊ ၃။ ၄၂၂။

နုယန္တု (တိ) [နီ+မာန။ မာန-ကို အန္တ-ပြု။ ထီ-၌ နယန္တီ] ခေါ်ဆောင်အပ်သော။ နု-ယန္တုယာ (စရိယာ။ ၄၀၂)တိ နိယန္တိယာ။ စရိယာ၊ ၆။ ၁၃၄။

နုယန္တရ (နဿ) [နုယ+အန္တရ] တပါး–တခြား–သော နည်း၊ နည်းတပါး၊ နည်းတမျိုး။ နဟေယဟိ နယန္တရေဟိ။ နေတ္တိ၊ ဋီ။ ၁၂၀။ (–မူလဋီ၊ ၃။ ၇။)

နုယန္တရမူလပဒ (နဿ) [နုယန္တရ+မူလပဒ] နည်းတပါး၏–မူလ–ပင်မ–ဖြင့်သောပုဒ်။ နုယန္တ-ရမူလပဒေသု သမဝရူဠှနဝေတာ။ နေတ္တိ၊ ဋီ။ ၁၂၂။

နုယန္တိ (ကြို) [နီ+အ+အန္တိ] (၁)ဆောင်–ဆောင်ယူ–ဆောင်ပို့-ကုန်၏။ (၂) ဖြစ်စေ-ကုန်၏၊ (၃) ကြည်လင်စေကုန်၏။ (၄) ရောက်ခစကုန်၏။ နယတိ-ကြည့်။

နုယန္တု (ကြို) [နီ+အ+အန္တု] ဆောင်ယူ-ကြကုန်လေ၊ ပို့ကြကုန်လေ။ နယတိ-ကြည့်။

နယပဋ္ဌိပဇ္ဇန (နာ) [နယ + ပဋ္ဌိ+ပဇ္ဇန] နည်းကို–သိ–ရ–ခြင်း။ နယပဋ္ဌိပဇ္ဇနတ္ထံ။ သံ၊ဌီ၊ ၂။၃၀၁။

နယဘူမိ (ထီ) [နယ+ဘူမိ] နည်း၏ ဖြစ်ရာ အခိုက်အတန့်။ တေန ဝုတ္တ ပုဗ္ဗကာရာယ နိဒ္ဒါ-ရဿာယ နယဘူမိဘာဝေန .... အာဘရိယော အာဟာ။ နေတ္တိ၊ ဝိ။ ၂၆၉။

နယဘူမိရစနာ (ထီ) [နယဘူမိ + ရစနာ] နည်း၏ဖြစ်ရာ အခိုက်အဘာန့်ကို ပြုစီရင်ခြင်း။ တဿ ပန ယာ ဥဏ္ဍိတ ညူ အာဒီနံ ဝေသေန တဿာဒီမုခေန နယဘူမိရစနာ။ နေတ္တိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂၃။ (–နေတ္တိ၊ ဝိ။ ၄၂ ။)

နယဘေဒ (ပု) [နယ+ဘေဒ] နည်းအထူး၊ နည်းထူး၊ နည်းဆန်း၊ တဘ္ဘ နယဘေဒေါ ဝေဒိဘာဝဇ္ဇာ၊ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂၊ ၁၅၅၊ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၂ ၇။)

နယမဂ္ဂ (ပု) [နယ+မဂ္ဂ] (၁) နည်းဟူသော သိမ်းကြောင်း၊ နည်းလမ်း။ (၂) နည်း၏ ဖြစ်ခြင်း၊ နယမဂ္ဂ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁၊ ၃၇)နှင့် သုဘ္ဘန္ဓဘာဇနီယာဒိနယကနံ အနုဒေသာ မာဒိ-နယကမနဋ္ဌ။ မူလဋ္ဌီ၊ ၁။ ၁၈ ၉ (–သားရဘ္ဘ၊ ၃။ ၁ ၄ ၄။) နယကမန-လည်း ကြည့်။

နယပတ္တဒဿန (နာ) [နယမတ္တ+ဒဿန] နည်းမျှကို ပြခြင်း၊ နည်းကိုသာ ပြခြင်း၊ နည်းပြရုံသာ။ နယမတ္တဒဿနဓ္ဓ။ မူလဋ္ဌီ၊ ၁။ ၁ ၃ ၆ ။

နယမာတိကာ (ထီ) [နယ+မာတိကာ ။ (နယ မာတ္ဘကာ သံ)] (က) သင်ဟ, အသင်ဟ-စသော နည်းတို့ဖြင့် ထားအပ်သော မာတိကာ၊ နယမာတိကာ၊ နည်းခေါင်းစဉ်။ (ခ) ခန္ဓာ-စသည်တို့ကို ဟောခြင်းကို ဖြစ်စေ-ကြောင်း 'နည်း' အကျဉ်း။ (ဂ) ခန္ဓာ-စသည်တို့ကို သိမ်ကြောင်း 'နည်း' အကျဉ်း။ (ဃ) သင်ဟာ အသင်ဟာ။ .. အသင်ဟိ-တန္တိ အယံ စုဒ္ဓသဟိ ပဒေဟိ နိုက္ခိတ္တာ နယ-ယမာတိကာ နာမ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁။ (ခ)(ဂ) ခန္ဓာဒီနံ ဒေသနာ နိယတိ ပဝတ္တိယတိ ဧ-တေဟိ, ခန္ဓာဒယော ဧ ဝ ၀ါ နိယန္တိ ဉာယန္တိ ဧတေဟိ ပကာရေဟိတိ နယာ၊ နယာနံ မာ-တိကာ ဥဒ္ဒေသော, နယာ ဧ ဝ ၀ါ မာတိကာတိ နယမာတိကာ။ မူလဋ္ဌီ၊ ၃။ ၃ ။ (–အနုဋ္ဌီ၊ ၃။ ၃ ။)

နယမာန (တိ) [နယ+မာန] ဆောင်–ပို့–ရောက်စေ–တတ်သော၊ သူ။ ဓမ္မေန နယ-မာနနံ၊ ကာ ဥသ္ဆယာ ဝိဇာနတံ။ ဝိ၊ ၃။ ၅ ၅ ။ သံ၊ ၁ ။ ၁ ၂ ၀ ။ ပဋ္ဌိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂ ။ ၁ ၀ ၄ ။ (–ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၄ ။ ၂ ၅ ၂ ။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁ ။ ၁ ၇ ၃ ။ သံ၊ ဌီ၊ ၁ ။ ၂ ၂ ၁ ။)

နယမုခ (နာ) [နယ+မုခ] (၁) နည်းအမြှက်။ (၂) ပြခန်းသောနည်း။ (၃) (က) သင်ဟ, အသင်ဟ-စသော နည်းတို့ကို ဟောခြင်း၏ အကြောင်း။ (ခ) သင်ဟ, အသင်ဟ-စသောနည်းတို့၏ ထွက်ရာအဝ။ (၁) (၂) ဂန္ဓာ တဿ ဝိပဿနာယ နယမုခံ ဒဿေ-တွာ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁ ။ ၂ ၂ ၁ ။ ဥဒါဟု စတုဝိသတိပ္ပ-ဘေဒေ သမန္တပဋ္ဌာနေ နယမုခံ ဗလဝန္တံ စိန္တေသိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁ ။ ၁ ၂ ။ (–အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃ ။ ၃ ၁ ၂ ။ ကခ်ိ၊ ဋ္ဌီ ။ ၂ ၇ ။) (၃) (က) (ခ)-နယမုခမာတိကာ-ကြည့်။

နယမုခဘေဒပကာသန (နာ၊ထီ) [နယမုခဘေ-ဒ+ပကာသန] ပြခန်းသောနည်း–နည်း-အမြှက် – အထူးအပြား – ကို – ပြရာ – ပြကြောင်း–ဖြစ်သော အဋ္ဌကထာ။ တဿာ နယမုခဘေဒပကာသနံ နိဋ္ဌိတံ ဟောတိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃ ။ ၂ ၃ ။

နယမုခမာတိကာ (ထီ) [နယမုခ+မာတိကာ] (က) သင်ဟ, အသင်ဟ-စသော–နည်းတို့ကို ဟောခြင်း၏ အကြောင်း–အားဖြင့် ထားအပ်သော မာတိကာ–အကျဉ်း။ (ခ) သင်ဟ အသင်ဟစသော နည်းတို့၏ ထွက်ရာအဝ–အားဖြင့် ထားအပ်သော မာတိကာ–အကျဉ်း၊ နယမုခမာတိကာ။ (ယင်း နယမု-

မဘိကာ-၌ "တိဟိ သင်္ဂဟော, တိဟိ အ-သင်္ဂဟော, စတူဟိ သမ္မဒယောဂေါ, စတူဟိ ဝိပ္ပယောဂေါ" ဟူသော ၄-ပုဒ်ဘို့ဖြင့် မာတိကာ ထားတော်မူသည်။) ဘာနှိ ဤမေသံ သင်္ဂဟသင်္ဂဟာဒီနံ နယာနံ မုခါနိတိ ဒသေတုံ ဌပိတတ္တာ နယမုခမာတိကာတိ ဝုစ္စတိ။ အဘိ၊ဌ၊၃။ ၂။ နယာနံ ပဝတ္တိဒ္ဒါ-ရဘူတာ သင်္ဂဟသင်္ဂဟဝိယောဂိသဟယောဂိ ဓမ္မာ နယမုခါနိတိ တေသံ ဥဒ္ဒေသော နယမုခမာတိကာ။ မူလဋ္ဌ၊၃။ နယာနံ သင်္ဂဟဝိပ္ပကာရဝိသေသာနံ ပဝတ္တိ ဒေသနာ၊ တသာ ဝိနိဂ္ဂမဋ္ဌာနတာယ ဒ္ဒါရံ။ ယထာဝုတ္တ-ဓမ္မာ ယသာရဟံ ခန္ဓာယတနဓာတုယော အရှုပိနော စ ခန္ဓာတိ, တေသံ ဥဒ္ဒေသော နယမုခမာတိကာ။ အနုဋ္ဌ၊၃။ ၄။

နယယောဇနာ (ထီ) [နယ + ယောဇနာ (=ယုဇ+ဏေ+ယု)] နည်းကို-ယှဉ်စပ်-ယှဉ်ခစ-ခြင်း။ နဟိ မူသပဒေဟိ ဝိနာ ကာဒိ နယဒယောဇနာ သမ္ဘဝတိ။ နေတ္တိ၊ဋီ။ ၁၈။

နယလဋ္ဌက (ပု) [နယ+လဋ္ဌက] (သုတ်၏ အနက်ကို) ပြတတ်သောနည်း။ လဋ္ဌတိ ပကာသေတိ သုတ္တတ္ထန္တိ လဋ္ဌကော၊ နယော စ သော လဋ္ဌကော စာတိ နယလဋ္ဌကော။ နေတ္တိ၊ဋီ။ ၁၈။ အံ၊ဋီ၊ ၁၈-ဖ ၆။ (-နေတ္တိ။ ၂။ နေတ္တိ၊ဝိ။ ၂၃။)

နယလာဘ (ပု) [နယ+လာဘ] နည်းရခြင်း။ နယလာဘံ နဿ ဇာနာတိ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၁၁ ၂။ အံ၊ဋီ၊ ၃။ ၁-၂ ၆။

နယဝိစာရ (ပု) [နယ+ဝိစာရ] နည်းကို စိစစ်ခြင်း၊ နည်းကို-စိစစ်ရာ-စိစစ်ကြောင်း-ဖြစ်သော သဒ္ဒါအစဉ်။ တတော နယဝိစာ-ရော။ နေတ္တိ၊ဋီ။ ၂။ (-နေတ္တိ၊ဋီ။ ၅-၅၊ ၁ ၂ ၂။ နေတ္တိ၊ဝိ။ ၂ ၁ ၉၊ ၂ ၅-၅။)

နယဝိတ္ထာရ (ပု) [နယ+ဝိတ္ထာရ] အကျယ်ဖြစ်သောနည်း၊ နည်းအကျယ်။ နယဝိတ္ထာ-ရေန သဒ္ဒါ သီလပရိဘာဝိတံ သုတ္တံ။ ပေဋ-ကော။ ၁ ၈ ၄။

နယဝိဒူ (တိ) [နယ + ဝိဒူ] (သူတော်ကောင်းတို့၏ ဓမ္မ)နည်း-ကို သိ-၍ လိမ္မာ-သော၊ သူ။ နယဝိဒူ (နေတ္တိ။ ၄) သဒ္ဒမ္မနယ-ကောဝိဒါ၊ အတ္ထနယကုသလာ ဝေ ဝါ။ နေတ္တိ၊ ဋီ။ ၃ ၀။

နယဝိပဿနာ (ထီ) [နယ+ဝိပဿနာ] (ယံ ကိ ဉ္စိ ရူပံ စ ဒသော) နည်းဖြင့် (နာမ်ရူပ်တရားတို့ကို) အသူးအားဖြင့် ရှုတတ်သော ပညာ။ ကလာပသမ္မသဒ္ဒါတာယ နယ-ဝိပဿနာယ တာဝ ယောဂေါ ကရဏီယော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂ ၄ ၁။ "ယံ ကိ ဉ္စိ ရူပ" ဣတ္တိအာဒိ-နာ နယေန ဟိ ဓမ္မာနံ ဝိသေသော နယဝိပ-ဿနာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၃ ၇ ၆။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂ ၄ ၈။ မဇ္ဈိ၊ ၂။ ၂ ၆ ၆။ မဇ္ဈိ၊ ၃။ ၃ ၈ ၃။)

နယဝိပဿနာဉာဏ (နာ) [နယဝိပဿနာ+ဉာဏ] အထက်ပုဒ်နာ-ကြည့်။ ယံ ကိ ဉ္စိ ရူပံ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နန္တိအာဒိနာ ခန္ဓပဉ္စ-ကံ ဧကာဒသသု ဩကာသေသု ပဝတ္တိ-တော သမ္မသနာသေန ပဝတ္တေန နယဝိပဿနာ-ဉာဏေန။ မဇ္ဈိ၊ ၃။ ၆ ၄။

နယဝိဘတ္တိ (ထီ) [နယ+ဝိဘတ္တိ] သင့်လျော်သော-အကြောင်း- နည်းကမ်း- အားဖြင့် ဝေဘန်ခြင်း။ နယဝိဘတ္တိ (နေတ္တိ။ ၂) .... နယေန ဉာယေန ဝိဘတ္တိ နယဝိဘတ္တိ။ နေတ္တိ၊ ဝိ။ ၂ ၂။

နယဝေါဟာရ (ပု) [နယ+ဝေါဟာရ] နည်းဟူ၍ ခေါ်ဝေါ်ခြင်း။ တတ္ထ "နယဝေါ-ဟာရော" (နေတ္တိ၊ ဌ။ ၂ ၄) တိ ဤမိနာ နယာမိဋ္ဌာနံ နယောဟ ဝုဟ္စန္တိ ဒဿေတိ။ နေတ္တိ၊ ဋီ။ ၃ ၃။ (-နေတ္တိ၊ ဝိ။ ၄ ၂ ၂။)

နယသညာ (ထီ) [နယ+သညာ] နည်းခွဲ ဖြစ်သော သညာ၊ နည်းဟူ၍ ဖြစ်သော သညာ။ နေ တော် ကေန္ဓိ နယသညာ.... ဘ-ဝန္တိ။ ပေဠကောဒ။ ၂၈၀။

နယသတ (နာ) [နယ+သတ။ (နယဇာ-သံ၊)] ၁၀၀-သော နည်း၊ နည်း-၁၀၀၊ မျှားစွာသော နည်း။ နယသတေန နယ-သဟဿေန .... ပုဒ္ဓဗလံ ဥပဒဿယိတုံ။ မိလိန္ဒ။၃၂၉။ (– မ၊ဌ၊၃။၉၄။ သံ၊ဌ၊၁။ ၂၄၈။ သံ၊ဌ၊၂။၅၆။ အံ၊ဌ၊၂။၁၀၂။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၆။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၅၈။ ဇာ၊ဌ၊၄။၂၆၇။ သာရတ္ထ၊၃။၂၂၆။ မ၊ဋီ၊၃။၆၂။ အံ၊ဋီ၊၁။ ၁၄၄။)

နယသတသဟဿ (နာ) [နယသတ + သဟ-ဿ] ၁-သိန်းသောနည်း၊ နည်း ၁-သိန်း။ နယသဟဿ (အဘိ၊ဌ၊၁။၁၇)-ကြည့်။

နယသမုဋ္ဌာန (နာ) [နယ+သမုဋ္ဌာန] နည်းတို့၏ ဖြစ်ကြောင်း၊ နယသမုဋ္ဌာန်။ တတ္ထ ကတမံ နယသမုဋ္ဌာနံ။ နေတ္တိ။၉၁။ နေတ္တိ၊ဝိ။ ၂၅၅။ သမုဋ္ဌဟန္တိ ကေနဋ္ဌာတိ သမုဋ္ဌာနံ။ ကေ သမုဋ္ဌဟန္တိ? နယာ။ နယာနံ သမု-ဋ္ဌာနံ နယသမုဋ္ဌာနံ။ နေတ္တိ၊ဌ။၁၉၃။ (– ၂၁၈။ နေတ္တိ၊ဝိ။ ၂၅၆၊ ၂၇၉။)

နယသမုဋ္ဌာနကောသလ္ယ (တိ) [နယသမုဋ္ဌာန +ကောသလ္ယ] နည်းတို့၏ဖြစ်ကြောင်း 'နယ သမုဋ္ဌာန်' ၌– လိမ္မာ– ကျွမ်းကျင်– သော၊ သူ။ နယသမုဋ္ဌာနကောသလ္ယေဟိ ပဋ္ဌလေဟိ ဝုစ္စတိ။ နေတ္တိ၊ဝိ။ ၂၆၉။

နယသမုဋ္ဌာနဝါရ (ပု) [နယသမုဋ္ဌာန + ဝါရ] နယသမုဋ္ဌာန်ကိုပြဆိုရာ– အလှည့်– အကြိမ်။ (ယင်းသည် နေတ္တိကျမ်းတွင် ထင်ရှားသော ဝိဘာဂဝါရမှ ဖြာထွက်သော ဥဒ္ဒေသ, နိဒ္ဒေ-သ, ပဋိနိဒ္ဒေသ ဝါရတို့တွင် ပဋိနိဒ္ဒေသဝါရမှ တဖန် ပြားလာသော ဟာရဝိဘင်္ဂဝါရ, ဟာ-ရသမ္ပာတဝါရ, နယသမုဋ္ဌာနဝါရ, သာသန-ပဋ္ဌာနဝါရ-ဟူသော ဝါရ ၄-ပါးတို့တွင် တပါး အပါအဝင် ဖြစ်သည်။) နယသမုဋ္ဌာနဝါရော။ နေတ္တိ၊ဌ။၃။

နယသမုဋ္ဌာနဟာရ (ပု) [နယသမုဋ္ဌာန+ဟာရ] နည်းတို့၏ ဖြစ်ကြောင်း လက္ခဏာရှိသော အဖွင့် 'သံဝဏ္ဏနာ' အထူး။ ဥဒါဟု နယ-သမုဋ္ဌာနဟာရေ ဝါ ဝိဘတ္တော။ နေတ္တိ၊ဝိ။ ၂၁၈။

နယသဟဿ (နာ) [နယ + သဟဿ] ၁၀၀၀-သောနည်း၊ နည်း ၁၀၀၀ (နည်းတထောင်)။ ယင်း နည်းတထောင်တို့တွင် သောတာပတ္တိ မဂ်နည်း တထောင်လည်း ပါဝင်၏။ ယင်း နည်းရေတွက်ပုံ အဘိ၊ဌ၊၁။၂၇၃။ အဘိ၊ ဌ၊၂။၁၁၅–၆။ ဝိဘာဝိနီ။ ၉၇-၉-ကြည့်။ ထေရဿာဝိ နယသတေန, နယသဟဿေန နယသတသဟဿေန .... ဥပဌာတိယေ၀။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁၇။ (–သံ၊ဌ၊၂။၅၆။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။ ဂ၆။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၄၉။ နယသတ-လည်း ကြည့်။

နယသဟဿပဋိမဏ္ဍိတ (တိ) [နယသဟဿ+ ပဋိမဏ္ဍိတ] နည်း ၁၀၀၀-ဖြင့် တန်ဆာဆင် အပ်သော။ ယသ္မာ နယသဟဿပဋိမဏ္ဍိတံ ဟောတိ။ အံ၊ဋီ၊၂။၂၇၃။

နယသဟဿဝိဘာဂ (ပု) [နယသဟဿ+ ဝိဘာဂ] နည်း ၁၀၀၀-ဖြင့် ဝေဘန်ခြင်း။ ဆနဝုတိယာ နယသဟဿဝိဘာဂေ-ဟိတိ ဝေ၀ နာနာကာရတော ပဝတ္တာနိ။ ဣတိ-ဝုတ်၊ဌ။၁၂၅။ (–၆။)

နယသာဂရ (ပု) [နယ+သာဂရ] သမုဒ္ဒရာနှင့် တူသောနည်း။ ကတမော နယသာဂရော။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁၂။(–၁၁။)

နယဟေတု (ပု) [နယ+ဟေတု] နည်းယူခြင်း– နည်းမှီးခြင်း– ဟူသော အကြောင်း။ ဟက္ကာ

ဟေတု ဝါ နယဟေတု ဝါ အကထေတွာ။ ဒီ၊ ၆၊၃၀။၆၅။ သံ၊ ၆၊၃၀။၂၄၂။ မာ နယဟေတု-(–အံ၊၁။၁၀၉)တိ နယဂ္ဂါဟေနပိ မာ ဂဏ္ဍ-ဣ။ အံ၊ ၆၊ ၂။၁၀၂။ (–အံ၊၁။၁၉၄။ မဟာနိ။ ၃၁၄၊၃၀၄။ စူ၊ ၆နိ။ ၆ဒ၊ ၉၀၊ ၁၂၅၊ ၂၁၀။ သံ၊ ၆၊ ၁။ ၂၀၂။ သံ၊ ၆ဒ၊ ၁။ ၂၄၉။ အံ၊ ၆ဒ၊ ၂။ ၁၆၆။)

နယာခ်ိန္ဒာန (နာ) [နယ+အခ်ိန္ဒာန] နည်း၌–နည်းကို – ခိုင်မြဲစွာ – တည်စေခြင်း – ဂ၁ားခြင်း၊ နည်းကို – ဖြစ်စေခြင်း – မှတ်ယူခြင်း။ တဗ္ဗ "နယဝေါဟာရော"တိ ဣမိနာ နယာခ်ိန္ဒာနံ နယောတိ ဝုတ္တန္တိ ဒဿေတိ။ နေတ္တိ၊ ၆ဒ်။ ၃၃။ နယာခ်ိန္ဒာနာနံ နယာခ်ိန္ဒာနေ အနုပ္ပဝေသော နယာနံ နယေသု အနုပ္ပဝေ-သော ဧဝ နာမ ဟောတိ။ နေတ္တိ၊ ၆ဒ်။ ၁၂၇။

နယာနုဝိန္ဓန (နာ၊ သီ) [နယ+အနုဝိန္ဓန] နည်းသို့ အစဉ်လျှောက်၍ ကြံစည်ခြင်း၊ နည်းယူ–နည်းမှီ–၍ ကြံစည်ခြင်း။ တံ သဗ္ဗံ ပါဌာနု-သာရေန နယာနုဝိန္ဓနေန ဝိဇ္ဇုဟိ သုဝိညေ-ယျမေဝ။ အပ၊ ၆၊ ၂။ ၂၄၃။

နယာနုယောဂ (ပု) [နယ+အနုယောဂ] နည်းကိုဖြစ်စေခြင်း၊ နည်း အားလျော်စွာ ယှဉ်စေခြင်း။ ဗာဟိရနိကာယာနုမတ္တော စ နယာနု-ယောဂေန သုဝိဇာနေယျယေဝ။ အပ၊ ၆၊ ၂။ ၁ဂ၃။ (–၂၀၂)

နယာနုသာရ (တိ) [နယ+အနုသာရ] နည်းသို့ အစဉ်လျှောက်ခသာ၊ နည်းယူ – နည်းမှီ – သော။ သေသံ နယာနုသာရေန သုဝိညေယ္ယံ။ အပ၊ ၆၊ ၂။ ၉၃။ (–၁၃ဂ၊ ၂၀ဖ။ မ၊ ၆ဒ်၊ ၃။ ၄၁၂။ နေတ္တိ၊ ဝ၀။ ၂ဖ၄။)

နယာမသေ (ကြို) [နီ+အ+အာမသေ] ဆောင်ကုန်လတ္တံ့။ နယတိ-ကြည့်။

နယိ ̊သု (ကြို) [နီ+အ+ဥ̊] ဆောင်ကုန်ပြီ။ နယတိ-ကြည့်။

နယ (ကြို) [နီ+အ+ညြ။ ညြ-ကို ဣ-ပြု။] ဆောင်ပြီ။ နယတိ-ကြည့်။

နယိတ (ပု) [နီ+တ]မိကျောင်းနွယ်ချုံ။ (လံဘူး(ဇူး) နွယ်။ အပ၊ သျှ။ ပေ။ အပ၊မြန်။ လံဗူးဟူသည် သစ်ကြားပင်ဟုလည်း ဆိုကြ၏။) နယိတာ အမ္မဂန္ဓ စ။ အပ၊ ၁။ ၁ဂ၊ ၄ဝ၇၊ ၄၂၅။ ထေရ၊ ၆၊ ၂။ ၃၇၇။ တဗ္ဗာကသ သမိ-ပေ၊ နယိတာ စ ဂစ္ဆာ အမ္မာနန္ဓ စ ဂစ္ဆာ။ အပ၊ ၆၊ ၁။ ၂၃ဂ။

နယိတုံ (ဗျ) [နီ+တုံ] ဆောင်ခြင်းငှါ၊ ဗဟု မဒ္ဒကုလံ ဟန္ဒာ နယိတုံ ဝ(ဇာ၊ ၂။ ၇၂)နှင့် ဗဟုမဒ္ဒရာဇကုလံ ဟနိတ္မာ ဗလက္ကာရေန တံ နေတုံ သမတ္ထာဘိ။ ဇာ၊ ၆၊ ၅။ ၃၂ဂ။ (–ဒီ၊ ၆ဒ်၊ ၃။ ၂၅ခ။)

နယိသာဘိ (ကြို) [နီ+အ+သာဘိ] ဆောင်လတ္တံ့။ နယတိ-ကြည့်။

နယိသန္တိ (ကြို) [နီ+အ+သန္တိ] ဆောင်ကုန်လတ္တံ့။ နယတိ-ကြည့်။

နယိသာမ(ကြို) [နီ+အ+သာမ] ဆောင်ကုန်လတ္တံ့။ နယတိ-ကြည့်။

နယိသာမိ (ကြို) [နီ+အ+သာမိ] ဆောင်လတ္တံ့။ နယတိ-ကြည့်။

နယုဒ္ဒေသ (ပု) [နယ+ဥဒ္ဒေသ] အကျဉ်းပြအပ်သောနည်း၊ အကျဉ်းနည်း။ ဧသ နယော တတိယာဒီသု ဒသမာဝသာနေသု နယုဒ္ဒေ-သေသု ဆဋ္ဌဝဇ္ဇေသု။ မူလဋီ၊ ၃။ ၆။ (–အနုဋီ၊ ၃။ ၇။)

နယေ (ကြို) [နီ+အ+ဧယျ] ဆောင်ရာ–သိရာ–၏၊ ဆုံးဖြတ်ရာ၏။ နယတိ-ကြည့်။

နယေယျ (ကြို) [နီ+အ+ယျ] ဆောင်ရာ၏။ နယတိ-ကြည့်။

နယ်ယျှုံ (ကြ) [နီ+အ+ယျှုံ] စူးစမ်း–ဆင်ခြင်–ကုန်ရာ၏။ နယတိ-ကြည့်။

နယှုန (တိ) [နဟ+ယ+ယု] ဖွဲ့ယှက်တတ်သော (အမျှက်ဒေါသ)။ နဒ္ဒိန္တိ နယှုနဘာဝေန ပဝတ္တံ ကောဓံ။ မမ္ပ၊ဌ၊၂။၄၀၇။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၁၈၈။

နရ (ပု) [နီ+အရ။ နီ နယေ၊ နေတိတိ နရော။ ဓာန်၊ဌ်။၂၂၇။ နရ+ဏ။ နရိယတိ သကေန ကမ္မေန နိယျတိတိ နရော။ နိဘိ၊ဓာ။၁၅-၂။ နရ+အ။ နရတိ နေတိတိ နရော၊ ပုရိ-သော။ ဝိမာန၊ဌ။၃၆။ သံ၊ဌ်၊၁။၉၃။ (နရ-သံ၊ ဏရ-ပြာ)] (၁) လူ။ (၂) နတ်လူ။ (၃) နတ်သား။ (၄) ပုဂ္ဂိုလ်။ (၅) သတ္တဝါ။ (၆) ယောကျ်ား၊ (ဂ) ပညာရှိယောကျ်ား၊ ယောကျ်ား ပညာရှိ။ (ခ) မြတ်သော ယောကျ်ား၊ ယောကျ်ားမြတ်။ (ဂ) ယုတ်သော ယောကျ်ား၊ ယောကျ်ားယုတ်။ (၇) ဘုရား။ (ဂ) ရဟန်း။ (ဌ) ရဟန္တာ။

(၁) လူ။ ယေ စ ဘူမိသယာ နရတိ ဘူမိသယာ နရော နာမ အပရဂေါယာနဉ္စတ္ထရ-ကုရုကာ စ မနုဿာ။ အဘ၊ဌ၊၁။၂၇၇။ နရာနံ ပဝရံ သေဋ္ဌ (ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၇၂) ဣတိ ဇာတိဝသေန သဗ္ဗမနုဿာနံ ပဝရံ သေဋ္ဌန္တိ အတ္ထော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၃၀၀။ ကောသိ၊ တုံ နရော(စရိယာ။၄၀၃)တိ တုံ ကောဓ မနုဿော အသိ။ စရိယာ၊ဌ။၁၄၃။ (–အ၁ပ၊ဌ၊၁။၁၂၃။ ဒီ၊ဌ်၊၃။၂၂။) (၂) နတ်လူ။ နရာနံ ဝါ ဒေဝ-မနုဿာနံ သေဋ္ဌတ္တာ နရဝရော၊ "သီလေ ပတိဋ္ဌာယ နရော သပညော" တိ ဧတ္ထ ဝိယ နရသဒ္ဒေန သဗ္ဗေ ဒေဝမနုဿာ သင်္ဂဟိတာ။ ဓာန်၊ဌ်။၃။ (၃) နတ်သား။ နရနာရီသေဝိ-တ (ဝိမာန။ ၁၂)ဣတိ ပရိဝါရဘူတေဟိ ဒေဝ-ပုတ္တေဟိ ဒေဝဓီတာဟိ စ ဥပသေဝိတံ။ ဝိမာ-နဌ၊ဌ။၅၁။ (–၁၂၃၊၂၁ဌ၊၂၅၇။) (၄) ပုဂ္ဂိုလ်။ ပုညံ တာဒိသကော နရော (ထေရ။ ၂ဋ၅)တိ သော တထာရူပေါ မေတ္တာဝိဟာရီ-ပုဂ္ဂလော....ကုသလံ ပသဝတိ။ ထေရ၊ဌ၊၁။ ၄၅၃။ တံ ဝေ နရ (ဇာ၊၁။၂၀၃)ဣတိ တံ ဝေ-ရှေပံ ပုဂ္ဂလံ "သမဏ"ဣတိ ဝဒန္တိ။ ဇာ၊ဌ၊၇။ ၁၅၅။ (၅) သတ္တဝါ။ ယောပိဿ မာဒိသော နရော (အံ၊၁။၁၄၂)တိ ယောပိ သကြော မာဒိသော ဘဝေယျ။ အံ၊ဌ၊၂။၁၂၃။ နရော-(သံ၊၁။၁၃။ ထေရ။ ၂ဋ၅)တိ သတ္တော။ သံ၊ဌ၊၁။၄၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃။ ထေရ၊ဌ၊၁။၄၅၃။ (–မဟာနိ။၉။ သံ၊ဌ၊၃။၂၇။ သီ၊ဌ်၊သစ်၊၁။ ၁၀၊၁၈၄။ သံ၊ဌ်၊၁။၉၃။) (ဌ) ယောကျ်ား။ နရော (ထေရ။ ၂ဋ၅)တိ ပုရိသော။ ထေရ၊ ဌ၊၁။၄၅၉။ နရတိ နေတိတိ နရော။ ယော ပုရိသော အတ္ထာနံ ဣတ္ထိနံ ဥစ္ဆဌာနံ နရတိ နေတိ၊ ဣတိ နရနတော နယနတော သော ပုရိသော နရော နာမ။ နေတ္ထိ၊ဝိ။၉။ (–သံ၊ဌ၊၁။၂၉။ သံ၊ဌ်၊၁။၇၅၊၃ဝ၁။ သံ၊ဌ်၊၂။ ၁၁၄။) ထောင်ကွင်းလည်း ကြည့်။ (ဂ) ပညာရှိ ယောကျ်ား၊ ယောကျ်ား ပညာ ရှိ။ နရ ဧကစ္ဆိယာ ဣဓ (ဇာ၊၁။၁၇)တိ ဣဓ ဧကေစ္ဆေ ပဏ္ဍိတပုရိသာ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၃၄၄။ (ခ) မြတ်သောယောကျ်ား၊ ယောကျ်ားမြတ်။ နရသာ ဟိ သုဇာတသာ (ထေရ။၃၃၀)တိ သမတိ သာယပါရမီနံ အရိယသာ ဝါ စက္ကဝတ္တိ-ဝတ္တသာ ပရိပူရိတတ္တာ သုဌု သမ္ဘဒေ ဇာ-တသာ နရသာ၊ မဟာပုရိသသာတိ အတ္ထော။ ထေရ၊ဌ၊၂။၃ဝ၆။ (ဂ) ယုတ်သော ယော-ကျ်ား၊ ယောကျ်ား ယုတ်။ နတ္ထေ ဝေ ကစ္ဆိ-ယော နရော (ဇာ၊၁။၁၇)တိ ကော်ဇ္ဇာ ပန မိတ္တဒုဗ္ဘိ အကတညူ ပါပပုရိသော....နတ္ထေ ဝ ဝေယျော။ ဇာ၊ဌ၊၁။၃ဝ၄။ (၇) ဘုရား။ သဒေဝကံ လောကံ သံသာရတော နိဗ္ဗာနသုခံ နရတိ နေတိ ပါပေတိတိ နရော နာယကော-တိ အတ္ထော။ မ၊ဌ်၊၃။၄၁။ ဧတ္ထ ပန သတ္ထု-ဝိသယတ်ာယ နရတိ ဝေနေယျသတ္တေတိ နရော။ နေတ္ထိ၊ဝိ။၉။ (ဂ) ရဟန်း။ နိပ-

ကော နရသခ်ီတော ဘိက္ခု ဘိလေ ပတိ-
ဋ္ဌာယ။ သီးဌိုးသစ်ဝ။ ၂၃၄။ (၉) ရဟန္တာ။
ယောပိယာ မာဒိသော နရော(အံ့ဝ။ဝ၄၂)-
တိ ယောပိ မာဒိသော ခီဏာသဝေါ အသာ။
အံ့ဌား၂။ဝ၂၄။

နရော— ဝိ၅။၂ဖ၀။ ဒီ၃။ဝ၃ဝ။ သံ-
ဝ။ဝဖ၇၊၂၀၈။ အံ့ဝ။ဝ၂၇၊၂ဝဖ၊၃ဝဝ။ အံ့-
၂။၃၄၊၄၀၊ဝ၈ဝ။ အံ့၃။ဝ၄။ ဆဘိ၊ကဝ။၃၅၉။
ဓမ္မ။ ၁၅၊ ၂၇၊၄၉၊၅၇။ ဣတိဝုတ်။ ၂၄ဝ။ သုတ္တ-
နိ။၄၂၄။ ပေတ။ ၂ဝဝ။ အပ၊ဝ။၉၊ ၂၅၊ ၇ဖ။
ဇာ၊ဝ။ဝ၄၊ ၂ ၂၃၊ ၂၃ ၂ ၂၄၅၊ ၃ဝ၉။ ဇာ ၂။၄၊
၄ ၂ ၇ ၊ ဝ ၂ ၅ ၊ ဝ ဖ ၀ ၊ ၂ ၃ ၄ ၊ ၂ ဖ ၅ ၊ ၂ ၉ ၃ ။ မဟာနိ။
၃ဝ၊ဝ၃ဝ-၄။ နေတ္တိ၊ဖ၊ဝ၅၇။ မိလိန္ဒ။ဝ၃၊၄ဝ ၂။
ဒီ၊ဌား၃။ ၇ ၂။ မ၊ဌား။ ၂ ဝ။ မ၊ဌား၃။ဝ၄ဝ။
အဘိ၊ဌ၊ဝ၊၄ ၂ဝ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။၄၄၊ဂ၀။ ဝိသုဒ္ဓိ-
၂။ ၂ ၉ ၃ ။ ခုဒ္ဓကဌ။ဖ၊ဝ-၂။ ဓမ္မ၊ဌား။ဝ၀ဝ။
ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၂ ၇ ၊ ၂ ၄ ဒ ၊ ၃ ဝ ဝ ။ ဥဒါန၊ဌ။ဝ၀ဖ။
သုတ္တနိ၊ဌ၊ဝ။ဝ၃။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ဝ၃၊ဖ၄။ ပေ-
တ၊ဌ။ ၂ ၄ ၄-၅။ ထေရ၊ဌ၊ဝ။ဝ ဖ။ ထေရ၊ဌ၊
၂။ဝ ဂ ၄ ။ အပ၊ဌ၊ဝ။ဝ ဂ ၄ ။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။ ၂ ၉ ၂ ။
ဇာ၊ဌ၊ ၂ ။ ၅ ၉ ။ ဇာ၊ဌ၊ ၄ ။ ၅ ဂ ။ ဇာ၊ဌ၊ ဖ ။
ဝ ၃ ။ မဟာနိ၊ဌ၊ဝ ဝ ဖ ၊ ၂ ၁ ၅ ။ သာရတ္ထ၊ ၃ ။
ဝ ၉ ။ ကင်ီ၊ ဌ ် ၊ သ စ် ။ ဝ ၂ ၂ ။ သီ၊ ဌ ် ။ သ စ် ၊ ၂ ။
၂ ဝ ဂ ၊ ဝ ၃ ၅ ။ သံ၊ ဌ ် ။ ၂ ။ ၉ ဂ ။ နရာ— ဝိ၊ ၄ ။
ဝ ၃ ဝ ။ မ ၊ ဝ ။ ၄ ဝ ၄ ။ မ ၊ ၃ ။ ၂ ၂ ၅ ။ သံ၊ ဝ ။ ၃ ဝ ။
သံ၊ ၂ ။ ၂ ၉ ၄ ။ ပေတ ။ ဝ ၃ ဖ ။ ထေရ ။ ၃ ဖ ၊ ဝ ။
ထေရီ ။ ၄ ဝ ၇ ၊ ၄ ဝ ၂ ။ ဇာ ၊ ဝ ။ ၅ ဝ ၊ ၂ ဖ ဖ - ဂ ။ ဇာ ၊
၂ ။ ၅ ၉ ၊ ဝ ၀ ၅ ။ စူ ဠ နိ ။ ဝ ၂ ၀ ။ နေ တ္တိ ။ ဝ ဝ ၉ ။ မ ၊
ဌ ၊ ဝ ။ ဝ ၄ ၂ ။ အ ဘိ ၊ ဌ ၊ ဝ ။ ၄ ၃ ။ ပေ တ ၊ ဌ ။ ၅ ၅ ။
ထ ထ ရီ ၊ ဌ ။ ၂ ၄ ၅ ။ အ ပ ၊ ဌ ၊ ဝ ။ ဝ ၃ ၊ ၂ ၂ ။ ဗုဒ္ဓ ဝံ ၊ ဌ ။
ဝ ၂ ၃ ။ စ ရိ ယ ၊ ဌ ။ ၂ ၅ ၊ ၂ ၄ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ဝ ။ ဝ ၃ ။
ဇာ ၊ ဌ ၊ ဖ ။ ၃ ၂ ။ သာ ရ တ္တ ၊ ဝ ။ ဖ ၂ ။ သာ ရ တ္တ ၊
၂ ။ ၂ ၃ ။ ဒီ ၊ ဌ ် ၊ ဝ ။ ၄ ။ သီ ၊ ဌ ် ၊ သ စ် ၊ ဝ ။ ဝ ဝ ။ မ ၊ ဌ ် ၊
၂ ။ ၂ ၄ ဖ ။ သံ ၊ ဌ ် ၊ ဝ ။ ၄ ။ အံ ၊ ဌ ် ၊ ဝ ။ ၇ ။ မူ လ ဌ ် ၊
၃ ။ ၇ ၉ ။ အ နု ဌ ် ၊ ၃ ။ ဝ ၃ ၃ ။ နရံ— မ ၊ ဝ ။ ၄ ၇ ။
သံ ၊ ဝ ။ ၄ ၊ ဝ ၇ ၊ ဝ ၄ ၇ ၀ ။ အံ့ ၊ ၂ ။ ၄ ဖ ၊ ၄ ၇ ၊ ဝ ။ ဓမ္မ ။
၂ ၀ ၊ ၅ ၄ ။ အ ပ ၊ ဝ ။ ၄ ၇ ၊ ၅ ၅ ။ ဇာ ၊ ဝ ။ ဝ ၄ ၄ ၊
၂ ဝ ၃ ။ ဇာ ၊ ၂ ။ ဖ ၂ ၊ ဝ ၀ ၅ ၊ ဝ ၈ ဂ ။ စူ ဠ နိ ။ ဝ ၅ ၂ ။
နေ တ္တိ ။ ဝ ၂ ။ မ ိ လ ိ န္ဒ ။ ၂ ၂ ၇ ။ သံ ၊ ဌ ် ၊ ဝ ။ ၃ ဝ ။ ဓ ် မ ။
ဌ ် ၊ ဝ ။ ဝ ဖ ၉ ။ ဓ ် မ ။ ဌ ် ၊ ၂ ။ ၂ ၇ ဝ ။ ၆ ထ ရ ၊ ဌ ် ၊ ၂ ။ ၃ ၇ ။
ဇာ ၊ ဌ ် ၊ ဖ ။ ဝ ၁ ၊ ၂ ၊ ဝ ။ ၄ ။ ဗ ် ဒီ ။ ၂ ။ ၃ ။
ဝ ၊ ဌ ် ၊ ဖ ။ ဝ ၁ ၊ ၂ ။ ၄ ။ ဗ ် ဒီ ။ ၂ ။ ၃ ။ ဓ ် မ ။
ဌ ် ၊ ၂ ။ ၂ ၀ ၅ ။ ဗ ် ဒီ ။ ၂ ။ ၃ ။ ဓ ် မ ။ ဌ ် ၊ ၂ ။ ၂ ၀ ၅ ။
ဗ ် ဒီ ။ ၂ ။ ၃ ။ ဓ ် မ ။ ဌ ် ၊ ၂ ။ ၂ ၀ ၅

"အဝိစိ"တိ သခ် ဂတော။ မဗ္ဗေ၄။၁၆၇။ "နိမ္ပယ"န္တိ လဒ္ဓနာမံ နရကံ။ ပေတဗ္ဗေ။ ၁ဝ်ဂ၊ (–ဇာ၊ ၂။၁၉၄၊ ၂၉၇။ ဝိ၊ဗ္ဗ၊၁။၁ဂ၉။ ဝိ၊ဗ္ဗ၊ ၂။ ၉ဂ-၉။ သံ၊ဗ္ဗ၊ ၂။ ၂၀၁။ အံ၊ဗ္ဗ၊၃။၃ဝ၉။ အဘိ။ ဗ္ဗ၊ ၂။၉၁၊၁၄၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၃၁။ ထေရ၊ဗ္ဗ၊ ၂။ ဂ၁။ အပါ၊ဗ္ဗ၊၁။၁ ၂၉၊၃ဝ၅။ 'အပါ၊ဗ္ဗ၊ ၂။ ၂၁၁၊ ၂၄၉။ ဇာ၊ဗ္ဗ၊ ၆။၁ဝ၃။ မဟာနိ၊ဗ္ဗ။ ၆ဝ၄။ ဝဇိရ။ ဝ၀ ၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၅။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁ ၂။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂ ၃၉၊ ၂ ၄ဂ။ ကခ်ီ၊ဌ်ီ၊သစ်။ ၂ ၂ ၃။ ဒီ၊ ဌ်ီ၊ ၁။ ၂ ဂ၅၊ ၃ ၉ဂ။ သီ၊ဌ်ီ၊သစ်၊ ၁။ ၂ ဂ ၇။ မ၊ဌ်ီ၊ ၃။ ၃ ၆ ၊ ၃ ၇ ၄။ သံ၊ဌ်ီ၊ ၂။ ၁ ၇ ၇။ အံ၊ဌ်ီ၊ ၂။ ၁ ၁ ၆။ နေတ္ထိ၊ဌ်ီ။ ၁ ၃ ၁။ နေတ္ထိ၊ဝိ။ ၂ ၉ ၀။) (၂) နရ-ကော် နာမ တတ္ထ တတ္ထ ဖလန္တိယာ ဘူမိယာ သယမေဝ နိဗ္ဗတ္တာ မဟာဒရိ။ ဝိ၊ဗ္ဗ၊ ၂။ ၄ ၂။ ကခ်ီ၊ဌ်ီ၊သစ်။ ၂ ၁ ၆။ နရကေ(ထေရ။ ၃ ၃ ၄)-တိ ဘူမိယာ ဖလိဘဝိဝေ၊ ထေရ၊ဗ္ဗ၊ ၂။ ၃ ၂ ၉။ (–ဝိ၊ ၁။ ၉ ၃ ၊ ၉ ၇ ။ သံ၊ ၁ ။ ၂ ၁ ၁ ။ ဇာ၊ ၁ ။ ၂ ၅ ၄ ၊ ၂ ၅ ၈ ။ ဝိ၊ ဗ္ဗ ၊ ၂ ။ ၄ ၁ ။ သံ၊ ဗ္ဗ ၊ ၁ ။ ၅ ၅ ။ ဇာ၊ ဗ္ဗ ၊ ၃ ။ ၄ ၁ ၆ ။ ဇာ၊ ဗ္ဗ ၊ ၄ ။ ၁ ၉ ၅ ၊ ၂ ၀ ၆ ။ မဟာ-နိ၊ ဗ္ဗ ။ ၁ ၃ ၆ ။) (၃) နရက (ပေတ ။ ၁ ဂ ၃)န္တိ အာ ၀ ါ ဌ် ။ ပေတ ၊ ဗ္ဗ ။ ၂ ၁ ၀ ။ နရကမှိ (ဇာ ၊ ၁ ။ ၉ ၄) တိ အာ ၀ ါ ဌ ။ ဇာ ၊ ဗ္ဗ ၊ ၃ ။ (–ဇာ ၊ ၁ ။ ၂ ၂ ၃ ။ စရိယာ ၊ ဗ္ဗ ။ ၂ ၅ ၇ ။ ဇာ ၊ ဗ္ဗ ၊ ၄ ။ ၂ ၂ ၁ ။ ဒီ ၊ ဌ် ၊ ၃ ။ ၁ ဝ ၄ ။ အံ ၊ ဌ် ၊ ၁ ။ ၁ ၅ ၅ ၊ ၁ ၄ ၂ ။)

နရကဂို (ပု) [နရက+အဂို။ (နရကဂို-သံ၊နိရယ-ဂိန်-သီဟိုင်)] ငရဲမီး။ မကွေ့လိုဂေါသာလာ-ဒယော ဝိယ ဟေဌာ နရကဂိုနံယေ၀ အာ-ဟာရော ဟောတိ။ အဘိ၊ဗ္ဗ၊ ၃ ။ ၁ ဝ ၁ ။ (–မ၊ ဌ် ၊ ၁ ။ ၁ ၂ ဝ ။ အံ ၊ ဌ် ၊ ၃ ။ ၁ ၅ ၄ ။)

နရကဂိုဒါဟ (ပု) [နရကဂို+ဒါဟ။ (နရကဂိုဒါ-ဟ-သံ)] ငရဲမီးလောင်ခြင်း။ နရကဂိုဒါဟသာ-ဒ ကာရဏတာယ။ အနုဋ္ဌီ၊ ၂ ။ ၂ ၂ ၀ ။

နရကဂိုဒါဟပဋ္ဌိတာ (တိ) [နရကဂိုဒါဟ+ပဋ္ဌိတာ] ငရဲမီး လောင်ခြင်းနှင့်တူသော အဖို့ရှိသော၊ ငရဲမီး လောင်ခြင်းနှင့်တူသော။ ပဏ္ဏန္တမတ္ထသော ဝ စသာ နရကဂိုဒါဟပဋ္ဌိတာ-ဂေါ ဗလ ၀ သရီရဒါဟော ဥပ္ပဇ္ဇိ။ ပေတ ၊ ဗ္ဗ ။ ၁ ၆ ၄ ။

နရကစာရိကာ (ထီ) [နရက+စာရိကာ] ငရဲ၌ လှည့်လည်ခြင်း။ တတ္ထနိရယေ မဟာမောဂ္ဂ-လ္လာနတ္ထေရသ နရကစာရိကာဒီသု ဣဒ္ဓိဗလ-ဏသမာယောဂေ သော ပစ္စယော ဟောတိ။ အဘိ၊ဗ္ဗ၊ ၂ ။ ၁ ၅ ၂ ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂ ။ ၁ ၉ ၀ ။

နရကဒုက္ခ (နာ) [နရက+ဒုက္ခ] ငရဲ၌ဖြစ်သော ဆင်းရဲ၊ ငရဲခံရခြင်း ဆင်းရဲ။ နေရယိကာနံ နရကဒုက္ခေန ပရိယောနဒ္ဓါယ အလံ သမတ္ထာ-တိ (၀ါ) နိရယ၊ပါလာ။ မ၊ဌ်ီ၊ ၃ ။ ၃ ဖ ၀ ။ အနုဋ္ဌီ၊ ၃ ။ ၁ ၄ ၉ ။

နရကနိမိတ္တ (နာ) [နရက+နိမိတ္တ] ငရဲနိမိတ်၊ ငရဲဘုံ၏ အကြောင်းဖြစ်သော အာရုံ။ နရ-ကနိမိတ္တာဒီနံ ဥပဌဟနကာလေ ဗလ ၀ ဒေါ-မနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အဘိ၊ဗ္ဗ၊ ၂ ။ ၉ ၅ ။

နရကပ (ပ္ပ)ပါတ (ပု) [နရက+ပပါတ] (၁) ငရဲဟူသော ချောက် ကမ်းပါး။ (၂) နရက် ချောက်၊ အသူတရုနက်သော–ချောက်–ကမ်းပါး–ထုံးအိုင်။ (၁) နရကပပါတ (ဒီ ၊ ၁ ။ ၂ ၂ ၁ ။ ဒီ ၊ ဗ္ဗ ၊ ၁ ။ ၃ ၃ ၀) န္တိ နရကသခ်ါတံ မဟာ-ပပါတံ။ ဒီ ၊ ဌ် ၊ ၁ ။ ၃ ၉ ၇ ။ သီ ၊ ဌ် ၊ သစ် ၊ ၂ ။ ၄ ၂ ၃ ။ (၂) နရကပပါတေ(မ ၊ ၁ ။ ၄ ၀ ၂)တိ သတပေါ-ရိသေ မဟာသောဇ္ဇေ။ မ ၊ ဗ္ဗ ၊ ၂ ။ ၃ ၀ ၃ ။ (–ဒီ ၊ ဗ္ဗ ၊ ၂ ။ ၃ ၀ ။ အဘိ ၊ ဗ္ဗ ၊ ၂ ။ ၉ ၁ ။ ပဌိသံ ၊ ဗ္ဗ ၊ ၁ ။ ၃ ၃ ၃ ။ ဝိသုဒ္ဓိ ၊ ၂ ။ ၃ ၃ ၁ ။ ဇာ ၊ ဗ္ဗ ၊ ၄ ။ ၄ ၃ ၁ ။ ဇာ ၊ ဗ္ဗ ၊ ၅ ။ ၃ ၀ ၊ ၂ ၅ ။ မဟာနိ ၊ ဗ္ဗ ။ ဖ ၁ ။)

နရကပါလ (ပု) [နရက+ပါလ။ (ဏရကပါလ-ပြာ)] ငရဲစောင့်၊ ငရဲထိန်း။ အပိ စ ယထာ အရိယဝိနယေ နရကပါလာနံ ဘူတမတ္ထတာ အသိဒ္ဓါ။ မ ၊ ဌ် ၊ ၃ ။ ၃ ဖ ၂ ။ အံ ၊ ဌ် ၊ ၂ ။ ၁ ၁ ၄ ။ အနုဋ္ဌီ ၊ ၃ ။ ၁ ၅ ၀ ။

နရကဘယ (နာ) [နရက+ဘယ။ (ဏရကဘယ-ပြာ)] ငရဲ၌ဖြစ်သော ဘေး၊ ငရဲဘေး။ နတုမှာက်ယေဝ နရကဘယ် အတ္ထိ။ ဝိ၊၆၊၄။ ၁၁၃။

နရကသညိတ (တိ) [နရက+သညိတ။ (ဏရကသဏ္ဍိအ-ပြာ)] နရက်ချောက်ဟု ကောင်းစွာသိအပ်သော၊ နရက်ချောက်ဟု-ခေါ်ဆို-ပညတ်-သမုတ်-အပ်သော (တဏှာ)။ ဒုပ္ပ-ရဏဌေန နရကသညိတံ မိစ္ဆာဇီဝဟေတု-ဘူတံ ဣမံ ပစ္စယဘဏ္ဍံ တရေယျ။ သုတ္တနိ၊ ၆၊ ၂၁၂။

နရကသတ္ထ (ပု) [နရက+သတ္ထ။ (နရကသတ္ထ-သံ)] ငရဲ၌ဖြစ်သော သတ္ထဝါ၊ ငရဲသူ-ငရဲသား-သတ္တဝါ။ နရကသတ္ထသ ဝိယ စ။ အဘိ၊ ၆၊ ၂။ ၉၁။ ဧတံ ယာဝ နရကသတ္ထာနံ ရှပ်။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၀၃။ (-မဟာနီ၊ ၆။ ၆၁။ ပဋ္ဌိသံ၊ ၆။ ၁၃၃၊ ၂၂၈။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၈၆။)

နရကာဝါ၌=နရကအာဝါ၌ (ပု) [နရက+အာ-အာဝါ၌] နရက်ချောက်တွင်း။ နရကာဝါ၌ (နရကအာဝါ၌) ပတိတောဝ ဘဝိဿတိ။ ဇာ၊ ၆၊ ၄။ ၂၆၉။ အံ၊ ၌။ ၁၄၆။

နရဂဏသံဃသေဝိတ (တိ) [နရဂဏ+သံဃ+သေဝိတ] လူအပေါင်းသည် ပေါင်းစုမှီဝဲအပ်သော။ နဇ္ဇာ ယဿ နရ ဂဏ သံဃ သေဝိ-တာ။ သံ၊ ၃။ ၃၄၉။ အံ၊ ၁။ ၃၆။ အံ၊ ၂။ ၄၆။

နရဂ္ဂ (တိ) [နရ+အဂ္ဂ] လူတို့-ထက်-တွင်-မြတ်သော၊ မြတ်သော လူဖြစ်သော (ဘုရား ရှင်)။ ဝိပဿိသ နရဂ္ဂသ၊ သာသနေ နိရ-တဿဟ်။ အပ၊ ၁။ ၉၉။ (-၁၄၇၊ ၂၇၁။ အပ၊ ၂။ ၂၁၄။ ထေရီ၊ ၆။ ၁၅၅။)

နရတိ (ကြိ) [နရ+အ+တိ။ နရ နယနေ။ နရတိ။ နီတိ၊ ၁။ ၁၅၁။ နရော နယပါပုဏော-သု။ ဓာတ္ဝတ္ထ။ ၂၁၂။] ဆောင်၏၊ ရောက်၏၊ ရောက်စေ၏။ နရတိ နေတိတိ နရော။ ဝိမာန၊ ၆။ ၃၆။ သံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၉၃။ နေတ္တိ၊ ဝိ။ ၉။ နိဗ္ဗာန-သုခံ နရတိ နေတိ ပါပေတိတိ နရော။ မ၊ ဋီ၊ ၃။ ၄၁။ (-မဟာနီ၊ ၆။ ၂၂။)

နရဒ (နာ) [နရ+ဒါ+အ] နတ်သစ်ပင်၊ ထင်းရှူးပင်။ (ထယ်,ဖရင်း,မြား။ နာရဒရသေ့။ သီဟိုဠ်၊ ဓာန်။) နရဒါ (ဇာ၊ ၂။ ၃၄၆။ ဇာ၊ ၆။ ၇။ ၃၁၄)တိ ဒေဝဒါရ နာမ ကော ရှက္ခ-ဇာတိဝယာ၊ ယေ သက္ကပါဒပါတိ သင္ဘလာတိ စ ဝုစ္စန္တိ။ ဇာ၊ ဋီ၊ ၂၂။ ၅၄၇။

နရဒမ္မသာရထိ (ပု) [နရ+ဒမ္မ+သာရထိ] ဆုံးမ-အပ်-သင့်-ထိုက်-သော လူယောက်ျား (ပဓာန သတ္တဝါ)တို့ကို ဆုံးမတတ်သူ။ မဟာ-ဘိသက္ကော နရဒမ္မသာရထိ၊ ထေရ။ ၃၅၆။ အာကခ်ံတော တေ နရဒမ္မသာရထိ။ (နရ-ဒမ္မသာရထိ၊ သီ)။ နေတ္တိ။ ၁၅၂။ ပေဋကော။ ၂၁၇။ (-မိလိန္ဒ။ ၁၁၆၊ ၃၄၁။ မ၊ ၆။ ၁။ ၁၈။ သံ၊ ၆။ ၃။ ၉၂။ ဓမ္မ၊ ၆။ ၁။ ၉၅။ ဥဒါန၊ ၆။ ၃၇၄။ ထေရ၊ ၆။ ၂။ ၄၆၁၊ ၄၇၀။ ဇာ၊ ၆။ ၄။ ၁၆၁။ သာ-ရတ္ထ၊ ၃။ ၃၁၂။ နေတ္တိ၊ ဝိ။ ၃၃၁။)

နရဒေဝ (ပု) [နရ+ဒေဝ] (၁) နတ်ယောက်ျား၊ နတ်သား။ (၂) ဘုရား။ (၃) မင်း (သုဒေဝ-မင်း)။ (၄) နရဒေဝဘီလူး။ (၅) လူ(နှင့်) နတ်။ (လူတို့၏ - ပဓာန - ခေါင်းဆောင်။ သီဟိုဠ်၊ ဓာန်။)

(၁) နရဒေဝါနံ (ဘံ၊ ၁။ ၆)တိ ဒေဝနရာနံ၊ ဒေဝပုရိသာနန္တိ အတ္ထော။ သံ၊ ၆။ ၁။ ၂၉။ (-သံ၊ ၁။ ၂၀၂။ သံ၊ ၆။ ၁။ ၂၆၇။ သံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၇၅၊ ၃၀၁။) (၂) သံဃဠ္ဠ နရဒေဝဿ။ ဂစ္ဆာမိ သရဏံ အဟံ။ ဝိမာန။ ၈၉၊ ၁၁၅။ ပေတ။ ၁၄၈။ ဓမ္မ၊ ၆။ ၁။ ၂ ၂။ ဝိမာန၊ ၆။ ၂၄၇၊ ၃၁၀။ ပေတ၊ ၆။ ၂ ၃၃။ တိဿ ဝေါဟာ-ဝိဒုံ နာထံ၊ နရဒေဝံ နမဿဟံ။ အပ၊ ၁။ ၁၃၆။ (-၃၀ ၂။)

(၃) သယံ ဝိမာနံ နရဒေဝ ဒိဿ။ ဇာ၊ ၂။ ၁၇။ ဇာ၊ ၆။ ၅။ ၁၇၅။ နရဒေဝဿ သုဒေ-

ဝ်ဿ နာမ ရဲညော ကုလေ သုမေဓာယ ဒေ-
ဝိယာ ကုစ္ဆိသ္မိं....ပဋိသန္ဓိं ဂဟေတ္ဝာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊
၂။၁၀၁။ (–စရိယာ။၃၀၀။ ဇာ၊၂။၁၀၅။
စရိယာ၊၂။၄ဖ။ ဇာ၊၂၊ဖ။၁၂၂။

(၄) နရဒေဝဿ ယက္ခဿ၊ စတုသစ္ဘပ-
ကာသနေ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၇၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၂။၂၉၀။
ကာမိန္ဒြော နရဒေဝေန ဖုဋ္ဌော။ ဇာ၊၂၊ဖ။
၂၃၂။ (၅) ပူဇိတော နရဒေဝေနာ (ထေရ။
၃ဖ၅)တိ နရေဟိ စ ဒေဝေဟိ စ ပရမာယ
ပူဇာယ ပူဇိတော။ ထေရ၊၂။၄၉၃။

နရဒေဝယက္ခ (ပု) [နရဒေဝ+ယက္ခ။ (နရဒေ-
ယက္ခ-သံ)] နရဒေဝဘီလူး။ သော နရဒေ-
ယက္ခော မနုဿေ ဘက္ခယန္တော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၂။
၃၀၉။

နရဒေဝယက္ခာဗာဓ (ပု) [နရဒေဝယက္ခ+အာ-
ဗာဓ] နရဒေဝဘီလူးကြောင့်ဖြစ်သော –
အနာ–ရောဂါ။ နရဒေဝဘီလူး ဖမ်းစား
သော အနာ။ သော နရဒေဝယက္ခာဗာဓော
အသဗ္ဗိဇာတိကော လာမကော။ ဇာ၊၂၊ဖ။
၂၃၂။

နရဒေဝဝန္ဒိတ (တိ) [နရဒေဝ+ဝန္ဒိတ] လူ,
နတ်တို့သည် – ရှိခိုးအပ် – ချီးကျူးအပ် –
သော။ တတော အဝေါစုံ နရဒေဝဝန္ဒိတော။
အပ၊၂။၁၂၉။

နရဓီရ (ပု) [နရ+ဓီရ] ပညာရှိသောယောကျ်ား၊
ယောကျ်ား ပညာရှိ။ နိဋ္ဌိတာ နရဓီရေဟိ
(နရဓီရေဟိ၊ သီ၊ သျာ၊ ဣ)၊ သမဓာရာ သုနိ-
သိတာ။ ဇာ၊၂။၂၁၅။ နရဓီရောဘိတိ ပဏ္ဍိတ-
ပုရိသေဟိ။ ဇာ၊၂၊ဖ။၃၀၀။

နရနန္ဒနနန္ဒန (တိ) [နရ+နန္ဒန+နန္ဒန] လူတို့
သည် နှစ်သက်အပ်သည်ထက် နှစ်သက်အပ်
သော၊ လူတို့သည် အလွန်နှစ်သက်အပ်သော။
ယေန ဝေဠုဝနံ ဒိဋ္ဌံ၊ နရနန္ဒနနန္ဒနံ။ အပ၊၂။
၂၂၅။ ထေရီ၊၂။၁၃၅။

နရနာဂ (ပု) [နရ+နာဂ] သတ္တဝါတို့ထက်
မြတ်သော၊ သူ။ နရနာဂေါ(ဇာ၊၂၊၁။၁၀၄)-
တိ နရသေဋ္ဌော၊ နာဂသဒ္ဒေါ သေဋ္ဌတ္ထဝါစ-
ကော။ ဇာ၊ဋ္ဌ။ နိဒါန်း။ (–ဝ၀ရ။၄၂၅။
သာရတ္ထ၊၃။၂၄ဖ။)

နရနာယက (တိ) [နရ+နာယက] သတ္တဝါတို့ကို
(နိဗ္ဗာန်သို့) ပို့ဆောင်တတ်သော၊ သူ။ ဥပေစ္ဆ
နရနာယကံ။ အပ၊၂။၁၄၁။ (–၁ဖ၂၊၂ဖ၄၊
၂၉၀။)

နရပတိ (တိ) [နရ+ပတိ] လူတို့၏ အရှင်ဖြစ်
သော (မင်း)။ ဂန္ဓာ ဒိသ္မာ နရပတိ ၊ ဣဒံ
ဝစနမဗြဝိ။ အပ၊၂။၂၂၀။

နရပတိနိဝေသန (နု) [နရပတိ+နိဝေသန] မင်း
၏ စံနေရာ (နန်းတော်)။ နရပတိနိဝေသနံ
ပဝိသိတ္ဝာ ပညတ္တေ အာသနေ နိသိဒိ။
ဗုဒ္ဓဝံ၊၂။၃၂၂။

နရပုဂ်ဝ (ပု) [နရ+ပုဂ်ဝ] လူတို့၏–ရှေ့ဆုံး–
ခေါင်းဆောင်–ဖြစ်သော၊လူတို့–တွင်–ထက်
–မြတ်သောသူ။ နဲ ပုနော အဒ္ဒသ ဝီရံ၊
သုမေဓံ နရပုဂ်ဝံ။ အပ၊၂။၆၉။ (–၂၁၁၊
၂၅၉။ ထေရီ၊၂။၇၁၊၁၅၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၂။၅၇။)

နရယုဝတိ (ထီ) [နရ+ယုဝတိ။ ရှ။ ရှ၊ ဋ္ဌ။
ဝ၀ဖ။] လူမိန်းမပျို၊ လူမိန်းမကလေး၊ လူ
လုံမကလေး၊ လူသုံမပျိုကခလေး။ နရယု-
ဝတိဟိ ပရိဝုတော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၂။၃၂ဖ။

နရရာဇ (ပု) [နရ+ရာဇ] လူတို့၏ မင်း၊ လူမှုင်း၊
လူတို့အလယ် – ထွန်းလင်း – တော်ကမ္ဘ –
သော၊သူ။ နရရာဇဿ ဗိမ္ဗိသာရဿ ဝိဟာရ-
ဒါနာနုမောဒနံ ကတ္ဝာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၂။၂၇။

နရရာဇဝရ (တိ) [နရရာဇ+ဝရ] မြတ်သောလူ
မင်း။ နရရာဇဝရေ နဂရံ တု ဂတော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊
၂။၃၃၅။

နရဓလောဟိတပါယိ (တိ) [နရဓလောဟိတ+ပါ+ဏိ] ရေသူ ရေသားတို့၏ သွေးကို သောက်တတ်သော (သံ–ဆူး–တံကျင်)။ အမ္ဘကူဋ-သမာ ဥစ္စာ၊ ကဏ္ဏကနိစိတာ ဒုမာ။ အယော-မယော တိကေ္ခဟိ၊ နရဓလောဟိတပါယိဘိ။ ဇာ၊၂။၂၇၂။ ဇာ၊၆။၃၄၂၊၃၄၃။

နရဝရ (တိ) [နရ+ဝရ] (၁) ယောကျားမြတ် ဖြစ်တော်မူသော (ဘုရားရှင်)။ (၂) လူတို့ထက် မြတ်သော (မင်း)။ (၃) နရ-ဝရဿာ (နေတို့။ ၁) တိ ပုရိသဝရဿ၊ အဂ္ဂ-ပုဂ္ဂလဿာတိ အတ္ထော။ နေတ္တိ၊၆။၇။ နရော စ သော ဝရော စာတိ နရဝရော။ နေတ္တိ၊ဝိ။ ၉။ (–အပ၊၁။၈၉။ ထေရီ၊၆။၁၈၆။ နေတ္တိ၊ ၆။၆။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၄၄။ နေတ္တိ၊ဝိ+၂၊၆၊၃၄၆။) (၂) နရဝရာန (ဇာ၊၆။၇။၁၁၀)နှင့် ရာဇာနံ။ ဇာ၊ဋီ၊၂၂။၅၄၅။

နရဝရဒမက (တိ) [နရဝရ+ဒမ+ဏ္ဍ] မြတ်သော–အသက်ဘန်းကျသော–သတ္တဝါဘို့ကို ဆုံးမတော်မူတတ်သော (ဘုရားရှင်)။ နရဝရဒမကော (နေတ္တိ။ ၁၆၃) နရဝရာနံ ပြဟ္မဒေဝမနုဿာဒေဝဗြဟ္မာမစ္စာဒီနံ ဒမ-ကော အနုဒမကော။ နေတ္တိ၊ဝိ။၃၄၆။

နရဝရဒမ္မသာရထိ (တိ) [နရဝရ+ဒမ္မ+သာရထိ] ဆုံးမ–အပ်–သင့်–ထိုက်–သောသတ္တဝါဘို့ကို နိဗ္ဗာန်သို့ သွားစေဘတ်သော ယောကျား မြတ် ဖြစ်တော်မူသော (ဘုရားရှင်)။ နရာဝရဒမ္မသာရထိ (ဝိမာန။၂၀)နှင့် နရာဝရော စ သော အဂ္ဂပုဂ္ဂလတ္တာ ဒမ္မာနံ ဒမေတဗ္ဗာနံ ဝေနေယျာနံ နိဗ္ဗာနာဘိမုခံ သာရဏတော ဒမ္မသာရထိ စာတိ နရဝရဒမ္မသာရထိ။ ဝိမာန၊၆။၇၇။

နရာရပဝရ (တိ) [နရဝရ+ပဝရ] သတ္တဝါဘို့ထက် အလွန်မြတ်တော်မူသော (ဘုရား-ရှင်)။ အဒ္ဓ နရဝရပဝရေ ဇိနဝဏ္ဏသတေ နဂရဝရမနုပ္ပဝိဋ္ဌေ ဝိထိယာ ဝနပါလကော ဟတ္ထိ အာပတိသတိ။ မိလိန္ဒ။၂၀၅။

နရဝရပုဒ္ဓဒေသိတ (တိ) [နရာရ+ပုဒ္ဓ+ဒေသိ-တ] သတ္တဝါ–တို့တင်–တို့ဆက်–မြတ်တော်-မူသော ဘုရားရှင်သည် ဟောတော်မူအပ်-သော။ ဓမ္မေ ဌိတာ နရဝရပုဒ္ဓဒေသိတေ။ ဝိမာန။၁၉။

နရဝရာဓိပ (တိ) [နရဝရ+အဓိပ] မင်းတို့၏ အကြီးအကဲဖြစ်သော၊ သူ။ နရဝရာဓိပ (ဇာ၊ ၂။၂၅၈) နှင့် နရဝရာနံ အဓိပတိ ရာဇာဓိ-ရာဇာနံ။ ဇာ၊၆။၇။၁၁၀။

နရဝသဘ (တိ) [နရ+ဝသဘ] သတ္တဝါ–တို့တင် – တို့ဆက် – မြတ်တော် မူသော (ဘုရားရှင်)။နရာသဘ(ဗုဒ္ဓဝံ၊၆။၆၄)-ကြည့်။

နရဝါဟန (ပု) [နရ+ဝါဟန] (၁) နရာဝါဟန ပြာသာဒ်။ (၂) ဝေဿဝဏ်နတ်မင်း၊ ကုဝေရ-နတ်မင်း။ (နရဝါဟနနော=လူယာဉ် စီးထ-သော။ ကုဝေရော = ကုဝေရနတ်မင်းသည်-ကား။ ယက္ခာဓိပေါ=ဘီလူးတို့ကို အစိုးရ၏။ ကျော်ခေအာင်၊ ဓာန်၊ သျှ။ ၃၂၂။) (၁) နရ-ဝါဟနော ယသော ဝသဝတ္တီ၊ တယော ပါသာဒမုတ္တမာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၄၅။ (၂) ကုဝေ-ရော နရဝါဟနော။ ဓာန်။၃၂။

နရဝါဟနယာန (နာ) [နရဝါဟန+ယာန] လူ-ဆောင်–ဆွဲ–သော ယာဉ်၊ လူယာဉ်။ ဇော်ံ နရဝါဟနယာနံ အာဘိရုဟိတ္ဝာ ဒေ့ ဝေဿဝဏာ ဝိယ။ မ၊၆၊၂။၆၁။ ဥဒါန၊၆။၂၂၂။ (–အံ၊ ၆၊၃။၁၇၀။)

နရဝိရိယ (တိ) [နရ+ဝိရိယ] လှုံ့လရှိသော မယောသဓာ ပညာရှိယောကျား။ နရဝိရိ-ယေနာ (ဇာ၊၂။၂၀၅) တိ ဝိရိယဝန္တေန မယောသဓပဏ္ဍိတေန။ ဇာ၊၆။၆။၂၆၀။ နရ (၁) (က) လည်း-ကြည့်။

နရဝီရ (ပု) [နရ+ဝီရ] လှုံ့လရှိသောလူ၊ (က) ဘုရားရှင်။ (ခ) မင်း။ (ဂ) နတ်သား။ (ဃ) (စက်မှုလက်မှုစသော) အဘတ်သည်ဆရာ။ (ဏ) နရဝ၀ရ် ဝိနာယက (အပ၊၁။ ဂ၉)နှင့် နရာနံ အန္တရေ အသိသိသပရက္ခ-မောတိ နရဝီရော။ အပ၊၆၊၂။ ၄ဖ။ (–အပ၊ ၂။၁၂၃၊၁၄၄၊၂ဂ၉။ သေရ ၆၊၁။၅၂။ ထေရ၊ ၆၊၂။၁၂ဂ၊၂၂၃။ ထေရီ၊၆။ဖ၁။ ဇာ၊၆၊၁။ ၁၁၄။ ဝဗိရ။၄၂၅။ သာရတ္ထ၊၃။၂၄ဖ။) (ခ) နရဝီရသေဋ္ဌ-ကြည့်။ (ဂ) နရဝီရာ (ဝိမာန။ ၉၀)တိ ဒေဝပုတ္တာ အာသပန်။ ဝိမာန၊၆။ ၂၅၃။ (ဃ) နရ၀ရနိဋ္ဌတ (ဏ) (ခ)-ကြည့်။

နရဝီရကတ (တိ) [နရ၀ရ+ကတ] ပန်းပုအတတ်သည်ဆရာ– ထု– လုပ်– ထားသော (ပန်းကသပ်-စသည်)။ နရဝီရကတံ ဝ၇ုံ၊ သမုဂ္ဂမိ ဝ စိဘ္ဘိတံ။ ထေရ။၃၂၂။ ထေရ၊ ၆၊၂။၂၃၃။ တယိဒံ နရဝီရေန နရေသု ဆေဒကန (နရ-ဝီရေသု ဆေဒကန၊ သီ) သိပ္ပါစရိယေန ကတံ ဝ၇ု မဋ္ဌं လာခါပရိကမ္မာဒီနာ စိတ္ဘိတံ။ ထေရ၊ ၆၊၂။၂၃၃။

နရဝီရနိဋ္ဌတ (တိ) [နရဝီရ+နိဋ္ဌတ] (ဏ) လူတို့တွင် လှုံ့လရှိသူ–အာဘတ်ပညာရှင်ဆရာ–သည် ပြီးဆုံးစေအပ်သော။ (ခ) နတ်သားသည် ပြီးဆုံးစေအပ်သော။ (ဂ) လှုံ့လရှင်ပညာရှိဃောကျ၊်းသည် ပြီးဆုံးအောင်ပြုလုပ်အပ်သော။ (ဏ) (ခ) နရ၀ီရနိဋ္ဌတာ-(ဝိမာန။ ၉၀)တိ သိပ္ပါစရိယေဟိ နိဋ္ဌာပိတ-သဒ်သာ။ သိပ္ပါစရိယာ ဟိ အတ္တနော သရီရခဒ်ံ အဝိန္ဓေတ္ဝာ ဝိရိယဗလေန သိပ္ပဿ သုဋ္ဌု ဝိစာရဏတော နရေသု ဝိရိယ၀န္ဓောတိ ဣခ "နရ၀ီရ"တိ ဝုတ္တာ။ နရ၀ီရာတိ ၀ါ ဒေ၀ပုတ္တာ အာသပန်။ နိဋ္ဌတာတိ ပရိ-ယောသိတာ ပရိပုဏ္ဏသောဘာတိသယာ။ ဝိမာန၊၆။ ၂၅၃။ (ဂ) နရ၀ီရနိဋ္ဌတ (ဇာ၊၁။ ၁ဖ၆)နှင့် ဝိရနရေဟိ နိဋ္ဌတံ။ ပဏ္ဍိတပုရိသေဟိ ကတန္တိ အတ္ထော။ ဇာ၊၆၊၃။၃၅ဂ။

နရဝီရနိမ္မိတ (တိ) [နရ၀ီရ+နိမ္မိတ] လူဘို့တွင် လှုံ့လရှိသူ တို့သည် ဖန်ဆင်းအပ်သည်နှင့် တူသော၊ လူမျှားအနက် လှုံ့လရှိသူ ဖန်ဆင်းအပ်သည်နှင့်တူသော။ "နရ၀ီရနိမ္မိတာ"တိ ၀ါ ပါဌော၊ နရေသု ဓိတိသမ္ပန္နေဟိ နိမ္မိတ-သဒ်သာတိ အတ္ထော။ ဝိမာန၊၆။ ၂၅၃။

နရ၀ီရသာ၀က (ပု) [နရ၀ီရ+သာ၀က] သတ္တ၀ါ အပေါင်းတို့တွင် လှုံ့လရှိတော်မူသော မြတ်စွာဘုရားရှင်၏–တပည့်–သာ၀က။ နရ၀ီရသာ၀-ကာ (ဝိမာန။၅၀၊ဖ၂)တိ နရေသု ဝီရိယ-သမ္ပန္နသာ နရသာ သာ၀ကာ။ ဝိမာန၊၆။ ၁ဂ၁။ (–၁၃၉၊၁၇ဖ။)

နရ၀ီရသေဋ္ဌ (တိ) [နရ၀ီရ+သေဋ္ဌ] လူအပေါင်းတို့တွင် လှုံ့လအားဖြင့် မြတ်သော၊ သူ။ နရ၀ီရသေဋ္ဌာ (ဇာ၊၂။၁ဂ၇)တိ နရေသု ဝီရိ၀ယန သေဋ္ဌ။ ဇာ၊၆၊၅။၅ဂ၉။ (–ဇာ၊ ၁။ ၂၇ဂ၊၃၀၁၊၃၅၁။ ဇာ၊ ၂။ဂ၃၊ ၂ဂ၅၊၃၁၁။ ဗုဒ္ဓ၀ံ၊၆။၃၇။ ဇာ၊၆၊ဂ။ ၂၇၃၊၃၅၇၊ဂ၀၃။ ဇာ၊၆၊၇။၁ဂ၃၊ ၂၃ဖ။)

နရ၀ီရိယသေဋ္ဌ (တိ) [နရ+ဝီရိယ+သေဋ္ဌ] လူအပေါင်းတို့–တွင်–ထက်–လှုံ့လအားဖြင့် မြတ်သော၊ သူ၊ မြတ်သောလှုံ့လရှိသူ။ နရ-ဝီရိယသေဋ္ဌာ (ဇာ၊၁။၅ဂ)တိ နရေသု ဝီရိ၀ယန သေဋ္ဌ ဥတ္တမ၀ီရိယ ဆုဇ၀ရ။ ဇာ၊ ၆၊ ၂။ ၁ဖ၂။ နရ၀ီရိယသေဋ္ဌ(ဇာ၊၆၊ ၇။ ၁ဂ၃)နှင့် နရာနံ နရေသု ၀ါ ဝီရိ၀ယန သေဋ္ဌ။ ဇာ၊ ၆၊ ၂ ၂။ ၅ဂ၄ဖ။ (–ဓမ္မ၊ ၆၊ ၂။ ၃ဖ၄။)

နရသရဏ (တိ) [နရ+သရဏ] လူတို့၏–ကိုးကွယ်–အားထား–ရာဖြစ်သော (ကကုသန် ဘုရား)။ ဣမမှိ ဘဒ္ဒကေ ကပ္ပေ၊ ကကုသန္ဓော ဇိနုတ္တ၀ေ။ ဥပ္ပဇ္ဇိ နရသရဏော (နရသဒ္ဒ-လော၊ သီ၊ သျာ၊ ဣ)၊ တ၀ါပိ ၀ တ၀ေ ဝတ်။ အပ၊ ၂။ ၂ဂ၀။ ထေရီ၊ ၆။ ဖ၀။

နရသာရထိ (ပု) [နရ+သာရထိ] သတ္တ၀ါဘို့ကို (ယဉ်ကျေးအောင်) ဆုံးမတော်မူတတ်သော

(ဘုရားရှင်)။ စောဒေသိနရသာရထိ(ထေရ။ ၂၇၂) တိ တဒါ မေ ဘ ဘ ၊ ပရိ ၊ ါ ၊ ကံ ဥ ၊ တ္ဌ ၊ "နေ ၀ ခေါ တ္ဌ အရဟာ" တိ အာဒိနာ ပုရိသဒမ္မသာရထိ သတ္ထာ မံ စောဒေသိ နိဂ္ဂဏ္ဍိ။ ထေရ ၊ ၂ ၊ ၈ ၊ (– အ ၊ ၁ ၊ ၇ ၊ ၂ ၊ ၂ ၊ ၂ ၀ ၊ အ ၊ ၂ ၊ ၁ ၀ ၊ ထေရ ၊ ၂ ၊ ၁ ၊ ၂ ၂ ။ ထေရ ၊ ၂ ၊ ၈ ၊ ။))

နရသီဟ (ပု) [နရ+သီဟ။ (နရသီ ဟ-သံ)] (၁) ဘုရား (၊) ( ) လူနတ်ဘ္ရဟ်သက် မြတ်သော။ (၂) တပါးသူတို့၏ အသူများကို နှိပ်နင်းခြင်းခြင်ရှိ ရဲစွမ်းသတ္တိရှိသော။ (ဂ) ခြေသုံ့ မင်းကဲ့သို့ ရဲရင့်မှုဘူသော။ (ဃ) လူနတ်တို့–ခ–တွင်–မြတ်သော။ (၂) နရသီဟမင်း ( ) (၃) နရသီဟပုဏ္ဏားကျမ်း။ (၄) ဗိဿဏိုး။ (နရသီဟအမည်ရှိသော အိန္ဒိယနိုင်ငံ၏မင်း ကဏ္ဍုဝေဠိဒေသကိုအုပ်ချုပ်သူဖြစ်၏ သီဟိဠ် ဘုရင်မာဏဝမှ၏ မိတ်ဆွေဖြစ်သည်။ D.P. ကြည့်။)

(၁) ဂ ဏ ၊ ၀ ၊ ၊ ၊

အကြောင်းအရာနှင့် စပ်သောစကား။ ဘာ-
ရတနာမကာနှင့် ဒွေဘာတိကရာဇူနှင့် ယုဒ္ဓ-
ကထာ, ရာမရညော သီဘာဟရဏကထာ,
နရသီဟရာဇပ္ပတ္တိကထာတို ဇေမာဒီပုရာဏ-
ကထာသခ်ၦတော ဘာရတပုရာဏရာမပုရာ-
ဏနရသီဟပုရာဏာဒီ ဂန္ထာ ဣတိဟာသော
နာမ။ သီ၊ဌိ၊သစ်၊ ၂။ ၂၂၃–၄။

နရာဒီစ္ဆ (ပု) [နရ+အာဒိစ္ဆ] လူတို့၏ နေမင်း
သဖွယ် ဖြစ်တော်မူသော ဘုရားရှင်။ ပရိ-
သာသု နရာဒိစ္ဆော၊ ဓမ္မံ ဒေသယတေ ဇိနော။
အပ၊ ၂။ဝ၆၆။ ထေရာ၊ဌ၊ ၂။၄ဝ။ (–အပ၊ ၂။
၂ဝ၊ ၂၅၉။ ထေရီ၊ဌ။ဂ၁၊ဝ၃ဝ၊ဝ၅ဝ။)

နရာဓမ (ပု) [နရ+အဓမ] ယုတ်ညံ့–အောက်
ကျ–သောလူ၊ လူယုတ်မာ။ နရာဓမာ ယေ
ကရောန္တိ ကိဗ္ဗိသံ။ သုတ္တနိ။၃ဝ၆။ သုတ္တနိ၊ဌ
ဝ။ဝ၀၅။ (–ဇာ၊ ၂။၉၃။ ဇာ၊ဌ၊၅။ဝ၉ဝ။)

နရာဓိပ (ပု) [နရ+အဓိပ] လူတို့ကို
အစိုးရသောမင်း၊ လူတို့၏ အကြီးအကဲ ဖြစ်
သော မင်း။ ဟံသရာဇ် နရာဓိပေါ။ ဇာ၊ ၂။
ဂ၆၊ဂ၇။ ဇာ၊ဌ၊၅။ဝ၆၇။ အရိန္ဒမ် နာမ နရာ-
ဓိပဿ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၂ဝ၄။ မ၊ဌ၊၄။ဝ၅၆။

နရာဓိပတိ (ပု) [နရ+အဓိပတိ]အထက်ပုဒ်နက်
ကြည့်။ လောကေကဒေသဿာပိ အဓိပတိ
လောကာဓိပတိတိ ဝုစ္စတိ ဒေဝါဓိပတိ နရာဓိ-
ပတိ ဝိယ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ဝ၄။

နရာသဘ (ပု) [နရ+အာသဘ] ဘုရား။ (က)
လူတို့သက်မြတ်သော။ (ခ) လူဘို–ဌ–တွင်–
ဆွားလားနှင့်တူသော။ (ဂ) ယောကျ်ားမြတ်
ဖြစ်သော။ (ဃ) နရာသဘံ (အပ၊ဝ။၅၄)
နရာနံ အာသဘံ ဥတ္တမံ သေဋ္ဌံ သမ္မုဒ္ဓံ ဥပ-
ဂစ္ဆိ။ အပ၊ဌ၊ဝ။ဝ၄ဝ။ နရာသဘံ (အပ၊ဝ။
ဇ၃) နရာနံ သေဋ္ဌံ ဘဂဝန္တံ ဆာဒေန္တော
ဥပဂစ္ဆိ။ အပ ဌ၊ ၂။ဝ၁။ နရာနံ အာသဘော
ပဝရော ဥတ္တမောတိ နရာသဘော။ အပ၊ဌ၊
၂။ဝ၅၅။ (ခ) နရေသု စ ဥသဘသဒိသတ္တာ
နရာသဘော။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဝ၅။ နရာသဘ-
(ဗုဒ္ဓဝံ။ဝ၀ဇ)ဣတိ နရပုင်ဝံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၅၃။ (ဂ)
ကဟံ နရာသဘော(စူဠနိ။ဂ၇)တိ ဥတ္တမပုရိ-
သော။ စူဠနိ၊ဌ။ ၂၃။ (–သံ၊ဝ။ ၂၂ ၂။ သုတ္တ-
နိ။ ဝ၀ဒ်၊ဝ၃ဝ။ အပ၊ဝ။ ၂ဝ၊ဝ၄၅။ အပ၊ ၂။
ဂ၊ဝ၃၊ဝ၃ဝ။ စူဠနိ။ဝ၊ဝ၂ဝ။ မ၊ဌ၊ဝ။ဝ၆။ သံ၊
ဌ၊ ၂။ဇ၄။ သံ၊ဌ၊ဝ။ဇ၁။ အဘိ၊ဌ၊ဝ။၅၄။ မ္မ၊
ဌ၊ ၂။ဝ၄ဝ။ ဥဒါန၊ဌ။ဇ၉၊ဝ၇ဝ။ ထေရာ၊ဌ၊ဝ။
၇၅၊ဂ၀။ ထေရာ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဝ၊၅ ၂၊ဝ၃ဝ။ ထေရီ၊
ဌ။ဝ၇၊ဇ၄။ အပ၊ဌ၊ဝ။ဝ၆၊ ၂၄။ အပ၊ဌ၊ ၂။
ဝ၆၊ဝ ၂ဇ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၅၅၊ဖ၄။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။ဝ၅။
သာရတ္ထ၊ ဝ။ဝ၃ဝ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၂၂ ၂။ သံ၊ဌ၊ဝ။
ဝ၉ဖ။ အံ၊ဌ၊ ၂။ဝ၆ဝ။)

နရိတမ္ဗ (တိ) [နရ+တမ္ဗ] ဆောင်–အပ်–
သင့်–ထိုက်–သော။ အထ ဝါ နရိတမ္ဗော
နေဘမ္ဗောတိ နရော။ နေတ္တိ၊ ဝ။ဇ။

နရိန္ဒ (ပု)[နရ+ဣန္ဒ။ (နရေန္ဒ-သံ၊ဏရိ ̇ဒ-ပြာ)]
လူတို့ ကို အစိုးရသော မင်း။(အကွာရ ၂ာ-လုံး
ပါဒရှိသော ဆန်းအထူး။ ထောမ။) ဒေဝိန္ဒ-
နာဂိန္ဒ နရိန္ဒ ပူဇိတော။ ဒီ၊ ၂။ဝ၃ဂ။ နာရိ ̇
နရိန္ဒေဟိ ဗဟူဟိ ပတ္ထိတံ။ သုတ္တနိ။ ၄ဝ၉။
မဟာနိ။ဝ၄ဝ။ (–ဝိ၊ဟာဂ်ဟာ။ ၄ဖ၄။ ဓမ္မ၊ဌ၊
ဝ။ဝ၃ဇ။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။ဝ၆ဂ၊ဝ၉ ၂၊ ၂ဂ၄။ ဇာ၊ဌ၊၄။
ဝ၃၇။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။ ၂ဖ၊ဝ။ သာရတ္ထ၊ဝ။၄ဇ၆။ ဒီ၊
ဌ၊ဝ။ ၂ဝ၄။ သီ၊ဌ၊သစ်၊ ၂။ဝ၀။ အံ၊ဌ၊ဝ။
ဝ၇ဝ။)

နရိတမ္ဗ (တိ) [နရ+တမ္ဗ] ဆောင်–အပ်–
သင့်–ထိုက်–သော။ အထ ဝါ နရိတမ္ဗော
နေဘမ္ဗောတိ နရော။ နေတ္တိ၊ ဝ။ဇ။

နရိန္ဒ (ပု)[နရ+ဣန္ဒ။ (နရေန္ဒ-သံ၊ဏရိ ̇ဒ-ပြာ)]
လူတို့ ကို အစိုးရသော မင်း။(အကွာရ ၂ာ-လုံး
ပါဒရှိသော ဆန်းအထူး။ ထောမ။) ဒေဝိန္ဒ-
နာဂိန္ဒ နရိန္ဒ ပူဇိတော။ ဒီ၊ ၂။ဝ၃ဂ။ နာရိ ̇
နရိန္ဒေဟိ ဗဟူဟိ ပတ္ထိတံ။ သုတ္တနိ။ ၄ဝ၉။
မဟာနိ။ဝ၄ဝ။ (–ဝိ၊ဟာဂ်ဟာ။ ၄ဖ၄။ ဓမ္မ၊ဌ၊
ဝ။ဝ၃ဇ။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။ဝ၆ဂ၊ဝ၉ ၂၊ ၂ဂ၄။ ဇာ၊ဌ၊၄။
ဝ၃၇။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။ ၂ဖ၊ဝ။ သာရတ္ထ၊ဝ။၄ဇ၆။ ဒီ၊
ဌ၊ဝ။ ၂ဝ၄။ သီ၊ဌ၊သစ်၊ ၂။ဝ၀။ အံ၊ဌ၊ဝ။
ဝ၇ဝ။)

နရိယရ (ပု) [နရ+ဣယရ။ (နရိ၀ရ-သံ)]
အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ နာမေန "သုပ္ပဗုဒ္ဓေ"-
တိ၊ နာယကော သော နရိယရော။ အပ၊ဝ။
ဝ၉ဝ။ (–အပ၊ ၂။ ၂ဂ၄။ ထေရီ၊ ဌ။ဝ၀၊
ဝ၀ဂ။)

နရွတ္ထမ (ပု) [နရ+ဥတ္တမ။ နရေသု ဥတ္တမး။
ထောမ။ (နရောတ္တမ-သံ၊ ဏရွတ္တမ-ပြာ)]

ဘုရား။ (က) လူတို့ထက်မြတ်သော။ (ခ) လူတို့–ဌ–တွင်–မြတ်သော။ (ဂ) နရဏ္ဍမ-(ဝိမာန်။ဧ၄)ဏ္ဍ နရာနှင့် ဥတ္တမံ။ ဝိမာန်ဌ။ ၂ဖ၃။ (ဂ) (ခ) နရဏ္ဍမော (ဗုဒ္ဓဝံ။၂၃ဧ)-တိ နရာနှင့်, နရေသု ဝါ ဥတ္တမော ပဝရော သေဋ္ဌောတိ နရဏ္ဍမော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၄၀။ (–မ၊ ၂။၃၄၄။ သံ၊၁။ ၂ ၂။ ဣတိဝုတ်။ ၂၅၇။သုတ္တနိ။ ၄၃၃။ အပ၊၁။၁ဖ၊၃ဧ။ အပ၊ ၂။ ၂၁၁၊ ၂ဧ၀။ ဇာ၊၁။ ၂၅ဂ။ စူဠနိ။၅။ နေတ္တိ။၁ ၂၁။ သံ၊ဌ၊ ၁။ဖ၁။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဒ၅။ ထေရ၊ဌ၊၁။၄၅။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။၁ဧ၀။ အပ၊ဌ၊၁။ ၂ ၂ဂ။ အပ၊ဌ၊ ၂။၁ဂ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၁ဖ၃။ စရိယာ၊ဌ။ဖ၃။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။ ၂၀၅။ မဟာနိ၊ဌ။၃၀၇။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၁၃။ နေတ္တိ၊ဝိ။ ၂ဧ၃ဖ။)

နလ (ပု) [နလ+အ] (က) ဖွဲ့ခြင်းအနက်ဟော နလ-ဓာတ်။ (ခ) အလိုကျ။ (မြက်အထူး)။ (ဂ) စန္ဒြအနွယ်၌ ထင်ရှားသော နလမင်း။ (ဃ) နလော ဗဒ္ဓေ။ ဓာတ္ဌတ္ထ။ ၂၁ ၂။ (ခ) (ဂ) တိဏဘောဒေ, စန္ဒြဝံသေ နရပတိဘေ-ဒေ။ ထောမ။

နလက (ပု) [နလ+ဏ္ဍ] စာဌက်မျိုးဘွင် ပါ၀င်သောဌက်၊ စာဌက်၊ စာ။ အထေတ္ထ နလကာ ဗဟူ။ ဇာ၊ ၂။၁ဌ၃။ ဇာ၊ဌ၊ ၃။၁၁။ နလကာ (နရကာ၊ဇော ဌ)တိ စာထကဇော-တိကာယေ၀၊ ယေ ဝေဌ္ဌ၊ဂုမ္ဗာဒီသု ပဝိသိ-တ္ဝာ ကုလာ၀ကံ ကဆုန္ဒန်။ ဇာ၊ရှိ၊ ၂ ၂။ ၅၄၃။ စာတက-လည်း ကြည့်။

နလစရိယ (နှ) [နလ+စရိယ] နလစရိယကျမ်း။ နယစရိယ-ကြည့်။

နလာ (ဌာ) ဌ (နှ)[နလ+အာဌ။ နလ ဂဏ္ဌ။ နီတိ၊ဓော။ဝ၆ဂ်။ ကဝါဌ (ဏ္ဍာဒီမောဂ်။၅၄)-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။ (လလာဌ- သံ၊ ဌ္ဌ၃ လ-ပြာ)] နဖူး။ တိ၀ိသာခံ နလာဌိကံ နလာဌေ ဝုဌ္ဌာပေတ္ဝာ။ မ၊၁။၁၅။ သံ၊၁။၁၁ဧ။ နဌော-ဌေ သုဝဏ္ဏပဋ္ဌမန္ဓနံ။ဝိမတိ၊ ၂။၁၁၃။ နလာဌံ (ပ၊ဧ)—ဒီ၊ဌ၊ ၂။၃၇၊၃ဧ။ မ၊ဌ၊ ၂။ဌ၃။ မ၊ဌ၊ ၃။ ၂၇၇။ သံ၊ဌ၊၁။၁၀၁။ သံ၊ဌ၊ ၂။၇ ၂၊၇၃။ နလာဌံ (ဒုဂ)—ဒီ၊ဌ၊ ၂။၄ ၂။ မ၊ဌ၊၃။ ၂ဖ ၂။ အဘိ၊ဌ၊၁။ဌ၃။ ဇာ၊ဌ၊၁။ဧ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၂၀၀။ ဇာ၊ဌ၊၅။ဌ၁၃။ နလာဌေန (တ၊ဂ)—ဝိ၊ဌ၊ ၃။ဌ၁၀။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ဌ၃၁။ ဥဒါန၊ဌ။ ၂ဌ၄။ ဇာ၊ ဌ၊၄။၄၁၃။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၂ဌ၄။ နလာဌော(မ၊ဂ) —ဇာ၊ဌ၊ဌ။ဌ၃၁။ နလာဌတော(မ၊ဂ)—မ၊ ဌ၊၁။ဌ၂၁။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ဝဖ၁။ ဇာ၊ဌ၊၁။၄၁၁။ နလာဌဿ (ဆ၊ဂ) — ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဧ၃။ နလာဌေ (သ၊ဂ)— အပ၊ ၂။ ၂၅၅။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ၄၀ ၂။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဝ၅။ ဝိ·ဌ၊ဌ။ ၂ ၂ဝ။ ဝိ၊ဌ၊၄။ ၅ဌ။ ဝိ၊သင်္ဃ။၁ဌ၃။ ဒီ၊ဌ၊၁။ဂ၅။ မ၊ဌ၊၁။ ဌ၃ဂ။ သံ၊ဌ၊၁။ဝ၃ဂ်။ သံ ဌ၊ဌ။ ၂၅ဂ။ အံ၊ဌ၊ ဌ။ဌ ၂ဂ။ ထေရိ၊ဌ။ဂ၃။

နလာဌစ္ဆာဒန (နှ) [နလာဌ+အစ္ဆာဒန)နဖူးကို –ဖုံး–လွှမ်း–အုပ်–ခြင်း။ နလာဌစ္ဆာဒနေန ပုထုလဘာ၀ေါ ပကာသိတော။ ဒီ၊ဌ၊၁။ ၂၄ဖ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ဝ၃ဌ။ သီ၊ဌ္ဌ၊သစ်၊ ၂။ ၂ ၂ ၂။

နလာဌဋ္ဌ (နှ) [နလာဌ+အဋ္ဌ] နဖူးရိုး။ ကော်-နလာဌဋ္ဌ။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၂ဖ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂ ၄ဖ။ ခုဒ္ဒကဌ၊ဌ။ဌ၀။

နလာဌဋ္ဌိစမ္ဘ (နှ)[နလာဌဋ္ဌ+စမ္ဘ] နဖူးရိုးအရေ။ တဘော နလာဌဋ္ဌိစမ္ဘံ။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၂ ၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂ ၄ ၄။

နလာဌဋ္ဌ (ပု၊နှ)[နလာဌ+အဋ္ဌ]နဖူး၏အဆုံး၊ နဖူးစွန်း။ ပဋ္ဌိမသိ နလာဌဋ္ဌံ၊ ကေ၀လံ ဆာဒယီ ဇိနော။ အပ၊၁။ဌ၂ ၂။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ဌ၁၀။ (–ဇာ၊ ၂။ ၂ ၄၁။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၂၁။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။ ၂ ဖ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂ ၄၁။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၁ ၂ ၂။ ထေရိ၊ဌ။ ၂ ၁။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ၁ဌ ၄။ ဇာ၊ ဌ၊ ၂။ ဌ ၄ ၂။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ဖ ၄။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂ ၂ ၂။)

နလာဌပရိယန္တ (ပု) [နလာဌ+ပရိယန္တ] နဖူး၏ အဆုံး၊ နဖူးစွန်း။ ရသောဒကေန မက္ခိတ္ဝာ

နလာဌပရိယန္တေ အာဝတ္တနပရိဝတ္တေ ကတ္ဝာ။ မ၊ဌ၊၃။ ၂၀၉။

နလာဌပသာဓန (နာ) [နလာဌ+ပသာဓန] နဖူးတန်ဆာ။ ဥဏ္ဏတန္တိ ကေ၊ နလာဌပသာ-ဓနံ။ ဇာ၊ဌ၊၇။၃၀၂။

နလာဌမဏ္ဍဂတ (သိ) [နလာဌမဏ္ဍ+ဂတ။ထိ-ဌ် —ဂတာ] အောက်ပုဒ်နက်-ကြည့်။ နလာဌ-မဏ္ဍဇာတာ (မ၊ဌ၊၃။၂၆၄)တိ နလာဌမဏ္ဍ-ဂတာ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၇၆။ နလာဌဝေမဏ္ဍ-လည်း ကြည့်။

နလာဌမဏ္ဍဇာတ (တိ) [နလာဌမဏ္ဍ+ဇာတ] နဖူး၏အလယ်ဌ် – ဖြစ်– ပေါက် – သော။ အထက်ပုဒ် ကြည့်။

နလာဌမဏ္ဍလ (နာ) [နလာဌ+မဏ္ဍလ] နဖူး–ဝန်း–ပြင်။ ကေဝလံပိ နလာဌမဏ္ဍလံ ဇိဝ္ဟိယ ဆာဒေသိ။ ဒီ၊၁။၉၉။ မ၊ ၂။၃၃၆။ သုတ္တနိ။ ၃၆၇။ (–ဒီ၊ဌ၊၃။၁၈)

နလာဌဝေမဏ္ဍ (နပု) [နလာဌ+ဝေမဏ္ဍ] နဖူး၏ အလယ်။ နလာဌဝေမဏ္ဍေ ဇာတာ (ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၄၂)တိ နလာဌမဏ္ဍဂတာ ဇာတာ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၄၁။

နလာဋိက (တိ) [နလာဌ+ဏိက (လလာဋိက-သံ)။ လလာဌေ အာဘရဏတေ ဌန်။ ထောမ။] နဖူးဌ်–ယှဉ်–ထား–အပ်သော(လက်)။ (၁) (၂) နဖူးဌ်– ဖြစ်– ထ– သော (အရေး, အကြောင်း, အတွန်)။ (နဖူးတန်ဆာ, နဖူး အမှတ်။သောမ။)(၁)နလာဋိကမ္မ-ဒေန္တိ (ဝိ၊ ၁။၂၇၅)နှင့် "သာဓု သာဓု ဘဂိနိ"တိ အတ္ထ-နော နလာဋေ အင်္ဂုလိ ဌပေတ္ဝာ တဿာ နလာဋေ ဌပေန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။၂၀၅။ (–ဝိ၊ဌ။ ၂၃၊ ၂၅၊ ၂၈၊ ၂၈၅။) (၂) နလာဋိက (မ၊ဝ။ ၁၅)နှင့် ဝလိဘက် နလာဋေ တိဿော ထုဇိယော ဒဿေန္တော ဝလိဘက် ဝုဌ္ဌာပေ-တ္ဝာတိ အတ္ထော။ မ၊ဌ၊ဝ။၃၇၈။ နလာဋိက-(သံ၊ဝ။ ၁၁၉)နှင့် ဘကုဋိ၊ နလာဋေ ဝုဋ္ဌိတံ ဝလိတ္တယန္တိ အတ္ထော။ သံ၊ဌ၊ဝ။၁၆၇။ နလာ-ဌေ ဇာတတ္တာ နလာဋိကံ။ မ၊ဋီ၊ ၂။၅၉။ သံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၁၅။

နဝ (တိ)[သဗ္ဗနာမ် မဟုတ်သော ဗဟုဝုစ်သင်္ခ်ာ သဒ္ဒါ။ နိတိ၊ပဒ။၃၉၄၊၄၀၁။ နိတိ၊သုတ္တ။ ၂၄၇။ ဥဒါန၊ဌ။၃၀၅။ ခေါန်။ခေါန်၊ဋီ။၄၇၃။ အလိင်, ဗဟုဝုစ်။ နိရုတ္တိ။၁၄၃။ (နဝန်-သံ၊ ဏဝ-ပြာ)] ကိုး၊ ၉- ခု၊ ၉-ပါး၊ ၉-ယောက်၊ ၉-ကောင်၊ ၉-မျိုး။ တေရသ သံဃာဒိဌေသာ ဓမ္မာ နဝ ပဌမာပတ္တိကာ။ ဝိ၊ဝ။၂၀၃။ နဝ အာဃာတဝတ္ထူနိ။ ဝိ၊ ၅။၃၆၈။ နဝယိမာ ဘိက္ခဝေ သညာ။ အံ၊ဌ။၁၉၁။ နဝ(ပု၊ပ)— အံ၊ဌ။၂၀၁။ ပဌမံ။ဒု၊ ၂၃၀။ ဝိ၊ဌ၊၄။ ၂၆၁။ နဝ(နု၊ပ)—အံ၊ဌ။၅၅၈။ နေတ္တိ။ ၂။ ဝိ၊ဌ၊၄။ ၂၃၄။ မ၊ဌ၊ဝ။ဌ။ နဝ (ထိ၊ပ)— ဒီ၊ဌ။ ၂၅၄။ အံ၊ဌ။ ၂၁ဌ။ ပေဌကော။ ၂၅၉။ နဝ (ပု၊ဒု)— အံ၊ဌ။ ၂၀၁။ နဝ (နု၊ဒု)— အံ၊ဌ။ ၁၇၈။ နဝ (ထိ၊ဒု)—အံ၊ဌ။ ၁၉ဌ၊ ၂၀၉။ နဝဟိ(ပု၊တ)— ဝိ၊ ၅။ ၂၄၄။ အပ၊ဌ၊ဝ။ဌ၁၀။ နဝဟိ (နု၊တ)— အံ၊ဌ။ ၁၉၂။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။ ၆။ နဝဟိ (ထိ၊တ)— ပဌမံ။ဌ။ နဝဟိ (ပု၊မ)— သုတ္တနိ။ဌ၀၈။ သုတ္တနိ၊ဌ။ ၂ဌ၃။ နဝန္ဒံ (ထိ၊စ)—မိလိန္ဒ။ ၁၇၆။ နဝသု (ပု၊သ)—သံ၊ဌ။ ၁၆။ ဝိမာန၊ ဌ။ ၄။ အပ၊ဌ၊ဝ။ဌ၁၅။ သာရတ္ထ၊ဌ။ ၁။ နဝသု (နု၊သ)—ဝိ၊ဌ၊၄။ ၂၁၈၊ ၂ ၂၈။

နဝ၂ (တိ)[နု+အ။နု သုတိယံ အ၊ နဝေါ။ ခေါန်။ ခေါန်၊ ဋီ။ ၇ဌ၀။ ခေတ္ထတ္ထ။ ၂ဌ၇။ (နဝ-သံ၊ ဏဝ ပြာ၊ နဝ အလုက်-သီဘိုင်ဌ)] (၁) ငယ်သော၊ သိတင်းငယ်သော။ (က) ယုတ် လျော့သော ၅-ဝါရှိသော၊ ၅-ဝါ မပြည့် သေးသော။ (ခ) ၁၀-ဝါ မပြည့်သေးသော၊ ၁၀-ဝါ မရသေးသော။ (ဂ) နုပျိုသော၊ မကြာမြင့်သေးသော ဝါရှိသော၊ သူ။ (၂) အသစ်ဖြစ်သော၊ (က) အသစ်ပြုအပ်သော။

(ခ) အသစ်တောင်းအပ်သော။ (ဂ)အသစ်ရက်အပ်သော။ (ဃ) ကပ္ပဗိန္ဓုမသိုးရသေးသော။ (င) မသုံးဆောင်–မဝတ်ရုံ–ရသေးသော။ (စ) မသုံးဆောင်–မစီးနှင်း– ရသေးသော။ (ဆ) ယခုအခါ၌ ဖြစ်ဆဲဖြစ်သော၊ ပစ္စုပ္ပန်ဖြစ်သော။ (ဇ) ယခုအားထုတ်အပ်သော။ (ဈ) ထိုခဏ၌ ထင်ရှားသော။ (ည) မကြာမြင့်သေးသော။ (ဋ) အဦး–အစ–ပဌမ–မဆွ– လက်မှန်–ဖြစ်သော။(ဌ) တက်သစ်စဖြစ်သော။ (ဍ) ထွက်သစ်စဖြစ်သော။ (ဎ) ပေါက်သစ်စဖြစ်သော။ (ဏ) ယေ်သော၊ သီတင်းယေ် ဖြစ်သော။ သဗ္ဗေဝ သန္တာတိ ယာဝတိကာ တဿာ ပရိသာယ ထေရာ စ နဝါ စ မဇ္ဈိမာ စ၊ တေ ဝုစ္စန္တိ "သဗ္ဗေဝ သန္တာ"တိ။ ဝိ၊ဝ။၁၄၁။ ကခ်ီ။၉၉။ နဝေါ (ပုဗ္ဗေ)— ဝိ၊ဝ။၂၇။ မ၊ဋ။၁၂၂။ သံ၊ဝ။၄၅၈။ အံ၊ဝ။၇၇။ နဝါ(ထိ၊ပ၊ဗ)— ဝိ၊၂။၂၇ဖ။ နဝါ (ပုဗ္ဗ) — ဝိ၊၂။ ၁ဂဂ။ ဝိ·ဝ။၁၅၉။ မ၊ဝ။၁ဂ။ နဝံ(ပုဗ္ဗ)— အံ၊ဝ။၇၇။ နဝေ (ပုဗ္ဗ)—ဝိ၊ဋ။ဝ၀ဝ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။၁ဂ။ နဝေဟိ (ပုဗ္ဗ)—သံ၊ဝ။ ၄၁ဂ။နဝဿ(ပုဗ္ဗ)—ခုဒ္ဒကာ၊ဋ္ဌ။၁၂၉။နဝါနံ (ပုဗ္ဗ)— သံ၊ဝ။၄၁၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅။ နဝေသု(ပုဗ္ဗ)—အံ၊၂။၄၁ဖ။(က)ယုတ်လျော့သော ၅-ဝါရှိသော၊ ၅-ဝါမပြည့်သေးသော။ ဥနပဉ္စဝဿတာယ နဝေါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၂ဝ၄။ နဝေါတိ အပရိပုဏ္ဏပဉ္စဝဿော ဟိ ဘိက္ခု နဝေါ နာမ ဟောတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၄၂။ (–မ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ဝ၀ဖ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ဖဖ။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌီ၊ သစ်။၁၅၉။ မဟိမဋ္ဌ။၊ဝ။ဝ၂။) (ခ) ၁၀-ဝါ မပြည့်သေးသော၊ ၁၀-ဝါမရသေးသော။ အပရော နယော အပရိပုဏ္ဏဒသဝဿော နဝေါ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၄၂။ (ဂ) နုပျိုသော၊မကြာမြင့်သေးသော ဝါရှိသော၊ သူ။ နဝေါတိ တရုဏော၊ နဝ စိရဝဿော။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ဝ။၁၅။ နဝယောဗ္ဗန-လည်း ကြည့်။ (၂) အသစ်ဖြစ်သော။အည် နဝံ သန္ဓတံ ကာရာပေယ္ယ။ ဝိ၊ဝ။ဝ၃ဝ–၅။ နဝေါ (ပုဗ္ဗ)— ဝိ၊ဝ။ဝ၅၇။ သံ၊ဝ။ဝ၀။ အံ၊ဝ။၂၄ဝ။ နဝါ (နဗ္ဗ)— မဟာနိ။ ၂၅ဝ၊ဝ၃ဝ။ နဝံ (နဗ္ဗ)—ဝိ၊၂။ ဝ၀ဝ။ အဘိ၊က။ဝ၃ဖ။ အဘိ၊ပု။ဝ၃ဝ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ဝ၉။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်။ဝ၀ဖ။ နဝံ(ထီ၊ဗ)—ဒီ၊ဝ။ဝ၀၇။ ဝိ၊၂။၂၅ဝ။ ဝိ၊၅။ဖ၀။ မ၊ဝ။ ဝ၃။ သံ၊၂။ဝ၂ဝ။ အံ၊ဝ။ဝ၁၂။ အဘိ၊ပု။ ဝ၂၇။ ထေရီ။၂ဝ၂။ မဟာနိ။ဝ၅၅။ နဝေ (ပုဗ္ဗ)—ဝိ၊ဝ။ဝ၅ဖ။ နဝါနိ(နဗ္ဗ)— ပေတ။ ဝ၃ဝ။ နဝေန (ပုတ္တ) — ထေရ။၂ဝ၃။ နဝေန (နဝ) — ဥဒါန။ဝ၂ဝ။ ထေရ။ဝ၅၅။ ဇာ၊ဝ။၅၅။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ဝ၇၅။ နဝေဟိ(နတ္ထ)— ဇာ၊၂။ဝ၁ဝ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ဝ၃ဝ–၅။ နဝါနံ(နဝ)—မ၊ဝ။ ဝ၃ဝ။ မ၊ဝ။ဝ။ အံ ၊၂၂ဝ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂ဝ၂။ နဝမ္ပိ (နဝ)—ဇာ၊၂။ဝ၁ဝ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ဝ၃ဝ၅။ နဝေသု (နဝ)—ဇာ၊၂။၂ဝ၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၅ဝ၊၅ဝ၉။ (က) အသစ်ပြုအပ်သော။ နဝံ နာမ ကဏ္ဍံ ဥပါဒါယ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဝ။ ဝ၃ဝ၂။ (ခ) အသစ်တောင်းအပ်သော။ နဝေါ နာမ ပတ္တော ဝိညတ္တိ ဥပါဒါယ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ ဝ။ဝ၅ဝ။ (ဂ)အသစ်ရက်အပ်သော။နဝေါတိ နဝဝါယိမော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ဖဖ။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၂။ ဝ၉ဖ။ (ဃ) ကပ္ပဗိန္ဓုမသိုးရသေးသော။ နဝံ နာမ အကတကပ္ပံ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊၂။ဝ၅၉။ (င) မသုံးဆောင်–မဝတ်ရုံ–ရသေးသော။ ကိံ အလဘိ?၊ စီဝရံ။ ကိဿ?၊ နဝံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ဝ၃ဝ။ ကခ်ီ။၂ဝ၂။ နဝန္တိ အဘိနဝံ။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌီ၊ သစ်။ဝ၀ဖ။(–ဝိမတိ၊၂။ဝ၄။) (စ) မသုံးဆောင် – မစီးနှင်း–ရသေးသော။ နဝါတိ အပရိဘုတ္တာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ဝ၆ဂ။ (ဆ) ယခုအခါ၌ ဖြစ်ဆဲဖြစ်သော၊ ပစ္စုပ္ပန်ဖြစ်သော။ နဝန္တိ သမ္ဘတိ ဝတ္တမာနံ။ ခုဒ္ဒကာ ဋ္ဌ။ဝ၆ဝ။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊ဝ။၂ဋ္ဌ။ နဝေတိ ပစ္စုပ္ပန္နေ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂ဂ၃။ (ဇ) ယခုအားထုတ်အပ်

သော။ နဝါနိ် ကမ္မာနန္တိ ဣဒါနိ အာယူဟိ-တမ္ဘကမ္မာနံ။ အံ၊ဌ၊၂။၂၀၂။ (ဈ) ထိုခဏ၌ ထင်ရှားသော။ နဝါနီတိ ပစ္စုပ္ပန္နါနိ တာဝဒေဝ ပါတုဘူတာနိ။ ပေတ၊ဌ။၄၁။ (ညဉ) မ‌ကြာ-မြင့်သေးသော။ နဝဂ္ဂဟ-ကြည့်။ (ဋ) အဦး—အစ—ပဌမ—မဆွ—လက်မွန်— ဖြစ်သော။ ဥဒ္ဓဋ္ဌမေဃေန နဝေန သိတ္တာတိ ပဌမပ္ပဝဿေန ဥဒ္ဓာရေန မဟာတာ ပါဝုသမေဃေန အာဘိပ-ဝုဋ္ဌာ။ ထေရ၊ဌ၊၁။ ၂၇၇။နဝဖလ,နဝသဿ-တ္ဝိ ,လည်း ကြည့်။ (ဌ) တက်သစ်ဖြစ်သော။ နဝဝံသကင်ဋိရ-ကြည့်။ (ဎ) ပေါက်သစ်ဖြစ်သော။ နဝပတ္တ,နဝပတ္တဝန-တ္ဝိ ကြည့်။

နဝဥပေါသထဘဝါရ (နဿ) [နဝ+ဥပေါသထ-ဘဝါရ] အသစ်ဖြစ်သော ဥပုသ်အိမ်၊ ဥပုသ် အိမ်သစ်။ နဝဥပေါသထဘဝါရေ ဝိယ ဗဟုနာ ကမ္မေန ဣဓ ဘဝိတမ္ဗံ။ မ၊ဌ၊၃။ ၂၀၂။

နဝဥယျာန (နဿ) [နဝ+ဥယျာန] အသစ်ဖြစ်သော ဥယျာဉ်၊ ဥယျာဉ်သစ်။ ဣဒါနိ နဝ-ဥယျာနေ ကီဠိတုကာမမှ။ ဇာ၊ဌ၊၂။၁၇၂။

နဝဥသဘိက (တိ) [နဝ+ဥသဘ+ဣက] ဧ-ဥသဘ (တာ ၁၈၀)ရှိသော။နဝဥသဘိကော သုသုမာရပေတော ဟုတ္ဝာ နိမ္မတ္ထော။ အံ၊ဌ၊ ၂။၁၀၈။

နဝကၽ (တိ) [နဝ+ကဲ](က)ငယ်သော၊သီကင်း ငယ်ဖြစ်သော။ (ခ) အသစ်ဖြစ်သော။ (ဂ) သိဂ္ဂဝတ္ထောပေါ် စ စဏ္ဍဝဇ္ဇိတ္ထောရော စ ဒ္ဝေပိ နဝ-ကာ ဟောန္တိ ဒဟရဘိက္ခူ။ တိပိဋကရော ပတ္ထ-ပဋ္ဌိသမ္ဘိဒါ ခီဏာသဝါ။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၂၈။ နဝကာ-တိဝုတ္တမေဝတ္ထ ဝိဘာဝေတုံ "ဒဟရဘိက္ခူ" တိ ဝုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၁၅။ အာနန္ဒတ္ထေရသ ကဒါစိ အသညတာယ နဝကာယ သဒ္ဓိဝိဟာ-ရိကပရိသာယ ဇနပဒစာရိကာစရဏံ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၄။ နဝကော(ပုဒ်ပ၊ဧ)—ဝိ၊ဌ။၃၇ဌ။ သံ၊ ၃။ ၁၈ဌ။ ဝိ၊ဌ၊ဌ။ ၁၃။ နဝက (ပုဒ်ပ၊အာ)—ခမ္ဘ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဖ၀။ နဝကာ (ပုဒ်ပ၊ဗ)—ဝိ၊ဌ။ ၂ဌ၆။ ဝိ၊ ၂။ ၂ဖ။ ဝိ၊ဌ။ ၁ဧ၇။ ဝိ၊၅။ ၃ဖ၆။ ဝိ၊ ဌ၊ဌ။ ၂၃၀။ နဝကေ(ပုဒ်ဒုဗ)—ဝိ၊ဌ၊ဌ။ ၁၃ဌ။ မ၊ဌ၊၃။ ၂၇၃။ အံ၊ဌ်၊၃။ ၃ဖ၆ဧ။ နဝကေန (ပုဒ် တ၊ဧ)—ဝိ၊၃။ ၁ဖ၇။ ဝိ၊ဌ။ ၃၁ဧ။ ဝိ၊ဌ၊ဌ။ ၁ ၂။ နဝကေဟိ (ပုဒ်တ၊ဗ)— ဝိ၊သင်ဟ။ ၂၃ဖ။ မ၊ဌ၊၃။ ၂၇၃။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ဌ၀။ သာရတ္ထ၊၃။ ဌ၅၀။ အံ၊ဌ်၊၃။ ဧ၀။ နဝကဿ (ပုဒ်စ၊ဧ)—ဝိ၊ဌ၊ဌ။ ၇၀။ နဝကာနံ (ပုဒ်စ၊ဗ) —သံ၊ ၂။ ၈ဖ။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ဌ၀၅။ မ၊ဌ၊၃။ ၁ ၂၀။ နဝကဿ (ပုဒ်ဆ၊ဧ)—ခမ္ဘ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဖ၀။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၅၀။ နဝကာယ (ထီ၊ဆ၊ဧ)—သီ၊ဌ်၊သစ်၊ ၁။ ၅ဧ။ နဝကာနံ (ပုဒ်ဆ၊ဗ)—ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၁ဖ၅။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ဖ၆။ ဝိ၊ဌ၊ဌ။ ၀၅။ နဝကေသု (ပုဒ်သ၊ ဗ)—ဝိ၊ဌ။ ၃ဖ၂။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၃၃။

(ခ) အသစ်ဖြစ်သော။ နဝကာ (ဒီ၊ဌ၊ ၁။ ၂၅၇)တိ အဘိနဝါ။ သီ၊ဌ်၊သစ်၊ ၂။ ၂ဧ၃။ နိစ္စနဝကာဘိ နိစ္စံ နဝကာ၀။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၁၅ဌ။ (—မ၊ဌ၊၃။ ၂၀ဧ။ မ၊ဌ်၊၃။ ၁ဧ၂။)

နဝကၽ (တိ) [နဝ+ကဲ။ ကစ္ဆည်း။ ၃ဧ၂။ ရှု။ ၄၁၀။ နီတိ၊ သုတ္တ။ ၀၃၁။ နဝ ပရိမာဏံ အဿာတိ နဝကံ။ သ၁မ္ဘ၊ယော။ ၃၃။ ထီ-ဌ် နဝကီ] ဧ-ခု အတိုင်းအရှည်ရှိသော၊ ဧ-ခု အပေါင်းဖြစ်သော။ အဌ အဌကာ နဝ နဝကာ ဒသ ဒသကာ။ မ၊ဌ။ ၅၃။ ပဌ္ဌကံ ဝ၊ သတ္ထကံ ဝါ နဝကံ ဝါ ကောဒသကံ ဝါ ဟောဘု။ ဝိ၊ဌ၊ဌ။ ၃ဧ၁။ ဥတုစိတ္တသမုဋ္ဌာနာ-နဿ ဥက္ကံသတော ဒ္ဝိန္နံ နဝကာနံ ဝသေန ဆမ္ဘီသတိဝိဓံ။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၁ဖ၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁ဧ၃။ စတုတ္ထကိ ဆဌ္ဌာ နဝကံ။ သံ၊ဌ။ ၃၀။ (—ဝိ၊ဌ၊ဌ။ ၁၀၁။ အဘိ၊ဌ၊ ၁။ ၃၇၅။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၄၄ဌ။ အနုဋ်ီ၊ ၁။ ၁ဧ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌ်၊ ၂။ ၃၁ဧ။)

နဝကၽ (တိ) [နဝက+နဝက။ တခုကြွင်းပြု။] ဧ-ခုစီ ဧ-ခုစီ ရှိသော။ နဝကနိပါတ-ကြည့်။

နဝကတ (တိ) [နဝ+ကတ။ (နဝကွတ-သံ)] အသစ်ပ္ပ ဘပ်ခသာ။ နဝခေါ်ခတာ (ဝိ၊ဌ၊ခ။ ၂၆၇)တိ နဝကတော။ ဝ၀ိရ။ခ၂၆။

နဝကတရ (တိ) [နဝက+တရ။ နဝကောဒယ၀ နဝကတရော။ တရပစ္စယော ဟိ သကတ္ထေ ပ၀တ္တာ နိ ဝိသေသတ္ထော။ ကခ်ီ၊ ယော၊ မဟာဌ်ီ၊ ၁။၆၉။] သီတင်းယယ်ဖြစ်သော (ရဟန်း)။ နဝကတရော (ပုဲ၊ပ၊ဇ)—ဝိ၊၅။ ၂၉၀။ မိလိန္ဒ။၂၂။ ဝိ ဌ၊ခ။ခ၃၄။ ဝိ၊ဌ၊ခ။ ခ၀၉။ ကခ်ီ။ဂ၅။ ဝိ၊သင်္ဂ၊ခ။ခ၃၆။ ပဋ္ဌိသံ၊ ဌ၊ခ။ခ၃၀။ မဟာနိ၊ဌ။ခ၃၄။ ဝိမတိ၊ ၂။ခ၃၃။ ကခ်ီ၊ဌ်ီ။ခ။ ကခ်ီ၊ဌ်ီ၊သစ်။ ၂၆၂။ နဝကတရာ (ပုဲ၊ပ၊ဗ)—ပိ၊ ၂။ ၂၃ခ။ ဝိ၊ဌ။ ၂ ၂ ၂။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ခ။ခ၃၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၅၆။ မဟာနိ၊ဌ။ခ၃၄။ နဝကတရံ (ပုဲ၊ဒုဲ၊ဇ)—ဝိ၊၅။ ၂၉၀။ ဝိ၊ဌ၊ဌ၊.၆၊ ၁ ၂ ၄။ ဝိ၊သင်္ဂ၊ခ။ခ၀၉။ ကခ်ီ။ဌ်ီ။၅၃။ နဝကတရေန (ပုဲ၊တ၊ဇ)— ဒီ၊ ၂။ခ ၂ ၃။ ဝိ၊ဌ၊ခ။ဌ၀ဌ။ ဝိ၊ဌ၊ဌ။၆။ ဝိ၊သင်္ဂ၊ခ။ ၂ ၀ ၃။ ဇာ၊ဌ၊ခ။ ၂ ခ ၅။ ကခ်ီ၊ဌ်ီ၊သင်္။ ခ၃၀။ နဝကတရသ (ပုဲ၊စ၊ဇ)— ဝိ၊သင်္ဂ၊ခ။ ၂ ခ ၃။ ဝ၀ိရ။ဌ ၂ ၀။ နဝကတရသ (ပုဲ၊ဆ၊ဇ)—ဝိ၊ ဌ၊ခ။ ၂ ဂ ၅။ ဝိ၊ဌ၊ဌ။ဌ၆။ အံ၊ဌ၊ခ။ခ၆၀။ သာရတ္ထ၊ခ။ခ်ီ ၉။ နဝကဘရေ (ပုဲ၊သ၊ဇ)— အဘိ ဌ၊ခ။ဌ ၂ ၆။

နဝကတာ (ထီ) [နဝက+တာ] သီတင်းယယ်၏ အဖြစ်။ သံဃဿပိ နဝကတာ အာန္ဒိတမ္ဘ-တာ စ ပကာသိတာ။ ဝိမ်ဘိ၊ခ။ခ၆။

နဝကနက (နာ) [နဝ+ကနက] အသစ်ဖြစ်သော ရွှေ။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

နဝကနကဘောရဏ (နာ၊ပု) [နဝကနက+ဘော-ရဏ] အသစ်ဖြစ်သော ရွှေတုရိုက်တိုင်။ နဝကနကဘောရဏံ တာရုမရီစိဝိသုဒ္ဓိတမိ ---သောဘတိ။ ဗုဒ္ဓ၀ံ၊ဌ။၅၉။

နဝကနကမဏိမယဘ၀နေ (နာ) [နဝကနက+ မဏိ+မယ+ ဘ၀နေ] အသစ်ဖြစ်သောရွှေ, ပတ္တမြားတို့ဖြင့် ပြီးသောဘုံ။ နဝကနကမဏိ-မယဘ၀နေ တာ၀တိ သဘ၀နေ....ဒေ၀ေ-သိ။ ဗုဒ္ဓ၀ံ၊ဌ။ ၂ ၀ ၁။

နဝကနိဒ္ဒေသ (ပု) [နဝက+နိဒ္ဒေသ] ၉-ပါး— အတိုင်းအရှည် – အရေအတွက် – ရှိသော တရားတို့ကို အကျယ်ညွှန်ပြ–ရာ – ကြောင်း– ဖြစ်သော (စကားရပ်, အပိုင်းအခန်း)။ နဝကနိဒ္ဒေသေ .... ကထိတာနိ။ အဘိ၊ဌ၊ ၂ ။ ၄၉၄။

နဝကနိပါတ (ပု) [နဝက+နိပါတ] နဝကနိ-ပါတ်။ ၉-ပါး ၉ ပါးတဲ့ တရားတို့ကို –ကျစေ – ချသွင်း – ခြင်း ရှိရာဖြစ်သော (စကား, ကျမ်း, အပိုင်းအခန်း)။ နဝကနိပါ-တဿ သံဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။ အံ၊ဌ၊ခ။ ၂ ဂ ၅။ (–ခ' ၂ ၅ ၃။ သေ၊ဌ၊ခ။ခ။ ထေရ ဌ၊ ၂ ။ ၁ ၅ ၉။ ဇာ ဌ၊ခ၊ဂ ၅ ၅။ အံ၊ဌ် ၁ ။ ၂ ခ ၁။)

နဝကပဗ္ဗဇိတ (ပု) [နဝက+ပဗ္ဗဇိတ] အသစ် ဖြစ်သောရဟန်း၊ ရဟန်းသစ်။ တဿ ဝစနံ သုတ္ဝာ ကေစေ နဝကပဗ္ဗဇိတာ မန္ဒဗုဒ္ဓိနော ....ကေဘော အဟေသုံ။ ဓမ္မ၊ဌ ၁ ။ ၉ ၁။

နဝကပါရိ၀ါသိက (တိ) [နဝက+ ပါ၃ိ၀ါသိက] ပရိ၀ယ်ခနသော သီ တင်း ယယ် ဖြစ် သော (ရဟန်း)။ အသ နဝကပါ၃ိ၀ါသိကော ပဌမံ နိပန္နေ ဝုစ္စတရော ပစ္ဆာ နိပဇ္ဇတိ။ ဝိ၊ဌ၊ဌ။ ၁ ခ ။

နဝကဘာ၀ (ပု) [နဝက+ဘာ၀] သီတင်း ယယ်၏ အဖြစ်။ အတ္ထနော နဝကဘာ၀ံ ပ၀ေ-ဒေတ္ဝာ.... ဂါ၃ဝမာဟ။ ထေရ၊ဌ၊ ၂ ။ ခ ၂ ၄။ အ၀၊ဌ၊ခ။ ၂ ခ ၃။ (–မ၊ဌ်ီ၊ ၁ ။ ၂ ၄ ၀။)

နဝကဘိက္ခု (ပု) [နဝက+ဘိက္ခု] သီတင်းယယ် ရဟန်း။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ နဝကဘိက္ခု။ ဟိ

စေဝ ခီဏာသဝေဟိ စ ဘာဝိတသတိပဋ္ဌာနာ ပုဗ္ဗဘာဂါ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၃၄။

နဝကမာတိကာ (ထိ) [နဝက+မာတိကာ] ၉-ပါးတွဲဘရား –နဝက–တို့၏ အကျဉ်းချုပ် ခေါင်းစဉ် 'မာတိကာ'။ နဝကမာတိကာ ဧကေန နဝကေန (နိုက္ခိတ္တာ)။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၀၀။

နဝကမ္မလ (တိ) [နဝ၂+ကမ္မလ] အသစ်ဖြစ်သော ကမ္မလာသည်ရှိသော၊သူ။ နဝကမ္မ-လော' ယံ (နဝကပ္ပလောယံ၊က) ပုရိသော။ အနုဋ္ဌိ၊၃။၅၂။

နဝကမ္မ (နာ) [နဝ၂+ကမ္မ။ (နဝကမ်ိ)] အသစ်ဖြစ်သော အမှု၊ အမှုသစ်၊အလုပ်သစ်။ နဝကမ္မ (နာ၊ပ၊ဧ)—ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၁၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၅၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၉၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၀၀။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၁၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂ ၂၃။ နဝကမ္မံ။ (နာ၊ဒု၊ဧ)—ဝိ၊၁။၁၀၃။ ဝိ၊ ၂။၄၉၊၅၁။ ဝိ၊၄။ ၃၀၃၊ ၄-၃၊၄၅၉။ အ၊ပ၊၁။ ၂၇ဖ။ မိလိန္ဒ။ ၃၅၀။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဖ၃၊၁၁၁၊၁၄၊ ၂၀၀။ ဝိ ဋ္ဌ၊၄။ ၁၁၂၊၁၃၁။ ကခ်ိ။ ၁၂၂။ ဝိ၊သင်္ဂ၊ဟ။၄၃၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၃၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄။ သုတ္တနိ ဋ္ဌ၊၁။ ၃ ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၀၃။ ဝိမ္ပတိ-၂။ ၂၄၀။ နဝကမ္မေန (နာ၊ တ၊ ဧ)—စူဋ္ဌနိ၊ ၂၅၀။ မိလိန္ဒ။ ၂၅၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဖ။ ၂၂ဖ။ နဝကမ္မာယ (နာ၊စ၊ဧ)— အ၊ပ၊ ၂။၁၀၉။ ထေရီ၊ ဋ္ဌ။၃ဖ။ နဝကမ္မဿ — ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၅၂။ ဝိ။ သင်္ဂ၊ဟ။ ၅ဖ။ ကခ်ိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်။၃၁၁။ နဝကမ္မဿ (နာ ဆ၊ဧ)— အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၉။ ဓမ္ဓ ဋ္ဌ၊၁။၃၅၃။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၂၀၊ ၂၅၁။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၃။ ဖ၄။ နဝ-ကမ္မေ (နာ၊သ၊ဧ)—အပ၊၁။ ၂ဂ၊ဖ။ ဝိ၊သင်္ဂ၊ဟ၊ ၅၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ဂ၊၄၊ဂ၀၉။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၅၂။ ဇာ၊ ဋ္ဌ ။ ၁ ၂ ၄။ နဝကမ္မေသ္ဝတိ နဝကမ္မတ္ထာယ၊ နိမိတ္တတ္တေ ဘုမ္မံ။ ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ ဋ္ဌိ၊ ၂။ဖ၉။ နဝကမ္မေသု (နာ၊သ၊ဗ)—မ၊ဋ္ဌိ၊၁။ ၂ ၄၅။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ဂ၃။ ခုဒ္ဓက၊ဋ္ဌ။၅၂။)

နဝကမ္ဘ (ထိ) [နဝကမ္ဘ+သမ္ဘုတိ။ သမ္ဘုတိ နေ့ာက်ပုဒ် ကျေ။] အသစ်ဖြစ်သော အမှု–အမှုသစ်–ကို သမုတ်ခြင်း။ နဝကမ္ဘ (ဝိ၊ဂ။ ၃ ၂ ၄)ဆို နဝကမ္ဘသမ္ဘုတိ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂ ၄ ၃။ ဝိနယာ၊လက်ခဏ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။ ၄ ၉ ၉။

နဝကမ္ဘကရဏ (နာ) [နဝကမ္ဘ+ကရဏ] အသစ်ဖြစ်သောအမှု–အမှုသစ်–ကိုပြုခြင်း၊ ဝိဝါဟိ-ပဋ္ဌနေန ဝါ နဝကမ္ဘကရဏာဒိဝသေန ဝါ သေနာသနာဒီနံ ပရိယေသနာနံ .... ယော ဝိယာတေ စိတ္တဿ ဟောတိ။ ဣတိဘုတ်-ဋ္ဌ။ ၃ ၀ ၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ဖ ၃။ သော ဟိ ပညာ-ဗလေန တံ ဝိယာရံ နိန္ဒာပေသိ၊ နာ နဝကမ္ဘ-ကရဏေန။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂ ၅ ၁။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂-၁ ၉ ၀။ ဝ ဇီ ရ။ ၁ ၂ ၀။)

နဝကမ္ဘဂေါစရ (တိ) [နဝကမ္ဘ+ဂေါစရ] အသစ်ဖြစ်သော အမှု–အမှုသစ်–လျှင် ကျက်စားရာရှိသော၊ သူ။ နဝကမ္ဘဂေါစ-ရာ ဝါ ဥဒ္ဒေ-သဂေါစရော ဝါ ဝါသရုရဂေါစရော ဝါတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂ ၁ ၃။ ကခ်ိ၊ ဋ္ဌိ၊ သစ်။ ၁ ဖ ၄။

နဝကမ္ဘဋ္ဌာန (နာ) [နဝကမ္ဘ+ဋ္ဌာန။ နဝ၂+ကမ္ဘ-ဋ္ဌာန] (၁) အသစ်ဖြစ်သော အမှု–အမှုသစ်–ပြုရာအရပ်။ (၂) အသစ်ဖြစ်သော ကမ္ဘဋ္ဌာန်း။ (၁) တုမ္ဘားကံ ပန မနုဿေဟိ ဒါ၌ဟဏ္ဍာဒီနံ အတ္ထာယ အမှာကံ နဝကမ္ဘဋ္ဌာနံ နာဂဋ္ဌမ္ဘံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဖ။ ၂ ၂ ၄။ (၂) အညံ နဝ-ကမ္ဘဋ္ဌာန (မ ဋ္ဌ ၄ ။ ၅ ၃) ဆို ဘဂဝတော ဒေသနာနုသာ၊ရေန ဂဟိတံ အညံ နဝံ ကမ္ဘ-ဋ္ဌာနံ။ မ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။ ၂ ၆ ၃။

နဝကမ္ဘတ္ထ (ပု) [နဝကမ္ဘ+အတ္ထ] အသစ်ဖြစ်သော အမှု–အမှုသစ်–၏အကျိုး။ နဝကမ္ဘတ္ထံ ဝ၊ ပန....ကတော ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၂ ၄ ၄။ ဝိ၊သင်္ဂ၊ဟ။ ၃။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁ ၉ ၉။ ကခ်ိ။ ၃ ၁ ဖ ။ ဝိ၊သင်္ဂ၊ဟ။ ၇ ဖ ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁ ၃ ၄။ ဝ ဇီ ရ။ ၃ ၂ ၀။)

နဝကမ္မဒါန (နာ) [နာဝကမ္မ + ဒါန] အာဘစ်ဖြစ်သော အမှု–အမှုသစ်–ကို ပေးခြင်း။ နဝ-ကမ္မဒါနဌာန-ကြည့်။

နဝကမ္မဒါနကဘာ (ထီ) [နာဝကမ္မဒါန+ကဘာ] အသစ်ဖြစ်သော အမှု–အမှုသစ်–ကို ပေးခြင်းနှင့် စပ်သော စကားရပ်။ ဝိ၊၄။၃၂၄။ ဝိ၊ဌ၊၃။၁၄-ကြည့်

နဝကမ္မဒါနဌာန (နာ) [နဝကမ္မဒါန+ဌာန] အသစ်ဖြစ်သော အမှု–အမှုသစ်–ကို ပေးလှူ၊ကုအရပ်။နဝကမ္မဒါနဌာနေ ဝါဝဿဝင်ကုန်ပတ္တဌာနေ ဝါယံ ဣစ္ဆတိ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၈၆။

နဝကမ္မယုဗ္ဘ (တိ) [နာဝကမ္မ + ယုဗ္ဘ] အသစ်ဖြစ်သော အမှု–အမှုသစ်–၌ ယှဉ်သော၊သူ။ နဝကမ္မယုတ္တော ဝါ ဥဒ္ဒေသယုတ္တော ဝါ ဝါသခုရယုတ္တော ဝါ။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၂၀၄။ မဟာနီ၊ ၆။ ၂၅။ ကခါ ဋီ၊သစ်။၁၆၅။

နဝကမ္မဝိဟာရီ (တိ) [နဝကမ္မ + ဝိဟာရီ] အသစ်ဖြစ်သော အမှု–အမှုသစ်-ဖြင့် နေခြင်း အလေ့ရှိသော၊ သူ။ နာဝကမ္မဝိဟာရီ ဝါ ဥဒ္ဒေသဝိဟာရီ ဝါ ဝါသခုရဝိဟာရီ ဝါ။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၂၀၃။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၆၅။

နဝကမ္မသံဝိဓာယက (တိ)[နဝကမ္မ + သံဝိဓာ-ယက။ ထီ-ဌ–သံဝိဓာယိကာ] အသစ်ဖြစ်သော အမှု–အမှုသစ်–ကို စီရင်တော်သော၊ သူ။ နဝကမ္မာဓိဌာယိက (သာရတ္ထ၊၃။၁၁၁)-ကြည့်။

နဝကမ္မသမ္ပုတိ (ထီ) [နဝကမ္မ + သမ္ပုတိ] အသစ်ဖြစ်သော အမှု–အမှုသစ်–ကို သမုတ်ခြင်း။ နဝကမ္မ-ကြည့်။

နဝကမ္မသာလာဒိက(တိ) [နဝကမ္မ + သာလာ+ အာဒိ+က] အသစ်ဖြစ်သော အမှု–အမှုသစ်–ကို ပြုဆုဖြစ်သော ဇရပ် အစရှိသော (အရပ်စုသည်)။ အနာဝါသောတိ နဝကမ္ম-သာလာဒိကာ ယော ကောစိ ပဒေသော။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၄၇။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၅၄။ (–ဝင်ရ။ ၄၆၅။)

နဝကမ္မသီလ (တိ)[နာဝကမ္မ + သီလ] အသစ်ဖြစ်သော အမှု–အမှုသစ်–ကို ပြုလေ့ရှိသော၊ သူ။ နဝကမ္မသီလော ဝါ ဥဒ္ဒေသသီလော ဝါ ဝါသခုရသီလော ဝါ။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၂၀၃။ ကခါ၊ ဋီ၊သစ်။၁၆၅။

နဝကမ္မာဒိအတ္ထ (ပု) [နဝကမ္မာဒိ+အတ္ထ] အသစ်ဖြစ်သော အမှု – အမှုသစ်– အစရှိသော အကျိုး။ နဝကမ္မာဒိအတ္ထံ ဝိနာ ဒါတုံ နဝဋ္ဋတိ။ ဝင်ရ။၅၅၈။

နဝကမ္မာဒိဥဿုက္ကာ (ပု) [နဝကမ္မာဒိ+ဥဿုက္ကာ] အသစ်ဖြင့်သော အမှု–အမှုသစ် – အစရှိသည်–ကို–၌–အားထုတ်ခြင်း–ကြောင့်ကြပြုခြင်း။ ယော ပနေတ္ထ နာဝကမ္မာဒိဥဿုက္ကံ ဝါ အာပဇ္ဇတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၉၉။

နဝကမ္မာဒိပသုတ (တိ) [နဝကမ္မာဒိ+ပသုတ] အသစ်ဖြင့်သော အမှု – အမှုသစ် – အစရှိသည်၌ လေ့ကျက်သော၊ သူ။ ကိံ ထေရော နဝကမ္မာဒိပသုတော။ သံ၊ဌ၊ ၂။၁၆၃။

နဝကမ္မာဓိဌာယိ (ယ) က (တိ) [နဝကမ္မ + အဓိဌာယိ(ယ)က] အသစ်ဖြစ်သော အမှု–အမှုသစ်–ကို– စီရင်– စီမံ–ခန့်ခွဲ –တတ်သော၊ သူ။ နဝကမ္မာဓိဌာယိက (ဝိ၊ဌ၊၃။ ၁၇၃)ဏ္ဍိ နဝကမ္မသံဝိဓာယိကံ။ သာရတ္ထ၊ ၃။၁၁၁။ အာယသ္မတာ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနေန နဝကမ္မာဓိဌာယကေန။ ဝိမာန၊ ၆။၁၇၁။ (–ဝိ၊ဌ၊၁။၄၇။ ပါစိတ်၊ယော။၁၄၁။)

နဝကမ္မိ (နာ) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] နဝကမ္မိကသုတ်။ နဝကမ္မိကဋ္ဌဟာရံ။ သံ၊၁။၁၈၆။ နဝကမ္မိက-သုတ္တ- ကြည့်။

နဝကမ္မိက (တိ) [နာဝကမ္မ+ဏိက။ ကစ္စည်း။ ၃၅၁။ ရူ။၃၇၄–၅။] (၀) အမှုသစ်ကို–

စီရင်–ပြုလုပ်–စီမံ – ခန့်ခွဲ–တတ်သော၊သူ။ (၂) အမှုသမ်–ဌ–နှင့်– ယှဉ်– အားထုတ်တတ်–သော၊ သူ။ (၃) အမှုသမ်ကို မှီ၍ အသက်မွေးတတ်သော၊ သူ။(၁) နဝကမ္မိက-(ဝိ၊ ၂။ ၂၇၃)နှင့် နဝကမ္မာခိဋ္ဌာယကံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၇၃။(–ဝိ၊၄။၃၀၈။ ဇာ၊၁။ ၂၈၆။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁၄။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၂၉၄။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၉၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၁၉။ ဝဒိရ။၁၃၂။ နဝကမ္ম ခိဋ္ဌာယ-ကလည်း ကြည့်။ (၂)နဝကမ္မိကော(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၈၅)တိ နဝကမ္မေ ယုတ္တပယုတ္တော။ ပါစိတ်၊ ယော။ ၄၉၇။ (–ဝိ၊၄။၃၇၊ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၈၃။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၇။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၅၁။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၈၂။) (၃) နဝကမ္မိကဘာဝရ-ဒ္ဓါဇ(သံ၊ဋ္ဌ၊၁၊ ၂၄၃)-ကြည့်။

နဝကမ္မိကပုရိသ (ပု) [နဝကမ္မိက+ပုရိသ] အမှုသမ်ကို – စီရင် – ပြုလုပ်– တတ်သော ယောကျ်ား။ ယသာ နဝကမ္မိကပုရိသေန.... နာဇာနန္တိ။ ခုဒ္ဒ၊ဋ္ဌ။၃၄။

နဝကမ္မိကဘာဝရဒ္ဓါဇ (ပု) [နဝကမ္မိက+ ဘာဝရ-ဒ္ဓါဇ] အမှုသမ်ကိုမှီ၍ အသက်မွေးတတ်သော ဘာဝရဒ္ဓါဇ ပုဏ္ဏား၊ နဝကမ္မိက ဘာဝရဒ္ဓါဇ-ပုဏ္ဏား။ နဝကမ္မိကဘာဝရဒ္ဓါဇော (သံ၊ဋ္ဌ။ ၁၈၁–၂)တိ သော ကိရ အရညေ ရုက္ခံ ဆိန္နာပေတ္မာ တဇ္ဇေ ပါသာဒကုဋ္ဌာဂါရာ-ဒီနိ ယောဇေတ္မာ နဂရံ အာဟရိတ္မာ ဝိက္ကိဏာဘိ၊ ဣတိ နဝကမ္မံ နိဿာယ ဇီဝ-တိတိ နဝကမ္မိကော၊ ဂေါဘ္ဘေန ဘာဝရဒ္ဓါ-ဇောတိ နဝကမ္မိကဘာဝရဒ္ဓါဇော။ သံ ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၃၊(သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၈ ၌ နဝကမ္မိကဟု ရှိ၏။)

နဝကမ္မိကဘိက္ခု (ပု) [နဝကမ္မိက+ဘိက္ခု] အမှု သမ်ကို–စီရင်–ပြုလုပ်–တတ်သော ရဟန်း။ ဝေရ္ဗပ် နဝကမ္မိကဘိက္ခုံ ပဿိတ္မံ အာဂတောဝ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၉။

နဝကမ္မိကသုတ္တ (နဝ) [နဝကမ္မိက+သုတ္တ] နဝကမ္မိကသုတ်၊ လောကီ ဗာဟိရအလုပ်ဖြင့် တောင်ခံနေသော နဝကမ္မိကဘာဝရဒ္ဓါဇပုဏ္ဏားက ဘုရားရှင်အား အင်ကြင်းတောအုပ်၌ အာယပ်အမှုကိစ္စ ပြုရှိနေဘိသနည်း၊ ဝေဌဝမ္ဘာ ဘဒယာက်ဘည်း မွေ့လျော်မှုကို ရပါသလော ဟု မေးလျှောက်ရာ ဘုရားရှင်က ပုဏ္ဏား ငါ့မှာ တောင် ပြုဖွယ်ကိစ္စ မရှိပါ၊ ငါ၏ ကိလေသာတောနှင့် ကိလေသာငြောင့်ကား အကြွင်းမရှိ ပြတ်ပြီးသော အမြစ်ရှိခဲ့၏၊ ငါသည် တောထဲ၌ ကိလေသာဘော,ကိလေ-သာငြောင့် တံသင်း အလျင်းမရှိပဲ မမွေ့-လျော်မှုကို ပယ်၍ တပါးတည်း မွေ့လျော်-ပေ၏ဟု ဟောကြားတော်မူလေသာ နဝကမ္မိက-ဘာဝရဒ္ဓါဇ ပုဏ္ဏား သရဏကို တည်၏။ သံယုတ္တနိကာယပါဠိ၊ သဂါထာဝဂ္ဂ၊ ၇–သံယုတ်၂–ဝဂ်၊ ၉–သုတ်။ သံ၊ဝ။၁၈၁–၂။

နဝကရာဇ (ပု) [နဝက+ရာဇ] အသစ်ဖြစ်သော မင်း၊ မင်းသစ်။ နဝကရာဇာ ဟိ နိကေဘိတိ နဝုစ္စတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၁၃။

နဝကရာဇဘာဝ (ပု)[နဝကရာဇ+ဘာဝ] အသစ်ဖြစ်သော မင်း–မင်းသစ်–၏အဖြစ်။ ဘာဝေန္ဒော နာကရာဇဘာဝံ ပဋိက္ခိပတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၁၃။

နဝကဝဏ္ဏနာ (ထီ) [နဝက+ဝဏ္ဏနာ] ၉ ပါး တဲ့ တရားဘို၏ အဖွင့်၊ ၉-ပါးတဲ့တရားတို့ကို ဖွင့်–ရာ– ကြောင်း–ဖြစ်သော အဋ္ဌကထာ။ နဝကဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃၊ ၂၂၉။

နဝကုမ္ဘမတ္တ (တိ) [နဝကုမ္ဘ+မတ္တ] ၉-ကုမ္ဘ-အာဘိုး်အရှည်ရှိသော။ နဝကုမ္ဘမတ္တေ ဂဇ္ဇ ဝိလိမ္ပိတ္မာ။ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄၀။

နဝကောဋ္ဌိအဋ္ဌနက (တိ) [နဝကောဋ္ဌိ+အဋ္ဌ-နက] ၉-ကုဋေ (အဖိုး)ထိုက်သော။ မဟာ-လာဘံ နာမ နဝကောဋ္ဌိအဋ္ဌနကံ အသက်ာရံ အပနေတ္မာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၂။ (–အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၁၅။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၉။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၁၉။)

နဝကောဋ္ဌေန (နာ) [နဝကောဋ္ဌိ+ဝန] ၉-ကုဋေသော ဥစ္စာ။ သာပိ တံ အဋ္ဌပေ-တွာ နဝဒကာဋ္ဌိဝနံ ဂဟေတွာ။ အံ၊၆၊ ၃၂၁။ (–ဇာ၊၆၊ ၂။ ၁၉၇။)

နဝကောဋ္ဌိသဟဿ (တိ) [နဝကောဋ္ဌိ+ သဟဿ] ကုဋေ ၉-ထောင်သော (သိက္ခာ ပုဒ်)၊(ကိုးထောင်တရာ၊ရှစ်ဆယ်သာ၊ သခ်္ခ ကုဋေထုတ်။ ငါးသန်းသုံးသောင်း၊ ခြောက် ထောင် ဆောင်း၊မျှားတောင်း သိက္ခာပုဒ်။ ရှေးသံပေါက်၊) နဝကောဋ္ဌိသဟဿာနိ၊ အသီဘိသာ ကောဋ္ဌိယော။ ပညာသသတ-သဟဿာနိ၊ ဆတ္တိံသာ စ ပုနာပရေ။ ပဋ္ဌိသံ၊၆၊၁၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၄၄။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၁၆။)

နဝကောဋ္ဌာသ (တိ) [နဝ+ကောဋ္ဌာသ] ၉-ပါးသော အဖို့အစုရှိသော၊ အဖို့အစု ၉-ပါးရှိသော။ စတုတ္ထံ နဝကောဋ္ဌာသံ။ ဝိ၊၆၊ ၄။ ၇၇။ ဝိ၊သင်္ဂ။ ၃၀၂။ ကခ်ိ၊ဋ္ဌ၊သစ်။ ၄၂၂။ နဝကောဋ္ဌာသန္တိ လောဟကုမ္ဘီအာဒ-ယော နဝကောဋ္ဌာသာ အဿာတိ ဝိဂ္ဂဟော။ ဝိ၊နိ၊ဋ္ဌယ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၃၀၁။ (–အဘိ၊၆၊ ၂။ ၄၉၄။)

နဝကွတ္တိ (ဗျ) [နဝ+ကွတ္တိ]။ ကစ္စည်း။ ၆၄၆။ ရှု။ ၄၁၉။ နီတိ၊သုတ္တ။ ၁၂၊ ၂–၄။ မောဂ်၊ ၄။ ၁၁ ;-ကြည့်။ (နဝကွတ္ထ-သံ)] ၉-ကြိမ်၊ ၉-ခေါက်။ ဟေသု မဟာသုမဒ္ဒရော နဝကွတ္တိ ဝိနုယပိဋကံ အဿောသိ။ ဝိ၊၆၊ ၁။ ၂ ၂၀။ (– ဓမ္မ၊၆၊ ၂။ ၂၃၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၀၃။)

နဝဂ္ဂဘဘက္ခသူကရ (ပု) [နဝဂ္ဂ+ဘက္ခ+ သူကရ] မစင်သစ်ကို စားတတ်သော ဝက်၊ စိုဗ္ဗက်စက် မသင်စား ဝက်။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

နဝဂ္ဂဘသူကရ (ပု) [နဝဂ္ဂ+ သူကရ] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ နဝဂ္ဂဘသူကရံ ဝိယာ (သံ၊ ၆၊ ၁။ ၁၁၃)တိ နဝဂ္ဂဘဘက္ခသူကရံ ဝိယ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၅၀။

နဝဂ္ဂရသဘောဇန (နာ) [နဝ+အဂ္ဂရသ+ ဘောဇန] အသစ်ဖြစ်သော မြတ်သော အရသာရှိသော ဘောစဉ်၊ လတ်ဆတ် ကောင်းမွန်သော အရသာရှိသောဘောဇဉ်။ နဝဝတ္ထံ နာဟလံ၊ နဝဂ္ဂရသဘောဇန။ ဒီ၊ ၂။ ၁ ;။ ၇၆၊ ၁၇၅။ ထေရ၊၆၊ ၁။ ၃၀၃ ;

နဝဂ္ဂဟ (ပု) [နဝ+ဂဟ။ နဝ(ဂြဟ-သံ)] (၁) ၉-လုံးသော ဂြိုဟ်၊ ဂြိုဟ် ၉-လုံး။ (ဂြိုဟ် ၉-လုံ ကား– (၁) တနင်္ဂနွေဂြိုဟ်=သူရ။ (၂)တနလ်ာဂြိုဟ်–စန္ဒ။ (၃) အင်္ဂါ ဂြိုဟ်= အင်္ဂါရက။ (၄) ဗုဒ္ဓဟူးဂြိုဟ်=ဗုဓ။ (၅) ကြာသပတေးဂြိုဟ်=ဗြိဟ။ (၆) သောကြာ ဂြိုဟ်=သုက္က။ (၇) စနေဂြိုဟ်= အသိတ။ (၈) ရာဟုဂြိုဟ်=ရာဟု။ (၉) ကိတ်ဂြိုဟ်= ကေတု။ ခေန်။ ၆၁။) (တိ) (၂) မကြာမြင့် မီက ဖမ်းယူအပ်သော၊ ဖမ်းသစ်စဖြစ်သော၊ ဖမ်းခါစ ဖြစ်သော။ (၁) သူရာဒီ တို နဝဂ္ဂဟာ။ ခေန်။ ၆၁။ သူရ, စန္ဒ, အင်္ဂါရက, ဗုဓ,ဗြိဟ,သုက္က,အသိတ,ရာဟု,ကေတူတိ ဇေတေ သူရာဒယော နဝဂ္ဂဟာ နာမ။ ခေန် ဋီ။ ၆၁။ သူယိ ဂန္ဒြော မင်္ဂလဿ ဗုဓဿ ဗ္ဗ.ယ္ယတိ။ ရုက္ခြားဇနဲ့ဗ္ဗရော ရာဟုး၊ ကေတုဗ္ဗေတိ နဝ ဂြဟ ။ စိန္တာ.ဏီ၊ ထေရမ၊ ပခုက္ကု။ ခေန်၊ သျ၊ သစ် – လည်းကြည့် (တိ) (၂) နဝဂ္ဂဟ (ထေရ။ ၂၂၉)ဆိုသော အစိရဂဟိတံ။ ထေရ၊၆၊ ၂။ ၆၆။

နဝဃဋ္ဌပမာဏ (တိ) [နဝဃဋ္ဌ+ပမာဏ] ၉ အိုး အတိုင်းအရှည် ရှိသော။ နဝဃဋ္ဌပ-မာဏော ရေဏု အဟောသိ။ ဒီ၊၆၊ ၂။ ၇၉။ သံ၊၆၊ ၂။ ၈၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၆။ ၂ ၂ ၀။

နဝဂ် (နာ) [နဝ+အင်္ဂ။ (နဝါဂ်-သံ)] (၁) ၉-ပါးသော အင်္ဂါ၊ အင်္ဂါ ၉-ပါး။ ယင်း သည် သုတ္တ,ဂေယျ, ဝေယျာကရဏ, ဂါထာ, ဥဒါန, ဣတိဝုတ္တက, ဇာတက, အဗ္ဘုတဓမ္မ,

ဝေဒလ္လ-ဟူသော ဘုရားရှင်၏ အာဆုံး အမ(ပိဋကတ်တော်၏) အင်္ဂါ ဖြစ်သည်။ မဟာယာနတို့ အလိုမူ— သုတ္တ, ဂေယျ, ဗျာကရณ, ဂါထာ, ဥဒါန, အဝဒါန, ဇာတိဝိတ္ထာ-ကာ, နိဒါန, ဝေပုလ္လ, ဧာတကာ, ဥပဒေဒ, အဗ္ဘုတ-ဓမ္မ-ဟု ၁၂-ခု ဖြစ်သည်၊ ယင်းသို့ ဖြစ်ကြောင်းကို အာဘိသမယာလင်္ကာရာလောက ကျမ်းဌီ-သူတြဲ ဂေယျ ဗျာကရณ၊ ဂါ-ထောခွါနံဝဒါနကမ်။ ဇာတိဝိတ္ထာကံ နိဒါန်၊ ဝေပုလ္လ စ သဗ္ဗာတကမ်။ ဥပဒေဒဧါဠ္ဆု-တာဓမ်ာ၊ ဒ္ဓါဒဂါင်ိ ဇာဒံ ဝေး။ ဟူသော ဂါထာဖြင့် ဖော်ပြထား၏။ မဟာယာန-အဒဟသ်။၁၉၀။ (တိ) (၂) (သုတ္တ-ဂေယျ-စသော) ၉-ပါးသော အင်္ဂါ–အင်္ဂါ ၉-ပါး–ရှိသော။

(၁) နာဂ်ာသေန စတုသစ္စမ္ဘံ ပရိယာ-ပုဏာတိ။ အံ၊ဌ၊၃။၃၃။ (– သာရတ္ထ၊၁။ ၄၅။ ဝိမတိ၊၁။၁၄။) (တိ)(၂) ယာဝဘာ ဗုဒ္ဓဘဏိတံ၊ နဝင်ိ သတ္ထုသာသနံ။ အပ၊ ၁။၄၈။ နဝ ဝါ သုတ္တဂေယျာဒီနိ အင်္ဂါနိ ဣတ္ထ,ဘောဏာတိ ဝါ နာဂ်ိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၅၆။ (– ဏပ၊ ၂။၃၂၉။ မိလိန္ဒ။၉၃။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။၃၃။ ဝိ၊ဌ၊၃။၅၆။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၆၆။ အဘိ၊ ဌ၊၁။၁၉။ အဘိ၊ဌ၊၃။၇၆။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။၁။ သုဘ္ဘနိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၆၀။ ဩရ၊ဌ၊၁။၄၇၀။ အပ၊ ဌ၊၁ ၃ ၂ ။ မဟာနိ၊ဌ။ ၂၃၅။ သာရတ္ထ၊၁။ ၃၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၅။ အနုဋီ၊ ၂။၁၅၉။)

နဝင်ိကုသုမမာလဂီဝေယျ (တိ) [နဝင်ိ+ကုသုမ-မာလာ + ဂီဝေယျ] အင်္ဂါ ၉-ပါးရှိသော ပန်းကိုး-ဟူသော လည်ရွဲ့ကန်သာ ရှိ၏သော။ (အင်္ဂါ ၉-ပါးဟူသော ပန်းဖြင့် ကောင်းစွာ စဉ်လျှဉ်းကပ်သော လည်ရွဲ့ကန်သာ ရှိသော။ ခုဒ္ဒက၊မြန်။) နာဂ်ိကုသုမ မာသဂီဝေယျ၊ ဣန္ဒြိယစျာနဝိမောက္ခဝိဘင်္ဂံ။ သုတ္တနိ။၄၅၄။

နဝင်ိဇနသာသနဝရ (တိ) [နဝင်ိ+ဇိနသာသန+-ဝရ] အင်္ဂါ ၉-ပါးရှိသော မြတ်သော ဘုရား-ရှင်သာသနာ။ နဝင်ိဇနသာသနဝရံ သုဏာဒ္ဓေ-နာပိ နတ္ထိတ္ထံ။ မိလိန္ဒ။၃၆၄။

နဝင်ိသတ္ထုသာသန(နဝ) [နဝင်ိ+သတ္ထုသာသန] အင်္ဂါ ၉-ပါးရှိ၏သော ဘုရားရှင် သာသနာ။ နဝင်ိသတ္ထုသာသဒေ ပရိယတ္ထိဝေသော။ မိလိန္ဒ။ ၂၀။

နဝင်ိသာသနဝရ (တိ) [နဝင်ိ+သာသန+ဝရ) အင်္ဂါ ၉-ပါးရှိသော သာသနာကို ဆောင်-သော၊သူ၊ယော ပန ဘေ မဟာရာဇ ဘိက္ခု။.... နဝင်ိသာသနဝရာ။ မိလိန္ဒ။၃၂၆။

နဝင်ိသာသနနဝဝိဓသုတ္တန္တ (နဝ) [နဝင်ိသာ-သန+နဝဝိဓသုတ္တန္တ] အင်္ဂါ ၉-ပါးရှိ၏သော သာသနာတော် ဟူ၏သော နဝဝိဓသုတ္တန်။ နဝင်ိ သာသနနဝဝိဓသုတ္တန္တာတိ ဘေသ္မိ အဘ္ဘဝစဒေန အာဟ စောဒကော။ နေတ္ထိ ဣ။ ၂၃။

နဝဂ်ိက (တိ) [နဝင်ိ+ဂ္ဂက] ၉ ပါးသော အင်္ဂါ–အင်္ဂါ ၉-ပါး– ရှိသော။ နဝဂ်ိကာ-မဂ္ဂေါတိ စ စတ္တာ၊ဇရ ဥ၊ဒါဒါနာ... အယံ အဒေမ္ဘာ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၁၁ခ်ံ။ အံ၊ဌ၊၁၊ ၆ ၆ ။ (– အဘိ၊ဌ၊၁။၃၃၃။)

နဝစန္ဒ (ပု) [နဝ+စန္ဒ] တက်သစ်စ–ပေါ်-ထွန်း–သွက်ပြူစ-သ။ သောမ ဝါ ဂေတိ နဝ-စန္ဒ ဥဒ္ဒိ၊တ သောမယာဂ် နာမ ယက္ခ-ဗလိ ကရ်သူ။ ဇာ ဌ၊၄။၁၁ခ။

နဝစီဝရ (နဝ) [နဝ+စီဝရ] အသစ်ဖြစ်သော–မဝတ်ခဲ့ရသေးသော–သင်္ကန်း၊ သင်္ကန်းသစ်။ နဝစီဝရလာဘ-ကြည့်။

နဝစီဝရကာရက (တိ) [နဝစီဝရ+ကာရက] သင်္ကန်းသစ်ကို ပြုလုပ်တတ်သော၊သူ။ နဝ-စီဝရကာရဏော ဣဒါ ဝိမ္ပေတော။ ဝ၀ိ၀ ၃ ၁ ၂ ။

နဝစီဝရလာဘ (တိ) [နဝစီဝရ+လာဘ] သက်နှံးသစ်ကိုရသော၊ ရအပ်သော သက်နှံးသစ်ရှိသော၊သူ။ ဤတို့ "နဝစီဝရလာဘနာ"တို့ ဝတ္ထုမ္ဘေ အနုနာသိကလောပ် အကတ္တာ"နဝစီဝရလာဘေနာ"တို့ ဝုတ္တံ၊ ပဋိလဒ္ဓနဝစီဘာရေနာတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဌ၊၃။၁၃၁။ ကခ်ီ။ ၂၄၂။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၂၁။ နဝန္တိ အာဘိနဝံ။ ဘဏ္ဍာဝတာ စ နဝဠ္ဆ တံ စိဝရဠ္ဆာ-တိ နဝစီဝရံ၊ နဝစီဘရံ လာဘော ဘေနာ-တိ နဝစီဝရလာဘောတိ ဝေမေတ္ထ သမာ-သော ဒဋ္ဌမ္ဘောတိ။ ယဒိ ဧဝံ ကထံ "နဝံ-စီဝရလာဘေနာ"တို့ ဝုတ္တန္တိ အာဟ "ဤတို့ နဝစီဝရလာဘေနာ" တိအာဒိ။ ကခ်ီ၊ဋီ၊ သစ်။၄၀၆။

နဝစောရ (ပု) [နာ+စောရ။ (နဝ၊စော်ရ-သံ)] အသစ်ဖြစ်သော–သူခိုး–သူဝှက်ခိုးသူ သစ်၊ သူခိုးသစ်၊ တတော အပရေန သမ-ယေန နဝစောရာနံ....အဟေသုံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၉၁။ သုဘ္ဘနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁၄။

နဝစောဋ္ဌ (ပု) [နာ+စောဋ္ဌ] အသစ်ဖြစ်သော–အဝတ်–အထည်.အာတ်သစ်၊ အထည်သစ်။ ယံ ကိဉ္စိ. နဝစောဋ္ဌံ ဝါ ပုရာဏစောဋ္ဌံ ဝါ သံဟရိဘ္ဘာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၆၀။ ဝိ၊သင်္ဂ။ ၄၅၁။

နဝစ္ဆိ(ဆီ)ဒ္ဒ (တိ) [နဝ+ဆိဒ္ဒ] ၉ ခုသော အပေါက်– အပေါက် ၉-ပေါက်– ရှိသော၊ မျက်စိ ၂ ပေါက်, နား ၂-ပေါက်, နှာခေါင်း ၂-ပေါက်, ဝစ္စမဂ်ပေါက်, ပဿာဝမဂ်ပေါက်, ပါးစပ်ပေါက်-ဟူသော ဒွါရ ၉-ပေါက်ရှိသော။ ကိုယ်။ နဝစ္ဆိဒ္ဒ (ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၅။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၇)နှင့် စက္ခုသောတာဒီဟိ နဝဟိ ဝဏမုခေဟိ ဆိဒ္ဒါဝဆိဒ္ဒေဟိ ယုတ္တတ္တာ နဝစ္ဆိဒ္ဒံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဋ္ဌ။၉၅။ ဧဝံ ပန နဝဆိဒ္ဒံ ဝုဝ္ဆတံ အသုစိဘရိဘံ ကာယံ(ကာယကလိ၊ သီ၊ဤ) ယထာဘူတံ ဇာနန္တိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၁။ ဝေမေဝ အယံ ကာယော နဝဆိဒ္ဒေါ ဝုဝ္ဆတေါ။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃ ၂။

နဝဆန္ဒက (ပု) [နဝ+ဆန္ဒက။ နဝဆန္ဒကေတိ ဘတ္တ ဆာဒိ ယတိ ပဋ္ဌိစ္ဆာဒိယတိ တေနာတိ ဆန္ဒကံ၊ ဒေါ်ကိ။ တေနာဟ "နဝဆန္ဒကေ နဝကဒေါ်ကိယ"န္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၆။ ၃၀၈။ ၂အသစ်ဖြစ်သော–အစာတို့ကို ဖုံးကွယ်ကြောင်းဖြစ်သော ' ခွက်–အစာခွက်– စားကျင်း– စားခေါင်း၊ အသစ်ဖြစ်သော ဝက် ၁ဇွက်။ (အသစ်ဖြစ်သော အစာတို့ဖြင့် ပြည့်သော ဝက်စားကျင်း။ ဇာတ်၊ဝတ္ထု။ မ၄ဏ်။) နဝဆန္ဒ-ကေ ဒါနိ ဒိယျတိ(ဇာ၊၁။၁၄၇)တို့ ဘာတိက ပုဗ္ဗေ အမှာကံ ကုဏ္ဍကယာဂု ဝါ ဗျာမဘတ္တံ ဝါ ဒိယျတိ၊ အဇ္ဇ ပန နဝဆန္ဒကံ နဝါကာရံ ဒါနံ ဒိယျတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇၁။

နဝဋ္ဌာန (နာ) [နဝ+ဋ္ဌာန။ (နဝ+ဌာန-သံ)] (၁) ၉-ပါးသော–တည်ရာ–ဌာန။(တိ) (၂) ၉-ပါးသော–တည်ရာ–ဌာန–ရှိသော။ (၁) ယထာ ကမ္မဋ္ဌာနိ၊ဘာန "အရဟ" န္တိအာဒီသု နဝဋ္ဌာနေသု ပစ္စေကံ ဤတိသဒ္ဒံ ယောဇေ-တွာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁၅။ (တိ)(၂) နဝဋ္ဌာနာနိ ဘေဿာတိ နဝဋ္ဌာနံ၊ နဝကိစ္စန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ မဟာမဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၉၅။

နဝဋ္ဌာနိက (တိ) [နဝဋ္ဌ-နာ+ဤက] ၉-ဌာနရှိသော ၉-ဌာနသို့ ရောက်သော။(ဥတ္တိက်သည် ရဟန်းလောင်းအား သံဃာ့ဘာဝ်သို့ သွင်းခြင်းဟူသော ဩသာ ဩသာရဏာ,ဥပ္ပဇ္ဇာဟိကဝိနိစ္ဆယ လာ ဓမ္မကထိကရဟန်းအား နှင်ထုတ်ခြင်းဟူသော နိဿရဏာ,ဥပုသ်ကံ၏ အစွမ်းအား ဖြင့် ဥတ်ထားခြင်း ဥပေါသထ, ပဝါရဏာ ဥတ်ထားခြင်း ဟူသော ပဝါရဏာ, မိမိ သူတပါးအား သမုတ်ခြင်းငါ ထားခြင်းဟူ သော သမ္မုတိ,စွန့်ပြီး သက်နှံ့ကို ပြန်ပေး ခြင်းစသော ဒါန, အာပတ်ကို ခံယူခြင်းဟူ သော ပဋိဂ္ဂဟ, ပဝါရဏာကိုငင်ခြင်းဟူသော

ပစ္စုက္ကစုန, ဥတ် ၃-ပါးဟူသော ကမ္မလက္ခဏ ဟူသည်၉ ဌာနရှိ – သို့ရောက်–သည် ဟူ၏။ ကခ်ါ။၂၅၆–၇။ ဝိ ၆။၄။၂၅၂–၉။ ဥတ္တိ စ နဝ ဌာနိကာ။ ဝိ၊၅။၃၀၉။ ဥတ္တိ ၊ မ်ိ နဝ-ဌာန-နိ ဂစ္ဆတိတိ ဝေ၀ နဝ ဌာနိုက် ဥတ္တိကမ်ိ ပညတ္တိ။ အ၊ဌ၊၂။၆၆။

နဝတရာမူလက (တိ) [နဝ+တရာမူလ+က] ၉-ပါးသော တရာဟူသောအကြောင်း ရှိသော။ လောဘေန နဝတရာမူလကေ ဓမ္မေ ပရိပူရေတိ။ မ၊ဌ၊၁။၁၀၈။ (–ခုဒ္ဒက၊ ဌ။၉၂။)

နဝတပနဂ်ါရသက်ဘသ (တိ) [နဝ+တပန+အဂ်ါရ+သက်ဘသ] အသစ်ဖြစ်သော ပူစေတတ်သော မီးကျီးနှင့်တူသော(ရွှေကရား)။ ဣဒံ မေ ဘန္တေ ဘဂဝါ ပဌိဂ္ဂရာဘု နဝတ-ပနဂ်ါရသက်ဘသေန သုဝဏ္ဏာဘိုဂ်ါရေန သုရ-ဘိကုသုမ၀ါသိတံ....ပါတေသိ။ ဗုဒ္ဓ၀ံ၊ဌ။၂၅။

နဝတမ္ဘလောဟဘာဇန (နု) [နဝ+တမ္ဘ-လောဟဘာဇန] အသစ်ဖြစ်သော ကြေးနီ (ဖြင့် ပြုအပ်သော) ခွက်၊ ကြေးနီခွက်သစ်။ နဝတမ္ဘလောဟဘာဇနေ ပက္ခိပိတ္ဝာ။ ဇာ၊ ဌ၊၁။၄၇၉။

နဝတ္တ (နာ) [နဝ+တ္ထ။ (နဝဘူ-သံ)] (ကျောင်း) အသစ်၏ အဖြစ်။ (မနေထိုင်အပ်သော ကျောင်းအပြစ် ၁၈-ပါးတို့တွင် ၁-ပါး အပါအဝင်ဖြစ်၏။) တ'ကြိမေ အဌာ-ရသ ဒေါသာ။ မဟာဘ္ဂ၊ နဝတ္ထ်။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၁၁၅။(–သာရတ္ထ၊ ၂။၂၀၆။ ဝိမတိ၊၁။ ၂၁၄။)

နဝတ္ထုမ္ဘ (တိ) [နဝ+ဘတ္ထုမ္ဘ] (အတိတ်,ပစ္စုပ္ပန်, အနာဂတ်-ဟူ၍) မဆိုအပ်သော။ (ပညတ်ဟူသော အာရုံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ သ္ဝ။၄။)ပဋ္ဌိသန္ဓိယာ တိဏိ အာရမ္ဘ ဏာနိ ဟောန္တိ အတီတံ ပစ္စုပ္ပန္နံ နဝတ္ထုမ္ဘဏ္ဍ။ အဘိ၊ဌ၊၂။၁၄၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။ ၁၈၁။

နဝတ္ထုမ္ဘကောဌာသ (ပု) [နဝတ္ထုမ္ဘ+ကောဌာသ] (အတိတ်,အနာဂတ်,ပစ္စုပ္ပန် ဟူ၍)မဆိုအပ်သော တရား–ပညတ်ဟူသော – အဖို့အစု။ ဓမ္မာယတနံ နဝတ္ထုမ္ဘကောဌာသံ ဘဇတိ။ အဘိ၊ဌ၊၂။၅၁။(–မူသဒ္ဒ၊၂။၄၁။)

နဝတ္ထုမ္ဘတာ (တိ) [နဝတ္ထုမ္ဘ+တာ] မဆိုအပ်သည်၏ အဖြစ်၊ အတိတ်စသည်ဟု မဆိုအပ်သော ပညတ်တရား၏ အဖြစ်။ သုခါဒီနံ နဝတ္ထုဘ္ဘတာ ဟေဌာ ဝုတ္ထနယေန ပါဠိယတ္ထံ ဝိမံသိတ္ဝာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အဘိ၊ဌ-၁ ၄၃၈။ (–အဘိ၊ဌ၊ ၁။ခ၂၉။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၁၈။ အ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၄၃။ မူလဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၉၁။ အနုဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၉၂။)

နဝတ္ထုမ္ဘဘာဝုဿန (နု) [နဝတ္ထုမ္ဘဘာ+ဒဿန] မဆိုအပ်သည်၏ အဖြစ်ကို ပြခြင်း။ နု သာ-ရမ္ဘဏသော၀ နဝတ္ထုမ္ဘတာဒဿနတ္ထံ။ အနုဋ္ဌ၊ ၂။ ၈၇။

နဝတ္ထုမ္ဘတာဘာ၀ဒဿန (နု) [နဝတ္ထုမ္ဘဘာ+အဘာ၀+ဒဿန] မဆိုအပ်သည်၏ အဖြစ်၏ မရှိခြင်းကို ပြခြင်း။ နာပိ အနာရမ္ဘဏသ ပရိဘ္ဘာရမ္ဘဏာဒီဘာ၀ေန နဝတ္ထုမ္ဘဘာဘာ၀-ဒဿ နတ္ထံ။ အနုဋ္ဌ၊ ၂။ ၈၇။

နဝတ္ထုမ္ဘတ္ထ (နု) [နဝတ္ထုမ္ဘ+တ္ထ] မဆိုအပ်သည်၏ အဖြစ်။ သမ္ပတ်ီ၀ေန နုပလဗ္ဘ-တိတိ နာတ္ထုမ္ဘဘ္ဘာ။ အဘိ၊ဌ-၃။ ၁၁၂။

နဝတ္ထုမ္ဘဓမ္မ (ပု) [နဝတ္ထုမ္ဘ+ဓမ္မ] (အတိတ် အစရှိသည့် အဖြစ်ဖြင့်)မဆို–မဟော–အပ်သော ပညတ်တရား။ လက္ခဏံ နာမ ပညတ္တိ၏တိကံ နဝတ္ထုမ္ဘဓမ္မဘူတံ။ အဘိ၊ဌ၊၁။ ၂၆၉။(–ဌ၄၁။ ဝဒိရ-၅၅၂။ မူလဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၁၅။)

နဝတ္ထုမ္ဘဓမ္မာရမ္မဏ (တိ) [နဝတ္ထုမ္ဘ+ဓမ္မာရမ္မဏ] (အတိတ် စသည်ဖြင့်) မဆို–မဟော–အပ်သော ပညတ်တရား ဟူ၁သော အာရုံရှိသော။ နပရိတ္တာဒီဘာ၀ေန နဝတ္ထုမ္ဘဓမ္မာရမ္မဏတ္တာ။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၅၁။

နဝတ္ထုမ္ဘဝဋ္ဌိညာ (ထီ) [နာတ္ထုမ္ဘ+ဝဋ္ဌိညာ] နဝတ္ထုမ္ဘဝဋ္ဌိညာဉ်၊ မဆိုအပ်ဟူ၍ ဝန်ခံခြင်း၊ မဆိုအပ်ဟူသော ဝန်ခံချက်။ ပစ္ထိမာ နဝတ္ထုမ္ဘ-ဝဋ္ဌိညာ။ အဘိ၊ဌ၊၃၃။

နဝတ္ထုမ္ဘသင်္ဂ (ပု) [နဝတ္ထုမ္ဘ+ပသင်္ဂ] မဆိုအပ်ဟူ၍–ကပ်ငြိ– လျှဉ်းပါး–ခြင်း။ "ဆိဒ္ဓတာ-ဝေနာ"တိ နဝတ္ထုမ္ဘပသင်္ဂေနာ။ ဝေဒီရ။ ၂၂၇။

နဝတ္ထုမ္ဘသဘာဝ (တိ) [နာတ္ထုဘမ္ဘ+သဘာဝ] မဆိုအပ်သော သဘောရှိသော။ ဥဒါဟု နဝတ္ထုမ္ဘသဘာဝါတိ? နဝတ္ထုမ္ဘသဘာဝါ။ ဝေဒီ-ရ။၅၅၂။

နဝတ္ထုမ္ဘာကာရ (တိ) [နဝတ္ထုမ္ဘ+အာကာရ] မဆိုအပ်သော အခြင်း အဆု ရှိသော။ နဝတ္ထုမ္ဘာကာရော ပဒေသ လောကော။ သီ၊ဋ္ဌ၊ သစ်၊၁၊၄၃၃။

နဝတ္ထုမ္ဘာရမ္မဏ (တိ) [နဝတ္ထုမ္ဘ+အာရမ္မဏ] နဝတ္ထုမ္ဘဘုံ ဟူသော အာရုံ ရှိသော၊ (အတိတ်, အနာဂတ်, ပစ္စုပ္ပန်ဟူ၍ မဆိုအပ်-သော)ပညတ်ဘုံ ဟူသော အာရုံရှိသော။ နဝတ္ထုမ္ဘ အာရမ္မဏံ ဧတဿ (ဧတေသံ)- (မ၊ဌ၊၂။၂၅၃။ အဘိ၊ဌ၊၁.၄၄၀)တိ နဝတ္ထုမ္ဘာ ရမ္မဏာ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၂၇။ မူလဋ္ဌ၊၁။ ၁၉၁။ အနုဋ္ဌ၊၁၊ ၂၀၈။ (–အဘိ၊ဌ၊၁၊၄၅၅။ မူလဋ္ဌ၊၁။၁၉၈။)

နဝတ္ထုမ္ဘာရမ္မဏတ္ထဝစန (နာ) [နာတ္ထုမ္ဘာရမ္ဘ-ဏတ္ထ+ဝစန]အတိတ်,အနာဂတ်,ပစ္စုပ္ပန်ဟူ၍ မဆိုအပ်သော ပညတ်ဘုံ ဟူသော အာရုံ ရှိသည်၏ အဖြစ်ကို ဆိုခြင်း။ ဧဝံ ကေဒန္တန နဝတ္ထုမ္ဘာရမ္ဘဏတ္ထဝစနတော နဝတ္ထုမ္ဘာရမ္ဘ-ဏန္တိ ဝုတ္တံ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၄၄၈။

နဝတ္ထုမ္ဘာရမ္ဘဏဘာဝ (ဗ) [နဝတ္ထုမ္ဘာရမ္ဘဏ+ ဘာဝ] အတိတ်, အနာဂတ်, ပစ္စုပ္ပန် ဟူ၍ မဆိုအပ်သော ပညတ်ဘုံ၊ဟူသော အာရုံ ရှိသည်၏ အဖြစ်။ နဝတ္ထုမ္ဘာရမ္ဘဏဘာဝဿ အနုညာတတ္တာ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၄၄၈။ (–မူလဋ္ဌ၊ ၁။၁၉၈။ အနုဋ္ဌ၊၁။ ၂၀၈။)

နဝဒဗုတာလကွန္ဒသဒိသကာယ (တိ) [နဝ+ ဒဗု+ တာလကွန္ဒ+ သဒိသ+ ကာယ] မီးလောင်ပြီးစ ဖြစ်သော ထန်းပင်လုံးနှင့် တူသော ကိုယ်ရှိသော။ ခရဒါ၌ကော နာမ မနုဿဘဝေ္ဘာ ယကော္ခာ....နဝဒဗုတာလကွန္ဒ-သဒိသကာယော ဟုတ္တာ ဘော ဒါရကေ မုဌ္ဌာလကလသပ် ဝိယ ဂဟေတ္တာ ခါဒိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၁၇၃။

နဝဒါန (နာ) [နဝ+ဒါန] အသစ်ဖြင့်သော အလှူ။ အလှူသစ်၊ အလှူဦး။ ဥပါသကာ ပုဗ္ဗေ ဣဒိသေ ကာလေ နဝဒါနံ ဒေထ။ ဝိသုဒ္ဓ၊၁။ ၂၆။ မဟာနိ၊ဌ။၃၇၀။

နဝဒိဝသ (ပု၊နာ) [နဝ+ဒိဝသ]ဧ-ရက်။ တသ္မာ ဣမိနာ ဒသမေန အဟေန ၁.ဒ္ဓိ ဆဋ္ဌေ ဘာ ပဋ္ဌာယ နဝဒိဝသာ ဒသ အဟာနိ တိ ဒသာဟံ။ ဝေဒီရ။ ၂၇၀။

နဝဒေါသ (ပု) [နဝ+ဒေါသ] ဧ-ပါးသော အပြစ်၊ အပြစ် ဧ-ပါး။ (ယင်းသည် ပုထိုး အပြစ် ဧ-ပါးဖြစ်သည်၊ ယင်း ဧ-ပါးသရွပ် ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ဧ၇–ကြည့်။) နဝဒေါသသမန္နာဂတ-ကြည့်။

နဝဒေါသမုပါဂတ (တိ) [နဝဒေါသ+ဥပါဂတ] ဧ-ပါးသော အပြစ်–အပြစ် ဧ-ပါး–တို့နှင့် ပြည့်စုံသော။ သာဌကံ ပဇဟိ ံတတ္တ၊ နဝ-ဒေါသမုပါဂတံ၊ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၁ဝ၈။ အဘိ၊ဌ၊၁။ ၁ဝ၆။ အပ၊ဌ၊၁။ ၈၊ ၁ဝ။ နဝဒေါသမုပါဂတန္တိ .... ဧကေဟိ နဝဟိ ဒေါသေဟိ ဥပါဂတံ သာဌကံ ပဟာယ ဝါကစီရံ နိပါသေသိန္တိ ဒီပေတိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ဧ၇။

နဝဒေါသသမန္နာဂတ (တိ) [နဝဒေါသ+ သမန္နာဂတ] ဧ-ပါးသော အပြစ်–အပြစ်

ဓ-ပါး–နှင့် ပြည့်စုံသော။ အဿမပဒေ နုဝ-ဒေါသုသမန္နာဂတံ သာဌကံ ပဇဟိတ္ဝာ။ အပါဒ္ဌ၊၁။၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ဓ၆။ ဗေ၊ဌ၊၁။၂။

နုဝဒ္ဓါရ (နာ) [နုဝ+ဒ္ဓါရ] (၁) ဓ-ပေါက်သော–ဒ္ဓါရ–အမာဝ၊ ဒ္ဓါရ ဓ-ပေါက်၊ (တိ) (၂) ဓ-ပေါက်သော–ဒ္ဓါရ–အမာဝ–ရှိသော။(၁) ဧကဒ္ဓါရေန ပဝိ ယ်တ္ဝာ၊ နုဝဒ္ဓါရေဟိ သန္ဓတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၄၁။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂၊၁၀၅။ (တိ) (၂) နုဝဒ္ဓါရန္တိ နုဝဝဏမုခါနိ။ ဗေ၊ဌ၊ကာ။ ၂၂၃။ နုဝါဒ္ဓါရ (သံ၊၁။၁၅။ ဝိ၊ဌ၊၂။၃၄)ဆိ နုဝဟိ ဝဏ မုခေဟိ နုဝဒ္ဓါရံ။ သံ၊ဌ၊၁။၅၁။ သာဝတ္ထု၊၂။၂၃ဓ။ နုဝဒ္ဓါရန္တိ ကရဏကာယော အဓိပ္ပေတော။ သံ၊ဋီ၊၁။ဓ၃။ (–မိလိန္ဒ။ ၃၈။ အံ၊ဌ၊၂။၂၅၄။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၂၁၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁ဓ၀။ ဒုဗ္ဗက၊ဌ။၃၅။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၅ဓ။ ဗေ၊ဌ၊၁။၆ဒ၃။ သာဝတ္ထု၊၂။ဓ၁။ ကခ်၊ဋီ၊သစ်။၁ဓ၁။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂ဓ၆။) နုဝစ္ဆ (ဆိ)ဒ္ဒ-လည်း ကြည့်။

နုဝညေ (နာ) [နုဝ+ဝညေ] အသစ်ဖြစ်သော စပါး၊ စပါးသစ်၊ ပေါ်သစ်စ စပါ။ ဣဒါနိ မဟာဇာ နုဝညောနိ ဥပ္ပဇ္ဇိဿန္တိ။ သုဗ္ဗနိ၊ ဌ၊၁။ဓ၃။ အပါဌ၊၁။၂၁၅။

နုဝမ္မဝဝတ္ထာန (နာ) [နုဝ+ဝမ္မ+ဝဝတ္ထာန] ဓ-ပါးသော ကဆုးဘို့ကို ပိုင်-ခြားမှတ်သားခြင်း။ နာဝမ္မဝဝတ္ထာနေ (ပဋိသံ။၂)တိ ကာမာဝစရ ကုသလာဒိဝသန ပါမောဇ္ဇ-မူလကာသေန ယောနိသော မနသိကာရ-မူလကဝသန စ နုဝန္ဓံ နုဝန္ဓံ ဝမ္မာနံ ဝဝတ္ထာ-နေ။ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၃၂။

နုဝဓောတ (တိ) [နုဝ+ဓောတ]ဖုတ်–လုပ်–သစ်ဖြစ်သော (သပိတ် စသည်)။ နုဝဓော-တော (ဝိ၊ဌ၊၁။၂ဒ၇)တိ နုဝကတော။ ဝဇိရ။ ၁၂၆။ (–ဝိ၊သင်္ဘ။၃၁၅။ ကခ်၊ဋီ၊သစ်။ ၂၀၇။)။

နုဝနုဝ (တိ) [နုဝ+နုဝ] အသစ်အသစ်ဖြစ်သော၊ အဝါခပ်သိမ်း အသစ်ဖြစ်သော၊ ထာဝစဉ် အသစ်ဖြစ်သော၊ အမြဲအသစ်ဖြစ်သော။ ဒသဗလသ္ဓ နုဝနုဝါ ဓမ္မဒေသနာ ပဋိဘာတိ။ အံ၊ဌ၊၁။၂၅၃။ ကမ္မဌ-နံ နုဝနု-ဝမော ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၂၅။ နုဝနဝေါ-(ဒီ၊ဌ၊၁။၂၃၁)တိ သမ္ဘဒါ အတိနုဝေါ။ သီ၊ ဋီ၊သစ်၊၂။၃၁ဓ။

နုဝနုဝက (နာ) [နုဝ+နုဝက] ဓ-ပါးသော ဓ-ခုးပါင်း၊ ဓ-ခု ဓ-လီ၊ (ဓ×ဓ)=ဂ၁၊ ရှစ်ဆယ့်တစ်။ဝေ ဂ၀ ၊ ဟေမ ကေ ကေကဲ့,... နုဝနုဝ ၊ ,ဒသဒသကာ”တိ။ မ၊၃၊၅၃၊

နုဝနုဝတိယ (တိ) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] နုဝနာတိ-ယ မည်သော(မြို့)။နုဝနာတိဒယ (ဒီ၊၃။ဝ၆၂)-တိ အညမ်ို့ နုဝနုဝတိယော နာမ ကေ နာရ။ ဒီ၊ဌ၊၃။ဝ၄ဂ။ (ပါဠိတော်၌ နာနုဝုတိယ-ဟု ရှိ၏။)

နုဝနုဝယောဇနသတသဟဿ (နာ) [နုဝ+ နုဝ+ယောဇန+သတသဟဿ] ဓ-သိန်း, ဓ-သိန်းသော ယူဇနာ၊ ယူဇနာ ဓ-သိန်း, ဓ-သိန်း။ ကေကာယ ဒီသာယ နုဝနု-ယောဇနသတသဟဿာနိ အန္ဓကာရ ဝိဓ-မိတ္ဝာ အာလောကံ ဒဿေန္တိ။ အံ၊ဌ၊၂။ ၃၃၄။

နုဝနုဝယောဇနိက (တိ) [နာနုဝ+ယောဇန+ ဣက] ဓ-ယူဇနာ, ဓ-ယူဇနာ၌သော။ ဘိက္ခိ နုဝနုဝယောဇနိကာ ဟောတိ။ မ၊ဌ၊၃။ဝ၆ဓ။ နုဝနုဝ-ယ-ဇနိကာ ဟောတိ ပုထုလတော။ မ၊ဋီ ၃။၃ဓ၄။

နုဝနုတာခိက (တိ) [နုဝ+နုဝုဘိ+အခိက] ဓ-ဆယ့် ဓ-ခု အသွန်ရှိသော။ နုဝနုဝုဘာ-ခိကာနိ တိဏိ ဝါ၊ရသတာနိ သံခိဏ္ဍာနိ။ ဝဇိရ။ဝ၀၅။

နဝနဝုတိ (တိ) [နဝ+နဝုတိ] ၉-ဆယ့် ၉-ခု သော။ တံပဒသာ နေနွယ်သာ နဝနဝုတိ ထုလ္လစ္ဆယာနိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၃၁၉။

နဝနဝုတိလောမကူပသဟဿ (နဉ) [နဝနဝုတိ+ လောမကူပ+ သဟဿ] ၉-သောင်း ၉-ထောင်သော မွေးတွင်း။ နာနဝုတိလေ မ-ကူပသဟဿာနိ ဥဒ္ဓဂ္ဂလောမ- နိ အဟေသုံ။ မ၊ဌ၊၄။၂၀၁။ (–ခုဒ္ဒကဌ၊ဌ။၄၀။)

နဝနိပါတ (ပု) [နဝ+နိပါတ] ၉-ပါးစီ ၉-ပါး စီသော ဂါထာ စသည်ဘို့ကို– ကျမ်းစ–ချ ဆွင်း–ခြင်း ရှိရာ၌ဖြစ်သော (ဧကာ, အပိုင်, အခန်း)။ ယာဝ နဝနိပါဘာ:တိ နဝနိပါတော ဧကာဒသနိပါတော။ ဆထရ၊ဌ၊၁။၄။(–ဆထရီ၊ ဌ။၁၇၇။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၁၈၆။)

နဝနိဝေသ (နပု) [နဝ+နိဝေသ] အသစ်ဖြစ် သော နေရာ (အာရုံ)။ သံသ:ရုမမှီ နဝ-နိဝေသမှီ (ထေရီ။၄၃၄)တိ သံသံ ဥဒ္ဒိသ အာဘိနဝနိဝေသိတေ အာရုမေ။ ထေရီ၊ဌ။ ၂၉၉။

နဝနီတ (နဉ) [နဝ+နီတ တံဒိဝသိယာ ဒဓိတော, ဒုဒ္ဓါ ဝါ သမုဒ္ဒတံ ဃတံ, တပ္ပာတိ စ နဝနီတံ။ နဝဒ၊ဗျာဒီဟိ နီတံ ပဝတ္တံ နောနီတံ၊ ဝဿော။ နဝနီတမ္ပိ။ ဝေန်၊ဌ်။၅၀၁။ နာဒ-ဗျာဒီ)ဟိ နီတံ နိမ္ဗတ္တန္တိ နဝနီတံ။ ကခ်ီ၊ ယော၊မဟာဌ်၊ခု။ ၂၀၃။ (နနီတ-သံ၊နဝနီအ-အဒ္ဓမာဂခ်ီ၊ ဏဝဏီအ-ပြာ)] ဆီဦး၊ ထော ပေး၊မသကာ။ (လတ်ဆတ်သော ဆောပတ်၊ သီဟိုဠ်၊ဝေန်။) ယာနိ ခေါ ၊နန တ:နီ ပဏီ-တဘော:ဇနာနိ၊ သေယျထိဒံ။ သပ္ပိ နဝနီတံ တေလံ မဓု ဖာဏိတံ မဒ္ဓဿ မံသံ ခီရံ ဒဓိ။ ဝိ။ ၂။၁၁၀–၉။ နဝနီတံ နာ:မ ဗေ သညော နဝနီတံ။ ဝိ၊ ၂။၁၁၉။ နဝနီတံ(ပ၊ဇ)—ဝိ၊ဝ။ ၃ ၊ ၃။ ဝိ၊ဌ။၇၃။ ဒီ၊ဝ။၁၀၆။ ဒီ၊ဌ။၅၉။ သံ၊ ၂။ ၂ ၂ ။ အံ၊ဝ။၄၀၀။ အံ၊ ၂။၁၉၃။ အံ၊ ဌ။ဖ၅။ အဘိ၊ပု။၁၇၄။ ဇော၊ ၂။ ၂၃၄။ မိလိန္ဒ။ ၄၁။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၀ ၉ ။ ကခ်ီ။ ၂ ၂ ၇ ။ ဒီ၊ဌ၊ဌ။ ၁ ၉ ဖ ။ မ၊ဌ ၁ ၊ ၃ ၁ ။ အံ ဌ ၊ ၂ ။ ၂ ၊ ၀ ။ အ ၊ ဌ ။ ၂ ၁ ၂ ။ မဟ ။ နီ ၊ ဌ ။ ၊ ၂ ။ ၎ ။ ၄ ၇ ၉ ။ သ ။ ဌ ဌ ၃ ။ ဖ ၀ ။ ဝိမတိ ၊ ၂ ။ ၃ ၄ ။ နဝနီတ (ဒုဇ)—ဝိ၊ဝ။ ၉ ၇ ။ ဝိ ၊ ဌ ။ ၁ ၀ ဖ ။ မ ဌ ၊ ၃ ။ ၁ ၁ ဖ ။ ဇ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၇ ၃ ။ နဝနီတေန (တ၊ဇ)— အံ၊ ၃ ။ ၄ ၄ ၇ ။ ဝိ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၁ ၁ ၇ ။ နဝနီတမ္ပာ (မ၊ဇ)—ဒီ၊ဝ။ ၁ ၀ ဖ ။ သံ ၊ ၂ ။ ၂ ၂ ၅ ။ အံ ၊ ဝ ။ ၄ ၀ ၀ ။ အံ ၊ ၂ ။ ၁ ၉ ၃ ။ အ ။ ၃ ။ ၄ ၀ ၃ ။ အ ။ ဝ ။ ၁ ၀ ၃ ။ ၁ ၇ ၉ ။ နဝနီတတော (မ၊ဇ)—မိလိန္ဒ။ ၄ ၁ ။ နဝနီတသ (ဆ၊ဇ)—ဒ၊ ၃ ။ ၁ ၀ ၁ ။ နဝနီတေ (သ ဇ)— ဝ ဇ ရ ။ ၂ ဖ ၉ ။ သ ။ ရ ဘ ။ ၂ ။ ၄ ၃ ၀ ။ ဝိ မ တိ ၊ ဝ ။ ၃ ၂ ၀ ။ နော နီ တ - လည်း ကြည့်။

နဝနီတဂဝေသီ (တိ) [နဝနီတ+ဂဝေသ+ဏိ] ဆီဦးကို ရှာမှီး–ရေ့ရှိ–တတ်–သော၊ သူ။ သေ ယျ သာ ပိ ဘူ မိ ဒ ပုရိ သော နဝနီတ ဏ္ဍ-ကော နဝနီတဂဝေသီ နဝနီတပရိ-ယသနံ စရမာနော...အာ ဝ ိ ဒ ္ ဓ ယ ျ ။ မ ၊ ၃ ၁ ၁ ၃ ။

နဝနီတဃဋ (ပု၊ဆိ) [နဝနီတ+ဃ] ဆီဦး (ထည့်သော) အိုး။ နာနီတဃ ဋ ဝါ လဂ္ဂေန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၃ ။ ၁ ၁ ၅ ။

နဝနီတတ္ထိက (တိ) [နာနီတ+အတ္ထိက] ဆီဦး–ဖြင့်–ကို–အလိုရှိသော၊ သူ။ နဝနီတဂဝေသီ-ကြည့်။

နဝနီတပရိယေသန (နတိ) [နဝနီတ+ပရိ:ယ-သန] ဆီဦးကို–ရှာမှီ ခြင်း– ရှာမှီးရာ (အ ရပ်)။ နဝနီတဂဝေသီ-ကြည့်။

နဝနီတပိဏ္ဍ (ပုဉ) [နဝနီတ+ပိဏ္ဍ] ဆီဦးခဲ။ နဝနီတပိဏ္ဍံ ဝိယ ဟောတိ။ သံ၊ဌ၊ ၁ ။ ၂ ၉ ၃ ။ သုဘ္ဘနိ၊ဌ၊ ၁ ။ ၂ ၁ ၄ ၊ (–အဘိ၊ဌ၊ ၃ ။ ဖ ၀ ။)

နဝနီတပိဏ္ဍသဒိသ (တိ) [နဝနီ ဘ ပိ ဏ္ဍ+ သ ဒိ သ] ဆီ ဦ း ခဲ ခ ဲ ့ ့ တူ သော ။ နော: နီ တ ပ ိ ဏ ္ ဍ ံ ဝ ိ ယ ာ တ ိ နဝနီတပိဏ္ဍသဒိသံ။ ပေတ၊ ဌ ၊ ၁ ၈ ၃ ။ (– ဝိ မ တ ိ ၊ ၁ ။ ၉ ၀ ။)

နဝနီတဘတ္တ (နာ) [နာနီတ+ဘတ္တ] ဆီဦး(ဖြင့်ရောနှောချက်အပ်သော)ထမင်း။ နဝနီတ-ဘတ္တံ ဒေဟိ။ ကခ်ါ၊ဦ၊သစ်။၃၉၂။

နဝန္တ (တိ) [နာ°+အန္တ] ၉ အဆုံးရှိသော။ နဝန္တဝေသန ဂဏနာ။ သာရတ္ထ၊၃။၃။ ဒီ၊ဌ၊၁။ ၁၃၀။

နဝန္တဂဏနာ (တိ) [နာန္တ+ဂဏနာ] ၉-အဆုံးရှိသော ရေတွက်ခြင်း အတာ။ နဝန္တ-ဂဏနာယ ကုသလော။ သံ၊ဌ၊၂။၃၀၉။

နဝန္တဝိဓိ (ပု) [နဝန္တ+ဝိဓိ] ၉-အဆုံးရှိသော အတတ်အစီအရင်။ နဝန္တဝိဓိနာ နိရန္တရ-ဂဏနာ။ မ၊ဌ၊၂။၄၁။

နဝနှာရှသတ (နာ) [နဝ°+နှာရှ+သတ] ၉-ရာသော အကြော၊ အကြော ၉-ရာ။ (အဆင်းပြုစွာ လည်ဂိုဝါမှ ဝဲယာ ရှေနောက် ရှေနောက်ခြေလက် ငါးစီသက် ၍ တွယ်ခက်ရင်ရံ့ ခတ္တားငုံလို ကိုယ်ကို ဆောင်တွယ် ခြောက်ဆယ် ကျောမ စသည်မျှားစွာ ကွန်ရက်ပြာ ဘို့ကိုးရာသောအကြော။ ပရမတ္ထသရှပ။ နှာရှ-လည်းကြည့်။)နဝနှာရှသတာ ဟောန္တိ။ ခုဒ္ဒကဋ္ဌ။၃၂။ ဘုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၂၃၀။(–ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၂၄၅။)

နဝနှာရှသတနိဗန္ဓန (တိ) [နာနှာရှသတ+နိဗန္ဓန] ၉-ရာသော အကြောင်းတို့ဖြင့် ပွဲစပ်အပ်သော(ကိုယ်)။ ပကတိယာ ပန ဣဒံ သရီရံ နာမ....နဝနှာရှသာကနိဗန္ဓနံ (နိဗဒ္ဓ၊သီ) နဝမံသ ဝပသိသဘာဝနုလိတ္တံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၀၉။

နဝပက္ခ (တိ) [နာ၂ + ပက္ခ] ဖုတ်သစ်ဖြစ်သော (သပိတ် စသည်)။ နဝပက္ခော ပတ္တော။ ဝိ၊ဌ၊၂။၁၄၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၆။

နဝပတ္ထ (တိ) [နဝ၂+ပတ္ထ] ပေါက်သစ်ဖြစ်သော ရွက်နုရှိသော။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

နဝပတ္ထဝန (နာ) [နဝပတ္ထ+ဝန] ပေါက်သစ်သစ်ရွက်ရှိသော သစ်ပင်တို့ဖြင့် ဖုံးလွှမ်းအပ်သော တော၊ ပေါက်သစ်ဖြစ်သော ရွက်နုတို့ဖြင့် ဖုံးလွှမ်းအပ်သော တော။ နဝပတ္ထဝန (ဇာ၊ ၂။၁၅)နှင့် တရားတော်ဟု နဝပတ္ထေဟိ သဏ္ဌန်ဝန်။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၁ဖ၂။

နဝပဒုမ (နာ) [နဝ၂+ပဒုမ] အသစ်ဖြစ်သော ပဒုမ္မာကြာ။ နဝပဒုမာနိ ပုပ္ဖိတာနိ ပုရာဏ-ပဒုမာနိ စ ဝဏ္ဏတော ပတန္တာနိ။ အံ၊ဌ၊၁။ ၂၇၂။ ထေရီ၊ဌ။၁၉ဖ။

နဝပရိကွာရိက (တိ) [နဝ°+ပရိကွာရ+ဏိက] ၉-ပါးသော ပရိကွာရရှိသော၊ ၉-ပါးသော ပရိကွာဒုကို ဆောင်သော၊သူ။ နဝပရိကွာရိ-ကဿ ပန သေယ္ယော ပဝိသန္တဿ တတြဋ္ဌက-ပစ္စတ္ထရဏံ ဝါ ကုဋ္ဌိကာ ဝါ ဝဋ္ဋတိ။ ဒီ၊ဌ၊၁။ ၁၀၅။ အံ၊ဌ၊၂။၃၀၀။

နဝပိဋ္ဌ (နာ) [နဝ၂+ပိဋ္ဌ] အသစ်ဖြစ်သော အင်းပျဉ်၊ အင်းပျဉ်သစ်၊ ကုလားထိုင်သစ်။ အဘတံ ဝတ္ထယုဂ် နဝပိဋ္ဌံ .... ပေသေသုံ။ ဝိမာန၊ဌ။၂၀။

နဝပုစ္ဆာ°(ထီ)[နဝ°+ပုစ္ဆာ။ (နဝပ္ပစ္ဆာ-သံ)] ၉-ပါးသော ပုစ္ဆာ၊ ပုစ္ဆာ ၉-ပါး။ ပုစ္ဆာ–မေးခွန်း–၉-ချက်။ နာပုစ္ဆာသတ–ကြည့်။

နဝပုစ္ဆာ၂ (ထီ) [နဝ၂+ပုစ္ဆာ] အသစ်ဖြစ်သော ပုစ္ဆာ၊ ပုစ္ဆာသစ်၊ မေးခွန်းသစ်။ ဒိဋ္ဌဂတိ-ကော ဟိ နဝပုစ္ဆံ ဥပ္ပါဒေတုံ သခဏ္ဍာတိ။ သံ၊ဌ၊၂။၃၀။

နဝပုစ္ဆာသတ (နာ) [နဝ°+ပုစ္ဆာ+သတ။ (နဝ-ပ္ပစ္ဆာဓတ-သံ)] ၉ ရာသော ပုစ္ဆာ၊ ပုစ္ဆာ ကိုးရာ၊အမေးကိုးရာ၊မေးခွန်းကိုးရာ၊ပြဿနာ ကိုးရာ။ သဗ္ဗအဒိကာနိ နဝပုစ္ဆာသတာနိ.... ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ အဘိ၊ဌ၊၃။၂၀၉။

နဝပုဗ္ဗ (နာ) [နာ၂+ပုဗ္ဗ။ (နဝပုဗ္ဗ-သံ)] အသစ်ဖြစ်သောပန်း၊ ပန်းသစ်။ ပုန ဒိဝသေ ပုရာဏ-

ပုပ္ပါနိ အပနေတ္ဝာ နဝပုပ္ပေဟိ အာသနံ သန္ထရိ။ အံ၊ဌ၊၁။၁၅၄။ (–၂၆၈။)

နဝပုပ္ပသယန (နာ) [နဝပုပ္ပ+သယန] (မည္သီး မနၷမ်ိး လန်းဆန်းသော) ပန်းသစ် (တို့ဖြင့် ကြဲဖြန့်ခင်းအပ်သော) အိပ်ရာ မွေ့ရာ၊ ပန်း မွေ့ရာသစ်။ နဝပုပ္ပသယနံ သဒ္ဓေဘ္ဘာ။ ဇာ၊ ဌ၊၇။၂။

နဝပုရာဏဝဂ္ဂ (ပု) [နဝပုရာဏ+ဝဂ္ဂ] နဝပုရာ-ဏဝဂ်၊ အသစ်အဟောင်းဖြစ်သော တရား တို့၏ အစုအပေါင်း။ နဝပုရာဏဝဂ္ဂသ ပဌမေ နဝပုရာဏာနိတိ နဝါနိ စ ပုရာဏာနိ စ။ သံ၊ဌ၊ ၃။၄၆။(–၄၇။)

နဝပုရိသသဟဿ (နာ) [နဝ+ပုရိသ+သဟဿ] ၉-ထောင်သော ယောကျ်ား၊ ယောကျ်ား ၉-ထောင်။ နဝပုရိသသဟဿာနိ ပေသေသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၂၇။

နဝပုရိသသဟဿပရိဝါရ (ပု) [နဝပုရိသသ-ဟဿ+ပရိဝါရ] ၉-ထောင်သော ယောကျ်ား အခြံအရံ။ နဝပုရိသသဟဿပရိဝါ၊ရုန(ပရိ-ဝါ၊ရ၊သိ က)နဝ အမစ္စေ ပေသေသိ။ အပ၊ ဌ၊၁။၁၁၁။

နဝပေသိသတ (နာ) [နဝ+ပေသိ+သတ] (၁) ၉-ရာသော အသားတစ်၊ အသားတစ် ၉-ရာ။ (အဆင်းနီရင့် ကသစ်ပွင့်ဟန် သဏ္ဌာန်တွေ့ လာ ကိုးရာသော အသားတစ်။ ပရမတ္ထ-သရ္ဝပ။ မ်ိသံ-ကြည့်) (တီ) (၂) ၉-ရာသော အသားတစ်ရှိသော။ (၁) အောက်ပုဒ် ကြည့်။ (တီ) (၂) နဝပေသိသတာ မ်ိသာ၊ အနုလိတ္တာ ကဒ္ဒေဝရေ။ ဗုဒ္ဓကာ၊ဌ။ဗုဒ်။သုတ္တနိ၊ ဌ၊၁။၂၃၀။

နဝပေသိသဘပ္ပဘေဒ (တီ) [နဝပေသိသတ+ ပဘေဒ] ၉-ရာသော အသားတစ် အပြား ရှိသော။ ဝေမေဝံ နဝပေသိသတပ္ပဘေဒံ မ်ိသံ ဇာနာတိ။ ဗုဒ္ဓကာ၊ဌ။ဗုဒ်။

နဝပ္ပကာရ (ပု) [နဝ+ပကာရ] (၁) ၉-ပါး အပြား။ (တီ) (၂) ၉-ပါး အပြားရှိသော။ (၁) တဒေဝ ဂေါမာ ဂေါနိမိတ္တံ သောစတိ နဝပ္ပကာရေဟိ။ သံ ဌ၊၁။၇၆။ (တီ) (၂) တာယော စ ဒိဋ္ဌိယာ သမန္နာဂတော နဝပ္ပ-ကာရော လောကုတ္တရဝမ္မေ .. ဟောတိ။ မ၊ဌ၊ ၁။၂၀၀။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၁။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၄၀။)

နဝပ္ပဘေဒ (တီ) [နဝ+ပဘေဒ] ၉-ပါးအပြား ရှိသော။ သဗ္ဗမေဝ ဟိဒံ သုတ္တံ....နဝပ္ပဘေဒံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၂၂။ အဘိ၊ဌ၊၁။၂၇။ (– အဘိ၊ဌ၊၂။၄၉၄။ ခုဒ္ဒကာ၊ဌ။၂၊၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၂။ သီ ဌ၊သစ်၊၁။၁၂၃။ မ၊ဌ၊၂။၈၅။)

နဝပ္ပါယ (တိ)[နဝ+ပါယ]ချားသောအားဖြင့် သီဘင်းယော်ဖြစ်သော၊သူ။ ပလုဇ္ဇန္တိ ခေါ တေ အာဝုသော နဝပ္ပါယာ(သံ၊၁။၄၁၈)တိ အာ-ဝုသောခေါ တုယ္ဟံ ပါ၊ယန ယောဘုယျေန နာကာ ဇောသ်ကာ ဒုဝ်ကာ ဒဟာရ ဝေ၀ သာမဏေရာ စ ပလုဒ္ဒန္တိ ဘိဇ္ဇန္တိ။ သံ၊ဌ၊ ၂။၁၆၆။ (–သာ၊ရတ္ထ၊ ၁။၄၈။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၂။ သီ ဌ၊သစ်၊၁။၆၀။)

နဝဖလ (နာ) [နဝ+ဖလ] အသစ်–အဦး–အစ –မဆွ–လက်မွန်–ဖြစ်သော သစ်သီး၊ သစ် သီးဦး။ နဝဖလာနိ(အံ၊၂။၃၅)တိ အာရာမ-တော ပဌမပ္ပန္နာနိ အဂ္ဂဖလာနိ။ အံ၊ဌ၊၃၊ ၂၁။ (–အပ၊၂။၁၂၊၁၃၅။ ထေရ၊ဌ၊၁။၃၀၇။)

နဝဗျာမယောတ္တ (နာ) [နဝ+ဗျာမ+ယောတ္တ] ၉-လံ့ရှိသော ကြိုး။ နဝဗျာမယောတ္တေန ဥဘဥဒကံ ဝိယ။ ဒီ၊ဌ၊၃၊၆၀။

နဝဘဏ္ဍ (နာ) [နဝ+ဘဏ္ဍ] အသစ်ဖြစ်သော ဘဏ္ဍာ၊ ဘဏ္ဍာသစ်။ နဝဘဏ္ဍဿ ဟိ ယော အဇ္ဇေ။ ဟောတိ။ ဝိ ဌ၊၁။၂၆၇။ ဝိ၊သင်္ဂ။ ၃၁၅။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌ၊သစ်။၂၀၇။

နဝဘဝ (ပု) [နဝ+ဘဝ] (ကာမဘဝ- အစရှိ သော) ၉-ပါးသော ဘဝ၊ ဘဝကြီး ၉-ပါး။

(ယင်းသည်– (၁) ကာမဘဝ=ကာမဝိပါက် ၂၃-ပါး၊ ဝိရတိ အပွမညာ ကြဉ်သော စေတသိက် ၃၃ ပါး၊ ကမ္မဇရူပ် ၂၀။ (၂) ရူပဘဝ=ရူပဝိပါက် ၅-ခု၊ စက္ခုဝိညာဉ် ဒွေး၊ သောတာဝိညာဉ် ဒွေး, သမ္ပဋ္ဆိစ္ဆိုင်း ဒွေး သန္တီရဏ ၃-ခု၊ ဝိရတိကြဉ် စေတသိက် ၃၅၊ ဣတ္ထိဘော, ပုမ္ဘော, ဃာန, ဇိဝှါ, ကာယ ကြဉ် ကမ္မဇရူပ် ၁၅-ပါး။ (၃) အရူပဘဝ= အရူပဝိပါက် ၄ ခု၊ စေတသိက် ၃၀။ (၄) သညီ ဘဝ=နေဝသညာ နာသညာယတန ဝိပါက် ကြဉ်သော လောကိဝိပါက် ၃၁၊ စေတသိက် ၃၅၊ ကမ္မဇရူပ် ၂၀။ (၅) အသညီဘဝ= ဇီဝိတနဝက ကလာပ်ရူပ်။ (၆) နေဝသညီ-နာသညီဘဝ=နေဝသညာ နာသညာယတန ဝိပါက်စိတ် ၁ ခု, စေတသိက် ၃၀။ (၇) ကေ-ဝေါကာရဘဝ = ဇီဝိတနဝက ကလာပ်ရူပ်။ (၈) စတုဝေါကာရဘဝ=အရူပဝိပါက် ၄-ခု, စေတသိက် ၃၀။ (၉) ပဉ္စဝေါကာရဘဝ= ကာမဝိပါက် ၂၃၊ ရူပဝိပါက် ၅-ခု၊ စေတသိက် ၃၅၊ ကမ္မဇရူပ် ၂၀ ဖြစ်၏။) ကာမဘဝါဒိကံ သမ္မံ နဝဘဝံ ဥဏ္ဍါ့ရှယိ"။ အပ၊ဌ၊၁။၃၁၅။

နဝဘာဂ (ပု) [နဝ+ဘာဂ] ၉-ခုသော–အဖို့ –အစု။ နိပ္ပန္နသဿတော နဝဘာဂေ ကဿ-ကဿ ဒတ္တာ ရည် ကေဘာဂဂ္ဂဟဏံ ဒသမ-ဘာဂဂ္ဂဟဏံ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၃၉။

နဝဘာနေ (နဉ) [နဝ+ဘာဝနေ] အသစ်ဖြစ်-သော ခွက် ခွက်သစ်။ထနမ္ဟလေ နဝဘာဝနမ္ပိ ဥပနီတမ္ပတ္တေ အတ္ထနော ဝေ မေ့တာယ ခ်ိရ-ဝာရာ ပတိ"သု။ အံ ၊ဌ၊၁။၃၀၉။ ဒေ၊ဌ၊၁။ ၈၀။ (–ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၂။ ၂၉၃။ ဓမ္ဓ၊ဌ၊၂။ ၄၄၀။ အပ၊ဌ၊၁။ ၈၂။)

နဝဘာဝ (ပု) [နဝ+ဘာဝ] (၁) ဃယ်–နုပျို –သည်၏ အဖြစ်။ (၂) အသစ်၏ အဖြစ်။ (၁) သော ဟိ နဝဘာဝံ အတိက္ကမိတ္တာ ဇိဏ္ဏဘာဝံ အပ္ပဇ္ဇာ။ အဘိ၊ဌ၊၃။ ၆၆။ (၂) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

နဝဘာဝါပဂမ (ပု) [နဝဘာဝ+အပဂမ] အသစ်၏ အဖြစ်မှ ကင်းခြင်း။ တတော ဝေ နဝဘာဝါပဂမသခ်ါတော ဇရာနွာပိ တဿ နတ္ထိ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၃၉၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။ ၄၁၈။

နဝဘူမက (တိ) [နဝ+ဘူမိ+က] အမိုးတုံ ၉-ဆင့်ရှိသော။ ပါသာဒေါ နဝဘူမကော အဟောသိ။ အံ၊ဌ၊၂။ ၁၂၆။

နဝဘူမိက (တိ) [နဝ+ဘူမိ+က] အသက်ပုဒ် နာ-ကြောင့်၊ ကော် နာဘူမိကံ။ အ၊ဌ၊၁။ ၇၀။ ဗုဒ္ဓဝံ ဌ။ ၃၂၅။

နဝဘူမိကတပရိကမ္မ (တိ) [နာဘူမိကတ+ပရိ-ကမ္မ] အမိုးတုံ ၉-ဆင့်ဖြင့် ပြုအပ်သော အပြေအပြစ်ပြုမှုရှိ-သော။ နဝဘူမိကတပရိကမ္မံ ကာရေ ဘုဝ။ အံ၊ဌ၊၂။ ၁၂၆။

နဝဘူမိကပါသာဒ (ပု) [နာဘူမိက+ပါသာဒ] တုံ့ဆောင် ၉-ဆင့်ရှိသော ပြာသာဒ်။ နဝဘူမိ-ကပါသာဒဿ (နဝဘူမကပါသာဒဿ၊ သီ) ဥပရိ....အဟောသိ။ မ၊ဌ၊၃။ ၁၅၀။

နဝဘေဒ (တိ) [နဝ+ဘေဒ] ၉-ပါး အပြား ရှိသော၊ နဝဘေဒံ တိဝိဓမာနံ နဥပဂတော။ သံ၊ဌ၊၁။ ၄၅။ နဝဘေဒံ ပဘေဒတော သခ်ေ ပတော တိဝိဓမာနန္တိ အတ္ထော။ သံ၊ဋီ၊၁။ ၈၉။

နဝမ်သ (နဉ) [နဝ+မ်သ] ၉ မျိုးသောအသား၊ အသား ၉ မျိုး။ (လူ,ခွေး,မြင်း,ဆင်၊သစ်, ကျား, ခြင်၊ ဝံလျှင်, အောင်း, မြွေမျိုး။ ရိုး, ရေ, သား, သွေး၊ အမွေးတို့ပါ၊ မသုံးရာ၊ ဆယ်ပြာအသားမျိုး-ဟူသော အသား ၁၀-မျိုးတွင်လူသားကြဉ်အသား၉-မျိုး ဖြစ်၏။) နဝမ်သေသု ဒုက္ခဋ (ဝိ၊၅။ ၃၆၄)နှင့် သေသ-အကပ္ပိယမ်သေသု။ ဝိ၊ဌ၊၄။ ၂၂၇။ (–ဝိ၊၅။ ၂၄၅။)

နဝမ်သပေသီသတ (နာ) [နဝ + မ်သပေသီ + သတ] ၉-ရာသော အသားတစ်၊ အသားတစ် ၉-ရာ။ ဌိခတနာ နဝမ်သပေသီသတေနာ စ အနုလိတ္တံ သရီရံ။ မဟာနိ၊ ၂။ ၂ဖဲ့၊ နဝပေ-သီသတ-လည်း ကြည့်။

နဝမ်သပေသီသတပ္ပဘေဒ (တိ) [နဝမ်သပေသီ-သတ + ပဘေဒ] ၉-ရာသော အသားတစ် အပြားရှိသော။ အဟံ နဝမ်သပေသီသတပ္ပ-ဘေဒေန မံသေန လိခတ္တာ။ အဘိ၊ ၂ ။ ၅၅။

နဝမ်သပေသီသတာနုလိတ္တ (တိ) [နဝမ်သပသီ သတ + အနုလိတ္တ] ၉-ရာသော အသားဘစ်တို့ဖြင့် လိမ်းကျံ့အပ်သော။ နဝမ်-သပေသီသတာနုလိခတ္တာတိ အခတ္တာ။ ထေရ၊ ၂ ။ ၂ ၁ ၀။

နဝမ (တိ) [နဝ + မ။ ထီ-၌ နဝမီ။ ကစ္စည်း။ ၃၃၃။ ရ္ဘာ-ဖ။ နီတိ၊ သုတ္တ။ ၈ ၀ ၂။ နဝါနဝံ ပဗ္ဗဇားဒုတိမဒ္ဒ။ ထေရ။ (နဝမ-သံ၊ ဏာမ-ပြာ)] ၉-ခုကို၏ ပြည့်နှက်ခြင်း–၉-ခုမြောက်-ဖြစ်သော။ အယံ ဘိက္ခုဒေ နဝမော အာဒီ-နုဝေါ ရာဇဒ္ဓေ ပုရပဝေသနေ။ ဝိ၊ ၂။ ၂ ၀ ၁။ နဝမော (ပုဒေ)—ဒီ၊ ၄။ ၃ ၆ ၇။ ဒီ၊ ၂။ ၁ ၃ ၇။ သံ၊ ၂။ ၂ ၁ ၁။ သံ၊ ၃။ ၅ ၇။ အံ၊ ၁။ ၁ ၆ ဖ။ အံ၊ ၃ ၊ ၂ ၁ ၂။ အဘိ-ဂ။ ၃ ၀ ၁။ အပ၊ ၂။ ၃ ၀ ၃။ မိလိန္ဒ။ ၃ ၃။ ထေရီ၊ ၂ ။ ၉ ၃ ၊ သာရတ္ထ၊ ၂ ။ ၃ ၀ ဖ။ မူလဋ္ဌ၊ ၁ ။ ဖ ၀ ။ နေတ္တိ၊ ဝ ။ ၃ ၃ ဖ၊ ကိဋ္ဌိခလသ ဝိကွာပဒီ နိဋ္ဌိတံ နဝမ်။ ဝ ။ ၁ ။ ၂ ။ ၂ ။ နဝမ်(နပေ)—မ၊ ၃ ။ ၇ ၀ ။ သံ၊ ၁ ။ ၁ ။ သံ၊ ၂ ။ ၂ ၁ ။ သံ၊ ၃ ။ ၁ ၄ ၇ ။ အံ၊ ၁ ။ ၂ ၀ ၅ ။ အံ၊ ၂ ။ ၇ ။ အံ၊ ၃ ။ ၂ ၁ ။ ဝ ၊ မာန ။ ၁ ၁ ။ အပ ၁ ။ ၁ ၁ ၃ ။ နေတ္တိ ။ ၈ ၅ ။ ဝ ၊ ၃ ။ ၂ ၁ ။ ဝ ၊ ၃ ၄ ။ ၂ ၅ ၉ ။ နဝမီ(ထီ၊ ပ၊ ဇ)— ရ ။ ၄ ၀ ဖ ။ နဝမ်(ထီ၊ ဒု၊ ဇ)— အ ၊ ၂ ။ ၃ ၁ ။ အပ ၊ ၃ ။ ၁ ၀ ။ နဝမေ(ပု၊ ဒု၊ ဗ)— အ ၊ ၁ ။ ဖ ၈ ။ အပ ၊ ၃ ။ ၂ ။ ၁ ၉ ။ နဝမီတော(ထီ၊ မ၊ ဇ)—ဝ ၊ ၃ ။ ၃ ။ ၁ ။ ၅ ။ ၂ ။ ၁ ။ ၃ ။ ၁ ။ ၃ ။ ၁ ။ ၃

နဝမဘိက္ခုနီ (ထီ) [နဝမ+ဘိက္ခုနီ] ၉-ယောက်မြောက်ဖြစ်သော ရဟန်းမိန်းမ။ နဝမဘိက္ခုနီတော ပဌာယ ဥပဇ္ဈာယာဝိ အဘိဝါဒနာ-ရဟာ။ ဝိ ၁၊၄။၁၇၁။

နဝမဟတ္ထိကုလပရိယာပန္န (တိ) [နဝမ+ဟတ္ထိ-ကုလ+ပရိယာပန္န] ၉-စီး၊ မြင်းဆင်ချိုးခ-အကျုံးဝင်-ပါဝင်-သော။ နဝမဟတ္ထိကုလ-ပရိယာပန္နေ ဟတ္ထိနာဒေ...ဥပါသနာသာတိ သမညာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၁၁။

နဝမဟတ္ထိနိကာယပရိယာပန္န (တိ) [နဝမ+ဟတ္ထိနိကာယ+ ပရိယာပန္န] ၉ စီး၊ မြင်းဆင်အပေါင်းခ-အကျုံးဝင်-ပါဝင်-သော။ နဝမဟတ္ထိနိကာယပရိယာပန္နေ ဟတ္ထိနာဒေ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၂၁၁။

နဝမာပဒါန (နာ) [နဝမ+အာပဒါန။(နဝမ-ပဒါန-သံ)] ၉-ခု မြောက်ဖြစ်သော-အပဒါန်-အကြောင်းအရာ-အဋ္ဌပွဘ်။ နဝမာပဒါနေ ....ကာရာပိတာ။ အပ၊ဋ္ဌ ၂။၁၈၈။

နဝမာလာ (ထီ) [နဝ+မာလာ] ၉-မျိုးသော ပန်း၊ ပန်း ၉-မျိုး။ ဓူမ ဒတ္တာ နဝမာလာ ဗန္ဓိတ္တာ သမ္ဘန္ဓယိ သု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂၃။

နဝမာလိကာ (ထီ) [နဝ+မာလိကာ။ (နဝ-မာလိကာ-သံ၊ နဝမာလိယာ-ပြာ၊ နဝမာ-လိအာ-အဒ္ဓမာဂဓီ။ နဝမာလိ:ကာ-သိဟိုဠ်)] ကြက်ရုံ ပန်း။ (စံပယ်ပန်း ဟုလည်း ပြန်ဆို ကြ၏။) နဝမာလိကာ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၂) စေယောမလ။ ဝဗ်ရ။၃၂၀။ နဝါ နူဘနဝ် မလ္လိကာ နဝမလ္လိကာ၊ နဝမာလိကာပိ။ ခဏ်၊ ဋီ၊၅၇၆။ သပ္ပလာ နဝမာလိကာ။ အမရ၊ ၁၄။၇၂။

နဝမာသိက (တိ) [နဝမာသ+ဏ္ဍာ] ၉-လဘို ဖြင့်-ဖြစ်ခဲ့အပ်-ပြီးဆုံးခဲ့အပ်-ပြီး-ပြည့်စုံ-သော (အကျင့်)။ နဝမာသိကံ ဝါ ပဒ္ဓိ:ဒံ ဂဏ္ဍာဘိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၁၉။ ဘေမာသိက (ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၆၆၊ မ.ဋီ၊ ၂။ ၂၈၈-၉)နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

နဝမုဏ္ဍ (တိ) [နဝ+မုဏ္ဍ] ဦးပြည်းခါစ-ခေါင်းတုံးရိပ်ခါး-ဖြစ်သော၊ သူ။ ယော ပန နဝမုဏ္ဍော ဝါ ဟောတိ ဝိဇ္ဇန္ဒကော ဝါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၀၄။ ဝိ၊သင်္ဘ။ ၁၅၆။

နဝမူလက (တိ) [နဝ+မူလ+က] ၉-ခုသော မူလရှိသော။ နဝမူလကမ္ပိ ဝေမေဝ ဝိတ္ထာ-ရောဘဝ်။ ဝိ၊ဝ။ ၁၅၁။ ယာဝ နဝမူလကံ ကာတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဝ။ ၂၀၅။ (-အဘိ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၉၉၊ ၄၂၃။)

နဝမူလကုံရုပ္ပဘ္ဘိ (ထီ) [နဝ+မူလ+အကုံရ+ဥပ္ပဘ္ဘိ] အသစ်ဖြစ်သော အမြစ်, အညွှန့်၏ ဖြစ်ခြင်း၊ အမြစ်သစ်, အညွှန့်သစ် ပေါ်ခြင်း။ စိရေန နဝမူလကုံရုပ္ပဘ္ဘယာ ဇီဝန္တိ မိယန္တိယော ဝါ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၄၂။

နဝမူလသာခါနိဋ္ဌမန (နာ၊သီ) [နဝ+မူလ+သာ-ခါ+နိဋ္ဌမန] အသစ်ဖြစ်သော အမြစ်, အကိုင်း-အခက်-တို၏ ထွက်ခြင်း။ အမြစ်သစ်- အကိုင်းသစ်- အခက်သစ်- တို့ ထွက်ခြင်း။ နဝမူလသာခါနိဋ္ဌမနံ အကာရဏံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၂ ။ ဝိ၊သင်္ဘ။ ၁၄ ။ (-သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၇၁။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၄ ။)

နဝမ္ဘု (နာ) [နဝ+အဘ္ဘု] အသစ်ဖြစ်သော မိုးရေး၊ မိုးဦးကျရေ။ နဝမ္ဘုနာ ပါဝုသသိတ္ထ-ကာနဒန (ထေရ။ ၃၆၀)တိ ပါဝုသဝဿန ဝုဒ္ဓန် မေဃသာဒကန ဥပသိတ္ထဝဿ သုခ်ထသ ဝနေ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၇၆။

နဝယောဇန (တိ) [နဝ+ယောဇန] ၉-ယူဇနာ-ရှိ-ကျယ်-သော။ သုဝဏ္ဏရာဇာ....ဂိဝါ ထိ သဒ္ဒယာဇနိကာ၊ မုခ် နဝယောဇနံ။ ဒီ၊

ဌ၊၂။၇၀။ သံ'ဌ၊၂။၀၂၊ (–ခုဒ္ဒက၊ဌ။၁ဖ၇။ ဇ၊ဌ၊၅။၁၅၃။)

နဝယောဇနဗဟလ (တိ) [နဝယောဇန+ဗဟလ] အထုအားဖြင့် ၉-ယူဇနာရှိသော၊ ၉-ယူဇနာအထုရှိသော။ နိဗ္ဗံ ဥပဂတမတ္ထောဝ နဝယောဇနဗဟလာသံ အယမဟာဝဟဝိယံ ပါတေတေ့ဘ။ ဇ၊ဌ၊၅။၂၇၀။

နဝယောဇနမဂ္ဂ (ပု) [နဝယောဇန+မဂ္ဂ] ၉- ယူဇနော–ရှိ–ရှည်– သော–လမ်း– ခရီး။ ကောဟေနေဝ နဝဒယောဇနမဂ္ဂံ အာဂတောဘ။ အံ'ဌ၊၂၊၁၃၅။ (–သုတ္တနိ'ဌ၊၁။ ၂၉ဖ။)

နဝယောဇနသတ (တိ) [နဝ°+ယောဇန+သတ] ယူဇနာ ၉-ရာရှိသော။ ပရိကွေ့ပ-တော နဝယောဇနသတာနိတိ၊ ဒီ'ဌ၊၂။ ၂၂၊ မ'ဌ၊၄။၁၂၃။ ဇ၊ဌ၊၁။၅၇။ (–မ'ဌ၊ ၃။၂၀၀။ မ'ဌ၊၄။၁ဖ၇။)

နဝဒယောဇနသဘိက (တိ) [နဝယောဇနသတ+ဣက] ယူဇနာ ၉-ရာရှိသော။ တတ္ထ မဟာ-မဏ္ဍလံ နဝယောဇနသတိကံ၊ ဝိ'ဌ၊၁။၁ဖ၃-၄။ (–ဒီ'ဌ၊၂။၇၀။ သံ'ဌ၊၂။၀၂။ ဒီ'ရှိ'၁။ ၂၀၇။ မ'ရှိ'၂။၁၁ဖ။)

နဝဒယောဇနိက (တိ) [နဝဒယောဇန+ဣက] ၉-ယူဇနာရှိသော။ နဝဒယောဇနိကေန ဒေ-အာသိဖရသုသရသတ္ထိသဗ္ဗသနာတိ ဗဟ-လေန မာရဗလေန သမ္ဗရိဝုသောဘ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။၁၀။ ဥပရိ နဝယောဇနိကေန အယပဒတ္ထန ဆာဒိတောဘ။ မဟာနိ'ဌ။၃၇၅။

နဝယောဇနုဗ္ဗေဓ (တိ) [နဝ°+ယောဇန+ဥဗ္ဗေဓ]အစောက်အားဖြင့် ၉-ယူဇနာရှိသော၊ ၉-ယူဇနော အစောက်–ရှိ–မြင့်–သော။ ဥဒ္ဓံ နဝဒယောဇနုဗ္ဗေဓော ဟောတိ (အဟောသိ)။ အပ၊ဌ၊၁။၈၅။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၃၃ဖ။ ဇ၊ဌ၊၁။၈ဝ၊

နဝယောဗ္ဗန (နဿ)[နဝ°+ယောဗ္ဗန]ငယ်–နုပျို–သော အရွယ်။ ဌိတော ယံ နဝယောဗ္ဗနေ။ အပ၊၂" ၂၂၅။ သေရီ'ဌ'၁ဝ၃ဖ။

နဝရဇ (နဿ) [နဝရာဇ+ဏျ] အသစ်ဖြစ်သော မင်း၏ အဖြစ်။ နဝရဇ္ဇံ တာဝ ဣဒါနိ ဂန္ဓာဝိ ဗောဓေတုံ နဿ သက္ခိဿာမိ။ ဇ၊ဌ၊၄။၃ဖ၃။

နဝရတန (တိ) [နဝ°+ရတန။ နဝနာ ရတ္ဘာနာ သမာဟာရး။ ထောမ၊(နဝရတ္ဘ-သံ)] (၁) ၉-တောင်ရှိသော။ (၂) ရတနာ ၉-ပါး၊ နဝရတ်၊ ၉-ပါး။ (ယင်း ၉-ပါးတို့ကား–ပုလဲ, ပတ္တမြား, ကြောင်, ဂေါ်မုဒ်, (ဂေါ်မိတ်) စိန်, သန္တာ, ပတ္တမြားပြောက်, ဥဿဖယား, နီလာ-တို့ ဖြစ်ကုန်၏၊ တနည်း–စိန်, ပုလဲ, သန္တာ, ဂေါ်မုဒ်, နီလာ, ကြောင်, ဥဿ-ဖယား, မြ, ပတ္တမြား-တို့ဖြစ်ကုန်၏၊ ပရိက္ခ။ ခေါ်'သျ၊ သစ်၊ ၃၂၉။ နှာသည်း ကြည့်) (၁) ပါတိမောက္ခံ နဝရတနံ ဟောတိ၊ မုခဝဋ္ဋိတော ပဋ္ဌာယ အဋ္ဌရတနံ။ အံ'ဌ ၃။ ၇ဝ။ (၂) မုတ္တာမာဏိက္ခ ဝဇ္ဇယိ'ဌဂါမေဒါ ဝ၁ြ ဝိဒု-မော် ပဒ္ဓရာဂ် မရာဂကံနီလဋ္ဌ။ ဣတျ၊ တ္ထေ မုနဝရတ္ဘေသု (နဝသုရတနေသု)။ ထောမ။

နဝရတ္ထ (တိ) [နဝ°+ရတ္ထ] ဆိုးသစ်ဖြစ်သော။ ဣတ္ထိ နဝရတ္ထံ ကမ္မလံ ပါ၍တာ ဟောတိ။ ဝိ၊ဌ။၁၉၀။ နဝရတ္ထသ ဟိ စိ-ရသ ဝဏ္ဏော မနာပေါ ဟောတိ ဒဿနိယော။ အဘိ'ဌ၊ဌ။၁၂၃။

နဝလောကုတ္တရ (ပု) [နဝ°+ လောကုတ္တရ] ၉-ပါးသော ခလောကုတ္တရာ၊ လောကုတ္တရာ ၉-ပါ. (မဂ် ၄-ပါး, ဖိုလ် ၄-ပါး, နိဗ္ဗာန်)။ ဣတ္ထ စ နဝလောကုတ္တရေသု ပညတ္တိယံ-ယေ ဝ ကခ်ိပဝတ္ထိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ မ'ရှိ'၂။ ၅။ (–၁၄၉။)

နဝလောကုတ္တရမ္မ (ပု) [နဝ°+လောကုတ္တရ ဓမ္မ] ၉- ပါးသော လောကုတ္တရာ တရား၊ လောကုတ္တရာ ဘုရား ၉ ပါး (မဂ် ၄-ပါး, ဖိုလ်

၄-ပါး,နိမ္ဗာန်)။ နဝလောကုတ္တရမဂ္ဂော (ပ၊ ၉) — ဒီ၊၆၊၂။ ၂၉၄။ ဒီ၊၆၊၃။ ၂၄၇။ အံ၊၆၊ ၂။ ၂-၀၆။ မဟာနိ၊၆။၅၅။ သာရတ္ထ၊၁။၁၂။ ဝိမတိ၊၁။၃။ အံ၊ဌ၊ ၂။၃၀၄။ နဝလောကုတ္တ-ရမဂ္ဂော(ပ၊၈) — သံ၊၆၊ ၂။၆၆။ အပ၊၆၊၁။ ၂၁၇။ နဝလောကုတ္တရမဂ္ဂံ (ဒု၊၉) —သံ၊၆၊ ၁။၁၀၇။ သံ၊၆၊၃။၁၉၅။ ဇာ၊၆၊၅။၅၂၉။ နဝလောကုတ္တရဝမ္မေဟိ (တ၊၈)— ဝမ္မ၊၆၊ ၂။ ၂၇၆။နဝလောကုတ္တရမဂ္ဂဿ(စ၊၉)—အံ၊၆၊ ၂။၉၀၊ ၂၅၂။ ဝမ္မ၊၆၊၁။၁၀၂။ အပ၊၆။၁။ ၃-၃၃။ နဝလောကုတ္တရမဂ္ဂဿ (ဆ၊၉)—အပ၊ ၆၊၁။ ၂၂၅။ နဝလောကုတ္တရမဂ္ဂာနံ(ဆ၊၈)— သံ၊၆၊ ၂။၁၂၉။

နဝလောကုတ္တရမဂ္ဂတ္ထ (ပု) [နဝလောကုတ္တရ-ဝမ္ဂ+အတ္ထ] ၉-ပါးသော လောကုတ္တရာတရား ဟူသော အကျိုး။ ဝမ္ဘာနုဝမ္ဘပ္ပဋိပန္နောတိ နဝလောကုတ္တရမဂ္ဂတ္ထာယ သဟသိလက် ပုဗ္ဗ-ဘာဂပ္ပဋိပဒံ ပဋိပန္နော....လောကသ္မိ"။ အံ၊ ၆၊၃။ ၅၂။

နဝလောကုတ္တရမဂ္ဂဒါယ (ပု) [နဝလောကုတ္တရ ဝမ္ဂ+ဒါယ] ၉-ပါးသော လောကုတ္တရာတရား ဟူသော ပေးအင်သော အမွေဥစ္စာ။ နဝ-လောကုတ္တရမဂ္ဂဒါယံ အာဒိယတိတိ ဝမ္ဘဒါ-ယာဒေါ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၁။

နဝလောကုတ္တရမဂ္ဂဒါယဇ (နာ) [နဝလောကုတ္တ-ရမဂ္ဂဒါယာဒ+ဏ္ဍ] ၉-ပါးသော လောကုတ္တ-ရာ တရားဟူသော ပေးအပ်သော အမွေ ဥစ္စာကို ယူတတ်သူ၏အဖြစ်၊ လောကုတ္တရာ တရား ၉-ပါးအမွေခံ၏ အဖြစ်။ နဝလော-ကုတ္တရမဂ္ဂဒါယဇ္ဇံ အရဟတိတိ ဝမ္ဘဒါယာ-ဒေါ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၉။

နဝလောကုတ္တရမဂ္ဂဒါယာဒ (တိ) [နဝလော-ကုတ္တရမဂ္ဂဒါယ+အာ+ဒါ+ဏ] ၉-ပါးသော လောကုတ္တရာ တရားဟူသော ပေးအပ်သော အမွေဥစ္စာကို ယူသော၊ သူ။ ဩဝါဒဝမ္ဘဒါ-ယာဒံ နဝလောကုတ္တရမဂ္ဂဒါယာဒမေဝ ဝါ အရဟတိတိ ဝမ္ဘဒါယာဒေါ။ သံ၊ဌ၊ ၂။၁၀၅။

နဝလောကုတ္တရမဂ္ဂဒီပက (တိ) [နဝလောကုတ္တ-ရမဂ္ဂ+ဒီပက] ၉-ပါးသော လောကုတ္တရာ တရားကို ပြတတ်သော။ နဝလောကုတ္တရ ဝမ္ဘဒီပကံ သုဘာသိတံ ဧဧော တေသန္တိ သုဘာသိတဧဧော။ အံ၊ဌ၊ ၂။၃၀၆။

နဝလောကုတ္တရမဂ္ဂနိန္ဒ (တိ) [နဝလောကုတ္တရ-ဝမ္ဂ+နိန္ဒ] ၉-ပါးသော လောကုတ္တရာတရား သို့-ညွှတ်-ကိုင်း-သော။ နေကွမ္ဘနိန္ဒန္တိ နဝ-လောကုတ္တရမဂ္ဂနိန္ဒံ။ သံ၊ဌ၊ ၂။၃၁၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂၄။

နဝလောကုတ္တရမဂ္ဂနိဿိတ (တိ)[နဝလောကုတ္တရ-ဝမ္ဂ+နိဿိတ] ၉-ပါးသော လောကုတ္တရာ-တရား-၌-ကို-မှီသော-မှီ၍ဖြစ်သော။ နဝ-လောကုတ္တရမဂ္ဂနိဿိတ (ဒီ၊ဌ၊၃။၉၉)ဣ နဝဝိဓမ္မေ လောကုတ္တရမဂ္ဂေ နိဿာယ ပဝတ္တံ တဒဓိဂမူပါယဘာဝတော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၉၂။

နဝလောကုတ္တရမဂ္ဂသန္နိဿိတ (တိ) [နဝလော-ကုတ္တရမဂ္ဂ+ သန္နိဿိတ] အထက် ပုဒ်နက်-ကြည့်။ နဝလောကုတ္တရမဂ္ဂသန္နိဿိတံ ကတ္တာ ဝဒတိတိ ဝမ္ဘဝါဒီ။ အဘိ၊ဌ၊ ၃။ဂဂ။ မဟာနိ၊ ၆။ ၂ဂ၅၊ ၃-၉ဂ။

နဝလောကုတ္တရမဂ္ဂသမ္ဘာဝက (တိ) [နဝလော-ကုတ္တရမဂ္ဂ+သမ္ဘာဝက] ၉-ပါးသော လော-ကုတ္တရာတရားသို့ ကောင်းစွာရောက်စေတတ်-သော။ ဝေ ယာဝ ဥဏ္ဏသ တိက္ခဝိသဒ-ဘာဝပ္ပတ္တိယာ အဘာဝေန နဝလောကုတ္တရ-ဝမ္ဘသမ္ဘာဝကံ နယောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၉၂။

နဝလောကုတ္တရာဝဏ္ဏနိ (ထီ) [နဝလောကုတ္တရ+ အဝဏ္ဏနိ] ၉-ပါးသော လောကုတ္တရာ တရား သို့ သက်ဝင်ခြင်း။ နဝလောကုတ္တရာဝဏ္ဏနိ။ စရိယာ၊ဌ။ ၃၁၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၉၂။

နဝံသကဋ္ဌိရ (ပု) [နဝ၂+ဝံသကဋ္ဌိရ] ထွက်သစ်စ ဝါးညောက်၊ မြှစ်။ နာဝံသကဋ္ဌိရံဝ၊ ပသုဂ္ဂ ဇိဝိတကွယ်။ ဇာ၊၂။၁၅၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။ ၃၂။

နဝဝဋ္ဌ (နာ) [နဝ၂+ဝတ္ထ။ (နဝဝ+ဋ္ဌ-သံ)] အသစ်ဖြစ်သော အဝတ်၊ အဝတ်သစ်။ နဝဝတ္ထံ နဝဖလံ၊ နဝဂ္ဂရသဘောဇနံ။ အပ၊ ၂။၁၂၊ဂ၆၊၁၇၅။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၇။

နဝဝသ (တိ) [နဝ+ဝ] ၉-နှစ်-၉-ဝါ-ရှိသော၊ သူ။ နှ ကေဝလဋ္ဌ ဒသဝဿသာဝ နှ ဟောဘိ၊ နဝဝသောပိ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆ဂ။ အနုဋ္ဌိ၊ ၂။၁၇၂။

နဝဝသကာလ (ပု) [နဝဝသ+ကာလ] ၉ ဝါ-ရှိ-ရ-ရာ-အချိန် -အခါ-ကာလ။ ယာဝ နဝဝသကာလာ မတ္ထိမော နာမ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၆။ အံ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။၁၉၃။

နဝဝသသဟသ (နာ) [နဝ+ဝသ+သဟသ] ၉-ထောင်သော နှစ်၊ အနှစ် ၉-သောင်။ နဝဝသသသဟသာနိ၊ အဂါရံ အဗ္ဗ သော ဝသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၃၅၊၃၄၉။

နဝဝသာဘိသေက (တိ) [နဝဝသ+အဘိ-သေက] အဘိသိက် သွန်းပြီး၍-အဘိသိက် သွန်းပြီးရာ အခါမှ-၉-နှစ်ရှိသော၊သူ။ တဒါ အသောကော ဓမ္မရာဇာ နဝဝသာဘိသ-ကော ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉။

နဝဝသိက (တိ) [နဝဝသ+ဣက] ၉-ဝါရှိ သော၊ သူ။ နဝဝသိကမ္ပိ ဒါတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၈၄။

နဝဝါဒ (ပု) [နဝ+ဝါဒ]သိတင်းငယ်ဟူ သော- ခေါ်ဝေါ် -ပြောဆို- ခြင်း-အသုံး အနှုန်း။ အထ ခေါ ဘဂဝါ နဝဝါဒဋ္ဌ သုဘ္ဘာ ဂိလာနဝါဒဋ္ဌ။ သံ၊၂။ ၂၇၂-၅၄၉။

နဝဝါယိမ (တိ) [နဝ+ဝါယိမ]အသစ်ရက် အပ်သော။ တသ္မိမ္ပိ အသတိ နဝဝါယိမော ဝါ ဩနဒ္ဓကော ဝါ ဂယောတဒမ္ဘာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၃ဂ။ နဝေါ်တိ နဝဝါယိမော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၆၆။ နဝါယိမံ အနဋ္ဌं ဟောတိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၃။၆၇။ (-ဝိ၊သင်္ဂ။၉ဝ။ ဝဇိရ။၃ဝဝ။ သာရတ္ထ၊၃။ ၂၆။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၄။ အံ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။ ၁၉၆။)

နဝဝါရ (ပု) [နဝ+ဝါရ] ၉-ကြိမ်၊ ၉-ဝါရ။ အယဉ္စိ အာယသ္မာ ဒိဝါ နဝဝါရေ ရတ္တိ နဝဝါရေ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၅၄။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၃။၈ဂ။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၂။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၄၉။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၈ဝ။ သာရတ္ထ၊၃။၁၆၂။)

နဝဝါရသတ (နာ) [နဝ+ဝါရ+သတ]ဝါရတို့၏ ၉-ရာ၊ ဝါရ၉-ရာ၊ ၉-ရာခသာ ဝါရ။ နဝဝါရ-သတာနိ ပညာသဉ္စ ဝါရာ ဟောန္တိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၃၅။

နဝဝိတက္က (ပု) [နဝ+ဝိတက္က။ (နဝဝိတက်-သံ)] ၉-ပါးသော ဝိဘက်၊ ဝိဘက် ၉-ပါး။ ကွဒါနိ ကာမဝိတက္ကာဒိကေ သရ္ဗပဓာ ဒသောဘဲ "ကာမဝိတက္ကဝနုန"န္တိ အာဒိနာ နယေန နဝဝိတက္ကေ ဒဿသိ။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။ ၃၁။ (-မဟာနိ။၄ဝ၂-)

နဝဝိဒတ္ထိ (ထီ) [နဝ+ဝိဒတ္ထိ] ၉-ဆွာရှိသော (ညောင်စောင်း)။ ပမာဏယုဇ္ဇမဒ္ဌော ကိရ နဝဝိဒတ္ထိ။ ဝဒိ၊။၁၉၂။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၆၆။)

နဝဝိဒတ္ထိပ (ပ္ပ) မာဏ (တိ) [နဝဝိဒတ္ထိ+ ပမာဏ] ၉ ထွာ-ပမာဏ-အတိုင်းအရှည်-ရှိသော (ညောင်စောင်း စသည်)။ ပမာဏ-ယုဇ္ဇော မဒ္ဌောတိ ပကာဘိဝိဒတ္ထိယာ နဝ-ဝိဒတ္ထိပ္ပမာဏော မဒ္ဌော။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၃၄။ အာစရိယခနု နာမ ပကာဘိ ဘခတ္ထန နဝဝိ-ဒတ္ထိပ(ပ္ပ)မာဏံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၂၆။ ကခ်ီ၊ ဋ္ဌိ၊သစ်။၃၄၂၂။ (-ဒီဃနိ၊၁။၁၂၁။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌိ။ ၅၂။)

နဝဝိဓ (တိ) [နဝ°+ဝိဓ] ၉-ပါးသော–အဖို့–အစု–ရှိသော၊ ၉-ပါးသော အပြားရှိသော။ နဝဝိဓတိ နဝကောဋ္ဌာသာ၊ နဝပွဘေဒါ ဝါ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၉၄။

နဝဝိဓော (ပ၊ဧ)—ပေဋ္ဌကော။၁၀၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၀။ သာဝတ္ထ၊၂။၇၅။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၀၄၊ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၀၀။ **နဝဝိဓံ** (ပ၊ဧ)—ကခ်ီ။၉၅။ **နဝဝိဓ**(ပ၊ဗ)— ဝိ၊၄။ ၄၄၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၀။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၃၀၄။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၃၇၀။**နဝဝိဓံ**(ဒုဧ)—ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၁၇၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၉၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃၀၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၀။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၉။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၇၆။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၄။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်။၁၅၄။ **နဝဝိဓေန** (တ၊ဧ) —အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၆။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၀။ သာဝတ္ထ၊၂။၃၂။ **နဝဝိဓဿ** (ဆ၊ဧ)—အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၂။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၇။**နဝဝိဓဿ** (သ၊ဧ)—ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၀။

နဝဝိဉ္ဉာဏ(နဿ) [နဝဝိဓ+ဉာဏ]၉-ပါးအပြားရှိသော ဉာဏ်။(ယင်းဉာဏ် ၉-ပါးကား–(၁) ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်, (၂) ဘင်္ဂဉာဏ်, (၃) ဘယဉာဏ်, (၄) အာဒီနဝဉာဏ်, (၅) နိဗ္ဗိဒါဉာဏ်, (၆) မုဉ္စိတုကမ္မတာဉာဏ်, (၇) ပဋိသင်္ခါဉာဏ်, (၈) သင်္ခါရုပေက္ခာဉာဏ်, (၉) အနုလောမဉာဏ်တို့ ဖြစ်၏။ ယင်းဝိပဿနာဉာဏ် ၉-ပါးသည် ပဋိပဒါဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိမည်၏။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၇၆-ကြည့်။) ဥဒယဗ္ဗယဉာဏာဒိ-နဝဝိဓဉာဏ် ပဋိပဒါဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၂၀။

နဝဝိဓေဘဒ (ပု) [နဝဝိဓ+ဘေဒ] ၉-ပါးအပြားရှိသော တရား–အထူး– အပြား။ **နဝဝိဓေဘေဒ** သတ္တဝိဓေ ဝုတ္တာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄။

နဝဝိဓမာန (ပု) [နဝဝိဓ+မာန]၉-ပါးအပြားရှိသော မာန။ (သေယျ,သဒိသ,ဟီန ပုဂ္ဂိုလ် ၃-သောက်ဘို့၌ ၃-ပါးစီဖြစ်သော "သေယျာ-ဟမသ္မိတိ မ်ာနော, သဒိသောဟမသ္မိတိမ်ာ-နော, ဟ်ခနာဟမသ္မိတိ မ်ာနော" ဟူသော မာန၉-ပါး ဖြစ်၏။ အဘိ၊ဓ။၂၂၅။)

နဝဝိဓမ်ာနော (ပ၊ဧ)—ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၉။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၁၇။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၂၉၆။ **နဝဝိဓမ်ာ-နော** (ပ၊ဗ)—ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။ ၁၀၆။ **နဝဝိဓမ်ာနံ** (ဒုဧ)—သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅။ **နဝဝိဓမ်ာနေဟိ** (တ၊ဗ)—ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁။ **နဝဝိဓမ်ာနတော** (မ၊ဧ)—အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၇။

နဝဝိဓမ်ာနကောဋ္ဌာသ (ပု) [နဝဝိဓမ်ာန+ကောဋ္ဌာသ] ၉-ပါးအပြားရှိသော မာန–အဖို့ – အစု။ **နဝဝိဓမ်ာနကောဋ္ဌာသေသု** နစလန္တိ နဝေဓေန္တိ။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၁၈။

နဝဝိဓလောကုတ္တရဓမ္မ (ပု) [နဝဝိဓ+လော-ကုတ္တရဓမ္မ]၉-ပါးအပြားရှိသောလောကုတ္တရာ-တရား။ **နဝဝိဓလောကုတ္တရဓမ္မော** (ပ၊ဧ)—သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၉။ **နဝဝိဓလောကုတ္တရဓမ္မံ**(ဒုဧ) —ထေရီ၊ဋ္ဌ။၅၉။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၉၈။ **နဝဝိ-လောကုတ္တရဓမ္မေ** (သ၊ဧ)—ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၆။

နဝဝိဓဝဿ (နဿ) [နဝဝိဓ+ဝဿ] ၉-ပါးအပြားရှိသော မိုး၊ မိုး ၉-မျိုး။ ယင်းမိုး ၉-မျိုးတို့ကား–မာရ်နတ်မင်း, အာဠဝကတို့ ဘုရားရှင်အား တိုက်ခိုက်ရာ ပစ်လွှတ်ဖြစ်စေသော မိုးတို့တည်း။သို့ရာတွင် ဘုရားရှင်ကို မအောင်နိုင်၊ ဘုရားရှင်ကသာ ယင်းမိုးတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ မာရ်နတ်, အာဠဝက တို့ကို အောင်နိုင်၏။ ယင်းမိုးကား ဝါတံ ဝဿဉ္စ ပါသာဏံ၊ အာဝုဓံ ဝါဠုကံ တထာ။ ကုက္ကုဠံ ကလ-လဂ်ါရံ၊ အန္ဓကာရဉ္စိမေ နဝ- ဟူသည်နှင့် အညီ (၁) မုန်တိုင်းလက်နက်မိုး၊ (၂) မိုးကြမ်း ရေဆိုးမိုး၊ (၃)ကျောက်ခဲစိုင်မိုး၊ (၄) လုံ့ဝေါ-စသည့် လက်နက်မိုး၊ (၅) သဲမိုး၊ (၆) ပြာပူမိုး၊ (၇) ရွှံ့ညွန်မိုး၊ (၈) မီးကျီးမိုး၊ (၉) အမိုက်မှောင်မိုး အားဖြင့် ၉-မျိုးဖြစ်သည်။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၅–၆။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။

၂၁၈–၉။) ဝေ၀ နဝဝိဝေယျံ ဝယိ။ သုတ္တနိ၊ ၆၊ ၁။ ၂၃၂။

နဝဝိသေသုတ္တန္တ (ပုံ၊နာ) [နဝဝိ+သုတ္တန္တ] သုတ္တ-ဂေယျ - အစရှိသော ၉-ပါးအပြားရှိသော ပါဠိပိဋကတ ၃-ပုံ။ "တေနာတိ"တိပဒေန နိဒ္ဒိဋ္ဌံ နဝဝိသေသုတ္တန္တံ။ နေတ္တိ၊ ဝိ။၈။

နဝဝိသေသုတ္တန္တဒေသနာ (တီ) [နဝဝိသေသုတ္တန္တ+ဒေသနာ] သုတ္တ,ဂေယျ-အစရှိသော ၉-ပါးအပြားရှိသော ပါဠိဒေသနာ။ နဝဝိသေသုတ္တန္တ-ဒေသနာယ ဟိ ဝေနေယျာနံ ဇာနနံ ပုရိမ-ဇာနနေန ပစ္ဆိမဇာနနံ။ နေတ္တိ၊ ဝိ။၈။

နဝဝိသေသုတ္တန္တပရိယေဋ္ဌိ (ထီ) [နဝဝိသေသုတ္တန္တ+ပရိယေဋ္ဌိ] သုတ္တ,ဂေယျ-အစရှိသော ၉-ပါးအပြားရှိသော သာသနာတော်ကိုရှာမှီးခြင်း။ တတ္ထ ဟိ သုတ္တာဒိဝေါ နဝင်္ဂါ သာသ-နာ ပရိယေဋ္ဌိ.... "နဝဝိသေသုတ္တန္တပရိယေဋ္ဌိ"-တိ ဝုတ္တာ။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၁၂၄။ (–မ၊ဋီ၊ ၂။ ၈၆။ အနုဋီ၊ ၁။ ၂၄။)

နဝဝိသေသုတ္တန္တပရိယေ ယနာ (ထီ) [နဝဝိသေသုတ္တန္တ+ပရိ ေ ယသနာ] အသက် ပုဒ်နက် ကြည့်။ အသ ဝါ ဝကွမာနာယ ဟာရနယာနုပုဗ္ဗိယာ နဝဝိဓသုဘ္ဘန္တပရိယေသနာ ဝိဇာနနာ ဟေ-ဘုဘူဘာတိ ဝေဒိတမ္ပေ။ နေတ္တိ၊ ဝိ။၁၈။

နဝဝိသေသုတ္တန္တဝစန (နာ) [နဝဝိသေသုတ္တန္တ+ဝစန]သုတ္တ, ဂေယျ-အစရှိသော ၉-ပါးအပြား ရှိသော ပါဠိ-ဟူသော ဘုရားရှင် စကား။ တထာ စ သတိ အသုတ္တသဘာဝါနေ၀ ဂေ-ယျဂ်ါဒီနိတိ နဝဝိသေသုတ္တန္တဝစနံ ဝိရုဇ္ဈေယျ။ နေတ္တိ၊ ဋီ။ ၂၃။

နဝဝိသေသုတ္တန္တသဟိတ (တီ) [နဝဝိသေသုတ္တန္တ+သဟိတ] သုတ္တ,ဂေယျ-အစရှိသော ၉-ပါး အပြားရှိဒသော ပါဠိနှင့်တကွဖြစ်သော။ နဝ-ဝိဓသေသုတ္တန္တသဟိတံ ဝါ ဝရံ သမ္ဗုံ သာ၀သနံ နာ ၀မ။ နေတ္တိ၊ ဝိ။၈။

နဝဝိလီန (တီ) [နဝ+ဝိလီန] ချက်သစ်စ-ဖြစ်၍–ကြေမွ–ကြည်လင်–သော၊ အသစ်-ဖြစ်၍ စိုစွတ်သော။ သာ မာတု ဃရံ ဂန္တွာ နဝဝိလီနံ စမ္မကပုဋဝဏ္ဏံ သပ္ပိ အာဟရိတ္ဝာ ပစ္စေကပုဒ္ဓဿ ပတ္တေ ပူရေသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၅။ ၃၀၆။ နဝဝိလီနန္တိ အဘိနဝကိလိဏ္ဏံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၆။

နဝဝိလေပနဂဟဏ (နာ) [နဝဝိ+လေပန+ဂဟဏ] အသစ်ဖြစ်သော နံ့သာကိုယူခြင်း၊ နံ့သာသစ်-ကို ယူခြင်း။ ပုဗ္ဗဏ္ဏဝိ+လေပနံ ဟာရေတ္ဝာ နဝဝိ+လေပနဂဟဏဿ ကိသ္မိဿ ကာ+လေ နတ္ထိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၂၂။

နဝဝိဟာရ (ပု) [နဝ+ဝိဟာရ] အသစ်ဖြစ်-သော ကျောင်း၊ ကျောင်းသစ်။ နာ၀ိဟာရေ ဗဟု နဝကမ္မံ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၁၆။ သာ၀ရတ္ထ၊ ၂။ ၂၀၇။

နဝဝိတ (တီ) [နဝ+ဝိတ] အသစ်ရက်အပ်-သော၊ ရက်သစ်စဖြာ်သော။ ပါဠိယံ နဝါ၀ုတ-(ဝိ၊ ၁။ ၁၉၁)န္တိ နဝ၀ိတံ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၆၅။

နဝ၀ုဋ္ဌ (တီ) [နဝ+ဝုဋ္ဌ] အသစ်–အဦး–အစ–မဋ္ဌ–လက်မှန်–ရှာသွန်းအပ်သော၊ရှာ-သစ်ဝတ်ဖြစ်သော။ နဝ၀ုဋ္ဌေ ဒေ၃ဝ ဝိရ၀ဏ္ဏော ဝါတသကုဏော တတ္ထ ဂစ္ဆတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၉၂။ တဒါ စ ပန နဝ၀ုဋ္ဌဿ ဘူမိယာ ဗဟု ဗ္ဗဏ္ဏဂေါ ပဝတ္ထာ ဥဋ္ဌဟိ သု။ ဓမ္မ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၃။ (–သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၁ ၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၁ ၆။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၅ ၂။)

နဝ၀ေဒနာ (ထီ) [နဝ+ဝေဒနာ] အသစ်ဖြစ်-သော ဝေဒနာ၊ ဝေဒနာသစ်၊ ရောဂါသင်။ နဝ၀ေဒနာ နာမ အတိဘုတ္ထပစ္စယေန ဥပ္ပဇ္ဇနကဝေဒနာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၄၃၁။ အာယ-တိ ဥပ္ပဇ္ဇနတော နဝ၀ေဒနာတိ ပ၀ုစ္စတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃ ၂။ (–မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။ ၃ ၀ ၃။ အနုဋီ၊ ၁။ ၂ ၀ ၂။)

နဝသညာ (ထီ) [နဝ°+သညာ] ၉-ပါးသော-အမှတ်-သညာ။ယထာ ကာယာနုပဿနာယ နဝသညာ ဝိနီလကသညာ ဥဒ္ဓုမာတကသညာ။ ပေဋ္ဌကော။၂၃၈။

နဝသတ (နာ) [နဝ°+သတ။ (နဝဂတ-သံ)] ၉-ရာ၊ ၉၀၀။ တိဏိ သန္ဓိသဟဿာနိ၊တထာ နဝသဘာနိ စ။မ၊၆၊၁။၃၊ နဝသတဗ္ဗေကဝိသဝဿာနံ။ သင်္ဂဟ။ ၂၂။ ဝဿာနံ သမ္ဘန္ဓိ နဝသတံ ကေဝိသ ကောဋ္ဌိယော။ အဘိ၊ ဝိဘာဝိနီ။ ၆၇။

နဝသတ္တ (ပု) [နဝ°+သတ္တ။ (နဝသတ္ထ-သံ)] အသစ်ဖြစ်သော သတ္တဝါ၊ သတ္တဝါသစ်။ နဝသတ္တပါတုဘာဝဒီဋ္ဌ-ကြည့်။

နဝသတ္တပါတုဘာဝ (ပု) [နဝသတ္တ+ပါတုဘာဝ] အသစ်ဖြစ်သော သတ္တဝါ၏ ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာခြင်း၊ သတ္တဝါသစ်၏ ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာခြင်း။ နဝသတ္တပါတုဘာဝံ သခ်ါရသဿတဘာဝံ ယော ကရောတိ။ မိလိန္ဒ။ ၃၉၉။ နဝသတ္တပါတုဘာဝဒီဋ္ဌ-လည်း ကြည့်။

နဝသတ္တပါတုဘာဝဒီဋ္ဌိ (ထီ) [နဝသတ္တပါတုဘာဝ+ဒိဋ္ဌိ] အသစ်ဖြစ်သော သတ္တဝါ-သတ္တဝါသစ်-၏ ထင်ရှားဖြစ်ခြင်းဟု (ဖြစ်သော) အယူမှား။ နဝေါ သတ္တော နဝသတ္တော၊ နဝသတ္တသ ပါတုဘာဝေါ နဝသတ္တပါတုဘာဝေါ၊ နဝသတ္တပါတုဘာဝေါ ဣတိ ဒိဋ္ဌိ နဝသတ္တပါတုဘာဝဒိဋ္ဌိ။ ပါရာ၊ ယော။ ၉၁။ (-ဝိ၊ ၆၊ ၁။ခ၃ ၂။ပဋ္ဌိသံ၊ ၆၊ ၁။ ၃၃၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၅၄။ နေတ္တိ၊ ၆။ ၁၇၁)

နဝသတ္တပါတုဘာဝဒေါသပဿသင် (ပု) [နဝသတ္တပါတုဘာဝ+ဒေါသ+ပဿင်] အသစ် ဖြစ်သော သတ္တဝါ-သတ္တဝါသစ်-ထင်ရှားဖြစ်ခြင်း၏ အပြစ်ဆိုလျှင်းပါးခြင်း။ ဘာဝေ ဝါ နဝ သတ္တပါတုဘာဝဒေါသပဿသင်္ဂေါ။ ဝဇိရ။ ၁၅၅။ နဝသတ္တပါတုဘာဝဒီဋ္ဌ-လည်း ကြည့်။

နဝသတ္တပါတုဘာဝပဿင် (ပု) [နဝသတ္တပါတုဘာဝ+ပဿင်] အသစ်ဖြစ်သော သတ္တဝါ-သတ္တဝါသစ်-၏ ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာခြင်းကို လျှင်းပါးခြင်း။ အညထာ နဝသတ္တပါတုဘာဝပဿင်္ဂေါ။ ဝဇိရ။ ၃၉၇။ နဝသတ္တပါတုဘာဝဒီဋ္ဌ-လည်း ကြည့်။

နဝသတ္တပါတုဘာဝသဿတဒိဋ္ဌိ (ထီ) [နဝသတ္တပါတုဘာဝ+သဿတဒိဋ္ဌိ] အသစ်ဖြစ်သော သတ္တဝါ-သတ္တဝါသစ်- ၏ထင်ရှားဖြစ်၏ဟူ၍ ဖြစ်သော မြဲသော အယူ။ သော နဝသတ္တပါတုဘာဝသဿတဒိဋ္ဌိ ဂဏ္ဍာတိ။ မဟာနိ၊ ၆။ ၃၃၂။

နဝသတ္တာဝါသ (ပု) [နဝ°+သတ္တာဝါသ]၉-မျိုးသော သတ္တဝါတို့၏-နေရာ-တည်နေရာ-အရပ်၊ သတ္တာဝါသ ဘုံကိုးဝ။ (ယင်း ၉-မျိုးတို့ကား—(၁) နာနတ္တကာ၊ နာနတ္တသညီ=ကိုယ်သဏ္ဌာန်ချင်း ကွဲပြားရ၍ ပဋ္ဌိသန္ဓေသညာအားဖြင့်လည်း ကွဲပြားသော နတ်အချို့၊ ဝိနိပါတိကအချို့၊ လူတို့၏နေရာ လူ ၄-ဘုံ၊ နတ်ဘုံ။ (၂) နာနတ္တကာ၊ ဧကတ္တသညီ=ပဌမဈာန်ဘုံ၌ ဖြစ်သော ပြဟ္မာတို့အလား ကိုယ်သဏ္ဌာန်ချင်းကွဲပြားရ၍ ပဋ္ဌိသန္ဓေသညာချင်းတူသော သတ္တဝါတို့၏ နေရာ အပါယ် ၄-ဘုံ, ပဌမဈာန် ၃-ဘုံ။ (၃) ဧကတ္တကာ၊ နာနတ္တသညီ=အာဘဿရာပြဟ္မာတို့အလား ကိုယ်သဏ္ဌာန်ချင်းတူ၍ ပဋ္ဌိသန္ဓေသညာ ကွဲပြားသော သတ္တဝါတို့၏နေရာ=ပဉ္စကနည်း၌ ဒုတိယဈာန်, တတိယဈာန် ၂-ဘုံပေါင်း။ (၄) ဧကတ္တကာ၊ ဧကတ္တသညီ=သုဘကိဏ္ဍာပြဟ္မာတို့ကဲ့သို့ ကိုယ်သဏ္ဌာန်ချင်းလည်းတူ, ပဋ္ဌိသန္ဓေသညာချင်းလည်း တူသော သတ္တဝါတို့၏နေရာ ပဉ္စကနည်း စတုတ္ထဈာန် ၃-ဘုံ, ဝေဟပ္ဖလ်ဘုံ, သုဒ္ဓါဝါသ ၅-ဘုံ။ (၅) သညာမရှိ အာရုံခံစားမှု မရှိသော သတ္တဝါတို့၏ နေရာ အသညသတ်ဘုံ။ (၆)

ရှုပသညာ လုံးဝလွန်မြောက်, ပဋိဃသညာ ချုပ်သည့်ပြင် နာနတ္တသညာကို နှလုံးမသွင်းခြင်းကြောင့် ဓကာင်းကင်သည် အဆုံးမရှိဟု နှလုံးသွင်းလျက် အာကာသာနဉ္စာယတန ဘုံသို့ရောက်ခဿ သတ္တဝါတို့၏နေရာ အာကာသာနဉ္စာယတနဘုံ။ (၂) အာကာသာနဉ္စာယတနဈာန်ကို လွန်မြောက်၍ ဝိညာဉ် အဆုံးမရှိဟု နှလုံးသွင်းလျက် ဝိညာဏဉ္စာယတနဘုံသို့ရောက်သော သတ္တဝါတို့၏ နေရာ ဝိညာဏဉ္စာယတနဘုံ။ (၃) ဝိညာဏဉ္စာယတနဈာန်ကို လွန်မြောက်၍ တစုံတခုမျှမရှိဟု နှလုံးသွင်းလျက် အာကိဉ္စာယတနဘုံသို့ရောက်သော သတ္တဝါတို့၏ နေရာ အာကိဉ္စညာယတနဘုံ။ (၄) အာကိဉ္စညာယတနဈာန်ကို လွန်မြောက်၍နေဝသညာနာသညာယတန ဘုံသို့ရောက်သော သတ္တဝါတို့၏ နေရာ နေဝသညာနာသညာယတနဘုံတို့ဖြစ်ကုန်၏။ အံ၊၃။ ၂၀၁–၂)။ နဝသတ္ထာဝါသာ(ပဋိသံ။ ၂၃)တိ သတ္ထာနံ အာဝါသာ၊ဝသနဋ္ဌာနာနီတိ အတ္ထော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၆။ အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

နဝသတ္ထာဝါသပရိဇာနနဉာဏ (နာ) [နဝသတ္ထာ-ဝါသ + ပရိဇာနန+ဉာဏ] ၉-မျိုးသော သတ္တဝါတို့ တည်နေရာအရပ်ကို ပိုင်းခြားရှု သိတတ်သောဉာဏ်၊ သတ္တာဝါသ ဘုံကိုးဝကို ပိုင်းခြားရှု သိတတ်သော ဉာဏ်။ နဝသတ္ထာ-ဝါသ ၊ရိဇာနနဉာဏံ၊ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၃၅။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၁။၃၀၂။

နဝသပ္ပိ (နာ) [နဝ၂+သပ္ပိ] အသစ် ဖြစ်သော ထောပတ်၊ထောပတ်သစ်။ နဝသပ္ပိနာ သခ်ိတံ ခီရယာဂုံ ပုရတော ဌပေတ္မာ။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊၁။ ၄၀၆။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ။၄။၃၇၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၀၉။)

နဝသပ္ပိပူရ (တိ) [နဝသပ္ပိ+ပူရ] ထောပတ်သစ်ဖြင့် ပြည့်သော။ နဝသပ္ပိပူရံ စန္ဒနကရဏ္ဍကံ အာဒါယ ဂစ္ဆထ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၀၁။

နဝသပ္ပိပေါက္ခရမဒုစုဏ္ဏယုတ္တ (တိ) [နဝသပ္ပိ+ပေါ-က္ခရ+မဒုစုဏ္ဏ+ယုတ္တ] (က) ထောပတ်သစ်, ကြာ,ပျားမှုန့်တို့နှင့်ယှဉ် သော (ခ) ထော-ပတ်သစ်, ကောင်းလည်းကောင်း ချိုလည်း ချိုသော သေးငယ်သောစားဖွယ်တို့နှင့်ယှဉ် သော။ သော နဝသပ္ပိပေါက္ခရမဒုစုဏ္ဏယုတ္တသ-ဒ္ဓိရဒကပါယာသသ ပတ္တံ ပူရေတ္မာ ဒေတု။သံ၊ ဋ္ဌ၊၁။ ၂၅၁။

နဝသပ္ပိမိဿက (တိ) [နဝသပ္ပိ+မိဿက] ထော-ပတ်သစ်နှင့် ရောနှောသော (သလေးထမင်း-စသည်)။ နဝသပ္ပိမိဿကံ သာလိဘတ္တံ အာ-ရဇ္ဇ ကထေသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၉၀။

နဝသပ္ပိသက္ကရစုဏ္ဏာဘိသခ်တ (တံ) [နဝသပ္ပိ+-သက္ကရစုဏ္ဏ+အဘိသခ်တ] ထောပတ်သစ်၊ သကြားမှုန့်တို့ဖြင့် ပြုပြင်စီရင်အပ်သော (နို့-ဆနာ စသည်။) နဝသပ္ပိသက္ကရစုဏ္ဏာဘိသခ်-တေန ပါယာသေန ပရိဝိသိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၁၀။

နဝသမုဋ္ဌိတ (တိ) [နဝ၂+သမုဋ္ဌိတ] အသစ်ဖြစ်သော။ ဧတံ နဝသမုဋ္ဌိတံ နာမ ပဋိဂ္ဂ-ဟေတ္မာ ပရိဘုဉ္ဇိတမ္ပိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၃။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။၁၁၇။ (–ဝိမတိ၊ ၂။၃၆။)

နဝသရီရပါတုဘာဝ (ပု) [နဝသရီရ+ပါတုဘာဝ] အသစ်ဖြစ်သော–ခန္ဓာ–ကိုယ်–၏ ထင်ရှား-ဖြစ်ခြင်း၊ ခန္ဓာ–ကိုယ်–သစ် ဖြစ်ပေါ်လာ-ခြင်း။ သတ္တဿ နဝသရီရပါတုဘာဝေါ တိ-အာဒိနိ ဝိကပ္ပေတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၄၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၇၆။

နဝသလိလသမ္ပုဏ္ဏ (ပု) [နဝ၂ + သလိလ+-သမ္ပုဏ္ဏ] တက်စဖြစ်သော ရေဖြင့်ပြည့်သော၊ ရေသစ်တို့ဖြင့်ပြည့်သော (ဂင်္ဂါမြစ်ရေ)။ ဂင်္ဂ-နဒီ (ဂင်္ဂါနဒီ၊ သီ) နဝသလိလသမ္ပုဏ္ဏံ သမတိတ္ထိကံ။ မိလိန္ဒ။၁၂၅။ (–ဂ၆၃)

နဝသဿ (နာ) [နာ၂+သဿ] အဦးဖြစ်သော ကောက်၊ ကောက်ဦး။ နဝသဿာနိ (အံ၊

၂။၃၅)တိ အဂ္ဂသဿာနိ။ အံ၊ဌ၊၃။၂၁။, အကာဌပုဗ္ဗံ နဝသဿ နာမ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၄၁၁။ (–အပ၊ ၂။၁၀၊၁ ၂။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၅၉။)

နဝသာဌက (ပု) [နဝ၂+သာဌက] အသစ်ဖြစ်သော ပုဆိုး၊ ပုဆိုးသစ်။ တေရသဟတ္ထောပိ ဟိ နဝသာဌကေ၊ ဒသာနံ ဆိန္နကာလတော ပဋ္ဌာယ ပိလောတိကာတိ ဝုစ္စတိ။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၁၆၇။

နဝသိဝထိကပဗ္ဗ (နဝ) [နဝသိဝထိကာ+ပဗ္ဗ] ၉-မျိုးသော သိဝထိကတို့၏–အဆစ်–အပိုင်း–အခန်း။ တတ္ထာဝတာ စ အာနာပါနပဗ္ဗံ,.... နဝသိဝထိကပဗ္ဗာနိတိ စုဒ္ဒသ ပဗ္ဗာ ကာယာနုပဿနာ နိဒ္ဒိတာ ဟောတိ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၃၆၃။ မ၊ဌ၊၁။ ၂၇၈။ (–ဒီ၊ ၂။ ၂၃၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၃ ၂။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။ ၂၈။)

နဝသိဝထိကပရိဂ္ဂါဟက (တိ) [နဝသိဝထိက+ပရိဂ္ဂါဟက။ ထိ-ဌ—ပရိဂ္ဂါဟိကာ] ၉-မျိုးသော သိဝထိကတို့ကို သိမ်းဆည်းတတ်သော သူ။ ဣဒံ နဝသိဝထိကာပရိဂ္ဂါဟကာနံ ဘိက္ခူနံ ယာဝ အရဟတ္တာ နိယျာနမုခံ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၃၆၃။ မ၊ဌ၊၁။ ၂၇၈။ တတ္ထ နဝသိဝထိကပရိဂ္ဂါဟိကာ သတိ ဒုက္ခသစ္စံ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၃၆၃။ မ၊ဌ၊၁။ ၂၇၈။

နဝသိဝထိကာ (ထိ) [နဝ+သိဝထိကာ] ၉-မျိုးသော–မပုပ်သေးသော– သူသေကောင်၏ တည်ရာ (သင်္ချိုင်း)–သိဝထိက။ ဣဒ ပန ဌတ္ဌာ နဝသိဝသိကာ သမောဝေနေ ဟတ္ထာ။ ဒီ ဌ၊ ၂။၃၆၃။ မ၊ဌ၊၁။ ၂၇၈။ (–ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၃၉၄။ မမ္ပ၊ဌ၊ ၂။ ၂၈၇။) သိဝထိက-လည်းကြည့်။

နဝသိဝထိကာဝဏ္ဏဏ္ဏာန (နဝ) [နဝသိဝထိက+ဝဏ္ဏ+ဏ္ဏာန] ၉-မျိုးသော သိဝထိကတို့၌ အဆင်းအား ဖြင့်ဖြစ်သော ဏ္ဏာန်။ နဝသိဝထိ-ကာဝဏ္ဏဏ္ဏာနဝသေန စ ပဝတ္ထာ ကာယဂ-တာသတိ ဂဟိတာ၁။ အဘိ၊ဌ၊၁။ ၂၄၅။

နဝသုတ္ထ[ဝ] (နဝ) [နဝ+သုတ္ထ] သုတ္ထ, ဂေယျ-စသော ၉-ပါးသောအင်္ဂါရှိသော–ပါဠိ–ပိဋကဒုတိယံ။ နဝသုတ္ထန္တ-ကြည့်။

နဝသုတ္ထ[၂] (နဝ) [နဝ၂+သုတ္ထ] အသစ်ဖြစ်သော ချည်၊ ချည်သစ်။ ကောဋိ ပုရာဏသုတ္ထံ နိဟ-ရိတ္ဝာ နဝသုတ္ထံ ပဝေသေတုံ နဝ သက္ကောတိ။ ဇာ၊ဌ၊ ၆။ ၁၇၇။

နဝသုတ္ထန္တ (ပု၊နဝ) [နဝ+သုတ္ထန္တ] သုတ္ထ, ဂေယျ-စသော အင်္ဂါ ၉-ပါးရှိသော–ပါဠိ–ပိဋကဒုတိယံ။ ဧတံ သမ္မေ နဝသုတ္ထန္တာ ယသ္ဿ ဝမ္မံ ယထာ ဝိနယံ.... ယောဇေတမ္ဗာ။ နေတ္တိ။ ၂၄။

နဝသုတ္ထသဟဿ (နဝ) [နဝ+သုတ္ထ+သဟဿ] သုတ်တို့၏ ၉-ထောင်၊ ၉-ထောင်သောသုတ်။ (အင်္ဂုတ္တရနိကာယ်၌ သုတ်ပေါင်း ၉-ထောင် ၅-ရာ၅-ဆယ့်၇-သုတ် (၉၅၅၇)သုတ် ရှိ၏။) နဝသုတ္ထသဟဿာနိ၊ ပဋ္ဌ သုတ္ထသတာနိ ၄ ။ သတ္ထုပညာသ သုတ္ထာနိ၊ သန်္ဓာ အင်္ဂုတ္တရေ အယံ။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၂ ၂။ ဒီ၊ဌ၊၁။ ၂၄။ အံ၊ဌ၊၁။ ၃။ စိတ္တပရိယာဒါနသုတ္တာဒီနိ နဝသုတ္ထသဟ-ဿာနိ ပဋ္ဌ စ သုတ္ထသတာနိ။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။ ၂။

နဝသောတ (တိ) [နဝ+သောတ] ၉-ပါးသော အလျှဉ် ရှိသော (အမာ၀, ဒွါရပေါက်)။ နဝသောတာနိ တေ ကာယေ။ ထေရ။ ၂၇၀။ တထာ ဓိရတ္ထု ပူရံ နဝသောတသန္ဓိနိ (ထေရ။ ၄၆၀)ဣတိ နာနပ္ပကာရဿ အသုစိနော ပူရံ နဝဟိ သောတေဟိ ဝဟမုခေဟိ အသုစि-သန္ဓိနိ သဝတိ။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၄၇၆။ (–ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၄၀၂၊ ၄၀၉။)

နဝသောတသန္ဓိ (တိ) [နဝသောတ+သန္ဓိ] ၉-ပါးသော–အလျှဉ်ရှိသော–အမာ၀–ဒွါရ–တို့မှ(မစင်မ)ကြယ် ရွံ့စွယ်)ယိုစီးနေသော။ အသက်ပုဒ် ကြည့်။

နဝဟတ္ထ (တိ) [နဝ°+ဟတ္ထ] ၉-တောင်ရှိသော (ပုဆိုးစသည်)။ ဧကေကဿ နဝဟတ္ထံ သာဋကံ ဒဿာမ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၆၉။ သစေ ပန သော နဝဟတ္ထော ဟောတိ။ ယင်း-၈၄။ (–သံ၊ဌ၊၂။၄၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၈၉။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။ ၂၁၈။)

နဝဟတ္ထပရိကွေပ (တိ) [နဝဟတ္ထ+ပရိကွေပ] အဝန်း လုံးပတ်အားဖြင့် ၉-တောင်ရှိခဿ၊ ၉-တောင်အဝန်းလုံးပတ်ရှိသော (ရွှေခွက်)၊ သုဝဏ္ဏကရွာဟံ နိမ္မိနိ နဝဟတ္ထပရိကွေပံ ပဋ္ဌဟတ္ထုဗ္ဗေမ်။ ဝိ၊ဌ၊၁။၆၉။

နဝဟတ္ထသာဋက (ပု၊နဝ) [နဝဟတ္ထ+သာဋက] ၉-တောင်ရှိသော ပုဆိုး။ ဧကေကဿ နဝဟတ္ထသာဋကံ ဒဿာမ။ ဝိ၊သင်္ဂ၊။ ၂၈၆။

နဝဟိရညဒကာဋ္ဌိပရိစ္စာဂ(ပု) [နဝဟိရညဒကာဋ္ဌိ+ပရိစ္စာဂ] ၉-ကုဋေသော ငွေကို–စွန့်ကြဲ–ပေးကမ်း–ခြင်း၊ ဓဝေအသပြာ ၉-ကုဋေကို စွန့်လွှတ်လျှောဒါန်းခြင်း။ (ဝိသာခါဒါယိကာဝမ ကြီးသည် ပုဗ္ဗာရုံကျောင်း မြေခနရာအတွက် ၉-ကုဋေ,ကျောင်းအတွက် ၉-ကုဋေ,ကျောင်း ပူဇော်ပွဲ ရေစက်ချပွဲ ကျောင်းလှတ်သဘင် အာဗွက် ၉-ကုဋေ၊ခပါင်း ၂၇-ကုဋေ စွန့်လွှတ်လျှောဒါန်းသည်။) ဝိသာခါ မဟာဥပါသိကာ အာဂတာဂတံ စာဘုဒ္ဓိသံ ဘိက္ခုသံဃံ ဥဒ္ဒိဿ နဝဟိရညဒကာဋ္ဌိပရိစ္စာဂေန ပုဗ္ဗာရာမံ နာမ မဟန္တံ ဝိဟာရံ ကာရေသိ။ ဝိမာန၊ဌ။၁၇၄။

နဝါ (ဗျ) [နဝါသဒ္ဒေါ ကွဲဝိသဒ္ဒမရိယာယော။ ရှ။ ၂၁။ (နဝါ-သံ၊ ဏဝါ-ပြာ)] အချို။ ဣဘာဒဏ္ဍာ ယံ နဝါ။ပုဗ္ဗော ဣဝဏ္ဏော သခရေ ပရေ ယကာရံ ပခပ္ပါတိ နဝါ။ ကစ္စာ။ ၂၁။ (–ရှ နှာ၊၁၁။)

နဝါကာရ (ပု) [နဝ°+အာကာရ] (၁) ၉ ပါးသော အခြင်းအရာ။ (၂) အသစ်ဖြစ်သော – (အစာတို–အီဘည်ရာ – ကိုယည်ဘ ထားရာ) ခွက် – အစာခွက်–စားကျင်း–စာခေါင်း၊ အသစ်ဖြစ်သော ဝက်စာခွက်။ (၁) ဣဒါနိ နဝါကာရဝါရာနန္တရံ တေ နဝါ-ကာရေ ဝိဟာယ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။ ၂၂၂။ (၂) အဇ္ဇ ပန နဝဆန္ဒကံ နဝါကာရံ ဒါနံ ဒိယျတိ။ ဇာ၊ဌ၊၃။ ၂၇၁။

နဝါကာရဝါရ (ပု) [နဝါကာရ+ဝါရ] ၉-ပါး သော အခြင်းအရာရှိသော ဝါရ။ နဝါကာရ-ဝါရေ ဇနကဥပတ္ထမ္ဘကဝေသေန ပစ္စယော ဝုဒ္ဓော၊ ပဋ္ဌိသံ'ဌ၊၁။ ၂ ၂၃။

နဝါကာရာဝါရာနန္တရံ (သတ္တမျန္တ ဗျ) [နဝါကာ-ရဝါရ+အနန္တရံ] ၉ ပါးသော အခြင်းအရာ ရှိသော ဝါရ၏ အခြားမဲ့၌။ နဝါကာရ-ကြည့်။

နဝါနိသံသ (ပု) [နဝ°+အာနိသံသ] ၉-ပါး သော–အကျိုး–အာနိသင်။ နဝါနိသံသာ (ဒီ၊ဌ၊၁။ ၂ ၇၁)တို သီတပဋ္ဌိယာတာဒယော ပဋ္ဌိသလ္လာနာရာမပရိယောသာနာ ယထာ-ပစ္စဝေက္ခဏံ ဂဏိတာ နဝ ဥဒယာ။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊ ၂ ၊၃၁၆။ (–ဝိ၊ဌ၊၃။၁၄၁။ ဝိ၊သင်္ဂ။ ၄၆၃။)

နဝါနုကမ္ပိတ (တိ) [နဝ°+အနုကမ္ပိတ] သီတင်း ငယ်ရဟန်းသည်–သနား – စောင့်ရှောက်–ချီးမြှောက်–အပ်သော၊ သီတင်းငယ်ရဟန်း ၏–အစောင့်ရှောက်–အချီးမြှောက် – ခံရ သော၊သူ၊ နဝါနုကမ္ပိတာ ဝုဋ္ဌေယော ပါဋိ-ကခ်ါ ကုသခလသုမ္ဗေသု။ အံ၊၃။ ၂ ၇ ၇–၈။

နဝါနုပုဗ္ဗဝိဟာရ (ပု) [နဝ°+အနုပုဗ္ဗဝိဟာရ] ၉-ပါးခသာ အစဉ်အတိုင်း ဝင်စားသော အားဖြင့် နေအပ်သော (သမာပတ်)။ ယင်း တို့ကား—(၁) ပဌမဈာန်, (၂) ဒုတိယ ဈာန်, (၃) တတိယဈာန်, (၄) စတုတ္ထ ဈာန်, (၅) အာကာသာနဉ္စာယတနဈာန်, (၆) ဝိညာဏဉ္စာယတနဈာန်, (၇) အာကိ-ဉ္စညာယတနဈာန်, (၈) နေဝသညာနာသ-ညာယတနဈာန်, (၉) နိရောဓသမာပတ်-တို

ဖြစ်ကုန်၏။ အံ၊၃၊ ၂၀၉၊ ၂၃၂။ နဝါနုပုဗ္ဗ-ဝိဟာရဆဋ္ဌဘိညာပွဘေဒ-ကြည့်။

နဝါနုပုဗ္ဗဝိဟာရဆဋ္ဌဘိညာဒိဘာဝသာမည (နာ) [နဝါနုပုဗ္ဗဝိဟာရ + ဆဋ္ဌဘိညာ + အာဒိ + ဘာဝ + သာမည] ၉-ပါးသော အစဉ်အတိုင်း ဝင်စား အပ်သော သမာပတ်, ၆-ပါးသော အဘိညာဉ်စသည်၏ အဖြစ်ဖြင့်တူသော။ ဤဒဋ္ဌ နဝါနုပုဗ္ဗဝိဟာရဆဋ္ဌဘိညာဒိ-ဘာဝသာမညေန ပသံသာမတ္တံ ဝုတ္တန္တိ ဒဋ္ဌမ္ဗံ။ သာရတ္ထ၊၁။၂၂။၄၁။ (—ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၄၉။)

နဝါနုပုဗ္ဗဝိဟာရဆဋ္ဌဘိညာပွဘေဒ (တိ) [နဝါ-နုပုဗ္ဗဝိဟာရ+ဆဋ္ဌဘိညာ+ပဘေဒ] ၉-ပါးသော အစဉ်အတိုင်း ဝင်စားအပ်သော သမာပတ်, ၆-ပါးသော အဘိညာဉ်အပြားရှိသော။ နဝါနုပုဗ္ဗဝိဟာရဆဋ္ဌဘိညာပွဘေဒေ-(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅)တိ ဣတ္ထ နဝါနုပုဗ္ဗဝိဟာရာ နာမ အနုပဋ္ဌိ ပ ဋ္ဌိယာ သမာပဇ္ဇိတဗ္ဗဘာဝတောဝေ သည်တာ နိရောဓသမာပတ္တိယာ သဟ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော။ သာရတ္ထ၊၁။၄၁။ ဝိမတိ၊၁၊၁၂။ (ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၇၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၄၉။)

နဝါနုပုဗ္ဗဝိဟာရသမာပတ္တိ (ထီ) [နဝါနုပုဗ္ဗ-ဝိဟာရ+သမာပတ္တိ] ၉-ပါးသော အစဉ်အတိုင်း နေခြောင်းဖြစ်သော သမာပတ်။ နဝါနုပုဗ္ဗဝိဟာရ သ,ာပတ္တိယော ဒဿိတာ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၇၃။

နဝါနုပုဗ္ဗဝိဟာရသမာပတ္တိဉာဏ (နာ) [နဝါ-နုပုဗ္ဗဝိဟာရသမာပတ္တိ+ဉာဏ] ၉-ပါးသော အစဉ်အတိုင်း ဝင်စားအပ်သော ဝိဟာရသ-မာပတ်နှင့်ယှဉ်သော ဉာဏ်။ နဝါနုပုဗ္ဗဝိဟာ-ရသမာပတ္တိဉာဏာနိ ဒသဗလဉာဏာနိ စ ဝိဘာဝေဘဗ္ဗာနိ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၁၀။

နဝါနုပုဗ္ဗဝိဟာရသမာပတ္တိပညာ (ထီ) [နဝါနု-ပုဗ္ဗဝိဟာရ သမာပတ္တိ+ပညာ] ၉-ပါးသော အစဉ် အတိုင်း ဝင်စားအပ်သော ဝိဟာရသ-မာပတ်–ဌ်–နှင့်–ယှဉ်သော ပညာ။ နဝါ-နုပုဗ္ဗဝိဟာရသမာပတ္တိပညာတိ။ ဝိမတိ၊၁။ ၉၁။ မ၊ဋ္ဌ ၃။၂၇၆။

နဝါယတ (တိ) [နဝ + အာယတ] ၉-တောင် (အလျား) ရှည်သော၊ အလျား ၉-တောင် ရှည်သော။ ဟတ္ထိနာဂံ တိဓာ ပဘိန္နံ နဝါ-ယတံ တိဝိတ္ထတံ ဒဿပရိဏာဟံ။ မိလိန္ဒ။ ၃၀၀။

နဝါဝါသ (ပု) [နဝ + အာဝါသ] အသစ်ဖြစ်သောကျောင်း၊ ကျောင်းသစ်။ မဟာဝါသံ နဝါဝါသံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၁၀။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၃၀။ သာရတ္ထ၊၂။၂၀၉။

နဝါဟပ္ပဋိစ္ဆန္န (တိ) [နဝ + အဟ + ပဋိစ္ဆန္န]၉-ရက်တို့ဖြင့်ဖုံးလွှမ်းအပ်သော၊ ၉-ရက်ဖုံးလွှမ်း အပ်သော၊ ဖုံးလွှမ်းအပ်သည်ဖြစ်၍ ၉-ရက် ရှိသော (အာပတ်)။ ဧကာ အာပတ္တိ နဝါ-ဟပ္ပဋိစ္ဆန္နာ။ ဝိ၊၄။၁၃၄။ အဋ္ဌာဟပ္ပဋိစ္ဆန္နံ နဝါဟပ္ပဋိစ္ဆန္နံ ဒသာဟပ္ပဋိစ္ဆန္နံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၁။ (–ဝိ၊သင်္ဂ။ ၃၂၄။)

နဝါဟာနာဂတ (တိ) [နဝ + အဟ + အနာဂတ] ၉-ရက်ဖြင့် မရောက်သေးသော။ နဝါဟာ-နာဂတံ ကတ္ဘိကတေမာသိကပုဏ္ဏမံ။ ဝဇိရ။ ၂၀၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။၄၄၄။

နဝိက (တိ) [နဝ + ဣက။ (ဏဝိအ-ပြာ)] ရောက်သစ်ဖြစ်သော။ နိစ္စနဝကာတိ နိစ္စံ နဝိကာဝ၊ အာဂန္တုကသဒ်သာဝ ဟုတ္ဘာတိ အတ္ထော။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၅၁။

နဝိပါက (တိ) [နဝ + ဝိပါက] ဝိပါက်မှတပါး သော။ နကမ္မေ နဝိပါကေ။ ပဋ္ဌာန၊၁။၁၁၅။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၃၂။)

နဝိပါကပစ္စယ (တိ) [နဝ + ဝိပါကပစ္စယ] ဝိပါက ပစ္စည်း (မှတပါး)သော၊ ပစ္စည်း။ နဝိပါက-

ပစ္စယာ။ ပဋ္ဌာန၊၁။၁၉၃—၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၄၇၄။

နဝိပါကဘာဝ (ပု) [နဝိပါက + ဘာဝ] ဝိပါက်မဟုတ်သည်၏ အဖြစ်။ နဝိပါကဘာဝ်ပဋ္ဌိဇာနာတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၂။

နဝိပ္ပယုတ္တ (တိ) [နဿ+ဝိပ္ပယုတ္တ] ဝိပ္ပယုတ်မှုတပါးသော။ နဝိပ္ပယုတ္တော ဒေ့။ ပဋ္ဌာန၊၁၊၈၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၃၀။

နဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယ (တိ) [နဿ + ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယ] ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စည်းမဟုတ်သော။ နဝိပ္ပယုတ္တပစ္စ-ယာ။ ပဋ္ဌာန၊၁။၂၀၇။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၇၅။

နဝုဘာဝိက (တိ) [နဝုတိ+အဝိက] ၉-ဆယ် အသွန်ရှိသော။ တိဂုဏာနိ ကတာနိ နဝုတာ-ဝိကာနိ နဝသဘာနိ ဟောန္တိ။ ဝိ၊သင်္ဂ။ ၃၁၀။

နဝုတိ (ထီ) [ဒသ=(၁၀ × ၉) + ယော။ ကစ္စည်း။၃၇၉။ ရှု။၄၁၃။ နီတိ၊သုတ္တ။၇၂၄။ (နဝတိ-သံ၊ ဏဉ္ဇ-ပြာ)] ၉-ဆယ်၊ ၉-ဆယ်သော။ သာဝိကာ နဝုတိ အာနန္ဒ နာတိကေ ဥပါသကာ ကာလင်္ကတာ။ ဒီ၊၂။ ၇၉။ (–၁၆၂။၁၆၃။ အပ၊၁။၃၄၅။ မိလိန္ဒ။ ၃၃၁။) တိ ်သ-လည်း ကြည့်။

နဝုတိအနိဒ္ဒိဋ္ဌကာရက (တိ) [နဝုတိ+အနိဒ္ဒိဋ္ဌ+ကာရက] ညွှန်ပြခြင်းကို မပြုသော ၉-ဆယ်သော သိက္ခာပုဒ်။ နဝုတိအနိဒ္ဒိဋ္ဌကာ-ရကေ ဝဇ္ဇေတ္မာ။ ကင်္ခာ၊ဋ္ဌ။၁၄။

နဝုတိကောဋ္ဌိ (ထီ) [နဝုတိ+ကောဋ္ဌိ] ကုဋေ ၉- ဆယ်သော (ရဟန်း)။ တတော ပရံ နဝုတိကောဋ္ဌိ၊ သမိ ်သု ကေတော မုနီ၊ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၅၁။ (–အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၅၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၅။)

နဝုတိကောဋ္ဌိဇနပရိဝါရ (တိ) [နဝုတိကောဋ္ဌိ+ ဇန+ပရိဝါရ] ကုဋေ ၉- ဆယ်သော လူ အခြံအရံရှိသော၊ သူ။ ဥဒေနရာဇာနံ နာမ နဝုတိကောဋ်ဋ္ဌိဇနပရိဝါရံ ပဗ္ဗာဇေသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဋ္ဌ။၁၆၅။

နဝုတိကောဋ္ဌိသင်္ခ်ာ (တိ) [နဝုတိကောဋ္ဌိ + သင်္ခ်ာ] ကုဋေ ၉–ဆယ်အရေအတွက်ရှိ သော (ပရိသတ်)။ နဝုတိကောဋ္ဌိသင်္ခ်ာယ ပရိသာယ သဒ္ဓိ ် ဓမ္မသဝနတ္ထာယ သတ္ထု သန္တိကံ အဂမာသိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၇။

နဝုတိကောဋ္ဌိသဟဿ (တိ) [နဝုတိကောဋ္ဌိ+ သဟဿ] ကုဋေ ၉-သောင်းသော (နတ်လူ)။ နဝုတိကောဋ္ဌိသဟဿာနံ၊ တိယာ-ဘိသမယော အဟု။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၂၄၊၃၄၄။ ၃၅၁။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၅။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၊၁၆၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅။)

နဝုတိရတန (တိ) [နဝုတိ+ရတန] အတောင် ၉-ဆယ်ရှိသော။ နဝုတိဟတ္ထ (၂) ကြည့်။

နဝုတိဝဿဝယ (တိ) [နဝုတိ+ဝဿ+ဝယ] အနှစ် ၉-ဆယ်အရွယ်ရှိခဲသော၊ သူ။ နာဝုတိ-ကောတိ နဝုတိဝဿဝယော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃။

နဝုတိဝဿသတသဟဿ (နဿ) [နဝုတိ+ဝဿ+ သတသဟဿ] အနှစ် ၉–သန်း။ စာတုမဟာ-ရာဇိကာ ဒေဝါ နဝုတိဝဿသတသဟဿာနိ ဒိဗ္ဗသုခံ ဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တိ ် ပဋ္ဌိလဘန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၆၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၅။ သာရတ္ထ၊၃။၁၉၄။

နဝုတိဝဿသဟဿ (နဿ) [နဝုတိ+ဝဿ+သဟ-ဿ] အနှစ် ၉-သောင်း။ နဝုတိဝဿသဟ-ဿာနိ၊ အာယု ဝိဇ္ဇတိ တာဝဒေ။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၃၁။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၃။)

နဝုတိဟံသသဟဿပရိဝါရိတ(တိ) [နဝုတိဟံသ-+ပရိဝါရိတ] ၉-သောင်းသော ဟသ်ာ-ဟသ်ာ ၉-သောင်း–တို့သည် ခြံရံအပ် သော။ နဝုတိဟံသသဟဿပရိဝါရိတော ဝိယ ဓတ-

ရဌော ဟံသရာဇော။ ဒီ၊ဌ၊၃၊။ ၁၅၅။ မ၊ဌ၊၃။ ၁၅။ သံ၊ဌ၊၃။ ၉၀။ သာရတ္ထ၊၃။ ၃၀ ၉။

နဝုတိဟံသသဟဿပရိဝုတ (တိ) [နဝုတိဟံသ-သဟဿ+ပရိဝုဘ] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ တဒါ ဗောဓိသတ္တော နဝုတိဟံသသဟဿ-ပရိဝုတော စိတ္တကူဋဋ္ဌ ဝိဟာသိ။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၃၂၂။ (–၃၈၀။)

နဝုတိဟံသသဟဿပုရက္ခတ (တိ) [နဝုတိဟံသ-သဟဿ + ပုရက္ခတ] ၉-သောင်းသော ဟသ်၁–ဟသ်၁ ၉ သောင်း–တို့သည် ရှေ့၌ ထား–ရှေသွားပြု–အပ်သော။ တသ္မိံ ခဏေ မဟာသတ္တော နဝုတိဟံသသဟဿပုရက္ခ-တော ... ပါယာသိ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၃၀၁။

နဝုတိဟတ္ထ (ပု) [နဝုတိ+ဟတ္ထ] (၁) ၉-ဆယ်သောအဘောင်၊ အတောင် ၉–ဆယ်။ (တိ) (၂) ၉-ဆယ်သောအတောင်–အ-တောင်၉ ဆယ်–ရှိသော။ (၁) နဝုတိဟတ္ထ-မုဂ္ဂဟော။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၃၁။ နဝုတိဟတ္ထာနိ(သံ၊ဌ၊ ၂။၈၃။ အံ၊ဌ၊၁။၁၀၆။ အံ၊ဌ၊ဒ။၁၈၃) တိ မဇ္ဈိမပုရိသဿ ဟတ္ထေန နဝုတိ ရတနာနိ၊ အံ၊ဌ ၁၊၁၄၊။ (တိ) (၂) ဓုရ၊ဟတ္ထာနိ နဝုတိဟတ္ထာနိ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၇၉။

နဝုတိဟတ္ထုဗ္ဗေဓ (တိ) [နဝုတိဟတ္ထ+ဥဗ္ဗေဓ] အစောက်အားဖြင့် အဘောင် ၉-ဆယ်ရှိ-သော၊ အတောင် ၉-ဆယ် အခစာက်မြင့်-သော။ နဝုတိဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ သဒ္ဓိံ အဟောသိ။ အပဏ္ဏ၊၁။၄၄။ (–ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၂၁၉။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။၄၂။)

နဝေါဒက (နဉ) [နဝ၂ + ဥဒက] အသစ်ဖြစ်-သောရေ၊ ရေသစ်၊ နဒ၁ါဒကေန ပူရေသိ။ ဒီ၊ဌ၊၃။၁၄၉။ (–ခမ္ဘ၊ဌ၊။၁၆၅။ ဝေသရ၊ ဌ၊၂။၃၁။ ဇာ၊ဌ၊၃။၄၀၂၊)

နဝေါရောပိတ (တိ) [နဝ၂ + ဩရောပိတ] အသစ်–မကြာမြင့်သော – အချိန် – အခါ –ကာလ–က– ပယ်ချ– ရိတ် – အပ်သော၊ ပယ်ချ–ရိတ်–ပြီးခါစ–ဖြစ်သော။ နဝေါ-ရောပိတေဟိ ကေသေဟိ (ဥဒါန။၁၂၃)တိ အစိရဩဟာရိတေဟိ ကေသေဟိ။ ဥဒါန၊ ဌ။၂၂၁။ (–မ၊ဌ၊၄။၆။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၂၀၂။)

နဿ (ကြို) [နသ+ယ+အံ။ နသ+ယ+အ။ အ-ကို အံ-ပြု။ ရှ။၂၇၀။]ပျောက်ပြီ၊ ပျက်ပြီ။ နဿတိ-ကြည့်။

နဿ (ကြို) [နသ+ယ+ဟိ] ပျောက်လေ၃၊ ပျက်လေ၃။ နဿတိ-ကြည့်။

နဿတိ (ကြို) [နသ+ယ+တိ။ နသ အဒဿ-နေ။ နိ၁ိ၊ဓ၁။၂၄၀။ နသော ဒီဝေါ နာသေ ဘူဝကော်။ ဓ၁တ္ထ။ ၂၁၂။ ၈၈ အဒဓိနေ, နာဓေ၁။ဆသ၁မ။ (နရ္ယတ်-သံ)] ပျောက်၏၊ ပျက်၏၊ (မမြင်ရသို့ သွား၏၊ ပြေး၏)။ နဿတိ–ဝိ၊ဝ။၂၉ဖ၊၃၁၂၂၃၃။ ဝိ၊၂။၂၀ဂ။ ဝိ၊ဌ။ဝ၃ဝ၊ဝ၃ဂ။ ဒီ၊၂။ဝ၃။ မ၊၂။၂၉၂။ သံ၊ ၁။၂၉၊ဌ၂။ အံ၊၂။ဌ၄။ အံ၊ဝ။ဝ၂၀။ ဣတိ-ဝုတ်။၂၅ဖ။ ဇာ၊ဝ။၂၂ဂ။ ဇာ၊၂။ဝ၉၊ဂ၁။ မဟာနိ။ဌ။ ဝိ ဌ၊ဝ။ဝ၀ဂ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၁၅၀။ ဝိ၊ဌ၊ဌ။ဂ၅။ ဝိ၊သင်္ဘ။၁၃၊၅၀၊၂၉ဌ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၅ဂ၊၂ဌဂ။ မ၊ဌ၊ဌ။ဝ၉ဝ။ သံ၊ဌ၊၂။ ၂ဂ။ သံ၊ဌ၊ဝ။၂ဂ။ အံ၊ဌ၊ဝ။ ၂ဂ။ အံ၊ဌ၊၂။ ၂ဖ၆။ အံ၊ဌ၊ဝ။ဝ၂၊ဝ၅ဌ။ အဘိ၊ဌ၊ဝ။ဝ၀ဌ။ အဘိ၊ ဌ၊၂။ဝ၂ဝ၊ဌ၁ဝ။ အဘိ၊ဌ၊ဝ။ဝ၂။ ဓမ္မ၊ဌ၊ဝ။ ၁၅။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။ဝ၉ဌ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ဝ၂။ စရိယာ၊ဌ။၁ဌ။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။ဌ၉ဝ၊ဝ၃၂။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။၂ဝ၁။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။ဝ၁။ ဇာ၊ဌ၊ဌ။ဌ၁၊ဌ၉ဌ၊ ၂ဝ၂။ ဇာ၊ဌ၊၅။၂ဝ၉။ ဇာ၊ဌ၊၇။ဌ၂၊ဌ၅။ မဟာနိ၊ဌ။၂ဌ၊၂၂ဂ၊ဝ၅ဝ။ ဝ၀ဖ။ဝ၅၇၊ ဝ၇ဌ၊ဝ၉ဌ။ သာရတ္ထ၊၂။ဝ၅ဝ။ သာရတ္ထ၊ ဝ။ဝ၆၊၂ဖ၆၊ဝ၅၅။ ဝိမတိ၊ဝ။ဝ၉ဝ။ သံ၊ဌ၊ သမ်စ်၊ဝ။ဌ၁၂။ မ၊ဌ၊၂။ဝ၇ဂ။ မဌ၊ဝ။ဝ၃၂၊ ဝ၀ဌ။ သံ၊ဌ၊ဝ။ဝ၃၅။ အံ၊ဌ၊၂။ ၂ဝ၅၊ဝ၀၅။ အံ၊ဌ၊ဝ။ဝ၀ဌ။ မူလဌ၊၂။ဝ၄။ နဿန္တိ –

၁။ဖ်

၂ ၁။ ဇောင်္ဘ၊ ၁။ဖ်ခ၎ဂ်ခုဖ်ခ။ ဇောင်္ဘ ၂ ၁ခ၀ုပ်ခ ဇောင်္ဘ ခုခ။ ဇောင်္ဘ ၁ ဖ်ခ ၂ ၂ ခ။ ဇောင်္ဘ ၁ ။ ၂ ၂ ။ ဇောင်္ဘ ၂ ။ ၁ ခ ။ မဟာနိုင်ခ ။ ခ ဖ ။ သာရတ္ထ ၂ ။ ၁ ခ ၀ ။ နဿိသန္ဓိ — ဝိုင်ခ ၂ ။ ၅ ၅ ။ ဝိ ။ သင်ဟ ။ ၁ ၀ ၁ ။ ဒီ ။ ခ ၂ ။ ၂ ။ ခ ၂ ။ ။ ခ ။ ခ ။ ခ

နဿနပကတိက (တိ) [နဿန+ပကတိက] ပျက်စီးခြင်းသဘောရှိသော။ တံ ဣမသ္မိ-ယေဝ လောကေ နဿနပကတိကံ။ ပဋိသံ၊ ၂၊၂။၅၈။

နဿနဝါရ (ပု) [နဿန+ပါရ] ပျက်စီးခြင်း-အလှည့်- အကြိမ်။ နဿနဝါရံ သမ္ဘတ္တမ္ပိ ပဋိဗာဟိတ္ဝာ။ ပဋိသံ၊၂၊၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၅၂။ ၃၃၃။

နဿနသဘာဝ (တိ) [နဿန+သဘာဝ။ (နဿ-ဗနသ္ဘာဝ-သံ)] ပျက်စီးခြင်းသဘောရှိသော။ နဿနသဘာဝါ (မ၊၂၊၄။၃၈)တိ ခဏဘင်္ဂတ္တာ ဣတ္ထတ္တရပစ္ဆုပ္ပဋ္ဌာနတာယ ဒီဃ-မာနာဝိယပိ ဟုတ္ဝာ အပညာယနပကတိကာ။ မ၊ဋီ၊၃။ ၂၅၁။(–မဟာနိ၊၂။၁၃၁။) မောသ-ဓမ္မ(မ၊၂၊၄။ ၂၁၄။ သံ၊၂၊၃။၁၁၅။ အံ၊၂၊၃။ ၃၁၂) လည်း-ကြည့်။

နဿန္ဓ(တိ) [နဿ+ယ+အန္ဓ။ (နဿ်တ–သံ)] ပျက်စီးသော။ ပုတ္တေသု နဋ္ဌေသုပိ နဿန္ဓေ-သုပိ။ သံ၊၂၊၁။၃၀။ ဣမသ္မိ ကာယေပိ နဿန္ဓေ ဝါ ဝိနဿန္ဓေ ဝါ။ စူဠနိ၊၂။၆၈။

နဿန္ဓိ (ကြိ) [နဿ+ယ+အန္ဓိ] ပျောက်ကုန်၏၊ ပျက်ကုန်၏၊(မမြင်ရသို့ သွားကုန်၏၊ ပြေးကုန်၏။) နဿတိ-ကြည့်။

နဿန္ဓု (ကြိ) [နဿ+ယ+အန္ဓု] ပျောက်စေကုန်သတည်း၊ ပျက်စေကုန်သတည်း။ နဿတိ-ကြည့်။

နဿမာန (တိ) [နဿ+ယ+မာန။ (နဿမာ-ဏ-သံ)] ပျက်စီးသော။ ဝေမာနေတိ နဿ-မာနေ။ စူဠနိ၊၂။၇၅။

နဿာမ (ကြိ) [နဿ+ယ+မ] ပျောက်ကုန်၏၊ ပျက်ကုန်၏။ နဿတိ-ကြည့်။

နဿာမိ (ကြိ) [နဿ+ယ+မိ] ပျောက်၏၊ ပျက်၏။ နဿတိ-ကြည့်။

နဿိ (ကြိ) [နဿ+ယ+ဥ] ပျောက်ကုန်ပြီ၊ ပျက်ကုန်ပြီ။ နဿတိ-ကြည့်။

နဿိ (ကြိ) [နဿ+ယ+ဤ] ပျောက်ပြီ၊ ပျက်ပြီ။ နဿတိ-ကြည့်။

နဿိ၂ (ကြိ) [နဿ+ယ+ဩ] ပျောက်လေ၄၊ ပျက်လေ၄။ နဿတိ-ကြည့်။

နဿိတုံ (ကြိ) [နဿ+ယ+တုံ] ပျောက်-ပျက်-ခြင်းငှါ။ အမှာကံ ဒီန္ဓ နဿိတုံ နလဗ္ဘ-တိ။ ဇာ ၂၊၂။၂၂။

နဿိဿတိ (ကြိ) [နဿ+ယ+ဿတိ]ပျောက်-လိမ့်လတ္တံ့၊ ပျက်လိမ့်လတ္တံ့။ နဿတိ-ကြည့်။

နဿိဿန္တိ (ကြိ) [နဿ+ယ+ဿန္တိ] ပျောက်-ကုန်လိမ့်လတ္တံ့၊ ပျက်ကုန်လိမ့်လတ္တံ့။ နဿ-တိ-ကြည့်။

နဿိဿာ (ကြိ) [နဿ+ယ+ဿာ] ပျောက်-ရာ့ပြီ၊ ပျက်ရာ့ပြီ။ နဿတိ-ကြည့်။

နဿိဿာမ (ကြိ) [နဿ +ယ+ဿာမ]ပျောက်-ကုန်လိမ့်လတ္တံ့၊ ပျက်ကုန်လိမ့်လတ္တံ့။ နဿတိ-ကြည့်။

နဿေယျ (ကြိ) [နဿ+ယ+ဧယ္ယ] ပျောက်-ရာ၏၊ ပျက်ရာ၏။ နဿတိ-ကြည့်။

နဟတ္ဝာ (ကြိ၊ဝိ) [နဟ+တ္ဝာ။ နဟ သော-ဝေ။ ရူ၊နှာ။၃၄၂။] ရေချိုး၍။ ကေဒိဝသံ ကိရ နဟတ္ဝာ စ ပိုဝိတ္ဝာ စ ဂစ္ဆန္တံ မဟာဇနံ.... ဂစ္ဆန္တိ။ ဒီ၊ဋ၊ ၂။၂၂၁။

နဟန (နာ၊တိ)[နဟ+ယု။ နဟ ဗန္ဓနေ။ နီတိ၊ဝ။ ၂၄၀။] ဖွဲ့-ဖွဲ့ဘုပ်-ချည်ခနှောင်-ရစ်ပတ်-ခြင်း။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

နဟန(ဏ)ကရဏ (နာ) [နဟန(ဏ)+ ကရဏ] ဖွဲ့တုပ်-ချည်နှောင်-ခြင်းကိုပြုခြင်း။ ရထေသု စမ္ဘေန နဟန(ဏ) ကရဏဘော ရသကာရာ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၉၄။ အံ၊ဋီ၊၂။၇၉၊၃၁၇။

နဟနဋ္ဌ (ပု) [နဟန+အတ္ထ] ဖ္ဆဲတတ်သည်၏ အဖြစ်ဟူသော–အနက်–သဒ္ဒာ။နဟနဋ္ဌေ-နာ ဗန္ဓနဋ္ဌေန နဒ္ဓိ။ သံ၊ဦ၊၁။၉၇။

နဟနာ (ထီ) [နဟ+ယု+အာ] ဖ္ဆဲနှောင်–ရစ်ပတ်–ခြင်း။ ဥန္ဒုဟနာတိ....တာ၁ ဥဒ္ဓံ(ဥဒ္ဓံ) နဟနာ၊ ဝေဌနာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၂၆။ မဟာနိ ဌ၊ဒုဂ္ဂ၀။ နဟနာ (အဘိ၊ဌ၊ ၂၊၄၆၄)တိ ဗန္ဓနာ ပရိ၁ေဌနာ။ မူလဋ္ဌီ၊၂။ ၂၂၀။

နဟာတ (တိ) [နဟ+တ] ရေချို-ပြီး၊သော၊ သူ။ နဟာတေန ပဌမတ္ထ ဥတ္တရိတ္ဌ။ ဝိ၊ ဒု။၅၉၊၇၀။ ဝိ၊၄။ဒုဒ္ဒ၊၄၀၀။ (–ဝိ၊၄။ ဒုဒ္ဒ၀။ ဝိ၊သင်္ဃ။၂၄၁။)

နဟာတက (တိ) [နဟတ+က။ (သ္ဟာတက-သံ)] ရေချိုးတတ်သော၊သူ။ နဟာယန္တီတိ နဟာတကာ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၂၅၆။

နဟာတဒိ၀သ (ပု၊နှ) [နဟာတ+ဒိ၀သ] ရေချိုးပြီးရုံနေ့။ နဟာတဒိ၀သတော ပဋ္ဌာယ အဒ္ဓမာသေ အ၀ရိပုဏ္ဏေ နဟာယေယျ။ သာရတ္ထ၊ဒု။၈၁။

နဟာတိ (ကြိ) [နဟ+အ+တိ] ရေချိုး၏။ သီသံ နဟာတုပ္ပလမာလဘာရိ။ ဇာ၊၁။ဒု၇ဒု။ ဇာ၊ဌ၊၅။၄၆။

နဟာန (နှ) [နဟ+ယု။ (သ္ဟာန-သံ)] (၁) ရေချိုးဆိပ်။ (၂) ချိုးရေ။ (၃) ရေချိုးရုံ အခါ။ (၄) နဟာနသိက္ခာပုဒ်။ (၅) ရေချိုးခြင်း။ (၆) ရေချိုးဆိပ်။ အ၁ညန တိစီ၀ရေန နဟာနံ ဩတရန္တိ။ ဝိ၊၁။၂၉၄။ ဝိ၊ဒု။၄၀၂။ နဟာယန္တိ ဏ္ဌာတိ နဟာနံ၊ နဟာ-နတိတ္ထံ။ သာရတ္ထ၊၂။ဒု၈၄။ (၂) ချိုး ရေ။ နဟာနံ ပဋ္ဌိယာဒေတပ္ပံ။ ဝိ၊ဒု။၅၉၊၈၃။ ဝိ၊၄။ဒုဒ္ဒ၄။ ဝိ၊သင်္ဃ။၂၂၅။ (–ဝိ၊ဌ၊ဒု။ ၄၁၅။) (ဒု) ရေချိုးရုံအခါ။ နဟာနေ ပိဋ္ဌိပရိကမ္မံ။ ဝိ၊၄။၅၂၊၅ဒ;၊၅ဖ၊ဖ၅၊ဖ၆၊ဖ၆၊၈၂။ ဝိ၊သင်္ဃ။ဒု၈၉။ သာရတ္ထ၊၂။ဒ၉၉။ ဝိမတိ၊ ၁။၁၀ဖ။ (၄) နဟာန သိက္ခာပုဒ်။ ဇေတိနဟာန ခုဗ္ဗဏ္ဏံ။ ဝိ၊၂။၁ဖ၃ဒု။ (၅) ရေချိုးခြင်း။ နဟာနေ (ဝိ၅။၂ဒ၇) တိ ဩဒရနဒ္ဓမာသံ နဟာနေ။ ဝိ၊ဌ၊၄။ဒ၇၉။ (–ဝိ၊၂။၁၅၇။ မ၊ဌ၊၄။ဒ၂၈။ အဘိ၊ဌ၊၂။ ဒု၁၉။ သာရတ္ထ၊၂။၈၁။ ဝိမတိ၊၂။ ၂၉၂။ ကခ်ိ၊ဦ၊သစ်။၄၀၅။ သီ၊ဦ၊သစ်၊၂။ဒု၃။)

နဟာနကာလ (ပု) [နဟာန+ကာလ]ရေချိုး ရုံ–အချိန်–အခါ။ ထေရဿ နဟာနကာလေ နဟာနကောဋ္ဌကေ ဌပေန္တိ။ အံ၊ဦ၊၂။ဒု၁၈။

နဟာနကိစ္စ (နှ) [နဟာန+ကိစ္စ။ (သ္ဟာနကွ-တျ-သံ)] ရေချိုးခြင်းကိစ္စ။ တတ္ထ ဂန္ဓာ နဟာနကိစ္စံ ကရောတိ။ သာရတ္ထ၊ဒု။ဒု၆ဒ။

နဟာနကောဋ္ဌက (ပု) [နဟာန + ကောဋ္ဌက] ရေချိုး - အုံ–အိမ်၊ ရေချိုးခန်း။ အထာ၀ရိ-ယတ္ထေရော နဟာနကောဋ္ဌကံ ဂစ္ဆန္တော။ ဒီ၊ဌ၊၂။ဒု၇ဒု။ (–ဝိ၊သင်္ဃ။၁၈။ အံ၊ဦ၊၂။ ဒု၁၈။)

နဟာနဂ္ဂ (တိ) [နဟာန+ဂ္ဂ] ရေချိုး ခြင်းကို အလေးပြုသော၊သူ။ အ၀ဇ္ဇဒဿ-ဏာ၀ယော ဘိက္ခေ နဟာနဂ္ဂကာ မနုဿာ ဥဒကသုဒ္ဓိကာ။ ဝိ၊ဒု။၂၀၈။

နဟာနစာရိတ္ထ (နှ) [နဟာန+စာရိတ္ထ]ရေချိုး ရာ၌ (လိုက်နာရမည့်)ကျင့်ဝတ်၊ ရေချိုး ဝတ်။ နှာနဝတ္ထ (မ၊ဦ၊၂။၁၂၅)-ကြည့်။

နဟာနစုဏ္ဏ (နှ) [နဟာန+စုဏ္ဏ။ (သ္ဟာနစု-ဏီ-သံ)] ရေချိုးကသယ်မှုန့်၊ ဆပ်ပြာမှုန့်။ "နဟာနစုဏ္ဏ"န္တိ ကေစိ။ ဝိမတိ၁။ဒု၃။

နဟာနစောဋ္ဌက (ပု) [နဟာန + စောဋ္ဌက] ရေချိုးပုဆိုး၊ ရေလဲပုဆိုး၊ ရေသနုပ်။ သိနာန (အံ၊ဦ၊၂။၂ဖ၈)-ကြည့်။

နဟာနဌာန (နာ) [နဟာန+ဌာန။ (သ္ဌာနဿ ဌာန-သ)] ရေချိုးရာအရပ်။ ဂန္ဓာဒီဟိ နဟာန-ဌာနဿ ဒီသ္ဌာ....ဝေမာဟ။ ဝိ၊ဌ၊၃။ (–ဝိ၊ဌ၊၄။၁၇၃။)

နဟာနဝိတ္ထ (နာ) [နဟာန+တိတ္ထ။ (သ္ဌာန-တိတ္ထိ-သ)] ရေချိုးဆိပ်။ နဟာနတိတ္ထံ နေတ္မာ....ဝတ္ထမ္ဘာ။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၂၄၉ ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၁၅၇။ နဟာနတိတ္ထာနိ စ ဟောန္တိ။ ဥဒါန၊ ၆။ ၂၇၃။ (–ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၂၄ ၂၊၄၃၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၇၄။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၁ဖ၁။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၀၄။ အံ၊ဋီ၊၃။ ၁၃၀။)

နဟာနတ္ထ (ပု) [နဟာန+အတ္ထ] ရေချိုးခြင်း ဟူသောအကျိုး။ နဟာနတ္ထာယ ဂင်္ဂါတိတ္ထံ ဂတောဝ။ မိလိန္ဒ။၃။ (–ဝိမာဘိ၊၁။၃၁၄။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။ ၂၀ ၂။)

နဟာနဝိဝသ (ပုံနာ) [နဟာန+ဒိဝသ]ရေချိုးရာနေ့။ နဟာနဒိဝသတော ပဋ္ဌာယ အဒ္ဓမာ-သေ အပရိပုဏ္ဏေ။ ကခ်ီ။ ၂၄၁။

နဟာနပရိယောသာန (နာ) [နဟာန + ပရိ-ယောသာန] (၁) ရေချိုးခြင်း၏ပြီးဆုံးခြင်း၊ ရေချိုးပြီးခြင်း။ (၂) ရေချိုးခြင်း၏ ပြီးဆုံးရာ အခါ၊ ရေချိုးပြီးသည်၏အဆုံး။ (၁) နဂ္ဂတာ, အနုညာတဘိက္ခာရဏာသာ ဝေါ, နဟာ-နပရိယောသာနဿ ဣမာနေတ္ထ တိဏိ အင်္ဂါ-နိ။ ကခ်ီ။ ၁၂ ၂။ (၂) နဟာနပရိယော-သာနေ အာပတ္တိ ပါစိတ္တိယာ။ ဝိ၊ ၂။ ၁၅ ၂၊ ၃ဖ၆၊ ၄ ၅ ၆။ ဝိ၊ ၅။ ၆ ၂၊ ၁ ၃ ၃ ၂ ၁ ၂ ၂ (–ကခ်ီ။ ၂ ၄ ၁ ၊ ၃ ၅ ၁ ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၄ ၃ ၆ ။ ဓမ္မ၊ ၆ ။ ၂ ၀ ၃ ။)

နဟာနပေါက္ခရဏီ (ထီ) [နဟာန+ပေါက္ခရဏီ] ရေချိုးကန်။ နဟာနပေါက္ခရဏိန္တိ အတ္ထော။ ဝိမတိ၊ ၂ ။ ၂ ၀ ၉ ။

နဟာနဝတ္ထ (နာ) [နဟာန+ဝတ္ထ] ရေချိုးရာ၌ (လိုက်နာရမည့်) ကျင့်ဝတ်၊ ရေချိုးဝတ်။ ဣဒံ ပနေတ္ထ နဟာနဝတ္ထံ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၄ ၃ ၆ ။ (–အံ၊ဋီ၊၃။ ၁ ၁ ၀ ။)

နဟာနဝတ္ထု (နာ) [နဟာန+ဝတ္ထု] ရေချိုးခြင်းဟူသော–အကြောင်း – ဝတ္ထု။ နဟာန-ဝတ္ထုသ္မိံ ပညတ္တံ။ ကခ်ီ။ ၃ ၂ ၂ ။

နဟာနသာဌကဝဋ္ဋိ (ထီ) [နဟာန+သာဌက+ဝဋ္ဋိ] လုံးကျစ်–လိမ်ညှစ်–အပ်သော ရေသနပ်။ ယာဿ ကာဿစိ နဟာနသာဌကဝဋ္ဋိ-ယာ ပိဋ္ဌိ ဃံသိတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၄ ၃ ၆ ။

နဟာနသိက္ခာပဒ (နာ) [နဟာန+သိက္ခာပဒ] နဟာန သိက္ခာပုဒ်၊ နေ့လယ်ချားမှ ကြွင်းသော တလခွဲနှင့် မိုးဥတု ရှေးဦးတလ ပေါင်း ၂-လ ခွဲဟူသော ပူချိန်, အိုက်ချိန်, နာဖျားချိန်တို့ကို ကြည့်၍ လခွဲ ၁၅-ရက်တွင်း ရေချိုးလျှင် ပါစိတ်အာပတ်သင့်၏ဟု ပညတ်အပ်သော သိက္ခာပုဒ်။ ဝိနယပိဋကာ၊ ပါစိတ္တိယ၊ ၂-ကဏ္ဍ၊ ၆-ဝဂ်၊ ၇-သိက္ခာပုဒ်။ ဝိ၊ ၂ ။ ၁ ၅ ၄ ။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၁ ၃ ၀ ။ နဟာနသိက္ခာပဒံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။ ဝဇိရ။ ၃ ၂ ၉ ။

နဟာနီယ (တိ) [နဟ+အနီယ။ ရှု၊နှာ။ ၃ ၄ ၂ ။] စင်ကြယ်ကြောင်း–ရေချိုးကြောင်း – ဖြစ်သော (ကသယ်မှုန့် စသည်)။ ဓောက်ပုဒ် ကြည့်။

နဟာနီယစုဏ္ဏ (နာ) [နဟာနီယ+စုဏ္ဏ]ရေချိုး–ကသယ်မှုန့်–ဆပ်ပြာမှုန့်။ နဟာနီယစုဏ္ဏာနံ ကရဏာ။ အံ၊ဋီ၊၃။ ၁ ၂ ။ (–သံ၊ဋီ၊ ၂ ။ ၁ ၄ ၆ ။)

နဟာနောဒက (နာ) [နဟာန+ဥဒက]ချိုးရေ။ သာယံ နဟာနောဒကံ ပစ္ဆုပဋ္ဌပေတဗ္ဗံ။ ဒီ၊ ၆ ။ ၃ ၃ ၂ ။ နဟာနောဒကံ ပန တေ အမ-တောသမံ ဘဝိဿတိ။ ဇာ၊ ၆ ။ ၄ ။ ၃ ၃ ၇ ။ (–သာရတ္ထ၊ ၃ ။ ၃ ဖ ၁ ။)

နဟာပက (တိ) [နဟ+ဏာပေ+ဏ္ဍ] ရေချိုး–စေ–ပေး–တတ်သော၊သူ။ (ဆတ္တာသည်၊

ရေချိုးသမား)၊ နဟာကာ စုန္ဒာ မာလာ-
ကာ ဥ။ မိ.သိန္နာ.ဥ၁၅၊ (အံ.၂.၂၁။ သီ.ဋ္ဌ.
မူကို)

နဟာပန (နာ) [နဟ+ဟာဝ+သု] ခရေချိုးခစ
ခြင်း၊ ရေချိုးခေးခြင်း။ နဟာပနံ သမ္ဘ-
ဟနံ ပဘဝိတဘိ၊ မ.ဋီ.၂.၁.၅၊ (—ဘ.ဝ.ဋ.၄။
ဥ၆၆။)

နဟာပနကာလ (ပု) [နဟာပန+ကာလ] ရေ
ချိုးခစသော-ရေချိုးပေးသော-အချိန်-အခါ၊
ဘေ နဟာပနကာလ ပန ... နဝ ဘဏ္ဍဒ္ဓ။
ဝိ.ဋ.ဥ.၂.၄.၃၊ ဝိ.သင်္ခ.ဟ.ဝ.၅.

နဟာပနဒဝရိကဘဏ္ဍကရ (တိ) [နဟာပနဒ-
ပရိကဏ္ဍကရ] ရေချိုးခေးခြင်း အခန်းခေါ
အမှုကို ပြုကတ်သော၊ သူ၊ နဟာပနဒဝရိ-
ကဘဏ္ဍာဒိ ဣတ္ထိသော၊ ဒီ.ဋ.၂.၂.၆၊
သာရတ္ထ.ဋ.ဝ.၃.

နဟာဝိက (ဘိ) [နဟ+ဟာဝ+က] ခရေချိုး
ရေကတ် - ရေချိုးခေးကတ် - သော၊ သူ၊
ဆတ္တာသည်၊ "နဒ္ဒကာခဏ...နဟာဝိခကာ"-
တိ ဘာဝကိ၊ ဝိ.၂.၂.၂၂၊ နဟာဝိကေန
ကောသ ဆိန္နာခေါ၊ ဝိ.သင်္ခ.၅.၅.၂.
(—ဘ.ဝ.ဋ.၂.ဝ.၂.၊ ဘ.ဝ.ဋ.ဝ.ဥ.)

နဟာဝိကဘုန္ဒကာရဋ္ဌပကရဏ (နာ) [နဟာဝိက-
ဘုန္ဒကာရ+ဋ္ဌပကရဏ] ဆတ္တာသည်အပ်ချုပ်
သမားတို့၏ (သင်ခုန်း, အပ် စသော)
အခေါ်ကိုခေါ်။ နဟာဝိကဘုန္ဒကာရဋ္ဌပက-
ရဏအသုဝိဌခေတ္တာ မဟာကတ္ထာ။ ဝိ.ဋ.
၄.ဝ.။ ဝိ.သင်္ခ.ဟ.ဝ.ဝ.

နဟာဝိကဝုဒ္ဓက (တိ) [နဟာဝိက+ဝုဒ္ဓက] ခရေ
ကို ဆတ္တာသည် ဖြတ်ခဲ့သော၊ ဆတ္တာသည်
ဖြတ်ဘူးသော၊ သူ။ နဟာဝိကဝုဒ္ဓကံ တိကွဲ
သန္ဓာသ ဝုတ္တာ၊ ဝိ.ဋ.၂.၄.၂.၇။ နဟာဝ်တ-
ပုဗ္ဗဒကာ ဝုစ္စတေ ဗုဒ္ဓေဟိ။ ဒီ.ဋ.၂.၂.ဝ.ဥ.
သာရတ္ထ.ဋ.၂.ဥ။ သီ.ဋ္ဌ.သစ်.ဘ.ဥ.ဝ.(—ဝ.ဒီ.ရ.
ဘ.ဝ.။ ကင်.ဋ္ဌ.သစ်.ဘ.ဂ.)

နဟာဝိကဘဝိပ (နာ) [နဟာဝိက+သိပ] ဆတ္တာ
သည် အကတ်ပညာ။ ဟိနံ နာဒ သိပ်... နဟာ-
ဝ်ကသိပ်ပ်၊ ဝိ.၂.၂.ဥ။ ဒီ.ဋ.ဝ.ဘ.၂.

နဟာပေဘဒ (ဘိ) [နဟ+ဟာဝ+ဘဒ] ရေ
ချိုးခစ-ရေချို ပေး-အပ်သော၊ သူ။ ယံ သိ-
တ္တာ နဟာပေထ ဇ္ဇာ။ ဝိ.ဋ.ဝ.၂.၂.ဥ.၂.။ ဝိ.
သင်္ခ.ဟ.ဝ.ဝ.

နဟာဝေဘိ (ကာ.ကြီ) [နဟ+ဟာဝေ+ဘိ]
စင်ကြယ်ခစ၏၊ ရေချိုးခစ-ရေချိုးခေး-
၏။ နဟာဝေန္ဒြ-မိ.သိ.ဥ.၂.ဝ.၂.။ နဟာပေန္ဒြ-
သေဝဝေန္ဒြ။ ပါ.ဝိ.ဘိ. ဘေ.ဘ.ဝ.ဥ.
နဟာဝေဘ-ဒီ.ဘ.ဝ.ဝ.၂.၊ နဟာပေ.ဘ.ဘိ-
မိ.သိ.ဥ.၂.ဝ.။ နဟာပေ.ဘ.ဘ-ဒီ.ဝ.ဝ.ဝ.ဥ.

နဟာဝေဘဏ္ဍ (ကြီ.ဝ) [နဟ+ဟာဝေ+ဘဏ္ဍ]
ရေချိုးခစ-ခရေချိုးခေ-ခြင်ငှ။ မ.ဘာ.
ပန နဟာဝေဘဏ္ဍ...လ.ဘ.ဘိ၊ ဝိ.ဋ.ဝ.ဝ.ဝ.
နဟာပေဘူ (ကြီ.ဝ) [နဟ+ဟာဝေ+ဘူ]
ရေချိုးခစ-ရေချိုးခေး - ရ။ မနုဿာ
ဆတ္တာရသဝဏ္ဏေယ ဘိကွ။ ပ.ဘ.ဘ.-
ပေဘူ။ ဝိ.၂.ဝ.ဝ.၊ ဂ.ဌ ဘိကွ။ ကဿပ
နဟာဝေဘူ ပဗ္ဗာဇေဘူ အာဝနဟိ။ သံ.
ဋ.၂.ဝ.ဥ။ (—ဘ.ဝ.ဋ.ဝ.ဒ.ဂ.။ ဒီ.ဋ.၂.၂.ဥ။
ဒီ.ဋ.ဝ.ဝ.ဝ.ဥ။ ဘ.ဝ.ဋ.ဝ.ဝ.ဥ.။ မဟာနိ.ဋ.
ဘ.ဝ.။ သာရတ္ထ.ဋ.ဝ.ဝ.၂.ဝ.ဝ.ဥ.။ အံ.ဋီ.ဝ.ဝ.ဝ.)

နဟာဝေဘထ (ကာ.ကြီ) [နဟ+ဟာပေ+ထ]
စင်ကြယ်ခစကုန်သလော့၊ ရေချိုးစေ-ခရေချိုး
ပေး-ကုန်သလော့။ နဟာပေတိ-ကြည့်။

နဟာပေဏ္ဍ (တိ) [နဟ+ဟာပေ+အဏ္ဍ] ရေ
ချိုးခစ-ရေချိုးခေး-သော၊ သူ။ တိကွဏ္ဍံ
နဟာပေခဏ္ဍာ။ ဓမ္မ.ဋ.၂.ဝ.ဝ.။

နဟာပေန္ဓိ (ကာ၊ကြိ) [နဟ+ဏာပေ+အန္ဓိ] စင်းကြယ်စေကုန်၏၊ရေချိုးစေ–ရေချိုးပေး–ကုန်၏။ နဟာပေတိ-ကြည့်။

နဟာပေဿတိ (ကာ၊ကြိ) [နဟ+ဏာပေ+ဿတိ] စင်ကြယ်စေလတ္တံ့၊ ရေချိုးစေ–ရေချိုးပေး–လတ္တံ့၊ နဟာပေတိ ကြည့်။

နဟာပေဿာမ (ကာ၊ကြိ) [နဟ+ဏာပေ+ဿာမ] စင်ကြယ်စေကုန်အံ့၊ ရေချိုးစေ–ရေချိုးပေး– ကုန်အံ့။ နဟာပေတိ-ကြည့်။

နဟာယတိ (ကြိ) [နဟ+ယ+တိ] ရေချိုး၏။ နဟာယတိ—ဝိ၊၂။၁၅၃။ ဝိ၊၅။၆၇၊၁၃၃။ ကခ်ီ။၂၄၁။ ဒီ၊ဌ၊၃။၂၁၃။ သာရတ္ထ၊၃။ ၃၂၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၉။ နဟာယန္ဓိ—ဝိ၊၂။၁၅၄။ ဝိ၊၄။၂၄၀၊၂၆၀။ ဒီ၊ဌ၊၂။၂၅၆။ မ၊ဌ၊၃။၁၉၄။ သံ၊ဌ၊၂။ ၂၁၉။ ဇာ၊ဌ၊၄။၃၆၇။ သာရတ္ထ၊၂။၃၀၄။ ဝိမတိ၊၂။၁၀၃။ နဟာဟိ — ဝိ၊ဌ၊၃။၂၄၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၅၃။ နဟာယသမ—ဝိ၊၂။၁၅၅။ နဟာယေယျ—ဝိ၊၂။၁၅၅။ သံ၊၁။၉၀။ ဝိ၊ဌ၊။၁၄၀။ ကခ်ီ။၂၄၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၃၅။ သာရတ္ထ၊၃။၀၁။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၃၅၆။ နဟာ-ယိ—ဇာ၊ဌ၊၃။၂၄၉။ နဟာ-ယိ သု—ဝိ၊၂။ ၁၅၄။ ဝိ၊၅။၃၃၊၁၀၉၊၁၂၂။ နဟာယိဿန္ဓိ —ဝိ၊၂။၁၅၅၊၄၅၆။ နဟာယိဿာမိ—ဝိ၊၂။ ၁၅၄။ ကခ်ီ။၂၄၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၅၅။

နဟာယနဝတ္ထု (နာ) [နဟာယန+ဝတ္ထု] ရေချိုးခြင်းဟူသော – အကြောင်း – ဝတ္ထု။ နဟာယနဝတ္ထုသို့ ပညတ္တိ။ ကခ်ီ။၂၄၁။

နဟာယန္ဓ(တိ) [နဟ+ယ+အန္ဓ] ရေချိုးသော သူ၊ သြဒဿနဒ္ဓမာသံ နဟာယန္ဓဿ ပါစိ-တ္တိယံ။ ဝိ၊၅၊၃၃။ ဘာ၀တိ နဟာယန္ဓ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁၆၂။ (–ကခ်ီ။၂၄၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၄၅၊၁၅၀၊၄၃၅။ သာရတ္ထ၊၂။၄၃၃။ သာရတ္ထ၊ ၃။၄၀၂။)

နဟာယန္ဓိ (ကြိ) [နဟ+ယ+အန္ဓိ] ရေချိုးကုန်၏။ နဟာယတိ-ကြည့်။

နဟာယမာန (တိ) [နဟ+ယ+မာန] ရေချိုးသော၊ သူ။ ဆဗ္ဗဂ္ဂိယာ ဘိက္ခူ နဟာယမာ-နာ ထမ္ဘေ ကာယံ ဥဋ္ဌဿေန္တိ။ ဝိ၊၄။၂၃၉။ သော တံ နဟာယမာနံ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၁၈။ သာရတ္ထ၊၂။၂၀၅။

နဟာယာမ(ကြိ)[နဟ+ယ+မ] ရေချိုးကုန်၏။ နဟာယတိ-ကြည့်။

နဟာယိ (ကြိ) [နဟ+ယ+ဣ] ရေချိုးပြီ။ နဟာယတိ-ကြည့်။

နဟာယိတမ္ဗ (တိ) [နဟ+ယ+တမ္ဗ] ရေချိုးအပ်သော။ ဂစ္ဆန္တေန နဟာယိတမ္ဗံ၊ ဂတေန နဟာ-ယိတမ္ဗံ။ ဝိ၊၂။၁၅၃။ နဘိက္ခဝေ အဌာ-နေ နဟာယိတမ္ဗံ။ ဝိ၊၄။၂၄၀။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၄၃၅။ (–ကခ်ီ၊ဋ္ဌ၊သစ်။၄၀၅။)

နဟာယိတုံ(ကြိ၊ဝိ)[နဟ+ယ+တုံ] ရေချိုးခြင်းငှါ။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဂိလာနေန ဘိက္ခုနာ သြရေနဒ္ဓမာသံ နဟာယိတုံ။ ဝိ၊ ၂။၁၅၅။ (–ဝိ၊၄။၂၆၀၊ ၄၁၅။ ဝိ ဌ၊၄။ ၁၃၁၊၁၂၅။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၁၈၊၄၈၊၃၄၊၄၃၅။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁၂၃။ ဇာ၊ဌ၊၃။၂၃၄။ ဝဇိရ။၃၃၆၊ ၅၂၃။ သာရတ္ထ၊၃။၄၆၁။)

နဟာယိတုကာမ (တိ) [နဟာယိတုံ + ကာမ] ရေချိုးခြင်းငှါအလိုရှိသော၊သူ။ နဟာယိတု-ကာမော ဟောတိ။ ဝိ၊၃။၅၉၊၈၃၊ ဝိ၊၄။ ၃၉၄၊၃၉၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၂၅။ (–အပ၊ ဌ၊၂။၁၂၉။ ဝိမတိ၊၂။၄၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၁။)

နဟာယိတ္ထာ(ကြိ၊ဝိ)[နဟ+ယ+တ္ထာ] စင်ကြယ်စေ၍၊ ရေချိုး၍။ သီသံ နဟာယိတ္ထာ... တေနုသကၾမိ။ ဝိ၊၂။၁၅၄။ သရီရံ ပဋ္ဌဇ္ဇိ-တ္ထာ နဟာယိတ္ထာ စေတိယံ ဝန္ဒိတ္ထာ။ မိသိန္ဓ။ ၃၄၉။ (–ဝိ၊၃။၃၃၂။ မိသိန္ဓ။၂၄၀။ ဝိ၊

သင်ဟ။ ၁၅၇။ ဒီ၊ ၆။ ၂၃။ ပေတ၊ ၆။ ၃၉။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၅၉။ သီ၊ ၆ဋ္ဌ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၁၇။ အံ၊ ၆ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၆၈။)

နဟာယီ ၁သု (ကြို)[နဟ+ယ+ဥ]ရေချိုးကုန်ပြီ။ နဟာယတိ-ကြည့်။

နဟာယီသန္တိ(ကြို) [နဟ+ယ+သန္တိ] ရေချိုးကုန်လတ္တံ့။ နဟာယတိ-ကြည့်။

နဟာယီသာမိ(ကြို)[နဟ+ယ+သာမိ] ရေချိုးအံ့။ နဟာယတိ-ကြည့်။

နဟာဒယ္ယု (ကြို)[နဟ+ ၀+ယ္ယု] ရေချိုးရာ၏။ နဟာယတိ-ကြည့်။

နဟာရု(ပု)[နဟ+ အာရု၊ နဟ ဗန္ဓနေ အာရု။ ဝေါ်၊ ဦ။ ၁၅၇။ (သ္ဟာယု-သံ)] အခြား။ ဗဒ္ဓေါ် နဟာရုဟိ ဇရာယ စောဒိတောဝ။ အဘိ၊ ၆။ ၂၄၁။ ခုဒ္ဓက၊ ၆။ ၄၀။

နဟာရုကာယ (ပု) [နဟာရု+ကာယ၊ (သ္ဟာယု-ကာယ-သံ] အခြား အခေါင်း။ ရုဓိရကာယံ။ (နဟာရုကာယံ သျှာ၊မူကွဲ)။ ပဋ္ဌိသံ။ ၄၁၆။ (–ခ၊ ၆ ၁။ ၂၄၇။)

နဟာရုဒ္ဒုလ (နဿ) [နဟာရု+ ဒဒ္ဒုလ] (၁) အခြားဘုံ၊ အခြားပိုင်း။ (၂) အခြား–၏–ကို–ခြစ်ပစ်ထားအပ်သော အဖတ်၊ သားရေနယ်သမားတို့ ခြစ်၍ စွန့်ပယ်အပ်သော သားရေဖတ်။ (၁) (၂) သေယျ-ထာပိ နာမ ကုဿုဠ္ဠပတ္တံ ဝါ နဟာရုဒ္ဒုလံ ဝါ အဂ္ဂိမှိ ပက္ခိတ္တံ ပတိလီယတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၉၄။ နာရုဒ္ဒုလ (ဝိ၊ ၆။ ၄။ အံ၊ ၆။ ၃။ ၁ဖ၇။)၊ နာရုဝိလေခန(အံ၊ ဦ၊ ၃။ ၁၇၃)-ဘ္ဆိန္ဒင့် ယှဉ်ကြည့်။

နဟာရုနိဿိတ(တိ)[နဟာရု+နိဿိတ]အခြား–၌–ကို–မှီသော (သတ္တဝါ)။ နဟာရုနိဿိ-တာ ပါဏာ။ မဟာနိ၊ ၆။ ၈၀။

နဟာရုသမ္ဘ(ဒ္ဓ)ဒ္ဓ (တိ) [နဟာရု+သမ္ဘ(ဒ္ဓ)ဒ္ဓ] အခြေကြောတို့သည် ဖွဲ့ချည်အပ်သော၊ အကြောတို့ဖြင့်–ဖွဲ့စည်း–တည် ဆောက်–အပ်သော (ကိုယ်)။ သေယျထာပိ ပဿေယျ သရီရံ.... နဟာရုသမ္ဘဒ္ဓံ၊ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁၊ ၁၈ဖ။ နဟာရုသမ္ဘ-ဒ္ဓေါ....သဒ္ဓတ္တ ဝဒ္ဓတိ။ မဟာနိ၊ ၆။ ၈၁။

နဟာဟိ(ကြို [နဟ+ဟိ] ရေချိုးလော့။ နဟာ-ယတိ- ကြည့်။

နဟုတ (နဿ) [နဟ+တ၊ နဟ ဗန္ဓနေ၊ တော။ အာဂမသု။ ဝေါ်၊ ဦ။ ၄၇၄။ (အယုဘ-သံ)] (၁) တခြားခင်း။ (၂) ကောဋ္ဌိပကောဋ္ဌိ ပေါင်း သိန် တရား။ (၁) ဗဟူနိ ဝတ္ထသဟ-သာနိ၊ ပူဗါနိ နဟုတာနိ စ။ ပေဘ။ ၂၁ ၂။ ပေတ၊ ၆။ ၂၄၇၊ ဒုဝေ သတသဟဿာနိ၊ စတ္တာရိ နဟုတာနိ စ။ ဝိ၊ ၆။ ၁။ ၉၁။ စူဠနိ ၆။ ၃ဂ။ ဒ္ဒါဒသနဟုတေဟိ ဘိတ ဇ္ဇေ ကေ နဟုတံ ဒသသဟဿာနိ။ ဝိ ၆။ ၃ဂ။ ၂၅ဂ။ (–ဇာ၊ ၁။ ၂၄၇။ မ၊ ၆။ ၂။ ၇။ သံ၊ ၆။ ၂။ ၁ဂဂ။ ဓမ္မ၊ ၆။ ၅ဖ၊ ဂ၉။ ဇာ ၆။ ၁။ ၉ဖ။) (၂) သတံ သတသဟဿ ခကောဋ္ဌိ ကောဋ္ဌိ ယာ နဟုတံ။ သံ ၆။ ၁။ ၂ဝ၁။ ကောဋ္ဌိပကောဋ္ဌိ သတသဟ-ဿာနံ သတံ နဟုဘန္တိ ဝေဒိသဒ္ဒံ။ ဝေ ရ။ ၄၁ဖ။

နဟုဘ္ဘာနဟောဘိ (တိ) [နဟုဘ္ဘာ+နဟောတိ] အနာဂတ်မဟုတ် မူ၍ ပစ္စုပ္ပန်မဟုတ်သော၊ အနာဂတ်လည်းမဟုတ် ပစ္စုပ္ပန်လည်းမဟုတ် သော (တရား)။ အနာဂတံ နဟုတ္ဘာ ပစ္စုပ္ပန္နံ နဟောတိတိ နဟုတ္ဘာနဟောတိ နာမ တာဝ ဟောတု။ အဘိ၊ ၆။ ၃။ ၁၅၁။

နဟေတု (တိ) [နဿ+ဟေတု] (၁) ဟိတ်မမည်သော(တရား)။ (၂) ဟေတုပစ္စည်းမှ တပါး သော (ပစ္စည်း)။ (၁) နဟေတူ ဓမ္မာ။ အဘိ၊ ၀။ ၄။ အဘိ၊ ၆။ ၃။ ၉။ (–အဘိ၊ ၆။ ၃။ ၄ဝ၄။) (၂) နဟေတုယာ ဒ္ဒေ။ ပဋ္ဌာန၊ ၁။ ၃၉။ (–ဆဘိ၊ ၆။ ၃။ ၄၂၉။)

နဟေတုအဟေတုက(တိ) [နဟေတု+အဟေတု+က] ဟိတ်သည်း မမည်, သမ္မယုဘ် ဟိတ်လည်းမရှိသော(တရား)။ နဟေတုသဟေတုက-ကြည့်။

နဟေတုဒုမူလက (တိ) [နဟေတု+ဒုမူလက] နဟေတုဒုမူလကဝါရ၊ နဟေတု-ဟူသောပုဒ်ကိုမူဘည်ပြီး နာရမ္မဏ-စသောပုဒ်ဘို့ကိုမူလိုသ-ဆွဲ၍ ဟောအပ်သောနည်း။ နာရမ္မဏ-ပစ္စယာ နဟေတုယာ ကေန္တိ နဟေတုဒုမူလ-ကေ ဝုတ္တဓမ္မာ။ အဘိ၊ဌ၊၃။၄၂၂။

နဟေတုပစ္စယ(ပု) [နဟ+ဟေတုပစ္စယ] နဟေတုပစ္စည်း။ ဟေတုပစ္စည်းမှ-တပါး-တခြား-သော ပစ္စည်း။ အကုသလံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စ အကု-သလော ဓမ္မော ဥပ္ပဇ္ဇတိ နဟေတုပစ္စယာ။ ပဋ္ဌာန၊၁။၃၁။ နဟေတုပစ္စယာ နာရမ္မဏေ ကေစိ၊ ပဋ္ဌာန၊၁။၃၃။ တတ္ထ နဟေတုပစ္စယာတိ ဟေတုပစ္စယပဋိဗဟုပေါ ဟေတုပစ္စ-ယံ ဝိနာ အဓိပ္ပေတ ပစ္စယေန ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ အတ္ထော။ အဘိ၊ဌ၊၃။၄၂၀။

နဟေတုပစ္စယုပ္ပန္န (တိ) [နဟေတု+ပစ္စယုပ္ပန္န] နဟေတုပစ္စယုပ္ပန် (တရား)။ ပစ္စနီယာနု-လောမေ နဟေတုပစ္စယုပ္ပန္နသု အဟေတုက-မောဟော၁ စျာနမဂ္ဂပစ္စယံ လဘတိ။ အဘိ၊ဌ၊၃။၄၃၃။

နဟေတုပဒ (နဿ) [နဟေတု+ပဒ] နဟေတု-ဟူသောပုဒ်။ နဟေတုပဒံ သကသေန ဒုတိ-ယဒုကေန ယော ဧဝေဟု ဆဋ္ဌဒုကော ဝုတ္တော။ မူလဋီ၊၁။၄၉။ (–ဗျာ။ အနုဋီ၊၁။၂၇။)

နဟေတုမူလက (တိ) [နဟေတု+မူလက] နဟေတုပစ္စည်းဟူသော မူလရှိသော(ဒေသနာ ဝါရ)။ ယသ္မာ ပန တာနိ နဟေတုမူလကေ ဝုတ္တသဒိသာဒနဝ ဟောန္တိ။ အဘိ.ဌ၊၃။ ၄၂၄။

နဟေတုပ္ပလကဒုက (ပု၊နဿ) [နဟေတုမူလက+ဒုက] နဟေတုပစ္စည်းဟူသော မူလရှိသော ဒုက်။ တတ္ထ နဟေတုမူလကဒုကေသု အတိ-ရေကဝဏ္ဏနာ ...ဟောတိ။ အဘိ၊ဌ ၃။၄၂၂။

နဟေတုသဟေတုက (တိ) [နဟေတု+သဟေ-တုက] ဟိတ်မမည်၍ သမ္မယုဘ်ဟိတ်ရှိသော(တရား)။ နဟေတုသဟေတုက နဟေတု-အဟေတုဒုကသု ဟေတုပစ္စယော နတ္ထိ။ အဘိ၊ဌ၊၃။၄၉၁။

နဟေတုသဟေတုကဒုက (ပု၊နဿ) [နဟေတုသ-ဟေတု+ဒုက] နဟေတုသဟေတုက ဒုက်။ နဟေတုသဟေတုကဒုကော ကေဋ္ဌိပဒ၀ေသန-ဟောတုဒုက သဟေတုကဒုက သမ္ဘဝန္ဒွေဘတိ။ မူလဋီ၊၁။ ၂၇။

နဟေတုဟေတုသမ္မယုတ္တဒုက (ပု၊နဿ) [နဟေတု-ဟေတုသမ္မယုတ္ত+ဒုက] နဟေတုဟေတုသမ္ပ-ယုတ္တ ဒုက်။ နဟေတုဟေတုသမ္ပယုတ္တဒုကော ဝိယ နဝတ္တဗ္ဗော။ မူလဋီ၊၁။၅၁။

နဋ္ဌ(ပု) [နဋ္ဌ+အ။ နီ+အလ။ လ-ကို ဋ္ဌပ်ပ်။ နဋ္ဌတိ အသာဒရာ နိဿာရော ဟုတ္ဝာ ဝေဋ္ဌ၀ံသ-တောပိ တနုကော သလ္လဟုဒကာ ဇာတောတိ နဋ္ဌော။ အပ၊ဌ၊ ၂။၁၂၅။ နီ နုယေ၊အလော၊ ဋ္ဌတ္ထံ။ ဓာန်၊ဌ။ ၆၀၁။ (နလ-သံ၊အဒ္ဓမာဂ-ဓိ၊ ဏလ ပြာ၊နဋ္ဌယ-သီဟိဋ္ဌ)] (၁) ကျ။ပင်၊ ကျ။ရှိ။ (အလိုကျ။ အဘယာ၊ ဓာန်၊သျ။ ပခုက္ကာ။ ဓာန်၊သျ သစ်။) (၂) အမြစ်၊ အရင်း။ (၃) လက်မ၊ (က) ကင်းပုဇွန်၏လက်မ။ (ခ) ပုဇွန်လုံး–ဂဏန်းကောင် –၏လက်မ။ (ဂ) သစ်ခေါင်း။ (တိ) (၅) ကျ။ပင်–ကျ။ရှိ.–နှင့် တူသော (မာနတရား)။ (၁) ကျ။ပင်၊ ကျ။ရှိ။ သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ နဋ္ဌော အတ္ထာဓာယ ဖလံ ဒေတိ။ ဝိ၊ဂ။ဥ၊ ၆။

နဋ္ဌော(ပ၊ဧ) –သံ၊၁။ ၅၊၁၂ ၆။ ပေတ။ ၁၃ ၆။ ဇာ၊၁။ ၂၃ ၉၊ ၃ ၃။ ဇာ၊ ၂။ ၁၅ ၆။

နဋ္ဌက (ပု) [နဋ္ဌ+က။ (နလက-သံ)] (က) ကျူးပင်။ (ခ) ကျူးရိုး။ (ဂ) နဋ္ဌကေဟိ ပဋိစ္စန္ဒံ၊ ဝါဟာတပန်ဝါရဏံ။ အပါ၊ ၂၄ဂ။ (ခ) နဋ္ဌကေန ပါနီယံ ဒဝိ။ မ ၁ ၊ ၃ ၊ ၈ ၊ ၁ ၊ ။

နဋ္ဌကပါန (နပုတိ) [နဋ္ဌက+ပါန။ ထီ-ဋ—ပါနဿ] (နာ) (၁) နဋ္ဌကပါန အမည်ရှိသော–ရွာ–နိုဂုံး၊ နဋ္ဌကပါနမည်သော ရေကန်ကို အမှီပြု၍– တည်ထောင်–ဖန်ဆင်းအပ်သော–ရွာ–နိုဂုံး၊ ကျူးရိုးဖြင့် ရေကို သောက်ရာအရပ်၌ တည်ထောင်သော–ရွာ–နိုဂုံး။ (ယင်းသည် ကောသလတိုင်း အဝင်အပါ နိုဂုံး ဖြစ်သည်။) (ထီ) (၂) နဋ္ဌကပါန-အမည်ခံသောရေကန်၊ ကျူးရိုးဖြင့် ရေကိုခံသောက်ရာကန်။ (နာ) (၁) ကောသလေသု ဝိဟရတိ နဋ္ဌကပါနေ ပလာ-သဝနေ။ မ၊ ၂ ။ ၁ ၂ ၅ ။ နဋ္ဌကပါနံ နာမ ကောသလာနံ နိဂမော.... နဋ္ဌကပါနေ ဝိဟရတိ ပလာသဝနေ။ အံ၊ ၃ ။ ၃ ၅ ၃ ။ နဋ္ဌကပါနေတိ ဝေဠုနာမကေ ဂါမေ။ မ ၁ ၊ ။ ၁ ၂ ၄ ။ အပရာ. ဂေ တံ ပေါက္ခရဏိ' နိဿာ. ယ ဂါမော (နိဂမော) ပတိဋ္ဌာသိ၊ တဿ. ပိ-နဋ္ဌကပါန' ဣတ္ထေ နာမံ ဟောတိ။ မ ၁ ၊ ။ ၁ ၂ ၅ ။ အံ၊ ၁ ။ ၃ ၁ ၄-၅ ။ 'နဋ္ဌကပါန' ဣတ္ထိ အာဘောဂေ ဗောဓိသတ္တဿ ဩဝါဒေ ၅တ္ထာ ဝါနရယူထေန နဋ္ဌေဟိ ဥဒကဿ ပိဘဋ္ဌာနေ မာပိတတ္ထာ ဝေ လဒ္ဓနာမော နိဂမော။ အံ၊ ၁ ။ ၃ ၁ ။ (ထီ) (၂) ဣတိ သာ ပေါ-က္ခရဏီ နဋ္ဌေန ပါနီယဿ ပိတတ္ထာ 'နဋ္ဌကပါနာ'တိ နာမံ လဘိ။ မ ၁ ၊ ။ ၁ ၂ ၅ ။ (၁) (၂) ယတ္ထ ဗောဓိသတ္တပမုခေါ ဝါန-ရော နဋ္ဌကေန ပါနီယံ ပိဝိ၊ သာ ပေါက္ခရ-ဏီ, တဿ မဇ္ဈေ ဘူမိပ္ပဒေသော, တတ္ထ နိဒ္ဒါဂါမော စ "နဋ္ဌကပါန"ဣတ္ထေ ပညာ-ယတ္ထ။ မ ၁ ၊ ။ ။

မဟာနိ။ ၃ ၂ ၁ ။ သံ၊ ၁ ။ ၁ ၂ ။ သံ၊ ၁ ။ ၂ ။ ၂ ၅ ။ ဓမ္မ ၁ ။ ၁ ။ ၂ ၂ ၃ ။ ဥဒါန၊ ၁ ။ ၂ ၁ ။ ပေတ ၁ ။ ၅ ၃-၄ ။ ထေရ ၁ ။ ၂ ။ ၃ ၅ ။ အပ ၁ ။ ၂ ။ ၁ ၂ ။ ဇာ ၁ ။ ၁ ။ ၁ ၈ ၂ ။ ဇာ ၁ ။ ၄ ။ ၃ ၉ ။ ဇာ ၁ ။ ၁ ။ ။ ။

နဋ္ဌကပါနကာ (ထီ) [နဋ္ဌကပါန+က+အာ] နဋ္ဌကပါနကာမည်သော ရေကန်။ ဣတိ သာ ပေါက္ခရဏီ နဋ္ဌေန ပါဏိယသ္မာ ပိဝိတတ္တာ 'နဋ္ဌကပါနကာ'တိ နာမံ လဘိ။ အံ၊ဋီ၊၃။ ၃၃၄။

နဋ္ဌကပါနဂါမ (ပု) [နဋ္ဌကပါန+ဂါမ] နဋ္ဌကပါနအမည်ရှိသောရွာ၊ နဋ္ဌကပါနာ-ည်သော ရေကန်ကို အမှီပြု၍ – တည်ထောင် – ဖန်ဆင်း–အပ်သောရွာ။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

နဋ္ဌကပါနပေါက္ခရဏီ (ထီ) [နဋ္ဌကပါနာ+ပေါ-ကွရဏီ] နဋ္ဌကပါနာမည်သော ရေကန်၊ ကျူရိုးဖြင့် ရေသောက်ဆုကန်။ နဋ္ဌကပါနဂါမံ ပတ္ဝါ နဋ္ဌကပါနပေါက္ခရဏိယံ ကောဘကဝနေ ဝိဟရန္တော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၀၆။

နဋ္ဌကပါနသုတ္တ (နာ) [နဋ္ဌကပါန+ဝုတ္တ+သုတ္တ] (၁) နဋ္ဌကပါနသုတ်။ ဘုရားရှင် နဋ္ဌကပါနနိဂုံးဌ် သီတင်းသုံးတော်မူစဉ် အနုရုဒ္ဓါ, ဘဒ္ဒိယ, ကိမိလ-စသော ထိပ်တန်း အမျိုးကောင်းသား ရဟန်းတို့အား အသက်အရွယ် နုနယ် ငယ်လျှသူများဖြစ်လျက် ကာမဂုဏ်ကို မခံစားပဲ တကယ့် သဒ္ဓါတရားသက်သက်ဖြင့် ရဟန်းပြုသူများသည် အကုသိုလ်ကာမများမှ ကင်းဝေးသော နှစ်သိမ့်ချမ်းသာမှု စျာနသုခ အဆင့်ဆင့်မရပါလျှင် အဘိဇ္ဈာစသော တရားဆိုးတို့ အနိုပ်အစက် ခံရဘတ်ပုံ စသည်ကို ဟောပြရာသုတ်။ ဇဋ္ဌိ-ပဏ္ဏာသကပါဠိ၊ဘိက္ခု ဝဂ်၊ ဂ-သုတ်။ မ၊ ၂။၁၂၅၊၁၃၂။ (၂) ပဌမ နဋ္ဌကပါနသုတ်၊ နဋ္ဌကပါနနိဂုံးဌ် အရှင်သာရိပုတ္တရာက ရဟန်းတို့အား ကုသိုလ်တရား-တို့ဌ် ဆုတ်ယုတ်ခြင်းအကြောင်း ၁၀-ပါးနှင့်တိုးပွါးခြင်းအကြောင်း ၁၀-ပါးကို ဟောပြရာသုတ်။ အဂုတ္တရနိကာယ၊ ဒသကနိပါတပါဠိ၊ ဒုတိယ-ပဏ္ဏာသက၊ ၂ ဝဂ်၊ ၇-သုတ်။ အံ၊ဋီ၊၃။ ၃၅၃-၆။ (၃) ဒုတိယနဋ္ဌကပါနသုတ်။ ဟိရိ, သြတ္တပ္ပ, ဝိရိယ, ပညာ-စသည် မရှိက ဆုတ်ယုတ်ပျက်ပြားကြောင်းနှင့် ဟိရိ, သြတ္တပ္ပ, ဝိရိယ, ပညာ စသည်ရှိက တိုးတက် ကြီးပွါးကြောင်းကို ဟောပြရာသုတ်။ အဂုတ္တရနိကာယ၊ ဒသက-နိပါတပါဠိ၊ ဒုတိယပဏ္ဏာသက၊ ၂-ဝဂ်၊ ဂ-သုတ်။ အံ၊ဋီ၊ ၃၅၆-ဂ။

နဋ္ဌကလာပ (ပု) [နဋ္ဌ+ကလာပ] ကျူရိုး အစည်း၊ ကျူစည်း။ အညမညုပဏ္ဍာမ္ဘနဋ္ဌိတေသု ဒ္ဝိသု နဋ္ဌကလာပေသု ကေသ....နိ-သ္သယပစ္ဆယဝ်သေသဒဿနံ။ အနုဋီ၊ ၂။ဘ၅။ ဒ္ဝေ နဋ္ဌကလာပိယော အညမညံ နိဿာယ တိဋ္ဌေယ္ယုံ။....နဋ္ဌကလာပိနံ ကေ အာကစ္ဆေ-ယ္ယု ကော ပပဝတယ္ယု။ သံ၊ဋ၊။ ၃၃၅။ (–သံ၊ဋ၊။ ၃၄ဂ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၆၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၉၄၊ ၂၃ဝ။)

နဋ္ဌကဋ္ဌရ (ပု) [နဋ္ဌ+ကဋ္ဌရ] ကျူညောက်၊ ကျူမျှစ်။ ဝေဏုကဋ္ဌရော နဋ္ဌကဋ္ဌရော ဥစ္ဆုကဋ္ဌရော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁ဝဝ။

နဋ္ဌကာရ (ပု) [နဋ္ဌ+ကရ+ဏ] နဋ္ဌောပိ ဝေ-ဋ္ဌဝေတ္တာဒီနံယေဝ ဝိကတိ၊ တံ ကရောတီတိ၊ ကမ္မနိ ဏော။ နဋ္ဌေဟိ ပါ ဝိလိဝံ ကရောတီ-တိ နဋ္ဌကာရော။ ခာန်၊ဋီ။ ၅ဝ၉။] နှီးသမား၊ ဒေါင်းရွေသမား၊ ကျူထရံသည်။ နဋ္ဌကာ-ရောသိ ကုမ္ဘကာရောသိ။ ဝိ၊ ၂။ ၁၂၊ နဋ္ဌကာ-ရော (ပ၊ဧ)—ဝိ၊ ၂။ ၂၂။ အပ၊ဘ။ ၂၄၆။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ဂ၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ၂ဝ၉။ ၂၅၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ ၅။ ၃ဝ၉။ နဋ္ဌကာရာ (ပ၊ဗ) — ဒီ၊ ၁။ ၄ဂ။ ၅၆။ အပ၊ ၁။ ၄၂ ၁။ နဋ္ဌကာရံ (ဒု၊ဧ)—ဝိ၊ ၂။ ၁ ၂။ နဋ္ဌကာရေ (ဒု၊ဗ)—အပ၊ ၁။ ၃၅ ၁။ နဋ္ဌကာရသ (ဘ၊ဧ)—ထေရီ၊ ဋ္ဌ။ ၃ဝ။ နဋ္ဌကာရသ (ဆ၊ဧ) —ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၅။ ၃ဝ၉။

နဋ္ဌကာရကမ္မ (နာ) [နဋ္ဌကာရ+ကမ္မ] ကျူထရံ သည်ဘို့၏–အမှု–လုပ်ငန်း၊ ကျူထရံလုပ်ငန်း။ ပေသကာရကမ္မံ ဝါ ကဒရယ္ယ နဋ္ဌကာ-ရကမ္မံ ဝါ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁ ၂ ၁။

နဋ္ဌကာရဂါမ (ပု) [နဋ္ဌကာရ+ဂါမ] ကျေးထရံ သည်တို့၏ရွာ၊ ကျေးထရံသည်ရွာ။ အာသန္နေ ဣခတာ နဋ္ဌကာရဂါဒမာ။ မ၊၂။ ၄၂၁။ (–၄၂၂။)

နဋ္ဌကာရဇေဋ္ဌက (တိ) [နဋ္ဌကာရ+ဇေဋ္ဌက] ကျေးထရံ သည်ဘို့၏အကြီးအကဲဖြစ်သော၊ သူ။ ကျေးသရံသည်ခေါင်းဆောင်။ အထ နံ နဋ္ဌ-ကာရဇေဋ္ဌကော ...ဂဏ္ဍိဘွာ ဟေတံ ဂဘောဝ။ အံ၊ဌ၊၁၊၃၂၅၊ (–ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၂။ ၂၉၇။ ဓမ္မ၊ ဌ၊၁။၁၁၃။)

နဋ္ဌကာရဒေဝပုတ္တ (ပု) [နဋ္ဌကာရ+ဒေဝပုတ္တ] ကျေးထရံသည် ဖြစ်ခဲ့ဘူးသော နတ်သား၊ နဋ္ဌကာရနတ်သား။ (ရှေးအခါ၌ ကျေးထရံ သည်သားအဖ ၂-ယောက်တို့သည် ပစ္စေက ဗုဒ္ဓါ၁ ဆူအား ကျေးပင်,ရေသဖန်းပင်မျာ.ဖြင့် သစ်ရွက်မိုးကျောင်း ဆောက်လုပ် ပြီး၊လျှင် ထိုခကျောင်း၌ သီ ဘင်းသုံးစေ၍ ပစ္စည်း၄ ပါး တို့ဖြင့်ပူဇော်လုပ်ကျွေးခဲ့ကြကုန်၏၊သို့သားအဖ ၂ ယောက် ကွယ်လွန်၊သောအခါ နဋ္ဌကာရ အမည်ဖြင့် နတ်ပြည်၌ ဖြစ်ကြကုန်၏၊ ထို ၂-ဦးတို့ဘွင် အဖဖြစ်သော နတ်သားသည် သာလျှင် နတ်ပြည်၌ တည်ရာ၏၊ သားဖြစ် သော နတ်သားသည် နတ်ပြည်မှ စုတေ၍ သုရွမိမင်း၏ မိဖုရား'သုဒမခ'၏ ဂမ်း၌ ဖြစ် သေ သည်။ မဟာပနာဒမည်ခေါ် မင်းသား ဖြစ်၍ နောက်တွင် မဟာပနာဒမည်ခေါ် မင်း ဖြစ်သည်၊ မဟာပနာဒမင်း အဖြစ်မှ စုဝေသော် နတ်ပြည်၌ဖြစ်သည်။ ဤဘုရား ရှင်လက်ထက်တွင် နဋ္ဌကာရနတ်သားသည် နတ်ပြည်မှ စုံ၊တ၍ လူ့ပြည်၌ ဘဒ္ဒဇိမည် သော သူဌေးဖြစ်ပြီး ဘုရားအထံ ရဟန်း၊ပြု၍ အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ရောက်ခဲ့ သည်။ နတ်ပြည် ၌ တည်ရစ်သော နဋ္ဌကာ,နတ်သားသည် နောက်တွင် သခ်ာကြောမင်း ဖြစ်လတ္တံ့။ ဒီ၊ဌ၊ ၃။၄၀-၁။ ဇာ၊ဌ၊၂၊၂၉၉၊၃၀၁။) နဋ္ဌကာရ-ဒေဝပုတ္တော ဒေဝလောကတော စဝိတ္ဝာ။ ဒီ၊ဌ၊၃။၄၀။ ဣဘရဿာတိ နဋ္ဌကာရဒေဝ-ပုတ္တဿ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄။

နဋ္ဌကာရပုတ္တ (ပု) [နဋ္ဌကာရ+ပုတ္တ] ကျေး ထရံသည်၏သား။ နဋ္ဌကာရပုတ္တော....ဂုမ္ဗ-တော နိက္ခမိ။ ဇာ၊ဌ၊၂။၂၃၄။

နဋ္ဌကာရဘဏ္ဍ (နဝ) [နဋ္ဌကာရ+ဘဏ္ဍ] ကျေး ထရံသည်တို့၏ ဘဏ္ဍာ။ ဣခာနိ နဋ္ဌကာရ-ဘဏ္ဍာနိ မမ မိတာနံ ဒေဟိ။ ဇာ.ဌ၊၅။ ၃၀၉။

နဋ္ဌကာရသတ္ထ (နဝ) [နဋ္ဌကာရ+သတ္ထ] ကျေး ထရံသည်ဘို့၏ ဝေး။ နဋ္ဌကာရသတ္ထံ ဝေ၊ ဂုမ္ဗန္တရေ ဌပေတွာ ပက္ကာမိ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၂၅၁။

နဋ္ဌကာရသာလာ (ထီ) [နဋ္ဌကာရ+သာလာ] ကျေးထရံသည်ဘို့၏ (အမှုကိုပြု လုပ်ရာ) ဇရပ်၊ ကျေးထရံ အလုပ်ရုံ။ သာသာဘိ နဋ္ဌကာရ-သာလာ။ အံ၊ဌ၊၁။၂၀၈။

နဋ္ဌကာရသိပ္ပ (နဝ) [နဋ္ဌကာရ+သိပ္ပ။ (နလ-ကာရဂိလ္ပ-သ)] ကျေးထရံသည်အတတ်။ ဟီနံ နာမ သိပ္ပံ နဋ္ဌကာရသိပ္ပံ ကုမ္ဘကာရသိပ္ပံ။ ဝိ၊၂။၉။ ဒီ၊ဌ၊၃။၁၁၂။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၉။)

နဋ္ဌကုဋ္ဌိ (ထီ) [နဋ္ဌ+ကုဋ္ဌိ] ကျေးထရံကျောင်း ငယ်။ ဒုဂ္ဂဘ' နာဘိဇာနာမိ၊ နဋ္ဌကုဋ္ဌိ ဝိဒ် ဖလံ။ အပ၊၂။၈၂။ ထေရ၊ဌ၊၁။၃၃၄။

နဋ္ဌကုဋ္ဌိကနိမ္မိတ (တိ) [နဋ္ဌကုဋ္ဌိကာ+နိမ္မိတ] ကျေးထရံ ကျောင်းငယ် ကို လူ့ဒါန်းသည့်ကံ သည် ဖန်ဆင်းအပ်သော (ဗိမာန်) ။ တတ္ထ မေ သုကတံ ဗျမ္ဘံ၊ နဋ္ဌကုဋ္ဌိကနိမ္မိတံ။ အပ၊ ၂။၈၂။ ထေရ၊ဌ၊၁။၃၃၄။

နဋ္ဌကုဋ္ဌိဒါယက (တိ) [နဋ္ဌကုဋ္ဌိ+ဒါယက] ကျေး-ထရံကျောင်းငယ် လှူ့ဒါန်းသော (ထေရ်)။ နဋ္ဌကုဋ္ဌိဒါယကော ထေရော ဣမာ ဂါထာ၊ ယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၂။၈၂။

နဋ္ဌကုဋ္ဌဒါယကတ္ထေရ (ပု) [နဋ္ဌကုဋ္ဌဒါယက+ထေရ] ကျွန်ုပ်ထရံကျောင်းငယ် လုပ်ခဲခဲ့သော သေရ၊ နဋ္ဌကုဋ္ဌဒါယကဆရာ၊ (ယင်းထေရ်သည် လွန်ခဲ့သော ဥဒေါကမ္ဘာထက်၌ နာရဒ ဘုရားရှင်အား ကျွန်ုပ်ထရံ ကျောင်းသောက်လုပ် လုပ်ခဲခဲ့သည်၊ ထိုကောင်းမှုကြောင့် အပါယ်လေးပါး မလားမရောက်ရပဲ ဤဘုရားရှင့် လက်ထက်၌ 'နဋ္ဌကုဋ္ဌဒါယကထေရ်' အမည်ဖြင့် အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ဆိုက်ရောက်သည်။) အပ၊၂။၈၂။

နဋ္ဌဂဟန (နာ) [နဋ္ဌ+ဂ ၈ နာ] ကျွန်ုပ် ပင်တို့ဖြင့် ရှုပ်ထွေးသောအရပ်၊ ကျွန်ုပ်ချုံ၊ ကျွန်ုပ်ဘော။ ဝေတ္တဂဟနံ ဩမိဿကဂဟနံ နဋ္ဌဂဟနံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၈၂။

နဋ္ဌဂ္ဂိ (ပု) [နဋ္ဌ+အဂ္ဂိ။) နလဂ္ဂိ–သံ)] ကျွန်ုပ်ရိုးမီး။ နဋ္ဌဂ္ဂိ ဝိယ ဇောတန္တိ၊ ရတနဟောဝ သတ္တဟိ။ အပ၊၂။၂၆၀၊ ထေရီ ၆။၇၂။

နဋ္ဌဂ္ဂိဝဏ္ဏ (တိ)[နဋ္ဌဂ္ဂိ+ဝဏ္ဏ] ကျွန်ုပ်ရိုးမီးအဆင်းရှိခဲသော (ရွှေဘောင်)။ နဋ္ဌဂ္ဂိဝဏ္ဏာ ဇောတန္တိ၊ သဒါ ကဋ္ဌနုပဒ္ဒဘာ။ ဇာ၊၂။၁၈၆။ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၂၄။

နဋ္ဌဂ္ဂိဝဏ္ဏသက်ာသ (တိ) [နဋ္ဌဂ္ဂိဝဏ္ဏ+သက်ာသ] ကျွန်ုပ်ရိုးမီးအဆင်းနှင့်တူသော(ဘုရားရှင်ရောင်ခြည်တော်)။ နဋ္ဌဂ္ဂိ ဝဏ္ဏသက်ာသော၊ သော မေ ဗုဒ္ဓေါ နိမန္တိတောဝ။ အပ၊၁။ ၃၂၃၊ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂ ၃၁၅။ နဋ္ဌဂ္ဂိဝဏ္ဏသက်ာသာ၊ ဒိသ္မာ စိတ္တံ ပသာဒယိ။ အပ၊၂။ ၈၄၊၁၃၄၊ ထေရ ဋ္ဌ၊၁။၃၀၆။

နဋ္ဌဘ္ဘနုသခ်ေပ (ပု) [နဋ္ဌ+ဆန္ဒ+သခ်ေပ] ကျွန်ုပ်–အသွင်–သဏ္ဌာန်။ နဋ္ဌေဟိတိ နဋ္ဌစ္ဆန္ဒသခ်ေပန ဥပရိ ဆာဒေတွာ ဂေဟိ-ယေဝ ဒါရကစ္ဆဒနနိဿာမေန ပရိတောပိ ဆာဒိတာ။ မဟာ၊ဋ္ဌ။ ၂ ၂၈၉။

နဋ္ဌတိ (တိ) [နဋ္ဌ+အ+တိ။ နဋ္ဌော စုတ ဘဿနေ၊ ဝေတ္ထတ္ထ။ ၂ ၁ ၃။ နလ ဗဒ္ဓေ။ ဩသမ။ (နလဘိ-သံ)] (၁) ပေါ်ပြီး၊ ပါးပြီ၊ ပေါ်ပါးပြီ၊ (၂) လျှောကျပြီ။ ပျက်စီးပြီ၊ (၃) ဖွဲ့ကုတ်ချည်နှောင်ပြီ။ (၁) နဋ္ဌတိ အသာ-ရော နိဿာဒရော ဟုတ္ဘာ ဝေဠုဝံသဒတာပိ ဝ တနုဂေါ သလ္လဟုဂေါ ဇာဘောတိ နဋ္ဌော။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁ ၂ ၅၊ (၂) (၃) ဒေါင့်ကွင်းကြည့်။

နဋ္ဌဒဿက (ပု) [နဋ္ဌ+ဒဿက။ (နလ ဒံ ဒု-ကသံ)] ကျွန်ုပ်ရိုး။ နဋ္ဌဒဿကော အာရဗ္ဘ ကဒေယ်။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁ ၈ ၆။ (–၁ ၈ ၇)

နဋ္ဌဒဿပတ္ထ (နာ) [နဋ္ဌ+ဒဿ+ပတ္ထ] ကျွန်ုပ်ရိုး, ကျွန်ုပ်ရိုးခါးပန်းနှ(အ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁ ၁ ၃)-ကြည့်။

နဋ္ဌပဒ္ဒ (နာ) [နဋ္ဌ+ပဒ္ဒ။ (နလ ၊ ဒ္ဓီ သံ)]ကျွန်ုပ်ပင်၏အဆစ်၊ ကျွန်ုပ်ဆစ်။ ဇေဋ္ဌပဒ္ဒေ ဝါ နဋ္ဌ-ပဒ္ဒေ ဝါ ကဿ လ္ဟကာဒိမဇ္ဈိကဘာဇနုသု ဝါတိ အဒ္ဓာ။ ဝိ၊ မတိ၊၂။ ၁ ၄ ၂။

နဋ္ဌပရိကိ္ခတ္ထ (တိ) [နဋ္ဌ+ပရိကိ္ခတ္ထ] ကျွန်ုပ်ရိုးတို့ဖြင့် ကာရံအပ်သော (ကျောင်း)။ နဋ္ဌပရိကိ္ခတ္ထံ ဝိဝိတ္ထံ အာဝသထံ ကာရေတွာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂ ၅ ၂။

နဋ္ဌပါနဇာတက (နာ) [နဋ္ဌပါန+ဇာတက] နဋ္ဌ-ပါနဇာတ်၊ ရဟန်းတို့သည် နဋ္ဌကပါနရေကန်၌ ရေချို ကြပြီး၍ အပ်ကျည် အပ်ဖူး ပြုလုပ်ရန် သာမဏေတို့ကို ကျွန်ုပ်ရှိ အသူခိုင်းရာ အဆစ်အပိတ်မပါ ဒလဟော အပေါက်ရှိသော ကျွန်ုပ်ရိုးတို့ကို မြင်ရ၍ ဘုရားရှင်ထံ ချဉ်းကပ်ပြီး ကကြောင်းကို လျှောက်ထားမေးမြန်းသဖြင့် ဟောတော်မူအပ်သော ဇာတ်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ်၊ ဇာတကပါဠိ၊ ဇေ-ကနိပါတ်၊ ၂-၀ ၄၊ ၂-၀ ဇာတ်။ ဇာ၊ဝ၊၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁ ၈ ၆-၈။

နဋ္ဌပုဗ္ဗ (နာ) [နဋ္ဌ+ပုဗ္ဗ။ နာလပုဗ္ဗ-သ)] ကျေ။ ပန်း၊ ကျေ။ပွင့်။ နဋ္ဌပုပ္ပေဟိ ပူဇံ ကဘ္ဘာ။ ထေရီ၊ဌ။၃၄၊

နဋ္ဌပုပ္ဖာဘ္ဘ (တိ) [နဋ္ဌပုပ္ဖ+ဝဘ္ဘ] ကျေ။ပန်း-ကျေ။ပွင့် -အဆင်းရှိသော (သစ်တက်ခွေး)။ နဋ္ဌ ဃန်ဘ (ဇာ၊ဌ၊ ၂။၃၁ဒ)-ကြည့်။

နဋ္ဌမယ (တိ) [နဋ္ဌ+မယ။ (နလမ ယ-သ)] ကျေ။ ခိုးဖြင့်ပြီးသော၊ကျေ။ ခိုးဖြင့်ပြုလုပ်သော။ အနုဇာနံ့ဝမိ ဘိက္ခဝေ....နဋ္ဌမယံ ဝေဠုမယံ။ ဝိ၊၃၊ ၂၅၅။ ဝိ၊၄၊ ၂၅၅၊ ၂၇၁၊ ၂၇၇၊

နဋ္ဌမာလာ (ထီ၊နာ) [နဋ္ဌ+မာလာ] ကျေ။ ၊နန်း၊ ကျေ။ပွင့်။ နဋ္ဌမာလာယ ပူဇံ အကာသိ။ ထေရ၊ဌ။၁၊၄၄၄။ နဋ္ဌဿ မာလာ ပုပ္ပံ နဋ္ဌ-မာလံ၊ ဘေန နဋ္ဌမာလေန ဗီဇနီ ကာ၊ရ-သိ။ အ၊ဌ။ ၂။၁၂၅-ဖ၊ (-အ၊၁၊၁၅၇။ အ၊ ၂။၄၆၊၁ဇ၇။ ထေရီ၊ဌ၊၁၀၊)

နဋ္ဌမာလိက (တိ) [နဋ္ဌမာလာ+ဏ္ဍက။ ထီ-ဌ—မာလိကာ] နဋ္ဌမာလိကာ မည်သော၊ ကျေ။ ပန်း ကျေ။ပွင့်ဘို့ ခြင့် ဘုရားရှင်ကို ပူဇော်ခဲ့ဘူးသော(သေရီ)။ လွန်ခဲ့သော ၉၄-ကမ္ဘာ ထက်က ကျေ။ပန်း ကျေ။ပွင့်ဘို့ဖြင့် ဘုရားရှင်ကို ပူဇော်ခဲ့ဘူးသော ကောင် မူကြောင့် သုဂတိ ဘဝဘို့ရ သာ ကျွန်လည်ပြုရပြီး ဂေါဘမဘုရား လက်ထက် ဘော်ရှ် ရဟန္တာ ဖြစ်လာခဲ့သော ထေရီ။ အ၊ ၂။ ၁ဇ၀-၁။ နဋ္ဌမာလိကာသေရီ ဏမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အ၊ ၂။ ၁ဇ၁။

နဋ္ဌမာလိယ (တိ) [နဋ္ဌမာလာ+ဏ္ဍယ] (၁) ပဒုမုတ္တရဘုရားရှင်အား ကျေ။ပန်း ကျေ။ပွင့်တို့ကို ယပ်တောင်ပြုလုပ် လျှောက်နှန် ခဲ့သော ကောင်းမှုကြောင့် ကမ္ဘာဘာသိန်း ကာလ ပတ်လုံး အပါယ် ၄-ပါး မလားရပဲ အာသ ဝေါ ဂင်းကွာ ရဟန္တာ ဖြစ်သာခဲ့ထရ်၊ နဋ္ဌမာလိယ အမည်ရှိသော (ထေရ်)။ (၂) လွန်ခဲ့သော ဥ၁-ကမ္ဘာသက်ဌ် ဘုရားရှင် အား ကျေ။ပန်း ကျေ။ပွင့်ဘို့ကို ပေးလှူ ပူဇော်ခဲ့သော ကောင်းမှုကြောင့် ဒုဂ္ဂတိဘဝ မလားရပဲ အာသဝေါဂင်းကွာ ရဟန္တာဖြစ် လာခဲ့သောခဲ့ထရ်၊ နဋ္ဌမာလိယ အမည်ရှိသော (ခဲ့ထရ်)။ (၁) (၂) အာယသ္မာ နဋ္ဌမာ-လိခယော ထေရော ဏမာ ဂါထာယော အ-ဘာသိတ္ထ။ အ၊ ၁။ ၁၅၇။ အ၊ ၂။ ၄၆။

နဋ္ဌမာလိယဘ္ဘ (ပု) [နဋ္ဌမ လိယ+ထေရ] နဋ္ဌမာလိယခဲ့ထရ်။ နဋ္ဌမာလိယ ဘဏ္ဍရဿ-ပဒါနံ သဘ္ဘမ် (ပ၅မ်)။ အ၊ ၁။ ၁၅၇။ အ၊ ၂။ ၄ဖ။ အသက်ပုဒ်နှင့်လည်း-ကြည့်။

နဋ္ဌမာလီ (ပု) [နဋ္ဌ+မာလာ+ဣ] (၁)နဋ္ဌမာလီ အမည်ရှိခဲ့သော သမုဒ္ဒရာ၊ ကျေ။တောအဆင်း နှင့်တူခဲ့သော-ရေပြင်- ရေစု - ရှိရာပြစ်သော သမုဒ္ဒရာ၊ ကျေ။တောသမုဒ္ဒရာ။ (၂) ကင်း ပုံ့နှန်ပက်အဆင်းနှင့်တူခဲ့သော-ရေပြင်-ရေ စု-ရှိရာဖြစ်ခဲ့သော သမုဒ္ဒရာ။ (၁) နာဝါယ ဝိပ္ပနဒ္ဒာယ၊ နဋ္ဌမာလိဘိ ဝုစ္စတိ။ ဇာ၊ဌ။ ၂။ ၃ဝ၉။ နဋ္ဌဝနံ ဝိယ ဝေဠုဝနံ ဝိယ စ ခဲယမာနံ နဋ္ဌမာလိ နာမ သမုဒ္ဒံ ပါ၊ကိ။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။ ၁ဇ၄။ (၂) နဋ္ဌ(ဇာ၊ဌ၊ ၄။ ၁ဇ၄)-ကြည့်။

နဋ္ဌမိန (ပု) [နဋ္ဌ+မိန။ နဋ္ဌ+သဏ္ဌာ-နာ မိနော နဋ္ဌမိနော၊ ငါ၊ ခေါ်ခင်ရိုး။ ဓာန်။ ဓာန် ဌ။ ၆ဂ၂။ (နလမိန သ)] ကျေ။ရိုး-သဏ္ဌာန်-နှင့်တူ-သော ငါ၊ ငါ၊ ဖောင်ရိုး။ ကောဟိ မစ္ဆဇာတိ နလသဒိသသရီရဘ္ဘာနလာတိ နလမိနာတိ စ ဝုစ္စန္တိ။ ဇာ၊ဌ်၊ ၂ ၂။ ၅ဂ၂။ (-ဇာ၊ ၂။ ၃၄ ၆။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၃ဝ၄)တို့ဌ် နဋ္ဌပိ (နဋ္ဌ+ပ၊ က) ဟု ရှိသည်။ ရှပ်နှံ ဇ.တ်.ဝတ' ကြီးဌ် "နလ+ပ၊ ငါ၊ ရံ." ဟု ပါရှိသည်။

နဋ္ဌဝဂ္ဂ (ပု) [နဋ္ဌ+ဝဂ္ဂ] နဋ္ဌဝဂ်။ (ယင်းဝဂ်သည် သံယုတ္တနိကာယ် သဂါထာဝဂ္ဂ သံယုတ်တွင် ပဌမဆုံး ဝဂ်ဖြစ်သည်၊ ယင်းဝဂ်ဌ် ဩဃတ-

ရဏသုတ်, နိဒမာကွသုတ်-စသော အားဖြင့် သုတ်ခပါင်း ၁၀-သုတ် ပါရှိသည်။) နဋ္ဌဝဂ္ဂါ ပဋ္ဌမော။ သံ၊၁။၅။

နဋ္ဌဝန် (နာ) [နဋ္ဌ+ဝန်။ (နလဝန်-သံ)] ကျူ။ တော။ သေယျထာပိ နဋ္ဌဝနံ ဝါ သရဝနံ ဝါ။ ဒီ၊၃။၆၂။ နဋ္ဌဝနေ အဂ္ဂိဇာလော ဝိယ ခါယိ-သု။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄။ (–မိလိန္ဒ။၃၂၄။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၀၁။)

နဋ္ဌသဒိသ (တိ) [နဋ္ဌ+သဒိသ] ကျူ။ ရှိ နှင့် တူသော(မာနတရား)။ နဋ္ဌသဒိသံ တုစ္ဆမာနံ ဥက္ခိပိတ္တာ ဝိစရဏကာ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၂၅။ အံ၊ဒို၊၂။၂၆၂။

နဋ္ဌသန္ဓိဘ (တိ) [နဋ္ဌ+သန္ဓိဘ] ကျူ။ ပန်း-ကျူ။ ပွင့်-အဆင်းရှိသော (သစ်ဘက်ခွေး)။ နဋ္ဌသန္ဓိဘာ(ဇာ၊၂။၃၄၆) တိ နဋ္ဌပုပ္ဖာ ဆွာ ရှက္ခသုနခ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၆။

နဋ္ဌသာကိယ (ပု) [နဋ္ဌ+သာကိယ။ (နလသာ-ကျ-သံ)] နဋ္ဌ သာကိုဝင်မင်း၊ ကျူ။ ရိုး-ကို ကိုင်၍ တည်သော သာကိုဝင်မင်း၊ ကျူ။ ရိုး-လက်စွဲသော သာကိုဝင်မင်း။ နဋ္ဌ ဂဟေတ္ဝာ ဌိတာ နဋ္ဌ သာကိယာ နာမ ဇာတာ။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၂၇။

နဋ္ဌသေတု (ပု) [နဋ္ဌ+သေတု] ကျူ။ ရိုး-တို့ဖြင့် ပြုလုပ်အပ်သော တံတား၊ ကျူ။ ရိုး-တံတား။ နဋ္ဌသေတုံ ဝ သုဒုဗ္ဗလံ မဟာဃောဃော(ထေရ။ ၂၂၁)တိ သာရဝီရဟိတဘဝတာ နဋ္ဌသေတု-သဒိသံ အတိဝိယ အဗလသဘာဝတာ။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၁။၆၁။ (–သုတ္တနိ။၂၈၀။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၆။)

နဋ္ဌသေတုသဒိသ (တိ) [နဋ္ဌသေတု + သဒိသ] ကျူ။ ရိုး-တံတား-နှင့် တူသော (ကိုးလသာ)။ ကိလေသာနံ အဗလဒုဗ္ဗလတ္တာ နဋ္ဌသေတု-သဒိသံ... ဥဒ္ဓမ္ဘိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၇။ (–ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၁။ ၆၁။)

နဋ္ဌာဂါရ (နာ) [နဋ္ဌ+အဂါရ] (၁) ကျူ။ ပင်-ကျူ။ ရိုး- တို့ဖြင့်- မိုး – ဖုံးလွှမ်း- အပ်သော အိမ်။ (၂) ကျူ။ ရိုး-တို့ဖြင့်-ပြု-ဆောက်-လုပ်-အပ်သော အိမ်၊ ကျူ။ မိုး ကျူ။ ကာအိမ်။ (၃) ကျူ။ ပင်-ကျူ။ ရိုး- တို့ဖြင့်-ခြေ-ယှက်-ကာ-ရံ-အပ်သော အိမ်၊ ကျူ။ ကာအိမ်။ (၁) နဋ္ဌာဂါရာ(မ၊၃။၁၀၇)တိ နဋ္ဌေဟိ ပဋိစ္ဆန္နာ အဂါရာ၊ သေသသမ္ဘာရာ ပနေတ္ထ ရုက္ခမယာ ဟောန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၇၁။ နဋ္ဌာဂါရာ(အံ၊၁။ ၉၉)-တိ နဋ္ဌေဟိ ဆန္နာ ဝဋ္ဌစ္ဆန္နာ အဂါရာ၊ သေသ သမ္ဘာ-ရာ ပနေတ္ထ ရုက္ခမယာ ဟောန္တိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၆၉။ (၂) ဓုနာထ မစ္ဆုနော သေနံ၊ နဋ္ဌာဂါ-ရံ၀ ကုဋ္ဌရာ။ သံ၊၁။ ၁၅။ အဘိ၊ဘ။ ၁၅၆။ မိလိန္ဒ။ ၂၃၀။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၇၆။ သေရ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၄၇၉။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂-၄၀၂။ နေတ္တိ၊ဝိ၊ ၁၅၆၊ နဋ္ဌာဂ'ရံ၀ ကုဋ္ဌရာ (ထေရ။ ၂၆၇။ နေတ္တိ၊ ၃၅)တိ.... ကုဋ္ဌဆု နဋ္ဌေဟိ ကတံ အဂါရံ ခေ၊ဏနေ၀ ဝိဒ္ဓံ၊သတိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄၀၀။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။ ၁၀၄၊ နဋ္ဌာဂါရ (ဇာ၊၂ ၄။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၅။ ၁၃၁)ဣတိ နဋ္ဌေန ကတံ အဂ'ရံ။ ဇာ၊ဒို၊ ၁၇။ ၅၂၁။ (–သံ၊၂။ ၃၉၁။ စူဋ္ဌနိ။ ၂၀၀။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၀၀။) (၃) နဋ္ဌာဂါရံ ကရိတ္ဝာန၊ တိ-ဏန ဆာဒယိ' အဟံ၊ အပ၊ ၁။ ၃၂၁။ နဋ္ဌာ'ရ (အံ ဋ္ဌ ၁။ ၂၀)ဣတိ နဋ္ဌေဟိ ဝိနဒ္ဓတိ-ဏစ္ဆဒ္ဒနေ'ဝဟံ။ အံ ဋ္ဌ.၁။ ၀၀။

နဋ္ဌာဂါရိုက (တိ) [နဋ္ဌာဂါရ+ဣက] နဋ္ဌာဂါရိုက အမည်ရှိသော. (ထေရ်)၊ (ယင်းထေရ် ပည်ဟိ၁ဘဏ္ဍာတောင်၏အနီး ဟာရိတ အမည်ရှိ သော တောင်ဝယ် သင်ပင်ရင်းခြေ သီတင်းသုံး နေတော်မူခဲ့သော နာရဒဘုရားရှင်အား ကျူ။ ကာ မြက်မိုး ကျောင်းကို ပေးလှူခဲ့ဘူးသည့် အဘွက် လူ.စည်းစိမ် နတ်စည်းစိမ် တို့ကို အကြိမ်ကြိမ် ခံစားခဲ့ပြီးနောက် ဤဘုရားရှင်လက်သက်၌ ရဟန်းပြု၍ အာသဝေါကင်းကွာ ရဟန္တာ ဖြစ်ပြီး နိဗ္ဗာန် ဝင်သည်။) အာ-

ယသ္မာ နဋ္ဌာဂါရိခဏာ ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၁။၃၂၁။

နဋ္ဌာဂါရိုကဘွေရ (ပု) [နဋ္ဌာဂါရိုက+ဘေရ] နဋ္ဌာဂါရိုက အမည်ရှိသော ထေရ်။ နဋ္ဌာဂါ-ရိုကဘွေရသုတ္တာပမဒနံ ပဋ္ဌမံ။ အာ၊၁၊၃၂၁။ အသက်ပုဒ်သည်း-ကြည့်၊

နဋ္ဌာဌလောမ (နာ) [နဋ္ဌာဌ+လောမ] နှားဦး (ပေါက်သော) အနေမ္ဘ။ နှားနေမ္ဘ ။ မဏ္ဍဋ-ဘမုခကားတိ နဋ္ဌာဌလောမဟိ အဘိဘဏ္ဍ-လောမဘမုခကား။ ဝိမတိ၊၂၊၁၂၂။

နဋ္ဌိန (နာ) [နာ+ဣန၊ လ-ကို ဌ-ပြု၊ ဓာန်၊ ဌိ။ ၆.၁.၅-ကြည့်၊ (နလိန-သံ၊ ဏလ်ဏ-ပြ၊)] ကြာ။ (ကြာနီ။ ပြာ၊ဓာန်၊ ကြာပန်း။ C.P.D.)၊ နဋ္ဌိန် ဝုဗ္ဗဘိ ပဒုမံ။ ဇာ၊ဌ်၊၁၁။ ၄၅၅။ (–ထေ၊ဌ၊၂။၄၅၅။)

နဋ္ဌိနကေသရိယ (တိ) [နဋ္ဌိနကေသရီ+ဣယ] နဋ္ဌိနကေသရိယ အမည်ရှိသော ထေရ်။ (ယင်းဘေဒ်သည် ဇာဘာသရအိုင်၌ ရေကြက်ဖြစ်စဉ် ကောင်းကင်၌ ကြွသွားကောင်မှ သော တိသာ ဘုရားရှင်အား နှုတ်သီ ဖြင့် မြှောက်ချီ၍ ကြာပန်းကို ပေးလှူခဲ့ရသည့် ကောင်းမှုခကြောင့် အပါယ် ၄-၁၁း မလားရောက်ရပဲ ကေသရအမည်ရှိသော စကြာ-မင်း ၇-ကြိမ်ဖြစ်ပြီး ဤဘုရားရှင်သာသနာ-တော်၌ အာသခဝါကင်းကွာ ရဟန္တာဖြစ်၍ နိဗ္ဗာန် ဝင်စံသည်။) အာယသ္မာ နဋ္ဌိန-ကေသရိယော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၁။၂၅၁။

နဋ္ဌိနဇလဇာကိဏ္ဏ (တိ) [နဋ္ဌိန+ဇလဇ+ အာ-ကိဏ္ဏ]ခရန်–ဖြစ်–ခပါက်–သောကြောင့်ဖြင့် ဆောပ်ပမ်းခသော (ဘုံဆင့်)။ နဋ္ဌိနဇလဇာ-ကိဏ္ဏာ၊ ဝရာဘဋ္ဌနဘူဒ်ယာ။ အပ၊၁။၂။ ဇလ-ဇနဋ္ဌိနပဒုမဟိ အာကိဏ္ဏာ၊ အပ၊ဌ၊၁။၁၁၃။

နဋ္ဌိနိက (ကိ) [နဋ္ဌိန+ဣက] ကြာရိုလော။ ဝိ.ကသိခဘဟိ နီလုပ္ပလေဟိ ဂစ္ဆေက နဋ္ဌိနိ-ကော ကတ္ဘာ။ မ၊ဌ်၊၃။၁၀၅။

နဋ္ဌိ (လိ)နီ (တိ) [နဋ္ဌိန+ဣ]။ (နလိနီ-သံ၊ ဏလ်ဏ-ပြ)] ကြာရိုသော ရေကန်၊ ကြာရိုသော ရေအိုင်။ (ကမလိနီ ပဒ္ဓနီ။ ပြာ၊ဓာန်။) တဒေတာ သော နဋ္ဌိနီ ဂန္ဓာ၊ သိတံ ကုဋ္ဌရသဝိတံ။ ဇာ၊၁။၂၂၆။ ကုခဝေနဋ္ဌိနိတိ ကု.ဝ၃ သ နဋ္ဌိနီ ပဒုမသရ-ဘူဘာ။ ဒီ၊ဌ၊၃။၁၄၉။ နလိနီ (ဇာ၊ဌ၊ ၄။၉၂)ဣ ပဒုမဂနံ၊ နလိနံ ဝုစ္စတိ ပဒုမံ၊ တံ ထွေ အဘ္ဘိတိ နလိနီတိ ဝုစ္စတိ။ ဇာ၊ဌ်၊၁၁။ ၄၅၅။ (–ဒ၊ရိယာ၊ဌ။၁၁၁၊၁၁၄။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၉၁၊၉၅။)

နဋ္ဌိနိ (ထီ) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] (၁) နဋ္ဌိနိ၏ညီသော ကစားရာ အရပ်။ (၂) နဋ္ဌိနိ၏ညီသော-မင်းနှုပြည်–နန်းမြို့တော်။ (၁) နဋ္ဌိရ-(ဝိ၊ဝန။၁၁ဂ။ ပေတ။၁၉ဖ)တိ ဝေ်နာမကေ-ကိဋ္ဌနဋ္ဌာနေ။ ဝိမ-နေ၊ဌ။၃၁၉။ (၂) နဋ္ဌိည-(ဇာ၊၂။၃၀၁)ဣ နဋ္ဌိနိ၏ နာ၊ ရာဇဓာနိယံ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၂၂၁။

နဋ္ဌေရှ (တိ) [နဋ္ဌ+ရှ။ ဣလုတ္တ ကိတ္ထ-သမာသ်။ နဋ္ဌ+ဌရှ] (က) သစ်ခေါင်း၌ ပေါက်သော။ (ခ) ကျူတောင် ပေါက်-သော။ (ဂ) ကျယ်ဝန်း–ကြီးမား–သော အခေါ်ရှိသော (တမာပင်)။ နဋ္ဌေရှုပုစိမန္ဒ (ခ)၊(ဂ)(ဃ)-ကို ကြည့်။

နဋ္ဌေရှ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] နဋ္ဌေရှအမည်ရှိ-သောနှာ်။ နဋ္ဌေရှုပုစိမန္ဒ(က)၊ နဋ္ဌေရှုပုစိမန္ဒ-ဗူးပ(ဂ)-ကြည့်။

နဋ္ဌေရှုပုစိမန္ဒ (ပု) [နဋ္ဌေရှ+ပုစိမန္ဒ] (က) နဋ္ဌေရှနှာ်သည် သိမ်းပိုက် ထားအပ်သော တမာပင်။ (ခ) သစ်ခေါင်း၌ ပေါက်သော တမာပင်။ (ဂ) ကျူတောင် ပေါက်သော

တမာပင်။ (ဃ) ကျယ်ဝန်း–ကြီးမား–သော အခေါင်းရှိသော တမာပင်။ (က) နဋ္ဌေရှုတိ တသို့ ရှေးကွ အဓိဝတ္ထုယ ဗွယောတံ အမ်ဝစနံ၊ ဝ:သ္မာ တေန အခ်ဝ:ဝတ္ထာ ပုစိ-မဒန္ဓာ "နဋ္ဌေရှုသ ပုစိမန္ဓော နဋ္ဌေရှုပုစိ-မဒန္ဓော"တိ ဝုစ္စတိ။ (ဝ) အသ ဝ၊ နဋ္ဌ ရှုဟဟ္ကာ ဇာတတ္ထာ နဋ္ဌေရှု။ သုသိရဒမတ္ထ နဋ္ဌ ဝ:ဒ္ဓေန ဝုစ္စတိ၊ တသ္မာ ရှေ့သုသိ:ရ ဇာတတ္ထာ နဋ္ဌေရှု စ သော ပုစိမန္ဓော စာတိ နဋ္ဌေရှုပုစိမ:ဒ္ဓာတိ ဝုစ္စတိ။ (ဂ) နဋ္ဌ:ဒ နရှုဟဟ္ကာ ဇာတတ္ထာ ဝ၊ နဋ္ဌေရှု။ နဋ္ဌ:ဒ ကိရ သော ပုစိ:ဒ္ဓရှ:ကွ ဇာတော။ (ဃ) ဥရှနဋ္ဌ ပုစိမ:ဒ္ဓာ နဋ္ဌေရှုပုစိမန္ဓော။ ဥရှ-သဒ္ဒေ၊ ဗေတ္ထ မဟန္တပရိယ.ယော:နဋ္ဌ:ဒ္ဓေ၊ သုသိရ ပရိယာယော၊ တသ္မာ မဟန္တေန သုသိ:ရေန သမန္ဓာဂတော ပုစိမ:ဒ္ဓ နဋ္ဌေရှု-ပုစိမန္ဓော တိ ဝုစ္စတိ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂၀၅-ချည်း။

နဋ္ဌေရှုပုစိမန္ဓမူလ (နာ) [နဋ္ဌေရှုပုစိမန္ဓ+မူလ] (ခ) (က) နဋ္ဌေရှုနတ်သည် သိမ်:ပုံက်သာ:အပ်သော တမာပင်၏–အနီ:–ဒအာ:ကျ်–အရပ်။ (ခ) သစ်ခေါင်:ဌ် ပေါက်ခ:သော တမာပင်၏–အနီ:–အော:ကျ်–အရပ်။ (ဂ) ကျ္ဍ:ဒတ-ဌ် ပေါ်ကျ်သော တမာပင်၏–အနီ:–ဒအာ:ကျ်–အရပ်။ (ဃ) ကျယ်:နဲ:–ကြီးမား–သောအ ခေါင်: ရှိ:သော တမာပင်၏–အနီ:–ဒအာ:ကျ် –အရပ်။ (၂) နဋ္ဌေရှုပုစိမန္ဓမူလသဒ္ဒါ။ (ခ) (က) ဝေရဇ္ဇာယံ ဝိဟရတိ နဋ္ဌေရှုပုစိမန္ဓမူ-လေ(ဝိ ၁။ ၁။ အံ၊ ၃။ ၁၁)တိ ဇေတ္ထ နဋ္ဌေရှုနာမ ယကွော။ ပုစိမဒန္ဓာတိ နိမ္ဗရုဒကွော။ မူလန္တိ သမီပံ။ အယဉ္စ မူလ သ:ဒ္ဒါ .. ဣမ ပ ဒ ပ ဒ ပ အဓိပ္ပေတော၊ တသ္မာ နဋ္ဌေရှုယကွေန အဋ္ဌေဟိ-တသ ပုစိမန္ဓသ:သမီပေတိ:ဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ...တသ ရှေ့သ သမီ:ပ ဟေ:ဌ-ဘာဝေ ဝိဘာသိ။ ဝိ၊ ဌ:ဒ၊ ၁။ ၁၁–၂။ အံ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၀၁။ (ခ) (ဂ) (ဃ) နဋ္ဌေရှုပုစိမန္ဓ (ခ), (ဂ), (ဃ)-တို့ကြည့်။ (၂) ခအာ:ကျ်ပုဒ်ကြည့်။

နဋ္ဌေရှုပုစိမန္ဓမူလကိတ္ထန (နာ) [နဋ္ဌေရှုပုစိမန္ဓမူလ +ကိတ္ထန] နဋ္ဌေရှုပုစိမန္ဓမူလ သဒ္ဒါကို ဟော:ကြား:ခြင်:။ နဋ္ဌေရှုပုစိမန္ဓမူလကိတ္ထနေန ပဗ္ဗဇိတာနုဂ္ဂဟကရဏေ။ ဝိ၊ ဌ:ဒ၊ ၁။ ဂ၂။

နဋ္ဌေရှုပုစိမန္ဓမူလဝစန (နာ) [နဋ္ဌေရှုပုစိမန္ဓမူလ+ ဝစန] နဋ္ဌေရှုပုစိမန္ဓမူလ သဒ္ဒါ။ ပဗ္ဗဇိတာနု-ရှပနိ၀ါသနဋ္ဌာနနိဒ္ဒေသနတ္ထံ နဋ္ဌေရှုပုစိမန္ဓမူလ-ဝစနံ။ ဝိ၊ ဌ:ဒ၊ ၁။ ဂ၂။

နဋ္ဌေရှုယကွ (ပု) [နဋ္ဌေရှု+ယကွ] နဋ္ဌေရှုအမည် ရှိသောနတ်။ နဋ္ဌေရှုပုစိမန္ဓမူလ (က)-ကြည့်။

နာ—ယင်: နာ-သည် –(ခ) ဝိဘတ် နာ၊ (၂) အပ်ပြုဖြစ်သော အာ:ခဒသ နာ၊ (ဂ) သွာ ဝိဘတ်၏ အာ:ဒေသ နာ၊ (ခ) ဥ:ဝတ်၏ အာ:ဒေသ နာ၊ (ဃ) ပစ္စည်: နာ၊ (ဌ) တား-မြစ်ခြင်:အနက်ခဟာ ပဋိသေ:ဓ အဗျယ နာ-အား:ဖြင့် ၄-မျိ:ရှိ၏။

(ခ) သိ:ဃာ, အံ:ယာ, နာဟိ, သနံ, သ္မာဟိ, သနံ, သ္မိ သု၊ ... နာ ဟိ ဣတိ ဘဝိ:ယာ။ ကစ္စည်:။ ၅၅၊ (–ဂ၃၊ ဂ၁၊ ၁ဝ၅၊ ၁ဝ၅၊ ၁ဝ၁၊ ၁ဝ၂၊ ၁ဝ၂၊ ၁ဝ၂၊ ၁ဝ၂၊ ၁ဝ၅၅ ၁ဝ၆၊ ၁ဝ၃၊ ၁ဝ၃၊ ၁ဝ၅၊ ၂ဝ၃၊)

(၂)(က) ဗျလဣ:ခ:ဒတဟိ သ္မာ၀စန-ဃ နာ ဟောတိ၊ ကစ္စည်:။ ၂၁၅။ သ္မာ၀-စနံ နာ၀ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ၊ ကစ္စည်:။ ၂၇၁၊ သ္မာ:ဝစနံ နာ၀ ဒဋ္ဌဗ္ဗန္တိ သ္မာ:ဒစနဃ နာ:ဘာ:ဝါတိ:ဒ-သော။ ရှ။ ၅၉–နာ။ (ခ) ဥ:ဃ ဇာ ဇ် နာ။ ဥ:ဣ:ခ:ဒ:ဘ:ဃ ခ:ဘ:ဃ ဇာ ဇ် နာ အာ:ခဒသ ဟောန္တိ ဝါ၊ ကစ္စည်:။ ၄၇၀။

(ဌ) ကိယာ:ဒိ:ခ:ဘ:ဝ နာ။ ကိဣ:ခ:ဒ:ဝ:မာ:ဒိ-ဘ:ဝ ခ:ဘ:ဘ:ဂ:ဃ:ဘ:ဝ နာ:ပ:ဒ:ခ:ယာ ဟော-တိ ကဏ္ဍ:ရိ။ ကစ္စည်:။ ၄၄၉။ (–၅ဝ၉။) ကိ:ဃ:တိ, ဇိ:နာတိ, ရှ:နာတိ, မှ:နာတိ, လှ:နာ-တိ, ပှ:နာ:ဘိ တို့လည်: ကြည့်။ (ဌ) နာ.... နိ:သေ:ခေ။ ထော:မ၊ စိ:ဣ:ဘ:ဃ:ဃ:ရ၊ ပြ:ဂ:ရ:ဝိ:

အခေါ်ကာဖြစ်၏။ကာနိုဂေခ သူစကအဘျယ။ ပြာ၊ဓာန်။

နာက (ပု) [နှ+အက (=နှ+က)။ (နာက-သံ၊ ကာဂ-ပြာ၊ နာကယ-သီဟိုဠ်)] နတ်ပြည်၊ နတ်ဘုံ။ (နတ်ပြည်၊ ကျောင်းကန်၊ သီဟိုဠ်၊ ဓာန်) ဣဿာပိ နာက... နဘာဒီနိ ဒေဝ-လောကသမညာနိ။ ဓာန်၊ဋီ။၁၁။ ကံ ဝုစ္စတိ သုခံ၊ တပ္ပဋိပဗ္ဗတ္တာ နကံ အကံ၊ ဒုက္ခန္တိ အဒတ္ထာ၊ နဘ္ဘိ အကံ ဒုက္ခံ ဣဿာတိ နာဂေဟာ၊ သဒ္ဒ်ာ။ နိတိ၊ သုတ္တ၊ နှ။၂၁။ (–နိတိ၊ ပဒ။၃၁၃။ မောဂ်၊ ပဋ္ဌာ၊ ၅။၇၆။ ထေရမ။ စိန္တာမဏိ။ ပြာ၊ဓာန်။)

နာကနှာသ (ပု) [နှာ+နှာထ၊ (နာကနှာသ-သံ)] သိကြားမင်း၊ နာကနှာဒထ၊ ဟရိ ဣန္ဒဗာဟိနိုပိ သက္ကသ နှာမာနိ။ ဓာန်၊ဋီ။ ၁ဂ–၂၁။

နာဂ$ (ပု၊သီ) [နှာ+ဏ၊ ဓာန်၊ဋီ။၃၆၁။ နှ+အာ (=နှ+ဂမု+ကို)၊ ပေဘ၊ဋ္ဌ။၅၃။ နှ+ဂ (=ဂမု+ကို)။ နှ+အာဂ(=အာ+ဂမု+ကို)။ နှ+အာဂု(အာ+ဂမု+ဏု)။မဟာနိ။ ၁၅၅။ စူဠနိ ၀၃။ ဓာန်၊ဋီ။၅၇၂။ နှ+အဂ္ဂ။ ဓာန်၊ဋီ။ဖ၉ဖ။ နာဂေါ တုရဂဟတ္ထိသု၊ နာ-ဂရုဒကွ တသုဘ္ဘခမ။ ဓာန်။ဂ၄၉။ ထီ-ဋ္ဌ နာဂိ၊ နာဂိနီ။ (နာဂ-သံ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။ ကာ-ပြာ။ နာဂယာ-သီဟိုဠ်။ထီ-ဋ္ဌ နာဂါ)] (၁) ဆင်၊ (ကဲ) ပကတိဆင်။ (ခ) ၄ာ်ဆင်။ (ဂ) ဘုရားဟူသောဆင်။ (ဃ) နတ်ဆင်။ (ၦ) မြင်း။ (ဌ) နွားပ။ (ဍ) မြေ၊နဂါး။ (ဏ) မြွေ။ (ခ) နဂါး။ (ဒ) သစ်ပင်။ (ဓ) ကုံ့ကောက်ပင်။ (ခ) ကွမ်းပင်။ (ဗ) လူ။ (ဘ) ဘုရား၊ရဟန္တာ။ (ဂ) ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ။ (ဓ) ယောကျ်ားမြတ်။ (ခ) ကိုယ်ခန္ဓာ။ (ခ) ဂ-ခုသခ်ျာ။ (သောကီဂဇသျှတ္တရ ကျမ်းဘို့ဌ်လာသော ဆင်ရှစ်စီးကို ရည်ရ်ရ် ဂ-ခုသခ်ျာယောဟု ဆိုဏ်။ ဓာန်၊ဋီ၊သျှ။)

(ခ၂) သလ္ပဲမသ်ား (ခဲမဟုပ်)၊ သလ္ပဲ၏ (ခဲမ-ပြ)။ (ဟိ)(ခ၃) နာဂ အမည်ရှိသော၊သူ။ (ဂ) နာဂမင်း။ (ခ) နာဂခိုးသူ။ (ဂ) နာဂါ၊ဆေးရီ။ (ဃ) နာဂါ ကလုပ်အကျေ့။ (ၦ) နာဂခဆ်။ (ခ၄) နာဂကျွန်။ (ခ၅) နာဂတောင်။ (ခ၆) နာဂကျောင်းတိုက်။ (ခ၇) နာဂလိုက်ဟူ။ (ခ၈) အာ၊ရှိ–အား ကောင်း–သော၊သူ။ (ခ၉) ကြီးသော၊သူ။ (၂၀) မြက်ခသ၊ ယူ။ (၂၁) နာဂသုက်။ (မြွေသာမန်,မြွေဟောက်,လူ,မျက်နှာ မြွေ၏ အပြီးနှင့်ဘူသော အပြီးရှိသူ, ပါဘာလနဂါး, ဆင်, ကြွမ်းကျွတ်သူ, မိုးဘိမ်, ၃-ဂဏန်း သခ်ျာ။ P.S.D.။ ၊ မြွေ, မြွေဟောက်, နာဂ လူ,ရှိုး, ရာ ဘုရ။ သီဟိုဠ်ဓာန်၊ ဝိနည်းအဌ ထူးခြား.ကျမ်းကျင်ဘာသာမြောက်သော နာဂ-သေရ်, မဋ္ဌသိဝမင်း၏သား ၁၁-ယောက် အနက် ၃-ယောက်ခုမြောက်ဖြစ်သော နာဂ အမည်ရှိခသာသူ (ဒေဝါနုံ၏ ၂ တိယမင်.၏ ညီ), ပြောဟ္ဘဏာဘိသခိုးသူလက်ထက် ထင်ရှား သောနဂရခသရ်, ယင်း၏နေမ နာဂါ၊ဆေးရီ၊ သီဟိုဠ်ကျွန်း ကာရလီယာဂိရိ၏ ညီ နာဂ, စောရနာဂ, မဟာနာဂ။ D.P.။)

(၁)(ကဲ) ပကတိဆင်။ ဟတ္ထိမ္ပိ ခေါ် ဥဒါယိ ....ဒိသ္ဝာ ဘေမာဟ "နာဂေါ ဝတ ဘော နာဂေါ"တိ၊ အံ၊၂။၃၀၃။ နာဂါနန္တိ ဟတ္ထိနံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀၁။ (–စူဠ။ ၂ဖ၇။ အံ၊ ဋ္ဌ၊၃၊ ၁၁။ သုဘ္ဘနိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃ဒ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၃၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဒ။ ၂၁ဂ။ ဝဇိရ။ ၄ဂ၂။)

နာဂေါ–ဝိ၊၃။ ၂ဖ၃ဖ။ ဝိ၊၄။ ၃၅၅။ ဒီ၊ ၂။ ၂၁၃။ မ၊၁။ ၂၃၃။ မ၊ ၂။ ၇၇–ဂ၊ ၁ ၁ ၃–၄။ မ၊ ၃ ၊ ၁ ၇ ၂–ဖ။ သံ၊ ၂။ ၁ ၁ ၉။ အံ၊ ၁။ ၄ ၃ ၁။ အံ၊ ၂။ ၁ ၃ ဂ။ အံ၊ ၃။ ၂ ၃ ၁။ မ္ဘေ။ ၅ ၉ ၊ ဖ ၀။ သုတ္တနိ။ ၂ဂ၃–ဖ။ ထေရ။ ၃ ၅ ဖ ၊ ၃ ဖ ၅ ၊ ထေရီ။ ၃ဂ၅ ၊ ၄ ၁ ၃ ၊ အ ပ ၊ ၁ ၊ ၀ ၀ ၊ ၃ ၄ ၊ ၄ ၉။ အ ပ ၊ ၂ ၊ ၂ ဖ ဖ ၊ ၉ ၃။ ပုဒ္ဓ ဝံ။ ၃ ဒ ၉။ စရိယာ။ ၄ ၁ ၀။

ထာဝရတ္ထုဝေါဟာရ။ ။ဝေါ။ ။ဝေ။ ။ဝေ။ ။ဝေ။ ။ဝ-ဂ်ဝေ။ ။ဝ-ဂ်ဝ။ ။ဝ-ဂ်ဝ။ ။ဝ-ဂ်ဝ

နှာဂေါ—ဝိုးဂြိုဟ်။ မ၊ကုဋေ့ဝင်။ ဖြူရောင်။ ကြီးသော။ မ၊ဝိုးရောင်။ ကျဉ်း။ သီးခြိုးသစ်ပေ။ ကပ်ပေ။ ဟုတ်ကဲ့။ ကပ

၄၆။ နာဂံ—ဝိ၊၃။၂၀၅။ ဒီ၊၂။၂၁၉။ အံ၊ ၁။၃၄၇။ ဥဒါန။၀၅။ သုတ္တနိ။၃၀၄။ သေ၊။၃၇၅။ ဝိ ၊ ၃ ၊ ၃ ၊ ၃ ၀ ။ ဒီ ၊ ၃ ၊ ၂ ။ ၂ ၀ ၅ ။ ဥဒါန'ဋ္ဌ။၇၀။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၅။ သေရီ၊ ဋ္ဌ။၁၂၉။ နာဂသ (ဝ၊ဒ) — မ၊၁။၁၉၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉။ မ.ဋ္ဌ၊၃။၆၉။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၅၉။ နာဂသ(ဃ၊ဒ)— မ၊၂။၄၉။ အံ၊ ၂။၃၀၄။ ထေရ၊၃၇၅။ စူဠနိ။၁၇။ စူဠနိ၊ ဋ္ဌ။၄၂။ သာရတ္ထ၊၂။၇၂။ နာဂါနံ—စူဠနိ၊ ဋ္ဌ။၂၆။ နာဒဂသု (သ၊ဒ) — ဘေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၇။

(ဂ) ပဒဋ္ဌကဗုဒ္ဓါ။ ပဒဋ္ဌကသမ္ဘုဇ္ဇေါ ပိ နာဂေါ။ စူဠနိ၊၂၆၇။ (–၂၆ဂ။) (ဌ) ယောကျိ၊မြ။ နာဂါ(ဘ၊ဘ၊၃ဌ၂) တိ... ပုရိသနာဂါ တသာ အဿံ အာမိ'သု။ ဘ၊ဋ္ဌ၊၅။ဂဌ။ နာဂံ မဏ္ဍုကာဒဏ္ဍေန၊ နဏံ အကွာသိ' ဓာဂတံ၊ ဘ၊၂။၇၂။ ဘ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၃၂၆။ (၁ဝ) ကိုယ်ဝန္ဓာ။ နာဂေါတိ ဝါ ကာယဒဿတံ အဒိ'ဝစနံ။ မဟာနိ။၁ဂ။

(၁၁) ဂ-ခုသ၏။ သုညံသုညံ ခံ နာဂါ၊ ကရုမုနိသသိ'ခနာ (၁၇၂ဂ၁ဝ)။ အဋ္ဌ နာဂါ၊ ဒွေ ကာ၊ သဗ္ဗာ. မုနယော၊ ဧကော သသိ။ ဓာန်၊ဋ္ဌီ၊နှာ။၆၇။ (၁၂) သသ္ဒမည်း (ခဲမ၊ပ်)။ သ ပ ္ ပ ခ ် (ခဲမ ်) ။ နာခါ သီ ၊ ကဃောဂိ'ဋ္ဌ၁ပ္ပါ၊ စီ တိ'ပု ပိ'ဗ္ဗ-ဋ္ဌီ အမရ၊ကာ၊သ။ ဓာန်၊ဋ္ဌီ။၄ဌ၃။

(၁၃) နာဂအမည်ရှိသော၊ သူ။ "တိ'ဿ နာဂါ"တ် ဝေ နာမေန ဝါ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊။၁ဂ၄။ (–သံ၊ဋ္ဌ၊။၇၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁။ ဝိမဘိ၊ ၂။၁၃ဝ'၃၁ဂ။) (က) နာဂမင်း။ နာဂေါ နာ၎ သော ရာ၊ဒ၁။ အံ၊ရှိ၊ဝ။ဂ၁။ (ခ) နာဂသူဦး။ နာဂစောရ - ကြည့်။ (ဂ) နာဂါ၊ဆရီ။ နာ၁ါ စ နာဂသမာသော စ၊ အ၊ဒယသုံ အဂ္ဂသာ'ဝိ'ဘ၁။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၅ဝ။ အသိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ဖ၆။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂၄၄။ (–အပ၊ ဋ္ဌ၊ဝ။၃ဂ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂၄၃။ ဘ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၄ဖ။) (ဃ) နာဂါ အသုပ်ဘကျေ့မ။ ပဒုမာ ဧ၀ဝ နာ၁ါ စ၊ အ၊ဒယသုံ အဂ္ဂပ္ပဋ္ဌိကာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃ဖ၃။ (င) နာဂ၊ထရ်။ နာဂ၊ဘုရ-ကြည့်။

(၁၄) နာ၁ကျွန်း။ နာ၁ဒီပ ကြည့်။ (၁၅) နာ၁ဘော၁င်။ နာ၁ ၊ ဗ္ဘာ၁ါသီ ကြည့်။ (၁ဖ) နာ၁ ကျေ့ာင်းတိုက်။ နာ၁မဟာ၁ဝိဟာ၁ရ-ကြည့်။ (၁၇) နာ၁လိုဏ်ဘူ။ နာ၁လေဏ-ဒ္ဓါရ ကြည့်။ (၁၈) အာ၊ရှိ–အာ၊ကောင်း–ဘော သူ။ ဗ ၊ ၁ ဝ ဏ္ဍ ၊ ဋ္ဌ ၊ ခ ် ( ) ။ နာ ၁ ၊ ။ (–) ( ) ( ) (

နာဂကညာ (ထီ) [နာဂ+ကညာ။ (နာဂ-ကန္ဒာ-သံ၊ ဏာဂကဏ္ဌာ-ပြာ)] နဂါးမယ်။ နာဂကညာ အဟံ တဒါ။ အပ၊၂။၂၃၁။ (–အဘိ၊က။၃၄၃။ ဇာ၊၁။၃၄၁။ ဇာ၊၂။ ၂၇၈၊၂၉၈။၃၀၂။ . စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၁၇။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၇။၁၃၊၂၁၄။)

နာဂကညာသတ (နဝ) [နာဂကညာ+သတ။ (နာဂကန္ဒ၂ဇတ - သီ၊ ဏာဂကဏ္ဌာသယ-ပြာ)] နဂါးမယ်ရှိ၁-ရာ။ တိဟိ နာဂကညာ-သတေဟိ သဒ္ဓိံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၇၅။

နာဂကညာသဟသာ (နဝ) [နာဂကညာ+သဟသာ] နပါးမယ်ရှိ၁-ထောင်။ နာဂဘာဝ-နဋ္ဌာန-ကြည့်။

နာဂကုဋ္ဌရ (ပု) [နာဂ+ကုဋ္ဌရ] မြတ်သော နဂါး၊ နဂါးမြတ်။ ဓမ္မာဟတံ နာဂကုဋ္ဌရ ဝိဝုရသာ ဟဒယာဘိပတ္ထယေ (ဇာ၊၂။၂၇၅)-တိ နာဂသေဋ္ဌ.....အဘိပတ္ထယာမိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၇။ ၁ဒ်၀။

နာဂကုမာရ (ပု) [နာဂ+ကုမာရ။ (ဏာဂ-ကုမာရ-ပြာ)] နဂါးလုလင်ပျိုး။ ဣမေ ပန မေ ပုတ္တာ နာဂကုမာရာ..... မနုဿ-ဇာတိကာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၄။

နာဂကုလ (နဝ) [နာဂ + ကုလ။ (ဏာဂ-ဥ-ပြာ)] (၁) နဂါးမျိုး။ (၂) ဆင်မျိုး။ (၁) သံဃမိတ္တတ္ထေရီပိ သုပဏ္ဏ-ရှုပေန မဟာသမုဒ္ဒေ နာဂကုလာနိ သန္ဓာ-ဝေသိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၂။ (–ဇာ၊၁။၃၄၁။ ဇာ၊ ၂။၃၁၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၂၂၀၊၃၃ဖ။) (၂) ဆဒ္ဒန္တော နာဂရာဇာ နှ ဂေါစရိယဟတ္ထိ-ကုလာဒီသု နဝသု နာဂကုလေသု ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၂။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၄၇။)

နာဂကုသုမ (နဝ) [နာဂ+ကုသုမ] ကုံကော်ပန်း။ ပုပ္ပဂန္ဓော နာဂကုသုမာဒိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၂၈။

နာဂကေသရ (နဝ) [နာဂ+ကေသရ။ (နာ-ကေသရ-သီဟိုဠ်)] ကုံကော်ဝတ်ဆံ။ ပုဇ-ယိ နာဂကေသရံ။ အပ၊၁။၄၃ဖ။

နာဂကေသရိယ (တိ) [နာဂကေသရ+ ဏ္ဍယ] နာဂကေသရိယ အမည်ရှိသော (ထေရ်)။ (ယင်း ထေရ်သည်– ဤ ဘဒ္ဒ-ကမ္ပာမှ ၉၂-ကမ္ပာ ထက်၌ ပွင့်တော်မူ-သော တိဿဘုရားရှင်၏ ဗုဒ္ဓ-ကုံကော်ဝတ်ဆံကို လှူ၍ဒါန်းခဲ့ဘူးသော ကောင်းမှုကြောင့် ဤ ဘုရားရှင့် လက်ထက်၌ "နာဂကေသရိယ" ဟု ထင်ရှားသော ရဟန္တာ ဖြစ်လာ၏။) အာယသ္မာ နာဂကေသရိယော ဘေရော။ အပ၊၁။၂၅၀။

နာဂကောဋ္ဌိ (ထီ) [နာဂ+ကောဋ္ဌိ] နဂါး တို့၏ ကုဋေ၊ ကုဋေသော နဂါး။ နေကာနံ နာဂကောဋ္ဌိနံ၊ ပရိဝါရေဘွာနဟံ တဒါ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃ဖ၄။

နာဂခန္ဓ (ပု) [နာဂ+ခန္ဓ] ဆင်ကျောက်-ကုန်း။ နာဂခန္ဓေ နိပါတိနော (ဇာ၊၂။၂၁၅)-တိ ဟတ္ထိကွန္ဒေ ခဝဂ္ဂန ဆိန္ဒိတ္တာ နိပါတန-သမတ္ထာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဖ။၃၁၀။ (–၂၉၈–၉။)

နာဂဂဏ (ပု) [နာဂ+ဂဏ] နဂါးအပေါင်း။ ဇယံ တဒါ နာဂဂဏာ မဟေသိနော။ အပ။ ဋ္ဌ၊၁။၈၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၇။

နာဂဂဏာပရိဝုတ (တိ) [နာဂဂဏ + ပရိ-ဝုတ] နဂါးအပေါင်း ခြံရံအပ်သော (နိမ္မိတ် ဘုရား စသည်)။ နာဂဂဏာပရိဝုတော နိသိဒန္နော ဟောတိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၇။

နာဂဂ္ဂဟဏ (နဝ) [နာဂ+ဂဟဏ] နဂါး တို့ကို–ထိုးသုတ်–ဖမ်းယူ–ခြင်း။ နာဂဂ္ဂဟ-ဏာဒီသု ဟတ္ထပေါ့ဝါ့ဇနာသေန ဥပ္ပဇ္ဇနကဝါတံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၃။

နာဂဂ္ဂါဟ (ပု) [နာဂ+ဂဟ+ဏ] နဂါး တို့၏ နေရာကို ယူခြင်း။ နာဂဂ္ဂါဟော-

(ဒီ၊၁၊၂။၁၃၀)တိ နာဂါနံ နိဝါသပရိဂ္ဂဟာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၀။

နာဂစတုက္က (ပုဒ်) [နာဂ+စတုက္က] သီဟိုဠ်ကျွန်း အနုရာဓမြို့ စေတိယဘုရား အမှတ်လ အနီးရှိ နာဂစတုက္ကအရပ်။ ရာဇာ-နာဂစတုက္ကေသော။ မဟာဝံသ၊၁၄။၃၅။ **D.P** -လည်းကြည့်။

နာဂစောရ (ပု) [နာဂ + စောရ] နာဂအမည်ရှိသော ခိုးသူ။ တမ္ဗပဏ္ဏိဒီပေ အာဘယ-စောရနာဂစောရာဒယော ဝိယ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၂၂။

နာဂဇာတိက (တိ) [နာဂဇာတိ + ဏိက] နဂါးဇာတ်ရှိသော၊ နဂါးမျိုးဖွား ဖြစ်သော၊ သူ။ နဂ ပန သယံ နာဂဇာတိကော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၁၀။

နာဂဇာတိဟေတု (ပု) [နာဂဇာတိ + ဟေတု] နဂါးဇာတ်– နဂါးမျိုး– ဟူသော အကြောင်း။ နာဂဒယာနိ (ဇာ၊ရ။၄၃၂)-ကြည့်။

နာဂဇုတိ (ထီ) [နာဂ+ဇုတိ] နဂါးတို့၏ အဆောင်အဝါ။ နာဂဏ္ဍဒ္ဓိ စ နာဂဇုတိ စ.... တေ ဏ္ဍံ ဝိမာနံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၂၂၄။

နာဂတပုဗ္ဗ (တိ) [နု+အာဂတ+ပုဗ္ဗ] မလာဘူးသော၊သူ။ သာ ကေဒိဝသမေဝ အာဂန္ဒ္ဓာ ပုန နာဂတပုဗ္ဗော။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၅။ ထေရီ ဋ္ဌ။ ၂၂၉။ သာရတ္ထ၊၃။၁၆၅။ (– ဝမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၁၈။)

နာဂတ္ထဘာဝ (ပု) [နာဂ+အတ္ထဘာဝ] နဂါး၏ ခန္ဓာကိုယ် 'အတ္ထဘော'။ နာဂတ္ထဘာဝံ ဇိဂုစ္ဆိတ္ဝာ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၁၇။

နာဂတ္ထေရ (ပု) [နာဂ+ထေရ] နာဂ–အမည်ရှိသော ထေရ်၊ (ယင်းသည် သီဟိုဠ်သာသနာ ရေးကိုတွင် ထင်ရှားသည့် မထေရ်ဖြစ်သည်။)

နာဂတ္ထေရော စ ဗုဒ္ဓရက္ခိတောဝ။ ဝိ၊၅။၃၊၇။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၅။)

နာဂတ္ထေရီ (ထီ) [နာဂါ+ဣတ္ထီ] နာဂအမည် ရှိသော ထေရီမ။ ဘာရတဂါမဝါသိနော နာဂတ္ထေရိ ယာ အနာဝေါ်ဘော်ဝ ပလာ-ယိ ။ သု။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၃။

နာဂဒတ္ထ (ပု) [နာဂ+ဒတ္ထ] (၁) နာဂဒတ္ထ-ထေရ်။ ယင်းထေရ်သည် ကောသလတိုင်း တောအုပ်ဘုရ်ခ္ခ နေစဉ် စောစီးစွာ ရှာဝင်, အချိန်နောက်ကျမှ ဆွမ်းခံရှာမှ ပြန်ခဲ့ရာ နတ်သားတယောက်၏ ထိတ်လန့် စေမှု ကြောင့် သံဝေဂရသူ ဖြစ်၏။)(၂) နာဂ-ဒတ္ထနတ်သား။ (ယင်းသည် ဝိသာခါ, အနာထပိဏ်, စူဠရထနုတ်သား, မဟာရထ နတ်သား, အဒနကဝဏ္ဏနတ်သား, သိကြား မင်းတို့အလား ဝဋ္ဌာသယ သောတာပန် နတ်သာ ဖြစ်၏။ နောက်တချိန် အကန်ဋ္ဌတ်ဌ ဖြစ်၍ ပရိနိဗ္ဗာန်ပြုမည့်သူ ဖြစ်၏။) (၁) ဂေါ် သမယံ အာယသ္မာ နာဂဒတ္ထော ကော-သလေသု ဝိဟရတိ။ သံ၊၁။၂၀၂။ (–၂၁၃။ သံ ဋ္ဌ၊၁။၂၆၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၁။) (၂) နာဂ-ဒတ္ထော ဒေဝပုတ္တော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၃။

နာဂဒတ္ထဒေဝရာဇ (ပု) [နာဂဒတ္ထ+ဒေဝရာဇ] နာဂဒတ္ထနတ်မင်း။ ဂန္ဓမာဒနပဗ္ဗတေ ပန နာဂဒတ္ထဒေဝရာဇော နာမ .... ခီရပိ.ဗ္ဗပါတံ အဒါသိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၃။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၀။

နာဂဒတ္ထသုတ္ထ (နု) [နာဂဒတ္ထ+သုတ္ထ] နာဂ-ဒတ္ထသုတ်၊ ကောသလတိုင်း တောအုပ်ဘုရ်ခ္ခ နေလျက် အသွန်စောစွာ ရှာသို့ဝင်ခြင်း, အလွန်နေမြင့်မှ ကျောင်းသို့ပြန်ခဲ့ခြင်း အလေ့ အကျင့်ရှိသော အရှင်နာဂဒတ္ထနှင့် ယင်း တောအုပ်၌ စိုးအုပ်၍နေလျက် အရှင်နာဂ-ဒတ္ထအား သနားသဖြင့် ခြောက်လှန့်သော နတ်တို့၏ အကြောင်းအရာကို ဟောပြရာ ဖြစ်

သောသုတ်၊ သံယုတ္တနိကာယ၊ သဂါထာဝဂ္ဂ-
သံယုတ္တပါဠိ၊ ၉-သံယုတ်၊ ၇-သုတ်။ သံ၊၁။
၂၀၂။ သံ၊ဌ၊၁၊၂ဖ၊ဂ။ သံ၊ဌ၊၁။၃၀၁-၂။
နာဂဒတ္တ (၁) အနက်လည်း-ကြည့်။

နာဂဒန္တ (ပု) [နာဂ+ဒန္တ။ နာဂသျှဒန္တး ဣာ
ဂ္ဂ-ဟာနိဂီတဒါ၌ဏိ။ ဇေဝေါမ။ (ဏာဂဒံတ-
ပြာ)] (၁) ဆင်စွယ်။ (၂) ဆင်စွယ်
ကောက်၊ ဆင်စွယ်နှင့်တူသော တုတ်ကောက်။
(၁) စုန္ဒော ယဲထာ နာဂဒန္တံ ခဒရနာ (ဇော၊
၁။၂၀၄)တိ ...ဟတ္ထိဒန္တံ ဆိ၁နဒ္ဒယျ။ ဇော၊ဌ၊၇။
၁၅၈။ (၂) နာဂဒ၁န္တ ဝါ ရူကွေ ဝါ လဂ္ဂိတံ
ဟေ-တိ။ ဝိ၊၁။၅၉။ နာဂဒန္တော ပန
ဝကော်ဝ အာကောဋ္ဌိတော ဇေ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၂၈၄။
နာဂဒ၁န္တ (မဟာနိ။၁ဂ)တိ တထေ၀ ဟတ္ထိ-
ဒန္တာ၊ဒိသေ ဝက်ဒဏ္ဍကေ။ မဟာနိ၊ဌ။ဂ၁။
(–ဝိ ၄။၂၅၄။ အပ၊၁။ခ၃၁။ မဟာနိ။ဂ၁။
စူဠနိ။၁၅၃။ ဝိ၊ဌ၊၁။၂ဂ၉။ မ၊ဌ၊၁။၁ဌ၄။
ဇော၊ဌ၊၅။၅ဌ၅။ ၀ဇိရ။၁၂၉၊၂၂၁။ သာရတ္ထ၊
၂။၁၀၊၁ဌ၀။ သီ၊ဌ၊သစ်၊၁။ဌ၁ဂ။ ဒီ၊ဌ၊၃၊၉။)

နာဂဒန္တက (ပု) [နာဂ+ဒန္တ+က။ (ဏာဂ-
ဒံတက-ပြာ)] ဆင်စွယ်ကောက်၊ ဆင်စွယ်နှင့်
တူသော တုတ်ကောက်။ ဘိက္ခု ဘိတ္တိခီလေပိ
နာဂဒန္တကေပိ ပတ္တံ လဂ္ဂေန္တိ။ ဝိ၊၃။ ၂၅၀။
နိယျ။ ဟော နာဂဒန္တကေ။ ခဏ်။ဂ၆၃။
နာဂဒန္တကေ ဘိတ္တိအာဒီသု ပ၁ဝသိတေ
နာဂဒန္တာကာရေ ဒဏ္ဍေ။ ယင်း၊ ဌ်။ဂ၆၃။
(–ဝိ၊ဌ။ ၂၉ဂ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၀၃။ ဝိ၊ဌ၊၃။ဌ၉၊
ခ၁၅။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၂၀၊ ၂ခ၊ ၁ခ၀။ ဇော၊ဌ၊ဖ။
၂ခ၁၊ခ၀ဖ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ခ၇ခ။ ဓိမတိ၊ခ။
ခ၀ခ။ ကခ်ါ၊ဌ်၊သစ်။ခ၇ဝ။)

နာဂဒန္တကန္တရ (နာ) [နာဂဒန္တက + အန္တရ]
ဆင်စွယ်ကောက်၏ – အလယ် – အကြား –
အရပ်၊ ဆင်စွယ်ကောက်နှင့်တူသော တုတ်
ကောက်၏ – အလယ် – အကြား – အရပ်။
နာဂဒန္တကန္တရေဟိ ပ၀ေ သတ္ထာ ဟရန္တော
ညြလမ္ဘကံ ကတ္တာ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၀ခ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။
၂၀။

နာဂဒန္တခီလ (ပု) [နာဂဒန္တ+ခီလ] ဆင်စွယ်
ကြောင့်၊ ဆင်စွယ်ငုတ်။ ဒ်လောတိ နာဂဒန္ဒ-
ခီ၁လော။ ဥဒါန၊ဌ။ခ၁ခ။

နာဂဒမန (နာ) [နာဂ + ဒမန] နဂါးကို–
ဆုံးမ–ယဉ်ကျေး–စေ–ခြင်း။ တတ္ထ ကတံ
နာဂဒမနံ အာဒိ ကတ္တာ။ အံ၊ဌ၊၁။ ၂ခ၂။
(–ဝ၀ိ၍။ ၄ခ၄။ သာ၍ရတ္ထ၊ခ။ ၂၀ဂ။ မ၊ဌ်၊ခ။
ဌ၃။)

နာဂဒါန (နာ) [နာဂ+ဒါန] ဆင်အသူ။ နာဂ-
ဒါနံ မဟာ ဒိန္နံ။ အပ၊၁။ ၂ခ၃။ (–ဇော၊၂။
ခ၁ဖ။ ဇော၊ဌ၊၇။ ၂၅၁။)

နာဂဒါသက (ပု) [နာဂ+ဒါသက] နာဂဒါသက
အမည်ရှိသော၁င်း။ (ယင်းသည် အိန္ဒိယနိုင်ငံ
မဇ္ဈိ၁တိုက် မဂ၁တိုင်း၏ ဘုရင် ဖြစ်သည်။
မုဏ္ဍာ၏ သားဖြစ်၏။ သူသည် သူ၏ဖခင်ကို
လုပ်ကြံသတ်ဖြတ်၍ ၂၄-နှစ် မင်းပြုသည်။
ယင်း မင်းကို တိုင်းသူပြည်သားတို့က ဖယ်
ရှား၍ သုသုနာဂအမတ်ကို မင်းမြှောက်ကြ
သည်။ D.P. လည်း ကြည့်။) နာဂဒါ-
သ၀ကာ စဘုဒီသတိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၅၄။

နာဂဒါသကရာဇ (ပု) [နာဂဒါသက+ရာဇ]
အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ တတ္ထ နာဂဒါသက-
ရညော ဝီသတိမေ ဝဿေ ဣ၁ ပဏ္ဍုဝါသု-
ဒေ၀ေါ ကာ၁လ၁ကာသိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၅၄။

နာဂဒီပ (ပု) [နာဂ+ဒီ၁] နာဂကျွန်း၊ နဂါး
တို့၏ နေရာ၊ဖြစ်သောကျွန်း၊ နာဂဒီပကျွန်း။
(ယင်းကျွန်းသည် သီဟိုဠ်ကျွန်း အနုရာ၀မြို့၏
မြောက်ဘက်၌ တည်ရှိ၏။ ဃမ္ဘော၊ ယော။
၂ခ၆။ သီဟိုဠ်ကျွန်း အရှေ့မြောက်ဘက်
ဂျပ္ပနားကျွန်းစွယ်နှင့် စပ်သျှက် တည်ရှိ
သည်။ ယင်း ကျွန်းသို့ ဘုရားရှင်သည်
၅-ဝါ၁မြောက်တွင် မဟောဒရနဂါးမင်း, စူဠော-

ဒရနဂါးမင်းတို့ကို ဆုံးမရန် ကြွခဲတော်မူသည်။ မဟာဝံသ၊ ၁ ။ ၄၄၊ ၄၅။ D.P. လည်း ကြည့်။) နာဂဒီပ (ဇာ၊ ၆ ။ ၂ ။ ၁၁၇) ၌ နာဂါနိုင်ဝသ-ဒ္ဌာနဘူတံ ဒီပံ။ တတ္ထ ဟိ နာဂါ နာဂ-ဘဝနတော အာဂန္တ္မာ အဘိရမန္တိ၊ တသ္မာ သော "နာဂဒီပေါ"တိ ဝေါဟာရံ သု။ ဇာ၊ ၆ ။ ၂ ။ ၁ ၉ ၆။ ပစ္ဆာ ပန ဗဟုဝေါ နာဂါ ဝသိံ သု။ တေန သော "နာဂဒီ ( ) ၊"တိ ဝုစ္စတိ။ ဇာ၊ ၆ ။ ၅ ။ ၃ ၆ ၀။ (–အံ၊ ၆ ။ ၂ ။ ၁ ၈ ၆။ အံ၊ ၆ ။ ၃ ။ ၉ ၂ ။ အဘိ၊ ၆ ။ ၄ ။ ၅ ၅။ ဇာ၊ ၆ ။ ၃ ။ ၁ ၇ ၃။ သာ၊ ရတ္ထ၊ ၃ ။ ၄ ၆ ၁။ သံ၊ ၆ ။ ၂ ။ ၁ ၉ ၂။)

နာဂဒီပဂမန (နာ) [နာဂဒီပ+ဂမန] နာဂ ကျွန်းသို့သွားခြင်း။ အသက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။ အာဝုသော နာ မယံ ဇာ၀ နာဂဒီပဂမနေန အတ္ထိကာ။ အံ၊ ၆ ။ ၂ ။ ၁ ၈ ၆။

နာဂဒီပပဿ (နာ၊ ပု) [နာဂဒီပ+ပဿ] နာဂ ကျွန်း၏ – နံပါး – နံဘေး။ မဟာဂိရိဂါမော နာမ နာဂဒီပပဿေ ဇကော ဂါမော။ မ၊ ၆ ။ ၂ ။ ၁ ၀ ၇။ အံ၊ ၆ ။ ၃ ။ ၉ ၃။

နာဂဒီပသမီပ (ပု) [နာဂဒီပ+သမီပ] နာဂ ကျွန်း၏ – အနီး – အနား – ဖြစ်သော။ အာ-ကာသေန ဂန္တ္မာ နာဂဒီပသမီပေ ကာရဒီပေ သြတရိ။ ဇာ၊ ၆ ။ ၄ ။ ၂ ၃ ၈။

နာဂနာဂ (ပု) [နာဂ + နာဂ] မြတ်သော သူတို့–တွင် – ထက် – မြတ်သော၊ အလွန် မြတ်သော၊ မြတ်သူထက်မြတ်သော၊ သူ (ဘုရားရှင်)။ နာဂနာဂေါ (စူဠနိ။ ၉ ၂) တိ နိက္ခိလေသဗ္ဗေန, မဟန္တဗ္ဗေန ဝါ နာဂါနံ အတိနာဂေါ။ စူဠနိ၊ ၆ ။ ၂ ၆။

နာဂနာဋက (နာ၊ ပု) [နာဂ+နာဋက] နဂါး ကချေ သည်။ အလက်တားဝှိယတ္ထာနိ နာဂနာဋကာနိ သမ္ဗဒိသာသု တူရိယာနိ ပဂ္ဂဏှိ သု။ အံ၊ ၆ ။ ၃ ။ ၁ ၉ ၈။

နာဂနာဋကပရိဝုတ (တိ) [နာဂနာဋက+ပရိ-ဝုတ] နဂါးကခေါ်သည် ခြံရံအပ်သော၊ သူ။ နာဂသုဇာ နာဂနာဋကပရိဝုတာ ဥဒကေ ကီဠိ-ကီဠိဘုကာမော ဟောတိ။ ဓမ္မ၊ ၆ ။ ၂ ။ ၃ ၀ ၈။

နာဂနာမ (တိ) [နာဂ+နာမ] နာဂအမည်ရှိ သော၊ သူ။ သခမ္ဘသံ နာဂနာမာနေ (ဇာတ။ ၃ ။ ၁ ၁ ၈) ၌ အာဘိနာဂဟတ္ထိနာဂ,ရှိသနာဂါနံ သေခါသေခပစ္ဆေ ဘဗ္ဗနာဂါနံ ဝါ။ ဍေ၊ ၆ ။ ၂ ။ ၂ ၆ ၁။ "အာဂုံ နာ ကရောတိ"တိ အာဒိနာ ဝုဘ္ဘကာရဏေဟိ ဘာဝါ နာဂေါတိ ဝုစ္စတိ-တိ နာဂနာမောသိ ဘဂဝါတိ။ ဍေ၊ ၆ ။ ၂ ။ ၅ ၂ ၉။ (–သံ၊ ၁ ။ ၁ ၉ ၄။ အံ၊ ၂ ။ ၃ ၀ ၄။ ဍေ၊ ၆ ။ ၂ ။ ၂ ၅ ၉။)

နာဂနာသသမ္ဘပမ (တိ) [နာဂနာသာ+သမ+ဥပမာ] ဆင်နှာမောင်းနှင့်တူသော နှိုင်းယှဉ်ဖွယ်ရာ 'ဥပမာ' ရှိသော၊ ဆင်နှာမောင်းတမူ ပမာတူခသော၊ (ပေါင်တံ)။ အနုပုဗ္ဗာ စ တေ ဥိ၆ နာဂနာသသမ္ဘပမာ။ ဇာ၊ ၂ ။ ၁ ၄။ ဇာ၊ ၆ ။ ၅ ။ ၁ ၆ ၅။

နာဂနာသာ (ထီ) [နာဂ+နာသာ] (၁) ဆင်-နှာမောင်း။ (တိ) (၂) ဆင်နှာခမောင်းနှင့် တူသော (ပေါင်)။ (၁) အသက်ပုဒ် ကြည့်။ (တိ) (၂) နာဂနာသူ၌ ကြည့်။

နာဂနာသိ(ကာ)ကလောဟ (ပု၊ နာ) [နာဂ+ နာသိ(ကာ)က+လောဟ] ထယ်သံ၊ ထယ် သွားသံ၊ ကြေးနှင့်တူသောသံ၊ (ပထယ်အမည် ရှိသော သံ။ အဘိ၊ ၆ ။ ၂ ။ သ ၂။) နာဂနာသိ-(ကာ)ကခလောဟံ ဝိဇောတိလောဟံ နာမ။ အဘိ၊ ၆ ။ ၂ ။ ၆ ၀။ မ၊ ၆ ။ ၁ ။ ၆ ၉။ နာဂနာသိက-လောဟံ လောဟသဒ္ဒိသံ လောဟဝိဇောတိ ဟလိဒ္ဒိဝိဇောတိ ဝိယ။ မူလ၊ ၆ ။ ၂ ။ ၄ ၃။

နာဂနာသူ၌ (တိ) [နာဂနာသာ+ဥိ၆] ဆင်နှာ မောင်းနှင့်တူခသော ပေါင်တံရှိသော၊ ဆင်နှာ ခမောင်းသဖွယ် သွယ်ပျောင်းချောမွတ်သော

ပေါင်ရှိသော၊ သူ။ သစေ မံ နာဂနာသူရှု၊ ဩလောကေယျ ပဘာဝတိ။ ဇာ၊၂။၆၇၊ ဇာ၊၆။၅၁။ (–ဇာ၊၂။၂၁၈။ ဇာ၊၆။၆။ ၃၀၇။)

နာဂပဗ္ဗတဝါသီ (တိ) [နာဂပဗ္ဗတ+ဝသ+ဏိ] နာဂခတောင်ခ္ခဲ နေ–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ စိတ္တံ သမာဓိယတိ နာဂပဗ္ဗတဝါသီပဓာနိယ-တိဿတ္ထေရဿ ဝိယ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၂၄။

နာဂပရိဂ္ဂဟိတ (တိ) [နာဂ+ပရိဂ္ဂဟိတ] နဂါး သည် – သိမ်းဆည်း – သိမ်းပိုက်–အပ်သော။ သော စ ဥဒပါနော နာဂပရိဂ္ဂဟိတောဝ။ ဇာ၊ ၆။၂။၂၆၉။ (–ဇာ၊၆။၄။၃၅၀။)

နာဂပရိသာ (ထီ) [နာဂ + ပရိသာ] နဂါး ပရိသတ်။ နာဂဘဝနေ နာဂပရိသာယ သဒ္ဓိ သမ္ဗဒ္ဓတ္ထိ သက္ကာရသမ္မာနံ သဇ္ဇေသိ။ အံ၊၆။ ၁။၁၉၉။ (–ခုဒ္ဒကာ၊၆။၁၆၅။ သုတ္တနိ၊၆။၁။ ၂၉၃။ ထေရာ၊၆။၂။၅၀၁။ အပ၊၆။၁။၂၂၈။ စရိယာ၊၆။၁၁၆၊၁၂၄။)

နာဂပလိဝေဌန (နဿ) [နာဂ+ပလိဝေဌန] နာဂ-ပလိခဝဌနတောင်၊ နဂါးရစ်တောင်၊ နဂါး ပတ်တောင်။ ဂန္ဓမာဒနော နာမ ဟိမဝတိ စူဠကာဋ္ဌပဗ္ဗတံ မဟာကာဋ္ဌပဗ္ဗတံ နာဂပလိ-ဝေဌနံ စန္ဒာဇ္ဇံ သူရိယဇ္ဇံ သုဝဏ္ဏပဿံ ဟိမာဇ္ဇပဗ္ဗတဇ္ဈိ သတ္ထ ပဗ္ဗတေ အတိက္ကမ္ဘ ယောတိ။ သုတ္တနိ၊၆။၅၉။ အပ၊၆။၁။၁၇၁။

နာဂပလ္လဝ (ပု) [နာဂ+ပလ္လာ] ကုံကော်ညွှန့်။ နာဂပလ္လာမာဒါယ၊ ဗုဒ္ဓဿ အာဘိရောပယိ။ အပ၊၁။၄၃၉။

နာဂပလ္လဝ (တိ) [နာဂ+ပလ္လဝ+ဏ] ကုံကော် ညွှန့်ကို တင်လျှက်ဘူ သော၊ နာဂပလ္လဝအမည် ရှိခသာ (ထေရ်)။ အာယသ္မာ နာဂပလ္လဝေါ ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၁။၄၃၉။

နာဂပလ္လဝတ္ထေရ (ပု) [နာဂပလ္လဝ + ထေရ] နာဂပလ္လဝ:ထရ်။ (ယင်းခထရ်သည် ကုံကော် ညွှန့်ကိုလှူခဲ့သော ကုသိုလ်ကောင်းမှုကြောင့် ဗုဒ္ဓ-ကမ္ဘာ ဒုဂ္ဂတိဘဝမလားမရောက်ရပဲ ဤ ဘုရားရှင့် လက်သက်တွင် ပဋိသန္ဓေဒါပတ္ထ ရဟန္တာဖြစ်၍ ပရိနိဗ္ဗာန်ဝင်စံသည်။ အပ၊၁။ ၄၃၀-၉။)နာဂပလ္လဝတ္ထေရဿ ပဌမဘာဝဒါနမ္ပိ။ အပ၊၆။၂။၂၀၈။ (–အပ၊၁။၄၃၉။)

နာဂပါလိ (ထီ) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] နာဂပါလိအမည် ရှိသော ထေရီမ၊ နာဂပါလိ ရဟန်းမိန်းမ။ ယင်းထေရီမသည် B.E. ၃-ရာစုတွင် သီဟိုဠ် ကျွန်း အနုရာဓပုရမြို့၌ ဝိနည်းပိဋကကို ချပြီး၍ သာသနာပြုခဲ့သည်)။ ဝိသာရဒါနာဂပ:လိ။ ဒီပဝံသ၊၁၀။၃၅။

နာဂပါသ (ပု) [နာဂ+ပါသ] နဂါးကျော့ ကွင်း၊ နဂါးပါတ်ကျော့ကွင်း။ နာဂပါသံ ဝိယ ဒုဗ္ဗိနိဝေဌယာ။ မဟာနိ၊၆။၈၉။ (–နီတိ၊ ၁။၁၀၄။)

နာဂပုပ္ဖ (နဿ) [နာဂ+ပုပ္ဖ။ (နာဂပုဖ္ဖ-သံ)] ကုံကော်ပန်း။ နာဂပုပ္ဖံ ဂဟေတ္ဝာန၊ ဂတ-မဂ္ဂမ္ပိ ဩကိရိ။ အပ၊၁။၁၉၀။ သေရာ၊၆။ ၂၂၂။ (–အပ၊၁။၃၅၆။ အပ၊၂။၉၅။ အပ၊ ၆။၂။၁၆၂။)

နာဂပုပ္ဖကေသရ (နဿ) [နာဂပုပ္ဖ+ကေသ ရ] ကုံကော်ပန်းခေါ် ဝတ်–ဆံ–မှုန်၊ ကုံကော်ဝတ် –ဆံ–မှုန်။ ဘဂဝန္တံ ဒိသ္မာ ပသန္နမာနသော နာဂပုပ္ဖကသရဟိ ပူဇံ အကာသိ၊ ထေရာ၊ ၆။၁။၁၇၀။ (–အပ၊၆။၂။၁၂၇။)

နာဂပုပ္ပိယ (ပု) [နာဂပုပ္ဖ+ဣယ] နာဂပုပ္ပိယ အမည်ရှိသော သေရ်။ (ယင်းထေရ်သည် ကုံခကော်ပွင့်ကို တင်လှူ ပူဇော်ဘူးသော ကောင်းမှုပညာကြောင့် ဗုဒ္ဓ-ကမ္ဘာဘိုင် ဒုဂ္ဂတိ-ဘဝမလားရောက်ရပဲ ဤဘုရားရှင့်လက်သက် ပဋိသန္ဓေဒါပတ္ထ ရဟန္တာဖြစ်၍ ပရိနိဗ္ဗာန်ဝင်စံ

ခ့ဲလေသည်။ အပ၊ ၂။၉၅။)အာယဿ္မာ နာဂ-ပ္ပဿိယော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အ-ဘာသိတ္ထ။ အပ၊ ၁။၁၉၈။ အပ၊ ၂။၉၅။

နာဂပုရ (နာ) [နာဂ+ပုရ] ,နဂါးပြည်။ ကော နာဂ္ဂပုရေ အဟု။ ပုဒ္ဓဝံ။၃၀၄။

နာဂပေတဝတ္ထု (နာ) [နာဂ+ပေတ+ဝတ္ထု] နာဂပေတဝတ္ထု၊ နာဂ်ပြိတ္တာ၏–ဖြစ်စဉ်–ဖြစ်ရပ်–အင်္ဂ ပ္ပတ်။ (ယင်းသည် ဗာရာဏသီပြည် မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိပုဏ္ဏား, ပုဏ္ဏေးမတို့, သေလွန်ပြီးနောက် ပြိတ္တာဖြစ်ရပုံစသည်ကို ပြဆိုရာဝတ္ထု ဖြစ်၏။) အာကျယ် ,ပေတ၊ဌ။၅၀-၅၆ ကြည့်။ နာဂပေတဝတ္ထု ကောဒသမံ။ ပေတ။၁၃၆။

နာဂပေါတက (ပု) [နာဂ+ပေါတက] နဂါးပေါက်စ၊ နဂါးငယ်ကခလေး။ နာဂပေါတကေ ဂေါ့ပ္ပကာဒိပမာဏေသု ဥဒကေသု သြတာ-ရေတ္ထာ ဥဒကတရဏံ သိက္ခာပေန္တိ။ သံ၊ဌ၊ ၃။၁၇၂။

နာဂဗလ (န၊ထိ) [နာဂ+ဗလ] (နာ) (၁)နဂါး–ဗိုလ်ပါ–ရဲမက်–စစ်သည်–စစ်တပ်။(ထိ)(၂) ဝက်ချေးပန့ဲပင်။(ရှေ့ဥဉ်တိုင်းပင်။ဝိသုဒ္ဓိ၊သျှ၊ ၂။၁၉၀။ ရှေ့ဘန်တိုင်းပင်။ တောင်ပေါက်၊ ခေန်၊သျှ။ ခေန်၊ဌ၊သျှ။ ယင်းသည် ဌ္ဌတ်ပင် ခရမ်းပင်မျှားကဲ့သို့ အပင်ငယ်မျိုး ဖြစ်သည်။ မြစ်နား ကမ်းနားမှာ ပေါက်တတ်သည်။ ချိုချဉ်ရသာ အသီးရှိသည်။ ကာယာနုပဿနာကျမ်း။၁၉၄။ တောင်ပေါက်၊ခေန်၊သျှ။) (တိ) (၃) ဆင်ပြောင်ခွန်အားရှိသော၊ဆင်ပြောင်း၏ ခွန်အားနှင့်တူသော ခွန်အားရှိသော။ (နာ) (၁) ဟနုထ နိဒ္ဓမထ ဣမံ သမဏန္တိ နာဂဗလံ အာဟာပေသိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၄၉။ (ထိ) (၂) နာဂဗလာ စေဝ ဈာသာ။ ခေန်။ နာဂဿ ဗလမိဝ ဗလမေတိဿာ ရောဂဟရဏတ္ထာ နာဂဗလာ။ ခေန်၊ဌ။၅၀၀။ ဂါဂ်ရှကိ နာဂဗလာ ဈာမ၊ ပြာသ္ဌဂ၀ေဒုကာ။ အမရ၊၁၄။၁၁၂။ အောက်ပုဒ် တို့ကိုလည်း ကြည့်။ (တိ) (၃) သောဏုတ္တရော နာမ နေသာ့ဒေါ့ဗသ၀ါ့ဗလ၀တရော နာဂဗလော။ မိလိန္ဒ။၁၉၀။ အဟံ နာဂဗလော ,ထာမ-သမ္ပန္နော။ စရိယာ၊ဌ။၁၃၅။ (–မ၊ဌ၊၃။ ၁၉၄။ စရိယာ၊ဌ။၁၄၅၊ ၂၂၀၊ ၂၄၄။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။ ၂၀၂၊ ၂၉၆။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။၁၄၅။ ဇာ၊ဌ၊၃။ ၅၄-၆၊ ၄၄-ခ-ဌ၊ ၄၄-ခ။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။ ၂၅၉၊ ၃-ခ-ဌ။ ဇာ၊ ဌ၊၅။ ၄၅၄။ ဇာ၊ဌ၊ ၆။ ၁ဌ၅။)

နာဂဗလပဏ္ဍရသမက္ခိတ (တိ) [နာဂဗလာ+ပဏ္ဍ+ရသ+မက္ခိတ] ဝက်ချေးပန့ဲရှက်အရည်ဖြင့် လိမ်းကျံအပ်သော။ တဿ နာဂဗလပဏ္ဍရသ-မက္ခိတော ဝိယ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃၃၉။

နာဂဗလ (လာ) ပဏ္ဍရသ၀ဏ္ဏ (တိ) [နာဂဗလ-ပဏ္ဍရသ+ သဒ္ဒ+ ၀ဏ္ဏ] ဝက်ချေးပန့ဲရှက်ရည် အဆင်းနှင့်တူသော အဆင်ရှိသော။ (နာဂပလာသပဏ္ဍရသသဒ္ဒံ၊ ကုံ့ကော်ရှက်ကြမ်းရည် ,အဆင်းရှိ၏။ နာ့ဂဗလာ,ဏ္ဍရသ-ဝဏ္ဏံ၊ ကုံ့ကော်အသီးအရှက်ရည် အဆင်းရှိ၏။ အဘိ၊ဌ၊ ၂၊သျှ၊ ၂။ ၂၀၉။ နာဂဗလာပဏ္ဍရသ-ဝဏ္ဏံ၊ ရွှေစဉ်တိုင်းရှက်၊ ၀ါ၊ ဝက်ချေးပန့ဲ ရှက်ရည် အဆင်းရှိ၏။ ဝိသုဒ္ဓိ၊သျှ၊ ၂။၁၉၀။ နာ့ဂဗလပတ္တရသ၀ဏ္ဏံ၊ ဂုံနွယ်ရှက်ရည်အဆင်း, ကုံ့ကော်ရှက်ရည် အဆင်းဟူ၍ အနက်အမျိုးမျိုးပေးကြသည်။ ကာယာနုပဿနာကျမ်း။ ၁၉၅။ နာ့ဂဗလရသ၀ဏ္ဏန္တိ ပါရဒရသေန သဒ္ဒိသံ၊ ပြဒါးရည် အဆင်းရှိ၏။ သမ္မော၊ ယော။ ဤသို့ ပါဠိအထွေထွေရှိ၍ အနက်အမျိုးမျိုး ဖွင့်ကြသည်။) တံ ဝဏ္ဏတော သေတံ နာ့ဂဗလ(လာ)ပဏ္ဍရသ၀ဏ္ဏံ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၃၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၅၂။

နာ့ဂဗလပိစ္ဆိလ (ပု) [နာ့ဂ်ဗလာ+ပိစ္ဆိလ] စေးထန်းသော ဝက်ချေးပန့ဲဆီ၊ ဝက်ချေးပန့ဲ ဆီစေး။ နာ့ဂ်ဗလပိစ္ဆိလာဒီန (မ၊ဌ၊၃။ ၄၇)ဣ နာ့ဂ်ဗလ သာသပ အကော်လ တေလ ကဏ် ကာရနီယျာသာဒီနံ စိက္ခလ္လာနံ။ မ၊ဌ၊ ၃။ ၃၂၂။

နာဂမလိုကမ္မ (နာ) [နာဂ+မလိ+ကမ္မ] နဂါးတို့အား–ပူဇော်–ပသ–မှု။ မနုဿာ သမုဒ္ဒတိ-ရေ ခိရပါယာသမစ္ဆမံသသုရာဒီဟိ နာဂမလိ-ကမ္မံ ကတ္မာ ပက္ကမိံ သု။ ဇာတ္ဌ၊၁။၅၂၃။

နာဂမောခီ (ပုထိ) [နာဂ+မောခီ] သစ္စာ ၄-ပါး တရားကို ထိုးထွင်း၍ သိရာ ကုံကော်ပင်၊ ကုံကော်ဗောခီ။ နာဂခဗာခီ ဥပသက်မိဘ္ဘာ မဗ္ဘဝရနာဂါမိ နာဂခဗာခီ ပဒကွိတ်ကတ္မာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၁၇၂။ (–၁၈၅၊၁၉၃။)

နာဂဘဝန(နာ)[နာဂ+ဘဝန]နဂါးဘုံ၊နဂါးပြည်။ နာဂဘဝနံ ဒေဝဒလာကသဒိသံ မဏိမယေန တလေန အာရာမုယျာနေဟိ စ သမန္နာဂတံ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၁၀၁။ မ၊ဌ၊၄။၁၇၂။ သံ၊ဌ၊၁။၃၇။ နာဂဘဝနံ(ပ၊ဇ)— ဥဒါန၊ဌ။၈၉။ စရိယာ၊ဌ။၁၂၅။ သာရတ္ထ၊၃။၁၄၈။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။ ၄၄။ နာဂဘဝနံ(ဒုဒ)— ဝိ၊ဌ၊၁။၇၂။ မ၊ဌ၊၄။၂၃၉။ သံ၊ဌ၊၃။၂၅။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။၁၆၅။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၂၂၇။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၁၁၈၊၂၂၇။ သုတ္တနိ။ ဌ၊၁။၂၉၃။ ထေရ၊ဌ၊၁။၂၃၈။ အပ၊ဌ၊၁။ ၂၆၇။ စရိယာ၊ဌ။၁၁၆၊၁၂၂၄။ ဇာ၊ဌ၊၂။၂၆၉။ ဇာ၊ဌ၊၄။၁၉၅-၆၊၃၅၄။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၈၈၊၁၇၃။ ဇာ၊ဌ၊၇။၁၅၂။ ဝိမတိ၊၁။၃၆။ မ၊ဌ၊၃။၁၁၇။ နာဂဘဝနန(တ၊ဇ)—ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၁၅၀။ နာဂဘဝနာ(မ၊ဇ)— ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၃၀။ မ၊ဌ၊၄။၂၃၉။ သံ၊ဌ၊၃။၂၅။ အဘိ၊ဌ၊ ၁။၆၂။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။၁၆၅။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၂၂၇။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၂၉၃။ အပ၊ဌ၊၁။၄၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၁၈၉။ ဇာ၊ဌ၊၁။၄၂။ ဇာ၊ဌ၊၂။၂၅၈၊၂၆၉။ နာဂဘဝနဘာ (မ၊ဇ)—ဝိ၊ဌ၊၁။၃၃။ ဒီ၊ဌ၊ ၃။၈၃။ မ၊ဌ၊၃။၈၁။ အံ၊ဌ၊၁။၇၀။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၄၁၄။ ဥဒါန၊ဌ။၈၉။ ထေရ၊ဌ၊၁။၄၄၆။ စရိယာ၊ဌ။၁၂၃၊၁၂၅၊၁၃၇။ သာရတ္ထ၊၃။ ၁၄၈။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၇၁။ နာဂဘဝနဿ(ဆ၊ဇ) —စရိယာ၊ဌ။၁၇၃။ နာဂဘဝနေ (သ၊ဇ) —မဟာနိ။၃၅၅။ မိလိန္ဒ။၂၆၈။ မ၊ဌ၊၃။ ၂၀၀။ အံ၊ဌ၊၁။၁၉၉။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၂၈၃။ ထေရ၊ ဌ၊၁။၄၄၆။ အပ၊ဌ၊၁။ ၂၈၁။ စရိယာ၊ဌ။၁၁၆။ ဇာ၊ ဌ၊၂။၁၇၃။ ဝိမတိ၊၁။၃၃။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ၁၇၁။ ဇာ၊ ဌ၊၂။ ၂၅၅။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၂၅၈။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၂၅၈။ ဇာ၊ဌ၊၇။ ၁၇၃။ ဇာ၊ဌ၊၇။ ၁၃၂။ မဟာနိ၊ဌ။ ၃၀၈။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၉၅။ သံ၊ဋီ၊၁။ ၈၂။

နာဂဘဝနဂတ (တိ) [နာဂဘဝန+ဂတ] နဂါးပြည်သို့ရောက်သော၊ နဂါးပြည်၌တည်သော။ အနေ္ဓာ၊ပထဝိယံ နာဂဘဝနာတံ။ သံ၊ဌ၊၁။ ၂၄၃။ (–သာရတ္ထ၊၂။ ၂၉၅။)

နာဂဘဝနဂမန (နာ) [နာဂဘဝန+ဂမန] နဂါးပြည်သို့ သွားခြင်း။ ဟာ၀ တဿ နာဂဘဝ-နဂမနံ အနုဇာနိ။ စရိယာ၊ဌ။၁၃၀။

နာဂဘဝနဌာန (နာ) [နာဂဘဝန+ဌာန] နဂါးဘုံ ဌာန၊ နဂါးပြည် တည်ရာအရပ်။ အတ္ထနော နာဂဘဝနဌာနေ သောဌသဟိ နာဂကညာ-သဟဿေဟိ။ စရိယာ၊ဌ။၁၂၄။ (–၁၇၅။)

နာဂဘဝနသမ္ပတ္တိ (ထီ) [နာဂဘာန+သမ္ပတ္တိ] နဂါးပြည်၏ ပြည့်စုံခြင်း၊ နဂါးပြည်စည်းစိမ်။ ဒေဝလောကသမ္ပတ္တိသဒိသာ နာဂဘဝနသ-မ္ပတ္တိ။ စရိယာ၊ဌ။၁၃၀။

နာဂဘဝနသမ္ဘဝ (တိ) [နာဂဘဝန+သမ္ဘဝ] နဂါးပြည်၌ ဖြစ်သော။ အရုဏာဝတ္ထုမတ္တိကန္တိ နာဂဘဝနသမ္ဘဝံ။ ဝိမတိ၊၁။၃၃။

နာဂဘဝနာဂတ (တိ) [နာဂဘဝန+အာဂတ] နဂါးပြည်မှလာသော။ နာဂဘဝနာဂတောပိ ဟိ သော ရဟဒါ တတော ဥပရိ မနုဿ လောကေ ဇလသယေန သမ္ဘဒ္ဓါ ဟောတိ။ မ၊ဌ၊၃။ ၃၆၉။

နာဂဘာ၀ (ပု) [နာဂ+ဘာ၀] (၁) ဆင်ပြောင် (နှင့်တူသူ)၏ အဖြစ်။ (၂) နဂါး၏အဖြစ်။ (၁) နာဂ၀တာ (သံ၊၁။၂၆)တိ နာဂဘာ-ဝေန။ သံ၊ဌ၊၁။ ၂၆။ နာဂ၀-လည်း ကြည့်။ (၂) နာဂဘာ၀ါယ နာဂရာဇဘာ၀ါယ ပါ အလံ ပရိယတ္တံ။ မဟာနိ၊ဌ။ ၁၂၆။

နှာဂဘောဂ (ပု) [နှာဂ+ဘောဂ] ဆင်နှာမောင်း။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

နှာဂဘောဂသဒိသေသပမ (တိ) [နှာဂဘောဂ+သဒိသာ+ဥပမာ]ဆင်နှာခမောင်းနှင့်တူသော နှိုင်းယှဉ်ဖွယ်ဆု'ဥပမာ'ရှိသော၊ဆင်နှာမောင်းနှင့် ထပ်ဘူထပ်မျှဘူသော၊ ဆင်နှာမောင်းနှင့် တထပ်တည်း တူသော၊ ဆင်နှာမောင်း တမူ ပမာတူသော (ပေါင်တံ)။ နှာဂဘောဂသဒိ-သေသပမာ (ထေရီ။၄၁၀)တိ ဟတ္ထိနှာဂဿ ဟတ္ထေန သမသမာ။ ဟတ္ထော ဟိ ဣမ ဘုဇ္ဇတိ ဘောနှာတိ ဘောဂေါတိ ဝုတ္တော။ ထေရီ၊ ၆။၂၂၀။

နှာဂမံသခါဒက (တိ) [နှာဂမံသ+ခါဒက] နဂါး တို့၏ အသားကို စားတတ်သော၊သူ။ မာ ပါဏာတိပါတံ ကတ္မာ နှာဂမံသခါဒကော အဟောသိ။ ဇာ၊၆။၂။၁၃။

နှာဂမ (ပု) [နှ+အာဂမ]နှ-အက္ခရာ၏ လာခြင်း။ ပြဟ္ဗုနော အပစ္စံ ပြာဟ္မဏာ၊ နှာဂမော, ဏတ္တံ, ဒီဃာဒိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၀၈။

နှာဂမဏ္ဍလ (နှ) [နှာဂ+မဏ္ဍလ] (၁) နှာ-မဏ္ဍလမန္တန်၊ မြေ,နဂါးတို့ကို မဝင်နိုင်အောင် -စည်းဝိုင်း-စည်းချ-စည်းတား-ခြင်း၊ မြေ, နဂါးတို့ကို မဝင်နိုင်အောင် - စည်းဝိုင်း - စည်းချ-စည်းတား-ကြောင်း မန္တန်။ မြေ, နဂါးနိုင် စည်းချမန္တန်။ (၂) စည် ဝိုင်းပြုလုပ် -စည်းချ-စည်းတား-၍ မြေ, နဂါးတို့ ကိုခေါ်၍ အဆိပ်ကို အန်ထုတ်စေခြင်း၊ စည်းဝိုင်းပြုလုပ်-စည်းချ-စည်းတား - ၍ မြေ, နဂါးတို့ကို ခေါ်၍ အဆိပ်ကို အန်ထုတ် စေ ကြောင်း မန္တန်၊ မြေဆိပ်ချ မန္တန်၊ နှာဂမဏ္ဍလ မန္တန်။ (၃) နဂါးပြည်၊ နဂါး ဘုံ၊ နဂါးတို့၏-နေရာ-ဌာန။ (၁) နှာ-မဏ္ဍလံ နှာမ နှာဂရောမန္တံ။ ဝဇိရ။၃၀၂။ နှာဂမဏ္ဍလ (ဝိ၊ဋီ၊၃။၂၁၅)ဣတိ သပ္ပါနံ ပဝေ-သနိဝါရဏတ္ထံ မဏ္ဍလဗဒ္ဓ(ဣ) မဣော။ သာ-ရတ္ထ၊ ၃။၁၂။ ဝိမတိ၊ ၂။၇၉။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။ ၄၇၈။ ပါစိတ်၊ယော။၁၇၃။ (၂)နှာဂမဏ္ဍလံ နှာမမဏ္ဍလံ ကတ္မာ သပ္ပေ ဝိဇ္ဇာယ ပဏ္ဍော-သိတ္မာ ဗလိ ဒတ္မာ ဝိသာပနယန်။ မူလဋီ၊ ၂။၂၀၂။ (၃) နှာဂဘဝနံ နှာဂမဏ္ဍလံ ယထာ "မဟိ သကမဏ္ဍလ"ဣတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၄၄။ နှာဂါဝါသသတ(ဒီ၊ဋ၊၁။၁၄၇)-လည်းကြည့်။

နှာဂမဏ္ဍလပရိတ္တ (နှ) [နှာဂမဏ္ဍလ+ပရိတ္တ] နှာဂမဏ္ဍလ ပရိတ်၊ မြေ, နဂါးတို့ကို မဝင်နိုင် အောင် - စည်းဝိုင်း-စည်းချ-စည်.တား-ကြောင်း မန္တန် အရံအတား၊ - နဂါးနိုင် စည်း ချမန္တန် အရံအတား။ တံ ဓမ္မိကမေဝ နှာ-မဏ္ဍလပရိတ္တဖုဇမနကမန္တသဒိသံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။ ၂၀၉။ (-အသီ၊ဋ၊ ၂။၃၉၃။)

နှာဂမဏ္ဍလမန္တ (ထီ) [နှာဂမဏ္ဍလ + မန္တ] နဂါးနိုင် စည်းချ-မန္တန်-အတတ်-ပညာ။ နှာဂမဏ္ဍလမန္တာဒီနိ ဝိဇ္ဇာဌာနာနိ ဥပ္ပါဒေတိ။ အသီ၊ဋ၊ ၂။၃၉၄။

နှာဂမဏ္ဍလသတ (နှ) [နှာဂမဏ္ဍလ+သတ]နဂါး တို့၏နေရာ ၁-ရာ၊နဂါးပြည် ၁-ရာ၊ ၁-ရာသော နဂါးပြည်။ နှာဂါဝါသသတေဟိ နှာဂမဏ္ဍလ-သတာနိ။ ဒီ၊ဋ၊၁။၁၄၇။ မ၊ဋ၊၃။၁ဖ၁။ သံ၊ဋ၊ ၂။၃၁၅။

နှာဂမန (နှ) [နှ+အာဂမန] မပြန်လာ - ပြန် မလှည့်-ခြင်း။ အရိယကဿေသု သိလေသု ဒဠ္ဌတ္တာ အဒန္ဓဘူမိ နှာဂမနေန။ သုတ္တနိ၊ ၆၊၁။၉၂။

နှာဂမဟာဝိဟာရ (ပု) [နှာဂ+မဟာဝိဟာရ] နှာဂ အမည်ရှိသော ကျောင်းတိုက်ကြီး။ နှာဂမဟာဝိဟာရ အမည်ရှိသော သံဃာ-အရှမ် - ဗိမာန်။ (ယင်းကျောင်းတိုက်ကြီး သည် သီဟိုဠ်ကျွန်း တောင်ပိုင်း ရောဟ-ဏဇနပုဒ်၌ တည်ရှိ၏။ B.E ၂၃၇-ခန့် တွင် မဟာသိဝမင်း၏သား ဒေဝါနံပိယတိဿ

မင်း၏ ဒနာင်တော် မဟာဂါမဏိ အုပ်ချုပ်အစိုးရသူ မဟာနာဂမင်း တည်ဆောက်ခဲ့သည်။ B.E ၅၈၁–၅၈၄.တွင် သီဟိုဠ်ဖွဲ့မင်းပြုသော ဗျင်ဒနာဂမင်းသည် လေးအပြန်ဘုရားအကျယ်ဘိုးခွဲ၍ ဆောက်လုပ်လျှုဒါနုံးစေခဲ့သည်ပြင် စေတီဘဆူးကိုလည်း တည်ဘားကိုးကွယ်ခဲ့လေသည်။ မဟာဝံသ၊၃၅။ ၃၁၊ ၃၂။ D.P လည်း ကြည့်။) တတော နာဂမဟာဝိဟာရေ ကာဠကစ္စဂါမေ ကဿသိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ၂၄၂။ နာဂမဟာဝိဟာရံ သော။ ဇိယာ-မုတ္တနေ္ဒသာ။ မဟာဝံသ၊၃၅။ ၃၁။

နာဂမာဏဝက (ပု) [နာဂ+မာဏာ+က။ ထီ-ဌ—မာဏဝိကာ] နာဂါးလူလင်ငယ်။ စတ္တာ-ရော နာဂမာဏာကေ ပေသေတွာ။ စရိယာ၊ ဋ္ဌ။ ၁၁၆။ နာဂမာဏဝိကာ ဝါ ဟောဘု။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၄၂။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၃၂။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၅၁။ အာ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၆၇။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၁၁၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၆၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၇။ ၂၊ ၁၄၊ ၂၁၅၊ ၂၁၉။ ဝဇိရ။ ၁ဂ၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ဂ၁။ ကခ်ီ၊ဌ၊ သစ်။ ၁၅၀။)

နာဂမာလိကာ (ထီ) [နာဂ+မာလာ+ဏိက+အာ] ကံ့ကော်ပင်။ နာဂေါ တု နာဂမာလိ-ကာ။ ဓာန်။ နဂါနံ မာလာ၊ သာ သဠ-တာ ယတြ နာဂမာလိကာ။ ဓာန်၊ဋ္ဌ။ ၅၇၂။

နာဂမာဌ(လ)က (ပု) [နာဂ+မာဌက] နာဂအမည်ရှိသော တန်ဆောင်းဝန်း၊ နာဂတန်ဆောင်းဝန်း၊(ကံ့ကော်ပင်တန်ဆောင်းဝန်း)။ (၁) သာဝတ္ထိပြည့်ဇေတဝန်ကျောင်းတိုက် အတွင်းရှိ နာဂဘန်ဆောင်းဝန်း။ (၂) ကောဏာဂုံဘုရား လက်သက် သီဟိုဠ်ကျွန်း အနုရာဓပြည် သိရိသမာလ၏ မြောက်ဘက်၌ ရှိခဲ့သော နာဂတန်ဆောင်းဝန်း။ (ယင်း၌ ကောဏာဂုံ ဘုရားရှင် တရားဟောတော်မူရာ လူအပေါင်း ၂-သောင်း သစ္စာလေးပါးဘရား ထိုးထွင်း၍ သိလေသည်။ မဟာ-ဝံသ၊၁၅။ ၁၁။ D.P လည်း ကြည့်။) (၃) ကဿပဘုရားရှင်လက်ထက် အနုရာဓမြို့ အသောကမာလက၏ တောင်ဘက်၌ ရှိခဲ့သော နာဂတန်ဆောင်းဝန်း။ D.P လည်း ကြည့်။ (၁) ဇေတဝနံ ဂန္ဓာ နာဂမာဌကသာလ-မာဌကာဒီသု ထောကံ နိသီဒိတ္ဘာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၃၄။ (၂) တတော ဂန္ဓာန သမ္ဗုဒ္ဓေ၊ သိရိသမာသကုတ္တရေ၊ ဇနသ ဓမ္မံ ဒေသေ-သိ၊ နိသိဒန္ဒာ နာဂမာလကေ။ မဟာဝံသ၊ ၁၅။ ၁ဂ၊ ။ (၃) တတော ဂန္ဓာန သမ္ဗုဒ္ဓေ၊ နာဂမာလကဥတ္တရေ၊ ဇနသ ဓမ္မံ ဒေသေ-သိ၊ နိသိဒန္ဒာ သောကမာလကေ။ မဟာဝံသ၊ ၁၅။ ၁၅၃။

နာဂမိတ္တာ (ထီ) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] နာဂမိတ္တာ အမည်ရှိသော ထေရီမ၊ နာဂမိတ္တာ ဘိက္ခု-နီမ။ နာဂမိတ္တာ ရဟန်းမိန်မ။ (ယင်းသည် B.E ၃-ရာစုတွင် သီဟိုဠ်ကျွန်း အနုရာဓမြို့၌ ဝိနည်းကို ချပ်ပို့၍ သာသနာ ပြုခဲ့သည်)။ D.P လည်းကြည့်။ နာဂမိတ္တာ စ ပဏ္ဍိတော။ ဒီပဝံသ၊ ၁ဂ။ ၃၅။

နာဂမုဏ္ဍာ (ထီ) [နာဂ+မုဏ္ဍာ] နာဂမုဏ္ဍာ-အမည်ရှိသော ကျွန်းမ။ (သူမသည် မဟာ-နာမ်သာကီဝင်၏ ခြေတော်တင် ကျွန်းမယားဖြစ်သည်၊ သူမနှင့် မဟာနာမ်ကို အကြောင်းပြု၍ ရအပ်သောသမီးဘော် ဝါသဘခတ္တိ-ယာသည် ကောသလမင်းကြီး၏ အဂ္ဂမဟေ-သီ တပါး ဖြစ်သည်။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၅၀။) မမ-ဓီတာ ဝါသဘခတ္တိယာ နာမ နာဂမုဏ္ဍာယ-နာမ ဒါသိယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ နိဗ္ဗတ္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ၁ဂ၀။

နာဂမူလ (နာ) [နာဂ+မူလ] ကံ့ကော်ပင်–၏ အနီး–ရင်း–အောက်။ နာဂမူလေ အဗုဒ္ဓတ။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၃၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ ၁ဂ၃။

နာဂမေဒ (ပုံနှ) [နာဂ+မေဒ] နဂါးအဆီခဲ။ နာဂမေဒံ ခါဒိတွာ ဘသကင္ဌေဝရံ သမုဒ္ဒေ ဝိသဇ္ဇယိ။ ဇာတ၊ဋ္ဌ၊၃၇၆။

နာဂယုဇ္ဇ (တိ) [နာ်ဂ+ယုတ္တ။ (ဏာဂဇုတ္တ—ပြာ)] ဆင်–ကယာ–ဥ –တပ်– အပ်သော (ရထား)။ ရထေန နာဂယုဇ္ဇေန ဥပေသိ ဗောဓိမုတ္တမံ။ အပ၊၁။၃၀၀။

နာဂယောနိ (ထီ) [နာဂ+ယောနိ] နဂါးမျိုး၊ နဂါးဘဝ၊ နဂါးခန္ဓာကိုယ်၊ နဂါးတို့၏ ဖြစ်ကြောင်း ပဋိသန္ဓေ။ စတဒသ္ဓာ ဣမာ ဘိက္ခဝေ နာဂယောနိယော။ သံ၊ ၂။၂၀၂။ "စတဒသ္ဓာ နာဂယောနိယော စတဒသ္ဓာ သုပဏ္ဏယောနိယော"တိ ဣတ္ထေ ဟိ ခန္ဓကောဒ္ဓာသော ယောနိ နာမ။ မ၊ဋ္ဌ၊။၃၄၁။ နာဂယောနိယာ (ဝိ၊ဋ္ဌ။၁၂၀။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဋ္ဌ။ ၃၁၃–၄)တိ နာဂယောနိတော၊ အတ္တနော နာဂဘောတိဘဟာဝတိ အဒိ၂ါယော။ ဝဇိရ။ ၄၃၂။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ။၁၂၁။ မ၊ဋ္ဌ၊။၂၀၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊။၃၂၀၊ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊။၂၃၀။)

နာဂရ (တိ) [နဂရ+ဏ။ နဂရေ ဘဝတော, နဂဋ္ဌ အာဂတော, နဂရေ ဝသတီတိ ဝါ နာဂရော။ ရူ။၃၇၇။ နဂရေ ဘဝေါ နာဂရော၊ နိရုတ္တိ။၃၄၃။ (နာဂရ-သံ၊ ဏာဂရ ပြာ)] (၁) မြို့သူ မြို့သား။ (နှ) (၂) ချင်းခြောက်။ (၁) နံ့ဂရာ (ပ၊ဗ)—ဝိ၊ဋ္ဌ၊။ဒ၀။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဒ၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဋ္ဌ။၇၊၃၉ဒ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဒ၆–၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊။ ၁၉၉၊၃၀၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဋ္ဌ။၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊။ ၂၇ ၂။ ဓမ္မ ဋ္ဌ၊။ ၂၊၁၁၀၇။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၀၀။ သုတ္တ-နိ၊ဋ္ဌ။ ၂။ ၂၉ ၂။ ဝိဓာန၊ဋ္ဌ။ ၅ဒ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၇။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။ ၁၉၅။ အပ၊ဋ္ဌ၊။၁၃၁။ စရိယာ၊ ဋ္ဌ။ဒ၀၊ ၂၄ဌ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဒ။၁၃ဒ။ နာဂရေ (ရူ။ဗ)—ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဒ၇။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ။၁။၃ဒ၆ဒ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ။ ၁၃၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဒ။ ၂ဌ၅၊၃၃၁။ နာဂရေ-ဟိ (တ၊ဗ)—ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဒ၆ဒ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၇ဒ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊။၁၉၁။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ဌ၁။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊။၁၇၀၊ ၂၀၁။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ဌ၆။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၂ဌ၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၂ ၂။ နာဂရာနံ (စ၊ဗ)—အံ၊ဋ္ဌ၊။၁ဌ၁။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊။ ၁၇၀။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ဌ၆။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၂ဌ။ နာဂရာနံ (ဆ၊ဗ)— သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊။ ၁ဌ၁။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊။ဒ၆ဝ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊။ ၁၇၀။ အပ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ဌ၆။ နာဂရေ (သ၊ဗ)—ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၆ဌ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁ဌ။ နာဂရေသု(သ၊ဗ)—အံ၊ဋ္ဌ၊။ ၁၃။ (နှ) (၂) သုဏ္ဍီ,နာဂရံ,ဝိသံ, ဝိသဘသဒ္ဒမ္ပိ။ ဓာန်၊ဌ။ ၄ ၅ ၂ ၂။

နာဂရစာရိဏ (နှ) [နာဂရ+စာရိတ္ထ] မြို့သူ မြို့သားတို့၏– အခလ–အကျင့်– စာရိတ္ထ။ ပါဠိယံ ပန အညမေ နာဂရစာရိတ္ထံ။ မ၊ ဌ၊ ၂။ ၁ ၄ ၂။

နာဂရဇန (ပု) [နာဂရ+ဇန] မြို့သူ မြို့သား ဖြစ်သော လူ။ နာဂရဇနေန သမ္ပရိဝါရိယ-မာနော အနေ္ဓပုရံ ပဝိသိဘ္ဘာ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၂ ၄ ၀။

နာဂရဇနဟဒယ (နှ) [နာဂရဇန+ဟဒယ] မြို့သူ မြို့သားဖြစ်သော လူ၌ကို၏ စိတ်နှလုံး။ ဝယကန္ဓိယိ နာဂရဇနဟဒယာနိ အတ္ထနိ ဗန္ဓေန္ဓော ဝိယ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ ၂။

နာဂရဇာနပဒပူဇိတ (တိ) [နာဂရ+ဇာနပဒ+ပူဇိတ] မြို့သူ မြို့သား,ဇနပုဒ်သူ ဇနပုဒ်သား တို့သည် ပူဇော်အပ်သော။ သော ရာဇပူဇိ-တော နာဂရဇနပဒပူဇိတော ဟုတ္ထာ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၅။ ၄ ၀ ၀ ၀။

နာဂရဇ (နှ) [နာ်ဂ+ဇ+ဏ္ဍ] နဂါးမင်း၏ အဖြစ်၊ နဂါးမင်း၏ စည်းစိမ်ဥစ္စာ။ နာဂ-ရဇေန ပူဇေတ္ဝာ ပုန နာ၁ါယံ ပတိဋ္ဌာပေ-သုံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊။ ၂ ၂။ (–စရိ၊သ၊ဋ္ဌ။ ၁ ၁ ၆။)

နာဂရဒါရက (ပု) [နာဂရ+ဒါရက။ ထီ-ရ်—ဒါရိကာ] မြို့သားဖြစ်သော သူငယ်။ ဒဟရ-

(စ၊၉)— သံ၊ဌ၊ခ။ခ၃၄။ ဥဒါန်၊ဌ။ဂ၉။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။၅၀၂။ အပ၊ဌ၊ခ။ ၂၇ဂ။ စရိယာ၊ ဌ။ခ၇၄။ နှာဂရညော— စရိယာ၊ဌ။ခ၂၇။ နှာဂရာနံ(စ၊ဗ)— ဒီ၊ ၂။ ၂၀၇။ နှာဂရ-ဇ်သ (ဆ၊၉)—အံ၊ဌ၊ခ။၂၅ခ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ခ၁ဂ။ ဥဒါန်၊ဌ။ဂ၉။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။၅၀၂။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၂၅၉။ ဇာ၊ဌ၊၇။ခ၅ ၂ ၂ ၂ ၂ နှာဂ-ရညော—ဇာ၊ ၂။ခ၀၂။ ဇာ၊ဌ၊၇။ ၂ ၂ ၂။ နှာဂ-ရာဇေ (သ၊၉)—ဇ်၊ဌ၊ ၂။ ၂၅၉။

(၂) နှာဂရာဇာ (ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၂၄ခ)တိ နှာ-ဂါနံ အခိပတိ။ ဒီ၊ဌ်၊ ၂။ ၂ခဂ။ (၃)နှာဂရာဇာ (ပ၊၉)—ဒီ၊ ၂။ခ၄ ၂။ သံ၊ ၂။ခ၁၉။ သုတ္တနိ၊ ခ၃၅။ ဇ်ခ၊ခ။ခ၇ခ။ မိလိန္ဒ။ခ၉ဂ၊ ၂ခ၆၊ ၂ခ၇။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၂ခ၆–၇။ ဒီ၊ဌ ခ။ခ၅။ မ၊ဌ၊ခ။ ခ၅။ ခ၅ ၂ ခ။ ခ၅ ၂ ခ။ ခ၅ ၂ ခ

နှာဂရုံဝဏ္ဏ (ပု) [နှာဂရုံ+ဝဏ္ဏ]နဂါးမင်း၏–အသွင်–ပုံ–သဏ္ဌာန်။ မဟန္တံ နှာဂ-ရုံဝဏ္ဏံ အဘိနိမ္မိနိတ္မာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၇။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၅၀၂။ အပ၊ဌ၊ ၁။ ၂၂၉။

နှာဂရုံဝယဝါနုပဿက (တိ) [နှာဂရ+အဝ-ယဝ+အနုပဿက] မြို့ဦးဖြစ်သော အစိတ် အပိုင်းတို့ကို အဖန်ဖန်–ကြည့်– ရှု – တတ်သော၊သူ။ နှာဂရုံဝယဝါနုပဿကော ဝိယ ကေသလောမာဒိသမ္ဘဟာနုပဿီ။ အံ၊ဌ၊ ၁။ ၂၃၅။

နှာဂရိက (တိ) [နဂရ+ဏိက။ရှု၊နှာ။ ၂၂၄။ နိတိ၊ သုတ္တ။ ၇ဖ၄။ (ဏာဂရိအ-ပြာ)] မြို့ဦး–ယှဉ်–ဖြစ်–နေ–မွေးဖွား–သော သူ။ (က) မြို့သား။ (ခ)မြို့သူ။(ဂ)ဇဂုစ္ဆိဿန္တိ တံ ဝိညူ၊ အသုစိ နှာဂရိကော ယထာ။ အပ၊ဌ။ ၇၅။ အဘိ၊ဌ၊ ၁။ ၁ဖ၉။ ထေရ၊ဌ၊ ၁။ ၂၄။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။ ၁၄ဖ။ မဟာနိ၊ဌ။ ၄၉။ နှာဂရိကော(မ၊ဌ၊ ၂။ ၃၁၂)တိ သုကုမာရော။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၃၂၀။(– သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၇၂။)(ခ) နှာဂရိကိတ္ထိ-ကြည့်။

နှာဂရိကကေရာဠိယပုရိသ (ပု) [နှာရိက + ကေရာဠိယ+ပုရိသ] ကောက်ကျစ်စဉ်းလဲ သော မြို့သားယောကျ်ား၊မြို့သား လူကောက်ကျစ်၊ မြို့သား–လူလိမ် – လူညာ။ မေထုနုပ-သံဟိတခိဋ္ဌာပသုတာ နှာဂရိကကေရာဠိယပု-ရိသာ။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၂၃ ၂။

နှာဂရိကဇာတိယ (တိ) [နှာဂရိက+ဇာတိယ (=ဇာတ+ဣ)] မြို့သားသဘောရှိ၊သော၊ မြို့သားနှင့်တူ၊သော၊သူ။ အယဉ္စ သုခုမာလော၊ နှာဂရိကဇာတိယော(နှာဂရကုလဇာတိယော သီ၊က)။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၁၇၁။ မ၊ဌ၊ ၃။ ၂၀၃။

နှာဂရိကဒါရက (ပု)[နှာဂရိက+ဒါရက]မြို့သား–ဂေါလေး – သူငယ်။ဒဟာရဒဟာရေ နှာဂရိက-ဒါ၊ကေ စ ဒါရိကာယော စ ပဌမံ ပတိဏိ သု။ ဝိ၊ဌ၊ ၃။ ၂၀၇။

နှာဂရိကဗန္ဓ (ပု) [နှာဂရိက+ဗန္ဓ]မြို့ဦးဖြစ်သော အနှောင်အဖွဲ့။နှာဂရိကဗန္ဓေန ဗဒ္ဓေါ။မဟာနိ၊ ဌ။ ၃၁၁။

နှာဂရိကမနုဿ (ပု) [နှာဂရိက+မနုဿ] မြို့ဦး – ဖြစ်– ပေါက်ဖွား– မွေးဖွား– သူ၊ မြို့သူ မြို့သား ဖြစ်သော လူ။ နှာဂရိကမနုဿာနံ ဇေဂုစ္ဆာနိ ဟောန္တိ အပရိဘောဂါနိ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂ ၂ ၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၄ ၂။သာ၊ရတ္ထ၊ ၂။ ၁ ၃ ၃။ သာ၊ရတ္ထ၊ ၃။ ၂ ၀ ၂။ (–ဝိ၊ဌ၊ ၄။ ၄ ၄။)

နှာဂရိကိတ္ထိ (တိ) [နှာဂရိက+ဣတ္ထိ] မြို့သူ။ မိန်းမ။ နှာဂရိကိတ္ထိယာ သုခုမာလတ္တနေန သဒိသာတိ ပေါ်ရိ။ ဒီ၊ဌ၊ ၁။ ၂ ၅ ၂။ မ၊ဌ၊ ၃။ ၂ ဂ ဖ။ သာ၊ရတ္ထ၊ ၃။ ၄ ၁။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၃ ၂ ၁။

နှာဂရိယ (တိ) [နဂရ+ဏိက။ ဂ-ကို ယ-ပြု။ နဂရေ ဘဝေါ နှာဂရိယော။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၀ ၃။ (ဏာဂရိအ-ပြာ)]မြို့ဦး–ယှဉ်–ဖြစ်–မွေး ဖွား–သော၊သူ(မြို့သူ/မြို့သား)။ သုဘာသိတံ သုဏိတ္မာန၊ နှာဂရိယော (နှာဂရော၊က) စောရယာတကော။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၁ ၀။

နှာဂရှက္ခ (ပု) [နှာဂ + ရှက္ခ။ (နှာဂ၌ကွ-သံ၊ ဏာဂရှက္ခ-ပြာ။နှာဂရှက္ခ-အဒ္ဓမာဂဓီ,နှာဂယ-သီ-ဘိုင်ဠ)] ကုံ့ကော်ပင်။ နှာဂလေဏဒ္ဓါရေ နှာဂရှက္ခေ ကော ဒေဝဓီတာ ဝသတိ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ဂ ဂ။ (– ဇာ၊ ၂။ ၁ ၁ ၅။ အဘိ၊ဌ၊ ၁။ ဖ ၁။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၃ ၉ ၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃ ၇။ အပ၊ဌ၊ ၁။ ၄ ၃–၄၊ ၂ ၃ ၇။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။ ၄ ၁–၂။ သာ၊ရတ္ထ၊ ၂။ ၃ ၁ ၂။)

နှာဂရှက္ခပလ္လဝကောမဠ (တိ) [နှာဂရှက္ခ+ ပလ္လဝ+ကောမဠ] နှုးညံ့–လှပ–သော ကုံ့ကော်ပင်၏ ရွက်ညှင်နုံ့။ နှာဂရှက္ခပလ္လဝ-ကောမဠသဒိသသရီရဘ္ဘာ နှာဂသမာလော။ အပ၊ဌ၊ ၂။ ၉ ဂ။

နှာဂရှပ (နာ)[နှာဂ+ရှပ] (၁) မြွေ–နဂါး–၏ –အသွင်–ပုံ–သဏ္ဌာန်။ (တိ) (၂) မြွေ

– နဂါးအိမ်– အသွင်– ပုံသဏ္ဌာန်– ရှိသော (တိရစ္ဆာန်သတ္တဝါ)။ (၁) အဘွားနော ရှုပန္တိ အဘ္ဘာနနာ နာဂရှုပ်။ သာဝတ္ထု၊ဝု။၁၅၁။ (တိ) (၂) မနုဿဒိဋ္ဌဟနာဂါဒီနံ နာဂရှုပါဒီနံ ဝါ သန္တိကေ။ ဝဇိရ။၉၉။

နာဂရောဝမန္တ (ပု) [နာဂ+ရောဝ+မန္တ] မြွေ–နဂါး–တို့ကို–တားမြစ်–ပိုက်ဆို–ကြောင်းဖြစ်သော–မန္တန်၊ မြွေ–နဂါး– တားမန္တန်။ နာဂမဏ္ဍလ (ဝဇိရ။ဝ၀၂)-ကြည့်။

နာဂသဘာ (ထီ) [နာဂ+လဘာ။ နာဂလော-ကေ ဇာဘာ လဘာ နာဂလဘာ။ ဓာန်၊ဌ။ ၅၁၉။ (နာဂသဟာ အဒ္ဓမာဂဓီ)] နဂါး-ပြည်၌ ဖြစ်သော နွယ်၊ ကွမ်းနွယ်၊ ကွမ်းရိုး-နွယ်၊ (ကွမ်းရိုးနွယ်, ပုလ္လိုင်, ပုရိသနီမိသ်။ သီဟိုဠ်၊ဓာန်။) အောက်ပုဒ်-ကြည့်၊

နာဂလတာဒန္တကဋ္ဌ (နာ) [နာဂလဘာ+ဒန္တကဋ္ဌ] ကွမ်းရိုးနွယ်တံပူ။ နဂါးပြည်၌ ဖြစ်သော နွယ်တံပူ။ ဟိမဝန္တေ နာဂလတာဒန္တကဋ္ဌံ နာမ အတ္ထိ သိနိဒ္ဓံ မုဒုကံ ရသဝန္တံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၃ ၂။ (–မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဇ၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ဝ၀ဂ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၁၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၉။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၄၁၉၊ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂၊ ၁၄၄။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၁၊ ၉၄၊ ၁၇၉။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ ၃၄ ၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၉ ၂။ ၂၄၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ ၃။ ၃၅ ၊ ၂။ ၂ ၁ ၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂ ၃ ၃။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃ ဝ ၃။)

နာဂလတာဒန္တဓေါဝ (နာ) [နာဂလဘာ+ဒန္တ-ဓေါဝ] အသက်ပုဒ်နက်-ကြည့်။ အဓနာဘ-ဏ္ဍေ မုခံ ဓောဝိတ္တာ နာဂလတာဒန္တဓေါဝံ ခါဒိတ္တာ။ သုဇ္ဈနိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၆ ၀။ (– သုဇ္ဈနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ ၄ ၅ ၂။)

နာဂဓလ (နာ) [နာဂ + ဓလ] နာဂလိုက်၊ ကုံကော်ပင်လိုက်။ (ယင်းသည် သီဟိုဠ်ကျွန်း ရေတောတောနေပုဒ် စိတ္တလတောင် ကောင်ရိပမ္ဘတ-ကျောင်းတိုက်အတွင်း၌ တည်ရှိသည်။ D.P. လည်း ကြည့်၊ (နာဂရှက္ခ-လည်း ကြည့်။)

နာဂလေဏဒွိရ (နာ) [နာဂ+ လေဏ+ ဒွိရ] နာဂလိုဏ်၏-တံခါး–အဝင်ဝ –အပေါက်ဝ။ နာဂရှက္ခ-ကြည့်။

နာဂလောက (ပု) [နာ+လောက။ (နာဂလော-ကဿ၊ သီဟိုဠ်)] နဂါ-ပြည်။ နာဂလောက-တော နာဂါ စ.... ဥပဂစ္ဆန္တု။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁ ၂ ၃။

နာဂလောကိဿရိယ (နာ) [နာဂလောက+ဣ-ဿရိယ။ (နာဂဓလာကေ ဣရ-သံ) နဂါးပြည်ကို အစိုးရခြင်း၊ နဂါးပြည်၌ ဖြစ်သော စည်းစိမ်။ ဒေဝဓလာကသမ္ပတ္တိသဒိသေ နာဂ-လောကိဿရိယ ဌိတောပိ ဣဿရိယမင်း အားကတ္တာ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၁ ၂ ၄။

နာဂဝ (တိ) [နာဂ+ဝါ+အ] ဆင်ပြောင်ကြီး ကဲ့သို့ ဖြစ်ဘတ်သော၊ ဆင်ပြောင်ကြီးနှင့် တူသော (ဘုရားရှင်)၊ နာဂဝတာ-ကြည့်။

နာဂဝဂ္ဂ (ပု) [နာဂ+ဝဂ္ဂ] နာဂဝဂ်၊ (ယင်းသည် ဓမ္မပဒါဋ္ဌကထာ၌ ဝဂ်ဖြစ်၏၊ ယင်းဝဂ်၌ အတ္တဒန္တဝတ္ထု အစရှိသော ဝတ္ထုပေါင်း ဂ-ဝတ္ထုပါရှိခဲ့သည်။ အတ္တဒန္တဝတ္ထု၌ အဟံ နာဂေါ သဂ်ါခမ အစရှိသည်ဖြင့် ၃-ဂါထာ ပါ၌။ ယင်း ဂါထာမျိုးတွင် အစဂါထာ၌ ပါရှိသော နာဂသဒ္ဒါကို စွဲ၍ နာဂဝဂ် ဟု သံဂီတိကာရကအသရဏ်ဘို့ မှည့်ခေါ်မူ၌ကြ သည်။) ဓမ္ဓံ ဒေသေန္တော ဣမာ နာဂဝဂ္ဂ တိဒဿာ ဂါထာ အာဘာသိ။ ဓမ္ဓ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁ ၃ ၆။ (–ဓမ္ဓ။ ၅ ၉ ။ ဓမ္ဓ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃ ဝ ဂ ၊ ၄ ၅ ၅ ။)

နာဂဝစန (နာ) [နာဂ+ဝစန] နာဂသဒ္ဒါ။ နာဂ-ဝစနံ တာသ မဟဿ ဘိသာဝနတ္ထံ။ သာရတ္ထ၊ ဋ။ ၃ ၅ ၂။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃ ၅ ၀ ။

နာဂဝစုန (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] နာဂဝစုန ကျောင်းတိုက်။ (ယင်းသည် သီဟိုဠ်ကျွန်း

B-E ၁၄-ရာစုတွင် ထင်ရှားသောကျောင်း၊ တိုက်ဖြစ်လေသည်။ B-E ၁၃၃၀-၁၃၅၀။ ဥဒယ (ဒပ္ပုလ) မင်းသည် ယင်း ကျောင်း တိုက်အား မျှားစွာသောဝတ္ထုကံရှာမျှားလှူ၊ ဒါန်းခဲ့လေသည်။ နာဂဝနုနနာမဿာသောဂ-ဂါမေ ဗဟူ အဒါ။ မဟာဝံသ၊၄၇။၂၁။ D.P.-လည်း ကြည့်။

နာဂဝဏ္ဏ (ပု) [နာဂ+ဝဏ္ဏ] မြွေ–နဂါး–၏–အသွင်–ပုံ–သဏ္ဌာန်။ ပကတိဝဏ္ဏံ ဝိဇဟိ-တ္မာ နာဂဝဏ္ဏံ ဂဟေတ္မာ ဒဿေတိ။ သံ၊ဌ၊ ၁။၂၀၃။ နာဂဝဏ္ဏ(ပဋိသံ။ခုဂ)ဇ္ဈ သပ္ပ-သဏ္ဌာန်။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၂၇၇။(–ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၇၊ ၃၅။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၄၀။စရိယာ၊ဌ။၁၃၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၆၈။ သာရတ္ထ၊၃။၃ဂ၆။ ဝိမတိ၊၂။၂၃၀။)

နာဂဝတ (နာ) [နာ+ဝတ] နဂါးတို့၏အကျင့်၊ နဂါးကျင့်။ နာဂဝတံ ဝါ သုပဏ္ဏဝတံ ဝါ။ မဟာနိ။၇၁၊၂၄၀။

နာဂဝတာ (ထီ) [နာဂဝ+တာ] ဆင်ပြောင်ကဲ့သို့ ဖြစ်သည်၏–ဆင်ပြောင်နှင့်တူသည်၏–အဖြစ်။ နာဂဝတာ (သံ၊ဝ။၂၆) တိ နာဂ-ဘာ်ဝေန။ သံ၊ဌ၊ဝ။၇၆။ နာဂေါ ဝိယ ဝါတိ ပဝတ္ထတိတိ နာဂဝေါ။တဿ ဘာဝေါ နာဂ-ဝတာ။ ဝိဘတ္တိလောပေန ဟောသနိဒ္ဓေသော မဟာနာဂဟတ္ထိသဒိသတာယာတိ အတ္ထော။ သံ၊ဋီ၊ဝ။ခ၁၅။

နာဂဝတိက (တိ) [နာဂဝတ+ဏ္ဍက] နဂါးတို့၏ အကျင့်ရှိသော၊ နဂါးကျင့်ရှိသော၊သူ။ နာဂဝတိကာ ဝါ ဟောန္တိ။ မဟာနိ။၆၇။ (–စူဠနိ။၄၉။)

နာဂဝတိမဏ္ဍပ (နပု) [နာဂဝတိ + မဏ္ဍပ] နာဂဝတိ အမည်ရှိသော မဏ္ဍပ်။ ဟိမဝတိ မနောသိလာတလေ နာဂဝတိမဏ္ဍပေ ဒေဝ-တာနံ သန္နိပါတော ဟောတိ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ဝ။ ၁၉၅။

နာဂဝဒ (တိ) [နာဂ+ဝဒ] ဆင်ကို သတ်သော၊ သူ (ဆင်သတ်မုဆိုး)။ ဘယဋ္ဌိတာ နာဂဝ-ဒေန အဒ္ဓာ။ ဇာ၊ဝ။၃၇၅။ ဇော၊ဌ၊၅။၅၄။

နာဂဝန (နာ) [နာဂ + ဝန] (၁) နာဂဝန အမည်ရှိသော ဥယျာဉ်၊ နာဂဝန်ဥယျာဉ်၊ ကုံကော်တော ဥယျာဉ်။ (၂) ဆင်တို့၏–နေရာ–လှည့်လည်ရာ–တောအုပ်။ (၁) နာဂဝနေ (အံ၊၃။၅၀) တိ တဿ ကိရ သေဋ္ဌေနော နာဂဝနံ နာမ ဥယျာနံ။ အံ၊ဌ၊၃။ ၂၂၂။ (–အဘိ၊ဌ၊ဝ။ခ၂၇။) (၂) သေယျ-ထာပိ ဗြာဟ္မဏ နာဂဝနိကော နာဂဝနံ ပဝိ-သေယျ။ မ၊ဝ။၂၃၅။ (–ဓမ္မ။၅၉။ မ၊ဌ၊၂။ ၁၁၃။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၃ဝ၄။ မ၊ဋီ၊၂။ခ၄၆။ မ၊ဋီ၊ ၃။၃ဝ၅။)

နာဂဝနစရက (ပု) [နာဂဝန+စရ+ဏ္ဍ] ဆင်တို့၏နေရာဘောအုပ်ခ်–လှည့်လည်–ကျက်စား–တတ်သော၊သူ(ဆင်ဖမ်းသမား)။ နာဂဝ-နိက (မ၊ဌ၊၄။ခ၄ခ)-ကြည့်။

နာဂဝနဝါသိက (တိ) [နာဂဝနဝါသီ+ဏ။ နာဂ-ဝန+ ဝသ +ဏီ +ဏ] ဆင်တို့၏နေရာ ဘောအုပ်ခ်ဌ နေလေ့ရှိသော၊ သူ၊ (ဆင်ဖမ်း သမား၊ဆင်မုဆိုး)။နာဂဝနဝါသိကော(မ၊ဌ၊ ၂။ခ၀ခ) တိ ဟတ္ထိနာဂါနံ ဝိစရဏဝနေ ဘေသံ ဂဟဏတ္ထံ ဝသနကော။ မ၊ဋီ၊ ၂။ခ၄၄။

နာဂဝနိက (တိ) [နာဂဝန+ဏ္ဍက] (၁) ဆင်တို့၏–နေရာ–လှည့် လည်ရာ–တောအုပ်ခ်ဌ လှည့်လည် ကျက်ဗားသွားလာတတ်သော၊ ဆင်တောခ်ဌ လှည့်လည်ကျက်စားသော၊သူ၊ ဆင်ဖမ်းသမား၊ ဆင်မုဆိုး။ (၂) ကုံကော်-တောခ်ဌ ဖြစ်သော ပန်း၊ ကုံကော်ပန်း။ (၁) နာဂဝနိကော (မ၊ဝ။၂၃ခ) တိ နာဂဝနဝါ-သိကော အနုဂ္ဂဟိတသိပ္ပေါ ပုရိသော။ ပရ-တော ပန ဥဂ္ဂဟိဘသိပ္ပေါ ပုရိသော နာဂဝနိ-ကောတိ အာဂတော။ မ၊ဌ၊၂။ခ၀ခ။ နာဂဝ-နိကော(မ၊ဝ။၂၃ခ)တိ ဥဂ္ဂဟိတဟတ္ထိသိပ္ပေ-

ဟတ္ထိဝနစာရိဒကာ။ မ၊ဌ၊၂။၁၀၃။ နာဂဝနိ-
က(မ၊ဌ။၁၂၂)နှိ ဟတ္ထိပဒေါပဒမ နာဂဝန-
စရဒကာ ပုရိဒသာ " နာဂဝနိကော "တိ-
ဝုတ္တော။ ဣဒ ဟတ္ထိသိက္ခာယ ကုသလော
ဟတ္ထိ ဝဒဟာ သမတ္ထော။ မ၊ဌ၊ဌ။၁ဌ၁။
(–မ၊ဌ၊၂။ ၁ဝ၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁ဌ၅-၇။) (၂) စမ္ပ-
ကေ နာဂဝနိကေ၊ ....အနုဝါတံ ပဝါယတိ၊
အပ၊ဝ။ဌ၁ဂ။

နာဂဝနုယျာန (နဉ) [နာဂဝန+ဥယျာန] (၁)
နာဂဝန ဖမည်ရှိသော ဥယျာဉ်၊ ကုံကော်ဝတော
ဥယျာဉ်။ (ယင်းသည် သံသာအား လုပ်ကျွေး
ပြုစုသည့်အရာ တေဒဂ်ဘွဲ့ရ ဥဂ္ဂတသူကြွယ်
အား ဘုရားရှင် တရားဟောရာ ဥယျာဉ်ဖြစ်
သည်၊ ယင်း ဥယျာဉ်၌ ဥဂ္ဂတသူကြွယ်သည်
သောတာပတ္တိဖိုလ်သကဒါဂါမိဖိုလ်, အနာဂါ-
မိဖိုလ်ဟူသော ဖိုလ်၃-ပါးသို့ဆိုက်ရောက်သည်၊
အံ၊ဌ၊၁။၃ဝ၄။) (၂) သီဟိုဠ်ကျွန်းရှိ မဟာ-
နာဂဥယျာဉ်။ (ယင်းသည် ယခုမဟိ ၊ဂ်ဏ
စေတိဘည်ရာ အခြေပ် ဖြစ်သည်။) (၁)
တေန သမယေန သဗ္ဗာ....နာဂဝနု ယျာနေ
ဝိဟရတိ။ အံ၊ဌ။၁။၃ဝ၄။ (၂) မဟာ-
နာဂ-။ ဝနုယျာန(မဟာဝံသ၊ဝ။၂၂) ကြည့်။

နာဂဝမ္မိက (ပု) [နာဂ+ဝမ္မိက] နာဂါးတို့၏
နေရာဒေသာင်ပို့။ နာဂါနံ နိဝါသော ဝမ္မိကော
နာဂဝမ္မိကော။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၁၁ဝ။(– သံ၊
ဌ၊ဌ။၂ဌ၁။ အဘိ၊ဌ၊၂။ဌ၄ဌ။)

နာဂဝရ (တိ) [နာဂ+ဝရ] မြတ်သောနဂါး၊
နဂါးမြတ်။ နာဂဝရ ဝစော သုဒ္ဓကာယိ၊
မေ။ ဇာ၊ ၂။ ၂ဌ၆။ ဇာ၊ဌ၊ဌ။၁၆ဌ။

နာဂဝလ္ဍီ (ထီ) [နာဂ+ဝလ္ဍီ] ကွမ်းနွယ်၊ ကွမ်း
ရိုးနွယ်။ တမ္ဗူ ၊ ဝ ဝ ဝ ။ နာဂ ဝ ဝ ။ နာ ဂ-
ဝ ဝ ။ ။ ။

နာဂဝိတ္ထောဒ (တိ) [နာဂ+ဝိတ္ထိ+ဥဒ] (၁) နဂါးတို့၏ နှစ်သက်ခြင်းကို ပြုတတ်သော ရေရှိသော။ (၂) နဂါးတို့၏ ဥစ္စာဟုဆိုအပ်သော ရေရှိသော (မြစ်)။ (၁) (၂) နာဂ-ဝိတ္ထောဒါ(ဇာ၊၁၊၃၅)တိနာဂါနံ ဝိတ္ထိကာ-ရေန ဓနသခ်ါဒတနု ဝါ ဥဒဒကန သမန္နာ-ဂတာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၆။

နာဂဝိဘိ˚သိကာ (ထီ) [နာဂ+ဝိဘိ˚သိကာ] နဂါးဘို့၏ ကြောက်မက်ဖွယ်အာချုံ။ ဓတရ-ဋ္ဌော စတ္တာရော နာဂမဟာဝေဟ ပေသေ-တွာ တံ ဒါဋုံ အနိစ္ဆန္တံ နာဂဝိဘိ˚သိကာယ ဘိ˚သာဒပတ္တာ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၁၆။

နာဂဝိမာန (ပု၊နဝ) [နာဂ+ဝိမာန+ဝတ္ထု] ဆင်ယာဉ် ဗိမာန်ဟူသော အကြောင်းရှိသော ဒေသနာ။ ဝိမာနဝတ္ထုပါဠိ၊ ၁-ဝိမာန၊ ၄-ဝဂ်၊ ၃-ဝတ္ထု။ ဝိမာန။၅၁။ အသက်တာ မဏိကဋ္ဌနာဝိတန္တိ နာဂဝိမာနံ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။ ၁၆၅။ (–ဝိမာန။၈၅၊ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။ ၂၃၄။)

နာဂဝိလောကန (နဝ၊ထီ) [နာဂ+ဝိလောကန] ဆင်ကဲ့သို့ စောင်းငဲ့၍ ကြည့်ရှုခြင်း။ ဝေ-ရှပေသု ပန ဌာနေသု ဗုဒ္ဓါနံ နာဂဝိလော-ကနံ နာမ စဟာတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၃-၄။

နာဂဝိထိ (ထီ) [နာဂ+ဝိထိ။ (နာဂဝိဟိ-အဒ္ဓမာဂမီ၊ နာဂဝိထိယ-သီဟိုဠ်)] ဆင်အား လျှော်သော ရာသီဥတုဒ္ဒ လနေတို့၏ သွားရာ လမ်း။ (ဣန္ဒနာနတ်သွီး၏ ဆင်သွားလမ်း။ သီဟိုဠ်၊ ဓာန်။) သာ ဝိဿိ ဥဒကဗဟု-ဘာဝေန နာဂါနုရူပတာယ "နာဂဝီထိ (ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၃။၅၁)"တိ သမညာ (သမည်) ဂတာ။ သာရတ္ထ၊ဋ။ ၂၆၂။ ဒီ.ဋ္ဌ၊၃။၄၄။ အဇဝီထိ, ဂေါဝီထိ-တို့လည်း ကြည့်။

နာဂဝေါဟာရ (ပု) [နာဂ+ဝေါဟာရ] ဆင်ဟု ခေါ်ဝေါ်ခြင်း၊ ဆင်ဟူသော အသုံး အနှုန်း စကားလုံး။ နာဂဝေါဟာရေနာ-(ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၈၁)တိ ဟတ္ထိနာဂဝေါဟာရေန။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄၁။

နာဂသံယ (သယ်ဝ) ပုရက္ခတ (တိ) [နာဂ+သံယ (သယ်) +ပုရက္ခတ] ဆင်အခေါင်း သည်–ရှေ့ခံသား– ရှေ့သားပြု– အပ်သော၊ သူ။ သောဘယန္တော အနိကဋ္ဌ၊ နာဂသံယ-ပုရက္ခတတာ။ သုတ္တနိ။၃၄၁။ (–သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၁၃။)

နာဂသံယုတ္တ (နဝ) [နာဂ+သံယုတ္တ] နဂါးမျိုး တို့နှင့်စပ်၍ အကျဉ်းဟောအပ်သော ဒေသ နာစဉ်၊ နာဂသံယုတ်။ (ယင်းနာဂသံယုတ်၌ ပေယျာလ အတွင်းဝင်သော သုတ်မျှားနှင့် တကွ သုတ်ပေါင်း-၅၀ ပါရှိ၏။) သံယုတ္တနိ-ကာယ၊ ခန္ဓဝဂ်၊ ဂ-သံယုတ်။ သံ၊ ၂။ ၂၀ ၂။ နာဂသံယုတ္တ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၁၉။

နာဂသံသေဝိတ (တိ) [နာဂ+သံသေဝိတ] ဆင်တို့သည်– အမြဲ– မပြတ်–မှီဝဲ – ဆည်း-ကပ်–အပ်သော (တောအုပ်)။ နာဂသံ-သေဝိတံ ဝနံ။ ဇာ၊ ၂။ ၃၄ဂ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၇။ ၃၁ ၇။

နာဂသာ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] နာဂသရေအိုင်။ နာဂသဒ္ဒဟနိ ဝါသီ-ကြည့်။

နာဂသာ (တိ) [နာဂသ+ဿ] နာဂသ ရေအိုင်၌ နေလေ့ရှိသော (နဂါး)။ အထာဂုံ နာဂသာ နာဂါ။ ဝေသာလာ သဟ တစ္ဆ-ကာ (ဒီ၊ ၂။ ၂ ၀ ၇)တိ နာဂသဒ္ဒဟဝါသိကာ စ ဝေသာလိဝါသိကာ စ နာဂါသဟ တစ္ဆက-နာဂပရိသာယ အာဂတာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၄ ၁။

နာဂသတသဟဿ (နဝ)[နာဂ+သတ+သဟဿ] ၁-သိန်းသောဆင်၊ ဆင် ၁-သိန်း။ နာဂသတ-သဟဿာနီ(အပ၊ ၁။ ၄ ၉။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၄ ၇ ၂)-တိ သဘာသဟဿဟတ္ထိနော မာတင်္ဂါ။ အပ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃ ၂ ၅။

နာဂသဒ္ဒဟ (ပု) [နာဂသ+ဒ္ဒဟ] နာဂသ ရေအိုင်။ နာဂသဒ္ဒဟဝါသိက-ကြည့်။

နာဂသဒဟနိုဝါသီ (တိ) [နာဂသ+ဒဟ+နိုဝါသီ] နာဂသရေအိုင်ဌာနေ–လေ့ရှိ– တတ်–သော၊သူ။ အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

နာဂသဒဟဝါသိက (တိ) [နာဂသ+ဒဟ+ဝါသိက] အထက်ပုဒ်နက်-ကြည့်။ နာဂသ-ဒဟဝါသိကာ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၇၁)တိ နာဂသ-ဒဟနိုဝါသိနော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂၊ ၂၄၁။

နာဂသဒ္ဒ (ပု) [နာဂ+သဒ္ဒ] နာဂသဒ္ဒါ။ အယံ နာဂသဒ္ဒေါ ဟတ္ထိမှိ စေဝ အဿဂေါဏာဒိရုဂ-ရှက္ခမနုဿေသု စာပိ ပဝတ္တတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၁၁။ (–မ၊ဋ္ဌီ၊၂။၃၂၂။)

နာဂသမာလ (တိ) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] (၁) နာဂသမာလထေရ်။ (ယင်းထေရ်သည် ဘုရားရှင် ဝါတော် ၂၁- အတွင်း "ပဌမဗောဓိ" ၌ ရုံခါ ဘုရားရှင်၏ အလုပ်အကျွေးရဟန်းဖြစ်၏။ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၉၆။) အခါတပါး ဘုရားရှင်သည်ကောသလတိုင်းဌ သီတင်းသုံးတော်မူစဉ် အရှင်နာဂသမာလကို နောက်လိုက်ရဟန်းပြုတော်မူ၍ ခရီးရှည်ကြွတော်မူ၏၊ထိုအခါ နာဂသမာလသည် လမ်းနှစ်ခွတခုတွင် ဘုရားရှင်အား ဖြောင့်မတ်ခဲသော လမ်းဖြင့် ကြွရန် လျှောက်၏။ မြတ်စွာဘုရားကလည်း ဖြောင်လမ်းဌာနေ အန္တရာယ်ရှိမှန်းသိတော်မူ၍ ကောက်သောလမ်းဟောင်းဖြင့် သွားရန်မိန့်ကြားတော်မူ၏။ ယင်းသို့ ၃-ကြိမ်တိုင်အောင် မိန့်ကြားသော်လည်းမရပဲ နာဂသမာလသည် ဘုရားရှင်၏ သပိတ်သက်နှင့်တို့ကို ဖြေ၌ ချ၍ သွက်ခွါသွား၏။ ဘုရားရှင်သည်လည်း မိမိသပိတ်သက်နှင့်တို့ကို ကိုယ်တော်တိုင် ယူတော်မူ၍ ကြွတော်မူပြီး ခရီးအနည်းငယ် ရောက်သောအခါ သစ်ပင်တပင် အောက်ဌာ ထိုင်နေတော်မူ၏။ ဖြောင်လမ်းဖြင့်သွားသော နာဂသမာလသည် လမ်းခုလပ်ဌ သူခိုးဒမြ တို့၏ လုယက်နှိပ်စက်ညှဉ်းပန်းမှုကို ခံရသဖြင့် သက်နှစ်ဖက်ပြဲ သပိတ်ကွဲနှင့် ဆင်းရဲသူးနွမ်းစွာ ဘုရားရှင်ထံခဲ့ရောက်သို့ ရောက်လာကာ မိမိဖြစ်ပုံကိုခေါ်ပြောက်သားလျှင် ယင်းသို့သောဘေးရန်များကို မြင်၍ ကြိုတင် တားမြစ်တော် မူခဲ့ကြောင်း မိန့်ခဲတော်မူ၏။ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂ ၁၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂၇။)။ ထင်းနောက် အောက်ပါ ဥဒါန်းစကားကို ကျူးရင့်တော်မူသည်။ "ရေနှင့်ဆုသော နို့ရည်ကို သောက်ချသော ကြိုးကြာသည် နို့ရည်ကိုသာ သောက်၍ ရေကို စွန့်ပစ်သကဲ့သို့ အမှန်သိမြင် ပညာရှင်များသည် လူမိုက်နှင့် အတူနေ,အတူသွား, အတူစားရခဲသော်လည်း မခကာင်းမှုကို စွန့်၏။" (ဥဒါန။၁၇၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂၇။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၇ ၂-၃။) ယင်းနာဂသမာလသော်သည် တနေ့သောအခါ မြို့ဘွဲ့ဆိုဆွမ်းခံကြွစဉ် အဆင်တန်ဆာခြယ်သျှက်သမ်းလယ်ဌ တီးမှုတ် ကခုန်နေသော ကခေါသည် အမျိုးသမီး ၅ယောက်ကို မြင်၍ "ဤသို့လူပ်ရှားနေခြင်းသည် စိတ္တဇဝါဒယာဓေတ် ပြန့်နှံ့ခြင်း၏ အစွမ်းအားဖြင့် ခန္ဓာကိုယ် ထိုသို့ ၂ါ၍ ယိမ်းနွဲ့လှုပ်ရှားခြင်းပင်ဖြစ်၍ ရှုပ်နာမ် မမှီသခိုရတဏှာဟူသည် မမြဲလေ" ဟု ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်ကို ဖြစ်စေ၍ ဝိပဿနာကို ကိုးကားစေလျက် အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ရောက်သည်။ သေရ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁။) (၂) နာဂသမာလသေရီမ။ (၃) နာဂ-သမာလဝဏ်။ (၁) နာဂသမာလ (မ၊ဝ။ ၁၁၇)တိ တဿ သေရဿ နာမံ။ မ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၃၅၈။ (–အပ၊ဝ။၁၃ ၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁ ၂။ မ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၃၅ ၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၂၃ ၇။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊ဝ ၉ ၆။ သေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂ ၊ ၉ ၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ၉ ၆။) (၂) **နာဂါ** စ နာဂသမာလာ စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂ-သာဝိကာ။ ဇုဒ္ဓ၁ံ။ ၃ ၅ ၀။ ဗုဒ္ဓ၁ံ၊ဋ္ဌ။ ၂ ၄ ၄။ အတိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၆ ၆။ အပ၊ဋ္ဌ၊ဝ ၊ ၄ ၀။ ဗုဒ္ဓ၁ံ၊ဋ္ဌ။ ၂ ၄ ၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၄ ၆။) (၃) နာဂသမာလ ဝဏ္ဏ-ကြည့်။

နာဂသမာလတ္ထေရ (ပု) [နာဂသမာလ+ထေရ] နာဂသမာလထေရ်။ ကဒါဗိ နာဂသမာလ-တ္ထေရော ဘဂဝန္တံ ဥပဋ္ဌာသိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၆။ (–အပ၊၁။၁၃၂။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၉၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၀။) အထက်ပုဒ်နက်လည်း ကြည့်။

နာဂသမာလဝဂ္ဂ (ပု) [နာဂသမာလ+ဝဂ္ဂ] နာဂသမာလထေရ်၏ ဖြစ်စဉ်ဖြစ်ဟန် အပ-ဒါန်ဖြင့် မှတ်အပ်သော ဝဂ်၊ နာဂသမာလ ဝဂ်။ (ယင်းဝဂ်၌ အပဒါန်ပေါင်း ၁၀-ခုပါရှိ သည်။) ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ထေရအပဒါနပါဠိ၊ ၈-ဝဂ်။ အပ၊၁။၁၃၂။၁၃၉။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၉၇။

နာဂသမ္ဘဟ (ပု) [နာဂ+သမ္ဘဟ] နဂါးအပေါင်း။ သကပရိဝါရံ နာဂသမ္ဘဟံ ဟိတ္ဘော။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၆၇။

နာဂသမ္ဘတ္တိ (တိ) [နာဂ+သမ္ဘတ္တိ] နဂါးစည်း စိမ်။ ပေါရာဏကပဏ္ဍိတာ မဟာတိ နာဂသ-မ္ဘတ္တိ ပဟာယ ဥပေါသထာဝါသံ ဥပဝသိ-သုဒယဝ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၇၂။

နာဂသရီရ (နာ) [နာဂ+သရီရ။ (နာဂဿ-ရီရ-သံ)]နဂါး၏ခန္ဓာကိုယ်။ တဿ သဇာတိ-ယာ မေထုနပဋိသေဝနေ စ ဝိဿဋ္ဌနိဒ္ဒါ-ဂ္ဂမနေ စ နာဂသရီရံ ပါတုဘဝတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃ဝ၄။ (–ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၅၃။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၂၃။)

နာဂသဝ္ဘယ (တိ) [နာဂ+သမာန+အဝ္ဘယ] နာဂဟူသော တူသော အမည်ရှိသော ရေဆိပ်။ (ယင်းသည် အဋ္ဌကထာ, ဋီကာ ကျမ်းပြု အရှင်ဓမ္မပါလဆရာ၏ သီတင်းသုံး နေရာ ဖြစ်ချေ။ ဝိသုတာ။ ၄၂-၅၀-ကြည့်။ အရှင် မဟာဗုဒ္ဓဃောသသည် ဤ နာဂ-သဘော်ဆိပ်မှ သီဟိုဠ်ကျွန်းသို့ ကူးခဲ့သည်။ P.T.S. ကျောနယ် ၁၈၉၀။ D.P.။) ပဋ္ဌနေ နာဂသဝ္ဘယေ၊ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။ ၂၇၅။

နာဂသဟဿ (နာ) [နာဂ+သဟဿ] ဆင်တထောင်၊ တကောင်သော ဆင်။ တေသံ ခေါ ပန ဘိက္ခူ စတုဆသိတိယာ နာဂသ-ဟဿာနံ ဧကော ယေဝ သော နာဂေါ ဟောတိ။ သံ၊ ၂။၁၁၉။ (–ဒီ၂။၁၆၀။ အပ၊၁။၄၁၄။ စရိယာ။၃၉၉။ ဇာ၊ ၂။၇၁၊ ၃၇ဝ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃ဂ၊၃၂၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃ဝ၆။)

နာဂသုတ္တ (နာ) [နာဂ+သုတ္တ] နာဂသုတ်။ (က) လူသုမနီး ကောမြိုင်ကြီး အတွင်းရှိ ရေအိုင်ကို မှီ၍ ခနကြေသာ ဆင်အပေါင်း တို့ဘွင် ရေအိုင်သို့သက်ဆင်း၍ နာမောင်းဖြင့် ကြာစွယ်ကြာရင်းတို့ကိုနှုတ်ပြီ ညွှန်မရှိုးအောင် ကောင်းစွာ လှုပ်ခါ ဆေးကြောပြီးလျှင် ကြွပ်ကြွပ်ဝါး၍ စားမျိုကြကုန်သော ဆင်-ပြောင်ကြီးတို့၏ စားမျိုခြင်းသည် ခွန်အား ဆင်းလှ နှစ်ဝသော အကျိုးငှါ ဖြစ်သကဲ့သို့ ယင်းသို့ စားမျိုခြင်းကြောင့် သေခြင်း၊ သို့မဟုတ် သေနိုင်လောက်သော ဆင်းရဲသို့ မရောက်သကဲ့သို့ ထို့အတူ ဤ သာသနာ-တော်၌လည်း ရှာ,နိုဂုံးအာဘွင်းသို့ ဝင်ရောက် ကြွသွားကြသော ဘေရိကြီး ရဟန်းတို့-သည် တရားဟောခြင်းကြောင့် လူတို့၏ ကြည်ညိုခြင်းကို ခံရ၍ လာဘ်လာဘ ပေါ-များသော်သည်း ၎င်း လာဘ်လာဘာ၌ တပ်-မက်မှုတဏှာ ကင်းခွာစွာဖြင့် သုံးဆောင်-ကြပုံ၊ ထိုသို့ သုံးဆောင်ခြင်းကြောင့် ဆင်း-လှ, ခွန်အား ကျိုးနှစ်ပါးကို ရ၍ သေခြင်း၊ သို့မဟုတ် သေနိုင်လောက်သော ဆင်းရဲသို့ မရောက်ပုံကိုဥပုဒ်၊ ရေကန်၌သက်ဆင်းပြီး ကြာ-စွယ် ကြာရင်းကို ကောင်းစွာ မလှုပ်ခါ ၍ ညွှန်ပါ နှုတ်၍ စားမျိုကုန်သော ဆင်ယော်တို့-သည် ဆင်းလှ, ခွန်အား ကျိုးနှစ်ပါးကို မရပဲ သေခြင်း၊ သို့မဟုတ် သေနိုင်လောက်သော ဆင်းရဲသို့ ရောက်ကြရသကဲ့သို့ ရှာ, နိုဂုံး-အတွင်းသို့ဝင်ရောက်ကာလူတို့အားတရားဓမ္မ ဟောကြခြင်းကြောင့် လူတို့၏သန္ဓါကြည်ညို

သဖြင့် လှုံ့ဒါန်းအပ်သော ဆွမ်း သက်နှံ်း စသော ပစ္စည်း ၄-ပါးကို စွဲလမ်းဘဝ်မက် တဏှာ ဖက်လျက် သုံးဆောင် ကြသော ရဟန်းငယ်ဘို့အား ဆင်းလှ,ခွန်အား ၂-ပါး သော အကျိုးကို မရပဲ သေခြင်း၊ သို့မဟုတ် သေနိုင်လောက်သော ဆင်းရဲသို့ ရောက်နိုင်ပုံကိုရင်း ဟောပြရာသုတ်။ သံယုတ္တနိ-ကာယ၊နိဒါနဝဂ္ဂ သံယုတ္တပါဠိ၊ ၉-သံယုတ်၊ ၉-သုတ်။ သံ၊၁။၄၅၈။

(ခ) ဟိမဝန္တာတောင်မင်းကို အမှီသပဲ ပြု၍ ကာယဗလ ပြည့်ဝ တိုးတက်ကြသော ဆင်တို့သည် အိုင်ငယ်အိုင်ကြီး မြစ်ကြီးမြစ်ငယ် သမုဒ္ဒရာ ရေပြင်ကျယ်သို့ သက်ဆင်းကြပြီး ၎င်းသမုဒ္ဒရာ,ပြင်ကျယ် ရေပင်လယ်၌ ခန္ဓာကိုယ် ကြီးမား ပြန့်ခပြာခြင်းသို့ ရောက်ကြသည်နည်းတူ သာသနာ့ဝန်သမီး ရဟန်း လည်သည်း သီလ၌ မှီ၍ သီလ၌ တည်ပြီး အရိယအဋ္ဌင်္ဂိက မဂ်ကို လေ့လာ ပါ်း များက မဂ် ဖိုလ် နိဗ္ဗာန် တရားမှန်ဘို့၌ မွန်မြတ်, ပြန့်ပြောခြင်းသို့ ရောက်၏ဟု ဟောပြရာသုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ မဟာ-ဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၁-သံယုတ်၊ ၆-ဝဂ်၊ ၃-သုတ်။ သံ၊၃။၄၄။

(ဂ) ဆင်ထိန်း၏ စကားကို နားထောင်ခြင်း, တဘက်ရန်သူကို သတ်ဖြတ်နှိမ်နင်းနိုင်ခြင်း, တဘက်ရန်သူ၏ ထိုပစ်တိုက်ခိုက်မှုကို ခံနိုင်ရည်ရှိခြင်း, ဆင်ထိန်းက သွားစေလို သော အရပ်သို့ လျင်မြန်ဆောစွာ သွားနိုင်ခြင်း ဟူသော အင်္ဂါ ၄-ပါးနှင့် ပြည့်စုံ သော ဆင်သည် မင်းသုံးဆင် ဖြစ်နိုင်သည့် အသား ဘုရားရှင်ထရားတော်ကို နာကြား ခြင်း,ကာမဗျာပါ ဒီဘိ သားဖက် သုံးဝသော အကုသလဝိတက်တို့ကို ပယ်ရှား သတ်ဖြတ်နိုင်ခြင်း, ဥတုဒဏ်, ဝတ်မှတ်မှုဒဏ်, မှက် ခြင်ယင် လေ နေပူကင်း တို့၏ကိုက်ခဲမှုဒဏ်, ဆဲဆို မှုဒဏ်, ခုက္ခဝေဒနာ၏ ဒဏ်တို့ကို ခံနိုင်ရည် ရှိခြင်း, အခမယင် သံသရာနှယ် တခွင်၌ တခါဘခေါက်မျှ မရောက်ဘူးသေးသော နိဗ္ဗာန် ဟုခေါ်သို့ လှားခရောက်နိုင်ခြင်း ဟူသော အင်္ဂါခလေးလေ စုံပြည့်သည်ဖြစ်သော ရဟန်းသည် လူ နတ်ဦးခိုက် ပူဇော်ခြင်းကို ခံထိုက်၏ဟု ဟော ပြရာသုတ်။ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ စတုက္ကနိပါတ ပါဠိ၊ ၃-ပဏ္ဏာသက၊ ၂-ဝဂ်၊ ၄-သုတ်။ အံ၊ ၁။၄၃၁ ၃၊

(ဃ) အားအင်ကြီးမား ကိုယ်လုံးထွားသည့် ဆင်ပြောင်ကြီးကိုသာ နာဂဟု ခေါ်နိုင်သည် မဟုတ်။ ကာယဗလီ ဝစီမန သုံးဒွါရဖြင့် မဂကောင်းမှုကို ပြုတော်မမူသော အာသဝေါကင်းကွာ ရဟန္တာကိုလည်း နာဂ ဟူ၍ ခေါ်ဆိုနိုင်ပုံကို ဟောပြရာ သုတ်။ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊ ဆက္ကနိပါတပါဠိ၊ ၁-ပဏ္ဏာသက၊ ၅-ဝဂ်၊ ၁-သုတ်။ အံ၊ ၂။၃၀ ၂-၅။

(ခ) ပရိသတ်အများနှင့် ဆောနှောဆက်ဆံနေထိုင်သော ရဟန်း၏ သုခ ကင်းကွာ ဆင်းရဲစွာ နေရခြင်းကိုရင်း၊ ဝိရိသင်ကင်း ကွာ ဟောဝနာ၌ အဓေါ်မမှီး တပါးတည်း နေခသော ရဟန်း၏ နိဝရဏပယ်ခွါ ဈာန်, မဂ်, ဖိုလ် ချမ်းသာဖြင့် ချမ်းသာစွာ နေရ ခြင်းကိုရင်း၊ ဆင်ပေါင်းများစွာ ခြံရံကာ နေခသော ဆင်ပြောင်ကြီး၏ အခြားဆင်များ စားသုံးပြီးသည် ဖြစ်၍ အညွှန့်ပြတ်ပြီးသော မြက်, သစ်ကိုင်း သစ်ခက်တို့ကို ဝါးသောက် ရခြင်း, နေ့ကိုကျော်သော ရေကို သောက်ရ ခြင်း, အခြားဆင်တို့ တိုးဝှေ့ခြင်းကို ခံရခြင်း ဟူသော ဆင်းရဲနှင့်ရင်း၊ ဆင်အပေါင်းကို ခွဲ တကောင်တည်း သွားလာ နေထိုင်သော ဆင်ပြောင်ကြီး၏ အာထိုပါ ဆင်းရဲမှု ကင်း လွတ်ကာ ချမ်းသာစွာ နေရခြင်းနှင့်ရင်း ဥပဒမယျ ဥပမာ စပ်ဟပ်၍ ဟောပြရာသုတ်။ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊ နဝကနိပါတပါဠိ၊ ၁-ပဏ္ဏာသက၊ ၄-ဝဂ်၊ ၉-သုတ်။ အံ၊ ၃။၂၃၀-

၃။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဥဒါနပါဠိ၊ ၄-ဝက်၊ ၅-သုတ်။ ဥဒါန။၁၂၅-၇။

နာဂသေဋ္ဌ (ပု) [နာဂ+ သေဋ္ဌ] (၁) မြတ်သောဆင်၊ ဆင်မြတ်။ (၂) မြတ်ခသော နဂါး၊ နဂါးမြတ်၊ နဂါးမင်း။ (၁) နာဂ-သေဋ္ဌော မယာ ဒိန္နော၊ ဣသာဒန္ဓော ဥရုဠ္ဌဝါ၊ အပ၊၁။၂၃၃။ (၂) နာဂသေဋ္ဌ အဟံ ဧမေန သမေန အသာဟသိကကမ္မေန အာဟရ္ဍံ ဝိဝုရဿ ဟဒယံ အဘိပတ္ထယာမိ။ ဇာ၊ဌ၊၇။၁၆၀။

နာဂသေန (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] (၁)နာဂ-သေန အမည်ရှိသောသူ၊ နာဂသေန သူငယ်။ (ယင်းသည် အရှင်နာဂသေနထေရ်၏ အ-လောင်း ဖြစ်၏။) (၂) နာဂသေနသာမဏေ။ (ယင်းသည်အရှင်နာဂသေနထေရ်အလောင်း ဖြစ်၏။) (၃) နာဂသေန- ထေရ်- ရဟန်း။

(၁) တဿ ပုတ္တော ဥပ္ပဋ္ဌိဿတိ နာဂ-သေနော နာမ ဒါရကော။ မိလိန္ဒ။၈။ (၂) အထ ခေါ် ကောရ်ိသတာ အရဟန္တော အာယသ္မန္တံ နာဂသေနံ ပရိပုဏ္ဏဝိဿတိဝဿံ ရက္ခိတကာဠုလေ ဥပသမ္ပာဒေသုံ။ မိလိန္ဒ။၁၃။

(၃) အရှင်နာဂသေန ထေရ်သည် (က) မိလိန္ဒမင်း၏ အမေးပုစ္ဆာပြဿနာတို့ကို ဖြေ-ကြားတော်မူသော အရှင်နာဂသေန (ခ) ကုဏ္ဍလကေသီ ဝတ္ထု၏ ရေးသားစေခဲ့သော အရှင်နာဂသေန (ကွဲပြား နေသော အယူ-ရှိသူ) အားဖြင့် ၂-ပါး ရှိလေသည်။ ထိုတွင်- (က) အရှင် နာဂသေန ထေရ်သည် ယောနကတိုင်း (ဗက်တရီးယား-ဟု ရှေးက ခေါ်ဝေါ်၍ ယခုအခါ အနောက်ပါကစ္စတန် အာဖ်ဂါနစ္စတန်, တာ-ကစ္စတန် နိုင်ငံများ ပါဝင်သော နယ်မြေ) သာဂလနိုင်ငံတော် (အနောက် ပါကစ္စတန် နိုင်ငံ ချေနပ်မြစ်နှင့် ရာဝီမြင်မှား အကြားရှိ ယခုခေတ် ဆီးယားလ်ကွတ် ခေါ်သော မြို့-နေရာ)၌ မင်းပြုသော ပညာရှိ မိလိန္ဒ-မင်း၏ ဗုဒ္ဓဝါဒ အယူအဆတို့တွင် မိမိကိုယ်-တိုင် မချွင်းလင်းသည် ဖြစ်၍ မေးမြန်းအပ်-သော အမေးပုစ္ဆာ ပြဿနာတို့ကို အနက်-အဓိပ္ပါယ် သိမ်မွေ့ နက်နဲ ပြေပြစ် ချောမွတ်-သော စကားဝါကျတို့ဖြင့် မင်းကြီး၏ သံသယ-ကို အချက်ကျကျပယ်ရှင်းလျက် ဖြေကြား-တော်မူသော ရဟန္တာမထေရ်မြတ်ဖြစ်သည်။ အရှင်မြတ်၏ ဖြေရှင်းချက်တို့ကား ကြက်သီး-မွေးညင်း ထဖွယ်လည်း ဖြစ်သည်။ ပိဋကတ် ၃-ပုံသို့ သက်ဝင်သည့်သာမက ပုံပြင်ဥပမာ-နည်းအဖြာဖြာတို့ဖြင့် ဆန်းကြယ်သည်ဖြစ်၍ အံ့ဩြစဖွယ်လည်း ဖြစ်သည်။ အဋ္ဌကထာ-ကျမ်းပြုဆရာ အရှင်မဟာဗုဒ္ဓဃောသမထေရ်-မြတ်သည်ပင် မိမိဖွင့်ဆိုဘော်မူသော အဋ္ဌ-ကထာကျမ်းများတွင် ဆိုင်ရာ ဆိုင်ရာ ကောက်-နှုတ်၍ (ဒီ၊ဌ၊၁။၂၄၆။ မ၊ဌ၊၃။ ၂၅၃။ အံ၊-ဌ၊၁။၃၅၉။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁၅၂။ သုတ္တနိ၊ဌ၊-၂။၁၃၃-စသည် ကြည့်။) သာဝကပုဂ္ဂိုလ်-သော မိလိန္ဒပဉ္ဍာကျမ်းကြီးကို ဖြစ်စေသူ-လည်း ဖြစ်သည်။ အရှင် နာဂသေနထေရ်-မြတ်သည် သာသနာနှစ် ၅၀၀ ကျော်(ခရစ်-မပေါ်မီ အနှစ် ၄၀-ပတ်ဝန်းကျင်)ခန့်အချိန်-ကဟိမဝန္တာတောင်ခြေရင်း ဂဇင်လ အမည်ရှိ-သော ပုဏ္ဏားရွာ၌ ဖွားမြင်သည်။ (ဂဇင်လ-ပုဏ္ဏားရွာသည် ယခုခေတ် အခြေအနေ-အရ ကသ္မီရတိုင်းအတွင်း၊ သ္ဝီမဟုတ် ဂန္ဓာရ-တိုင်းအတွင်း တနေရာရာ ဖြစ်မည်ဟု မှန်းဆ-ကြသည်။ ဟိမဝန္တာတောင်နှင့် ဝေးကွာ-သော မင်္ဂျီမနယ်နိမိတ် အရှေ့ဘက်ခြမ်း အင်-တိုင်းအတွင်း တနေရာရှိ ဂဇင်လနိုဂုံးနှင့် တခြားစီ ဖြစ်သည်ကို သတိပြုရာ၏။) အဘ-ဖြစ်သူမှာ သောဏုတ္တရအမည်ရှိ ပုဏ္ဏား-ဖြစ်၍ ဇိခင်မှာ အမည်မသိရှားသော ပုဏ္ဏား-မ ဖြစ်သည်။ ထိုသူငယ် အမိဝမ်းကြောတို့ကို

ဝယ် ပဋ္ဌိသန္ဓေ ယူသည်နှင့် တပ္ပြိုင်နက်— (၁) လက်နက်ဘဏ္ဍာတို့ သွန်းလင်းတောက်ပခြင်း၊ (၂) ကောက်ဦးသီးနှံ ပြည့်စုံခြင်း၊ (၃)မိုးသည်းထန်စွာ ရွာခြင်းအားဖြင့် ၃ ပါးသော အံ့ဖွယ်သရဲ အတိတ်နိမိတ်တို့ ဖြင်းကုန်၏၊ နာဂသေနသူငယ် ၇-နှစ်သား အရွယ်တွင် ဝေဒ ၃-ကျမ်းအတတ်နှင့် ယင်းမှ ကြွင်းသော သိပ္ပမည်သော ပညာရပ်တို့ကို သင်ယူရန် ဖခင်ဖြစ်သူက တိုက်တွန်း စေခိုင်းသဖြင့် ဆရာပုဏ္ဏားအား အသပြာတထောင် ဆရာခ ပေးရ်သင်ကြားခဲ့ လေသည်။ သင်ကြားရသောအဘာတ်နှင့် ပညာရပ်တို့မှာ — (၁) ဝေဒ ၃-ကျမ်း၊ (၂) နိဃဏ္ဋု (အဘိဓာန်)ကျမ်း၊ (၃) ကေဋုဘ (အလင်္ကာ) ကျမ်း၊ (၄) အက္ခရပ္ပဘေဒ (သဒ္ဒါ)ကျမ်း၊(၅)ဣတိဟာသ(ရှေးဟောင်းရာဇဝင်သမိုင်း) ကျမ်း၊ (၆) ပဒကျမ်း(၇) ဗျာကရဏကျမ်း (၈) လောကာယတ ကျမ်း၊ (၉) မဟာပုရိသ လက္ခဏာ-ကျမ်းတို့ ဖြစ်ကုန်၏။ ၎င်းကျမ်းတို့၌ အကြွင်းမဲ့ တတ်မြောက်သည်။ ဤမျှသော အတတ်ပညာရပ်ဖြင့် အားရကျေနပ်မှု မရှိဒေးသးဖြင့် "ထို့ထက် မြင့်မားသော ပညာရပ် ရှိပါသေးသလော"ဟု ဖခင်ပုဏ္ဏား ကြီးအား မေးမြန်းသောအခါ ဖခင်က မိမိတို့ ပုဏ္ဏားမျိုးဌ၌ ဤ ဝေဒ ၃ ကျမ်း စသည်ထက် အပိုအလွန် သင်ကြားအပ်သော အဘာတ်ပညာမျိုး မရှိတော့ကြောင်း ပြောပြသည်။ ၎င်းနောက် ဆရာပုဏ္ဏားအား မေးမြန်းစိစစ်ဖွယ်တို့ကို မေးမြန်းစိစစ်ပြီးလျှင် မိမိသင်ယူသားအပ်သော အတတ်ပညာတို့၏ အစ, အလယ်, အဆုံး ၃-ပါးလုံး၌ ဝေဘန် သုံးသပ်သည်ရှိသော် အစ,အလယ်, အဆုံး သုံးပါးလုံး၌ အနည်းငယ်သော အနှစ်သာရကိုမျှ မတွေ့မမြင်သဖြင့် စိတ်ပျက်ဆုတ်နှစ်လျှက် ရှိသည်။ နာဂသေန သူငယ်သည် မိမိတို့အိမ်သို့ ဆွမ်းခံလာနေကျ ဖြစ်သော အရှင်ရောဟဏ ကြွလာသည်ကို တွေ့မြင်ရသဖြင့် အားရရှင်လန်းခြင်း ဖြစ်ကာ "ဤ ရဟန်းသည် တစုံတခုခုသော အနှစ်သာရကို သိတန်ရာ၏ဟု ကြံစည်လျှက် အရှင်ရောဟဏသံ ချဉ်းကပ်ပြီး "အရှင်ဘုရား သည် အဘာတ်ပညာတို့ကို တတ်ကျွမ်းပါသလား၊ မိမိ တတ်ကျွမ်းသော အတတ်ပညာတို့ကို အကျွန်ုပ်အား သင်ကြားပေးနိုင်ပါသလား" စသည်ဖြင့် သိလိုသော အကြောင်းအရာတို့ကို လျှောက်ထားမေးမြန်းသည်။ "သူငယ် .... ငါသည် လောကဌ အတတ်ပညာတို့ကိုလည်း တတ်ကျွမ်း၏။ လောကထက် မြတ်သော မန္တန်ကိုလည်း သိ၏၊ သင့်ကိုလည်း သင်ပြပေးနိုင်၏။ သို့ရာဘွဲ့ သင်သည် ကြောင့်ကြမရှိပဲ အမိအဘာတို့ကို ခွင့်ပြုခဲလျှက် ငါ့ဆီသို့ရဟန်း အသွင်ကို ယူမှသာလျှင် သင့်အား မန္တန်ကို သင်ပြပေးပါအုံ့"ဟု အရှင်ရောဟဏက မိန့်တော်မူသောအခါ နာဂသေန သူငယ်သည် အမိအဘာတို့ထံ ချဉ်းကပ်ပြီးလျှင် "အကျွန်ုပ်သည် ဤ ရဟန်း၏အထံ မန္တန် သင်ယူရန် အတွက် ရဟန်းပြုပါအုံ့"ဟု ခွင့်တောင်းလေသည်။ အမိအဘာတို့က ခွင့်လွှတ်သဖြင့် အရှင်ရောဟဏနှင့် အဘူ ဝိဇမ္ဘဝတ္ထု ကျောင်းတိုက် ဝတ္ထုနိယကျောင်း၌ တည်ခို အိပ်ပြီးလျှင် ရဟန်ဘကုန်းအပြင်သို့ သွားရှိ များစွာသော ရဟန္တာတို့၏ အလယ်၌ ရှင်သာမဏေအဖြစ်ကို ခံယူရရှိသည်။ ထို့နောက် အရှင်ရောဟဏသံ မန္တန် ဘင်ပေးပါရန် တောင်းဆိုသောအခါ ရှင်နာဂသေန၏ ထက်မြက်သော ဉာဏ်ပဋိဘာန်ကို ရိပ်စားမိသော အရှင်ရောဟဏသည် အဘိဓမ္မာ ပိဋကတ်ကို ရှေးဦးစွာ သင်ကြားပေး၏။ သာမဏေ ရှင်နာဂသေနသည် အဘိဓမ္မာ ၇-ကျမ်းကို ၇-လ အတွင်း တတ်မြောက်သည်အထိသင်ယူတော်

မူသည်။ အဘိမ္မာ၇-ကျမ်းကို ၇-လတည်းဖြင့် သင်ယူပြီးသုံးသောအခါ မဟာပဏဝ မြေကြီးသည် ပဲ့တင်ထပ်၏၊ နတ်တို့သည် ကောင်းချီး ပေးကြကုန်၏၊ ပြဟ္မာတို့သည်လည်း လက်ပမ်းပေါက် ခေါ်ကုန်၏၊ နတ်ခွဲဖြစ်သော စန္ဒကူးနံ့သာမှုန့်နှင့် မန္ဒာရဝပန်းတို့သည် မိုးကဲ့သို့ရွာချကုန်၏၊ သာဝဏေ ရှင်နှာဂသေန အသက်နှစ်ဆယ်ပြည့်လာသောအခါ ရက္ခိတကုန်းပြင်၌ ဆရာရင်းဖြစ်သော အရှင်ရောဟဏထေရ်ကို ဥပဇ္ဈာယ်ပြု၍ မျှားစွာသော ရဟန္တာတို့၏ အယယ်၌ မြင့်မြတ်သော ရဟန်းအဖြစ်သို့ ရောက်တော်မူသည်၊ ရဟန်းဖြစ်ပြီးနောက် ဥပဇ္ဈာယ်ဆရာတော် အရှင်ရောဟဏထေရ်၏ စေလွှတ်ချက်အရ ဝတ္တနိယကျောင်း အရှင်အဿဇိတ္တအထံ၌ ဝါတွင်း ၃-လပတ်လုံး သီတင်းသုံးတော်မူသည်။ သီတင်းဝါလ ကျွတ်သောအခါ တနေ့၌ အိမ်သို့ပင့်၍ ဆွမ်းကပ်လှူသော ဒါယိကာမကြီး တဉ်းအား လောကမှ လွန်မြောက်နိုင်ကြောင်းဖြစ်သော ပဋိပဒါ သတ္တဝါ ယောကျ်ား မိန်းမ ကင်းပျောက်ကွယ်သုဉ်းခြင်းနှင့် စပ်ဆိုင်သော နက်နဲသော တရားစကားတို့ဖြင့် အနုမောဒနာပြုတော်မူသည်၊ ဒါယိကာမကြီးသည် ထိုနေရာ၌ပင် သောတာပတ္တိမဂ်ဉာဏ်ကို ရသည်။ အရှင်နှာဂသေနသည်လည်း မိမိဟောအပ်သော တရားတို့ကို ဆင်ခြင်အောက်မေ့လျက် (အနိစ္စစသည်ဖြင့်) ဝိပဿနာကို ဖြစ်စေ၍ ထိုနေရာ၌ ထိုင်နေလျက်ပင် သောတာပတ္တိဖိုလ်၌ တည်လေသည်။ တနေ့သောအခါ ရှင်အဿဇိတ္တသည် မိမိအထံသို့ ချဉ်းကပ်၍ လျှောက်ပတ်သော အရပ်၌ နေထိုင်သော အရှင်နှာဂသေနအား ပါဠလိပုတ်မြို့တော် အသောကာရုံကျောင်းတိုက် အရှင်ဓမ္မရက္ခိတအထံ၌ မြတ်စွာဘုရား စကားဓာတ် "ဗုဒ္ဓဝစန"မျှားကို သင်ယူရန် စေလွှတ်တော်မူသည်။ အရှင်နှာဂသေနသည် မိမိနေရာ ဝတ္တနိယကျောင်းမှ ယူဇနာ-၁၀၀ ကွာလွန်းသော ပါဠလိပုတ်မြို့တော်သို့ ကြွရမည်ဖြစ်၍ လမ်းခရီးအကြာင်း ဆွမ်းကိစ္စ ဆိတ္တက် ဝန်ဆောင်လျက်ရှိသော်လည်း အရှင်အဿဇိတ္တ၏ အားပေးတိုက်တွန်းခြင်းဖြင့် ပါဠလိပုတ်မြို့တော်သို့ ပညာဘင် ကြွကော်မူ၏။ အသောကာရုံကျောင်းတိုက် အရှင် ဓမ္ဓ-ရက္ခိတအထံသို့ ရောက်လျှောအခါ မိမိလာခဲ့သော အကြောင်းကို လျှောက်ထား၍ ပိဋကတ် ၃-ပုံကို ၃-လပတ်လုံး ပုဒ်ပါဠိအကွဲရာ သဒ္ဒါအားဖြင့် သင်ယူသည်၊ နောက် ၃-လဖြင့် အနက်အဓိပ္ပါယ်တို့ကို လေ့လာမှတ်သားတော်မူသည်။ အရှင်ဓမ္ဓရက္ခိတသည် ပိဋကတ် ၃-ပုံ အသုံးစုံကို သင်ယူပြီးဖြစ်သော အရှင်နှာဂသေနကို တခွန်းတည်းသောဩဝါဒဖြင့် ဆုံးမလိုသည်ဖြစ်၍ "ငါ့ရှင်နှာဂသေန နွားကျောင်းသားသည် နွားတို့ကို ထိန်းကျောင်းရုံသာ ထိန်းကျောင်းရ၍ တပါးသောသူတို့က နွားနို့ အရသာကို သုံးဆောင်ကြကုန်၏၊ ထို့အတူ သင်သည်လည်း ပိဋကတ် ၃-ပုံကို ဆောင်ထားနိုင်သော်လည်း ပိဋကတ်အရသာဖြစ်သော မဂ်ဖိုလ်ကို မသုံးဆောင်ရသေးပေ" ဟု မိန့်တော်မူလေသည်။

အရှင်နှာဂသေနသည်လည်း အရှင်ဘုရား .... ရှိပါစေတော့၊ ဤမျှသော အဆုံးအမ ဩဝါဒဖြင့် သင့်တော်လောက်ပါပြီ" ဟု လျှောက်ထား၍ ထိုနေ့ညဉ့်ပင် မဆုတ်မနစ် အားသစ် ကြိုးပမ်းရာ ပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏ် ၄-ပါးနှင့် တကွ အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ဆိုက်ရောက်တော်မူလေသည်။ ထို့နောက်၌မူ မိလိန္ဒမင်းကြီး၏ အမေးပုစ္ဆာပြဿနာတို့ကို အနက်, အဓိပ္ပါယ်, သိမ်မွေ့နက်နဲသော စကားဝါကျတို့ဖြင့် တိကျပြတ်သားစွာ ဖြေကြားတော်မူသည်။ ယင်းဖြေကြားချက်တို့ကို မိလိန္ဒ ပဉ္စာပါဠိ၌ ကြည့်ရှုရာ၏။ အကျယ်ကို မိလိန္ဒ

၁–၂၃-ကြည့်။ (–မ၊၆၊၄၂၊၈၃။ အံ၊၆၊ ၁။၄၅၊၃၅၉၊၃ဒ၁။ သုဘ္ဘနိ၊၆၊၂။၁၇၃။)

(၈) အရှင်နာဂသေနသည် ကွဲပြားသော အယူရှိသော ဒမိဠတိုင်းနေ မထေရ်တပါး ဖြစ်သည်၊ ၎င်းသည် "သေအရက်သောက်သောသူမျှားသည် သေအရက်မှန်း သိ၍သောက်မှသာလျှင် အပြစ်ရှိသည်၊ သေအရက်မှန်း မသိပဲသောက်ပါက အပြစ်မရှိ" ဟူသော မိမိ၏ အယူအဆတို့ကို ပါဝင်စေရန် ညွှန်ကြားလျက် ကဗျာ စာရေးဆရာတဦး အား ကုဏ္ဍလကေသီဝတ္ထု[ကို ဒမိဠဘာသာ ကဗျာအသွင်ဖြင့် ရေးသားစေခဲ့သူ ဖြစ်သည်။ ဤမည်မျှ ဒမိဠ၃ဒ္ဓ ကောစိ ဘိန္နလဒ္ဓိကော နာဂသေနော နာမ သေရော ကုဏ္ဍလ-ကေသီဝတ္ထုံ ပရဝါဒမ္ဘဝနနယဒဿနတ္ထံ ဒမိဠ-ကဗ္ဗရ္ဘ၃ပန ကာ၃ရဇ္ဇာ ---- ပဗန္ဓာပေသိ။ ဝိမတိ၊၁။၁၁၇။

နာဂသေနကထာ (ထီ) [နာဂသေန+ကထာ] နာဂသေနထေရ်၏ (အဖြေ) စကားရပ်။ နာဂသေနကထာ စိတြာ၊ ဩပမ္မေဟိ နယေ-ဟိ စ။ မိလိန္ဒ။၁။

နာဂသေနဘ္ဘေရ (ပု) [နာဂသေန+ထေရ] နာဂသေနသောရ်။ ဆုဘာ သဟ ဗလကာယေဟိ နာဂသေနဘ္ဘေရံ ပယိရှပါသိဘ္ဘာ။ မိလိန္ဒ။ ၄၀၇။ (–မ၊၆၊၄။၁၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၇။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၇၃၊ဌ၁၅။ သုဘ္ဘနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၇၃။ ဝဒိရ။၈၅။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌ၊သစ်။ဌ၁ဝ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၉။) နာဂသေန-လည်းကြည့်။

နာဂသေနဘ္ဘေရာဝန (နဉ) [နာဂသေနဘ္ဘေရ+ဝစန] အရှင်နာဂသေနသောရ်၏ စကား။ နာဂသေနဘ္ဘေရဝစနံ ယုတ္တိ စာတိ သဗ္ဗံ အညမညသံသန္ဒိတံ ဟောတိ။ ဝဒိရ။၁၇၉။

နာဂသေနဝိသဇ္ဇနာ (ထီ) [နာဂသေန+ဝိသ-ဇ္ဇနာ] အရှင်နာဂသေန–အရှင်နာဂသိန်–၏အဖြေ။ မိလိန္ဒရာဇပဉ္ဍော စ နာဂသေန-ဝိသဇ္ဇနံ။ မိလိန္ဒ။၄၀၈။

နာဂသေနသဒ္ဒ (ပု) [နာဂသေန+သဒ္ဒ] နာဂ-သေန – ဟူသော – ဟုပြောဆိုအပ်သော – အသံ။ နာဂသေနသဒ္ဒါယော နုခေါ ဘဒန္တ နာဂသေနောတိ။ မိလိန္ဒ။၂၅။

နာဂဟတ (တိ) [နာဂ+ဟတ] ဘုရားဟူသော ဆင်ကို – သတ်–ဖြတ်–ညှဉ်းဆဲ–တတ်သော၊ သူ။ (ကိုယ်တော်မြတ်ကို ထိုးသတ်ရန်လာ သော နာဠာဂိရိဆင်ကို ဘုရားရှင် ရွတ်ဆို ဆုံးမဆုဝန်ခံလာသည့် ဂါထာပါစကား ဖြစ်၏။) နာဂဟတ္ထာ (ဝိ၊၄။၃၅၇)တိ ဗုဒ္ဓနာဂံ ဟတ္ထကသေ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၁၁။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၃၅ဂ။)

နာဂါဓိပတိ (ပု) [နာဂ+အဓိပတိ] နဂါးတို့၏ –အကြီးအမှူး–ဦးစီး–ခေါင်းဆောင်၊ နဂါး မင်း။ နာဂါဓိပတိ ဝိမာန(ဇာ၊၂။၃၀၁)ဿ်ိ အဟမ္ပိ နာဂါဓိပတိဋ္ဌ ဝိမာနဋ္ဌဿ အဒ်ိဋ္ဌပုဗ္ဗံ ပသေယ်ံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၂၂၀။

နာဂါဓိပတိမဟာရာဇ (ပု)[နာဂါဓိပတိ+မဟာ-ရာဇ] နဂါးတို့၏– အကြီး အမှူး– ဦးစီး–ခေါင်းဆောင်–ဖြစ်သောမင်းမြတ်၊ နဂါးတို့ကို အစိုးရသော မင်းမြတ်။ ဝိရူပကွေ့ နာမ နာဂါဓိပတိမဟာရာဇေန။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၁၇။

နာဂါနုဘဒ္ဒ (တိ) [နာဂ+အနုဘဒ္ဒ] မြေ–နဂါး – သည်– အစဉ်လိုက်– အစဉ်ဖွဲ့–အပ်သော၊ (ဖား)။ နာဂါနုဘဒ္ဒါ ဝိယ မဏ္ဍူကော။ မိလိန္ဒ။၂၂။

နာဂါနုဘာဝ (ပု) [နာဂ+အာနုဘာဝ] နဂါး တို့၏–အာနုဘော်–စွမ်းရည်–သတ္တိ။ တာနိ သဗ္ဗာနိ ဒေဝါနုဘာဝေန နာဂါနုဘာဝေန စ ဝဿန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅။ (–သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၂။ အ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၉။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ ၂။၂၇၀။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၂၇၃။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ ၂။ဝ၆ဝ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၅၃။)

နာဂါနုရူပ (တ်) [နာဂ+အနုရူပ] ဆင်တို့အား–လျော်–ဆလျောက်ပတ်–သော။ နာဂဝိထိ၊ (သာရတ္ထ၊၁။၂၆၂။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၄၄)ကြည့်။

နာဂါပလောကိတ (နာ) [နာဂ+အပလောကိတ] ဆင်၏ကြည့်ရှုခြင်းနှင့်တူသော ကြည့်ရှုတော်မူခြင်း။ နာဂါပလောကိတ (ဒီ၊၂။၁၀၁)နှင့် နာဂဿ ဝိယ အပလောကိတံ၊ ဟတ္ထိနာဂ-ဿ အပလောကနသဒိသံ အပလောကနန္တိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၆၄။ (–မ၊၁။၄၁၃။ ဒီ၊ဋ၊၂။၁၅၅။ မ၊ဋ၊၂။၃၁၂။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၂၈။)

နာဂါဝန္ဓ (ပု) [နာဂ+အာဝန္ဓ] နဂါးတို့–လှည့်ပတ်–လှည့်စား–ခြင်း။ တုမှာကံ အညော ယက္ခာဝန္ဓော ဝါ ဘူတာဝန္ဓော ဝါ နာဂါဝန္ဓော ဝါ နတ္ထိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၄။ (–အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၁။ ဇပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂။)

နာဂါဝါသသတ (နာ) [နာဂ+အာဝါသ+သတ] နဂါးတို့၏နေရာ 'ဘုံ'၁၀၀၊ ၁၀၀-သော နဂါးတို့၏ နေရာ'ဘုံ'။ ကေနုပညာသ နာဂါဝါ-သသတေ။ ဒီ၊၁။၅၀။ မ၊၂။၁၈၆။

နာဂိတ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] အရှင်နာဂိတထေရ်၊ (ယင်း ထေရ်သည် ဘုရားရှင် ဝါတော် ၂၀ အတွင်းဟု ဆိုအပ်သော ပဌမဇောဓိ၌ လုပ်ကျွေးကြသည့်ထေရ်တို့တွင် တပါးအပါအဝင် ဖြစ်၏၊ ပဌမဇောဓိအတွင်း လုပ်ကျွေးကြသော ရဟန်းတို့ကား–အရှင်နာဂသမာလ, အရှင်နာဂိတ, အရှင်ဥပဝါန, သုနက္ခတ္တ, စုန္ဒ-သာမဏေ, အရှင်သာဂတ, အရှင်မေဃိယတို့ ဖြစ်ကုန်၏။ ယင်းတို့ကား ရံခါကြိုးကြွား လုပ်ကျွေးသူတို့တည်း။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၉၆။) တေန ခေါ ပန သမယေန အာယသ္မာ နာ-ဂိတော ဘဂဝတော ဥပဋ္ဌာကော ဟေ ၁တိ။ ဒီ၊၁။၁၄၃။ အံ၊၂။၂၅၊၃၀၀။ အံ၊၃။၁၅၄။ (–ထေရ။၂၃၉။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၉၆။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၁၁။ ဇပ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁ခ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၉၆။)

နာဂိတသုတ္တ (နာ) [နာဂိတ+သုတ္တ] (၁) နာဂိတသုတ်၊ (ဘုရားရှင် ကောသလတိုင်း ဣစ္ဆာနင်္ဂလတောအုပ်၌ သီတင်းသုံးတော်မူစဉ် – နာဂိတ .... ငါဘုရားသည် အခြံအရံ အကျော်အစောနှင့် မဆက်ဆံလို။ နေကွမ္မ-သုခ=ကာမမှထွက်မြောက်မှု ချမ်းသာ, ပဝိ-ဝေကသုခ = ကင်းဆိတ်မှုချမ်းသာ, ဥပသမ-သုခ=ငြိမ်းအေးမှုချမ်းသာ, သမ္ဗောဓိသုခ= သိမှုချမ်းသာ၊ ယင်းချမ်းသာတို့ကို မရသော သူသည် မိဇ္ဇသုခ=မစင်နှင့်တူသော ကာမ ဂုဏ်ချမ်းသာ, မိဒ္ဓသုခ=ငိုက်မျဉ်းမှုချမ်းသာ, လာဘသက္ကာရသိလောက သုခ = လာဘ်ပူ ဇော်သကာ အကျော်အစော ချမ်းသာတို့ကို သာယာနှစ်သက်၍ နေရာ၏။ နာဂိတ .... စား-သောက်သမျှ အစာအာဟာရ၏ အကျိုးဆက်-ကား ကျင်ကြီးကျင်ငယ်ပင်တည်း-စသည်ဖြင့် ကိုယ်တော်မြတ်အလုပ်အကျွေးနာဂိတရဟန်း-အား ဟောတော်မူအပ်သော သုတ်။) အဂ္ဂ-တ္ထရနိကာယ်၊ ၅-နိပါတ်၊ ၁-ပဏ္ဏာသကား၊ ၃-ဝဂ်၊ ၁၀-သုတ်။ အံ၊၂။၂၅–၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၂။ (၂) နာဂိတသုတ်၊(ဘုရားရှင် ကောသ-လတိုင်း ဣစ္ဆာနင်္ဂလတောအုပ်၌ပင် သီတင်း-သုံးတော်မူစဉ် အရှာမ်စောင့်သာမဏေအလုပ်-အကျွေးအခြံအရံတို့ဖြင့်နေသော ရှာကျောင်း-နေ "ဂါမဝါသီ" ရဟန်းအား သမာဓိမရနိုင်-သဖြင့် ကိုယ်တော်မြတ် နှစ်သက်တော်မမူ-ကြောင်း၊အဖော်မမှီးတကိုယ်တည်းခုတင်ကုန်-၍ တောခိုနေသောရဟန်းကို ကိုယ်တော်မြတ် နှစ်သက်တော်မူကြောင်း ,အလုပ်အကျွေး-ရဟန်းတော် အရှင်နာဂိတအား ဟောပြရာ-သုတ်။)အဂ္ဂုတ္တရနိကာယပါဠိ၊ ၁-ပဏ္ဏာသက၊ ၆-နိပါတ်၊ ၄–ဝဂ်၊ ၁၂–သုတ်။ အံ၊၂။၂၉၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁ဝ၉။

နာဂိဒ္ဓိ (ထီ) [နာဂ+ဣဒ္ဓိ] နဂါးတို့၏–တန်ခိုး–ပြည့်စုံသော အကျိုး။ ကမ္မဝိပါကဇဒ္ဓိ စ နာမေသာ နာဂါနံ နာဂိဒ္ဓိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၄၀။ (–စရိယာ၊ဌ။၁၁၆။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၆၇။ သံ၊ဋီ၊ သစ်၊၂။၁၅၀။ မ၊ဋီ၊၃။၁၂၆။)

နာဂိနီ (ထီ) [နာဂ+ဣနီ နီတိ၊သုတ္တ။၄၆၉။] နဂါးမ။ နာဂိနီယော ကိရ ဥတုသမယေ ပတ်ဋ္ဌိတဂဗ္ဘာ စိန္တေန္တိ။ သံ၊ဌ၊၃။၁၇၁–၂။

နာဂိန္ဒ (ပု) [နာဂ+ဣန္ဒ။ (နာဂေန္ဒ-သံ၊ ဏာဂိ-ဒ-ပြာ)] နဂါးတို့ကို အစိုးရသော မင်း၊ နဂါးမင်း။ ဒေဝိန္ဒနာဂိန္ဒနရိန္ဒပူဇိတောဝ။ ဒီ၊၂။၁၃၀။ (–ဇာ၊ဌ၊၅။၉၁။)

နာဂီ (ထီ) [နာဂ+ဣ။ ရ။ဝဂ။ နီတိ။ သုတ္တ။၄၆၇။] (၁) နဂါးမ။ (၂) ဆင်မ။ (၁) အညတရော ဘိက္ခု နာဂိယာ မေထုန-မ္မေ ပဋိသေဝိ။ ဝိ၊ဝ။၄၆။ (–ဝိ၊ဌ၊၃။၃၀၄။) (၂) နာဂိဝ ဗန္ဓနံ ဆေတ္မာ၊ ဝိဟာရမ အနာသဝါ။ အပ၊၂။၂၁၆။ ထေရီ၊ဌ။၁၅၇။ မုဒ္ဓဗောဓ၊၄။၂၇၄။

နာဂိဝတ္ထု (နာ) [နာဂိ+ဝတ္ထု] နဂါးမ၌ မေ-ထုန်မှီဝဲသော ရဟန်း၏–အကြောင်းအရာ–ဖြစ်စဉ်–ဖြစ်ရပ်–အဋ္ဌုပ္ပတ်။ နာဂိဝတ္ထုမှိ နာဂမာဏဝိကာ ဝါ ဟောတု ကိန္နရိအာဒီနံ ဝါ အညတရော။ ဝိ၊ဌ၊၁။၂၄၂။

နာဂူပမာ (ထီ) [နာဂ+ဥပမာ] (၁) ဆင်ဟူသော နှိုင်းယှဉ်ကြောင်းဥပမာ၊ ဆင်လျှင်–နှိုင်းယှဉ်စရာ–စံတင်စရာ–ဥပမာ၊ ဆင်ဥပမာ။ (တီ) (၂) ဆင်ဟူသော နှိုင်းယှဉ်ကြောင်း'ဥပမာ'ရှိသော၊ ဆင်နှင့်တူသော။ (၁) သတ္တုဂုဏသမ္ပတ္တိယာ ဥပမေယ္ယတ္ထယာ ဝိညာပနီ ပကာသနီ အယံ နာဂူပမာ။ ထေရီ၊ဌ။၂။၂၆၂။ (တီ) (၂) နာဂူပမော မဟာဝီရော၊ သော မေ ဗုဒ္ဓေါ နိမန္တိတောဝ။ အပ၊၁။၃၃၃။ ထေရီ၊ဌ။၃၁၅။

နာဂေါဂါဟဝတ္ထု (နာ) [နာဂေါဂါဟ + ဝတ္ထု] ဆင်တို့၏ ရေအိုင်အတွင်း သက်ဆင်းခြင်းနှင့် –စပ်သွယ်–ပတ်သက်- သော–အကြောင်း–အရာ–ဖြစ်စဉ်–ဖြစ်ရပ်–အဋ္ဌုပ္ပတ်။ နာဂေါ-ဂါဟဝတ္ထုသ္မိံ သပ္ပိနိကာယာတိ ဝေနာမိ-ကာယ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၁၀၁။

နာဂေါပမသုတ္တ (နာ) [နာဂေါပမ + သုတ္တ] ဆင်ပြောင်ဟူသောနှိုင်းယှဉ်ကြောင်း'ဥပမာ'ရှိသော သုတ်၊ (နာဂေါပမသုတ် ဟူ၍ ဌီကာဆရာ သုံးသော်လည်း ညွှန်းရာ အံ၊၂။၃၀၂-၃၀၅ - ၌ နာဂသုတ်ဟု ရှိ၏။) ဥဏာပဝတ္ထိဒီပက် အဂ္ဂိတ္ထရာဂမေ နာဂေါပမ-သုတ္တဝစနံ သုဝုတ္ထံ နာမ ဟောတိ။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၁။၂၀၁။

နာစ္ဆမ္ဘိလ (တ) [နဉ+အစ္ဆမ္ဘိလ (=အတိ + အမ္ဘိလ)] အလွန် မချဉ်သော၊ မချဉ်လွန်း သော၊ အချဉ် – မပိုလွန်း – မကဲလွန်း – သော။ နာတ်သီတံ နာစ္ဆမ္ဘိလံ နာတိလော-ဏံ။ အပ၊ဌ၊၁။၁၆၄။

နာဌက (တိ) [နဋ + ဏ္ဍ။ နီတိ၊ဝေ။၅၃။ (နာဌက-သံ၊ နာဋက-အဋ္ဌမာဂဓီ၊ ဏာဌက-ပြာ)] ကတတ်သော၊ သူ။ ကချေသည်။ သဘင်သည်၊ ကျွမ်းသမား။ (ရှေးမင်းတချို့တို့သည် ကပွဲရုံများ ဆောက်လုပ်စေ၍ ကချေသည် ၃-မျိုး စီမံထားတတ်ကြကုန်၏၊ (၁) နုနယ်ငယ်လှသော ကချေသည်၊ (၂) အသက်အရွယ် အလယ်အလတ် ဖြစ်သော ကချေသည်၊ (၃) မင်းဆက် ၂-ဆက်, ၃-ဆက်ရှည် သက်ကြီးရွယ်အို ကချေသည်တို့ ဖြစ်ကြကုန်၏။ ယင်း ကချေသည်တို့သည် သိကြားမင်း၏ နတ်သမီးများပမာ ဘုရင်များကို ဖြေဖျော် ကပြကြရကုန်၏။ ဘုရင်မင်းမြတ်တို့သည် အသက်အရွယ် နုနယ်သော ကချေသည်တို့၏ ကပွဲရုံသို့ဝင်း။ အသက်အရွယ် အလယ်အလတ် ကချေသည်

တို့၏ ကပ္ပဲရုံသို့ရင်း၊ သက်ကြီး ရွယ်အို ကချေသည်ဘို့၏ ကပ္ပဲရုံသို့ ရင်း သွားရောက် ကြည့်ရှု တတ်ကြကုန်၏။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၁၀၁။ အပေါ်ဌ၊၁။ ၂၀၉။ မဇ္ဈိ၊၂။၃။ အံ၊ဌိ၊၃။၂၆၈။ ကြည့်။) နဋ္ဌ နာမ ယေ နာဌကံ နာဌ္ဌေန္ဒ်။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၂၀၇။ နာဌကာ (ဝိ၊ဌ၊၁။၁၇၂) လဆံ-နကာဒယော၁။ ဆဲ၁ဒုတ္ထ၊ ၂၊၁။ ဝိမတိ၊၁။ ၁၀၀။ နာဌကာနိ(ပ၊ဗ)—ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၇၉။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၅၇။ နာဌကာနိ (နပ၊ဗ)—မ၊ဌ၊၄။ဂ၊၁၃၇။ အံ၊ဌ၊၁။ ၂၃၉။ နာဌကံ (ဒုတ)— ဒီ၊ဌိ၊၁။ ၁၃၀။ သီ၊ဌိ၊သစ်၊၁။ ၃၇၄။ နာဌကာနိ(နဒုတ)—မ၊ဌ၊၄။ ၁၃၇။ အံ၊ဌ၊၁။ ၁ဂ၄၊ ၂၃၉၊ ၃၀၄။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၃၅၅။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၇၉။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၂၃၀။ အပေါ်ဌ၊၁။ ၂၀၉။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၃၂၇။ စရိယာ၊ဌ။ ၂၁၃။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။ ၃၀၀။ နာဌကေန (တ၊ဇ)—ဇာ၊ဌ၊ ၆။ ၁၁။ နာဌကေဟိ (ထ၊ဗ)—ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၇၃။ မ၊ဌ၊၁။ ၂၃၁။ အံ၊ဌ၊၁။ ၂၃၉၊ ၃၀၄။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၇၉။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၈၇။ အံ၊ဌိ၊ ၂။ ၂၄၀။ နာဌကဟိ (ထ၊ဗ)—မ၊ဌ၊၄။ ၁၃၇။ နာဌကာနံ (စ၊ဗ) — ဇာ၊ဌ၊ ၆။ ၁၀။ နာဌကဿ (ဆ၊ဇ)—ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၃၄၁။ နာဌကာနံ (ဆ၊ဗ)—ဝိ၊ဌ၊ ၃။ ၃၉၈။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၃၀၉။ အဘိ၊ဌ၊ ၁။ ၇၆။ နာဌကေသု(သ၊ဗ) —မ၊ဌ၊ ၃။ ၂၄၁။ မ၊ဌိ၊ ၃။ ၁၆၃။

နာဌက[1] (တ) [နဋ္ဌ+ဏ+ကွ] က စေတတ် သော၊သူ၊ ဇာတ်ဆရာ။ နဋ္ဌကာ နာဌကာ စော၊ ပရိဝါရေန္ဒ် မ ဿ ဒါ။ အပ၊ ၁။ ၄၂၀။

နာဌက[2] (နာ) [နဋ္ဌက+ဏ။ (နာ၃ယ-အဒ္ဓမာ-ဂမ)] (၁) ကချေသည်တို့၏ဥစ္စာ ဖြစ်သော ကပြ,သီဆို,တီးမှုတ်ခြင်း၊ ပွဲကခြင်း၊ အက, အဆို, အတီး အမှုတ် မျိုးစုံပါဝင်သော ဇာတ်သဘင်။ (၂) ကချေသည်တို့၏ဥစ္စာ ဖြစ်သော ကပြ,သီဆို,တီးမှုတ်ခြင်းကို—သင်ယူ ခေ—သင်ပြပေး—ခြင်း။ အဆို,အာ,အဘီး သင်တန်းပေးခြင်း။ (၁) နာဌကာနိ အာ၃ယော ပဿိဿာမ။ ဝိ၊ဌ၊ ၃။ ၉၇။ နစ္စံ ဂီတံ ဝါဒိတ ဥ္ဇာတိ ဗ္ဗဒ် တယံ နာဌကန္ဒ် ဝုစ္စတိ။ ပါစိတ်၊ယော။ ၇၇။ (—အပ၊ဌ၊ ၁။ ၇၁။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။ ၆၉။ ဝဇိရ။ ၃၁၉။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၆၅။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၃၁။) (၂) နာဌကံ လာပ(လာသံ) ဂီတံ ဒဝကမ္မံ၊ အယံ ဝါစသိကာ ခ်ိ၌ာ။ မဟာနိ။ ၂၉၆။ စူဠနိ။ ၂၄၇။ နာဌကန္ဒ် အဘိ-နယံ ဒသေ.ဘ္ဘ ဥဂ္ဂဏှာပနံ။ မဟာနိ၊ ၌ ၃။ ၃ဝ၃။

နာဌကကောဌ္ဌိ (ထီ) [နာဌက + ကောဌ္ဌိ] ကချေသည်တို့၏ ကုဋေ၊ ကုဋေသော ကချေသည်။ ကေကသ ဟိ ဒေဝပုတ္တသ အစုတိယာ နာဌကကောဌ္ဌိယော ဟောန္ဒ်။ မ၊ဌ၊ ၄။ ၁၁၁။ (—ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၂၉၁၊ ၃ဝ၀။ ဝိမာန၊ ၌ ၃။ ၁ဂ၄။)

နာဌကဇန (ပု) [နာဌက + ဇန] ကချေသည် ဖြစ်သောလူ။ တေနာယသ္မတော ယသဿ နာဌကဇနေသု သုသာနသညာယော ဥပ္ပဇ္ဇိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၃။ ၂၄၇။

နာဌကဒဿန(နာ)[နာဌက + ဒဿန]ကချေသည် ကိုကြည့်ရှုခြင်း၊ ကပွဲကြည့်ခြင်း။ ပဏ္ဍာကာ ရုံ-ပဋိစ္ဆိတဒိဝသတော ပဋ္ဌာယ ဗဟုဒဿနံ ဝါ နာဌကဒဿနံ ဝါ နတ္ထိ။ မ၊ဌ၊ ၄။ ၂၁၁။ (—သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၁။ ၁ဂ၃။ အပ၊ဌ၊ ၁။ ၂၁ဂ။)

နာဌကဒဿနပရိဝတ္တန (နာ) [နာဌကဒဿန+ ပရိဝတ္တန] ကချေသည်—ကပွဲ—ကြည့်ရှုခြင်း ဌာ်လှည့်သည်ခြင်း။ နာဌကဒဿနပရိဝတ္တဒုန္ဒ တဏှံ ဝဓေ.ဒ္ဓေ.ဘ ဝ်စရတိ။ အပ၊ဌ၊ ၁။ ၂၁ဂ။

နာဌကပရိဝတ္တဒဿန (နာ) [နာဌက+ပရိဝတ္တ+ ဒဿန] ကချေသည်—ကပွဲ—ကို လှည့်လည်ရှု ကြည့်ရှုခြင်း။ နာဌကပရိဝတ္တဒဿနုန တဏှံ ဝဓေ.ဒ္ဓေ.ဘ ဝ်စရတိ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၁။ ၁ဝ၃။

နာဌကပရိဝါရ (ပု) [နာဌက ° + ပရိဝါရ] (နတ်သမီး) ကချေသည် အခြံအရံ၊ (နတ်) ကချေသည် အခြံအရံ။ နာဌကပရိဝါရေနာ-

(မ၊ဌ၊၂။၂၀၄)တိ အစ္ဆရာပရိဝါရေန။ မ၊ဋီ၊ ၂။၂၂၁။

နာဌကပရိုဝါရပရိုဝုတ (တိ) [နာဌကပရိုဝါရ+ပရိ-ဝုတ]ကခေါ်သည်–အခြံအရံ–ရံရွှေ–သည် ခြံရံအပ်သော၊ သူ။ ရာဇဝေသံ ဂဟေတ္မာ နာဌကပရိုဝါရပရိုဝုတောဝ....ဇာတောဝ။ ဥဒါန်း၊ ဌ။၁၉၇။

နာဌကပရိုဝုတ (တိ) [နာဌက + ပရိဝုတ] ကခေါ်သည်ကို်သည် ခြံရံအပ်သော၊သူ။ သော နာဌကပရိုဝုတောဝ ဝေရူပါ်ယ သမ္ဗတ္ထိယာ တံ ဘောဇနံ ဘုဉ္ဇတိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၅၆။

နာဌကမဇ္ဈ (နပုဂ်) [နာဌက+မဇ္ဈ] ကခေါ်သည်တို့၏ အလယ်။ သော ကိရ ရာဇာ ဧကဒိ အနုဿရိတ္မာ ဗလမဇ္ဈေပိ နာဌကမဇ္ဈေပိ.... ဂုဏံ ကထေသိ။ မ၊ဌ၊၃။၂၁၀။

နာဌကဝရပရိုဝုတ (တိ) [နာဌကဝရ+ပရိဝုတ] မြတ်သော ကခေါ်သည်တို့ကိုသည် ခြံရံအပ်သော၊ သူ။ ရာဇဝေသံ ဂဟေတ္မာ နာဌကဝရ-ပရိဝုတောဝ....ဇာတောဝ။ အံ၊ဌ၊၃။၂၅၉။

နာဌကသမ္ဗတ္ထိ (ထီ) [နာဌက + သမ္ဗတ္ထိ] ကခေါ်သည်ကို–နှင့်–၏–ပြည့်စုံခြင်း၊ ကခေါ်သည် စည်းစိမ်။ ရဋ္ဌသုခံ ဝါ ပါသာဒေသု နာဌကသမ္ဗတ္ထိ ဝါ အာရဗ္ဘ ဝိတက္ကမတ္ထာသာပိ အနုပဗန္ဓဘာဝံ သန္ဓာယ။ အံ၊ဌ၊၃။၁၆၇။

နာဌကိတ္ထိဂဏ (ပု) [နဋ္ဌကာ+ဣတ္ထိ+ဂဏ] ကခေါ်သည် မိန်းမအပေါင်း၊ မင်းသမီး အပေါင်း၊ ဇာတ်သမအပေါင်း။ သောဌသ-သဟဿသခ် နာဌကိတ္ထိဂဏံ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၃ဂ၆။

နာဌကိတ္ထိပရိစ္ဆေဒ (ပု) [နာဌကိတ္ထိ+ပရိစ္ဆေဒ] ကခေါ်သည် မိန်းမအပိုင်းအခြား၊ကခေါ်သည် မိန်းမဘို့ကို ဖော်ပြသော အပိုင်း အခန်း၊ ကခေါ်သည် မိန်းမတို့နှင့် စပ်၍ ပြဆိုရာ အပိုင်း အခန်း။ နာဌကိတ္ထိပရိစ္ဆေဒေါ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၁၅၂။

နာဌကိတ္ထိပရိုဝါရိတ (တိ) [နာဌကိတ္ထိ+ပရိဝါရိတ] ကခေါ်သည်မိန်းမတို့သည် ခြံရံအပ်သော သူ။ တံ နာဌကိတ္ထိပရိုဝါရိတံ ဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တိ အနုဘဝမာနံ ဒိသ္မာ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၁ဝ။

နာဌကိတ္ထိသဟဿ (နပုဂ်) [နာဌကိတ္ထိ+ သဟဿ] ကခေါ်သည် မိန်းမတို့၏ ၁-ထောင်၊ ၁-ထောင် သော ကခေါ်သည် မိန်းမ။ ယေန ရညော စ မဟေသိယာ စ သောဌသန္ဓ နာဌကိတ္ထိ-သဟဿာနံ....နိပ္ပဇ္ဇတိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။ဝ၂။ (–ဇာ၊ ဌ၊၁။၄ဖ၃။)

နာဌကိတ္ထိ (ထီ) [နာဌက+ဣတ္ထိ] ကခေါ်သည် မိန်းမ၊ ဇာတ်သမ။ နာဌကိတ္ထိယော နာမ နစ္စန္တိယော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၂၅ဋ။ နာဌကိတ္ထိ-(ပ၊ဧ)– ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဝ၄။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ဝ၀ဂ။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ဝ။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၂ဖ၂။ နာဌကိတ္ထိ-ယော(ပ၊ဗ)–ဒီ၊ဌ၊ ၂။ဖ၀၊ဝ၄၊ ၂ဖ၃၊ဝ၀ဂ။ မ၊ဌ၊ဝ။ ၂ဝ၃။ သံ၊ဌ၊ဝ။ဝ၀။ ဓမ္မ၊ဌ၊ဝ။ဝ၂ဝ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ဝ။၅ဝ၊ဝ၀ဝ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ဝ၀ဝ။ အပ၊ဌ၊ဝ။ ၇ဝ။၇ဝ၊ ၂ဝ၉။ စရိယာ၊ဌ။ ၂ဝ၅။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။ဝ၀ဂ။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၂ဝ၁၅ ၂ ၂။ ဇာ၊ဌ၊ ဖ။ဝ၊ ၂ ၂။ အံ၊ဌ၊ဝ။ဝ၇ဝ။ အံ၊ဌ၊ဝ။ ၂ ၂ဝ။ နာဌကိတ္ထိ(ဒုဗ) — ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ဝ၁ဂ၊ဝ၉ဝ၊ နာဌကိတ္ထိယော(ဒုဗ)—အပ၊ဌ၊ဝ။ ၇ဝ။ အပ၊ ဌ၊ ၂။ ၂ဝ၀။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၇။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။ ဖ၀။ ဇာ၊ဌ၊ ဝ။ ဝ၄ဝ။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။ ဝ၀။ နာဌ်ကိတ္ထိဟိ(ထ၊ဗ) —ဇာ၊ဌ၊ ၇။ ၄။ အံ၊ဌ၊ ဝ။ ၂ဖ၀။ နာဌကိတ္ထိနံ— (စ၊ဗ)—ဇာ၊ဌ၊ဝ။ ဝ၆၅။ နာဌကိတ္ထိနံ(ဆ၊ဗ) ဝိ၊သင်ဟ။ ၄၅ ၂။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ဝ ၇ ဝ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ဝ။ ၅ ၄။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ဝ။ ဖ၀။ အပ၊ဌ၊ဝ။ ဝ ၇ ၂ နာဌကိတ္ထိယာ (သ၊ဧ) — ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ဝ ၉ ဝ။

နာဌကိနီ (ထီ) [နာဌက+ဣနီ။ (နာဌကိနီ-သံ ဏာဌဣဏိ-ပြာ၊ နတိကိ-ဟိန္ဒီ)] ကခေါ်သည် မိန်းမ။ နာဌကိနီ (ဝိ၊ဌ၊ ၂။ဝ၀ဝ။ သံ၊ဌ၊ ၂။

၂၀၄)တိ နစ္ဆနကိစ္ဆေ (နစ္ဆေ) အဓိဂ(က)တာ ဣတ္ထိ။သာရတ္ထ၊၂။၂၉၅။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၀၅။

နာဒ္ဓပုတ္ထ (ပု) [နာဒ္ဓ+ပုတ္ထ။ နာဒ္ဓသ ပုတ္ထောတိ နာဒ္ဓပုတ္ထော။ မ၊ဋ၊၂။၁၃၇။ သာရတ္ထ၊၃။ ၃၀၄။] နာဒ္ဓ၏သား၊ ကခ္ချေသည်၏သား။ နာဒ္ဓပုတ္ထော (ပ၊ဧ)— ဝိ၊ဒု။၃၂၀။ ဝိ၊ဌ။ ၂၄၆။ ဒီ၊ဝ။၄၅၊၅၃။ ဒီ၊၂။၁၂၄။ ဒီ၊ဒု။၉၇။ မ၊ဝ။၁၃၀၊၂၅၀။ မ၊၂။၃၅၊၄၅။ မ၊ဒု။၅၂၊ ၃။ သံ၊ဝ။၆၀။ သံ၊၂။၄၀၇။ အံ၊ဝ။၂၂ဝ။ အံ၊ဒု။ ၂၄၊၂၂၆။ သုတ္တနိ။၃၅၅။ မိလိန္ဒ။၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၁၃၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ဝ၂၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၉။ နာဒ္ဓပုတ္ထံ (ဒု၊ဧ) —ဝိ ၃။၃၂၀။ ဒီ၊ဝ။၄၅၊၅၃။ မ၊၂။၄၅။ သံ၊ဝ။၆၆။ အံ၊ဒု။ ၂၄။ နာဒ္ဓပုတ္ထေန (တ၊ဧ) — ဒီ၊ဝ။၅၃။ သံ၊၂။၄၀၇။ အပ၊၂။ ၁၆၀။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ဝ၀ဒ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၇။ နာဒ္ဓပုဏ္ဏသ (စ၊ဧ) —မ၊ဋ္ဌ၊၄။ဝ၁၄။ နာဒ္ဓ-ပုတ္ထသ (ဆ၊ဧ)— ဒီ၊ဒု။၉၇။ မ၊၂။၃၅၊၄၅။ မ၊ဒု။ဒ၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၇။

နာဒ္ဓပုဏ္ဏဝါဒ (ပု) [နာဒ္ဓပုတ္ထ+ဝါဒ] နာဒ္ဓပုတ္ထ၏ အယူ။ နာဒ္ဓပုတ္ထဝါဒေါပိ....အန္ဓေဘဂဝေ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ဝ၇ဂ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ဝ။၄၅၄။

နာဒ္ဓပုတ္ထိယ (ပု) [နာဒ္ဓပုတ္ထ+ဣယ။နာဒ္ဓပုတ္ထသ ဣမေတိ နာဒ္ဓပုတ္ထိယာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ဒု။ဂ၇။ မ၊ဋ္ဌ၊ ဒု။၂၄ဝ။] နာဒ္ဓပုတ္ထ၏တပည့်။ နာဒ္ဓပုတ္ထိ-ယေသူ (ဒီ၊ဒု။၉၇။ မ၊ဒု။ဒ၂)တိ နာဒ္ဓပုတ္ထသ အန္ဓေဝါသိကေသု။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ဒု။ဂ၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၂။

နာဒ္ဓသူရိယာ (ထီ) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] နာဒ္ဓသူရိ-ယာ မည်သော မြို့။ နာဒ္ဓသူရိယာ (နာဒ္ဓပုရိ-ယာ၊ သီ၊ဘူ။ နာဒ္ဓပရိယာ၊သျှာ) ပရကုသိဒ္ဓ-နာဒ္ဓ။ ဒီ၊ဒု။ဝ၆၂။

နာဒ္ဓေတိ (ကာ၊ကြို) [နဒ္ဓ+ဏေ + တိ။ နဒ္ဓ နဝေယ်။ နိတိ၊ဓာ။၅၃ဒ။ နဒ္ဓ အဝသန္ဓနေ။ အဝသန္ဓနံ ဂတ္တဝိကွေပေါ။ နိတိ၊ဓာ။၂၉၆။] ကစေ၏။ နာဒ္ဓေန္တိ—ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၄။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ဒု။၂၀၃။ သာရတ္ထ၊၂။ဒ၃ဒ။

နာဒ္ဓေန္တိ (ကာ၊ကြို) [နဒ္ဓ+ဏေ+အန္တိ] ကစေ ကြကုန်၏။ နာဒ္ဓေတိ-ကြည့်။

နာဒ္ဓ (နာ) [နဒ္ဓ+ဏ] (က) ကခ္ချေသည်တို့၏ အမှုလုပ်ငန်း။ (ခ) ကခ္ချေသည်တို့၏ဥစ္စာ (ကခြင်း, တီးခြင်း, သီဆိုခြင်း ၃-ပါး)။ နိစ္စံ တု ဝါဒိတံ ဂီတ—မိတိ နာဒ္ဓ၂မိဒံ ဟယ်။ ဓာန်။၁ဝ၀။ ပခုက္ကူ၊ဓာန်၊သျှ-လည်းကြည့်။

နာဒ္ဓရသ (ပု) [နာဒ္ဓ+ရသ] ကခ္ချေသည်တို့၏ ဥစ္စာ သာယာအပ်သော သဘော၊ နာဒ္ဓရသ ၉ ပါး(ယင်းနာဒ္ဓရသသည်—(၁) ချစ်ကြိုက်-ခြင်း၊ (၂) သနားခြင်း၊ (၃)ရဲရင့်ခြင်း၊ (၄) အံ့ဖွယ်သရဲဖြစ်ခြင်း၊ (၅) ရယ်ရွှင်ခြင်း၊ (၆) ကြောက်ခြင်း၊ (၇) ငြိမ်သက်ခြင်း၊ (၈) စက်ဆုပ်ခြင်း၊ (၉) ကြမ်းကြုတ်ခြင်း အားဖြင့် ၉-ပါးဖြစ်၏။) နဝ နာဒ္ဓ၂ရသာ ဣမေ။ ဓာန်။၁ဝ၂။ ပခုက္ကူ၊ဓာန်၊သျှ-လည်း-ကြည့်။

နာဒ္ဓိကာဝမဘဏ (နာ) [နာဒ္ဓိကာ + ပမာဏ] နာရီအချိန် အတိုင်းအရှည်"ပမာဏ"။နာဒ္ဓိ-ကာ၁ပမာဏော ဝါ မယာ ဥပသမ္ပဒါ လဒ္ဓါ။ ဝိမတိ၂။၁ဒ၃။

နာတိဥပဇ္ဈာဟနမိလာပနရသ (တိ) [နှ+အတိ +ဥပဇ္ဈာဟနမိလာပနရသ] မပွါးစေလွန်း, မည်းကြုံ့စေလွန်းသော ကိစ္စရှိသော။ သမ္ပ-ယုတ္တဘာနံ နာတိဥပဇ္ဈာဟနမိလာပနရသာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၂။၉၁။ ဝိဘာ၃ဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၂။ဒ၃ဝ။

နာတိက (ပု) [ဉာတိ+ကပ်။ ဉ-ကို နှ- ပြု။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဒ၄ဝ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ဒု။၉ဂ။]နာတိကဋ္ဌာ၊ရွှေ့မျိုး။ တို့၏ နေရာရှာ။ နာတိကော (ဒီ၊၂။ဒ၇ဂ) တိ ကေသို့ ဉာတိဂါမကော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ဒ၃ဒ။ ဉာတိ-နံ နိဝါသဋ္ဌာနဘူတော ဂါမော ဉာတိဂေ-ား

သော ဧဝ နာတိကော။ မ၊ဌ၊၂။၁၈၀။ (–သံ၊၂။၃၁၀။ အံ၊၃။၅၂၆။)

နာတိကဂါမဝါသီ (တိ) [နာဘိကဂါမ+ဝသ+ဏိ]နာတိကရွာ၌ နေ–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊ သူ။ နာတိကယ-ကြည့်။

နာတိကာနာမက (တိ) [နာဘိကာ+နာမ+က] နာဘိကာ အမည်ရှိသော၊ ရွာ။ နာဘိကာ-နာမကံ ဂါမံ နိဿာယ။ အံ၊ဌ၊၃။၉၇။

နာတိကိယ (တိ) [နာတိက+ဣယ]နာဘိကရွာ၌ နေသော၊ သူ၊ နာတိက–ရွာသူ–ရွာသား။ နာတိကိယာ (ဒီ၊၂။၁၆၂) တိ နာတိကဂါမ-ဝါသိနော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၀။

နာဘိပက္ခ (တိ) [နဘ+အဘိပက္ခ။ (နာတိပက္ခ-သံ] အလွန်မမှည့်သော၊ မမှည့်လွန်းသော၊ အမှည့်မလွန်သော။ ကေဝေတာ နာဘိပက္ခဒနိ ဖလာနိ။ ဒီ ဋ္ဌ၊၂။၉။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂၈။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ ၂၈၅။)

နာတိပက္ကဥဒုမ္ဗရဖလဝဏ္ဏ (တိ) [နာတိပက္က+ဥဒုမ္ဗရဖလ+ဝဏ္ဏ] အလွန်မမှည့်–မမှည့်လွန်း–သော ရေသဖန်းသီး အဆင်းရှိသော (အဆုတ်)။တံ ဝဏ္ဏတော ရဘ္ဘံ နာတိပက္ကဥဒုမ္ဗရဖလဝဏ္ဏံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၂၄၉။

နာတိမစ္ဆနိက (တိ) [နဘ+အတိမစ္ဆနိက] အလွန်ဆန့်ကျင်သည် မဟုတ်–အလွန်မဆန့်ကျင်–မဆန့်ကျင်လွန်း–သော။ ယထာ ဟိ ဥဒ-ကေန ဖုဋ္ဌသရီရဿ တာဒိသေ နာတိမစ္ဆနိ-ကေ ဝါတာဒိကေ ဖောဋ္ဌဗ္ဗေ ဖုဋ္ဌေ သုခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ မူလဋ္ဌ၊၁။၁၁၃။

နာတိပညဿ(တိ) [နဘ+အတိပညဿ]အလွန်–အသိ–ပညာ–ရှိသည် မဟုတ်သော၊ လွန်ကဲသော–အသိ–ပညာ–မရှိသော၊ အလယ်အလတ်–အသိ–ပညာ–ရှိသော၊သူ။ အဝေသေသာ ဒ္ဒေ ပဒ္ဓိပဒါဝိ နာတိပညဿ ဥပ္ပဇ္ဇနတော။ နေတ္တိ၊ဝိ။၁၇၆။

နာတိပရိဏတကာလ (ပု) [နဘ+အတိပရိဏတ-ကာလ] အလွန်–မရင့်သေး–မမှည့်ဆုံး–အမှည့်မလွန်သေး–ရာ–အချိန်–အခါ။ ညေ-ဖလဿ နာတိပရိဏတကာလေ။ မ၊ဌ၊၂။ ၁၄၀။

နာတိပရိပက္ကဥဒုမ္ဗရဝဏ္ဏ (တိ) [နာတိပရိပက္က+ဥဒုမ္ဗရ+ဝဏ္ဏ] အလွန်မမှည့်–မမှည့်လွန်း–အမှည့်မလွန်သေး – သော ရေသဖန်းသီး အဆင်းရှိသော၊ (အဆုတ်စသည်)။ ပပ္ပါသံ ဝဏ္ဏတော ရဘ္ဘံ နာတိပရိပက္ကဥဒုမ္ဗရဝဏ္ဏန္တိ ဝဝတ္ထပေတိ။ ခုဒ္ဒကၠ၊ဋ္ဌ။၄၄။

နာဘိပ္ပဘောဒဂတ (တိ) [နဘ+အတိပဘောဒဂတ] အလွန်ပြားသည်၏ အဖြစ်သို့ မရောက်သော၊ လွန်စွာ ဖောက်ထွင်းခြင်းသို့ မရောက်သော။ ဒီဋ္ဌစရိတဿပိ မန္ဒဿ နာတိပ္ပဘောဒဂတံ စိတ္တာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာနံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၅။

နာတိပ္ပဘဘောဒဂတာရမ္မဏ (တိ) [နာတိပ္ပဘောဒ-ဂတ+အာရမ္မဏ]လွန်စွာဖောက်ထွင်းခြင်းသို့ မရောက်သေးသော အာရုံရှိသော၊ (အလွန်ပြားသည်၏ အဖြစ်သို့ မရောက်သေးသော အာရုံရှိသော။ ပခုက္ကေ ၊ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။သျ။) ဝိပဿ-နာဃာနိကဿပိ မန္ဒဿ နာတိ့ပ္ပဘောဒဂတာ-ရမ္မဏံ တတိယံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၀၅။

နာဘိဖုသိတ (တိ) [နဘ+အတိဖုသိတ] အလွန်–ထိ–စေ့စပ်–သည် မဟုတ်သော၊ အလွန်–မထိ–မစေ့စပ်–သော(တံခါး စသည်)။ ဒ္ဝါရ-ဝါတပါနာနိ နာတိဖုသိတာနိ သဝိဝရုနိ သဇာလာနိ အဟောသုံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၆။

နာတိဗဒ္ဓ (တိ) [နဉ+အတိဗဒ္ဓ] အလွန်–မကြီး–မအို–သော၊ မကြီးလွန်း–မအိုလွန်း–သော။ နာတိဝဒ္ဓ (က)မှာ့ကဲ့ ကြည့်။

နာတိမဟန္တ (တိ) [နဉ+အတိမဟန္တ] အလွန် မကြီး–မကြီးလွန်း–သော။ ယောဓ ရထော စတုရဿသဏ္ဌာနော ဟောတိ နာတိမဟာ။ မ၊ဌ၊ ၂။၉၉။ သံ၊ဌ၊ ၃။၁၅၆။(–၃၁၃။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၁၄၃။)

နာတိရတ္တ (တိ) [နဉ+အတိရတ္တ]အလွန်–မနီ–မရဲ–သော၊မနီလွန်း–မရဲလွန်း–သော။ပဒုမ-ဝဏ္ဏံ ဝါတိ နာတိရတ္တံ သန္ဓာယာဟ။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၁။၃၆၄။

နာတိရတ္တကုမုဒ (နဉ) [နာတိရတ္တ+ကုမုဒ]အလွန် နီရဲသည် မဟုတ်သော–မနီရဲလွန်းသော–ကုမုဒြာကြာ။ နာတိရတ္တကုမုဒဿ ပဒုမ္ဘပိဋ္ဌိဝဏ္ဏံ။ အာဘိ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၂၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၄၈။

နာတိလူခ (တိ) [နဉ+အတိလူခ] အလွန်–မခေါင်းပါး–မကြမ်းတမ်း–သော၊ မခေါင်းပါးလွန်း–မကြမ်းတမ်းလွန်း–သော။ ယထာ ဟိ အကုသလပက္ခေ ရာဂေါ သိနိဒ္ဓေါ နာတိ-လူခေါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၉၈။

နာတိလောမ (တိ) [နဉ+အတိလောမ] မျှားလွန်းသော အမွေးရှိသည် မဟုတ်သော၊ မျှားလွန်းသော အမွေးမရှိသော၊ အမွေးမမျှားလွန်းသော၊ သူ။ ဣတ္ထိယောပိ ...နာတိလော-မာ နာလောမာ သုဘဂါ ဥတုသုခသမ္ပ-ဿာ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၃။ ၁၅၆။ အံ၊ဋီ၊ ၃။ ၂၉၀။

နာတိဝဒ္ဓ (တိ) [နဉ+အတိဝဒ္ဓ] အလွန်–မကြီး–မအို– သော၊မကြီးလွန်း–မအိုလွန်း–သော။ တဿာ စ နာ'မာနေသုံ၊ နာတိဝဒ္ဓံ (နာ-တိဗဒ္ဓံ-က) ကုဋ္ဌံ။ ဇာ၊ ၂။ ၃၇၆။ ဇာ၊ဋီ၊ ၇။ ၃၈၃။

နာတိဝိတ္ထာရိက (တိ) [နဉ+အတိဝိတ္ထာရိက] အလွန်မကျယ်–မကျယ်လွန်း–သော (တရား စကား)။ နာတိသခ်ိတ္တံ နာတိဝိတ္ထာရိကံ ကတ္တာ ကခ္ခဏတဗ္ဗံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၁၁၃။

နာတိဝိတ္ထာရိတနယ (တိ) [နဉ+အတိဝိတ္ထာရိတ+နယ] အလွန် အကျယ်မချဲ့အပ်သော နည်းရှိသော၊ မချဲ့လွန်းသော နည်းရှိသော၊ မကျယ်လွန်းသော နည်းရှိသော။ နာတိဝိတ္ထာရိတ-နယေသု ဓမ္မသင်္ကိတ္တိအာဒီသု။ အဘိ၊ဋီ၊ ၃။ ၃၄၃။

နာတိဝိပ္ပါရဝန္တ (တိ) [နဉ+အတိဝိပ္ပါရ+ဝန္တ] အလွန်–တက်ကြွ– လှုပ်ရှား–ပြန့်နှံ့– ခြင်းရှိသည် မဟုတ်သော၊ အလွန်–တက်ကြွ–လှုပ်-ရှား–ပြန့်နှံ့–ခြင်း မရှိသော၊အလွန်–မတက်ကြွ–မလှုပ်ရှား–မပြန့်နှံ့–သော။နာတိဝိပ္ပါရ-ဝါပန တတ္ထ ဟောတိ သန္ဓိသိန္ဓဘာဝတော။ အနုဋီ၊ ၁။ ၃၅။

နာတိဝိလက္ခဏ (တိ) [နဉ+အတိဝိလက္ခဏ] အလွန် မဖောက်ပြန်သော မှတ်ကြောင်း 'လက္ခဏာ' ရှိသော။ ယာ ပုရိမကာလဘူ-တာ အဘေဒေါပစာရသိဒ္ဓါ အာဂမနာ-ဝတ္ထာ တတော နာတိဝိလက္ခဏာ။ အနုဋီ၊ ၁။ ၁ဝ၆။

နာတိဝိသဒ (တိ) [နဉ+အတိဝိသဒ] အလွန်–သန့်ရှင်း–စင်ကြယ်–သည် မဟုတ်သော၊ အလယ် အလတ်–အသင့်အတင့်–သန့်ရှင်း–စင်ကြယ်–သော (ဣန္ဒြေ စသည်)။ နာတိ-ဝိသဒံ မဏ္ဍံ။ နေတ္တိ၊ဋီ။ ၁၆၉။

နာတိသံသပ္ပန (တိ) [နဉ+အတိသံသပ္ပန]အလွန် ရွှေ့ရှားခြင်းမရှိသော၊ အယူ။ နာတိသံသပ္ပနံ မတိဘေဒမတ္တံ ဝိမတိ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၁။ ၄၄။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၁၆၄။ အံ၊ဋီ၊ ၁။ ၃၃။

နာတိသခ်ိတ္ထ (တိ) [နေ+အတိ+သံခိတ္ထ] အလွန်အကျဉ်း မချုံးအပ်သော။ နာတိဝိတ္ထာရိက (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၁၃)-ကြည့်။

နာတိသခ်ေပနာတိဝိတ္ထာရ (ပု) [နေ+အတိသခ်ေ-ပ+နေ+အတိ+ဝိတ္ထာရ] မကျဉ်းလွန်း, မကျယ်လွန်းခြင်း။ နာတိသခ်ေပနာတိဝိတ္ထာရဝသေန ဥပရစိတာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅၅။

နာတိသခ်ေပနာတိဝိတ္ထာရနယ (ပု) [နာတိ-သခ်ေပ+နာတိဝိတ္ထာရ+နယ] နာတိသခ်ေပ နာတိဝိတ္ထာရနည်း။ မကျဉ်းလွန်း, မကျယ်လွန်းသောနည်း၊ မကျဉ်းမကျယ် လွန်းသောနည်း။ အညေန နာတိသခ်ေပနာတိဝိတ္ထာရ-နယေန သမ္ဘတိကဒုကခမ္ဘဝိဘာဂံ ဒဿေတုံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၉။ (–အနုဋ္ဌ၊၁။၁၂။)

နာတိသခ်ေပဝိတ္ထာရရူပ (တိ) [နာတိ့သခ်ေပ-ဝိတ္ထာရ+ရူပ] မကျဉ်းလွန်း မကျယ်လွန်း (သော ဒေသနာ) ကို ကြိုက်နှစ်သက်ခြင်းရှိသော၊ အလယ်အလတ်ဒေသနာကို ကြိုက်နှစ်သက်သော၊သူ၊ မကျဉ်း မ်ကျယ်လွန်းသော ဒေသနာကို ကြိုက်နှစ်သက်ခြင်းရှိသော၊သူ။ နာတိသခ်ေပဝိတ္ထာရရူပနံ အာ-ယတနဒေသနာ။ အနုဋ္ဌ၊၂။၅။

နာတိသမာဟိတ (တိ) [နေ+အတိသမာဟိတ] အလွန်ကောင်းစွာ အာရုံ၌ ထားအပ်သော စိတ်မရှိသော၊ အလွန်ကောင်းစွာ အာရုံ၌ မထားအပ်သော စိတ်ရှိသော၊ အလွန်တည်ကြည်သည်မဟုတ်–အသင့်အတင့် တည်ကြည်–သော။ နာတိသမာဟိတာယ ဘာဝနာယ။ မူလဋ္ဌ၊၁။၉၉။

နာတိသမ္ဘန္ဓ (တိ) [နေ+အတိသမ္ဘန္ဓ] အလွန်မပြည့်စုံသော။ ယဿ ဟိ ရညော ရဋ္ဌံ ဝါ ဓနဝါဟနာဒီနိ ဝါ နာတိသမ္ဘန္ဓာနိ ဟောန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၃။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၈၂။ (–ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁။)

နာတိသမ္ဘာဝိတ (တိ) [နေ+အတိသမ္ဘာဝိတ] အလွန်– မချီးကျူး–မချီးမွမ်း–အပ်သော။ နာတိ့ဟိဋ္ဌဘာ နာတိ့သမ္ဘာဝိတာ....ဝေဒိတ-ဗ္ဗာ။ မူလဋ္ဌ၊၂။၄၆။

နာတိသာဝဇ္ဇ (တိ) [နေ+အတိသာဝဇ္ဇ] အလွန်ကြီးလေးသော အပြစ်မရှိ–အပြစ်မကြီးလေး-လွန်း–ခသာ၊ကံ။ ဂဟဋ္ဌာနံ နာတိသာဝဇ္ဇမ္ပိ ကမ္မံ။ ဝိမတိ၊၁။၁၀၄။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၈။)

နာတိသီတနာတိဥဏှတာ (ထီ) [နာတိသီတတာ+နာတိဥဏှတာ] အလွန် မအေးသည်၏အဖြစ်, အလွန်မပူသည်၏အဖြစ်၊မအေးလွန်း မပူလွန်းသည်၏အဖြစ်။ တထာ နာတိသီတ-နာတိဥဏှတာ ဥတုသုခသမ္ပတ္တိယောဂေန၊ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀။

နာတိသီတနာတိဥဏှဘာဝ (ပု) [နာတိသီတ-ဘာဝ+နာတိဥဏှဘာဝ] အထက် ပုဒ်နက်ကြည့်။ သုခါတိ နာတိသီတနာတိဥဏှဘာ-ဝေနေဝ သုခါ ဣဋ္ဌာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၀။

နာတိသုပက္က (တိ) [နေ+အတိသုပက္က] အလွန်ကောင်းစွာ မကျက်–မကျက်တကျက် ဖြစ်–သော(ငါး စသည်)။ နာတိသုပက္ကော မစ္ဆော မယံ အဖာသုကမကာသိ ဘန္တေ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၈၆။

နာတိသုပရိပက္က (တိ) [နေ+အတိသုပရိပက္က] အလွန်ကောင်းစွာ–မမှည့်–မရင့်ကျက်သေး-သော၊ ရွမ်းပြင်းဖြစ်သော(ဆီးသီး-စသည်)။ သရဒကာလေ ဇာတံ နာတိသုပရိပက္ကံ ဗဒရံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၁။

နာတိဟိဋ္ဌတ (တိ) [နေ+အတိဟိဋ္ဌတ] အလွန်–မရှုတ်ချ–မကဲ့ရဲ့–အပ်သော၊ နာတိသမ္ဘာဝိတ ကြည့်။

နာထ (တိ) [အနိပ္ပန္နပါဒိပဒိက။ နိတိ၊ ၁။၇၂။ ပါရု၊ဂဏ္ဌိ၊သစ်၊၁။၁၀။ ပါရု၊ဘာသာဋီ၊၁။

ဌ-ကြည့်။ နာထ၀ ဣ၊ အခ်ိပေ၊ သွာမိန်၊ ပြာထ်နီယေ။ ထေ၀မ။ (နာထ- သ်၊ ဏာ-ဟာ-ပြာ)] ကိုးကွယ်– အားထား–မှီခို–ရာ ဖြစ်သော၊ (က) ဘုရားရှင်။ (ခ) အရဟတ္တ ဖိုလ်။ (ဂ) မင်း၊ ရှင်ဘုရင်။ (ဃ) လင်ယောကျ်ား၊ ခင်ပွန်းသည်။ (c) မိမိ၏ခန္ဓာ ကိုယ် (လောကီ လောကုတ္တရာတရား)။ (ခ) နာထကရဏတရား (၁၀)ပါး ဟူသော ဆွေမျိုး။ (မာဏာဘရဏမင်း၏ စစ်ဗိုလ် နာထ (နာထာဓိကာရီ), မာဏာဘရဏမင်း၏ စစ်ဗိုလ်နာထ(နာထလက်ဘဂိရီ)။ D.P.။ ဆရာ, အရှင်သခင်, ခေါင်းဆောင်, ဘုရားရှင်၊ နာထနတ်၊ မှီ၍နေအပ်သော၊ ကြီးကဲသော၊ မြတ်သော၊ဗဟုနဖြစ်သော အရှင်ဖြစ်သော။ သီဟိုဠ်ခေါ်။)

(က) ဘုရားရှင်။ နာထော (ဝိ၊ဌ၊ဝ။ ၁)တိ လောကပဠိသရဏာ၊ လောကသာမီ၊ လောကနာထကောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊ဝ။၀။ (–ဝိမတိ၊ဝ။၂။) ပတိဋ္ဌတ္ထော နာထ သဒ္ဒေါ။ အ၊ဌ်ိ၊ခု။ခု၀၀။ (ခ) အရ-ဟတ္တဖိုလ်။ အရဟတ္တဖလသခ်ါတံ ဒုလ္လဘံ နာထံ လဘတိ။ အရဟတ္တဖ္လဥ် သန္ဓာယ ဣဓ "နာထံ လဘတိ ဒုလ္လဘ"န္တိ ဝုတ္တံ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။ ၉၅။

(ဂ) မင်း၊ ရှင်ဘုရင်။ တံ နာထောသိ မဟာရာဇ။ ဇာ၊ဝ။၂၇၀။ တံ နာထောသိတိ တံ မမ ပတိဋ္ဌာ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၂၅၃။ (ဃ) လင်ယောကျ်ား၊ ခင်ပွန်းသည်။ နာဘောဟ-(ဇာ၊ဝ။၂၇၀) န္တိ မမ ဘရိယာယ အဟံ နာထော၊ အဟာမဿာ ပတိဋ္ဌာ။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၂၅၃။ တသ္မိ ဝနေ နာထံ အတ္ထနော ပတိ အပဿန္တိ.... ပရိဒေ၀ေသိ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၉၇။ (–ဇာ၊ဝ။ခု၉၄။ ဇာ၊ဌ၊၅။၉ဌ-၅။)

(c) မိမိခန္ဓာကိုယ် (လောကီ လော-ကုတ္တရာ တရား)။ အတ္ထာ ဟိ အတ္ထနော နာထော။ ဓမ္မ။ခု၂၊ဖ၇။ ဒီ၊ဌ၊ခု။ခု၁။ နာ-ထောတိ ပတိဋ္ဌာ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။၉၄။ နာထော-တိ အ၀ဿယော ပတိဋ္ဌာ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ခု၀၀။ ကော ပနေတ္ထ အတ္ထာ နာမ လောကိယ-လောကုတ္တရော ဓမ္မာ။ ဒီ၊ဌ၊ခု။ခု၁။ (ခ) နာထကရဏတရား ၁၀-ပါးဟူသော ဆွေ-မျိုး။ သနာထာတိ သညတကာ ဗဟုညတိ-ဝဏ္ဏါ ဟုတ္ဝာ ဝိဟရထ။ အ၊ဌ၊ခု။ ၂၉၀။

နာထော (ပ၊ဧ)—ဓမ္မ။ခု၂၊ဖ၇။ အပ၊ ၂။ ၁ဖ၊၁၀၉၊၁၅ ၂။ ဇာ၊ဝ။ ၂၇၀။ ဝိ၊ဌ၊ဝ။ဝ။ ဝိ၊ဌ၊၄။ ၂၂၊ ၂ဖ၁။ ကခ်ါ။ဝ၁၊ ၂၉၁။ ဒီ၊ဌ၊ခု။ ခု၀။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ဝ၊၅၁၇။ ပဋိသံ၊ဌ၊ဝ။ဝ၉၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။ဝ၉ ၂။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။၉၄၊ခု၉၊ခု၀၀။ ဣဘိခုတ်၊ ဌ။ဝ၁ ၂၊ဝခု။ ထေရီ၊ဌ။ဝ၀၀။ အပ၊ဌ၊ ၂။ ၂၊ဝ၄။ စရိယာ၊ဌ။ခု ၂ ၂။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။ ၂၅ခု။ သာရတ္ထ၊ဝ။ဖ။ ဝိမတိ၊ဝ။ ၂။ ကခ်ါ၊ ဌ်ိ။ ၂၉။ ကခ်ါ၊ဌ်ိ၊သစ်။၄ ၂ ၂၊၄၅ဝ။ သီ၊ဌ်ိ၊ သစ်၊ဝ။ဝ၁၊၄ဖခု။ ဒီ၊ဌ်ိ၊ ၂။ဝ၄ ၂။ မ၊ဌ်ိ၊ ၂။ ၂၄ဖ။ အ၊ဌ်ိ၊ခု။ခု၀ ၂။ သံ၊ဌ်ိ၊ဝ။ခု၅၊၀ဖ။ မူလဌ်ိ၊ ၂။ဝ။ အနုဌ်ိ၊ ၂။ ၂။ နေတ္တိ၊ဌ်ိ။၄။ နေတ္ဘိ၊ဝိ။ခု၅ဖ။ နာထ (အ၊ဧ)— ထေရ၊ဌ၊ ၂။ဖ၂။ နာထံ (ဒု၊ဧ)— ဝိ၊ သင်ဟ။၄ဖ၀။ အ၊ဌ၊ခု။ ၂၉၀။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၉၅။ ဥဒါန၊ဌ။ဝ။ ဣဘိခုတ်၊ဌ။ဝ။ ဝိမာန၊ ဌ။ဝ။ ဘေရ၊ဌ၊ဝ။ဝ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၉၄။ အ၊ဌ်ိ၊ ဝ။ဝ။ အ၊ဌ်ိ၊ခု။ခု၇ဝ။ နေတ္တိ၊ဌ်ိ။ ၂။ နာထော-နု (တ၊ဧ) — ပဋိသံ၊ဌ၊ ဝ။ဝ၉ ၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။ ဝ၉ ၂။ နာထဿ (စ၊ဧ)—ဣတိခုတ်၊ဌ။ခု၄။ နာထာနံ (စ၊ဗ)—ဗုဒ္ဓ၀ံ။ခု၀၀။ အဘိ၊ဌ၊ဝ။ ခု၆။ နာထဿ (ဆ၊ဧ)—ပဋိသံ၊ဌ၊ဝ။ ၂ ၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။ဂ၇။ နာဓေ (သ၊ဧ)— အပ၊ ၂။ ၁ ၂ခု။ အပ၊ဌ၊ ၂။ဘ၅။

နာထ၂ (ပု) [နာထ (နာ၀) +အ။ နိတိ၊ဝေ။ ၇ဘ။ ဝေန်ဌ်ိ။ဝ။ သူစိ။ နာထ+ဏ။ သမ္ဗော၊ ယော။ ၂။] (ခ) လိုလား တောင့်တတော်မူတတ်သော ဘုရား၊ ဝေနေယျတို့၏ စီးပွါး

ချမ်းသာကို မေတ္တာ၏ အစွမ်းဖြင့် လိုလားတောင့်တတတ်သော ဘုရား။ (၂) ပူပန်စေတတ်–လောင်မြိုက်တတ်–သောဘုရား၊ (ဂ) သတ္တဝါတို့၏ သန္တာန်၌ဖြစ်သော ကိလေသာတို့ကို–ပူပန်စေတတ်–လောင်မြိုက်တတ်–သော ဘုရား။ (ခ) ရဟန်းတို့၏လွန်ကျူးမှုအား လျော်စွာ သိက္ခာပုဒ် ဥပဒေတော်ကို ပညတ်တော်မူခြင်း အားဖြင့် 'မျက်မှောက်, တမလွန် ဘဝ၌ဖြစ်သော ဘေးရန်ကို ကရုဏာဖြင့်–ပူပန်စေတတ်–လောင်မြိုက်ဘတ်–သော ဘုရား။ (ဂ) သုတ္တန်ဒေသနာ၏ အစွမ်းဖြင့် သတ္တဝါတို့၏ သန္တာန်၌ ဖြစ်သော ကိလေသာတို့ကို ကရုဏာ, ပညာဖြင့်– ပူပန်စေတတ် – လောင်မြိုက်တတ်–သော ဘုရား။ (ဃ) အဘိဓမ္မာဒေသနာ၏ အစွမ်းဖြင့် သခါရတရားတို့ကို အနိစ္စ, ဒုက္ခ, အနတ္တ-အားဖြင့် ရှုလျက် ကိုယ်တော်သန္တာန်၌ ဖြစ်သော ကိလေသာတို့ကို ပညာဖြင့် ပိုင်းခြားပြီးသိ၍ ပူပန်စေတတ်သော ဘုရား။ (၃) တောင်းပန်တတ်သော ဘုရား၊ သတ္တဝါတို့၏ ထိုသို့ ဟိတပဋ္ဌိပတ်ကို ကျင့်ခြင်း၌–တောင်းပန်–တိုက်တွန်း–နှိုးဆော်–တတ်သော ဘုရား။ (၄) စိတ်ကို အစိုးရခြင်း ရှိသော ဘုရား။ (၅) အလုံးစုံသော သတ္တဝါတို့ကို လွှမ်းမိုးနိုင်သော ဘုရား။

(၁) လိုလားတောင့်တတော်မူတာ်သော ဘုရား။ နာထတိတိ နာထော၊ ဝေနေယျာနံ ဟိတသုခံ မေတ္တာယနဝသေန အာသီဘာတိ ပတ္ထေတိတိ အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊၁။ ၈။ (–ဝိမတိ၊၁။ ၂။ မူလဋ္ဌ၊ ၂။၁။) နာထ ပတ္ထနာယံ။ ပါရု၊ ယော။ ၂။ နာထ အာသီသာယံ။ သမ္မော၊ ယော။ ၂။

(၂) (ဂ) သတ္တဝါတို့၏ သန္တာန်၌ ဖြစ်သော ကိလေသာတို့ကို – ပူပန်စေတတ်–လောင်မြိုက်တတ်–သော ဘုရား၊ အဟ ဝါ

နာထတိ ဝေနေယျဂဟေ ကိလေသေ ဥပတာပေတိတိ အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊၁။ ၈။ (–ဝိမတိ၊၁။ ၂။ မူလဋ္ဌ၊ ၂။၁။)နာထ ဥပတာပနေ။ ပါရု၊ ယော။ ၂။ နာထ ဥပတာပေ။ သမ္မော၊ ယော။ ၂။ (ခ) ရဟန်းတို့၏ လွန်ကျူးမှုအားလျော်စွာ သိက္ခာပုဒ်ဥပဒေတော်ကို ပညတ်တော်မူခြင်းအားဖြင့် မျက်မှောက်, တမလွန်ဘဝ၌ဖြစ်သော ဘေးရန်ကို ကရုဏာဖြင့်– ပူပန်စေတတ် – လောင်မြိုက်ဘတ်–သော ဘုရား။ ဘိက္ခူနံ ဝိတိက္ကမာနုရူပံ သိက္ခာပဒပညာပနေန ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကာယ စ ကရုဏာယ ဥပဂန္တာ တပတိ။ ဝဇိရ။ ၈။ (ဂ) သုတ္တန်ဒေသနာ၏ အစွမ်းအားဖြင့် သတ္တဝါတို့၏ သန္တာန်၌ဖြစ်သော ကိလေသာတို့ကို ကရုဏာပညာဖြင့်– ပူပန်စေတတ်–လောင်မြိုက်တတ်–သောဘုရား။ သုတ္တန္တဝသေန ဝါ တေသံ သမ္ဘသတ္တာနံ အနုသယိတေ ကိလေသေ ကရုဏာယ စ ပညာယ စ ဥပဂန္တာ တပတိ။ ဝဇိရ။ ၈။ (ဃ) အဘိဓမ္မာဒေသနာ၏ အစွမ်းဖြင့် သခါရတရားတို့ကို အနိစ္စ, ဒုက္ခ, အနတ္တအားဖြင့် ရှုလျက် ကိုယ်တော် သန္တာန်၌ဖြစ်သော ကိလေသာတို့ကို ပညာဖြင့် ပိုင်းခြားသိ၍ ပူပန်စေတတ်သော ဘုရား။ အဘိဓမ္မဝသေန ဝါ တေ တေ သခါရေ အနိစ္စာဒိလက္ခဏဝသေန ဥပပရိက္ခိတ္တာ အတ္ထနော ကိလေသေ ပညာယ ဥပေစ္စ ပရိစ္ဆိန္နတ္တာ တပတိတိ တပနဒ္ဓနာဝိ နာထတေတိ နာထော။ ဝဇိရ။ ၈။

(၃) တောင်းပန်တတ်သောဘုရား။ နာထတိတိ ဝါ ယာစတိတိ အတ္ထော။ ဘဂဝါ ဟိ "သာဓု ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ကာလေန ကာလံ အတ္ထသမ္ဘိုဿ ပစ္စဝေက္ခေယ္ယာ"တိ အာဒိနာ သတ္တာနံ တံ တံ ဟိတပဋ္ဌိပတ္တိံ ယာစိတ္တာပိ ကရုဏာယ သမုဿာဟိတော ဧတ ဟတ္ထ နိ-ယောဇေတိ။ သာရတ္ထ၊၁။ ၈။ (–ဝ-ိ ရ။ ၈။

ဝိမတိ၊၁။ ၂။ မူလဋ္ဌီ၊ ၂။၁။) နာထ ယာစနေ။ ပါရု၊ယော။ ၂။ သမ္မော၊ယော။ ၂။

(၄) စိတ်ကိုအစိုးရခြင်းရှိသော ဘုရား။ ပရမေန စိတ္တိဿရိယေန သမန္နာဂတော .... နာထောတိ ဝုစ္စတိ။ မူလဋ္ဌီ၊ ၂။၁။ ပရမေန စိတ္တိဿရိယေန သမန္နာဂတော နာထော၊ တဒ္ဓိတဝိဂ္ဂဟော။ သမ္မော၊ ယော။ ၂။ (–သာရတ္ထ၊၁။၈။ ဝဇိရ။၈။)

(၅) အလုံးစုံသောသတ္တဝါတို့ကိုလွှမ်းမိုးနိုင်သော ဘုရား။ သမ္ဘဿတ္ထေ ဣတိသတိ အဘိဘဝတိတိ ပရမိဿရော ဘဂဝါ "နာထော" တိ ဝုစ္စတိ။ သာရတ္ထ၊၁။၈။ နာထတိ ဝါ သမ္ဘဿတ္ထေ ဣတိသတိ အဘိဘဝတိတိ နာထော။ နာထ အဘိဘဝနေ။ ပါရု၊ ယော။ ၂။ (–ဝဇိရ။၈။ မူလဋ္ဌီ၊ ၂။၁။)

နာထကရ (တိ) [နာထ+ကရ+ဏ] ကိုးကွယ်–အားထား–မှီခို–ရာကို ပြုတတ်သော (တရား စသည်)။ နာထကရော ဓမ္မော။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၁၃။

နာထကရဏ (တိ) [နာထ+ကရ+ယု] (မိမိ၏) ကိုးကွယ်–အားထား–ထောက်တည်–မှီခို–ရာကိုပြုတတ်သော (တရား)။ (ဎင်းတရား ၁၀-ပါး ဒီ၊ဋ္ဌ။ ၂၂၀-၃၊ ၂၅၅-၆။ အံ၊ဋ္ဌ။ ၂၇၅-၆-တို့ ကြည့်။) နာထကရဏာ-(ဒီ၊ဋ္ဌ။ ၂၂၁)တိ.... အတ္ထနော ပတိဋ္ဌာကရော ဓမ္မော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ဋ္ဌ။ ၂၂၉။ နာထံ ကရောန္တီတိ နာထကရဏာ၊ အတ္ထနော သနာသဘာဝကရော ပတိဋ္ဌာကရောတိ အတ္ထော။ အံ၊ဋ္ဌ၊ဋ္ဌ။ ၂၉၀။ (–အံ၊ဋ္ဌ။ ၂၂၅-၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ဋ္ဌ။ ၅၈။ ;ဆုတ္ထနီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၉။ ဝဇိရ။ ၂၈။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ဋ္ဌ။ ၃၀၈။)

နာထကိစ္စ (နာ) [နာထ+ကိစ္စ] ကိုးကွယ်–အားထား–မှီကိစ္စ။ ဥတကာပိ နေသံ နာထကိစ္စံ နာ ကရောန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၀၇–၈။

နာထဂုဏ (ပု) [နာထ+ဂုဏ] ဘုရားရှင်၏–ဂုဏ်–ကျေးဇူး။ ဧဝံ အစ္ဆရိယပုရိသော၊ နာ-ထော နာထဂုဏော ဋ္ဌိတော။ ဝဇိရ။ ၉။

နာထဂ်ိ (နာ) [နာထ+အဂ်ိ] ဘုရားရှင်၏ ဂုဏ် အဂ်ိ၊ ဘုရားရှင်မည်ခြင်းအကြောင်း 'အဂ်ိ'။ စတ္ထာဟိပိ နာထဂ်ေဟိ စတုဒဝသာရဇ္ဈစတုပဋ္ဌိ-သမ္ပဒါဒယော သမ္ဘေပိ ဗုဒ္ဓဂုဏာ ယောဇေ-တဗ္ဗာ။ ဝဇိရ။ ၈။

နာထတိ (ကြို) [နာထ(နာဓ)+အ+တိ။ နာ-ထဓာတု ယာစနေ ဥပတာပေ ဣဿရိယေ အာသီသနေ စာတိ စတူသ္ဝတ္ထေသု ဝတ္တတိ။ ....နာထ နာဓ ဣတိ ဓာတုဒ္ဒယံ ပဋ္ဌန္တိ။ နီတိ၊ ဓာ။ ၇၁။ နာထော နာဓော စ ယာစနာသီ-သဥပတာပိဿရေ။ ဓာတ္ဝတ္ထ။ ၂၁။] (၁) တောင့်တတတ်၏၊ လိုလားတတ်၏။ (၂) ပူပန်စေတတ်၏။ (၃) တောင်းပန်တတ်၏၊ တိုက်တွန်း–နှိုးဆော်–တတ်၏။ (၄) လွှမ်း-မိုး–ကျော်လွှား–တတ်၏။ (၅) စိုးအုပ်-တတ်၏၊ အုပ်စိုးတတ်၏၊ အစိုးရတတ်၏။

(၁)-(၂)-(၃) အထ ဝါ နာထတိတိ နာထော၊ ဝေနေယျာနံ ဟိတသုခံ မေတ္တာ-ယနဝသေန အာသီသတိ ပတ္ထေတီတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ နာထတိ ဝေနေယျဂတေ ကိလေ-သေ ဥပတာပေတီတိ အတ္ထော။ နာထတိတိ ဝါ ယာစတိတိ အတ္ထော။ ဘဂဝါ ဟိ "သာရ-ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ကာလေန ကာလံ အတ္ထ-သမ္ဘတ္ထိ ပစ္စဝေက္ခေယျာ" တိ အာဒိနာ သတ္ထာနံ တံတံ ဟိတပဋ္ဌိပတ္ထိ ယာစိတ္ဝာပိ ကရုဏာယ သမုဿာဟိတော တေ တတ္ထ နိယောဇေတိ။ သာရတ္ထ၊၁။ ၈။ (–ဝိမတိ၊ ၁။ ၂။ မူလဋ္ဌီ၊ ၂။ ၁။ နေတ္တိ၊ ဋ္ဌီ။ ၄။)

(၄) ယေဟိ သီလာဒီဟိ သမန္နာဂတော ဘိက္ခု ဓမ္မသရဏတာယ ဓမ္မေနေဝ နာထတိ အာသီသတိ အဘိဘဝတိတိ နာထော ဝုစ္စတိ

အံ၊ဦ၊၃။၃၀၇။ (၅) သဒေဝကေ လောကေ အပ္ပဋိပုဂ္ဂလတ္တာ ကေနစိ အပ္ပဋိဟတမေ-ဒေသနတ္တာ ပရမစိတ္တိဿရိယပဝတ္တိတော စ ဣဿရိယဗ္ဗေနာပိ. နာထတေတိ နာထေါ။ ဝဇိရ။၈။

နာထတေ (ကြို) [နာထ (နာဝ)+အ+တေ] အစိုးရ–အုပ်စိုး–တတ်၏။ နာထတိ-ကြည့်။

နာထပဒ (နာ) [နာထ+ပဒ] နာထပုဒ်။ တေန စ သုဂတပဒံ, နာထပဒံ ဝါ အဗ္ဘာဟရိတ္တာ ယောဇေတမ္ပံ။ သီ၊ဦ၊သစ်၊၁။၁၂။ ယသ္မာ ပနိဒံ သရဏပဒံ နာထပဒံ ဝိယ သုဒ္ဓနာမ-ပဒတ္တာ ဓာတ္ဝတ္ထံ အန္ဒောနိတံ ကတ္တာ သကေ-တတ္ထမ္ပိ ဝဒတိ။ သီ၊ဦ၊သစ်၊၂။၁၇၇။

နာထပဘာဝတ္ထ (နာ) [နာထပဘာဝ+တ္ထ] ဘုရားရှင်မှ စ၍ ဖြစ်သည်၏ အဖြစ်၊ ဘုရားရှင်လျှင် အမှန်အစစ်ရှိသည်၏ အဖြစ်။ နာထပ္ပဘာဝတ္ထာ စ ပဘာဝသုဒ္ဓိယာ အာဒီကလျာဏော။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။၉၉။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ ၂၅၂။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။၁ဖ၇။

နာထပဘာဝတ္ထိက (နာ) [နာထပဘာဝ+တိက] နာထပဘာဝတိက်၊ နာထပဘာဝသဒ္ဒါဖြင့် မှတ်သားအပ်သော (တရားတော်၏) အကြောင်း ၃-ပါးအပေါင်း။ (ပဘာဝသုဒ္ဓိ, အတ္ထသုဒ္ဓိ, ကိစ္စ-သုဒ္ဓိ-တို့ ဖြစ်ကုန်၏။ ဝိ၊ဌ၊၁။၉၉။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ ၂၅၂။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။၁ဖ၇။) ဣဒံ တိကံ ဓမ္မသ္မိံ ယောတုသဒ္ဒပဓလ္ဝဝေန ဝုတ္တံ၊ တထာ နာထပဘာဝတ္ထိကမ္ပိ။ ဝိမတိ၊၁။ဖ၄။

နာထပုတ္ထ (ပု) [နာထ+ပုတ္ထ] နာထ၏ သား။ နိဂဏ္ဌော နာထပုတ္ထော (သီ၊မူကဲ)။ ဝိ၊၄။ ၂၄ဖ။ မိလိန္ဒ။၄။

နာထဘာဝ (ပု)[နာထ+ဘာဝ]ဘုရား၏အဖြစ်။ နာထဘာဝံ ပတ္ထာ လောကဟိတာယ ဗျာ-ပါရံ ဂတော။ ဝဇိရ။၇။

နာထဘာဝကရ (တိ) [နာထဘာဝ+ကရ+ဏ] ကိုးကွယ်–အားထား–ရာ၏ အဖြစ်ကို ပြု တတ်သော။ ယဿ နာထဘာဝကရာ၊ တဿ အတ္ထဒနာ ပတိဋ္ဌာဝိဓယိနော။ အံ၊ဦ၊၃။ ၃၀ဂ။ နာထကရဏ - လည်း ကြည့်။

နာထမာန (တိ) [နာထ+မာန] ကိုးကွယ်–အား-ထား–ရာဟု မြတ်နိုး၊ခြင်း ရှိသော။ နမော ရဒဟာ အနာထဿ၊ နာထမာနဿ သမ္မဒ်။ ဝဇိရ။၉။

နာထဝန္တု (တိ) [နာထ+ဝန္တု။(နာထဝတ်-သံ)] ကိုးကွယ်–အားထား – ရာ ရှိသော၊ သူ။ နာထာ (အာဘီ၊ဌ၊၁။၃ဖ)တိ နာထဝန္တော။ မူလဋီ၊၁။ ၂၅။

နာထသဒ္ဒ (ပု) [နာထ+သဒ္ဒ] နာထသဒ္ဒါ။ ပတိ-ဌတ္တော နာထ–သဒ္ဒေါ။ အံ၊ဦ၊၃။၃၀ဂ။ (–အနုဋီ၊ ၂။ ၂။ နေတ္တိ၊ဦ။ ၇။)

နာဒ (ပု)[နဒ+ဏ။ဝေန်၊ဦ။၁ ၂ဂ။နိတိ၊ဝေ။ဂဌ၊ ၃၁၃။ နဒ+ဃဉ်။ထောမ။ (နာဒ-သံ၊ဏာယ-ပြော၊နာဒယ-သီဟိုဠ်)] အသံ၊ (က) ယစ်-အော်ကြွေးကြော်အပ်–ဝမ်းမြောက်ဝမ်းသာ ပြောဆိုအပ်–သော အသံ (ခ)မကြောက်မရွံ့ ရဲဝံ့သော အသံ။ (ဂ) သာယာသော အသံ။ (ဃ) "မစ္ဆကုစ္ဆိ ယံ မေ ပုတ္တော လဒ္ဓေါ"တိ နာဒံ နဒိတ္တာ။ မ၊ဌ၊၄။၁၃ဖ။ အံ၊ဌ၊၁။ ၂၃၉။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၃၉။ (–ဇာ၊ဌ၊ ၂။၉ဂ။) (ခ) သီဟနာဒသဒ္ဒိသံ ဝါ နာဒံ နဒတိ။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၄၃။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၃ဂ၁။ သီ၊ဦ၊သစ်၊ ၂။၃ဖ၂။ သံ၊ဦ၊ ၂။၅၇။(–မ၊ဌ၊၁။၃၁၃။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဖ၂။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၉၂။ ထေရ၊ဌ၊၁။၅။ ဒီ၊ဦ၊၁။၃၅ဖ။ သီ၊ဦ၊သစ်၊၁။ ၂၁၀။ မ၊ဦ၊ ၂။၅။) (ဂ) ဝိသ-ဌေန မဓုရေန နာဒေန။ အပ၊ဌ၊၁။၁ ၂ဖ။ (–ဝိမာန။၉ ၂။ ဝိမာန၊ဌ။ ၂၅၉။ အပ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဖ၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၃ဖ။)

နာဒယတိ (ကြို) [နဒ+ဏယ+တိ] အသံပြု–ဖြည့်–ဟိန်းဟောက်–၏။ နာဒေတိ-ကြည့်။

နာဒသဒိသ (တိ) [နာဒ+သဒိသ] အသံနှင့်တူသော။ ဇေဋ္ဌကဝသဘာသ, နာဒသဒိသံ ဂမ္ဘီရနာဒံ နဒိတမ္ပိ မညတိ။ အံ၊ဌ၊၂။ဝဂ၁။

နာဒိတ (တိ) [နဒ+တ (နာဒိတ-သံ၊ ဏာလ္ကယ-ပြော)] (၁) ဟိန်းဟောက်–မြည်တွန်–အပ်သော။ (၂) မြည်ဟည်းသော။ (၁) ယေ-နိဒံ ပဒုမံ ဒိန္နံ၊ သိဟနာဒေါ စ နာဒိတော။ အပ၊ဝ။၅၄။ စက္ကဝါကကုက္ကုဋ္ဌဟံသာဒိဟိ ကူဋိတာ ဃောသိတာ,နာဒိတာ သုဘ ပေါက္ခ-ရဏီ။ အပ၊ဌ၊၂။၂၃၄။ (၂) ဘူမိစာလော တဒါ အာသိ၊ နာဒိတာ ဒေဝဒုန္ဒုဘီ။ အပ၊ ၂။၂၀၃။ ထေရီ၊ဌ။ဝ၄၀။

နာဒိယိတ္တာန (ကြိ၊ဝိ) [နာ+အာဒိယိတ္တာန] မနာယူမှု၍၊ မနာယူ–မလိုက်နာ–မကျင့်သုံး–ပါ။ ညြဝါဒံ နာဒိယိတ္တာန၊ ပြဟ္ဗုနာ နာရဒေနဟံ။ အပ၊ ၂။ဝ၃၅။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ဂ၁။

နာဒေတိ (ကြိ) [နဒ+ဏေ+တိ] အသံပြု–မြည်–ဟိန်းဟောက်–၏။ နာဒေတိ၊ နာဒယတိ –နိတိ၊ဝ။ဝ၁ဝ။ နာဒေန္တိ–အပ၊ဘ။၄၃၂။

နာဒေန္တ (တိ) [နဒ+ဏေ+အန္တ] တခဲနက် အသံပြု–ပွဲတင်ထပ်–စေသော။ နာဒေန္တော ပမ္ဘတံ သေလံ၊ ဂဇ္ဇေန္တော ဗဟလံ ဂိရိံ။ အပ၊ဘ။ဖ။

နာဒေန္ထိ (ကြိ) [နဒ+ဏေ+အန္ထိ] အသံပြု–မြည် – ဟိန်းဟောက် – ကုန်း၏။ နာဒေတိ-ကြည့်။

နာဒေယျ (တိ) [နဒိ+ဏယ+ဣ] ရေသကျည်းပင်၊ ယာသကျည်းပင်၊ (နာဒေယျ-သဒ္ဒါကား — ဓရမ်းပိမ့်၊ နီပါးသိမ်မျှားကိုလည်း ဟော၏။ ဓာန်ဦး၊သျှ။ဘ၄၀။ အမရကောသ၌ "ဇယ်ာ, ဇယန္တီ, ကုက္ကာရီ, နာဒေယျီ, ဝေဇ-ယန္တိကာ" ဤငါးပုဒ် ယာသကျည်းဟော ဆိုသည်။ "ဆူးခေါက်လည်း ဟူ၏" အဆို ရှိသည်)။ နာဒေယျ ဝေဇယန္တိကာ ထျမရ-ကောသော။ ဓာန်ဦး။၅၂၃။ (အမရ၊ဘ၄။ ဖ၆။ စိန္တာမဏိ၊ဘ၄။ဖ၇-လည်း ကြည့်။)

နာဒေတိ (ကြိ) [နာဒ+အ+တိ] (၁) တောင်း၏။ (၂) ပူလောင်၏၊ ညှိုး–နွမ်း–၏။ (၁) နာ-ဒေတိ—နိတိ၊ဝ။ဘ၀၉၊ ၂ဘ၀။ (၂) နာဒေတိ (ဇာ၊ဘ။ဘ၉၃) ဥပတပ္ပတိ ဗိုလာယတိ။ ဇာ၊ ဌ၊၅။၉၄။

နာဒေန (နာ) [နာဒ+ယု] တောင်းခြင်း။ နာဒ-ယာစနာဒီသု။ ....နာဒနံ။ နိတိ၊ဝ။ဘ၀၉။

နာဒိစ္စလဒ္ဓ (တိ) [နာ+အဒိစ္စလဒ္ဓ] အကြောင်းမကင်းမူ၍–အကြောင်းအားလျော်စွာ – ရအပ်သော။ နာဒိစ္စလဒ္ဓံ နာ ပရိဏာမဇံ မေ။ ဇာ၊ ၂။၂၁၊ဘ၀ဘ၊ဘ၀ဖ။ ဝိမာန၊ဌ။ဘ၂၀။ ဇာ၊ ဌ၊၅။ဘ၂ ၂။ ဇာ၊ဌ၊၃။၂၂၅။ အဒိစ္စလဒ္ဓ (ဗိမာန၊ဌ။ဘ၂၀။ ဇာ၊ဌ၊၅။ဘ၂ ၂။ ၂၂၄)လည်း ကြည့်။

နာနံ (ဗျ) [နာနံသဒ္ဒေါ "အသဒိသတ္တေ, အဗျ-ယော"တိ (နိတိ၊သုတ္တ၊နှာ။ဘ၀၃။)သဒ္ဒနီတိ-ယံ ဝုတ္တံ။ သ္ဝုစိ။] မတ္ထ–ထူး–ကွဲပြား–ခြား-နား–သော။ ဗျဉ္ဇနမေဝ နာနံ။ ဝိ၊၅။ ၂၇၅။ ပဋိသံ။ ၂၅ဂ။ နေတ္တိ။ဇ၀၊ဘ၀ ၂။ ပေဋကော။ ဘ၃ ၂။ မိလိန္ဒ။ဇ၃။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ဘ၀ဖ။ ဝိ၊ဌ၊ဘ။ ၂ဝ ၂၊ ၂ဖ၆။ ဝိ၊ဌ၊ဘ။ဘ၉ဂ။ အဘိ၊ဌ၊ဘ။ဇ၄။ ပဋိသံ၊ဌ၊ဘ။ ၂ဝ၊ ၂ ၂။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ဂ၃။ သီ၊ဌ၊ သစ်။ ၂၅။ နာမမတ္ထမေဝ ဟိ တ္ထေ နာနံ။ ဝိ၊ဌ၊ဘ။ဘ၉ဂ။ ဒေသနာမတ္ထမေဝ ပနေတ္ထ နာနံ။ အံ၊ဌ၊ ၂။ဘ၂၄။

နာန (ပုဒ်) [နာန+အ။ နာနမေဝ နာနတာ၊ နာနသဒ္ဒေါ ပုန္ဒပုံသကေ။ ဓာန်ဦး။ ၂ဖ၇။] (၁) အထူး၊ အသီးအခြား၊ အမျိုးမျိုး။ (တိ) (၂) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–မတူ–ကွဲပြား–ခြားနား–သော။ (၁) ကော်တော ဝါ နာနတော ဝါ ဂစ္ဆန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊ဘ။ ၂ဖ။ ကော-မေဝ ကဒ္ဒဌာနံ ဘညာနာနတာယ နာနတော

ဥပဌာတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၇၇။ (–ကခ်ီ။၂၁ဖ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၁၄။ ကခ်ီ။ဋီ၊သစ်။၃၈၀။ ပါစိတ်၊ယော။ ၂၂၈။) (တိ)(၂) နာနာသု ဂတီသု ပဝတ္တတိ။ ပေဠကော။၂၃၀။ နာနာ-ဿ ဘောဒဿ အဒဿနံ နာနတ္ထဒဿနော။ မဏိဒီပဋီ။ ပါး၊ကျော။

နာနက္ခဏ (ပု) [နာနာ+ခဏ] (၁) အထူးထူး သော ခဏ။ (တိ) (၂) အထူးထူးသော ခဏ ရှိသော။ (၁) နာနက္ခဏော လဗ္ဘတ္ထိ။ သံ၊ဌ၊ ၃။၁၅၃။ (–သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၃၀၇။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၇၄။ မ၊ဋီ၊၃။၈၇။ အနုဋီ၊၃။၁၉၀။) (တိ) (၂) အပိ စေသာ သမ္ဘာဒီဋ္ဌ နာမ ပုဗ္ဗဘာဂေ နာ-နက္ခဏာ နာနာရမ္မဏာ ဟောတိ။ ဒီ၊ဌ၊၁။ ၂၈၀။ ဥပစာရဘာဝနာဝသေန အနေကဝါရံ ပဝတ္တစိတ္တက္ခဏိကတ္တာ နာနက္ခဏာ။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊ ၂။၃၃၇။

နာနက္ခဏိက (တိ) [နာနက္ခဏ+ဏိက] အထူးထူး သော ခဏ–ရှိ–၍ဖြစ်–သော။ သော နာ-နက္ခဏိကာယ စေဝ ကုသလာကုသလစေတ-နာယ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁ဖ၉။

နာနက္ခန္တိတာ (ထီ) [နာနာ+ခန္တိ+တာ] အထူး ထူးသော – ကြိုက်–နှစ်သက်–ခြင်း ရှိသူ၏ အဖြစ်၊ အထူးထူးသော အလိုအကြိုက်ရှိခြင်း။ ပါပါစာရ ကလျာဏာစာရာဒိ ပကတိဝသေန နာနက္ခန္တိတာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၂၀၃။

နာနဂ္ဂရသ (ပု) [နာနာ+အဂ္ဂ+ရသ] (၁) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–မြတ်သော အရသာ။ (တိ) (၂) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး – မွန်မြတ် သော အရသာရှိသော။ (၁)ရသေဟိ တေဟိ ဒိန္နာဟာရပရိဘောဂေ နာနဂ္ဂရသေ သာယိ-တုံ။ ဥဒါန၊ဌ။၁၀၃။ (တိ)(၂) ဂေဟေ နိသီ-ဒါပေတ္မာ နာနဂ္ဂရသေန ယာဂုဘတ္တေန ပရိ-ဝိသိတ္မာ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၁၀၄။ (–အံ၊ဌ၊၁။၃၀၃၊ ၃၀၈၊၃၂၀။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၁၀၅။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၃၁၄။ ပေတ၊ဌ။၁၄၃။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။၁၇၃။ အပ၊ဌ၊၁။၁၀၃။ စရိယာ၊ဌ။၅၅။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ၂၀၁၊ ၂၄၉၊၄၂၁။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။၁ဖ၅၊ ၂၁၃။ ဇာ၊ ဌ၊၃။၄၈၊ ၂၈၀၊၄၁၇။)

နာနဂ္ဂရသဘတ္တ (နဝ) [နာနဂ္ဂရသ + ဘတ္တ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး – ကောင်းမြတ်သော အရသာရှိသော ဆွမ်း။ နာနဂ္ဂရသဘတ္တံ ဂဟေတ္မာ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၁၃၀။

နာနဂ္ဂရသဘောဇန (နဝ) [နာနဂ္ဂရသ+ဘောဇန] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–မွန်မြတ်သော အရ သာရှိသော–ဘောဇဉ်– စားဖွယ် – ဆွမ်း။ ဘောဇယိတ္မာန ဘတ္တာဟံ၊ နာနဂ္ဂရသဘော-ဇနံ။ အပ၊ ၂။၁ ၂၅။ ထေရ၊ဌ၊၁။၄၁၃။ (–အံ၊ ဌ၊၃။ ၂ ၂ ၇၊ ၃ ၁ ၃။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၁ ၀ ၇။ စရိယာ၊ဌ။ ဂ၉၊ ၁ ၁ ၀ ၊ ဇာ၊ဌ၊ ၁။ ၂ ၁ ၁ ၊ ၂ ၀ ၃ ၊ ၄ ၇ ၉ ၊ ဇာ၊ ဌ။ ၁ ၂ ၀ ၊ ၂ ဖ ၉ ၊ ၃ ၇ ၀ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅

နာနဂ္ဂရသသာလိမ်သောဒန (ပု) [နာနဂ္ဂရသ+ သာလိမ်သောဒန] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး– မွန်မြတ်သော အရသာရှိသော သလေး– သားပြွမ်းထမင်း–ဒံပေါက်ထမင်း။ ယာဂုံ ပိဝိတ္တာ နာနဂ္ဂရသသာလိမ်သောဒနံ ဘုဉ္ဇ-တ္တာပိ တေန အတိတ္ထော။ ဇာ၊၆။၃၊၄၄။

နာနဂ္ဂရသသုဂန္ဓသာလိတောဒန (နဉ) [နာနဂ္ဂရ-သ+သုဂန္ဓ+သာလိတောဒန] အထူးထူး– အမျိုးမျိုး–မွန်မြတ်သော အရသာရှိသော မွှေးကြိုင်သော သလေးတောဒဉ်။ နာနဂ္ဂရ-သသုဂန္ဓသာလိတောဒနေ ဥပနီတေ စိတ္တံ နနမတိ။ အံ၊၆။၃။၂၆၇။

နာနစ္ဆယ (တိ) [နာနာ+စယ (=စိ+အ)။ နာနာ+အစ္ဆယ (=အတိ+ဣ+အ)] (က) အထူးထူးသော အပြားရှိသော၊ အမျိုးမျိုး ချက်ပြုတ်စီမံအပ်သော။ (ခ) အမျိုးမျိုး သော အရသာထူးရှိသော။ (ဂ) အမျိုးမျိုး သော–သဘော–အရသာ–ရှိသော။ (က) နာနစ္ဆယေဟိ (သံ၊၃။၁၃၀) တိ နာနာစယေ-ဟိ၊ နာနာဝိဓေဟိတိ အတ္ထော။ သံ၊၆။ ၂၃၅။ (ခ) ဒဟရေဟိ မနာပတရံ အစ္ဆ-တမ္ဘတော အတိဂ္ဂမိတမ္ဘတော အစ္ဆယာ၊ သောဒနေ ရသဝိသေသာ၊ တသ္မာ နာနစ္ဆ-ယေဟိ (သံ၊၃။၁၃၀)တိ နာနပ္ပကာရရသ-ဝိသေသေဟိတိ အတ္ထော။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၇၀။ (ဂ) နာနစ္ဆယေဟိ (ဝိသုဒ္ဓိ ၁။၁၄၆)တိ နာ-နစ္ဆယေဟိ နာနာသဘာဝေဟိ၊ နာနာရသေ-ဟိတိ အတ္ထော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၇၆။ (–အံ၊ ဋီ၊၁။၉၃။)

နာနဏ္ဍာသယ (တိ) [နာနာ+အဏ္ဍာသယ] အထူးထူးသော – အလို – ဆန္ဒ – ရှိသော။ အယံ လောကော အနေကဏ္ဍာသယော နာနဏ္ဍာသယော။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၂၉။ နာနဏ္ဍာ-သယော (သံ၊ဋီ၊၁။၁၁၂)တိ နာနာဝရမ္မဏ-နိန္နော။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၄၉။ (–ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၇၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၀၃။)

နာနဒ္ဓ (တိ) [နာနာ+အတ္ထ။ (နာနာထီ-သံ၊ နာဏဒ္ဓ-အဒ္ဓမာဂမီ)] ထူးထွေ–ကွဲပြား– ခြားနား – သော – အနက် – အဓိပ္ပါယ်– သဘော–ရှိသော (တရား)။ "ဥဒ္ဓုမာတက-သညာတိ ဝါ သောပါက ရူပသညာတိ ဝါ ဣမေ ဓမ္မာ ဧကဋ္ဌာ၊ ဥဒ္ဒါဟု နာနဒ္ဓာ"။ အံ၊ ဋီ၊၁။၂၇၃။ နာနံ ဝိသေသော တိန္နော အတ္ထော ဧတေသန္တိ နာနဒ္ဓာနိ။ မဏိဒီပ၊ ၂။ ညော်၊ ဝမ်း။

နာနတာ (ထီ) [နာန+တာ။ ဝေမတ္တံ တု စ နာနတာ။ ဓာန်။၇၆၇။ နာနမေဝ နာနတာ၊ နာနသဒ္ဒေါ ပုန္နပုံသကော၊ အဗျယော တု နာနာ။ ယင်း-ဋီ။ (နာနာတာ သံ၊ ဏာဏာဘာ ပြာ)] ထူးထွေ – ကွဲပြား – ခြားနား – သည်၏ အဖြစ်–ခြင်း။ တတ္ထ ဗျဉ္ဇနသ္မိံ နာနတာ ပါကဋာ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၃၆။ (–အတိ၊ဋီ၊ ၁၅၅။ ခုဒ္ဒက၊ဋီ။၁၇-၈။ အနုဋီ၊၂။၁၂၅။)

နာနတာဇေနန (နဉ) [နာနတာ + ဇေနန] ထူးထွေ–ကွဲပြား–ခြားနား–သည်၏အဖြစ် ကို သိစေခြင်း။ ဒ္ဒိန္ဒ ရဟောနိသဇ္ဇသိက္ခာ-ပဒါနံ နာနတာဇေနနဏ္ဍ သိယာ။ ဝင်ရ။ ၂၁၃။

နာနတ္ထ (နဉ) [နာနာ+တ္ထ။ (နာနာတ္ထ-သံ၊ ဏာဏတ္ထ-ပြာ၊ နာဏတ္ထ-အဒ္ဓမာဂမ်)] (၁) အထူးထူး၊ အမျိုးမျိုး၊ အပြားပြား။ (၂) ထူးသည်၏အဖြစ်၊ ထူးထွေ–ကွဲပြား–ခြား နား–သည်၏အဖြစ်၊ ထူးထွေ – ကွဲပြား – ခြားနား–ခြင်း–ချက်။

နာနတ္ထံ (ပ၊ ဧ)—ပဋိသံ။၆၀၊၆၁၊၃၃၄။ နေတ္ထိ။၂၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၇၊၄၃၀။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၉၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၄၊၂၉၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၄၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၂။

၂၀၅၊ ၂၆၇။ အံ၊ဌ၊ ၂။ဖ၉၊ဂ၀၊ခ ၂၇။ အံ၊ဌ၊ ၃။ ၁ဂ၊ ၉၅။ အဘိ၊ဌ၊ခ ။ ခ ၊ ဂ ၉ ၊ ခ ဂ ၂ ။ အ ဘိ ၊ ဌ ၊ ။ ခ ၊ ဂ ၉ ၊ ခ ဂ ၂ ။ ဝ ိ သ ု ဒ္ဓ ိ ၊ ၂ ။ ၇ ၉ ။ ခ ု ဒ္ဓ က ၊ ။ ခ ။ ခ ။ ။ ။

နာနာသဘာဝေ ဂေါစရေ ပဝတ္တန္တိ။ အဘိ၊ ဌ၊၁။၂၄၇။ နာနတ္တာ (မ၊ဌ၊၂။၂၁)တိ နာ-နာသဘာဝါ ဗဟူ အနေကပ္ပကာရာ။ မ၊ဋီ၊ ၂။၉၆။ (–ဒီ၊၃။၂၅၄။ မ၊၃။၂၆၃။ ပဋိသံ၊ ဌ၊၁။၄၉။ မဟာနိ၊ဌ။၂၆။ အံ၊ဋီ၊၁။၀၂၉။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၆၇။)

နာနတ္ထော (ပုဒ်ပါဒ) — ဝိ၊၅။၃၁၀။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၆၇။ နာနတ္ထာ (ထီပါဒ) — မ၊၂။၂၇။ မ၊၃။၂၆၃။ မ၊ဌ၊၂။၂၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၁၀၀။ မဟာနိ၊ဌ။၂၆။ မ၊ဋီ၊၂။၉၆။ အံ၊ဋီ၊၁။ ၀၂၉။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၆၇။ နာနတ္ထာ(ပုဒ်ပါဒ)— ဒီ၊၃။၂၅၄။ နာနတ္ထာ(ထီပါဒ)—အဘိ၊ဌ၊၁။ ၂၄၇။ နာနတ္ထာနိ (နိ၊ဒုတိ)—ဒီ၊ဌ၊၃။၅၀။ နာနတ္ထာနံ(ဆဋ)—အဘိ၊ဌ၊၁။ ၂၄၇။ နာနတ္ထေ(သတ္တ)—ပဋိသံ။၃။ အဘိ၊ဌ၊၁။၂၄၇။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၄၅။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၂၉။

နာနတ္ထ[2] (ပု) [နာနတ္ထ+နယ။ နောက်ပုဒ်ကျေ။] နာနတ္ထနည်း၊ မတူ – ထူးခြား – ကွဲပြား – သောနည်း။ ကေစိ ပန ကေတ္ထန္တိ ကေတ္ထနယံ ဝဒန္တိ နာနတ္ထန္တိ နာနတ္ထနယံ။ မ၊ဌ၊၁။၃၉။ နာနတ္ထနယ-ကြည့်။

နာနတ္ထ[3] (နဝ) [နာနတ္ထ+ပဟာန။ နောက်ပုဒ်ကျေ။] မတူ – ထူးခြား – ကွဲပြား – သည်၏ အဖြစ်ကို ပယ်ခြင်း။ နာနတ္ထပ္ပဟာနံ ဝါ နာနတ္ထံ။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၄၅။

နာနတ္ထကထာ (ထီ) [နာနတ္ထ+ကထာ] မတူ – ထူးခြား – ကွဲပြား – သော သဘောရှိသော စကား၊ အထူးထူး – အမျိုးမျိုး – သော သဘောရှိသော စကား၊ အကျိုးမဲ့စကား။ ပုဗ္ဗပေတကထံ နာနတ္ထကထံ။ ဝိ၊၃။ ၂၇၆။ ဒီ၊ ၁။ ၇၊ ၆ ၂ ၊ ၁ ၆ ၇ ။ ဒီ၊ဌ။ ၃ ၀ ။ မ ၊ ၂ ။ ၁ ၀ ၁ ၊ ၂ ၁ ၅ ။ သံ၊ဌ။ ၃ ၆ ၀ ။ အံ၊ဌ။ ၃ ၅ ၀ ။ စူဠနိ ။ ၂ ၆ ၁ ။ (–မဟာနိ ။ ၂ ၀ ၆ ။) နာနတ္ထကထာ (ဒီ၊၁။ ၇ ။ သံ၊ဌ။ ၃ ၆ ၀ ။ မဟာနိ ။ ၂ ၀ ၆) တိ ပုရိမပစ္ဆိမ-ကထာဟိ ဝိမုတ္တာ အ၀သေသာ နာနာ-သဘာ၀ါ နိရတ္ထကကထာ။ ဒီ၊ဌ၊၁။ ၀ ၆ ။ သံ၊ ဌ ။ ၃ ။ ၃ ၂ ၆ ။ မဟာနိ ။ ဌ ။ ၃ ၀ ၇ ။ (–အံ၊ဌ ။ ၃ ။ ၃ ၀ ၉ ။ သာရတ္ထ ။ ၃ ။ ၉ ၉ ။ ဝိမတိ ။ ၂ ။ ၅ ၇ ။) နာနာသဘာ၀ (သံ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၃ ၆ ၇) လည်း-ကြည့်။

နာနတ္ထကရ (တိ) [နာနတ္ထ[2]+ကရ+အ] မတူ–ထူးခြား – ကွဲပြား – သည်၏ အဖြစ်ကို – ဖော်ဆောင် – ပြုတတ်သော (သဘော-စသည်)။ ဓမ္မသဘာ၀သဘာ၀ဉေန ဟိ ကော်ဘူတေသု ဓမ္မေသု ယော နာနတ္ထကရော သဘာ၀ေါ။ မူလဋီ၊၁။ ၄ ၇ ။ တေ ဟိ ဒုတိယ၀ါရာဒိနံ နာ-နတ္ထကရာ။ အနုဋီ ။ ၂ ။ ၁ ၄ ၂ ။

နာနတ္ထကာယ (တိ) [နာနတ္ထ+ကာယ] (က) ကိုယ်၌ – မတူ – ထူးခြား – ကွဲပြား – သည်၏ အဖြစ်ရှိသော။ (ခ) မတူ – ထူးခြား – ကွဲပြား – သော ကိုယ်ရှိသော။ အပရိမာ-ဏေသု (ပိ) ဟိ စက္ကဝါဠေသု....တသ္မာ နာ-နတ္ထကာယာ (ဒီ၊ ၂ ။ ၅ ၇ ။ အံ၊ဌ ။ ၂ ၀ ၁ ။ စူဠနိ ။ ၁ ၆ ၇) တိ ဝုတ္တာ။ ဒီ၊ဌ ။ ၂ ။ ၉ ၉ ၊ ၁ ၀ ၀ ။ အံ၊ ဌ ။ ၃ ။ ၃ ၆ ၃ ။ ပဋိသံ၊ဌ ။ ၁ ၀ ၄ ။ စူဠနိ ။ ဌ ။ ၅ ၃ ။ နာနတ္ထံ ကာယေ ဧတဿ, နာနတ္ထာ ဝါ ကာယော ဧတေသန္တိ နာနတ္ထကာယာ။ ဒီ၊ ဋီ ။ ၂ ။ ၁ ၁ ၄ ။ အံ၊ဋီ ။ ၃ ။ ၃ ၆ ၇ ။ (–အံ၊ ၂ ။ ၄ ၂ ။ ပဋိသံ၊ဌ ။ ၁ ၀ ၃ ။ ခုဒ္ဒက ။ ဌ ။ ၇ ။ ဝိမတိ ။ ၁ ။ ၅ ။ ဒီ၊ဋီ ။ ၁ ။ ၁ ၆ ၆ ။ သံ၊ဋီ ။ ၁ ။ ၃ ။ ၄ ။ ၃ ။ ၆ ။)

နာနတ္ထကာယကေတ္တသညီ (တိ) [နာနတ္ထကာ-ယ + ကေတ္တသညီ] နာနတ္ထကာယကေတ္ထ-သညီပုဂ္ဂိုလ်၊ မတူ–ထူးခြား–ကွဲပြား–သော ကိုယ်ရှိသည်ဖြစ်၍ တူသော (ပဋိသန္ဓေ) သညာရှိသော၊ သူ။ (ပဌမဈာန် ၃-ဘုံနှင့် အပါယ် ၄-ဘုံ၌ ဖြစ်သော ပုဂ္ဂိုလ်များ)။ နာနတ္ထကာယကေတ္တသညီသခ်ါတာယ ကော်-သော ဝိညာဏဋ္ဌိတိယာ။ အဘိ၊ဌ ၂ ။ ၁ ၅ ၉ ။ ဝိသုဒ္ဓိ ၂ ။ ၁ ၉ ၁ ။ (–အဘိ၊ဌ ၂ ။ ၁ ၅ ၈ ။)

နာနတ္တကာယတာ (ထီ) [နာနတ္တကာယ+တာ] အထူးထူးသော ခန္ဓာကိုယ်ရှိ–သည်၏အဖြစ်–ခြင်း။ နာနတ္တကာယတာသခ်ါတသ အညမညဝိသဒိသသဘာဝသ။ အနဋ္ဌ၊၁။၇၁။

နာနတ္တကာယနာနတ္တသညီ (တိ) [နာနတ္တကာယ+နာနတ္တသညီ]နာနတ္တကာယနာနတ္တသညီပုဂ္ဂိုလ်၊ မတူ–ထူးခြား–ကွဲပြား–သော ကိုယ်ရှိသည်ဖြစ်၍ မတူ–ထူးခြား–ကွဲပြား–သော (ပဋ္ဌိသန္ဓေ) သညာရှိသော၊ သူ(ကာမသုဂတိ ၇-ဘုံ၌ ဖြစ်သောပုဂ္ဂိုလ်)။ နာနတ္တကာယနာနတ္တသညီ....စတူသု ဝိညာဏဋ္ဌိတိသု။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။ ၁၉၁။ (–သာရတ္ထ၊၂။၂၉၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၈၂။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၃၀။)

နာနတ္တကိလေသ (ပု) [နာနတ္တ+ကိလေသ] အထူးထူးသော – အာရုံ၌ ဖြစ်သော–သဘောရှိသော – ကိလေသာ။ နာနတ္တကိလေသေဟိ(ပဋ္ဌိသံ။ ၂၂၀)တိ ဝိပဿနာယ ပဋ္ဌိပက္ခဘူတေဟိ နာနာသဘာဝေဟိ ကိလေသေဟိ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၃။ နာနတ္တကိလေသေဟိ (ပဋ္ဌိသံ။၃၇၅) တိ နာနာရမ္မဏ ပဝတ္တမာနေဟိ ကိလေသေဟိ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၆၇။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀။)

နာနတ္တဂ္ဂဟဏ (နာ) [နာနတ္တ+ဂဟဏ] မတူ–ထူးခြား–ကွဲပြား–သည်၏အဖြစ်ကို ယူခြင်း။ ကေသဉ္စာနပတိတသ ဘိန္နသန္တာနသောဝ နာနတ္တဂ္ဂဟဏတော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။ ၂၂၀။

နာနတ္တဇာနနဉာဏ (နာ) [နာနတ္တ + ဇာနန+ ဉာဏ] မတူ–ထူးခြား – ကွဲပြား – သည်၏အဖြစ်ကို သိတတ်သောဉာဏ်။ ဝိပါကာနံ နာနတ္တဇာနနဉာဏံ၊ နေတ္တိ၊ဝိ။ ၂၃၉။

နာနတ္တဒဿန (နာ) [နာနတ္တ+ဒဿန] မတူ–ထူးခြား–ကွဲပြား–သည်၏အဖြစ်ကို ပြခြင်း။ အာယတနာနံ ဝါ နာနတ္တဒဿနဝသေန။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၁၁။ ဝိသေသဒဿနဝသေနာတိ နာနတ္တဒဿနဝသေန။ မူလဋ္ဌ ၁။၄၁။ (–၁၅၀။)

နာနတ္တဒေသနာ (ထီ) [နာနတ္တ+ဒေသနာ] မတူ–ထူးခြား–ကွဲပြား – သည်၏အဖြစ်ကို ပြောဟောကြောင်းစကားရပ်။ နဝ နာနတ္တဒေသနာ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၈။

နာနတ္တနယ (ပု) [နာနတ္တ+နယ] နာနတ္တနည်း၊ ဘဝေါလက္ခဏာချင်း– မတူ– ထူးခြား – ကွဲပြား–သည်၏အဖြစ်ကို ပြဆို–ကြောင်း–ရာ–ဖြစ်သောနည်း၊ သဘောလက္ခဏာချင်း - ထူးသည်–မတူသည်–ဟု သိရသောနည်း။ (သန္ဓာန်အစဉ်မပြတ်သော်လည်း အဝိဇ္ဇာ၏ သဘောကား တမျိုး, သခ်ါရ၏ သဘောကား တမျိုး စသည်ဖြင့် သဘောလက္ခဏာချင်း ကွဲပြားကုန်၏ဟု သိရသောနည်းသည် နာနတ္တနည်း မည်၏။ အဝိဇ္ဇာစသော အကြောင်း, သခ်ါရစသော အကျိုးတို့၏ မိမိတို့ သဘောလက္ခဏာကို အသီးအသီး မှတ်သားပိုင်းခြားခြင်းသည် နာနတ္တနည်း မည်၏။ နေတ္တိဟာရတ္ထဒီပနီ။၇၉။ ဤ နာနတ္တနည်းအရ အဝိဇ္ဇာနှင့် သခ်ါရတို့ မတူပုံ, သခ်ါရနှင့် ဝိညာဉ်တို့ မတူပုံ, အသစ်အသစ် အကြောင်းများနှင့် အသစ်အသစ် အကျိုးများ တမျိုးပြီး တမျိုးဖြစ်ပုံ ဖြစ်ဟန်ကို ဆင်ခြင်သည့်အခါ မပျက်စီးပဲ အမြဲနိစ္စ ထာဝရဝတ္ထု၏ဟု အယူမှား သဿတဒိဋ္ဌသည် ကင်းပျောက်၏။) နာနတ္တန္တိ နာနတ္တနယံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉။ အဝိဇ္ဇာဒီနံ ပန ယထာသကလက္ခဏဝဝတ္ထာနံ နာနတ္တနယော နာမ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၈၈။ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂ ၂ ၀။(–ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂ ၆ ၈။ ဝ ဇ ရ။ ၁ ၅ ၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁ ၄ ၀ ၊ ၁ ၆ ၀ ၊ ၁ ၃ ၃ ၊ ၁ ၉ ၉။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။ ၄ ၄ ၅ ၊ ၄ ၉ ၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၈ ၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄ ၂။ မူလဋ္ဌ၊ ၂။ ။ ၁ ၁ ။)

နာနတ္တပဟာန (နာ) [နာနတ္တ+ပဟာန] မတူ–ထူးခြား–ကွဲပြား – သည်၏အဖြစ်ကို ပယ်ခြင်း။ နာနတ္တ[1] ကြည့်။

နာနတ္ထပ္ပဟာနနိမိတ္ထ (နဝ) [နာနတ္ထပ္ပဟာန+နိမိတ္ထ]အောက်ပုဒ်နက်ကြည့်။ နာနတ္ထပ္ပဟာ-နနိမိတ္ထံ နာနတ္ထပ္ပဟာနဟေတု နေက္ခမ္မာဒီသု ပညာတိ အဓိပ္ပါဒယာ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၅။

နာနဘ္ဘပ္ပဟာနဟေတု (ပု) [နာနတ္ထပ္ပဟာန+ဟေတု] မတူ–ထူးခြား– ကွဲပြား– သည်၏ အဖြစ်ကို ပယ်ခြင်းဟူသော အကြောင်း။ အထက်ပုဒ် ကြည့်။

နာနတ္ထဘာဝ (ပု) [နာနတ္ထ+ဘာဝ] မတူ–ထူးခြား–ကွဲပြား – သည်၏ အဖြစ်။ အာ-ရမ္မဏသ နာနတ္ထဘာဝေါ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၅၀၃။

နာနတ္ထဘာဝ (ပု) [နာနာ + အတ္ထဘာဝ] မတူ–ထူးခြား–ကွဲပြား–သော အတ္ထဘော၊ အတ္ထဘော အမျိုးမျိုး။ နာနတ္ထဘာဝေသု-(မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၉)တိ နာနာ ဝိသုံ ဝိသုံ အတ္ထ-ဘာဝေသု။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၆။

နာနတ္ထဘူတ (တိ) [နာနတ္ထ+ဘူတ] မတူ–ထူးခြား–ကွဲပြား–သည် ဖြစ်၍ ဖြစ်သော။ ပုထုဘူတာ နာနတ္ထဘူတာ စ တေဇာ ဇေ-တေသံ ပုထုဘူတာနံ နာနတ္ထဘူတာနံ ဒုဿီ-လျာဒီနံ ပဌမံ တေဇောနံ ပရိယာဒါနေ ပညာတိ အတ္ထော။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀။

နာနတ္ထဘေဒ (တိ) [နာနတ္ထ+ဘေဒ] မတူ–ထူးခြား–ကွဲပြား–သည်၏ အဖြစ်(ဟူသော) အပြား ရှိသော။ အာရမ္မဏာဓိပတိသဟ-ဇာတဘူမိကမ္မဝိပါကကိရိယာဒိနာနတ္ထဘေဒါ-နံ အနိစ္စာဒိသတ္တာနုပဿနာနံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၁။

နာနတ္ထဝဏ္ဏ (တိ) [နာနတ္ထ+ဝဏ္ဏ] မတူ–ထူးခြား – ကွဲပြား–သော – အဆင်း–ပုံ–သဏ္ဌာန်–ရှိသော၊ အမျိုးမျိုးသော–အဆင်း – ပုံ – သဏ္ဌာန် – ရှိသော၊ အဆင်း–ပုံ–သဏ္ဌာန်–အမျိုးမျိုးရှိသော။ နာနတ္ထဝဏ္ဏာ-(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၉၊၂၇၃)တိ နာနာသဘာဝဝဏ္ဏ-ဝန္ဓော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၂။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၉။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၉၅။)

နာနတ္ထဝဏ္ဏိယ (တိ) [နာနတ္ထ+ဝဏ္ဏိယ] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ ပုထု နာနတ္ထဝဏ္ဏိယော(ထေရ။ ၃၆၅)တိ နိလ၊ဒိဝေသေန နာနတ္ထဝဏ္ဏော ဗဟု အစ္ဆရု တတ္ထ တေသု ဝိမာနေသု ' နစ္စန္တိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၉၅။ (–မ၊၁။၄၁၃။)

နာနတ္ထဝဏ္ဏီ (တိ) [နာနတ္ထ+ဝဏ္ဏီ] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ နာနတ္ထဝဏ္ဏိနော (ဒီ၊ ၂။ ၂၀၅၊ ၂၀၇-၉)တိ ... နာနတ္ထဝဏ္ဏာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၂၉။ (–၂၇၃။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၉၅။)

နာနတ္ထဝဝတ္ထာန (နဝ) [နာနတ္ထ+ဝဝတ္ထာန] မတူ–ထူးခြား–ကွဲပြား–သည်၏ အဖြစ်ကို ပိုင်းခြား မှတ်သားခြင်း။ နာနတ္ထဝဝတ္ထာနံ နတ္ထိ။ မူလဋ္ဌ၊၃။၈၃။

နာနတ္ထဝိဝေါနပရိယာယ (ပု) [နာနတ္ထဝိဝေါန+ပရိယာယ] မတူ–ထူးခြား–ကွဲပြား–သည်၏ အဖြစ်ကို စိရင်ခြင်း၏ အကြောင်း။ ယဒေတံ ပြာဟူဏော ခတ္တိယောတိ နာနတ္ထဝိဝေါနပရိ-ယာယံ ဝေါကာရံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၈၆။

နာနတ္ထဝိမောက္ခ (ပု) [နာနတ္ထ+ဝိမောက္ခ] (အာရုံ, ဝိပါက် အားဖြင့်)–မတူ–ထူးခြား–ကွဲပြား–သည်၏အဖြစ်မှ လွတ်မြောက်ခြင်း။ ဧကတ္ထဝိမောက္ခော၊ နာနတ္ထဝိမောက္ခော။ ပဋ္ဌိသံ။ ၂၃၁။ (–၂၃၈။) အာရမ္မဏနာနတ္ထာ ဝိပါကနာနတ္ထာ စ နာနတ္ထဝိမောက္ခော။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၅၃။

နာနတ္ထဝေါဟာရ (ပု) [နာနတ္ထ+ဝေါဟာရ] နာနတ္ထဟူ–ခေါ်ဝေါ် – ပြောဆို – သုံးနှုန်း–ခြင်း၊ နာနတ္ထဟူသော အမည်။ "ဝေဒနာသု ဝေဒနာနုပဿနာ, ဓမ္မေသု ဓမ္မာနုပဿနာ"-တိ ဝေဒနာမျှာနှင့် နာနတ္ထဝေါဟာရဝသေန ဗဟုဝစနနိဒ္ဒေသော ကတော။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၂၁။ နဟိ သာမညဝိသေသေဟိ နာနတ္ထ-

ဝေါဟာရော နု ဟောတိ။ ဒီ၊ဌ္ဌိ၊၂။၃၄၁။ မူလဋ္ဌိ၊၂။၇၀။ (–အနုဋ္ဌိ၊၂။၇၄။)

နာနတ္တသညာ (ထီ) [နာနတ္တ+သညာ] (က) အထူးထူးသော သဘောရှိသော (ဒ္ဋိပဋ္ဌ-ဝိညာဏသညာမှ တပါးသော) ၄၄-ပါးသော ကာမသညာ။ (ခ) အထူးထူးသော သဘော ရှိသော အာရုံ၌ ဖြစ်သော (ဒ္ဋိပဋ္ဌဝိညာဏ-သညာမှ တပါးသော) ၄၄-ပါးသော ကာမ-သညာ။ နာနတ္တသညာနံ အမနသိကာရော။ ဒီ၊၁။၃၂၊၁၇၀။ ဒီ၊၂။၅၉၊ဇ၀၊၉၄။ ဒီ၊၃။ ၁၄။ မ၊၁။၅၀၊၂၁၅။ မ၊၂။၁၄၊ဇ၁၊၁၁၀။ မ၊၃။၉၁။ သံ၊၁။၄၁၃။ သံ၊၃။၂၂၇။ အံ၊၁။ ၄၂၊၅၀၄။ အံ၊၃။၂၀၂၊၂၁၇၊၄ ၂၅။ ပဋ္ဌာန်။ ၁ဇ၈၊၁၈၇။ နေတ္တိ။ ၇၃။ နာ-နတ္တသညာနံ အမနသိကာရတိ နာနတ္တေ ဂေါစရေ ပဝတ္တာနံ သညာနံ၊ နာနတ္တာနံ ဝါ သညာနံ။ အဘိ၊ဌ္ဌ၊၁။ ၂၄၇။ ပဋ္ဌာန်း၊ဌ္ဌ၊ ၂။ ၁၅၅။ ပုထုနိမိတ္တာရမ္မဏောသု ပဝတ္တိတော နာနတ္တေသု သညာ နာနတ္တသညာ။ အဘိ၊ဌ္ဌ၊ ၂။၄၈၈။ ယသ္မာ ဟေတာ ...စတုစတ္တာလီသမ္မိ သညာ နာနတ္တာ နာနာသဘာဝါ အညမညဝိသဒိသာ၊ တသ္မာ "နာနတ္တသညာ"တိ ဝုတ္တာ။ ပဋ္ဌာန်း၊ဌ္ဌ၊ ၂။ ၁၅၅။ တော ဟိ ယသ္မာ ရူပသဒ္ဒါဒိဘေဒေ နာနတ္တေ နာနာ-သဘာဝေ ဂေါစရေ ပဝတ္တန္တိ၊ ယဿ စ နာနတ္တာ နာနာသဘာဝါ အညမညံ အသ-ဒိသာ၊ တသ္မာ "နာနတ္တသညာ"တိ ဝုစ္စန္တိ။ သီ၊ဌ္ဌ၊သစ်၊ ၁။ ၃ဝ၈။ အံ၊ဌ္ဌ၊ ၁။ ၁ ၂ ၂ ၊ ၁ ၃ ၀ ။ နာ-နတ္တသညာတိ နာနာသဘာဝါ၊ နာနာ-သဘာဝေ ဝါ အာရမ္မဏေ သညာ။ နေတ္တိ၊ ဌ္ဌ။ ၂ ၁ ။ (–မ၊ ၃ ။ ၁ ၂ ၈ ။ ပဋ္ဌာန်း ။ ၃ ၁ ၊ ၂ ၀ ၂ ၊ ၂ ၃ ၄ ၊ ၃ ၁ ၄ ။ နေတ္တိ ။ ၂ ၃ ။ ဝိ ၊ ဌ္ဌ ၊ ၁ ။ ၁ ၃ ၂ ။ ဒီ ၊ ဌ္ဌ ၊ ၃ ။ ၂ ၀ ၀ ။ မ ၊ ဌ္ဌ ၊ ၄ ။ ၁ ၄ ၊ ။ အံ ၊ ဌ္ဌ ၊ ၂ ။ ၂ ၀ ၅ ။ အဘိ ၊ ဌ္ဌ ၊ ၁ ။ ၂ ၄ ၂ ။ ပဋ္ဌာန်း ၊ ဌ္ဌ ၊ ၁ ။ ၂ ၄ ။ ဝိသုဒ္ဓိ ၊ ၁ ။ ၄ ၂ ၊ ၃ ၂ ၄ ။ မဟာနိ ၊ ဌ္ဌ ။ ၈ ၄ - ၅ ။ နေတ္တိ ၊ ဌ္ဌ ။ ၁ ၅ ၀ ။ ဝ ဇ ရ ။ ၁ ၅ ၀ ။ ဝိ မ တိ ၊ ၁ ။ ၈ ၁ ။ ဒီ ၊ ဌ္ဌ ၊ ၁ ။ ၃ ၃ ၂ ၊ ၃ ၆ ၂ ။ သီ ၊ ဌ္ဌ ၊ သစ် ၊ ။ ၃ ၃ ၀ ။ သီ ၊ ဌ္ဌ ၊ သစ် ၊ ။ ၃ ၃ ၀ ၊ ၃ ၂ ၈ ။ မ ၊ ဌ္ဌ ၊ ၃ ။ ၂ ၅ ၂ ။ မူ လ ဋ္ဌ ၊ ၁ ။ ၁ ၀ ၈ ။ နေ တ္တိ ၊ ဝိ ။ ၂ ၃ ၂ ။)

နာနတ္တသညာဒိနိရောဓ (ပု) [နာနတ္တသညာ+ အာဒိ+နိရောဓ] နာနတ္တသညာ-စသည်၏– ချုပ်–ငြိမ်း– လက်စသိမ်း–ခြင်း။ တေသံ နာနတ္တသညာဒိနိရောဓသာ အတ္ထသိဒ္ဓတ္တာ။ မ၊ဌ္ဌ၊ ၃ ။ ၂ ၅ ၂ ။

နာနတ္တသညာဓိကရဏ (နာ) [နာနတ္တသညာ+ အဓိကရဏ] နာနတ္တသညာ ဟူသော အကြောင်း။ နာနတ္တသညာဓိကရဏဿ ပန မေ သမာဓိ စဝိ။ မ၊ ၃ ။ ၁ ၉ ၈ ။

နာနတ္တသညာပန (နာ) [နာနတ္တ+သညာပန] မတူ–ထူးခြား– ကွဲပြား– သော သဘော (ရှိသည်၏အဖြစ်) ကို သိစေခြင်း။ ဝေဒနာ-ဒီဟိ နာနတ္တမေဝ သော သဘာဝေါတိ နာ-နတ္တသညာပနတ္ထံ ဟောတိ။ မူလဋ္ဌ၊ ၃ ။ ၁ ၁ ၃ ။

နာနတ္တသညာမနသိကာရဟေတု (တိ) [နာန-တ္တသညာ+အမနသိကာရ+ဟေတု] နာန-တ္တသညာကို နှလုံးမသွင်းခြင်း ဟူသော အကြောင်းရှိသော။ တေန စ နာနတ္တသညာ-မနသိကာရဟေတုနံ ရူပါနံ သမတိက္ကမာ။ မူလဋ္ဌ၊ ၁ ။ ၁ ၀ ၈ ။

နာနတ္တသညီတာ (ထီ) [နာနတ္တသညီ+တာ] နာနတ္တသညာ ရှိသူ၏အဖြစ်။ ဗဟိဒ္ဓါ ပုထု-တ္တာရမ္မဏေ သညာနာနတ္တေန ဩဠာရိကေန နာနတ္တသညိတံ ဒဿေတုံ။ ဒီ၊ဌ္ဌ၊ ၁ ။ ၁ ၇ ၂ ။ (–သီ၊ဌ္ဌ၊သစ်၊ ၁ ။ ၄ ၄ ၃ ။ မ ၊ ဌ္ဌ ၊ ၃ ။ ၂ ၂ ၂ ။)

နာနတ္တသညီ (တိ) [နာနတ္တ+သညီ] နာနတ္တ-သညာရှိသော၊ မတူ–ထူးခြား– ကွဲပြား– သော သညာရှိသော၊ အမျိုးမျိုးသော သညာရှိသော (သူ-စသည်)။ နာနတ္တသညီ အတ္ထာ ဟောတိ။ ဒီ၊ ၁ ။ ၂ ၉ ။ ပဋ္ဌာန်းသည်သည် ပန နေသံ တိဟေတုကာပိ, ဒ္ဝိဟေတုကာပိ

အဟေတုကာပိ ဟောန္တိ (ဟော်တိ)၊ တသ္မာ "နာနတ္ထသညိနော (ဒီ၊၂။၅၉။ အံ၊၂။၄၂။ အံ၊၃။၂၀၁။ စူဠနိ။၃၆၇)တိ ဝုတ္တာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၃။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၄။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၅၃။ နာနတ္ထာ သညာ ဧတေသံ အတ္ထီတိ နာနတ္ထသညိနော။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၃၅။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၆၇။ (–ဒီ၊၃။၂၀၉။ မ၊၃။၁၉၊ ၂၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉။ ဝိမတိ၊၁။၅၃။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၁၆၆၊၁၇၁။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၃၆၊၄၄၂၊၄၄၃။ မ၊ဋီ၊၃။၂၂၂။)

နာနတ္ထသညီဝါဒ (ပု) [နာနတ္ထသညီ+ဝါဒ] နာနတ္ထသညီဝါဒ၊ အမျိုးမျိုးသော–သဘောရှိသော–သညာရှိသောဝါဒ။ ဣတရော ကေတ္ထသညီဝါဒေ နာနတ္ထသညီဝါဒေ အန္ဓောဂန္ဓိ ဒယေန္ဓော။ မ၊ဋီ၊၃။ ၂၂၁။

နာနတ္ထသဘာဝ (ပု) [နာနတ္ထ+သဘာဝ]မတူ–ထူးခြား–ကွဲပြား–ခြင်း ဟူသောသဘော။ နာနတ္ထသဘာဝတော။ ဝဇိရ။၅၁၇။

နာနတ္ထသမ္ဘဝ (ပု) [နာနတ္ထ+သမ္ဘဝ] မတူ–ထူးခြား–ကွဲပြား–ခြင်း၏ ဖြစ်သင့်ခြင်း၊ အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–ဖြစ်ခြင်း။ အပ္ပနာဝါရေ နာနတ္ထသမ္ဘဝတော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၀။

နာနတ္ထသိတ (တိ) [နာနတ္ထ+သိတ] အထူးထူး– အမျိုးမျိုး– သော သဘောရှိသော အာရုံ–ကို–ခို–မှီသော (ဥပေက္ခာ စသည်)။ ယာယံ ဥပေက္ခာ နာနတ္ထာ နာနတ္ထသိတာ- (မ၊၂။ ၂၃။ မ၊၃။ ၂၆၃) တိ ယာ အယံ ပဉ္စကာမဂုဏာရမ္မဏဝသေန နာနာသဘာဝါ၊ တာနေဝ စ အာရမ္မဏာနိ နိဿိတတ္တာ "နာနတ္ထသိတာ" တိ ဝုစ္စတိ ပဉ္စကာမဂုဏေ ဥပေက္ခာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၃၀-၁။ နာနတ္ထသိတာတိ နာနာရမ္မဏနိဿိတာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၀၀။ (–မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၁။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၂၃၊ ၂၉။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၉၆။ မ၊ဋီ၊ ၃။ ၃၀၆။)

နာနတ္ထသုည (နာ) [နာနတ္ထ+သုည] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော ' အာရုံသဘောရှိသည် ဖြစ်၍ (ကေတ္ထမ့) ကင်းဆိတ်ခြင်း။ တဗ္ဗိ-ပရီတေန နာနတ္ထဋ္ဌ ' တံ ဧကတ္ထေန သုညဋ္ဌာတိ နာနတ္ထသုညံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄၀။

နာနတ္ထာဘာဝ (ပု) [နာနတ္ထ+အဘာဝ] မတူ–ထူးခြား–ကွဲပြား–မှု၏မရှိခြင်း။ မဇ္ဈေ ဘိန္နသုဝဏ္ဏရတ္တာနံ ဝိယ နာနတ္ထာဘာဝံ ဒဿေတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၆၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၄၅။ (–အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁။ ၁၇။)

နာနတ္ထာဘာဝစောဒနာသာမညေ (နာ) [နာနတ္ထာဘာဝ+စောဒနာ+သာမညေ] မတူ–ထူးခြား–ကွဲပြား–မှု မရှိခြင်းကို စောဒနာခြင်းနှင့် တူမျှသည်၏အဖြစ်။ သာ ပန အဘာဝါ-ပတ္တိယံ ဝေ အန္ဓောဂဓော နာနတ္ထာဘာဝ-စောဒနာသာမညေန။ အနုဋီ၊၁။ ၃၃။

နာနတ္ထူပဂမ (ပု၊နာ) [နာနတ္ထ+ဥပဂမ] မတူ–ထူးခြား–ကွဲပြား–သည်၏ အဖြစ်သို့ရောက်ခြင်း။ ယုတ္တာနမ္ပိ သတိ ဝိပ္ပယုတ္တဘာဝေန နာနတ္ထူပဂမေန ဥပကာရကတာ ဝိပ္ပယုတ္ထ-ပစ္စယတာ။ မူလဋီ၊ ၁။ ၁၇၄။ (–အနုဋီ၊ ၁။ ၂၃၂။)

နာနတ္ထေကတ္ထကမ္မဝိပ္ပါရ (ပု) [နာနတ္ထကမ္မ+ကေတ္ထကမ္မ+ဝိပ္ပါရ] နာနတ္ထကံ, ကေတ္ထကံ-တို့၏ပြန့်နှံ့ခြင်း၊ ထူးခြားသောသဘောရှိသော အကုသိုလ်ကံ (နှင့်) တူညီသော သဘောရှိသော ကုသိုလ်ကံတို့၏ပြန့်နှံ့ခြင်း၊ ထူးခြားသောသဘောရှိသော ကာမာဝစရကံ (နှင့်) တူညီသောသဘောရှိသော မဟဂ္ဂုတ်ကံတို့၏ ပြန့်နှံ့ခြင်း။ နာနတ္ထေကတ္ထကမ္မဝိပ္ပါရဝသေနာ- (ပဋိသံ။၄) တိ ဣဒ္ဓ အကုသလံ ကမ္မံ နာ-နတ္ထံ၊ ကုသလံ ကမ္မံ ကေတ္ထံ။ ကာမာဝစရံ ဝါ ကမ္မံ နာနတ္ထံ၊ ရူပါဝစရဏ္ဏပါဝစရံ ကမ္မံ

ကေတ္ထံ နာနတ္ထေကတ္ထကမ္မဝိပ္ပါရဝသေန။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။၄၉။

နာနတ္ထေကတ္ထကောဝိဒ (တိ) [နာနတ္ထ+ကေ-တ္ထ+ကောဝိဒ] (ဝိမောက္ခတို့၏) ထူးသည်၏ အဖြစ်, တူသည်၏ အဖြစ်၌–လိမ္မာ–သိရှိ–သော၊သူ။ နာနတ္ထေကတ္ထကောဝိဒေါ(ပဋ္ဌိသံ။ ၆၈) တိ ဘေသံ ဝိမောက္ခာနံ နာနာဘာဝေ ကေသာဝေ စ ကုသလော။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။ ၂၅၉။

နာနတ္ထေကတ္ထပဋ္ဌိဝေ (ပု) [နာနတ္ထ+ကေတ္ထ+ ပဋ္ဌိဝေ] ထူးသည်၏ အဖြစ် (နှင့်) တူသည်၏ အဖြစ်ကို သိခြင်း။ နာနတ္ထေကတ္ထပဋ္ဌိဝေ-ဝေ- (ပဋ္ဌိသံ။၃) တိ သဗ္ဗေသံ သခ်ိတာသခ်ိတ-ဓမ္မာနံ ကေသင်ဟတာယ ဝ ကာမစ္ဆန္ဒာဒိနံ နာနတ္ထသာ စ နေက္ခမ္မာဒိနံ ကေတ္ထသာ စ ပဋ္ဌိဝေဝေါ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။၄၂။

နာနတ္ထေကတ္ထရူပနိမိတ္ထ (နှ) [နာနတ္ထ+ကေတ္ထ +ရူပနိမိတ္ထ] အထူးထူးသော သဘာဝရှိ, တမျိုးတည်းသော သဘာဝရှိသော အဆင်း နိမိတ်၊ အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–ထူးခြား–သော အဆင်းနိမိတ်, တခုတည်း–တူညီ–သောအဆင်းနိမိတ်၊အမျိုးမျိုးသော၊ တ္ထဝါ, တယောက်တည်းသောသတ္တဝါတို့၏ အဆင်း နိမိတ်, နာနတ္ထကာယသို့ ကပ်ရောက်သော သတ္တဝါ, ကေတ္ထကာယသို့ ကပ်ရောက်သော သတ္တဝါတို့၏အဆင်းနိမိတ်၊ အမျိုးမျိုးသော အရပ်မျက်နှာ,တခုတည်းသောအရပ်မျက်နှာ တို့၌ဖြစ်သော အဆင်းနိမိတ်၊ သီးခြား မရောနှောသော အဆင်းနိမိတ် (နှင့်) ရောနှော သော အဆင်းနိမိတ်။ နာနတ္ထေကတ္ထရူပနိမိ-တ္ထာန (ပဋ္ဌိသံ။၄) ဣတိ နာနာသတ္ထာနံ ရူပါနိ, နာနတ္ထကာယံ ဥပပန္နာနံ ဝါ သတ္ထာနံ ရူပါနိ, နာနာဒိသာသု ဝါ ရူပါနိ, အသမ္မိဿီနိ ဝါ ရူပါနိ နာနတ္ထရူပါနိ.... ဘေသံ နာနတ္ထေ-ကတ္ထရူပနိမိတ္ထာနံ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။၄၉။

နာနတ္ထေကတ္ထသဒ္ဒနိမိတ္ထ (နှ) [နာနတ္ထ+ကေတ္ထ +သဒ္ဒနိမိတ္ထ] အထူးထူးသော သဘောရှိ, တခုတည်းသော သဘောရှိသော အသံ နိမိတ်၊ အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–ထူးခြား–သော အသံနိမိတ်, တခုတည်း–တူညီ–သော အသံနိမိတ်။ နာနတ္ထေကတ္ထသဒ္ဒနိမိ-တ္ထာန (ပဋ္ဌိသံ။၃) ဣတိ နာနာသဘာဝါနံ ကေသဘာဝါနဉ္စ သဒ္ဒနိမိတ္ထာနံ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ။ ၁။၄၈။

နာနတ္ထ (တိ) [နာနာ+အတ္ထ] ထူးသောအနက် ရှိသော။ ဣမေ ဓမ္မာ နာနတ္ထာ, နာနာဗျဉ္ဇ-နာ။ ဝိ၅။ ၂၇၅။ ဇနတ္ထိ။ ၂၀။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၂၀၇။ ကခ်ီ၊ဌ၊သစ်။ ၁ဖ၆။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၇၀။ နာနတ္ထာ-စေဝ နာနာဗျဉ္ဇနာ စ(သံ၊ ၂။ ၄၇၅)တိ ဗျဉ္ဇ-နမ္ပိ ဒေသံ နာနံ, အတ္ထောပိ။ သံ၊ဌ၊ ၃။ ၁ဖ။ (–အဘိ၊ဌ၊၁။ ၈ ၂။ အဘိ၊ဌ၊ ၃။ ၁ ၂၄။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၉၅။ မ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဖ၁။ မူလဋ္ဌ ၁။ ၃၃။)

နာနတ္ထတာ (ထိ) [နာနတ္ထ+တာ] ထူးသော-အနက်ရှိ–သည်၏အဖြစ်–ခြင်း။ ယဒိ တိဏ္ဏံ ဓမ္မသဒ္ဒါနံ နာနတ္ထတာ။ မူလဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၄။

နာနတ္ထတာဘာဝဒေါသ (ပု) [နာနတ္ထတာ+ အဘာဝဒေါသ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး– သော အနက်ရှိသည်၏ အဖြစ်မှကင်းခြင်းဟူ သော–အပြစ်–ဒေါသ။ အထ ဝါတိအာဒီ-နာ တိဏ္ဏံ ဓမ္မသဒ္ဒါနံ အဘာဝတ္ထံ အသမ္ဘိ-စ္စဏ္ဏော နာနတ္ထတာဘာဝဒေါသံ ပရိဟရတိ။ အနုဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၃။

နာနတ္ထတ္ထ (နှ) [နာနတ္ထ+တ္ထ] အထူးထူး– အမျိုးမျိုး–သောအနက်ရှိ–သည်၏ အဖြစ် –ခြင်း။ နာနတ္ထတ္ထာ ဓာတူနံ။ ဝဇိရ။ ၂၄ ။ (–မူလဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၃။)

နာနတ္ထပုစ္ဆဝိဿဇ္ဇနာ (ထိ) [နာနတ္ထပုစ္ဆာ+ ဝိဿဇ္ဇနာ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော အနက်ရှိသော–အမေး–ပုစ္ဆာ–ပြဿနာ–

ကို ဖြေဆိုခြင်း။ နာနတ္ထပုစ္ဆဝိသဇ္ဇနံ ဥတ္တာနမေဝ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၁၉၉။

နာနတ္ထဗျဥ္ဇနဂ္ဃဟဏ (နဝ) [နာန+အတ္ထ+ဗျဥ္ဇန+ဂဟဏ] နာနတ္ထဗျဥ္ဇနံ သဒ္ဒါကို ယူခြင်း၊ အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော အနက်သဒ္ဒါကို–ယူ–သိ–ခြင်း။ ဝေန္တိ ယသာ စိတ္တသန္တာနသာ နာနာကာရပဝတ္တိယာ, နာနတ္ထဗျဥ္ဇနဂ္ဃဟဏံ ဟောတိ။ ဒီ၊ဌ၊၁။ ၂၉။ မ၊ဌ၊၁။ ၆။ သံ၊ဌ၊၁။ ၇။ အံ၊ဌ၊၁။ ၇။ (–သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။ ၁၅၉။)

နာနတ္ထဘာဝ (ပု) [နာနတ္ထ+ဘာဝ] ထူးသော အနက်ရှိသည်၏ အဖြစ်။ နဟောတိ တိဏ္ဍံ ဓမ္မသဒ္ဒါနံ နာနတ္ထဘာဝသာ အနုညာတတ္တာ။ မူသဋီ၊ ၁။ ၃၅။

နာနတ္ထရဏ (နဝ) [နာနာ+အတ္ထရဏ] အသီးသီး–အမျိုးမျိုး–သော အခင်း၊ အခင်း–အသီးသီး–အမျိုးမျိုး။ နာနတ္ထရဏေ ဂေပါဝုရဏသညာ၊ အာပတ္တိ ဒုက္ကဋသာ။ ဝိ၊ ၂။ ၃၀၀။

နာနတ္ထရဏပါဝုရဏ (နဝ) [နာနတ္ထရဏ+နာနာပါဝုရဏ] အသီးသီး– အမျိုးမျိုး– သော အခင်း, အရံ၊ အခင်း, အရံ–အသီးသီး–အမျိုးမျိုး။ နာနတ္ထရဏပါဝုရဏေ နာနတ္ထရဏပါဝုရဏသညာ၊ အနာပတ္တိ။ ဝိ၊ ၂။ ၃၀၀။ (–ကခဲ။ ၃၂ ၇။)

နာနတ္ထရဏပါဝုရဏသညာ (တိ) [နာနတ္ထရဏပါဝုရဏ+သညာ] (၁) အသီးသီး–အမျိုးမျိုး– သော အခင်း, အရံဟူသော အမှတ်သညာ၊ အခင်း, အရံ– အသီးသီး–အမျိုးမျိုး–ဟူသော အမှတ်သညာ။ (တိ) (၂) အသီးသီး–အမျိုးမျိုး–သောအခင်း, အရံဟု အမှတ်သညာရှိသော၊ အခင်း, အရံ–အသီးသီး–အမျိုးမျိုး–ဟု အမှတ်သညာရှိသော၊ သူ။ အထက်ပုဒ် ကြည့်။

နာနတ္ထဝိသယ (တိ) [နာနတ္ထ+ဝိသယ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော အကျိုးအနက်ဟူသော–အာရုံ–အရာ–ရှိသော (ယုံမှားခြင်းစသည်)။ နာနတ္ထဝိသယံ ဝါ ကခ် တရန္တီ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။ ၃၀။

နာနန္တရိက (တိ) [နာ+အန္တရ+ဏိက။ နာ+အန္တရိက။ အ တဗ္ဗော။ နတ္ထိ အနန္တရံ အဗျဝဓာနံ အဿာတိ နာနန္တရော။ သောဝ နာနန္တရိကော။ အထ ဝါ နတ္ထိ အန္တရိကော အဿာတိ အနန္တရိကော။ အကာရော ယံ တဗ္ဗာ၀ဝါ စကော။ ဇာလိနီ၊ ဋီ။ ၁ ၂ ၂။] အခြားမဲ့–တဆက်တည်း – ဖြစ်သောနည်း၊ ခြားခြင်း မရှိသောနည်း၊ နာနန္တရိကနည်း။ (မကင်းရာကိုဆိုသဖြင့် မကင်းတတ်သည်ကို လည်း ရသောနည်းသည် နာနန္တရိကနည်းမည်၏။ ပြယုဂ်ကား "ဃတတ္ထိကသာ ဃဋ္ဋမာနယ" အစရှိသည်တည်း။ ဤ၌ ဃဋ္ဋ-ဟူသောနည်းဘည် အိုးတည်းဟူသော မကင်းရာကို ဆိုသဖြင့် ထောပတ်တည်းဟူသော မကင်းတတ်သည်ကိုလည်း ရသောကြောင့် နာနန္တရိကနည်းမည်၏။ နည်းစစ်။) တံ နာနန္တရိကတော ပန "ပုရိသိန္ဒြိယမ္ပိ အန္တရဟိတံ၊ ဣတ္ထိန္ဒြိယဉ္စ ဥပ္ပန္န" န္တိ ဝုတ္တမေဝ ဟောတိ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၅၄။

နာနန္တရိကဘာဝ (ပု) [နာနန္တရိက+ဘာဝ] နာနန္တရိကနည်း၏အဖြစ်။ နာနန္တရိကဘာဝတော ပန... ဝုတ္တမေဝ ဟောတိ။ ထေရ၊ဌ၊ ၁။ ၁ခုဂု။ (–သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၁ဂု။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။ ၄၁ ၂။)

နာနန္တရိယ (တိ) [နာ+အန္တရ+ဏိက၊ နာ+အန္တရိက။ က ယ-ပြု] နာနန္တရိကပုဒ်နက် ကြည့်။ တတ္ထ ဗီဇသ္မိ ကသိယာ မူလဘာဝေါ နာနန္တရိယတော တပ္ပမဘဏဝိဝေနတော စာတိ အာဟ။ သံ၊ဋီ၊ ၁။ ၂ ၆ ၈။

နာနန္တရိယကတာ (ထီ) [နာနန္တရိယက+တာ] နာနန္တရိယက နည်း၏အဖြစ်။ နာနန္တရိယ-ကတာယ အတ္ထနော မရဏမ္မိ အတ္ထိနန္ဒတိ နာမ။ ထေရဗျဲ့ဒေ။ ၄၀၇။ (–သံ၊ဦ၊ ၂။ ၄၁၁။ အနုဋ္ဌိ၊ဝ။ ၁၇၄။ နေ ဘ္ဘ ဋ္ဌိ။ ၁၁၅။)

နာနန္တရိယကတ္ထ (နဝ) [နာနန္တရိယက+တ္ထ] အ ထက်ပုဒ်နက်ကြည့်။ ယထာ တာလဝတ္ထာဒီနံ ဥဒကာဒိသဟစာရိပွကာရဘံ သညာဏာ-ကာရော ဝိညာတောယေ၀ ဟောတိ နာန-န္တရိယကတ္ထာ။ အနုဋ္ဌိ၊ဝ။ ၈၀။

နာနန္တရိယကဘာ၀(ပု) [နာနန္တရိ·ယက+ဘာ၀] နာနန္တရိယက–နာနန္တရိက–နည်း၏ အဖြစ်။ တတ္ထ ဝါသဒ္ဒေန အနိယမတ္ထေန ဒုက္ခာနတ္ထ-လက္ခဏာနိပိ ဂဟိတာနေ၀ါတိ ဒဋ္ဌမ္ဗံ နာန-န္တရိယကဘာ၀တော။ ဒီ ဋ္ဌိ၊ဝ။ ၂၁၀။

နာနန္တရိ·ယတာ (ထီ) [နာနန္တရိယ+တာ] နာ-နန္တရိကနည်း၏ အဖြစ်။ ၀ဒုဒေန ဝုဒတ္ထ နာ-နန္တရိယဘာယ ဥပ္ပါဒနံ ဝုတ္ထမေ၀ ဟောဘိ။ ဒီ၊ဦ၊ဝ။ ၂၇ဖ။ (–မ၊ဦ၊ ၂။ ၄၃။ မ၊ဦ၊ဝ။ ၉။)

နာနန္တရိယဘာ၀ (ပု) [နာနန္တရိယ+ဘာ၀] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ တသ္မာ အတ္ထိညာသု ဒေသိယမာနာသု အရ္ဌပဋ္ဌာနာနိပိ ဒေသိ-တာနေ၀ ဟောန္တိ နာနန္တရိယဘာ၀တော။ ဒီ၊ဦ၊ဝ။ ၃၀၇။ (–ဌ၉၀။ မ၊ဦ၊ ၂။ ၂၀၄။ သံ၊ဦ၊ ၂။ ၃၃။ အံ ဦ၊ဝ။ ၂ဖ၀။ အံ၊ဦ၊ ၂။ ၁၄၁။)

နာနပွကာရ (တိ) [နာနာ+ပကာရ] အထူးထူး အပြားပြားသော၊ အထူးထူးသော အပြား ရှိသော၊မျိုးသောအပြား၊မျိုးသောအပြား ရှိသော။ (စ္စာ၊ အောင်၊ အားဖြင့်–ကြိုးဝိ) စရိ ယာ၊ဌ။ ၂၅၃။ သီ၊ဦ၊သစ်၊ဝ။ ၄၀။ သံ၊ဦ၊ဝ။ ၁၄၁။) နာနပွကာရော (ပုဂ္ဂ၊) —အံ၊ဌ၊ ၂။ ၁ဖ ၂။ သီ၊ဦ၊သစ်၊ဝ။ ၄၃၀။ နာနပွကာရံ(နာ၊ပ၊ ဧ)—အာဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၈၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။ ၂၅၁။ ဇာ၊ဌ၊ ၃။ ၁၈၈။ သာရတ္ထ၊ဝ။ ၂ဖ။ နာနပွကာရာ (ထီ၊ပ၊ဧ) —သံ၊ဌ၊ဝ။ ၂၄၄။ သံ၊ဦ၊ဝ။ ၂၇ဖ။ နာနပွကာရာ(ပုဂ္ဂ၊ပ၊ဗ) — မ၊ဌ၊ဝ။ ဖ၄၊ဝ၄၄။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၈၁။ အပ၊ဌ၊ဝ။ ဖ၄။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၁၃၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၄။ ဒီ၊ဦ၊ဝ။ ၃ဝ၆။ အံ၊ဦ၊ဝ။ ၂ ၅။ နာနပွကာရာနိ (နာ၊ပ၊ဗ) —ဂ်ိ၊ဌ၊ ၄။ ဧ၉။ ဝိ၊ သင်ဟ။ ၂၇၃။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ဝ။ ၂၃၀။ ဇာ ဌ ၃။ ၂ဖ၇။ နာနပွကာရာ (ထီ၊ပ၊ဗ) — မ၊ဌ၊ဝ။ ၁၀ဖ။ မ၊ဌ၊ ၃။ ၇ဧ၊ ၂ဧ၅။ အပ၊ဌ၊ဝ။ ၁ဖ။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။ ၁၅။ နာနပွကာရံ (ခုဒ-ဧ)—ပဋ္ဌိသံ။ ၃၀၅။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၁၃၃။ ကခ်ီ။ ၁ ၂ဧ။ မ၊ဌ၊ဝ။ ၃၁ဝ။ မ၊ဌ၊ ၃။ ၃၁၅၊ ၁ ၃။ သံ၊ဌ၊ ၃။ ၇ဖ၊ ၇၀။ အံ၊ဌ၊ဝ။ ၁ ၂ဧ။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၀ဝ။ အံ၊ဌ၊ ၃။ ၇ဖ။ အဘိ၊ဌ၊ဝ။ ၁ ၀။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ဝ။ ၃ ၂ ၃။ သုတ္တနိ'ဌ၊ ၂။ ၁။ ပေတ၊ဌ။ ၄ ၇၊ ၁ ၁ဖ၊ ၁ ၃။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၇ဖ၊ ၄ ၃ ၀။ ထေရိ၊ဌ။ ၀ ၀။ စရိယာ၊ဌ။ ၀ ၅၊ ၀ ဧ၊ ၁ ၀ ၃။ ဇာ ဌ ၁။ ၂ ၅ ၁။ ဇာ၊ဌ၊ ၃။ ဖ ဧ၊ ၂ ဧ ၁ ၀ ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။ ၃ ၃ ၅။ ဖ၊ ။ ၅ ၂ ၁ ၁ ၁ ၂ ၁ ၁ ၂ ၁ ၁ ၂

ဌ။ သာရတ္ထ၂။ ၁၀၅။ ဝိမ်တိ၊ ၁။ ဖ၄။ ဒီ၊ ဌ်၊ ၁။ ၂၁၉။ မ၊ဌ်၊ ၂။ ၂၄၅။ သံ၊ဌ်၊ ၂။ ၂၃၂။ ၂၃၀။ အံ ဌ်၊ ၁။ ၂၃၅။ နေတ္ထိ၊ ဝိ။ ၂၃၇။ နာနုပ္ပ-ကာရေဟိ (ပုဒ်၊ တ၊ ၇) —ဓမ္မ၊ ဌ ၁။ ၄၃။ ဓမ္မ၊ ဌ ၂။ ၁ ၂ ၀။ ထေရ၊ ဌ ၂။ ၉ ၂။ ထေရီ၊ ဌ ။ ၂ ၄။ အပ၊ ဌ ၁။ ၁ ၉ ဖ။ အပ၊ ဌ ၂။ ၁ ၄ ဖ၊ ၂ ၀ ၁။ မဟာနိ၊ ဌ ။ ၂ ၅ ဖ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁ ၇ ၅။ မူလဋ္ဌ၊ ၃။ ၁ ၉ ၉။ နာနုပ္ပကာရေဟိ (နာ၊ တ၊ ၇) —မ၊ ဌ ၃။ ၂ ၇ ၀။ စရိယာ၊ ဌ ။ ၂ ၁ ဖ။ ဇာ၊ ဌ ၊ ဖ။ ၁ ၃ ၂။ နာနုပ္ပကာရာဟိ (ထီ၊ တ၊ ၇) —အပ၊ ဌ ၁။ ၂ ၁ ။ နာနုပ္ပကာရာယ (ထီ၊ စ၊ ၉) —အံ၊ ဌ် ၁။ ၇ ၀။ နာနုပ္ပကာရဿ (ဆ၊ ၉) —ဒီ၊ ၂။ ၂ ၃ ၃။ ဒီ၊ ၃။ ဂ ဖ၊ ဂ ၇။ မ၊ ၁။ ၇ ၂။ သံ၊ ၂။ ၃ ၂ ၉။ သံ၊ ၃။ ၂ ၄ ၃။ အံ၊ ၂။ ၂ ဂ ၅။ ပေဠကောဟေ ၁ ၉ ၀။ ခုဒ္ဒကဌ ၂ ။ ၂ ဂ။ သီ၊ ဌ် ၊ သစ် ၊ ၁ ၊ ၁ ၅ ၂ ။ မူလဋ္ဌ ၊ ၂ ။ ၁ ၅ ၀။ နာနုပ္ပကာရာနံ (ဆ၊ ၇) —မ၊ ဌ ၁။ ၂ ။ သံ၊ ဌ ၂ ။ ၉ ၀။ အံ၊ ဌ ၁။ ၄ ၇။ ပေတ၊ ဌ ။ ၁ ၂ ဖ။ မဟာနိ၊ ဌ ။ ၂ ၁ ဖ။ သာရတ္ထ ၁ ။ ၄ ၅။ သာရတ္ထ ၂ ။ ၅ ၃။ ဒီ၊ ဌ် ၊ ၁ ။ ၃ ၂ ၉။ သီ၊ ဌ် ၊ သစ် ၊ ၂ ။ ၃ ၁ ၄။ အံ၊ ဌ် ၊ ၁ ။ ၁ ၀ ၂ ။ မူလဋ္ဌ ၊ ၃ ။ ၁ ဖ ၁။ အနုဋ္ဌ ၊ ၃ ။ ၂ ၅ ။ နာနုပ္ပကာရာသု (သံ၊ ၇) —ပဋ္ဌိသံ ၊ ဌ ၁ ။ ၂ ၄ ၂ ။ (နာနာပကာရက-လည်း ကြည့်။)

နာနုပ္ပကာရက (တိ) [နာနာ+ပကာရ+က] (၁) အထူးထူး အပြားပြားသော၊ အထူးထူးသောအပြားရှိသော၊ မျိုးသောအပြား၊ မျိုးစုံသောအပြားရှိသော။ (စာ၊ အောင်၊ အား ဖြင့်။ ကြိုး ဝိ—) စုဌ်ဒီ ၊ ဌ ။ ၂ ဖ။ (၂) နာနုပ္ပကာ-ရက သိက္ခာပုဒ်။ (၁) အယဉ္စိ ဆန္ဒော နာမ .... ဗဟုဝိဓော နာနုပ္ပကာရကော။ အဘိ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၂ ၇ ဖ။ နာနုပ္ပကာရကော (ပ၊ ၉) —ဝိ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၄ ၂ ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁ ။ ၈ ၁ ။ သာရတ္ထ ၂ ။ ၂ ၅ ၉ ။ နာနုပ္ပကာရကံ (ဒု၊ ၉) —ဝိ၊ ၁ ။ ၃ ၄ ၇ ။ ဝိ၊ ၅ ။ ၁ ၈ ၊ ၁ ၉ ၊ ဖ ၀ ။ သံ၊ ၁ ။ ၃ ၀ ၈ ၊ ၃ ၃ ၀ ။ ဝိ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၂ ၇ ၉ ။ ကခ်ီ ။ ၁ ၇ ဖ။ မ၊ ဌ ၁ ။ ၃ ဖ ဖ ၊ ၃ ဖ ၉ ။ မ၊ ဌ ၂ ။ ၃ ၅ ။ သံ၊ ဌ ၂ ။ ၁ ၃ ၀ ။ အဘိ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၃ ဖ ၀ ။ ပဋ္ဌိသံ ၊ ဌ ၁ ။ ၇ ၇ ။ ဇာ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၁ ၉ ၁ ။ မ၊ ဌ ၂ ။ ၄ ၅ ။ သံ၊ ဌ ၂ ။ ၉ ၁ ။ နာနုပ္ပကာရကာ (ပ၊ ၇) —ဒီ၊ ၃ ။ ၁ ၀ ၈ ။ မ၊ ၂ ။ ၂ ၁ ၉ ။ ဒီ၊ ဌ ၂ ။ ၃ ၄ ။ ၁ ၄ ၄ ။ မ၊ ဌ ၁ ။ ၂ ၄ ၂ ။ နာနုပ္ပကာရကေ (ဒု၊ ၇) —ဝိ၊ ဌ ၁ ။ ၁ ၈ ဖ-၇ ။ သာရတ္ထ ။ ၃ ၄ ၅ ။ (၂) ဥဘော နာနုပ္ပကာရကာ (ဝိ၊ ၅ ။ ၂ ၁ ၊ ၁ ၅ ၉) တိ ရှေပိယသံဝေါဟာရ, ကယဝိက္ကယ သိက္ခာပဒ-ဒွိယံ။ ဝိ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၁ ၄ ၅ ။

နာနုပ္ပကာရမုခ (တိ) [နာနုပ္ပကာရ+မုခ] အထူးထူးအပြားပြားသော မျက်နှာရှိသော၊ သူ။ နာနာ၀ဏ္ဏာ (နာနုပ္ပကာရ၀ဏ္ဏာ) နာနုပ္ပ-ကာရမုခါ ဟုတ္တာ။ အပ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၅ ၅ ။ ဇာ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၁ ၃ ။

နာနုပ္ပကာရ၀ဏ္ဏ (တိ) [နာနုပ္ပကာရ+၀ဏ္ဏ] အထူးထူးအပြားပြားသော အဆင်းရှိသော၊ သူ။ နာနာ၀ဏ္ဏာတိ နာနုပ္ပကာရ၀ဏ္ဏာ။ မ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၁ ၉ ၉ ။ (→ ဇာ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၁ ၃ ။)

နာနုပ္ပဘေဒ (တိ) [နာနာ+ပဘေဒ] အထူးထူး—အမျိုးမျိုး—သော အပြားရှိသော၊ မျိုး သော အပြားရှိသော။ နာနုပ္ပဘေဒေသု ပဋ္ဌိစ္စသမုပ္ပါဒကေသု။ မ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၂ ၇ ၂ ။ သံ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၁ ဖ ၃ ။ အံ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၂ ၇ ၉ ။

နာနုပ္ပယာတ (တိ) [နာနာ+ပယာတ] (၁) အထူးထူးအပြားပြား အညီအမျှပြုအပ်သော (ပျက်စီးကြောင်း စာများ)။ (၂) အထူး ထူး အပြားပြားအားဖြင့် (ဖြစ်ခြင်းငှါ) အားထုတ်အပ်သော (ကိလေသာ)။ (၁) (၂) နာနုပ္ပယာတမ္ပိ (ထေရ။ ၃ ၄ ၀) တိ နာနုပ္ပကာရေ ဘေဒနဝမ္မေ ပယာတော သမ-ကတော, နာနုပ္ပကာရေန ဝါ သံကိလေသဝမ္မေ (ပယာတမ္ပိ ?) ပယာတုံ ပဝတ္တိတုံ အာရဒ္ဓေ။ ထေရ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၃ ၅ ဖ။

နာနာ (ဗျ) [အမျိုးစုံသော အနက်ကို ဟော ။ နာနာ.ပုထု ဣစ္စေတေ

ဗဟုပ္ပကာဒရ။ နီတိ၊ သုတ္တ။၃၀၇။ ရှု၊နှာ။ ၁၃၅။ ဓာန်။ခာန်၊ဌီ။၁၁၃၂၊၁၁၉၇။ (နှာ-နှာ-သံ၊ နာဏာ-အဒ္ဓမာဂမီ၊ ဏာဏာ-ပြာ၊ နောဃေက်-သီဟိုဠ်)] (၁) အထူးထူး-အမျိုးမျိုး-သော။(၂) များစွာသော။ (၃) အသီးအသီး-တယောက်စီ တယောက်စီ-သော။ (၄)ကွဲပြား- ခြားနား- သော၊ မတူသော။ (၅) ပျက်ပြား-မခိုင်ခံ့-မတည်တံ-သော။ ကြဉ်ခြင်း၊ ကင်းခြင်း၊ ကြဉ်၍၊ ကင်း၍။ (၁) အထူးတူး- အမျိုးမျိုး-သော။ ကရိတ္ထာ ကာရဏာ နာနာ၊ ဒါရု-ဏေန ဒမေန္တိ တေ။ အပ၊၁။၃၇၇။ နာနာ ဝဒန္တိ ဝိဝိဓံ ဝဒန္တိ။ မဟာနိ။၂၂၁။ (-အံ၊ ၁။၄၅၀။ ဝိ၊ဌ၊၄။၂၃၀။) (၂) များစွာသော။ ဥဒါဟု ပုထူတိ ဥဒါဟု နာနာ။ အံ၊ဌ၊၂။ ၂၃၀။နာနာ-သဒ္ဒေါ ပုထု-သဒ္ဒသာ အတ္ထဝစနံ။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၂၅၁။ (-အံ၊၁။၂၀၁။ ပဋိသံ။ ၀၅။ ဇာ၊၂။၁၀၉။ ပါတိပဒတ္ထ။၁၀၉။) (၃) အသီးအသီး-တယောက်စီ တယောက်စီ-သော။ မာတုမှေ နာနာ ဝိဟရိတ္ထ။ ဝိ၊၂။ ၃၁၄။ ဝိ၊၅။၁၀၂၊၁၂၉။ ကခ်ီ။၃၀၄။ ကထ-ဏ္ဍမေ နာနာ အဿု။ မဟာနိ။၁၇၉။ နာနာ ဟုတ္ဝာ(သင်္ဂဟ)တိ....ဝိသုံ ဝိသုံ ဟုတ္ဝာ။ ဝိ-ဘာဝိနီ။ ၁၁ဇ။ နာနာ ဝိသုံ ဝိသုံ ဥပ္ပါဒေါ ဟောသန္တိ နာနုပ္ပါဒေါ။ မဏိဒီပ၊ဌီ၊၂။ပေ။ တား၊ ဝမ်း။ (-မိလိန္ဒ။၃၉။ သံ၊ဌ၊၃။၁ဇ၁။) (၄) ကွဲပြား-ခြားနား-သော၊ မတူသော။ နာနာ ဟောတိ ဣတော ဂတိ။ သံ၊၁။၁၈။ နာနာ ဝိသေသော ဝိသဒိသော ဘိန္နော အတ္ထော ဟောသန္တိ နာနတ္ထာနိ။ မဏိဒီပ၊ဌီ၊ ၂။ပေ၊ ဌာ၊ကျော။ (-ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၁၀၅။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၂၃၃။ (၅)ပျက်ပြား-မခိုင်ခံ့-မတည်တံ့-သော။ ပုထုဇနသာ ဟိ သဒ္ဓါ အထာဝရာ ပဒဝါရေန နာနာ ဟောတိ။ အံ၊ ဌ၊၂။၁၃၂။(၆)ကြဉ်ခြင်း၊ကင်းခြင်း၊ကြဉ်၍၊ ကင်း၍။ ဝဇ္ဇနေ တု ဝိနာ နာနာ။ ဓာန်။ ၁၁၃၂။ (-ဓာန်။ခာန်၊ဌီ။၁၁ဇ၁။)

နာနာအဏ္ဏသယ (တိ) [နာနာ+အဏ္ဏသယ] အထူးထူး- အမျိုးမျိုး- သော-အလိုဝိတ်ကြိုက်-ရှိသော၊သူ။ ပဗ္ဗဇိတာ နာမ နာနာ-အဏ္ဏာသယာ။ မ၊ဌ၊၄။၁ဇ၄။

နာနာအတ္ထ (ပု) [နာနာ+အတ္ထ] အထူးထူး-အမျိုးမျိုး- သော (ပစ္စယုပ္ပန် စသော) အကျိုး။ နာနာအတ္ထေသု (မ၊ဌ၊၄။၅၂) တိ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါဝိသယေသု ပစ္စယုပ္ပန္နာဒိ-နာနာအတ္ထေသု။ မ၊ဌီ။၃။၂၂၂။ (-ဒီ၊ဌ၊၃။ ၁၁၄။ သံ၊ဌ၊၁။၁၁၁။ ဒီ၊ဌီ၊၃။၁၁၅။ သံ၊ဌီ၊ ၁။၁ဇ၃။)

နာနာအဓိဌာန (နဿ) [နာနာ+အဓိဌာန] အထူးထူး- အမျိုးမျိုး- သော- အဓိဌာန်-ဆောက်တည်-ခြင်း။ "မန္ဒမန္ဒော သီတက-ဝါတော ဝါယတု၊ အဇ္ဇမဏ္ဍပ် ကတ္ဝာ ဒေဝေါ ကေမေကံ ဖုသာယတူ" တိ ဝေ နာနာအဓိ-ဌာနံ ဟောတိ။ သံ၊ဌ၊၃။၁၃၁။

နာနာအနုပသမ္ပန္န (ပု) [နာနာ+ အနုပသမ္ပန္န] များစွာသော-သာမဏေ-ကိုရင်။ နာနာ-အာဝါသ-ကြည့်။

နာနာအရိယမဂ္ဂ (ပု) [နာနာ + အရိယမဂ္ဂ] များစွာသော အရိယမဂ်။ ပုထု နာနာ-အရိယမဂ္ဂေသု။ မ၊ဌ၊၄။၅၂။ သံ၊ဌ၊၁။၁၁၁။

နာနာအရိယသစ္စ (နဿ) [နာနာ + အရိယသစ္စ] အထူးထူး-အမျိုးမျိုး-သော အရိယသစ္စာ။ ပုထု နာနာ အရိယသစ္စေသု။ မ၊ဌ၊၄။၅၂။ သံ၊ဌ၊၁။၁၁၁။

နာနာအလက်ာရ (ပု) [နာနာ+အလက်ာရ] အထူးထူး- အမျိုးမျိုး- သော တန်ဆာ။ ဝဏ္ဏသမ္ပန္နေဟိ ပုပ္ပေဟိ စေဝ နာနာအလက်ာ-

ရေဟိ စ အလက်ာ်ရာပေတ္တာ။ သံ၊ဌ၊၂။ ၁၂၂။ အံ၊ဌ၊၁။၁၃၂။

နာနာအသုစိမက္ခိတ (တိ) [နာနာအသုစိ+ မက္ခိတ] မျှားစွာသော အညစ်အကြေးတို့ဖြင့် လိမ်းကျံအပ်သော။ မဟာဒုက္ခံ အနုတ္တဝန္တာ နာနာအသုစိမက္ခိတာဝ နိက္ခမန္တိ။ ဒီ၊ဌ၊၂။ ၃၀။ မ၊ဌ၊၄။၁၃၁။

နာနာအာစရိယ (ပု) [နာနာ+အာစရိယ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သောဆရာ။ နာနာ-အာစရိယာနံ ဝါဒတော (ဒီ၊ဌ၊၁။၃၃၂) တိ နာနာရူပိကာနံ အာစရိယာနံ ဝါဒဘာဝ-တော။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၄၀၀။

နာနာအာပတ္တိ (ထီ) [နာနာ+အာပတ္တိ] အထူး-ထူး–အမျိုးမျိုး–မျှားစွာ–သော အာပတ်။ ယထာ စ ဘိက္ခူနံ ပါဏာတိပါတာဒီသု နာနာအာပတ္တိယော ဟောန္တိ။ နဟ ဘဏ္ဍ သာမဏေရာနံ။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၂၉၅။

နာနာအာယတန (နဉ) [နာနာ + အာယတန] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော အာယတန။ နာနာအာယတနေသု။ မ၊ဌ၊၄။ ၅၇။ သံ၊ဌ၊၁။ ၁၁၁။

နာနာအာဝါသ (ပု) [နာနာ+အာဝါသ] မျှားစွာသောကျောင်း။ ယောပိ နာနာအာဝါ-သေသု နာနာအနုပသမ္ပန္နေဟိ သဒ္ဓိံ ယော-ဇေနသတမ္ပိ ဂန္တွာ ဃဋသေယ္ယ ကပ္ပေတိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၁၂။ ဝိ၊သင်္ခ။ ၈၄။

နာနာဂ္ဂရိယာဝဍ (ပု) [နာနာ+ဂ္ဂရိယာဝဍ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး– သော ဂ္ဂရိယာပုထ်။ နာနာဂ္ဂရိယာပ်ထေနပိ အနာပတ္တိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၂။

နာနာဂ္ဂရိယာပဍကရဏ (နဉ) [နာနာဂ္ဂရိယာ-ပဍ+ကရဏ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော ဂ္ဂရိယာပုထ်ကို ပြုခြင်း။ ဘဂဝတော စ နိမ္မိတာနဉ္စ နာနာဂ္ဂရိယာပဍကရဏံ ယမက-ပါဋိဟိရေနေဝ ဟောတိ။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။ ၁၃။

နာနာဂ္ဂရိယာပထိက (တိ) [နာနာဂ္ဂရိယာ-ပထ+ဏိက] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော ဂ္ဂရိယာပုထ်ရှိသော၊ သူ။ ကေဝစနေန ပန ဝုတ္တေ နိမ္မိတေသု ကေကောဝ နာနာဂ္ဂရိ-ယာပထိကောတိ ဉာယတိ။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။ ၁၄။

နာနာဥဒက (နဉ) [နာနာ+ဥဒက] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး – သော ရေ။ နာနာဥဒကာနဉ္စ နာနာတေလာနံ ဝါ ကေသာဘရေန ပက္ခိပိတ္တာ ဒီဝသံ နိမ္မထိတာနံ.... နာနာကရဏ် သက္ကာ ဘဝေယျ ဉာတုံ။ အဘိ၊ဌ၊၁။ ၁၈၆။

နာနာဥပဒ္ဒဝ (ပု) [နာနာ+ဥပဒ္ဒဝ] အထူးထူး – အမျိုးမျိုး– မျှားစွာ– သော ဘေးရန်။ သေသာနိ နာနာဥပဒ္ဒဝေဟိ သဥပဒ္ဒဝါနိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။ ၁၅၆။

နာနာဥပဿယ (ပု) [နာနာ+ဥပဿယ] အသီးသီးသော (ဘိက္ခုနီမတ္တို၏) ကျောင်း။ နာနာဥပဿယေဟိ သာသနံ ဂဟေတ္တာ-အာဂတဘိက္ခုနိယာ ဝတ္တမ္ဘဝစနံ ဒဿေတိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၄၅။

နာနာဥပါယ (ပု) [နာနာ+ဥပါယ] အထူး-ထူး – အမျိုးမျိုး – သော – အကြောင်း– ဥပါယ်၊ အကြောင်း – ဥပါယ်–အမျိုးမျိုး။ သဗ္ဗေ သန္ဓိပတိတ္တာ နာနာဥပါယေဟိ နိဝါ-ရေသုံ။ စရိယာ၊ဌ။ ၆၈။ (သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ ၅၅။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ၁၃၉။)

နာနာဥပ္ပတ္တိ (ထီ) [နာနာ+ဥပ္ပတ္တိ] အသီး-အသီး – တရုစီ တရုစီ – သော ဖြစ်ခြင်း။ ဟေတုဂေါစ္ဆကာဒီသု ပိ နာနာဥပ္ပတ္တိယံ။ မူလဋီ၊ ၁။ ၂၀၃။

နာနာဥမ္မဒ္ဒန (နဉ) [နာနာ+ဥမ္မဒ္ဒ]အထူးထူး–အမျိုးမျိုး –သော ကြေးပွတ်ကြောင်းဝတ္ထု။

ဥမ္မဂ္ဂေ ဒ္ဒိတိ နာနာဥမ္မဂ္ဂနေဟိ ဥမ္မဂ္ဂေ ဒ္ဒိ။ ဝိ၊ဌ၊၄၅။

နာနာသြယ (ပု) [နာနာ+သြယ]အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–မျှားစွာ–သော သြယ။ ပုထု နာနာသြယေဟိ ဝုယ္ဟန္တိ ပုထုဇနာ။မဟာနိ။ ၁၁၄။ ဒီ၊ဌ၊၁။၅၉။ မ၊ဌ၊၁။၂၁။ အံ၊ဌ၊၁။ ၄၇။ အဘိ၊ဌ၊၁။၃၀၄။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၂၄၅။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၅၀။ စူဠနိ၊ဌ။၆၉။

နာနာသြဝရက (တိ) [နာနာ+သြဝရက] အထူးထူး – အမျိုးမျိုး–မျှားစွာ– သော အခန်းရှိသော။ နာနာဂဗ္ဘာ နာနာသြဝရ-ကာ။ ဝိ၊ဝ။၃၀၀။ (–ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၃။)

နာနာသြသဝ (နာ) [နာနာ+သြသဝ] အထူး ထူး–အမျိုးမျိုး–သော ဆေး(=ဆေးဘက် ဝင် ပစ္စည်း)။ နာနာသြသဝေနိ ပိသိတ္ဝာ တသ ဝဏေ မက္ခေတ္ဝာ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၉၂။

နာနာကဋ (နာ) [နာနာ+ကဋ] အထူးထူး– အမျိုးမျိုး–သော ထင်း။ နာနာကဋေ သမာ-နယိ (စရိယာ။၃၉၇)တိ သော ပြာဟ္မဏ-ဝေသဝေရိ သကြော နာနာဒါရုနိ သမာ-နဿော ဝိယ အဟောသိ။ စရိယာ၊ဌ။၁၀၈။

နာနာကတဝိနိဗ္ဘောဂ (ပု) [နာနာကတ+ဝိနိဗ္ဘောဂ] အသီးအသီး–တခုစီတခုစီ– ပြိုခြင်း, ကွဲကွာခြင်း။ တေသံ ယေဝ ဒ္ဒိန္ဒိ ကဋ္ဌာနံ နာနာကတဝိနိဗ္ဘောဂါ၊ ယာ တဗ္ဘာ ဥသ္မာ၊ သာ နိဗ္ဗုတိ။ သံ၊ဝ။၃၂၂။

နာနာကမ္မ (နာ) [နာနာ+ကမ္မ] အထူးထူး– အမျိုးမျိုး– မျှားစွာ – သော (ကုသိုလ်, အကုသိုလ်)ကံ။ တာနိ တာနိ နာနာကမ္မေဟိ နိမ္မတ္တာနိ၊ နာ ကေန ကမ္မေန။ မိလိန္ဒ။၆၆။ ကမ္မဖလူပဇီဝိနောတိ နာနာကမ္မာနံ ဖလူပ-ဇီဝိနော သတ္တာ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၁၆၂။ (–အဘိ၊ ဌ၊၃။၃၀၂ မူလဋ္ဌိ၊၁။၁၃၁။ အနုဋ္ဌိ၊၁။၁၃၅ ၁၃၉၊၁၅၈။)

နာနာကမ္မဋ္ဌာန (နာ) [နာနာ+ကမ္မဋ္ဌာန]အထူး ထူး–အမျိုးမျိုး–သော ကမ္မဋ္ဌာန်း။ ဧဝံ တာဝေတ္ထ နာနာကမ္မဋ္ဌာနာနိ ကထိတာနိ။ သံ၊ဌ၊၃။၆၆။

နာနာကရဏ (နာ) [နာနာ+ကရဏ](၁) အသီး အသီးပြုခြင်း၊ ကွဲပြား–ခြားနား–အောင် ပြု ကြောင်း၊ အထူး။ ခြားနားချက်၊ (၂)အသီး အသီး၊ အထူးထူး၊ အမျိုးမျိုး (ကရဏ အနက်မဲ့)။ (၁)ကိ ံ နာနာကရဏံ သမဏာသ ဝါ ဂေါတမသ အမှာကံ ဝါ။ မ၊ဝ။၁၁၀။ သံ၊ဝ။၁၀၂။ ကိ ံ နာနာကရဏ (သံ၊ဝ။ ၉၅)နှင့် ကိ ံ နာနတ္တံ။ သံ၊ဌ၊ဝ။၂၀၅။ နာနာ-ကရဏ(အံ၊ဝ။၁၀၉)နှင့် နာနတ္တံ။ အံ၊ဌ၊၂။ ၈၀။ မဟာ၅ဋ္ဌ။၂။ဝ၂၇။ နာနာ ကရီယတိ ဘေနာတိ နာနာကရဏံ၊ဘေဒေါ။ သံ၊ဌ၊ ၂။ဌ၄ဌ။ (–မ၊၂။၅၅။ သံ၊ဝ။၁၈၄။ သံ၊၂။ ၅၄။ သံ၊ဝ။ဝ၅၉။ အံ၊ဝ။၁၀၉၊ဌ၄ဝ။ အံ၊၂။ ၂၇။ အံ၊ဝ။၈၊၉။ မိလိန္ဒ။၆၅၊၂ဌ၉။ ဝိ၊ဌ၊၂။ ၂ဝ၁၊၂၈၆။ ဝိ၊ဌ၊ဝ။ဌ၁ဌ၊ဌ၂၇။ဝိ၊ဌ၊ဌ။၁၁၆၊ ၂ဌ၁။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁၇၇။ ဒီ၊ဌ၊ဝ။၁၇၂။ မ၊ဌ၊၁။ ၁၈၇။ မ၊ဌ၊ဝ။၂ဌ၇၊၂၈၀။ သံ၊ဌ၊၂။ဝ၀၆။ အံ၊ဌ၊၂။ဝ၃ ၂။ အံ၊ဌ၊ဝ။၁၇။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁၈၆၊ ဝ၄ဌ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၈ဝ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။ဝ၅။ ဥဒါနိ၊ ဌ။၁ဝ၅။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။၂ဝ၃။ မဟာနိ၊ဌ။၁၈၂။ နေတ္တိ၊ဌ။ဝ။ စဇိရ။၂ဝ၄၊ဝ၆၂။ သာရတ္ထ၊၁။ ၇ဌ။ သာရတ္ထ၊၂။ဌ၁။ သီ၊ဌ၊သစ်၊၁။၂၅၅။ သီ၊ဌ၊သစ်၊၂။၂၁၂။ ဒီ၊ဌ၊ဝ။၁ဝ၄။ မ၊ဌ၊၂။ ၂၆ဝ။ မ၊ဌ၊ဝ။၂ဌ၂။ သံ၊ဌ၊၁။၁၆၂။ အံ၊ဌ၊ ၁။၁ဝ၇။) (၂) နာနာ ဧဝ နာနာကရဏံ၊ ကရဏသဒ္ဒေ တဗ္ဘာဝဝုတ္တိတ္တာ။ မဏိဒီပ၊ ဌ၊၂။ယား၊ ကျော။

နာနာကရဏဒီပန (နာ၊ထီ) [နာနာကရဏ+ဒီပန] အထူးကိုပြခြင်း။ တေသံ နာနာကရဏဒီပ-နတ္ထံ သမုဋ္ဌာနံ, အာဝိပတိ, လဇ္ဇာဒီလကွဏေန စ။ မဟာနိ၊ဌ။၄၁။ (–အဘိ၊ဌ၊၁။၁၆၁။)

နာနာကလ္လာပ (ပု) [နာနံ+ကလာပ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–မျှားစွာ–သော–ကလာပ်–အပေါင်းအစုံ။ ကောပန ဝါဒေါ နာနာ-ကလာပေ စက္ခာဒယော ဘူတဝိသေသာ-ဘာဝေပိ။ မူလဋ္ဌိ၊၁။၁၄၇။

နာနာကလိမလပရိပ္ပူရ (တိ) [နာနာ+ကလိ+မလ+ပရိပ္ပူရ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–မျှားစွာ–သော အညစ်အကြေး အစုဖြင့် ပြည့်သော (ကိုယ်)။ နာနာကလိမလပရိပ္ပူရ-(မဟာနိ။၁၄၀)နှင့် အနေကဝိဓေဟိ အသုစိ-ကောဌာသေဟိ ပူရိတံ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၆၃။

နာနာကလိမလာကိဏ္ဏ (တိ) [နာနာ+ကလိ+မလ+အာကိဏ္ဏ] အထူးထူး– အမျိုးမျိုး–မျှားစွာ–သော အညစ်အကြေး အစုဖြင့် ရောပြွမ်းသော။ နာနာကလိမလာကိဏ္ဏော ပရုယတ္ထော နိရိဟကော။ အပ၊ ၂။ ၂၁၁။ ထေရီ၊ ဋ္ဌ။၁၅၂။

နာနာကသိဏ (နာ) [နာနာ+ကသိဏ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော ကသိုဏ်း။ နာနာ-ကသိဏဝသေန ဣဒ္ဓိနတော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၇၆။

နာနာကသိဏလာဘီ (တိ) [နာနာကသိဏ+လာဘ+ဏိ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော ကသိုဏ်းကို ရလေ့ရှိသော၊ သူ။ ယော ပန နာနာကသိဏလာဘီ ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၉၄။

နာနာကာရ (ပု) [နာနာ+အာကာရ] (၁) အထူးထူး –အမျိုးမျိုး–သော–အခြင်းအရာ–အပြား။ (တိ) (၂) အထူးထူး – အမျိုးမျိုး–သော–အခြင်းအရာ–အပြား–ရှိသော။ (၁) နာနာကာရ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၀)နှင့် "စတ္တာ-ရော ဝဏ္ဏာ"တို့ ဝေ ဝုတ္တံ နာနာကာရံ။ သာ-ရတ္ထ၊ ၂။ ၂၁၉။ ဝိမတိ၊ဝ။ ၂၁၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၃၃၆။ နာနာကာရတော (သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၃၇) တိ ပုရတ္ထိမာဒိ ဘေဒတော။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၄၇၂။ (–ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၇၇။ ဇ၊ဋ္ဌ၊ ၅။ ၃၀၆။ ဝဇိရ။ ၁၅၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၃၉။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ဝ။ ၂။ ၅။ ၁၁ဝ။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ဝ။ ၂၀။) (တိ) (၂) တံ ပန ကမ္မံ တေသံ နာနာကာရံ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၂ဝ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၁။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ ၃။ ၃ဝ၅။ (–သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၁၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊ဝ။ ၃ဝ၆။)

နာနာကာရဏ (နာ) [နာနာ+ကာရဏ] အထူးထူး – အမျိုးမျိုး – သော အခြေခံ၊ အခြေခံအမျိုးမျိုး။ နာနာကာရဏေန သောစတိ။ ဇ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃ဝ၉။ ကာရဏန္တိ နာနာကာရဏံ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၅ဝ၄။ (–ပေဋ-ကော။ ၃ဝ၆။ ဇ၊ဋ္ဌ၊ ၆။ ၂၅ဝ။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ ၃။ ၂၅။)

နာနာကာရနိဒ္ဒေသ (တိ) [နာနာကာရ+နိဒ္ဒေသ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော အခြင်းအရာ ကို–ညွှန်ပြတတ်–ညွှန်ပြခြေခံ၊ ဖြစ်– သော (သဒ္ဒါ)။ နာနာကာရပ္ပဝတ္တိ-ကြည့်။

နာနာကာရပ္ပဝတ္ထ (တိ) [နာနာကာရ+ပဝတ္ထ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော အခြင်းအရာ အားဖြင့် (အာရုံ၌) ဖြစ်သော (စိတ်အစဉ်)။ တတ္ထ ဝတ္ထာ နာနာကာရပ္ပဝတ္ထေန စိတ္တသန္တာ-နေန တံသမင်္ဂီနော ကတ္တုဝိသယေ ဂဟဏ-သန္ဓိဌာနံ ကတံ ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၃ဝ။ မ၊ ဋ္ဌ၊ဝ။ ၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၆။ နာနာ-ကာရပ္ပဝတ္ထေန နာနာပ္ပကာရေန အာရမ္မဏေ ပဝတ္ထေန။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ဝ။ ၁၅၂။

နာနာကာရပ္ပဝတ္ထိ (ထီ) [နာနာကာရ+ပဝတ္ထိ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော အခြင်းအရာ အားဖြင့် (အာရုံ၌) ဖြစ်ခြင်း။ ဝေန္တိ ယာသ စိတ္တသန္တာနသ နာနာကာရပ္ပဝတ္ထိယာ နာ-နတ္ထမျှဉ္ဇနဂ္ဂဟဏံ ဟောတိ၊ တဿ နာနာ-ကာရနိဒ္ဒေသော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၂။ မ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၆။ နာနာကာရပ္ပဝတ္ထိ-ယာတိ နာနပ္ပကာရေန အာရမ္မဏေ ပဝတ္ထိ-ယာ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ဝ။ ၁၅၂။

နာနာကာလ (ပု) [နာနာ+ကာလ] အထူးထူး – အမျိုးမျိုး – သော အခါ။ " ပဏ္ဍိစ္စံ ကောသလ္ဟ"န္တိ ဝေမာဒယော ပညာဝိသေ-သာ နာနာကာလေ လဗ္ဘမာနာပိ ကေသ္မိ ံ စိတ္တေ လဗ္ဘန္တိ။ မူလဋ္ဌိ၊၁။(၉၄)။ (–အနုဋ္ဌိ၊၁။ ၁၀၂။)

နာနာကာလိက (တိ) [နာနာ+ကာလ+ဣက] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော–အခါရှိ–အခါ၌ဖြစ်–သော။ "ကောဂါရိကော ဝါ" တိ-အာဒီနိ နာနာဝါရုနိ, နာနာကာလိကာနိ ဝါ။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၁။(၁၅၄)။ (–သီ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊ ၂။(၁၅၈)။)

နာနာကာဌကာပဂမ (ပု) [နာနာကာဌက+အပဂမ] အထူးထူး – အမျိုးမျိုး – သော အညစ်ကြေးမှ ကင်းခြင်း။ တေန ပယော-ဂေန ဝတ္ထေ နာနာကာဌကာပဂမော ဝိယ ဝိရိယာရမ္ဘေန ကိလေသဝိက္ခမ္ဘနံ။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။ ၇၁။

နာနာကိစ္စ (နာ) [နာနာ+ကိစ္စ] (၁) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး– သော အမှုကိစ္စ။ (တိ) (၂) အထူးထူး– အမျိုးမျိုး–သော အမှုကိစ္စရှိသော။ (၁) နာနာကိစ္စေသု ပတ္တိတ် ပေါသံ....ဇဟန္တိ,ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။(–မူလဋ္ဌိ၊၁။ ၂။) (တိ) (၂) စတ္တာရော သမ္ဘပ္ပဝေနာတိ ပဂ္ဂဟဋ္ဌေန ကေလက္ခဏာ၊ ကိစ္စဝသေန နာ-နာကိစ္စာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။(၆၇)။ (–မ၊ဋ္ဌိ၊၁။(၁၁၄)။)

နာနာကိစ္စဇာတ (တိ) [နာနာကိစ္စ+ဇာတ] (က) အထူးထူး– အမျိုးမျိုး– သော အမှုကိစ္စရှိသော (ဇာတ အနက်မဲ့)။ (ခ) ဖြစ်ပေါ်လာသော – အထူးထူး – အမျိုးမျိုး– သော အမှုကိစ္စရှိသော (ဝိသေသန ပရနိပါတ်)။ (က) (ခ) နာနာကိစ္စဇာတေသု-(သံ၊ဋ္ဌ၊၁။(၅၁)တိ နာနာဝိဓကိစ္စေသု, ဘဏ္ဍ-တနာနာကိစ္စေသု ဝါ။ သံ၊ဋ္ဌိ၊၁။(၉၇)။

နာနာကိုမိကုလာကိဏ္ဏ (တိ) [နာနာ+ကိမိ-ကုလ+အာကိဏ္ဏ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–များစွာ–သော ပိုးမျိုးတို့ဖြင့် ရောပြွမ်းသော။ နာနာကိမိကုလာကိဏ္ဏံ၊ မီဌဋ္ဌာနံ ဝူတိက် (ကာ)။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။(၁၆)။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၃၀။

နာနာကိရိယာကရဏ (နာ) [နာနာကိရိယာ+ကရဏ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–များစွာ–သော ပြုဖွယ်ကိစ္စကို ပြုခြင်း။ ဝိသဒိသကရဏံ နာနာကိရိယာကရဏဿ....ဣဒ္ဓေတိ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ။ ၂။(၁၄)။

နာနာကိလေသ (ပု) [နာနာ+ကိလေသ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး – များစွာ – သော ကိလေသာ။ ယာနိ စ သဒ္ဓါဒီနိ ဣန္ဒြိယာနိ နာနာကိလေသေဟိ ဝိမုတ္တတ္တာ....ပဝတ္တာနိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။(၁၄၄)။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။(၁၁၅)။ သာရတ္ထ၊ ၂။(၁၇၇)။ အနုဋ္ဌိ၊၁။(၉၀)။ (–ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၂၃။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။(၁၀၃)။)

နာနာကိလေသဝိဓ္ဓံသန (နာ) [နာနာကိလေသ+ဝိဓ္ဓံသန] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–များစွာ–သော ကိလေသာတို့ကို ဖျက်ဆီးခြင်း။ သခေ်ပတော ပနဿာ နာနာကိလေသဝိဓ္ဓံ-သနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။(၃၄၀)။

နာနာကိဋ္ဌ (ထိ) [နာနာ+ကိဋ္ဌ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော– ကစား–မြူးထူး–ခြင်း။ ဒုပ္ပစ္ဆသာမဏေရေဟိ သဒ္ဓိ ံ နာနာကိဋ်ံ ကိဋ္ဌ-တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊(၁)။(၇၇)။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။(၂၁)။ သီ-ဋ္ဌိ၊သစ်၊ ၂။(၂၀)။)

နာနာကိဋ္ဌကာ (ထိ) [နာနာ+ကိဋ္ဌကာ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော– ကစား–မြူးထူး–ခြင်း။ တေ စ မနုဿာ အတိရေကသတ္တ-ဝဿာနိ နာနာကိဋ်ကာဒယော ဒသောန္တာပိ တံ နာသက္ခိ ံသု ဟသာပေတုံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။(၁၂)။

နာနာကုဋ္ဌရသေဝိတ (တိ) [နာနာကုဋ္ဌရ+သေဝိတ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–မျှားစွာ–သော ဆင်တို့သည် မြီဝဲအပ်သော (ရေကန်–စသည်)။ ဩဂယှ ယံ ပေါက္ခရဏိ၊ နာနာကုဋ္ဌရသေဝိတံ။ အပ၊၂။၅၇၊၁၇၇။ ထေရ၊၆၊၁။၃ဝ၄။ (–ဇာ၊၁။၃ဝ၁။ ဇာ၊၆၊ ၅။၇၂။)

နာနာကုဏပ (ပု) [နာနာ+ကုဏပ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–မျှားစွာ–သော– အပုပ်–အကောင်ပုပ်။ ကိမိနံ အာလယံ ဇေတ၊ နာနာကုဏပေန ပူရိတံ။ သံ၊၆၊၁။၂၅၁။ သုတ္တနိ၊၆၊ ၂။၁၂၅။ အံ၊၆ရီ၊ဝ။၇ဝ။ (–ထေရ၊ ၆၊ ၂။၁ဝ၅)

နာနာကုဏပဇာတ (နံ) [နာနာကုဏပ + ဇာတ] (က) အထူးထူး– အမျိုးမျိုး – မျှားစွာ–သော အပုပ်မျိုး။ (ခ) ဖြစ်သော–အထူးထူး–အမျိုးမျိုး – မျှားစွာ–သော အပုပ်။ (က) (ခ) နာနာကုဏပဇာတံ နိုပတိတ္ဝာ။ အဘိ၊၆၊ ၂။၂ဝ၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၅ဝ။ ခုဒ္ဒက၊၆။ ၄ဖ။

နာနာကုဏပပူရိတ (တိ) [နာနာကုဏပ+ပူရိတ] အထူးထူး – အမျိုးမျိုး – မျှားစွာ–သော (ကျင်ကြီး, ကျင်ငယ် စသော) နာနာကုဏပပူရိတ (ဗုဒ္ဓဝံ။ဝ၀၇)ဆ္ဆိ မုတ္တကရီသ ပုဗ္ဗ လောဟိတ ပိတ္ထ သေမှ ခေဠသိသိ်ာ-ဏိကာဒိအနေကကုဏပပူရိတံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၆။ ၉ဝ။ (–အဘိ၊၆၊ ၁။ ဝ၄။ အပ၊၆၊ ၁။ ၄။ ဇာ၊၆၊ ၁။ ၄။)

နာနာကုဏပသံကိဏ္ဏ (တိ) [နာနာကုဏပ+သံကိဏ္ဏ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–မျှားစွာ–သော အပုပ်တို့ဖြင့် ရောပြွမ်းသော။ ကောဝလ် တု နာဂရသမ္ဗန္ဓံ နာနာကုဏပသံကိဏ္ဏံ အဋ္ဌိ-သဏ္ဌာဏမေဝ ပဿတိ။ ခုဒ္ဒက၊၆။ ၄ဝ။

နာနာကုဏပသဠယ (တိ) [နာနာကုဏပ+သဠယ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–မျှားစွာ–သော အပုပ်စုဖြစ်သော။ နာနာကုဏပ-သဠယ(ဗုဒ္ဓဝံ။ဝ၀ဂ)ဆ္ဆိ အနေကဝိကုဏပ-ရာသိဘူတံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၆။ ၉၅။ (–အဘိ၊၆၊ ၁။ အပ၊၆၊ ၁။ ၇။ ဇာ၊၆၊ ၁။ ၇။)

နာနာကုလ[1] (နံ) [နာနာ+ကုလ] (၁) အထူးထူး–မျှားစွာ–သော (၂) အမျိုးမျိုး သောပိုင်ရှင်၊ ပိုင်ရှင်အမျိုးမျိုး။ (တိ) (၃) အမျိုးမျိုးသော ပိုင်ရှင်ရှိသော၊ ပိုင်ရှင်အမျိုးမျိုးရှိသော။ (၁) နာနာကုလာ အဂါ-ရသ္မာ အနဂါရိယံ ပဗ္ဗဇိတာ။ ဒီ၊ဝ။ ၆၉။ နာနာကုလာ ပဗ္ဗဇိတာ(ဝိ၊၁။ ၉)တိ ဧတ္ထိယ" ကုလာဒိဝသေနေဝ, ဥစ္စနီစဥ္ဌာဝဥ္ဌာရသော" ဂါဒိကုလဝသေန ဝါ ဝိဝိဓကုလာ နိက္ခမ္မ ပဗ္ဗဇိတာ။ ဝိ၊၆၊ ၁။ ၁၅၅။ (–ထေရီ။ ၄၁ ၂။ သုတ္တနိ၊၆၊ ၁။ ၆ဝ။ ထေရီ၊၆။ ၂ ၂ ၄။)

(၂) နာနာကုလသာ ဂါမော (ဝိ၊၁။ ၂၉၉)တိ နာနာရာဇူနံ ဝါ ဘောဇကာနံ ဝါ ဂါမော ဝေသာလိကုသိနာရာဒိသဒိသော။ ဝိ၊ ၆၊ ၂။ ၂ဝ၄။ ကုလံ ဝုစ္စတိ သာမိကော၊ တသ္မာ "ကေကုလသာ နာနာကုလသာ"တိ ဗ္ဟမိနာ ဂါမာဒီနံ စုဒ္ဒသန္နံ စီဝရနိက္ခေပနဋ္ဌာနာနံ သာဝေရဏာသာဝေရဏာဘာဝံ ဒီပေတိ။ ဝဇိရ။ ၂ဝ၁။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ဝ၆။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၇၇။ ကင်္ခါ။ ၂ ၁ ၅။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၄ဝ၊ ၂ ၆ ၅။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃ ၉ ၅။ ကင်္ခါ၊ဋ္ဌ၊သင်္ဂ။ ၂ ၉ ဝ၊ ၃ ၇ ၉။) (တိ) (၃) နာနာကုလာဂါမ-ကြည့်။

နာနာကုလ[2] (တိ) [နာနာ+အာကုလ] အထူးထူးအားဖြင့် နှောင့်ယှက် ရှုပ်ထွေးတတ်သော။ တေ သမ္ဗေ နာနာကုလာ သမာယုတာ. ဘူရိယရံသိယော ဝိဒဟန္တိ။ မိလိန္ဒ။ ၂ ၆ ၅။

နာနာကုလဂါမ (ပု) [နာနာကုလ+ဂါမ] (က) အထူးထူး–မျှားစွာ–သော အမျိုးတို့၏ရွာ၊

အမျှားပိုင် ရှာ။ (ခ) အမျိုးမျိုးသော ပိုင်ရှင်ရှိသော ရှာ၊ ပိုင်ရှင်အမျိုးမျိုးရှိသော ရှာ။ နာနာကုလဂါမဿ ကျေးပစာရတာ ဒဿိတာ။ ဝိ၊ဌ။၂။၂၃၄။

နာနာကုလမလသမ္ဘုဏ္ဏ (တိ) [နာနာကုလ+ မလ+သမ္ဘုဏ္ဏ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး– မျှားစွာ – သော –အဖို့ –အစု –ရှိသော – အညစ်အကြေးတို့ဖြင့် ပြည့်သော။ အထူးထူး – အမျိုးမျိုး – မျှားစွာ – သော အညစ် အကြေး – အဖို့ – အစု – တို့ဖြင့် ပြည့်သော (အမျိုးမျိုးရောပြွမ်းသော မစင်ကြွယ်သော အရုတ်တို့ဖြင့် ပြည့်သော၊ မြန်မာ)။ နာနာ-ကုလမလသမ္ဘုဏ္ဏောဟု(ထေရ။၃၀၄)တိ နာနာ-ကုလေဟိ နာနာဘာဝေဟိ မလေဟိ သမ္ဘု-ဏ္ဏော၊ ကေသလောမာဒိနာနာဝိဓအသုစိ-ကောဋ္ဌာသဘာရိတောတိ အတ္ထော။ ထေရ၊ ဌ၊၂။၁၉၉။

နာနာကုလူပပန္န (တိ) [နာနာကုလ+ဥပပန္န] အသီးအသီးသော အမျိုးဌ ဖြစ်သော၊သူ။ နာနာကုလူပပန္နာယော၊ အစ္ဆရု ကာမဝဏ္ဏိ-နီ။ အပ၊၂။၂၇၃။

နာနာကုသုမ (နာ) [နာနာ+ကုသုမ] အထူးထူး –အမျိုးမျိုး –မျှားစွာ – သော ပန်း။ ဇလ-ထလဇာနိ နာနာကုသုမာနိ အာဟရိတ္ဝာ။ အံ၊ဌ၊၁။၁၅၄။

နာနာကုသုမသဏ္ဌာနဝိဋပ (တိ) [နာနာကုသုမ+ သဏ္ဌာန+ဝိဋပ] အထူးထူး – အမျိုးမျိုး – မျှားစွာ–သော ပန်းတို့ဖြင့် ဖုံးအုပ်အပ်သော –သစ်ခွ–သစ်ကိုင်း–ရှိသော။ နာနာကုသုမ-သဏ္ဌာနဝိဋပါ ဝနရုဇိယော။ မ၊ဌ၊၁။၃၀၄။

နာနာက္ခဏ (ပု) [နာနာ+ခဏ] (၁) အထူး ထူး–အသီးသီး–သော ခဏ။ (တိ) (၂) အထူးထူး – အသီးသီး – သော ခဏရှိသော။ (၁) ကျွမ်း စတ္တာရော၀ ကေက္ခဏော လဗ္ဘန္တိ၊ သေသာ နာနာက္ခဏော။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁၇၆။ နာနာက္ခဏောသု ၀ါ ဧကေကံ ဣန္ဒြိယံ ဧုရံ ကတ္ဝာ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၂။၁၄၂။ (–အဘိ၊ဌ၊ ၃။၄၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၄။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။ ၃၀၀။ မူလဋ္ဌ၊၁။၁၃၆။ မူလဋ္ဌ၊၃။၂၂၃။) (တိ) (၂) အပိ စေသာ သမ္ဘာဒိဋ္ဌိ နာမ ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနာက္ခဏာ နာနာရမ္မဏာ ဟောတိ။ အဘိ၊ဌ၊၂။၁၀၇။ အနုဋ္ဌ၊၂။၈၁။

နာနာက္ခ (ခ)ဏိက (တိ) [နာနာ+ ခဏ+ ကွက] အထူးထူး–အသီးသီး– သော ခဏ– ရှိ–ဌ် ယှဉ်–သော။ ဧတေဟိ အညသ္မိံ ခဏေ သမာပတ္တိ, အညသ္မိံ ဝိပဿနာတိ ဧဝံ နာနာခဏိကာပိ ဟောန္တိ။ မ၊ဌ၊၄။ ၂၄၈။ ကွမသ္မိံ သုတ္တေ နာနာက္ခဏိကာ သမာဓိဝိပဿနာ ကထိတာ။ အံ၊ဌ၊၂။၂၇။ (–အဘိ၊ဌ၊၃။၁၄၊၃၄၉။ ဥဒါန၊ဌ။၂၆၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၃၃။ မူလဋ္ဌ၊၁။ ၉၈။ အနုဋ္ဌ၊၁။၁၀၀။ အနုဋ္ဌ၊၃။၂၃။)

နာနာက္ခဏိကကမ္မ (နာ) [နာနာက္ခဏိက+ကမ္မ] အထူးထူး – အသီးသီး – သော ခဏရှိသော ကံ။ အတိတ်ဖြစ်သော ကုသိုလ်စေတနာ ၂၁-ခု၊ အကုသိုလ်စေတနာ ၁၂-ခု။ ၂၁+ ၁၂=၃၃)။ ဒီသု ဝိဿဇ္ဇနေသု နာနာက္ခဏိ-ကကမ္မမ္မိ အာဂတံ။ အဘိ၊ဌ၊၃။၄၅၁။ (– ၄၂၄၊၄၆၄။)

နာနာက္ခဏိကကမ္မပစ္စယ (ပု) [နာနာက္ခဏိကကမ္မ +ပစ္စယ]နာနာက္ခဏိကကမ္မပစ္စည်း။ အတိတ်ဖြစ်သော ကုသိုလ် အကုသိုလ်စေတနာ ၃၃-ခု သည် နာနာက္ခဏိကကမ္မပစ္စည်းတည်သော တရားမည်၏။ ဝိပါက်စိတ်ဆယ်တို့သ၊ စေတ သိက် အဌတိ သ ပဋ္ဌိသန္ဓေကမ္မဇရုပ်၊ အသ-ညသတ်ကမ္မဇရုပ်၊ ပဝတ္တိကမ္မဇရုပ်–တို့သည် နာနာက္ခဏိကကမ္မပစ္စည်း၏ ပစ္စယုပ္ပန် တရား တို့ မည်ကုန်၏။ ကုသိုလ်စိတ် ကေဝိသ၊ အကုသိုလ်စိတ်ဒွါဒသ၊ ကြိယာစိတ်ဝိသ၊

စေတသိက် ဒွေပညာသ။ ဝိတ္ထဇရုပ်၊ ဗာဟိ
ရရုပ်။ အာဟာရရုပ်၊ ဥတုဇရုပ်–ဤ တရား
ထို့သည် နာနာကွဏိကကမ္မပစ္စည်း၏ ပစ္စနိက်
တို့ မည်ကုန်၏။ ၃-ချက်စု-ကြည့်)။ နာနာ-
ကွဏိကကမ္မပစ္စယေနစေဝ ဥပနိဿယပစ္စ-
ယေန စ ပစ္စယော ဟောတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၁၅၂၊၁၅၇။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇၄၊၄၆၄။)

နာနာကွဏိကကမ္မပစ္စယတ္ထာဘာဝ (ပု) [နာနာ-
ကွဏိကကမ္မ+ပစ္စယတ္ထ+အဘာဝ] နာနာကွ-
ဏိကကမ္မပစ္စယသတ္တိဖြင့် ကျေးဇူးပြုခြင်း၏
မရှိခြင်း။ နာနာကွဏိကကမ္မပစ္စယသတ္တိဖြင့်
ကျေးဇူးမပြုခြင်း။ တဒဘာဝါတိ နာနာကွ-
ဏိကကမ္မပစ္စယတ္ထာဘာဝါ။ အနုဋ္ဌိ၊၁။၁၃၀။

နာနာကွဏိကကမ္မပစ္စယလာဘိတာ (ထီ) [နာနာ-
ကွဏိကကမ္မပစ္စယ+လာဘီ+တာ] နာနာ-
ကွဏိကကမ္မပစ္စည်းကို ရခြင်းရှိသည်၏အဖြစ်။
ဣဒါနိ ပဝတ္တိဝိပါကာနံ နာနာကွဏိကကမ္ম-
ပစ္စယလာဘိတာယ အာဟစ္စဘာသိတတံ
ဒဿေတုံ။ အနုဋ္ဌိ၊၁။၁၃၁။

နာနာခဇ္ဇက (နဉ) [နာနာ+ခဇ္ဇက] အထူးထူး–
အမျိုးမျိုး–များစွာ–သော ခဲဖွယ် (သစ်သီး
စသည်)။ ဥစ္ဆင်္ဂေ နာနာခဇ္ဇကာနိ အာကိဏ္ဏာ-
နိ။ အံ၊၁။၁၂၄။ အဘိ၊ပု။၁၃၅။ (–အံ၊ဋ္ဌ၊
၂။၉၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၄။)

နာနာခဏ (တိ) [နာနာ+ခဏ] အထူးသူး–
အသီးသီး–သော ခဏရှိသော (သမ္မာဒိဋ္ဌि-
စသည်)။ သမ္မာဒိဋ္ဌि နာမ ပုမ္ဗဘာဂေ နာနာ-
ခဏာ နာနာရမ္မဏာ ဟောတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။
၁၄၅။ နာနာ ဝတ္ထုမာနစေတနာခဏတော
ပရံ ခဏံ ဧတသ္ဿာတိ နာနာခဏံ။ အဘိ၊
ဝတာရ၊ဋီ၊၁။၉၅။ (–သံ၊ဋီ၊၁။၁၉၀။)

နာနာခန္ဓ (ထီ) [နာနာ+ခန္ဓ] အထူးထူး–
အမျိုးမျိုး– သော– နှစ်သက်– လက်ခံ–
ခြင်း၊ နှစ်သက်÷လက်ခံ–ခြင်း အမျိုးမျိုး။
အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

နာနာခန္ဓက (တိ) [နာနာခန္ဓ+ဣက] အထူး
ထူး–အမျိုးမျိုး–သော– နှစ်သက်–လက်ခံ
–ခြင်းရှိသော၊သူ။ ဘူတပုဗ္ဗံ ဘဂ္ဂေ စတ္တာ-
ရော သတ္ထာရော နာနာဒိဋ္ဌိကာ နာနာခန္ဓိကာ
နာနာရုစိကာ။ သံ၊ ၂။၅၂၆။ နာနာ ခန္ဓိယော
ဟောသန္တိ နာနာခန္ဓိကာ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၀၈။
(–ဥဒါန။၁၅၈။ မဟာနိ။၈၃။)

နာနာခန္ဓ (ပု) [နာနာ+ခန္ဓ] (က) အထူးထူး
–အမျိုးမျိုး–သော ခန္ဓာ။ (ခ) အထူးထူး
–အမျိုးမျိုး–သော ပင်စည်။ (ဂ) ပုထု-
နာနာခန္ဓေသု ဥဏ္ဍ ပဝတ္တတိတိ ပုထုပညာ။
မ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၁။ (–မ၊ဋီ၊၃။
၂၇၁။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၆၂။) (ခ) အောက်ပုဒ်
ကြည့်။

နာနာခန္ဓသမေရိတ (တိ) နာနာခန္ဓ+သမေ-
ရိတ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော ပင်စည်
တို့ဖြင့် ထက်ဝန်းကျင်မှ–စည်ပင်–ပြန့်ပွါး–
သော (သစ်ပင်)။ သမ္ဗေ သောဏ္ဍမယာ
ရုက္ခာ၊ နာနာခန္ဓသမေရိတာ။ အပ၊ ၂။၁၆၉။

နာနာခေတ္တဂတ (တိ) [နာနာခေတ္တ + ဂတ]
အထူးထူး–အသီးအသီး–သော အရပ်ဌာန
သို့ ရောက်သော။ ကေရုက္ခသ္မိံ သံဝစ္ဆာ၊
နာနာခေတ္တဂတာ ဥတောဝ။ ဇာ၊၁။၃၂၉။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၃၆။

နာနာဂစ္ဆ (ပု) [နာနာ+ဂစ္ဆ] အထူးထူး–
အမျိုးမျိုး–များစွာ–သော–သစ်ပင်ငယ်–
ချုံ–ချုံဖုတ်။ တဒေတံ ဝိနဋ္ဌေသု စေတိ-
ယေသု ဒေဝတာနုဘာဝေန ကဏ္ဏကသမာ-
ကိဏ္ဏသာခေဟိ နာနာဂစ္ဆေဟိ ပရိဝုတံ
တိဋ္ဌတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၅။ (–ခမ္ဘ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၁။)

နာနာဂတ (တိ) [နာနာ+ဂတ] အထူးထူး–
အမျိုးမျိုး–သော သဘောသို့ရောက်သော။

ယံ ဥာဏံ ယာဝ ဘူတံ နာနာဂတံ လောကသ အနေကာဓိမုတ္တိကတံ ယာဝ ဘူတံ ပဇာနာတိ။ ပေဋကော။ ၁၉၁။

နာနာဂတိ (ထီ) [နာနာ+ဂတိ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–မျှားစွာ–လားရောက်အပ်သော–ဘုံ–ဘဝ၊ လားရောက်အပ်သော– ဘုံ–ဘဝ–အမျိုးမျိုး။ ဘဝေါပိ နာနာဂတိသု စ ဝိကွိပတိ။ အဘိ၊ဌ၊၂။၁၇၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၁၇။ နာနာဂတိသု ကိလေသမထုပ္ပါဒနေန ကိလေသ-ထော။ နေတ္တိ၊ဌ။၈၆။

နာနာဂတိဝိက္ခေပလက္ခဏ (တိ) [နာနာဂတိ+ဝိက္ခေပ+လက္ခဏ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–မျှားစွာ–သော–ဘုံ–ဘဝ–တို့၌ ပစ်ချခြင်းလက္ခဏာရှိသော (ကမ္မဘဝ)။ နာနာဂတိ-ဝိက္ခေပလက္ခဏော ဘဝေါ။ ပေဋကော။ ၂၄၇။

နာနာဂန္ဓ (ပု) [နာနာ+ဂန္ဓ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး – သော–အနံ့–နံ့သာ၊ အနံ့–နံ့သာ–အမျိုးမျိုး။ စိတကေ ကရီယမာနေ၊ နာနာဂန္ဓေ သမာဟတေ။ အပ၊ဌ။၃၃ဂ။ (–အပ၊၂။၃၇၊ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၃၆။ ထေရ၊ဌ၊ဌ။ ၄ဂ၃။)

နာနာဂန္ဓဂန္ဓိတ (တိ) [နာနာဂန္ဓ+ဂန္ဓိတ။ နာနာဂန္ဓဂန္ဓ + ဣတ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော နံ့သာတို့ဖြင့် ထုံအပ်သော၊ အထူးထူး– အမျိုးမျိုး – သော နံ့သာနံ့ ရှိသော။ အဂ်ဒ် နာနာဂန္ဓဂန္ဓိတံ, ကေဝလံ ဝါ သုဝဏ္ဏမယံ ဗာဟုဝလယံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈။

နာနာဂန္ဓပုပ္ဖ (နဉ) [နာနာ+ဂန္ဓပုပ္ဖ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော နံ့သာ,ပန်း။ မဟာ-ဇနော နာနာဂန္ဓပုပ္ဖဒိဟတ္ထော ဝဂ္ဂဝဂ္ဂေါ ဟုတ္ဝာ ဓမ္မိ ကထံ သောတုံ ဂစ္ဆတိ။ ဇာ၊ ဌ္ဌ၊၃။၃၂၃။

နာနာဂန္ဓပူရိတ (တိ) [နာနာဂန္ဓ+ပူရိတ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး– သော နံ့သာတို့ဖြင့် ပြည့်သော၊ နံ့သာအမျိုးမျိုးဖြင့်ပြည့်သော။ နာနာဂန္ဓပူရိတံ ရတနကရဏ္ဍကံ ဝိဝရန္တော။ ဇာ၊ဌ္ဌ၊ဌ။၁၁၂။

နာနာဂန္ဓဝဏ္ဏ (တိ) [နာနာ+ဂန္ဓဝဏ္ဏ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သောအနံ့,အဆင်းရှိသော၊ အနံ့, အဆင်း အမျိုးမျိုးရှိသော။ ဝိစိတြာနိ နာနာဂန္ဓဝဏ္ဏာနိ ပုပ္ဖါနိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ္ဌ။၁၂၆။

နာနာဂန္ဓဝနန္တရ (နဉ) [နာနာဂန္ဓ+ဝနန္တရ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–မျှားစွာ–သော အနံ့ရှိသော ပန်းတို့ဖြင့် ရှုပ်ထွေးသော တောတွင်း အရပ်။ နာနာဂန္ဓဝနန္တရေ(အပ၊ဌ။၃၃ဂ)တိ နာနပ္ပကာရေဟိ စန္ဒနာဂရုကပ္ပူရတမာလ-တိလကာသောက နာဂပုန္နာဂကေတကာဒီဟိ အနေကေဟိ သုဂန္ဓပုပ္ဖေဟိ ဂဟနီဘူတဝန-န္တရေ။ အပ၊ဌ္ဌ၊၂။၂၀ဃ။ (–ဥာန၊ဌ္ဌ။၂၃၉။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၃။၃၃၅။)

နာနာဂန္ဓသမိရိတ (တိ) [နာနာဂန္ဓ+သမိရိတ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး– သော နတ်နံ့သာတို့သည် လှည့်လည်အပ်သော၊ နတ်နံ့သာအမျိုးမျိုးတို့ဖြင့်ကြိုင်လှိုင်သော။ နာနာဂန္ဓသမိရိတ-(ဇာ၊ဌ။၃၄၁)နှင့် နာနာဝိဟေဟိ ဒိဗ္ဗဂန္ဓေဟိ အနုသဋ္ဌရိတံ။ ဇာ၊ဌ္ဌ၊၄။၄၆ဂ။ (–အပ၊၂။ ၄၉။)

နာနာဂန္ဓသမေရိတ (တိ) [နာနာဂန္ဓ+ သမေ-ရိတ(=သံ+ဣရ+တ)] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော နံ့သာ (လေ)တို့ဖြင့် ထက်ဝန်းကျင်မှ–တိုက်ခတ်အပ်– ထုံအပ်–ကြိုင်လှိုင်–သော။ နာနာဂန္ဓသမေရိတာ (ပေတ။၁၆၃)-တိ နာနာဝိဝေသုရဘိဂန္ဓဝေသေန ဂန္ဓဝါယုနာ သမန္တတော ရေိတာ။ ပေတ၊ဌ္ဌ။၁၄၅။ နာနာဂန္ဓသမေရိတ (ပေတ။၁၆၅) နှင့် နာနာဝိဟေဟိ ဂန္ဓေဟိ သမန္တတော ရေိတ

ဧနက္ခမ္မသင်္ကပ္ပါဒယော ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနာ-
စိတ္တေသု လဗ္ဘန္တိ။ မ၊ဌ၊၄။၉၄။ (–အဘိ၊ဌ၊
၂။၁၈၉။ မ၊ဋီ၊၃။၈၉။ မူလဋီ၊ ၂။၁၃၃။)
(တိ) (၂) ဒိဝသမ္မိ သပတိ ကုရုမာနာ
နာနာစိတ္တာဝ ဟောန္တိ။ ဇာ၊ဌ၊၁။ဝ၃ ၂။ (၃)
နာနာစိတ္တေဟိ (နာနာဝဏ္ဏေဟိ၊သီ) ပုပ္ပေဟိ၊
ပူဇယိတ္မာ သသာဝကံ။ အပ၊ ၂။၁၂၅။ ထေရ၊
ဌ၊၁။၄၃၃။ နာနာစိတ္တေ (ဇာ၊ ၂။ ၇၂) တိ
နာနာလက်ာရဝိစိတ္တေ။ ဇာ၊ဌ၊၅။ဝ၃၄။
နာနာစိတ္တေနာ (မ၊ဌ၊၃။ ၂ဇ၁) တိ ဝိဝိဓ-
စိတ္တေန။ မ၊ဋီ၊၃။၁၇၄။ (–ဒီ၊ဌ၊ ၂။၄၀။ ဒီ၊
ဋီ၊ ၂။၄၀။)

နာနာစိတ္တက္ခဏ (ပု) [နာနာ+စိတ္တက္ခဏ] အထူး
ထူး – အမျိုးမျိုး – သော စိတ်၏ – ခဏ–
အခိုက်အတန့်။ နာနာစိတ္တက္ခဏော ပန ဇာတိ-
အာဒယော အဝိဇ္ဇာယ ဥပနိဿယပစ္စယာ
ဟောန္တိ။ အနုဋီ၊ ၂။၁၄၆။

နာနာစိတ္တက္ခဏိက (တိ) [နာနာ+စိတ္တက္ခဏ+
ဣက] အထူးထူး– အမျိုးမျိုး – သော စိတ္ত-
ခဏရှိသော။ တတြ ဟိ နာနာစိတ္တက္ခဏိ-
ကော ပစ္စယာကာရော ဝိဘာဝေတ္တာ။ အဘိ၊ဌ၊
၂။၁၉၁။ (–မ၊ဌ၊၁။ ၂၅၁။)

နာနာစိတ္တက္ခဏိကပရိဟာရ (ပု) [နာနာစိတ္ত-
ခဏိက+ပရိဟာရ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–
သော စိတ္တခဏရှိသော သဘာပဌာန်ကို ဖြစ်
စေခြင်း၏ အစွမ်းအားဖြင့် ဖြေဆိုခြင်း။
ပစ္ဆိမာယ နာနာစိတ္တက္ခဏိကာပရိဟာရော။
ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၂ဇ၁။ မူလဋီ၊ ၂။၁၄ဇ။ (–အနုဋီ၊ ၂။
၁၅၃။)

နာနာစိတ္တဂတ (တိ) [နာနာစိတ္ত+ဂတ] အထူး
ထူး – အမျိုးမျိုး – သော စိတ်ရှိဖြစ်သော။
အသယဇာတာနံ သယဇာတာနဉ္စ ပစ္စယ-
ပစ္စယုပ္ပန္နာနံ နာနာစိတ္တဂတာနံ ဒဿိတဘာဝံ
သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ မူလဋီ၊ ၂။၁၃၃။

နာနာစိတ္တဂတိ (ထီ) [နာနာစိတ္ত+ဂတိ] အထူး
ထူး – အမျိုးမျိုး – သော စိတ်၏ဖြစ်ခြင်း။
မဟာဇနဿ နာနာစိတ္တဂတိသခ်ါတံ ဂဏ်
ပိဒဟိဿံ။ ဇာ၊ဌ၊၅။ဖ၁။

နာနာစိတ္ထုပ္ပါဒ (ပု) [နာနာ+စိတ္ထုပ္ပါဒ] အထူး
ထူး–အမျိုးမျိုး–သော စိတ္ထုပ္ပါဒ်။ နာနာ-
စိတ္ထုပ္ပါဒေသု ဥပ္ပဇ္ဇမာနာနံ ဣဒ္ဓိပါဒါနံ။
မူလဋီ၊ဝ။ ၂၁။

နာနာစိတ္တြ (တိ) [နာနာ+စိတ္တြ] အထူးထူး–
အမျိုးမျိုး–သော ရတနာတို့ဖြင့် ဆန်းကြယ်
သော။ နာနာစိတ္တြ (ဇာ၊ ၂။ ၂၀၂)န္တိ နာနာ-
ရတနစိတ္တြံ။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။၁၅၈။

နာနာစုဒိတက (တိ) [နာနာ+စုဒိတက] များ
စွာ–စောဒနာအပ်–အပြစ်တင်အပ်–သော၊
သူ။ (များစွာသော တရားခံ)။ "ဣမိဿာ
စောဒနာယ နာနာဝတ္ထူနိ နာနာစောဒကာ"
(ဝိ၊ဌ၊ ၂။၁၂၂) တိ ဝုတ္တံ, နာ ပန "နာနာ-
စုဒိတကာ"တိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ဝ၄ဇ။

နာနာစေတနာ (ထီ) [နာနာ+စေတနာ]
အထူးထူး–အမျိုးမျိုး – များစွာ – သော
စေတနာ။ နာနာစေတနာဟိ အာယူဟိ-
တဿ အပရာပရိယကမ္မဿ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ဇ၄။
သံ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဝ၁။ (–အဘိ၊ဌ၊၁။ဝ၀၄။ မူလဋီ၊
၁။၁၄၄။ အနုဋီ၊၁။ဝ၆၁။)

နာနာစောဒက (တိ) [နာနာ+စောဒက]
များစွာ–စောဒနာတတ်– အပြစ်တင်တတ်–
သော၊ သူ။ (များစွာသောတရားလို။) နာ-
နာစုဒိတက - ကြည့်။

နာနာဆန္ဒ (တိ) [နာနာ+ဆန္ဒ] အထူးထူး–
အမျိုးမျိုး–သော အလို 'ဆန္ဒ'ရှိသော၊ သူ။
နာနာဆန္ဒာ မဟာရာဇ၊ ကောဂါရေ ဝသာ-
မသေ။ ဇာ၊၁။ဂ၇။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ဝ၁၅။ မဟာ-
ဝိဟာရေ တာဝ ဗဟူ နာနာဆန္ဒာ သန္နိ-
တန္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၁၅။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂ဝ၆။

နာနာဆန္ဒဇာတက (နာ) [နာနာဆန္ဒ+ဇာ-တက] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး– သော အလို 'ဆန္ဒ'ရှိသော ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ အကြောင်းကို ဟောပြအပ်သောဇာတ်၊ နာနာဆန္ဒဇာတ်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ်၊ ဇာတကပါဠိ၊ ၃-နိပါတ်၊ ၄-ဝဂ်၊ ၉-ဇာတ်။ ဇာ၊၁။၈၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၈၅။

နာနာဇစ္စ (တိ) [နာနာ+ဇစ္စ။] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး– သော – ဇာတ်–မျိုးရိုး– ရှိသော၊ သူ။ နာနာဇစ္စာ-(ဝိ၊၁။၉)တိ "ဧတ္ထိ-ယော ပြာဟ္မဏော" တိအာဒိဇာတိဝသေန နာနာဇစ္စာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၅။ (–ဝိ၊၄။ ၂၈၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ။၆၉။ မ၊ ၂။၃၅၈။ ဝိမတိ၊၁။၉၃။)

နာနာဇဋ္ဌေဇဋ္ဌိတ (တိ) [နာနာဇဋ္ဌ+ဇဋ္ဌိတ] အထူးထူး – အမျိုးမျိုး–သော အရှုပ်အထွေး တို့ဖြင့် ရှုပ်ထွေးသော။ နာနာ-ဇဋ္ဌေဇဋ္ဌိတ်-ဂုမ္ဗန္ဓရုဂတဋ္ဌ တံသဒိသံ သရှုပတော အဒိဿ-မာနံ "ဣဒံ တ"န္တိ နိ ဝိနိစ္ဆိနိယတိ။ အနုဋ္ဌီ၊ ၃။ ၂၆၈။

နာနာဇန (ပု) [နာနာ+ဇန] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–မျိုးစုံ–သော ပုဂ္ဂိုလ်,သတ္တဝါ။ နာနာဇနာတိ ဧတ္ထိယာ စ ပြာဟ္မဏာ စ ဝေဿာ စ သုဒ္ဒါ စ ဂဟဋ္ဌာ စ ပဗ္ဗဇိတာ စ ဒေဝါ စ မနုဿာ စ။ စူဠနိ။၁၅၀။ (–၁၇။ သုတ္တနိ။၄၄၅။ မဟာနိ။ ၂၃၉။)

နာနာဇနပဒ (ပု) [နာနာ+ဇနပဒ] (၁) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–မျိုးစုံ–သော ဇနပုဒ်။ (တိ) (၂) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–မျိုးစုံ–သော ဇနပုဒ်–ရှိ– ၌နေ–သော၊ သူ။ (၁) နာနာဇနပဒ (ဝေရ။ ၂၂၈)ဣတိ ဝိသုံ ဝိသုံ နာနာဝိဓံ ဇနပဒံ၊ ကာသိကောသလာဒိအနေကရဋ္ဌဣတိ အတ္ထော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၂၇။ (–ဝိ၊၃။ ၂၈။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၄၈။ ပါစိတ်၊ယော။ ၂၀၅။) (တိ) (၂) ဗဟု ခေါ ပန နာနာဒိသာ နာနာဇနပဒါ မဟာဝဝကာ အာဂစ္ဆန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ။၁၀၆-၇။ နာနာဇနပဒါ နာရီ၊ ဒေဝကညူပမာ သုဘာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။ ၃၃၀။

နာနာဇနပဒဝါသီ (တိ) [နာနာဇနပဒ+ဝသ+ဏိ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–မျိုးစုံ–ထိုထို ဇနပုဒ်၌ နေလေ့ရှိသော၊ သူ။ နာနာဝေရဇ္ဇ-ကာတိ နာနာ်ဇနပဒဝါသိနော။ ဝဇိရ။၁၇၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၉၂။ ဝိမတိ၊၁။ ၂၄၈။

နာနာဇနသင်္ဃ (ပု) [နာနာဇန + သင်္ဃ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး – သော (အလို, အကြိုက်ရှိသော) လူအပေါင်းကို– ချီးမြှင့်–မြှောက်စား – ခြင်း။ နာနာဇနသင်္ဃော-(ထေရ။၃၅၀)တိ နာနဇ္ဈာသယာ နာနာ-ရုစိကာ ဇနာ ပေယျခဇ္ဇာဒိနာ သင်္ဃော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၅၀။

နာနာဇနသမာကုလ (တိ) [နာနာဇန+သမာ-ကုလ] အထူးထူး– အမျိုးမျိုး– သော (အရပ်ဒေသ, ဘာသာစကား ရှိသော) လူတို့ဖြင့် ရောပြွမ်းသော (မြို့, လမ်း)။ နာ-နာ်ဇနသမာကုလ (ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀၆)ဣတိ. နာနာ-ဝိဓဒေသဘာသေဟိ ဇနေဟိ သမာကုလံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဋ္ဌ။၈၈။ မဟာဇနသမာကိဏ္ဏဘာဝေန နာနာ်ဇနသမာကုလေ။ စရိယာ၊ ဋ္ဌ။၁၇၀။ (–စရိယာ။၄၀၆။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁။ ၄။ အပ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၄။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၄။)

နာနာဇနသမောဝေန (နံ) [နာနာဇန + သမောဝေန] အထူးထူး – အမျိုးမျိုး –မျိုးစုံ – သော လူအပေါင်း။ ဂဏော်တိ နာနာ-ဇနသမောဝေါ်နံ။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၁ ၂။ ဒီ၊ ဋ္ဌီ၊ ၃။ ၁၄ ၂။ (–မ၊ ဋ္ဌီ၊ ၃။ ၃ ၂ ၅။)

နာနာဇနသာဝေရဏ (တိ) [နာနာဇန+ သာဝေရဏ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး– မျိုးစုံ–သော လူတို့နှင့် ဆက်ဆံသော။ ပုထု-နာနာ်ဇနသာ်ဝေရဏော ဓမ္မေ သမတိက္ကမ္မ။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။ ၅ ၇။ ဍီ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁ ၁ ၁။ မ၊ ဋ္ဌီ၊ ၃။ ၂ ၂ ၂။

နာနာဇဝနဝါရ (ပု) [နာနာ+ဇဝနဝါရ] အထူးထူး – အမျိုးမျိုး – မျှားစွာ – သော ဇော၏–အလှည့်–အကြိမ်။ ပရိဗ္ဗာဟပရိ-ယေသနာ ပန နာနာဇဝနဝါရယေဝ လဗ္ဘန္တိ။ သံ၊ဌ၊၂။၁၂၂။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၃၂။ နာနာဇဝနဝါရေ ဝတ္တမ္ဘမေဝ နတ္ထိ။ သံ၊ဌ၊၃။၅၁။ (–သံ၊ဌ၊၂။၁၂၄။ ဝဇိရ။၁၅၁။)

နာနာဇာတိ (ထီ) [နာနာ+ဇာတိ] (၁) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော ဇာတ်။ (တိ) (၂) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော ဇာတ် ရှိသော၊သူ။ (၁) ဣမသ္မိံ ယေဝ ကပ္ပေ နာနာဇာတိသု အပရိဟီနဋ္ဌာနော ကာလံ ကတ္တာ။ မ၊ဋီ၊၃။၃၃၂။ (တိ) (၂) နာနာ ဇာတိ ဟောသန္တိ နာနာဇာတိနော၊ မဟာဂ-တကုသလကြိယာဒယော။ မဏိမဋ္ဌ။၂။ ၄၁၆။

နာနာဇာတိက (တိ) [နာနာ+ဇာတိ+က] အထူးထူး – အမျိုးမျိုး – သော –ဇာတ် – မျိုးရိုး–ရှိသော၊သူ။ မနုဿေသု တာဝ နာနာဇာတိကာနံ သမာနဘာဝဒဿနတ္ထံ။ ဇာ၊ဋီ၊၆။၂၆၄။ နာနာဇာတိကေဟိ မနု-သ္သေဟိ ပရိပုဏ္ဏံ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၂၉၆။(–အာဘိ၊ ဋီ၊၃။၃၃၃။)

နာနာဉာဏ (နာ) [နာနာ+ဉာဏ။ (နာနာဗ္ဗာန-သံ)] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော(ပဋ္ဌိ-ဘာန်)ဉာဏ်။ ပုတ္တ နာနာပဋ္ဌိဘာနေသ္ဝတိ.... တထာ တထာ ပဋ္ဌိဘာနတော ဥပတိဋ္ဌနတော "ပဋ္ဌိဘာနာနီ"တိ လဒ္ဓနာမေသု နာနာဉာ-ဏေသု။ အဘိ၊ဋီ၊၁။၂၈၀။ (–ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၁၅။)

နာနာဉာဏဂေါစရ (ပု) [နာနာဉာဏ+ဂေါစရ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး – သော ဉာဏ်၏ကျက်-စားရာအာရုံ။ အနိစ္စတာဒီနမ္ပိ သတိပိ လက္ခဏာဘာဝသာမညေ နာနာဉာဏဂေါစရ-တာယ နာနာပဋ္ဌိပက္ခတာယ .... အညမည-ဘေဒေါ။ အနုဋီ၊၂။၄၅။

နာနာဌာ (ဌာ)နိ (နာ) [နာနာ+ဌာန] (၁) အထူးထူး – အမျိုးမျိုး – မျှားစွာ – သော အရပ်။ (၂) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–မျှား-စွာ–သော အကြောင်း။ (တိ) (၃) အထူး-ထူး–အမျိုးမျိုး–မျှားစွာ–သော အရပ် ရှိသော။ (၁) ကေသ္ဝိ ဌာနေ ဝါ နာနာ-ဌာနေသု ဝါ .... ဘုဇ္ဇိတုံ နိ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၃၃။ ကခ်ီ။၂၁၅။ (–၂၂၄။ သံ၊ဌ၊၂။၂၁။ ဝိမ၊ဋီ၊၁။၂၃။ ကခ်ီ၊ဋီ။သစ်။၃၃၉၊၃၈၀။) (၂)အောက်ပုဒ် ကြည့်။ (တိ)(၃)ကေဘဏ္ဍံ နာနာဌာနံ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၃၂၂။

နာနာဌာနာဌာန (နာ) [နာနာ+ဌာနာဌာန] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော အကြောင်း, အကြောင်းမဲ့။ ပုထု နာနာဌာနာဌာနေသု။ မ၊ဌ၊၄။၅၃။ သံ၊ဌ၊၁။၁၁၁။

နာနာတရုသံဃ (တိ) [နာနာတရု+သံဃ] အထူးထူး – အမျိုးမျိုး – သော သစ်ပင် အပေါင်းရှိသော။ ကူဋာနိ နာနာတရုသံဃ-ဌာနိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၃၃၉။

နာနာတိတ္ထ (နာ) [နာနာ+တိတ္ထ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး – သော အယူ၊ အယူအမျိုးမျိုး။ နာနာတိတ္ထိယ-ကြည့်။

နာနာတိတ္ထိက (ပု) [နာနာတိတ္ထ+ဏိက] အောက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ အောက်ပုဒ်ဒထောင့် ကွင်း (ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၆၃) ကြည့်။

နာနာတိတ္ထိယ (တိ) [နာနာဘိတ္ထ+ဏိယ။ =ဏိက။ က-ကို ယ-ပြု။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၆၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၇၃။] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး –သော – အယူဒဿနဝိ – အယူရှိ – သော၊ အယူ အမျိုးမျိုးရှိသော၊သူ။ တသ္မိံ သသ-တာဒိနာနာကာရေ တိတ္ထေ နိယုတ္တာတိ နာနာတိတ္ထိယာ။ ဥဒါန၊ဋီ။၃၀၇။ နာနာတိ-တ္ထေသု နာနာလဒ္ဓိသု နိယုဇ္ဇာတိ နာနာ-တိတ္ထိကာ၊ တေ ဇေ နာနာတိတ္ထိယာ၊

ကကာရဿ ယကာရံ ကတ္ဝာ။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၁။ ၃၄၃။ နာနာတိတ္ထသဒ္ဒါတာသု လဒ္ဓီသု နိယုတ္တာတို့ နာနာတိတ္ထိယာ ဣယသဒ္ဒေန၊ ဣကသဒ္ဒေန ၀ါ ကကာရဿ ယကာရံ ကတ္ဝာ ယထာ "အန္ဓိယော"တိ။ သီ၊ဋ္ဌိ၊ သစ်၊ ၂။၃၇၃။

နာနာတိတ္ထိယာ (ပ၊ဗ)—ဒီ၊၃။၁၃၊ ၁၄၊၁၆။ မ၊ ၂။၁၀၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၅၁။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၀၉။ နာနာတိတ္ထိယေ (ဒု၊ဗ)—ဒီ၊၃။၁၃။ သံ၊၁။၆၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၁၇။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၃။ -နာနာတိတ္ထိ-ယေတိ (တ၊ဗ)—ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၅။ နာနာ-တိတ္ထိယာနံ (စ၊ဗ)—ဒီ၊၃။၁၃။ မ၊ ၂။၁၉၅။ သံ၊ ၂။၅၆၃။ နာနာတိတ္ထိယာနံ (ဆ၊ဗ)—သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၈။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃ ၂။

နာနာတိတ္ထိယ၂ (တိ) [နာနာ+တိတ္ထိယ] မျိုးစုံသော အယူရှိသော၊ သူ၊ မျိုးစုံသော တိတ္ထိ။ အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

နာနာတိတ္ထိယဝဂ္ဂ (ပု) [နာနာတိတ္ထိယ+ဝဂ္ဂ] နာနာတိတ္ထိယဝဂ်၊ ယင်းဝဂ်သည် ဒေ၀ဒတ္တ-သံယုတ်တွင် ၃-ခုမြောက်ဝဂ်ဖြစ်၏၊ ယင်းဝဂ်၌ သီ၀သုတ်၊ ခေမသုတ် – စသောအားဖြင့် သုတ်ပေါင်း ၁၀-သုတ်ပါရှိ၏။ နာနာတိတ္ထိယ-ဝဂ္ဂေါတတိယော။ သံ၊၁။၆၇။

နာနာတိတ္ထိယသာ၀က (တိ) [နာနာ+တိတ္ထိယ +သာ၀က] (၁) အယူအမျိုးမျိုး ရှိသူတို့၏ တပည့်။ (၂) မျိုးစုံသော တိတ္ထိတို့၏ တပည့်။ (၁) အထ ခေါ သမ္မဟုလာ နာနာ-တိတ္ထိယသာ၀ကာ ဒေ၀ဒတ္တာ.... တေနုပသ-ကၠမိ"သု။ သံ၊၁။၆၅။ (၂) နာနာတိတ္ထိယ-သာ၀ကာ (သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၆) တိ ပုထုတိတ္ထိ-ယာနံ သာ၀ကာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၃။

နာနာတိတ္ထိယသာ၀ကသုတ္တ (နာ) [နာနာတိတ္ထိ-ယသာ၀က+သုတ္တ] နာနာတိတ္ထိယသာ၀က သုတ်၊ ဘုရားရှင် ရာဇဂြိုဟ်မြို့တော် ဝေဠုဝန် ကျောင်းတိုက်၌ သီတင်းသုံးတော်မူစဉ် အသီး သီးသောတိတ္ထိ ဆရာကြီးတို့၏ တပည့်များ ဖြစ်ကြသော အသမ-စသော နုတ်သား ၅-ယောက်တို့က ပူရဏကဿပ-အစရှိသော မိမိ ကိုယ်၏ ဆရာသမား တိတ္ထိများနှင့် စပ်၍ လျှောက်ထားပုံနှင့် မာဃ၀ဂါမိယနုတ်သား၏ ဘုရားရှင်ကို အကြောင်းပြု၍ လျှောက်ထား ပုံကို ဟောပြရာသုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ သဂါထာ၀ဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ဒေ၀ပုတ္တသံယုတ်။ သံ၊၁။၆၅-၆၇။ D.P.၌ နာနာတိတ္ထိယသုတ္ထ-ပုဒ်တည်း ရေ၏။

နာနာတူ(တု)ရိယ (နာ) [နာနာ+တူ (တု)ရိယ] (က)အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော တူရိယာ၊ တူရိယာအမျိုးမျိုး။ (၁) အထူးထူး – အမျိုး-မျိုး – သော တူရိယာသံ။ (က) နာနာ-တူရိယေဟိ ဝဇ္ဇမာနေဟိ။ ဇာ၊၁။ ၂၆၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၃၆။ နာနာတူရိယာနိ ဂဟေတ္ဝာ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၅ ၂။ ၂။ (၁) အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

နာနာတူရိယသဒ္ဒ (တိ) [နာနာတူရိယ+ သဒ္ဒ] အမျိုးမျိုးသော တူရိယာသံတို့ဖြင့် – ကြွေးကြော်အပ် – ခြိမ်းခြိမ်းညံ– သော (ဗိမာန်)။ နာနာတူရိယသဒ္ဒ (ဌာ)၊ အစ္ဆရာဂဏဟောသိတံ (တော)။ ဝိမာန။ ၆၁၊၆၄။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၃၊၁၀၃။

နာနာတူရိယဟတ္ထ (တိ) [နာနာတူရိယ+ဟတ္ထ] လက်၌– အထူးထူး– အမျိုးမျိုး– သော တူရိယာရှိသော၊ တူရိယာအမျိုးမျိုး လက်စွဲ သော၊သူ။ အထ နံ နာနာတူရိယဟတ္ထာ နာဂကညာ ပရိ၀ါရေန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃။

နာနာတေလ (နာ) [နာနာ+တေလ] အထူးထူး-အမျိုးမျိုး-သော ဆီ၊ ဆီအမျိုးမျိုး။ နာနာဥဒက- ကြည့်။

နာနာတ္ထ (တိ) [နာနာ+အတ္ထ] အထူးထူးသော သဘောရှိသော။ ဤမေ ဓမ္မာ နာ-နာတ္ထာ စေဝ နာနာဗျဉ္ဇနာ စ။ မ၊၁။၃၇၂။

နာနာဒဿန (နာ) [နာနာ+ဒဿန] အထူးထူး အ ပြားပြား အား ဖြင့် သိမြင်တတ်သော သောတာပတ္တိမဂ်ဉာဏ်။ ကိစ္စဝသေန နာနာ-ဒဿနံ ဟောတိတိ ဝုတ္တံ "ဒဿနန္တိ ပဌမ-မဂ္ဂဿေတံ အဓိဝစန"န္တိ။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၄၁။

နာနာဒါရု (နာ) [နာနာ+ဒါရု] အထူးထူး-အမျိုးမျိုး- များစွာ-သော သစ်သား-ထင်း။ သိယာ နုခေါ် တောသံ အဂ္ဂိနံ နာနာ-ဒါရုတော အာဟိနိဗ္ဗတ္တာနံ ကိဉ္စိ နာနာကရဏံ။ မ၊ ၂။၃၃၁။ နာနာဒါရုဟိ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၁) တိ ပလာသရုက္ခဒဏ္ဍာဒီဟိ နာနာဝိဓသမိဓာဒါ-ရုဟိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။ ၂၆၉။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၇၅။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၃၃။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၀၈။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၃။၅၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၃၄။)

နာနာဒါရုသံဃဋ္ဌိတ (တိ) [နာနာဒါရု+သဃ-ဋ္ဌိတ] အထူးထူး- အမျိုးမျိုး-သော သစ်သားတို့ဖြင့် ဖွဲ့စပ်အပ်သော (လှေ)။ နာဝါပိ နာနာဒါရုသဃံဋ္ဌိတာ ဥဒ္ဓိမဝေဂသမ္ဘာဝေန ဘိဇ္ဇတိ။ မိလိန္ဒ။၁၆၂။

နာနာဒိဇ (ပု) [နာနာ+ဒိဇ] အထူးထူး-အမျိုးမျိုး-သော ငှက်။ အောက်ပုဒ်တို့ ကြည့်။

နာနာဒိဇဂဏ (ပု) [နာနာဒိဇ+ဂဏ] အထူးထူး- အမျိုးမျိုး- သော ငှက်အပေါင်း။ ပဿ တောရဏမဂ္ဂေသု၊ နာနာဒိဇဂဏာ ဗဟူ။ ဇာ၊ ၂။ ၂၀၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၇၅။

နာနာဒိဇဂဏာကိဏ္ဏ (တိ) [နာနာဒိဇဂဏ+ အာကိဏ္ဏ] အထူးထူး- အမျိုးမျိုး-သော ငှက်အပေါင်းတို့ဖြင့် ရောပြွမ်းသော။ နာနာ-ဒိဇဂဏာကိဏ္ဏာ၊ နာနာဒုမဂဏာယုတာ။ ဇာ၊ ၂။ ၂၀၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၇၂။ (-ပေတ။၁၆၃။ သေရ။၃၅၁။ ဇာ၊ ၂။ ၂၀၂၊၃၄၇။ ပေတ၊ဋ္ဌ။ ၁၄၄။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၄၀။

နာနာဒိဇဂဏာယုတ (တိ) [နာနာဒိဇဂဏ+ အာယုတ](က)အထူးထူး-အမျိုးမျိုး-သော ငှက်အပေါင်းတို့ဖြင့် ရောပြွမ်းသော(ခ)အထူး ထူး-အမျိုးမျိုး- သော ငှက်အပေါင်းတို့နှင့် ယှဉ်သော။ (ဥယျာဉ်စသည်)။ နာနာဒိဇ-ဂဏာယုတာ။(ဒီ၊၃။၁၆၃) တိ ဝိဝိဓပက္ခိသမ-သမာကုလာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၉။=နာနာဝိဓေဟိ ဒိဇဂဏေဟိ ယုတ္တာ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၅၉။ (-ဝိမာန။ ၉၀။ အပ၊၁။၄၃၅။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။ ၂၅၀၊ ၂၀၄။)

နာနာဒိဇဂဏာရုမ (တိ) [နာနာဒိဇဂဏ+ အာ+ရမု+အ] အထူးထူး- အမျိုးမျိုး-သော ငှက်အပေါင်းတို့၏လာ၍ မွေ့လျော်ရာ ဖြစ်သော။ ဒိဗာနံ ဂဏာ ဒိဗဂဏာ၊ နာနာ ဒ တေ ဒိဗဂဏာ စာတိ နာနာဒိဗဂဏာ၊ တေတတော တတော အာဂန္တ္မာရမန္တိ တ္ထော-တိ နာနာဒိဗဂဏာရုမော။ ဝိ၊နိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၁၃၃။

နာနာဒိဋ္ဌိ (ထိ) [နာနာ+ဒိဋ္ဌိ] (၁) အထူးထူး-အမျိုးမျိုး-များစွာ-သော မိစ္ဆာအယူ။ (တိ) (၂) အထူးထူး-အမျိုးမျိုး-များစွာ-သော မိစ္ဆာအယူရှိသော၊သူ။ (၁)နာနာ-ဒိဋ္ဌိသု နိ ကမ္မတိ (ပဋ္ဌိသံ။၆၇) တိ....နာနုပ-ကာရသု ဒိဋ္ဌိသု နိ ဝေဓတိ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၅၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၀၁။ (တိ) (၂) နာနာဒိဋ္ဌိ (အပ၊၁။၃၂) အနေကဒဿနဂါဟိနော။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၆၁။ (-အပ၊၁။ ၂၆၊၃၀။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၃၀၆၊၃၉၀။)

နာနာဒိဋ္ဌိက (တိ) [နာနာ+ဒိဋ္ဌိက] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော မိစ္ဆာအယူရှိသော၊ သူ။ သဿတဒိဋ္ဌိဝေနေ နာနာ အနေကဝိဓ ဒိဋ္ဌိယော ကေသဉ္စိ နာနာဒိဋ္ဌိကာ။ ဥဒါန်း ၆။ဂ၀၇။ (–သံ၊၂။၅၂၆။ ဥဒါန်း။၁၅၈။ မဟာနိ။၈၃။ အပ၊ဌ၊၁။ဂ၀၉။ ဇာ၊ဌ၊ဂ။ ၁၆၀။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၀ဂ။)

နာနာဒိဋ္ဌိကတ (နာ) [နာနာ+ဒိဋ္ဌိကတ] အသူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော မိစ္ဆာအယူ။ နာနာ-ဒိဋ္ဌိကတန္ဒကာရ ဝိမေနတော လဒ္ဓါလော-ကတ္ထာ။ ဝဇိရ။၄၀၅။

နာနာဒိဋ္ဌိကတိက (တိ) [နာနာဒိဋ္ဌိကတ+ဣက] နာနာဒိဋ္ဌိက ပုဒ်နက်-ကြည့်။ တိတ္ထိယာ နာနာ-ဒိဋ္ဌိကတိကာ ဗဟုဇနာ။ အပ၊ဌ၊၁။၂၅၅။

နာနာဒိဋ္ဌိဒီပက (တိ) [နာနာဒိဋ္ဌိ+ဒီပက] အထူးထူး – အမျိုးမျိုး – များစွာ–သော မိစ္ဆာအယူကို ပြဘက်သော။ ဒိဋ္ဌိကတိကာနံ နာနာဒိဋ္ဌိဒီပကာ သမယာ။ မ၊ဋီ၊၂။၄။

နာနာဒိဋ္ဌိနိဿယ (ပု) [နာနာ+ဒိဋ္ဌိ+နိဿယ] (က) အထူးထူး – အမျိုးမျိုး – များစွာ–သော အယူ၏ မှီရာအကြောင်း၊ အယူ၏ မှီရာအကြောင်း အမျိုးမျိုး။(ခ)အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–များစွာ– သော အယူဟူသော မှီရာအကြောင်း။ နာနာဒိဋ္ဌိနိဿယံ နိဿိ-တေသု။ မဟာနိ။၈၃။ နာနာဒိဋ္ဌိနိဿယ-နိဿိတာ (ဥဒါန်း။၁၅၈)တိ သဿတာဒိဒိဋ္ဌိ-ကပ္ပဝေနေ နာနာဝိဓံ ဒိဋ္ဌိယာ နိဿယံ ဝတ္ထု-ကာရဏံ ဒိဋ္ဌိသခ်ိတမေဝ ဝါ နိဿယံ နိဿိတာ အလ္လီနာ ဥပဂတာ။ ဥဒါန်း၊ ၁ဝ၈။

နာနာဒိဝသ (ပုဒ်) [နာနာ+ဒိဝသ] အထူးထူး–များစွာ–သော နေ့။ ကော ပန ဝါဒေါ နာနာဒိဝသေသု ဧဝံ ကရောန္တသ။ ဝိ၊ဌ၊၂။ ၂၅၄။ (–ကင်္ခ။၁ဂ၁။ ဝိ၊သင်္ကာ။၆၂။)

နာနာဒိသာ (ကိ) [နာနာ+ဒိသာ] (ခ)အထူးထူး–အမျိုးမျိုး– များစွာ – သော အရပ်မျက်နှာ။ (တိ)(၂)အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–များစွာ–သော အရပ်မျက်နှာ–ရှိ–၌နေ–သော၊သူ။ (ခ) နာနာဒိသာ နာနာဇနပဒါ-(ဝိ၊ဌ။၂၇)တိ နာနာဒိသတော စ နာနာ-ဇနပဒတော စ။ ဝိ၊ဌ၊ဌ။၂၄ဂ။ (–အပ၊၂။ ၂ဂ၇။ ဝိ၊ဌ၊ဌ။၂၄ဂ။ ဒီ၊ဌ၊၁။ဂ၀ဂ။ မ၊ဌ၊ ၄။၂ဌ။ အံ၊ဌ၊၁။၂ဂ၀။ အံ၊ဌ၊၂။ဌ၀ဂ။ အဘိ၊ဌ၊၂။ဌ၅၀။ အဘိ၊ဌ၊ဌ။၉၂။ ဥဒါန်း၊ဌ။ ၇ဂ။ မဟာနိ၊ဌ။ဂဌ။) (တိ) (၂) နာနာ-ဇနပဒ (တိ)(၂) ကြည့်။

နာနာဒုမဂဏာကိဏ္ဏ (တိ) [နာနာဒုမဂဏ+အာကိဏ္ဏ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး – သော သစ်ပင် အပေါင်းတို့ဖြင့် ရောပြွမ်းသော။ နာနာဒုမဂဏာကိဏ္ဏာ၊ ဗဟုကာ ဂိရိကန္တရာ။ ဇာ၊ဝ။ဌ၅၉။ ဇာ၊ဌ၊၅။၆။ (–ဇာ၊၂။ဌ၃၂။ ဇာ၊ဌ၊ဂ။၂၀၉။)

နာနာဒုမဂဏာယုတ (တိ) [နာနာဒုမဂဏ+အာယုတ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး– သော သစ်ပင်အပေါင်း– တို့နှင့်ယှဉ်–တို့ဖြင့် ရောပြွမ်း–သော(မြစ်)။ နာနာဒိဇဂဏာကိဏ္ဏာ၊ နာနာဒုမဂဏာယုတာ။ ဇာ၊၂။၂ဂ၃။ ဇာ၊ ဌ၊ဂ။၁၇၇။

နာနာဒုမဝသန (တိ) [နာနာဒုမ+ဝသန] သစ်ပင်အမျိုးမျိုး၌ နေသော၊ သစ်ပင်အမျိုး-မျိုးဟူသော နေရာရှိသော၊သူ။ နာနာဒုမ-ဝသနာယော၊ ပိယ်ဝဒါ အညမညဿ။ ဇာ၊ဝ။၂၂ဝ။ ဇာ၊ဌ၊ဂ။၂ဂဂ။

နာနာဒေဝတာ (ကိ) [နာနာ+ဒေဝတာ] အထူးထူး – အမျိုးမျိုး–များစွာ– သော နတ်။ နာနာဒေဝတာယော နမဿန္တိ။ ဇာ၊ ဌ၊၆။ဌ၃။ (–မဟာနိ၊ဌ။၂၇ဂ။)

နာနာဒေသနာနုယမဏ္ဍိတ (တိ) [နာနာ+ဒေသနာနုယ + မဏ္ဍိဘ] ဒေသနာနည်း အမျိုးမျိုးတို့ဖြင့် တန်ဆာ ဆင်အပ်သော (သာသနာ)။ သာသနံ ပနိဒံ နာနာဒေသနာ-နုယမဏ္ဍိတံ။ အဘိ၊ဌ၊၂။ ၁၂၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၅၄။ (–မူလဋီ၊ ၂။ ၈၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၄၂။)

နာနာဒေသနိဝါသီ (တိ) [နာနာဒေသ+နိ+ဝသ+ဏိ] အရပ်အမျိုးမျိုး၌ နေ–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ ကထမတ္ထံ ဝိဇာနန္တိ၊နာနာ-ဒေသနိဝါသိနော။ သာဝတ္ထိ၊ ၁။ ၂။

နာနာဒေသဘာဝ (ပု) [နာနာ+ဒေသ+ဘာဝ] အသီးသီးသော အရပ်၌ဖြစ်ခြင်း။ နာနာဘာဝ (ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၆၆) ကြည့်။

နာနာဒေသဘာသာ (ထီ) [နာနာဒေသ+ဘာသာ] (၁) အရပ်အမျိုးမျိုး၌–ပြောဆို–သုံ.နှုန်း–အပ်သော–ဘာသာ–စကား။ (တိ) (၂) အရပ်အမျိုးမျိုး၌–ပြောဆို–သုံးနှုန်း–အပ်သော – ဘာသာ – စကားရှိသော၊ သူ။ (၁) ဒေသဘာသာကုသလ (မ၊ဋီ၊ ၁။ ၂၄၂။ အံ၊ဋီ၊ ၁၊ ၁၂၁) ကြည့်။ (တိ) (၂) နာနာဒေသဘာသာ မာဏဝကာ ဝိယ။ မ၊ဋီ၊ ၁။ ၁၄၂။ အံ၊ဋီ၊ ၁။ ၇၄။ နာနာဝိဓ-ဒေသဘာသာ ကောသန္တိ နာနာဒေသဘာ-သာ။ မ၊ဋီ၊ ၁။ ၂ ၁၃။ အံ၊ဋီ၊ ၁၊ ၁၂၁။

နာနာဒေသဘာသာကုသလ (တိ) [နာနာဒေသ-ဘာသာ + ကုသလ] အရပ်အမျိုးမျိုး၌–ပြောဆို – သုံးနှုန်း–အပ်သော – ဘာသာ–စကား–၌ လိမ်မာသော. သူ။ နာနာဒေသ-ဘာသာကုသလော တတ်ထုံ ဝေဒါနုမတ္ထသံဝဏ္ဏ-နုကော အာစရိယော ဝိယ။ သီ ဋီ၊သစ်၊ ၂။ ၄ ၀ ၀။

နာနာဒ္ဓါရဝဋ္ဌ (တိ) [နာနာ+ဒ္ဓါရ+ဝဋ္ဌ] တံခါး အသီးအသီးတို့ဖြင့် – သုံးဆောင် – ဝင်ထွက်–အပ်သော (အိမ်)။ ယံ ပန ကေ၊ သရံ ...နာနာဒ္ဓါရ၊ဝဋ္ဌဿ ကတံ။ ဝိ၊ဌ၊ ၄။ ၉ ၀။ ဝိ၊သင်ဟ။ ၂ ၆ ၅။

နာနာဓည (နု) [နာနာ+ဓည။ (နာနာဓနု-သံ)] အမျိုးမျိုးသော စပါး၊ စပါး အမျိုးမျိုး။ ဥဒကဿ ပူရေတွာ နာနာဓညာနိ ရောပေ-တွာ။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။ ၃ ၇ ၉။

နာနာဓညဖလသမ္ပန္န (တိ) [နာနာဓညဖလ+သမ္ပန္န] အမျိုးမျိုးသော စပါးသီးနှင့် ပြည့်စုံသော (အိုင်)။ သော ဟိ သရော ရမဏီ-ယော....နာနာဓညဖလသမ္ပန္နော။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။ ၃ ၈ ၀။

နာနာဓမ္မ (ပု) [နာနာ+ဓမ္မ] (က) အမျိုးမျိုးသော တရား၊ တရားအမျိုးမျိုး။ (ခ) အသီးအသီးသော တရား။ (ဂ) နာနာဓမ္မပ္ပကာ-သန.ကြည့်။ (ဃ) နတ္ထိ သဗ္ဗဇာတပစ္စာ-ဇာတာနံ နာနာဓမ္မာနံ ဝိရုဒ္ဓသဘာဝတ္တာတိ တံ နု ဝုတ္တံ။ မူလဋီ၊ ၃။ ၂ ၄ ၃။

နာနာဓမ္မကထာ (ထီ) [နာနာဓမ္မ + ကထာ] အမျိုးမျိုးသော တရားစကား။ နာနာဓမ္မ-ကထံ ကတ္တာ၊ ပါပါ စိတ္တံ နိဝါရယိ ။ အပ၊ ၁။ ၂ ၅။ ထေရ၊ဌ၊ ၁။ ၂ ၄။

နာနာဓမ္မပရိက္ခာရ (တိ) [နာနာဓမ္မ+ပရိက္ခာရ] အမျိုးမျိုးသော တရား အခြံအရံရှိသော (ပညာ)။ သမာဘိတစိတ္တဿ နာနာဓမ္မပရိ-က္ခာရာယ ပညာယ ပဘေဒဿနတ္ထံ ဣဒ-နိုက္ခိတ္တာ။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။ ၆ ၃။

နာနာဓမ္မပ္ပကာသန (တိ) [နာနာဓမ္မ+ပကာ-သန] တရားအမျိုးမျိုးကို–ပြတတ်–ပေါ-တတ် – သော။ နာနာ ဓမ္မပ္ပကာသနတာ-(ပဋိသံ။ ၃) တိ သမ္ဘသခ်ိတာသခ်ိတ ဝသေန နာနာဓမ္မာနံ ပကာသနတာ ဒီပနတာ ဒေသနတာ၊ ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၁။ ၄ ၂။

နာနာဝေတု (ထိ) [နာနာ+ဝေတု] (၁) အထူးထူး - အပြားပြား - မျိုးစုံ - သော (ပထဝီ, ဖဿ စသော) ဝေတ်။ (တိ) (၂) (က) အထူးထူး အပြားပြား - မျိုးစုံ - သော (စက္ခု, ကာမ စသော) ဝေတ်ရှိသော။ (ခ) အထူးထူး အပြားပြား - မျိုးစုံ - သော အလို 'အဗ္ဗာသယ' ဝေတ်ရှိသော။ (၃) နာနာဝေတုယော (ဝိသုဒ္ဓိ၂။၂၇၆) တိ နာနာဝိဝေ ပထဝီအာဒိဝေတုယော နာနာ-ဝိဝေ သဘာဝမေ့။ ဝိသုဒ္ဓိ ဋီ၂။၄၃၇။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၂၄၃။ အနုဋီ၊၂။၂၉။ နေတ္တိ၊ဝိ။၂၃၃။) (တိ) (၂) (က) နာနာဓာတု (မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁ဝ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂၃ဝ။ အဘိ၊က၊ဋ္ဌ၊ ၁၇၅။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၃၅၅) ဓာတ်ယောဝ ဝေတူနံ ဝိလက္ခဏ(တာယ)တ္တာ နာနတ္ထကာရဝေတုံ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃ဝ၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂၉ဝ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃ဝ၄။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ဝ၄။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၂၂။ အညမညဝိလက္ခဏတ္တာ နာနာတ္ထကာရာ ဝေတုယော ဇေတသိန္တိ နာနာဝေတု၊ လောကော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ၊ ၁ဝ၆။ (-နေတ္တိ။ဂ၁။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၂။) အနေကဝေတု-နှင့်လည်း ယှဉ်ကြည့်။ (ခ) အနေကဝေတု-နာနာဝေတု (ဒီ၊ ၂။ ၂၂၅။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃ဝ၂၉) ကြည့်။

နာနာဝေတုညာဏ (နာ) [နာနာဝေတု+ညာဏ] အထူးထူး အပြားပြား - မျိုးစုံ - သော (စက္ခု, ကာမ-စသော) ဝေတ်တို့ကို သိတတ်သော ဉာဏ်။ ယထာဘူတံ နာနာဝေတုညာဏံ ခေါ် ပန တထာဂတသော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။ ၉၂။ (-နေတ္တိ၊ဝိ။ ၂ဝ၄။)

နာနာဝေတုပဋိဝေ (ပု) [နာနာဝေတု+ပဋိ-ဝေ] အထူးထူး အပြားပြား - မျိုးစုံ - သော (စက္ခု-စသော) ဝေတ်တို့ကို ထိုးထွင်းမျှ သိခြင်း။ နာနာဝေတုပဋိဝေဝေ (အံ၊ဝ။ ၂၂) တိ ဘဏ္ဍ ဣမာဝ အဘ္ဘာရ ဘာ ဝေတုယော။ နာနာသဘာဝတော နာနာဝေတုယောတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယော ပနေတာသံ "နာနာ-သဘာဝါ ဝေတာ"တိ ဝေံ နာနာကရဏတော ပဋိဝေဝေ၊ အယံ နာနာဝေတုပဋိဝေါ ခေါ နာမ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၉ဝ။ (-အံ၊ဝ။ ဂ၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၄ဝ၁။)

နာနာဝေတုလောက (ပု) [နာနာဝေတု+ လောက] အထူးထူး အပြားပြား - မျိုးစုံ - သော (စက္ခု-စသော) ဝေတ်ရှိသောလောက။ တတ္ထ တတ္ထ ဂါမိနီ ပဋိပဒါ နာနာဝေတု-လောကော။ နေတ္တိ။ဂ၁။ (-နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။ ၁၆၄။) တတ္ထ ကတမော နာနာဝေတု-လောကော။ နေတ္တိ။ဂ၁။

နာနာဝေတုဝိနိဗ္ဘောဂ (ပု) [နာနာဝေတု+ ဝိနိဗ္ဘောဂ] အထူးထူး အပြားပြား - မျိုးစုံ - သော (ပထဝီ, ဖဿ-စသော) ဝေတ်တို့ကို အသီးအသီး ခွဲခြားခြင်း။ အနတ္တလက္ခဏံ နာနာဝေတုဝိနိဗ္ဘောဂဿ အမနသိကာရာ (အပ္ပဋိဝေဓော) ဃနေန ပဋိစ္ဆန္နတ္တာ နု ဥပ-ဋ္ဌာတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၇၆။ - ဝေတုမတ္တဘာဝယ စက္ခာဒီနံ သမ္ဘဟတော ဝိနိဗ္ဘုဇ္ဇနံ။ နာနာဝေတု ဝိနိဗ္ဘောဂေါ။ မူလဋီ၊ ၂။ ၁၉။ (-အံ၊ဋီ၊ ၁။ ၂၇၅။)

နာနာဝေတုသုတ္တ (နာ) [နာနာဝေတု+ သုတ္တ] နာနာဝေတုသုတ်၊ သတိပဋ္ဌာန် ၄-ပါးကို ပွားများလျှင် မျိုးသောဝေတ်သဘော, အထူးထူးသောဝေတ်သဘောရှိသောသတ္တဝါ အပေါင်းကို အမှန်အတိုင်းသိနိုင်၏ဟု အရှင် အနုရုဒ္ဓါ ရဟန်းတို့အား ဟောပြောသုတ်။ သံယုတ္တ . နိကာယ၊ မဟာဝဂ္ဂ သံယုတ္တပါဠိ၊ အနုရုဒ္ဓသံယုတ်။ သံ၊ဋ္ဌ။ ၂။ ၂ဖ၆။

နာနာဓိဌာန (နာ) [နာနာ+ အဓိဌာန] အသီး အသီး - အဓိဌာန် - သောက်တည် - ခြင်း။ အဓိဋ္ဌာနလက္ခဏံ ကတ္တာ ဒေဝေါ ဧကမေကံ

ဖုသာယတူတိ ဧဝံ နာနာဓိဋ္ဌာနံ ဟောတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၃၁။ (–သံ၊ဋီ၊၂။ ၃၇၂။)

နာနာဓိမုတ္တိကတာ (ထိ) [နာနာဓိမုတ္တိက+ တာ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော–အလို–နှလုံးသွင်း–ရှိသည်၏အဖြစ်။ သတ္တာနံ နာ-နာဓိမုတ္တိကတာ သုပ္ပဋိဝိဒိတာ။ ဒီ၊၁။ ၂။ နာနာဓိမုတ္တိကတာ နာနဇ္ဈာသယတာ သုပ္ပဋိ-ဝိဒိတာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄၄။ နာနာဓိမုတ္တိကတ-(မ၊၁။ ၁၀၀။ အံ၊၃။ ၂၇၃။ အဘိ၊ဝိ။ ၃၅၂။ ပဋိသံ။ ၃၅၂)နှင့် ဟီနာဒီဟိ အဓိမုတ္တိဟိ နာ-နာဓိမုတ္တိကဘာဝံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၃၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၉၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၀၄။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၄။ သာရတ္ထ၊၃။ ၂၂၂။ (–နေတ္တိ။ ၈၁။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။ ၁၆၅။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၅၄။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၂၀၃။ မ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၃။ နေတ္တိ၊ဝိ။ ၂၃၉။)

နာနာဓိမုတ္တိကတာ (တ) ဉာဏ (နာ) [နာနာ-ဓိမုတ္တိကတာ+ဉာဏ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော–အလို–နှလုံးသွင်း–ရှိသည်၏ အဖြစ်ကို သိတတ်သော ဉာဏ်။ သတ္တာနံ အဓိမုစ္စ-နာနံ ဇာနနဉာဏံ သတ္တာနံ နာနာဓိ-မုတ္တိကဘာဝဉာဏံ နာမ။ နေတ္တိ၊ဝိ။ ၂၃၉။ (–နေတ္တိ။ ၈၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၉၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၀၅။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၆။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဋ္ဌ။ ၄၂။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။ ၁။ ၁၆၅။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၅၄။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၁။ ၂၀၃။ နေတ္တိ၊ဋီ။ ၉၆။)

နာနာဓိမုတ္တိသုတ္တ (ဒ) [နာ- နာဓိမုတ္တိ+သုတ္တ] နာနာဓိမုတ္တိသုတ်၊ သတိပဋ္ဌာန် ၄-ပါးကို ပွားများလျှင် သတ္တဝါ၏အလို နှလုံးသွင်းကို အမှန်အတိုင်း သိနိုင်၏ဟု အရှင်အနုရုဒ္ဓါ ရဟန်းတို့အား ဟောပြရာသုတ်။ သံယုတ္တ-နိကာယ၊ မဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ အနုရုဒ္ဓ သံယုတ်။ သံ၊၃။ ၂၆၆။ D.P.၌ နာနာဓိ-မုတ္တိယသုတ္တ ဟု တည်၍ရေး၏။

နာနာနယ (ပု) [နာနာ+နယ] (၁) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော နည်း၊ နည်းအမျိုးမျိုး။ (တိ) (၂) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး – သော နည်းရှိသော (တရားဒေသနာ)။ (၁) နာ-နာနယေဟိ ဓမ္မံ ဒေသေတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၀၉။

နာနာနယာ (ပ၊ဗ)—ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၉။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၃၆။ မ၊ဋီ၊၁။ ၂၆။ သံ၊ဋီ၊၁။ ၂၂-၃။ အံ၊ဋီ၊၁။ ၂၅။ နာနာနယေန (က၊ဇ)—မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၂၃၇။ နာနာနယေဟိ (တ၊ဗ)—ဝိ ဋ္ဌ၊၁။ ၉၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၆၇။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၀၇။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၄၆။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၆၂။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၈၆၊ ၁၁၅၊ ၁၂၄၊ ၁၆၉၊ ၁၈၉။ စူဠနိ၊ ဋ္ဌ။ ၂၁။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၀၄။ ဒီ၊ဋီ၊ ၁။ ၁၃၇။ နေတ္တိ၊ဝိ။ ၇၄၊ ၂၄၁။ နာနာနယတော— ဒီ၊ဋီ၊ ၁။ ၂၆၉။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။ ၁၅၄။ အံ၊ဋီ၊ ၂။ ၁၃၄။ (တိ) (၂) ဝိစိတြဓမ္မဒေသနံ နာနာနယံ ဒေသေဿတိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၇၃။ နာနာနယနိ-ပုဏ-လည်း ကြည့်။

နာနာနယဂဟန (နာ) [နာနာနယ+ဂဟန] အသွေးထူးသော နည်းတို့ဖြင့် ရှုပ်ထွေးသော ဘဝစက်။ (အထူးလုံးသော နည်းဖြင့်ယူခြင်း။ သင်ဗွာ၊သျှ။) ဣဒဋ္ဌိ အတိဂမ္ဘီရတော အဂါ-ဓံ။ နာနာနယဂဟနတော ဒုရတိယာနံ (နာ-နာနယဂ္ဂဟဏတော ဒုရတိယာနံ)။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ဂ၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၂၁။

နာနာနယနိပုဏ (တိ) [နာနာနယ+နိပုဏ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော နည်းတို့ဖြင့် သိမ်မွေ့နူးညံ့သော။ နာနာနယနိပုဏမနေ-ကဇ္ဈာသယသမုဋ္ဌာနံ .... ဘဂဝတော ဝစနံ သဗ္ဗပ္ပကာရေန ကော သမတ္ထော ဝိညာတုံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၇။ မ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၄။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၂၄။ ခုဒ္ဒက ဋ္ဌ။ ၈၆။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၈။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၂၂။ နာနာဝိဝ-နယာ နာနာနယာ။ နယာ ဝါ ပါဠိဂတိ-ယော၊... ဝေဟိ နိပုဏံ သဏှံ သုခုမန္တိ နာ-နာနယနိပုဏံ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၉။ ဒီ၊ဋီ၊ ၁။ ၃၆။ မ၊ဋီ၊ ၁။ ၂၆။ သံ၊ဋီ၊ ၁။ ၂-၃။ အံ၊ဋီ၊ ၁။ ၂၅။

နာနာနယဝိစိတ္တ (တိ) [နာနာနယ + ဝိစိတ္တ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော နည်းတို့ဖြင့် ဆန်းကြယ်သော၊ နည်းအမျိုးမျိုးတို့ဖြင့် ဆန်းကြယ်သော။ နာနာနယဝိစိတ္တံ ဗဟု ဓမ္မကထံ ကထေတွာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၉၃။ သာရတ္ထ၊၃။၃၁၅။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၃။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၈။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၇၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၁။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၆။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၆။ သီ၊ဋီ သစ်၊၂။၂၃။ ဒီ၊ဋီ၊ ၃။၁၆၅။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၆။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၉။ အနု၊ ဋီ၊၃။၃၅။)

နာနာနာဌက (ပုဂ္ဂ) [နာနာ+နာဌက] အထူး ထူး – အမျိုးမျိုး – သော ကရော်သည်။ ကရော်သည် အမျိုးမျိုး။ ပုဗ္ဗေ မဟာပနာ-ဒံ ရာဇကုမာရံ နာနာနာဌကာဒီနိ ဒိသ္မာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၃။ နာနာနာဌကာနိ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၁၃) တိ ဘဏ္ဍုကဏ္ဍပဏ္ဍုကဏ္ဍပမုခါနိ ဆသတသဟဿာနိ နာနာဝိဓနာဌကာနိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၀၁။

နာနာနာမ (တိ) [နာနာ+နာမ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော အမည်ရှိသော၊ အမည် အမျိုးမျိုးရှိသော၊သူ။ နာနာနာမာ (ဝိ၊၁။ ၉) တိ ဗုဒ္ဓရက္ခိတော ဓမ္မရက္ခိတောတိအာဒိ-နာမဝသေန ဝိဝိဓနာမာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၅။ (–ဝိ၊၄။၂၈၀။ ဒီ၊၃။၆၉။)

နာနာနာမိက (တိ) [နာနာနာမ+ဏိက] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ နာနာနာမိကာနံ ကုစ္ဆိယံ နိမ္မတ္တကာလေ အဂ္ဂဟေတွာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၄၆။

နာနာနိရုတ္ထိ (ထီ) [နာနာ+နိရုတ္တိ] အထူးထူး – အမျိုးမျိုး–သော ထုတ်ဆို အပ်သော သဒ္ဒါ။ နိရုတ္တိသူတိ တေသံယေဝ အတ္ထမ္မောနံ နိဒ္ဒါရဏဝစနသခါတာသု နာနာနိရုတ္တိသု။ မ၊ဋီ၊၃။၂၂၂။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၈၀။ (–ပေဋ-ကော။၁၉၀။)

နာနာနိရောဓ (ပု) [နာနာ+နိရောဓ] (၁) အသီးသီးချုပ်ခြင်း။ (တိ) (၂) အသီးသီး ချုပ်ခြင်းရှိသော။ (၁) စုတိစိတ္တေန သဟ နိရုဇ္ဈနတော နာနာနိရောဓော နတ္ထိ။ မူလဋီ၊ ၂။၂၁။ (ကိ) (၂) ကေ့ပ္ပါဒါ နာနာနိရော-ဓော (ဝိ၊၅။၃၁၂)တိ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာပိ ကေတော ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊နိရုဇ္ဈမာနာပိ နာနာ နိရုဇ္ဈန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၁၄။ (–ကခ်ီ၊ဋီ။၆၄။ အနုဋီ၊၂။၂၇။)

နာနာနိဝေသန (နဝ) [နာနာ+နိဝေသန] အသီးသီးသော အမျိုး၏အိမ်။ နာနာနိဝေ-သနေသု (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၉၀) တိ နာနာကုလသာ နိဝေသနေသု။ သာရတ္ထ၊၃။၄၀၆။ (–ဝိ၊ သင်္ဂဟ။၂၆၅။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊ဋီ၊၂။၃၇။)

နာနာနိဟာရ (ပု) [နာနာ+နိဟာရ] အထူး ထူး–အမျိုးမျိုး–သော အခြင်းအရာ။ နာ-နာနိဟာရေနာ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၂။) တိ နာနာကာရေန။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၈၈။ မ၊ဋီ၊၃ ၂၄၁။

နာနာနုသန္ဓိက (တိ) [နာနာ+အနုသန္ဓိ+က။ နာနာနုသန္ဓိ+ဏိက] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး –သော အဆက်အစပ် 'အနုသန္ဓေ' ရှိသော (သုတ်)။ နာနာနုသန္ဓိကံ သုတ္တံ ပဋ္ဌမာနု-သန္ဓိနာ အာဒိကလျာဏံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၈။ သုတ္တ-နိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၆၆။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။ ၂၁။ (–နေတ္တိ၊ဋ္ဌ၊ ၅၉။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၉၅။ သံ၊ဋီ၊၁။၅၅။ အံ၊ဋီ၊၁။ ၅၃။)

နာနာနုသန္ဓိယ (တိ) [နာနာ+အနုသန္ဓိ+ဏိက] က-ကိုယ-ပြု။ နာနာတိတ္ထိယ-နှင့်ယှဉ်ကြည့်။ အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ နာနာနုသန္ဓိယံ နာ-နာပေယျာလံ....သုတ္တန္တံ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၁၈။

နာနာပစ္စယ (ပု) [နာနာ+ပစ္စယ] အထူးထူး –အမျိုးမျိုး–မျိုးစုံ–သော–အကြောင်း

– ပစ္စည်း။ ဒုကာဒိကေ ဒုကာဝသာနေ နာနာပစ္စယတော နာနာပစ္စယုပ္ပန္နော။ အဘိ၊ ၆။ဂ၂။ (–သံ၊ဌ၊၂။ဘ၊)

နာနာပစ္စယုပ္ပန္န (ပု) [နာနာ+ပစ္စယုပ္ပန္န] အထူးထူး– အမျိုးမျိုး–မျှားစွာ – သော – အကျိုး–ပစ္စယုပ္ပန်။ အထက်ပုဒ် ကြည့်။

နာနာ ပဋ္ဌိပက္ခ (တိ) [နာနာ+ပဋ္ဌိပက္ခ] အထူးထူး– အမျိုးမျိုး– သော ဆန့်ကျင်ဘက်။ နာနာဘာဏ-ဂေါစရ-ကြည့်။

နာနာပဋ္ဌိဘာန (နပုံ) [နာနာ+ပဋ္ဌိဘာန] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော (ပဋ္ဌိဘာန်) ဘုရား။ နာနာဘာဏ-ကြည့်။

နာနာပဏ္ဍာဘင်္ကုထိတ (တ) [နာနာ+ပဏ္ဍ+ဘင်္ဂ+ကုထိတ] ချိုးဖဲ့အပ်သော သစ်ရွက် အမျိုးမျိုးတို့ဖြင့် ကျိုက်ကျိုက်ဆူပွက်သော (ရေ)။ နာနာပဏ္ဍာဘင်္ကုထိတ (ဝိ၊ဌ၊ဒု။ ၃၇၃)ဣတိ နာနာပဏ္ဍာနိယေဝ ဘဋ္ဌိတမ္ပဌေန နာနာပဏ္ဍာဘင်္ဂ၊တေန ကုထိတံ နာနာပဏ္ဍ-ဘင်္ဂကုထိတံ။ ပါစိတ်၊ယော။၃၄၆။

နာနာပထမဏ္ဍလ (နပုံ) [နာနာပထ+မဏ္ဍလ] အထူးထူး– အမျိုးမျိုး—မျှားစွာ– သော ခရီးအဝန်း။ နာနာပထမဏ္ဍလ(ဒီ၊ဌ၊ဝ။ဂ၂)-ဣတိ အနေကဝိဟိတသာရီမဂ္ဂပရိဝဋ္ဋော။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊ဝ။၃၆ဝ။ (–ဝိ၊ဌ၊၂။၂၀၄။ မဟာနီ၊ ၆။၃၆၂။)

နာနားပဒုမသဏ္ဌန (တိ) [နာနာပဒုမ+သဏ္ဌန] ပဒုမ္မာ ကြာအမျိုးမျိုးတို့ဖြင့် ဖုံးလွှမ်းအပ်သော (ရေကန်)။ နာနာပဒုမသဏ္ဌနာ (ဝိ-မာန။၆ဝ၊ဝ၁ဝ)တိ သတပတ္တသဟဿပတ္တာ-ဒိဘေဒေဟိ နာနာဝိဓေဟိ ရတ္တပဒုမေဟိ ရတ္တကမလေ ဟိ စ သဏ္ဌာဒိတာ။ ဝိမာန၊ဌ။ ၁၇၄။ (–၁၇၃၊၂၉၃။ ပေတ၊ဌ။ဝ၄၄-၅။)

နာနာပရိဋ္ဌာဟ (ပု) [နာနာ+ပရိဋ္ဌာဟ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–မျှားစွာ–သော ပူလောင်တာဘ်သောတရား။ ပုဃဲ နာနာပရိဋ္ဌာဟောဟိ ပရိဒ(၃)ဃ္ဏန္တိ ပုဃဲဌနာ။ မဟာနီ။၁၁၄။ မ၊ဌ၊ဝ။၂၁။ အံ၊ဌ၊ဝ။၄၇။ အဘိ၊ဌ။ဝ။ဝ၃၄။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ဝ။၂၄၅။ စူဠနိ၊ဌ၊၆၉။

နာနာပါဝုရဏ (နပုံ) [နာနာ+ပါဝုရဏ] အသီးအသီးသော အခြုံ။ ကေတ္ထရဏော နာနာ-ပါဝုရဏော၊ အာပတ္တိ ဒုက္ကဋဿ။ ဝိ၊၂။ဝ၃ဝ။

နာနာပါသာဒဝိကတိ (ထီ) [နာနာ+ပါသာဒ-ဝိကတိ] အမျိုးမျိုးသော ပြာသာဒ် အထူး။ တဒတ္ထဝ နာနာပါသာဒဝိကတိယော နိဋ္ဌာ-ပေတ္မာ ကုလ ဗန္ဓိတ္မာ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၂၉ဝ။ အံ၊ဋီ၊ဝ။ဝ၉ဝ။

နာနာပုဋ္ဌဘောဇန (တိ) [နာနာပုဋ္ဌ+ဘောဇန] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော ကုန်ထုပ်ကို ဖြေရာဖြစ်သော (သာဂလမ္ဘို)၊ အထူးထူး သောကုန်ထုပ်ကို ခဲခြမ်းဝေဖန်ရာဖြစ်သော။ မိလိန္ဒ။ ၁ဝ၂။ အတ္ထိ ယောနကာနံ နာနာ-ပုဋ္ဌဘောဇနံ သာဂလံ နာမ နဂရံ။ မိလိန္ဒ။ဝ။

နာနာပုပ္ဖ (နပုံ) [နာနာ+ပုပ္ဖ] (၁) အမျိုးမျိုးသော–ပန်းပွင့်–သစ်ပွင့်။ (တ) (၂) အမျိုးမျိုးသော–ပန်းပွင့်–သစ်ပွင့်–ရှိသော(သစ်ပင်)။ (၁) အန္တရာမဂ္ဂ နာနာပုပ္ဖါနိ ဩစိ-နိတ္မာ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ဝ။ဒုဝ၂။ နာနာပုပ္ဖါနိ (ပ၊ဗ) —ဝိ၊ဝ။၉။ နာနာပုပ္ဖံ (ဒု၊ဇ) —အပ၊ဝ။၇၆။ အပ၊၂။၆၄။ ဓမ္မ၊ဌ၊ဝ။၆၉။ ထေရ၊ဌ၊ဝ။၂၅။ အပ၊ဌ၊၂။ဂဂ။ နာနာပုပ္ဖါနိ (ဒု၊ဗ)—ဒီ၊ဌ၊၂။ ဒုဝ၄။ မ၊ဌ၊ဝ။၂ဝ၃။ မ၊ဌ၊ဒု။ဝ၃။ မ ဌ၊၄။ ဂဂ။ သံ၊ဌ၊ဒု။ဂဂ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ဝ။ ၂ဝ၁ဝ၃ဝ၂။ ဥဒါနဌ။ဌ၊ဝ၆၉။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။ ၂ဂဝ။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၄ဝ။ နာနာပုဒ္ဓဟိ (တ၊ဗ) —ဇာ၊၂။ဝ၄၉။ ဝိ၊ဌ၊ဒု။ ၂၅၇။ ခုဒ္ဒကဌ။ဝ၆ဂ။ ထေရ၊ဌ၊ဝ။ ဝ၀၅။ ဇာ၊ဌ၊၆။ ၉ဝ၊ဝ၀၄။ နာနာပုပ္ဖါနံ

(ဆ၊ဗ) —မ၊၂။၄၉။ နာနာပုဓ္ဓသု—ဇာ၊ဌ၊ ၆။၅၄။ (တိ) (၂) အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

နာနာပုပ္ဖဒုမာယုတ (တိ) [နာနာပုပ္ဖဒုမ+အာ-ယုတ] အမျိုးမျိုးသော ပန်းပွင့်ရှိသော သစ်ပင်တို့နှင့် ယှဉ်သော။ နာနာပုပ္ဖဒုမာယုတာ-(ဇာ၊၂။၁၉၇) တိ သာ နဒီ နာနာပုပ္ဖေဟိ ဒုမေဟိ အာယုတာ။ ဇာ၊ဌ၊၆။၁၅၂။

နာနာဖလ (နဿ) [နာနာ+ဖလ] အထူးထူး—အမျိုးမျိုး—သောသစ်သီး၊ သစ်သီးအမျိုးမျိုး။ တေသံ နာနာဗီဇာနံ နာနာဖလာနိ နိဗ္ဗ-တ္တေယျုံ။ မိလိန္ဒ။၆၆။ (—ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၄၁။ဇာ၊ ဌ၊၁။ ၂၈၈။ ဇာ၊ဌ၊၆။၆။)

နာနာဖလကာဝုဓဟတ္ထ (တိ) [နာနာဖလကာ-ဝုဓ+ဟတ္ထ] အထူးသူး—အမျိုးမျိုး—သော ပျဉ်ချပ်သက်နက်လက်ဦးရှိသော၊သူ။ မနုဿာ နာနာဖလကာဝုဓဟတ္ထာ ဗာဟုနာ ဗာဟုံ ပိဇ္ဇေတ္မာ တံ ဂုမ္ဗံ ပရိက္ခိပိ သု။ ဇာ၊ဌ၊၃။ ၂၅၅။

နာနာဖလဓရ (တိ) [နာနာဖလ+ဓရ+အ] အမျိုးမျိုးသော အသီးကိုဆောင်သော (သစ်ပင်)။ နာနာဖလဓရော (ပေတ။၁၆၃) တိ နာနာဝိဓဖလဓာရိနော သမ္ဘကာလံ ဝိဝိဓ-ဖလဘာဝနမိတသာခတ္ထာ။ ပေတ၊ဌ။၁၄၅။ (—ဇာ၊၂။၃၃၉၊၃၄၃။ အပ၊ဌ၊၂။၂၆၀။)

နာနာဗဒ္ဓအဝိကောပန (နဿ) [နာနာ+ဗဒ္ဓ+အ-ဝိကောပန] အသီးအခြား ဖွဲ့ထားအပ်သော ပရိက္ခရာကို မပျက်စီးစေခြင်း၊ မိမိနှင့် မစပ်သော ပရိက္ခရာကို မပျက်စီးစေခြင်း။ တတ္ထ နာနာဗဒ္ဓအဝိကောပနန္တိ ယံ ဣမိနာ ဘိက္ခု-နာ သဒ္ဓိံ ကောဗဒ္ဓံ နဟောတိ၊ နာနာဗဒ္ဓံ ဟုတ္မာ ဌိတံ ပတ္တစီဝရံ....တံ ယထာ နဝိကုပ္ပ-တိ၊ အဂ္ဂိဒဏ္ဍကဝါတစောရဘုဇ္ဇ||ရာဇီနံ ဝသေန နဝိနဿတိ၊ဝေ အမိဌ္ဌာတဗ္ဗံ။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။ ၂၈၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၄၈။ သာရတ္ထ၊၁။၃၈၁။ နာနာဗဒ္ဓအဝိကောပနန္တိ အတ္ထနာ အာသမ္ဗ-ဒ္ဓဿ ပရိက္ခာရဿ အဝိနာသနံ။ ယထာ တံ နဝိနဿတိ၊ တထာ အမိဌ္ဌာနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌီ၊၂။ ၅၂၇။

နာနာဗာဟာ (ထီ) [နာနာ+ဗာဟာ] အသီးအသီးသော—လက်မောင်း—လက်ရုံး။ နာနာ-ဗာဟာသု ဂဟေတ္မာ။ မ၊၁။၃၁၁။ မ၊၂။ ၂၈၊ ၂၈၃။ မ၊၃။ ၂၁၇၊၃၀၈။ ဘံ၊၁။၃၂၄။ သံ၊၂။ ၂၈၂၊၃၉၃။ အံ၊၁။၁၃၇။ အံ၊၂။၃၃၄။ မ၊ဌ၊ ၁။ ၂၁၇။ သံ၊ဌ၊၂။၁၀၄။ ဝိမာန၊ဌ။ ၂၀၆။ မဟာနိ၊ဌ။ ၂၈။

နာနာဗိန္ဒုစိတ္တ (တိ) [နာနာ+ဗိန္ဒု+စိတ္တ] အမျိုးမျိုးသော အပြောက်လုံးဖြင့် ဆန်းကြယ်သော (နွားမ)။ နာနာဗိန္ဒုစိတ္တာ ကမ္မာသာ။ သံ၊ဌ၊၃။၃၀၇။

နာနာဗီဇ (နဿ) [နာနာ+ဗီဇ] အထူးထူး—အမျိုးမျိုး—သော မျိုးစေ့၊ မျိုးစေ့ အမျိုးမျိုး။ နာနာဖလ (မိလိန္ဒ။၆၆) ကြည့်။

နာနာဗျဥ္ဇန [နာနာ+ဗျဥ္ဇန] (၁) အထူးထူး—အမျိုးမျိုး—သောဟင်းလျှာ။ (၂) အထူးထူး သော သဒ္ဒါ။ (တိ) (၃) အထူးထူးသော သဒ္ဒါရှိသော။ (၁) အောက်ပုဒ် ကြည့်။ (၂) နာနာဗျဥ္ဇနေနဝိသေသိတံ။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။ ၂၂၆။ (တိ)(၃) ဣမေ ဓမ္မာ နာနတ္ထာ,နာနာဗျဥ္ဇ-နာ။ ဝိ၊၅။ ၂၇၅။ မ၊၁။၃၇၂။ သံ၊၂။ ၄၇၄။ ပဋိ-သံ။ ၂၅၈။ နေတ္တိ။ ၂၀။ မိလိန္ဒ။ ၉၃။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၂၀၆။ ထေရ၊ဌ၊၂။ ၅၃၃။ ကခ်ီ၊ဌီ၊သစ်။ ၁၆၆။ အံ၊ဌီ၊၂။ ၇၀။ (—မ၊ဌ၊၄။ ၁၄၃။ သံ၊ဌ၊၃။ ၁၃၆၊ ၁၃၈။ မ၊ဌီ၊၃။ ၃၄၇။ နေတ္တိ၊ဝ။ ၁၂၀။)

နာနာဗျဥ္ဇနရသ (တိ) [နာနာဗျဥ္ဇန+ရသ] သာယာအပ်သော— အထူးထူး— အမျိုးမျိုး—သော ဟင်းလျှာရှိသော။ နာနာဗျဥ္ဇန-ရသမနေကမ်သဝိကတိသမ္ပန္နံ ဘောဇနံ ဘဂ-ဝတော ပါယေသိ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ ၃၀၀။

နာနာဘဏ္ဍ (နာ) [နာနာ+ဘဏ္ဍ] (၁) အထူးထူးသော ဥစ္စာဘဏ္ဍာ။ (၂) အထူးထူးသောအမျိုးတို့၏ ဥစ္စာဘဏ္ဍာ။ (တိ) (၃) အထူးထူးသော ဥစ္စာဘဏ္ဍာရှိသော (ခိုးခြင်း ၅-ပါးအပေါင်း)။ (၁) နာနာဘဏ္ဍာနံ အနေကဝိဓံ အာပဏံ ပသာရေန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၄။ ၁၂၉။ (–ဝိ၊ဌ၊၁။၂၆၂။ သံ၊ဌ၊၂။၁၀၇။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၄၃။ ဝိမတိ၊၁။၁၇၂။) (၂) နာနာ-ဘဏ္ဍံ နာနာဌာနံ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၃၂၁။ (တိ)(၃) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

နာနာ့ဘဏ္ဍပဋ္ဌက (နာ၊ပု) [နာနာဘဏ္ဍ+ပဋ္ဌက] အထူးထူးသော ဥစ္စာဘဏ္ဍာရှိသော–ခိုးခြင်း ၅-ပါးအတိုင်းအရှည်ရှိသော–ခိုးခြင်း၊ နာနာ-ဘဏ္ဍပဋ္ဌက ခိုးခြင်း။ ပဋ္ဌ ပဋ္ဌကာနိ နာမ နာနာဘဏ္ဍပဋ္ဌကံ .... ထေယျာဝဟာရပဋ္ဌက-န္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၂၆၃။ ကခ်ီ။၁၁၆။ သဝိညာ-ဏကာဝိညာဏကဝသေန နာနာဝိဓော ဘ-ဏ္ဍောတေဿ ပဋ္ဌကဿာတိ နာနာဘဏ္ဍံ၊ပဋ္ဌန္နံ အဝဟာရာနံ သမူဟော ပဋ္ဌကံ၊ ပဋ္ဌ ပရိမာ-ဏမဿာတိ ဝါ ပဋ္ဌကံ၊ နာနာဘဏ္ဍ မေဝ ပဋ္ဌကံ နာနာဘဏ္ဍပဋ္ဌကံ။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်။ ၁၉၇။ (–ဝိ၊နိဋ္ဌယ၊ဋ္ဌီ၊၁။၅၃။)

နာနာဘမရကူဇိတ (တိ) [နာနာဘမရ+ကူဇိ-တ] အမျိုးမျိုးသော ပိတုန်းတို့၏ တဝီဝီ မြည်ရုံဖြစ်သော (ဥယျာဉ်)။ တဒါ တံ ဖုလ္လ-ဝိပိနံ၊ နာနာဘမရကူဇိတံ။ အပ၊၂။၂၂၅။ ထေရီ၊ဌ။၁၃၆။

နာနာဘာဝ (ပု) [နာနာ+ဘာဝ] (က) အသီးအသီး ဖြစ်ခြင်း၊ ရှင်ကွဲကွဲခြင်း။ (ခ) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–မျှားစွာ–သော ဘာဝ။ (က) နာနာဘာဝါ ဝိပ္ပယောဂေန တဿာ၊ မနောမယံ ဝေဒနံ ဝေဒယာမိ။ ဇာ၊၁။ ၂၉၀။ ဇာ၊ဌ၊၄။၃၂၉။ (ခ) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

နာနာဘာဝပရိယာပန္န (တိ) [နာနာဘာဝ+ပရိ-ယာပန္န] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–မျှားစွာ–သော ဘဝ၌–အကျုံးဝင်–ပါဝင်–သော။ အထ ခေါ နာနာဘာဝပရိယာပန္နာနံ ကေဏ္ဍ-ဂဟဏံ။ သံ၊ဌီ၊၂။၂၃။

နာနာဘာဇန (နာ) [နာနာ+ဘာဇန] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော အိုးခွက်၊ အိုးခွက် အမျိုးမျိုး။ မတ္တိကံ ဥဒ္ဓရိတ္တာ နာနာဘာဇ-နာနိ ကရောတိ။ မိလိန္ဒ။၅၄။ (–ဝိ၊ဌ၊၂။ ၂၉၀၊၂၉၃။ ဝိ၊ဌ၊၄။၂၃၀။ ဝိ၊သင်္ကာ။၁၂၆။ ကခ်ီ။၂၂၁။ ဇာ၊ဌ၊၅။၃၀၈။)

နာနာဘာဝ (ပု) [နာနာ+ဘာဝ] (၁) အသီး-အခြား ဖြစ်ရခြင်း၊ ရှင်ကွဲကွဲရခြင်း။ (၂) အသီးအသီးဖြစ်ခြင်း၊ တခြားစီဖြစ်ခြင်း၊ ကွေ-ကွင်းခြင်း။ (၃) ထူးသည်၏အဖြစ်။ (၁) နာနာဘာဝေါ (မဟာနိ။၉၄)တိ ဇာတိယာ နာနာဘာဝေါ။ မဟာနိ၊ဌ။၂၁၇။ နာနာ-ဘာဝေါ (ဝိ၊၄။၄၈၀)တိ ဇာတိယာ နာနာ-ဘာဝေါ၊ ဇာတိအုပ္ပ၊ဂမနေန ဝိသုံသာ-ဝေါ၊ အသမ္ဘဒ္ဓဘာဝေါတိ အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊၃။၄၄၇။ နာနာဘာဝေါတိ သရီ-ရေန နာနာဒေသဘာဝေါ၊ ဝိပ္ပဝါသောတိ အတ္ထော။ ဝိမတိ၊၂။၂၆၆။ (–ဒီ၊၂။၉၉။ သံ၊၃။၁၄၁။ အံ၊၂။၆၃။ အံ၃။၃၂၅။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၁၅၄။ သံ၊ဌ၊၃။၂၅၆။ အံ၊ဌ၊၃။၃၁၄။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၄၁။ ထေရ၊ဌ၊၂။၁၉၁၊၂၀၁။ ထေရီ၊ဌ။၁၂၇။ သာရတ္ထ၊၁။၄၃။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၂၃။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၆၉။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၆၃။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၄၇၉။) (၂) တေသံယေဝ ဒ္ဝိန္နံ ကဋ္ဌာနံ နာနာဘာဝါ ဝိနိက္ခေပါ။ မ၊၃။ ၂၇၆။ (–မူလဋ္ဌီ၊၂။၂၃၀။) (၃) သမ္ဘာဝတ္ထိနံ နာနာဘာဝံ ဥ တ္ဝာ။ ကခ်ီ။၁၁၁။ (–ပဋ္ဌိသ်-ဌ၊၁။၃၁၊ ၂၅၀။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်။ ၂၄၂။ နေတ္တိ-ဝ။၁၂၂။

နာနာဘာသာ (ထိ) [နာနာ+ဘာသာ] (၁) အထူးထူး – အသီးသီး – သော ဘာသာစကား။ (တိ) (၂) အထူးထူး–အသီးသီး –သော ဘာသာစကားရှိသော၊သူ။ (၁) ဝိဝဋ္ဋပနိဿိတေပိ နာနာဘာသာဝသေန ဂါထာသိဒ္ဓလာကဗန္ဓာဒီဟိ အဘိသင်္ခတေ အနာပဇ္ဇိ။ ဝိ၊ဌ၊၃ဝ။ (တိ) (၂) နာနာ-ဘာသာနှင့် သတ္တာနှင့် အတ္တနော၊ အတ္တနော ဘာသာဝသေန.... ဟောတိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၁၀။

နာနာဘိက္ခု (ပု) [နာနာ+ဘိက္ခု] အသီး အသီးသော ရဟန်း၊ ရဟန်း အသီးအသီး။ နာနာဘိက္ခုနှင့် နာနာပစ္စဝေက္ခဏာ (ဟော-တိ)။ မ၊ဌ၊၄။ ၂၅၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၄၃၀။

နာနာဘိသင်္ခရ (ပု) [နာနာ+အဘိသင်္ခရ] အထူးထူး– အမျိုးမျိုး– မျှားစွာ– သော အဘိသင်္ခရတရား။ ပုထု နာနာဘိသင်္ခရေ အဘိသင်္ခရောန္တိတိ ပုထုဇ္ဇနာ။ မဟာနိ။ ၁၁၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၅၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄၇။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၀၄။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။ ၆၉။ (–သီ၊ ဋီ၊သစ်၊၁။ ၂၄၅။)

နာနာဘူမက (တိ) [နာနာ+ဘူမိ+က] အမျိုး မျိုးသော ဘုံရှိသော(တရား)။ ကေဘူမကာပိ နာနာ ဘူမကာပိ ကုသလာ ကေတော ကတ္တာ ဝုတ္တာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၄၃၇။

နာနာဘေသဇ္ဇ (နာ) [နာနာ + ဘေသဇ္ဇ] အမျိုးမျိုးသော ဆေး၊ ဆေးအမျိုးမျိုး။ နာနာဘေသဇ္ဇာနိ (ပ၊ဗ) – အံ၊၃။ ၆၅။ နာနာဘေသဇ္ဇာနိ (ဒု၊ဗ) – ဇာ၊၂။ ၁၁၇။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၃၇၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၉၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၄၀၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၄၅၂။ နာနာဘေသဇ္ဇေဟိ (တ၊ဗ) –ဝိ၊ဌ။ ၃၀၁။ မိလိန္ဒ။ ၂၁၂။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၂။ နာနာဝဘသဇ္ဇာနံ (ဆ၊ဗ) –စရိယာ၊ ဋ္ဌ။ ၁၂၃။

နာနာမဂ္ဂ (ပု၊နာ) [နာနာ+မဂ္ဂ] (၁) အထူးထူး သော (အရိယ) မဂ်။ (၂) အထူးထူးသော –ခရီး–လမ်းကြောင်း။ (၃) အထူးထူး သော အကျင့်လမ်းစဉ်။ (၁) မဂ္ဂကွဏ္ဍေ နာနာမဂ္ဂဝသေန။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃၉၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ ၂။ ၁၁၂။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၇၉။ (၂) နာနာ-မဂ္ဂါနိ (ဒီ၊၁။ ၂၂၄) တိ မဟန္တာမဟန္တဇင်-မဂ္ဂသကဋ္ဌမဂ္ဂါဒိဝသေန။ နာနာဝိဝေနိ သာ-မန္တာ ဂါမနဒီတဋ္ဌာကခေတ္တာဒီဟိ အာဂန္တာ ဂါမ ပဝိသနမဂ္ဂါနိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၃၃။ ယထာ တေ နာနာမဂ္ဂါ....ပဝေသာ,ယ ဟောန္တိ။ သီ၊ ဋီ၊သစ်၊၂။ ၄၂၇။ (၃) ဝေမေ ခေါ ဘော-ဂေါတမ ကိဉ္စာပိ ပြာဟ္မဏာ နာနာမဂ္ဂေ ပညာပေန္တိ။ ဒီ၊၁။ ၂၂၄။ ဝေ့ ပြာဟ္မဏေဟိ ပညာပိယမာနာပိ နာနာမဂ္ဂါ ဧကံသတော ပြာဟ္မလောကူပဂမနာယ ပြာဟ္မုနာ သဟဗျ-တာယ ဟောန္တိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။ ၄၂၇။

နာနာမဒုရဿရ (ပု၊နာ) [နာနာ+မဒုရ+သရ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–ချိုသာသော အသံ၊ ချိုသာသော အသံအမျိုးမျိုး။ မယူရသံဃာ-ဂိရိမုဒ္ဓနှင့်ဘိ ...ကူဇန္တိ နာနာမဒုရဿရေဟိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ ၃၁။

နာနာမာလာဝိဘူသိတ (တိ) [နာနာ+မာလာ +ဝိဘူသိတ] အမျိုးမျိုးသော ပန်းတိုဖြင့် တန်ဆာဆင်အပ်သော (နတ်သမီး)။ သဗ္ဗာ-ဘရဏသဏ္ဌိတာ၊ နာနာမာလာဝိဘူသိတာ။ ဝိမာန။ ၁၁၀။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။ ၂၉၄။

နာနာမာလျ (နာ) [နာနာ+မာလျ] အထူးထူး –အမျိုးမျိုး– သော ပန်းကုံး။ ပန်းကုံး အမျိုးမျိုး။ သောဝဏ္ဏပုပ္ဖေဟိ စ နာနာ-မာလျေဟိ စ သမောကိဏ္ဏော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၂၀၀။

နာနာမိဂ (ပု) [နာနာ+မိဂ] သားကောင် အမျိုးမျိုး။ နာနာဒိဂေ မဟာရေတ္တာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ဂ၄။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၄၄၃။)

နာနာမုခ (တိ) [နာနာ+မုခ] (၁) အမျိုးမျိုး သော တံခါးမုခ်ဦးရှိသော (ကျောင်း)။

(ယင်းကျောင်းသည် အနုရာဓမြို့၏ အနောက်ဘက်၌ တည်ရှိသည်။) (၂) အထူးထူး-အမျိုးမျိုး-သော အစဉ်းရှိသော (ဘာဝနာနည်း)။ (၁) နာနာမုခေါ (သံ၊၆၊၂။၂၀၂)-တိ အနုရာဓပုရဿ ပစ္ဆိမဒိသာယံ ဧကော ဝိဟာရော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၂။ (၂) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

နာနာမုခဘာဝနာနယပွဝတ္ထ (တိ) နာနာမုခ-ဘာဝနာနယ+ပဝတ္ထ] အထူးထူး- အမျိုးမျိုး-သော ပြဋ္ဌာန်းသော ဘာဝနာနည်းဖြင့် ဖြစ်သော။ ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနာမုခဘာဝ-နာနယပွဝတ္ထောပိ အပရဘာဂေ ဧကံ နိဗ္ဗာ-နမေဝ ဂစ္ဆတိ။ ဒီ၊၆၊၂။၃၃၆။ မ၊၆၊၁။၂၃၅။ ပဋိသံ၊၆၊၂။၈၅။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၉၁။ နာနာမုခ-ဘာဝနာနယပွဝတ္ထောတိ ကာယာနုပဿနာ-ဒိမုခေန တတ္ထာပိ အာနာပါနာဒိမုခေန ဘာဝနာနယေန ပဝတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၀။ မ၊ဋီ၊၁။၃၃၁။

နာနာယာန (နာ) [နာနာ+ယာန] အထူးထူး-အမျိုးမျိုး-သော ယာဉ်၊ ယာဉ် အမျိုးမျိုး။ သပရိဝါရာ နာနာယာနေဟိ အာကာ-သေန ဂစ္ဆန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၃။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁၆။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၀၃။

နာနာရက် (ပု) [နာနာ+ရက်] (၁) အထူးထူး-အမျိုးမျိုး-သော ပွဲသဘင်။ (၂) အထူး-ထူး- အမျိုးမျိုး- သော ဆိုးရည်။ (တိ) (၃) အထူးထူး-အမျိုးမျိုး-သော ဆိုးရည်တို့ဖြင့် ဆိုးအပ်သော (အဝတ်)။ (၁) နာ-နာရက်ါ (အပ၊၁။၅) အနေကဝဏ္ဏာ နာနာ-ရက်မဏ္ဍလာ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၃။ (၂) နာနာ-ရတ္တ-ကြည့်။ (တိ) (၃) ယထာ ဂဟပတိ-ပုတ္တဿ နာနာရက်ါနံ ဝတ္ထကရဏ္ဍကော ပုဏ္ဏော ဘဝေယျ။ ပေဋ္ဌကော။ ၂၉၅။

နာနာရက်မဏ္ဍလ (နာ) [နာနာရက်+မဏ္ဍလ] အထူးထူး-အမျိုးမျိုး-သော-ပွဲသဘင်-ပွဲဝိုင်း။ နာနာရက် (၁) ကြည့်။

နာနာရက်ရတ္တ (တိ) [နာနာရက်+ရတ္တ] အထူး-ထူး-အမျိုးမျိုး-သော ဆိုးရည်တို့ဖြင့် ဆိုး-အပ်သော။ နာနာရတ္တ (ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၆) ကြည့်။

နာနာရက်ရတ္တဝတ္ထ (နာ) [နာနာရက်ရတ္တ+ဝတ္ထ] အထူးထူး-အမျိုးမျိုး-သော ဆိုးရည်တို့ဖြင့် ဆိုးအပ်သော အဝတ်။ နာနာရက်ရတ္တဝတ္ထ-မနုညာလက်ာရံ နက္ခတ္တံ ကီဋ္ဌန္တံ မဟာဇနံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၉။

နာနာရဇန (နာ) [နာနာ+ရဇန] အထူးထူး-အမျိုးမျိုး-သော ဆိုးရည်။ နာနာရတ္တ (အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၇) ကြည့်။

နာနာရဇ္ဇ (နာ) [နာနာ+ရဇ္ဇ (=ရဇ္ဇု+ဏျ)] အထူးထူး-အမျိုးမျိုး- သော ကြိုးနှင့်တူ-သော- စူးချောင်း - ခြေင်ရိုး။ နာနာ-ရဇ္ဇေန (ထေရ။၃ ၂၄) ရဇ္ဇုသဒိသသခ်ါတာယ ဘေနိသလာကာယ ပဝေသေတ္မာန။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၇၅။

နာနာရဋ္ဌ (နာ) [နာနာ+ရဋ္ဌ] အထူးထူး-အမျိုးမျိုး-မျှားစွာ - သော တိုင်းနိုင်ငံ။ ဝါဏိဇာ သမိတိ ကဘ္ဘာ၊ နာနာရဋ္ဌတောဘာဂတာ။ ဇာ၊၁။၂၉၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၅၁။

နာနာရဋ္ဌဿရ (တိ) [နာနာရဋ္ဌ+ဿရ] အထူးထူး-အမျိုးမျိုး- မျှားစွာ - သော တိုင်းနိုင်ငံကို အစိုးရသော (မင်း)။ ရာဇာ နာနာရဋ္ဌဿရော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၂။၄၃၆။ (-နေတ္တိ၊ဝိ။၁။)

နာနာရတန (နာ) [နာနာ+ရတန] (၁) အမျိုးမျိုးသော ရတနာ၊ရတနာ အမျိုးမျိုး။ (တိ) (၂) ရတနာ အမျိုးမျိုး ရှိသော

(တန်ဆာ)။ (၁) နှာနှာရတနေဟိ ,ကတ္ထ
ကိုက်ဆိုကဇောလဿ သဒ္ဒါ ဟောတိ။ "ဝိ
ဌ္ဌ၊ဝ။၂၄၉။ (–မ၊ဌ္ဌ၊၄။၁၅၂။ အ"ပ၊ဌ္ဌ၊ဝ။၆။
ဇာ၊ဌ္ဌ၊ဝ။၆။ သာရတ္ထ၊ဝ။၅၇။) (ထိ) (၂)
အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

နှာနှာရတန်၂ (တိ) [နှာနှာရတန+အ] ရတနာ
အမျိုးမျိုးတို့ဖြင့်–ပြီး–ပြွှလုပ်အပ်–သော။
နှာနှာရတနဂဗ္ဘ-ကြည့်။

နှာနှာရတနကပ္ပန (တိ)[နှာနှာရတန+ကပ္ပန]အ
ထူးထူး– အမျိုးမျိုး–သော ရတနာရှိသော
တန်ဆာတို့ဖြင့် စီရင်အပ်သော–က – ကုန်း
နှီး–ရှိသော (ဆင်)။ နှာနှာရတနကပ္ပနော-
(ဝိမာန။၅)တိ နှာနှာဝိဓာနိ ရတနာနိ
ဒေတသန္တိ နှာနှာရတနာ၊ ကုမ္ဘာလက်ံရာ-
ဒိဟတ္ထာလက်ံရာ။ တေဟိ ဝိဟိတော ကပ္ပ-
နော သန္နာဟော ယဿ သော နှာနှာ-
ရတနကပ္ပနော။ ဝိမာန၊ဌ္ဌ။၃၁။

နှာနှာရတနဂဗ္ဘ (ပု) [နှာနှာရတန+ဂဗ္ဘ]
ရတနာ အမျိုးမျိုးဖြင့် –ပြီး– ပြွှလုပ်အပ်–
သော တိုက်ခန်း။ နှာနှာရတနဂဗ္ဘေဟိ (ဝိ-
မာန။၁၀၅)တိ နှာနှာရတနမယေဟိ ဩဝရ-
ကေဟိ။ ဝိမာန၊ဌ္ဌ။၂၀၅။

နှာနှာရတနဂေါပက (တိ) [နှာနှာရတန+
ဂေါပက] ရတနာ အမျိုးမျိုးတို့ကို စောင့်
ရှောက်တတ်သော၊ သူ။" ဥဘောပိ ဇနာ
နှာနှာရတနဂေါပကာနံ သည် ဒတ္တာ။ ဇာ၊ဌ္ဌ
၃။၄၀၁။

နှာနှာရတနစိတ္တက(တိ) [နှာနှာရတန+စိတ္တက]
ရတနာ အမျိုးမျိုးတို့ဖြင့် ဆန်းကြယ်သော။
အဇ္ဈောဂါဌ္ဌ၊ဂ္ဂတာ ဒိဗ္ဗာ။ နှာနှာရတနစိတ္တ-
ကာ (သျှာ၊မူကဲ)။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။၂၀၀။ နှာနှာ-
ရတနစိတ္တကာတိ နှာနှာရဘနေဟိ ဝိစိတ္တာ။
အဋ္ဌသာ၊ယော။၅၀။

နှာနှာရတနစိတ္တိတ (တိ)[နှာနှာရတန+စိတ္တိက]
ရတနာ အမျိုးမျိုးတို့ဖြင့် ဆန်းကြယ်သော။
အဇ္ဈောဂါဌ္ဌ၊ဂ္ဂတာ ဒိဗ္ဗာ၊ နှာနှာရတနစိတ္တိ-
တာ (နှာနှာရတနဝိစိတ္တာ၊က)။ ဝိ၊ဌ္ဌ၊ဝ။ဇ၁။
အဘိ၊ဌ္ဌ၊ဝ။၃၃၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။ ၂၀၀။ သုတ္တနိ၊
ဌ္ဌ၊၂။၃၆၅။ စူဠနိ၊ဌ္ဌ။၃၃။ (–ဝိမာန။၅၃၊
၅၇။ ဝိမာန၊ဌ္ဌ။၁၅၁၊ဝ၆၃။)

နှာနှာရတနစိတ္တြ (တိ) [နှာနှာရတန+စိတ္တြ]
အထက်ပုဒ်နက်-ကြည့်။ နှာနှာစိတ္တြ-ကြည့်။

နှာနှာရတနပဇ္ဇောတ (တိ) [နှာနှာရတန+
ပဇ္ဇောတ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–မျှားစွာ–
သော ရတနာတို့ဖြင့် အပြားအားဖြင့်
တောက်ပသော။ နှာနှာရတနပဇ္ဇောတေ-
(အပ၊ဝ။၃၄၆)တိ ပဒုမရာဂဝေဠုရိယာဒီ-
နှာနှာ အနေကေဟိ ရတနေဟိ ပဇ္ဇောတေ
ပကာရေန ဇောတမာနေ။ အပ၊ဌ္ဌ၊၂။၂၀ဝ။
(–အပ၊၂။ဝ၂၅၊၂၀၅။ ဥဒါန၊ဌ္ဌ။၂၃၉။
ထေရ၊ဌ္ဌ၊ဝ။၄ဝ၃။ ထေရီ၊ဌ္ဌ။၀၅၊ဝ၀၆။ အံ၊
ဋ္ဌ၊၃။၃၃၅။)

နှာနှာရတနပရိပုဏ္ဏ (တိ) [နှာနှာရတန+ပရိ-
ပုဏ္ဏ] ရတနာအမျိုးမျိုးတို့ဖြင့် ပြည့်သော။
နှာနှာရတနပရိပုဏ္ဏံ မဟန္တံ မဟာဏ္ဏဝေ နာဝ်
ဝိယ ဂဏ္ဍိ။ ဇာ၊ဌ္ဌ၊၅။ဝ၇၀။

နှာနှာရတနပရိပူရ (တိ) [နှာနှာရတန+ပရိပူရ]
အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ အထ သာ ရုဇပရိ-
သာ တံ နှာနှာရတနပရိပူရံ မဟာသမုဒ္ဒတလံ
ဒိသ္မာ။ ဒီ၊ဌ္ဌ၊၂။၂၁၅။ မ၊ဌ္ဌ၊ဝ။၁၅၂။ (–ဇာ၊
၂။ ၁၅၊၃၂၂။ ဇာ၊ဌ္ဌ၊၅။ဝ၆ဇ။)

နှာနှာရတနဘဏ္ဍိက (ပုဂိ) [နှာနှာရတန+
ဘဏ္ဍိက] အထူးထူး – အမျိုးမျိုး – သော
ရတနာထုပ်။ နှာနှာရတနဘဏ္ဍိကံ ဂဟေတ္မာ
ဆရံ အဂမာသိ။ ဇာ၊ဌ္ဌ၊၃။၄ဂ၆။

နှာနှာရတနဘူသိတ (တိ) [နှာနှာရတန+ဘူသိ-
တ] ရတနာအမျိုးမျိုးတို့ဖြင့် တန်ဆာဆင်
အပ်သော။ဟောဿတိ ,ဿဗ္ဗသောဝဏ္ဏံ၊နှာနှာ

ရတနာဘူသိတံ။ အပ၊၂။၆၂။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၃၄။ (–ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၈။)

နာနာရတနမယ (တိ) [နာနာရတန+မယ] ရတနာအမျိုးမျိုးတို့ဖြင့် – ပြီး – ပြုလုပ်အပ် – သော။ နာနာရတနမယာ ဣဋ္ဌကာ အဟောသုံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၃။ (–ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၂၈၅။)

နာနာရတနမာလီ (တိ) [နာနာရတန+မာလာ+ဣ။ထီ-ဌ – မာလီနီ] အထူးထူး – အမျိုးမျိုး – သော ရတနာပန်းကုံးရှိသော (နတ်သမီး)။ နာနာရာနမာလိနီ(ဝိမာန။၅၃) တိ....သီသေ ပဋ္ဌိမုဏ္ဍာဟိ ဝိဝိဓာဟိ ရတနာဝလိဟိ နာနာ-ရတနမာလိနီ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၅၂။

နာနာရတနမောစိတ (တိ) [နာနာရတန+ဩ-စိတ] မျှားစွာသော ရတနာတို့သည် ပေါင်းစု အပ်သော၊မျှားစွာသော ရတနာအပေါင်းရှိ သော။ နာနာရတနမောစိတ (ဇာ၊၁။၂၃၀)-ဣ နာနာရာနေဟိ ဩစိတံ သဏ္ဌိတံ ဗဟု-ရတနသဏ္ဌယံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၃၉။

နာနာရတနဝိစိတ္တ (တိ) [နာနာရတန+ဝိစိတ္တ] အထူးထူး – အမျိုးမျိုး – မျှားစွာ – သော ရာနာတို့ဖြင့်ဆန်းကြယ်သော။ နာနာရတန-ဝိစိတ္တ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၉) ဣ တတ္ထ တတ္ထ ရစိတ-နာနာရတနေဟိ သုဝိစိတ္တံ။ သာရတ္ထ၊၁။ ၁၂၉။ (–ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂၆၇။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၇၄၊ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၅၈။)

နာနာရတနသဏ္ဌယ (တိ) [နာနာရတန+သဏ္ဌယ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော ရတနာ အ ပေါင်းရှိသော၊ ဆည်းပူး–စုဆောင်း–အပ် သော ရတနာအမျိုးမျိုးရှိသော။ ဥပပန္နော မဟာကုလေ၊....နာနာရတနသဏ္ဌယေ။ အပ၊ ၂။၁၆၅။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉။

နာနာရတနသမုဋ္ဌ (တိ) [နာနာရတန+သမု-ဋ္ဌ] ရတနာ အမျိုးမျိုးတို့ဖြင့် တောက်ပ သော။ နာနာရတနသမုဋ္ဌလာနိ ဝိစိတ္တဝဏ္ဏ-သဏ္ဌာနာနိ ...“ဝိမာနာနိ” တိ ဝုစ္စန္တိ။ ဝိမာန၊ ဋ္ဌ။၂။ (–၁၁။)

နာနာရတနသမုဋ္ဌလိတ (တိ) [နာနာရတန+ သမုဋ္ဌလိတ] အသက်ပုဒ်နှက်-ကြည့်။ နာနာ-ရတနသမုဋ္ဌလိတေန ကနကမယာလက်ာရေန ဥပရိ ဆာဒိတတာယ စ သုဝဏ္ဏစ္ဆဒနံ။ ဝိမာန၊ ဋ္ဌ။၃၆။

နာနာရတ္ထ (တိ) [နာနာ+ရတ္ထ] (၁) အမျိုး မျိုးသော ဆိုးရည်တို့ဖြင့် ဆိုးအပ်သော၊ဆေး ရောင် အမျိုးမျိုးဆိုးအပ်သော။ (၂) အမျိုး မျိုးသော– အဆင်း – အရောင် – ရှိသော၊ အဆင်း – အရောင် – အမျိုးမျိုးရှိသော။(၁) နာနာရတ္ထာန (အံ၊၃။၆၄)ဣ နီလပီတလော-ဟိတောဒါတဝဏ္ဏေဟိ နာနာရဇနေဟိ ရတ္ထာ-နံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၇။ နာနာရတ္ထာန (ပဋ္ဌိသံ။ ၃၁၀)ဣ နာနာရင်ရတ္ထာနံ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၀၆။ နာနာရတ္ထေဟိ (သုတ္တနိ။၃၂၃) တိ နာနာဝိရောဂရတ္ထေဟိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၀။(– ဒီ၊၂။၂၂။ မ၊၁။၂၇၆။ သံ၊၃။၆၄။ အပ၊၂။ ၁၂၅။ ဇာ၊၂။၂၆၂။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁၃။) (၂) နာနာရတ္ထေ (ဇာ၊၂။၃၂၅)တိ နာနာ-ဝဏ္ဏေ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၀၂။ နာနာရတ္ထေတိ ဣ ရတ္ထသဒ္ဒေါ ဝဏ္ဏပရိယာယောတိ အာဟနာနာ-ရဝဏ္ဏေတိ နာနာဝဏ္ဏေတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌီ၊၂။၅၅။

နာနာရတ္ထ(နဉ) [နာနာ+ရတနဉ] အမျိုးမျိုးသော ရတနာ၊ ရတနာအမျိုးမျိုး။ နာနာရတ္ထသာ ကေဝလာ (ဇာ၊၂။၂၇၆) တိ နာနာရတနသာ-သကလပရိပုဏ္ဏာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၆၄။

နာနာရမ္မဏ (နဉ) [နာနာ+အာရမ္မဏ](၁)အမျိုး မျိုးသောအာရုံ၊ အာရုံအမျိုးမျိုး။ (တိ) (၁) အမျိုးမျိုးသော အာရုံရှိသော။ (၂) စိတ္တံ နာနာရမ္မဏောသု ပရိဿမတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၁။(– အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၃၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။

၁၀၅။ခမ္မ၊ဌ၊ ၂။၃၁၉။ထေရ၊ဌ၊၁။ ၂၁၄။ထေရ၊ ဌ၊ ၂။၆၄၊ ၂၀၄။ ထေရီ၊ဌ။၈ ၂။ မဟာနိ၊ဌ။၅၇။ နေတ္တိ ဌ။ ၆၆၊၁၀၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃ ၂။ သီ၊ဋ္ဌ၊ သစ်၊ ၂။၃၁၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၄၊၁၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၃၀။ အံ၊ဋ္ဌ ၃။ ၂၁၀။ မူလဋ္ဌ၊၁။ ၁၇၃၊၁၉၁။ အနုဋ္ဌ၊၁။ ၂၀၀။ နေတ္တိ၊ဝိ။ ၉၃၊ ၂၃ ၂။) (တိ) (၂) အပိ စေသာ သမ္ဘာဒိဋ္ဌိ နာမ ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနာကွဏာ နာနာရမ္မဏာ ဟောတိ။ဒီ၊ဌ၊၁။ ၂၀၀။ သံ၊ဌ၊၁။ ၁၄၅။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။၁၀၇။ (–အဘိ၊ဌ၊၃။ ၂၂၀။ ဥဒါန၊ဌ။ ၁၃၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၇၄။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။ ၃၀၀။)

နာနာရမ္မဏဗျာသယ(ပု) [နာနာရမ္မဏ+အဗျာ-သယ] အမျိုးမျိုးသော အာရုံ၌ ဖြစ်သော အလို 'အဗျာသယ'။ ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗေပိ နာနာရမ္ဘ-ဏဗျာသယံ ကရောတိယေဝ။ သံ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၁ ၂။

နာနာရမ္မဏဝိပ္ပန္နန (နာ) [နာနာရမ္မဏ+ဝိပ္ပန္နန] အမျိုးမျိုးသောအာရုံဖြင့် တုန်လှုပ်ခြင်း၊ အ မျိုးမျိုးသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ်ဖြင့် တုန် လှုပ်ခြင်း။ နာနာရမ္မဏဘာဝေန ဝိပ္ပန္နနံ နာ-နာရမ္မဏဝိပ္ပန္နနံ။ အနုဋ္ဌီ၊ ၂။ ၁၅၆။ (–မူလဋ္ဌီ၊ ၂။ ၁၅၃။)

နာနာရသ (ပု) [နာနာ+ရသ] (၁) အမျိုး မျိုးသောအရသာ၊အရသာအမျိုးမျိုး။(တိ) (၂) အမျိုးမျိုးသော အရသာရှိသော၊ အရ သာ အမျိုးမျိုးရှိသော။(၃) အထူးထူးသော ကိစ္စရှိသော။ (၁) နာနာရသာ ပဋ္ဌရန္တိ။ ပေတ။ ၁၅၅။ ပေတ၊ ဌ။ ၁ ၁ ၀။ တေနာဟ "နာနာရသာ ပဋ္ဌရန္တိ" တိ၊ မဇ္ဈိမကဋ္ဌကထာ-သာ ၀ါဒိသေဒါ နာနာဝိဓာ ရသာ ဝိယနန္တိ-တိ အတ္ထော။ ပေတ၊ ဌ။ ၁ ၂ ။ (တိ)(၂) နာ-နာရသေဟိ ဗျဉ္ဇနေဟိ ယုတ္တံ။ ပေတ၊ ဌ။ ၁ ၇ ၀။ (–သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။ ၂ ၅ ၄။) (၃) နာနာရသ-လက္ခဏ-ကြည့်။

နာနာရသတဏှာဝိနောဒန (နာ) [နာနာရသ-တဏှာ+ဝိနောဒန] အမျိုးမျိုးသောအရသာ ရှိသော တောဇဉ်၌ တပ်မက်မှု 'တဏှာ' ကို ပယ်ဖျောက်ခြင်း။နာနာရသတဏှာဝိနောဒန-(ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၆ ၄) နှင့် နာနာရသတောဇနေ တ-ဏှာယ ဝိနောဒနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဌ။ ၉ ၆ ။

နာနာရသဗျဉ္ဇန (တိ) [နာနာရသ+ဗျဉ္ဇန]အထူး ထူးသော အရသာရှိသော ဟင်းလျှာရှိသော၊ အရသာ အမျိုးမျိုး ပါသော ဟင်းလျှာရှိ သော။ ပုန ယာဂုပိတဿ နာနာရသဗျဉ္ဇနံ တောဇနမဒံသု။ သုတ္တနိ၊ ဌ။ ၃ ၀ ၀။

နာနာရသတောဇနေ (နာ) [နာနာရသ+တောဇ-ဇန] အမျိုးမျိုး–မျှားစွာ–သော အရသာ ရှိသော တောဇဉ်။ နာနာရသတောဇနဿ ပူရေတ္ဝာ ဒေန္တိ။ မ၊ ဌ၊ ၄။ ၁ ၃ ၉ ။ (–သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၂ ၀ ၇ ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁ ၅ ၃ ။ ထေရ၊ ဌ၊ ၁။ ၂ ၄ ၁ ။ သံ၊ ဋ္ဌီ၊ ၁။ ၂ ၅ ၄ ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋ္ဌီ၊ ၁။ ၉ ၆ ။)

နာနာရသလက္ခဏ (တိ) [နာနာ+ရသ+လက္ခ-ဏ] အထူးထူးသောကိစ္စ, အထူးထူးသော သဘော ရှိသော။ နာနာရသလက္ခဏာ (မ၊ ဌ၊ ၄။ ၁ ၀ ၁) တိ နာနာကိစ္စာ စေဝ နာနာ-သဘာ ၀ါ စ။ မ၊ ဋ္ဌီ၊ ၃။ ၃ ၁ ၄ ။

နာနာရမ္ဘိက (တိ) [နာနာ+ရမ္ဘိ+က] အမျိုး မျိုးသော–အလို–အကြိုက် – ရှိသော၊သူ။ စတ္တာရော သတ္တာရော....နာနာရမ္ဘိကာ။ သံ၊ ၂။ ၅ ၂ ၆ ။နာနာ ရမ္ဘိယော ဇတေသန္တိ နာနာ-ရမ္ဘိကာ။ ဥဒါန၊ ဌ။ ၃ ၀ ၀ ။ (–ဥဒါန။ ၁ ၅ ၀ ။ မဟာနိ။ ၀ ၃ ။ သုတ္တနိ၊ ဌ။ ၂ ။ ၂ ၂ ၀ ။ ဒီ၊ ဋ္ဌီ၊ ၁ ။ ၄ ၀ ၀ ။ သီ၊ ဋ္ဌီ၊ သစ်၊ ၂ ။ ၄ ၂ ၆ ။)

နာနာရူပ (နာ) [နာနာ+ရူပ] (၁) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော ရုပ်ပုံ။ (တိ) (၂) အထူး ထူး – အမျိုးမျိုး – မျှားစွာ – သောအဆင်းရှိ သော။ (၁) သော သက္ခရော ခိပိတ္ဝာ ခိပိတ္ဝာ နိဂြောဓပဏ္ဏေသု နာနာရူပါနိ ဒဿေတိ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁ ။ ၄ ၄ ၃ ။ ဘာဇနံ ကရောန္တော နာ-နာရူပါနိ သမုဋ္ဌာပေသိ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅ ။ ၃ ၀ ၀ ။ (–

ပဋ္ဌိသံ၊၆။ ၂၄။ ဝိမာန၊၆။၅၁။ မဟာနိ၊၆။ ၂၆၃။)(တိ) (၂) အနေကဝဏ္ဏ (ဝိမာန၊၆။ ၂၁၉) ·ကြည့်။

နာနာလက္ခဏ (တိ) [နာနာ+လက္ခဏ] အထူးထူးသော သဘော 'လက္ခဏာ' ရှိသော။ နာနာလက္ခဏော (သံ၊၆။ ၂။၂၉၅။ အဘိ၊၆။ ၂။၃၂) တိ (ဝဏ္ဏဂန္ဓရသဖဿာဒီဟိ) နာနာ-သဘာဝေါ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၂၅၁။ မူလဋီ၊ ၂။ ၂၇။ (–သံ၊၆။၃၀။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၄၂၁။)

နာနာလက်ံဝရ (ပု) [နာနာ+အလက်ံဝရ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော တန်ဆာ။ နာနာ-လက်ံဝရေဟိ အလက်ံတာ။ ဇာ၊၆။၅။၁၀၁။ ဇာ၊ဋီ၊၃။၁၂၀။

နာနာလက်ံဝရပ (ပ) ဋ္ဌိမဏ္ဍိတ (တိ) [နာနာ-လက်ံဝရ+ပဋ္ဌိမဏ္ဍိတ] အထူးထူး–အမျိုး-မျိုး–သော တန်ဆာတို့ဖြင့် ဆင်ယင်အပ်သော။ အလက်ံတာတိ နာနာလက်ံဝရပဋ္ဌိ-မဏ္ဍိတာ။ ဇာ၊၆။၅။၁၀၁။ (–အဘိ၊၆။ ၁၀၂။ အံ၊ဋီ၊ ၃။၁၅၅။)

နာနာလက်ံဝရဝိစိတ္တ (တိ) [နာနာလက်ံဝရ+ဝိစိတ္တ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော တန်ဆာတို့ဖြင့် ဆန်းကြယ်သော။ နာနာစိတ္တ (ဇာ၊၆။၅။ ၃၂၂)·ကြည့်။

နာနာလဒ္ဓိ (ထီ) [နာနာ+လဒ္ဓိ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော အယူ၊ အယူအမျိုးမျိုး။ နာနာတိတ္ထိယာ (ဒီ၊ဋီ၊ ၁။ ၃၆၃)·ကြည့်။

နာနာလဒ္ဓိက (တိ) [နာနာ+လဒ္ဓိ+က] အယူအမျိုးမျိုးရှိသော၊သူ။ နာနာလဒ္ဓိကာ နာ-နာဂါဟာ ဟုတ္ဝာ ဝိဝဒိဿန္တိ။ ဇာ၊၆။ ၁။ ၂၂၅။ (–မဟာနိ။ ၈၃။ သံ၊၆။ ၃။ ၃၁၇။ ထေရ၊၆။ ၃။ ၃၃၆။)

နာနာလာဘ (တိ) [နာနာ+လာဘ] အသီးသီးသော လာဘ်ရှိသော(ကျောင်း-စသည်)။ နာနာလာဘေဟိ (ဝိ၊၆။ ၃။ ၄၁၃။ ၂၅၉)တိ အာဒီသု နာနာ ဝိသုံ ဝိသုံ လာ-ဘော ဇတေသူတိ နာနာလာဘာ၊ဒ္ဒေ ဝိဟာ-ရာ၊ တေဟိ နာနာလာဘေဟိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၄၃။ ဝိနယာလက်ံဝရ၊ဋီ၊ ၂။ ၃၃။ (–ဝဇိရ။ ၄၂၁။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၀၀။)

နာနာဝဇ္ဇန (တိ) [နာနာ+အာဝဇ္ဇန] (က) ကွဲပြား–ထူးခြား–သော အာဝဇ္ဇန်ရှိသော။ (ခ) အထူးထူး–မျိုးစုံ–သော အာဝဇ္ဇန်ရှိ၏သာ။ (ဂ) နာနာဝဇ္ဇနေတိ အပ္ပနာဝိ-ထိအာဝဇ္ဇနတော နာနာ ဘိန္နံ ပုရိမဝိထိသု အာဝဇ္ဇန် ယသ္မာ ဥပစာရသ္မာ၊ တသ္မိံ နာနာ-ဝဇ္ဇနေ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၇၆။ (က) (ခ) (နာနာ-ဝဇ္ဇနေ။ ဝိ၊ဋီ၊ ၁။ ၁ ၂၃။ သံ၊ဋီ၊ ၃။ ၂ ၂ ၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁ ၆ ၁) တိ ယေန အာဝဇ္ဇနေန အပ္ပနာ-ဝိထိ၊ တတော ဘိန္နာ (ဇ္ဇာ) ဝဇ္ဇနေ အနေ-ကာ ဝဇ္ဇနေ ဝါ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၃ ၇ ၂။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၄ ၂ ၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၁။ ၁ ၄ ၃။ (–ဝိ၊ဋီ၊ ၂။ ၁ ၀ ၂။ အဘိ၊ဋီ၊ ၁။ ၂ ၂ ၁။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋီ၊ ၁။ ၁ ၇ ၀။ မဟာနိ၊ ဋီ။ ၁ ၂ ၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁ ၉ ၄။ မူလဋီ၊ ၂။ ၁ ၃။ မူလဋီ၊ ၃။ ၁ ၅ ၅။)

နာနာဝဏ္ဏ (ပု) [နာနာ+ဝဏ္ဏ] (၁) သဏ္ဌာန်အမျိုးမျိုး (၂) အဆင်းအမျိုးမျိုး။ (တိ) (၃) အဆင်းအမျိုးမျိုးရှိသော။ (၄) အထူးထူး–မျိုးစုံ–သော အမျိုးဇာတ်ရှိသော။ (၅)အထူးထူး အပြားပြားအားဖြင့် ချီးမွမ်းအပ်သော။

(၁) သဏ္ဌာန်အမျိုးမျိုး။ သစေ ပန နာနာဝဏ္ဏော ကာတုကာမော ဟောတိ။ ပဋ္ဌိ-သံ၊ဋီ၊ ၁။ ၃ ၀ ၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁ ၇။ နာနာဝဏ္ဏော-(ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁ ၇)တိ နာနာကာရော၊ ယထာ-ဝုတ္တဝဏ္ဏာဒိဝသေန နာနာဝိဓော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။ ၂ ၂။ (–ပဋ္ဌိသံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂ ၇ ၁။)

(၂) အဆင်းအမျိုးမျိုး။ နာနာဝဏ္ဏံ ရဇေသ' ဟံ။ အပ၊ ၁။ ၂ ၄ ၇။ နာနာဝဏ္ဏေဟိ

ဒုဿာနိ ရဇ္ဇေသိ။ အပါ၊ ၂။၁၀၇။ (–မိလိန္ဒ။၁၃၁။ ဝိ၊ ၁၃၊ ၁။ ၇၁။ မဟာနိ၊ ၁။ ၁၀။)

(တိ) (၃) အဆင်းအမျိုးမျိုး ရှိသော။ နာနာဝဏ္ဏာ (ပုံ၊ ပ၊ ၉) —ခုဒ္ဒက၊ ၁။ ၁၃။ ဇာ၊ ၁။ ၅၁။ နာနာဝဏ္ဏာ (ပုံ၊ ပ၊ ၈) —အံ၊ ၂။ ၂၁၀။ ဇာ၊ ၂။ ၃၃၊ ၁၇၁။ စူဠနိ။ ၂၆၁။ မ၊ ၁၊ ၂၉၅။ ဇာ၊ ၁၊ ၂၁၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၀၁။ နာနာဝဏ္ဏာ (ထီ၊ ပ၊ ၈) —အပ၊ ၂။ ၁၀၄။ နာနာဝဏ္ဏာ=နာနာဝဏ္ဏာနိ (နိ၊ ပ၊ ၈) —စူဠနိ။ ၂၆၁။ ဓမ္မ၊ ၁၊ ၂။ ၂၇၉။ နာနာ-ဝဏ္ဏေ (ပုံ၊ ဒု၊ ၈) —မ၊ ၁၊ ၁။ ၁၃။ ဇာ၊ ၁၊ ၁။ ၄၄၁။ နာနာဝဏ္ဏံ (နိ၊ ဒု၊ ၉) —ဗုဒ္ဓဝံ။ ၂၃၀။ နာနာဝဏ္ဏာနိ (နိ၊ ဒု၊ ၈) —အပ၊ ၁၊ ၁။ ၂။ ဇာ၊ ၁၊ ၁။ ၂၀။ နေတ္တိ ၁။ ၄၁။ နေတ္တိ၊ ဝိ။ ၂၁၉။ နာနာဝဏ္ဏေန (နိ၊ တ၊ ၉) —ဝိ၊ ၁၊ ၁။ ၂၅၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၀၉။ နာနာဝဏ္ဏေဟိ (ပုံ၊ တ၊ ၈) —သံ၊ ၁၊ ၁။ ၀၇။ နာနာဝဏ္ဏာဟိ (ထီ၊ တ၊ ၈)—ဝိမ၊ ၁။ ၅၁။ ဝိမာန၊ ၁။ ၁၅ ၂။ နာနာ-ဝဏ္ဏေဟိ (နိ၊ တ၊ ၈) —ဇာ၊ ၂။ ၁၄။ ခုဒ္ဒက၊ ၁။ ၁ဖ၅။ သုတ္တနိ၊ ၁။ ၁။ ၂၉၄။ ဝိမာန၊ ၁။ ၁၀ ၂။ ပေတ၊ ၁။ ၁၃၉။ ထေရ၊ ၁။ ၁။ ၄ ၂ဖ။ ဇာ၊ ၁။ ဖ။ ၁ဖ၉။ ဇာ၊ ၁။ ၇။ ၁ ၂၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၁၉။

(၄) အထူးထူး–များစွာ–သော အမျိုးဇာတ်ရှိသော။ နာနာဝဏ္ဏာ (မ၊ ၁၊ ၁။ ၂၉၅)တို့ နာနပ္ပကာရဝဏ္ဏာ။ မ၊ ၁ဦ၊ ၁။ ၁၉၉။

(၅) အထူးထူး အပြားပြား အားဖြင့် ချီးမွမ်းအပ်သော။ နာနာဝဏ္ဏံ ကထံ ကထေ-န္တိယော။ အံ၊ ၁၊ ၁။ ၁၁ ၅။

နာနာဝတ္ထ (နာ)[နာနာ+ဝတ္ထ] အထူးထူး–အမျိုး မျိုး–သော အဝတ်၊ အထူးထူး– အမျိုး မျိုး–သော အဆင်းရှိသောအဝတ်။ နာနာ-ဝတ္ထေဟိ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၀၉) တို့ နာနာ-ဝဏ္ဏေဟိ ဝတ္ထေဟိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁ဦ၊ ၁။ ၂၁ဖ။

နာနာဝတ္ထု (နာ) [နာနာ+ဝတ္ထု] (က) အထူး ထူးသော အကြောင်း 'ဝတ္ထု'။ (ခ) အသူး ထူးသော–ဖြစ်ရာ–တည်ရာ–မှီရာ–'ဝတ္ထု'။ (က) ဣမိဿာ စောဒနာယ နာနာဝတ္ထူနိ ကေစိ စောဒကေ။ ဝိ၊ ၁၊ ၂။ ၁ ၂ ၂။ ဝေမိဒံ စိတ္တံ နာနာဝတ္ထူသု နာနာရမ္မဏဝသေန ဒီပိတံ။ အဘိ၊ ၁။ ၁ ၂ ၂။ (–သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁ ၄ ၉။) (ခ) ဝတ္ထုနာနတ္တေတိ ဝတ္ထူနံ နာနာဘာဝေ၊ နာနာဝတ္ထူသူတိ အတ္ထော။ ပဋိသံ၊ ၁။ ၁ ၁။

နာနာဝတ္ထုက (တိ) [နာနာ+ဝတ္ထု+က] (၁) အထူးသူးသော အကြောင်း 'ဝတ္ထု' ရှိသော၊ အကြောင်း 'ဝတ္ထု' အမျိုးမျိုးရှိသော။ (၂) အထူးထူးသော မှီရာ 'ဝတ္ထု' ရှိသော၊ မှီရာ 'ဝတ္ထု'အမျိုးမျိုးရှိသော။(၁) နာနာဝတ္ထုကာ ဝါ အာပတ္တိယော ဟောန္တိ။ ဝိ၊ ၁၊ ၄။ ၁ ၀။ နာနာဝတ္ထူနိ တောသန္တိ နာနာဝတ္ထုကာ-ယော။ ပါစိတ်၊ ယော။ ၄ ၂ ၄။ (–ဝိ၊ ၁၊ ၁။ ၁ ၄ ဖ။ ဝိ၊ ၁၊ ၄။ ၁ ဖ၊ ၂ ၊ ၂ ၁ ၀။ ဝိ၊ သင်ဃ။ ၁ ၁ ၁ ၊ ၁ ၁ ၇။ ဝ ဇီ ရ။ ၅ ၁ ၁။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ဖ ၉။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁ ၁ ၀။ ကင်္ခါ၊ ဋ္ဌ၊ သင်္ခ။ ၂ ဖ ဖ။) (၂) တေ နာနာဝတ္ထုကာ။ အဘိ၊ ၁။ ၁ ၂ ၀။ –

နာနာဝါဒ (ပုံ) [နာနာ+ဝါဒ] (ခ) အထူးထူး သော အယူ 'ဝါဒ'။ (တိ) (၂) အထူးထူး သော အယူ 'ဝါဒ' ရှိသော။ (ခ) ယံ တတ္ထ ဘဏ္ဍနံ ကလဟော ဝိဂ္ဂဟော ဝိဝါဒေါ နာနာ-ဝါဒေါ။ ဝိ၊ ၄။ ၂ ၁ ၊ ၂ ၁ ဖ။ ဝိ၅။ ၂ ၀ ၁ ၊ ၂ ၇ ၀။ ဒုဝိဓောပိ ဟော နာနာအာစရိယာနံ ဝါဒ-တော နာနာဝါဒေါ။ ဒီ၊ ၁။ ၁ ၀ ၁ ၂။ နာနာ-ဝါဒေါ နာနာဝိဓော ဝါဒေါတိ ကတ္တာ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၄ ၀ ၀။ သီ၊ ဌ၊ သင်္ခ၊ ၂။ ၄ ၂ ဖ။ (–ဒီ၊ ၁။ ၂ ၂ ၁။ မ၊ ၁။ ၁ ၁ ၉။) (တိ) (၂) ဒ္ဝေ ဘိက္ခူ အဘိ-ဓမ္မေ နာနာဝါဒါ။ မ၊ ၁။ ၂ ၁။ နာနာဝါဒါ-(ဘေရ။ ၁ ၄ ၁)တို့ ဘည္ဟည်ဝိရုဒ္ဓဝါဒါ ဝိရုဒ္ဓ-ဒိဋ္ဌိကာ၊ ကလဟကာရကာ စာတိ အတ္ထော။ ထေရ၊ ၁။ ၂။ ၄ ဖ ၂။ (–မ၊ ၁။ ၁ ၁။ ခုဒ္ဒက၊ ၁။ ၁ ၀။ နေတ္တိ၊ ဝိ။ ၁။)

နာနာဝိကုဗ္ဗန (နဝိ) [နာနာ+ဝိကုဗ္ဗန]အထူးထူး-အမျိုးမျိုး - သော တန်ခိုးဖန်ဆင်းခြင်း။ နာနာဝိကုဗ္ဗနံ ကတ္တာ၊ ဒေဿတ္တာ လောကနာထကံ။ အပ၊ ၂။ ၂၃ဝ။ (- ၂ဂ၁။)

နာနာဝိဓ (ပု) [နာနာ+ဝိဓ။ (နာနာဝိဟ-အဒ္ဓမာဂဓ)] (၁) အထူးထူး အပြားပြား၊ အမျိုးမျိုး အစားစား။ (တိ) (၂) အထူးထူး အပြားပြား - အမျိုးမျိုး အစားစား - ရှိသော။ (၁) နာနာဝိဓေန ပဒဝိသေသတာ ကထနံ ပဒံ။ သံ၊ဌိ၊သစ်၊ဝ။ဝ၄ဝ။ (တိ) (၂) နာနာဝိဓော(ပု၊ပ၊ဧ)—သံ၊ဌ၊၃။ဝ၆၅။ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ဝ။၄၄။ ကခ်ီ၊ဌိ၊သစ်။ဝ၉၇။ အနုဋ္ဌိ၊၃။ ၂၂၅။ နာနာဝိဓာ(ထီ၊ပ၊ဧ)—သံ၊ဌ၊ဝ။ဝ၁၅၊ နာနာဝိဓံ (နု၊ပ၊ဧ)— နေဘ္ဘိ၊ဝိ။ ၂၉၇၊၃၃၅။ နာနာဝိဓာ (ပု၊ပ၊ဗ)—မ၊ဌ၊၃။ဂ၁။ သံ၊ဌ၊၃။ ၇၅။ ဥဒါနု၊ဌ။၉။ ပေတာ၊ဌ။ဝ၁ ၂။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၇။ ဒီ၊ဌိ၊ဝ။၃ဝ၆။ မ၊ဌိ၊ဝ။ ၂၆။ သံ၊ဌိ၊ဝ။ ၂၂။ နာနာဝိဓာ(ထီ၊ပ၊ဗ)—သံ၊ဌိ၊ ၂။၅၄။ နာနာ-ဝိဓံ (ပု၊ဒု၊ဧ)— အံ၊ဌ၊၃။ဂ၁၊ဂ၇။ ထေရ၊ဌ၊ ဝ။ဝ၂၇။ မဟာနိ၊ဌ။၃ဝ၆။ နာနာဝိဓံ (ထီ၊ ဒု၊ဧ)—ဝိ၊ဌ၊၄။ ၂ဝ၅။ ဒီ၊ဌ၊၃။၃၇။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ဝ၉၂။ ဓမ္မ၊ဌ၊ဝ။ဝ၈၅။ ဝိမာန၊ဌ။ဝ၀၄။ သံ၊ ဌိ၊ ၂။၃၉ဝ။ နာနာဝိဓံ (နု၊ဒု၊ဧ) —အံ၊ဌ၊ ဝ။ ၂၇၂။ ထေရီ၊ဌ။ဝ၉၅။ မဟာနိ၊ဌ။၃ဝ၆။ နာနာဝိဓေ (ပု၊ဒု၊ဗ)—မ၊ဌ၊၄။၄၉။ ထေရ၊ ဌ၊ ၂။၅၃။ ဇာ၊ဌ၊၅။၄၄၄။ နာနာဝိဓေ (နု၊ ဒု၊ဗ)— အပ၊ ၂။ ၂၆၇။ နာနာဝိဓာနီ—ဝိ၊ဌ၊ ၂။ဝ၀ဂ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၇၃။ အံ၊ဌ၊ဝ။ဂ၀၊ ၂၃၆။ ဓမ္မ၊ဌ၊ဝ။၃ဝ။ ဥဒါနု၊ဌ။ ၂ဝ၇။ ဝိမာန၊ဌ။၃ဝ။ ပေတာ၊ဌ။၄၉။ ဇာ၊ဌ၊၆။ဝ၄၅။ နာနာဝိဓေ-နု (ပု၊တ၊ဧ)—ခုဒ္ဒကာ၊ဌ။၅ဂ။ ပေတာ၊ဌ။ဝ၀၆။ နာနာဝိဓာယ (ထီ၊တ၊ဧ)— ဒီ၊ဌ၊၃။၄၄။ စရိယာ၊ဌ။ဝ၉ဝ။ နာနာဝိဓေဟိ(ပု၊တ၊ဗ)— မိလိန္ဒ။ ၂၅ဂ။ သံ၊ဌ၊၃။ ၂၃၅။ အံ၊ဌ၊ဝ။ဝ၃၆။ ပေတာ၊ဌ။ဝ၄ဂ၊ဝ၅ဂ။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဝဂ။ စရိ-ယာ၊ဌ။၆ဝ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၄၇၅။ သာဝတ္ထု၊ ၂။ ၂ဂဝ။ ဒီ၊ဌိ၊၃။ဝ၅၉။ နာနာဝိဓာဟိ (ထီ၊တ၊ ဗ)—အပ၊ဌ၊ဝ။၇။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။၇။ နာနာ-ဝိဓေဟိ(နု၊တ၊ဗ)—ဒီဃာန၊ဌ။ ၂ဝဂ။ ပေတာ၊ ဌ။၉ဂ။ သံ၊ဌိ၊ ၂။ ၅ဝ၉။ နာနာဝိဓာ(ပု၊မ၊ဧ)— စရိယာ၊ဌ။ ၂ ၂ဝ။ နာနာဝိဓာနံ (ပု၊ဆ၊ဗ)— မ၊ဌ၊၃။ ၇ဝ။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၉ဖ။ ဝိမာန၊ဌ။ဝ၄၇။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၃ ၅၄။ နာနာဝိဓေသု (ပု၊သ၊ဗ)— ဒီ၊ဌိ၊၃။ဝ၁၅။ နာနာဝိဓေသု (နု၊သ၊ဗ)—မ၊ ဌ၊၃။ ၂ဂ၄။

နာနာဝိဓကိမိကုလာကုလ (တိ) [နာနာဝိဓကိမိ-ကုလ+အာကုလ] အထူးထူး အပြာ-ပြား သော ပိုးမျိုးတို့နှင့် ရောပြွမ်းသော။ နာနာ-ဝိဓကိမိကုသာကုလံ ပရမဒုဂ္ဂန္ဓဇေဂုစ္ဆံ ဂူထံ သမ္မဇ္ဇတိ။ ပေတာ၊ဌ။ဝ၇၇။

နာနာဝိဓကုဏပဘရိတ (တိ) [နာနာဝိဓကုဏပ+ဘရိတ] အထူးထူး အပြားပြားသော အ-ကောင်ပုပ်ဘို့ဖြင့် ပြည့်သော။ တမေနံ ဇဝံ နာနာဝိဓကုဏပဘရိဘမ္မိ ကာယံ.....သုဘ-တော မညာဘိ။ သုဘ္ဘနိ၊ဌ၊ဝ။ ၂ဂ၀။

နာနာဝိဓကုသုမဝဏ (နဝိ) [နာနာဝိဓကုသုမ+ဝဏ]အထူ ထူးအပြာ-ပြားသော ပန်းပွင့်မိုး။ နာနာဝိဓကုသုမဝဏ္ဏ အန္တလိက္ခတော ပဝတိ။ ခုဒ္ဒကာ၊ဌ။ဂ၅။

နာနာဝိဓကုသုမသမာကိဏ္ဏ (တိ) [နာနာဝိဓကု-သုမ+သမာကိဏ္ဏ] အထူးထူး အပြားပြား သော ပန်းပွင့်တို့ဖြင့် ရောပြွမ်းသော။ နာနာ-ဝိဓကုသုမသမာကိဏ္ဏံ အနေကတူရိယသံဃုဋ္ဌံ မဟာဗောဓိ ပရိက္ခိပိ။ ဝိ၊ဌ၊ဝ။ဖ၉။

နာနာဝိခေဒ္ဓ (နဝိ) [နာနာဝိဓ+ခေဒ္ဓ] အထူးထူး အပြားပြား-အမျိုးမျိုး - သော ခဲဖွယ်။ ရမ္မနဂရဝါသိဒနာ ပန ဥပါသကာ သဒ္ဓါဒိ-ဂုဏသမ္ပန္နာ နာနာဝိခေဒ္ဓာဒီဟိ . ဒါနံ ဗုဒ္ဓပ-မုခဿ သံဃဿ အဒံသု။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ဝ၁၉။

နာနာဝိဓစိတ္တကမ္မ (နဝ) [နာနာဝိဓ+ဝိတ္တကမ္မ] အထူးထူးအပြားပြား–မျိုးစုံ–သော ပန်းချီ ဆေးရေးရုပ်။ အနေကစိတ္တန္တိ နာနာဝိဓ-စိတ္တကမ္မံ, အနေကေဟိ ဝါ...ဝိစိတ္တရုပ်။ ပေ-တ၊ဋ္ဌ။၁၃၇။

နာနာဝိဓစိတ္တရူပ (နဝ) [နာနာဝိဓ+စိတ္တရူပ] အထက်ပုဒ်-နက်ကြည့်။အနေကစိတ္တန္တိနာနာ-ဝိဓစိတ္တရူပံ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၃၀၁။

နာနာဝိဓဒဏ္ဍ (တိ) [နာနာဝိဓ+ဒဏ္ဍ] အထူး ထူး အပြားပြား–မျိုးစုံ–သော တုတ်ရှိ သော။ နာနာဝိဓဒဏ္ဍာ(သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၃)နာနာ-ဝိဓဒဏ္ဍနိပါတာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၃။

နာနာဝိဓဒိဋ္ဌဂဏုပကူဇိတ (တိ) [နာနာဝိဓဒိဋ္ဌ-ဂဏ+ဥပကူဇိတ] အထူးထူး အပြားပြား–မျိုးစုံ–သော ဌက်အားပါင်းတို့၏ မြည်တွန်ရာ ဖြစ်သော။ နာနာဝိဓဒိဋ္ဌဂဏုပကူဇိတေဟိ ....အမ္ဘသာလဝနသဏ္ဍမဏ္ဍိတေဟိ ဝနဂဟ-နေဟိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၄၂။

နာနာဝိဓဒိဋ္ဌိက (တိ) [နာနာဝိဓ+ဒိဋ္ဌိက]အထူး ထူး အပြားပြား–မျိုးစုံ – သော အယူရှိ သော၊သူ။ နာနာဝိဓာတိ နာနာဝိဓဒိဋ္ဌိကာ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၅၁။

နာနာဝိဘဝ (တိ) [နာနာ+ဝိဘဝ] အထူးထူး သော စည်းစိမ် ရှိသော၊ သူ။ ကေတောပြာဟ္မဏဂဟပတိ အာဒယော နာနာဝိဘဝေ သိရိဝိယာသသမုဒ္ဓလေ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၆။

နာနာဝိဘာဂ (တိ) [နာနာ+ဝိဘာဂ] အထူးထူး သော ဆိုးရည်ဖြင့် ဆိုးအပ်သော (အဝတ်-စသည်)။ နာနာဝိဘာဂေဟိ ဝတ္ထေဟိ ဧဇ-ပဋ္ဌာဂေ ဥဿာပေန္တိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄။ ဇာ။ ဋ္ဌ၊၁။၁၄။ (–အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၃။)

နာနာဝိဘာဂဝဏ္ဏ (ပု) [နာနာဝိဘာဂ+ဝဏ္ဏ](၁) အထူးထူး – အမျိုးမျိုး – တပ်နှစ်သက်ဖွယ် အဆင်း။ (တိ) (၂) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး –တပ်နှစ်သက်ဖွယ် အဆင်း ရှိသော။ (၁) အောက်ပုဒ်-ကြည့်။(တိ) (၂) နာနာဝိဘာဂ-ဝဏ္ဏေဟိ တေသံယေဝ စ ပတ္တေဟိ။ ဝိမာန၊ ဋ္ဌ။၃၁။

နာနာဝိဘာဂဝဏ္ဏဝိစိတ္တ (တိ) [နာနာဝိဘာဂဝဏ္ဏ+ ဝိစိတ္တ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး – တပ်နှစ်သက် ဖွယ် အဆင်းတို့ဖြင့် သန်းကြယ်သော။ နာ-နာဝိဘာဂဝဏ္ဏဝိစိတ္တေဟိ ဝတ္ထေဟိ....ကပ္ပရုက္ခံ နာမ အလက်ရိတ္တာ တေန သတ္ထု ထူပံ ပူ-ဇေသိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၉၇။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၅၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၉၀။)

နာနာဝိဘာဂဝဏ္ဏသမုဒ္ဓလ (တိ) [နာနာဝိဘာဂဝဏ္ဏ +သမုဒ္ဓလ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–တပ်နှစ်-သက်ဖွယ် အဆင်းတို့ဖြင့် တောက်ပသော။ နာနာဝိဘာဂဝဏ္ဏ သမုဒ္ဓလံ ဒိဗ္ဗဝတ္ထသဒိသံ ဝတ္ထဥ္စ....ဥဒပဒ္ဓထ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၄၇။

နာနာဝိဘာဂဝတ္ထ (နဝ)[နာနာဝိဘာဂ+ဝတ္ထ]အထူး ထူး–အမျိုးမျိုး–သော ဆိုးရည် တို့ဖြင့် ဆိုး အပ်သော အဝတ်. နာနာဝိဘာဂဝတ္ထာနိ စ အာဟေတ္ဝာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄၄။ (–ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂၉။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၉၉။ ကင်္ခာ၊ဋ္ဌ၊သင်္ဘ။၃၀၃။)

နာနာဝိဓ (တိ) [နာနာ+ဝိဓ။ (နာနာဝိဓ-သံ၊ နာနာဝိဟ-အဒ္ဓမာဂဓီ)] အထူးထူး အပြားပြား–မျိုးသော အပြား–ရှိသော။ နာနာဝိဓေနိ (ဇာ၊ ။ ၂၀၆) တိ ဗဟူနိ စ အနေကပ္ပကာရာနိ စ ဟတ္ထိယာနအဿယာ-နာဒီနိ အတ္ထိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ၂၀။

နာနာဝိသယ (တိ) [နာနာ+ဝိသယ] အထူး ထူး–အမျိုးမျိုး–သော အာရုံရှိသော။ ပဋ္ဌိမာနိ အာဝုသော (ဂေါတမ) ဣန္ဒြိယာနိ နာနာဝိသယာနိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂ဖ၉။ သံ၊ဋ္ဌ။ ၃၉၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ခ။ ၁၀၄။ (–သံ၊ ၂။ ၄၀ ၂။)

နာနာဝိသယီ (တိ) [နာနာဝိသယ + ဣ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော အာရုံရှိသော။ နာနာဝိသယီနော ဇနာ.... နဂရံ ပဿိတ္မာ။ မိလိန္ဒ။၃၁၆။

နာနာဝိဟာရ (ပု) [နာနာ+ဝိဟာရ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော နေနည်း။ အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော နေကြောင်းတရား။ နာနာဝိဟာရေန (ဟိ) ဝိဟရတံ။ အံ၊၃။ ၅၃၀။ အံ၊၆။၃။ ၃၄၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၂၁။ (–ဗုဒ္ဓဝံ၊၆။ ၂၇။)

နာနာဝိဟိတ (တိ) [နာနာ+ဝိဟိတ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော အပြားရှိသော၊ အမျိုးမျိုး–အစားစား–သော။ နာနာ-ဝိဟိတာ ဣဿာ။ ဒီ၊ ၂။ ၂၃၄။ မ၊ဥ။၁၃၂။ နာနာဝိဟိတာ (မ၊၁။ ၇၂)တိ နာနာ-ဝိဓာ။ မ၊၆။ ၁။ ၂၇၅။ (–အဘိ၊၆။ ၂။ ၂၁၂။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၄၀၊ ၁၃၇။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၁၅၃။ သံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၆။ အံ၊ဋီ၊ ၁။ ၂၈။)

နာနာဝိထိ (ထိ) [နာနာ+ဝိထိ] (က) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော စိတ်အစဉ်အတန်း 'ဝိထိ'။ (ခ) အထူးထူး – အမျိုးမျိုး – သော(သွားရာ) လမ်းခရီး။ (ဂ) နာနာ-ဝိထိယံ ပရသန္တာနေ စ .... ဘိန္နဝတ္ထုကာနံ သမ္ဘယုတ္တတာ အာပဇ္ဇေယ္ယ။ မူလဋီ၊ ၁။ ၃၇။ (–အဘိ၊ ၆။ ၃၆၈။) (ခ) အဇဝိထိ-အာဒိကာ နာနာဝိသိယော ပဋိပဇ္ဇတိ။ သံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၅၈။

နာနာဝိထိက (တိ) [နာနာ+ဝိထိ+က] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော စိတ်အစဉ်အတန်း 'ဝိထိ'ရှိ၏သော။ သောစနာကာရဿာပိ ဝါ နာနာဝိထိကဿ။ အနုဋီ၊ ၂။ ၇၂။

နာနာဝုတ္ထ (တိ) [နာနာ+ဝုတ္ထ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော အနက်ကို ဟောတတ်သော။ ကေမ္ပိ ဝတ္ထုမ္ပိ ဝေဝစနေန နာနာ-ဝုတ္ထေန ဘဂဝတာ ပသံသိတောဝ။ ပေဋ-ကော။ ၂၃၄။

နာနာဝုဓ (နဿ) [နာနာ+အာဝုဓ] အမျိုးမျိုး သော လက်နက်၊ လက်နက်အမျိုးမျိုး။ နာနာဝုဓာနိ ဂဟေတ္မာ ဇာ၊ ၆။ ၃၀။ ဇာ၊ ၆။ ၅။ ၂၀၇။ (–အပ၊ ၆။ ၁။ ၈၅။)

နာနာဝုဓဟတ္ထ (တိ) [နာနာဝုဓ+ဟတ္ထ] လက်၌ လက်နက်အမျိုးမျိုးရှိသော၊ လက်-နက်အမျိုးမျိုး စွဲကိုင်သော၊သူ။ စောရ.... နာနာဝုဓဟတ္ထာ ရတ္တိဘာဂေ အာဂန္တ္မာ။ ဇာ၊ ၆။ ၁။ ၃၀၆။ (–ဇာ၊ ၆။ ၆။ ၂၄၆။)

နာနာဝေရဇ္ဇ (နဿ) [နာနာ+ဝေရဇ္ဇ]အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော တိုင်းတပါး၊ တိုင်းပြည် အမျိုးမျိုး၊ နိုင်ငံအမျိုးမျိုး။ နာနာဝိမ-ဝေရဇ္ဇံ နာနာဝေရဇ္ဇံ။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၃၁၃။ အောက်ပုဒ်လည်း-ကြည့်။

နာနာဝေရဇ္ဇက (တိ) [နာနာ+ဝေရဇ္ဇ+က] (၁) (က) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော တိုင်းတပါးမှလာသော။ (ခ) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော တိုင်းတပါး၌ မွေးဖွားသော။ (ဂ) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော။ တိုင်းတပါး၌ ဖြစ်ထွန်းကာ။ (ဃ) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော တိုင်း-တပါးလျှင် နေရာရှိသော၊သူ။ (၂) (က) တိုင်းတပါးမှလာသော ရဟန်း အမျိုးမျိုး– (ခ) တိုင်းတပါး၌ မွေးဖွားသော ရဟန်း အမျိုးမျိုး (ဂ) တိုင်းတပါး၌ ဖြစ်ထွန်း-သော ရဟန်း အမျိုးမျိုး။ (ဃ) တိုင်း-တပါးလျှင် နေရာရှိသော ရဟန်းအမျိုးမျိုး။ (၃) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော ဇနပုဒ်၌ နေလေ့ရှိသော၊သူ။

နာနာဝေရဇ္ဇကဿ ဘိက္ခု။ ပဿိတ္မာ ဘဂ္ဂေန နိမန္တေန္တိ။ ဝိ၊ ၂။ ၁၀၀။ (–ဒီ၊ ၁။ ၁၀၅။ အံ၊ ၂။ ၂၃၀၊ ၁ သရ။ ၃၄၇။ ဗိ၊ ၆။ ၂။

ဇ၆။ သုတ္တနိ၊၆၂။၁၇။ ထေရ၊၆၂။ ၄၂၀။ သာရတ္ထ၊၂။၂၉၂။)

(၁) (က) (ခ) (ဂ) (ဃ) နာနာ-ဝေရဇ္ဇကေဟိ နာနာဝိဝေဟိ အညရဇ္ဇေဟိ အာဂတေ။ ဝိ၊၆၂၊၃။၂ဇ။ နာနာဝေရဇ္ဇကာန (ဒီ၊၁။၁၀၅)နဲ့ နာနာဝိဝေသု ရဇ္ဇေသု အညေ-သု အညေသု ကာသိကောသလာဒီသု ရဇ္ဇေ-သု ဇာတာ၊ တာနိ ဝါ တေသံ နိဝါသာ၊ ထတော ဝါ အာဂတာတိ နာနာဝေရဇ္ဇကာ။ ဒီ၊၆၂။၂၅၀။ ရညော ဣဒံ ရဇ္ဇံ၊ ဝိသဒိသံ ရဇ္ဇံ ဝိရဇ္ဇံ၊ နာနာပဋကာရံ ဝိရဇ္ဇံ နာနာဝိရဇ္ဇံ၊ နာနာဝိရဇ္ဇေဟိ အာဂတာ နာနာဝေရဇ္ဇကာ။ မဇ္ဈေ ဝုဒ္ဓိ ဟောတိ။ ပါစိတ်၊ယော။ဇ၆။ (–မ၊၆၂၊၃။၂ဂ၄)

(၂) (က) (ခ) (ဂ) (ဃ) အညမည-ဝိသိဋ္ဌတာ ဝိသဒိသံ ရဇ္ဇံ ဝိရဇ္ဇံ၊ ထတော အာဂတာ, တတ္ထ ဝါ ဇာတာ, ဘ.ဝါတိ ဝါ ဝေရဇ္ဇာ၊ တေ ဧ.ဝေရဇ္ဇကာ။ တေ ပန ယသ္မာ ဂေါတ္တစရုဏာဒိဝိတာဂေန နာနပ္ပ-ကာရာ၊ တသ္မာ ဝုတ္တံ "နာနာဝေရဇ္ဇကေ"-တိ။ သာရတ္ထ၊၃။၅၄။ (–ဝိမတိ၊၂။၂၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂ဂ၃။ မ၊ဋီ၊၃။၁ဂ၅။)

(၃) နာနာဝေရဇ္ဇကာ (ဝိ၊၆၂၊၂။ဇ၆)တိ နာနာနေပဒ၀ါသိနော။ ဝဇိရ။၁ဂ၃။ ဝိမတိ။ ၁။၂၄ဂ။

နာနာဝေသခေရီ (တိ) [နာနာဝေသ+ခေ+ဏီ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော–အသွင်ကို–ဆောင်လေ့ရှိ– ဆောင်တတ်– သော၊ သူ။ နာနာဝေသခေရီ ရဂ်နဒ္ဓော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၂။၁ဂ၄။

နာနာသံဝါသ (တိ) [နာနာ+သံဝါသ] (အယူ, အကျင့်) ကွဲပြားသော ပေါင်းဖော်မှု "သံ-ဝါသ" ရှိသော၊သူ။ နာနာသံဝါသောတိ လဒ္ဓိနာနာသံဝါသကော။ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋီ။၁၅၂။ ဥက္ခိတ္တောသု "မေ့ဝါဒိနော ဟေ"တိ ဥပ-ဇ္ဈာယ လဒ္ဓိယာ နာနာဘူတော သံ.ါသော ဟောတီတိ နာနာသံ၀ါသော၊ ဥက္ခိတ္တကာနု-ဝတ္တကသခ်ီတော လဒ္ဓိနာနာသံ၀ါသကော။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋီ၊သစ်။၃၄၂။

နာနာသံ၀ါသက (တိ) [နာနာ+ သံ၀ါသက] အထက်ပုဒ်နက်-ကြည့်။ နာနာသံ၀ါသကေဟိ သဒ္ဓိं ဝိနယကမ္မं ကာတုံ နု ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊ဋ၊ ၄။၁၂။ ဝိ၊သင်္ဂ်ယ။၃ဂ၇။ (–ဝိ၊၃။၄ဂ၅။ ဝိ၊ ၄။ဂ၄၊ဇ၀၊၃၁၂။ ဝိ၊၅။၃၂၅၊၃၅၇။ ဝိ၊ဋ၊၃။ ၄၃၂။ ကခ်ီ။ဇ၅။ သာရတ္ထ၊၂။၃ဖ၀၊၃ဖ၁။ ဂ.ခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။၁ဂ၄။)

နာနာသံ၀ါသကဘူမိ (တိ) [နာနာသံ၀ါသက +ဘူမိ] ထူးခြားသော ပေါင်းဖော်မှု 'သံ၀ါ-သ'ရှိသော ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ ဖြစ်ရာ။ ဒေ့မာ ဘိက္ခူ။ နာနာသံ၀ါသကဘူမိယော။ ဝိ၊၃။ ၄ဂ၅။ (–ဝိ၊၅။၂၁၃။ ဝိ၊ဋ၊၄။ ၂၂ဂ။ ဝဇိရ။ ၅၁ဖ။)

နာနာသဏ္ဌာန (တ) [နာနာ + သဏ္ဌာန] အထူးထူး– အမျိုးမျိုး– သော သဏ္ဌာန်ရှိ သော၊ သဏ္ဌာန်အမျိုးမျိုးရှိသော။ ထတော အဓိကေဟိ နာနာသဏ္ဌာနာ။ ဝိ၊ဋ၊၃။၃၂၂။ ဝိ၊သင်္ဂ်ယ။၁ဂ၄။ (–အဘိ၊ဋ၊၂။၂၂၅။ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၂၄၅။ ခုဒ္ဒက၊ဋ။၃၃၊၂၊ ၆။ သာရတ္ထ၊၂။ ၃၂၀။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁ဂ၈။ အနုဋီ၊၂။၅၃။)

နာနာသတ္ထ (နဝ) [နာနာ+သတ္ထ] အထူးထူး –အမျိုးမျိုး–သော–ကျမ်းဂန်၊ ကျမ်းဂန် အမျိုးမျိုး။ နာနာသတ္ထာနိ ဥဂ္ဂဟေတ္မာ မဟာ၀ါဒီ ဟုတ္မာ။ ထေရ၊ဋ၊၂။၇။

နာနာသဘာ၀ (ပု) [နာနာ+သဘာ၀] (၁) အထူးထူး– အမျိုးမျိုး– သော သဘော။ (တိ) (၂) အထူးထူး– အမျိုးမျိုး– သော သဘောရှိသော။ (၁) ဓမ္မာနံ နာနာသဘာ-

ဝေါ ဓာတုနာနာတ္တံ။ သံ၊ဌ၊ ၂။၁၂၁။ (–အံ၊ ဌီ၊၁။၁၄၁။ အံ၊ဌီ၊၃။၃၁၆။) (တိ) (၂) နာနာသဘာဝေါ ဖဿော ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ သံ၊ဌ၊ ၂။၁၂၁။–ပုရိမသဘာဝတော ဘိန္နသဘာဝံ။ သံ၊ဌီ၊ ၂။၈၉။ (–ဒီ၊ဌ၊၃။၆၇။ မ၊ဌ၊၃။၁၅၆။ သံ၊ဌ၊ ၂။၇၀။ သံ၊ဌ၊၃။၃၂၆။ အံ၊ဌ၊၃။ ၂၆၅၊ ၃၁၉။ အဘိ၊ဌ၊၁။ ၂၄၇။ အဘိ၊ဌ၊၃။၁၅၀။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂။၁၄၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၂၄။ မဟာနိ၊ ဌ။၈၅။ စူဠနိ၊ဌ။၅၇။ ဝိမတိ၊ ။၅၅။ ဒီ၊ဌီ၊၃။ ၆၅၊၁၁၅။ မ၊ဌီ၊ ၂။၁၆၇။ မ၊ဌီ၊၃။ ၂၇၂။ သံ၊ ဌီ၊၁။၁၆၃။ အံ၊ဌီ၊၁။၁၃၀။ မူလဌီ၊ ၂။ ၂၇။ မူလဌီ၊၃။၆၇။ အနုဌီ၊၁။၁၁၂။ နေတ္တိ၊ဌီ။ ၉၁။)

နာနာသမ္ဘဝ (တိ) [နာနာ+သမ္ဘဝ] အသီး အသီး (အမိ၀မ်ိုး၌) ဖြစ်ခြင်း ရှိသော။ ဥဿောပိ နာနာသမ္ဘဝါ။အပ၊ ၂။ ၂၃၀။ ထေရီ၊ ၌ ။ ၂၀၁။

နာနာသမ္ဘာရ (ပု) [နာနာ+သမ္ဘာရ] (၁) အထူးထူး– အမျိုးမျိုး– သော အဆောက် အဦ၊ အဆောက်အဦ အမျိုးမျိုး။ (၂) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော ဆေး၊ ဆေး အမျိုးမျိုး။ (၁) အဘိသခ်ါရိက (ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၁၆၅)-ကြည့်။ (၂)နာနာသမ္ဘာရေဟိ ကတ-(ဝိ၊ဌ၊၃။၃၇၃)ဿ နာနောသဓေဟိ။ ဝဇိရ။ ၄၀၁။

နာနာသယနဝိဓိတ္ထ (တိ) [နာနာသယန+ဝိ-စိတ္ထ]အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော အိပ်ရာ ခင်းတို့ဖြင့်–ဆန်းကြယ်–တင့်တယ်–သော။ နာနာသယနဝိဓိတ္ထာ (အပ၊၁။ ၂) အနေ-ကေဟိ အတ္ထရဏေဟိ ဝိဝိဓတ္ထာ သောဘိတာ မဏ္ဍပိဌာဒိသယနာ။ အပ၊ဌ၊၁။၁၁၈။

နာနာသီမဝိဟာရ (ပု) [နာနာသီမာ+ဝိဟာရ] အသီး အသီးခသာ သိမ်၌ တည်သော ကျောင်း။ နာနာသီမဝိဟာရေ ပန သေနာ-သနဂ္ဂါဟော ပဋိပ္ပဿဒ္ဓတိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၄၁၃။

နာနာသီမာ (တိ) [နာနာ+သီမာ]အသီးအသီး သော သိမ်၊ သိမ်အသီးသီး။ နာနာသီမာယ ဌိတစဏ္ဍောဝ။ ဝိ၊၃။၄၄၀။ (–ဝိ၊၅။၃၂၅။ ဝိ၊ဌ၊၃။၄ ၂၈။ ဝိ၊ဌ၊၄။ ၂၁၉။ ဝဇိရ။၄၈၉။ သာရတ္ထ၊၃။၃၃၅။ ဝိမတ်၊ ၂။၁၇၈။)

နာနာသုတ္တက (နဉ) [နာနာ+သုတ္တ+က] (အဆင်း) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–ရှိသော ချည်။ နာနာသုတ္တကေဟိ (ဝိ၊ဌ၊၁။ ၂၅၁)တိ နာနာ၀ဏ္ဏေဟိ သုတ္တေဟိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၁၉။ ဝိမတိ၊၁။၁၆၆။ (–ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၅။)

နာနုပါယ (ပု) [နာနာ+ဥပါယ] အထူးထူး-အမျိုးမျိုး– သော အကြောင်း 'ဥပါယ်'။ သန္ဓိဋ္ဌေ ဒသန္ဓိရှေ ဟနုပသယှာ ဝဟာရာဒီဟိ နာ-နုပါ ယေဟိ .... ဝါ ယမ ဌ ဌော။ ထေရ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၂ ၇ ။ (–စရိယာ၊ ဌ ။ ၅ ၆ ။)

နာနုပေါသထ (ပု) [နာနာ+ဥပေါသထ]အသီး အသီးသော ဥပုသ်၊ ဥပုသ်အသီးသီး။ ကပ္ပတိ ဘန္တေ သမ္ဘဟုလာ အာ၀ါသာ သမာနသီမာ နာနုပေါသထံ ကာတုံ။ ဝိ၊ဌ။ ၄ ၉ ၉ ။

နာနုပစာရ (တိ) [နာနာ+ဥပစာရ။] နာနာ ဝိသုံ ဝိသုံ ပါကာရာဒီဟိ ပရိစ္ဆိန္နော ဥပစာ-ရော တေသန္တိ နာနုပစာရာ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃ ၄ ၃ ။]အသီးအသီးသော ဥပစာရှိသော။ ဂါမော ကျေးပစာရော နာနုပစာရော။ ဝိ၊၁။ ၂ ၉ ၉ ။ ကခ်ါ၊ဌီ။ ၃ ၃ ၊ ၂ ၉ ၁ ။ (–ဝိ၊ဌ၊ ၃ ။ ၁ ၂ ။ ဝိ၊ဌ၊ ၄ ။ ၁ ၂ ၊ ၉ ၀ ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၄ ၄ ၊ ၃ ၀ ၇ ။ ဝဇိရ။ ၂ ၃ ၁ ။ ဝိမတိ၊ ၂ ။ ၅ ၊ ၄ ၉ ။ ကခ်ါ၊ဌီ။ ၅ ၈ ။

နာနောသဓ (နဉ) [နာနာ+သြသဓ] အမျိုး မျိုးသော ဆေး၊ ဆေးအမျိုးမျိုး။ နာနာ-သမ္ဘာရ (၂)-ကြည့်။

နာတိ (ထိ) [နဘ+ဣ။ နဘ+ဏိ။ နဘ ဟိ ံသာယံ၊ ဣ၊ ဏိပ္ပစ္စယော ဝါ။ နာတိ ဟိ ံ သတိဟိ နာ၀ိ၊ သရိဆ၀ယ၀ေါ။ နာတိ ဝိယာတိ နာ၀ိ၊ ဘ္ဘ ။ (ဘေ၊ ဌီ ။ ၃ ၂ ၄ ။)

နဟ+ဘိ။ ဝတ္ထုံ နဟီယတေ ပန္ဓီယတေ ထွေးတတ် နာဘိ၊ နဟ ခေါ်တု, ဘိပစ္စယော၊ ဟာ့ သော လောပေါ်၊ နကာရေ ဒီဃော။ စိန္တာ၊ ဌိ။၁၀။ (နာဘိ-သံ၊ ဏာဘိ-ပြာ၊ နာဘိယ-သီဟိုဠ်)]ချက်၊ (၁) လူ၏ချက်။ (၂) မြေကြီး၏-ချက်မ-အချက်အခြာ-ဌာနချုပ်-အရပ်-ဒေသ။ (ပုလ္လင်နာဘိ-သဒ္ဒါချက်၊ လယ်၊ ပုံတောင်း၊ စကြာမင်း။ ကွတ်ထိုလင် နာဘိသဒ္ဒါ-ပြဋ္ဌာန်းခြင်း၊ ကတိုးကောင်တို့ကို ဟောသည်။ ပခုက္ကူ၊ခေါန်၊ သျှ၊ သစ်။ ဖင့်။ ကြည့်။) (၃) ရထား လှည်းဘီးစက်တို့၏-ချက်-ပုံတောင်း။ (၁) အင်္ဂုဇကေန တဿ နာဘိ ပရာမသိ။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၂၉၉။

နာဘိ (ပ၊ဧ)—ဇာ၊ ၂။၁၄။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၄။ ပဋ္ဌသံ၊ဌ၊ ၂။၇၂။ ဝ်သုဒ္ဓိ၊၁။၂၇၂။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၁၆၅။ နာဘိ (ဒု၊ဧ)—ဇာ၊ ၂။၁၂၁။ မိလိန္ဒ။ ၁၂၉။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၂၆။ ဝိ၊သင်ဃ။၃၂။ မဇ္ဈ၊ဌ၊ ၂။၄၂၉။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၁၇၀။ ဇာ၊ဌ၊၄။၃၇၈။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၂၉၉၊၄ဖ၇။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။၉၁။ ကခ်ီ၊ ဌိ၊သ စ်။ ၂၈၁။ နာဘိယာ (မ၊ဧ) — အံ၊ဌ၊၃။၇၃။ နာဘိတော — ဒီ၊ဌ၊ ၂။၄၂။ မ၊ဌ၊၃။ ၂ဖ၇။ သံ၊ဌ၊၁။ ၂၀၃၊ ၂၂၅။ သံ၊ဌ၊ ၃။၄၂။ အံ၊ဌ၊၃။၇၃။ အဘိ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၅၃။ ဝ်သုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၁၅။ ခုဒ္ဓကဌ။၃၂။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၁၅၁။ မဟာနိ၊ဌ။ ၂၁၅။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၁၂၊ ၃၀၃။ နာဘိယာ (ဆ၊ဧ)—ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၃၄၀။ ကခ်ီ၊ဌိ၊သ စ်။ ၄၃၁။ နာဘိယံ (သ၊ဧ)—စရိယာ၊ဌ။ ၁၅၁။ (၂) ပထဝိယာ နာဘိယံ မဏ္ဍော။ ဇာ၊၁။ ၂ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၂၃၃။ (၃) နာဘိပိ တဿ ဖလေယျ။ မိလိန္ဒ။ ၂၃၂။ ဒီ၊ ဌ၊ ၃။ ၈ဖ။ မ၊ဌ၊၄။ ၈၄။ နာဘိ (ပ၊ဧ)—ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၃၃။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၄၁ဖ။ ဝ်သုဒ္ဓိ၊၁။ ၁ဖ၂။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၃ဖ။ နာဘိယော(ပ၊ဗ)—မိလိန္ဒ။ ၁၂၀။ နာဘျော (ဝိမာန၊ဖ၁)တိ ရထစက္ကာနံ နာဘိယော။ ဝိမာန၊ဌ။ ၂၅၃။ နာဘိ (ဒု၊ဧ) —မူလဌိ၊၃။ ၁၂၂။ နာဘိယာ (တ၊ဧ)—ဝိ၊ ဌ၊ ၁။ ၂ဖ၂။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၂၀ဖ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၁ဖ၃။ နာဘိယာ (ဆ၊ဧ)—ခုဒ္ဓကဌ။ ၁ဝ်ဝ။ မ၊ဌ၊ ၂။ ၁ဖ၀။ နာဘိတော — ဓမ္မ၊ဌ၊ ၁။ ၂၂၃။ နာဘျာ—ဇာ၊ ၁။ ၂ဝ၄။

နာဘိဂ္ဂဟဏ (နဝ) [နာဘိ+ဂဟဏ] နာဘိ-သဒ္ဒါ၊ ချက်ကို-ဟော-ဆို-ခြင်း။ သတိပိ ဒေသန္တရပ္ပဘေဒေယံ နိစ္စလောတိ ဒဿနတ္ထံ နာဘိဂ္ဂဟဏံ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၃၀။ မ၊ဌ၊ ၃။ ၁၃၃။

နာဘိနာဌာနုသာရ (တ) [နာဘိနာဌ+ အနု-သာရ] ချက်တံ(ပြွန်)သို့ အစဉ်-လိုက်-လျှောက်-သော။ ဂဗ္ဘဿ နာဘိနာဌာနု-သာရေန ဂဗ္ဘဂတဿ ဘရိရံ သမ္ဘတ္ဘာ။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၃ဝ၈။

နာဘိနာဌာနုသာရဂတ (တ) [နာဘိနာဌ+ အနုသာရ + ဂတ] ချက်တံ (ပြွန်)သို့ အစဉ် - လိုက် - လျှောက်- လျှောက်သွား- သော။ အတ္ထနော နာဘိနာဌာနု-သာရေန ဂဗ္ဘဂတဿ ဘရိရံ ဘမ္ဘတ္ဘာ-ဟော။ သံ၊ဌ၊ ၁။ ၃ဝ၈။

နာဘိပရာမသန (နဝ) [နာဘိ + ပရာမသန] ချက်ကို-သုံးသပ်-ကိုင်တွယ်-ခြင်း။ နာဘိ-ပရာမသနေန ဂဗ္ဘဂ္ဂဟဏံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၁ဖ၉။ (-မိလိန္ဒ။ ၁၂၂။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁ဝ၁။)

နာဘိပရိစ္ဆိန္န (တ) [နာဘိ+ပရိစ္ဆိန္န] ချက်-ပုံတောင်း-၌ ပိုင်းခြားအပ်သော။ နာဘိ-ပရိစ္ဆိန္နာ (ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၃ဖ။ မ၊ဌ၊ ၃။ ၂ဖ၂) တိ တဿ နာဘိယံ ပရိစ္ဆိန္နာ ပရိစ္ဆေဒဝေသေန ဌိတာ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၃ဖ။ မ၊ဌ၊ ၃။ ၁ဖ၂။

နာဘိမုခပရိကွေ့ပဝဋ္ဋ (ပုဝိန) [နာဘိမုခ+ပရိ-ကွေ့ပ+ဝဋ္ဋ] လှည်းပုံတောင်းဝ၌ ထပ်သား အပ်သော- အကာအရံ- အဆီး အတား-သံ ပြားခွေ၊ ပုဇွန်ချက်စီ၊ ဆိတ်မျက်လုံး။ နာဘိ-မုခပရိကွေ့ပဝဋ္ဋော (ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၃ဖ။ မ၊ဌ၊ ၃။

၂၅၇)တိ ပကတိစက္ကဿ အဗ္ဗာဟတပရိဟ-
ရဏတ္ထं နာဘိမုခေ ဌပေတဗ္ဗပရိကွေ့ပ-
ပဒ္ဓေ၁။ ဒီ၊ဌီ၊၂။၃၇။ မ၊ဌီ၊၃။၁၇၂။

နာမ် (နု) [နုမု+ဏ။ နမျတေ အဗ္ဗဿတေ
အသ္မိန္ဓိ နာမ်၊ နမတိ, နမယတိတိ ဝါ နာမ်။
ဝေန်၊ဌီ။၁၁၄။နမျတေ အဘိဒီယတေ အတ္ထော
အနေနာတိ နာမန်....။ ထေရမ။ (နာမန်-
သံ၊ ဏာမ-ပြာ၊ နာမယ-သိဟိုဠ်)] နာမ်၊
(၁) အမည်၊ နာမပညတ်။ (၂) ညွှတ်တတ်
–ညွှတ်စေတတ်–သော တရား၊ နာမ်တရား
(နိဗ္ဗာန်)။ (တိ) (၃) နာမ်တရားသာ ရှိ
သော ဘုံ၊ အရှုပဘုံ။ (ထင်ရှား၊ခြင်း၊ တခု
တခု၊ အမျက်ထွက်ခြင်း၊ ဝန်ခံခြင်း၊ စက်ဆုပ်
ခြင်း။ ပခုက္ကူ၊ ဝေန်၊၁၁၂။ သစ်။၇၁၈။)

(၁) အာနန္ဒောတိ ဧဝေ ဧမ အာဝု-
သော နာမ်။ အံ၊ဝု။ဌ၁၇။ နမန္တိ (သတ္တာ)
ဧတေနာတိ နာမ်။ ဒီ၊ဌီ၊၁။ဝုဂ၁။ သီ၊ဌီ၊
သစ်၊၂။ဝုဇ၇။ အင်ပစ္စင်္ဂါနိ နမိယန္တိ ဝေါ-
ဟရီယန္တိ ပညာယန္တိ ဧတေနာတိ နာမ်။
မဏိဒီ၊။ ပေ။ (နာမ်–အမည်–အမျိုးအစား
ကို– ဝိ၊ဌ ၁။ဇ၅။ အာဘိ ဌ၊၁။ဌ၂၀။ ပဋ္ဌိသံ၊
ဌ၊၁။၂၇၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၀ဝု။ မဟာနိ၊ဌ။၂၂ဂ။
ပါတိ၊ပဒတ္ထ။၂ဝ၁။ ရှု၊ဌ၁။ ရှု၊ဌီ။ဝုဝ-၁။ နိတိ၊
သုတ္တ။ဝု၅ဂ-ဇ၊ဝုဖ၀-နှင့် ပုဒ်စစ်လည်း-ကြည့်။
နာမ် (ပ၊ဧ)— ဝိ၅။ဝုဂ၇။ ပဋ္ဌိသံ။၁၇၂၊
ဝုဝ၂။ အပ၊၁။ဝု၅၂။ မဟာနိ။ ဝု၅ဝု။ စူဠနိ။
၁ဇ၇။ ဝိ၊ဌ၊ဝု။၁။ ဝိ၊ဌ၊ဌ။၂၂၊၂၁ဌ။ သံ၊ဌ
၁။၂၇ဌ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။ဝု၅ဖ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။ဖ၀။
ဥဒါန၊ဌ။ဌ၇။ ဝိမာန၊ဌ။၂ဝု၁၁၊၂ဝ၇။ ဝိ-
မတိ၊၁။ဖ။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၂။ဝုဇ၇။ နာမာနိ
(ပ၊ဧ)— နေတ္ထိ။၁ဌ။ သံ၊ဌ၊ဝု။၂ဂ၇။ အံ၊
ဌ၊၂။ဂ၀။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။ဌ၇ဂ။ အပ၊ဌ၊၂။၅ဇ။

နာမ် (ဒု၊ဧ)—မ၊၂။ဝု၂၂။ အပ၊၁။ဝု၀။
ဧ၁၊၁။၂ဇ၃။ ဧ၁၊၂။၂ဂ၁။ ဝိ၊ဌ၊ဝု။၂ဝ၇။ ဝိ၊
ဌ၊ဌ။၁ဝ၁၊၂၅ဖ။ ဝ်၊သင်္ဂဟ။ဌ,၁ဌ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊
၂။၂ဂ၀။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ဝု၂။ ထေရီ၊ဌ။ဂ၁။ အပ၊
ဌ၊၂။ဝု၁။ စရိယာ၊ဌ။ဂ၁၊၂ဂ၇။ ဧ၁၊ဌ၊ဖ။
၅ဂ၊ဂ၇၊၁ဝ၂။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၂။၂ဂ၂၊ဝု၁ဖ။ မူ-
လဋ္ဌီ၊၁။၁၁ဌ။ နာမာနိ (ဒု၊ဗ)—ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။
၂ဂ၅။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။ဇ၁၊ဝ၇၂။ နာမေန(တ၊ဧ)
—ဝိ၊ဌ၊ဝ၀ဌ။ ဒီ၊၂။၁၂ဌ။ဝိမာန။ ဌ၇။အပ၊
၁။၅၅၊ဖ၅၊၁ဝ၁၊၂၁ဌ။ အပ၊၂။၁၂ဖ။ စရိယာ၊
ဌ၁ဝ။ စူဠနိ။၂၅၊၁၅၁။ ဧ၁၊၂။ဝ၁ဝ၊ဝ၁၂။
မ၊ဌ၊၂။၁။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၁။ ဝိမာန၊ဌ။၂ဝ၇။
အပ၊ဌ၊၂။၁ဌ၊ဇ၅။ စရိယာ၊ဌ။ဝုဖ၊ဌ၀၊ဌဖ။
ဧ၁၊ဌ၊ဝု။ ပေတ၊ဌ။ဝဖ။ စရိယာ၊ဌ။ဝု၂ဌ။
နာမသော— နေတ္ထိ။၂ဇ။ နာမေ (သ၊ဧ)
—ဧ၁၊ဌ၊၁။ဌ,ဖ၊ဖ၊ဌ။ (၂) နာမ (ဒီ၊ဝု။
၂၂ဂ)နှင့် စတ္ထာရော အရှုပိနော ခန္ဓာ နိဗ္ဗာ-
နဉ္စ။ တတ္ထ စတ္ထာရော ခန္ဓာ နာမနဌေန
နာမ်။....နိဗ္ဗာနံ အာရမ္မဏာဘိပတိပဗ္ဗယတာ-
ယ အတ္ထနိ အနဝဇ္ဇဝမ္မေ နာမေတိ။ ဒီ၊ဌ၊ဝု။
၁ဇ၊၁ဝ၆ဝ။ နာမကရဏဌေန, နမနဌေန,
နာမနဌေန စ နာမ်။ အဘိ၊ဌ၊၁။ဇ၇။ နမ-
တိတိ နာမ်၊ နာမယတိတိ ဝါ နာမ်။ ပဋ္ဌိသံ၊
ဌ၊၁။ဂ၇။ (–အဘိ၊ဓ။၂ဖ၆။ မ၊၁။ဖ၆ဖ။ သံ၊
၁။ဝု၊၁ဖ၊ဝ၆ဖ။ အံ၊၁။ဂ၂။ ပဋ္ဌိသံ။၂ဝ၊
ဝဂ၁။ မဟာနိ။၂ဝ၁ဝ,ဝ၇။ မ၊ဌ၊၁။၂၂ဂ။
မ၊ဌ၊၂။ဂ၅။ မ၊ဌ၊ဝု။ဝ၇၅။ သံ၊ဌ၊၁။၅၂။
သံ၊ဌ၊၂။ဝ၆ဖ။ သံ၊ဌ၊ဝု။ဇ၇။ အံ၊ဌ၊၂။ဝ၆ဝ။
ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။ဝ၀၂။ ခုဒ္ဒကာ၊ဌ။ဖ၅။ ဥဒါန၊ဌ။
ဝ၇။ သာရတ္ထ၊ဝု။ဝုဖ။ ဒီ၊ဌီ၊၁။ဝုဇ၃။ သီ။
ဌီ၊သစ်၊ဝ။ဝ၁ဝ။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၂။ဌ၁ဝ၂။ ဒီ၊ဌီ၊
ဝု။ဝ၇ဂ။ အံ၊ဌီ၊၂။ဌ၇။ မူလဋ္ဌီ၊၁။ဝ၇၂။ (တိ)
(၃) နာမန်တို့ ပဓေန စတုဝေါကာရဝဘဝသင်္ခါ-
တော အရှုပဘဝေါ ဂဟိတောဝ။ ပါတိ၊ပဒတ္ထ။
၂ဌ။

နာမ် (ဗျ) [နာမကျတိ ဂရုဟ ပသ်သန-
သညာ ပဝေသု စ။ ရှု၊နှာ။ဝု၅။ ပသ်သာ-
ဂရုဟာသညာ၊ သ္ဓိ ကာရာဒေါပိ နာမထ။
ဝေန်။၁ဝ,ဝ။ နာမ် ပြကာရျသဘာဝျ-

ကြောခေ ပဂမ ကုတ္တနေ။ အမရ၊၂၃။ ၂၅၀။ (နာမ-သံ၊ဏာမ-ပြာ) 'နာမဆက်လာ၊ ထို့ကိုယူသာ၊ မေးရာအပြေပြေ။ ကဲ့ရဲ့ ချီးမွမ်း၊ နှက်စွမ်းသည်ရာ၊ ဥပစာ၊ ထွန်းလာပုဒ်နာမ။' ရှေ့ရေးဆောင်နိုဟ်။ ၃၃ဖ-၇။] ပခုက္ကူ၊ဝေန်းသျှ၊သစ်။ ၇၁၀-နာလည်းကြည့်။ ကြိုယာ,ကာရကတ္ထိနှင့် တွဲစပ်၍ အနက်ပေးရသော နိပါတ်နာမသဒ္ဒါ။ ယင်းသည်-(၁) ကဲ့ရဲ့ခြင်း=ဂရဟာ, (၂) ချီးမွမ်းခြင်း=ပသံ-သာ, ပသံသနာ, (၃) အမည်=သညာ, (၄) မေးမြန်းခြင်း=ပုစ္ဆာ, ပုစ္ဆနာ, (၅) မှတ်ထင်ခြင်း=မညနာ, (၆) အံ့သြခြင်း=ဝိမှယ, (၇) သဘော=သဘာဝ, (၈)သဘောကို ထင်စွာပြုခြင်း=သဘာဝပရိဒီပနာ, (၉) ယုတ်ညံ့ခြင်း=ဟီနာ, (၁၀) ဝန်ခံခြင်း=ပဋိညာ, (၁၁) ထင်စွာပြုခြင်း=ပကာသ, (၁၂)ထင်ရှားဖြစ်ခြင်း=သမ္ဘာဝိ, (၁၃)အမျက်မထွက်ခြင်း=အကောဓအနုက် စသည်တို့ဖြစ်၏။

(၁) ကဲ့ရဲ့ခြင်း=ဂရဟာ။ ကထံ ဟိ နာမ တဲ့ မောဃပုရိသ ရညော ဒါရှုနိ အဒိန္နံ အာဒိယိသာသိ။ ဝိ ၁။၅၄။ ဒဒန္တသ နာမာတိ ဣတ္ထ နာမသဒ္ဒေါ ဂရဟာတ္ထော၊ အတ္ထိတိ ပဒေန ယောဇေတဗ္ဗော၊ အတ္ထိနာမာတိ အတ္ထော။ ပါစိတ်၊ ယော။ ၇၃။ နာမသဒ္ဒေါ ဂရဟာတ္ထဇောတကော။ ယင်း။ ၅၃၀။ တဝ နာမာ (ဇာ၊ဌ။ ၂၁၅) တိ ဣတ္ထ နာမ-သဒ္ဒေါ ဂရဟာတ္ထော နိပါတော။ ဥမင်္ဂ၊ဇာ၊ဋ္ဌ။ ၅၄ ၂။ (–ဝိ၊၁။ ၂၃၊၁၅၂၊ ၂၀၀၊ ၂ဖ၅၊ ၃၅၀၊ ၃ဖ၇။ ဝိ၊ ၂။ ၃၃၊ ၅ ၃၊ ၃ဖ၆၊ ၀၅၊ ၆ ၂၊ ၁ ၀၁ ၂ ၀ ၁ ၀ ဖ ၇ ။ ၁ ၇ ၂ ။ ဝ ိ ၄ ။ ၁ ၊ ၂ ၀ ၅ ၊ ၂ ဖ ၆ ၊ ၂ ၂ ၊ ၃ ၊ ၁ ၁ ၆ ။ ဒီ၊ ၁ ၊ ၄ ၇ ။ မ ၊ ၂ ။ ၂ ၅ ၁ ။ အ ံ ၊ ၁ ။ ၂ ၅ ၆ ။ အ ံ ၊ ၂ ။ ၁ ၇ ။ ဇ ာ ၊ ၂ ။ ၂ ၅ ။ ဝ ိ မ ာ နု ၊ ဌ ။ ၂ ၄ ။)

(၂) ချီးမွမ်းခြင်း=ပသံသာ, ပသံသနာ။ ယတြ ဟိ နာမ တထာဂတော....အနုဿ-ရိဿတိ။ ဒီ၊ ၂ ။ ၇ ။ (–အံ့ ၊ ၁ ။ ၄ ၀ ၁ ။)

(၃) အမည်=သညာ။ အသောကော နာမ ဘိက္ခု ဥပဇ္ဈာကော ဆဟောသိ။ ဒီ၊ ၂ ။ ၅ ။ (–ဖ ။ ဒီ၊ ၁ ။ ၁ ။ မ ၊ ၂ ။ ၉ ၊ ၂ ၂ ၊ ၄ ၇ ။ သံ၊ ၁ ။ ၃ ၀ ၊ ၁ ၇ ၉ ၊ ၁ ၈ ၁ ၊ ၃ ၊ ၂ ၉ ၊ ၄ ၁ ၁ ။ အ ံ ၊ ၂ ။ ၃ ၊ ၂ ၅ ၊ ၁ ၂ ၊ ၁ ၇ ၇ ၊ ၁ ၈ ၉ ။ အ ံ ၊ ၃ ။ ၁ ၀ ၅ ၊ ၂ ၅ ၊ ၁ ၇ ၊ ၂ ၅ ၁ ။ ဇ ာ ၊ ၂ ။ ၂ ၅ ။ ၁ ၃ ၊ ၂ ၅ ၊ ၁ ၅ ၊ ၁ ၅ ၊ ဖ ၇ ၊ ၉ ၁ ၊ ၃ ၊ ၂ ၇ ။ ဝ ိ ဌ ။ ၂ ။ ၂ ၅ ၁ ။ ဝ ိ ဌ ။ ၂ ။ ၂ ၅ ။ ဒ ီ ။ ဌ ။ ။ ။

၁၀၉)တိ ထွေ နာမသဒ္ဒါ သဘာဝပရိ-
ဒီပနေ နိ၂ါတော။ ဥဒယဘဒ္ဒ၊ဇော၊ဌ်။၄၅၇။
ရာ ၊ဘနော နာမာ(ဇော၊ဌ်။၁၀၃) တိ ထွေ
နာမသဒ္ဒါ သဘာဝတ္ထပရိဒီပကော။ ဂန္ဓ-
တိန္ဒုကာ၊ ဇော၊ဌ်။၅၂၀။

(၉) ယုတ်ညှိုခြင်း=ဟိန်။နာမက²ကြည့်။
(၁၀) ဝန်ခံခြင်း=ပဋိညာ, (၁၁) ထင်
စွဲပြခြင်း=ပကာသ, (၁၂) ဆင်ရှားခြင်း=
သမ္ဘာဝီ, (၁၃) အမျက်မထွက်ခြင်း=
အက္ကောဓ။ သို့ကာရေ ပဋိညာဏေ။ အာဒိ-
နာ ပကာသတ္ထသမ္ဘာဝျာကောဓာဒိကေ
စတ္ထေ နာမသဒ္ဒါ။ ဓာန်၊ဌ်။၁၁၉၁။

နာမ³ (နာ) [နာမ+ဂေါ်တ္ထ။ နောက်ပုဒ်ကျေ။]
အမည် (နှင့်) အနွယ်။ နာမဋ္ဌ ဗန္ဓဝေ-
(ဇော၊ဝ။၃၅၈) တိ အတ္ထဒနာ နာမဂေါ်တ္ထဋ္ဌ
ဗန္ဓဝေ စ မယှံ အက္ခာဟိ။ ဇော၊ဌ်။၅။
နာမ (ဒီ၊ဌ၊ဝ။၂၈၃)နှင့် ဂေါ်တ္ထံနာမ။
သီ၊ဌ်၊သစ်၊၂။၃၄၆။

နာမ⁴ (နာ) [နာမ+ဘာဝ။ နောက်ပုဒ်ကျေ။]
နာမ်ထရား၊တို့၏ – အဖို့–အစု။ သမ္ဗယုတ္ထကာ
ဓမ္မာ နာမသို့ (မဟာနိ။ ၂၁၃)နှင့် အဝ-
ယဝသာ ဝေဒနာဒယော ဖဿေန သဟ-
ဇာတာ ဓမ္မာ နာမဘာဝေ။ မဟာနိ၊ဌ။
၃၁၂–၃။

နာမက² (တိ) [နာမ+က။ (နာမက-သံ၊နာမ-
အ,နာမယ-အဒ္ဓမာဂဓီ)] အမည်ရှိသော။
ဒ္ဒေ ပဋ္ဌကာတိ နာမကာ။ ဝိ၊ဌ။ဂ၁။ ဝိပဿီ
သိခီ.... ကဿပနာမကေ ဆ ဗုဒ္ဓသယော။
သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။ဂ၄။

နာမက³ (တိ) [နာမ + က] ယုတ်ညှိုသော
အကျိုးမရှိ မည်ကာမတ္တသာ ဖြစ်သော
(စကား)။ နာမကညော၀ါ (ဒီ၊ဝ၊၂၂၅)တိ
လာမက်ယော၀။ ဒီ၊ဌ၊ဝ။၃၃၃။ နာမာ်ယော
သမ္ဗဇ္ဇတိ(မ၊၂။၂၃၄)တိ နိရတ္ထကဝစနမတ္ထ-
မေ၀ သမ္ဗဇ္ဇတိ။ မ၊ဌ၊၃။၁၉၁။ နာမကညော၀ါ-
တိ အတ္ထာဘာ၀တော နာမမတ္ထမေ၀၊
တံ ပနဘာသိတံ ဇေ၊ဟိ သာရသည်ိတမ္ပိ နာမ-
မတ္ထတာယ အသာရဘာ၀တော နိဟ်နမေ-
၀ါတိ အတ္ထမတ္ထံ ဒဿေတိ "လာမက်ယော၀ါ"-
တိ ဗ္ဗမိနာ။ သီ၊ဌ်၊သစ်၊ ၂။၄၂၀။ နာမသဒ္ဒါ
နိဟ်နပရိယာယော။ မ၊ဌ်၊၃။ ၂၀၆။ (–မ၊ ၂။
၄၁၇။ မ၊ဌ၊၃။၃၀၂။)

နာမကမ္ဘ (နာ) [နာမ+ကမ္ဘ။ (နာမကမ်န်-သံ၊
နာမကမ်-သီဟိုဠ်)] (၁) အမည်မှည့်ခြင်း။
(၂) မှည့်ခေါ်အပ်သော အမည်။ (၃)
ဇာတိယာ ပဋ္ဌမဒိ၀သေ နာမကမ္မာဒိမင်္ဂလं
လောကာစိဏ္ဏံ။ သီ၊ဌ်၊သစ်၊ ၂။ ၂၅၇။ (၂)
နာမံ နာမကမ္မံ နာမဓေယ်ံ။ အဘိ၊ဓ။ ၂၅၆။
မဟာနိ။ဧ၆၊၃၅၃။ နာမကမ္မန္တိ နာမကရဏံ။
အဘိ၊ဌ၊ဝ။ဂ၂၁။ ကရီယတီတိ ကမ္မံ၊နာမမေ၀
ကမ္မံ နာမကမ္မံ။ မူလဋ္ဌ၊ဝ။ ၁၇ဂ။ (–ဝိ၊ဝ။
၁၅၃၊ ၂ဂ၃။ ဝိ၊ ၂။ ၂ဧ၀၊၃ဝ၆။)

နာမကရဏ (နာ) [နာမ+ကရဏ] (၁) အမည်
မှည့်ခြင်း။ (၂) အမည်မှည့်ကြောင်း။
(၃) အမည်မှည့်ရာ။ (၄) မှည့်ခေါ်အပ်
သော အမည်။ (တိ) (၅) အမည်မှည့်တတ်
သော။

(၁) "အယံ ဒတ္တော နာမ ဟောတု"-
"တိအာဒိနာ နာမကရဏံ နာမဂ္ဂဟဏံ။
အနုဋ္ဌီ၊ ၂။၃၂။ အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။ (၂)
နာမကရဏသည်ာ (၁) -ကြည့်။ (၃) နာမ
ကရဏဒိ၀သ-ကြည့်။ (၄) တဋ္ဌိ သန္ဓာယတိ
"ဒဗ္ဗော" တိ နာမကရဏသ အဓိဋ္ဌာနဘူတံ
ဆဂလကံ သန္ဓာယ။ ဝိမတိ၊ဝ။ ၂ဧ၄။ (–
အဘိ·ဌ၊ဝ။ ၄၂၁။) (တိ) (၅) နာမကရဏ-
မဌ္ဌေန....နာမ်။ အဘိ၊ဌ၊ဝ။ ဧ၄။ (–ဒီ၊ဌ်၊ဝ။
၃ဧ၃။ သီ၊ဌ်၊သစ်၊ ၂။ ၄ဝ၇။ မူလဋ္ဌ၊ဝ။ ၁ဂ၁။
အနုဋ္ဌီ၊ဝ။ ၆၃။)

နာမကရဏဒ္ဌ(ဏ္ဍ) (ပု) [နာမကရဏ+အဏ္ဍ] အမည်မှည့်ခြင်း ဟူသော–အနက်–သတော။ နာမကရဏဌေနာ (ဒီ၊ဌ၊၃၅၉။ အဘိ၊ဌ၊ ၁။၉၄)တိ အာညံ အနပေက္ခိတ္တာ သယမေဝ အတ္ထနော နာမကရဏသဘာဝတောတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၃၇၇။ မူလဋီ၊၁။၁၈၁။ (–၅၆။ အနုဋီ၊၁။၆၃၊၁၉၈။)

နာမကရဏဒိဝသ (ပုဂ) [နာမကရဏ+ဒိဝသ] အမည်မှည့်ရာ–နေ့–ရက်။ နာမကရဏဒိဝသေ ပနသာ လဒ္ဓသက္ကာရာ ပြာဟ္မဏာ.... ဗျာကရိ သု။ မ၊ဌ၊၄။၂၁၉။ သာရတ္ထ၊၃။ ၄၃၃။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၉၃။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၄၂။ (–ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၃၃၇။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၂၄၀။ မ၊ဋီ၊ ၃။၄၀၆။)

နာမကရဏမဂ်လ (နဂ) [နာမကရဏ + မဂ်လ] အမည် မှည့်ခြင်း မင်္ဂလာ၊ နာမည်ပေး မင်္ဂလာ။ တဿ ပုတ္တဿ နာမကရဏမင်္ဂလံ။ မ၊ဌ၊၃။၂–၅။ (–၂၉၃။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၃၃၅။)

နာမကရဏသညာ (ထီ) [နာမကရဏ+သညာ] (၁) အမည်မှည့်ကြောင်း ဖြစ်သော (ဒဗ္ဗဟူသော) အမည်။ (ဒဗ္ဗဟူသော အမည်ကို မှည့်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်သော ဒဗ္ဗဟူသော အမည်။ မဆူပါရာ။သျ။) (၂) အမည်မှည့်သော သူတို့၏အမည်၊ မှည့်ထားသော အမည်။ (၁) နာမကရဏသညာယာ (ဝိ၊ဌ၊ ၂။၁၈၄)တိ နာမကရဏသခိတာယ သညာယ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၅၂။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။၂၄၄။ (၂) နာမကရဏသညာယ အာဘောရောတိ ဏ္ဍ နာမမေဝ နာမကရဏံ၊ နာမံ ကရောန္တာနံ သညာ နာမကရဏသညာ။ ဝဇိရ။၂၀၀။

နာမကရဏသဘာဝ (ပု) [နာမကရဏ + သဘာဝ] အမည်မှည့်ခြင်း သဘော။ ဝေဒနာ-ဒီနာမဿ နာမကရဏသဘာဝတော နာမ-တာ ဝုတ္တာ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၂၂။ မူလဋီ၊၁။၁၈၁။ (–အနုဋီ၊၁။၆၃၊၁၉၂။)

နာမ္ကာယ (ပု) [နာမ+ကာယ] (၁) အနက်ဌ ညွှတ်တတ်သော ပုဒ်တို့၏အပေါင်း။ (၂) နာမ်တရားအပေါင်း။ (၁) ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ "သိက္ခာ-ပဒန္တိ ယောတတ္ထ နာမကာယော ပဒကာယော နိရုတ္တိကာယော ဗျဉ္ဇနကာယော"တိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။၁၈၈။ နာမကာယောတိ နာမသမူဟော နာမမဏ္ဍတ္တိ (နာမပညတ္တိ) ယော။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၃။ ဝိမတိ၊၁။၁၀၅။ (–သာရတ္ထ၊ ၂။ ၆၃။ အံ၊ဋီ၊ ၂။၃၇၁။) (၂) ကတမော နာမ-ကာယော ဝေဒနာ သညာ စေတနာ ဖဿော မနသိကာရော နာမဉ္စ နာမကာယော စ-ယေ စ ဝုစ္စန္တိ သခ်ါရာ၊ အယံ နာမကာ-ယော။ ပဋ္ဌာန်။၁။၁။ နာမကာယဿ(ဒီ၊ ၂။ ၅၃) နာမသမူဟဿ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၉၁။ နာမကာ-ယဿ (သံ၊ဌ၊၃။၁၂၄)တိ ဝေဒနာဒီနံ စတုန္နံ အရူပက္ခန္ဓာနံ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၄၁၂။ နာမ-ကာယော (ပ၊ဇ) — နေတ္တိ။ ၂၄၊၃၆၊၅၉၊ ၆၅။ ပေဋကော။ ၂၃၃။ ဒီ၊ဌ၊၃။ ၂၁၅။ မ၊ဌ၊၁။၁၂၈။ သံ၊ဌ၊၃။၁၈၃။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၁၃၀။ အံ၊ဌ၊၃။၈။ အဘိ၊ဌ၊ ၁။၄၁၀။ အဘိ၊ဌ၊၃။၃၀၆။ ဖဋိ သံ၊ဌ၊ ၁။ ၂၇၄။ ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၂။၁၁၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၃၂။ ဒီ၊ဋီ၊ ၁။ ၂၆၂။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၁၀၁။ ဒီ၊ဋီ၊ ၃။ ၂၅၁။ အံ၊ဋီ၊ ၃။ ၁၀။ နာမကာယံ (ဒု၊ဇ) —ထေရီ၊ဌ။ ၁၆၆။ နာမ-ကာယေန(တ၊ဇ)— ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၁ ၂ ၁။ မ၊ဌ၊ ၃။ ၁ ၃ ၄။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၁ ၇။ အံ ဌ ၊ ၂ ။ ၃ ၂ ၃။ အံ၊ဌ၊ ၃။ ၁ ၁ ၇။ အဘိ၊ဌ၊ ၃။ ၃ ၀ ။ ပ ဋ္ဌ ိ သံ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၁ ၇ ၆ ။ ပ ဋ္ဌ ိ သံ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၁ ၁ ၂ ၊ ၁ ၆ ၂ ။ ဝ ိ သ ု ဒ္ဓ ိ ၊ ၁ ။ ၁ ၅ ၈ ။ ဓ မ္ မ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၃ ၅ ၉ ။ ဓ မ္ မ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၂ ၄ ၄ ။ မ ဟာ နိ ၊ ဌ ။ ၁ ၂ ၊ ၁ ၇ ၀ ။ သာ ရ တ္ထ ၊ ၁ ။ ၁ ၆ ။ ဒီ ၊ ဋီ ၊ ၃ ။ ၇ ၃ ။ မ ၊ ဋီ ၊ ၁ ။ ၂ ၆ ၅ ။ အ ံ ၊ ဋီ ၊ ၁ ။ ၁ ၈ ၈ ၊ ၂ ၁ ၀ ။ အ ံ ၊ ဋီ ၊ ၂ ။ ၃ ၂ ၊ ၄ ၃ ။ မ ူ လ ဋီ ၊ ၁ ။ ၁ ၀ ၃ ။ မ ူ လ ဋီ ၊ ၃ ။ ၃ ၁ ။ နာ မ ကာ ယ ာ (မ ၊ ဇ) — သ ု တ္ တ နိ ။ ၄ ၄ ၀ ။ စ ူ ဋ ္ ဌ နိ ။ ၁ ၀ ၉ ။ ဒီ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၁ ၀ ၄ ။ သ ု တ္ တ နိ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၃ ၀ ၉ ။ သ ီ ၊ ဋီ ၊ သ စ် ၊ ၁ ။ ၄ ၈ ၉ ။ ဒ ီ ၊ ဋ ီ ၊ ၂ ။ ၁ ၁ ၉ ။ မ ၊ ဋ ီ ၊ ၃ ။ ၈ ၄ ။ နာ မ ကာ ယ တ ော — ဒ ီ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၁ ၀ ၄ ။

ဒီ၊ဌ၊၃၃။ မ၊ဌ၊၃။၁၃၁။ သံ၊ဌ၊၁။၂၅၅။ အံ၊ဌ၊၃။၁၄၆။ ဒီ၊ဌ၊၂။၂၂။ သံ၊ဌ၊၁။၂၉၁။ အံ၊ဌ၊၃။၁၄၉။ နာမကာ-ယဿ (ဆ၊ဧ)—ဒီ၊ဌ၊၂။၁၀၂။ အဘိ၊ဌ၊၁။ ၄၁၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၃၄၊၃၂၄။ မဟာနိ၊ဌ။ ၃၊၈၅။ သာရတ္ထ၊၂။၂၅၂။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁၁၉။ အနုဋီ၊၂။၁၄၀။ နာမကာယေ(သ၊ဧ)—ဝိ၊ဌ၊၁။၁၁၁။ မ၊ဌ၊၁။၁၂၊၂၁၃။ သံ၊ဌ၊၂။ ၂၄။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁၉၃။ ထေရ၊ဌ၊၁။၃၊၈၀။ မ၊ဌ၊၁။၄၈။ သံ၊ဌ၊၂။၂။ အံ၊ဌ၊၁။၄၂။ အံ၊ဌ၊၃။၁၀၊၂၃။ အနုဋီ၊၁။၁၈၇။

နာမကာယပဿဒ္ဓိ (ထိ) [နာမကာယ+ပဿဒ္ဓိ] **နာမကာယ၏**–ငြိမ်း–အေး–ခြင်း။ "နာမ-ကာယပဿဒ္ဓိ"တိုပ် ပဌန်။ သံ၊ဌ၊သစ်၊၂။ ၃၉၅။

နာမကာယရူပကာယသင်္ခါတလက္ခဏ (တိ) [နာမကာယ+ရူပကာယ+သင်္ခါတ+လက္ခ-ဏ] နာမကာယ, ရူပကာယတို့၏–အဓေါင်း–အစု–ဟူသော မှတ်ကြောင်း 'လက္ခဏာ'ရှိ သော။ နာမကာယရူပကာယသင်္ခါတလက္ခ-ဏံ နာမရူပ(နေတ္ထိ။၂၅)ဣ အရူပရူပကာ-ယာနံ သဒ္ဒဟိယတာဝေ။ နေတ္ထိ၊ဌ။ ၉၃။ (–နေတ္ထိ၊ဝ။ ၁၃၁။)

နာမကာယရူပကာယသမ္ဘဝနလက္ခဏ (တိ) [နာမ-ကာယ ရူပကာယ သမ္ဘဝန + လက္ခဏ] နာမကာယ, ရူပကာယတို့၏ (ဘဝသစ်ခ်) ဖြစ်ခြင်းဟူသော မှတ်ကြောင်း 'လက္ခဏာ'ရှိ သော။ နာမကာယရူပကာယသမ္ဘဝနလက္ခ-ဏော ဘဝေ၀ါ။ နေတ္ထိ။ ၂၅။ နေတ္ထိ၊ဝ။ ၁၃၂။

နာမကာယသမ္ပယုတ္တ (တိ) [နာမကာယ+ သမ္ပယုတ္တ] နာမကာယနှင့်–အညီအညွတ်–အပြားတို့ဖြင့်–ယှဉ်သော။ ယံ ဝါ တံ နာမ-ကာယသမ္ပယုတ္တံ သုခံ။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၁၂၁။ အဘိ၊ ဌ၊၁။ ၂၁၉။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။ ၁၇၆။ ဝိသုဒ္ဓိ.၁။ ၁၅၈။ မဟာနိ၊ဌ။ ၁၂၁။ (–မ၊ဌ၊၃။ ၁၃၄။)

နာမကာယေကဒေသ (ပု) [နာမကာယ+ကေ-ဒေသ] နာမကာယ–တစိတ်–တဖို့၊ (နိ၀ရ-ဏ) နာမ်တရားအပေါင်း၏–တစိတ်–တဖို့။ နာမကာယေကဒေသတော စ ဝိကွမ္ဘနဝိ-မောက္ခေန ဝိမုတ္တောဝ။ ဒီ၊ဌ၊၃။ ၂၃။ အံ၊ဌ၊ ၃။ ၁၅၁။ မူလဋီ၊၃။ ၃၆။ နာမကာယေက-ဒေသတောတိ နိ၀ရဏသခ်ါတနာမကာယေ-ကဒေသတော။ အနုဋီ၊၃။ ၄၈။

နာမကာယောဂ္ဂမန (နဝ) [နာမကာယ+ဩဂ္ဂ-မန] နာမကာယသို့ သက်ဝင်ခြင်း။ နာမ-ကာယောဂ္ဂမနေ ဝတ္ထုမ္ဘမေ၀ နတ္ထိ။ မ၊ဌ၊ ၂။ ၂၁၁။

နာမကိတ္တန(နဝ၊ထိ) [နာမ+ကိတ္တန။ (နာမကိတ-နဝ-သံ)] (၁) အမည်ကို ပြောကြားခြင်း။ (၂) အမည်ကိုပြောကြားကြောင်းဖြစ်သော (သဒ္ဒါ)။ (၁) အဝိဇ္ဇမာနဿပိ ဥပဇ္ဈာယ-ဿ နာမကိတ္တနံ အနုပဇ္ဈာယဿ ဥပသ-မ္ပဒါဒီသုပိ ကရီယတိ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၃၄။ (၁) (၂) သုဘူတိတိ နာမကိတ္တနံ။ ထေရ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၃။ (–၅၅။ ထေရီ၊ဌ။ ၆။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၄၄။ ဒီ၊ဌ၊ ၁။ ၂၁၅။ သံ၊ဌ၊သစ်၊ ၂။ ၂၀။)

နာမကိတ္တနမုခ (နဝ) [နာမကိတ္တန+မုခ] အမည် ပြောကြားခြင်းကို –အဦးမူ–ခေါင်းတပ်–ခြင်း။ နာမကိတ္တနမုခေန ပဋိဇာနာတိ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၂၆။

နာမကောဋ္ဌာသ (ပု) [နာမ+ကောဋ္ဌာသ] အမည်–အဖို့–အစု။ နာမဘာဂေန နာမ-ကောဋ္ဌာသေန အာဂတာ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၂၇၅။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၂၄၃။

နာမက္ခန္ဓ (ပု) [နာမ+ခန္ဓ။ (နာမဏ္ဍန-သံ)] နာမက္ခန္ဓာ၊ နာမ်တရားအစု။ ဧ၀ံ သခ်ါရ နာမက္ခန္ဓဘာ၀ေန သမာနေတ္ထာ။ နေတ္ထိ၊ ဝ။ ၂၁၂။

နာမဂဏန (နာ) [နာမ+ဂဏန] အမည်ကို ရေခြင်း။ နာမဂဏနဝသေန နေသံ နာ သက္ကာ ပရိယန္တိ ဒသောတုံ။ ဝိ၊ဌ၊၃၀။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၉၇။

နာမဂေါတ္တ (နာ) [နာမ+ဂေါတ္တ။ (နာမဂေါတြ-သံ၊ နာမဂေါယ-အဒ္ဓမာဂဓီ)] အမည် (နှင့်) အနွယ်။ အောက် ၃-ပုဒ်-ကြည့်။

နာမဂေါတ္တဂ္ဂဟဏ (နာ) [နာမဂေါတ္တ+ဂဟဏ] အမည်, အနွယ်ကို ယူခြင်း။ ဧတ္ထ စ ပန-နာမဂေါတ္တဂ္ဂဟဏေန ဘေသံ ထေရာနံ ပကာသပညာတဘာဝံ ဒသေတိ။ ထေရ၊ ဌ၊၁။၁၆။

နာမဂေါတ္တာနုသေသရဏ (နာ) [နာမဂေါတ္တ+အနုသေသရဏ] (၁) အမည် အနွယ်ကို အဖန်ဖန် အောက်မေ့ခြင်း။ (တီ)(၂) အမည် အနွယ်ကို အဖန်ဖန် အောက်မေ့ရာ (အချိန်-အခါ-စသည်)။ (၁) ပုဗ္ဗေနိဝါသညာဏစတုတ္ထံ နာမ-ဂေါတ္တာနုသေသရဏေ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၄၄၆။ (တီ)(၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

နာမဂေါတ္တာနုသေသရဏကာလ (ပု) [နာမဂေါတ္တ+အနုသေသရဏ+ကာလ] အမည် အနွယ်ကို အဖန်ဖန်အောက်မေ့ချိန်-အခါ။နာမ-ဂေါတ္တာနုသေသရဏကာလေ နဝတ္ထုမ္ဘာရမ္ဘဏံ။ အဘိ၊ဌ၊၂။၃၅၇။ (-ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊-။၃၃၃။)

နာမဂ္ဂ (နာ) [နာမ+အဂ္ဂ] အမည်အစဉ်။ အနု-ဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ တဒဟုပေါသထေ နာမ-ဂ္ဂေန (နာ-မမဗ္ဗေန၊ သျှာ။ ဂဏမဗ္ဗေန၊ကဝ) ဝါ ဂဏေတုံ။ ဝိ၊ဌ။၁၅ဂ။ ဝဿဂ္ဂ-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

နာမဂ္ဂဟဏ (နာ) [နာမ+ဂဟဏ] (၁) အမည်-ကိုယူ-မှည်-ခြင်း။ (တီ)(၂) အမည်-ကိုယူ-မှည်-ရာဖြစ်သော။ (၁) တတ္ထ ပုရိမ-နယေနေဝ အာပတ္တိယာ နာမဂ္ဂဟဏံ ဝစန-ဘေဒေါ စ ဝေဒိတမ္ဘော။ ဝိ၊ဌ၊၂။၂၂၄။ (-ဝိ၊ဌ၊၄။၂၃၁။ မ၊ဌ၊၃။၂၂၇။ အဘိ၊ဌ၊၂။ ၂၇။ အပ၊ဌ၊၁။၆၂။ ဇာ၊ဌ၊၁။၆၅။ ၀ဇိရ။ ၃၁၈။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။၁၂၅။ မ၊ဌီ၊၁။၂၉၄။ အနုဋီ၊၁။၈၄။) (တီ)(၂) နာမဂ္ဂဟဏဒိဝသ-ကြည့်။

နာမဂ္ဂဟဏကိစ္စ (နာ) [နာမဂ္ဂဟဏ+ကိစ္စ] အမည်-ကိုယူ-မှည်-ခြင်းကိစ္စ။ နာမဂ္ဂဟဏ-ကိစ္စံ နတ္ထိ။ ဒီ၊ဌ၊၃။၁၅၉။ အဘိ၊ဌ၊၁။၄၂၁။

နာမဂ္ဂဟဏဒိဝသ (ပုဂ္ဂ) [နာမဂ္ဂဟဏ+ဒိဝသ] အမည်-ကိုယူ-မှည်-ရာဖြစ်သော နေ့။ နာ-မဂ္ဂဟဏဒိဝသေ ပနဿ အနုရုဒ္ဓေါ နာမံ အကံသု။ အံ၊ဌ၊၁။၁၄၀။ (-အံ၊ဌ၊၃။၁၅။ အဘိ၊ဌ၊၁။၄၂၀။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၂-၃၊၃၂၊၅၅၆၊ ၃၆၆။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၄၆၊၆၀၊၉၃၊၄၃၆။ ထေရ၊ ဌ၊၁။၄၅။ ထေရ၊ဌ၊၂။၁၄၄၊၁၆၅။ ထေရီ၊ဌ။ ၄၀၊၁၆၈။ အပ၊ဌ၊၂။၅၅၊၂၁၃၊၂၅၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။၂၂၆။ စရိယာ၊ဌ။၅၄၊၂၃၊၁ဂ၃၊၂၀၃။ ဇာ၊ဌ၊၁။၁၄၃။၁၄၅၊၂၅၅။ ဇာ၊ဌ၊၂။၂၊၁၉၊ ၃၉၊၁၀၆၊၂၃၁။ ဇာ၊ဌ၊၃။၁၃၅။ ဇာ၊ဌ၊၄။၃။ ဇာ၊ဌ၊၅။၁၃၅၊၂၆၁။ ဇာ၊ဌ၊၆။၃၊ ၁၂၀။ ဇာ၊ဌ၊၇။၂၄၇။)

နာမဂ္ဂဟဏမဂ်လ (နာ) [နာမဂ္ဂဟဏ+မဂ်လ] အမည်မှည်ခြင်းမင်္ဂလာ၊ အမည်မှည် မင်္ဂလာ။ မဟာကိစ္စ(မ၊ဌ၊၃။၃၀၂)-ကြည့်။

နာမဌပန (နာ) [နာမ+ဌပန။ (နာမဋ္ဌပန-သံ)] (က) ထားအပ်သော အမည်။ (ခ) သိစေကြောင်းဖြစ်သော အမည်။ ဌပိယတိ-တိ ဌပနံ၊ ကမ္မေ ယု။ နာမံ ဧ၀ ဌပနံ နာမ-ဌပနံ။ အထ၀ါ....ဌပိယတိ ဧတေန နာမေန အတ္ထော ဧ၀ं နာမောတိ ဥပိယတိတိ ဌပနံ၊ ကရဏေ ယု။ အဌသာ၊ယော။၂၀၄။ နာမ-ယေ၊-လည်း ကြည့်။

နာမတာနာပတ္တိ (ထီ) [နာမတာ+အနာပတ္တိ] နာမ်၏အဖြစ်သို့ မရောက်ခြင်း။ မာတိကာယ

စ ပထဝီအာဒီနံ နာမတာနာပတ္ထိ. ဝုတ္ထာဝ။ မူလဋ္ဌိ၊၁။၁၀၂။ (–အနုဋ္ဌိ၊၁။၁၉၀။)

နာမတ္ထယလာဘ (ပု) [နာမတ္ထယ + လာဘ] အမည် ၃-ပါး အပေါင်းကို ရခြင်း။ ပဋ္ဌိပက္ခ-ပဟာနဝသေန ဟိဿ နာမတ္ထယလာဘောဝ။ သံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၉၀။

နာမဒဿန (နာ) [နာမ°+ဒဿန] အမည်ကို ပြု– တတ်– ကြောင်း ဖြစ်– သော သဒ္ဒါ။ "ဣတ္ထန္နာမော" တိ ဣဒံ အနိယမတော ဝုတ္တ နာမဒဿနံ။ ဝိမတိ၊၂။၁၃၄။

နာမဒါယက (တိ) [နာမ°+ဒါယက (ဏာမ-ဒါယက-ပြာ)] အမည်ကို ပေးတတ်သော။ အဘိဓမ္မေ အနိမိတ္တန္တိ နာမဒါယကော နုဂဟိတော။ မူလဋ္ဌိ၊၁။၁၁၄။

နာမဒ္ဓယ (နာ) [နာမ°+ဒ္ဓယ] အမည် ၂-ခု အပေါင်း။ ဣဒ ပန နာမဒ္ဓယမေဝ ဂဟိတံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၅။

နာမဓမ္မ (ပု) [နာမ+ဓမ္မ] (နာမဓမ်-သံ၊ ဏာမဓမ္မ-ပြာ)] နာမ်တရား။ အနန္တရသမ-နန္တရပစ္စာဇာတအာသေဝနုဝိပါကသမ္ပယုတ္ထ-နတ္ထိဝိဂတပစ္စယာ နာမဓမ္မာဝ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၃၅၂။

နာမဓေရ (တိ) [နာမ+ဓရ+အ] အမည်ကို ဆောင်တတ်သော။ သဗ္ဗေ အတ္ထနော မာ-တုလဿ ရုဟုဿေဝ နာမဓေရော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၀၂။

နာမဓေယ္ယ (နာ၊ပု) [နာမ+ဓေယ္ယ နာမမေဝ နာမဓေယ်]။ နာမ ရှုပေဟိသကတ္ထေ ဓေယ္ယော ယဒါဒိနာ၊ တိဋ္ဌတိ ဝါ ဧတ္ထ အတ္ထောတိ ဓေယ်]၊ ဓရိယတေ ဥစ္စာရိယတေတိ ဝါ ဓေယ်]၊ နာမ-မေဝ ဓေယ်] နာမဓေယ်]။ ဝေန်၊ဋ္ဌ။ ၁၁၄။ နာမဓေယ္ယ-သံ၊ နာမ+ဓိ+ဣ, နာမ+ဓေ+ဣ–အဒ္ဓမာ-ဂဓီ)] အမည်၊ (က) ထားအပ်သောအမည်။ (၁) သိစေကြောင်းဖြစ်သော အမည်။ နာမ-ဓေယ္ယ(အဘိ၊ဓ။ ၂၅ဝ)ဣတိ နာမဋ္ဌပနံ။ အဘိ-ဋ္ဌ၊၁။ ၄၂၁။ နာမဓေယ္ယနာ (ဇာ၊၂။ ၃၉)-တိ နာမေန။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၂၂၅။ နာမဓေ-ယ္ယာ (ပု၊ပ၊ဧ) – အပ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၃၃ နာမဓေယ်] (န၊ပ၊ဧ) –ဝိ၊၅။ ၃၀ဂ။ ဒီ၊၂။ ၁၆၆။ ဝိမာန။ ၁၂၂။ ပေတ။ ၂၀၀။ အပ၊၁။ ၄၀၀။ မဟာနိ။ ၉၆၊ ၃ဝ၃၊ ၃၅၃။ စူဋ္ဌနိ။ ၂၄၊ ၄၁၊ ၁၉၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၄။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊ ၃ဝ၂။ (ပု၊ပ၊ဧ) အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၉၆။ ၁ဝ၃။ ဝ၀ဏ။ ၇၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၄၅။ မူလဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၇ဂ။ နာမဓေယ်] (ဒုဧ)— ဒီ၊ ၂။ ၁၆၆။ အပ၊ ၁။ ၉၁၊ ၃ဝ၉။ ဇာ၊ ၁။ ၁၅၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဋ္ဌ။ ၃ဝ၆။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂ဂ၆။ နာမဓေယ္ယနု(တ၊ဧ)—အပ၊ ၁။ ၁၂၂။ နာမဓေယ္ယ (သ၊ဧ)— အပ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၂၉။ နာမဋ္ဌပန-လည်းကြည့်။

နာမန (တိ) [နမ+ဏ+ယု။ (ဏာမန-ပြာ)] ညွှတ်စေတတ်သော။ နမနဟေတုဘူတတာ နာမနံ။ မူလဋ္ဌ၊ ၁။ ၅၆။

နာမနဋ္ဌ (ပု) [နာမန+အတ္ထ] (အာရုံသို့) ညွှတ် စေ တတ် သည် ၏ အ ဖြစ် ဟူ သော– အနက်–သတော။ နာမရှုပဒုကေ နာမက-ရဏဋ္ဌေန, နမနဋ္ဌေန, နာမနဋ္ဌေန စ နာမ်။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၉ဂ၊ ၄၂၁။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၅၉။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁ဂ၆။)

နာမနာနတ္ထ (နာ) [နာမ+နာနတ္ထ] (၁) အမည် အားဖြင့်– ထူးထွေ– ကွဲပြားး– ခြားနား– သည်၏အဖြစ်။ (၂) အမည်၏ ထူးသည်၏ အဖြစ်။ (၃) ဗျာပါဒေါတိ ဝါ ဒေါသော-တိ ဝါ ဒ္ဒေပိ ဟေ ကောဓော ဝေ၊ နာမေန (ပန) နာနတ္ထံ ဂတာတိ။ ဧဝံ နာမနာနတ္ထေန နာနတ္ထံ ဝေဒိတမ္ပိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၇၂။ မယာ-နီ၊ဋ္ဌ။ ၁၆။ (–မူလဋ္ဌ၊ ၁။ ၉ဂ။) (၂) ကေဝလံ

ထေရာနံ နာမနာနတ္ထံ ပုညနာနတ္ထဉ္စ ဝိသေ-
သော။ အပါ၊ဌ၊၂။၂၀၈။

နာမနိသဏ္ဌေ (ဏ္ဌေ)(ပု) [နာမ°+နိသဏ္ဌေ (ဏ္ဌေ)] (သက်ရှိ သက်မဲ့) အရာဝတ္ထု အမျိုးမျိုးတို့၏ အမည်ကိုအကြောင်းအကျန်မရှိအောင် ပေါင်းစုပြီးရာကျမ်း၊ အဘိဓာန်ကျမ်း။ နိဃဏ္ဌေ (မ၊ဌ၊၃။၂၄၉။ အံ၊ဌ၊၂။၁-၅၅)-ကြည့်။

နာမနိဗ္ဗတ္တိ (ထီ) [နာမ°+နိဗ္ဗတ္တိ။ (နာမနိဗ္ဗတ္တိ-သံ)] အနုက်ကို ဟောတတ်သော အမည်ထုတ်ဆိုအပ်သော အမည်။ နိဗ္ဗတ္တိတိ နာမ-နိဗ္ဗတ္တိ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၄၂၁။ နာမံ ဧဝ နိဗ္ဗတ္တိ နာမနိဗ္ဗတ္တိ။ အဋ္ဌသာ၊ယော။၂၁၄။(–ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၂၇၇။ သာရတ္ထ၊၂။၃၃။ မူလဋီ၊၁။၁၇၈။ အနုဋီ၊၂။၁၉၃။)

နာမနိဿိတက (တိ) [နာမ+နိဿိတက] နာမ်တရားအပေါင်း 'နာမကာယ' ကို–ခ–မှီသော၊သူ။ တိပိဋကမယာဓမ္မရက္ခိတတ္ထေရော "နာမနိဿိတကော သော"တိ ဝတ္ထာ။ အဘိ၊ဌ၊၃။၄၁။ (–မ၊ဋီ၊၃။၈၄။ မူလဋီ၊၃။ ၃၅။ အနုဋီ၊၃။၄၇။)

နာမန္တရလာဘသမ္ဘဝ (ပု) [နာမန္တရ+လာဘ+သမ္ဘဝ] အမည်တပါးကို ရခြင်း၏ ဖြစ်သင့်ခြင်း။ တေသေ ဝ 'နာမန္တရလာဘသမ္ဘဝ-တော။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၁၃။

နာမန္တရာနာဝဇ္ဇန (နာ) [နာမန္တရ+အနာဝဇ္ဇန] အမည်တပါးသို့ မရောက်ခြင်း။ နာမန္တရာ-နာဝဇ္ဇနတော စ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၇၁။ မူလဋီ၊၁။ ၅၆။

နာမန္ဒယ (ပု) [နာမ+အန္ဒယ] အမည်သို့ အစဉ်လိုက်ခြင်း၊ အမည်အလိုက်၊ အမည်အပို့ အစု၊ အမည်တူ။ နာမန္ဒယေနာ (ဒီ၊၂။ ၂၀၉) တိ နာမာနုဂမနေန "အာပေါ ဒေဝတာ"တိအာဒိ နာမသဘာဝေန။ တေ-ဒေဝါယ နာမဘာဝေန နာမကောဌာသေ-နာ(ဒီ၊ဌ၊၂။၂၇၅)တိ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၄၃။

နာမပစ္စယ (ပု) [နာမ+ပစ္စယ] (၁) နာမ်ဟူသောအကြောင်း။ (၂) နာမ်ပစ္စည်း၊ နာမ်ပုဒ်နောင် သက်အပ်သော ပစ္စည်း။(တီ) (ခ) နာမ်ဟူသောအကြောင်းရှိသော။ (၁)နာမ-ပစ္စယာ ဖဿော။ အဘိ၊ဝိ။၃၄၅။ အဘိ၊ဌ၊၂။၁၉၃။ မူလဋီ၊၂။၁၃၅။ (–အနုဋီ၊၂။ ၁၄၂။) (၂) သခ်ပစ်တော ပန ဒုဝိဓော နာမပစ္စယော အာချာတပစ္စယော စာတိ။ နိတိ၊ပဒ။၃။ (တိ) (ခ) ကောဒ သ ဂိဏ္ဍ-ဣတ္ထ ဖဿ စ နာမပစ္စယံ ပစ္စယဝိသေ-သော။ အဘိ၊ဌ၊၂။၁၉၄။ (–အနုဋီ၊၂။ ၁၄၂။)

နာမပညတ္တိ (ထီ) [နာမ°+ပညတ္တိ။ (နာ-မပဏ္ဏတ္တိ-သံ)] နာမပညတ်၊ အပြားအား ဖြင့် သိစေတတ်သော်အမည်၊ အမည် ဖြစ်သော ပညတ်။ အဿုတပုဗ္ဗာယ ဝါ နာမ-ပညတ္တိယာ သမ္ဘုယ္ယေ။ မိလိန္ဒ။၄၂။ ကေသကုမ္ဘာဒိ သမ္ဘံ နာမံ နာမပညတ္တိ။ အနုဋီ၊၁။၁ ၂၄။ နာမပညတ္တိဝသေနာ (ဒီ၊ ဌ၊၁။၃၁၄)တိ နာမသ္ဘုတပညတ္တိမတ္တဝသေန။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၃၉၆။ (–အဘိ၊ဌ၊၂။၂၇။ အဘိ၊ဌ၊၃။၂၅။ အပ၊ဌ၊၂။၈၆။ နေတ္တိ၊ဌ။ ၉၉။ ဝဇိရ။၁၉၈၊၁၉၉။ ဝိမတိ၊၁။၁၀၅။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၁၀၃၊၂၂၅။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။ ၁၁။ မူလဋီ၊၁။၁၇၈–၉။ မူလဋီ၊၃။ ၂၈။ အနုဋီ၊၁။၁၉၁။ အနုဋီ၊၃။၃၇။ နေတ္တိ၊ဝိ။၈၊ ၁၇၁။)

နာမပညတ္တိအာရမ္ဘ (တိ) [နာမပညတ္တိ+အာရမ္ဘ] နာမပညတ်–ကို အာရုံပြု–ဟူသော အာရုံရှိ–သော။ ဘဝတော အညဿ သဒ္ဓါရမ္ဘဏတော အညံ နာမပညတ္တိအာရမ္ဘ-ဏံ။ အနုဋီ၊၂။၂၀၂။

နာမပညတ္တိဂ္ဂဟဏ (နာ) [နာမပညတ္တိ+ဂဟဏ] နာမပညတ်ကို–ယူ–ဟော–ဆို–ခြင်း။ နာမ-ပညတ္တိဂ္ဂဟဏဝသေန....တဒတ္ထဝိဇာနနံ သမ္ဘ-ဝတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၇၁။

နာမပညတ္တိနိဗန္ဓန (တိ) [နာမပညတ္တိ+နိဗန္ဓန] နာမပညတ်ကို ဖွဲ့တတ်သော။ နာမပညတ္တိ-နိဗန္ဓနာ တဇ္ဇာပညတ္တိ။ နေတ္တိ၊ ဋ္ဌ။ ၁၂၁။

နာမပညတ္တိပက္ခ (ပု) [နာမပညတ္တိ+ပက္ခ] နာမပညတ်၏အဖို့၊ နာမပညတ်ဘက်။ ဝေ၀ နိဗ္ဗတ္တိ-ယာ နာမပညတ္တိပက္ခေ ပ၊ ဌိယာ။ အနုဋီ၊ ၂။ ၁၉၃။

နာမပညတ္တိပညာပန (နဃတိ) [နာမပညတ္တိ+ပညာပန] နာမပညတ်ကို အပြားအားဖြင့် သိစေခြင်း။ နာမပညတ္တိပညာပနေ ပန.... ဣစ္ဆိတာ ဝေ။ အနုဋီ၊ ၁။ ၁၉၇။

နာမပညတ္တိပ (ပ္ပ)ဗန္ဓ (ပု) [နာမပညတ္တိ+ပဗန္ဓ] နာမပညတ် အစဉ်။ နာမပညတ္တိပ္ပဗန္ဓော ပါဠိဝမ္မော နာမ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၁။ (–သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၁၀၃။)

နာမပညတ္တိဝိဇာနန (နာ) [နာမပညတ္တိ+ဝိဇာ-နန] နာမပညတ်ကို သိခြင်း။ သောတူနံ အနေကဝ နာမပညတ္တိဝိဇာနနံ။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၂၂၅။

နာမပညတ္တိဝိဘာဝန (နဃတိ) [နာမပညတ္တိ+ဝိဘာဝန] နာမပညတ်ကို ထင်စွာပြခြင်း။ အတ္ထပညတ္တိယာ ဟိ နာမပညတ္တိဝိဘာဝနံ နိဗ္ဗစနံ။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၈၉။

နာမပဋိပက္ခ (ပု) [နာမ+ပဋိပက္ခ] အမည်၏ ဆန့်ကျင်ဘက်။ နာမာနိ ပနဿ သမ္ဘသခ်-တာနံ နာမပဋိပက္ခဝသေန အနေကာနိ ဟောန္တိ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၉၀။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၀၆။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၄၈။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။ ၃၄၁။

နာမပဏ္ဏက (နာ) [နာမ + ပဏ္ဏက] အမည်ကို ရေးရာ–စာရွက် – ပေရွက်။ နာမပဏ္ဏက-(အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၅၄)ဣတိ နာမဿ လိခနပဏ္ဏကံ။ အဋ္ဌသာ၊ ယော။ ၁၀၂။

နာမပဏ္ဏတ္တိ (ထီ) [နာမ+ပဏ္ဏတ္တိ] နာမပညတ်၊ အမည်ကို အပြားအားဖြင့် သိစေခြင်း၊ ထင်စားခေါ်ဝေါ်အပ်သော အမည်။ နာမ-ပဏ္ဏတ္တိယေဝါ (သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၇)တိ အတ္ထနိရ-ပေက္ခတ္တာ နိရုဇ္ဇသမညာ ဝေ။ သံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၇၄။ (–သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၃။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၃၀၀။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၁၀၃။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၅၄၊ ၃၉၇။)

နာမပဒေသ (ပု) [နာမ$^{ံ}$+ပဒေသ] နာမ်တရား၏ အစိတ်အပိုင်း။ နာမပဒေသော ဓမ္မပဒေ-သော။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၁။

နာမပရိကပ္ပကာလ (ပု) [နာမပရိကပ္ပ+ကာလ] အမည်ကို ကြံဆရာ–အချိန်–အခါ။ နာမပရိ-ကပ္ပကာလေ ဣတရပရိကပ္ပါ သမ္ဘဝါ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၈၃။

နာမပရိစ္ဆေဒ (ပု) [နာမ +ပရိစ္ဆေဒ] (၁) အမည်ကို ပိုင်းခြားခြင်း၊ အမည်အပိုင်း-အခြား။ (၂) နာမ်တရားအပိုင်းအခြား။ နာမ်တရားကို ပိုင်းခြားခြင်း။ (၁) နာမ-ပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဋ္ဌ။ ၃။ (၂) နာမပရိစ္ဆ-ဒ၊ ဒီဃာတိကဒုကာနံ ဝဝတ္ထာနဒဿနေန ဝါ ပါဠိတော။ မူလဋီ၊ ၁။ ၁ဖ၀။

နာမပ ရိယာပန္န (တိ) [နာမ +ပရိယာပန္န] နာမ်-တရား၌–အကျုံးဝင်–ပါဝင်–သော။ ယသ္မာ ဖဿောပိ နာမပရိယာပန္နော။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၉၇။

နာမပဝတ္တိ (ထီ) [နာမ+ပဝတ္တိ] နာမ်တရား၏ ဖြစ်ခြင်း။ တနုတ္တံ နာမပဝတ္တိယာ မနုတာ။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၃၄၀။

နာမ်ပွကာသက (တိ) [နာမ + ပကာသက] အောက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ နာမပွကာသကံ

သတ္ထံ ရုက္ခာဒီနံ နိဿဏ္ဍူ သော၊ ဓာန်။၁၁၁။ ရုက္ခာဒီနံ နာမပရိယာယေဟိ နာမပ္ပကာသကံ ရတနမာလာဒိကံ သတ္ထံ နိဿဏ္ဍူ နာမ၊ သောတိမိနာ နိဿဏ္ဍူသဒ္ဒသ ပုလ္လင်္ဂတ္ထံ ဒီပေတိ။ ယင်း၊ဋီ။

နာမပ္ပကာသကဂန္ဆ (ပု) [နာမပ္ပကာသက + ဂန္ဆ] အမည်ကို ထင်ရှားပြတတ်သော ကျမ်း။ ရုက္ခပဗ္ဗတာဒီနံ နာမပ္ပကာသကဂန္ဆံ "နိဿ-ဏ္ဍူ"တိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၂။

နာမပ္ပကာသန (နုတိ)[နာမ+ပကာသန] (၁) အမည်ကို ထင်ရှားပြခြင်း။ (တိ) (၂) အမည်ကို ထင်ရှားပြတတ်သော။ နာမပ္ပ-ကာသနတော နာမဗ္ဗော ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။၃၂၂။

နာမဗျဥ္ဇန (နာ) [နာမ+ဗျဥ္ဇန။ အတ္ထံ ဗျဥ္ဇ-ယတီတိ ဗျဥ္ဇနံ၊ ဝိပုဗ္ဗ အဥ္ဇ ပကာ-သနေ ကတ္တရိ ယု။ နာမံ ဧဝ ဗျဥ္ဇနံ နာမဗျဥ္ဇနံ။ အဋ္ဌသာ၊ ယော။ ၂၀၄။] အနက်ကို ထင်ရှားပြတတ်သော အမည်။ ဗျဥ္ဇနန္တိ နာမဗျဥ္ဇနံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂၁။ (–ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၇၇။ မူလဋ္ဌ၊၁။၁၇၈။)

နာမဘာဝ (ပု) [နာမ+ဘာဝ] (၁) နာမ်တရား၏–အဖြို–အစု။ (၂) အမည်၏–အဖြို–အစု။ (၂) နာမ်ကြည့်။ (၂) နာမကောဋ္ဌာသ-ကြည့်။

နာမဘာဝသာမညဉ(နာ) [နာမဘာဝ + သာမညဉ] နာမ်တရား၏အဖြစ်ဖြင့် တူ–သည်၏အဖြစ်–ခြင်း။ နာမ်တရားချင်း တူ–သည်၏အဖြစ်–ခြင်း။ နာ နာမဘာဝသာမညံ (နိဒဿေတိ)။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၂။ မူလဋ္ဌ၊၁။၁၈၁။

နာမမတ္တ (နုတိ) [နာမ+မတ္တ။ (နာမမာတြ, နာမဒဿ, နာ်မဒ္ဒ.ယသ်-သံ)](၁) အမည်မျှ။ (၂) နာမ်တရားမျှ။ (၁) နာမမတ္တမေဝ-(ဒီ၊ဌ၊၁။၃၁၅)တိ သမညာမတ္တမေဝ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၈၁။ (သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။၃၉၇။ ၂) နာမမတ္တ-ပစ္စယ ကြည့်။

နာမမတ္တက (နုတိ) [နာမ + မတ္တ + က] အမည်မျှ။ ဂေါတြဘုနောတိ ဂေါတ္တမတ္တံ အနုဘဝတ္ထာ နာမမတ္တကမေဝ။ ဝဇိရ။၁၇၁။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၇၄။)

နာမမတ္တပစ္စယ (ပု) [နာမမတ္တ + ပစ္စယ] နာမ်တရားမျှဟူသော အကြောင်း။ နာမမတ္ထ-ပစ္စယာပိ သော ဟောတိ။ အနုဋီ၊ ၂။၁၄၂။

နာမမတ္ထသမဏ (ပု) [နာမမတ္ထ + သမဏ] အမည်မျှဖြစ်သော ရဟန်း၊ အမည်ခံရဟန်း။ နာမမတ္ထသမဏာတိ အတ္ထော။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၂၅။ (–သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၈၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၄၁၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၁၉။)

နာမယန္ဆ (တိ) [နမ + ဏယ + အန္ဆ။ (ဏာမယံတ-ပြာ)] ညွှတ်စေသော၊ သူ။ ဥဋ္ဌိတံ ပုနပ္ပုနံ နာမယတော ပယောဂေ ပယောဂေ အာပတ္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၂၂။

နာမယောဇနာ (ထီ) [နာမ + ယောဇနာ] အမည်ကို ယှဉ်စပ်ခြင်း။ နာမယောဇနာယ သယ အတ္ထော ဒဿိတော။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၃၄။

နာမရူပ (နာ) [နာမ+ရူပ။ (နာမရူပ-သံ၊ နာမရူပယ-သိဟိုဠ်)] နာမ်(နှင့်)ရူပ်၊ နာမ-ရူပ (သံ၊ဌ၊ ၂။၁၉ဖ) ဆို တေဘူမကံ နာ-ပံ ရူပဉ္စ ကထိတံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၈၀။ (–ဣတိဝုတ်၊ ၂၁၉။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၁၄၉။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။၅၃၇။)

နာမရူပ၂ (နာ) [နာမ+ရူပ+နာမရူပ။ ဒွန်အရှု-ဌ် သုတိတူ တရုကြင်းပြု။ နီတိ၊သုတ္ထ။ ၇၃၇။ နာမချင်း, ရူပချင်း တရုကြင်းပြု။ မူလဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၁၆။ မာတရော ပိတရော နာမ၊ရူပ်တျာဒီသု ပုဗ္ဗကံ။ ပဒံ ပရမ္မိ ဝါ ကေ-ဒေသော ဝါ ပျာဝသိဿတေ။ ဘေဒစိန္တာ။ ၂၀ ၂။] နာမ်,ရုပ်, နာမ်ရူပ်။ တံ ပန "နာမဉ္ဍ ရူပဉ္ဍ နာမရူပဉ္ဍ

နာမရူပ" နှင့် ဝေ၀ ကတေကသော်သ "ဆဋ္ဌာ-ယတနဉ္စ သဋ္ဌာယတနဉ္စ သဋ္ဌာယတန" နှင့် ဝေ၀ ကတေကသောသော်ဝ သဋ္ဌာယတနသာ ပစ္စ-ယော။ အဘိ၊ဌ၊၂။၁၆၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၉၆။ နာမဉ္စ ရူပဉ္စ နာမရူပဉ္စ နာမရူပနှင့် ထွေ နာမရူပ-သဒ္ဒေါ အတ္ထနော ကေဒေသေန နာမ-သဒ္ဒေန နာမသဒ္ဒသာ သရူပေါ၊ ရူပ-သဒ္ဒေန စ ရူပ-သဒ္ဒသာတသ္မာ "သရူပါနံ ကေ-သေသော"တိ နာမရူပ-သဒ္ဒသာ ဌာနံ ဣတ-ရေသဉ္စ နာမရူပ–သဒ္ဒါနံ အဒဿနံ ဒဋ္ဌမ္ဘိ။ မူလဋီ၊၂။၁၁၆။ (–အဘိ၊ဝိ။၁၄၂။ ဒီ၊၂။ ၂၇။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၃၂၁။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၁၇၂။ မဟာနိ၊ဌ။၁၉၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၁၉။)

နာမရူပဇာတိက (တိ) [နာမရူပ°+ဇာတိ+က] နာမ်, ရူပ်, နာမ်ရူပ်-ဟူသော ဖြစ်ကြောင်းရှိသော (သဋ္ဌာယတန-စသည်)။ နာမရူပသ-မုဒယ(တိ) (၂)-ကြည့်။ တဏှာဇာတိက-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

နာမရူပဒဿန (နဿ) [နာမရူပ°+ဒဿန] နာမ်, ရူပ်ကို ရှုမြင်ခြင်း၊ နာမ်, ရူပ်ကို ရှုမြင်–တတ်–ကြောင်းဖြစ်–သောဉာဏ်။ ဒီဌိ၀ိသုဒ္ဓိတိ သပစ္စယံ နာမရူပဒဿနံ။ ဒီ·ဌိ၊၃။ ၂၀၇။

နာမရူပဒုက (နဃု) [နာမရူပ+ဒုက] နာမ်, ရူပ် ၂-ပါး အပေါင်း၊ နာမရူပဒုက်။ နာမရူပဒု-ကေ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၉၄၊၄၂၁။ အနုဋီ၊၂။ ၂၀။ (–မဟာနိ·ဌ။၁၄၃။)

နာမရူပဒေသနာ၀ိသေသ (ပု) [နာမရူပဒေသ-နာ+ဝိသေသ] နာမ်, ရူပ်ကို ဟောရှုဖြစ်သော ဒေသနာအထူး။ နာမရူပဒေသနာ၀ိ-သေသော ဒေသနာဘေဒေါ။ မူလဋီ၊၂။၁၁၄။

နာမရူပနိဒါန (တိ) [နာမရူပ+နိဒါန] နာမ်, ရူပ်, နာမ်ရူပ်ဟူသော အကြောင်းရှိသော။ နာမရူပသမုဒယ (တိ) (၂)-ကြည့်။

နာမရူပနိရောဓ (ပု) [နာမရူပ+နိရောဓ] (၁) နာမ်, ရူပ်, နာမ်ရူပ်တို့၏–ချုပ်–ငြိမ်း–ခြင်း။ (တိ)(၂)နာမ်,ရူပ်တို့၏–ချုပ်–ငြိမ်း–ရုဖြစ်သော (နိဗ္ဗာန်)။ (၁) နာမရူပနိရောဓော–ဝိ၊ဌ။၁။ ဒီ၊၂။ဌ၀။ မ၊၁။ဖ၆၊ဌ၃၁။ မ၊ဌ။ ၁၀၉။ သံ၊၁။ ၂၄၄၊ဌ၁၇၊ဌ၃၅၊ဌ၄ဖ။ အံ၊၁။ ၁၇၈။ ဥဒါန။ ၇၈။ စူဠနိ။ ၂ဌ၂။ နေတ္တိ။ ၅၄။ ပေဋကော။ဌ၁၄။ နာမရူပနိရောဓ–– မ၊၁။ ဖ၆။ နာမရူပနိရောဓော–ဝိ၊ဌ။၁။ ဒီ၊၂။ဌ၀။ မ၊၁။ဌ၁၁။ မ၊ဌ။၁၀၉။ သံ၊၁။ ၂၄၄၊ဌ၁ဖ၊ ဌ၁၇၊ဌ၃၅၊ဌ၃ဌ၊ဌ၄ဖ။ သံ၊၂။ ၅၀။ အံ၊၁။ ၁၇၈။ ပဋိသံ။ ၅၄။ ဥဒါန။ ၇၈။ စူဠနိ။ ၂ဌ၂။ နေတ္တိ။ ၅၄။ ပေဋကော။ဌ၁၄။ ဒီ၊ဌ။ ၂။ ၅၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။ ၂ဖ၂။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၄ဖ၈။ (တိ) (၂) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

နာမရူပနိရောဓဂါမိ (တိ) [နာမရူပနိရောဓ+ဂမု+ဏိ။ ထိ-ဌ–ဂါမိနီ] နာမ်,ရူပ်တို့၏–ချုပ်–ငြိမ်း–ရုဖြစ်သောနိဗ္ဗာန်သို့(အာရုံပြုသော အားဖြင့်) ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော(အဋ္ဌင်-ကမဂ်)။ အယမေ၀ အရိယော အဋ္ဌင်ဂိကော မဂ္ဂေါ နာမရူပနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါ။ မ၊ ၁။ဖ၆။

နာမရူပနိရောဓနေ (တိ)[နာမရူပ+နိရောဓန]နာမ်, ရူပ်ကို ချုပ်စေသော၊သူ(ဘုရားရှင်)။ ပဌာနံ နာမနာမေန၊ နာမရူပနိရောဓနော။ အဘိ၊ ဌ၊၂။ဌ၃၀။ တံ နာမရူပံ သမုဒယနိရောဓေန နိရောဓေသီတိ နာမရူပနိရောဓနော။ မူလဋီ။ ၃။ဖ၆ဖ။

နာမရူပပစ္စယ (ပု) [နာမရူပ+ပစ္စယ] (၁) နာမ်, ရူပ်, နာမ်ရူပ်ဟူသော အကြောင်း။ (တိ) (၂) နာမ်, ရူပ်, နာမ်ရူပ်-ဟူသော အကြောင်းရှိသော။ (ဤပုဒ်၌ နာမ-အရ နာမ်ဟု ဆိုအပ်သော်လည်း ဝေဒနာ စသော ခန္ဓာ ၃-ပါးကို ယူရ၏၊ ရူပအရကား မိမိ သန္တာန်၌ အကျုံးဝင်သော မဟာဘူတ် ၄-ပါး ဝတ္ထုရူပ် ၆-ပါး ဇီ၀ိတိန္ဒြေဖြစ်၏။ ဝိဘာ၀ိနီ။ ၂၄ဖ။ နာမအရ ဝိညာဉ်ဖြစ်သော နာမ်ကား ပစ္စယုပ္ပန်၌ ယူထားပြီး ဖြစ်ရကား မလိုအပ်၊ နိဗ္ဗာန်ကား ဆိုဖွယ်ရာမရှိ၊ ရူပအရ

ရူပါယတန-စဒသော ကြွင်းရှိပ်များကိုကား မဟာဘုတ်ကဲ့သို့ သဟဇာတသဘော်တို့, ဝတ္ထုရှိပ်ကဲ့သို့ နိဿယသတ္တိ, ဇီဝိတိန္ဒြေကဲ့သို့ အနုပါလနသတ္တိ မရှိသောကြောင့် မယူရဟု မှတ်ထုတ်။ မူလဋီ၊ ၂။ဘ၇။) (ခ) နာမရူပပစ္စယာ သဠာယတနံ။ ဝိ၊ဘု။ဘ။ ဒီ၊ ၂။ ၂၇။ သံ၊ ဘ။ ၂၄ဘု၊ဘုဘ၊ဘု ၂ဂ၊ဘုဘ္ဂ်၊ဘုဂ၅။ အံ၊ဘ။ဘ၇။ အံ၊ဘု။ဂ၀၅။ အဘိ၊ဝိ။ဘ၄ဘု။ ပဋိသံ။ ၅ ၂ ။ ဘ၀၉။ နေတ္တိ။ ၅ ၉။ ပေဋကော။ ၂ ၉ ၄။ မိလိန္ဒ။ ၅ ဘ။ အံ၊ဌ၊ ၂ ။ ဘ ၆ ၂-ဘု။ အဘိ၊ဌ၊ ၂ ။ ဘ ၉ ၄။ ပဋိသံ၊ဌ၊ဘ ။ ဘု ၂ ၂ ။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂ ။ ၂ ၅ ၀ ။ နေတ္တိ၊ဌ ။ ဘ ဂ ဘ ။ သာရတ္ထ၊ဘု ။ ၂ ၅ ၄ ။ ဒီ၊ဌ၊ဘ ။ ဘ ၂ ၄ ၊ ဘ ၆ ဘ ။ သီ၊ဌ၊ သစ်၊ ဘ ။ ဘု ၄ ၉ ၊ ၄ ၂ ၂ ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂ ။ ၄ ၉ ။ မ၊ဌ၊ ၂ ။ ဘ ၅ ၉ ။ အံ၊ဌ၊ ၂ ။ ဘ ဘ ဂ ။ အနုဋီ၊ ၂ ။ ၉ ဘ ၊ ဘ ၀ ။ နာမရူပပစ္စယာတိ ဣဒေ နာ-မဉ္စ ရူပဉ္စ နာမရူပဉ္စ နာမရူပန္တိ သရူပေက-သေသော ဝေဒိတမ္ပေ။ ဝိဘာဝိနီ။ ၂ ဘ ၆ ။ (–ဒီ၊ ၂ ။ ၄ ဂ ။ သံ၊ ဘ ။ ဘ ၂ ၂ ၊ ဘ ၀ ၅ ။ အဘိ၊ က ။ ဘ ၇ ဘ ။ ပဋိသံ ။ ၂ ၆ ၆ ။ ဒီ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၉ ၂ ။ မ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၅ ၀ ။ အဘိ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ဘ ၆ ၄ ။ ပဋိသံ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ဘ ၇ ၂ ။ ဝိသုဒ္ဓိ ၊ ၂ ။ ဘ ၉ ၆ ။ ဒီ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၉ ၄ ။ မူလဋီ ၊ ဘ ။ ဘ ၂ ဂ ။) (တ) (၂) ကေသို့ ဘဝေ အာဒီဘူတဝိညာဏာသ နာမရူပပစ္စယတံ ဒဿေတုံ။ မ၊ ဌ ၊ ဘ ။ ၂ ၆ ၄ ။ နာမရူပါရမ္ဘဏ(အံ၊ ဌ ၊ ဘ ။ ၂ ၆ ၅) လည်း-ကြည့်။

နာမရူပပဒဋ္ဌာန (တ) [နာမရူပ+ပဒဋ္ဌာန] နာမ်, ရူပ်–ဟူသော – လျှင်– နီးစွာသော – အကြောင်းရှိသော။ (စီတွဲ) နာမရူပပဒဋ္ဌာနံ။ အဘိ၊ ဌ ၊ ဘ ။ ဘ ၅ ၅ ။ ပဋိသံ ၊ ဌ ၊ ဘ ။ ၄ ၆ ။ (– အဘိ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ဘ ၂ ၉ ။ ဝိသုဒ္ဓိ ၊ ၂ ။ ဘ ၅ ၉ ။ ဥဒါန ၊ ဌ ။ ဘ ၉ ။)

နာမရူပပဗန္ဓ (ပု) [နာမရူပ+ပဗန္ဓ] နာမ်, ရူပ် တို့၏အစဉ်၊ နာမ်ရူပ်အစဉ်။ သုခဒုက္ခသန္တာ-နဿ နာမရူပပဗန္ဓဿ ဝါ စိရတရံ ပဝတ္တိ-ဟေတုဘူတံ ဥပထမ္ဘကံ။ အံ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ဘ ဝ ဘ ။

နာမရူပပဘေဒ (တ) [နာမရူပ+ပဘေဒ] နာမ်, ရူပ်, နာမ်ရူပ် ဟူသော– ဖြစ်ရာ– အမှန်– အစ– ရှိသော။ နာမရူပသမုဒယ (တ) (၂) ကြည့်။

နာမရူပပရိဂ္ဂဟ (ပု) [နာမရူပ + ပရိဂ္ဂဟ] (ခ) နာမ်, ရူပ်, နာမ်ရူပ်ကို– ပိုင်းခြားရှု ယူ– သိမ်းဆည်း– ခြင်း။ (တ) (၂) နာမ် ရူပ်, နာမ်ရူပ်ကို– ပိုင်းခြားရှု ယူ– သိမ်းဆည်း – တတ်သော ဉာဏ်။ (ခ) ဣမေ-သံ ဝသေန နာမရူပပရိဂ္ဂဟော။ သံ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ဘ ဂ ။ အဘိ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ဘ ၃ ဘ ။ ပဋိသံ ၊ ဌ ၊ ဘ ။ ၂ ၃ ဂ ။ နေတ္တိ ၊ ဌ ။ ဘ ၆ ဘ ။ သာရတ္ထ ၊ ဘု ။ ဘ ၇ ။ ဒီ ၊ ဌ ၊ ဘ ။ ဘ ဝ ၄ ။ မ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၂ ၂ ၊ ၂ ၆ ဂ ။ သံ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၆ ၅ ။ အံ ၊ ဌ ၊ ဘ ။ ဘ ၂ ၉ ၊ ဘ ၄ ၄ ။ အံ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၂ ၇ ၄ ။ အံ ၊ ဌ ၊ ဘု ။ ဘ ဘ ၆ ။) (တ) (၂) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

နာမရူပပရိဂ္ဂဟဉာဏ (နာ) [နာမရူပပရိဂ္ဂဟ+ ဉာဏ] နာမရူပပရိဂ္ဂဟဉာဏ်၊ နာမ်, ရူပ်, နာမ်ရူပ်ကို–ပိုင်းခြားရှု ယူ–သိမ်းဆည်း– တတ်သောဉာဏ်။ (သခ်ါရပရိစ္ဆေဒဉာဏ်ဟု လည်း ခေါ် သည်။) သခ်ါရပရိစ္ဆေဒေဉာဏဲန္တိ နာမရူပပရိဂ္ဂဟဉာဏံ ဝဒတိ။ သံ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၆ ၅ ။

နာမရူပပရိစ္ဆေဒ (ပု) [နာမရူပ+ပရိစ္ဆေဒ] (ခ) နာမ်, ရူပ်, နာမ်ရူပ်ကို ပိုင်းခြားခြင်း။ (၂) နာမ်, ရူပ်, နာမ်ရူပ်ကို ပိုင်းခြားရှု သိခြင်း။ (၃) နာမ်, ရူပ်, နာမ်ရူပ် အပိုင်းအခြား။ (၄) နာမရူပပရိစ္ဆေဒ ကျမ်း။ ယင်းကျမ်းသည် သင်္ဂြိဟ်ကျမ်းပြု အရှင်အနုရုဒ္ဓမထေရ်ပြုစုစီရင်သော ကျမ်းဖြစ်သည်။ ဂါထာဖြင့် စီရင်ထားသော ကျမ်း ဖြစ်ရာ ဂါထာကျမ်း ၁၈၅၂-ဂ) ဂါထာဟု ပါရှိသည်။ ဝိသုတာ-ဒီပ-လည်းကြည့်။

(ခ) နာမဿ, ရူပဿ, နာမရူပဿ စ ပရိစ္ဆိန္နနံ နာမရူပပရိစ္ဆေဒေါ။ သံ၊ ဌ ၊ သစ်၊ ဘ ။ ဘ ဝ ။ (၂) နာမရူပပရိစ္ဆေဒေါ (ဒီ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ဂ ၃)တိ သဟ ပစ္စယေန နာမရူပဿ ပရိ-စ္ဆိဇ္ဇ အဝေဘာဝေ။ ဒီ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ဂ ၄ ။ နာမရူပ-ပရိစ္ဆေဒေါ–ဝိ၊ ဌ ၊ ဘ ။ ဘ ဂ ။ ဒီ၊ ဌ ၊ ဘ ။ ၂ ဝ ။ သံ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ဂ ၃ ။ အဘိ ၊ ဌ ၊ ဘ ။ ၂ ၂ ။ မ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ဘ ၂ ဝ ။

နာမရူပပရိစ္ဆေဒေန—ခုဒ္ဒကာ ၊ ၂။ ၂၁၄။ ဒီ၊ ၌ ၊ ၂ ။ ၂၇၉။ နေတ္တိ၊ ၌ ။ ၆၄ ။ နာမရူပပရိ-စ္ဆေဒတော—ဝိသုဒ္ဓိ ၊ ၂ ။ ၃၄၀ ။ သံ၊ ၌ ၊ ၂ ။ ၃၇ ။ နာမရူပပရိစ္ဆေဒဿ (ဆ၊ဇ)— သီ၊ ၌ ၊ သစ်၊ ၁ ။ ၁ ၀ ၁ ။ နာမရူပပရိစ္ဆေဒေ— ဝိ၊ သင်ဟာ ။ ၁ ၆ ၇ ။ သာရတ္ထ ၊ ၃ ။ ၄ ၀ ။ (၃) အောက်ပုဒ် ကြည့် ။ (၄) နာမရူပပရိစ္ဆေဒ် ပဝတ္ထာမိသ-မာသတော ။ နာမရူပပရိစ္ဆေဒ ။ ၁ ။

နာမရူပပရိစ္ဆေဒကထာ (တိ) [နာမရူပပရိစ္ဆေ-ဒ+ကထာ] နာမ်, ရူပ်, နှမ်ရူပ်အပိုင်းအခြား ကို ဟောရာဖြစ်သော (အဘိဓမ္မာပိဋကတ်) ။ တတိယံ ရာဂါဒိပဋိပက္ခဘူတော နာမရူပ-ပရိစ္ဆေဒေါ ဣတ္ထ ကထိတတာဘိ နာမရူပ-ပရိစ္ဆေဒကထာတိ ဝုစ္စတိ ။ ဝိ၊ ၌ ၊ ၁ ။ ၁ ၇ ။ ဒီ၊ ၌ ၊ ၁ ။ ၂ ၀ ။ အဘိ၊ ၌ ၊ ၁ ။ ၂ ၂ ။

နာမရူပပရိစ္ဆေဒပကရဏ (နဝ) [နာမရူပပရိစ္ဆေဒ +ပကရဏ] နာမရူပပရိစ္ဆေဒကျမ်း ၊ ယင်း ကျမ်းသည်ပရမတ္ထဒီပနီစ္ဆယကျမ်း, အဘိဓမ္မတ္ထ-သင်္ဂဟကျမ်းတို့ကို ပြုစီရင်တော်မူခဲ့သော အရှင်အနုရုဒ္ဓထေရ်ပြုစုသောကျမ်းဖြစ်သည် ။ အကျယ် ။ ဝိသုတာ ၊ ၆ ၀-၆ ၂-ကြည့် ။ D.p. လည်းကြည့် ။ နာ မရူပပရိစ္ဆေဒပရဏံနိဋ္ဌိတံ ။ နာမရူပပရိစ္ဆေဒ ။ ၁ ၆ ၀ ။

နာမရူပပရိစ္ဆေဒဝိရဟ (ပု) [နာမရူပပရိစ္ဆေဒ+ ဝိရဟ] နာမ်, ရူပ်, နာမ်ရူပ် အပိုင်းအခြားမှ ကင်းခြင်း ။ တေသဉ္စိ နာမရူပပရိစ္ဆေဒဝိရဟ-တော ဒုဗ္ဗလာ ပညာ ဟောတိ ။ ဝိ၊ ၌ ၊ ၁ ။ ၁ ၃ ၀ ။ သီ၊ ၌ ၊ သစ်၊ ၁ ။ ၃ ၉ ၉ ။

နာမရူပပရိစ္ဆေဒဝိရဟိတ (တိ) [နာမရူပ-ပရိစ္ဆေဒ+ဝိရဟိတ] နာ, ရူပ်, နာမ်ရူပ် အပိုင်း အခြားမှ ကင်းသော ။ တေသဉ္စိ နာမရူပ-ပရိစ္ဆေဒဝိရဟိတတ္ထာ ဒုဗ္ဗလာ ပညာ ဟော-တိ ။ ပဋိသံ၊ ၌ ၊ ၁ ။ ၃ ၂ ၃ ။ ဝိသုဒ္ဓိ ၊ ၂ ။ ၄ ၁ ။

နာမရူပပဗေဒတ္ထန (နဝ) [နာမရူပ+ပဝတ္ထန]နာမ်, ရူပ်တို့၏ ခြစ်ခြင်း ။ နာမရူပပဗေဒတ္ထနေန သတ္ထာနံ ဒ္ဝိတိယော ဟောတိ ။ မ၊ ၌ ၊ ၁ ။ ၂ ၁ ၄ ။ သံ၊ ၌ ၊ ၂ ။ ၂ ၅ ။

နာမရူပမတ္ထဒဿန (နဝ) [နာမရူပ+မတ္ထ+ ဒဿန] နာမ်, ရူပ်မျှကို ပြခြင်း ၊ နာမ်, ရူပ်ကို သာလျှင် ပြခြင်း ။ တ္ထေ စ နာမရူပမတ္ထ-ဒဿနေန....ဟောတိ ။ ခုဒ္ဒကာ ၊ ၌ ။ ၆ ၅ ။

နာမရူပဝဝတ္ထာန (နဝ) [နာမရူပ+ဝဝတ္ထာန] (၁) နာမ်, ရူပ်ကို ပိုင်းခြားမှတ်သားခြင်း ။ (၂) နာမ်, ရူပ်ကို ပိုင်းခြားမှတ်သားတတ်သော ဉာဏ် ။ နာမရူပဝဝတ္ထာနဉာဏ် ။ "နာမ-ရူပမတ္ထမ်ဒံ, နဏ္ဍိ တ္ထေ အတ္ထာ ဝါ အတ္ထနိယံ ဝါ" တိ ဝေ ပဝတ္ထဉာဏံ နာ.မရူပဝဝတ္ထာနံ ။ မ၊ ၌ ၊ ၁ ။ ၆ ၄ ။ သံ၊ ၌ ၊ ၂ ။ ၂ ၀ ၄-နာမရူပဝဝတ္ထာနံ (ပ၊ဇ)—ဝိသုဒ္ဓိ ၊ ၁ ။ ၂ ၇ ၇ ။ နာမရူပဝဝတ္ထာနံ (ဒု၊ဇ)—ပဋိသံ ၊ ၌ ၊ ၂ ။ ၁ ၃ ၉ ။ နာမရူပဝ၊ ဝတ္ထာ-ဝေနန—မ ၊ ၌ ၊ ၁ ။ ၂ ၄ ။ အဘိ ၊ ၌ ၊ ၁ ။ ၃ ၇ ၆ ။ ပဋိသံ ၊ ၌ ၊ ၂ ။ ၂ ၃ ။ ဥဒါန ၊ ၌ ။ ၃ ၀ ။ သုတ္တနိ ၊ ၌ ၊ ၁ ။ ၈ ။ စူ၊ ၌ ။ ၂ ၂ ။ သာရတ္ထ ၊ ၂ ။ ၃ ၀ ။ သာရတ္ထ ၊ ၃ ။ ၂ ၀ ၂ ။ အံ၊ ၌ ၊ ၂ ။ ၂ ၅ ၉ ။ နာမရူပဝဝတ္ထာနေ—ပဋိသံ ၊ ၌ ၊ ၁ ။ ၁ ၈ ။

နာမရူပဝဝတ္ထာနဉာဏ (နဝ) [နာမရူပဝဝတ္ထာ-နေ+ဉာဏ] နာမ်, ရူပ်ကို ပိုင်းခြားမှတ်သား တတ်သော ဉာဏ် ၊ နာမရူပဝဝတ္ထာနဉာဏ် ။ ဣဒါနိ ယသ္မာ ဟေဋ္ဌာ သရူပေန နာမရူပ-ဝဝတ္ထာနဉာဏံ နဝုတ္တံ ။ ပဋိသံ ၊ ၌ ၊ ၁ ။ ၃ ၀ ။

နာမရူပဝဝတ္ထာပန (နဝ) [နာမရူပ+ဝဝတ္ထာပန] (၁) နာမ်, ရူပ်ကိုပိုင်းခြားမှတ်သားစေခြင်း ။ (တိ)(၂)နာမ်, ရူပ်ကို ပိုင်းခြားမှတ်သားစေ တတ်သော (ပညာ) ။ (၁) နာ-ရူပမတ္ထ-မေတံ ၊ နဲ အညော ကောစိ သတ္ထာဒိကော-တိ ဝဝတ္ထာပနံ နာမရူပဝဝတ္ထာပနံ ။ မူလဋီ ၊ ၁ ။ ၁ ၁ ၂ ။ (–အနုဋီ ၊ ၁ ။ ၁ ၁ ၉ ။ နေတ္တိ ၊ ဋီ ။ ၄ ၄ ။)

(တိ) (၂) နာမရူပဝဝတ္ထာပနဝသေနာ-(ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၆၈) တိ နာမဝဝတ္ထာနဝသေန ရူပဝဝတ္ထာနဝသေန စ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၇၇။

နာမရူပသခ်ၢရ (ပု) [နာမရူပ+သခ်ၢရ] နာမ်, ရူပ်ဟု ဆိုအပ်သော သခ်ၢရတရား၊ ကံ, စိတ်, ဥတု, အာဟာရ-ဟူသော အကြောင်းတရား ၄-ပါးတို့သည် ပေါင်းရ-ပြုပြင်-စီရင်-အပ်သော နာမ်ရူပ်။ ဝိပါကဝိမ် နာမရူပေန သဒ္ဓိပိတူာ နာမရူပသခ်ၢရုနံ အန္တရေ ကောသန္ဒီ။ သံ၊ဌ၊ ၂။၁၀၆။

နာမရူပသညိတ (တိ) [နာမရူပ+သညိတ] နာမ်,ရူပ်ဟု-သိ-မှတ်-အပ်သော။ ဧတေတိ နာမရူပသညိတာ သခ်ၢရာ။ အံ၊ဌ၊၁။ ၂၄၄။

နာမရူပသမုဒယ (ပု) [နာမရူပ+သမုဒယ] (၁) နာမ်, ရူပ်, နာမ်ရူပ်တို့၏ ဖြစ်ခြင်း။ (တိ) (၂) နာမ်,ရူပ်, နာမ်ရူပ်ဟူသော ဖြစ်ကြောင်းရှိသော။ (၁) နာမရူပသမုဒယာ ဝိညာဏသမုဒယော။ ပဋ္ဌိသံ။ ၅၄။ (–ဒီ၊ဌ။ ၂။ ၅၄။ မ၊ဌ၊၁။ ၂၂၇။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၄၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂ဖ၇။ စူဠနိ၊ဌ။ ၉ဖ။ သီ၊ဌ၊သစ်၊၁၊ ၄ဖ၈၊ မ၊ဌ၊၁။ ၃၃ဖ၊ ၃၀၀။ မူလဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၄၄။) (တိ) (၂) သဒ္ဒါယတနံ နာမရူပနိဒါနံ နာမရူပ-သမုဒယံ နာမရူပဇောတိကံ နာမရူပပဘဝံ။ မ၊၁။ ၉ဖ၊ ၃၂၈။ သံ၊၁။ ၂၅၃။

နာမလာဘ (ပု) [နာမ+လာဘ။ (ဏာမလာ-ဘ ပြာ)] အမည်ကိုရခြင်း။ ရအပ်သော အမည်။ နာမလာဘော ဒဠ္ဌမ္ဘော။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၂၈။ (–သီ၊ဌ၊သစ်၊ ၂။ ၂၀၂၊ ၂၀၉။ ဒီ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၁၃၊ ၂၁၄။ မ၊ဌ၊၁။ ၂ဖ၅။ မ၊ဌ၊ ၂။ ၂၈၅။ မူလဋ္ဌ၊၁။ ၇၃၊ ၂၅၊ ၁၁၄။ အနုဋ္ဌ၊၁။ ၁၂၁၊ ၁၂၂။)

နာမလိခိတက (တိ) [နာမ+လိခိတက] ရေးထားအပ်သော အမည် ရှိသော၊ အမည်ရေးထားအပ်သော၊ ကမ္ပည်း-စာလွှာ-ထိုးထားအပ်သော(တိုင်)။ နာမလိခိတကေ ထမ္ဘေ နိခဏိတ္တာ....ဌပေန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၃။ ၄၁ဖ။ ၂၄ဖ။

နာမလေခနကာလ (ပု) [နာမလေခန+ကာလ] အမည်ကို ရေးသားရာ-အချိန်-အခါ။ နာမ-လေခနကာလေ အနာပတ္တိ၊ ကုသသက်မနုသ-ဒိသံ နု ဟောတိ။ ဝဇိရ။ ၁၃၂။

နာမလေသ (ပု) [နာမ + လေသ] စည်းယော်ကပ်ငြိတတ်သော အမှတ်၊ အမည်ဟူသော ကပ်ငြိတတ်သော အရိပ်အမြွက်။ (အမည်ဆင်တူရိုးမှား၊ မြန်)။ ဇာတိလေသော နာမ-လေသော။ ဝိ၊၁။ ၂၅၈။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၁ဝ၆။

နာမဝိသေသ (ပု) [နာမ+ဝိသေသ။ (နာမ-ဝိဇေ-သ်၊ ဏာမဝိသေသ-ပြာ)] (၁) ထူးသော အမည်၊ အမည်ထူး။ (၂) နာမ်ထူး။ (၁)အထ ကသ္မာ "ခ်ဋ္ဌာပဒေါသိကာ"-တိ နာမဝိသေသေန ဘဂဝတာ ဝုတ္တာ။ သီ၊ ဌ၊သစ်၊၁။ ၄၂၄။ (–၄၂၄။) (၂) နာမဝိသေ-သာနံ ဆဋ္ဌာယတနာဒီနံ အဝိဇ္ဇာယ ပစ္စယ-ဘာဝေါ ဝတ္တမ္ဘော။ မူလဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၃၈။ (–အနုဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၄၅။)

နာမသညာ (ထိ) [နာမ + သညာ] အမည် သညာ။ ကောရတ္ထာတိ ကုန္ဒသော-(ဘ ၀ါ) နာမသညာ သော် ယဒိဒံ အာဘီ-ဒေါသိကောတိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၁ဖ၄။ မ၊ဌ၊ ၃။ ၂ဝ၄။ အံ၊ဌ၊ ၁။ ၁ဖ၄။ (–ဝိ၊ဌ၊ ၃။ ၉၉။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၉၅။ အာဘိ၊ဌ၊ ၃။ ၃၂ဝ။ အပ၊ဌ၊ ၂။ ၈ဖ။ အနုဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၉၅။)

နာမသဒ္ဒယောဂ (ပု) [နာမသဒ္ဒ + ယောဂ] နာမသဒ္ဒါနှင့် ယှဉ်ခြင်း။ နာမသဒ္ဒယောဂေန ဟိ ဣဒ္ဓေ ပဋ္ဌိဘာနိသာန္တိတိ အနာဂတကာလ-ဝစနံ။ ဥဒါန၊ ဌ။ ၂၃ဖ။ (–သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၂၊ ၂ ၃။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁ဝ၃၊ ၁ဝ၄။ မ၊ဌ၊ ၂။ ၃။)

နာမသန္ဓိသိတ (တိ) [နာမ + သန္ဓိသိတ] နာမ်တရား–ဌ–ကို–မှီသော။ နာမသန္ဓိ-သိတံ ရူပ (စူဠနိ။၆၇)နှင့် သမ္ဘရွပ် နာမ်ဂယော တွာ ပဝတ္တနတော နာမသန္ဓိသိတံ နာမဇာတံ။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၁၉။

နာမသမ္ဘယုတ္တ (တိ) [နာမ + သမ္ဘယုတ္တ] နာမ်တရားနှင့် –ယှဉ် – ရောနှော – သော။ နာမသမ္ဘယုတ္တောဝ (နေတ္တိ။၅၉) တိ နာမေန မိဿိတောဝ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၂၇။

နာမသဟဿ (နာ) [နာမ + သဟဿ။ သဟဿသဒ္ဒါ အနေကသင်္ခ်ာ အနက်ကို လည်း ဟောတ်။] အမည်တို့၏–အထောင်–တသောင်း၊ အသောင်–တခုထောင်–သော အမည်၊ အထောင်မက မျှားစွာသော အမည်။ ဂုဏေန နာမမုဒ္ဒေယ္ယံ၊ အပိ နာမသဟဿ-တော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂၀။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၇။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၀၆။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၁၉။ ဒီ၊ဋီ ၁။၆၆၊ ၄၀၂။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၄၆။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။ ၄၃၀။ သံ၊ဋီ၊၁။၃၄၁။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၅။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။၁၇၉။ မူလဋီ၊၁။၁၇၇။)

နာမသာဝန (နာ) [နာမ + သာဝန] အမည်အ-ပြီးခြင်း။ ရူပံ ပန ဝိနာပိ နာမသာဝနံ် အတ္ထနော ရူပ္ပနသဘာဝေန ဂဟဏံ ဥပယာ-တိတိ ရူပ်။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၇၁။

နာမသာဝရဏ (တိ) [နာမ + သာဝရဏ] အမည်အားဖြင့်–ဘူသော ဆောင်ခြင်းရှိ–ဆက်ဆံ–တူ–သော အမည်ရှိသော(တရား)။ နာမသာဝရဏာ (နေတ္တိ။၄၂)တိ နာဝမန သာဝရဏာ၊ ကုသလာကုသလာတိ သမာ-နနာမာတိ အတ္ထော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၁၂။ နာမ-သာဝရဏာတိ နာမေန နာမပညတ္တိယာ သာဝရဏာ သမာနာ။ နေတ္တိ၊ဋီ။၁၇၁။ (–နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၃၅။ နေတ္တိ၊ဋီ။၂၂။)

နာမသိဒ္ဓိက (တိ) [နာမ + သိဒ္ဓိက] အမည်ဖြင့် (ကောင်းကျိုး,မကောင်းကျိုး) ပြီးစီး၏ဟု အယူရှိသော (ရဟန်း)။ နာမသိဒ္ဓိက (ဇာ။ ၁။၁၂၆)နှင့် နာမေနဝ ဣဒ္ဓံ ဝါ အနိဒ္ဓံ ဝါ အတ္ထံ သိဒ္ဓတီတိ ဧဝံ လဒ္ဓိကံ ကေ ဘိက္ခူ။ ဇာ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၉၇။

နာမသိဒ္ဓိဇာတက (နာ) [နာမသိဒ္ဓိ+ဇာတက] နာမသိဒ္ဓိဇာတ်။ ဘုရားရှင် သာဝတ္ထိပြည် ဇေတဝန်ကျောင်းတော်၌ သီတင်းသုံးတော်-မူစဉ် အမည်ဖြင့် ကောင်းကျိုး,မကောင်း-ကျိုး ပြီးစီး၏ဟုအယူရှိသော ရဟန်းတပါးကို အကြောင်းပြု၍ အမည်သည် ပညတ်မျှသာ ခေါ်ဝေါ်ရုံမျှသာ၊ အမည်ဖြင့် လုပ်ငန်းပြီး-မြောက်နိုင်သည့် မဟုတ်, အလုပ်သာလျှင် လိုရင်းဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားအောင် ဟောပြ-ရာဇာတ်။ ဇာတကနိပါသာ၊ဝါဠ်ခြေ၊ ကေနိပါတ်၊ လိတ္တဝဂ်၊ ၇-ဇာတ်။ ဇာ၊၁။၂၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄၂၆–၇။

နာမသာစာရဒီပက(ပု)[နာမသာစာရ+ဒီပက]နာမသာ-စာရဒီပကကျမ်း။ (ယင်းကျမ်းသည် B.E. ၁၉၁၀-ကျော်တွင် ပေါ်ထွန်း ထင်ရှားခဲ့-သည်။ သီဟိုဠ်, ပုဂံ သာသနာ့ဝန်ဆောင် ဆပ္ပဒ္ဓဏေရ်ရေးခဲ့သော အဘိမ္မောက္ခမ်းဖြစ်-၏။ ယင်းကျမ်း၌ ဘူမိဝိဘာဂ, ပုဂ္ဂလဝိ-ဘာဂ, ပုဗ္ဗာပရဝိဘာဂ, ကိစ္စဌာနဝိဘာဂ, အာရမ္မဏဝိဘာဂ, ရူပနိဒ္ဒေသ, ပစ္စယဝိဘာဂ အားဖြင့် ၇-ပိုင်းပါရှိ၏။ ဝိသုဒ္ဓ။ ၁၅၄-ကြည့်, D.P. လည်းကြည့်။ ရစယိသော် သမာ-သေန, နာမသာစာရသ ဒီပကံ။ နာ+သာစာရ။ ၁-နာ။

နာမဘိဝန (နာ) [နာမ + အဘိဝန] ဟော အပ်သော အမည်။ ဂေါတ္တ (သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၂၅၄)-ကြည့်။

နာမဘိဝနသောဝန (နာ) [နာမဘိဝန + သောဝန] ဟောအပ်သော အမည်ကို သုတ်

သင်ခြင်း။ ဘေသု ပဏ္ဍိတ္ကိုဝါရော ခန္ဓာနံ နာမဘိဝနသောနေဝသေနေဝ ဂဟိတ-တ္တာ ပဏ္ဍိတ္ကိုဝါရောတိ ဝုစ္စတိ။ အဘိ၊ဌ၊ ၃။၂၉၂။

နာမဘိရောပန (နာ) [နာမ+အဘိဝရောပန] အမည်သို့–တက်ရောက်စေ–တင်–ခြင်း။ နာမဘိရောပနာယ ဟိ ကောစနမ္မိ ဘာဝတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။ ၂၀၁။

နာမိတ (တိ) [နမု+ဏေ+တ။ (နာမိတ-သံ၊ ဏာမိယ-ပြာ)] ညွှတ်စေအပ်သော။ ပါနီယံ နဝါဒသတမ္ပတ္တိ ဣဒံ အတ္ထနော အတ္ထာယ နာမိတံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊ဌ။ ၂၁၊

နာမိယမာန (တိ) [နမု+ဏယ+မာန] အထက်ပုဒ်နှက် ကြည့်။ တဏှာယ နာမိယမာနံ။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၁၅၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၀၇။ မူလဋီ၊ ၂။ ၁၁၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။ ၃၁၃။

နာမေကဒေသ (ဂု) [နာမ+ဧကဒေသ] နာမ်၏–တစိတ်–တပိုင်း–ဖြစ်သော နာမ်။ ဝေဒနာ-ဝသေနေဝ နာမေကဒေသံ ပစ္စဝေက္ခန္တော ဝိဟာသိ။ သံ၊ဌ၊ ၃။ ၁၆၆။

နာမေတိ (ကာ၊ကြို) [နမု+ဏေ+တိ] ညွှတ်–ကိုင်း–စေ၏။ နာမေတိ ဒီ၊ဌ၊ ၃။ ၁၆၁။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၁၅၅။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၁။ ၁၀ ၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၀၇။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၅၀။ မူလဋီ၊ ၂။ ၁၁၁။ အနုဋီ၊ ၁။ ၁၉၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။ ၃၁ ၂။ နာမေန္တိ–ဝိ၊ ၄။ ၄၅၇။ ဝိ၊ဌ၊ ၃။ ၃၁၇။ ဒီ၊ဌ၊ ၃။ ၁၆၀။

နာမေတုံ (ကာ၊ကြို၊ဝိ) [နမု+ဏေ+တုံ] ညွှတ်–ကိုင်း–စေခြင်းငှါ။ ဣမံ နာမေတုံ ဝါယမထ။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၄၁။

နာမေတ္တာ (ကာ၊ကြို၊ဝိ) [နမု+ဏေ+တ္တာ] ညွှတ်–ကိုင်း–စေ၍။ ဩလမ်ိုနာယ မာတု-ဂါမံ ကေသေသု ဂဟေတ္တာ နာမေတ္တာ (ဩနာမေတ္တာ၊သျှာ) စုမ္ဗနာဒီသုယံ အဋ္ဌာ-စာရံ ဣစ္ဆတိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၂ ၂။ (–ခ၆၆။ မ၊ဌ၊ ၃။ ၂၆ ၂။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၀ ၃၊ ၂ ၆ ၁။ ဆံ၊ဌ၊ ၃။ ၂ ၁ ၆၊ ၂ ၀ ၂။ စရိယာ၊ဌ။ ၆ ၀။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။ ၄ ၀ ၃။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။ ၂ ၀ ၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁ ၁ ၁၊ ၃ ၂ ၄။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၄ ၃။ ကခီ၊ဋီ၊သစ်။ ၄ ၂ ၅။)

နာမေန္တ (တိ) [နမု+ဏေ+အန္တ] ညွှတ်–ကိုင်း–စေသော။ ခန္ဓဋ္ဌိ ဝါ နာမေန္တော ကာယံ နု ရက္ခတိ နာမ။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၉ ၂။ (–၂ ၀ ၃။ ဒီ၊ဋီ၊ ၃။ ၁ ၃ ၂။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၄ ၅ ၃။)

နာမေန္တိ (ကာ၊ကြို) [နမု+ဏေ+အန္တိ] ညွှတ်–ကိုင်း–စေကုန်၏။ နာမေတိ-ကြည့်။

နာမောကာသ (ပု) [နာမ+ဩကာသ] နာမ်တရား၏ တည်ရာဖြစ်သောဘုံ၊ အရှုပဘုံ။ တယော ဟိ ဩကာသာ နာမောကာသော ရူပေါကာသော နာမရူပေါကာသောစိ။ တတ္ထ အရူပဘဝေါ ၊နာမောကာသော နာမ။ အဘိ၊ဌ၊ ၃။ ၃ ၅ ၆။

နာယက (တိ) [နီ+ဏ္ဍု။ ဝေန်။ ဝေန်၊ဋီ။ ၄၊ ၂ ၂ ၅၊ ထိ ၌ နာယိကာ။ (နာယက-သံ, သိဟ္ဋိ၊ ဏာယက-ပြာ၊ နာယက-အဋ္ဌမာဂမီ)] (၁) (နိဗ္ဗာန်သို့) ပို့ဆောင်တတ်သော (ဘုရား)။ (၂) အကြီးအမှူး–ဦးစီး–ခေါင်းဆောင်–ဖြစ်သော၊သူ။ (၃) (ဘဝ၃ ပါးသို့) ဆောင်–ဆွဲငင်–တတ်သော(တဏှာ)။ (၁) နာမေန သုပ္ပဗုဒ္ဓေါတိ၊ နာယကော သောနရိသရော။ အပ၊ ၁။ ၁ ၉ ၁။ သမ္ဘာရဝဇ္ဇေ သတ္ထော နိဗ္ဗာနံ နေတိ ပါမေတီတိ ဝါ နာယကော။ အပ၊ ၂ ၊ ၂ ၅။

နာယကော (ဂ၊ ၆)—အပ၊ ၂ ။ ၁ ၄ ၃။ မ၊ဌ၊ ၃ ။ ၉ ၃ ။ အဘိ၊ဌ၊ ၂ ။ ၁ ။ ထေရ၊ဌ၊ ၁ ။ ၄ ၀ ။ ထေရ၊ ဌ၊ ၂ ။ ၃ ၉ ။ ထေရီ၊ဌ ။ ၁ ၇ ၊ ၈ ၄ ။ အပ၊ဌ၊ ၁ ။ ၃ ၇ ၊ ၄ ၃ ။ အပ၊ဌ၊ ၂ ၊ ၂ ၂ ၉ ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ ။ ၁ ၉ ။ စရိယာ၊ဌ ။ ၁ ၅ ။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ။ ၃ ၇ ၊ ၄ ၂ ။ နာယကာ (ပ၊ ၈)—စုဋ္ဌနီ၊ ဌ ။ ၅ ၁ ။ နာယက (အာ၊ ၆) — အပ၊ ၂ ။ ၄ ။ ထေရီ၊ဌ ။ ၁ ၅ ၅ ။ နာယက် (ဒု၊ ၆)–အပ၊ ၂ ။ ၁ ၁ ၁ ။

နာယကေန (တ၊ဧ)—အပ၊၂။၁၁၇။ နာယ-
ကေ (သ၊ဧ)—အပ၊၂။၄၄။ (၂) နဒီကဿ-
ပေါ၏ ဇဋိလော တိဏ္ဍံ ဇဋိလသတာနံ နာယ-
ကောဟောတိ။ ဝိ၊၃။၃၂။ (–မ၊ဌ၊၁။၁၁။
ဇာ၊ဌ၊၆။၂၉၅။) (၃) သမ္ဘဿာပိ ဘဝဿ
နေတ္ထိ နာယိကာ တဏှာ အဂ္ဂမဂ္ဂေန မယာ
သမုဗ္ဗါဠှိတာ။ ဃရိ၊ဌ။၁၆။

နာယကဘာဝ (ပု) [နာယက+ဘာဝ] အကြီး
အမှူး–ဦးစီး– ခေါင်းဆောင် – ၏အဖြစ်။
သာသနာကိစ္စသ နာယကဘာဝေန သံဃပရိ-
ဏာယကတဋ္ဌရညောဘုပေတုံ။ဝိမတိ၊၁။ ၂၉။

နာယကရဟိတ (တိ) [နာယက + ရဟိတ]
အကြီးအမှူး–ဦးစီး–ခေါင်းဆောင်– ကင်း
သော၊သူ။ သယံ နာယကရဟိတတ္ထာ စ
ဝိနာယကံ။ ဃရ၊ဌ၊ ၂။၁၇။

နာယကဝိဟိတ (တိ) [နာယက+ဝိရဟိတ]
အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ ဝေနေယျသတ္တေ ဝိ-
နေတိတိ ဝိနာယကော၊ နာယကဝိရဟိတောဝါ
သယမ္ဘူတိ အတ္ထော။ မူလဋီ၊၁။၁၀။

နာယတိ (ကြို) [ဉ+နာ+တိ။ ကစ္စည်း။
၄၇၀၊၅၀၉။ နီတိ၊သုတ္တ။၉၅၀၊၁၀၂ ၂ ။ ဉ+
ယ+တေ။ ရှု၊ဘာသာဋီ။] (၁) ထင်ရှား၏။
(၂) သိအပ်၏။ (၁) နာမမတ္တံ နာ နာယတိ-
(ဝိ၊၅။၁၅၇)တိ နာမမတ္တမ္ပိ နာ ပညာယတိ။
ဝိ၊ဌ၊၄။၁၄၁။ နာ နာယတိ (ဗုဒ္ဓဝ၊ ၂။၃၀၅)တိ
နာ ပညာယတိ။ ဗုဒ္ဓဝ၊ဌ။၇၁။ (–ဇာ၊၁။
၉၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၃၇။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။၄၀၀။) (၂)
နာ နာယရေ (သံ၊ဌ၊၁။၃၄)တိ နာ ဉာယန္တိ။
သံ၊ဋီ၊၁။၈၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။ ၂၉၃။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊
၁။ ၂ ၂၈။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။၅ ၂ ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။၁၄၀။ အံ၊
ဋီ၊၃။၉၈။)

နာယရေ (ကမ္မ၊ကြို) [ဉ+ယ+အန္တေ]
သိအပ်–ထင်ရှား–ကုန်၏။ နာယတိ-ကြည့်။

နာရ (ပု၊နာ) [နရ+ဏ။ နရသျှာယမ် အဏ်။
ထောမ။ (နရ-သံ၊ ဏာရ ပြာ)] ရေ။
(လူမိုက်, လူငယ်, ရေ။ ထောမ။ ရေ။သိဟိုဠ်၊
ဝေန် ကျဉ်း။) နာရအမည်ရှိသော အသီး
သီးသောသစ်ပင်။ ဝေန်။ သိဟိုဠ်သုမင်္ဂလ၊
နာရင်-ကြည့်။

နာရက (ပု) [နရ+ဏက။ နရကံ ဂစ္ဆတီတိ
နာရကော၊ ဏကော။(နိရယဂတေ သတ္တေ)။
သူစိ။ (–ဝေန်၊ဋီ။၆၅၈။) (နာရက-သံ၊
ဏာရယ - ပြာ)] ငရဲသား၊ ငရဲ
သတ္တဝါ။ နာရကေ ပေတေ တိရစ္ဆာနဂတေ
စ။ စရိယာ၊ ဌ။၃၁၀။ ကဋ္ဌကာ ဝေဒနာ
နိရန္တရံ စိရကာလံ ဝေဒိယန္တေ နာရကေ။ ဒီ၊
ဋီ၊၁။၉၁။ (–အနုဋီ ၃။၁ ၂ ၁။)

နာရင်(ပု) [နာရ+ဂမု+ကို။ (နာရင်, ဏာရံ-
ပြာ၊ နာရံဂါ၊ နာရန်-သိဟိုဠ်)] ခရမ်းပိမ့်။
(နီသောအသီးရှိသော ခရမ်းပိမ့်ပင်။ ဝေန်၊
ဋီ၊သျှ။လိမ္မော်။ အဘယာ၊ဝေန်၊သျှ။ ခရမ်း
ပိမ့်ပင်၊ လိမ္မော်ပင်၊ ကဗလာပင်။ တောင်
ပေါက်၊ ဝေန်၊ သျှ။) နာရံ ဝုစ္စတိ နီရံ၊ တံ
ဂစ္ဆတီတိ နာရင်ေ၊။ ဝေန်။ ဝေန်၊ဋီ။ ၅ ၆ ၀။
ပခုဏ္ဏ၊ ဝေန်၊သျှသစ်လည်း-ကြည့်။

နာရဒ (ပု) [နရ+ဒါ+ကို။ နရုနံ ဒရဟာနိ
အာဘရဏာနိ အဒါသိတိ နာရဒေါ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊
ဌ။ ၂ ၁ ၇။ နရ+ရဒ။ အ-ကို အာ, ဒ-ကို ဒ-ပြု။
နတ္ထံ ရဒေါ ရှုလိ မလံ တေဿာတိ နာရ-
ဒေါ၊ ဒ-ကာ ရဿ ဒ-ကာရံ ကတ္တာ။ အပ၊
ဌ၊ ၂ ။ ၁ ၅ ၁။] (၁) နာရဒဘုရားရှင်။ (၂)
နာရဒပစ္စေကဗုဒ္ဓါ။ (၃) နာရဒထေရ်။ (က)
သုဇာတာဘုရားရှင်၏ တေဒဂ်ရ အလုပ်
အကျွေး နာရဒထေရ်။ (ခ) ရာဇဂြိုဟ်
မြို့သား နာရဒထေရ်။ (ဂ) ရဟန္တာ နာရဒ
ထေရ်။ (ဃ) နာရဒရသေ့။ (က) ဘုရား
အလောင်းတော် နာရဒရသေ့ ။ (ခ)
သုဓာဘောဇနဇာတ်လာ အရှင်သာရိပုတ္တရာ
အလောင်း နာရဒရသေ့ ။ (ဂ)ကုဏာလ
ဇာတ်လာ အရှင်သာရိပုတ္တရာအလောင်း နာ
ရဒရသေ့။ (ဃ) မဟာနိပါတ် ဥမင်္ဂဇာတ်

လာ အရှင်သာရိပုတ္တရာအလောင်း နာ-
ရဒရသေ့။ (၈) စူဠနာရဒဇာတ်လာ ဥက္ကဏ္ဌိ-
ကရဟန်းအလောင်း နာရဒရသေ့။ (၈)
ဣန္ဒြိယဇာတ်လာ ဥက္ကဏ္ဌိကရဟန်းအလောင်း
နာရဒရသေ့။ (၈) သရဘင်ဇာတ်လာ
ဥဒါသီထေရ်အလောင်း နာရဒရသေ့။ (၈)
အရှင်ပဝိဋ္ဌထေရ် (ကေပသာဒနီယထေရ်)၏
အလောင်း နာရဒရသေ့။ (၈၂) အရှင်ဝသ-
ဘ ထေရ်အလောင်း နာရဒရသေ့။ (ည)
အရှင်အကော်လပုပ္ပိယထေရ်၏ အလောင်း
နာရဒရသေ့။ (၅) နာရဒမင်း။ (၆) နာရဒ
မင်းသား၊ နာရဒသတ္တိသား။ (၇) နာရဒ
အမ ဘဲကြီး။ (၈) နာရဒပုဏ္ဏား။ (၉) နာရဒ
ပြဟ္မာကြီး။ (၁၀) နာရဒဘီလူး။ (၁၁)
နာရဒနတ်။ (၁၂) နာရဒတောင်။ (၁၃)
နာရဒသုတ်။ (၁၄) ဗ္ဗီဇာ နာရဒဇာတ်။
(နတ်အပေါင်း၊ စောင်းသမား၊ ရှသေ့။
သုမင်္ဂလသီ၊ ဓာန်)

(၁) နာရဒဘုရားရှင်။ (နာရဒဘုရားရှင်
သည်တခုသော အသင်္ချေယျကပ် ဝရကမ္ဘာ၌
ဘုရား၃-ဆူ ပွင့်တော်မူသည့် အနက် နောက်
ဆုံးဘုရားရှင် ဖြစ်သည်၊ ထိုဘုရားရှင်သည်
ပဒုမဘုရား ပရိနိဗ္ဗာန်စ်လွန်ပြီးနောက် အနှစ်
၉-သောင်းတမ်းအဆုံးတွင် ပွင့်တော်မူ
သည်၊ ယင်းဘုရားရှင်၏ အလောင်းတော်
ဖွားမြင်တော်မူစဉ် ဇမ္ဗူဒီပ ကျွန်းရှိ လူအား
လုံးအား ထိုက်တန်သော အသုံးအဆောင်
တန်ဆာများ ကောင်းကင်မှ ကျလာရာ
ဂင်းတို့ကို လူတို့အားပေးတတ်သောကြောင့်
"နာရဒ" ဟု အမည်မှည့်ခေါ်ကြကုန်၏။

မြို့တော်ညောတို့ ခမည်းတော် သုဒေ
မင်း မယ်တော် အဒနာမာဒေဝီ, ဖွားမြင်ရာ
ခန္ဓယဉ္ဇယျာဉ်, မိဖုယားဝိဇိတသေနာ, သား
တော် နန္ဒုတ္တရမင်းသား, ဝိဇိတ, ဝိဇိတာဝီ,
ဝိဇိတာဘိရာမ-ဟူသော ပြာသာဒ် ၃-ဆောင်,
တောထွက် ခြေလျင်, ဒုက္ခရကျင့်ရာကာလ
၇-ရက်, အဂ္ဂသာဝကအစုံ ဘဒ္ဒသာလထေရ်
နှင့် ဇိတမိတ္တထေရ်, အဂ္ဂသာဝိကာအစုံ ဥတ္တ-
ရာထေရီမနှင့် ဖဂ္ဂုနီထေရီမ, အလုပ်အကျွေး
ဝါသေဋ္ဌထေရ်, ပွင့်တော်မူရာအသက်တန်း
အနှစ် ၉ သောင်းတမ်း, ဗောဓိ ကြောင်လျှော
ပင် ဗောဓိ, အရပ်တော်အမြင့် ၈၀-တောင်,
ရောင်ခြည်တော်ပြန့်ရာအရပ် အမြဲတမ်း တယူ
ဇနာဖြစ်သည်။ အပ၊ဌ၊၁။၄၅–၆။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ၊
၂၁၇–၂၂၅။ ဇာ၊ဌ၊၁။၄၄–၅။)

နာရဒေါ နာမ နာမေန၊ အသမော
အပ္ပဋိပုဂ္ဂလော။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၄၁။ အပ၊ဌ။၁။၄၆။
ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၂၁၈။ ဇ ၁၊ဌ၊၁။၄၅။

(၂) နာရဒပစ္ဆေကဗုဒ္ဓါ။ သယ်ဘူ။ နာ-
ရဒေါ နာမ၊ ရုက္ခမူလေ ဝသီ တဒါ။ အပ၊
၂။၈၁။ နာရဒံ နာမ ပစ္ဆိကဗုဒ္ဓံ ရုက္ခမူလေ
ဝသန္တံ ဒိသွာ။ ထေရ၊ဌ၊၁။၃၁၃။

(၃)(က) နာရဒထေရ်။ (ယင်းထေရ်
သည်—သုဇာတာဘုရားရှင်၏ တေဒဂ်ရဘလုပ်
အကျွေး ရဟန်းဖြစ်သည်။) နာရဒေါ နာမု-
ပဇ္ဇာကေဝ၊ သုဇာတာ မဟေသိနော။ ဗုဒ္ဓ-
ဝံ။၃၅၀။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၂၄၄။ (–ဇာ၊ဌ၊၁။၄၆။)
(ခ) နာရဒထေရ်။ (ယင်းထေရ်သည်—ရာဇ-
ဂြိုဟ်မြို့တော်၌ ဆွမ်းခံကြွ အပြန် ပရိသတ်
၄-ပါးအလယ် ထိုင်နေတော်မူသော မြတ်စွာ
ဘုရားအား သူကရမုခပြိတ္တာ၏ ရှေးကံ
အကြောင်းကို လျှောက်ထား မေးမြန်းခဲသော
မထေရ်မြတ် ဖြစ်သည်။) တံ တျာဟံ နာရဒ
ပြ။ မိ။ ပေတ။၁၂၀။ အ သာယသ္မာ နာရဒေါ
ဌ ဇဂဟေ ပိဏ္ဍာယ စရိတ္တာ။ ပေတ၊ဌ။၁၁။
(–ဧ၊၁၀၊၁၃၊၁၄။)(ဂ) နာရဒထေရ်။(ယင်း
ကေရ်သည်— ကူဋ္ဌဝိနိစ္ဆယိက ပေတဝတ္ထု၌
လာသော ရဟန္တာမထေရ် ဖြစ်သည်။ တံ
ဒိသ္မာ အာယသ္မာ နာရဒေါ....ပဋ္ဌိပုစ္ဆိ။ ပေတ၊
ဌ။၁၀ဧ၊(–၁ဧ၂–၅။)

(၄) နာရဒရသေ့။ (က) ဘုရားအလောင်း
တော် နာရဒရသေ့။ (ယင်းရသေ့သည် မိမိ

တန်ခိုးဖြင့် နေမထွက်အောင် တားမြစ်နိုင်၍ ဒေဝိလရသေ့၏အသက်ကို ကယ်ဆယ်ခဲ့ဘူးသည်။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၂၆–၉ ကြည့်။) အပရောပိ နာရဒေါ နာမ တာပသော ဟိမဝန္တတောအာဂန္တာ ;ဘုမ္ဘကာရံ ကေရဏ္ဍိဝါသံ ယာစိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၂၆(–ဂ)။)

(ခ) သုဓာ ဘောဇနဇာတ်လာ အရှင်သာရိပုတ္တရာအလောင်း နာရဒရသေ့။ (ယင်းရသေ့သည် နေ့အခါ တာဝတိံသာနတ်ပြည်သို့ကူ၍ နန္ဒဝန်ဥယျာဉ်, စိတ္တလတာဥယျာဉ် တို့ဌာနေပြီး ပင်လယ်ကသစ်ပန်းပွင့်ကို ထီးလုပ်မိုးလျက် ဆေးဒန်းမြင်းသီလာထက် မိမိနေရာပြုပြီး နေလေသည်။ ဇာ၊ဌ၊၅။ဂ၁၇။) တသို့ ခဏေ နာရဒေါ နာမ ဗြာဟ္မဏတာပသော....ဂစ္ဆတိ။ ဇာ၊ဌ၊၅။ဂ၁၇။ နာရဒေါ သာရိပုတ္တေ၊ သတ္ကော အဟမေဝ အဟောသိံ။ ဇာ၊ဌ၊၅။ဂ၄ဝ။

(ဂ) ကုဏာလဇာတ်လာ ရှင်သာရိပုတ္တရာအလောင်း နာရဒရသေ့။ (ယင်းရသေ့သည် ဘုရားရှင် ကုဏာလဒုက်းမင်းဖြစ်စဉ် မိတ်ဆွေဖြစ်ခဲ့ဘူးသော အာဘိညာဉ် ၅-ပါး ရလျက် ရသေ့ပေါင်း တသောင်း အခြံအရံဖြင့် ဟိမဝန္တာတောဌ သီတင်းသုံး နေထိုင်သော ရသေ့ဖြစ်သည်။) နာရဒေါပိ ပဌာဘိညော တာပသော....နိသိဒိ။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။ဂ၅ဂ။ အာနန္ဒော ဂိဠ္ဘရာဇာသိ၊ သာရိပုတ္တော စ နာရဒေါ။ ဇာ၊ဌ၊၅။ဂ၉၅။ (–ဇာ၊ ၂။ဘ၃ဘ။

(ဃ) မဟာနိပါတ် ဥမင်္ဂဇာတ်လာ အရှင်သာရိပုတ္တရာ အလောင်း နာရဒရသေ့။ (ယင်းသည် မြတ်စွာဘုရား မဟာဇနကမင်းဖြစ်စဉ် တောထွက်သောအခါ သီဝလီမိဖုရား အမှူးရှိသော လူအပေါင်းကို ပြန်လွှတ်ခြင်းငှါ မဘတ်နိုင်သဖြင့် စျာန်အာဘိညာဉ်တန်ခိုးဖြင့် ကောင်းကင်မှကြွလာပြီး ဇနကမင်းအား အဆုံးအမပြုဝါဒပေးသော ရသေ့ဖြစ်သည်။) နာရဒေါ ဣတိ မေ နာမံ၊ ကဿပေါ ဣတိ မံ ဝိဒု။ ဇာ၊ ၂။ဘ၇ဝ။ နာရဒေါ သာရိပုတ္တေ၊ မိဂါဇိနော မောဂ္ဂလ္လာနော။ ဇာ၊ဌ၊၆။ဂဝ။

(င) စူဠနာရဒဇာတ်လာ ဥက္ကဏ္ဌိတရဟန်း၏အလောင်းနာရဒရသေ့။(ယင်း ရသေ့သည် မာတုဂါမတယောဂ်၏ ဖြားယောင်းမှုဖြင့် ဇနပုဒ်သို့သွားရောက် နေထိုင်လိုဒသာ်လည်း ဘုရားအလောင်းဖြစ်သော ခင်ကြီး၏အဆုံးအမ၌ တည်၍ ဇနပုဒ်သို့ မသွားတော့ပဲ ဟိမဝန္တာတောဌ်ပင်နေထိုင်လျက်စျာန်အာဘိညာဉ်ကိုရအောင် အားထုတ်သောရသေ့ဖြစ်သည်။) ဝိသံ တဒါဟု အရိယာ သေ၊ ဗြဟ္မစရိယဿ နာရဒ။ဇာ၊ဘ။ ၂၆၂။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၂၂၂၊(၂၂ဘ။)

(စ) ဣန္ဒြိယဇာတ်လာ ဥက္ကဏ္ဌိကရဟန်းအလောင်း နာရဒရသေ့။ (ယင်းရသေသည် ကာဌဒေဝိဌရသေ့၏ ညီငယ်ဖြစ်သော မဇ္ဈိမဒေသ အာရညရတောင်မှ တခုသောလိုဏ်ဌ် တယောက်တည်းနေသော ရသေ့ ဖြစ်သည်။ ဇာ၊ဌ၊ဘ။ဘဂဘ–၄၄၅-ကြည့်။) နာရဒေါ နာမ ဣသိ ကာဌဒေဝိလသာ ကနိဋ္ဌော မဇ္ဈိမဒေသေ....ဝသိ။ ဇာ၊ဌ၊ဘ။၄၄ဝ။ တဒါ နာရဒေါ ဥက္ကဏ္ဌိကဘိက္ခု အဟောသိ။ ဇာ၊ဌ၊ဘ။၄၄၅။

(ဆ) သရဘင်ဇာတ်လာ ဥဒါယိထေရ်အလောင်း နာရဒရသေ့။ (ယင်းရသေသည် အလောင်းတော် သရဘင် ရသေ့ကြီး၏ တပည့် ၇-ယောက်အနက် အငယ်ဆုံးတပည့် ဖြစ်၍ မဇ္ဈိမဒေသ အဋ္ဌနတောင် ကွန်ရက်ကြားဌ် နေသောရသေ့ ဖြစ်သည်။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။ဘဘဘ–ဘ၆ဘ-ကြည့်။) နာရဒေါ မဇ္ဈိမဒေသေ အဋ္ဌနဂိရိနာမကေ ပမ္ဘတဇာလန္တရေ ဝိဟာသိ။ ဇာ၊ဌ၊၅။ဘ၄ဘ။ နာရဒေါ ဥဒါယိတ္ထေရော၊ ဇရိသာ ဗုဒ္ဓပရိသာ။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။ဘ၆ဘ။

(၈) အရှင်ပဝိဋ္ဌထေရ် (ကေပသာဒနီယထေရ်)၏အလောင်း နာရဒရသေ့။(ယင်းရသေ့သည် အတ္ထဒဿီ ဘုရားရှင်လက်ထက် ပြာဟ္မဏအမျိုးသား ကိသဝစ္ဆ အနွယ်ဖြစ်၍ 'ကေသဝ'ဟု ထင်ရှားသော ရသေ့ ဖြစ်သည်။ ယင်းသည် ဤဘုရားရှင်လက်ထက်၌ ရဟန္တာ အရှင်ပဝိဋ္ဌထေရ် ဖြစ်လာသည်။ ထေရဂ္ဂါ။၂၃၃။) ကေပသာဒနီယထေရ် ဖြစ်လာသည်။ အပ၊ဌ၊၂။၁၅၁။ နာဒရဒေါ ဣတိ မေ နာမံ၊ ကေသဝေါ ဣတိ မံ ဝိဒု။ အပ၊၁။၁ဂ၅။ ထေရ၊ဌ၊၁။၂၃၃။ (–အပ၊ဌ၊၂။၁၅၁။)

(၈) အရှင်ဝသဘထေရ်၏ အလောင်း နာရဒရသေ့။ (ယင်းရဒသေ့သည် ဘုရားရှင် တဆူမျှ မပွင့်သည့်သုညကမ္ဘာ၌ ပြာဟ္မဏ၊ ဣန်း ဖြစ်လျက် ယိမဝန္တာအနီး သမဂ္ဂတောင်၌ နေသော စျာန်အဘိညာဉ်ရ ရသေ့တပါး ဖြစ်သည်။၁-သောင်း ၄-ထောင်သော တပည့် ရသေ့ အပေါင်းအား အဆုံးအမပေးလျက် နေသည်။ ဤဘုရားရှင်လက်ထက်၌ ရဟန္တာ အရှင်ဝသဘထေရ် ဖြစ်လာသည်။ အကျယ် ထေရ၊ဌ၊၁။၃၂-ကြည့်။ပုလိနဗုဒ္ဓဝိယထေရ်ဟု အပ၊၂။၇၉–၈၁-၌ လာသည်။) နာရဒေါ နာမ နာမေန၊ ဇဋိလော ဥဋ္ဌတာပနော။ အပ၊၂။၇၉။ ထေရ၊ဌ၊၁။၃၂။

(ည) အရှင် အကော်လပုပ္ပိယ ထေရ် အလောင်း နာရဒရသေ့။ (ယင်းရသေ့သည် ၉၁-ကမ္ဘာထက် ဝိပဿီ မြတ်စွာဘုရားရှင် ပွင့်တော်မူသောအခါ ဘုရားရှင်ကို ဖူးမြင်ရသဖြင့် အလွန် ကြည်ညိုလှုပ်ရှားသော စိတ်ဖြင့် စက်ကတုံးပန်းကို ဘုရားရှင်အား လှူဒါန်းသော နာရဒရသေ ဖြစ်သည်။ ဤဘုရားရှင်လက်ထက်၌ စျာန်အဘိညာဉ် ပိုင်ရှင် အရှင် အကော်လပုပ္ပိယ ထေရ် ဖြစ်လာသည်။ အကျယ်ကို အပ။ ၁-၌ ကြည့်။) နာရဒေါ ဣတိ မေ နာမံ၊ ကဿပေါ ဣတိ မံ ဝိဒု။ အပ၊၁။၂၄၂။ (–၃၃၁-၂)

(၅) နာရဒမင်း။ (နာရဒမင်းသည် အလောင်းတော် သာဓိနမင်းကြီး၏ ၃-ဆက် မြေးတော် မြစ် ဖြစ်သည်၊ လူတို့၏ သက်တမ်း အနှစ် ၁-ရာ မင်းပြုခဲ့သည်။ သာဓိနမင်းကြီး၏ စကားကို နာခံလျက် အလှူကြီး ၇-ရက် ပေးလှူပြီး နတ်ရွာစံ၍ နတ်ပြည်၌ ဖြစ်သည်။ ဤ ဘုရားရှင်လက်ထက်၌ အရှင်သာရိပုတ္တရာ လက္ခါတော်ရံ အဂ္ဂသာဝကထေရ် ဖြစ်လာသည်။အကျယ် ဇာ၊ဌ၊၄။၃၃၅–၃၃ဖ-ကြည့်။) သုညံ ဝေ နာရဒ ခါ၊ယတေ ဒိသ်ာ။....အထ နံ နာရဒေါ အာဟ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၃-၉။ ...တဒါ နာရဒရာဇာ သာရိပုတ္တော အဟောသိ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၃ဖ၀။

(၆) နာရဒမင်းသား၊နာရဒဘုတိုးသား။ (ယင်း မင်းသားသည် နာရဒဘုရားရှင် အလောင်းအလျာ ဖြစ်သည်။ အကျယ် နာရဒ ဘုရားကြည့်။) တေနသာ....နာရဒေါတိ နာမံ အကံသု။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၂၁၇။

(၇) နာရဒအမတ်။ (ယင်းအမတ်သည် အရှင် သာရိပုတ္တရာ မဟာထေရ်မြတ်၏ အလောင်း ဖြစ်သည်။ အကျယ် ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၂၁၇-၉။ ဇာ၊ဌ၊၃။၁၃၁-၃ တို့ကြည့်။) ရာဇာ နာရဒံ နာမ အမစ္စံ ပဏ္ဍိတသာ ဟောတိ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၁၃၂။ (–ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၂၁ဂ။) နာရဒ-အမစ္စ-လည်းကြည့်။

(ဂ) နာရဒပုဏ္ဏား။ (ယင်းပုဏ္ဏားသည် ပဒုမုတ္တရ ဘုရားရှင် ပွင့်တော်မူသောအခါ ဘုရားရှင်အား ကြည်ညိုသော ဒါယကာဖြစ်သည်။ ဤဘုရားရှင် လက်ထက်တော်၌ "နာဂိတ" အမည်ဖြင့် ရဟန္တာဖြစ်သည်။) အယံ ကိရ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ နာ-ရဒေါ နာမ ပြာဟ္မဏော ဟောတိ။ ထေရ၊ဌ၊၁။၂၃၁။

(၉) နာရဒပြဟ္မာကြီး။ (ယင်းပြဟ္မာကြီးသည် ရှေးအခါက ဝိဒေဟတိုင်း မိထိလာပြည်၌, အင်္ဂတိမင်းကြီး မင်းပြုစဉ်ကကဿပအနှယ် ဘုရား အလောင်းတော် နာရဒပြဟ္မာကြီး ဖြစ်သည်။ အင်္ဂတိမင်းကြီး အား မိစ္ဆာအယူမှ ခြေချွတ်ဟောပြောခဲ့ဘူးသည်။ အကျယ် ဇာ၊၆။၁၀၅—၁၄၉-ကြည့်။) တဒါ ဗောဓိသတ္တော နာရဒေါ နာမ မဟာပြဟ္မာ အဟောသိ။ ဇာ၊၆။ ၁၃၄။

(၁၀) နာရဒဘီလူး။ (ယင်း ဘီလူးသည် ဒီပင်္ကရာဘုရားရှင်၏ တရားတော်ကို နာကြားရ၍ သောတာပတ္တိဖိုလ်၌ တည်လေသည်။ အကျယ် ဗုဒ္ဓဝံ၊၆။၁၅၁-၂ ကြည့်။) သော ကိရ ပမ္ဘတော နာရဒေန နာမ ယက္ခေန ပရိဂ္ဂဟိတော အဟောသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၆။၁၅၁။

(၁၁) နာရဒနတ်။ နာရဒပမ္ဘတ (၂) ကြည့်။

(၁၂) နာရဒတောင်။ နာရဒပမ္ဘတ (၁)-ကြည့်။

(၁၃) နာရဒသုတ်။ ကောသလော နာရဒေန စ။ အံ၊၂။၅၅။ နာရဒသုတ္တ-လည်းကြည့်။ (၁၄) နာရဒဇာတ်။ နာရဒဇာတက ကြည့်။မဟာနာရဒ-ဇာတက လည်း-ကြည့်။

နာရဒအမစ္စပမုခ (တိ) [နာရဒအမစ္စ+ ပမုခ] နာရဒအမတ် – လျှင် – ဟူသော – အကြီးအမှူး – ဦးစီး – ခေါင်းဆောင် – ရှိသော၊သူ။ နာရဒ အမစ္စပမုခေ စတ္တာရော အမစ္စေ... ဥယျောဇေသိ။ ဓမ္မ၊၆။ ၂၁၀။

နာရဒကုမာရ (ပု) [နာရဒ + ကုမာရ (နာ-ရယကုမာရ-ပြာ)] နာရဒမင်းသား၊ နာရဒသတ္တိသား။ တဿ နာရဒကုမာရဿ ကုလ-သီလာစာရရူပသမ္ပန္နံ။ ဗုဒ္ဓဝံ ၆။ ၂၁၇။

နာရဒကူဋ (ပုံ,နု) [နာရဒ+ကူဋ] နာရဒကူဋတောင်ထွတ်(ယင်း တောင်ထွတ်သည် ဒီပင်္ကရာဘုရားရှင် ကုဋေတရာသော ရဟန္တာအရှင်မြတ်တို့နှင့် ဒုတိယအကြိမ် ပေါင်းဆုံစည်းဝေးရာ တောင်ထွတ် ဖြစ်၏။) ပုန နာရဒ-ကူဋမှိ ပဝိဝေကဂတေ ဇိနေ။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၂၂။ အဘိ၊၆။ ၅၅။ ဇာ၊၆။ ၃၃။ နာရဒကူဋံ နာမ ပရမရမဏီယံ ပမ္ဘတံ သမ္ပာပုဏိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၆။ ၁၅၁။

နာရဒဇာတက (နု) [နာရဒ+ဇာတက] နာရဒ-ဇာတ်၊ ဘုရားရှင် ရာဇဂြိုဟ်မြို့တော် ထန်းတောဥယျာဉ်၌ ခေတ္တသီတင်းသုံးတော်မူစဉ် နာရဒပြဟ္မာ ဖြစ်စဉ်အခါ၌လည်း ဥရုဝေလ-ကဿပ၏ မိစ္ဆာအယူကွန်ရက်ကို ဖြိုဖျက်၍ မာန်"မာန"ကင်းအောင်ဆုံးမခဲ့ဘူးကြောင်းကို ဟောပြရာဇာတ်။ မဟာနာရဒဇာတက (ဇာ၊၂။ ၂၅၇-၂၇၅)-ကြည့်။

နာရဒတ္ထေရ (ပု) [နာရဒ+ထေရ] နာရဒထေရ်။ တိဟိ ဂါထာဟိ နာရဒတ္ထေရော နံ ပဋ္ဌပေ့ဒ္ဓိ။ ပေတ၊၆။ ၁၉၃။ နာရဒ (၃) (၁)-လည်းကြည့်။

နာရဒပမ္ဘတ (ပု) [နာရဒ+ပမ္ဘတ] (၁) နာရဒတောင်။ (၂) နာရဒနတ် (နှင့်) ပမ္ဘတနတ်။ (၁) အထ ဒီပင်္ကရော ကိရ ဘဂဝါ.....တံ နာရဒပမ္ဘတံ အဘိရုဟိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၆။ ၁၅၁။ (၂) တဿ တေ အနုမောဒန္တိ၊ ဥဘော နာရဒ-ပမ္ဘတာ။ ဇာ၊၂။ ၃၆၃။ ဇာ၊၆။ ၃၅၂။ (–သုတ္တနိ။ ၃၆၂။ သုတ္တနိ၊၆။ ၂။ ၁၅၉။)

နာရဒပြဟ္မ (ပု) [နာရဒ+ပြဟ္မ] နာရဒပြဟ္မာ။ ဩနမိတ္ဝာ နာရဒပြဟ္မာနံ အဝန္ဒိ။ ဇာ၊၆။ ၁၃၅။

နာရဒသုတ္တ (နု) [နာရဒ+သုတ္တ] နာရဒသုတ်၊ အရှင်နာရဒထေရ် ပါဠိလိုက်ပ်ပြီးတော် ကုက္ကုဋာရုံကျောင်း၌ သီတင်းသုံးတော်မူစဉ် ချစ်လှစ္ဆာသောမိဖုရား ကွယ်လွန်သဖြင့် ရေမချိုးနိုင်, အမှုကိစ္စလုပ်ငန်း မပြီးလုပ်မဆောင်ရက်နိုင်, စားရှိမဝင်, စက်ရှိမပျော်အောင် သော-

ကပြောင့်စူးဝင်နေသောမုဏ္ဍမင်းအားသော-
ကပြောင့်ကို ပယ်နှုတ် ဟောကြားရာသုတ်။
အဂ္ဂိတ္ထရန်ကာယ၊ ပဌာကနိပါတ၊ ၁-ပဏ္ဏာသ-
က၊ ၅-ဝဂ်၊ ၁၀-သုတ်။ အံ၊၂။၅၀-၅၅။

နာရမ္ဘ (တိ) [နှ+အာရမ္ဘ] (၁) အာရုံ
မဟုတ်သော (ရှုပ်တရား) (၂) အာရမ္ဘ
ပစ္စည်းမှတပါးသော (ပစ္စည်း)။ (၁) အတ္ထိ
ရှိပံ့ စက္ခုသမ္ဘဿသ နာရမ္ဘံ။ အဘိ၊ဝ။
၁၄၆။ (–အနုဋ္ဌိ၊၁။၁၅၀။) (၂) နာနုဇ္ဇရ-
သမနုဇ္ဇရေသု နာရမ္ဘေ ဝိယ ရူပမေဝ ပစ္စ-
ယုပ္ပန္နံ။ အဘိ၊ဌ၊၃။၄၂၀။ နှ ဟေတုပစ္စယာ
နာရမ္ဘေ ကေ။ အဘိ၊ဌ၊၃။၄၂၀။ (–
၄၀၈၊၄၂၂၊၄၂၅၊၄၆၆၊၄၇၅၊၄၇၇။)

နာရမ္ဘပစ္စယသဒိသ (တိ) [နာရမ္ဘပစ္စယ
+သဒိသ] အာရမ္ဘပစ္စည်းမှ တပါးသော
ပစ္စည်းနှင့် တူသော (နှ သမ္ပယုတ္တပစ္စည်း
စသည်)။ နှ သမ္ပယုတ္တ နောနတ္ထိ ,နော
ဝိဂတေသု ရူပမေဝ ပစ္စယုပ္ပန္နံ၊ တေန
ဝုတ္တံ "နာရမ္ဘပစ္စယသဒိသ" (ပဋ္ဌာန၊ဝ။
၃၈) နှင့်။ အဘိ၊ဌ၊၃။၄၂၀။

နာရမ္ဘမူလက (တိ) [နာရမ္ဘ+မူလက]
အာရမ္ဘပစ္စည်းမှတပါးသော ပစ္စည်လျှင်
အကြောင်းရင်းရှိသော။ နာရမ္ဘမူလကေ
ဟေတုယာ ပဌာတိ ရူပမေဝ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။
အဘိ၊ဌ၊၃။၄၂၅။ (–၄၃၀၊၄၂၄။)

နာရမ္ဘမူလကသဒိသ (တိ) [နာရမ္ဘမူလက+
သဒိသ] အာရမ္ဘပစ္စည်းမှ တပါးသော
ပစ္စည်းလျှင် အကြောင်းရင်းရှိသောဒေသနာ
ဝါရနှင့်တူသော။ နာနုဇ္ဇရနသမနုဇ္ဇရနအ-
ညမညနဥပနိဿယနသမ္ပယုတ္တနောနတ္ထိနော-
ဝိဂတမူလကာနိ နာရမ္ဘမူလကသဒိသာ-
နေဝ။ အဘိ၊ဌ၊၃။၄၃၀။

နာရာ (ထီ) [နရ+ဏ+အာ] အရောင်းရောင်
ခြည်။ (ရေ။ သီဟိုဠ်၊ ဝေန်။) နာရာ ဝုစ္စန္တိ
ရသ္မိယော။ သာရတ္ထ၊၃။၂၁၈။ နာရာယန-
ဗလ (သမ္မော၊ယော။ ၂၂၀)-လည်း ကြည့်။

နာရုစ (ပု) [နှ+ရုစ+အ။ နာရုစ(ဇာ၊ဌ၊
၅။၁၃၇) နှင့် စ သလ္ခံ။ တံ ဟိ နှ အာရော-
စတိ ကောဋ္ဌိလျှဝသေန နှ ဂစ္ဆတီတိ နာရု-
စောတိ ဝုစ္စတိ။ ရုစ ကောဋ္ဌိလျှတိ ဟိ တာ-
လုဇပဌမကွဲရန်ဟောတု။ သညာသဒ္ဒတ္ထာ ပန-
နကာရဿ အဝိကာရော ဟောတိ ယထာ-
နာကော နှ ခေါ်တိ။ ဇာ၊ဌ။၅၂၂။ သဝိ-
လောဟာမယော ဇတ္ထြဘောဒေ။ ထောမ။
(နာရုစ-သံ၊ ဏာရုအ, ဏာရုယ-ပြာ၊နာရု-
ယ အဒ္ဓမာဂဓီ)] စဉ်းသွားတပ်သောမြား။
(သံသွားတပ်မြား, မြားသာမန်, ရေဆင်။
P.S.D.) ယဒိ ဝါ နာရုစ်။ မ၊၂။၉၃။
နာရုစော ဓမ္မဝိစယသမ္ဗောဇ္ဈင်ေါ သမ္ဗာဓိဋ္ဌိ-
မဂ္ဂင်် ။ ပေဋ္ဌကော။၂၅၀။ ဇိယာ မုတ္ထော
ဝိယ နာရုစော အာကာသံ ဥပ္ပတိတ္ဝာ။
အံ၊ဌ၊ဝ။ ၂၀၃။ (–အဘိ၊ဌ၊ ၂။၉၇။ ပဋ္ဌိသံ၊
ဌ၊ဝ။၁၃၆။ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၃၄။ မဟာနိ၊ဌ။၆၃။)

နာရုစပုခ် (ပု) [နာရုစ+ပုခ်] စဉ်းသွားတပ်
မြားရင်း၊ စဉ်းသွားတပ်မြားနှောင့်။ နာရု-
စပုခေ် (နာရုစပေါခ်ေ၊ သီ။နာရုစပေါ-
ကွေ၊ သျှ)ရတ္ထသုဘ္ဘကံ ဗန္ဓိတ္ဝာ....ခ်ီပ်။ ဇာ၊
ဌ၊၅။၁၃၈။

နာရုယဏဝိရုဇန (နှ) [နာရုယဏ+ဝိရုဇန]
ဗိဿဏိုးနတ်၏ တင့်တယ်ခြင်း။ နာရု
ယဏဝိရုဇနမလ္လယုဒ္ဓနဋ္ဌသမဇ္ဇာဗိနိ ပဿ-
တော။ အဘိ၊ဌ၊ဝ။ ၂၉၇။

နာရုယန (နှ) [နာရု+အယန။(နာရုယဏ-
သံ,အဒ္ဓမာဂဓီ၊ ဏာရုယဏ-ပြာ)] (၁)
ဗိဿဏိုးနတ်။ (၂) စိန်။ (တိ) (၃)အရောင်
ထွက်သော (ဘုရားရှင်၏ကိုယ်တော်အား)။
(ဝမ်းမမြောက်နိုင်သော။ သုမင်္ဂလ သီဟိုဠ်၊
ဝေန်။ သီဟိုဠ်ကျွန်း မဟာပရက္ကမဗာဟုမင်း
ကြီး၏ စစ်ဗိုလ်ချုပ်နာရုယန။ ဒမိသခေါင်း
ဆောင် နာရုယန။ D.P.။)

(၁) နာရုယနဝိရုဇန-ကြည့်။ (–ကစ္စည်း။ ၃၄၅)။) (၂) နာရုယနသင်္ဘာတဗလ-ကြည့်။ (တိ) (၃) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

နာရုယနုဗလ (နာ) [နာရုယန + ဗလ] (အရောင်ထွက်သော) ဘုရားရှင့် ကိုယ်တော်အား။ ယံ ဒသန္နံ ဆဒ္ဒန္တာနံ ဗလံ၊ တံ ကေသ တထာဂတဿ ဗလံ၊ နာရုယနုဗလံ ဝေဒိရုဗလန္တိ ဣဒမေဝ ဝုစ္စတိ။ ပဒ္ဒဝံ၊ ၁၆။ နာရု ရသ္မိယော အယန္တိ နိက္ခမန္တိ ဣတောဗလတောတိ နာရုယနံ၊ နာရုယနံ ဧဝ ဗလံ နာရုယနုဗလံ။ သမ္မော၊ယော။ ၂၂၀။

နာရုယနဘတ္တိက (တိ) [နာရုယန+ဘတ္တိက။ (နာရုယ ဘဘတ္တိက-သံ)] ဗ်ဿကိုးနတ်ကို–ဆည်းကပ်–ကိုးကွယ်–သော၊သူ။ မလ္လာဏောနာမ နာရုယနဘတ္တိကော တတ္ထ တတ္ထ ပါနီ-ယဘုပန ပေါက္ခရဏီခဏနာဒိ ပုညကမ္မကာရ-ကော ဂဏော။ သာရတ္ထ၊ဋီ။ ၁၁၇။ ကခ်ီ၊ဋီ၊ သစ်။ ၄၅၇။ (–ဝိမတိ၊ ၂။ ၇၂)။

နာရုယနသခ်ီတဗလ (နာ) [နာရုယနသခ်ီတ +ဗလ] (၁) စိန်ဟု ဆိုအပ်သော–စိန်နှင့် တူသော–ဘုရားရှင်၏ကိုယ်တော်အား။ (တိ) (၂) စိန်ဟု ဆိုအပ်သော–စိန်နှင့်တူသော–ကိုယ်တော်အားရှိသော (ဘုရား)။ (၁)နာ-ရုယနသခ်ီတဗလန္တိပိ ဣဒမေဝ ဝုစ္စတိ။ အဘိ၊ဋီ၊ ၂။ ၃၀၀။ (တိ)(၂) ကိ ံနာရုယန-သခ်ီတဗလောပိ ဟုတ္ဝာ နာသက္ခိ။ သုဘ္ဘန်၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၂၀။

နာရုယနသင်္ဘာတ (ပု) [နာရုယန+သင်္ဘာ-တ] စိန်တုံး၊စိန်ခဲ၊စိန်အပေါင်း။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

နာရုယနသင်္ဘာတဗလ (နာ) [နာရုယနသင်္ဘာ-တ+ဗလ] စိန်တုံး– စိန်ခဲ– နှင့် တူသော ဘုရားရှင်၏ ကိုယ်တော်အား၊စိန်တုံးအလား ဘုရားရှင့် ကိုယ်အား။ (ဘုရားတဆူ၏ ကိုယ်တော်အားသည် ဆဒ္ဒန်ဆင်မျိုး ၁၀ ကောင်အားနှင့် ညီမျှ၏၊ ရိုးရိုးဆင်ပေါင်း ကုဋေ ၁-ထောင်အားနှင့် ညီမျှ၏၊ ရိုးရိုး လူယောကျ်ားပေါင်း ကုဋေ ၁-သောင်း၏ အားနှင့် ညီမျှ၏၊ ၎င်း ကိုယ်ကာယဗလအား ကိုပင် နာရုယနသင်္ဘာတဗလဟု ဆိုသည်။ သာဓက-ကြည့်။) ယံ ဒသန္နံ ဆဒ္ဒန္တာနံ၊ တံ ကေသ တထာဂတဿ။ နာရုယနသင်္ဘာ-တဗလန္တိပိ ဣဒမေဝ ဝုစ္စတိ၊ မ၊ဋ၊ ၁။ ၃၃၂။ သံ၊ဋ၊ ၂။ ၄၁။ အံ၊ဋ၊ ၃။ ၂၉၃–၄။ ပဋိသံ၊ဋ၊ ၂။ ၂၃၁။ နာရု ဝုစ္စန္တိ ရသ္မိယော၊တာ ဗဟူ နာ-နာဝိဓ ဘတော ဥပဇ္ဇန္တိတိ နာရုယနံ၊ ဝဏ္ဏံ။ တသ္မာ ဝဏ္ဏသင်္ဘာတဗလန္တိအတ္ထော။ ဘဒေတံ ပကတိဟတ္ထိဂဏနာယ ဟတ္ထိနံ ဟတ္ထိ ကောဋ္ဌိသဟဿာနံ ပုရိသဂဏနာယ ဒသန္နံ ပုရိသကောဋ္ဌိသဟဿာနံ ဗလံ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊ဋီ။ ၂၁၈–၉။ (–ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၀၈။ မ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၉။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၅၄။ အံ၊ဋီ၊ ၃။ ၃၁၃။)

နာရိဂဏပွေဟေန (တိ) [နာရိဂဏ+ပဟေဟေန] နတ်သမီးအပေါင်းသည် –နီးစေ–နီး–ဖျော်ပြီးစေအပ် –ရှင်လန်း–တက်ကြွ–ဆွ–အပ်သော၊သူ။ သော မောဒသီ နာရိဂဏပွ-ဟေဟေနော၊ ဝိမာနပါသာဒဝရေ မနော-ရမေ။ ဝိမာန။ ၁၁၈။ ဝိမာန၊ဋ။ ၃၁၈။

နာရိဒ (တိ) [နာရိ +ဒါ+ အ] မိန်းမကို ပေးတတ်သော (သစ်ကိုင်း)။ နာရိဒါ ပစ္ဆိမ-သာခါ။ သမ္ဘကာမေ ဧ ဥတ္တရေ။ ဇာ၊ဋ၊ ၄။ ၃၅၂။

နာရိပုဗ္ဗလတာ (ထီ) [နာရိပုဗ္ဗ+လတာ] မိန်းမနှင့်တူသော ပန်းပွင့်တို့ဖြင့် ပွင့်သောနွယ်။ မိန်းမသဖွယ် ပန်းတို့ဖြင့် ပွင့်သောနွယ်၊ သူယောင်နွယ်။ နာရိပုဗ္ဗလတာ (ဇာ၊ဋ၊ ၅။ ၁၇၀)တိ နာရိသဒ္ဒေဟိ ပုပ္ဖေဟိ ပုပ္ဖိသာ လတာ။ ဇာ၊ဋီ၊ ၁။ ၅၂၃။

နာရိုဝန် (နာ) [နာရီ+ဝန်] နာရီဘောဝမိန်းမပျို ရုပ်သွင်သဏ္ဌာန် ပန်းပွင့်ရှိသော တောဝ သူယောင်တော။ (ယင်း တောသည် ဟိမဝန္တာအရပ် ကဏ္ဍမုဏ္ဍာတိုင်၏ အနီးဌာ်တည်ရှိ၏။ ဇာဝဋ္ဌိ။) တံ အာဒါယ နာရိုဝန် နာမ ဂ'န္ဓာ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၁၆၂။

နာရိုဝသဘ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာဝ်] နာရိုဝသဘ ပြာသာဒ်။ (ယင်းသည် သီခီဘုရားလောင်း လျှာ၏ စံနန်းတော် ၃-ဆောင်အနက် တ ဆောင် ဖြစ်၏။) သုစန္ဓကသိရိဂိရိယသနာ-ရိုဝသဘ နာမကာ တယော ပါသာဒါ အဟေသုံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၂၇၅။

နာရိုဝါဟန်[1] (နာ) [နာရီ + ဝါဟန်] မိန်းမ (ကယှဉ်–ကပ်–သော)ယာဉ်။ (ဝေဿဝဏ် နတ်မင်းကြီး၏အလုပ်အကျွေး နတ်ချွားသည် ကိုယ်ဝန်ဆောင်မိန်းမကို ယာဉ်ပြုလုပ်လျက် ယင်း ကိုယ်ဝန်ဆောင်မိန်းမ၏ကျောက်ကုန်း ပေါ် တက်စီးကြသည်၊ အခြား မိန်းမများကို ယာဉ်ရထားများ၌ ကယှဉ်၍ စီးကြသည်။ ဒီ၊ဌ၊၃။၁၄၇။)ဝေဿဝဏော....ဒွါဒသယောဇနံ နာရိုဝါဟနံ အဘိရုယှ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။ ၁၀၁။

နာရိုဝါဟန်[2] (နာ၊ပု) [ယဒိစ္ဆာနာဝ်] (၁)နာရိုဝါ-ဟနမင်းသား။ (နာရီဝါဟန် မင်းသားသည် သုဇာတမင်း၏ သားတော်ဖြစ်သည်၊ တိဿ-ဘုရားရှင်အထံဘော်ဌ"ဟေ ဘိက္ခု" ရဟန်း အဖြစ်ကို ရရှိ၏။ အောက်ပုဒ်-ကြည့်။ (၂)နာရိုဝါ၂ဟန်မြို့။ (နာရီ-ဝါဟန်မြို့သည် တိဿဘုရားရှင်၏လက်ထက်၌ ထင်ရှားသော မြို့တမြို့ဖြစ်သည်။)

နာရိုဝါဟနကုမာရ (ပု) [နာရိုဝါဟန်+ကုမာရ] နာရိုဝါဟနမင်းသား။ ဥဘတော သုဇာတသ သုဇာတသ နာမ ရညော 'နာရိုဝါဟနကုမာ-ရော နာရိုဝါဟန် နဂရံ အနုပ္ပတ္တော ' ဘဂဝတိ.... ဟေ'ဘိက္ခုပဗ္ဗဇ္ဇာယ ပမ္ပဒိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၂၆၉။

နာရိုဝါဟနနဂရ (နာ) [နာရိုဝါဟန်+နဂရ] နာရိုဝါဟနမြို့။ ယဒ၊ ပန နာရိုဝါဟနနဂရေ ဥပသန္တော နာမ ရာဇပုတ္တော ရဏ္ဍံ ကာရေသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၂၉၂။ အထက်ပုဒ် သာဓက-လည်း ကြည့်။

နာရိသယ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာဝ်] နာရိသယ ပြာသာဒ်။ (ယင်းပြာသာဒ်သည် တိဿဘုရား အလောင်းတော် စံတော်မှုရာ ပြာသာဒ် ၃-ဆောင်တို့တွင် ၁-ဆောင်အပါအဝင်ဖြစ်၏။) ဂုဟာသေလ နာရိသယ နိသဘာ၊ ဇ'ယော ပါသာဒမုတ္တမာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၆၀။-တသ'ဂုဟာ-သေလ နာရိသယ (နာရိသ၊သီ၊ဣ။ နာရိယ၊ က)နိသဘနာမကာ တယော ပါ သာဒါ အဟေသုံ။ ဗုဒ္ဓဝံ'ဌ။ ၂၆ဂ။

နာရီ (ထီ) [နရ+ ဏ+ ဣ]။ နရေန ယော ဂတော ·နရသ္သာယံ နာရီ၊ ဣဒမတ္တေ ဏော၊ ဣ။သူစီ။(–ခေန်၊ဌ။ ၂၃ဝ။နီတိ၊ခေ။၁၅၁။) (နာရီ-သံ, အဒ္ဓမာဂမီ။ ဏာရီ-ပြာ)] (၁) မသတ္တဝါ၊ (ဂ) မိန်းမ။ (ခ)မယား၊ ဇနီး၊ မိဖုရား။ (ဂ) သမီး။ (ဃ)နတ်သမီး။ (ဌ) ပြိတ္တာမ။ (စ) နဂါးမ၊ နဂါးပျိုမ။ (ဆ) မြည်းမ။ (ဇ) ဒေါင်းမ၊ ဥဒေါင်းဌက်မ။ (ဈ) ဣတ္ထိလိင်။ (မိန်းမ၊ မြေ့ပါ။ သီဟိုဠ်၊ ခေန်။)

(၁) မ သတ္တဝါ။ နရသ ဟောတိ နာရီ၊ အယဉ္စ သမညာ မနုဿိတ္ထိသု ပဝတ္တာ ရဂ္ဂ-ဝသေန ဣတရာသုပိ တထာ ဝုစ္စတိ။ ဝိမာန၊ ဌ။၃၇။

နာရီ (ပ။ဇ)—အံ၊ဇ။ ၂၁၆။ အံ၊၂။ ၃၂။ အံ၊၃။ ဂ၄။ ဝိမာန။ ၂၄။ ပေတ။ ၁၃၃။ ထေရ။ ၂၆၉။ အပ၊၂။ ၂၂၇။ ဇာ၊ဝ။ ၁၆၆။ ဇာ၊၂။ ၂၀။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။ ၂၀၃။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ဝ။ ၁၇၉။ နာရီယော (ပ၊ဗ)— ဝိမာန။ ၂၂၊ ၁၂၄။ ပေတ ။ ၁၅၉။ အပ၊ဝ။ ၂၄။ အပ၊၂။

၁၂။ ဇာ၊၁။၂၉၉။ ဇာ၊၂။ဖ၄၊၃၂၂၄။ ဓမ္မ၊ ၌၊၁။၃၀၉။ သုတ္တနိ၊၌၊၂။၂၁၁။ ဝိမာန၊၌။ ၁၁၀၊၁၉၅။ နာရီ (အာ၊ဇ)— ဝိမာန။ဖ။ ပေတ။၁၇၂။ ဝိမာန၊၌။၃ဖ။ ပေတ၊၌။ ၁၇၅။ စရိယာ၊၌။၃၂။ နာရီယော (အာ၊ဗ)— ဘေရ။၂၃၂။ နာရီ (ခု၊ဇ)— သံ၊၁။ဖ၉။ သုတ္တနိ။၄၀၉။ ဇာ၊၁။၂၃၂။ ဇာ၊၂။၁၈၈။ ဇာ၊၌ဖ။၁၃၄။ နာရီယော (ခု၊ဗ)— အပ၊၂။၁၂။ ဇာ၊၁။၂၇၀။ စရိ-ယာ၊၌။၁၄၄။ နာရီဟိ=နာရီတိ (တ၊ဗ)— ဒီ၊၁။၉၈။ ဇာ၊၁။၂၇၈။ နာရီယာ (စ၊ဇ) — ဇာ၊၁။၉ဖ။ ဇာ၊၌၊၃။၂၁။ နာရီယာ (ဆ၊ဇ)— ဇာ၊၁။၃၄၅။ နာရီနံ(ဆ၊ဗ)— ဝိမာန။၃၈။ ဇာ၊၁။၃၅၅။ ဇာ၊၌၊၅။၁၀၁။ နာရီယာ(သ၊ဇ)— ဇာ၊၌၊၄။၁၀၉။ နာရီသု (သ၊ဗ)—ဓမ္မ။၅၄။ ဝိမာန။၄၀။ ဇာ၊၂။ ၁၂ဖ။ ဓမ္မ၊၌၊၂။၂ဖ၅။ ဇာ၊၌၊၂။၂၃၃။

(က) မိန်းမ။ တသ္မာ ဟိ နာရီ စ နုရော စ သီလဝါ။ အံ၊၁။၂၁ဖ။ အံ၊၃။၈၄။ အယံ .နု ကိ ံကမ္မမကာသိ နာရီ (ပေတ။ ၁၃၃)တိ အယံ ဣတ္ထိ ကိ ံ နု ကမ္မံ ပုမ္မေ အကာသိ။ ပေတ၊၌။၄၁။ နာရီ(ဇာ၊၁။၁၄၄။ ဇာ၊၂။၁၉၃)တိ ဣတ္ထိယော။ ဇာ၊၌၊၃။၂၅၁။ ဇာ၊၌ဖ။၁၄၂။ (–ထေရ၊၌၊၂။၃။ အပ၊၌ ၁။၃၁၂။)

(ခ) မယား၊ ဇနီး၊ မိဖုရား။ ပတိနော ကိရမ္ဘာကံ ဝိသိဋ္ဌနာရီနံ။ ဝိမာန။၃၀။ ဝိမာန၊၌။၁၂၂။ ရူစိ ဒေဝီ နာမ နာရီ၊ ဝိဇိတ-သေနော အတြေဇော။ အပ၊၂။၃၂၅။ ဒဒါဟိ ဒါနိ မေ ဘရိယံ၊ နာရီ ံသမ္ဘဝံသော ဘိုနိ ံ။ ဇာ၊၂။၂၀၉။ ဇာ၊၌ဖ။၂၈၁။ (–အပ၊၂။ ၃၂၈၁၃၃။ အဘိ၊၌၊၁။ဖ။ ဓမ္မ၊၌၊၁။၅။ အပ၊၌၊၁။၃၃။ ဇာ၊၌၊၁။၃။ ဇာ၊၌၊၄။ ၂၈၅။)

(ဂ) သမီး။ နာရီ (သုတ္တနိ။၄၀၉)ဣ အတ္ထနော ဓီတရံ သန္ဓာယ။ (ဃ) နတ်သမီး။ နာရီ(ဝိမာန။ဖ)တိ တဿာ ဒေဝဓီတာယ အာလပနံ။ ဝိမာန၊၌။၃ဖ။ နာရီ ဒေဝဓီ-တာ.... တိ၌သိ။ နေတ္ထိ၊ဝိ။၂၉၃။ (–ဝိမာန၊ ၌။၁၁၁။ ပေတ၊၌။၁၇၅။) နာရီဂဏသမာ-ဂုလ, နာရီ. ဏသမ္ပန္န, နာရီဝရဂဏာဂိဏ္ဍ-တ္ထိ လည်း ကြည့်။ (ဃ) ပြိတ္တာမ။ ဘုသာနိ ဘောဇ သာလိ ံ ပုနာပရော၊ အယ္ဟ နာရီ သကမ်သလောဟိတံ။ ပေတ။၁၇၂။ ပေတ၊ ၌။၁၇၃။

(စ) နဂါးမ၊နဂါးပျို့မ။ နာရီယော စာ-(ဇာ၊၁။၃၄၃)တိ ဣမာ တာဝ နာဂကညာ-ယော စ တုဝ္ဍ ဒီသ္ဌာ။ ဇာ၊၌၊၄။၄၇၁။ (–ဇာ၊၂။၂၂၇။ ဇာ၊၌၊၇။၃၄။) (ဆ) မြည်းမ။ စတုပ္ပဒိ ံ သခ်မုခိ ံ၊ နာရီ ံ သဗ္ဗဂ်-သောဘိနိ ံ။ ဓမ္မ၊၌၊၁။၈၀။ (ဇ) ဒေါင်းမ၊ ဥဒေါင်းဌက်မ။ မယူရသ်ဃာ ဂိရိမုဒ္ဓနသ္မိ ံ၊ နစ္စန္တိ နာရီဘိ သမဂ်ီဘူတာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၌။၃၁။ (၂) ဣတ္ထိလိင်။ နာရီယံ ဣတ္ထိယံ။ ဓာန်။ ဓာန်၊ဌ်။၄၂၃။

နာရီ(ရီ)ဂဏ (ပု) [နာရီ+ဂဏ] (က) မိန်းမ အပေါင်း။ (ခ) မိဖုရားအပေါင်း။ (ဂ) နတ်သမီးအပေါင်း။ (ဃ) နာရီဂဏေဟိ ပရိစာရယာဝု။ ဇာ၊ ၁။၃၁၃။ ဇာ၊၌၊၄။၃၉ဖ။ (ခ) နာရီဂဏေဟိ ပရိစာရယန္တော။ ဇာ၊ ၁။ ၂၂၄။ ဇာ၊၌၊၄။ ၂၂၄။ (–ဇာ၊ ၁။၃၁၅။ ဇာ၊၌၊၄။၄၀၀၊၄ဖ၂။) (ဂ) နာရီဂဏာ စန္ဒ-နသာရလိတ္ထာ၊ ဥဘတော -ဝိမာနံ ဥပ-သောဘယန္တိ။ ဝိမာန။၂၄။ ပေတ။၂၀၂။ ဝိမာန၊၌။ ၂၀၀။ (–အပ၊၁။၄၄၂။ အပ၊၂။ ၈၅၊၁၂၅။)

နာရီဂဏပရိဝုတ (တိ) [နာရီဂဏ+ပရိဝုတ] (က) မိန်းမအပေါင်းသည်–ခြံရံ–ဝန်းရံ–

အပ်သော၊သူ။ (ခ) မိဖုရားအပေါင်းသည် –ခြံရံ–ဝန်းရံ–အပ်သော(မင်း)။ (က) သာ တဿ ဝစနံ သုတ္ဝာ ဌာတ္ဝံ အသက္ကောန္တီ နာရီဂဏပရိဝုတာ ဂန္ဓာ....အဋ္ဌာသိ။ ဇာ၊ ၆၊၄။၁၂၅။ (ခ) သစေ တေ နာရီဂဏ-ပရိဝုတဿ ရွှေပါဒယော ဝါ ကာမဂုဏေ ရဇ္ဇသုခံ ဝါ အာရဗ္ဘ မာနော ဥပ္ပဇ္ဇေယ္ယ။ ဇာ၊၆၊၄။၄၀၁။

နာရီဂဏပုရက္ခတ (တိ) [နာရီဂဏ+ပုရက္ခတ] (က) မိန်းမအပေါင်းသည် – ရှေ့ဆုံး– ရှေ့ဆွားပြု–ခြံရံ–အပ်သော။ (ခ) နတ်သမီး အပေါင်းသည်–ရှေ့ဆုံး–ရှေ့ဆွားပြု–ခြံရံ –အပ်သော၊သူ။ (က) နိသိန္နော ပါသာဒ-ဝရေ၊ နာရီဂဏပုရက္ခတောဝ။ အပ၊၁။ ၂၃၇။ (–အပ၊ ၂။၄၈။) (ခ) သမန္တာ အနုပရိယာ-သိ၊ နာရီဂဏပုရက္ခတာ။ ဝိမာန။ ၂၁။ ဝိမာန၊ ၆။၈၃၊၁၅၄။ (–ဝိမာန။၈၆။ ဇာ၊ ၂။၁ဇ၆။ ဝိမာန၊၆။ ၂၃၇။ ဇာ၊၆၊၆။၁၄၇။)

နာရီဂဏသမာကုလ (တိ) [နာရီဂဏ+သမာ-ကုလ] နတ်သမီးအပေါင်းတို့ဖြင့် ရောပြွမ်း သော (ဗိမာန်)။ တောဒိသေ ဗျမ္ဘဝရေ၊ နာရီဂဏသမာကုလေ။ အပ၊၁။၁၃၈။

နာရီဂဏသမ္ပန္န (တိ) [နာရီဂဏ+သမ္ပန္န] နတ် သမီးအပေါင်းနှင့် ပြည့်စုံသော။ နာရီဂဏ-သမ္ပန္နော ဒိဗ္ဗပါသာဒေါ ဥဋ္ဌစ္ဆိ။ ဓမ္မ၊၆၊ ၂။ ၁ဇ၀။

နာရီဝရဂဏာကိဏ္ဏ (တိ) [နာရီ+ဝရ+ဂဏ+ အာကိဏ္ဏ] မြတ်သော နတ်သမီးအပေါင်းတို့ ဖြင့် ရောပြွမ်းခဲသော်။ နာရီဝရဂဏာကိဏ္ဏ(ဇာ၊ ၂။၁ဇ၄)နှင့် ဝရနာရီဂဏေဟိ အာကိဏ္ဏံ။ ဇာ၊၆၊၆။၁၄ဇ။

နာရီ (ရီ)ဝရဂဏာယုတ (တိ) [နာရီဝရဂဏ+ အာယုတ] မြတ်သော မိန်းမအပေါင်းနှင့် ယှဉ်သော၊ မိန်းမမြတ်အပေါင်းနှင့် ယှဉ် သော။ နာရီဝရဂဏာယုတ (သုတ္တနိ။၃၂၄)-နှင့် ဝရနာရီဂဏသံယုတ္တံ။ သုတ္တနိ၊၆၊ ၂။၅၅။ (–ဇာ၊ ၂။၃၁၂။ ဇာ၊၆၊၇။ ၂၄၅။)

နာရီသမာနနာမ (တိ) [နာရီသမာန + နာမ ဏ] နာရီသဒ္ဒါနှင့်တူသော အမည်ရှိသော (ဂျုတ္တိလိင်)။ နာရီသဒ္ဒ၊ ဤသို့ဂျုတ္တိလင်အနက် ကို ထွန်းပြတတ်သောအမည်။ နာရီသမာန-နာမ (မ၊၆၊၃။ ၂၇၁)နှင့် ဂျုတ္တိအတ္ထဇောတ-နာမ်။ မ၊ဋီ၊၃။၁၈၀။ အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

နာရီသမာနသဝဏ္ဏ (တိ) [နာရီသမာန+သဝဏ္ဏ] ဂျုတ္တိလိင်နှင့်အတူ ခေါ်ဝေါ်ရခြင်း ရှိသော။ (ဂျုတ္တိလိင်ဖြင့် ခေါ်ဝေါ်အပ်သော။ သျှ။ နာရီသဒ္ဒါနှင့် လိင်တူစွာ ခေါ်ဝေါ်အပ် သော။ မြန်။) နာရီသမာနသဝဏ္ဏာ (နာရီ-သဟနာမသဝဏ္ဏာ။ သီ၊သျှ၊ကံ၊ဂျ) ကစ္ဆ ဇိဂျ် နှ ဒဿကာ။ မ၊ ၂။၃၄၄။ နရီသမာန-သဝဏ္ဏာတိ နာရီသမာနနာမံ ဂျုတ္တိလိင်ံ ၊ ဝေနေ အဝ္ဂါတမ္ဘာတိ နာရီသမာနသဝဏ္ဏာ၊ ဂျုတ္တိလိင်ေန ဝတ္တမ္ဘာ။ မ၊ဋ၊၃။ ၂၇၁။ နာရီ-သမာနနာမ-လည်း ကြည့်။

နာရီသဟဿပါမောက္ခ (တိ) [နာရီသဟဿ+ ပါမောက္ခ] အထောင်သော မိန်းမတို့၏– အကြီး – အမှူး – ဦးစီး – ဖြစ်သော၊ မိန်းမအထောင်တို့၏ ဦးဆောင်ဖြစ်သော၊ အထောင်မက မျှားစွာသောမိန်းမတို့၏ – အကြီး–အမှူး–ဦးစီး–ဖြစ်သော၊သူ။ နာရီ-သဟဿပါမောက္ခာ၊ သုဒ္ဓါဒနသုတဿဟိ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။ ၂၇။

နာလ (နဿ) [နလ+ဏ။ နလ ဂဇ္ဇ၊ ဏော၊ နာလံ။ (ပဒုမာဒိဒဏ္ဍေ) နာဠမ္ပိ။ သူစီ။ (–ဓာန်။ ဓာန်၊ဋ္ဌ။ ၆၇၆။) (နာလ-သံ၊ ဏာသ-ပြာ၊ နာလယ-သီဟိုင်)] ရိုးတံ (ကြာရိုး-စသည်)။ (ကြာရိုး။ပြာ၊ဓာန်။ ရိုးတံ၊ ကြာစသည်တို့၏ ရိုးတံ၊ ကြာစွယ်။

ထောမ။) နပိ ဘိသမုဌ္ဌာလကုမုဒနာလက-
လာပဝိဝရ ဇာနန္ဓိ။ ခုဒ္ဒ.ဂ၊ဌ။၅၁။ နာဌ-
လည်း ကြည့်။

နာလ (ဌ) က (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] (၁) နာလ
(ဌ)က သူငယ်။ (၂) နာလကရသေ့။ (၃)
နာလကထေရ်။ (၄) နာလကရွာ၊ (နာလက
သူငယ်, နာလကရသေ့, နာလကထေရ်မျှား
သည် အခိုက်အတန့်ကိုစဲ့ရ်ရ်ရ ကွဲပြားလာသော
အမည်ချားဖြစ်၏၊ ပုဂ္ဂိုလ်အားဖြင့် တဦး
တည်းပင် ဖြစ်၏၊ ယင်း နာလကထေရ်သည်
ဥပတိဿရသေ့ (သုတ္တနိ၊ဌ။၂။), ဒေဝိလ
ရသေ့(အပ၊ဌ၊ ၁။ ဇာ၊ဌ၊၁)၏ တူဖြစ်သည်၊
ဦးရီးတော်ရသေ့၏ ဩဝါဒဖြင့် ဘုရားမပွင့်
မီကပင် ရသေ့ပြုရ်ရ် ဘုရားပွင့်သောအခါ
ဘုရားရှင့်ထံမှ "မောနေယျအကျင့်"ကို နာယူ
ရ်ရ် ကျင့်သည်၊ ယင်းသည် ဂေါတမဘုရား
ရှင်၏ လက်ထက်ဌ် တဦးတည်းသော "မော-
နေယျအကျင့်"ကို ကျင့်သူဖြစ်သည်၊ရဟန္တာ
အဖြစ်သို့ ရောက်သည်။ ယင်းသည် တော
တခု, သစ်တပင်,ရွာတရွာဌ် ၂-ကြိမ်နေခြင်း,
ဆွမ်းခံခြင်းမျှား မပြုလုပ်မူရ်ရ် သင့်တင့်ရာ
တော, သစ်ပင်, ရွာတို့ဌ်သာလျှင် နေလျက်
မောနေယျအကျင့်ကို အမြတ်ဆုံးအားဖြင့်
ကျင့်သောကြောင့် ရဟန်းပြုရ်ရ် ၇-လအကြာ
တွင် ရပ်လျက် ပရိနိဗ္ဗာန်စံသည် (သုတ္တနိ၊
ဌ၊ ၂။ ၂၀၂။ အပ၊ဌ၊၁။ ၆၇။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ၆၅။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၁၄)။ ပရိနိဗ္ဗာန်စံသည်တိုင်
အောင် ညောင်စောင်းဌ် ကျောမချဉ်းချ
(ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၃ ၂ ၉)။ ပစ္စည်း ၄ ပါးဌ်တရားနှင့်အညီ
ရောင့်ရဲ၍ ရောင့်ရဲခြင်း၏ ကျေးဇူးကိုကား
မပြောဆို(ဒီ၊ဌ၊ ၃။ ၂ ၂ ၇)။ အကျယ် သုတ္တနိ။
၃ ၈ ၅-၃ ၉ ၀။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၀ ၂-၂ ၁ ၉ ကြည့်။

(၁) အတ္ထနော ဘာဂိနေယျံ နာလက-
ဒါရကံ (နာဌကဒါရကံ၊ ဇာ၊ဌ၊၁။) အဒ္ဒသ။
အပ၊ဌ၊၁။ ၆၇။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ၆၅။ (၂) အသိ-
တသ ဣသိနော ဘာဂိနေယျော နာလကော
နာမ တာပသော။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၀ ၂။ (၃)
သော နာလကော ဥပစိတပုညသဠယော၊
ဇိနံ ပတိဂ္ဂံ ပရိ၀သိ ရက္ခိတိန္ဒိယော။
သုတ္တနိ။ ၃ ၇ ၈။ ကော သန္ဓ,ဌ္ဌော ဟောတိ
သန္ဓော သသ ၀ဏ္ဏ နု ကထေတိ သေယျ-
ထာပိ ထေရော နာလကော။ ဒီ၊ဌ၊ ၃။ ၂ ၂ ၇။
(၄) နာလကပြာဟ္ဟ,ဏ.ဂါမေ သာရိပြာဟ္ဟ-
ဏိယာ ကုစ္ဆိသ္မိ ပဋိသန္ဓိ ဂဏ္ဍိ။ အံ၊ဌ၊
၁။ ၂ ၁ ၁။ မဂရေဌ္ဌ နာလကဂါမေ။ ထေရ
ဌ၊၁။ ၁ ၃ ၆။ အပ၊ဌ၊၁။ ၃ ၄ ၂။ (–ထေရ၊ဌ၊
၁။ ၂ ၂ ၉ ၊ ၃ ၃ ၁။) (ယင်း နာလက ရွာသည်
အရှင်သာရိပုတ္တရာ, အရှင်ခဒိရဝနိယ ကခ်ါ-
ရေ၀တ, အရှင်ဥပသေန, အရှင်သုနာ၀
အရှင်မဟာစုန္ဒတို့နှင့် ရှင်မ-စာလာ, ရှင်မ-
ဥစာလာ, ရှင်မ-သီသုပစာလာ တို့၏ဇာတိ
ရွာ ဖြစ်သည်။)

နာလကဂါမက (ပု) [နာလက+ဂါမ+က]
နာလကရွာ။ (ယင်းသည် ရာဇဂြိုဟ်မြို့တော်၏
အနီးတွင် တည်ရှိသည်၊ ယခု နာလန္ဒ
ထက္ကသိုလ် တည်ရှိရာဒေသ ဖြစ်၏။)နာလက-
ဂါမကေ (သံ၊၃။ ၁ ၄ ၀)တိ ရာဇဂဟသာ အဝိ-
ဒူရေ အတ္ထနော ကုလသန္ဓကေ ဇ၀ံနာမကေ
ဂါမေ။ သံ၊ဌ၊ ၃။ ၂ ၄ ၅။

နာလကတ္ထေရ (ပု) [နာလက + ထေရ]
နာလကထေရ်။ နာလကတ္ထေရော တီသု ဌာ-
နေသု အပ္ပိစ္ဆော အဟောသိ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။
၂ ၁ ၈။ နာလက (သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၀ ၂-၂ ၁ ၉)
လည်း ကြည့်။

နာလကတ္ထေရသဒိသ (တိ) [နာလကတ္ထေရ+
သဒိသ] နာလကထေရ်နှင့် တူသော၊သူ။
ဒုတိယ၀ါရေန ဥဋ္ဌဟိတ္ဝာ ဂဟိတော သာ-
သနေ နာလကတ္ထေရသဒိသော။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၇ ၉။

နာလကပဋ္ဌိပဒါ (ထီ) [နာလက+ပဋ္ဌိပဒါ] နာ-
လကပဋ္ဌိပဒါ၊ နာလကပဋ္ဌိပဒ်၊ နာလကထေရ်

အား ယောအပ်သော(မောနေယျ) အကျင့်။ (ယင်း အကျင့်သည် ' ပုထုဇဉ် ဘဝကပင် ကိလေသာ မဖြစ်ပေါ် အောင် ကျင့်ရသော အကျင့်ဖြစ်၏၊ ကျင့်ရန် လွန်စွာ ခဲယဉ်းသဖြင့် ဘုရားတဆူ လက်ထက်၌ တဦးတည်းသာ ကျင့်နိုင်သူရှိသည်၊ယင်းအကျင့်ကို အမြတ်ဆုံး အားဖြင့် ကြိုးစားလျှင် ၇-လ အသက်ရှည်သည်၊ အလယ်အလတ်အားဖြင့် ကြိုးစား လျှင် ၇-နှစ် အသက်ရှည်၍, ပေါ့ပျော့စွာ ကြိုးစားလျှင် (၁၆)နှစ် အသက်ရှည်သည် (သာရတ္ထ၊ ၂။၁၁၄)။ အကျယ် သုတ္တနိ။ ၃၇၈–၃၉၀။ သုတ္တနိ၊ ၆။ ၂၀၉ – ၂၁၉-ကြည့်။ နာ-လကပဋိပဒ (ဝိ၊ ၆၊ ၁။ ၂၄၈)နှင့် "မောနေယျ၊ တေ ဥပသိသ"နှင့် အာဒီနာ သတ္ထာရာ နာ-လကတ္ထေရဿ ဒေသိတံ ပုထုဇနကာလတော ပဘုတိ ကိလေသစိတ္တံ အနုပ္ပါဒေတ္မာ ပဋိပဒ္ဓိ-တမ္ပိ မောနေယျပဋိပဒံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၁၄။ သုတ္တနိပါတေ နာလကတ္ထေရဿ ဒေသိတံ မောနေယျပဋိပဒံ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၆၃။ (–မ၊ ၆၊ ၁။ ၉၆။ မ၊ ၆၊ ၃။ ၄။ အံ၊ ၆၊ ၁။ ၂၆၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၈၉။ အပ၊ ၆၊ ၁။ ၆၇။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၈၄။)

နာလကသုတ္တ (နာ) [နာလက+သုတ္တ] နာလက သုတ်၊ ဓမ္မစက္ကပဝတ္တနသုတ်ကို ဟောတော်မူ ပြီးနောက် ၇-ရက်မြောက်နေ့၌ နားလက ထေရ်အားဟောကြားအပ်သော မောနေယျ အကျင့်ကို ပြရာသုတ်။ (ယင်းသုတ်၌ ပဌမ သင်္ဂါယနာတင်စဉ်က အရှင်အာနန္ဒာ ဖြေဆို အပ်သော ဝတ္ထု ဂါထာ-၂၀ အပါအဝင် ဂါထာပေါင်း ၄၅ ဂါထာ ပါရှိ၏။ သုတ္တနိ၊ ၆။ ၂၀၂-၃။) သုတ္တနိပါတ၊ ၃-ဝဂ်၊ ၁၁-သုတ်။ သုတ္တနိ။ ၃၇၅-၃၉၀။

နာလကသုတ္တဝရ (တိ) [နာလကသုတ္တ+ဝရ] မြတ်သော နာလကသုတ်၊ နာလကသုတ်မြတ်။ နာလကသုတ္တဝရော သုဝိဘတ္ထော။ သုတ္တနိ။ ၄၅၂။

နာလန္ဒဝဂ္ဂ (ပု) [နာလန္ဒ+ဝဂ္ဂ] မဟာပုရိသသုတ် စသော ၁၀-သုတ်တို့ဖြင့် မှတ်အပ်သော နာ လန္ဒအုပ်စု၊ နာလန္ဒဝဂ်။ (ယင်းဝဂ်၌ မဟာ ပုရိသသုတ်စသော သုတ်ပေါင်း ၁၀-သုတ် ပါရှိသည်။) သံယုတ္တနိကာယ်၊ မဟာဝဂ္ဂ သံယုတ်၊ ၃-သံယုတ်၊ ၂-ဝဂ်။ သံ၊ ၃။ ၁၃၂-၁၄၈။ နာလန္ဒဝဂ္ဂေ ဒုတိယော။ သံ၊ ၃။ ၁၄၈။

နာလန္ဒသုတ္တ (နာ) [နာလန္ဒာ+သုတ္တ] နာလန္ဒ သုတ်၊ ဘုရားရှင် နာလန္ဒာမြို့ ပါဝါရိက သူဌေး၏ သရက်ဥယျာဉ်၌ သီသင်းသုံးတော် မူစဉ် ဟောကြားအပ်သော သုတ်။ သံယုတ္တ-နိကာယ်၊ မဟာဝဂ္ဂသံယုတ်၊ ၃ သံယုတ်၊ ၂-ဝဂ်၊ ၂-သုတ်။ သံ၊ ၃။ ၁၃၂။ သံ၊ ၆၊ ၃။ ၂၄၁။

နာလ(ဋ)န္ဒာ (တိ) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] (၁) နာ လန္ဒာမြို့။ (ယင်းသည် မဇ္ဈိမဒေသ ရာဇဂြိုဟ်-မြို့ အနီး၌ တည်ရှိလေသည်။) (၂) သီဟိုဠ်ကျွန်း ပရက္ကမဗာဟု မင်းကြီး၏ လက်ထက် B.E ၁၈-ရာစုနှစ်ရှေ့ပိုင်းဘုင် ထင်ရှားသော သီဟိုဠ်ကျွန်းရှိ နာလန္ဒာမြို့။ (၃) အန္တရာ စ ရာဇဂဟံ အန္တရာ စ နာ-လန္ဒံ အဒ္ဓါနမဂ္ဂပဋိပန္နော ဟောတိ။ ဒီ၊ ၁။ ၁။ (–ဒီ၊ ၆၊ ၁။ ၃၆။) ' နာဋနန္ဒာယန္တိ ' နာ-လန္ဒာတိ ဧဝံနာမကေနဂရေ။ ' မ၊ ၆၊ ၃။ ၃၆။ နာလန္ဒာယ (သံ၊ ၃။ ၁၃၂)နှင့် နာလန္ဒာတိ ဧဝံနာမကေ နဂရေ။ သံ၊ ၆၊ ၃။ ၂၄၁။ (–အံ၊ ၆၊ ၁။ ၁၄၂။ ထေရ၊ ၆၊ ၂။ ၄၄၃။) (၂) နာလန္ဒာယံ နိဝေသေ-တ္ဝာ၊ ခန္ဓာဝါရံ တဟိ ' ဝသံ။ မဟာ၃ဝ်သ၊ ၆၈။ ၁၆၃။

နာလာ (တိ) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] နာလာအမည်ရှိ သော ပုဏ္ဏားရွာ။ (ယင်း ရွာ၌ ဘုရားရှင် ၁၁-ဝါမြောက် ဝါကပ်ဘော်မူ၏၊ ယင်း ရွာ သည် မဂဓတိုင်း ဂယာရွာ ဗောဓိပင်၏အနီး ၌ တည်ရှိသည်၊ ဆာဝါ၏ ခင်ပွန်း ဥပက ထည် ယင်း ရွာ၌ ဖွားသည်။ D.P -လည်

ကြည့်။) ကောဒသမံ နာလာယံ ပြာဟ္မဏာ-ဂါမေ (ဝသိ)။ အံ၊၆။၂၁။

နာလိကပဗ္ဗတ (ပု) [နာလိက+ပဗ္ဗတ] နာလိကတောင်။ နာလိကပဗ္ဗတံ ပရိဟရန္တော။ စရိ-ယာ၊၆။၉၀။

နာလိယသာက (ပုဒ်ခ) [နာလိယာ+သာက] ကန်စွန်းရွက်ကြော်။ နာလိယသာက (အံ၊၂၊ ၇၃)ဣ သာလိပိဋ္ဌေန သဒ္ဓိ ' မဒ္ဒိတ္ဝာ ဇီရကာ-ဒိသံယုဒတ္တ သပ္ပိမှိ ပစိတ္ဝာ စတုမဓုရေန ယောဇေတ္ဝာ ဝါသံ ဂါဟာပေတ္ဝာ ဌပိတံ နာလိယသာကံ။ အံ၊၆၊၃။၂၃။

နာလောမ (တိ) [န+အလောမ] အမွေးမရှိသောသူမဟုတ်၊ အနည်းငယ် အမွေးရှိသော့၊ သူ။ နာတိဒီဃာ နာတိရဿာ၊ နာဒလာမာ နာတိလောမသာ။ ဇာ၊၂။၂၁၈။ ဇာ၊၆၊၆။ ၃၀၇။ နာတိလောမာ နာလောမာ သုဘဂါ။ အံ၊ဌ၊၃။၂၉၁။

နာဝက (ထီ) [နာဝါ+က] မြတ်ခဿာလေ့။ အာဂန္ဒွာန စသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ အာရှဟိ တဋ္ဌ နာ-ဝကံ။ အပ၊၁။၅၆။ ထေရ၊၆။၁။၃၃၆။ နာ-ဝကံ နာဝမုတ္တမံ အာရှဟိ။ အပ၊၆။၁။၃၄၄။

နာဝဂ်ဏ (နာ) [နာဝါ+အဂ်ဏ] လှေအပြင်၊ သင်္ဘောအပြင်။ ထေရော နာဝဂ်ဏေ (နာဝ-ဗဏေ၊ သီ၊သျှာ။ နာဝ်ဗလေ၊ မ၊၆၊၄။၂၃၇) အဂ္ဂမိတ္ဝာ။ သံ၊၆၊၃။၂၃။

နာဝဂ်ပဋ္ဌ (တိ) [နာဝါ+အဂ်+ပဋ္ဌ။ နာဝဂ်+ ပဋ္ဌ+ဝိသေသနာ]ခလှေ၏–အကြောင်း–အဂ်ါ –၃-ပါးကို ယောဂီပုဂ္ဂိုလ် ယူရမည် လိုက်နာ ရမည်ဆိုရာ အသယ်အကြောင်းအဂ်ါမျှားဘို့ ပါနည်းဟု မိလိန္ဒမင်း လျှောက်ထား-သဖြင့် ယင်း အကြောင်းအဂ်ါမျှားနှင့် ယင်း အ-ကြောင်းအဂ်ါမျှားအတူ လိုက်နာ ကျင့်ကြံ ရန်မျှားကို ဖြေဆိုရာ အဖြေ စကားရပ်။ နာဝဂ်ပဋ္ဌော ပဋ္ဌမော။ မိလိန္ဒ။၃၆၀။

နာဝစနကာရိယ (တိ) [နာဝစန+ကာရိယ] နာဝိဘတ်ကို ပြုလုပ်သားသော၊ နာဝိဘတ်မှ ပြောင်းလဲလာသော (အက္ခရာ)။ အဘိညာ-ယာတိ ဣမိနာ ပန နာဝစနကာရိယသာ-တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၃၃၅။

နာဝဋ (တိ) [န+အာဝဋ] ပိတ်ပင်–တားဆီး –ခြင်းမရှိသော ' ဉာဏ် ' ၊။ ဉာဏာလောကေန ဇောတေသိ၊ နာဝဋ် (ပဝရ်ုသျှော၊ ဝဇိရ၊ဣ) ဉာဏမုတ္တမံ။ အပ၊၁။၃၇၈။ ထေရ၊ဌ၊၁။၂၇၅။

နာဝဋ (တိ) [နာဝါ+ဌာ+အ] လှေ–သင်္ဘော –ဌ် တည်သော၊ လှေ – သင်္ဘော – ထဲ၌ ထာ.အပ်သော (ဥစ္စာ)။ နာဝဋ် နာမဘဏ္ဍံ နာဝါယ နိက္ခိတ္တံ ဟောတိ။ ဝိ၊၁။၆၁။ နာဝ-ဋေ ပဌမံ တာဝ နာဝံ ဒဿေန္တော။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။၂၇၉။

နာဝဋကထာ (ထီ) [နာဝဋာ+ကထာ] လှေ–သင်္ဘော– ဌ်တည်သော ဥစ္စာကို– ဆိုရာ– စကား–ရပ်–ဒေသနာအစဉ်။ နာဝဋကထာ နိဋ္ဌိတာ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၂၉၀။ နာဝဋကထာယံ ပန ....ပဋ္ဌိကို ,တိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၄၁။ (–ဝိမတိ၊ ၁။၁၇၀။)

နာဝဋ္ဌာဏ္ဍာဓိကာရ (ပု) [နာဝဋ္ဌာဏ္ဍ+အဓိ-ကာရ] လှေ၌တည်သော ဥစ္စာ၏အကြောင်း အရာ။ တံ နယုတ္တံ ဒုတိယပါရာဇိ-က နာဝ-ဋ္ဌာဏ္ဍာဓိကာရေ တဿာပိ အဓိပ္ပေတတ္တာ။ ဝဇိရ။၄၅၅။

နာဝဋ္ဌာန (နာ) [နာဝါ+ဌာန] လှေရှိရာအရပ်၊ လှေဆိုက်ရာ –လှေကပ်ရာ–အရပ်၊ ပုတ္တဒါ-ရမာဒါယ နာဝဋ္ဌာနံ ဂန္တွာ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၁၆၁။

နာဝသဏ္ဌိတ (တိ) [နာဝါ+သဏ္ဌိတ] လှေ–သဏ္ဌာန်–ပုံ–ရှိသော၊ လှေနှင့် တူသော (ဗိမာန်)။ နိမ္မတ္တိဿာဘိ ဟေ ဗျမ်ဗုံ၊ သုကတံ နာဝသဏ္ဌိတံ။ အပ၊၁။၅၆။ ထေရ၊ဌ၊၁။၃၃၆။ နာဝသဏ္ဌိတံ နာဝါသဏ္ဌာနံ။ အပ၊ဌ၊၁။၃၄၄။

နာဝဏ္ဍယ (တိ) [နာ+အဝဏ္ဍယ] မြီခိုရာ မရှိသော၊သူ။ နာဝဏ္ဍယော စ ဘဝတိ ဝါဠ-ဂဟာကုလော ဣဝ ကမလသဏ္ဍော။ မဟာ-နိ၊ ၆။ဖ။

နာဝါ (ထီ) [နာ+အ+အာ။ နု ထုတိယံ၊ အ။ ဝုစ္စာဝါဒေသော။ ဝေန်၊ဌ္ဌ။ဖ၆ဖ။ နီ+အ+အာ။ သြရတော ပါရံ နေတီတိ နာဝါ၊ ဘာရံ နယန္တီ ဇောယာတိ ဝါ နာဝါ။ ပါတိ၊ ပဒတ္ထ။ ၂၃ဝ။ နီတိ၊ ဓာ။ ၁၅ဝ၊ ၂ဂ၇၊ ၂ဂဂ-တ္ထိလည်းကြည့်။ (နော်ကာ-သံ၊ ဏာဝါ-ပြာ၊ နာဝါ-အဒ္ဓမာဂဓီ၊ နယ်ဝ-သီဟိုဠ်)] (၁) ဆောင်ပို့တတ်သော–ဆောင်ပို့ကြောင်း–လှေ၊ရေယာဉ်။(လှေဟူသည် ယဇုအခါ ရေ၌ သွားလာပို့ဆောင်နေသော သင်္ဘော, မော်တော်, သမ္မန်မျှားသာမက သစ်ဖောင်, ဝါးဖောင်, ထင်းစည်း, ဝါးစည်း, သစ်တုံး, နွားစားကျင်း, ဆိုးရေခေါင်း အစရှိသော ရေ၌ အနည်းဆုံး လူတယောက် မြီခိုလောက်ရာ ဖြစ်၍ သွားလာကြောင်း ရေယာဉ်ဟူသမျှ ပါဝင်၏။) (၂) အတ္တဘော၊ ခန္ဓာကိုယ်။ (၃) (လှေနှင့်တူသော) အရိယမဂ်။

(၁) သတ္တေ နေတီတိ နာဝါတိ စ ဝုစ္စတိ။ ဝိမာန၊ ၆။ဝ၆။ တရဏီသခါတာယ နာဝါယ မဟန္တံ လောဏသာဂရံ ပဝိသတိ။ မဟာ-နိ၊ ၆။၂၄၂။ နာဝါဟိပိ ဒုရတိက္ကမာ အဟောသိ။ ဇာ၊ ၆။ဖ။၁၂၅။ ဥဒကဋ္ဌာနေ နာဝါ-သခါတေန ဒါရုသင်္ခါဋေယာနေန ဂစ္ဆ။ ဇာ၊ ၆။၅။၂ဝ၅။ နာဝါယာတိ ကုလ္လေန။ ဝိမတိ၊ ၂။ဧ၇။ (၂) သိဒ္ဓ ဘိက္ခု ဣမံ နာဝ (ဓမ္မ။ ဖ၆) ဣတိ ဘိက္ခု ဣမံ အတ္တဘာဝသခါတံ နာဝံ ဝိစ္ဆာဝိတက္ကောဒကံ ဆဒ္ဓေန္တော သိဒ္ဓ။ ဓမ္မ၊ ၆။၃ဝ၄။ အတ္တဘာဝေါ ဟိ .. တံတံအတ္ထဝသံ ပဋိစ္စ ....နာဝါတိပိ ....ဝုစ္စတိ။ သုတ္တနိ၊ ၆။ ၂ဂ။ (၃) မဂ္ဂေါ ပန္တော ပဏော ပဇော၊ အဠသံ ဝဠ္ဠမာယနံ။ နာဝါ ဥတ္တရသေတု

စ ကုလ္လော စ ဘိသိသင်္ခေါ။ စူဠနိ။ ၂ဝ၁။ ဒီ၊ ၆။၂။ဝ၃၅။ မ၊ ၆။၁။ ၂ဝ၄။ သံ၊ ၆။ဝ။ ၂ဝ၃။ သုတ္တနိ၊ ၆။၁။ဝ၁။ မဟာနိ၊ ၆။ဝ၉ဝ။ နိတိ၊ ဓာ။ ၂ဂ၇၊ ၂ဂဂ။

နာဝါ (ပါ၊ ဇ)—ဝိ၊ ၁။ ၂၉၉။ မ၊ ၁။ ၁ဂဂ။ သံ၊ ၂။ ၃ဝ၂။ အပ၊ ၁။ ၂ဖ၄။ ဇာ၊ ၁။ ၂ဝ၇။ ဇာ၊ ၂။ ၁၂၅။ မ၊ ၆။ ၁ဝ၃။ သံ၊ ၆။ ၃။ ၅ဝ။ အံ၊ ၆။ ၁။ ၂ဂဂ။ ခုဒ္ဒက၊ ၆။ ၁၂။ ဓမ္မ၊ ၆။ ၁။ ၃၅။ ဥဒါန။ ၆။ ၇ဝ။ ပေတ၊ ၆။ ၄၄။ နာဝါ(ပါ၊ ဗ)—ဒီ၊ ၆။ ၂။ ၃၂။ နာဝံ(ဒု၊ ဇ)—ဝိ၊ ၂။ ဂ၉။ ဝိ၊ ၅။ ၂၇၊ ဒီ၊ ၁။ ၂ဝ၃။ မ၊ ၃။ ၂ဝ၃။ အံ၊ ၁။ ၅၂၂။ သုတ္တနိ။ ၃၉၉။ ဝိ၊ ၆။ ၄။ ၁၄၉။ မ၊ ၆။ ၂။ ၂၇။ သံ၊ ၆။ ၁။ ၁၅။ နာဝါယ(တ၊ ဇ)—ဝိ၊ ၂။ ဂ၉။ ဝိ၊ ၃။ ၄ဝ။ ဒီ၊ ၁။ ၂ဝ၂။ ဝိ၊ ၆။ ၂ဝ ဂ။ ဝိ၊ ၆။ ၃ဝ။ ဒီ၊ ၆။ ၂။ ၂ဖ။ သံ၊ ၆။ ၁။ ၂။ ဓမ္မ၊ ၆။ ၄ဝ ဂ။ ပေတ၊ ၆။ ၁ဖ။ နာဝါဟိ (တ၊ ဗ)—သံ၊ ၆။ ၁ဂ၂။ ဇာ၊ ၆။ ဖ။ ၁၂၅။ နာဝါယ(မ၊ ဇ)—ဝိ၊ ၄။ ၄ဂ၇။ နာဝါတော(မ၊ ဇ)—ဝိ၊ ၆။ ၁။ ၄ဝ။ ဝိ။ ၆။ ၄။ ၁ဂ၅။ နာဝါယ(ဆ၊ ဇ)—အပ၊ ၁။ ၅၅။ နာဝါယ(သ၊ ဇ)—ဝိ၊ ၁။ ဖ၀။ ဝိ၊ ၆။ ၃ဝ ဖ။ ဒီ၊ ၆။ ၂။ ၃ဂ။ နာဝါယံ(သ၊ ဇ)—ဇာ၊ ၆။ ၄။ ၁၄၂–၄။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၁၅။

နာဝါကစုနယောဂ္ဂမဟာယောတ္ထ (နာ) [နာဝါ။ ကစုန+ယောဂ္ဂ+မဟာယောတ္ထ လှေကို ဆဲ့ ငင်ခြင်းဌာ သင့်လျော်သော တုတ်ကြိုးရှည်ကြီး။ နာဝါကစုနယောဂ္ဂမဟာ-ယောတ္ထကောဋ္ဌိတော ပဋ္ဌာယ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁ဂ၁။

နာဝါကမ္မ (နပုဏ) [နာဝါ+ကမ္မ] လှေဖြင့်ပြုလုပ်သောအမှု, လှေကူးတို့ပို့ခြင်း အမှု၊ လှေကူးတို့ ပို့၍ အသက်မွေးမှု။ မဟာဂဂ်ါ-ယ ပဟာဂ-ပတိ၌ဌာနတိတ္ထေ နာဝါကမ္မံ ကရောန္တော ပဋ္ဌ-ဝသတိ။ အံ၊ ၆။ ၁။ ၁ဂ၅။

နာဝါဂတ (တိ) [နာဝါ+ဂတ] လေ-သို့ရောက်-ခ်ီတည်-သော။ တတ္ထ နာဝါဂတော စေ၊ နာဝါယံ ဝုတ္တနယေန။ ဝဇိရ။၄၅၈။ နာဝါ-ဂတာနံ မနုဿာနံ ဝိယောဒ္ဓေတုကာမတာယ။ မ၊ဋီ၊၂။ဥ၁၆။

နာဝါဌပန(နဝ)[နာဝါ+ဌပန]လေ့ကို ရပ်တည်စေခြင်း၊ လေ့၏ရပ်တည်ခြင်း။ စိတ္တံ ကေဠိ ယောတိ အရိတ္ထ။ (တ္ထ) ပတ္ထမ္ဘနဝသေန စဏ္ဍသောတေ နာဝါဌပနမိဝ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၇၁။

နာဝါတလ (နဝ) [နာဝါ+တလ] လေ့အပြင်။ အဓော နာဝါတလေန ဖုဋ္ဌောကာသံ မုခဝဋ္ဋိ အတိက္ကန္တမတ္တေ ပါရုဇိကံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂ဂ၉။

နာဝါတိတ္ထ (နဝ) [နာဝါ+တိတ္ထ။ (နော်ကာတိထီ-သံ)] လေ့ဆိပ်၊ သင်္ဘောဆိပ်။ ဂင်္ဂါယ နာဝါတိတ္ထံ ပါပုဏိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၅။

နာဝါပန္ဓန (နဝ) [နာဝါ+ပန္ဓန] လေ့ဆိပ်၊ သင်္ဘောဆိပ်။ မဟာနေ္ဒန ယသေန နာဝါ-ပန္ဓနံ ဂန္ဓာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ခ၃ဂ။

နာဝါပဏ (ပု) [နာဝါ+အာပဏ] လေ့ (ဖြင့်ဆောင်းဝယ်သူ) စျေး။ အာဒိသဒ္ဒေန နာဝါ-ပဏာဒိဝသေန ဝေါဟာရံ။ မ၊ဋီ၊၂။၄၂။

နာဝါပါဒနကာလ (ပု) [နာဝါ+ပါဒန+ကာလ] လေ့-ကို လေ့ခတ်ထု-ပို့ရာ-အခါ။ နာဝါ-ပါဒနကာလေ ဥပ္ပန္နေန သောမနဿသဟ-ဂတစိတ္တပသာဒေန။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ခ၄၄။

နာဝါဖလက (နဝ) [နာဝါ+ဖလက] လေ့ (၏ အစိတ်အပိုင်း ဖြစ်သော) ပျဉ်ချပ်။ ဗာဟိ-ယော ပန ကေ နာဝါဖလကံ ဂယောတ္ဝာ တရန္တော...တီရံ ပါပုဏိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၇၀။

နာဝါဗန္ဓန (နဝ) [နာဝါ+ဗန္ဓန။ (နာဝါဗံခေန-အဒ္ဓမာဂမီ)] လေ-ဖောင်-ဖွဲ့ခြင်း။ နဒီယံ နာဝါဗန္ဓနံ အနုညာတံ ဥဒကုက္ကေ့ပနိဿယ-တ္ထေန နဒီသိမာယ သဘာဝတ္ထာ။ ဝိမတိ၊၂။ ၁၅၀။

နာဝါဘာရ (ပု)[နာဝါ+ဘာရ]လေ-သင်္ဘော-(ဖြင့် တင်ဆောင်အပ်သော) ဝန်။ ဥဒကံ ပတ္ဝာ ပန သကဋ္ဌမ္ပိ သကဋ္ဌဘာရမ္ပိ ယုတ္တ-ဂေါဏေပိ နာဝါဘာရံ ကရောန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃ဂ၈။

နာဝါဘိရူဟန (နဝ) [နာဝါ+အဘိရူဟန] (က) လေ - သင်္ဘော - သို့ တက်စီးခြင်း။ (ခ) လေ-သင်္ဘော-သို့ တက်စီးရာအခါ။ (ဂ) နာဝါဘိရူဟနေပိ သေဝ နယော။ ဝိ ဋ္ဌ၊၃။ ဂ၀။ (ခ) နာဝါဘိရူဟနသမယ-ကြည့်။

နာဝါဘိရူဟနဒိဝသ (ပု၊ နဝ) [နာဝါဘိရူဟန+ဒိဝသ] လေစီးရာနေ့။ နာဝါဘိရူဟနဒိဝသေ ပစ္ဆေကဗုဒ္ဓဿ ဆတ္တုပါဟနဒါနပုညမေဝ တဿ ကာရဏံ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။ခ၃။

နာဝါဘိရူဟနဝတ္ထု (နဝ) [နာဝါဘိရူဟန+ဝတ္ထု] လေစီးခြင်းဟူသော - အကြောင်း - ဝတ္ထု။ သာဝတ္ထိယံ ဆမ္ဘဋ္ဌိယော ဘိက္ခု။ အာရဗ္ဘ နာဝါဘိရူဟနဝတ္ထုသ္မိံ ပညတ္တံ။ ကခ၊ါ။ ၂၁ဂ။

နာဝါဘိရူဟနသမယ (ပု) [နာဝါဘိရူဟန+သမယ] လေစီးရာအခါ။ တတ္ထာယံ သမ-ယော....နာဝါဘိရူဟနသမယော။ ဝိ၊၂။ဇ၉။ (-ကခ၊ါ။၂၁၇။ ဝိ၊သင်္ဂ။ဂ၁ဖ-၇။ ကခ၊ါ၊ ဌ၊သစ်။ခ၀ခ။)

နာဝါဘိရူဟနသိက္ခာပဒ (နဝ) [နာဝါဘိရူဟန+သိက္ခာပဒ] နာဝါဘိရူဟနသိက္ခာပုဒ်၊ ရဟန်း-တို့၏ ရဟန်းမိန်းမတို့နှင့် အတူတကွ တိုင်ပင်-၍ လေ့တခင်းတည်း စီးခြင်းကြောင့် ပညတ်-တော်မူအပ်သော သိက္ခာပုဒ်။ ဝိနယပိဋကာ၊ ပါစိတ္တိယပါဠိ၊ ၅-ပါစိတ္တိယကဏ္ဍ၊ ၃ ဝဂ်၊ ဂ-သိက္ခာပဒ။ ဝိ၊၂။ဂဇ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ခ။၇၅။ ကခ၊ါ။ ၂၁ဂ။

နာဝါရောဟနဒီဝသ (ပု၊ နာ) [နာဝါ+အာရော-ဟနဒီဝသ] လှေစီးရာနေ့။ နာဝါရောဟန-ဒီဝသေ ထေရသာ ကနိဋ္ဌဘာတာ ထေရံ ဘောဇေတွာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၃ဖ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂။

နာဝါလဂ္ဂနက (ပု) [နာဝါ+လဂ္ဂနက] လှေကို-ဆွဲ-ငင် – ငြိစေ – တတ်သော ကျောက်ဆူး။ နာဝါလဂ္ဂနကာသာ ဒွေ အင်္ဂါနိ ဂယောတမ္ဘာနိ။ မိလိန္ဒ။၃၄၃၊၃ဖ၀။

နာဝါလဂ္ဂနကင်ပဏ္ဍ (တိ) [နာဝါလဂ္ဂနကင်+ပဏ္ဍ] လှေကိုဆွဲငင်တတ်သော ကျောက်ဆူး၏ အင်္ဂါတို့ကို မေးမြန်းကြောင်း ဖြစ်သော–အမေး–ပုစ္ဆာ–ပြဿနာ။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ မိလိန္ဒပဏ္ဍပါဠိ၊ ၆-သြပမ္မကထာပဏ္ဍ၊ နာဝါ-လဂ္ဂနကင်ပဏ္ဍ။ မိလိန္ဒ။၃ဖ၀။

နာဝါဝိမာန (နပု) [နာဝါ+ဝိမာန (ဝိမာန ဝတ္ထု)] လှေဗိမာန်၊ လှေဗိမာန် ပိုင်ရှင် နတ်သမီး၏အကြောင်း။ ၁ဖ-ပါးသော ရဟန်း-တို့အား ရေလှူခဲ့သော ကောင်းမှုကြောင့် ကွယ်လွန်ပြီးနောက် တာဝတိံသာနတ်ပြည် သို့ ရောက်၍ ပဒေသာပင် အမျိုးမျိုးတို့ဖြင့် တင့်တယ်လှပသော ရွှေဗိမာန်နှင့် ယင်းဗိမာန်၏ ၂-ဘက်၌ ပုလဲကွန်ရက်, ငွေမျှားဖြင့် တန်ဆာဆင်ထားသည့် အသွင် ဖြူဖွေးကြည်လင်သည့်မြစ်၌ ရွှေလှေဗိမာန်ပိုင် နတ်သမီး၏ ဖြစ်စဉ်ဖြစ်ရပ်ကို ပြဆိုရာဒေသနာ။ ဝိမာန ဝတ္ထုပါဠိ။ ၁-ဝိမာန၊ ၁-ဝဂ်၊ ၆-ဝတ္ထု။ ဝိမာန။ဖ၊၇။ သုဝဏ္ဏစ္ဆဒနံ နာဝဏ္ဏံ နာဝါ-ဝိမာနံ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၃၄။

နာဝါဝိမာနဝတ္ထုနာ (ထီ) [နာဝါဝိမာန+ဝတ္ထုနာ] နာဝါဝိမာန၏အဖွင့်၊ လှေဗိမာန်ပိုင်ရှင် နတ်သမီး၏ ဖြစ်စဉ်ဖြစ်ရပ်ကို ဖွင့်ကြောင်း ဖွင့်ရာ အဋ္ဌကထာ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၃၄၊၃၈၊၄၀။ ပုတ္ထ-ဘာတုဘူတောပိ .... ပဂေဝ ဘတ္ထုဘူတော ဣ-ရာသန္တိ နာဝါဝိမာနဝတ္ထုနာယံ ဝုတ္ထံ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၁၀။

နာဝါဝိသကေ်တ (တိ) [နာဝါ+ဝိသကေ်တ] လှေအချိန်းအချက် ချတ်ယူင်းခြင်း။ တိတ္ထ-ဝိသကေ်တေန ပန နာဝါဝ်သကေ်တေန ဝါ ဂစ္ဆန္တာ အာပတ္တိယော၀။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌ၊သစ်။ ၃၂၂။

နာဝါဝိဿဇ္ဇနဒီဝသ (ပု၊ နာ) [နာဝါ+ဝိဿဇ္ဇန+-ဒီဝသ] လှေလွှတ်ရာနေ့၊ လှေထွက်ရာနေ့။ ကော် ဂမ္ဘီရံ နာမ ပဋ္ဌနဂါမံ နာဝါဝိဿဇ္ဇန-ဒီဝသေယေव ပတ္တာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၂။

နာဝါဝေတန (နာ) [နာဝါ+ဝေတန] လှေ၁-သင်္ဘော၁။ ဣဒံ သမဏာ တယာ မယ္ဘံ ဒိန္နံ နာဝါဝေတနံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၂။

နာဝါသခ်ေပ (နပု) [နာဝါ+သခ်ေပ] လှေ-အသွင်–သဏ္ဌာန်။ အာဏိယော ကောဋ္ဌေ-တွာ နာဝါသခ်ေပေန ကတံ။ သာရတ္ထ၊၃။ ၃၁၉။

နာဝါသခ်ျာ (ထီ) [နာဝါ+သခ်ျာ] လှေ ဟူသော–ရေတွက် – ခေါ်ဝေါ် –သုံးနှုန်း-ခြင်း။ တတော ဟေဋ္ဌိမာ နာဝါသခ်ျံ –နဂ-ဋ္ဌတိတိ ကတ္တာ။ ဝဇိရ။၄၅၅။

နာဝါသဏ်ဋ္ဌ (ပု) [နာဝါ+သဏ်ဋ္ဌ] တပေါင်း-တည်း ဖွဲ့စပ်အပ်သော လှေ။ တေန ဟိ ဘဂ္ဂေ နာဝါသဏ်ဋ္ဌံ ဗန္ဓိတ္တာ တတ္ထေ၀ ထေရံ နိသီဒါပေတွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၃။ ကော-တော သဏ်ဋ္ဌိတာ နာ၀ါ နာ၀ါသဏ်ဋ္ဌံ။ သာရတ္ထ၊၁။၁၄၀။ ဝိမတိ၊၁။၃၁။ နာ၀ါ-သဏ်ဋ္ဌံ (ဒု၊ ၉)—သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၇၅။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၅ဖ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၄။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၀၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၅၁။ နာ၀ါ-သဏ်ဋ္ဌေ (ဒု၊ ၈)—ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃ဖ၅။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၃။၃၄၁၊၃၅၀။

နာဝါသဠ္ဌရဏ (နာ) [နာဝါ+သဠ္ဌရဏ] လှေဖြင့် လှည့်လည်သွားလာခြင်း။ ဂစ္ဆတိ အညမ္ပိ ယံ ကိဉ္စိ နာ၀ါသ၊ဋ္ဌရဏံ။ မိလိန္ဒ။၃၄၀။

နာဝါသဏ္ဍာန (နာ) [နာဝါ+သဏ္ဍာန] လှေ–ပုံပန်း – အသွင် – သဏ္ဌာန်။ နာဝါသဏ္ဍာန် နိဗ္ဗတ္တိသာတိ ပါတုဘဝိသာတိတိ အတ္ထော။ အပေ၊ဌ။ဥ၄၄။

နာဝါသမ (တိ) [နာဝါ+သမ] လှေနှင့်တူသော၊ လှေ–သဖွယ်–နှယ်–ဖြစ်သော။ နာဝါသမော သတ္တာနံ စတုရောဃပါရဂမနေ။ မိလိန္ဒ။ ၁၉၃။ နာဝါသမံ မဟာရာဇ ရတဂုဏံ ဝိသုဒ္ဓိ-ကာမာနံ သံသာရမဟဏ္ဏဝပါရဂမနဋ္ဌေန။ ယင်း။ဥ၃၅။

နာဝါသဟဿဘဏ္ဍ (နာ) [နာဝါသဟဿ+ဘဏ္ဍ] လှေတထောင် (ဖြင့် ဆောင်အပ်သော) ဘဏ္ဍာ၊ လှေတထောင်တင်ဘဏ္ဍာ။ နာဝါ-သဟဿဘဏ္ဍံ ကေနာဝံ အာရောပနကာ-လော ဝိယ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၀။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၂၂။

နာဝါသာမိက (ပု) [နာဝါ+သာမိက] လှေ၏ အရှင်၊ လှေပိုင်ရှင်။ နာဝါသာမိကသာ ဘဏ္ဍ-ဒေယ္ယံ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၄၂။ (–ဝဇိရ။၁၃၀။ နေတ္တိ၊ဝိ။၆၀။)

နာဝါသာမီ(–သာမီ) (ပု) [နာဝါ+သာမီ (–သာမိ)။ (နော်ကာသွာမီ-သံ)] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ နာဝါသာမိနာ နာဝါယ အဂ္ဂဟိတာယ။ ဝဇိရ။၁၃၀။

နာဝါသုတ္တ(နာ) [နာဝါ+သုတ္တ] (၁) နာဝါသုတ်၊ ကုန်းပေါ်၌တင်ထားအပ်သော လှေ၏ လေ, နေပူ နှိပ်စက်ခံရသော အဖွဲ့တို့သည် မိုးရည် စွတ်စိုသည့်အခါ လွယ်ကူစွာ ကင်းပျောက် ပုပ်ဆွေးကုန်သကဲ့သို့ အဋ္ဌဂိက အရိယမဂ်-ကို ပွားများသူမှာ လွယ်ကူစွာ သံယောဇဉ် ကင်းပျောက် ပုပ်ဆွေးနိုင်ပုံကို ဟောပြရာ သုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ မဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၁-သံယုတ်၊ ၆-ဝဂ်၊ ၁၀-သုတ်။ သံ၊ဝ။ ၃၇-ဂ။ (၂) နာဝါသုတ်၊ သူတော်ကောင်းကို မှီဝဲခြင်း၌ ရနိုင်သောအကျိုး, သူယုတ်မာကို မှီဝဲခြင်း၌ ရနိုင်သောအပြစ်များကို လှေနှင့်နှိုင်းယှဉ်၍ ဟောပြရာသုတ်။ သုတ္တနိပါတ၊ ၂-ဝဂ်၊ ၈-သုတ်။ သုတ္တနိ။ဥ၂၅-၆။ နာဝါသုတ္တံ အဋ္ဌမံ။ သုတ္တနိ။ ဥ၂၆။ ယသ္မာ ဟိ ဓမ္မန္တိ ဓမ္မသုတ္တံ၊ "နာဝါ-သုတ္တ"န္တိပိ ဝုစ္စတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၀။

နာဝိက (တိ) [နာဝါ+ဏိက။ နာဝါယ တရတီတိ နာဝိကော။ ကစ္စည်း။ဥ၅။ ရူ။ဥ၇ဥ။ နီတိ၊ သုတ္တ။ ၇၆၄။ နီရုတ္တိ။ ၅၉၊၆၀။ မောဂ်၊ ၄။ ၂ဂ-၉။ ထီ-၌ နာဝိကီ၊ နာဝိကိနီ။ (နာဝိက-သံ၊ နာဝိအ-အဒ္ဓမာဂမီ၊ ဏာဝိအ-ပြာ၊ နာဝိ-ကယာ-သီဟိုဠ်)] လှေဖြင့် ကူးတတ်သော၊ သူ၊ လှေသူကြီး။

ကုတိတ္ထေ နာဝိကော အာသိ။ အပေ၊ ၅၅။ နာဝိကော(ပု၊ပ၊ဇ)— ဇာ၊ဝ။ဥ၃ဥ။ ဇာ၊၂။ ၇၉။ မိလိန္ဒ။ ၂ဝဝ၊ ဥ၄ဝ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၁၇၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ဥ၁ဥ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၅။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ဥ၃၆။ အပ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ဥ၃ဥ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဥ။ ၂၁၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ဥ၄၆။ နာဝိကာ(ပု၊ပ၊ဗ)— အပ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၆။ နာဝိကေ(ပု၊ဒု၊ဗ) —ဝိ၊ ၂။ ၂၉၄။ နာဝိကဿ(ပု၊စ၊ဇ)—ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ဝ။ဝ၂ဂ။ နာဝိကဿ(ပု၊ဆ၊ဇ)— ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၅၊ဥ၃၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ဥ၃ဂ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။ဝ၄၅။ နာဝိကာနံ(ပု၊ဆ၊ဗ)—ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၉ဥ။

နာဝိန္ဓကီ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] နာဝိန္ဓကီ အမည် ရှိသူ။ (ယင်းသည် ရာမပုတ္တရဟန်း၌ ကြည်ညိုသူ ဌေယျမင်း၏ အလုပ်အကျွေးပုဂ္ဂိုလ် များ အနက် တယောက်အပါအဝင် ဖြစ်၏။ အံ၊ ၂။ ၅ဝဝ။) ဥဂ္ဂေါ နာဝိန္ဓကီ ဂန္ဓဗ္ဗော။ အံ၊ ၁။ ၅ဝဝ။ ကော နာဝိန္ဓကီ နာမ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃ဝ၆။

နာဝုတိက (တိ) [နဝုတိ+ဏိက] (၁) အနှစ်–အသက်–၉ဝ-ရှိ ၊ ၊ သူ။ (၂) အနှစ်–အသက်–၉ဝ-ရှိရာ(အခါ-စသည်)။

(၁) နာဝုတိကော(အံ၊၁။၆၈)တိ နဝုတိ၀ဿ၀ယော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃၃။ နာဝုတိကံပ ဇ္ဈာ(ဇာ၊၁။၁၆၉)တိ အသီတိသံ၀စ္ဆရံ ၀ါ နဝုတိသံ၀စ္ဆရံ ၀ါ ဇာတိယာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇၃။ (– မ၊၁။၁၁၆၊၁၂၂။ အံ၊၁။၁၃၇၊၃၃၀။ အသီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈။) (၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

နာဝုတိကကာလ (ပု) [နာဝုတိက+ကာလ] အနှစ်–အသက်–၉၀-ရှိရာ အခါ။ ကာမဝ္စ ဗောဓိသတ္တေန ဒုဟရကာလေ ဒီဃာ ပုန နာဝုတိကကာလေ ဒီဋ္ဌပုဗ္ဗာ နာမ နတ္ထိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇၄။

နာဝုတိယ (တိ) [နဝုတိ+ဏိက] (အသ ပြာ) ၉၀-ထိုက်–တန် – သော (ဂါထာ-စသည်။) အာသီတိယာ နာဝုတိယာ စ ဂါထာ။ ဇာ၊၂။၁၂၇။ဂါထာ နာမ တာတ အာသီတိယာ စ နာဝုတိယာ စ သတာရဟာ စာပိ ဘ၀ေယျု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၅၂၅။

နာသ (ပု) [နသ+ဏ။ နာသေ ဝိနာသေ။ ဓာန်၊ ဋ္ဌ။၇၀၅။ အဘာ၀သဒ္ဒေါ နာသေ ဝိဇ္ဇမာနဿ နာ ဏ။ဓာန်၊ဋ္ဌ။၁၁၀၃။ (နာ၈-သံ၊ ဏာသ-ပြာ)] (၁) ပျက်စီး – မရှိ– မမြင်ရ–ခြင်း။ (၂) (မပီ၊သော ဣသံဟော)နာသခေတ်။ (ပျောက်ကွယ်–ပျက်စီး–ခြင်း၊ သေခြင်း, ကံမကောင်းခြင်း, စွန့်ပစ်ခြင်း, တိုက်ခိုက်ခြင်း။ P.S.D.)

(၁) ဝိသေ၁သန နာသော ဝိနာသော၊ အဘာ၀ေါ။ သော ပန မံသစက္ခု၊ပညာ-စက္ခူ||နံ ဒဿနပထာတိက္ကမောယေ၀ ဟော-တိတိ အာဟ(ဝုတ္တံ၊ သံ) "အဒဿန"န္တိ။ အဒဿနေ ဟိ နာသသဒ္ဒေါ လောကေ နိရု-ဇ္ဈောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၃။ သ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃။ (–သီ၊ ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၄၂၆။) (၂) နာသော ဓနှိမ္ဗိ။ ဓာတ္ဌတ္ထ။၂၁၃။

နာသစ္ဆိဒ္ဒ (နာ)[နာသ+ဆိဒ္ဒ။ နာသာ+ဆိဒ္ဒ+ အ။ နာသာ+ဆိဒ+ဣဒ္ဒ။ နီတိ၊ခ။ဥ၁၄။] နှာခေါင်းပေါက်။ ကဏ္ဏစ္ဆိဒ္ဒံ နာသစ္ဆိဒ္ဒံ မုခ-ဒ္ဒါရံ။ မ၊၂။၀၆။ မ၊၃။၂၀၅။ ကဏ္ဏစ္ဆိဒ္ဒန္တိ မံသလောဟိတာဒီဟိ အသမ္ဘေဒ္ဒကဏ္ဏ၀ိ၀ရံ။ နာသစ္ဆိဒ္ဒါဒီသုပိ ယော၀ နယော။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၉၃။ (–သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၃။)

နာသစ္ဆိန္န (တိ) [နာသာ+ဆိန္န] ပြတ်သော နှာခေါင်းရှိ – နှာခေါင်းပြတ် – သော၊သူ။ နာသစ္ဆိန္နော (ဝိ၊ဥ။၁၂၆) တိ ယဿ အဇပဒကေ ၀ါ အဂ္ဂေ ၀ါ ဧကပုဗ္ဗေ ၀ါ ယတ္ထ ကတ္ထစိ နာသာ ဆိန္နာ ဟောတိ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ဥ။၃၀၀။ ဝိ၊သင်္ဂ။၁၄၀၊ (–ဝိ၊၁။၉၃။ အဘိ၊က။၃၂။ မိလိန္ဒ။၅။)

နာသစ္ဆေဒ (ပု) [နာသာ+ဆေဒ] နှာခေါင်း ကို ဖြတ်ခြင်း။ သမ္ဘေ တေ တာ၀တကေန ပါ၁ပနလဘန္တိ...နာသစ္ဆေဒံ။ မိလိန္ဒ။ ၂၀၀။ (–၃၃၀။)

နာသစ္ဆေဒန (နာ) [နာသာ+ဆေဒန] အထက် ပုဒ်နက်-ကြည့်။ နာသစ္ဆေဒနမ္ပိ ဒုက္ခံ။ မိလိန္ဒ။ ၁၉၄။

နာသတေလ (နာ) [နာသာ + တေလ] နှာခေါင်း (ထည့်ရန်) ဆီ၊ နှာနှပ်ဆီ။ နာ နာ-သတေလာဒီနမတ္ထာယ ဂဏှန္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၁။ ၂၅၄။

နာသန (ထီ နာ) [နသ+ယု] (၁) ဖျက်ဆီးခြင်း။ (၂) နှင်ထုတ်ခြင်း၊ မမြင်လောက်ရာ အရပ်သို့ ဆောင်ပို့ခြင်း။ (တီ) (၃) ဖျက်ဆီး တတ်သော၊သူ။

(၁) တိသော နာသနာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၇။ ကခ်ီ။ ၂၂၀။ နာသနံ ဝိနာသနံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၃။ (–မိလိန္ဒ။၁၆၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၄၄၀။ ၀ဗိရ။၄၂၉။ သာရတ္ထ၊၂။၃၄၅။

ဝိမတိ၊၂။၁၁၈။ ကခ်ီ၊ဌီ၊သစ်။ ၂၇၃၊၄၁၈။ အံ၊ဌီ၊၃။ ၂၀၁။) (၂) နာသေတိ(ဃ)-ကြည့်။ (တိ) (၃) သောကနာသန (သံ၊၁။၁၄၂) ကြည့်။

နာသနက (တိ) [နာသန+က] ပျက်စီးစေ-ဖျက်ဆီး-တတ်သော။ မုသာတိ နာသနကာ။ မ၊ဌ၊၄။၃၀။ (-မ၊ဌီ၊၃။ ၂၅၁။)

နာသနင် (နာ) [နာသနာ+အင်] (အသွင်ကို) -ပျက်စီးစေ-ဖျက်ဆီး-ခြင်း၏ အကြောင်း အင်္ဂါ။ နာသနင်္ဂါနိ (ဝိ၊ဌ၊၃။ ၂၅၂) တိ လိင်နှ၁သနအင်္ဂါနိ။ ပါစိတ်၊ယော။ ၂၁၀။ (-ဝိ၊သင်ဟ။၁၆၀။ ဝိမတိ၊၂။၁၁၇။)

နာသနန္ဓိက (တိ) [နာသန+အန္ဓိက] အာနိသင် သင်္ကန်း၏ ပျောက်ခြင်းလျှင် အဆုံးရှိသော ကထိန်နုတ်ခြင်း။ (ယင်းသည် ကထိနုဒ္ဒါရမာတိကာ ဂ-ပါးတို့တွင် တပါးအပါ အဝင်ဖြစ်၏။) အဋ္ဌမာ ဘိက္ခဝေ မာတိကာ ကထိနသာ ဥဒ္ဒါဟရုယ....နာသနန္ဓိကာ။ ဝိ၊ဘု။ ၃၅၃။ ဝိ၊ဌ၊၂။ ၂၂၁။ ကခ်ီ။၁၅၃။ တသ္မာ တံ စီဝရံ ကယိရမာနံ နသ္သတိ၊ တသ္မာ ဘိက္ခု-နော နာသနန္ဓိကော ကထိနုဒ္ဒါရော။ ဝိ၊ဘု။ ၃၅၄။ သစေ တံ စီဝရံ နသ္သတိ ဝိနသ္သတိ ဘုယ္ယတိ၊ နာသနန္ဓိကော ကထိနုဒ္ဒါရော ဟောတိ။ ကခ်ီ၊ဌီ၊သစ်။ ၂၇၇။ (-ဝိ၊ဘု။ ၃၅၄။ ဝိ၊၅။ဘု၁၁။ ဝိ၊ဌ၊ဘု။ဘု၉၄။ ဝ၀ိရ။ ၄၉ဘု။ ကခ်ီ၊ဌီ။၆၅။)

နာသနဝတ္ထု (နာ) [နာသနာ+ဝတ္ထု] အသွင်ကို ဖျက်ဆီးခြင်း၏ အကြောင်း။ နာသန-ဝတ္ထု။ (ဝိ၊ဌ၊ဘု။ ၂၉၄) တိ လိင်နှ၁သနာယ ဝတ္ထု၊ အဓိဋ္ဌာနံ ကာရဏန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊ဘု။ ၂၅၅။ နာသနဝတ္ထု။ (ဝိ၊ဌ၊ဘု။ ၂၉၄) တိ ပါရာဇိကဋ္ဌာနတာယ လိင်နှ၁-သနာယ ကာရဏံ။ ဝိမတိ၊၂။၁၁၆။

နာသနသီလ (တိ) [နာသန+သီလ။ (နာဇနဂ-လ-သံ)] ဖျက်ဆီ.ခြင်း အလေ့ရှိသော၊ သူ။ တေသံ အတ္ထာယ ဓနံ ပံသုကံ ဝိယ ဝ်ကိရိတ္ဌာ နာသနသီလံ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၁၅၅။

နာသနာရဟတာ (ထီ) [နာသနာရဟ+တာ] ဖျက်ဆီးထိုက်သူ၏အဖြစ်။ "ဣမေ စ ဘိက္ခု။ အနုယုဉ္ဇထာ" တိ ဝုတ္တတ္တာ စ သာမတ္ထိယ-တော မေတ္ထိယာယ ဘိက္ခုနိယာ အညေန ဒေါသေန နာသနာရဟတာ။ ဝိမတိ၊၆။ ၂၀၂။

နာသပုဋ္ဌဂ (နာ) [နာသ+ပုဋ္ဌ+အဂ] နှာခေါင်း ဖုအဖျား၊ နှာသီ၊ဖျား။ နာသ်ကဏ္ဍေတိ နာသပုဋ္ဌဂ္ဂေ၊ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၂။၁၂၄။

နာသယန္တ (တိ) [နသ+ဏယ+အန္တ]ဖျက်ဆီး တတ်သော၊သူ။ ပရိဘောဂေန ဝါ အညထာ ဝါ နာသယတောပိ ဘဏ္ဍဒေယျမေဝ ဟောတိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။ဘု၀၈။

နာသယမာန (တိ) [နသ+ဏယ+မာန] ပျက်စီးစေ-ဖျက်ဆီး-တတ်သော (ဥာဏ်-စသည်)။ တသ္မာ တံ ဥပ္ပန္နဘာဝံ နာသယ-မာနံ ယသ္မာ တံ တံ လောကိယလောကု-တ္တရဥာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ပဋ္ဌာ၊ဌ၊၁။၁၆၀။

နာသယိ (ကာ၊ကြိ) [နသ+ဏယ+သြ။ သြ-ကို ဣ-ပြု။ ရှု။ ၄၇၈-ကြည့်။] ပျက်စီးစေ -ဖျက်ဆီး - ပြီ။ နာသေတိ-ကြည့်။

နာသယိတ္ထ (ကဝ်၊ကြိ) [နသ+ဏယ+တ္ထ] ပျက်စီးစေ-ဖျက်ဆီး-ကုန်ပြီ။ နာသေတိ-ကြည့်။

နာသယိတ္ဌာန (ကာ၊ကြိ၊ဝိ) [နသ+ဏယ+ တ္ဌာန] ပျက်စီးစေ-ဖျက်ဆီး-ရှိ။ ဥပသန္တာ သုခံ သေန္တိ၊ နာသယိတ္ဌာန မက္ခိကာ။ အံ၊၁။ ၂၈၄။

နာသယီသာမိ (ကာ၊ကြို) [နသ+ဏယ+ သာမိ] ပျက်စီးစေ–ဖျက်ဆီး–အံ့။ နာသေ-တိ-ကြည့်။

နာသယုံ (ကာ၊ကြို) [နာသ+ဏယ+ဉံ] ပျက်စီးစေ–ဖျက်ဆီး–ကုန်ပြီ။ နာသေတိ-ကြည့်။

နာသ(သာ)ရဇ္ဇ (နာ၊ထီ) [နာသာ+ပဝေသိ-တပ္ပ+ရဇ္ဇ]။ နာသာ.ယ.ပဝေသိတပ္ပာ ရဇ္ဇ နာသာရဇ္ဇ။ သူစိ။ ၂၉၇။]နာခေါင်းဌ–သွင်း–လျှို–အပ်သော ကြိုး၊ နှာရှည်ကြိုး၊ နှာခေါင်းကြိုး၊ နဖားကြိုး။ ဂေါဏ နာသာ-ရဇ္ဇယံ ဂဏှိ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၃၇၃။ အဿသ နာသရဇ္ဇယာ ဂဏှိ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၃၀၄။ ကုသာ-ထု နာသရဇ္ဇမှိ။ ခဇ်။၃၇၁။ အဿသ နာသာဂတရဇ္ဇမှိ ကုသာ။ ယင်း၊ဌ။

နာသရောဂ (ပု) [နာသ+ရောဂ] နှာခေါင်းရောဂါ၊ ထိပ်ကပ်နာ၊ ဖွတ်သိုနာ။ ဒုယံ နာသရောဂေ။ ခဇ်၊ဌ။၃၂၄။ နာသိကာ-ရောဂ-လည်း ကြည့်။

နာသဝံသ (ပု) [နာသာ+ဝံသ] နှာခေါင်း(နှယောင်)၊ နှာတံ၏ အရင်း။ နာသဝံသေ-(သံ၊ဌ၊၁။၁ ၈)တိ နာသဝံသမူ၌လ။ သံ၊ဌ၊၁။၂၂ဖ။

နာသဝံသမူလ (နှ) [နာသာ+ဝံသ+မူလ] အထက်ပုဒ်-ကြည့်။

နာသဝတ္ထိကောသ (ပု၊နှ) [နာသ+ဝတ္ထိ-ကောသ] နှာခေါင်း(နှင့်)သိုအိမ်။ ဟတ္ထိ-အဿာဒီနံ နာသဝတ္ထိကောသေသုပိ..... သိယာ။ ဝိမတိ၊ဌ။၁၄၅။

နာသ(သာ)ဝါတ (ပု) [နာသာ + ဝါတ] နှာခေါင်းမှ –မှတ်ထုတ် အပ်–ထွက်– သော လေ၊ နှာခေါင်းလေ။ နာ-(သာ)ဝါ-တော–စရိယာ ဌ။ ၂၅ဝ။ ဇာ၊ဌ၊ခ။ခ၉ဖ။ နာသ(သာ)ဝါတံ– ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၉။ ထေရ၊ ဌ၊ ၂။ ၅ဝခ။ ~ အပ၊ဌ၊၁။ ၂၇၉။ စရိယာ၊ဌ။ ၁ ၂ ၆၊ ၁ ၇ ၂။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ခ၀ဂ။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။ ၁ ၅ ၅ ၊ ခ ၀ ၂ ။ နာသ(သာ)ဝါ၊ တန– စရိယာ။ ၄ဝ၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ခ၀။ အပ၊ဌ၊၁။ ၂ဂ၀။ စရိယာ၊ဌ။ ၂ ၅ ၀ ။ ဇာ၊ဌ၊ ခ။ ၂ ၆ ၀ ။ ဇာ၊ဌ ၅ ။ ၄ ၄ ။ နာသဝါတေ–သံ၊ဌ၊ ၂။ ခ ၂ ၅ ။

နာသသဒ္ဒ (ပု) [နာသ+သဒ္ဒ] နာသသဒ္ဒါ။ အဒ္ဒသာနေ ဟိ နာသသဒ္ဒေါ လောကေ နိရုဠ္ဍော။ ဒီ၊ဌ၊၁။ခ၇ခ။ သီ၊ဌ၊သစ်၊၁။ဌ၄ဖ။

နာသဟေတု (ပု) [နာသ+ဟေတု]ပျက်စီးခြင်း၏ အကြောင်း။ သာသနဿ နာသဟေ-တုတ္တာ။ ဝ၀ိရ။ ၅ ၇ ဌ ။

နာသာ (ထီ) [နာသု=နာသ=နသ+အ+ ဿာ။ နာသု ရာသု သဒ္ဒ၊ နာသတိ။ ရာ-သတိ။ နာသာ။ နာသိတာ။ .... နာသန္တိ အဗျတ္တသဒ္ဒ် ကရောန္တိ တောဃာတိ နာသာ။ နိတိ၊ခ။ခ ၂ ။ နသန္တိ တောဃာတိ နတ္ထု၊ ထု, အာ၊ နာသ။ ခဇ်၊ဌ။ခ ၅ ။ နာသု သဒ္ဒေ၊အ။ နာသန္တိ အဗျတ္တသဒ္ဒ် ကရောန္တိ တောဃာတိ နာသာ။ သူစိ။ နာသ ဇ္ဇော+အ၊ နာသိကာဃာ ဂနဂြဟကေန္ဒြိယ-ဘေဒေ။ ကောမ။ (နာသာ-သံ၊ ဏာသာ-ပြာ)] (၁) နှာခေါင်း။ (၂) ဆင်နှာမောင်း။ (နှာခေါင်း, ဆင်နှာမောင်း, တံခါး၏ အထက်ဆုံး သစ်သား, အသံ။ P.S.D.)

(၁) နာသာ (ပ၊ဧ) — ဇာ၊ခ။ ၂ ၅ ။ စူဠနိ။ ၂ ၃ ၄ ။ ဝိ၊သင်ဟ။ ခ ၄ ဝ ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ခ။ ၄ ၃ ၊ ခ ၉ ၅ ၊ ၂ ၉ ၃ ။ နာသာ (ပ၊ဗ) — ပါစိတ်၊ ယော။ ခ ဖ ၉ ။ နာသံ (ဒု၊ဧ) — မ၊ခ။ ခ ၂ ၁ ။ အံ၊ခ။ ၄ ၉ ၊ ၄ ၃ ၃ ။ ဝိမာန။ ၂ ၅ ၊ ၂ ၃ ဂ ။ ဇာ၊ ၂ ။ ၂ ၂ ။ မဟာနိ။ ခ ၂ ဝ ၊ ခ ၃ ဖ ။ စူဠနိ။ ခ ၉ ဝ ။ ဝိ၊ဌ၊ ၃ ။ ခ ၄ ၃ ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ခ။ ၂ ၉ ၃ ။ နာသာဃ (တ၊ဧ)—မ၊ ၂ ။ ၄ ဝ ၉ ။ သုတ္တနိ။ ၃ ၇ ၅ ။ ဝိ၊ဌ၊ ခ ။ ခ ဝ ။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ။ ခ ၂ ၉ ။ နသတော (မ၊ဧ) —ဇာ၊ဌ၊ခ။ ခ ဖ ခ ။ နာ ဿ ယ (သ၊ဧ)—

သံ၂။၄၀၀။ နာသာဃ— ဝိ၊၄။၃၄၆။ စရိယာ။၄၀၇။ ဝိ၊ဌ၊၁။၂ ၉။ သံ၊ဌ၊၁။ ၂၉၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၉၇။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ဒ။ ဥဒါန်၊ဌ။၅၉။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၁။၂၂၀။ စရိယာ၊ဌ။၁၇၂။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ,၁၀။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။၁၃၀။ သာရတ္ထ၊၃။ ၄၁၄။(၂) တတြ နာသာတိ ဟတ္ထိသောဏ္ဍာပိ နာသာတိ ဝုစ္စတိ။ နီတိ၊ဝေ။၁၈၂။ နာဂနာ-သူရ-လည်း ကြည့်။

နာသာဂတရင်္ဂု (နဃထိ) [နာသာ+ဂတ+ရင်္ဂု] နှာခေါင်းဌ် ရောက်သော ကြိုး၊ နှာရှုပ်ကြိုး၊ နှာခေါင်းကြိုး၊ နဖားကြိုး။ နာသရင်္ဂု-ကြည့်။

နာသာဆိဒ္ဓ (နဂ) [နာသာ+ဆိဒ္ဓ။ (နာသာ-ဆိ(ဒ)-သံ)]နှာခေါင်းပေါက်။ နာသာဆိဒ္ဓေဟိ ပုဗ္ဗသဒ်သာ သိသ်ာဏိကာ စ သဝတိ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ ၂၃၉။

နာသာ (သ) ပုဋ္ဌ (ပုဃန) [နာသာ+ပုဋ္ဌ။ (နာသာပုဋ္ဌ သံ)] နှာခေါင်းဖုး နှာခေါင်း-တွင်း။

နာသာပုဋ္ဌာ (ပုဃပ)—ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၅၈။ ခုဒ္ဒကာ၊ဌ။၅၄။ နာသာ (သ)ပုဋ္ဌ (ဒုဃ)—ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၈။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၃၅၆။ မ၊ဌ၊၁။ ၂၅၄။ သံ၊ဌ၊၁။၁၄၈။ ၂၈၇။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၂။၃၃၊ ၂၉၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၂၅။စရိယာ၊ဌ။ ၂၅၀။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၁၄ ၄ ၁ ၄။ ဇာ ဌ၊ ၆။ ၉ ၂။ သာရတ္ထ၊၃။ ၁ ၉ ၂။ ဒီ၊ဌ၊ ၁။ ,၂ ၂ ၈။ သံ၊ဌ၊ ၁။ ၁ ၉ ၃။ နာသာ (သ)-ပုဋ္ဌေ(ပုဃဒုပ)—အံ၊ဌ၊ ၂။ ,၂ ၅ ၄။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၆ ၄ ၊ ၂ ၃ ၅။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၁။ ၂ ၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌ။ ၂ ၅ ၅ ၊ ၃ ၅ ၈။ ခုဒ္ဒကာ၊ဌ။ ၅ ၄။ ကခ်ီ၊ဌ်ိ၊သစ်။ ၃ ၉ ၄။ နာသာပုဋ္ဌာနိ— သံ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၆ ၁။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၉ ၁။ နာသာပုဋ္ဌေန(တ၊ဇ)—ဝိ၊ဌ၊ ၃။ ၁ ၀ ၉။ ဝိ၊သဂ်ဟ။ ၁ ၁ ၃။ နာသာ(သ)ပုဋ္ဌေဟိ(တ၊ဟ) —ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌ။ ၁ ၀ ၉ ။ နာသာပုဋ္ဌေ (သ၊ဇ)— ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၃ ၅ ၆။ မ၊ဌ၊ ၁။ ၂ ၅ ၄။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၉ ၂။ ခုဒ္ဒကာ၊ဌ။ ၅ ၄။ စရိယာ၊ဌ။ ၁ ၇ ၂။ သာရတ္ထ၊ဌ၊ ၄ ၁ ၄။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂ ၅ ၃။ နာသပုဋ္ဌေသု(သ၊ဟ) —ခုဒ္ဒကာ၊ဌ။ ၅ ၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌ။ ၃ ၅ ၀။

နာသာပုဋ္ဌဝါတ (ပု) [နာသာပုဋ္ဌ + ဝါတ] နှာခေါင်းဖု-နှာခေါင်းတွင်း-ဌ်တည်သော-ထွက်သက်-ဝင်သက်-လေ။ ဒ္ဒိသု နာသာပုဋ္ဌ-ဝါ၊်းတသု ယော ပါကဋ္ဌတရော ဥပဌ္ဌာတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂ ၁ ၁။ ဝိမတိ၊ဌ။ ၂ ၁ ၅။

နာသာဗေယျ (ကာ၊ကြ) [နာသ+ဏာဗေ+ယျ] ဖျက်ဆီးစေရာ၏၊ အသွင်ဖျက်၍ လူ ထွက်စေရာ၏။ နာသေတိ ကြည့်။

နာ့သာမံသ (နဂ)[နာသာ+မံသ]နှာခေါင်းသား။ နာသာမံသံ သြမုခ နိက္ခိတ္တ ပဏ္ဏ ကောသ-သဏ္ဌာနံ။ ခုဒ္ဒကာ၊ဌ။ ၃ ၆။

နာ့သာရင်္ဂု (နဃထိ) [နာသာ + ရင်္ဂုက + ပါတဌ္ဌာန။ နောက်ပုဒ်ကေ့။] နှာရှုပ်ကြိုး-နှာခေါင်းကြိုး-နဖားကြိုး-ကုရာအရပ်။ နာ-သာရင်္ဂုကေ (သံ၊ဌ၊ ၃ ၀ ၂)တိ နာသာရင်္ဂု-ပါတဌ္ဌာနေ။ သံ၊ဌ်ိ၊ ၂။ ၃ ၄ ၆။

နာ့သာရင်္ဂုပါတဌ္ဌာန (နဂ) [နာသာရင်္ဂု+ပါတ-ဌ္ဌာန] အထက်ပုဒ်-ကြည့်။

နာသာဝါတပဟာရ (ပု)[နာသာဝါတ+ပဟာရ] နှာခေါင်းလေဖြင့်-ပုတ်ခတ်ခြင်း-မှုတ်ခြင်း ။ ကံ နာသာဝါတပဟာရေန ဘဿံ ကရောမ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၉ ၂။

နာသာဝါတဝိဿဇ္ဇန (နဂ) [နာသာဝါတ+ ဝိဿ-ဇ္ဇန] နှာခေါင်းလေကို လွှတ်ခြင်း။ သဟ နာသာဝါတဝိဿဇ္ဇနေန ဆာရိကံ ကရေယ်ျ။ စရိယာ၊ဌ။ ၁ ၇ ၂။

နာသာဝါတသဠုရဏ (နဂ) [နာသာဝါတ+ သဠုရဏ] နှာခေါင်းလေ၏-လှည့်လည်-သွားလာ-ခြင်း၊ အသက်ရှူခြင်း။ သော

နာသိကဂ္ဂ ၁ ၂ ၃ ၄ ၅ ၆ ၇ ၈ ၉ ၁၀ ၁၁ ၁၂ ၁၃ ၁၄ ၁၅ ၁၆ ၁၇ ၁၈ ၁၉ ၂၀ ၂၁ ၂၂ ၂၃ ၂၄ ၂၅ ၂၆ ၂၇ ၂၈ ၂၉ ၃၀ ၃၁ ၃၂ ၃၃ ၃၄ ၃၅ ၃၆ ၃၇ ၃၈ ၃၉ ၄၀ ၄၁ ၄၂ ၄၃ ၄၄ ၄၅ ၄၆ ၄၇ ၄၈ ၄၉ ၅၀ ၅၁ ၅၂ ၅၃ ၅၄ ၅၅ ၅၆ ၅၇ ၅၈ ၅၉ ၆၀ ၆၁ ၆၂ ၆၃ ၆၄ ၆၅ ၆၆ ၆၇ ၆၈ ၆၉ ၇၀ ၇၁ ၇၂ ၇၃ ၇၄ ၇၅ ၇၆ ၇၇ ၇၈ ၇၉ ၈၀ ၈၁ ၈၂ ၈၃ ၈၄ ၈၅ ၈၆ ၈၇ ၈၈ ၈၉ ၉၀ ၉၁ ၉၂ ၉၃ ၉၄ ၉၅ ၉၆ ၉၇ ၉၈ ၉၉ ၁၀၀ ၁၀၁ ၁၀၂ ၁၀၃ ၁၀၄ ၁၀၅ ၁၀၆ ၁၀၇ ၁၀၈ ၁၀၉ ၁၁၀ ၁၁၁ ၁၁၂ ၁၁၃ ၁၁၄ ၁၁၅ ၁၁၆ ၁၁၇ ၁၁၈ ၁၁၉ ၁၂၀ ၁၂၁ ၁၂၂ ၁၂၃ ၁၂၄ ၁၂၅ ၁၂၆ ၁၂၇ ၁၂၈ ၁၂၉ ၁၃၀ ၁၃၁ ၁၃၂ ၁၃၃ ၁၃၄ ၁၃၅ ၁၃၆ ၁၃၇ ၁၃၈ ၁၃၉ ၁၄၀ ၁၄၁ ၁၄၂ ၁၄၃ ၁၄၄ ၁၄၅ ၁၄၆ ၁၄၇ ၁၄၈ ၁၄၉ ၁၅၀ ၁၅၁ ၁၅၂ ၁၅၃ ၁၅၄ ၁၅၅ ၁၅၆ ၁၅၇ ၁၅၈ ၁၅၉ ၁၆၀ ၁၆၁ ၁၆၂ ၁၆၃ ၁၆၄ ၁၆၅ ၁၆၆ ၁၆၇ ၁၆၈ ၁၆၉ ၁၇၀ ၁၇၁ ၁၇၂ ၁၇၃ ၁၇၄ ၁၇၅ ၁၇၆ ၁၇၇ ၁၇၈ ၁၇၉ ၁၈၀ ၁၈၁ ၁၈၂ ၁၈၃ ၁၈၄ ၁၈၅ ၁၈၆ ၁၈၇ ၁၈၈ ၁၈၉ ၁၉၀ ၁၉၁ ၁၉၂ ၁၉၃ ၁၉၄ ၁၉၅ ၁၉၆ ၁၉၇ ၁၉၈ ၁၉၉ ၂၀၀ ၂၀၁ ၂၀၂ ၂၀၃ ၂၀၄ ၂၀၅ ၂၀၆ ၂၀၇ ၂၀၈ ၂၀၉ ၂၁၀ ၂၁၁ ၂၁၂ ၂၁၃ ၂၁၄ ၂၁၅ ၂၁၆ ၂၁၇ ၂၁၈ ၂၁၉ ၂၂၀ ၂၂၁ ၂၂၂ ၂၂၃ ၂၂၄ ၂၂၅ ၂၂၆ ၂၂၇ ၂၂၈ ၂၂၉ ၂၃၀ ၂၃၁ ၂၃၂ ၂၃၃ ၂၃၄ ၂၃၅ ၂၃၆ ၂၃၇ ၂၃၈ ၂၃၉ ၂၄၀ ၂၄၁ ၂၄၂ ၂၄၃ ၂၄၄ ၂၄၅ ၂၄၆ ၂၄၇ ၂၄၈ ၂၄၉ ၂၅၀ ၂၅၁ ၂၅၂ ၂၅၃ ၂၅၄ ၂၅၅ ၂၅၆ ၂၅၇ ၂၅၈ ၂၅၉ ၂၆၀ ၂၆၁ ၂၆၂ ၂၆၃ ၂၆၄ ၂၆၅ ၂၆၆ ၂၆၇ ၂၆၈ ၂၆၉ ၂၇၀ ၂၇၁ ၂၇၂ ၂၇၃ ၂၇၄ ၂၇၅ ၂၇၆ ၂၇၇ ၂၇၈ ၂၇၉ ၂၈၀ ၂၈၁ ၂၈၂ ၂၈၃ ၂၈၄ ၂၈၅ ၂၈၆ ၂၈၇ ၂၈၈ ၂၈၉ ၂၉၀ ၂၉၁ ၂၉၂ ၂၉၃ ၂၉၄ ၂၉၅ ၂၉၆ ၂၉၇ ၂၉၈ ၂၉၉ ၃၀၀ ၃၀၁ ၃၀၂ ၃၀၃ ၃၀၄ ၃၀၅ ၃၀၆ ၃၀၇ ၃၀၈ ၃၀၉ ၃၁၀ ၃၁၁ ၃၁၂ ၃၁၃ ၃၁၄ ၃၁၅ ၃၁၆ ၃၁၇ ၃၁၈ ၃၁၉ ၃၂၀ ၃၂၁ ၃၂၂ ၃၂၃ ၃၂၄ ၃၂၅ ၃၂၆ ၃၂၇ ၃၂၈ ၃၂၉ ၃၃၀ ၃၃၁ ၃၃၂ ၃၃၃ ၃၃၄ ၃၃၅ ၃၃၆ ၃၃၇ ၃၃၈ ၃၃၉ ၃၄၀ ၃၄၁ ၃၄၂ ၃၄၃ ၃၄၄ ၃၄၅ ၃၄၆ ၃၄၇ ၃၄၈ ၃၄၉ ၃၅၀ ၃၅၁ ၃၅၂ ၃၅၃ ၃၅၄ ၃၅၅ ၃၅၆ ၃၅၇ ၃၅၈ ၃၅၉ ၃၆၀ ၃၆၁ ၃၆၂ ၃၆၃ ၃၆၄ ၃၆၅ ၃၆၆ ၃၆၇ ၃၆၈ ၃၆၉ ၃၇၀ ၃၇၁ ၃၇၂ ၃၇၃ ၃၇၄ ၃၇၅ ၃၇၆ ၃၇၇ ၃၇၈ ၃၇၉ ၃၈၀ ၃၈၁ ၃၈၂ ၃၈၃ ၃၈၄ ၃၈၅ ၃၈၆ ၃၈၇ ၃၈၈ ၃၈၉ ၃၉၀ ၃၉၁ ၃၉၂ ၃၉၃ ၃၉၄ ၃၉၅ ၃၉၆ ၃၉၇ ၃၉၈ ၃၉၉ ၄၀၀ ၄၀၁ ၄၀၂ ၄၀၃ ၄၀၄ ၄၀၅ ၄၀၆ ၄၀၇ ၄၀၈ ၄၀၉ ၄၁၀ ၄၁၁ ၄၁၂ ၄၁၃ ၄၁၄ ၄၁၅ ၄၁၆ ၄၁၇ ၄၁၈ ၄၁၉ ၄၂၀ ၄၂၁ ၄၂၂ ၄၂၃ ၄၂၄ ၄၂၅ ၄၂၆ ၄၂၇ ၄၂၈ ၄၂၉ ၄၃၀ ၄၃၁ ၄၃၂ ၄၃၃ ၄၃၄ ၄၃၅ ၄၃၆ ၄၃၇ ၄၃၈ ၄၃၉ ၄၄၀ ၄၄၁ ၄၄၂ ၄၄၃ ၄၄၄ ၄၄၅ ၄၄၆ ၄၄၇ ၄၄၈ ၄၄၉ ၄၅၀ ၄၅၁ ၄၅၂ ၄၅၃ ၄၅၄ ၄၅၅ ၄၅၆ ၄၅၇ ၄၅၈ ၄၅၉ ၄၆၀ ၄၆၁ ၄၆၂ ၄၆၃ ၄၆၄ ၄၆၅ ၄၆၆ ၄၆၇ ၄၆၈ ၄၆၉ ၄၇၀ ၄၇၁ ၄၇၂ ၄၇၃ ၄၇၄ ၄၇၅ ၄၇၆ ၄၇၇ ၄၇၈ ၄၇၉ ၄၈၀ ၄၈၁ ၄၈၂ ၄၈၃ ၄၈၄ ၄၈၅ ၄၈၆ ၄၈၇ ၄၈၈ ၄၈၉ ၄၉၀ ၄၉၁ ၄၉၂ ၄၉၃ ၄၉၄ ၄၉၅ ၄၉၆ ၄၉၇ ၄၉၈ ၄၉၉ ၅၀၀ ၅၀၁ ၅၀၂ ၅၀၃ ၅၀၄ ၅၀၅ ၅၀၆ ၅၀၇ ၅၀၈ ၅၀၉ ၅၁၀ ၅၁၁ ၅၁၂ ၅၁၃ ၅၁၄ ၅၁၅ ၅၁၆ ၅၁၇ ၅၁၈ ၅၁၉ ၅၂၀ ၅၂၁ ၅၂၂ ၅၂၃ ၅၂၄ ၅၂၅ ၅၂၆ ၅၂၇ ၅၂၈ ၅၂၉ ၅၃၀ ၅၃၁ ၅၃၂ ၅၃၃ ၅၃၄ ၅၃၅ ၅၃၆ ၅၃၇ ၅၃၈ ၅၃၉ ၅၄၀ ၅၄၁ ၅၄၂ ၅၄၃ ၅၄၄ ၅၄၅ ၅၄၆ ၅၄၇ ၅၄၈ ၅၄၉ ၅၅၀ ၅၅၁ ၅၅၂ ၅၅၃ ၅၅၄ ၅၅၅ ၅၅၆ ၅၅၇ ၅၅၈ ၅၅၉ ၅၆၀ ၅၆၁ ၅၆၂ ၅၆၃ ၅၆၄ ၅၆၅ ၅၆၆ ၅၆၇ ၅၆၈ ၅၆၉ ၅၇၀ ၅၇၁ ၅၇၂ ၅၇၃ ၅၇၄ ၅၇၅ ၅၇၆ ၅၇၇ ၅၇၈ ၅၇၉ ၅၈၀ ၅၈၁ ၅၈၂ ၅၈၃ ၅၈၄ ၅၈၅ ၅၈၆ ၅၈၇ ၅၈၈ ၅၈၉ ၅၉၀ ၅၉၁ ၅၉၂ ၅၉၃ ၅၉၄ ၅၉၅ ၅၉၆ ၅၉၇ ၅၉၈ ၅၉၉ ၆၀၀ ၆၀၁ ၆၀၂ ၆၀၃ ၆၀၄ ၆၀၅ ၆၀၆ ၆၀၇ ၆၀၈ ၆၀၉ ၆၁၀ ၆၁၁ ၆၁၂ ၆၁၃ ၆၁၄ ၆၁၅ ၆၁၆ ၆၁၇ ၆၁၈ ၆၁၉ ၆၂၀ ၆၂၁ ၆၂၂ ၆၂၃ ၆၂၄ ၆၂၅ ၆၂၆ ၆၂၇ ၆၂၈ ၆၂၉ ၆၃၀ ၆၃၁ ၆၃၂ ၆၃၃ ၆၃၄ ၆၃၅ ၆၃၆ ၆၃၇ ၆၃၈ ၆၃၉ ၆၄၀ ၆၄၁ ၆၄၂ ၆၄၃ ၆၄၄ ၆၄၅ ၆၄၆ ၆၄၇ ၆၄၈ ၆၄၉ ၆၅၀ ၆၅၁ ၆၅၂ ၆၅၃ ၆၅၄ ၆၅၅ ၆၅၆ ၆၅၇ ၆၅၈ ၆၅၉ ၆၆၀ ၆၆၁ ၆၆၂ ၆၆၃ ၆၆၄ ၆၆၅ ၆၆၆ ၆၆၇ ၆၆၈ ၆၆၉ ၆၇၀ ၆၇၁ ၆၇၂ ၆၇၃ ၆၇၄ ၆၇၅ ၆၇၆ ၆၇၇ ၆၇၈ ၆၇၉ ၆၈၀ ၆၈၁ ၆၈၂ ၆၈၃ ၆၈၄ ၆၈၅ ၆၈၆ ၆၈၇ ၆၈၈ ၆၈၉ ၆၉၀ ၆၉၁ ၆၉၂ ၆၉၃ ၆၉၄ ၆၉၅ ၆၉၆ ၆၉၇ ၆၉၈ ၆၉၉ ၇၀၀ ၇၀၁ ၇၀၂ ၇၀၃ ၇၀၄ ၇၀၅ ၇၀၆ ၇၀၇ ၇၀၈ ၇၀၉ ၇၁၀ ၇၁၁ ၇၁၂ ၇၁၃ ၇၁၄ ၇၁၅ ၇၁၆ ၇၁၇ ၇၁၈ ၇၁၉ ၇၂၀ ၇၂၁ ၇၂၂ ၇၂၃ ၇၂၄ ၇၂၅ ၇၂၆ ၇၂၇ ၇၂၈ ၇၂၉ ၇၃၀ ၇၃၁ ၇၃၂ ၇၃၃ ၇၃၄ ၇၃၅ ၇၃၆ ၇၃၇ ၇၃၈ ၇၃၉ ၇၄၀ ၇၄၁ ၇၄၂ ၇၄၃ ၇၄၄ ၇၄၅ ၇၄၆ ၇၄၇ ၇၄၈ ၇၄၉ ၇၅၀ ၇၅၁ ၇၅၂ ၇၅၃ ၇၅၄ ၇၅၅ ၇၅၆ ၇၅၇ ၇၅၈ ၇၅၉ ၇၆၀ ၇၆၁ ၇၆၂ ၇၆၃ ၇၆၄ ၇၆၅ ၇၆၆ ၇၆၇ ၇၆၈ ၇၆၉ ၇၇၀ ၇၇၁ ၇၇၂ ၇၇၃ ၇၇၄ ၇၇၅ ၇၇၆ ၇၇၇ ၇၇၈ ၇၇၉ ၇၈၀ ၇၈၁ ၇၈၂ ၇၈၃ ၇၈၄ ၇၈၅ ၇၈၆ ၇၈၇ ၇၈၈ ၇၈၉ ၇၉၀ ၇၉၁ ၇၉၂ ၇၉၃ ၇၉၄ ၇၉၅ ၇၉၆ ၇၉၇ ၇၉၈ ၇၉၉ ၈၀၀ ၈၀၁ ၈၀၂ ၈၀၃ ၈၀၄ ၈၀၅ ၈၀၆ ၈၀၇ ၈၀၈ ၈၀၉ ၈၁၀ ၈၁၁ ၈၁၂ ၈၁၃ ၈၁၄ ၈၁၅ ၈၁၆ ၈၁၇ ၈၁၈ ၈၁၉ ၈၂၀ ၈၂၁ ၈၂၂ ၈၂၃ ၈၂၄ ၈၂၅ ၈၂၆ ၈၂၇ ၈၂၈ ၈၂၉ ၈၃၀ ၈၃၁ ၈၃၂ ၈၃၃ ၈၃၄ ၈၃၅ ၈၃၆ ၈၃၇ ၈၃၈ ၈၃၉ ၈၄၀ ၈၄၁ ၈၄၂ ၈၄၃ ၈၄၄ ၈၄၅ ၈၄၆ ၈၄၇ ၈၄၈ ၈၄၉ ၈၅၀ ၈၅၁ ၈၅၂ ၈၅၃ ၈၅၄ ၈၅၅ ၈၅၆ ၈၅၇ ၈၅၈ ၈၅၉ ၈၆၀ ၈၆၁ ၈၆၂ ၈၆၃ ၈၆၄ ၈၆၅ ၈၆၆ ၈၆၇ ၈၆၈ ၈၆၉ ၈၇၀ ၈၇၁ ၈၇၂ ၈၇၃ ၈၇၄ ၈၇၅ ၈၇၆ ၈၇၇ ၈၇၈ ၈၇၉ ၈၈၀ ၈၈၁ ၈၈၂ ၈၈၃ ၈၈၄ ၈၈၅ ၈၈၆ ၈၈၇ ၈၈၈ ၈၈၉ ၈၉၀ ၈၉၁ ၈၉၂ ၈၉၃ ၈၉၄ ၈၉၅ ၈၉၆ ၈၉၇ ၈၉၈ ၈၉၉ ၉၀၀ ၉၀၁ ၉၀၂ ၉၀၃ ၉၀၄ ၉၀၅ ၉၀၆ ၉၀၇ ၉၀၈ ၉၀၉ ၉၁၀ ၉၁၁ ၉၁၂ ၉၁၃ ၉၁၄ ၉၁၅ ၉၁၆ ၉၁၇ ၉၁၈ ၉၁၉ ၉၂၀ ၉၂၁ ၉၂၂ ၉၂၃ ၉၂၄ ၉၂၅ ၉၂၆ ၉၂၇ ၉၂၈ ၉၂၉ ၉၃၀ ၉၃၁ ၉၃၂ ၉၃၃ ၉၃၄ ၉၃၅ ၉၃၆ ၉၃၇ ၉၃၈ ၉၃၉ ၉၄၀ ၉၄၁ ၉၄၂ ၉၄၃ ၉၄၄ ၉၄၅ ၉၄၆ ၉၄၇ ၉၄၈ ၉၄၉ ၉၅၀ ၉၅၁ ၉၅၂ ၉၅၃ ၉၅၄ ၉၅၅ ၉၅၆ ၉၅၇ ၉၅၈ ၉၅၉ ၉၆၀ ၉၆၁ ၉၆၂ ၉၆၃ ၉၆၄ ၉၆၅ ၉၆၆ ၉၆၇ ၉၆၈ ၉၆၉ ၉၇၀ ၉၇၁ ၉၇၂ ၉၇၃ ၉၇၄ ၉၇၅ ၉၇၆ ၉၇၇ ၉၇၈ ၉၇၉ ၉၈၀ ၉၈၁ ၉၈၂ ၉၈၃ ၉၈၄ ၉၈၅ ၉၈၆ ၉၈၇ ၉၈၈ ၉၈၉ ၉၉၀ ၉၉၁ ၉၉၂ ၉၉၃ ၉၉၄ ၉၉၅ ၉၉၆ ၉၉၇ ၉၉၈ ၉၉၉ ၁၀၀ ၁၀၁ ၁၀၂ ၁၀၃ ၁၀၄ ၁၀၅ ၁၀၆ ၁၀၇ ၁၀၈ ၁၀၉ ၁၁၀ ၁၁၁ ၁၁၂ ၁၁၃ ၁၁၄ ၁၁၅ ၁၁၆ ၁၁၇ ၁၁၈ ၁၁၉ ၁၂၀ ၁၂၁ ၁၂၂ ၁၂၃ ၁၂၄ ၁၂၅ ၁၂၆ ၁၂၇ ၁၂၈ ၁၂၉ ၁၃၀ ၁၃၁ ၁၃၂ ၁၃၃ ၁၃၄ ၁၃၅ ၁၃၆ ၁၃၇ ၁၃၈ ၁၃၉ ၁၄၀ ၁၄၁ ၁၄၂ ၁၄၃ ၁၄၄ ၁၄၅ ၁၄၆ ၁၄၇ ၁၄၈ ၁၄၉ ၁၅၀ ၁၅၁ ၁၅၂ ၁၅၃ ၁၅၄ ၁၅၅ ၁၅၆ ၁၅၇ ၁၅၈ ၁၅၉ ၁၆၀ ၁၆၁ ၁၆၂ ၁၆၃ ၁၆၄ ၁၆၅ ၁၆၆ ၁၆၇ ၁၆၈ ၁၆၉ ၁၇၀ ၁၇၁ ၁၇၂ ၁၇၃ ၁၇၄ ၁၇၅ ၁၇၆ ၁၇၇ ၁၇၈ ၁၇၉ ၁၈၀ ၁၈၁ ၁၈၂ ၁၈၃ ၁၈၄ ၁၈၅ ၁၈၆ ၁၈၇ ၁၈၈ ၁၈၉ ၁၉၀ ၁၉၁ ၁၉၂ ၁၉၃ ၁၉၄ ၁၉၅ ၁၉၆ ၁၉၇ ၁၉၈ ၁၉၉ ၂၀၀ ၂၀၁ ၂၀၂ ၂၀၃ ၂၀၄ ၂၀၅ ၂၀၆ ၂၀၇ ၂၀၈ ၂၀၉ ၂၁၀ ၂၁၁ ၂၁၂ ၂၁၃ ၂၁၄ ၂၁၅ ၂၁၆ ၂၁၇ ၂၁၈ ၂၁၉ ၂၂၀ ၂၂၁ ၂၂၂ ၂၂၃ ၂၂၄ ၂၂၅ ၂၂၆ ၂၂၇ ၂၂၈ ၂၂၉ ၂၃၀ ၂၃၁ ၂၃၂ ၂၃၃ ၂၃၄ ၂၃၅ ၂၃၆ ၂၃၇ ၂၃၈ ၂၃၉ ၂၄၀ ၂၄၁ ၂၄၂ ၂၄၃ ၂၄၄ ၂၄၅ ၂၄၆ ၂၄၇ ၂၄၈ ၂၄၉ ၂၅၀ ၂၅၁ ၂၅၂ ၂၅၃ ၂၅၄ ၂၅၅ ၂၅၆ ၂၅၇ ၂၅၈ ၂၅၉ ၂၆၀ ၂၆၁ ၂၆၂ ၂၆၃ ၂၆၄ ၂၆၅ ၂၆၆ ၂၆၇ ၂၆၈ ၂၆၉ ၂၇၀ ၂၇၁ ၂၇၂ ၂၇၃ ၂၇၄ ၂၇၅ ၂၇၆ ၂၇၇ ၂၇၈ ၂၇၉ ၂၈၀ ၂၈၁ ၂၈၂ ၂၈၃ ၂၈၄ ၂၈၅ ၂၈၆ ၂၈၇ ၂၈၈ ၂၈၉ ၂၉၀ ၂၉၁ ၂၉၂ ၂၉၃ ၂၉၄ ၂၉၅ ၂၉၆ ၂၉၇ ၂၉၈ ၂၉၉ ၃၀၀ ၃၀၁ ၃၀၂ ၃၀၃ ၃၀၄ ၃၀၅ ၃၀၆ ၃၀၇ ၃၀၈ ၃၀၉ ၃၁၀ ၃၁၁ ၃၁၂ ၃၁၃ ၃၁၄ ၃၁၅ ၃၁၆ ၃၁၇ ၃၁၈ ၃၁၉ ၃၂၀ ၃၂၁ ၃၂၂ ၃၂၃ ၃၂၄ ၃၂၅ ၃၂၆ ၃၂၇ ၃၂၈ ၃၂၉ ၃၃၀ ၃၃၁ ၃၃၂ ၃၃၃ ၃၃၄ ၃၃၅ ၃၃၆ ၃၃၇ ၃၃၈ ၃၃၉ ၃၄၀ ၃၄၁ ၃၄၂ ၃၄၃ ၃၄၄ ၃၄၅ ၃၄၆ ၃၄၇ ၃၄၈ ၃၄၉ ၃၅၀ ၃၅၁ ၃၅၂ ၃၅၃ ၃၅၄ ၃၅၅ ၃၅၆ ၃၅၇ ၃၅၈ ၃၅၉ ၃၆၀ ၃၆၁ ၃၆၂ ၃၆၃ ၃၆၄ ၃၆၅ ၃၆၆ ၃၆၇ ၃၆၈ ၃၆၉ ၃၇၀ ၃၇၁ ၃၇၂ ၃၇၃ ၃၇၄ ၃၇၅ ၃၇၆ ၃၇၇ ၃၇၈ ၃၇၉ ၃၈၀ ၃၈၁ ၃၈၂ ၃၈၃ ၃၈၄ ၃၈၅ ၃၈၆ ၃၈၇ ၃၈၈ ၃၈၉ ၃၉၀ ၃၉၁ ၃၉၂ ၃၉၃ ၃၉၄ ၃၉၅ ၃၉၆ ၃၉၇ ၃၉၈ ၃၉၉ ၄၀၀ ၄၀၁ ၄၀၂ ၄၀၃ ၄၀၄ ၄၀၅ ၄၀၆ ၄၀၇ ၄၀၈ ၄၀၉ ၄၁၀ ၄၁၁ ၄၁၂ ၄၁၃ ၄၁၄ ၄၁၅ ၄၁၆ ၄၁၇ ၄၁၈ ၄၁၉ ၄၂၀ ၄၂၁ ၄၂၂ ၄၂၃ ၄၂၄ ၄၂၅ ၄၂၆ ၄၂၇ ၄၂၈ ၄၂၉ ၄၃၀ ၄၃၁ ၄၃၂ ၄၃၃ ၄၃၄ ၄၃၅ ၄၃၆ ၄၃၇ ၄၃၈ ၄၃၉ ၄၄၀ ၄၄၁ ၄၄၂ ၄၄၃ ၄၄၄ ၄၄၅ ၄၄၆ ၄၄၇ ၄၄၈ ၄၄၉ ၄၅၀ ၄၅၁ ၄၅၂ ၄၅၃ ၄၅၄ ၄၅၅ ၄၅၆ ၄၅၇ ၄၅၈ ၄၅၉ ၄၆၀ ၄၆၁ ၄၆၂ ၄၆၃ ၄၆၄ ၄၆၅ ၄၆၆ ၄၆၇ ၄၆၈ ၄၆၉ ၄၇၀ ၄၇၁ ၄၇၂ ၄၇၃ ၄၇၄ ၄၇၅ ၄၇၆ ၄၇၇ ၄၇၈ ၄၇၉ ၄၈၀ ၄၈၁ ၄၈၂ ၄၈၃ ၄၈၄ ၄၈၅ ၄၈၆ ၄၈၇ ၄၈၈ ၄၈၉ ၄၉၀ ၄၉၁ ၄၉၂ ၄၉၃ ၄၉၄ ၄၉၅ ၄၉၆ ၄၉၇ ၄၉၈ ၄၉၉ ၅၀၀ ၅၀၁ ၅၀၂ ၅၀၃ ၅၀၄ ၅၀၅ ၅၀၆ ၅၀၇ ၅၀၈ ၅၀၉ ၅၁၀ ၅၁၁ ၅၁၂ ၅၁၃ ၅၁၄ ၅၁၅ ၅၁၆ ၅၁၇ ၅၁၈ ၅၁၉ ၅၂၀ ၅၂၁ ၅၂၂ ၅၂၃ ၅၂၄ ၅၂၅ ၅၂၆ ၅၂၇ ၅၂၈ ၅၂၉ ၅၃၀ ၅၃၁ ၅၃၂ ၅၃၃ ၅၃၄ ၅၃၅ ၅၃၆ ၅၃၇ ၅၃၈ ၅၃၉ ၅၄၀ ၅၄၁ ၅၄၂ ၅၄၃ ၅၄၄ ၅၄၅ ၅၄၆ ၅၄၇ ၅၄၈ ၅၄၉ ၅၅၀ ၅၅၁ ၅၅၂ ၅၅၃ ၅၅၄ ၅၅၅ ၅၅၆ ၅၅၇ ၅၅၈ ၅၅၉ ၅၆၀ ၅၆၁ ၅၆၂ ၅၆၃ ၅၆၄ ၅၆၅ ၅၆၆ ၅၆၇ ၅၆၈ ၅၆၉ ၅၇၀ ၅၇၁ ၅၇၂ ၅၇၃ ၅၇၄ ၅၇၅ ၅၇၆ ၅၇၇ ၅၇၈ ၅၇၉ ၅၈၀ ၅၈၁ ၅၈၂ ၅၈၃ ၅၈၄ ၅၈၅ ၅၈၆ ၅၈၇ ၅၈၈ ၅၈၉ ၅၉၀ ၅၉၁ ၅၉၂ ၅၉၃ ၅၉၄ ၅၉၅ ၅၉၆ ၅၉၇ ၅၉၈ ၅၉၉ ၆၀၀ ၆၀၁ ၆၀၂ ၆၀၃ ၆၀၄ ၆၀၅ ၆၀၆ ၆၀၇ ၆၀၈ ၆၀၉ ၆၁၀ ၆၁၁ ၆၁၂ ၆၁၃ ၆၁၄ ၆၁၅ ၆၁၆ ၆၁၇ ၆၁၈ ၆၁၉ ၆၂၀ ၆၂၁ ၆၂၂ ၆၂၃ ၆၂၄ ၆၂၅ ၆၂၆ ၆၂၇ ၆၂၈ ၆၂၉ ၆၃၀ ၆၃၁ ၆၃၂ ၆၃၃ ၆၃၄ ၆၃၅ ၆၃၆ ၆၃၇ ၆၃၈ ၆၃၉ ၆၄၀ ၆၄၁ ၆၄၂ ၆၄၃ ၆၄၄ ၆၄၅ ၆၄၆ ၆၄၇ ၆၄၈ ၆၄၉ ၆၅၀ ၆၅၁ ၆၅၂ ၆၅၃ ၆၅၄ ၆၅၅ ၆၅၆ ၆၅၇ ၆၅၈ ၆၅၉ ၆၆၀ ၆၆၁ ၆၆၂ ၆၆၃ ၆၆၄ ၆၆၅ ၆၆၆ ၆၆၇ ၆၆၈ ၆၆၉ ၆၇၀ ၆၇၁ ၆၇၂ ၆၇၃ ၆၇၄ ၆၇၅ ၆၇၆ ၆၇၇ ၆၇၈ ၆၇၉ ၆၈၀ ၆၈၁ ၆၈၂ ၆၈၃ ၆၈၄ ၆၈၅ ၆၈၆ ၆၈၇ ၆၈၈ ၆၈၉ ၆၉၀ ၆၉၁ ၆၉၂ ၆၉၃ ၆၉၄ ၆၉၅ ၆၉၆ ၆၉၇ ၆၉၈ ၆၉၉ ၇၀၀ ၇၀၁ ၇၀၂ ၇၀၃ ၇၀၄ ၇၀၅ ၇၀၆ ၇၀၇ ၇၀၈ ၇၀၉ ၇၁၀ ၇၁၁ ၇၁၂ ၇၁၃ ၇၁၄ ၇၁၅ ၇၁၆ ၇၁၇ ၇၁၈ ၇၁၉ ၇၂၀ ၇၂၁ ၇၂၂ ၇၂၃ ၇၂၄ ၇၂၅ ၇၂၆ ၇၂၇ ၇၂၈ ၇၂၉ ၇၃၀ ၇၃၁ ၇၃၂ ၇၃၃ ၇၃၄ ၇၃၅ ၇၃၆ ၇၃၇ ၇၃၈ ၇၃၉ ၇၄၀ ၇၄၁ ၇၄၂ ၇၄၃ ၇၄၄ ၇၄၅ ၇၄၆ ၇၄၇ ၇၄၈ ၇၄၉ ၇၅၀ ၇၅၁ ၇၅၂ ၇၅၃ ၇၅၄ ၇၅၅ ၇၅၆ ၇၅၇ ၇၅၈ ၇၅၉ ၇၆၀ ၇၆၁ ၇၆၂ ၇၆၃ ၇၆၄ ၇၆၅ ၇၆၆ ၇၆၇ ၇၆၈ ၇၆၉ ၇၇၀ ၇၇၁ ၇၇၂ ၇၇၃ ၇၇၄ ၇၇၅ ၇၇၆ ၇၇၇ ၇၇၈ ၇၇၉ ၇၈၀ ၇၈၁ ၇၈၂ ၇၈၃ ၇၈၄ ၇၈၅ ၇၈၆ ၇၈၇ ၇၈၈ ၇၈၉ ၇၉၀ ၇၉၁ ၇၉၂ ၇၉၃ ၇၉၄ ၇၉၅ ၇၉၆ ၇၉၇ ၇၉၈ ၇၉၉ ၈၀၀ ၈၀၁ ၈၀၂ ၈၀၃ ၈၀၄ ၈၀၅ ၈၀၆ ၈၀၇ ၈၀၈ ၈၀၉ ၈၁၀ ၈၁၁ ၈၁၂ ၈၁၃ ၈၁၄ ၈၁၅ ၈၁၆ ၈၁၇ ၈၁၈ ၈၁၉ ၈၂၀ ၈၂၁ ၈၂၂ ၈၂၃ ၈၂၄ ၈၂၅ ၈၂၆ ၈၂၇ ၈၂၈ ၈၂၉ ၈၃၀ ၈၃၁ ၈၃၂ ၈၃၃ ၈၃၄ ၈၃၅ ၈၃၆ ၈၃၇ ၈၃၈ ၈၃၉ ၈၄၀ ၈၄၁ ၈၄၂ ၈၄၃ ၈၄၄ ၈၄၅ ၈၄၆ ၈၄၇ ၈၄၈ ၈၄၉ ၈၅၀ ၈၅၁ ၈၅၂ ၈၅၃ ၈၅၄ ၈၅၅ ၈၅၆ ၈၅၇ ၈၅၈ ၈၅၉ ၈၆၀ ၈၆၁ ၈၆၂ ၈၆၃ ၈၆၄ ၈၆၅ ၈၆၆ ၈၆၇ ၈၆၈ ၈၆၉ ၈၇၀ ၈၇၁ ၈၇၂ ၈၇၃ ၈၇၄ ၈၇၅ ၈၇၆ ၈၇၇ ၈၇၈ ၈၇၉ ၈၈၀ ၈၈၁ ၈၈၂ ၈၈၃ ၈၈၄ ၈၈၅ ၈၈၆ ၈၈၇ ၈၈၈ ၈၈၉ ၈၉၀ ၈၉၁ ၈၉၂ ၈၉၃ ၈၉၄ ၈၉၅ ၈၉၆ ၈၉၇ ၈၉၈ ၈၉၉ ၉၀၀ ၉၀၁ ၉၀၂ ၉၀၃ ၉၀၄ ၉၀၅ ၉၀၆ ၉၀၇ ၉၀၈ ၉၀၉ ၉၁၀ ၉၁၁ ၉၁၂ ၉၁၃ ၉၁၄ ၉၁၅ ၉၁၆ ၉၁၇ ၉၁၈ ၉၁၉ ၉၂၀ ၉၂၁ ၉၂၂ ၉၂၃ ၉၂၄ ၉၂၅ ၉၂၆ ၉၂၇ ၉၂၈ ၉၂၉ ၉၃၀ ၉၃၁ ၉၃၂ ၉၃၃ ၉၃၄ ၉၃၅ ၉၃၆ ၉၃၇ ၉၃၈ ၉၃၉ ၉၄၀ ၉၄၁ ၉၄၂ ၉၄၃ ၉၄၄ ၉၄၅ ၉၄၆ ၉၄၇ ၉၄၈ ၉၄၉ ၉၅၀ ၉၅၁ ၉၅၂ ၉၅၃ ၉၅၄ ၉၅၅ ၉၅၆ ၉၅၇ ၉၅၈ ၉၅၉ ၉၆၀ ၉၆၁ ၉၆၂ ၉၆၃ ၉၆၄ ၉၆၅ ၉၆၆ ၉၆၇ ၉၆၈ ၉၆၉ ၉၇၀ ၉၇၁ ၉၇၂ ၉၇၃ ၉၇၄ ၉၇၅ ၉၇၆ ၉၇၇ ၉၇၈ ၉၇၉ ၉၈၀ ၉၈၁ ၉၈၂ ၉၈၃ ၉၈၄ ၉၈၅ ၉၈၆ ၉၈၇ ၉၈၈ ၉၈၉ ၉၉၀ ၉၉၁ ၉၉၂ ၉၉၃ ၉၉၄ ၉၉၅ ၉၉၆ ၉၉၇ ၉၉၈ ၉၉၉ ၁၀၀ ၁၀၁ ၁၀၂ ၁၀၃ ၁၀၄ ၁၀၅ ၁၀၆ ၁၀၇ ၁၀၈ ၁၀၉ ၁၁၀ ၁၁၁ ၁၁၂ ၁၁၃ ၁၁၄ ၁၁၅ ၁၁၆ ၁၁၇ ၁၁၈ ၁၁၉ ၁၂၀ ၁၂၁ ၁၂၂ ၁၂၃ ၁၂၄ ၁၂၅ ၁၂၆ ၁၂၇ ၁၂၈ ၁၂၉ ၁၃၀ ၁၃၁ ၁၃၂ ၁၃၃ ၁၃၄ ၁၃၅ ၁၃၆ ၁၃၇ ၁၃၈ ၁၃၉ ၁၄၀ ၁၄၁ ၁၄၂ ၁၄၃ ၁၄၄ ၁၄၅ ၁၄၆ ၁၄၇ ၁၄၈ ၁၄၉ ၁၅၀ ၁၅၁ ၁၅၂ ၁၅၃ ၁၅၄ ၁၅၅ ၁၅၆ ၁၅၇ ၁၅၈ ၁၅၉ ၁၆၀ ၁၆၁ ၁၆၂ ၁၆၃ ၁၆၄ ၁၆၅ ၁၆၆ ၁၆၇ ၁၆၈ ၁၆၉ ၁၇၀ ၁၇၁ ၁၇၂ ၁၇၃ ၁၇၄ ၁၇၅ ၁၇၆ ၁၇၇ ၁၇၈ ၁၇၉ ၁၈၀ ၁၈၁ ၁၈၂ ၁၈၃ ၁၈၄ ၁၈၅ ၁၈၆ ၁၈၇ ၁၈၈ ၁၈၉ ၁၉၀ ၁၉၁ ၁၉၂ ၁၉၃ ၁၉၄ ၁၉၅ ၁၉၆ ၁၉၇ ၁၉၈ ၁၉၉ ၂၀၀ ၂၀၁ ၂၀၂ ၂၀၃ ၂၀၄ ၂၀၅ ၂၀၆ ၂၀၇ ၂၀၈ ၂၀၉ ၂၁၀ ၂၁၁ ၂၁၂ ၂၁၃ ၂၁၄ ၂၁၅ ၂၁၆ ၂၁၇ ၂၁၈ ၂၁၉ ၂၂၀ ၂၂၁ ၂၂၂

ဝိ၊သင်္ဂ်ဟ။၁၄၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၆၆။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။ ၂၁၅-ဂ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၈၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၄၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၂၀။ မူလဋ္ဌ၊ ၂။၆၉။ နာသိကာ (ပ၊ဗ) —ဝိ၊၄။ ၂၇၅။နာသိက်(ဒု၊ဇ)—သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၀။ ခုဒ္ဒကဋ္ဌ။၅၈။ နာသိကေ(ဒု၊ ဗ)— အပ၊၁။ ၃၇၅။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၁၈။ နာသိကာယ(တ၊ဇ) —မိလိန္ဒ။ ၂၇၃၊၃၈၂။ ကခ်ီ။ ၂ ၂၉။ သာရတ္ထ၊ ၃။၇၀။ ဝိမတိ၊ ၂။၃၅။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁ ၃၇၇။ နာသိကာယ(မ၊ ဇ)—ပေတ၊ဋ္ဌ။၇၄။ နာသိ-ကာနံ(ဆ၊ဗ)—မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁။

နာသိကာကောင့် (တိ) [နာသိကာ+ကောင့်] နှာခေါင်းစွန်း၊ နှာခေါင်းဖျား။ နာသိကာ-ကောင့်ံ ဖာသုကံ ကာရာပေတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄၈၁။

နာသိကာဆေဒ (ပု) [နာသိကာ+ဆေဒ] နှာခေါင်း၏ ပြတ်ခြင်း။ သော မြာဟွဏော အာသိံ ဥပသိသ်ဿော နာသိကာဆေဒံ ပတ္တော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၈၁။

နာသိကာရောဂ (ပု) [နာသိကာ+ရောဂ] နှာခေါင်းရောဂါ။ (ယင်း နှာခေါင်းရောဂါသည် အမျိုးမျိုးရှိ၏။ (၁) အရိသနာ=နှာခေါင်းမှ ဝစ္စမက်အလား မြင်းသရိုက် လိပ်ခေါင်းပမာ ထွက်သောရောဂါ ဖွတ်သိုနာ။ (၂) ဥတ္တ-ဿာဝ=နှာခေါင်း သွေးယိုနာ။ (၃) ပူယ-ဿာဝ = နှာခေါင်းပြည်ယိုရောဂါ။ (၄) ပိဋ္ဌကာ=နှာခေါင်းဖုရောဂါ။ (၅) နာသာ-ပိနသ=ထိပ်ကပ်ရောဂါ။ (၆) ပတိဿနာ= နှာရည်ယိုရောဂါ။ (၇) ဆလ္လိကာ=နှာခေါင်း သွေးခဲယိုရောဂါ ဟူ၍ ၇-မျိုး ပြား၏။ အဋ္ဌန-ဒီဓါန်း။ ၂ ၂၉-ဂါထာ။ ယင်း ရောဂါ ၇-မျိုး လုံးပင် နာသိကာရောဂ မည်၏။) ပိနာသော နာသိကာရောဂေါ။ ခဝန်။၃ ၂၄။

နာသိကာလောမ (နာ) [နာသိကာ + လောမ။ (နာသိကာရောမန် - သံ)] နှာခေါင်းဥ်ပေါက်သော အမွေး၊နှာခေါင်းမွေး။ဒီဃာနိ နာ သ်ကာလောမာနိ ဓာရေန္တိ။ ဝိ၊၄။ ၂၇၅။ (–ဝိ၊သင်္ဂ်ဟ။၃၄၅။)

နာသိကာလောမဂ္ဂါဟာပန (နာ) [နာသိကာ-လောမ+ဂါဟာပန] နှာခေါင်းမွေးကို–ယူစေ–နှုတ်စေ–အနှုတ်ခိုင်း–ခြင်း။ သက္ခရာ-ဒီဟိ နာသိကာလောမဂ္ဂါဟာပနေ အာပတ္တိ နတ္ထိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၅၃။

နာသိကာဝါတဘာဝသာမညေ (နာ) [နာသိကာ-ဝါတ+ဘာဝ+သာမညေ] နှာခေါင်း လေ၏ အဖြစ်ဖြင့်–တူသည်၏ အဖြစ်–တူခြင်း။ တံ နာသိကာဝါတဘာဝသာမညေနာတ် ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၉။

နာသိကာဝါတာယတ္တ (တိ) [နာသိကာဝါတ+ အာယတ္တ] နှာခေါင်း လေနှင့် စပ်သော (ကမ္မဋ္ဌာန်းတရား)။ နာသိကာဝါတာယတ္ထ-မိဒံ ကမ္မဋ္ဌာနံ။ ပဋ္ဌသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၇၂။

နာသိတ် (တိ) [နသ+ဏ+တ။ ဣလာ။ (နာဂိတ- သံ၊ ဏာသိယ-ပြာ၊ နာသိယ-အဒ္ဓမာဂဓီ၊ နသနလဒ-သီဟံ့ဌ်)] ပျက်စီး-စေ–ဖျက်ဆီး–အပ်သော၊ (က) (ဒဏ်ပေး-ခြင်း အမှုဖြင့်) ဖျက်ဆီးအပ်သော (သာမ-ဏေ)။ (ခ) (မိမိကိုယ်တိုင် လူထွက်သော အားဖြင့်) ဖျက်ဆီးအပ်– (သူတပါးတို့သည် အသင်္ဂ်ကိုဖျက် လူထွက်စေသော အားဖြင့်) ပျက်စီးစေအပ်–ဖျက်ဆီးအပ်–သော(ရဟန်း-မိန်းမ)။(ဂ)မမြင်ရခြင်းသို့ ရောက်စေအပ်–အကြွင်းမဲ့ ပယ်သတ်အပ်–သော (မောဟ)။

ဘက္ခော မေ နာသိတော တယာ။ ဇာ၊ ၁။၁၀၅။ မမ ပရိက္ခာရော တယာ နာသိ-တော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၅၁။ တုမှေဟိ အမှာကံ ဒမ္မသမ္ဘာရ နာသိတာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၅၅။ ဝိ၊ သင်္ဂ်ဟ။၈။ (က) တထာ နာသိတန္တိ ဝေ-နာသိတံ။ ဝိ၊ ၂။၁၈၄။ (ခ) နာသိတာ ဝါ အဝဿရ္ဌာ ဝါ။ ဝိ၊ ၂။ ၂၈၀။ နာသိတာ နာမ

သယံ ဝါ ဝိဇ္ဇန္တော ဟောတိ အညေဟိ ဝါ
နာသိတာ။ ဝိ၊၂။၂၇၁။ နာသိတာတိ လိင်္ဂနာ-
သနာယ သယံ ဝါ နဋ္ဌာ၊ အညေဟိ ဝါ
နာသိတာ။ ကခ်ီ။၂၉၅။ (–ဝဇိရ။၁၉၆။
သာရတ္ထ၊၂။၃၄ဖ။ ဝိမတိ၊၁။၂၇၂။) (ဂ)
နာသိတာ (မဂ္ဂ၊ ။ဥ ၃ ၀)တိ အဒဿနं
ဂမိတာတိ အာဟ "သမ္ဘေန သမ္ဘိ သမုဋ္ဌါ-
ရိတာ"တိ။ မဇ္ဈိ၊၂။၂၂။

နာသိတော (ပုဒ်ပ၊ဇ)— ဇာ၊၁။၁၈၅။
ဝိ၊ဌ၊၁။ ၂၅၁။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၁၉ ၂၊၃ ၂ ၂။ ဓမ္မ၊ဌ။
၂။၁ဝ၁။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၂ ၂ ၂။ နာသိတာ (ထီ၊ပ၊
ဇ)—ဝိ၊ ၂။ ၂ ၂ ၁ ၊ ၂ ၂ ၁။ ကခ်ီ။ ၂ ၉ ၅။ မ၊ဌ။
၁။ ၃ ၉ ၀။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၃ ၁။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂ ။ ၉ ၄။ ဇာ၊
ဌ၊၁။ ၁ ၆ ဖ။ ဝဇိရ။ ၁ ၉ ၆ ။ သာရတ္ထ၊ ၂ ။ ၃ ၄ ဖ။
ဝိမတိ၊ ၁ ။ ၂ ၇ ၂ ။ သီ၊ဌ်ီ၊သစ်၊ ၁ ။ ၄ ၄ ဂ ။ မ၊ဌ်ီ၊
၂ ။ ၂ ၂ ။ နာသိတံ (နုပ၊ဇ) —မ၊ဌ၊ ၃ ။ ၅ ၁ ၊
မ၊ဌ၊ ၄ ။ ၂ ၃ ဖ ။ သံ၊ဌ၊ ၃ ။ ၂ ၃ ။ မဟာနိ၊ဌ ။ ၅ ၇ ၊
စူဠနိ၊ဌ ။ ၁ ၄ ။ သာရတ္ထ၊ ၁ ။ ၃ ၀ ။ သီ၊ဌ်ီ၊သစ်၊
၁ ။ ၄ ၁ ။ နာသိဘာ (ပုဒ်ပ၊ဗ)—ဝိ၊ဌ၊ ၁ ။ ၂ ၅ ၅ ။
ဝိ၊သင်္ဂ ။ ၇ ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၁ ။ ၅ ၁ ။ နာသိတာနိ
(နုပ၊ဗ)— မ၊ဌ၊ ၃ ။ ၁ ၂ ၅ ။ အံ၊ဌ၊ ၁ ။ ၃ ၇ ဖ ။
အဘိ၊ဌ၊ ၂ ။ ၂ ၁ ဖ ။ နာသိတံ(ပုဒ်ဒု၊ဇ)—ဝိ၊ ၂ ။
၁ ၇ ၄ ။ နာသိတေန (နုတ၊ဇ)—ဝိ၊ ၅ ။ ၄ ၂ ။
နာသိတာယ(ထီ၊ဆ၊ဇ)—ဓ၊ဌ်ီ၊ ၃ ။ ၃ ၉ ၅ ။

နာသိတ၂ (နာ) [ယဒိဋ္ဌာနာမ်]နာသိတ-ပုဒ်ဖြင့်
မှတ်အပ်သော ကဏ္ဌာဘိကွာပုဒ်။ သံဝါသေ
နာသိတေန စ။ ဝိ၊ ၅ ။ ၄ ၂ ။

နာသိတက (တိ) [နာသိတ+က]ပျက်စီးစေ-
ဖျက်ဆီး—အပ်သော၊သူ။ (က) (ဒဏ်ပေးမှု
ဖြင့်) ပျက်စီးစေအပ်-ဖျက်ဆီးအပ်-သော၊
နှင်ထုတ်အပ်သော (သာမဏေ)။ (ခ)
(အသွင်ကို ဖျက်ဆီးခြင်း, ဒဏ်ပေးမှုဖြင့်)
ဖျက်ဆီးခြင်း, သံဝါသ (ကံကြီး, ကံငယ်
စသည်) ကို ဖျက်ဆီးခြင်းဟူဖြင့်-ပျက်စီးစေ-
ဖျက်ဆီး—အပ်သော၊သူ။ (ဂ) (သုဒ္ဓ,အသုဒ္ဓ
ဟူ၍ မဆုံးဖြတ်ပဲ သံဃာမှ ကင်းကင်းရှင်း
ရှင်း ဖြစ်စေခြင်းဖြင့်) ပျက်စီးစေ-ဖျက်ဆီး-
အပ်သော (ရဟန်း)။

နာသိတကော ပုဂ္ဂလော ဇာနိတမ္ဗော။
ဝိ၊ ၅ ။ ၂ ၁ ၁ ။ နာသိတကာ ကတိ ဝုတ္တာ။
....နာသိဘကာ တယော ဝုတ္တာ။ ဝိ၊ ၅ ။ ၃ ၆ ၅ ။
(က) နာသိတကေ သမဏုဒ္ဒေသေ နိပန္နေ
ဘိက္ခု နိပဇ္ဇတိ၊ ...ဘိက္ခု နိပန္နေ နာသိတ-
ကော သမဏုဒ္ဒေသော နိပဇ္ဇတိ။ ဝိ၊ ၂ ။ ၁ ၈ ၅ ။
(ခ) လိင်္ဂဒဏ္ဍကမ္မသံဝါသနာသနာဟိ နာသိ-
တမ္ဗော နာသိတကော နာမ။ ဝိ၊ဌ၊ ၄ ။ ၁ ၅ ၈ ။
(–၂ ၂ ၉ ။) (ဂ) တထာ နာသိတကောဝ
ဘဝိဿတိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂ ။ ၁ ၂ ၂ ။ ဝိ၊ဌ၊ ၄ ။ ၄ ၃ ။ ဝိ၊
သင်္ဂ ။ ၃ ၁ ၂ ။ တာဝ နာသိတကောဝ ဘဝိ-
ဿတိ။ ဝိမတိ၊ ၁ ။ ၁ ၂ ဖ ။ "တထာ နာသိ-
တကောဝ ဘဝိဿတိ"တိ ဣမိနာ ဝိနိစ္ဆယံ
အဒတ္ထာ သံဃတော ဝိယောဇေနံ နာမ
လိင်္ဂနာသနာ ဝိယ အယမ္ပိ ဧကော နာသ-
နပ္ပကာရောတိ ဒဿေတိ။ ယင်း ၂ ၈ ၈ ။

နာသိတကသညီ (တိ) [နာသိတက+သညာ+
ဣ] ဖျက်ဆီးအပ်သူဟု အမှတ်ရှိသော၊ သူ။
နာသိတကေ နာသိတကသညီ ဥပလာ၊ပေတိ။
ဝိ၊ ၂ ။ ၁ ၈ ၅ ။

နာသိတကသာမဏေရသမ္ဘောဂသိက္ခာပဒ (နာ)
[နာသိတကသာမဏေရ+သမ္ဘောဂ+သိက္ခာ-
ပဒ] ဖျက်ဆီး အပ်သော သာမဏေနှင့်(အာ-
မိသ,ဓမ္မ ကို)–အတူ–တကွ–သုံးဆောင်ခြင်း
ကြောင့်ပညတ်အပ်သော သိက္ခာပုဒ်၊ကဏ္ဌက
သိက္ခာပုဒ်။ ဝိ၊ ၂ ။ ၁ ၈ ၃ ။ နာသိတက-
သာမဏေရ သမ္ဘောဂ သိက္ခာပဒဠ္ဍ။ ဝိ၊ဌ၊
၄ ။ ၁ ၄ ၃ ။

နာသိတတ္ထ (နာ) [နာသိတ+တ္ထ။ (နာဂိတတ္ထ-
သံ) ဖျက်ဆီးအပ်သည်၏အဖြစ်။ ကုသလ-
ပက္ခသ နာသိတတ္ထာ ဘိက္ခုနော သာမည-
ဇလာဓိဂမာဘာဝေါ ဝေဒိတမ္ဗော။ သံ၊ဌ၊ ၃ ။

၁၀၇။ (–ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၂။၈၂။ စူဋ္ဌနိ၊ဌ။၄၄။ သာရတ္ထ၊၂။၂၆၇။)

နာသိတမ္ဘ (တိ) [နသ+ဏေ+တမ္ဘ။ (ဏာသိ-ယဝိ-ပြာ)] ဖျက်ဆီး—အပ်–သင့်-ထိုက်–သော၊သူ။ နာသိတက (ခ) (ဝိ၊ဌ၊၄။၁၅၈) ကြည့်။

နာသိတသီလာဒိဂုဏတာ (ထီ) [နာသိတ+သီလ+အာဒိ+ဂုဏ+တာ] ပျက်စီးစေအပ်–ဖျက်ဆီးအပ်–သော သီလ စသော–ဂုဏ်–ကျေးဇူး–ရှိသူ၏အဖြစ်။ နာသိတသီလာဒိ-ဂုဏတာယ ခါဒိတမ္မသရိရော။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၇၉။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၃၂၇။

နာသိယ (တိ) [နသ+ဏျ။ (ဏာသိယ-ပြာ)] ပျက်စီးစေအပ်–သတ်စေအပ်–သော၊ သူ။ ကုမာရော ယထာ နာသိယော(အပ၊၂။၄၀၉)-တိ ယထာ ကုမာရော နာသိယော နာသေ-တမ္ဘော ဃာတာပေတမ္ဘော။ စရိယာ၊ဌ။ ၁၈၅။

နာသိယမာန (တိ) [နသ+ဏယ+မာန။ (ဏာသိယမာဏ-ပြာ)] ပျက်စီးစေ–ဖျက်ဆီး–အပ်သော၊ (က) ဖျက်ဆီးအပ်–နှင်ထုတ်အပ်–သော၊သူ။ (ခ) အသွင်ကို ဖျက်၍ လူထွက်စေအပ်သော (ရဟန်းမ)။ (ဂ) အပိ နာသိယမာနေန၊ ဘဒ္ဒိတမ္ဘော တထာ-ဝိဓော။ အံ၊၂။၄၂၂။ (ခ) နာသိယမာနံ တံ ဘိက္ခုံ နိ ဒ်ိသ္ဝာ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၁၆၉။

နာသေတမ္ဘ (တိ) [နသ+ဏေ+တမ္ဘ] ပျက်စီးစေ–ဖျက်ဆီးအပ်–သော၊ (က) အသွင်ကို ဖျက်ဆီးခြင်းဖြင့် –ဖျက်ဆီးအပ်–လူထွက်စေ-အပ်–သော၊သူ။ (ခ) ဒဏ်ပေးခြင်းအမှုဖြင့် –ဖျက်ဆီးအပ်–နှင်ထုတ်အပ်–သော၊ သာမ-ဏေ။ (ဂ) ဖျက်ဆီးအပ်–သတ်အပ်–သော၊ မင်းသား။

သော လိင်နာသနာယ နာသေတမ္ဘော။ ဝိ၊ဌ၊၃။၂၉၅။ ကဏ္ဍကနာသနာယ နာသေ-တမ္ဘော။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၂၉၆။ ဆိန္နိတ္ဝာ ဝါဃ ဗဟိ-ပတိဋ္ဌိတဘာဝေါ နာသေတမ္ဘော။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၃၃၅။(–ဝိ၊ဌ၊၃။ ၂၉၂။ဝိ၊သင်္ခ။ ၁၄၅၊ ၁၉၂။ ဝ ဇိရ။ ၁၁၅၊ ၁၉၆၊ ၃၃၅။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၁ဂ။ ကင်္ခါ၊ ဋီ။ ၁ဝ၁။ ကင်္ခါ၊ ဋီ၊ သစ်။ ၁၄၃။(က) (ဥတ္တော နာသေတမ္ဘာ။....ဒုသကော နာသေတမ္ဘော။ ဝိ၊ ၁။ ၄၁။ ဘိက္ခု နာသေတမ္ဘော။ ဝိ၊ ၁။ ၅ဝ။ ဥပသမ္ပဒေ နာ-သေတမ္ဘော။ ဝိ၊ ၃။ ၁ ၁ ၉ ၊ ၁ ၂ ဝ-၄။ အဌမံ (ထ္ထုံ ပရိပူရေ ဣ နာသေ-တမ္ဘာ။ ဝိ၊ ၅။ ၂ ၄ ၄။ ဒသဟင်္ဂေဟိ သမန္နာ-ဂတော သာမဏေရော နာသေတ-ဗ္ဘာ။ ဝိ၊ ၅။ ၂ ၄ ၅။ ဥတ္တော နာသေတ-ဗ္ဘော တိ စေတ္ထ ဒ္ဒေပိ လိင်နာသနေန နာသေတမ္ဘာ။....ဒုသိ-တော ပုစ္ဆိတ္ဝာ ပဋ္ဌိညာယ နာသေတမ္ဘော။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၂ ၃ ၃။ (–ဝိ၊ဌ၊ ၃။ ၁ ၄ ၀ ၊ ၃ ၀ ၄။ ဝိ၊ဌ။ ၄။ ၁ ၃ ၃ ၊ ၁ ၇ ၊ ၂ ၂ ၉။ ကင်္ခါ။ ၂ ၅ ၀။ ဝိ၊သင်္ခ၊ ၁ ၄ ၅ ၊ ၁ ၉ ၂။ ဝ ဇိရ။ ၂ ၀ ၊ ၉ ၅ ၊ ၁ ၀ ၉ ၊ ၁ ၁ ၅ ၊ ၁ ၉ ၆ ၊ ၄ ၂ ၈။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂ ၅ ၆။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁ ၄ ၂။ ကင်္ခါ၊ ဋီ။ ၁ ၅ ၊ ၂ ၄ ၊ ၄ ၅ ၊ ၆။) (ခ) ဝေဠု ပန ဘိက္ခဝေ နာသေတမ္ဘော။ ဝိ၊ ၂။ ၁ ၈ ၂။ ကဏ္ဍ-ကော သမဏုဒ္ဒေသော နာသေတမ္ဘော။ ဝိ၊ဌ၊ ၄။ ၁ ၅ ၈။ (ဂ) နာသိယ-ကြည့်။

နာသေတိ (ကာ၊ကြိ) [နသ+ဏေ+တိ] ပျက်စီးစေ–ဖျက်ဆီး–၏၊ (က) ဒဏ်ပေးခြင်း-ဖြင့်–ပျက်စီးစေ–ဖျက်ဆီး–၏။ (ခ) အသွင်-ကို ဖျက်ဆီးခြင်းဖြင့်–ပျက်စီးစေ–ဖျက်ဆီး–၏၊ လူထွက်စေ-၏။ (ဂ) ကုန်စေ၏။ (ဃ)နှင်-ထုတ်၏၊ မမြင်ရာအရပ်သို့–ဆောင်–ရောက်-စေ–၏၊ ပျက်စီးစေ–ဖျက်ဆီး–၏။

ဩပါတံ ပုရေတ္ဝာ နာသေတိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၃ ၃ ၀။ အတ္ထနော ဂတိ နာသေတိ (ဝိ၊ဌ၊ ၄။ ၂ ၀ ၁) တိ အတ္ထနော သုဂတိဂမနံ ဝိနာသေတိ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၉ ၇ ၂။

(က) နာသေတူတိ ,ထွေ....အယံ ဒဏ္ဍ-
ကမ္မနာသနာနာမ။ အယံ ဣဓ အဓိပ္ပေတာ။
ဝိုးဘ္ဆုဝ။ဝ၄ဝ။ (ခ) အသုင်ကို ဖျက်ဆီးခြင်း
ဖြင့် – ပျက်စီးစေ – ဖျက်ဆီး – ၏။ မေတ္တိယံ
ဘိက္ခုနိ နာသေယ။ ဝိုးဘ။ ၂၄ဇ။ ဝိုးဘ။
ဘ၉ဂ။ နာသေထာတိ သေတက် ဒတ္တာ
ဂိဟိဘာဝံ ပါပေထာတိ အတ္ထော။ လိင်နာ-
သနာဟေတ္ထ အဓိပ္ပေတာ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ဘ၄ဂ။
(ဂ) ယံ ယံ ရတ္တိ ဝိဇေတိ နာသေတိ
ခေပေတိ။ ထေရ၊ ၂။ဘ၉ဇ။ (ဃ) ဣမံ
ဂဇ ဂဟေတ္ဝာန၊ နာသေထ ဝိဇ်တာ
မမ။ ဇာ၊ ၂။၂ဝ၅၊ ၂ဘဝ။ နာသေဿာမိ၊
အဒဿနံ ပါပေဿာမိ။ ဒီ၊ ၂။ဘဝ၆။ နာ-
သေန္တော နံ၊ ကုလေ နဝါသေန္တိ (သံ၊ ၂။
ဌ၄ဌ)တိ....ဂိဝါယံ ဂဟေတ္ဝာ နီဟရန္တိ။
သံ ၊ ဘ။ဘ ၂ ၆။ နာသေဿန္တိ(အံ၊ဘ။၅၆ ၂)-
တိ ဥပေါသထပ္ပဝါရဏံ ဥပဂန္တ္ဝါ အဒတ္ဝာ
နိက္ကစ္ဆိဿန္တိ၊အံ၊ ၂။ဘ၉ဘ။ ဗဟိဒ္ဓါ နာသေန္တိ-
(အံ၊ဘ။ဘ၆–ဂ)တိ ဗဟိ နီဟရန္တိ။ ,အံ၊ ၊ဘ။
ဘ၉ဂ။ နာသေတိ အဒဿနံ ဂမေတိ။ မဟာနိ၊
ဌ။ ၂ ၄။ နာသေန္တိ (သံ၊ ၂။ဌ၄ဌ)တိ နာသနံ
အဒဿနံ နေန္တိ နီဟရန္တိတိ အတ္ထော။ သံ ဌ၊
၂။ဘ၆ ၅။

နာသေတိ—ဝိုးဘ၊ဘ။ဘ၃ဂ။ ဝိုးဘ၊ဌ။ ၂ဝဘ။
ဒီ ဌ၊ဘ။ဘ၁ဝ၊ဘ၁ဂ။ မ၊ဌ၊ဌ။ဘ၇ဇ။ သံ၊ဌ၊ဘ။
၂ ၆ ဘ၊ဘ၃ဝ ၆။သံ၊ဌ၊ ၂။ဘ၉ဝ၊ဘ၉ဌ။သံ၊ဌ၊ဘ။ဘ၁ဌ။
အံ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၉ဝ။ ထေရ၊ဌ၊ ,။ဘ၁ဇ၊ ၂ဂ၇။ အပ၊
ဌ၊ဘ။ဘ၃ဘ။ ဇာ၊ဌ၊ဘ။ဘ၁ဌ။ ၂ဘ၀။
ဇာ၊ဌ၊ ။ ၂ ၆ ၆။ ၆ ၇ ဘ။ မဟာနိ၊ဌ။ ၂ ၆။ ဝ ဇ ရ။
ဘ ဂ ၆။ ဝ ဗ တ ၊ ၂ ။ ၂ ဇ ၇ ။ ကခ် ၊ ဌ ။ ၆ ဝ ။ ဒီ ၊ ဌ ၊ ဘ ၊
ဘ ဘ ဝ ။ သံ ၊ ဌ ၊ ။ ဘ ၇ ၇ ။ အံ ၊ ဌ ၊ ။ ဘ ဝ ၅ ၊ ၂ ၆ ဝ ။
နာသေန္တိ— သံ ၊ ၂ ။ ၆ ၆ ၆ ။ အံ ၊ ၆ ။ ဘ ဖ – ၇ ။
မိ လိ ၆ ။ ဘ ဘ ။ ဒီ ၊ ဌ ၊ ။ ဘ ဝ ၇ ။ သံ ၊ ဌ ၊ ။ ဘ ၂ ဖ ။
သံ ၊ ဌ ၊ ။ ဂ ၊ ဘ ၊ ဘ ၂ ဖ ။ အံ ၊ ဌ ၊ ။ ဘ ၅ ဝ ၊ ဘ ၉ ၇ ။ ဇာ ၊
ဌ ၊ ။ ဘ ဝ ဝ ။ မဟာနိ ၊ ဌ ။ ၂ ၉ ၉ ။ သံ ၊ ဌ ၊ ။ ဘ ၇ ၆ ။
သံ ၊ ဌ ၊ ။ ၂ ဖ ၅ ။ နာ သ ယ တိ — ဝ ဇ ရ ။ ၂ ၇ ။

နာ သ ယ ဿ န္တိ — ဇ ၊ ဘ ။ ၂ ၂ ဂ ။ ဇ ၊ ၂ ။ ဘ ဘ ၉ ။ ဘ ၂ ။
ဇ ၊ ဌ ၊ ဂ ။ ၉ ၉ ။ ဇ ၊ ဌ ၅ ။ ၂ ဝ ၊ ၉ ၅ ဖ ။ နာ သ ေ မ ိ
— အ ပ ၊ ဌ ၊ ။ ၂ ။ ၂ ၇ ။ ဇ ၊ ဌ ၊ ဘ ။ ဇ ၆ ဂ ။ ဇ ၊ ဌ ၊ ဂ ။
ဘ ဝ ၉ ။ နာ သ ေ တ ူ — ဝ ၊ ၂ ။ ဘ ဂ ၂ ။ ဝ ၊ ဌ ၊ ။
ဘ ၉ ဝ ။ နာ သ ေ ဟ ိ — အ ပ ၊ ၂ ။ ၆ ဝ ၂ ။ ဓ ် ် ။ ဓ ် ် ။ ဓ ် ် ။
ဌ ၊ ဘ ။ ဘ ၇ ။ ဓ ် ် ။ ဓ ် ် ။ ဓ ် ် ။ ဓ ် ် ။ ဓ ် ် ။ ဓ ် ် ။ ဓ ် ် ။
ဌ ။ ဘ ဂ ၊ ဘ ဝ ။ ။ ။

နာသေသံ — အပ၊ဌ၊၁။၃၁၄။ နာသေသေတိ —ဝိ၊ဌ၊၁။၂၅၇။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၁၄၃။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။၈၅။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၂၉၈၊၃၀၂။ အံ၊ဌ်ီ၊၃။၄၂။ နာသေသဿ—ဝိ၊ဌ၊၄။၄၃။ အံ၊ဌ၊ ၂။၃၉၃။ ဇာ၊ဌ၊၄။၈၀။ နာသေသာမိ—ဒီ၊ဌ၊ ၂။၁၀၆။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၁၇၀။ ဇာ၊ဌ၊၃။၁၁၄၊၄၂၆။ နာသ-ယိဿာမိ—စရိယာဌ။၁၂၃။ နာသေဿာမ (သီ)—မ၊ဌ၊၃။၄၄။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။၁၁၆။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။၈၀၊၈၁၊၁၈၈။

နာသေတုံ (ကာ၊ကြိ၊ဝိ)[နသ+ဏေ+တုံ] (က) ပျက်စီးစေခြင်း – ဖျက်ဆီးခြင်း–ဌာ။ (ခ) အသွင်ကိုဖျက်ဆီးခြင်းဌ၊။လူ့ဆွက်ခစ်ခြင်းဌာ။

(က) ကိမသာ သီလဝီနိ နာသေတုံ သက္ခိဿသိ။ မ၊ဌ၊၁။ ၂၈၇။ သံ၊ဌ၊၃။ ၂၀ ၂။ အံ၊ဌ၊၁။ ၃၇။ (–ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၂၅။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၃ ၂။ အပ၊ဌ၊၁။ ၆၆၊၁၃၆။ စရိယာ၊ဌ။ ၁၁ ၂၊၁၈၄။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ၆၄၊၁၉၆၊ ၂၅ ၂။ ဇာ၊ဌ ၂။ ၁၁၄၊၃၇၆။ ဇာ၊ဌ၊၃။ ၂၆၃၊၃၅၁။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။ ၉ ၂။ ဇာ၊ဌ၊၇။ ၂၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄၁၁။) (ခ) အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဣမေဟိ ဒသဟ-ဂေါ်ဟိ သမန္နာဂတံ သာမဏေရံ နာသေတု-(ဝိ၊ဌ။ ၁၁ ၉)နှင့် ဣတ္ထ ကဏ္ဍကသိက္ခာပဒဝဏ္ဏ-နာယံ ဝုတ္တာသု တိသု နာသနာသု လိင်နာ-သနာဝ အဓိပ္ပေတာ။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၂ ၉ ၅။ (– ၂ ၅ ၂။ ဝိ၊သင်္ဂ၊ ၁ ၆ ၀။)

နာသေတု (ကာ၊ကြိ) [နသ+ဏေ+တု] ပျက်စီးစေလော့၊ (ဒဏ်ပေးခြင်းအမှုဖြင့်) ဖျက်ဆီးလော့၊ နှင်ထုတ်လော့။ နာသေတိ (က)ကြည့်။

နာသေတုကာမ (တိ) [နာသေတုံ+ကာမ] ပျက်စီးစေ–ဖျက်ဆီးခြင်း–ဌာ အလိုရှိသော၊ သူ။ အဝိဇ္ဇာကာရံ နာသေတုကာမော။ မိလိန္ဒ။ ၃ ၁ ၄။ တံ ဘိက္ခုံ နာသေတုကာမာ။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၂ ၂ ၆။ တရုဏာသဿ နာသေတုကာ-မောသိ။ မ၊ဌ၊ ၂။ ၉ ၃။ (–သံ၊ဌ၊ ၂။ ၇ ၈။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၁။ ၁ ၇ ၀။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၈ ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၇ ၆။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၈ ၈။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁ ၆ ၂။ သံ၊ဌ်ီ၊ ၂။ ၉ ၇၊ ၉ ၈။)

နာသေတုကာမတာပက္ခ (ပု) [နာသေတုကာ-မတာ+ပက္ခ] ပျက်စီးစေ– ဖျက်ဆီး–ခြင်း ဌာ အလိုရှိသော ရဟန်း၏ အဖြစ်ဟူသော–အဖို့–ဖက်သ ;။ နာသေတုကာမတာပက္ခေ ပန ဣတရသာပိ ယုဇ္ဇတိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၂ ၈ ၀။ (–သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁ ၃ ၈-၉။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁ ၇ ၉။)

နာသေတ္ဝာ (ကာ၊ကြိ၊ဝိ) [နသ+ဏေ+တ္ဝာ] ပျက်စီးစေ–ဖျက်ဆီး–၍၊ (က) အသွင်ကို – ပျက်စီးစေ– ဖျက်ဆီး– လူ့ထွက်ခစ – ၍။ (ခ) ပျောက်ပျက်၍။

တမန္ဓကာရံ နာဓသာ ဘွာ၊ ဥပ္ပဇ္ဇိ လောက-နာယကော။ အပ၊ ၁။ ၃ ၀ ၇။ အပ၊ ၂။ ၂။ (–ဌ ၃ ၊ ၅ ၆။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၂ ၅ ၂။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၅ ၅။ ဝိ၊သင်္ဂ၊ ၁ ၆ ၀။ ၆။ အတိ၊ဌ၊ ၂ ၊ ၂ ၊ ၉ ၉။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၁။ ၃ ၂ ၉။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၂။ ၃ ၀ ၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၆ ၃။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၅ ၅ ၊ ၅ ၉။ သေရ၊ဌ၊ ၁။ ၃ ၇ ၊။ စရိယာ၊ဌ၊ ၉ ၁။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။ ၃ ၇ ၁။ ၉ ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃။ ၁ ၃ ၊ ၆ ၆ ၁။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။ ၁ ၀ ၊ ၁ ၆ ၀။ ဇာ၊ဌ ၇။ ၁ ၁ ၇။ မဟာနိ၊ဌ။ ၉ ၇ ၊ ၁ ၆ ၊ ၂ ၊ ၁ ၁။ စူဠနိ၊ဌ။ ၆ ၁ ၊ ၇ ၆။ အံ၊ဌ်ီ၊ ၃။ ၃ ၆ ၃။ အနုဋ္ဌီ၊ ၁။ ၊ ၇ ၊။) (က) နာသေတ္ဝာ (ဝိ၊ ၃။ ၂ ၅ ၇)တိ လိင်နာသနာယ နာသေတ္ဝာ။ ဝိ၊ဌ၊ ၃။ ၃ ၀ ၆။ (ခ) ဩသဓမ္မလံ အတ္ထနော ပမာဒေန နာသေတ္ဝာ ဒီဃ မာနရ္ဓပေါ ၀။ စရိယာ၊ဌ။ ၁ ၆ ၆။ (–ဇာ၊ဌ။ ၅ ၊ ၂ ၃။)

နာသေထ (ကာ၊ကြိ) [နသ+ဏေ+ထ] ပျက်စီး စေကုန်လော့၊ ဖျက်ဆီးကုန်လော့၊ နှင်ထုတ် ကုန်လော့၊ သာသနာ့ဘောင်မှ နှင်ထုတ်ကုန် လော့၊ အသွင်ကို ဖျက်ဆီးခြင်းဖြင့် ဖျက်ဆီး ကုန်လော့၊ လူ့ထွက်စေကုန်လော့။ နာသေတိ (ခ) - ကြည့်။

နာသေန္ဓ (တိ) [နသ+ဏေ+အန္ဓ] ဖျက်စီးစေ–ဖျက်ဆီး–သော၊ သူ။ ဂတိ နာ-သေန္ဓော သမ္ဘဝယိကံ။ ဝိ၊၅။၂၂၉၊၂၈၉။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၀၁။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၀၊၁ဂ၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅ ၁၂၃။)

နာသေန္ဓိ (ကာ၊ကြို) [နသ+ဏေ+အန္ဓိ] ပျက်စီးစေကုန်၏၊ ဖျက်ဆီးကုန်၏၊ နှင်ထုတ်ကုန်၏၊ အိမ်မှနှင်ထုတ်ကုန်၏။ နာသေတိ (ဃ) ကြည့်။

နာသေန္ဓိသုတ္တ (နဝ)[နာဒသန္ဓိ+သုတ္တ]နာသေန္ဓိသုတ်။(၁)အဆင်းအာ-နှင့်သာ ပြည့်စုံ၍သီလအားနှင့် မပြည့်စုံသော မိန်းမကို ဖျက်ဆီးနှင်ထုတ်ရမည်၊ အိမ်၌မနေစေရ, (၂) အဆင်းအား, စည်းစိမ်အားနှင့်သာ ပြည့်စုံ၍ သီ.လအားနှင့် မပြည့်စုံသော မိန်းမကိုလည်း ဖျက်ဆီးနှင်ထုတ်ရမည်၊ အိမ်၌ မနေစေရ, (၃) အဆင်းအား, စည်းစိမ်အား, ဆွေမျိုးအားနှင့်သာပြည့်စုံ၍ သီလအားနှင့် မပြည့်စုံသော မိန်းမကိုလည်း ဖျက်ဆီးနှင်ထုတ်ရမည်၊ အိမ်၌မနေစေရ, (၄) အဆင်းအား, စည်းစိမ်အား, ဆွေမျိုးအား, သားသမီးအားနှင့်သာ ပြည့်စုံ၍ သီလအားနှင့်မပြည့်စုံသောမိန်းမကိုလည်း ဖျက်ဆီးနှင်ထုတ်ရမည်၊ အိမ်၌မနေစေရ။

(၁) သီလအားနှင့် ပြည့်စုံ၍ အဆင်းအားနှင့် မပြည့်စုံသောမိန်းမကို အိမ်၌နေ-စရမည်၊ မဖျက်ဆီး မနှင်ထုတ်ရ, (၂) သီလအားနှင့် ပြည့်စုံ၍ စည်းစိမ်အားနှင့် မ်ပြည့်စုံသော မိန်းမကို အိမ်၌နေစေရမည်၊ မဖျက်ဆီး မနှင်ထုတ်ရ, (၃) သီလအားနှင့် ပြည့်စုံ၍ ဆွေမျိုးအားနှင့် မပြည့်စုံသော မိန်းမကို အိမ်၌နေစေရမည်၊ မဖျက်ဆီး မနှင်ထုတ်ရ, (၄) သီလအားနှင့် ပြည့်စုံ၍ သားသမီးအားနှင့် မပြည့်စုံသော မိန်းမကို အိမ်၌နေစေရမည်၊ မဖျက်ဆီး မနှင်ထုတ်ရ-ဟု အကျယ်ဟောပြထုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ သဠာ-ယတနဝဂ္ဂ သံယုတ္တ ၂၊ဋ္ဌ၊ ၃-သံယုတ်၊ ၃-ဝဂ်၊ ၆-သုတ်။ သံ၊၂။၄၄,။

နာသေမ (ကာ၊ကြို) [နသ+ဏေ+မ] ပျက်စီးစေ–ဖျက်ဆီး–ကုန်၏။ နာသေတိ–ကြည့်။

နာသေမိ (ကာ၊ကြို) [နသ+ဏေ+မိ] ပျက်စီးစေ–ဖျက်ဆီး–၏။ နာသေတိ-ကြည့်။

နာသေယျ (ကာ၊ကြို) [နသ+ဏေ+ယျ] ပျက်စီးစေ–ဖျက်ဆီး–ထု၏။ နာသေတိ-ကြည့်။

နာသေယျာမ (ကာ၊ ကြို) [နသ + ဏေ+ယျာမ] ပျက်စီးစေ–ဖျက်ဆီး–ကုန်ထု၏။ နာသေတိ-ကြည့်။

နာသေယျုံ (ကာ၊ကြို) [နသ+ဏေ+ယျုံ] ပျက်စီးစေ–ဖျက်ဆီး–ကုန်ထု၏။နာသေတိ-ကြည့်။

နာသေဝနပစ္စယ (ပဋ) [နာ+အာသေဝနပစ္စယ] အာသေဝန ပစ္စည်းမှ–တပါး – တခြား–သော ပဋ္ဌာန်းပစ္စည်း။ နာသေဝနပစ္စယေ ကုသလာကုသလာ ပဋ္ဌမဇဝနဝသေန ဝေဒိ-တဗ္ဗာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၂၁။ (–မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၇၀။)

နာသေသိ (ကာ၊ကြို) [နသ+ဏေ+ဏ္ဍ] ပျက်စီးစေ– ဖျက်ဆီး – ပြီ။ နာသေတိ-ကြည့်။

နာသေသိ (ကာ၊ကြို) [နသ+ဏေ+ဏ္ဍ] ပျက်စီးစေ – ဖျက်ဆီး–ပြီ။ နာသေတိ-ကြည့်။

နာသေသုံ (ကာ၊ကြို) [နသ+ဏေ+ဏ္ဍ] ပျက်စီးစေ–ဖျက်ဆီး–ကုန်ပြီ၊ အသွင်ကိုဖျက်ဆီးခြင်းဖြင့် ဖျက်ဆီးကုန်ပြီ၊ လူထွက်စေကုန်ပြီ။ နာသေတိ-ကြည့်။

နာသေဿတိ (ကာ၊ကြို) [နသ+ဏေ+ဿတိ] ပျက်စီးစေ–ဖျက်ဆီး–လတ္တံ့ – လိမ့်မည်။ နာသေတိ-ကြည့်။

နာသေသန္တိ (ကာ၊ကြို) [နသ+ဏေ+သန္တိ] ပျက်စီးစေ–ဖျက်ဆီး–ကုန်လတ္တံ့၊ နှင်ထုတ်ကုန်လတ္တံ့၊ ဥပုသ်ပဝါရဏာမှ နှင်ထုတ်ကုန်လတ္တံ့၊ သံဝါသကို ဖျက်ဆီးခြင်းဖြင့် ဖျက်ဆီးကုန်လတ္တံ့။ နာသေတိ-ကြည့်။

နာသေသာမ (ကာ၊ကြို) [နသ + ဏေ + သာမ] ပျက်စီးစေ–ဖျက်ဆီး–ကြကုန်အံ့။ နာသေတိ-ကြည့်။

နာသေသာမိ (ကာ၊ကြို) [နသ+ဏေ+သာမိ] ပျက်စီးစေ – ဖျက်ဆီး–အံ့။ နာသေတိ-ကြည့်။

နာသေဟိ (ကြို) [နသ+ဏေ+ဟိ] ပျက်စီးစေ–ဖျက်ဆီး–လေ့။ နာသေတိ-ကြည့်။

နာဌ (တိ) [နလ+ဏ။ နလ ဂန္ထေ၊ ဏော။ ဝာနိ၊ဌိ။ ၄၅၃။ ထိ-ဌ် နာဌာ (နာလ-သံ၊ နဋ္ဌယ-သီ။)](နာ) (၁) အရိုး၊ အတံ၊ ရိုးတံ၊ ချက်ကြီးပြွန်တံ။ (၂) အကြောင်းရင်း။ (၃) အနက်ထွက်ရာ လမ်းကြောင်း။ (တိ) (၄) နာဌရှာ။ (ယင်းသည် ဗုဒ္ဓဂယာ ဗောဓိပင်အနီးဌ် တည်ရှိခဲ့ဘူးသော ရှာဖြစ်သည်)။

(နာ)(၁) တာဒိသံ ယေဝ နာဌံ ဟောတိ။ အံ၊၃။၁၆။ နာဌေ ဂဟေတ္တာ ပဒုမံ သိသ်-မာနံ။ သံ၊ဌ၊၁။၂၇၂။ (–ဝိ၊ဌ၊၁။၂၀၆၊ ၂၉၆။ သံ၊ဌ၊၁။၂၇၅။ ဝဇိရ။၂၉၀။) (၂) ဧကေကံ ပဒံ နာဌံ မူလံတေသာတိ ဧဝံ သည်တာ ကေနာဌကာ။ မ၊ဌိ၊၂။၁၉၂။ အံ၊ဌိ၊၃။၃ဖ၃။ (–သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။၁၄၀။) (၃) ဧကေကံ ဝါ ပဒံ နာဌံ အတ္ထနိဋ္ဌ-မနမဂ္ဂေါ တေသာတိ ကေနာဌကာ။ မ၊ဌိ၊၂။၁၉၂။ အံ၊ဌိ၊၃။၃ဖ၃။ (–သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။ ၁၄၀။) (ထိ) (၄) ပဏ္ဍမိသာဌ နာဌာတော၊ ကောဓ နာဌာယ ဝစ္ဆတိ (ထေရီ။၄၁၂) တိ ကောဏ္ဍ နာဌာယ ဝသိသာတိ၊ နာဌာတောဝ အဟံ ပဏ္ဍမိသာမေဝ။ ထေရီ၊ဌ။၂၃၃။

နာဌ(လ)က (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] နာဌ(လ)က အမည်ရှိသော၊ (ရသေ့)။ နာလကော-နာမ တာပသော....ပုစ္ဆိ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၂၀၂။ ကဟံ တေ ပုတ္တော နာဌကော။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။ဖ၅။

နာဌကဂါမ (က) (ပု) [နာဌက+ဂါမ (က)] နာဌကရွာ။ (ယင်းသည် နာလနာ-အမည်ဖြင့် ထင်ရှားသည်၊ ရာဇဂြိုဟ်မြို့ဟောင်းနှင့် ၄-မိုင်, ပါဋ္ဌလိပုတ် ယခု ပဋ္ဋနာနှင့် ၅၅-မိုင် အကွာတွင် တည်ရှိသည်။ (Buddhist Shrines India) နာဌကဂါမေ နာမ အတ္ထိ ဘန္တေ။ ဝိမာန။၅၂။ နာဌကဂါမေ (နာဌက-ဂါမကေ၊ ဇာ၊ဌ) ဇာတောဝရကေ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၁၄၂။ ဇာ၊ဌ၊၁။၄၁၅။ နာဌနာ-လည်းကြည့်။

နာဌကတ္ထေရ (ပု) [နာဌက+ထေရ] နာဌကထေရ်။ နာဌကတ္ထေရသ နာဌကပဋ္ဌိပဒံ အာ-စိက္ခိတ္တာ။ ဝဇိရ။၄၀၇။ (–မ၊ဌ၊ ၁။၁၀၄။)

နာဌကဒါရက (ပု) [နာဌက+ဒါရက] နာဌက–သတိုးသား–သူငယ်။ အတ္ထနော ဘာဂိ-နေယ်ဖြ နာဌကဒါရကံ အဒ္ဒသ။ ဇာ၊ဌ၊၁။ဖ၅။

နာဌကပဋ္ဌိပဒါ (ထိ) [နာဌက+ပဋ္ဌိပဒါ] နာဌကအကျင့်၊ နာဌကသုတ်ဌ်လာသော မောနေယျအကျင့်။ နာဌကပဋ္ဌိပဒါဒယော နာဌက-သုတ္တာဒီသု အာဂတပဋ္ဌိပတ္တိယော။ မ၊ဌ်ိ၊၁။ ၁၀၄။ (–မ၊ဌ၊၁။ဖ၆။ ဇာ၊ဌ၊၁။ဖ၅။ ဝဇိရ။ ၄၀၇။)

နာဌ(လ)ကသုတ္တ (နာ) [နာဌ(လ) က+သုတ္တ] နာဌ (လ) ကသုတ်၊ နာဌ (လ) ကထေရ်၏ မောနေယျအကျင့်ကို အရှင်မဟာကဿပ မေးအပ်သည်ဖြစ်ဌ် အရှင်အာနန္ဒာ ဖြေဆို ဟောပြထုသုတ်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ သုတ္တနိ-ပါတပါဠိ၊ ၃-ဝဂ်၊ ၁၁-သုတ်။ သုတ္တနိ။

၃၇၅-၃၉၀။ တံ သမ္ဘမ္ပိ "နာလကသုတ္တ"န္တိ ဝုစ္စတိ။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၀၃။ သုတ္တနိပါတေ နာဌကသုတ္တေ အာယသ္မတာ အာနန္ဒတ္ထေ-ရေန ဝုတ္တံ။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၃၀၆။

နာဌကာလ (ပု) [နာဌ+ကာလ] ရိုးတံဖြစ်ရာ-အချိန်-အခါ။ ဝဿန္ဓောပိ ဝပ္ပကာလေ အကုံရကာလေ နာဌကာလေ ပုပ္ပကာလေ ခီရဂ္ဂဟဏာဒိကာလေသု ယထာ ယထာ သဿာနံ ဥပကာရော နာ ဟောတိ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၇။

နာဌဒဏ္ဍ (ပု) [နာဌ+ဒဏ္ဍ] အသေးအဖဲ့ ဖြစ်သော ကောက်ရိုးချောင်း၊ ကောက်ရိုး မှော်။ ဘုသိက (သာရတ္ထ၊ ၃။ ၄၁၀)-ကြည့်။

နာဌန် (ပု၊ နာ) [နာဌ+အန်] ကြာရိုးတံစွန်း။ နာဌန္တေ ကေသဂ္ဂမတ္တံ ဥဒကတော အတိက္ကန္တေ ပါရာဇိကံ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၇၆။

နာဌနနာမက (တိ) [နာဌန+နာမက] နာဌန-အမည်ရှိသော (နိုဂုံး)။ နာဌနာ (နေတ္တိ၊ ဝိ။ ၁၆၆)-ကြည့်။

နာဌနဝါသိက (တိ) [နာဌန+ဝါသိက] နာဌန-မြို့-နိုဂုံး-၌ နေသော၊ သူ။ နနု စာယံ နာဌ-ပုတ္တော နာဌနဝါသိကော။ မ၊ ဌ၊ ၄။ ၂၂။

နာဌနဝါသီ (တိ) [နာဌန+ဝသ+ဏိ] နာဌန-မြို့-နိုဂုံး-၌ နေလေ့ရှိသော၊ သူ။ နာဌန-ဝါသိနံ ဟိတသုခမနုဗြူဟယန္တော။ ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၅၇။

နာဌနသုတ္တ (နာ) [နာဌန+သုတ္တ] နာဌနသုတ်။ ဘုရားရှင်နာဌနမြို့ ပါဝါရိကမ္ဗဝန်ကျောင်း တိုက်ဝယ် သီတင်းသုံးနေတော်မူစဉ် မျက်မှောက်လောကဘ၌ အချို့နိဗ္ဗာန်ယူ သိမ်းငြိမ်း အေးပုံ့ အချို့နိဗ္ဗာန် မယူသိမ်းမအေးငြိမ်းပုံကို ဟောပြရာသုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ်၊ သဠာ-ယတနဝဂ္ဂသံယုတ်၊ သဠာယတနသံယုတ်။ သံ၊ ၂။ ၃၂၄။

နာဌနာ (ထီ) [ယဒိစ္ဆာနာမ်။ (နာလံဒ-သံ၊ ဏာလံဒါ-ပြာ၊ နာလံဒ-အဋ္ဌမာဂမီ)] နာဌန-နိုဂုံး။ (ယင်းနိုဂုံးသို့ ဘုရားရှင် ရံဖန်ရံခါ ကြွတော်မူခဲ့သည်၊ ပရိနိဗ္ဗာန်စံခါနီးတွင်လည်း နောက်ဆုံး ကြွတော်မူဘူးသည်။ ယင်း၌ A.D. ၁-ရာစုက လွန်စွာကျော်ကြားလှသော မဟာယာနတက္ကသိုလ်ကြီး ရှိခဲ့သည်။ ယင်း နာဌနာရွာသည် ယခု ဘာဂအွန်ရွာအနီးတွင် တည်ရှိ၏။ နာဌကဂါမ(က)-လည်း ကြည့်။) အန္တရာ စ နာဌနံ။ ဝိ၊ ၄၊ ၄၇၃။ နာဌနာယ-(ဒီ၊ ၃။ ၈၂)ဏ္ဍ နာဌနာတိ ဇေတဝနမကေ နဂရေ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၃။ ၅၇။ နာ:ပန္ဒာယဏ္ဍ နာလန္ဒနာမကေ နိဂမေ။ နေတ္တိ၊ ဝိ။ ၁၆၆။ (–ဒီ၊ ၁။ ၂၀၅။ ဒီ၊ ၂။ ၆၉။ မ၊ ၂။ ၃၅၊ ၄၀။ သံ၊ ၁။ ၄၁။ သံ၊ ၂။ ၄၉၈။ နေတ္တိ။ ၃၉။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၈၂။)

နာဌမဏ္ဍဂတ (တိ) [နာဌမဏ္ဍ+ဂတ] ရိုးတံ၏ အလယ်သို့ ရောက်သော၊ ရိုးတံ၏ အလယ်၌-ဖြစ်-တည်-သော။ ဇကော ပါဏကော နာဌမဏ္ဍဂတံ ကဏ္ဍံ ဝိဇ္ဈတိ။ အံ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၃၈။

နာဌာဂိရိ(ရီ) (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] နာဌာဂိရိ-မည်သောဆင်၊ နာဌာဂိရိဆင်။ (ယင်းဆင်သည် နေပါလဆင်ဟုလည်း တွင်သည်၊ လွန်စွာကြမ်းတမ်းသော ဆင်တည်း၊ ဘုရား ရှင်သည် ယင်းဆင်ကိုလည်း ယဉ်ကျေးအောင် ဆုံးမတော်မူသည်၊ ယင်းဆင်၌လည်း ရင်ထွေး တော် ရာဟုလာနှင့် စိတ်ထားအမျှ ဖြစ်တော်-မူ၏။ မိလိန္ဒ။ ၃၉၆။) တေန ခေါ ပန သမ-ယေန ရာဇဂဟေ နာဌာဂိရိ နာမ ဟတ္ထီ စဏ္ဍော ဟောတိ မနုဿဃာတကော။ ဝိ၊ ၄။ ၃၅၆။ (–၃၇၂။ အပ၊ ၁။ ၃၄၈။ ဇာ၊ ၂။ ၂၄၃။ ဇာ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၆၅၊ ၃၉၃။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၃၅၆၊ ၃၅၇-၈၊ ၃၅၉။ ဇာ၊ ဌ၊ ၇။ ၇၈။)

နာဌာဂိရိကဏ္ဍ (ပု) [နာဌာဂိရိက+ထေရ] နာဌ:ဂိရိကထေရ်၊ ယင်းထေရ်သည် ဤ ဘုရားသာသနာတွင် ပဋိမ္ဘိဒါ ၄-ပါး, ဝိမောက္ခ

ဂ-ပါး အာဘိညာဉ် ၆-ပါး ပိုင်ရှင် ရဟန္တာဖြစ်၍ ပရိနိဗ္ဗာန် ဝင်စံတော် မူခဲ့လေသည်။ အောပုဒ်ကြည့်။

နာဌာဂိရိကတ္ထေ-ုအပဒါန (နာ) [နာဌာဂိရိက-တ္ထေရ+အပဒါန] နာဌာဂိရိကထေရ်၏ ဖြစ်-စဉ် ဖြစ်ရပ်အကျော်ကြောင်း ဇာတ်ဆုပ္ပတ်။ နာဌာ-ဂိရိကတ္ထေရအပဒါန။ နာဌာဂိရိကတ္ထေရသာ ပဒါနံ ပဋ္ဌမံ။ အပ၊၁။၃၂၁။

နာဌာဂိရိဒမန (နာ) [နာဌာဂိရိ+ဒမန] (၁) နာဌာဂိရိဆင်ကို ဆုံးမခြင်း။ (၂) နာဌာဂိရि-ဆင်ကို ဆုံးမရာ (အခါ-စသည်)။ (၁) အနု-ပမာယ ဗုဒ္ဓလီလာယ နာဌာဂိရိဒမနံ ပဿိ-သာမ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၃၅၂။ (၁) (၂) နာဌာ-ဂိရိဒမနေ စတုရာသီတိယာ ပါဏသဟဿာနံ ဓမ္မာဘိသမယော ဒီသ္မာ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၃၅၆။

နာဌာဂိရိပေသန (နာ၊ထီ) [နာဌာဂိရိ+ပေသန (ဝိသ+ယု)] ဒေဝဒတ်၏ နာဌာဂိရိဆင်ကို လွှတ်ခြင်း။ နာဌာဂိရိပေသန။ ဝိ၊ဂ။၄၅၆။ နာဌာဂိရိဝိဿဇ္ဇန-လည်းကြည့်။

နာဌာဂိရိဝိဿဇ္ဇန (နာ) [နာဌာဂိရိ+ဝိဿဇ္ဇန] (ဒေဝဒတ်၏) နာဌာဂိရိဆင်ကို လွှတ်ခြင်း၊ (ဒေဝဒတ်၏ လှုံ့လကြောင့် ရာဇဂြိုဟ်မြို့တော်-ဆင်တင်းကုပ်မှ ဆင်ထိန်းများ လွှတ်လိုက်-သဖြင့် ကိုယ်တော်မြတ်ထံ ထိုးသတ်ရန်ရောက်-လာသော နာဌာဂိရိဆင်ကို မေတ္တာစိတ်တော်-ဖြင့် ဖြန့်၍ ဆုံးမတော်မူသည်။ ဝိ၊ဂ။၃၅၂-ကြည့်။) နာဌာဂိရိဝိဿဇ္ဇနေန တသ-ဒေါ်သော ပါကဋော ဇာတော။ ဇာ၊ဌ၊၃။ ၈၉။

နာဌိ (ထီ) [နလ+ဏ+ဏ္ဍ။ နလ ဂန္ဓေ၊ ဏော၊ နာလံ၊ နာဌိပိ။ ဓာန်၊ဌိ။၄၅၃။ (နာလိ, နာလီ-သံ၊ ဏာလီ-ပြာ)] (၁) အရိုး၊ ဆတံ၊ ရိုးထံ။ (၂) ကွမ်းစား–စလယ် (ပြည်)။ (၃) ကွမ်းစား–စလယ် – တောင်း။ (၄) ကျည်တောက်။ (၅) ကန်စွန်းပင်။ (၆) ကျ။ ပင်။ (၇) လည်ချောင်း။ (ပြန်တံ, အခေါင်း-ရှိသော ပင်ရိုး, ပင်တံ၊ ကြာရိုး၊ ၂၄-မိနစ် အချိန်, ဆင် ကကြိုးတန်ဆာ, တူးမြောင်း, ကြာပန်း။P.S.D.။)

(၁) အရိုး၊ အတံ၊ ရိုးတံ။ အန္တမသော ဥသီရနာဌိမတ္ထာနိပိ (ဥသီရိနာဌမတ္ထာနိပိ။ သီ၊သျှာ၊ကံ၊ဣ။မူကွဲ။ အံ၊၁။ ၂၀၅။) (–မဋ္ဌ၊ ၄။ ၂၃၃။ မ၊ဌီ၊၃။ ၄၂၁။)

(၂) ကွမ်းစား–စလယ်၊(ပြည်)။ မဟန္တာ ပဋ္ဌ နာဌိယော၊ နာဌိယော ပဋ္ဌ မဏ္ဍိမာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၀၄။ ပတ္ထော နာမ နာဌိမတ္ထံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၁၄၅။ ကေ ဘောသ္ဇ နာဌိမတ္ထံ ကတ္တာ။ ဝိ၊ဌ၊၄။ ၁၀၉။ ဝိ၊သင်္ဂ။ ၂၉၆။ (–ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၃။ ဝိ၊ဌ၊၄။ ၂၅၃။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၂၀၁။ ဒီ၊ဌ၊၃။ ၄၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၂၀။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၁၁၀၊ ၁၉၈၊ ၂၉၃။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၄၃၃။ ပေတ၊ဌ။ ၂၆၅။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ၂၆၉၊ ၄၄၃။ ဝ၀ိရ။ ၂၈။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄၂၂။ သာရတ္ထ၊၃။ ၉၂။ ဝိမတိ၊၁။ ၃၄၈။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၃၁၈။ ကခ်ါ၊ဌီ၊သစ်။ ၄၀၀။ အံ၊ဌီ၊ ၁။ ၂၀၂။)

(၃) ကွမ်းစား–စလယ်–တောင်း။ နိရ-ယော တိပုစုဏ္ဏာဘရိတာ နာဌိဝိယ သတ္ထေဟိ နိရန္တတော။ မ၊ဌ၊၄။ ၁၁၁။ နာဌိယာ မိန-မာနော ဝိယ။ အဘိ၊ဌ၊၁။ ၁၆၆။ နာဌိယံ ပက္ခိပိတ္တာ မိနမာနော ဝိယ။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၁၃၆။ နာဌိယာ (ဒီ၊ဌ၊၁။ ၄၅)တိ တုမ္ဗေန၊ အာဌကေန ဝါ။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။ ၂၀၃။ (–ဝိ၊ ၃။ ၃၄၄။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၁၉၁။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၁၃။ ဝိ-မတိ၊ ၂။ ၁၉၁။ ဒီ၊ဌီ၊ခ။ ၁ ၂၄။ ဒီ၊ဌီ၊ ၂။ ၁၈၈၊ ၂၆၀။ မ၊ဌီ၊ ၂။ ၁၅၉။ မ၊ဌီ၊၃။ ၃ ၂၄။ သံ၊ဌီ၊၁။ ၂၂၁။ သံ၊ဌီ၊ ၂။ ၃၉၂။ အံ၊ဌီ၊ ၂။ ၂၅၁။ မူလဌီ၊ ၂။ ၉၄။)

(၄) ကျည်တောက်။ တေလသာဇနေသု ဝိသာဏေ ဝါ နာဌိယံ ဝါ အလာဗုကေ ဝါ။

ဝိ၊ဌ၊၁။ ၂၅၄။ နှာဇွန်ယဉ် အဝသိဌ ကေလ်ဟောတိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။ ၂၈၁။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၁၃၂။ သာရတ္ထ၊၂။ ၂၂၉၊ ၂၃၀။)

(၅) ကန်စွန်းပင်။ နှာဇွန်ကာ[1] (၄)အနက်သာဂေ-ကြည့်။ (၆) ကျ||ပင်။ နှာဇွန်-ကေရ[2]-ကြည့်။ (၇) လည်ချောင်း။ နှာဇွန်-မဏ္ဍ-ကြည့်။

နှာဇွန်က (ပု) [ယဒိစ္ဆာနှာမ်] နှာဇွန်ကတောင် (ယင်းတောင်သည် ဝေဿန္တရာနှင့် မဒ္ဒီဒေဝီ ဝင်္ကတောင်အသွား လမ်းဌ ဗြဟ္မရသော တောင်ဖြစ်သည်။ D.P လည်း ကြည့်။) (၂) နှာဇွန်ကစစ်ဗိုလ်ချုပ်။ (၁) နှာဇွန်ကံ နာမ ပဗ္ဗတံ။ ဇာ၊၂။၃၃၃။ (၂) နှာဇွန်သော-ဘွမ်နှာဇွန်ကံ၊ မဟာဝံသ။ ၂၅။၁၁။ D.P. လည်းကြည့်။

နှာဇွန်ကာ[1] (ထီ) [နှာဇွန်+က+အာ။ (နှာလိ-ကာ-သံ၊ ဏာလိအာ–ပြာ)] (၁)ကွမ်းစား–စလယ်–ခွက်။ (၂) ကျည်တောက်။ (၃) မီးခပြောင်း၊ မီးပြေ။ (၄)ကန်စွန်းနွယ်။ (၅) နှာရီစက်ယန္တရား။ (နှာရီစက်, နှာရီ။ ပုဒ္ဓိ၊ သီ၊ကန်၊)

(၁) ကွမ်းစား–စလယ်–ခွက်။ နှာဇွန်-ကောဒန-ကြည့်။

(၂) ကျည်တောက်။ နှာဇွန်ကံ အသိ (ခဏ) ဆတ္တံ။ ဒီ၊၁။၇၊ ၆၂။ စူဠနီ။ ၂၅၄၊ ၂၈၁။ (–ဝိ၊ဌ၊၄။ ၁၂၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၃၄၀။)

(၃) မီးပြောင်း၊ မီးပြေ။ နှာဇွန်ကသဏ္ဌာ-သဌ (နှာဇွန်ကဌ ပဌိစ္စ သဏ္ဌာသဌ၊ ဣ၊က) ပဌိစ္စ။ အံ၊၁။ ၂၁၁။ အဋ္ဌ ဒတ္ထာ နှာဇွန်ကာယ ဓမ္မေ။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၂၉။ ပဏ္ဍေနဲ ဝံသကာ-ရေန ကတာ နှာဇွန်ကာ။ ဒီ၊ဌ၊၁။ ၁၂၇။

(၄) ကန်စွန်းနွယ်။ နှာဇွန်ကာ (ဒီ၊ဌ၊၃။ ၅၂)တိ နှာဇွန်ဝလ္လိ။ ဒီ၊ဌ၊၃။ ၄၆။

(၅) နှာရီစက်ယန္တရား။ နှာဇွန်ကာယန္တ-ကြည့်။

နှာဇွန်ကာ[2] (ထီ) [နှာဇွ+ဣက+အာ။ (နှဇ+ဏ+ဣက+အာ)] (၁) အကြောင်း–မူလ–ရှိသော(စကား)။ (၂) အနက်ထွက်ရာလမ်း ကြောင်း ရှိသော (စကား)။ (၁) နှာဇ (၂) အနက်သာဂေ-ကြည့်။ (၂) နှာဇ (၃) အနက်သာဂေ-ကြည့်။

နှာဇွန်ကာကာရ (ပု) [နှာဇွန်ကာ+အာကာရ] ကွမ်းစား – စလယ် – ခွက် – တောင်း – အသွင်–သဏ္ဌာန်။ နှာဇွန်ကေရ (အပ၊ဌ၊ ၂။ ၁၃၁)-ကြည့်။

နှာဇွန်ကာဂဇ္ဆ (ပု) [နှာဇွန်ကာ+ဂဇ္ဆ] ရှည်လျားသော တိုက်ခန်း၊ တိုက်ခန်းရှည်။ နှာဇွန်ကာ-ဂဇ္ဆော(ဝိ၊ဌ။ ၂၉၇)တိ ဝိတ္ထာရတော ဒီဃ-တိဂုဏာယာမော ဒီဃဂဇ္ဆော။ ဝိ၊ဌ၊ ၆။ ၆၁။

နှာဇွန်ကာ(ဏ)ယန္တ (နှ)[နှာဇွန်ကာ (ဏ)+ယန္တ] နှာရီစက်ယန္တရား၊စက်နှာရီ။ နှာဇွန်ကာ (ဏ)-ယန္တ (မ၊ဌ၊၁။ ၁၆၆။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၆၇)ဣ-ကာလမာနနှာဇွန်ကာယန္တံ (နှာ၃ိကာယန္တဣ-ကာလ မာနနှာ၃ကာယန္တံ) အာဟု။ မ၊ဌ၊ ၁။ ၂၆၄။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၄၀။

နှာဇွန်ကေရ[2] (နှ) [နှာဇွန်ကာ + ဣရ။ (နှာရီ-ကေလ-သံ၊ ဏာရိလေ-ပြာ)] အုန်းသီး၊ ကွမ်းစား–စလယ်–ခွက်–တောင်း–အသွင်–သဏ္ဌာန်–အားဖြင့်ဖြစ်သော အသီး။ အုံ့သီး၏ ဂုဏ်စွမ်းရည်သတ္တိ၊ ပခုက္ကူ၊ ဓာန်၊သျှ၊ သစ်။ ကြည့်။

နှာဇွန်ကေရုံ (နှ၊ပ၊ဇ)—ဇာ၊ဌ၊၅။ ၄၀၀။ နှာဇွ-ကေရုံ (ဒု၊ဇ)—ဇာ၊ ၂။ ၈။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၂၆၆။ ဝိ၊ဌ၊၄။ ၂၅၆။ ကခ်။ ၃၁၇။ ဝိ၊သင်္ဂ၊။ ၁၀၈၊ ၃၁၄၊ ၄၀၆။ နှာဇွန်ကေရုနီ(ဒု၊ဗ)— ဝိ၊ဌ၊ ၄။ ၂၅၆။ ဝိ၊သင်္ဂ၊။ ၄၀၆။ နှာဇွန်ကေရဿ(ဆ၊ဇ)-ဝိ၊ဌ၊ ၃။ ၂၉။ ဝိ၊သင်္ဂ၊။ ၇၉။ အတ္ထ၊ဌ၊ ၁။ ၃၁ ၂။

သာရတ္ထ၊၃။ ၂၁။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၁။ နာဇီကေရဗ္ဗ
ပါဒါသိ(အပ၊၁။ ၂၀၂)နဏ္ဍ နာဇီကာကာရေန
ပဝတ္ထံ ဖလံ နာဇီကေရံ။ အပ၊ဌ၊ ၂။၁၇၁။
(–ဝိ၊ဌ၊၃။ ၁၀၀၊၁၀၂၊၁၂၂၊၃၇၄၊၃ဂ၄။
ကခ်ီ။ ၂၃၁။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၆၀။ သုတ္တ၊နိဿ၊ ၂။
၁ဂ၅။ ထေရ၊ဌ၊၁။ ၂၆ ၂။ ဇာ၊ဌ၊၄။၁၆ ၂။)

နာဇီကေရ² (ပု) [နာဇီ+ဏ္ဍရ။ က-လ၁။ နာဇီ
ဝိယ ဇာယတီတိ နာဇီကေရော၊ အညတ္ထေ
ဏ္ဍရော၊ကောဇ္ဇော စ။ ခန်၊ဌီ။၆၀၄။(နာရီ-
ကေလ-သံ၊ ဏာရီရေ-ပြာ၊ နာလိယရ-
အဒ္ဓမာဂမီ)] အုန်းပင်။ တာလံ နာဇီ-
ကေရံ ဝါ အာရုဗ္ဘေ ယောတ္ထေန ဖလပိဏ္ဍီ
ဩတာရေတ္မာ။ ဝိ၊သင်္ကာ။၁၁ဇ။

နာဇီကေရ³ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] နာဇီကေရ
အမည်ရှိသော မင်း။ (ယင်းသည် ကာလင်
တိုင်း ဒန္ဓပုရမြို့တော်၌ မင်းပြုခဲ့သည်၊ တရား
မစောင့်သော မင်းတည်း၊ တရားစောင့်သော
ရသေ့တို့ကို ခွေးကျွေး ကွပ်မျက်ခဲ့သဖြင့်
အဝီစိငရဲ၌ ကျခံရသည်။ ဇာ၊ဌ၊၅။၁၅ ၂။)
နာဇီကေရော ပဌသု တာပသသတေသု
အဗ္ဗုနော စ အဂ်ီရသေ အပရဒ္ဓေ ပထဝိ
ဘိန္ဒိတ္မာ နိရယံ ပဝိဋ္ဌော။ ဒီ၊ဌ၊၁။ ၂၃ဂ။
(–ဇာ၊ ၂။ဂ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၁၅ဝ-၁။)

နာဇီကေရဇာတိ (ထီ) [နာဇီကေရ+ဇာတိ]
အုန်းပင်မျိုး။ အညာ နာဇီကေရဇာတိ။
မ၊ဌ၊၃။ ၂ဇ၅။

နာဇီကေရတေလဝဏ္ဏ (တိ) [နာဇီကေရ-
တေလ+ဝဏ္ဏ] အုန်းဆီ အဆင်းရှိသော (ဆီ
ကြည်)။ သာ ဝဏ္ဏဒတာ နာဇီကေရတေလ-
ဝဏ္ဏာ။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၃ဂ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၅ဂ။

နာဇီကေရပဏ္ဏ (နာ) [နာဇီကေရ+ပဏ္ဏ] အုန်း-
ရွက်-လက်။ နာဇီကေရပဏ္ဏာဒီသု စ ကေ-
ပဏ္ဍမ္ပိ။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၃ ၂ ၂။ မဟာနိ၊ဌ။၃၅၁။

နာဇီကေရပါနသညာ (ထီ) [နာဇီကေရပါန+
သညာ]အုန်းရည်ဟူသော-အမှတ်-သညာ။
ဝေ၀ံ နာဇီကေရပါနသညာယ မဇ္ဈံ ပိ၀ဏ္ဏ-
ဿ အကုသလံ နု ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊
၂။ဂ၀။ ဝိမတိ၊၁။၁၁ ၂။

နာဇီကေရပုပ္ဖ (နာ) [နာဇီကေရ+ပုပ္ဖ] အုန်း-
ပန်း-ပွင့်။ ပုပ္ဖါသ၀ေါတိ နာဇီကေရပုပ္ဖာ-
ဒိတော အဿ၀နကအာသ၀ေါ။ သံ၊ဌီ၊ ၂။
၅ဂ၆။

နာဇီကေရဖလ (နာ) [နာဇီကေရ+ဖလ]အုန်း
သီး။ နာဇီကေရဖလံ ဂယ္ဟံ၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌသ-
ဒါသယံ။ အပ၊ ၂။ဇ ၂။ ထေရ၊ဌ၊၁။ဂ၀၃။
(–ဝိ၊သင်္ကာ။၁၀ဂ။ ထေရ၊ဌ၊၁။ဂဂ။ ၀ဇိရ။
ဂဂ။)နာဇီကေရ² လည်းကြည့်။

နာဇီကေရဖလဒါယက (ပု) [နာဇီကေရဖလ+
ဒါယက] အုန်းသီးကို လှူဒါန်းသူ။ အုန်းသီး
ဒါယကာ။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

နာဇီကေရဖလဒါယကဗ္ဗရ (ပု) [နာဇီကေရ-
ဖလဒါယက+ထေရ] နာဇီကေရဖလဒါယက
ထေရ်။ အုန်းသီးကိုလှူဒါန်းခဲ့သောမထေရ်။
ယင်းမထေရ် လွန်ခဲ့သောကိုးဆယ့်တစ်ကမ္ဘာ
ထက်က ပဒုမုတ္တရာဘုရားရှင်အား အုန်းသီး
လှူခဲ့သော ကုသိုလ်ကောင်းမှုကြောင့် ဒုဂ္ဂ-
တိ ဘ၀မလားရောက်ရပဲ ဤဘုရားလက်ထက်
တွင် ပဋ္ဌိသမ္ဘိဒါလေးပါး, ဝိမောက္ခရှစ်ပါး,
အဘိညာဉ် ခြောက်ပါးပိုင်ရှင် ရဟန္တာဖြစ်၍
နိဗ္ဗာန်ဝင်ခဲ့လေသည်။ နာဇီကေရဖလဒါယ-
ကတ္ထေရသာ၀ဒါနံ ဒသမံ။ အပ၊ ၂။ဇ ၂။

နာဇီကေရရဇ္ဇု (နပုတိ) [နာဇီကေရ+ရဇ္ဇု]
အုန်းဆံကြိုး။ မဟန္တံ နာဇီကေရရဇ္ဇု ဝိယ
ဒုစ္ဆိဏ္ဏံ ဟောတိ။ မ၊ဌ၊၃။၁၁၆။

နာဇီကေရ၀ဋ္ဋ (နာ) [နာဇီကေရ + ဝဋ္ဋ]
အုန်းပင်တို့၏တည်ရာဆင်ပ်။ အုန်းပင် တို့ တည်
ရှိရာ ပင်လယ်ဆင်ပ်ကမ်း။ ယင်းသည် B.E

ဝ်ဂ်ဝ-ဝ်ဂ်ဝ-အတွင်း သီဟိုဠ်ကျွန်း (သီရိ လင်္ကာ)၌ ထင်ရှားသည့် ဆိပ်ကမ်းတခု ဖြစ်သည်။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

နာဠိကေရဝတ္ထုနာမမဓိဋ္ဌိတ (တိ) [နာဠိကေရ-ဝတ္ထုနာမ+အဓိဋ္ဌိတ] အုန်းပင်တို့၏ တည်ရာ အမည်ဖြင့် တည်ရှိခဲ့သော ပင်လယ်ဆိပ်ကမ်း။ တိတ္ထံ အထော နာဠိကေရ-ဝတ္ထုနာမ မဓိဋ္ဌိ-တော။ မဟာဝံသ၊၇၀။၁၄။

နာဠိကေရဝန (နဿ) [နာဠိကေရ+ဝန] အုန်း-တော–ဥယျာဉ်။ ဇမ္ဗုယော ပနသာ တာ-လာ၊ နာဠိကေရဝနာနိ စ။ ဝိမာန။ ၆၁။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၇၃။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၄၀။)

နာဠိကေရသဏ္ဌာရိယ (နဿ) [နာဠိကေရ+သဏ္ဌာ-ရိယ] လှည့်လည်–သွား–လာ–ရာ အုန်း-တော။ နာဠိကေရသဏ္ဌာရိယေနေဝါ (ဇာ၊ ၂။၁၁၄) တိ နာဠိကေရဝနေနေဝ အညံ နာဠိကေရဝနံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၄၀။

နာဠိကေရသာဋ္ဌဝ (ပု) [နာဠိကေရ+သာဋ္ဌဝ] အုန်းမုန်ချို၊ အုန်းမှန်ကူ။ တိဿံ ဘဂဝန္တံ ဒိသ္မာ ပဿန္တမာနသော သုမဇုရံ ပနသဖလံ အဘိသင်္ခတံ နာဠိကေရသာဋ္ဌဝံ (သာဋ္ဌဝနံ၊ သီ။သာဋ္ဌဝ၊ က) အဒါသိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၆၁။

နာဠိကေရဟီရ (ပု) [နာဠိကေရ + ဟီရ] အုန်းဆံမျှင်။ သုတ္တမကစိ၀ါကနာဠိကေရ-ဟီရစမ္မမယာ ရဇ္ဇုကာ ၀ါ ယောတ္တာနိ ၀ါ ၀ါကေ စ နာဠိကေရဟီရေ စ ၀ဋ္ဋေတ္မာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၈၁။ ကင်္ခါ။ ၂၆၂။ ဝိ၊သင်္ဘာ။၃၀၆။ (–ဝိမတိ၊၁။၃၀၂။)

နာဠိကေရာဒိအာရာမ (ပု) [နာဠိကေရ+အာဒိ +အာရာမ] အုန်း စသော–အာရုမ်(အရံ) –ဥယျာဉ်–ခြံ။ ခေတ္တံ (၀ါ) ဟောတု နာဠိကေရာဒိအာရာမော ၀ါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၀၀။ ဝိ၊သင်္ဘာ။၄၃၄။ (–ကင်္ခါ။၃၁၆။ သာရတ္ထ၊၃။၄၀၁။)

နာဠိကေရာရာမ (ပု) [နာဠိကေရ+အာရာမ] အုန်း–အာရုမ်(အရံ)–ဥယျာဉ်–ခြံ။ သံ၊ယ၊ နာဠိကေရာရာမော ဒူရေ ဟောတိ။ ဝိ၊သင်္ဘာ။ ၃၀၃။ ကင်္ခါ၊ဋ္ဌ၊သစ်။ ၄၂၂။

နာဠိကောဒန (ပုဿ) [နာဠိကာ+ဩဒန] တံကွမ်း-စားချက် ထမင်း၊ တစလယ်ချက်ထမင်း။ နာဠိကောဒန (ဝိ၊၁၊၃၅၃။ ဝိ၊၂။၃၁၈) ဣမိ မဂဓနာဠိယာ ကောယ ထဏ္ဍုလနာဠိယာ ဩဒနံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၈၂။ နာဠိကောဒနော၀ ပကွော။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၃၄။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၂၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၄၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၉၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၄၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၁။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁ဝ၆။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၂၂၈။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၄၁။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၉၄။ သာရတ္ထ၊၃။ ၃ဝ၄။ ကင်္ခါ၊ဋ္ဌ၊သစ်။ ၃၂ ၂။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။ ၂၁၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁ဝ၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃ ၂ ၈။)

နာဠိကောဒနပရမ (တိ) [နာဠိကောဒန+ပရမ] တကွမ်းစားချက် ထမင်း အတိုင်းအရှည်ရှိ သော၊ တစလယ်ချက်ထမင်း အတိုင်းအရှည် ရှိသော။ ယဏော နာဠိကောဒနပရမံ ဘုဉ္ဇာမိ။ ဒီ၊ ၂။ ၁ဖ၁။ သံ၊ ၂။ ၁ ၁ ၉။

နာဠိကောဒနပရမတာ (ထီ)[နာဠိကောဒနပရမ +တာ]တကွမ်းစားချက် ထမင်း အတိုင်းရှည် ရှိသည်၏အဖြစ်၊ တစလယ်ချက်ထမင်း အတိုင်း အရှည်ရှိသည်၏ အဖြစ်။ နာဠိကောဒနပရမ-တာယ သဏ္ဌာသိ။ သံ၊ ၁။ ၈ ၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁ ၄ ၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃ ၀ ၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃ ၂ ၉။ (–ဓမ္မ။ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ ၇ ၂။)

နာဠိကောဒနမတ္တ (တိ) [နာဠိကောဒန+မတ္တ] နာဠိကောဒနပရမ (အနက်)-ကြည့်။ ပရမ-ပမာဏေန နာဠိကောဒနမတ္တံ ဘုဉ္ဇာမိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၂ ၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၉ ၁။

နာဠိကောဒနမတ္တလာဘီ (တိ) [နာဠိကောဒန-မတ္တ+လာဘ+ဏီ] တကွမ်းစား–တစလယ်

–ချက်ထမင်းမျှကိုရ–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊ သူ။ နာဠိခကာဒနမတ္တလာဘီ မနုဿံ ဂဒဟ-တ္ထာ။ အံ၊ဌ၊၂။၂၀၉။

နာဠိဇယ် (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] နာဠိဇယ်ပုဏ္ဏား။ နာဠိဇယ် ပြာဟ္မဏံ ·အာမန္တေသိ။ မ၊၂။ ၃၁၀။

နာဠိပန္ဒ (တ္ထ) (ပု) [နာဠိ+ပန္ဒ(တ္ထ)]။ ဥတ္တမဂ်မ္ပိ သီသေ ယော ကဠေကော သုဝဏ္ဏာဒီမယော၊ သော "နာဠိပတ္ထော"တိ ကထိတော။ ဓာန်၊ ဋီ။၂၉၄။] ဦးရစ်၊ ဦးထုပ်၊ ခေါင်းပေါင်း။ သေနကော သီသတော နာဠိပန္ဒံ အပနေ-တ္ထာ။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။၂၉၃။ (–၂၁၃။ နာဠိပတ္ထံ နာမ သိရောဝေဌနံ။ ဇာ၊ဋီ။၅၄၂။)

နာဠိပူရဏ (ထိ) [နာဠိ+ပူရဏ] ကျည်တောက် ၌ ပြည့်သော (ဆီ)။ နာဠိပူရဏာဒီနံ (အ-ဘာ၀)ဝသေန "နတ္ထိ"တိ ဟောတိ။ အဘိ၊ဌ၊ ၁။၂၅၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၃၁။

နာဠိမဏ္ဍ (ပု၊နဝ) [နာဠိ+မဏ္ဍ] လည်ချောင်း၏ အလယ်။ ကဿ နာဠိမဏ္ဍံ နာတိက္ကမတိ အရိယာနံ ပါနကာဒီသညီနံ။ ဝဇိရ။၃၅၄။

နာဠိမဏ္ဍဂတ (တိ) [နာဠိမဏ္ဍ+ဂတ] ရိုးတံ၏ အလယ်သို့ ရောက်သော၊ ရိုးတံ၏အလယ်၌–ဖြစ်–တည်–သော။ ကောဝ ပါဏကော နာဠိမဏ္ဍဂတံ ကဏ္ဍံ ဝိဗ္ဗတိ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၁၂၂။

နာဠိမတ္ထဗီဇ (နဝ) [နာဠိမတ္ထ+ဗီဇ] တစလယ် အတိုင်းအရှည်ရှိသော မျိုးစေ့။ နာဠိမတ္ထဗီဇံ ဌပေတ္ထာ သေသံ ခါဒိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၁၉၇။

နာဠိယန္တ (နဝ) [နာဠိ+ယန္တ] ယန္တရားစက်၊ စက်ယန္တရား။ ဘေ တတ္ထ နာဠိယန္တံ သဇ္ဇေ-တ္ထာ။ ဗာဘိ၊ဌ၊၁။၃၁၄။ နာဠိယန္တံ ယောဇေ-တ္ထာ မဟာပထဝိယာ ဟေဋ္ဌိမတလေ ပဗ္ဗ-ကောဇံ ဥဒ္ဓံ မုခံ ကတ္ထာ အာကဇ္ဆေ-ဌ္ဌော ဝိယ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၂။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၃၇။

နာဠိဝလ္လိ (ထိ) [နာဠိ+ဝလ္လိ] ကန်စွန်းနွယ်။ နာဠိကာ (ဒီ၊ဌ၊၃။၅၂)တိ နာဠိဝလ္လိ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၃။၄၆။

နာဠိသီသ (တိ) [နာဠိ+သီသ] ဝါးပိုးဆစ်–ဝါး ကျည်တောက် – နှင့်တူသော နှဉ်းခေါင်းရှိ သော။ နာဠိသီသော ဝါ မဟာဝေဠု(ဏု) ပမ္ဘသဒိသေန သီသေန သမန္နာဂတော။ဝိ၊ ဌ၊၃။၃၁၀။ ဝိ၊သင်္ဂ်ဟ။၁၄၂။ ထူလဝေဠုပမ္ဘံ ဝိယ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ ယာ၀ ပရိယော-သာနံ သမတ္ထုလေန ဥစ္စေန သီသေန သမန္နာ-ဂတော နာဠိသီသော နာမ။ ဝိမတိ၊၂။ ၁၂၇။

နာဠိသောဘ္ဍ (ပု) [နာဠိ + သောဘ္ဍ] နာဠိ-သောဘ္ဍရှာ၊ နာဠိသောဘ္ဍအရပ် ယင်းသည် B.E.၃၀၃-၄၀၇-တွင် သိပ်ုင်ကျွန်း (သီရိ လင်္ကာ)၌ နန်းတက်သော ဒုဋ္ဌဂါမဏိ ၊င်းကြီး နာဠိကတမိလ်ဧစ်ဗိုလ်ကို တိုက်ခိုက်ဖမ်းယူရာ ရှာဖြစ်သည်။ နာဠိသောဘ္ဍမှိ နာဠိကံ။ မဟာ ဝံသ၊၂၅။၁၀ D.P.လည်းကြည့်။

နိ— နဝ-ဗျည်းနှင့်ဣ-သရ ယှဉ်တွဲပေါင်းစပ်ရှိတ်ဆို ရသော နိသဒ္ဒါ။ ယင်းနိသည် —(၁) ဥပ-သာရ နိ။ (၂) အာဒေသ နိ-ဟု ၂-မျိုးရှိ၏။ ထိုတွင် ဥပသာရ နိ-သည်–(က) အကြွင်း အကျန်မရှိခြင်း=နိဿေသ။ (ခ) ထွက်ခြင်း =နိဂ္ဂတ။ (ဂ) အတွင်းသို့ သွင်းခြင်း= အန္တောပ၀ေသန။ (ဃ) ထုတ်ဆောင် ခြင်း=နိဟရဏ။ (င) မရှိခြင်း=အဘာ၀။ (စ) လွတ်–ထွက်မြောက်–ခြင်း=နိက္ခန္တ။ (ဆ) တားမြစ်ခြင်း=နိ၀ေ၀။ (ဇ) ဝေဘန် ခြင်း = ဝိဘဇန။ (ဈ) ထင်စွာပြုခြင်း = ပါတုကမ္မ။ (ည) ပြီးဆုံးခြင်း = အ၀သာန။ (ဋ) ပိုင်းခြား – သတ်မှတ်–ဆုံးဖြတ်–ခြင်း =အ၀ဓာရဏ။ (ဌ) ဆောင်ရွက် – မှတ်သား – ခြင်း= ဥပဓာရဏ။ (ဍ) လိမ္မာသူ = ဆေက။ (ဎ) နှိုင်းခိုင်း – နှိုင်းယှဉ် – ခြင်း=

ဥပမာ အနက်တို့၌ ဖြစ်၏။ (ဓာန်။၁၁၆၅။ နှာ၊ရှု။၁၂၇။ နိတိ၊သုတ္တ၊နှာ။၁၆၇။ ကေ-ကွရကောသ။၆၈၊၆၉၊၇၀။ ထောမ။ စိန္တာ-မဏိ။)

(က) အကြွင်းအကျန်မရှိခြင်း=နိဿေ-သ။ နိရဝသေသ (ဗုဒ္ဓဝံ။၃၂၇။ မိလိန္ဒ။၁၅၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၅) ကြည့်။ (ခ) ထွက်ခြင်း=နိဂ္ဂတ။ နိက္ကိလေသ (အဘိ၊က။၃၂၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၀။ မ၊ဋီ၊၂။၃၀၀) ကြည့်။ (ဂ) အတွင်းသို့ သွင်းခြင်း = အန္တောပဝေသန။ နိခါတ (ဝိ၊၁။၅၈။ ဒီ၊၂။၁၄၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၆။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၃) – ကြည့်။ (ဃ) ထုတ်ဆောင်ခြင်း=နီဟရဏ။ နိဒ္ဓါရဏ (သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၄၇၉။ နေတ္တိ၊ဋီ။၁၀၃) ကြည့်။ (င) မရှိခြင်း=အဘာဝ။ နိမ္မက္ခိက (အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၁။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၀) နိမ္မန (ဇာ၊၁။၈၀) ကြည့်။ (စ) လွတ်–ထွက်မြောက်– ခြင်း=နိက္ခန္တ။ နိမ္မာန (ဒီ၊၂။၃၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၆) ကြည့်။ (ဆ) တားမြစ်ခြင်း = နိသေဓ။ နိဝါရေတိ (ဝိ၊၂။၃၇၃။ ဒီ၊၃။၁၅၃။ အံ၊၂။ ၁၂၁) ကြည့်။ (ဇ) ဝေဘန်ခြင်း=ဝိဘ-ဇန။ နိဒ္ဒေသ (နေတ္တိ။၅) ကြည့်။ (ဈ) ထင်စွာပြခြင်း=ပါတုကမ္မ။ နိမ္မိတ (ဝိမာန၊ ဋ္ဌ။၁၆၆။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၅၃)ကြည့်။ (ည) ပြီးဆုံးခြင်း=အဝသာန။ နိဋ္ဌိတ (ဝိ၊၁။၁၂။ ဝိ၊ ၂။၄၇၀။ ဝိ၊၄။၈၁။ ဒီ၊ ၂။၁၉၀) ကြည့်။ (ဋ) ပိုင်းခြား–သတ်မှတ်–ဆုံးဖြတ်–ခြင်း =အဝဓာရဏ။ နိစ္ဆယ (အပ၊ ၂။၁၆၄။ ပေ-ဋကော။ ၂၄၈။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၃၃) ကြည့်။ (ဌ) ဆောင်ရွက်–မှတ်သား–ခြင်း= ဥပဓာရဏ။ နိသာမန (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၅။ မ၊ဋီ၊၃။၁၄) ကြည့်။ (ဍ)လိမ္ပသူ=ဆောက။ နိပုဏ (ဝိ၊၃။၅၊၇။ ဒီ၊ ၂။၃၁-၂) ကြည့်။ (ဎ) နှိုင်းခိုင်း–နှိုင်းယှဉ်–ကြောင်း=ဥပမာ။ နိဒဿန (ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၇၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၄။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။၃၂၇) ကြည့်။ (ဏ) အာဒေသ နိ-သည်–(က) ယောဝိဘတ်၏ အာဒေသ နိ။ (ခ) သို့ ဝိဘတ်၏အာဒေသ နိ-အားဖြင့် ၂-မျိုးရှိ၏။ (က) ကစ္စည်း။ ၂၁၄၊ ၂၁ဂ-ကြည့်။ (ခ) ကစ္စည်း။ ၂၁၂၊ ၂၂၆-ကြည့်။

နိဗ္ဗစ္ဆ (တိ) [နိ+ဗ္ဗစ္ဆာ] အလိုမရှိသော၊သူ။ အပ္ပိစ္ဆ (ဒီ၊ဋီ၊၃။ ၂၈၆) ကြည့်။

နိဥ္ဇဒ္ဓစ္ဆ (တိ) [နိ+ဥဒ္ဓစ္ဆ] ပျံ့လွင့်ခြင်း–ဥဒ္ဓစ္ဆ–မရှိ–ကင်း–သော၊သူ။ နိဥ္ဇဒ္ဓစ္ဆာ စရတိတိ ဝိညာဏစရိယာ။ ပဋိသံ။၂၈။

နိကစ္ဆ (ကြိ၊ဝိ) [နိ+ကရ+တ္ဆ။ နိကရ+တ္ဆ။ နိရ္ဝတ္ထိ။၂၆၃။] ကောက်ကျစ်–စဉ်းလဲ–လိမ်လည်–လှည့်ပတ်–ရှိ။ နိကစ္ဆာ (ဝိ၊၁။ ၁၁၆) တိ ဝဏ္ဏေတ္ဆာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၈။ (–သံ၊ ၁။ ၂၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၁။)

နိကစ္ဆာ (ထီ) [နိကတိ+နာ] ကောက်ကျစ်–စဉ်းလဲ–လိမ်လည်–လှည့်ပတ်– ခြင်းဖြင့်။ နိကစ္ဆာ(သံ၊၁။ ၂၂)တိ နိကတိယာ ဝဏ္ဏ-နာယ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၁။

နိကဋ္ဌ (တိ) [နိ+ကဋ္ဌ။ နိ+ကရ+အ။ ပါဒိ-တော ယဒါဒိနာ ကဋ္ဌော၊ နိကဋ္ဌော၊ နတ္ထိ ကဋ္ဌော အာဝရဏံ တေဿာတိ ဝါ နိကဋ္ဌော။ ဓာန်၊ဋီ။၂၀၄-၆။ နိကဋ္ဌေ သန္ဓိဟိတေ။ ယင်း ၁၁၉၄။ နိ+ဗဒ္ဓါထေကဋ္ဌစ်၊ နိ+ကဋ္ဌအ စ်ဝါ၊ သမိပေ, နိဗဒ္ဓေ စ။ ထောမ။ (နိကဋ္ဌ–သံ, ဏိအဒ္ဒ-ပြာ)] နီးသော၊ မဝေးသော၊ ပိတ်ပင်ခြင်း မရှိသော။ (နီးသော၊မြဲသော။ နိထာမ။)သမီပံနိကဋ္ဌာသန္နော။ ဓာန်။၂၀၅။

နိကဋ္ဌ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] (၁) နိကဋ္ဌအမည်ရှိသော–ဥပါသကာ–သီတင်းသည်။ (ယင်းသည် နာတိကရွာ၌ နေထိုင်ပြီး ကွယ်လွန်၍ သုဒ္ဓါဝါသဘုံ၌ဖြစ်သူအနာဂါမ် ဥပသကာဖြစ်၏။ ဒီ။ ၂။ ၂၇-၉။ D.P.လည်းကြည့်။) (၂) နိကဋ္ဌအမည်ရှိသော မထေရ်။ (ယင်းထေရ်သည် ဘုရားရှင် ဝေလာလီပြည် မဟာဝုန်

တော ကူဋ္ဌာဂါရကျောင်းတိုက်၌ သီတင်းသုံး
တော်မူစဉ်ဘုရားရှင်ထံရောက်ရှိ၍ဘုရားရှင်နှင့်
အတူသီတင်းသုံးတော်မူခဲ့သည့် ထင်ရှားသော
တပည့်သာဝက ဖြစ်၏။ အံ၊၃။၃၆၂။) (၁)
နိုကဋ္ဌော နာမ ဘဒ္ဒေ ဥပါသကော။ ဒီ၊၂။
၇၈။ (၂) အာယသ္မတာ စ နိုကဋ္ဌေန ..... ထေရေဟိ သာဝကေဟိ သဒ္ဓိ။ အံ၊၃။၃၆၂။
(–၃၆၃။)

နိုကဋ္ဌ (နာ) [နိ+ကဋ္ဌ+အ။ နိ+ကသ+တ။သန္ဓိ-
ကဋ္ဌ(ဓာန်၊ဋီ။၇၀၄ ၆)နှင့် ယှဉ်ကြည့်။ နိုက-
ဋ္ဌ-သံ)](၁)နည်းသော–တိုသော– ကာလ၊
တခဏချင်း။(တိ)(၂)နီးသော၊မဝေးသော။
(၃) ထွက်မြောက်သော။ (၁) နိုကဋ္ဌေ (ဇာ၊
၁။၁၀၉) တိ (နိုက္ကဆေတိ၊သျာ၊က) တသ္မိं-
ယေဝ ခဏေ အပ္ပမတ္တကေ ကာလေ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊
၃။၉၅။ (၂) နိုကဋ္ဌေ သမစေတယိ (ဇာ၊၁။
၁ဒ္ဓ၊) တိ သန္ဓိကေ ဌိတာ၀ တံ်ဃမရဏူပါယံ
စိန္တေသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ဌ၁၆။(–အပ၊၂။၂၄၂။)
(၃) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

နိုကဋ္ဌကာယ (တိ) [နိုကဋ္ဌ+ကာယ] ထွက်
မြောက်သော ကိုယ်ရှိသော၊ သူ။ နိုကဋ္ဌကာ-
ယော (အံ၊၁။၄၅၄) တိ နိဂ္ဂတကာယော
(ဝိဂယကာယော၊ က)။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၀။

နိုကဋ္ဌစိတ္တ (တိ) [နိုကဋ္ဌ+စိတ္တ] ထွက်မြောက်
သော စိတ်ရှိသော၊ သူ။ အနိုကဋ္ဌကာယော
အနိုကဋ္ဌစိတ္တော။ အံ၊၁။၄၅၄။ နိုကဋ္ဌကာယ-
လည်း ကြည့်။

နိုကဋ္ဌသုတ္တ (နာ) [နိုကဋ္ဌ+သုတ္တ] နိုကဋ္ဌသုတ်၊
(၁) အစ္စန်အဖျားကျသော တောကျောင်း
တို့ကိုမှီဝဲ၍ ယင်းကျောင်းတို့၌ ကာမဝိတက်,
ဗျာပါဒဝိတက်, ဝိဟိံသာဝိတက်တို့ကို ကြံ
သောပုဂ္ဂိုလ်သည် နိုကဋ္ဌကာယ အနိုကဋ္ဌစိတ္တ
=ကိုယ်သာကင်း၍ စိတ်မကင်းသော ပုဂ္ဂိုလ်
မည်၏, (၂) အစ္စန်အဖျားကျသော တော
ကျောင်းတို့ကို မှီဝဲပဲ ရှာနီးကျောင်း၌
နေကွမ္မဝိတက်, အဗျာပါဒဝိတက်, အဝိဟိံသာ
ဝိတက်တို့ကို ကြံသော ပုဂ္ဂိုလ်သည် အနိုကဋ္ဌ-
ကာယ နိုကဋ္ဌစိတ္တ=ကိုယ်မကင်းသော်လည်း
စိတ်ကင်းသော ပုဂ္ဂိုလ် မည်၏, (၃) အစ္စန်
အဖျားကျသော တောကျောင်းတို့ကို မှီဝဲပဲ
ရှာနီးကျောင်း၌ကာမဝိတက်, ဗျာပါဒဝိတက်,
ဝိဟိံသာဝိတက်တို့ကို ကြံသော ပုဂ္ဂိုလ်သည်
အနိုကဋ္ဌကာယ အနိုကဋ္ဌစိတ္တ= ကိုယ်လည်း
မကင်း စိတ်လည်းမကင်းသော ပုဂ္ဂိုလ်မည်၏,
(၄) အစ္စန်အဖျားကျသော တောကျောင်း
ကို မှီဝဲ၍ ယင်းကျောင်း၌ နေကွမ္မဝိတက်,
အဗျာပါဒဝိတက်, အဝိဟိံသာဝိတက် တို့ကို
ကြံသောပုဂ္ဂိုလ်သည် နိုကဋ္ဌကာယနိုကဋ္ဌစိတ္တ
=ကိုယ်လည်း ကင်း စိတ်လည်း ကင်းသော
ပုဂ္ဂိုလ် မည်၏ဟု အကျယ် ဟောပြရာသုတ်
အဂုံတ္တရ နိကာယ၊ စတုက္ကနိပါတ ပါဠိ၊ ၃-
ပဏ္ဏာသက၊ ၄-ဝဂ်၊ ၈-သုတ်။ အံ၊၁။၄၅၄-
၆ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၀။

နိုကဋ္ဌန္တ (တိ) [နိ+ကဋ+အန္တ] အောက်သို့-
ဆင်း– ထုတ်ဆောင်– သော၊သူ။ သူရိယမ္မိ။
ဒေဝပုတ္တံ အာဏာပေသိ "သူရိယ မဏ္ဍလ
နိုကဋ္ဌန္တော (နိဂ္ဂဏ္ဍန္တော၊ သီ၊သျာ) တာပေ-
ဟိ" တိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၅။

နိုကဏ္ဍိက (တိ) [နိ+ကဏ္ဍိက] (၁) နား၏အနီး၊
နားရင်း။ (၂) နား၏အနီး– နားရင်း– ၌
ကပ်၍–ပြောဆို တိုင်ပင်–ခြင်း။ (၁) နိုက-
ဏ္ဍိက (ဝိ၊၂။၃၅၆)ဣ ကဏ္ဍမူလံ ဝုစ္စတိ၊ ကဏ္ဍ-
မူလေ ဗဟေယျာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။
၂၀၂။ (–ကခ်။၃၁၉။ ၀ဇိရ။၃၇၄။ ကခ်၊
ဋီ၊သစ်။၄၇၂။) (၂) နိုကဏ္ဍိကာ (ဇာ၊၁။
၁၁၂) တိ ကဏ္ဍမူလေ မန္တနာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။
၁၁၄။(–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၂။ ဇာ၊ဋီ၊၄။၃၃၀။)

နိုကဏ္ဍိကဗေဒန (နာ) [နိုကဏ္ဍိက+ဗေဒန] နား၏
အနီး–နားရင်း–၌ ကပ်၍–ပြောဆို– တိုင်

ပင်–ခြင်း။ အနဝဇ္ဇကထာယံ နိုကဏ္ဍိကဇပ္ပ-
နေ. ပယောဇနာဘာဝေါ။ ဝင်ရ။၃၇၄။

နိုကတ (တိ) [နိုက+ကန္တ+အ (တ)။ နိုကန္တ-
တိတိ နိုကတောဝ၊ ကန္တ ဆေဒနေ၊ အ။ န-
လောပေါ်။ ခန်ဒီ။၇၃၇။သူ့စီ](၁)ကောက်
ကျစ်–စဉ်းလဲ–လိမ်လည်–လှည့်ပတ်–တတ်
သော၊ သူ။ (၂) ကောက်ကျစ်– စဉ်းလဲ–
လိမ်လည်–လှည့်ပတ်–အပ်သော၊ သူ။ (၃)
နိုကတ အမည်ရှိသော သီတင်းသည်။ (၁)
နိုကတော စ သဒ္ဓော နုဇ။ ခန်။၇၃၇။(၂)
နရွှေယီ ဒီဃရတ္တံ နိုကတော ဝဏ္ဏတော ပလု-
ဒ္ဓေါ။ သံ၂။၄၅၅။ (၃) နိုကတော နာမ
ဘန္တေ ဥတိကေ ဥပါသကော ကာလက်-
တော။ သံ၁။၃၁၂။

နိုကတိ (ထိ) [နိ+ကတိ = ကရ+တိ။ ကရဏံ
ကတိ၊ နိန္ဒိတာ ကတိ နိုကတိ။ခန်ဒီ။၁၇၇–
ဂ။ နိ+ကတ+ဣ=နိုကတိ(ဇာ၊၆၊။၁၂)တိ
နိုကတနံ နိုကတိ၊ နိပုဗ္ဗောကတကောဋ္ဌိလ္လေ-
တိ ဓာတု။ ဇာ၊ဋီ၊၁၀၊၄၄၀။] (၁) ကောက်
ကျစ်– စဉ်းလဲ– လိမ်လည်– လှည့်ပတ်–
ခြင်း။ မိမိက ဥစ္စာလိမ် ဥစ္စာတု ေ ၏ သူ
တပါး၏ အစစ်အမှန် ဥစ္စာကို ယူခြင်း။
(တိ) (၂) ကောက်ကျစ်– စဉ်းလဲ– လိမ်
လည်–လှည့်ပတ်–တတ်သော၊သူ။

(၁) နိုကတိ (=နိုကတိ–ဇာ၊၁။၂၀၂။
ခ၂၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၃၇။) — ဒီ၊၂။ ၉၅။
သုတ္တနိ။၃၁၆။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၂။ နိုကတိတိ
ယောဂ၀သေန ဝါ မာယာ၀သေန ဝါ အပါ-
မင်္ဂ် ပါမင်္ဂ်ဏ္ဍ, အမဏိ မဏိဏ္ဍ, အသုဝဏ္ဏံ
သုဝဏ္ဏဏ္ဍ ကတ္တာ ပတိရူပကေန ဝဏ္ဏနံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊
၁။၇၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊
၂။၃၇၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၁။ တောယ သတ္ထာ
နိုကရောဏ္ဍ (အဘိ၊ဝိ။၃၇၂။ မဟာနိ။၆၁၊
၂၉၅)တိ နိုကတိ၊ မိစ္ဆာ ကရောဏ္ဍတိ အတ္ထော။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅၅။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၇၉၊၃၆၁။

နိုကတိ (ဇာ၊၁။၃၂၉)တိ ပတိရူပကေန
ဝဏ္ဏနာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၃၇။ နိုကတိ (ဒု၊ ၆)—
မိလိန္ဒ။၂၈၃။ နိုကတ္ပါ (တ၊ ၆)— ဇာ၊၁။
၁၀၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၁။ နိုကတ္ပါ သုခမေတိ-
(ဇာ၊၁။၉)တိ နိုကတိ ဝုစ္စတိ ဝဏ္ဏနာ၊နိုကတိပ္ပ-
ညော ဝဏ္ဏနပညော ပုဂ္ဂလော တာယ
နိုကတ္ပါ နိုကတိယာ ဝဏ္ဏနာယ နိ အစ္ဆန္ဒံ
သုခမေတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၀။ နိုကတိယာ—
သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၁။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၁ဋ္ဌ၆။ နိုကစ္စာ (သံ၊
၁။၂၂)တိ နိုကတိယာ ဝဏ္ဏနာယ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။
၆၁။ နိုကတိဟိ(တ၊ ၆)— ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၂၁၁။
သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၈။ နိုကတ္ပါ=နိုကတိယာ
(မ၊ ၆)—ကစ္စည်း။၆၅။ နိုကတ္ပ(သ၊ ၆)—
ကစ္စည်း။၆၅။ နိုကတိယံ—ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅၅။
ကစ္စည်း။၆၅။ (တိ)(၂)ဘ၀တိ စာပိ နိုကတိ-
နော နိုကတ္ပါ (ဇာ၊၁။၅ဋ္ဌ)တိ နိုကတိနော
နေကတိကဿ ဝဏ္ဏနကပုဂ္ဂလဿ နိုကတ္ပါ
အပရော နိုကတိကာရကော ဝဏ္ဏနကပုဂ္ဂိုလော
ဘ၀တိယော၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၈။

နိုကတိကာရက (တိ) [နိုကတိ+ကရ+ဏ္ဍ] ကောက်ကျစ် – စဉ်းလဲ – လိမ်လည် – လှည့်ပတ်–ခြင်းကို ပြုတတ်သော၊ သူ။ နိုကတိ (တိ) (၂)-ကြည့်။

နိုကတိကောသလ္လ (နဿ) [နိုကတိကုသလ+ဏ္ဍ] ကောက်ကျစ် – စဉ်းလဲ – လိမ်လည် – လှည့်ပတ်–ခြင်းခ္ခ – ကျွမ်းကျင် – သော သူ၏ အဖြစ်။ အဟော အဝိဇ္ဇာယ နိုကတိ-ကောသလ္လဿ ဓမ္မသံဝေဂ ဥပ္ပါဒေသိ။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။၉၇။

နိုကတိပညာ (တိ) [နိုကတိ+ပညာ] ကောက်ကျစ် – စဉ်းလဲ – လိမ်လည် – လှည့်ပတ် – တတ်သော ဉာဏ်ရှိသော၊ လိပ်ဉာဏ်ရှိသော၊ သူ။ နိုကတိပ္ပညော ဝဏ္ဏနပညော ပုဂ္ဂလော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၀။ နိုကတိပ္ပညော (ဇာ၊ ၁။၉)တိ

ကေရုဋ္ဌိကဘာဝံ သိက္ခိတပညော ပါပပုဂ္ဂ-
လော။ ယင်း ၂၄၀။

နိုကတိဝိနယ (ပု) [နိုကတိ+ဝိနယ] ကောက်
ကျစ်–စဉ်းလဲ–လိမ်လည်–လှည့်ပတ်–သော
အဆုံးအမ၊ မူမမှန်သော အဆုံးအမ။ ထို
သုတ္တာ ပြာဟ္မဏော "အတ္ထသာ မူလံ
နိုကတိဝိနယော"တိ နိုတိမဂ္ဂံ နိဿာယ
အကုံရသာ ပဋိလောမပက္ခေ ဌတ္တာ။ ပေတ၊
ဌ။၁ဝ၇။

နိုကတိသာစိယောဂ (ပု) [နိုကတိ+သာစိ+
ယောဂ] ကောက်ကျစ်–စဉ်းလဲ–ခြင်း, လိမ်
လည်–လှည့်ပတ်–ခြင်းနှင့်ယှဉ်ခြင်း။ဥက္ကော-
ဋ္ဌနဝဏ္ဏနနိုကတိသာစိယောဂါ ပဋိဝိရတော
သမဏော ဂေါတမော။ ဒီ၊၁။၅။ သံ၊၃။
၄၁၁။ အံ၊၁။၅၃၀။ အဘိ၊ပု။၁ဖ၇။ ဥက္ကော-
ဋ္ဌနသာစိယောဂေါ ဝဏ္ဏနသာစိယောဂေါ
နိုကတိသာစိယောဂေါ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၀။ သံ၊
ဋ္ဌ၊၃။၃၃၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၁။

နိုကန္ဓကသဒ္ဒီသ (တိ) [နိုကန္ဓက+သဒ္ဒီသ။
(နိုကတိကသဒ္ဒ-သံ၊ ဏိကိ ် တယသရိသ-
ပြာ)] မြား–ကြောင့်–ဆူး – နှင့် တူသော။
သောဟိ နိုကန္ဓကသဒ္ဒီသော (ကဏ္ဏကသဒ္ဒီ-
သော?)ပဋိမုခဂတံဟတ္ထံ ဝါ ပါဒံ ဝါ ဘိန္ဒတိ။
သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၀၂။

နိုကန္ဓတိ (ကြိ) [နိ+ကန္ဓ+အ+တိ] ဖြတ်
ပယ်၏။ ဆိန္ဒတိတိ ကုသလမူလသခ်ါတေ
မူလေယေဝ နိုကန္ဓတိ။ သံ၊ဌ၊၁။၁ဇ၇။ အံ၊
ဌ၊၃။၃၂၈။ (–ဍုတ္ထနိ၊ဌ၊၂။၁ဇ၇။)

နိုကန္ဓန (နာ) [နိ+ကန္ဓ+ယု] (၁)ဖြတ်ပယ်–
ရိတ်–ခြင်း။ (တိ) (၂) ဖြတ်–ဖောက်–
တတ်သော။ (၁) ဆေဒနံ မူလပ္ပဒေသေ
နိုကန္ဓနံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၃။ (တိ)(၂) အောက်
ပုဒ်-ကြည့်။

နိုကန္ဓနဋ္ဌ (ပု) [နိုကန္ဓန+အတ္ထ] ဖြတ်–
ဖောက် – တာ်သော အနက်သဘော။
နိုကန္ဓနဋ္ဌေနာ(သံ၊ဌ၊၃။ ၂ဖ)တိ ဆိန္ဒနဋ္ဌေန။
သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ဇ၉။

နိုကန္ဓိ (ထီ) [နိ+ကမု+တိ။ ကမု ဣစ္ဆာယံ၊
တိ၊ နိုကန္ဓိ။ ခေန်၊ဋ္ဌ။ခ၆ ၂။ (–နိုတိ၊ခ၁။
ဥ၃ခ။)] (၁) တပ်နှစ်သက်–လိုချင်ရှင့်–
တောင့်တ–တွယ်တာ – ကပ်ငြိ – စွဲလမ်း–
ခြင်း၊ တဏှာ။ (တိ)(၂)တပ်နှစ်သက်သော။

(၁) အာရမ္မဏာနံ နိုကာမနဝသေန
နိုကန္ဓိ။ အဘိ၊ဌ၊၁။ဥ၉၇။ မဟာနိ၊ဌ။ဥ၄။
နိုကန္ဓိတိ ဝိပဿနာနိုကန္ဓိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂ဂ၃။
စူဠနိ၊ဌ။၉၇။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂ဥ၇။ နိုကန္ဓိ-
(ထေရ။ ၂ ၂၄)တိ အပေက္ခာ တဏှာ။ ထေရ၊
ဌ၊၁။၉၁။ နိုကန္ဓိတိ နိုကာမနာ ပတ္ထနာ။
ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂။၁ဂ၁။ နိုကန္ဓိ ဥပ္ပဇ္ဇတိတိ ....
ဝိပဿနာယ အာလယံ ကုရုမာနာ သုခုမာ
သန္ဓာကာရာ နိုကန္ဓိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂။
၁ဇ၃။ နိုကန္ဓိတ် နိုကာမနာ၊ ရသတဏှံ
သန္ဓာယ ဝဒတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁ ၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ဇ။
နိုကန္ဓိ ် ကတ္တာတိ အာလယံ ဇနေတ္တာ၊ တဏှံ
ဥပ္ပါဒေတ္တာတိ အတ္ထော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁ ၂။ သံ၊
ဋ္ဌ၊ ၂။၃ဝ။ သုခုမာ အပေက္ခာ ဝုတ္တာ၊ ယာ
"နိုကန္ဓိ"တိ ဝုစ္စတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ဂ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။
၃ဖ၂ ၂။ နိုကန္ဓိ နာမ ဝိပဿနာယ နိုကာမနာ
အပေက္ခာ။ သုခုမတရကိလေသော ဝါ
သိယာ ဒုဝိညေယ္ယာ။သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁ဂ၀။ နိုကန္ဓိ-
တိ ဝိပဿနံ အဿာဒေန္တိ ပဝတ္တတဏှာ။
သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃ဖ၉။ နိုကန္ဓိန္တိ နိုကာမနံ၊ အပေ-
က္ခန္တိ အတ္ထော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁ဂဝ။ အဘိ-
ဝတာရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၅ ၂။ နိုကန္ဓိတိ နိုကာမနာ
ဆန္ဒရာဂေါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၁။ဂ၁ဂ-၅။ နိုကန္ဓိ-
ယာတိ "အသုကတ္ထိ ် ဘဝေ နိဗ္ဗတ္တေယ္ယ"န္တိ
ပတ္ထနာယ။ မဏိမဇ္ဈ။ ၂ ၂။ဂ၁။ (–ဝိ၊သင်္ခ။
ဥ၁ဇ။ မ၊ဌ၊ဂ။ဖ၇။ သံ၊ဌ၊၁။၁ဥ၅။ အဘိ၊
ဌ၊ ၂။၁ဂ၃။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။ ၂ ၂ဥ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။
ဥ၄ဥ။ သာရတ္ထ၊၁။ ၂ ၂ ၂။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁ဖ၇။)

နိုကန္ဓိ — ပဋ္ဌိသံ။၅၀၊ ၂၉၁။ မဟာနိ။ ၇။စူဋနိ။ ၂၇။ နေတ္တိ။ ၂၅၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၃၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁ ၂ ၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၄၁။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၄ ၀ ၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂ ၆ ၉။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ ၅ ၁။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃ ၀ ၅ ၅။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂ ၃ ၆ ၊ ၂ ၀ ၅။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂ ၂ ၁။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊ ၃။ ၁ ၀ ၀ ၊ ၂ ၀ ၃။ သံ၊ဋ္ဌိ၊ ၁။ ၁ ၅ ၁။ အံ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။ ၃ ၄ ၄။ အံ၊ဋ္ဌိ၊ ၃။ ၁ ၄ ၃ ၊ ၁ ၄ ၆။ မူလဋ္ဌိ၊ ၁။ ၆ ၃။ အနုဋ္ဌိ၊ ၁။ ၁ ၁ ၁။ နေတ္တိ ၊ ဋ္ဌိ။ ၃ ၀။ နိကန္ဓိ—ပဋ္ဌိသံ။ ၂ ၉ ၁။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂ ၁ ၇။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁ ၃ ၆။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ၆ ၇ ၊ ၂ ၁ ၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ ၅ ၄။ အတိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂ ၆ ၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁ ၅ ၀။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ ၇ ၃ ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။ ၁ ၇ ၄။ သံ၊ဋ္ဌိ၊ သစ်၊ ၁။ ၅ ၁ ။ မ၊ဋ္ဌိ၊ ၃။ ၆ ၉ ၊ ၃ ၀ ၉။ အံ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။ ၃ ၄ ၄။ အံ၊ဋ္ဌိ၊ ၃။ ၁ ၀ ၃ ၊ ၂ ၉ ၉။ မူလဋ္ဌိ၊ ၂။ ၁ ၃ ၊ ၂ ၀ ၄။ နိကန္ဓိယာ—ပဋ္ဌိသံ။ ၁ ၆ ၅ ၊ ၂ ၉ ၃။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ၁ ၇ ၊ ၂ ၁ ၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃ ၅ ၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃ ၄ ၄။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၀ ၆။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂ ၃ ၉။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။ ၂ ၄။ မ၊ဋ္ဌိ၊ ၃။ ၂ ၃ ၇ ၊ ၃ ၃ ၅။ သံ၊ဋ္ဌိ၊ ၁။ ၁ ၅ ၉။ သံ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။ ၂ ၉ ၆ ၊ ၄ ၄ ၆။ အံ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။ ၃ ၀ ၃။ အနုဋ္ဌိ၊ ၂။ ၁ ၀ ။ (တိ) (၂) နိကန္ဓိဓမ္မ-ကြည့်။

နိကန္ဓိကွဏ (ပု) [နိကန္ဓိ+ခဏ] (ကံ့ကမ္မနိမိတ်, ဂတိနိမိတ်ကို) တပ်နှစ်သက်– တွယ်တာ– သောခဏ။ နိကန္ဓိကွဏော (ပဋ္ဌိသံ။ ၂ ၆ ၆)တိ.... ကမ္မနိမိတ္တော ဝါ ဂတိနိမိတ္တော ဝါ ဥပဂူမာနာနံ နိကန္ဓိကွဏော။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ ၇ ၁။ နိကန္ဓိကွ-ဏံ ပန အာယူဟနကွဏမေဝ ကတ္တာ ဝေ ဝုတ္တံ။ မ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။ ၂ ၉ ၁။ (–ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ ၇ ၁။ မူလဋ္ဌိ၊ ၁။ ၁ ၂ ၈။ မဏိမဇ္ဈ။ ၂ ။ ၇ ၀ ။)

နိကန္ဓိဋ္ဌေဒကတ္တ (နာ) [နိကန္ဓိဋ္ဌေဒက+တ္တ] တဏှာကို ဖြတ်တတ်သည်၏အဖြစ်။ ဝုဋ္ဌိတန္တိ ပဿနာ ဂေါ်တြဘုဉ္ဇကမေဝ။ တံ ဟိ နိကန္ဓိဋ္ဌေဒကတ္တာ ဝုဋ္ဌိတံ နာမ။ ပဋ္ဌိသံ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂ ၅ ၅။

နိကန္ဓိတဏှာ (ထီ) [နိကန္ဓိ+တဏှာ] (ဥပပတ္တိ ဘဝ၌) တပ်နှစ်သက်–တောင့်တ–တွယ်တာ –စွဲလမ်း–ခြင်းဟူသော, တဏှာ။ နိကန္ဓိ-တဏှာ။ ပဋ္ဌိသံ။ ၅ ၀ ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၅ ၆ ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂ ။ ၃ ၄ ၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂ ၃ ၅ ။ မ၊ဋ္ဌိ၊ ၃။ ၂ ၇ ၇။ နိကန္ဓိ-တဏှာတိ ယာ ကမ္မံ ကရောန္တသာ တသာ ဖလေ ဥပပတ္တိဘဝေ နိကာမနာ ပတ္ထနာ၊သာ တဏှာ နာမ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ ၈ ၃။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂ ၂ ၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂ ၁ ၅။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂ ၂ ၂။

နိကန္ဓိတဏှာစရိယာ (ထီ) [နိကန္ဓိတဏှာ+ စရိယာ] တပ်နှစ်သက်–တွယ်တာ–အလိုရှိ– ခြင်းဟူသော တဏှာ၏ဖြစ်ခြင်း။ အဿာသ-ပဋ္ဌိဟ်ခ်နှာ နိကန္ဓိတဏှာစရိယာ (ပဋ္ဌိသံ။ ၁ ၆ ၃)တိ....အဿာသသ ပတ္ထနာသခ်ိတာ နိကာမနာ ဝေ တဏှာပဝတ္တိ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၂ ။

နိကန္ဓိဓမ္မ (ပု) [နိကန္ဓိ+ဓမ္မ] တပ်နှစ်သက် သော သတော။ ဗျာနံ အဓိကံ ကတ္တာ ပဝတ္တသာ နိကန္ဓိဓမ္မသောတံ အဓိဝစနံ။ ပဋ္ဌိ-သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁ ၃ ၀။

နိကန္ဓိပဋ္ဌိသန္ဓိကွဏ (ပု) [နိကန္ဓိ+ပဋ္ဌိသန္ဓိ+ ခဏ] (ဘဝကို) တပ်နှစ်သက်သော လောဘ ဇောခဏ(နှင့်) ပဋ္ဌိသန္ဓေခဏ။ အညတ္ထာတိ နိကန္ဓိပဋ္ဌိသန္ဓိကွဏော်သု။ အနုဋ္ဌိ၊ ၁။ ၁ ၃ ၂။

နိကန္ဓိပဏိဓိ (ထီ) [နိကန္ဓိ+ပဏိဓိ] တပ်နှစ် သက်မှု 'တဏှာ'ဖြင့် တောင့်တခြင်း။ နိကန္ဓိ-ပဏိဓိယာ ဟိ ပဏိဟိတံ ပတ္ထိတန္တိအတ္ထော။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂ ၅ ၄။

နိကန္ဓိပရိယာဒါန (နာ) [နိကန္ဓိ+ပရိယာဒါန] တပ်နှစ်သက်မှု 'တဏှာ'ကို ကုန်စေခြင်း။ သခ်ါရာ ဝ သခ်ါရေ ဝိယ ဘ ဿ ဿမ္ဘသန္တိ ဝ ဝတ္ထ-ပေန္တိ ပဇိဂ္ဂဏှန္တိ ပရိစ္ဆိန္ဒန္တိ ဂဏှတော ပန နိကန္ဓိပရိယာဒါနံ နာမ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂ ၆ ၃။ (–မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂ ၁ ၅။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။

မ၊၆။၅၃၊၄။၂၁၂။ မဟာနိ၊၆။၈၀။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၁၃–၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၅။)

နိုကန္ဓိပရိယာဒါနဒုက္ခတာ (ထီ) [နိုကန္ဓိပရိယာ-ဒါန+ဒုက္ခတာ] တပ်နှစ်သက်မှု 'တဏှာ' ကို ကုန်စေခြင်း၏ ဆင်းရဲသည်၏ အဖြစ်။ ဣမ အာကာသာနဉ္စာယတနသမာပတ္တိယာ နိုကန္ဓိပရိယာဒါနဒုက္ခတာယ ဒုက္ခာ ပဋိပဒါ။ အာဘိ၊၆၊၁။၂၅၀၊၂၅၄။

နိုကန္ဓိပရိယုဋ္ဌာန (နာ) [နိုကန္ဓိ+ ပရိယုဋ္ဌာန] တပ်နှစ်သက်မှု 'တဏှာ'၏ ထကြွခြင်း။ ကုလ-ပုတ္တသ ဟိ စတုတ္ထစျာနေ နိုကန္ဓိပရိယုဋ္ဌာနံ ဗလဝံ။ မ၊၆၊၄။၂၁၀။ (–၂၃၁။)

နိုကန္ဓိပ္ပဟာန (နာ) [နိုကန္ဓိ+ပဟာန] တပ်နှစ်သက်မှု 'တဏှာ' ကို ပယ်ခြင်း။ လောကိယာ ပန နိုကန္ဓိပ္ပဟာနေန ပဋိနိဿဋ္ဌာတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၂၄၄။

နိုကန္ဓိပ္ပဟာနအနာဝဇ္ဇတုကာမတာ (ထီ) [နိုကန္ဓိပ္ပဟာန+အနာဝဇ္ဇတုကာမ+တာ] တပ်နှစ်သက်မှု 'တဏှာ'ကို ပယ်ခြင်းကို မဆင်ခြင်လိုသည်၏ အဖြစ်။ ရူပါဒီသု နိုကန္ဓိပ္ပဟာန-အနာဝဇ္ဇတုကာမတာဒီနာ ဝါ။ မူလဋ္ဌ၊၁။ ၁၀၈။

နိုကန္ဓိဗလ (နာ) [နိုကန္ဓိ+ဗလ] တပ်နှစ်သက်မှု 'တဏှာ'၏ အားအစွမ်းသတ္တိ။ နိုကန္ဓိဗလေ-နေဝ စျာနံ ပရိဟာယတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။ ၄၃၄။

နိုကန္ဓိဘယ (နာ) [နိုကန္ဓိ+ဘယ] တပ်နှစ်သက်မှု 'ရသတဏှာ' ဟူသော ဘေး။ တေသု ကမ-ဋ္ဌိကာရုဟာရေ နိုကန္ဓိဘယံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၃၆။

နိုကန္ဓိဝသ (ပု) [နိုကန္ဓိ+ဝသ] တပ်နှစ်သက်–လိုချင်ရှင့်–တောင့်တ– တွယ်တာ– ကပ်ငြိ– စွဲလမ်း– မှု 'တဏှာ' ၏ အစွမ်းသတ္တိ။ နိုကန္ဓိဝသေနဲ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၀၃) တိ ပါယာ-သိမ့် သာပေက္ခာဝသေန။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅၈။ နိုကန္ဓိဝသေနာ (မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၉၀) တိ နိုကာမ-နဝသေန အပေက္ခာဝသေန။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၈၈။ (–မ။ဋ္ဌ၊၄။၁၈၇၊၁၉၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၀၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၅၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၆၊ ၂၈၃။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၈၉၊ ၂၂၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၁၊၃၈၉။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၃၅၃။)

နိုကန္ဓိဝိညာဏ (နာ) [နိုကန္ဓိ+ဝိညာဏ] တပ်နှစ်သက်မှု 'တဏှာ' နှင့် ယှဉ်သော ဝိညာဉ်။ တဒုပါဒါနက္ခန္ဓီ ယံ နိုကန္ဓိဝိညာဏံ၊ တံ တဿ ဥပါဒါနံ နာမ ဂဟဏံ နာမ ဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၄။၄၄။ ဝိညာဏက္ခန္ဓိ နိုကန္ဓိ ဝိညာဏံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၁၇၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။၂၅၅။ နိုကန္ဓိဝိညာဏ-(မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၇၃)ခ္ဍိ နိုကန္ဓိတဏှာယ သမ္မယုတ္တံ ဝိညာဏံ ဆန္ဒရာဂပ္ပဋိဗဒ္ဓံ ဟောတိတိ ဝစနတောဝ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇၀။

နိုကန္ဓိသညောဂ (ပု) [နိုကန္ဓိ+သညောဂ] တပ်နှစ်သက်မှု 'တဏှာ'နှင့် ယှဉ်ခြင်း။ နိုကန္ဓိသညောဂေနေဝ သညုတ္တံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၅၅။

နိုကန္ဓိသမ္ဘဝ (ပု) [နိုကန္ဓိ + သမ္ဘဝ] တပ်နှစ်သက်မှု 'တဏှာ'၏ ထင်ရှားရှိသည်၏ အဖြစ်။ သမာဓိဘာဝနာယ ပန နိုကန္ဓိသ-မ္ဘဝတော ဥဏ္ဏပဋ္ဌာနေ ကုသလောတိ နဝုတ္တောဝ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၄၆။

နိုကန္ဓိသမ္မယုတ္တ (တိ) [နိုကန္ဓိ+သမ္မယုတ္တ] တပ်နှစ်သက်မှု 'တဏှာ'နှင့် ယှဉ်သော။ လောကိကသမ္မာဒိဋ္ဌိပစ္စဝေက္ခဏသမ္မယုတ္တာ-ယ ဝိပဿနာသမ္မယုတ္တာယ နိုကန္ဓိသမ္ပ-ယုတ္တာယ စ ဝေဒနာယ အာရမ္မဏပစ္စယေန ပစ္စယော ဟောတိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၉။

နိုကန္ဓိဟေတု (ပု) [နိုကန္ဓိ+ဟေတု] တပ်နှစ်သက်မှု 'တဏှာ' ဟူသောအကြောင်း။ ပုန-စပရံ နိုဂြောဓ တပသီ တပံ သမာဒိယတိ

လာဘသက္ကာရသိလေးကနိုကန္တီဟောတု။ ဒီ၊ ၃။၃၅။

နိုကရ (ပု) [နိ+ကရ+အ။ အဝယဝံ သမိပေ ကရောတိတိ နိုကရော။ ဓာန်၊ဌ်။၆၂၉။ နိုကရ–သံ၊ ဏီကရ-ပြာ)] အပေါင်း၊ အစု။ ဝိသရော နိုကရော ဗဟော။ ဓာန်။၆၂၉။

နိုကရောန္တိ (ကြို) [နိ+ကရ+ဩ+အန္တိ] အယုတ်ကို ပြုတတ်ကုန်၏၊ လှည့်ပတ်ကုန်၏။ တေဘုယ သတ္တာ နိုကရောန္တိ (အဘိ၊ဝိ။၃၇၂။ မဟာနီ။၆၁၊၂၉၅)တိ နိုကတိ၊မိစ္ဆာ ကရောန္တိ-တိ အတ္ထော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၇၅။ မဟာနီ၊ဋ္ဌ။ ၁၇၉၊၃၆၁။

နိုကသ (ပု) [နိ+ကသ။ နိုကသတေ ပရိက္ခ္ခ-တေ သုဝဏ္ဏန္တိ နိုကသော။ ကသောပိ။ ဓာန်၊ဌ်။၅၂၇။ (နိုကဓ, နိုကသ ဓါဏ, ကဓ-သံ)] မှတ်ကျောက်။ (ဓါဏ, နိ၀, ကမး= မှတ်ကျောက်။ အမရ၊ သ္ဝ။) သာဏော တု နိုကသော ဝုတ္တော။ ဓာန်။၅၂၇။

နိုကသဋ္ဌ (တိ) [နိ+ကသဋ္ဌ] စုတ်ဖတ်–စား ဖတ်–မရှိ–ကင်း–သော (ကြံရည်-စသည်) ဥစ္ဆုရသော နိုကသဋ္ဌော ပစ္ဆာဘတ္တံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃ဂ၃။ ဝဇိရ။၂၇၀။ (–ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၉၁)

နိုကဿတိ (ကမ္မ၊ကြို) [နိ+ကသ+ယ+တေ] ရေးခြစ်အပ်၏၊ တူးဆွအပ်၏။ နု ကဿတိ နု နိုကဿတိ, ကသိတုံ ဝါ ဆိန္ဒိတုံ ဝါ ဘိန္ဒိတုံ ဝါ နု သက္ကာတိ အာကာသော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃ဂ၆။ ပဋ္ဌာန်း၊ဋ္ဌ၊ဝ။၇၅။

နိုကာမ (နာ) [နိ+ကမု+ဏ။ (နိ+ကမ+ဃဉ်။ ဃောမ) ကမု ကန္တိယံ၊ ကမ္မနီ ဏော၊ ကာမံ, နိုကာမဋ္ဌ။ ဓာန်၊ဌ်။ ၄ဖ၉။] အလိုရှိ–တောင့်တ– တပ်နှစ်သက်–ခြင်း။ (ကြို၊ဝိ၊ အလိုရှိတိုင်း၊ အလိုရှိသလောက်။) နိုကာမ-လာဘီတိ နိုကာမေန လာဘီ၊ အတ္ထနော ဣစ္ဆာဝသေန လာဘီ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂ဖ၇။ ဒီ၊ဌ်၊ ၃။ဂ၁။ နိုကာမေတဗ္ဗသာ, နိုကာမံ ဝါ လာဘီ , နိုကာမလာဘီ။ မ၊ဌ်၊၃။၃၂၅။

နိုကာမဓာရတာဝ (ပု) [နိုကာမစာရ+ဘာဝ] အလိုရှိတိုင်း– လှည့်လည်– ကျက်စား – သွားလာ–ခြင်းရှိသည်၏ အဖြစ်။ တတ္ထော နိုကာမစာရတာဝေန ဂေါစရဋ္ဌော။ ပဋ္ဌာန်း၊ ဋ္ဌ၊ဝ။ဂဂ။

နိုကာမန (နာ၊ထီ) [နိ+ကမု+ဏော+ယု] အလိုရှိ –တောင့်တ–တပ်နှစ်သက်–ခြင်း၊ တဏှာ၏ ဖြစ်ခြင်း။ နိုကန္တိ နိုကာမနာ။ မဟာနီ။၇။ စူဠနီ။၂၇။ အာရမ္မဏာနံ နိုကာမနဝသေန နိုကန္တိ။ နိုကာမနာကာရော နိုကာမနာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ဝ၃ဂ။ မဟာနီ၊ဋ္ဌ။ဝ၄။ နိုကန္တိ-တဏှာတိ....ဥပဟတ္တိဘဝေ နိုကာမနာ ပတ္ထ-နာ၊ သာ တဏှာ နာမ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။ဝဂဝ။ ပဋ္ဌာန်း၊ဋ္ဌ၊ဝ။၂၂ဝ။ ပတ္ထနာသခ်ိတာ နိုကာ-မနာ ဝေ တဏှာပဝတ္တိ။ ပဋ္ဌာန်း၊ဋ္ဌ၊၂။၇၂။ (–ဝ၇ဝ။ မ၊ဌ်၊၂။ဝဖ၇။ သံ၊ဌ်၊၂။၂၉၊ဝ၇ဝ။ အနုဋ္ဌီ၊၂။ဝ၃၇။ အနုဋ္ဌီ၊ဝ။ဝ၉၉။)

နိုကာမနာကာရ (ပု) [နိုကာမန+အာကာရ] အလိုရှိ–တောင့်တ–တပ်နှစ်သက်–ခြင်းဟူ သော အခြင်းအရာ။ နိုကာမနာကာရော နိုကာမနာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ဝ၃ဂ။ မဟာနီ၊ဋ္ဌ။ ဝ၄။

နိုကာမယတိ (ကြို) [နိ+ကမု+ဏယ+တိ] အလိုရှိ–တောင့်တ–တပ်နှစ်သက်–၏။ တံ နိုကာမေတိတိ တံ နိုကာမယတိ ပစ္စာသီသတိ။ မဟာနီ၊ဋ္ဌ။၉၂။

နိုကာမယမာန (တိ) [နိ+ကမု+ဏယ+မာန] အလိုရှိ– တောင့်တ – ဖြစ်စေ – သော၊သူ။ နိုကာမယမာနော(ဝိ၊ဝ။၂၇။ အံ၊၂။ဝ၃ဝ)-တိ ဣစ္ဆမာနော ပတ္ထယမာနော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ဝ၆ဖ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ဝ၂၅။ သာရတ္ထ၊ဝ။ ၂၉၂။

တံလာဘဉ္ဆ သက္ကာရဉ္ဆ သိလောကဉ္ဆ နိုကာ-
မယမာနော ပဝတ္တယမာနောတိ အတ္ထော။
အံ၊ဌိ၊၃။၁၂။ (–ဝိ၊၄။၂၄၃။ မ၊၁။၂၃။
အံ၊၂။၂၁၉။ ဝိ၊သင်္ဂ။၄၃၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၀။
အံ၊ဌ၊၃။ဖြ၊ဂ၊ဂ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ဂ၄၊ဂ၅။ ထေရ-
ဌ၊၁။၄၂၅။)

နိုကာမလာဘီ (တိ) [နိုကာမ+လာ+ဏိ]
(၁) အလိုအတိုင်းရ–ခြင်းအလေ့ရှိ–တတ်
–သော၊သူ။ (၂) အလိုရှိအပ်သောဝတ္ထုကိုရ
–ခြင်းအလေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။

(၁) ဒိဋ္ဌမ္မေသုခဝိဟာရုနံ နိုကာမလာ-
ဘီ ဟောတိ။ ဝိ၊၅။၂၄၀။ မ၊၁။၄၀။ မ၊၂။
၁ဂ။ မ၊ဌ။ဖ၂။ သံ၊၁။၄ဖ၆။ အံ၊၁။ဌ၃၁-
၄၀၀။ အံ၊၂။၁၀၀။ အံ၊ဌ။ဖ၄၊၅ဌ၃။
နိုကာမလာဘီတိ ယထာကာမလာဘီ။ ဒီ၊ဋ္ဌ-
ဌ။၈၁။ –အတ္ထနော ဣစ္ဆာဝသေန လာဘီ-
ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတက္ခဏေ သမာပဇ္ဇိတုံ သမတ္ထောတိ
ဝုတ္တံ ဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ဂ၆ဖ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂ဖ၇။ –ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတက္ခဏေ သမာပဇ္ဇိတာ။
မ၊ဋ္ဌ၊ဌ။၂၂။ (–အံ၊၂။ဂ၈ဖ၊ဂ၅၂။ အတိ၊ပု။
ဂ၁၄။ အတိ၊က။ဌ၀၈။ ဥဒါန။ဂ၁၅။ စူဠနိ။
၂ဖ၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။ဂ၁ဌ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂ဂ၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊
၂။ဂ၇၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊ဌ။၄၀။ အတိ၊ဋ္ဌ၊ဌ။ဌ၃၂။
ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ဌ၀၀။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂ဂ၂။ ဣတိဝုတ်၊
ဋ္ဌ။ဖ၂။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ဂ။ ၂ဝဌ။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။ဂ၂၄။
သံ၊ဋ္ဌ၊၂။ဂ၅၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ဂ၅ဂ။ အံ၊ဋ္ဌ၊
ဌ။၂ဂ၁။) (ဂ), (၂) နိုကာမေတမ္ဘဿ
နိုကာမံ ဝါ လာဘီ။ မ၊ဋ္ဌ၊ဌ။ဌ၂၅။

နိုကာမသေယ္ယ (ထိ) [နိုကာမ+သေယ္ယ]
အလိုရှိတိုင်းအိပ်ခြင်း။စိတ်တိုင်းကျအိပ်ခြင်း။
န နိုကာမသေယ္ယ (ဓမ္ပ။၅၂)ဣတိ ယထာ
ဣစ္ဆတိ၊ ဝေ သေယ္ယံအလာဘိတ္တာ အနိစ္ဆိတံ
ပရိတ္တကမေဝ ကာလံသေယ္ယ လာဘီ။ ဓမ္ပ-
ဋ္ဌ၊၂။ဌ၀၁။

နိုကာမေတမ္ဘ (တိ) [နိ+ကမု+ဏော+တမ္ဘ]
အလိုရှိ – တောင့်တ – တပ်နှစ်သက် – အပ်
သော။ နိုကာမလာဘီ (၁), (၂)-ကြည့်။

နိုကာမေတိ (ကြို) [နိ+ကမု+ဏော+တိ]အလိုရှိ
–တောင့်တ–တပ်နှစ်သက်–၏။ လာဘ-
သက္ကာရသိလောကံ အဿာဒေတိ နိုကာ-
မေတိ။ သံ၊၁။၄၂၄။ တံ နိုကာမေတိ။
အံ၊၁။၂၇၀၊ဌ၄၁။ အံ၊၂။ဌ၃၁။ အဘိ၊က။
ဌ၅၁။ မဟာနိ။၂ဖ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ဌ၉၊၅၀။
ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ဂ၁၇။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။ဌ၃၂၊ဌ၃ဌ။
မ၊ဋ္ဌ၊၂။ဂ၅၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ဂ၇ဖ။ တံ နိုကာ-
မေတိတိ တဒေဝ(ဗျာနံ) ပတ္ထေတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂ဌ၃၊ဌ၃ဌ။တံ နိုကာမေတိတိ တံ နိုကာမယတိ
ပတ္ထယတိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၉၂။ န တံ နိုကာ-
မေတိတိ ကဏ္ဍ န ကရောတိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။
၂၇။ အဿာဒေတိတိ နိုကာမေတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ဌ။
၇၂။ နိုကာမေတိတိ ဣစ္ဆတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ဌ။ဂ၇ဌ။

နိုကာမေဿ (တိ) [နိ+ကမု+ဏော + အဿ]
အလို–တောင့်တခြင်း–တပ်နှစ်သက်ခြင်း –
ရှိသော၊သို့။ တထာဘူတော စ တမတ္ထံ
နိုကာမေဿ နာမ ဟောတိတိ ဝုတ္တံ "ဣစ္ဆ-
တိ ပတ္ထေတိ"တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဌ။၂၇ဝ။ ဘဝံ
နိုကာမေဿဿ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ဌ၂၂။ မ၊ဋ္ဌ၊ဌ။ဌ၇၉။

နိုကာယ (ပု) [နိ+စိ+ဏ။ စိ စယော၊ နိစိ-
ယတေ ဆာဒီယတေတိ နိုကာယော၊ ယမ္ပိ
စိဿ ကာဒေဿော နိပါတနာ။ ဓာန်၊ဋ္ဌ။
၂ဝ၆-၇။ သမ္ပိဏ္ဏံ သမာနမ္ဘာနမေဝ ဇဏ္ဍ||ဣ-
ဂဏော နိုကာယော နာမ၊ ယထာ "ဘိက္ခုနိ-
ကာယော"တိ။စိ စယော၊ဏော။နိမ္ပိသေသေန
စိနောတိ အဝယဝေတိ နိုကာယော။ ဓာန်၊
ဋ္ဌ။ဖ၁၂။ နိုကာယော ဂေဟရာသိသူ။ ဓာန်။
ဌ၁ဝ၄။ နိ+စိ ဃဉ်ကုတ္တမ်၊ သမာနမ်ပြော-
ဏိသလော်, နိ၀ါသေ စ။ ထောမ။(နိုကာယ-
သံ၊ ဏိကာယ-ပြော)] (၁) တည်ခနရာ၊အိမ်။
(၂) အဖေါင်းအစု၊ ဂိုဏ်း-နိုကာယ်။ (ဂ)

သတ္တဝါအပေါင်းအစု၊ သတ္တနိကာယ်။ (ခ) အာပတ်အပေါင်းအစု။ (ဂ) ရဟန်း အပေါင်းအစု။ (ဃ) ပြဟ္မာအပေါင်းအစု။

(၁) (၂) သုတ်တို့၏–အပေါင်းအစု–တည်နေရာ၊ နိကာယ်။ (နိကာယ်နှင့်စပ်၍ မှတ်သားဖွယ်ကား–ဘုရားစကားတော်ဟုဆို အပ်သော ပါဠိတော်သည်– (၁) ဒီဃနိ-ကာယ်, (၂) မဇ္ဈိမနိကာယ်, (၃) သံယုတ္တ နိကာယ်, (၄) အင်္ဂုတ္တရနိကာယ်, (၅) ခုဒ္ဒ-ကနိကာယ် အားဖြင့် ၅-ပါး ရှိပါသည်။ (ဒီဃဂမ, မဇ္ဈိမဂမ, သံယုတ္တဂမ, အင်္ဂု-တ္တရဂမ, ခုဒ္ဒကဂမ-ဟုလည်း ခေါ်၏။) ထိုထို၌ ဝဏ်အားဖြင့် သီလကွန္ဓဝဏ်, မဟာဝဏ်, ပါထိကဝဏ် အားဖြင့် ၃-ဝဏ်၊ သုတ်အားဖြင့် ပြဟ္မဇာလသုတ်-စသောအားဖြင့် သုတ်ပေါင်း ၃၄-သုတ်တို့၏ အပေါင်းအစု တည်ရာဖြစ်သော ဘုရားစကားတော်သည် (ရှည်လျားသောသုတ်တို့၏ အပေါင်းအစုတည်နေရာ) ဒီဃ-နိကာယ် မည်၏။

မူလပရိယာယ ဝဏ်စသော ဝဏ်အားဖြင့် ၁၅-ဝဏ်, သုတ်အားဖြင့် မူလပရိယာယ သုတ် အစရှိသော သုတ်ပေါင်း ၁၅၂-သုတ်တို့၏ အပေါင်းအစုတည်နေရာ ဖြစ်သော ဘုရားစကားတော် (မရှည်လွန်း မတိုလွန်း အလတ်စား ဖြစ်သော သုတ်တို့၏ အပေါင်းအစုတည်နေရာ) သည် မဇ္ဈိမနိကာယ်မည်၏။

ဝဏ်အားဖြင့် သဂါထာဝဏ်, နိဒါနဝဏ်, ခန္ဓဝဏ်, သဠာယတနဝဏ်, မဟာဝဏ် အားဖြင့် ၅-ဝဏ်, သံယုတ်အားဖြင့် နေဝတာသံယုတ်, နေဝပုတ္တ သံယုတ် စသောအားဖြင့် ၅၆-သံယုတ်, နဋ္ဌဝဏ် စသောအားဖြင့် မျိုးစုံ-သောဝဏ်, ဩဝါဒတရဏသုတ် စသောအား ဖြင့် ၇၇၆-သုတ်တို့၏ အပေါင်းအစု တည်-နေရာ ဖြစ်သော ဘုရားစကားတော်(သုတ်-ဝဏ်အပေါင်းတို့၏ ပေါင်းစုစပ်ယှဉ်ရာသုတ်-တို့၏ အပေါင်းအစုတည်နေရာ)သည် သံယုတ္တနိကာယ် မည်၏။

နိပါတ်အားဖြင့် ဧကနိပါတ်, ဒုကနိ-ပါတ် စသောအားဖြင့် ၁၁-နိပါတ်, ရှုပါဒိ-ဝဏ်စသောအားဖြင့် မျိုးစုံသောဝဏ်, စိတ္တ-ပရိယာဒါနသုတ် စသောအားဖြင့် သုတ်-ပေါင်း ၉၅၅-သုတ်တို့၏ အပေါင်းအစုတည်-နေရာဖြစ်သော ဘုရား စကားတော်(အင်္ဂါ-တပါးတပါး) ပိုလွန်သော သုတ်တို့၏ပေါင်းစု-တည်နေရာသည် အင်္ဂုတ္တရနိကာယ်မည်၏။

ဝိနည်းပိဋကတ်, အာဘိဓမ္မာ ပိဋကနှင့်တကွ ခုဒ္ဒကပါဋ, ဓမ္မပဒ, ဥဒါန်း, လွတ်ရုတ်-သုတ္တနိပါတ်, ဝိမာနဝတ္ထု, ပေတဝတ္ထု, ထေရ-ဂါထာ, ထေရီဂါထာ, ဇာတ်, နိဒ္ဒေသ, ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ်, အပဒါန်, ဗုဒ္ဓဝံ, စရိယာပိဋကတ် အားဖြင့် ကျမ်းငယ် ၁၅-ကျမ်း, ဒီဃ,မဇ္ဈိမ, သံယုတ္တ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ် ၄-ပါးမှ ကျန်-ကြွင်းသော ဘုရားစကားတော် ဟူသမျှ (သေးငယ်သော သုတ်တို့၏ အပေါင်းအစု-တည်နေရာ)သည် ခုဒ္ဒကနိကာယ် မည်၏။ —

(ဝိ၊ဌ၊၁။ ၂၁၊ ၂၂။ ဒီ၊ဌ၊၁။၁၅၊ ၂၃၊ ၂၄။ အာဘိ၊ဌ၊၁။၁၉၊ ၂၅၊ ၂၆။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။ ၂။ လွတ်-ရုတ်၊ဌ။ ၂။ ပေတ၊ဌ။ ၂။ ထေရ၊ဌ၊၁။ ၂။ စရိယာ၊ဌ။ ၂။)

မြန်မာနိုင်ငံ၌ ပဌမသံဂါယနာတင်ခေတ် လောက်ကစ၍ နေတို့, ပေဋ္ဌကောပဒေသ, မိလိန္ဒပဉှာတို့ကို ခုဒ္ဒကနိကာယ်၌ထည့်သွင်း၍ မထေရ်မြတ်တို့ ရေတွက်ကြကုန်၏၊ သီဟိုဠ်-ကျွန်း၌ ယင်းနေတို့, ပေဋ္ဌကောပဒေသ, မိလိ-န္ဒပဉှာတို့ကို ခုဒ္ဒကနိကာယ်၌မသွင်းပဲသီးခြား "ပကရဏဂန္ထ" အမည်ဖြင့် ထားရှိ သိမှတ်-ကြကုန်၏။ (သီဟိုဠ်ပါဠိသမိုင်းမျှား။)

(ခ) တည်နေရာ၊ အိမ်။ ပေါဏိကနိ-ကာယော စိက္ခလ္လိကနိကာယော။ ဝိ၊ဌ၊၁။

၂၁။ ဒီ၊ဌ၊၁။၂၄။ အဘိ၊ဌ၊၁။၂၆။ ခုဒ္ဒက၊ ဌ။၂၊ ပေါ်ကိုကာ စ စိက္ခလ္လကာ စ ခတ္တိယာ၊ တေသံ နိဝါသော ပေါ်ကိုကနိကာယော စိက္ခလ္လိကနိကာယော စ။ သာရတ္ထ၊၁။၉၂။ မူလဋ္ဌ၊၁။၂၃။ (– ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂။) (၂) အပေါင်းအစု၊ ဂိုဏ်း။ အတ္ထိ ဝိသာခေ နိဂ-ဏ္ဌာ နာမ သမဏာစာတိတိ ဘွေ နိကာယော။ မဟာနိ၊ဌ။၅၉။ သာရတ္ထ၊၃။၁၇၁။ နိကိယ္ယ-န္တိ သတ္ထာ ဘွေ့ဘေန ဝါတိ နိကာယော။ ဂေါတ္တစရဏာဒိဝိဘာဂေါ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၅။ နိကာယောတိ ရာသိ။ ရူ၊ဋ္ဌ၊ နှာ။၁၄၀။ (က) သတ္တဝါ အပေါင်းအစု၊ သတ္တနိကာယ်။ သတ္တနိကာယာတိ သတ္တာနံ နိကာယာ၊ သတ္တဃဋ္ဋာ သတ္တသမူဟာတိ အတ္ထော။ မဟာနိ၊ဌ။၂၁၈။ သတ္တနိကာယေတိ သတ္တာနံ နိကာယေ၊ သတ္တဃဋ္ဋာယံ သတ္တသမူဟေတိ အတ္ထော။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။၁၃၉။ (ခ) အာပတ် အပေါင်းအစု။ တသ္မေ အာပတ္တိနိကာယ-သ္မာ (ဝိ၊၁။၁၅၃)တိ တသ္မေ အာပတ္တိ-သမူဟာသ....ရုဇ္ဇိသဒ္ဒေန ပန အဝယဝေ သမူ-ဟဝေါဟာရေန ဝါ 'နိကာယော'တိ ဝုတ္တော။ ဝိ၊ဌ၊၂။၁၁၀။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌ၊သစ်။၂၂၇။ (ဂ) ရဟန်းအပေါင်းအစု။ ဘိက္ခုနိကာယ-ကြည့်။ (ဃ) ပြဟ္မာအပေါင်းအစု။ တံကာယန္တိ တဒေဝ နိကာယံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၅။ (ခ) (၂) သုတ်တို၏– တည်နေရာ – အပေါင်းအစု၊ နိကာယ်။ သမူဟနိဝါသ ဟိ 'နိကာယော'တိ ဝုစ္စန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၂၂။ ဒီ၊ဌ၊၁။၂၃။ အဘိ၊ ဌ၊၁။၂၆။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။၂။ နိကာယသဒ္ဒေါ စ ရုဇ္ဇိဝသေန သမူဟနိဝါသတ္ထေသု ဝတ္တတိ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၁၂၂။

နိကာယော (ပ၊ဇ) — ဝိ၊ဌ၊၁။၂၁။ အံ၊ဌ၊၂။၈၇။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၁၀၀။ မဟာနိ၊ ဌ။ ၅၉။ ဝိမတိ၊၁။၂၃။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၁၂။ နိကာယာ (ပ၊ဗ)—ဝိ၊ဌ၊၁။၁၃။ အံ၊ဌ၊၂။ ၈၇။ အံ၊ဌ၊၃။၂၀၉။ အဘိ၊ဌ၊၃။၁၀၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၃၄။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။၂။ မဟာနိ၊ဌ။ ၂၁၈။ နိကာယံ (ဒု၊ဇ) — မ၊ဌ၊၁။၁၉၅။ မ။ ဌ၊၃။၁၁၀။ အံ၊ဌ၊၁။၂၃။ သုတ္တနိ၊ဌ။၁။ ၁၉၃။ နိကာယေ (ဒု၊ဗ) — ဝိ၊၅။၃၊၆။ ဒီ။ ဌ၊၁။၂၄။ ဒီ၊ဌ။၂။၃၇၁။ မ၊ဌ၊၁။၁၉၅။ သံ၊ဌ၊၃။၂၀၃။ အဘိ၊ဌ၊၁။၂၆။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။ ၂။ ဥဒါန၊ဌ၊၂။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၂။ ထေရ၊ဌ၊ ၁၊၂။ နိကာယတော(မ၊ဇ)—အံ၊ဌ၊၃။၂၀၉၊ အဘိ၊ဌ၊၁။၂၆၊ သာရတ္ထ၊၃။၃၂၃။ နိကာ-ယသ (စ၊ဇ) —ဝိမတိ၊၁။၂၃။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၁။ ၁၂၁။ နိကာယာနံ (ဆ၊ဗ) — မ၊ဌ၊၁။ ၂၂၀။ ဝိသုဒ္ဓိ။၂။၃၅၄၊ ခုဒ္ဒက၊ဌ။၂။ မဟာနိ၊ ဌ။၂၁၈။ နိကာယေဟိ (မ၊ဗ)—ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၃၄၀။နိကာယေ(သ၊ဇ)—ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။၁၃၉။ သာရတ္ထ၊၂။၄၆။ သာရတ္ထ၊၃။၁၇၁။ နိကာ-ယေသု(သ၊ဗ)— ဝိ၊ဌ၊၃။၅၅။ အသီ၊ဌ၊၃။ ၁၀၇။ ဣတိဝုတ်၊ဌ၊၂။ ပေတ၊ဌ၊၂။ ထေရ၊ဌ၊ ၁။ ၂။စရိယာ၊ဌ။၂။ သာရတ္ထ၊၁။၆၄။ သီ၊ဋ္ဌ၊ သစ်၊၁။၁၃၈။

နိကာယတ္ထယ(နာ)[နိကာယ+တိ+ဏ] နိကာယ်–ဂိုဏ်း–ဒု-ခု အပေါင်း။ (မဟာဝိဟာရ – နိကာယ်–ဂိုဏ်း အဘယဂိရိ–နိကာယ်–ဂိုဏ်း၊ ဇေတဝန-နိကာယ် -ဂိုဏ်း ဒု-ခုအပေါင်း။ ယင်းဂိုဏ်းကြီး ဒု-ဂိုဏ်းကား သီဟိုဠ်ကျွန်း (သီရိလင်္ကာ)၌ ရှိခဲ့သော ရဟန်းသံဃာအဖွဲ့ အစည်းဖြစ်သည်။), နိကာယတ္ထယသို့ စ ကာရေသိ သမ္မာ သမဂ္ဂေ။ ဝေန်။နိုဂုံး ၄-ဂါထာ။ နိဏာယန္ဓရ-လည်း ကြည့်။

နိကာယဒ္ဓယဂ္ဂဟဏ (နာ) [နိကာယ+ဒ္ဓယ+ဂဟဏ] နိကာယ် ၂-ပါး အပေါင်းကိုယူခြင်း။ ကာမံနိကာယဒ္ဓယဂ္ဂဟဏာဒိဝသေနပဝတ္တော သော်ဝိတမ္ဘမာနော ဝေ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၃။

နိကာယရေ (တိ) [နိကာယ+ရေ+အ]နိကာယ်ကို ဆောင်သော၊သူ။ နိကာယ်ဆောင်။သော နိကာယရေဟိ ဌပိတော အသမော ပဌ-

နိတ္ထကိုနေယျတ္ထပြုၗ်ိလည်းကောင်း,သန္ဓာ-
ယဘာသိတကို အာဟစ္စဘာသိတ ပြုၗ်ိ
လည်းကောင်းသားကြကုန်၏၊ ရည်ရွယ်ယင်း
အာဘောဝ်ကျ အနက်အဓိပ္ပါယ် မကောက်ယူ
ကြပဲ တမျိုးတဖုံ ယူထားကြကုန်၏၊ သဒ္ဒါ
အရိပ်အယောင်မျှဖြင့် အနက်အဓိပ္ပါယ်မှန်ကို
ဖျက်ဆီးပစ်ကြကုန်၏။

ဘုရားဟော သုတ် ဝိနည်း အဘိဓမ္မာစစ်
အၗ်ိုကို စွန့်ပစ်ကြကုန်ၗ်ိ ဝိနည်းတူ, သုတ္တန်
တူ,အဘိဓမ္မာတူတို့ကို အစားထိုးၗ်ိ ထားကြ
ကုန်၏၊ ပရိဝါရ, အတ္ထုဒ္ဒါရ, အဘိဓမ္မာ ၆-
ကျမ်း, ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ်, နိဒ္ဒေသ, ဇာတ်
တော် အၗ်ိုတို့ကို ဖျက်ဆီးၗ်ိ တခြား
ဖြစ်သော ပရိဝါရ အတ္ထုဒ္ဒါရ, အဘိဓမ္မာ
စသည်တို့ကို ပြကြကုန်၏။

ထိုမျှမကသေး အမည်မှည့်ပုံ, ဝတ်ပုံ, ရံပုံ
အသင်အပြင်, အသုံးအဆောင် ပရိက္ခရာ,
အၗ်ိုးအစား အမူအရာ, သက်နှံးချုပ်ပုံ ချုပ်
နည်း စသည်တို့ကိုလည်း တမျိုးတဖုံ ပြောင်း
လဲပစ်ကြကုန်၏။ (ဒီပဝံသ၊၄။၇၁-၇၇)။

မဟာသံဃိကပိဋကများ။ ။မဟာ
သံဃိကဂိုဏ်းသားတို့၏ ပိဋကမှာ— (၁)
သုတ္တန်ပိဋက၊ (၂) ဝိနယပိဋက၊ (၃)အဘိဓမ္မ
ပိဋက၊ (၄) မိဿကပိဋက၊ (၅) ဓာရဏီ
ပိဋကအားဖြင့် ၅-ပုံဖြစ်၏။

မဟာသံဃိက ဂိုဏ်းသားတို့ထည့် ဒီဃ
နိကာယ်လာ သုတ်အၗ်ိုနှင့် ခုဒ္ဒကနိကာယ်
ကိုလည်း လက်မခံကြကုန်။ မဟာသံဃိက
ဂိုဏ်းသားတို့၏ အဘိဓမ္မာမှာလည်း ထေရ
ဝါဒနှင့် လုံးဝကွဲပြား၏။ ဝိနည်းမှာ မဟာ
ဝဏ္ဏကျမ်းဖြစ်၏။ မဟာဝဏ္ဏကျမ်းၗ်ိ ထေရ
ဝါဒဝိနည်းပိဋက ဝိနည်း မဟာဝါကွဲသို့ဘုရား
ရှင်၏ ဗုဒ္ဓဝင်အကျဉ်း(ဗုဒ္ဓစရိတ)ကို ရှေးဦး
စွာ ဖော်ပြပါရှိပြီး နောက်မှ ဝိနည်းပညတ်
ချက်များ ပါရှိ၏။ယင်း မဟာဝဏ္ဏကျမ်းမှာ
အပိုင်းပေါင်း မျှားစွာရှိပြီး အၗ်ို အပိုင်းၗ်ိ
သက္ကတဘာသာ, ပြာကရိတ်ဘာသာတို့ ရော
လျက်ရှိ၏။ (သီဟိုဠ်ဘာသာ မဟာယာန-
အဓိဗာသ်။ ၃၄-၃၉။)

မဟာသံဃိကအယူအၗ်ို။ ။**မဟာ
သံဃိကဂိုဏ်းသားတို့၏ ဖောက် ဖောက် ပြန်
ပြန်ယူပုံများကို** အဘေ၊ဌ၊၃။၁၄၁၊ ၂၂၂၊ ၂၂၃၊
၂၂၄၊ ၂၂၅၊ ၂၂၇၊ ၂၃၀၊ ၂၃၁၊ ၂၄၀၊ ၂၄၆၊
၂၅၀-**စသည်တို့-ကြည့်။**

(၂) **ဂေါကုလိကနိကာယ=ဂေါကုလိက
ဂိုဏ်း။** ဂေါကုလိကရဟန်းအပေါင်း။ **မဟာ
သံဃိက ဂိုဏ်းမှ ရဟန်းအၗ်ို ခွဲထွက်ကြပြီး
ဂေါကုလိကဂိုဏ်းအမည်ဖြင့် ထောင်ကြကုန်
၏။** ယင်း ဂိုဏ်းကိုကုက္ကုလိကဂိုဏ်း, ကုက္ကု-
ဋ္ဌိကဂိုဏ်း, ကောက္ကဋ္ဌိကဂိုဏ်း, ကုရုကုလ္လက
ဂိုဏ်းဟူၗ်ိ ခေါ်ဝေါ် ခေါ်ဘူးကြကုန်၏ (အဘေ၊
ဌ၊ဌ။၁၄၁)။ ယင်း ဂေါကုလိကဂိုဏ်းသားတို့
သည် "သဗ္ဗံဘိက္ခဝေ အာဒိတ္တံ(ဝိ၊၃။၄၄။ သံ၊
၂။၂၅၁။),သမ္ဗေ သခ်ိရာ ဒုက္ခာ(ဓမ္မပဒ။
၅၃)" **အစရှိသောသုတ်တို့ကိုအသင့်အားဖြင့်
အဓိပ္ပါယ်မှန်မကောက်ယူကြမကြံကြပဲ အလဲ
လဲ အၗ်ုတ်ၗ်ုတ် အဓိပ္ပါယ်ယူကြပြီး** တိုက်
ရိုက်အားဖြင့်ပင် "**သမ္ဗေ သခ်ိရာ ကုက္ကဋ္ဌာ,
ဝိတစ္ဆိတင် ရသမ္မိသာ ဆာရိကနိရိယသဒ်-
သာ**"(**အဘေ၊ဌ၊ဌ။၁၆၄**။ **မဟာဝံသ၊ဋ္ဌိကာ။
၁၁၄ (သီဟိုဠ်မှ)— **သခ်ိရစုပုံ အလုံးစုံတို့
သည် ပြာပူကွဲသို့ဖြစ်ကုန်၏၊အလျှံကင်းၗ်ိ ရဲ
ရဲညီးသော မီးကျီးနှင့် ရောထားသည်နှင့်တူ
ကုန်၏၊ ပြာပူငရဲနှင့် တူကုန်၏၊ဤ သမ္ဗေ
သခ်ိရာကုက္ကုဋ္ဌာ-စသောစကားရပ်တွင် ကုက္ကု
ဋ္ဌာဟူသော ပုဒ်ကိုစွဲၗ်ိ ကုက္ကုဋ္ဌအယူရှိသည်ကို
ကုက္ကုလိကဟူၗ်ိ ခေါ်ဝေါ်ကြရာမှ ဂေါကုလိ
က ဖြစ်လာကြောင်း ဆိုကြကုန်၏။** ယင်း
ဂေါကုလိကဂိုဏ်းသားတို့ ပေါ်ထွန်းရာခေတ်

မှာသာသနာသက္ကရာဇ် ၂၀၀-အနီးတွင် ဖြစ်စရာရှိ၏။

(၃) ကေဗျောဟာရိကနိကာယ=ကေ-ဗျောဟာရိကဂိုဏ်း ။ ။ ကေဗျောဟာရိကရဟန်းအပေါင်း။ ကေဗျောဟာရိကဟူသော စကားသည် သက္ကတအခေါ် ကေဝျောဟာ-ရိကဖြစ်၏။ ယင်းကေဗျောဟာရိကဂိုဏ်း (သို့မဟုတ်) ကေဗျောဟာရိကဂိုဏ်းသည်လည်း မဟာသံဃိကဂိုဏ်းကြီးမှ ဂေါကုလိကဂိုဏ်းသားတို့နှင့်အတူ မရှေးမနှောင်း ခွဲထွက်ခဲ့သော ဂိုဏ်းဖြစ်၏။ တဆုံးအားလုံးတို့သည် ပညာဘ်ရှိကုန်၏၊ ပညတ်ချည်းသာ ဖြစ်ကုန်၏ဟု ယူဆကြသော ရဟန်းတို့၏အပေါင်းဖြစ်သောကြောင့်ကေဗျောဟာရိကဂိုဏ်းဖြစ်သည်ဟု ဆိုကြကုန်၏ (သီဟိုဠ်မှု-မဟာဝံသ ဋီကာ။၁၁၄)။

(၄) ဗဟုဿုတိကနိကာယ = ဗဟုဿုတိကဂိုဏ်း ဗဟုဿုတိကရဟန်းအပေါင်းဟူ၍လည်း သာသနာတော်၌ ရှိခဲ့ကုန်၏။ ယင်းဂိုဏ်းသည် ဂေါကုလိကဂိုဏ်းမှ ခွဲထွက်တည်ထောင်သောဂိုဏ်းဖြစ်၏။ ဗာဟုလိကဂိုဏ်း, ဗာဟုလိယဂိုဏ်း ဟုသည်း ခေါ်ဝေါ်ကြကုန်သေး၏။ သက္ကတအခေါ် ဗဟုဂြတိကဂိုဏ်းဖြစ်၍ ဗဟုဿုတမည်သောမထေရ်စတင်တည်ထောင်သော ဂိုဏ်းဖြစ်၍ ဗဟုဿုတိကဂိုဏ်းဖြစ်ကြောင်း ဆိုကြကုန်၏။ (မဟာယာန အဒဟာသ်။၄၁)။

ယင်း ဗဟုဿုတိကဂိုဏ်းကို သမ္ဘတ္ထိဝါဂိုဏ်းသားတို့နှင့် စပ်သွယ်ပတ်သက်သည်ဟုလည်း ဆိုကြကုန်၏။ ယင်းဂိုဏ်း ပေါ်ထွန်းချိန်ကို ဘီစီ ၃၀၀, အေ-ဒီ ၁၀၀-အတွင်းလောက်ဖြစ်သည်ဟု သမိုင်းပညာရှင်တို့ ခန့်မှန်းကြကုန်၏။

(၅) ပညတ္တိနိကာယ = ပညတ္တိဂိုဏ်း။ ပညတ္တိရဟန်းအပေါင်း။ ပညတ္တိဂိုဏ်းဟူ၍လည်း ရှိခဲ့ကုန်၏။ ပဏ္ဏတ္တိဂိုဏ်း ဟုလည်းခေါ်ကြ၏။ သက္ကတ အခေါ် "ပြင်ဓိတ္တိဝါဒ" ဟူ၍ဖြစ်၏။ ယင်း ဂိုဏ်းသည်လည်း ဂေါကုလိတဂိုဏ်းမှ ခွဲထွက်သောဂိုဏ်းဖြစ်၏။ တဂ္ဂုဏ်းအားလုံးတို့သည် ဒုက္ခနှင့် ရောနှောသည်ဟူ၍ ၎င်းတို့ သမုတ်ပညတ် ယူဆကြကုန်၏။ ထို့ကြောင့် ပညတ္တိဂိုဏ်းမည်၏။ မဟာဝံသ ဋီကာ၌ "ပုဂ္ဂလပဏ္ဏတ္တိဝါဒ" ဟုဆို၏။ နိဗ္ဗာန်သည် ပရမတ္ထအားဖြင့် ထင်ရှားရှိသကဲ့သို့ ရုပ်တရားလည်း ပရမတ္ထအားဖြင့် ထင်ရှားရှိသည်ဟူသော ဂိုဏ်းဟု မဟာဝံသ ဋီကာ၌ ဆို၏ (ဒီပဝံသ၊၄။၇၊၇၉၊၈၀)။

(၆) စေတိယနိကာယ=စေတိယဂိုဏ်း။ စေတိယရဟန်းအပေါင်း။ စေတိယဂိုဏ်းဟူ၍လည်း သာသနာ၌ ရှိခဲ့ကုန်၏၊ မဟာသံဃိကဂိုဏ်းမှ မဟာဒေဝထေရ် ခေါင်းဆောင်သော ရဟန်းတော် အချို့တို့သည် စေတိယတောင်ကို ဌာနချုပ် ပြုလုပ်ကြ၍ ဂိုဏ်းသီးခြားထောင်ကာ ကိုယ်နည်း ကိုယ့်ဟန်ဖြင့် ဟောပြောကြ၍ သာသနာ ပြုကြကုန်၏၊ စေတိယဂိုဏ်း ဟူ၍လည်း ခေါ်ဝေါ်ကြသေး၏၊ သက္ကတအခေါ် စဲတျနိကာယဖြစ်၏။

ယင်းဂိုဏ်းသားတို့၏ဟောပြောပုံမှာ ပုဗ္ဗသေလိယဂိုဏ်းသားတို့၏ ဝါဒနှင့်တူကြောင်း ဆရာတို့ ဆိုကြကုန်၏၊ ယင်းဂိုဏ်း ပေါ်လာသည်မှာ B.E. ၃၀၀-၄၀၀ အတွင်း ဖြစ်၏၊ စေတီပုထိုးများကို ရှိခိုးပူဇော်ရန် စတင်၍ လှန်ဖွာ အလေ့အကျင့်ပြုသောဂိုဏ်းဟုလည်း ဆိုကြကုန်၏၊ ဝသုမိတြ၏ အဋ္ဌာဒသ (= အမါဒဂ)နိကာယကျမ်း၌ "စဲတျ" နိကာယဟု သုံးနှုန်းရေးသားထား၏ (သီဟိုဠ်ဘာသာ ရေး မဟာယာနအဒဟာသ်ကျမ်း။၄၂)။

မဟာ သံဃိက ဂိုဏ်းခွဲ ၅-ဂိုဏ်း။ ။ အထက်ပါ ဖော်ပြခဲ့ပြီးသော(၁)ဂေါကုလိကဂိုဏ်း, (၂) ကေဗျောဟာရိကဂိုဏ်း, (၃)

ဗဟုဿုတိကဂိုဏ်း, (၄) ပညတ္တိဂိုဏ်း, (၅) စေတိယဂိုဏ်းဟူသော ၅ ဂိုဏ်းတို့သည် မဟာသံဃိကဂိုဏ်း၏ အခက်အလက် မဟာသံဃိကဂိုဏ်းခွဲတို့ဖြစ်ကုန်၏၊ယင်း ၅-ဂိုဏ်း တို့သည်လည်း မဟာသံဃိက ဂိုဏ်းမကြီး နည်းတူ အရှင်မဟာကဿပ မဟာထေရ်မြတ်၏ ပဋ္ဌသတိကသံဂါယနာမှ အတည်ပြုချက်တို့ကို ပြောင်းပြန် ပြုကြကုန်၏၊ ပိဋကတော်လာ သုတ္တန်များကို တမျိုးတဖုံ ပြောင်းခြင်း စသည်တို့ကို ပြုကြကုန်၏၊ (ဒီပဝံသ၊၄။၈၀၊ ၈၁၊၈၂)။

(၂) မဟိံသာသကနိကာယ=မဟိသာသကဂိုဏ်း။ ။မဟိံသကရဟန်းအပေါင်း။ မူလ ထေရဝါဒဂိုဏ်းမှ တဖန်မဟိသာသကဂိုဏ်းနှင့် ဝဇ္ဇိပုတ္တ = ဝဇ္ဇိပုတ္တကဂိုဏ်းဟူ၍ ၂-ဂိုဏ်း ကွဲပြားလာပြန်၏။- ပါဠိအခေါ် မဟိံသာသကသည် သက္ကတအခေါ် မဟိ-ဂါသကဖြစ်၏၊မဟိံသာသကဂိုဏ်းဝင်ရဟန်းတို့သည် "မဟိဿတိ (မဟေသယ)" မြို့ကို ဌာနချုပ်ပြုလုပ်၍နေထိုင်ကြကုန်သောကြောင့် မဟိံသာသကဂိုဏ်းမည်ကြောင်း ဆိုကြကုန်၏၊ မြေကို ပမာဏပြု၍ တရားဟောလေ့ရှိသောကြောင့် မဟိံသာသက (မဟိံ+သာသက)မည်ကြောင်း ဆိုကြကုန်သေး၏။ ယင်း မဟိဿတိမြို့သည် ဂေါဝိန္ဒပုဏ္ဏား တည်ထောင်ခဲ့သောမြို့ဖြစ်မည်ဟု ထင်မိပေ၏ (ဒီ၊၂။၁၈၉)။ ယခုအခေါ် မိုက်စိုးတည်း။

ယင်း မဟိံသကတိုင်းသို့ B.E ၂၃၆-ခု နှစ်က မဟာဒေဝထေရ် စတင်၍ သာသနာပြု ရောက်ရှိခဲ့၏၊ မဟိံသတိုင်းဟူ၍ လည်းကောင်း၊ မဟိသမဏ္ဍလဟူ၍ လည်းကောင်း ခေါ်ဝေါ်သုံးနှုန်းကြကုန်၏ (ဝိ၊ဌ၊ ၁။၅၀။ မဟာဝံသ၊ ၁၂။၃)။

ထေရဝါဒဂိုဏ်းခွဲ။ ။ဖော်ပြပါ မဟိံသာသကဂိုဏ်းနှင့် ဝဇ္ဇိပုတ္တကဂိုဏ်းတို့မှာ ထေရဝါဒဂိုဏ်းကွဲများဖြစ်၍ ထေရဝါဒဂိုဏ်းဝင် ရဟန်းတော်အချို့ အဆက်အသွယ် အပေါင်းအသင်းရှိကြကြောင်း သိရ၏ (ဒီပ-ဝံသ၊၄။၈၄။ မဟာဝံသ၊၅၊၆။)

ယင်းမဟိံသာသကဂိုဏ်း ပေါ်ချိန်မှာ ဘီစီ-၃၀၀ အေဒီ ၁၀၀-အတွင်း ဖြစ်၏၊ယင်းဂိုဏ်းသည် အိန္ဒိယဒေသအနှံ့ အပြားနှင့် သီဟိုဠ်ကျွန်းတို့၌ ပျံ့နှံ့တည်ရှိခဲ့၏၊ အရှင်မဟာဗုဒ္ဓဃောသထေရ် ဇာတ်အဋ္ဌကထာ ပြုရန် တောင်းပန်သူ ၂-ဦးအနက် ၁-ဦးမှာ မဟိံသာသကဂိုဏ်းဝင် အရှင်ဗုဒ္ဓဒေဝထေရ်ဖြစ်ကြောင်း(ဇာ၊ဌ၊၁။၂။၂။ဂန္ဌာရမ္ဘ၌) လာရှိ၏။ အေဒီ ၃၉၉-၄၁၄- အတွင်း သီဟိုဠ်ကျွန်းသို့ ရောက်ရှိခဲ့သော တရုတ်ခရီးသည် ရဟန်းတော်ဖာဟီယာန်သည် မဟိံသာသက ရဟန်းတို့၏ ဝိနည်း ပိဋကတ်, ဒီဃနိကာယ်, သံယုတ္တာဂမသုတ်, သံယုတ္တသဋ္ဌယ ပိဋကများ သီဟိုဠ်မှရရှိခဲ့ကြောင်း ယင်း၏ခရီးစဉ်မှတ်တမ်းတွင် ဖော်ပြထား၏။

မဟိံသာသက ဂိုဏ်းသားတို့ အယူအချို့။ ။မဟိံသာသက ဂိုဏ်းသားတို့သည် ပညာအထူးဖြင့် မဆိုထိုက်သော ခေ့ုပ်ခြင်း=အပ္ပဋိသခ်ါနိရောဓ, ပညာအထူးဖြင့် ဆိုထိုက်သော ချုပ်ခြင်း=ပဋိသခ်ါနိရောဓကို တပေါင်းတည်းပြု၍ နိရောဓသစ္စာ ဟူ၍ ယူကြ၏(အဘိ၊ဌ၊၃။၁၁၆)။ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်သည် အသခ်တမည်၏ဟူ၍လည်း ဆိုကြ၏။ (အဘိ၊ဌ၊၃။၁၉၁။) ပရိစ္ဆေဒါကာသ, ကသိဏုဃဋ္ဌါဠိမာကာသ, အဇဋာကာသ ဟူသော အာကာသ ၃-ပါးတို့သည် အသခ်တမည်ကုန်၏ ဟူ၍လည်း ယူကြ၏ (အဘိ၊ဌ၊၃။ ၁၉၄။)။ သမ္မာဝါစာ, သမ္မာကမ္မန္တ, သမ္မာအာဇီဝ မဂ္ဂင်တို့သည် ရုပ်မည်ကုန်၏ ဟူ၍ လည်းယူကြ၏(အဘိ၊ဌ၊၃။ ၂၁၉)။ကာယက်, ဝစီက်-ဟူဆိုအပ်သော ကာ့ယဝိညတ်, ဝစီ

ဝိညတ်ရှိပ်သည် ကုသိုလ်လည်း မည်၏၊ အကုသိုလ်လည်း မည်၏ဟူ၍လည်း ယူကြ၏ (အဘိ၊၆၊၃။ ၂၅၂။)။ ဥပစာရစျာန်အစဉ်ကို ကြဉ်၍ စျာန် တမျိုးမှ စျာန် တမျိုးသို့ ပြောင်း၏ ဟူ၍လည်း ယူကြကုန်၏ (အဘိ၊၆၊၃။ ၂၆၃။)။ လောကီ ဖြစ်သော သဒ္ဓါသည် သဒ္ဓါသာ မည်၏၊ သဒ္ဓါမဟု မမည်။ လောကီဝိရိယသည်(ဝီရိယသာ မည်၏၊ ဝီရိယမဟု မမည်။ လောကီသတိသည် သတိသာမည်၏။ သတိမဟု မမည်၊ လောကီသမာဓိသည် သမာဓိသာ မည်၏၊ သမာဓိမဟု မမည်။ လောကီပညာသည် ပညာသာ မည်၏၊ ပညာမဟု မမည် ဟူ၍လည်း ယူကြ၏ (အဘိ၊ ၆၊၃။ ၂၂၀။)။ သမ္မာဝါစာ, သမ္မာကမ္မန္တ, သမ္မာအာဇီဝ ကြဉ်သော ပဋ္ဌဂိကမဂ်သည် သာ မဂ္ဂသစ္စာမည်၏ ဟူ၍လည်း ယူကြ၏ (အဘိ၊၆၊၃။၃၄၂)။

(၇) ဝဋ္ဋပုတ္တကနိကာယ = ဝဋ္ဋပုတ္တက ဂိုဏ်း။ ဝဋ္ဋပုတ္တကရဟန်းအပေါင်း။ ဝဋ္ဋပုတ္တက ဂိုဏ်းမှာ ဒုတိယသံဂါယနာ တင်ပြီးစက ဝဋ္ဋတိုင်းသား ရဟန်းတို့ ဦးဆောင်၍ ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည့် မဟာသံဃိကဂိုဏ်း မဟုတ်သေးချေ။ နောက်အခါတွင် ထေရဝါဒဂိုဏ်းမှ ခွဲထွက်တည်ထောင်သော ဂိုဏ်းဖြစ်၏၊ သက္ကတကျမ်းများ၌ ဝတ်သိပု-တြ-ဟု ရေးကြ၏။ ဝတ်သပုတြ (ဝဋ္ဋပုတ္တ) မည်သော မထေရ် တည်ထောင်သော ဂိုဏ်းဖြစ်သည်ဟု ဆိုကြ၏၊ (မဟာယာနအဒဟာသ်။၅၄။) ဘာရတနိုင်ငံ မထုရဒေသ၌ ဝဋ္ဋပုတ္တကဂိုဏ်းသားတို့ စတင်သည်ဟု အဆိုရှိ၏။ ယင်းဝဋ္ဋပုတ္တကဂိုဏ်းသားထွေသည် ပုဂ္ဂလဝါဒီတို့ တည်း။ ယင်းပြင် ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်အား ရဟန္တာအဖြစ်မှ ဆုတ်ယုတ်တတ်ကြောင်းလည်း ပြောဟောယူဆကြကုန်၏ (အဘိ၊ ၆၊ ၃။ ၁၁၂။ ၁၄၁)။

(၉) ဓမ္မုတ္တရိယနိကာယ = ဓမ္မုတ္တရိယ ဂိုဏ်း။ ဓမ္မုတ္တရိယရဟန်းအပေါင်း။ ဓမ္မုတ္တရိယဂိုဏ်းသည် ဝဋ္ဋပုတ္တကဂိုဏ်းမှ ဦးစွာပေါ်ထွက်ခဲ့သော ဂိုဏ်းဖြစ်၏။ ဓမ္မုတ္တရမည် သောမထေရ်သည် တည်ထောင်သော ဂိုဏ်းဖြစ်သောကြောင့် ဓမ္မုတ္တရိကမည်ကြောင်း ဆိုကြ၏ (အဘိ၊၆၊ ၃။ ၁၀၆)။

(၁၀) ဘဒ္ဒယာနိကနိကာယ= ဘဒ္ဒယာနိကဂိုဏ်း။ ဘဒ္ဒယာနိကရဟန်းအပေါင်း။ "ဘဒ္ဒယာနိက"သည် သက္ကတအခေါ် ဘဒ္ဒယာနိက ဖြစ်၏၊ ဝဋ္ဋပုတ္တကဂိုဏ်းခွဲဖြစ်၏။ ဘဒ္ဒယာနမထေရ် စတင်တည်ထောင်ခဲ့သော ဂိုဏ်းဖြစ်သောကြောင့် ဘဒ္ဒ-ယာနိက ဖြစ်ကြောင်းဆိုကြ၏ (အဘိ၊၆၊ ၃။ ၁၀၆)။

(၁၁) ဆန္နာဂါရိကနိကာယ=ဆန္နာဂါရိကဂိုဏ်း။ ဆန္နာဂါရိကရဟန်းအပေါင်း။ ဆန္နာဂါရိကသည် သက္ကတအခေါ် မဟာ-ဂါရိကဖြစ်၏၊ ယင်းဂိုဏ်းသည်လည်း ဝဋ္ဋ-ပုတ္တကဂိုဏ်းခွဲဖြစ်၏၊ ယင်းဂိုဏ်း ပျံ့နှံ့ရာ မြို့ပေါင်း ၆-မြို့ ရှိသောကြောင့် ဆန္နာဂါရိကမည်ကြောင်း သီဟိုဠ် မဟာယာနသမိုင်းကျမ်း၌ လာရှိ၏။ ယင်းဂိုဏ်းသည် သီဟိုဠ်ကျွန်း အာဘယဂိရိဂိုဏ်းနှင့် လည်းစပ်သွယ်သည်။

(၁၂) သမ္မိတီယနိကာယ = သမ္မိတီယ ဂိုဏ်း။ သမ္မိတီယရဟန်းအပေါင်း။ သမ္မိတီယ ဂိုဏ်းသည်လည်း တင်ရှားခဲ့သော ဗုဒ္ဓသာ-သနာဂိုဏ်းတဂိုဏ်း ဖြစ်၏ ဝဋ္ဋပုတ္တကဂိုဏ်းခွဲ ပင်ဖြစ်၏။ သမ္မိတမည်သော မထေရ်သည် တည်ထောင်သောဂိုဏ်း ဖြစ်သောကြောင့် သမ္မိတီယ မည်၏။ 'အာဝန္တိကဂိုဏ်း'ဟူ၍ လည်းကောင်း 'ကုရုကုလ္လကဂိုဏ်း' ဟူ၍ လည်းကောင်း ခေါ်ကြ၏။ ယင်းသမ္မိတီယ ဂိုဏ်းသည် အေ-ဒီ ၅-ရာစု, ၆-ရာစု အတွင်း ထွန်းကားကျယ်ပြော ပျံ့နှံ့ခဲ့၏။ ဟဿဝဒ္ဓန

မင်းလက်ထက်က သမ္မတိယဂိုဏ်းသားတို့၏ ပိဋကကျမ်းစာများကို သော်ရသေနီဘာသာ, အပတ်သဘာသာတို့ဖြင့် ရေးတင်ခဲ့ကြကုန်၏။ သံကဿမ္ဘီ ဟယမုဒေသ, ဥဇ္ဇေနီပြည့်,ကဏ္ဍသု-ဂဏ္ဍီပြည့်,မာလဝဒေသ စသည်တို့၌လည်းကောင်း, အိန္ဒိယ အနောက်ပိုင်းတို့၌လည်းကောင်း သမ္မတိယ ဂိုဏ်းဝင်ပုဂ္ဂိုလ်တို့ ပြန့်နှံ့ ခဲ့ကြကုန်၏။

ယင်းဂိုဏ်းသားတို့၏ ဌာနချုပ်ကား အနောက်ဘက်လားဒေသနှင့် အရှေ့ဘက်ဘက်လားဒေသဖြစ်၏။ ဟိယွန်ဆန် အိန္ဒိယနိုင်ငံ၌ ခရီးလှည့်လည်စဉ်က သမ္မတိယဂိုဏ်းသားရဟန်းများကျောင်းတိုက် တော်တော်များများကို တွေ့ရှိခဲ့ကြောင်း ဆို၏။ ယင်းဂိုဏ်းသားတို့သည် ပြည့်တန်ဆာရတနာ, သေရည်သေရက်ရတနာ, ကာမနတ်ရတနာ ဤရတနာ ၃-ပါးသည် လောက ၃-ပါး၌ အမြတ်ဆုံး ရတနာဖြစ်သည်ဟု သင်ပြကြကုန်၏ (မဟာယာနအဘယသ်။၅၉။) ယင်း ၃-ပါးတို့ကိုရှိခိုးကြကုန်၏။ သမ္မတိယဂိုဏ်းဝင် ရဟန်းတပါးသည် ညဉ့်အခါ အဝတ်ညှိုကို ဝတ်ရုံ၍ ပြည့်တန်ဆာမအိမ်သို့သွား၍ ထိုအိမ်၌ နေလျက် မိုးလင်းလတ်သော် ကျောင်းသို့ ပြန်သွားလေ၏။ သူ၏တပည့်တို့သည် ထိုအခြင်းအရာကိုမြင်၍ ဤအသွင်သည်ကောင်းပါသလောဟု မေးကြကုန်၏။ ထိုအခါ မိမိယူခဲ့သောအသွင်ကို မျှားစ္ပာသောသူတို့ တွေ့မြင်ကြပြီးဖြစ်သဖြင့် ၎င်းကို ချီးမွမ်းကာ အကျိုးအာနိသင်ကို ပြောပြလေ၏။ ထိုရဟန်း၏ စကားကို လိုက်နာကြသောရဟန်းတို့သည် သက်နှံ့ကိုပယ်ကြကုန်၍ အဝတ်ညှိုကို ဝတ်ရုံကြကုန်၏။ ယင်းရဟန်းသည်ပင်လျှင် ပြည့်တန်ဆာ, သေရည်သေရက်, ကာမနတ်တို့သည် အတုမဲ့ရတနာတို့ဟု ဆိုပြီး အခြားရတနာတို့ကို အဖိုးမတန်ပြု၍ နီလပဌဒဿနကျမ်းတစောင်ကို ရေးသားခဲ့၏၊ ယင်းကျမ်းသည် သမ္မတိယဂိုဏ်းသားတို့၏လက်သုံးကျမ်းဖြစ်လာ၏။ (နိကာယ သင်္ဂဟ)-ကြည့်။

ပုဂ်ပြည်၌ ရှိခဲ့ဘူးသော အရည်းကြီးများမှာ ယင်းသမ္မတိယဂိုဏ်းသားတို့၏ အဆက်အနွယ်ပင် ဖြစ်သည်ဟု အဆိုရှိသည်။

သမ္မတိယဂိုဏ်းသားတို့အယူအချို့။ ။ သမ္မတိယဂိုဏ်းသားတို့သည် 'ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါထင်ရှားရှိ၏'ဟု ယူကြ၏(အဘိ၊ဌ၊၃။၁၁၂)။ ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်တို့ ရဟန္တာအဖြစ်မှ ဆုတ်ယုတ်၏ဟုလည်း ယူကြ၏ (အဘိ၊ဌ၊၃။ ၁၄၁)။ 'နှတ်ပြတ္တာတို့၌ ပြတ္တစရိယဝါသမရှိ' ဟုယူကြ၏(အဘိ၊ဌ၊၃။၁၄၆။ အနုဋ္ဌ၊၃။၈၆)။ 'သောတာဝတ္တိ မဂ္ဂဌာန်ပုဂ္ဂိုလ်အား ပရိယုဋ္ဌာန်ကိလေသာ ၂-မျိုးကိုပယ်ကုန်၏' ဟူ၍။ လည်း ယူကြ၏ (အဘိ၊ဌ၊၃။၁၄၁)။ 'အန္တရာဘဝ' ဟူ၍လည်း ယူကြ၏ (အဘိ၊ဌ၊၃။ ၂၀၅)။ အခြားယူဆပုံများကို အဘိ၊ဌ၊၃။ ၂၀၉၊ ၂၁၀၊ ၂၁၁၊ ၂၁၉၊ ၂၂၃၊ ၂၂၅၊ ၂၄၈၊ ၂၅၂-တို့ ကြည့်။

ဖော်ပြခဲ့သော မမ္ပုတ္တရိကဂိုဏ်း ဘဒ္ဒယာနိကဂိုဏ်း, ဆန္နာဂါရိကဂိုဏ်း, သမ္မိတိယဂိုဏ်းတို့ ဝဇ္ဇီပုတ္တက ဂိုဏ်းခွဲများဖြစ်ကြောင်း (ဒီပဝံသ၊၄။၈၅။ မဟာဝံသ၊၅။၇) တို့၌ လာရှိ၏။

(၁၃) **သမ္ဘတ္ထဝါဒီနိကာယ = သမ္ဘတ္ထိဝါဒီ ဂိုဏ်း။** သမ္ဘတ္ထိဝါဒီရဟန်းအပေါင်း။ သမ္ဘတ္ထဝါဒီဂိုဏ်းသည် မဟိ'သာသကဂိုဏ်းမှ ထပ်မံခွဲထွက်တည်ထောင်ခဲ့သော ဂိုဏ်းဖြစ်၏။ ဟေတုဝါဒီဂိုဏ်း, ဟေတု ဝိဇ္ဇာဂိုဏ်း, မုရုန္ဓကဂိုဏ်း, ပြတ္တဝါဒီဂိုဏ်းဟုလည်း ခေါ်ကြ၏။ သဂ္ဂတအခေါ် သင်ဿ္ဌိဝါဒိန်ဖြစ်၏၊ ယင်းဂိုဏ်းသည် အိန္ဒိယဒေသ၌ တော်တော်များများ ပြန့်နှံ့ ခဲ့၏။ ပစ္စုပ္ပန်, အတိတ်, အနာဂတ်ကာလ ၃-ပါးလုံး၌ တရားရှိ၏ဟု ယူသောကြောင့် သမ္ဘတ္ထိဝါဒီမည်ကြောင်း

ဝသုဗန္ဓုထေရ် အာဘိမ္မကောသ၌ ဆိုး၏၊ သမ္ဘတ္ထိဝါဒီဂိုဏ်းသားတို့၏ ဌာနချုပ်သည် ကသ္မီရတိုင်း ဖြစ်၏။

တတိယ သံဂါယနာအပြီး ၂၃၆-ခုနှစ် တန်ဆောင်မုန်းလပြည့်ကျော် အရှင်မဇ္ဈန္တိက ထေရ် ဦးဆောင်သော သာသနာပြုအမ္စတို့ ကသ္မီရ၌ ပြုစုပျိုးထောင်ခဲ့သော ထေရဝါဒ သာသနာ ကြာရှည်မတည်သည်မှာ သမ္ဘတ္ထိ-ဝါဒီဂိုဏ်းသားတို့ကြောင့် ဖြစ်ကြောင်း ဆိုကြ၏ (မဟာယာနအဒဟတ်။၄၄)။

တတိယသံဂါယနာပြီး ကာလကြာသော် သမ္ဘတ္ထိဝါဒီတို့သည် ထေရဝါဒဂိုဏ်းတက်ပို၍ ဂိုဏ်းဝင်ပရိသတ် ပို၍တိုးတက်များပြားခဲ့၏၊ နောက်တွင် မူလသမ္ဘတ္ထိဝါဒီဂိုဏ်း, အရိယသ-မ္ဘတ္ထိဝါဒီဂိုဏ်းဟု ၂-ဂိုဏ်းကွဲလာလေ၏။ကသ္မီ-ရတိုင်း, ဂန္ဓာရတိုင်း, ဥဇ္ဇေနီပြည် ကဏော-ဇပါရသီ-စသည်ဒေသများ၌ သမ္ဘတ္ထိဝါဒီတို့ နေကြကြောင်း ဟီယန်ဆန်မှတ်တမ်း၌ ဖော်ပြခဲ့၏။

ထေရဝါဒ ပိဋကနှင့် သမ္ဘတ္ထိဝါဒီတို့၏ ပိဋကကျမ်းစာများ ခြားနားပုံကို အကျဉ်း မျှ ဖော်ပြဦးအံ့။ ထေရဝါဒ၌ သုတ္တန်ပိဋက, ဒီဃနိကာယ, မဇ္ဈိမနိကာယ, သံယုတ္တနိကာယ, အင်္ဂုတ္တရနိကာယ, ခုဒ္ဒကနိကာယသည် သမ္ဘ-တ္ထိဝါဒီသုတ္တန်ပိဋကာ၌ ဒီဃာဂမ, မဓျမာဂမ, သံယုတ္တာဂမ, အင်္ဂေါ်တ္တရာဂမ, ကျုဒြကာဂမ ဖြစ်သည်။

ထေရဝါဒ ဝိနည်းပိဋကာ၌ ပါရာဇိက, ပါစိတ္တိယ, မဟာဝဂ္ဂ, စူဠဝဂ္ဂ, ပရိဝါရ သည် မထုရာသမ္ဘတ္ထိဝါဒ၌ ပါရာဇိက, ပြာ-ယဇိစိတ္တ, အဝဒါနမ်, ဇာတကမ် ဖြစ်၍ ကသ္မီ-ရသမ္ဘတ္ထိဝါဒီတို့၏ဝိနည်းပိဋကာ၌ ဝိနယဝဿု, ပြာတိမောက္ခသုတ္တ, ဝိနယဝိဘာဂ, ဝိနယ-ကွဒြတဝဿု, ဝိနယဥတ္တရဂြန္ထ ဖြစ်သည်။

သမ္ဘတ္ထိဝါဒီတို့၏ အဘိဓမ္မာ ၇-ကျမ်း တို့ကား—

၁။ ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဒ —အာယီသာရိပုတြပြု၊
၂။ ဝိဘင်္ဂဏကာယပါဒ-ဒေဝဓမ္မိထေရ်ပြု၊
၃။ ပြကရဏပါဒ—ဝသုမိတြထေရ်ပြု၊
၄။ ပြဇ္ဇတ္တိပါဒ – အာယီမောဂ္ဂလ္လာနပြု၊
၅။ ဓာတုကထာယပါဒ – ပုဏ္ဏထေရ်ပြု၊
၆။ သင်ဂီတိယပယီဿယပါဒ— မဟာ-ကောဋ္ဌိတပြု၊
၇။ ဋ္ဌာနပြဿာနာမ်—အာယီကာတျာ-ယနပြု—

တို့ ဖြစ်ကုန်၏။ ဤကား သာမန် သိသာရုံ ဖော်ပြချက်တည်း။

သမ္ဘတ္ထိဝါဒီတို့နှင့်ပတ်သက်၍ မှတ်သား ဖွယ်အကျယ်ကို မဟာယာနသမိုင်းကျမ်း စသည်တို့၌။ သမ္ဘတ္ထိဝါဒီအယူအချို့ကို ကထာ-ဝတ္ထုအဋ္ဌကထာ၌ ကြည့်ရှုရာ၏။ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၄၁၊၁၄၉၊၁၆၄)။

(၁၄) ဓမ္မဂုတ္တိကဂိုဏ်း။ဓမ္မဂုတ္တိကရဟန်း အပေါင်း။။ ဓမ္မဂုတ္တိကဂိုဏ်းသည်လည်း မဟီ-သာသက ဂိုဏ်းခွဲဖြစ်၏၊ သက္ကတအခေါ် ဓမ်ဂုတ္တိက ဖြစ်၏။ ဓမ္မဂုတ္တထေရ် စတင်တည် ထောင်သော ဂိုဏ်းဖြစ်၍ ဓမ္မဂုတ္တိကမည် ကြောင်း သီဟိုဠ်မဟာယာနသမိုင်းကျမ်း၌ ဆိုး၏။ ယင်းဂိုဏ်းသည်တရုတ်,တူရကီ တိုင်း ပြည်များသို့ ပျံ့နှံ့ ခဲ့၏။

တရုတ်ပြည်မှာ ကျောင်းတိုက်အားလုံးတို့၌ ဓမ္မဂုတ္တိက ဂိုဏ်းသားတို့၏ ပါတိမောက်ကို လေ့လာကြကြောင်း တရုတ်ရဟန်းတော်ခရီး သည် ဟွင်ဆီ ဆိုး၏။

ဖော်ပြခဲ့သော သမ္ဘတ္ထိဝါဒီဂိုဏ်းနှင့် ဓမ္ম-ဂုတ္တိကဂိုဏ်းတို့၏ မဟီ သာသက ဂိုဏ်းခွဲ အဖြစ်ကို (ဒီပဝံသ၊၄။၈၆။ မဟာဝံသ၊၅။၁)တို့၌ မှတ်တမ်းတင်ခဲ့ကြကုန်၏။

(၁၅) ကဿပိကနိုကာယ = ကဿပိကဂိုဏ်း။ ကဿပိက ရဟန်းအပေါင်း။ ကဿပိကဂိုဏ်းသည် သမ္ဘတ္ထိဝါဒီဂိုဏ်းမှ ခွဲထွက် တည်ထောင်ခဲ့သော ဂိုဏ်းဖြစ်၏။ သက္ကတ-အခေါ် ကာရ္ယပီယဖြစ်၏။ ယင်းဂိုဏ်းကို စတင်တည်ထောင်သူမှာ ကဿပထေရ်ဖြစ်သောကြောင့် ကဿပိက ဂိုဏ်းဟုခေါ်သည်ဟု ဆိုကြ၏။ ယင်းဂိုဏ်းကို "သဒ္ဓမ္မဝဿိကဂိုဏ်း, သုဝသိကဂိုဏ်း" ဟူ၍ လည်းခေါ်ကြကုန်၏။ ယင်း ဂိုဏ်းဝင်တို့သည် အချို့သော အကျိုးမပေးသော အတိတ်ဝိပါက်များ ရှိနိုင်သည်ဟု ယူဆကြကုန်၏ (အဘိ၊ဌ၊၃၊၁၅)။ - ယင်းဂိုဏ်း ပေါ်ထွန်းချိန်မှ B.E ၂၀၀-အတွင်း ဖြစ်၏။

(၁၆)သံကန္တိကနိုကာယ=သံကန္တိက (သံကန္တိတဿပိက) ဂိုဏ်း။ သံကန္တိကရဟန်းအပေါင်း။ ယင်းသံကန္တိကဂိုဏ်းသည်လည်း သမ္ဘတ္ထိဝါဒီတို့မှ ခွဲထွက်သောဂိုဏ်းဖြစ်၏။ဥတ္တရိယဂိုဏ်း, သာမြသာဌိယ ဂိုဏ်းဟုလည်း ခေါ်ကြသည်။ ယင်းဂိုဏ်းသားတို့၏အယူဝါဒမှာ သုတ္တန္တိက (သော်တြာသန္တိက) ဂိုဏ်းသားတို့၏ ဝါဒနှင့် တူသတတ်။ သတ္တဝါတို့၏ အမျိုးချိုးအဖုံဖုံ ပြောင်းလဲဖြစ်သွားရသည်ကိုပဝေနပြု၍ ဟောပြောလေ့ရှိသဖြင့် သံကိန္တိကဂိုဏ်းမည်ကြောင်း ဆိုကြ၏။

(၁၇) သုတ္တန္တိကနိုကာယ = သုတ္တန္တိကဂိုဏ်း။သုတ္တန္တိကရဟန်းအပေါင်း။ သုတ္တန္တိကဂိုဏ်းသည်လည်း သမ္ဘတ္ထိဝါဒီ ဂိုဏ်းခွဲ ဖြစ်၏။ သံကန္တိကဂိုဏ်းခွဲဟု ယူသည်လည်း ရှိ၏။ ယင်းဂိုဏ်းကို စတင်တည်ထောင်သူမှာ ကဏ်ဌကမင်းလက်ထက်ဌာဝ-ရှားသော ကုမာရ-လဒ္ဓထေရ်ဖြစ်ကြောင်း ဟီယွန်ဆန်ဆို၏။ သုတ္တန္တိကဒေသနာ (သုတ္တန်ဒေသနာ) ကို အလေးပေး ပမာဏပြု၍ ဟောပြော မှတ်ယူလေ့ ရှိသောကြောင့် သုတ္တန္တိက (သက္ကတ-သော်တြန္တိက)မည်ကြောင်း (ဒီပဝံသ၊၄။ ၇။ မဟာဝံသ၊၅။၉)တို့ဖွဲ့ဆို၏။

ဂိုဏ်းကြီး ၁၈-ဂိုဏ်း

ဤ ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း (၁) ဂေါကုလိကဂိုဏ်း, (၂) ကေဒျောဟာရိကဂိုဏ်း, (၃) ပညတ္တိဂိုဏ်း, (၄) ဗဟုဿုတိကဂိုဏ်း, (၅)စေတိယဂိုဏ်း, (၆) မူလမဟာသံဃိကဂိုဏ်း, (၇) မဟိ"သာသကဂိုဏ်း, (၈) ဝဇ္ဇိ-ပုတ္တကဂိုဏ်း, (၉) ဓမ္မုတ္တရိကဂိုဏ်း (၁၀) ဘဒ္ဒယာနိကဂိုဏ်း, (၁၁) ဆန္နာဂါရိကဂိုဏ်း, (၁၂)သမ္မိတိယဂိုဏ်း,(၁၃) သမ္ဘတ္ထိဝါဒီဂိုဏ်း, (၁၄) ဓမ္မဂုတ္ထိကဂိုဏ်း, (၁၅) ကဿပိကဂိုဏ်း,(၁၆) သံကန္တိကဂိုဏ်း, (၁၇) သုတ္တန္တိ-ကဂိုဏ်း, (၁၈) မူလထေရဝါဒဂိုဏ်းမနှင့်-တကွ, ၁၈-ဂိုဏ်း၊ ၂-ရပ်ပေါင်းဖြစ်၏။

ထေရဝါဒတို့မှခွဲထွက်သောဂိုဏ်း ၁၁-ဂိုဏ်းသားတို့သည်လည်း ပါဠိအနက်ကို အမျိုးမျိုးဖျက်ဆီးကြကုန်၏၊ ဓမ္မကို အဓမ္မပြုကြကုန်၏၊ ယင်း ၁၈-ဂိုဏ်းအနက် မူလမိခင် ထေရဝါဒီဂိုဏ်းကြီးသည်သာ ဂိုဏ်း ၁၈-ဂိုဏ်းတို့တွင် အမြတ်ဆုံး အစစ်မှန်ဆုံးဂိုဏ်း ဖြစ်၏ (ဒီပ-ဝံသ၊၄။၈၈-၉၂။မဟာဝံသ၊၅။၁၀-၁၁။ အဘိ၊ဌ၊၃။၁၀၈)။

ယခု မြန်မာ,ယိုးဒယား, ကမ္ဘောဒီးယား, လာအိုးစ်,သီဟိုဠ်နိုင်ငံတို့ဌာနရှိသော ဂိုဏ်းတို့မှာ ထေရဝါဒီဂိုဏ်း ထေရဝါဒီသာသနာ ဖြစ်၏။

နောက်ဆက်တဲ့ဂိုဏ်းများ။ ။ဖော်ပြပါ ဂိုဏ်းကြီး ၁၈-ဂိုဏ်းအပြင် နောက်ထပ်ကွဲပြားသော ဂိုဏ်းကွဲများလည်း ရှိကုန်သေး၏။ယင်းဂိုဏ်းများကို ဖော်ပြပါဦးအုံ-

ဂိုဏ်း ၆-ဂိုဏ်း ထပ်မံပေါ်လာခြင်း။ ။ တတိယ သံဂါယနာတင်ခါနီး B. E. ၂၃၅-ခု နှစ်လောက်တွင် သဿတဝါဒ,ကေစ္စသဿတ-ဝါဒ, အန္တာနန္တိကဝါဒ, အမရာဝိက္ခေပိကဝါဒ, အဓိစ္စသမุปฺปန္နိကဝါဒ, သညီဝါဒ, အသညီဝါဒ, နေဝသညီနာသညီဝါဒ, ဥစ္ဆေဒဝါဒ, ဒိဋ္ဌဓမ္ম-နိဗ္ဗာနဝါဒ-စသော အယူများ ရှိကြသော

မိစ္ဆာဝါဒီ တိတ္ထိ ၆-သောင်းတို့သည် ထေရဝါဒီ (ထေရိယနိကာယ)မှ ခွဲထွက် ထုတ်ပယ်အပ်သော ၁၇-ဂိုဏ်းဝင် ပုဂ္ဂိုလ်တို့ထံ ချဉ်းကပ်ရဟန်းပြုကြကုန်၏၊ ယင်းတိတ္ထိ ၆-သောင်းတို့သည် ၆-စုကွဲကြကာ ဟေမဝတိကနိကာယ=ဟေမဝတိကဂိုဏ်း, ဟေမတိက ရဟန်းအပေါင်း။ ရာဇဂိရိကနိကာယ = ရာဇဂိရိကဂိုဏ်း, ရာဇဂိရိကရဟန်းအပေါင်း။ သိဒ္ဓတ္ထိကနိကာယ=သိဒ္ဓတ္ထိကဂိုဏ်း, သိဒ္ဓတ္ထိက ရဟန်းအပေါင်း။ ပုဗ္ဗသေလိယနိကာယ=ပုဗ္ဗသေလိယဂိုဏ်း, ပုဗ္ဗသေလိယရဟန်းအပေါင်း။ အပရသေလိယနိကာယ = အပရသေလိယဂိုဏ်း, အပရသေလိယ ရဟန်းအပေါင်း။ အပရရာဇဂိရိကနိကာယ (နောက်ထပ်ကဲ့ ရာဇဂိရိက (ဝါဇိရိယ။ မဟာဝံသ) ဂိုဏ်းနောက်ထပ်ကဲ့ ရာဇဂိရိကရဟန်းအပေါင်းအားဖြင့် အသီးသီးဂိုဏ်းထောင်ခွဲထွက်ကြသဖြင့် ၆-ဂိုဏ်း ထပ်မံကွဲပြားသည် (ဒီပဝံသ၊၄။၉၃။ မဟာဝံသ၊၅။ ၁၂၊၁၃)။ နိကာယသင်္ဂဟ (သီဟိုဠ်ဘာသာရေး မဟာယာနသမိုင်းကျမ်းများ)

(၁) ဟေမဝတိကနိကာယ= ဟေမဝတိကဂိုဏ်း။ ။ဟေမဝတိက ရဟန်းအပေါင်းဖော်ပြပါ ဂိုဏ်း ၆-ဂိုဏ်းအနက် ဟေမဝတိကဂိုဏ်းမှာ ဟိမဝန္တာတောင်အနီး ဌာနချုပ်ပြု၍ နေကြကုန်ရကား " ဟေမဝတိက " မည်ကြောင်း မဟာယာနအဒဟာသ်ကျမ်း၌ ဆို၏။ ဝိ၊ဌ၊၃။၉။ သံ၊ဌ၊၂။၁၀၆။ ကခ်ါ၊ဋ္ဌ၊သစ်။ ၃၄၉-တို့၌ တွေ့ရသော ပရိယတ္ထိသဒ္ဓမ္မပဋိဋ္ဌပက, အဗုဒ္ဓဝစနဖြစ်သော ဝဏ္ဏပိဋကဆိုသည်မှာ ဖော်ပြပါ ဟေမဝတိကဂိုဏ်းသား တို့ ပြုစီရင်ကြောင်း သီဟိုဠ်ဘာသာရေး နိကာယသင်္ဂဟကျမ်း (၇၀)၌ ဆို၏။

(၂) ရာဇဂိရိကနိကာယ = ရာဇဂိရိကဂိုဏ်း။ ။ရာဇဂိရိကရဟန်းအပေါင်း။ ယင်းရာဇဂိရိကဂိုဏ်းသားတို့သည် နောက်တွင် မဟာသံဃိက ဂိုဏ်းခွဲအဖြစ် အမည်ခံကြကုန်၏။ ယင်းတို့ အယူမျှားကို ကထာဝတ္ထု အဋ္ဌကထာ (အဘိ၊ဌ၊၃။၁၉၅၊၁၉၆၊၁၉၇၊၁၉၈၊ ၁၉၉၊ ၂၅၄၊ ၂၅၅) ကြည့်။ ယင်း ရာဇဂိရိကဂိုဏ်း သား တို့ သည် အဂ္ဂိလိမာလပိဋ္ဌကကို ရေးသားကြကုန်၏ (နိကာယသင်္ဂဟ။၇၀)။

(၃) သိဒ္ဓတ္ထိကနိကာယ=သိဒ္ဓတ္ထိကဂိုဏ်း။ သိဒ္ဓတ္ထိကရဟန်းအပေါင်း။ သိဒ္ဓတ္ထမည်သော ပုဂ္ဂိုလ် စတင် ခေါင်းဆောင် တည်ထောင်သောကြောင့် သိဒ္ဓတ္ထိကဂိုဏ်း မည်သည်ဟု သိရ၏။ ယင်းဂိုဏ်းသားတို့သည် ဂုဗ္ဗဝေယ္ယာ-က ပိဋကကို ပြုကြကုန်၏ (နိကာယသင်္ဂဟ။ ၇၀)။ ယင်း ဂိုဏ်းသားတို့၏ အယူအချို့ကို ကထာဝတ္ထု အဋ္ဌကထာ (အဘိ၊ဌ၊၃။၁၉၅၊ ၁၉၆၊၁၉၇၊၁၉၈၊၁၉၉၊ ၂၅၄၊ ၂၅၅)တို့ ကြည့်။

(၄) ပုဗ္ဗသေလိယနိကာယ=ပုဗ္ဗသေလ်-ယဂိုဏ်း။ ။ပုဗ္ဗသေလိယ ရဟန်းအပေါင်း။ ခနကဋ္ဌ အရပ် အနောက်ပိုင်း၌ တည်သော အရှေ့ဘက်တောင်၌ ဌာနချုပ်ပြုလုပ် နေထိုင်ကြသော ရဟန်းတို့၏ အစုအပေါင်းဖြစ်သောကြောင့် ပုဗ္ဗသေလိယမည်ကြောင်း သိရ၏။ သက္ကတအခေါ် ပုဝိပဲလယဖြစ်၏၊ ယင်းတို့သည် ရဋ္ဌပါလဂဇိတပိဋကကို ရေးသားကြကုန်၏။ ယင်းတို့၏ အယူဝါဒအချို့ကို အဘိ၊ဌ၊၃။၂၇၂ ၌–ကြည့်ရှုရာ၏။

(၅) အပရသေလိယနိကာယ =အပရသေလိယဂိုဏ်း။ ။အပရသေလိယ ရဟန်းအပေါင်း။ အပရသေလိယသည် သက္ကတအခေါ် အဝရပဲလယဖြစ်၏။ ခနကဋ္ဌအရပ် အနောက်ပိုင်းရှိ အနောက်တောင်၌ ဌာနချုပ်ပြု၍ နေထိုင်ကြသောကြောင့် အပရသေလိယမည်ကြောင်း ဆိုကြ၏။ ယင်းဂိုဏ်းသားတို့သည် မာရ်မင်း၏ အသင်းအပင်းနတ်တို့က ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်များ သုက်လွှတ်ရန် ကပ်ဆောင်ကြကုန်၏ဟု အချုတ်ချုတ်အလွဲလွဲ ယူဆကြကုန်၏။ (အဘိ၊ဌ၊၃။၁၆၀၊) သော

တာပန်,သကဒါဂါမ်,(ဒိဋ္ဌိသမ္ပန္န) ပုဂ္ဂိုလ်များ ဒေါသမပယ်သေးသည့် အတွက် သတ္တဝါတို့ကို သတ်ဖြတ်သေးသည် စသည်ဖြင့်လည်း ယူဆ ကြကုန်၏ အဘိ၊ဌ၊၃။ ၂၃၃၊ ၂၃၇၊ ၂၅၁၊ ၂၈၂။ ယင်း ဂိုဏ်းသားတို့သည် အာဌာဝကဂဒ္ဒိတ ပိဋ္ဌကကို ရေးသားစီရင်ကြကြောင်း နိကာယ သင်္ဂဟ ဆိုး၏။

(၆) အပရိရုဇဂိရိကနိကာယ= နောက် ထပ်ကဲ့ ရုဇဂိရိက = (ဝါဇိရိယ)ဂိုဏ်း။ ။ နောက်ကဲ့ရုဇဂိရိက (ဝါဇိရိယ) ရဟန်း အပေါင်း။ အပရရုဇဂိရိကဂိုဏ်းဟု ဒီပဝံသ-မဟာဝံသ စသည်ဌာနား ဝါဇိရိယဂိုဏ်းဟု ဆို၏၊ နောက်တွင် ဝဇြယာန(ဝဇိရယာန) ဂိုဏ်းဟု ထင်ရှားသည်ကား ယင်း အပရရုဇ-ဂိရိက(သို့မဟုတ်)ဝါဇိရိယနိကာယပင် ဖြစ်၏။

ဝဇိရတောင်ခ္ခ ဌာနချုပ်ပြုလုပ်၍ နေလေ့ ရှိသောကြောင့် ဝဇိရပဗ္ဗတဝါသီ (=ဝဇြပဝ်ိ တဝါသီ)ဂိုဏ်းလည်း မည်၏။ ယင်းဂိုဏ်းသား တို့သည် ဂုဇ္ဇဝိနယပိဋ္ဌကကို ရေးသားကြကုန် ၏။ ၎င်းပြင် မာယာဇာလတန္တြ, သမာဇ-တန္တြ,မဟာသမယတတ္တ, တတ္တသင်္ဂဟ,ဘူတ-စာမရ,ဝဇိရုမတ, စဏ္ဍသံဝရ, ဒ္ဒိသာဒသစက္က, တောရကဗျုဒ, မဟာမာယာ, ပနိကွေ့ပ,စတုပ္ပီဌ, ပရာမဒ္ဒ,မရိစိကပ္ပ, တိသမယကပ္ပ, ရုဇကပ္ပ, ဝဇိရဂန္ဓာရကပ္ပ, မရိစိဂုယ္ဟကပ္ပ, သုဒ္ဓ-သမ္ပန္နယကပ္ပ, မာယာမရိစိကပ္ပ စသော ကပ္ပ ကျမ်းတို့ကိုလည်း ပြုစီရင်ကြကုန်၏။ နိကာယ သင်္ဂဟ။၇၀။

(၇) ဝေတုလ္လနိကာယ =ဝေတုလ္လဂိုဏ်း။ ဝေတုလ္လရဟန်းအပေါင်း။ ။ဝေတုလ္လဂိုဏ်း ဟူ၍လည်း ရှိခဲ့ဘူး၏၊ ဝေတုလ္လသည် သက္ကတ အခေါ် ဝဲတုလ္ဟ ဖြစ်၏၊ မဟာပညာဝါဒီမှ ဝေတုလ္လဝါဒီ ဖြစ်သည်ဟုလည်း ဆိုကြသည်။ သို့ရာတွင် မနီးစပ်လှခေ။ ကထာဝတ္ထုအဋ္ဌ-ကထာ(အဘိ၊ဌ၊၃၊ ၂၅ဂ)၌ "မဟာပညာဝါဒီ-သခါနံ ဝေတုလ္လကာနံ"ဟု လာ၏။ မဟာ-သုညဝါဒီမှ မဟာဝေတုလ္လဝါဒီ, နောက်တွင် မဟာ-ပြုတ်၍ ဝေတုလ္လဝါဒီ ဖြစ်ကြောင်းဆိုကြ သည်။ ဝိပုလမှ ဝေပုလ္လဖြစ်ကြောင်းလည်း ဆိုကြကုန်သေး၏။ ယင်း မဟာယာန ဂိုဏ်း သားတို့သည် ယင်းတို့၏အယူ၏ ကြီးမြတ်ကုန် ရကား ဝိပုလမည်၏၊ ဝိပုလ-မှ သည် ဝေပုလ္ဟ, ဝေပုလ္လမှသည် ဝေတုလ္ဟ ဖြစ်သတတ်။ ဝေဒလ္ဟ မှ ဝေတုလ္ဟဖြစ်ကြောင်းလည်း ဆိုကြပြန်သေး ၏။ ထေရဝါဒ၌ ပိဋ္ဌကအင်္ဂါ၇ိုသည် သုတ္တ ဂေယျ, ဝေယျာကရဏ, ဂါထာ, ဥဒါန, ဣတိဝုတ္တက, ဇာတက, အဗ္ဘုတဓမ္မ,ဝေဒလ္ဟ-အားဖြင့် ၉-ပါး ဖြစ်ကုန်၏။ မဟာယာန ပိဋ္ဌက၌ မဟာယာနတို့အလိုအားဖြင့်—

(၁) သုတ္တ၊ (၂) ဣတိဝုတ္တက၊
(၃) ဂေယျ၊ (၄) နိဒါန၊
(၅) ဗျာကရဏ၊ (၆) ဝိပုလ၊
(၇) ဂါထာ၊ (၈) ဇာတက၊
(၉) ဥဒါန၊ (၁၀) ဥပဒေဒ၊
(၆) အဝဒါန၊ (၁၂) အဗ္ဘုတဓမ်-
အားဖြင့် ၁၂-ပါး ဖြစ်ကုန်၏ (အဘိသမ-ယာလင်္ကာရလောက)။

ယင်း ပိဋ္ဌကအင်္ဂါ ၁၂-ပါးတွင် ပါဝင်သော ဝဲပုလ္ဟကိုစွဲ၍ ဝဲပုလ္ဟဂိုဏ်းဟူသော အမည်ကို ယူခဲ့ပြီးနောက်မှ ဝဲတုလ္ဟ ဝေတုလ္ဟ ဖြစ်သည် ဟု ဆိုကြကုန်သေး၏။

ဝေတုလ္ဟဂိုဏ်းသားတို့အယူ။ ။ဝေတုလ္ဟ ဂိုဏ်းသားတို့သည် ပရမတ္ထအားဖြင့် မဂ်ဖိုလ် တို့သည် သံဃာမည်ကုန်၏၊ မဂ်ဖိုလ်တို့မှ တခြား သံဃာမရှိ။ မဂ်ဖိုတို့သည်လည်းတစုံ တခု မခံယူနိုင်ကုန်၏၊ သို့ဖြစ်၍ သံဃာသည် အလှူကို ခံနိုင်၏ ဟူ၍ မဆိုသင့်ဟု ယူကြ ကုန်၏ (အဘိ၊ဌ၊၃၊ ၂၅ဂ)၊ သံဃာ သည် အလှူကို မယူတော်သင့်နိုင်၊ သံဃာကို လှူသဖြင့် အကျိုးများစွာ မရနိုင်ဟုလည်း

ယူကြကုန်၏(အဘိ၊၆၊၃။၂၅၈)။သံဃာ့တော်သည် စားတတ်, သောက်တတ်, ခဲတတ်, လျက်တတ်သည်ဟု မဆိုသင့်ဟုလည်း ယူကြကုန်၏ (အဘိ၊၆၊၃။၂၅၉)။

ဘုရားရှင်သည် တုသိတာနတ်ပြည်၌ ပွင့်ရာ တုသိတာနတ်ပြည်၌သာ နေတော်မူသည်။ လူ့ပြည်၌ နိမ္မိတရုပ်ပုံမျှသာထင်ရှားသည် စသည်ဖြင့်လည်း ကြံကြကုန်၏ (အဘိ၊၆၊၃။၂၆၀၊၂၆၁၊၂၈၃)။ ယင်း ဝေတုလ္လ ဂိုဏ်းမှာ တတိယသံဂါယနာတင်ခါနီးတွင် ပေါ်လာသောဂိုဏ်းဖြစ်ဟန်ရှိ၏၊ ယင်းဝေတုလ္လ ဂိုဏ်းသားတို့သည် သီဟိုဠ်၌ သာသနာသက္ကရာဇ် ၂၅၂-၌ နန်းတက်သော ဝေါဟာရတိဿမင်းလက်ထက်တွင် ဝေတုလ္လဝါဒကိုနှိမ်နင်းကြောင်းတွေ့ရသဖြင့် ထို ၂၅၂-ထက် စောလျှင် ဝေတုလ္လဂိုဏ်းသားများ သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ ရောက်ရှိနေပြီဖြစ်ကြောင်း သိနိုင်၏ (မဟာဝံသ၊၃၆၊၄၁။ အကျယ် သီဟိုဠ်သာသနာဝင်-ကြည့်)။ ယင်းဝေတုလ္လဂိုဏ်းသားတို့သည် ဝေတုလ္လပိဋကကို ရေးသား စီရင် ကြကုန်၍ ဘုရားမြတ်စွာ သာသနာကို ဖျက်ဆီးကြကုန်၏ (နိကာယသင်္ဂဟ။၇၁)။

(ဂ) ဓမ္မရုစိနိကာယ=ဓမ္မရုစိဂိုဏ်း။ ။ ဓမ္မရုစိရဟန်းအပေါင်း။ အာဘယဂိရိဂိုဏ်းသည် ဘီစီ ၂၉-၁၇ အတွင်း သာသနာသက္ကရာဇ် ၄၅၄ (၄၅၅)ခုနှစ် ဓလောက်က စတင်ပေါ်ပေါက်ခဲ့၏။ မဟာဝိဟာရ ကျောင်းတိုက်ကြီးတည်၍ အနှစ် ၂၁၇-နှစ် ၁၀ လ, ၁၀-ရက် အကြာတွင် အာဘယဂိရိ ဂိုဏ်းကြီး ပေါ်ပေါက်လာ၏ (မဟာဝံသ၊၃၃။၈၁၊၈၂)။ ယင်း အာဘယဂိရိ ဂိုဏ်း သည်လည်း ဓမ္မရုစိက ''မည်လေသည်(ယင်းဂိုဏ်းနှင့်စပ်၍ မှတ်သားဖွယ် အကျယ်ကို မဟာဝံသနှင့် သီဟိုဠ် သာသနာဝင်-ကြည့်)။

(ဃ) သာဂလိကနိကာယ= သာ့ဂလိယ ဂိုဏ်း။ ။သာဂလိယ ရဟန်းအပေါင်း သာသနာ သက္ကရာဇ်၇၉၆-ခုနှစ်တွင် နန်းတက်သော ဂေါဋ္ဌာဘယမင်း လက်ထက်တွင် သီဟိုဠ်၌ သာဂလ-မည်သော မထေရ်သည် အာဘယဂိရိ (ဓမ္မရုစိ) ဂိုဏ်းမှ ခွဲထွက်၍ ဒက္ခိဏဂိရိ ကျောင်းတိုက်၌ နေထိုင်ကာ သာဂလိက (သာ့ဂလိယ) အမည်ဖြင့် ဂိုဏ်းသီးခြားထောင်၏။ နောက်တွင် ဇေတဝန ကျောင်းတိုက်သားတို့သည်လည်း သာဂလိကဂိုဏ်းဝင်ဖြစ်လာ၏ (အကျယ် နိကာယသင်္ဂဟနှင့် သီဟိုဠ်သာသနာဝင်, ပုဂံသာသနာဝင်တို့-ကြည့်)။

(က) တဒေတံ နိကာယန္တရေ အဟာ-ဝနိယောတိ ပဒံ ဣဓ အာဟုနေယျောတိ ဣမိနာ ပဒေန အတ္ထတော ကေ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၂၁၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။၇၈။ နိကာယန္တရံ ပဋ္ဌိကိ္ခပတိ။ ဝိမတိ၊ ၁။၅။ (–၁၂၃။) (ခ) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

နိကာယန္တရလဒ္ဓိ (ထီ) [နိကာယန္တရ+လဒ္ဓိ] တပါးတခြားသော –ရဟန်းအပေါင်း–ဂိုဏ်းသား–တို့၏အယူ။ (ဇေတဝနဝါသီ, အာဘယဂိရိဝါသီ-တည်းဟူသော– နိကာယ်တပါး–ဂိုဏ်းတပါး–တို့၏အယူ။ မူလဋ္ဌ၊ ၁။သျှ။) နိကာယန္တရလဒ္ဓိဟိ(အဘိ၊၆၊၁။၂)တိအန္တရန္တရာ အနုပ္ပဝေသိတာဟိ။ မူလဋ္ဌ၊ ၁။၁၀။ နိကာယန္တရလဒ္ဓိဟိ အသမ္မိဿံ ကတ္တာ အနာ-ကုလံ ကတ္တာ ဝဏ္ဏယိဿန္တိ။ သာရတ္ထ၊ ၁။၁၆။ ဝိမတိ၊ ၁။၅။ (– သာရတ္ထ၊ ၁။၁၉။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌ၊ သစ်။ ၁၂၅။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၆။)

နိကာယန္တရလဒ္ဓိဒေါသ (ပု) [နိကာယန္တရလဒ္ဓိ+ဒေါသ] တပါး တခြားသော – ရဟန်းအပေါင်း–ဂိုဏ်းသား–တို့၏ အယူ၏ အပြစ်၊ မဟာဝိဟာရဝါသီ နိကာယမှတပါး အာဘယဂိရိဝါသီနိကာယ, ဇေတဝနဝါသီ နိကာယ တို့၏ အယူဟူသောအပြစ်။ နိကာယန္တရလ-

ဒ္ဓိဒေါသေဟိ အန္တရန္တရာ အနုပ္ပဝေသိတေဟိ အသမ္ဘိဿန္တိ အမ်ပ္ပါယော။ နေတ္တိ၊ ဋီ။၁၆။

နိုကာယန္တရလဒ္ဓိသက်ရပရိဟရဏ (နာ) [နိုကာ-ယန္တရလဒ္ဓိ+သက်ရ+ပရိဟရဏ] တပါး တခြားသော–ရဟန်း–အပေါင်း–ဂိုဏ်းသား–တို့၏အယူနှင့် ရောယှက်ခြင်းမှ ဖယ်ရှားလိုခြင်း။ ပစ္စာ တမ္မပဏ္ဍိယေဟိ မဟာထေရေဟိ သီဟဠဘာသာယ ဌပိတော နိုကာယန္တရလ-ဒ္ဓိသက်ရပရိဟရဏတ္ထံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၄၅။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။၁၆၉။ (–သီ၊ ဋီ၊သစ်၊ ၁။၂၉။)

နိုကာယန္တရုဂတ (တိ) [နိုကာယန္တရ+အာ-ဂတ] တပါး တခြားသော နိုကာယ်၌ လာသော။ နိုကာယန္တရုဂတောပိ ဟိ အတ္ထော အာစရိယေဟိ အညတ္ထ ယေဘုယ္ယေန ဝုတ္တောတိ ဝဒန္တိ။ သီ၊ ဋီ၊သစ်၊ ၂။၁၃၁။

နိုကာယန္တရိက (တိ) [နိုကာယန္တရ + ဣက] အောက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ နိုကာယန္တရိကာ-ပနာဟု။ ဝဇိရ။၄၀၆။

နိုကာယန္တရိယ (တိ) [နိုကာယန္တရ+ဣယ] တပါး တခြားသော– ရဟန်းအပေါင်း – ဂိုဏ်သား။ "ပုရိမာ စေတ္ထ ဒ္ဝေပိ ဝါဒိနော နိုကာယန္တရိယာ"တိ ဝဒန္တိ။ အနုဋီ၊၁။၁၅၉။ သာ ကုသလစိတ္တုပ္ပါဒေသု ပဝတ္တတိတိ နိုကာယန္တရိယာ။ အနုဋီ၊ ၂၊၁၉။ (–အနုဋီ၊ ၃။၄၀။)

နိုကာယဘေဒ (ပု) [နိုကာယ+ဘေဒ] (၁) (ဆင့်မြင်းစသော)အပေါင်း အထူးအပြား။ (၂) နိုကာယ်အပြား။ ခွဲထွက်–ကွဲပြား–သော သံဃာ့ဂိုဏ်း။(၁) ဟတ္ထိအာဃာဒီကော ဧတ္ထိယာဒီကော စ နိုကာယဘေဒေါ။ မူလဋီ၊ ၂။၃၆။ (၂) သက်ဆိုကာနံ အနန္တရေ ဧကော နိုကာယဘေဒေါ သုတ္တဝါဒီ နာမ ဘိက္ခိတ္ထ။ အနုဋီ၊၃။၅၉။

နိုကာယဝါဒ (ပု) [နိုကာယ+ဝါဒ] (အခြားသော) ဂိုဏ်းသား–ရဟန်းအပေါင်း–တို့၏ အယူ 'ဝါဒ'။ ပရသမယေတိ နိုကာယဝါဒေ။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၂၉။

နိုကာယသင်္ဂ (ပု) [နိုကာယ+သင်္ဂ] နိုကာယ်အပေါင်း။ ဂိုဏ်းအပေါင်း။ ရဟန်းသံဃာ အဖွဲ့အစည်းအပေါင်း။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

နိုကာယသင်္ဂ [နိုကာယသင်္ဂ+ဂန္ဓ။ ဂန္ဓ နောက်ပုဒ်ကျေ] နိုကာယ်အပေါင်း–ဂိုဏ်းအပေါင်း–ရဟန်းသံဃာအဖွဲ့အစည်းအပေါင်းကို–ပြဆိုရာကျမ်း။ နိုကာယဃဏ်ဟကျမ်း။ ယင်းကျမ်းသည် သီဟိုဠ် (သီရိလင်္ကာ)၌ ထင်ရှားသည့် သီဟိုဠ်ဘာသာ (သီရိလင်္ကာဘာသာ) ရေး သာသနာ့သမိုင်းကျမ်း ဖြစ်သည်။ သာသနာဝတာရ သာသနာ့သမိုင်းကျမ်းဟုလည်း တွင်သည်။ A.D ပဌမဘုဝနေကဗာဟုမင်း ၁၃၂၂-၁၄၀၅–ဝိဟာရဟု မင်းလက်ထက် ဒုတိယမဟာကိတ္တိသွေခံသီဟိုဠ် (သီရိလင်္ကာ)သာသနာပိုင် အရှင်ဒေဝရက္ခိတ-ဗယဟု မထေရ်မြတ် စီရင်တော်မူခဲ့သည့် ကျမ်းဖြစ်သည်။ ယင်းကျမ်း၌ ဗုဒ္ဓဝံအကျဉ်းချုပ်၊ ပဌမသံဂါယနာသမိုင်း၊ ဒုတိယ သံဂါ-ယနာသမိုင်း၊ တတိယ သံဂါယနာသမိုင်း၊ စတုတ္ထသံဂါယနာသမိုင်း၊ အဘယဂိရိကျောင်းတိုက်ကြီးနှင့် အဘယဂိရ်ဂိုဏ်းကြီးပေါ် လာပုံ၊ ဗေတဝနကျောင်းတိုက်ကြီးနှင့် ဗေတဝနဝါသီဂိုဏ်းကြီးပေါ် လာပုံ၊ သာသနာ့ဂိုဏ်းခွဲ အမျိုးမျိုး၊ ဝေတုဠျအယူထုန်းကားပုံ၊ ဝေတုလ္လအယူအနှိမ်ခံရပုံ၊ ဝါဒီရိယအယူဝါဒ၊ နီလပဋ-ဒဿနအယူဝါဒ၊ ရာမညသာသနာ သီဟိုဠ် (သီရိလင်္ကာ)သို့ ရောက်ပုံ၊ ပရက္ကမဗာဟုမင်းကြီး လက်ထက် သာသနာ့အခြေအနေ၊ ဂိုဏ်းကြီး ၃-ဂိုဏ်း ညီညွတ်ပုံ၊ ဗုဒ္ဓသာသနာ ကျမ်းပြု ပုဂ္ဂိုလ်ကြီးများ၊ စတုတ္ထဘုဝနေကဗာဟုမင်းလက်ထက် သာသနာ့အခြေအနေ၊ ပဌမဘုဝနေကမင်းလက်ထက် အာသနာ့ အခြေအနေ လာသနာ့သမိုင်း စသည်တို့ပါရှိသည်။

ဗုဒ္ဓသာသနာ့သမိုင်းအတွက် အလိုရှိအပ်သော ကျမ်းကောင်းကျမ်းမြတ် ဖြစ်လေသည်။ ကျမ်း ဦးခွ် ဂန္ဓာရမ္ဗဂါထာမပါမရှိပဲ ကျမ်း၏ အဆုံး ခွဲ—

ဂင်္ဂါသိရိပုရေ ရမ္မေ၊
ဘုဝနေက ဘုဇေပုရေ။
ရဇ္ဇံ ကာရယမာနေ ယော၊
မမ္မကိတ္တိယတိဿရော။

စသည့် ဂါထာပေါင်း ၇-ဂါထာပါရှိသည်။ နိုကာယသင်္ဂဟ တော်၊ သဘာသာယ သမာ-သတော။ နိုကာယသင်္ဂဟသီဟိုဠ်မူ။ ၉၇။

နိုကာယသဒ္ဒ (ပု) [နိုကာယ+သဒ္ဒ] နိုကာယ-သဒ္ဒါ။ သမုဒါယေ နိရုဠ္ဆော နိုကာယသဒ္ဒေါ တဒေကဒေသေ ပဝတ္တမာနောပိ တာယ ဧဝ ရုဠ္ဆိယာ ပဝတ္တတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ဥ၁၄။ နိုကာ-ယသဒ္ဒေါ စ ရုဠ္ဆိဝသေန သမူဟနိုဝါသ-တ္ထေသု ဝတ္တတိ။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။၁၂၂။

နိုကာယသန္ထက (ပု) [နိုကာယ+သန္ထက] ဂိုဏ်း—အပေါင်းအစု—၏ ဥစ္စာ။ ကောစိဒေဝ ဓမ္မကထိကော အာဂန္ဓာ သဗ္ဗေသံ မနုဿာနံ ဝိဟာရံ အတ္တနော နိုကာယသန္ထကံ ကရေယျ။ သံ၊ဌ၊ဥ။၇၂။

နိုကာယသမုဒါယဂတ (တိ) [နိုကာယ+သမု-ဒါယ+ဂတ] တရားသာဓာ အစည်းအဝေးပွဲ ကြီးသို့ ပေါင်းဆုံ၍ ရောက်လာသော (နတ် အပေါင်း)။ "သမာနာ" တိအာဒိ တေသံ ဒေဝါနံ နိုကာယသမုဒါယဂတံ နာမံ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။ ၂၄၃။

နိုကာယသာမဂ္ဂိ (ထီ) [နိုကာယ+သာမဂ္ဂိ] ဂိုဏ်းသံဃာဟူသော အပေါင်း၏ ညီညွတ်ခြင်း၊ B.E ၂၃၆-ခုနှစ် နယုန်လဆုတ်၂-ရက်နေ့တွင် ဓမ္မဝါနံပိယတိဿမင်းက၊ မဟာဝိ-ဟာရ ကျောင်းတိုက်ကြီးအဖြစ် ထင်ရှားမည့် မဟာမေဃဝန် ဥယျာဉ်အရှေ့မ်ကို မဟိန္ဒ-ထေရ်၏လက်ပေါ်တွင် ရေစက်ချ၍ လှူဒါန်း သည်။ယင်းအရှေ့မ်သည်မဟာဝိဟာရကျောင်း တိုက်ကြီးအဖြစ် သာသနာတွင် လွန်စွာ ထင်ရှား သည်။ မဟာဝိဟာရကျောင်းတိုက်ကြီးမှ ခဲ့ထွက်၍ဝင္ဇဂါမဏိမင်းလှူဒါန်းသည့်အဘယ-ဂိရိ ကျောင်းတိုက်ကြီးကို အလှူခံသည့် မဟာတိဿ ထေရ်သည် ကုလသံသင္ဂဒေါသ (ဒါယကာ, ဒါယိကာမများစွာတို့နှင့်ရောနှော ဆက်ဆံမှု) ကြောင့် မဟာဝိဟာရဂိုဏ်းမှ အကြဉ်ခံရသဖြင့် မဟာဝိဟာရ ကျောင်း တိုက် တည်ပြီးနောက် အနှစ် ၂၁၇-နှစ် ၁၀-လ ၁၀-ရက်အကြာတွင် ပေါ်ပေါက်လာသည့် အဘယဂိရိကျောင်းတိုက်၌ နေထိုင်၍ ဂိုဏ်း သီးခြားထောင်လေသည်၊ ယင်းသည် အဘ-ယဂိရိဂိုဏ်းဟု တွင်သည်။ ၎င်းနောက် B.E ၇၁၉-ခုနှစ်တွင် နန်းတက်သော မဟာသေန မင်းသည် ဇေတဝနကျောင်းတိုက်ကြီး တည်ဆောက်၍ တိဿထေရ်အား တင်လှူလေ သည်။ ယင်း ဇေတဝန်ကျောင်းတိုက်နေ့ ရဟန်းအပေါင်းသည် ဇေတဝနဝါသီနိုကာယ —ဇေတဝနဝါသီဂိုဏ်းဟု ထင်ရှားလေသည်။ သီဟိုဠ်ကျွန်း တခွင်၌ မဟာဝိဟာရဂိုဏ်းဝင် ကျောင်းများ, သံဃာများ, ဇေတဝနဝါသီ ဂိုဏ်းဝင် ကျောင်းများ, သံဃာများ အချင်း ချင်း မညီညွတ်ကြ၊ အနေအထိုင်လည်း လွန်စွာ ယိုယွင်းလာသည်။ သို့ဖြစ်၍ B.E. ၁၇၀၇-ခုနှစ်တွင် သီဟိုဠ်ကျွန်း ပုလတ္ထိမြို့၌နန်း တက်သော ပရက္ကမဗာဟု မင်းကြီးသည်ဒီမှ-လာဂလ အရှင်မဟာကဿပ မဟာဓထရ်ကို သံဃနာယကဥက္ကဋ္ဌတင်ကာ သီဟိုဠ်သာသနာ ကို သုတ်သင်၍ မဟာဝိဟာရ, အဘယဂိရိ, ဇေတဝနဟူသော ဂိုဏ်းကြီး ၃-ဂိုဏ်းကို ညီညွတ်စေခဲ့လေသည်။ ယင်းကို နိုကာယ-သာမဂ္ဂိဟု ခေါ်သည်။ အကျယ် မဟာဝံသ၊ ၆၇-ပရိစ္ဆေဒနှင့် သီဟိုဠ်သာသနာ့သမိုင်းများ

ကြည့်။ ပခုက္ကူ၊ဝေန်၊သျ။ ၇၂၀-နှာလည်း ကြည့်။ နိဿာယ သီဟဠိနေ့၊ ယံ ပရက္ကမ ဗာဟုနာ။ ကတ္တာ နိုကာယသာမဂ္ဂိ ဿာသနံ သုဝိသောဓိတံ။ သာရတ္ထ၊ဝ။၁။

နိုကာရပကာရ (ပု) [နိုကာရ + ပကာရ] နိ-အကွာရာ ပ-အကွာရာ၊ နိ-သဒ္ဒါ ပ-သဒ္ဒါ။ နိုပ-ဒါမသေတိ နိုကာရပကာရာ ဥပသဂ္ဂါ။ဇာ၊ဌ၊ ၃။၁၁၁။

နိုကာရလောပ (ပု) [နိုကာရ+လောပ] နိ-အကွာရာ၏ ကျေပျောက်ခြင်း။ နိုကာရလောပေါ စေတ္ထ နပုံသကလိင်တ္ထာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၀၃။ (–သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၀၃။)

နိုကိဋ္ဌ (တိ) [နိ+ကိဋ္ဌ+ဋ္ဌ။ ကိဋ္ဌ ဂတိယံ၊ ပတိ နိပုဗ္ဗော တု နိန္ဒာယံ၊ ဌော၊ ပတိကိဋ္ဌ, နိုကိ-ဋ္ဌ။ ဝေန်၊ဋီ။၆၉၉-၇၀၁။ (နိုကွမ္ဘ-သံ) ယုတ်ညံ–အောက်ကျ–သော၊ ကဲ့ရဲ့အပ်သော။ (ဇာတ်ပျက်သူ။ ဝိုင်းပယ်ထားသူ။ သဒ္ဒသာ-၇။)ပတိကိဋ္ဌ နိုကိဋ္ဌ၊ ဗုဒ္ဓတ္ထရ·ဝဇ္ဇကုစ္ဆိတာ။ ဝေန်။၆၉၉။

နိုကိဋ္ဌက (တိ) [နိ+ကိဋ္ဌ+က] အထက်ပုဒ်နက်-ကြည့်။ ပါပါနိတိ လာမကာနိ နိုကိဋ္ဌကာနိ။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၇၇။

နိုကိဏ္ဏ (တိ) [နိ+ကိဏ္ဏ–ကိရ+တ] ချထားအပ်–ထည့်ထားအပ်–သော။ ဆမာနိုကိဏ္ဏ (ဒီ၊ ၃။၄၊၅)နွဲ့ ဘူမိယံ နိုကိဏ္ဏံ ပဗ္ဗိတ္တံ ဌပိတံ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၄။ ပဗ္ဗိတ္တနိုကိဏ္ဏမနွဲ့ရေတိ....သမုဂ္ဂေ ပဗ္ဗိတ္တာ သဒ္ဒိ သမုဂ္ဂေန နိုကိဏ္ဏာ အနွဲ့ရေ၊ အနွဲ့ောကုစ္ဆိယံ ဌပိတာတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဋီ၊ ၃။၅၀၃။ (–ဇာ၊၂။၂၂၅။ ဇာ၊ဋီ၊၂။၂၇။)

နိုကိယျနွဲ့ (ကြို) [နိ+စိ+ယ+အာနွဲ့။ နိုကာယ (ဝေန်၊ဋီ။၂၀၆-၇)နှင့် ယှဉ်ကြည့်။] ပေါင်းစု အပ်ကုန်၏။ နိုကိယျနွဲ့ သတ္တာ ဇတ္တေ, ဘေန ဝါတိ နိုကာယော။ မ၊ဋီ၊၁။၃၁၅။

နိုကိရဏ (နဿ) [နိ+ကိရ+ယု] (၁) ရွှေ့ရွှေ့–ကျိုချက်–သွန်းလောင်း–ရာ အရပ်ဌာန။ (၂) မကောင်းမှုတို့ကို ပစ်ချခြင်း၊ လှည့်ပတ်–လှည့်စား–ခြင်း။ (၁) သဘာ နိုကိရဏာ စာ(ဇာ၊၁။၂၆၃)တိ သဘာယော စ ဟိရည-သုဝဏ္ဏာနံ နိုကိရဏဌာနာနိ စ။ ဇာ၊ဋီ၊၄။ ၂၂၄။ (၂) နိုကတိ နိုကိရဏာ။ မဟာနိ။ ၂၉၅၊၃၃၂။ "နာဟံ ဧဝံ ကရောမိ"တိ ပါပါနံ ဝိကွံပနတော နိုကိရဏာ။ မဟာနိ၊ဋီ။၁၇၉၊ ၃၆၁။

နိုကိရဏဌာန (နဿ) [နိုကိရဏ+ဌာန] ရွှေ့ရွှေ့–ကျိုချက်–သွန်းလောင်း–ရာ အရပ်ဌာန။ နိုကိရဏ(၁)-ကြည့်။

နိုကီလိတ (တိ) [နိ+ကီလ+တ] ကျင့်သုံးအပ်သော။ အကျင့်။ ဖြစ်စဉ်၊ ဖြစ်ရပ်။ နိုကီလိတ (ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀၆)နွဲ့ တေသံ စရိတံ။ ကပ္ပဇာတိ ဂေါတ္တာယုဗောဓိသာဝက သန္ဓိပါတ ဥပဌာ-ကမာဓာပိတု ပုတ္တဘရိယာပရိစ္ဆေဒါဒိကံ နိုကီလိတံ နာမ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋီ။၈၃။

နိုကီဋိတ (တိ) [နိ+ကီဋ+တ] မြှုံးထူး–ပျော်ပါး–ကစား–အပ်သော။ နိုကီဋိတ (ဇာ၊၂။ ၃၀၂)နွဲ့ နိစ္စံ အဟော စ ရတ္တိံ စ နာဂကညာဟိ ကီဋိတာနုကီဋိတံ။ ဇာ၊ဋီ၊၂။၂၂၁။

နိုကု(ကျ)ဇ (တိ) [နိ+ကုဇ+အ] အောက်သို့–အဝမ္ဘူ၍ထား–မျက်နှာပြု–အပ်သော၊ မှောက်ထားအပ်သော(အိုး)။နိုကုဇ္ဇော (အံ၊ ၁။၁၂၈)တိ အဓောမုခေါ ဌပိတော။ ဝေမေဝ ခေါတိ ဘဏ္ဍ ကုမ္ဘော နိုကုဇ္ဇော ဝိယ အဝ-ကုဇ္ဇပညော ပုဂ္ဂလော ဒဋ္ဌမ္ဗော။ အံ၊ဋီ၊၂။ ၉၃။ နိုက္ကုဇ္ဇော (အဘိ၊ပု။၁၃၅)တိ အဓော-မုခေါ ဌပိတော။ အဘိ၊ဋီ၊၃။၆၄။ (–အံ၊၃။ ၅၃၇။ ပေတ။၂၁၂။ ပေတ၊ဋီ။၂၄၇၊၂၄၈။)

နိုကု(ကျ)ဇူတိ (ကြို) [နိ+ကုဇ+အ+တိ။ကုဇ္ဇ အဓောမုခီ ကရဏော။ ကုဇ္ဇတိ။ နိုကုဇ္ဇတိ။

ကုဇ္ဇတိ နိုကုဇ္ဇတိတိ ဣမာနိ "စရတိ ဝိစရတိ"-
တိ ပဒါနိ ဝိယ သမာနတ္ထာနိ၊ အခေါမုခံ
ကရောတိတိ ဟိ အတ္ထော။ နိတိ၊ခ၊။၄၉။
ကုဇ္ဇော အခေါမုခီ ကရေ။ ခ၊တ္ထ၊။၆၂။]
(၁)အောက်သို့–အဝမူ၍ထား–မျက်နှာပြု–
၏၊ မှောက်ထား၏။ (၂) သပိတ်မှောက်
ကုံပြု၏(သံဃာနှင့် မဆက်ဆံခြင်းကို ပြု၏)။
(၁) နိကုဇ္ဇတိ–နိတိ၊ခ၊။၄၉။ ဆမာယ ပတ္တံ
နိက္ကုဇ္ဇန္တိ။ ဝိ၊၄။၂၄၉။ ပတ္တံ မုခဝဋ္ဋိယံ
ဝေဟတ္ထာ ကေမဇ္ဇေ နိကုဇ္ဇေသိ။ ဝိ၊ဘုဒ္ဓိ၊ခ။
၄၀။ (၂)နိက္ကုဇ္ဇတိ=နိက္ကုဇ္ဇတု–ဝိ၊၄။၂၆၃။
ပတ္တံ နိက္ကုဇ္ဇေယျာ (ဝိ၊၄။၂၆၃)တိ ဝစုသာ
ပတ္တနိက္ကုဇ္ဇနဒဏ္ဍကမ္မံ ကရေယျ။ ဝိမတိ၊၂။
၂၃၄။ နိကုဇ္ဇေယျာ (အံ၊၃။၁၅၈)တိ တေန
ဒိန္နသာ ဒေယျမ္မသာ အပ္ပဋိဂ္ဂဟဏတ္ထံ ပတ္ထ-
နိကုဇ္ဇနကမ္မဝါစာယ နိကုဇ္ဇေယျ၊ နိ အခေါ-
မုခဗ္ဗပနေန။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၅၄။

နိကု(ကြ)ဇ္ဇန (ထီ၊နိ) [နိ+ကုဇ္ဇ+ယု] (၁)
သပိတ်မှောက်ကုံပြုခြင်း (သံဃာနှင့်အပေါင်း
အသင်း အဆက်အဆံ မရှိအောင်ပြုခြင်း)။
(၂) စိတ်ဌ– မှတ်သား – ဆောင်ထား–
ခြင်း။(၁)ယဿ ယသ္မတော ခမတိ ဝစုသာ
လိစ္ဆဝိသာ ပတ္တသာ နိက္ကုဇ္ဇနာ။ ဝိ၊၄။၂၆၃။
ကမ္မဝါစာယ အသမ္ဘောဂကရဏဝသေနေ
နိက္ကုဇ္ဇနံ၊ နိ ပတ္တာနံ။ အခေါမုခဗ္ဗပနေန။
ဝိမတိ၊၂။၂၃၄။ (၂) နိကုဇ္ဇနံ တသာ အဒ္ဓ-
နိယဘာဝါပါဒနဝသေန စိတ္တေန သန္ဓာရဏံ။
ဒီ၊ဋ္ဌ၊ခ။၂၂၂။ တသာ ပန ဒုတ္ထသာ အဒ္ဓနိ-
ယဘာဝါပါဒနဝသေန စိတ္တေန သန္ဓာရဏံ
နိက္ကုဇ္ဇနံ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၃၀။

နိကုဇ္ဇန္တ (တိ) [နိ+ကုဇ္ဇ+အန္တ] အောက်သို့–
အဝမူ၍–မျက်နှာပြု–ထားသော၊ မှောက်
ထားသော။ ဘတ္တဘာရိတံ ပတ္တံ နိကုဇ္ဇန္တာ
ဝိယ စ သီဟာသ ဥပ္ပန္နံ ပီတိ ဝိနာသေသိ။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၁ဝ။ ဘာရတ္ထ၊၃။ ၃၂၄။

နိကုဇ္ဇိတတ္ထ (နာ) [နိကုဇ္ဇိတ+တ္ထ။ (နိကုဇ္ဇိတတ္ထ-
သံ၊ ဏိဥ်စိအတ္ထ–ပြာ)]အောက်သို့–အဝမူ–
မျက်နှာပြု–မှောက်–၍ ထားအပ်သည်၏
အဖြစ်။ ကုမ္ဘိယာ ဥပရိဘာဂေပိ နိကုဇ္ဇि-
တတ္ထာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂ဝ၁။

နိကုဇ္ဇိတုက္ကုဇ္ဇန (ထီ၊နိ) [နိ ကုဇ္ဇိတ+ဥက္ကုဇ္ဇန]
မှောက်ထားသောအိုးကို လှန်ခြင်း။ ဧတေဟိ
ပရိယာယေ(ဟိတိဧတေဟိ) နိကုဇ္ဇိတုက္ကုဇ္ဇန
ပဋ္ဌိစ္စန္ဒဝိဝရဏာဒိ ဥပမောပမိတမ္ဘဝဏာဝေ-
ဟိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ခ။ ၂ဝ၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊ခ။ခ၇၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊
၂။ခ၇။

နိကုဇ္ဇိယ (ကြိ၊ဝိ) [နိ+ကုဇ္ဇ+တ္ဝာ] အောက်
သို့–အဝမူထား– မျက်နှာပြု–၍၊ မှောက်
ထား၍။ ပတ္တကံ စ နိကုဇ္ဇိယာ(ထေရီ။ခ၇၂)
တိ မယံ ဝလဉ္ဇနမတ္ထိကာပတ္တံ အခေါမုခံ
ကတ္ဝာ ကေမဇ္ဇေ ဌပေတ္ဝာ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။ခ၆။

နိကု(ကြ)ဇ္ဇေယျ (ကြို) [နိ+ကုဇ္ဇ+ယေျ]
သပိတ်မှောက်ကုံပြုရာ၏ (သံဃာနှင့် မဆက်
ဆံခြင်းကို ပြုရာ၏)။ နိကု(ကြ)ဇ္ဇတိ (၂)-
ကြည့်။

နိကုဇ္ဇေသိ (ကြို) [နိ+ကုဇ္ဇ+ဣ] အောက်
သို့–အဝမူ၍ထား–မျက်နှာပြု–ပြီ။ မှောက်
ထားပြီ။ နိကု(ကြ)ဇ္ဇတိ (၁)-ကြည့်။

နိကုဏ္ဍဂေဟ (နာ၊ပု) [နိ+ကုဏ္ဍ+ဂေဟ]တဘက်
ရပ် စောင်း၍ မိုးထားသော – အိမ်–
ကျောင်း-အဆောက်အအုံ။ အစုယောဂါတိ
နိကုဏ္ဍဂေဟာ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ဝ၇၁။

နိကုဗ္ဗေထ (ကြို) [နိ+ကုပ+ဖ+ထေ]အမျက်
ထွက်–လှည့်ပတ်– ရာ၏။ နိ နိကုမ္ဗေထာ-
(ခုဒ္ဒက။ခ၁။ သုတ္တနိ။ဘုဝ၁)တိ နိ ဝဋ္ဋေယျ
(နိ ဝမ္ဘယျ၊ သျာ)။ ခုဒ္ဒက၊ ဋ္ဌ။၂၁၁။
သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ခ။ခ၀၀။ (နိ နိကုပ္ပေထာတိ နိ
ကောပေယျ၊ နိ ဝဋ္ဋေယျ ဝါ။ ပရိတ်၊ ဋ္ဌိကာ
အလို နိကုပ္ပေထ ဟု ရှိရမည်။)

နိုက္ခ၁ (တိ) [နိ+ကၡ+အ] မြည်–တွန်–ကျူးရင့်–အပ်သော အသံ။ ဧတေ မယံ.... တဝ နိုက္ခံ သုဏောမ။ ထေရ၊ဌ၊၂။၅၃၆။

နိုက္ခ၂ (ကြိ) [နိ+ကၡ+ဟိ] အသံပြုလော့၊ မြည်–တွန်–ကျူးရင့်–လော့။ နိုက္ခတိ-ကြည့်။

နိုက္ခတိ (ကြိ) [နိ+ကၡ+အ+တိ။ ကၡဝေ ဟိက္ခနေ။ ခဝတ္ထု။၇ခ။] အသံပြု၏၊ မြည်–တွန်–ကျူးရင့် – ဟိန်း – ဟောက် – ၏။ ကုဋ္ဌရော-စ ·နိုက္ခတိ။ ဇာ၊၂။၇ဝ။ သုဝဏ္ဏ-ဟံသော....နိုက္ခတိ(=နိစ္ဆာရေတိ)။သုတ္တနိ၊ ဌ၊၂။ဂ၂။ ထေရ၊ဌ၊၂။၅၃၅-၆။ နိုက္ခတိ-(ဇာ၊ခ။၁၅၆။ ဇာ၊ဌ၊၃။ခ၀ခ)တိ ပေါ-ထေတ္တာ သဒ္ဒံ ကာရုပေတိ။ ဇာ၊ဌ်၊၇။ ခ၉၇။ နိုက္ခန္ဆိ—အပ၊ဌ၊၂။၂၆၂။ ဟံ-သောဝ ပဂ္ဂယ္ဟ သဏိကံ နိုက္ခ။သုတ္တနိ။ခ၃ခ။ ထေရ။ခ၃ဌ။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊၂။ဂ၂။ထေရ၊ဌ၊၂။ ၅ခ၆။ကောကိလာဝ မဒုရံ နိုက္ခ'ဟံ။ ထေရီ။ ၄ဝ၉။ ထေရီ၊ဌ။၂ခ၉။နာသာ မဌ္ဌ နိုက္ခ-သ္ဌ(ဇာ၊၂။ခ၇၆)တိ မဟာသတ္ထာ ဝိယော-ဂဒုက္ခိတာ မဒုရံ ရဝံ ပုဗ္ဗေ ဝိယ နု ရဝိ'သု။ ဇာ၊ဌ၊၇။ခ၀ဌ။

နိုက္ခန္ဆိ (ကြိ) [နိ+ကၡ+အ+ဆန္ဆိ] အသံပြု ကုန်၏၊ မြည်–တွန်–ကု–ကျူးရင့်–ကုန်၏။ နိုက္ခတိ-ကြည့်။

နိုက္ခဒိ'သု(ကြိ) [နိ+ကၡ+အ+ဥ] အသံပြုကုန်ပြီ၊ မြည်–တွန်–ကု–ကျူးရင့်–ဟိန်း–ဟောက်–ကုန်ပြီ။ နိုက္ခတိ-ကြည့်။

နိုက္ခဒိ (ကြိ) [နိ+ကၡ+အ+ဣ] အသံပြုပြီ၊ မြည်–တွန်–ကု–ကျူးရင့်–ပြီ။ နိုက္ခတိ-ကြည့်။

နိုက္ခဒိတ (တိ) [နိ+ကၡ+တ] မြည်–တွန်–ကု–ကျူးရင့်–ဟိန်း–ဟောက်–အပ်သော (အသံစသည်)။(ဌက်မြည်သံ၊ ဌက်မြည်သံနှင့် ယှဉ်သော။ ပါဠိ၊ သီ၊ ခဝန်။) တဝ နိုက္ခဒိတံ သုဏောမ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။ဂ၂။ ဗျဂ္ဃ ၏ အညေသံ ဟတ္ထိအာဒီနံ စတုပ္ပဒါနဉ္စေဝ သကုဏသမ္ပယုတ္တာ ၏ နိုက္ခဒိတံ ဧကနိန္နာဒသဒ္ဒံ။ ဇာ၊ ဌ၊၇။ခ၄၆။ တံ နိုက္ခဒိတံ အာလာပံ။ ထေရီ၊ဌ။၂၁၉။

နိုက္ခ (ပုဒ်) [နိ+ကၡ+ဏ။ (နိုက္ခ-သံ၊ ဏိကၡ-ပြာ)](ခ)ပြီးဆုံးခြင်းသို့ရောက်သော နေရာ၊ အထွတ်အထိပ်–အဆုံးစွန်–အထက်-တန်း–နေရာ။ (၂)အထောင့်–ကောက်-ကွေ့ချောင်ကျသော–အရပ်။ (တိ)(၃) ယုတ်နိမ့်–အောက်တန်းကျ–သော၊ သူ။ (ခ)နိုက္ခဋ္ဌနာ (ဒီ၊ဌ၊ခ။၄၇)တိ စ နိဋ္ဌာနက-တေန အစ္ဆရိယတကၡဋ္ဌနာတိ အတ္ထော။ သီ၊ဌ်၊သစ်၊ခ။၂ခခ။ အရဟတ္တနိုက္ခဋ္ဌလည်း-ကြည့်။ (၂) နိုက္ခဋ္ဌ (ဝိ၊၂။၂၇၄)တိ ကောက်-ဏသဒိသံ ကတ္တာ ဒဿိတေ ဂမ္ဘီရေ။ ဝိ၊ဌ၊ ၃။ခ၃ခ။ (တိ) (၃) နိုက္ခဋ္ဌန္ဆ-ကြည့်။

နိုက္ခဋ္ဌန္ဆ (တိ) [နိုက္ခဋ္ဌ+အန္ဆ] ယုတ်နိမ့်–အောက်တန်းကျ–သော။နိုက္ခဋ္ဌန္ဆော(သံ၊ဌ၊ ၂။ခ၂)တိ နိဟီနန္ဆော။ နိဟီနပရိယာယော ဟိ အယံ နိုက္ခဋ္ဌသဒ္ဒေါ။ ထေနာဟ "လာမ-ကဏ္ဌော"တိ။ သံ၊ဌ်၊၂။ခ၃။

နိကေတ (နာ၊ပု) [နိ+ကိတ+အ။ ကိတ နိ၀ါ-သေ ရောဂါပနယနေ စ။ နိကေတော၊ နိကေတံ ပါဠိသီ။ နိတိ၊ခ။၆၅။ -နိ+ကိတ နိ၀ါသေ အာခရေ ဃဉ်၊ဂ္ဂဟေ နိကေတ-နေ စ။ ထောမ။ (နိကေတ–သံ၊ ဏိကေ-ယ-ပြာ)] (ခ) အိမ်၊ တည်နေရာ–နေ-ထိုင်ရာ–ပျော်မွေ့ရာ–အရပ်။ (က) ကိလေ-သာ တို့၏–တည်နေရာ–ကိန်းအောင်းရာ–အိမ်၊ လောကီတရား အာရုံ ၆-ပါး ကာမ-ဂုဏ်ဟူသောအိမ်။ (ခ) ရှုပါရုံစသော ဗဟိဒ္ဓ-အာရုံ ၆-ပါးဟူသော ဥယျာဉ်, ဗိမာန်စသည့်

ပျော်မွေ့ရာ အရပ်။ (ဂ) ကာမတဏှာ ဟူသော အိမ်၊ ပုထုဇဉ်အမိုက်တို့ ပျော်မွေ့ရာ–အရပ်ဌာန–အိမ်။ (ဃ) ဒြိုကပ် တွယ်တာရာ–ကြောင့်ကြမှု'ပလိဗောဓ'–တပ်မက်မှု'တဏှာ'ဟူသော အိမ်, ကျေ့ငင်း စသည်၊ အမြဲနေထိုင်ရာ အရပ်။ (၂) နိကေတ-သဒ္ဒါ။

(၁) အိမ်၊တည်နေရာ–နေထိုင်ရာ–ပျော်မွေ့ရာ–အရပ်။ ပုရိမံ ဘဝံ ပုရိမံ နိကေတံ။ ဒီ၂ဝ။၁၁၉။ နိဝုဋ္ဌဝသေန အာလယဌေန ဝါ "နိကေတော"တိ။ ဒီ၂ဋ္ဌ၂ဝ။၁ဝ၂။ သကံ နိကေတ (ဇာ၁ဝ။၁ဖ၁)နှင့် သမ္ဘေပိ တေ သတ္တာ အတ္တနော အတ္တနော ဝသနဋ္ဌာနံ ဂစ္ဆန္တု။ ဇာ၁ဋ္ဌ၂ဝ။ဝ^{2}ဝ။ နိကေတော (ဇာ၁ဝ။ဝ^{2}ဖ၂)တိ နိဝါသော။ ဇာ၁ဋ္ဌ၂၅။၂ဝ။

နိကေတံ (ပ၁ဋ)— မဟာနိ၁ဋ္ဌ။ ၂ဖ၉။ သာရတ္ထ၊ ၁။၅^{2}။ သံ၁ဋ္ဌ၂ဝ။၁ဝ^{2}ဝ။ နိကေတံ (ဒု၁ဋ)—ဇာ၁ဝ။၂^{2}^{2}^{2}

ဗောဓ'–တပ်မက်မှု'တဏှာ'–အိမ် ကျေးငှားစ
သည်ဌ် လှည့်လည်ကျက်စားသွားလာ–လေ
ရှိ–တတ်– သောဟူ။ ကထံ နိကေတစာရီ
ဟောတိ၊ ဣကေစ္စော ကုလပလိဗောဓေန
သမန္နာဂတော ဟောတိ။ မဟာနိ။၃၃၅။
အနိကေတစာရီ(သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၂၀၉။ မဟာနိ၊
ဌ။၄၀၀)–လည်း ကြည့်။

နိကေတတ္ထ (ပု) [နိကေတ+အတ္ထ] (၁) နိကေ-
တသဒ္ဒါ၏ အနက်၊တည်နေရာ–ကိန်းခေါင်း
ရာ–ဟူသော အနက်။ (တိ) (၂) နိကေတ-
သဒ္ဒါ၏ အနက်ရှိသော။ နိဝါသတ္ထော ဟိ
နိကေတတ္ထော။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၀၁။

နိကေတန (နဿ) [နိ+ကိတ+ယု။ ကိတ နိဝါသေ၊
အဓိကရဏေ ယု၊ နိကေတနံ။ ဓာန်၊ဋီ။
၂၀၆-၇။နိ+ကိတ+နိဝါသေ အာဓရေလျှုဋ်၊
ထောမ။ (နိကေတန-သံ၊ ဏိကေယဏ-ပြာ)]
အိမ် (နန်းတော်)၊ တည်နေရာ–နေထိုင်ရာ–
အရပ်။ ကောသလဿ နိကေတနေ (ဇာ၊၁။
၁၄၅)တိ ကောသလဿ ရညော နိကေတနေ
ဝသနဋ္ဌာနေ၊ တဿ သန္တိကေ အရညသ္မိန္တိ
အတ္ထော။ ဇာ၊ဌ၊၃။ ၂၅၈။ သိရိယာ နိကေ-
တနမိဝါ (ဝိ၊ဌ၊၁။၉)တိ သိရိယာ နိဝါသန-
ဋ္ဌာနံ ဝိယ။ ဝိမတိ၊၁။၁၅။ နိကေတနမိဝါ-
(ဒီ၊ဌ၊၁။၁၀)တိ ဝသနဋ္ဌာနမိဝ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊
၁။၇၃။ (–၂၃၉။)

နိကေတရမ္မ (တိ) [နိကေတ+ရမ္မ] မွေ့လျော်
–ပျော်စံ–ရာဖြစ်သော အိမ်(နန်းတော်)။
ရမာမိ မဒ္ဒဿ နိကေတရမ္မေ။ ဇာ၊၂။၆၆။
ဇာ၊ဌ၊၅။၃၁၁။

နိကေတသန္ထဝ (ပု) [နိကေတ+သန္ထဝ] ကိလေ
သာတို့၏ တည်နေရာအိမ်ဟူသော ၆-ပါး
အာရုံ ကာမဂုဏ်၌ (တဏှာဒိဋ္ဌိ၏ အစွမ်း
အားဖြင့်)–ရောနှော–ဆက်ဆံ–ပေါင်းသင်း
–ခြင်း။ တေန စ ယံ နာမ နိကေတသန္ထဝ
ဝသေန မာတာ ပုတ္တေသု ဝိပ္ပဋိပဇ္ဇမာနေသု
အနိကေတမသန္ထဝံ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၂၄၅။

နိကေတသာရီ (တိ) [နိကေတ+သရ+ဏိ]
ဗဟိဒ္ဓအာရုံ ၆-ပါးဟူသော ဥယျာဉ်, ဗိမာန်
စသည့် ပျော်မွေ့ဖွယ်ရာ အရပ်ဌာနဖြစ်သော
ကိလေသာတို့၏ ပျံ့နှံ့ဖွယ်စည်းမှုရှိသော၊
အာရုံပြုသောအားဖြင့် ကိလေသာတို့၏
တည်နေရာအိမ်ဟူသော အာရုံ ၆-ပါးကို
အောက်မေ့သော၊သူ။ (ယာယိအိမ်ဟူသော
တည်ရာရှိသော၊သူ။ သံ၊၂။မြန်။) ရူပနိမိတ္တ-
နိကေတဝိသာရဝိနိဗန္ဓာ ခေါ ဂဟပတိ
"နိကေတသာရီ"တိ ဝုစ္စတိ။ သံ၊၂။၉။
မဟာနိ။၁၅၃။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၂၄၅။ ထေရ၊ဌ၊
၁။၁၂၆။ နိကေတသာရီတိ ဝုစ္စတိတိ အာရ-
မ္မဏကရဏဝသေန နိဝါသနဋ္ဌာနံ သာရီတိ
ဝုစ္စတိ။ သံ၊ဌ၊၂။ ၂၃၉။ မဟာနိ၊ဌ။၂၆၉။
အနိကေတသာရီ -လည်းကြည့်။

နိကေတီ (တိ) [နိကေတ+ဏီ] တည်နေရာ–
နေထိုင်ရာ–ပျော်မွေ့ရာ–ဇနပုဒ်ရှိသော၊ သူ
(မင်း)။ ကောသလေသု နိကေတိနော-
(သုတ္တနိ။၃၄၁)တိ.... နဝကရာဇာ ဟိ နိကေ-
တိတိ နာ ဝုစ္စတိ။ ယသ္ဿ ပန အာဒိကာလ-
တော ပဘုတိ အနုယဝသေန သော
ဝေ ဇနပဒေါ နိဝါသော၊ သော နိကေတိတိ
ဝုစ္စတိ၊ တထာရူပေါ စ ရာဇာ သုဒ္ဓေါဒနော၊
ယံ သန္ဓာယာဟ "ကောသလေသု နိကေတိ-
နော"တိ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။၁၁၃။

နိက္ကခ်ီ (တိ) [နိ+ကခ်ီ] ယုံမှားခြင်း–မရှိ–
ကင်း – သော၊သူ။ ကုမ္ဘကာရော ဒုက္ခေ
နိက္ကခ်ီ။ မ၊၂။၂၄၁။ ကခ်တီတိ ကခ်ီ၊ နဒ-
ဏ္ဍတ္ထ ကခ်ီတိ နိက္ကခ်ီ။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။
၁၄၁။ နိက္ကခ်ီ ဟုတ္ဝာ (ဝိ၊ဌ၊၃။၁၃၆) တိ....
နိဗ္ဗေမတိကာ ဟုတ္ဝာ။သာရတ္ထ၊၃။၈၅။(–သံ၊

၃။၁၉၄။ မဟာနိ။၁၀၂။ မ၊၆၊၃။၆၁။ သံ၊၆၊
၁။၁၄၃။ သံ၊၆၊၂။၁၁၇။ အံ၊၆၊၂။၃၁၉။
အဘိ၊၆၊၂။၄၇၀။ ဓမ္မ၊၆၊၁။၁၀၇။ သုတ္တနိ၊
၆၊၁။၂၀၃။ အပ၊၆၊၁။၇၁။ ဇာ၊၆၊၁။၆၉။
ဇာ၊၆၊၅။၁၅၀။ မဟာနိ၊၆။၁၀၁။ ကခ်ီ၊ဌ်ိ၊
သစ်။၂၂၁။ မ၊ဌ်ိ၊၂။၆၆။ သံ၊ဌ်ိ၊၂။၁၂၁။
အံ၊ဌ်ိ၊၁။၁၄၃။)

နိုက္ကခ်ဘာဝ (ပု) [နိုက္ကခ်+ဘာဝ] ယုံမှားခြင်း
–မရှိ–ကင်း–သူ၏အဖြစ်။ နိုက္ကခ်ဘာဝ-
ပစ္စက္ခကရဏ–ကြည့်။

နိုက္ကခ်ဘာဝတ္ထ (ပု) [နိုက္ကခ်ဘာဝ+အတ္ထ] ယုံ
မှားခြင်း–မရှိ–ကင်း – သူ၏ အဖြစ်ဟူသော
အကျိုး။ တတြာသ နိုက္ကခ်ဘာဝတ္ထံ မယှံ
ပဓေသု ကောဓော ဝါ ဒေါသော ဝါ မာ
ဥပ္ပဇ္ဇန္တု၊....သော် တဿ နိုက္ကခ်ဘာဝတ္ထာယ။
ဇာ၊၆၊၄။၁၀။

နိုက္ကခ်ဘာဝပစ္စက္ခကရဏ (နာ)[နိုက္ကခ်ဘာဝ+ပစ္စ-
က္ခကရဏ] (၁) ယုံမှားမှု မရှိသူ၏ အဖြစ်ကို
မျက်မှောက်ပြုခြင်း။ (တိ) (၂) ယုံမှားမှုမရှိ
သူ၏ အဖြစ်ကို မျက်မှောက်ပြုတတ်သော။
(၁) နိုက္ကခ်ဘာဝပစ္စက္ခကရဏ (အံ၊၆၊၂။
၃၁၉) ၏ ဗုဒ္ဓါဒီသု တေသံ ဘိက္ခူနံ နိုက္ကခ်-
ဘာဝသ ပစ္စက္ခကာရိယာ ယာထာဝတော
တမတ္ထံ ပဋိဝိဇ္ဈိတ္မာ ဌိတံ သမ္ဘည္ဘတညာဏ-
မေဝ။ အံ၊ဌ်ိ၊၂။၃၁၄။(တိ) (၂) အောက်ပုဒ်-
ကြည့်။

နိုက္ကခ်ဘာဝပစ္စက္ခကရဏညာဏ (နာ) [နိုက္ကခ်-
ဘာဝ+ပစ္စက္ခကရဏ+ညာဏ] ယုံမှားမှုမရှိသူ
၏အဖြစ်ကို မျက်မှောက်ပြုဘတ်သော သမ္ဘ-
ည္ဘတညာဏ်။ နိုက္ကခ်ဘာဝပစ္စက္ခကရဏညာဏ်-
ယေဝါ (ဒီ၊၆၊၂။၁၇၅။ အံ၊၆၊ ၂။၃၁၉) တိ
ဗုဒ္ဓါဒီသု တေသံ ဘိက္ခူနံ နိုက္ကခ်ဘာဝသ
ပစ္စက္ခကာရိယာ ဘာဝတော တမတ္ထံ ပဋိဝိဇ္ဈိ-
တ္မာ ဌိတံ သမ္ဘည္ဘတညာဏမေဝ။ ဒီ၊ဌ်ိ၊၂။
၁၀၆။

နိုက္ကခ်ဘာဝသာဓန (နာ) [နိုက္ကခ်ဘာဝ+သာဓန]
ယုံမှားမှု မရှိသူ၏အဖြစ်ကို ပြီးစေခြင်း။
သမ္ဘာသမ္ဘုဒ္ဓပ္ပဝေဒိတတ္ထာ ယထာနုသိဋ္ဌ ပဋိ-
ပဇ္ဇန္တာနံ နိုက္ကခ်ဘာဝသာဓနတော နတ္ထိ
ဘုတ္ထ ဗုတိဟန္တိ အနိတိဟံ။ ဗုတိဝုတ်၊ ၆။၁၀၆။
အံ၊ဌ်ိ၊၂။၂၆၀။

နိုက္ကခ် (ခ်ီ) ဝစန (နာ) [နိုက္ကခ်ီ+ဝစန] ယုံမှား
မှုမရှိခြင်းကို ဟောသောသဒ္ဒါ။ ယုံမှားမှုကို
ပယ်မြစ်ကြောင်းသံ့ဒ္ဓါ။ အဒ္ဓါတိ ကော်သဝစနံ
နိုဿံသယဝစနံ နိုက္ကခ်ဝစနံ။ စူဠနိ။၂၂၇၊
၂၅၂။ နိုက္ကခ်ီဝစန (မဟာနိ။၂) ၏ "ကထ-
မိဒံ ကထမိဒ" ၏ ကခ်ီပဋိက္ခေပဝစနံ။
မဟာနိ၊၆။၁၅။ (–ပဋိသံ။၂၁၇။ စူဠနိ။
၇၂။)

နိုက္ကစု (ကြိ) [နိ+ကစု+ဟိ] ဆွဲဝင်–နှင်ထုတ်
–လော့။ အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

နိုက္ကစုတိ (ကြိ) [နိ+ကစု+အ+တိ] ဆွဲဝင်–
နှင်ထုတ်–၏။ ပရိက္ခာရံ နိုက္ကစုတိ၊ ဂဗ္ဘေ
ဂဟေတ္မာ ပမုခံ နိုက္ကစုတိ။ဝိ၊ ၂။ဖ၅။ နိုက္ကစုတိ
–ဝိ၊ ၂။ဖ၅၊ခုဂ၄။ ဝိ၅။ဖ၃ခုခ၃။ ဝိ၊ဌ၊ခု။
၄၇။ ဇာ၊ဌ၊၁။ခ၃ခု။ ဇာ၊ဌ၊၅။၄၇၀။
သာရတ္ထ၊ခု။ခ၃ခု၊ဖ၂။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၇။ နိုက္ကစု-
ဏ္ဍိ–ဝိ၊ ၂။ဖ၄။ ဝိ၊၄။ခ၃ဖ။ နိုက္ကစုထ–ဝိ၊ ၂။
ဖ၄။ ဝိ၊၄။ခ၃ဖ။ နိုက္ကစုဿမ–ဇာ၊ဌ၊၄။ ၂၄၅။
နိုက္ကစု–ဝိ၊ဌ၊ခု။ ၂၁၀။ ကခ်ီ။ ၂၀၅။ နိုက္ကစုဿ
ဟိ–ဝိ၊ဌ၊ခု။၄၇။ ကခ်ီ။ ၂၀၅။ နိုက္ကစုထ–
ဝိ၊ ၂။ခုဖ၀။ သံ၊ဌ၊ခု။ခ၃ဖ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။
၅၄၊၁၇၄။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။၄၇။ အပ၊ဌ၊၁။
၁ဖ၆။ ဇာ၊ဌ၊ခု။ဂ၁။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၂၀ဖ။
စတ္ထာလုံ ဝိယ အပကာသထ နိုက္ကစုထ–မ၊ဌ်ိ၊
၂။၁၀၀။ နိုက္ကစိုသ္ဆတိ–ဝိ၊ ၂။ခုဂ၄။ နိုက္ကစိ-

ဆးန္ဆီ—ဝိ၊၂။၆၄။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁၂၉။ မ၊ဌ၊၁။ ၁၅၀။ အံ၊ဌ၊၂။၃၉၃။ အံ၊ဌ၊၃။၈၀။ သာ-ရတ္ထ၊၃။၃၁၃။ နိုက္ကစိုးဆးထ – ဝိ၊၂။၆၄။ နိုက္ကစိုးဆးမိ—ဇာ၊ဌ၊၂။၁၀၄။ သာရတ္ထ၊ ၃။၃၁။ နိုက္ကစိုးဆးမ—သံ၊ဌ၊၁။၂၄၁။ ဓမ္မ၊ ဌ၊၂။၂၆၁။ နိုက္ကစေ့သိ–ထေရ၊ဌ၊၂။၁၉၄။ ဆရတော စ နိုက္ကစိုး—ဝိ၊၂။၉၂။ တဇ္ဇေတ္တာ အသိ နိုက္ကစိုး—ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၁၂၀။ နိုက္ကစိုး— ဝိ၊၂။၃၀၄။ ဝိ၊၅။၁၁၂။ အံ၊ဌ၊၁။၂၂၀။ ဓမ္မ၊ ဌ၊၁။၁၅၅။ ထေရီ၊ဌ။၁၉၃၊၂၀၃၊၂၂၄။ ဇာ၊ဌ၊၁။၁၃၊၂၊၂၄ဖ။ ဇာ၊ဌ၊၂။၄၀၂။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။၄၈။ နိုက္ကစိုးသု—ဝိ၊၅။၂၅။ သံ၊ဌ၊၃။ ၃၁၅။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၁၄ဖ။ ထေရ၊ဌ၊၂။ဖ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၁၄၀။ နိုက္ကစေ့ယျ—ဝိ၊၂။ဖ၄၊ဖ၅၊ ၃၈၄။ ဝိ၊ဌ၊၄။၁၄၄။ ကခ်ီ။၂၀၅၊၃၂၈။ မ၊ ဌ၊၁။၃၉၄။ နိုက္ကစေ့ယံ့—မ၊ဌ၊၁။၁၅၃။

နိုက္ကစုထ (ကြိ) [နိ+ကစု+အ+ထ] (၁) ဆွဲငင် –နှင်ထုတ်–ကုန်၏။ (၂) ဆွဲငင်–နှင်ထုတ် –ကုန်လေ့။ နိုကစုတိ-ကြည့်။

နိုက္ကစုန (နာမ်) [နိ+ကစု+ယု] ဆွဲငင်ထုတ်– နှင်ထုတ်–ခြင်း။ နိုက္ကစုနံ သိဋ္ဌနဋ္ဌာ (ဝိ၊၅။ ၁၅၈)တိ ဝိဟာရတော နိုက္ကစုနဋ္ဌ, ဥဒကေန တိဏာဒိသိဋ္ဌနဋ္ဌ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၁၄၃။ သံသိကာ ဝိဟာရာ နိုက္ကစုနေ ပါစိတ္တိယံ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၁၅ဖ။ ယာဝ ဂိဝါယံ ဂဟေတ္တာ နိုက္ကစုနာ နဟောတိ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၂၄ဖ။ (–ကခ်ီ။၂၁၅။ မ၊ဌ၊၄။၉။ သာရတ္ထ၊၂။၃ဖ။ သာရတ္ထ၊၃။ ၃၁။ ဝိမတိ၊၂။၁၇။ ကခ်ီ၊ဌ၊သစ်။၃ဖ၉။)

နိုက္ကစုနကာလ (ပု) [နိုက္ကစုန+ကာလ] ဆွဲငင်– နှင်ထုတ် – ရာ–အချိန်–အခါ။ ဗာဟာယံ ဂဟေတ္တာတိ.... ဣဒါနိသာ နိုက္ကစုနကာလော။ ဥဒါန၊ဌ။၂၂၀။ သာရတ္ထ၊၃။၄၂၈။ အံ၊ဌ၊၃။ ၂၃၂။

နိုက္ကစုနပ(ပ္ပ)ယောဂ (ပု) [နိုက္ကစုန+ပယောဂ] ဆွဲငင်ထုတ်ခြင်း–လှုံ့လ–ပယောဂ။ ထစတော သရီရံ နိုက္ကစုနပ(ပ္ပ)ယောဂသခ်ါတေန ထာ-မေန။ ဒီ၊ဌ၊၁။၁၉၉။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၂။ ၂၇၈။ (ဒီ၊ဌ. ၌ သရီရနိုက္ကစုနပ္ပယောဂသခ်ါတေန-ဟု ရှိနေသည်။)

နိုက္ကစုနဝတ္ထု (နာ) [နိုက္ကစုန+ဝတ္ထု] ဆွဲငင်–နှင်ထုတ်–ခြင်းဟူသောအကြောင်း။ သာဝတ္ထိ-ယံ ဆဗ္ဗဂ္ဂိယေ ဘိက္ခူ အာရဗ္ဘ ဘိက္ခုံ သံဃ-ကာ ဝိဟာရာ နိုက္ကစုနဝတ္ထုသ္မိံ ပညတ္တံ။ ကခ်ီ။ ၂၀၅။

နိုက္ကစုနသိက္ခာပဒ (နာ) [နိုက္ကစုန+သိက္ခာပဒ] (သံဃာပိုင် ကျေ့ငင်းမှ) ဆွဲ-ငင်–နှင်ထုတ်– ခြင်း ဟူသောအကြောင်းကြောင့် ပညတ်အပ်သော သိက္ခာပုဒ်၊ နိုက္ကစုန သိက္ခာပုဒ်။ နိုက္ကစုနသိက္ခာပဒဝဏ္ဏနာ (ဝိ၊၂။ဖ၃)ကြည့်။ နိုက္ကစုနသိက္ခာပဒေ ဝါ အပညတ္တေ ထေရေန ဧဝံ ကတံ။ သာရတ္ထ၊၃။၄၈။

နိုက္ကစုနာကာရဒဿန (နာ) [နိုက္ကစုန+အာကာ-ရ+ဒဿန] ဆွဲငင်–နှင်ထုတ်– ပုံ အခြင်း အရာကို ပြကြောင်းဖြစ်သော။ စရ ပိရေ ဝိနဿာတိ နိုက္ကစုနာကာရဒဿနံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၄ဖ။

နိုက္ကစုန္ဆ (တိ) [နိ+ကစု+အန္ဆ။ ထိ-၌ နိုက္ကစုန္ဆီ] ဆွဲငင်–နှင်ထုတ် – တတ်သော၊သူ။ နိုက္ကစု-ဆ္ဆော(သံ၊ဌ၊၂။၉၁)တိ တတော ဂါဟ-တော နိဟရန္ဆော။ သံ၊ဌ၊၂။၁ဝဖ။ ကုပိတာ အနုတ္ထမနာ နိုက္ကစုန္ဆီ။ ဝိ၊၅။၁၃၄။ နိုက္ကစုန္ဆာ —မ၊ဌ၊၁။၁၅၁။ ဇာ၊ဌ၊၃။ဝ၀၃။ နိုက္ကစုန္ဆယ —ဝိ၊၅။၂၅။ ဝိ၊ဌ၊၃။ဝ၄။ ကခ်ီ။ ၂၀၅။ ဇာ-ဌ၊ဖ။ ၂၂၃။ နိုက္ကစုန္ဆိယာ—ဝိ၊၅။၁၁၂။ နိ၀ုတ္ထ ဘမာနာနန္ဆီ တေသု သိဝိသု နိုက္ကစုန္ဆေသု၊ ပမ္ဘာဇေန္ဆေသူတိ အတ္ထော။ စရိယာ၊ဌ။ဂဖ။

နိုက္ကစုန္ဆီ (ကြို) [နိ+ကစု+အန္ဆီ] ဆွဲငင်–နှင်ထုတ်–ကုန်၏။ နိုက္ကစုတိ-ကြည့်။

နိုက္ကစုၖပန (နာ) [နိ+ကစု+ဏာပေ+ယု] နှင်ထုတ်စေခြင်း။ ဝိဟာရာ ဝါ ဝိဟာရပ္ပစာရာ ဝါ နိုက္ကစုနေ နိုက္ကစုၖပနေ။ ကခ်ီ။၂၀၅။ ကောပေန နိုက္ကစုနံ ဝါ နိုက္ကစုၖပနံ ဝါ။ သာရတ္ထ၊၃။၃၁။ ဝိမတိ၊၂။၁၇။ (–ကခ်ီ၊ဋ္ဌ။ ၃၆၉။)

နိုက္ကစုၖပိတ (တိ) [နိ+ကစု+ဏာပေ+တ။ (ဏိက္ကစုၖပိယ-ပြာ)] နှင်ထုတ်စေအပ်သော။ ဝိဟာရတော နိုက္ကစုၖပိတာ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ ၈၂။ နိုက္ကစုၖပိတ(ဇ၊ဌ္ဌ၊၃။၉၁)ဆီ နိဟရိတ္မာ အာ၃ကစုၖပိတံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၂၉။

နိုက္ကစုၖပေတိ (ကာ၊ကြို) [နိ+ကစု+ဏာပေ+တိ] နှင်ထုတ်စေ၏။ ကုပိတော အနတ္တမနော နိုက္ကစုတိ ဝါ နိုက္ကစုၖပေတိ ဝါ။ ဝိ၊၂။၆၅။ တဿာ ပရိက္ခာရံ နိုက္ကစုတိ ဝါ နိုက္ကစုၖပေတိ ဝါ။ ဝိ၊၂။၃၈၅။ နိုက္ကစုၖပေတိ—မ၊ဌ၊၁။၃၇၆။ အံ၊ဌ၊၂။၂၆၃။ အံ၊ဌ၊၃။၂၆၁။ နိုက္ကစုၖပေန္တိ—သံ၊ဌ၊၁။၂၃၉။ နိုက္ကစုၖပေဟိ—ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၂၅၂။ နိုက္ကစုၖပေယျာတိ—အညံ အာဏာပေတိ။ ဝိ၊၂။၆၅။ ကခ်ီ။၂၀၅။ နိုက္ကစုၖပေသိတိ — ဝိ၊ဌ၊၁။၁၈၄။ နိုက္ကစုၖပေသာမိ—ဇာ၊ဌ၊၄။၄၃။ နိုက္ကစုၖပေသိ—သံ၊ဌ၊၁။၁၂၁။ နိုက္ကစုၖပေသိ—ဝိ၊၂။၃၆၀။ ဝိ၊ဌ၊၃။၆၈။ သံ၊ဌ၊၃။၃၁။ အံ၊ဌ၊၂။၃၆၂။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၆၀။ အပၖ၊ဌ၊၁။၁၇၂။ ဇာ၊ဌ၊၃။၁၅၊၉၁။ ဇာ၊ဌ၊၅။၄၂၅။

နိုက္ကစုၖပေတ္မာ (ကာ၊ကြို၊ဝိ) [နိ+ကစု+ဏာပေ+တ္မာ] နှင်ထုတ်စေ၍။ သော နံ....ပိဋ္ဌိယာ ဆဲသာပေတ္မာ နိုက္ကစုၖပေတ္မာ ရာဇာနံ ဥပသင်္ကမိတ္မာ။ အာဘိ၊ဌ၊၂။၄၂၃။ ရာဇာ လဇ္ဇိတော တံ ဗာလံ နိုက္ကစုၖပေတ္မာ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၁၄၂။ (–ဇာ၊ဌ၊၂။၃၇၅။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၄၂၅။)

နိုက္ကစုၖပေန္ဆ (တိ) [နိ+ကစု+ဏာပေ+အန္ဆ] နှင်ထုတ်စေတတ်သော၊သူ။ နိုက္ကစုၖပေန္ဆသ ပန "နိုက္ကစုၖ"တိ အာဏတ္ထမတ္တေ ဒုက္ကဋံ။ ကခ်ီ။၂၀၅။ သံဃိကာ ဝိဟာရာ နိုက္ကစုၖ-ပေန္ဆသ။ ဝဇိရ။၃၀၆။ သာရတ္ထ၊၃။၄၈။ (–ဝိမတိ၊၂။၁၇။)

နိုက္ကစုၖပေန္ဆီ (ကာ၊ကြို) [နိ+ကစု+ဏာပေ+အန္ဆီ] နှင်ထုတ်စေကုန်၏။ နိုက္ကစုၖပေတိ-ကြည့်။

နိုက္ကစုၖပေယျ (ကာ၊ကြို) [နိ+ကစု+ဏာပေ+ယျ] နှင်ထုတ်စေရာ၏။ နိုက္ကစုၖပေတိ-ကြည့်။

နိုက္ကစုၖ(က)ပေသိ (ကာ၊ကြို) [နိ+ကစု+ဏာ-ပေ+ဏိ] နှင်ထုတ်စေပြီ။ နိုက္ကစုၖပေတိ-ကြည့်။

နိုက္ကစုၖပေဿတိ (ကာ၊ကြို) [နိ+ကစု+ဏာ-ပေ+ဿတိ]နှင်ထုတ်စေလိမ့်လတ္တံ့။ နိုက္ကစုၖ-ပေတိ-ကြည့်။

နိုက္ကစုၖပေဿာမိ (ကာ၊ကြို) [နိ+ကစု+ဏာ-ပေ+ဿာမိ] နှင်ထုတ်စေလိမ့်အံ့။ နိုက္ကစုၖ-ပေတိ-ကြည့်။

နိုက္ကစုၖပေဟိ (ကာ၊ကြို) [နိ+ကစု+ဏာပေ+ဟိ]နှင်ထုတ်စေလော့။ နိုက္ကစုၖပေတိ-ကြည့်။

နိုက္ကစုၖမ (ကြို) [နိ+ကစု+အ+မ] ဆွဲငင်ထုတ်–နှင်ထုတ်–ကုန်အံ့။ နိုက္ကစုတိ-ကြည့်။

နိုက္ကစုၖဟိ (ကြို) [နိ+ကစု+အ+ဟိ] ဆွဲငင်ထုတ်–နှင်ထုတ်–လော့။ နိုက္ကစုတိ-ကြည့်။

နိုက္ကစိုဏ္ဆု (ကြို)[နိ+ကစု+ဥ]ဆွဲငင်ထုတ်–နှင်ထုတ်–ကုန်ပြီ။ နိုက္ကစုတိ-ကြည့်။

နိုက္ကစိုး (ကြိ) [နိ+ကစု+ဣ] ဆွဲငင်ထုတ်–နှင်ထုတ်–ပြီ။ နိုက္ကစုတိ-ကြည့်။

နိုက္ကစိုတ (တိ) [နိ+ကစု+တ။ (ဖ, နိမ္ဗမ်တ-သံ၊ ဏိက္ကစိုယ-ပြာ)] နှင်ထုတ်အပ်သော။ မယံ ပရံ ဩဝဒမာနာ ဝိယာရတော နိုက္ကစိုတာ။ မ၊ဌ၊၃။၁၂၂။ မာတာပိတူဟိ ဂေဟာ နိုက္ကစိုတော။ ဇာ။ဌ၊၂။၉၃။ (–ဝိ၊၅။၁၃၄။ မိလိန္ဒ။၁၇၀။ သံ၊ဌ၊၁။၂၂၀။ အဘိ၊ဌ၊၃။ ၁၀၇။ ပေတ၊ဌ။၁၆၅။ ထေရ၊ဌ၊၂။၂၀။ ဇာ၊ဌ၊၅။၂၉၄။)

နိုက္ကစိုတကာလ (ပု) [နိုက္ကစိုတ + ကာလ။ (ဏိက္ကစိုယကာလ– ပြာ)] နှင်ထုတ်အပ်ရာ အခါ။ မမ ကိရ နိုက္ကစိုတကာလေ ပုတ္တံ လဘိ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၄၁၃။

နိုက္ကစိုတဇိဝှါ (ထီ) [နိုက္ကစိုတ+ဇိဝှါ]တဲ့လျှားထုတ်ချထားအပ်သော လျှာ၊ ဆွဲငင်ထုတ်အပ်သော လျှာ။ ဝိပ္ပန္နမာနန္တိ အဓောမုခံ နိုပဇ္ဇာပိတံ နိုက္ကစိုတဇိဝှံ ဣတော စ ဝိပ္ပန္နမာနံ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၂၉၅။

နိုက္ကစ(က)စိုတမ္ဘ (တိ) [နိ+ကစု+တမ္ဘ]နှင်ထုတ်ဖယ်ရှား ဖျက်ဆီးအပ်သော။ နိုက္ကစိုတမ္ဘော-(ဝိ၊ဌ၊၃။၂၉၆) တိ....သံ၀ံ အပလောကေ-တွာ နာသေတမ္ဘော။ ပုန ပမ္ဘဇ္ဇံ ယာစ-မာဒနာပိ အပလောကေတွာ ပမ္ဘာဇေ-တမ္ဘောတိ ဝဒန္တိ။ သာရတ္ထ၊၃ ။ ၂၅၆။ ဣဿောဝ နိကစိုတမ္ဘာ ဂေတေ စိန္တေတွာ၊ ဧတံ "ဣမေဟိ မုဏ္ဍကေတိ"တိ အာဒိဝစနံ အဝေါ စ။ မ၊ဌ၊၃။ ၂၀၄။ (–ဝိ၊ဌ၊၃။၄၈။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။၁၆၁။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။၃၆၉။)

နိုက္ကစိုတုံ (ကြိ၊ဝိ) [နိ+ကစု+တုံ](၁)နှင်ထုတ်ခြင်းငှါ။ (၂) ထုတ်ဆောင်–ကယ်တင်–ခြင်းငှါ။ (၁) သကလသံ၀ေဂုမတော နိုက္ကစိုတုံ လဘတိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၄၂။ ဝိမ္ဘတိ၊ ၂။၁၂။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။၃၆၉၊ မံ ပန ဂိဝါယံ ဂဟေတွာ နိုက္ကစိုတုံ အာဏာပေသိ။ ဇာ၊ဌ၊၆။ ၂၈၆။ (–သံ၊ဌ၊၂။၉၁။ (၂) အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

နိုက္ကစိုတုကာမ (တိ) [နိုက္ကစိုတုံ+ကာမ] ထုတ်ဆောင်–ကယ်တင်–ခြင်းငှါ အလိုရှိသော၊ သူ။ ဣဒါနိ နံ ဥဘယတော နိုက္ကစိုတုကာမော တတြ ဘိက္ခဝေ သုတ၀ါ အရိယသာ၀ကော-တိ ဒေသနံ အာရဘိ။ သံ၊ဌ၊၂။၉၃။

နိုက္ကစိုတ္တာ (ကြိ၊ဝိ) [နိ+ကစု+တ္တာ] (၁) ထုတ်ဆောင်၍၊စုရုံး၍။(၂)သီးခြားထုတ်၍။ (၃) ဆွဲ–ငင်–ထုတ်၍။ (၄) နှင်ထုတ်၍။ (၁) မဟာပလာသပုဏ္ဏကော ဟိ ပလာလံ နိုက္ကစိုတ္တာ ပဗ္ဗာရလေဏသဒ်သေ အာလယေ ကရောန္တိ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၁၈၈။ အံ၊ဌ၊၂။၃၈၄။ မဟာနိ၊ဌ။၈၄။ နိုက္ကစိုတ္တာတိ နီဟရိတ္တာ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၅၂။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၁၂၀။ အံ၊ဋီ၊ ၂။ ၃၈၀။ (–သာရတ္ထ၊၃။၃၃ ၂။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။၁၇၁။) (၂) သုတ္တန္တရာသိတော တံတံ သုတ္တံ နိုက္ကစိုတ္တာ အညတြ အဂဟိ သု။ မူလဋီ၊၃။၄၇။ (၃) ပိတုဃာတကဃ ဇိဝှံ ဗဟိ်ဌေန နိုက္ကစိုတ္တာ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၀၁။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၂၉၂။ ကောသတော နိုက္ကစိုတ္တာ။ ဇာ၊ဌ၊၆။ ၃၂ ၂။ (–အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၉၆။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။ ၁၄ ၂။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၃ ၉ ၂။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၅ ၄ ၆။) (၄) ယာ၀ကေ ပေါ်ထေတ္တာ နိုက္ကစိုတ္တာ။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ၃ ၃ ၂။ ဣမံ ဘိက္ခုံ ၀ဏ္ဏေတ္တာ နိုက္ကစိုတ္တာ ဣမံ ဝိယာရံ ဂဏ္ဍဿာမိ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၄ ၀ ၂။ (–ဓမ္ဓ၊ဌ၊ ၂။ ၄ ၁ ၉။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၂ ၄။)

နိုက္ကစ(က)စိုယမာန (တိ) [နိ+ကစု+ယ+မာန] နှင်ထုတ်အပ်သော၊ အနှင်ထုတ်ခံရသော၊သူ။ တေ နိုက္ကစိ-(စိ)ယမာနာ ရောဒန္တိ။ ဝိ၊ ၂။ ၆ ၄။ ဝိ၊ ၄။ ၃ ၁ ၆။ မဟာနာ ဂ ဿ နိကစိုယမာနဿ နရကသတ္တဿ ဝိယ စ။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။ ၁ ၃ ၃။ မဟာနိ၊ဌ။ ၆ ၁။ ဂိ ဝါယံ ဂဟေတွာ နိုက္ကစိုယမာ-နောပိ နှ ဂမိဿတိ။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ၂ ၅ ၅။ (–ဒီ၊

ဌ၊ ၂။၃၀။ မ၊ဌ၊၄။၁၃၁။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၉၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၃၁။ မေ့ဌ၊ ၂။၄၁၇။)

နိုက္ကစိုဿတိ (ကြိ) [နိ+ကစု+ဿတိ] ဆွဲငင်ထုတ်–နှင်ထုတ်–လတ္တံ့။ နိုက္ကစုတိ-ကြည့်။

နိုက္ကစိုဿထ (ကြိ) [နိ+ကစု + ဿထ] ဆွဲငင်ထုတ်–နှင်ထုတ်– ကုန်လတ္တံ့။ နိုက္ကစုတိ-ကြည့်။

နိုက္ကစိုဿာမ (ကြိ) [နိ+ကစု+ဿာမ] ဆွဲငင်ထုတ်–နှင်ထုတ်– ကုန်လိမ့်အုံ့။ နိုက္ကစုတိ-ကြည့်။

နိုက္ကစိုဿာမိ (ကြိ) [နိ+ကစု+ဿာမိ] ဆွဲငင်ထုတ်–နှင်ထုတ်–လိမ့်အုံ့။ နိုက္ကစုတိ-ကြည့်။

နိုက္ကဇေ့ဇ္ဇ (တ) [နိ+ကစု+ဏေ+အ ဇ္ဇ။ ထီ-ဌ် နိုက္ကဇေ့ဇ္ဇ]နှင်ထုတ်တတ်သော၊သူ။သံလိကာ-ဝိဟာရာ နိုက္ကဇေ့ဇ္ဇော ဒွေ အာပတ္တိယော အာပဇ္ဇတိ။ ဝိ၊၅။၆၃။ ဗဟုနိပိ ဒ္ဓါရုနိ ကေ-ပယောဂေန နိုက္ကဇေ့ဇ္ဇိယာ ကော အာပတ္တိ။ ကခ်။၃၂၂။

နိုက္ကဇေ့ယျ (ကြိ) [နိ+ကစု+ယျ]ဆွဲငင်ထုတ်–နှင်ထုတ်–ရာ၏။ နိုက္ကစုတိ-ကြည့်။

နိုက္ကဇေ့ယျုံ (ကြိ) [နိ+ကစု + ယျုံ] ဆွဲငင်ထုတ်–နှင်ထုတ်–ကုန်ရာ၏။ နိုက္ကစုတိ-ကြည့်။

နိုက္ကဇေ့သိ (ကြိ) [နိ+ကစု+ဏ္ဍိ] ဆွဲငင်ထုတ်–နှင်ထုတ်–လေပြီ။ နိုက္ကစုတိ-ကြည့်။

နိုက္ကဇ္ဇက (တ) [နိ+ကဇ္ဇ+က။ (နိ၌ကဲ-သံ၊ ဏိက္ကံ၌ယ-ပြာ)] ဆူးပြောင့်–ခလုတ်–မရှိ–ကင်း–သော။ နိုက္ကဇ္ဇကာ ဘိက္ခဝေ ဝိဟာရထ။ အံ၊၃။၃၆၆။(–ဇာ၊၁။၁၃၅။ မိလိန္ဒ။ ၂၄၃။ ဇာ၊ဌ၊၃။ ၂၁၁။)

နိုက္ကထံကထ (တ) [နိ+ကထံကထာ] သို့လော သို့လော တွေးတော ယုံမှားခြင်း 'ဝိစိကိစ္ဆာ' –မရှိကင်း – မှတ်ကျောက် – သော၊ တွေးတောယုံမှားခြင်းမှ ထွက်မြောက်သော၊ သူ။ ဝစနတော ပနေတ္ထ ကထံကထာတော နိက္ခန္တောတိ နိုက္ကထံကထော။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၃၅၄။

နိုက္ကထံကထိ (တ) [နိုက္ကထံကထာ + ဏိ] (သို့လော သို့လော) တွေးတောယုံမှား–ခြင်းမရှိသော၊ တွေးတော– ယုံမှား–ခြင်းမှ ထွက်မြောက်ခြင်းရှိသော၊ သူ။ နိုက္ကထံကထိ ဝိကထံကထောတိ တသော ဝေ-ဝစနံ။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၃၅၄။

နိုက္ကဒ္ဒမ (တ) [နိ+ကဒ္ဒမ] ချွံညှန်–မရှိ–ကင်း–သော (ရေ)။ သာ စသာ အနာဝိလတာ ကဒ္ဒမာဘာဝေန ဟောတိတိအာဟ "နိုက္ကဒ္ဒ-မော" (ဒီ၊ဌ၊၁။ ၂၀ ၂။မ၊ဌ၊ ၂။ ၂၂၄)တိ။ ဒီ၊ဋီ ၁။ ၂၂၂။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၁၆ ၂။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၃၉။ နိုက္ကဒ္ဒမာ (ဒီ၊ဌ၊ ၂။၁၅)တိ သေတဘာဝသာ ကာရဏမာဟ။ ပကိစ်ကွလ္လာဒိဝသေန ဟိ ဥဒကသ ဝိဝဏ္ဏတာ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၁၂၀။ (မ၊ဌ၊ ၂။ ၂၉။ အံ၊ဋီ၊ဝ။ ၅၁)

နိုက္ကန္ထ (တ) [နိ+ကတိ+အ။ ကတိ ဆေဒနေ။ နိ၀ိ၊ခ၁။ ၆၇။ (ဏိက္ကံတ–ပြာ)]အကြွင်းမဲ့–ပယ်ဖြတ် – ခွါခြစ် – အပ်ပြီးသော။ သုနိုက္ကန္ထံ နိုက္ကန္ထ (မ၊ ၂။ ၂၇)ဣ ယထာ သုနိုက္ကန္ထံ ဟောတိ။ ဧဝံ နိုက္ကန္ထံ နိုလ္လိခိတံ။ မ၊ဌ၊ဝ။ ၃၀။ (–မဟာနိ၊ဌ။ ၂၆)

နိုက္ကန္ထကာမ (တ) [နိုက္ကန္ထ+ကာမ] အကြွင်းမဲ့–ပယ်ဖြတ် – ခွါခြစ် – အပ်ပြီးသော ဝတ္ထု-ကာမ, ကိလေသာကာမရှိသော၊ ဝတ္ထုကာမ ကိလေသကာမကို အကြွင်းမဲ့–ပယ်ဖြတ် – ခွါခြစ်–ပြီးသော။ နိုက္ကာမောတိ နိုက္ကန္ထ-ကာမော။ စူဠနိ၊ဌ။ ၄၁။

နိုက္ကမ (ပု) [နိ+ကမ+အ (နိ၌ကမ-သံ၊ ဏိက္ကမ-ပြာ)] ထွက်ခြင်း၊ တွက်မြောက်ခြင်း၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း လွှဲလဝိရိယ၊ (က) (ကောသဇ္ဇမှ–ကိလေသာတရားတို့မှ) ထွက်

မြောက်ခြင်း။(၁) ကာမတရားတို့ကို ပယ်နှုတ်ခြင်း။ (၂) အားထုတ်ခြင်း၊ လှုံ့လပြုခြင်း။ တဿာ တံသမင်ဂိပုဂ္ဂလောပိ ဒဇ္ဇာ နိုက္ကမော အဿာတိ "ဒဇ္ဇနိုက္ကမော"တိ ဝုစ္စတိ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၁၁၀။ အပ၊ဌ၊၁။၂၁၆။ စူဠနိ။ ဌ။၁၃၄။ (အဘိ၊ဓ။၉၃။ ဝိမာန။၂၂။ မဟာနိ။၂၉၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၅။ ကစ္စည်း။ ၅၁။ နီတိ၊ဓ။၁၃၁။) (က) ကောသဇ္ဇတော နိက္ခမနဝသေန နိုက္ကမော။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁၉၀။ မဟာနိ၊ဌ။၃၆၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၉။ သံဂီလေသပက္ခတော နိုက္ကမေန နိုက္ကမော။ (ဝိမာန။၂၂)တိ လဒ္ဓနာမော သမ္ဘဝါဝယာ-မော အာသိ။ ဝိမာန၊ဌ။၈၅။ (ခ) အပ-ရော နယော။ နိုက္ကမော စေသော ကာမာနံ ပနုဒနာယ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁ဇ၀၊ ၂ဇ၄။ မဟာနိ၊ဌ။၃၆၀။ (ဂ) နိုက္ကမံ ဒုဋ္ဌေ ယုဇ္ဇထာ-(ဇာ၊၁။ ၁၀၆။)တိ ဘိက္ခဝေ ဒုဋ္ဌပုဂ္ဂလေ ပရ-ကွမမေဝ ယုဇ္ဇေယျ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၄၅၂။

နိုက္ကမတိ (ကြိ) [နိ+ကမု+အ+တိ] ထွက်၏၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း လှုံ့လ 'ဝီရိယ'ကိုပြု၏။ နိုက္ကမထ— သံ၊၁။၁၅၀။ အဘိ၊ကထ။၁၅၆။ ထေရ။ ၂၆၇။ နေတ္တိ။၃၅။ အံ၊ဌ၊၁။ ၂၀။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၀ဂ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁ဇ၀။ အဘိ၊ဌ၊ ၃။ ၉ဇ။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၄၁။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဂ၆။ မဟာနိ၊ဌ။၃၆၀။ နေတ္တိ၊ဌ။၃၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၀၄။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၃၁။ နေတ္တိ၊ဝိ။၄ဇ၊၁၅၆။ နိုက္ကမထာတိ နိုက္ကမဝိရိယံ ကရောထ။ သံ၊ဌ။ ၁။ ၂၀၃။ နိုက္ကမထာတိ ကောသဇ္ဇပက္ခတော နိက္ခန္တတ္တာ နိုက္ကမဝတ္ထုသဓိတံ တဒုတ္တရိ ဝီရိယံ ကရောထ။ ထေရ၊ဌ၊၁။၄၀၀။ နေတ္တိ၊ ဌ။၁ဝ၄။ နိုက္ကမထာတိ ကောသဇ္ဇတော နိုက္ကမထ။ ကာမာနံ ဝါ ပနုဒနာယ နိုက္ကမထ၊ ဥဘယေနပိ ဝီရိယမေဝ ဝုတ္တံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၇ဇ။

နိုက္ကမထ (ကြိ) [နိ+ကမု+အ+ထ] ထွက်ကုန်လော့၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း လှုံ့လ 'ဝီရိယ'ကို ပြုကြကုန်လော့။ နိုက္ကမတိ-ကြည့်။

နိုက္ကမဓာတု (ထီ) [နိုက္ကမ + ဓာတု။ (နိုပြုမ ဓာတုသံ၊ ဏိုက္ကမဓာတု–ပြာ)] နိုက္ကမဓာတ်၊ (ကောသဇ္ဇမှ) ထွက်မြောက်ခြင်း ဟူသော သဘောကို ဆောင်တတ်သောလှုံ့လ 'ဝီရိယ'။ အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ အာရမ္ဘဓာတု ပရက္ကမဓာတု နိုက္ကမဓာတု။ သံ၊ဝ။ဖ၀။ နိုက္ကမဓာတု နာမ ကောသဇ္ဇတော နိက္ခန္တတာယ တတော ဗလဝတရံ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၃ဂ၀။ မ၊ဌ၊၁။ ၂၈ဂ။ သံ၊ဌ၊ဝ။ ၁ဂ၉။ အံ၊ဌ၊၁။ ၃ဂ။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၅၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၁ ၂၈။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ ၃ဝ၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၁ဂ။ နိုက္ကမဓာတု (အံ၊ ၂။ ၂ဇ၇)တိ ကောသဇ္ဇတော နိုက္ခမနသဘာဝံ ဝီရိယံ။ အံ၊ဌ၊ဝ။ ၁ဝ၈။ အံ့၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၁ဝ၈။ နိုက္ကမဝီရိယန္တိ ကောသဇ္ဇပဋိပက္ခဘူတံ ဝီရိယံ၊ ယာ "နိုက္ကမ-ဓာတု"တိ ဝုစ္စတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၅၀။ (–အံ့၊ဋ္ဌ၊ ဝ။ ၂ဂ၀။ နေတ္တိ၊ဝိ။၁ဖ။)

နိုက္ကမန (နာ) [နိ+ကမု+ယု။ (နိုပြုမ ဏ-သံ၊ ဏိုက္ကမ ဏ-ပြာ၊ နိုက္ကမ ဏ-အဒ္ဓမာဂမီ)] (၁) ထွက်ခွါသွားခြင်း၊ (၂) ထွက်မြောက်ခြင်း။ (၁) အဗျဂ္ဂတာ နိုက္ခမနဋ္ဌ (နိုက္ကမနဋ္ဌ) ကာလေ။ ဇာ၊၁။ ၉ဝ။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။ ၇။ (၂) သုပ္ပယောဂါဒိဂုဏာဘာဝတော ကိလေ-သေဟိ နိုက္ကမနာဘာဝံ ဒဿေတိ။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။ ၁၅၄။သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ ၂ဂ၀။(–ဝိမာန၊ဌ။၈၅။)

နိုက္ကမဝီရိယ (နာ) [နိုက္ကမ+ဝီရိယ] ထွက်မြောက်ကြောင်း (=ပျင်းရိသူ၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သော) လှုံ့လ' ဝီရိယ'။ နိုက္ကမဝီရိယ (သံ။ ဌ၊၁။ ၂ဝ၃)နှင့် ကောသဇ္ဇပဋိပက္ခဘူတံ ဝီရိယံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၅၀။

နိုက္ကမ္မ (တိ) [နိ+ကမ္မ။ (နိုမ္ဂမ္မ- သံ၊ ဏိုက္ကံပ-ပြာ)] တုန်လှုပ်ခြင်း–လှုပ်ရှားခြင်း–မရှိသော၊ မတုန်လှုပ်သော။ အယောဗ္ဗန္တိ ဝါဒ-ယုဒ္ဓေန ယုဗ္ဘိတ္တာ စာလေတုံ အသက္ကုဏော-ယံ့ အစလံ နိုက္ကမ္မံ ထိရံ။ မ၊ဌ၊၃။ ၁ဂ၃။

နိုက္ကမ္မ (တိ) [နိ+ကမ္မ (နိုဗ္ဗမိန်-သံ၊ ကိုက္ကမ္မ-ပြာ)] အမှုကိစ္စ-အလုပ်-မရှိသော၊ သူ။ ယော ပန ဝိဿာသာဒေါ ဝါ အညော ဝ၊ ကောစိ နိုက္ကမ္မော နိုရတ္ထကကထံ ကထေန္တော နိုဒ္ဒါယန္တော ဝါ ဝိဟရတိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၁၄၈။ ဝိ၊သင်္ဂ၊။၁၅။ (အံ၊ဌ၊၃။၁၉။ ဇာ၊ဌ၊၃။ ၂၀၁၊၃ဖ၉။ ဇာ၊ဌ၊၇။၁၃၉။)

နိုက္ကမ္မက (တိ) [နိ+ကမ္မ+က၊ထိ-ဌ် နိုက္ကမ္မိကာ။ အ ကို ဣပြု၊ မောဂ်၊၄။၁၄၂ - ကြည့်။] အထက်ပုဒ်နက်-ကြည့်။ မဟာရာဇ သာမာ-ဝတိပ္ပမုခါ ပဌသတာ ဣတ္ထိယော နိုက္ကမ္မိကာ (နိုက္ကမ္မာ၊သီ၊သျှာ) ဝိစရန္တိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၁၃၇။ နု ခေါ ပနာယံ ဘော်ကံ ကာလံ နိုက္ကမ္မကောဝ အစ္ဆိဿတိ။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။ ၂၈၇။

နိုက္ကယ (ပု) [နိ+ကိ+အ။ ကိ ဒမ္ဗဝိနိမယော-ကိ။ ဓာတ္ဌတ္ထ။၅၉] (၁) ဥစ္စာပေး၍-လဲ-လှယ်-ဝယ်ယူ-ခြင်း။ (၂) တန်ဖိုးရင်း၊ အဖိုးရင်း၊ ဈေးရင်း၊ ထိုက်တန်သောအဖိုး၊ ပစ္စည်းတန်ဖိုး။ (အရှေးဥစ္စာ။ဇာတ်၊သျှ။) (၁) နိုက္ကယေနာ (ဇာ၊၁။၃ဖ၆။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၂၅) ဝိက္ကယေန၊ ပလယေနာတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဌ၊ဝ၆။၅၁၃။ (၂) နိုက္ကယ (ဇာ၊၂။ ၃ဖ၈) ဣတိ အဋ္ဌသ မူလံ။ ဇာ၊ဌ၊၇။၃ဖ၅။ နိုက္ကယဣတိ နိုက္ကိနာတိ ဇေတေနာတိ နိုက္ကယံ၊ မူလဓနံ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂၂။၅၄၇။ နိုက္ကယံ ဒတ္ဝာ ဂယိတာ (ဇာ၊ဌ၊၇။ဌ၇၅)တိ မူလံ ဒတ္ဝာ ဂယိတာ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂၂။၅၄၇။

နိုက္ကရုဏ (တိ) [နိ+ကရုဏာ] သနား-ကြင်နာ-ခြင်း 'ကရုဏာ'-မရှိ-ကင်း-သော၊သူ။ နိုက္ကရုဏာ (သုတ္တနိ-ဝ၁ဖ)တိ ကရုဏာ ဝိရ-ဟိတာ သတ္တာနံ အနတ္ထကာမာ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၁။ဝ၀၄။ (-ဥဒါန၊ဌ။ ၂ဖ ၂။ ပေတ၊ဌ။၅၁။ စရိယာ၊ဌ။၁၇၂။၁၀၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။၁၀၄။ ဇာ၊ ဌ၊ဝ။ဝ၆၁။ ဇာ၊ဌ၊၄။၁ ၂၁။ ဇာ၊ဌ၊၇။ဖ၄။ သံ၊ဌ၊ ၂။ဝ၀ ၂။)

နိုက္ကရုဏတာ (ထိ) [နိုက္ကရုဏ+တာ] သနား-ကြင်နာ-ခြင်း 'ကရုဏာ' -မရှိ-ကင်း-သူ၏ အဖြစ်။ အကြင်နာ-သနား-မှု-မရှိ-သူ၏ အဖြစ်။ နိုက္ကရုဏတာယာ (ဇာ၊ဌ၊ဖ။ ၁၇၂)တိ အကာရဏတာယ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂၂။ ၅၄၂။ နိုက္ကရုဏတာယာတိ ဝိဟေသာယ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌ၊။ဝ၇ဝ။(-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။ဝ၀၇။ ထေရ၊ ဌ၊ ၂။ဝ၂ ၂ဖ။ မူလဋ္ဌ၊ဝ။ဖ။ အနုဋ္ဌ၊ဝ။၉။)

နိုက္ကသဋ္ဌ (တိ) [နိ+ကသဋ္ဌ] အမှိုက် (ကြံ့ခိုင် ကြံ့ဖတ်) -မရှိ-ကင်း-သော (ကြံ့ရည်)။ နိုက္ကသဋ္ဌော ဥစ္ဆုရသော သတ္ထာဟ-ကာလိကော။ ဝ၀ိ၊ရ။ဌ၇၇။ သာရတ္ထ၊ဝ။ဝ၀ဝ။ (-သာရတ္ထ၊ ၂။ ၅ဝ ၂။)

နိုက္ကသဋ္ဌရသ (ပု) [နိုက္ကသဋ္ဌ+ရသ] အမှိုက် (ကြံ့ခိုင် ကြံ့ဖတ်)မရှိ-ကင်း-သော အရည်၊ ကြံ့ရည်။ နိုက္ကသဋ္ဌရသဿပိ သတ္ထာဟ-ကာလိကတံ ဒဿေတိ။ ဝိမတိ၊ဝ။ ဝ ၅ ၂။

နိုက္ကသာဝ (တိ) [နိ+ကသာဝ။ (နိုဗ္ဗမိယ-သံ၊ နိုက္ကသာယ-အဒ္ဓမာဂဓီ၊ ကိတ္ထိဿာယ-ပြာ)] (ရုဂ အစရှိသော ကိုလေသာ) ဖန်ရည် မရှိသော၊(ရုဂ အစရှိသော ကိုလေ-သာ) ဖန်ရည်မှ ထွက်မြောက်ပြီးသော၊သူ။ နိဟုံဟုကော်ဝ နိုက္ကသာဝေါ ယတတ္ထော။ ဝိ၊ ဌ။ ဝ။ ဥဒါန။ဂ၀။ နေတ္တိ။ဝ ၂ ၉။ ရုဂါဒိ-ကသာဝါဘာဝေန နိုက္ကသာဝေါ။ ဝိ၊ဌ၊ ဝ။ ၂ ဝ ၉။ ဥဒါန၊ဌ။ ၅ ၀။ နေတ္တိ၊ဌ။ ၂ ၄ ၀။ နိုဂ္ဂတကိလေသကသာဝတ္ထာ နိုက္ကသာဝေါ ဘဝေ။ နေတ္တိ၊ဝ။ ဝ ၀ ၅ ။

နိုက္ကာစ (တိ) [နိ+ကာစ] မကြမ်းတမ်းသော၊ အပြစ်အနာ မရှိသော၊သူ။ အကာစောတိ နိုက္ကာစော အကက္ကသော။ ; ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ဖ ၁။ အကာစ-လည်းကြည့်။

နိုက္ကာမ (တိ) [နိ+ကာမ။(နိုဗ္ဗါမ-သံ၊ကိုက္ကာ-မ-ပြာ) အဘိလာမါ-ရဟိတ-ပြာ၊ဓာန်။] .

ပယ်အပ်–ထွက်မြောက်–ပြီးသော (ကိလေသာ) ကာမ-ရှိသော၊သူ။ နိုက္ကာမော-(သုတ္တနိ။၄၄၉)တိ ပဟီနကာမော။ သုတ္တနိ၊ ၆။၃၂၀။ နိုက္ကာမော (စူဠနိ။၁၄၂)တိ နိုက္ကန္တကာမော။ စူဠနိ၊ ၆။၄၁။

နိုက္ကာမီ (တိ) [နိုက္ကာမ+ဣ] အလုံးစုံသော ကိလေသကာမတို့မှ ထွက်မြောက်–ခြင်းရှိ–ပြီး–သော၊သူ။ နိုက္ကာမိနော (ခုဒ္ဒက။၅)။ သုတ္တနိ။၃၁၃)တိ.... ပညာဓုရေန ဝိရိယေန သဗ္ဗကိလေသေဟိ ကတနိုက္ကမနာ။ ခုဒ္ဒက၊ ၆။ ၁၅၄။ သုတ္တနိ၊ ၆၊ ၁။ ၂၇၃။

နိုက္ကာရဏ (တိ) [နိ+ကာရဏ။ (နိမ္ဟိရဏ-သံ၊ ကိုက္ကာရဏ–ပြာ)] အကြောင်း-မရှိ–ကင်း–သော၊ အကြောင်းမဲ့။ နိုက္ကာ-ရဏာ ဒုလ္လဘာ အဇ္ဈ မိတ္တာ။ အပ၊ ၁။ ၁၅။ သုတ္တနိ၊ ၆၊ ၁။ ၁၁၈။ နိုက္ကာရဏာ ဒုလ္လဘာ အဇ္ဈ မိတ္တာတိ ...အကာရဏာ နိုက္ကာရဏာ အဟေတု အပစ္စယာ ဒုလ္လဘာ။ စူဠနိ။ ၃၀၆။ (–မ၊ ၆၊ ၃။ ၁၁၆၊ ၂၄၁။ သံ၊ ၆၊ ၂။ ၁၀၀။ အံ၊ ၆၊ ၃။ ၂၄၁။ ထေရီ၊ ၆။ ၁၃၁။ အပ၊ ၆၊ ၁။ ၂၂၄။ ဇာ၊ ၆၊ ၁။ ၅၀၄။ ဇာ၊ ၆၊ ၃။ ၂၃၀။ ဇာ၊ ၆၊ ၄။ ၉၈။ ဇာ၊ ၆၊ ၅။ ၈၃။ မဟာနိ၊ ၆။ ၃၇၇။ စူဠနိ။ ၆။ ၁၃၈။ မ၊ ၆ရီ၊ ၃။ ၄၉။ မူလဋီ၊ ၂။ ၂၁၁။)

နိုက္ကာရဏကထာ (ထီ) [နိုက္ကာရဏ+ကထာ] အကြောင်း–မရှိ– ကင်း–မဲ့–သော စကား။ ဝေ၀ သေသေဟိပိ တထာရူပါသု နိုက္ကာရဏ-ကထာသု ကတိတာသု အာ၀ဟာ။ မ၊ ၆၊ ၃။ ၂၉။

နိုက္ကာရဏတာဒီပန (နု၊ထီ) [နိုက္ကာရဏတာ+ ဒီပန] အကြောင်း–မရှိ–ကင်း –မဲ့–သည်၏ အဖြစ်ကို ပြခြင်း။ နိုက္ကာရဏတာဒီပနေ ဝေ၀ သဒ္ဒေါ။ သံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၅၅။

နိုက္ကာရုဏိက (တိ) [နိ+ကာရုဏိက။ (နိမ္ဟိရု-ဏိက-သံ၊ ကိုက္ကာရုဏိယ-ပြာ)] သနား ကြင်နာခြင်း 'ကရုဏာ'–မရှိ–ကင်း–သော၊ အကြင်နာ – အသနား–ကင်း–မဲ့–သော၊ သူ။ အကာရုဏိကောတိ နိုက္ကာရုဏိကော။ အံ၊ ၆၊ ၃။ ၃၂၄။ (–ဝိ၊ ၆၊ ၁။ ၁၃၃။ ဇာ၊ ၆၊ ၁။ ၅၁၂။ ကခ်ီ။ ဋီ၊ သစ်။ ၄၀၇။)

နိုက္ကိဏန္တ (တိ) [နိ+ကိဏန္တ] ရွေးနှုတ်သော၊သူ။ အယျကော ဝေ တာတ တုမှေ ပြာယ္ဟဏ-ဏ ဓနံ ဒတ္ဝာ နိုက္ကိဏန္တောတံ နိက္ခသဟဿံ ဒတ္ဝာ နိုက္ကိဏာတု။ မိလိန္ဒ။ ၂၇၅။

နိုက္ကိဏာတိ (ကြို) [နိ+ကီ+နာ+တိ] ဥစ္စာဖြင့် လဲလှယ်–ဝယ်ယူ–၏၊ ရွေးနှုတ်–၏။ တံ နိက္ခ-သဟဿံ ဒတ္ဝာ နိုက္ကိဏာတု။ မိလိန္ဒ။ ၂၇၅။ ဣမေ စ ဒါရကေ အယျကော နိုက္ကိဏိဿတိ။ မိလိန္ဒ။ ၂၇၃။ နိုက္ကိဏိဿာမိ ,ဒမ္ဘေန (ဇာ၊ ၂။ ၃၆၇)တိ ဓနံ ဒတ္ဝာ မောစေဿာမိ။ ဇာ၊ ၆၊ ၂။ ၃၆၄။

နိုက္ကိဏာတု(ကြို) [နိ+ဏီ+နာ+တု] ဥစ္စာဖြင့် လဲ-လှယ်–ဝယ်ယူ–လော့၊ရွေးနှုတ်လော့။ နိုက္ကိ-ဏာတိ-ကြည့်။

နိုက္ကိဏ်တ္ဝာ (ကြို၊ဝိ) [နိ+ကီ+နာ+တ္ဝာ]လဲလှယ် – ဝယ်ယူ – ၍။ ရွေးနှုတ်၍။ နိုက္ကိဏိတ္ဝာ နဟာပေတ္ဝာ၊ ဘောဇယိတ္ဝာန ဒါရကေ။ ဇာ၊ ၂။ ၃၆၄။ ဇာ၊ ၆၊ ၂။ ၃၆၅။

နိုက္ကိဏိသာတိ (ကြို) [နိ+ကီ+နာ+သာတိ] ဥစ္စာ ဖြင့်လဲလှယ် ဝယ်ယူ–လိမ့်လတ္တံ့။ ရွေးနှုတ် လိမ့်လတ္တံ့။ နိုက္ကိဏာတိ-ကြည့်။

နိုက္ကိဏိသာမိ (ကြို) [နိ+ကီ+နာ+သာမိ]ဥစ္စာ ဖြင့် လဲလှယ်–ဝယ်ယူ–လိမ့်အုံ့၊ ရွေးနှုတ်လိမ့် အုံ့။ နိုက္ကိဏာတိ-ကြည့်။

နိုက္ကိလာသု (တိ) [နိ+ကိလာသု] မပျင်းရိ-လှုံ့လှယ်–သော၊သူ။ ဝေ၀ သြသက္ကနာကာရ-ဝိရယ်တော နိုက္ကိလာသု ဝိသာရဒေါ ကေ-ဿာပိ ဒ္ဒိန္နမ္ပိ သီဟဝေဂေနေ၀ ပက္ခန္ဒတိ။ သံ၊ ၆၊ ၂။ ၂၅၆။

နိုက္ကိုလေသ (တိ) [နိ+ကိုလေသ။ (နိုကြွေ-သံ)] ရာဂစသော ကိုလေသာ (အညစ်အကြေး) –မရှိ–ကင်း–သော၊ ပယ်အပ်ပြီးသော ရာဂ စသော ကိုလေသာရှိသော၊သူ။ ဒေါသ ဝိဂတေ....ကိုလေ်သေ ဝိဂတေ နှ ဝတ္ထုမ္ဘံ "နိုက္ကိ-လေသော"တိ။ အဘိ၊က။၃၂၂။နိုက္ကိလေသာ-(မ၊ဌ၊၂။၂၈၀) နိရုပက္ကိ-လသာ အနုပက္ကိ-လိဋ္ဌာ။ မ၊ဋီ၊၂။၃၀၀။ နိုက္ကိလေသတာယာ-တိ သယံ ပဟီနကိလေသသန္ဓာနကတတာယ။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၀၇။(–ပဋိသံ။၃၇၅။ မဟာနိ။၁၃၁။ ဒီ၊ဋ၊၂။၂၇၁။ ဒီ၊ဋ၊၃။၁၆။ မ၊ဋ၊၁။၁၈၃။ မ၊ဋ၊၃။၁၅။ မ၊ဋ၊၄။၁၁၆။ သံ၊ဋ၊၁။၆၉။ သံ၊ဋ၊၃။၈၉။. အံ၊ဋ၊၂။၅၃၊ ပဋိသံ၊ဋ၊၂။၈၅။ ဓမ္မ၊ဋ၊၂။၂၂။– ဥဒါန၊ဋ။၃၇၁။ သုတ္တနိ၊ဋ၊၁။ ၄၁။ အပ၊ဋ၊၁။၂၆၈။မဟာနိ၊ဋ။၇၃။သာရတ္ထ ၁။၆၉။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၆။ မ၊ဋီ၊၃။၁၈၅။ သံ၊ဋီ၊ ၁။၁၄၁။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၆၉။ မူလ-ဋီ၊၁။၁၉။)

နိုက္ကိုလေသဂဟန (တိ) [နိ+ကိုလေသ+ဂဟန] ရာဂစသော ကိုလေသာတောအုပ် မရှိသော၊ သူ။ တတော ဝေ နိဗ္ဗနေ နိုက္ကိုလေသ-ဂဟနော။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၇၉။

နိုက္ကိုလေသစိတ္တ (နှ) [နိ+ကိုလေသစိတ္တ] ရာဂ စသော ကိုလေသာ–မရှိ – ကင်း–သော စိတ်။ အပ္ပမာဏစေတသောတိ ဥပဋ္ဌိတသတိ-တာယ နိုက္ကိုလေ်သစိတ္တေန အပ္ပမာဏစိတ္တော။ သံ၊ဋ၊၃။၄၃။

နိုက္ကိုလေသဇာတိက (တိ) [နိုက္ကိုလေသ+ဇာတိ-က] ရာဂစသော ကိုလေသာ–မရှိ–ကင်း–သော သဘောရှိသော။ အပ္ပရဇက္ခဇာတိ-ကောတိ သမာပတ္တိယာ ဝိက္ခမ္ဘိတတ္တာ နိုက္ကိ-လေသဇာတိကော ဝိသုဒ္ဓသတ္တော။ ဝိ၊ဋ၊၃။ ၂၄၅။ မ၊ဋ၊၂။၉၁။ သာရတ္ထ၊ဋ။၁၆၀။ (–ဝဇိရ။၃၉၈။)

နိုက္ကိုလေသဋ္ဌ (ပု) [နိုက္ကိုလေသ+အတ္ထ] ရာဂ စသော ကိုလေသာ–မရှိ – ကင်း – သော အနက်သဘော။ ပကတိပရိသုဒ္ဓမိဒံ စိတ္တံ နိုက္ကိုလေသဋ္ဌေန (ပဋိသံ။၂၇)တိ ဣဒံ ဝုတ္တပ္ပကာရံ စိတ္တံ ရာဂါဒိကိ်သေသာဘာဝေန ပကတိယာ ဝေ ပရိသုဒ္ဓံ။ ....နိုက္ကေသဋ္ဌေနာ-တိပိ ပါဌော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၆၆။ (–ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၁၁၁။ စူဋ္ဌနိ၊ဋ္ဌ။၂၆။)

နိုက္ကိုလေသတာ (ထီ) [နိုက္ကိုလေသ+တာ] ရာဂ စသောကိုလေသာ–မရှိ–ကင်း– သူ၏အဖြစ်၊ ပယ်အပ်ပြီးသော ကိုလေသာရှိသူ၏အဖြစ်။ နိုက္ကိုလေသတာယာ (သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၃၆)တိ သယံ ပဟီနကိလေသသန္ဓာနကတတာယ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၀၇။ (–သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၇၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ ၁။၁၉၆။ အ-ဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၆၂။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄၁၉။ ဒီ၊ဋီ၊၃။ ၂၁၈။ မ၊ဋီ၊၁။ ၂၈၂။ သံ၊ဋီ၊၁။ ၁၇၁၊ ၂၂၅။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၉၁။ အံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၉၉။ မူလ-ဋီ၊၁။ ၁၀၃။)

နိုက္ကိုလေသတ္ထ (ပု) (နိုက္ကိုလေသ+အတ္ထ] ရာဂ စသောကိုလေသာမရှိသော အနက်သဘော။ အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

နိုက္ကိုလေသတ္ထပုစ္ဆာ (ထီ) [နိုက္ကိုလေသတ္ထ+ ပုစ္ဆာ] ရာဂ စသော ကိုလေသာ မရှိသော အနက်သဘောကို–မေးခြင်း– မေးကြောင်း –ပုစ္ဆာ။ တိသော ပုစ္ဆာ အနဝဇ္ဇတ္ထပုစ္ဆာ နိုက္ကိုလေသတ္ထပုစ္ဆာ ဝေါဒါနတ္ထပုစ္ဆာ။ မဟာ-နိ။ ၂၆၄။ စူဋ္ဌနိ။ ၅၁၊ ၆၃။

နိုက္ကိုလေသမမ္မ (ပု) [နိုက္ကိုလေသ+ဓမ္မ] ရာဂ-စသော ကိုလေသာ– မရှိ– ကင်း– သော တရား။ ကုသလံ ဓမ္မန္တိ အနာဇ္ဇဓမ္မံ နိုက္ကိုလေ-သဓမ္မံ၊ ဝိမောက္ခဓမ္မန္တိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၃၉၅။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။ ၄၂၀။

နိုက္ကိုလေသပရိဝါရ (တိ) [နိုက္ကိုလေသ+ပရိဝါရ] ရာဂ စသောကိုလေသာ–မရှိ – ကင်း–သော ရဟန်း၊ ရဟန်းဟူသော အခြံအရံရှိသော၊ သူ။ ဣတိ ဘဂဝါ ပရိသုဒ္ဓေ....နိုက္ကိုလေသော

နိုက္ကိလေသပရိဝါရော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၇၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၆၉။

နိုက္ကိလေသဗျဝဒါနဋ္ဌ(ပု) [နိုက္ကိလေသ+ဗျဝဒါန (=ဝိ+အဝ+ဒါ+ယု)+အတ္ထ] ကိလေသာ မရှိအောင်–ဖြတ်တောက်–ဖြိုခွဲ–တတ်သည်၏ အဖြစ်ဟူသော အနက်သဘော။ နိုက္ကိ-လေသဗျဝဒါနဋ္ဌေန တုလာသဒိ့သောတိ မေဝေါ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၄၀။

နိုက္ကိလေသမန (တိ) [နိုက္ကိလေသ+မန]ကိလေသာ–မရှိ – ကင်း – သော စိတ်ရှိသော၊ ကိလေသာစိတ် မရှိသော၊သူ။ နိုက္ကလေသ-မနော ဟောမိ၊ တဿ ကမ္မဿ ဝါဟသာ။ အပ၊၂။၁၁၁။

နိုက္ကိလေသဝန (တိ) [နိုက္ကိလေသ+ဝန] ရုဂ-စသော ကိလေသာဟူသော တောမရှိသော၊ သူ။ နိဗ္ဗနသောတိ နိုက္ကိလေသဝနော။ သံ၊ ဋ္ဌ။၁။ ၂၄၃၊ ၂၄၂။

နိုက္ကိလေသဝိဟာရ (ပု) [နိုက္ကိလေသ+ဝိဟာရ] ရုဂ စသော ကိလေသာ–မရှိ– ကင်း–အောင်နေခြင်း။ အရဏဝိဟာရေတိ နိုက္ကိ-လေသဝိဟာရေ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆။ နိုက္ကိ-လေသဝိဟာရီ (အံ ဋ္ဌ၊၁၊၁၇၃)-ကြည့်။

နိုက္ကိလေသဝိဟာရီ (တိ) [နိုက္ကိလေသ+ဝိဟာရီ] ရုဂ စသော ကိလေသာ – မရှိ – ကင်း–အောင်–နေလေ့ရှိ– နေတတ်–သော၊ သူ။ အရဏဝိဟာရီနန္တိ နိုက္ကိလေသ ဝိဟာရီနံ။ ရဏန္တိ ဟိ ရုဂါဒယော ကိလေသာ ဝုစ္စန္တိ၊ တေသံ အဘာဝေန နိုက္ကိလေသဝိဟာရော နာမ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၃။

နိုက္ကိလေသသဘာဝ(ပု) [နိုက္ကိလေသ+သဘာဝ] ရုဂစသော ကိလေသာ – မရှိ – ကင်း–ဝင်ကြယ်–သော သဘော။ နိုက္ကိလေသဋ္ဌ (ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၁)-ကြည့်။

နိုက္ကိတ (တိ) [နိ+ကိတ] ဥစ္စာလဲလှယ်–ဝယ်ယူ–ရွေး–အပ်သော။ နိုက္ကိတာ(ဇာ၊၂။ ၃၇၃)တိ နိုက္ကယံ ဒတ္တာ ဂယိတာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။ ၃၂၅။

နိုက္ကုက္ကုဋ (တိ) [နိ+ကုက္ကုစ] ယုံမှားခြင်း–ကုက္ကုစ–မရှိ–ကင်း–သော။ ဘန္တေ ဝမ္မေန သမေန လဒ္ဓေါ ပိဏ္ဍပါတော၊ နိုက္ကုက္ကုစ္စာ ဂဏှာထ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၂။ သာရတ္ထ၊၃။၄၆၂။နိုက္ကုက္ကုစ္စေနာတိ "အဘာ-ဇိတမိဒ"န္တိ ကုက္ကုစ္စံ အကတ္ဝာတိ အတ္ထော။ ဝိမတိ၊ ၂။၃၁၉။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၁၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၂၅။ ဝိ၊သင်္ဂ။၄၀၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၁။)

နိုက္ကုဋ္ဌကုမ္ဘသဒိသ (တိ) [နိုက္ကုဋ္ဌ+ကုမ္ဘ+သဒိသ] အောက်သို့–အဝမူ–မျက်နှာပြူ–မှောက်ထား-သော အိုးနှင့်တူသော(ပညာ)။ ဝေ၀ နိုက္ကုဋ္ဌကုမ္ဘသဒိသာ ပညာ ဝေ။အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၉၆။ မူလဋ္ဌ၊၃။၄၀။

နိုက္ကုဋ္ဌတူ (ကြို) [နိ+ကုဋ္ဌ+တု]သပိတ်မှောက်ကံ ပြုလော့။ နိုကု(က္ကု)ဋ္ဌတိ (၂)-ကြည့်။

နိုက္ကုဋ္ဌန္တိ (ကြို)[နိ+ကုဋ္ဌ+အ+အန္တိ]အောက်သို့–အဝမူ၍ထား–မျက်နှာပြူ–ကုန်၏၊ မှောက်ထားကုန်၏။ နိုကု(က္ကု)ဋ္ဌတိ(၁)-ကြည့်။

နိုက္ကုဋ္ဌပညာ (တိ) [နိုက္ကုဋ္ဌ+ပညာ]အောက်သို့–အဝမူ၍ထား–မျက်နှာပြူ–သော (အိုးနှင့်တူသော) ပညာရှိသော၊ မှောက်ထားသော အိုးနှင့်တူသော ပညာရှိသော၊သူ။ အဝကုဋ္ဌ-ပညောတိ နိုက္ကုဋ္ဌပညော။ တေနာဟ "အဝေါမုခပညော"တိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၉၆။

နိုက္ကု(ကု)ဋ္ဌိတ (တိ) [နိ+ကုဋ္ဌ+တ]အောက်သို့–အဝမူ၍ထား– မျက်နှာပြူ – မှောက်–ထား–အပ်သော၊ မှောက်နေသော (အိုး စသည်)။နိုက္ကု(ကု)ဋ္ဌိတံ ဝါ ဥက္ကုဋ္ဌေယျ။ ဝိ၁။၇။ ဝိ၊၂။၃၀။ ဝိ၊၃။ ၂၃၊ ၂၆၇။ ဝိ၊၄။ ၃၀၄။ ဒီ၊၁။၈၀။ ဒီ၊၂။၃၅၊ ၂၂၉။ ဒီ၊၃။

၁၅၇။ မ၊၁။၂၈။ မ၊၂။၁၃။ မ၊၃။၅၈။ သံ၊
၁။၆၉။ သံ၊ ၂။၃၃၁။ သံ၊၃။၆၈။ အံ၊၁။၅၅၊
၄၁၄။ အံ၊၄။၂၄။ ဥဒါန။၁၃၅။ သုတ္တနိ။
၂၉၃။ နိုက္ကၡ(ကု)ဒ္ဓိတန္တိ အခေါမုခဌပိတံ
ယေဌာမုခဇာတံ ဝါ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၁၄၀။ ဒီ၊ဌ၊
၁။၂၀၄။ မ၊ဌ၊၅။၁၃၄။ သံ၊ဌ၊၁။၁၂၅။ အံ၊
ဌ၊၂၊၁၅။ ဥဒါန၊ဌ။၂၆၀။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။
၁၄၀။ သာရတ္ထ၊၃။၁၉၆။ နိုက္ကၡ(ကု)ဒ္ဓိတံ
ဥက္ကၡေယျာတိ အာယေယျဿ အနာဝရ-
ဘူတံ ဘာဇနံ အာဝရဘာဝါပါဒနဝသေန
ဥက္ကၡေယျ။ သာရတ္ထ၊၁။၄၁၃။ ဒီ၊ဌ၊
၂၂၄။ သီ၊ဌ၊သစ်၊ ၂။၁၆၈။ မ၊ဌ၊၁။ ၂၃၁။
သံ၊ဌ၊၁။၁၂၃။ အံ၊ဌ၊ ၂။၁၆။ (–ဝိ၊ဌ။
၂၆၄။ ဝိ၊ဌ၊၄။၅၁။ ဝိ၊သင်္ဃ။၄၁၁။ ဒီ၊ဌ၊
၃။၁၅၀။ အပ၊ဌ၊၁။ ၂၅။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ၂၄။
ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၃၄။ အနုဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၈၅။)

နိုက္ကၡိတပဒ (နာ) [နိုက္ကၡိတ+ပဒ] နိုက္ကၡိတ–
ဟူသောပုဒ်။ နိုက္ကၡိတ်ပဒဿ ယထာဒဿိ-
တေန အတ္ထဒ္ဒယေန ; ယထာရဟံ ယောဇေ-
တဗ္ဗံ။ သီ၊ဌ၊သစ်၊ ၂။၁၆၈။

နိုက္ကၡိတမ္ဘ (တိ) [နိ+ကုဋ္ဌ+တမ္ဘ] သပိတ်
မှောက်ကံပြုအပ်သော။ နိုက္ကၡိတမ္ဘော (ဝိ၊
၄။ ၂၆၃) တိ တေန ဒိန္နဿ ဒေယျဓမ္မဿ
အပ္ပဋိဂ္ဂဟဏတ္ထံ ; ပတ္တနိက္ကၡိတ္တနကမ္မဝါစာယ
နိုက္ကၡိတမ္ဘော, နာ အခေါမုခဌပနေန။
သာရတ္ထ၊ဌ။ ၃၇၇။

နိုက္ကၡ (ကု)ဒ္ဓိတဘာဝ (ပု) [နိုက္ကၡ (ကု) ဒ္ဓိတ
+ဘာဝ] အောက်သို့ – အဝမူ၍ထား –
မျက်နှာပြု–အပ်သည်၏အဖြစ်၊ မှောက်ထား
အပ်သည်၏အဖြစ်၊ ခပ်သိမ်းသော အခြင်း
အရာအားဖြင့် သီနိုင်စွမ်းမရှိသည်၏ အဖြစ်။
နာ ပတိ အာဝမတိတိ စ နိုကုဋ္ဌိတဘာဝေန
ဥဒကဝမနော ဃဋ္ဋော နာ တံ ပုန မုခေန
ဂဏှာတိ။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၄၁၁။ သမ္ဘပကာရေန
အဝိဒိတံ နိုက္ကၡိတ် ဝိယ ဟောတီတိ အာဟ

"သမ္ဘထာ အညာတတာ နိုက္ကၡိတဘာဝေါ-
(မူလဋ္ဌီ၊ ၂။ ၁၈၅)တိ။ အနုဋ္ဌီ၊ ၂။ ၁၈၅။ (–
အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၃၅၅။ စူဠနိ၊ဌ။ ၂။)

နိုက္ကၡိတမုခ (တိ) [နိုက္ကၡိတ+မုခ] အောက်သို့
–အဝမူ၍ထား–မျက်နှာပြု–အပ်သော (အိုး
နှင့်တူသော) မျက်နှာရှိသော၊ အောက်သို့
ထားအပ်သော မျက်နှာရှိသော၊ မှောက်
ချထားသော (အိုးနှင့်တူသော) မျက်နှာရှိ
သော၊သူ။ ဥတ္တာနမုခေါတိ ယထာ ကေစေ
နိုကုဋ္ဌိတမုခါ ဝိယ သမ္ဘတ္ထာယ ပရိသာယ
နကိဉ္စိ ကထေန္တိ။ ဒီ၊ဌ၊၁။ ၂၅၆။

နိုက္ကၡိတသဒ်သ (တိ) [နိုက္ကၡိတ+သဒ်သ]
အောက်သို့–အဝမူ၍ထား–မျက်နှာပြု–အပ်
သော အိုးနှင့်တူသော၊ မှောက်ထားသော
အိုးနှင့်တူသော။ ကထံ နိုက္ကၡိတသဒ်သ-
တာဝတိ အာဟ "သမ္ဘတ္ထာယာ" တိ အာဒိ။
သီ၊ဌ၊သစ်၊ ၂။ ၂၉၂။

နိုက္ကၡိတ္ဝံ (ကြိ၊ဝိ) [နိ+ကုဋ္ဌ+တုံ] သပိတ်
မှောက်ကံပြုခြင်းငှ။ အဌဟိ အဂ်ေဟိ သမ-
န္နာဂတဿ ဥပါသကဿ ပတ္တံ နိုက္ကၡိတ္ဝံ။ ဝိ၊
ဌ။ ၂၆၃။ ဝိ၊သင်္ဃ။ ၄၁၀။ ပတ္တံ နိုက္ကၡိတ္ဝန္တိ
ဌေ ကမ္မဝါစာယ အသမ္ဘောဂကရဏဝသေ-
နေဝ နိုက္ကၡိတ္ဌနံ၊ နာ ပတ္တာနံ အခေါမုခဌပ-
နေန။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၃၄။ (–ဝိ၊ဌ၊ ၄။ ၅၁။ ဝိ၊
သင်္ဃ။ ၄၁ ၂။)

နိုက္ကၡိတ္ဝကုက္ကၡိတသဒ်သ (တိ) [နိုက္ကၡိတ္ဝကုက္ကၡိတ
+သဒ်သ] အောက်သို့အဝမူထားအပ်သော
အိုး, အထက်သို့ အဝမူဘားအပ်သော
အိုးနှင့်တူသော၊ မှောက်အပ် လှန်အပ်
သော အိုးနှင့်တူသော။ အသုဘေ 'သုဘ'-
ဣ ဝိပလ္လာသပွဟာနေန စ နိုက္ကၡိတ္ဝကုက္ကၡိတ-
သဒ်သေ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၁။ ၁၄၀။

နိုက္ကၡ (ကု) ဒ္ဓိတ္ဌာ (ကြိ၊ဝိ) [နိ+ကုဋ္ဌ+တ္ဌာ။
ကုဋ္ဌ+ဏေ+တ္ဌာ] (၁) အောက်သို့–အဝမူ

ထား—မျက်နှာပြူ—မှောက်ထား—၍။ (၂) အလျားမှောက်၍၊ ဝမ်းလျားမှောက်၍၊ ဝမ်းလျားမှောက်ရေ၍။ (၁) ဘူမိယံ ပန နိုက္ကၡိတ္တာ ကေမေဝ ဌပေတမ္ပံ။ ဝိ၊ဌ၊၄။ ၄၇။ ဝိ၊သင်္ဂ၊။၄၄၀။ နိုက္ကၡိတ္တာ (မ၊၂။ ၂၇) တိ အခေါမုခံ ကတ္တာ။ မ၊ဌ၊၃။၈၉။ ဟေဋ္ဌာမဏ္ဍေ ပတ္တံ နိ(က္ကၡ)ကၡိတ္တာ ဌပေတိ။ သံ၊ဌ။၃။၃၈။ ဥဒါန၊ဌ။ ၂၂၈။ သာရတ္ထ၊၃။ ၃၈၄။ (–ဝိ၊ဌ၊၁။ ၂၈၉။ သာရတ္ထ၊၃။၃၅၈၊ ၃၈၇။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၄၆။) (၂) ပုတ္ထဋ္ဌ သဗ္ဗေ ဗြာဟ္မဏေ စတသာ ပါဒမူလေ နိုက္ကၡိတ္တာ နိပဇ္ဇာပေတ္တာ ခမာပေတိ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ ၁၇၂။

နိုက္ကၡိတ္တဝန (ကြိုဝိ) [နိုက္ကၡ+တ္တဝန] အထက်ပုဒ် (၁) နက်ကြည့်။ တသာ ဒတ္တာနဟံ ပဏ္ဍိ။ နိုက္ကၡိတ္တဝန ဘာဇနံ။ အပ၊၂။၃၀၅။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၂၃။

နိုက္ကၡေပေါကာသ (ပု) [နိ + ကုဏပ + ဩကာသ] သူသေ–အလောင်း—အပုပ်—ကောင် မရှိရာအရပ်။ ကုဏပဌာ ဇဋ္ဌိတန္တ-ရမနုပဝိဋ္ဌော ဝါယာမေန တတော မုဏ္ဍိတ္တာ နိုက္ကၡေပေါကာသံ ပဝိသိတ္တာ တတ္ထပရမသုခံ လဘေယျ။ မိလိန္ဒ။၃၀၉။

နိုက္ကၡေ့ကာ (ပု) [နိ+ကုဏ္ဍက] ဆန်ကျီ–ဆန်ကွဲ– မပါ– ကင်း–သော သလေးပင်။ အကဏ္ဏောတိ နိုက္ကၡေ့ကော (နိုက္ကဏ္ဏော၊ က။ နိုက္ကောဏ္ဍကော၊ သျာ)။ ဒီ၊ဌ၊၃။၅၃။

နိုက္ကၧ (တိ) [နိ+ကုဟ] (၁) အံ့ဩဖွယ်–မပြုတတ် – ပြုခြင်းမှကင်း – သော၊သူ။(၂) ဝါကြွားပလ္လားခြင်း–အလျှင်းမရှိ– ကင်း–သော၊သူ။ (၁) နိုက္ကၧာ ·နိုလ္လပါ ·ဓီရာ။ အံ၊၁။၃၃၅။ ဣတိဝုတ်။ ၂၇၀။ နိုက္ကၧောဝ-(သုတ္တနိ။ ၂၈၈။ အပ၊၁။၁၂။ စူဋ္ဌနိ။ ၂၇၂)တိ ဣတ္ထေ ကိဋ္ဌာပိ ယသ္ဟာ တိဝိဓံ ကုဟနဝတ္ထု နတ္ထိ၊ သော နိုက္ကၧောတိ ဝုစ္စတိ၊ ဣမိဿာ ပန ဂါထာယ မနုညတောဇနာဒီသု ဝိမှယ-မနာပဇ္ဇနတော နိုက္ကၧောတိ အယမဓိပ္ပါ-ယော။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ ၉၆။ အပ၊ဌ၊၁။ ၂၀၄။ စူဋ္ဌနိ၊ဌ။ ၁၂၅။ (–မဟာနိ။ ၉၆၊ ၂၉၈။ စူဋ္ဌနိ။ ၂၇၂။ အပ၊ဌ၊၁။ ၁၅၂။) (၂) နိုက္ကၧော ဓောတပါပကော။ အပ၊၁။ ၄၀၃။

နိုက္ကေသသီသ (တိ) [နိ+ကေသ+သီသ] ဆံပင်မရှိသော ဦးခေါင်းရှိသော၊ ထိပ်ပြောင်–ခေါင်းပြောင်–သော၊သူ။ နိုက္ကေသသီသော ခလ္လာဋ္ဌော။ ဓာန်။၃၂၁။ နိုက္ကေသံ သီသမေ-တဿ။ ယင်း-ဌိ။

နိုက္ကေသိက (တိ) [နိုက္ကေသ+ဏ္ဍက။ထီ-ဌ် နိုက္ကေ-သိကာ] နည်း–ပါး–သော ဆံပင်ရှိသော၊ ဆံပင်-နည်း-ပါး-သော၊ သူ။ အညာ ဏ္ဍဿ-သေဋ္ဌိကုလဿ ဓီတာ နိုက္ကေသိကာ။ အံ၊ဌ၊ ၁။၁၆၂။

နိုက္ကေသီ (တိ) [နိ+ကေသ+ဣ] အထက်ပုဒ် နက်-ကြည့်။ နိုက္ကေသိတိ အပ္ပကေသီ။ အံ၊ဌ၊ ၁။၁၅၉။

နိုက္ကောဓ (တိ) [နိ+ကောဓ။ (နိုက္ကြောဓ–သံ)] အမျက်ထွက်–စိတ်ဆိုး–ခြင်း မရှိသော၊ စိတ်မဆိုးသော၊သူ။ ကိ ပန သံမ္မ အာရမ္ဘံ ဒိသ္မာ နိုက္ကောဓော ဇာတောသိ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၁၂၉။ (–ဇာ၊ဌ၊၃။၃၀၁။ ဇာ၊ဌ၊၅။၁၁၀။)

နိုက္ကောဓတာပသ (ပု) [နိုက္ကောဓ+တာပသ] အမျက်ထွက်–စိတ်ဆိုး–ခြင်းမရှိသောရသေ့။ စိတ်မဆိုးသော ရသေ့။ ဘဒ္ဒေ နိုက္ကောဓတာ-ပသ ...ဣမေ ဥယျာနေ ဝသထ။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။ ၂၃။

နိုက္ကောဓန (တိ) [နိ+ကောဓန] (၁) အမျက်ထွက်–စိတ်ဆိုး–ခြင်း မရှိသော၊ စိတ်မဆိုး သော၊သူ။ (၂) အပြစ်ဒေါသ မရှိသော။ (၁) အပရာ ပရဂေဟေ ဒါသီ ဟုတ္တာ နိုက္ကောဓနာ နိမ္မာနာ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၂၃၄။

(၂) ဝေရှုပေ နိုင်ကြောခေနေ ဗုဒ္ဓသာသနေ ပဗ္ဗဇိတော သမာနော။ ဇာ၊၆။၂။၂၅၃။

နိုင်ကြောပ (တိ) [နိ+ကောပ] အထက်ပုဒ် (၁) နက်ကြည့်။ ဝိကုဒ္ဓေါ နိုင်ကြောပေါ တေ အတ္ထိ။ ဇာ၊၆။၅။၃၂။

နိုင်ကြောသဇ (တိ) [နိ+ကောသဇ] ပျင်းရိခြင်း မရှိသော၊ မပျင်းရိသော၊သူ။ အနလသာတိ နိုင်ကြောသဇာ။ ဒီ၊၆။၃။၁၀၊၁၄၀။ (–ဇာ၊ ၆။၁။၁၂၅။ ဒီ၊ဌီ၊၃။၁၄၃။)

နိုက္ခ (ပုဒ်နှ) [နိ+ကန+အ။ ခန်၊ဌီ။၄၀၀။ နိ+ကမ+ကို] (၁) ရေထွက်ပြန်ပေါက်။ (၂) ရွှေအုတ်း၊ ရွှေစင်တနိုက္ခ၊ သိဂ်ိနိုက် ရွှေ။ (၃) နိုက္ခ၊ ၁ နိုက္ခ။ (၄-စပါး ၁-ချင် ရွှေး၊ ၂-ချင်းရွှေး ၁-ပဲ၊ ၁၀-မဲ (၂-ပဲ— ကေစ္စေ) ၁-အက္ခ၊ ၀-အက္ခ(၅-အက္ခ—ကေ-စ္စေ) ၁-ခေရဏ၊ ၅-ခေရဏ (၀-အက္ခ— ကေစ္စေ) ၁-သုဝဏ် (ခန်၊ဌီ။၄၀၀။)၊ ၅-သု ဝဏ် ဇာ၊ ၆၊ ၆။၃၁၃။ ဝိမတိ၊ ၂။၉၉။ ခန်၊ ဌီ။ ၄၀၀) ၅-ခေရဏ (ခန်၊ဌီ။ ကေစ္စေ)၁၅-ခေရဏ၊ခေရဏ ၁၀၀(အပရေ) ဝိမာန၊၆။၉၃) ၂၀-သုဝဏ် (ကော်စီ) ၂၅-သုဝဏ် (အပရေ) (မ၊ဌီ၊၃။၃၁။) ၂၀-ခေ-ရဏ (သံ၊ဌီ၊၂။၁၆၆။ အံ၊ဌီ၊၁။၁၅၂။) ၅-ပိုလ် (အပရေ)သည် (အံ၊ဌီ၊၁။၁၅၂။) ၁-နိုက္ခမည်၏။ (၁) ဣမံ နိုက္ခ(ဇာ၊၁။၃၀၁)ဣ ဣမံ တာဒိသမေဝ ဥဒကနိဒ္ဓမနံ။ ဇာ၊၆၊ ၃၅၉။ (၂) သတံ နိုက္ခာ သတံ အသာ။ ဝိမာန။၂၅။ "သုဝဏ္ဏ"ဣတိ ပဒေန နိုက္ခ-သဒ္ဒဿ သုဝဏ္ဏတ္ထံ ဒဿေတိ။ ပါစိတ်၊ယော။ ၂၁၃။ နိုကြောာ သုဝဏ္ဏဝိကာရေပိ။ ခန်၊ဌီ။ ၄၀၀။ သိဂ်ိနိုက္ခသဝဏ္ဏ (ဝိ၊၆၊၃။၂၅၄)လည်း -ကြည့်။ (၃) နိုက္ခဣမ် သုဝဏ္ဏဿ၊ ဟရံ ဂစ္ဆ သုစိရတ။ ဇာ၊၁။၃၇၃။ ဇာ၊၆၊၅။ (–မ၊ ၆၊၄။၁၀၄။)

နိုက္ခ၂ (တိ) [နိ+ကဏ] ၁-နိုက္ခရှိသော၊ ၁-နိုက္ခ ရှိသော ရွှေစင်ဖြင့် ပြုလုပ်အပ်သော (တန် ဆာ ဘဏ္ဍာ)။ နိုက္ခံ ဇမ္ဗောနဒသော ဝ။ ဓမ္ပ။ ၄၇။ ဓမ္ပ၊၆၊၂။ ၂၁၀။ နိုက္ခ (မ၊၃။၁၄၃)ဣ ဣ နိုကြော နကတံ ပိဋ္ဌနနံ။ မ၊၆၊၄။၁၀၄။ နိုက္ခ- (သံ၊၁။၆၄)ဣ အတိရေကပဘဿုဝဏ္ဏေန ကတပိဋ္ဌနနံ။ သံ၊၆၊၁။၁၅၅။ နိုက္ခဣ ဘဏ္ဍ-မာဟာ။ သံ၊ဌီ၊၁။၁၆၆။ (– အံ၊၂။၄၀၉။ ဝိမာန။၂၅။ ဇာ၊၁။၂၆၄၊၃၃၉။)

နိုက္ခဏ (နှ) [နိုက္ခ+ဏ] (ရွှေစင်) နိုက္ခ အပေါင်း (နိုက္ခ အရာ၊ဆု)။ နေကာနိ နိုက္ခ-ဏာနိ ပဟာယ။ မ၊၂။၁၅၅။

နိုက္ခဏိတ္တာ (ကြို) [နိ+ခနု+တ္တာ] မြှုပ်–စိုက် –၍။ တတ္ထ တတ္ထ ခိလံ နိုက္ခဏိတ္တာ။ ဝိ၊ ၄။၂၅၂။

နိုက္ခန္တီ (နှ) [နိ+ကမု+တ။ (နိုက္ခံတ-အဒ္ဓ-မာဂဓီ၊ ဏိုက္ခံတ-ပြာ)] (၁) ထွက်ခြင်း။ (၂) နိုက္ခန္တိသုတ်။ (တိ) (၃) ထွက်သော။ (၄) လွန်သော။ (၅) ထွက်မြောက်သော။ (၆) ထွက်–ကင်း–သော။ (၇) တောထွက် သော။ (၈) မွေးဖွားသော။ (၉) ထွက်ရာ ဖြစ်သော။ (၁၀) တောထွက်ရာဖြစ်သော။ (၁၁) မွေးဖွားရာဖြစ်သော။

(၁) ထွက်ခြင်း။ တဿ ဘိက္ခုနော နိုက္ခန္တေ (ဝိ၊၃။၁၂)တိ....တဿ ဘိက္ခုနော နိုက္ခမနေတိ အတ္ထော။ ဝိ၊၆၊၃။၃၀၄။ (၂) နိုက္ခန္တိသုတ်။ နိုက္ခန္တံ အရတိ စေ။ သံ၊၁။ ၁၉၄။ နိုက္ခန္တိသုတ္တ-လည်း ကြည့်။

(တိ)(၃)ထွက်သော။ နိုက္ခန္တော ယည-ဝါဒ္ဓော (စရိယာ။၃၀၉)တိ .... နိုဂ္ဂတော။ စရိယာ၊၆။၆၂။စိရံ နိုက္ခန္တော(မ၊၆၊၃။၃၀၅)-တိ နိုဂ္ဂတော ဟုတ္တာ စိရကာလေ။ မ၊ဌီ၊၃။ ၂၀၂။ နိုက္ခန္တ(အံ၊၂။၂၇၅)ဣ ဣ နိုဿဠ်။ အံ၊

ဒ္ဓါ၃။ ၁၀၁။ နိုက္ခန္တ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၂၀) နိဿ
နိုဂ္ဂတံ နိဿဋ္ဌံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၀ဖ။

နိုက္ခန္ဟော—မ၊ ၂။ ၂၄ ၂။ သုတ္တနိ။ ၄၃၀။ အပ၊ ၁။ ၃ ၂ ၂။ ဇ ၊ ၁။ ၁ ၅ ၁-၂။ မဟာနိ။ ၄ ၂။ မိလိန္ဒ။ ၅ ၉ ၊ ၁ ၅ ဖ။ ဝိ၊ သင်္ဂ ဟ။ ၃ ၁ ၅။ ဒီ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၁ ဖ။ မ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၁ ၂ ။ မ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၅ ၀ ။ မ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၁ ဖ ၁ ။ သံ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၁ ဖ ဖ ။ သံ၊ ဌ ။ ၃ ။ ၁ ၁ ၁ ၊ ၂ ၄ ၉ ။ အံ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၃ ၃ ၊ ၃ ၅ ၊ ၅ ၅ ၊ ၅ ၅ ။ ၁ ၂ ။ အံ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၁ ဖ ၉ ။ အဘိ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၃ ၃ ၊ ၃ ၅ ။ ၁ ။ ဓမ္မ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၁ ၂ ။ ဓမ္မ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၁ ၄ ၊ ၂ ဖ ။ ဥ ဒါ နိ ၊ ဌ ။ ၂ ။ သုတ္တနိ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၂ ၂ ၀ ။ သုတ္တနိ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၂ ၄ ။ ထေရ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၉ ၀ ။ အပ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၀ ၊ ၂ ၁ ၂ ။ အပ ၊ ဌ ။ ၂ ၂ ၂ – ၄ ။ စရိယာ ၊ ဌ ။ ဖ ၊ ၂ ၃ ၅ ။ ဇ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၁ ၂ ၁ ။ ဇ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၃ ၄ ဖ ။ ဇ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၁ ၃ ၄ ၊ ၁ ၅ ၊ ၄ ၃ ၊ ၄ ၃ ၃ ။ ဇ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၂ ၉ ။ ဇ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၁ ၀ ၅ ။ မဟာနိ ၊ ဌ ။ ၁ ၄ ။ သာရတ္ထ ၊ ၂ ။ ၂ ၀ ဖ ၊ ၃ ၄ ၁ ။ ကခ် ၊ ဌ ။ သစ် ။ ၂ ၄ ၁ ။ သိ ။ ဌ ၊ သစ် ၊ ၁ ။ ၁ ၂ ၉ ။ သိ ၊ ဌ ၊ သစ် ၊ ၂ ။ ၄ ၃ ၂ ။ မ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၃ ၃ ။ အံ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၁ ၀ ၀ ။ အံ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၁ ၃ ဖ ။ နိုက္ခန္ဟ (ထီ၊ ပ ၊ ၉) — ဝိ ၊ ၁ ။ ၂ ၁ ၀ ။ ဇ ၊ ၂ ။ ၃ ၅ ၁ ။ အံ၊ ဌ ၊ ၂ ၀ ၄ ။ ပဋ္ဌိသံ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၁ ၁ ၂ ။ ဝိမာန ၊ ဌ ။ ၁ ၉ ၀ ။ ထေရ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၂ ၂ ။ ထေရီ ၊ ဌ ။ ၂ ၂ ၊ ၂ ၀ ၃ ။ အပ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၃ ၃ ၂ – ၃ ။ အပ ၊ ဌ ။ ၂ ။ ၄ ၀ ။ မဟာနိ ၊ ဌ ။ ၁ ၉ ၊ ၂ ၅ ၁ ။ ဇ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၀ ။ ကခ် ၊ ဌ ၊ သစ် ။ ၄ ၂ ဖ ။ နိုက္ခန္ဟ (နေ ၊ ပ ၊ ၉) — ဒီ ၊ ၂ ။ ၄ ၁ ။ ဝိ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၁ ၅ ၁ ၊ ၃ ဖ ။ ဝ ။ ဝိ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၂ ၂ ။ ကခ် ။ ၂ ဖ ဖ ။ မ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၃ ၅ ။ အပ ၊ ဌ ။ ၉ ၂ ။ ဝ ဇ ရ ။ ၃ ၂ ဖ ။ သာရတ္ထ ၊ ၂ ။ ၉ ၄ ။ ဝိမတိ ၊ ၁ ။ ၃ ၄ ။ ကခ် ။ ဌ ၊ သစ် ။ ၃ ၅ ။ မ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၄ ။ မ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၄ ။ ပ ။ ဌ ၊ ၂ ။ ၂ ။ (၁) ထ ။ ( ) ( ) ( )

အပ၊ ၂။ ၂၀၇။ သံ၊ ၌၊ ၃။ ၀။ သံ၊ ရှိ၊ ၂။ ၂၀၄။ နိုက္ခန္ဆေန—မ၊ ရှိ၊ ၂။ ၂၆၆။ နိုက္ခန္ဆသ(ဆ၊ ၉)—မ၊ ၌၊ ၄။ ၁၁၃။

(၆) ထုတ်–ကင်း–သော။ နိုက္ခန္ဆေ-(ဥဒါန်။ ၁၀၇)တိ နိုဂ္ဂတော၊ အပဂတောတိ အတ္ထော။ ဥဒါန်း၌။ ၁၆၈။ နိုက္ခန္ဆော—အံ၊ ၃။ ၄၄။ ဥဒါန်။ ၁၀၇၊ ၁၃၀။ သုံ၊ ၌၊ ၁။ ၂။ ဝိမာန်၊ ၌။ ၄၆။ ဒီ၊ ရှိ၊ ၃။ ၁၄၇။ မ၊ ရှိ၊ ၁။ ၂၂၉။ သံ၊ ရှိ၊ ၃။ ၄၂။ အံ၊ ရှိ၊ ၂။ ၁၅။ နိုက္ခန္ဆေ(သ၊ ၉)—အံ၊ ၂။ ၂၇၀။ အံ၊ ၃။ ၄၄။ ဥဒါန်။ ၁၀၇။

(၇) တောထုတ်သော။ နိုက္ခန္ဆော—မိလိန္ဒ။ ၂၇၆။ ဝိ၊ ၌၊ ၃။ ၂၀၆။ မ၊ ၌၊ ၂။ ၀၇၊ ၉၂။ မ၊ ၌၊ ၄။ ၁၉၀။ ဓမ္မ၊ ၌၊ ၂။ ၂၀။ အပ၊ ၌၊ ၁။ ၇၀။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၌။ ၀။ ဇာ၊ ၌၊ ၁။ ၁၅၄။ ဒီ၊ ရှိ၊ ၂။ ၄၇။ နိုက္ခန္ဆေန—အပ၊ ၁။ ၅၃။ အပ၊ ၌၊ ၁။ ၃၃၇။

(၈) မွေးဖွားသော။ နိုက္ခန္ဆော—အပ၊ ၂။ ၁၅၀။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၌။ ၃၂၁။ စရိယာ၊ ၌။ ၁၉၂။ ဇာ၊ ၌၊ ၁။ ၆၃။ သံ၊ ရှိ၊ ၂။ ၂၅။ နိုက္ခန္ဆာ(ပ၊ ၒ)—မ၊ ၌၊ ၁။ ၂၁၁။ ခုဒ္ဒကာ၊ ၌။ ၂၁၀။ ဥဒါန်း၌။ ၀၃။ သီ ရှိ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၅၀။ နေတ္တိ၊ ရှိ။ ၆၆။ နိုက္ခန္ဆေ—အပ၊ ၌၊ ၂။ ၁၄၁။ (၉) ထုတ်ရာ ဖြစ်သော။ နိုက္ခန္ဆကာလ(၁)-ကြည့်။ (၁၀) တောထုတ်ရာဖြစ်သော။ နိုက္ခန္ဆကာလ (၂) ကြည့်။ (၁၁) မွေးဖွားရာဖြစ်သော။ နိုက္ခန္ဆ-ကာလ (၃)-ကြည့်။

နိုက္ခန္တည္ဒဏ (နာ) [နိုက္ခန္ဆ+ဥဒဏ] ထုတ်သော ရေ။ ယောပိ နဒီ ဝါ သမုဒ္ဒံ ဝါ ဘိန္ဒိတ္တာ နိုက္ခန္တည္ဒဏေန.... ပါပုဏာတိ။ ကခ်ီ။ ၉၁။ ဝိ၊ သင်ယာ။ ၁၉၅။ ကခ်ီ၊ ရှိ။ ၅။ (–သံ၊ ၌၊ ၁။ ၂၀၉။)

နိုက္ခန္တည္ဒဏဝေရာ (ထီ) [နိုက္ခန္ဆ+ဥဒဏဝေရာ] ထုတ်သော ရေအလျှဉ်။ နိုက္ခန္တည္ဒဏဝေရာ ဝိယ ဧ ဟုတ္ဝာ။ အဘိ၊ ၌၊ ၁။ ၁၆။

နိုက္ခန္ဆကာလ (ပု) [နိုက္ခန္ဆ+ ကာလ] (၁) ထုတ်ရာ–အချိန်–အခါ။ (၂)တောထုတ်ရာ–အချိန်-အခါ။ (၃) မွေးဖွားရာ–အချိန်–အခါ။ (၁) တတော တတော နိုက္ခန္ဆ-ကာလေ တံ တံ သမ္ဘံ ပစ္ဆိမဒဿနမေဝ။ ဒီ၊ ၌၊ ၂။ ၁၅၅။ (–သံ၊ ၌၊ ၂။ ၂၆၃။ ဓမ္မ၊ ၌၊ ၁။ ၁၀၅။ ဓမ္မ၊ ၌၊ ၂။ ၇၃။ ဇာ၊ ၌၊ ၁။ ၁၂၊ ၄၀၆၊ ၄၈၈။ ဇာ၊ ၌၊ ၂။ ၁၅၄။ ဇာ၊ ၌၊ ၁။ ၄၀၃။) (၂) မဟာဗောဓိသတ္တာနံ မဟာဘိနိက္ခမနံ နိုက္ခန္ဆ-ကာလတော ပဋ္ဌာယ....ပဝတ္တန္တိ။ မ၊ ရှိ၊ ၂။ ၆၈။ (၃) အပိစ ဂဗ္ဘသေယ္ယကသတ္တာ ဂဗ္ဘတော နိုက္ခန္ဆကာလတော ပဋ္ဌာယ ဘူတာ နာမ။ ဥဒါန်း၌။ ၂၅၂။ (–အပ၊ ၌၊ ၁။ ၂၉၃။ အပ၊ ၌၊ ၂။ ၈၆။ ၁၀၇။ ဇာ၊ ၌၊ ၁။ ၂၂၉။ ဇာ၊ ၌၊ ၄။ ၃၉၂။ ဇာ၊ ၌၊ ၅။ ၁၁။)

နိုက္ခန္ဆစန္ဒမဏ္ဍလ (နာ) [နိုက္ခန္ဆ+စန္ဒမဏ္ဍလ] ထုတ်သော လပြည့်ဝန်း။ ဝလာဟကန္ဆရာ နိုက္ခန္ဆစန္ဒမဏ္ဍလံ ဝိယ.... ဥပဋ္ဌာတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၂၂။

နိုက္ခန္ဆဇိဝှါ (ထီ) [နိုက္ခန္ဆ+ဇိဝှါ](အပသ္မိ)ထုတ်သော လျှာ။ ဇိဝမာနကသရီရေပိ ဗဟိ-နိုက္ခန္ဆဇိဝှါယ ဥပဂ္ဂမန္ဆေပိ ထုလ္လစ္ဆယမေဝ။ ဝိ၊ ၌၊ ၁။ ၂၄၂။ (–ကခ်ီ။ ၁၁၄။ ကခ်ီ၊ ရှိ၊ သစ်။ ၁၉၂။ သီ၊ ရှိ၊ သစ်၊ ၁။ ၁၉၇။)

နိုက္ခန္ဆဋ္ဌ (ပု) [နိုက္ခန္ဆ+အတ္ထ] ထုတ်မြောက်သည်၏ အဖြစ်–ထုတ်မြောက်ခြင်း –ဟူသော–အနက်–သတ်သော။ ဂိဟိဘာဝတော နိုက္ခန္ဆ-ဋ္ဌေန "ပဗ္ဗဇ္ဇာ"တိ လဒ္ဓနာမဿ။ ဇာ၊ ၌၊ ၁။ ၁၅၆။

နိုက္ခန္ဆဒ္ဒါန (နာ) [နိုက္ခန္ဆ+ဒ္ဒါန] ထုတ်ရာအရပ်။ နိုက္ခန္ဆဒ္ဒါနတော ပဋ္ဌာယ သိတလစ္ဆာယံ ဒီသ္မာ ဝိဿမတိ။ အဘိ၊ ၌၊ ၂။ ၂၄၃။ (–သံ၊ ၌၊ ၂။ ၂၉၂။ အံ၊ ၌၊ ၂။ ၁၅၂။)

နိုက္ခန္ဓဒန္ဓ (ပုဒ်နာ) [နိုက္ခန္ဓ+ဒန္ဓ] (၁) (ပြင်ပသို့) ထွက်သောသွား။ (တိ) (၂) (ပြင်ပသို့) ထွက်သောသွားရှိသော၊ သွားခေါ်သော၊ သူ။ (၁) နိုက္ခန္ဓဒန္ဓေဟိ သမန္နာဂတော။ ဇာ၊၆။ ၇။၃၂၂။ (–ဒီ၊ဌီ၊၃။ ၆။) (တိ) (၂) အသုရ-ဒန္ဓော ဝါ ဟေဌာ ဝ၊ ဥပရိ ဝါ ဗဟိ နိုက္ခန္ဓ-ဒန္ဓော။ ဝိ၊သင်္ဂ။၁၄၃။ လုဒ္ဒကော ဒါရု-ဏာ နိုက္ခန္ဓဒန္ဓော။ ဇာ၊၆။၅။ ၉၅။

နိုက္ခန္ဓဒါဋ (တိ) [နိုက္ခန္ဓ+ဒါဋ] (ပြင်ပသို့) ထွက်သော အစွယ်ရှိသော၊ သူ။ ပုရေဟိ-တော ပိဂ်လော နိုက္ခန္ဓဒါဋော အဟောသိ။ ဇာ၊၆၊ ၄။ ၂၄၆။

နိုက္ခန္ဓဒါရက (ပု) [နိုက္ခန္ဓ+ဒါရက] (အမိဝမ်း-မှ) ထွက်–မွေးဖွား – သော သူငယ်။ အယံ တေ (တဝ) ကုစ္ဆိတော နိုက္ခန္ဓဒါရကော။ အံ၊၆။၁။ ၂၇၀။ ထေရီ၊၆။၁၉၃။ (–ဒီ၊၆။ ၁။ ၁၄။ မဟာနိ၊၆။ ၃၆၃။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။ ၃၆၅။)

နိုက္ခန္ဓဒိဝသ (ပု၊ နာ) [နိုက္ခန္ဓ+ဒိဝသ] (၁) ထွက်ရာနေ့။ (၂) ထွက်ရာနေ့အဖို့။ (၁) နိုက္ခန္ဓ ဒိ ဝ သ တော ပဋ္ဌာယ ....ဘတ္တကိစ္စံ ကရောတိ။ ဝိ၊၆၊ ၃။ ၂၇၂။ (–ဓမ္မ၊၆၊ ၂။ ၉၃။ ဇာ၊၆။ ၁။ ၁၁၂။ ဇာ၊၆။ ၂။ ၂၄၄။) (၂) အတိပ္ပဂေါ်ယေ နိုက္ခန္ဓဒိဝသော (သံ၊ဌ၊ ၂။ ၅၂)တိ ပကတိယာ ဘိက္ခာစရဏဝေလာယ အတိဝိယ ပါတော ဝေ ဝိဟာရတော နိုက္ခန္ဓ-ဒိဝသဘာဂေါ။ သံ၊ဌီ၊ ၂။ ၆၈။

နိုက္ခန္ဓနာသိကဝါတ (ပု) [နိုက္ခန္ဓ+နာသိကဝါတ] (ပြင်ပသို့) ထွက်သော နှာခေါင်းလေ။ ဗဟိ နိုက္ခန္ဓနာသိကဝါတေ ပန အန္တော အပဝိ-သန္တေ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၂၈။

နိုက္ခန္ဓဝါတ (ပု) [နိုက္ခန္ဓ+ဝါတ] ထွက်သော လေ၊ ထွက်လေ။ ဗဟိ နိုက္ခန္ဓဝါတာ စ န ဘာရု ဟောန္တိ။ ဝိ၊၆၊ ၂။ ၂၅။ (–အံ၊ဌီ၊၃။ ၉၉။)

နိုက္ခန္ဓသာလိသီသ (တိ) [နိုက္ခန္ဓ+သာလိသီသ] ထွက်သော သလေးနှံ့ရှိသော။ နိုက္ခန္ဓသာလိ-သီသံ အတ္တနော သာလိခေတ္တံ ဂန္ဓာ။ ဇာ-၆၊ ၂။ ၃၃၉။

နိုက္ခန္ဓသီသ (နာ) [နိုက္ခန္ဓ+သီသ] (ပြင်ပသို့) ထွက်သော–အစွန် – အဖျား။ အန္တော-ပဝေသိတဝေဠုပမ္ဘာဒိကဿ ဗဟိ နိုက္ခန္ဓ-သီသံ။ ဝိမတိ၊၁။ ၁၄၇။

နိုက္ခန္ဓသုတ္တ (နာ) [နိုက္ခန္ဓ+သုတ္တ] နိုက္ခန္ဓသုတ်၊ လူ-ဘောင်မှ ရဟန်းဘောင်သို့ ဝင်၍ ဩမ်-သက်စွာနေသော ငါ့ကို ကာမဝိတက်တို့သည် ပြေးဝင်လာကုန်ပြီ တကား၊ ဤ ခက်ထန်-ကြမ်းကြုတ်မှုတို့သည် မည်းနက်သော မာရ်၏ အသင်းအပင်းမှ ပြေးဝင်လာကုန်ပြီတကား စသည်ဖြင့် အရှင်ဝဏ္ဏီသထေရ် ရွတ်ဆိုဟော ပြရာသုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ သဂါထာဝဂ္ဂ-သံယုတ္တပါဠိ၊ ဂ-သံယုတ်၊ ၁-သုတ်။ သံ၊၁။ ၁၈၇။ သံ၊ဌ၊၁။ ၂၄၆-၇။ သံ၊ဌီ၊၁။ ၂၈၂။

နိုက္ခန္ဓိ (ထီ) [နိ+ကမု+တိ] ထွက်မြောက်ခြင်း။ နိုက္ခန္ဓိ ကရေယျ (ဝိ၊၃။၁၂၂)ဣ နိုက္ခမနံ နိုဂ္ဂမနံ အပဝါဟနံ ကရေယျန္တိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဌ၊ ၃။ ၃၀၄။ (–ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၁၃၁။ အံ၊ဌ၊ ၃။ ၂၀၆။)

နိုက္ခန္ဓုံ (ကြိ၊ ဝိ) [နိ+ကမု+တုံ] ထွက်ခြင်းငှ။ နိုက္ခန္ဓုံ (နိုဂ္ဂန္ဓုံ၊ သီ၊ သျာ) အသက္ကောန္တေ ဗဟူ မစ္ဆေ ပဿိ။ ဥဒါန၊ဌ။ ၃၃၂။ (–ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၃၃၇။)

နိုက္ခပဘာ (ထီ) [နိုက္ခ+ပဘာ] ၁-နိုက္ခရှိသော ရွှေစင်၏အရောင်။ သရီရပဘာ ပန နိုက္ခ-ပဘာသဒိသာ။ မ၊ဌီ၊ ၃။ ၃၁၉။

နိုက္ခပရိမာဏ (တိ) [နိုက္ခ+ပရိမာဏ] (၅-သုဝဏ်) ၁-နိုက္ခအတိုင်းအရှည်ရှိသော။ နိုက္ခအတိုင်-အရှည်ပမာဏနှင့်စပ်၍ သိမှတ်ဖွယ်–ပခုက္ကူ၊ ဓာန်၊သျ။ ၄၇၀-ဂါထာ ကြည့်။ နိုက္ခပရိမာ-

ကေန သိုဂ်ိသုဝဏ္ဏေန ကတံ။ သာရတ္ထ၊ခု။ ၂၁၄။ (–မ၊ဌီ၊ခု။ခ၁ဂ။)

နိုက္ခမ် (ပု) [နိ+ကမု+ဏ။ (ထိုက္ခမ-ပြာ)] (၁) ထွက်ခြင်း။ (တိ) (၂) ကာမမှ ထွက်မြောက်တတ်သော။ (၁) နာကာလေ သာဝု နိုက္ခမော။ ဇာ၊ဝ။၆၁။ ဇ ၊ဌ၊၂။ဝ၉၁။ (တိ) (၂) ကာမတော နိုက္ခမတိတိ နိုက္ခမော။ မ၊ဌီ၊ခု။ခ၂၅။ သံ၊ဌီ၊၂။ဂ၀၀။

နိုက္ခမ၂ (ကြိ) [နိ+ကမု+အ+ဟိ။ ဟိ ချေ။] ထွက်လေ့။ အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

နိုက္ခမတိ (ကြိ) [နိ+ကမု+အ+တိ။ နိတိ၊ဓာ။ ၁ခု။] ထွက်၏။ (က) မီးရှူးသန့်စင်–ဖွားမြင်–၏။ (၁) (ဥဒ္ဒံတွင်းမှ) ဖောက်ထွက်၏။ (ဂ) ထင်ရှားစွာပေါ်ထွက်၏၊ အညှောက်ပေါက်၏။ (ဃ) ဖ်ခွါ–ရှောင်ရှား–၏။ (ဝ) ထွက်မြောက်၏။ (စ) လူ့ဘောင်မှ ထွက်၏၊ ရှင် – ရဟန်း – ပြု၏။ (ဆ) တောထွက်၏။ (ဇ) လုံ့ပန်း–ကြိုးကုတ်–အားထုတ်–အားသစ်–၏။

ထွက်၏။ သာယံ ဝါ နိုက္ခမတိ။ သံ၊ဝ။ ၁ဂဂ။ သီဟော ဘိက္ခဝေ မိဂရာဇာ သာယဏ္ဍသမယံ အာသယာ နိုက္ခမတိ။ သံ၊၂။ဂ၀ အံ၊၂။ဝ၀ဖ။ အုံ၊ခု။၂ဂ၂။ နိုက္ခမတိ—မ၊၂။ ဂ၆။ မ၊ခု။၂ဂ၅။ မိလိန္ဒ။၂၉၊ခု၀၉။ ဝိ၊ဌ၊ဝ။ ၂၂ဖ။ ဝိ၊ဌ၊၂။ဝ၄ဝ၊၂ဂ၅။ ဝိ၊ဌ၊ခု။ဝ၃ဝ၊ ၂၃၄။ ကခ်ီ။၂ဂ၃။ ဝိ၊ဆင်ဟ။ခု၉။ ဒီ၊ဌ၊၂။ ဒဂ၂။ ဒီ၊ဌ၊ခု။ဝ၄၉။ မ၊ဌ၊ဝ။ ၂ဖ၁။ မ၊ဌ၊၂။ခု၄။ မ၊ဌ၊ခု။ဖ၃။ သံ၊ဌ၊ဝ။ ၂ဂ၀။ သံ၊ဌ၊၂။ခု၀။ အံ၊ဌ၊ဝ။ ၂ဂ၄။ အံ၊ဌ၊ခု။ဂ၀။ အာဘိ၊ဌ၊ဝ။ ၂ဂ၅။ အာဘိ၊ဌ၊၂။ ဖ၀။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ဝ၊ ၂ဝ၄။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၂။ဝ၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။ ၂ ၂ ဖ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ဝ။ ခ၀ဂ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။ ၂ခ၂။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ဝ။ ၄ဂ။ ပေတ၊ဌ။ ၅ ၂။ အပ၊ဌ၊ဝ၊ ခ ဖ ခ။ ဇာ၊ဌ၊၂။ ခ ခ ၅။ ဇာ၊ဌ၊ခု။ ခ ၂ ၂။ မဟာနိ၊ဌ။ ဂ ဝ။

ဝ ဖ ရ။ ခ ဝ ၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁ ဂ ဂ။ သာရတ္ထ၊ခု။ ခ ၁ ။ ဝ ဖ တိ၊ ဝ။ ၂ ၁ ၁ ။ ကခ်ီ၊ဌ်ီ၊သစ်။ ၂ ၂ ဖ ။ သီ၊ဌ်ီ၊သစ်၊ ၂ ။ ခ ခ ၂ ။ ဒီ၊ဌ်ီ၊ခု။ ၁ ၅ ၉ ။ မ၊ဌ်ီ၊ ဝ ။ ဝ ၉ ၂ ။ မ၊ဌ်ီ၊ ၂ ။ ၁ ၁ ဖ ။ သံ၊ဌ်ီ၊ ၂ ။ ၁ ၂ ၄ ။ အံ၊ဌ်ီ၊ ခု။ ခ ဝ ခ ။ နေတ္တိ၊ဌ်ီ။ ၁ ၂ ဝ ။ နေတ္တိ၊ ဝ ။ ၂ ၉ ၂ ။

နိုက္ခမန် — ဝ ၊ ဝ ။ ၁ ၄ ဖ ။ ဝ ၊ ၂ ။ ခ ၅ ဖ ။ ဝ ၊ ၄ ။ ခ ခ ခ ။ ဒီ ၊ ဝ ။ ၂ ၀ ။ ဒီ ၊ ၂ ။ ၂ ၀ ။ သံ ၊ ဝ ။ ၄ ၄ ၉ ။ သံ ၊ ခ ။ ဝ ခ ၉ ။ အံ ၊ ခ ။ ၄ ဝ ၄ ။ အ ပ ၊ ၂ ။ ခ ဝ ၄ ။ ဝ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ဝ ၄ ။ ဒီ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၂ ၇ ၂ ။ ဒီ ၊ ဌ ၊ ခ ။ ၅ ၁ ။ မ ၊ ဌ ၊ ဝ ။ ခ ဂ ၉ ။ မ ၊ ဌ ၊ ခ ။ ခ ခ ။ မ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၁ ၀ ။ သံ ၊ ဌ ၊ ခ ။ ဖ ခ ။ အံ ၊ ဌ ၊ ဝ ။ ခ ဝ ၂ ။ အံ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၁ ဝ ။ အံ ၊ ဌ ၊ ခ ။ ၂ ဂ ။ အ ဘိ ၊ ဌ ၊ ဝ ။ ၄ ၂ ။ ပ ဋ္ဌိ သံ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၁ ။ ထ ရ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၅ ၀ ၂ ။ ဇ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ဂ ။ မ ဟ ာ နိ ၊ ဌ ။ ၉ ဖ ။ ဒီ ၊ ဌ်ီ ၊ ခ ။ ၄ ၄ ။ မ ၊ ဌ်ီ ၊ ဝ ။ ၂ ဖ ၂ ။ မ ၊ ဌ်ီ ၊ ၂ ။ ၂ ၁ ။ နိ ုက္ခ မ ာ မ် — ဝ ၊ ဆင်ဟ ။ ၉ ဝ ။ သ ု တ္တ နိ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ဂ ဂ ။ ဇ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၂ ၂ ၅ ။ ဇ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၅ ၁ ။ နိ ုက္ခ မ ာ မ — အ ံ ၊ ဌ ၊ ဝ ။ ခ ဝ ၂ ။ နိ ုက္ခ မ တ ု — သ ံ ၊ ဌ ၊ ဝ ။ ၂ ၉ ၂ ။ သ ု တ္တ နိ ၊ ဌ ၊ ဝ ။ ၂ ဝ ၄ ။ နိ ုက္ခ မ န္တ ု — သ ံ ၊ ဌ ၊ ဝ ။ ဝ ၉ ၄ ။ အ ံ ၊ ဌ ၊ ခ ။ ၂ ဝ ဝ ။ အ ဘ ိ ၊ ဌ ၊ ဝ ။ ၅ ဂ ။ ဓ မ္မ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ခ ဝ ။ သ ု တ္တ နိ ၊ ဌ ၊ ဝ ။ ဂ ။ ပ ေ တ ၊ ဌ ။ ခ ဝ ၄ ။ ဇ ၊ ဌ ၊ ဝ ။ ဇ ၊ ဌ ၊ ခ ။ ခ ဝ ။ ခ ဝ ။ ခ ဝ

နိုက္ခမဿု— ပေတာ၊ဌ။၄၅။ နိုက္ခမေယျ—
မိလိန္ဒ။၂၉။ မ၊ဌ၊ခု။ခ၇၄။ သံ၊ဌ၊ခ။ခ၀ခ။
အဘိ၊ဌ၊၂။၂၀ဖ။ သံ၊ဌိ၊ခ။ခ၄၉။ အံ၊ဌိ၊ခ။
၂၄၃။ နိုက္ခမေယျုံ—ဝိ၊ဌ၊ခ။ခ၅၂။ မ၊ဌ၊ခ။
၄၅။ ထေရ၊ဌ၊၂။၄၅ခ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၅၀ဝ။
သာရတ္ထ၊ခ။ခ၅၉။နိုက္ခမေ(နိ+ကမု+ယျုံ)
—ထေရ။ ၂ဖ၊ခ၊၂၇၄။ မဟာနိ။၅၁။ စူဠနိ။
၂၉၇။ ထေရ၊ဌ၊ခ။၄ခ၀။ မဟာနိ၊ဌ။ခ၇ခ။
နိုက္ခမေယ်ျ — ဒီ၊ခ။ခ၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။ ၃ဝ၂။
ဥဒါန၊ဌ။ဖ၀။ ထေရ၊ဌ၊ခ။၄ခ၉။ စရိယာ၊
ဌ။၉၉။ မဟာနိ၊ဌ။ခ၇ခ။ နိုက္ခမိ—ဝိ၊ဌ၊
ခ၀ခ။ မ၊၂။၂စ၄။ ဒီ၊ခ။ခ၉။ သံ၊ ၁။၂၁ဖ။
အံ့၊ခ။၄၀ဖ။ သုတ္တနိ။ခ၀ဖ။ ပေတ။ခခ၄၊ဇာ၊
ခ။ခဖခ။ နေတ္တိ။ခခ၇။ ဝိ၊ဌ၊ခ။ခ၅။ ဒီ၊ဌ၊
၂။ ခခခ။ ဒီ၊ဌ၊ခ။၂။ မ။ဌ၊ခ။ခ၀၀။
မ၊ဌ၊၂။၅၀။ မ၊ဌ၊ခ။ခ၄။ မ၊ဌ၊၄။
၅။သံ၊ဌ၊ခ။၂၅။ အံ၊ဌ၊ခ။ခ၇ဖ။ အံ၊ဌ၊ခ။
ခ၀။ အဘိ၊ဌ။ခ။ခ၀ခ။ အဘိ၊ဌ၊၂။၂၇၀။
ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၂။၂၉၇။ ခုဒ္ဓကာ၊ဌ။ခဖ၅။ ဓမ္မ၊
ဌ၊ခ။ဖ။ဓမ္မာ၊ဌ၊၂။၀။သုတ္တနိ၊ဌ၊ခ။၂၂၀။ ပေ-
တာ၊ဌ။၄၅။ထေရ၊ဌ၊၂။၅။ထေရီ၊ဌ။၄ဖ။အပ၊
ဌ၊ခ။ခ၅။ အပ။ဌ၊၂။၂၂၂။ စရိယာ၊ဌ။၂၂။
ဇာ၊ဌ၊ခ။ခ၄၄။ ဇာ၊ဌ၊၂။၂၀။ ဇာ၊ဌ၊ခ။၄။
ဇာ၊ဌ၊၄။ခ၄၉။ ဇာ၊ဌ၊၅။၂ခ။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။
၄ဝ။ ဇာ၊ဌ၊ခ။၂ဝ၅။ သာရတ္ထ၊ခ။ခ၀၀။
ဝိမတိ၊၂။၂၀၀။ မ၊ဌိ၊၂။ခ၀၉။ မ၊ဌိ၊ခ။
ခ၁ခ။ မူလဋ္ဌိ၊၂။ခဖခ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၂၉၂။
နိုက္ခမိ—အပ၊ခ။ခ၃ခ။ နိုက္ခမုံ— အပ၊၂။၅ဖ။
ထေရ၊ဌ၊ခ။ခ၃၄။ နိုက္ခမိ ̇သု—မိလိန္ဒ။ခ၁၄။
ဝိ၊ဌ၊ခ။ခ၀။ ဒီ၊ဌ၊၂။ခ၂၄။ မ၊ဌ၊ခ။ခ၂ခ။
သံ၊ဌ၊၂။၂၂၄။ သံ၊ဌ၊ခ။၂၄၉။ အံ၊ဌ၊ခ။
၂၄၄။ အံ၊ဌ၊၂။ခ၃ခ။ အံ၊ဌ၊ခ။၉၂။အဘိ၊ဌ၊
ခ။ခ၄။ ဓမ္မာ၊ဌ၊ခ။ခ၀၄။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။ခ၄။ ဥဒါန၊
ဌ။ခ၃ခ။ ဣဘိဝုတ်၊ဌ။ခ၂၉။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။
၂၀။ အပ၊ဌ၊ခ။ဖခ။ ဇာ၊ဌ၊၂။ခ၂။ ဇာ၊ဌ၊
၄။၂ခ၀။ ဇာ၊ဌ၅။၂၉။ ဇာ၊ဌ၊၇။ခ၀။ မ၊

ဌိ၊ခ။ခ၄ခ။ နိုက္ခမိတ္ထ—ဝိ၊ဌ၊ခ။ခ၂၂။ ဝိ၊
သင်ဟ။ခ၀ဖ။ ကခ်ါ။ဌိ၊သစ်။ခ၄၂။နိုက္ခမိ ̇—
အပ၊ခ။၄၉။ အပ၊၂။၅ခ။ စရိယာ၊ဌ။၂ခ၂။
ထေရ၊ဌ၊ခ။ခ၅ဖ။ ထေရ၊ဌ၊၂။၅။ ထေရီ၊ဌ။
၄ဖ။ အပ၊ဌ၊ခ။ခ၂၂။ ဇာ၊ဌ၊၄။ခ၃ခ။ ဇာ၊
ဌ၊၇။ခ၄ခ။ နိုက္ခမိသံ(နိ+ကမု+အ+ဣ)—
ဇာ၊ခ။၂၉၂။နိုက္ခမိဿတိ—ဒီ၊၂။ဂ၇ဖ။ ဥဒါန။
ခ၀၀။ အပ၊ခ။ခ၀ခ။ မ၊ဌ၊၂။ဂ၀။ မ၊ဌ၊ခ။
ခ၅။ အဘိ၊ဌ၊၂။၂၀၅။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။ခ၄။
ဇာ၊ဌ၊၂။ခ၅ဖ။ နိုက္ခမိဿန္တိ— ဝိ၊၄။ခ၀ခ။
နိုက္ခမိဿ—သံ၊ဌ၊ခ။ခ၁၅။ နိုက္ခမိဿဝမိ—
သုတ္တနိ။ခ၀ဖ။ ထေရ။ခ၀၂။ မဟာနိ။၅၁။
စူဠနိ။၂၉၇။ ဝိ၊ဌ၊၂။၉ခ။ ဝိ၊သင်ဟ။၂ခ၇။
ဒီ၊ဌ၊၂။ခ၄၀။ သံ၊ဌ၊ခ။ခ၉၇။ အံ၊ဌ၊ခ။ခ၀။
အဘိ၊ဌ၊၂။၂ဖ၇။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ခ။၂၂ခ။ ထေရ၊
ဌ၊၂။ခ၀။ မဟာနိ၊ဌ။ခ၇ခ။ ဇာ၊ဌ၊၇။၂ဖ၀။
နိုက္ခမိဿ—ထေရ၊ဌ၊ခ။ခ၄ခ။

(က) မိုးရှုးသန့်စင်— ဖွားမြင်—၏။
ယဒါဗောဓိသတ္တော မာတုကုစ္ဆိမှာ နိုက္ခမတိ။
ဒီ၊၂။ခ၂။ နိုက္ခမတိ—၉ခ။ မ၊ခ။ခဖခ။ အံ၊
ခ။ခ၁၂။ ဒီ၊ဌ၊၂။ခ၀။ ဒီ၊ဌ၊ခ။ဖ၉။ မ၊ဌ၊၄။
ခ၁ခ။ သံ၊ဌ၊၂။ခ၁ခ။ ဒီ၊ဌိ၊၂။၂၉။ မ၊ဌိ၊ခ။
ခ၁ဖ။ သံ၊ဌိ၊၂။၂ဖ၄။ နိုက္ခမန္တိ—ဒီ၊ဌ၊၂။ခ၀။
မ၊ဌ၊၄။ခ၁။ အပ၊ဌ၊ခ။ဖ၄။ ဒီ၊ဌိ၊၂။ခ၉။
ဒီ၊ဌိ၊ခ။ခ၅၂။ မ၊ဌိ၊ခ။ခ၂၀။ နိုက္ခမခမိ—
အပ၊၂။ခဖ၇။ ထေရ၊ဌ၊၂။၄၀။ နိုက္ခမခမ—
ဒီ၊ဌ၊ခ။ဖ၉။ မ၊ဌ၊၄။ခ၂ဖ။ ဒီ၊ဌိ၊၂။ခ၉။
နိုက္ခမိ—ဒီ၊ဌ၊၂။ခဖ၀။ မ၊ဌ၊ခ။၂ခ၁။ အံ၊ဌ၊
ခ။ခ၉ခ။ အပ၊ဌ၊ခ။ဖ၄။ အပ၊ဌ၊၂။၂ဖ။
စရိယာ၊ဌ။၂၉။ ဇာ၊ဌ၅။ခ၁၅။ နိုက္ခမိ ̇-
သု—အံ၊ဌ၊ခ။ခ၄။ နိ ုက္ခမိ ̇—ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၂၅။

(ခ) (ဥခ္ခံတွင်းမှ) ဖောက်ထွက်၏။
ဝေ၀ံ နိုက္ခမန္တာနဉ္စ နေသံ ယော ပဌမတရံ
နိုက္ခမတိ၊ သော ဧဇ္ဇောတိ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဌ၊ခ။
ခ၀၉။ အံ၊ဌ၊ခ။၂ခ၁။ (—သံ၊ဌ၊၂။ခ၉ခ။)

နိုက္ခ်ိမန္ဆ—ဝိ၊ဌ၊၁။၁၀၉။ သံ၊ဌ၊၂။၃၀၁။ အံ၊ဌ၊၃။၁၈ဖ၊၂၀၃။ နိုက္ခ်ိမေယျ—အံ၊၂။၄၉၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၅၃။ နိုက္ခ်ိမိ ̊သု—ဇာ၊ဌ၊၃။၁ဖ၁။

(၈) ထင်ရှားစွာ ပေါ်ထွက်၏၊ အညောက်ပေါက်၏။ အကုံရာ နိုက္ခ်ိမန္ဆိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၁၁၉ ။ နိုက္ခ်ိမတိ (ဒီ၊ဌ၊၁။၉၈)တိ စ အာဘိဗျတ္တိ ̊ ဂစ္ဆတိတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၄၃။ (–သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၃၉၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂ဖ၉။)

(ဃ) ဖဲခ္ခါ–ရှောင်ရှား–၏။ နိုက္ခ်ိမဿု (အပ၊၁။၇၄။) အပဂစ္ဆာဟိ။ အပ၊ဌ၊၂။ ၃၇။ (–မိလိန္ဒ။၃၇၀။ ထေရ၊ဌ၊၁။၂၃။) (င) ထွက်မြောက်၏။ နိုက္ခ်ိမ ̊ (တိ) (၂)-ကြည့်။

(စ) လူ့ဘောင်မှ ထွက်၏၊ ရှင်–ရဟန်း–ပြု၏။ နှ နိုက္ခ်ိမိ ̊ (ထေရ။၃၅၈) နှ ပဗ္ဗဇ္ဇိ ̊။ ထေရ၊ဌ၊၂။၄၇၃။ နိုက္ခ်ိမိ—စရိယာ၊ဌ။၁၉၂။ နိုက္ခ်ိမိ ̊သု — စရိယာ၊ဌ။ ၁၉၃။ နိုက္ခ်ိမိဿတိ—အပ၊ဌ၊၂။၂၂၂။

(ဆ) တောထွက်၏။ ဝေဿဘူ သုဝဏ္ဏ-သိဝိကာယ နိသိဒိတ္တာ နိုက္ခ်ိမိ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁ဖ။ (–၁ဖ၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁။) နိုက္ခ်ိမိ ̊သု—သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၁၃၄။ နိုက္ခ်ိမိဿတိ-—အပ၊ဌ၊၁။၇၂။ ဇာ၊ဌ၊၁။၇၀။

(ဇ) လုံးပန်း–ကြိုးကုတ်– အားထုတ်– အားသစ်–၏။ ကာမာနံ ဝါ ပန္ဒဒနာယ နိုက္ခ်ိမထ။ ဥဘယေနာပိ ဝိရိယ်မေဝ ဝုတ္တံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၉။ (–မိလိန္ဒ။၂၃၈။)

နိုက္ခ်ိမတု (ကြို) [နိ+ကမု+အ+တု] ထွက်လေ့။ နိုက္ခ်ိမတိ-ကြည့်။

နိုက္ခ်ိမထ (ကြို) [နိ+ကမု+အ+ထ] (က) ထွက်ကြကုန်လေ့။ (ခ)လုံးပမ်းကြိုး–ကုတ် – အားထုတ်– အားသစ်– ကြကုန်လေ့။

(ဂ) နိုက္ခ်ိမတိ-ကြည့်။ (ခ) နိုက္ခ်ိမတိ (စ) –ကြည့်။

နိုက္ခ်ိမန္ဒ ̊ (နာ၊ထီ) [နိ+ကမု+ယု။ (နိုမြွှေ့ကဏ-သံ၊ နိုက္ခ်ိမဏ-အဒ္ဓမာဂမီ၊ နိုက္ခ်ိမဏ-ပြာ၊ နိုက်မိမ-သီဟိုဠ်)] (၁) ထွက်ခြင်း။ (က) ဖွားမြင်ခြင်း။ (ခ) (ဥခ္ခံတွင်းမှ) ဖောက်ထွက်ခြင်း။ (ဂ) ထွက်မြောက်ခြင်း။ (ဃ) တောထွက်ခြင်း။ (၂) (က)ဖွားမြင်ရာအခါ၊ ဖွားမြင်ချိန်။ (ခ) တောထွက်ရာအခါ၊ တော-ထွက်ချိန်။ (၃) ထွက်ရာအရပ်၊ ထွက်ရပ်လမ်း၊ ထွက်ပေါက်။ (တိ) (၄) (ကာမမှ) ထွက်မြောက်–ကြောင်းဖြစ်–သော (ကုသိုလ် စသည့်)။

(၁) ထွက်ခြင်း။ ကာလေ နိုက္ခ်ိမနာ သာဓု။ ဇာ၊ဌ၊၁။ဖ၁။ ဇာ၊ဌ၊၂။၁၉၁။ မဟာ-ဘိနိုက္ခ်ိမနသဒ္ဒိသံ ဂေဟတော နိုက္ခ်ိမနံ။ စရိယာ၊ဌ။၂၀၊၁၃၃။ နိုက္ခ်ိမနံ (နာ။ပ၊ဇ)—သံ၊ဌ၊၃။ဖ၃။ မဟာနိ၊ဌ။ဖ၄။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။၁၀ဖ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၉၅။ မူလဋ္ဌ၊၃။ဖ၂။ နိုက္ခ်ိမနာ (ထီ၊ပ၊ဇ)—ဝဇိရ။၄၀၀။ နိုက္ခ်ိမနံ (ဒုဇ)—ဝိ၊ဌ၊၂။၁၇၁။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၀၄။ ဒီ၊ဌ။ ၂။၁၁၂၊၁၂၀။ ဇာ၊ဌ၊၄။၁၃၉။ ကင်္ခါ၊ဋ္ဌ၊ သစ်။၃၅၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁ဖ၂။ နိုက္ခ်ိမနေန (နာ၊တ၊ဇ)—အံ၊ဌ၊၁။၂၇၀။ ထေရီ၊ဌ၊၁၉၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၉။ နိုက္ခ်ိမနာယ (နာ၊စ၊ဇ)—ဇာ၊၁။၂၉၂။ မိလိန္ဒ။၃၉၈။ ဇာ၊ဌ၊၄။၃၃၀။ နိုက္ခ်ိမနတော (မ၊ဇ)—သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။၂၀ဖ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၃၉။ နိုက္ခ်ိမနေ (နာ၊သ၊ဇ)—ဝိ၊ဌ၊ ၃။၇၃။ သာရတ္ထ၊၃။၅၀။

(ဂ) ဖွားမြင်ခြင်း။ မာတုကုစ္ဆိတော နိုက္ခ်ိမနေန စ ဒသသဟဿီလောကဓာတုံ ကမ္ပေတ္မာ။ သံ၊ဌ၊၂။ ၂ဖ၃။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၉၃။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁ ၂၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁ဖ၈။) (ခ) (ဥခ္ခံ တွင်းမှ) ဖောက်ထွက်ခြင်း။ အဏ္ဍကောဿ-

သတော နိုက္ခမနသာ မူလကာရဏံ။ မ၊ဋီ၊၂။ ၅၆။

(ဂ) ထုတ်မြောက်ခြင်း။ ကာမေဃာ-ဒိဿတသာ နိတ္ထရဏံ နိက္ခမနံ။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၂၃။ (–သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၀။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၉။ ဒီ၊ဋီ၊၃။ ၂၃၁။) (ဃ) တောထုတ်ခြင်း။အဘိနိက္ခမန (ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၀၁)-ကြည့်။

(၂)(က) ဖွားမြင်ရာအခါ၊ ဖွားမြင်ချိန်။ ကုစ္ဆိတော နိက္ခမနေပိ .... ဝိညာဏမေဝသ ပစ္စယော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဇ၃။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၁။ သာရတ္ထ၊၃။၁၂၂။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။၁ဇ။ မ၊ဋီ၊၁။ ၃၀၈။) (ခ) တောထုတ်ရာအခါ၊ တောထုတ်ချိန်။ တျဿ နိက္ခမနတော ပဋ္ဌာယ နပဿာမ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂ဇ၀။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၇၄။

(၃) ထုတ်ရာအရပ်၊ ထုတ်ရပ်လမ်း၊ ထုတ်ပေါက်။ ယာဝ နဂရဒ္ဒါရေန နိက္ခမနာ-(မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၄ဇ) တိ နဂရဒ္ဒါရေန ယာဝ နိက္ခမနပဒေသာ။ မ၊ဋီ၊၃။ဂ၃၇။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၅။ ၂ဇ၀။)

(တိ) (၄) (ကာမမှ) ထုတ်မြောက်–တတ် – ကြောင်းဖြစ် – သော (ကုသိုလ် စသည်)။ ဇနက္ခမ္ဘနီဿိတဿ ကာမတော နိက္ခမနေ ကုသလခမ္မေ နိဿိတံ။ သီ၊ ဋီ၊သစ်၊၁။ ၂ ၂ဇ။ (–စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၃။ မ၊ဋီ၊၃။ ၃၄၅။)

နိက္ခမန္၂ (နာ) [နိ+ကမု+ဏော+ယု။ ကာ-ရိုတ်-ဏော ပစ္စည်း ကျေ။ (နိုင်္ဂြမဏ-သံ၊ နိက္ခမဏ-အဒ္ဓမာဂမီ၊ နိက္ခမဏ-ပြာ၊ နိက်မီမ-သီဟိုဠ်)] (၁) ထုတ်စေခြင်း။ (တိ) (၂) ထုတ်စေတတ်သော။ (၁) တိက္ခတ္တုံ နိက္ခမနံ ပဝေသနဋ္ဌ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၅ဇ။ (တိ) (၂) ဖရှသဝါစံ မုခတော နီဟရဏေန ဗဟိ နိက္ခမနော နစ တာဝ ဟောတိ။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။ ၂၈၀။

နိက္ခမနဥဒက (နာ) [နိက္ခမန+ဥဒက] ထုတ်သောရေ။ နိမ္ဗဟနဥဒက (ဝဇိရ။၁၃၁)-ကြည့်။

နိက္ခမနက (တိ) [နိက္ခမန+က။ (ဏိက္ခမဏ-ပြာ)] ထုတ်သော၊သူ။ နဂရံ ပဝေသနက-နိက္ခမနကေ သြဋ္ဌာရိကေ ပါဏေ ဒဿေသိ၊ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ဖ၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂ဂ၅။

နိက္ခမနကဇုတိ (တိ) [နိက္ခမနကာ+ဇုတိ] ထုတ်သောအရောင်ရှိသော၊ အရောင်ထုတ်သော၊ သူ။ အဂ်ီရသ (ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၁၅)-ကြည့်။

နိက္ခမနကရသ္မိ (ထီ) [နိက္ခမနကာ+ ရသ္မိ]ထုတ်သော – အရောင် – ရောင်ခြည်။ သရီရဂ်တော နိက္ခမနကရသ္မိယော။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၅၁။

နိက္ခမနကာရဏ (နာ) [နိက္ခမန + ကာရဏ။ (ဏိက္ခမဏကာရဏ-ပြာ)] (ဂ) (မင်း၏ အဖြစ်ဟူသော ဆင်းရဲမှ) ထုတ်မြောက်ခြင်း ၏ အကြောင်း။ (ခ) တောထုတ်ခြင်း၏ အကြောင်း။ (က) ရဇ္ဇဒုက္ခတော နိက္ခမန-ကာရဏောသု ယောဂေသိ။ စရိယ ၁၊ဋ္ဌ။ ၂၁၁။ (ခ) အတ္တနော နိက္ခမနကာရဏံ ပစ္စဝေက္ခ-မာနော ဝေ ကိရ စိန္တေသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ဇ၉။

နိက္ခမနကာလ (ပု) [နိက္ခမန + ကာလ] ထုတ်ရာ – အချိန် – အခါ၊ (က) အမိဝမ်းမှ ထုတ်ရာ – အချိန် – အခါ၊ မွေးဖွားရာ – အချိန် – အခါ။ (ခ) ကျောင်း, ရွာ, နိုဂုံး-စသည်မှ ထုတ်ရာအခါ။ (ဂ) တောထုတ်ရာ အခါ။ (ဃ)မာတုကုစ္ဆိတော နိက္ခမနကာလေ ပဌမံ အဗ္ဘုန္ဓရဝါတော ဗဟိ နိက္ခမတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂ဖ၃။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ဖ၉၊ဂ၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂ ၂ဖ။ မ၊ဋ္ဌ၊ဂ။ ၇ဇ၊၁ ၂ဖ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၁၁။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။၁ဇ။) (ခ) သေ ထေရဿ နိက္ခမနကာလေ ပဿာမ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁ ၂ဖ။ ဝေဂဋ္ဌ်တော နိက္ခမနကာလေ ဃဋ္ဌိကာရော ....အဂ္ဂဟေသိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁ဇ၆။ (–သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။

၇၄။ အံ၊ဌ၊၂။၃၆၉။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။၃၂၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၄၂။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၁၇၃။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၃၄၊ ၄၀၂။ ထေရ၊ဌ၊၂။၅၀၃။ ဇာ၊ဌ၊၂။၈၃၊ ၂၇၉။ ဇာ၊ဌ၊၃။၃၄၈။ ဇာ၊ဌ၊၄။၂၅။ ဇာ၊ဌ၊၅။၂၅၀။ ဇာ၊ဌ၊၆။၉။ သာရတ္ထ၊၂။၁၀၈။ သာရတ္ထ၊ ၃။၃၅၉။ အံ၊ဌ၊၁။၈၁။) (ဂ)တျဃ နိုက္ခမန-ကာလတော ပဋ္ဌာယ နိ ပဿာမ။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။၁၀၇။ (–ထေရ၊ဌ၊၂။၅၀၃။)

နိုက္ခမနကိရိယာ (ထီ) [နိုက္ခမန + ကိရိယာ] ထွက်ခြင်းအမူအရာ၊ ထွက်ခြင်းအမူအရာကို ဟောတတ်သောပုဒ်။ ပုရိမဃ နိုက္ခမနကိရိ-ယာယ ပစ္ဆိမဃ စ ဂမနကိရိယာယ သဒ္ဒိ သမ္မန္ဓော ဝေဒိတမ္ဘော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၁၀၉။

နိုက္ခမနစန္ဒနိုကဌာန (နာ) [နိုက္ခမန+စန္ဒနိုက-ဌာန] (အိမ်, ရွာတို့မှ) ထွက်သော ထေး-ကြောပြီးရေ,ကိုယ်ဝန်အညစ်အကြေးစသည်တို့ စီးဝင်ရာအရပ်၊ (အိမ်, ရွာတို့မှ) ထွက်သော တံစီးတွင်းအရပ်။ ဂေဟတော ဂါမ-တော စ နိုက္ခမနစန္ဒနိုကဌာနံ။ သံ၊ဌ၊၂။ ၁၉၂။ စန္ဒနိုက,စန္ဒနိုကဌာန တို့လည်း-ကြည့်။

နိုက္ခမနစိတ္တပ္ပါဒ (ပု) [နိုက္ခမန + စိတ္တပ္ပါဒ] ထွက်မြောက်ခြင်း၌ ဖြစ်သောစိတ်၊ ထွက်-မြောက်လိုသော စိတ်။ နိုက္ခမနစိတ္တပ္ပါဒေါ နေက္ခမ္မပါရမိတာ။ စရိယာ၊ဌ။၂၇၂။ (ဒီ၊ဌီ၊ ၁။၂၀။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။၂၅၁)-ကြည့်။

နိုက္ခမနဋ္ဌ (ပု) [နိုက္ခမန+အတ္ထ။ (ကိုက္ခမဏဌ-ပြာ)] ထွက်မြောက်တတ်သည်၏ အဖြစ်-ဟူသော–အနက် – သဘော။ ဃရမဇ္ဈန-တော နိုက္ခမနဋ္ဌေန နေက္ခမ္မံ။ ဒီ၊ဌီ၊၂။၂၆၄။ (–သံ၊ဌီ၊၂။၁၃၆။)

နိုက္ခမနဌာန (နာ) [နိုက္ခမန+ဌာန] ထွက်ရာ-အရပ်။ အဌဝိတော နိုက္ခမနဌာနေပိ ဌတ္တာ။ မ၊ဌ၊၃။၂၂၈။ (–ဝိမာန၊ဌ။၈၉။ ဇာ၊ဌ၊၆။ ၁၂၂။ ဇာ၊ဌ၊၇။၅။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၂။၈၅။)

နိုက္ခမ်နတုမ္ဗ (တိ) [နိုက္ခမန+တုမ္ဗ] ရေထွက်-ပြန်–ရေထုတ်ပြန် – ရှိသော (ရေကန်)။ ယန္တမဒ္ဓါနိုတိ သဿသမ္ဘာဒနတ္ထံ တတ္ထ တတ္ထ ဒ္ဓါရကဝါ,ဌယောဇနဝသေန ဗဒ္ဓါနိ နိုက္ခမန-တုမ္ဗာနိ။ အံ၊ဌီ၊၁။၁၅၃။ ယန္တမဒ္ဓါနိ (သံ၊ ဌီ၊၂။၁၆၇)လည်း-ကြည့်။

နိုက္ခမနတ္ထ (ပု) [နိုက္ခမန+အတ္ထ။ (နိုက္ခမဏာ-ထီ-သံ)] (၁) ထွက်မြောက်ခြင်းအကျိုး။ (၂) ထွက်မြောက်တတ်သည်၏ အဖြစ်ဟူ-သော–အနက်–သဘော။ (၃) တဏှာ နိုက္ခ-မနတ္ထ (မ၊ဌ၊၃။၂၉၂)ဣ တံ၊ မ္ဟလံ သတ္ထိ-ကေဟိ နိတ္ထရဏတ္ထံ။ မ၊ဌီ၊၃။၁၉၅။ (–ပဋ္ဌိ-သံ၊ဌ၊၁။၃၃၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၄၈။) (၂)သွာယ-မဃ တာတော နိုက္ခမနတ္ထော တေသံ ပဋ္ဌိ-ပက္ခတာ၁ဝတော။ မ၊ဌီ၊၃။၄၀၆။

နိုက္ခမ်နဒိဝသ (ပု,နာ) [နိုက္ခမန+ဒိဝသ] ထွက်ရာ-နေ့၊ (က) (မြို့မှ) ထွက်ရာနေ့၊ မြို့မှထွက်သည့်-နေ့။ (ခ) အမိဝမ်းမှ–ထွက်–ဖွားမြင် –ရာ-နေ့၊ မွေးနေ့။ (ဂ) နဂရတော နိုက္ခမန-ဒိဝသေ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၂၂။ (–ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၁၄။) (ခ) ကုစ္ဆိတော နိုက္ခမနဒိဝသေ ဂဏ္ဌိတ္ဝာ ဂမိဿာမ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁၆၇။ (–အံ၊ဌ၊၂။ ၂၁၀။ အပ၊ဌ၊၂။၁၉၉။ မဟာနိ၊ဌ။၃၃၆။)

နိုက္ခမ်ဒေသနာ (ထီ) [နိုက္ခမနာ+ဒေသနာ] ဝဋ္ဋမှ ,ထွက်မြောက်ကြောင်း ဖြစ်သော တရားတော်။ နိုက္ခမနဒေသန (မ၊ဌ၊၄။၁၀)-ဣ နိုက္ခမ်နုပါယ် ဒေသနံ။ မ၊ဌီ၊၃။ ၂၁၈။

နိုက္ခမနဒ္ဓါရ (နာ) [နိုက္ခမန+ဒ္ဓါရ] (၁) ထွက်-ရာ–တံခါး– အပေါက်။ (၂) ထွက်ခြင်း၏ အကြောင်း၊ ထွက်ရန်အခွင့်အလမ်း။ (၃) သော နိုက္ခမနဒ္ဓါရံအလဘန္တော ဘယပ္ပတ္တော။ ဇာ၊ဌ၊၁။၂၂၉။ (၂) နိရယာ နိုက္ခမနံ သေ-ဣာပိ ဂဝေသဣာပိ နိုက္ခမ်နဒ္ဓါရံ နာဓိဂစ္ဆန္တိ။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၂၉၀။ (–မဟာနိ၊ဌ။၃၃၆။)

နိုက္ခမနဒ္ဓါရမဂ္ဂ (ပု) [နိုက္ခမနဒ္ဓါရ+မဂ္ဂ] ထွက်-ရာ- ကြောင်း- ဖြစ်သော တံခါးအနီးဌာ ရှိသော-လမ်း-ခရီး။ အာရုမဒ္ဓါရာ နိုက္ခ-မ္မာတိ အာရုမဒ္ဓါရတော သံဃသ နိုက္ခမန-ဒ္ဓါရမဂ္ဂေတိ အတ္ထော။ အပ၊ဌ၊၂။၁၉၅။

နိုက္ခမနနာသိကာဝါတ (ပု) [နိုက္ခမန+နာသိ-ကာဝါတ]ထွက်သောနှာခေါင်းလေ။ ပဿာ-သောတိ ဗဟိ နိုက္ခမနနာသိကာဝါတော။ အဘိ၊ဋီ၊၂။၆၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၇၅။

နိုက္ခမနနာဋ (နာ) [နိုက္ခမန+နာဋ] ရေထုတ်ပြွန်။ နိဒ္ဒမနတုမ္ဗ (ဝိမတိ၊၁။၁၈၀)-ကြည့်။

နိုက္ခမနပဋိပဒါ (ထီ) [နိုက္ခမနာ+ပဋိပဒါ] ထွက်မြောက်ကြောင်း ဖြစ်သော အကျင့်။ နိဗ္ဗာနဏတော နိုက္ခမနပဋိပဒံ ဥပစာရဘာ-ဝနမေဝ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၃၂။

နိုက္ခမနပဒနိက္ခေပ (ပု) [နိုက္ခမန+ပဒနိက္ခေပ] ထွက်ရာအခါ၌ ချအပ်သော ခြေရာ၊ အထွက်ခြေရာ။ နိုက္ခမနပဒနိက္ခေပံ အဒသောတ္ဝာ အညတြ အဂမာသိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၂။ အပ၊ဌ၊၁။၁၈၃။

နိုက္ခမနပဒေသ (ပု) [နိုက္ခမန+ပဒေသ] ထွက်-ရာအရပ်။ နဂရဒ္ဓါရေန ယာဝ နိုက္ခမနပဒေ-သာ။ မ၊ဋီ၊၃။၄၃၇။

နိုက္ခမနပရိယောသာန (တီ) [နိုက္ခမန+ပရိ-ယောသာန] (သံသရာမှ) ထွက်မြောက်ခြင်း ဟူသော အပြီးအဆုံးရှိသော (သုတ်)။ နိုက္ခ-မနပရိယောသာနဘာဝေန ဣတရေသမ္ပိ ဂဟိတတ္တာ။ နေတ္တိ၊ဋီ။၇၀။

နိုက္ခမနမဂ္ဂ (ပု) [နိုက္ခမန+မဂ္ဂ] ထွက်-ရာ-ကြောင်း- ဖြင်သော လမ်း၊ အထွက်လမ်း။ နိုက္ခမနမဂ္ဂေါ ပနပါကဋော ဟောတိ။ အဘိ၊ဋီ၊၂။၂၃၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၅၆။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။ ၃၀၂။ ခုဒ္ဒက၊ဋီ။၅၅။ သာရတ္ထ၊၂။၁၄၁။ ဝိမတိ၊၁။၂၅၂။)

နိုက္ခမနမုခ (နာ) [နိုက္ခမန+မုခ] ထွက်-ရာ-ကြောင်-ဖြစ်သောဘက်ခါ။ အသတိ ပုရ-တ္ထော နိုက္ခမနမုခေ ကေန နိုက္ခမေယျ။ မိလိန္ဒ။၂၈၄။

နိုက္ခမနမူလက (တိ) [နိုက္ခမန+မူလက] ထွက်-မွေးဖွားပြီး-ဖွားမြင်-ခြင်းဟူသော အကြောင်း ရင်းရှိသော(ဒုက္ခ)။ ဣဒံ မာတုကုစ္ဆိတော ဗဟိ နိုက္ခမနမူလကံ ဒုက္ခံ။ အဘိ၊ဋီ၊၂။၉၁။ ပဋိသံ၊ဋီ၊၁။၁၃၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၃၁။

နိုက္ခမနလက္ခဏ (တီ) [နိုက္ခမဏ+လက္ခဏ] ထွက်မြောက်ခြင်း ဟူသော မုတ်ကြောင်း 'လက္ခဏာ' ရှိသော၊ ထွက်မြောက်တတ်သော တရားဟူ၍ မုတ်အပ်သော။ ကာမတော စ ဘဝတော စ နိုက္ခမနလက္ခဏာ နေက္ခမ္မပါရမီ။ စရိယာ၊ဋီ။၂၇၃။(–ဒီ၊ဋီ၊၁။၇၁။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။၂၅၂။)

နိုက္ခမနဝါတ (ပု) [နိုက္ခမန+ဝါတ] ထွက်သက်-လေ၊ ထွက်လေ။ အဿာသော သတိ ဗဟိ နိုက္ခမနဝါတော။ ဝိ၊ဋီ၊၂။၁၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၆၃။ (–အံ၊ဋီ၊၃။၉၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၇၁။)

နိုက္ခမနဝေလာ (ထီ) [နိုက္ခမနာ+ဝေလာ] ထွက်ရာ-အချိန်-အခါ။ ဂေါရူပါနံ နိုက္ခမန-ဝေလာယမေဝ ဂါမံ ယာဝုတိုက္ခာယ ပဝိသိ-တ္ဝာ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၆၈။ မ၊ဋီ၊၁။၂၆၁။ သံ၊ဋီ၊ ၃။ ၂၂၁။ အဘိ၊ဋီ၊၂။၃၃၅။ နိုက္ခမနဝေလာယ ဂါမဒ္ဓါရေ နိဋ္ဌုဘိတ္ဝာ၀ ယာတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၁၇၀။ မ၊ဋီ၊၁။၂၆၃။ သံ၊ဋီ၊၃။၂၂၃။ အဘိ၊ ဋီ၊၂။၃၃၇။ သုတ္တနိ၊ဋီ၊၁။၅၁။ အပ၊ဋီ၊၁။ ၁၆၂။ (–ပဋိသံ၊ဋီ၊၂။၂၉၆။ မေ၊ဋီ၊၁။၁၁၂။ သုတ္တနိ၊ဋီ၊၂။၂၃၅။ ဇာ၊ဋီ၊၂။၄၀၀။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၃၃၈။ သီ၊ဋီ၊သင်၊၂။၈၆၊၁၃၂။)

နိုက္ခမနသညာ (တီ) [နိုက္ခမနာ+သညာ။(နိုဗ္ဗ-ဗဏသံဇ္ဇာ-သံ)] ထွက်ခြင်းဟူသော အမှတ်-အသား။ သူရိယေ အဒိဿမာနေပိ ထေရဿ

နိုက္ခ်ိမနုသညၾသယ ဝေ ဘာရိ ေအာကၾသ-ေ-ရ-ေ-ရ-ေ-ရ

အတိုးခ်ေးခ,ခုဂ၁။ ပဋ္ဌိသံုးခ်ေ၂။ဧ၀။ ဥဒါနုးခ်ေ၂ဂ၃။ အပါခ်ေ၁။ဖ၄။ ဇာတ်ခ်ေ၁။ဖ၂။ ဇ၁။ ခ်ေ၂။ခ၉၁။ ဇာတ်ခ်ေ,ခု။၂၃၀။ ဒီးဌိ၂။ခ၉။ အနုဋ္ဌိ,ခု။၂ဖ၂။ နိုက္ခ်မန္ဆိ (ခုဒ)—ဒီ၂။ ၂ဖ၅-ဖ။ သံ,၁။၂၂ခ။ အပါ၂။၁ဖ၄။ ဝိုးခ်ေ။ ၁။၁ဖ၉။ ဒီးခ်ေ၂။ခ,ဧ,ဧ။ မာခ်ေ၁။၁၂ဖ။ အံ့။ ခ်ေ၁။၂ဧ,ဧ။ အံ့ခ်ေ၂။၁၅ခ။ ဥဒါနုးခ်ေ။၁၅ခ။ ပေတာခ်ေ။၁ဖ၄။ စရိယာခ်ေ။၁၂၁။ ဇာတ်ခ်ေ၂။ ၁ဧ၁။ ကခ်ီ။ဌိ,သစ်။၂ဖ၃။ ဒီးဌိ၂။ခ,၅ခ။ အုံ့ဌိ,၁။၂၀၂။ နိုက္ခ်မန္ဆေ (ခုဒ)—ဒီ၁။ဂ,ဂ၊ ၂၀၂။ မာခ,။၂၁ဖ။ ဝိုးခ်ေ၂။၁ဧ၀။ ဝိ,ခ်ေ,ခု။ ဂခ,။ ဝိ,သင်ဟ။၂ဖ,ဂ၁ဖ။ မာခ်ေ,ခ။ခ,ခ။ မာခ်ေ,ဂ။၂ဂ၀။ ဓမ္မခ်ေ၂။ဧ,ဖ။ နိုက္ခ်မန္ဆေန(တ၁ဒ)—ဝိ,၂။၁၀ဧ။ ဝိ,ခ,။ခ,ဧ။ ဝိ,ဂ,ခ,ဧ၀။ အပ၁။ ၂ဧ၀။ ဝိ,ခ်ေ,ဂ။ခ,ခ။ ဝိ,သင်ဟ။၂ဂ၁,ဂ,ဖ။ အပ,ခ်ေ၂။၁ဧ,။ နိုက္ခ်မန္ဆေဟိ(တ,ဒ)—ထေရ,ခ်ေ,။ဂ,ဖ,။ အပ,ခ်ေ,။ခ,ခ။ နိုက္ခ်မန္ဆေ(ဒ,ဒ)—သံ,၁။၂၁ခ။ ပေတာခ်ေ။ဂ,။ နိုက္ခ်မန္ဆိ-ယာ(ထိ,ဒ,ဒ)—ကခ်ီ။ခ,၀၀။ နိုက္ခ်မန္ဆသ(ပ,ဆ,ဒ)—ဥဒါန။၁၀၁။ ကခ်ီ။၂၀ဂ,။ ဥဒါနုးခ်ေ။ ၁ခ,ခ။ ပေတာခ်ေ။ဂ,။ ထေရ,ခ်ေ,။၁ခ,ခ။ အပ,ခ်ေ,။ခ,ခ။ စရိယာခ်ေ။၂ဖ,။ ဇာတ်ခ်ေ,ခ။ ၁၁ခ။ ဝ၀ဏ။ခ,၀၁,ခ,၀၂။ မာဌိ,။၂ခ,ဧ။ နိုက္ခ်မန္ဆသ (နုဆ,ဒ)—အံ့ဌိ,ခ။၁ဂ,။ နိုက္ခ-မန္ဆာနံ(ဆ,ဒ)—အတိုးခ်ေ။၂ခ,၂ခ။ နိုက္ခ်မန္ဆေ (သ,ဒ)—ဇာ,၂။ခ,၂၂-ဂ,။ မိလိန္ဒ။၂ဂ၆။ ဒီ,ခ်ေ,။ခ,ဂ,ဧ။ မာခ်ေ,။ခ,၂၂။ သံ,ခ်ေ,။ဂ၆။ ပဋ္ဌိသံုးခ်ေ,။၂ခ,။ စရိယာခ်ေ။ခ,ခ။ ဇာတ်ခ်ေ,ခ။ခ,ခ,ဂ,ဂ၀ခ။ ဇာတ်ခ်ေ,ဂ။၂ဖ,ဧ,၂ခ,။ နိုက္ခ-မန္ဆေသု(သ,ဒ)—ဒီ,ခ်ေ,။ဖ၆။ ဇာတ်ခ်ေ,။၂ဂ,ဂ။ ဒီးဌိ၂။ဂ။

နိုက္ခ်မန္ဆိ (ကြိ) [နိ+ကမု+အ+အန္ဆိ] ထုတ်ကုန်၏၊ (က) ဖွားမြင်ကုန်၏။ (ခ) (ဥခ္ခံ တွင်းမှ) ဖောက်သွက်ကုန်၏။ (ဂ) ထင်ရှားစွာ ပေါ်ထွက်ကုန်၏၊ အညောက်ပေါက်ကုန်၏။ နိုက္ခ်မဟိ (က)(ခ)(ဂ)-ကြည့်။

နိုက္ခ်မန္ဆု (ကြို) [နိ+ကမု+အ+အန္ဆု] ထုတ်ကြကုန်လေ့၊ ထုတ်စေကုန်သတည်း။ နိုက္ခ-မတိ-ကြည့်။

နိုက္ခ်မပဒေသ (ပု) [နိုက္ခ်မ+ပဒေသ] ထုတ်ရာအရပ်။ ဝစ္ဆကူပတော ဂူထဲသား နိုက္ခ်မပဒေ-သော။ မဏ္ဍိ၂။ခုခ၁။

နိုက္ခ်မမာန (တိ) [နိ + ကမု+ အ+ မာန။ (ဏိုက္ခ်မမာဏ-ပြာ)] ထုတ်သော။ သုဝဏ္ဏ-ဃဋ္ဌတော နိုက္ခ်မမာနာ ခီရဓာရာ ဝိယ။ ဒီ,ခ်ေ,။ဂ,ခ။ (–ဒီ,ခ်ေ,ခ။ဖ၉။ မာခ်ေ,ဂ။ခ,ဖ။ သံ,ခ်ေ,။ဖ၆။ အံ့ခ်ေ,။ခ,ဧ။ ဇာတ်ခ်ေ,။ ၁ဝ၇။ ဇာတ်ခ်ေ,ခ။ခ,ဖ,ဂ။)

နိုက္ခ်မမာနယူသ (တိ) [နိုက္ခ်မမာန+ယူသ] ထုတ်ကျ – ယိုစီး – သော အရည်ရှိသော၊ အရည်တစက်စက်လွှတ်သော၊ အရည်တစိုစို ယိုစီးထွက်ကျသော (ခန္ဓာကိုယ်)။ ဥဏ္ဍရန္တိ ဥပရိမုခေဟိ ဆိန္ဒေဟိ နိုက္ခ်မမာနယူသံ။ အံ့ ခ်ေ,ခ။ ၂ဖ,ဂ။

နိုက္ခ်မသု (ကြို) [နိ+ကမု+အ+သု] (က) ထုတ်လေ့ (ခ) ဖဲခ္ခါ–ရှောင်ရှား–လေ့။ (က) နိုက္ခ်မတိ-ကြည့်။ (ခ) နိုက္ခ်မတိ (ဃ)-ကြည့်။

နိုက္ခ်မာပေတုံ (ကာ၊ကြိ၊ဝိ)[နိ+ကမု+ဏာပေ+တုံ] ထုတ်စေ၍၊ ထုတ်စေခြင်းငှါ။ သာမ-ဏေရံ နိုက္ခ်မာပေတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဓမ္မခ်ေ,။ခ,ဧခ။ (–သာရတ္ထ၊၂။၂ဂ,။)

နိုက္ခ်မာပေတ္မာ (ကာ၊ကြိ၊ဝိ) [နိ+ကမု+ဏာပေ+တ္မာ] ထုတ်စေ၍။ ဒ္ဝါရသာလတော ဗဟိ နိုက္ခ်မာပေတ္မာ။ ဝိမတိ၊၂။ ၂ဖ,။

နိုက္ခ်မာမ (ကြ) [နိ+ကမု+အ+မ] (က) ထုတ်ကုန်၏။ (ခ) ဖွားမြင်ကုန်၏။ (ဂ) နိုက္ခ်မတိ-ကြည့်။ (ခ) နိုက္ခ်မတိ (ဂ)-ကြည့်။

နိုက္ခမာမီ (ကြို) [နိ+ကမု+အ+မိ] (က) ထွက်၏။ (ခ) ဖွားမြင်၏။ (ဂ) နိုက္ခမတိ-ကြည့်။ (ခ) နိုက္ခမတိ(က)-ကြည့်။

နိုက္ခမာဟိ (ကြို) [နိ+ကမု+အ+ဟိ] ထွက်လေ့။ နိုက္ခမတိ-ကြည့်။

နိုက္ခမိ (ကြို) [နိ+ ကမု+အ+တ္တိ] (က) ထွက်ပြီ။ (ခ) ဖွားမြင်ပြီ။ (ဂ) လူ့ဘောင်မှ ထွက်ပြီ၊ ရှင်–ရဟန်း–ပြုပြီ။ (ဃ)နိုက္ခမတိ-ကြည့်။ (ခ) နိုက္ခမတိ(က)-ကြည့်။ (ဂ) နိုက္ခမတိ(စ)-ကြည့်။

နိုက္ခမိ သု (ကြို) [နိ+ကမု+အ+ဥံ] (က) ထွက်ကုန်ပြီ။ (ခ) ဖွားမြင်ကုန်ပြီ။ (ဂ) ဥဒ္ဓံတွင်းမှ ပေါက်ထွက်ကုန်ပြီ။(ဃ)လူ့ဘောင်မှ ထွက်ကုန်ပြီ။ ရှင်–ရဟန်း–ပြုကုန်ပြီ။(င) တောထွက်ကုန်ပြီ။ (က) နိုက္ခမတိ-ကြည့်။ (ခ) နိုက္ခမတိ (က)-ကြည့်။ (ဂ) နိုက္ခမတိ (ခ)-ကြည့်။ (ဃ) နိုက္ခမတိ(စ) - ကြည့်။ (င) နိုက္ခမတိ(ဆ)-ကြည့်။

နိုက္ခမိ (ကြို) [နိ+ကမု+အ+ဣ] (က) ထွက်ပြီ၊ ထွက်သွားပြီ။ (ခ)ဖွားမြင်ပြီ။ (ဂ) လူ့ဘောင်မှထွက် ပြီ၊ရှင်–ရဟန်း–ပြုပြီ။ (ဃ) တောထွက်ပြီ။ (က) နိုက္ခမတိ-ကြည့်။ (ခ) နိုက္ခမတိ(က)- ကြည့်။ (ဂ) နိုက္ခမတိ(စ)-ကြည့်။ (ဃ) နိုက္ခမတိ(ဆ)-ကြည့်။

နိုက္ခမိတ (တိ) [နိ+ကမု+ဏော+တ။ (နိုက်မ-ဝနလဒ-သီဟိုဠ်)] ထွက်သွားစေအပ်သော၊ နှင်ထုတ်အပ်သော၊သူ။ နိပ္ပါတိတ (ဝိ၊ဌ၊ ၁၁၀)-ကြည့်။

နိုက္ခမိတမ္ဘ (တိ) [နိ+ကမု+တမ္ဘ] ထွက်ရာဖြစ်သော၊ (က) (ချွေးထုတ်–ချွေးအောင်း–ရာ–ဇရုံး–အိမ် စသည်မှ)ထွက်ရာဖြစ်သော။ (ခ) တောထွက်ရာဖြစ်သော။ (ဂ) ဇန္တာ-ဃရာ နိုက္ခမိတမ္ဘံ။ ဝိ။၃။၅၊၆၄။ (–ဝိ၊၁။ ၂၄၆။ ဝိ၊ဌ။၁၉ဌ။ မိလိန္ဒ။၃၉၀။ ဝိ၊ဌ၊ဌ။ ၁၁ဌ၊၁၂၀၊၁၂၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၃၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၀၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၃။ ဝိသုဒ္ဓိ။ ၃။၂၂၊၃၃၈။) (ခ) နနု နာမ ဉာဏံ ပရိပါ-စေတွာ ပရိပက္ကေ ဉာဏေ နိုက္ခမိတမ္ဘံ။ မိလိန္ဒ။ ၂၇၆။

နိုက္ခမိတာသာ (တိ) [နိုက္ခမိတုံ+အာသာ] ထွက်မြောက်ခြင်းငှါ –အလို– အာသာ– ရှိ၏သော၊ သူ။ ထွက်မြောက်လိုသောသူ။ နိုရဟာ နိုက္ခမိတုံ အာသာ ဧတေသန္တိ နိုက္ခမိတာသာ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၇၆။

နိုက္ခမိတုံ (ကြို၊ဝိ) [နိ+ကမု+တုံ] ထွက်ခြင်းငှါ၊ ထွက်မြောက်ရန်။ တေ ဝ ဧတေ နိုက္ခမိတုံ။ မဟာနိ။၃၁ဂ။နဂ္ဂါ၊ နိုက္ခမိတုံ ဗဟီ။ ပေတ။ ၁၃၄။ (–ဝိ၊ဌ၊၂။ ၇၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။ဂ၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၄၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။ ၁၃၅။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။ဂ၀။ ဝိ မဇ္ဈ၊ဋ္ဌ။၂၀၇။ ပေတ၊ဋ္ဌ။ဂ၅။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၇။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၆၄၊၃၇၄၊၃၇ဌ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ဂ၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ဂ၅၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၉၄၊၁၃၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ဂ၁၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၃ဌ။ သာရတ္ထ၊၂။၁ဂ၀၊၂။ သာရတ္ထ၊၃။၃ဂ၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၅ဂ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉၊၃၃၂။)

နိုက္ခမိတုကာမ (တိ) [နိုက္ခမိတုံ+ကာမ] ထွက်ခြင်းငှါ အလိုရှိသော၊ ထွက်လိုသော၊ သူ။ နိုက္ခမိသုကာမာ ဟုတ္တာ ကပါလံ ပါဒေန ပဟာရန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၁၀၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃ဌ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁ဂ၆။ အဟံ အဇ္ဇ မဟာဘိနိုက္ခမနံ နိုက္ခမိတုကာမော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဋ္ဌ။၃၃၀။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၇၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၄၆။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၁၅။)

နိုက္ခမိတုကာမတာ (ဣ) [နိုက္ခမိတုကာမ+တာ] ထွက်ခြင်းငှါ အလိုရှိသူ၏အဖြစ်၊ ထွက်လိုခြင်း။ ဒ္ဒါရံ အသလ္လကွေတ္တာ ဘိတ္တိ ဘိန္ဒိ-တ္တာပိ နိုက္ခမိတုကာမတာယ ဘိတ္တိ ပဟာ-ရန္ဧာ သမ္ဘရတ္ဘိ ဘိတ္တိယုဒ္ဓမကာ သိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၇ဂ။

နိုက္ခမိတုန (ကြိုဝိ) [နိ+ကမု+တုန] ထွက်၍။ နိုက္ခမိတူနာ (ထေရ။ ၂၃ဖ)တိ နိုက္ခမိတ္ဌာ။ ထေရ၊ဌာ။ ၂၀၇။

နိုက္ခမိတ္ထ (ကြို) [နိ+ကမု+ထ] ထွက်ကြကုန်လော့။ နိုက္ခမတိ-ကြည့်။

နိုက္ခမိတ္ဌာ (ကြိုဝိ) [နိ+ကမု+တ္ဌာ] ထွက်၍၊ (က) ကျော်လွန်၍။ (ခ) ဖွားမြင်၍၊ မွေးဖွားမှ။ (ဂ) (အိမ်ကို) စွန့်လွှတ်၍၊ တောထွက်၍။ သော နိုက္ခမိတ္ဌာ တံ ဘိက္ခုံ ပုစ္ဆိ။ ဝိ၊ဝ။ဂ၁။ ပြောဟူကော ပေါက္ခရသာတိ ဥက္ကဌ-ဌာယ နိုက္ခမ်တ္ဌာ။ ဒီ၊ဝ။၉၉။ (–ဝိ၊၂။၂၀၊ ၁၄၀၊ဝ၅၂၊၄၀၅။ ဝိ၊ဝ။ ၂ဖ၆။ ဒီ၊ဝ။ဝ၀၄။ ဒီ၊၂။ဝ၀၉၊ဝ၅၂။ ဒီ၊ဝ။ဝ၅၅၅။ မ၊ဝ။ ၂၀ဝ။ သံ၊၂။ဂ၀၊ဝ၃၄။ သံ၊ဝ။ဝ၃၂၊ဝ၉၀။ အံ၊ဝ။ ဝ၄၂။ အံ၊၂။ဝ၀ဖ။ အံ၊ဝ။ ၂၀၂။ အဘိ၊က။ ၅၅။ ပဋ္ဌိသံ။ဝ၇၄။ ဥဒါန။ဂဖ-၇။ အပ၊ဝ။ ၂၂ဝ။ စရိယာ။ဝ၉ဖ။ ဇာ၊၂။၂၇၇။ မိလိန္ဒ။ ၄၊၂၉၊၅၇၊ ၂၄ဝ၊ဝ၅ဝ။ ဝိ၊ဌာ။ဝ၄၊ဝ၀၀။ ဝိ၊ဌာ၂။ဝ၃၊ဝ၅။ ဝိ၊ဌာ၃။ဝ၀၊ဂ၊ဝ၀ဖ၊ ၂၅၉၊ ဝ၂၀၊ဝ၉၀။ ဝိ၊ဌာ၄။ဂ၀၊ဝ၂၊ဝ၀ဖ၊ ၂၅၉။ ကခ်။။ ၂၀၂။ ဒီ၊ဌာ၂။ဝ၀၉။ ဒီ၊ဌာ၃။ ၅၊ဝ။ ၅၅၊ ဝ၂။ မ၊ဌာ၄။ ၂ဖ၀၊ဝ၇၄၊ဝ၇၇။ မ၊ဌာ၂။ ဂ၀၊ဂ၅ဝ၊ ဝ၂ဝ၊ ၂၂ဝ၊ ၂ဝ၄၊ ၂ဝ၄။ မ၊ဌာ၄။ ဝ၄၊ ၅ဝ၊ ၅ဝ၊ ၂ဝ၄ဝ။ ဝ၂ဝ၊ ၂ဝ၄ဝ။ ဝ၂ဝ၊ ၂ဝ၄ဝ။ ဝ၂

၂၀။အပ၊၁။၂၄၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၁။၆၉။ ဇာ၊၁။ ၂။၃၇၅။ ဝဇိရ။၆၀။သာရတ္ထ၊၃။၃၀၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၀၂။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၅၀။)

နိုက္ခမိတ္ဌာန (ကြိ၊ဝိ) [နိ+ကမု+တ္ဌာန] ထွက်၍၊ (က) ဖွားမြင်၍၊ မွေးဖွားလျှင်။ (ခ) ပြန်နစ်၍၊ ပြန်ဆုတ်၍၊ ဆုတ်နစ်၍။ ဂေဟတော နိုက္ခမ်တ္ဌာန၊ ဥယျာနမတိဟာရယိ။ ထေရီ။၃၉၅။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၄၁။ အဂါရာ နိုက္ခမိတ္ဌာန၊ သုက္ကမူလေန စောဒိတော။ အပ၊ ၁။၅။ (–အပ၊၁။၂၂၄။ အပ၊၂။၀၁၊၀၅။ ဇာ၊၁။ ၂၉၂။ ဇာ၊၂။၃၁၊၇ဖ၊ ၂၁၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၅၄။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၇။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၉၊ဖ၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၂၀ဖ။)(က) နိုက္ခမိတ္ဌာန ကုစ္ဆိမှာ၊ သမ္ဘာနော ပတိဿတော်။ အပ၊၁။၁၂၂။ (ခ) တေ တဲတော နိုက္ခမိတ္ဌာနာ (အပ၊၂။ ၃၉၄)တိ တေ ရုဇာနောတတော ဝနဒ္ဓါရ-ဋ္ဌာနေ နိဝတ္ထေတ္ဌာ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၀၉။

နိုက္ခမိဿံ (ကြိ) [နိ+ကမု+အ+ဿံ] ထွက်သွားအုံ့။ နိုက္ခမတိ-ကြည့်။

နိုက္ခမိဿတိ (ကြိ) [နိ+ကမု+အ+ဿတိ] (၁) ထွက်လတ္တံ့၊ ထွက်သွားလတ္တံ့။ (၂) တောထွက်လတ္တံ့။ နိုက္ခမတိ-ကြည့်။

နိုက္ခမိဿထ (ကြိ) [နိ+ကမု+အ+ဿထ] ထွက်ကုန်လတ္တံ့။ နိုက္ခမတိ-ကြည့်။

နိုက္ခမိဿန္တိ (ကြိ) [နိ+ကမု+အ+ဿန္တိ] ထွက်ကုန်လတ္တံ့။ နိုက္ခမတိ-ကြည့်။

နိုက္ခမိဿာမိ (ကြိ) [နိ+ကမု+အ+ဿာမိ] ထွက်အုံ့၊ ထွက်သွားအုံ့။ နိုက္ခမတိ-ကြည့်။

နိုက္ခမိ (ကြိ) [နိ+ကမု+အ+ဣ] ထွက်ပြီ။ နိုက္ခမတိ-ကြည့်။

နိုက္ခမေ (ကြိ) [နိ+ကမု+အ+ယေ့] ထွက်ရာ၏၊ ထွက်သွားရာ၏။ နိုက္ခမတိ-ကြည့်။

နိုက္ခမေတုံ (ကာ၊ကြိ၊ဝိ)[နိ+ကမု+ဏေ+တုံ] ထွက်စေခြင်းငှါ။ ဝေ နာမ နိုက္ခမေတုံ သုခံ သမဏံ အကာရဏေနေဝါဟံ သကလရတ္တိံ ယုဇ္ဈေန အဗ္ဘုယျာသိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၉၇။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂၀။

နိုက္ခမေတ္ဌာ(ကာ၊ကြိ၊ဝိ)[နိ+ကမု+ဏေ+တ္ဌာ] ထွက်သွားစေ၍။ ပဋ္ဌိဝိဇ္ဇိတ္ဌာတိ ဥဏေန နိုက္ခမေတ္ဌာ ဝါ နိမ္မိဇ္ဇိတ္ဌာ ဝါ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၃၀၂။

နိုက္ခမေယ့် (ကြိ) [နိ+ကမု+အ+ယေ့်] ထွက်ရာ၏၊ ထွက်သွားရာ၏။ နိုက္ခမတိ-ကြည့်။

နိုက္ခမေယျ (ကြိ) [နိ+ကမု+အ+ယေ့] ထွက်ရာ၏၊ ထွက်သွားရာ၏။ နိုက္ခမတိ-ကြည့်။

နိုက္ခမေယျုံ (ကြိ) [နိ+ကမု+အ+ယေ့ုံ] ထွက်ကုန်ရာ၏။ နိုက္ခမတိ-ကြည့်။

နိုက္ခမုံ (ကြိ) [နိ+ကမု+အ+ဉံ] ထွက်ကုန်ပြီ။ နိုက္ခမတိ-ကြည့်။

နိုက္ခမ္မ (ကြိ၊ဝိ) [နိ+ကမု+တ္ဌာ။ ဓာတ္ဌန် မ-ကို ချေ၊ တ္ဌာ-ကို မ္ဗ-ပြု၊ ခ-လာ။ ရူ။ဖ၄၅။ နိတိ၊ သုတ္တ။၁၂၀၅။] ထွက်၍၊ (က) (အိမ်, ကျောင်း, မြို့, ရွာ စသည်မှ) ထွက်၍။ (ခ) (အိမ်ရာတည်ထောင်လူ, ဘောင်– အိမ်– မှ) ထွက်၍၊ တောထွက်၍။ (က) အမ္ဗဋ္ဌောပိ မာဏဝေါ ဝိဟာရာ နိုက္ခမ္မ စင်္မံ အဗ္ဘု-ဋ္ဌာသိ။ ဒီ၊၁။၉၀။ အသောကာရာမတော နိုက္ခမ္မ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၂။ ဂါမတော နိုက္ခမ္မ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃။ (–ဒီ၊၂။၀၄။ သုတ္တနိ။ ၃၃၂၊ ၃၄၀။ ဝိမာန။၂၃၊ဖ၉။ ထေရ။၃၃၁။ ထေရီ။၃၉၁၊၄၁ဖ။ အပ၊၁။၅၂၊၉၂၅။ အပ၊၂။၅၂၊၄၁၁။ ဇာ၊၁။၁၅၂။ ဇာ၊၂။၁၄၊ ၂၂ဖ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁ဖ၄၊၂၉၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁ဖ၅၊ ၁၀၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ဖ၃၊၂၂၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၉၊၁၂၅။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂၂။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၂။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ ၃၁၅။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၀၂။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၄၃။

ပေတာင္ခ။၂၃၁။ ထေရာင္ခ၊၂။၄။ ထေရီခ။ ၅၃၊၁၀၄၉၊၂၄၀။ . အပ၊ခ္ခ၊၁။၁၉၁၊၂၉၅။ စရိယာ၊ခ္ခ။၅၃၊၁၂၃။ ဇာ၊ခ္ခ၊၁။၁၁၃၊၂၃၁။ ဇာ၊ခ္ခ၊၂။၁၀၄။ ဇာ၊ခ္ခ၊၃။၂၁၁။ ဇာ၊ခ္ခ၊၄။ ၂၂၅။ ဇာ၊ခ္ခ၊၅။၁၁၀၊၁ဖ၀၊၃၇၇။ ဇာ၊ခ္ခ၊ဖ။ ၄၃။ သုဘရတ္ထာ၊၁။၄၇။ သီဟဠိ၊ဆစ်၊၁။၅၉။သီဟဠိ၊သစ်၊၂။၃၁၁။ (ခ) သဒ္ဓါယ ဃရာ နိက္ခမ္မ၊ ဒုက္ခဿန္တကရော ဘဝ။ သုတ္တနိ။၃၂၉။ သစေ အဂါရာ နိက္ခမ္မ ပဗ္ဗဇိဿတိ။ ဒီ၊ခ္ခ၊ ၂။၂၄။ သော ပုတ္တဿ ဇာတဒိဝသေ မဟာ ဘိနိက္ခမနံ နိက္ခမ္မ ပဗ္ဗဇိတ္တာ။ ဒီ၊ခ္ခ၊၂။၇၉။ အံ၊ခ္ခ၊၁။ ၂၂၄။(–ဒီ၊ခ္ခ၊၁။၁၀၃၊၂၃၁။ မ၊ခ္ခ၊ ၃။၂၁၄။ မ၊ခ္ခ၊၄။၁၂၅၊၂၃၉။အံ၊ခ္ခ၊၁။၁၄၀။ အံ၊ခ္ခ၊၂။၁၁၇။ သုတ္တနိ၊ခ္ခ၊၂။၉၃။ အပ၊ခ္ခ၊ ၁။ဖ၂၊၇၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ခ္ခ။၃၂၉။ စရိယာ၊ခ္ခ။ ၂၃၃။ ဇာ၊ခ္ခ၊၁။ဖ၀။ ဇာ၊ခ္ခ၊၂။၃ဂ၇။ ဇာ၊ခ္ခ၊ ၄။၃၃။ ဇာ၊ခ္ခ၊ဖ။၅၅။ သာရတ္ထ၊ ၃။၃၂၃။ ဒီ၊ဠိ၊၁။၃၀၂။ သီဟဠိ၊ဆစ်၊၁။၂၃၁။ သီဟဠိ၊ သစ်၊၂။၂၅၁။ ဒီ၊ဠိ၊၂။၂၃၁။ မ၊ဠိ၊၁။၂၀၁။ သီဟဠိ၊၁။၂၃၃။)

နိက္ခရင္ဒု (ထီ၊ပု) [နိက္ခ+ရင္ဒု] ရွေ (ဆောက်လုံး) ကြိုး၊ ရွှေကြိုး–ရွှေချည်–ဖြင့် ပြုလုပ်ထားသော ခါးကြိုးတန်ဆာ။ နိက္ခရင္ဒု(ဟိ-(ဇာ၊၂။၃၂၄)တိ သုဝဏ္ဏသုတ္တမယေဟိ ပါ-မင်္ဂေါ်။ ဇာ၊ခ္ခ၊၇။၂၂၂။

နိက္ခသတ (နာ) [နိက္ခ+သတ] (ရွှေစင်)နိက္ခ တရာ။တိဏမတ္တေ အသင္ဒိတ္တေ၊ နော စ နိက္ခသတံ ဟရံ။ ဇာ၊၁။၂၁။ ဇာ၊ခ္ခ၊၁။၃၉၉။ ဒမ္မိ နိက္ခသတံ ,လုဒ္ဒ၊ ထူလဠ္ဆ မဏိကုဏ္ဍလံ။ ဇာ၊၁။၃၂၅။ ဇာ၊ခ္ခ၊၄။၄၂၃။ (–မိလိန္ဒ။ ၂၂၅။ ဇာ၊ခ္ခ၊၇။၃၂ဖ။)

နိက္ခသဒိသ (တိ) [နိက္ခ+သဒိသ] တနိက္ခ ရှိသော ရွှေနှင့်တူသော။ ဇမ္ဗောနဒသခ်ါ-တဿ ဇာတိရတ္ထသုဝဏ္ဏဿ နိက္ခသဒိသံ ဂရဟိတမ္ဘဒေါသဝိမုတ္တံ ကောဝ တံ ပုဂ္ဂလံ နိန္ဒိတုံ အရဟတိ။ အံ၊ခ္ခ၊ ၂။၂၀၀။

နိက္ခသဟဿ (နာ) [နိက္ခ+သဟဿ] (ရွှေစင်) နိက္ခတထောင်။ ရတ္တသုဝဏ္ဏဿ နိက္ခသဟဿံ ဒတ္တာ။ သံ၊ခ္ခ၊ ၂။၁၇၇။ အံ၊ခ္ခ၊၁။၁၃၇။ အပ၊ ခ္ခ၊၁။၂၉၁။ ဇာ၊ခ္ခ၊၅။၅၉။ (–မိလိန္ဒ။၂၂၅။ ဓမ္မ၊ခ္ခ၊၁။ ၂၄၀။ စရိယာ၊ခ္ခ။၉၃။ ဇာ၊ခ္ခ၊ ၇။၃၂၅။) နိက္ခသဟဿ (ဇာ၊ ၂။ ၂၁၉) ရွှေ ပဉ္စသုဝဏ္ဏေန နိက္ခေန နိက္ခာနံ သဟဿံ။ ဇာ၊ခ္ခ၊ဖ။၃၁၃။ နိက္ခ- လည်းကြည့်။

နိက္ခာမိတ (တိ) [နိ+ကမု+ဏ+တ] (က) ထွက်သွားစေအပ် – နှင်ထုတ်အပ် – သော၊ သူ။ (ခ) ထုတ်ဆောင်အပ်ဿ(ဘဏ္ဍာ)။ (ဂ) ထွက်သွားစေအပ်ရာ (အရပ် စသည်)။ (ဃ) နိက္ခာမိတော သော ဘန္တေ ပုဂ္ဂလော မယာ။ဝိ၊၄။၄၁၉။ အံ၊၃။၄၅၊ ဥဒါန။၁၃၉။ (ခ) ဗဟိ နိက္ခာမိတံ ဘဏ္ဍကံ။ သံ၊ဠိ၊၁။ ၁၁ဂ။(ဂ) အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

နိက္ခာမိတဌာနဒဿန (တိ) [နိက္ခာမိတဌာန+ ဒဿန] ထွက်သွားစေအပ်ရာအရပ်ကို ပြတတ်သော(ပုဒ်)။ ဗဟိတိ ပန နိက္ခာမိတဌာန-ဒဿနံ။ ဥဒါန၊ခ္ခ။၂၇၀။ သာရတ္ထ၊၃။၄၂ဂ။ အံ၊ဠိ၊၃။ ၂၃၂။

နိက္ခာမေတိ (ကာ၊ကြို) [နိ+ကမု+ဏော+တိ] (၁) (က) ထွက်–ထွက်သွား–စေ၏။(ခ) ထွက်သွားစေ၏၊ နှင်ထုတ်၏။ (၂)မှုတ်လွှင့်–ဖျက်ဆီး–၏။ (၁)(က) နာမေနပဏ္ဍော-သိတ္တာ နိက္ခာမေတိ။ ဝိ၊ခ္ခ၊၁။၃၁ဂ။ ဥစ္စာ-ရမ္ပိ ပဿာဝမ္ပိ နိက္ခာမေန္တိ။ ဝိ၊၃။ ၂၇ဖ၊ ၂၉၄။တေ မံ ဒါရေဟိ သံပုစ္ဆ ဃရာ နိက္ခာ-မေန္တိ။ သံ၊၁။၁၇ဂ။ ဣမံ မယံ ပရိဂ္ဂဟေတ္တာ ဥစ္စာရမ္ပိ ပဿာဝမ္ပိ နိက္ခာမေမ။ ဝိ၊၃။ ၂၇ဖ၊ ၂၉၄။ဟနေယျာတိ ပဟရေယျ နိက္ခာမေယျ။ မ၊ဠိ၊ ၂။၇၅။ နိက္ခာမေသိ။ ဝိ၊ခ္ခ၊၃။၁၃၇။

ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ဥ၆၀။ တေ သမ္ဘေပိ ကမ္မလုကၠဌာ-ဂါရံ အာရောပေတွာ မာလာဂန္ဓာဒိဟိ ပူဇေန္တာ နဂရာ နိက္ခမေသုံ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၄ဂ။ (ခ) ရဋ္ဌတော နိက္ခမေတိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၂၅ဂ။ ရဋ္ဌတော နိက္ခမေယုံ။ ကခီ၊ဌ။ ၂ဂ၆။ အဟံ တံ ဣတော ဂေဟာ နိက္ခမေသာမိ။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။ ၅၀၆။ (၂) နိပါယတိ သံကိလေသမေ့ ဝိသောသေတိ နိက္ခမေ-တိတိ နိပကော။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၄ဂဂ။

နိက္ခမေတုံ (ကြိ၊ဝိ) [နိ+ကမု+ဏော+တုံ] ထွက်စေ-ထုတ်ဆောင်-ခြင်းငှါ။ ရုက္ခံ ပဝဋ္ဌေတွာ နိက္ခမေတုံ ဝဋ္ဌတိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၃။ ၃၃။ ဝေဋ္ဌ၊ဂုမ္ဗတော နိက္ခမေတုံ နီဟရိတုံ အသက္ကုဏေယျော။ ထေရ၊ဌ၊ ၁။ ၂၀၃။ နဂရာ နိက္ခမေတုံ သက္ကောသိ။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။ ၄၅ဝ။ (–သာရတ္ထ၊ဋီ၊ ၃။ ၂၂။)

နိက္ခမေတွာ (ကာ၊ကြိ၊ဝိ) [နိ+ကမု+ဏော+တွာ] (၁)(က) ထွက်–ထွက်သွား–စေ၍။ ထုတ်၍။ (ခ) ထွက်သွားစေ၍၊ နှင်ထုတ်၍။ (ဂ) ကျော်လွန်– ထွက်မြောက်– စေ၍၊ ထုတ်ဆောင်၍။ (၂) မှုတ်လွင့်–ဖျက်ဆီး–၍။ (၁)(က)ဒကွီဏေန ဒ္ဒါရေန နိက္ခမေတွာ။ သံ။ ၁။ ၃ဂ၃။ သံ။ ၂။ ၅ဂ၂။ ၅၂၅။ အံ၊ ၁။ ၅ဖ၃။ ဥပ်ဒ္ဒ၁ကကုလေဟိ၊ ဒါရကေ နိက္ခမေတွာ ပဗ္ဗာဇေတွာ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၁ဇ။ ဇိဝှံ နီဟရိတွာတိ လမ္ဗနစာလန-ဝသေန မုခတော နိက္ခမေတွာ။ သံ၊ဌ၊ ၁။ ၂၁၅။ (–ဥ၁၃။) (ခ) ဗဟိဒ္ဓါရကောဋ္ဌ-ကာ နိက္ခမေတွာ။ ဝိ၊ဌ၊ ၄။ ၄၃ဇ။ အံ၊ ၃။ ၄၅။ ဥဒါနိ။ ၁ဂ၃။ ဥဒါနိ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဂ၀။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၄ဂ။ အာ၁ရတ္ထ၊ဋီ။ ၄။ ၂ဂ၂။ အံ၊ဌ၊ ၃။ ၂ဂ၂။ (ဂ) ဥတောပိ ဇနေ သမ္ပုဋ္ဌ၊ နိက္ခမေတွာ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၁ဝ၂။ (၂) ပရိဗ္ဗာဇယိတွာတိ နိက္ခမေတွာ နိဋ္ဌမေတွာ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၁။ ၅ဂ-ဂ။

နိက္ခမေန္တ (တိ) [နိ+ကမု+ဏော+အန္တ] (က) ထွက်မြောက်–ကျော်လွန်–စေသော။ (ခ) ထွက်ပြု – ပေါ်ထွက် – စေသော။ (ဂ) အခေမန္တဌာနတော နိက္ခမေန္တော။ မဟာနိ၊ ဌ။ ၃ဂ၇။ (ခ) တာနိ ဝိနိဂ္ဂလန္တံ ဝိသေသေန ဝမေန္တံ နိက္ခမေန္တမိဝ။ သီ၊ဌ၊ သစ်၊ ၁။ ၇၃။ (–သာရတ္ထ၊ ၁။ ၅၅။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁ဖ။)

နိက္ခမေန္တိ (ကာ၊ကြိ) [နိ+ကမု+ဏော+အန္တိ] ထွက်စေကုန်၏။ နိက္ခမေတိ-ကြည့်။

နိက္ခမေမ (ကာ၊ကြိ) [နိ+ကမု+ဏော+မ] ထွက်စေကုန်၏။ နိက္ခမေတိ-ကြည့်။

နိက္ခမေယျ (ကာ၊ကြိ)[နိ+ကမု+ဏော+ယျ] ထွက်စေလုမ်း။ နိက္ခမေတိ-ကြည့်။

နိက္ခမေယျုံ (ကာ၊ကြိ) [နိ+ကမု+ဏော+ယျုံ] နှင်ထုတ်ကုန်လုမ်း။ နိက္ခမေတိ-ကြည့်။

နိက္ခမေသိ (ကာ၊ကြိ) [နိ+ကမု+ဏော+ဣ] ထွက်စေပြီ။ နိက္ခမေတိ-ကြည့်။

နိက္ခမေဿာမိ (ကာ၊ကြိ) [နိ+ကမု+ဏော+ဿာမိ] ထွက်စေရလိမ့်အုံ၊ နှင်ထုတ်ရလိမ့်အုံ။ နိက္ခမေတိ-ကြည့်။

နိက္ခမေသုံ (ကာ၊ကြိ) [နိ+ကမု+ဏော+ဥ] ထွက်စေကုန်ပြီ၊ ထုတ်ကြကုန်ပြီ။ နိက္ခမေတိ-ကြည့်။